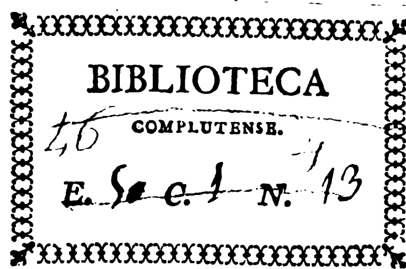

BIBLIOTECA
COMPLUTENSE.
E. N.

D. G. DVRANDI EPISC. MIMATENSIS

SPECVLVM IVRIS,

Cum Ioan. Andreæ, Baldi, reliquorumque clarissimorum I. V. doctorum visionibus hactenus addi solitis:

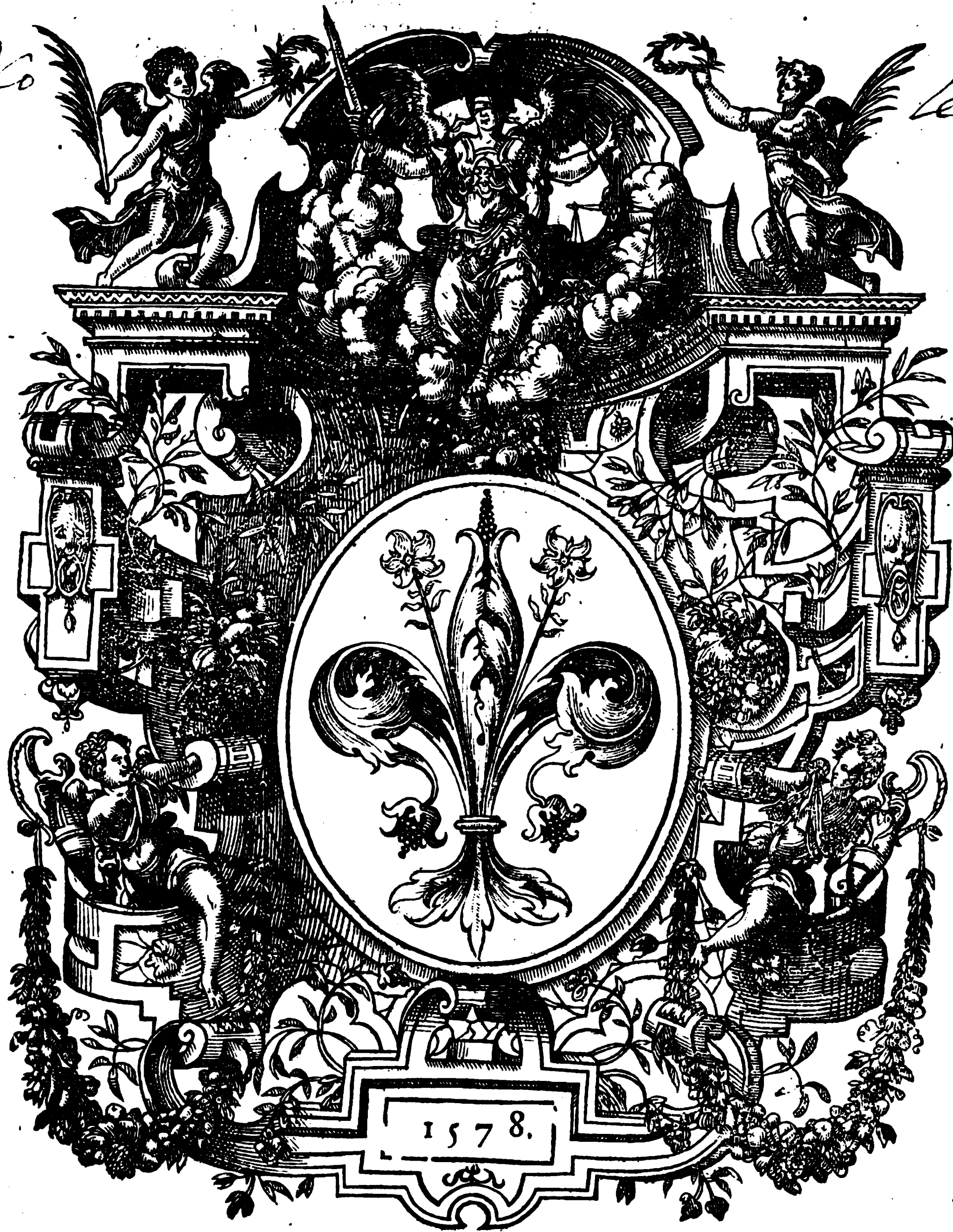
Nunc primùm variis, & perquàm necessariis ad vnumquemque titulum adiunctis additionibus & quæstionibus, quas hac nota § designauimus, illustratum, quæ passim è multis veterum Iuriscons. commentationibus iam olim decerptæ, quicquid omnino post Durandi ætatem inde in illa tempora in foro controuersum erat redditum, continent:

AVCTORE ALEXANDRO DE NEVO I.V.D. CELEBERRIMO.

Addidimus eiusdem Gul. Durandi *AVREVM REPERTORIVM* omnes omnium & textuum & glossarum, tum Decreti, tum Decretalium materias miro artificio complectens, in gratiam canonistarum.

Cum INDICE gemino, vno rerum & verborum, altero titulorum, locupletissimo.

Pars Secunda.

LVGDVNI,
SVMPTIBVS PHILIPPI TINGHI, FLORENTINI.
Cum Priuilegio Regis.

Rubricæ huius voluminis.

SPECVLI PARS SECVNDA, AVCTORE GVL. DVRANDO, cum Ioan. Andreæ, Baldi, aliorumque aliquot doctorum virorum Additionibus.

SVMMARIVM.

1 *Substantialia iudicij quæ sint.*
2 *Litis contestatio est iudicij fundamentum, & initium.*
3 *Substantialia missæ sunt tantùm illa verba, quibus elementa in corpus & sanguinem Christi transsubstantiantur.*
Fundamento deficiente, nullum pòtest ædificium superesse.

a SANCTI[a] Spiritus gratia suffragante, de personis in iudicio interuenientibus in libro præcedẽti prælibauimus. Et quoniam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est: vt j.q.2. quoniam pio. idcirco nunc eiusdem suffulti præsidio, nos ad secreta iudiciorum transferentes, hanc secundam Partem in tres particulas subdiuidere properemus. In quarum prima de his, quæ præcedunt litis contestationem, sedulò differemus. In secunda de litis contestatione, & his quæ ipsam vsque ad finem sequuntur, calculum annectem[9]. Tertio verò de sententia, & de his, quæ post eã accidunt, subiungemus. Ante omnia ergo illud præmittendum est, ꝙ iudiciarij ordinis ciuilis, vel criminalis ordinarij, vel extraordinarij membra sunt hæc.

PRIMAE particulæ capitula sunt hæc: Iudicij præparatio, Actionis seu petitionis propositio, Actionis cessio, Cõpetẽtis iudicis aditio, Rescripti Apostolici impetratio, & ei[9] exhibitio, & impugnatio, Citatio, Contumaciȩ punitio, Primi & secundi decreti interpositio, Comparitio, Libelli oblatio, Dilatio, Feriarum, petitio, Recusatio, exceptio, Satisdatio, Interrogatio, Reconuentio Incidens quæstio, & cognitionum ordo, Possessorij & petitorij spoliationisque cognitio.

SECVNDAE particulæ capitula sunt hæc: Litis contestatio Iuramenti præstatio, Positio, Confessio, Probatio, Articulorum exhibitio, Testium productio, Instrumentorum editio, Prȩsumptio, Iuramenti delatio, Disputatio, Conclusio, & renuntiatio, Cõsilij requisitio, Sententiæ petitio, Relatio. Remissio.

TERTIAE particulæ capitula sunt hæc: Sententiæ prolatio, Sententiæ executio, Appellatio, In integum restitutio, Supplicatio, Expensarum petitio, Fructuum & interesse restitutio, Temerè litigantium punitio, Et si qua alia in lite occurrant, sed hæc communiter, & vt plurimùm contingere solent: vt probatur extra. de proba. quoniam. De his ergo seriatim aliqua in hac secun-
1 da Parte, Deo duce, præuidimus pertractanda. † Et no. quòd non
omnia præcedentia sunt iudicij substantialia, sed quædam ex his,
videlicet citatio: vt extr. de causa pos. & proprie. capitulo primo.
ff. quæ sentent. sine app. rescind. l. prima. §. ex eo. C. quomodo &
quando iu. ea, quæ. extr. de constit. ecclesia. in fin. extra. de maio.
& obe. inter quatuor. 2. q. j. nos in quenquam. Item libelli oblatio:
quòd dic, vt j. de libel. concep. §. vtrum libellus. Item lit. contestatio
vt extr. de ele. dudum. 2. & de lit. conte. capitulo. j. extr. de iud.
2 exhibita. † Nam cùm ipsa sit iudicij fundamentum & initium: vt
extra. de off. dele. super quæstionum. §. j. ver. quod si. extra. de ver.
sig. ex parte. 2. vbi ipsa non est fundamentum, nullum boni operis
superest ædificium. j. q. i. cùm Paulus. 24. quæstione. j. vbi sana.
Item iuramentum de calumnia vel de veritate. C. de iur. cal. l. ij. §.
b sed quia veremur[b]. Et sententia. extra. de simo. licet Heli. & probatur
in præ. decr. quoniam. De hoc s. de off. om. iu. §. postremo.
ver. 2. Quòd si aliquid ex his omittatur, vel præposteretur, non tenet
sententia, ipso iure. C. de sent. & interlo. om. iud. prolatam. &
2. quæst. vj. §. diffinitiua. in prin. de hoc dic, vt j. de sententia. §. iuxta.
& in Summa domini mei de sent. & re iud. §. qualiter. sub §. is
3 est ordo. Cætera autem præmissa, non sunt ita substantialia. † Sicut
aliàs est simile in missæ celebratione: in qua solùm illa verba
quib. elemẽta in corpus & sanguinem trãssubstantiatur, scilicet,
Hoc est, corpus meum, &c. sunt substantialia: cætera verò sunt đ
solennitate. de conse. distinct. 2. panis est in altari. in prin. & capit.
vtrum. in fine. Sed & præmissi omnia secundum suprà positum
ordinem sunt seruanda: quia sic solitum est seruari. extr. de rescri.
causam, quæ. Si verò alius ordo à principe iniungitur, is etiam est
seruandus: alioquin non valet quod agitur, extra. de rescrip. cùm
dilecta. ex. de iud. exhibita. Ordo autem iudicialis propriè dicitur consistere in his, quæ aguntur intra litis contestationem & sententiã: cùm litis contest. sit litis exordium, vt præmisi. Ad principale ergo propositum celeriter properemus.

ADDITIONES.

a Sancti spiritus. ¶ Est Iac. j. c. circa medium.
b Veremur. ¶ De hoc dic, vt de iura. cal. c. j. §. j. lib. vj.

Particula I.

a ¶ De Præparatoriis iudiciorum[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Præparatoria iudiciorum quæ dicantur, & in quibus consideranda sint.*
2 *Induciæ præparatoriæ quare non dentur actori.*
3 *Litis euentus semper est dubius.*
Iniquitas omnia præcipitat.
1 *Circa partes in iudicio conuentas quomodo sit distinguendum.*
5 *Agere volens ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel seruitute, debet id ter exigere, antequam iudicium inuocet.*
6 *Vbi criminaliter agitur, debet iudex personam accusatoris examinare, & in quibus.*
7 *Accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est genus illaudabilis intentionis.*
Crimina vndecunque claruerint, sunt punienda.
8 *Iudex videns esse ius clarum, & quòd debet pro altera parte pronunciare, an illum inducere possit ad componendum.*
9 *Euangelium non recipit litigium & nemini expedit promptum esse ad litigandum.*
Litigiosos prohibet Apostolus ordinari: quia seruos Dei non oportet litigare.
10 *Iurans quòd ad pacem cum proximo non veniet, non tenetur tali sacramento.*

BENE est, vt priusquam ad actus iudiciales accedamus aliqua de iudiciorum præparatoriis præmittamus. nã & ad huiusmodi præparatoria à iure induciæ conceduntur, quæ præparatoriæ nuncupantur: vt tertia. q.
3. de induciis. v. quæst. 2. si primates. & j. de dil. §. 1. versicu. præpa-
1 ratoriæ. † Circa quod notandum est, quòd hæc præparatoria cõ
siderantur tam circa partes, quã circa iudicẽ. Circa partes vt videlicet
is, q ui agere vel accusare intendit, cõsulat amicos, & deliberet,
& tractet, an expediat sibi agere, vel accusare, vel litẽ mouere
3. q. 3. de induciis. l. dist. ponderet. resp. j. Et peritos. C. de ingen. &
ma. si auiam. & de acq. pos. l. 2. j. de accu. §. j. ver. qualiter autem. &
videat suas probationes, an scilicet possit probare quod intendit.
2. quæst. 8. sciant. ff. de prob. ei qui dicit. vj. qu. vlti. actor. Prȩparet
etiam

ADDITIO.

a Iudiciorum. ¶ Hãc rubricã habuit auctor à Io. de Deo. de lib. Iudicum primo, in prin. Ab aliis ex practicis, quos in procemio nominauit. rubricã de hoc non inueni, de his tamen in nigro multi loquuntur. vnde Azo, & demùm omnes Summistæ rubricam de iudiciis ꝯtinuãt ad expedita circa prȩparatoria iudiciorum. Et tamen in prin. secundȩ partis sui libel. dicit se in ea parte tractaturũ de præparatoriis iudiciorum, quæ præcedunt cõtestationẽ. Rof. etiam in sua rub. xj. quæ est, qualiter incipiatur iudiciũ: dicit se in x. rubricis præcedentibus de præparatoriis iudiciorũ tractasse. Dicebat ergo Gu. Ang. in prin. sui Operis, quicquid præcedit lit. cõtestationem, dicitur prȩparatorium iudicij. pro quo facit ver. fi. s. proxi. Sed patet ex nigro, quòd isto modo hanc rubricã non intellexit auctor. Item quicquid suprà Parte prima actũ est circa ꝑsonas iudicum ꝙ arbitrorum, & aliorum, suo vel alieno nomine in iudicio interuenientium, vel defendentium, & quicquid sequitur hoc in parte j. totũ ꝑtinet ad talia præparatoria: nec ẽt intellexit de ꝑparatoriis, de quibus tractat j. ver. præparatoriæ. hæc in prin. allega. sed ipse. in nigro hoc prosequitur de quadam inuestigatione, & præmeditatione matura, per quã se mente & corpore præparent partes & iudices ad iudicium subintrãdum, vel nõ.

etiam testes,& aduocatos:vt in prædicto c.de induciis.& caueat, ne decipiatur testium vel aduocatorum promissione: vt 2. qu. 3. Paulum.extr.de elect.statuimus.in fi.libr.vi.ideoque cum peritioribus debet suum tractatum habere:vt in præd.l. si auiam.alioquin si cum minus peritis,peribit vt Iudas.de poen.distinctio. vj. c.j.versi.Iudas enim. & ver.iuisset.¶Et hæc est causa,† quare ac-
2 a tori non dantur induciæ præparatoriæ [a].nam se ad hoc prius debuit præparare. 3.quæst.3.induciæ.§.spacium.vet.et autem.C.de tem.in integ.rest.petendę.licet alij prædictum ver.intelligant de deliberatoriis. De meo ergo consilio diligenter quis præuideat an agere, vel accusare sibi expediat: & ad præmissa se præparet:
3 † quia litis euentus dubius est.ff.de pecu.l.quod debetur. Velox enim iniquitas,ad nocendum occasionem uggerit: lenta autem virtus & cunctatrix, antè iudicat, quàm incipiat quid decorum, quid honestum sit:iniquitas quoque omnia præcipiat,de poe.di-stinct.4.inter hæc hircum.j.extr.de voto.magnæ.& melius est an te tempus occurrere, quam post causam vulnerato remedium quærere.C.in qui.cau.in integ.restit.non est ne. l.fina.nam & ex quo aduersarium conuenerit, oportet eum litem prosequi. C. quomodo & quando iu.authen.qui semel.†Item circa partes di
4 b stingue:quia aut vult quis accusare, aut denunciare,aut agere [b]: si vult accusare aliquem de aliquo crimine:si eum admoneat prius charitatiuè & familiariter,vt se emendet crimine quod commisit:bene est,secundum Hugo.2.q.7.accusatio.extr.de accus.c. 2.vbi de hoc. 12.q.2.indignè. non tamē ad hoc de necessitate tenetur.extr.de accus.c. 2.aliàs.extr.de simo.licet Heli. vbi de hoc. & c.per tuas.nisi dicas spāle esse in ecclesia, contrà quam querela intētatur:vt no,in præ.c.accusatio.imò fatuè ageret,si præmoneret:quia tunc non agitur ad correctionē, sed ad poenam:vt extra eodem.super his.& c.qualiter.2.& in præ.ca.licet.De hac mo nitione not.j.de in integ.restit.§.ij.versi.iudicialis. Si autem vult denunciare,vt fratrem suum corrigat à peccato,tunc pręcedere debet charitatiua monitio:vt in præ.ca.super his.& c.qualiter.& eodem titulo,c.2.& de simo.licet. Quòd si se monitus non corrigit,tunc demùm iudici denūciet eum:vt ibi,& xi.q.3.præcipuè.
5 in fin.† Porrò si velit agere ciuiliter pro fundo,vel pecunia, vel seruitute;tunc prius quam illum in causam vocet,ab eo id ter exigat:quòd si non satisfacit tunc p iudicem compellatur.2.qu.7.si quis erga,& c.si quis ab episcopo.C.de pigno.debitores.xvj.q.7. omnes decimæ.Sed & si quis peccat in me, vel in meos,specialiter debeo illum præmonere, & corripere secundum formam Euangelicæ regulæ.2.q.j.si peccauerit.extr.de iud.nouit.in prin.ex tra,de test.in omni.& in præ.ca.præcipuè.Is quoque, qui peccat in me,debet ad me festinare per se,vel amicum communem, & mihi satisfactionem congruam offerre.3.q.7.in grauibus.& c.iu dicet.45.distinct. §.j.& j.q.j.Christi sacerdotes.extra. de re iud. ad Apostolicæ,circa prin.lib.vj.Quòd si eum audiuero, bonum est: alioquin sibi non imputatur.xc.dist.si quis contristatus.& c.dissidētes.14.q.vj.si res.2.q. 3.si peccauerit.Et si prius à me fuerit mo nitus;obediat,ne in quæstionem incidat.vt in præd.c.nouit.& 2. q.7.si quis erga.& hoc est consilium salutare.quia dubius est litis euentus,vt dixi.Tene ergo certum, & dimitte incertum, de poe.
6 dist.7.c.2.ext.de sponsa.iuuenis.†¶Circa iudicem ēdistingue [c].
c nam aut agitur criminaliter,aut ciuiliter.Si criminaliter,tunc iudex debet examinare personam accusatoris,scilicet cuius ęstimationis,vel opinionis sit.& qua intentione,qua fide,qua temeritate,qua vita,qua ɔscientia, quoue merito:si pro Deo,aut pro vana gloria,aut pro inimicitia,vel odio,aut p cupiditate accusat.2. q.7.si qui sunt,debet etiam examinare cuius conuersationis & si dei sit:quia hi,qui non rectæ fidei ac conuersationis sunt,& quorum vita accusabilis est:quorum fides,& vita,& libertas nescitur: & viles personæ non admittūtur accusantes.ea.quæstione,que-
7 rendum. & sic de his & similibus debet examinare. † Nam accusatio præsumitur fieri malo zelo,quia est genus illaudabilis intētionis.2.q.7.si quis episcopus. Quòd si agatur actiōe iniuriarum, semper debet iudex laborare.vt partes componant,si potest,etiā
d si criminaliter agatur. v.q.2.si primates [d]. veruntamen si talis laborat in famia:iudex ex officio suo procedat.ext.de colla. c.j.& 2. quæstio.3.si quem.Cęterùm si agatur ciuiliter,iudex eodem mo
e do studeat componere.ext.de transact.c.fina.[e] cum suis concor. 83.distinc.§.j.xi.q.3.iniustum.ff.de offi.præsi.congruit.ff.de vsuf. æquissimum.C.de iudic.authē.si verò.argumen.ext.de collu.crimina.2.quæstio.7 quapropter.Solu.decr. crimina. locum habet cùm iam de crimine constat: quia crimina vndecunque clarue rint,punienda sunt.23.quæst.3.ecce.Item capitulo, quapropter. loquitur in causa denunciationis, vbi penitus renuit poenitere patet ergo ex præmissis, quòd ab initio cùm sibi ignota sunt iura partium,laborare debet pro compositione.† ¶ Sed quid si iā
8 est in causa conclusum,& iudex videt esse ius clarum, & quòd p nunciare debet pro altera parte:nunquid illum inducet ad cōpo-
f nendum?Hoc curiosis relinquimus disputandum [f].Vbi autem agitur de crimine alicuius clerici: episcopus iungat sibi alios episcopos:quòd dic,vt j.in tit.de accusa.§.qualiter. versi. hoc etiam
9 no.†¶ In summa no.quòd nemini expedit,quòd sit nimis prō-
g ptus ad litigandum. Scriptum est enim [g], si quis voluerit tunicā tuam tollere,& in iudicio tecum contendere,dimitte ei & palliū
h vt 14.q.j.c.i.& Apostolus inquit [h]:Iudicia secularia,si habueritis, omnino peccatum est in vobis,& vos cōtemptibiles facietis: vt ibi.& xi.q.j.c.clericum. § ex his.& viles: vt 78.distinct. perlatum. maximè autem hoc non expedit clericis.13.q.j. ca.j. quia nemo
i Deo militans,implicat se negociis secularibus [i],vt 21.q.3.c.j.ext. ne cleri.vel mo.c.j.in fin.cùm hæc vix sine nota peccati valeāt explicati,vt s.de poe.distinct.v.qualitas.Hinc est, quòd litigiosos p-
k hibet Apostolus ordinari,vt [k] xlvj.distinct.per totum. & multo minus religiosos:vt 16.q.j.monachi.quia seruum Dei non oportet litigare:vt 2.q.7.sicut.extra.de syndico.c.vnico.& præterea litium euentus dubius est:vt suprà.Cuilibet ergo consulimus bona fide,quòd pronior sit ad componendum,quàm ad contendē dum:vt xc.distinct.per totum.ext.de transac.c.fin.v.q.2.si prima-
10 tes.Nam† & litigant,qui iurat ad pacem cum proximo non venire,non tenetur tali sacramento: vt 22.quæstione. 4. qui sacramento.

ADDITIONES.

a Pæparatoriæ.¶Recipiendo eas,vt dicit in versi.præparatoriæ. in prin.aliàs bene dantur actori,vt ibi.

b Agere.¶Ingredit mētem verborum Io.de Deo,qui secundo libro Iudicum prima rubrica tractat de admonitione præmittēda reo per actorem.& in tertio libro etiam prima rubrica tractat de admonitione prēmittenda actori per reum.& hoc innuit in ver. is quoque qui.

c Distingue.¶Secundum Io.de Deo,cuius fuit iste ver.vbi s.in rubric.non tamen ponit textum illius c.si qui sed dixi 13.articulos inuestigandos,qui ibi habentur.

d Primates.¶Ibi de hoc,& xc.di.c.j.& c.studendū.per quæ videbis quòd potissimè in actione iniuriarum procedit compositio.

e c.fi.¶Omnino vide quòd ibi dixi super verbo,casibus.

f Disputandum.¶ Facilis est solutio : quia oportet iudicari id licitum,vel nō,ex circūstātiis:quibus cessantibus abstineat: & maximè qn abstineret contraria parte vincēte. Est etiam aduertendū, quòd cæteris paribus, magis procedit ɔpositio actore vincente, quàm reo.Prima enim sententia requirit executionem, secunda non,nisi forsan in expensis,& qhq; nec in illis propter iustā causam litigādi.Quia ergo executio posset īpediri de facto, vel multum tardari per binas appellationes:posset vincēti expedire ɔpositio.Cæteris paribus,dixi:q̃a si actor succūbēs,litigiosus & pecuniosus est,& p appellationes fatigaturus est reū absolutū,& maximè cùm p ipso facit aliqua æqtas:puta fama, vel semiplena pbatio,vel plena in qua succūbit ex defectu solennitatis:vt q̃a apparet instrumentū sed nō positum in suo æstimo, vel in registro cōmunis,quæ omissa instrumētū annullāt: iustè moueret iudex ad componendum. Adde,qn iudex debeat inducere partes ad ɔponendū,Bar.in l.ɔgruit.in vltimis verbis.ff.de off.præ. Bald. in l.transigere.C.de transact.& in l.cùm affirmas.C.de libe.cā. & in l.ex stipula.C.de sen.& interlocu.omni.iud.& in l.ex cōsensu.C. de episcopali audi.Abba.in c.si.de transa.& in ca. at si clerici. s.de adulter.extr.de iudi.Ang.in auth.vt litigant,iurent.§.fi.Bald.in l. quidam existimauerunt.si cert.peta.Abb.con.cvij.2.lib.

g Enim.¶Matthæi.ver.fin.

h Inquit.¶ j.ad Corinth.ver.j.a.

i Secularibus.¶Secunda ad Thi.2.

k Vt.¶ j.ad Timo.3.Bal.De substantia iudicij est citatio,libelli oblatio,litis contestatio,iuramentū calumniæ,& sequentia c.de ordine est ordinabilium sit⁹,vt hoc prius,illud posterius. Vn⁹ ordo est inter actus.G. Aliud est substātia, & aliud solennitas. Vnde in missa verbū,Hoc est corpus meū, est de substātia.Alia sunt de solēnitate.G. Ordo iudicialis pprię consistit inter litis ɔtestationē & sententiam,nōn ante nec post.ver.ordo autem, G. vnde dicit Bar. quòd præposteratio circa præparatoria iudiciorum ante litis contestationem non vitiat.ff.de testib.l.si quæratur, per Bart.

¶Bal.De præparatoriis iudi.

INDVCIAE deliberatoriæ & pręparatoriæ non dantur actori.versi.præparet.G.de denunciatione an debeat præcedere petitionem.versi.item circa.& vers.sequent. G. & qualiter practicetur materia denunciationis Euangelicæ.Et vide Bar.in constitutione Henrici in glo.Bart.vbi plenè de materia ista per Bart.& vide quod nōt.ext.de purg.ca.nos inter.B.Vide in no.de resti.spolia.cùm ad sedem.

¶ De Actione seu petitione^a. Rubrica.

Voniam de iudiciorum preparatoriis dixi,decens est,
vt de actionibus & petitionibus, quæ in eis intentan
tur,aliqua disputemus.Primò igitur dicem⁹, an actio
sit specialiter proponenda.Secundò, dicemus legali
ter de actionibus seu petionibus,qualiter & qua cautela propo-
ni seu fieri debeant in diuersis casibus.Tertiò,qualiter reus in his
habere se debeat, supponemus. Quartò verò de actionibus seu
petitionibuscanonicè annectemus.Quintò,de nominibus actio
num,& vbi j.tertiò tractatu libel.super his libelli concepti inue-
niantur,breuiter perstringemus.

ADDITIO.

a Sciendũ quòd nullus ex practicis,auctoribus,vel aliis posuit hãc
rubricã generalẽ:sed rubricæ materiã dixerunt sub tractatu libel
lorum,sub quo dicebãt inter alia petitionẽ&eius cãm debere ex
primi libello. Tractatores autem huius materię ponam super ru
br.de libel.concep.& ibi vide.De hac aũt noua rubrica, & eius si
tuatione tripliciter auctorem excuso.Primò,quia sine hac rubri
ca cõgruè prosequi non poterat inferiora,& ex eadem congrui.
tate posuit j.rubr.8.paruum morsellum de oblatione libel. secũ
dò theoricam petitionem vel libellorum à practica voluit segre
gare:nimiam enim prolixitatem induxissent vnitæ.Tertiò , quia
rubrica de libel.quæ totam quartam partem respicit,subtrahi nõ
debuit illi parti.

SVMMARIVM.

1 *Actio an sit speciali nomine intentanda.*
Vbi ex vno facto vna tantùm resultat actio,tunc sufficit causam, siue factum simpliciter proponi:secus,vbi plures rationes ex eodem facto resultant.
2 *Duabus actionibus,effectus contrarios habentibus,ex vno facto surgentibus eligi debet altera.*
3 *Edere actionem non tenetur quis in causa spirituali.*
Exprimi an debeat nomen actionis in iudicio.
Leues actiones tenetur quis edere:subtiles verò & obscuras non.
Actio an debeat exprimi in libello.
4 *Veritas in iudicijs est curanda:& ideo sufficit factum simpliciter proponere.*
5 *Verbum,in canonibus inuentum,quomodo debeat exponi.*
6 *Statutum alicuius ciuitatis,de non proponendis actionibus an sit in accusationibus criminalibus obseruandũ:aut tunc,an debeat accusator exprimere genus criminis.*

¶An actio sit specialiter proponenda.

1.§.Vtrum actio sit speciali nomine intentanda,vetus ẽ
querela,quam nunc planius explicemus.Di
cendum est igitur,quòd aut loqueris secundum leges,aut secun
dum canones.Si secundum leges, super hoc est diuersitas inter
a peritos.^a Domini Pla.& H.dicunt,quòd non est proponenda:nã
sufficit causam proponi,ex qua actio resultat:vt peto rem,quam
emi:vel decem,quæ mutuaui:vt Inst.de actio.§.j.in fi.& ext.de iu
di.dilecti.& secundum hoc nunquam actio incompetens pote-
rit proponi:imò quilibet rusticus libellum componere rectè sci
b ret.^b Io.And.& Azo contrà,quòd sc.speciale nomen actionis in
libello proponi debet,ar.ff.de eden.l.j.in princ.C.e.edita.quia ne
mo sine actione experitur.ff.de nego.gest.si pupil.§.fi.aliàs enim
quare diceret lex,quòd ineptam actionem proponẽs,debet suc-
cumbere:vt ff.si mens.fal.mo.dix.l.j.respon.1.C.de formu.& im
pe.action.l.j.& 2.extr.de iud.examinata.Item quare diceret lex,
quòd debet quis ab initio eligere actionem.& ff.de tribut. quod
in hæredem.§.eligere.& ff.de legat.1.cùm.filius.§.variis.Si enim
sufficit causam proponi, sufficeret dicere: Peto fundum mihi in
tali testamento legatum, vel peto decem:quia cum seruo tuo ꝯ
traxi,quod dicere est absurdum,secundum eos.Tu dic,vt j.in tit.
1 de libel.concep.§.iuxta.ver.item non valet,si non continet.†Ia
c co.Bu,& Lau.& Gof.^c dicunt quòd si ex vno facto vna tantùm
resultet actio,vt in venditione,in commodato,in deposito,& si-
milibus:tunc sufficit causam siue factum simpliciter proponi: vt
in primis concor.Si verò plures oriantur ex eodem facto actio-
nes:vt si quis in fundo meo arbores incidat , ex quo facto oritur
interdictum,quod vi aut clàm,& etiam actio legis Aqui.& etiam
arborum furtim cæsarum:vt ff.ar.fur.cæ.si colonus.& in l.pe.ff.
quod vi aut clàm.si immaturam: vel si in societate furtum com-
mittatur:quia ex hoc , & pro socio & furti actiones oriuntur: vt
ff.pro socio.l.rei commissoriæ.His quidem casibus & similib. ex
primere debet,qua malit experiri:vt reus certificetur.vt in secun
2 dis concor.de hoc j.§.proxi.ver.notandum etiam.†Rogerius di
xit , quòd si ex facto duæ actiones surgunt contrarios habentes
effectus,eligi debet altera:vt si emi fundum de tua pecunia,man
dante seruo tuo:tibi enim duæ actiones competunt : vna crimi-
nis,s.furti:alia bonæ fidei,s.mandati.C.de fur.l.j.C.si seruus exte.
se emi man.l.j.ff.fa.er.& puto.§.fi.Alias autem eligere non tene-
tur.ff.de eden.l.j.in prin.sed hoc non valet:quia siue sint contra-
riæ,siue diuersæ & non contrariæ, debet actio exprimi.ff.de trib.
quod in hæredem.§.eligere.de hoc s.de actore. ver.item propo
d nens.& sequ.Odof.Azo,& Roff.^d dicunt, quòd quando factum
clarum est,& bene proponitur:vt si dicit,peto decem quia vendi
di equum:tunc exprimere non tenetur:aliàs sic.Inst.de actio. cir-
3 ca prin.†Porrò,si loquaris secundum canones,adhuc est diuersi
tas.Io.Valent.dixit : quòd in causis specialibus non tenetur quis
edere actionem:quod quidem verum est.nec est contra, extr.de
iud.examinata.In aliis autem dixit,quòd tenetur:quo quidem ni
hil falsius est:vt extr.eo.dilecti.Gandul.& Io.Theutonicus dicũt
ꝙ leues actiones, vt est rei vendicatio,locati,depositi,& similes,
tenetur quis edere:subtiles verò & obscuras non.Dixit etiam ip
se Io.quòd in ecclesiasticis non tenetur:in ciuilibus,sic, etiam in
e foro ecclesiastico:vt viij.dist.quo iure ^e.ext.de iur.calum.literas.
de dolo & contu.c.j.& sic non intendit ad opinionem Io.Valen.
quod non puto,vt dixi.Tertij dicunt,quòd in libello non debet
exprimi actio,sed in processu sic.ar.extr.de app.constitutus.& de
f re iudi.abbate sanè.lib.vj.Tan.verò dicit,^f quòd nemo cogitur in
foro ecclesiastico,nec in libello.nec in ꝓcessu exprimere actio-
nem:vt in præ.c.dilecti.Sed si spontè velit,admittetur:vt in præ.
c.examinata.& tunc si ineptam proponit succumbet, & poterit
aptam proponere:vt ibi,& de restit.spo.cùm ad sedem.in fi. & v-
4 sus hanc opinionem approbat.† Sufficit enim factum simplici-
ter proponere: quoniam de sola veritate curandum est , non de
apicibus iuris ciuilis disputandum:vt in præ.ca. dilecti.& de dolo
& contu.c.j.ff.manda.si fideiussor.§.quædam.Nam & ex pluribus
causis aliquid peti potest,vt patet extr.de consue.cùm dilectus.d
fide instrum.inter dilectos.circa princ.de con.præben. post elec
tionem.de præscrip.cùm olim.de inst.cùm venissent. de testam.
Raynutius.§.j.de causa poss.& propriet.cùm super.de capel. mo.
c.2.de verb.signif. abbate.& in eodem libello agitur de vi turba-
tiua,seu inquietatiua,quamuis sint diuersæ.extr.de proba.licet.§.
fi.sed ibi eadem actio competit:licet ex diuersis causis.ff. vti. pos.
5 si duo.§.2.†Et secundum Tan.vbi inuenies in canonibus actio,
g expone,id est,petitio.Ius autem opinionem Gan.confirmat^g.Itẽ
secundum canones intentatur , seu proponitur condictio ex ca-
none,vel officium iudicis.vt in 3.q.1.redintegranda.& 2.q.2.c.j.
6 †Quid si sit statutum in aliqua ciuitate,ne actiones proponant:
nunquid qui accusat criminaliter,tenetur exprimere criminis ge
nus?Resp.sic nam ex eodem facto plurima crimina oriuntur : vt
C.de accu.qui de crimine.ff.de priua. delic. nonnunquam. Quid
autem iuris sit,cùm inepta proponitur actio,vide s.de of.iu.§.de
serui.ver.in sententiæ.

ADDITIONES.

a Peritos.¶Totum ponit Rof.vsque ad ver.porrò.in rubr. 18.Ad
de,secundum Ab.in d.c.dilecti.quòd communis opinio est Legi
starum & Canonistarũ,ꝙ actio in libello nõ est exprimẽda: quia
ex propositione facti potest elici, q̃ actio sit intentata. & hoc di-
cit tenere gl.8.dist.quo iure.& Acc.in auth.de exhiben.& intro-
du.reis.in prin.in verbo,libellũ.vbi dicit de consuetudine seruari
vt non exprimatur actio:& quod lege etiam potest probari.nam
cùm reus possit esse certus per rem & causam,satis est:vt l. 1.ij.re
spon.ff.de eden.& fecit,cùm opi.sint de iure ciuili,& decisum sit
de iure canonico,stari debet decisioni iuris canonici:vt not.in c.
per venerabilem.extr.qui fil.sint legi.
b Sciret.¶Sup.& sic opi.hæc aduocatis non placet. Simile q̃d dixi
s.de accusatore.prope fi.ver.item quòd non rectè.addebat Rof.
quòd secundum id superfluo faciebat libellans.
c Gof.¶In Sum.de li.obl.in apparatu,in decr.dilecti.de iudiciis.
d Rof.¶In l.j.ff.de eden.vbi s.
e Iure.¶Vbi de hoc,& 2.q.vj.decreto.
f Dicit.¶In suo libel.de actione reali.
g Confir.¶Tene & adde tu, an actio exprimẽda sit de iure canoni
co.do.Ab.Sicul.in c.tua.el ij.in 2.colũ.extr.de deci.Breuiter dixi
post Host.in decr.præ.dilecti.super fi.secundæ gl.

SVMMARIVM.

1 *Agens seu petens,an debeat in libello res petitas,vel propter quas agit,exprimere.*
Vniuersaliter agens , satisfecit in genere petendo:nec habet res hæreditarias specificare.
2 *Agens generaliter satisfacit in libello actionem complectendo , & in genere rem ab initio exprimendo.*
3 *Distinguendum est in actione singulari seu speciali de re petita exprimenda.*
4 *Agens condictione sine causa,an debeat causam,quare agat,exprimere in libello.*
5 *Actiones reales & personales quæ dicantur.*

Actio realis potest etiam dici personalis.
6 *Proponens actionem nimis generalem, seu ambiguam aut confusam, causæ certitudinem non continentem, aut incompetentem, in iudicio non est admittendus.*
7 *Actionum plurium occurrentium ex vno negocio melior est eligenda.*
8 *Aduocatus nolens, vbi ex vno negocio plures occurrunt actiones, vnam eligere, compellendus est per iudicem.*
9 *Sententia etiam contra ius litigatoris lata tenet.*
10 *Duabus actionibus ex vno negocio propositis, si actor non eligat: & contra eũ vel reum feratur sententia, an si appellent possint eligere.*
Causa appellationis, an sit eadem cum principali.
11 *Eligere an quis dicatur in iudicio per litis contestationem, vbi plures actiones ex vno negocio concurrunt.*
12 *Duabus actionibus ex vno casu nascentibus, an vnius electione tollatur, vel extinguatur altera.*
13 *Origo obligationis, non titulus actionis, in casu mandati suscepti est attẽdẽdus.*
14 *Dominus faciens pactum de non agendo contra mandatum suscipientem actione furti, an poterit agere mandati.*
Actio furti per pactum ipso iure tollitur.
15 *Is, cui de iure communi in eodem casu competunt duæ actiones: an vna intentata possit postmodum aliam intentare.*
16 *Duabus actionibus ex diuersis casibus occurrentibus, potest qualibet intẽtari.*
17 *Agẽti stipulatione, quo casu tutius sit ad pœnã, quã ad rẽ, aut ecõuersò agere.*
18 *Pœna qualibet est odiosa, & omne debitum fauorabile, ideo potius est agendũ ad debitum, quàm ad pœnam.*
19 *Pœnalis stipulatio quando committatur.*
20 *Petita pœna & sorte in iudicio, an sufficiat super pœna tantùm pronunciari.*
21 *Actor quo casu duas actiones intentare possit.*
22 *Agens super vna causa quæ diuersa sit actione, debet alteram eligere.*
23 *Agens rei vendicatione si succumbat, an redire poterit ad Publicianam.*
24 *Dominium multis modis occupatur.*
Ex Contractu emptionis vt quis possit se dominum dicere, quatuor necesse est interuenire.
25 *In omni contractu oportet duo interuenire.*
26 *Possidens tantùm ciuiliter, an rei vendicatione possit conueniri occasione talis possessionis.*
27 *Conuentus rei vendicatione, vel actione in rem, vel noxali, &c. si conuincatur seu variet, quid iuris.*
28 *Intentari non potest in eodem libello actio ad exhibendum, & rei vendicatio.*
29 *Forma libelli, in quo duæ intentantur actiones.*
30 *Petitio sub hac forma. Peto à te rem talem, quam dico meam fuisse: an valeat.*
31 *Argumentum de præterito ad præsens non semper tenet: vt, possedit, non sequitur, ergo possidet, maximè in re mobili.*
32 *Si quis agat contra aliquem rei vendicatione ad rem, quam dicit apud aliquẽ deposuisse: ille verò negans dicat, eam commodatò cepisse, quid iuris.*
33 *Rei vendicatio tantùm domino competit: fallit tamen quandoque.*
34 *Petere volenti legatum sibi relictum, tres actiones propositæ sunt.*
35 *Stipulari rem suam dari, & restitui, non est idem.*
36 *Legatum relictum potest peti condictione ex canone.*
37 *Legato vsufructu alicuius rei, an proprietas eiusdem sit obligata.*
38 *Hæres quondam existens creditor defuncti, si rogatus restituit hæreditatem, quam actionem habeat.*
39 *Fideicommissario quando competat actio, vbi hæres quondam debitor defuncti rogatus est restituere hæreditatem.*
40 *Intentare volens Publicianam, pẽsare debet, si cãm habeat ex qua ei cõpetat.*
41 *Publiciana ad hoc vt competat, quinque sunt necessaria.*
42 *Verba transposita idem significant.*
Personalis actio, ex quibus nasci possit.
43 *Actionem certam habens de delicto, illam debet proponere: incertam autem habens, agere debet de dolo.*
44 *Vniuersales actiones sunt quatuor.*
45 *Iudiciorum aliud est vniuersale, aliud generale: & in quibus differant.*
46 *Vniuersales & generales actiones quæ sint, & in quibus differant.*
47 *Interest multum inter dictum speciale & generale.*
48 *Agere volens interdicto, attendere debet, an directo vel vtili.*
49 *Actio in factum triplex est, & in quibus qualibet locum habeat.*
50 *Obligatione inducta à lege ciuili, vel imperiali, & imposita necessitate alicui priuato, si non dicatur quo iure debeat explicari: tunc condictione ex lege potest agi.*
51 *Vsura per condictionẽ simpliciter potest repeti, cùm iure canonico sit indebita.*
52 *Negocium quod proponitur, si tale est, quòd ex eo non detur actio, sed quasi, quomodo sit agendum.*
53 *Petitio vtilis loco directæ proposita, vel econtra, an sit valida.*
54 *Proponens in iudicio, an teneatur exprimere, si directam vel vtilem proponat actionem.*
55 *Actio vtilis proprio nomine, directa autem nomine cedentis proponitur.*
Vtilis actio intentatur sine cessione: directa verò non.
56 *Petitio, quæ proponitur apta causa, sed inepta actio, an sit valida.*

¶ Qualiter & qua cautela actiones proponi debeant.

2. §. Sequitur videre legaliter de actionibus seu petitionibus, qualiter, & qua cautela proponi,
seu fieri in diuersis casibus debet. Ante omnia igitur sciendum
1 est †, quòd agens seu petens debet in libello exprimere res peti-
a tas: vt extr. de libel. ob. c. ij. [a] ff. de rei vend. si rem. §. fi. vel quantita-
tem declarare, quam petit: vt ff. depositi. l. j. §. si quis argentum. Di
b stingue tamen [b]: quia aut actio est vniuersalis, vt petitio hæredi-
tatis: vt ff. de rei vendic. l. j. & ff. de petion. hære. sed & si. fina. & tūc
sufficit in genere petere, vt dicat, peto hæreditatem: vt patet ĩ de
iud. §. j. nec habet res hæreditarias specificare. Debet tamen dice-
re, an totã, vel quotam partem hæreditatis petat: vt ff. de pet. hæ.
l. 4. & l. si quo tpe. & C. e. l. j. & hoc, cùm ꝯctus est de certa parte,
dic vt ff. de rei ven. pater. & ff. si pars hær. pet. antiqui. & l. j. vel cũ
petit ecclesiã cũ suis pertinentiis, ext. de exce. cũ venerabilis. ext.
de restit. spoliat. cùm ad sedem. de probationibus. licet. extr. de fi
de instrumen. inter dilectos. vel præbenda cum plenitudine iuris
canonici. extr. de conces. præbend. proposuit. vel aliquis locus
cum finibus suis, extr. de re iud. abbate sanè. in prin. lib. vj. In his
enim non est necesse aliquid in libello, vel in sententia specifica-
2 ri. De hoc ĩ. de relig. do. & ĩ. ver. sed & si vis ac. & seq. † Aut est ge
neralis, vt pro socio, tutelæ, negociorum gestorum: quo casu suf
ficit in libello actionem complecti, & in genere rem ab initio ex-
primi: vt, conuenio te actione neg. gest. vel tutelæ, vel pro socio
tunc enim veniunt omnia, quæ possunt intelligi sub natura pro-
positæ actionis; vt ff. de tu. & rati. dis. l. j. ext. de causa pos. & ꝓprie.
cùm ecclesia. vbi de hoc ff. de iudiciis. solemus. ff. pro socio. l. arbi
tri. Ex postfacto autem in iudicio possunt singula capitula expri
3 mi. C. de iudi. l. 2. de hoc. ĩ. ver. & nota quòd. † Aut singularis seu
specialis: & tunc si est realis, necesse est rem exprimi. quod dic
vt ĩ. de libel. concep. §. iuxta. ver. item non valet in actione reali.
& seq. Causam tamen tunc non tenetur exprimere. quod dic vt
in eo. § sed nunquid debet. Si verò est personalis, necesse est cau-
sam adiici, siue petatur species, siue qualitas, siue factum. ff. de rei
vendic. si in rem. C. de episcop. & cleric. authen. generaliter. ff. de
fur. in actione. in princip. C. de edic. diui Adria. tol. l. fi. vt peto rẽ,
quia emi: vel quia mihi dedisti, vel promisisti, actione ex stipulatu.
s. §. proximo. aliàs sufficeret certi condictio; si proponeretur dũ
tamen certum quid proponeretur. ff. si cert. pet. certi condictio.
extr. de libel. obla. c. fi. & Inst. quib. mod. re contra. ob. Si enim cau
sa non exprimeretur, & reus absolueretur, nihilominus adhuc po-
c terit conueniri. ff. de exceptio. rei iud. l. & an eadem. §. actiones [c].
Quid si quis generaliter egit causa, vel actione non expressa? De
hoc in præ. §. iuxta. ver. item nota. hanc distinctionem actionum
plenius prosequere ĩ. in tractu libel. in ti. de iud §. j. 2. 3. & 4. Item
de realibus & personalibus, vide ĩ. de causa possess. & proprie. §.
4 notandum igitur. † Quid de eo qui agit condictione sine causa:
nunquid debet causam, quare agit exprimere in libello? Et vide-
tur quòd non, cùm sine causa agat. contrà: quia sic posset dicere
totum patrimonium suum sine causa penes eum esse. Vnde dicit
Vbert. quòd debet exprimere causam, cùm sit hæc actio persona
lis, in

ADDITIONES.

a c. 2. ¶ Et ibi de materia huius principij, in prima par. j gl.
b Tamen. ¶ Secundum Rof. rub. xx. & tribus seq. Adde, quòd ꝯmu
niter ita tenent doct. ꝙ si sit necesse res specificare. in l. j. ff. de edẽ.
& ibi dicunt, ꝙ in tali iudicio intelliguntur ꝯprehendi, & q̃ post
libellum productũ cœpta sunt possideri per eũ. & de hac materia
vide etiam in l. j. ff. sol. mat. & in l. fi. C. de sentẽtiis, quæ sine certa
quantita. vbi ponitur, an procedat libellus, Peto restitui dotem
absque alia specificatione.
c Actiones. ¶ Vbi de hoc. & not. quia in reali hoc non procederet.
de quo in versiculo. sed nunquid. allegato suprà proxim. in fine.
Adde. an causa sit exprimenda in libello vltra ea, quæ ponuntur
in l. j. ff. de eden. & in l. edita. C. eod. Alexan. con. cxxi. j. lib. & Ang.
cõsil. cclxix. & quomodo procedat libellus generalissimus, vide
per. eundem consi. xxv. & per Inno. in c. certificari. de sepul. & in
c. dilectus. de ordi. cog. & in c. conquerente. de offi. ord. & in c. cũ
ad sedem. de resti. spol. Adde tu in libello, & præsertim in actione
personali, an & quando sit exprimenda causa, & an causa proxi-
ma, an remota: vide Lanfran. in repeti. c. quoniam contra, in §. pe
titiones. in j. colum. extra. de probatio. Item do. Abb. Sicu. in c. j.
extr. de libel. oblatio. Item adde quid si quis porrexit libellum in
actione personali non in serta causa remota, dicendo hoc modo
Domine iudex, talis debet mihi dotem: quare peto ipsum condẽ
nari: an iste libellus procedat? Dicas quòd sic, nisi opponatur. Lã-
frã. in repet. ca. qm̃ contra. in § petitiones. extr. de ꝓba. & ibi vide
remissiones. Additio. Et an & quando sit exprimenda causa in li-
bello, vide Card Zaba, c. ij. de libel. ob. Bal. cõ. cxxij. incip. præmit-
tendum. iii. vol. And. consi. viij. col. iii. ver. & maximè. in ii. vol &
adde, quòd agens de nuditate, debet causam in libello exprime-
re. vt per dom. de Rota decisio. xv. in antiquis. Henri Ferran.

lis,in qua causa est exprimenda,vt dixi.ar.ff.de condi.sine causa.l.
qui sine causa.& ar.C.e.l.ij.& iunge quod no.in præ.§. iuxta. ver.
5 item non valet,si non continet.& sequent.† ¶Sed quam vocas
actionem personalem,& quam realem?Respondeo, realis dicta
est à re,quæ petitur:puta quando quis nullo iure mihi obligatus
est,sed volo illi quæstionem super aliqua re mouere. Personalis
dicitur, quando persona obligata est : puta, cùm ago ɔ eum, qui
mihi in aliquo ɔtu vel maleficio,vel quasi,obligatus est.Inst.de
act.circa prin.ti.§.namque.& §.appellamus.vt ĩ.versi.verum.Sed
certè secundum hoc videtur quælibet actio realis & personalis:
nam si peto rem,per consequens dico te obligatum ad rem ipsā
tradendam seu restituendam,& sic habet locum realis & perso-
nalis.Item si peto à te decem, ex causa mutui, dirigo actionem
meam in ipsa decem : & sic habet locum personalis & realis. Ad
hoc respon. considerandum esse, ex quo fonte prima procedit
actio:& secundum initium & originem facti censenda est perso-
a nalis,vel realis[a].Nam in ɔtu vel quasi,maleficio vel quasi perso-
na principaliter obligatur : & ideo tantùm actio personalis lo-
cum habet.Cùm verò agit ad rem, res principaliter tantùm peti
tur:& ideo realis tantùm locum habet secundum Roffre.in quo
autem differat,dic secundum eum in suo libello,in ti. de actione
b speciali [b]. Et scias quòd in nulla reali actione debet quis dicere,
peto mihi rem restitui:sed tantùm,peto rem ipsam, vel hæredita
c tem[c].Item vbicunq; iudicis officium imploratur loco principa-
lis actionis,non debet quis dicere,ago contra te : sed debet iudi-
cis officium intentare.Quæ dic vt ĩ.in ti.de lib.concep.§.fi. versi.
6 hoc autem.& quicquid ibi dicitur,hic intellige repetitum.† ¶Il
d lud quoque[d] non est omittendum, quòd proponens actionem
nimium generalem seu ambiguam,& confusam, & causæ certi-
tudinem non continentem,vel incompetentem,repellendus ē,
vt si proponat actionem finium regun.pro centum, vel certi cō
dictionem quantitate nō expressa in libello. vel si per actionem
furti velit rem vendicare,& huiusmodi:vt ff.de eden.l.j.ff.de iur.
fisc.ita fidei.C.de anna.except.l.fi.ff.de iud.si quis intentione.ff.si
mens.fal.mo.di.l.j.respon.j.in fi.ff.de euic.mino.§.si seruus.in au-
th.de litig.§.ad excludendas.ff.depositi.l.j. §. si quis argentum.ff.
7 de fur.in auth.extr.de sponsali.de muliere.†Notandum etiam ē
quòd si sit tale negocium,ex quo plures oriantur actiones,& cer
tum sit de qualibet,vt s.§.j.Tu aduocate actoris, elige meliorem
& pleniorem,ne habeas necesse sæpius litigare: vt ff.loca.si mer
e ces.§.culpæ.ff.vi bon.rapt.l.j.ff.ar.fur.cæ. l.j.[e] Hinc est,quòd si de
mandato serui tui quis sciens te id nolle, de pecunia tua prædiū
emerit,eligere debes,an velis agere contra illum actione furti ad
pœnam,an condictione furtiua ad pecuniam,an actione manda
ti ad prædium emptum:vt C. de furt.l.j.& l.finali.§.tales.vtraque
enim actio ex hoc casu nascitur:sed altera alterius electione tolli
tur.Si autem non eligeret,fieret condemnatio secundum illam,
quæ minorem pœnam infligit:vt ĩ.de libel.concep.§.iam nunc.
8 ver.sed cùm ex his.† ¶Quid si nolit eligere,sed dicit,Procedatis
domine iudex?Dic eum cogendum iudicis officio eligere.ff.si qs
ius dicen.non obtemp.l.vnica. Vel dic quòd non cogitur, sed di
cat ei:Amice,elige quam vis.& si non eligit,dicat ei:recede ergo.
ar.C.de coll.filiæ.Sed quando debet eligere?Dicunt quidam, ꝙ
9 vsque ad diffinitiuam,& non post.†Sententia enim contra ius li
tigatoris lata tenet,& ius dicit,cum iniquè decernit:vt ff.de iusti.
& iure.ius.extr.de re iud.cùm inter.ad fi.Sed videtur, quòd ante
litis contestationem debet eligere,cum talis exceptio sit dilato-
ria:ergo ante litis contestationem proponenda. C. de probatio-
nib.exceptionem.3.q.6.c.si quis.§.exceptio.extr.de re iudica.in-
ter monasterium.Dic quòd cùm quis plures actiōes ad eandem
rem intentat.aut eas proponit copulatiuè,dicens: propono hāc
actionem & illam,aut alternatiuè,dicens:propono hanc aut illā.
Si copulatiuè,cogendus est eligere.ff.de leg.ij.cum filius.§.variis
& de legat.j.huiusmodi.§.final.& l.seruus.§.cum hac.Et est ratio,
quia qui coniunctim proponit, vnam asserit.Is autem,qui alter-
natiuè proponit, aut est certus de facto : & tunc certus est, quæ
actio sibi competat : & ideo eligere debet, maximè ante iura-
mentum calumniæ, præsertim vbi requisitus est, quòd eligat. Si
verò incertus est de facto,non cogitur eligere : vt ff.quorum le-
gatorum.l.j. §.quòd autem.ff.de tribut. quod in hæredem. §.eli-
gere.& infrà dicam. Quidam autem dicunt,quòd si quis non eli-
gat vsque ad tempus, quo mutari vel emendari potest, vt C. de
10 edendo.edita.cadit à iure suo : quod non placet. † ¶ Quid si
quis vtraque proposita,non eligit?Fertur sententia contra eum,
vel etiam contra reum.Sed si in causa appellationis sit eadem cū
f principali,vel non[f]? Itē videtur,quòd potest eligere.ar.ff.de bo.
lib.qui cùm maior.§.accusasse.in fi.ff.ad Turpil.l.j.ar.contra.quia
videtur primò propositam elegisse.ff.de condi.indeb.l.indebitū.
ff.de fideiusso.si seruus alienus.C.ad Macedo.si filius. Contra qđ
videtur secundam elegisse: quia proponendo hanc vel illam vi-
detur à prima recedere.Sed dic,quòd videtur vtramque propo-
nere,nec se ab aliqua illarum excludit.argu.ff.de liber.& posthu.
Gallus.in fi.ff.de opti.legata.vnde bene faceret iudex, si in tali va
rietate reum absolueret:& vide s.de actore.ver.qd ergo si deie-
ctus.Sed nūquid videtur eligere per litis contestationem, vel per
solam libelli oblationem?Et videtur quòd per litis contestatio-
nem : vt ff.rem ra.hab amplius.& ff.de tribut. quod in hærede. §.
eligere.Quod dic vt C.de eden.edita. Vna autem electa,non pōt
g amplius variare,vt ff.de lega.2.statuliberis.§.fina.[g] Sed in contra
ctibus quantum ad stipulationem,distingue,vt ff.de verbo.obli-
11 gationib.si quis stipulatus.& l.eum qui certarum.in fi.† ¶Quid
si in casu prædictæ legis, C.de fur.dominus intentauit actionem
mandati contra mandatum suspicientem: demùm succumbit,
nunc vult intentare contra illum actionem furti : ille verò exci-
pit de re iudicata?Et videtur,quòd non possit repelli.arg.ff.de ex
cep.rei iudic.cùm quæritur.& l.sequen.& l.an eadem.§. acquiri-
tur.ff.de regu.iur.non.ex pluribus.non enim videtur sibi contra
h rius:quia conuentio in alia re,vel cum alia persona,&c[h].ff.de pa.
si vnus §.ante omnia.Argu.contrà,quòd sibi obstet exceptio rei
iudicatæ : quia inter easdē personas,licet alio genere iudicij aga-
tur:& eiusdem originis est hæc actio.ff.de exce.rei iudi.l.si à te.§.
Iulianus.& l.si quis cùm totum.§.& generaliter.ff.de noxa.in de
lictis.§.si detracta.& agendo furti petit eādem pecuniam, quam
seruus mandauit tradi in emptionem prædij,licet ad pœnam aga
13 tur.†Origo enim obligationis, non titulus actionis inspicitur.
C.ad Macedonianum.l.3.ff.de donatio.qui id quod. Propter qđ
dicunt quidam,repellendum per exceptionem rei iudicatę,quia
i est contrarius sibiipsi.[i] Quid si ille satisfecit domino in partem,
nec dixit ex qua actione soluebat:dominus verò nunc conuenit
eum actione furti ad residuum,vel condictione furtiua:ille verò
dicit,quòd soluit ex causa mandati?Et videtur excipiens audien-
dus.arg.ff.de solu.si quid ex famosa.Vbi videtur ex causa famosa
solutum,si ex duabus causis dematur,& altera non sit famosa,al-
tera sic.Item hic neutrum elegit dominus,sed solutionem acce-
k pit.& præd.l.facit etiam in contrarium[k]:sed ibi quando ex diuer
l sis causis,secus si ex vna[l]. † ¶Quid si dominus pactus est contra
14 eum non agere furti:nunquid poterit adhuc agere mandati? Vi-
detur quòd sic.ar.extr.de præsumpt.nónne.xxv.distin.qualis. Ini
quum enim est id pacto perimi,de quo ff.de transactio. cum A-
quilia

ADDITIONES.

a Realis.¶Vnde dicit G.Angl.vbi s.quòd differūt sicut tres differt
à persona.vna enim est rei,alia personæ.allegat quod no.ff. ꝓ so
cio.l.3.Et si vis de materia satiari,vide Cy.in l.j.C.de alie.iud.mu.
cau.fac.in v.q.
b Speciali.¶Quæ est 23.vbi plenè de hoc in vlt.col.
c Hæreditatem.¶Dicunt eñ simplices,ꝙ ꝑ verbū restitui,intētat
possessoriū ad quod pertinet verbum restituendi.ff.de vi,& vi ar.
l.j.princ.quod Rof.improbat ti.de rei vē.ꝓpe fi.per l.qui restitue
re.ff.de rei ven.& per l.videamus.§.ij.ff.de vsur.per quas leges pa
tet verbum restitutionis,etiam ad petitoriū ꝑtinere.Aliud est er
go restitutio rei,quā restitutio possessionis. ff. vti possi.si duo.§.
fi.Alia ratio,per quam improbatur hæc petitio,no.in ver.hoc au
tem.statim allegato:cui licet iuridico,resistit vsus,vt ibi.
d Quoq;.¶Iste ver.ad literam fuit Vber.de Bona.excepta vlt.con-
cor.in ver.generalia alleg.super rub.
e l.j.¶Hucusque ver.iste Vber.fuit:cui continuatur ver. quod au-
tem dixi.qui sequitur,& est sub §.cum breuiter.mihi char.v.vers.
si negocium est tale.
f Non.¶De quo s.de salar.§.sequitur.ver.sed nunquid.
g §.fi.¶De electi.vt quis duas.de [illegible]ul.c.vno. lib.6.
h Et cætera.¶In alia re,vel alteri personæ non nocet.
i Sibiipsi.¶Rationem la.de Ra.qui tenebat contrariū,vide per Cy.
in præ.l.j.in viij.q.vbi etiam tractatur:an illæ ɔriæ actiones simul
nascantur,& resideant in eadem persona:& an per electionem v
nius tollatur altera ipso iure,& an ope exceptiōis, & an vna elec
ta possit ad aliam rediri,illa pēdēte vel finita. Adde vt per no. in l.
edita.C.de eden.& per Bar.& Dy.in l.j.§.non quęritur.ff.de pub.
& adde secundum Bal.in l.si prædium.C.de ædi.act.quod si eligi-
tur vna actio,cui sit præscriptum, quòd non impeditur redire ad
aliam,cui non sit præscriptum.
k Contrarium. ¶Vt s.potius in causam famosam furti soluisse vi-
deatur.
l Vna.¶Ex qua insurgunt diuersæ & contrariæ actiones:vt in hoc
casu.vltra id intentio legis fuit id in eam causam solutum, quæ
plus expedit soluenti.eo.ti.l.j.

quiliana.& l.qui cum tutoribus,arg.contrà, quia si potest adhuc
intentare actionẽ mandati,secundum hoc nil operabitur pactũ,
quod esse non debet.ff.de leg.j.si quando.ff.ad municipa.l.j. Ac
tio enim furti per pactum ipso iure tollitur.ff.de pac.si tibi.§.j.Vt
ergo pactum aliquid operetur,videtur vtramque remisisse:& pa
ctum habet in se quantum liberationem.ff.de transact.l.j.sed si a
gat mandati,non poterit reus opponere exceptionem pacti:sed
in actione furti sic.&hoc quidam tenent:quod non multum pla
a cet[a].†¶Nec est omittendum,quòd si alicui competunt iure cõ
15 muni duæ actiones,vna intentata, potest postmodum aliam in-
tentare.ff.pro socio.l.rei.Secus tamen est,si vna competit de iure
communi,& altera de beneficio prætoris. De hoc, & quid iuris
sit,siue sint poenales,siue rei persecutoriæ,no. secundum papam
b extr.de collusione detegenda.c.fi. in fi.[b]†¶Quod autem dixi al-
16 teram eligendam:verum est,si omnes ex vno negocio oriantur
Si autem ex diuersis,quælibet intentari potest.ff.de priuatis deli-
ctis.nonnunquam.Si verò dubium est,an duæ oriantur,vel non:
& æquè dubium,sicut sæpe in stipulationibus dubitatur,an sit a-
gendum ex stipulatione,vel certi condictione:vt probatur&no.
ff.si cer.peta.certi.& ff.de verbo.obliga.vbi tũc vtere verbis quæ
se habeant ad vtramq; actionem,dicens:peto ex stipulatu,vel ex
pmissione,quam ex tali cã fecisti,sicut patet ex stipulationis dif-
c finitione.Arg.tamen[c],quòd tunc possit vtraque proponi.extrà.
de in integ.resti.constitutus.vbi petitur sententia nulla pronun-
ciari:vel si esset aliqua,petitur in integrum restitutio.Quæ dic vt
no.j.de sententia.§.iuxta.ver.fi.item possum petere iure domini,
vel quasi:vt j.de causa pos.& propri.§. notandum igitur.ver.aliæ
sunt.Præmissa tamen,vt quidam dicunt,protestatione, quòd al-
teram velim prosequi:vt ff.quor.le.l.j.§.quia autem.ibi.quemad
modum,&c.Si autem non est æquè dubium de vtraque,sed de v
na certum,& de altera dubium:propono illam,de qua conueni-
unt sapientes,vt in exemplo pacti incontinenti appositi in con-
tractu stricti iuris,omnes conueniunt,quod tunc detur actio prę
scriptis verbis.de veteri verò informata variant:ergo intentatur
d præscr.verbis:vt C.de pact.in bonæ fidei[d].ff.si cer.pe.lecta est.xx.
17 dist.de quibus extr.de offi.iudi.deleg. prudentiam.prope prin.†
¶Quid si poenalis stipulatio subsecuta est:dubium potest esse,an
prima obligatio traslata sit in stipulationem poenalem: ergo tu-
tius videtur agendum ad primam stipulationem,quàm ad poena
lem:vt ff.de act.& ob.l.j.in fi.de verb.obl.ita stipulatus.ff.pro so-
cio.duo.Alia tamen ratione tutius est primò ad poenam agi,quã
ad simplũ,s.quia plus est in poena,quàm in re:sed & si plus esset in
re,habita poena,securius peres postea illud plus.ff.si quis cau.l.2.
in princi.ff.de arbit.Celsus.in prin & ff.de eo quod cer.lo.l.fin.ff.
pro socio.si quis à socio.& l.seq.ff.de act.emp.& ven.prædia.ff.de
except.do.apud.§.Labeo.nisi esset actum,quòd vtrunque debe-
retur,& posset exigi cum effectu:tũc enim videtur cessare timor
ille:vt ff.de transac.qui fidem.C.eo.cùm proponas: Caue tamen
ibi qualiter actum est:nam sit actum sit, ꝙ vtrumque cum effectu
vel simul petatur,non recedatur à forma.extr.de rescriptis. cum
dilecta.Si autem non sit actum,ꝙ vtrunq; cum effectu,vel simul
18 peti possit,†cum poena sit odiosa,& debitum fauorabile, prius
agetur ad debitum.seu ad primam obligationem quàm ad poe-
nam:nam poena de facili repellitur à iudice,maximè à iure cano
num.extr.de poenis.suam.xij.q.2.fraternitas.Sed si fuit iureiuran
do pactum vallatum,videtur vtrumque posse peti,& si actum nõ
sit.C.de transact.si quis maior.xxij.q.j.omne quod.ext.de iureiu-
e ran.debitores.quod alibi fortè non admittitur,secũdum Vber.[e]
Item etiam potest & in alio exemplo dici,scil.quando quis obli-
gat nomen sui debitoris creditori suo,tunc ei datur vtilis actio.
Nescimus tamen bene,vtrum vtilis hypothecaria,vel vtilis,quę
competebat obliganti directam:vt C.de hære.vel actio.vẽ.post-
quam.C.quæ res pig.ob.pos.nomen.ff de pig.si is. Proponat er-
go factum se ad vtramque habens,& si cogatur eligere, videtur
esse melius eligere vtilem personalem,quæ competebat obligã
ti:hoc saluo,quia si obligans nomen sui debitoris habebat hypo
thecariam in bonis illius,videtur obligasse illam:vnde competet
19 hypothecaria vtilis,secundum Vbert.† ¶Quando autem poe-
nalis stipulatio cõmittatur, vt si promitto me aliquid facturum
vel daturum:& si nõ do vel facio,promitto poenam, quid sit tũc
in obligatione:& si pro parte do, vel facio, an poena in solidum
committatur.Item si promitto aliquid,& sub poena,an possit pe
ti vtrumque:& quando possit præcisè peti factum,vel interesse,
vel vtrumque.Item quid si plura sint capitula, & in vno contra-
ueniatur?dic vt in libello Rof.in ti.de act.ex stipulatu,quæ com-
20 petit ad incertum promissum.vt s.de arbi.§.si.ver.quid si plura.
†¶Sed si quis petit poenam & sortem,iudex verò pronunciat su
per poena tantùm:nunquid valet sententia? Videtur quòd sic. ff.
de excep.rei iud.l.3.ff.de arbi.quid tamen.ff.de minor. etiam. C.
si cert.pet.eo quòd.ff.de verb.oblig.scire.ar.cõ.ff.de arbi.qualem.
C.de app.eos.C.ad Sylla.l.fi.prius dictum verius est: vt patet ext.
f de testa.Raynutius.& C.si aduersus rem iud.l.j.vbi de hoc[f] Duæ
enim sunt petitiores:vna sortis, & altera poenæ.ff.de appel. cùm
in vna. secundum Vbert.& iunge hic quod habes circa cõrias ac-
21 tiones eligendas.s.de actore.ver.item proponens.†¶Item no.
quòd si actor habet rem ab aliquo ex iusta causa dominium trãs
ferendi:nescit tamen ille fuerit dominus,necne,tũc illius rei pos
sessione amissa,secũdum quosdam,in dubio duas intentat actio
nes,s.si ille dominus fuit,intentet rei vendicationem.ff.de rei vẽ
di.in rem.ff.de acqui.re.do.traditio.Si verò non fuit dominus,in
22 tentet Publicianam.ff.de Publi.l.j.†Sed cùm istæ actiones diuer
sæ sint,& contrariæ,videtur quòd sit altera eligenda:quia si pro-
poneres contrarias,repelleris,vt s.dixi.& in prædict. versic.pro-
ponens.Respondeo,hic videtur,quòd possit vtramque propo-
nere propter iustam ignorantiam,cùm factum alienum ignoret
ff.pro suo.l.fi.ff.de acquir.hęre.l.cùm falsum.ff.quorum leg.l.j.§.
j.sed vbi reus non certificabat actorem,de quo debebat,quare ac
tor vtitur eodem iure.Dico ergo,ꝙ non est iusta sui actoris igno
rantia,quia eadem persona cum illo censetur,vnde debet suam
conditionem scire.ff.de le.ij.cùm filius.§.variis.ff.de reg.iur. qui.
cum alio.licet sit arg.contra.ff.de exercito.act.l.j. in prin. & ideo
g eligere debet,nisi fori[g] consuetudo obstet.Sed quam eliget? Res
pondeo,rei vendicationem directam primò:& si succumbat, po
stea Publicianam.ff.de euic.minor.§.j.vel agat primò Publiciana
in qua requiruntur leuiores probationes, secundum Vbert. Alij
verò aliter dicunt: quæ dic vt j.in tractatu libellorum. de causa
pos.& proprie.§.nunc dicendum.& iunge hic quod est j. versic.
h quod si velis.Ioan. de Deo dixit[h],propter ambiguitatem tutius
esse agi condictione ex lege,vel canone,3. q.j. in redintegranda.
23 extr.de restitutione spol.sæpe.de hoc Insti.de act.†¶Quid si quis
primò egit rei vendicatione,& succubuit:nunquid poterit redi-
i re ad Publicianam? Respondeo sic,vt in præd.l.min. §.si seruus[i].
ext.de iud.examinata.Alij contrà,ar.ff.de excep. rei iud.si mater.
§.eadem.in fi.& l.& an eadem.§.actiones.Nec obst. ff. de euic.si
cùm venditor.in prin.quia ibi subauditur maximè.†Si autem ve
lis actionem in rem intentare,si intentaueris rei vendicationem
directam:caue tibi, quòd possis probare te dominum iure ciuili,
vel gentium, quia licet multis modis dominium acquiratur, vt
Inst.de rerum diui.§.singulorum.& ff.de acqui.re.do.adeo.&per
totum:puta à lege vel à principe.C.de quadrien.præs.bene. & 8.
dis.quo iure.vel cùm insula occupatur.Instit.de rerum diui.§. in
sulam. Vel cùm quid capitur in iusto bello ab hostibus.23.q.v.di
cat aliquis.& j.dist.ius militare.& ff.eo.ti.ab hostibus.& in simili-
bus:tamen eius probatio multùm est difficilis.C.de probatio.cũ
k res[k].& ideo vtere cõsilio legis,ff.de rei.vẽ.is q.Si eñ ex cõctu em-
l ptiõis,velis te dicere dñm.quatuor oportet ĩ illo ĩteruenire.¶Pri
mum,cõtractus,qui debet pręcedere:alioquin traditio nuda do-
minium non transfert.ff.de acquir.re.do.nunquam nuda.& arg.
ff.de

ADDITIONES.

a Placet.¶Puto,quòd Gul.ponderat,quòd cum ex vno facto com
petat vtraq; remissio actionis tollat ipsius originem, qua sublata
nec restabit super quo fundetur àctio mandati,vt pactum id ope
retur,quòd res iudicata super altero,vt modo dictum fuit in ver.
quid si in casu. Adde quòd Bar.in d.§.j.tenet, ꝙ actio famosa des-
cendens ex delicto,tollatur ipso iure. Secus,si descendat ex con-
tractu,vel quasi:quia tunc solum pactum non est sufficiens ad to
lendam actionem, nisi interueniente Aquiliana stipulatione &
acceptilatione, quia non reperitur iure cautum quòd ipso iure
tollantur similes actiones.

b Fi.¶Sed illud scripsi de relig.do.cùm dilectus.super fi.vlti. glos.
nunc continuat verba Vber.de Bobi.vt s.dixi.

c Tamen.¶Interpositio ad verba.Vberti,vsque ibi,si autem.

d Bonæ fidei.¶Et ibi vide plenè per Cy.quomodo veterem infor
mare,est nouam formam,vel nouam qualitatem inducere.Et an
informet actionem tantùm, an etiam obligationem. Et an sem-
per informet actionem,& an sicut informat veterem obligato-
riam,sic informet liberatoriam.

e Vber.¶Vbi s.& adhuc durant eius verba.

f Hoc.¶Et vide quod plenè dixi de re iud.cùm inter.ad fi.

g Fori.¶Vel loci.Vber.

h Dixit.¶Cauilla.libr.3.pen.col.

i Seruus.¶Ibi satis plenè de hoc.

k Res.¶Hucusque Vbert.

l Enim.¶Ingreditur verba Rof.de rei vendi.post prin.

ff. de dona. inda. ¶Secundum, quod pretium numeretur, vel fides habeatur, vel aliàs satisfiat venditori, aliàs dominium non transfertur. ff. de tribu. procuratoris. §. sed & si dedi. & ff. de contrahen. emptio. quod vendidi. ¶Tertium, quòd res tradatur: alias enim n transit: vt ext. de fide instr. cùm Ioannes. prope fin. C. de pactis. traditionibus. C. de hæred. vel act. vē. quæ tibi hæreditatem. ff. de rei vendicatione. si ager. nisi in quibusdam casibus specialibus, in q-
a bus dominium sine possessione, vel tradition quæritur a. ¶Quartum, quòd venditor fuerit dominus alioquin dominium, quod non habet, transferre non potest. ff. de acqui. re. do. non est nouū. ff. de off. procons. obseruare. §. fin. j. q. 7. Daybertum. ext. de dona. inter vir. & vxor. nuper. Hæc quatuor probantur. C. de probatio. ni. cùm res. ff. de pign. si superatus. & quæ nondum. §. quod dicitur. & infrà de loca. §. nunc aliqua. versi. Ivj. Alios autem omnes contractus, ex quibus dominium transfertur, vt dotis, permutationis, & donationis, traditione interueniente, longum esset prosequi: vnde aduocatus sit cautus, vt inspiciat contractum, ex quo
25 vult dicere clientulum dominū esse, & illū prosequatur. † ¶Et omni contractu oportet hæc duo saltem interuenire, videlicet q contractus præcedat, & traditio subsequatur. Item etiam prosequi omnes causas, ex quibus iure gentium sine contractu dominia acquiruntur, longum esset, licet & illæ ad rei vendicationem pertineant: vnde & tunc aduocatus sit cautus, vt cōsideret causam, ex
b qua vult dicere clientulum dominum & an iure specificationis b, vel intentionis, vel alio, & causam illam specaliter prosequatur. Causas illas inuenies ff. de acqui. re. do. & Instit. de rerum diui. vt prædixi. Item etiam considera, an res sit corporalis cùm possideri non possit: ergo nec vendicari: & an res illa sit singularis vel vniuersalis. quod dic vt j. de causa poss. & proprie. §. notandum. in po-
c sitionibus c. Item vide, vtrum reus possideat id quod petitur, vel dolo desierit possidere. Super quo vide ff. de rei vend. is qui petitorio. in fin. ff. de inter. Act. qui seruum. §. in iure. C. de ali. iud. mu. causa fac. l. vnica. ff. de rei ven. officium. & l. si autem. ff. de nox. electio. & versi. quòd si velis. Qualiter autem agatur, procedatur, & pronuncietur contra illum, qui cadit à possessione. vide infrà, de
26 interroga. §. fin. versic. verum. & seq. † ¶Sed nunquid d is, qui tā
d tùm ciuiliter possidet, puta solo animo, potest conueniri rei vendicatione occasiōe talis possessionis? Et videtur quòd sic. ff. de rei vendi. officium. in fin. vbi indistinctè dicitur, quòd contra quemlibet habentem potestatem restituendæ rei potest intendi: & in
e definita locutio æquipollet vniuersali e. 19. distinctio. si Romanorum. ff. de seruit. vrba. prædi. si seruitus. Talis enim bene habet facultatem restituendæ rei, puta propter amissionē. arg. ff. de acq. poss. possideri. §. in amittenda. nec est hoc præiudiciale ei qui naturaliter possidet, si non patiatur simpliciter illam causam agere: sed saluo iure suo. arg. ff. de re iudi. sæpe ext. c. quamuis. ff. qui. mo.
27 pig. vel hyp. solu. si debitor. † ¶Quid aūt iuris sit, si cōuentus rei vendicatione seu actione in rem, vel noxali, vel possessor pignoris, vel accusatus, negans se possidere, conuincatur, seu variet, vel debitum soluere sit paratus: vel ante litis contestationem exhiberet petitæ possessorem, vel ostendit seruum noxosum, vel criminosum. vide s. de actore. v er. item eluditur. & seq. Item si quis se vltrò rei petitæ defensioni offerat: vide j. de interrogat. §. fin. ver.
28 hi quoque. & seq. † ¶Item quid iuris, cum species, vel quātitas,
f vel æstimatio petitur: not. j. de solu. §. pen. versi. ad huius. & seq. f Et nota, q videtur dicere lex, q non potest in eodem libello intētari actio ad exhibendum, & rei vendicatio: vt C. de noxa. act. l. j. in princ. Nam actio ad exhibēdum ordinaria est, & ideo in ea debet dari libellus. 3. q. 3. ca. induciæ. §. offeratur. & causa, ex qua agatur exprimi: vt C. ad exhiben. l. j. & lis contestari iurari, & sñia ferri, & in litem iurari: vt ff. eod. Iulianus. §. qui iurauit. & in lit. iur. in actionibus. in princip. Qualiter autem in ea libellus concipitur, vide j. in tractatu Libellorum, in tit. de iudic. §. vltimo. Verùm consuetudo iudiciorum admittit, vt vtrunque in eodem libello intentetur: vt si dicatur:

29 ¶FORMA. † Peto rem exhiberi: & debet dicere re signa eius, alioquin ei iuranti succurritur: vt ff. e. l. 3. & eam exhibitā vendico rei vendicatione. Vel sic.

¶FORMA. Coram vobis, &c. conqueror de Pet. q iniustè detinet talem equum ad me iure dominij, vel quasi pertinentem; qui equus est pili nigri, croceus, vel signatus tali signo, in tali p̄te: quare peto dictum equum, mihi restitui: & cùm mea intersit, dictum equum mihi exhiberi, peto ipsum per dictum Pet. in iudicio exhiberi. Nec obstat præ. l. C. de noxa. quia debet ibi exponi, vel pro
g &. g Et forma positiones super hoc libello: vt infrà, de causa poss. & propr. §. notandum igitur. versi. aliæ. & de hoc vide in præd. §. vlt. de iud. Sed nunquid debet fieri exhibitio ante litis contestationem, vel post, coram testibus ipsius actoris? Dic vt not. ff. e. l. 2. secundum Vbert. Sed nunquid possunt simul in eodem libello peti restitutio rescissoria, vel res metu perdita, & quadruplū. De hoc j. in tractatu libellorum. de in integ. restit. ver. sed nū quid. &
30 de his, quæ vi, me. ve. causa fiunt. prope prin. † ¶Quid si ago contra te rei vendicatione, & formo sic libellum:

FORMA. Peto à te talem rem, quam dico meam fuisse: nunquid valet talis petitio, & an hoc probato, præsumetur mea esse nunc, nisi contrarium probetur à te, qui eam tenes, & in me transferre possessio? Et videtur quòd debeam probare meam esse nunc: vt C. de probationibus. ex persona. & not. ff. de libe. agno. l. ante penult. & de probatio. l. 4. & ext. de causa posses. & propriet. cùm ecclesia. §. partib'. ibi: vltimò. & immediatè, &c. Sed contra per l. C.
h de probatio. siue possidetis h. facit e. tit. non epistolis. & l. non nudis. & C. de testi. auth. si dicatur. & ff. finium regun. in fine. Secus in minore, qui non præsumit modò minor, licet olim fuerit minor. Item secus in possessione, cùm & multæ aliæ sint differentiæ vt ff. de acquiren. poss. si quis. §. differentia. secundum Alber. Pa
31 pien. Vber. verò de Bobio † dixit, quòd si res est mobilis, non p̄sumitur modo possidere, licet quandoque possederit: quia vilis est, & neglecta possessio. ff. de acquir. poss. si rem. secus in immobili. Sed hæc sententia non est vsquequaque vera. nam & si habeo fundum, & steti per 20. annos, quòd non iui ad ipsum, nec habui iustam causam non eundi: videor possessionem ob meam negligentiam perdidisse: vt ff. de vsu. furto. §. vno. & ff. de acq. pos. licet. tñ si tunc fructus percepi, non ideo possessionem videor perdidisse. Et hęc omnia vera sunt, cū tractatur de mea vtilitate: si verò de
i incōmodo, tūc p̄sumo mō possidere i, secundum quod traditur. C. ad exhibend. l. 3. nisi probetur me possidere desiisse sine dolo malo: qđ fit eo ipso, q contrarium non probetur, secundum quosdam. ff. de exce. rei iud. si rem. ff. rē ra. hab. procurator. in princ. Alij dicunt, quòd si possessio mea peruenit ad aliquem ex contractu, vel ex delicto: præsumit hodie possidere, nisi probet se desiisse possidere sine dolo malo: vt C. de pigno. acti. l. 4. Si verò aliter peruenit. tunc præsumitur possidere, sed absoluetur, si voluerit iurare se sine dolo desiisse possidere. argum. ff. de nox. quoties. §.
k ait prætor k. † ¶Hoc quoque non est prætereundū, quia si ago
32 contra te rei vēdicatione ad rem, quā dico me apud te deposuisse: tu

ADDITIONES.

a Quæritur. ¶De quibus not. de cōsue. c. 2. & C. de acq. poss. l. j. Adde quòd sit probandum in rei vendicatione, Lu. Roma cōs. 423. Adde ad id quod remittit hęc additio in principio, & in quib. casibus transeat dominium siue possessio. Adde dico Bal. in l. in suis. ff. de. lib. & posth. item Ab. Sicu. & Feli. in c. cum aliquibus. ext. de re iudic.

b Specificationis. ¶Quæ est, cùm fit species de materia aliena. De hoc Instit. de rerū diui. §. cùm ex aliena. ff. đ acqr. re. do. adeò. §. cū quis. cuius casum vide in rub. de ui. & hon. cle. De inuētiōe habetur Inst. de rerum diui. §. thesauros. & §. item lapilli. sed ille §. non congruit, vt ibi not. sed facit ff. de acqui. re. do nunquā. §. thesaur'

c Positionibus. ¶Super ver. cæterū. vbi prosequitur verba Rof.

d Nunquid. ¶Rof. est ver. quæri solet. vltra medium tituli.

e Vniuersali. ¶ Improuisè fit hæc allegatio. cùm suprà posuerit j quemlibet: & lex in fi. dicat ab omnibus, qui tenēt, &c. nec hāc allegationem fecit Rof. qui dicit Azo. in Summa idem tenere. & sic est, vt ibi patet post princ. & idem tenet Accur. ff. e. super rub. & ponit exemplum in illo, qui dedit in feudum. Sed Rof. ad contrariū allegat, q habere facultatem restituendæ rei videtur respicere traditionem, quā iste facere non potest. Respondet q faciet quā potest illam dimittendo, & animo perdendo, vt sequitur. Adde qđ Bar. in l. Pōponius. §. si is, qui præcario. tenet indistinctè quòd siue habeat facultatē rei restituendæ, siue non, possit cōueniri rei vendicatiōe. & hoc sequūtur ibi cōmuniter docto. & Vincent. imò quando apparet cōuentum rei vendicatiōe nō habere facultatem rei restituendæ, valet iudicium intentatū ɔtra eū, & finis huius iudicij est, q si actor probet se dominum, & declaretur dominus, nocet victo, si vnquam possessio ad eum peruenerit. Et hoc probat tex. secundum Bar. quem dicit scribendum literis aureis in l. si à te. §. ff. de excep. rei iud.

f Et seq. ¶j. repetitur ibi: vtrum.

g Et. ¶Ibi dicit vendicare, vel ad exhibendum agere nō prohibēs.

h Possidetis. ¶Ibi. in fi. Cyn. recitat quæstionem de deponentibus in curia contra electum, quòd electores semel fuerant excōmunicati, an procederet positio.

i Possidere. ¶Io. de Bla. contra, scilicet econuersò, scilicet q in sui præiudicium, qui possedit, non intelligatur possidere: in sui fauorem sic. quod no. in tractatu de rei ven. in fine.

k Prætor. ¶Ad materiā vide qđ no. j. de pet. pos. §. j. ver. qđ si peto,

ſe:tu verò negas, dicens me eam tibi commodaſſe, teneris ad reſtitutionem propter bonam fidem,& debeo vincere, nec refert qua actione agatur:vt ff.de priuil.cre.l.3. nec mihi hoc caſu incũbit probandi neceſſitas de depoſito. ff. de fideiuſſ. tutor.ſecundũ
a Azo.Iac. Bal.[a] † ¶ Item ſcias,quòd rei vendicatio tantum domi-
33 no competit:vt ff.de rei vendi.l.in rem actio.in princip.& C.eo. doce.Fallit tamen quandoque:vt C.de iure do.in rebus.&.ff. eodem,ſi ſponſalibus.§.j.vbi mulier agit rei vendicatione pro rebus dotalibus:cùm tamen eas viro tradendo,in eum tranſtulit dominium:vt C.de pact.traditionibus. De hoc tamen not. ſecundum
b quoſdam in præd.l.in rebus[b]. ¶Item not.quòd ſi miſi paſtorem meum ad montana,cum ouibus meis,& aliquis ei vnam vel plures,vel etiam omnes auferat:poſſum ego eas vendicare.ar. C.de ſacroſanct.eccle,ſancim⁹.j.prope princip.ibi: ſacrorum vaſorum cuſtodes,&c.C.ſi per vim vel alio modo.l.j.&ff.de dam.infect.cũ emptor.in fin.j.reſponſ.& 16. quæſt.j.in canonibus.prope fin.ibi: cuſtodes chartarum.Item not. quòd paſtor tenetur de cuſtodia: vt ext.de reg.iur.quamuis.ff.loca.qui mercedem.& vide infrà,de lbc.§.poſtquam.verſi.quid ſi locauit. ¶ Vtrum ſimul peti poſſint res vel æſtimatio,& qualiter æſtimatio peti poteſt.not. infrà, de ſolut.§.ſequitur.verſi.ad huius.&ſequent.¶Vtrum autem petẽs eccleſiam,vel præpoſituram,vel archidiaconatum,vel epiſcopatum,vel aliam dignitatem,etiam ſecularẽ,vel ius patronatus, vel ciuitatem,vel caſtrum,aget rei vendicatiõe.vide infrà,de religio.
34 do.† ¶Illud verò no.dignum eſt,quòd ſi vis petere legatum tibi relictũ,tres habes,actiones, ſcilicet,perſonalem actionem ex teſtamento,de qua infrà,de teſtam.§.j.verſi.& not.& rei vendicationem,& hypotecariam:de qua infrà,de pign,§.j. ver. cæterùm. & C.communia de leg. l.j.verſi.rectius.& infrà,de primo & ſecũdo decret.§.videndum.verſic.ſed nunquid.Sed quando hæc tibi competunt?Reſpon.rei vendicatio datur demùm ab adita hære-
c ditate,ſi ſpecies[c] fuit legata purè: vt ff. de pec. ſed ſi damnum.§. ſed & creditor.& ff.de leg.2.legatum.& ff.de fur.à Titio.Item pſonalis demùm ab adita hęreditate,quia hęres non eſt prius obligatus,Inſt. de oblig.quæ ex quaſi cõtra.naſ.§.hæres.& ff.ex quib. cau.in poſſ.ea.apud Iulianum.§.fi.& l.ſeq.Item etiam hypothecariam habes ab adita hæreditate,cùm ſit acceſſoria: vt ff.de pigno. contra.& l.res.Nec poteſt vti ſimul perſonali & reali:vt ff.de leg. 2.cùm filius.§.variis. ſed perſonali & hypothecaria ſic:vt argu.in authentic.de fideiuſſ.§.ſed neque.in fine.ſin autem legatum fuit in genere:tunc nõn habes rei vendicationem, niſi demùm facta optione:vt ff.ad exhiben.l.3.§.ſciendum.Et hoc verum eſt,quòd
35 habes perſonalem actionem, cùm legatũ eſt in genere.† ¶Quid ſi in ſpecie?Non videtur,quòd tunc habeas perſonalem. argum. ff.vſufruct. quemad.c.l.fina.Sed poteſt dici contra.Nã ſicut odio furum datur perſonalis actio contra eos, vt Inſtit. de actio. §. ſic itaque. ſic etiam in fauorem legatariorũ pro recuperatione eorum,

Sic error actionis nõn impedit ſententiã,quin condẽnetur re⁹ ꝯuictus per probationes:cùm & iudex per ſentẽtiã dominiũ transfert:vt notat.Inſtitutio.quibus alienare non licet. §. primo. nã & iudex ꝯ naturam actionis fert ſententiã.ff.de ędi.edi. bouem.aliqñ.Hoc tamen ſolue,vt ſcripſi de ſimon.licet Heli.ſup ſincera gl. ſic ſuprà. Item conſtat iuſtum eſſe debitorem ex numeratione, & traditione probandis:& ſic contracta fuit obligatio, ex qua mihi competit certi condictio, ex qua licet actio propoſita fuerit,inutilis, iniquum eſſet condemnationem non ſequi: cùm ſæpe id, quod non valet vt agitur,valeat vt valere poteſt. ext.de deſponſatione impuberum.c.vno.libro ſexto.ff.de pactis.ſi vnus.§.pen. nec refert quo genere actionis agatur.ff.de euictionibus.ſi mancipium.§.j. ¶ Ad ꝯtrariũ inducitur,quod ſuprà dixi,& ff.ſi pars hæredit.pe.l.non poſſumus.& ff.iudic.ſol.cùm quærebatur.vbi cautio in vna actione præſtita non committitur, ſi alia actione agatur. Ad idem iura allegata in prędic.ver.quid ſi lis.ff.de iureiuran. ſi duo patroni.§.Iulianus.& prædic.decret.licet Heli.&de re iud. abbate.lib.vj.per quæ iura multi tenent contra,quia deficit obligationis initiũ,quo ad cauſam propoſitam. Allegant ff. de ac.& oblig. quæcunque.ff.de negot.geſt.Pomponius.2.& l.fideiuſſ.ff. de inſtito.l.habebat.& ſi menſ.falſ.mo.di.l.j.§.j. & volentes ſaluare dictum Innocen. dicunt illud procedere,quando ab initio nõ fuit oppoſita ineptitudo libelli. quod intellige cum patebat ex eius forma.Ceſſat enim id,quando ineptitudo apparet ex probationibus tãntùm.Mihi placet dictum Innoc.qui loquitur de petente rem iure dominij, & ꝓbat ſe dominũ: q licet ſubmiſerit actionem locati, obtinere debet ex cauſa ſufficienti intentata & probata,pone.in fin.melius. Quando verò ſimpliciter petit rem per actionem depoſiti,& demùm probat commodatum, vel locatum;hic procedit opinio contraria, & iura ad illam partem inducta:nunc in defenſione primi dicti oportet inſtari. Aſſumo igitur contrarium,quod eſt vtilius in materia,& plenius ſpecificat; ſcilicet decret.abbate. p quam patet à verſic. cæterùm, vſque ad finem,quòd vendicans rem,vel illam petens iure dominij,nõ habet neceſſe exprimere cauſam.&cõcordan.ibi vide in gl.talis.Poteſt tamen exprimere,ſi vult.tunc habet neceſſe probare illã cauſam eſſe&fuiſſe veram tempore litis conteſtationis:&vt ibi ſcripſi ſuper gl.pe.diuerſo reſpectu,quãdoq; vtilius eſt exprimere cauſam:quandoq; vtilius eſt nõ exprimere:ex primo aũt patet, ꝙ libellus Innoc. de quo ſ. perfectus erat ſine adiunctione actionis: nam illa adiunctio, nec fuit,nec potuit eſſe cauſa dominij, vel illius petitionis,nec in acquirendo,nec in vtendo. primũ patet, qa nõ eſt de titulis enumeratis poſt titulũ de acqren. rerum domin. ff.Secundum etiam patet,quia locatio fit à non domino: vnde ꝯductor locat.ff,loca.l.nemo.Cõcluditur ergo,ꝙ adiectio fuit impertinens & inutilis.Sed nos habemus regulam in vj.quam inter regulas Legiſtę non habent,Vtile per inutile vitiari.Item ſumus in materia ſeparabili,cùm præcedens oratio libelli in ſe perfecta foret,vt dixi.Concluditur ergo dictum Innocen.in ſuis terminis procedere,Fortificatur hoc per no.de conſec.diſt.4.ſi non ſanctificatur.in princip.& recitatur de baptiſmo.ca.j. vbi etiam in baptiſmo,ſi forma verborum congrua iam prolata,addantur aliqua verba,nihilominus verum eſt baptiſma:ſi hoc in baptiſmo,forti⁹ in libello.Facit ad prædicta cle.de præb,c,j.reſp.j.in fi.

ADDITIONES.

a Iac.Bal.¶ vide ĩ.de ſent.prola.§.qualiter.verſi. quid ſi lis. & vide in quo differt hæc quæſtio ab illa:qa hic vendicabat rem,q̃ ſe depoſuiſſe dicebat penes reũ:ibi sĩpliciter agebat depoſiti,ſed ꝓbauit ꝯmodatũ.Itẽ hic reus ꝯfitetur ꝯmodatũ:ibi actor id probat.& vide per hoc,ꝙ iſti duo verſi. ſed iſte. plus facit pro Inn,in eo qđ no.de iud.examinata. vt ibi ſcripſi in gl.dixit Inno. Petebat enim ille rem,quam dicebat ad ſe ſpectare iure dominij,& dominium probauit,licet actionem locati expreſſiſſet.contra eũ facit ĩ.ver. pen.& ſ.de teſte.§.j. char.pen.ver.ſed pone exit.& vide quod ibi dixi, Verè in ſuis terminis ſummam æquitatem habet hæc ſolutio,ſcilicet cũ reus à princi.cõfitetur ſe debere quod petitur, ſed ex alia cauſa:nec aliud proponit,quod obſtet actori.Hoc dico,qa ſi dicat,non depoſuiſti,ſed commodaſti: ante vſum completum repetere nõ potes.ext.de commod.c.vno.ff.e. in commodato.§. ſicut.tunc ceſſaret æquitas prædicta.& procedit dictũ rei,ꝙ non procederet in depoſito.ext.depoſiti.bona fides.§.j.ff.eod.l.j.§.eſt autem,& reſpõſio illa recta eſſet, negans narrata,& dicens petita fieri non debere.Adde, quòd prædicta Io.And. ſequitur Pau. de Caſtro,in l.is ad quem. ff.de acquir.hæred.& Alexã.conſi. 120.j. lib.& Paul.de Caſtr.conſ. 207, Et quia titulo huic conuenit hæc materia,cuius ſatis trita eſt q̃ſtio:retẽtis terminis agẽs depoſiti ad quantitatem vel ſpeciẽ lite cõteſtata per negationem ꝓducit teſtes,qui probant commodatum. quod ſequi debeat condẽnatio videtur primò ex æquitate,quæ vult rem meã,quæ ad te ꝑuenit, mihi reſtitui.ff.ſi certum petat.ſi & me.ſi ſuffragandum eſt cuiq;, vt conſequatur qđ ſuum eſt.ff.quod cum eo. l. j. & nota. ff.de eo quod cer.lo.l.j.in vlt.gl.Item ſicut error cauſæ nõ impedit tranſlationem dominij.ff.de acquiren.rerum dominio. cùm in corpus,

ADDE,quòd Abbas in c.examinata.dicit quòd de rigore iuris, contrarium eius,quod voluit Innocent.eſt verum. l.j. C. ſi men. fal.mo.di.& ita dicit tenere Hoſtienſ.ſed đ æquitate teneret opi. Innocent,quam etiam tenet Bar.Bal. Rapha. & Paulus de Caſtr. in l.j.ff.de eden.& Innocentius.in l.ita ſtipulatus.§.Chryſogonus de verborum obligationibus.Roman.tamen,conſi.446.incipiẽ. primus præpoſitæ quæſtionis articulus: dicitur ſentire opinionẽ contrariam breuibus verbis& pro communi opin. facit glo.in l. vinum.ff.ſi certum pet.& quod voluit idẽ Rom.conſi. ccccxcvj. ſcilicet quòd vbi aliàs citatio non eſt neceſſaria, ſi illa fiat non ritè,non vitiatur actus.Faciunt quę volũnt doct.in l.ſi ſtipuler.§.fi. de verb.obligationibus.Adde tu,quòd licet in petitiõe ſeu libello viderentur aliqua ſuperflua,propter quod non vitiatur.reſpõdet Baldus in l.Gallus. §.quidam rectè. in j. colum.ff. de liberis & poſthum.Adde etiam quòd cùm exprimetur in libello,dummodo inferat ad concluſionem Bal.in l.Gallus.§.quidam rectè.in 4. colum.ff.de liberis& poſthum.Item facit ad ſuprà dicta per Ioã. And.quòd ſi libellus ex vna parte eſt ineptus,ex altera verò apt⁹, proceditur ſuper parte apta,reiecta atque remota inepta. Hoſtien.in c.ad diſſoluendum.de deſpon.impu.extra,Lap.allegata. Iv. in 4.coſ Abb.Sicu.in d.c.ad diſſoluendum.vnde ſi ineptitudo nõ attenditur,multominus ſuperfluitas,&c.
b Rebus.¶Vide ibi tres lecturas in gl.contra.
c Species.¶Sup.quæ erat legantis.

rum, quæ legata sunt in specie. Vel dic aliud esse stipulari rem su
am dari sibi, & aliud restitui: & sic aliud est petere rem suam, & a-
liud petere sibi restitui: vt argumen. ff. de verborum obligationi-
bus. nemo. Vel dic, quòd habes personalem actionẽ ratione pos
sessionis: vt ff. de condi. indeb. l. indebiti. §. j. vnde vtraque locum
habet, scilicet personalis, & hypotecaria: sed non vbicunque lo-
36 cum habet rei vendicatio, & hypothecaria locum habet † ¶ Sed
quamuis præmissis tribus modis peti possit legatum: potest etiã
peti secundum canones, cõdictione ex canone, & officio episco-
pi. 16. quæst. j. commonere. 13. quæstio. 2. vltimo. ext. de testam.
nos quidem. & c. si hæredes. & cap. tua. ¶ Sed quid si quis legauit
plures species alicui, & postea rem alij in genere, nunquid viden
tur res illæ obligatæ? Fortè non, quia per generale legatum non
37 detrahitur speciali. ff. de leg. 3. vxorem. §. felicissimo. † ¶ Sed qd
si legauit mihi vsumfructum cuiusdam rei, nunquid proprietas
eiusdem rei erit obligata? Respond. absurditas est, si sit mihi obli-
gata: cùm non sit permista causa vsusfructus & proprietatis, vt ff.
de acquir. pos. l. penult. secundum Vbert. Qualiter autem conci-
piatur libellus super cautionibus hæreditariis à legatario præstã-
dis, vel econtrà? Dic, vt ĩ. in tract. libel. in tit. de pig. §. sequitur. Itẽ
quo iure, & qualiter, & quando, & à quibus executores testamẽ
torum exigent legata, dicam ĩ. de instr. editi. §. nunc verò aliqua.
a versiculo, sed quo iure. & seq. & præce. Quæ[a] autem actio detur
fideicommissario ad petendum hæreditatem sibi restitui, notat
38 Azo in Summa, in tit. ad Trebel. † ¶ Quid si hæres erat creditor
defuncti, & rogatus restituere hæreditatem, eam restituit: quæri-
tur. quam actionem habet? Et dicunt quidam, quòd habet vtiles,
quas primò habebat directas, vt ff. ad Trebel. debitori. C. de iure
delib. scimus. §. in computatione. Sed H. dicit, additione hæredita
tis eas extinctas. C. de pactis. debitor. ff. de sol. Stichũ. §. additio. &
ideo dicit eas non restituendas, vt ff. de sol. qui res. §. areã. sed dat
hæredi conditionem indebiti, quasi plus soluerit, ff. de hæred. vel
act. vend. l. 2. §. pen. & ff. de condict. indeb. si is qui. & ff. eodem. cũ
hæres. & C. ad leg. Fal. in imponenda. Si verò hæres institutus, e-
rat debitor defuncti, & rogatus restituere hæreditatem, eam, resti
tuit, fideicommissarius aget contra eum actione ex testamento,
b quasi non plenè restituerit: de hoc ff. ad Trebel.[b] ita. & l. ita tamẽ.
c §. extra.[c] & facit ff. eodem. debitor. † ¶ Sed quando competunt
actiones fideicommissario? Resp. facta restitutione, non ante: vt
ff. ad Trebel. facta. & in præd. §. ex Trebel. & l. si hæres. §. j. nisi casi-
bus, vt not. ff. eodem. Marcellus. §. res: C. communia de. leg. l. fin.
§. fina. ¶ Quid si hæres rogatus est restituere hæreditatem primo
& primus secundo: hæres restituit primo, & primus secũdo: nun
quid vtiles actiones remanent penes fideicommissarium, sicut di
rectæ remanent penes hæredem, adeò vt si quis soluat primo fi-
d deicom. sit liberatus. De hoc C. ad Trebel. l. penul. &[d] ff. eo. ex as-
se. in fi. Vtrùm autem restitutione facta in vna re, intelligatur in
e omnibus facta? Respons. sic: vt not. ff. eodem. restitutã[e]. Item an
procuratori fideicommissarij possit fieri restitutio, no. ff. eodem.
40 qui ita §. j. † ¶ Quid si velis intentare Publicianam[f]? vide. si habes
f causam, ex qua cõpetat. Super quo vide ff. de Pub. l. j. & l. quæcũ-
que. & per totum. & ĩ. in tractatu libellorum, in tit. de causa pos-
ses. & proprie. §. nunc dicendum. & suprà versicu. item not. quòd
si. & seq. Considera etiã, an is qui conuenitur, possideat, sicut dixi
suprà versi. si autem velis. & ĩ. §. proxi. ff. eod. eum qui. §. Publicia-
na. Quòd si possideat, vide, si sit directè dominus, vel emphyte-
uta, vel vasallus, vel superficiarius: vide etiam ius tuum & aduer-
sarij. super quo vide ff. eodem, suum. §. 2. & l. 2. & l. in rem. & ff. si a
ger. vect. vel emphy. pe. & ff. de superfi. per totum. & ff. de dam. in
fecto. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de rei vendic. in speciali. & l.
41 sequent. † ¶ Et not.[g] quinque esse necessaria, ad hoc vt compe
g tat Publiciana. ¶ Primum, quòd habeat iustum titulum. Secun-
dum, quòd fiat ex eo traditio: vt ff. de Publi. l. j. ¶ Tertium & quar
h tum, quòd tempore venditionis & traditionis[h] habeat bonam
fidem: quod præsumo, nisi probetur mala. ff. de probatio: verius.
¶ Quintũ, quòd à non domino tradatur: quod semper præsumo
vt not. ff. de Pub. l. j. ¶ Cæterùm si tu aduocate actoris vis hypote
cariam intentare, considera ius tuum, & ius possidentis rem. vide
ff. de pign. si separatus. & l. si fundus. §. in venditione. & per totũ.
Et caue. ne possidens potiora iura hẽat. sup quo vide ff. & C. qui
po. in pi. ha. & cũ ages hypotecaria, debes petere in libello, vt de-
bitor vel soluat debitum, vel pignus cedat & dimittat, vel restitu
at: vt C. si vnus ex pluribus hæred. cred. vel debit. l. 2. in fine. & in
præd. §. in vendicatione. Sed melius est quòd primò restituat id,
42 quod est in obligatione. † Quia verba transposita idẽ significãt,
ff. de peculio. quidam. & argumen. ext. de rescriptis. causam quæ.
extrà, de verb. significationibus. nil. Secũdò verò debitum soluat
vt ff. de pig. si inter. §. fin. & quasi per totum, & in præd. l. ius. aliud
est, quia ibi ille erat saltem de parte obligatus, secundum Vbert,
Vel concipitur libellus: vt infrà de pig. §. primo, versiculo. cæte-
rùm. Quanto autem tempore hypotecaria tollitur: not. infrà, in
tract. li. in titulo. de præscrip. ver. sed de hypotecaria. & seq. De hy
potecaria vide pleniùs infrà de solutio. §. primo. Qualiter autem
concipitur libellus super constit. ob æs alienum, not. infrà de pig.
§. primo. versiculo, item cùm ob æs. ¶ Verùm si velis agere perso
nali, vide vnde sit reus obligatus: quia personalis actio non nasci
tur, nisi ex delicto vel quasi. vel ex contractu, vel quasi: quidam e
tiam ex variis figuris causarum, ff. de act. & obl. l. j. & l. ex malefici
43 is. & §. actionum. Instit. de obl. & ĩ. versi. sed quam eliget. † ¶ Su
i per his autem generalem do[i] tibi doctrinam: nam si habes certã
actionem ex delicto, illam propone. Si verò non habes certam,
nec habere potes, & constat de delicto commisso: de rigore iuris
agendum est actione de dolo, vt ff. de dolo. l. j. & per totum, ff. de
cri. stel. l. 2. extr. de præsumpt. c. j. Si autem constat de rigore iuris
non esse commissum, æquitas tamen scripta suadet dandam acti-
onem, agatur actione in factum: vt ff. de præscriptis verbis. quia.
& l. quoties. C. de sacr. sanct. ecclesi. l. sancimus. & hoc, si vis age-
re de dolo extra contractum, vel quasi, commisso. Si autem de
commisso in cõtractu, distingue: quia aut fuit promissum de do-
lo non adhibendo, & tunc ex promissione agitur. Si verò non
fuit promissum, distingue, in quo negotio fuerit commissus do-
lus, & qualiter: vt ff. de dolo. eleganter. §. non solùm. ff. de except.
ita demùm. ff. de ver. obligationibus. si seruum. responso primo.
& l. prima. & l. videamus. aliàs incipit, Iulianus. §. vno. ff. de solu-
tio. & etiam l. qui sibi. §. primo. & ff. de leg. primo, huius. §. tertio.
Si verò velis ex contractu agere, & habes certam actionem,
eam propone. Si autem non habes certam, nec ab aliquo pe-
rito potest haberi, facta inuestigatione subtili, si constet dan-
dam de rigore iuris, agas directa præscriptis verbis, vt ff. de
exer. act

ADDITIONES

a Quæ. ¶ Hinc incipiunt verba Alber. Gal. titulo, de quarta Tre-
belli. vsque ad versicul. quòd siue lis. Adde, quomodo formetur
libellus, cùm fideicommissarius vult auocare alienata, Pau. de Ca
stro. consil. x.
b Trebel. ¶ Et vide ĩ. de iudi. §. i.
c Extra. ¶ Vt dixit Alb. Gal. ibi, istæ duæ quæstiones not.
d Et. ¶ Supple pleniùs, vt dixit etiam Alber. Gal.
e Restituta. ¶ In 3. gl.
f Publicianam. ¶ Hic redit ad verba Vber. de Bob. ad quæ interpo
suit vltra duas columnas.
g Et no. ¶ Hæc quinque not. Accur. Institut. de act. §. aliæ. in glo. &
sic videtur. Scias, quòd Rofr. vbi de Publiciana tractat, aliter pro-
sequitur quinque, quæ dicit necessaria, & illa plenè. Ponit enim
pro primo, & vnico tertium & quartum, quæ hîc sunt cõiuncta.
allegat ff. eodem tit. eum qui. §. prætor. & §. Publicianam. & l. se-
quenti. Secundum, quòd res sit talis, quæ possit vsucapi, vel præ-
scribi, dans regulam, quòd res non vsucapibilis, nec præscriptibi-
lis, non cadit in Publicianam: & econuerso, omne vsucapibile &
præscriptibile traditum titulo, à non domino, petitur per Publici
anam. alleg. ff. eodem. eum qui. §. final. & l. siue. §. hæc actio. ponit
quatuor casus exceptos, in quibus in casu non vsucapibili proce-
dit Publiciana. Tertium, quòd intercedat causa iusta transferendi
dominium, si fieret à domino, ff. eodem, quæcunque. in princip.
Quartum quòd res sit talis, quæ alienari possit, eodem titulo, cũ
sponsus. §. si res. Fallit in re furtiua, quæ alienari potest. & tamen
non datur Publiciana. eodem titulo, siue. §. hæc actio. Quintum,
quòd fiat traditio, ff. eodem titulo, l. prima. in fine. In casibus, eo-
dem. l. secunda. & 3. An verò requiratur vacua possessio: dicam
de causa posses. §. nunc videndum. versiculo. si verò dubitet. vbi e
tiam plenè prosequar, hæc quinque non esse necessaria in omni
specie Publicianæ. Adde, quæ necessaria sint ad hoc, vt competat
Publiciana, Romanum consilio 424. Et an Publiciana detur con
tra titulo possidentem, vide Alexand, consilio xc. secundo lib. Et
an agens Publiciana debeat habere titulum, & vacuam possessio
nem, per Alexan. consil. xlv. 9. lib. Et quid debeat deduci in publi
ciana, per eundem cons. xc. 2. lib.
ADDITIO. Et cui competat Publiciana, & quæ requirantur ad
eam intentandam, tradit latè Philip. Corne. consili. cx. in iudicio.
in 2. volum. Baldus. cons. 486. incipien. quidam dominus. in j. vo
lum. Et an Publiciana competat ecclesiæ in bonis possessis ab eo,
qui se & sua offert ecclesiæ, vide Socin. consilio ci. incipien. visis
duobus. col. 2. versi. item probatur. in 3. vol. Hen. Ferran.
h Et traditionis. ¶ Tempore quo experitur, non aliàs, nulli cõpe-
teret Publiciana. Rof. vbi ĩ. proximè.
i Do. ¶ Verbum Vber. vt suprà.

exer.act.l.j.ff.de præscrip.verbis.l.j.& 2.& ad hæc. ff. de acq. rer.
domi.locus.ff.de rebus dubiis.si fuerit,in fin.si de æquitate est dã
da,age vtili,ff.de dolo,si oleum. Porrò si vis ex edictis prætorum
agere,si certa datur actio,illam intẽta:alioquin in factum.ff.nau-
tæ cau.stabu.l.3.Item si mens & verba prætoris dantur tibi,pro-
ponas directam si deficiunt verba,& mens scripta succedit, locũ
habet vtilis,ff.de iurisdic.omnium iudic.si quis.Si autem deficiãt
verba & mens,sed mens mentis inuenitur secundum subtilitatẽ
iuris est vtili agendum.secundum Vbert. ff. de neg.gest, ait præ-
tor.§.penultimo. Sed si deficient verba, mens, & mens mentis:
caue ne inuenias actionem de bursa tua.ff.sol.matr.si verò.quasi
a in fine[a].Sed & si vis actionem vniuersalem,putà petitionem hæ
reditatis,intentare: vide,vnde tibi de lata est hæreditas, ex testa-
mento,vel ab intestato,Itẽ vide,vtrùm directè,vel per fideicom
missum,& an iure ciuili vel prætorio:& sic scies,an debeas inten
tare directam,vel vtilem ex parte tua,& vide ff.de peti.hæred.l.j.
& 2.ff.de possessoria hæred. pe. & ff.de fideicom. per totum. Sed
non sufficit hîc tibi scire factum tuum:imò oportet,quòd etiam
scias,an is,quem vis cõuenire,possideat,& qualiter:vt si posside-
at sine titulo,conuenias cum directa:si cum titulo,in casibus cõ-
uenias cum vtili: Ideoq; interroga, vtrùm possideat,& qualiter,
priusquam libellum offeras,vel saltem ante litis cõtestationem.
quæ dic,vt infrà de interroga.& C.de peti.hæred.cogi.& ff.de pe
titio.hæred.regulariter.& l.3.& seq.titulo.In hoc autem caue, si
vis intentare vtilem,vt non intentes simpliciter petitionem hæ-
reditatis:quia simpliciter intentando videris intentare directam.
& idem fortè est in aliis actionibus.ff.de petitio.hæredit. nec vl-
lam,§.si quis sciens. Qualiter autem in vniuersalibus,vel genera-
libus,vel specialibus,vel communibus iudiciis libellus cõcipiatr,
44 vide infrà in tract.libel.in titu.de iudiciis.§.1.2.& 3.† ¶Et nota,
quòd quatuor sunt vniuersales actiones, scilicet petitio hæred.
famil.erciscund. actio ex testamento, quæ datur vniuersitati per
Trebel.restituta. actio ex empto, quæ datur, quoties tota hære-
b ditas emitur[b].Si verò vis vniuersale iudicium diuisorium inten-
tare,putà fami.erciscun.considera in ea, quæ iam dixi in petitiõe
hæreditatis consideranda,scilicet vt scias, an habeas directum iu
dicium,vel vtile.nam generaliter quod facit petitio hæreditatis
in petentibus,id facit iudicium Familiæ erciscundæ,in diuidendo
secundum magis & minus,& aliter. ff,de petitio.hæredi. sed & si
lege,§.pen.ff.si pars hæred.peta.non possumus.ff.famil.erciscun.
l.j.& 2.& l.propter speciem.in fin.& l.si ex asse.& l.fundus. Resp.
j.In hoc quoque cautus sis,vt hoc iudicium non intentes,si non
possides,quia negaret te cohæredem,& sic deficeres. sed si possi-
des,hanc exceptionem metuere noli. ff.eodem. l. prima. Si autẽ
velis intentare Communi diuidundo,vide si habes directum do
minium:& si habes,illud intenta.Si verò habes vtile,vel aliquod
ius,intenta vtile.& intentatur vtile pro rebus,quæ fuerunt com-
munes,sed non sunt nunc,ff,communi diuid l.j.& 2.per l.hoc.&
c l,quis putans,& l,communi.& l.in summa[c].† ¶ Et nota[d],quòd
45 iudicium aliud vniuersale;vt peti.hæredi.vt suprà,versiculo,sed
d & si ius acc. sed contrà not.ext.de causa poss.cùm ecclesia.in glo.
hoc sumptum. vbi petitio hæreditatis vocatur generale iudici-
e um[e]. Aliud generale:vt negotiorum gestor.tutelæ,pro socio,&
huiusmodi. Aliud speciale,scilicet rei vẽdicatio:quia ibi agitur ad
certam rem,vel speciem:& in ea veniunt fructus,& huiusmodi,
ff.de re iud.Paulus.de hoc ĩ.de iud.in prin.& s̃.in prin.& in pluri-
bus ver,Differunt autem vniuersale & generale:nam in vniuersa-
li,licet sit actum ad certam speciem,nihilominus venit omne id,
quod tempore sententiæ inuenitur possidere, ff.de petitio.hære
dit,l.4.& l,si quo tempore,& l.item ve.§.si qui.In generali verò,
si actum sit ad vnam speciem tantùm,nõ venit,quod alia specie
continetur:vt si actum sit super administratione, non venit, nisi
quod in ea continetur,C.de iudic,licet.ff.communi diuid.iudici-
46 um.†Item vtilis actio est,quæ competit pro hæreditate,quæ est
vniuersum ius,quod defunctus habuit,ff.de verb.signifi.hæredi-
tas.Omnes enim actiones vniuersales gratia hæreditatis compe-
f tunt[f];generalis verò est,quæ plura sub se continet capitula,putà
administrationem panis,salis,vini olei,& huiusmodi:non tamen
continet vniuersum ius,quod defunctus habuit:sæpe enim eue-
nit,vt non omnia paterna ad filios deueniant:Item in generalib⁹
actionibus,&c. exprimuntur, & res etiam generaliter petuntur;
sed in processu causæ specificantur,argumentum.C.de iudi.licet.
quod non est in vniuersalibus,vt suprà.in princi.huius §.Et scias,
quòd tutor,qui gessit,tenetur directa:qui verò non gessit, vtili,
qui solum fecit inuentarium.dic,vt ĩ.in titulo,de instr.edit.§.edi-
g cto.versic.sed cùm tutor.¶Sed quæ est differentia[g] inter vniuer-
sales actiones & generales & speciales?Respon.in vniuersalibus
vniuersaliter concipitur libellus,& vniuersaliter fertur sentẽtia,
nec cogitur quis res exprimere,ff. de peti.hæred. non possumus.
In generalibus generaliter libellus concipitur,sed lite cõtestata
res exprimuntur:vt in præd.l.licet extra.de re iudi.abbate.In spe-
cialib.res exprimuntur in libello. ff.de rei vendication.si in rem.
47 †¶Quid si peto quicquid habes,& possides in tali villa? Dic, ꝙ
h valet talis petitio:quia interest[h] inter speciale dictum & genera-
le. vt ff.de ædil.edic.itaque.& l.seq.ff.de euic.serui venditor.ff.de
ope.no,nunc.de pupillo.§.qui nunciat.extra.de fide instr.inter di
i lectos.in prin.& vide,quod no.de relig.do.§.ad hoc[i].si vis inten-
tare actionem in rem scriptam,vt,Quod metus causa, & similes,
vide,vnde,tibi competat,& quo motu vis agere,an commisso ex
edicto.an per interpretationem,an per cõstitutionem, an per iu
dicis officium.super quo vide C.de trãsanct.interpositas.ff.quod
met.cau.l.fin.ff.de var.& extraordi.cog.medicus. & hoc plenè ꝑ
sequere,vt ĩ.in tract. de lib.in titul. quod me causa. Quid si velis
intentare negatoriam vel confessoriam.vide ĩ.de iudic.§,in con
48 fessoria.† Rursus,si vis agere aliquo interdicto,attende, an agas
k directo,vel vtili,vt iam dixi,& vide[k] totum tit.vnde oritur: nec
sufficit primam legem legere.vt ff.de legibus.inciuile. 39.distin.
capit,j.quia sub vno tit.sæpe plura interdicta continentur, & di-
uerso modo posita:vt patet ff.de iti.actuq; priua.& de aqua quo.
& æst.per totum.Item considera,quare certum est, quòd effect⁹
interdictorum remansit. licet de nominibus sublatis dubium sit.
Quòd autem actio in factum loco cuiuslibet interdicti sit subro
gata,certum est:vt Instit.de interdict.§.final. Igitur eam intenta,
faciens mentionem interdicti,loco cuius poponitur. quod vide
in formis libellorum super interdictis ĩ.in tract.libellorum, in ti.
de causa pos.& propri.& de restit.spo.Item considera,an interdi-
ctum proditum sit in possessione vel quasi. Instit.de interdict. in
princip.ff.de excep.rei iudica.& an eadem.in fin.ff. de rei vendic.
is qui.Quædam etiam prodita sunt specialiter super proprietate:
& in his oportet te circa probationem vigilare.ff.de interdict.l.j.
& l. 2.& no.ff.de iti.actuque priua.vnde.§.reficiendi.Hanc mate-
49 riam prosequere,vt infrà de pet.& possess.† ¶Sed & vbi iura da
ri suadent actiones,non tamen dant specialem, locum habet ac-
tio in factum. vt infrà de causa poss.& proprie.§. notandum igit.
versic.item iure.& concipias tunc libellum,prout ibi dicitur.Bre
l uiter ergo scias[l],quòd actio in factum,alia generalis,alia specialis
alia generalissima.Generalis locum habet in tribus contractibus
innominatis.scilicet,Do.vt des:do,vt facias:& facio,vt facias:nã
in quarto,scilicet Facio,vt des,locũ habet actio de dolo : vt ff.de
præsc.verb.naturalib.habet etiam locum in pactis in traditionib⁹
appositis.vt ff.de pac.in traditionibus. & ff. de pac. inter empt. &
ven. l.2. Item & quandocunque dubitatur de actione circa con-
tractum.vt ff.de præscrip.verb.l.2.Est & specialis actio in factum
vt actio in factum subsidiaria legis Aquiliæ,cùm datur damnum
de non corpore in non corpus. vt Institut.ad leg. Aquil.in fin. de
qua habetur ĩ.de iniur.ĩ.sequitur.versi.& quandoque à corpore.
& seq

ADDITIONES.

a
In fine.¶Ad literam,sic dicit Vber.

b Emitur. ¶ Versiculo.iste non fuit Vbert. sed Ros. hoc posuerat plenius Innocen.de officio.ordi.conquerente.quod vide de lib. obli.capitulo,secundo. super j.glossa.vbi post eum scripsi, quòd petitio iurium episcopalium generalis est,non vniuersalis.

c In summa.¶Secundum Vbert. quem intercidit vsque ad versic. ad hoc.

d Et nota.¶ Quod in princip.huius §.vocauit actionem, vel petitionem,hîc vocat iudicium.& ibi dixi,vbi tracta.hîc Ros.

e Iudicium.¶Respon.per suppletionem,vt ibi dixi,vt vbi dicit,de generalibus,suppleas,& vniuersalibus.

f Competunt.¶Vt patet s̃.proximo 3.vers.

g Differentia.¶Continuare debuit finem quæstionis cum versic. prox,de hoc tractasset Ros.etiam rubr.xxij.& Guiliel.An. vbi suprà,in prin.solum quærebant de vniuersali & generali,cùm videretur simonia.

h Interest.¶Quo ad declarationem fiendam:vt s̃.Adde Barto.in l. Titia.ff.de leg.2.& Abbas in c.2.de verb.ob.& Alexan. consilio. 184.2.lib,

i Ad hoc.¶Reassumit verba Vber.

k Et vide. ¶ Tu aduocate, quem in toto opere alloquebatur Vbert,

l Scias,¶Et not.in præd.§.fi. Inst.de interdic. in glo, pen. & plenè per Ros. de act.in fa.præscrip.verb.& rubricis seq.

& seq. Generalissima est, quæ datur loco cuiuslibet interdicti: vt s. ver. proxim. Item ex quolibet edicto, ex quo certa actio nō est prodita, vel edita, vt ff. de eo, per quem factum est. l. fin. Item vbicunque æquitas est actionem dari: vt C. de sacr. eccles. l. sancimus. De hac enim prætoria ibi loquitur, secundum Odof. licet alij dicant, ibi loqui de actione in factum ciuili, per l. ff. de præscrip. ver. l. j. ¶Si autem velis recurrere ad condictionem ex lege, de qua habes j. de sol. §. fi. in fi. inuenies causam multiplicē, s. ex lege imperiali & ciuili & municipali, & ex moribus non scriptis, & ex iu

50 re canonico & diuino. †¶Sed quomodo cognosces, quando

a condictione ex lege sit agendum prædictis modis? Respond. [a]cōsidera, si lege ciuili, vel imperiali īducitur obligatio imposita necessitate alicui priuato: nec est dictum, quo iure debeat explicari tunc enim agendum est condictione ex illa lege, maximè si in eadem lege dicitur, lege nostra, vel nostræ legis auctoritate hoc fiat: vel æquipollens. vt ff. de cond. ex lege. l. vnica, ff. ad leg. Iul. de adul. quod ex his. C. de peti. hæred. l. fi. C. si regun. si constiterit. C. de suffra. l. vnica. C. de iur. delib. l. fi. C. vnde vi, in constit. ibi, ponitur. C. de do. si quis. ar. 3. q. 1. redintegrāda. & in pluribus alijs. Sed si dirigantur verba adinuicem, vt ipse teneatur facere, considera, diligenter, an sit agendum iudicis officio: vt no. C. de edic. diui Adri. tol. l. fi. Quod autem dixi de lege imperiali, vel ciuili, idem intellige de municipali. De condictione verò ex moribus non scriptis, dixi, putà circa feudum, & alias causas, quibus iure scripto non vtimur, sed ex moribus agitur. ff. de leg. & senatusc. de quib. & j. di. consuetudo. & §. seq. & c. cuius generale. & c. mos autem. Item de cōdictione ex iure canonico & iure diuino, dixi propter munera & vsuras, & similia, x. di. c. j. 2. q. 3. Euthemium. §. hinc colligitur. extr. de vsur. per totum. & spoliatus repetit sua per condi

51 ctionem ex canone, redintegranda. vt s. §. prox. in fi. †¶Sed videtur, quòd vsuræ possint peti per condictionem simpliciter. nam omnis vsura indebita est iure canonico & diuino & ciuili. vt xlvi. dist. sicut non suo. extr. de vsur. quoniam. & c. consuluit. in auth. de eccle. ti. Ergo patet, quod per condictionē indebiti repeti posſit, sicut & iure ciuili repetebatur, quod erat vltra licitū modum. ff. de condi. indeb. si non sortem. in princ. Nam hodie nulla est, q̄ non sit vltra licitum modum: vt in præ. concor. Non tamen consulo, quòd te arctes ad condictionem indebiti: sed pete, vt patet

52 j. in tractat. lib. in titul. de vsuris. †Si verò negotium, quod proponitur, tale est, quòd exeo non detur actio, sed quasi actio, id est iudicis officium, age ipso officio, & illo vtere agendo, excipiēdo

b & replicando: quæ dic, vt s. de offi. iud. [b]¶In summa no. tu aduocate actoris: nam debes attendere diligenter, an is, qui alienō nomine est in iudicio, sit tutor, vel curator, vel actor, vel administrator personæ, vel vniuersitatis: & sis instructus in proponenda actione vtili, non directa: s. ver. sed & si vis. & ver. & no. quòd. Ecōuersò aduocatus rei consideret, si est directa proposita, & non vtilis: vterque circa hoc videat, ff. quod cu. vni. no. l. fi. de const. pec. l. eum qui. §. pen. ff. de admi. tut. quot. in prin. ff. quando ex fac. tu. l. ij. & C. eo. per totum. & C. arb. tu. l. ij. ff. de euic. illud. §. vna. vt cū debuerit proponere directam actionē, illam proponat: cùm verò vtilem, illam etiam proponat: alioquin reus absoluetur ab inepta petitione. vt ff. si mens. fal. mo. dix. l. j. §. j. extr. de iud. examinata. Et iudex causam absolutionis in sententia inserat, vt j. de sent. §. qualiter. ver. verùm si rationes. sed licet sit absolutus, nihilominus poterit post acta proponi. vt in ead. dec. & ff. de pig. grege. §.

53 si sub cōditione. & de redhib. l. omnem. §. pen. †¶Quid si propo-

c suit vtilem, cùm debuit directam proponere: vel econtrà[c]: nunquid valet talis petitio? Videtur, quòd sic, per ar. ff. de neg. gest. l. antepen. Sed dic contrà: nam refert, vtrùm proponat vtilem, vel directam, ff. de euic. minor. §. j. Quid ergo, si proposuit directā petitionem hæreditatis, cùm deberet proponere vtilem? Respon. non bene proposuit. ff. de petit. hæred. nec vllam. §. si quis sciens.

54 †¶Sed[d] nunquid tenetur quis dicere, vtrum proponit vtilem,

d vel directam? Videtur, quòd sic: ne actionum turbetur officia, C. de testa. consulta. quia diuersi sunt effectus. per talem enim quæritur vtilis. per quem directa quæri non posset. ff. solu. matrim. l. Caius. ff. ad exhibend. si res. ff. de pact. si pater. ff. de procur. in causæ. §. finali. & tali datur vtilis, cui non daretur directa. C. de hære. vel ac. ven. emptor. & l. post quam. C. de action. & obligat. l. 2. & in talem datur vtilis, in quem directa non daretur, ff. commo. sed mihi. 1. respon. ff. de actio. emp. l. Iulianus. §. si procurator. Et pro tali re daretur vna, pro qua altera non daretur, C. de don. inter vi. & vxo. marito. ff. de don. causa mor. qui mortis. ff. de superfi. l. j. §. quod ait. Item vna datur ex mente, alia, ex verbis, ff. de seruo cor. vt tātùm. j. ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. si quis. ff. si quad. pau. fec. dic. l. pe. ff. de peti. hæred, nec vllam. §. quòd si quis. Item sæpe vna præfertur alteri. ff. de procur. procuratorem. ff. de pact. si cùm em

55 ptorem. †¶Item vtilis proprio, directa verò nomine credentis proponitur. ff. de don. inter vir. & vxor. cùm vir vxori. C. si cert. pet. si absentis. Item vtilis intentatur sine cessione, directa non: quia ossibus inhæret. ff. de transact. l. fi. ff. de pecu. quis ergo. Item vtilis competit ei, qui habet vtile dñium: directa, nō habenti directum. ff. quod met. caus. metum. §. volenti. Item non solùm substantia, verumetiam tempus & qualitas actionis est in libello ponenda. ff. de tribu. quod in hærede. §. eligere. Arg. contrà. C. de natu. lib. l. legem. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. si eum. §. si debitor. ff. de ap. l. 2. Inst. de fideicom. lib. §. sed quæritur. videtur enim sufficere causam proponi, C. de edi. diui Adrian. tollen. l. fina. SOL. Si causa, quæ proponitur, sit adeò certa, quòd perpendi possit, vtrùm vtilis, vel directa competat, satis est actionem proponi, licet non dicatur vtilis, vel directa: cùm etiam sufficiat sola causa, quia certus est reus, vnde non refert, quomodo: arg. si cer. pet. ff. de neg. gest. actio. Hic ergo propter multas diuersitates vtilis & directa nequit sub certa regula comprehendi: bonus tamen iudex, si expedire viderit, faciet hoc in libello specificari, arg. ff. d vsur. mora. ff. de interrog. act. si defensor. §. illud. In quibus autem casibus datur ab initio vtilis, no. C. de act. & ob. l. j. & vide s. de pro

56 cur. §. sequitur. ver. sed nunquid agens. † ¶Quid si proposuit aptam causam, sed ineptam actionem: vel econtrà: nunquid valet talis petitio? Dic, quòd non: arg. C. de formulis, & ea. impe. l. j. & ij. & iunge hîc, quod habes j. de lib. concep. §. ad huius ti. & §. iuxta. Hoc quoque non est omittendum, quòd talis libellus admittendus est, Ago contra talem qui molendinum, vel domum, in tali loco in præiudicium meum facere nititur: vt probatur extrà,

e de offi. deleg. cùm olim Abbas[e]. Sed contrà: quia hîc non agitur de obligatione adhuc contingente, sed de futura: & sic contrà: ff. de iud. non quemadmodum ff. de vsucap. l. j. §. j. extr. de re iud. ab bate. de eccles. ædific. ad audientiam. 2. Dicunt quidam, quòd ex quo fit apparatus ad ædificandum, agi potest. ff. de pollic. l. j. Melius dic, quòd præd. dec. cùm olim. non dicit agendum super futura obligatione, sed de gratia ibi dantur iudices ad cognoscendum de futura obligatione. Item etiam prius quàm ædificaretur

f potest agi negatoria, dicendo: nego tibi ius esse in tali loco ædificare[f].

ADDITIONES.

a Respondeo. ¶Secundum Vbert. cuius sunt verba: vide, quid dicam j. de obli. & sol. in fi.

b De offi. iud. ¶Hac occasione sumpta continuauit hic Vbert. tractatum de officio iud.

c Econtrà. ¶De illo, qui intentat directam, & probat inutilem, vide per Cy. C. de act. & ob. l. j. in vlt. q. ver. pe.

d Sed. ¶Iste ver. fuit additio: de quo aliquid dixerat Alber. Gal. tit. de proc. in rem suam: sed hic aliter & pleniùs. Adde, an ille qui agit ex iure cesso, debeat hoc exprimere in libello: Alexan. consi. cxxxvj. 2. lib.

e Abbas. ¶Vbi hoc scripsi super ver. nitebatur.

f Aedificare. ¶De hoc satis j. de causa pos. pe. & vlt. col. Adde, quæ scribuntur in l. si priùs. ff. de ope. no. nun. Adde tu, an procedat petitio, si quis dicat, Ago ad præstandos sumptus futuræ litis? dicat tex. in l. nouissimè. dicit ibi Bal. notabiliter. ff. quod fal. tu. autore.

SVMMARIVM.

1 *Conueniri se percipiens petitione hæreditatis, vel quorum bonorum, quo remedio vtatur.*

2 *Actiones, quæ omnibus modis contra inuitum dantur, quæ sint.*
Inanis est actio, quam inopia debitoris excludere videtur.

3 *Periurium non debet pro temporali cōmodo incurri: & potiùs debet quis mala temporalia pati, quam malo animæ consentire.*

4 *Dilationem petere debet ante litis contestationem, qui conuenitur de re empta vel quasi, vt idem denuncietur actori.*

5 *Volens venire ad litis contestationem, videre debet, an in libello sit aliquid ambiguum, vt illud faciat remoueri.*

¶Qualiter reus in actionibus se habere debeat.

3. §. In anterioribus actorem in proponendo actionem, seu petitionem, instruximus. Cùm igitur reus nudus non debeat contendere: nec inermem se inimico opponere, vt 3. q. ij. oportet. & ext. de rest. spo. frequens. lib. 6. idcirco reo clypeū defensionis paremus, vt aliqua ad eius instructionē breuiter suppo

a nentes. Tu igitur aduocate rei [a] si videris libellum sic conceptū. vt eo

ADDITIO.

a Rei. ¶Hîc incipiunt verba Vber. ad literam mihi char. pe. ver. iam videris. quæ posuit Io. de Deo. cauil. lib. 3. rub. quid agendum recepto libello.

vteo probato actor debeat obtinere, diligenter considera, an agat contra te actione reali, vel mista, scilicet in rem & in personã vel personali. In primo casu, & in secundo, vide, vtrùm intentet tantùm ratione possessionis: & tunc si non possides, res est in expedito: quia dices, te non possidere, vt ff. de rei vend. in rem. extr. de appel. ex parte. 3. quod quidem potest intelligi de mista, siue in rem scripta, quando intentatur ratione solius possessionis, nõ ratione doli, vel delicti: sed si tenes alterius nomine, paratum est tibi nouum auxiliũ, si non habes ius in re: tunc enim nominabis dominum in iudicio. C. vbi in rem ac. l. 2. extr. vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. quòd si super. & eodem modo, si defendis alium, qui possidet, vtetur beneficio nouæ constitutionis, prout vno modo legitur C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouincia. ver. eo autem absente. vbi de hoc[a], quod dic. vt in auth. de tri en. & se. §. illud quoq;. col. 3. quòd si tuo nomine possides, age, si vis, vel submitte defensorem non alienando, ne cadas in edictũ de alie. iud. mu. sed patiendo eum: & vide super his ff. de ali. iu. mu cau. fa. per totum, & præcipuè l. item & l. non solùm. vt j. ti. prox. & ille veniat coram iudice, dicens se possidere, & paratum rem defendere[b]: & sic poteris iudicium euitare. ff. de inter. act. qui ser uum. §. in iur. qđ non est omnino sine periculo, vt ibi not. secundum Vber. vide[c] ergo, quòd ille sit tibi fidelis: alioquin non com mittas te sibi, quia fortè vteretur perpetua retentione, ext. de excess. prælat. illud. & iunge hîc, quod no. s. de actore, ver. item eluditur agens. & seq. & j. de interrog. §. nunc de interrogationum. Ibi etiam plenè no. qualiter proceditur contra illum, qui cadit à possessione. ¶†Si autem videas te cõueniri petitione hæreditatis, vel quorum bonorum, quæ sunt mistæ, siue inscriptæ actiones, doctrinam, quam s. §. prox. dedi aduocato actoris, satis potes in te seruare. Potes etiã addere, quia si possides res hereditarias sine titulo, habeas aliquem tuum fidelem amicum ad hoc competentem aliqua ratione, seu occasione: & fac, quòd sit in possessione: & pòst eme ab eo iusto pretio, vel parum minori[d], ita φ teneat venditio. extr. de emp. & ven. cum dilecti. & c. causam. ff. de pe. hæ. sed si possessor. & quasi per totum: & hoc fieri potest ante litem contestatam, & post, secundum Vber.[e]†¶Quid si fortè cõ ueneris personali actione ex delicto, vel quasi, vel locato vel deposito, vel mutuo, vel promisso, vel quocunque alio contractu, vel quasi, illa magis timenda est, quia datur contra inuitum omnibus modis, vt ff. de pec. in summa. in fi. extr. vt lit. non contest. quoniam. x. q. ij. hoc ius. Si tamen talis est actio, quam multùm timeas, posses alienare immobilia tua, & pretium occultare, & bonis cedere, extr. de sol. c. fi. quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludere videtur. ext. de restit. spo. olim. 2. ff. de dolo. nam is. Caue tamen de periurio, †quod pro nullo temporali commodo debes incurrere, xxij. q. j. c. fin. j. q. vij. sancimus. imò potius debes omnia mala tẽporalia pati, quàm malo animæ consentire. xxxij. q. v. ita ne ext. quod me. cau. sacris. ext. de hom. suscepimus. Nam oportebit te iurare iudicare res tuas, & quòd in fraudem si desiisti possidere, C. & ff. de his, qui bo. ce. pos. per totum. ff. quæ i frau. cre. per totum. Si autem non times præmissa, venias ad iudicium, si vis, †¶Sed & si conueneris de re empta, vel quasi pete dilationem ante litem contestatã, vt idem denũcies actori tuo[f], vt ff. de leg. 3. qui concubinam. §. heres. extr. de emp. & ven. c. fin. Ille enim te docebit in exceptionib. dilatoriis & aliis, & te defendet: & sic non est contra ff. de euic. si rem. §. quolibet tempore. & fortè non nocebit actori suo, si omittas aliquas dilatorias, ff. mã. si fideiussor. §. in omnibus. & §. quædam. Si verò non habes hanc defensionem, esto coram iudice, dicens, te paratum actori dare, si quid debes: & nisi probauerit, absolueris. ff. de procur. si reus. Inst. de perp. & temp. ac. in fi. extr. de probat. ex literis. de iureiur. c. fin. †¶Item si volueris venire ad litis contestationem, vide, si aliqđ est ambiguum in libello, & illud facias remoueri. vt j. de lib. con. cep. §. iuxta. ver. item non valet, si sit obscurus. quem §. hîc intelli ge repetitum. Item si sunt plures actiones, vel causæ, fac eum eligere, vt s. eo. §. j. & si mutauerit causam, vel actionem, redeas ad dilatorias oppositasq. quod dic. vt in prædic. §. iuxta. & sic longa via restat. Item cautus sis in multis, quæ no. s. de aduo. §. sequitur videre. ¶Porrò si conueneris aliqua actione in rem scripta, vt supra §. prox. versi. ad hæc. si vis exigere, quod in reali exigendum simpliciter dixi in eod. §. versic. si autem vel actionem in rem. & sequen. vt ff. quod me. caus. si cùm. §. primo. ff. de rei vend. qui petitorio. item sis cautus in eo, quod nota. suprà. §. prox. prope fin. versi. in summa. Qualiter autem admittetur tertia persona volẽs ante sententiam, vel post causam, quæ vertitur inter alios defendere, vel agere, no. plenè, secundum Papam, extr. de re iudic. cùm super. de sponsa. veniens. in fi.[h]

Marginal letters and numbers of the left column, in order: a, 1, b, c, 1, d, e, 2, 3, 4, f, 5, g, h.

ADDITIONES.

a Hoc. ¶Super illo verbo, & puto, quòd intendit, vt sibi detur tempus ad denunciandum à domino: sicut decr. dilectus. de procura.

b Defendere. ¶Ver. si. j. e. §. remitti. de hoc.

c Vide. ¶Interpositio partim Io. de Deo, vsque ad versi. si autem. hoc tamen medio posuit Vber. quandam magnam gl. quam dicebat positam in illo §. aliqualiter obscuram: ad cuius materiam auctor putauit sufficere remissionem, quam dat.

d Minori. ¶Dixit Vbe. ne ille amicus conueniatur petitione hæreditatis de pretio. ff. de peti. hæred.

e Vbert. ¶Qui dixit, & fortè pòst.

f Actori tuo. ¶Verba Vber. vt dixi, & Io. de Deo. sed an petita necessariò debeat, plenè scripsi j. de dila. §. j. super ver. denunciatoria.

g Oppositas. ¶Cùm aliud sit iudicium Vber.

h In fi. ¶Ibi parum, quod scripsi in fi. vlti. gl. sed in decr. cùm super. scripsi ad saturitatem in gl. & semper. & gl. quæritur, quomodo. & super 2. glo. in cuius fine scripsi quæstionem Gofr. de duobus episcopis, qui diuisim vendicant abbatem, & eisdem die & hora fertur sententia pro vtroque. Adde post Bart. in l. sæpe. de re iudic. Petrum de Anc. cons. ccccxxxiiij.

SVMMARIVM.

1 *Scienti suam causam agi, si non venit ius suum defendere, præiudicatur.*
2 *Petens se recipi in canonicum, quomodo formare possit libellum contra capitulum.*
3 *Mandatum cum causæ cognitione factum, habet vim sententiæ. & n. 11.*
4 *Recipi se petentes in canonicum, an possint inter se agere.*
5 *Dicentes se per electionem, seu collationem, aut inuestituram, ius habere in aliquo beneficio, qualiter possint inter se agere, & qualiter contra capitulum.*
6 *Agens ratione impedimenti, propter quod dicit aliquem non posse ad beneficium eligi, qualis ei incumbat probatio.*
7 *Reus, contra quem agitur super electionis confirmatione, vel impedimento, potest excipere contra electionem, vel collationem actoris.*
8 *Iudicis potestas non extenditur vltra libellum.*
9 *Capitulum, vel alius, si beneficium de quo agitur, possidet, agendum est contra possessorem.*
Sententia facit ius.
10 *Verbum Adiudicationis, diuersimodè accipitur.*
12 *Collatione beneficij ad papam spectante, non est vis, vtrùm per iudicem papæ, vel per alium conferatur ei, cui debet de iure conferri.*
13 *Beneficio, de quo agitur, non possesso ab aliquo illorum, qui dicunt sibi debitũ, non tamen collatum, nulla tunc alteri contra alterum competit actio.*
14 *Pluribus dicentibus aliquam præbendam sibi debitam, cuilibet incumbit sui iuris probatio: superior autem assignare habebit illi, cui deberi videbitur.*
15 *Plures de beneficio agentes, an ad eundem iudicem mitti debeant.*
16 *Fatua est beneficij impetratio sine beneficio acceptandi.*
17 *Rescriptum Apostolicum recipiens ad alicui prouidendum de beneficio, qua forma procedere debeat ad petitionem.*
18 *Apostolica prouisione alicuius de beneficio proximè vacaturo promulgata, potest executor inuestire, & irritum decernere, si quid aliud à mandato Apostolico fiat.*
19 *Decretum Apostolicum sub conditione factum, non tenet ante conditionis euentum.*
20 *Forma rescripti, quod executor Apostolicæ prouisionis de beneficio, debet ipsi prouisioni contradicentibus committere.*
21 *Executor ad prouidendum alicui à papa datus, potest etiam illo, ad quem spectat collatio, non monito prouidere.*
22 *Executor ad prouidendum alicui de beneficio, an debeat admittere exceptiones contra rescriptum, vel personam, ante prouisionem factas.*
Merus executor rescripti Apostolici non habet necesse causas exceptionum oppositarum cognoscere.
23 *Vices suas non potest alteri committere is, cui commissa est prouisio alicui de beneficio à sede Apostolica facienda.*
24 *Episcopus, cui à papa scribitur, vt prouideat alicui de beneficio si quod ad suã collationem pertinet, an poterit de alterius beneficio non vacante, ad collationem tamen ipsius pertinente, prouidere.*
25 *Prouidere de pensione non potest quis cogi per literas super prouisione impetratas.*
26 *Scholaris primam nondum habens tonsuram, an possit super beneficio literas impetrare.*
27 *Concessio beneficij à papa, vsque ad sui beneplacitum tenendum, expirat ipso papa expirante.*
28 *Optans, reseruans, vel suspendens beneficium, semper hoc facere debet de certa præbenda.*
29 *Literæ Apostolicæ generales de prouidendo alicui de beneficio, non possunt intelligi de beneficio ad præsentationem patroni laici pertinente.*
Ecclesia parochialis cui possit commendari, & quanto tempore.
30 *Executor mandati Apostolici de prouidendo alicui de beneficio ad collationẽ alicuius abbatis, vel conuentus spectante, an possit prouidere de beneficio ad collationem*

collationem abbatis tantùm spectante.
31 *Executores per generales literas deputati, an possint inhibitiones generales facere ordinariis, quibus spectat beneficiorum collatio, ne illa vacantia conferant.*

¶De actionibus seu petitionibus canonicè tractat.

4. §. Super petitionibus & actionibus aliqua sub breui-
logo ciuiliter præstrinximus: nũc autem ali-
qua de his canonicè transcurramus, & cum hęc materia multos
habeat angulos, pleneque sit à magistris tradita, idcirco eam pro
sequi ad pręsens omittimus, sed te ad nostrum aureum Reperto
rium remittimus, vbi sub tit. de iudic. & de lib. oblat, multa tacta
poteris reperire. Verùm quoniam materiam de petitionibus be
neficiorum quotidiana est, & multis ignota, idcirco de hoc ali-
a qua disputemus [a]. Nota igitur, quòd si alicui capitulo scriptum
est, vt aliquos debeant recipere in canonicos, & in fratres: hi, pro
quibus scriptum est, possunt agere contra capitulum, vt eos re-
cipiant in canonicos & in fratres: & licet ex tali rescripto eis nõ
detur actio, per quod non datur ius in re, sed ad rem, prout not.
extr. de renun. veniens. & secundum alios, de rescrip. constitutus
b & j̃. de præb. §. j. [b] per ipsum tamen iudicis officium imploratur,
vt euidenter probatur ff. de religio. & sumpt. fune. si quis sepul-
chrum, in princip. & si talis est casus, quòd capitulum solùm alte-
rum de duobus, vel tribus contra eum agentibus, recipere tene-
atur, tunc debet eum recipere, qui primus ad sententiam perue-
nit: ita tamen, quòd qui primò obtinet, capitulo caueat, quòd ca
pitulum seruetur indemne, ne super receptione duorum cõtra
papæ intentionem grauetur, ff. de rei vend. is, à quo. extra. de re-
scrip. mandatum. secundum ea, quæ not. eod. tit. capitulum. & de
re iudic. cùm super. Potest etiam & aliter capitulo consuli. nam
1 † cùm citatur à duobus executoribus super receptionem, duo-
rum, significet hoc eis, qui se petunt recipi, vt veniant, & ius su-
um defendant: & si non veniat vnus, & alter obtineat contra ca
pitulum, præiudicabitur ei, qui causam suam agi sciuit, & non ve
nit ius suum defendere, extr. de re iud. quamuis. Potest etiam ca-
pitulum, vbi à duobus executoribus citatur, & arctatur super eo
dem beneficio, procedere secundum tenorem decret. extra. de
rescript. cùm contingat. Potest etiam obtinere à papa, vt sibi in
hac perplexitate prouideatur: sicut factum fuit in præ. ca. capitu-
2 lum. ¶ † Sed qualiter formabit libellum contra capitulum is,
qui petit se recipi in canonicum? Respondeo: consideranda est
forma rescript. nam si capitulo mandatur, quòd illum recipiat. &
præbendam, cùm se facultas obtulerit, ei conferat: & tunc facta
narratione mandati eiusdem, & qualiter capitulum monitum
noluit eum recipere, petat capitulum sententialiter condemna-
ri ad receptionem eius, & ad conferendum sibi prębendam, cùm
se facultas obtulerit, extr. de conces. præbẽ. cùm super. Quod ex-
emplifica, vt j̃. in tractatu libel. in tit. de præbenda, §. j. Sed & si pe-
tit, vt executor eius pronunciet, & declaret sententialiter se per
capitulum esse recipiendum in canonicum, & præbendam sibi,
cùm se facultas obtulerit, conferẽdam, idem erit effectus: & pro
derunt sibi in tantum huiusmodi sententiæ, ꝙ si non appelletur
ab eis, postea non audietur capitulum excipiens contra eum, vel
contra literam suam: vt not. quidam ext. de rescript. super literis.
Alij dicunt, quòd iudex hoc casu non debet pronũciare: sed cùm
viderit nil sufficiens contra impetrantem esse probatum, & illi-
us intentionem esse fundatam, mandabit sibi, non obstantibus
contra eum propositis, prouideri: & hoc mandatum cum causæ
cognitione factum, habet vim sententiæ, vt j̃. versicul. cæterùm.
3 † ¶ Si verò capitulum non recipit mandatum super receptione
illius, sed executori mãdatur, quòd compellat, vel prouideat ei,
ille præsentata litera executori, instet solùm apud illum, vt exe-
quatur mandatum vel conferendo, si hoc habet in mandatis, vel
mandando capitulo, vt illum recipiat: & si capitulum proponat
aliquam causam rationabilem, quare illum recipere nõ tenetur,
audietur: vt extrà de appel. dilecto. & de elect. cùm inter canoni-
cos. & de præsumpt. cap. fin. Sed si non proponat causam ratio-
nabilem, vel proponat, non tamen probet, tunc executor com-
pellet: nec est hoc casu necessaria litis contestatio, vel alius ordo
iuris: licet forté aliud sit in præmissis casibus, vbi executor partes
iudicis assumit, vbi est sententia diffinitiua ferenda, quæ sine litis
cõtestatione ferri non debet, ext. vt lite non contest. per tot. Po-
test etiam peti ab executore, quòd ipse pronũciet se debere pro
cedere ad compulsionem capituli, seu executionem mandati,
non obstantibus propositis: quod & ipse facere potest, vt ext. de
c offic. deleg. significantibus [c]. ¶ † Sed nunquid hi, qui petunt se re-
4 cipi, possunt inter se agere? Respon. non. nam personali actione
non possunt, cùm alter non sit alteri obligatus ex contractu, vel
quasi, vel maleficio, vel quasi: nec reali, cùm neuter possideat ali-
quid de iure alteriùs: imò capitulum potest dici veriùs huius iu
ris detentor. Ratione tamen impedimenti vnius posset alter age
re contra alterum: sicut posset contra quemlibet extraneum: ar.
extrà de excep. dilecti. ff. si serui. vendic. si quis diuturno. Respon-
deo secundò: & tunc agens, pone A. narrabit in libello ius suum,
scilicet qualiter papa scripsit capitulo pro ipso, & qualiter capi-
tulum fuit per executorem suum admonitum, vt eum reciperet
& B. præstat impedimentum, ne recipiatur: vnde petet eidem B.
sententialiter inhiberi, ne impediat, quòd minus recipiatur, & ip
si B. super sua contradictione silentium imponi, vt ext. de excep.
dilecti. B. autem se defendat per omnem modum, videlicet exci-
piendo contra literas, & contra personam agentis, & de suo iu-
re docendo: quo casu si feratur sententia contra B. reum, qui ius,
quod in eodem canonicatu habebat, in iudicium in modum de-
fensionis induxit, in tantum sibi præiudicatur, quòd nunquam
de cætero de iure suo contra eundem A. potest agere, vel excipe
re, si de eodem iure inter eos agatur: & hoc propter exceptio-
nem rei iudicatæ, ff. de excep. rei iudica. l. de eadem. ff. de negot.
gest. si autem. §. final. An autem sententia lata, vel contra A. qui
egit, prodest, vel nocet capitulo? in hoc casu collige in his, quæ
5 not. extra. de re iudic. quamuis. ¶ † Sed quæritur de his, qui per
electionem, seu collationem, vel inuestituram ius se habere di-
cunt in aliquo beneficio, vel præbenda. qualiter possunt inter se
d agere, & qualiter contra capitulum [d]? Respondeo, si nullus isto-
rum beneficium, de quo agitur, possidet, potest vnus narratione
facta de sua iusta electione, & de iniusta aduersarij petitiõe pete-
re ꝫ alium iudicis officium implorando, suam electionẽ, vel col-
lationem confirmari: & electionem, vel collationem aduersarij
cassari, extr. de elect. congregato. & c. dudum. j. de officio deleg. su
pur eo. Ideo autem dixi in libello ponendum, de aduersarij ele-
ctione, seu collatione. nam nisi ponatur, nil potest agens petere
contra suum aduersarium, nisi eum turbatorem, vel possessorem
dicat, vt iam dicam, & j̃. de electio. §. j. versic. si verò duæ. De im-
ploratione verò officij iudicis ideo dixi, quoniam in pręmisso ca
su, vbi actor suam & aduersarij electionem, vel collationem nar
rat, & rationem impedimenti, vel possessionis non agit, neuter
contra alium habet aliquam actionem. Realem non, quia non di
cit aduersarium possessorem. Personalem non, quia non dicit ad
uersarium ex contractu, vel quasi, vel maleficio, vel quasi, sibi ob
ligatum. Sed contrà extr. de except. dilecti. vbi electus non con-
tra electum, nec ratione impedimenti, vel possessionis, sed prop
ter solam contradictionem agit. Sed respondeo, quòd ibi electus
erat confirmatus, & agebat contra contradictores, vt sibi obedi-
rent: quod potest: vt extrà de electio. dudum. j. vel opponebat se
de facto ipsi electo confirmato, ne pacificam possessionem ha-
beret. Si autem vnus ex his, qui non possidet beneficium, de quo
agitur, alterum de facto impediat, quo minus possessionem be-
neficij sibi collati possit nancisci, vel pacificè habere, potest tali-
ter impeditus facta narratione sui iuris & impedimenti aduenti-
tij, contra impedientem agere, vt à suo impedimento cesset seu
prohibeatur, vt in præd. l. si qui diuturno. extra. de præscrip. veni-
ens. extr. de decim. dudum. extr. de causa posses. & propri. cùm ec
6 clesia. † ¶ Sed quid oportet actorem probare hoc casu, vbi rati-
one impedimenti agitur? Respondeo, ex quo nõ possidet, neces-
se habet probare se ius in beneficio habere, super quo se impedi-
ri proponit: hoc est, suam collationem, seu inuestituram canoni
cam fore. Agit enim ad instar confessoriæ, in qua oportet agen-
tem se dominum, vel quasi, probare, ff. si seruit. vendicetur. l. 2.
ff. si vsusfructus pet. vtifrui. Sed nunquid habeo etiam necesse im
pedimẽtum probare? Respondeo, obtinuit, quòd si actor de suo
iure

ADDITIONES.

a Disputemus. ¶ Communiter, quæ j̃. sequuntur, sumpta sunt ex dictis Innoc. & Compost. in dec. mandatum. de rescr. vt ipse G. fatetur. j̃. ver. & hæc sufficiant. item in fi. tit. de præben. ipse auctor ad hunc §. nos remittit.

b §. j. ¶ Et patet de præben. si tibi absenti. & de con. præben. capit. final. lib. vj.

c Significantibus. ¶ Si enim pronunciare potest se procedere non debere, vt ibi: fortiùs ergo se procedere debere: cum per primum neget se iudicem, per secundum asserat contrarium: per eundem modum induci potest de præben. dilectus. 3.

d Capitulum. ¶ Ad materiam vide, quod scripsi post In & Host. de conces. præben. quia diuersitatem. in gl. quare secundũ. & gl. seq.

iure probet,licet non probet impedimentum,tamen fertur ſen-
tentia contra reum,ne actorem impediat vel moleſtet. Contro-
uerſia enim, quam reus facit litem conteſtando , & ſe in iudicio
opponendo,ſatis ſufficit,vt videatur impedimentum prçſtare,ar
a gumen.de rei vendic.is qui.ff. ſi vſusfructus peta.l.fina. [a]†Reus
7 quoque , contra quem agitur ſuper electionis confirmatione,
vel impedimento, audietur excipiens cõtra electionem vel col-
lationem actoris,vel contra eius literas,vel perſonam:prout ple
nè de his modis not.per Ber.Compoſtel.extrà de electio.quod
b ſicut [b]. Et ſi actor ius ſuum non probat,vel probat,ſed per exce-
ptionem repellitur, abſoluitur reus, etiam ſi nil de iure ſuo pro-
bet,C.de prob.actor,ext.de iureiur.c.ſi.de cauſa poſſeſ.& propr.
cùm eccleſia.prope finem,etiam ſi reus ſit excõmunicatus:nam
ei omnis legitima defenſio reſeruatur,extrà,de exceptio.cùm in
ter.& cap.dilecti.de iudic.intelleximus.Et propter hoc dicimus,
quòd ſi reus,qui non ex ſuo iure ſe defendit, nec dedit libellum
ſuper confirmatione,vel declaratione iuris ſui contra actorem,
ſed ex defectu iuris actoris ſe tamen tuetur,non habet neceſſe re
ſpondere poſitionibus actoris,quç fiunt ſuper defectu ipſius rei,
putà ſuper defectu ordinis,vel ſententiæ,vel ætatis,& ſimilibus:
8 vt in præd,l.actor.¶†Sed quid ſi reus,qui ſuo iuri non innititur,
nec libellum dedit , ſponte ſuum defectum confitetur in iure?
Reſpondeo,ſi actor non probat de iure ſuo, vel probat , ſed per
exceptionem repellitur,imponetur actori ſilentium. In reo ve-
rò confeſſo,ſi cauſa non coram papa,ſed coram iudice inferiori
tractatur,non videtur,quòd contra eum,cõtra quem nil fuit pe-
titum,debeat aliquid diffiniri,cùm vltra libellum iudicis non ex-
tendatur poteſtas,ff.commu.diuidun.l.vt fundus,extrà,de ſimo.
licet.extrà de ordine cognitio.cap.ij.in fine.ſi tamen poſtea con
tra reum in modum actionis,vel inquiſitiõis agatur,poterit pro-
pter confeſſionem huiuſmodi,licet in alio iudicio factam,moue
ri,vt extrà de electione,per inquiſitionem,vt infrà,de confeſſio
ne , §. nunc videndum. verſiculo , quid de confeſſione. Sed ſi
cauſa ſit coram papa , qui ſupra ius eſt , vt extrà , de conceſſio-
ne præbendæ,propoſuit.& nec actor , nec reus habet ius,poteſt
ipſe papa,& conſueuit,reo priuato, & actori ſilentio impoſito,
perſonæ idoneæ beneficium ipſum conferre. Quandoque verò
ſupplet defectum actoris,quandoque rei:& prout perſonarum
merita & tempus & locus requirunt, facit ipſum eorum alteri aſ
ſignari, ſicut aliàs contigit : quia ſi capitulum condemnatum ad
receptionem T.non appellauit,nec prætextu alicuius exceptio-
nis poteſt contra pronunciationem venire.ſuperior tamen ſi vi-
derit literã ſurreptitiam, poteſt ex officio ſuo , quicquid factum
eſt,reuocare;& ſic factum fuit,extrà,de reſcrip.ad audientiam.&
de re iudica,cùm olim.extrà,de electio.cùm dilectus.&probatur
& nota.ſecundum Papam,& Ber.Compoſtel.extrà, de officio vi
c carij,c.j.[c] & de reſcript. ſuper literis. & ſic econuersò,ſi iudex vi-
det aliquid,propter quod debeo obtinere,quod tamẽ omiſi pro
d ponere,obtinebo,vt extrà,de conceſſio.præbend.ex parte [d].
¶Sed nunquid petens eccleſiam,vel præbendam,vel aliquam di
gnitatem eccleſiaſticam,vel ſecularem,vel eius patronatus,intẽ-
9 tabit rei vendicationem?de hoc j.de religio.domi.†¶Cæterùm
ſi capitulum,vel alius poſſidet prçbendam,vel aliud beneficium,
de quo agitur,tunc contra poſſeſſorem agendum eſt : & ſi actor
collationi,vel inueſtituræ,ſeu confirmationi innititur, narrabit
in libello ius ſuum,& petet præbendam ſibi adiudicari,vel decla
rari per ſententiam ad ſe pertinere : licet in huiuſmodi iuribus
magis propriè petat actor declarari præbendam ad ſe pertinere,
quàm adiudicari ſibi : quia ius per ſententiam non conſtituitur,
ſed declaratur , ff. ſi ſeruitus vendicetur, ſicuti. § ſed ſi quæratur.
Quandoque tamen per adiudicationem ius conſtitui conſueuit,
vt patet in iudicio Familiæ erciſcundç,& Communi diuidundo,
vbi fiunt adiudicationes.nam & ſententia facit ius,vt extrà,de re
10 iudic.cùm inter vos. in fine.† Tamen cùm verbum Adiudicati-
onis,largiùs quandoque accipiatur,non quòd per illud iudex ius
conſtituat,ſed declaret,vt extrà, de religioſis domi. conſtitutus.
& capitulo,cùm venerabilis. admittimus petitionem , quamuis
petat beneficium ſibi collatum,vel de quo inueſtitus, vel confir
matus eſt,ſibi adiudicari. Et ſi iudex adiudicet, intelligo eum de-
claraſſe ius,quod actor in libello narrauit, in beneficio,de quo a
gitur,habere:& idem eſt in quacunque alia re actori adiudicata.
Poteſt etiam confirmatus & inueſtitus, & is, cui facta eſt colla-
tio,petere contra poſſeſſorem , vt ſua confirmatio , inueſtitura,
ſeu collatio debitum ſortiatur effectum:vt extrà de appellationi
bus,capitulo,conſtitutus. extrà,de conceſſione præbendæ, poſt
electionem.& probato de iure actoris,ſi reus legitimam defenſi-
onem non probat,præcipiat iudex poſſeſſori,vt diſcedat à bene-
ficio. & ipſum actori dimittat:iudex etiam eum ad id per iuris re-
11 media coget. ¶ † Et præceptum huiuſmodi , quod cum cauſæ
cognitione ſit,habebit vim ſententiæ.C.de appellationib.hi qui
ad ciuilia.ff.de iudiciis , l.ſi debitori.extrà.de re iudicata, quod ad
conſultationem.ff.de confeſſis, certum. ff. ad legem Aquiliam,
proinde , vndecima quæſtione tertia , qui iubente.ff.de iudiciis,
quod iuſſit.ff.quod metus cauſ.metum.§. ſed & quod prætor.a-
liàs in le. Pomponius ſcribit. ¶ Sed ſi ad ipſam præbendam non
ſim electus, nec de ea fortè propter appellationem áduerſarij:
vel propter aliud impedimentum iuueſtitus , nec eſt mihi col-
lata,tamen eſt debita mihi,vel propter præſentationem literarũ
cum forma illa.Conferas,vel exequaris : vel quia poſt receptio-
nem auctoritate papæ factam vacauit:quæritur, qualiter potero
tunc agere?Reſpondeo,ſi poſſidetur ab alio,contra poſſeſſorem
agam , & facta mei iutis narratione petam eam mihi adiudicari,
vel mihi debitam,ſeu ad me pertinere debere pronunciari,extrà
de re iudicata,cùm Bertholdus. in fine.Inſtitut.de officio iudicis.
Et ſi quæras, quare non ſimiliter agam pro Titio , quem mihi
promiſiſti per ſtipulationem? Reſpondeo , illa eſt perſonalis ac-
tio: hîc autem realiter ago ad inſtar confeſſoriæ , & rem ſequar,
ad quemcunque perueniat:& tunc iudex,ſi voluerit in ſententia
ſtare in verbo generali,dicet:Adiudico,vt in capitulo,cum Ber
tholdus. ſed meliùs faciet , ſi modum adiudicationis ſpecificet,
hoc modo:Pronuncio præbendam , de qua agitur , actori debi-
tam , & ſibi de iure conferendam : & tunc actor ìbit ad executo
rem ſuum,vel ad papam,& faciet eam ſibi conferri,& per implo
rationem officij eius faciet poſſeſſorem amoueri, & ſibi reſtitui.
In prædicto etiam caſu, vbi præbenda eſt debita,ſi iudex eſt com
petens,vt iudex papæ, conſueuit : actor petere non ſolùm adiu-
dicari,ſed etiam ſibi conferri beneficium, & poſſeſſore amoto ſi
bi reſtitui:vt patet infrà in tractatu lib.de appellationibus,§.fina.
verſiculo,j,Et communiter admittimus in curia has petitiones:
& bene,propter an fractus,& circuitus redeundi ad executorem
e vitandos [e]. Tamen quidam dicunt , quòd de iure dicta petitio,
qua petit ſibi conferri , non debet admitti , cùm ad iudicem
non pertineat conferre , ſed ſententiare , extrà , de officio de-
12 legati. ſuper eo. ¶ † Sed dic, quòd iſte iudex papæ , co-
ram quo ſit dicta petitio , fungitur vice iudicis in ſententian-
do , & ſuccedit in locum executoris in conferendo , & meri-
tò. cùm enim collatio huius beneficij ad papam ſpectaret , non
eſt vis , vtrùm per hunc iudicem papæ , vel per alium executo-
rem conferatur ei,cui debet de iure conferri,cùm per hoc nulli
f fiat præiudicium [f]. Sed in caſu prædicti capituli,ſuper. eodem,
cùm ibi papa non intenderet illud conferre, iudex papæ ibi ſen-
tentiare poterat, non cõferre:ne præiudicium fieret ei,ad quem
de iure ſpectabat collatio : vt ibi dicitur. Alia etiam ratione hoc
apparet;nam ſi appelletur ab executore dato mihi,ne prouideat,
vel ex alia cauſa, hæc appellatio defert negotium principale, ſci-
licet prouiſionis, ad ſedem Apoſtolicam , quia eſt quædam cita-
tio:vt extrà,de electio.ſtatuimus.lib. 6.Cùm ergo executor non
potuerit propter appellationem huiuſmodi procedere,quia for
tè aſſumpſerat cauſæ cognitionem, & ſic ab eo potuit appellari:
apparet , quòd coram auditore in curia petam id, quod coram
executore petiturus eram , facta in libello narratione decenti,
tam de gratia mihi facta, quàm de proceſſu executoris , & de
13 appellatione aduerſarij. † ¶ Si verò beneficium , de quo agi-
tur , non poſſideatur ab aliquo illorum , qui dicunt tantùm il-
lud ſibi debitum , non collatum : tunc videtur , quòd nulla alte-
ri contra alterum actio competat ex narratis : niſi forſan ratio-
ne impedimenti : ſi alter alterum de facto impediat , quò minus
confirma

ADDITIONES.

a L.fin.¶Facit,quod ſcripſi poſt Innoc.& alios,de re iud. ſuborta. in princ.

b Sicut. ¶Vt ibi ſcripſi poſt ſuppletiones gloſſarum.

c C.j.¶Vbi ſcripſi in vlt.gl.addendo etiam Hoſt.

d Ex parte.¶Vbi de hoc in gloſſa.argumen.quod &.vide, quod dixi de accuſati.ad petitionem,in gloſſ.hîc continetur.cum ſuis remiſſionibus.

e Vitandos. ¶Et hoc eſt hodie approbatum per cle. de reſcriptis, auditor.& vt ibi not.in prima gloſſ.petitio collationis non facta in principali libello fieri poterit, poſtquam pronunciatum fuerit debitum.

f Præiudicium.¶Vnde not.in decret.auditor.in vltim, gloſſ.illam loqui , etiam ſi per literas legati eſſet debitum:cùm id cauſetur à papa, nec aliter poteſt eſſe debitum , vel affectum. Electio enim, vel præſentatio non afficiunt. In illis enim ſupereſt factum confirmantis,vel inſtituentis.

confirmationem, seu collationem, seu inuestituram consequatur: vt dixi de simili impedimento, suprà versicu. sed quæritur de his, qui per electionem. ¶Alij dicunt, quòd licet nullus illorum, qui beneficium, de quo agitur, sibi debitum dicunt, possideat ipsum beneficium: tamen potest vnus facta narratione sui iuris, & aduersarij, petere contra reliquos, vt declaretur beneficium illud sibi deberi: & vt aduersariis super eo silentium imponatur: non tamen iure actionis hoc petetur, sed per officium iudicis, vt de duobus electis dixi in prædict. versiculo. sed quæritur de his,
14 qui per electionem. † ¶Item videtur, quòd tu, qui dicis præbendam tibi debitam non collatam, potes facere quòd denuncietur illis, qui simile ius in eadem præbenda dicuntur habere, vt veniant coram executore, vel capitulo ad defendendum ius, si quod habent in ipsa præbenda: & siue veniant, siue non, potes petere eam tibi assignari: & alij petant similiter: & superior assignabit eã illi cui videbitur eam deberi: & hæc assignatio, cùm fiat cum causæ cognitione, præiudicabit eis, qui præsentes fuerint, & quibus denunciatum est, ff. de re iudica. sæpe, C. de appellat. qui ad ciuilia Sed prædicta denunciatio meliùs fiet per iudicem, cùm forte quis non teneatur aduersario suo credere: vt infrà de citatio. §. se
15 quitur, in princip. † ¶Quid si plures de eodem beneficio agunt, nunquid omnes mittentur ad eundem iudicem? Respon. non videtur, quòd hoc possit peti de iure. ex quo singuli petunt idem beneficium in solidum, ff. de liberali causa. cognitio. §. si plures. decens tamen est sic fieri: & papa consueuit hoc facere, cùm ab eo petitur. & sic fecit in causa V. Mediolanensium coram diuersis de eadem præbenda litigantium: voluit enim per nos singulorum causas audiri, argument. ad hoc. ff. de liberali causa. si pariter. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eat. l. prima. secundum Ber.
a Compost.[a] & C. arbit. tut. omnes. & argument. C. de iudic. nulli. extrà, de sequestra. possess. capitul. primo. & vide infrà, de compet. iudic. adit. §. primo. versiculo, quadragesimosexto, & sequent. Et hæc sufficiant circa hanc materiam breuitatis cã. Hoc autem plenius prosequere, secundum Ber. Compost. siue agatur in modũ actionis, siue per modum exceptionis, vt nota. extrà, de rescript. mandatum. & de electio. quod sicut. qualiter autem agatur & petatur & procedatur in causis electionum & prouisionum, cùm in eis appelletur. nota. plenè, secundum Papam & alios. extrà de
16 electio. statuimus. libr. sexto. † ¶In summa nota, quòd si scribatur alicui, vt prouideat mihi in aliqua diœcesi de beneficio, si qđ
b vacat. alioquin de primo vacaturo[m]: tunc executor seu prouisor, statim rescripto apostolico recepto ad petitionem impetrantis procedat, & sibi conferat beneficium, si quod vacat: alioquin reseruet suæ collationi primò vacaturum: vt extrà, de iure patronatus. cum dilectus. & inhibeat expressè ordinario, ne illud conferat: vt extra. de concessione præbendæ. quia cunctis. de quibus fiant publica instrumenta: quòd si absens sit, id idem per suas literas faciat, quarum tenor iuxta tenorem Apostolicę literę ordinetur: & ne res exemplo careat, formam, qua in talibus vti consueuimus, supponemus: quæ talis est.
17 ¶FORMA. † Reuerendo in Christo patri tali episcopo, talis reuerentia cum honore. Sanctissimi patris domini Clementis papæ IIII. literas nos recepisse noueritis sub hac forma: Clemens episcopus, &c. posito toto tenore, iungatur sic: Nos itaque volẽtes (vt tenemur) mandatum eius exequi reuerenter auctoritate nobis in hac parte per dictum dominum attributa, tali præfato
c prouidimus de beneficio ecclesiastico competenti[c] cum cura, vel sine cura, si quod ad vestram collationem spectans, vacat ad præsens in ciuitate, vel diœcesi vestra: illudque eidem P. contulimus, ac illum de eo, per biretum nostrum præsentialiter inuestiuimus alioquin beneficium proximò inibi vacaturum collationi nostræ, imò verius Apostolicæ, reseruauimus eidem P. per nos, vel per collegam nostrum, seu illum vel illos, cui vel quibus in hac parte vices nostras committendas duximus, conferendum. Cuius rei causa vos monemus, vobisque auctoritate præsentium iubemus, ne ad collationem, seu ordinationem huius beneficij p vos aut per alium vel alios aliquatenus procedatis, aut procedi consentiatis: nec quicquam in nostrarum prouisionis inuestituræ ac reseruationis præiudicium, per vos aut alium attentetis, vel attẽtari consentiatis: alioquin tam in conferentem & quemlibet alium, seu alios prouisionem, collationem, inuestituram, & inhibitionem præfatas quomodolibet perturbantes, seu perturbari procurantes, ex nunc his scriptis excommunicationis sententiam promulgamus: decernentes nihilominus irritum & inane, & decretum fore à sede Apostolica nunciantes: si secus de beneficio huiusmodi Apostolica, vel alia quauis autoritate per quemcunque quomodolibet contigerit attentari. Datum, &c. Impetrator autem hanc literam legat in præsentia ordinarij, & sibi quæ continentur in ea, denunciet: de quo fiat etiam publicum instrumentum, vel executor scribat alicui, qui præmissa omnia eidem denunciet: post hoc faciet suum processum per diœceses: & lo-
18 ca, quæ voluerit, publicari. † ¶ Si verò tunc non vacabat beneficium, sed post aliquod tempus vacat tunc executor requisitus facta narratione processus prædicti conferat, inuestiat, & decernat irritum, si quid de ipsis canonicatu & præbenda vel beneficio ordinatum, vel factum est: & quicquid per quemcunque & quacunque auctoritate contra suas collationem & inuestituram, reseruationem & inhibitionem fuerit attentatum: & proferat sententias excommunicationis, suspensionis & interdicti
19 in contradictores & rebelles. † ¶ Quid si papa sub aliqua conditione sibi scripserat: putà, quòd si inueniret illum bonæ famæ & laudabilis conuersationis & scientiæ competentis, prouideret ei, &c.[d] tunc facta narratione decenti. qualiter diligenti in-
d quisitione præmissa inuenit illum talem, conferat iuxta pręmissa extr. de præsumpt. c. fin. Quod si fortè non obstante tali processu ordinarius conferat, vel alij se opponant: tunc executor contra eos potest procedere in hunc modum. Nam potest ipse procedere, prout in sequenti forma continetur: vel si absens sit, potest hoc aliis committere sub hac forma:
20 ¶FORMA. † Talis tali salutem in domino. Præsidente rationis, &c. quod dic vt infrà, de sent. §. qualiter. versic. si autem arduum. postea iungat sic: Sanè nuper ad nostrum peruenit auditum, quòd non sine graui turbatione cogimur recensere, quòd videlicet venerabilis pater episcopus talis & talis ac talis talem in possessione talis ecclesiæ, cuius idem P. verus rector existit, ex collatione eidem auctoritate Apostolica per nos facta, contemptis excommunicationum & suspensionum sententiis, quas nos hactenus in contradictores tulimus, & rebelles, quasque fecimus per tales diœceses vel prouincias publicari, impedire de facto nituntur in illius præiudicium, & animarum suarum dispendium, & Apostolicæ sedis contemptũ: quo circa discretioni vestræ sub virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, quam vos ipso facto incurrere volumus, si nostris non obtemperaueritis in hac parte præceptis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus eos in tali ecclesiã singulis diebus Dominicis & festiuis in missarum solenniis post lectum Euangelium, & in publicis synodis, pulsatis campanis, & extinctis candelis, excõicatos publicè nuncietis, omnes vestram executionem quomodolibet impedientes nihilominus per censuram ecclesiasticam compescendo. Vt autem cuncta circumspectione debita peragantur, volumus & mandamus, vt præfatum dominum episcopum, cui ob reuerẽtiam pontificalis officij deferre volumus in hac parte. pri⁹ ex parte nostra seorsum solicitè monere ac inducere curetis, quòd super præmissis satisfactionem exhibeat competentem: alioquin
e eum excommunicatum publicè nuncietis[e], mandatum nostrũ, imò verius Apostolicum, taliter impleturi, quod non possitis de neglect

ADDITIONES.

a Compost. ¶Qui hoc not. in decret. mandatum. statim allegat. vt ibi scripsi ad fi. & de constit. cùm M. in gloss. diuersa præsentatio. post prin.

b Vacaturo. ¶Intẽdit de spectante ad collationem episcopi, vt patet ex forma sequenti: licet posset litera afficere omnes collatores diœcesis, & quod plus est, etiã prouinciæ, vt patet de concess. preb. executor. lib. vj. sed fatuæ essent tales impetrationes sine beneficio acceptandi, per quas perueniri posset ad beneficium xx. sol. de quo de cle. non resi. conquerente. & vide quod statim subdam de forma pauperum.

c Competẽti. ¶ In forma pauperũ, vsitatur hoc verbũ, de bñficio ecclesiastico iuxta suę proprietatis merita competenti: & taxatur summa, & permittitur acceptari minus: & vide, quòd scripsi de præben. si pauper. lib. vj. in gl. pen.

d Et cætera. ¶ Ante cuius conditionis euentum non ligat decretum; quod dic vt in clemen. de con. præ. capit. vno. & vide quod ibi not. super ver. est & prima. Adde secus esse, si in rescripto ɔtinetur, si clericus esset vitæ laudabilis. vt per Oldr. consi. lxi. incip. Breuiter. qui declarat differentiam harum clausularum. Adde etiam, quòd si ignoranter ordinarius beneficium conferat per gratiam alicui concesso, non potest habens gratiam auctoritate propria occupare ecclesię possessionem, nec expellere possessorem, etiam si ille nullam faceret resistentiam: aliter perderet ius suum vt idem Old. tenet consi. 319. incip. Super executio.

e Nuncietis. ¶Hodie circa episcopos seruatur decret. secunda. de offi. deleg. lib. vj.

de neglectu seu inobediendia meritò reprehendi. ¶Licet autem
has formas tibi gratia exempli posuerim, eas tamen & suum pro
cessum debet prouisor secundum tenorem & formam literæ
21 Apostolicæ moderari. †¶Hoc quoque sciendum est, quòd ex-
ecutor ad prouidendum alicui dat[a], potest prouidere illi, ad quẽ
spectat collatio non monito, vel citato, vel licet nil illi denunci
et, nec literam Apostolicam ostendat, cùm sit merus executor.
Inde est quòd recusari non potest: vt extrà, de appellatio. nouit.
22 †¶Sed quid si antequam prouideat proponantur exceptiones
a contra rescriptum, vel contra personam: nunquid hic executor[a]
ad prouidendum datus debeat eas admittere? Et videtur quòd
non: cùm enim sit merus executor, non habet causæ cognitio-
nem. extrà, de re iudic. de cætero. tamen vtilius est, quòd si velit,
possit exceptiones admittere, partes cognitoris assumendo: quia
hoc videtur ei mandatum. Quod si audiat aliqua, quæ ipsum mo
ueant, cognoscat de his si velit, vel negotium ad superiorem re-
mittat. extrà, de rescriptis. si quando. de officio deleg. ex parte. de
re iudi. de cætero. de fal. super. eo. vel si velit, poterit omissa cau-
sæ cognitione, & repulsis contradicentibus, implere mandatum,
cùm sit merus executor nisi quando vult partes cognitoris assu-
mere, vt prædixi. veruntamen si propositis legitimis exceptioni
bus & repulsis appelletur, & nihilominus prouideat executor: ꝓ
bata veritate exceptionum, cassabitur collatio, aliàs non cassabi-
tur: licet appellans se obtulerit probaturum exceptiones: quia
hæc appellatio extra iudicium interponitur: quo casu non suffi-
cit, quòd appellans legitimam exceptionem proponat, & eam se
offerat probaturum: nisi veritas exceptionum probetur: vt extr.
de electio. cùm inter canonicos. quod dic vt ĩ. de appel. §. nouissi
ma. versicu. sed cum s̃. Sed contra extr. de appellatio. dilecto. in fi.
vbi cassatur processus huiusmodi executorum: quia exceptiões
legitimas coram se propositas non admiserunt, nec ibi de verita
te exceptionis mandatur, inquiri. Sed dic quod ideo de veritate
exceptionis non mandatur inquiri: quoniam iam de hoc ibi con
stabat per cõfessionem partis, vt ibi dicitur. Vel dic, quod ibi erat
datus executor ad cognoscendum, qui sine causæ cognitiõe per
excommunicationem, vel alio modo nõ debet ꝯpellere: vt ext.
de excessib. præla. capit. j. hic autem loquimur de prouisore, qui
b merum habet ministerium, vt dixi[b]. †¶Vltimò tamen nota, ꝙ
23 is, cui committitur prouisio facienda, non potest alteri commit-
tere vices suas: nisi id in commissione contineatur. quod si fece-
rit, prouisio per illum commissarium facta non tenet, si de hoc ex
c cipiatur[c]; vt in consti. Alex. IIII. de officio deleg. quæsiuit. & pro-
d batur extr. eodem cap. fina.[d] ¶Item cùm mandatur prouideri ali
alicui in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel dioecesis de beneficio ꝑ-
bendali, vel alio non potest in ecclesia cathedrali prouideri, nisi
de illa sit expressum. vt in constitutione Innocentij. IIII. extraua-
e ganti, de rescriptis. breui[e]. tamen quidam contrà. †¶Item si scri
24 bitur episcopo, vt mihi prouideat de beneficio, si quod ad suam
collationem pertineat: alioquin de alio ad cuiuscunque collatio
nem spectante: si aliqđ beneficium pertinet ad collationẽ ipsius,
licet illud nõ vaccet non p̃t de alterius beneficio prouideri: vt in
f const. Alex. IIII. de præben. sua nobis[f]. †¶Item per literas super
25 prouisione impetratas, non potest quis cogi de pensione proui
g dere: vt in consti. Inn. IIII. extrauaganti, de rescript. licet g. ¶Item
scias, quòd si scribitur aliquibus, vt non obstante numero, priuile
gio, vel statuto me recipiant in canonicum, si de capituli, vel præ
lati voluntate procedat: ego intelligor receptus proprio motu
capituli, si ad illos, quibus sic scribitur, spectat aliàs canonicorum
h receptio[h]. Si vero non spectat, intelligor authoritate Apostoli-
26 ca receptus: vt in consti. Alexan. iiij. de rescrip. contingit. †¶Sed
nunquid scholaris primam nondum habens tonsuram, potest su
per beneficio literas impetrare? arg. quòd sic extr. de præsum. ca.
fi. Sed dominus Clemens papa IIII. dixit, quòd non: quia non est
i capax: arg. pro eo. extra. de rescript. cùm adeò[i]. de transac. ex lite-
k ris[k]. dixit tamen, quòd si impetrauerit, & post modum tonsure-
tur, literæ sumunt vigorem: & is, cui scribitur, ei prouidere tene-
tur: licet prius non teneretur. Sic aliàs dicimus, quòd si receptus
in vna ecclesia impetret in alia, nulla facta de receptione huius-
modi mentione valebunt secundæ literæ, si resignet huic recep-
tioni: prout no. secundum Ber. Compost. extr. de rescrip. ad audi-
l dientiam[l]. & sic etiam obtinuit. Sed idem Ber. no. s̃. eodem titu.
cum adeò. secus tamen, secundum eum, si dixit papa in litera, Fa-
cies talem recipi, qui adscribi desiderat militiæ clericali. prout ibi
m no. Quid de tonsurato, sed non per episcopum vel abbatem,[m] q
impetrat beneficium asserens se clericum? Dicit idem Ber. quòd
n non valet: alij contrà[n]. † Item si papa mihi concedit aliquod
27 beneficium tenendum, vsque ad suæ beneplacitum voluntatis:
o talis concessio expirat ipso papa expirante[o]. Quod dic vt ĩ. de lo
p ca. §. nunc aliqua. versic. cl. & seq.[p] Item nota, quòd si mandatur
mihi

ADDITIONES.

a Hic executor. ¶Adde ꝙ executor legati non debet cognoscere
de titulo bñficij collati per legatum: sicut nec vicarius episcopi
de iuribus collati beneficij, quòd episcopus contulit: vt in cap. ij.
de officio vicarij. & licet quilibet executor de aliquibus cogno-
scat: non tamen de his quæ rei proprietatem respiciunt, in qua
executio est facienda. vt l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud.
sed pulchrum est scire, quid si ab executore appelletur, casu quo
concedatur, quòd possit appellari, & in scriptis non reperiatur,
quòd appellationi detulerit, nec apostolos denegauerit: vel ter-
minum ad eos suscipiendos assignauerit: vel prorsus tacuerit: sed
notarius attestatur quòd appellatio fuit interposita, & petiti fue
runt apostoli prope portam: ex aduerso executor dicit respondis
se, quòd admitteret sibi copiam appellationis, vt deliberatè re-
sponderet, & pro responso rediret in termino iuris: an sit præsu-
mendum pro iudice: ita vt dicatur appellatio deserta: an verò cõ-
tra iudicem, quod negauerit. Apostolos. Pet. de Anch. cons. 225.
incip. Iste executor, tenet præsumendum pro iudice, & ꝙ appel-
latio fieret deserta: maximè quia appellans non facit fidem de de-
negatione apostolorum, eosque petiit in loco non congruo, sci
licet ad portam execu. Adde, an & quando executor possit admit
tere, quæ opponuntur: & quæ contra eum opponi possint gene
raliter, vide Ab. & Fel. nouissimè in c. de cætero. ext. de re iu. gl. fi.
in c. quo ad consultationem. e. tit. Ab. Sic. in c. olim. ext. de excep.
b Vt dixi. ¶Viđ qđ plenè in cle. de offi. dele. c. vno. in gl. sed nũqđ.
c Excipiatur. ¶Nego exceptionem necessariam: vt scripsi in decr.
is cui. quam statim allegabo super verbo, non potest.
d Extr. eo. c. fi. ¶Tu distinguas, vt in decr. is cui. de off. dele. lib. vj. &
in cle. e. ti. iudices. Adde ꝙ ꝯ illã distinctionẽ est gl. inc. pe. de ele. ĩ
vj. vbi canonicus substiturus ad dandũ vocẽ potest aliũ substitu-
ere. Sed responde, vt per Abb. in d. ca. fin. & ꝓ hoc dicto Spe. facit
quod voluit Bar. in l. fi. ff. de diuer. & tempo. præscr. scilicet, quòd
si procurator est constitutus ad certum negotium, non expressa
certa forma, non potest alium substituere & hoc dictũ dicit Ab.
vbi s̃. singulare, & contra dictam gl.
ADDITIO. Adde tu, an ꝓcurator cõstitutus ad impetrandum
possit substtuere. Pet. de Anch. & Card. Zaba. post glo. in c. parte.
de rescrip. Henri. Ferran.
e Breui. ¶Cuius mens hodie habetur de præb. quamuis. j. lib. vj. §. j.
Adde tu, qđ si quis expectaret ad collationẽ decani & capituli ec
clиæ cathedralis. Dic ꝙ tunc nõ procedit ista conclusio: quia põt
tunc prouideri sibi ẽt in ecclesia cathedrali. Rota. in anti. dec. cxij.
hoc idem dicit, si quis expectaret ad collationẽ epi: nam tũc pote
rit sibi prouideri de beneficio vacanti in ecclesia cathedrali. Ro-
ta in antiqua decisio. 213.
f Nobis. ¶Vide de præben. mandato. lib. vj. & quod ibi s̃. j. gl.
g Licet. ¶Etiam si prouideri mandetur vsque ad certam summam
vt de præb. quamuis. j. responso. lib. vj.
h Receptio. ¶Nisi aliud in rescripto cõtineatur. quod dic vt de re-
scr. cum aliquib. lib. vi. Adde quod latissimè scripsit Pet. de Anch.
consi. ccvj. inci. scripsit papa.
i Adeò. ¶Vide quod ibi no. in gl. pen. & quod super ea dixi, vbi ꝯ-
tra id, quod sequitur, induxi literã nondũ tonsuratus, quasi innu-
at eum postea tonsuratum: per quod non placet quod sequitur.
k Literis. ¶Vide quod ibi dixi in gl. pen. super vlt. gl.
l Audientiam. ¶Ex vicinitate fuit erratũ. est eñ gl. Compost. & eti
am Inn. in decret. in nostra. ibi proximè sequenti. tñ in articulo il
lo, dic vt dixi in q̃stione, quam posui super regula, ignorantia. de
regul. iur. lib. vj. Et ad id, quod hic dicitur de scholare, adde quod
nota. ĩ. de rescri. præsen. §. ratione impetrantis. versi. sed ibi scribi-
tur, & quod ibi dicam.
m Abbatem. ¶Quod dic, vt de priuileg. abbates. lib. vj.
n Cõtra. ¶Istud ꝯtrariũ approbat ibi ipse Ber. Cõpost. vt ibi scripsi
super gl. pe. quod dictum fortè fuit additio, quam non vidit G. &
vide quod dixi de insti. c. ij. super vltima gl.
o Expirante. ¶Secus si dicat, vsq; ad bñeplacitũ Apostolicæ sedis,
de rescriptis. si gratiosè. lib. vj. & ibi plenè scripsi in principio. qđ
de clausula, quousq; aliud duxerimus ordinandũ. Itẽ de clausula.
donec Romano pontifici placuerit. ibi dixi super j. glos. Adde qđ
voluit Old. consi. 243. inci. factum tale. ꝙ si rectores ciuitatis do-
nẽt aliquid alicui. donec domino placuerit: isq; dñs ratum habe-
at sub obligatione suorum bonorũ, ꝙ non poterit reuocare cõ-
cessum, eo quia censeatur ratificasse, similiter donec sibi placue-
rit: quia esset ridiculum, ꝙ quis vellet se obligare perpetuò: dein-
de dicere donec placuerit: sicut velle aliquem esse hæredem, &
illum exhæredare: vt l. iam dubitari. de hære. instit.
p Et seq. ¶ Totum quod sequitur vsq; ad fin. fuit additio, ante quã
vera erat allegatio, quæ fiebat. ĩ. de rescr. præ. §. ratione autem im
petrantis, vers. sed ibi scribitur.

mihi prouideri de beneficio, quod duxero acceptādum:possum acceptare ante vacationem alicuius præbendæ, præbendam pri-
a mam in loco,vbi pro me scribitur,vacaturam a:possum etiam ex causa optare secundam,vel tertiam,puta si nolo primam,quia al teri debetur,vel de hoc dubium est.arg.extra.de concess.præben. quia cunctis.prope finem.lib.vj.Videtur etiam aliquibus,quod li cet in rescripto nil contineatur de acceptatione,sed solum dicit, prouideas tali,in tali ecclesia vel diœcesi vel prouincia eodē mo do potero acceptare. De hoc tamen dubium non est quin executor possit mihi reseruare primam,vel vlteriorem ex causa.arg. ibi,& in his,quæ notantur secundum papam.extra.de iure patro.
b cum dilectus. Alij tamen aliter dicunt b.†¶Item qui obtat,vel re
28 seruat, vel suspendit semper hoc de certa præbenda facere debet:puta,primam,quæ vacauerit in tali ecclesia,vel diœcesi.&de hoc nota.in prædicto c.cùm dilectus.Item si in litera Apostolica cōtineatur clausula,decernētes,&c.acceptatio per me facta sine præsentia executoris impediet collationem ordinarij: vt proba-
c tur & nota.in prædicto c.quia in cunctis.§.fi. c Si autem non con tineatur acceptatio,fieri debet in præsentia.& per eum approbari debet.Quod si plures habent similem gratiam: qui primò acce
d ptauerit,obtinebit d.Nam & si plures habent generales literas in prouincia,vel diœcesi,& omnes petunt idē beneficium,ille obtinebit,qui primò fuerit inuestitus.Super quo vide in præd.c.cùm dilectus.fiet autem sic acceptatio:

¶FORMA.Domine executor ego peto, vel accepto primam dignitatē,vel ecclesiam in tali ecclesia,vel diœcesi vacaturam:& peto mihi prouideri de illa.vel accepto talē ecclesiam : & debet nominare plures, non vnam tantùm: ne videatur mortem illius desiderare rectoris:vt extr.de concess. præben.ca. ij. & idem iuris
29 est in reseruatione & inuestitura.†¶Illud etiam prætermittendum non est,quia per literas Apostolicas gñales,qđ prouideatur alicui de beneficio cum cura,vel sine cura,non pōt illi prouideri de beneficio ad præsentationem patroni laici spectante: vt ext.de pb.dilectus.iij.de iure patronatus,cùm dilectus.& vide ī.de lega-
e to.§.nunc tractemus.ver.sed nunquid e.Item ecclesia parochialis non potest commendari, nisi constituto in ætate legitima, & sa-
f cerdoti, & ex causa:nec cōmenda durat vltra tres menses f.vt in constit.Greg.X.de elect.nemo.lib.vj.vbi dicam de hoc.Episcop⁹ quoq; post sex menses non potest commendare, ex quo prouisio ad superiorem est deuoluta. Vel dic,vt dicam extr.de electio.
g in constitu.Greg.X.nemo g.Qualiter legatus se habere debet in prouisionib.faciendis,no.in præ.§.nūc tractemus. Quid iuris sit, si prouisio vel electio, vel aliquid aliud mandetur fieri de consi-
h lio alicuius,not.plenè Vinc.extr.de constitu.ex parte. h & de electio.cùm in veteri.vbi etiam de hoc secundum papam.& ext.de
30 arbitr. cùm olim. †¶Is quoq;,cui mandatur, ꝙ mihi prouideat de beneficio spectāte ad collationem,vel præsentationem alicuius abbatis & conuentus, non potest prouidere de beneficio ad presentationem,seu collationem abbatis tantùm,& non conuentus.spectante:nisi dictum fuerit in commissione,spectante communiter,vel diuisim: vt in constir.Clem.IIII.de preben.c.contin
i git i.¶Per literas quoq;,quibus mandatur mihi prouideri de beneficio ad collationem alicuius pertinente, nō poterit mihi ꝓui
k deri de beneficio ad illius præsentationem, & non collationem
31 spectante:vt in consti.Vrbani IIII.e.ti.significauerunt.k†¶Item executores

ADDITIONES.

a Vacaturā.¶Hæc verba non patiuntur,cū scribitur de bñficio qđ intra mensem à vacationis notitia duxero acceptandū: vt not.in cle.de concess.præb.c.vno.super verb.notitiam.

b Dicunt.¶De his dic vt de conc.præb.ne captandę,& c.seq.li.vj.

c §.fi.¶Lib.vj.& circa hoc vide.quod ibi no.in fi.in gl.not.& quod super ea dixi.

d Obtinebit.¶Non procedit hoc hodie, cū dat⁹ est mēsis ad expectandum:vt clem.de concess.præb.c.vno. ver,secus.& quando incipit currere mensis secundus vel vlterior, dicam ī. de concessi, præb.super rubrica,Adde Old,consilio 136.cum seq.

e Nūquid.¶Et vide de litera papali ad plātos Angliæ:dixi post Hostiensem de off.leg.dilectus.super iij.glo.item si scribitur ꝓuideri de dignitate,personatu,vel off.an ꝓuideri possit de off.cui⁹ laicus capax esset:scripsi de præb.quia sæpe.super verbo,vel officio Adde ꝙ si papa motu ꝓprio & cū clausula,ñ obstāte:facit gratiā impetranti minoris ætatis,qđ possit obtinere beneficiū,curatū & dignitatē,ꝙ nō poterit obtinere præbendam sacerdotalem vacantem ex fundatione testatoris,vt consuluit Pet.de Anch.cons.18. & 265.incip.Viso puncto.

f Menses.¶Hanc literam habuit Gul. sed vera litera habet de sex mensibus.de hoc ibi no.in gl.pen.

g Nemo.¶Lib.vj.& vide de hoc in vlt.gl.& omnino vide quod super ea dixi.

h Ex parte.¶Vide quod ibi dixi super ver.cum ꝯsilio.& ne sede va. c.vno.lib.vj.sup verbo statuto,ꝑ quæ patet diuersum fore,qñ cōsilium requirit ex forma mādati ab eo,quod requirit de consuetudine vel statuto. vide quod scripsi in regula, nullus ex consilio. de regu.iur.lib.vj.in q.

i Contingit. ¶Istud, & id quod sequitur,expeditum est, de præb. cùm in illis. §.pe.& vlt.& eo.tit.c.vlt.libr.vj.

k Significauerūt.¶Auctor nobis ꝓpinauit,qđ suo tēpore potuit, saluo qđ dicā in fi.§.sed hodie de verbis,ꝓuisionē, dispositionē, institutionē,fit mētio in præ.decre.cū in illis.§.j.& ij.& illud verbū institutionē, mihi facit dubiū satis forte, vt ibi scripsi super eodē verbo.Itē ponit in illis verbū electionē,circa qđ dubitari vidi de tali casu:In quadā ecclīa cathedrali archidiaconat⁹ erat maior dignitas post ēpm, ibi erāt aliæ dignitates,interquas primiceriatus erat,cui ꝓuidebat vocatis absētib⁹ītra certos limites,de aliquo ex canonicis ꝑ alterā ex formis cōsilij,qa pp. Facta vero electiōe de tali nominato ꝯcorditer,vel à maiori parte, archidiacon⁹ illū ponebat in stallo primicerij,& in loco illi debito in capitulo,nec psentabat ēpo,nec aliter ꝯfirmabat nec examinabat,qa notus,sc. canonic⁹,vt est dcm:habet aūt certas honorātias vel ꝓrogatiuas in ecclīa,& hæc oīa seruata sunt à tēpore,cui⁹ ñ est memoria. Accidit,ꝙ papa in illa ecclesia fecit gratiā Titio de dignitate,vel personatu,spectante ad collatione ēpi & capituli cōiter,vel diuisim. vacauit iste primiceriatus:quæritur an Titio debeatur? Ad negatiuā inducitur,ꝙ de electione non fit mentio in gratia. In ꝯrium: quia non fit eius confirmatio: ergo non est electio, sed collatio. Ad fortificandū ius capituli inducitur opinio dicentium ēt in canoniis formas electionum seruandas:sed alij ꝯ.de his vide in decre:quia pp.in & super j.gl.& eo. tit.de elect. sicut eum.in gl.ij.li. vj. & his q super ea dixi & remisi. Sed nolens de canoniis ꝯfiteri, saltem fateatur de dignitatibus personalib⁹, ꝙ illis per electionē est prouidendum.de ele.dudum.j. Presupposito igitur,ꝙ primiceriatus sit dignitas,& tali reputatur in ecclesia,quod sufficit,vt scri psi de præb.de multa.& dignitas vocatur in decr. cū accessissent. de cōstit. ergo ꝑ solenē electionē facienda est ipsius prouisio: & sic ñ cadit in litera impetrantis ad collationē,vt in decr.cū in illis §.j.& facit eo.li.de off.leg.& de liberatione.Scdò,posito ꝙ ius cōmune deficeret:ponitur ꝙ est consuetudo longæua sic solēniter fieri electionē primicerij.& sic cum vim legis habeat,necessitatē imponit.ex quo rōnabilis est, potissimè in electionibus.de ꝯsue. cū dilect⁹.de ver.sig.abbate. & facit quod ibi scripsi super gl.hoc enim.quodcunq; igitur tollamus,s.ius commune,vel cōsuetudinarium,quę necessitent ad eligendum.Concluditur ꝯ impetrantem:cùm ibi sit electionis substātia, & forma rei,est esse rei. ff.ad exhib.Iulianus.§.si quis rem.ff.de auro & ar.leg.l.Seia.per quæ ꝯcluditur ꝯ impetrantem. Nec obstat ꝙ non confirmatur, qđ necessarium est in vera electione.de ele.nosti.& c.nihil est.& apertius eo.tit.c.fi.lib.vj. Sed huic respondetur negari non posse hos actus esse diuersos, & procedere à diuersis:quod patet ad sensum & facit de trāsact.c.fi.& constat,ꝙ ad ipsum esse electionis confirmatio nil addit,sed administrationis concedit exercitium.Probat hæc rubrica præmittens de electione, & subdens de electi potestate, quæ per confirmationē tribuitur, & qñq; per electionem habetur:vt in præ.c.nihil.& eo.tit,indemnitatibus.lib.vj.& scripsi de app.quia nos.in fi. Ex quo necessariò concluditur,electionem sine confirmatione esse quid perfectū. Nec est verum,quòd cōfirmatio sit pars electionis: licet verum sit, ꝙ electio habeat in se partes.& vide quod scripsi in decre.quia pp.de elect.super ver.ꝯsentir.Hinc est,ꝙ qui eligit,satisfacit iuri & termino electionis sinendæ pp hoc, qđ habet tēpus integrū, si sine culpa ipsius electio non confirmetur.eo.tit.si electi.lib.vj.Si igitur sunt diuersa,amoto secundo per consuetudinem,vel quouis modo:non sequitur ꝙ amotū sit primum:cùm separatorum,separata sit cā. C.de don. inter virū & vxo.si maritus.quā vide de resti.spo.Item cū quis.in gl.j.& de testibus.cū cā.in fi.& ff.de mino.l. Papinianus. ibi quid enim commune habet delictum cum venia ætatis,Non obstat p̄dictis,ꝙ consuetudine ñ pt induci vt quis nō cōfirmatus administret.extr.de consue.cum venerabili.& quod ibi no.in gl.ij.& super ea,quia illud verū,vbi nullus actus fieret loco confirmatiōis sed hîc fiebat installatio per maiorem,s.Archidi.quæ loco cōfirmationis habetur. nec est absurdum, ꝙ vnus actus alterius locū teneat ex vi consuetudinis.facit de consue.c.ij.& vide quod post Inn.dixi de ele.trāsmissam.in gl,mag.ver.redeundo.& vide quod scripsi de concess.præb.proposuit.in prin.Item nō negatur ex priuilegio sine confirmatione competere electo ius administrādi, vt s.dixi:ergo ex cōsuetudine id competere poterit:vt no.de iud. nouit.ver.non enim.in glo.no.qđ & ibi scripsi post Inn.& Abb.in gl.forte tex.& in gl.seq. Satis de rigore videtur hoc defendi:maximè in materia restringibili. Aequitas tamē foueret ꝯrium:propter quod egeret declaratione: vbi autē grauati ad collationē de

executores per generales literas deputati nequeũt generales inhibitiones facere ordinariis, ad quos pertinet beneficiorum collatio, ne illa conferant cùm vacauerint: vt in constitutio. Clem.
a IIII. eo. tit. sicut ex parte.[a]

ADDITIONES.

Ne nouo vterentur hac forma in fraudem, nullũ dubiũ, ꝙ nõ iuuaret hoc capitulũ, qđ ꝯferre consueuerat: & ideo dictũ fuit in themate, ꝙ ab antiquo sic egerant. Itẽ cautè fuit dictũ, ꝙ papa in ecclesia illa fecit gratiã. nam est alia forma gratiæ, s. in aliqua ecclia ciuitatis, vel diœcesis: tertia simpliciter ad collationẽ epi, vel episcopi & capituli, qñ que cõiter, vel diuisim. & hanc tenuit in decre. quãuis, §. j. de præb. lib. vj. super ver. hoc casu quòd illa forma includit ecclesiam cathedralem. Sed habui iamdudũ de curia aliquos tenere ꝯtrium: & certè per rationes, quę videntur satis vrgẽtes. Ponderãt enim primò impetrationes tales restringibiles, vt ꝓ dixi, & in restringibilibus id solũ venire debet, de quo palã & verbis expressis est actũ. Primũ patet in præ. c. quamuis. in prin. secũdũ, ff. de ver. obl. quicquid adstringendæ. & sol. ma. si cùm dotem. in prin. vnde in illis cessat arg. à pari & à minori ad maius etiã affirmatiuè. Facit quod post Host. scripsi de rescrip. postulasti. ad fi. magnæ glo. & patet expressè de præben. cui de non. ca. ij. & iij. respon. lib. vj. Excluditur ergo cathedralis ecclesia, quia non expressa coniuncta secunda causa. scilicet maioritatis & honoris, quam ipsa dectet. exprimit: & talia honorabilia & magna sub verborũ ğnalitate non veniunt: facit lex, eos. de aquæductu. quam ibi allegaui super gl. ff. de iniur. l. prætor ait. §. quod autem. & extr. de rescrip. sedes. Et pro his duobus facit opi. Compost. de qua in præ. decre. quamuis. in j. gl. qui simpliciter tenuit non venire ecclesiã cathedralem, cũ scribitur prouideri ĩ ciuitate vel diœcesi: hic sto. Compost. dicit simpliciter in ciuitate vel diœcesi. Textus decre. pre. quamuis. dixit in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœce. Ego verò vbi s. simpliciter dixi de impetrante ad collationem episcopi, & dixi quòd tunc puto includi cathedralem. Sed dicunt resistẽtes cùm scribitur ad collationẽ episcopi: intelligitur de eo, quod habet de iure communi conferre: hoc nõ fateor. Subdũt quòd est in ecclesiis suæ ciuitatis vel diœcesis. non extr. nec hoc fateor nisi limitatus sit locus prouisionis fiendæ, sicut fit in forma pauperum, & communiter in gratiosa. Dicunt illi: habetur ergo sub intellectũ ꝓ expresso: sed hoc expresso, nõ posset in cathedrali, vt ibi: ergo nec in meo casu. Sed ego sic ad partẽ meã reuoluo: cùm scribitur ad collationẽ epi, principalissimè spectat ad ipsum collatio in ecclesia cathedrali. extr. de elect. cũ ecclesia. ergo principaliꝰ illa videtur inclusa, nisi nominatim excludat. Hoc dictũ coadiuuat forma pauperũ, ĩ qua ẽt cùm scribitur ad collationẽ epi, ẽt super beneficio qđ vacabit ĩ ciuitate vel diœcesi, expressè ponitur hæc clausula. Cæterùm districtius inhibemus, ne præfato clerico auctoritate præsentiũ in cathedrali aliquatenus prouideatur ecclesia. &c. Et per hanc clausulã attentari posset, ꝙ dato ꝙ de ciuitate & de diœcesi fieret expressio, ex quo scribitur ad collationẽ episcopi, includitur cathedralis: aliàs nugatoria esset illa clausula in prædicta forma. Subdunt etiã illi, ꝙ specialis est forma, quæ includit cathedralem, scilicet cùm expressa est prouincia: vt in c. quãuis. in fin. Fateor, ꝙ illa forma includit, sed ꝙ specialis sit, hoc nego: vt ibi scripsi sup ver. prouinciæ. Adde, ꝙ prima pars huiꝰ additio. vsq; ad ver. item cautè. fuit Old. præcipui viri, eius con. cxlvj. in ci. Factũ tale. consuetudo ecclesiæ Heduen, cuius vigiliæ non essent tacẽdæ. Similiter ver. item cautè, habetur per Old. con. 185. incip. Thema tale. Titius canonicus Vticensis. vbi latè concludit quòd impetrans gratiam à papa de personatu, officio vel dignitate pertinente ad collationem episcopi & capituli cõiter vel diuisim, quòd non includit ecclesiam cathedralem. Adde tu, ꝙ ꝓ opinione Io. And. tenet Rota in nouis deci. 247. litem videtur facere id, qđ dixi s. in proxima noua additione: sed id quod vult Rota in anti. deci. cxij. vbi dixit, quòd expectans ad collationem decani capituli cathedralis ecclesiæ, potest acceptare beneficia in dicta cathedrali ecclesia vacantia.

a Ex parte. ¶Dic vt de concess. præb. executor. lib. vj. vt ibi no. in gl. ii. Miror, ꝙ autor, qui de constitutionib. Clementis IIII. hic & supra mentionem fecit, omisit hic, & in toto isto opere decr. eius. quæ habetur de præben. c. ij. li. vj. maximè cùm ipse glossauerit decr. ibi sequentem, scilicet statutum. quæ fuit Grego. X. facta ad restitutionem illius. Et fortius turbor, quia ibi de materia, quã tracto in præ. decre. ij. super si. gl. nihil dixit: scilicet an constitutio locum habeat in beneficiis regalibus. ipse ibi dedit falsam remissionem ad hoc opus. Sed quæro circa ipsam decre. reseruantem collationi papæ beneficia vacantia in curia, si papa illud beneficium contulit Titio non curiali & absenti: & ille certificatus antequã cõsentiret, vel pòst, antequã possessionẽ apprehenderet, decessit an ordinariꝰ bñficij possit illud conferre: an verò spectet ad papã virtute ꝓdictæ decre. illius collatio ea vice: & eadẽ est qstio, si papa specialiter reseruasse collationi suæ bñficia certæ personæ, puta Pauli. Sol. primo casu, quando consenserat, certum videtur. ꝙ spectet ad papam: cùm duret prima vacatio: cùm licet beneficiũ non esset liberum, non tamen erat suũ. de præb. si tibi absenti. de ele. si compromissarius. & c. si electio. lib. vj. Aduerte, quia video hunc casum ibi notasse in gl. ante pe. vbi dixi decr. illã ibi locũ habere in casu decr. statutũ. de præb. quod admensem, qui dat papæ. hic expedit declarare Decr. illa. s. electio ponit quatuor casus, in quibus eligẽtes recuperant electionẽ, & habent tẽpus integrum. Primus est, si electus ñ consensit. & hæc plana: & habet locũ ĩ collatore, & in casu ꝓdicto est plana gl. Secũdus & tertius casus sunt qñ post consensum renunciat, vel moritur. & his casibus ꝓcedit gl. electo existente in curia. & hoc est planum, sed non sic planũ, si electus qui cõsensit, renuncians, vel moriens, est ext. curiã: & iõ formata quæstio fuit de absente. Quartus casus est, qñ ꝓp occultum vitiũ electi cassatur electio. Iste casus ñ cõgruit qstioni, nec decre. ij. & iij. de præb. quæ de collatione, non de electiõe loquũtur. Concludo ꝙ decre. si electio. quo ad primũ suũ casum simpliciter habet locum in casu decre. statuto. Itẽ in scdo & tertio prouiso renunciante vel moriente in curia. Quartus autẽ non adaptatur: si tñ esset sic, ꝙ diceretur collatio facta per papam non valere, non disputaremus hic, an illud fuerit occultũ papæ: sed si papa cassam pronunciaret vel cassaret collationem per se factam: quæstio non esset dubia: quia siue ex prima vacatione, siue ex secunda diceretur vacare, ad papam spectat. Redeo ad quęstionem, quę dubia est, post consensum prouiso moriente ext. curiam, & ante possessionem apprehẽsam. Dubiũ mihi facit decre. accedens. de accus. & hoc dupliciter. Primò, quia possessionis apprehẽsio in tali prouiso per papã, rectè in casu nostro, s. de beneficio vacante in curia, impeditur per exceptionẽ criminis cum infamia. Secundò, quia ibi dicitur silentiũ imponendũ tali sic prouiso. non dicit eũ priuandum: quasi nondũ habeat ius plenũ. Ad hãc partẽ facit illud generale: cum aliquid superest ad agendũ. nil videri actũ. ff. de eden. l. j. §. pen. de baptismo. maiores. ver. ad hoc est. & ibi glo. dat concordantias super ver. non ex parte. Contrariũ tene, & dic ꝙ est noua vacatio: cùm confirmatio electionis faciat quæ prælatum. Item ꝙ ẽt ante possessionẽ adeptã plenã administrationem habet. de elec. transmissam. vbi de hoc plenè scripsi post Inno. & H. in gl. mag. Patet id de translatione. c. ij. ver. sicut autem. Prouisio autem, vel collatio habet vim electionis & confirmationis. Et de prouiso vel cui facta est collatio, habemus text. apertè ꝓbantem. ꝙ licet possessionẽ non habuerit, mors eius inducit nouã vacationẽ. Hęc vide in cle. vt lite pendente. si duobus. ver. neutro. & ver. si verò alter. Nec obst. ver. quod si vnũ. ibi ꝓcedens. vbi ponderatur possessio: quia ibi ñ ponderat possessio, quo ad vacationem: imò apertè ibi probatur, ꝙ sine possessione dr noua vacatio: sed ponderatur ibi possessio, quo ad collatorẽ. Et fuit illa specialis prouisio vtilis pro expeditione beneficij: cùm de iure aliter esset dicendum: vt ibi no. in gl. sicut ergo. Fateor etiã, ꝙ post possessionem adeptam adhuc clarior est noua vacatio. Bene facit. C. de do. nec ambigere. Adde huic addit. quæ scripta reperiuntur in consiliis Old. lvij. & quæ scripsit Petrus de Anch. consi. lvij. incip. Circumscriptis regulis cancellariæ.

SVMMARIVM.

¶De nominibus actionum.

1 *Prætoriæ actiones quæ dicantur.*
2 *Interdicta & loca interdictionum, quæ sint, & quot modis dicantur.*
3 *Edicta quot & quæ sint.*
4 *Ciuiles actiones quæ dicantur.*
5 *Cautiones & stipulationes quæ dicantur.*
6 *Officium iudicis multiplex est.*
7 *Senatusconsultum quot modis dicatur.*
8 *Constitutiones quotuplices in iure reperiantur.*

5. §. Postremo sciendum est, quòd actionũ, aliæ sunt ꝓtoriæ: de quibus primò dicemus. Aliæ ciuiles, de quibus secundariò ostendemus, dicẽtes nomina earũ, vt ibi infrà, in tractatu libellorum, super eis libelli inueniatur cõcepti. Prætoriæ aũt continent interdicta: qa & ipsa prætoria sunt. Itẽ edicta, q̃ similiter sunt ꝓtoria. Itẽ ciuiles cõtinent cautiones, & stipulationes. Item continent multiplex officiũ iudi. Itẽ cõtinent
a bonorum possessiones. Item senatusconsulta, & constitutiões.[a]
†¶Præ

ADDITIO.

a Constitutiones. ¶Scire debes ꝙ in his modicũ laboris habuit autor. Roffredꝰ eñ sic inchoauit à ꝓtoriis, & eodẽ ordine illas posuit, inchoans à publiciana. & continuauit vsque ad subsidiariam & vtilem legis Aquiliæ. Itẽ hic declaratur, vbi posuit libellos: quos etiam inde recepit auctor.

1 †¶Prætoriæ igitur actiones sunt hæ, scilicet Publiciana, de qua
in titu. de causa posses.& proprie.§.nunc dicendum.Item in rem
rescissoria:de qua in ti.de in integ.restit. Item Seruiana:de qua in
titul.de locato.§.postquam.versi. porrò. Item quasi Seruiana,de
qua in tit.de pign.ver.cæterùm.Item vtilis rei vend.quæ datur su
perficiario,quæ datur emphyteutæ,de quibus in tit.de caus.poss.
& proprie.§.sequitur.ver.est & vtilis.& sequen.& quæ datur me
tùm passo,de qua in tit.quod met.causa.Item possessoria hæredi
tatis petitio & fideicommissaria,de quibus in ti.de iudic.§.j.Item
in rem præiudicialis pro libertinitate,de qua in titu.de natis ex li-
bero ventre:& de partu agnoscendo,de qua in tit.qui filij sint le-
giti.Item Pauliana.Item Fauiana.Item vtilis Caluisiana vel Fauia
na.Item Caluisiana.Item in factum reuocatoria,de quibus in titu
lo de rebus eccles.non alien.Item redhibitoria.Item quanto mi-
noris.Item in factum ædilitia:de quibus in titu.de empt.& vend.
§.nunc dicendum.Item exercitoria.Item institoria.Item tributo-
ria.Item de in rem verso.Item quod iussu.Item de constituta pe-
cunia,de quibus in tit.de solu.§.prænotandum. Item de peculio,
de qua in titulo.de peculio.Item vtilis ex ea causa,ex qua iuratur
de qua in tit.de iureiur.Item vtilis certi condictio, de qua in titu.
de confes.Item neg.gest.Item vtilis neg.gest.Itē ꝯria negotiis ge
stis.Item protutelæ.Item contraria protutelæ.de quibus in tit.de
iudic.§.generalia.Item depositi.Item vlæ reiectæ:de qua in tit.de
causa pos.& prop.§.quia verò. Item quod metus cā.de qua in tit.
qđ me.cā.Item de dolo,de qua in tit.de dolo & cōtumacia.Item
furti manifesti.Item furti aduersus nau. cau.sta.Item factum ex il
lo edicto,de quibus in titu.de furt.Item de serui corrupti:de qua
in titu.de ser.non ordi.Item vi bonorum raptorum,de qua in ti-
tu.de rapt.Item iniuriarum.Item in factum subsidiaria legis Aqui
2 liæ.Itē vtilis legis Aquiliæ:de quibus in titulo de iniuriis.†¶Se-
a quitur videre de interdictis [a],& quo loco cuiuslibet illorū subro
gata est actio in factum:vt s̄.§.j. ver.rursus.Sunt autem hæc:inter
dictū de mortuo inferendo.Item de sepulchro ædificato:de qui-
bus in titulo de sepulchro.Item ne quid in loco sacro vel religio
so fiat immittaturúe:de quo in titulo,de relig. dò.Item ne quid ī
loco publico fiat,& si factum fuerit,ꝙ tollat.Item ne quid fiat in
flum.pub.ripaúe eius ponatur. Itē de loco publico fruēdo. Item
d via publica & itinere publico reficiendis. Itē vt liceat ire agere
per viam publicā. Item vt liceat ripam fluminis reficere, vel mu-
nire.Item vt liceat in flumine publico nauigare,de quibus in titu
lo de causa possessio.& propri.§.quia verò.& §.sequent.Item ne
uis fiat ei,qui ī poss.mis.est,de quo in titulo,de eo qui mit.in pos.
causa rei ser.Item quorum bonorum.Item quorū legatorum,de
quibus in titulo de testamentis.§.nunc dicendum.Item de tabu-
lis exhibendis.Item de liberis deducendis. Item de libero homi-
ne exhib.de quibus in tit.de conuer. infid. Item vnde vi.Item vti
le vnde vi. Item quod vi aut clàm. de quibus in tit.de restit.spol.
§.j.& ij.Item vti possidetis. Iem vtrobi. Item de superficiebus.Itē
de itine.actuque priuat.refici.Item de aqua quotidiana. Item de
aqua quotidiana & æstiua. Item de aqua ex castello ducenda.Itē
de riuis. Item de fonte reficiendo. Item de cloacis: de quibus in
tit.de causa poss.& propri.§.ij.& iij.Item de precario,de quo in ti-
tu.de preca.Item de arbo.cæden.Item de glande legenda,de qui
bus in præ. tit.de causa posses.& proprieta.§.priuata.ver.est insu-
per.Item de migrando.Item Saluianum,de quib.in ti.de locato.
§.postquam.ver.cęterum.& sequen.Item de noui operis nuncia
tione.Item vt liceat ędificare cui nunciatum est,si satisdederit.de
quibus in tit.de no.ope.nuncia.Item interdictum fraudatorium,
3 de quo in tit.de rebus eccle.ñ alie. †¶Nūc dicamus de edictis [b],
b quæ sunt hęc:Edictū de albo corrup.Item si quis ius di.non obt.
Item de in ius voc.Item si quis in ius vo.non ierit.Item in ius vo.
vt eant,aut satisdent.Item ne quis eum q in ius voc. est vi exi.Itē
de ęo per quē factum est,quo minus qs in ius sistat,de quibus in
titu.de do.& contu.§.restat.Item de edendo,de quo in titu.de fi-
de instru.Item de calumnia, de quo in ti.de calum.Item de act.in
factum subrogata in locum actionis de do. de qua in ti.de dol.&
contum.§.j.Item de alien.iud.mut.cau.fact.de quo in ti.de al. iu.
mu.Item nau.cau.stab.de quo in titu.de furtis.Item actio in factū
de his,qui deie.vel effu.Item vtilis actio pro socio,cùm plures ha
bitant in eodem cœnaculo, ex quo aliquid deiicitur.Item actio
in factum contra eum qui aliquid habet appensum:de quibus in
titulo de iniur.Item si mensor fals.modium dixer. de quo in titu-
lo,de parochi. Item de mortuo inferendo. Item actio funeraria,
quæ datur pro impensis funeris,de quibus in titul. de sepulturis.
Item de loco sacro vel religioso pro puro vendito.de quo in tit.
de religio. Item actio in factum descendens delato iureiurando,
de qua in ti.de iureiur.Item si mulier ventris no.cal.causa in pos.
missa esse di.Item si mulier ventris no.in poss.mittatur,& eadem
possessio dolo malo ad alium translata esse dicatur.de quib.in ti.
de ęo qui mit.in pos.Itē quod cum falso tutore actore gestū esse
di.Item de eod.competenti pupillo,de quibus in tit.de iudi.§.ge
neralia.ver.verum. & sequen.Item si omissa causa testamenti,de
quo in tit.de testamentis.Item de publicanis,de quo in tit.de cen
sibus.§.nunc dicendum. Item de liber. causa,de quo in tit.de na.
ex li.ven.Item de bonis auctoritate iudic.poss. de quo in titul.de
eo,qui mit. in poss.causa rei ser.Item si quis test.lib. esse iussit. de
quo in tit. de furtis. Item actio in factum contra damnum dantē
turba adunata.Item de incendio ruin.naufra.de quibus in titulo,
de raptor. Item de sepulchr.violat.de quo in titulo,de sepultur,
Item de damn.infect.de quo in titulo, de nou.operis nunciatio.
Item de legatis ab hærede præstādis,vel satisdan.de quo in tit.de
4 testamentis.§.j.& §.ij.verbo,de cautionibus. †¶Explicuimus p̄-
c torias actiones,[c] nūc ergo ciuiles designemus:& sunt hæ,scilicet
rei vendicatio.Item confessoria & negatoria: de quibus in tit.de
causa posses. & proprie.§.in confessoria. Item in rem præiudicia-
lis.de qua in tit.de off.or.ver.vlti. Item in rem præiudicialis,quæ
datur domino cōtra seruum.Item contraria in rem præiudicialis
de quibus in fi.de na.ex lib. ven.Item petitio hæreditatis.de qua
in tit.de iudic.§.vniuersalia.Item finium regundorum.Item fam.
ercisc.Item communi diuidundo:de quibus eo.tit.§.communia.
Item certi condictio generalis.Item ex stipulatu.Item ex mutuo
Item condictio triticaria.Item ex causa.Item ob turpem causam.
Item sine causa.Item indebiti,de quibus in tit.de solu.§.sequitur.
Item furtiua,de qua in tit.de fur.Item ex lege,de qua in præ.§.se-
quitur.Item actio ad exhibendum:de qua in tit. de iudi.§.fi.Item
ex empto.Item ex vendito:de quibus in tit.de empt.& ven.§.pri
us.Item ex conducto & locato.Item oneris aduersi:de quibus in
tit.de loca.§.postquā.Item pro socio.Item mandati:de quibus in
tit. de iudic.§.generalia.& §.specialia.Item depositi:de qua in titu.
deposito.Item tutelæ,de qua in præ.§.generalia.Item commoda
ti:de qua in tit.de commodato.Item pignoratitia: de qua in titu.
de pig.Item præscriptis verbis.Itē præscri.ver.æstimatoria:de qui
bus in tit.de empt.& vend.§.iij.Item præscri. verb.ex permutati-
tione:de qua in tit.de rerum permu.§.dicendum.Item actio in fa
ctū subsidiaria:de qua in titu.de causa pos. & proprie.§.sequitur.
ver.item iura.Item in factum ex re iudi.de qua in tit.de re iudica.
Item ex confessione,de qua in tit.de confes.Item actio ex stipul.
pro dote:de qua de donat. inter virum & vxor.Item actio aquæ
pluuialis arcendæ,de qua in tit.de causa pos.& proprie.§.priuata
versi.verum.Item de pastu pecoris, de qua in tit.de iniu.§.sequi-
tur.versic.porrò.Item actio ex testamento,de qua in tit.de testa.
§.j.Item ex stipulatu,de qua in tit.de solu.§.prænotandum.versi.
Item contra promittentem.& seq.Item furti ñ manifesti:de qua
in tit.de fur.Item de tigno iniuncto:de qua in titul.de ecc.ædific.
Item arborum furtim cæsarum:de qua in ti.de iniur.§.ij.ver.item
si quis.Item rerum amotarum,de qua in tit.de furtis.Item de rati
onibus distrahēdis,de qua in tit.de iudi.§.generalia.vers.porrò sæ
pe tu.Item legis Aquil. Item de paupetie. Item iniuriariarum ex
l.Cornelia.de quibus in tit.de iniuriis.§.j. & ij.Item actio in factū
contra magistratum,de qua in ti.de iud.§.generalia.ver.item pu-
pillo.item actioni grati.de qua in ti.de na.ex li.vent.Item quanti
5 minoris,de quan in tit.de emp.& ven.§.nunc dicendum. †¶Se-
d quitur de cautionibꝰ & stipulationibus,quæ sunt hæc [d], sc. actio
ex stipulatu, & rem pupilli saluam fore. Item rem ratam haberi.
Item iudicatum solui.Item damni infecti.item ea,quæ interpon i
tur ab eo,cui opus nouum nunciatum est.item quę datur propri
e etario ꝯ vsufructuarium,vel vsuariū [e]. item quæ interponitur ab
hærede

ADDITIONES.

a Interdictis.¶Ro.post præscriptas act.continuauit etiam interdi-
cta.inchoans à mortuo inferendo,ponendo pręcedentem rubri
cam generalem de interdictis. finiuit etiam vt auctor in interdi-
cto fraudatario.

b Edictis.¶Sic & Roffredus post interdicta posuit edicta sine gñā-
li rubrica,&inchoans ab albo corrupto,&finiens de legato præ-
stando & satisdationibus ad id.

c Prætorias actiones. ¶Quare præcesserint dicit Roffred. in titul.
generali,qui est breuis:demùm inchoat à rei vendicatione,sicut
auctor,& finit in rubrica quanto minoris:in qua etiam tractat q̄-
to pluris.

d Hæc Rof.¶ Vbi de cautionib.enumerat 13.auctor xij.vel xj.tm̄:
sed septimam declarabo,& xiij.supplebo:quæ est in ordine Roff.
vlti.de cautione,scilicet quam facit legatarius hæredi:si solutum
esset sibi plus quàm Falcidia pateretur.

e Vsuarium.¶ vij.est de cautione,quam præbet vsufructuarius de
rebus quæ consumuntur vsu.

hæredepro legato foluendo. Item quæ interponitur ab arrogatore pro reddendis bonis arrogati. Item quæ datur fideicommissario contra rogatum restituere hæreditatem, de quibus in tit.de pig.§.sequitur.item quæ interponitur, vt quis in iudicio sistat, de qua in titul.de dol. & contu.§.restat, item quæ interponitur pro qua in titul.de emptio.& vend.§.final. morbo, vel euictione, de qua in titul.de emptio.& vend. §.final.

6 †¶Dicendum restat de multiplici officio iudicis [a]. Est enim officium iudicis, per quod alimenta petuntur. de quo in titulo, qui

a filii sint legitimi, item quo datur restitutio minori: de quo in tit.de in integ.rest.item quod datur contra detinentem filium alicuius, vel contra filium: de quo in ti.de conuer.infid.item quo subueni

b tur colono & vasallo contra dominũ [b], de quo in titul.de censi. item quo grammatici, aduocati, medici, & alij salaria petunt: de quo in titu.de magist. Item quo petuntur fructus à possessore, de quo in tit.de causa possess.& proprie.§.sequitur.item quo petuntur vsuræ quasi interesse: de quo in tit.de vsuris. Item quod datur pro riuis & aquis alicuius ducendis. item quod datur, ne quid fiat in via publica ciuitatis, de quibus in tit.de causa pos.& proprie.§. quia verò.ver.ad hoc.& §.priuata.vers.sed & si me.item officium iudicis, per quod cogitur quis emancipare filium, de quo in titu.de na.ex lib.vẽ.item quo bona debitoris liceat possidere: de quo in ti.de eo, qui mi.in pos.causa rei ser.item quo bonis alicuius da

c tur curator: de quo in tit.de iudi.§.generalia.vers.item de bonis [c]. ¶Nũc sequitur de bonorũ possessionibus, quæ multæ sunt: de q

d bus habes in ti.de testament.§.sequitur [d]. †¶Restat videre de se

7 natusconsult.& sunt hæc [e]: Orficianũ.item Tertullianum.idem Rubrianum: de quibus eod.tit.scilicet de testa.§.fin. item Volusianum. Item Turpilianũ: de quibus eod. tit.de cal.item Libonia

8 num, de quo in tit.de fi.instru.†¶Vltimò dicamus de constitutionibus: quæ sunt hæc, diui Adriani.itẽ Theodosij & Valentiniani: de quibus in tit.de adul.itẽ Seueri & Antonini: de qua in ti.de ser uis non ordi, vers.& quia.itẽ edictũ diui Marci, & cõstitutio, si qs in tantã.& inuasor.& cum quæreba tur.de quibus in tit.de restit. spo.§.j.item constitutio, non ab re.item constitutio, ex liberis: de quibus in tit.de locato.§.postquã.versi.cęterũm.& sequen.item constitutio, Christianis: de qua in tit.de Iudæis.item constitutio, si constiterit: de qua in titulo de parochi. item constitutio de suffragio: de qua in ti.de magist.item constitutio, ob æs alienum: de qua in tit.de pig.§.j.ver.item cũm ob æs.

ADDITIONES.

a Iudicis.¶Plus tamen posuit de hoc Rof.vt s.dixi de off.iu.super Rubrica: & statim addam.

b Dominũ.¶Et hoc tractat Rof.rubr.vij.officiorũ, sed est aliud qđ datur dominis ꝯ colonos & adscriptitios: de quo ibi ponit rubrica: & in proxima ibi præcedenti tractat de officio iudicis contra collectores, qui collectas vltra vires exigunt contra id. ff. de va. mu.l.ij.§.fi.

c Bonis.¶Ista vltima est Rof.de ordine iudiciorum: postq̃ sequunt quatuor respicientes solum materiã tutorum & curatorũ. Omissum est & officium qđ datur ad reuocandã vẽditionem factã me dico pp mala medicamenta, per l.medicus.ff.de var.& extraordi. cog.de quo tractat rubrica de off.iudi.in causa speciali.& vide in seq.rubrica ad certos casus.

d Sequitur.¶Et vide quod ibi dicam in prin.

e Hęc.¶Sup.illa, de quibus tractat.sunt enim multa alia, de quibus Rof.incipiens à Velleiano, postea illa prosequitur. & idem dicas de constitutionibus, de quibus plenę ipse Rof. inter prædicta senatusconsulta prosequitur.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Nota quòd licet feratur sententia absolutoria super dominio directo, non tamen præcluditur via intentandi dominium vtile. C.de ingen.manumiss.l.penult.quam allegat Bald.in l.edita.C.de eden.pro hoc fac.gloss.institu.de actio.§. aliæ.sed ibi loquitur in Publiciana.

☞ An possit quis pati se conueniri actione quæ non est nec conuenit, & quãdo hoc intelligatur.not.per Bartol.in l.si socer.ff.de dote præleg.

☞ An quando aliquid pure promittitur possit statim pro illo agi no.in l.eum qui Kalendas.§.quotiens.de verb.obl.& de solutio. l.quod dicimus.

☞ Nota ꝙ si habeo actionem realem & personalem si vnã accepto videor alteram repudiare, inst.de leg.§.nostra.secundũ Bald.

☞ An actio ad exhibendum & rei vendicatio possint simul in eodem libello intentari, gl.in l.qui de inofficios. .d inoff.test.dicit quòd sic contra videtur gl.in l.ij.§.est autem.ff.ad exhiben.

☞ Pone ego eram debitor tuus in centum, naturaliter, tantũ sol ui tibi viginti.ista viginti nõ possum repetere.sed tu vis vltra me conuenire ad reliqua octuginta, an possit.de hoc not.in l.filiusfa. §.fin.ff.ad Macedon.per Domi.Argen.

☞ Quomodo agere debeam cõtra nomẽ debitoris mei mihi per ipsum obligatũ, not.per gl.in l.hæredem mariti.ff.de hær.act.no. in l.nomen.C.quæ res pignori obl.pos.Iaco.Butri.in l.procurator in rem.ff.de proc.& hic per Spec.& Io.de pig.c.j.

☞ Quia Speculator in hoc titul.videtur innuere ꝙ petitio hæreditatis sit realis, ad declarationem huius formo quæstionem quã habuit dominus Segnorolus de facto, prout posuit in consiliis suis. Quæritur si petij me declarari hęredem Titij, & per consequẽs eius hæreditatem ad me pertinere ab intestato, tanquam ad proximiorem agnatum, proposita petitione hæreditatis, an ea petitio hæreditatis possit dici realis ad hoc vt statutum Mediol. quo cauetur quòd sententia in reali contra quencunq; possessorem mandetur excutioni, habeat locum. Et primò videtur quòd non per l.hæreditatis. C.de petit.hæredi.secundò per glos.quæ est in sti.de actio.§.quædam. Tertiò de natura realis, cuius nõ est quòd nascatur ex contractu, vel quasi, ex maleficio vel quasi: imò intẽtatur contra eum qui nullo iure est obligatus, vt instit.de actio.§. j. Sed ita est ꝙ petitio hæreditatis nascitur ex quasi contractu, vt insti.de obliga.ex quasi contract.§.item si hæres.præterea separatam habet naturam à realibus, l.Fulcinius.§.fin.ex qui.cau.in pos. ea. præterea mixtum ex pluribus simplicibus constituit nouam speciem, l.munerum.§.mixta.ff. de mune.& hon.& quod not.in glo.super dicta rub.& l.si statulib.§.fina.de stat. lib.præterea licet mixtum ex pluribus simplicibus assumat effectum interdum vnius, interdum alterius, tamen secundum propriam significationẽ simplex non continet mixtum seu compositum, l.lege.de leg.iij. & l.in lege Censoria.de verb.signi.præterea cum mixtum ex pluribus simplicibus addat vni extremorum, & addat alteri, quod apparet ex eo quòd alteri⁹ effectum seu naturam assumit.ergo nouum quid constituit, l.ius ciuile.de iustitia & iure, & l.j.§.cum adiicit.de verbo.obli.sed ita est quòd petitio hæreditatis est mixta, vt dicta l.hæreditatis.& not.glos.in l.sin autem.§.sed in his.de rei vendicat.& not.Ioan. in arbore actionum in numero mixtarum per quæ videtur innuere actiones mixtas cõstituere nouam speciem à realibus, & à personalibus, & sic non habebit locum statutum, cum verba debeant intelligi secundum meram & propriam significationem verborum, l.verbis.& l. qui liberis.§. hæc verba. ff.de vulga.& pup.& cum verba casum omissum non capiant, immò derelinquant ipsum dispositioni iuris communis, vt l. si verò.§.de vno.ff.soluto matri.& l.commodissimè.de liber.& post. ex quibus videtur concludi, quòd dictum statutum non habeat locum. ¶In oppositum quòd petitio hæreditatis sit realis, probat text.qui hoc dicit in l.sed si lege.§.petitio.de petitione hæreditatis.& dicta l.sin autem.in gloss.videtur hoc tenere Institu.de actio.§.item quasi Seruiana.& l.si.§.i.cum l.si à te.in prin.de exce. rei iudica.& super rub.ff.de inoffi.test.& l.fin.C.de codic.Spec.in hoc §.sequitur Iaco.Butri.in l.hæredit.de petitione hęredi.& insti.de actio.§.j.& Cy.in dicta l.hæredis.qui omnes dicunt petitionem hæreditatis esse realem: & quod dicunt iura esse mixtam, intelligunt quo ad effectum vnde ratione effectus mixtæ quoquo modo potest dici mixta, vt ibi, quod etiam effectus attribuit causæ, l.sin autem.§.fina.de aqua pluuia.arc.& l.cuius.de reg.iuris.& sic quoquo modo ratione effectus dicitur mixta tamen per hoc non imitatur eius naturam, cum per extrinsecũ qualitas nõ imitetur naturam rei. l.tutor.de fideiussori.& l.Zenodorus.C.ad macedo. l. clam possiden.de acquiren.pos.Item probatur per rationes, compositum ex simplicibus non constituit nouam speciem à simplicibus separatam, sed quatenus assumit naturam vni⁹ mixti, illius contra, vt insti.de actio.§.j.& l.actio.de actio.& oblig.hoc idem prob.in glo.in l.ij.de verbo.obli.& l.Titiæ textores.in 3.casu.de leg.j.petitio hæreditatis licet capiat partem realitatis & partem personalitatis, non constituit nouam speciem actionis. sed cum non sit personalis, vt infrà apparebit, ergo necessario concluditur eam realem. & per hoc respondetur multis rationibus factis pro illa parte. Præterea omnis actio personalis descendit ex contractu.vel quasi, aut ex delicto vel quasi: sed petitio hæreditatis non est ex his, ergo non est personalis. Probatio minoris, quemadmodum nos dicimus quòd rei vendicatio dominium in agente ipsam causat, ita id quod fuit in defuncto & hodie est in hærede, vt l.cum hęredes.de acq.pos. & quòd repræsentat eandẽ personam, vt in auth.iusiurandum.§.j.causat petitio. hęreditatis, l.j.§.j.si pars hæderi.pe.& hoc ex parte agẽtis. ex parte ergo eius ꝯtra quem ipsa possessio, seu restituendi facultas, l.j.§.j.C.de alie. iu.mu.cau.fac.& l.officium.de rei ven.& l.generaliter.de petitione hæreditaris §.contra possessorem.non ago contra illum tãquam contra obligatum, sed quia habet facultatẽ rei restituendę quemadmodum dicimus in rei vendicatione, vt dicta l.officium. præterea ille qui tenetur personali, tenetur ad dandum vel faciendum

endum, dicto §.j. insti. de actio. & dicta l. actionem. de actio & obl. sed per petitionem hæreditatis, non peto mihi aliquid dari vel fieri, sed peto me declarari hæredem in totum, vel pro parte. restitutio autem hæreditatis quæ est facti, l. vbi autem. de verb. oblig. venit ex officio iudicis. vnde malè formatetur libell' si dicerem, dico me hęredem talis, vnde peto mihi hęreditatem restitui: quia tunc sequeretur quòd restitui veniret iure actionis. Cõcludo ergo debere petere declarari hæredem. officio tamen iudicis inhærenti actioni propositæ fiet ipsa restitutio. l. liber. de petitione hęredi. C. & l. non possumus. si pars hæred. pe. per quas leges concluditur quòd iure actionis seu obligationis in petiotine hæreditatis non venit aliquid dandum vel faciendum. cessat ergo contractus vel quasi, & delictum vel quasi: & hæc inter se multum differunt, videlicet venire iure officij, vel iure actionis seu obligationis, vt not. in l. 4. depo. coniungendo cum l. j. de iudi. Si ergo iure actionis vel obligationis in petitione hæreditatis non possum petere mihi aliquid dari vel fieri necessariò sequetur ipsam nõ esse personalem, & per consequens attenta eius causa & origine, quę non consistit ex contractu vel quasi, erit iudicanda realis. Præterea omnes vendicationes censentur reales, insti. de actio. §. appellantur. sed per petitionem hęreditatis vendicamus, vt dict. l. licet. de iure deliber. & l. legitimam, de petitio. hæredi. & l. si pars hæreditatis peta. præterea omnis petitio hæreditatis censetur esse in rem. l. actio. de actio. & ob. & l. pecunię. §. petitionis verbo. de verbo. signi. Sed communiter nos vtimur hoc verbo petitio hæreditatis, & non actio, vt C. & ff. per totum, de peti. hær. tam in rubro quam in nigro, potissime in l. item veniunt. Præterea personalia dicuntur ea quæ respiciunt personam, & in quibus directè concluditur contra personam, l. j. §. is qui. ad Trebel. & l. forma. §. si verò. de censi. & ideo in talibus semper concluditur respectu personæ, & hoc apparet tam in realibus, quæ dantur pro rebus singularibus, siue sint incorporales, vt dicto §. hoc. & insti. de actio. & l. ij. in prin. & l. sicuti. §. si quæratur. Si serui. vindi. siue sint corporales l. in diem. de rei vendi. & dicto §. j. insti. de actio. quam etiam in realibus quæ dantur pro vniuersitate, vt in petione hæreditatis. nã semper concludo respectu ipsius hæreditatis, concludendo me declarari in totum aut prò parte hæredem, vt dicta l. licet. & l. nõ possumus. & quod notatur in l. j. §. j. si pars hęredita. pe. vnde si hę reditati daretur facultas loquendi, deberet ipsi libello respondere. pro quo fac. in l. officium. ff. de rei vendi. Sed quia parum valerent iura, l. ij. §. post originẽ. de orig. iur. ideo officio iudicis compellitur ad restituendum persona habens facultatem restituendi, l. qui restituere. de rei vendic. & dicta. l. officium, & l. licet. Præterea vnumquodque debet denominari ab eo quod est potentius & principalius, l. cum in diuersis. ff. de religio. & sumpti. fun. & l. legatis. §. ij. de leg. iij. & l. quæritur. de statu homi. sed in petitione hæreditatis interdum venit aliquid realitatis, interdum personalitatis. nam prout eam intento ad ea quæ fuerunt in bonis, seu ex bonis defuncti, & quæ hodie appellantur hæreditas, assumit naturam realis: vnde cum hæres & defunctus censeantur eadem persona, vt in authen. de iureiuran. amor. præst. in princ. petendo hæreditatem videtur petere id quod fuit in bonis suis. put verò peto fructus, assumit naturam personalis, quia peto id quod nunquam fuit in bonis suis, & præsumptiuè appellantur præstationes, vt dicto §. petitio. Sed manifestum est quod id in quo assumitur natura realis, est potentius & principalius, quia est ipsa hęreditas, quàm reliquum. nam dicit quòd fructus ipsam hæreditatem augent, vt dicta l. item veniunt. §. fructus. & §. non solum. & l. sed si lege. de petitio. hæredi. ergo id habent per modum accessionis ad ipsam hæreditatem, cum augmentum habeat se per modũ accessionis respectu illius cui obuenit. vt l. si ex toto. §. j. de lega. j. & l. id quod. de peric. & com. rei vend. facta ergo denominatione ab eo quod est principalius & potentius, ipsam iudicabimus esse realem. Ex quibus videtur concludendum non obstantibus allegationibus in contrarium, eam esse realem, habere tamen effectum mixtum, interdum actu quando intentatur ad hæreditatem & eius fructus, interdum aptitudine, sed non actu, quod contingit quando solum modo intentatur, tũc etiam actu habet effectum etiam realis, & non mixtæ. Item quando intentatur ad precia rerum hæreditariarum, seu fructus, habet effectum personalis actu, & non mixtum. hæc omnia probantur in dicta l. hæreditatis. & dicta l. si rem. de petitio. hæred. Et hanc puto, esse veram, & ita obtinui de facto. Signorolus. Vide circa hoc quod not. dom. Nicola. de Neapol. Insti. de actio. §. quidam. vide Bal. de peti. hæredi. l. hæred. & quod not. Ang. eodem titul. l. si hæreditatis. vbi ponit formam libelli.

☞ Quid si peto quicquid habes & possides in tali villa. Circa hoc vide quod no. in l. vxorem. §. legauerat. de leg. iij. & Inn. in c. cum ad sedem. de resti. spo. & l. rei appel. de verb. signi. la ij. per Bart. in l. de pupillo. §. qui nunciat. de ope. no. nunciatio.

☞ De libello generali admisso quid operetur no. in ca. ij. de ordi. cogni. per Inno.

☞ An in obligatione rem restitui, re perempta possit ipsa res peti, Bar. in l. si concubina. ff. rerum amot.

☞ Si statuto cauetur quòd per liberam personam possit quæri actio alij, an dicetur vtilis vel directa, Bartol. in l. prima. §. sublata. ff. ad Trebel.

☞ Si statuto cauetur quòd non detur actio alicui, vel quòd audiri non debeat, an sit opus exceptione. Bar. in dicto §. sublata.

☞ Nota ꝙ vbi aliquis possidet beneficiũ, cogitur dicere titulum suæ possessionis, cum est contra eum suspectio, non autem à parte, vt est gl. secundum Bal. in c. j. de re iudi. lib. vj.

☞ Quid si cœpi petere aliquam rem, cum à principio non haberem ius petendi, lite autẽ cõtestata facta est mea, an ex superuenientе iure post litem contestatam possit fieri condemnatio. not. in l. si rem aliquam. §. fi. de pignora. actio. in gl. & ibi Iac. Butr.

☞ Quid si superueniat dominiũ pendente lite, an videaẽ deductũ in iudicio, no. gl. in l. si mater. §. eadem. de excep. rei iudi. & ibi per Bar. & not. in c. abbate sanè. de re iudi. lib. vj. per Archid. vbi dicit, ꝙ si quis petit rem ex causa venditionis, licet in libello non exprimat locum, nec tempus dictæ venditionis, tamen si lite contestata acquirat dominiũ dictę rei sibi non prodest, vt pro ipso feratur sententia: secus si iure dominij, vel quasi, quia tunc si post litem cõtestatam nouum dominium acquirat, fertur pro eo sententia, l. si autem. de rei vendica. & dicta l. si mater. §. eandem. cum enim nullas causas dominij expresserit, habet circunstantias loci & tẽporis certi. & ideo non est vis quo loco & tempore dominium ad ipsum pertineat, secundum Innocen. & Ber. Fac. Bald. in l. edita. de eden.

☞ Nota ꝙ si lite cõtestata super aliqua re, compareat tertia persona, dicens se possidere dictam rem, & offerens probare, & probãs non condemnabitur reus conuentus ad restitutionem rei quam non habet. ff. de rei vend. l. si is. & Innocen. in capitul. cum super. de re iudi.

☞ Nota quòd petendo rem singularem non videtur peti seruitus debita ipsi rei, nisi quoad interruptionem præscriptionis, l. rei appellatione. de verborum signi.

☞ An ille qui desiit possidere possit petere vt prius conueniatur possessor quàm ipse, not. in l. Stichum. §. dolo. de solutio. per domi. Nicol. de Neap.

☞ Statuto cauetur quòd debitum ascendens vltra secundam librã non possit peti, nisi inde fuerit confectum instrumentum. modo aliquis mutuauit vltra dictam summam sine instrumento, & vult tantum petere l. & residuum perdere, an possit non obstante statuto. Iac. Butri. & Ray. in l. præterea. ff. mandati. dicunt quòd sic, per illam l. cum sequenti. fac. quod not. in l. sed Iul. §. quod dicitur. ff. ad Macedo.

☞ An petitio hæreditatis detur contra possidentem cum titulo acquisito post mortem testatoris, not. in l. edicto. C. de edic. diui Adria. tol.

☞ Nota ꝙ pignoratitia quæ datur debitori est in personam, l. final. in fin. C. de distrac. pignor. illa verò quæ datur creditori est in rem, l. pigno. C. de pigno.

☞ An competat mihi publiciana, si ab vno habeo titulum, ab alio est mihi tradita res. Ray. in l. de publiciana: per glo. in l. ij. §. si à pupillo. ff. de vsuca. pro empt. simile no. in l. cum solus. ff. de vsucap.

☞ Nota ꝙ quis non prohibetur deducere in iudicium per viam actionis, licet fuerit deductum in alio iudicio per viam exceptionis. Bar. in l. qui Romæ. §. fi. de verb. obl. & l. j. C. de ordi. iudici. per doc. in l. peremptorias. C. sent. rescind. non poss. & l. ex diuerso. §. j. de rei vendi. l. j. quando actio ciu. præiudi. criminali. & l. quod. in dic. §. si ratione. de compen.

¶ Bald. De actione, seu petitione.

ACTIO non est de necessitate in libello proponenda explicitè, licet implicitè sic: quia genus causæ genus actionis significat. Si tamen ex eodem actu plures speciales oriuntur actiones, altera eligenda est. Item si oriatur generalis & specialis, quia vna non habet, eligit: vt l. certi condictio. in prin. ff. si certum pet, ver. vtrũ. per G. & per Cyn. & me in l. edita. C. de eden. & qui non vult eligere, repellitur. versicu. sequitur quid si nolit. G. ¶ Licet staturũ dicat, quòd quis non teneatur proponere actionem, tamẽ factũ clarum proponere debet, maximè in criminali. §. fi. versic. si quid sit. Peto talem rem, quam dico meam fuisse, an procedit libellus. §. sequitur. ver. quid si ago. ff. de confes. l. certum per act. de transf. c. præterea. ff. de verbor. signific. l. verbum oportebit. per Dy. & l. edita. per Cyn. Bal. ¶ An qui iam possedit, præsumatur etiam nũc possidere. versic. Item secus in possessioni. vide s. de de arbi. §. sed quid compromittitur. ¶ Si ago contra te depositi, & tu confite-

ris in commodato,cōdemnaris vi confessionis,non vigore petitionis:ver.hoc qm.G.j.de li.concep.§.fi. ¶Rei vendicatio,actio ex testamento & hypothecaria nascuntur tantùm adita hæreditate.ver.illud no.sed post competunt.ff.quemadmodū ser.amit. l.si partem.§.j.G. ¶Quot sunt necessaria in Publiciana.ver.etiam nota quinq;.G.Vide no.Insti.de lega.§.nostra.& de rei ven.l.si in rem.per Accur. ¶Ago contra te,qui facis molendinū in mei piu dicium.e.§.ver.fi.G.Vide quod no.C.man.l.per diuersas.§.excep.no.Dicit Spe.ꝙ reus,q cōuenitur actione,q̄ excluditur per ti. possessoris,debet esse cautus,si non habet titulum,vt tradat alteri,vel dimittat possionem,& tandem ab eo emat,& per traditionē recipiat.§.in anterioribus,ver.si autem.G.dic vt per Cyn.C.de pet. hære.l.cogi.&ibi per Bar.vide ff.de euic.l.si rem.in prin.ff.de alie. iudi.l.iij.§.opus.de peti.hæredi.l.si & rem & precium.per gl.ordi. Nam illud consilium non est bonum,pp malam fidem rei,secūdum Bar.Idem si acquireret titulum & non possessionem.nam titulus iste nil operatur sine possessiōe ab eodem p̄tendenda.ff.de de publ.cum g.§.fi.Nec mutauit cām possessionis per inanem titulum & fictiū:quia titulus habetur,qui non meretur executionem traditionis.ff.quibus modis pig.vel hypo.sol.l.sicut.§.super uacuum.Bald. ¶Ex recepto emittitur officium iudicis,non actio personalis:&libellus debet euelli de corpore rescripti.§.semper. ver.non igitur.& se. ¶Qualiter procedatur coram executore in beneficialibus:& de forma petendi,vide plenè eod.§.per G.& de inhibitionibus eorum:& an prosit post impetrationem tonsurari,vel primo beneficio renunciare.eo.§.sub diuersis.versi.per G. & facit ff.de pig.si superatus.§.fin.secundum Dyn.

a ¶De cessione actionis a. Rubrica.

Via sæpe in iudiciis fiunt actionum cessiones:idcirco de his aliqua subnectamus.Primò dicētes, quid iuris de eis fit.Secundò super eis instrumentorum formas conficientes.

ADDITIO.

a De cessione aūt iurium,puta quæ habet venditor in re: formam vide j.de emp.& ven.§.j.pen.col.ver.aliquando.Est sciendum,ꝙ nullus de practicis nominatis per auctorem in procemio formauit hanc rubricā:& q̄ plus est nullus ipsorum de materia tractauit,nisi Vber.de Bona.aliquid sub rubrica de procuratore in rem suā.Pabulū ergo huic rubricæ dedit auctor à summa Azo ti.ne liceat potentio.Gof.de alie.mut.ā.di iudicij.& maximè ab Host.ibidē,qui in fine illius tituli formauit rubricellā de cessiōe Actionis Et à glossis,e.ti.de alie.& C.man.l.pen.& vlt.& à diuersis scriptis, quæ super his habentur.Nam habeo per And.de Barulo hāc materiam plenissimè tractatā:qui dixit in princ.nam qa quotidiana est,non negligenda.ff.de vsuc.l.iusto.in prin.de lib.leg.a.l.legaui. in prin.&C.de iud.properandum.in prin.ad idē de rest.spo.sæpe. & eo.tit.frequens.lib.vj.& eodē lib.de except.pia.Secundā partē primi §.potissimè habuit ab Alber.sub rubrica,de proc. in rem suam,fin §.& eius formas omnes habuit à Rolan.vt ibi dicā in prin. reseruati Iac.de Are.qui summā de materia rubricæ composuit, quam non vidit auctor, in qua p̄missa differentia inter cedere & mandare,q̄ fatetur no.in l.j.C.de act.& obl.in gl.aliud est cedere. & Cyn.ibi de hoc.in 4.q.Demū ipse Ia.subdit materiam per hæc membra.primū,qualiter fiat cessio actionis & iuris. Secundū qs cedere possit.Tertium,q̄ actiones possunt cedi.Quartū,cui,& in quem transferri possunt iura & actiones.Quintum, q̄ actiones cō petant ei,qui iura & actiones per cessionem acceperit.& hęc vnde nascantur.Sextum quādo compellatur quis cedere actiones, & quo iure.Septimum,de his, quæ fiunt circa iudiciū agentis ex iure cesso.De his aliqua scribam infrà,vt aliàs feci.hic ad materiā notifico quęstionem dñi Iac.But.patris,sic propositam.Statuto cauetur,ꝙ bannitus pro debito possit capi de voluntate creditoris,quæritur an possit capi ad petitionem habentis iura cessa pro ipso debito,& omni eius iure.Hanc subtilissimè & copiosè tractauit,dubium vides:quia non quæritur de hærede,sed de singulari successione.Item non quęritur de verbis legis communis,sed statuti,quod n̄ recipit interpretationem, saltem extēsiuam, de hoc satis de reg.iur.pro possessore.lib.vj.Concludit soluendo,ꝙ cùm statutum non habeat contemplationem ad personam,sed ad causam,vt facilior sit exactio:& ad cessionarium pertineat hæc causa facit ff.de reg.iur.l.in omnibus causis.ij. Item cùm appellatiuum sit nomen creditoris.Item cū cessionarius iste sit procurator credentis,licet ad suum commodum,& principalis creditor per procuratorem hoc petere posset, & hæc voluisse videtur.& competit sic verbum statuti,procedat captio ad petitionem ipsius,ibi vide,quia breuiter oīa solutioni eius connexa nō possunt includi. ¶Et huic bene coniungitur q̄stio quondam dñi Thomæ de formaglinis,quæ incipit,Statuto cauetur,ꝙ si quis,cuius vnū membrum erat: an statutum, ꝑ quod præscribitur creditori ex mutuo non petenti creditum intra quinquennium,locum habeat in cessionario per quinquennium tacente: & terminauit ꝙ sic, per leges ff.de verb.signifi.creditores.cum duabus sequentibus. & eodem tit.creditor.per quarum textus patet illum creditorem esse, cui competit actio sine exceptionis obstaculo:sicut & is dē debitor,à quo inuito pecunia exigi potest.eodē tit.l.debitor.Sed certum est,cessionarium agere,& ab initio exigere posse,vt in l.postquam.de hæredi.vel actio.ven.C.& ff.eod.l.emptori.ff.de procurato.l.procuratore.in rem.& C.de actio.& ob.si insolutum.Inducit regulam,quæ in alterius.ff.de reg.iur.& eodem tit.lib.vj.Adiuuat etiam hoc per leges,ff.de annu.leg.l.legatum.& l.annua.§.j.à Titia.& l.pe.& antepe.Idem terminauerat prius Richard.Malumbra,valde copiosè in quęstione quæ incipit,Statutum est in compluribus.Dicit Ros.ibi de offi.iud.rubrica,de bonis auto.iud.pos. in principio,ꝙ creditor est omnis ille, cui aliquid debetur ex quacunq; causa,siue ex cōtractu,vel quasi,siue ex maleficio,vel quasi:dummodo nō ex actione populari:quia tunc ante li.cont.non est creditor,nisi probaretur propriumdamnū.in prę.l.creditor.ff. de verb.signific.& l.si is cui.Dicitur etiam creditor omnis,cui debetur aliqd ex actione vel petiōe iurisciuilis,honorarij vel extraordinarij,sine vlla exceptione,siue purè,siue in diem,siue sub ɔditione.Sed huic vltimo obstat ff.de condi. inde.l. sub conditione, vbi solutum repetitur.R n̄det quod dictū est,intelligi s m quosdā de conditione certa:puta,si moriatur,ff.de condi.inde. quod si.ff. de nouat.si pupillus.§.qui sub conditione.si autem est incerta,vt si nauis ex Asia venerit,tunc nō est creditor.Alij dicunt vtroque casu illum esse creditorem, cùm spes illa veniat in collatione:licet in legato conditionali sit secus.Insti.de verb.obli.§.si sub ɔditione.ff.de actio.& obli.is cui.de colla.bono.l.3.§ de illicita.ff.de reg.iur.quæ legatur,& dicit sic Azo.tenuisse.Adde,ꝙ stante statuto,ꝙ debitor possit capi ad instantiā creditoris, ꝙ poterit capi ad instantiam eius,qui habet ius in re cessa à creditore.Sequitur Roma,consilio cxlij.incipiente,Qui cessionarius.&ibi allegat textū à nemine allegatum,vt ipse dicit in l.2.C.de donat. vbi dicit probari,quòd cessionarius est verè creditor.

SVMMARIVM.

1 *Cessio actionis multis modis fieri potest.*
Cessio actionis fienda inter viuos ex pacto,qua modo sit subdistinguenda.
2 *Minor vel ecclesia patientes causæ iacturam,eo quòd actionem cesserunt potētiori,an petere possunt restitutionem in integrum.*
Restitutio in integrum non habet locum in delictis.
3 *Plebeius cedens actionem potentiori, quam habebat contra alium æquè potentem:an iactura causæ debeat affici.*
4 *Confessio sola cedentis actionem,an nocere debeat ei,cui cessio facta fuit.*
Procuratore litem contestante non potest dominus agere.
5 *Cessione actionis facta non potentiori, si actio in iudicium deducatur, quibus casibus teneat.*
6 *Cessione actionis facta non potentiori,si actio nondum est in iudicium deducta, quid iuris.*
7 *Cessio actionis,de qua dubitatur,an sit vera,vel simulata,quibus casibus præsumetur esse simulata.*
8 *Cessio actionis clerico per laicum facta contra laicum,an possit esse vera.*
9 *Præsumptio simulatæ cessionis,an euitetur ratione consanguinitatis,vbi laicus cedit clerico contra laicum.*
10 *Cessio actionis præsumitur fraudulenta & simulata, vbi is,qui causam recipit est litigiosus,& solitus talibus implicari.*
11 *Excommunicatus,si alicui cedit actionem,vel obligat villam cum pertinentijs in qua est ecclesia: an recipiens talem cessionē poterit præsentare, vel agere.*
12 *Titulus de litig.habet locum, etiamsi postquam iudicium cœptum est, res, de qua agitur,in alium transferatur.*
13 *Edictum de alie.iu.mu.causa fac.locum habet,vbi reus transfert possessionem & proprietatem in alterum ne ipse valeat conueniri.*
14 *Venditione facta causa mutandi iudicij, potest aduersarius conuenire emptorem,vel venditorem.*
Alienatione mutandi iudicij causa facta, in integrum restitutio edicto perpetuo permittitur.
15 *Actio in factum ex edicto de alienatione iudicij mutandi causa facta, vt locū habeat,quæ sint necessaria.*
16 *Auxilium quibus casibus non debeatur actori.*
17 *Edictum de non præstando auxilium actori.quibus casibus fallit.*
18 *Actiones vbicunque habens, vel se obligare potens, potest & procuratorem in rem suam facere.*
19 *Minor vendere non potest sine decreto iudicis,nisi necessitas sit.*
Cessio nominis,est venditio.
20 *Procurator habens mandatum speciale ad cedenda iura,an possit eadē cedere.*
21 *Vtilis actio in sex casibus potest alicui competere sine cessione.*
Nomen actionis est generale.
22 *Bonis alicui ꝑpter maleficiū cōfiscatis, in quibus erāt actiones,an illæ actiones*

nes transeant in fiscum, & earum fiet cessio.
23 *Emptor nominis si alteri vendit, quam actionem habebit secundus emptor.*
24 *Directa actio inhaeret ossibus, & facilè non transfertur.*
Cessio hypothecaria sine principali, an valeat.
25 *Debitore alicuius tres fideiussores dante, an vno consentiente, cedi debeat ius pro parte, vel insolidum.*
26 *Bannitus an possit cedere iura.*
27 *Iusto possessori cedenda sunt iura.*
28 *Cedens iura contra debitorem, an videatur etiam cedere contra fideiussorem.*
29 *Cessiones eisdem titulis & causis fieri possunt quibus & aliarum rerum traditiones.*

1. §. Sciendum est igitur, quòd cessio quandoque fit in vltima voluntate: ¶ Quandoque inter viuos ex pacto. Si in vltima voluntate, subdistingue. Nā aut actio quae ceditur, erat iam in iudicium deducta, aut nō: si ceditur actio nondum in iudicium deducta, valet. ff. de lega. 3. nomen debito-
a ris[a]. Si verò ceditur quae iam erat deducta, exercitiū actionis, siue prosecutio cāae ptinet ad haeredē: & si aliqd obtineat, praestabit illud legatario: si nihil obtinet, nihil dabit: qa litis euētus intelligitur legatario relictus: tamen legatarius poterit interesse liti ne hae-
1 res colludat. C. de litig. authentica nunc si haeres. † Caeterùm si cessio actionis fiat inter viuos ex pacto, iterum subdistingue. nam aut cessio fit potentiori, aut non: si potentiori, non valet, imò iactura causae afficitur is, qui potentiori cedit[b]: quia perdit ius suum ipso iure, vel per sententiam, secundum varias opiniones: & potentior se immiscens punit extraordinariè officio iudicis: Hec probantur & not. ext. de ali. iud. mutan. causa facta. capitulo 2. & C. ne liceat poten. l. 2. & fi. quod intellige de eo, qui potentior est ratione publici officij cui praeest: vt quia est dominus, vel Balliu[s], vel magistratus: cuius officij occasione terribilis aduersario esse potest: vt C. quod metus causa. l. fi. & C. si quacunque prae. po. l. vnica. & C. si rector prouin. l. vnica. & C. de his qui poten. no. l. vnica. & C. quod me. causa. si per impressionem. secus, si aliàs sit potentior, quàm ratione officij: sicut & tutor dicitur potentior pupillo ratione officij: & ideo ei contra pupillum cedi non potest:
2 vt C. quiḍa. tut. poss. auth. minoris. † ¶ Quid si minor vel ecclesia passi sunt iacturam causae eo quòd cesserunt actionem potentiori: nunquid potest petere restit. in integr. Respond. non: quia in delictis non habet locum restitutio. C. si aduers. delict. l. vnica. ff. de minoribus. auxilium. in principio. quod verum est,
c quantum ad ecclesiam si praelatus & capitulum id fecerunt[c]. Aliàs enim si omnium consensus non interuenisset, non redundaret in damnum ecclesiae. 16. q. 6. si episcopum. ext. de exce. cùm ve-
3 nerabilis. † ¶ Quid si aliquis plebeius cedit actionem potētiori, quam habebat contra alium aequè potentem, vt quia fortè vterque dñs est in illo loco: nūquid debet affici iactura causae? Resp. sic: quia potentior semper debet attendi respectu cedentis, & nō eius, contra quem ceditur. secundum Odo. ¶ Ex proximè dictis ergo videtur, quòd si laicus cedit clerico contra clericum, nihilo minus punitur, ac si contra laicum cessisset. Quidam tamen contra. Et not. secundum Gof. quòd clericus intelligitur potentior laico ratione officij: nam rōne sui officij sortitur priuilegium. ex. tra. de fo. comp. si diligenti. cum suis concord. & ideo non valet
d cessio sibi facta: arg. in prae. decre. de alie. iu. mu. c. 2.[d] Et idem videtur alij sentire: vt patet j. ver. ex praemissis. & ver. In summa no. secundum P. Sed Inn. IIII. & dominus meus contrà: dicunt enim ꝙ clericus non intelligitur quo ad hoc potentior laico: nec cedens ei iactura causae afficitur: nisi clericus potestatem habeat super eum, contra quem cessio fit. De hoc j. ver. 4. nec in prę. dec. reprobatur cessio: non quia fieret in clericum: sed quia in fraudem & simulatè fiebat, vt ibi dicitur: quo quidem casu non valet, quod fit: vt ibi. & C. manda. l. fi. in fi. & propter rationem aliam positam j.
4 ver. dic ergo: quòd licet. † ¶ Sed nunquid sola confessio cedentis nocet ei, cui cessio facta fuit? Videtur quòd nō. ff. quemadmodum serui. amit. si partem. §. fi. in fi. Nam postquam procurator litem contestatus est, dominus agere non potest. C. de donat. l. 3. valet tamen saltem tanquam vox vnius testis, vel etiam plus, si fit soluendo is, cui fit. arg. quòd noceat. ff. de leg. j. seruum filij sui castrensis. §. j. Vber. de Bobio dixit, quòd si habet regressum contra eum nocet: alioquin nō. & ita iudex variè, &c. ex personis & cau-
e sis cōstituet. ff. de rei ven. in fundo. ff. de ac. & ob. l. fi. Iac. Bal. contra. quia dolus auctoris bonae fidei ēptori nocere non debet, &c.
f C. de peric. & commo. rei vend. dolum.[f] Quod autem dixi cedentem potentiori affici iactura causae, dicit Vincen.[g] verum esse, si
g quis cedat ea intentione, vt potentior & terribilior appareat: vt s. ver. caeterùm. Si verò bona fide cedat, non vt potentior, vel ter-
5 ribilior appareat, non obest. C. de procu. qui stipendia. † ¶ Si autem fit cessio non potentiori: aut est actio dubitata, aut indubitata. Si sit dubitata, id est, in iudicium deducta: vt ff. quib. ad li. procl.

nō licet. l. 2. tenet in quinque casib. puta si fiat causa dotis, vel donationis añ nuptias, vel transactionis vel diuisionis: q̃ fit inter haeredes de rebus haereditariis: vel ex causa legati, seu fideicommissi cùm nondum super re legata, vel fideicommissa fuisset quaestio mota, testatore viuente: sed post mortem eius mota est cōtra haeredem. aliàs autem in aliis casib[us] ñ tenet: imò punitur tam cedēs, quàm is, cui cessio facta est, cum distinctione tamē: vt si sciens aliquis emat.

ADDITIONES.

a Debitoris. ¶ Nec videtur distinguēdū, an fiat in potentiorē. facit ff. de alie. iu. mutā. cā facta. l. ex hoc edicto. §. alienare. vbi dicitur quòd legando vel haeredē faciendo quis nō alienat, vt teneat ex illo edicto: alienatio tamē valet. C. de secun. nuptiis. si qs prioris. §. primo. & ff. de leg. 2. l. peto. §. patre. Sed parcendū est illi, qui ex necessitate facit. ff. de fun. do. l. j. Non obstat ff. de haere. insti. l. pe. quia speciale in principe. vt ibi not. ibi. dicitur ꝙ litis mouēdę cā, scilicet sibi, vel ꝑ ipsum impetratorē haeredē institui inuidiosum est. Concor. ff. de iure fis. res quae. §. litis.
b Cedit. ¶ Vide versi. quod autem. j. e.
c Fecerunt. ¶ Idem no. de or. cog. c. 2. in 3. gl.
d c. 2. ¶ Vide quod ibi dixi super j. gl. Adde ꝙ Pau. de Cast. in l. ꝑ diuersas. C. mand. dicit se consuluisse, cùm quaedā mulier pauperculá haberet actionē, puta sex milliū florenorum ↄtra quosdā potentes, & illa actio erat sibi inutilis, ꝙ impunè cesserat illam actionē alij aequè potēti ꝑ duobus millib[us] florenorū, & ꝙ ille totū poterat conseq. & facit ver. j. quod autem dixi. & ver. sed nūqd ratione consanguinitatis. circa fi. Quo verò ad ver. ex proximè dictis. scilicet ꝙ cessio possit fieri in clericū, Ross. idē consuluit eius cōsilio 518. Stante autē statuto, prout est Perusij, quòd null[us] de domo magnatū capiat cessionē contra popularē sub poena nullitatis cessionis: si clericus magnas illam accipiat, cessio erit nulla. Ita cōsultū inuenies iuxta cōsilia Federici, eius consi. 85. cū sequent. Idem erit, si mulier potentiori cesserit, nō cadit à iure suo. Ita ↄsuluit Bal. consi. 136. incipiente. Quaedam mulier. lib. 2.
e l. fi. ¶ Hucusque fuit iste ver. Alber. Gal. ti. de procu. in rem suam. ver. sed nunquid si praeter. ver. valebit.
f Dolū. ¶ Guido de Suzar. mouens hoc dubiū in l. fi. C. de procu. remittit illuc. Sed in l. si actor. ff. de proc. ꝙ praeiudicet ↄfessio, inducit. ff. de pac. si cum ēptore. & de transac. l. fi. §. vlt. Ad contrariū inducit l. in causae. §. fi. & l. seq. & l. procuratore. ff. de ꝓcur. & prę. l. 3. de noua. C. & illud dicit verū de stricto iure. Ad prae. §. vlt. respondet, ꝙ illi subuenitur ꝓpter ignorātiam: sed hic est ex vtraq; parte scientia. dic tamē ibi, ꝙ iudex ad veritatē habēdā potest vocare cedentē, cùm ad eum spectet veritatē īquirere. ff. si quis cau. si eum. C. de eden. l. is apud. Facit qđ dixi de defensore, in fi. Dicit tñ, ꝙ de iure cogi nō deberet: vt qa principalis, non: quia non est in lite: vt testis, non: qa tenet de euictione: quia vēdens nomē, tenetur facere bonū nomē. ff. de haere. ven. si nomen. & l. sequ. & sicā est ꝓpria. 2. q. 6. biduū. Sed hoc obstaret, qñ produceret à cessionario: sec[us], si ab eius aduersario. Dy. ff. ad Tre. l. facta. §. si heres. tenet ꝙ dicit confessionē cedētis ñ nocere cessionario, fortè verū esse in casibus 13. C. de nouatio. Et ibi Cyn. qui tenet idē, inducit hāc quaestionē. sine fortè. De ↄfessiōe, q̃ fecerat cedēs post cessionē extra iudiciū, ñ est dubiū, ꝙ nō praeiudicat cessionario: quae nec sibi regulariter noceret. de quo j. de confes. §. 3. Remanet dubiū, qñ in iudicio per calūniae iuramētū à se praestitū. qđ dic vt infrà de iur. cal. §. restat. ver. procurator. & qđ ibi dicā. vel per iurm de veritate pstitū, vt à teste confiret. vel asserit ꝙ cessionario noceret: puta prius sibi fuisse solutū in totū, vel in partem: vel aliud simile. & verè hic est perplexitas. Posset enim creditor facta sibi solutione sine probatione, vel cū illa, quae deficit, cedere alteri ignoranti: & econuerso facilè posset fieri collusio, si crederetur cedēti maximè inopi. Hoc puto Vbertū considerasse vno mō, & Guidonē de Suza. alio. Cuius dictū satis sequēdū esset: aliàs distinctio Vber. placet, cui obstat ff. si. regūdo. l. pe. Sed vide qđ dixi s. de teste. §. j. ver. quid de vēditore. cū sua remis. Propter id quod de Dyno dixi, sciendū, ꝙ Dyn[us] vsus fuit illo fortè, quòd praedixi ꝓpter id, quod praedixerat in prae. l. seruū filij. §. j. qui incipit, si quis rem. nam posita distinctione Vber. de qua suprà dixit, indistinctè non necere, ꝓpter l. si partem. §. fi. ff. quemadmodum ser. amitta. & ff. loca. qui fundum. in fi. allegat etiam ff. ad Tre. l. facta. §. si heres. Et ad seruū ibi respondebat, quòd nil faciebat: quia ibi legans tacitè & expressè legatū poterat reuocare: postea verò mutauit: vt s. Et cautius corrigendo dicebat tenendū, qđ no. in l. si cū emptore. ff. de pac. superius allegata. Et hoc totum habeo post eum in prae. l. seruum. §. primo. Ad materiam etiam facit quod no. C. de fideiu. mi. l. 2. Adde huic additioni Pau. de Cast. in d. §. si heres. vbi plenè explicat materiam. Et vide ēt, an ↄfessio cedentis noceat cessionario, eūdē Paul. ↄs. cccxciij. Angel. cōs. 258. Bald. consi. 363. lib. j.
g Vincen. ¶ In decre. 2. de alie. iud. mu. causa facta.

quis emat actionem,vel rem litigiosam, cogitur eam restituere venditori,& præcium,quod dedit,amittit:non vt lucro cedat vẽditori, sed vt etiam alia tanta quantitas ab eo fisci iuribus inferatur:&lis suo marte currat inter venditorẽ &eum,cum quo prius nõ mota erat. Si autem ignorans rem litigiosam emit;tunc irrita alienatione facta præcium cum alia tertia parte recuperabit à vẽditore.Si verò ex causa donationis aliquis rem litigiosam recepe rit,æstimatur res, vt in ipsius æstimatione rem in alium transferens puniatur.Hæc leguntur C.de litigio.l.fi.
6 †¶Verum,si actio quæ ceditur,fuerit indubitata,id est,nondum in iudicium deducta,adhuc subdistingue. nam aut constat eam veram esse:aut constat eam simulatam esse:aut dubitatur:si constat, indubitanter ve ram esse,tenet,nisi fiat potentiori:vt s. vel nisi causa auaræ venalitatis:vt extra.de alie.iud.mu.cap. 2.secundum dominum meum. Constat autem eam veram esse, si actio magnæ summæ cedatur pro magna summa, puta actionem tibi contra aliquem in centũ libris competentem,cessisti mihi pro centum lib. Item si facta ẽ causa donationis. Item si cohæres cedit actionem cohæredi suo: vel si hæres cedit legatario,cui res,vel actio est legata.Item si debitor cedat suo creditori pro debito,etiam si cedat actionẽ competentem ad maiorem quantitatem ,quàm debeat. Item si dum possideo rem aliquam,aliquis me pro re illa incipiat conuenire, & ego emo ab aliquo ius, siue actionem, qua mediante possum rem illã defendere,valet cessio:nec p̃sumitur simulata. Hæc omnia probantur C.manda.per diuersas,& de tali cessione intelligũtur C.de hære,vel acti.ven.l.prima.& per totum,præcipuè in tribus legibus,vt & C.de noua.l.tertia.Si autem constat cessionem esse simulatam tunc non valet.C.mand.l.final.§.si quis autem.& §.sed & si quis donationem,quia plus valet,quod in veritate agitur,&c.extra,qui fil.sint legit.per tuas.& C.plus valere, quod agi
a tur.in rubro,& in nigro [a].Est autem simulata siue imaginaria, cũ id agitur inter cedentem, & eum cui ceditur: vt totum emolumentum ad cedentem referatur: quamuis eius, cui ceditur, esse
7 fingatur.† ¶Si verò dubitatur, vtrum sit vera vel simulata,dicũt Vincen.& Ber.& alij simpliciter præsumi simulatam,maximè in donatione,C.manda.per diuersas.Odof.verò non præsumit hoc nisi in quatuor casibus. ¶ Primus est, si actio magnæ quantitatis cessa sit pro modica summa.ff. de transactio.cùm hi. §. modus.& tunc valet cessio:& agere potest is,cui facta est vsque ad illã quãtitatem,quam dedit:vt C.mand.l.pen.In residuo autem dixerunt quidam,quòd non potest agere, nec cedẽs, nec is,cui cessa est:vt eodem titulo.l.finali.Sed hoc non placet Odof.imò,secundum eum,cedens agere potest in residuo:&in hoc Innoc.assentire vi
b detur [b]:cùm hoc non prohibeatur sibi,propter l.C.eodem.l. pe. nec per aliquam aliam expressim:& pœnæ restringendæ sunt po tius,quàm laxandæ.ff.de pœnis.interpretatione.distinct.j.pœnę. sub §.hæc autem verba.Item quia in residuo nontenet cessio,vnde pro infecta habetur:vt C.de legi.non dubium. x. distin. vides. Et ideo in residuo salua manet actio apud cedentem. Nec obstat C.mand.l.fi.quia in alio casu loquitur.Item non obstat C. ne lic. pot.l.2.vnde sumpta sunt verba posita ext.de alien.iu.mu.cap.2. ibi,ita quòd in actu.&c.quia ibi plus deliquit,scilicet,cedendo potentiori.¶Secundò præsumitur simulata,si actio,quæ ceditur, p̃ parte venditur, & pro parte donatur ei , cui ceditur. & hoc casu secundum Inno.non agit cedens,quia eam perdit:nec is cui ceditur:quia non tenet cessio vel si pro parte donatur vni,& pro parte venditur alteri.¶ Tertiò si facta sit cessio , & aliquid clàm pro cessione datum est,vt isti tres casus colliguntur C. mand,l.finali, In his casibus non potest aliquid amplius peti , quàm datum sit,
8 nec à cedente,nec ab eo,cui fit cessio.vt ea.l.dicitur.† ¶Quartò præsumitur simulata,si fit clerico à laico contra laicum: secus secundum quosdam,si fiat contra clericum:vt suprà, vers.ex proximè. maximè in regione, in qua huiumodi cessiones in fraudem fieri consueuerunt. Vel distingue,secundum do.meum , quando laicus cedit clerico contra laicum vtrum clericus trahat eum coram ecclesiastico iudice : vt quia sic est fieri consuetum, vt fit in Francia,& Aretij:vt infrà titu.prox.§.j.in prin.& tunc contra clericum præsumatur.Vel coram suo:& tunc non.Hoc probatur extrà,de alie.iud. mu. cau. fa.c.2.ibi: & ex eo sint odiosæ, quòd ex
c fonte cupiditatis procedere videnẽ,id est,præsumuntur [c].& hoc casu clericus,cui facta est cessio , punitur in expensis factis à reo coram iudicibus delegatis: & pronunciantur literæ non valere. Cùm enim simulata sit cessio non dicitur habere actionem.vt ĩ. dicam.versiculo,ex præmissis.vnde locum habet pœna præmis sa:vt extr.de rescriptis. capitu.fin.ff.de iudic. eum quem temerè. Posset etiam dici,quòd cedens tenetur ad interesse ei, in cuius p̃iudicium est facta cessio ex edicto de alienatione mutandi iudici
9 causa fac.de quo interesse infrà dicam.† ¶Sed nunquid ratione consanguinitatis euitatur talis præsumptio.Et videtur quòd nõ: quia nec pœna litigiosi contractus ob hoc euitatur:vt C. de litig.

d l. 2.[d] ¶Item secundum Vincen.præsumitur simulata,si in instrumento contineatur verbum venditionis:cùm tamen fuerit cessa C.manda. l.fin.Item secundum Gofr.si in instrumento contineatur cessio,sed ibi non dicitur ex quo contractu, vel ex qua causa, vel titulo fiat: vt in præ.l.per diuersas.ibi.licet in instrumẽto, &c. & not.suprà de procur. §. sequitur.in prin. De hoc infrà proximo versiculo primo.& ibi: & not. quòd licet.Item secundum Innoc. IIII.si in prin.instrumenti ponitur cessio, & circa medium vel finem,videtur ex qua causa.arg.C.man.l.pen.in fin.& ext.de accu.
e cùm dilecti.§.j.[e] † Item etiam præsumitur fraudulẽta &simulata cessio,

ADDITIONES.

a Nigro.¶Nã vt dicit Vber.simulata habetur pro infectis.C.si cer. pet.si ex precio.ff.de contrahend. emp. l.nudam.de ritu nupt.l.simulatè.

b Videtur.¶ Sic loquitur,quia Inno.papa dixit.quosdã dicere,qd agit in residuo,quasi assentiat:quia ñ resistit. Adde vt suprà posui in ver.sed nunquid, Adde tu tres casus principales,in quibus præ sumitur cessio simulata.Rotam in not.deci. 177.

c Præsumuntur.¶Dy.suo conf.2 1.de quo ĩ,consuluit.per l.j.ff.de his qui.vt indig.in prin.quòd eo solo, quòd venditio facta est in clericũ,de re,de qua sperabaẽ lis moueri,& quæ videtur subiecta restitutioni per statutũ municipale,ñ sit p̃bata simulatio:nisi aliter simulatio p̃betur:licet ex persona videatur cõtractus aliqualiter suspectus. Adde, q̃ Cyn.& Bal.in l.qui stipendia.C.de procur.tenent,quòd præsumitur simulata.Oldr.consil. 30. incipiente,Factum tale:dicit donationem factam ecclesię Romanę de aliquo ductu aquæ non posse reuocari per donantẽ , eo quia facta sit in potentiorẽ:sed bene per illos,qui hac concessione lęderẽẽ: per l.2.C.de iure emphyt.ibi:his tamen p̃sonis.& adde versi.s.itẽ si debitor.qd si debitor cedit creditori actionẽ ex causa dationis in solutum ex cã debiti, partim vera,partim falsa:an valeat in totum,vel rescindatur in partẽ:vide Rom.cõ.4 50. ADDE tu,an valeat cessio actionis motæ p̃ patrẽ in filiũ clericũ emãcipatũ ꝯ laicum:vide Rotam in no.deci. 177.quòd sic,ibi vide.

d l.2. ¶ Pet. de Bel.Per. contra, quasi ex duabus præsumptionibus sumatur honestior.vide Cy.in l.qui stipendia.C.de procur.

e §.j.¶Rigorosum nimis est hoc dictũ,ortũ habẽs ab Azo.in sum. ne lice.poten.in fi.& post eũ ab Accur.e.tit.l.j.in fi.vlt. glo. Idem Gofr.& alij.Sed dominus meus accusans Azonem,à quo inchoa uit illud dictum, qui dixit in principio causam exprimendam, nõ postea dicit id,non intelligendum de principio instrumenti : sed principium vocat tempus cessionis , quo tempore satis erit titulum vel causam exprimere in principio,medio,vel fine instrumẽti.Hoc etiã tenet Dyn.vt refert ibi Cy.in l.2.e.ti.sic probans:Causa ad cessionem confirmandam id operatur, quod auctoritas tutoris in contractu habito cum pupillo ad illum confirmandum. Primum patet, C.man.per diuersas.Secundum,ff.de acquir. hær. l.more. de aucto.tu.l.etiam pupillus.Sed tutor,qui in ipso negotio debet auctorizare pupillo.ff.ď aucto.tu.l.obligari.§.tutor.statim in ipso negotio, &c. & tamen auctoritas ista interuenire põt ante contractum,in contractu,&post contractum incontinenti: & ista sunt paria.ff.de acquir.hære.si quis mihi bona.§.iussum.Benefacit ad hoc de appe.secundò requiris.cum concor. 3.gl.Non est clarè, q̃ ordo talis detur causæ:dummodo interueniat in facto.Benefacit ff.de solutio.Modestinus.& C.e.ti.de sol.l.j.Si autẽ post factum exprimitur,nõ releuat,etiam si dixerit in facto se alias expressurum.Simile de appel.cõstitutis.2.ad fi.Hi q̃ dicere volunt causam debere præponi,habent pro se textum.l.qui stipendia,C.de procura.ibi:honesta præcedente cã.Et quod de traditione dicitur,quòd illã debet præcedere cã,vt dominium transferatur.ff.acquir.re do.l.nunquam. Tutũ est ergo causam præponi,licet placet qď prædixi.&scias secundũ quosdã videri cãm expressam,si in fine cessionis dicaẽ p̃ precio,cuius cessionis cõfessus est cedens se recepisse centum.allegat l.generaliter.C.de ñ nu.pec. per quam p̃batur causam aptè debere exprimi. Nec ob.l.vlt.C.ď prædi.curia.li.x.quæ vult: q̃ interueniẽ præcij præsumatur venditio:quia hic non sufficit præsumptio, vbi requiritur expressio. Addde, q̃ cõtra dictum Inno.tenet Bar.in d.l.pen. Ab.in c. 2.ext. de alie.iud.mu. causa facta.Bal.in l.2.C.ne liceat poten.& an causa sit exprimenda in cessione, vide Bal.conf. 129.libr.j.

ADDITIO. Adde tu, q̃ cessio facta sine cã nõ valet,vt latè habetur in l.per diuersas.& in l. ab Anastasio. C.mãda. Limita tamẽ nisi debitor, contra quem habeo iura, quæ cedo alteri, esset ĩ præsentia,& non contradiceret.quo casu nũquam poterit opponere exceptionem simulationis contra talem cessionem, secundum Bal.in l.cùm essent.§.si.ff.de serui.rusti.prędi.perillum tex.& hoc dixit notatu dignum Hippol.de Marsi.sing.xlv.inci.tu scis.Henr. Ferrand.

cessio, quando is, qui eam recipit, est homo litigiosus & solitus ta
libus implicari. arg. in præ. l. per diuersas. in prin. ibi: diuersas per.
sonas, id est, plures. & ext. de pig. illo. in fi. Item quando nulla rõ,
vel causa assignari potest, quare facta sit, nisi vt reus vexetur. arg.
ff. de rei ven. in fundo. ff. de transact. l. cùm hi. §. in causa. & ff. de le
ga. j. filius. §. diui. ff. de legat. 3. Lucius. respons. j. Sed opponitur ad
prędicta. nam si secundum communem opinionem, cùm dubita
tur, vtrũ cessio, seu vẽditio sit vera, præsumitur simulata: vt s. cer-
tè semper pręsumetur simulata: quia semper re⁹ negabit eam ve-
ram fuisse: & sic per negationem res dubia fit. C. quib. ad li. procl.
non lic. l. 3. & ita nil proderit titulus ille de hæred. vel ac. vendita.
Sed ad hoc facilis est responsio: nam veritas cessionis potest mul
tipliciter apparere. quid enim si cedens pauper sit, nec habet vn-
de causam prosequatur? Certè hoc casu poti⁹ ex necessitate, quã
fictè cessio præsumitur esse facta, arg. ff. fami. ercisc. alienationes.
& C. de prædiis mi. l. ob, æs. & in præ. l. in fundo. ff. man. si procura
torem. §. j. si ignorantes. Item quid si palàm & publicè cessio seu
venditio facta est, vel fortè cedens habet aliò rei vel alia facere, i-
ta quòd vacare non potest litis prosecutioni: certe non pręsumi
tur simulata. arg. ff. de admi. tu. non æstimo. C. manda. ab Anasta-
sio. ibi: nec partes clandestinas. & ext. vt ecclesia. bene. ca. vnico.
arg. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. l. j. Item si reus potens est, &
actor nequit ab illo suam consequi iustitiam: & ideo cedit suam
act. non præsumitur simulata. arg. C. de execu. rei iud. ordo. ff. de
iure dot. cùm in fundo. §. ipsius. Idem est, etiamsi diu subhastauit
hoc nomen, nec ab aliquo potuit plus habere: & sic pro tanto vẽ
didit. C. si propter pu. pen. l. fi. C. de sacrosan. eccles. auth. hoc ius.
quod est x. qu. ij. idem est. si ius suum vendens, honestus homo &
bonæ fidei consueuit esse, & qui lites execratur: & poti⁹ vult par
te carere debiti, quam se litigiis implicare. non enim pręsumitur
in fraudem fecisse: ff. de alie. iu. mu. causa fa. item si res. §. 2. Idem ẽ,
etiamsi id, de quo est quæstio, sit multum calumniis subiectum:
vel quia dubitatur, an reus sit, vel desiturus est esse soluendo: vel
est homo cauilliosus, vt etiam quod clarum est, vix ab eo extor-
queri possit. arg. C. de proc. l. fi. Item non præsumitur simulata, si
fiat inter cohæredes: vel fiat creditori pro debito, vel possessori
pro tuitione rerum, quas possidet: vel si fiat ab hæredibus legata
11 rio: vt no. Azo in Summa. in tit. ne lic. poten. in fi. † ¶ Quid si ex
communicatus mihi cedit actionem, vel obligat villam cum per
tinentiis, in qua est ecclesia: nunquid potero agere vel præsenta-
re? Item an is, cui fit cessio, aget vtili vel directa actione? De hoc
& de aliis, ad hanc materiam spectantibus, vide in præ. c. §. sequi-
12 tur videre. suprà, de procurato. † ¶ Vt autem hæc materia clari-
us liqueat, no. quòd si post quam iudicium cœptũ est: res, de qua
agitur, in alium transferatur, locum habet tit. de litig. vt C. de liti-
gio. auth. litigiosa. & xj. q. j. quia res in litigio. & ext. vt lite pendẽ
te. nihil innoue. ecclesia. j. & ibi not. quæ sit pœna litigiosi contra
ctus: & quid iuris sit de hoc. & infrà, de appe. §. nouissimè. ver. j. &
ver. si verum. Si verò nondum sit cœptum iudicium super re trã
slata vel alienata, locum habet edictum de alie. iu. mu. causa fact.
quod locum habet, quando possessor timens aliqua act. in rem
se conueniri: puta rei ven. vel aliqua personali in rem scripta: sicut
est actio, quod me. causa, vt ff. quod me. causa. metum autem. §. fi.
vel aliquo interdicto: cùm omnia interdicta sint in rẽ scripta: vt
ff. de interdict. l. j. §. interdicta. dum rem in alium potentiorẽ trans
fert seu alienat causa mandati iudicii: dico quantũ ad se, & quòd
ab alio iudicium suscipiatur. nam vult rem habere, sed in aliũ trãs
fert litem, vt molestum aduersarium pro se subiiciat, transferen-
do in eum dominium seu possessionem: vt ff. de alie. iu. mut. cau-
sa fa. l. j. & l. non solùm. Vnde competit actori cõtra reum taliter
alienantem actio in factum descendens ex edicto prætoris. de a-
lie. iu. mut. causa fa. per quam actionem consequitur interesse, si
sua intersit alienationem seu translationem factam in alium non
fuisse: vt ff. eodem titulo, l. prima. & l. non solùm. §. hæc autem a-
ctio. quod interesse attenditur ratione personæ, loci, causæ & rei
Ratione personæ attenditur, cui res alienata est: puta, quia poten
tior est quam is, in cuius præiudicium fit alienatio: vel quia mali-
tiosus est. Item attenditur interesse ratione loci, si alienatio facta
sit in hominẽ alterius prouinciæ. Itẽ rõe cãæ: qa hominẽ quẽ vole-
bã à re petere, manumisisti. Itẽ rõne rei: qa locũ alienasti, in quo
opus feceras: cuius nomine interdicto, quod vi aut clàm, vel rõe
aquę pluuiæ arcendæ mihi tenebaris: vnde si tecum egissem, tuis
expensis id opus tollere deberes: nunc verò quia alienasti, com-
petit mihi actio aduersus alium, quàm qui fecit, quare cogor me
is expensis soluere: quia qui ab alio possidet factum, eatenus istis
actionibus tenetur, vt patiatur id opus tolli: vt probantur hæc
omnia ff. de alienatione iud. mu. causa fact. l. prima. 2. & 3. vsque
13 ad §. opus quoque nouum. † ¶ Ex præmissis ergo patet, si rectè
consideratur, quòd edictum de alienatione. iud. mu. causa fac. lo-
cum habet, quando reus transfert possessionem vel propietatẽ
in alterum, ne ipse ab actore valeat conueniri. & probatur ff. eod.
l. non solùm. Et ideo quidam dixerunt, quòd decre. ext. c. c. 2. nõ
habet locum in hoc casu, quæ non loquitur in reo transferente,
sed in actore actionem cedente: vt patet ibi, cedi faciunt actiões,
vt aduersarios ad ecclesiasticũ forum trahant, & c. & ibi: Cùm i-
gitur emptiones & cessiones litium, &c. Hinc est, quòd sæpe cũ
coram iudice delegato excipitur, literas per aliquem clericum su
per actione sibi cessa à laico impetratas non valere propter præ.
decr. Legistæ iudicibus assistentes, attendentes quòd præ. decre.
posita est in tit. de alie. iu. mu. causa fa. & quòd de illa materia lo-
quitur, & quòd ille tit. vt dictum est, locum habet in reo rẽ trans
ferente, & non in actore actionem cedente: nolunt admittere ta
lem exceptionem contra actorem, in quem facta est cessio: sed
pronunciari faciunt cessionem valere: & per consequens posse
iudicem procedecere per literas impetratas. Et sic secundum eo-
rum intellectum præ. decr. succumbit, & frustra mẽbranas occu-
pat, quòd esse non debet: vt 19. distin. si Romanorum. & 77. dist.
huius. & ext. in prooemio decre. §. sanè. Dic ergo, quòd licet titu.
de ali. iud. mu. loquatur in reo rem in alium transferente: tamen
Greg. papa in præ. decre. voluit hoc extendi etiam ad actorem a-
ctionem suam clerico in fraudem cedentem: considerans quòd
non licet clerico tales recipere cessiones: vt patet ibi in fi. & pro-
batur xj. q. j. §. ex his. & 14. q. j. §. j. & 2. & c. j. ext. ne cleri. vel mo. c.
a j. & 2.[a] Considerans etiam quòd talis cessio sæpius fit in fraudem
& quod est imaginaria, & non vera: vnde valere non debet: &
per consequens nec literæ super ea à clerico impetratæ: vt in
concordantiis, quæ sunt suprà, versiculo, si autem constat,
quia non

ADDITIO.

a c. j. & 2. ¶ Vnde ꝯsuluit Dyn. suo cons. 26. de eo qui facta citatio-
ne & oblato libello in rei vendicatione ꝯ possessorem rei, cessat
rei vendicatio viduæ. quæ per l. quando impera. inter pupil. & vi.
vult reum corã principe conuenire: ꝯ quem reus allegat edictũ
de alie. causa mutandi iudicij. & quod potentiori propter priuile
gium & vitium litigiosi, super primo & tertio dixit per regulam,
non debet. ff. de regu. iur. quòd sicut illa duo locum haberent in
reo sic alienante. Patet primum ff. de eden. l. quædam. §. nihil. quę
in frau. credi. ait prætor. §. si quis. C. de rei vendi. si fundum. Patet
tertium, C. de litig. auth. litigiosa. sic locum habeant in actore: &
sic cessio non habeat effectum de medio dicit, ꝙ cùm lex locum
habeat, vbi locum habet ratio legis. ff. de fonte. l. j. §. hoc interdi-
ctum. & de iniusto testamento. l. posthumi. & ratio legis est: quia
videtur cedentium aperta voracitas, qui faciunt suarum actionũ
alios exactores: vt in l. final. C. ne lice. poten. ergo cùm in propo-
sito locum habeat ratio, habebit locum & titulus, saltem ex mẽ-
te. Addit ad prædicta, quòd dolus cedentis qui sciebat, vel scire đ
beat, se post inchoatum iudicium cedere non debere. C. de litig.
l. 2. & vltima, nocere debet muli: vt no. ff. de dona. l. apud celsum.
§. si cùm. in gloss. ex hoc videtur. Item inducit l. 2. ff. de aliena. iud.
mutan. quæ innuit titulum locũ habere, quoties fit cessio in eũ,
qui vexaturus est, quod vidua ista facit vocando coram principe
virtute priuilegij, quo etiam dicitur potentior: & lex generaliter
loquitur in quolibet potentiore. ergo etiam ratione priuilegij.
ff. de aliena. mu. iud. l. 3. & no. C. ne lice. poten. l. j. Et aduerte, quia
de pœnis nil consuluit, sed solùm de cessione, ꝗ non habet effec
tum. ADDE, quòd titulus de alie. iudic. mu. causa fac. habeat lo-
cum in actore, dicit Bartol. esse tex. in l. penul. ff. e. titu. Sed quęro
quando priuilegiatus sine aliquo vitio cedit actionem non pri-
uilegiato: an ille in aliis, & quo ad forũ vtatur priuilegio cedẽtis?
Ad affirmatiuam & ad negatiuam potest sufficienter allegari. per
not. in regula, is qui in ius. de regulis iuris. libro vj. per quæ etiam
patet solutio in fine, quo dicitur regulam locum non habere in
priulegio personali. Illud enim personæ inhæret, & illam sequi-
tur, & cum illa extinguitur, e. tit. priuilegium. & ff. e. priuilegia q̃-
dam. & l. in omnibus. per quas leges etiam patet, quòd si illud es
set priuilegiũ actionis cessæ, tunc cessionarius vteretur illo: sicut
& priuilegium rerum cum ipsis rebus transit ad successorem. ff.
de aqua quoti. l. j. §. permittitur. de censibus. l. 3. §. finali. Exemplũ
actionis priuilegiatæ patet in funeraria, quæ datur pro expensis
funeris. ff. de relig. & sump. fune. l. penult. vel pro pecunia credi-
ta: vt in refectione. ff. qui pot. in pign. ha. l. interdum. Adde, quòd
cessionarius vtitur suo priuilegio, nõ cedentis. prout voluit Ro.
con. 135. Et an cessionarius fiat de foro cedentis, vide Bal. consi.
477. lib. 4.

ADDITIO. Et an & quando cessionari⁹ possit intentare direc-
tas actiones, & an nomine suo, vel domini, & an cedendo rema-
neant penes eum aliquæ actiones, vide Mar. Soci. cons. 18. incip.
Prosequendo. col. v. ver. quamuis enim. in j. vol. Et an valeat ces-
sio sine expressione tituli, vide Bal. cons. 461. incip. Inter Ioannẽ.
colum. fi. ad fi. in j. vol. Henr. Ferran.

quia non est malitiis indulgendum. ff. de rei ven. in fundo, & ext.
de rescript. plerunque, nec fraus nec dolus debent alicui patroci-
nari: extr. e. sedes. & c. seq. imò secundum Vinc. clericus sibi cedi-
procurans, potest coram seculari cōueniri: quia in fraudem pro-
curat forum ecclesiasticum. arg. ext. de iure patro. perlatum. Hie-
ronimus hoc etiam reprobat, dicens super Euāgelio Matthęi, qđ
a legitur feria 4. tertiæ hebdomadæ quadragesimæ [a]. Multi haben-
tes obligata sua æri alieno, & nolentes sibi creditum reddere, de-
legant sacerdotibus: vt exacta pecunia in ministeriis templi, & e-
14 orum vsibus deseruiat. † ¶ Illud quoque diligenter animaduer
tendum est, quòd si quis vendit causa mutandi iudicij, aduersari-
us potest conuenire, vel emptorem vel venditorem, quem ma-
lit: nam alienatione mutandi iudicij causa facta, in integrum resti
tutio edicto perpetuo permittitur. Hęc legūtur C. de alie. iu. mu.
15 causa fac. l. vnica. † ¶ Ad hoc autem vt actio in factum ex edicto
de ali. iu. mu. causa fact. locum habeat, tria sunt necessaria, scilicet
quòd res sit alienata causa mutandi iudicij futuri: & quod dolo,
vt durior mihi constituatur aduersarius. Item, quòd mea intersit:
aliàs locum non habet: vt ff. eo. l. j. in fi. & l. 2. & 3. in prin. & in fin.
& l. item. §. j. & l. ex hoc edicto. §. ait prætor. Datur etiam contra
alienantē vtilis in rem, cùm dolo desierit possidere. vt ff. de nox.
act. §. item si. & l. si bonæ fidei. & de peti. hære. nec vllam. §. pen. &
de rei vend. si autem. §. sed hi. Sed an per actionem in factum tol-
16 latur directa, vel vtilis in rem: not. C. de alie. iu. mu. l. vnica. † ¶ I-
tem nota, quòd quandoque nullum auxilium datur actori, scili-
cet quando sine dolo, nec causa mutandi iudicij reus desiit possi-
dere. ff. de alien. iu. mu. l. item. §. j. & §. si quis. & in præ. l. finaūt. §. j.
item quandoque vnum auxilium tantùm datur, scilicet quando
dolo desiit possidere: non tamen causa iudicij mutādi; vt ff. de rei
vendi. quod si dolo. & l. sin autem. §. sed & his. Quandoque verò
duo, scilicet quando dolo & causa iudicij mutandi desiit posside-
17 re: vt præ. l. C. de alie. mut. iud. † ¶ Cessat autem hoc edictum, si
est paratus suscipere iudicium. ff. e. l. 3. §. fi. Item si alienatio facta
est in vltima voluntate. Item quando rem alienauit, & pòst recu
perauit, Item quando redhibuit rem, redhibiturus aliàs. ff. eo. ex
edicto. §. 2. 3. & 4. & l. sequen. secundum Vbert. ¶ In summa no-
ta secundum Pet. de Samp. quòd in dec. extr. de alien. iud. mu. tra-
ctatur de materia quatuor edictorum: vnde quatuor modis po-
test intelligi illa litera ibi posita. Cùm igitur emptiones & cessio
nes litiū legitimæ prohibeant sanctiones, ita quòd iactura causæ
afficiant illos, qui sibi potentiorū patrocinium taliter aduocare
psumunt, &c. ¶ Primò enim legitur, vt faciat ad suum titulū hoc
modo: Cùm igitur emptio. & ces. li. supple, quæ fiunt causa iudi-
cij mutandi: vt cùm reus rem, super qua timet conueniri, trans-
fert in alium legitimè prohi. sanctiones, sup. quæ sunt, ff. e. l. j. & l.
non solùm. & omittas seq. versi. ita quòd Iac. &c. quia illa pœna
non imponitur ei, qui alienat eam iudicij mutandi, sed ad interes-
se condemnatur: vt dixi s. ver. vt autem. ¶ Secūdò modo legitur,
& facit ad titu. mandati. hoc modo: Cùm igitur emptio & ces. li.
sup. quæ in fraudem & simulatè fiunt, legit. prohi. sanc. sup. quæ
sunt C. manda. l. pen. & fi. & tunc etiam non habet locum sequēs
ver. ita quòd Iac. &c. quia hoc casu non habet locum talis pœna:
vt patet in pre. l. imò alia, de qua s. dictum est, ver. verùm si actio.
& sequen. ¶ Tertio legitur, vt faciat ad titul. de litig. hoc modo:
Cùm igitur emptio & ces. li. sup. quæ fiunt lite penden. le. prohi.
sanct. sup. quæ sunt C. de litigi. l. j. & 2. & fin. & per totum. Et secū
dum hoc etiam non habet locum sequens versiculus, ita quòd
Iac, &c. nam pro vitio litigiosi ꝯtractus non imponitur illa pœna
sed alia, quæ est C. de litig. l. fin. & s. versi. si autem fit cessio. & ver,
vt autem hoc. ¶ Quartò modò legitur, cum determinatione se-
quens versi. vt faciat ad tit. ne lic. po. hoc modo: Cùm igitur em-
ptio & ces. li. sup. quæ fiunt in potentiorem legit. prohi. sanc. sup.
quæ sunt C. ne liceat potentioribus. l. j. 2. & fi. & tūc iunge sequē
tem. versi. ita vt iac. causæ, &c. hoc enim casu habet locū hæc pœ-
na: nec est intentionis papæ, quòd hæc pœna vel aliæ competen
tes aliis duabus expositionib. s. proximè positis, imponatur ei, q
clerico suas cedit actiones, sed vtitur prædictis verbis: vt ostēdat
b per simile, quòd tales cessiones sunt detestabiles & damnosæ [b].
18 † ¶ Et scias, quòd vbicunque quis actiones habet. vel se obliga-
re potest, potest procuratorē in rem suam facere. Qui autem se
obligare possunt, not. in Summa Azo. in titulo de pactis. Sed nun-
quid minor potest cedere iura sua cum auctoritate tutoris sine
decreto? Dicunt quidam, quòd sic. ff. de auctoritate tuto. pupill.
c ff. ad Trebellia. restituta. §. j. Alij contrà, quòd tutius est [c]. † Nam
19 cessio nominis, est venditio: vt ff. de fideiusso. cùm is. & minor si
ne decreto iudicis vendere non potest: C. de adminis. tu. tutor. l.
lex. quæ. ff. de iure deliber. l. 3. §. j. licet quidam dicant, quòd si ce-
dit fideiussori, cùm ex necessitate cedat ei: vt C. de fideius. l. 2. tunc
sine decreto cedet, sicut aliàs, cū ex necessitate vendit, non est de-
cretum necessarium de rebus eorum, qui sub tu. vel cu. sunt ma-
d gis. §. j. & 3. [d] † ¶ Item quæritur, an procurator habens mandatū
20 speciale ad cedenda iura, possit ea cedere? Et videtur, quòd sic:
quia cessio vēditio est. ff. de fideius. si dubitetur. resp. j. in fi. & l. cū
is, & venditio per procuratorem fieri potest: vt ff. de institutor. l.
si quis, Item hæreditas per alium, puta per procuratorem, restitui
potest: vt in præ. l. restituta, Item genere dicitur, qui per alium ge
rit. ff. de administr. tut. ita autem. §. gessisse. extr. de senten. excom-
mu. mulieres. in fi. arg. contrà, quòd non possit: quia cessio de ni-
mia subtilitate est: vt ff. de iure do. si mulieres. §. ex asse. in fi. Item,
quia ita infixa sunt ossibus nostris, &c. ff. de pecul. quis ergo. & ff.
e pro socio. l. 3. & hoc tenet Alber. Papien. [e] Nam & tutor sine pu
pillo actionem mandare non posset: vt in præ. l. restituta. Item qa
procuratore alio ante lit. contesta. non facit: vt C. de procu. quis-
quis. & l. neque. at qui alicui cedit iura, procuratorem in rē suam
f facit illum [f]. C. de hære. vel act. vend. l. emptor. ff. de in rem vers.
l. 3. §. idem Labeo. Alij contrà, per prima iura. Nam & procurator
sic ꝯstitutus, vt alium substituere possit, potest hoc añ litem con
testatam facere; vt not. s. de procurator. §. j. versic. sed quid si pro-
g cur. & hoc videtur verius [g]. arg. ff. ad Trebellia. quamuis. & l. qui
ita. §. j. & cedet mihi postea iura illa: vt ff. manda. si procurator. in
fi. & ff. de acquir. posses. l. possessio. in fine. ff. quorum leg. l. j. §. fin.
h ¶ Patet ergo ex præmissis [h], quòd tutor vel curator non potest
cessionem facere, sine pupillo vel adulto: nisi sit absens, vel fari n̄
potest. ff. ad Trebellia. restituta. Nec etiam furiosus vel prodigus:
vt ff. de ver. obli. is, cui. ff. de nego. gestis. in negotiis. Nec pater fi-
lio, vt ff. de contrah. emptio. l. 3. nec tutor, vel curator cōtra pu-
21 pillum. C. qui da. tuto. pos. auth. minoris. † ¶ Sed nunquid is, cui
competit vtilis in aliquo de casibus, quos not. C. de action. &
i obligation. l. prima. [i] vel quia sibi cessio facta est, vt in eadem l.
potest

ADDITIONES.

a Quadragesimæ. ¶ Et habetur Mathæi xv. in prin.
b Damnosæ. ¶ Hic resumit verba Alber. Gal. q̄ durant vsq; ad finē
tit. prædict. de procur. in rem suam: dempto versi. patet: vsque ad
ver. sed pone emptor. quod totum fuit additio. licet etiam versi.
patet. fuerit Alberti.
c Est. ¶ Secundum Alb. Gal. vbi s. & in prin.
d §. j. & 3. ¶ Similem quæstionē cōsuluit Dy. suo 21. cōs. scilicet, an
filiusfam. actionem quæsitā patri ex facto suo scilicet, per contra
ctum à se filio suo proprio nomine celebratū cedere possit, ita ꝙ
valeat cessio, patre postea ratū habente cessionē, & tenuit qđ qa
cedere actionem est alienare: & sicut n̄ tenet alienatio sine patris
ꝯsensu, sic nec cessio. Allegat C. de bo. quæ libe. fi. §. filius aūt. Ex
patris aūt ratificatione valet. nam ipsam voluntatem accedere à
principio vel ex post facto sunt paria: cū ꝯfirmet etiam ea, quæ à
iure sunt prohibita. C. ad Maced. l. fi. ff. e. ti. l. sed Iulianus. §. penul.
& quia facta per filiū, quæ de iure tenent, pater conformat n̄ so-
lùm expressè, sed etiā tacitè. ff. de acquir. hæredi. q. in aliena. 2. &
3. respon. Adde, an filius in potestate possit cedere iura patri. Bal.
consi. 387. lib. 4.
e Papi. ¶ Habeo quę quædā scripta, q̄ dicūt eū in scholis hoc dispu
tasse Vercellis, & ꝙ hoc dicitur pertinaciter tenuisse rōe, quæ se-
quitur. dicunt illa scripta Iac. Bald. idem tenuisse. Sed hoc modo
tenebat contrariū. & Alb. Gal. vt statim dicā. Adde, ꝙ Rom. cons.
386. consuluit, ꝙ stante statuto, quòd filius mortuo patre tenea-
tur ad restitu. dotis maternæ, vel ad cedēdum actiones cōtra ex-
promissores dotis, tutor absque pupillo hoc casu cedere pote-
rit cum decreto iudicis.
f Illum. ¶ Sup. etiamsi id non exprimat: vt j. §. proxi. ver. 2.
g Verius. ¶ Alb. Gal. cuius fuit iste versi. n̄ ad literam. vbi s. vers. sed
nūquid. 2. Et aduerte, quia vel ex inaduertētia, vel ex vitio scripto
ris hic est defectus. Cū enim Alb. q̄siuisset, an pcurator possit ce-
dere, subiunxit qōnē, an procuratori cedi possint iura, quòd non
possint, allegat prædi. §. ex asse, tenet contrarium. & allegat iura,
quę sequuntur. saluo quod ibi dixit, qui absenti, debet dicere qui
ita, & sic intelligas qđ seq̄r: cedet mihi, &c. aliàs n̄ ē intelligibile.
h Ex præmissis. ¶ Dictis à ver. & scias citra.
i l. j. ¶ Ibi not. sex casus, quibus sine cessione competit vtilis: quos
ne Canonista ignoret, hic exprimā. ¶ Et est prim. in ēptiōe. ¶ Se
cundus in dote: & patet vtrunque e. ti. de actio. & oblig. l. 3. ¶ Ter-
tius in nomine dato insolutū. C. quando fiscus vel pri. l. fi. ¶ Quar
tus in nomine dato pignori. ff. de pig. act. l. si cōuenerit, & C. quæ
res pig. ob. pos. l. nomē. ¶ Quintus in legato nominis, C. de leg. l.
ex legato. ¶ Sextus in donatiōe. C. de dona. l. illā. datur etiā quan-
doq; vtilis sine cessione in subsidiū; vt in p. l. j. C. de acti. & obliga.
aliàs aūt præter hos casus non competit sine cessione. Et scias, ꝙ
si his casibus seruatur cessio, quidam dicūt primam vtilem anni-
chilari: alij contra. nec sunt duæ, sed vna duas habēs qualitates. de
hoc not. C. de hære. vel act. vē. l. emptor. Et scias, quòd sicut in re

potest istam vtilem alij cedere, & in ea procuratorem in rē suā fa
a cere [a]? Et videtur ꝙ sic. Nam constat, quòd potest simplicem ꝓ-
curatorem facere: vt C. de do. illam. ff. de proc. procurator in rē.
& l. j. §. vsus. Quare videtur, quòd possit facere procuratorem in
rem suam, & in alium huiusmodi actionem transferre. Cùm eñ
actionis nomen generale sit C. de hære. vel actio. vend. l. certi. si-
cut cessio fieri potest per eum, cui competit directa & vtilis actio
& ab eo fit procurator in rem suam: vt eodem titu. emptor. & C.
manda. per diuersas. Eadem ratione fieri potest ab eo, qui habet
solam vtilem: quia & vtilis dicitur actio: & suo nomine ei, cui ces
sio facta est, competit: vt in prædicta l. procuratore. Ad idē ff. de
negoc. gest. l. actione negoc. gest. & in prædicta l. emptor. Argu.
contrà: nam ex cessione nihil aliud transfertur, nisi vt directa no-
mine cedentis intētetur: vt præ. l. emptor. sed iste non habet dire
ctam: ergo eam nō cedit. j. q. 7. Daybertum. Hinc est, quòd à pro-
prio fideicommissario non exigitur cessio: quia non habet direc
tam: prout legitur & no. C. ad Trebel. l. pen. in fi. & argu. C. de of.
eius, qui vi alter. iu. obti. l. 2. Sed prius dictum verius est propter
l. certi. & arg. in præ. l. penul. C. ad Trebel. & ff. eodem. l. j. §. de illo
23 † ¶ Quid si bona alicuius propter aliquod maleficium sunt con
b fiscata, & in bonis [b] illius erāt actiones: puta, habebat creditores.
nunquid hæ actiones transeūt ipso iure in fiscum: an verò est ne
cessaria cessio? Respondeo, ipso iure fisco competūt: quia fiscus
loco hæredis habetur: vt no. C. de fideicomm. l. j. facit C. ad l. Iu. đ
c vi pub. l. tutores [c]. † ¶ Sed pone, emptor nominis alij vēdit: quæ-
23 ritur quam actionem secundus emptor habebit? Et dicunt qui-
dam, quòd vtilem. argu. ff. de nego. gestis. l. 3. §. hanc. Alij dicunt,
d quòd nullam habet primus emptor, sed secundus [d]. Et hanc ge-
minationem dicunt non esse admittendam: & idem dicunt, si per
plures manus ambulauerit: vt ff. de mino. sed vbi. De hoc in præ.
§. ex asse. in fi. & ad hoc facit: quia infinitas, &c. ff. de dāno infect.
qui bona. §. fina. extra. de rescriptis. cùm in multis. lib. vj. & circui-
e tus sunt vitandi. ff. de condi. indebi. dominus testamento [e]. Et ad
24 hoc ff. de seruis exportandis. l. pen. † ¶ Quid si habens directam
f eam vendit: nunquid eam transfert? Dic, quòd non [f]: quia directa
actio inhæret ossibus, vel facilè non transit: vt ff. de peculi. l. quis
g ergo [g]. ff. pro socio. l. 3. sed qui habet vtilem actionem, præfertur
h ei: vt ff. de procur. procuratore [h]. Sed quid si cessit hypothecariā
sine principali, nunquid cessio valet? Dicunt quidam quòd sic: qa
omnes actiōes reales & personales cedi possunt: vt C. de hæredi.
i vel act. vend. l. fi. [i] ff. de excep. rei iud. l. pen. §. Latinus. arg. contrà:
nam debet esse aliqua naturalis obligatio, vel ciuilis, cui applice-
k tur, vt ff. de pigno. l. res. ff. de fideiussori. fideiussor. §. j. [k] & ad hoc
ff. de ping. si legati. & de regul. iur. cùm principale. Ad hoc dic, ꝙ
possessori pignoris cedi potest: vt no. C. mand. l. per diuersa. Nā in
terdum habet quis retentionem, licet non habeat hypotecariā:
vt no. ff. de pigno. l. j. Nec obstat, quòd possessor sit dominus, & ꝙ
pignus rei suæ non teneat: vt ff. de regul. iur. neque pignus. quia
retentionem tantùm habet: vt ff. ad Trebellia. debitor. & C. si an
25 tiquior credi. l. j. † ¶ Sed pone, debitor meus dedit mi tres fide-
iussores, conuenio vnum: nunquid pro parte, vel insolidum ce-
l dam ei iura [l]? Dic, quòd pro parte: vt ff. de censi. cùm possessor. ff.
de peculio. quæsitum. ff. de admist. tuto. si pupillus. ff. de tutelis &
m ratio. distr. cùm pupillus. & not. C. de duobus reis. l. prima. [m] Sed
quid, ecce debitor meus dedit mihi fideiussorem, & obligauit
n bona sua mihi: consensi venditioni domus [n], & conuenio fi-
deiussorem:

ADDITIONES.

Rebus corporalibus ad dominium acquirendum nō sufficit ꝯtract⁹ sine traditione, Institu. de rerū diuisi. §. ꝑ traditionē. sic sine cessione non competit actio in corporalibus regulariter. Cui est simile, quod habetur ext. de translat. c. 2. Hinc est quòd in his non obstante cessione posset cedens cessionarium præuenire, nisi alterum trium interuenisset: de quibus not. C. de noua. l. 3. & quę no. in §. fi. s̄. de procura. versi. in sum. ADDE alium casum, in quo transfertur vtilis sine cessione, scilicet, quando notarius stipulat̄ in instrumento guarentigionato & iurato, vt voluit Rom. cons. 76. Et quòd sine cessione non competat actio in corporalibus, vide Ang. cons. 179.

a Facere. ¶ Sup. ēt ante litis contestationem. de procur. c. j. §. j. li. vj.

b Bonis. ¶ Id est, super bona, & tunc conuenit verbum creditores, & ꝯueniunt leges allegatæ. Sed quòd de cessione q̄rit̄, non ꝯuenit. Fateri ergo oportet ver. istum, licet fuerit additio, non bene formatum. & secundum mentem auctoris diceret debitores.

c Tutores. ¶ A ver. patet. hucusq; fuit additio auctoris. Et q̄a in sequenti ver. tractat de vēditione nominis, quęro an iura acq̄sita ꝑ venditorē post venditionē actionis vel nominis, ꝓsint emptori: & lex videtur velle. quòd sic. ff. de hære. vel act. ven. l. ēptori. & l. venditor actionis. Ibi aūt in l. ēptori. no. an illis emptor vtat̄ sine cessione. Et textus videtur velle, quòd sic, dum dicit, ꝓdest emptori. Sed gl. ibi tenet cessionem necessariam. Pro qua facit ff. mā. l. hæredem fideiussoris. & de hæredita. vel act. ven. l. 2. §. nō sol ū. & text. dum dicit pręstari, vel prodesse, intelligitur facta cessione. Exceptiones autem post venditionē acq̄sitæ venditori, vidēt̄ur sine cessione cōpetere. ff. de pact. si tibi. §. pactum. ff. de contrah. empt. l. dolia. §. fi. De hoc vide quod no. ff. de pe. hære. l. & meo. §. pe. in vlt. gl. ad fi. Itē, quæro facta cessiōe nominis, cuius sit periculū, si is, ꝯ quē facta est cessio, sit n̄ soluēdo? Videtur ꝙ eius, cui cessio facta est. ff. mād. inter causas. §. abesse. & de act. emp. l. si ea res. Debeat eñ cedēs ꝓstare nomen esse, sed non debitorē esse locupletē. ff. de hæredi. vel act. vend. l. si nomē. & de solutio. pupilli đ bitor. §. soror. In ꝯriū facit ff. de pigno. act. l. eleganter. §. si vendiderit. Solue, vt ibi not. & aliud in donāte, quàm in vēdēte: nisi vē diderit quale est, vt ibi. Item quærit̄, an cedēs de ipsius euictione teneatur. Quod vr̄, si aliq̄d pro cessiōe receperit. ff. de euict. si pl⁹. in fi. Vel distinguēdū videtur, an datio vel cessio incœperit à pactione: & tunc tenetur. An à traditione eo modo, quo incorporalia tradi possunt: & tunc n̄ tenetur. Sic distinguit̄ C. de iure dot. l. j.

d Secundus. ¶ Et sic debet intelligi dictū Accur. in l. ēptor. C. de hę red. vel act. vend. scilicet, ꝙ solus secūd⁹. Et ꝙ sic intellexerit. patet: quia quærebat an vterque, vel alter. Respōdēdo ergo, quòd vltimus, de solo vltimo intellexit. & q̄đ sequit̄, hāc geminationē declarabat Simon. in l. vlt. e. ti. scilicet, vt habeam⁹ directā directè, & vtilē vtiliter. Dicebat tamen, ꝙ quidam hanc admittunt: & in aliis scripituris reperi meritò dubitari, quid in hoc sit veri⁹, & ibi đ hoc in præd. §. ex asse. in fi. allegationem à lōgè excusat additio in termedia, de qua dixi. Et errauit hic auctor ꝓsequēdo Albe. Ga. q post l. sed vbi. sic dixit: hæc sententia videt̄ verior. & not. Accurs. §. ex asse. de l. si mulier. ff. de iure dot. approbare nolēs, vt fecerat Alb. dedit remissio. vbi non debuit. Corrige ergo vt suprà. Et ad idem inducitur e. ti. l. j. §. de illo. vbi idē arguit Dynus, Adde. quòd primus nullam habeat actionem, voluit Bar. in d. l. emptor.

e Testamento. ¶ Et in clc. de rescriptis auditor.

f Non. ¶ In pluribus libris Alber. vidi eū tenere, quòd transit & illi dicto bene conuenit aduersatiua, quę sequitur. Sed proximum dictum, quod etiam ipse posuit, non congruit, & maior est in cōgruitas ista, quàm prima.

g Ergo. ¶ In fi. & l. si Sticho.

h Procuratore. ¶ Vide de procur. constitutis. in fi. j. gl.

i l. fi. ¶ Accur. ibi tenet, ꝙ non valeat. Ad quod ibi inducebat, quòd si cedēs ageret personali, ille perderet hypothecariam. Cōtrariū videtur tenere in l. vsucapion. C. de pignorib. Quæ gl. cōcordant per distinctionem, quæ sequitur. Et scias quòd quæstio non esset dubia, vbi cedens haberet solam hypothecariā: vt in casu legis secundæ. C. de luitio. pign. scilicet quando præscriptū est personale, & hypothecaria durat per decenniū: & tunc cessat prædicta rō Accursij. ADDE an hypothecaria possit cedi, plenè Bar. in l. fideiussor obligari. ff. de fideiussoribus.

k §. j. ¶ Et ibi Dy. tenet quòd non valeat, nec contra fideiussorem sine cessione contra principalem facta.

l Iura. ¶ Intellige ꝯ fideiussores, ꝯ debitorem eñ in totū ceditur.

m l. j. ¶ Vide ibi Cyn. in tertia quæstio. in correis tamen loquuntur illę gl. vide quod ibi not. de ipsis correis, an in totum vel in partē fiat cessio vni soluenti, ex qua actione agatur. Ad quęstionem auctoris vide quod dicam infra. §. proximo. super tertia forma. Sed hic quæro de ratione, quare fideiussor non agit contra fideiussorem sine cessione creditoris, sicut tutor agit cōtra tutorem sine cessione: & magistratus contra magistratum. Patet primum ff. de tutel. & ratio. distrah. l. j. §. nunc tractemus. & vtrumque habetur in l. ex facto. ff. de negotiis gest. Accur. hoc soluit in l. fideiussor. ff. de fideiussoribus. scilicet, quia fideiussor propria voluntate ligatur. C. de nego. gest. l. tutori. Sed magistratus & tutor ex necessitate. Magis ergo succurrendum est illi, qui necessariò gessit. ff. de damno infecto. l. cùm postulassem. in fin. & concord. quod notatur xlvj. distinct. sicut non suo. Alia ratio: quia fideiussor habet regressum contra alium, scilicet debitorem, pro quo soluit tutor, & magistratus non. Allegat ibi quæ notauit in l. minor. in princip. ff. de mino. Adde rationem: quia fideiussor fideiussorem liberat, non officio gestionis, sed natura obligationis. Circa hoc quęritur, quo iure cogetur quis cedere, vbi nulla ordinaria actio competit. Sol. Per officium iudicis. ff. de lega. j. l. si res obligata. in fi. quæ bene facit. Item quandoque per emptionem appositam id consequi posset: vt ibi, & ff. de administratione tuto. l. si minor. Adde, an creditor teneatur cedere fideiussori, plenè Baldum in l. reos. §. non in tabulis. ff. de duobus reis. & in authenti. hoc ita. C. de duobus reis.

n Domus. ¶ Supple quam fecit debitor: cuius obligationis fideiussori soluenti credere tenebatur.

deiussorem: nunquid obstat exceptio cedendarum actionum [a]?
a Et videtur quòd sic.D.de fideiuss.l.2.ff.de administ.tuto.si pupil.
lus.ff.de sol.Stichum.§.creditor.argum. contrà ff.de fideiussor.si
b stipulatus.§.fin.De hoc not.C.de fideiussorib.l.2.prima verior [b].
¶Item quid si mihi cedis rei vendicationem,nunquid habeo per
hoc dominium?Dicunt quidam,quòd sic.C.de hæred. vel actio.
c vendi.l.fin.[c] quia rei vendicatio non datur,nisi domino.ff.de rei
vend.in rem.Alij contrà,& bene : quia potius videtis velle mihi
26 cedere actionem,quàm rem,ff.de iure do.si sponsalib.§.fi.†¶Il-
lud etiam q̃ritur,an bannitus possit cedere iura ? Et videtur quòd
sic:quia relegati retinent bona:vt ff.de interdi.& rele.l.relegato.
§.ad tempus.& appellatione bonorũ etiam actiones conti-
nentur.ff.ad Trebellianum.si legato. §.seruum.& de verb. signi-
fic.meorum.& l.bonorum.ff.vt in posses.lega.is, cui.§. bona.arg.
contrà,quòd non:quia omnes exceptiones,quę obstãt vendito
ri,&c.vt ff.de contrahen.empt.dolia.§.j.ff.pro soc.idemq́;. in fin,
ff.de regu.iur.in his. §.non debeo.Dic, quòd si sit bannitus ex ea
causa,ex qua bona publicantur,tunc cessio non valet:quia actio-
nes competunt fisco,& contra fiscum. & arg.ad hoc ff.de solu.q
hominem.§.qui filium meum.& ff.de ca.dimi.l.2.ff.pro socio,a-
ctione.§.publicatione,Institu.de satisdatio.§. publicatione.Si ve
rò ex alia cã tunc subdistingue: quia aut habet causam lucratiuã,
aut habet onerosam:vt in primo casu obstet exceptio : in secun-
do non.ff.de doli exceptio.apud Celsum.§.de auctore.versi.si qs
d autem [d].Alij tamen dicunt indistinctè , ꝙ agere poterit. ff. quod
quisque iur.l.fi. & l.si filius.Alij verò indistinctè dicunt , ꝙ agere
non poterit.ff.ad Velle.l.fi.dicentes. ꝙ si agere deberent, potius
inhærerẽt illi distinctiõi,an habuisset actiõe ex necessitate,veluti
ex datione in solutũ,an ex volũtate vt qa emisset:& hęc ñ ambu
e lant æqs passibus,&c.ff.de dã.infect. cũ postulassẽ.& ff.de re.eo.
27 q sub tu.vel cu,sũt.l.4.§.j.& d̃ re iu.l.fi.[e]¶Sed ponė,habeo † d̃bi-
torem

ADDITIONES.

a Actionum.¶Datur de hoc remissio.j̃,proximo.in fi.
b Verior.¶Secundum Albe.Gal.sed Iaco.de Aret.distinxit,an cõ-
templatiõe pignorũ fideiusserit? vel nõ: vt primo casu obstet ex-
ceptio,secundo ñ:Allegat e.ti.l.pignoribus.Quæ tamen duobus
modis legitur,vt ibi no.Et de hoc etiã p Cy.in p̃.l.2.in 2.qu.Et ibi
quartò prosequitur,qd si vnũ ex fideiussoribus liberauit : an sibi
conuenienti reliquum obstet talis exceptio.Et quintò tractat,an
fideiussor non conuentus offerens precium creditori , eũ inuitũ
petere possit cogi cedere actiones cõtra fideiussores, & pignora
vel hypotecam contra principalem.
ADDE an & quando beneficium cedendarũ actionum possit pe
ti,Bal.consi. 307.lib.j.
c l.fi.¶ In non possidente fortius procedit hoc dubium : cui certũ
est vendicationem competere:in possidẽte verò gl. hui⁹ legis.di
stinguit,an cedat rei vendicationẽ cõpetentẽ:& nil agit. an ꝯpe-
titurã:& valet,& illam intentabit, qñ alius cœperit possidere. &
sic cedenti & cessionario competet:& hoc in actione:quia de do
minio non dubitant.G.vt etiã no.in l.planè.ff.fa.erci,q̃ ẽt allega-
bat Alb.Gal.cuius fuit iste ver,vbi s̃. vltra med.Et rationẽ reddit
in regula,pro possessore,d̃ reg.iur.li.vj.in fi: quare trãslato domi-
nio,transit actio in rẽ:& nõ econuerso;qa dominiũ est causa ven
dicationis ipsius rei,ff.de rei vend.in rẽ actio.sed rei vẽdicatio nõ
est causa dominij,sed procedit ex dominio,Absurdum tñ esset ꝙ
principale sequeretur accessoriũ. Alleg,ff.de vulg.& pu.sub.l.ex
pupillari,& qui,mo.pig.vel hypo,sol.l.Lucius.& eius contrariũ
est iuridicum,& regulare.e.tit.accessorium.lib.vj.cum cõcor,Do
minus meus in legibus disputauit hanc quæstionem : an habens
rei vendicationem cessam à domino contra possessorem,bñ pe-
tat rẽ iure dominij?Et de hoc Dyn.vbi s̃.in vlt.q.& vltra ibi dicta
per Dy.tenet talẽ posse ꝓponere directã rei vendicationem no-
mine cedentis,dicẽdo:Conqueror de T.q talem rem possidet, q̃
ptinet ad B.à quo habeo iura cessa,&c. aliàs nisi innitatur iuri ce-
dentis,succumbet in directa.Obtinebit aũt,si intentat vtilẽ noĩe
suo:cùm præ.l.fi.C.de hære.vel act. ven.id pmittat:dicẽs ergo rẽ
ad se ptinere iure dominij,veram cãm allegat,loquendo de vtili.
Subdit,ꝙ si non exprimit in libello,an ꝓponat directam nomine
mandantis,an vtilẽ nomine ꝓprio:põderabũt verba libelli. Et si
in eo innititur iuri actoris,vt s̃. dixi,dicet intentare directã nomi
ne cedentis:si verò suo iuri innitit & suo dominio qa dicit rẽ ad
se spectare iure dominij:tũc videat vtilẽ suo nomine ꝓposuisse:
vt si ex narratione libelli id recipiat,ex quo seq possit cõdemna-
tio.ff.de edẽ.l.j.nec verba libelli sint supflua,si possunt aliqd ope
rari.C.de preci.imper, offe.l.fi.Non obstat,ꝙ verbũ dominij sim
pliciter ꝓpositum intelligit de directo. ff.si ager vect.pe.l.1.§.j.&
not.ff.de euictio.minor.§.j.qa illud in illo,q suo dominio tãtum
potest vti:sed is,q p̃t vti suo & alterius dominio:simpliciter autẽ
proponendo intelligit de suo. Quæstio autem prædicta incipit:
Ego,qui habeo rei ven.Scire debes,ꝙ magna est quęstio Legista
rum:& de apicibus, à qbus principiis causet rei vendicatio.& gl.
in l.j.C.de alie.mu.iu.causa fac.dicit,ꝙ à dominio,vel quasi,acto-
ris,& possessione rei vel quasi,Et ex hoc sequit quęrere an domi
no possidẽti & detinenti omni genere detentionis, competat ei
rei vendicatio.Et communiter respondetur, quòd non,p l.præ-
dictam,& superiorem rationem ext.de iud.examinata.Institu.de
act.§.j.Sed subtilizantes distingunt re vendicationem causalem à
rei vendicatione formali ; sumẽtes exemplum ab vsufructu cau-
sali & formali.Hęc vide per Cyn.in prædicta l.de ali.mu.iud.in 4.
q.& ibi inuenies Pet.de Bel.tenere cõtra hoc dictum huius vers.
& glossarum,scilicet,quòd dominus possidens omni genere pos
sessionis,legando rei vendicationem videatur legasse dominium
Inducit l.ff.de lega.j.quòd etiam rerum.§.j.vbi dicitur, quòd inu-
tile est legatum vsufructus,nisi legans interim proprietatem illi-
us nanciscatur.Sed quæro à Petro,an idem esset in cessione, ven
ditione,vel donatione,quarũ dies aliter cedit,quàm legatorum.
Ibi etiam in vlterioribus quæstionibus plenè tractatur,an rei vẽ-
dicatio etiã formata : qa ex possessione rei reduci potest in actũ
supponat reum obligatum:& illuc temisi s̃.titul.j.§. j.& versi.sed
quam vocas.Itẽ quid si causæ rei vendicationis,q̃ erant à princi-
pio,defecerunt, vel quæ non erant,superuenerunt.de quo de re
iudi.abbate.lib.vj.Adde,quando qs videatur intentare directam,
vel vtilem.Alexan.in l.qui stipendia.C.de procur.Et quòd rei vẽ
di:possit cedi. & quòd cessionarius non possit intentare directã,
voluit Bar.in l.fi.C.de hæred.vel act.ven.
d Aũt.¶Hucusq; Alber.Gal.vbi s̃. Ad idẽ ff.de noua.l.doli exce.&
bñ facit ff.sol.ma.si cùm dotẽ.§.si pater.2.cui⁹ causam dicã in fin.
e l.fi.¶Vide quod not.de iure patro.c.vno.lib.vj.in gl.penul.& om
nino vide quod sup ea plenius scripsi.& facit quod not.s̃.de ꝓcu
rato.§.ratiõe quoq; ꝯstituẽtis.in principio.& §. vltimo.post prin
cipium.versi.qd.si excommunicatus.propter superius dicta,& a-
libi dicenda,maximè in §.cõpẽdiosè,de instrumẽ.edit.post prin.
Est sciẽdũ,ꝙ Accur.Insti.qb.mod.ius pa.po.sol.§. cũ aũt. aliàs pa
ri rõe.aliàs §.relegati.in vl. gl.dicit bãnitos nostri tẽporis si male
ficiũ est tale,qd̃ de iure ꝯsuetudine,vel statuto loci ciuitatẽ pdãt
& bona publicẽtur,cõparari deportatis:aliàs cõparant relegatis.
Per multorũ scripta cõquassatur hæc gl. Et incipiã à Federico de
Schal.legũ doctore à quo pri⁹ de hoc audiui in q.quã disputauit
de bannito pp homicidiũ, quẽ pater hæredẽ instituit:qui postea
iura hęreditatis paternæ ex cã donatiõis cessit auiæ:an ille ꝓ illis
agere possit:& habetur quæst.& incipit,Titius filiusfamiliàs.& te
nuit ꝙ poterat:pri⁹ declarans,ꝙ ex lege municipali bãnit⁹ habet
pro ꝯfesso,captus decapitatur, & ipsius querelæ non audiuntur.
Hæc dicit,vt quæstionẽ declararet,& solutionẽ fortificaret:dicit
aũt hũc Titiũ sic bãnitũ,nec esse deportatũ,nec haberi ꝓ depor
tato.& gl.illã induxit ꝓ se loquẽtẽ de maleficio,pp quod de iure
cõsuetudine,vel statuto pdebat ciuitatẽ & bona.Assumebat pri-
mũ.Certũ est illũ bãnitũ d̃ iure ñ pdere bona. C.d̃ bo.dã.aut.bo
na.Itẽ nec p.statutũ adimebant erit.n.statuti pœna limitata:vt s̃.
Item nec p ꝯsuetudinẽ.Cùm igit talia bãna sint ꝯ̃ iura cõia,& sic
non extẽdẽda.ff.de reg.iu.qd̃ verò ꝯ̃.e.ti.quæ à iur.li.vj.Item dẽt
p defensores ciuitatũ,vel p̃sides ꝓuinciarũ,q deportare possunt.
ff.de lega.3.l.j.§.deportator.2.q.vj.biduũ.ver.si quidẽ,vbi no.Itẽ
dent contra absentẽ contumacẽ,& absens deportari nõ p̃t. ff. de
pœnis.absentẽ.C.de accus.absentẽ.& vide qd̃ no.ff.de inter.& re
le.inter pœnas & l.seq.Ergo ꝯcludit talẽ bãnitũ ꝓ deportato nõ
haberi,nec ẽt infamia notari:licet ei⁹ opinio sit grauata.C.de req.
reis.l.fi.Alij doctores addũt ꝓ dissimilitudine,ꝙ deportat⁹ manet
in insula:sed bãnit⁹ extr.locũ ꝓhibitũ vagat quò vult.ff.de inter.
& rele.l.exiliũ,Itẽ,vt patet ex superioribus, sentẽtia banni ñ req-
rit contestationẽ.sententia deportationis sic.ff.de pub.iudic.l.or
do.C.de adulter. l.adultera.Itẽ deportatus nõ auditur post sentẽ
tiam.ff.de pœnis.l.diui.& l.moris.§.iste bannitus.Sic ad instar ei⁹,
quod dicit de annotato.C.de req.reis.l.j.& 2.Dicã ergo cũ Nico
lao Mata.in q.de qua dicã j̃.parte 3. vbi de bãnitis sub litera F. ꝙ
deportatio & bannum non conueniunt in nomine. Facit C. de
codi.si idem.ext.de deci.ad audientiam.Item nec in forma,nec in
effectu,vt p robatũ est s̃.ergo netrum dicatur alterũ: & vt ibi di-
cam in solutiõe secũdæ quæstionis,ipse tenet bannitum posse te
stari,& ex testamento capere:vt pœna non extẽdatur.Si autẽ bo
na fuissent publicata , ibi dicam in prima quæstione , qño distin-
guit:& bene huic dicto cõcor.Iacob.de Aret.vt refert Cyn.C.de
hæred.insti.l.j.Mentionem etiam ibi facit de p̃dicta q̃stione Fede
rici:& sup ea.l.idẽ tenuit Old.cùm relegatus retineat ea,q̃ iuris ci
uilis sunt,vt ꝓbãt iura superiora. Dicit tñ,ꝙ beneficiũ,quod sibi
competeret ex statuto ciuitatis, puta de lucranda dote, vel eius
potestate,vel his similia , talia bene perderet bannitus à ciuitate,
quæ per ciuitatem habebat, Allegat quod not.ff.de vulga. & pu
pil.substitu.ex duob⁹.in vlti.glo.Hugo.de fon.in quæstiõe. Qui-
dam

tore, qui mihi obligauit oĩa sua bona: post hoc ille vendidit T. domum: postea P. fundum: egi ℨ T. hypothecaria, petendo domum: obtulit mihi debitum: cessi ei actionem contra debitorem & eius bona: agit modò contra P. ille verò opponit de beneficio cedendarum actionum: quæritur an possit. ꝙ T. agere possit, probatur: quia constat de debito & obligatione, quòd res fuit in bonis debitoris: quæ probantur in hypothecaria: vt C. de pign. nec creditores. & de non nume. pecu. l. j. ff. de pigno. si superatus. & l. & quæ non dum. §. j. arg. contrà, quòd non possit: nam iusto possessori cedenda sunt iura. ff. q pot. in pig. ha. mulier. & sic culpa creditoris sunt deteriores. Obstat exceptio. ff. de solu. Stichum. §. si creditor. domus enim videtur liberata: cũ facta fuerit T. & ipse acquisiuit sibi iura: qa pign⁹ & dominiũ simul nõ concurrũt: vt ff. de pigno. si in rẽ. & in gnali sermone, & c. ff. d actio. emp. si mercedem. in fi. & de senat. l. j. Solu. Dic quòd diuiditur obligatio. ff de censib. cùm possessor. ff. de admini. tutor. si pupilli. ff. ad legem Rhod. de iact. l. se-
a cunda. §. primo[a]. †¶Sed nunquid cedens iura contra debitorem,
28 videtur cedere & contra fideiussorem[b]? arg. quòd non. ff. de hæ-
b red. vel actio. vendi. qui filii. & l. venditor actio. arg. contrà, C. eo. tit. emptor. & C. de actio. & oblig. si à creditore. & l. in solutum. &
c ff. de leg. iij. qui chirographum. in fi.[c] Sed dic quòd in casibus illis, in quibus habet vtilem actionem sina cessione: tunc & contra fideiussores & contra pignora habet, vt no. Azo in Summa, de hæred. vel actio. vendi. in fin. Sed in his casibus, in quibus non habet vtilem actionem sine cessione non videtur quòd habeat vtilem
d contra pignora & fideiussores, nisi cedantur[d]. Cùm in contractibus stricti iuris veniant tantùm ea, de quibus actum est. ff. de verb.
e obliga. quicquid[e]. Accur. verò dicit indistinctè videri cessa con-
f tra pignora & fideiussores[f]. ¶Vtrum agens ex iure cesso ante litẽ contestatam teneatur facere fidem de cessione, notat. ℑ. de in-
g strument. editione. §. nunc dicamus, versiculo, sed quid[g]. Quæ autem

ADDITIONES.

¶Quidam Sempronius videtur velle priuationem bonorum sequi bãnum pro graui crimine. per l. si in libertinum. ff. de bonis liber. Et multum instat, quòd licet tale bãnum plures similitudines habeat cum relegatione, quàm cum deportatione: tamen in priuatione suorum iurium, quæ æquiparatur deportationi, dicit gloss. pri⁹ allegatam optimè procedere. Nec valet dicere illud esse applicãdum ei, cum quo plures similitudines habet: Nam vna sola similitudo vincere potest multas. Exprimit in seruo, qui habetur pro mortuo ff. de regu. iuris. l. quod attinet. & l. antepenult. & tamen multas similitudines habet cum viuente: comedit, bibit, dormit, vigilat, loquitur, ambulat, &c. sed sola priuatio iuris ciuilis vincit illas, vt propter illam habeatur pro mortuo, vt ibi. Facit extra, de electio. innotuit. Redeundo ad propositum vidisti Federicum tenere, quòd licitè agit cessionarius, etiam ex causa lucratiua banniti, qui non poterat agere, prohibente statuto. Et hoc conuenit remissioni, quam supra dedi. Faciunt hæc ad quæstionem, de qua in §. ratione quoque constituentis. quam in princip. allegaui, an bãnitus constituat procuratorem. Et ad defendendum non sit quæstio dubia, per decre. intelleximus. de iudi. cùm excommunicatus id possit, vt ibi. Item per id, quod in dubium fertur de cessionario satis percipere potes, quòd per procuratorem proprium æquè ꝓhibetur agere, sicut per se ipsum, & quo ad talem procuratorem hoc solùm discutiendum, an ipse possit per se, & non dico ex solo respectu ad capacitatem & habilitatem loci: sed ex qualitate poenæ. Si enim ponis, quòd perdat ciuitatem & bona deuoluantur in fiscum. ff. de bo. dam. l. j. nec per se, nec per alium aget. aliàs, si solum priuatus est mansione loci, nil impedit per alium in loco agere: quod probat l. ff. sol. mat. si cum dotem. §. si pater. ij. vbi patre non volente propter condemnationem ciuitatem intrare, filia eius nomine agit de dote: vel saltem satisdat eum ratum habiturum, nec est nouum aliquem posse per alium, quod ex certa causa per se non potest. De hoc multa patent exempla super regula, potest quis. lib. vj. & ff. de admi. re. ad ciui. pert. l. ij. & in l. Aristo. ff. quæ res pigno. ob. possunt. in vlti. gl. facit de concess. præ. auctoritate. lib. vj. De cessionario & procuratore vidimus, quid de successione: regula iuris sic dicit, quòd ipsis, qui contraxerunt obstat, & successoribus eorum obstat. vide quod ibi plenè not. vbi distinguitur inter successorem singularem, & vniuersalem suum & extraneum. illuc etiam remisi in regula, is qui in ius. li. vi. vbi etiã de primo & secundo scripsi plenè per Dynum super primã glossam. Adde, an bãnitus æquiparetur deportato, vel relegato, vel excõicato: Bar. in vulgata q. Lucanæ ciuitatis statuto. & per moder. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. & in l. j C. de hære. insti. & an exceptio quæ obstat cedenti, obstet cessionario, vide Pe. de An. ꝯs. 245.

a §. fin. ¶Ad literam fuit Albe. Gal. vbi s.

b Fideiussorem. ¶Similis est quæstio, an cõdemnato principali intelligat̃ cõdẽnat⁹ fideiussor: quę no. de iniu. & dã. da. c. vno. li. vj.

c In fi. ¶Inducit Vber. materiã regulæ, accessoriũ. de reg. iur. lib. vj.

d Cedantur. ¶Sup. specialiter contra iura illa: vt statim dicam, vt patet ex forma quæstionis.

e Quicquid. ¶Vsque huc Alb. Gale. qui postea subdit dictum Alb. Papiensis, quòd emptor habet emptionem sibi quæsitam eo ipso, quòd emit: quia iste est de illis casibus no. in l. j. C. de act. & obli & patet ibi. l. ij. in fi. de quibus loqtur vers. sed nũquid his. in prin. §. e. vbi illos expressi. Hic autẽ quæritur de sola cessione. illius aũt virtute, nunquam habebit actionem contra fideiussorem, ℨ quos non est facta cessio, q̃ est stricti iuris, per l. istam, quicquid. Habeo Vbert. de Bob. super præ. l. venditor vbi hanc q. plenius tractauit: & latius loquens dicit, ꝙ si ex aliquo ℨtu bonę fidei creditor dederit nomen debitoris, mandatarius etiam contra fideius. poterit experiri vtili acti. ex eo contractu. Et vi autem cessionis, nõ ratione præmissa, huic dicto obstat. ff. pro socio. l. iij. vbi etiam inter socios necessaria est cessio in nominib. vel illorum actionib. & certum quòd actio pro socio est bonæ fidei. Insti. de actio. §. actionũ. Sed id tenentes intelligũt textum de actione directa: dicentes vtilem competere. Vel aliter: ibi non loquitur de actione inter socios: licet contra debitores, hi, qui solum in prædictis casibus excep tis dãt vtilem, inducant ꝓ se textum l. si verò. §. pe. ff. sol. mat. qui dicit, quòd in casibus, quibus lex deficit, nec vtilis actio erit dãda: & hoc meritò, cum vtilis actio si extraordinarium auxilium. Per prædicta videtur sopita quæstio de vasallo, cui grande nomen debitoris mei dedi in feudum: an absque cessione agat vtili? Et dicẽdum est quòd non: cum iste non sit de quinque casib. prædictis. Nec enim potest dici emptio, quæ fit sine quantitate. C. de contrahen. emp. l. empti fides. Fertur M. dixisse contrarium per l. fi. C. de hæredita. vel acti. vend. ibi: qui in rem actionem comparant: & precium videtur esse conuentum in eo, quod vasallus domino seruire tenetur, & sæpe opera alicuius habetur pro precio. ff. pro soc. l. cũ duobus. §. in coeunda. Sed l. fi. non obstat: quia ibi fuit vera emptio, quæ est de casibus specialibus. Nec obstat quod dicitur de seruitio vasalli: qa æquè dominus tenetur iuuare vasallum: vt patet in constitutione Federici. & xxij. q. v. de forma. quod capitulum habetur in lib. feud. tit. de forma fidelitatis.

f Fideiuss. ¶Hoc not. ipse Accursus. Sed antequam ad remissiones veniatur, vltra prædicta quæritur, an liberetur quis cedẽdo actionem, q̃ habet soluere, si propter actionẽ tenetur, cedendo liberat̃ ff. de pecu. quod debetur. de peti. hæredi. qd si possessor. de solu. cùm quis. de contrahen. emptio. quod sępe. §. si res. imò ℨpellitur q̃nq; illã cedere. ff. de minorib. l. pe. §. si pecuniã. & ad legẽ Aquiliã huic scripturæ. j. resp. & procurator tenetur actione mãdati. C. per quas pers. no. acq. l. fi. Idẽ in negotiorũ gestore. ff. d neg. gest. nam & seruus. §. fi. sic & de positari⁹. ff. de posi. sed si is, apud quẽ. & ℨductor ff. loca. si merces. §. fi. Nõ sic in eo, qui tenetur ex contractu: nõ ex eo, ꝙ habeat actionẽ. C si certũ peta. l. nõ aduersari⁹. & C. depo. desideriũ tuũ. & l. si is. & ff. de cond. ind. l. his solis. Rõ diuersitatis pdictorũ ẽ: qa creditori inuito aliud ꝓ alio solui nõ p̃t. C. de sol. cũ à quo. & l. seq. ff si cer. pet. l. ij. tñ vt in p̃. l. ij. no. ad fi. in gl. no. nõ ℨpelli in certis casib. Hoc fallit ex cã sibi vide. Et est ẽt da re casũ, quo cedẽs actionẽ liberatur: licet nõ propter actionẽ sed ꝓpter rẽ teneat̃ vt in p̃. §. si pecuniam. & ff. si qua pau. fe. di. l. j. §. si post. d rei vẽdi. si hominẽ. §. fi. Adde tu. an ad petitionẽ cessionarii possit capi debitor, vt ad petitionẽ p̃cipalis creditoris? Dicas ꝙ sic: qa omne i⁹ ℨpetit cessionario, qd ℨpetit creditori: & eℨ. Ita Bal. in l. si sit legatum. §. si quis. ff. de legat. j. & ℑ. §. seq. vbi plenè.

g Quid. ¶De actiõe iniuriarũ, an possit vendi vel cedi ante litẽ cõtestatã. C. de hæredit. vel act. vẽdi. l. fi. in vlt. gl. q̃ recitat opinio. Ioan. ꝙ nõ: qa ante lit. cõtest. non est in bonis nostris. ff. de iniu. l. iniuriarum. nec põt ꝓpter vitiũ litigiosi. C. de litigio. l. ij. Accur. ibi & Azo in Sũma eiusdẽ ti. in fi. ambo dicũt sub dubio, fortè qd cedi p̃t ante lit. contest. & qd dicit̃ nõ esse in bonis nostris ante li. cõtest. illud verũ, quo ad trãsmissionẽ ad hæredes ante lit. cõtest. est tñ quo ad nos: qa quãdiu viuimus, & nobis & alii nostro nomine dari p̃t. ff. de iniur. sed si vnius. §. idẽ alt. Nã & alię actiões, q̃ sunt ex delicto, cedũt. ff. d peti. hære. sed & si in diẽ. §. Iulian⁹. Et ipse Accur assertiuè hoc tenet in l. si nomẽ. ff. de hære. vel act. vẽd. & Host. in Summa de de alie. iu. mu. causa fac. §. fi. qui est aliàs rubricella, de ces. actio. Adde, quòd idem tenet Bartol. in l. iniuriarum. la tertia. ff. de iniur. Sed ob præmissa generalius quęro, an accusatio possit cedi: & procedit dubium in criminibus, in quibus interuenire potest procurator simplex. Item constat quòd cessionarius est procurator in rem suam. ff. de in rem verso. l. iij. §. idem Labeo. Ad affirmatiuam facit quod præmisi. Item constat periculum, vel damnum rei venditæ pertinere ad emptorem ante traditionem, sicut & lucrum & commodum. ff. de peri. & com. rei vendi. l. id quod. Institut. de contrahenda emptione. §. cùm autem. Pone quòd res subtrahitur venditori, vel delictum aliquod priuatum sit commissum circa illam: venditor, qui non participat commodo, habere

autem obiici possunt contra procuratorem in rem suam constitutum: & quis cedere possit: & quando cedens possit actiones cessas reuocare, vel non: dic vt suprà de procur. §. sequitur videre.
a versi. in summa [a]. & ibi etiam vide alia, quæ hic desunt. [b] ¶Quid
b autem iuris sit de emptionibus, & redemptionibus litium: & an qui litem incœpit, eam perficiet: & quid si hæres conuenti rem alienat: & de huiusmodi, dic vt in prædicta decre. de alie. iud. mu.
29 causa fac.c.ij.secundum Innoc. † ¶In summa nota, quòd cessiones eisdem titulis & causis fieri possunt, quibus & aliarum rerum traditiones.

ADDITIONES.

[?] bere non debet incommodum.de regu.iur.qui sentit.lib.vj.ergo nec onus agendi, vel accusandi, ff.de pet.hæred.sed si lege.§.consuluit. Ex necessitate igitur concluditur, quòd faciat emptorem procuratorem in rem suam, sic est dare in venditore hæreditatis ff.de heredi.vel act.vend.l.ij.§.non solùm.& in procuratore.ff.mādati.l.ex mandato.& in hærede legato.ff.ad Trebel.l.si hæres.Itē in popularibus regulariter nō datur procurator:quia ex quo popularis est,ita interest constituti,vt constituentis.ff. de procura.l. licet in popularibus. & tamen qui contestatus est litem, cùm habeatur pro creditore procuratorem dat.ff.de verb.signific.si cui. Cùm igitur ille,cuius non plus interest, quàm alterius, procuratorem det in popularibus:fortius iste,cui plus competit etiam ab initio ex priuato delicto poterit procuratorem dare:vt in præ,l.li cet.& l.non cogendum.§.qui ita.Item id, quod inest personę gratia rei,cedi potest:& in ea procurator constitui.Hoc patet in restitutione in integrum.extra,de restitu.in integrum.coram.ff.de minor.quod si minor.in princip.ergo & in tali iure,quod inest rei familiari,poterit procurator constitui in rem suam.Facit ff.ad Turpil.l.j.§.incidit.ibi:qui mandat,& instituit,&c.In contrarium procurator in rem suam dicitur,ad quem spectat commodum&damnum:& tunc etiam aliàs prohibitus admittitur.C.de procurat. q stipendia.quod hic non est,cùm commodum applicetur fisco:& sic non competit nomen,ergo nec officium.xvj.q.j.si cupis. vbi concord.in j.gl.extr.de præbend.cùm secundum.C.de fer.l.à nullo.Ad idem inducitur ratio,quare in popularibus procurator nō constituitur:vt s.quia illas habet,non est per id locupletior.ff. de popu.act.l.penul.Facit ad idem l.si mulier, §.ex asse.ff.de iure doti um.vbi actiones hæreditariæ alii præstari non possunt,quàm illi, cui restituenda est hæreditas,vel ipsius simplici procuratori,non autem in rem suam.Quibusdam per prima iura videtur,quòd cedi possit.Ad rationem damni,respōdent quòd damnum pati potest expensarum litis,&pœnæ calumniæ.Item transigendo aliqđ commodum habere, De hoc in l.transigere.C.de transact.& ij. q. iij.§.notandum.de collusio.c.j.Item largius dicitur propria causa vbi non spectat commodum.ff.quando appel.sit.l.ij.in fine. Adde,an si statutum permittat offenso vindictam competentem, illud ius vindicandi possit cedi.Bal.cōsi.ccclxxiiij.lib.i,videtur sentire,quòd non.per l.j.§.cùm fundum.de vi &vi arma,per quam ēt Roman,concludit consil.cccclxxxiiij. quòd ius competens consorti ex statuto, vt præferatur in emptione consortis, non possit cedi,An autem ius competens mihi ex pacto de restituendo possit cedi:Pau.de Cast.consi.xlv.tenet quòd sic.

a Summa.¶Ibi ponit casum l.iij. ff. de noua. & formam denunciationis,de qua loquitur,& tres quæstiones circa illam.Item casus, quibus procurator in rem suam tenetur defendere constituentē vide not.ff.de procurat.si in rem. & sunt duo, vt ibi patet. & in l. præ,in fi.s.quādo habet causam lucratiuam, vel in fraudem agere volentium datus est.

b Desunt.¶Et ibi super princip.§.dedi remissionē ad not.in l.Plautius.ff.de procu,quomodo etiam ex parte rei dari potest procurator in rem suam,& an inuito actore,vide quod plenè not.eo. tit. l.si actor.Item quando fieri debeat cessio tutori,fideiussori,vel alteri soluenti pro altero obligato,no.plenè ff.de sol.Modestinus. & de fideius.vt fideiussor.&C.e.ti,de fideius.l.mādati.Item quare cessio nominis debitoris fit ipso inuito.C.de hær,vel act.ven.l.iij. delegatio verò non.C.de nouat.l.j. no,in præ.l.iij,quia delegatio fit per nouationem:nouatio per stipulationem,quæ ꝯsensum requirit.ff.de verb.ob.l.j. Hostien.tamen in summa tit.de fideiusso. sub rubricella,de delegationibus,dicit quòd licet nouatio requirat consensum,per hoc non ꝯcluditur.idē de delegatione.Negari non potest,quin lex prima de noua.C.differentiam faciat inter delegationem & cessionem: & expressè dicit in delegatione requiri consensum debitoris.Item gl.j.ibi tenet quod non cogitur cōsentire.Item,vt ibi dicit Cyn.Pet.suus fatetur id verum de rigore iuris:licet de æquitate dicat contrarium,& tamen illam æquitatē approbare,vbi non posset aliter consuli creditori illā petenti:sed cùm debitore inuito possit fieri cessio , vt ibi: ad quid cogeretur debitor consentire delegationi,cùm lex priuilegii est,vt ipse delegari non possit,nisi consentiat,Adde quid si frater minor prætē dens habere annuos reditus à B.illos vendit &cessit P.ipso B.præsente,consentiente,& sciente,vel scire debente, quòd non tenebatur:an P.possit agere cōtra ipsum B. effectualiter:Vide Roma. consi.lxxxvij.& ibi de materia ces.& consi.præcedenti.

SVMMARIVM.

¶De formis instrumentorum super cessionibus actionum.

1 *Forma instrumēti faciendi in casu,quo quis cedit alteri iura,& actiones ex causa venditionis.*
2 *Cessio licet præsumatur simulata,nisi causa,siue titulus in instrumento apponatur:sufficit tamen precium apponi.*
Precium expressum satis explicat emptionem.
3 *Donans vel cedens actionem si in instrumento dicat,*
Facio te procuratorem meum,quomodo debeat intelligi.
4 *Forma instrumenti faciendi, quando fit cessio alicuius quantitatis, vel residui.*
5 *Vnus ex condebitoribus si cogatur satisfacere creditori:tunc creditor tenetur soluenti cedere actiones contra vnum ex condebitoribus, cum instrumenti forma debita.*
6 *Instrumentum quomodo confici debeat, vbi fit cessio ex titulo donationis contra plures debitores.*
7 *Iura ex iure cesso habita,si cedantur,qua forma instrumentum conficiatur.*
8 *Instrumentum conficiendum,vbi vnus nomine alterius stipulatur,& isti alteri cessione facta directò vult agere.*
8 *Cedit aliquando quis ius quod habet in re ex hypotheca,vel obligatione.*
10 *Cedens alicui actiones quas habet contra aliquem,potest nihilominus exigere, antequam litem fuerit ille alius contestatus.*

2.§.Consequenter vtile est aliquas instrumentorum formas super cessionibus
1 tradere.† ¶Primò ergo si quis cedit alteri iura &actiones ex causa venditionis,sic instrumentum conficietur:
a FORMA [a]. A.dedit,cessit transtulit&mandauit ex causa venditio
b nis,B.pro se suisq; heredibus recipienti [b],&ementi omnia iura & actiones reales & personales,vtiles & directas, quæ vel quas habet, vel habere poterat aduersus C. & D. & quemlibet eorum in solidum,eorumque hæredes: & in ipsorum bonis nomine & occasione debiti centum librar.Turonen.quas dicti C. & D. prædicto A. ex causa mutui dare ac soluere tenebantur : vt patet in instrumento manu talis notarii scripto, quod instrumentum dicto B.tradidit & dedit ibidem,& in præsenti constituens eum procuratorem in rem suam,& ponens ipsum in locum suum , ita quòd deinceps suo nomine actionibus vtilibus & directis possit aduersus dictos C.& D.ac quemlibet eorum in solidum, & eorum hæredes, & in ipsorum bonis nomine & occasione dicti debiti agere,expe

ADDITIONES.

a FORMA.¶Ista forma,&sex sequentes fuerunt Rolandi.eodem ordine,quo hîc scribuntur positæ per eum in princ.iiij.par.
b Recipienti.¶Petrus de Ceruotis disputauit,an valeat cessio facta absenti nullo pro illo recipiente:puta vocato notario & testibus cedens dicit quòd omnia iura & actiones,quæ habet contra Martinum,cedit Titio absenti,&cedit ex tali causa.& incipit quæstio Titius cessit.Quòd valeat,allegat quòd absens instituitur,ei legatur, donatur causa mortis, procurator constituitur, & similia. Et iura sunt not.Inducit etiam gl.ff.de procurat.in causæ.§.fi.quæ incipit,sed qualiter.vbi videtur expressum quòd valeat. Tenuit cōtrarium dicēs gl.illam malè dicere: nisi intelligatur posse fieri cessionem inter absentes,per nuncium tātum, vel per epistolam: vt ff.de contrah.emp.l.j.§.fi.sit patens ratio: quia cùm cessionem ex causa,vel titulo fieri oporteat:vt hic infrà sequitur.& titulus aliqs fieri non possit inter absentes,nisi per nuncium vel epistolam:licet per procuratorem fieri possit, patet cessionem factam absenti non valere nemine recipiente : vt sic detur pro regula , quòd vbi de dominio, vel iure aliquo transferendo inter viuos tractatur,siue sit in re,siue in actione,non possit inter absentes fieri,nisi per nuncium,vel per epistolam.Nec obstat, quòd possessionis bonorum agnitio fit nomine absentis. Cui est duplex responsio: quia agnitio est actus vnius tantum personę:sed in cessione,sicut & in contractibus,requiruntur duæ personæ.Item licet fiat agnitio per præsentem non procuratorem pro absente, possessio tamen vel dominium absenti per hoc non acquiritur nisi ex quo ratificauerit.ff.de bon.pos.l.iij.§.acquirere.& ff.rem rat.ha.l. is q. & l.pen.Fateor etiam,quòd sicut soluendo liberare possem inuitum:sic & fortius absentem.ff.de neg.gest.soluendo.ff.de sol. solutionem.& l. si pro me.& l. soluere. Adde vt per Bartol. & Alexand.in apostilla.in d.l.in causæ.§.fi.Scias tamen quòd Rom.consil.cclxxxv.consuluit valere donationem factam absenti,licet nūcius vel epistola non interuenerit:dūmodo ad noticiam donatarii aliter peruenerit. de don.vide omnino ibi ad hāc additionem,

re,experiri,excipere,replicare,consequi,& se tueri,petereque illud,sortem quoque pœnas,damna, expensas, interesse ac bona obligata:omnia etiam & singula facere: quemadmodum & quæ ipse poterat:paciscens etiam atque conueniens, quòd nulli alij hactenus cessit iura prædicta:quodque tempore huius contract⁹ verè creditor erat debiti prætaxati: necnon promittens solenni stipulatione dicto B.prædictam cessionem,omnia & singula s̃.& j.scripta,grata,& rata,firma habere & tenere: nec contra facere, vel venire aliqua ratione vel causa,de iure,vel de facto:& prædicta iura & actiones legitimè sibi defendere &auctorizare& expedire.Si verò apparuerit ipsum hactenus alteri dicta iura cessisse, aut creditorem dicti debiti huius contractus tempore non fuisse vel si non defenderit,vt dictum est:& omnia& singula in hoc cõtractu contenta non obseruauerit, aut in aliquo contrauenerit, promisit eidem & dare duplum quantitatis ipsius pecuniæ, pœnę nomine stipulatione in singulis capitulis huius contractus in solidum promissæ:qua soluta,vel nõ,omnia,& singula j.& s̃.scripta firma perdurent.Item restituere,& reficere sibi omnia & singula damna,expensas,ac interesse litis & extr.obligando pro his omnibus & singulis firmiter obseruandis omnia bona sua.Pro precio autem & nomine precij eiusdem cessionis ipsis iuribus & actionibus primò cessis, confessus & contentus fuit dictus A.se ab ipso B.habuisse ac recepisse centum libras Turonen.exceptioni sibi non dati,& non soluti precij,doli sine causa,& in factum actioni,omnique alij auxilio omnino renuncians.Hæc forma probatur C.de procur.quia te absente.ff.de iureiur.iusiurandum qđ.
2 in fi.C.de noua.l.3.†¶Et no.quòd licet cessio præsumatur simulata,nisi causa siue titulus in instrumento contineatur:vt s̃.§.proxi.ver.si verò.ibi,item secundum Goffr.tamen sufficit ibi dicere pro tanto precio,nullo alio titulo expresso.Nam ex quo de precio fit mentio,satis resultat quòd sit emptio:vt C.de prædiis cur.
a non alie.l.fi.lib.x.& arg.C.mandati.l.fi.§.sed cùm hi.ibi[a]: actionũ habita.& l.pen.§.j.in fi.ff.de præscrip.verb.naturalis.§.j.Arg. contrà,quòd non teneat cessio:quia videtur facta esse sine causa.ff.de transac.cùm hi.§.in causa.ff.de doli exceptio.l.ij.§.si quis sine cau
b sa.ff.de probatio.cùm de indebito.§.fi.[b]Et nota,quòd s̃.in forma is cui fit cessio ex causa emptionis,vel donationis, nihilominus constituitur procurator velut in rem suam.Et probatur hoc ff.famil.ercisc.planè.prope finem.& C.de actio. & ob. si in solutum, veruntamen hoc necesse non est dicere: quia eo saluo,quòd actio ceditur,vel mandatur,vel interuenit aliquis de casibus,q habentur C.de actio.& ob.l.ij.factus est procur. vt in rem suam: vt
3 ff.de procur.si actor.& ff.manda.si procuratorem.§.fi.†¶Sed qd sit is,qui donat,vel cedit,dicit:Et facio te procuratorem meũ? Et videtur quòd facit eum simplicem procura.& non vt in rem suã quia ipse adhuc remanet dominu actionis directæ:vt C.de hære. vel actio.vendi.emptor.ar.contrà,quòd etiam intelligatur fact⁹, vt in rem suam:quia simpliciter dicendo procu. intelligitur in rẽ suam:vt ff.de oper.no.nuncia.l.j.§.fi.& hoc videtur verius ex his,
4 quæ in prædi,ver.dicta sunt.†¶ Si verò fit cessio in aliqua quantitate,quæ sit residuum dicti debiti: sic instrumentum cõficietur,

FORMA.A.ex causa venditionis dedit & cessit B.pro se suisq; hæredibus recipienti omnia iura & actiones, quæ vel quas habebat,vel habere poterat aduersus C.eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine& occasione debiti xxv.libra.Turonen.quas ab ipso.C.habere debebat pro residuo & complemento debiti centũ librarum:in quibus idem C.erat dicto A.ex causa precij cuiusdã quantitatis lanæ,vel pannorum obligatus:vt patet in instrumento manu talis notarij scripto.Quod quidem instrumentum ei tradidit ibidem in præsenti:constituens eum procuratorem in rem suam,& ponens ipsum in locum suum:ita quòd deinceps suo nomine, actionibus vtilibus, & directis, possit aduersus dictum C. eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione dictæ quantitatis pro residuo dicti debiti agere,experiri,excipere,replicare,consequi & se tueri:omnia quoque & singula facere, quæ ipsemet facere poterat: promittens prdictam cessionem omnia & singula in hoc contractu contenta grata, rata & firma habere & tenere,nec cõtrà facere,vel venire,sub pœna dupli dictæ quãtitatis pecuniæ stipulatione promissa, ac refectione damnorum & expensarum litis & extra: & obligatione omnium bonorum suorum.Qua pœna soluta,vel non,rata remaneant omnia & singula s̃.& j.scripta.Pro precio autem & nomine precij ipsius cessionis post ipsam actionem cessam,confessus & cõtentus fuit dictus A.se habuisse à dicto B.& recepisse xxv.libras Turonen. exceptioni sibi non dati,& non soluti precij, omnino renuncians.
5 †¶Cæterùm si vnus ex condebitoribus cogitur satisfacere creditori secundum leges.C.de fideiuss.l.liberum.& l.reos.& l.generaliter.& Inst.de fideiuss.creditor tenetur cedere soluenti actiões contra vnum ex condebitoribus: super quo sic instrumentum
c conficietur[c]:

¶FORMA.dedit,cessit,transtulit, atque mãdauit B.pro se suisque hæredibus recipienti omnia iura & actiones reales, & personales,vtiles,& directas, quæ vel quas habebat, vel habere poterat aduersus. C. eiusque hæredes: & in ipsius bonis nomine & occasione debiti 30.librar.quas dictus C.in solidum cum dicto B. & D.eidem A.dare & soluere tenebantur ex causa mutui:vt patet in instrumento manu talis notarij scripto: & quodam præcepto talis iudicis scripto manu talis notarij.Item nomine & occasione quantitatis quinque librar. tenetur pro damnis, expensis, ac interesse dicti debiti, currentibus à termino debiti, vsque nunc: quod instrumentum & præceptum sibi tradidit ibidem, & in præsenti constituens eum procuratorem in rem suam, &c. vt s̃. in præ.vsque,nomine & occasione. iunge, prædictarum quantitatum agere experiri,&c.vt ibidem.vel sicut in primo,vsque pro precio autem.vbi sic dices:Quam si quidem cessionem ipse A.eidem B.fecit,vt dictum est,ex eo quod cùm ipse B.esset vnà cum dicto C.&B.ad dictum debitum in solidum obligatus: & propterea à dicto creditore ad solutionem coactus: idem B.dicta cessione facta,dedit & soluit ipsi A.35.lib.Turonen.prout ipse A.confessus & contentus fuit:exceptioni sibi non datæ, & non solutæ omnino quantitati renuncians.Hæc forma probatur C. de fideiusso.auth.præsente.& l.cùm alter.ff.eod.ti.vt fideiussor.& l. si fi
6 deiussoribus.& in his quæ not.C.de duo.reis.l.j.†¶Si verò cessio fiat ex

ADDITIONES.

a Ibi.¶Pecuniis acceptis & venditione.
b §.fi.¶Soluta sunt hæc contraria per superius dicta.
c Conficietur.¶Disputauit Albe.Odoff.quæstionẽ,& incipit,Creditor quidam,de duobus correis,pone A.& B.quorũ alter,pone A.conuentus à creditore,opposuit exceptiões doli,simulatiõis & pecuniæ nõ numeratæ:lite pendente,B.correus soluit creditori,& habuit iura cessa ꝯtra A.quẽ postea capi fecit vigore statuti hoc permittentis obligato ꝓ alio,q soluit: quærebat an capi debuerit,& an debeat relaxari.Soluendo tenuit, ꝙ si certum est exceptiones oppositas ꝑ correum ꝯ creditorẽ: vel ipsius instrumẽtũ veras esse,nõ debuit detineri,& debuit relaxari.Nã si B ꝯ A.ageret mãdati vł negotiorũ gestorũ,replicaret ꝙ omisit exceptiones perẽptorias ꝑdictas,doli,ñ numeratę pecunię,vł simulatiõis, ff.mand.si procuratorem.§.si ignorantes.& l.idemq;. §.gñaliter. & l.si fideiussor.in prin.ff.de fideiuss.exceptione.Fortius ergo debuit repelli, vbi petebatur detentio personæ ꝑꝑ maius grauamen & opprobrium.de elec.vbi periculum.cum concor.li.vj. Si autem certũ est iudici illas exceptiões frustratorias, sicut de iure cõmuni haberet B.contra A.actiones prædictas mãdati,& negociorum gestorum:sic ex statuto habuit ius detentionis.Nõ enim debuit mẽdaces exceptiões opponere,sed bonã fidẽ agnoscere. & sic solutũ repetere potest,secundum legis municipalis formã ar.ff.de administ.tutorũ.quoties.ff.man.si fideiuss.§.quædã.Si verò de exceptione dubitať,dicit in hoc dubio A.non debuisse detineri, & detentum debere relaxari. licet enim fideiussor sponte soluens,cùm debitum est liquidum,habeat regressum cõtra reũ: vbi tamen non est liquidum,non habet regressum,nisi per sentẽtiam soluat.ff.manda. l.Lucius.& C.man.si pro ea. sicut nec emptor agit de euictione,vbi res non euincitur per iudicis sentẽtiã, nec sufficit sententia arbitri.ff.de euict.si dictum.§. si cõpromissero.putat tamen cautionem ab eo exigendã de se reponẽdo ĩ statum,quo erat,si exceptiones reprobari contingat.ar.ff.de iudi.in omnibus.qui satisda.cogan. l.inter oẽs.sicut cũ res est in obligatione ex causa,cauetur de ea non baratanda.ar.ff.de petitio.hæredi.diuus.ff.de officio præ.l.senatusconsulto.in fine.Interserit prędicta procedere,etiamsi statutum de fideiussore loqueretur. Nã duo correi videntur vicissim fideiubere,quatenus pecunia ad se non peruenerit:vt in authen.de duobus reis.collatione 7.ff.de ĩ rem verso.si pro pte.in fi.ff.ad Maced.l.sed Iulianus.§.j. In illa igitur parte,quæ ad eũ non peruenit,censeť fideiussor.Adde,quòd non inconguè potest poni illa quæstio,sup qua ꝯsuluit Ab.con. lx.li.1.an ille,qui fuit fideiussor pro carcerato, si postea creditor efficiatur rebellis ecclesiæ & excommunicatus,possit soluere: ñ obstante, quòd principalis debitor eũ admoneat de exceptionibus competentibus?& cõcludit quòd soluere pt:maximè si post rebellionẽ ille fideiussor promiserit illi rebelli soluere:ꝑ textum in l.quæsitum.ff.manda.vbi dicitur, quòd fideiussor ex simplici pacto potest soluere vsuras: licet possit opponere exceptionem stipulationis:quia non tenetur cum suo pudore alteri consulere Idem etiam dicit esse,cùm fideiussor non potest opponere exceptionem sine magno rerum suarum periculo.

sio fiat ex titulo donationis contra plures debitores, scilicet, contra vnumquenque pro suo debito, sic instrumentum conficietur:

¶FORMA. A. ex causa donationis purè, liberè, simpliciter ac irreuocabiliter dedit, cessit, transtulit, & mandauit B, pro se suisq; &c. vt in præcedenti forma vsque, occasione debiti, iunge, x. lib. Turonen. quas ipse C. dicto A. ex causa præcij talium pannorum dare & soluere tenebatur, vt patet in instrumento manu mei ĩ, scripti notarij scripto. Item aduersus D. eiusq; hæredes, & in eis bonis nomine & occasione debiti octo libr. Turonen. quas ipse D. dicto A. ex causa mutui dare ac soluere, &c. vt s. in prima forma, vsque aduersus dictos. hoc saluo, quòd vbi dicitur ibi, quod instrumentum dicto B. dicas, quæ instrumenta ei postea iungas: s. aduersus vnumquenque eorum eiusq; hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione sui debiti agere, experiri, excipere, replicare, psequi, & se tueri petere, quòd ab vnoquoq; debitum ad se promissum: sortem quoq; &c. vt ibi. vsque, paciscẽs etiam atque postea iunge, promittẽs solenni stipulatione dicto B, prædictam cessionem, donationem, & omnia & singula s. scripta, &c. vt ibi vsque. vel de facto. postea iunge: ipsam donationem, nulla causa vel ingratitudine reuocare, sub pœna dupli dictarum quantitatum stipulatione promissa, &c. vt s. in secunda forma vsque ꝑ precio, &c. † ¶Porrò si iura ex iure cesso habita cedantur, instrumentum sic conficietur.

7 ¶FORMA. A. dedit, &c. vt s. in primo instrumento. vsque, habere poterat, iunge ex iure sibi cesso à P. vt patet in instrumento ipsius cessiõis manu talis notarij scripto aduersus C. eiusque hæredes, & in ipsius bona, nomine & occasione debiti, 30. librar. Turon. quas dictus C. dicto P. dare & soluere, &c. vt ibidem vsque, talis notarij: iunge, quæ instrumenta ipse A. dicto B tradidit & dedit ibidem, & in præsenti, &c. vt s. in primo vel in secundo instrumento. † ¶Si autem B. nomine alterius: puta C. stipuletur, non

8 aget C. directò, nisi demùm facta sibi cessione à B, de qua cessiõe sic instrumentum conficietur.

FORMA. Cùm A. ad debitum & in debito xx. libra. Turonen. ex causa precij cuiusdam quantitatis bladi se obligasset B. stipulanti & recipienti vice & nomine C. vt patet in instrumento manu talis notarij scripto, idem B. dedit, cessit, transtulit, mandauit C. ꝓ dicto pro se suisq; hæredibus, &c. vt s. in prima forma vsque, directas. iunge, sibi acquisitas, vel ad se spectantes: aut, vel quę habebat vel habere poterat ex stipulatione prędicta à se nomine ipsius C. facta contra dictum A. eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione dicti debiti constituens eum procuratorem in rem, &c. vt s. in secunda forma, vsque ibi: pro precio autem, &c. De precio autem aut de causa non est mentio alia facienda: cùm sufficiat, quæ in principio ponitur instrumenti. Instit. de

9 inutili. stipulatio, §. alteri. ¶Verum † quandoque cedit quis alteri ius, quod ipse habet in re ex hypotheca vel obligatione. Verbi gratia, C. habens plures creditores, vnum altero tempore potiorem, quibus omnibus omnia bona sua pro ipsis creditis obligauerat: ex ipsis bonis obligatis vendidit B. vnam domum conueniens cum eo, vt de pretio satisfaceret suis creditoribus, vnicuiq; videlicet, prout tempore prior erat, vel esset. Ipse verò B. satisfaciens priori creditori, puta A. cessionem ab eo recepit de illo iure, quod habebat in re vendita ex causa obligationis sibi factę de ipsa re occasione crediti sui: vt sicut ipse A. cæteris præferebatur creditoribus, & eos poterat excludere: ita hoc possit B. loco eius quæ cessio sic scribetur.

FORMA. A. dedit, &c. vt s. prima forma: vsque, aduersus C. hoc saluo, quòd non dicatur ex causa venditionis. post iunge, eiusq; hæredes: & in ipsius bonis, & specialiter in tali domo sita in tali loco, intra tales confines: quam dictus C. dicto B. vendidit: prout dicitur contineri in instrumento manu talis notarij scripto, nomine & occasione obligationis & hypothecæ ad se spectantis, specialiter in dicta domo, & generaliter in omnibus bonis dicti C. sibi obligatis pro debito, & ex causa debiti centum librar. Turonen. quas dictus C. dicto E. dare & soluere tenebatur: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto. quod si quidem instrumentum dictus A. ipsi B. tradidit, & dedit ibidem, &c. vt s. in prima forma: vsque, directis possit. post iunge, suo nomine loco eiusdem A. dictam domum defendere iure obligationis & hypothecæ prædictæ contra omnes creditores dicti E. si qui apparerent, & non vt possit aduersus ipsum C. vel eius hæredes pro exactione ipsius debiti agere: nisi in casu euictionis si sequeretur de re ipsa, vel de parte pro rata. & hoc fecit dictus A. quia statim propter ipsam actionem cessam idem B. præsente & mandan e, & his omnibus consentiente prædicto C. dedit & soluit ipsi A. centum lib. Turonem. pro precio dictæ domus: put ipse A. confessus & contentus fuit tantam esse quantitatem, pro mittens stipulatione solenni ipsi B. prædictam cessionem, &c. vt

10 s. in secunda forma: vsque, pro pretio. † ¶Et nota, quòd si cessi tibi actiones, quas habeo contra P. potero nihilominus ab eo exigere, antequam tu litem cum eo fueris contestatus, vel priusquam ab eo aliquid ex debito acceperis: vel priusquam id debitori denunciaueris. quod dic, & de forma huius denunciationis, vt s. de procura. §. sequitur videre. ad finem. Et nota cautelam, vt ĩ. eodem §. ver. in summa. 2. ¶De beneficio autem cedendarum actionum, not. ĩ. de conclu. & renun. versi. postremò. & sequen.

ADDITIONES NOVAE.

§ De ista cessione vide do. Bal. in toto tit. C. de actio. & oblig.

§ Qualiter cõcipiatur libellus Iac. Bu, Bal. & Bar. ponunt in l. qui stipendia. C. de procurato. & Bar. in l. j. C. de ac. & oblig. plenè dicit de hoc & Bar. ibi. Bar. etiam in l. si duo rei. de solutio.

§ Quæ differentia sit intercedere & mandare. not. in l. cum fundus. §. cum seruum tuum. ff. si cert. petat. & not. in l. j. C. de action. & obligat.

§ Nota qui vbi petitur fieri cessio alicuius iuris nullo præcedente contractu, potest peti officio iudicis, vt l. in fraudem. §. qui pro alio. ff. de iu. fisc. Dynus in l. modestinus. ff. de solutio. Cynus in l. si fideiussoribus. de fideiusso.

§ Nota quòd nemo intelligit cedere actionem ꝯ seipsum, arg. l. si peculium. §. sicut. eo. ti. & insti. de leg. §. peculium autem. ff. de peculio. lege. Bal. in l. 2 C. an seruus ex suo facto. & sic statutum nunquam interpretatur contra rem pub. in eo quod potest tangere alios, vt ibi Bal. secun. Iac. de Are.

§ Quid si cessi alicui actionem quam habebam contra aliquem occasione alicuius rei, & illa res postea peruenit ad me. an cessionarius vigore illius cessionis poterit agere contra me. Bal. in l. j. ff. de ope. no. nunc. & l. si culpa. de rei vendic. & l. emptor. de hære. vel acti. vendi.

§ Statuto cauetur ꝙ creditor possit facere detrudi in carcerem debitorem suum, an ille qui habet actionem cessam possit hoc facere, & sic an cessionarius dicatur creditor. Iaco. Butr. in l. plane. famil. ercisc. & l. 2. ff. si cer. peta. vide ĩ. ad fin. huius titul. vers. si statutum. & si dicas ꝙ non per illam gl. fac. quod no. per gl. in l. j. C. de re. cred. & l. j. C. de actio. & obli. per docto. nam actionis vtilis & directę est eadem substantia. l. actio. ff. de neg. gest. de hac materia no. Ioan. And, in specu. de cessi. actio. in prin. Vide in quadã quęstione quam disputauit dom. Alber. de Guidolctis. sub domino Bal. & Bal. in l. per diuersas. C. mandati. & in l. si sic. de lega. 1. fac. Bal. in l. si post. solu. mat.

§ Statuto cauetur ꝙ ex quolibet contractu ex quo transfertur dominium soluatur gabella, an de cessione soluetur, Iaco. Butr. vbi s. & l. si quis rem suam. de procu.

§ Si cessio est vni facta, an possit alij fieri? Bart. in l. non quocunque. §. qui grauem, de leg. 1. Bal. in l. j. C. de actio. & oblig. distinguit. & in l. si qui duos. §. si is qui. de leg. 2. dic quòd non, in c. trãslatus. de consti.

§ In l. j. de actio. & oblig. Bal. quærit, an mandatum in rem suam reuocetur tacitè per mortem mandantis: dicit quòd non, in l. illam. de donat. ratio est quia procurator est mixtus minister, idest cõmodum sentiens, quæ procuratio est istius naturæ, quia hinc inde transit ad hæredes, l. pecuniæ, de alimen. leg.

§ An procurator in rem suam teneatur ante litem contestatam facere fidem de instrumento procuræ. Iac. But. disputando dixit quòd sic si intentat directas nomine domini: alias secus. hoc probat Bar. hic. & hoc est verum nisi agẽs directis esset ille ad quem principaliter negotium pertineret. nam tunc habens directas cogitur habere ratum. l. idemque. §. si cui. mandati.

§ Item statuto cauetur quòd non teneat processus procuratoris nisi mandato producto: an intelligetur de procuratore in rem suam. & dicit quòd non, quia iste non est propriè procurator, & statutum loquitur de procuratore in quo cadat vera diffinitio ꝓcuratoris, cum sit contra ius commune: ideo arctari debet ad strictam verborum significationem.

§ An post cessionem iura directa sint elisa creditori. dic aut cessio fit ex necessitate, & sunt elisa, & debitor non liberatur soluendo habenti directas, vt l. fina. de transf. aut est voluntaria, & tunc secus, & soluens liberatur etiã sciens, nisi in trib. casib. notatis in l. 3. C. de nouati. & ideo doctores qui addunt quartum casum in l. 3. prædicta, nesciunt quid dicant. quod no. secundum Bal. Necessaria ergo, cessio propter auctoritatem iuris magis afficit directas quàm voluntaria.

§ An cessio possit fieri absenti recipienti nomine alterius gloss. in l. in causæ. §. fin. de procur. Bal. & ĩ. eo. not. vide Bal. in l. si cum emptore

emptore.ff.de pac.& in l.per diuersas.C.man.

In l.in solutione.de actio.& oblig.Bal.dicit quòd cessiones nõ sunt stricti iuris, immò extenduntur ad suas consequentias: & intelligitur hic de competitura hypotheca tempore cessionis: secus si postea incipit competere ex noua conuentione. l.hærede. mandati.& in l.si à creditore.in tex.ibi vendica.& sic hypotheca dicitur vendicatio.l.si fundus. §.in vendicatione. de pigno.& & ideo possessor est interrogãdus an possideat.& eadem est pœna mãdati, vt in auth.de trien.& sem. §.penul.ibi distrahere No. quòd sicut cessa personali.videtur cessa hypothecaria: ita quicquid eam sequitur etiam ius distrahendi: idem ergo videtur de pacto ingrediendi propria authoritate, de quo statim j.

Item not.creditorem posse distrahere res obligatas quas non possidet, secundum Nicol.mata.fac.l.actio si conuenerit.de pignor.

Si nomen datum sit pignori, an pignora intelligantur data pignori: & glo. respondet quòd sic, quia qui habet principalem, & habet accessorium.Bal.vbi.s.

Bar.in l.filium.§.si quis.de lega.praest.quòd si quis cessit qui cedere non poterat vel alias cessio est inutilis ꝙ cedens non cadit à iure suo.fac.l.non putauit.§.non quæuis.de cont.tab.& l.continuè.§.amplius.de verb.oblig.

Si statutum imponit pœnam cedenti iura magnati, si quis fecerit cessionem magnati, licet non valeat dummodo prima facie habeat figuram cessionis, debet puniri.Bal.in l.quid ergo.§.cum autem.de his qui no.infa.fac.l.si quis.ff.de fal.

An officium iudicis possit cedi, no.in l.j.§.an vsufruc.de operis no.nunci.per Bar.hoc allegat Bal. in l.si minor, in prin.de minoribus.

An pactum quod habet creditor ingrediẽdi fundum propria authoritate, possit cedi: no. vbi.s.& dicit Bar.ꝙ sic.s.in dicto.§. an vsufructuarius.fac.Bal.in l.in solutione.C.de act.& oblig.& vide s.vers.in lege in solutionem.

Quot modis præsumitur cessio simulata, Bar.in l.post contractum.de donati.

An ex simulato instrumento transferatur dominium.Iac. Butri.in l.ex initio.C.de falso.dicit quòd nõ multo minus quàm ex falso.quia in falso putat & habet animum contrahens vt valeat, sed in simulato sit ipsum non esse verum, nec habet animum trãsferendi, nec id agunt contrahentes: vnde non transfertur, ar.l.si. C.de non nume.pec.

Nota quòd ius fideicommissi non potest cedi. l. si mulier. §.si ex asse.de iure dot.& l.scimus.ad Trebel. Barto.in l.restituta.& l. qui ita.ff.eo.

Iaco.de bel.in auth.de æqua.dot.§.1.dicit quòd cessio facta cũ confessione pretij non valet nisi probetur pretium numeratum & datum.l.per diuersas.cum l.sequenti.C.mandati.tu dic quòd si opponatur exceptio simulatiõis, probari oportet pretium numeratum.Iac.butri.& Cynus in dicta l.per diuersas.Bal. in l. deo nobis.C.de episc.& cle.facit mentionem de opinione Iac.de bel.& facit concordes dictum Iacob.& generalem consuetudinem, intelligendo quando vera vnius partis numeratio apparet, & alterius partis confessio: sed vbi apparet in totum confessio, ibi non præsumitur simulatio. ratio differentiæ est, quia in primo casu est quædam deformitas, in secundo casu nulla est deformitas: tamen dicit ipse quòd Bar.in materia cessionum sequitur Iaco.butri.& sic consuluit Bar.

An solutio facta cedenti noceat cessionario, Bar. in l. facta §. si hæres ad trebel.& dicit ꝙ sic, si directa remanet, alias non, vt ibi.

Nota quòd simulatio probatur per testes, no.l.illicitas. §.veritas.de off.præsi.& debet declarari modus simulationis, si petatur. Bal.in l.ab Anastasio. C.mandati.

Nota quòd causa cessionis debet in principio instrumenti poni.hoc prob.per l.qui stipendia.C.de procur.& no.in l.i.C. ne lic.poten.

Nota ꝙ in bonis quæsitis post cessionem præfertur creditor qui contraxit post cessionem factam, creditori qui ante contraxerat.no.Cynus in l.ex contractu.C.de bonis auctor.iud.possi.

Cessione facta si cedens agit contra debitorem, an debitor poterit opponere, tu non potes me conuenire, quia alij cessisti. no. in l.aut facta.ad Trebel.per Iac.& Bart.

An in illis casibus in quibus potest conuinci quis vt agat liberetur cedendo actionem, no.in l.ii.§.idem Labeo.ff.ad leg.Rhod. de iactu.Bar.in l.si sic legatum.§.si quis ita.de leg.j.

An beneficium restitutiõis in integrum possit cedi per minorem, no.in l.quòd si minor.in princ.de minor.& l. si ex pluribus. ff.de admin.tutor.

An minor possit cedere actionem sine authoritate tutoris, siue decreto iudicis, no.in l.Modestinus.de solutio. l.pupillo.e.tit. & l.potest pupil.de autho.tuto.& ibi Albri.& l.nouare.de nouati.& l.j.§.fuit quæsitum.ad Trebel.& l.si sic §.si quis.de leg.j.

An valeat cessio facta per minorem contra suum debitorem? Dic si debet recipere tantum pecuniam, valere, si rem tantum, non valere.Bar.in l.si sic legatum.§.si quis.de leg.j.

An exul possit cedere maximè necessario.Bal.quòd sic per gl. in l.in causæ.§.si ex parte.de procu.

An actio iniuriarũ possit cedi, Bar.in l.iniuriarum actio.§. in bonis.ff.de iniur.

An simplici procuratori possit fieri cessio, Bar.quòd sic in l.restituta.ad Trebel.

Pone aliquis cedit iura omnia & actiones quæ & quas habet vt hæres, an ex ista cessione transibit in cessionarium instãtia cœpta de nouo per hæredem.Bar.quòd non in l.cum hæres.ad Trebel.

Aliquis stipulatur alteri in casu quo potest, an quæratur actio sine cessione, & qui sunt illi casus.Bart.in l.stipulatio ista. §. eum qui.de verbo.oblig.

Nota ꝙ quis est creditor ex plurib.causis, & aliquis offerat sibi vnum ex creditis, & petat sibi fieri cessionem, ꝙ non debet fieri cessio nisi soluat omnia credita.no.in l.ij.de fideiuss.C.& ibi Cynus.nam ista cessio fit virtute illius regulæ, quod tibi non nocet, & mihi prodest, facilè concedendum est.fiet ergo cessio sine præiudicio iurium suorum.Item fieret si emptor contra quem ageret dominus occasione rei emptæ ab emphyteota peteret sibi cedi à domino contra emphyteotam. nam fieret sibi cessio sine præiudicio iurium suorum, cum cessio fiat ex æquitate.

De confessione quam facit cedens debitori, an noceat cessionario, Io.Andr.in Spec.de cession.act.post princi.& Bar.in l. facta.ad Trebel.Bal.in l.j.C.de actio.& oblig.idem Bal.& Angel. in l.si cum emptore.de pac.Albric.in l.fin.C.de procu.

De exceptione cedendarum actionum, no.Bar.ff.de fideiusso. l.si stipulatus.§.si ex duobus.& no.in l.ij.C.de fideiussor. Nicola. mata.in l.pig.eo.ti.

An pactum factum cum cedẽte obstet cessionario, no.in l.cum emptio, de pac.per Bar.in l.factum. ff.ad Treb.Iac.de Are.in l.j.§. j.eo.ti.& in l.fina.ff.de transf.Io.An.in Spe.de cessi.actio.post princi.Bald.in l.j.C.de action.& obligat.& per eundem & Ang.in l.si cum emptore.de pac.facit Bartol.in l.j.C.quando prouoc.no est necess.

An exceptio banni quæ obstat cedẽti, obstet cessionario, Bar.in l. doli. de nouat.& Dyn.in c.si quis in ius.de reg.iur.lib.vj.& ibi de exceptio.excõicationis & compen.Io. And.in c. 1. de iure patr. Bal.ff.solu.mat.l.si mulier.

An cessio actionum possit fieri procuratori.no.in l.apud Iulianum.§.vtrum.ff.ad treb.& l.restituta.eo.ti.

An cessio possit fieri inter absentes, gl.quòd sic in l.in causæ.§. si ex parte.de procu.Bal.ibi.sic dicit ista gl.male dicit, quia quoties est fienda cessio etiam ex necessitate, si hoc præsupponatur, secũdum opi.gl.Si tamen absentia impedit cessionem, tunc etiam sine cessione transfertur, no.gl.in l.damni.§.fi. de damn.infe.Item quod dicit cessionem fieri inter absentes sicut constitutionem procuratoris in rem suam, male dicit: & quidam non intelligentes abutuntur his.Debetis ergo scribere quòd aliud est esse procuratorem in rem suam, quia hoc repræsentat exercitiũ directarum actionum: & aliud esse cessionarium simpliciter sumptũ, quia hoc repræsentat exercitium vtilium. Dic ergo ꝙ procurator in rem suam absens constitui potest, sed cessio fieri non potest. Io. Andr.in spec.de cessio.actio.§.consequen.Bal.C.de actio.& obli.l.i. & in l.per diuersas.C.mand.idem in l.qui stipendia.de procur.& Angel.in l. si quis de procu.

An ille qui habet solum vtiles actiones cedendo eas nullæ remaneant penes eum, glos.in l.ex asse.ad Trebel, videtur dicere ꝙ nullæ remaneant apud ipsum, facit l.emptor. C.de hær.vel actio. vendi.in fine gl.sed contra hoc facit l.3.ff.pro socio.l.quis ergo casus.ff.de pecul.quia si actiones vtiles inhærent ossibus sicut directæ, ergo facta cessione non possunt prorsus diuelli à cedente ipse vtiles, sicut nec directæ non obst.dicta gl.in l.ex asse.quia loquitur in vniuersitate actionum & in actione reali seu mixta: secus ergo in mera personali actione, vbi non possunt actiones auelli, vt dicta l.3.cum sim.Cynus in dicta l.emptor.Dynus in dicta l.Modestinus.de solution.Bal.in l.j.C.de actio.& obli.

Pone, quidam fecit me procuratorem in rem meam, cedendo mihi actionem contra aliquem: modò cœpi agere contra quem sunt cessa iura, lite contestata opponit quòd cessio de iure non tenet, an talis exceptio de iure procedat Dic aut intento actiões vtiles mihi concessas meo nomine, & tunc non sum procurator, vt colligitur ex gl.in l.si quis in rem.de proc.& sic talis exceptio est dilatoria hoc casu, & ideo post litem contestatam non

potest opponi,sed ante:& ideo in hoc casu non procederet exceptio talis,vt l.fin.C.de excep.cum simi.Aut intento actiones nomine meo,& directas nomine cedentis,& tunc habebor vt procurator;vt dicta l.si quis in rem.& ideo hoc casu talis exceptio est peremptoria,vt l.licet.de proc.quę potest opponi quandocunque,vt l.peremptorias.C.senten.rescin.non po.& dicta l.licet.& l.praescriptio.de excep.& isto casu talis exceptio procedit de iure,quamuis fit opposita post litis contestationem,vt in prealleg. iur.Ioan.papien.

An cessa hypothecaria videatur cessa personalis.Et econtra Bar. in l.si pignori.famil.ercisc.& l.si.de hęredi.vel acti.ven.& l.vsucapio.C.de pignori.& l.fideiussor obligari.de fideiusso.& l.si hęres ad Trebel.Bal.in l.si insolutum.& l.si creditore.C.de oblig.& acti.& gl.in l.fideiussor.ff.de neg.gest.

Nota quod cessa actione cōtra principalem,non intelligitur cessa contra fideiussorem.de hoc allegatur gl.in l.si vero negotium.§.j.ff.solu.matri.quę incipit cedendo actionem contra cōpromissorem. Item quia cessio fieri debet specialiter contra fideiussorem,ar.l.filij nomine.& l.antepenult.de hęredita.vel actio.vend. Et quia cessio est stricti iuris,& non debet extendi.fac.l.vt fideiussor.ff.de fideiusso.Bal.in l.si insolutum.dicit quòd non est stricti iuris,fac.l.si pigno.ff.fami.ercisc.& l.si hęres pecuniam.ad Trebellia.

In l.si ex pluribus.ff.de admi.tuto.per eam soluitur talis quęstio Aliquis promisit mihi dare centum,& omnes expēsas quas facerem in illis consequendis:deinde antequam facerem aliquas expensas,cessit iura alij,ille fecit impensas aliquas in exigēdo,an poterit illas petere quas fecit vigore illius pacti promissionis mihi factę? Dic quod non per hanc literam.Item quia cum ego nondū fecissem expensas,non competebat mihi ius petendi eas:ergo in alium non potui transferre,vt in reg.iuris nemo plus iuris.Vber. de bobio fac.l.patronus.de leg.ij.& Insti.de verb.obl.§.ex conditionali.Bar.in l.fin.C.quando prouo.non est ne.

An compensatio quę potuit obijci cedēti,possit obijci cessionario,Bar.in l.qui stipendia.de procu.& l in hoc iudicium.§.si inter socios.communi diui.& c.si quis in ius.de reg.iuris.& l.eius. C.de compens.& ibi Cynus,& Bal.quod sic.& l.si quis in rem suam. de procura.& l.in rem suam.de compensa.Bar.Albri.in l.doli.de nouatio.& dicta l.siquis in rem.per Albri.& Angel.

An cessionarius possit cogi eligere & dicere an agat directa vel vtili.Bar.in l.si mihi & tibi.de leg.j.no.in l.si duo.ff.de soluti.per Bar.

An intentans directam,& probans in vtili,debeat obtinere.Cynus in l.j.C.de actio.& oblig.& Dy.insti.de actio.§.j.

Si agatur hypothecaria an poterit cedi actio,not.in l.ne liceat poten.& c.2.de alie.iudi.mut.cau.fac.

An actio possit pro parte donari & pro parte vendi? no.per Bal. in l.ab Anastasio.C.man.& l.per diuersas.& l.ij.C.ne lice.poten.

An pactum gratuitum & pactum factum per cedentē vel transactio debitori,noceat cessionario.Bal.l.i.C.de actio.& obli.& l. si cum emptore.ff.de pac.& l.si.de trans.& Bar.in l.facta.§.hęres. ad Trebel.Bal.& Ang.in l.si cum emptore.ff.de pac.quod no.

In l.liberti.C.de ope.liber.Bal.quęrit.pone quod filia cedit omnia iura quę habet super hęreditate,vel in bonis patris,an videatur cedere iura dotis maternę. Videtur quòd sic,si dixit super hęreditate,secus si dixit in bonis aut super bonis,secundum Bart. Tu dic quando dixit super bonis,quod si nullum ius habebat nisi dotis, illud videtur cedere,ne inutilis sit cessio,vt l.fundus qui locatus. de fundo instruc.& instrum.leg.Si autem habebat aliud ius,tunc aut cedit ius in bonis ex contractu stricti ius,& restringitur vocabulum bonorum,vt non includatur ęs alienum aut ex contractu bonę fidei:& tūc latè interpretatur quod non placet,vt l.mulier bona.de iure dotis.& hoc verum nisi pro cessione sit datum precium:nam tunc ex quantitate precij ęstimatur,l.j.§.j.de super ficiebus.Bal.

In c.ex parte.de alien.iudi.mu.cau.fac.tenet Inno.quòd cessio facta per laicum in clericum,& econtra dicitur factum in potentiorem,& si clericus agit ex iure cesso à laico quia dicitur facta in potentiorem,non valet,nisi causa apponatur in cessione: quod plene dic vt ibi per ipsum.

De istis verbis dedit,cessit,& mandauit,quę apponuntur in instrumentis, de isto verbo dedit statim competit ei vtilis actio,l. fina.C.quando fis.vel priua.ex verbo cessit statim competit ei directa nomine cedentis,vt l emptor.de hęre.vel actio.vend.& l. qui stipendia.per Iac.Butr.& Cynum.in l.j.mand.de verbo mandauit apponitur,vt si moriatur mādator antequam litem contestetur mandatarius,non propter hoc finitur mandatum:& ita intelligitur dicta l.i.

Quod ex cessione competat directa,†prob.in l.si ita legatum, fam.ercisc.

Nota quod ille qui agit iure cesso,si vult intentare vtilem,dicat ago iure cesso mihi titulo venditionis contra te,à quo peto nomine meo ex dicta causa mihi dari,&c.si vero dicat nomine cedentis,tunc videtur intentare directam sibi concessam nomine cedentis:& primo casu non debet ostendere instrumentum cessionis:secundo casu sic.Iac.Butri.Bar.& Bal.in l.qui stipendia.C. de procurat.& Cynus in l.j.de actio.& oblig.Et quid prodest cessio actionis directę,cum non separetur à cedente,l.3.ff.pro soc.& l.quis ergo casus.ff.pecu.dic quòd ille cui est facta cessio habet exercitium directę actionis.

An possit fieri cessio cōtra fideiussorem,etiam si non cedatur contra principalem,no.in l.fideiussor obligari.ff.de fideiuss.

An cessio facta contra vnum correum videatur facta contra alium,Bar.in l.qui duos.de leg.ij.

Nota quòd ex contractu reprobato potest fieri cessio.Bal.in l. si absentis.C.si cer.pe.

Si vnus reorum debendi conueniatur in solidum,an creditor teneatur cedere actionem aduersus alium,gl.tenet quòd non,in l.vnde quęritur.§.fina.ff.commod.Bar.in l.si ita stipulatus.§.fi.ff. de fideiusso.

Si aliquis potest propria authoritate ingredi fundum etiā manu armata,an possit dictam rem vendere,& ius cedere.Bal.de pace iuram.firm.§.j.

An sufficiat cessionario dicere debitori ne soluat priori creditori,Bar.in l.j.ff.de operis no.nunciati.in xj.q.quòd sic,cum causa adiecta vt certioretur.

An datio nominis dati in dotem sine cessione teneat,no.in l.C. de actio.& oblig.

Quid operetur quando in cessione dicitur,& dedit & tradidit instrumentum cessionario.fac.quod no.Bar.in l.męuia.ff.solu. mat.

Nota quod si secundus creditor non possidens,offerat sponte priori creditori possidenti,potest compelli prim' creditor ad cedendum iura sua secundo creditori.Bal.in l.j.de priuileg.dot.allegat l.creditor.la j.§.si primus.qui po.in pig.ha.fac.quod no.in l. qui potior.in fi.ff.e.ti.& l.mulier.eo.ti.

An si mulier cedat alicui actionem de dote,priuilegia dotis trāseant in cessionarium.Bal.vbi.s.fac.idem Bal.in l.per diuersas.C. man.in xvij.q.

An extraneus possidens bona debitoris,& offerens debitum agenti hypothecaria,possit rem retinere,& petere sibi iura cedi, Albr.in l.fideiussor.de fideiusso.videtur tenere quòd sic,per l.si is qui.& l.si culpa.de rei vendi.& l.mulier.cum gl.qui potio.in pig. habe.fac.quòd no.Bal.in l.iubemus.C.ad Velleian.

Nota quòd mulier potest cedere actionem dotis cōstante matrimonio,no.gl.in l.consortem.C.de donat.ti.generali.& intellige spem dotis.no.Bal.in l.j.C.de priuil.dot.quod no.Bal.in auth. quod locum de collat.dot.

An creditor agens contra emptorem rei sibi obligatę cogatur iura sua cedere emptori contra debitorem.Alb.in l.si diuersum. C.de pigno.dicit quòd sic.

An obstet exceptio cedēdarum actionum creditori agenti cōtra fideiussorem qui promisit vendi bona principalis debitoris. no.in l.pignoribus datis.de fideiusso.Albr.in l.iubemus.C.ad Velleian.

An fiscus cedendo ius suum videatur ius sui fori cessisse,Bal.in l.cum eorum.C.de sen.& interlocu.om.iudi:fac.Bal.in l.per diuersas.C.mand.

Nota quòd in l.ex duobus.De duob.reis.Ang.not.differentiā inter cessionem ex causa lucratiua & ex causa onerosa.

Quot modis impugnatur cessio,Bal.in l.ij.C.ne lice.poten.

Si concurrant cedens & cessionarius contra debitorem,quis prę feretur,no.in l.3.C.de nouati.& per Cynum in l.nomen.C. quę res pig.obli.poss.fac quòd no.Ang.in l.si procurator meus. de procurat.

Nota quod actio non potest pro parte vendi & pro parte donari.l. ab Anastasio.& l.per diuersas.C.man.dic idem in re quę non potest vendi pro parte & pro parte donari,vt no.Guil.de cu.Bar.& Cyn.in l.si tibi decem.ff.de pac.Domi.Bar.quòd licet actio non possit pro parte donari & pro parte vendi hoc non haberet locum si cederetur ius alicui ad defensionem bonorum quę cederentur per ipsum cessionarium,licet iura cessa plus valeant,vt not.in prędict.l.ab Anastasio.& l.per diuersas.& l.ij.ne lice.poten.per Bal.

Nota,quòd domi.Angelus in l.si cum emptore.ff.de pac.& l. fi.de transa.dicit quòd si in instrumento cessionis sint apposita illa verba,quòd ponit eum in locum suum,ius & statum,quòd illo casu cedens non potest agere nec exigere à debitore in prę iudicium cessionarii,nec solutionem accipere,nec confiteri,aliquid in

quid in præiudicium cessionarij, nec liberare debitorem, etiam si non interuenerit aliquid eorum trium de quibus in l.3.C. de nouatio. ita dicit se consuluisse ar.l. qui quadringenta.ff. ad Trebelli. vbi colligitur ratio legis facta.§.si hæres.e.ti. quæ est quia fideiussor ponitur loco hæredis. Contrarium videtur tenere Angelus in l.3.C. de nouat. vide eundem Ang. in l. si actor.ff. de procu.

Quid de ecclesia & clerico an possint sibi cedi action Bald. in l. ea lege. de condictio. ob cau. in fi. fac. Bal. in l. qui stipendia. C. de procu. & l. per diuersas. C. mand. in fi.

An vtile dominium possit cedi sine traditione rei, & quid de vtili rei ven. Bal. in c.2. de inuestitura de re alie. fa. ti. venditio. &c.

An possit cedi actio filio contra patrem, Bal. in l. iubemus. ad Trebel. & l. si pater. C. mandati. & l. actor. C. de action. & obli. vi. de statutum in ti. de frau. remo. & l.2.C. de his qui in prio. credit. Io. fu. & gl. in l. si pater.§.1.ff. de iure dotium.

An obstet exceptio cedendarum creditori agenti contra fideiussores, si debitor alienauit aliqua bona de consensu creditoris. Iac. de Are. in tractatu suo quem fecit de cessione dicit quòd nõ. fac. quod no. in l. stichum, aut Pamphilum.§. fin. de solut. per Bar. & Albric. in l. modestinus. eo. ti. & l.2. de fideiusso. Ang. in l. si stipulatus.§.j. de fideiusso.

An fideiussori sint cedenda iura in solidum contra fideiussorẽ, secundum Iac. de Are. & vbi s. dicit quòd pro parte facit quod not. in l.j.C. de duo. re. & quod no. Bal. in l.j.C. de trans.

An cesso principali videatur cessum accessorium, Bal. in l.fi. C. quando prouo. non est nec.

Nota quòd sunt certi casus in quibus transeunt vtiles sine cessione, gl. in l.j.C. de actio. & oblig. & l.ij.e.ti.

Nota quòd sicut hæres rogat⁹ restituere hæreditatem, restitutione facta non potest exigere à debitore hæreditario, nec liberare eum in præiudicium cessionarij, ita nec ille qui vigore alicuius legis tenetur facere cessionem cessiõe facta potest agere, nec exigere, nec liberare, ar.l. man.ff. de fideiusso. Bald. in l.3. de nouatio. quam habet domi. Ant. de gentilibus. nam habet optimum lib. C. secundum do. Bal.

Si statutum dicat, ꝙ si quis vendiderit aliquam rem immobilẽ, proximior agnatus possit eam luere in annum, iste agnatus non poterit alteri cedere istud ius luendi. Cynus in l. ad officium. C. ꝯ muni diuidundo. vide Albri. in prima parte statutorum. vide s. in prin. huius tituli. ver. statuto cauetur quòd creditor.

Si statutum dicat quòd creditor possit capere creditorem vel res eius etiam sine aliqua citatione, tamen cessionarius hoc facere non poterit sine citatione. item nec hoc poterit fieri contra hæredem debitoris sine citatione. Bal. in l. per diuersas. C. mandati. in x.q. ex quo sequitur quòd multo minus fieri poterit contra successorem sine citatione. de quo Bar. in l.3.C. de pign. & expressius in l. is cui.§. qui in possessionem.ff. vt in possessi. leg. & ibi gl. secundum eum. Contrarium tamen videtur tenere dominus Segno. in disputatione sua quæ incipit in nomine domini amen. statuto ciuitatis mulierum prope fi. ver. secundo casu principali.

Quod vtilis rei vendicatio siue legalis siue cessa à domino dat contra dominum, glos. in l. si culpa. in gl. mag. secundum primam & secundam lecturam.ff. de rei vend. ad quod optimè fac. l. si à Titio.ff. eo. ti. quia si datur ibi publiciana contra dominum, multo fortius vtilis rei vendicatio. Contra videtur glo. in l. emptor hæreditatis. C. de hæredi. vel act. vendi. super verbo vtiles. nec videtur ratio diuersitatis inter venditionem hæreditatis & rei singularis, quia ita dominus remãsit rerum in vna sicut in alia. cogita. Sed dic quòd illam gl. reprobant docto. communiter ibi. & Bart. & Ang. in l.j.§. fi.ff.

Quòd interdictum vti possidetis potest cedi, gl. in l.j.§. idẽ Labeo scribit si quis in suo. super ver. experiaris.

¶Bal. de cessione Actionis.

Actio iudicati potest cedi: quia non dicitur res litigiosa, lata sententia. C. de cõtrario iudi. tu. l.j. & ibi no. qñ præsumatur cessio simulata. ver. si verò dubitatur. Et quando præsumatur vera, versi. sed ad hoc facilis. vbi oĩo vide. G. ¶Cessio necessaria, vt ꝓbabilis ñ pſumitur simulata, sed cessio temeraria, sic Bal. De materia cessionis vide in Spec. de proc.§.fi. & ibi habes in ver. fi. quòd cedẽs possit tũc esse testis in causa cessionarij. quod est no. ¶Instrumẽtum cessionis debet exhiberi ante omnia, si agatur directa & nomine cedentis: secus, si agatur vtili, & nomine suo. Vide Spec. de instr. edi.§. nũc dicamus. ver. sed quid ecce. ¶Cedẽs bonis liberatur à ciuili & naturali obligatione. Ita sentit l. hæres debitor.§. qd si stipulatio.ff. de iud. & gl. in l. vbicunque.ff. eo. vbi dicitur quòd naturalis remanet, & ciuilis tollit. ¶Itẽ an cessiõe facta ꝑ debitorẽ sit liberatus fideiussor? Glo. tenet ꝙ non in d.§. qđ si stipulator. Bal. An ꝯfessio cedentis noceat cessionario.ff. de pac. l. sicũ emp. & de proc. l. si actor. & l. si qs in rẽ. ver. sed nũqd sola. G. Dic quòd si actor cessit iura, vbi p̃t ei solui potest confiteri: aliàs non. si reus tunc ꝯfiteri p̃t, vt d.l. si actor. secundũ Cy. Bal. ¶An minor possit cedere iura cũ auctoritate curatoris. ver. sed nunquid minor. De authoritate tutoris potest, secundum Dy. ¶An possit cedi hypothecaria sine principali. ver. sed qd si cessi.ff. de fideiuss. l. si. de obli.§.j. per Dy. C. de pig. l. vsucapio. per Cy. ¶Si creditor consensit debitori, quòd venderet hypothecam: deinde agat contra fideiussorem.ff. famil. ercisc un. l. si pignori. potest fideiussor excipere de actione cedenda, & repellere creditorem. ver. sed qnid ec. G. sic & quilibet prior offerendo habet beneficium cedendarum. ff. qui pot. in pign. hab. l. mulier. sed illud in personali actione intelligitur, non de hypothecaria: vt ibi no. & facit C. ad Velle. l. iubem⁹. ¶Item si debitor principalis sit soluendo, fideiussor non põt petere cedi iura contra extraneum priorem. quia non competunt creditori. in auth. de fideiuss.§. sed neque. Et istud non competere est per ordinem datum à iure, etiam sine vllo facto creditoris. Bal. ¶Cessa rei vendicatione, non fit cessionarius dominus: quia non habet titulum in re, sed ad rem. ver. item quid si mihi. G. nisi habita possessione.ff. de rei vendica. l. si culpa. & no. in l.j. in princip.ff. de eden. Facit ad l. Iuli. non solùm.§.j. Et ideo intentanti dominium, non sufficit probare cessionem. vide nota. C. de litigio. l. penul. & fi. & l.2. eodem titulo. per Cyn. ¶Si bona banniti sunt publicata, non potest cedere iura. argu. ff. loca. l. si fundus. Si non sunt publicata, sed tamen ex forma statuti bannitus nõ debet audiri: tũc ex causa onerosa & vera, valet cessio: ñ ex lucratiua. ver. illud etiã quæritur. G.ff. de noua. l. doli. per Dy. ¶An actio iniuriæ possit cedi, no. C. de hæred. vendi. l. fi. ¶An interdictum vnde vi. no.ff. de peti. hære. l. quod si in diem. C. de excep. l. licet. ¶An interdictum, vti possidetis.ff. ne quid in loco pu. l. ij.§. idem Nerua. per Iac. Bal. ¶An cessio possit fieri inter absentes per nuncium, vel per epistolam. no.ff. de probatio. l. in causæ.§. fi. in gl. ordinaria. quæ dicit, quòd sic: quia in rem suam potest quis fieri procurator & absens. Quod est notabile. Dixit Dynus, quòd titulus præsumptus à iure sufficit in cessione. Ita nota. in l. patrem. ff. quæ in fraud. credit. Dixit Cynus, quòd si oblato libello, parti actor cedit actionem viduæ: tribus rationibus impugnatur cessio, sci. per edictum de alie. iudi. quod habet locum in actore & reo. Item ꝑ titulum ne liceat potentioribus: quia vidua est priuilegiata. Et ꝑ titulum de litigiosis, qui habet locum in actore & reo. Dyn. Sed fortè vidua non est priuilegiata. cùm nitit ex cessione. Bal. ¶An si fit mentio præcij in cessione, sit necessaria alia specificatio contractus: Dic quòd non: quia includitur titulus emptionis, vt l. fin. C. de præ. cur. lib. x.§. consequenter. post principium. G. Quod sẽper no. G. ¶Cuius expensis agat cedens, collige ex not. C. de litigio, authen. nunc si hæres. ¶An sufficiat precium esse confessatũ in cessione actionis? Spec. quòd sic, eodem §. in forma cessionis. sed Iacobus Butri. & Iacob. Bel. in auth. de æquali. dot.§. illud. & Bar. dicunt contra textum in gl. in l. per diuersas. in principio. sed Thomas de Corsinis dicit, quòd vbi est precium inæquale & impar, vel est actio pro parte vendita, & pro parte donata: vel pars vni est vendita, alteri est alia pars donata: tunc non sufficit cõfessio. Sed vbi est iustum precium: & aliàs cessat omnis sinistra suspicio: tunc non præsumitur confessio simulata, sed vera: vt ff. de posit. l. Publia in fine. Non obstat §. illud. quia ibi erat suspicio propter creditores. Simile in l. assiduis. C. qui pot in pig. hab. in glos. sa parua. & hæc vera & no. Bal. eo ipso quòd ceditur actio, videt quis factus procurator in rem suam, sine mandato directarum.ff. manda. l. si procurator.§. finali. ver. & no. quod s. in forma debeat fieri cessio. G. Quo tempore, dic vt no.ff. man. l. Papinianus. Quo iure, dic vt ff. de legat.j. l. si res oblig. per gl. & Dynum. An etiam exceptio cedendarum possit opponi post sententiam: dic C. de iuris & facti igno. l.j. ibi vide Bal.

¶De competentis iudicis aditione [a]. Rub.

ADDITIO.

[a] Ista rubrica sonat in rubricam de foro competenti: vt sit idem cõpetens iudex, quod competẽs forum. Hic præmittam, ꝙ Legistæ nõ videntur habere hãc rubricam generalem: quia nõ allegatur in C. vel Digestis. sed vtrobiq; habẽt. Nõ allegatur autem: quia ñ sedent in sella. in C. enim non coniungitur Rubricæ de iurisdictio. omnium iudicum. ibi enim sequitur, & de foro competen. in Digestis in rubrica de iudiciis sequitur, & vbi quis agere vel ꝯueniri possit. quod sonat incõpetẽs forum. Secundò sciendũ. quòd auctor hãc rubricam habuit à Tãcre. q in sui operis parte secũda in principio posuit duas Rubricas. Prima, qđ iudiciũ actor adire debeat. Secũda de adeũdo iudice, quę sonat iudiciũ qualiter adeatur. Ex reliquis practicis nominatis per auctorẽ in ꝓœmio null⁹ posuit hãc rubricã nisi Roffredus, cuius rubrica decima est, qualiter iudiciũ declinetur ratione fori & feriarũ. Cõplures tñ ex eis de exceptionibus etiã forũ declinatib⁹ tractauerunt: vt scripsi super rub. 1. & 3. huius libri: Summistæ omnes tractant, & Azo C. vbi s. incipiens, in verb. nunc videamus.

Vxta propositionis ordinem primò videndū occurrit de cōpetenti iudice adeūdo. Super quo primò attendendum est, cuius iudicium actor adire debeat. Secundò, quis dicatur alicuius iudex. Tertiò, qualiter actor in adeundo iudicem, debeat se habere[a]. Quartò, quis sit aditionis effectus.

ADDITIO.

a Habere. ¶Hæc tria membra posuit Tancredus.

SVMMARIVM.

1 *Actor forum rei generaliter sequi debet: fallit ī quibusdam casibus, in quibus quis sortitur forum non suum.*
2 *Iudex secularis, in quibus casibus cognoscere possit de personis & rebus ecclesiasticis.*
3 *Latroni ibi furca figatur, vbi grassatus est.*
4 *Conuenitur si quis super aliquo crimine coram iudice non suo, & negat se deliquisse in iurisdictione illius: an poterit iudex cognoscere an in territorio eius deliquerit.*
5 *Iudex Bituricen. quomodo citabit ciuem Narbon.*
6 *Partes concorditer eligēter procedere coram delegato potius, quàm coram domino feudi: an possit delegatus, contradicente domino feudi, in cā procedere*
7 *Duobus adeundentibus iudicem, cuius iurisdictioni alter eorum subest, alter non: consentit tamen, credēs illum suum iudicem esse, & sic errore ductus, an teneat sententia.*
8 *Duobus Pisanis consentientibus in Potestatem Lucanum, &c. demùm finito suo officio causa illorum non est finita: an futurus Potestas poterit illā finire.*
9 *Priuati si consentiunt illum, qui nullam habet iurisdictionem, putatur tamen habere. an coram eo acta teneant, aut valeat eorum consensus,*
10 *Principali sublato, tollitur & accessorium,*
11 *Sententia non sui iudicis concorditer tamen electi, lata, an poterit appellari.*
12 *Appellatio gradatim debet procedere.*
Ordinarius causam ex consensu auditam non potest ante litis contestationem delegare.
13 *Pronunciare an cogatur is, in quem partes consentiunt.*
14 *In iudicem alterius iurisdictionis, an possit in causa criminali consentiri.*
15 *Declinare an quis possit iudicium eius, in quem semel consensit.*
16 *In ordinarium suum consentiens, non potest vlterius dissentire,*
Scholaris tres iudices habet.
17 *Transiens per locum alicuius, & ducens equum illius, quem perdiderat, an possit conueniri ratione possessionis.*
18 *Contrahere ibi quis dicitur, vbi se soluturum constituit.*
19 *Promittens per stipulationem se pati sub quolibet iudice, & quolibet loco conueniri, an recusans teneatur ad interesse.*
20 *Paciscens quòd vbicunque sit inuentus, teneatur soluere: an sine fori præscriptione possit, vbicunque fuerit inuentus conueniri.*
21 *Actio ex empto semper est bonæ fidei.*
22 *Clericus ad hoc, vt non possit in suum iudicem consentire, quæ requirantur.*
23 *Clericus trahens clericum coram seculari iudice, debet causam perdere, & communione sacramentorum priuari.*
24 *Laicus trahens clericum coram iudice seculari, an debeat causam amittere.*
25 *Res, quam perdit is, qui in vetito se patitur examine cōueniri, cui sit assignāda.*
26 *Fideiussor Laicus datus à clerico pro se in contractu mutui, an coram seculari iudice possit conueniri.*
27 *Exceptiones personales non possunt ad alios transferri.*
28 *Laicus vel clericus an possit contra laicum impetrare.*
Laicus potest super possessione rei ad forum ciuile spectantis impetrare: & super ea potest coram quolibet iudice quæstio ventilari.
29 *Clericus trahens laicum coram delegato auctoritate Apostolica: an domino vel iudice seculari mandante illi delegato, vt supersedeat, possit supersedere*
Imperio vacante cognoscit papa, vel eius delegatus de feudo.
30 *Debitor vagans per mundum, nec habens certum domiciliū, vbiq; pt cōueniri.*
31 *Criminosus potest vbicunque inuenitur, conueniri.*
32 *Senensis an possit ciuiliter conuenire Senis Florentinum, propter guerram de Florentia expulsum.*
33 *Debitor si habeat tempore contractus domicilium in vno loco, postea autem se transferat ad alium, vbi debeat à creditore conueniri.*
34 *Filius debet sequi forum patris, quo ad honores & tutelam.*
Mulier debet sequi forum viri ratione matrimonij.
35 *Pupillus habens plures tutores diuersarum iurisdictionum, an factus adultus possit illos coram diuersis iudicibus, vel vno tantùm conuenire.*
36 *Sententia à non suo iudice lata, quibus casibus teneat.*

¶Cuius iudicium actor adire debeat.

1. §. Generaliter ergo traditur, quòd siue clericum, siue laicum quis cōuenire velit, debet rei iudicem adire. C. de ordi. iudi. adire. Nam actor forum rei generaliter sequi debet. xi. q. i. experientiæ. extr. de foro competen. si clericus. & c. cùm sit. C. de iurisdicti. omni. iudi. in criminalibus. Potest enim reus declinare forum non sui iudicis ff. de iurisdict. omnium iudicum, l. fi. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. j. & 2. ff. de iudic. si quis ex aliena. nisi consuetudo se habeat in contrarium, vt Aretij, vbi audiui, super qualibet causa clericus trahit laicū coram iudice ecclesiastico. & sic loquitur præ. ca. cùm sit. & eodem titulo, licet. de iudi. nouit. & tetigi s. titulo proxi. vers. si verò du-
1 bitatur. ibi, quartò, &c. † ¶Hæc regula fallit in casibus multis, in
a quibus quis sortitur forum non suum, & facit suum[a]. ¶Primò in causis matrimonialibus, quæ licet inter laicos agitentur: tamen p ecclesiasticum iudicem sunt tractandæ. x. dist. c. j. extr. de consanguinita. & affini. ca. j. in fi. de off. delega. causam matrimonij. & de transla. inter corporalia. ¶Secundò in causis ecclesiasticis, vt iij. q. vj. c. j. puta in crimine sacrilegij, vel quasi. extr. de foro compe. cùm sit. & c. conquestus. Hæresis, extr. de hære. ad abolendam. & c. excommunicamus. Simoniæ, extr. de simo. per totum. Excommunicationis. 2. q. j. multi. 24. q. iij. corripiant. Fractæ pacis & periurij, extr. de iudi. nouit. §. fi. Adulterij, extr. de off. ord. c. j. de proc. tuæ. Ex quo enim iuramentū interuenit, causa ad forū ecclesiæ
b spectat: vt in consti. Clementis IIII. de fo. compe. sua[b]. Fornicationis, extrà. de vi. & ho. cle. vt clericorum. nec tenet l. ff. de con-
c cu. in cōcubinatu. quæ peccatū fouet. d. c. j.[c] Rapinæ, extr. de rap. to. c. j. Vsuræ, extr. de vsuris. præterea. & per totum. & sic de aliis.
2 † ¶In quibusdā tamē casibus iudex secularis cognoscit de personis & reb. ecclesiasticis, s. cùm clericus per laicum coram illo conuenitur. ext. de foro comp. si quis clericus. & c. cùm sit. xj. q. 1. expe-
d rientiæ.[d] Vel si ab ecclesia inuitetur: vt xxij. di. eos. & 63. di. Adrianus. & ext. de heret. ad abolendam. §. pen. & c. excōicamus. §. moneantur. Vel in subsidium: vt xxiiij. q. v. principes. vbi sunt alij casus. Vel etiam post depositionem clerici: quia tunc factus est de ipsius foro: extr. de iudi. c. cùm non ab homine. & de verb. signifi. nouimus. Sed contra videtur, quòd depositus seu degradatus nō statim fiet de foro illius. extr. de iudi. at si clerici. in fi. cùm teneat viuere clericaliter, & dicere horas. lxxxi. dist. dictū. Intellige ergo quòd sit de foro illi⁹. postquam est degradatus, & curiæ seculari relictus, quod fit in casibus: vt extr. de hæreticis. ad abolendam. & de crimi. fal. ad falsariorum. & xj. q. j. si quis sacerdotum. ¶Quart⁹ cùm est incorrigibilis, & in profundum malorum deuenit: vt in præ. c. cùm non ab homine. xvij. dist. nec licuit. vbi de hoc. ¶Tertiò, vbi agitur ad pœnitentiam ex quacunque cā, vel in modum denunciationis. ar. lxxxvij. dist. libertos. ext. de iud. nouit. ¶Quartò, in iure patronatus & in omnib. spiritualibus, & spiritualibus annexis, ext. de iudi. decernimus. & c. quanto. ¶Quintò, ratione contractus conuenitur quis coram non suo iudice, s. coram eo,
e sub quo contraxit, vel vbi promisit[e] ff. de iudi. hęres absens. §. j. & l. si quis tutelam. & l. argentum. & c. vbi conueniatur, qui cert. loco dare promi. l. vnica. extr. de foro compet. c. fi. Quod verum ē, si in loco ɔ̄tus inueniat: & si aliter. Pōt tñ decernere iudex missionē ī possessionē faciēdā ī bonis, q̄ alibi habet: vt e. ti. Romana. §. contrah

ADDITIONES.

a Suum. ¶Enumerauit Tancredus primos 13. & 38, & xl. & xliiij. sed illos non sic prosequitur. Hostiensis. de for. comp. §. ij. posuit multos casus, de qbus in principio posuit quinq; versus. sed vltra medium §. propter alios casus addidit vij. versus.

b Sua. ¶De qua sumpta fuit decre. vl. de foro comp. li. 6. vt ibi no. in gl. & omnino vide quod ibi plenè scripsi, sup vl. gl. vbi declaratur quomodo est vtriusq; fori. & hoc ordinarius sequeretur, qd procedit de adulterio.

c c. j. ¶Vide quod no. de purg. can. c. nos. inter. in j. gl. & quod super ea dixi: & quod no. in clem. de hæreti. ad nostrum. versic. 7. & in j. glo. & 2. & in quæstione, quam posui super regula, sine culpa. de re iur. lib. 6. in solutione tertij articuli in ordine primæ quæstiōis

d Experiētiæ. ¶Et præcipuè si laicus reconuenit, super quo vide quod scripsi de iudi. at si clerici. super 2. gl.

e Promisit. ¶Si dicas vbi promisit, s. soluere: vide ī. vers. quid si pactum. Sed si dicas, id est, pmissionē fecit: intellige de illo, qui morā traxit: aliàs secus: vt pbat §. statim allegat⁹. & ea l. at si quis. cum duob. seq. & §. fi. vbi si in prouincia habuerit domicilium & prouincia ibi fuit locus pmissiōis: vñ si in loco quo promisit, non habuisset domicilium, vel quasi, nō posset ibi conueniri. Facit ff. de arb. si cū dies. §. penul. Et p hunc modū concordant opiniones in hoc contrariæ, no. C. vbi conue. q certo loco soluere pmi. l. vna. & ff. de bo. auth. iud. pos. l. 3. vbi est expressum sī ponderari locū, in quo negociū est: sed vt ibi dicit gl. tenentes ɔ̄riū supplent ibi, tātū, & hos sequitur Simon Vince. in l. 2. C. de iuris. om. iud. Allegāt etiam, vbi de posse. agi opor. l. vna. Sed aliud in delictis, quàm in contractibus: vt ibi per Cy. Vtraq; ergo opinio sit vera, quòd ext. domiciliū locus, vbi fit promissio, tunc attēditur, cùm ibi moram traxit habendo tabernulam, armarium, officinam, vel aliqd tale: vt in præd. l. hæres. alias non. Adde secūdū Ang. q licet ratione contractus iurisdō alicuius iudicis sit prorogata: tamen si cōtrahens conueniatur. alleg. gl. in l. fideic. §. tractatum. de iudi.

§.contrahentes.lib.vj.& e.dilecti.ı̄.ver.xxij.& sequen.De hoc secundum papam extr e.c.fi.¶Sextò,ratione criminis in aliena iu-
a risdictione commissi[a]:quia ibi,vel vbi inuenitur,conuenietur.3 q.6.c.j.ext.de foro compe.postulati.& c.fi.C.vbi de cri.agi opor. l.j.& authen.qua in prouincia.vbi enim malum cōtingit,ibi moriatur.2.q.1.c.si peccauerit.& in fi.
3 †Et ibi latro furca figatur,vbi grassatus est.ff.de poen.l.capitalium §.famosos.& vbi delinquēs inuenitur,ibi retineatur.C.de cursu publico.lib.xij.l.3.necesse ē tamen,quòd ille iudex habeat iurisdictionem.nam si extraneus deliquit in archidiaconatu tuo:non poteris eum excommunicare:quia episcopus,non tu,est ordinarius.Sed de hoc dic secundū papam,vt no.in prædicto c.postulasti.Item etiam ratione cri-
b minis commissi alio tempore,cùm ipse esset alterius status[b],&
c alterius iurisdictionis[c].C.ad legem Corne.de fal.si quis decurio. Cùm ergo ratione criminis quis sortiatur forum,vt dixi,si Mutinen.deliquit Bononiæ,iudex Mutinen.debet illum Bononiam
d remittere puniendum:vt in præd.concord.[d] Et si iudex Bonon. eum non punit:debet puniri,sicut traditur in authentic.vt nulli iudic.§.si verò quis comprehensorum.& C.vbi de crimine agi opor.l.j.& ff.de requi.reis.l.j.& secunda.Sed de hoc dic,vt no.extr.de foro competen.c.fi.& secundum dominum meum in præ-
4 dicto §.contrahentes.†¶Sed pone:aliquis conuenitur super aliquo crimine coram non suo iudice:ille negat se deliquisse in iurisdictione illius:quæritur vtrum ille poterit cognoscere,an in territorio eius deliquerit?Respondeo sic,arg.ff.de iudi.si quis ex aliena.ff.ad munici.de iure.ff.de legationibus.l.legato.ext.de rescriptis.dilectus filius Ioan.ad finem.& vide ff.de officio præsidis
e l.3.[e]Quid si conuenitur sup aliquo maleficio coram non suo iudice in aliqua puincia,in qua dicit deliquisse:ipse verò negat se cōmisisse:nūquid iudex ille cognoscere poterit,an deliquerit?Et videtur q sic:vt in præd.auth.qua in puincia.in prin.sed ibi loqtur quādo iam de crimine cōstat:qđ patet,dū dicit,deliquerit.ar. cōtra,C.vbi sena.vel clari.l.j.vbi dicit deprehensus in crimine,&
f ita negari nō pt:sed primū verius:vt in præd.decret.dilectus[f].Ad idem in auth.vt nulli iudi.§.si qs.ff.si quadru.paupe.fecis.dica.l.j. ff.de cura.bo.dan.l.secūda.& iunge hic qđ no.ı̄.de constit.ver.&
g nota q.& seq.[g]¶Septimus,ratione rei,seu possessionis in alteri[9] iurisdictio

ADDITIONES.

a Commissi.¶Quæstionem,qñ in finibus duarum iurisdictionum duo existentes,quisq; in altera simul contrahunt,vel alter in alterum deliquit:vide in regula,in obscuris.de re.iur.lib.6.& aliquid per Cy.C.vbi de posses.agi opor.l.vna.

b Status.¶De facto clerico post delictū,vel post conuentionē,plenè dixi de obl.ad rat.c.vno.sup gl.ratiociniis.Adde Oldr.ɔsil.iiij.

c Iurisdictionis.¶De priuilegio exemptionis impetrato post citationem,scripsi post gl.de priuil.c.1.lib.6.in j.gl.

d Concor.¶De hoc no.in cle.de re iudica.pastoralis.vltra mediū ver.quòd si punitio,in gl.sed nunquid Et quare in contractibus non fiat remissio,scripsi de foro compet.Romana.§.contrah.super gl.dicebat.& per Cynum in authē.qua in puincia.in v.q.vbi ēt tenet Guid.de Suzar.quòd siue sit ciuitas,siue castrum habēs merum imperium,illuc fiet remissio:& si esset insula,remittetur ad ciuitatē,vel locum,q habet in illa merū imperiū.ff.de iud.l.in sulæ.ne quid in loco publico.l.litora.ff.ad munic.l.q ex vico. Remissio autem fit nō obstante,quòd paratus sit stare iuri Mutinæ, p iura statim allegata.& p auth.qua in prouincia.& ff.de offi.pręsi.l.3.secundum eum.Dicit tamen,quòd si propter inimicorum potentiā venire ñ audeat,nisi Bononiæ iudex sibi securitatē det, vel locum tutum in sua iurisdictione,ipse non esset contumax. Allegat ff.de exc.tut.l.sed & milites.§.scrib.aūt.& vl.ita,sed & ig nominia.ad Trebel.de ætate.de arb.si cū dies.§.si qs.Sed quia cōtraria est sibi l.ff.si qs cau.l.4.§.illud.sed intelligatur vbi non subest talis timor.Adde q Bar.ī l.sepulcri.ff.de sepulcro vio.dicit,q de ɔsuetudine Italiæ nō habet locum remissio.Idem tenet Ang. de Aret.in tracta.Maleficiorum.in verbo,iudex cōmisit,q Titi[9]. Limita tamen & per Bal.in l.2.C.de furt.& vide Ang.consi.27. vbi ponit de quodam non supposito iurisdōni Anconæ,qui sibi non suppositum occiderat,& fuerat coram Potestate Anconæ accusatus,& ibi detentus,& homicidium confessus:an per ipsum Potestatem posset puniri.vbi etiam tenet,quòd si ex ludo quis aliquem interficiat,non venit criminaliter puniendus.

e l.3.¶Vide quod ibi scripsi de resc.super literis.post gl.ver.quęrit Inn.cū sua remis.& ibi duplicat̄ hæc quæst.Prima,quando ignorat̄,vbi deliquit.Secūda.qñ certū est de loco:sed re[9] negat locū illū esse de iurisdictiōe eius,vel p eū possessum.Hoc scias,q si certus est loc[9] delicti,sed ē in finibus,nec vllo mō patere pōt,ad quē spectet:tenet Guido in auth.qua in prouincia.q vterque cognoscet.Allegat ff.de excu.tu.iurisperitos.§.j.de hoc dicā ı̄.de rapto. super ver.sed pone inter.Adde tu hoc etiam verū,& cōmuniter teneri,q vbi delictum est cōmissum in confinibus,vterque est iudex,& potest vterq; cognoscere & punire:vt in d.l.iurisperitos, &c.tamen ne contrarias ferant sententias,debent conuenire,& adinuicem concordare præfati iudices:vt tenet Bal.post alios in d.l.iurisperitos.§.cùm oriundos.ff.de excu.tut.

f Dilectus.¶Dicebat Gui.de Suza.in litera q.& super auth.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.q cùm accusator teneatur exprimere locum:vt in l.libellorum.ff.de accu.& iudicium reddat̄ in inuitū.ff.de verb oblig.inter stipulantem.§.j.accusatus respondebit ibi super crimine,q si apparebit alibi cōmissum,patebit ab incompetenti iudice processum:& nō valebit.C.si à nō cōp.iu.l. fi.Adde tu de hac quæstione videndum d.Ab.Sicu.post alios nouissimos,post ipsum in c.super literis.extr.de rescr.

g Et seq.¶Antequā exeam[9] forū delicti aliquid addamus.Iaco.de Bel.quæstionē disputauit de Florētino,q Bononiæ bannit[9] est p pter homicidiū,quod ibi ɔmisit:& bannum habet,q si veniat in fortiā cōmunis Bonon.sibi caput amputet,& bānū tale detur p pter cōtumaciā:qrebat an de eodē homicidio posset accusari Florētiæ.Et quia in voluminib[9] habetur,quod in solutiōe cōtrariorum accidit:super l.j.C.vbi de crimine agi opor.& etiam in volumine quæstionum suarum,nō instabo:sed breuiter solutio eius est,q accusari possit Florentiæ:quia per bannum non datur sñia cōdemnatoria,vel absolutoria.Et meritò:quia nec lis est contestata,nec cognitum de crimine.Est igitur pœna contumaciæ nullum habēs effectum,si non reingrediatur districtum Bononię:& sic verè crimen remanere possit ñ punitum.Cùm ergo iudex domicilij possit de crimine cognoscere:vt prædicta,l.j.C.vbi de crimine.& e.ti.l.ij.& ff.de custo.reo.nō est dubiū.Nec mirū:quia & hoc potest in contractu,vt ı̄.dicā ergo fortius in delicto.Tum ergo,quia iudex cōgruus:tum quia crimē non est punitū,maximè in aduena:quia si in loco domicilij & originis manere possit,parū curat nō ingredi Bono.Itē banna ista nō sunt de iure communi,sed municipali:de quo quid ad iudicem Florentinum?non pl[9] insto,vbi vide.Longè prius Odof.disputauerat de Lucano,qui Pistoriēsem Pistorij interfecit:Potestas Lucan[9] inquisiuit de maleficio,& inuenit p testes & per ɔfessionem partis maleficiū fuisse ɔmissum Pistorij:quærebat an ɔdemnare posset illum.q non posset,īducebat regulā,nullū sine accusatore dānari.ff.de mune, & honori.rescripto.§.si qs.& qua in puincia qs deliquit,&c.C. vbi de crimine agi opor.aut.qua in prouincia.si ibi debet iuri subiacere:ergo non alibi.ff.de fun.instr.quæsitum.§.idem respondit Ad idem l.j.C.vbi sena.vel cla.Item,quia iudex domicilij punire nō debet,inuentū est remediū remissionis,de quo ı̄.ver.6.Itē iudicē Pistorien.in cuius territorio factū fuit homicidium,principaliter ɔtingit iniuria,qui & pater ciuitatis dicitur,in auth.de armis.post prin.colla.6.vt iud.sine quoquo suf.§.cos autem.& §. sciant.col.2.Ad ipsum ergo pertinet delinquentem punire.in auth.de man.prin.§.q si delinquentes.col.3.ff.de iniuriis.quod si vnius.§.quod ait prætor.In ɔriū adducit l.3.ff.de off.præsi.in auth. vt iud.sine quoquo suffra.§.volumus.Itē vt dicit l.j.C.vbi de cri. sic est per tempora intellecta,quòd crimen tribus locis cognoscitur:& punitur vbi deliquit,vbi domicilium habet,& vbi ex consensu suscepit iudicium,& minimè sunt mutanda,&c.ff.de legi. l.minimè.Item cùm hoc sit in contractibus,s.q iudex domicilij cognoscit.ff.de iud.l.hæres absens.in fi.fortius,vel saltem æquè in delictis:cùm hæc duo,quo ad ius fori sint paria.ff.de iud.l.omnem.Nec eñ tollitur primi iudicis iurisdō per accumulationem alterius.C.qui po.in pign.hab.l.assiduis.Cùm igitur prædictus §. quod si delinquentes.de mand.prin.simpliciter dicat,q iudex puniat delinquentes:ergo vbicunq; delinquentes:dummodò sint suæ iurisdictionis.ff.de serui.vr.præ.l.si seruitus.Item sicut per accusationem de hoc crimine cognosceret,sic & per inquisitionē cognoscere poterit.ff.de offi.præ.l.congruit.in auth.de collato. §.iubemus aūt.colla.ix.per quæ videt̄ ex legis præcepto ad id artari.Soluit p id,quod nūc de tribus locis dixi dubiū nō esse,q coram Lucano iudice poterat accusari.Dicit aūt,q inqrere ñ potuit p §.si quis accusatorē.in prin.allegatū.Plus dicit q si esset ēt casus quòd iure cōi vel municipali posset inquiri sine accusatore de qb[9] ı̄.de inquisitio.§.quādo aūt.in prin.vbi aliæ remissiōes habētur:illud tamen restringeretur ad delicta ī sua iurisdictiōe ɔmissa. Quod sic ostendit:Quādo alibi delinquēs accusatur corā iudice domicilij,ipse ñ cognoscit ex eo,q delinqt,sed ex eo,q de suo foro audiuit accusantē,& ex eo capite punit illū ex delicto,si pbet̄ sed inqsitio delicti principaliter ɔcernit delictū,qđ nō ɔtingit iudicem,ex quo alibi est ɔmissum.Ille ergo iudex delicti est ille:ad quē spectaret inquirere.Leges ergo volētes delinquētes puniri, loquūtur p viā accusatiōis,vel inquisitionis duob.ɔcurrentibus: qđ sit casus,quo possit inqri,& qđ delictū in suo territorio sit cōmissū,sm eū,& iura canonica,quæ latius permittūt inquisitiōes,

iurisdictione constituta. Nam si Narbonen. velit agere[a] de possessione, vel terra, quam habet Biteri, Biteren. iudex de illa quæstione cognoscet, vel iudicem dabit. extr. de foro competēti. sanè. & c. finali. C. vbi in rem actio exerceri debet. l. actor[b]. ff. de iud. sed & si susceperit. §. fi. C. de præ. mi. si prædium. Idem est secundum V. ber.[c] in hypothecaria, vel mista actione: secus in psonali. †¶Sed quomodo iudex Biterens. citabit Narbon. ciuem, quia extra territorium, &c. ff. de iuris. om. iudi. l. fi. Ad idem extr. de fo. compet. Romana. §. contrahentes.[d] Respondeo, debet mittere literas iudici Narbo. vbi reus degit, vt faciat illū coram se venire: & si sic si venerit, mittet actorem in possessionem rei petitæ, secundum V ber. ff. de iud. hæres. §. j. in prin. §. contrahen. & facit ad hoc j. de citatione. §. sequitur. ver. sed nunquid consanguinei. & de accu. §. j. ver. sed nunquid. & §. fi. ver. vt autē. Alij tamen dicunt: quòd potest illū extr. suam iurisdictionē citare, ex quo ipse est iudex, siue ratione rei, siue ratione contractus: vt no. Gof. in Summa, in ti. de foro compe.[e] & valebit citatio. Innititur enim iuribus citati: quia interloquitur in loco vbi habet iurisdictionem. ar. ff. de re iudi. à diuo. §. j. quod dic secundum papam, prout no. extr. de foro compet. c. fi. super verbo, contractus[f]. ¶Octauus, ratione feudi, cuius quæstio sub domino feudi agitatur, si iure feudali agatur, vt extr. de iud. cæterùm. extr. de foro comp. licet. & c. ex tenore. †¶Sed pone, partes malunt procedere coram delegato concorditer fortè impetrato, quàm coram domino feudi: nunquid potest delegatus cōtradicēte domino feudi in causa procedere? Videtur quòd sic, cùm præsit iurisdictioni, saltem sub conditione. C. de iurisdic. omn. iudi. l. j. & l. priuatorum, extr. de foro competen. significasti. Dicunt quidam contrà: nam sub conditione intelligitur ei data iurisdictio, s. si dominus feudi negligens inuenitur, vt in primis 2 cord. de foro competen. ex tenore. Cessante igitur conditione, cessat iurisdictio. Nec obstant contraria prædicta, quæ in ordinario loquuntur, secus enim in delegato, vt extra de offic. delegat. P. & G. & vide j. ver. xxx. & sequ. in fi. g[g]¶Sed nunquid pars declinans forum delegati, tenetur cauere, quòd domino feudi negligente redibit ad forum delegati? quod videtur arg. ff. de iud. l. 2. §. sed si dubitetur. Sed illud loquitur cùm quis tenetur aliàs coram iudice respondere: sed ei competit ius reuocandi forum[h]. quod non est hic: vnde nō tenetur cauere. & dic, vt j. de satisd. §. dicto. ver. sed nunquid. & vide j. ver. xxx. ¶Nonus, ratione conuentionis. 3. q. 8. cuius in agendo. C. de senten. & interlo. om. iudic. cum papa. extr. de mut. pe. ex literis[i]. ¶Decimus, si partes consentiant coram non suo iudice litigare. ff. de iurisdictio. om. iud. est receptum. ff. de iud. l. j. & 2. clerici tamen non possunt sine sui prælati consensu. ext. de foro competen. significasti. & c. Romana. resp. j.[k] quod dic, vt j. de conclu. & renun. ver. cùm autem. Consentire autem videtur, qui sciens se non esse subiectum alicuius iurisdictioni in eum consentit. ff. de iudi. l. 2. †Quid si duo adeunt iudicem, cuius iurisdictioni alter eorum subest[l], alter non: sed tamen consentit in eum, credens illum suum iudicem esse: & sic errans: nunquid tenet sententia, saltem ratione eius, qui ei subest? Et dicunt quidam quòd sic. ar. ff. de lega. 2. ex imperfecto. & in prædicta l. est receptum. Argu. tamen contrà, xxij. q. ij. in quibus. & C. de iur. & fact. igno. cùm testamentum. in fi. & l. sequent. ff. de iurisdi. om. iud. si per errorem. in fine. Et ad hoc facit ff. de statu li. si duobus. & extr. de off. ordi. quoniam. Sed nunquid præsumitur scire, ex quo vsq; in finem litigauit? Respondeo, non: imò ignorare. ff. de proba. verius. C. de epis. aud. si legibus. ff. de iudi. l. j. ibi: consentientes, &c. Qui ergo hoc dicit, probet. ff. de proba. ei. qui. vi. qu. vlt. accusator. extr. de iureiu. c. fi. & ad hoc facit ff. de procu. filius. §. inuitus. Vber. contrà. ff. vnde cogna. l. octaui gradus. §. j. C. de in integrum resti. de tutela. Vel potest distingui, an sit peritus: vt tūc scire præsumatur, an rusticus seu simplex: & tunc secus. ar. ff. de iurisdict. om. iud. si id quod. ff. de iur. & facti igno. regula. xxxvij. dis. c. fi. 1. q. 4. c. fi. & xxxix. dist. Petrus. †¶Quid si duo Pisani consentiunt in potestatem Lucanum, qui aliàs ratione sui officij habet ordinariam iurisdictionem: demùm finito suo officio causa illorum non est finita: quæritur an futurus Potestas poterit illam finire. Dic quòd aut consenserūt in eum ratione potestariæ: & tūc poterit. ff. de rebus dub. l. municipalibus. extr. de immu. eccle. aduersus, ad fi. & melius de off. ordi. pastoralis. §. fi. & de off. delega. quoniam abbas. Aut ratione personæ suæ: & tunc ipse idem finire poterit, non successor. ar. ext. de testa. requisisti[m]. Si verò ratione sui, nullam habebat iurisdictionem: tunc finita potestaria finitur accessorium, sci. illius causæ cognitio, vt dicunt quidam. ff. de vulga. & pup. sub. l. 2. §. pe. ff. de regu. iur. l. cùm principale. Super hoc vide s. de legato. §. nunc dicamus. ver. sed pone[n]. & ver. sed quid si à prin. †¶Quid[o] si priuati consentiunt in illum, qui nullā iurisdictionem habet, putatur tamen habere? Dic tu valere consensum, & quæ coram eo fiunt. ar. C. de testa. l. j. C. de sent. & inter loc. omnium iudicum. l. 2. ff. qui, & à qui. ma. li. non fi. competit. ff. de off. præto. Barbarius. 3. q. 7. infamis. §. tria. in prin. & vide s. de legato. §. superest. ver. quid ergo. Sed quid si à principio quando consenserant, præerat iurisdictioni: sed ante litis cōtestationem desinit præesse? Et certè secundum eos, qui dicunt ante litem cōtestatam non dari iurisdictionem, non valet consensus, nec etiā quod fit coram eo. Sed quid erit secundum eos, qui dicunt dari p consensum, si pactum vestitum interueniat inter consentientes vt C. de pactis inter emp. & vendito. l. penul. & non per pactum nudum. Nam tunc ante litem contestatam non datur iurisdictio. vt ff. de iurisdictione omnium iudicum. si conuenit[p]. Respon

ADDITIONES.

☞ procedant in suo foro. Adde quo ad q. Iac. de Bel. Bart. in l. sepulcri. ff. de sepulcro violat. Quo verò ad q. Odofr. maximè, quòd iudex originis vel domicilij inquirere nō possit de delicto ꝯmisso p ei⁹ sublatū in alieno territorio: dic quòd verū tenet Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. trini. & fide cath. Bal. consi. cxc. incipiente, Præfati excellentes doctores. & cons. cccclxviij. incip. Quidam ca. lib. 3. vbi refert Io. An. hic, & ibi. ponit vnam quæstionem de quodā Trenēsi, qui in ciuitate Fulginij occidit Fulgentium: & Potestas Fulginii cōdemnauit eum in mille: in cōtumaciamque si nō soluerit intra decem dies, postquam in fortiam communis Fulginij peruenisset, amputaretur sibi caput: bona etiam, quæ ibi habebat fuerūt publicata. Potestas etiam Treni fecit inquisitionem, ac eūdem cōdemnauit in mille in contumaciam: demùm captus fuit per officiales Treni, quo capto cōmune Fulginij intra tres dies ipsum liberauit: quærebatur, an Potestas Treni posset facere condemnationē siue executionē. Bal. vbi s. arguendo ad partes ꝯcludit, quòd melior sit conditio occupātis: & quòd ille dicatur occupasse, qui in bonis fecit executionem, & consequutus est solutionē.

a Agere. ¶Supple contra Narbo. propter ver. seq.

b Actor. ¶l. vl. est contrarietas doctorum in expositione isti⁹ rub. vide in præ. dec. dilectus 2. de rescr. super fi. 2. gl. & ibi plena remissio: communiter tamen neutra illarum expositionum tenetur, quòd dat alteri foro primum conuentionis gradum: sed tenetur, quòd in hac lege no. s. quòd actoris sit electio, an coram iudice domicilij, an rei litigiosæ conueniat reum.

c Vber. ¶Vide s. de actione vel petitione. §. in anteriorib. in prin.

d Contrahentes. ¶Vide quæ ibi plenè scripsi super ver. citati.

e Compe. ¶Post prin.

f Contractus. ¶Hoc ibi scripsi super j. gl. vbi etiam in fi. remisit ad ea, quæ scripsi de dila. c. 2. in gl. hic habes.

g In fi. ¶Ibi videtur tenere huius contrarium: sed de domino temporali, non de domino feudi loquitur: vt etiam ibi dicam.

h Forum. ¶Melius diceret domum, vt dicit lex, quia de illo foro erat.

i Literis. ¶Non instat in hac propter rubricam specialem, quam de hac ponet j.

k Respon. j. ¶Lib. vj.

l Subest. ¶Si dicas reum subesse, nō videtur dubiū: cū illius iurisdictio eo casu non fundaretur sup ꝯsensu partium: sed fundabat̄ sup iure communi. & sic nō obstat quod not. in l. si per errorē. in vlt. gl. ff. de iurisdict. om. iud. & quod no. Azo. e. ti. in fi. primæ colum. quòd sufficit alterius solius error. Illud enim verum, quando erratur in non iudice causę. Tunc enim sufficit alterius error, dato quòd alter nō erret, s. quòd bene scit eum nō iudicem. Illo eñ casu, cùm necessari⁹ sit cōsensus ambarū partiū, ex quo pendet talis iurisdictio, altero errante deficit iurisdictio: vt in l. 2. ff. de iudi. Adde Bal. cons. cxlij. libr. 2. & ibi an debeat vti statutis propriis.

m Requisisti. ¶Alb. Pap. allegat C. de iure delib. cum aliquis. Adde vt per Ab. in c. nouit. de offi. deleg.

n Pone. ¶Ibi remisi ad decr. nouit. de off. dele.

o Quid. ¶Iste ver. & sequens fuit additio ad literam ponit Gui. de Suz. in l. j. C. de iuris. om. iud.

p Conuenit. ¶Dicunt ergo isti, quòd si quæritur de iurisdictiōe q̄reda iudici, necessaria est ꝯtestatio, per hāc legē: si de obligatione quærenda parti ꝯ pœnitētem, aut interuenit inter partes stipulatio; & tunc orit̄ obligatio & actio in stipulatu ad interesse. ff. de re iudic. si quis ab alio. §. fi. Aut nō interuenit nisi nuda conuentio: & tūc nō orit̄ actio. Si qs t̄n interest, ageret de dolo. ff. de dolo. l. fi. T̄n mihi æquè distinguendū videtur inter iurisdictionē reuocabilē, & nō reuocabilē: nam si verū est, eū ante ꝯtestationem n̄ habere iurisdictionē: ergo nec valere deberet ꝯtestatio corā eo facta, Itē quid dicem⁹, si corā eo super ineptitudine libelli, vel alia dilatoria litigetur per annum, dicetur ne factū corā non iudice? tu dicis, pœnitere p̄t. Certè ordinarius delegās pœnitere & reuocare p̄t et post litis ꝯtestationē, impeditne hoc quin delegat⁹ fuerit iudex, & valeat p̄cessus eius: & sic dicēdo saluat̄ opinio, quā impro

☞ bat

10 Respondeo†, valet consensus:& quod fit coram eo, legitimè fit
a nec reuocabitur.C.de admi. tuto.sancimus[a].arg.contrà ff.ad legẽ
b Aquil.quia in eum [b].Sed quid in delegato: nunquid reuocata iu
risdictione sua per delegantem, reuocetur per consequens iuris-
c dictio acquisita in aliqua causa ex partium consensu[c]? Videtur ꝙ
sic:quia principali sublato, tollitur & accessorium:vt s̃. sed cõtrà:
d quia sic [d] esset in potestate delegantis talem iurisdictionem fini-
e re[e].ff.de arbi.l.Labeo.secunda.in fin.& l.seq.Vnde dic, quòd si lis
est contestata in illa causa, non potest eam delegans reuocare:cũ
f remaneant reliquię prioris mãdati.ff.de solu.cũ quis.§.j.[f] †¶Sed
11 an à sententia non sui iudicis concorditer electi, poterit appella-
ri? Videtur, quòd non, vt ii.q.6.à iudicibus.Sed dic contra.ff.de ap
g pel.ex consensu.& dic super hoc in præ.c.à iudicibus[g]. ¶Sed qua
lem iurisdictionem habet is, in quem partes consentiunt? Dic ꝙ
ordinariam, ex quo à prædictis legibus permittitur talis ꝯsensus.
ff.de ver.sig.l.obuenire.ar.tamen contrà, ff.de reg.iur.l.nemo.&l.
h non debet.& l.id quod de hoc.extra.de offi.deleg.P.& G.[h] †Sed
12 ad quem appellabitur ab eo? Dic quòd ad superiorem eius, qui
ex consensu cognoscit, & non ad ordinarium. Gradatim enim est
appellandum.C.de app.præcipimus.ff. eo. Imperatores. in auth.
col.iiij.eo. ti.in fin.extra.eo.tit.dilecti.2.q.6.biduum. Sed nunqd
ordinarius causam ex consensu audiens, illã poterit alii delegare?
Dic quòd non ante litis contestationem, cùm partes adhuc vale
13 ant pœnitere, vt j̃.ver.sed nunquid.†¶Sed an is, in quem partes
consentiunt, cogetur pronunciare? Et videtur, quòd sic, C.de ad-
uo.diuer.iudi.sancimus.ff.de mu.& ho.l.fin.§.iudicandi. & l. si qs
magistratus.arg.contrà:quia iurisdictionem habet ex partium cõ
sensu, sicut & arbiter. vnde non videtur cogendus, nisi consenti-
at, & ad instar arbitri.ff.de arbi.l.iij.§.tam & si. Argu. tamen, quòd
solus consensus partium sine suo sufficiat.ff.de iudi.l.j.sed hoc ve
rum est, vt iurisdictionem consequatur, non vt cogatur.Sed quis
exequetur sententiã eius? Respon.ipse, si est:aliàs ordinarius:alio
i quin superior vel delegans.ff.de re iudi.à diuo.in princ.[i] ¶Quid si
Biteren.& Narbon.litigant sub iudice Agathen. cuius ciuitatis ꝯ-
suetudinem iudex sequetur? Dic vt j̃.de feriis.§.j.versic.sed pone.
14 †¶Sed nunquid in iudicem alterius iurisdictionis possunt in cau
sa criminali consentire? Respon.non, secundum Iac. nec iudiciũ
tenebit.arg.C.de epis.aud.l.si qui ex cõsensu.à ꝯtrio sensu[k]. Alii ꝯ
k arg.ff.de iud.l.ij.§.conuenire.ibi:iudiciorum, &c. & in præ. l.j. si q
consenserunt tanquam in arbitrum, & non tanq̃ iudicem:in cleri
cis autem hoc est expeditum, quòd non possunt. extra. de foro
compe.si diligenti. Quid si quis scienter litigat coram non suo iu
15 dice? De hoc j̃.de appel.§.nunc tractemus. versic.quid si facto. †
¶Sed nunquid potest declinare quis eius iudicium, in quem se-
l mel consensit [l]? Dic quòd aut agitur de iurisdictione danda, vt cũ
duo consentiunt litigare sub iudice non suo:& tunc quilibet po-
m test pœnitere ante litis contestationem[m]:vt ff.de iurisdi.om.iudi.
si conuenerit.& s̃.de iud.or.§.potest.versi.quid si.& j̃.versic.quid
si. Aut de iurisdictione non declinanda, vt in scholari laico:qui ha
n bet tres iudices:vt s̃.de reo.versi. item scholari [n]. & tunc non est
locus pœnitẽtiæ:quia eligẽdo vnum ex his, non potest illum am
o plius declinare:vt s̃.de reo.versic.sed pone[o].& sic loquitur extra.
p de iudi.c.j.[p] †Nã cùm ibi esset causa criminalis, poterat Quouult
16 Deus papam vel synodum eligere. Ex quo enim quis consen-
tit in suum ordinarium, non potest vlterius dissentire.C.de pactis
si quis in conscribendo.ff.de offi.con.l.j.C.de asser.tol.l.i.in fin. &
hoc in ordinario. Delegatus autem licet appelletur ab eo:vt ff.de
q appel.ex consensu.non tamen recusatur secundum Alber. Gal. [q]
iij.q.iij.induciæ.§.offeratur.ibi: nisi sit ille, &c.ext.de causa pos.cũ
olim.de off.deleg.super quæstionum.§.nos.& §.verũ.2.q.6.à iu-
dicibus. ¶Vndecim⁹, ratione priuilegii:vt in scholari, qui tres ha-
r bet iudices:vt iam dixi [r]. Duodecimus, in causa appellationis.iij.q.
vi.peregrina. ¶Tertiusdecimus, quando papa id iubet, vel delega
tus.ea.q.vna quæque.xi.qu.i.iudices. ¶Decimusquartus, ꝑp loci
opportunitatẽ trahitur qs ad aliã ꝓuinciã.xxxiii.q.ii fine. ¶Quin
tusdecimus, in causa natiuitatis, quæ spectat ad ecclesiam.extra.q
s fil.sint legit.lator.& c.cãm.qđ dic vt no.ext.de ord.cog.tuã[s].secũ
dũ Inn.& alios. ¶Sextusdecim⁹, in cã decimarũ.extr.de decimis.ꝑ
totum.

ADDITIONES.

☞ bat glo.vlti.in l.si per errorem.de qua j̃.§ fi. Ex quo igitur neu-
tra pars pœnituit, bene procedat hæc solutio. Pœnitentiam autẽ
non impediret stipulatio, per hanc l.si conuenerit. & vide j̃. ver.
sed quid si promisisti.& versi.seq.& quod in eis dicam.& in versi.
circa hoc.

a Sancimus. ¶Idẽ Guli.vbi s̃.allegat etiam ff.de iudi.l.venditor.§.i.
b Eum. ¶Solue, vt not.in regula, factum.de reg.iur.lib. vi. in i. glo.
c Consensu. ¶Intelligo de partibus, quarum causa est illi commis-
sa. Alii enim vel etiam tertius cum altero ex litigantibus, non pos
sent iurisdictionem delegati prorogare, vt in decre.P.& G.de off.
d Sic. ¶Hoc tenet Cy.in l.si qui ex consensu. C.de episcop.audien.
sub ver.antepenulti.illa ratione:quia idem iuris esse debet de do-
tis augmento, quòd de dote.ff.de pact.dot.inter socerum.§.si cũ
pater.
e Finire. ¶Quasi dicat, quòd esset absurdũ, cùm non ab eo, sed à par
tibus illam partem habuerint.
f §.i. ¶Quæritur an ordinarius delegans ꝓhibere possit delegato,
ne recipiat prorogationem vltra tempus, quo commisit deciden
dam, vel partibus etiã, ne prorogent vltra terminum ab eodem
limitatum.l.2. ff. de iudi. §. fi. & iudex dicit hanc prohibitionem
posse fieri per principem. Videtur ergo per hoc aliis illam esse ꝓ-
hibitam.eo.tit.cùm prætor.Gui.de Suzar.in eo.§.tenet contrari-
um:quia sicut delegatus principis fungitur eius vice:sic & delega
tus alterius ordinarii, nec transit in eum plus iurisdictionis vel
potestatis, quàm ipse committat. Allegat ff.de offi.eius, cui mãd.
est iurisdict.l.j.C.si à non compe.iud.l.j.Facit ff.de off.deleg.c. ve-
nerabili.de rescri.cùm dilecta.idem Baga.sui operis charta j. ad fi.
Sed generalius quæro, an ordinarius partium possit prohibendò
impedire prorogationem alterius iudicis. Cy.hoc tractat in l.si qs
ex consen.C.de episc.aud.Sed dic, vt in v.q. & breuiter allegatio-
nes, quas posuit, tendunt ad hoc, quòd aliquid per id honori vel
commodo suo detrahitur in sportu.iij.q.iij. induciæ.§. offeratur,
fortè in siglilo, vt in cle.de ele.statutum. Tenet cum Petro, quòd
non poterit beneficium aliis iudicibus commune impedire vel
tollere, nec auferre quod dat lex ff.de adop.si arrogator.sicut nec
impedire posset, ne compromitterent, quæ res libera est. ff.de ar-
bitr.l.iij.Hoc non habet locum in clericis, qui sine consensu epis-
copi non prorogant. de foro compe. significasti. & tamen bene
compromittunt:vt not.eo.tit.si diligenti.in fi. i. glo. Addebat ibi
Cyn.post P.non obstare, quod de sportulis fuit dictum, quia ordi
narii illas nõ recipiunt. Item compensandæ sunt laboribus.& hoc
vltimum dicit etiam Guid.de Suz.in l.j.ff.de iudi. Allegat quòd ꝓ
labore datur, in auth.de iud.§.ne aũt.colla.vj.ipse tamen Guid. in
l.si conuenerit.dixit quòd poterat iudex suos subditos compesce
re, ne prorogarent aliorum iurisdictionem in ciuilibus:sed postq̃
prorogauerant, nõ poterant impedire. Allegat.ff.de acqui.re.do.
l.3.De criminalibus statim dicam j̃.ver.sed nunquid.ij.
g Iudicibus. Et de offic.dele.super quæstionum.§.verum.in vlti.gl.
sic & in teste.de hoc de testibus.præsentium.in vlti.gl.
h G. ¶Et dic, vt ibi ad fin vltimæ gl.
i Prĩcipio. ¶Per hãc l.dixit Simo.Vin.in l.j.C.de iur.om.iu.ꝙ iudex
iste scribet iudici illius, ꝯ quẽ lata est sententia, ꝙ illã exequat: cũ
ipse extra suũ territoriũ illã exeq nõ possit, nec ei pareretur:ff.de
iu.om.iu.l.fi.ext.de const.c.vl.lib.vj.Inducit ad hoc ff.de bo.auth.
iud.pos.l.cùm vnus.§.pe.
k Sensu. ¶Hoc tenuerunt Io.xi.q.j.inuoluta.& Bernard.de foro cõ
peten.si diligenti.ad fi.j.gl.& vide qđ ibi dixit:qa contraria opinio
Accur.in l.j.ff.de iudiciis.in fi.gl.& C.de iurisdi.om.iudic.l.j.in vlt.
gl.est vera, s.ꝙ prorogatur in eum, qui habet merum imperiũ. &
idem Inno.& Hostien.vt ibi dixi.& est casus l.j.C.vbi de crimi.agi
opor. Sed quæritur, an prorogationem in criminalibus teneatur
iudex proprius habere ratam:ita quòd super illo crimine non ꝓ-
cedat. Guid.de Suza.super l.si conuenerit.allegat quòd sic. Quo-
modo enim de crimine se intromittet sine accusatore. ff. de mu.
& honor.l.rescripto.§. si quis. Item de delicto vnius hominis sæ-
pe quæri nõ debet.ff.nau.caupo.stabula.l.licet. in fi. Soluit quòd
si tale est crimen, de quo iudex possit inquirere: de quibus infrà,
de inquisitio.§.qñ aũt.in prin.& ibi remissiones dãtur:non tene-
bitur habere ratũ:nec per factum delinquentis impedietur ipsius
officium.de cleri.coniuga.cap.penulti.de priuileg. ex parte.ij. &
cap.authoritate.§.vlti.lib.vj.In aliis criminib⁹, ex quo accusans &
accusatus sponte sub alio iudice litigant:ipse ordinarius conquie
scet, sed vt pluries dixi, inter clericos ñ ꝓcedit hæc q̃stio, q sine ꝯ-
sensu episcopi prorogare non possunt. de for.comp. significasti.
l Consensit. ¶Fuit quæstio Venerealis lxv. hic melius.
m Litis contestationẽ. ¶Postea non:nec obstant tres leges allegatę
de fo.cõpe.si diligenti.in gl.nũqd.circa medium.ver.imò ẽt quæ
non in declinãda iurisdictiõe, sed in euitatiõe pœnæ loquuntur.
casus ibi vide in suffragio.
n Scholaris. ¶Et ver.sed qd si scholaris, ꝓpter id, quod dixi de laico.
o Pone. ¶Et not.ff.de iud.l.ij.post prin.
p c.j. ¶Vbi dixi super gl.sed nónne.
q Alber.Gale. ¶Rubri.de iudicib.ordi.& delegatis, loquitur de de
legato, in quem pars consensit.sic s̃.ver.sed an.
r Dixi. ¶Si priuilegiatus de certo iudice agit ꝯ sic priuilegiatum, vi
de quid plenè scripsi de priuil.c.j.lib.6.& §.& id ipsum.
s Tuã. ¶Vt ibi scipsi sup gl.2.hoc ꝓcedit, cũ incidit tibi dubiũ đ ma
trimonio, an fuerit, vel nõ, vel an fuerit legitimũ. Adde qa si non
ageref de validitate:sed vxor rediret ad virũ suũ, & eꝯ, iudex secu
laris est ꝯpetẽs. vide Abb.Sicu.in c.non est.in j.col.ext.de sponsa.

totum. ¶Decimusseptimus, in causis pœnitentium, quæ ad ecclesiam pertinent. 11. q. j. aliud. de pœni. dist. j. aliud ¶Decimusoctauus, in causa adulterii, cùm agitur ad separationem. extr. vt lite nõ contesta. c. j. ¶Decimusnonus, in causis viduarum & pupillorum, libertorum, & miserabilium personarum: quæ saltem secundario spectant ad ecclesiam lxxxvij. dist. c. 1. 2. & 3. extra. de foro compe. ex tenore. extra. de verb. sig. nouimus. in fi. & præcipuè circa dotẽ vt extra. de dote post di. restit. nuper. & idem in causis aliarum personarum quod dic plenè, vt not. secundum Inn. extra. de offi. iud. deleg. significantibus. ¶Vigesimus, vbi agitur de possessione violata. C. vbi de possessione agi opor. l. vnica. C. de præ. mi. si prædiũ
17 & j. versic. xxx. † ¶Quid si quis per locum meum transiens ducit equum meum, quem ego perdidi: nunquid eum potero conueniri ratione præsentis possessionis? Videtur, quòd non: vt ff. de iud. hæres. §. nunquid. arg. contrà. eo. ti. non aliàs. §. j. & l. seq. & l. ad legatum. & l. quod legatur. §. fin. C. vbi in rem act. l. si. Dicunt quidã quòd sequi debeo forum eius; & talis satisdabit, prout habetur j.
a de satisd. §. d. in prin. ᵃ ¶Vigesimusprimus, in cã fidei. 24. q. 1. quoties. ¶Vigesimussecundus, cùm qs alibi solutũrũ se promisit. ext. de fo. comp. dilecti. ext. de of. del. P. & G. C. vbi cõueniatur, qui cer
18 to loco dare promisit. l. vnica. † Nam ibi dicitur quis contrahere, vbi se cõstituit soluturum: vt ff. de bonis auctor. iud. pos. l. 3. s. ver. v. Circa hoc quæritur quid si feci tibi pactum, vt possis me coram
b quolibet iudice cõuenire? Respon. dicit Vber. ᵇ quòd si oppono exceptionem iudicii declinandi, non audior, si sim laicus si verò oppono exceptionem loci & fori, & territorii, audior. Priuilegio
c enim fori pacto renunciari non potest. iii. q. vj. non liceat. extra.
d de fo. compe. si diligentiᵈ. ¶Quid ergo si dictum fuit in instrumẽto, vt quolibet loco, & sub quolibet iudice possim cõueniri: & tu vis me conuenire sub prorsus extraneo? Respon. fortè admittetur exceptio mea: vt ff. de iurisdi. om. iudi. si conuenerit. Vel fortè nõ
19 admittetur, si pactum fuit vestitum cohærẽtia cõtractus. † ¶Sed quid si promisi per stipulationem, quòd paterer me cõueniri sub quolibet iudice, & quolibet loco? Respondeo, fortè teneor ad interesse, si recusauero: vt ff. de iudi. si quis ab alio. §. in omnibus. & arg. ff. de præscr. ver. naturalis. §. at cùm do. ff. de contrahen. emp. Labeo. 2. Et in hoc iudicio cùm renunciauerim exceptioni fori. Vel dic, quòd cogar præcisè pati. ff. de no. ope. nun. stipulatio. §. si autem. secundum Vber. ar. tamen contra: quia nihil habeo in eius territorio. ff. de iurisdi. om. iudi. l. fin. Ioan. Bald. dixit, quòd si sit pactum, vt possim vbicunque vel vbilibet cõueniri, non valet, quo ad conuentionem: nec mihi præiudicat, nisi post litis contestationem, vt s. versic. x. & sequen. imò ante litis contestationem possum mutare voluntatem, & contra pactum venire. ff. sol. matr. si
e cùm dotem. §. eo autẽ tempore. & sic obtinuit Bonon. ᵉ † ¶Quid
20 si sit pactum, vt vbique & vbicunque me inueneris, teneat tibi soluere; nullo tamen certo loco determinato? Ad hoc dicunt quidam, quòd per tale pactum videor pacisci, quòd sine fori præscriptione possum conueniri vbicunque inueniar, & vbicunque me elegeris conueniri: quia ibi videor contraxisse: vt ff. de action. & obl. contraxisse. & ita ratione contractus ibi potero conueniri ar. C. de pactis. si quis in conscribẽdo. & de fo. compe. dilecti. ff. de admi. tut. Titium. §. ij. & ff. de bo. auth. iud. pos. l. 2. & 3. nec potero pœnitere. Nam & alicubi potest quis conueniri, licet ibi domicilium non habeat: vt ff. de iudi. hæres. extra. de fo. compe. Romana §. contrahentes. lib. vj. Nec obstat, quòd locus incertus & indeterminatus est ab initio. Nam ex post facto poterit determinari: prout aliàs fit in debito conditionali, quod ante conditionem existẽtem dubium est: sed ex post facto determinatur: nec solutum ea pendente repetitur. ff. de condi. indebi. l. sub conditione. Sed hoc falsum videtur: quia quandoque promittit quis soluere, & non respondere: vt ff. de eo, quod certo loco. l. j. vbi de hoc. & l. j. & l. centum. Præterea non potest quis ex contractu cõueniri nisi vbi contraxerit, vel quasi contraxerit, vel vbi habet domicilium. extr. de fo. compe. c. si. Alii dicunt, quòd operabitur tale pactum, q teneatur tibi ad interesse quia factum videris stipulatus: & cùm factum est in obligatione, ad interesse agi potest. ff. de re iud. si quis. ff. de verb. obl. quoties. Arg. contrà, quòd non valeat talis stipulatio ad instar illius, qui stipulatus est sibi fieri domũ: nec dictum est vbi debeat fieri. ff. de verbo. obl. qui insulam. ff. de eo, quòd certo loco. l. 3. §. si quis insulam. sed nõ est ita. Nam si dictum fuisset, Tu facies domum, vbicũque voluero: bene valeret. ¶Item si fideiussor negatur idoneus, qui potest vti fori præscriptione. ff. qui satisda. cog. si fideiussor. Tu distingue breuiter. nam aut quis constituit se sine fori præscriptiobe vbique, vel certo loco responsurum & soluturum: & tũc obtinet, quòd prædixi in ver. quid si sit pactũ, &c. Aut constituit seu promisit se tantum responsurum: & tunc si alicubi conuenitur: potest à pacto resilire ante litis contestationem. quod dic, vt s. ver. proxi. ibi, Ia. Bal. &c. & hoc in laicis. & iun
21 ge hic, quod notatur j. ver. xl. & seq. † ¶Quid si rusticus portat ad forum modicum bladi, & vendit certas mensuras illius bladi: nunquid tenetur ibi mensuras illas tradere: cùm ipse fortè sit aliunde? Dic quòd non, quia actio exempto bonæ fidei est. ff. depositi. in Asia. §. j. In clericis autem sic distingue. nam aut agitur de iurisdictione danda, seu proroganda, aut de iurisdictione non declinanda. si de danda, seu proroganda, subdistinguitur: nam aut clericus paciscitur simpliciter tantum, vt vbiq; vel coram quocũque possit conueniri: & tunc non valet sine consensu episcopi, etiam si coram ecclesiastico conueniatur: vt extra. de fo. compe. significasti. & c. si diligenti. & c. Romana. respon. j. & si consensus episcopi in ecclesiasticum interuenerit, poterit adhuc ante litis contestationem dissentire: sicut & in laico iam s. diximus. & s. vers. x. & sequ. Aut paciscitur se soluturum & iudicium subiturum & tunc iterum subdistingue: quia aut consentit in secularem: quo casu nil agitur: vt in prædicto capitul. si diligenti. & xj. quæstion. j. inolita. & capi. placuit. Aut in ecclesiasticum: & tunc valet cum consensu sui episcopi: vt in prædict. cap. dilecti. secundum quod disiuncta ibi ponitur pro coniuncta, valet tunc, ideo quia promisit

ADDITIONES.

a In princip. ¶Vide quod scripsi de fo. competen. c. vlti. super j. gl. ratione possessionis. pro qua patet in hoc triplex opi. Azo. Bernar. Goffred. Innocen. Hostien. & Oldrad. in l. fin. j. alleg. tenent quod ex re mobili sortiatur quis forum. cõtraria Hugolini placuit Accurs. in prædi. l. final. C. vbi in rem actio. & remissionem quam dedi: vide per quas leges, & quomodo ad illas respondetur. Adiuuatur tamen hęc opinio, quia non mirãdum, si in sortiendo foro mobilia & immobilia sunt diuersa: cùm in his etiam sunt diuersa præscriptionum tẽpora, iura sunt nota. Itẽ in onere satisdandi differt possessor immobilium à possessore mobilium tantum. ff. qui satisdare cogantur. l. sciendum. In alienatione ab ecclesia facienda. extra. de rebus ecclesiæ non alienan. nulli. & in ordine alienandi: vt in authen. hoc ius porrectum. & in ordine exequendo: vt lite non contesta, quoniam. §. fin. ff. de re iudica. à diuo Pio. Simile C. de rei vxor. actio. l. vna. §. cùm autem. quando decre. opus non est l. fin. Tertia opinio Pe. distinguit, an res mobilis sit in loco mãsura, vel non: per l. debitor. ff. de pign. Iuuatur hæc opi. per decr. p̃senti. §. j. de præb. libr. 6. & eod. lib. de verb. sign. c. vlt. facit §. nunquid. superius allegatus. & c. l. j. versi. nam vbi. ff. ex quibus cau. in possess. ea. l. ij. in fi. de in rem ver. si pro parte. §. versum. j. q. j. cõstat. & quod ibi not. de verb. signi. c. 3. de tornea. c. 2. de verb. signi. l. 1. & 2. C. in quib. cau. pig. ta. con. l. 4. ff. de act. emp. l. granaria. de acq. rer. dom. si Titius. cum concor. ibi notatis. Adde, quòd quis sortiatur forum ratione rei mobilis, tenet Pet. de Ancha. consi. 139. incipi. Primum dubium. Additio. Adde tu Car. Zaba. in c. sanè. de fo. compe. ad fi. vbi dicit, quod ita communiter tenetur. Et an ratione delicti quis sortiatur forum pœnitentiale, vide Ludo. Roma. sing. ccclxiiii. incip. Ratione delicti. Hen. Ferran.

b Vber. ¶Mihi charta pe. vbi tractat de arbitris ver. quid dices. ergo. & biduo ver. hic sequentes subtilitas primi dicti non placet.

c Potest. ¶Accur. contrà secundum leges: vt no. ff. de iud. l. j. in j. gl.

d Diligenti. ¶Quæstionem de exempto, qui promisit non declinare forum: vide sup reg scienti. de regu. iur. lib. 6. Gui. de Suza. in l. si conuenerit. dicebat renunciari posse foro in contractu per pactum. & tunc non liceret resilire, potissimè si iurasset: & sic soluit contrarium de l. si quis in conscribendo. C. de pac.

e Bonon. ¶Placet hoc Pe. de Bel. vt ponit Cyn. in l. si qui ex cõsensu. in 3. q. dicit enim, quòd hic fallit regula, quod semel placuit. de reg. iur. li. vj. & similes, hac ratione, quia periculosum est coram iudice litigare suspecto. C. de iud. apertissimi. extra. de appel. cùm inter. qua ratione dicit conuentionem, vel stipulationem non obligare etiam ad interesse. arg. ff. de condi. insti. l. quę sub conditione §. si quis sub iusiur. dicit etiam quòd ex quo lex dat sibi, quod possit pœnitere: ergo poterit impunè. Alleg. l. Gracchus. C. de adulter. Hæc opi. placet: saluo quod de loco contractus dicitur in ver. proxi. Pondero enim primò, quòd iurisdictionis istius origo est à solo cõsensu partiũ. Secũdò, q nullũ interesse ipsi iudicis versat. Tertio, quia per hoc reditur ad iꝰ commune, & ad ordinariã iurisdictionẽ, quæ est fauorabilis. Quartò, q lex gñaliter de conuentiõe loquẽs, pmittit pœnitere. Quintò, q ĩ multis casibꝰ pœnitentia pmittitur, quorũ aliq notant in pdicta regula, qđ semel. In qbꝰ nõ ẽ maior vel tãta æqtas, pp rationẽ q̃ pdixi. Itẽ eo fortius procederet hoc dictũ: si vera sit opinio, q ante litis cõtestationẽ iurisdictionẽ nõ habeat, q̃ tñ non placet: vt dixi sup ver. sed qd si à prin. Adde Pe. de Anch. in pxi. Alex. cõs. 139. Quis aũt si pmisit qs soluere vbicunq; inuẽtꝰ fuerit, si reperiatur eiꝰ pcurator, an poterit cõueniri, vide Bal. cõsi. cccxlviij. li. j. Et quomodo intelligat, qñ qs pmisit posse cõueniri in quolibet loco, p eundẽ consi. ccxlvij. eo. li.

miſit ſe ſoluturum:quia videtur ibi,vbi conuenitur, contraxiſſe:
vt ſ.in verſic.quid ſi ſit pactum. Conueniri enim poteſt quis, vbi
contraxit:vt extra,de for.compe.c.fin.cum ſuis concord. & non
ideo,quia ſimpliciter promiſit ſe iudicium vbique ſuſcepturum,
vt iam dixi. Porrò ſi agatur de iuriſdictione non declinanda, va-
let ſimpliciter conſenſus,& cogitur reſpondere: vt ſ.verſi.10.&
a ſequen.extr.de iud.c.1.& in præd.ca.dilecti.vbi Abbas [a] ille pro-
miſerat ſe reſponſurum coram delegato,& certo loco: & valuit
pactum de iuriſdictione non declinanda: & renunciationis priui
legij,& exceptionis fori ſui: cùm delegatus ille iam haberet iuriſ
dictionem in eum,poſtquam ea fue it ei commiſſa: quia repræ-
ſentabat perſonam papæ: vt extr.de of.del.ſanè cuius vices gere
bat.94.diſt.c.1.ext.de reſcr.ſuper literis.prope fi. Quod autem di
xi fori præſcriptionem non admitti, vbi agitur de iuriſdictione
non declinanda:verum eſt,etiamſi ante conſenſum iudex ille po
tuiſſet declinari.vt patet in præd.cap.de iudi.vbi, Quoduultdeus
priuſquam promiſiſſet coram concilio reſpondere,poterat dice
re:Volo coram papa cauſam meam agi.extra.de appellat.vt debi
tus.in fin.18.diſt in.2.propter.17.diſt. huic ſedi.3.quæſt.1.in pri.
mis.ver.de perſona.& 32.quæſt.5.horrendus.Item in præd.cap.
dilecti.potuiſſet Abbas declinare iuriſdictionem delegati per ex
ceptionem priuilegij: niſi priuilegio renunciaſſet,promittendo
22 alibi ſoluere,vel reſpondere: prout ibi dicitur. †¶Et nota qua-
b tuor eſſe neceſſaria [b] ad hoc,vt clericus poſſit in non ſuum iudi-
cem conſentire.¶ Primum, quòd ille præſit ordinariæ iuriſdictioni.
¶Secũdum,quòd ſit perſona eccleſiaſtica.¶Tertium,quòd fiat de con-
ſenſu ſui epi:vt in præd.c.ſignificaſti.& ca.Romana.reſp.j. Quar-
tum,quod fiat de conſenſu vtriuſque partis: vt ff. de iud. l. j. & ij.
¶Sed nunquid requiritur cõſenſus iudicis? Reſpondeo, nõ quo
ad prorogationem,ſed quo ad iudicium ſic:quia cùm non ſit ali-
c às ordinarius eorum,non tenetur iudicare, niſi velit.ff.e.l.ij.§.j. [c]
Vtrum autem clericus poſſit foro ſuo renunciare,vide j.de con-
23 clu.& renun.verſic.cui autem iuri.†¶Et breuiter ſcias,quòd cle
ricus trahens clericum coram ſeculari iudice,debet cauſam,id eſt
rem petitam perdere per ſententiam, quæ dabitur conuento, &
priuari communione ſacramẽtorum,vel etiam fidelium: quia ex
communicabitur,niſi hoc ſatisfacere velit:extra de foro compe.
ſi diligenti.& xj.q.i.inolita.Item clericus permittens ſe conueniri
coram eo in cauſa criminali,etiamſi pro eo ſit lata ſententia,locũ
ſuum,id eſt, beneficium amittat: & hoc ſi habet: alioquin perdat
locum ſuum,id eſt,ordinem:quia deponetur:& ſic perdet locum
quem inter cæteros clericos obtinet. Sed ſi in ciuili, tunc perdat
id quòd euicerit,id eſt,rem. in qua ſentẽtialiter abſolutus fuerat:
ſi locum ſuum,id eſt,beneficium, vt extra.de exceſ.præla.grauem
maluerint obtinere.& hæc habentur in præd.c.ſi diligenti.& xi.q.
24 j.placuit. †¶Sed nunquid idem eſt in laico clericum coram ſecu
lari trahente,vt debeat perdere cauſam? Reſpon.ſic,vt C. de epiſ-
co.& cleri.auth.ſtatuimus.C.de iuriſdictio.om.iu.in criminali.C.
ne filius pro pa.auth.habita.prope finem.¶Sed nunquid præmiſ
ſa obtinent in eo, qui clericum coniugatum trahit coram iudice
ſeculari? Reſpondeo ſic,ſi clericaliter viuit,& actio ſit perſonalis,
d ſecundum ea,quæ not.j.de cleri.coniuga.[d] †¶Sed cui aſſignabit
25 res,quam perdit is:qui ſic in vetito ſe patitur examine cõueniri?
Reſpondeo,actori,cui facta eſt iniuria.nam reus ſe alibi nõ patie-
batur conueniri:cùm eſſet potens,& timeretur fortè:& ſic actor
metu & inuitus illum ibi conuenit,ſecundum B.& no.in præ.l.in
criminali. Quid ſi vterque fuit in culpa? Reſpõdeo:tunc vterque
punietur & dabitur eccleſiæ,cui facta eſt iniuria:& eius iuriſdictio
ſpreta. Sed quomodo poteſt præmiſſa pœna locũ habere in acto
re,& non in reo? Non enim actor incidit in pœnam.niſi poſt litẽ
conteſt.vt not.in præd.decre.ſi diligenti.in glo.nunquid.Cùm er
go reus clericus paſſus ſit coram tali ſecum litem conteſtari:non
ne ſimiliter & ipſe incidet in prædictam pænam:& ſic non erat ab
e ſoluendus:imò puniendus? Reſpõdeo ſic [e].Reus enim tractus de
bet proteſtari ſe eſſe clericum:& ideo eum nõ debere coram illo
reſpondere, & ſi iudex quærat vtrum hoc proponat excipiendo
vel petendo propter hoc à iudicii inſtantia ſe abſolui:tunc ille di-
cat,Nil peto,nec excipio,ſed proteſtor,ſi iudex ſibi precipiat quòd re
ſpondeat, vel litem conteſtetur: tunc proteſtetur quòd ipſe reſ-
pondet,vel litem cõteſtatur compreſſus viribus præfecturæ, vel
metu terribilis perſonæ,vel ſecularis dominii:& ſuper hoc teſtes
adhibeat,vel confici faciat publicum inſtrumẽtum.Lite ergo ne-
gando conteſtata,non vltra procedat,ſed hoc epiſcopo denunci-
et,vt illi iudici inhibeat, ne vlterius in cauſa procedat: quo facto
f poterit coram epiſcopo petere [f], vt eum obſoluat ab eo in quo
illi tenebatur.quod epiſcopus debet facere per præ.c. & ſic actor
pœnam incurret, & non reus.quòd ſi nolit ad hoc agere, dabit
ſibi exceptio perpetua:& quandocunque ab illo conuenietur,po
terit ei dicere: Tu me olim ſuper hoc coram ſeculari iudice tra-
xiſti ideoque cauſam perdere debes:vnde peto te condemnari,
& me abſolui ſuper hoc,quod à me petis.& ſuper hoc eſt ſenten
tia neceſſaria,vt no.in præd.c.ſi diligenti.& hæc habent locum ſe
cundum illos,qui dicunt,quòd ante litis conteſtationem,& non
poſt deſiſtere poteſt impunè.quandoque tamen poſt ſolam quæ
rimoniæ depoſitionem nequit impunè deſiſtere: quæ dic, vt in
prædic.gl.ſed nunquid.Quid de illo qui ſcholarem vocat in veti
to examine,qui ſimiliter perdit cauſam etiam iuſtam,vt in prædi
cta auth.habita.prope fi. nunquid poteſt ante litis conteſtationẽ
pœnitere? Dic vt in ea.auth.no.Qualiter quis ſe obiiciat alterius iu
riſdictioni,& qualiter in eum ſententia feretur,notatur j.de con
clu.& renuncia.ver.vltimo. Regulariter autem tenendum eſt, quòd
g ipſo iure [g], clericus non poteſt coram ſeculari iudice conueniri:
26 quod dic vt ſ.de reo.verſi.Item clericus.& iunge quod ibi no.†
¶Sed pone, clericus dedit laicum fideiuſſorem pro ſe in contra-
ctu mutui:quæritur,vtrum fideiuſſor poſſit conueniri coram ſe-
culari iudice.Et videtur,quòd ſic. Ad hoc enim dantur fideiuſſo-
res,vt melius cautũ ſit creditoribus.ff.qui ſatiſda.cog.l.j.& ij.reſp.
j.Hinc eſt, quòd ſi pupillus ſine tutoris authoritate compromit-
tit,& fideiuſſorem præſtiterit, peti poteſt pœna à fideiuſſore, ad
quam aliàs pupillus non teneretur, niſi fideiuſſorem præſtitiſſet.
arg.ff.de arbi.ſi pupillus.Præterea iſte creditor ſecutus fuit perſo
nam fideiuſſoris,& non clerici,cum quo non erat aliàs contractu
rus.C.ſi tu.vel cu.inter.ſi creditor.Item hoc ẽ pſonale priuilegiũ
vnde perſonam non egreditur. C.de excu.mu.l.ſordidorum.arg.
contrà:quia exceptio quæ competit principali,competit & fide-
iuſſori.Item non intelligitur obligatus in duriorem cauſam,quã
principalis.ff.de fideiuſſo.Græcè.§.ſi quis pro pecuniaria.& con-
tra legem datus eſt:vnde videtur,quòd non valet.x.diſt.vides.C.
27 de leg.& conſtitu.non dubiũ.ſed prius dictum verius eſt.†Quo
niam perſonales exceptiones ad alios non transferuntur. ff. de
exce.l.exceptiones.reſp.j.Reales verò ſic:vt ibi.&c.¶ Viceſimus
tertius,ſi iudex ſecularis ſit negligens.extra. de for. compe. licet.
ver.dummodò.& c.ſeq.in fi.¶Viceſimuſquartus,cùm ſuus iudex
recuſatur.extra.de fo.compe.ſi quis contrà.¶Viceſimuſquintus
in compromiſſis.extra.de arbi.per totum.¶ Viceſimuſſextus, ra-
tione vltimæ voluntatis: vnde fideicommiſſum petitur, vbi reli-
ctum eſt.C.vbi fideicomm.pe.poteſt.l.vnica.ff.de iudiciis.hæres.
& l.ſi fideicommiſſum.& legatum petitur vbi eſt:niſi hæres dolo
eum inde ſubduxerit. Tunc enim dabitur vbi petetur. ff.eodem.
quod legatur.¶Viceſimuſſeptimus,in cauſis ruſticorum & ſeruo
rum eccleſiæ,quorum cauſæ ad eccleſiam ſpectant.Et idem in aliis
laicis ad forum eccleſiæ ſpectantibus.lxxxix.diſtinct.iudicatum
xij.quæſt.ij.eccleſiarum ſeruos.extra.de fo. compe. nullus. Idem
etiam eſt de colonis eccleſiæ,vt C.de epiſco.& cler.l. ij. & C. vbi
cauſæ fiſca.vel di.do.ho.quæ eius agãtur.l.ſi quis.Sed illa poſſunt
intelligi ſuper rebus quas ab eccleſia tenent:ſecus autẽ,ſi conue-
niantur

ADDITIONES.

a Abbas.¶Errauit auctor hic:& infrà,quia Abbas nominatus in te
xtu fuit delegatus epiſcopus,cui decreta.dirigitur,erat debitor ex
contractu prædeceſſoris.
b Neceſſaria.¶Nouẽ ſpecificat Hoſtien.de foro compet.ſignifica
ſti quæ ibi ſcripſi ſuper vlti.glo.
c §.j.¶Et de hoc ſ.ver.ſed annis.
d Coniuga.¶Vt ibi dicam tenendum eſt quòd habetur e.ti.c.vno.
lib.vj.Adde tu ad huiuſmodi materiam,ſi conceſſum ſit alicui exi
ſtenti in minoribus,vt nõ poſſit trahi pro aliquo debito ciuili co
ram ſeculari,ſi contraxerit cum vnica & virgine,an proſit ſibi pri
uilegium,vide Lap.cxxvi.alleg.Item quid ſi quis clericus contra-
xit cum vnica & virgine:& incedit in habitu & tonſura,an pro ci
uili debito poſſit conueniri coram ſeculari, & detineri etiam in-
uitus:vide Lapum ibidem.Additio.Adde tu & vide Ioan.de Tur
re Crema.in c.clericum.xj.q.j. vbi dicit, quòd clericus coniugatus,
qui cùm vnica & virgine contraxit, & tonſuram & veſtes defert
clericales,à iudice ſeculari,nec criminaliter,nec ciuiliter, ſcilicet
de crimine poteſt condemnari & an & quando clericus gaudere
debeat priuilegio clericali, vide omnino Alex. conſ. lviii. incip.
Quia ſæpiſſimè.in iiij.vol.& Oldr. conſil. iiij. incip. Quod laicus.
Hen.Ferran.
e Sic.¶Secundum Pet.& Ab.in decre.ſi diligenti.vt partim ibi ſcri
pſi ſuper gl.nunquid.
f Petere.¶Aliquibus videtur,quòd coram ſuo iudice conuenien-
dus ſit laicus,in hoc caſu per regulam,quod actor,&c. Item quia
hoc agitur ad pœnam. Sed pro Gul.facit de for. compet. cùm ſit.
de iniur.olim.& vide ſ.ver.xxx.
g Iure.¶Neſcio quid velit iſtud,ipſo iure.

niātur ex delicto vel contractu, licet prædicta l. si quis. indistinctè
loquatur. An autem cōductores possunt illi priuilegio renuncia-
re, habes ff. de iur.immu.semper.§.conductores.secundum Vber.
¶Vicesimusoctauus, in peregrinis & mercatoribus, & agriculto
ribus, & mare nauigantibus & aliis.extra.de treu.& pa.innouam⁹.
xxiiii.q.i.si quis Ro.& c.seq.extra.de peregr.c.vnico.extra.de rap.
excommunicationi. quod dic vt plenè, secundum papam. extra.
a de off.deleg. significantibus[a]. ¶Vicesimusnonus, cùm agitur de
28 feudo ecclesiæ, extra.de fo.compet.verum.†¶Tricesimus, cùm
clericus impetrat contra laicum, quod de consuetudine fit in cu-
ria indistinctè.extra.de iudi.c.fin.extr.de alie.iu.mu.cau.fac. c. fin.
& sic intellige extra.de foro compe.ex transmissa. De stricto iure
tamen laicus vel clericus non potest contra laicum impetrare.ar.
xi.q.i.si clericus siue laicus.ar.contra, ea.q.iudices.& extra.de sen.
excom.graue.extra.de arbi.innotuit. Sed illa intellige secundum
do.meum.de his, quæ ad ecclesiasticum forum pertinent ratione
rerum vel personarum, vt extra.de verb.sig.nouimus.§.fi.vt sunt
causæ spirituales siue criminales ecclesiasticę: de quibus s̄.versi.ii.
dictum est. Sed & hæc secundum quosdam vera sunt, cum agitur
d̄ proprietate rei. nam super possessione rei. ad forū ciuile spectā-
tis potest laicus impetrare: quia super ea potest coram quolibet
iudice quæstio ventilari: arg. C. qui legiti.perso.ha.l. fin. extra. de
foro compe.ex parte B.reginæ.& no.extra.de iud.cæterum. & s̄.
ver.xx. Alii tamen hoc intelligunt coram ordinario, & nō coram
29 delegato: ar.contrà.de appel: cùm teneamur.†¶Sed pone cleri
cus trahit laicum coram delegato authoritate Apostolica Domi
b nus[b] vel iudex secularis illius terrę mandat delegato, quòd super
sedeat; cùm ille laicus sit de sua iurisdictione, & moretur in terra
sua, & ipse paratus est clerico reddere de illo iusticiæ complemen
tum: quæritur, an delegatus debeat supersedere. Et videtur quòd
sic, extra.de fo.compet.si clericus.vbi de hoc.& c.ex tenore.dic ꝯ
trà, secundum P. hoc enim introductum est in consuetudinem ꝓ
pter negligentiam secularium in reddenda iusticia personis eccle
siasticis, vt eo.tit.cùm sit generale.sed contrà.eo.ti.ex tenore. sed
non est contrà: quia causę viduarum non spectant immediatè ad
ecclesiam; causæ verò clericorum sic, secūdum P.& vide s̄.ver. 8,
¶Tricesimusprimus, vacāte imperio cognoscit papa, vel eius de
legatus de feudo. extra. de fo. compe. licet. vel etiam regno vel
principatu superiorem non habentibus: vt xv.q.vj. alius. Item ex
tra, de elect, cùm inter vniuersas, in fi, quod ideo est, quia est ordi-
narius omnium fidelium: vt j̄.§. proxi. Vel dic, quòd regnis vacan
tibus papa se non intromittet, nisi quando in modum denuncia-
c tionis petetur secundum papam[c]. Quid de legato sedis Apostoli-
cæ? De hoc s̄.de legato.§. nunc ostendendum.ver. xix. ¶Tricesi-
mussecundus, cùm quid imminet difficile, vel ambiguum inter iu
dices, recurritur ad ecclesiasticum, vt extr.qui filii sint legi.per ve
nerabilem.§.rationibus. ¶Tricesimustertius, si consuetudo, vel
etiam priuilegium dat iurisdictionem domino super familiam, il
lud seruetur.extra.de fo.compet, cùm contigat.de offic.arch.c.fi.
¶Trigesimusquartus, ratione pacis: quia tunc intromitit se eccle
sia de qualibet causa, extra de iudic. nouit. ¶Tricesimusquintus,
ratione connexitatis cognoscit ecclesia & committit, vt patet in
dote.extra, de don, inter vir.& vxo.c.j.& ij.de prudentia, & c.nup.
de fo.compe.ex parte. imò etiā iudex ecclesiastic⁹ cognoscit prin
cipaliter de dote. quod dic, vt not.secundum Innoc.in præd.c.de
d prudentia[d]. ¶Tricesimussextus, quando ordinarius recusatur, qa
tunc episcopus associatur: in auth.vt diffe.iudi.col.ix.§.si verò cō
tigerit, C.de iud.auth.si verò. ¶Tricesimusseptimus, ratione loci,
vt̄ Romę, quia communis patria est, conuenitur quilibet.qui nō
habet ius reuocandi forum.ff.ad muni.Roma.v.q.ij.vocatio, ext.
de fo, compe.c.fin, de dila.c.fi.ix.q.iii, cuncta.ff.de iudi, si is qui Ro
mæ.de qua reuocatione vide s̄.de reo.versicu. Item ligati. & seq.
¶Tricesimusoctauus, ratione professionis, C.de aduo.diuer.iudi.
l.fin.in authen, col, vj, vt clerici apud proprios episcop.con. ¶Tri
cesimusnonus, ratione administrationis; vnde argentarius ibi co-
gitur rationem reddere, vbi argentariam exercuit.ff.de eden.prę-
e tor.§.is etiam qui. ¶Quadragesimus, ratione domicilii[e], vt C.vbi
de ratio.agi opor.l.j.ff.de bo.auth.iudi, poss.l.j.& ij.scilicet vbi ha
bet maiorem partem fortunarū suarum, nec inde est discessurus.
extr.de foro competen.c.fin.& c.ex parte B.reginæ.ff.de iud.hæ-
res absens.§.proinde.& §.sequen, & l.fideicommis.§.fi.C.lib. x. de
30 incolis, ciues.ff. ad municip. domicilium. †¶Sed quid si debitor
vagatur per mundum; nec habet certum domicilium? Videtur, ꝙ
vbique cōuenietur: alioquin creditor fraudaretur.arg.ff.de ope.
lib.quod nisi.§.fina, ff.de his, quæ in frau.cre.ait prætor, §.si debito
rem.vnde vbicunque respondebit & satisdabit.ff.de iud.l.ij.§.pen,
f arg.pręd.l.ciues.in fin. Super hoc dic, vt s̄. versic.xxij.& sequen.[f]†
31 ¶Sed pone q. quidam Lucanus perpetuò à Lucana ciuitate ban-
g nitus, quendam Florētinum in districtu Lucano spoliauit; nunc
spoliatus inuenit spoliatorem in ciuitate Pisana: quæritur, vtrum[g]
eum ibi possit accusare? Et videtur, quòd sic: quia criminosus po-
test vbi inuenitur cōueniri.C.vbi de crimi.agi opor.l.j.in fi. Cùm
enim non possit Lucam venire, videtur exilium passus: & sic Pisis
poterit conueniri: argum.ff.de eo, quod certo loco.l. j. Ad idem
ff.de excus.tuto.sed & milites.§.scribit autem.& Vlpia.sed & igno
minia.quasi vagabundus.arg.C.vbi quis descur. vel cohor.aliaue
condi.l.j.alioquin bannum sibi datum ad pœnam, esset ei ad præ-
mium: quod esse non debet.ff.de negoc.gest. siue hæreditaria. ff.
de inter.& releg.l.relegatorum.in fi.ne maleficium remaneat im
punitum.ff.ad legem Aquil. ita vulneratus.extra. de sen. excom-
mu. vt famæ. quia si eum ponimus relegatum, videtur Pisis vbi
moram trahit habere domicilium necessarium. ff. ad munici. filii
lib.§.relegatus. Præsertim si ibi spolia reperiuntur, vt ff. de iudic.
quod legatur.C.vbi de crimine agi opor. auth. qua in prouincia.
Ad idem C.vbi cau. sta.si ex possessione. vbi dicitur, quòd seruus
non potest dici habere domiciliū.& facit C.lib.x.de decur.gene-
raliter.arg.contra, quòd non habet Pisis domicilium, nec maiorē
partem rerum suarum, nec ibi deliquit, quib⁹ casibus regulariter
quis forum sortitur.C.lib.x.de incolis. ciues.C.vbi sena.vel cla.l.
ij.extr.de foro competen.c.fin. Super hoc dic, vt in quæstione se-
32 quenti. †¶Quid si aliquis Senensis vult conuenire ciuiliter Se-
nis aliquem Florentinum propter guerram de Florentia expul-
sum nunquid potest non obstāte fori prescriptione, cùm ibi mo
retur? Videtur, quòd sic: argu.ff.de his, qui sui vel alie.iu. sunt. l. ij.
ff.de ope.li.quod nisi.§.fin.ff.de his, quæ in frau.credi. quod ait. §.
si debitorem.ff.de iudic. eum qui. Argumentum contrà: cùm sit
in fuga.ff.de ser.expor.si Titius.respon.j.in fin.imò videtur, quòd
solùm apud Florentiam conueniet illum, ar.C.vbi de hæredi.agi.
l.j. Non enim videtur vagabūdus, & sine domicilio.ff.ad municip.
ei qui.præsertim si comparemus eum relegato.ff. de mino.Papi-
nian⁹.ff.ad municip.ei⁹.§.fi.Itē iste nō ē de modis, qb⁹ qs sortit̄ fo
rū ff.d̄ his, q̄ sunt sui vel alie.iur.patre. Solutio. Dicunt quidam, ꝙ
si sit

ADDITIONES.

a Significantibus. ¶Vt ibi scripsi in gloss.ex quo.
b Dominus. ¶Illius terræ, vt sequitur: nō enim loquitur de domi-
no feudi, vt patet in vers.hic allegato.in fi.
c Papam. ¶In decre.licet. j̄. de foro compe.vbi scripsi in gl.hoc est.
prope finem.
d Prudentia. ¶Vt ibi scripsi in 3.glo. Adde, quòd Inno. ibi & Abb.
tenent, quòd iudex ecclesiastic⁹ principaliter possit adiri pro cau-
sa dotis, cuius contrarium vult ibi glo. Fed.de Sen.consi.ccxxxvj.
tenet glo. Pet.de Anch.consi.xx.tenet, quòd sit in electione acto
ris, quem velit adire: ita quòd concordare videtur cum opi. Inno.
& Abb.in d.c.prudentia. Bald. Innoc, Pau.de Cast.in l.j.§.j.ff. solu.
ma: & Bal.in l.i.C.de do.promis.per c.ex literis.extra.de pigno.
e Domicilii. ¶Vnius vel plurium. De hoc j̄.§.proxi.
f Sequenti. ¶Nescio ad quid hoc dixerit: cùm nec ibi de vagabun-
do de hoc, nec hic de paciscente, vel renunciante, de quo ibi. Est
autem sciendum, quòd Pileus sua q.xix.tractat de hoc: & ponit ca
sum quodam debitore, qui fugit cum quadam monacha, contra
eum inducit l.quod nisi. præalleg. hic autem propter suspicionē
personæ: licet aliàs non licitum.ff.qui satisda.cog. si fideiussor. de
admi.tuto, ita autem.j.respō.in fi.ff.sol.ma.si cùm dotem.§.eo au-
tem, Item periret aliàs actio creditori cùm ille ad locum domici-
lii, vel contractus nunquam veniret.ff.de eo, quod cer.loc.l.j. In-
terpono, quòd R off. bene assumpsit hanc: & vt fabulari possit, te-
nuit terminos Pilei, de eo qui fugit cū monacha & est sua xvij.ob
missis pro & contra, quæ monacham respiciunt: alleg. ff. de con-
di.indebi.qui cer.loco.& ff.de iudi.eum qui.C.de iure do. vbi. C.
mand.si pro ea.extra, de fideius, c.fi. Item & si ius scriptum defice-
ret, suadet hoc æquitas, ff.de aqua plu.ar.in summa.§.item Varus.
In contrarium dicit Pileus neminem extra suum forum conueni
ri posse, nisi rescripto principis.C.de iurisdi.om. iud. in criminali.
& quod actor sequi debet, &c.& quòd ita iretur ī infinitum, si pos
set omni loco conueniri quo pergeret, vt in l.hæres absens. Rof.
allegat ff.de bon.auth, iud.pos.l.ij, & iij, ff.de bon.dam.l.diuus.& re
mittit ad solut, Pil. qui dicit eum cogendum respondere, nisi ido-
neè caueat de redeundo ad locum domicilii vel contractus. Hu-
ius ratio; quia vagabundus aliud forum non habet. Ad hoc quod
not.C.vbi de crimi, agi opor.l.j.& ii.& quòd scripsi s̄.eo.c.fi.super
glo.ratione, Adde, quòd vagabundus non possit conueniri vbi-
que, si velit præstare cautionem de redeundo ad locum, voluit
Bald.in l.j.C.vbi de crimi, agi opor.& vide Inn.in c. si aduersarius.
extra.de eo, qui mit.in pos. Ioan.Andr,& doc.in c, dilectus.el ij.ex
tra, de rescrip.

si sit spes,quòd citò redibit,non conuenietur Florentiæ,sed Senis
a aliàs secus.arg.ff.de iud.si longius.Alii dicunt a,quòd si bona Flo
rentini publicata sunt nō poterit alicubi conueniri: sed fiscus seu
commune Floren.si habet bona conuenietur.ff.de capi.di.l.petti
net.l.tutelas.§.si libertate.& §.final.C.de fideiu.l.j.sed si ille reti-
33 net bona,vel partem eorū:potest Florentiæ cōueniri. † ¶Quid
b si debitor b tempore contractus habet domicilium Tholosæ,&
postmodum transfert se Narbonam:nunc creditor vult eum cō-
uenire Tholosæ ratione contractus,vt extra. de foro competen.
c.fin.C.de iurisdict.om.iudic.iuris ordinem.ff.de iure dot.pleran-
que.debitor vult conueniri Narbon.ratione domicilii? Respon-
deo,creditoris est electio loci & iudicis.ff.de eo, quod certo loc.
non vtique.item tempus contractus inspicitur.ff.de verbo. obli.
si filius.extra.de ele.dudū.j. Sed nunquid sufficit eum citari Tho-
losæ ad domum , in qua morari solebat? Videtur, quòd sic.ff. de
dam.infect.l.4.Tu dic eum citari debere,vbi nūc moratur. C. vbi
in rem act.l.ij.& fi.C.de bo.auth.iud.poss.auth.ei qui.& ille iudex
c citabit.prout no.s.ver.sed quomodo c. ¶Quadragesimusprimus,
rōe manumissio:vnde libertus sequitur forū patroni.ff.ad muni-
d cip.si quis.§.nisi d.& l.assumptio.§.fi. ¶Quadragesimussecundus,
sortitur quis forum ratione originis propriæ,vel paternæ.vt ea.l.
j.§.j.& C.de munici.&orig.filios.l.seq.lib.x.& in præ.l.assumptio.
e §.j.& l.libertus.§.patris e. † ¶Quid ergo,si aliquis Narbo. factus
34 est habitator Biterē.vbi etiam habuit filium, qui filius inuenitur
Narbonę:nūquid ratione paternę originis ibi poterit conueniri?
Videtur,quòd sic:vt in prædictis ɔcordantiis.Sed dic verius,quòd
sortitur forum ratione paternæ originis,quo ad honores &tute-
lam:vt C.vbi pe.tu.l.j.& not.in prædi.l.assumptio.§.j.& in summa
Azo.de iure imm.prope finem. ¶Item quod si Narbo. habitauit
per decem annos in ciuitate Biterē. & ibi contraxit cum T.demū
reperitur Narbonæ:nunquid ibi sortitur forum ratione suę origi
nis?videtur,quòd sic,C.de muni.& ori.continue.lib.x.& in præ.l.
assumptio.& hoc tenet Acc.prout ibi notatur.Azo tamen no.in
Summa de iurisd.om.iu.§.pe.quòd non.&præmissa vera sunt,quo
f ad honores & munera,C.vbi pe.tuto.l.j. f ¶Xliij. ratione militiæ,
ff.ad muni.municeps.§.fi. ¶Xliiij.ratione matrimonii mulier seq
g tur forum viri g,C.li.x.de incolis,l.fi.ff.de iurisd.om.iudi.cùm quæ
dam.ff.de iu.exigere.ff.ad muni.l.fi.§.ij.& l.ea quæ desponsata.se-
cus in concubina,ff.e.de iure.§.fi. ¶Xlv.ratione cursus decennii,
h quo quis moratus est in studio,C.li.x.de incolis,l.ij. h ¶Xlvi.si plu
res sunt tutores diuersarum iurisdictionum, omnes corā vno iu-
35 dice potest pupillus conuenire,vt C.arb.tute.l.omnes. † ¶Quid
si pupillus factus adultus,velit eos coram diuersis conuenire:nun
qd ipsi possunt petere,vt sub vno conueniantur?nō videtur,qua-
si hoc sit in fauorem pupilli inductum,xxvj.q.ij.non exemplo. ff.
de legi.quod fauore.Sed dic contrà,arg.ff.de quibus re.ad eundē
iudic.ea.l.fi.extra.de rescriptis,c.dispendia.Qualiter ergo fit,si tu-
tores diuersos habeant iudices? Respondeo , si omnes gesserunt
tutelam in eodem loco,planum est:quia omnes ibi conuenient,
vt in præ.l.omnes.& ff.de iudi.hæres.§.j.Si verò quilibet gessit in
suo loco,omnes simul coniunguntur:&omnes loco vnius habe
bunt,vt ar.ff.de excu.tu.iurisperitos.§.i.& est ad hoc simile,quod
dicitur de pluribus super eadem præbenda litigantib.s. de accu.
seu peti.§.super actionibus.ver.quid si plures. ¶Xlvii.ratione cō
i suetudinis,vt s.in prin.huius tit. i ¶Xlviii.sortitur quis forum alie
num,&facit suum ratione actionis,C.vbi in rem act.l.fi. ¶Xlix.ra
tione negotiationis,ff.de iud.hæres.§.si quis ¶L. ratione consti-
tutionis,ff.ad muni.nō vtique. ¶Lj.ratione temporis,C.lib. x. de
k incolis,l.ii. k ¶Lij.ratione dignitatis,ff.ad muni.filii.§. pe. † Licet
36 autem regulariter verum sit,quòd sententia à non suo iudice la
ta non tenet,vt extra.de iud.at si.C.si à non comp.iud.l.fi.xi.q.i.in
clericorum.tamen fallit in præmissis casibus:quia per pactum su-
um factus est de iurisdictione iudicātis:quos ideo tam plenè col-
ligimus, quia quandoque magis expedit actori conuenire reum
sub eo,de cuius iurisdictione factus est ille, quàm sub ordinario.
Quæ autem hîc desunt,vide s.de reo,& s.de actore. Vt autem sci
as quis iudex debeat adiri,vide s.de iurisd.om.iud.ad fin.ver.& bre
uiter.per totum.

ADDITIONES.

a Sed pone.Iste ver.& totum quod sequitur vsque ad versi.xl. fuit
additio.
b Dicunt. ¶Gui.de Suza.vbi dicam statim:& in quæstione sub lite-
ra d.Adde tu, quòd ratio istorum potest esse:quia ipsi creditores
præferuntur pœnis fiscalibus,vt per Bar.& Bal.in l. i. §. seruus. ff.
ad Sylla.
c Debitor. ¶Iste ver.& sequens fuerunt Gui. de Suza. super l. ii. C.
de iurisdi.om. iud.
d Quomodo. ¶Ibi remissiones dedi. Adde,quòd voluit Abb.con-
sil.xxxix.& xliii.lib.ii.& Rota consil.cccclliii.vbi ponit,quòd quis
debet citari,vbi habitat,non vbi solitus est habitare.
e Nisi. ¶Rof.ponit §.nihil hos.§.non inuenio,bene est ibi l.nil.sed
nil ad propositum.l.si quis à pluribus manumissus sit,omnium pa
tronorum sequitur originem.nō est plus.& quomodo hoc pro-
cedit quo ad honores & tutelas,non quo ad munera patrimonia
lia,vel personalia:nota.in l.assumptio.§.j.in glo.magna.
f Patris. ¶Bene facit decreta.cùm nullus.de tempo.ordin. libro vi.
Et vide quod ibi scripsi super gl. Dicitur enim & eodem libro de
sepulchro,is,qui.super gl.ij.Istud autem domicilium originis mu
tari non potest C.de municipa.& ori.l.penulti.& vltima,lib.x.ff.
ad municipa.filii.§.penul.&l.sequenti.Sed contrà eodem tit.pla-
cent.cum l.sequenti,& l.libertus.§.patris. Vltra solutiones, quas
dant ibi gloss.dixit Rofre.vbi suprà,contraria loqui,quando ciui
tas originis passa fuit capitis diminutionem:vt Troia.Adde,quan
do quis sortiatur forum ratione originis propriæ,paternę,vel aui
tæ,Bartol.in assumptio.§.filius.ff.ad municipa.Antonium de Bu-
tri.in c.accedens.el ij.extra.vt lite non contesta Imolam in cap. fi
na.de foro competen.Cyn.in l.iure.& ibi Bal. contrarium, C. de
iurisdi.om.iudic.& Bal.in l.fin.C.si à non compe.iudice. Adde tu,
quòd ille dicitur etiam propriè de aliquo loco qui est de illo lo-
co ratione originis,l.j.& ibi Bald.ff.de tu.& cur.da.ab his.
g L.j. ¶Gloss.in decreta.ex parte.de foro competen. dicit, aliud in
muneribus,quàm in honoribus:sed gloss.j.in decretal.vltima, de
parochi.de oneribus.
h Viri. ¶Et eius domiciliū retinet eo mortuo, donec alteri nubat,
ff.ad municipa filii.§.j.& de sepult.is qui.in fin.lib.vj.&vide,quod
ibi scripsi in vlti.glo. Adde,quòd mulier teneat forum viri,dixi es
se verum,si castè viuat,per §.fin.in authen.de resti.&ea quæ parit
in xi.men.
i L.ij. ¶Dicebat Rofre.vbi s.quòd sic multi scholares facti sunt ci-
ues Bonon. ibi etiam in ætate decrepita cōsumentes dies suos, &
optabat quòd sic eueniret Aretii,vbi translatum fuit studium.
k Ti. ¶Delectauit auctorem magnus numerus casuum. Iste enim
poterat comprehendi sub xxxiii.sequens sub vij.vbi inducitur ea-
dem lex,alius sub v.negotiatio est contractus,alius sub xl. loqui-
tur enim de constituente domicilium. Poterat de secundo fa-
cere multos casus,etiam quos Hostiens.in vsuris, de quibus dixi
in princip.vt diuersos distinxit,quod eum,scilicet auctorem non
fecisse commendo.
l L.ij. ¶Ponit casum de illo qui causa studii decennio stetit in loco,
quem posuerat s.ver.xlv.sed cùm ibi gl. quærat, quid de alio qui
non causa studii, & idem dicat in illo , hunc casum noluit auctor
hoc comprehendere, vt diuersum. Adde, quando quis sortiatur
forum ratione domicilii, Ang.consil.cxxvij.& Bal.consil.cxii.lib.
iiii.Adde tu ad versi.sequentem,ratione dignitatis,&c. quòd vbi
quis adipiscitur,vel consequitur aliquam dignitatem,ibi & illius
loci efficitur ciuis,in quo hanc dignitatem adep- us est:Bart. in l.j.
ff.ad mu.facit tex.in l.municipales.§.miles.ff.eod. Abb. in c. quia
in tantum.extrà,de præben.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ordinarius alicuius quis dicatur.*
2 *Roma est communis patria omnium.*
3 *Maleficium vel quasi officialis episcopi commissum in officio,agi debet coram episcopo cuius est officialis.*

1 2.§.Sequitur videre, quis sit iudex ordinarius alicuius.
† Et quidē is,in cuius territorio,vel dioe
cesi quis domicilium habet:vt ff.de iud.hęres absens. &xiii.q.ii.c.
vbicunque.§.quia ergo.extra.de foro competen.cap.fin.ff.de iu-
risdict.omnium iudic.l.fina.Si vero duo habent domicilia sub di-
uersis iudicibus,vtriq; subest,vt ff.ad muni.l.eius qui manumisit.
a §.si quis institutus a. † ¶Item Roma communis patria est omniū,
2 ff.ad munici.Roma extra.de foro competen.cap.fina. & papa est
iudex ordinarius singulorum,ix.quæst.iij.cuncta.& c. per princi-
palem.ext.de elect.cum olim.de priuileg.antiqua. de postu. bo-
b næ.secundum T. b&c.dic,vt s.in tit.de iudic.ord. † ¶Item not,qu
3 de maleficio vel quasi officialis episcopi commisso in officio, vt
putà in sententia vel processu,agendum est coram episcopo, cu-
ius est officialis:& nō corā archiepiscopo,vel ei9 officiali:episco-
pus autē si requisitus nolit cogere officialē suū ad emendā,pt ratio
ne huius maleficii ɔueniri coram metropolitano seu eius officia
li:si tamen episcopus de hoc cognouerit: & officialem ipsum ab-
soluerit,vel etiam condemnauerit:non poterit episcopus cōue-
niri prætextu illius maleficii: poterit tū ab eius sentētia appellari.
Si verò agatur ad reuocationem sententiæ officialis latæ pro iu-
ribus

ADDITIONES.

a Institutus. ¶Quid autē si in vtroq; vocatur ad munera plenè no.
in l.ciues.C.de incolis,lib.x.in ij.colum. Adde Roma.consil. clxi.
b Secundum T. ¶vbi s.

ribus epiſcopalibus,ipſe epiſcopus huiuſmodi cauſam defendere
debet,ſicut ſi pro iure extranei lata eſſet.& hæc habentur in con
a ſti.Alex.iiij.de fo,compet.venerabilibus[a].Quando autem poſſit
metropolitanus abſoluere ſubditos ſuffraganei,vel excommuni
care,vel iuriſdictionem exercere,vide plenè in conſt.Alex.iiij.de
b ſen.excom.cæterùm[b].

ADDITIONES.

a Venerabilibus.¶Quam non habemus.
b Cæterùm,¶Imò fuit Inn.iiij.& habetur e.ti.de ſent.excom.c.ve-
nerabilibus,lib.vj.aliàs incipiebat,cæterùm.vt ibi ſcripſi in prin.

SVMMARIVM.

1 *Actor qualiter in adeundo iudice debeat ſe habere.*
2 *Actor adire debēs iudicem à domino papa delegatum,qui eſt ſolus & ſine mo*
ra,poteſt,vbicunque eum inuenerit,adire.
3 *Proconſul iuriſdiſdictionem non habet ante decreta ſibi prouinciæ ingreſſum.*

a
1 3.§.Viſo cuius iudicium actor debet[a] adire:ſubnectēdum
eſt,†qualiter adire debet:in quo talem trado do
ctrinam.Nam aut eſt ordinarius,aut delegatus is,qui debet adiri.
Si quidem ſit ordinarius,actor per ſe,vel per procuratorem legi-
timè conſtitutum,vt ff.de procur.l.j.accedat ad eum;vt xv.q.iij.v
b xor.& l.de crimine[b],&accedat hora congrua,ſcilicet de die,non
de nocte,extra.de offic.deleg.conſuluit.&cùm ſedet pro tribuna
li,ij.quæſt.vj.biduum.&quando non eſt occupatus aliis negotiis:
putà quando non comedit,quando non intereſt diuinis,& eo lo
co quo conſueuit ius reddere,ſeu pro tribunali ſedere,nō in via,
vt iij.q.iij.induciæ.§.ſpatium.ver.à procedente.C.de dila.à iudice
arg.ff.ſi cert.pet.lecta eſt.in princip.ff.de arbi.ſi cùm dies.§.ſi arbi
ter.& ſe coram eo præſentet,& ſe ſibi oſtēdat,de pœ.di.j.c.voluiſ
ſent.§.denique itaque.ver.Moyſi quoquè.ei reuerēter inclinās.
quod dic.vt s.de aduo.§.hoc dicendum.in prin.&§.nunc de exor
diis.demum factum ſuum,ex quo ius oritur,vt ff.ad leg.Aquil.ſi
ex plagiis.§.in cliuo.extra.de ſponſ.de muliere.per ſe,ſi eſt diſcre
tus:alioquin per aduocatum,vt extra.de iudica.paſtoralis.vel eti-
am quæſtionem coram iudice diſcretè proponat.C.de epiſcop.
& cler,iubemus.in fi.ff.quis ordo in bo.poſſ.ſer.in bonorum.§.ſi
præſens.xv,q.iij.de crimine.quo expedito iudex dicat ei:frater,da
libellum ſi habes,vt extr.de libel.ob.c.j.& tunc ille offerat iudici,
ſi habet in prōptu,niſi ſit caſus,in quo nō ſit libellus neceſſarius.
quod dic,vt j.de libel.concep.§.nūc dicendum.vel etiam ſi actor
velit,ſtatim ſine alia arenga offerat iudici libellum facti ſeriem
continentem,vt iiii.q.iiij.§.aliquādo.ver.ſi quis ſe iniuriam.& pe
tat aduerſarium citari,ſeu reuocari,extra.de iudic.c.i.iij.q.iij.offe-
ratur.quo facto iudex confeſtim literis vel nuncio citet reū,quē-
admodum j.de citatio.edocetur,& reo aduenienti libellum offe-
2 rat,vt in authen.offeratur.†¶Si autem iudex ſit delegatus à do-
mino papa,& eſt ſolus,ſine mora,vbicunque actor eum inueniat
ad eum accedat:quia is certum locum ſeu conſiſtorium quando
que non habet:& ſe præſentet & inclinet,vt s.deinde literam cō
miſſionis ſibi in loco tamen honeſto & hora congrua porrigat,
ſecundum formam,j.tit.proxi.§.j.ſcriptam:vt ſic per reſcripti præ
ſentationem iuriſdictio iudicis perpetuetur:extra.de appel.vt de
bitus.Si verò plures ſunt delegati,ſingulos eorum adeat,& cuili
c bet literas commiſſionis præſentet,& oſtendat[c],petens vt ſimul
perſonaliter,vel ſaltem literis,vel nuncio reum citent,vt extra.
de off.delega.prudentiam.in prin.in auth.de liti.§.omnem.&mā
datum apoſtolicum exequantur,vt eo tit.§.j.extr.de reſcrip.ſciſci
tatus.&ſine moræ diſpendio procuret citationem fieri,ne poſſit
per aduerſarium fortè ſecundas literas impetrantem,&citari pro
curantem præueniri:non enim quo ad hoc ſufficit ſola reſcripti præ
ſentatio,niſi citatio ſubſequatur,extr.de appel.vt debitus.vbi de
hoc,extra.de reſcript.cap.capitulum.extr.de offic.deleg.gratum.
& c.relatum.tamen ſecundum quoſdam non habet hoc caſu lo-
cum præuentio,imò debent primæ valere,ſed ſecundæ non faci-
entes de illis mentionem prius præſententur,extra.de reſcrip,cæ
terùm.niſi primus impetrans ſit negligens & remiſſus,eo.tit.ple
d runque.vt not.in præ.c.capitulum[d].Sed dictum illorum poteſt
intelligi in literis beneficialibus,in quibus non habet locum præ
e uentio,ſecundùm Vin.& Gul.Na[e].Secus in reſcriptis ad lites,vbi
non eſt periculoſa præuentio.nam & corā primis & coram ſecun
dis inſtantia fiet:& debet etiam feſtinare,ideo ne ſibi dicatur,non
3 fuiſti literis vſus.† Nam eo ipſo quòd præſentas,vteris:& ſtatim
f iudex incipit iuriſdictionem habere,cùm eas recipit,& non ante[f].
Nam & proconſul iuriſdictionem non habet,donec eſt prouinci
am ſibi decretam ingreſſus,de offi.procōn.obſeruare.§.poſt hoc.
g Arg.tamen contrà in l.ſeq.[g] vel ſi eam priùs in habitu habebat,
eius tamen excercitium dormitabat,eod.tit.paſtoralis.§.quando
autem.& iunge hìc quæ habes j.de compatitio.in termino.

ADDITIONES.

a Debet.¶Hoc poſuerat Tan.vbi s.quod multum ampliat auctor.
b Crimine.¶Leges ſunt ſub rubrica,qui acc.non poſ.& ad hoc ſo-
lùm inducuntur,quia prima dicit,adeat præſidem:ſecunda dicit,
aditus præſes.valet hæc ad iuſtificationem rubricæ.
c Oſtendat.¶Facit cle.de appel.c.j.
d Capitulum.¶Vide quod ſcripſi in dec.vt debitus.de appel.ſuper
ver.literas.& quod ibi not.in glo.ſed nunquid.
e Gul.Na.¶Quod dic vt de reſcri.tibi qui.& de præben.eum qui.
lib.vj.& vt not.de conceſſ.præben.ſi ſoli.lib.vj.
f Ante.¶Not.ad materiam quam ſcripſi poſt Inn.& Hoſt.de reſti-
tu.ſpol.ex conqueſtione.in glo.impetrat.ver.refert ipſe.& ſeq.
g L.ſeq.¶Ibi ſoluitur in glo.

SVMMARIVM.

1 *Aditio iudicis facit purgari moram.*
2 *Aditio iudicis maioris,vel rei,excuſat vocatum à minori,vel ſuper minori re.*
3 *Aditio ſola facit ſtipulationem committi,& adeuntem puniri.*
4 *Adoptandi actus expeditur per iudicis aditionem.*

1 4.§.Effectus autem aditionis multiplex eſt:pauca
tamen commemoremus.† Facit enim
aditio iudicis purgari moram,& contumaciam iam commiſſam,
vt patet in condemnato propter contumaciam redeunte iudice
adhuc pro tribunali ſedente,ff.de in integ.reſt.diuus.ij.q.vj.bidu-
a um[a].Item interrumpit præſcriptionem,C.qui adm.ad bo.poſ.l.fi.
inſt.de bo.poſ.§.fi.ext.de of.or.paſtoralis.in fi.de eo q mi.in poſ.
2 c.j.& ij.†¶Item aditio maioris iudicis,vel rei,excuſat vocatum à
minori,vel ſuper minori,C.vbi de cri.agi opor.auth.qua in pro-
uincia.§.excipitur.xviij.diſt.ſi quis epiſcopus.ff.de re iudi.contra
b pupillum[b].Item liberat quem à mulcta,quæ non venienti infligi
poterat,ff.ſi quis in ius voca.non ie.l.ij.extra.de offic.deleg.con-
c ſuluit[c].Item quia ſi dum adit,impeditur,ex hoc ei actio acquiri-
tur,ff.de eo,per quem fac.eſt.quò minus,quis in iudi.ſiſt.l.j.Item
facit querelam in hæredem tranſire,qualitercunque denunciatio
ne,vel proteſtatione ſecuta,ff.de inoff.teſta.Papinianus.§.fi.& l.
queadmodū.Item facit aduerſarium incidere in edictum de alie.
iudi.mut.cau.fac.cùm fit aditio à duriore aduerſario,præſertim ſi
libellus oblatus ſit,etiam eo nondum citato,ff.de adulte.l.ij.§.fi.
ff.de petit.hære.item veniunt.§.petitam.& ff.quod vi aut clàm,
prohibere.§.fin.Nec requiritur,quòd lis ſit conteſtata,ff.de alie.
iudic.mu.cauſa fact.ex hoc.§.j.extra.eod.c.j.Item facit quem eſſe
iudicem qui nō eſt,ff.de iuriſdict.om.iudicum,ſi conuenerit.Sed
d Ioan.[d] contrà.Intelligit enim ibi aditionem per litis conteſtatio-
nem:ar.ff.ſolu.matrim.ſi cùm dotem.§.eo autem tempore.intel-
ligi enim debet cum effectu,ſcilicet ſi adierit & perſeuerauerit,ar
gumen.ff.ne quis eum qui in ius voca.eſt,vi exi.l.ſi per alium.ex-
tra.de cler.non reſi.relatum.Item ad hoc facit ff.de iud.non vide
3 tur.ij.†¶Item ſola aditio facit ſtipulationem committi,&adeun
e tem puniri,ff.de condi.ob cauſam da.l.iij.in princi.[e]C.de tranſact.
ſi quis maior.quod verum eſt;quoniam tranſigēdo conuenerat,
quòd nullo modo conueniret.Si autem dixiſſet,quòd nil ampli-
us peteret,tunc requireretur litis cōteſtatio,ad hoc,vt ſtipulatio
committatur,ff.rem rata habe.amplius.Item facit liberari quem
f ab officio ſuſcepto[f],ff.depoſi.ei apud.§.ij.Item pleniorem ſecuri-
g tatem præſtat iudici[g],ff.de pigno.l.iij.ff.de ſol.ſi ſtipulatus ſum.§.
ff.de minor.ait prætor.§.permittitur.Item tribuit poteſtatem ma
numittendi ei qui aliàs non haberet,Inſt.ex qui.cau.ma.non poſ.
4 §.ea lege.†¶Itē per eam expeditur actus adoptandi:qui aliàs ex-
pediri non poſſet,ff.de adopti.l.ij.Item emancipandi,C.de emā.l.
iij.Item per ſimplicem aditionem,vel poſtulationem alicuius in-
terdum ſuſpenditur iudicium in cauſis criminalibus & ciuilibus:
& differtur,ff.de pro.ſeruum quoque.§.publicè.Item poſt ſimpli
cem poſtulationem reſtitutionis in integrum nihil omnino faci
endum eſt,C.in integ.reſtit.poſtu.ne quid no.fi.l.vnica.

ADDITIONES.

a Biduum.¶ibi hoc not.in fin.magnæ glo.ſſ.aliàs non competit al
legatio.
b Pupillum.¶Maioritas etiam rei excuſat vocatum ab eodem,de
dila.c.fi.
c Conſuluit.¶Et c.de cauſis.in fi.
d Sed Io.¶& Accur.Et vide quod dixi s.§.j.ſuper ver.ſed quid ſi.à
principio.
e in prin.¶Text.ibi diſtinguit,an dederim ne tractetur,an vt mihi
promitteretur,ne iretur ad iudicem.
f Suſcepto.¶de ſequeſtro loquitur,quod dic vt ibi.
g iudici.¶imò parti.

¶ De competentis iudicis aditione.

¶ Quot annis debeat esse iudex ordinarius vel delegatus. Inn. in c. cum vigesimum. de offi. deleg.

¶ In l. si quis libertatem. §. j. de petitio. here. dicit Iac. de Are. quòd cum vnus iudex vulnerat iurisdictionem alterius iudicis, statim ille iudex vulnerans efficitur de iurisdictione eius cuius iurisdictio est vulnerata, & potest sibi praecipere.

¶ Nota, quòd ratione delicti laicus efficitur de foro ecclesiae. vt aut. item nulla communitas. de epi. & cle. & c. fin. extra. de elec. li. vj. Archi. xxij. q. c. hoc.

¶ Coram quo iudice debeant conueniri fraternitates secularium virorum, vt diciplinatorum. Bar. in l. senat⁹. de rebus dubiis. & qd de mixta. ibi per ipsum.

¶ Nota quòd heres notarij, licet ipsa heres nõ sit notarius, potest conueniri sub proconsule notariorum, Bal. in l. nihil interest. ff. de eden.

¶ Nota quòd ille qui in alieno territorio contrahit non solum videtur consentire quòd ibi coram ordinario conueniatur, sed etiam coram deleg. Inno. Host. in c. dilecti. de foro comp.

¶ In l. de his. de epis. & cle. quaerit Guil. de Cu. nunquid de censibus & tributis possit clericus trahi ad forum seculare, & dicit q sic: quia videntur conueniri res eorum tanquam affectę: non personae eorum. allegat l. viros. C. de pala. sacr. largi. & l. imperator. de publica. Bal. dicit quòd res ipsa bene pertinet ad forum seculare, & quòd iudex secularis potest mittere ad rem ipsam pro tributo, & deinde recipere tributũ, quia est de sua iurisdictione. sed iudex secularis in personam clerici nihil potest, per auth. statuimus. de epis. & cle.

¶ Nota quòd causa libertatis dicitur sic spiritualis sicut causa matrimoniali, & est tentanda in foro ecclesiastico, vt in c. eo libentius. de ser. non ordi. & l. q loca. de relig. & sumpt. fune. Rich. Malũ.

¶ Pone florentinus contraxit Pisis potestas efficitur potestas Pisarum an finito eius officio, poterit ibi conueniri de contractu celebrato Pisis: not. quòd sic in l. ciues. C. de incolis.

¶ Pone, aliquis existens Bononiae, vel in confinibus, cum Balista vel lancea, vulnerauit aliquem existentem in territorio Mutinae: qs potestas debeat cognoscere de hoc delicto, no. in l. j. §. in secũda. de aq. plu. & arc. l. j. vbi de possess. agi oportet. & l. i. §. ex incendio.

¶ Nota quòd ratione rerum temporaliũ clerici regibus sunt subiecti xj. q. j. §. his ita. de maiori. & obe. c. solitae. & l. de his. C. de episco. & clerie.

¶ Pone, aliquis conuenitur de crimine coram non suo iudice, ille negat se deliquisse in iurisdictione eius an ille poterit cognoscere an deliquerit in territorio eius. de hoc per Ioan. An. in c. Romana. §. contrahentes. de foro comp. Bar. in l. si quis ex aliena. de iudi. Bar. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius voca. non ier.

¶ Quid si laicus post delictum commissum fiat clericus, an gaudeat priuilegio clericorum, no. in l. si quis postea. ff. de iudi. & ibi Angel. & Albri. & in auth. cassa. de episcop. & cle. per docto. & l. pen. si ex noxa. cau. aga. Bal. in l. cum quidam. ff. de iurisdic. om. iudi. Ioan. Andre. in c. j. de obliga. ad ratio. in nouella Albric. in authentica, causa quae cum monacho. de episcop. & cler. & l. officii. & ibi. Bal. & in l. j. C. de pac. & l. idem vlpianus. de excusa. tuto.

¶ De maleficio commisso in confinio duarũ ciuitatum, ita quòd ignoratur in cuius territorio id sit factum. dicitur quod ratione dubii potestas vtriusque ciuitatis cognoscit, argum. l. j. §. plane. de lib. ag. fac. l. iuris peritos, §. cum oriundus. de excu. tut. & auth. qua in prouincia. vbi de cri. agi opor.

¶ Quid si aliquis reperitur mortu⁹ iactus medius super territorio Papiensi, & medius super territorio mẽn. quis iudex puniet delictum, quidam in c. j. extr. de rapto. dicunt quòd Ioan. Andrae. consultus de ista quaestione mẽi, Respondit quòd ille iudex in cuius territorio pars capitis iacet: quia pars capitis tanquam dignior debet inspici, sicut fit in baptizato, de conse. dist. 4. consecrari. & fac. l. cum in diuersis. de religio. & sumptib. fun.

¶ An ille qui sortitur forum ratione delicti vel cõtractus dicatur subditus, not. in clementina j. de foro comp.

¶ Nota quòd scholaris non habet priuilegium, aut. habita. in contractibus extra ciuitatem studii factis, alleg. Bald. l. ij. §. item si extra prouinciam. de iudi.

¶ Nota q pupillus, vidua scholaris vel quilibet alius habens priuilegium fori, si cõpareat coram iudice coram quo est citatus, & declinat eius iurisdictionem & forum, q ipse coram quo comparet debet statuere terminũ infra quem debeat comparere, quem petit, nec erit opus alia admonitione vel citatione, l. ij. §. si dubitetur. de iudi.

¶ Nota quòd qcũque sub iuramẽto fidelitatis est de iurisdictione alteri⁹, non pt prorogare iurisdictionẽ in alterũ iudicem vel dñm nisi domino consentiente. x. colla. de pace iura. fir. c. imperialem.

§. penult. Bal. de hoc. in l. decernimus. de epis. & cler.

¶ An in criminalibus possit fieri prorogatio iurisdictionis in non suum iudicem, Bal. in l. j. de iudici. ff. & not. per Cynum in l. procurator. de poenis, & l. non valet. C. de plagia. & l. j. C. de iuris. om. iudi. & l. testamenta. §. de testa.

¶ Qualem iurisdictionem habet ille in quem partes consenserũt de hoc per Bal. in l. j. ff. de iudi.

¶ De prorogatione iurisdictionis vide Cynum in l. si qui ex consensu. de epis. aud. & l. j. de eman. li. vbi dicit Dynus quòd intelligitur prorogari. iurisdictio cum suis qualitatibus. & quod no. Ang. in l. fin. de iuris. om. iudi.

¶ Iurisdictio volũtaria prorogari potest per maiorem, l. etiam. §. plures. de manu. vindic. Quid in pupillo qui vult prorogare iurisdictionem non sui iudicis, vt detur sibi tutor. Videtur quòd non possit, cum sine tutoris authoritate non sit aliquis actus suus. Sed si faciat procuratorem ad petendum sibi tutorem: quod potest, vt l. si filis. qui petant tu. aut cu. Sed an procurator poterit prorogare iurisdictionem? dic quòd non per ea quae notat Inno in c. de causis. de officio deleg. procurator enim qui non habet liberam non potest prorogare. not. in dicta l. etiam.

¶ Procurator meus impetrauit iudicem in causa, ego ignorans de illa impetratione, coram iudice ordinario tractus respondi: postea scio de impetratione procuratoris mei: volo illo rescripto gaudere, & iudicem ordinarium declinare, an possim: de hoc per Cynum in l. licet. C. vt lite penden.

¶ Nota quòd vbi aliqui iudices sunt taxati, nullus alius potest cognoscere: not. Bal. in l. clericos. C. de episc. & cler.

¶ Nota quòd si clericus succedat laico quòd potest declinare iudicem laicum, quia allegat priuilegiũ fori in corpore iuris inclusum Sed si allegaret priuilegium exemptionis, videlicet quòd nõ possit conueniri sub ipso, quia exemptus habet priuilegium allegare non potest, quia nullo proprio priuilegio excusatur. de hoc per Bar. in l. haeres absens. in prin. ff. de iudic.

¶ An consensus expressus vel tacitus requiratur in prorogatione iurisdictionis Imola tenet quòd tacitus consensus sufficiat. vt c. cum venissent. extra. de in inte. resti. & l. j. ff. de iudi.

¶ An stipendiarii dicantur ciues eius ciuitatis vbi morantur. Bar. in l. j. & l. municeps. & l. miles. ff. de municip.

¶ Nota quòd mulier retinet domicilium mariti sui mortui. l. filii. §. vidua. ad municipa. per Bar.

¶ Nota quòd confinati dicuntur sortiri forum seu domicilium in loco vbi sunt confinati, dicta l. filii. §. relegatus. per Bar. Albric. aliter in materia statutorum statuto xxix. in secunda parte.

¶ Nota quòd si ciuitas sit priuata iurisdictione & ciuilitate p principem, quòd ciues illius ciuitatis desinũt esse ciues, & per hoc possunt vbilibet conueniri, tanquam vagabundi, Bar. in l. eius. §. si qs. ad municip. & per hoc dicit quòd cum ciuitates Tusciae sint priuatae omni beneficio per imperatorem Henricum, & ciues illarum ciuitatum desierint esse ciues dicuntur esse vagabũdi, & vbilibet possunt conueniri, l. iiij. §. praetor. ff. de dam. infec. per Bart.

¶ Nota quòd in his quae sunt volũtariae iurisdictionis est congruum tribunal in his qui iurisdictionem prorogare non possunt, vt pupilli, de quo bal. in l. i. C. vbi peran. tuto.

¶ An minor xvij. annis habeat iurisdictionem in scholarẽ ex forma aut. habita. Bar. in l. j. ff. de postulan. quòd sic.

¶ In l. 2. §. sed si iudex. de iud. dicit Bal. quòd si duo papienses consentiunt quòd iudex papiẽsis iudicet inter eos in ciuitate Mẽi. de quo per Cynum in l. extra territorium. de iuris. om. iudi. Bal. vbis. Inno. in c. innotuit. de offi. deleg.

¶ Quid si in instrumẽto sit dictum quòd constituit se soluturum in omni loco vbi ipsũ ꝯueniet creditor. Bar. de hoc in l. contraxisse. de actio. & obl. Dynus in l. iij. de bon. autho. iu. possi.

¶ Quando quis habet duas authoritates, vel duas iurisdictiones, an potest alteram eligere, & quãdo quis potest vti duplici authoritate vel iurisdictione. not. in c. cum in officii. de prescrip. per Inno. Bal. in l. filius. C. de fur. vide dom. Angẽm in l. si per errorem. ff. de iurisdict. omni. iudi. & Bal. in l. ij. §. j. ff. de iudi. fac. in l. causa q. de fideicommiss. no. in l. & ij. de eo quod certo lo. & in l. Titium. & Maeuium. §. tutores. ff. de admi. tu. Bar. & Bald. in l. j. ff. solu. mat. & Bal. in l. j. si quis in ius voc. Albri. in dicto §. tutor. & l. iij. de bon. autho. iud. pos.

¶ Quid si promisi tibi dare mille, non adiecto loco: videtur quòd vbique possim petere, per l. j. de ann. leg.

¶ In l. requirendi. C. de seruis fugiti. quid si seruus meus aufugit de territorio Mẽi, & iuit Venetias, an potero ipsum ibi perquirere. Bal. ibi, & etiam ibi no. an remissiones delinquentium fiant: & licet fieri debeant, tamen de consuetudine non debent fieri, nisi in terris quae sunt sub eodem dominio. not. in clemen. pastoralis. de re iudic.

¶ In l. pacta nouissima. de pact. dicit Bal. quòd ille qui protestatur se non

se non consentire in iudicium, debet in quolibet actu repetere protestationem.no. Archidia.xxviij.dist.c.de acti.Ioan. Andre. in c.generali de reg.iur.lib.vj.in nouella.

§ In l.cum clericis.de episc.& cle.not. arg. quòd si clericus litiget sub iudice seculari, debent etiam in foro illo seruari decretales, cum huic in foro ciuili seruentur sua priuilegia pro hoc fa. auth. cassa.de sacrosanc.eccle.vide in l.omni nouati.cessan.& d. l.clericis.C. de sacrosanct. eccle. Item nota quòd vbi iura canonica ante contradicunt iuri ciuili,etiam in foro canonico seruanda sunt iura ciuilia,c.cum dilectus.in fi.extra de elect.fac. Bart.in materia repræsaliarum.in 5.q.& ibi Bald.

§ In l.sed & si susceperit.§.si libertus. de iudi. Bald. dicit quòd ex hoc tex. est inductum quòd si iudex est competens, si tamen potest aliqua excep. declinari si est modica summa, puta in scholari qui conuenitur à domino coram episcopo pro suo salario modicæ summæ æquitate suadente non declinatur,arg.huius tex.Bal. Item not.in ea.l. in princi. quòd declinatoria fori semel extincta nunquam reuiuiscit:& est lex. de incompetentia quam aduocati semper allegant,& ideo protestant de incompetentia.quòd si facerent aliquem actum per quem viderentur consentire,&c.Item ibi in tex.& aliis defensionibus,&c.not.quòd omittens exceptionem declinatoriam, si oppponit aliam coram iudice. videtur in eum consentire.quod no.Bal.

§ In l.j.C.de iureiurando,querit Bal.an ratione iuramenti ad obseruantiam contractus præstiti quis efficiatur de foro ecclesiastico. Respondeo quòd sic, vt in c.fin.de fo.compe.lib.vj.tamen licet iudex ecclesiasticus audiat contrahentes, non potest tamen ciuiliter inquirere ex officio, vt ibi notatur in nouella in ca. nostram.& c.ij.de iureiu.Heres tamen iurantis non efficitur per hoc de foro ecclesiastico,secundum Ioan.And.&Inn.in c.veritatis.& ideo vbi est iuratum non seruatur in foro episcopi ius ciuilæ,sed canonicum,vt c.ij.de pac.lib.vj.Sed nunquid lite mota coram seculari iudice,potest haberi recursus ad episcopum?videtur quòd non,quia obstat exceptio litis pendentiæ.l.nulli.C. de iudici. & l. vbi cœptum.ff.de iudici.Contrarium est verum,quia potest adiri vt iudicem secularem moneat super faciẽdo obseruari iuramentum,vt in c.allegato.nec obstat exceptio litispendentię,quia iste titulus est pars eiusdem litis, & propter incidentiam quæstionis spiritualis venitur ad episcopum.simile extra.de ordi.cogni. cap. tuam.Bal.fac.idem Bal.in auth.clericis. de episco.& cle. & dominus Anglicus.in l.4.§.condemnatum.de re iud.& l.fi.de ord.cog.

§ In authen.item nulla communitas.de episcop. & cler. aduerte quòd vbicunque timetur de peccato, potest esse cognitio in foro ecclesiastico,vt c.nouit.de iudi.vbi Inn. dicit quòd crimen pacis fractæ,& periurii, simoniæ vsurarum, hæresis, & similia pertinent ad forum ecclesiæ: & ideo in foro ecclesiastico potest cogi laicus vt seruet quod iurauit. vt capitu.fina.de foro competenti. lib.vj.Sed pone quòd laicus iurauit per se & suos hæredes,vel nihil dixit de heredibus,aliquid fieri vel non fieri,postea iste iurans decedit: nunquid heres eius qui forte est laicus possit conueniri in foro ecclesiastico ratione prædicti iuramenti,vt ipsum seruare compellatur.Dicitur quòd sic,per dictum cap.fin.pro hoc fac.in auth.de iuram.à mort.præsti.§.j.& quasi per tot. & quod ibi not. glo.Præterea contrariorum eadem est disciplina, vt inst.de tutel. §. 1. at ille cui præstatur iuramentum non tantum sibi sed etiam successoribus eius potest per eum prouidere,vt c.veritatis.de iureiurando.ergo ipsum præstans non solum se sed etiam suos per ipsum ligare potest.Circa hoc Ioan.Cal.legendo dictum c.veritatis.contrarium tenuit, quia conseruatio iuramenti conspicit animam & peccatum: & constat animam defuncti esse aliam ab anima hæredis,ergo &c.pro hoc fac.extra.de arbitris,c.per tuas.nec obst.auth.& ratio supra dicta,quia eis respondetur per rationem Ioan.cal.Item posses dicere quòd quando heres debeat compelli seruare,illud fieret coram iudice suo, non attenta peccati ratione, sed ipsius defuncti obligatione, propter quam non est dubium hæredem conueniri posse. vt l. j. C. vt action. ab hærede & l. peccato successorum.C.de pact.vide Bald.l.ij.C.de fruc.& litium expen.& in regul.C.de iureiuran.& in l.ij.C.de rescin.vend.

§ Quis dicatur vagabundus.Bar.in l.dies.§. abesse. de dam.infec. & Inn.in c.fin.de eo qui mittitur in possess.cau.rei ser.

§ In l.fi. C.de iurisdictione omnium iud.Bal.dicit sis cautus quando traheris in vetito examine,quòd non declines iurisdictionem in principio,ita quòd facias interlocutoriè pronunciari super incompetentia:quia hæc lex non habet locum ante litem contestatam.cum liceat actorem pœnitere , l. j. de plus peti. Contestetur ergo litem de facto,postea tempore sententię petat aduersarium suo iuramento priuari,& intentet officium mercenarium vel ꝯdictionem ex hac l.Bal.

§ An clericus possit esse fideiussor pro laico,& econtra. not.in l. si reus iudi.sol.Guil.de cu.in l.j.si quis in ius vo.fac.l.cum clericis de episc.&cler.not.in l.de die.qui satisf.cog.

§ In l.si fideiussor.qui satisd. cog.not.statuto cauetur quòd si clericus accusatus coram potestate declinet eius iurisdictionem, ꝙ possit impunè offendi:modo si clericus accusatur coram potestate,prosequendo suam vel suorum iniuriam,non debet obiicere, Vos non estis iudex competens: sed debet obiicere contra accusatorem quòd non est idoneus, quia laicus non potest accusare clericum,extra.de accusatio.capi.cum P.ista enim sunt diuersa,vt patet ex l.ista.Iac.butri.& Bar.

§ In l.leges.C.de legi. dicit Bal. quòd consuluit in quæstione. deputati erant duo in ciuitate Florentiæ super quæstionibus fallitorum postea illis additi sunt duo alii.quærebatur an isti adiuncti viderentur adiuncti litibus pendentibus corã primis.Dicebant quidam quòd non,per l.j.de officio consu. sed ibi loquitur in iudicibus quorum quilibet habet iurisdictionem in solidum: sed ego loquor quando omnes simul habent iurisdictionem. vnde non facit. Consului quòd isti essent necessarii quo ad residuum processum,quia l. noua respicit formam processus, & ꝓcessus habet partes distinctas:vnde quantum ad præterita non stamus statuto, sed quãtum ad futura.Sic non ob.auth.in medio litis.quia ibi loquitur quo ad decisionem, non quo ad iudicium, vt l. iudicium soluitur.de iudic.secũdum domi.bal.vbi s.de hoc §.de iurisd.om. iud.in fine.

§ Nota quòd aliud est declinare iurisdictionem,&nolle litigare: & aliud non posse,quia iura non permittunt.quod fac. pro clericis.& no.Iac.but.& Albr.in l.j.ff.de iudi.

§ Pone lata est sententia pro filiofam.in causa appellationis:pono quod est filius legitimus Titii,quid erit.Bal.in l.fi.C.de bonis quæ libe.

§ Coram quo conueniantur magistri hospitalium Guilielm. de monte lau.in Clem.ij.de præben.

§ De incompetentia iudis quis cognoscit Bal.in l. quidam. de re iudi.fac.idem in l.ius pluribus.de iusti.& iure,& clem.j. de sequestrat.poss.& Bal in l.generaliter.de episc.& cle.

§ An cognitio vsurarum sit iudicis laici, an ecclesiastici. Ioan.de ligni.in c.nauiganti. de vsuris,quod repetiit.&in clemen. dispendiosam.de iudi.

§ Si clericus comparet coram iudice laico in habitu & tonsura. vide Bal.in l.j.C. de natur. li. & l. filiusfam. de his qui sunt sui vel alie.iur.

§ An litigans coram iudice incompetente videatur in dubio ignoranter litigare,Angl.in l.si per errorem.de iurisd.om.iud.

§ Si laicus efficiatur clericus postquam iam contraxit,vel si clericus succedat laico qui laicus iam contraxerat,qualiter conueniat laicum,& qualiter conueniatur.Bal.in auth.causa quæ.fac.quod not.in c.quod de clericis.de foro comp.& c.j.de iureiuran.lib. vj. vide circa hoc Ioã. Cal.in quadam quæstio.quam disputauit,quę incipit sic,statuto ciuitatis cauetur quòd ab auctore non subdito &c.& dominus Bartholo.in dicta auth.causa.& Archi.in c.pia.de excep.lib.vj.Ray.in l.ex ea.de postu.Bar.in repe.l. cunctos populos. tenet quòd clericus astringatur statutis & consuetudinibus laicorum.Bal.ibidem contra.item dominus vincen.contra,Bart. in c.ecclesia S Mariæ.de consti.vide eũdem in c. quod clericis. de fo.compe.qui distingunt inter ordinatiua & decisiua quod communiter tenent doctores.sed plenè vide Ioan.And.in Mercurialibus in regula iũr.sin culpa. ad fi.plenius Ioan.Cal.vbi s.plenissimè de ista materia vide dominum Antho.de But.in dicto c.quod clericis. de foro comp. qui recitat omnes superiores. vide etiam not.per Albric.in j.par.statutorum.q.vij.

§ Quid si sunt duo fratres debitores,& vnus est clericus,& alius laicus, vel quid si sunt duo rei debendi & vnus est clericus, & alter laicus coram quo conuenientur.fac. Bal.in auth.habita.C.ne filius pro patre.& l.iurisperitus.§.oriundus.de excu.tuto.Bar.in l. solent.de alim.& ciba.leg.in vj.q.Bal.in l.fin.C.de edic. diui Adri. tol.&Bal.in l.præcipimus.de appel.

§ Nota quòd clericus actor hypothecaria potest conueniri coram iudice seculari.fa. Guil.in l.per liberam.C.per quas personas nobis acquir.

§ Nota quòd si aliquis petit obsolutionem à iuramento in contractu facto,& sit absolutus quòd occasione illius contractus debet postea agi coram episcopo.Bal.in l.ordinarii. C.de rei ven.

§ Quis erit iudex competens si fiat maleficium in loco communi inter duas ciuitat.Bal.in l.j.C.de confess.

§ Nota quòd exemptus ratione rei non exemptæ subiacet iurisdictioni ordinariæ.Guiliel.in l.de eis.de episc.& cle.& authen.clericus.eo.tit.quòd clericus ratione rei quam possidet potest conueniri sub iudice laico ad idem Ioan.An.in c.j.de obliga.ad ratio. est etiam simile quod s.dixi.de foro comp.c.quòd clericus.

§ Quod si reperiantur aliqua iura volentia quòd si clericus conueniat laicum in foro laico etiam ex contractu orto ante clericatum deb

tum debere seruari iura ciuilia, etiam si sint statuta & consuetudines: debet intelligi si sit forum naturale, secus si ex accidenti, puta quia laicus reconuenit clericum in eodē foro: quia tunc debent seruari iura canonica, ar. l. qui habet. de tutel. Item debet intelligi in materia de qua disceptatur si oriat ex iure canonico: quia tunc similiter seruantur iura canonica. ita dicit domi. Antho. de But. in capitul. quod clericis. de foro compe. quod no. propter statutum Mli loquens de interesse vtrum possit peti per clericum vel contra eum.

¶Baldus de Competentis iudicis aditione.

Quot modis dicatur iudex incompetens, vide ʒ. de sent. §. quot modis. Aretij est ɔsuetudo, ꝙ cleric⁹ trahit laicum ad suū iudicē, & valet cōsuetudo, ꝙ reus sequatur forū actoris, in §. j. iuxta principium. G. ¶Exceptio iudicis incōpetentis pt opponi vsq; ad litis contestationē. l. si ɔuenerit. ff. de iudi. Sed exceptio priuilegij: vel exemptionis, ɔ iudicem non pt opponi postquam qs in iudicem consensit. ¶Crimen dr ecclesiasticum, quod principaliter pertinet ad forum ecclesiæ, ver. ij. G. de purg. cano. ca. nos inter. p Ber. ¶Ex quo iuramentum interuenit, cā pertinet ad forum ecclesiæ ibidem. G. quod dic, vt in c. fi. de fo. comp. lib. vj. in Nouel. Exceptio tamen excōicationis potest opponi coram iudice seculari. ʒ. de exc. §. exceptio excōicationis. ¶Iudex originis debet remittere suum subditum ad locum delicti puniendum, vers. vj. G. si hoc potatur: alioquin ipse puniet. C. vbi de cri. agi opor. l. j. & de accu. l. sicut. §. cùm sacrilegus. ¶Malefactor non eum sequitur, qui in crimine vel fuga capitur, sed quandoque debet remitti præmissa summaria inquisitione, an deliquerit. ver. quid si conueniunt. G. ¶Item priuati capientes malefactores, non debēt occidere, nec detinere, nisi vt eos iudicibus exhibeant. C. de male. & mathe. l. fi. quam primò no. ¶An ratione delicti Perusij commissi per Senēsem, possit iudex Perusinus citare illū Senensē Senis, ver. sed quo iudex. G. Cy. disputando tenuit, ꝙ sic: quia citatio nuncij nō est iurisdictionis, sed est quoddā factum qđ vbiq; fieri potest. C. de epi. & cle. l. oēs. §. is nihilominus. ff. de offi. præfe. vrb. l. quod pro mu. Nam & statutum potest eum citare extra territorium, ergo & viua vox: ff. de dec. ab or. fa. l. fi. ¶Item potestas in ecclesia pt quem citare, C. de his qui ad ecc. confu. l. præsenti. & tñ ecclesia est loc⁹ extra territorium, seu iurisdictionem, & vide quod no. G. ff. de in ius voc. l. pleriq;. Sed Canonistæ tenent, quòd iudex secularis, et Imperator, non potest citare in territorio ecclesiæ, vt in clemen. pastoralis. de re iudica. & in l. j. ff. de requi. reis, per Bar. Ego credo quòd ille qui est dominus territorij, bene potest statuere, si vult: & ista facit ibi papa, & clerici tenaciter vtuntur sua iurisdictione: & tamen nolunt, quòd Impera. possit migrare in terris ecclesiæ, sed sic volo, & sic iubeo, &c. sed vnus officialis ecclīæ posset citare in terris ecclesię alteri officiali commissis, & in terris Imperij similiter citat vnus officialis in terra alterius, quia Imperator hoc concedit, & potest in terris suis, secundum Bart. ¶Adde tu, an & qñ iudex vnius ciuitatis possit citare existentem in aliena ciuitate sibi non subdita? vide Bal. in l. in tempus. ff. de hęre. instituen. Sed citatio realis vt persona capiatur, ista extra territorium fieri non potest. de bon. auto. iudi. pos. l. cùm vnus. §. is secundum omnes. ¶Sed pone, ꝙ malefactor fugit: & sic familia Ppotestatis ipsum insequitur vsque extra fines territorij: nunquid potest? Dic, quòd non, quia non debet in alienum pedem immittere, ff. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. idem Celsus. nisi in terra confœderata, ff. de captiuis, l. non dubito. Bal. Vide ʒ. de citatione, §. nō valet citatio. & per me in l. fi. ff. de iurisdi. om. iud. ¶Quòd in criminali quis nō potest consentire in non suum iudicem, ver. sed nunquid in iudicem. G. hoc verum expressè, sed tacitè sic in lite contestando. C. vbi de cri. agi. opor. l. j. vbi de hoc, quod no. vide Io. And. in c. P. & G. de offi. deleg. post Inn. ¶Sub tribus modis prorogatur iurisdictio, s. per pactum ꝙ possit vbiq; conueniri, & per pactum quòd promisit vbiq; respondere: & de his duobus casibus habet locum pœnitentia vsque ad litis contestationem. Tertio per pactum de soluendo vbicunq; fuerit petitum, & tunc non habet locū pœnitentia: quia vbiq; contractū videtur, licet certus locus non sit diffinitus. versi. quid si sit pactum. & versicu. circa hoc. G. Fortissima enim est prorogatio per promissionem soluendi. ff. de solu. l. quęro. Quarto modo fit prorogatio per submissionē, ff. de iur. om. iu dic. l. est receptum. Cùm autem non agitur de iurisdictione non danda, sed de non declinanda, ista non est propriè prorogatio, secundum omnes, sed est fortificatio iurisdictionis, & nō habet locum pœnitentia, vt l. si quis in conscribendo. C. de pac. & no. in l. si conuenerit. ff. de iuris. om. iudi. nam iurisdictio fundata facilius confirmatur, q̄ extendatur, & facilius extenditur vsus iurisdictionis, q̄ iurisdictio, ſm Inn. Bal. ¶Laicus fideiubens pro clerico conuenitur coram iudice seculari, ver. sed pone clericus. G. Nam fideiussor ɔstus, imò & iudicij, facit eum iudicem, vt no. in l. j. ff. si quis in ius vo. non ier. nisi sit fideiussor iudicatum solui, quia tunc sententia lata ɔ reum mandatur executioni in eum: licet sint diuersi fori, l. j. in fi. C. de execu. rei iud. Hoc non credo, ꝙ si clericus fideiubet pro laico, ꝙ sententia iudicis secularis mittatur executioni ɔ eum. vnde l. fi. C. de exec. rei iud. intelligitur qñ reus & fideiussor sunt eiusdem fori, vel qñ fideiussor potest prorogare iurisdōnē, sed hoc non potest facere clericus, vt hîc in ver. in clericis. per G. Vel intelligitur quo ad modum summariæ executiōis. Bal. ¶An id quod dicitur de aduena, habeat locum in reali iudicio. vt si Pisanus cum equo meo transeat per istam ciuitatem, possim eū hîc conuenire, vel arrestare, ver. quid si quis per locum & dicit, ꝙ sic. & no. in l. fi. C. vbi in rem ac. ¶De vagabūdo dicit, ꝙ in toto orbe vbicunq; reperitur, pt cōueniri, tam ciuiliter, q̄ criminaliter, vers. quid si debitor vagatur. G. & no. in l. j. & ij. C. vbi de cri. agi. opor. & l. 4. ff. de dam. infe. per gl. & Dy. Lucanus derobauit Florentinū Florentiæ: deinde moratur Pisis cum re derobata: vel sine: an poterit ibi conueniri? Quidam, ꝙ sic, quasi sit vagabundus. Sed iste non dr vagabundus, si aliter non apparet. Vnde ista ratio non est bona, ſm G. Dic ergo ꝙ non pt conueniri nisi rei vendicatione, si ibi rem non possidet, ver. sed pone, quidam Lucanus. Bar. dicit, quod vbi tenet res derobatas, ibi delinquere & contrahere videtur, ff. de fur. l. si dominium. & ibi vide per Bar. ¶Licet quis sit exbannitus, vel exititius, non propterea dicitur vagabūdus, & debet conueniri in loco antiqui domicilij, nisi eius bona sint publicata: tunc enim non conuenitur ipse, sed fiscus. Vel quid si aliquis Senēn. G. ff. de polli. l. pollicitus. ff. ex qui. cau. in pos. ea l. ad cog. vbi de hoc per glo. & Ia. ff. de in integ. resti. l. fi. per G. ¶Translato domicilio, non propterea transfertur forum, ver. quid si debitor tēpore contractus. G. nisi per leges fiat, vt l. cum quædam puella, quia tunc in nouo domicilio, nisi vbi esset facta præuentio, transfertur forum & iurisdictio, ff. de excu. tu. l. idem Vlpianus. in ratione sui. Bald. Ratione solius originis ab omni domicilio abstractæ non sortitur quis forum conuentionis, sed numerum. versi. quid ergo. & se. ¶Officiales episcopi conueniuntur coram episcopo. ver. sequitur. & vers. item nota. ¶Delegatus papæ potest vbique reddere ius, quia non habet sedem determinatam. §. viso. versi. si autem. In literis beneficialibus non habet locum præsentatio, vt præuentio, sicut in rescriptis ad lites, eo. §. & versi. fi. ¶Sola aditio iudicis operatur multos effectus, in §. fi. Gul. Cyn. C. qui admit. ad bo. poss. l. j. Bal. ¶Eo ipso quòd libellus est productus in causa restitutionis in integrum, nil est innouandum, e. §. ver. fin. G.

¶De Rescripti præsentatione, receptione, & impugnatione [a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Exhibitio & receptio rescripti quomodo fieri debeat.*
2 *Cautela notarij in rescripti inspectione diligenter habenda.*
3 *Notarius qua forma instrumentum conficere debeat super rescripti cuiuslibet inspectione.*
4 *Iurisdictio rescripti originalis nulla est, nisi ipsum integrè appareat.*
5 *Rescripti præsentatio est de processu, & ideo est per manum publicam inscriptis redigenda.*
6 *Gestis siue actis in causis non statur, nisi legitimis constiterint instrumentis.*

Xhibitio & receptio rescripti, de qua ʒ. titul. proxi. §. pen. versic. fi. tractauimus, fieri debet hoc modo. Adsit enim publicus notarius, vel duæ personæ idoneæ, & in eorum præsentia impetrator rescriptum apostolicum præsentet iudici, dicens: Dominus papa vos salutat, & hanc literam,

ADDITIO.

a Prima duo, s. pśentatio & receptio, q̄ correlatiua sunt, expedit sine diuisione membrorū, & de his Tan. ru. de iudice adeundo. Bonagui. sua char. ij. & Aegid. prima & scd̄a rub. tertiū per sex membra distinguit. Pil. aūt licet in rub. de dele. causarum, tracta de personis, qbus & de causis q̄ delegari possunt: de rescri. propriè nihil ponit. Baga. nihil. Et breuiter Tan. Ros. Vbert. de Bo. in locis quæ expressi super rub. de deleg. nil de hoc dixerunt. Vbert. de Bona. fecit rub. de exce. ɔ rescri. Idem Ioan. de Deo, Cauil. li. 3. & li. iudi. part. 3. & hi duo dinumerauerūt aliquos casus. Bonag. parum de hoc tertio sub rub. qualiter recusans iudicem det libellū. Alber. Gal. posuit certos casus sub rub. de rescrip. inordinatè tñ, q̄a post tractatum sententiarum, executionū, & appellationū econtrà prima rub. Nepo. de Mon. Alba. est ɔ rescriptum sub rub. contrà ponit textus decr. licet. de cri. fal. & certarum legum quæ habentur 25. q. ij. & hi duo iuuarunt autorem in casibus. Gui. An. prolixam rub. fecit de rescr. qui posuit etiam in prin. multos casus. multum autem adiutus fuit autor per Host. in summa huius titu. vt ʒ. dicā.

literam, & suam benedictionem vobis mittit, & supplicat, quòd secundum eius tenorem procedatur. Iudex autem ipsum reueren-
a ter bireto deposito a, & capite inclinato suscipiens, si clausum est, quod quandoq; fit, cùm vbi scribitur, sic cautè ipsum aperiat, vt filum cum bulla literis ex vna parte adhæreat, sicut prius adhærebat vtriq;. nam si bulla ex toto à literis separetur, nulla prorsus eis
b fides relinquetur. arg. extr. de cri. fal. licet b. †Post hæc confestim ipsum legat, & totum tenorē, & bullam & chartam & stylum, & filum inspiciat diligenter: vt inferius differetur, quia iudicantem oportet cuncta rimari, & rerum ordinem plena inquisitione discutere, xxx. q. v. iudicant. extr. de fi. instru. cum Ioannes. si inuenerit ipsum falsum vel vitiosum aliquo de modis, qui j. dicentur, ipsum reiiciat, nec ei fidem adhibeat. ix. dis. si ad sacras. imò si euidēs falsitas est, offerentem capiat, vt extr. de cri. fal. ad audientiam. xix. di. in memoriam. Si verò de vitio dubitat, delegantem consulat. extr. de rescrip. super literis. prope fi. & c. cùm contingat. & de offic. deleg. sanè. j. extr. de cri. fal. super eo. & in præ. §. in memoriam in auth. vt nulli iudi. col. viij. §. & hoc verò iubemus. veruntamen in literis de simplici iustitia non præsumitur de facili falsitas, vt extr. de cri. fal. c. pe. His igitur & aliis diligenter inspectis, si sine vitio illud iudex viderit, ipsum recipiat, & pcipiat notario, vel pars eum requirat, vt tam de præsentione, quàm de receptione faciat publicum instrumentum, vel etiam præsentationis & receptionis totus tenor scribatur inter acta per duas personas idoneas, vt ext. de probatio. quoniam contra. C. qui potior. in pig. ha. scriptu-
2 ras. †¶Sit quoque cautus notarius, vt & ipse diligenter rescriptū inspiciat: nam cùm oporteat eum in suo instrumento asserere se vidisse ipsum integrum & incorruptum, si post contrarium apparebit, eius instrumentum poterit, nec immeritò, redargui falsitatis, nisi vitium probetur postea subsecutum. Caueat etiam, ne falsum afferat, extra. de fide instru. inter. Actorem etiam & reum in hoc cautum esse oportet: nam si falso rescripto vtantur, grauissimè punientur, quod dic, vt ext. de cri. fal. ad falsariorum. & etiam iudex si scienter talis rescripti autoritate procedit, vt eod. titu. su. per eo. & c. quàm graui, & reus fatuus est, si per huiusmodi rescritum se permittat conueniri, vt e. ti. per totum, & ext. de proc. in no-
3 stra. †¶Notarius ergo super premissis sic concipiat instrumētū.

FORMA. In nomine Domini, amen. Anno, mense, die & loco talibus, &c. in præsentia mei notarij infrà scripti, & testiū subscriptorum, talis in præsentia talis domini constitutus, quandam literam apostolicam, vel Imperatoris, vel Regis, vel episcopi, cum vera bulla & filo pendentibus, vel cum sigillo cereo, vel ceræ impresso ad chordulam de serico pendenti & habenti in circulo tales literas: intra circulum verò tale signum, vel talem imaginem. Dic formam bullæ papalis, & signi imperialis, vt j. sequitur, obtulit, præsentauit & dedit eidem, requirens eum solicitè, quòd in causa sibi delegata pcederet iuxta ipsarum continentiam literarum: quam siquidē literā idē dominus recepit & perlegit: eius autem tenor literæ, prout ego notarius eam vidi & legi, talis erat:
c Clemens episcop9, &c. c Vel Federicus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, &c. inserat totum tenorē de verbo ad verbū: in fine aūt ipse notarius, sic se subscribat: Ego talis, tali autoritate notarius, præscriptæ præsentationi rogatus interfui, & de mādato pdicti iudicis autoritatē pstātis, hoc scripsi & trāscripsi, nil addendo, vel minuendo, vel mutando & in publicā formam redegi: Acta anno, die & loco præmissis. præsentibus talib9, &c. Hanc etiam formam vide j. de citatione, §. iam de citatione,
4 ver. literis autem. †¶Sed obiicitur. nam rescriptum originale integrum debet apparere, alioquin nulla erit iurisdictio eius. extra. de fide instru. c. j. C. de eden. auth. si quis in aliquo. extr. de offi. deleg. cùm in iure. C. de man. prin. l. vnica. Ad quid ergo prodest hu-
d iusmodi confectio instrumenti? Respon. d †¶Rescripti præsen-
5 tatio est de processu: & ideo est per manum publicam redigenda: in scriptis: quia si de ea dubitaretur, in hoc iudici non crederetur vnde redigitur in scriptis, vel in acta publica, vt sciatur de modo & die præsentatiōis, si in dubium vertatur. extr. de probatio. quoniam contra. Est & alia ratio, quia si rescriptum casu aliquo perderetur, posset facilius per tale instrumentum comprobari, quàm per testes. Cùm enim iudicis autoritate sit transcriptum, ei credi-
e tur. Hæc probantur extr. de priuileg. cùm olim essemus e. & de fideiuss. peruenit. extra. de fide instrumentor. cap. fin. C. de testib. publicati. extra. de confirmat. vtil. vel inutil. venerabilis. & sic præmissa obiectio non procedit. Super hoc vide quod not j. de inst.
6 edi. §. nunc dicamus. versic. illud autem. †¶Hæc quoque cautela de conficiendo instrumento seruetur, tam in literis apostolicis, quàm in aliis delegationibus & subdelegationibus vt semper cōstare possit de iurisdictione, si in dubium reuocaretur: aliàs enim non statur gestis siue actis in causis, nisi quatenus legitimis constiterit documentis, vt in præ. c. quoniam contra. & no. in præ. ca.
f cùm in iure f. C. si à non comp. iu. l. j. & in præ. versic. illud autem. Post hæc præsentans immediatè petat à iudice, vt citet, & in causa
g procedat, vt s. tit. proxi. §. pen. ver. fin. g

ADDITIONES.

a Deposito. ¶Secundum Aegid.
b Licet. ¶Secundum Tancr. vbi s. Adde an ante præsentationem rescripti reuocatis primus valeat processus factus, Bal. cons. 4. de offi. deleg.
c Episcop. &c. ¶Summè miror de Aegidio, q formā talē posuit venerabili viro domino March. Bo. Cl. &c. post posito. & illud domino sunt miranda. vide s. §. ratione formæ. in prin.
d Respondeo. ¶Secundum Aegid. cuius fuit vtraque ratio, vbi s.
e Essemus. ¶Vbi de hoc ad fi. vlt. gl. & vltra remis. q sequūt, vide j. de pb. §. si. post prin. vbi inuenies opin. Tan. ɔtriā scriptā vbi s. si p vtraq; pñte parte id factū fuisset, satis accederē huic dicto. licet Bart. qstio dominicali xj. cōsentiat, sub dubio fortè: parte aūt, ɔ q impetratū fuit, absente, & ad id nō vocata, n̄ puto id sufficere, prę cipuè in prin. cāæ. Facient etiā quæ scripsi de testi. Albert. & de fi. instr. c. vlt. licet Gof. sua x. q. distinxerit, an reus opp. falsitatē in expresso vel tacito: & tūc fm eū sufficiet exhiberi publicatū vel insinuatū, an opponat verā falsitatē rescripti, & tūc exhibēdū est originale. saluo q si iudex facta diligēti examinatiōe de his sex de quibus j. §. proxi. in prin. cū inuenisset illud legitimū quo ad illa fecisset illud in acta redigi. Vult enim q tūc non admittat obiectio falsi, sed stetur actis. Allegat præ. decr. cū olim. quæ hoc nō pbat: imò potius pbat, qd prædixi: cum ibi in contradictorio iudicio, & parte præsente facta fuerit pbatio, & eius pace salua nimium potentatum dat iudici in partis præiudiciū: & vtinā omnes essent tales, quib9 sic credi posset. Et licet primum dictum aliquid coloris habeat, constat tñ, q in insinuato posset esse aliquid plus vel minus, prout expediret impetranti. Constat etiam quòd impetrantes laborant ad iudices gratos habendos, & ipsorum voluntati conformes. Adde, quòd Io. And. sequitur Alexand. in d. authen. si quis in aliquo. & Pet. de Anch. licet de eo mentionem non faciat. consi. quadragesimo. inci. prima facie. & an requiratur citatio partis, cū exemplatur aliqua scriptura, vide Bal. consil. x. lib. iij.
f Iure. ¶In gl. vnica. & vide quod super ea scripsi.
g Versic. fin. ¶Habent hic quidam rub. de rescript. impug. sed non debet esse.

2. §. Dicto qualiter rescriptum apostolicum est iudici offerendum; inde nacta occasione, quia per rescripta huiusmodi homines frequenter vexantur indebitè: ideo aliqua in eorum præsidium supponamus. Reus ergo habita rescripti copia quæ fieri debet cum data, cùm sit cōmune, vt arg. extrà, de dila. præterea & de rescri. eā te. vbi de hoc studeat rescriptū ipsum modis, quibus poterit, impugnare, quod poterit multiplici-
a ter a. Quandoque ratione falsi. Quandoq; ratione formæ. Quandoq; ratione impetrantis. Quandoq; rōne ei9 ad quem impetratur. Quandoq; ratione eius contra quem impetratur. Quandoq; ratione defectus. Quandoque ratione causæ, & aliis modis.

ADDITIO.

a Multipliciter. Quid dixerit Vbert. de Bo. hoc ti. quando iudex omnes exceptiones oppositas repellit, an appellari possit, vide j. de app. §. in quibus. ver. sed nunquid.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnetur ratione falsi.*
Falsitas rescripti quibus modis cognoscatur.
Corrigens etiam vnicam literam, vel vnum punctum in rescripto apostolico, ipso iure excommunicatur, & singulis annis in curia Romana hæc excommunicatio renouatur.
2 *Rescriptum per quæ reddatur nullum.*
3 *Sigillum imperatoris quale esse debeat.*
4 *Falsitas scripturæ ex forma deprehenditur.*
5 *Literæ quædam qualiter debeant in rescriptis diuersimodè formari.*
6 *Dictiones aut propria nomina in rescriptis apposita, qualiter scribi debeant.*
7 *Data in rescripto inserta non debet in diuersis lineis diuidi, vt pars contineatur in vna linea, & pars in altera.*
8 *Res iudicata habenda est pro veritate.*

3. §. Primo igitur excipitur ratione falsi, q est falsa bulla, vel charta, vel filū. Quod dic, vt ext. de cri. fal.
1 licet. & c. ad falsariorum. & de fide instrumen. inter. †¶Cogno-
a scitur autem falsitas istis modis a. ¶ Primò, quando cum falso modo

ADDITIO.

a Modis. ¶Hic est sciendū, q Host. titulū de rescriptis, ɔmendabiliter & valde plenè psecutus est in Summa, faciens de illo 14 mēbra, & penultimū fuit, q possent obiici ɔ rescriptū. Et cū circa dimidiā partē §. psecutus fuisset certos obiect9, dedissetq; nouem versus, & illos exposuisset ɔtinētes 27. casus de tacita veritate de mū in ver. sed vt simplicib9 inter illos & alios enumerauit centū

duos

4 modulo [a] falsa bulla formatur, quæ literis apponitur falsis. ¶Scdò, cùm filū de vera bulla totaliter extrahit, & per aliū filum immissum in ipsa bulla falsis literis inseritur. ¶Tertiò, cū filum sub plicatura veræ literæ inciditur, & de ipsa litera excutitur, & post vera bulla cum ipso filo falsis literis appenditur, & dcm filum sub eadē plicatura cum filo similis canapis restauratur: quod de facili cognoscitur, si filorum adiunctio & æqualitas attēdatur: vt j. ver. x. ¶Quartò, cùm à superiori parte bullæ altera pars chordulæ sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur infra plumbum: secus autem, si filum esset à muribus corrosum vel putrefactum, cùm priuilegia sint pptua, C. de diuers. rescrip. l. ij. & xxv. q. ij. c. 1. 2. & 3. ¶Quintò, cùm in literis bullatis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Nam etiam si vnica litera, vel punctus corrigatur, excommunicatus est ipso iure corri-
b gens, & hanc sententiam innouat singulis annis curia Romana [b]. ¶Sextò, cùm scriptura literæ bullatæ deleta, & cum calce dealbata iterum rescribitur. ¶Septimò, cùm chartę cui bulla adhæret abrasæ altera charta subtilis cū glutino adiungitur: & hæ tres species falsitatis de facili possunt cognosci, si quis literam inspiciat
c contra solem [c]. ¶Octauò, cùm is, qui est apud sedem apostolicā, recipit literas ab alio, quàm à papa, vel vicecancellario, seu bullatore: hoc tamen de consuetudine non seruatur. ¶Nonò, cùm qs venit ad domum bullatoris, & falsam literam ponit inter veras
d nondum bullatas, vt sic cum aliis ex improuiso bulletur. [d] Hæ tamē duę species falsitatis non possunt comprehēdi de facili, nisi in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ: vt j. ver. & quoniam. ¶Decimò cognoscitur etiam falsitas in adiunctione filorum & in collatione bullæ diligenter facta cum vera
e bulla [e], vt attendatur, an sit mota alicubi vel obtusa, vel inæqua-
2 lis, vel depressa. Hæc omnia leguntur extr. de crim. fal. licet. † Vnde versus:

Forma, filum, stylum, litura, membrana, sigillum:
f *Hac sex falsata, dant scripta valere pusillum* [f].

Fiat autem collatio sic: Attēdens enim, quòd ex vna parte bullæ debet esse scriptū nomen papæ literas concedentis, debet eti-
g am habere circuitum orbicularem de pūctis [g]: ex alia parte debet esse caput caluum pauli, & hirsutū cū barba prolixa, & caput Petri granatum & pilosum, cū barba rotunda & granata, & vtrunq; caput circūdatur circulo punctorum, & inter ipsa capita est crux plixa, habens in summitate vnum punctū, & aliud in fine stipitis, sed & super ipsa capita est linea literarū, cōtinens S. Pa. Pe. habet etiā eadē pars circulū orbicularē de pūctis: & bene cōsiderandus
h est numerus pūctorū [h]. † ¶Porrò sigillum Imperatoris tale est [i].
3 Habet eīn in circulo orbicularias literas has, videlicet S. Fre. Ro-
i ma. Imper. & semper August. & intra circulum est sculpta imago Imperatoris in solio imperiali sedentis, & in capite regale diadema, habentis in manu dextra sceptrum, & in sinistra pomum rotundum tenentis. Item excipitur contra rescriptū, qd est cācellatū, vel rasum in loco suspecto, vel vituperatū, vt in præ. c. licet. §. v. ext. de fide instru. inter. §. instrumentū quoq; ff. si tab. te. nul. extа. l. i. §. pen. extr. de priuil. cum olim, pptet. putà in data, vel in annis Dñi, vt extr. de relig. do. cū venerabilis. secus, si in facti narratione, extr. de fide instru. ex literis. nisi sit modica rasura, quæ sapiētis animum nō immutat, extr. de cri. fal. c. fi. ff. de bon. poss. secun-
k dum tab. l. i. §. si rosæ [k]. Item ꝙ literæ in syllabis, & syllabæ in dictionibus, & dictiones in linea magis distinctæ sunt in vno loco, ꝙ
l in alio, vel quòd lues [l] est in charta, vt in prædict. decretal. inter. §. sed contra priuilegium. circa fi. Defectus tamen syllabę non videtur obesse. ff. de manu. te. qui habebat. C. de formu. totum, vel etiam literæ, vt extrà de fide instru. ex parte. Itē ꝙ bulla, vel plumbea est dissoluta, vel destructos habet characteres. C. de edi. diui Adri. tol. l. fi. C. de test. l. pe. ff. ad le. Cornel. de fal. Paulus res. & l. j. §. qui in rationib. & l. q test. ff. de his quæ in test. del. l. prima. in princip. & l. cancellauerat. Item quòd litera est vniformis, sed diuersis manib. est scripta, vt in præ. §. instrumentum. & in præ. ca. cùm olim
4 propter. † ¶Et qm ex forma scripturæ falsitas deprehenditur, vt
m s. ver. ix. no. ꝙ fm modū curię litera dēt eē quadrata [m], & i charta pecorina

ADDITIONES.

Ad duos obiectus. Autor aūt hîc pulchrè diuisit, & fm materias illos locauit sub sequentib. §§. & de illis plures sunt ꝯiuncti, j. sub §. vlt. vtinā p numeros sub singulis §§. posuisset, vt Hos. quia pid facilius haberentur. Idē dicam de instrumentorū edit. §. nunc verò. in prin. & quia habuit autor multum cordi nos informare de ceremoniis cancellariæ circa bullā, notarios & scriptores, in his principalius laborauit, quæ oēs sunt vtiles ad falsitates euitandas, & si fierent, cognoscendas. Aliæ verò ēt ad iustitiam præseruandam: & quia multos ex suis obiectibus latè prosequitur Hosti. ad illos sæpe remittam. Scdò sciendū est, ꝙ vt hic patet in prin. ad rescripta apostolica restringit se autor: & quicquid de ceremoniis j. subditur, habet locum in rescriptis apostolicis, sed quia, vt dr s. parte proxi. in fi. ēt rescripta maximè delegationum emanant à legatis delegatis papæ & ordinariis: & impugnationes, quæ sequētur vltra speciales curiæ, vt dixi, ēt locū in illis habebunt. Exēplū, quòd falsum fuit expressum, quòd delegans mortuus re integra, & similia. Tertiò, nullus miretur si multę impugnationes j. ponentur, ꝯ quas papa priuilegiare potest, quia nō tractamus materiam priuilegiorum, quę dantur ꝯ ius commune, iij. dist. priuilegia. de verb. significationib. abbate. ver. hîc autem. sed materiam rescriptorū, quæ debent esse consona iuri cōmuni. xxv. q. ij. rescripta. & ca. dicenti. Prima dare possunt principes legibus non subiecti, s. papa & Imperator, de concessio. præb. proposuit. C. de legi. digna vox. & inferiores quandoq; de hoc de relig. dom. constitutus. Itē sciendum est, ꝙ iste sequens §. scribendus est literis distinctis. cū allegatur scripto: & tunc: & etiam verbo addendū esset sic, Modis. Dicit Vber. de bo. quòd quædam vitia rescriptorum erant visibilia, quædam intellectiua, id est, quædam percipiebant visus: & quædam intellectus, quod etiam dicit Goffre. in sum. huius tit. iiij. col. ver. item tollitur.

a Modulo. ¶Verbum Host. in Sum. de crim. fal. §. ij. vers. porrò. Et est sciendum, ꝙ instrumentum quod sculpitur bulla, curia vocat typarium, quod nomen deriuatores mei non habuerunt notum nec alibi memini me legisse. Est aūt sciendum, ꝙ pars bullæ, quæ habet nomen papæ, de qua infrà, quia sępe mutatum non deficit sed pars habēs capita sæpe deficit: & in stylo Romanæ curiæ quod habeo, inuenio ꝙ fracta illa parte fabricata fuit alia: & quod aliæ literæ ex illa bullatæ, ex quibus fuit magna in diuersis partibus suspicio falsitatis, qꝛ corpulentiores effigies capitum exprimebat noua bulla ꝙ vetus: pp quod alterius opificis ministerio fabricatum fuit aliud typarium aptius: & habeo formam literæ, ꝙ papa scripsit ad vniuersos episcopos, archiepiscopos, prælatos clericos & vniuersos Christi fideles, cū illa noua bulla ad finē, vt exprimit, vt per illam cognoscerent veras bullas: & credendum est multas literas illius formæ & bullæ ad loca multa transmissas.

b Romana. ¶Hoc pleniùs scripsi post Hosti. de fi. instr. ex literis. in vlti. gl. vbi inuenies, ꝙ hæc pœna locum habet etiam in nota instr. formata per notarium, & signata, ac etiam in literis pœnitētiarij maioris. Item quanta est difficultas in habenda absolutione.

c Solem. ¶Nimis largè recepit autor verba vlti. gl. decr. licet. Fateor enim, ꝙ in prima istarum & trium specierum experientia est vera, sed in scda & tertia non: & hoc si in tertia glutinum fit benè vniforme: posita eīn inter solē & oculos tota erit obscura vniformiter, sed oporteret illud discerni p latera literæ diligēter inspecta pp suspicionem obscuritatis, propter quam ego modicum abscinderem de charta, per quod id discernerem de facili: & sic semel feci.

d Bulletur. ¶Quomodo circa hoc prouideat bullatores, ibi scripsi super ver. piiciunt & audiui quoddā cōmendabile, ꝙ si bullatori portanti literas de cancellaria ad bullantē, vna caderet sibi videnti, non tamen reciperet illam bullandam, nisi de nouo illam habe ret à cancellario.

e Bulla. ¶Vt ibi scripsi super versic. collatione. non erit darè, quòd per talem collationem non discernatur falsitas.

f Pusillum. ¶Hic versus posuerat Io. de Deo loco ꝯ primo allegato in fi. Gu. An. dat alios versus: Bullatura, stylus, manus, charta, rasio, filum: Si sapis, hæc papæ faciunt cognoscere scriptum.

g Pūctis. ¶In hac additæ sunt vj. rosæ, quod licet quidam reprehēdant, posset multū ꝯferre proposito, scilicet falsitatis inueniēdæ.

h Punctorum. ¶Habet hæc quædam signa secreta, quorum vnum est mihi notum, per quod ipso primo aspectu cognosceretur falsam bullam.

i Est. ¶Quomodo post coronationē vtir etiā bulla aurea, vide in cle. de iureiu. Romani. in fi. & qd ibi not. Adde tū q ante coronationē nō dicitur imperator, vt voluit Bal. in l. Publius. ff. de condit. & demōst. Ad qd facit itē in c. venerabilē. extrà de ele. & ibi dom. Anton. & dom. Abb. Sic qui dicūnt, quòd quis primò eligitur in regē Romanorū: & demum per coronationem & confirmationem summi pontificis consecratur in Imperatorem. ibi vide.

k Rosæ. ¶Hæc fuit quinta in numero Host. §. pe. do quo s. remittit etiā ad summā de fide instr. §. quib. instrumētis. ver. ꝙ si instrumēto. vbi dicit se alias exceptiones posuisse. Adde, quod non est necesse, quòd annus Domini sit in plica bullarum, vt voluit Rom. consi. 304.

l Lues. ¶Id est, macula, vel sordes. Iob. xx. lues quæ fecit omnia.

m Quadrata. ¶Quantum percipio, plus abhorret curia formam longam, quàm latam. Vnde sæpe videmus modicæ scripturæ literas multum latas & curtas: quare hodie fit pulchrior forma chartarum quam olim, scripsi in præ. decr. licet. super ver. chartę.

a pecorina [a] grossa & nõ rasa: & nomina propria hominũ & loco-
b rũ extẽsè scribuntur [b]. Et prima litera debet esse capitanea & ma-
gna, & solẽniter scribi, hoc modo: Mar. & Bononia. Itẽ prima lite-
ra narrationis quæcunq; sit, & etiã quæcunq; ponitur in princi-
pio cuiuslibet clausulæ, solennius scribi debet, quàm aliæ quæ se
quũtur. † ¶ Itẽ hæc litera d. sic debet esse retortã, nisi qñ ponitur
in principio clausulæ, quia tunc debet formari solẽniter, vt prędi
xi, nõ aũt debet scribi sic D. Item hæc litera I. debet semper scribi
sine tractu, nisi qñ ꝯcurrit cũ alia: vt paret, cũ scibitur idẽ. Itẽ vlti-
ma pars literarũ M. & N. nunquã trahitur, nisi cùm sunt in fine di
ctionis: tũc. n. sic, hoc modo, n. vel nisi in principio dictionis solẽ
niter scriptæ. Generaliter autem hæ literæ, g. f. h. l. e. p. sic forma-
ri debẽt curuatis superius & inferius capitib. nisi ponãtur in prin
cipiis clausularũ nominũ, vel locorũ, seu rerũ vbi solennius for-
mari debẽt, vt dixi. Itẽ non debet vna litera super aliã poni causa
abbreuiandi, puta sic, m. t. s. igiẽ & similia. † ¶ Circa dictiones aũt
c illud notãdum est, ꝙ ꝑpria nomina ĩpetrantium extensè [c] scribi
debẽt: secus de nomiib. eorũ, ꝯ quos impetrãtur. Itẽ certæ dictio-
nes sub certis abbreuiationib. scribi debent: & si aliter scribentur
est litera corrigenda: putà hæ, hoc modo, episcopus diœce. salu.
& apostolicam bene. dat. calend. nonas, idus. Item non debet ali-
qua dictio diuidi, vt principium sit in fine vnius lineæ, & finis in
d principio alterius [d]. Præterea 2. idus, vel 3. cal. vel 4. noñ. cùm oc-
currũt, hoc modo scribenda sunt, & non extẽsè: sic videlicet pri-
die id. vel 3. cal. vel 4. noñ. & sic de aliis. Itẽ circa lineas nota, ꝙ vl-
tima lineæ debet compleri, & fieri cũ aliis æqualis, nec debet pars
eius vacua remanere, & debet continere hoc dat. Lug. 2. idus, põ
tificatus nostri anno j. vel ij. vel iij. & non debet sic abbreuiari, an
no j. vel ij. vel iij. † ¶ Et nota, ꝙ tota data debet cõpleri in linea, in
qua scribitur dictio põtificatus, & non debet in alia linea termi-
nari. Itẽ data nõ debet duas lineas integras cõtinere: imò in initio
pen. lineæ necesse est ad minus duas dictiones præcedẽtis clausu-
læ cõtineri. Itẽ titulus, siue salutatio priuilegiorum talis est: Cle-
mens episcopus, seruꝰ seruorum Dei, dilectis filiis abbati talis lo-
ci, eiusq; fratribus tam præsentib. quã futuris, regularẽ vitã pro-
fessis in perpetuum. Et debet hæc salutatio scribi literis longis: &
& tota debet poni in vna linea, ita ꝙ tria vltima puncta retorta,
quæ cõsueuerunt poni post, In perpetuum: ñ fiant extra, sed intra
lineam lateralem. Item in fine priuilegii ante signa, & subscripti-
ones ponitur his. Amen & finis priuilegii, vsq; ad Amen, Amen,
debet continere ad minus duas partes lineæ, tertia parte remanẽ
tẽ pro prædictis Amen, & si minus remaneat, non est vis, dummo
do recipiat prædicta, Amen, amen. Hæc igitur & alia diligenter
sunt consideranda in literis apostolicis. Item excipitur, quòd est
obtentum per falsã suggestionẽ, vel veri suppressionem, extr. de
e rescrip. super literis. & c. ex parte [e]. Itẽ ꝙ nõ est ibi subscriptio prin
cipalis, C. de diuer. rescrip. sacri affatus, vel gloriosi quæstor. in au
thenti. vt diui. iussi. Colla. ix. hoc tamẽ in desuetudinem abiit, ni-
si in priuilegiis sedis apostolicæ, in quibus singuli cardinales sub-
f scribunt [f]. Subscriptiones autem sæpe in instrumentis fiunt. Item
ꝙ charta est vetus, & litera recens: vt in præ. ca. inter. §. sed contra
priuilegium. Item ꝙ non fuit sigillum appositũ: super quo dic, vt
ĩ de instr. edi. §. postremo. ver. itẽ ꝙ non est sigillatũ. & seq. Quid
iuris sit de his, quæ fiunt per literas subreptitias, not. extr. de resc.
g super literis. † ¶ Quid si excipitur de falso contra literas: & iudex
de hoc cognoscẽs pronunciat eas esse veras, cùm tamẽ sint falsæ
& per eas procedit ad sententiam: núnquid valet processus? Di-
cunt quidam, ꝙ sic, propter errorem litigantium, argum. ff. quod
cuiusq; vniu. §. fin. ff. de offi. prætor. l. Barbarius. iij. q. vij. §. infamis
tria prope princi. & quia res iudicata pro veritate accipitur, ff. de
statu. ingenuum. ij. q. vj. ei, qui §. item si sententia. extr. de re iudi.
cùm inter prope fi. item quia ratione dubii habet iurisdictionẽ,
g ff. de iud. si qs ex. & in præ. c. sup literis g. prope fin. Tu dic, ꝙ nec
prima sententia, nec processus postmodum per eum habitus va-
let propter defectũ iurisdictionis, extrà, de offic. vicar. tua. C. si à
non competenti iudi. per totum. Nam etiam post sententiam
de falso quæritur, C. de fals. quærela. infrà, de sentent. §. final. ver.
h & no. ergo de hoc not. secundum Papam, in præ ca. super literis [h].
Sed quid si dico instrumentũ contra me productũ, falsum esse, & iu-
dex pronunciat esse verũ cũ tamen sit falsum: & per illud contra
me fert sententiã: nunquid valet sententia? Respõdeo, sic, si ab ea
non fuerit appellatũ, quoniã hoc casu iudex erat, C. de fide instr.
l. vlti. §. fin. & in præ. c. cùm inter. secus autem, si instrumentum
procuratorio falsum pronuncietur esse verũ: quia tunc processus
cũ tali ꝓcuratore habitus, nõ præiudicat ei, cuius procuratorem
se esse asseruit, nisi fortè ille id ratificauerit, C. de procu. licet. extr.
co. cùm nostra. ff. de iudi. licet. ff. rem rat. ha. l. iij. §. Celsus. quia iudex
non habuit iurisdictionem in illum dominum absentẽm. Quidã
i tamen contra [i] propter iudicis autoritatem ff. quod cum fal. tu. l.
k j. §. pen. [k] & vide ĩ de pign. l. j. ver. item pone, &c.

ADDITIONES.

a Pecorina. ¶ Non dixit pecudina, quia fm deriuatores plus ꝯtinet pecus pecoris, q̃ pecus pecudis. Dicunt etiam, ꝙ pecus pecudis, ꝯtines oĩa animalia quæ sunt ad vsum hominum ad vescendum, vel vtẽdũ: sed pecus pecoris maiora, vt equos, boues, asinos, & similia. Hoc dico, quia in hœdinis & vitulinis, qñ sunt magni processus, videmus literas scribi. pecus autem corripit primam. Ouidius de arte, charta antepenul. Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus. de his ff. de legat. iij. l. legatus seruus. §. pecorib. & l. seruis legatis. §. pecudibus. qui facit contra prædicta.

b Scribũtur. ¶ Bene ꝯuenit C. de vet. iur. enu. l. 2. ante fi. vbi ꝓcipit nomina prudentũ, q leges cõposuerunt, scribi per consequentiã literarum. Cessabit ergo, secũdum hæc, q. xij. li. Ioan. de Deo, fundata super litera apostolica, in qua ponebantur literæ pro nomine. facit de accu. qualiter. ij. §. debet.

c Extensè. ¶ Id est, sine titulo.

d Alterius. ¶ Constitutio Io. ad sacrosanctæ. quo ad salaria pro literis soluenda taxat lineas cl. literarum, vel xxv. dictionum.

e Parte. ¶ Hoc latè prosequitur Host. in præ. §. pe. in j. & ij. colu. Adde per Fel. plenè in c. super literis. in primis foliis.

f Subscribũt. ¶ Id est, subscribebãt olim, xij. q. ij. cùm redẽptor. sed hodie non subscribunt: vt dixi de testa. cùm à nobis, super vlt. gl.

g Literis: ¶ Plenius co. ti. ad audientiam. ij. sed fortè de Compo. intellexit.

h Literis. ¶ Vbi post glossas plenè scripsi, quàm hîc, & in seq. versi. dicitur in ver. sed quid si contra. & ver. seq. Adde vt per Fel. in d. c. j. xvj. colum. ver. nemo fallit.

i Contra. ¶ Et de seipso dicere poterat, vt patet ĩ. de excep. §. nunc dicendum. ad fin. ver. in summa.

k §. penulti. ¶ Ad solutionem huius vide vbi s. & s. de syndico. ver. quid si iudex.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnatur ratione formæ.*
Clausula In Christo, non debet in salutatione literarum papæ describi.
2 *Dominus papa rescribens sibi familiari, qua forma vtatur respectu nominis proprij.*
3 *Papa vocat episcopos & superiores, venerabiles fratres: abbates verò inferiores, etiam reges & principes, indifferenter filios.*
4 *Clausula illa, Fine canonico, in qua causa solet opponi in rescripto.*
5 *Clausula specialiter in rescripto apostolico inserenda.*
6 *Is cui scribitur, quòd studeat reuocare, quæ ipse alienauit, an erit iudex in causa sua.*
7 *Quæstio criminalis propriè dicitur causa, ciuilis verò siue pecuniaria dicitur lis.*
8 *Exceptio contra literas, quòd sunt impetratæ tacita veritate, vel suggesta falsitate, qualiter concludatur.*
9 *Forma proponendi & narrandi exceptionem rei iudicatæ, est peremptoria.*
10 *Exceptio super inpetratione literarum, quòd aliquid non est expressum, quod si expressum fuisset, non esset impetratũ: quomodo, seu qua forma ꝓponatur.*
11 *Impugnare nitens rescriptum, non est passim & semper admittendus.*
12 *Præuentus ab appellato, quomodo debeat exceptionem proponere.*
13 *Forma qua de nimium præcurrente in causa appellationis, possit excipi.*
14 *Sententia excommunicationis à cardinali ferenda, qua forma fiat, & si petatur executioni mandari quomodo dicatur.*
15 *Rescriptum, per quod quis conqueritur se excommunicatum ab episcopo, qui non habet iurisdictionem in eum quomodo fieri debeat.*
16 *Delegatus si excommunicat vsurarium, quia diffinitiuæ non paret, an debeat excommunicationis sententia confirmari.*
17 *Excommunicatio petita apostolico munimine roborari, debet cum omnibus requisitis exprimi.*
18 *Conquerens se à iudice, coram quo conueniebatur, excommunicatum sine causa rationabili, nulla monitione præmissa, quam conclusionem habere debeat.*
19 *Conquerente aliquo, quòd prælatus eum excommunicauit contra formam concilij generalis, non sunt literæ concedendæ in curia ante quàm excommunicatori scribatur.*
20 *Simpliciter dicendo, quòd talis in eum manus iniecerit violentas, quomodo sit concludendum.*
21 *Forma narrationis in casu, quo quis verberatur, vel incarceratur, vel aliàs iniuriatur.*
22 *Forma conclusionis, vbi quis conqueritur de iniectione manuum, & incarceratione & spoliatione & pecuniæ extorsione, &c.*
23 *Forma concludendi, vbi episcopus dicitur iniecisse manus in personam ecclesiasticam, vel excommunicatus celebrasse diuina.*
24 *Delictum personæ non debet in ecclesiæ damnum redundare.*
25 *Frater episcopi impropriè dicitur hæres.*
26 *Exprimi debet in rescripto id, de quo agitur.*
27 *Clausula, Præterea, vel idem quoque, & Quidam alij super terris, &c. an addantur.*

dantur, vbi Laicus impetrat contra laicum super vsuris extra terras ecclesiæ Romanæ proprias.
28 Dictio, Prouiso, quando debeat in literis apostolicis apponi.
29 Priuilegium & confirmatio qua forma concedatur.
30 Confirmatio ex certa scientia, quomodo fiat, & qua forma.
31 Decimæ concessæ à laico cum consensu diæcesani alij ecclesiæ, quàm cui pertinent, non confirmantur.
32 Confirmatio non datur super numero vnico, vel binario.
33 Forma petendi sententiam diffinitiuam, cum serico confirmari, & eam executioni mandari.
34 Compositio non confirmatur inter mortuos, etiam super rebus temporalibus.
35 Dare conseruatores in omnibus priuilegiis, est consuetudo cancellariæ.
36 Literæ citatoriæ non recipiunt contradictionẽ: licet transeant per audientiam.
37 Excommunicatus ratione causæ, quæ inter se & alium vertitur, si impetrat, non tamen contra me: an ille alius possit eum repellere obiectu huius excommunicationis.
38 Literæ contentiosæ non sunt contra reges dandæ, nec eis est scribendum, per mãdamus quatenus, &c.
39 Rescribendo tribus iudicibus, quibus verbis, seu quo clausularum ordine sit vtendum.
40 Clericus secularis conquerens de iniuria sibi illata super ecclesia: quib. verbis in suo rescripto vti debeat.
41 Literæ quo modo, vel quo pacto dari debeant mulieri pro dotibus.
42 Clausula, partibus conuocatis, &c. in rescripto, vbi de spiritualibus agitur, quomodo sit opponenda.
43 Papa rogans pro aliquo monachando, vel canonicando, cuius formæ rescripto vti debeat.
44 Rescriptum pro monacho debet fieri abbati, & conuentui, loco, ordine, & diæcesi expressis.
45 Forma conclusionis, vbi contenditur arbitrium esse nullum.
46 Quæstio amicabili compositione decisa, qua verborum forma narranda sit.
47 Papa, si petatur prouideri, vbi causa expediri nõ põt, quo rescripto vti debeat.

a 4. §. Ratione [a] formæ quoq; cõtra rescriptum opponitur, qđ nõ est secundum formam, seu stylum curiæ: vt s. §. prox. ver. ix. putà, si papa vocat ep̃os, vel superiores, dilectos filios: vel si vocat reges, vel principes vel quoscũq; clericos inferiores ep̃is, fratres: vel si se ponat ĩ singulari numero, vel si scribit vni, quicunque sit ille, in plurali: vt extr. de crimi. fal.
b quàm graui. Itẽ quòd aliũ sibi præponit in scribendo: vt ibi. [b] Ar. contrà, C. de summa trini. inter claras. & l. victor. in prin. in subscri
c ptione, xcix. dist. nullus. & c. seq. & xcvij. di. victor. in prin. [c] † ¶ Et
1 not. quòd in salutatione literarum papę non ponitur, in Christo putà, Venerabili in Christo fratri, vel dilecto in Christo filio, alioquin est falsa litera: vt in præ. c. quã graui. qđ verum est, nisi scribatur abbatissæ & monialibus: quia tũc benẽ apponitur, in Christo, vt ext. de rescr. cùm dilecta. & de confir. vti. vel inuti. cùm dilecti. & de excep. dilecta. Itẽ bene dicitur hoc modo: Dilectis in Christo filiabus abbatissæ & conuentui: & nisi qñ scribit regibus, vel reginis, quia tunc ponitur sic: Charissimo in Christo filio. vel charissimæ in Christo filiæ: vt ext. de conuer. coniu. charissimis. Item in salutatione nõ ponitur, nostro: putà, Venerabili fratri nostro,
2 vel, dilecto filio nostro. † nisi fortè sit familiaris domini papę. tũc enim dicitur: Dilecto tali capellano nostro, vel subdito nostro salutem. Item vbi in salutatione nomen proprium non exprimitur putà, scribitur episcopo, debẽt poni duo puncta, prius quàm ponatur nomẽ eius, cui scribitur, sic: episcopo, præposito, abbati, & sic de aliis. Vbi autẽ scribitur episcopo, vel abbati, debet semper poni locus vnde est, sic: Episcopo Biteren. Abbati Villæ magnæ talis diœcesis. Similiter si scribitur episcopo, vel canonico maioris ecclesię, saltem ponitur proprium nomen ciuitatis. Si vero abbati, vel alij clerico non maioris ecclesiæ, cuiuscunq; ecclesiæ clericus sit in ciuitate, semper exprimitur nomen ecclesiæ & ciuitatis, sic: abbati, vel A. canonico sancti Pauli Narbon. Itẽ vbicunque de aliquo ordine fit mẽtio in litera, semper debet præponi ordo diœce. in qua est, verbi gratia, Prior de Cassiano, ordinis S. Augustini, diœc. Biter. Aliud aũt est in ciuitate, quæ debet ordini præponi, hoc modo: Abbati S. Iacobi Biter. ordinis S. Augustini: & sic de similibus. Item in nomine rei non ponitur Dilectus, sed solũ in nomine actoris, licet sit arg. ꝯ xv. q. vi. c. fi. in fi. & ij. q. j. multi. in
d fi. [d] Itẽ semper poni debet ciuitas, vel diœc. vnde est reus. Itẽ cùm scribitur episcopis vel superiorib. dicitur, fraternitati: vt extra. de regula. ex parte. & de conuer. coniu. sanè. Cum verò minorib. po
3 nitur Discretioni, eo. tit. accedens. † ¶ Et nota, ꝙ papa vocat episcopos & superiores, venerabiles fratres: abbates verò & inferiores, & etiam reges. & principes, & alios inferiores barones, indifferenter filios appellat: vt ext. de cri. fal. quã graui. Itẽ principiũ & finis salutationis nunquã mutantur, nisi quando scribit excõmunicatis, quos nec fratres, nec filios appellat: sed loco salutationis & benedictionis, dicit: Spiritum consilij sanioris. Item si generale sit rescriptũ, derogatur ei per speciale, extr. de rescrip. c. j. & capit.
e pastoralis [e]. Item ꝙ non est ibi locus inscriptus, vbi litera fuit data, C. de contrahend. stipu. optimam. ij. q. viij. libellorum. in auth.
f de nup. in fi. ĩ. de instr. edi. §. instrumentũ. ver. quid si locus [f]. Item
g ꝙ nõ est ibi indictio, neq; data, neq; anni Domini [g], ext. de fide instr. inter dilectos. ver. sed si priuil. ext. de resc. eam te. & c. constitutus. & in aut. de nupt. in fin. Coll. iiij. xxv. q. ij. si quæ beneficicia in authent. vt nomen Impera. præpo. docu. Col. v. C. de diuer. rescri. l. fi. extr. de præb. dilectus filius G. Itẽ ꝙ est ibi falsa latinitas, extra. de rescrip. ad audientiam. j. Item excipitur, quòd duæ commissiones in eadem causa, sub eadẽ forma. & eadem die, ad diuersos iudices, vel sub diuersis formis ab eodem sunt obtentæ: vnde non
h valent. extr. de rescrip. ex tenore [h]. & c. fin. & de offic. deleg. ca. ij. extra. de fide instrumentor. imputari. nisi fortè fiat ad cautelam: arg. ff. de bo. poss. secundũ tab. l. j. Item quòd in primis literis dictũ est, ne valeãt secundæ, nisi totam rei seriem contineant: vnde nõ valent secundę, si hoc non contineant. ff. de leg. iij. si quis. in prin. extr. de rescrip. c. ij. extra. qui fil. sint le. causam quæ. secundum G. Na. Item excipitur, quòd continet dispensationem contra canones. xxv. q. j. cõtra statuta. extr. de consangui. & affin. quia circa. Itẽ quòd non præcesserunt monitoriæ, de quibus fit mentio in executoriis. extr. de rescript. ex insinuatione. Item quòd rescriptum repugnantiã continet. Est enim ibi oppositio in obiecto. ad hoc ff. de reg. iur. vbi repugnantia. xxv. q. ij. si ea. extr. de appel. sollicitu
4 dinem. in fin. † ¶ Item quòd vbi debet esse, sine canonico terminetis: apponitur, sine debito. Nam si causa est spiritualis, & maximè matrimonialis, consueuit apponi clausula illa, sine canonico vt extra, de offic. delegat. causam matrimonii. in fine. & extra, vt lit. non contestat. accedens. ij. in fine. extra, de rest. tut. spol. ex
i conquestione [i]. & c. ex parte. in fi. Si verò sit ciuilis vel etiam criminalis, consueuit poni, sine debito, &c. Veruntamen sæpe ẽt in spiritualib. ponit, sine debito: vt extr. de off. dele. cũ cãm. ĩ prin. & de restit.

ADDITIONES.

a Ratione. ¶ Quia difficile est inuenire ver. huius §. cùm allegãtur quia nõ sunt sicut alij signati: ideo de §. faciã partes octo. & durat prima vsq; ad ver. porrò. sed q̃ satis cõuenit §. s. proximo. Secũda durat vsq; ad vers. nunc circa. in qua tractat de clausulis & formis in causis appellationũ. In tertia, vbi suprà tractat đ formis & clausulis circa sententias excõicationis, vsq; ad versiculum, circa materiam. Ibi quarta tractãs prædicta circa causas vsurarum & pignorum. vsq; ad ver. nunc dicamus. Ibi quinta, tractãs de clausula, prouisione, vsq; ibi, sequitur videre. Ibi sexta, tractans de literis cõfirmationũ, priuilegiorũ & vsq; ad versiculũ, nunc ad instructionẽ. Ibi septima, menses diuersarũ causarũ & personarum obseruantias inscribendo, vsq; ad versicu. vt aũt. vbi exempli gratia describit quinq; formas. Adde, ꝙ Plutarchus in vita Pyrrhi regis Epirotarum narrat, quòd propter styli diuersitatem cognouit literas sibi missas à Lysimacho, tanquam missas à Ptolemæo rege: quia non scriptæ erant vt consuerant, scilicet Pater filio salutẽ: sed, Ptolemæus rex Pyrrho regi salutem.
b Ibi. ¶ Nil ibi.
c In prin. ¶ Ibi soluitur, & dixi in procemio Gregorianæ cõpilationis. in prin. tamen lex illa, victor. & c. victor. nõ probant, ad quod inducuntur, scilicet ꝙ papa se postponat: sed probant, quòd post ponitur ꝑ Imperatorẽ: sed illud bene ꝓbatur xij. q. j. dilectissimis.
d in fi. ¶ Verum est, vt in contrariis. ꝙ qui impeditur, non per hoc reus est culpæ vel sceleris, de ver. sig. forus. ver. reus tñ. quia vt talis impeditur, ideo dictio, talis omittitur. facit ĩ. eod. §. B. ver. item cùm episcopus. Ponit autem hîc autorem illum, qui impetrat, etiam, si sit reus originalis, putà qui appellauit. Patet hoc de rescriptis, dilectus. ij. de procurat. dilectus. de appellatio. dilecti. j. ij. & iij. cum simi.
e Pastoralis. ¶ Ho. de hoc remittit ad §. quod cui e. tit. Et not. quòd iste est de casibus, quibus rescriptum perditur. De his no. eo. titu. cæterũ. & aliquos ibi addidi. sunt alia rescripta, quæ non valent à principio, quædam ipso iure, quædam opẽ exceptionis: & de his omnib. mistim prosequitur.
f Locus. ¶ Ibi dabo remissionem, & ibi paulò antè remittam de indictione.
g Domini. ¶ Ab his incipit Ho. quæ continet iste ver. & præcedens ver. reassumpsit casus, vt suprà dixi.
h Tenore. ¶ Vide quòd ibi dixi super j. gl. post princ. Adde tu, quid si aliquis impetrauit plures similes literas, & vtatur secundis antequam primis, an primarum literarum vigore poterit aliquid consequi: & quid vigore secundarũ, ex quo non faciunt mẽtionẽ de primis? Dicas quòd non, secundum do. Abb. Sic. in c. in nostra. in iij. col. circa principium. extr. de rescr.
i Conquestione. ¶ Vbi de hoc in vltima gl.

de restit.spoli.cũ in ad sedem.in prin.de rescript.cām quæ.& etiā in matrimonialibus:extr.de rescrip.ex tenore.in prin.Item quòd ibi nō sunt annotationes quæstoris.in auth. vt diuinæ iuſ.† ¶Itē
5 quòd in rescripto Apostolico inserta est clausula illa, ea, quæ de bonis eiusdem ecclesiæ alienata inueneris,studeas ad ius,& proprietatem eiusdem ecclesiæ reuocare:vt extr.de rebus eccle.alie
a nan.vel non.episcopi.in fin.ᵃ extr.de elec.nosti,& is,cui scribitur vult per modum inquisitionis procedere,quod fieri non potest: sed solum per formam iudicij.Et no.quòd talis potest cognoscere non solùm de proprietate,sed ēt de possessione.Nam id quod inuasum est,alienatum dicitur. Idē etiam est in formis illis, quicquid post iter arreptum,& quicquid post litem cœptam inueneris attētatum, studeas in statum legitimum reuocare. Nam in his ordine iudiciario procedendum est, & per eas procedi potest super petitorio & possessorio:quæ dic secundum papam, & not.in
b præ.ca,episcopi ᵇ.† ¶Quid si scribitur alicui,quòd studeat reuo
6 care, quæ ipse alienauit: nunquid erit iudex in causa sua? Item, nunquid seruabit iudiciarium ordinem?De hoc secundum papā
c in præ.c.nosti ᶜ.Posset etiam dici, quòd si prælato ecclesiæ, cuius bona alienata dicuntur,scribitur sub forma illa:studeas reuocare, non habet potestatem, nisi in notoriis, vbi non habet ordinem iudiciarium obseruare, sed sola monitione præmissa excommunicabit:vt xvj.q.j.in canonibus.De his verò quæ iudicialē cognitionem exigunt,se non intromittet,sicut nec conseruator: vt extra.de offi,deleg.statuimus.lib.vj.Si verò scribitur aliis,quàm prælato,secundum illam formam:ille bene seruabit iudiciarium ordinem,nisi in notoriis.Quidam tamen his clausulis multipliciter abutuntur.Item,quòd in rescripto continetur clausula illa vocatis,qui fuerint vocandi,super propositis,& aliis veritatem inquiras:& ipse vult,vt inquisitor,&non vt iudex,procedere:vt extrà,
7 de iudi.exhibita.† ¶Item quòd quæstio est ciuilis,& in rescripto dicitur,causam,quam talis,&c.nā criminalis dicitur propriè causa,ciuilis verò siue pecuniaria,dicitur lis.arg. C.de transac.causas. ff.de verb.signific.litis nomen.ff.de testi.l. j.sed certè hoc non ser
d uat ᵈ. Quidam autem dicunt causam, dici tantùm ante litis contest.litem verò post lit.contest.arg.in auth.de litig. §.ad excludendas.vbi dicitur,etiam si lis cœpta non sit,&c.ext.de verb. signific.
e ex parte.ii. ᵉ Item clausula illa,nullis literis veritati & iustitiæ præiudicantibᵘ. habetur extrà,de confir.vti.vel inuti.bonæ.De clausulis,quæ in literis beneficialibus apponuntur,not.secundum pa
f pam.extr.de præsum.c.si. ᶠ quæ autem hic desunt, dic vt notat.s. §.j.Porrò licet hic articulus,quo ad materiam de appellationibᵘ, secundum vsum Romanæ curiæ sit plenius expeditus,j.de app.§. de offic.quoque.vers.vt autem.&seq.tamē hic aliqua secundum
8 eundem vsum super aliis annectemᵍ.† ¶ Obiicitur ergo frequēter contra literas,quòd impetratæ sunt tacita veritate, vel suggesta falsitate,in qua exceptione,cum sit multum generalis,nō potest vna eademque conclusio in literis assignari.Nam potest esse quandoque peremptoria,quandoque dilatoria.Si enim aliàs fuit in causa processum,& ꝑ me lata diffinitiua sententia,nulla prouocatione suspensa, & adhuc iterum super eodem negotio aduersarius meus literas impetrat,& ego velim excipere cōtra eas, quòd sint veritate tacita impetratæ, vt pote non facta mentione de processu & sententia promulgata, non debeo hoc in vim dilatoriæ,sed perēptoriæ exceptionis proponere: vt j.de exce.§.nūc videndum,ver.hoc quoque. Debeo enim exceptionem rei iudicatæ,quæ est peremptoria,simpliciter proponere, & narrare sic.
9 ¶FORMA.†Cùm super tali negotio, talis contra talem,ad talem, literas apostolicas impetrasset. Idem excipiendo proposuit coram eo,quòd cùm in causa ipsa pro eo esset diffinitiua lata sententia,nulla ꝑuocatione suspensa non erat in eadem causa seu negotio eius aduersarius audiendus:& quia,&c.vt in prædi.§. de offi.quoque,ver.si autem non sit appellationi.&concluditur sic mandamus,quatenus,si ēst ita, reuoces in statum debitum, quicquid post appella.huiusmodi inueneris temere attentatum:alioquin partes ad priorum,&c.Idem est,si velim dicere,tacita veritate de causa, transactione, vel amicabili compositione sopita, vel tale quid suppressum,de quo si cōstaret,liqueret de negotio principali:quia in his casibus debet obseruari quod dixi de peremptoriis,in præ.vers.si autem non sit.Non enim in his omnibus,cùm per hæc obiecta tāgatur totum negotium principale,verba sunt in modum dilatoriæ proponenda, vt dicatur per rescriptum huiusmodi non debere procedi,quasi sit impetratum tacita verita
10 te.† ¶Si verò tale quid dico suppressum,quo expresso non fuissent literæ impetratæ,vt extra. de rescript. super literis.de quo si constaret,superesset nihilominus quæstio &cognitio super principali negotio dirimendo:talis exceptio in modum dilatoriæ ꝓponatur:puta:dicitur ab aliquo super eadem causa,iam coram ordinario vel delegato processum: & lite pendente huius veritate suppressa, impetrauit rescriptum ad delega. non possum dicere, & excipere per literas huiusmodi non debere procedi:sed me ad alium iudicem remittendum,cùm sint impetratæ tacita veritate: & si non admittar,appellabo:& erit cōclusio,prout patet j.de remis.§.sequitur.ver.porrò.& in præ.§. de offi.versicu.si igitur fori. quòd si ille nihilominus post appellationem me excommunicat sic concludetur.

¶FORMA.Mandamus quatenus,si dictam excommunicationis sententiam post huiusmodi appellationem inueneris esse latam, denuncies eam penitùs esse nullam, ac reuocans in statum debitum, quicquid post appellationem ipsam temerè inueneris attentatum,partes ad dicti ordinarij,&c.alioquin ad ipsius deleg. &c.vt extr.de appel.ad præsentiam.& c.dilecti filij.j. & c.vt debi
11 tus.† ¶Illud quoque diligenter est attendendum, tam à iudice, coram quo exceptio de tacita veritate& expressa falsitate proponitur,quam ab officialibᵘ curiæ Romanæ:vt cum nititur quis impugnare rescriptum non semper& passim illum admittent,si plura.super quibus est,vel esse potest quæstio,fuerint in modum huius exceptionis obiecta. Quid enī si impetratum fuerit rescriptū super terris & rebᵘ aliis, quas impetrator dixerat ad se pertinere: vel super debitis asseuerat sibi aliquem obligatum:poterit ne reus obiicere contra literas,dicēs:res ipsas ad aduersarium non pertinere,vel se minimè obligatum:& per hoc rescriptum suggesta falsitate, vel tacita veritate obtentum, vt per talium propositionem verborum,iudicis iurisdictionem eludat:& in causa debitus impediatur processus? certè non: imò lis esset simpliciter contestanda,& hæc postea in cognitione principalis negotij deducentur:vt extra.de lit.contest.exceptionis.libr.sexto.super quo vide j.de except.§.nunc videndum.versicu.hoc quoque notandum. & sequen.Hæc autem omnia,prout negotiorum emergentium ostenderit qualitas,melius declarantur:vt ff.de sol.ratum.extra. de dona.Apostolicæ. prope fi. vt cùm aliquid contra rescriptum obiicitur, si contingit principale negotium, vt de ipso quasi de principali supersit cognitio, & eo probato foret diffinitiua sententia proferenda: non admittatur obiiciens, si in modum exce
12 ptionis dilatoriæ proponatur. † ¶Est & casus in quo quis dicit se ab appellato præuentum:& obiicit literas ab eo impetratas fuisse tacita veritate. Verbi gratia: appellatum fuit à diffinitiua: appellatus præuenit appellantem,& impetrauit super confirmatione sententiæ.Si enim nimium præcurrit,possunt excipere:vt extra.de confirmat.vti.vel inuti.bonæ.& de appel. oblatæ. & infrà. de appellationib. §.nunc breuiter. versicul.licet autem. & narrabitur sic:
13 ¶FORMA.†Cùm inter A.& B.quæstio verteretur iudex per peram

ADDITIONES.

a In fin.¶Ibi de hoc,vt statim remittam.
b Episcopi.¶ Ibi scripsi in j.gl.sumitur hoc.& de hoc s.de dele.§.fi. versic.item quòd datus.Adde,vt per Ro.consi.343.quem sequitur Felin.in rubrica de rescri.in iij.col.versi.cæterum.& ibi latius vide.& an ille, cui commissa est causa petitorij, possit cognoscere de petitorio: vide Pau.de Cast.quòd sic,consi.262. Vide tamē postquam videris Fel.vbi s.Ioan.An.j.in §.fi.ver.quid si indubitatè.in add.incipiente,imitatus est do.meū.& vide consilium Bald. quod ibi allegaui contra Ioan. And.
c Nosti.¶Vt ibi scripsi super gl.sed quid.quę est vl,vt ibi patet in fi. seq.quod dictum fuit Compostel.
d Seruatur.¶Et meritò:quia ferè oēs decr quæ incipiunt cām, eū causa.cum in causa.licet cām:loquuntur in ciuili.An verò ex simplici cōmissione cāe,actio criminalis possit agi ciuiliter:vide s.de deleg.§.fi.ver.quid si princeps.cum suis remissionibus. Adde tu. quod verū est,ꝙ cā propiè dr criminalis,& lis ciuilis: vt per iura hic allegata,vt ēt hoc tenet expresse glo.in verbo:criminalis.in auth.de test.§.si verò qs dicatur odiosus.collat.vij.Et adde,quod dicitur,hodie nō seruatur,&c.non est inconueniens ꝙ sit assumptum hoc nomen cā,tanquam generalius,licet impropriè.Nam hoc multoties fit,vt aliquid impropriè assumatur,vt no.in c.intelligētia.extr.de ver.sig.& præsertim:quia ēt lis multoties assumitur ꝓ causa.& sic vnum pro altero.tñ hoc non tollit proprietatem vocabulorū.ideo est:quia sic vsus cōis obtinuit.arg.c.inter corporalia.extr.de transla.episcopi,cum simi.Et faciunt ad hæc,quæ dicitur per Bald. in auth.habita.C. ne filius pro patre:vbi dicit,quòd quādo in dispositione apparet verbum lis,& verbum negotium denotatur potius causa ciuilis, quàm criminalis.Refert & sequitur Ab.Sic.in quadam sua dispu:incipiente,Gandulfus. in quinta col.circa fin.
e Ex parte.ij.¶Facit eo.tit.forus.in prin.
f c.fi.¶Et summuntur eius dicta in cle.de of.deleg.c.vno.in gl.sed nunquid.

petrum in causa procedens contra A. iniquam sententiam promulgauit, à qua idem A. duxit ad sedem Apostolicam appellandum. Cumq; postmodum prædictus B. ad tales intra tempus à iure ad prosequendum appellationem concessum, cùm satis de ipso tẽpore superesset, ipsum nimium malitiosè præueniens, ac super cõmissione impetranda supplantare intendens contra eum, super confirmatione ipsius sententiæ, vel super hoc nostras literas impetrasset, idem A. excipiendo proposuit corã eis, quòd per huiusmodi literas veritate tacita impetratas, quæ de appellatione sua non faciebant aliquam mentionem, procedere de iure non poterãt, nec debebant: sed quia dicti iudices exceptionem huiusmodi contra iustitiam admittere denegabant: ipse sentiens indebitè se grauari, ad nostrã audientiã appellauit, & cõclusio erat talis: Mandamus quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum, iunge prædictam diffinitiuam cõfirmare, vel infirmare curetis, &c. nam reuocato quod per istos iudices vltimos factum est post appellationem ab hoc illato grauamine interpositam, scilicet super exceptione de literis impetratis veritate tacita non admissa: debet procedi in causa appellationis interpositæ à diffinitiua, vt confirmetur, vel infirmetur, in cuius appellationis prosecutione nunc impetrans non fuit trepidus, vel remissus: alioquin remissio facienda est ad vltimos iudices, à quibus nũc vltimò fuerat appellatũ:

14 vt ĩ. de remis. §. sequitur. † ¶Nunc circa sententias excõmunicationis, & aliàs aliqua discutiamus, vnde nota quòd quando à cardinali fertur sententia excommunicationis, & petitur executioni mandari, dicitur sic:

¶FORMA. Mandamus quatenus dictam excommunicationis sententiam proindè latam, faciatis autoritate nostra, &c. Idem est etiam, quando à capellano domini papę audito, refertur in curia Romana. Idem quoque est in aliis sententiis à card. latis. Item omnes sententiæ domini papæ, siue diffinitiuæ, siue interlocutoriæ,

15 cum serico debent bullari. † ¶Item quando quis conqueritur, quòd episcopus qui non habet in eum ordinariam, vel delegatã iurisdictionem, excommunicauerit eundem, apponi debet, cuius diœce. sit impetrans: nam si est alterius diœce. planum est: si verò sit diœce. ipsius episcopi, dicat se exemptum. iij. quæst. vj. peregrina. & c. seq. xi. quæst. j. clericus. & c. sequen. Item super excommunicationib. latis ab aliis, quam ab episcopis & superiorib. vel archidiaconis, vel abbatibus in monachos suos, vel aliis ordinariis, vel à delegatis domini papæ, vel aliorum non dantur literæ super obseruatione ipsarum, vel contra ipsas non seruantes: nec peti possunt confirmari, nisi latæ sint à prædictis. Vnde si à præposito secularis ecclesiæ autoritate ordinaria in presbyterum, vel clericũ sibi subiectum excommunicationis feratur sententia, confirmatio denegatur. & si quandoque concedi contingat, non debet poni, exigente iustitia, sed exigẽtibus culpis suis: arg. tamen contrà,

16 quòd debeant confirmari. † Nam papa mandat. ꝙ sententia excommunicatiõis, vel interdicti, rationabiliter lata pel plebanum sancti Pancratij in clericos vel laicos parochianos suos inuiolabiliter obseruetur, ne relaxetur sine congrua satisfactione, & absque eiusdem plebani cõscientia: vt ext. de off. ord. cùm ab eccle-

a siarum a. Ad idem ii. q. i. nemo. Item si delegatus excommunicat vsurarium, quia diffinitiuæ non paret: excommunicationis sentẽtia confirmari non debet, quia iudex in hoc fines mandati excedit: cùm non possit aliam pœnam infligere, quam editam in concilio Lateranensi, quæ in literis Apostolicis frequenter apponũ-

17 tur. extra. de rescript. cum dilecta. † ¶Si igitur excommunicatio petitur Apostolico munimine roborari, quæ propter contumaciam contra vsurarios lata dicitur: non sufficit simpliciter poni, propter contumaciam, nisi dicatur, quòd vocatus comparere cõtempsit contumaciter coram eo. Nam si fuisset contumax in nõ restituendo, laicus non debuisset excommunicari, seu aliàs puniri pœna contra vsurarios promulgata. extr. de vsuris. quia in om-

b nibus. & c. præterea b. † ¶Si autem conqueritur quis se à iudice,

18 coram quo conueniebatur, excommunicatum esse sine causa rationabili, nulla monitione præmissa, cõtra statuta concilij generalis. extr. de sentent. excommunicationis. sacro. sic concluditur.

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, sententiam ipsam intra octo dies, post receptionem præsentium sine qualibet difficultate relaxes, in causa ratione præuia processurus, iuxta priorũ continentiam literarum: alioquin tali damus nostris literis in mãdatis, vt ipse ex tunc sufficiẽti ab eo super his, pro quibus excommunicatus habetur, cautione recepta: sententiam iuxta formam ecclesiæ relaxet eandem, vel ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendat: & iniuncto ei, quod de iure fuerit iniũgendum, in causa ipsa procedat: iuxta traditã sibi formam, prouiso attentius, quòd si pro manifesta offensa dicta sententia sit prolata, nisi prius ab excommunicato sufficienter præstetur emenda nullatenus relaxetur. Hæc forma probatur extr. de rescrip. ab excommunicato. & de verb. sig. ex parte. & c. seq. & de sent. excom.

19 solet. † ¶Et scias, quòd quando quis conqueritur, quòd episcopus vel alius prælatus eum excommunicauit contra formam cõcilij generalis. non conceduntur in curia literæ, nisi prius excommunicatori scribatur. & hoc etiam est de iure: vt extr. de rescript. ab excõmunicato. extr. de sent. excom. per tuas: de offi. ord. ad reprimendam, quòd si non trahebatur in iudicium, sed ex aliqua eã se excommunicatum, & terram suam interdictam esse asserit, sic concluditur.

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, sententiam ipsam intra octo, &c. vt s. vsque, beneficium impendat. iunge, & relaxet sententiam interdicti: ac iniuncto, quod de iure fuerit iniungendum, audiat si quid fuerit quæstionis, & faciet quod decreuerit auctoritate nostra firmiter obseruari, prouiso, &c. vt s. Si autem laicus excommunicationem in eum latam, quia nõ parebat sententiæ diffinitiuæ, animo sustinuerit indurato, & supplicatur vt contra illius proteruiam congruum adhibeatur remedium, sic concludetur:

FORMA. Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, contra præfatum laicum ad molliendum eius duritiam, vt ad ecclesiasticam veritatem redeat: & super his satisfaciat, vt tenetur, auxilium inuoces brachij secularis, cõtradictores, &c. extr. de pœ-

c nis. c. si. & s. de off. del. §. sequitur. ver. sed nunquid potest c. † ¶Itẽ

20 si dicat quis simpliciter, quod P. in eum manus iniecerit violentas: sic narrabitur, & concludetur.

¶FORMA. Conquerente A. clerico, nobis innotuit, quòd talis, diœcesis talis, manus in eum iniecit violentas. Mandam9, quaten9, si est ita, dictum manuum iniectorem, vel dictum sacrilegũ tam diu appellatione remota excommunicatum publicè nunciẽtis, & faciatis ab omnibus arctiùs euitari, donec passo iniuriam

d satisfecerit cõpetenter d, & donec cum vestrarum testimonio literarum ad sedem venerit apostolicam absoluendus: & tunc nõ ponitur clausula ista, testes autem. &c. extra. de sent. excom. c. de

21 cætero. † ¶Quòd si verberauerit & incarcerauerit, & aliàs iniuriatur, sic dicetur:

FORMA. Conquestus est nobis talis decanus, ꝙ A. miles, & B. & C. laici ciuitatis & diœcesis talis, eum nõ sine iniectione manuum violenta, Dei timore postposito, carceri mancipauerunt. Præterea E. & D. laici, diœcesis talis, super decimis, & terris, & rebus aliis iniuriantur eidem: ideoq; discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si de huiusmodi manuum iniectione, ac incarceratione vobis constiterit, dictos tales, appellatione remota, &c. vt s. proxi. vsq; ad absoluendum. iũge, super aliis verò

22 partibus cõuocatis, &c. vt ĩ. ver. prox. in forma petitio, &c. † ¶Si autem quis conqueretur de iniectione manuum, & incarceratione, & spoliatione, & pecuniæ extorsione pro liberatione: & quòd coactus est iurare, & fideiussores dare. & pœnã promittere, ꝙ super hoc non deponeret quæstionem: literis inde confectis sic concludas:

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictum talem iurasse, scilicet, quòd iuramentum ipsum omnino relaxet, & fideiussores ab eodem tali datos ab huiusmodi fideiussione absoluat, monitione præmissa per censu. ecclesi. appellatione remota, compellas, & iuramento relaxato eosdem dictisque fideiussoribus absolutis huiusmodi sacrilegos tam diu, &c. vt s. vsque, absoluendi. iũge, eos quoq; quod non obstantibus literis & pœnis eisdem pãnos, bona & pecuniam prædictam ipsi tali cum integritate restituant: monitione præmissa, per censuram eandem vsuris cessantibus, appellatione remota, præuia ratione compellas. Sed si mulier manus violentas iniecit, non dicitur, donec cum vestrarum testimonio literarum, &c. sed donec per diœcesanum suũ absolutionis beneficium consequatur: vt extr. de sent. excom. c. mulieres. Item si monachus in alium monachum sui monasterij manus violentas iniecit: tunc dicitur, donec per abbatem suum, &c. Si verò in monachum alterius monasterij, dicitur, donec per abbatem iniuriam passi, &c. vt eod. ti. cũ illorũ. Item si monachus verberatus dicatur: conqueritur abbas & conuentus, vt eod. titul. porrò. & non dicetur tunc, donec iniuriam passo satisfecerit: sed donec super

ADDITIONES.

a Ecclesiarum. ¶Ibi scribit episcopo. & est litera iustitiæ: confirmatoria verò dirigitur parti: vt patet ĩ. ver. sequitur.

b Præterea. ¶Vide quod ibi scripsi de vsuris, clerici super glo. s. eodem. quia.

c Potest. ¶Et ibi remissi. dedi.

d Competenter. ¶Statim sequentur casus, quibus clausula ista non ponitur.

super his satisfecerit competenter. Item si monachus clericum verberauerit, dicetur: donec super his satisfecerit competenter, & absolutionis debitæ obtinere beneficium mereatur: vt in præ. 23 c. cùm illorũ. † ¶ Item cùm episcopus dicitur iniecisse manus in personam ecclesiasticam, vel dicitur excommunicatus celebrasse diuina, concluditur sic in communi forma.

¶ FORMA. Mandamus, quatenus, partibus conuocatis: nec de a bet tunc dici, venerabilis frater noster: sed tantùm, talis episcop[a].

24 † ¶ Circa materiam vsurarũ verò & pignorum, notandũ est, quòd si rector alicuius ecclesiæ conqueritur, quòd res ad eandem ecclesiam pertinentes detinentur titulo pignoris obligatæ, de quibus est vltra sortem perceptum, non debet dici, attentius prouisurus, quòd dictus conquerens. &c. eò quòd personæ delictum in ecclesiæ damnũ non debeat redundare. xvj. q. vj. si episcopus. extra. de except. cũ venerabilis. ¶ Si verò iuramentum dicatur extortum de non repetendis vsuris, vt extr. de iureiur. debitores. & c. ad nostram. 1. 2. & 3. sic narrabitur.

¶ FORMA. Ad audientiam nostram noueris peruenisse, quòd B. ciuis Senen. ab M. multa extorsit, & adhuc extorquere nititur per vsurariam prauitatem: de soluendis vsuris & non repetendis eisdem, extorto ab eodem nihilominus iuramento: mãdamus, quatenus, si est ita, dictum vsurarium, vt huiusmodi iuramentum relaxet, mo. præ. per cẽ. ecclesi. & vt sua sorte contentus dicto M. sic extorta restituat per pœnam in Lateran. concilio contra vsurarios editam, appellatione remota compellas, attentiùs prouisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem: nisi conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater suus extorsit vsuras: cùm ei legis auxilium suffragari nõ debeat, qui committit in legem: vel cùm frustra legis inuocet auxiliũ qui cõmittit in legem. Testes autem, &c. extr. de vsuris, quia frustra. & c. Michael. Et est notandum, quòd in huiusmodi forma nõ b debet poni hoc participium, conquerens, in aliquo casu suo[b]. ¶ Item si dicatur, à P. quõdam patre suo, sequi debet, cuius hæres existit, multa extorsit, &c. tunc dicitur, attentius prouisurus, ne &c. Si quas ipse, vel eius pater, extorsit vsuras: & hoc dicitur de quocunque, cui tanquam in re sua actor succedit: vt probatur in præd. c. Michael. Item si dicatur, quòd quondam B. ab eius patre, fratre, vel alio, cuius hæres existit, multa extorsit per vsurariam prauitatem, sequitur: sed R. filius. vel nepos eius de perceptis vsuris satisfacere contradicit, licet ad eum huiusmodi lucra peruenerint vsurarum. Si tamen repetit vsuras, quas aliquis ab episcopo fratre suo noscitur extorsisse, non potest dici, cuius hæres exi 25 stit. † ¶ Eò quòd frater impropriè dicitur hæres episcopi. ext. de pœnis, c. ij. de testa. relatum. & de fuc. ab inte. cap. j. & ij. Item contra Iudæos dicitur, quòd graues & immoderatas extorserunt ab eo, & adhuc extorquere nitũtur vsuras. Mandamus, quatenus, si est ita, præfatos Iudæos, vt de immoderato grauamine satisfaciãt & de cæterò abstineant ab eodem, per pœnam in generali concilio contra Iudæos vsurarios editam, vel per subtractionem communionis fidelium appellatione remota compellas: à qua fideles quoslibet per censuras ecclesiæ volumus cohiberi. extr. de Iu c dæis, post miserabilem[c]. Et non ponitur tunc, attentius: sed testes autem, &c. apponitur. ¶ Item si Iudæi tenẽt aliquas possessiones, vel domos, de quibus ecclesiæ consueuerunt recipere decimas à fidelibus, ante quàm peruenissent ad ipsos: dicitur sic: Mandamus quatenus, si est ita, dictos Iudæos, vt eidem ecclesiæ de possessionib. ipsis decimas, vt tenentur, persoluant, per subtractionem cõmunionis fidelium: ad quod Christianos, si necesse fuerit, cõpelli volumus, & mandamus, quatenus appellatione postposita, cõ d pellatis, argumen. extr. de decimis, commissum[d]. † ¶ Itẽ cùm de 26 vsuris & aliis reb[us] agitur, semper præponi debet de vsuris. Vnde primò ponẽnum est de pignoribus: secundò de vsuris: tertiò de terris & rebus aliis. Nec dicatur tunc, aliàs iniuriosi existẽtes, &c. nisi dicatur, super quibus. ¶ Item cùm de vsuris præmittitur. & sequitur, quòd super hoc iniuriatur, sic narrabitur.

¶ FORMA. Petro laico accepimus conquerente, quòd S. presbyter, T. miles, & quidam alij clerici ciuitatis & diœces. talis multa extorserunt. & adhuc extorquere nituntur ab eo per vsurariam prauitatem: idem quoque & quidam alij earundem ciuitatis & diœce. super terris, vineis, & rebus aliis iniuriantur eidẽ. & sic concludetur: Mandamus, quatenus, si de huiusmodi extorsione vsurarum tibi constiterit, dictos vsurarios, vt sua sorte contenti, sic extorta restituant, & ab vsurarum extorsione, vel exactione desistant, clericos monitione præmissa per cen. eccle. laicos verò per pœnam in Lateran. concilio contra vsurarios editam, &c. vt ꝭ. vsque, committit in legem. iunge, super aliis verò partibus conuocatis, audias causam: & appellatione remota debito fine decidas: faciens, &c. vsque, obseruari. Et idem est, cùm de pignoribus, vel etiam de manuum iniectione præmittitur, & sequitur, quòd super aliis iniuriatur: vt ꝭ. ver. proxi. in forma illa, Conquestus est: quia tũc debet poni clausula illa, super aliis verò, &c. Si autem nihil in narratione sequitur: tunc dicta clausula in conclusione non sequatur. Item si in præmissis casibus de eisdem personis tantùm conqueritur impetrãs. tunc debet sequi dicta clausula, super aliis verò audias causam. Si verò de aliis, vel de eisdem & aliis conqueritur: & sequitur, super aliis verò partibus conuocatis, &c. Item si clerici & laici conueniuntur super vsuris & pignoribus, debet dici: Mandamus, quatenus, si est ita, dictos pignorum detentores, vel dictos vsurarios clericos, videlicet monitione præmissa, &c. ext. e. c. quia. & c. præterea, & si in hmõi literis de aliis grauaminib. inserat, debet subdi: super aliis verò cãm audia. 27 tis, & quod canonicum fuerit, &c. vt ꝭ. ver. proxi. † ¶ Sed notandum est, quòd si laicus impetret contra laicum super vsuris extra terras Rom. ecclesiæ proprias, non additur in narratione illa clausula, præterea. vel, idem quoque. & quidam alij super terris &c. Si verò dicatur, quòd vnus receperit vsuras, & alius iniuriatur super terris & rebus aliis, tunc poni debet: Super aliis verò, partib[us] conuocatis, &c. quando enim dicitur in narratione, præterea. vel Idem quoque. &, quidam alij super terris, &c. debet in conclusione sequi, Super aliis verò partibus conuocatis. Si autem non dicatur in narratione, & quidam alij dicetur in conclusione tantũ, super aliis verò causam audias, &c. nec dicetur, partibus conuocatis. Item licet in literis contra vsurarios ponatur, attentius prouisurus, ne auctoritate nostra, &c. tamen cùm scribitur pro episcopo, vel collegio, vel ecclesiæ nomine, non debet poni: quia delictum personæ, &c. vt ꝭ. nec etiam, si conqueratur aliquis de Iudæ e is[e]. Item cùm super debitis, vel summa pecuniæ, scribitur pro laicis, poni debet in cõclusione post verba illa, appellatione remota vsuris cessantibus. Si verò pro episcopo, vel alio magno prælato, siue nomine ecclesiæ, aut pro collegio, vel pro aliquibus religiosis, vel pro aliquo de curia Romana, non debet poni: quia iura pro eis, non contra eos, præsumunt, extr. de præsum. cùm in iuuentute, & extr. de no. ope. nun. cùm ex iniuncto. Item si dicatur in narratione, & adhuc extorquere nituntur: dicetur in conclusione, & ab vsurarum exactione desistant. Si verò illud in narratione non ponitur, nec hoc in cõclusione sequatur. Itẽ si super vsuris agatur contra nobilem, & postea sequatur. Idem quoque, & alij, & cæter. in conclusione ponetur clausula illa, prouiso, ne in terram, &c. quæ est infrà. ver. prox. extr. de sponsa. non est nobis. Item si quis conqueritur de clerico, pro quo fideiussit pro aliqua summa pecuniæ, nec eum vult seruare indemnem ab huiusmodi obligatione: nõ ponitur in hac forma, vbi de pecunia agitur clau 28 sula illa, vsuris cessantibus, ext. de fideiussoribus, c. 2. † ¶ Nunc di camus, quãdo hæc dictio, prouiso, debet in literis apostolicis ap f poni[f]. Et quidẽ in literis obtentis contra nobiles, seu balliuos, vel castellanos, maiores iuratos, potestates, & communia, poni de g bet hæc clausula[g], prouiso, ne in terram. vel vniuersitatem, de tali loco excommunicationis vel interdicti sententiam proferas, nisi à nobis super hoc mandatum receperit speciale, extr. de sent. excom. c. Romana. §. fi. Item cùm dicitur, quòd nobilis vir A. & M. eius vxor. debet in fine dici, prouiso, ne in terram dicti nobilis & vxoris ei[us] excommunicationis, &c. Aliàs autem erit litera rescribendã, extr. de spon. nõ est nobilis. extr. de postul. præl. c. j. ¶ Item quoties agitur super censibus contra clericos, dicitur, Prouiso tamẽ. ne pẽsio ipsis cõtra statuta Lateran. cõcilij sit imposita, vel ad aucta. Nec possunt haberi literæ simul ꝯ clericos & laicos: qa hæc clausula non datur contra laicos. Et idem est in pensionibus. extra. de censibus, prohibemus. & capitul. significauit. extra. de pactis, cùm clerici. & de rescriptis. ad audientiam. Item cùm archidiacono, vel rectori ecclesiæ, vel alicui alij personæ conceditur audire theologiam, dicitur sic: Prouiso, ne in fraudem constitutionis ipsius aliquid attentetur: & quòd dictus talis interim eidem

ADDITIONES.

a Episcopus. ¶ Simile ꝭ. eo. §. post prin. ver. item in nomine.

b Suo. ¶ De casu declinationis loquitur, scilicet nominatiuo, genitiuo datiuo, &c. & sic fit de ceremoniis, & obseruantiis stili: quòd clausula ponatur per participium: vt iacet in decr. Michael.

c Miserabilem. ¶ & c. quanto.

d Commissum. ¶ Non egebat argumento: quia textus est in præ. c. quanto. in fi.

e Iudæis. ¶ Vt dixerat suprà ver. item contra Iudæos.

f Apponi. ¶ Hodie per extrauag. Bonifac. prouisum est per ordinarios, vel delegatos pro pecuniario debito generale interdictũ ferri non posse. quod dic, vt in sua extrauagan. prouidè attendentes.

g Clausula. ¶ Quandoque omittitur hæc clausula in literis contra vniuersitatem, quæ aliàs coerceri non posset: vt scripsi eod. tit. c. 2. super v. gl. lib. vj.

dem ecclesiæ per idoneum vicarium faciat deseruiri. Si verò sit decanus, dicatur: Ecclesiæ in decanatus officio, &c. extra. de præben. licet. de priuil. super specula. quæ est constitutio, de qua hic fit mentio. Item cùm conceditur præmissis, si cruce signati sunt, percipere fructus suos ecclesiasticos: vt extra. de voto. ca. fin. ponitur. Prouiso, quòd eidem ecclesiæ, &c. vt suprà. Si verò canonicus vult audire Theologiam, tunc tantum ponitur: Prouiso, ne in fraudem, &c. Item cùm scribitur ꝯtra vsurarios: ponitur: prouiso, vel, attentiùs prouisurus, vt suprà sub versi. circa. Item pro excommunicatis ꝯtra formam concilij generalis, dicitur sic: Prouiso, attentius, &c. vt in eodem versi. ibi, si autem cõqueritur quis. Item ponitur, prouiso: in casu posito infrà ver. proximo, ibi, quã-
29 do confirmari, &c. † ¶Sequitur videre de confirmationibus. & priuilegiis. Et scias, quòd confirmatio, sicut iustè, &c. conceditur in hac forma.

¶FORMA. Iustis petentium, &c. vsque, ꝯplere ea propter, &c. vsque, assensu: iunge, ecclesiam talem cum pertinentiis suis quia nobis venerabilis frater episcopus talis, capituli sui accedente ꝯsensu, ꝯcessit, sicut eam iustè ac pacificè possidetis, vobis, & ꝑ vos plebi vestra auctoritate apostolica confirmamus, &c. Nulli ergo
30 &c. ext. de confir. vti. vel inuti. examinata. † ¶Confirmatio verò ex certa scientia sit hoc modo.

¶FORMA. Quoties à nobis petitur, quod religioni & honestati conuenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, ac petentium desideriis congruum suffragium impartiri. Cùm igitur dilectus filius talis capellanꝰ noster, de mandato nostro dederit, tradiderit, permutauerit, trãstulerit & concesserit in perpetuum monasterio vestro monasterium sancti Crispoliti, talis diœcesis, cum omnib. ecclesiis, possessionibus, iuribus & pertinentiis, quocunque modo, vel iure ad dictum monasterium sancti Crispoliti spectantibus, tam in capite, quàm in membris: talis episcopi & ecclesiæ iure saluo. pro permutatione, seu concessione ecclesiæ talis, quam monasterio tali fecistis, prout in instrumento exinde confecto perspeximus pleniùs contineri: nos ꝯcessionem seu permutationem eandem ratam & gratam habentes, ipsam auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, tenorem instrumenti prædicti præsenti bus ad cautelam de verbo ad verbum inseri facientes: qui talis est, &c. Nulli ergo, &c. extr. de confir. vtil. vel inutil. ca. penult.

31 † Et nota, ꝙ decimæ ꝯcessæ à laico cum consensu diœcesani alij ecclesiæ, quàm cui pertinent, non ꝯfirmantur: ext. de his, quæ fiunt à prælat. sine cons. ca. cùm apostolica. Item ecclesiæ regulares, vel monasteria, vel prioratus ecclesiarum regularium, non ꝯfirmantur, extr. de confirma. vti. vel inuti. ad nostram, & ca. seq. Item nunquam datur confirmatio beneficij in monasterio obtenti, extra. de sta. mo. ca quæ. Item præstimonia Hispanorum non
32 confirmantur: quia conferentes ea possunt reuocare. † ¶ Item super numero vnico, vel binario, non datur confirmatio, quòd videlicet sit tantùm vnus, vel duo clerici, vel canonici in ecclesia. Item quoties villa, pecunia, fundus, domus, seu vinea clerico petitur confirmari, debet ibi poni, quo ad vixeris. nam aliàs non confirmatur huiusmodi. Item quando confirmantur ecclesiæ in proprios vsus, ponitur, Prouisis, vt in ecclesiis ipsis ꝑ idoneos vicarios seruiatur. Item in confirmatione de ecclesiis in vsus proprios retinendis, ponitur hæc clausula. ita tamen, quòd perpetuo vicario, qui pro tempore seruiet in eadem, ad sustentationem suam, & subeunda episcopalia & ecclesiæ onera, congrua portio de ipsis prouentibus relinquatur: extr. de sup. neg. præ. c. 2. extra. de præb. de monach. Item nunquam dantur literæ personæ contra vicarium, quòd tantùm de bonis, &c. sed econuersò vicario contra personam, sicut quidam dicunt, vt in præ. concord. Item nunquam datur forma illa, debita sibi seruitia facere contradicit, nisi aliqua specificentur. ¶Quandoque verò vidimus talem formam: ¶FORMA. Conquesti sunt nobis talis Abbas & conuentus, quòd tales eorum homines se ab ipsorum dominio subtrahere temerè molientes, eis debita & consueta seruitia contra iustitiam denegant exhibere: aliàs super quadam pecuniæ summa, &c. Item nunquam debet poni in genere super iuribus episcopalibus, vel archidiaconalibus, nisi vnum specificetur. Arg. tamen ꝯ trà ext de of. or. conquerente.

33 † ¶Item quando petitur sententia diffinitiua cũ serico ꝯfirmari, sic dicetur: FORMA. Sententiam ipsam, sicut est iusta, nec legitima prouocatione suspẽsa, auctoritate apostolica confirmamus: ext. de testa. Raynutius. in fi. & c. Raynaldus. in fi.

Si verò petatur executioni mandari, conclusio erit talis: FORMA. Mandamus, quatenus sententiam ipsam, sicut iusta est, facias auctoritate nostra vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inuiolabiliter obseruari. Nec tunc fiet mentio de prouocatione.

Item si petitur excommunicationis sententia confirmari, conclusio erit talis: FORMA. Mandamus, quatenus sententiam ipsã sicut rationabiliter est pro lata, facias auctoritate nostra, &c. vt s. prox. & hoc in delegato. Nam si sit ab ordinario lata, non confirmabitur, nisi causa excommunicationis exprimatur.

Si autem simul diffinitiua sententia & excommunicationis petantur executioni mandari, conclusio erit talis: FORMA. Mandamus, quatenus sententiam ipsam diffinitiuam, sicut est iustã, ꝑ censuram ecclesiasticam: excommunicationis verò, sicut rõnabiliter est prolata, faciatis auctoritate nostra: vsque, ad satisfactionẽ &c. vt suprà. ¶Item in omnib. confirmationibus, quæ bullantur cum serico, debet poni illa clausula: sicut est prouidè facta, & in alicuius præiudicium non redundet, auctoritate apostolica confirmamus: & talis confirmatio parum iuris tribuit, extr. de confir. vti. vel inuti. examinata. Item in compositionibus habitis super rebus spiritualibus, oportet exprimi, quo mediante facta fuerit: & à tali persona, quæ habuerit iurisdictionem in causa, vt pote diœcesanus, vel delegatus, vt ext. de confir. vti vel inut. c. pe. de pr
34 ben. nisi. † ¶Item ꝯpositio non confirmatur inter mortuos, et super rebus tẽporalibus, nisi expresso aliquo mediatore: sed tunc dicitur, mediantibus bonis viris. Item nota, quòd in priuilegiis ꝯcessis monasteriis, & locis exemptis, ponitur clausula illa: quod ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ noscitur pertinere: vt extr. de priuil. recepimus. Item in priuilegiis ꝯfirmationis. si monasteriũ habet ecclesias & capellas, castra etiam & villas, ista per hunc ordinem sunt aliis omnibus proponenda, quãdo in eis specificantur. Item sententiæ super causis matrimonialibus latæ, nõ confirmantur cum serico: sed in forma illa, scilicet de sententia ipsa cognoscens, quod canonicum, &c. & ext. de offi. deleg. causam
35 matrimonij. † ¶Item no. quòd consuetudo cancellariæ est da-
a re conseruatores in omnibus priuilegiis, etiam si non petanturᵃ. non autem concedit conseruatores in confirmationibus, in quibus dicitur, Confirmamus tibi ecclesiam, sicut iustè possides & q etè. Si verò dicatur, Quicquid de te ad talem ecclesiam canonicè factum est, sicut iustè & prouidè factum est, confirmamus, tunc concedit conseruatorem. De conseruatoribus vide s. de iudi. de. leg. §. fi. vers. item quòd non estis. & seq. In quibus autem casibus non ponatur in commissionibus clausula illa, Testes autem, &c. dixi s. de teste, §. de testium. ver. illud autem. Nunc igitur ad instructionem simplicium aliquam doctrinam super hac materia sub regula tradamus. Nota ergo, quòd in qualibet causa matrimonialis scribitur alicui episcopo: vt in præd. c. causam. & de te iud. lator.
b & c. consanguinei ᵇ. Et si diffinitiua sententia feratur super matrimonio, & appelletur, similiter causa appellationis alicui episcopo committetur: & eadem erit ꝯclusio hinc & inde, scilicet, Mãdamus, quatenus de causa, vel sententia ipsa legitimè cognoscẽtes, quod canonicum fuerit, &c. vt in præd. concor. Item si vxor resumatur à viro, debet scribi diœcesano, vel officiali, aut alteri personæ maioris ecclesiæ: extra. de consang. & affi. c. j. in fin. Item quando vir non tractat vxorem maritali affectione, vel econuersò, semper scribitur diœcesano rei: vel, si vacat ecclesia cathedralis, archidiacono, vel alij personæ de capitulo. Causa verò appellationis super matrimonio potest cõmitti aliis, tã episcopo, quã
c diœcesanoᶜ, & alij cum eo. Item cùm agitur de duabus sororibus viduis, dici debet: A. vxor quondã B. & C. relicta D. suam ad nos, &c. Item debet dici, relicta quondam D. si ipsam impetrat: sed in reo non curatur.

¶Item si mulier conqueritur, quòd vir eius ea inscia se fecerit ad sacrum ordinem promoueri, nec eam cura maritali affectione tractare: quare supplicat, vt suspendatur ab executione ordinum taliter susceptorum, & cogatur eam maritali affectione tractare, sic concludetur. ¶FORMA. Mandamus, quatenus partibus conuocatis audias causam, & appellatione remota, quod canonicum, &c. faciens, &c. testes, &c. Si verò dicit, quòd ea inscia religionem intrauit, cæteris præmissis concluderetur sic: Mandamus, quatenus conuocatis, &c. Quidam tamen aliter dicunt de iure in his duobus casibus. de hoc vide secundum Io. & Hug.

ADDITIONES.

a Petantur. ¶Nescio, si à principio, cùm priuilegia ꝯceduntur, viget hæc consuetudo: sed super olim concessis multùm euanuit, vt scripsi de offi. deleg. c. vlt. vib. vj. super verbo, dietam.

b Cõsanguinei. ¶Nil facit ad ꝓpositũ, qa nil ibi ꝯmittit, sed ꝯtenti rñder. Sed alia iura ad hoc pro & ꝯ, scripsi de rescri. statutũ. §. cum verò sup casib. lib. 6. vbi vide ꝑ id, qđ dr̃ §. 2 ver. in fi. Adde. quid si in literis ꝯtinetur, conquestus est nobis, &c. Titius, quòd Petrꝰ iniuriatur eidem: quo circa discretioni tuæ de vtriusque partis consensu, &c. & vnus vult probare, quòd erat absens à curia tempore datæ literarum, an debeat admitti ad probandum: vide Fed. consi. 18.

c Diœcesano. ¶Et sic ꝯ dec. statutum. vide quod ibi nunc s. remisi.

Hug.27.q.2. desponsatam.& plenius in Summa domini mei, in
tit.de conuer.coniug §.& vtrùm. versi.sed quid si.& seq. [a] Sed si
a post matrimonium consummatum vir vxore inuita, vel ignorā-
te religionem ingreditur, vel ordinem sacrum suscepit, vxori re-
petenti est restituendus:& exactus debitum reddere tenetur:arg.
36 extr.de conuers.coniug coniugatus.& c.seq.† ¶Item literæ ci-
tatoriæ bene transeunt per audientiam:non tamen recipiunt cō
b tradictionem. ¶Sed quid[b] si contra procuratorem impetrantem
vel contra dominum eius, pro quo impetrat, opponitur coram
auditore contradictarum exceptio excommunicationis? Respō-
deo:admittetur exceptio, vt ext.de rescrip.dilectus.j.extr. de pro
c cu.c.fi.& meliùs in dec.Inno.IIII.[c] extrauag.de rescrip.ipso iure[d],
d non tamen admittetur ad probadum exceptionem extr.curiam
per testes, ne sic malitiosè impetratio differatur, secundū doctri-
nam traditam j̃.de dil.§.j.ver.illud quoq;.Et sic fecimus obseruā-
ri in litera inquisitionis, quæ contra abbatem sanctæ Iustinæ de
37 Padua, p quosdā monachos impetrabatur.† ¶ Sed pone, ¶ Tu
es excommunicatus ratione causæ, quæ inter me & te vertitur:
nunc impetras, non tamen contra me: quæritur, vtrùm obiectu
huius excommunicationis te repellere possum, vel potero, ab
impetrando? Respondeo, obtinui, quòd non:quia cùm cōtra me
non agas, nec impetres, contra te excipere non possum:quia ex-
ceptio est actionis exclusio, vt ff.de excep.l.2. ¶Item is, qui non
nominatur in litera, sed sub generali clausula, Quidam alij: com-
prehendi, vel tangi potest, non admittitur ad conuenientiam iu-
dicum secūdum vsum curiæ: sed datur ei cautio, quòd sibi non p̄-
iudicetur, vel conueniri non possit per literam ipsam, arg. extra.
de rescriptis.pastoralis. Si verò nomen eius in litera exprimitur,
tunc admittetur, vt ext.de causa pos. & prop.cùm olim.Item plu
res, quàm tres, diœceses non debent poni in literis apostolicis,
computatis illis, quę in salutatione ponuntur:& si quarta ponat̄,
e erit gratis litera rescribenda[e]. ¶Item cùm dicitur, à cruce signa-
tis, non debet dici, ciuis Narbon. sed laicus Narbon, & tunc post
verba illa, Iniuriatur eidem, debet poni hæc clausula, quare voti
sui executio impeditur, ¶Item quando ponitur, super terris & re
bus aliis, non debet poni, aliàs sibi damna grauia, &c. vel, iniurian
tes eidem.Item cùm diœcesanus dicitur subditū spoliasse, nō di-
citur, cùm igitur spoliatus, vel clausulā similis: quia præsumitur
38 pro eo, vt ext.de renun, in præsentia.† ¶Item contra reges non
dantur literæ contentiosæ, & in literis, quæ eis destinantur, non
ponitur, mandamus, quatenus. ¶Item quoties de tribus, vel plu-
ribus: in diuersis specialibus fit mentio, poni debet: vocatis, &c.
¶Item bene dicitur, dilecta in Christo filia abbatissa, & ꝯuentus
talis loci, nobis ꝯquerendo, &c. Sed cùm quis de his cōqueritur.
postponi potest, dilectæ in Christo filiæ, & sufficit dicere, abbatis-
sa & conuentus de tali loco, non facta mentione de monasterio,
vel ordine earum. Securè etiam dicitur, abbas & ꝯuentus de tali
loco: ita quòd non debet dici, monasterij talis. vel ordinis talis. I-
tem cùm dicitur, quòd priorissa & cōuentus de tali loco, nobilis
vir comes talis, dici potest, & quidam alij clerici & laici, non facta
mentione de clerico. Arg. tamen ꝯtrà extra, de rescri.sedes.& 16.
f q.j.legi.[f] ¶Item cùm dicitur, quòd A.mulier. & quidam alij laici
diœcesis talis, debet vnus de laicis nominari. Item presbyter est
laicis præponendus, cū querela nomine ꝓponitur vtrorūque, ff.
de albo scri, l.j.ext.de maior. & obed.c.j.xcv.dist.ecce.Item pluri-
bus, q nō sunt fratres, vel collegium, seu pater & filius, vel auun-
culus & nepos, non dantur literæ: nisi cum illa clausula, super ter
ris & rebus aliis communiter pertinentibus ad eosdem. ¶ Item
cùm scribitur contra episcopum, vel alios superiores, non poni-
tur, p censuras ecclesiasticas, sed autoritate nostra etiam si alij po
nant in literis, ext.de of.del.sane.& qa tunc clausula illa, testes au
tem, &c.ibi dicitur per censuram eandem, vel censura simili, dica
tur simpliciter, per censuras ecclesiasticas, ¶ Item Cisterciensib⁹
non dantur literæ sup ecclesiis, castris hominibus, seu vasallis, ni-
si ponatur, quòd habuerūt ea ante quàm ipsorum monasterium
Cisterciensis ordinis reciperet instituta, extr.de sta.mon.cap, re-
colentes. & ideo debet exprimi, cuius ordinis, extr.de rescri, cùm
ordinem. ¶Item tribus personis eiusde monasterij non scribitur
purà Abbati, Priori & alii tertio: sed nec simplici monacho causa
committitur. quod dic, vt s̃.de iud.deleg.§.excipi.ver.nunquid er
go. Item nulli officiali scribitur, nisi sit officialis ecclesiæ cathedra
g lis[g]. Item contra monachos, vel quemcunque officialem alicui⁹
monasterij, literæ non dantur. ¶Item quando non ponitur in li-
tera Debitum, non debet poni pecuniæ summa:& econuersò. I-
tem quando dicitur, in eleemosyna sibi collatis, vel in pios vsus
erogari præcepit, non debet dici, super debitis: sed quandā pecu-
39 niæ summam. † ¶Item quando scribitur tribus iudicibus, post
clausulam illam, testes autem, &c. debet poni clausula illa, quòd
si non omnes his exequendis interesse poteritis, duo vestrum ea
nihilominus exequantur, ext.de offi.dele.prudentiam.§.adiicim⁹
de rescrip.sciscitat⁹. Sed si vnus illorum sit episcopus, vbi dicitur,
duo vestrum, dicetur: tu frater episcopo cum eorum altero eam
nihilominus exequaris, extr.de off.deleg.ca.fin.§.j. Si autem sint
duo episcopi, & tertius est abbas, vel decanus, seu alia psona, tūc
non mutatur clausula illa, quòd si nón omnes, &c. Item cùm re-
ctor alicuius ecclesiæ se illa per patronum eiusdem ecclesiæ con
queritur spoliatum, dicens, quòd alteri sit collata, non debet dici
partibus conuocatis, sed vocatis qui fuerint euocandi, &c. Item
cùm dicitur, magistro scholarium, debet poni, ecclesiæ de tali lo-
40 co.& si omittatur, gratis erit litera rescribenda.† ¶Item cùm ali
quis clericus secularis ꝯqueritur de iniuria sibi illata super eccle
h sia[h], non debet dici, super ecclesia ad eū de iure spectante: sed, su-
per ecclesia ad præbendam suam de iure spectante. super quo vi-
de, quod no.s̃.de acto.ad fi.ver.monachus. Item non debet dici,
super decimis noualium, vel alterius rei: sed debet dici, super de-
cimis, simpliciter.& sic dicendo ꝯprehendit decimas noualium,
& quaslibet alias de iure debitas: extra. de priuil. quia circa. de de-
ci.ad audientiam.& c.peruenit.& c.cùm ꝯtingat. Item si is, cui cā
committitur, non procedit intra annum, nunquam ꝯmittetur
alteri. nisi ad petitionem eius, qui primò literas impetrauit, nisi
esset in causa processum, arg.ext.de rescript.plerunque. Item nū
quam pro clericis sanis scribitur. in domibus leprosorum, vel ali-
i is hospitalibus, nisi sint alicuius ordinis, extr.de sta. mo.ea, quæ[i].
41 † ¶Item mulieri nō dant̄ literæ pro dotib. nisi ponat̄ nomen vi-
ri: vel, nisi dicatur, vidua. nec debet addi, super rebus aliis: vel clau-
la illa, alias graues, &c. ne hac occasione obrepat quis ad alia, quę
ad forum ecclesiasticum non spectant, extr. de fo.com.ex parte.
Sed & quando mulier ꝯqueritur pro dote de laicis extra ad Ro-
manam ecclesiam spectantes, siue per se so la, siue simul cū viro,
post verba illa, terris, possessionibus, & rebus aliis, debet iungi, ad
dotem ipsius mulieris spectantibus, nisi fortè sit vidua, vel orpha
na, pauper: quia hi habebunt ꝯtra omnes indifferenter, extra.de
fo.ꝯpe.ex parte. dum tamen diuisim impetrent: quia nō possunt
simul ꝯtra clericos & laicos impetrate:& quando ꝯtra laicos, sic
ꝯcludi debet: Mandamus, quatenus illos, &c. quando verò ꝯtra
42 clericos, sic: Mandamus, quatenus partibus ꝯuocatis, &c.† Item
quoties de spiritualibus agitur, vbi dicitur in rescripto, partibus
ꝯuocatis audias causam, debet dici, vocatis qui fuerint vocandi
audias cām, & appellatione remota, debito fine decidas, &c. Vt
autem,

ADDITIONES.

a Et seq. ¶Expedita sunt per extraua. Io. quæ incipit, antiquæ. q̄ ap-
probat, quod notaui, de voto, c. vno, lib. vj, scilicet per sacram or
dinem non dissolui sponsalia de præsenti.
b Sed quid. ¶De hac quæstione & sequentib. scripsi e. tit. nonnulli
super gl. sic ergo.
c Inno. I I I I. ¶Imò fuit Gregorij IX. vt ibi patet: & hoc ipse fate-
tur, j̃.§.proximo, ante fi.
d Ipso iure. ¶lib.vj.
e Rescribenda. ¶Videtur contrà de off.deleg. cū causa, vbi quinq;
archiépiscopos vna litera nominabat. scilicet actorē, reū & tres
iudices: sed non nominabat diœceses, quas nominari curia pōde-
rat si nō esset illud, Computatis, qui salutatione ponunt̄, faciliùs
intelligerē, & maximè ex verbis, quæ legi in minori ordine, rubri
ca 2. q̄ dicunt notandum, ꝙ in petitione solæ tres diœceses expri
mi debent:& rubrica ibi sequēs ponit formā literæ talē: Conque
stus est nobis A. ꝓ B. & quidam alij Senon. Parisien. & Carnoten.
diœc, tam clerici, quàm laici, &c. secundum id, quod de salutatio-
ne dicitur, si daretur abbas, vel prælatus diœcesis Tornacen. aut
non transieret litera, aut diœcesis subiiceretur, nescio quid ser-
uet Cancellaria. Sub eadem autem rub. ante fi. subdit autor id, qđ
prædixerat de tribus, & non de pluribus diœcesibus in literis apo
stolicis nominandis, terminatum non esse in toto corpore iuris.
De ceremoniis igitur cancellariæ, & rationem potest habere, si
dicamus, illas esse debere contiguas. Poterant enim facilè illo tē
pore retrahi intra duas dietas propter vicinitatem:& vide, quod
statim dicam super j. forma, propter dec. statutum. e. ti. lib. vj.
f Legi ¶Sol. stylus id ap ꝓbat: quia licet clerici ordinati dicantur
maiores religiosis, vt in c. leg. j. tamen verū est, religiosos includi
sub appellatione clericorū, 7.q.j. duo sunt. Adde tu, hoc esse verū
in materia fauorabili, sed in odiosa secus; quia nec tūc penitus in
cluduntur omnes seculares, sicut in primo casu, iuxta notata per
dom. Abbat. Sic. in rub. de vi. & ho. cle. ext, & aliquid per eundem
post gl. in c. 2. ext. de coha. cler. & mul. verbū tamen Religiosi, pt
capi largè, largissimè, & strictè: de quo vide per eundem do. Ab.
in c. ecclesia. in 4. not. ext. de constit.
g Cathedralis. ¶Vt in cle. de rescrip. c. 2.
h Ecclesia. ¶Puto, quòd deficit: annexa præbenda.
i Quæ. ¶Vide cle. de præben. per literas.

autem, quæ prædiximus, clarius pateant, simplicem formam cõ-
tra clericos. & laicos super terris & rebus aliis supponamus: quæ
talis est: ¶FORMA. Clemens episcopus, seruus seruorum Dei,
venerabilibus fratribus archiepiscopo Narbon. & episcopo Tho
losano salutem & apostolicam benedictionem. Gul. clericus no
bis conquerendo monstrauit, quòd A. presbyter, & B. miles, &
quidam alij clerici & laici Narbo. & Tholos. & Carcasson. ciuita-
a tum & diœcesum [a] super dictis terris debitis possessionibus & re
bus aliis iniuriantur eidem: ideoque fraternitati vestræ per apo-
stolica scripta mandamus, quatenus partibus conuocatis audia-
tis causam: & appellatione remota, vsuris omnino cessantibus, fi-
ne debito decidatis: facientes, quod decreueritis per censuras ec
clesiasticas firmiter obseruari: testes autem, qui fuerint nominati
si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem,
appellatione cessante, cogatis veritati testimoniũ perhibere. Da
ta Viterbij, vj. kal. Martij. pontificatus nostri anno tertio. Si autẽ
iniuriantur super decimis & oblationibus: vide formam infrà de
citat. §. iam de citatione. ver literis.
43 † Item si papa rogat pro aliquo monachando, vel canonican-
do, sic narrabitur & concludetur: FORMA. Cùm filius dilectus
A. pauper clericus, lator præsentium, cupiat (sicut asserit) vnà vo
biscum in monasterio vestro sub regulari habitu virtutum domi
no famulari, vniuersitatem vestram rogamus & hortamur atten
tè per apostolica vobis scripta mandãtes, quatenus ipsum ob re-
uerentiam sedis apostolicæ & nostram, recipiatis in monachum,
vel canonicum, & in fratrem, & syncera in domino charitate tra-
44 ctetis. Data, &c. † ¶Nota, quòd quando scribitur pro aliquo mo
nacho, debet scribi abbati & conuentui simul loco, ordine, & di-
œcesi in rescripto expressis. Hoc etiam scias, quòd quãdo datur
executor contra religiosos, vt recipiant aliquem, qui eos ad hoc
inducat, executor, vt quidam dicunt, habet coercitionem: licet ñ
dicatur, quòd eos per censuram ecclesiasticam ꝯpellat: & sic ob-
b tinuisse dicunt [b].
45 † ¶Item quandocunque contenditur arbitrium nullum esse,
putà quia dicitur latum post tempus compromisso appositum,
vel super eo, de quo non extitit compromissum: & huiusmodi ꝯ
clusio erit talis: ¶FORMA. Mandamus, quatenus partibus con-
c uocatis audias causam, &c. Quòd si petatur eius confirmatio [c], sic
concluditur: Mandamus, quatenus arbitrium ipsum (sicut est æ-
quum) facias per pœnam in compromisso expressam, appellati-
one remota, firmiter obseruari, vt extr. de arb. ca. 2. in fin. & ca. di-
lecti. in fin. de confir. vti. vel inuti. ca. examinata. Si autem non sit
apposita pœna, tunc debet dici arbitrium fuisse à partibus accep-
tatum, vt C. de arb. l. fin. & in conclusione sic dicetur, Facias arbi-
trium ipsum monitione præmissa per censuram ecclesiasticam
appellatione remota firmiter obseruari. Semper tamen debet di
ci, arbitrium iuramento, vel pœna esse vallatum: aliàs non debet
litera dari, extr. de arbit. c. 2. & 4.
46 † ¶ Item si quæstio sit amicabili compositione decisa, eodẽ
modo dicetur: FORMA. Mandamus, quatenus eundem ad ob-
seruationem compositionis ipsius, sicut ritè sine prauitate & ꝓ-
uidè facta est, & ab vtraque parte spontè recepta, monitiõe præ-
missa, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compel
las, sic ext. de transact. c. j. de præben. nisi. de confir. vti. vel inuti. c.
pen. de deci. ex multiplici. Quòd si transactio sit illicita, dicetur:
Mandamus, quatenus reuocata transactione in irritum, causam
audiatis, &c. extr. de transact. constitutus.
47 † Item si lite contestata, & attestationibus publicatis coram
arbitris assumptis, vt intra certum terminũ litem de iure dirimãt,
& intra eundem terminum causa expediri non potest, propter
quod petitur à domino papa, vt super hoc paterna solicitudine
prouideat: ipse volens finem litibus imponere, sic concludetur:
¶FORMA. Mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint vocandi,
(si tibi constiterit ita esse) causam huiusmodi seruato legitimo ꝓ
cessu coram eodem habito, nihilominus parti contra quam atte-
stationes productæ sunt, etiam si publicatæ fuerint: nisi aliud in
compromisso sit actum, optione concessa, vtrùm depositionib[9]
testium, si supersunt, esset contenta, vel iteratò produci velit, eos
dem audias, eamque debito fine decidas, faciens, quod decreue-
ris, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari: testes, &c. ex-
tra. de testi. c. præsentata. C. e. l. fi. Quæ autem hîc desunt, vide ĩ. de
app. §. de officio quoque. ver. vt autem. & seq.

ADDITIONES.

a Diœcesum. ¶Vide propter id, quod dixi s. sup ver itẽ plures. etiã
si ponderamus diœceses iudicum, quasi tacitè inclusas, non sunt
tamen nisi tres, & secundum id loco Narb. & Tholosanę, nõ po-
tuisset ponere Paris. & Carnoten. aliàs potuisset, si sola expressio
põderatur. Et aduerte, quia vt omnes isti vno loco conueniãtur,
oportet actorẽ esse quartæ diœcesis, id est, ꝙ neutra illarũ sit sua:
& sic illa sua nominata si venirent nisi duo reorũ, ꝑ decr. statutũ.
b Dicunt. ¶Fuit quæstio Io. de Deo, & Aegidij, de qua satis scripsi
de præben. si pauper. lib. vj.
c Confirmatio. ¶Idem obseruatio. vel executio. hoc dico propter
ea, quæ dicta sunt. s. §. e. ver. sequitur.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnatur ratione impetrantis.*
2 *Affinis collateralis an sit in impetratione rescripti admittendus.*
3 *Canonicus an possit pro ecclesia impetrare sine mandato.*
4 *Procurator habens mandatum sufficiens ad agendum & defendendum in ali-
qua causa, an super ea poterit literas impetrare ad aliquos iudices.*
5 *Constitutus ad appellationem prosequendam, an super ipsa appellatione poterit
impetrare.*
6 *Impetrans quo casu cogatur mandatum ostendere.*
7 *Impetratio mandati quibus modis possit probari.*
8 *Literis de communi consensu ab aliquibus impetratis, si postponant vti per
annum, & postea impetrantur aliæ, an primæ lapsu anni elidantur.*
9 *Id quod de anno dicitur, an locum habeat in certo tempore.*
10 *Hæreticus non potest impetrare nec seruus.*
Monachus non potest impetrare sine consensu abbatis.
11 *Supprimens nomen suæ dignitatis, an possit impetrare.*
12 *Impetrans tacito de dignitate, si ipsam dignitatem perdat prius quàm literæ
præsentet, an ipsæ literæ prosint.*
13 *Impetratio ipso iure expirat, si is, cuius nomine impetratum est, mortuus erat
tempore impetrationis.*
14 *Opponi an possit rescripto pro scholari, quòd non sit scholaris.*
15 *Processus habitus per literas ab excommunicato ad lites obtentas, an valeat,
si non excipiatur.*
16 *Literæ impetratæ ab excommunicato ignorante, an valeant.*

a 5. §. Ratione [a] autem impetrantis impugnatur rescrip-
tum: vt quia impetratum sine domini spe-
ciali mãdato nisi impetrans sit talis, à quo non sit exigendum de
iure mandatum: vt ext. de resc. nonnulli. & c. ex parte. ff. de mino.
illud. ff. de procur. sed & hæ personæ. ff. iud. sol. l. 2. Sed quæ sunt
illæ personæ? Respon. ascendentes & descẽdẽtes, in infinitum, ff.
de verb. sig. liberorũ. ff. de in ius voc. l. quicunq;. §. parentes. & a-
1 liæ ꝑsonæ, quæ numerantur ff. de ꝓc. sed & hæ ꝑsonæ. † ¶Quid
de collateralibus? Respon. solus frater admittitur, in præ. l. sed &
hæ. De consuetudine tamen Romanæ curiæ admittetur fili[9] fra-
tris & sororis, & frater patris & matris, & consobrinus, & filius
consobrini, & omnes consanguinei, vsque ad tertium gradum in
clusiuè: vltrà verò non. Sed quid affinibus? Respon. ascendentes,
vt socer, ꝓsocer, & descendentes, vt gener, & ꝓgener, admittun-
2 tur, ff. de postu. l. j. §. fi. & l. seq. & in præ. l. sed & hæ. † ¶Quid d affi
nib. collateralib. putà de sororio? Et vr admittẽd[9]: qa sicut affinis
ascẽdens & descẽdens admittitur vt ꝯiunctus, vt dixi. ergo sic cõ-
iunctus collateralis admittetur, vt in l. sed & hæ. & sic sororius, q
est coniunctus affinis, debet admitti. Super hoc dixit B. Comp. ꝙ
non debet admitti: & sic papa decreuit, vt dicit. quia licet de fra-
3 tre lege caueatur, non tamen de sororio. † ¶Sed nunquid cano
nicus impetrabit pro ecclesia sine mandato? Dicit Gof. quòd nõ.
Sed an pro concanonico? Et videtur, quòd sic: quia quædam spi-
ritualis proximitas est inter eos, quæ maior est carnali, 30. q. 3. c.
j. & 2. & inter eos est vinculum fraternitatis. ff. pro soc. verùm. ad
idem ff. de proc. non solùm. §. veterani. sed Gof. contrà. Canoni-
cus autem bene potest concanonicum constituere suum ꝓcura
4 torem ad impetrandum super absolutione. † ¶Sed nunquid ꝓ-
curator habens sufficiens mandatum ad agendum & defendẽdũ
in aliqua cã, poterit sup ea impetrare literas ad aliquos iudices?
Respon. obtinuit, quòd non, si legitimus appareat contradictor:
quoniam ad impetrandum requiritur speciale mãdatum: non di-
co, ad cãm specialem: si tamen causa esset in curia, bene sufficeret
prędictus procurator ad impetrandum literas sup pertinentibus
b ad cãm ipsam cœptã: putà super recipiẽdis testib. & filib. [b] † ¶Sed
5 nũquid constitutus ad ꝓsequendã appellationem, poterit impe-
trare super ipsa appellatione, vbi causa non est in curia? Respon.
obtinuit, quòd sic: quia impetrare, est prosequi. Sed nunquid ha-
bens generale mandatum ad causas, vel negotia, potest im-
petrare?

ADDITIONES.

a Ratione. ¶Quod nota: hoc in Summa huius ti. ver. sed nunquid
canonicus. & ibi ẽt, quod sequitur. Host. aũt vbi s. sub versi. xcvij.
hoc prin. huius §. plenè prosequitur: habuit à domino auditore ꝯ
tradictarum, episcopo Bono. ꝙ curia nõ admittit canonicum ad
impetrandũ pro ecclesia, vel cũ ꝯcanonico sine mãdato, si appa-
ret ꝯtradictor cum mandato: ad contradicendum autem & con-
ueniendum de iudicibus, cùm admittitur ipse sine mandato.
b Similibus. ¶Quid si super his consecutiuis iudicij impetrat excõ
municatus: remittam ĩ. prope finem §.

petrare? Respon.non: quia hoc exigit speciale mandatum, vt in præ.c.nonnulli.& eo.ti,ex parte.

6 † ¶ Sed cui incumbit probatio nunquid vtenti literis,vt probet eas cum mandato fore impetratas:an verò aduersario,vt probet,quòd sine mandato? Respond. curia seruat,quòd si ante impetrationem cõtradictor neget mãdatum,impetranti incumbit probatio,quòd habeat mandatum: sed tunc si cõtradictor est procurator,oportet, quòd ipse de suo mandato priùs doceat: aliàs non cogitur impetrans ostendere mandatum, post impetrationem verò præsumimus literas cum mandato fuisse obtentas,cui præsumptioni statur: nisi contrariũ

7 constet per confessionem vtentis literis. † Cùm enim sit nega-

a tiua,probari non posset aliter[a],extr.de elec.bonæ.j.Et si etiã posset indirectè probari, non tamen expedit hac occasione cãs differri.Item excipitur,quòd impetrans non fuit vsus dolo,vel negligentia,intra annum post quàm habuit copiã iudicis,ext.de re

b scrip.si autem,& c, plerunque[b].quo casu valent secundæ literæ, licet de primis non faciant mentionem,vt ibi. Et præmissa intellige, cùm aliud secundum rescriptum impetratur: alioquin primum perpetuùm valet,C.de diuer.rescrip.l.2.Quid si prim⁹ post posuit vti suis per annum.& secundus similiter suis:nunquid ꝯualescunt primæ?Dicit Vinc.quòd sic,C. de diuer. rescript. falsò.

8 † ¶ Quid si literis de communi cõsensu impetratis, postponim⁹ vti per annũ, & postmodum tu impetras, nunquid primæ lapsu anni elidũtur?Respon.non. quia ambo negligentes inuenimur. dolus enim cum dolo,&culpa cum culpa cõpensantur.ff.pro so

9 cio.l.si ambo.& hoc si vtraque pars habuerit rescriptum. † ¶ Itẽ nunquid id,quod de anno dicitur,locũ habet in literis,quibus cã intra certum tempus committitur decidẽda?vt ext.de offi.deleg. de causis.Respon.sic.annus enim iste nec arctat,nec prorogat iurisdictionem iudicis:quia tempus in literis conprehensum, computatur à tempore,quo rescriptum iudicib.præsentatur, extr. de

c app.super eo[c]. ¶ Quid si quis vtitur literis,& statim eas supprimit, nunquid intelligitur perpetuatæ? Dicit Vin.quod non sicut est, quando quis fraudulenter litẽ contestatur, vt interrumpat præscriptionem:quia non fit interruptio vel etiam si interrupta est, nõ prodest,arg.C.de præscri.30.an.l.fi.Sed nũquid ecclesia restituetur ad vtendũ hoc rescripto?arg.quòd non,C.si aduer. deli.l. j.16.q.3.placuit.extr.de præscri.ca.j.secundum Vin.Alij contra,si

d læsa sit[d]. † ¶ Item quòd impetrator est hæreticus,C.de sum.trin.

10 l.2.Item quòd est seruus.C.de prec.imp.offe.l. j. C. qui admit. ad bo.pos. l. bonorum. Pro alio tamen seruus indistinctè impetrat, C.e.vniuersis.Item quòd est monachus,vel canonicus regularis, qui non potest impetrare sine consensu abbatis? 16,q.j.monachi ext.de postul.ex parte.C.de præc.Imp.of.vniuersa. & idẽ dico in eo,quod in seruo.Item quòd impetrator dixit se clericum, cùm non esset,licet postea se tonsurauerit,ext.de transa.ex literis.ext.

11 de rescri.cùm adeo. † ¶ Item quòd suppressit nomen suæ digni

e tatis,ext.de rescri.ad aures[e].Quid si impetrator duas habet dignitates.&nomen vnius tantùm exprimit?Dicunt quidam, quòd si exprimit nomen illius,vbi literas impetrat,bene valet, C. vbi tu.

f vel cu.l.j.Vin.arg.contra[f],in præ.c.ad aures.& extr.de præb.cum

12 teneamur. † ¶ Quid si impetrans tacito de dignitate perdit ipsã dignitatem prius quàm literas præsentet?Dic,quòd nõ valet.nã tempus datæ consideratur,ext.de rescri.eam te.ext.de prob.post cessionem.j.§.fi.ver.in summa.Obest enim dolus in initio adhibi

g tus,16.q.3.§.potest g.Sed quid econuersò si tempore impetrationis non habuit dignitatem,& simplici nomine appellauit:tempore verò motæ litis dignitatem adeptus est?Et videtur,quòd valent literæ:quia beneficiis conuenit nos iuuari.ext.de commod. c.vnic.ffe.in commo,ff.de const.princ.beneficium.ext.de do.cũ dilectus.Sed Vin. dicit,quòd rescriptum aliàs canonicum,sic perdit effectum,ne minores à minoribus super beneficiis vexentur:

h quod prohibet præd.c.ad aures[h].prohibetur ergo tacendi fraus, & obest in bene ficiis,vt ibi:siue sint cum cura,siue nõ.ext.de præ. de multa.siue sint simplicia,siue dignitates,vt eo. tit, cùm tenea-

i mur[i].Item in scriptis,extr.de rescri.cùm adeo.Item in rescriptis, ext.de rescri.cùm adeo. Item in promotionibus,ext.de elect.c.inuit.Item in ordinationibus:quia tunc non debet vitium celari,vt l.dist.ex poenitentibus.ff.de act.emp.&.ven.l.j.§. ideo.Item ꝙ dicit se de dioecesi,cùm sit de ciuitate:vel econtra:vel tacuit,extr.c. Rodulphus.& c.significante.Itemꝙ impetrans obiit prius quàm citatio sequeretur,ff. quæ senten.sine appel.rescin.l.fi.extra. de offi.deleg.cùm olim.& c.P.& G,vel etiam is,cuius nomine impe tratum est,mortuus erat tempore impetrationis,ff.de reg.iu.Ne

k ratius.[k] † ¶ Sed nunquid tunc expirat ipso iure?Respon.nõ,sed

13 ope exceptionis,ext.de test.cùm venisset.& est qõ venerealis[l].

l Item ꝙ dixit se pauperẽ,cùm esset diues:ext.de of.del.significantibus.ext.de rescr.ad aures.de fo.com.ex parte.& c.ex tenore.Itẽ

m ꝙ renunciauit rescripto[m],ext.de pact.cùm pridẽ.C.de fide inst.

n l.3.extra de renun.sanè.& c. veniens[n]. Item quod nimis præuenit terminum legis,vt aduersarium impetrando supplantaret extra.de ap.oblatæ.§.licet igitur.Itemꝙ impetrans pbendam,est puer.extr.de præb.sup in ordinata Item quod impetrans dignitatẽ, vel beneficium cum cura,est minor 25.annis,vel patitur defectũ in moribus,scientia,vel ætate:ext.de æt.& qual.eam te.& de electi.dudum.2.Item quòd impetrans beneficium,non potest facere seruitium:ext.de cle.non resi.quia nonnulli.& c.ꝯquerẽte.& de præb.super inordinata.Itemꝙ est vxoratus, extr.de cle.coniu. cùm decorẽ.& c.diuersis. Item ꝙ non est indigena. 71. dist.hortamur.

ADDITIONES.

a Aliter. ¶ Vt scripsi in dec.nonnulli.super gl. Sic ergo posset probari per inhibitionem,vel reuocationem.

b Plerunque. ¶ Ibi scripsi post Vinc. quæ sequuntur vsque ad ver. item quòd impetrator.

c Eo. ¶ 2.in fi.Et hoc intellige,vt ibi dixi de termino statuto p numerum dierum,mensium vel annorum.

d Sit. ¶ De hoc j.de resti.in integ.§.qualiter.ver.pen. & vide,quod dixi in præd.dec.plerunque.in gl.quid exit.

e Aures. ¶ Hic instat Host.distinguens,vers.xcviij. sufficit,quod dicam in seq. ver.

f Contrà. ¶ Vinc.cuius fuit iste ver.cũ duobus seq.in dec.ad aures, dixit:ego credo, ꝙ non valet.quod verum intelligas in litera beneficiali:secus in rescriptis ad lites,vt ibi scripsi,secundũ Gof.qui sic soluit in sua q.29. vbi dicit simile de illegitimo, qui impetrat hoc tacito,quia valet sup iustitia:secus,si sup beneficio. quod intellige de illo,cum quo non fuerat dispensatum:super quo vide, quod scripsi de fil.presb.c.2.libr.6.

g Potest. ¶ Fuit quæstio venerealis vj.& da.9.& illa hic sufficit.

h Aures. ¶ Tu distinguas inter formã pauperũ & gratiosã,de quo satis videas de p.si paup.lib.vj.in j.glos.& in cle. de rescrip.gratiæ.

i Teneamur. ¶ Siue sint magna, vel modica,eod. titu.si motu proprio.lib.vj.

k Neratius. ¶ Hoc repetitur cũ quadam exceptione j.§. 2. ver.pe.

l Venerealis. ¶ Quinta questio tractat de hoc,sed nõ in his terminis,sed quando moritur delegãs re integra:&de illa plenè scripsi in prin.dec.cùm venisset.sup 2.glos.in quæstionibus autem quæ procedũt,quæ nõ sunt in psona diuersæ.nil enim refert.inter impetrantem,& eum cui⁹nomine est impetratũ:quia vterq; est actor: sed in hoc differunt,quia prim⁹ viuens impetrauit,sed decessit añ quã citaretur:secundus verò mortuus erat ante impetrationẽ:& sic ille impetrare non potuit,sed alius p eo impetrauit:& de isto minus est dubiũ.Scias,quòd dec.cùm olim & ca.P.& G.alleg. ad primum casum,parũ faciunt,imò nil,nisi in quantum loquuntur de prorogatione nõ facienda.Vides autem, quòd in his casibus tenet,ꝙ ope exceptionis finiatur iurisdictio:quod difficile est tenere,saltem in secundo casu,p l.Neratius.quam allegat,per quam ñ teneret priuilegiũ:multò minus rescriptũ. Item aptè dicit l.2. ff. quæ sent.sine app.rescin ꝙ si detur iudex aduersus eũ,qui in reb⁹ humanis non est, non tenet datio. Quomodo ergo dici potest, exceptionẽ necessariam,quo ad primum casum,quo à principio tenuit rescriptum:sed ante quàm ex eo fieret citatio,mortuus est impetrans:dicere,quòd exceptio sit necessaria,non esset absurdũ Super quo videri potest,quod scripsi in regula,is qui in i⁹.de reg. iur.li.vj.& dicetur j.§. 2.in princ.

m Rescripto. ¶ Contrarium.Host.in quo aliquantulum instat.

n Veniens. ¶ Io.de Deo libro 2.quæst.vlt.quærit, an litigans corã delegato, qui composuit cũ aduersario, renuncians rescripto & oĩ suo iuri,hoc acto,quòd si non seruetur compositio,sit sibi ius suum integrum,possit vti rescripto,si ꝯpositio non seruetur. Allegat,quòd non possit,de offi.deleg.significantibus.vbi delegata iurisdictio extincta non reassumitur, etiam si consensu partiũ. soluit,quòd non,si tradidit parti rescriptum,de renuncia.sanè.de pact.cùm pridem.Si non,tradidit distinguit,an compositio fuerit conditionalis,an modalis.Primo casu vtetur rescripto : secundo non,sed agat.vt modus seruetur,secundum no.de con.appo.verum.sed quia hoc procederet,etiamsi pactum illud nõ fuisset appositum de resoluendo,tu distinguas,vt ibi scripsi super glo.2.inter conditionem constituentem,quo casu procedit,quod dictũ est:& adimentem,&hoc casu optionem habet,an velit agere,vt seruetur ꝯpositio,an repetere litem,vt in præ.dec.verum.& iura ibi allegata probant prædicta,C.de dona.quæ sub mo.l.j. & vide, quod ibi no.in dec.significantib.purè fuerat extincta iurisdictio.

ADDE,quod voluit Rom.consi. 331:scilicet quod si papa dat mihi executorem contra Titium meum debitorem, quem excommunicare facio,deinde papa alteri scribit,quòd ipsum debitorem absoluat,si est mecum in concordia,& non sumus cõcordes,quòd soluat certo termino,quapropter absoluitur: sed si terminus solutionis labitur,quòd primus executor non poterit iterum illum excommunicare.

tamur.C.de epis.&cle.in ecclesiis.Sed hoc de honestate:aliàs enim est contrà.extr.de insti.ad decorem.& vide j. de tractatu libellorum,in ti.de insti.Item q non est dignus,ext.de resc.cùm adeò.de era.& qual.accipimus.Itẽ quòd non vult residere,ext.de cle.non resi.relatum.Item quòd facultates ecclesiæ,in qua scribitur,non sufficiunt,ext.de instit.c.j.& c.auctoritate.& devit.& ho.cle.quo
14 niam.Item quòd non est clericus,vt s.† ¶ Sed vbi scribitur pro scholari,nũquid potest opponi,quòd non sit scholaris?Respon. sic,arg.s.ext.de præsum.ca.fi.Et dicit Io.de Deo in quæstionibus.
a suis[a],quòd merus executor non admittet hanc exceptionem,mistus verò sic:nisi is,pro quo scribitur,sit papæ familiaris.de hoc s
b ac.seu peti.§.pen.versi.pen.[b] Item excipitur,quòd impetrans fuit excommunicatus,vt ext.de prob.post cessionem.ext.de rescri. dilectus.& de ætat. & qualit.cùm bonæ. vel ab excommunicato constitutus,vt ext.de procur.ca.fi.nisi impetret super appellatio-
c ne,vel super ipsa excommunicatione [c],ext.de excep.significauerunt.& c.fi.& de rescr.ab excommunicato.& in dec.extrauaganti Gregorij IX. eo.tit.ipso iure.& hoc,sm dñm meum in Summa in ti.de excep.§.&qñ.ver.illud etiã.de hoc s.§.prox.ver.sed quid
d si contrà [d].†¶Quid de pcessu habito per literas ab excõicato ad
15 lites obtentas,nunquid valet,si nõ excipiatur?Rñ.sic,cùm iudex per eas iurisdictionẽ recipit:sed cõtrà,ext.de rescrip.dilectus.Sed ibi non fuit processum per eas : imò ante quàm procederetur p ipsas,papa consultus dicit, q si per excommunicatum sint obtentæ,& de processu mentionem non faciunt, decernantur viribus carere,scilicet quo ad effectũ:quia per eas non proceditur: & vi-
e de,secundum Papã,extra.de off.delegat.capitulo, prudentiam [e].
16 † Sed pone:episcopus habens suspectum clericum,quòd ipsum accusare debeat,eum coram quibusdam clericis secretis excommunicat:clericus hoc ignorans, contra eum impetrat : nunquid valet literæ taliter ab excommunicato impetratæ?Dic,quòd sic, in odiũ episcopi,arg.ext.de renũ.quod in dubiis. extr. de accusa. olim.Sed nũquid talis excommunicatio tenet?Potest dici,quòd sic:sed episcopus tenetur excommunicato ad interesse,extra. de sen.excom.sacro. Si autem clericus prius iter arripuisset ad sedẽ apostolicam veniendi contra episcopum,non teneret, ext.de ap
f pel.dilecti.Quæstio dominicalis est vtraque [f].

ADDITIONES.

a Suis.¶lib.ix.q.ix.de qua statim dicam.
b Versi.pe.¶ Corrige ver. sed nunquid scholaris. Allegatio tñ vera erat ante additiones:nã ver.ibi sequens,qui incipit,itẽ nota, q si,vsque ad finẽ §.fuit additio,vt ibi assignaui.Est aũt sciendum,q ista quæstio,& illa non cõueniunt. ibi eñ tractatur de scholari ñ clerico,qui impetrauit sup beneficio:in hac verò quæstio.Ioãnis nõ erat dubiũ de clericatu.impetrauerat enim puisionem annuam de decẽ à quodã monasterio, vt scholaris:& hoc negabatur, scilicet eũ esse scholarẽ, q in rescripto dicebatur scholaris, huic enim plus ꝯuenit ista solutio,quàm illi. Allegat autem ad primũ membrum solutionis,2.q.vj.ab executore.de appel.nouit.ad fin de papæ notitia,allegat xciij.dist.c.j.c.dist.rea.ext.de præsum.mãdata.Quæstionẽ autẽ Compo.de illo, qui impetrat sibi prouideri in diœcesi Bono.dicens se scholarẽ Bon.cùm esset origine Paduanus,vide per me eo.ti.significante.super ver.Leodiensi.
c Excommunicatione.¶De ligato duabus excommunicationib[9], qui impetrat super vna,scripsi in dec.e.tit.lib.vj.in 4.gl.
d Contra.¶ De grauato etiam in iudicio,qui sine appellationẽ impetrat rescriptũ super illo grauamine, distingue,vt scripsi e.ti.c.j. in gl.pen.Item de impetrato sup ꝯsecutiuis iudicij, putã super receptione testium per excoicatum cũ aduersario non excommunicato, dixi super regula,vtile.de reg.iur.li.vj.Itẽ sciẽdũ,quòd Rof. q.xlij.disputauit,an rescriptum valeat impetratum ab excommunicato de consensu procuratoris rei,cõtra quem impetrabat:Ad partẽ,quòd non valeat,instat,q excommunicatus æquatur hæretico:itẽ deportato:& breuiter,multa interdicta excommunicato vide in regula,dolo facit.de reg.iur.li.vj. In prima parte quæst.instat secundum,quòd veritas talis fuit tacita:qua expressa,rescriptũ non habuisset:ergo in totum debet illo carere,e.ti.super literis. Tertiò consensus procuratoris mei ñ potest,quod meus nõ posset,inducens multos casus, quibus partis ꝯsensus ñ proficit in aduocato,ff.de postul.quis prohibet.in milite procuratore,ff.de p cur.filius.§.veterani.ad idem C.de leg.l.ab administratione. C.de quæst.l.seruos. C de testi.l.parentes.C.de iurisdi.om.iu.l.priuatorum.Quartò,quòd dominus id specialiter mandaturus non fuisset,ff.de pig.l.obligatione.Ergo,&c.In contrarium multa,quę licent excommunicato , collecta in secunda parte quæstionis, de qua suprà:item C.de procur.ita demum.C.de ædil.edic. cùm mancipium.j.respon.ff.de contrah.empt.in huiusmodi.& vide Imol. C.de præc.imper.offe.l.j.& l.vniuersis.ff.de pet.hære.item veniunt.§.à quo.Item sibi imputet,qui talem procuratorem eligit,ff.

mandat.cum mandato,ad idem ff.de exercitor.l.j.ff.si mens.fals. mod.dic.Soluit,ex rescripto agi non posse, cùm procurator illũ illegitimare non poterit ad illum actum,ad quem habilis. vel legitimus nõ erat:nec etiam per suum consensum potuit ius publicum immutare,ff.de oper.lib.l.cerdonem.de admin.tut.quidam decedens.& per præd.dec.super literis. pro solutione benefacit, quia iste non est casus,in quo requiratur exceptio,cuius omissio validat quandoque,quod poterat vitiari , sed ipso iure est nullũ, per præ.dec.j.e.tit.lib.vj. Adde,quid si duo impetrant, & alter excommunicatus est,an valeat rescriptum?Rom.cons.406. & ibi, quid de occulto excommunicato.
e Prudentiam.¶Expeditũ est,quòd non valet,per præ.c.ipso iure.
f Vtraque.¶Tamen vnica,& est lis.& satis sufficit ille versi.pro illa quæst.& huic remisi in dec.j.de rescrip.lib.vj.in fi.4. glo.ibi nõ.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impugnari potest ratione eius,ad quem impetratur.*
2 *Impetrari non potest rescriptum ad iudicem extra prouinciam morantem.*
3 *Rescriptum iudicis de nouo excommunicati,an & quomodo perdatur.*
4 *Rescriptum in qua causa remittitur ad eum,à quo noscitur appellatum.*
5 *Literæ impetratæ,vbi episcopus extra suã diœcesim existens,causam delegat, an valeat.*

1 6.§.Ratione † quoque eius,ad quẽ impetratur,impugnatur rescriptũ:putà,si sit talis,q non possit esse iudex.Quod dic plenè,vt s.de iud.deleg. §. pen.& fi. Item excipitur,quòd est obtentum ad iudicem vltra duas à diœcesi,in qua res moratur,vel in qua res est sita,distantem:extr.de rescrip.
a nonnulli.de excep.olim. [a] Et sic poterit excipi , etiam si post litẽ contestatam vltra duas dietas trahatur,C.de cõsor.eiusdem litis,
b l.2.Arg.contrà ff.quod quisque iur.l.3.respõ.j.[b] † ¶Item quòd
2 est obtentum ad iudicem extra prouinciam morantem, licet in-
c fra duas dietas.quod dic, vt no.3.quæst.vj. neminem [c]. † ¶ Item
3 q iudex de nouo est excommunicatus : & sic rescriptum perdit ad tempus,extr.de offi.del.prudentiam.§.sexta.de excep. pia. lib. vj.vel suspectus,extr. de offi.delegat.insinuante. † ¶Item quòd
4 causa remittitur ad eum,à quo noscitur appellatum: extrà de appel.hæc si in vna.& c.accepta.Arg.tamen contrà,ext.de matr.cõ
d tra inter.eccles.contra.c.j.[d] † ¶ Item si episcopus , vel archiepiscopus extra suam diœcesim,vel prouinciam existẽs, causam delegant, non valent tales literæ impetratæ, secundum quosdam. arg.ff.de offi.præsid.l.4.ff. de iurisd.om.iud.l.fi.extr. de off.deleg.
e c.excommunicatis.& c.fi.de offi.præfect.vrb.l.fi.[e]

ADDITIONES.

a Olim.¶Hodie dic,vt in dec.statutum.de rescrip.li.vi.& vt ibi nõ. in gl.Olim dicemus contra secundum dictum de reali.
b Respon.j.¶Hoc ꝯtrarium nil facit.conueniret enim potius actori trahenti,quàm reo tracto.De principali dicto satis rescripsi de rescrip.dilectus.2.in gl.ante litem.& de hoc j.tit.j.§.j. ver. quid si reus.& vide,quod dicam in principio.
c Neminem.¶Et scripsi de iud.c.fi.in prin.vbi vide cum sua remis. quæ est ad id,quod not.Host.in præ.§.pe.ver.centesimo.vbi plenè tractat materiam huius ver.& prçcedentis.Adde,vt per Fel.in c.nulli.de rescrip.
d c,j.¶Ibi soluitur in glo.pen.
e l,fi.¶Dic contrà,vt no.de off.leg.nouit.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impugnari potest ratione eius,contra quem impetratur.*
2 *Rescriptum contra priuilegiatum obtentum,nec de priuilegio mentionem faciens,an sit validum.*
3 *Impetratio contra abbatem,nulla de conuentu facta mentione, an valeat.*

a 7.§.Ratione etiam [a] eius , contra quem impetratur rescriptum,impugnatur.vnde per clausulã, Quidam alij,non trahuntur meliores,quàm sint in litera expres-
1 si,vt infrà §.ratione causæ,in ver.itẽ quod in eo.† ¶Item excipitur,quòd est impetratum contra prædecessorem mortuum: nec illud fuit citatus:quare per eum nõ debet successor ꝯueniri,extr. de rescrip.significauit.de offi.deleg.gratum.Arg.contrà,extrà de iud.quia V.& C.de ꝯtrahen.& commit.stip.l.fina.Et dic, quòd si impetretur super actione reali,tũc successor potest ꝯueniri:quia res transit cum suo onere,vt extrà de deci.pastoralis.j.versi.item quòd is , contra quem. Si super personali , & re integra moritur is,contra quem fuit impetratum, expirat, vt in capitul. significauit.si verò moritur re non integra,tũc successor per illud poterit conueniri,

ADDITIO.

a Ratione etiam.¶Dic,vt scripsi in quæstione,quam disputaui,posita super regula,is qui in ius.de reg.iur.lib.vj.

conueniri, vt in c.gratum.& in c.significauit, ibi, cùm nec per ipsas, dum viuit, &c. vel dic, vt ibi no. Item successor vniuersalis potest conueniri per rescriptum contra prædecessorem obtentum illo re integra mortuo: arg. bonum extr. de so. com. dilecti. de hoc in præ. capitu. quia V. vbi etiam no. secundum Papam, vtrùm fiet
a nouus processus contra successorem a. Item excipitur, quia est contra priuilegiatum obtentum, nec facit de priuilegio mentionem extrà de rescrip. cùm ordine.† ¶Item quòd is, b contra quem im
2 b petratum est, tempore impetrationis non erat in rebus humanis ff. quæ sen. sine app. resc. l. 2. extr. de rescrip. c. si. nisi fortè sit tale illud, super quo impetratur, quòd hæres possit hæreditario iure conueniri, C. de contrahen. & commit. stip. veteris. ff. de fideic. liber. cum quasi. in princ. in auhen. de iureiur. à mor. præstit. col. v. Item quòd mater, contra quam impetratur nomine filiorum, ad secunda vota transit: extrà de app. ex parte M.† ¶Item quòd vbi impe
3 tratur contra abbatem, non fit mentio de conuentu, cùm tamen sint bona communia: extr. de rescrip. edoceri. & §. de actore, vers.
c item etiam obiicitur, & seq. c

ADDITIONES.

a Successorem. ¶Vt ibi scripsi in vlt. gl.
b Quòd is. ¶Ad literam fuit iste vers. Vber. de Bob. vbi ē. post prin.
c Et seq. ¶Dic, vt ibi: q̃a valet, nisi essent capitula omnino discreta. Host. autem hoc membrum plenè prosequitur sub versi. xcix. quærebat Guid. An. quæst. j. huius titul. an valeat rescriptū impetratū per conuentum, de abbate mentione non facta? Allegat, q̃ sic, l. j. C. de diuer. resc. vbi rescriptum prodest fratri impetranti. Si hoc in carnali fraternitate, fortius in spirituali: de transl. c. 2. facit, q̃ ex sola affectiōe dicit̃ qs fr. ff. de hæ. insti. l. nemo dubitat. alle. ēt ext. de iudi. cùm. In contrariū alle. ff. de min. l. deniq;. §. sed vtrū. vbi restitutio datur filio, si patri. Vnde cùm patrē ꝯtingeret, non datur. Ad idem e. tit. q̃ si minor. §. si seruus. inducit etiam l. ait prætor. ff. de iur. del. vbi, qui non p̄t alienare, &c. distinguunt, vt si bona sint ꝯmunia, valeat, per præ. l. j. Nec ob. l. deniq;. q̃a restitutio minoris est beneficium personale. & sic personam non transgredit. de re. iur. priuilegiū. li. 6. cùm ꝯcor. Et aduerte, quia propter hoc dictū hāc q. hic scripsi, dec. præ. causam. Si dicatur, q̃ illi fratres Duneb. essent rei, destruere videbatur distinctionem, quā posuit Ho. vbi ē. & ideo ipse ibi tenet in vers. hæc tñ distinct. q̃ sibi ipsi erāt actores, & monachi rei. hoc satis præsumo, quia præponuntur: & q̃a ibi dicit, ingrediantur: & antiqua dicebat, aggrediantur. in antiqua autem patet, vt ibi scripsi, q̃ quæstio erat super quadam ecclesia, & delegata erat abbati de Euesean, audiēda & finienda appellatione remota. Secūdum hoc illa decr. determinat q. scilicet quòd ēt causa sit talis, q̃ ꝯuentus sine prælato in iudicio tractare non possit: impetratio tñ rescripti tenet super illa facta ꝯuentum: eo fortius, quando causa esset ꝯuentus, ita quòd etiam administratio esset diuisa, vt dixi in ca. edoceri. de rescrip. & hoc etiam ꝯuertitur. vt scilicet in communibus. & his quæ prælatus tractare non posset in iudicio sine conuentu, teneret impetratio rescripti facta à solo prælato: sicut teneret in illis facta contra solum prælatum: & in præd. c. edoceri.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum an ratione defectus seu taciturnitatis possit impugnari.*
2 *Clausula illa, si preces veritate nitantur, aut æquiualens, quid operetur.*
3 *Absolutiones an tot requirantur, quot præcesserunt excommunicationes.*
4 *Rescriptum non continens causam, propter quam persona conueniri debet, nullam dat iurisdictionem.*
5 *Impetrans quo casu dicatur falsarius.*
6 *Rescriptum seu mandatum generale, ad quæ extendi dicatur.*
7 *Exceptiones peremptoriæ, seu dilatoriæ, an contineri debeant in qualibet rescripto.*

1 8. §. Ratione quoque † defectus, seu taciturnitatis; rescriptum impugnatur: quia secundum de
a primo non facit mentionem a, vt ext. de rescrip. cæterùm. in aut. vt sponsal. lar. §. si quis. coll. ix. extr. de offi. deleg. c. 2. ff. de leg. 3. si quis. in prin. C. de testa auth. hoc inter. Valet tñ tunc ipso iure, nisi fuerit exceptum, vt ibi ꝓbatur: vel non ꝯtinet seriem prioris, extrà de dolo & cont. c. ex literis. secus si de prioribus faciat mētionem: quia tunc valent secundæ, vt in præd. c. cæterùm. & ff. de ꝓcur. l. si quis cū procuratore. §. fi. ff. de iud. iudic. sol. ff. & iure codicil.
2 diuus. §. licet.† ¶Item quòd non est ibi clausula illa, si præces veritate nitatur, 25. q. quæst. 2. vniuersa. sed hæc secundū canones sub
b intelligitur, licet non apponatur, ext. de rescrip. c. 2. b Et tñ quasi
c semper æquipollens ponitur, scilicet, si est ita: e. ti. c in fi. Item excipitur, quòd non facit mentionē de appellatione à se interposita: vt ext. de ꝯfir. vti. vel inutil. bonæ, vel aduersario, extr. de rescri,
d ex parte d. Itē licet dicatur in secundis literis, veritati & iustitiæ ꝑiudicantibus, non tamen valent, nisi expressam mentionē faciant de confirmatione præcedenti: vt ext. de confir. vti. vel inut. bone. §. verùm Item excipitur, quòd faciunt mētionē in genere, nō in specie, de possessionibus, vel ecclesiis, super quibus sunt obtētæ: extrà de dolo & contu. ex literis. Item q̃ literæ absolutionis sunt generales, nec faciunt mētionē de articulo, pro quo fuit quis excommunicatus: vel vnam causam quis expressit, aliam tacuit: ext. de sen. excom. cùm pro causa. & c. officij. extr. de offi. ord. ex par
3 te.† ¶Quia tot absolutiones sunt necessariæ, quot præcesserūt excommunicationes, ff. de noui ope. nunc. de pupillo. §. si in pluribus. 2. q. 3. §. notandum. vers. si plura crimina. Item quòd in literis, quibus cōmittitur absolutio, non fit mentio de idonea cautione de parendo mandatis ecclesiæ præstanda: extrà de sequestr. poss. c. j. in fi. extrà de sen. excom. ad hæc. quia hæc est forma, siue mos ecclesiæ in absoluendo. vt ext. de offi. de leg. prudentiam. §.
4 sexta. & infrà §. prox. ver. item quòd impetrator.† ¶Item quòd articulus, super quo reus conuenitur, vel persona, quæ debet cōueniri, non exprimitur in literis: vnde non dant iurisdictionem, extrà de offi. del. cùm olim. & c. P. & G. Item quòd tacuit negotij processum super eadem re, extra de re iudic. inter monasterium. 2. q. vj. §. diffinitiua. ff. de iudi. l. 2. C. quom. & quando iud. in auth. qui semel. Item quòd tacuit seriem facti: vt extrà de coha. cle. & mul. super eodem. in fin. extrà de rescrip. dilectus filius abbas. Itē transactioem, ext. de decim. ex multiplici. Item iuramentum, seu numerum canonicorum, extr. de rescrip. constitutus. & de præb. pro illorum. de appel. dilecto. Item dispensationem, extrà de fili. presby. c. ex tua. Item exceptionem propositam, extrà de procu. in nostra. §. nos verò. Item priuilegium, extrà de præscrip. veniēs. extrà de priuil. ex parte. Item confirmationem, extrà de const. ex parte. de præb. dilecto. prope fin. Item statutum, vel indulgentiam, extrà de constit. ex literis. de cler. non resi. capitulo, penulti. Item beneficium, & impetrauit super alio habendo, siue suum esset sufficiens, vt extrà de rescrip. cùm adeò. siue non, cod. ti. si pro
e ponente. extrà de præb. cùm teneamur e. siue esset perpetua vicaria, extrà de præscr. postulasti. Item quòd tacuit q̃ pater eius ī eadem ecclesia ministrasset, extrà de rescri. inter cæteras. de fil. presby. ca. 2. Item quòd tacuit terminum præfixum ab homine ad ꝓsequendum appellationem statutum, extra de appel. sæpe. §. fin. de renun. veniens. Item quòd tacuit ordinem, siue religionem eius, contra quem impetra. extra de rescrip. cùm ordinem. Item de sectum natalium, extrà de fil. presby. per totum. lvj. distinctio. per totum. Item quòd tacuit, fuisse à capitulo dignitatem reuocatā, extrà de constit. cùm accessissent. Item quòd tacuit præbendam non vacare de facto, extrà de concessi. præbend. cum nostris. & capitulo, literas. §. final. Item quòd alius de mandato. Papæ fuisset receptus, extra de rescriptis. mandatum & duobus cc. sequ. Item quòd tacuit, vel expressit tale quid, quo expresso, vel tacito, literas non obtinuisset, eo. tit. super literis, & c. ex parte C. si contra ius vel vti. pu. præscriptione. quę ponitur 25. q. 2. & l. & si legib'.
5 & l. rescripta.† Et taliter impetrans, est falsarius: vt C. de falsis, si quis obrepserit. Item quòd non fit mentio in posteriori, quòd primum de consensu partium fuerit impetratum: licet dicatur in
f eo. nō obstātibus prioribus literis, extr. de rescrip. cæterùm. in fi. f Item quòd

ADDITIONES.

a Mentionē. ¶Nisi primum ope exceptionis possit elidi, secundū Ber. qui hoc no. e. tit. ex tenore. in fi. j. gl. vide quod ibi dixi.
b c. 2. ¶Vide, qđ ibi dixi sup gl. pe. ꝑ præd. l. vniuersa canonizatā.
c Eo. tit. ¶olim. in fi. Ita ibi Host. adde & ca. Rodulphus. & c. seq.
d Ex parte. ¶Vide qđ ibi dixi super gl. fortè. Adde Rom. cō. 330. & ibi, q̃ si quis impetrat à diuersis iudicibus plurima rescripta, & vtatur: an careat commoditate omnium. & de supprimente veritatē & non faciente mētionē de litis pendentia: & quando dicatur lis pendere: & quando expiret iuris actio primi iudicis per intimationem factam à secundo: & q̃ si in literis dicitur Discretioni tuæ, de qua plurimum ꝯfidimus, videtur electa industria ꝑsonæ ibidē.
e Teneamur. ¶Et e. tit. si motu proprio. li. vj.
f In fi. ¶Vidi dubitari, an illud rescriptū de consensu partiū dicatur impetratū, cui cùm cōtradiceret, quælibet pars habuit suū. & curia dedit tertiū. videtur & sic, quia verū est quòd cōsenserūt ābæ partes tali rescripto. facit, qđ dixi post Hos. de offi. deleg. cap. vlti. post princ. Item non videtur hic iste reus fuisse necessarius: q̃a secundum id excommunicatus admitteretur ad cōueniētiā iudicū, quod tñ non fit vt scripsi e. tit. c. j. lib. vj. in vlt. gl. In contrarium facit vers. vlt. ē. e. §. item hoc. reus fuit prouocatus, & inspici debet quis prouocet, ff. de iud. l. in tribus. ff. communi diuid. l. 2. reus ergo, ne aduersarius iudicem habeat ad votum, cogitur stylum curiæ seruare. Et simile no. ff. de tuto. l. 3. §. penul. super ver. cogi. benefacit C. de episcop. audien. l. si qui. ff. fami. ercisc. l. hæres. §. non tantùm. Aliud enim est contrahere, aliud incidere in cōtractū: vt ibi, & ff. de re. iur. qui cum alio. facit etiam l. j. ff. quod met. caus. &
Item quod

Item quòd tacuit in secundis articulum, in primis principaliter. ď legatum, ext. de rescriptis, cùm dilecta. Item quòd tacuit ius episcopale, extra, de decim. dudum. §. finali. de off. delega. super eo.

6 † ¶Item excipitur, quòd rescriptum est nimis generale, vel nimis eneruat ordinariam iurisdictionem: extra. de rescr. ad hæc. de foro compet. ex tenore. & c. ex parte. Per mandatum enim generale non ꝓhibentur nisi illicita, ext. de resti. spo. audita. & de verb.

a signifi. super quibusdam. xj. quæst. 3. quod prædecessor [a]. Nec ꝓpter eum Papa intendit alicui præiudicare, extr. de maio. & obed. cùm inferior. in fi. Item excipitur, quòd impetrator tacuit sententiam fuisse latam, extr. de fide instru. inter. §. instrumentum quoque. ver. in omnibus. ext. de don. inter vi. & vxo. per vestras. C. de erro. aduoca. l. fi. C. sen. re. non posſ. l. fina. vel interlocutoriam: vt extr. de re iudi. cùm olim. Item tacuit, quòd ipse alibi foret receptus, extra. de rescrip. in nostra. vel quòd aliàs literas vendidisset, vt eo. tit. ad audientiam. Item quòd impetratæ sunt ante terminum

7 appellationi præfixum: vt j. de appel. §. qualiter. ver. licet. † ¶Vtrū in rescripto debeat fieri mentio de peremptoriis vel dilatoriis exceptionib. & quid iuris sit, de hoc no. ſm Papam, extr. de rescr.

b super literis [b]. ¶Sed quid si procurator non contradicens literis, consensit in iudices cum impetrante: nunquid dominus poterit postmodum obiicere ꝯtra literas, de veritatis suppressione, vel falsi suggestione, vel de aliis? videtur, quòd nō: vt ext. de cau. poſſ. & proprieta. cum olim. Sed dic contrà. Consensus enim procuratoris ad hoc valet, vt iudicem, in quem ipse consensit, dominus recusare non possit: vt in c. cùm olim. non autem, quin dominus possit contra literas exceptiones proponere, quas forsan procu-

c rator ignorauit [c].

ADDITIONES.

☞ quod ibi not. & quod scripsi de sen. excom. si verè. sup gl. pen. & ff. de separatio. l. fi. ff. ad l. Rhodiā de iact. l. 2. §. cùm in ea. §. fi. & de offic. deleg. ab arbitris. libro vj. & quod ibi nota. Adde, quid sit tacuit in rescripto gratioso ad beneficium, de prouisiōe papali nulliter facta, vel cōcessa? Ro. cōſ. 483. & an dicatur surreptitium rescriptum tacita acceptatione alterius beneficii facta in partibus ꝑ procuratorem: & an præsumatur scientia, vel ignorātia, per eundē ꝯſ. 481. Et an valeat rescriptum impetratū non facta mentiōe de processibus & sententia nulla, per Bal. ꝯſ. 405. lib. 3. Et an si impetransdicat ecclesiam collegiatā, non tamē dicat, quòd electio spectet ad canonicos, an debeat carere impetratis? Vide Bal. ꝙ ſi, ꝯſ. 178. ADDE tu, an rescriptum nō faciens mentionem de processu, valeat, vel ne? Dicas, quòd non si processus, vel sñia erat aliqua. Sed si processus erat nullus, bene valet, licet de eo ñ fiat mētio in rescripto. glo. in ca. ex tenore. ext. de rescript. & ibi scriben. gloſſ. in c. suggestum. ext. de iure patro. gl. in ca. cùm nostris. extr. de ꝯceſſi. præben. Hostien. in c. pen. extrà de do. inter vir. & vxo. ibi do. Ab. Sicul. hoc mirabiliter exclamat. Item adde ad id, quod dicit ista additio in prin. ibi, de prouisione papali inutiliter facta, quòd impetrans rescriptum ad beneficium, in quo non facit mētionem de beneficio, quòd ipsa impetratio prius iniusta & illicita obtinebat, nō valet hoc rescriptum. gl. no. in verbo, obtinebat. in c. eum, qui. de præben. lib. vj.

a Prædecessor. ¶Addit Hoſt. 33. q. 2. quos Deus. ff. de iure patro. l. adigere. hoc. ver. 75.

b Literis. ¶Et de peremptoriis est determinatum de lit. ꝯtest. ca. j. li. vj. Quis autem debeat probare, cùm dicitur falsum expressum vel verum tacitum, ibi satis scripsi in vlt. gl.

c Ignorauit. ¶Hæc additio fuit dictum Compo. de rescrip. super literis. vt ibi scripsi in fine.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quomodo impugnatur ratione causa.*
Personarum differentiam in rescriptis contentarum: cui, & quomodo competat æstimare.
2 *Clericus est maioris professionis, quàm quiuis laicus.*
3 *Tempus, siue initium rescripti, in quibus debeat considerari.*
4 *Clausula, tam laicis quàm clericis, an comprehendat mulieres.*
5 *Clausula generalis, in qua exprimitur episcopus vel archiepiscopus: an comprehendat Regem vel Imperatorem.*
6 *Rescriptum continens quòd talis conqueritur de tali episcopo, & quibusdam alijs clericis & laicis, an comprehendat alios episcopos.*
7 *Conquerens de archiepiscopo Narbo. & quibusdam alijs illius prouinciæ, an possit extra ecclesiam metropolitanam Narbon. agere.*
8 *Coquerens de archiepiscopo domicilium non habēte, quo rescripto vti debeat.*
9 *Impetrans rescriptum contra vagabundum, cuius loci debeat eum pronūciare.*
10 *Rescripta non protrahenda, quæ sint.*
11 *Negotia maiora vel grauiora, quæ dicantur.*
12 *Impetrans super diuersis personalibus ad diuersos, reum autem non cōueniens, nisi coram vno, an illa causa finita poterit eum coram alio per alias literas conuenire.*
13 *Promittens alicui dare decem Narbonæ, & alia decē Parisiis, an diuersis rescriptis contra se impetratis possit coram pluribus eodem tempore cōueniri.*
14 *Impetrans iudicem contra aliquem, an possit illum coram illo iudice conuenire, & iterum reconuenire illum coram alio iudice contra seipsum ab illo impetrato.*
15 *Exceptio an habeat locum, vbi is, qui super pluribus personalibus actionibus impetrauit, facit quòd omnes subdelegant.*
16 *Rescriptum ad futuras controuersias obtentum, an sit validum, seu admittendum.*
Rescriptum, quod præcepit aliquid fieri parte absente non per cōtumaciam, an valeat.
17 *Litera generaliter contra clericum & laicum, & generaliter contra quosdam alios impetratæ, an includant monachum, vt per eas possit conueniri.*
18 *Imperator ex sola Principum electione, etiam ante coronationem dicitur verus Imperator, & habet ius administrandi.*
19 *Vsurpans quod suum non est, meritò perdit quod suum est.*
20 *Consideranda sunt tria circa quodlibet rescriptum, scilicet damnum, vtilitas & facultas.*
21 *Rescriptum super futuris actionibus impetratum, non prodest.*
22 *Reuocatio rescriptum & iurisdictionis datæ per illam, non extenditur ad futura.*

9. §. Ratione autem causæ, & aliis modis ꝯtra rescriptū excipitur: vt si in eo monacho prioratus ꝯfirmetur: vt extra. de ꝯfim. vti porrecta. Item excipitur, quòd super re litigiosa, vel lite pendente, hoc tacito est obtentum: vt e. ti. c. j. & c. cum dilecta. & de dolo & ꝯtu. ex literis. C. vt lite pend. per totū. extrà. eodem. ca. fi. extr. de priuileg. c. pen. xi. q. j. quia res. Item quòd est obtentum super re, cum cāæ cognitione ꝯfirmata licet nō sit litigiosa: vñ non valet, nisi de ꝯfirmatiōe faciat mētio nē: vt e. ti. c. j. & c. bonæ. Itē ꝙ in eo minores & viliores ꝑsonæ, & minora negotia exprimūt. Vñ ꝑ generalē clausulā, quidā alii, ñ pōt ad maiores personas, vel maiora & grauiora negotia, vel ad effrenatā multitudinē trahi: nec etiam ad pares personas vel magnas, si fraudulēter aliquæ magnę sunt expressæ: vt ext. de rescrip tis. sedes. donec illæ magnæ sint in iudicio nominatæ. eo. ti. cū in

a multis [a]. arg. Instit. de. iur. na. in fi. Hinc est [b], quòd si in scriptis spe-

b cificantur prædia vel possessiones, clausula generalis subsequens & rebus aliis, non poterit ad decimas trahi: & sic obtinuit argum.

c ext. [c] eo. frequens. §. fin. [d] † ¶Sed quæ sunt personæ digniores [e]?

d Respond. circa hoc non pt certa doctrina dari: sed iudex hoc æsti-

e mabit ex circūstātiis ꝑsonarū in rescripto ꝯtētarū & ꝯnq̄starū, siue

1 sint ī dignitatib. siue priuatę. 23. q. 4. duo. & dicūt maiores ī primo gradu:

ADDITIONES.

a Multis. ¶Ibi not. in gl. scilicet illorum, an sit necesse ꝯuenire prius expressum quàm inclusum in clausula.

b Est. ¶Additio vsque ad versi. item opponitur.

c Ar. ¶Extrà lib. vj. de restit. spol.

d §. fi. ¶Si exprimitur decima cū clausula, rebus aliis, super iniuria agi nō poterit, secundum Gul. An. quæ. 7. facit, quod sequitur infrà versi. item quæritur, quæ. & quod not. Hoſt. in §. proximē allegato, versi. non solùm. & ꝯuenit alia quæst. quam ibi subdit. an ꝑ talem formam possit agere super ecclesia? Et videtur ꝙ sic. per decret. Rodulphus. sed dicit ꝯtra. & idē ibi no. Redeundo ad primū certum est, ꝙ actio iniuriarum infamat. ff. de his, qui no. infa athletas. §. in lege. de sent. & re iud. cū te. & crudele est famā negligere. 12. q. j. nolo. & vt patet ff. de var. & extraord. cogi. l. pe. fama res inæstimabilis est, sicut de libertate dicitur. ff. de reg. iur. libertas. sed inæstimabile cū æstimabili ꝯparari nō debet: ergo hoc vt maiꝰ ñ includat, clausula rerū ñ valet, si dicas, infamiā euitari posse, si ꝑ ꝓcuratorē defenditur & damnat. ff. de infam. furti. §. si quis vel si agatur in factū temperatis verbis: vt facit libertꝰ ꝯtra patronum, ff. de dol. l. non debet. in fi. quia licet ꝑ hoc euitetur iuris, in famia, ipsa tñ opinionē hominū ñ effugit, ff. de obseq. à liberis & liber. & c. l. honori. de testibꝰ, testimoniū. in fine. Istud ergo, vel aliud, qđ diminutionē status ꝯtineat, ex virtute clausulæ hoc casu nō poterit intētari. facit clemē. de ꝓcur. nō pt. & qđ not. ñ obstat lex, rei appellatiōe cāæ & iura ꝯtinētur. ff. de verbor. sig. & sic res corporales & incorporales. Instit. de rebus incorpora. ꝑ totū: q a illud verū, vbi significatio restricta ñ sit, vt in odiū rescriptorum: vt in decr. sedes. Nō obstāt ꝯsilia superiora. quæ procedunt corā ordinario vel delegato, q ꝯpetens iudex esset. Pro his bene facit, quod scripsi post Hoſt. de rest. spolia grauis. super verbo, iniuriis qui dicit, quòd vix potest in curia Romana haberi litera sup iniuria. Absurdum ergo esset, ꝙ generalitas rerum illam includeret.

e Digniores. ¶Hic prosequitur quæstion. Vincē. quas posuit in decret. sedes. & c. Rodulphus. & c. significauit. & plures ex his ponit Hoſt. in Summa e. tit. §. quod continet ius commune.

gradu:minores verò in secũdo,x.quæst.j.antiquos.ff.ad leg.Cor,
de sica.l.pen.Item æstimabit potentiam,diuitias,nobilitatem, &
honorem,extra.de testi.super eo. Item professionem maiorem:
vt quia est clericus,vel monachus,extr.de maior.& obed.solitæ.
2 ver.fecit Deus duo.† ¶Quid si quis nominauit in rescripto ma
a ximum laicum [a]:nũquid tunc per clausulam,quidam alij. potest
clericus trahi?Respondeo,non;quia clerici sunt maioris profes-
sionis:arg.xcvj.dist.duo sunt.ext.de ma.& obed.solitæ.vers.fecit
Deus,& alterius,vt 12.q.j.duo.4.dist.statuimus. nisi adijceretur,
& quibusdam aliis,tam clericis, quàm laicis:vt ext.de rescrt.signi
ficauit.Tales enim partes intelligũt in substitutione fieri,quales
præcesserunt in institutione,Instit,de vulg.subst.§,ex disparibus,
Sed si dicatur,eps vel clericus,&adijciatur,&quibusdam aliis,tũc
b bene includitur laicus,secundum Vinc.[b]. Quid si expressi mino-
3 rem,& medio tempore factus est maior?† ¶Item quid si magna
persona, quæ tempore impetrationis non poterat cadere in ge-
nerali clausula,nunc facta est pauper? Item quid ecõuersò,si tũc
erat humilis,nunc facta est magna persona? Item quid si tunc q̃-
stiones non erant,sed postea superuenerunt,vt ext.eo.quia non-
nulli.j.vers.si.Item quid econuersò,si tunc erat causa conuenien
di,sed nunc non est.Item quid si expressi rẽ, quæ tunc erat maxi-
ma,sed nunc decreuit?Resp.in his & similibus tempus, siue nitiũ
obtenti rescripti considerari,ext.de rescrip.super literis.Ea enim,
quę causa explicandi negotia geruntur,non refert quo tempore
consumentur,sed quo tempore inchoentur,ff.de neg. gest. nam
c & Seruius.§.si viuo [c].† ¶Sed queritur,vtrùm per prędictam clau
4 sulã,tam clericis quàm laicis,ↄueniri possint mulieres?dicit Vin-
d cen,[d]quòd non,ff.de neg,gest.l.3.ff.de verb.signific.l,j.[e]Argum.
contrà,j.de disputa,& alleg.aduo.§.post hæc.ver.vel ibi masculi-
num.Quid de monialibus,vel monachis,vel conuersis?Respon,
nec illi,nisi de illorum ordine mentio fiat;ext.de rescrip.cùm or-
5 dinem,ff.de rei vend.quæ religiosis.† ¶Sed nunquid expresso e
piscopo,vel archiepiscopo,in generali clausula, intelligitur Rex
vel Imperator?ar quòd non. Rex enim erat, & neminem præter
Deum timebat,de pœ.dist.3.§.Dauid quoque.in c.totam,ar.con
trà,xcvj.dis.duo.extrà, de ma.& obe,solitæ.Secus fortè in ducib⁹
6 & comitibus:vt in præ.cap.solitæ.sm Vin.† ¶Quid si in rescrip-
to dicitur, conquestus est talis de tali epo, & de quibusdam aliis
clericis & laicis:vt in præd.ca.significauit.nunquid per hanc clau
sulam conueniri poterunt alij episcopi?Respon.si non adiungit,
f clericis & laicis:tunc sic [f].extra de consti.c. omnes.Si verò adiũ-
gĩtur,tunc nomine clericorum simpliciter proposito,non intel
liguntur episcopi:vt s.de leg,§.postremo,ver.quid dispensatum,
g & argu,ext.de præbend.c.fin.extr.de sentent. excom. solet [g].nisi
fortè sit constitutio,vel generale mandatum,vel edictum:vt 17,
quæst,4,si quis suadente.21.dist.clericos.Quid si dicitur, contra
episcopum Tholosan. & quosdam alios de prouincia Narbon.
nunquid intelligentur illi,qui sunt de ciuitate Tholosę?Et vide-
tur,quòd non extr.de rescript.Rodulphus.Dic contrà,sicut si di-
ceretur,& alij de regno.Nam ciuitas est in prouincia. 6,q.3.scito
7 te,7.qu.j.scire.† ¶Quid si dicitur,non queritur Pet.de archiepi-
scopo Narbonen.& de quibusdam aliis prouinciæ Narbon. nun
quid traheretur de ciuitate Narbonen.metropolitana? Videtur,
h quòd sic,eadem ratione [h].Alij contrà.per clausulam autem illã,
conqueritur P.de episcopo Tholose,& de quibusdam aliis Tho
losanę diœcesis,nullus de ciuitate Tholosę trahi potest:vt in p̃d,
c.Rodulphus.Sed quid si reus est simul de ciuitate,& de diœcesi,
vtrobique habens domicilium?vt extr.de rescri.ex parte. Resp.si
res,de qua agitur.ẽ in ciuitate Tholosę,non conueniretur per il
8 lam clausulam:vt in c.Rodulphus.† ¶Quid si vagatur hincinde
& modò est in ciuitate,modò in diœcesi, nec habet certũ domi-
cilium,ff.ad munici.l,pen.& l,non vtique.&l.Labeo.& l.assump-
tio.quæritur,ratione cuius clausulæ poterit cõueniri, scilicet an
diœcesis,an ciuitatis?arg.quòd potius sit censendus de ciuitate,
quàm de diœcesi,ff.de iudi. si in iudicio.argu.contrà, quòd diœ-
i cesis maior est vrbe.xciij.distinct.legitimus [i]. Sed dico, quòd vbi
magis assiduè conuersatur,ibi cõueniri potest.C.vbi sena.vel cla
rissi.l.2.Quid si non discernatur vnde sit,vel vbi habeat pergulã?
Respon,cogendus,est eligere certum locum vt satisfaciat,x.q.3,
nec numerus.quod si nolit facere,conueniendus est vbi inueni-
tur,ne in eius potestate sit creditores fraudare.ff.de eo quod cer.
loc.l.2.ff,de his,quę in frau.cre,ait pretor.§.si debitorem.ff.de iu
9 di.solemus.sed hoc in ordinario.† ¶Quid ergo si sit delegatus?
Respon.dicunt quidam, quòd quando quis impetrat contra ta-
liter vagãtem,nec est certus de illius mora,dicat eum de ciuitate
vel de diœcesi,Sed talẽ literam curia Romana non concederet;
vt x.q.3.graue,33.distinct.habuisse.vnde melius est,quòd impe-
tret generaliter cum clausula,& quidam alij ciuitatis, vel diœce-
sis Tholosanæ:& tunc per clausulam generalem, vbi eum inue-
10 nerit,ibi eum poterit conuenire.† ¶Quid si indubitatè constat
de persona? puta quia dicitur in rescripto de Guilielmo Duran-
do domini Papæ subdiacono & capellano canonico Narbon.
k decano Carnotens. doctore decretorum [k]. & adiungitur non
sua diœ

ADDITIONES.

a Laicum.¶Ponit Host.vbi sup.prox.in comite Prouinciæ.
b Secundum Vin.¶Abbas contra ,ppter varietatem ,pfessionis:vt
scripsi de decre.sedẽs,sup gl.sed quas.Hoc placet Hosti.vbi s.ver.
quid si impetrat.sed Gui.An.q.8.nõ solùm tenet primam, sed ad
dit,quòd dicat etiã,quidam alij clerici: hæc clausula comprehen
dit laicos iure minoritatis:& qa si expressisset,literas habuisset, e.
ti.sup literis.Dicit etiam,ꝙ Princeps,Papa,& Imperator,imitato-
res Dei,apud quem non est acceptio personarum, de iud nouit.
non faciunt etiam illorũ differentiã.vnde dicit Imperator, quòd
subiectis,sine differentia personarũ,ius antiquũ intactũ cõcedit,
C.de cadu.tollẽ.l.vna,post princ.& alibi vult,quòd æquitatis ra-
tio cõiter in omnes præcedat,C.de fideicom.l.vlti.alibi dicit, nõ
vacillare dominium per differentiã rerũ vel personarum,C.de le-
gi.hære.de emãcipatis,in fi.includãtur ergo sine differentia laici,
Nam verbum clerici,dubitationem facit. Sed, vt dicit, clericatus
non substantiã,sed qualitatẽ designat:quę qualitas substantiã non
immutat,ff.de contrahend. empt. l.pacta.sed hominis substantia
per clericatum non mutatur,& prius & magis fuit homo,quam
clericus.rebus ergo,& nõ verbis innitamur.C.cõia de leg.l,2.de
ele.commissa.§.porrò.lib.vj.Addit rationẽ,quia iã ex hoc immu
nitatẽ haberent laici:si non possent conueniri.Bona verba sũt,q̃
posuit:qa ad aliã materiam proficere possent.Sed allegare, ꝙ Pa-
pa noluerit vti differentia personarum aut rerũ, vbi constat,ꝙ v-
ti voluit,est errare. Satis est ergo Gui. legẽ defendere ꝙ sine dic-
tione clericis,extẽdat ad laicos rescriptũ habẽs clausulã,qdã alij:
expresso clerico,habito tñ respctu ad personã expressam,& ad il-
lam,ad quã extenditur,hoc cõcedere.vnde Host.vbi hîc in prin.
dixi ponebat episcopum pro expresso:quid mirum,si laicum per
clausulam,quidam alij,adiectam sibi conueniri consentit.
c Viuo.¶Ad quæstiones prædictas facit,quod not.e.tit,statutum.
lib,vj.in gl,habentibus.in fi.cum suis additionibus.
d Dicit Vinc.¶In c,significauit.vbi ẽt ponit duas q̃stiões sequẽtes
e L,j.¶Istæ leges ,pbant contrariũ.Dicunt enim,ꝙ Si quis,& Alte
rius,ẽt fœminas ↄprehendũt.sed ipse Vinc.allegabat ẽt ff,de leg.
2.q mulieres.& l,patroni. qui ibi vel in proximis rubricis nõ sũt.
Sed puto,ꝙ voluit allegare ff. de leg.iij. qui duos mulos.quæ fa-
cit ẽt ↄ.& l.patroni.bñ est sub tit.de ver.sig.quæ etiã facit ↄ:quia
dicit patroni appellatiõe patronã intelligi:vt dixi,gl. Vin.est in c.
significauit.per quam decre. probatur ↄriũ,vt ibi dixi post Pe.
& Ab.& ↄcor.ibi Guil.Na.& Gul.An.tenet idẽ,vt dixi ex mente,
vel sententia Papæ,non ex verbis.alleg.ff.de ver,sig,ꝙ pronunci
atio sermonis in sexu masculino,ad vtrunq; sexum refert. Ad l.j.
ff.de ven.in pos.mit.§.quærit.respondet,vt ibi no.sc,ꝙ in odium
exhæredationis appellatio filij ñ comprehendit filiã.De materia
sufficiat sequẽs remissio:& nullo mõ credo ponderatis legibus,
quas Vincen.allegat,ꝙ in Vin.Speculatoris & meo,ñ sit aliqs de
fectus.Quærebat Gui.secundus de quæstione cõuersa,scilicet an
clausula,quædam aliæ,compræhendat masculos? Respondet p
leges ff.de le.2.si ita sit scriptum,ibi,exemplo plenissimum esset
fœminino vocabulo etiam masculos contineri. & de legat. iij.l.
seruis legatis. ADDE,vt per Alex. post Bart.in dicta l.j.de verb.
signi.& quæ ibi posui.
f Sic.¶Idem Hosti.vbi suprà,ver.quid si impetretur.
g Solet.¶Puto,quòd intendebat allegare:quia periculosum.&sic
alleg.Hostien.in ver.quid si dicat.
h Ratione.¶Facit de præbend,quamuis.j.in fi.lib.vj.
i Legimus.¶De vrbe loquitur,non de diœcesi,
k Decretorum.¶Imitatus est dominum suũ Host,qui in prædicto
§.pe.ad fi.j.colum.posuit sic omnes suas circũstãtias,& plus:quia
posuit locum originis,scilicet de Segusia sed ponit erratũ ĩ nomi
ne;quia dictus est Petrus, cũ vocaretur Hẽricus:& tenet,ꝙ valet
rescriptũ,quod placet.nec obstat quod statim subdã,vt ibi dicam
Sed Io.de Deo in quæstionibus,lib.j,qu,41.tenet,ꝙ si impetraui
super ecclesia contra presbyterũ,si erraui in nomine presbyteri,
licet constet de ecclesia,nõ valet rescriptum:qđ est stricti iuris.al
leg.c.significante.s.alleg.& c. Rodulphus.e.tit.& verè sic seruat:
quia ne stetur,in lite,reformatio literæ ,pcuretur,& quod proxi-
mè dixi,procederet in iudice: & tamen in eo seruatur idẽ. Adde,
quid si impetrãs in supplicatiõe posuit nomẽ ↄsultoris, cũ debe-
ret ponere nomẽ iudicis:an rescriptum sit vitiosum?Bal,ↄsi.467.
4.vol.q tenet,dũmodo constet de corpore,scriptũ ñ vitiari.Ad-
de,ꝙ hanc doctrinam Spe.tenet excellẽs vir Bartholom. Cep.in
quodã suo consilio incipiente,quærit.in prin,2.volu.vel in fine
primi:paruũ enim cõsilium est, sed ad materiã remissionum ple-
num.ibi enim ponit exemplum,si detur iudex aliqs, q dicat in re
scripto canonicus Patauinus, cum reuera sit Vincentinus, vel ↄ.

sua diœcesis, vel prouincia, sed alia? Respondeo, dicit Vincen. nō
a esse per tales literas trahendum. extr. de rescript. significante[a]. cū huiusmodi rescripta nō sunt protrahenda. extr. de offic. del. cùm olim. & c. P. & G. sed Inn. I I I I. contrà, arg. Insti. de legatis, §. si qs
11 in nominis C. de testa. si in nomine. † ¶ Item quæritur, quæ dicantur maiora vel grauiora negotia? Respon. maiora, quę de maioribus. summis: grauiora, qa de fama, 6. q. j. ex merito. & c. deteriores. Item quia de beneficio, extr. de procur. querelam. Item quia de spiritualib. vel de libertate, vel de crimine, extr. de transac. ca. pen. vel etiam propter scandalum, quod inde contingere: posset tamen de maiori summa, quam sit in rescripto expressa, bene potest agi per clausulam generalem, nisi multum excederet: quia modicū incrementum non debet mouere iudicem. C. de allu. l. penult. & fin. expressa tamen pecunia non potest de castro agi[b].
b ¶ Item opponitur, quòd est obtentum super rebus ad seculare forum spectantibus. extr. de foro compet. licet. & c. ex tenore. & c. ex trāsmissa. & c. ex parte reginæ. quod dic, vt s. ti. prox. ver. 30. Item quòd negotio legitime finito est obtentum. extr. de re. spo. audita. Item quòd in eo decimæ laico confirmantur, vnde non valet. 6. q. 3. §. potest. ver. quas actiones. & ver. sic & prædicta. Itē quòd facit tantùm de proprietate mentionem: vnde non valet
c super possessorio, vel econtrà. extr. de sequestra. pos. c. 1.[c] C. si à n comp. iu. l. j. & l. si de proprietate. ff. de acquiren. possess. l. naturali
d ter. extr. de iudic. c. fin. vbi de hoc[d]. Et hoc intellige, cùm actor & reus non sunt eiusdem fori, sed diuersorum: vt ibi nota. simpliciter tamen committendo, vtrunque intelligitur esse commissum extr. de sequestra. pos. cap. 1. Item quòd ad diuersos iudices super diuersis personalibus actionibus est obtentum. extr. de rescript.
e c. fi. & c. dispendia. & hoc verum est, secundum Vincen.[e] siue sint delegati à papa, siue etiam ab ordinariis, siue sint legati in ordinariis secus, qui quasi semper ɔsueuerunt in certo loco causas audire, nisi fortè contingeret reum multùm vexari: quo casu si appelletur, papa dicit simpliciter, quòd coram diuersis ordinariis, vel coram vno delegato, & corā ordinario potest trahi quis: & hoc fortè verum est, cùm primò traxit super vna personali coram delegato: quia poterit trahere super alia coram ordinario, ne sibi sua iurisdictio subtrahi videatur. secus fortè econuersò: vt si primò traxit coram ordinario, & postmodum impetrer ad alium super alia personali, debeat carere commodo literarum: vt in præ. c. potuit enim coram ordinario de omnib. agere, vel rescripto supersedere, ff. si fami. fur. fe. di. l. j. §. fi. super realibus verò bene po-
12 test quis coram diuersis trahi. † ¶ Quid si super diuersis personalibus impetro ad diuersos iudices, sed non conuenio reum, nisi coram vno, nunquid causa illa finita potero eum coram alio per alias literas conuenire? Respon. sic: quia solùm illius in commoditas attenditur, vt eodem tempore coram diuersis non fatiget, ar. ff. de arbi. si cùm dies. si arbiter. sed diuersis temporibus coram
13 diuersis trahere, non est vexare. † ¶ Quid si promisisti mihi decē dare Narbon. & alia x. Parisiis, & in quolibet loco impetro cōtra te iudicem, nunquid te potero coram vtroque eodem tempore conuenire? Respondeo, non: quia commodius vtraque quæstio coram vno trahitur: sed habebit locum tunc arbitraria vtilitas loci, & commoditas attenditur, ff. de eo, quod cer. lo. l. 2. extr. de offic. deleg. P. & G. ¶ Quid si tractus super diuersis, vult probare, ꝙ commodiùs tractarentur coram pluribus, quàm coram vno: tamen non habet locum quæstio commoditatis, quæ fortè difficilior & prolixior esset, quàm quæstio principalis. præsumit enim ius, quòd commodiùs sub vno tractentur, licet quādoque aliud euenire possit. ff. de legibus. nam ad ea. in auth. de consulibus. &
14 facit ff. de postul. l. j. §. sexum. † ¶ Sed nunquid ꝑossum simul te
f conuenire coram iudice, quem impetraui contra te: & reconuenire coram alio, quem contra me impetrasti, & coram quo me traxisti? Respon dicit Vincen. quòd si ego te prius conueni, imputa tibi, si postea me non conuenis. nam te potero reconuenire, ff. de iur. om. iud. l. 3. §. si mutuę. 3. q. viij. cuius. nec traho te, sed tu me, qꝛ per meum rescriptum me reconuenire potuisti: secus, si ipse me primò conuenit. Hodie autem reus, durante eodem iudicio, non potest actorem ɔuenire, literas impetrando, vel etiā re-
15 conuenire, nisi apud iudicē: vt prę. c. dispendia. §. reus. † ¶ Quid si is, qui super pluribus personalibus actionibus impetrauit diuer-
g sos iudices[g], facit, quòd omnes vni subdelegant: nunquid habet locum exceptio? Videtur, quòd non: quia iam non trahit coram diuersis. Dic, quòd aut super eadem re quis impetrat diuersos iudices: & tunc non valet nec impetratio, nec subdelegatio vni facta: vt extr. de rescri. ex tenore. Aut super diuersis rebus, vel actionibus: & tunc aut omnes subdelegant vni aliquid de iurisdictiōe sibi retinendo, quo casu non valet: quia tunc ad eosdem appellaret, & sic saltem in causa appellationis coram diuersis reus vexaretur, extr. de off. dele. super quæstionum. §. porrò. Aut subdelegant vni simpliciter, seu nihil iurisdictionis sibi retinendo. Quo casu tenet, quòd agitur, ex quo priusquam fuerit oppositum, cōmissiones huiusmodi factæ erant: vt s. de recus. §. effectus. ver. sed
h quid si is iudex. hoc probatur in præ. §. porrò[h]. Et est ratio: quia tales literæ apostolicæ non sunt nullæ, sed exceptionis ope
i sunt annullandæ[i]. ¶ Item excipitur, quòd ad quosdam iudices impetrat super petitorio, & ad alios super possessorio. non ēnim valent tales literæ, argument. extra. de rescript. ex tenore. & probatur & no. secundum Papam, extr. de cau. pos. & proprie. c. j. ¶ Item quòd diuidit causæ continentiam, ext. de sequestra. pos. c. j. C. de iudi. nulli. ¶ Item quòd est contra ius diuinum, xxv. q. 1. contra statuta. extr. de consuetu. c. fin. vel ius positiuum, xxv. q. 2. rescripta contra ius vel publicū, eadē q. nec damnosa. C. de sacrosanctis ecclesiis, iubemus nullam. in fine. C. de incest. nuptiis. l. finali. Vel priuatum, sed enormem inducit læsionem, C. si contra ius, vel vtil. publi. quoties. & l. rescriptis. quæ est xxv. q. 2. extr. de
k decimis, suggestum. de rescrip. c. 2.[k] Præmissa vera sunt, nisi dicatur in eis, non obstante tali lege, vel canone, ff. de legatis 3. si qs. in principio. & C. de testa. auth. hoc inter libertos. C. de inofficio. testa. si quando. in principio. ff. ne quid in loco pub. l. 3. §. si quis à principe. extr. de rescrip. nonnulli. extrà de cogna. spiritu. c. 1. extrà de offi. delega. super quæstionum. §. intentionis. xxv. dist. acu-
16 ti[9]. & c. seq. † ¶ Sed si dicat, nō obstāte aliqua lege, nō valebit, qa
l nulla ē specificata, ar. ff. si qs cau. sed & si qs. §. qsitū. ext. d off. dele-
m gati, ex parte[l] ¶ Itē excipit, ꝙ ē ad futuras ɔtrouersias obtētum[m]. extrà

ADDITIONES.

a Significante. ¶ Tene qđ ibi scripsi in principio ver. propter decr. statutū. de rescrip. lib. 6. teneo dictū Vinc. in suo tempore non tenendū, quòd nō ponderabat diœcesis rei, quæ hodie pōderatur: sed hoc dico, qñ expressa vera diœcesi nō trāsissent literę. ibi vid.
b Agi. ¶ Secundum Inn. vt scripsi in c. sedes. super gl. sed quas.
c C. j. ¶ & vide quod ibi no. in 3. gl. & quod super ea dixi.
d Hoc. ¶ Et in gl. 2. & clausulā sequētē, quā ibi nota. apertè posuit Ber. auctor posuit inepti⁹. Præmiserat enim ibi Ber. ꝙ continētia causæ diuidi non debebat, & ꝙ cognoscēdo de possessione, debebat cognoscere de ꝓprietate: & hoc dictū respicit ei⁹ determinatio, hoc intellige, &c. ꝓpter interpositionē tamē aliqualis fuit ineptitudo: quia non adaptat delegato, cui vtraq; est commissa: nec ordinario, nisi prima lite finita, vt ibi. Sed hîc dicitur, ꝙ si rescriptū committit proprietatem tantùm, non valet super possessoria: vt econtra, si possessorium tantùm, non valet super petitorio. Huic dicto nō adaptatur hæc determinatio: ꝓcedit ēm dictū, siue sint eiusdem fori, siue diuersi. Item quod dicitur de diuersitate fori, ꝓpriè locum habet, quando diuisim vtriq; parti competit alterū: vt in præ. dec. vl. Quando enim vni tantùm competit, vtrunque non est eiusdem diuersitate fori. Nec defendas auctorē, quòd intellexit simpliciter rescriptum nō valere, eo quòd ɔtinentiā causæ diuidit, p. l. nulli. C. de iud. vt ĵ. ver. itē qđ diuidit. Huic triplex respō. primò, quia verba ei⁹ hoc nō sonāt, nec mens: cum illū casum ibi ponant. Secundò, quia nec ibi ꝓcederet determinatio de diuersitate fori. Tertiò, quia lex illa, nulli, loquitur, quādo impetrantur ad diuersos diuersa rescripta, vnum sup possessorio, alterum super petitorio. Indubitatum est autē, quòd super altero tantùm cuiq; impetrare licet, ext. de rest. spol. per totum. Adde, an ɔmissa causa possessorij, possit cognoscere de petitorio: Pau. de Ca. cons. lxxij.
e Secundum Vin. ¶ in decr. vlt. e. ti. vnde sumpta fuit additio.
f Nunquid. ¶ Hoc repetitur ĵ. de reconuen. §. pe. ver. pen.
g Iudices. ¶ Intellige per diuersa rescripta.
h §. porrò. ¶ Facit ad hoc de off. del. iudex. lib. 6.
i Annullādę. ¶ Tu dic ɔ, cū dec. dispēdia. dicat ꝓcessū non tenere. Cū aūt subdelegatio sit de ꝓcessu, de hoc de off. del. c. pe. lib. 6. in 3. gl. & facit s. e. ti. in princ. ver. sed obiicitur. Patet, ꝙ si subdelegatio non tenuit, ergo nec processus habitus per illam.
k C. 2. ¶ Hos quatuor casus posuit Host. pro x. xj. xij. & xiij. pro quorum intellectu remittit ad §. quas vires. eo. ti.
l Ex parte. ¶ Vide remissionem, quam dabo ĵ. de instr. edi. §. nunc autem. ver. & scias.
m Obtentum. ¶ Cautius loquitur Host. ver. xvij. dicendo cum textu: deceet hoc allegare, excipi, quod ad futuras cōtrouersias trahitur. Hoc enim intendit decretalis illa, quòd habens rescriptum cum clausulis generalibus in personis & rebus, trahebat aliquem non nominatum in rescripto sup cōtrouersia orta post impetrationem, procedit ēt, cùm solùm in rebus erat clausula, & ipsum nominatū trahebat super tali controuersia. Si enim obtentū fuisset super futuris, suspectum esset: quia hoc nō habet styl⁹, extr. de sent. excom. c. ad hæc. si tamen appareret de veritate rescripti, & certa scientia Papæ, parendū esset: facit de restit. spoliato. aud. ta. in prin. & quod ibi scripsi post Inn. nam conseruatores, qui legati

sunt

extra de rescript. c. fina. ¶Item quòd impetrator, quod erat noto rium, asseruit occultum: & impetrauit, quòd absolueretur præsti ta cautione, extr. de app. consuluit. j. & de verb. significa. ex parte, §. fin. ¶Item quòd non est prosecutus appellationem intra tempora debita, extra de appel. personas. c. cùm sit Romana. ¶Et generaliter excipitur contra rescriptum, quòd is, à quo obtentū est re integra obiit: extr. de off. deleg. licet. & c. gratum, & c. relatum,
a ff. de iur. om. iud. & quia. ff. de iud. mortuo[a]. vel is, contra quē impetratum est: vt s. §. ratione etiam eius, contra quem, &c. vel etiā impetrans, s. §. ratione etiā impetrantis. ¶Item quòd sublatum est. nam alter delegatus vel etiā ordinarius prius citauit extrà. de app. vt debitus. extr. de fo. compe. c. pe. ¶Item quòd generali de-
b rogatum est per speciale, ext. de rescri. c. j. & c. pastoralis[b]. ¶Item quòd impetrans præuentus est coram ordinario: dixi s. ti. proxi. §. fin. ver. si autem iudex sit. ¶Item quòd duo rescripta sibi inuicē contraria sunt impetrata, extr. de fide instr. impetrari. extr. de off. dele. c. ij. ¶Item quòd idem contra eundem super eodem diuersos iudices impetrauit: extr. de rescrip. ex tenore. ¶Item quòd est ibi aliquod verbum ambiguum, vnde non est per illud procedendum, donec per delegantem fuerit expeditum, extr. de resc. cùm
c contingat. de iudi. cùm venissent. de præben. licet[c]. ¶Item quòd non extenditur ad dignitatem seu rectoriam, cùm scribitur pro simplici beneficio, extr. de præb. c. fi. ¶Item quòd non potest fieri, quod præcipitur. extr. de rescr. si quando. ¶Item quòd secundum rescriptum est impetratū, ex quo sciuit quis primum contra
d se fuisse impetratum, secundum do. meum[d], extr. de off. del. cum causa. de app. suggestum. ¶Item quòd imminet scandalum, si impetrans beneficium obtineret, extr. de præben. cùm teneamur, &
e rescrip. nihil[e]. ¶Item non valet rescriptum, quòd præcipit aliqd fieri parte absente non per ɔtumaciam, C. vnde vi. meminerit. C. si per vim, vel alio modo pos. tur. fur. l. fi. ar. extr. de ma. & obe. inter quatuor. de causa pos. & ꝓprie. c. 1. ¶Item nota, quòd p clausulam, quidam alij, non possunt, nisi quatuor, in iudicium trahi:
f quorum nomina in primo citatorio, & etiam in quolibet[f], sunt
17 exprimenda: vt j. ti. proxim. §. 1. ver. item quòd per clausulam. † ¶Item nota, quòd si literæ sint generaliter cōtra clericum & laicum, & generaliter contra quosdam alios impetratæ, per eas nō potest monachus conueniri, C. de epis. & cle. l. generaliter. j. prin.
g vbi habetur, quòd monachus non est clericus[g]: licet illud qdam
h [h]intelligant de conuersis. Ad idem xvj. q. 1. legi. prope fi.[i] ¶Item
i quòd non extenditur ad pensionem, nisi expressam de pensione
k faciat mentionem: vt extr. de rescrip. in decr. Alex. 4. licet[k]. ¶Itē
l quòd ad rescripti interpretationem[l] non sunt vocati, qui sunt per illud vocandi, C. vt actio. ab hæred. l. 1. in auth. ibi posita, ff. de adoptio. nam ita. Item ꝙ obtentum est ab Imperatore nondū coronato, vel infulato: vt C. de quadri. præs. l. fi. in fine, in auth. de con
m sulibus, in fi. ff. de re mili. ex eo[m]. C. lib. xij. de decur. l. fi. quia non dicitur Imperator, nisi demum corona suscepta: vt ff. de testa. mi
n li. l. penul.[n] & ar. extr. de vsu pal. nisi. & de postu. prælat. bonæ. ij. in fi. Et dies coronationis, dicitur ortus Imperij: vt C. de fer. l. fina.
18 †Et sunt hic ar. ꝙ donatio de ciuitate Bon. & suo districtu & de tota Romaniola facta ecclesiæ Romanæ per dominum Rodulphum regem Alemaniæ, nōdum coronatum in Imperatorem, si teneat: & ar. extr. de elect. c. venerabilem. & c. nosti. & c. nisi. in fi. cum suis similibus Ar. tamen, quòd valeat rescriptum & prædicta donatio, ff. de of. ꝓcon. obseruare. in fi. Imperator enim ex so-
o la Principum electione[o] etiam ante confirmationem aliquam verus est Imperator: & consequitur ius administrandi: vt probatur & no. xciij. di. legimus, vers. quo exercitus. in auth. ɔstitutio, ꝙ de di. sicut & papa ex sola electione ɔsequitur plenam potestatē regendi, & temporalia administrandi: & cùm nō hēat superiorē, cū eligitur, confirmatur: vt lxxxix. di. si quis pecunia. in fi. xxiij. di. nomine. ver. planè postquam. Spiritualia verò non, secundum Bal. nisi postquam ordines & insignia recepit; quod fit specialiter in coronatione: & hæc potest esse causa, quare Papa ante coronatione tantùm media bulla vtitur: videlicet cum capitibus apostolorum dūtaxat, sine nomine proprio, licet statim post electionem
p & immutationem nomen suum designet[p]: licet aliud in metropolitano sit, vt extr. de vsu pal. c. nisi. extr. de postu. præl. bonæ. 2. in fi. De facto tamen plura ad spiritualem iurisdictionem spectantia ante coronationē exercet. Item prædictus in Imperatorē electus, nō propriè donauit, sed dictam prouinciam ad ipsam ecclesiam ab antiquo tempore pertinere declarauit: sicut aliàs manumissio est datio libertatis: vt Insti. de manu & xii. q. ij. cùm redemptor. Item verus dominus, ad quem res sua ab alio possessa reuertitur, etiam post tempora longiora retentionis, debet commodum obtinere: vt extr. de or. cog. c. 2. cum suis concord. & xvj. q. 3. §. potest. ver. si autē res. Ad hoc facit in auth. de nō al. aut per. §. si minus. Certum est enim, ad ecclesiam eam ab antiquo pertinuisse, tam ex concessione Pipini patris Caroli Magni, quàm sequentium Imperatorum: sed fuerat de facto per tyrannos Principes
19 occupata. † ¶Quare dignum est, vt dum vsurpāt quod suū non est, perdāt etiam quod suum est vt xxv. q. 2. sic decet. xxij. q. ij. §. itē præcepit. C. finium regun. si constiterit. & nos in singulis ciuitatibus & locis à syndicis in parlamētis, & etiam ab omnibus singularib. personis à 14. annis s. & à communitatibus & Baronibus ipsius prouinciæ nomine ecclesiæ Romanæ recipimus recognitionem, ꝙ ipsæ ciuitates, & loca eorum, & territoria, & districtus pleno iure in temporalibus ad Romanam ecclesiam pertinent in solidū, & pleni dnij, ditionis, iurisdictiōis, ptātis & pricipat⁹ ipsi⁹ ecclæ substitutū, iurauerūt et ecclā Romanā, & oēs Romanos pōtifices

ADDITIONES.

sunt, de off. del. c. j. & vlt. lib. 6. dantur ad futura, vt ibi patet. Verū est, ꝙ per formā priuilegiorum solent talia concedi: & plus reis, quàm actoribus: vt patet, & not. & scripsi de priuil. c. 1. libr. 6. §. ad ipsum. Si ergo alicui mercatori daretur delegatus per papam, vt omnes debitores suos coram illo conuenire posset, hoc solū intelligeretur de obligatis ante datā, ꝑ p. decr. si. non obstāte illa generalitate, sufficiat: de proc. qui ad agendū. in prin. li. 6. fortius. vbi nō est generalitas: vt j. versi. si. Si autē Papa exprimeret, ꝙ omnes debitores præsentes & futuros, &c. istud esset modò obtentum ad futuros, & non caderet in exemplum præ. decr. si. ver. aut literas. quia nō violantur verba rescripti, & trahere, sonat actum coactum. ij. Machab. vj. de Eleazaro, cū trahitur ad supplicium. Actu. xiiij. Paulum traxerat extr. ciuitatem. de sententia excom. cū pro causa. ibi, traxit verberando per claustrum. qui si sint le. lator traxit in causa. & c. per venerabilem. ver. videbatur.

a Mortuo. ¶Remittit Host. ver. xxix. ad summam. de offi. dele. §. & qualiter finiatur. vbi ponit alias exceptiones.

b Pastoralis. ¶Dictum fuerat in §. ratione formæ. & est primus post obseruantias.

c Licet. ¶Ibi Papa declarauit verbū Integrè, quod in suo rescripto posuerat: & hoc 25. Ho. de quo remittit ad §. & de interpretatione. eo. ti. vbi materiā diuersarū interpretationum, not. de postu. præ. c. j. pleniùs prosequitur.

d Secundū do. meū. ¶vbi s. sub ver. xcj. qui ibi dicit, quòd aliqui talem fraudem fouentes, tenent contrarium.

e Nihil. ¶Iste fuit centesimussecūdus & vltimus obiectus Host. vbi s. Adde, quòd rescriptum est nullum, cùm in eo dicitur, quòd nō cognoscatur de causa: vt per Bal. conf. cxvii. iij. lib.

f In quolibet. ¶No. vt in remissionib. dicitur.

g Cleric⁹. ¶Sup. nec laicus. secundū thema. Oportet. n. sic suppleri.

h Quidam. ¶S. Nepos de Mōtealb. vbi s. nec inueni hunc versiculum in hoc tractatu positum ab alio, quā ab ipso. alleg. de confir. vtil. vel inutil. porrecta. in fi. Puto, ꝙ ad hoc quòd de religione sit facienda mentio.

i Prope fi. ¶Vide quod dixi s. §. ratione formæ. ver. item cùm dicitur, quòd priorissa.

k Licet. Vnde sumpta fuit decr. quamuis j. de præb. lib. 6. 1. resp.

l Interpretationē. ¶Iste casus & sequēs fuerunt Alber. Gal. quem habeo duplicatum. In vno. n. habeo interpretationē: in alio impetratione, & hoc plus ad propositū, & ɔuenit l. nā ita. sed l. 1. j. statī alle. cū sua auth. est erratū: quia non est ad propositū lex, & nullā auth. habet. Ex vicinitate igitur fuit error. Simile qđ dixi s. de act. vel pe. §. pe. ver. sed nunquid scholaris. Nā lex s. de act. & ob. hīc ɔtinuatur illi ti. & habet auth. sed hodie faciūt ad ꝓpositū. Item literæ primæ conuenit, quod sequitur, per illud vocandi: sed Alb. ponit, non sunt vocati, qui læduntur, ex ti. rescr.

m Ex eo. ¶Alber. Gal. q dedit causam huic tractatui, nō plus ponit, nisi quòd alleg. in contrarium l. obseruare. de qua j.

n L. pe. ¶Corrige, ante pe. & est lex, ex eo. superius alle. & pen. faceret ad contrarium.

o Electione. ¶Quā faciunt vt singuli, nō vt collegiū, secundū Ho. vt scripsi in c. venerabilē. §. quod aūt super. ver. vt noluerint. Hoc improbat Vpold⁹ per me iā dudū doctoratus, in suo tractatu de iuribus regni & Imperij Romanorū, c. 6, & ibi in c. 7. tractat materiam huius ver. Illud aūt improbat illa potissima ratiōe: q a ht, qb. hi principes successerunt, eligebant vt collegium, & vniuersitas, consistens s. ex principib. & vniuerso populo subiecto Romano Imperio: vt eligebat exercitus, illā vniuersitatē repræsentās, vt sequitur. Et vide concordantias de re iud. ad apostolicæ. li. 6. in gl. pe. ergo iure collegiato vtuntur vt illi. cū numerus minor septenario teneat collegiū, de ele. c. j. Pro eo facit regula, is q in ius. de reg. iur. li. 6. Dicit ēt per eos sic seruari, q a primò conueniunt more collegiorum in villa Reyse, Treuerensis diœcesis, ad statuēdū diē electionis cōmuniter faciēdæ per ipsos in oppido Francfort, ɔcludens per prædicta valere electionem factam à maiori parte talis collegij: cū id fit in collegiis regulare. & adde, qđ statim dicā.

p Designet. ¶Vide quod no. super data sexti li. in gl. scire debes.

tifices veros dominos recognoscere, & in perpetuum habere &
tenere: recipimus etiam sacramentum fidelitatis sub forma, quæ
ponitur j. de feudis, §. quoniam. ver. sed & quando. Quosdam au
tem vidi dicentes, ꝙ Imperator ante coronationem potest dare
priuilegia absq; imperij læsione: putà, vt quis possit emancipare
tutores & curatores dare, tabelliones creare: ea quæ sunt volun-
tariæ, non contentiosæ iurisdictionis, exercere, ar. ff. de off. pro-
a con. l. 2.[a] † ¶ In summa nota, quòd tria circa rescriptum conside
rantur, s. damnum, vtilitas, & facultas. Damnum, putà si erat excō
municatus impetrator, cùm ipsum impetrauit, & tunc non valet
vt s. §. ratione etiam impetra. ver. item excipitur, quòd impetrās.
Vtilitas, vt si tempore excommunicationis non erat excommu-
nicatus: sed pòst, cùm in iudicio excommunicatur. & tunc dor-
mit rescriptū, donec absoluatur, extr. de off. dele. prudentiam. §.
sexta. Facultas, vt si papa scribit, quòd mihi prouideatur. tunc enī
si quod beneficium vacat, debet mihi de illo prouideri: & temp'
præsentationis consideratur, extr. de præben dilectus filius G. ar.
contrà, quòd tunc tempus datæ respiciatur, extr. de rescr. eam te.
Sed ideo illud est, quia & tempore datę, & tempore præsentatio
b nis illi, qui Iudæus fuerat, poterat ꝓuideri, sm G. N.[b] Tu distīgue
& veri' nā qnq; ꝯsideraẗ actio, q̄ oritur ex rescripto: & tūc data
atten

ADDITIONES.

a L. ij. ¶ Vide qd̄ no. in cle. de iureiu. Roman. ad fi. in gl. Romanos.
vbi etiam indūcitur quæstio Ia. de Are. quā ad literā posuit Cyn.
C. de quadri. præ. l. bñ à Zenone. & est qō, an Imperator ante co-
ronationē legitimare possit, & priuilegia cōcedere? & quia in vo
lumine sic habetur de vtroq; iure solenniter disputata, solā solu
tionē hîc ponā, q̄ ad literā talis est: Cum princeps vice populi eli
gat ab his, ad quos spectat electio de iure: vt in d. c. venerabilē. de
ele. & c. ad apostolicæ. de re iud. li. 6. eiusdem est potestatis & vi-
goris electio ab eis facta de Principe, cui' erat olim electio facta
à populo, C. de adoptio. l. secunda. argu. ff. si quis cautio. l. si eum.
§. qui iniuriarum. cum similibus. Sed electo à populo p legem re
giā, omne ius, omnisq; potestas cōpetit: meritò ēt ꝯpetit electo
à principibus, ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde. & p Cynū de ve. iur. enu.
l. j. ver. cū enim. Et sic eadem iurisdictiōe fungatur, qua Iustinian'
eius lege ideo non tenetur: vt C. de leg. digna vox. & sic patet, ꝙ
potestatē habet legitimādi & priuilegia cōcedēdi, cū iurisdōnem
& potestatem imperialem obtineat. Subdebat autem ipse Iacob.
quęstione: An talis legitimatus excludat fideicōmissariā substitu
tionē: & de hac dicā j. de suc. ab inte. super vers. sed ex facto quæ-
ritur. in vers. item scire debes. Ad pricipale dictū. Iac. vide qd̄ scri-
psi de verbo. sig. super quibusdam. super verb. reg. & in c. venera-
bilem. super verbo, iusto. vbi posui dictum Hosti. de principibus
Alemaniæ pronunciantibus & tenentibus concorditer, ꝙ in Im-
peratorē electus habebat omnem imperialem potestatem. quod
etiā no. in præ. gl. Romanos. vbi etiam subditur de elec. in discor-
dia: vbi vide. & addo ad id, quod ibi de registris posui, illud æquè
posse ꝓcedere, qñ discordia habet probabile dubiū facti: videli-
cet quia vterq; cōtendit se habere maiorem partē: vt si duo sunt
quorū quilibet se dicit electorē, s. Comitē, Marchionem, vł Du-
cem. Nostris etiam temporibus vidimus duos simul reges in Bo
emia. Vbi verò non esset de maiori parte dubium, iniqua esset ꝯ-
suetudo, quæ daret ius administrādi electo à parte minori, quem
constat ius nō habere in tali electione principum: sine aliis iuris
rimulis stetur numero: sicut & hodie in certis casib. sufficiat, cle.
de ele. quod circa. Sic & verè dicēdus est abusus qd̄ principes ser-
uant, ꝙ illo qui vicit in cāpo, sit potior. in quo, vt dicitur, xl. die-
bus vnus alterū ibidē expectat: absurdissimū em̄ est à fortitudine
sumi iustitiā: quod est delictorū occasio: nec est fortitudo, quæ ñ
est cū iustitia, laudāda: vt in auth. vt oēs obe. iu. proui. in prin. col.
v. & ex hac ꝓueniūt animarū & corporum pericula, extr. de tor-
nea. c. j. Itē verè est abusus & impræscriptibilis: quia per id Deus
tētari videtur, ꝯ Euāgeliū Matt. 4. Lucæ 4. & extr. de pur. vul. c. fi.
& p totū, 2. q. v. monomachiā. & sm hāc in electiōibus, vł ipsarū
ꝯfirmatiōibus, esset locus fortunæ vel sorti. quod Hiero. detesta
tur xxv. q. 2. nō excēpto. & c. ñ statim. Ad idē ext. de sort. c. fi. Itē lex
dicit, Cruēta spectacula ī otio ciuili, & domestica qete, nō placēt
q̄pp gladiatores eē ꝓhibemus, C. de gladia. l. j. li. xj. ¶ Redeūdo ad
primū dictū, mihi ꝯstat, iā dudū duobus electis ad īperiū, īpetra-
tū fuisse tpe Cle. V. à quodā magno p̄lato in eccła Dei, priuilegiū
sup quodā pedagio eiusdē formę: & voluit ipse examinare duo, ā
alterū solū valeret, vel an saltē vtrūq;. & ꝙ valeret alterū, ex quo
administrabat vterq; ducebat C. de sē. pas. & re. l. fi. & qd̄ ibi no. vt
s. ñ attēto fine, saltē medio tpe valeat alterū. ad idē ff. de leg. ij. pe
to. §. p̄diū q. & à qui. manu ... li. l. competit. & l. j. C. de te. & l. Bar
barius. ff. de off. p̄to. Itē propter dubium cōstat licere, quod aliūs
nō liceret. Cōcor. q̄re de sepul. sacris, l gl. pe. audita p suffragium.
ff. de vsu. l. vsufractuarius. §. 1. & de rei vē. idē Pōponius scribit. in
prin. & l. si frumētū. & quod ibi no. & Insti. de rerum di. §. quòd si
frumentū. Sic & in dubio nominis, ff. vt le. & fidei. no. ca. l. si duo
eiusdē nominis. & l. sed & ipsi. de præ. stip. l. Paulus. §. j. ad idem ff.
de bo. pos. sm ta. l. qui ex liberis. & de vulga. & pup. sub. l. quo duo
b. in prin. vbi substitutus ex duobus impuberibus vltimo morien
te, si simul moriantur, vtriq; succedit propter dubiū. In ꝯrium fa-
cit ambiguum iuris & facti, ff. de te. tu. l. duo sunt Titij. & de hær.
institu. in tempus. §. quod. item concursu alter alterum impedit,
ff. de vsuf. quot. ij. respon. Itē dubio status, ff. de test. & sta. & de le.
3. l. j. & naturæ repugnantiæ, ff. de re. iu. vbi repugnātia. Item mo-
ta hæreditatis controuersia, impeditur alienatio. ff. de peti. hære.
l. diuus, in prin. & ver. causa autem. & fami. er. alienationes. vel di
catur effectū ꝯcessionis ex euentu pendere, ff. de test. turel. l. iure
nostro. §. fi. ff. de sol. qui res. in prin. j. & ij. re. de rebus du. quidam.
C. de iud. rem non nouā. Nā cùm veritas apparebit, alterum defi
ciet, viij. di. veritatis. ff. de pac. l. si tibi x. §. pe. & effectum intelligas
in obseruantiam & declarationē. Realiter enim ꝯcessio nō pēdet
q̄ statim valuit, vel nō valuit; vbi de potestate cōcedentis q̄ritur.
Faciāt no. Inst. q. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib. in prin. & ff. com
munia præ. l. fi. & vide extr. de fri. & malefi. fraternitatis. in fin. de
eo enim quod in re est certum, quia nobis incertū, dicitur ibi fina
le nostrū iudiciū pendere ex futuro: vt ibi no. in vlt. gl. Nec iuua-
bit administratio re ꝓbati, q priuilegiū ꝯcesserat, ff. de reb. e. q sub
tut. vel cur. l. qui neq;. C. de tut. qui non sat. in l. dubium. & l. fi. in
quibus ca. in inte. rest. nō est ne. l. si tutor. Non enim veri pricipis
& eius q se pro tali gerit, est eadē administratio, ff. de eo, qui pro
tu. & l. ij. de doli exc. l. apud Celsum. §. si quis si tutor. Nec admini
stratio, cui ius resistit. iuuat in hoc casu, C. de nu. actua. &c. l. actua
rios. & quod ibi no. ff. de cond. ind. si vrbana præ. Faciunt, quę scri
psi post Inn. & alios, de elec. nihil est. post gl. & de rest. spo. in lite
ris. in magna gl. De secundo verò dubio, cùm ꝯtulit vterq́ obstat
īpetrāti l. eum, q duobus. ff. de acq. hæ. vbi scriptus hęres in duob.
testamentis eiusdē testatoris, dubitās quod valeat, ex neutro pōt
adire. Itē quicūq̄ sit exitus, si propter dubitationem iuris & facti
ꝯcedere non potuit, & sic fuit nullum, nō ꝯualescet: vt in regula
non firmatur. li. 6. cū concor. & e. ti. quod ab initio. ff. Sed verius
videtur, ꝙ qualiscunq̄ sit exitus quæstiōis, tutus sit priuilegiatus.
ff. de hære. insti. l. si quis ita hæredē scripserit. & de acq. hæ. cū hæ
res. §. fi. de cond. indeb. l. Iulianus. ad Velleia. l. aliqñ. §. fi. Hoc intel
lige altero approbato. Ex illa enim approbatione & declaratiōe
admista consuetudine administratiōis licita, saltē respectu appro
bantis & ius habentis, solidatur ius ab ipso priuilegiato, ff. de rei
vē. si actio. de fun. do. l. pe. ad Treb. l. filiā fratribus. ff. de vsuc. l. cū
vir p̄diū. & de doli exc. apud Celsum. §. si à Titio fundum. admitti
turq; à iure prouisio, qua qs prouidere vult actibus suis in oēm
euentum, de postu. c. vno, li. 6. de vul. & pu. sub. cohæredi. §. cum
filiæ. & de mili. testa. l. 3. in fi. C. de testa. manu. l. si iure. Sed contrà
dicit decr. vt quis duas. de elec. li. 6. & de fi. inst. inter dilectos. ver.
cæterū. Hoc solue, vt ibi no. in 4. gl. ad dec. vt quis. Respondeo, ꝙ
contractus matrimonij spiritualis, vel carnalis, constare non po-
test ex consensibus iteratis. Aut enim primo consensu tenuit: &
sic nil addit iteratio. Aut non tenuit: & tunc potest consistere ex
secundo, & in spirituali ex illo solo petenda erit confirmatio, vt
ibi. facit, quod no. de trāsla. præla. c. fi. in princ. Ex prædictis patet,
ꝙ longè fortius est ius habētis ab vtroq; medio tempore, quàm
habentis ab altero tantùm: quia cùm principaliter hîc queramus
de veris vocibus, cùm vterque maiorem partem illarum se habe
re contendit: in impari numero electorum tempore alter ha
bere partem maiorem, & quicunque sit ille, tutus est priuilegia-
tus habens idem priuilegium ab vtroque: & sic eo vti posse vide
tur, sicut dicitur, quòd natiuitas posthumi, quæ speratur, non dif-
fert aditionem existentis in eodem gradu cum illo: ea saltem par
te, quam in omnem euentum habiturus esset, ff. de acqui. hære. l.
ventre. e. tit. cùm quidam. ff. de iudi. sed si restituatur. §. fi. & si pars
hære. pe. l. antiqui. adducitur. ad fi. C. de pe. hę. l. fi. Bene facit ad ca
sum ff. de vsuf. cuiuscunque. §. si fundus. 2. respond. Quod autem
dixi de euentu extituro in omnem casum, soluit contrà decr. se-
cunda. de test. in inte. in fi. & de le. j. §. si pendbat. & l. bouem. §. vl.
ff. de ædil. edict. In illis enim cessat illa ratio, quia exitus non erat
vniformis, vt s. imò erat difformis, per quem apparere poterat, a-
gentem ius habere, & non habere. Adde, quòd Imperator possit
ante coronationem priuilegia concedere, sequitur Paul. de Cast.
cons. cviij. De q. autem vltimò hîc posita per Io. And. vide Oldr.
consil. 22. incipiente, ad quæstionem. Et quòd dicit de Regibus
Boemiæ, Old. etiam consuluit consilio cxcj. inci. nullo modo vi-
detur.
b Secundum G. Na. ¶ cuius fuit hucusque totus iste ver. in decret.
præ. eam te.

attenditur, vt in c.eam te. Quandoque ex rescripto non oritur actio, sed super ea impetratur: & tunc etiam data similiter attenditur: extr. e.c.si. Quandoque valor rescripti attẽditur: vt j. ver. sed distingue. Quãdoque obligatio, quæ oritur ex mora, vel culpa eius, contra quem impetratur, vt extr. de præben. c. dilectus filius G. & de rescri. capitulum. & tunc rescriptio rescripti attenditur. Quandoque negligentia iudicis, vel impetratoris, ratione pscriptionis contra iurisdictionem currentis: vt quia causa ɔmissa est intra certum tempus decidenda, extr. de app. super eo. ij. & tunc attenditur præsentatio. Quandoque tantũ negligentia impetrantis: vt extr. de rescr. si autem. & c. plerunque. & tunc agẽdi possibilitas spectatur. Quandoque odium impetrantis, extr. de off. del. prudentiã. & de vsur. quia frustra. & tunc tempus agendi. Quandoque attenditur perpetuatio iurisdictionis, vt iam dicam, secun-
a dum Pe. de Sam.[a] Vel distingue, & aliter. nam aut agitur de vigore, id est, an valeat ab initio, vel non: & tunc tempus datæ spectatur, extra de rescript. constitutus. & cap. super litera. & de restitu. in inte. tum ex literis. in fi. & in præ. c. eam te. Aut de iurisdictiõe perpetuanda: & tunc subdistingue. nam aut agitur de perpetuanda iurisdictione iudicis: & tũc tempus citationis spectatur: vt ext. de off. del. gratum, de fo. compet propos uisti. ff. de iudi. si quis postea. & l. vbi. & de iuris. om. iu. cùm quædam puella. Aut de perpetuanda iurisdictione rescribentis: & tunc tempus receptionis: vt cùm quæritur, quando per ipsum iurisdictio detur: vt in præ. c. super eo. & 4. qu. v. quisquis. vel si agatur ex eo, quod fit contra rescriptum: vt extr. de præbend. dilectus filius G. Cùm autem quæritur quæ literæ aliis præiudicent, tunc inspicitur præsentationis
2 tempus, vt præ. c. capitulum. & ext. de appella. vt debitus. † ¶ Sed pone, tempore impetrationis credo te mihi obnoxium, cùm nõ sis: sed tempore præsentationis bene es obligatus: numquid iudex impetratus procedet? Respon. non: extr. de rescri. quia nonnulli. Idem est, si rescriptum sit sic obtentum: Conquæritur T. de P. & quibusdam aliis super hac re: quia non prodest rescriptum impe-
b tratũ super futuris actionib. † Idem est in reuocatione dicendũ[b]:
c ext. eo. c. si. dominicalis quæstio est[c].

ADDITIONES.

a Pe. de Sam. ¶ Quod etiam scripsi in præ. decr. dilectus. ij. de præb. super. fi. 2. gl.

b Dicendum. ¶ Sc. quòd reuocatio rescriptorum & iurisdictionis datæ per illam non extendatur ad futura. hoc secundum literalẽ reuocationem. sed in venereali prædicta, à qua sumpsit hæc verba, est litera recõuentione: & secundum illam tenet auctor, ꝙ reus reconuenire non potest actorem, nisi actione, quæ sibi competeret tẽpore rescripti impetrati. quod placuit Damaso q. 12. de rescri. quod placet, vt vniformis sit virtus rescripti in actore & reo, & vt rescriptum tanto minus præiudicet ordinariæ potestati. decre. tamen vltima, & ti. solùm in impetrante loquitur. & vide, qđ de hoc plenè dixi in decr. dispendia, §. reus. ver. obnoxium.

c Est. ¶ Venealis fuit secunda in ordine, & fuit etiam Damasi: & al leg. pro rescripto. C. de iur. & fact. igno. error. extr. de const. c. 2. & ap. super eo. ij. in fi. de exce. c. pe. ff. de rei ven. sin autem. §. j. & materia decr. abbate. de re iud. lib. 6. Sed ad hoc & similia respondetur, hoc speciale in odium rescriptorum, vt dixi in dec. quia non nulli. super gl. sed videtur.

ADDITIONES NOVAE.

§ Quæ differentia sit inter edictum & rescriptum, Bart. in l. postquam. §. imperator. vt leg. no. cã.

§ Nota ꝙ non inspicitur tempus quo supplicatio datur, sed tempus datæ literarum, id est dies in qua supplicatio signatur, quia illud est tempus datæ. ita dicit Bal. in l. j. j. vt lite penden. Et etiam ibi dicit ꝙ supplicatio non suspendit processum, sed rescriptum sic, dummodo producatur ante sententiam. fac. quod no. Inn. in c. audita. de resti. spoli. & c. cum quæstione. e. ti. per Hosti.

§ Quando rescripta sibi inuicẽ derogent no. Host. ext. de resc. c. j.

§ Rescriptum est strictè interpretandum, vt in c. causam. de rescript. & ibi bona gl. & c. j. de off. deleg.

§ Nota ꝙ rescriptũ vires accipit ab intellectu scribentis, no. Inn. in c. cũ ecclesiasticæ. extr. de exc. idẽ de priuilegio, idẽ de bñficio, idẽ de statuto, l. fi. C. de leg. De clausulis & formis quæ ponunt in rescriptis no. d. Bal. in l. de quibus. de legi. Et an clausula referat ad oĩa pcedẽtia: dic ꝙ sic, si ponit respectiuè, tũc refert ad ppriũ antecedẽs, l. fi. §. scio. de leg. 2. si absolutè, tũc aut termini sunt similes, & tũc ad omnia. l. j. de libe. pte. C. aut sunt ɔrij, & tũc aut ratio iuris vel significatio est data, & refertur ad illud, l. Plauti⁹. de auro & ar. leg. aut dubia, & tunc ad proxima. vñ in dubio semp vltima opinio magistrorum videtur approbata, l. si idẽ. §. fi. ff. de iur. om. iudi. Bal. in dicta l. de quibus. Vide gl. in c. statutum. §. j. de reser. li. 6. super vers. in signibus.

§ In auth. hoc inter liberos, C. de test. Bal. distinguit, an in rescripto sufficiant illa verba generalia, non obstante aliqua l. gl. hic dicit ꝙ non. fac. quod no. C. de prec. imp. off. l. rescripta. & l. fin. C. si contra ius vel vti. pub. & gl. in l. i. C. de lib. cau. princeps non videtur velle aliquid iniustum, vt c. j. de consti. lib. 6. & c. ex transmissa. de fo. compe. Aut ergo ista clausula respicit solum ius principis, & sufficiunt verba generalia. si autem vtitur in detrimentum aliorum qui habent ius, requiruntur verbaba specialia. l. j. §. pen. in fi. de actio. emp.

§ An rescripti præsentatio sit de processu. de hoc per Inn. in c. audita. extr. de resti. spoli. & c. ex conquestione. extr. c. per Host. Bal. in l. j. C. vt lite pen.

§ In l. j. de dot. promis. allegat hæc lex ꝙ si rescripta vel priuilegia contineant duo specialia, non valent. ita dicit Bal. ꝙ allegauit Iaco. de bel. in curia regis Roberti.

§ Si opponatur contra rescriptum exceptio vel falsi suggestio, quis debet probare Cynus. Iaco. But. & Bal. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vti. pu. & Io. And. ext. de lit. contest. in c. j. in lib. 6. in nouella. & non sufficit narrare factum, nisi & qualitas narretur gl. in dicta præscriptione, & c. super eo. extr. de cohab. cler. & c. super lite. extr. de rescrip.

§ An gratia facta per papam nondum scripta insolita literarum forma, vel scripta, sed nondum bullata, expiret mortuo papa Io. And. & Archi. in procem. 6. lib.

§ Nota ꝙ vbi rescriptum nil addit iurisdictioni ordinariæ, videt nuda monitio. Bar. in l. sæpe. de off. præsi.

§ In l. humanum. C. de legi. nota ꝙ illud quod plurium auctoritate fit, maiori auctoritate roboratur, l. 2. ff. de repu. & ideo concilia debẽt esse maioris auctoritatis quàm decretales vel epistolæ. vnde dicit Arch. in c. j. de const. lib. 6. ꝙ rescripta contra concilia impetrata non valent, nisi de illis expressam faciãt mentionem, sed contra sigulares epistolas valent ex clausula generali, non obstãte aliqua decretali secundum eum.

§ An rescriptum intelligatur in dubio proprio motu ipsius principis concessum, vel ad petitionem partis, l. j. de peti. bono. sub. p Bar. lib. x. & c. si motu proprio, de præben. lib. 6.

§ Si rescriptum non est præsentatum, an reus possit petere ꝙ præsentetur. Domi. Io. episc. vicen. in c. ex conquestione. de rest. spo. Io. An. & Hosti. ꝙ non. Io. de ligni. & Inn. quòd sic. vt c. vt debit⁹. de app. Et an delegatus habeat iurisdictionem à die datæ rescripti, vel a die receptionis rescripti. fac. c. pastoralis. de rescript. & l. man. C. manda.

§ Nota ꝙ in omnibus contentis in rescripto, vel tacitè, vel exprès sè, vel ratione accessorij, vel connexitatis, ita potest peti procedi per reum, sicut per actorem, ita dicit d. Vinc. in dicto c. ex conquestione. & c. j. de causa possessio. & proprieta.

§ Quid si dicam instrumentum contra me productum fore falsum, & iudex pronuntiat fore verum, cum tamen sit falsum, & propter illum fert sententiam contra me, an valeat sententia. Bar. de hoc in l. j. §. idem Pomp. quod falso tuto. aucto. & l. licet C. de procura. per Cynum.

§ Nota ꝙ nomen integrum & cognomen debet poni in rescriptis, Inn. & Host. in c. cum accessissent. de consti.

§ Nota ꝙ licet in rescriptis deficiat verbum principale non propter hoc vitiatur. Bar. in l. verbum volo. C. de fideicom.

§ Quid si impetraui rescriptum à principe contra reum, reus moritur, volo vti contra hæredem eius, Cynus in l. temporales. C. quando libel. prin. da. dicit ꝙ sic, vbi Spe. de hoc contra. in ti. de iudi. dele. §. restat. vers. quid si in Petro. fac. Bal. in l. j. C. quando lib. prin. da. Inn. in c. significauit. de rescri. Angl. in l. si decesserit. qui satisda. cog.

§ Quid si actor impetrat vt possit conuenire reum sub vno iudice, reus verò impetrat vt non possit conueniri nisi sub tali iudice debet præualere rescriptum rei. notat Gui. de cu. in aut. qua in prouincia. vbi de causa agi opor.

§ Quid si actor impetrat rescriptum, peto ab ipso originale, ipse vult dare copiam ipsius, de hoc Cynu. in authen. si quis in aliquo documento. de edendo, & l. hoc sanctione. C. de diuersis rescrip. in l. idem fiet. de testamen. tu. facit ꝙ si rescriptum dicat ꝙ iudex q in eo rescripto dicitur datus, de hoc possit cognoscere, sicut si dicatur impetratum contra veritatem, vt l. præscriptionis. si ɔtra ius vel vti. pu. fa. quod no. Inn. in c. pastoralis de off. del. Bar. in dicta l. idem fiet.

§ Pone quidam habens plures creditores inter quos erant aliqui in diem, impetrauit rescriptum vt non possit conueniri à suis creditoribus vsque ad triennium: quæritur à quo tempore incipiet triennium, respectu illorum creditorum qui sunt in diem. no. per Cynum & doctores. l. finali. de repu. hære. & do. Nicol. de Neapol. l. cum vulgar. de dote præleg.

§ An possit quis impetrare rescriptum vel priuilegium super aliqua causa Bal. in l. ij. vt lite penden.

An ex rescripto quæratur ius ignoranti, Bal. in l. beneficium. de consti. prin.

Qui impetrat iudices super quadam pecuniæ quantitate ad decem libras, & ad mille agere poterit, secundum stylum qui considerandus est. Hostien. in c. quam graui. de crimi fal. & Archid. & Io. And. in c. cum multis. de rescr. lib. 6.

An rescriptum datum contra non nominatum valeat. de hoc per Io. An. in dicto c. cum in multis. in nouella.

De hoc verbo, inducas, apposito in rescriptis an importet coercitionem & compulsionem, an tantùm persuasionem. no. in c. si pauper clericus. de præben. lib. 6. per Archid. & Io. And. ibidem in nouella plenius.

Quid si contraxi tecum, & promisisti mihi sub pœna, & iurasti non impetrare aliquod rescriptum contra me: postea impetras, an incidas in pœnam, & periurium, & obstet tibi exceptio. Cyn⁹ in l. omnis. C. si contra ius vel vti. pub.

An quando impetratur rescriptum debent citari illi qui ex tali rescripto possunt lædi. Bar. in l. nam ita diuus. de adop. extr. de re iudi. & secundum papam de app. c. cordi. & Inn. c. cum dilecti ex tr. de rescr. & c. si is qui. in fi. de fil. presb.

In l. nepos ex filio. de manu. in gl. ibi, regulariter contra &c. licet ergo manumissio non possit fieri per procuratorem, in legibus in gl. allegatis: potest tamen fieri per filium vel nepotem, vt hic & simi. & sic per hanc l. posset dari consilium citato ad comparẽdum personaliter coram rectore: quòd si timeret ire, mitteret filium vel nepotẽ, & sufficeret. pro hoc fac. l. quotiens. in prĩ. de adm. tu. coniuncta. l. neq; tutores. C. de procuratoribus. l. sciendum. §. legati vicarios. ff. de leg. Oldr.

Quæ tacita vitiant rescriptum & quæ expressa, no. in c. super literis. de rescr.

Nota ꝙ si excommunicatus impetrat rescriptum, non tenet: de quo per Arch. in c. j. de accusa. lib. 6.

Si fiat præsentatio rescripti soli prælato, an afficiat capitulum, de quo per Compostellanum in c. capitulum. de rescr.

Pone ꝙ in rescripto continetur, Talem abbatissam moneas & inducas vt filiam petri recipiat in monialem: qualiter sunt intelligenda verba no. in c. j. extr. de testi.

Nota quòd gratiæ speciales bullantur cum filo de serico, gratiæ communes cum filio de caneua. no. Guilie. in clemen. gratia. de rescrip.

An valeat consuetudo ꝙ canonicus possit testari de certa parte sui redditus: vide in q. dominicalibus lxiiij. q. quæ incipit, consuetudo est.

Quanto tẽpore durent rescripta. Iac. But. in l. falso de diuer. resc.

Nota ꝙ libellus principi datus non facit litis contestationẽ nisi in prętoriis & annalibus actionibus. Iac. But. in l. j. & 2. C. quando. lib. prin. da. litis contest. fa.

Nota ꝙ rescriptum tenet licet non sciatur quis dederit supplicationem seu petitionem de contentis in rescriptis. l. vniuersa. de preci. impe. offe.

An rescriptum principis directum ad iudicem necessitatem importet. Bal. l. j. C. quomodo & quando Iud. & differt iussus à mandato. fac. Bal. in l. humanum. C. de legi.

An quis possit renũciare rescripto à se impetrato, Bal. in l. postquam liti. de pac. Inn. in c. ex conquestione. de resti. spol.

Nota ꝙ lite pendente rescriptum impetratum super lite vel priuilegio non valet, no. in c. causam. extr. de test.

Nota ꝙ mandatum principis est iusta causa timoris ad præsentandum rescriptum & impedimenti, no. xxiij. q. 8. conuenior. & etiam officialis. l. si per impressionem. quod metus causa. & c. quã sit. de elec. lib. 6.

Quis dicatur negligens in præsentando rescriptum. Io. An. in c. cupientes. extr. de electio. Compostel. in c. mandatum. de resc. negligentia autem debet esse notabilis, vt c. tibi qui. in fin. de rescr. lib. vj.

De illa clausula, ꝙ si duo vel tres &c. no. in c. suscitatus. ext. de rescrip.

Si aliquis impetrans tacet se habere beneficiũ etiam minimũ, non valet, vt c. non pt. & c. si metu. de præben. lib. 6. idẽ si tacet se habere bñficiũ sine titulo, vel per violentiam. eod. ti. c. cum qui.

Literę impetratę ꝯ vnũ de vna diœcesi ñ extẽdũt ad aliũ ď alia diœcesi eodem nomine nũcupatum, vt c. significante. de rescri.

De illa clausula vocatis qui fuerint vocandi, no. in ca. exhibita. de iudi.

Quæ differentia sit inter beneficium & rescriptum & priuilegium. no. Cynus in l. beneficium. de constitu. princ.

Nota ꝙ rescripta & literæ papales alicui concessæ de gratia leguntur in audientia publica, antequam transeant, vt c. cum olim de senten. & re iudi.

Quoties rescriptum est nullum, vel literæ, processus factus vigore talium est nullus ipso iure, not. M. gentilis in clem. j. extr. de præben.

An per mortem concedentis rescriptum gratia perimatur, no. Guiliel. in clemen. fin. de rescrip. & Ioan. And. ibidem. Item mortuo eo contra quem fuerit impetratum non extenditur ad successorem, no. in c. significante. de rescrip.

Nota ꝙ literæ commissionis expirant re integra morte mandãtis, c. gratum, de off. deleg. secus in literis ad obtinendum beneficium impetratum, secundum Inn. in c. literis. ext. de rescr. ar. c. ad nostram. lo ij. §. fin. de iureiuran. vbi de hoc. nam in gratiosis tantum acquiritur ex sola impetratione, quantum in cõtentiosis ex citatione. vt dicit Inn. in c. constitutus. extr. de rescri. & c. significauit. eo. tit.

In c. Romana. circa finem, de sent. exc. Inn. dicit ꝙ si literæ impetrantur contra aliquod capitulum & cogatur ad alicuius receptionem: tamen delegatus compellet singulos canonicos ad receptionem ipsius, licet literæ contra capitulum, non contra singulos canonicos sint impetratæ.

Quid importent ista verba, si tibi constiterit, vide in clementina prima. de off. deleg.

Nota dę verbis positis in rescripto, supplentes omnem defectum de plenitudine potestatis. Albri. in l. digna vox. de leg. & clemen. pastoralis. de re iudicata. in Spe. de legato. §. nunc ostendendum. vers. xviij.

An sufficiat clausula generalis posita in rescripto, non obstan. vel posita in priuilegio, Bal. in l. sed & si quis. §. quintũ. si quis cau.

An quæratur ius ex rescripto ante præsentationem, Bal. in l. beneficium de consti. prin.

Nota ꝙ rescriptum principis emanatum contra statutũ vel cõsuetudinem, non valet, nisi fiat mentio de statuto vel consuetudine in rescripto. Bal. in l. omnes. C. si contra ius vel vti. pub. Bar. in consti. ad reprimen.

Si in secũdo rescripto fiat mentio de primo, quid iuris. no. in c. ex tenore. de rescrip. & c. cæterum. & c. cum contingat. eod. titu.

An rescriptum transeat ad hæredem, Albric. in regula iuris, & Ang. in l. qui decesserit. qui satis. cog.

An rescripta in dubio dicantur realia vel personalia. Bal. in l. beneficium. de consti. prin.

Si princeps mandat dicendo, facias prout tibi videtur. quid iuris? Bal. in l. j. C. si propter publicas pensita.

Si in rescripto ꝯtinetur ꝙ potestas se informet de aliquo summariè, an debeat fieri citatio? Inn. in c. exhibita. de iudic. Bald. in l. nam ita. de adop. & c. super eo. de appel. Bald. in l. iudices. C. de iudiciis.

Quando in rescripto continetur ꝙ procedatur inquisita veritate. Albri. in l. j. §. quæstionem. de quæstio. do. Bartho. de Salice. in l. j. C. de custodien. & exhib. re.

Si dominus mandat ꝙ iudicetur inspecta veritate Bal. in tit. de noua. fide for. & l. edicto. de edicto diui Adria. tol. & l. 2. C. de fideicom.

In rescripto potius attenditur conclusio quàm petitio, Inno. in c. super literis. de rescr.

De rescripto in quo ꝯtinetur, si tibi cõstiterit, no. in cle. j. de of. del. Inn. in c. dudum. de præsump. Bal. in l. non dubium. de legib. & l. neque natales. de prob. & l. præscript. C. si contra ius vel vti. pub. & c. dudum. & c. j. de off. del. in clem.

An princeps possit rem priuati auferre, Alb. in l. quotiens. C. de precib. impe. off.

An impetrans rescriptum possit ei renunciare. Bald. in l. postquam liti. C. de pac.

An in rescriptis attendatur tempus datæ, no. in c. si eo tempore. de rescri. lib. 6. & clemen. j. de rescri. no. per Io. An. in data 6. fa. Bal. in l. falsum. C. de furt. not. in l. si quis filio. §. ciuis. ff. de iniusto testa. Bal. in l. j. vt lite pend.

Nota ꝙ si princeps scribit, non obstante tali sententia, & non dicit, nec secutis exinde fiat sic, quid iuris? Bal. in l. fina. C. sententiam rescin. non po. Contra facit l. si conuenerit. §. penul. ff. de pigno. acti.

¶ Bald. de Rescripti præsentatione, receptione, & impugnatione.

An vitiet rescriptum rasura, ver. item excipitur contra. G. q̃dã sunt quæ papa nõ ꝯfirmat ratione formæ. ¶ Rescripti p̃sentatio ẽ de actis: & licet non credatur regulariter nisi ipsi originali, tñ hoc casu bene creditur trãscripto ĩ actis: quia acta vice originalis funguntur. §. vers. sed obiicit. G. qď no. ¶ De satisdatione iniuriæ, cui debet fieri, & de conclusione rescripti in facto vsurarũ, §. ratione formę. no. G. ¶ Qualiter debet esse formatũ sigillũ Papę, & qualiter sigillũ ĩperatoris, §. j. ver. fiet. G. ¶ Decet scribere literas papi. p

literas papl.versus & syllabas.ver.& nota,quòd.secūdum G.¶Si rescriptū,vel procuratorium est falsum:& iudex pronunciat verum,non valet sententia propter defectum fundamenti:secus,si pronuncietur super instrumento debiti,C.de fi.inst.l.fi.ver.quid si excipit.& seq.vide s.de syndico,§.sententia.¶Ille,cui sic scribitur:studeas alienata reuocare ,debet pcedere ordine iudiciario, non per modum inquisitionis.Idem si dicatur,vocatis vocandis veritatem inquiras.Nam non vr̄ propterea inquisitio committi extr.de iud.exhibita.ver.item quod in rescripto apost.& vers.itē quod in rescripto cōtinetur.G.¶Exceptio peremptoria,nō obsicit̄ ĩ rescripto:sed declinatoria iudicij sic.& ē pemptoria,q̄ totū negotiū perimit,& decidit.¶Declinatoria aūt est,de qua si constat,superest nihilominus quęstio principalis,ver.obiicitur.cum seq.G.¶Executor dat⁹ ꝯ religiosos,vt recipiāt aliquē ĩ monasteriū,habet coercitionē,§.ratione formæ. ver.item Papa. ¶Si literæ emanauerunt sine cōtradictione,præsumitur ꝙ impetransha buerit mandatū,§.ratione aūt impetrantis.ver.sed cui incūbit.& e.§.ponit,qui dicātur ꝯsanguinei & affines:vide ff.de iureiu.l.lex Cornelia.¶Tēpus in literis ꝯmissum,ꝯputatur à die præsentationis rescripti,de ap.sup eo.ver.itē nunqd hîc de anno.G.¶Tacēdi fraus obest in beneficiis cū cura,vel sine,ver.sed quid eꝯ.¶An d̄ tur ꝯseruator nō petenti,§.ratione formæ.ver.sed pone ꝙ cōsuetudo.G.¶Cōsensus procuratoris in iudicē,nō tollit exceptionē obreptionis,sed suspicionis,§.ratione quoq; defect⁹.in fi. G.¶Si indubitanter constat de persona,non est necessaria demōstratio loci,§.ratione formæ.ver.quid si indubitāter.G.sicut de gallo p̄sso no.C.qui test.fa.pos.l.hac consultissima.in gl.ordinaria.¶An donatio facta ecclæ p Regem Romanorū ante coronationē, valuerit,§.ratione autem causæ.ver.item quod obtentum.tenet,ꝙ non fuit propriè donatio,sed recognitio donationū aliàs factarum ecclesiæ:vide in Spec.de instr.edi §.nūc aūt.ver.fi.& dicit,ꝙ ecclesiæ non obstat inuasio tyrannorum,vel violentia aliquorū, quin semper recuperet iura ibidē.¶Item dicit,ꝙImperator ante coronationem potest exercere voluntariam iurisdictionem , & dare priuilegia,quæ nō nocēt Imperio:ibidem.quod no.idē Imperator ante coronationem vtitur media bulla.ibidē:videBar.in extrauaganti,ad reprimendam.& j.de reg.iur.§.Imperator interdum.¶An inspiciatur tempus datæ,vel præsentationis, vel citationis,§.fi.per G.¶Omnis,qui habet practicare & esse in curia,videat Spe.in isto ti.& ab eo attingat & hauriat sapiētiā: aliàs n̄ versetur inter peritos.Bal.¶Tertius,cui⁹ nō interest,nō p̄t opponere ꝯ impetrantem,vel agētem, exceptiones excommunicatiōis §.ratione formę,vēr.sed pone,tu es.G.quia is,contra quem non agitur,non admittitur,ar.C.de compen.l.eius.quod no.

a ¶De Citatione [a]. Rubrica.

SVpra in Tit.de compe.iudi.aditione.§.viso.&seq.ꝑdiximus,quòd is, qui iudicem ordinarium siue delegatū adiit,oblato rescripto,debet ab eo petere, vt alteram partem citet. Inde sumpta occasione aliqua de citationibus supponamus:quæ sunt ordinis iudiciarii fundamentum:vt ext.de prob.quoniam contrà.de ꝯsti.c.ecclesia.& de ma.& obe.inter quatuor.dicentes,quæ possunt contra citationē excipi.Et de interstitiis temporum,inter vnam citationem & aliam De peremptorio mittendo.Qualiter facienda est per viuam vo-
b cem.Et qualiter per literas[b].

ADDITIONES.

a Pulchrè dicit lex Inst.de pœ.te.li.§.omnium.ꝯomniū actionum intuendarū principium ab ea parte edicti ꝯstituitur,quæ est de in ius voc.¶Pile⁹ post principium sui operis posuit rubricam de in ius vo.& charta 3.posuit de citationibus faciēdis per edicta.¶Tācred,posuit rubricam de citationibus,parte 2.Rofr.vbi tractat de edicti prin.& maximè de eo,si quis in ius voc.n̄ ie.¶Vber.de Bo. vbi de citationibus,char.mihi vij.Vber.de Bob.in rub. qbus modis citatio impunè contēnitur.& ti.præc.in fi.Io.de Deo.cauil.l. ij.in septem primis rubricis,ponit materiam istius ti.&seq.quam secundū leges repetit,lib.4.sub rub.de j.decre.in lib.iudi. de hoc ti.j.parte.2.& iij.in prin.¶Aegid.rub.3.cūm v.seq.¶Alber.G.posuit rub.de citationibus.¶Guil.Ang.post prin.de triplicatiōe successiuè ponens illarum formas.¶De Guidone de Suza.j.rubric. prox.dicetur.Itē de hoc in contentione actoris & rei,in prin.& ĩ ordinario minori ponit rubricā de citatiōe:& est quarta.¶Est et sciendum,ꝙ Iac.Bal.in tractatu de j.& ij. decr. præmisit hunc tractatum de citatio.Item sciēdū,ꝙ duo primi ex quatuor non nominatis,de quibus dixi super procemio , qui dixerūt decē tēpora causarū,posuerūt.Primum ante citationem. Secundum p ipsum tempus citationis.In primo notabāt duo.Primū honestatis gratia:vt primò admoneretur reus : & de hoc s. de ꝑparatoriis. post prin.Secundum necessitatis,in ꝑsonis,quæ habent petere veniā de qbus s.de actore,& fatentur,ꝙ istud primum nō ꝑtinet ad instantiam lit.sed quia præparatorium est,& videtur inesse:ideo numeratur.Circa tempus citationis notabant quatuor.Primum,qd̄ pertinet ad iudicem.Secundum ad eundem,qui citari facit. Tertium ad citatum.Quartum ad citationis formam.& hæc sparsim declarantur in processu.

b Per literas.¶Est & alia citatio,quæ fit ipsa re,cùm persona capit, & inuita ducitur ad iudicem.de qua scripsi de fo.compet.Roma. §.contrahentes.lib.6.super verbo, trahere. Continuando quod sequitur,sciendum est,quòd auctor circa hoc primum membrū poterat vti diuisione facta.s.tit.proxi.non dico per §.os.vt ibi ꝑꝑ ipsorum breuitatem:sed per versiculos.vt fecit s. de curatore. §. vt autem & j.ti.j.§.sequitur.sed forsan ꝑꝑ multā mēbrorū ꝯmissionē,omisit.Vt em̄ ex inferiorib⁹ patet,citatio impugnatur. Primò,ratione citātis.Secūdò,ratione citati.Tertiò,ratiōe vtriusq;. Quartò ratione loci in quo.Quintò, ratione loci ad quē.Sextò, ratione vtriusq; loci.Septimò,ratione tēporis quo fit.Octauò,ratione tēporis ad quod.Nonò,ratione tēporis vtriusq;. Decimò ratione formæ:mistura ēt horū posset fieri , quod omittit. Sunt etiā quædā,quæ non impugnant citationem,sed excusant cōtumaciam.Hæc autem largissimè distinguam.& scias,quòd ante additiones hic in prin.post alleg.c.ex parte.continuabatur ver. sed nunquid.j.totum medium fuit additio.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones contra citationem,quæ possunt fieri.*
2 *Partes coram iudice,non econuersò iudicem corā partibus,æquū est cōparere.*
3 *Citatio à quo loco,vel vsque ad quem locum dicatur efficaciam habere,vbi actio est,aut realis,aut personalis.*
4 *Diœcesis cuiusque videtur esse,in qua domicilium habet.*
5 *Exceptio dilatoria,an debeat semper in initio proponi.*
6 *Nomina citandorum non solùm in primo,verum etiam in singulis primis citatoriis sunt exprimenda.*
7 *Citatus an teneatur comparere,si eius nomē in primo citatorio nō exprimatur.*
8 *Clausula illa,quidam alij:in literis legati vel alterius inferioris prælati posita an comprehendat plus quàm quatuor personas.*
9 *Citatio actoris,an præualere debeat citationi rei,vbi ambo adinuicem communitet citantur.*
10 *Literæ simpliciter impetratæ contra P.canonicum,an valeant,cùm multi sic vocentur.*
Citatus ad locum inhonestum,vel minus tutum an teneatur comparere.
Citatus & non comparens,quibus causis legitimè possit excusari.
11 *Spoliat⁹ si citatur,nō tenetur venire vel respōdere,donec fuerit plenè restitut⁹.*
12 *Citatio intra nimis angusta tempora facta,an sit valida.*
13 *Citatus ad diem festiuam,vel solennem,seu feriatam an comparere teneatur.*
14 *Citatio facta in die festo,licet ad diem non feriatam,an valeat.*
Citatio quibus casibus,& causis dicatur inefficax aut inualida.
15 *Citatus indebitè & non comparens,si excommunicatur,an teneat excommunicatio:vel si contra ipsum fiat missio in possessionem,an valeat talis missio.*
16 *Citatus ad locum non insignem & vbi non habetur copia peritorum:an teneatur comparere,non obstante, quòd delegatus ducit secum peritos, quòd sibi & partibus sufficiant pro consilio.*
17 *Loca insignia quæ dicantur.*
Ratione citantis quandoque non valet citatio.
18 *Citatio personæ,quæ talis est,quòd non potest in iudiciū vocari , non est tenēda.*
19 *Tutum est citato,vt veniat suum priuilegium allegare,vbi dubitatur an teneat citatio,vel non.*
20 *Iudex secularis citans clericum,ignorans eum esse clericum , qui clericus non venit:an contra illum iudex procedere possit.*
21 *Citatus à iudice in casu,quo quis fingit se appellasse in causa,quam secum habebat,eum tamen non appellasset,an teneatur comparere.*
22 *Ius superioris intelligitur in omni iurisdictione exceptum.*

1 I.§.Contra citationem autem excipi potest, † quòd sit vltra duas dietas à finibus diœcesis, vnde est citatus:vt ibi est res,de qua agitur.extr.de rescr.nonnulli.& c. ex parte.sed si aliquis impetrat literas vltra duas dietas,nō facta mētione de illa constit. non nulli iudices tamen citat j. duas dietas,
a reus venire tenetur:vt extr.de except.c.olim.[a]venit tamē tūc iudex,ad

ADDITIO.

a Olim.¶Hoc verū cū nō pōderabatur nisi locus tractationis:sed hodie ponderatur locus commissionis,& cum decr.quòd dic,vt de rescr.statutum §.cum verò.& §.seq.in fi.lib.6.Et pondera hęc verba,quę faciunt errare ignorantes ius nouum.In multis enim casibus erat olim necessaria exceptio:quia n̄ opposita,valebat ꝑcessus:quod hodie cessat ꝑ decretū illius capituli in fi.propter qd̄ iste ver.quid si partes.& in parte ver.& no.&ver.quid si reus.hodie nō sunt dubij,quod intelligere potest, quòd distinctio , quæ habet,quòd aut ipso iure deficit iurisdictio citantis: & tunc citatus,si id est notorium,venire non tenetur:nec valebit processus ꝯ eum , an ope exceptionis potuit se subtrahere à iurisdictione citantis: Dabatur exemplum de l. vna. C. quando impera. inter

¶pu.& vi

der, ad expensas actoris, secundum B. aliàs fieret fraus prædictæ constitutioni. ar. ff. de eden. prætor ait. in fi. Vinc. dixit, quòd reus nō tenetur respondere coram illis ſ. duas dietas, nisi actor sibi caueat, quòd seruetur indemnis per omnia vltra commune grauamen duarum dietarum. 3. q. 3. §. spacium autem. ver. quod fieri & auth. libellum. ¶Item si citāt vltra duas ꝯmunes dietas, dicit idē Vin. quòd citatus teneatur venire, & allegare suum priuilegiū. ff. de iu. si quis ex aliena. Potest enim esse, quòd literæ sunt de communi consensu partiū impetratæ, licet hoc in eis nō inueniatur, iij. q. iij. offeratur. Sed quid si reus distat à domo iud. ad quem citatur, recta via per tres dietas: tamen circumeundo ipsa montana per duas dietas tātùm: nunquid reus respondebit in illo loco? Et videtur quòd non: cùm constitutio de duabus dietis, inducta sit in fauorem rei: & vulgares dietæ considerentur. ff. de sup. le. l. La
2 beo. ext. de spons. ex literis. † ¶Quid si partes, vel procuratores[a]
a partium consenserunt in iudices distantes vltra duas dietas à finibus diœcesis rei, nunquid reus poterit vltra duas dietas trahi? arg. quòd sic. xxxij. qu. v. horrendus. extr. de causa poss. cùm olim. ext. de his quæ fi. à ma. part. ca. ex ore. & hoc, si partes scienter in tales consenserunt, dummodo iudices citent, vbi ipsi iudices larem fouent & communiter viuunt. Sed si vnus iudex habitat in vno loco, & alius in alio, trahi possūt partes vbi quisq; iudex inhabitat quia in hoc consenserunt. AEquum enim est, vt partes coram iudice, & non econuersò, compareant. C. de epis. & cle. l. iubemus. Si verò ignoranter in tales consenserunt, tunc reus nō potest vltra duas dietas trahi: quia talis consensus non tollit aliquid partibus, nisi quòd iudices recusari non possunt: vt in præ. c. cùm olim & extr. de off. del. super quæstionum. §. cùm autem. ſ. ti. prox. §. ra
b tione quoque defectus. in fine[b]. † Et nota, quòd si actio realis sit
3 computantur dietæ à finibus diœ. in qua reus est. ext. de rescr. dilectus. ij. extr. de fo. compe. ex parte. Vel dic, quòd non solum à loco, vbi reus est: imò etiam à loco vbi reus habet domicilium: vnde si à fi. diœ. in qua reus est, sunt vltra quàm duæ dietæ vsque ad locum vbi citatur: à fi. autē diœ. in qua domicilium habet reus quando non trahitur vltra duas dietas, non offenditur constitutio illa, nonnulli. ar. in præ. c. dilectus. Ibi, quasi ex hoc domiciliū,
c &c.[c] Si verò actio est personalis, & est in rem scripta, vt sunt interdicta, vel etiam actio quæ ad certam rem datur: vt actio depositi & commodati, & similes: tunc idem est. quod & in reali: ar. in ṗ. c. ex parte. Si autem personalis non est in rem scripta, vt actio l. Aquil. & ex stipulatu, & similes, tunc solùm à loco domicilij fit cōputatio. ar. in præ. c. nonnulli. ibi extra suam diœ. &c. † Diœcesis enim cuiusque videtur secundum communem loquendi vsum, ī qua domicilium habet. Hoc etiam casu posset fieri computatio
d ab omni loco, in quo conuentus beneficium habeat[d], si est ibi bene instructus, habendo ibi larem, familiam, vel maiorem partem facultatum. C. vbi senato. vel clari. l. senatoris. C. de inco. ciues. li. x. Nec dico computandas à loco vbi quis contraxit vel deliquit, cum nec ibi possit trahi per iudicem ordinarium, nisi ibi inuenia
e tur: vt extr. de fo. compe. Romana. §. contrahentes[e]. imò etiam licet reus tempore citationis, vel termini assignati à delegato, sit in loco contractus, vel vbi deliquit: non tamen computabuntur dietæ à loco contractus, vel delicti: cum prædicta constitutio, nō
f nulli dicat extr. suam diœcesim[f]. alij tamen contrà: ar. pro eis ext.
5 de fo. comp. dilecti. † ¶Quid si reus citatus vltra duas dietas, spōte respondet: nunquid si iterum citetur ad eundem locum, poterit excipere, ꝙ trahitur vltra duas dietas? Ar. ꝙ non. 32 q. v. horrēdus. Hæc enim exceptio, cum sit dilatoria, debuit in initio proponi. 3. q. 6. exceptio. Sed dic contrà: aliàs semper grauaretur semel grauatus: quod esse non debet. extr. de censib. c. peruenit. ff. de ope. li. operas. Licet enim in prima tractatione non fuerit grauat⁹ in qua consensit: in secunda tamen grauatur, quia non consensit. & ideo quia de nouo grauari incipit, semper potest, etiā post litē contestatā, exceptio proponi: extr. de off. dele. insinuante. secun-
g dum Vin.[g] tamen in prima instantia, id est, postquā ꝯparuit, & respondere incipit, donec data fuerit licentia recedendi, nō potest hoc opponere: quia quantum ad illam instantiam, consensisse vi
h detur. ar. extr. de test. cùm venissent[h]. §. illud quoque. notandum est, quòd episcopus, archiepiscopus & legatus, qui ordinarij sunt & delegati ab eis, bene citant vltra duas dietas. & pręc. constitutio nonnulli. loquitur in delegatis à Papa, vt patet ibi, per literas A-
i postolicas, &c.[i] quot miliaria dentur pro dieta, & qualiter iudex
k talia arbitrabitur: dicemus extr. de elect.[k] cupientes. §. j. ¶Sed nūquid arbiter potest citare per totam diœcesim rei? Dicunt qdam quòd sic. ar. ff. de arbitr. l. sed interpellatur. §. ij. ad instar ordinarij: cùm arbitria sint ad instar iudiciorum redacta. ff. de arbitr. l. j. Alij dicunt, quòd ad instar delegati potest citare, vsque ad duas dietas & non vltra: vt in præ. c. nonnulli. & ff. de arbitr. l. j. & extr. de testi. præsentata. vbi propter distantiam arbitrij, finitur compromissum. Et dic, quòd aut in compromisso cautum est, vbi partes cōparere debeant: & tunc ibi comparere tenentur. Aut de hoc si est habita mentio, & tunc tenentur comparere, vbi factum est compromissum. Aut in secessibus, id est, in locis propinquis, puta in hortis, & similib. ff. eo. si cum dies. §. si arbiter. & vide ſ. de arbit. §. differt. ver. item non potest citare. ¶Item quòd sit extr. prouinciam, quamuis ſ. duas dietas: vt probatur & not. 3. q. 6. neminem. & c. vltra. in auth. de sanc. epis. §. vt autem omnes. colla. 9. in auth. vt omnes ob. iu. pro. §. hæc considerantes. col. v. ext. de do. & cōt.
l cùm olim. vbi de hoc[l]. ¶Item quòd per clausulam, quidam alij, si potuit P. citari. cùm iam p eā alij quatuor sint vocati. ext. de resc.
m cùm in multis[m]. † ¶Et nota, quòd non solùm in primo, verùm
6 etiam in singulis primis citatoriis cuiuslibet citandi, sunt eorum nomina exprimenda, quos intendit per generalem clausulam ꝯuenire, etiamsi vnus solus citetur: & si scienter alios postmodum nominauerit, punitur: vt in constit. Ale. i i i i. e. tit. cùm per illā[n].
n postquam autem aliquis semel citatus est cum expressione aliorum, si contingat eundem iterum in eadem causa citari, non est necesse iterum exprimi nomina aliorum. Item debet etiam res expsimere, super quibus intendit agere per clausulam illam, & re
o bus aliis & postmodū sup aliis non audietur: vt e. ti. Romanus[o]. & in c.

ADDITIONES.

☞ pu. & vidu. & de scholari per auth. habita. & de hac materia dietarū: & tūc tenebatur se subtrahere, & ꝯparere, & excipere: aliàs tenebat processus cōtra eos. Probatur ēt hoc p id, ꝙ dele. dicitur, q aliena. Fateor hoc exēplū de dietis duabus, olim cōpetens fuisse. sed hodie hoc exēplū, quātum loquimur de decr. statutū. magis competit primo mēbro, qn ipso iure deficit citantis iurisdictio propter dictum finem decr. Sed cui mēbro adaptabimus clericū, quo ad iudicem laicum, vel exemptum quo ad ordinarium? Videtur quòd primo ex quo sponte illi renunciare non possem: & fa. ver. item generaliter. ſ. eo. ver. ibi sequēs, sed pone. sufficiat tamē remissio, quam ibi dabo ad quæstionem scriptā super regula, scienti. Adde, quid si contra clericū in habitu laicali incedentē, lata fuit sententia, ipso aliquid non opponēte, an poterit opponere ī causa app. Bar. consil. ccxxv.

a Procuratores. ¶Sc. habētes ad id sufficiens mandatum. Non enī posset procurator datus ad impetrandum, consentire in iudices remotos. de reg. iu. in generali. & de offi. vnica. c. vl. li. 6. Vnde hodie dubitamus, an etiam partes possint consentire in locum non permissum per dec. statutū: vt not. in §. cùm verò. in gl. hoc verū.

b In fine. ¶De hoc plenè scripsi in dec. nonnulli. super verbo partium. vbi etiam de conuentione loci notatur.

c Et cæt. ¶Vide quod no. in dec. statutum. in gl. olim dicebamus.

d Habeat. ¶Et vide quod scripsi de priui. ex ore. in gl. in qb. ver. itē ratiōe possessiōis. vbi distinguitur inter prælatos & abbates, q residere tenēt, & alios clericos. Adde, ꝙ ex hoc apparet, ꝙ qs ibi habet domiciliū, vbi habet bñficiū: & hoc ē verū. vñ si qs habeat bñficia in diuersis locis ī diuersis dicet habere domiciliū. gl. notabilis in c. qa in tārū. ext. de præ. qđ qualiter intelligitur, vide ibidem dominum Abbatem Sicul.

ADDITIO. Adde tu, omnium videndum Card. Zaba. in c. dilectus. cle. 2. in 3. col. in 1. q. de resc. vbi plenissimè examinat, an & quando clericus ratione beneficij sortiatur domiciliū: & an & qn quis possit habere domiciliū in plurib. locis, vide Pe. de Anc. in c. ex parte B. col. fi. ver. quæro ergo. ext. de fo. compe. Hen. Ferran.

e Contrahentes. ¶Libr. 6.

f Diœcesim. ¶Et segtur, trahi possit, quòd propriè domiciliū respicit. & dicit hoc quia trahi de loco delicti vel ꝯtus, in hoc forsan quis non fuit, nisi tunc cùm s. deliquit vel contraxit. & est simile quòd dixi ſ. ti. prox. §. fi. ver. item excipitur.

g Secūdum Vin. ¶Hoc soluit ꝯriū, de eo qđ dixi in dec. sup qōnū. §. verò. sup verbo, expressū. ver. qđ si ambo. de duob⁹ delegatis, q subdelegatū collegæ admiserūt, sine ꝓtestatione: quia ibi nō est g. a iamen? & sic nec eius iteratio: hic contra.

h Venissent. ¶De hoc scripsi de resc. dilectus, 2. in gl. ante litē. & idē no. ſ. de app. §. restat. ver. & no. secundum Vin. & in cle. de ver. sign. isæpe. in gl. antepe.

i Apostolicas, &c. ¶In delegatis legatorū est falsum: vt de resc. statutum. post prin. li. 6. De archiepiscopo dic, vt e. l. de off. or. litigātes. De episcopo. vt e. ti. cùm episcopus.

k §. j. li. 6. ¶Et vide qđ ibi no. sup ver. ꝯmodè. & in dec. nonnulli. in 4. gl. & super ea.

l Hoc. ¶Vide quod dixi de iud. c. fi. in prin. & plenè remissiones dedi ſ. ti. proxi. §. ratione quoque c. eius.

m Multis. ¶Lib. 6.

n Illam. ¶Quam hodie non habemus. Et dic vt in dec. cùm in multis. in gl. s. illorum. & vt super ea dixi,

o Romanus. ¶Quam etiam non habemus.

a & in c.pastoralis[a]. † ¶Sed quid si in primo citatorio non expri-
7 muntur nomina prout dictum est: nunquid tenetur comparere
citatus, & si comparet, quomodo punietur actor? Respondeo, tu
tius est, quòd compareat, & petat à iudice, ne per talem citationē
procedat, alioquin appellet. ar. extr. de elect. bonæ. ij. Potest etiā
petere aduersarium in sumptibus condemnari. ff. de iudic. l. eum
quem. & hoc verum est, quando impetrans vult conuenire non
solùm expressum in citatione, sed etiam alios: quia tunc debet ɔ
stitutionem seruare. Sed si actor dicit iudici, Ideo alios non feci ī
citatione exprimi, quia eos non intendo de cætero conuenire:
vel quia cum eis composui, tunc non incurret prædictas pœnas.
Melius tamen facit iudex, si à principio non citat vnum, aliorum
nominibus non expressis: nisi impetrans quātum ad non expres-
sos renunciet rescripto: & hoc ipsum iudex ad excusationem sui
in citatorio exprimere debet. Et nota, ꝙ siue vnus siue plures ex
primantur in rescripto, in quo est clausula, quidam alij: semper lo
cùm habet exceptio, quòd præter expressos nō possunt nisi qua
8 tuor conueniri. † ¶Quid si in literis legati vel alterius inferioris
prælati, ponitur illa clausula, quidam alij: nunquid per eam pote-
runt vltra quatuor conueniri? Videtur quòd sic: quia in præ. c. cū
in multis. dicitur tantum de literis domini Papæ. ar. ff. de iud. cùm
prætor. extrà. de præsumpt. nonne. xxv. dist. qualiter. Dic contrà,
tum quia literæ legati sunt suæ propter auctoritatem, quam ab
ab ipso duntaxat sumit. C. de ve. iu. enu. l. j. §. cumq; extr. de elec. c.
significasti. tum quia tam in literis legati & aliorum ordinariorū
eadem est ratio, quæ & in literis domini papæ, s. vt fraudibus ob-
uietur: vt in præ. decr. cùm per illam. ergo idem ius est tenendum
vt C. de nup. l. fi. in fi. & extrà, de consti. prælat. de confir. vtil. vel
inutil. cùm dilecta. tum quia non est verisimile, quòd papa magis
velit suorum, quàm aliorum iudicum restringere potestatem. ar
gu. xxv. di. si ergo. ver. si ita ergo. & xxiiij. dist. c. j. nisi hoc expressè
b diceret: vt in præ. c. præsenti.[b] ¶Item excipitur[c], quòd actor pro-
c curauit, ne reus ad iudicium veniret: vt ff. de eo, per quem fac. est
l. j. §. si reus. & l. fi. §. sed & si stipulator. extr. de in integrum rest. ex
d literis. extrà, de offi. dele. pastoralis. §. fi. ¶Item [d]excipitur, quòd
citatus probabiliter errans in nomine iudicis, iuit ad alium iudi-
9 cem eiusdem nominis. ff. de iud. l. antepen. † ¶Quid si ego & ad-
uersarius meus, impetrauimus literas communes ad M. & P. cano
nicos Narbon. & ego facio illum citari per duos canonicos, qui
similiter vocantur M. & P. & ipse me per alios duos, qui similiter
vocantur M. & P. quæritur quæ citatio valet? Respon. vtrique cō
ueniant. extr. de rescr. pastoralis. & si sibi non detulerit, videtur a
ctoris citatio præualere: quia reus semper diceret, non sensi de il
lis ff. de tributo. illud. §. j. & arg. ff. de eo, quod cer. lo. l. non vtiq;.
e §. damus. Vincen.[e] † ¶Quid si impetro literas contra P. canonicū
10 cùm multi. sic vocentur, nunquid literæ valent? Arg. quòd non:
extrà, de rescri. c. fi. ibi: quæ commune cum pluribus, &c. Sed dic
contrà, & mea erit interpretatio, de quo senserim. ff. de iudi. si qs
f intentione[f]. sed in prima citatione consumitur rescriptum, quo
g ad alios[g] non citatos: vt eo. ti. cùm in multis. libr. 6. & c. in nostra.
h ¶Item excipitur, quòd erant[h] duo iudices delegati, & alter tan-
tùm citat. C. quando prouo. non est ne. cum magistratus. & in au
thē. vt iudices non expec. sa. ius. §. si autem duo. & ī. §. iam de cita-
i tione. vers. hoc autem. ¶Item[i] quòd sit citatus ad locum inhone
stum, puta prostibulum, vel minus tutum, vel vbi est timor ho-
stium, vel vbi sunt inimici, vel eorum amici, vel domestici. C. de
sen. & interlo. om. iudi. sententia. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. Fulci-
nius. §. quid si latitare. extr. de app. ex parte. ff. de arbi. si cùm dies.
§. si arbiter. & ff. de inter. act. l. 4. in fin. extr. vt lite non contesta. ac
k cedens. 2. ff. de lega. iij.[k] sciendum. §. si accusatio. ¶Item, quòd ci-
tat⁹ est circa rem rusticam occupatus, & res est peritura. ff. de fer.
ne quis. extr. de iudi. c. fi. ¶Item quòd non continet spacium xx.
dierum, secundum quosdam. 3. q. 3. offeratur. hodie tamen hoc
l arbitrarium est. ext. de app. personas. & c. sequenti[l]. ¶Item, quòd
valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis, est impeditus citatus,
vel ꝑꝑ viarum discrimina: vel vocatus est ad testimonium, vel di-
gnitatem: vel incipit abesse causa Reipu: vel est mulier grauida,
m vel quę peperit[m]: vel domestico funere impeditur: vel maius ne
n gocium ipsum trahit. Hos casus & alios habes [n] ff. si quis caut. l.
ij. §. j. & §. si quis in iudicio. & l. 4. & l. si is, qui fideiussorem. & l. seq
lxiij. dist. cùm longe. ff. ex quibus cau. ma. item hi. in auth. vt cùm
de app. cog. §. meminimus. col. 8. C. de sepul. vio. auth. sed ne. A E
stiui tamen calores non videntur sufficere ad excusandum. extra.
de do. & contu. c. cùm dilecti. nec confectio chrismatis, vel bap-
o tisma filij Principis, si imminent, extr. de actio. veniens. ¶Item [o]
quòd vocatus fuit ad maius tribunal. ff. de re iud. contra pupillū.
§. is qui. vnde ad eum vocantem, quia maior est, prius recurren-
dum est: vt probatur tam in textu quam in gl. xviij. di. si episcop⁹.
extr. de app. cùm parati. Et hæc vera sunt, nisi malitiosè procuret
se per superiorem vocari. extr. de off. deleg. pastoralis. ad fi. ī. ver.

ij. An potius sit obediendum regi citanti, quàm archiepiscopo:
vel episcopo, quàm prælato, vel etiam papæ: not. secundum pa-
p pam in præ. c. cùm parati[p]. & in præ. c. si episcopus. ¶Item[q] quòd
q iudex per obreptionem locum, statutum mutauit[r]. C. quomod.
r & quando iudex. si vt proponis. & l. si præses. ¶Item quòd citat⁹
detentus fuit à magistratu, & in vinculis positus seu impeditus si
ne eius dolo, vel ab hostibus captus: vnde nō arctat eum citatio.
s Secus, si ipse hoc procurasset[s], vel à priuato detentus esset[t]. ff. si
t qs cau. l. ij. §. fi. & l. 3. & l. 4. ext. de of. del. pastoralis. ad fi. ext. de pig.
v significante. ¶Item quòd erat infirmus[v], vel obsessus, vel mors
imminebat, vel graui necessitate, vel persecutione, vel naufragio
vrgebatur. de con. dist. 4. hi qui. & v. q. 3. si ægrotans. extr. de pro-
cur. querelam. Infirmus enim etiam personaliter citatus, non co
gitur venire, sed debet excusatorem mittere: vt extr. de do. & con
tu. cùm dilecti. §. expectantibus. & extr. de elect. bonæ. j. §. contra.
x & §. fin. ¶Item[x] quòd clamorem seu vocem præconis non intel
lexit. C. q̄uo & quando iud. auth. qui semel. ff. de in integ. resti. di.
11 uus. xliij. dist. si rector. ver. hinc per Malachiam. & seq. † ¶Item
y quòd est spoliatus: vnde non tenetur venire[y], vel respōdere, do-
nec fuerit plenè restitutus. iij. q. ij. c. 1. & c. prius ergo. in fi. & ca. si
episcopus. prope prin. ibi: non enim conueniri, & c. ij. q. ij. in scrip
z turis. extr. de or. cog. c. ij. de restit. spo. frequens[z]. & c. olim. ij. Con
sulo tamen, ꝙ veniat allegare priuilegium suum, nisi notorium
a sit ipsum esse spoliatum[a]. ff. d̄ peculio. eo tempore. ¶Item quòd
facta est hora incongrua, puta post vesperas, vel in nocte. extr. de
off. dele. consuluit. in auth. de iud. §. sedebunt. ¶Item quòd non
fuit perēptoria. ext. de do. & ɔtu. ꝑut. & c. cū dilecti. 24. q. 3. d̄ illi-
12 cita. † ¶Itē ꝙ facta ē ītra nimis angusta tp̄a. v. q. 2. si primates. & c.
j. ff. d̄ fer. l. j. Sed pōe: papa mādat sic mihi: Mōeas talē ꝙ ītra xv. dies
restituat tale beneficium tali: alioquin cites eum, vt intra tres
menses per se vel procuratorem compareat coram nobis. Ego
mandato recepto, sic procedo, dico enim illi: Moneo te vt re-
stituas

ADDITIONES.

a Pastoralis. ¶Versiculi sunt Aegi. de sua rub. 4. vsque ad ver. item
excipitur.
b Præsenti. ¶De hoc in decr. cùm in multis. in gl. quid de literis. &
tene quod super ea dixi, vt procedat hęc opi. in literis legatorum
in literis autem episcoporum, non.
c Excipitur. ¶Sed Vber. 2.
d Item. ¶Secundum eundem.
e Vincen. ¶Qui hic & statim sequitur. no. descrip. c. vltimo. in fin.
& ibi etiam Compo. post eum.
f Intentione. ¶Facit quod no. de off. dele. quoniam abbas. in 4. gl.
g Alios. ¶Eiusdem nominis.
h Quod erant. ¶Secundum Vber. 2.
i Item. ¶Secundum eundem.
k De lega. 3. ¶In Vber. primò habebam de leg. 1. corrige de lega-
tionibus. Adde, vt plenè per Old. cons. xliij. incip. Quæritur, vtrū
citatio. vbi tenet, quòd nec citatus tenetur comparere: si tenet
net de familiaribus alicuius potentis, licet probabiliter de ipsius
potentis odio non appareat.
l Sequenti. ¶Hoc repetitur in fi. ti.
m Peperit. ¶De mulieribus dic vt de iud. c. mulieres. lib. 6.
n Habes. ¶Hac de causa Pileus vbi s̄. voluit eos recitare.
o Item. ¶Secundum Vber. 2.
p Parati. ¶Vbi dictum eius scripsi super gl. 2.
q Item. ¶Secundum eum.
r Mutauit. ¶Secundum Vber. & idem si per obreptionem mutata
esset dies. de restit. in integr. ex literis.
s Procurasset. ¶Facit cle. de pœnis. multorum.
t Esset. ¶Intellige quia tunc citatio arctat eum, sed actiōem habet
aduersus detinentem in id, quod eius interest: vt ibi. Si tamen ille
soluendo esset, detentus restituitur. ff. de eo, per quem fact. est. l.
fi. j. resp. Patet per hoc, ꝙ cùm non sit contumax, quia aliàs nō da
retur sibi actio nec restitutio, & subiectū excōmunicatiōis sit cō
tumacia: ergo excōmunicari nō p̄t cū pœna sit spiritualis & ꝑso-
nalis, nec recipiat interesse. Sup̄ hoc t̄n dic, vt de sen. exc. venera-
libus. §. idem est. lib. 6. & vt ibi no. gl. 2. Adde an carcerat⁹ citatus
ad audiendam sentētiam, teneatur mittere procuratorem? Ang.
tenet quòd sic, eius cons. lxv. & vide Bar. consi. ccxxviij.
v Infirmus. ¶Vide s̄. de proc. §. 2. in fi.
x Item. ¶Secundum Vber. ij.
y Venire. ¶Hoc dictum Io. & illud ī. ver. item ꝙ rescriptum. & ver.
item euidens. quæ ponit Io. 3. q. 3. si episcopus. & posuit in decr.
veniens. de accu. vt ibi scripsi super gl. fi. Tāc. improbat & auctor
vt in his patet. & idem Host. in Sum. de contu. §. ij. ver. item non
videtur.
z Frequens. ¶Lib. 6.
a Spoliatum. ¶Hoc intellige, vt in præ. c. frequens.

stituas intra xv. dies beneficium, alioquin ex tunc te cito, quòd venias ad sedem Apostolicam: quæritur an valeat talis citatio? Papa pronunciauit non valere: debuit enim expectare per xv. dies,
a & postea citare secundum formam rescripti[a]. ¶Item quòd facta est indeterminatè, ad locum, qui commune nomen habet cum aliis locis. extrà, de rescr. c. fi. Quid si fiat alternatiuè, ad hunc, vel ad illum locum? Respondeo, idem puto: arg. extrà, de plus peti. c. vnico. ¶Item quòd in ea nulla causa exprimitur, quare fiat. v. q. 2.
b c. j. & c. fi. ff. de fer. l. j. arg. contrà, xj. q. 3. certum[b] ¶Item quòd euidens est, citantem non esse iudicem. extr. de off. deleg. prudentiā.
a 13 & c. ex literis. de app. si duobus. ff. de re iud. contumacia. §. fi. †¶Item excipitur, quòd citatio fit ad diem festiuam, vel solennē seu
c feriatam[c]. C. de fer. l. fin. extrà, eo. c. fi.[d] ff. eo. l. j. & 2. C. quomodo
d & quando iudex. si vt proponis. & v. q. 2. c. 1. ff. si quis in ius voc. non ie. l. 2. in fi. xv. q. 4. placita. arg. contrà, extra. de accu. veniens. Sed ibi citatur quis ad diem festum, non vt procedat; quod fieri non pōt, sed vt ɔpareat. Item ɔ, ext. de do. & con. c. cùm dilecti. & de dila. c. fi. & de in integ. rest. tum ex literis. in fi. & c. coram. sed in illis non fit citatio ad diem festum: sed vt vsq; ad festū ɔpareat ci-
e tat⁹: & vsq; ibi ponit̃ exclusiuè, & exponit̃, i. circa[e]. Si ergo citatio fit ad diem feriatā, debet citatus illa die comparere, & in sequenti procedere. arg. in præ. c. veniens. & c. cùm dilecti. & idem est, si dies feriati sint duo vel x. vel plures. vnde quidam in suis apponunt citationibus, Compareas die tali, vt ex tunc procedamus: quia & si tunc procedi non possit, comparere tamen potest: sed hoc superfluum reputo, secundum intellectum verum iurium præmissorū. Si tamen die non compareat feriata, sed sequenti: non condemnabitur in expensis: vt in præ. c. cùm dilecti. ver. quapropter. & sic seruamus contraria in eo. c. in fin. vbi fit condemnatio. Sed ibi citatus nec in termino, nec post, comparuit. debuit igitur condemnari, ex quo post terminum expectatus non venit. extrà, de proeu. querelam. C. de iud. sancimus. Sed & si citatus ad diem festum
f compareat, potest sumptus petere ab actore, secūdū Io. de Deo[f]. ff. de iud. eum, quem temerè. ff. de iur. & fac. igno. error. quia licet vocari non debuerit, non tamen dicitur quòd non valeat. xv. q. 4. c. j. 2. & 3. vbi de hoc. & j. de fer. §. nunc videamus. ver. quid si iudex. & sequ. Alii, vt papa, dicunt, quòd non tenetur comparere in die solenni assignata, sed in sequenti sic: etiamsi feriæ illæ durent per x. vel xx. dies: quia duo mandari videntur, s. ꝙ die illa compareat: & quòd compareat, vnde quanquam si die illa non compareat, excusationem habeat: tamen si in sequenti non compareat, exceptionem non habet: quia termini datio, bene tenet. Hæc probantur in prædi. c. cùm dilecti. & ff. de arbi. Celsus. Primum verius puto de iure, nec secūdum iurium præmissorum intellectum puto referre, siue exprimatur patēter error in citatione, vt quia fortè dicitur, Compareas die dominica, siue non exprimatur: vt quia fortè dicitur, Compareas x. vel xx. die. Sed die illa festū occurrit, vt in præ. c. de dila. c. fi. & in præ. c. cùm dilecti. tum ex literis corā veniens. ar. contra extrà, de sent. excom. per tuas. §. nos igitur. cū
g suis concor.[g] & vide infrà §. viso. versic. quid si aliqua. & j. de dila.
14 §. j. versi. sed pone. †¶Item excipitur, quòd facta est in die festo,
h vel feriato: licet fiat ad diem non feriatam. ff. de fer. l. j. & C. e. l. fi.[h] ibi, præconis vox horrida conquiescat. & ibi, nulla quémcunq;, &c. & ibi, taceat, &c. C. de dil. à procedente. v. q. 2. c. 1. nam citatio est de processu: vt extra de prob. quoniam contra & processus tali die habitus, nullius est momenti, extra de fe. c. fi. ad fi. C. eo. l. fin. ar. contrà, ff. de do. inter vior. & vxo. inter eos. & de no. ope. nun.
i l. j. §. item nunciatio.[i] ¶Item quòd rescriptum apostolicum in ea non fuit insertum: vt j. §. sequitur. sed tunc, secūdum Vinc. debet venire priuilegium suum allegaturus. ¶Item quòd nimis maturatum est peremptorium, extra de dila. c. 1. ¶Item quòd euidens est, iudicem esse inimicum, vel suspectum, 3. q. 5. quia suspecti. extra, vt lite nō conte. accedens. sed tunc veniat priuilegium suum allegare. ¶Item quòd ad querelam liberti patron⁹ citatur: vnde non valet, C. de in ius voc. l. 2. & 4. q. 3. ver. liberti. ¶Item non valet citatio facta super principali per iudicem appe. quod dic, vt j. c. §. viso. vers. quid si altera. ¶Item quòd fit ad locum minus insignem, & vbi haberi nequit copia iurisperitorum, extra de rescript.
k præsenti[k]. †¶Sed quid si citatus taliter, & non veniens, excom-
15 municatur, vel fit contra eum missio in poss. Dic, quòd si notorium est locum esse talem, non tenetur venire, nec tenet excommunicatio, vel missio, si nō veniat: quia tunc perinde est, ac si probatum esset, 2. q. 1. de manifesta. ff. qui sa. co. si verò. §. j. Talis enim citatio nulla fuit, ff. de fer. l. j. ar. ff. de arb. si cùm dies. §. si arbiter. In dubio aūt venire tenet̃, alioqn tenet excōicatio & missio, ff. d iud. si qs. ext. d ap. si duob⁹. & hoc verū ē, nisi citat⁹ appellet: qa citat̃ ad locū talē, & verū sit, ꝙ nō sit loc⁹ insignis: qa tūc nō tenet excōicatio, vl missio & iudex appellatiōis facta sibi de hoc fide, cassabit quicquid factum erit post appel. alioquin confirmabit. Et idem di
16 cimus, vbi quis ad locum non tutum citatur. †¶Quid si locus in se non est insignis, delegatus tamē ducit secum tot peritos, quot sibi & partibus sufficiunt pro consilio? Respon. non tenetur ire citatus. sic enim statutum est propter id, quod frequentiùs accidit: quia scilicet in talib. locis non est copia peritorum, ff. de legi. nam ad ea. licet enim in vno termino habeat ibi peritos, fortè in alio
17 non haberet. †¶Sed quæ loca dicuntur insignia? Respondeo, recurrendum est ad communem prouinciæ opinionem, ff. de supe. leg. Labeo. & ad arbitrium boni viri, i. iudicis, ff. de verb. oblig. cōtinuus. Iudicis dico, sed qui de causa cognoscit: & sic loquitur l. cō-
l tinuus. Alii contrà: quia suspectus esset, qui nollet contra factū suum venire, ar. C. de arbi. ne in arbitris. extra de cle. coniu. diuersis. l. in fin[l]. Sufficit autem, & necesse est, quòd illuc venientes pro causa, inueniant ibi necessaria pro se & pro æquitate iuris. necesse necesse, q. ibi inueniātur periti sm B. Cōpost. qa hoc nō dicit constitutio ꝓsenti. Sufficit em, ꝙ de locis vicinis haberi possint. lic̄ ꝙ iu-
m dex citat ad locū nō suæ iurisdictionis[m]. ff. de iu. omniu. iudi. sed tunc tenetur

ADDITIONES.

a Rescripti. ¶Simile quod not. in cle. de sta. mo. attendentes. in gl. pen. & quod dixi de elect. commissa. in prin. lib. 6. & de off. deleg. cùm plures. super vlt. gl. & vide j. de remis. §. videndum. versi. hoc etiam notandum. & versi. sequent.
b Certum. ¶Sol. si ibi exponitur canonicè, id est, cum expressione causæ, cessat contrarium & primum dictum tenet Io. 3. q. 2. si episcopus. & bene facit c. vlt. v. q. 7. superius allegatum, quod incipit, si primates. Ad idem 3. q. 9. iudicas allegatum & l. 1. de feriis. & adfacit l. ij. quæ ponunt certas causas, ad quas citari possunt aliqui in feriis, fauore hominum introductis. Sunt ergo causæ exprimendæ, vt sciat vocatus, an citatio arctet. Bene facit etiam l. ex quacunque causa. ff. si quis in ius voc. non ie. quæ dicit, vocatum iudicem ex quacunque causa, ire debere. ergo exprimenda est causa. Ad idem de dila. c. vlt. in prin. & de do. & contu. cùm dilecti. & de accu. licet. in quibus papa citando expressit causam: ergo & alii citantes tenentur. Ad idem extra. de re iu. in causis. ubi dicitur ad idem, multa fore, quæ requirunt expressionem causæ vt libellus. C. de annal. except. si ex multis. vbi de hoc. & extra. de libel. obl. c. 2. & cautio. & extra. de fide instru. si cautio. & transactio. ff. de transac. cum hi. §. prætor. contradictio. C. de edi. di. Adr. tollen. l. fi. appellatio ante diffinitiuam. de ap. vt debitus. vel contra electiones, &c. de elect. c. j. & c. vt circa. lib. vj. Item in procuratorio ad illas interponendas. eo. tit. procurator. Item dimissoria Vltramontani ordinandi per episcopum Italicum. de temp. or. c. 1. eo. lib. excommunicatio. de sen. excom. c. j. lib. vj. & suspensio & interdictum: vt eo. c. §. & hæc eadem. in cessationibus diuinorum. de off. or. si canonici. ea. l. Item non parens mandato papæ, exprimere causam. de rescri. si quando. & factum iudicatur ex causa. ff. de fur. verum. ii. & ext. de ac. cū dilecti. vbi scripsi post Host. super glo. causa. nouem modos, quibus sumitur causa.
c Feriatam. ¶Dicit Vber. 2. extr. casus præmissos alleg. eadem iura. Adde, an hmōi citatio qn̄ valeat, vide Bal. in l. circa eos. ff. de hæ. inst.
d c fi. ¶De hac quæst. & seq. vide qđ ibi plenè dixi in gl. nō solum.
e Circa. ¶Vide quod de dictione vsque scripsi de ord. ab episcopo, qui renun. c. i. super j. gl.
f Io. de Deo. ¶lib. iudi. par. i. in principio.
g Concor. ¶Ibi inter errorem expressum & non expressum, diuersum ius statuitur: sed ibi de errore intolerabili, vt exprimit tex. hic de tolerabili, vt patet per superiùs allegata.
h l. fi. ¶Per quam l. dicit Guido de Suza. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ie. quòd tutius est dicere citationem non valere. Adde, quòd Feder. consi. xlviij. tenet, citationem valere: sed Pau. de Castr. consi. xxv. tenet contrarium, quòd non valeat: Adde Bald. in l. in tempus. ff. de hære. instit. vbi ipse tenet ex mente Oldr. quòd si sit facta in feriis introductis in fauorem hominum, valeat: secus tamē in introductis in honorem Dei. vbi ipsum vide. In hoc vltimo casu intelligas dictū Inno. in c. præterea. extra. de dila. quòd citatio facta die feriata, est ipso iure nulla, licet aliquo casu possit saluari. refert & sequitur Felin. in c. j. in 3. col. in prin. extra. de re iudica.
i Nunciatio. ¶Testatio omnib. diebus fieri potest, s. remisi.
k Præsenti. ¶Quam hodie nō habem⁹: sed vide in decr. statutū. §. j.
l In fi. ¶De hoc not. in præd. decre. statutum. super ver. copia.
m Iurisdictionis. ¶Hoc verum, saluo quod habetur in cle. quamuis de fo. compe. Dic tamen, vt habetur de off. or. cùm episcopus. lib. vj. nec placet, quod hic subdit auctor, quod puto incōsideratè dictum quia si ex consensu episcopi loci, ad quem citat, posset ibi cognoscere causam proprii subditi volentis, nō tamen posset trahere inuitum, nisi in casu cle. prædictæ, vt etiam ibi no. in gloss. in duob⁹. & bene facit dec. statutū. §. in nullo d rescri. li. 6. ne scilicet dem⁹ episcopo, qđ delegato papæ negat̃ idē, pōderato suo principio. Optimè facit dec. vt litigātes. d off. or. ea. l. & iura, q infrà allegat auctor, nō probat, quod sequitur, sed præcedens reijciunt.

tenetur venire, quia fortè id est sibi à superiore, vel iudice alteri⁹
territorii concessum: quamuis hoc in citatione exprimi debuisset
3.q.6. vnaquæque. & ix.q.3. conquestus. extra, de off. lega. nouit.
extra. de vsu pal. ex tuarum. Quid si citat in loco non suæ iurisdi-
a ctionis? De hoc s. de compe. iud. aditione. §.i. ver.7. ¶ Item ᵃ quòd
citatus est delegatus, nec habet certum tribunal, nec solitum lo-
cum iudicandi: & in citatione non exprimitur locus, in quo cita-
tus debeat comparere: maximè si in locis publicis moretur: vt sæ-
pe contingit in vicariis & legatis, ff. de iudic. si locus, extrà, de res-
crip. c. fin. ff. de iusti. & iu. l. pe. circa fi. C. quomodo & quando iu. si
vt proponis. Item quòd euidens est, citatum non esse soluendo:
extra de restit. spol. olim, de sol. Odoardus. ¶ Item non valet cita-
tio facta ad eligendum nondum defuncto prælato: extrà, de elec.
b bonæ, 2. in fi. ¶ Item ᵇ non valet citatio, quæ fit per delegatum: vt
quis psonaliter veniat, nisi in casibus, putà si causa sit criminalis,
vel ad iurandū de calumnia, vel de veritate, vel aliàs iuris necessi-
c tas id exposcat: extrà, de iudic. iuris ᶜ. † ¶ Item non valet citatio ra
18 tione citati, qui talis est qui non potest in iudicium vocari: putà
quia est consul, præfectus, prætor, & magistratus, qui imperium
habent, episcopus dum sacra facit, is qui vxorem ducit, vel ea quę
ducitur: nec is, qui funus familiare prosequitur, vel ad maius tri-
bunal vocatur, nec is, qui propter loci religionem se mouere nō
potest: vt regularis, & inclusus: nec furiosus, vel impubes, ff. de in
ius vo. l. 2. & 3. veruntamen religiosus & furiosus & impubes, & si
non per se, per alios tamen conueniuntur, scilicet per administra
tores vel actores, per tutores, & curatores suos, ff. ex quibus cau.
ma. sed & si. C. de in ius voc. l. 3. & no. extra, de sent. excom. c. paro
chianos, & sic de quibusdam aliis personis. quę dic, vt s. de actore,
& in tit. de reo. ¶ Item excipitur, quòd non valet citatio, quia is q
commisit eam, non poterat eam committere. quod dic, vt s. de iu
di. deleg. §. sequitur. ¶ Item quòd duo tantùm, citant, cùm tamen
causa sit tribus delegata: vt j. eo. §. sequitur, ver. hoc autem. ¶ Itē
generaliter non valet citatio, vbicunque reus se tueri potest, si
d eius defensio sit in euidenti, ff. de iud. non videtur. ᵈ † ¶ Cæterùm
19 vbi dubium est, an teneat citatio, vel non: & etiam semper tutius
est, vt quis veniat suum priuilegium allegare, ff. de iud. si quis ex
aliena, extra, de appel. cùm parati. nisi notorium esset, seu euidens
citationem ipso iure non tenere: nec citatum teneri ad eundum,
e vt dixi, & no. extr. de rescrip. præsenti ᵉ. Nam si sit contumax, tene
bit sententia contra eum lata, etiam ab eo, cuius iurisdictionem si
venisset, declinasse obiectu alicuius exceptionis potuisset, extr. de
f appel. si duobus. ff. si quis in ius voc. nō ie. l. 2. ᶠ † ¶ Sed pone, quòd
20 iudex secularis citat clericum, ignorans eum esse clericum: cleri-
cus verò non venit, ideoque iudex contra eum procedit: videtur
ex prædictis, quòd tenet eius processus. & ar. in his, quę no. ext. de
g acc. veniens. in gl. sic patet. in fig. Dic ɔ, ar. de iud. at si clerici. & de
for. comp. si diligēti, imò debet reuocari de facto, quod de facto
fecit, quàm citò nouerit eum clericum esse. Nec obstat, quod iā
proximè dixi. Nam ibi aliàs iudex erat, licet exceptiōis ope repel-
li potuisset. Idem est, si ordinarius ignoranter procedat, & excom
municet exemptum nolentem venire, secundum G. Na. nam qꝫ
clericus non debet coram seculari comparere, vel exemptus co-
ram ordinario, ius commune est: nec est tale priuilegiū, quòd te-
neatur venire allegare coram iudice, vt dictum est suprà. aliàs be-
ne tenetur: vt patet in laico scholari, qui est priuilegiatus. de hoc
h j. §. iam de citatione. ver. pe. & fi. ʰ † ¶ Item pone: P. fingit se appel
21 lasse in causa, quam mecum habebat, cùm tamē non appellasset,
vel appellatio non tenuit: quia ex causa minùs legitima: vel quia
fuit tertiò appellatum: iudex nihilominus citat me: nunquid te-
neor ire? Respon. sic: alioquin tenebit sententia per eum contra
me super principali lata: nec quæretur postea, an fuerit appellatū,
vel nō: quia ratione dubii iudex habuit iurisdictionē: licet potuis-
set per exceptionem elidi, s. de rescript. præsen. §. j. ver. quid si ex-
cipitur. & sic obtinuit: licet Papa videatur notare contrà extra. de
appellat. si duobus. sed fortè ibi loquitur, quando absens non fu-
it legitimè citatus: vel, quando pars pręsens per malitiam dicebat
appellatum, sciens non esse appellatum: hîc autem loquimur, qñ
i credebat appellatum esse ⁱ. † ¶ Quid si quis iurat non exire aliquā
22 domum intra xv. dies: in isto medio à iudice vocatur: nunquid ve
nire tenetur non obstante iuramento? Respon. sic: quia in quoli-
bet iuramento intelligitur ius superioris exceptum. extrà, de iure
iur. venientes, de rescript. constitutus. & ideo non dicetur trans-
gressor iuramenti: & quia seruatum redundaret in preiudicium al
k terius, extra. de iureiu. cùm contingat ᵏ. ¶ In summa not. quòd si
citatus ex aliqua causa nō comparet in termino assignato, nihilo
minus debet post terminum comparere: vt extr. de do. & contu.
cùm dilecti. Quæ autem hîc desunt, vide s. in ti. de reo.

ADDITIONES.

¶ Cum: imò plus, quia faciunt contra secundum, qui primi duo canones, vt possit iudex trahere extra territoriū, solùm excipiunt, cùm id fit auctoritate apostolica. Errat ergo, qui alium casum addit, decre. nouit. facit contrà: quia ibi legatus erat in sua delegatione, decre. ex tuarum, etiam contra, quia vltra licentiam papæ requiritur consensus illius, cui præiudicatur: per quod tenendum est, quòd etiam si exprimeret citatus, quod subdit auctor, tamen citatus ire non teneretur. Est etiam aduertendum, quòd sequens ver loquitur de eo, qui citat in loco non suæ iurisdictionis. h. d. ad locum, & ponderata remissione, quam dat, intelligit, quòd existens in loco suæ iurisdictionis, edictum citationis poni facit in loco non suæ iurisdictionis: & in hoc differt ab hoc primo: quia edictū vocalis citationis, bene fit in loco subiecto citanti, sed ad locum non subiectum: ibi verò fit in loco non subiecto ad locum subiectum. Tamen in hoc primo casu non curo, an præceptum de citādo ad locum non subiectum, faciat episcopus etiam in loco subiecto. vt si existens Bonon. pręcipi faciat subdito, quòd tali die sit coram eo Florentiæ. Adde, quòd inuitis partibus quis non possit trahere aliquem extra iurisdictionem suam, etiam si ille, cuius est iurisdictio, consentiret: ibi in d. c. nouit Et ita dicit tenere Bal. in l. si quis ex consensu. de episc. audi. & communiter Doct. Sed vide Oldr. pulchrè eius consi. lxxxviij. inci. tertiò quæritur. vbi Io. An. prædicta verba furto subtraxit.

a Item. ¶ Secundum Vber. ij. vbi s.
b Item. ¶ Iste ver. fuit Tan. vbi s.
c Iuris. ¶ Lib. vj.
d Videtur. ¶ Secundum Io. 3. q. 3. si episcopus. Et vide quod scripsi de dila. c. 2. in gloss. magna, ante fi. ver. vel dic melius & vide quod scripsi de sentent. excom. c. Romana lib. vj. super versi. innoxios, cùm suis remis.
e Præsenti. ¶ Vt suprà.
f L. ij. Et vt ibi no. in prædicta l. si quis ex aliena. non dicitur hęc propria causa iudicis, sed actoris. De hoc etiam ff. ad munici. l. de iure. per quas leges & ff. de iu. l. ij. §. sed si dubitetur. dicit Pil. vbi s. quòd bene cognoscit & iudicat iudex, an sua sit iurisdictio. & idem not. in præ. l. si quis. in fin. j. gl. idem dicit post Goff. de off. deleg. significantibus. super ver. pronunciauerunt. Idem Rofre. vbi tractat de edicto, si quis in ius vo. non ie. dicens ibi, quòd Placen. & Docto. tenebant cōtrarium, scilicet quòd bene æstimabat iudex, an esset sua iurisdictio, eo casu, sed non pronunciabat, ne iudicaret in causa propria, contra id C. ne quis in sua causa. sicut fit in incidentib⁹, de quibus iudex cognoscit, sed non pronunciat. de quo facit de or. cognit. c. j. Item Rofre. plus dicebat, quòd etiam si aliquod salarium reciperet iudex, putà duos aureos in principio & duos in fine, in authen. de iud. §. audient. Col. vj. illud salarium non faciet dici causam suam: inducit, quod delegatario dicitur, Instit. de temp. ord. §. legatariis. & de vendito. ff. de contrahend. emption. l. fistulas. Sed Pileus quærit, quis iurabit de calumnia ex parte iudicis? Respondet, quòd ipse idem, nihil alle. Item hoc non seruatur: ex hoc etiam sequeretur, quòd in causis, in quibus procedit ex officio, iurare deberet: quod est falsum, nec est iurare statutū nec seruatum. Et sic ratio, quia ius præsumit à iudice abesse calumniam, extra. de renun. in præsentia. ff. de off. præfe. vr. l. j. post prin. Ratio autem illa, quòd eius officium est necessarium, ff. de munc. & ho. munerū. §. iudicādi. nō placet. pro ea facit, qđ no. de offi. deleg. ab arb. lib. 6. & sup vltimā gl. sequeretur enim per illā, quòd tutores & curatores p̄lati, nō iurarēt: quod est falsum, de hoc j. de iura. calū. §. restat. in prin. An aūt ab interlocutoria qua pronunciauit se iudicem cōpetentem, ipse citans appellari possit secundū leges, dicam j. de app. §. in quibus. versic. sed nunquid potest.
g In fi. ¶ Et per Io. iii. q. iij. si episcopus.
h Et fi. ¶ Vide quæstionem, quam posui super regula, scienti. de regu. iu. lib. vj. maximè in solutione.
i Esse. ¶ Ad literam fuit hæc additio Inno. & Compo. in decr. super literis. de rescript. vt scripsi post gl. ver. item quærunt.
k Cōtingat. ¶ Vide s. de actore, §. j. ver. sed quid si iurauerit. & ibi remis. Adde simile de eo, qui iurauit alicui non reuelare suum secretum quia hoc non procedit, si producatur in testem; nam tunc in iudicio dicas, quòd tenetur, nec iuramento impeditur: vt notant Doct. & præsertim Abb. Sicul. c. ii. extra. de off. ord.

SVMMARIVM.

1 *In ciuilibus & criminalibus: an secundum leges idem iuris esse debeat.*
2 *In arduis & criminalibus cautè est agendum, ne à seueritate iuris recedatur.*
3 *Citatio qualiter fieri debeat in criminalibus.*
4 *Induciæ qualibet à iure statutæ, sunt arbitrariæ.*

¶ De temporum interstitiis inter vnam citationem & aliam.

2. §. Nunc

2.§. Nunc de temporum interstitiis īter vnam citationē
& aliam, videamus. Super quo notandum est,
quòd si hi, qui vocantur ad iudicium, sint in eodem loco, vbi est
iudex, vel ibi de vicino, vocandi sunt ad iudicium literis, vel nun-
a cio, per interualla septennorum [a] & binorum, & vnius dierum,
ita quòd xix. dies compleantur: vt v. q. ij. præsenti. Si verò sunt in
alia ciuitate. vel loco non multùm remoto, datur mensis ad veni
endum: & si allegauerit iustum impedimentum, dabitur alius mē
sis: tamen remanebunt excommunicati, donec probent impedi-
mentum: vt 4. q. 5. quisquis. & etiam tertius mensis dabitur ex cau
sa, si iudici expediens videatur: vt v. q. iij. si ægrotās. Cæterū si sunt
valde remoti, vocabuntur tribus edictis, vel vno pro omnibus pe
remptorio: vt ff. de iudi. ad peremptorium. & l. seq. xxiiij. q. iij. de il
licita. C. quomodo & quando iu. l. consentaneū. & l. tres. & quod
libet illorum edictorum debet continere. xxx. dies tantùm, vt C.
eod. tit. auth. qui semel. in auth. de litig. §. omnem. sed secundum
leges antiquas tantum x. dies: vt ff. de iud. per interualla. C. de iud.
properandum. §. & si quidem. Aliter autem facta: citatio non va-
let, nec citatus cogetur respondere, si venerit, v. q. 2. vocatio. & §.
si. Vel dic, quod ille canon, præsenti. loquitur in clericis inferiori-
bus accusatis: ille autem c. quisquis. & c. si ægrotans. in episcopis
accusatis, vt ibi expressè habetur: prsbyteris autem & diaconibus
accusatis eædem dantur induciç, argum. xv. q. 7. quod autem. Nec
mirum, si diuersa tempora statuuntur in episcopis & inferioribus
nam aliter agitur cum maioribus, & aliter cum minoribus, extra.
de iud. c. nouit. §. sed forsan. & extra. de off. deleg. pastoralis. §. j. Itē
c. de illicita. non specificat certum numerum dierum, sed determi
natur per dictos canones, ar. ff. de leg. sed posteriores, auth. verò,
& consequenter. loquitur in causis ciuilibus: ideo tamen repro-
1 bat hunc intelllectum, 3. q. 3. in summa. † ¶ Sed nunquid idem iu
ris est secundum leges in ciuilibus & criminalibus? Non videtur:
nam ī criminalibus debet interponi triduum inter vnam citatio-
nem & aliam: vt ff. de pu. iu. inter accusatorem. Sed illud antiqua-
tum est: vnde dic, quòd hodie 30. dies dantur in vtrisque: vt in
prædi. auth. & C. de exhib. & intro. reis, l. j. & C. de pœnis, si vindi-
cari. & sic sentit Azo, arg. C. de iud. properandum. §. j. & C. quomo
do & quando iu. auth. qui semel. Vel dic, vt ĩ. de acc. §. j. ver. quali-
b ter autem. Io. autem de Deo [b] intelligit prę. c. pręsenti. in minimis
2 causis: illud c. de illicita. † in arduis & criminalibus, in quib. cauti⁹
est agendum, non à seueritate iuris recedendum, secundum eum
24. q. 4. est iniusta. 4. q. 2. & q. 3. per totum. Sed hoc non placet: qa
3 idem iuris est in ciuilibus & criminalibus, vt iam dixi. † ¶ Qualiter
in criminalibus fiat citatio, not. ĩ. de accu. §. j. ver. qualiter. vbi vide
c quod hîc deest. Veruntamen [c] quicquid de iure scripsimus: & li-
cet æquum sit, quod diximus, generalis tamen ecclesiæ, & causa-
rum consuetudo in criminalibus vel ciuilibus hic non seruat, &
4 bene. † Nam omnes induciæ à iure statutę, arbitrarię sunt: non ꝙ
iudex eas possit penitus denegare: sed consideratis locorum distā
tiis & personarum, tempore viarum, & negotii qualitatibus, po-
test eas, cùm expedire viderit, moderari, vel prorogare: vt probat
extra. de re iudic. quod ad consultationem. extr. de app. personas,
& c. cùm sit Romana. & c. oblatæ. 3. q. 2. si episcopus. & q. 3. de in-
duciis. ff. de iud. nonnunquam. ff. de re iud. l. 2. extr. de in integ. re-
sti. tum ex literis. in fin. xxvj. q. vlt. tempora. & est casus expressus
in hoc articulo, in prę. c. si ęgrotans. in fi. vbi dicit, intra spatiū duo
rum vel trium mensium, vel eo amplius, prout causa dictabit. Ar.
tamen contrà in auth. deleg. §. omnem verò. Col. viij. per quam
d l. Accur. [d] dicit contra, ex eo quod ibi dicitur, nō minus, &c. & nisi
iustè moderetur, potest appellari. & nota, quòd omnes termini
possunt in vna litera poni: vt dicam ĩ. §. prox. ver. sed quid si tres.

ADDITIONES.

a Septennorum. ¶ Super bis & bis binorum.
b De Deo. ¶ In cauil. parte ii. rub. de intersti. temporum.
c Tamen. ¶ Secundum Tan. vbi s̃. cuius sunt verba sequentia. Idem Pileus, vbi s̃. 2.
d L. Accur. ¶ In auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. ibi, tamen de consuetudine non. Item tenet contrarium in præ. §. omnem. in fi. magnæ glo. per prę. l. nunquam. vbi tendit ad idem. Iac. de Bel. in præ. §. dicit, in dilationibus, quæ dātur ante litis contest. procedere primum dictum, in his quæ post litem contest. procedere secundum dictum: vt not. de reg. iur. indultum. lib. 6. qđ placet ibi Dy. Item Iac. de Aret. vt ponit Cyn. C. de dila. l. j. in fi. cōtra dictum Iac. de Bel. est, quod no. ĩ. de dila. §. nunc videamus. versi. nunquid ergo. Adde, vt per Bar. in l. j. C. de dila. quem communiter ibi sequuntur Doctores. Adde tu, quòd dilationes omnes regulariter sunt arbitratiæ & si quid contrarium reperitur, casuale est. ita Host. in Summa extra. de dilatio. §. quis ipsas, & plenè vide as per scribentes in c. cùm sit Romana. extra. de appel. & per Abb. Sicul. in c. quod ad consultationem. extra. de re iud.

SVMMARIVM.

1 *Peremptorium quid dicatur, & an iudex ordinarius delegatus, aut subdelegatus, possit prremptoriè citare.*
Peremptoriorum non debet in prima citatione, vel prçmaturè mitti.
2 *Terminus breuis in peremptorio quis dicatur.*
Peremptorium quoties possit ad malitiam conuincendam.
3 *Peremptorium fit tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio.*
Citatus ter, intelligitur peremptoriè citatus, licet nihil exprimatur de peremptorio.
4 *Contumax non debet censeri, qui non est peremptoriè citatus.*
Citandus non est vlterius, si constare potest im prima citatione eū nolle venire.
5 *Absentem citare ad certum & specialem articulum, an post peremptorium sit necesse.*
6 *Appellans an dicatur contumax, si ante sententiæ prolationem recedat & an iterum debeat ad sententiam vocari.*
7 *Appellans protestari censetur de cætero nolle sub eodem iudice litigare.*
8 *Sententia parte absente lata non valet, nisi ad hoc terminus peremptorius sit statutus.*
9 *Iudex debet eum, quem peremptoriè citat, comminari: quòd si non comparuerit, nihilominus procedet in causa, quantum de iure debebit.*
10 *Termini tres si in vna citatione inserantur, an si taliter citatus non veniat in primo vel secundo vel tertio termino, sit in omnibus expensis pro quolibet termino condemnandus.*
11 *Terminis pluribus in citatione expressis, si in primo termino reus compareat, non actor: an actor priusquam audiatur, expensas restituere debeat.*
12 *Clausula illa, quantum de iure poterimus: procedemus: in citationibus inserta, an vicem obtineat peremptorij.*
13 *Actor faciens reum temerè & indebitè vocari, si reus inutiliter veniat, an teneatur ad expensas.*
14 *Sententia lata contra citatum non peremptoriè, an teneat.*
15 *Sententia partibus non citatis lata, an valeat, etiam si sit pactum inter partes, quòd iudex ordinarius, vel delegatus possit partibus non citatis pronūciare.*
16 *Citatio prima dicitur conuentionale, secunda monitorium, tertia perēptoriū.*
Peremptorium an possit fieri ante litis contestationem.
17 *Præpositio a, in citatione contenta, quid importet.*

¶ De peremptorio mittendo.

3.§. Viso de tēporū interstitiis, ꝯsequēs est videre de pem-
1 ptorio mittēdo. † Scias ergo, ꝙ peremptoriū dr̃,
* eo ꝙ causam seu disceptationē extinguat*, 24. q. 3. de illicit. ff. de iud. &

ADDITIO.

* Extinguat. ¶ Verbum est canonis alleg sed melius vtebatur verbis le. huius dicētis, eo ꝙ perimit discep tationes: & vltra nō patiť aduersariū tergiuersari. Quæ verba bñ faciunt ad quęstionē nor. in dec. fi. de ele. lib. vj. in gl. nunquid. quæ remittit ad dec. cū in tua qui ma. accus. pos. & super illū remitto ad quæstionē, secundū q̃ scripsi sup regula, mora. lib. vj. vt si dicamus fm vtranq; literam ꝙ peremptorium illius decre. extinguat, vel perimat ius opponendi post illud: aliàs frustra perēptoriū vocaretur, ex quo viā opponēdi nō ꝑcluderet, & sic nil perimeret: sicut dicitur tugurium, qa tegit: aliàs non esset tuguriū, ff. de ver. sign. tugurij. & verba debēt aliquid operari, de priuil. si papa. §. j. in fi. lib. vj. & ibi concordātiæ ne sint inutilia, & frustra membranas occupent, 19. dist. ca. j. ff. ad munic. l. j. item patet in decr. coram. de restitutio. in integ. quòd post peremptorium non admittitur de iure communi: posset tamen de æquitate admitti per beneficium restitutionis: vt ibi. sed ad proponendum crimina, vel defectus contra electum, non restitueretur in ecclesia: vt no. ĩ de restitutio. in integrum, §. 2. ver. sed pone ecclesia. facit ff. de min. auxilium. Item non parens peremptorio, videtur prætorem vel iudicem contemnere. Et pœna contemnentis est, vt prætor illi suam iurisdictionem deneget, ff. ex quib. cau. ma. sed & si §. sed & si dum. & quod ibi no. in j. gl. fac. ext. de appel. cùm parati. Item constat, quòd etiam ad accusandū potest terminus per iudicem statui. de hoc vide ĩ. de dilatio. §. j. in fi. post quem terminum non auditur accusans. Patet vtrunque ff. de acusatio. l. cū Titia. Sed obiectus illo casu ꝯtra electū, habēt instar accusationis: vt scripsi de ele. sup eo. super j. gl. & de pur. ca. c. pe. in gl. forsan. ver. de except. ergo, vt s̃. Itē qui post accusationē inchoatam desistit, nō auditur repetens reum, extr. de accus. licet: ff. ad Tur. qui desistit. & C. e. quamuis. idem, qui à princpio negat se accusare velle, ff. de adul. si maritus. §. si negauerit. sed ñ veniēs intra terminū ꝑ iudicē statutū, negare videtur se velle accusare. C. qui acc. ñ pos. l. si ea. & facit qđ no. ff. de neg. ges. si ego. in fi. pe. gl. non audiatur ergo post terminum. facit ff. ad Turp. ab accus. §. destitisse. maximè in hoc casu, quo obiect⁹ statū & famā hominis deturpant vel infamāt: & in his lapsus tēporis ꝑ iudicem statuti ꝑ cludit viam accusanti, C. de inge. ma. diffamari Et ñ solùm in his, sed ēt in illis, qui ius vel interesse propriè concernunt, procedit quòd lapsus termini per iudicem præfixi præcludit viā agendi, ff. de lega. 2. si tamen quibusdam & ibi not. de bon. auctor. iud. poss.

iud. & tertium. quilibet autem iudex ordinarius delegatus,& sub delegatus, potest peremptoriè citare, extra.de re iud.c. cùm Bertoldus.in parte decisa,de off.deleg.c.ex literis.& c.consuluit. Quidam tamen dicunt contrà in auth.de litig.§.omnem. de hoc not. in prædicto c.de illicita.& ff. de iudic.& post. ¶Item peremptorium mitti non debet in prima citatione,vel præmaturè:vt C.quo modo & quando iudex.& l.consentaneum.& auth.qui semel.nisi ex causa necessaria:tunc sic,ff.de re iud.contumacia.putà propter distantiam viarum,vel si res celeritatem desideret,ff.eo.l. 2. ff. de iud.nonnunquam.extra.de in integ.rest. cùm ex literis. in fin. de dolo & contuma.cùm dilecti.in prin.& c.fin. & c.cum olim.xxiiij. q.iii.de illicita.imò debet primò & secundò citari,siue duob.edictis per interualla.xxx.dierum, vt s.§.próx.&in constitu.Greg.X.
a de sen.excom.constitutione.in fi.[a] & postmodum peruenitur ad peremptorium vt in præ.c.de illicita.ff.de iud.ad peremptorium. & l.seq.Sed opponitur:nam in omnib. formis sequentibus vnic[us] tantum assignatur terminus peremptorius:&minus spatium quã xxx.dierum continet dilatio ibi data.Respondeo,hoc fieri potest ex causa,vt dixi:& sic generalis consuetudo seruat. Nec ob. præ. dec.de dila.vbi dicitur,quòd ad hoc potest appellari:qa ibi iudex grauauerat in duobus,scilicet in dando peremptorium,& dando nimis tempus breue:quod fieri non debet,vt ibi dicitur.Debet ergo iudex in citatione causam exprimere, quare maturat peremptorium,ne pars causam habeat appellandi:vt in præ.c.cum ex lite
2 ris.in fin. †¶Quis autem terminus dicatur breuis, hoc relinquit arbitrio iudicantis,considerata locorum distantia, & qualitate personarum,& causa,ff.de verb.oblig.continuus.& dixi s.§. prox. & est cautela quòd super hoc iudex interloquatur,scilicet quòd iusta est causa:vt no.secundum Papam,ext. de accu.ad petitionem. sed si malè arbitretur,poterit appellari. ¶Item peremptorium potest bis mitti,ter & quater ad malitiam conuincendam:vel de gratia,si iudici expedire videtur:non tamen cogitur,ext.de do.&contum.prout.& c.cùm olim.ff.de iud.l.ij.& l.nonnunquam.extr.de off.deleg.consuluit.& quod dicitur in l. & post. debet exponi, id
b est,potest[b]. †¶Fit ergo peremptorium tribus edictis,vel vno pro
3 omnib.peremptorio: vt in præ.c.de illicita.& C.quomodo & qñ iud.consentaneum.sed&citatus ter,licet non exprimatur aliquid de peremptorio,tamen intelligitur peremptoriè citatus, C.eod. tres denunciationes.& contumax est,nisi veniat,arg.extra.de cõ
c sang.& affi.ex literis,de rescriptis, olim. & hoc probat[c] præ, c. de illicita.dum dicit alternatiuè, vel vno,&c. Sufficit ergo alterum, videlicet vel trina citatio,vel vnum peremptorium,argumen.ex trà de rescriptis,inter cæteras.cum suis similibus.& hoc probat p.
d l.tres.& hæc est veritas,quicquid quidam somnient[d]. †¶Dicunt
4 etiam quidam[e],quòd nisi quis sit peremptoriè citatus, nõ debet
e censeri contumax. quod intelligunt verum esse ante litis ingres-
f sum,ar.in præ.c.de illicita.& extr.de offi.delegati,consuluit[f].post ingressum verò litis quilibet terminus intelligitur peremptorius vt in eadem decret.consuluit. vbi si quis contumax est,potest cõ tra eum sine citatione procedi.quod dic,secũdum Papam,vt no.
g extra.de accu.ad petitionem. ¶Item si constare potest[g] in prima citatione,citatum nolle venire,non est vlterius citandus,ff.de re iud.contumacia.ff.de verb.oblig.continuus.§.cum ita.in fine §.& not.extra.de off.deleg.consuluit.& in præ.l.tres.& de hoc secundum Papam,& in præ.c.ad petitionem.j.ver. quid si quis. ¶Item licet in die peremptorii iudex possit, si velit, procedere ad id, super quo absens citat[us] erat, nulla alia citatione vel expectatione facta: tamen æquitate suadente debet in diem alteram expectare,& ite
h rum citare,si eius iurisdictio durat.quæ æquitas seruatur[h]. extra. de dolo & contuma.cùm dilecti.ver. expectantibus.xlv.dist.licet plerũq;.& ĩ p.c.cõsuluit.& ĩ p.l.& post.& iã dicã.Si verò expiret,ex pectet vsq; ĩ horã cõgruã,ita q̃ añ noctis tenebras possit perficere,
i quod incumbit[i].vt ibi. Dominus autem meus notat in Summa in titulo de cõtumacia, quòd post perẽptoriũ absentem citare non tenetur:vt in p.c. cõsuluit. Tu dic, q̃ si citatus ad certum & specia
5 lẽ articulũ,†putà ad vidẽdũ iurare testes,& huiusmodi,nõ venit: nihilomin[us] ad publicationẽ attestationũ,&ad sentẽtiã,&ad alios articulos

ADDITIONES.

☞ l. 4. ¶Ad contraria inducitur ff.de optio,leg.l. mancipiorum. & decre.si tibi absenti.de præben.lib.6. vbi post terminum datum à iudice,re integra licet optare:vt in l.& consentire.vt in decretali Euasio horum fieri potest:quia in neutro prædictorum dicitur,q̃ fuerit expressum peremptorium:decretalis autem finalis,de qua loquitur,id exprimit.Vel solue,quòd in vtroque casu,qui neglexerat optando vel consentiendo,veniebat ad ius suum vel sibi debitum.Sed in terminis quæstionis,opponens non ad rem familia rem , sed ad alterius læsionem vel repulsionem intendit. Et hæc sunt valde disparia,ff.de sepul.vio.l.sepulcri violati.in fi.Secundò inducitur ad contrarium,quod no.in præ.decr.cùm in tua. in vlt.

glos.Sed illud procedit ĩ matrimonio cardinali: in quo etiam sententia non transit in rem iudicatam,de re iudicata,lator.& c.consanguinei,non sic in spirituali,vbi transit in rem iudicatam:vt scripsi post Innocentium de dolo & contuma.cùm olim.super verbo,canonicè.ante finem gl.Dici etiam potest ibi non fuisse peremptorium,sed simpliciter bannum.Tertiò dicitur,termino peremptorio certæ personæ assignato, prius dicta procedere: sed secus in generali edicto. ¶Ad hoc respondetur negando per leges, C. de remiss.pign.si tempore.& C.si vt ab hæred.obstin.auth. si omnes.ff.vbi pupil.educa.debeat,l.si.ff.ex quibus causis maio.l.ergo sciendum.& ff.ex quibus causis in possess.eatur,l.hęc autem.§.i.& quod ibi nota.Hinc est,quòd ipsa decre.fi.de qua loquimur,æquiparat peremptorium speciale,& generale:vt quod valet speciale quo ad speciẽ, valeat suo casu generale quo ad genus,de hoc de offi.or.ca.ii.in fi.gl.& de his edictis specialibus & generalibus j.§. sequitur.vers.& not.& ver, quid si papa.cum versiculis seq. Quæ prius dixi,procederent in eo,qui post peremptorium se opponeret electo,ne confirmetur:quia repellitur saluo iudicis officio,vt ibi not.Post confirmationem aũt non audiretur prosequens suum interesse:putà contemptum,vel ius,quod prætendebat in beneficio,ad quod facta est confirmatio. Audiretur autem agens de nullitate,iuxta ea,quæ scripsi in prædicta regula,mora.in fine,lib. vi. Adde,quòd hæc sunt formalia verba Oldr.cons. 3. incip.cum causa electi.vbi dicit ita per duas char.sententiatum,&à toto collegio ipsorum approbatum.

a In fi. ¶Lib.vi.
b Potest. ¶Vt ibi not.
c Probat. ¶Secundum Aegid.rub.xciiii.Adde,vt per Bar. in l.si finita.§. Iulianus,ff.de dam.infect.
d Somnient. ¶Puto hoc dictum propter illos,qui dicunt,peremptorium ante litem contestatam mitti non posse : dicentes, illud proponi propter diffinitiuam,quæ regulariter ante contestationẽ fieri nõ potest.Iac.Bal.vbi s.dicit Azo.& communiter omnes tenere contrarium.& sic Ioannes de Deo,de j. decret. 2. colum. per l.consentaneum.C.quomodo & qñ iudex.& auth.qui semel quæ expressè dicit,etiã si lis cœpta non sit:secundum hoc intendit auctor,q̃ ẽt ĩ prin.litis hoc sufficiat:alias nõ video,quare somniantes expressissent:& vide j.ver.sed nunquid.
e Quidam. ¶Aegid.Rubr.xciiii.
f Cõsuluit. ¶Vbi de hoc dixi in prin. & in fine. Et hoc omnino vide j.de dilatio.§. nondum.in prin. Adde,vt per Bar.&nouissimos in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec.ver.quæro,dixi.
g Potest. ¶Ad intellectum huius ver.&sequentium,omnino vide quod plenè dicã j.ti.j.§.j.super ver.&not.per tot.& maximè in 6. & 7.q.& j.ver.prox.Adde,vt per Bar.in d.l.cõsentaneũ.& in apostilla ibi per Alex.& in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.inf.
h Seruat. ¶Dicebat Aeg. vbicũq;,à quolibet pbo viro,hęc rub.96.
i Incumbit. ¶Super illo verbo posui dictum Innoc.quod statim sequitur,cum determinatione Hosti.quæ est ibi,dum tamẽ.Et post eos ẽt de hoc scripsi de procur.auditis.super verbo, cõclusum.& hæc etiam scripsi de dolo & contu.cum qui.li.vj.super gl.videbatur.Sed hoc simpliciter intellectũ,nimis sonat in absurdum.Summa enim esset iniquitas,si iudices sic citando,vt sequitur,possent ex vna contumacia tantum partibus ferre dispendiũ,vt principale simul cum appel.remedio periret eisdẽ.secũdum hoc enim cõtumacia in non veniendo,quæ faceret valere sententiam,pariter tolleret illis beneficium appellandi.Procedant igitur, quæ sequũtur in casu decr.fin.statim allegatę,vbi iudicium est in loco remoto à diœcesi citati,putà in curia.sicut ibi fit citatio hominis:vt ibi. vel iu.vt in c.j.& c.cupientes.de elect.lib.6. de off. ord. quamuis. eo.li.vel quæ bene facit ibi:vt psentibus partibus,&c.tunc em̃ qa difficilimũ esset citationes pro singulis actib.ad partes mitti: locus erit opinioni pdictæ,vt ad examinationẽ cãæ,& diffinitionẽ procedatur ipsius. Si autem venit pars vel procurator, ad singulos actus citabitur,etiam si in vno fuerit contumax:vt supra.Idem in legato, quo ad prouincias sibi cõmissas. Idem in Archiepiscopo, quo ad causas extra diœcesim suam sibi delatas per appellationẽ, vel aliter.& idẽ in psidib[us] puinciarũ, de quorũ puinciis molestũ habet priceps,si cãæ principales vel appellationũ deferãtur ad ipsum priusquam ad illos,in auth.de mãdatis prin.§.sit tibi. versiculo,si verò.ff.de appellationi. Imperatoris. His enim casibus citati ad totã causam debent esse præstò parati ad prosecutionem ipsius causæ:aliàs si est causa, quæ diffiniri non possit lite non contestata,etiam ipsius diffinitio fieri poterit.Secundum hæc potest intelligi l.pperãdũ.& hic bene cõueniũt,q̃ scripsi in dec.auditis.Vbi aũt dñs,vel pricipalis venit ad cãm,vt ẽ lis in domicilio rei:absurdissimũ esset dicere, q̃ citat[us] ad vidẽdũ iurare testes vel ad ipsorũ aptũrã,vel aliqd simile,licet venire cõtẽpserit,nõ esset tñc citãd[us] ad reliqua,licet citat[us] fuisset à principio ad totã cãm, Adde,qđ voluit Pau.de Ca.cõs.quinquagesimo,& Federicus de Senis.cõs.clxxj.

articulos est citandus iterum: vt extra.de testib. cùm olim. in fin.
arg.C.quomodo & quando iudex.ea quæ.&arg.in præ.c.consul
uit.ibi,perficere quod incumbit.& de re iud.cùm olim.Secus,se-
cundum quosdam,si non fuerit citatus ad certum articulum: sed
gñaliter ad procedendũ in cã,vel etiam ad certum articulum,&
generaliter ad procedendum.Nam tunc ad omnia& etiam ad sen
tentiam potest procedi semel, contumace amplius nõ citato, C.
de iud.properandum.extra.de dolo & contumacia,c.fina.dum ta
men iudex fuerit in peremptorio comminatus, se cogniturum
& pronunciaturum.Et sic intelligi potest,quod not.j̃.de senten.
§.iuxta.versic.est etiam nulla.& sequenti.& ff.de iud. in peremp-
torio.& l.& post edictum.de hoc,secundum Papam,in præ.c.con
6 suluit.† ¶Quid si quis recessit appellans. Dicunt quidam,nihilo-
minus ipsum ad sententiam vocandum:& quòd aliter lata senten
tia non tenebit, cùm non sit contumax in audienda sententia: qa
ad hoc vocatus non fuit,licet fuerit in aliquo articulo contumax
quando recessit appellatus:arg.in præd. l.ea quæ. & sic intelligũt
extr.de accus.ad petitionem. Aut enim causa appellationis est iu-
sta & vera:& sic non valet,quod fit per iudicem: tum quia appel-
latus non fuit contumax,contra quem sentẽtia fertur: tum quia
fertur post legitimam appellationem. Aut est illegitima & fal-
sa: & tunc aut defert apppellationi, quo casu vlterius procedere
a non potest,extra.de appel. cordi [a]. Aut non defert, & sic non est
reuocata causa ad superiorẽ:imò apud eum, à quo malè appella-
tum est,remanet procedendi potestas.Debet ergo procedere iu-
stè.Non autem procedit iustè,si procedit ad sentẽtiam,vel ad ali
quem articulũ sine noua citatione,licet in alio articulo primò fu
erit contumax,vt prędixi.Appellatio enim sua mala,non plus fe
cit,nisi quia fecit eum contumacem,vt iam dictum est.Et hoc ob
tinet in appellationibus iudicialibus, & etiam in extraiudicialib.
Alii dicunt,quòd appellans in nullo vocãdus est vlterius,nisi spõ
7 te renunciet appellationi,ar.ij.q.vj.si quis libellos.† Appellando
enim videtur protestari, ꝙ de cætero non vult litigare sub eo: &
in incertis non est locus coniecturis,s̃.ver.item quòd si constare.
Secus autem est in contumace.licet enim sit in vno articulo con-
tumax,non tamen protestatur,quòd in aliis velit contumax esse,
maximè quia non dicit se velle effugere suam iurisdictionẽ, licet
peccet contumax existendo. Item appellans defendit suam con-
tumaciam,dicens,quòd non est in contumacia,sed se iustè facere
Contumax autem,qui non appellat, non defendit suam cõtuma
ciam de iure:& ideo minus puniendus est:vt no.Papa extr.de cle.
b excom.c.latores.& in prædict.c.ad petitionem [b].† Aliàs autem re
8 gulare est,quòd non valet sentẽtia parte absente lata, nisi ad hoc
terminus peremptorius sit statutus,ff.quę sent.sine appel.re.l.j.§.
item cùm ex edicto.etiam si cõtumax fuerit in processu,vt s̃. ver.
item licet.Nec sufficit quem citari ad sententiam,nisi dicatur,per
c emptoriè,ſm quosdam [c].Alii contrà,arg.in præ.l.ea quæ.& eo.ti.
authen.qui semel.in præ.l.ad peremtorium.& l.seq.C.vbi in rem
actio.l.2.ff.de requi.re.l.j.& j̃.ver.quid si lata.Tres tamen de nun-
ciationes sufficiunt,licet de peremptorio nil dicatur,vt s̃.Et adde
hîc,quod not.in præ.§.iuxta.ver.quid ergo.& ver.item etiam nõ
d tenet [d].& j̃.de dil.§.videndum.versi.termini. Quid si in sententia
dicitur,aliquem fuisse citatum,vel præsentem?de hoc j̃.de sen.§.
9 vt autem.ver.& not.quòd secundum.† ¶Item iudex debet,cùm
peremptoriè citat,comminari,quòd si non comparuerit is,qui ci
tatur,procedet in causa,quantum de iure poterit,& debebit:licet
e hæc comminatio non sit de substantia citationis [e],ff. de iud. l. in
peremptorio.extra.de in integ.rest.tum ex literis. in fin. extra. de
do.& contu.cùm dilecti.circa prin.de ma.& obed.humilis.& mit
titur sub præmissa conditione,vt C.lib.xii. de cohortal. si appari-
f tor.j̃.versi.sed quæritur. ¶Item dicunt quidam, vt Accur. [f] quòd
peremptorium debet tm̃ spacium continere, q̃tum si quodlibet
edictum per se proponeretur:vt in præ.auth.q semel.vbi de hoc,
g & in decr.Greg.X.de sent.excom.constitutione [g].Ego relinquo
hoc iudicis arbitrio,vt dixi s̃.eod.§.prox. ¶Item licet pars sit ter-
tiò citanda,vt dixi,tamen si non venerit in prima citatione,puni
tur in sumptibus litis: & etiam,si venerit in secunda, vel tertia. de
10 hoc.j̃.de expen.§.iuxta.ver.sed quæritur,quando.† ¶Sed quid si
tres termini in vna citatione inserantur? vt patet exemplum j̃. §.
iam de citatione.versi.sed præmissis.nunquid si non venit in pro-
ximo,vel secundo,vel tertio termino,est in omnibus expensis ꝓ
quolibet termino condemnandus? Videtur,quòd non. Et hoc te
h net Vber. [h] quia in primo & secundo videtur auctoritate iudicis
remanere.nam cùm illa,aut illa res promittitur,rei est electio, ff.
de iure do.l.plerunque.§.fi.& arg.ad hoc extra,de restit. in integ.
ex literis.& de do.& contu.c.j.& c.cùm dilecti,in fin. Tu dic cõtrà
arg. C.de iud.sancimus.extra de appel.reprehensibilis.§.sin autẽ.
i & ext.de procu.c.2 [i].Nec obstat l.plerũque,q̃ loquitur, cùm duo
sub alternatione debentur:vbi soluendo quod voluerit, liberat:
vt ibi,& extra.de plus petit.c.vnico.Hic autem mandat iudex sub
copulatiua coniunctione: & ad veritatem copulatiuæ, oportet
vtranque partem eius esse veram,vt not.extra.de rescrip.inter cę
teras.Vnde nisi venerit ad omnes terminos, debet condemnari,
cùm non venerit pro omnibus:quia dolo nõ caret,qui magistra-
tui nõ obedit,ff.de re iu.non potest. & quia semper interest acto
ris,eum in quolibet termino nõ venisse, ex quo ipse in quolibet
venit,& facit,quod not.j̃.de contum.§.nunc dicamus.versic. sed
11 pone.† ¶Quid si in primo termino reus cõparuit,sed non actor
nunquid actor restituet expẽsas prius quàm audiatur? Dic, quòd
k sic,extr.de dolo & contu.actor.lib.vj. Nam in alternatiuis citati [k]
est electio,vt in præ.l.plerunque.& C.de condi.inde.si quis.Quid
l si in primo & secundo [l] reus comparuit, non tamen in tertio, in
quo actor comparuit: nunquid poterit fieri missio in possessio-
nem? Videtur,quòd non,propter alternatiuam,vt s̃.& ff.de con-
trahen.empt.& vend.si in emptione.l.pe.ff.de eo,quod cert.lo.l.
non vtique.in prin.Argument.contrà: quia vltima mora nocet,
ff.de arbitr.Cellus.& §.idem ait.ff.de peric.& com.rei vend.illud.
m & hoc placet [m] & vide j̃.titul.proxi. §.nunc dicamus.vers.sed po-
12 ne,iudex.& seq.† ¶Sed quæritur,an clausula illa,quantum de iu
re poterimus,procedemus,de qua habes extra de rescr.c.causam
quæ.vicem obtineat peremptorii? Et videtur quòd sic, argu. ex-
tra.de in integ.rest.tum ex literis.in fi,& de do.& contu.cùm dile-
cti.Sed dic contrà: imò huiusmodi comminationes post peremp-
13 torium fieri consueuerunt,vt s̃. vers.item iudex.† ¶Quid [n] si ali-
n qua istarum trium dilationum in diem incidit feriatam: & voca-
tus illa die dilationis feriata se præsentet, nunquid videtur iudici
paruisse,vt etiam videatur aliàs dilationes consumpsisse? Videtur
quòd sic,argum.præ.l.plerunque.§.si res.ff.de verb.oblig.vbi au-
tem non apparet.§.qui illud.ff.de eo,quod certo loc.l.3.§.qui Sti
chum.C.de institut.& substit.sub cond.fac.l.fin.& l.generaliter.ff.
de solut.qui certa die.ff.de verb.obli.l.continuus.§.cùm ita. imò
videtur, quòd possit consequi expensas ab actore, qui eum fecit
tali die vocari temerè,ff.de iud.eum quẽ temere.C.de epis.& cle.
omnes qui.§.sanè.quanquam vocatus venire in iudicium non co
geretur,vt ff.si quis in ius voc.non ier.l.3.in fin.ff.de fer.l.1.nec po
terit ea die, qua iudici se præsentauerit, alius terminus assignari,
vel aliquid fieri,vel quicquam sibi præcipi,C.de fer.l.fin.Vnde vi
detur,ꝙ actor & iudex sunt elusi,& ꝙ sit iterũ citatio facienda.ar.
o ꝫ,ff.de op.le.l.ij.§.data igitur.& ff.qui satisd.cog.l.quoties. [o] ꝓ quę
iura

ADDITIONES.

a Cordi.¶Et c.cùm appellationib.lib.vi.
b Petitionem.¶Et sic est hodie terminatum de dolo & contum,
eum qui.lib.vi.& vide,quod ibi notat gl. videbatur.& quod not.
de elect.auaritiæ.lib.vi.in vlt.gl.& quod super ea dixi.
c Quosdam.¶Pro quibus facit cle.de verb.sig.sæpe.ver.sententiã.
& remissiones ibi vide in gl.
d Tenet.¶Vide quod ibi dicam.
e Citationis.¶Secundum Aegie.rub.iiij.in prin.
f Vt Accur.¶in l.nonnunquam.ff.de iud.
g Constitutione.¶Libr.vj.
h Vber.¶De Bob.vbi s̃.& idem Gui.de Suz.super l.sancimus.
i C.2.¶Facit de rest.co.c.ij. Tamen responderi posset,vt ibi scripsi
post Vin.& omnino vide,quod scripsi in præ.decr.2.de proc.su-
per gl.si ei.ad quam remittit Aegid. & ibi distinguit expensas ci-
tationis:quæ quando est vnica,sufficit vni parere.Idem in præce-
ptis executorum,quando intra tres terminos iubent aliquid fie-
ri, in quibus vbi aliud non exprimitur, solùm post vltimum lo-
cus erit pœnæ.In pręceptis autem de veniendo,constat,quòd in-
terest partis, quæ venit in primo termino, aduersarium tunc ve-
nisse: & huius interesse habebitur ratio, licet veniat in vltimo:
tunc tamen vna citatio remanet gratuita, siue sit prima, vel vlti-
ma:& vide j̃.de expen.§.iuxta.ver.sed quæritur,quando. Adde,
vt per Abb.in c.2.de proc.
k Citati.¶Quasi dicat,non citati facient. hîc tamẽ electio non est
libera,vt dixi s̃.ver.prox.Adde,extante statuto,ꝙ si reus non cõ-
pareat in termino,ꝙ habeatur pro contumace & exbannito:ꝙ si
actor non accusauerit eius contumaciã,non habebitur pro con-
tumace,secundum Petr.de Anch.consi.96.
l Et secundo.¶Vnius citationis,de qua prædixi.
m Placet.¶Et idem Gui.de Suzar.in l.sancimus. Sed hoc mihi non
placet,& facit s̃.versi.prox.Item secundus terminus datus cense-
tur,si non venerit in primo,de testib.cog.c.2.facit etiam præ.de-
cre.actor.Non obstat l.quæ in contrarium allegatur: quia nego
moram interuenisse, cùm secunda & tertia dilatio sint consum-
ptæ:faciunt allegata j̃.vers.2.parte 1.
n Quid ¶Iste ver.fuit Vbert.de Bo.titul.de excep.contra rescript.
& dele.in fi.saluo,quod j̃.dicam.
o Quoties.¶Inducit etiam Vber.illud generale,vtile,&c.

ſura probatur, quod non ſunt aliæ dilationes conſumptæ. Et hoc
probatur, quod non ſunt aliæ dilationes conſumptæ. † ¶Quid
a puto[a]: quod dic, vt ſ. §.j.ver.item excipitur, quod citatio fit. †¶Quid
14 ſi lata eſt ſententia contra citatum non peremptoriè? Videtur,
quòd non tenet: vt arg.xxiiij.q.3.de illicita.ver.de conuentione.
vbi de hoc, C.quom.& quand.iudex.ea quæ.6.q.3.eorum.extra.
b de conſtit.eccleſia.in fin. Argumentum contrà, C.eo.[b] ceſſante
ſed ibi conſtabat citatum nolle venire.de hoc in præd.l. tres.& ſ.
c verſ.item licet poſt alias autem[c].& ſeq.ſecundum papam, extra.
15 de accuſ.ad petitionem. †¶Sed pone, quòd partes faciant adin-
uicem pactum, quòd iudex ordinarius, vel delegatus poſſit pro
nunciare partibus non citatis? Et videtur, quòd non valet ſenten
tia partibus non citatis lata: arg.C.de ſenten.& inter.om.iud.pro-
latam.2.q.6.§.diffinitiua.ff.de re iud.de vnoquoque. Dicunt qui-
dam, quòd valet: quia hoc pactum valet in arbitriis, quæ ſunt re-
dacta ad inſtar iudiciorum, ff.eodem.l.j.& probatur C.de tempor.
appellat.l.fin.in fin.& ff.de fer.l.j. vide ĩ.de ſentent.excom.§.iux-
16 ta.verſi.quid ſi de partium. †¶Et no.[d] quòd prima citatio voca
d tur conuentionale: quia in ea dicitur, Venias tali die coram tali.
Secunda dicitur monitorium: quia iudex dicit, Vade, mone eum,
quòd veniat. Tertia, peremptorium: quia dicitur, quòd niſi vene
rit, procedet condemnando, vel abſoluendo: vt ſ. Sed nunquid
peremptorium poteſt fieri ante litem conteſtatam? Et videtur, quod
non: quia nõ videtur, quòd fiat, niſi pro diffinitiua ſententia, quæ
non fertur niſi lite conteſtata: extra.vt lit. non conteſt. per totũ.
niſi in caſibus.vt eo.tit.quoniam.& not.C.de his, qui ad eccleſ.cõ
fu.l.fin.§.itaque. Dic contrà, vt.extra.de dilat.c.j.& in præd.c.de il
licita.C.quo.& quan.iu.conſentaneum.ibi, etiam ſi lis cœpta. &
17 authen.qui ſemel.extra.de in integ.reſtit.cum ex literis. in fin. †
e ¶Item nota[e], quòd ſi citatio ſit ſic: Mandamus, quatenus poſt
hanc citationem, vel harum præſentationem, ſeu receptionem,
die xx.compareas coram nobis vſque ad xx.diem, vel xx.die, à re
ceptione præſentium: dies receptionis literarum in hoc numero
f non computatur: arg.extra.de appel. ſuper eo. ij. in fin.[f] cum ſuis
concor.ff.de verbo.ſignifi.l.anniculus.& 2.q.6.biduum.verſi.ſed
aduerſus, extra.de excep.pia.§.ſi quis igitur.xxxv.q.3.progeniem.
& de reſtit.ſpo.frequens.§.ſed ſi in ciuilibus. Nam tunc hæc pro-
poſitio A, tenetur priuatiuè: vt ſcilicet dies receptionis nõ inclu-
g datur[g]: verùm vbi dies certus aſſignatur, vt cùm dicitur, Poſt Epi
phaniam compareas tali die, tunc non attenditur dies citationis,
ſed terminus aſſignatus, & junges, quod not.ĩ.de dila.§.j.verſi.ſed
pone, iudex.& de appel.§.reſtat.verſi.ſed nunquid dies. Vltimò
no. quòd vbi quis de cõtumacia, vel culpa notatus eſt, non eſt ne
ceſſe, quod peremptorium perueniat ad eum: vt expreſſè patet extr.
de exce.prel.c.ex literis.ibi perquiſitus non potuit, &c. cum ſuis
h concor.ibi ſecundum Papam poſitis[h].

ADDITIONES.

a Puto. ¶Auctoris eſt verbum, non Vber. qui non elegit.
b C.eo. ¶Scilicet, quomodo & quando iudex.
c Autem. ¶Et ibi allegaui de cleri.
d Et not. ¶Secundum Iac.Bal.in tract. de primo & ſecundo decre. quod etiam ſub eodem tractatu ponit Ioan.de Deo.Cauil.liiij.
e Nota. ¶Secundum Aegid, cuius fuit totus iſte ver.reſcri.xxvij.
f In fin. ¶Contrarium probat, vt ibi dixi, ſuper vlt.gl.quia nõ dicit A die receptionis, ſed receptione.
g Includatur. ¶Vt ſic præpoſitio A, faciat ſeparationem, vt not. ff. de act.emp.l.3.in fi.& facit cle.de appel.ſicut.& de hoc ſatis ſcrip ſi de præben.ſtatutum.li.6.ſuper gl.eſt ergo. & vide, quod dicam de dila.§.j.ſuper ver.ſed pone, quòd cauſa in prin.
h Poſitis. ¶Quæ ponuntur per Ber. in gloſſ.not. quòd. & ſuper ea dixi.

SVMMARIVM.

1 *Citatio quot modis & qualiter ſit facienda per viuam vocem.*
2 *Citatio an poſſit fieri per partem.*
3 *Credere an teneatur quis dicenti ſe contra eum ad ſedem apoſtolicam appellaſſe.*
4 *Appellatio vim citationis habere dicitur.*
5 *Citatio an per nuncium, ſeu edicta fieri poſſit.*
6 *Iudex citare poteſt in minoribus cauſis per vnum nuncium: in maioribus autẽ conſulitur, quòd duos mittat.*
7 *Citatus an teneatur credere nuncio citanti, diſtinguitur.*
8 *Nuncius dicitur certus, quando eſt certæ & probatæ fidei. Nuncio iudicis proprio credendum eſt.*
9 *Committens actum citationis, qua forma inſtrumentum publicum conficiat.*
10 *Nuncio publico alicuius curiæ citanti, an eius dicto ſimpliciter & abſque ali qua ſolennitate ſtandum ſit.*
11 *Relatio nuncij ab actu citationis redeuntis, quæ eſſe debeat, & ſub qua forma in actis ſit ſcribenda.*
12 *Proclamationes in actu citationis factæ, ſunt per nuncium referendæ, & ſub forma ſpeciali ſcribendæ.*
13 *Minores ordinarij, & delegati à principe in minoribus cauſis, citare poſſunt per edicta.*
Pedaneus, vel delegatus à iudice, an per ſeipſos poſſint citare.
14 *Citatio ad actoris inſtantiam eſt facienda.*
15 *Citatum ſe non fuiſſe quis dicere non poteſt, vbi citatio publicè & ſolenniter eſt facta, etiam abſque nuncio: licet etiam citatio ad eum non peruenerit.*
16 *Citatio alicuius domi, vel familiæ facta, an ſit ſufficiens, ſi non venit ad illius notitiam.*
17 *Nuncius ad citandum miſſus, an reo inuito poſſit domũ eius intrare cauſa eum in ius vocandi.*
18 *Iudex an poſſit his, qui non ſunt ſub eius iuriſdictione, vel extra locum vbi lis eſt, aut res agitur, præcipere.*
19 *Notoriè contumax, an & quomodo ſit citandus.*
20 *Citatio, in qua non præfigitur terminus, ſeu dies certa, an ſit ſufficiens: &, an ſic citatus debeat comparere.*
21 *Præciſè & ſimpliciter citari nemo debet, ſed ſub forma & modo.*
22 *Opponentes ſe poſt datam literarum, vel qui de nouo ſe opponere volunt, an per tales literas poſſint citari.*
23 *Præſens confuſum, præſentis non tenet vſum.*
24 *Superiori, ad quem cauſa remiſſa eſt, citanti appellantem in cauſa principali, non facta mentione de appellatione, ſufficit mittere excuſatorem.*

4. §. Sequitur videre, qualiter ſit citatio facienda: ad cu-
ius rei euidentiam notandum eſt, quòd
citatio fit quandoque per viuam vocem, de quo prius videbimus
& quandoque per literas. Per viuam vocem pluribus modis. Nã
quandoque iudex ore proprio citat, ſi citandum inuenit: & valet,
a & arctat citatio talis, ſi legitimè fiat[a]. Nã aſſignando partibus ter-
minum ad comparendum, vel procedendum, citare intelligitur:
1 arg. ĩ.eod.ver.& no.ſecundum Vbert. †¶Quandoque per nota
rium, ſeu tabellionem: ar.xxiij.q.v. circumcelliones.in prin. ſicut
ſæpe faciunt auditores palatii domini papæ. Nam ſi hoc poteſt per
nuncium, vt iam dicetur, multò fortius per iſtum, qui eſt publica
perſona & iurata: vnde pro eo præſumitur, ext.de præſcr. ad audi-
entiam.de præſump.illud.& j.q.7.ſancimus. & ipſe idem poterit
ſcribere, ſe Titium tali die ad talem horam citaſſe, ar.ff. de adop. ſi
patre.§.j.& l.ſi conſul.& l.ſeq.& in auth. de tabell.§.ſi præter hoc
2 fiat. †¶Quandoque citatio fit per partem, vt ſæpe facimus, dicen
tes actori, vel reo, Dic aduerſario tuo, vt compareat tali hora, &
b tu etiam tunc compareas. Sed hoc potius retorqueret ad factũ[b],
quam ad ius. Non enim quis tenetur credere ſuo aduerſario. Vn-
de in Eccleſiaſtico, ca.xij. Non credas inimico tuo in æternum. Si-
cut enim atramentum æruginat nequitia illius, & argum.extra.vt
lit.non conteſt.accedens.ij.extra de in integr.reſti.ex literis.& de
prob.ex literis. Nam aduerſarij & inimici facilè mentiuntur, ff.de
quæſt.l.j.§.præterea. & in authent. de teſti.§.ſi verò odioſus. nec
debet quis nimis eſſe credulus, vt ff.quod cum falſo tut.auctore.l.
2.ff.de eo, per quem fac.l.j.§.i.lxxxvj.diſt.ſi qui verò.ext. de ſimo.
licet.verſic.nam iuſta.xvj.q.2.viſis.circa fin.l.diſtin.ſi quis præpo-
ſtera. Arg.contra, quòd tenetur venire, quicunque ſibi denuncia
uerit, & ei credere. nam à quo denũciatum ſit, ſenatus non exigit,
vt ff.de pet.hæred.item veniunt.§.petitam.ad idem C.de rei ven.
l.ſi fundum.ff.de his, quæ in frau.cre.ait prætor.§.ſi quis particeps
Et hoc dicimur ſcire, quod ab aliis audiuimus, vt 22.q.5.hoc vide
tur.prope prin. Debet ergo quis credere cuilibet citãti, vel denũ
cianti, arg.22.q.4.innocens.extra.de cler.excom.illud. & de con-
iu.ſer.propoſuit.maximè, vbi citatio, vel denunciatio concurrit
cum veritate, vt ff.de pet.hære. cùm quidam. & in dubio tenetur
quis venire ad iudicium, vt ff.de iud.ſi quis ex aliena.& extr.de ap
3 pel.cùm parati. Sed primum verius. Et ſunt hæc in argumen. † quod
non tenetur quis credere alicui dicenti, ſe contra eum ad ſedem
apoſtolicam appellaſſe, niſi inſtrumentum appellationis oſtenda
4 tur appellato, † cùm appellatio vim citationis habeat, vt extra.de
appel.ſæpe.de electio.ſtatuimus. nec etiam pluribus hoc dicenti-
bus, quia ſæpe talia falsò contingunt, ff.de eo, per quem fac.eſt, l.
i.ff.de cuſto.& exhi.re.diuus.ff.de ac.hær.l.fin. extra, de in integr.
reſtit.ex literis.& vide ĩ. in titul. de appellatio. §.qualiter autem.
c verſic.cautus etiam[c]. ¶Fit quoque citatio quandoque per præco
nẽ: & hoc ſufficit ad citãdũ reũ vt C.vbi de cri.agi op.auth.qua in
prouincia.

ADDITIONES.

a Fiat. ¶Idem Pil.vbi ſ.ſecundò alleg.l.ii.C.quo.& quando iud. Adde tu, quòd citatio, ſeu monitio iudicis parti præſenti, habet vim trinæ citationis: gl.& ibi Doct.in c.cõſuluit.extr.de off.deleg. Ab. Sicul.in c.eccleſia.in 4.col.extra.de conſtit.idem in c.2. in 4. not. extr.de teſti.idem in c.i.in v.notabili, extr.de mut.pet. Lanfran.in rep.in c.quoniam contra.in 2.col.ver.ſed quæro. extra. de prob.
b Factum. ¶Interdum hoc accidit: & vidi multoties, quòd duo liti-gantes ex diſcretione & conſcientiæ puritate amicabiliter tractãt cauſas ſuas, expectantes finem iuridicum: & hoc caſu vidi tales commiſſiones fieri & recipi, & fideliter impleri.
c Etiam. ¶Ibi remitto ad Cle.

prouincia. C.de fer. l.fi.non tamen sufficit ad citandum actorem imò specialiter est ad eum nuncius mittendus, vt in auth.Col.8. de litig.§.omnem verò.Sed contrà,quia non debet actori licere, quod reo non licet, ff.de reg.iur.l.non debet.extra.de mutuis pe. c.ij. Sed hoc ideo est, quia reus frequenter citatur per nuncium: vnde ad conuincendam eius malitiam sufficit citatio per præconem:actor autem raro citatur,sed per alium facit citari: ideoque
5 per nuncium,& non per præconem citandus est. †¶Quandoq; fit per edicta,vt j.ver.& not.Quandoque per nuncium, vt extra. de off.dele.prudentiam.respon.j.extra.de appel.cùm parati.ff.de reb.eorum,qui sub tut.vel cu.sunt,l.mag.§.illud.ver.ne tamen. In quibusdam enim locis quidam nuncii cum infulis rubeis, vel baculis depictis,vel alio signo,deputantur ad citandum:& hi quãdoque vocantur missi,extra.de immu.eccle.c.j.quandoque nuncii,vt in prædictis concor.quandoque officiales,iiij.q.iiij.§.aliqñ. in prin.C.de accus.ea quidem.quandoque notarii.xxiii.q.v.si circũcelliones.in prin.quandoque apparitores,extr.de homi.tua. pro pe fi.& C.lib.xii.in multis tit.de apparitoribus.quandoque executores,vt C.de sportu.l.2.& ibi dicitur,quòd tales possunt pro iudicis voluntate remoueri:quandoque portarii,vt extra.de priuil.
a cùm olim propter.quandoque Cæsariani,siue catholicani[a],C.de
b bo.proscript.l.pen.in fi.[b] quandoque ministri,xxxiij.q.v.si homi-
c cida.& c. cùm ministri[c]. De istorũ officio & potestate vide suprà
6 de executore.†¶Et dicit Vber.de Bonacur.[d] quòd per vnum nũ
d cium potest iudex citare in minorib.causis.in maioribus autem consuluit,quòd fiat per duos,C.de app.in offerendis.iiii.q.iii.ver. vbi numerus.extr.de test.in omni.Sed nunquid credetur soli nũcio,vel officiali,seu executori,dicenti se citasse aliquem,etiam in magno negotio,ad hoc vt ille teneatur venire,vel reputetur cõ-
e tumax,nisi venerit[e]?Et videtur,quòd sic:vt in præ.l.mag.§.illud potest.& C.lib.10.de exactor.apparitores.& in præ.c.cùm parati. & c.prudentiam.& lxv.dis.si fortè.in fi.& extra.de test.cog.c.i.Nã ad hoc sunt inuenti & iurati:nec præsumitur quòd deierent, 1.q. vii.sancimus.Alioquin si eis non crederetur,quæ esset eorum vtilitas,si semper cogerentur secum habere testes,quos etiam semp non possunt habere,nec eos cogere adesse?arg.C.de fide inst.iudices.& facit ad hoc ff.de off.præfect.vrb.l.1.§.cura carnis.Arg.contrà extra.de offic.deleg.cùm in iure.C.de man.prin.l.vnica,extra. de rescrip.cùm contingat.quia vox vnius nec iustificat,nec condemnat.xxii.q.li admonere.versus prin.extra.de testibus,licet ex quadam.Nã nec in talibus iudici,vel arbitro creditur,C.de arbit. ne in arbitris.§.pen.in auth.de hæred.& Fal.§.si verò absunt.Col. i.extrà de probat. quoniam contra. Et talibus officialibus, etiam iuratis,non creditur,nisi eorum assertio alio adminiculo fulciatur, C.lib.xj.de bo.vacan.l.fi.C.lib.xij.de curio.l.j. puta si habeant literas,C.lib.xii.de iur. fis.prohibitum. imò contra tales præsumitur, C.de pœnis,ne diu.SOL.Dicunt quidam simpliciter, quòd nuncio publico iurato habenti infulam,vel baculum, creditur in citationibus,vt in primis concord.& sic vbique seruatur.In denunciando autem crimina eis non creditur, vt in contrariis, nisi essent notoria,quæ denunciant,C.de accus.ea quæ.4.q.4.aliquando.C. de cust.re.l.ij.ff.ad Turpil.ab accusatione.§.nunciatores.Sunt enĩ quidam officiales deputati ad crimina denuncianda iudicibus, vt in præ.c.circũcelliones.versus prin.sicut & aliàs sunt testes synodales,qui deferunt crimina episcopis,xxxv.q.vi.episcopus.extra. de testib.cog.præterea. & vide j.de accus.§.1.versi.hoc autem scias.Ego dico,quòd nuncio publico non creditur,nisi aliàs constet legitimis documentis,sicut nec iudici,extra de probat. quoniam contra.ff.de custo.& exhi.re.l.diuus.in fi.veruntamen propter suum officium publicum, & propter præmissas rationes statur eius dicto,&pro eo præsumitur,vt saltem id negans cogatur iurare se non fuisse citatum,arg.extrà de in integ.restit.ex literis. extra. de rescri.ad audientiam.de præsump.illud.in fi. & hoc concordat Ioan.Vincen.Si verò non est publicus, non est ei credendum. Arg. tamen contrà,extrà,de do.&contum.cùm dilecti.vers.scribebat. Sed ille erat cursor dñi papæ,seu nũci[9].Et ꝯsulo, ꝙ si nõ pt haberi nũcius public[9] & iurat[9],mittãt duo:qa in ore duorum stat omne
f verbũ,2.q.3.§.j.extrà,ď testi.ĩ omni.ff.ď test.vbi.ext.de pbat.qmã[f].
7 †¶Vtrum

ADDITIONES.

a Catholicani.¶Id est,vniuersaliter seruientes:Azo.
b In fi.¶gl.ibi aliter.
c Ministri.¶Quandoque viatores,Insti.de act.§.tripli.quandoque causas præparantes,in auth.de iud.§. audient. ver. his, qui causas præparant.
d De Bonacur.¶De Bobio debet dicere:&hoc,vbi s.sic etiam continuatur ver.sequens.
e Venerit.¶Quando nuncius negat se citasse,cuius cõtrarium notarius scripsit eum retulisse, vide infrà de instr.edi. §. restat. super vers.sed quid si vnus.
f Quoniam.Hunc articulum breuiter gl.expediuit in dec.cùm parati.& ego ibi breuiter dictum Host. posui, & quatuor remissiones dedi:quarum hæc fuit vltima:quę vt cum additione sit plenissima,ex primam breuiter, quicquid dictum est per Doctores,vel practicos,propter misturam &breuitatem, præmissum ordinem non tenendo. Primò vidim[9] opinionem, quam recitat auctor, ꝙ nuncio publico & iurato in citationibus credatur,in aliis non: & hoc placuit Bernar.in dec.cùm parati.idem Ioan.de Deo,ij.Cauil. rub.de citatione in ecclesiastici.in fi.&li.iiij.sub rub.de primo decreto,ij.col.vbi consuluit,quòd si iudex non habet publicam personam,mittat duos nuncios:idem Aegi.vbi s.rubr.ij.in prin.Gui. de Suz.tenet idem rub.de capitulis,super quibus testes producit. consuluit tamen duos mitti,allegat l.vbi numerus.ff.de testib.ff. de offic.præfect.vr.l.j.§.quies.in fin.addit,quòd is,qui negat se citatum, bene poterit hoc probare per modum illius l. optimam. C.de contra.& com.stipul.ad idem de testi.ex tenore. Quid vltra hæc addit in l.ea quidem.C.de accus.j.dicam.Rolandinus &Gandinus,ipsorum quisque sub ti.de citationibus,hoc dictum Guidonis non furtiuè,sed sub ipsius nomine pro solutione dederũt.Secunda sit auctoris,qui dicit ei non credi sic,quòd eius dicto nõ audito stetur, sed propter præsumptionem publici officii creditur ei,nisi præsumptio præsumptionem tollat. Ad dictum inducit, ꝙ non creditur iudici ad exceptionem:inducit tres decre. subdit etiam opinionem Ioan.& Vinc.Contra auctorem dicamus,falsum esse,quòd Ioan.hoc tenuerit.nam in c. proposuisti. lxxxiij. distin. in glos.ex hoc.& 4.q.3.testes. ver. patroni.in glos.sed nonne. dicit,stari dicto nuncii,nisi probetur contrarium?Requirit ergo probationem plenam: & auctor vult stari semiplenæ, vel præsumptioni. Verum est, quòd Io.in decr.quoniam cõtra falsam.de probat. super versi.citationes tenuit illud dictum,scilicet quòd iuramentum eius, qui dicit se non citatum, sufficiat ad fidem nuncii tollendam:per quod appareat eum sic intellexisse glossas priores de probatione loquentes: apperius etiam posuit idem Ioann. in decre.quod sicut.de elect.super versi.vocatos. quod signaueram alibi ponendum,& omisi,nunc suppleo:& quòd suo sacramento is,qui dicitur citatus,probet contrà,alle de procur.ex insinuatione.addens,quòd in causa absentię non requiritur plena probatio de re iud.c.cùm Bertholdus.& facit,quod no.4.q.5.c.j.in vlt.glo. inducit etiã xxxv.q.3.extraordinaria. vbi dicit probari,quod vni[9] sacramentum elidit præsumptionem validam.Hoc tamen nego, cùm ibi loquatur de sacramento duorum.Poterat tamẽ sic inducere,quòd insufficiẽs probatio, scilicet quæ fit per criminosos & suam turpitudinem allegantes, elidit præsumptionem, vt ibi no. de euict.Scire debes,quòd ponendo glo.præ.Ioan.in dec.quoniam contra.& non resistendo,videbatur accedere illi dicto:&hoc forsan ponderauit auctor.Sed veritas habet,quòd in præ.dec.qđ sicut.Vinc.posita glo.Ioan.illi resistit,dicens,citationem esse probandam legitimè duob.testibus,vel publico instrumẽto,siue fiat per sonaliter,siue ad domum,vt in decr.vlt.de eo,qui mit. in poss. vt sic quod in aliis factis probandis requiritur, requiratur in isto. Goffre.vt scripsi in decre.præd.quod sicut.super glo.præsumitur tenet, stari nuncio, nisi validæ probationes offerãtur ex aduerso: alleg.de testa.cùm à nobis. Vber. de Bobio, vbi s. dicit, in iudicio ecclesiastico non credẽdum nuncio , cùm ibi nõ credatur iudicii in seculari dixit, quòd in Italia creditur, quia sic habet consuetudo:in aliis verò prouinciis sequenda est illarũ cõsuetudo. Bernardus accedit primo ei[9] dicto, scilicet quòd in iudicio ecclesiastico nõ credat,in dec.qm ꝯ.in fi.iiij.gl.Sed ratio istorũ,q est hæc, ideo ꝙ nõ creditur iudici,infringitur, vt ibi scripsi.Inn.ẽt ibi.vt ibi scripsi sup ver.citationes.accedit huic dicto,ꝙ nõ credat,dicendo, ꝙ nunci[9] adhibere debet testes,cùm citat,per decre.sac.de sent. excõ. Albertus Gal.vbi s.plegit, ꝙ nõ credat, ꝑꝑ qđ cõsuluit. ꝙ sint duo in citando:demũ tenet,ꝙ in minoribus causis,in qbus credet vni,credat sibi:in aliis nõ:allegat C.de testi.iurisiurandi.vide s. de teste,§.restat.ver.hoc aũt fallit. Vber. & de Bo. & Ioãnes de Deo hãc distĩctionẽ ponebãt,vbi suprà.p viã cõsilii.Iac.Bal.in tract.de primo & secũdo decreto,post principiũ,dicit,soli nũcio,vel officiali nõ credi,ꝑꝑ d.l.j.de curiosis,li.12.cõsuluit ergo,duos nũcios simul mitti.Hoc.in Sũma,ĩ rub.de cõtumacia,§.2.ver.qdsi absens tenet,si credi nũcio,ẽt iurato,ꝯ negãtẽ,nisi dictũ ei[9] iuuet aliũ, q citationi fuerit pñs.Itẽ ꝙ in partib[9], in qb[9] credit, hoc pcedit ex psũptione,q tollit p iuramentũ negãtis:allegat pd.dec.ex literis.Itẽ vna psũptio tollitur per aliã,de ele.cũ inter R.& p iuramentũ,24.q.2.in lectũ.de testi.præsentiũ.cũ ꝯcor.tenet finaliter hoc arbitrariũ,vt iudex,psonarũ & negotii qualitate pensata,vel credat nũcio, vel ad innocẽtiã suã ostendendã negãti deferat iuramentũ:allegat de pcur.ex insinuatione.& c. seq.de iureiu. c. fi. Ho dictũ placuit Archidiac.lxxxii.dist.proposuisti.in decr.tamen venerabilibus.de sentent.excõmunic.§.idẽ.tenet opinionẽ Ioan.
¶Hoc

7 †Vtrum autem citatus teneatur credere nuncio citanti? dubita-
a tur. Super quo distingue[a], an mittatur ab ordinario, vt tunc cita-
tus sibi credere teneatur: si à delegato mittatur, non tenetur cre-
dere ei, secundum B. quantumcunque sit certus & fidelis, sine li-
teris citationis, seu commissionis: argu. in præd. c. prudentiam. in
prin. ibi, literatoriæ, &c. Et potest esse ratio: Delegatus in citatio-
ne debet tenorem commissionis inserere, vt reus possit instrui &
deliberare, quid debeat in termino respondere, extra, de dilatio.
præterea. 7. q. 2. c. j. ext. de confirm. vti. vel inut. c. pen. de offi. del.
cũ in iure, & vt agnoscat citãtẽ, & eius iurisdõnẽ, & ext. de of. del.
cùm in iure. Quomodo ergo posset hoc fieri, si delegatus p nun-
cium citaret? de quo dic, vt ĩ. ver. & not. secundum Vber. Nam &
si causa sit criminalis, inserenda sunt crimina in literis, super qui-
bus quis est accusatus, 5. q. 2. si primates. extra, de accus. qualiter.
2. §. debet ergo. Præterea magis certa & firma est iurisdictio ordi
naria, quam delegata: & magis astringitur subditus, argum, extra,
de appel. ad hoc. de rescrip. ad hæc. de offi. ordinar. significauit. &
quia de facili potest audiri, vt ĩ. de prob. §. videndum. versic. quid
de auditoribus. Non ergo debet citare delegatus per nuncium,
præsertim in primo citatorio. Vel subdistingue in delegato: quia
aut citat per certum & notum nuncium, & tunc debet ei credi;
aut per ignotum, & tunc non: arg. extr. de appellatio. cùm parati.
ibi, suus nuncius, &c. & in præd. cap. prudentiam. ibi, per certum
nuncium, &c. 97. distin. nobilissimus, & in prædict. l. magis. C. de
b summ. trin. liquet. §. fin. Et hoc videtur sentire Gof.[b] †¶Certus
8 autem intelligitur, quando est certæ & probatæ fidei: vt in præ-
dict. ca. nobilissimus. & 94. distinct. valde. & qui ad hæc & ad alia,
quæ in negotio occurrent, est à delegatis communiter constitu
tus, & de quo non dubitant iudices: nam si dubitatur de hoc, est
eis fides facienda, extr. de rescript. sciscitatus. & c. inter cæteras. ff.
rem rat. habe. ne satisdatio. Si autem dubitant, tunc non creditur
sine literis. Tutum est ergo, secundum quod not. Inno. quòd iu-
dices proprium mittant nuncium: & illi creditur, argum. in præ-
dict. cap. cùm parati. Sed certè, salua eius reuerentia, non sufficit,
quòd constet eis tantùm: imò & partibus debet de hoc constare,
saltem postea, arg. in præd. decre. cùm in iure. Vnde vt omnis du-
c bietas amputetur[c], iudex quilibet, & maximè delegatus, præsen-
te & actore & tabellione, vel duabus personis idoneis, vt extra,
de prob. quoniam contra. C. qui pot. in pig. hab. scripturas. in fin.
iniungat nũcio, quòd ipse talem reum ex parte sua citet, & quòd
præcipiat sibi, quòd tali die & loco peremptoriè compareat per
se, vel per procuratorem legitimum ad omnia sufficienter instru
ctum, coram eo responsurus de iure tali, in tali causa, quam con-
tra eum monet, seu mouere intendit: quòd si venire, vel mittere
contempserit, & ipse iudex contra eum procedet, quantum de
iure poterit & debebit: & hoc incontinenti scribatur in actis. De
bet enim præmisso modo iudex comminari, cùm peremptoriè
citat, vt s̃. §. viso. Quis autem iudex possit citationis actum com-
mittere? dixi s̃. de iud. deleg. §. iam nunc.

¶Et si necesse fuerit, de hoc instrumentum publicum sub hac
9 forma conficiatur. FORMA. † In nomine, &c. in præsentia mei
notarij infrà scripti, & testium subscriptorum, talis, in causa quæ
vertitur inter talem & talem, iudex à sede apostolica delegatus,
facit & constituit R. clericum suum nuncium, ad citandum talẽ:
vel, præcipit tali nuncio, q̃ citet talem, in tali die & loco, &c. vt s̃.
d prox. vsque, & debebit[d]. & pòst subiiciat notarius: Acta sunt hoc
anno, die & loco talibus: & ego talis, tali auctoritate notarius, his
interfui, & de mandato prædicti iudicis hoc scripsi & publicaui, &
signo meo signaui. Quo facto, idem nuncius incontinenti acce-
dat cum eodem notario, vel alio, ad domum rei, quam inhabitat
licet domos plures habeat. extr. de rescr. dilectus. 2. de for. comp.
ex parte. & citet eum iuxta mandati sibi traditi formã, non trans-
grediendo ipsam. extr. de rescr. cùm dilecta. ff. mand. l. diligenter,
& hoc, si inueniri potest: alioquin procedat, vt ĩ. ver. illud.

¶De citatione autem facta notarius publicum instrumentum
conficiat in hac forma: FORMA. In nomine, &c. R. clericus, nun
cius talis delegati, citauit talem ex parte eiusdem: & præcepit ei-
dem peremptoriè, vt tali die & loco, &c. vt in præcedenti instru-
10 mento, vsque in fin. †¶Hoc autem nota, quòd cùm aliquis pu-
blicus nuncius alicuius curiæ ordinariæ citat, non sunt necessariæ
hæ solennitates, cùm dicto eius stetur, nisi citatus contrarium iu-
ret, vt dixi: sed nec etiam, secundum B. cùm delegatus citat, cùm
non possit citare per nuncium sine literis, vt prædixi: quod non
placet. Nam potiùs tenetur citatus credere instrumento publico
quàm literis delegati.

Facta igitur citatione, idem nuncius redeat ad iudicem, & præ-
sente notario referat iudici, qualiter, vbi, & quando, & quibus
præsentibus reum citauit; quæ quidem relatio est in actis scriben
11 da, prout fit, sub hac forma: †¶FORMA relationis[e]: Titium in-
e uentum, vel non inuentum, vt hodie, vel cras, hora, vel loco tali,
coram tali iudice veniret ad procedendum in tali causa, vel ad re
spondendum tali, vel ad videndum iurare testes, vel aperturam
attestationum, vel ad iurandum de calumnia, vel ad audiendam
sentẽtiam, & huiusmodi, in tali causa, quæ inter eum & talem ver
titur, vel verti speratur, talis cursor domini papæ, vel talis curiæ,
retulit se citasse, & dixisse eidem, vel procuratori suo, vel familiæ
eius, q̃ si non veniret, ex tunc procederetur in cã, vel reciperetur
iur̃m alterius partis, & c. ipsius præsentia non obstante, &c. Qua-
liter aũt fiet citatio, rei, vt veniat defensurus tenutam bonorũ ex
interlocutoria datam, dicam ĩ. de primo dec. §. ij. ver. interposito.
12 †¶Ceterùm fiunt quandoque quædam proclamationes, qua
rum relationes sic scribãtur: si enim proclamatio defensionis ali-
cuius publicè fiat, sicut moris est fieri in ciuitatibus Italiæ, sic rela-
tio scribetur: FORMA. Titius cursor, vel præco, seu nuncius cõ-
munis Viterbii, retulit se de præcepto talis iudicis ad petitionem
Sempronii alta voce clamasse, & cridasse, talibus testibus adhibi-
tis. in cõtrata. Seii, quòd si quis ipsum Seium defendere voluerit
in cã tali, tali die & hora cõpareat coram iudice suprà dicto. Hæc
forma proclamationis faciẽdæ per præconem, probatur in auth.
de litig. §. omnem verò. Col. viii. Arg. contrà: quia vox præconis
f paucis innotescit, vt ibi, & C. quõ & quan. iud. auth. qui semel[f].
¶Si verò subhastatio rei pupillaris vẽdẽdę ꝓclamet̃, sic relatio
scribat̃: FORMA. Titi⁹ p̃co, seu nũci⁹ cõmunis Viterbii, retulit se,
de mãdato talis iudicis ad petitionẽ Seii tutoris Bertæ pupillæ fi-
liæ quon

ADDITIONES.

☞ Hoc etiam addit Guido de Suza. forsan viso Host. quem videre
potuit, ad suam solutionem antiquam, in præ. l. ea quidem. vbi di
cit, distinguendum, cuius opinionis sit nuncius, vt dictum ex per-
sona pensetur. C. si quis imp. mal. l. vna. in fi. & ibi concor. in vl. gl.
facit ff. de re mil. non omnes, §. à Barbaris. C. de susce. & arc. l. si ali
quid. lib. 10. & ff. de eden. si quis ex argentariis. §. j. ver. quid enim.
vbi ex edentis persona fides editionis elicitur: & facit, quod ibi
not. & facit de præben. nisi essent. in prin. & quod nota. 37. distin.
qui de mẽsa. Hoc dictum placet propter graue periculum, quod
immineret probo viro non citato, ex dicto viri ribaldelli, vt esti-
matus cõtumax non posset etiam appellare, vt dicebat Host. Sed
hoc addo, quòd non intelligas hoc esse arbitrarium: sicut illud de
offi. dele. consuluit. de rescr. statutum. §. assessorem. libr. 6. de qui-
bus non licet querelari. Nam Deo permittente, pessimos iudices
sic & nuncios sæpe videmus. Si igitur iudex peruersus malè arbi-
tretur, poterit per grauatum appellari: & iudex appellationis re-
uocabit grauamen, probatis coram eo circunstantiis, per quas pa
tebit primum debuisse contrarium arbitrari, nam etsi verus arbi-
ter iuris esset, ab eo grauante appellari posset, de offi. dele. ab arbi
tris. lib. 6. Aliorum etiam arbitrorum grauamina reuocantur, ex-
tra, de arbitr. per totum. de iureiuran. veniens. & c. Quintauallis.
Hoc etiam notat. quòd licet circa citationem factam per ipsum,
suo dicto credatur, circa commissionem tamen sibi factam de ci-
tando, ei non creditur: de quo statim sequetur. Adde, quòd Paul.
de Cast. consi. 287. tenet, quòd nuncio iurato, dicenti se aliquem
citasse, debeat dari fides. Dom. Ant. de S. Georgio, in c. cùm para-
ti. in antepen. col, tenet hîc opin. Ioan. Andr. & ibi ponit, quòd si
per statutum imponitur, quòd nuncio iurato detur fides, an po-
terit probari contrarium? Et tenet, quòd sic: & ibi vide de mate-
ria huius tituli multa.

a Distingue. ¶Secundum Aegid. sua rub. 3.
b Gof. ¶In præ. c. prudentiam, vbi scripsi super 3. gl. & ibi etiam de
Inn. quod sequitur.
c Amputetur. ¶Secundum Aegi. sub rub. 3. Vnde dicebat Rofr. v-
bi tractat de edicto, si quis in ius vo. non ie. vt illi edicto sit locus,
sex fore necessaria: quorum secundum ponit, q̃ de mandato iu-
dicis fuerit facta vocatio, vel citatio: quod dixit se dicere propter
malos nuncios, qui sine mandato vocant interdum. Et nota, quia
per hoc, & id, quod ĩ. sequitur, reprobatur, quod in multis foris
seruatur, q̃ præceptum nuncio factum de citando, non scribitur,
sed dum scribitur citationis relatio, dicitur: Retulit talis nuncius
se de mandato iudicis citasse talem, &c. cùm tamen ipsius officiũ,
non sit circa mandatum, sed circa executionem mandati: & vide
quod scripsi de prob. quoniam contra. super verb. citationes. Ad
de Rom. idem tenentem consi. 497.
d Debebit. ¶Præcedere, vel saltem inserere debuerat iuramẽtum,
scilicet quomodo instituerat illum nuncium ad citationes in tali
causa faciendas: qui nuncius iurauit corporaliter libro tacto, om
nes ambasiatas & citationes sibi impositas, vel imponendas, fide-
liter facere & referre.
e Relationis. ¶Hanc & duas sequentes habuit à Rolandino, lib. 9.
vltra medium.
f Semel. ¶Et ideo vbi certa persona requiritur, non sufficit pactio,
vt ibi: sed qñ generalis est citatio, vt hîc, oportet fieri ꝑ præconẽ.

liæ quondam P. præconia voce clamassi in palatio cõmunis Vi-
terbij, necnon in contrata pupillæ eiusdem, quòd cùm dom⁹ eius-
dem pupillæ in tali contrata sit, ac necessariò habeat distrahi, & ex
ea possit haberi pretium centum librarum, si quis eam emere,
& plus dicto pretio dare vult, hinc ad talem diem compareat co-
ram dicto iudice: nam plus offerenti dabitur, argu. C. lib. x. de fide
inst. & iure hastæ fis. l. fin. j. de primo & secũdo decre. §. nunc dica-
13 mus. versic. sed qualiter. † ¶ Et nota, secundum Vber. & Ioan. de
a Deo[a], quòd minores ordinarij & delegati à principe, in minori-
b bus causis citant per edicta[b], quod non est in vsu: & per nunciũ,
vel simplicem epistolã, quod frequentatur. Pedanei verò & de-
legati ab alio, quàm à principe, duobus posteriorib. modis tantũ:
quia coram eis & in paruis causis non debet nimia solennitas ob-
seruari, C. de iud. sancimus. in fin. C. quom. & quand. iud. in authẽ.
qui semel. ff. de petit. hæred. item veniunt. §. cùm autem. & §. seq.
v. q. ij. præsenti. & §. fin. Quidam tamen dicunt, pedaneum, vel de-
legatum à iudice, non per nunciũ, sed per seipsos citare posse: alij
c contra, per prædic. l. sancimus. in fin.[c] & ff. ne quis eum, qui in ius
voc. est, vi exi. l. iij. §. si quis ad. non enim iudex debet ire ad litiga-
tores, vel eos citare, C. de episc. & cler. iubemus. in fi. ff. quis or. in
d bo. pos. ser. l. 2. §. in bonorum[d]. Vnde cùm Lotharius & Azo es-
sent delegati in quandam causa, dicit Lotharius, eamus ad domũ
rei. quia non debemus citare per nuncium, sed requirere tantùm
præd. l. sancimus. Azo respondit, imò possumus bene requirere,
id est, nuncium mittere. nam & arbiter citare potest per nuncium
vel epistolam, vt ff. de arbit. l. diem proferre. in prin. & l. sed & si in-
terpellatur. vnde & nos hoc possumus, ff. de reg. iur. ait prætor. in
prin. Nec obstat præd. l. sancimus. quæ loquitur de minoribus iu-
dicibus, qui non citant per edicta, sed per nuncium bene. Azo ta-
men fecit ei gratiã, & iuit cum eo ad reum, qui erat quædam pul-
e cherrima domicella[e]. cùm verò agitur de maioribus causis ciui-
lib. & de criminalib. cum maiori solennitate debet fieri citatio,
scilicet trinis edictis continentibus xxx. dies, vel vno perempto-
rio pro omnibus, xxiiij. q. 3. de illicit. quod dic, vt s. §. nunc de tem-
porum. Citatio autẽ prædicta olim hoc modo fiebat: Si quis enim
f coram prætore vel ordinario[f] de aliquo conquerebatur, prætor
g in albo, quod erat quidam locus in muro palatii dealbatus[g], faci-
ebat tale edictum scribi: Talis compareat die tali, ad responden-
dum tali, in quæstione tali: hoc probatur ff. de iur. omn. iu. si quis.
in prin. & j. de do. & con. §. restat. Hodie autẽ hęc edicta nõ fiunt,
sed de consuetudine fiunt citationes per præconem, vel nunciũ,
vt in præd. auth. qui semel. & ff. de iudi. ad peremptorium. & dua-
14 bus ll. seq. & in præd. c. de illicita. & s. eod. §. prope prin. † ¶ Illud
autem nota, quòd citatio facienda est ad actoris instãtiam, in aut.
h de man. princ. C. eod. permittente[h]. ext. de accu. licet. ext. de deci.
dudum. Item hoc ordine facienda est: semper enim est citandus
quis, si inueniatur, 4. q. 5. quisquis. extr. qui ma. accus. pos. c. j. extr.
de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. fi. quòd si non reperiatur, cita-
tur procurator, si quem dimisit: quem tenetur dimittere, qui se in-
tendit absentare: maximè postquam est citatus, vt ibi, & de proc.
c. dilectus. quòd si nõ dimisit, fiant denunciationes in eius domo
vel ecclesia, vel præconizetur in vico eius: si quis est, qui eum de-
fendere velit, vt prædixi: & si non venerit, contra eum proceda-
tur tanquam contra contumacem, C. de an. excep. l. vt perfectiùs
i §. si autem. extr. de do. & contu. causam quæ[i]. & c. fi. ff. de exeu. tu.
scire. ff. de dam. infect. l. 4. §. prætor ait, & §. sequ. ff. ex qui. cau. ma.
k item ait. §. hoc autem[k]. extr. qui fil. sint leg. causam. extr. de cleri.
non resi. ex tuæ. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. hæc autem. §. quæri po-
15 test. † ¶ Sed nunquid sufficit, fieri citationem solenniter & publi-
cè, nec sit necesse per nuncium, vel per literas, singulorum auri-
bus inculcare? Videtur quòd sic: nec poterit quis asserere se non
fuisse citatum, licet citatio ad eum non peruenerit, extr. de postu.
præl. c. j. cum suis concor. & hoc quidam dicunt. Alij dicunt, cita-
tionem non valere, nisi fiat ad personam, vel domum, vt not. ple-
nè. secundum papam, extr. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. cap.
fin. Tu dic, vt s. de hoc, secundum papam, in præd. c. j. de postula.
16 præl. & de cle. non resid. ex tuæ. † ¶ Sed nunquid sufficit denun-
ciare domi, vel familiæ, si non venit ad eius notitiam? Videtur quòd
non, ff. quemadmodum sine ap. re. non pos. l. j. §. item cùm ex. ff. de pet. hæ-
red. hæredes. & l. item veniunt. §. petitam. Dic contrà, dummodò
publicè cum testib⁹, vel tabellione, vel literis denuncietur, vt in
primis concor. ff. de dam. infect. l. 4. §. prætor. ff. quod vi, aut clam,
l l. aut qui. §. 1.[l] extr. de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. ca. fin. de
hoc not. ff. de iudic. & post. C. de anna. except. vt perfectiùs. Papa
dicit, quòd licet sufficiat citatio ad domum facta, vbi vxor agit cõ-
tra virum, vel in ecclesia contra clericum, vt extr. qui mat. accus.
pos. ca. 1. & de cle. non resi. ex tuæ. non tamen sufficit, si quis agit
contra aliquem personali, vel reali actione, vel in modum inqui-
sitionis de crimine: vbi non proceditur lite non contestata. quod
prosequere, secundum eum, prout no. extr. de eo, qui mit. in pos.
ca. fin. ¶ Item & amici & cognati sunt requirendi, vt eum defen-
dant, vt in præ. §. prætor. xvj. q. 3. §. potest. 2. ver. is autem. ff. de li-
beris agnos. l. j. respons. j. ff. ex qui. caus. in poss. ea. l. hæc autem. Sed
nunquid id, quod de citatione ad domum dixi, obtinet in causa
17 criminali? de hoc j. de accus. §. j. versi. sed nunquid. † ¶ Sed an te
inuito intrabis domum eius causa vocandi eum in ius? Respon.
non: quia faceres iniuriam, ff. de in i⁹ voc. plerunq. aliàs, plerique.
ff. de iniuriis, qui inuito. ff. de adult. quod ait. ff. de reg. iu. nemo. Fi-
m at ergo denunciatio ante fores, ff. de institut. sed & si. §. i.[m] † ¶ Sed
18 nunquid consanguinei & amici absentis, etiam aliarum prouinci-
arum, qui forte vellent alium defendere, sunt ad defensionem ei⁹
requirendi, si propinqui, qui sunt in prouincia, in qua lis agitur
nolunt defendere? Videtur, quòd non: quia ibi debet iudex præ-
cipere tantùm, vbi res agitur, ff. de reb. eo. qui sub tut. vel cu. lege
mag. §. illic. & quia illi nõ sunt de iudicis iurisdictione. vnde non
potest eos reuocare, ff. de iur. om. iud. l. fin. & ff. de bon. auct. ius. iu-
di possi. l. cùm vnus. §. his. & quia per hoc causa differetur: quod
esse non debet, ff. de proc. l. sed & hæ. §. non solùm. & ff. de ope.
lib. quod nisi. extr. de do. & contu. c. finem. & c. fi. Alij dicunt, om-
nes consanguineos requirendos, vbicunque sint: quæ sententia
n videtur vera[n]: nam dicit lex, omnes esse vocandos, quos non sit
o verisimile nolle defendere causam[o], vt in præd. l. hæc autem. ve-
p rũ tamen dico[p], nullum debere proprio nomine requiri, sed suf-
ficit publicè proponi edictum, vt quicunque voluerit eum de-
fendere, veniat, & defendat, ff. de instit. act. sed & si pupillus. §. pro-
scribere. & §. prece. extrà de post. c. j. versus prin. extrà de do. & cõ-
19 tu. c. fi. & sic hodie obseruatur. † ¶ Sed nunquid notoriè contu-
q max est citandus? Non videtur, arg. extr. de procu. auditis[q]. & de
iureiur. ad nostram. 5. Dic contrà: vt ibi not. quòd si iudex citans,
factis quibusdam citationibus, moritur, vel impeditur, successor
illas computabit in numero citationum, sed si primus numerum
r compleuerit, secundus iterum potest[r] vnum edictum propone-
re, ff. de iudic. edictum. Quid si papa, vel quiuis alius, mandat tibi,
vt cites omnes, qui se volunt opponere Titio? vt extr. de except.
dilecti. & de elect. statuimus. Respon. debes edictum publicè pro-
ponere, vt quicunque vult se opponere super facto, super quo
citatur, compareat die tali, vt extr. qui ma. accus. pos. cùm in tua.
20 extr. de cleric. non resid. ex tuæ. † ¶ Quid si non præfixeris diem
certam? Respon. debet venire citatus, arg. extr. de do. & contu. cũ
dilecti. & hoc intra modicũ tẽpus: quod tñ est cũ quodã tẽpera-
mẽto intelligendũ, ff. de solu. qđ dicimus. ff. ex qui. cau. ma. ab ho-
stibus. §.

ADDITIONES.

a Ioan. de Deo. ¶ Ambo, vbi s. in prin.
b Edicta. ¶ Alij delegati non, vt scripsi de foro compet. si quis con-
tra. super gl. hoc ideo.
c In fi. ¶ Ista l. facit contrà: sed ibi respondetur in vlt. gl.
d Bonorum. ¶ Secundum Alber. Gal. vbi s.
e Domicella. ¶ Ab Odo. habuit hoc, vt ẽt refert Cy. in l. sancimus.
f Ordinario. ¶ Vel delegato principis, sicut in prin. huius ver. & for-
san habebant olim loca deputata ad id, vel in domibus sui pone-
bant album.
g Dealbatus. ¶ Et tam amplus, quòd omnium citationum capax erat:
vel lapso termino delebatur, vt not. in auth. q semel. & ĩ corpore
vnde sumpta est, de liti. §. oĩm. Item l. si quis. j. allegata, loquitur
de alio albo, in quo scribebantur citationes & generalia edicta.
Erat & tertium album locus scilicet dealbatus, quo scribebantur
nomina Curionum, ff. de albo scrib. l. j. & ij.
h Permittente. ¶ Ver. est sub §. sit tibi. ibi princeps indignatur præ-
sidi, qui per actorem aditus, per eum non fuit exauditus: si verò il-
lum non audiuit, illum correctum remittit ad præsidem.
i Quæ. ¶ Vbi iste ver. in prin. gl.
k Autem. ¶ Cum l. seq.
l §. j. ¶ In fi. j. gl.
m §. j. ¶ Idem scripsi in §. contrahentes. super ver. trahere. in fi.
n Vera. ¶ Secundũ Accur. cuius fuit iste ver. in l. hac autem. statim
alleg. & idem Iac. Bal. vbi s.
o Causam. ¶ Nescio, quare fecerit hanc reuolutionem: text. dicit,
quos verisimile sit defensionem non omissuros.
p Dico. ¶ Secundum prædictos & Ioann. de Deo, de primo decre-
to. in iij. col.
q Auditis. ¶ Ineptus est iste ver. ista dec. loquit de notario cõtuma-
ce, s. qui reuocauerat procuratorẽ, & alium non miserat: iste non
citatur super articulo processum, sed super principali sic, dec. se-
quens non loquitur in notario cõtumace, sed in delicto. vel fac-
to notorio. & verum est ibi notatum in gl. ij. quòd in eo requiri-
tur citatio, sed nil ad casum quæsitum.
r Potest. ¶ Et debet, vt ibi not.

a tibi fuerit .s. fin. & hoc, ne contumax, sed potius obediens videatur. a.
b §. v. quanto. extr. de post. præ. c. j. b Quidam tamen coram me defendere nixi sunt, quòd nullo modo tenetur cōparere talis ex tali citatione: arg. extr. de rescrip. c. fin. Potes etiam nominatim, quos volueris, citare, vt compareant ad opponendum se Titio, si voluerint, & nisi cōparuerint, præiudicatur eis: arg. ff. de facto de quo agitur. & extr. de dec. cùm in tua. † ¶ Illud autem certo certius est, quòd
21 præcisè & simpliciter neminem citare potes, sed sub modo prædicto, scilicet si vult, arg. extr. de elect. statuimus. in prin. & eod. tit. quia propter. in princi. Cæterùm si tibi mandetur, quòd cites omnes, qui se opponunt Titio super electione sua, vel super talibus, qui se opponunt: hic dicunt quidam, quòd habes aliquam cognitionē: debes enim vocare eos, quos T. petit citari, & ab eis quærere, vtrū se velint opponere, vel non: & si respondent, quòd nolunt, eos absolues à citatione. Omnia enim iudicia sunt absolutoria. Inst. de offi. iudic. §. fin. Iun. ill. contrà: quia cùm hæc clausula, cites omnes, qui se opponunt, intelligenda sit de his, qui ante datam literarum se opposuerunt, & sic intersit eorum se non opposuisse, non sunt absoluendi à citatione, quia se opposuerunt, nisi priùs satisfacto de interesse. Sed certè non videtur qualiter fiet hæc absolutio: nisi de facto solùm desistendo, à citatione, quia tu iudex non es.
22 † ¶ Quid de illis, qui se post datam literarum opposuerunt, vel qui de nouo se opponere volunt? Dicunt quidam, quòd per literas tales non poteris eos citare: quia data literarum inspici debet propter verbum Opponunt, quod est ibi, quòd est præsentis temporis: extr. de rescri. cum te. Alij dicunt, & hoc verius videtur secundum mentem scribentis, quòd omnes contradictores, & ante datam & post, & cum modo prædicto, scilicet si volunt; & fine
23 modo, citare potes: † quia præsens confusum, præsentis non tenet vsum. Et si dicatur, Ergo si citator debet citare, quos vult actor, multi poterunt fatigari iniustè: Respondeo, hoc non procedit: quia etiam papa, si nominasset ei multos, eos citasset. Itē quia iudex condemnabit actorem in expensis, si eis comparentibus nō appareat iusta causa citationis: & etiam eis non comparentibus, non condemnabuntur statim ad expensas, vel ad aliud: imò summaria cognitione & iuramento de calumnia præmissis aliàs non. Item nota, quòd ipse citator moderabitur, qui, & quot sint citandi, sicut & delegatus moderaretur, extr. de rescri. super literis. ad fi. Et sunt hæc contra quosdam delegatos, quibus scribitur aliquibus: Mandamus vobis, quatenus citetis eos, quos talis vobis duxerit nominandos. Ex quo multas vexationes, & redemptiones sequi vidimus, contra quos dominus S. ti. sanctæ ecclesiæ presbyter, cardinalis, in regno Franciæ apostolicæ sedis legatus, nup in concilio Bituricen. in quo interfuimus, per suam constitutionē remedium adhibuit optimum. Papa no. ext. de rescr. cùm in multis. quòd si dicatur in literis, Cita illos, quos tibi talis nominauerit; non poterit ille citare vltra quatuor. Idem etiam dicit, si in litera dicitur, Cita omnes, qui ei contradixerint: vel, qui eum super
d tali re molestauerint d. Vtrùm cōtra talem citationem possit aliquid probari, not. extr. de elect. bonæ. j. ca. cū m dilecti. & de testi.
24 cùm à nobis. C. de relat. l. j. in fi. C. de appel. quoniam. in fi. † ¶ Postremò notādum est, quòd si superior, ad quem causa remissa est citet appellantem in causa principali, non facta mentione de appellatione, sufficit illi mittere excusatorem, dicentem, quòd citatio super principali facta non tenet, vel quòd superior non potest in ea procedere, quia appellatum est: & quòd intendit prosequi appellationem. Sed si transisset tempus prosequendæ appellationis, tunc bene teneret citatio facta super principali negotio, tam à delegāte, quàm à delegato. Alij tamen aliter dicunt. Hoc
e prosequere, secundum Papam, prout no. extr. de accu. c. fi. e

ADDITIONES.

a §. fi. ¶ & ff. de statu liber. l. si peculium. §. j. Adde, ꝙ Bar. in l. liber homo. §. j. ff. de verbo. oblig. tenet, quòd citatio sit nulla, in qua non est dies certa, vel terminus certus: vnde ibi Ang. quē refert & sequitur Paul. de Cast. dicit, ꝙ opinio Bar. est vera, quantum ad hęc vt possit fieri aliquod præiudicium citato ad instantiā partis aduersæ: & opinio Spe. est vera, quantū ad hoc, vt possit puniri de contemptu citatus, si nō cōparet: alleg. pro j. parte l. ij. C. vbi in rē act. & l. fi. de iure dot. de quo vide Pau. de Cast. consi. lij. & plenissimè per Præpositū sancti Ambrosij, in c. cùm parati. extrà de app. Adde tu, quòd citatio non habens expressum tempus, valet: Bald. in l. circa. ff. de hæred. instit.

ADDITIO. Circa id qđ tenet Bar. in l. liber homo. §. j. ī. alleg. ꝙ citatio non continens diem, in qua citatus cōparere debeat, tanquam obscura, si tenet: vide copiosè ibi per Alex. vbi reiecta cōcordia Ang. dicit opin. Spec. indistinctè esse veram: & respondet ad iura allegata in cōtrarium: de quo etiam per Cano. in c. eos. de sent. exc. in vi. & in c. cùm parati. de app. sed pro opi. Bar. vide do. Iaf. in d. §. j. in fi. Hen. Ferran.

b c. I. ¶ Ad hoc de appel. cùm parati. & ibi satis scripsi in vlt. gl.
c Contra. ¶ Vide post eum & Host. plenè scripsi de exce. dilecti in gl. a. per quam aliquid de inferioribus melius intelliges.
d Molestauerint. ¶ Et dic contra. vt ibi super v. gl.
e c. fi. ¶ Quæ vide † scribit. quid si litera.

1 Citatio multiplex fit per literas facta, vel facienda.
Literalis citatio cuiuslibet iudicis, quæ continere debeat.
2 Citat. à delegato debet continere de verbo ad verbum tenorem commissionis.
3 Ordinarius citare potest per literas duobus modis.
4 Forma citationis, vbi ipse idem ordinarius citat, quæ esse debeat.
5 Forma citationis, vbi ordinarius alteri committit ipsam citationem, quæ sit.
6 Loci capellani, & alteri committatur ab ordinario, sub qua forma debeat fieri.
7 Peremptoria non debet fieri citatio, cùm vna tantùm facta fuerit.
8 Citatio qualiter se habere debeat in citationibus diuersarum personarum.
9 In relatione iudiciali an nuntio soli citatori credendum sit.
10 Delegatus citans per literas, qua forma vti debeat.
11 Clausulæ necessariæ apponi in literis citatorijs delegati, quæ sint.
12 Citatio à pluribus delegatis qualiter sit facienda.
13 Sigillum iudicis proprium, non alienum, debet literis citationis dari in forma. [illegible]
14 Apponens suum sigillum literis citationis, debet in eadem dicere se illud apposuisse: aliàs nulla sufficit protestatio.
15 Citatio à pluribus delegatorum facta vno delegato absente, nec sufficit, non tenet.
16 Sententia lata à iudice, nulla præcedente delegationis per sufficientem ordinarij confirmabitur.
17 Is, cui committitur citatio facienda, si nolit citare, nisi sibi exponatur iurisdictio, an sufficiat tenorem rescripti apostolici in literis citationis inseri, aut necesse sit originale ostendi.
18 Delegato mandante alicui vt denunciet talem excommunicatum, qualiter sit procedendum.
19 Iudex mandans alicui, quòd veniat die tali, vel quòd talē citet, aliàs nouerit se excommunicatum, an non veniens, ex tunc sit excommunicatus.
20 Citatus sub pœna excommunicationis, an non veniens, & habens iustam causam non veniendi, sit excommunicatus.

5. §. Iam de citatione, quæ sit per nuntium vel verbo, aliqua diximus: restat vt de ea, quæ sit per literas, pertractemus. Ad cuius rei euidentiam illud prænotandum est, ꝙ iudicum alij sunt ordinarij: alij delegati: alij arbitri: de quorum singulis aliqua clarioris doctrinæ gratia perstringamus. Quòd autē quis possit citari per literas, probatur extr. de offi. deleg. prudentiam. circa prin. ibi, literatoriæ. & c. & c. ex literis. 18. dist. si episcopi. 4. q. 5. quisquis. & 5. q. 2. vocatio. & q. 3. si ægrotās. extrà de temp. ordin. nec episcopi. C. quomodo & quando iud. consentaneum.
1 s. §. proximo. † ¶ Illud quoque regulariter sciendum est a, quòd
a cuiuslibet iudicis literalis citatio cōtinere debet, quis citat, & cui, nomē & cognomen, quem, & super quo vbi, & ad quem diem, & ad cuius instantiam citat: & quod per se, vel legitimum responsalem & idoneum ad causam sufficienter instructum, compareat & an peremptoriè, vel nō. Et quādo præcipitur alicui, quod citet aliquem, litera commissionis debet continere præmissa, & quòd committentē per suam literam, aut per publicum instrumentum
b super hoc certificet, & clarè, non obscurè fiat b. Hæc omnia probantur ext. de dolo & cont. c. fi. & c. cùm causam. de in integ. rest. tum ex literis. ad fi. C. qui ac. non pos. qui crimen. ff. de act. on. nū.
2 l. pupillo. §. qui opus. ff. quod vi, aut clam. l. at qui. in prin. † ¶ Cæterùm literę delegati debent etiam continere de verbo ad verbū tenorē commissionis: vt reus, qui citatur; sciat quis, & qua auctoritate citat: vt prædixi, & s. prox. versi. vel distingue. Hoc quoque
c notandum est, secundum T. c quòd ipsemet iudex, qui reum citat
d ad causam, cognoscere debet d, an sua sit iurisdictio: vt ff. de iud. si quis ex aliena. ff. ad mu. l. pen. extrà de rescri. super literis. & c. dile
e ctus. secus si fuerit recusat e, vt s. in tit. de recu. diximus. e ¶ Primò igitur de citationibus literalibus ordinariorum videamus. Et est
3 sciendum, † quòd ipsi duob. modis citāt per literas. Nam quando- que di

ADDITIONES.

a Sciendum est. ¶ Secundùm Vbert. de Bob. vbi s. in fi. eius tamen verba ampliat autor: bene tamen inducebat tres leges hîc in fin. allegatas.
b Fiat. ¶ Ponitur forma j. §. proxi. ver. si verò. ibi, dicit autem, &c.
c Secundum T. ¶ vbi s. ver. & nota.
d Debet. ¶ Sup. & pronunciare. vt dixi §. j. ad fin. super ver. item generaliter.
e Diximus. ¶ Et no. de app. solicitudinem. in gl. sed quare. in fin.

que dirigunt literas eis, quos vocant. & hoc in clericis. Quandoque verò committunt alicui, qui eos citet, & hoc in laicis, qui ne sciunt legere, vt ff. de requir. reis, l. j. §. prçsides. Si tamen fieret econtrà, non ideo minus citatio teneret: vt extrà de dolo & contum. c. fi. in fi. vbi clericus citatur per alium: & etiam laico quandoque literç citatoriæ destinantur: argum. extr. vt lite non contest. accedens. ij. licet tutius sit citationem fieri per alium, ne citatus citationem occultet: sed tamen is, ad cuius instantiam fit, de præsentatione citationis debet ad cautelam facere fieri instrumētum, ne
4 ille possit se fuisse citatum negare. † Si igitur ipse idem citat, hæc erit forma citationis: ¶FORMA. G. permissione diuina, sanctæ Narbon. ecclesiæ archiepiscopus, dilecto in Christo tali, &c. salutem in domino. Querelam C. clerici recepimus, continentem, quòd cùm ecclesiam talem idē clericus ex nostra collatione diutius possedisset, tu eum absque causa rationabili pro voluntatis libito post appellationem ad nos interpositā temerè spoliasti, eiusdem ecclesię possessioni de facto incumbens: ideoque tibi districtè præcipiendo mandamus, quatenus (si est ita) intra spatium octo dierum post receptionem præsentium præfatam ecclesiam cum fructib⁹ medii temporis, eidem restituere non omittas. Alioquin si de iure confidis, tali die, quam tibi peremptoriam assignam⁹, coram nobis per te, vel per procuratorem idoneum sufficienter instructum ad causam, coram nobis in tali loco compareas, eidem clerico de iustitia responsurus: sciturus, quòd si in prçfixo termino comparere neglexeris, nos in dicto negotio, quantum de iure poterimus, procedemus. Quòd si terminus præstitutus in diem inciderit feriatam, sequenti die non feriata, quam tibi peremptoriam assignamus, studeas comparere. in cuius rei testimonium præsentes literas sigilli nostri munimine fecimus cōmuniri. Hæc forma probatur extr. de in integr. rest. tum ex literis. in fi. extr. de do. & cont. c. fi.

5 †¶Si verò alteri citatio committatur, hçc erit forma: FORMA. Gul. permissione, &c. tali salutem. Querelam T. clerici accepim⁹, &c. vt s. vsque Mandamus, quatenus. verbis secundæ personæ in tertiam decēter mutatis: iunge, dictum clericum ex parte nostra monere & inducere curetis. quod si est ita. eidem T. prçfatam ecclesiam restituere non moretur: alioquin peremptoriè iniungatis eidem, quòd tali die coram nobis, &c. vt s. verbis, vt dixi, mutatis. Hæc probantur extra. de offi. delega. ex literis. ¶Sed & vtrunque potest simul fieri, scilicet vt ipse citet, & etiam faciat per alium citari. retenta enim tota prima forma vsq; ad verbum, procedemus. iungatur sic: FORMA. Nos quoque nihilominus tali damus nostris literis mandatis, vt & ipse T. ad eundem terminū auctoritate nostra, iuxta præmissam formā, peremptoriè citare procuret: quòd si non poterit inueniri: facias vt citationis edictum p se, vel per alium, apud ecclesiam tuam publicè proponatur. Hæc clausula ponitur extr. de do. & cont. c. fi.

6 ¶Porrò [a] si committatur laici citatio, hæc erit forma:

a FORMA. Gul. dei gratia, &c. salutem. Sua nobis H. lacrymosa quæstione monstrauit, quòd licet I. eius vir. secum matrimoniū contraxerit per verba de præsenti, carnisq; copula interuenerit inter eos, ac pannos plures eidem, velut vxori legitimæ, affectu adhæserit coniugali: nunc tamen, Dei timore postposito, à suo consortio abiecit eandē: nec erubescit cuidam superinductæ publicè adhærere: ideoq; discretioni tuæ præsentiū auctoritate mādamus, quatenus, si est ita, præfatum I. ex parte nostra monere ac inducere procures, vt muliere superinducta, vel cui adhæret, omnino dimissa præfatam H. vxorem suam recipiat, & eam maritali affectione pertractet: alioquin auctoritate nostra iniungas eidem vt tali die per se, vel procuratorem idoneum, peremptoriè compareat coram nobis: alioquin contra ipsum procedere curabim⁹ quantum postulauerit ordo iuris. Quòd si terminus, &c. vt s. ext. de spon. ex parte A. & c. veniens. i. extr. de of. ord. significauit. Vel dic, quòd si non fecerit, tu autoritate nostra fretus eum, & super inductam excommunicationis studeas vinculo innodare, facies eos, tanquam excommunicatos, ab omnibus vestræ diœcesis arctius euitari.

7 †¶Sed præmissis opponitur, quia cùm vna tantùm citatio facta fuerit, non debet fieri peremptoria: de hoc s. §. viso. ver. item peremptorium. Vnde si velis hanc vitare obiectionem poteris concipere sub hac forma: FORMA. Gu. &cæt. vt s. proxi. vsque, compareat coram nobis. iunge, & si tunc non venerit, veniat tali die: quòd si nec tunc venire curauerit, veniat tali die, quam sibi peremptoriam assignamus. Multi quidem vtuntur hac forma, vt probatur extra. de testib. cogend. capi. ii. Et hæc forma frequentatur in his, quorum præsentia de facili haberi non potest, & de hac s. §. viso. versic. sed quid si. Caueat tamen is, qui sub hac forma citat, vt inter vnam diem & alteram sint competentia interualla, nisi facti necessitas aliud suadeat: s. §. viso, versi. j. & versicu. item dicunt. Literis autem huiusmodi sigillatis, actor eas statim recipiat, & in actis redigi faciat ad cautelam: deinde deferat ad citatorem, vel ad eum, qui per literas ipsas citatur: in quarum præsentatione eum cautum esse oportet, ne sigillum frangatur, vel cadat: & vt præsente notario eas porrigat eidem, vel etiam ipsi citato: cùm eidem scribitur sub præscripta forma: de qua præsentatione habeat testes, vel confici faciat publicum instrumentum, C. de annal. except. vt perfectiùs. extra. de probat. quoniam contra. Cuius tenor talis erit: ¶FORMA. In nomine, &c. Anno, &c. talis præsentauit & dedit tali quandam literā apertam in mei notarii præsentia & testium subscriptorum, ex parte talis iudicis à sede apostolica delegati: sigillatam vero sigillo & integrò, in cuius circulo erant tales literæ, & intra circulum tale signum, supplicans instanter eidem, vt citare deberet reum, iuxta traditam sibi formā. Tenor autem prædictæ literæ erat talis: Guil. &c. tali salutem, &c. & toto tenore inserto. Notarium in fine subiungat: Acta fuerunt hæc tali die & loco, præsentibus talibus: & ego talis, tali auctoritate notarius, præsentationi dictarum literarum interfui, & hoc ad præsentatoris instantiam in scriptis redegi, & publicaui, & meo signo signaui. Hanc formam etiam vide suprà de impug. rescri. §. primo.

8 †¶Porrò citator receptis & perlectis literis, si citandus est aliàs eius subditus, eum ad suam aduocet præsentiam. Si verò non est eius subditus, vel est magna persona, ipsemet accedat ad eū & prçsentet notario, vel testibus idoneis, per quos possit probari citatio: & si necesse fuerit, legat præfatam literam coram illo, & postmodum citet eum iuxta traditam sibi formam: de qua citatione fieri faciat publicum instrumentum, sub illa forma, quæ est s. §. proxim. versicu. quo facto. hoc saluo quòd vbi dicitur in princi. R. clericus nuncius, &c. dicatur, dominus talis, &c. Quod autem dixi de notario & testibus, cautela est: nam & sine hoc sibi asserenti se citasse creditur, si sit in literis illa clausula, dic autem, &c. quæ est infrà §. proxi. versi. si verò. nam ministro creditur in facto sibi commisso, ff. de reb. eor. qui sub tu. vel cu. sunt, l. magis. §. ne tamen. licet sit argumentum contrà in ead. l. §. item
b prætor. versic. nec nimium [b].
9 †¶Vni tamen non creditur in actu iudiciali: extra. de probat. quoniam contra. in prin. Hoc autem facto, reus sic citatus petat copiam, tam de citatione, quàm de literis citatoriis, quæ fieri debent originalibus remanentibus penes eum, extra. de probat. c. fin. & c. quoniam contra.

10 †¶Viso de citatione ordinarii, sequitur videre de citatione delegati, quæ fit per literas. Ad quod notandū est, quòd aut est vn⁹ delegatus, aut plures. Si est vnus delegatus, citabit per literas sub hac forma: ¶FORMA. Titius archi. Narbonen. vel canonicus vel M. sanctæ Narbonen. ecclesiæ archiepiscopus, iudex à domino papa in tali causa delegatus, tali salutem in domino Iesu Christo. Mandatum apostolicum, vel literas, à sede apostolica nos recepisse noueritis in hac forma: Clemens episcopus seruus seruorum Dei, &c. veniens ad præsentiam nostram C. presbyter, nobis significare curauit, quòd V. de Podiomissione, & quidam alij ciuitatis & diœcesis Biteren. super iure parochiali, scilicet decimis, oblationibus & rebus aliis iniuriantur eidem. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis causam audias, & eā fine canonico decidas: faciens, quòd decreueris, per censurā ecclesiasticam appellatione remota firmiter obseruari: testes autem, &c. data Viterbii iiij. calendas Octobris, pontificatus nostri anno quarto: quas, si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. Volentes igitur, vt decet, mandatis apostolicis humiliter obedire vobis auctoritate, qua in hac parte fungimur, prçcipiendo mādamus, quatenus prçfatam A. & omnes alios quos causa ipsa contingere potest, & quoscunque prædictus G. presbyter vobis du-
c xerit nominandos [c], ex parte nostra citare curetis, vt decima die post receptionem præsentium coram nobis Narbonæ apud talem ecclesiam, vel domum, per se, vel per procuratorem suum, se præsentet: quem terminum ei pro duobus edictis, & tertio peremptorio, propter viarum distantiam, vt partitum parcamus expensis & laboribus, assignamus: vel, quem terminum sibi pro omnibus terminis peremptorium assignetis responsuro de iure presbytero antè dicto: alioquin secundum formam mandati nobis traditam in causa ipsa, quantum de iure poterimus, procedemus, cuiusquam absentia non obstante. Quòd si itē terminus in diem inciderit

ADDITIONES.

a Porrò. ¶Versicul. totus Aegyd. vsque ibi, sed præmissis. super rubrica vij.

b Nimium. ¶Ibi non credit tutori dicenti, quòd est necessitas distrahendi. in §. ne tamen. credit ministro, quem ad id misit, vt referret.

c Nominandos. ¶Hæc forma nō procedit ex vi clausulæ, Quidam alij, vt dictum est s. §. prox. in fi. & j. seq.

inciderit feriatam,&c.vt ꝭ.versi.si igitur.iunge etiam,si vis:Diem autem vestræ citationis,&c.vt j.prox.§.versi.si verò mandet,vel sic, In signum autem factæ citationis sigilli nostri impressionem
a præsentibus apponatis [a]. in cuius rei testimonium, &c. vt suprà in prædict.versi.si igitur.Quidam etiam ad cautelam in citatione inserunt formam & tenorem libelli,ne vlterius reus petere valeat inducias deliberatorias:vt probatur.v.q.ij.si primates.& no.ex
b trà.de dilat.cap.j.[b] Quod tenor commissionis sit inserendus,probatum est ꝭ.§.prox.versic, sed nunquid.j.sed in secunda citatione non est necesse inseri. Quòd autem delegatus debeat se præmittere in literis,probatur:quia repræsentat personam domini papæ vt nonagesimaquarta dist.c.j.&vt ipse papa honorandus est,quo ad causam sibi commissam,93.dist.c.fin.7.q.j.omnis,qui,&maior est illis,quorum causa sibi committitur,vt extra.de offi.delega.sa
c nè.& c.pastoralis [c].& vide ꝭ.versicu.porrò. Item quod possit citationem committere,probatur extra.de offic.deleg.pastoralis. in princi.& dixi ꝭ.de iudice deleg.§.iam nunc. Quòd autem pro omnibus terminis vnus terminus peremptori⁹ possit ex causa in initio assignari,notatur ꝭ.§.viso.versicul.j.Item quòd in peremptorio debeat iudex comminari,ibidem dictum est versicul.item iudex.Quòd autem certum diem & locum possit assignare,proba-
11 tur extrà, de rescript.c.olim,& ca.fin.† ¶Quidam [d] etiam in fine
d citationis ponūt,quòd reus veniat paratus proponere quicquid voluerit,tam contra rescriptum,quàm contra personam iudicis, vel impetrantis,ne alia detur dilatio huiusmodi proponenda,extr.de excep.pastoralis.Item si in rescripto apostolico continetur clausula illa,Quidam alij debent in citatione exprimi nomina eorum,quos per illam conuenire intendit,ꝭ.§.j.versicul.item quòd
e per clausulam [e]. Actor autem cautè præsentet hanc literam, & tam de præsentatione,quàm de citatione,faciat fieri publicum instrumentum,vt iam dictum est,continens citationis tenorem:& de sigillis iudicum,& aliis debitis circumstantiis faciens mentionem.In locis verò, vbi non est tabellionum vsus,id fiat per duas personas iuratas,extr.de probat.c.quoniam contra.

¶Si autem velis, quod litera sit publicum instrumentum sigillatum,dicas sic: FORMA. In cuius rei testimonium & futuram memoriam præmissorum,hoc præsens instrumentum publicum de nostro mandato scriptum, & in publicam formam per talem infrà scriptum notarium redactum,fecim⁹ nostri sigilli munimine roborari. Actum in tali loco,anno,mense,die & in dictione talibus,pontificatus domini Clementis papæ anno quarto, talibus testibus præsentibus,vocatis& rogatis.Postmodum notarius,sic subscribat:Et ego talis,tali auctoritate notari⁹,prædictis interfui, &,vt suprà legitur,auctoritate & mandato prædicti domini Titii fideliter scripsi, & in publicam formam redegi, & meo signo rogatus signaui.

¶Si verò subdelegatus citat, dicat sic: FORMA. Talis à tali in causa tali,subdelegatus,tali salutem in Domino.Noueritis dictū talem à domino papa recepisse literas in hac forma:Clemēs,&c. ipse verò aliis negotiis impeditus,nobis causam subdelegauit eādem sub hac forma: Titius, &c.sicut constat per eius literas,vel publicum instrumentum inde confectum: quæ si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. Volentes igitur eiusdem delegati mandatis, imò veriùs apostolicis, humiliter obedire, charitatem vestram,&c.vt ꝭ.§.viso.Formam autem commissionis vide ꝭ.de iudice deleg.§.sequitur.versic. commissio autem. † ¶Porrò si sunt plures delegati,subdistingue:quia aut sunt omnes eiusdem dignitatis, putà sunt episcopi: & tunc maior & dignior in salutatione præponatur,dicendo:M.Tholosanus,& P.Biteren.& R.Londonien. miseratione diuina episcopi,iudices à sede apostolica,&c. C.de offi. ma.offi.nemo.Vitium enim est præposterare,74.di.episcoporum,& c.fin.& C.de test.præposteri. Vel si de hoc dubium sit prior in ordine episcopatus præponatur,& qui plus cæteris laborauit,vt 17.dist.§.si.extrà de ma.& obed.c.j.C. de consul.libro xij.l.j.& C.de castrens.lib.eo.l.j.& de re milit.contra publicam.ad fin.& de præpos.sacri cubic.l.j.& de præfect. præt.l.ij.lib.eo.& in concord.quæ sunt ꝭ.de aduoca.§.nunc dicendum, versic. minores tamē.vel ille,qui à principe dignitatem vel ordinem recepit, ff.de albo scri.l.ij.extra.de ma.& obed.per tuas.extrà de temp.ordin.cùm in distribuendis.vel seruetur ordo in rescripto apostolico retentus,xliij.dist.sit rector.in fin.extr.de rescript.cùm dilecta.

¶Sed & si sint omnes simplices canonici,vt extr.de rescript.præ-
f senti. [f] dic idem,quòd iam dixi:vel dic, antiquiorem tunc præponi:secundum ea,quæ not.in prædi.versi.minores tamen.vel ille, qui maioris est ordinis,vt iam dicam. Si verò vnus est episcopus, & alij inferiores prælati:vel vnus est metropolitan⁹,& alij episcopi:vel vn⁹ in dignitate,alij simplices canonici:maior præponatur, etiamsi posterius fuerit ordinatus:vt in præd. l.nemo.& xvij.dist. §.fin.& in præal.c.placuit.extra.de ma.& obe.statuimus.Delegatus quoque,qui talibus committet,hoc diligenter attendat,nam prælati& clerici nostri temporis multùm sunt naturæ indignan-
g tis:& naturaliter homo appetit honorari,iuxta illud [g], Gloriam
13 tuam alteri ne dederis.& vide suprà §.viso.† ¶Literis igitur citationis,vt præmissum est,formatis,iudex sigillum suum apponat, si habet:nec tūc valet, si cum alieno sigillat:quia nec cum suo ad aliud officium deputato,sigillare posset:vt extr.de appellat.significauit.j.de edit.instru.§.instrumen.versic.item quòd sigillum non est eius.& ꝭ.de procur.§.ratione autem.versicu.iij.Sed si non habet proprium,vel habet,sed cùm sigillari oportet,secum non habet,vel est ad aliud officium deputatum: tunc cum sigillo alteri⁹ sigillet,dicens in fine literarū:Nec miretur vestra discretio,quòd cum sigillo talis signaui, cùm proprium non habeam,vel cū meū mecū tempore confectionis præsentium non haberem,vel cùm non haberem nisi ad tale officium deputatum. debet enim dicere,cuius sigillo,& quare alterius sigillo sigillat: alioquin turbatū esset signum,ff.de testa.ad testium.Et præterea sigillum & subscriptio diuersis ex causis apponuntur in literis,vt infrà de probat.§. videndum,versicu.illud etiam.quare debet dici,ad quid apponatur,nisi enim sic diceretur,citatus videns alium citare,& videns si gillum alterius apponi, credere posset literas esse falsas:nec tene
h retur,secundum AEgidium [h],comparere. protestatio enim ad id,&ad alia valet,extrà quod met.cau.c.j.de cens.olim.Et est hoc contra quosdam officiales literas suas familiares sigillo officialitatis sigillantes.Si ergo tertius iudex, vel duo ex tribus,sigilla nō habent,& cum alienis sigillat,de hoc nulla in literis facta mentione,dicunt quidam,& bene,non valere citationem:imò præsumunt literam esse falsam.Sed si in literis dicitur:A.B.& C.canonici Narbon. iudices à sede apostol,&c. in literis verò sigillorū appositorum habetur,R.P.& M.canonici Narbon. constat, quòd literæ sigillorum discordant à literis citationis:ideoque falsæ præsumuntur,extr.de elect.cùm inter R.seniorem.& de appellati.si-
14 gnificauit.& de fide instrumen.inter dilectos,† Sed nec videtur præmissa protestatio sufficere,nisi & is,cuius sigillum apponitur dicat in ipsa charta,se illud apposuisse,ar.ff.de testib.l. pen. & l.ad testium,§.si quis ex.C.eo.si vnus.& l.hac consultissima. & l.in testamentis.& l.iubemus.extr.de re iudic.cùm inter vos.§.i.ver,pe. & fi.C.de his,qui vt indig.l.pen.ff.de eden.l.j.§. si.nam cùm sigillum ponatur in testimonium rei gestæ,non potest is,in cuius fauorem apponitur,in causa propria testis esse,iiij.q.iij.versi.nullus. Sed credo contrà, scilicet quòd charta fidem faciat, quamuis is, cuius sigillum apponitur, non subscribat, vel hoc non dicat, ex quo sigillum integrum apparet & incorruptum,argum.C.arbit. tut.l.fin,ext.de fide inst,inter dilectos.& c.ij.vbi de hoc.secundū Papam.nec talis est testis in re propria,cùm huius acta sint communia,& huiusmodi subdelegationes probantur per sigilla iudicum,vt j de instr.edit. §.nunc dicamus. ver.illud autem.Hinc est etiam,quòd si aliquis procuratorem cōstituat,vel aliquid fiat coram persona authentica, & exinde fiat scriptura, in qua ipse constituens,vel faciens,loquitur,&sigillum eius apponitur,nulla de hoc per ipsum constituentem, vel ipsam personam authenticā, facta in litera mentione, satis facit fidem tale sigillum, vt ex præmissis apparet, Nec est necesse,quòd persona loquens in instrumento,siue sit contrahens,siue aliud signum apponens, dicat,signum meum apposui. Item non est vis: an promittens vel contrahens loquatur in litera,an sigillans:arg.extrà.de conuer.coniuga.dudum.Sufficit ergo,quòd litera citationis sit sigillo iudicis sigillata: quia non est actis iudicij,sed ante iudicium. Si autē sunt plures iudices,quilibet etiam suo sigillo signet,argumen.Institu. de testam.§.sed cùm paulatim. Sivero alter coniudicum sigillum non habeat proprium, sigillet cum sigillo alterius, suprà scripta tamen

ADDITIONES.

a Apponatis. ¶Respicit hoc consuetudinem Gallicanam,de qua scripsi de probat.quoniam contra.super ver.citationem.
b c.j.¶ In ij.gl.& vide,quod super ea scripsi.Est sciendum,quòd Io. de Deo lib.iudicum,parte j.ru.3.improbat,ꝙ libellus ponatur in citatione,maximè per delegatum,sub quo lis contestata non est, extr. de appellat. significante.dicit enim, ꝙ iudex reddit se suspectum:& tales non debent esse iudices,3.q.v.quia suspecti.& dicit quòd esset locus appellationi:& multum subtilizauit,Tenet cōtrà:quòd nec recusari per hoc,nec appellari potest: seruato,quòd scripsi super præd.j.gl.
c Pastoralis.¶Secundum Aegid.rub.4.
d Quidam.¶Secundum Aegid.cuius totus iste ver.rub.4.
e Clausulam.¶Ergo patet,quòd proxima forma non fuit cōgrua.
f Præsenti.¶Quam non habemus.
g Illud.¶In prima persona habetur Isa.xlij.& xlviij.
h Secundum Aegid.¶sua rubrica vij.

tamen protestatione præmissa:cum qua etiam omnes cum vno possent sigillare sigillo,vt Inst.eo.tit.§.possunt autem.ff. eod.l.ad testium.§.si ab ipso.vbi est ar. quòd etiam cum sigillo actoris pos sit iudex signare,cùm sit alienum.de hoc ỹ.de edi.instru.§. postremo,versi.item quòd sigillum non est eius.Quod autem sigillum
15 dicatur authenticum,no.in præd.§.videndum.versic.x.†¶Hoc autem nota,ꝙ citatio duorum,facta tertio delegato absente,nec se excusante, non tenet, nisi scribatur cum clausula illa, quòd si non omnes,&c.extra.de offi.deleg.prudentiam.in prin.& c.cùm causa.quod sic ostēdo:Constat enim,quòd citatio est de processu iudicis,extr.de ꝓbat.quoniam contra.de offi.deleg. gratum.& ca.relatum.Constat etiam,ꝙsi duo iudices procedunt,tertio nec veniente,nec se excusante,nec vices suas alij committente,duo nil agere putantur,nisi aliàs de eius impotentia constet:vt in prędic.c.prudentiam.§.j.extrà de re script.sciscitatus.ij.q.vj.§. diffinitiua.versi.si plures.Ergo nec citatio duorum nullius est momenti. Veruntamen si duo protestētur in suis literis id factum esse de tertij licentia,consulo citato, quòd vadat saltem suum priuilegium allegaturus:ext.de appellat.cùm parati.& c.si duobus.de offi.
a deleg.cùm causa.vbi de hoc [a].Hoc prosequere,vt no.in prædict. c.prudentiam.respon.j.In eodem etiam c.no.secundum Papam, vtrùm tertius coniudex possit ratum habere, quòd à duobus factum est:siue sit processus,siue sententia excommunicationis, vel alia? Sed videtur. ꝙ tertius coniudex possit ratificare citationem à duobus factam eo absente:quia ratihabitio retro,&c. C.ad Maced.l.fin.ff.de pig.si fundus.Quæ regula videtur etiam locum habere in iudicibus,ff.de iudi.licet Arg.contrà ff.de arbit.l.si in tres. & ff.de offic.proconsul.l. obseruare.§. fi. quod verius videtur.de
16 hoc ỹ.de sent.§.sequitur.versi.sed & si.cum seq.†¶Quid si iudex tulit sententiam nulla præcedente delegatione,nunquid per ratihabitionem ordinarij confirmabitur sententia? arg. ꝙ sic,ff.de re iud.duo.ix.q.ij.§.fin.C.de iur.fisc.l.ij.lib.x.Sed dic contrà.prout ibi no.& arg.ea.q.c.j.Idem iuris est,si tertius coniudex sententiam à duobus præsentibus latam ratificat,vt ibi no.¶Quid si tertius nō venit,nec se excusat,qualiter tunc duo citabunt partes? vel qualiter illum absentem vocabunt? Respon. do.meus not.in Sum.de offi.delegat.§.quod sit eius officium.ꝙ sine delegatione collegę possunt duo citare hoc modo: ¶FORMA.Vice nostra & collegæ nostri citamus te: qui cùm multum distet à nobis, in citatiōe hac non poterat interesse: quasi dicat, habet hîc locum clausula illa,Quòd si non omnes.& de hoc tangitur in præd.ca.cùm causam.quæ ad hoc facit,quod no.ỹ.de primo & secundo decre.§.iā de effectu.versi.& nota,ꝙ præ. Item etiam dicit,si duo sunt,scilicet ꝙ vnus vice sua & absentis citare valeat,causa simili allegata: potest enim absens ratificare,quod suo nomine gestum est.& in his casib.ratione dubij citatus venire tenetur. tamen vlteriùs nō tenetur procedere, nisi facta sibi copia iurisdictionis:nec est decens,eam sibi fieri,nisi veniat coram iudice:ad quem potiùs, quā iudex ad ipsum,venire tenetur.Se dices,ergo quisque potest pro libito me vexare? dicens se iudicem, cùm non sit,ex quo sic citatus debeo comparére.Sed respondeo,ipse sibi ad interesse cōdēnabitur,& aliàs punietur.quæ dic,secundum domin.meum,vt in pręd.§.quod sit eius officium.Caueat tamen citans prædicto modo,quòd is,cuius nomine citat,non multùm distet.aliàs dictans, scribens,& sigillans,quæstionem falsi poterunt formidare:vt extra.de his,quæ fiunt à præl.quanto.secundum dominum meum. Aliqui tamen quandoque faciunt hāc literam scribi nomine omnium,& in fine dicunt: Data anno, mense tali:nil de loco,vel diē dicentes,sicque suas (quod non approbo) palliant falsitates.Tutius est ergo in prædictis casibus,quòd vnus committat alteri vices suas sub hac forma:¶FORMA.Talis tali salutem in domino Cùm causa,quæ vertitur,seu verti speratur inter A.& B.vobis & mihi simul à sede apostolica sit commissa sub hac forma:Clemēs episcopus,&c.posito toto tenore.subiungat:præfatus A.à me instanter petiit,quòd dictum B.citare deberem.vt coram me comparére deberet Attendens igitur me ad hoc sine vobis non debere procedere:volens etiam litem abbreuiare,partiumque occurrere laboribus & expensis,vestræ discretioni,quo ad dictam citationem tantūmodo faciendam, & in his,quæ ad ipsam pertinent meas vobis committo vices, iurisdictione ac potestate mihi in omnibus aliis reseruata:sciturj,quòd dante Deo die ac loco intererо per vos partibus assignatis. Quòd si tres fuerint, duo tertio eodem modo committant,qui tertius citabit hac forma: FORMA. Tales tali salutem in domino. Literas apostolicas me & talem recepisse noueritis,sub hac forma: Clemens episcopus,&c. Cùm igitur dicti mei tales collegæ,quo ad citationem huiusmodi faciēdam,mihi commiserint vices suas, idcirco vice dictorum collegarum, & mea, auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte,vos cito,& coram eis & me die & loco talibus,per vos aut per procuratorem idoneum, &c. vel committatur hæc citatio committenda alicui,vt suprà versi.viso.Sin autem vnus committat alteri vices suas in causa,dicet,prout not.s̄.de iudice dele-
17 gat.§.sequitur.versi.& sic funt. in fine.†¶ Sed pone,quòd is,cui citatio committitur faciēda,petit sibi fieri copiam iurisdictionis.
b nec aliter vult citare.Dixit Gul. Na. [b] sufficere tenorem rescripti apostolici in litera insertum,esse: nec est necesse originale ostendi:arg.ext.de dila.præterea.Nec obstat extrà de offi.deleg.cùm in iure.quæ loquitur in executione sententiæ,in qua magnū fit prę iudicium,quod non est in citatione:ideoque debet obedire citatori.Pars enim coram delegato veniens,poterit,si voluerit,rescripti copiam petere & habere:vt in prædic.c.præterea.nec à citatore appellari ex hoc poterit,cùm sit merus executor:vt extr. de appel.nouit.maximè autē obedire debet, si delegati persona sit auctorizabilis & bonæ famæ,arg.92.dist.nobilissimus.lxij.dist.mira mur.prope fin.& secundum quosdam, etiam minoribus obedire tenetur,ff.de iudiciis,si quis ex aliena. Dominus meus not.in tit. de offi.deleg.§.quod sit eius officium.vers.tertius.quod talis potest cogi coram iudice venire: & tunc ostenso sibi rescripto eum cogere.Et per præmissas etiam rationes not.Papa in præd.c.præterea. ꝙ ex quo delegatus inserit in citatione apostolici rescripti tenorē, citatus per ipsum delegatum comparére tenetur, quanquam apostolicum non viderit rescriptum, nisi fortè ipse delegatus vilis persona,vel nimis remota sit.& si non comparet,& ille in veritate iudex sit,tenet excommunicatio vel in possessionē missio,& quęlibet alia mulcta per eū propter hoc illi inflicta.Debet ergo comparére,cùm per hoc nullum fiat sibi præiudicium, vel modicum. Nam saluum sibi remanet ius petendi copiam iurisdictionis illius, & fori priuilegium allegandi: & aliàs procedere non cogetur,ff.de iudic. si quis.extrà de iudic. c.j.extr.de dilat. ca.fin.Sed si ille iudex non sit,vel nullum,vel falsum rescripti tenorem, vel nullam causam, quare super citatum iurisdictionem habeat,in citatorio inseruit,nec alias est iudex ordinarius,non tenetur comparére:nec tenet,si contra eum non comparentē procedit,argum.ff.si quis cau.si seruus.& l.quoties seruus.ff.de in ius
c voc.l.ij.Sed Pet.de Samp. dicit [c], quòd nec citatus per ipsum delegatum comparere,nec is,cui mandatur quòd citet,comparére tenetur,nisi priùs de illius iurisdictione certificetur,arg.in prædi. c.cùm in iure.& in his,quæ not.infrà de probar.§.videndum,ver sic.quid in auditorib[9]. vel nisi citans sit persona auctorizabilis.vt premissum est.Citatus tamen non debet dicere,se de illius iurisdictione dubitare,vbi dubitandum non est,extr.de rescri.cùm con
18 tingat. †¶Sed quid si delegatus mandet alicui,vt denunciet P. excommunicatum?Respond.not. Papa in prædict.c.cùm in iure. quòd prudenter agit, si etiam nullo apostolico rescripto viso exequitur quod mandatur, præsertim si delegat[9] est approbata persona,nec tenetur deferre.nisi velit, appellationi partis appellantis,ne exequatur.Nam huiusmodi appellationes coram delegatis,non coram executoribus,sunt interponendæ, extra.de o ffic. deleg.super quæstionum.§.quem verò.& §.fin.non tamen cogitur,nisi velit,vt in præd.ca. cùm in iure.& si propter hoc excommunicetur, non tenet excommunicatio : quia hîc agitur de magno præiudicio. Habet enim illa tantum iurisdōnē in rebus, vel personis in rescripto contentis,& non in aliis,nisi eius iurisdictionem impediant,vel mandatum contemnant,vt not.secundum eum,extr.de offi.deleg. ca.j. At iste non impedit,nec contemnit, cùm sibi non constet ipsum iudicem esse. Non ergo,secundum eum,tenet sententia, tanq̄ à non suo iudice lata,licet post reperia
19 tur ipsum iudicem fuisse:arg. ext.de offi.del.ex literis.†¶Quid si iudex ita dicit,Mando tibi,quòd venias die tali,vel ꝙ talem cites
d alioquin te noueris excommunicatum?Dicit G.Na.[d] quod non veniens,vel non citans,nō est excommunicatus,necesse est tantùm sententiam excommunicationis in illum dictari,C. de sent. ex breui.rec.arbitri.& ore proprio proferri,ij.q.j.de manifesta.in fi.ibi,iam diiudicaui, vt præsens,&c.& est arg.in his,quæ no.extr. de simo.sicut tuis.in gl.arg.quòd abbas.& de eo,qui fur.ord.rec. c.j,nec talis litera probat sententiam,C.de eden.authē. si quis in aliquo.extr.de fide instr.c.j.quia nec creditur iudicis assertioni,extra.de probat.quoniam contrà.Arg.ꝯ 63.dist.solennitate. & 23. q.iij.

ADDITIONES.

a Hoc.¶In j.gl.& fuit quæstio venerealis viij. Et quicquid ibi dicatur,hîc tene,quod dicitur hîc.Et si dicas tertium verè impeditum dic,vt in quæstione,quæ est super regula,eum,qui certus.de reg. iur.lib.vj.

b G.Na.¶In c.statim allegato.

c Dicit.¶In c.cùm in iure.

d G.Na.¶Vt scripsi in decre.præterea.hîc alleg.in eius prin.

a q.iij.comperimus,ext.de fimo,accusatum[a].Sed illa,vt dicit ibi Pa-
b pa loquitur,qui solo verbo [b] aliquem absoluere potest,vt extra. de senten.excom.si aliquando. Vnde dicit,quòd iudex sic procedere debet.nam præsentibus aliquibus absentem,vel citare nolentem,excommunicabit hoc modo. qa talis à me legitimè citatus comparére cōtempsit,vel ad mandatum meū citare talem negle
c xit,eum excommunico in his scriptis [c].Deinde illum citabit hoc modo:Mādo tibi,vt compareas tali die,vel talē cites,alioquin te noueris excommunicatum.Cuius excommunicationis forma talis est: Quia talis à me,&c.vt s.& sic postea talis non poterit appellare,extr.de appel.preterea.Alij dicunt,quòd bene est excommunicatus per talia verba,arg.in his,quæ no.j.de senten.§.vt au-
30 tem.ver.porrò quia.ibi,veruntamen iudices.†¶Quid si non veniens habuit iustam causam absentiæ? Dicunt quidam simpliciter,quòd non est excōicatus.non enim iudex intendebat ipsum excommunicare in omnē euentū,sed in casu contumaciæ,argu. ff.de solut.si seruus decem.in fi. Vnde cùm nō sit contumax,pœnam contumaciæ sentire non debet,extr.de procu.querelam.ij. q.vj.quanto.de maio.& obed.inter quatuor.ff.de re iudi. contumacia.xj.q.3.non debet is.imò debet iudex pronunciare sententiā nullam,vt extra.de re iudic.cum Bertholdus.& c.tenor.circa
d fi.Nec debet etiā ista satisfacere de expēsis,vt in præ.c.querelā [d]. Illud autem certum est,quòd si iudex excommunicat propter cōtumaciam eum,de quo sibi constat,quòd non sit de ipsius iurisdictione,non tenet sententia, quia ille non tenetur venire:vt extra.de appell.si duobus.ff.si quis in ius.voc.nō ier.l.ij.secus,si hoc
e ignorat,vt ibi[e].Sed nunquid idem erit in exempto,vt sit excommunicatus,si iudex ignorat eum exemptum?Respon.nō: quia talis ignorantia non potest eum facere iudicem,qui nō est:de hoc
f s.§.j.versic.item generaliter.& seq.[f] De citatione autem,quæ fit per edicta,not.suprà,§.prox.vers.& not.& j.de dolo & contum. §.restat.Item quando vnus potest absoluere excommunicatum ab alio,no.secundum Papam,ext.de officio deleg.prudentiam.§.
g sexta [g].

ADDITIONES.

a Accusatum.¶Ibi dicebatur in antiqua prescripta nostra prohibere:& idem in c.ibi seq.vt ibi dixi.
b Verbo.¶Si intendit de verbo, Absoluo te,quid speciale in papa: si de aliis verbis,tene,quod dicit cle.si sumus.de sent.excom.
c Scriptis.¶Ridiculosum est hoc consilium, quòd ante culpam feratur excommunicatio pura.
d Querelam.¶Vide,quod notatur de test.cog.c.ij.in vj.gl.& quod super ea dixi,& remisi.
e Ibi.¶Statim innuit contrà:sed distingue,vt in q.de qua statim.
f Et seq.¶Ibi remisi ad q.quam scripsi super regula,scienti.
g Sexta.¶Vbi scripsi super verbo,malitiam.

SVMMARIVM.

1 *Auditor generalis domini papæ,quis,& quare dicatur:& citatio in eius audientia cuius forma debeat esse.*
2 *Litis contestatio,dicitur litis initium,& quibus verbis sit ante eam vtendum.*
3 *Auditor domini papæ mandans extra curiam intrā duas dietas aliquem citari,qualiter debeat literas concipere.*
4 *Altera parte appellāte à delegato,si ipse delegatus causam remittat ad superiorem,qui causam delegauerat superior verò, ad quem causa remissa est, si citat appellantem,vt veniat processurus in causa principali,nulla facta mentione de appellatione,quid iuris?*
5 *Mittere debens excusatorem,si non mittat,an teneat processus contra ipsum super principali habitus.*
6 *Auditor domini papæ rescribens post factam citationem secundum formam sibi traditam,qua forma vtetur.*
7 *Auditor domini papæ,suscepta causa appellationis,vel negotij principalis inhibens ordinario,ne de ipsa causa se intromittat,quo rescripto vtetur.*
8 *Delegatus qui causam cognouit,si citat partes peremptoriè ad sententiam audiendā,& postea committit alteri sententiæ prolationem:an is,cui commissum est,debeat iterum partes citare.*
9 *Plures iudices habens,si ab omnibus citatur,coram quo comparebit.*

¶De citationibus auditorum domini papæ.

6.§.Dicto de citationibus literalibus ordinariorū,decens est,vt etiam de citationib.auditorum generalium palatii domini papæ (qua frequentamus) aliqua supponamus: qui ideo Auditores generales dicuntur, quia eis generalis audiētia appellationum totius orbis commissa est:non tamen diffinitio sine speciali domini papæ mandato, sibi facta priùs relatione fideli:vt dixi s.de iud.deleg.§.secundo,versi. item nō obstat. Et scias, quòd quandoq; citant in audientia, quandoq; etiam extra curiam.Nam de cōsuetudine diutius obseruata,citant extra curiam vsque ad duas dietas,extr. de rescrip.nonnulli.& eorum literis obeditur,& sigillis eorum creditur in causis per appellationē,& etiam per simplicem querelam ad apostolicam sedem delatis.
1 †¶Forma autem citationis,in audientia talis est. FORMA.Mandat magister Gul.Durandus,canonicus Baluacen.& Narbon.domini papæ capellanus,subdiaconus,ac ipsius palatij causarum generalis auditor,citari primò,vel secundò,vel tertiò peremptoriè vel quartò ad maliciam conuincendam in audientia publica, talē seu eius procuratorem legitimū,si quis est in Romana curia pro eodem,& quoscunque alios,qui sua crediderint interesse, vt tali die facta audientia,si curia fuerit,alioquin proxima sequenti die, qua curia fuerit,compareat in palatio coram eo ad procedendum, vel ad libellum recipiendū,vel litem contestādum,vel ad iurandum de veritate seu calumnia, vel ad respondendum positionibus,vel ad audiendum iurare testes partis alterius,vel ad audiendum sententiam:& sic de aliis,in causa,seu causis appellationis & negotij principalis,quæ vertitur,seu verti speratur inter dictum P.ex parte vna, & talem ex altera, super præbenda talis ecclesiæ, vel beneficio,vel fundo,vel vinea,& huiusmodi,vel super tali ac
a cusatiōe,prout postulat iuris ordo:alioquin in causa ipsa, vel ad libelli receptionem, vel ad litis contestationem [a], non obstante cuiusquā absentia, quantū suadebit iustitia,procedetur,Data Viterbij.die vj.mensis Octob.pontificatus domini Clem.Papæ IIII.
2 anno iiij.†¶Et nota,quòd semper ante litis contestationem vtimur in citationibus hoc verbo:In tali causa,quę vertitur,seu verti speratur,&c.quia litis cōtestatio est litis initium:vt extr.de ver. sig.ex parte,ij.& de off.deleg.super quæstionū.§.j.ver.quod si delegatus.& c.relatum.ante litem cōtestatam non dicitur quis agere,sed agere velle,vt ff.rem ra.ha.l.amplius.
3 †Si verò mādat extra curiam intra duas dietas aliquem citari,sic literæ concipientur: FORMA.Magister Gul.Durandus,&c.vt s. vsque,auditor iunge,tali plebano,& tali canonico,talis ecclesiæ salutē in Domino. Cùm causam appellationis & negotij principalis,quod vertitur,vel verti speratur inter G. ex vna parte,& T. ex altera.vel,quam mouet,vel mouere intendit,super tali re,vel accusatione,& rebus aliis,ad instantiam ipsius G. vel eius procuratoris,vel de mādato summi pontificis,sicut occurret. recepimus audiendā,& fine debito terminandam,discretioni vestræ auctoritate dñi papæ,qua fungimur in hac parte,districtè præcipiendo mandamus,quatenus vos,vel alter vestrū per vos, aut alium,vel alios,eum ex parte nostra peremptoriè citare curetis,vt die decima à die vestræ citationis connumeranda,vel in proxima sequēti non feriata (si dies ipsa fuerit feriata) per se,vel per procuratorem legitimum cōpareat in Romana curia corā nobis,facturus & recepturus in dicta causa, qđ ordo dictauerit rationis: alioquin, &c.vt s.in proxi.forma.mandatū nostrum, imò verius apostolicū,taliter impleturi,quòd de inobedientia,vel cōtemptu neque atis aliquatenus reprehendi.Diem aūt vestrę citationis,& formā & quicquid inde feceritis,nobis per patentes literas harum seriē continentes, aut per publicū instrumentum fideliter rescribatis.
b Data,&c.[b]†¶Quid si altera parte appellāte à delegato,ipse dele
4 gat[b] causam remittit ad superiorē,qui causam delegauerat:superior verò,ad quem causa remissa est,citat appellātem,vt veniat processurus in causa principali,nulla facta mentione de appellatiōe? Respons.dicūt quidam, quòd sufficit mittere excusatorē,qui solùm dicat:Domine,non tenet citatio vestra super causa principali:vel nō potestis in ea procedere,quia appellatū est,& appellans intēdit prosequi appellationē tēpore competenti. Si aūt transisset tempus prosequendæ appellationis, tūc bene teneret citatio
c super principali causa,tam à delegante quam à delegato facta [c],ij.
d q.vj.ei qui.ext.de appel.cùm sit Romana.Papa verò dicit[d],quòd debet ostēdere talem qualem appellationē fuisse admissam, ext. de testi.veniēs.quia si aliud diceretur,sequeretur absurditas:quia cuilibet facile esset deludere quemlibet iudicē, si non teneretur probare veritatem causæ appellationis.Tunc enim nō prosequitur causam appellationis, qa nec super ea citatus est.Si autem in citatione facta super principali,faceret mentionē de appellatiōe, non teneret, nec excusatorem mittere teneretur: quia expressit errorem in sententia, scilicet quòd veniret agere causam principalem,omissa appellatione:quod verum est in illis causis,in quibus ante omnia debet articulus appellationis expediri,priusquā de principali agatur:vt extr.de appel.vt debitus.& c.cordi.Secus est autem, vbi appellatio simul cum principali expeditur, vt est quando

ADDITIONES.

a Litis contest.¶Inepta videtur cōminatio cōtestationis,parte nō veniente.sed dic, quòd respicit partē illā, qua citantur hi,quorū interest:& eis non venientibus, fiet cōtestatio cū principali, &c.
b Etcætera.¶Addidit ver.seq.quia hic continuatur ver.cæterum.
c Fact.¶Hucusque posuerat s.§.sequitur.in fi.
d Dic.¶vbi declarat in fi.

a quando super prouisione appellatur, vt ext. de appel. statuimus[a].
6 † ¶Item certum est, quòd vbi debet quis excusatorem mittere, nec mittit, tenet processus contra eum super principali habitus, si iudex appellatum esse ignorauit, & aduersarius nihil dolose egit: secus aūt, si sciuisset appellatum: ext. de appel. si duobus. vel si aduersarius dolosè subticuit de appellatione, ff. de iudi. si prætor. Porrò in citatione facta à delegato nō tenetur quis excusatorem mittere, licet securius sit mitere. Alij dicunt, & bene, vt videtur, quòd citatio delegantis tenet etiam non facta mentione de appellatione: quia sicut citatus comparere debet, vt proponat suas exceptiones, ita & iste, vt proponat suā, s. appellatum esse, ff. de iu di. si quis ex aliena. extr. de appel. cùm parati. & nisi veniat, tenet processus habitus contra eum, secundum Papam, qui hoc nota.
b extr. de accusatio. c. fi.[b] † ¶Cæterùm is, cui sub forma præscripta
6 scribitur, rescriptum reuerenter recipiat, & iuxta formam sibi traditam citet: quo facto, sic auditori rescribat: ¶FORMA. Viro venerabili discreto, &c. Literas vestræ reuerētiæ recepimus sub hac forma, &c. Magister Gul. Durandus, &c. posito toto earum tenore, subiungat sic: Vestris igitur volens humiliter obedire mandatis, talē ex parte vestra, die tali, in tali loco, talibus præsentibus, peremptoriè citare curabit is, vt tali die corā vobis in Ro. curia per se, vel per procuratorem legitimum, &c. vt s. in litera præcedenti: Quòd si de citatione factum fuerit publicum instrumentum, subiungitur sic: prout in instrumento publico exinde confecto, quod ad vestram transmitto præsentiam, videre poteritis contineri.

¶Si verò is, cui citatio demādatur, citare noluerit, auditor mādatum suum sic poterit aggrauare: FORMA. Magister G. Durādi, &c. Meminimus nos vobis literis nostris dedisse in mandatis, vt talem d[e] tali loco ex parte nostra peremptoriè citaretis, quòd coram nobis tali die & loco, super tali causa, &c. vt s. quod quidem (prout nobis asseritur) facere contemptibiliter nō curastis: quocirca vobis sub pœna excommunicationis strictè præcipiēdo mandamus, quatenus eundē ex parte nostra citare curetis, iuxta priorum continentiā literarum. quòd si fortè contemptum super addentes contēptui, mandatū nostrum, imò verius apostolicū, in hac parte contēpseritis adimplere, contra vos proculdubio propter inobedientiam & contemptū huiusmodi ad pœnā duriorē, & ad alia, sicut magis expedire videbimus, procedemus.
7 † ¶Porrò quandoque auditor suscepta causa appellationis, vel negotij principalis, inhibet ordinario, ne de causa ipsa se intromittat: & tunc ei sub hac forma mandabit: ¶FORMA. Venerabili in Christo patri tali episcopo, Magister G. Durandi, domini papæ capellanus, ac palatij eiusdem domini causarum generalis auditor, reuerentiam cum honore. Peruenit ad nos, quòd licet causa quę vertitur inter tales, super hoc pēdeat, vel agitetur, seu agitari speretur in Ro. curia corā nobis: vos tñ non sine sedis apostolicæ iniuria & contemptu, in causa huiusmodi, non tam ad vnius partis instantiam, quàm in alterius graue præiudicium auctoritate ordinaria procedere attentatis. Quocirca paternitati vestræ tenore psentium, auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, reuerenter tamē præcipiendo, mandamus, quatenus in dicta causa supersedere curetis, cùm ad maius tribunal mediante iustitia sit delata. ¶Si verò mandat inhiberi alteri parti, ne aliquid in præiudicium alterius partis attentet, sub hac forma scribet: FORMA. Magister, &c. Cùm causa appellationis & negotij principalis, quę vertitur, seu verti speratur inter P. & H. super hoc pendeat in Ro. curia corā nobis auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, vobis districtè pręcipiēdo, mādamus, quatenus eidem P. ex parte nostra arctiùs inhibere curetis, ne ī dicta cā corā nostro pēdente examine quicquā in partis alterius præiudicium innouet, vel attentet. Quid iuris sit de huiusmodi inhibitione, dicam ỉ. de appel. §. de officio quoque. & §. se. Item no. quòd priusquam fiat citatio, debet actor cauere: quòd dic, vt ỉ. de accus. §. j. ibi etiā ha-
8 bes, qualiter in criminibus fiant citatiōes. † ¶Item quæritur, Ecce delegatus qui de cā cognouit, citauit partes peremptoriè ad sententiam audiendam: demum committit alicui sententiæ prolationem: quæritur: an is, cui cōmisit, debeat iterum partes citare? Et videtur quòd sic, arg. ff. de iudic. edictum. & facit, quod not. C. quomodo & quando iud. consentaneum. in gl. scilicet, præside,
c &c. Arg. contra extr. de offi. deleg. consuluit. ff. de iud. mortuo[c].
9 † ¶Itē pone, quòd aliquis habet plures iudices: vt scholaris, vel quia est de foro alterius ratione domicilij, vel contractus, vel alia
d de causa. citatus ab omnibus iudicibus[d]: quæritur, coram quo cōparebit? Dic, quòd primò citanti prius parebit, arg. ext. de foro cōpet. proposuisti. & de appel. vt debitus. & c. cùm parati. ff. de iudi. qui prior. extr. de or. cog. c. 2. 18. di. si episcopus. ¶In summa not. quòd iudex pensatis circunstantiis & qualitate personæ citandę, negotij, & temporis, & locorum distantia, debet inducias & terminos moderari: ext. de appel. cùm sit Romana. de dilat. capitul. j. de officio deleg. sanè defert conquestus. de transact. ca. fi. de dolo & contu. cùm dilecti.

ADDITIONES.

a Statuimus. ¶Lib. vj.
b c. fi. ¶Et ibi scripsi post hæc verba, quæ ad literam fuerunt ipsius: per hunc finem videtur Innoc. recedere à priori dicto, vt sic non sufficiat mittere excusatorem.
c Mortuo. ¶Decret. pbat, ꝙ iudex non tenet vltrà citare: & lex dicit, ꝙ iudice mortuo successor iudicabit, quod ille iudicaturus erat. Ergo pnunciabit sine noua citatione. Cessat dubium, si vterque cōparet paratus audire sententiā. Procedit quidē, cùm alter comparentium petit copiam subdelegationis, vel contra illū opponit aliquid pbabile. tunc enim cū ea hora sententia ferri si possit certum est, ꝙ nouum peremptoriū erit necessariū. Procedit ergo dubium, cum alter non cōparet: & tūc puto nouum perēptorium necessariū, p prælleg. l. edictū. nisi iudex citasset ad sentētia ferendā per se, vel eū, cui cōmitteret: facit ff. iud. sol. cùm apud. & vide, quod scripsi de accus. licet. post princip. Lex, mortuo. de terminat, quid iudicandum, sed non, quando.
d Iudicibus. ¶Intelligas super vna cā, si enim super diuersis, coram omnibus cōparebit, per procuratorem saltem: & vide, quod dixi in c. cùm parati. super 2. gl. & de rescrip. c. fi. super verbo, comparuerit. Et scias, quòd in scholari minus est dubiū, cùm possit, quē vult, eligere: de quo satis s. de reo. post princ.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Vide de hac materia gl. in ca. j. de milite vasallo, qui fuit contu.
☞ An quis possit citari in ecclesia, Bal. in l. nemo martyres. de sacro sanc. eccl. & l. possunt. de his qui ad eccl. confu. & l. plerique. de in ius vocand.
☞ An monitio iudicis habeatur pro citatione, Inn. in ca. tua nos. extr. de cohabit. cle. & mu.
☞ Nota ꝙ de facto potest resistere iudici ille qui non est citandus, dummodo possideat, Inn. in c. si quando. de offi. deleg.
☞ An quis possit esse nuncius in causa propria, Bar. in l. eum qui. de fur. & l. iustè. de acqui. possess.
☞ In l. si de interpretat. de legib. dicit Bal. ꝙ si iudex mandat nūcio ꝙ det tenutā, & interim iudex dimisit officium, quòd non possit tempore successoris fieri executio sine reuocatione licentiæ & Bar. in l. si venditor. §. iudices. de iud. & l. fundi. de acquir. poss. & Ange. ibi. Bal. in l. & quia. ff. de iur. om. iu. & l. j. C. de postul.
☞ An citatio debeat esse sigillata vel subscripta per iudicem, Inn. in c. 2. ext. de fide instru. fac. l. si publicandus. §. de public. & dicit ꝙ sic, licet non sit scripta manu notarij.
☞ De citatione infantis, Bal. in c. j. de mili. vasal. qui fu.
☞ Vbi debet citari ad domum solitæ habitationis an ex nunc an olim no. in Spec. de compe. iud. adi. §. j. versic. sed nunquid. in fi. ti. & l. prædiis. §. qui domum. de leg. 3. per doct. & Bal. in l. quòd si dubitet. de acqui. hæredit.
☞ Citatio in criminalibus debet esse comminatoria, videlicet ꝙ si non compareat feretur sententia condemnatoria. Bal. in l. si apparitor. de cohorta. & princi. corni. lib. 12.
☞ Quid si quis est præsens in iudicio contra quem petit actor sibi fieri ius, & de eo reus interrogatus dicit nolle respondere ad præsens, sed faciat me citare: de hoc per Bal. in l. j. C. de in ius vocand. Guil. de cu. in l. j. ff. de in ius vocan. Ioan. An. in c. final. ext. de electio. & dicunt quòd non est necesse citari. fac. Bal. in l. cessante. C. quomodo & quando iu. Angl'us in l. de vnoquoque. de re iudi. & l. si accusatus. C. de accusa. Bal. in auth. si omnes. C. si vt ab hær. se absti.
☞ In l. 2. §. nam etiam. de iud. dicit Bal. notab. quòd ille qui comparet coram vno iudice in vna causa, non tenetur respondere in alia causa: & potest dicere, sum hęres alia de causa. tamē dicit Bal. quòd ille text. nihil facit quia loquitur in habente exceptionem declinatoriam ratione loci, non ratione litis motæ: nam ex quo est præsens, non debet citari. fac. l. ait prætor. in fin. ex quibus cau. ma.
☞ Quid si ego volo agere contra aliquem hæredem institutum in testamento cui est datus substitutus, an sit necesse ipsum citari. Bar. in l. in diem. infr. de aqua pluui. arc.
☞ Citatio quę non est præiudicialis non requirit peremptorium Innocen. in cap. cum à nobis. de elect. Item par non citat parem. vt ibi.
☞ Citatus sine appositione horæ videtur citatus ad horam consuetam, Inn. in c. cum à nobis. de elec.
☞ Vbi non citandus de gratia citatur non est expectandus de iure, Inno. in c. cum terra. de elect.
☞ An citatio infamet, gl. in l. fi. C. de requiren. re.

De citatione & præcepto quam facit iudex si quis senserit se grauari, &c. Iac. Butri. in l. quotiens. de in diem addic. & l. actoris. C. de transf.

Nota quod notificatio, specificatio & declaratio possunt fieri absque citatione, Inn. in c. pastoralis. extr. de rescrip.

An valeat citatio hoc modo facta, Compareas si vis. Bal. in authentic. si quis in aliquo doc. gloss. in l. ea quidem. C. si manci. ita fue. alie.

An præsumatur citatio facta, si notarius dicat, Citatis citandis. Bal. in d. authen. si quis in aliquo. Albr. de testi. & dicit quòd non.

Quid si aliquis citatur, & est erratum in nomine partis an talis error vitiet: nota quòd non in l. hiis verbis. §. fi. de hære. insti.

Quid si aliquis est citatus ad locum inhonestum: an sit tutus ipso iure. Bar. in l. de ætate. ad trebel.

An ille qui excipit quòd locus non est tutus debeat causam inferere, Bar. in l. j. de excep.

Quid si quis citatur ad locum vbi est aer infect⁹, an possit excipere. Bar. quod sic in dicta l. de ætate. & c. cum R. de offi. dele. per Inn.

Nota quod omnis citatio indiscreta intelligitur limitata & qualificata cum aduerbio legitimè, vt l. si minor. de bonis au. iudic. poss.

An citatio facta sine diei adiectione valeat, not. in l. ita stipulatus. de verbo. oblig. & ibi Pe. dicit quòd non. Ioan. Cal. tenet contra, argument. c. cum par. de appel. & taliter citatus debet venire quandiu commodè venire potest, l. hæc conditio. de cond. & demon. per Bal.

Quid si citatus dicat, Eram detentus in palatio potest respõderi, Tu debebas facere te relaxari. Bar. in l. quibusdiebus. in prin. de condit. & demon.

Nota quòd in criminalibus sufficit quoquo modo citatio perueniat in notitiam citati, vt constituatur in mora glo. in l. ij. in fin. quan. app. sit.

De citatione facta ad stationem, vel etiam de eo qui habitat in duobus locis. Bart. in §. j. in l. de liberis agnos. & l. scire oportet. §. oportet. de excus. tut. & l. lex Cornelia. §. inter pulsationem. ff. de iniuriis. & l. item ap. §. ait prætor. ff. eod. titulo. & gloss. in clemen. causam. de electi. Alberi, & doctor. in l. vt perficimus. C. de annali except.

Quando testes recipiuntur ante litem contestatam, & pars ad hoc citatur, quòd non sufficit citari ad domum, vt l. iiij. §. totiens. de dam. infecto, & Ioan. An. in mercuri. suis extr. de regu. iuris lib. vj. in regula præsumitur.

In l. si quis postea. de iudi. Ex hoc patet quod clericatus assumptus post citationem mihi prodest. not. in l. plura. si ex noxa. caus. aga. & l. iam tamen. iud. sol. Item per solam citationem fit præuentio & perpetuatio iurisdictionis. quod no. Guil. in l. eum qui. de con. sti. per Archi. ij. q. vj. non ita.

Nota quod citandus est ad domum solitæ habitationis ille qui est in carceribus, l. si idcirco. C. ex qui. cau. ma. Et ille qui est in carceribus tenetur mittere procuratorem, l. papa exuli. de mino. & ca. querelam. de procur. per Inn.

An citatio debeat fieri nominatim de primo hærede, an sufficiat generalis citatio Bar. & Bal. in l. si quis instituatur. de hæredi. insti. not. in authent. si omnes. C. si vt ab hæreditate se absti. Bald. in l. scire oportet. §. oportet. de excu. tu. not. in l. si eo tempore. de renun. pig. & l. j. §. nuntiari. de lib. agnos. Inn. in c. inter quatuor. §. fi. de maio. & obe. & c. fi. de eo qui mit. in po. & l. j. de cur. bo. dan. & l. si diu. quib. ex cau. in pos. ea. tex. in l. j. §. denuntiari. ff. de ven. insp. fac. Bal. in l. nam ita. ff. de adop.

An episcopus possit citare archiepiscopum in territorio suo, Bald. in l. humana. §. magistratus. de arbit. per gloss. in l. apud eum. ff. de manu.

An peremptorium habeat locum in citatione quam facit arbitri collega de consocio arbitro, vt veniat ad sententiam ferendã secundum dispositionem c. fina. de arbit. & an sit necessaria trina citatio. not. per gloss. in capi. j. de hære. lib. vj. in clementina. Item quid de citatione, si tua putaueris interesse, compareas coram nobis, si opinaris, &c. glo. in l. ea quidem. C. si mancipium ita fue. ali. in l. ad peremptorium. de iudi. Et an sit idem modus citandi & ante litem & post litem contest. gl. in dicta l. & post edictum. & Inn. in c. ad petitionem. de accusat. ¶ Quid de taxatione expensarum Inn. in c. querelam. de procur.

In l. & post edictum. de iudi. dicit Bald. nota. quòd sicut actore non comparente circumducitur edictum, quòd ad petitionem eius emanauerit, nec prodest citatio quicquam in ordine litis, vt hac l. versi. quid si is ita, nec ad iuris perpetuationem: puta si statutum dicat quòd in insinuatione instrumenti sit necessaria citatio si fortè actor vel qui petebat insinuari fecit fieri citationẽ, & postea non comparet, nec tenet citatio, nec statuto dicitur esse satisfactum. & ita consuluit Bal. per ea quæ notat Guiliel. in l. sicut. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. Bald. in l. j. de in ius vocando. fac. Angelus in l. ij. §. sed & si quis ff. si quis cautionib. vide Inn. in c. consuluit. de offi. dele. & vide l. si. de eo per quem fac. fuer.

In l. edictum. de iudi. Bald. dicit quod hoc loco allegatur, quod nouus iudex nouam dilationem dare debet. Aduerte quòd prædecessoris citatio cum successoris citatione coniungitur. vnde si statutum dicit quod non comparens in bina citatione habeatur pro cõfesso, si fuit semel per prædecessorem citatus, & secundò per successorem, habebitur pro confesso, hoc probatur ex prima parte huius legis. Item ex secunda parte, quod si statutum dicit quod sentẽtiæ mandentur executioni sine citatione, hoc intellige per hanc legem, scilicet à iudice qui ipsam tulit fienda. sed vnde debebit citari, si mandetur executioni ab alio, puta à successore. & sic intelligit Inn. in vno loco. Item dicit Iac. de Aret. quod illud quod in hac lege dicit, habet locum quando iudex vult de causa se instruere, alias non, ar. l. denuciasse. §. fi. de adul. & not. extr. de litis contest. §. j. secundum Iac. de Are. An idem in delegato, Bal. quòd sic in l. consentaneum. quomo. & quan. iud.

Nota quod iudex debet comminari cum peremptoriè citat, quod si is qui citatur non comparet, quòd procedet in causa quantum poterit. Ad hoc facit gloss. in l. si apparitor. C. de cohortal. libr. xij. quæ dicit quòd refert vtrum iudex loquatur modificatè secundum ius. verbi gratia dicit quòd compareat coram nobis, aliàs quantum poterimus de iure procedemus, & tunc nõ dicitur peremptorium, quia non intendit plus grauare quàm ius: & tũc sententia lata esset nulla ipso iure: an verò iudex loquatur comminando peremptoriè se pronunciaturum, vt l. in peremptorio. de iudi. & tunc habet locum peremptorium: & poterit pronunciare sic ergo non sufficit citari simpliciter ad audiendam sententiam, sed quòd veniat, aliàs feretur sententia contra ipsum: & hoc habet locum tam in ciuili quàm in criminali, Bar. in dicta l. si apparitor. Item ibi dicit quod licet sententia non feratur contra absentem, vbi est pœna relegationis, tamen contra officialem ferri poterit, vt hac l. & l. diuus. aliàs ne diu. C. de pœnis.

An citatus vltra duas dietas teneatur ire, Ioan. Andr. in capitul. olim. extr. de exceptio. in nouel. de hoc dicit. Et quid si est vna dieta eundo per terram, & duæ eundo per mare, vel aquam, vel econtra. dicit quòd debet considerari communior, & frequentior. & dicit Hostiensis, quòd tempore hiemali magis frequentantur viæ terrestres. Ioann. And. vbi suprà, & in Speculo de citatione. §. j.

In l. imperator. C. de nup. dicit Bal. not. speciale, quod princeps nõ tenetur seruare ordinem iudiciorum in procedẽdo, vt no. Inn. in c. in causis. de re iudicata, tamen pars debet citari aliàs non valet sententia vt hic cum glo. sua. vt possit se defendere: quæ defensio est de iure gentium vel naturali. Itẽ ventilatio & examinatio veritatis est fienda, quia inquisitio naturalis est de iure gentium. Et licet solẽnitates legales princeps non teneatur seruare, obseruãtia tamen de iure gentium non debet deesse, quæ pertinet ad naturalem æquitatem. Bal. vbi s.

Quid si paciscuntur partes quod iudex possit pronuntiare partibus non citatis, vide ad hoc l. si quis litigatorum. de arbitr. & quod ibi notat Bal. nam dicit, nota quod valet processus sine citatione quãdo renunciatum est citationi, vt hic in glo. & ideo quotidie datur iudicibus licentia expediend processum sine citatione aliqua, vt practicatur in criminalibus.

In l. j. §. propter casum. ff. de postulando, dicit Bald. notab. hic, quòd citatio surdi non sufficit quòd fiat viua voce, sed quòd fiat in scriptis, vt hic, & sic bannum datum in Italis non valet in surdo. Bald.

An possit fieri citatio de omnib⁹ actibus vsque ad sententiam, Inn. in c. consuluit. de off. dele. & c. auditis. & c. constitutis. de procu. Domi. Ang. in l. qui ante Kalendas. de verb. obli.

In l. prohibitum. de iure fisc. C. li. x. dicit Bar. not. quod officiali principis non creditur sine literis; & illas literas ostendere debet illis quorum interest. & hoc non habet locũ quando officialis mittitur de vna prouincia ad aliam. nam in eadem prouincia est præsumptio quod sit notorius. fateor tamen quod officialis debet habere signa officialium, ex quibus cognoscitur: aliàs potest ei resisti. argument. l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniuriis. Bar. vbi s.

Nota quòd cum quis citatur debet personaliter citari, si potest personaliter reperiri de facili: si autem non reperitur, vel latitat, debet citari domi, l. 4. §. ait prætor. cum §. qui totiens. de dam. infect. & hoc tam in ciuili quàm in criminali. Et domus habitantis dicitur domus, in qua habitat ipse vel familia sua. fac. l. si mulieri. quib. mo. vsufr. ami. & præsumitur habitare sibi consueuit habitare, vt in c. causam. extr. de elec. in clem. Item si necessario debet ibi moram trahere: quo casu sufficit ibi citari, siue habitet siue nõ vt in vxore, l. Mæuia in fine. de annu. leg. Et quando citatur domi non debet citari voce, sed literis publicis affixis domui, vt l. si pupillus.

pillus.§.proscribere.de instit.& in anteriori loco domus ex quo est aditus in domum, vt l.prædiis.§.valuas.& §.plures.de legat.3. & l.semper.§.si is. quod vi aut clàm. Item si citatio est nulla,processus est nullus,extra.de dilatio.capi.j. & in c.bonæ memoriæ. de legati.

¶ Sed nunquid pars debet esse præsens relationi nuncij. Bar.in l. Theopompus.de dote præleg.dicit quòd non, & in constitu. ad reprimend.

¶ Si creditores volunt agere contra bona hæreditaria alicui° defuncti,an debeant facere citari aliquem nominatum, an sufficiat generale proclama,Bar.in l.si quis instituatur.de hære.insti.& l.si diu.ex qui.cau.in poss.ea.

¶ Nota quòd iudex debet abbreuiare terminos,ne incidant in ferias.l.nonnunquam.de iudiciis,& ibi no.in gl.

¶ An citatio sit facienda ad instantiam actoris: de hoc per Bar.in l.si finita.§.si plures.de dam.infec.& l.4.§.hoc autem.eo.ti.&Inn. in c.quoniam contra falsam.de prob.&C.ad Tertullian.l.scimus. in fine,in glos.& c.si motu.in fi.de præb.lib.vj.ex quo dicit Bar.ꝙ commissio in dubio præsumitur facta ad postulationem partis, non motu proprio.

¶ In l.si quando.C.de testib.dicit Bal.an citatio possit fieri per nũtium,absque alia commissione.Inn.& Ioan.An.in c.quoniam cõtra falsam.de prob.Cynus in l.neminem.C.de requir.re.distinguit inter citationem realem & verbalem.realis nõ,sed verbalis sic, si non requirat causæ cognitionem:alias secus,nam tunc esset idẽ quod in reali citatione.

¶ De impedientibus ne citatio ad eos perueniat,Bar.in l.j. §.Aristo.quod vi aut clam.

¶ Nota quòd commissio quam facit iudex correrio de citando aliquem,dicitur sententia interlocutoria,l.cùm clericis.de epis. & cle.& ibi Bal.dicit quòd bene istud seruatur in criminalib°,sed in ciuilibus nuntij solent citare sine aliqua commissione, in quibusdam partibus.& male faciunt,secundum Iac.Butrig.& Cynũ in dicta l.neminem.Dicit tamen quòd quando nuncius citat sine commissione,ꝙ non potest citare die feriata,sicut nec iudex posset committere die feriata citationem. nam nuncius vtitur quadam iurisdictione ex consuetudine : vnde impeditur propter diẽ feriatam.Item dicit ipse,ꝙ prima citatio pt incipere à procuratore,vt hic,& l.solet.de alimen.leg.Item dicitꝙ iudex nunquàm debet committere citationem de aliquo. nisi primò audiat petitionem,nam si sibi videtur quòd cõmissio non sit iusta,potest commissionem denegare.Baldus.

¶ Nota quòd regulariter nullum edictum citatorium vel peremptorium ligat ignorantem,l.fi.ff.de decret. ab ordin.fac. extra.de elect.c.statuimus.

¶ An citatio possit dirigi extra territorium iudicis citantis, Bald. plenè de hoc in l.omnes.§.si vero apparitor.de epis.& cle.& Oldra.in l.extra territorium.de iuris.om.iud.& dicit Bald.vbi supra. quòd citatio est duplex, & fit citatio tam in ciuilibus quàm in criminalibus, & de remissione fienda, & qualiter fit in ciuilibus & qualiter in crimiminalibus ipse ponit ibidem,&Ioan.An.in c.Romana.§.contrahentes.de foro comp.in nouella.Et citatio habet in se tria,commissionem&nudum ministerium executoris,item habet in se finem comparitionis.vide ibi suprà, Bald. qui multa bona dicit.

¶ In l.testamenta.C.de testa.Bald. dicit.Statuto cauetur quòd legata non valeant nisi insinuentur coram vicario capitanei populi: modò quidam clericus fuit institutus in testamento in quo fuerunt legata relicta quibusdam laicis, qui petunt insinuationem legatorum,&facere citari heredem coram domino vicario.quo non comparente iudex dicta legata pronũciauit esse legitimè insinuata:an talis insinuatio valeat.Et videtur quòd non,quia clericus non potest trahi ad forum laicale. Sol.dic quòd dicta insinuatio valet: quia super talibus insinuationibus ipse iudex laicus est iudex competens,non iudex ecclesiasticus.Si ergo est iudex causæ, ergo & omnium quæ dictæ causæ adesse debent:& quilibet volens opponere siue laicus siue clericus sit,oportet quòd compareat coram eo qui est iudex causæ,l.à diuo Pio.§.si super rebus de re iudic. Item quia citatio quæ fit de hærede non est simplex, nec absoluta citatio,sed potius conditionalis in effectu,scilicet si vult se opponere,si verò se non opponat,non est aduersarius,vt dicta l.ea quidem.C.si man.ita fue.alie.vnde dicta citatio & edictum omnes adstringit,ext.qui matrimonium accusare possunt, c.cum in tua.& c.si dilectus lib.vj.& videtur potius citatus ad veritatem exquirendam quam ad causam. Idem dico si hæres esset forensis,quia iudex bene potest citare forensem intra suum territorium.& ita fuit Perusiij consultum:& bene, quia licet requiratur citatio,tamen iste actus est quasi voluntariæ iurisdictionis,l. final. C.qui admitti ad bonor. poss.Item hic prætor nihil statuit, sed extraordinariè aliquid facit,l.cum vnus.de bonis au.iud.poss. quem ordinem debet seruare quatenus potest, saltem de facto: argum.l.quidam cum filium.de verb.obl.necessitas ergo & qualitas causæ facit vt dicta insinuatio valeat: quia iudex & pars faciendo quod possunt non tenentur ad ampliorem obseruantiam, vt l.mulier.§.j.de condi.instit.Bal.

¶ Nota quòd citatio debet continere quis,à quo, & quare petatur.de hoc per Ioan.de Lign.in Clem.cum lite. vt lite pend Nec sufficit dicere vt veniat de iure responsurus super fundo:aliàs cũ ex tali citatione posset conueniri in qualibet causa,& super quolibet fundo,sequeretur quòd in omnibus diceretur lis pendere, & super quolibet fundo quòd valeat citatio, si citatur vt veniat de iure responsurus. no.glo.in l.de pupillo.§.meminisse.de ope. noui nunc.

¶ In l.si vt proponis.C.quomodo & quando iu.quærit ibi dominus Angelus de Perusio, an citatus pro die sabbathi ad audiendam sententiam possit eadem damnari.Iacob. Butrigar.quòd sic. idem gloss.Institut.de verbo.oblig.§.omnes.Innocen.in capitul. consuluit.& videtur casus in capitu.si à iudice.de app. libr.sexto. vbi dicit sententiam ferendam in termino citationis. Aduocati practicant,quòd iudex faciat scribi in actis quòd sententia lata fuit in termino & post terminum, ad excluden.communem opinionem.Bartolus. in l.si vitem meam.§.si is.quod vi aut clam.dicit quòd si sententia feratur in termino, valet:vnde non est ferenda post terminum. Tũ dic quòd si iudex non sedet in termino citato:quòd tunc citatio est circunducta:&ideo post terminum non fertur sententia,quia tunc cùm fertur sententia,ille non fuit contumax. & sic loquitur Bar.sed si iudex sedet in termino,& continuauit sessionem etiam post terminum, vna cessio est & prorogatio:& ideo licet feratur post terminum valet,&sic intelligitur gl.per docto.probatur in l.diuus.ff.de in integ.rest. Idem si iudex in termino prorogasset in diem sequentem.nam in termino prorogato potest ferre sententiam,illo amplius non citato,vt c.consuluit.de offi.deleg.Angel.de Perusio vbi s.

¶ Citatio est quadruplex.Bal.in l.nam ita diuus.de adopt.

¶ An citandus sit aliquis in fine instantiæ. Bald.in authent.ei qui. C.de tempo.app.quia aliud in sententia ferenda certa die,&aliud in arbitris.Bart.in l.si societatem.§.arbitrorum.ff. pro socio,& l.si de meis.§.final.de arbit.Bald.in capitul.iij. quo tempore miles.x. col.& quod no.Bald.in l.si quando.de testib.& l.fin.C.qui admit. ad bon.poss.po.Ioan.Andr. in capitul.cum vobis olim.in vltima col.de electi.

¶ De citatione facta per proclama generale,Bald. l.j. §.sed alio.si ex noxa.cau.aga.&talis citatio non constituit absentem in contumacia.Bal.in auth.si omnes.C.si vt ab hæredi.se abst.

¶ An citatio interrumpat præscriptionem, si non apparet quòd actor comparuerit,& accusauerit contumaciam rei,Bald.in l.prima.de in ius vocand. Guil.de Cum. in l.sicut. C.de præscription. xxx.anno.dicit quòd non,licet Spec.tenet contrà in titulo de citatione.§.j.versic.item excipitur quòd facta. fac. Bald.in l.& post edictum.ff.de iudi.& not.j.prox.Bal.in repertorio super Innoc.in ver.præscribi.

¶ An citatio facta die feriata,vt compareat die iuridica,valeat:de hoc per Bal.in l.in minorum.C.in quib.ca.in integ.re.ne.non est est.fac.etiam quod idem notat in l.j.ff.si quis in ius vo.non ie.Iac. Butr.in l.dies.de feriis.Bar.in l.j.de ope.no.nun.fac. Bal. in l.omnes.§.si verò apparitor.de episc.& cler.& in l.cum clericus.& in l. dies festos.C.de feriis.& etiam in l.ij. de hære.institu.& l.in tempus.eod.titu.

¶ An citatus vt veniat tali die ad audiendam sententiam, iudex eadem die debeat ferre sententiam, an expectare in diem sequẽtem,Bal.in l.j.C.quomodo & quando iudex.

¶ An citatio facta coram arbitro interrumpat præscriptionem. Bal.in l.cum antea.C.de arbitris,tenet quòd sic.

¶ Nota quòd quis non tenetur comparere in loco periculoso, vt cõfinati,&c. Ang.in l.ij.§.quod dixerimus.si quis caut. An autem debeat comparere per procuratorem,not.ibi,& in clem.pastoralis,ext.de re iudi.& c.statutum.de rescrip.lib.vj.

¶ Nota quòd si quis non possit citari propter eius potẽtiam,debet affigi portis,vbi debet citari, vel portis vicinioris loci,vel ecclesiæ vicinioris.no.in clementina causam ecclesiæ.de electio.

¶ Sola citatio interrumpit præscriptionem longi temporis Angelus in l.sed eximendi.ne quis eum qui in ius voc. vi exi.&tenet quòd sic.per l.si tutor.

¶Bald. De Citatione.

QVAE possunt excipi contra citationẽ,& de interuallis tẽporum inter vnam citationẽ & aliam, & de peremptoria mittenda,

& qualiter est fiēda per viuā vocē, & qualiter p literas: vide plenè in Spe. de reo, per totum. ¶Citari faciens aliquem, & nō comparens in termino, n auditur, nisi priùs restitutis expensis, & idonea cautione prēstita, ꝙ in alia citatione fideliter ꝯparebit, in Speculo de satisd. §. fi. & vide de dolo & contum. c. j. in vj. ¶Citatus nō excipiens de loco tuto, vel foro, an ĩ illa citatione poterit de hoc excipere, in Spec. de appel. §. restat videre. versi. & not. secundum Vincentium, vbi dicit, quòd præiudicat sibi saltem in illa instātia: sed si reus iterum citetur ad eundem locum, vel forū, semper potest excipere quasi de nouo, & vide de ista exceptione, quod no. in Spec. de appellat. §. de officio. in j. col. vbi cauet. ¶Constitutio de duabus dietis, non habet locum in ordinariis, sed solùm in delegatis papæ, propter tex. qui per literas apostolicas. §. ꝯtra. versi. illud quoq;. G. Quid autem in arbitro: vide infrà versi. sed nunqd arbiter. ¶Ordo mandati papę est seruand' hoc modo: vt si mādat aliquem moneri, vt soluat intra xv. dies: aliàs citetur, quòd compareat coram papa: primò est monēdus, subsequenter citandus, n tamen simul monendus & citandus, versi. sed pone, papa. In contrarium facit, quod no. in ca. 2. de test. cog. sed ibi in ordinario. G. ¶Præsens non est citandus, vt in c. fi. de elect. li. vj. in nouella: sed monendus, vt l. cessante. vide s. de teste, §. valet dictum. & de reo, §. præsumitur quis. ¶Aliud est citare ad diem feriatam, & aliud vsque ad diem feriatam: quia dictio vsque, tunc excludit, vers. itē excipitur, ꝙ citatio facta ad diem festum. G. ff. si quis in ius vocat. non ie. l. 2. in fi. G. & §. viso. ver. quid si aliqua citatio, Nam citatio est de processu: & ideo die feriata emanare non potest. G, versi. item excipitur, quòd sit facta, subaudi à iudice. sed citatio quaten' residet in nuncio, vel in exhibitione epistolæ, nō est de processu, sed de executione processus seu mandati iudicis: quæ executio potest fieri tempore feriato gratia hominum, non Dei reuerentia, l. dies festos. C. de feriis, ibi, vox sileat. secundum Bart. ¶Sunt certæ feriæ, quæ non sunt propter veram religionem inductæ, sed de consuetudine, fortè propter nundinas, vel ex beneplacito vt erant olim dies calendarii: & dic, vt in l. feriatis. ff. de arbit. Sunt & aliæ feriæ repentinæ, ob publicam causam introductæ: de quibus dic, vt not. in cle. sæpe, de verb. signifi. ¶Et nota, quòd in cōpromissis potest renunciari omnibus feriis non in honorem Dei inductis: secus in veris & solennibus iudiciis: & hoc videtur verū in arbitratore, aliàs non. vt not. I. An. in c. R. de fer. Bal. ¶Non valet citatio, nec processus contra clericū, etiam si iudex ignoret d̄ clericatu: versi. sed pone, quòd iudex. etiam si communiter habetur pro laico: quia quo ad eum iudex nulli innititur iurisdictioni: & ita fuit disputatum: Bal. nisi fortè dolosè tacuerit de clericatu, arg. C. ad Velleia. l. siue. j. §. iam de. ver. antepenul. G. Si tamen clericus est bannitus à iudice seculari, potest impunè offendi, qa auctoritas iudicis excusat, l. penul. ff. de adult. per Dy. & ita fuit disputatum, alleg. gl. ff. de arbit. l. j. in fi. & de iureiur. l. illud. §. si quis hominem. Bal. ¶An eodem modo fiat citatio in ciuilibus & criminalib. §. nunc de tempore. versi. sed nunquid idem iuris. per G. ¶Ante verò litis ingressum quilibet terminus intelligitur perēptorius, versi. dicunt etiam quidam. sub §. viso. G. Sed Accur. dicit, ꝙ non est differentia in citatione ante litem ꝯtestatam, vel post, ff. de iudi. l. & post edictum. quod est verius, secundum Pe. vide j. de dilatio. post lit. contest. ¶An comminatio aliquid operetur? not. C. de cohorta. apparitor. ver. item iudex debet. & versicu. sed quid si tres. G. & quid si non venit in altero terminorum, ibidem G. & vide ff. de dam. infect. l. prætor. §. si aliquando. per Ia. Bal. Vbi ponitur dictio A, vel Ab: dies citationis alle. & prima dies, qua citatus recipit citationem, non computatur in termino, versi. item not. quòd sic citatio, G. facit quod not. ff. de action. empt. l. ratio. in fin. & vide in Spec. in addi. quæ fuit do. Ant. Bal. ¶Citatio potest committi parti, vt citet aduersarium, tamen citatus non tenetur ei credere, nisi ostendat schedulam, in §. sequitur. post prin. G. ¶Item non tenetur quis credere aduersario dicenti se appellasse ad sedem apostolicam, quæ appellatio habet vim citationis, nisi ostendat instrumentum appellationis, G. arg. ff. de pos. l. si qs inficiatus. secundum Bar. & facit ff. de fur. l. cum qui. §. si epistola. ¶An stetur relationi nuncii in citatione in paruo, vel in magno negotio, ver. sed nunquid. G. ¶Et an credatur iudici dicēti se monuisse: dic, ꝙ non: ibidem per G. Nuncio ordinario creditur, vers. hoc autem no. G. præsertim infulato, sicut fit Perusij, quia habēt biretum rubeum, §. sequitur. ver. in quibusdam locis. circa princ. ibi vide per G. in multis locis seruatur. contrà tamen in causa criminali cautiùs est agendum. Et facias, quòd appareat commissio ¶Sed an præsumatur facta commissio, ex quo apparet facta relatio? dic, quòd non. C. de cust. reo. l. neminem. p Cynum. & j. vers. seq. §. vtrùm. ibi vide. G. ¶Vtrùm citatus teneatur credere nuncio non portanti literas, sed viua voce citanti, versi. vtrùm autē citādi. G. vide infrà eodem, §. literæ. ¶Vtrùm credatur nuncio, si referat quòd citatus dixit, Nolo venire, de sentent. excom. c. venerabilibus. §. secus. in gl. Io. And. libr. vi. vide j. de sentē. §. citatio debet ¶Forma qualiter scribatur subhastatio, & proclamatio, & relatio executionis, &c. vide formam in ver. cæterùm. & ver. si verò. ¶Citatus ad vnum actū nō tenetur super alio respondere, de off. deleg. c. licet. per Inno. Do. Azo. iuit cum literis personaliter ad citandum, vt videret puellam, versi. & nota, secundum Vbert. ¶Quicquid dicat Inn. Specul. dicit, ꝙ sufficit citatio ad domum, nō clandestina, sed publica, versi. sed quid sufficit. G. Fallit, quādo testes ante litem contestatam petuntur recipi & publicari. vt no. in l. 4. ff. de dam. infect. per Dynum in mercuria. in regula, præsumitur. Item fallit in inquisitione, secundum In. sed Spe. nō approbat dictum Innocentij hic, vide G. & vide j. deposi. §. no. quòd ter minus. ¶An nuncius possit ingredi domum inuito citato? dic, ꝙ non, nisi in causa criminali. G. vt l. plerique. ff. de in ius voc. versi. sed nunquid reo. Et quod dicitur, Quem cogi posse pignoribus captis, intelligitur extra domum. nō enim ostia trahi possunt, nec domum ingredi, nec etiam persona potest de domo extrahi, nisi pro maleficio, scilicet masculus, non fœmina, ff. de in ius vocan. l. sed & in his. in gl. ordinaria. ¶Quando citatus non comparet, an sint citandi consanguinei, & amici per proclama generale? dicit, quòd sic, versi. sed nunquid consanguinei. G. Hoc verum, quādo proceditur contra aliquem, tanquam contra indefensum, l. hoc autem. §. j. ff. ex quibus caus. in possess. eat. vbi de hoc, ff. ex quibus causis ma. l. ergo. facit quod not. in l. 5. in fi. ff. iu. sol. quia nemo p̄sumitur carere defensore, nisi appareat contrarium, vt ibi not. & iste, contra quem proceditur, hac sola ratione, quia indefensus, putà cùm sit extra prouinciam, & ad eum citatio nō potest peruenire, nō patitur secundum decretum, quia nō latitat. Si autem p̄ceditur contra aliquem, tanquam contra ꝯtumacem verum, vel præsumptum, tunc nō sunt citandi consanguinei, vel amici: tamē si veniūt, audiēdi sunt: & filius citati auditur, etiam si est minor viginti quinque annis, & periculum sit in promptu: C. de procurat. l. exigendum. Bal. vide suprà eo. §. quicquid. vide Innoc. d̄ elect. c. consultationibus. & j. de senten. excommu. §. sententia lata contra curatos. ¶Cites omnes, qui se opponunt, intelligitur de oppositoribus tempore datæ, secundum Inno. dic, vt eo. §. versi. cæterùm. per G. ¶An citatio possit fieri conditionaliter, C. si mācipium ita fuerit alienatum, l. ea quidem. in gloss. ordinaria. Bal. G. ¶Quis citatus dicatur, reus necessarius, vel volūtarius, de excep. c. cùm iter. per Inno. ¶Inhibitio potest fieri, non præmissa citatione, dummodo iustificetur per clausulam, si senseriste grauatum &c. quod est verum, vbi potest incipi à facta executione: secus, si requiritur ordo iuris, ff. de operis noui nun. l. de pupillo. §. meminisse. in glo. & Bar. ibi. Item secus, si factum necessariò grauet, vt datio possessionis: quia tunc iustificari non potest, C. si per vim, vel alio modo, l. fi. Bal. ¶Literæ citatoriæ debent esse munitæ sigillo proprio iudicis, vbi non sunt per manum publicam scriptę, §. iam de. ver. literis. vide suprà eo. §. vtrùm citatus. & infrà eo. §. litera. Si sint tres iudices delegati simpliciter, duo non citāt absente tertio: nec prodest ratificatio, ver. hoc autem no. G. in ordinariis collegiis simul ad lites: secus etiam. vt nota. de re iud. l. duo. & l. Pompon. & argument. in l. j. ff. de offic. consul. Bald. ¶Clausula, Alioquin te noueris excommunicatum, non continet sententiam excommunicationis: versicul. quid si iudex ita. In citatione à delegato facta, non tenetur quis mittere executorem, §. finali. versicul. quid si altera. Guilielm. ¶An designatio diei sit de substantia citationis; Specu. quòd non. in §. viso. versicul. quid si non præfixeris. sicut nec de substantia præcepti. Cynus tenet contrarium, secundum Petr. & facit l. finali. C. de iure dot. impetr. cautius est apponere certum terminum. idem quod Cynus, Balt. in l. liber homo. ff. de verbor. obliga. allegat ff. quòd vi aut clàm, l. aut qui aliter. §. j. & in authentica de exhi. reis, §. si verò etiam quidā, & C. de distra. pig. l. 4. idem etiam tenet Cynus in l. dies festos. C. de fer. videtur etiam casus in cle. 2. de appel. In contrarium videtur casus in ca. fi. de senten. excom. lib. vj. & hoc tenet hîc Specul. Io. And. nihil super isto puncto decidit, & ponit in capit. cùm paratati. de appel. Tu aūt conclude, secundum do. Ang. quòd quantum ad mulctandum citatum pp contemptum maiestatis prætoriæ, sufficit citatio sine termino. nam tenetur citatus comparere, quàm primum potest. Et hac practica vtuntur assessores. Et ita ĩtelligo dictum Spe. Sed quantum ad hoc, vt possit ꝯtra eum, tanquam contra contumacem, procedi ad reliquos actus sibi pręiudiciales, vt ad sententiam diffinitiuam, non. & sic intelligo iura ꝯtraria. Non obstat c. eos. in fi. quia ibi assignatur terminus per canonem, scilicet vt absolutus ab excōicatione c reconualescens, & monitus per superiorem, vt vadat ad petendū absolutionem, compareat, cùm primum potest, post monitionē: vnde n est necessarius alius terminus. Et qua hora diei quis teneatur cōparere

& an

&c an possit illicenciatus recedere: & an si post terminũ ambe partes p plures dies coram iudice steterũt pñtes, nec est terminata cã propter quam cõparent, an dicatur ille terminus circunductꝰ? dic, vt plenè no. Inn. in c. consuluit. de off. deleg. Bal. ¶An valeat generalis commissio citandorũ, vide C. de iure do. l. j. p Bar. ¶Litera citationis non est de actis iudicij, sed ante iudicium, §. iam de. ver. literis. ad fi. ¶Impedito ideo succurritur, q̃a iudex non debet sæuire contra eum, nisi in causa contumaciæ, §. iam de. vers. quid si nónne. G. Interdum succurritur ipso iure, quando iudex sciebat impedimentum, ff. de re iu. l. quæsitum. Interdum per restitutionem, C. de resti. in integ. l. non ignoras. per Cy. scilicet quando iudex ignorat: quo casu aut est defectus in iure agentis, aut est solum impedimentum ex parte rei. Primo casu ipso iure non valet decretum, l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. sed diffinitiua valet, sed datur restitutio, ff. de pac. l. eo tempore. ff. de iudi. l. prætor. §. Marcellus. nisi sit obtenta contra absentem & impeditum ex falsis pbationibus, vel falsis actis: quia tũc est ipso iure nulla, vt ibi, & ff. de fal. l. si quis obrepserit. in vers. nil agit. Si autẽ non est defectus in iure agentis, sed est mera rei excusatio, tunc valet decretum & sententia, ff. de damn. infect. l. si finita. §. si fortè. secundum Dyn. sed datur restitutio, secundum Dy. not. ff. de in integ. rest. l. si. Bal. ¶Nũcius potest referre ambasiatam, etiam elapso termino, arg. ff. de contrahen. emp. l. qui fundum. Die feriata potest offerri libellus iudici: tamen ista oblatio parum operatur, si vlteriùs non procedatur, ff. de in ius voc. l. libertus. ff. de fur. l. Sempronia. Et ideo pars potest citari hac forma, quòd cõpareat receptura libelli oblationem sibi fiendam: non autem citabitur, quòd veniat ad opponendum, vel respondendum, vt no. 4. q. v. ca. placita. §. j. ver. item excipitur, quòd citatio fit ad idem. aliàs, idẽ. per G. ¶Nota, q in criminalibus per citationem nõ interrumpitur præscriptio, sed per libelli oblationem parti factam, ff. de adulter. l. miles. §. lx. non iudici tantùm, arg. C. quando lib. prin. da. l. j. & 2. Nã si ibi est speciale, ergo in contrarium est ius commune. Sed si reus non compareat ad recipiendum libellum, tunc per inde est, ac si recepisset: quia contumax in nullo melior est præsente, vt in authen. qua in prouincia. & probatur ff. si quis cau. l. si eum. in fi. Libellus tamen malè conceptus non interrumpit præscriptionem, ff. de adul. l. accusaturus. nec inualida citatio, C. ne de sta. def. l. si pater. ergo nulla cõtestatio, vt no. in auth. offeratur. Bal. vide j. §. pe. & fi. ¶Citatio est nulla, quando continet euidenter iniustum, vel iniquum, vel impossibile, prima facie: extr. de dilat. ca. præterea. p Innoc. quod potest esse ratione iudicis, vt quia citat non subditũ vel clericum, vel exemptum, hoc expresso, quòd sit exemptus. Itẽ & ratione actoris: vt si Iudæus petat mancipium Christianum, vel bigamus beneficium, vel laicus ius decimarum, vel monachꝰ vxorem. Item & ratione conuenti: vt si citatur morbo vel vi detentus, & scitur impedimentum. Item & ratione temporis: vt si citat pro die feriato, vel quòd in vna die ex Roma cõpareat Carthagine. Item ratiõe loci: vt si citatur ad locum inhonestum, vel notoriè suspectum, vel extra prouinciam. & generaliter cùm cõparens non tenetur respondere, nec procedere, is non comparẽs non dicitur contumax, ff. iudicat. sol. l. vir bonus. Secus, si sit vitiũ latens, l. sed eximendi. in fi. ff. ne quis eum. tùnc enim ad iudicis iudicandum contemptum pro contumace habendus est, secundũ Oldr. Bal. vide j. de appel. §. nota, quòd habens priuilegium, & de noto. crimin. §. citatus. ¶Citatio rei per capturam personæ, non debet esse prima citatio, nec ab ea inchoari, vt est consentaneum nisi in maleficiis, in auth. vt nulli iu. §. si quis verò comprehensorum. tamen ibi loquitur in fugitiuis. Item nisi propter suspicionem fugæ: facit l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraudem credit. Suspicio tñ ista non debet esse sibi parti, sed iudici, & debet probari post capturam, vel ante, ff. de priuileg. cred. si debitores. Bal. quia vbi licet incipere ab executione, post factum potest fieri probatio, secundum Bart. quod nota. Etiam debitor fisci debet primò moneri, quàm capi, C. de exact. trib. l. nemo carcerem. lib. x. facit ff. de verb. signific. l. qui neque. & C. de pact. l. si pacto, quo pœnam. in fi. Nũquam tamen legi, quòd citatio realis interrumpat præscriptionem. bene tamen credo, quòd inducat præuentionem. vnde is, qui incipit, debet formare processum, ff. de ea. re. aliàs, de requir. re. l. 2. in fi. quia ex pluribus iudicibus melior est cõditio præuenientis, in Specul. de cita. §. fi. vers. item pone. argu. ff. de offi. consul. l. j. quia satis tamen videtur nouum esse edictum apud alterum per captionem: & sic illam l. induco. facit ff. de iudi. l. si quis postea. cum sua materia. Bal. vide j. de appel. §. casus talis. ¶Citatio circunducta non interrumpit præscriptionem, quia nõ constat ex omnibus suis partibus, de præscrip. 30. annor. sicut. per Gul. de Cu. arg. nor. extr. de testi. c. significauit. per Inno. ff. ad l. Aquil. l. in l. Aquilia, si deletum. Bal. vide s. e. §. not. quòd inter. & vide Bal. post Innò. ext. de præscript. c. ex transmissa. aliàs est c. illud. ¶Citatio peremptoria nõ requiritur, vt veniat ad illum, qui iam de contumacia, culpa, vel dolo notatus est, vt in ver. fi. ¶Citatio debet in se ꝯtinere causas: vt no. in l. 4. §. ꝑtor ait. ver. denũciari. ff. de dam. infect. Citatio pemptoria ꝑ mitti ante litis contestationem. qđ not. & vide in Spec. de acto. §. viso. vers. antepen. ¶Quæ sit differentia ĩter citationẽ hominis & legis, j. tit. seq. §. 4. & quõ quis absoluatur à citatiõe, ibi in §. seq. & quot sunt quæ nõ requirunt citationẽ, ibi vide regulam §. an absolutio. Bal. ¶An citatus, vt intra octo dies cõpareat, si cõpareat prima die, teneatur expectare aduersarium per totũ terminũ. vide de dilat. §. 2. Et an parte absente, id est non citata, ꝑt iudex præfigere terminum: j. de dilat. §. an parte. ¶Iudex potest citare sine causæ cognitione, j. de dila. §. iudex ꝑt. ¶Tres sunt partes citationis: & in qua parte credatur nuncio, j. de sententia, §. citatio debet. ¶Ad substantiam citatiõis nõ est necesse, quòd libellus primò offeratur iudici, sed est ad bene esse: infrà de appellat. §. sed pone, dicit statutum, quòd ille.

a ¶De Contumacia [a]. Rubrica.

QVIA peremptoriè vocati ad iudicium, sæpe venire cõtemnunt contumaciter: ideo de cõtumacia dicamus: ostendentes, quis sit contumax: qualiter contra actorem contumacem procedatur: & qualiter contra reum: & de pœnis contumaciæ [b].

ADDITIONES.

a Tancredus hoc ordine posuit hanc Rubricã, scilicet post ꝓximã. Rof. in libel. iuris cano. parte 2. posuit Rubricã, de ꝯtumacia accusatoris & accusati. Vber. de Bo. & sine Rubrica, mihi charta vij. ponit de ꝯtumacia & eius pœna. Io. de Deo duas rubricas posuit libro secundo: de contumacia rei, & de contumacia actoris. Aeg. multas Rubr. posuit, scilicet xciiij. vsque ad tit. de cautelis aduocatorum. Guid. de Suz. Rub. quomodo procedatur ꝯ reum contumacem. Gui. An. cõtinuauit ad tractatum proximum. Sciendum ẽt, quòd hæc Rubrica repetit̃ in tractatu libellorum. Itẽ ꝙ Host. in Summa rubricam hanc separatam à rubrica de dolo, prosequitur: & multum iuuit auctorem.

b Contumaciæ. ¶Host. primò diffinit contumaciam, dicens, quòd est erga iudicem, vel prælatum commissa inobedientia. Ideo dicit, Commissa, quia non semper obediendum est. de quo remittit ad Summam de maio. & obed. §. & ad quid. in fi. & no. de temp. ord. ad aures. in gl. 2. & quod super ea scripsi.

SVMMARIVM.

1 *Parti consentæ recedere non licet à iudicio sine licentia, siue sit actor siue, reus.*
2 *Contumacia est duplex.*
Et tẽ contumax quis dicatur.
3 *Contumacia diuiditur in notoriam aut veram, aut fictam, siue interpretatiuã; & qualibet istarum qualiter cognoscatur.*

¶Contumax quot modis quis dicatur.

1. §. Contumax est, qui trinis edictis, vel vno peremptorio citatus, non venit: vel venit, sed non obedit: seu illicentiatus recedit, xi. q. 3. certum. 18. dis. si quis autem. ext. de exces. præ. ex literis. 24. q. 3. de illicita. C. quõ & quãdo iud. tres. extr. de dolo & contur. causam quæ. ff. de priuil. cred. si creditores. extr. de præsump. nullus. ff. de re iud. contumacia. extra. de iud. c. j. de procu. constitutus, in auth. de litig. §. omnem verò. item is, q latitat, ne citatio possit ad eum peruenire: vel impedit, seu procurat, per se, vel per alium, ne citari possit, ext. vt li. nõ contest. quoniam. §. j. v. q. j. quidam. ff. de euic. si edictũ, §. si præsentem. & in præ. c. certum. de poe. dist. 4. in domo patris. ibi, quia subtrahit se & latet, &c. quibus casibus pro citato debet haberi. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de con. & dem. & cùm læ dat per dolum aduersarium, infamis est, ff. de his, qui no. infam. l. j. ff. de do. l. j. itẽ is, qui veni ad iudicis præsentiam, sed se non exhibet, seu præsentat: sed post columnas, vel ostium latitat, ne iudex eum cognoscat, ff. ex quibus cau. in po. ea. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. & §. illud sciendum. item is, qui venit, sed nimistempestiuè vel illicentiatus recedit, vt s. nõ enim debet pars præsens sine iudicis licentia recedere, & si aduersarius non comparuerit, ar. in p. c. certum. Nam cùm iudex possit in sequentẽ diem expectare, vt extr. de off. deleg. consuluit [a]. meritò & ipse expectare tenetur, quo ad hoc, vt ipse petere possit sumptus: quos petere potest, si ad voluntatem iudicis expectat, Cod. de iudic. sancimus. non tamen quo ad hoc, quòd aliquam pœnam subeat [b]: quia etiam si non venisset, aduersario non veniente, nõ puniretur in expensis,

ADDITIONES.

a Consuluit. ¶Ibi de hoc satis scripsi in gl. ex hoc. & quõ de licentia conficiẽdum est instrumentũ, vide j. de ꝯparit. ver. hîc quoq;

b Subeat. ¶Sup. aduersario non veniente.

pensis, vel aliter, ff.de arbit.l.arbiter.§.fi.& j.de expens. §. postre-
mo, ver.tu autem.licet fortè secus sit: vt vbi quis vocatur ad ele-
ctionem faciendam.quod dic, secundum Papam, prout not.in p̄.
a c.consuluit [a]. Ipse etiam dicit, quòd nunquam partibus præsenti-
bus circumducitur edictum: quamuis sine aliqua speciali proro-
gatione partes expectent per plures dies post terminum assigna
1 tum. † ¶Nec licet alicui parti recedere sine licentia, siue sit actor
siue reus: vt in concor.s̄.in prin.huius §.positis.quod si fecerit, &
pars altera, quæ abfuit, docuerit, quòd absens fuerit ex probabi-
li & necessaria causa, iustè petet omnes expensas, arg præ.l.sanci-
mus. Ille enim ad duo tenebatur, scilicet comparere, & in termi-
no comparere. Vnde si alterum complere non potest, scilicet
in termino comparere, tenetur ad alterum, scilicet, comparere.
argum. ff.de arbit.l. Celsus.& l.præced.§.fi. & extr. de dol.& con-
tu.cùm dilecti.prope fi. Patet ergo, quòd ad hoc vt pereat instan
tia termini assignati, & circunducatur edictum, de quo legitur ff.
de iudi.& pòst.oportet per iudicem circunduci, & licentiā obti-
neri. Si autem iudex absit, & partes veniant, vel non, de hoc in p̄.
ver.tu autem. ¶Item etiam contumax est is, qui non vult respō-
dere: vel qui obscurè respondet, arg.extr.de iur.ca.c.fi.extr.vt.li-
te non contest.accedens.de mu.pe.c.2. ff.de interrog.act.de æta
te.§.nihil. Item is, qui rem ad mandatū iudicis restituere nō vult,
ff.de rei vend.qui restituere.& ff.ne vis fiat ei, qui in posses.mis.ē,
si quis missus.extr.de fo.com.conquestus.& de spons.cùm locū,
& in præd.c.causam quæ.vel iussus non exhibet, ff.de appell. cre-
ditor.§.iussus.putà si non exhibet vsuras extortas.extra . de vsur.
quia in omnibus.de iureiur.debitores.& c.ad nostrā. ¶Item is, q
non vult iurare, ff.de iureiu.manifestè.extr.de iur.cal.c.fi. ¶Item
b is, qui non defendit, ff.de procu.l.omnino. & l.mutus.§.pœna [b].
2 † ¶Et

ADDITIONES.

a Consuluit. ¶Vide finem præd.gl.
b Pœna. ¶Hîc sequuntur verba Hostiensis, vbi s̄.ad quorum intel
lectum omnino vide qđ plenè no.in cl.de dolo & ꝯtum.si ante.
vt ibi dixi. Auctor hîc variat: primò ponendo duplicē ꝯtumaciā,
tenendo verba Host.vt prædixi: secūdò in ver.vñ breuiter, ponit
triplicē: sed excusari p̄t auctor, scilicet quòd sunt duæ , sed prima
subdiuiditur. Itē hîc dicit verā contumaciam, ibi aūt euidentem
illius, qui dixit citatus se non venturū. Hoc autē pono pro indu-
bitato, quando id dixisse in iudicio, per decret.venerabilibus.§.se
cus.de sent.excom.lib.6. Sed remanet dubiū, de quo ibi nota.an
sit idem, si ext.iudicium nūcio citanti sic dixit. ¶Ad declarationē
autem illius gl.& eorum, q̄ hîc sequuntur, & ad ampliādam ma-
teriam prædic.decret.si ante.circa istū, qui citatus respondit, se ñ
venturum, de quo multæ gl.loquuntur, vt infrà patebit, quæren
dum est de septem. ¶Primò, quid si extra iudicium respōdeat sic
citanti. ¶Secundò, an nuncio soli referenti eum sic respondisse,
credatur. ¶Tertiò, posito quòd de hoc cōstet, & in termino nō
venerit, quale sit nomē huius contumaciæ. ¶Quartò, an talis ap
pellet? ¶Quintò, an saltem beneficio velocis reditus vel aduen
tus, appellare possit. ¶Sextò, an talis in prima citatione non per-
emptoria respondens, vlteriùs sit citādus ad idem. ¶Septimò.an
talis citat⁹ in vno articulo, in aliis sit citandus. ¶De primo certū
est, q illa verba non obstarēt, citato, si venisset in termino, ētsi in
iudicio illa dixisset. Si enim ex illis verbis īsurgit ꝯtumacia, sed se-
quens ꝯtumacia ñ venientis qualificat̄ per illa præcedētia, vt sic
ex præterito p̄sentem ꝯtumaciā dicam⁹ manifestā, veniant no.de
præsū.scribā.cū sua remis.& si in iudicio dicta fuissent, nullum du
biū, per p̄.§.secus.sed, vt ibi patet, qualitercūq; de vera contuma-
cia in iudicio ꝯstet, idē quo ad qualificationem : vt si ipse in iudi-
cio ꝯfiteatur se contempsisse, & contumacē fuisse, qualificata est:
vt s̄.idem, si aliter constat, vt ibi. Hæc autem qualificatio insurgit
ex p̄sumptione causata à verbis dictis in iudicio, vel extr.sed non
est necessaria: quia potuisset verba dixisse, & nō ꝯtempsisse, vnde
si talis probaret se captum fuisse ad iudicem veniendo , vel graui
infirmitate detentum, vel aliquid tale constat, quòd per hoc pro
batum tolleretur contumacia , ergo & eius qualitas nequit esse
sine subiecto. hoc patet e.c.§.idem est.cum suis glo. Nunc ad de-
clarationem sequentium est videndum, quid aggrauet ista quali
tas, & dico, quòd in duobus, scilicet in restitutione expensarum,
non dico facienda, sed permittenda , si excommunicatus fuit ob
id, & petit absolui: vt in præ.§.secus. sola ergo cōtumacia obligat
eum ad restitutionem expensarum faciendam: tamen post abso-
lutionem, si non probauerit iustam excusationem, sed qualifica-
tio talis obligat eum ad prius soluendum. Secunda aggrauatio
est in eo, quòd non habet beneficium velocis reditus , vt dicam
super v.membro. Concluditur ergo, quòd quia nemo æstiman-
dus est dicere, quod mente non agitauit, ff.de supel.lega.Labeo.
& iudicium humanum causatum à verbis, 22.quæst.v. humanæ.

facta fide in iudicio de his verbis dictis citati, contumacia dicetur
sic qualifiacata, vt dicatur euidens, vt subdam. ¶Circa secundum
nullum dubium est, secundum opinionem dicendam , etiam su-
per citatione non credi nuncio, de quo satis dixi s̄.tit.prox.§.seq.
tur. ver.sed nunquid.nam, secundum illam, multo minus crede-
tur de responsione citati: idem videtur secundum opinionem cō
trariam, quòd super citatione credatur : quia ad hunc casum non
videtur ipsius iuramentum extendi. Iurat enim fideliter citare, &
citationes referre. Sicut ergo sibi non creditur super omissione
iudicis, vt no.& dixi in ver. ibi seq.sic nec credatur super respon-
sione partis. Factum ergo suum habet referre, non alienum: & si
cut non crederetur ei, si se dicat à citato verbis iniuriatum, vel p.
cussum : sic nec credatur, quid ab eo sibi sit dictum. Nec dici pōt,
citati responsionem esse citationi connexam: cùm certum est, ci
tationem esse omni suo gradu perfectam etiam citato tacente.
Secundum hoc ergo oportebit etiam aliter probari id: quam p.
bationem per testes oportebit exhibere illum, qui fertur id dixis
se, extr.de test. ca. 2. & sic non erit facilis exitus huius rei. Super
hoc iterum vide, quod dicam infrà sup vj. membro. ¶Tertium,
scilicet quod sit nomen huius contumaciæ, expeditum est per
superiora: quia dicitur euidens, vel vera, verior, vel verissima : vt
infrà subdam. Hoc tamē ad opinionem refertur: quia opinamur
illam talem. hoc dico per id, quod dixi super j.membro, versi.hæc
autem. ¶Quartum etiam certū est, vt statim ponit auctor: vt no.
in gl.cle.alleg.priùs, & in sui prin. ¶In quinto, an saltē beneficio
velocis reditus, vel aduentus appellare possit, & vti beneficio illi
us l.diuus.ff.de in integ.rest.quæ post sententiam admittit contu
macem venientem iudice adhuc pro tribunali sedente diuersifi-
cant Doctores. nam opinio Azonis fuit, l.diuus.loqui in ficto ꝯ-
tumace: & quòd de illo verissimo contumace, de quo tractam⁹,
non loquatur: patet ibi ex textu, quo dicitur citatum non respō-
disse. & sic opponitur, quòd fictè contumax poterat appellare, ff.
de iu.& post edictum.§.fi. vnde non egebat restitutione. Ad id re
spondet, q restituitur non ad appellandum, sed ad totā cām, vt ibi
no. Hæc opi.placebat domino meo.& placet ibi, & in ordina.viđ
vbi de spernenda appellat.vers.sed si citatus. Guidoni de Suzar.&
Iac.de Aretio hæc pars opinionis non placet, scilicet quòd nō lo-
quatur in verissimo contumace lex illa. Sed Ioannes ꝯtrà ibi no.
& mouetur illa ratione: quia fictus non egebat restitutiōe: & qđ
ibi dicit, non respondet, exponit, vt ibi no. id est, nō venit: & hoc
omnino placet hîc auctori , quòd etiam verissimus gaudeat illo
beneficio velocis reditus post latam sententiam. Et si dicatur pro
ista opinione, quòd licet pœniteri: respondet Guido , illud verū
tempore debito. inducit ff.de procurat, l.ante litem.& l.post litē.
Est sciendum, quòd de cōtumace in non exhibendo, nullum du-
bium, quòd appellat, vt infrà sequitur : nec in absente sine culpa
sua, & maximè dolo aduersarij: quia certum est quòd restituitur,
vt in l.diuus.2.respon, Sed circa contumacē in non veniendo, de
quo loquimur, distinguit sic Iac, de Aret. super l. diuus. quòd aut
est verus contumax. & verè: vt quia dixit se non venturum. Aut
verus contumax præsumptiuè : vt quia personaliter citatus non
venit. Aut fictus, vt citatur ad domum. Primo casu reprobat opi-
nionem Io.per l, continuus.ff.de verb.oblig.§.cùm ita.in fi. quia
in certis non est locus coniecturis. approbat opinionem Azonis
quòd non gaudeat beneficio illo, & quòd lex de illo non loqua
tur, probatum est supra. Secundo casu, si veniat iudice sedēte pro
tribunali, gaudet beneficio, & appellat: vt ibi: quia per velocē re-
ditum tollitur præsumptio contumaciæ. vt dicit ibi textus, & si-
mile ff.de his, qui sui vel alie.iuris sunt, l.filium. Si veniat iudice ñ
sedente, non appellat.ff.de appellat. ex consensu.§.vlti. & de iu.
& si post.§.fi.in prin. Tertio casu, si fuit defensus per procurato-
rem, non appellat, ff.quando appel.sit, l, prima, in fi. si non fuit de
fensus, appellat sine restitutionis auxilio : vt ibi, & prædict.l. & si
post. in fi.& hoc quandocunque veniat iudice sedente, vel non,
dummodo intra decem dies à tempore sciētiæ, vt j.sequitur.nec
placet sibi, vel Gul.quòd veniens iudice sedente pro tribunali, re
stituatur ad totam causam. Nam, vt dicit Iacob, nō debet esse me
lior cōditio illius, in quo saltem præsumptiue fuit delictum ꝯtu-
maciæ, quàm præsentis: sed præsens nil plus quàm appellare pōt:
ergo nec ille. Concludit ergo, in solo vero contumacæ præsump
tiuè legem loqui. ergo nō in verissimo , vt est dictum. & hæc est
secunda aggrauatio, de qua in prima qōne remisi. Ego in remis-
sione, quam in principio dedi, pondero cōtemptū, qui posset es
se in ficto ꝯtumace, qui citationis ad domum factæ habuit plenā
notitiam: & non esse in vero contumace præsumptiuè, qui potu
it non cōtemnere, sed impediri in veniendo, vel saltem excusari:
ibi vide in ver.& ex his concludi posset. ¶De sexto sciendum Io.
tenuisse 24.q.3.de illicita.in magna gl. talem vlterius non citan-
dum. idem autor hîc in prin.idem Inno. de accus. ad petitionem.
vt ibi scripsi in magna glossa.ver.si autem.idem Hostien.in Sum.
☞ huius

2 † ¶Et nota, quòd duplex est contumacia, scilicet vera & præsũpta. Verè contumax est is, quem citatio apprehendit, & dicit, non portabo pedem: & contra eum potest procedi nulla alia citatione facta, ff. ex qui. cau. in possess. ea. Fulcinius. in fi. nec talis potest appellare, ff. de in integ. rest. diuus. in fi. & l. seq. in quibus nota de hoc, 2. q. 6. §. sunt etiam, quorum. ff. de iudi. & l. post in fi. C. quomodo & quando iud. ab eo. & C. de liber. caus. si is quem. 24. q. 3. de illicita. nisi veniat adhuc sedente iudice ꝑ tribunali, vt l. diuus. licet quidam illam intelligãt de præsumpto contumace: ꝫ quos est ff. de app. ex consensu. §. finali. & nisi præsens sit iam contu-
a max^a, ff. de app. creditor. §. iussus. Fictè autem, siue præsumptiuè contumax dicitur (vt quidam dicunt) is. qui respondit se venturum, vel nil dicit, non tamen venit: ad quem debet ter mitti, ff. de
b re iud. l. contumacia. §. contumax. quod non placet. Vnde dic^b, ꝙ fictè contumax est is, ad cuius domum trina citatio facta est, licet non fuerit inuentus: quod dic, vt s. §. prox. sequitur. ver. illud etiam no. contra talem enim proceditur: sed pòst probata iusta causa absentiæ, sine difficultate restituitur, vt ext. de re iu. cũ Bertoldus. Alij tamen dicunt talem non fieri contumacem, ex quo nõ
c inuenitur, ff. quæ sen. sine ap. re. l. j. §. j. quod non placet^c. † ¶Vn-
3 de breuiter distingue, quòd contumacia alia euidens siue notoria, vt cùm citatus inuentus respondet se non venturum: alia vera, vt cùm apprehendit eum citatio, & nil dixit, vel dixit se velle venire, non tamen venit: vt in pr̃e. l. ex cõsensu. §. fi. maximè vbi bis, vel ter citatus fuit, nec vnquam venit. nec excusationem proposuit. Alia ficta, siue interpretatiua, putà cùm citatum citatio non apprehendit, vt s. sicut aliàs est simile. nam vera citatio dicitur facta ab homine, ficta seu interpretatiua, quę fit à iure: vt no. ext. de
d elect. statuimus^d. Verè autem contumax non auditur appellans, & multo minus notoriè, vt s. fictus autem potest appellare intra decendium, postquã sciuerit sententiam contra se latam, C. quo
e modo & quando iu. ab eo^e. Item contumax auditur appellans, si iusta causa eum venire prohibuit: vt in l. ex consensu. §. cum qui. vbi de hoc, ff. de re iu. contumacia. extr. eo. cùm Bertoldus. vel si sit contumax in non exhibendo. ff. de app. creditor. §. iussus. Si autem procurator cõtumax est in sententia, vtrùm dominus poterit appellare? no. de app. §. j. Item ter citatus videtur contumax: qđ dic, vt s. tit. prox. §. viso. ver. quid ergo. & q̃ hîc desunt, vide in eo.

ADDITIONES.

Ɖ huius ti. §. 2. ver. item ter debet. idẽ Accur. ff. de in integ. restj. l. fi. in vlt. gl. C. quomodo & quando iud. tres denunciationes. idem Guido de Suz. in l. diuus. ff. de in integr. restit. Ioan. de Deo tenet contrarium Cauil. lib. 2. ver. de peremptorio. dicit enim talem ꝑemptoriè citandum, ad malitiam conuincendam, 3. q. 9. decernimus. de dolo & contumacia, prout. & capit. cùm dilecti. & c. cùm olim. allegat etiam C. quomodo & quãdo iud. l. ea quæ. Huic sub dubio fortè concordant Iac. de Ra. & Petrus, vt scripsi in decre. venerabilibus. §. secus. lib. vj. super gl. 2. & 3. non solùm fiãt ad ꝓbandam contumaciam, sed etiam ad conuincendam maliciam, C. de iudi. auth. iubem^a. & in præd. decre. prout. Pro his facit, ꝙ lubricum linguæ facilè ad pœnã trahi non debet, ff. ad l. Iul. maiest. l. famosi. cui conuenit C. si quis imper. male. l. vnica. Item licet dixerit se non vẽturum in prima, non sequitur per hoc, ꝙ nolit venire in secunda, vel tertia. Item plus est aliquid facere facto, quã verbo dicere, extr. de appel. dilecti. 2. ff. de ædil. edic. si tamen. §. ei qui. Sed citatus prima citatione, quem citatio apprehendit, dicit facto se nolle venire: & tamen oportet eum iterum citari: quare non citabitur, cùm dixit verbo? Item potest mutare propositum: cùm, secundum Tul. Tuscu. Quæst. l. nulla celeritas ẽ cũ animi celeritate ꝯtendere: vt dixi de spon. tua. super. j. gl. facit ad hãc partem decret. l. cet. de procurat, lib. vj. ff. ad Tertul. l. filij mater. in fi. ff. de re iud. ꝙ gessit. extr. de app. cum cessante. Hæc opinio placet in qua sine alterius præiudicio iudicialis æqtas obseruatur: quia scilicet si illa verba nõ dixisset, iterũ vocari debeat. Ad idẽ hoc dico propter opinionẽ, q̃ habet, pòst litis cõtestationem omnẽ dilationem haberi ꝑ peremptoria, vsq; ad sentẽtiam exclusiuè: de qua s. tit. j. §. viso. ver. dicunt etiam. cũ sua remis. ¶De septimo dico, ꝙ licet articulus ille, ad quem citatus fuit, expediri possit, nec ab alio possit propter sui ꝯtumaciã appellare ad alios, tamen vetus est citãdus: vt generaliter de ꝯtumace notaui in decr. eũ q. de do. & contu. lib. vj. in gl. videbatur. super qua gl. posui dictum In. cum determinatione Host. quam ẽt posuit auctor s. tit. proxim. §. viso. ver. itẽ licet in die. ad fi. & omnino vide, qđ ibi scripsi contra illud. Adde, quòd nominato ñ creditř super respõsione partis: sequitur Paulus de Castro con. 287. Et quòd dicens, nolo venire vlteriùs non sit citandus tenuit Bar. in aut. q semel. C. quomodo & qñ iud. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dã. infec. do. Anto. in c. fi. de eo q̃ mit. in pos. causa rei ser. Et ꝙ verus contumax non possit dici, nisi ille, qui habuit notitiam citationis, voluit Ang. ꝯs. 186.

a Contumax. ¶scilicet in non parendo.
b Dic. ¶Secundum Aegi. vbi s.
c Placet. ¶Nec Accur. in l. fi. ff. de in integ. resti. in fi. vlt. gl.
d Statuimus. ¶Lib. 6.
e Ab eo. ¶Ad idem C. de libe. cã. l. 4. ff. quando app. sit, l. j. §. fi. Adde, quòd licet fictè cõtumax audiatur appellans intra decem dies à tempore scientiæ, tamen facta per iudicem à quo post decem dies à tempore sententiæ, non veniunt reuocanda per viam attẽtatorum. Rota hoc tenet in nouissi. decis. 187.

SVMMARIVM.

1 *Contra actorem contumacem quomodo sit procedendum.*
2 *Actor non veniens magis offendit, quàm reus: nam actoris est causam ampliare, & apud iudicem stare: rei autem fugere.*
3 *Reus tribus edictis citatus, an in primo termino venire teneatur: et an actor in primo termino non comparens ad expensas.*
4 *Iudex partem præsentem absoluens à termino citationis, quomodo se habere debeat.*

1 2. §. Nunc nobis videndum occurrit, qualiter † contra actorem contumacem procedatur: super quo dic, quòd si actor in primo, vel secundo termino non venerit ad reum, quem citare fecerat, reo condemnabitur in expensis, ff. de iudi. l. eum quem temerè. & etiam in damnis & interesse totius litis. nam & ad hoc specialiter se debuit obligare, 3. q. 4. §. spatium ver. libellum. In causa verò criminali excommunicetur, nec post exaudiatur, nisi probet se iusto impedimento detentum. Si verò venerit in peremptorio, reus absoluetur: quod dic, vt j. de accus.
2 §. v. in prin. † magis enim offendit actor non veniens, qui debet causam ampliare, & apud iudicem stare, quàm reus, cuius est fugere, & causam extenuare, 3. q. 4. ca. j. vnde & reus fugitiuus nun cupatur, vt in præ. l. properandum. §. & si quidem. Hodie autem punitur in expensis, nisi veniat in primo vel secũdo termino: nec admittitur ad aliam citationem, nisi præstita cautione idonea, ꝙ
a in termino fideliter comparebit: vt extr. de do. & ꝯtu. actor^a. qđ
b est contra illos abusores literarum apostolicarum, qui per eas^b faciunt aliquos, vbi volunt, citari, nec in statuto termino compa
3 rent, vt sic citatos indebitè vexent. † ¶Sed non videtur, quòd actor non comparens in primo termino, debeat in expensis condemnari. nam nec reus trinis citatus edictis, in primo termino venire tenetur. vnde & idem debet actori licere, extr. de mu. pe. c. 2. sed hîc nihil est dictum: quia & reus tunc condemnabitur, vt j. de
c expen. §. iuxta. ver. sed quæritur, quando^c. Vt autem hic articulus pleniùs liqueat, distingue: nam aut causa est ciuilis, vel spiritualis, vel mista, vel cohærens: de quibus j. §. proxim. hæc dicentur. Aut actor abest contumaciter ante litis contestationem, aut post litẽ contestatam. Si ante litis contestationem, vocandus est tribus edictis per interualla 30. dierũ: & si non venerit, indulgetur ei annus: sed intra ipsum annum veniens, non auditur, nisi restitutis expensis reo, vt s. Si verò non venerit intra annum ipsum: iudex audiat allegationes & testes rei præsentis: & rei veritate perquisita, sententiam ferat super principali. hoc habetur C. quomodo & quando iud. auth. qui semel. ext. de do. & contu. causam quę. in fi. Sed ibi erat lis contestata, secundum Inn. & C. de vsur. pupil. l. fin. licet aliàs regulariter non sunt testes recipiendi, nec sentẽtia ferenda lite non contestata, vt s. de teste, §. nunc tractemus. Si añt lis est contestata, tunc actor contumax citandus est ad petitionẽ rei tribus edictis, quorum quodlibet debet esse decem dierum. Et si liquet, vel liquere potest de causa, iudex sententiabit secũdum causæ merita: Si verò non liquet plenè de causa, absoluat reum præsentem ab obseruatione iudicij, nullo regressu ad causam reseruato actori, & in omnẽ causæ euentum condemnet actorem absentem in expensis. Hæc plenè leguntur C. de iud. properãdũ.
4 §. & si quidem. ext. de do. & cõtu. prout. † ¶Illud autem scias, ꝙ quando iudex partem pręsentem absoluit à termino, fiet hoc absque vlla citatione. Vbi verò fit absolutio ab instãtia iudicii, quæ peti debet ante litis contestationem, vt C. quomodo & quando iu. authen. qui semel. & 3. q. 3. §. spatium. versi. quod si fieri, debet pars absens citari. & maior solennitas adhiberi: quia tunc ea facta
d omnia acta^d iudicij illius pereunt, C. de iud. ꝓperandum. §. j. ff. de iu. & post. & absens condemnatur in expẽsis. ex. de pœn. cal. Per huiusmodi autem absolutionem iurisdictio iudicis non tollitur,
e vt no. secundum Papam, extr. de officio deleg. consuluit^e.

ADDITIONES.

a Actor. ¶Libr. vj.
b Eas. ¶Supple, habentes clausulas generales.
c Quãdo. ¶Et vide de citatiõe, §. viso. ver. sed qđ si tres. & qđ ibi di.
d Acta. ¶Respiciẽtia litis ordinationẽ de hoc plẽè scri. de tes. cãm.
e Consuluit. ¶Vt ibi scripsi super gl. 2. & de iudi. examinata. super ver. nihilominus.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Causa quotupliciter distinguantur.*
2 *Accusatus de crimine, si contumax reperiatur, videtur fictione iuris crimen confiteri.*
3 *Missio in possessionem, an pro modo debiti declarati sit facienda, & nu. 5.*
4 *Cognitio illa dicitur summaria, imò plenissima, quæ fit per testes & istrumēta.*
Testes an recipi possunt lite non contestata.
5 *Creditor an in hypotecaria mittitur in possessionem ex primo decreto, pro mensura debiti declarati.*
Hypothecaria cuius sit naturæ.
6 *Habens apud se rem obligatam, iustam retentionis causam habere censetur.*
7 *Vim turbatiuam si quis alicui inferat, ille autem agat contra inferentem Vti possidetis, vt cesset à turbatione: non autē cessat, & est contumax: quid iuris?*
8 *Reus contumax in causa spirituali, vel mista, quo pacto possit excommunicari vsque ad satisfactionem condignam.*
9 *Iudex reum aliquem puniturus, semper debet à minori pœna incipere.*
10 *Pœna nulla grauior in ecclesia est, quàm excommunicatio.*
11 *Iudex quomodo se habere debeat in condemnationibus, vbi actiones sunt mista inter personales & reales.*
12 *Missio in possessionem potest fieri propter contumaciam causa rei seruandæ, si agitur de ecclesia, tanquam de proprietate.*
13 *Reo per se, vel per responsalem, in termino citationis non cōparente, vel aliter contumace existente, qualiter actor sibi prouidebit.*

¶Qualiter contra reum contumacem procedatur.

3.§.Sequitur videre, qualiter contra reum contumacē
procedatur. In primis ergo sciendum est,
quòd actore instante & rei absentis contumaciam incusante, vt
j.de comparit.in termino, ver.sed & ipse iudex.facta sibi fide de ci
tatione, secundum ea, quæ dicta sunt s.ti.prox.§.sequitur.ver.sed
nunquid.& seq. pronunciabit eum contumacem in hac forma:
¶FORMA. Cùm nos talis iudex delegatus, vel ordinarius, talem tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio, citari fece
rimus, vt coràm nobis compareat talis de iustitia responsurus: ip-
se verò nec in termino eidem statuto, nec post, licet expectatus
diutius, per se, aut responsalem idoneum curauerit ꝯparere, put
de citatione hujusmodi constat per relationē talis nūcij, vel pres
byteri, vel per publica documenta, idcirco petente tali & instan-
te, ipsum contumacem exigente iustitia reputamus & pronunci
amus, 24.q.3.de illicita.C.qūo & quando iud.ꝯsentaneum.extr.
de dolo & cont.prout. deinde iudex ꝯtra eum, tanquam ꝯ ꝯtu-
macem procedat, recepta prius petitione actoris sup hoc.de qua
dic, vt j.de dolo & cont.§.restat.& de eo, qui mit.in poss. in prin.
¶Ad huius autem materiæ notitiam clariorem, quia hic articu-
1 lus frequens & qūotidianus est, sic distingue: Nam † causarum a
a lia est criminalis, alia ciuilis, alia spiritualis, alia mista [a]: alia matri-
monialis: alia appellationis, vt 16.q.j.frater noster.circa med. ibi,
si qua causa, &c. 14.q.ij.super prudentiam.extr.de proc.tuæ.extr.
qui fil.sint leg.per venerabilem.§.rationibus. ver. tria quippe.de
2 quarum singulis aliqua edoceamus. † ¶Si quis igitur de crimine
accusatus, contumax reperiatur, videtur, fictione iuris crimen cō
b fiteri [b]. Sed hoc membrum plenè prosequere, vt not. j.de accus.
c §.sequitur [c]. ¶Si vero agitur ciuiliter.distingue: Nam aut agitur a
ctione reali, au personali. Si reali, putà ad fundum, vel domum, &
reus sit contumax, quia peremptoriè citatus non comparet, vt s.
§.j.in prin.tunc subdistingue: quoniā aut est lis ꝯtestata, aut quasi
contestata: aut nullo modo contestata. Si est lis contestata, iterū
subdistingue: Nam aut liquet de causa, aut liquere potest de cau-
sa: putà quia testes recepti sunt vel recipi possunt, vel instrumen-
ta exhibita, vel confessiones factæ: tunc procedi potest ad senten
tiam absoluendo, vel condemnando, secūdum causæ merita: nec
veniens restituitur: & siue pro absente, siue contra eum iudex ꝓ-
nunciauerit, semper eum in expensis condemnabit: nec absens ꝯ
tumax à sua sententia poterit appellare, vt C.de iud.properandū
§.sin autem reus.& §.sin autem ex gestis.extrà de do.& contum.
d prout.ad fi.[d] 3.q.9.decernimus. Si verò nō liquet, nec liquere pt
vt quia actor nullos testes, vel instrumēta producit, per quę pos-
set de suo iure docere, tunc adiudicanda est actori possessio tan-
tum, & statim fiet verus possessor, salua quæstione ꝓprietatis ab-
senti, vt in præ.de.prout.& C.quo.& qñ iud.l.ꝯsentaneum. Si au
tem lis est quasi ꝯtestata, saltem quo ad interrumpendam præscri
ptionem, putà quia is, qui nomine possidet alieno, conueniatur,
ac si sua res sit: & domino rei per eum in iudicium nominato, &
facta ei intra certum tempus à iudice statuendum denunciatiōe,
vt veniat ad causam, eoque legitimè citato, dominus ipse nō ve-
nit: tunc certè adiudicabitur possessio ipsi actori: & fiet verus pos-
sessor, salua quæstione proprietatis absenti, vt extr. vt lite non ꝯ-
test.quoniam.§.quòd si super.C.vbi in rem act.l.2.& in præ.dec.
prout.in fi, de hoc dicam j.tit.proxim.§.restat.ver.hoc etiam no.
& seq.& sic idem iuris est quando lis est ꝯtestata, sed non liquet
de causa, sicut quando lis est quasi contestata. Cæterum si lis est
nullo mō contestata, reo ꝯtumaciter absente actor nō potest pe
tere, vt sententia feratur, vt C.de iud.properandum.§.& si quidē
& §.sin autem.sed summatim examinato negotio.mittendus est
possessionem rei petitæ, ext.vt lite non contes.quoniam frequē
ter.§.in aliis.C.de præs.30.vel 40.ann.si quis emptionis.§.pe.ext.
de eo qui mit.in pos. causa rei ser.ca.fi.C.quomodo & quādo iu.
consentaneum.in fi. prout dicet j.ti.prox.§.2.& tunc reus vsque
ad annum poterit recupare possessionem, restitutis expensis, &
præstita cautione de iudicio sisti: anno verò elapso non audietur
nisi super proprietate, vt in præd. §.in aliis.extra.de eo qui mittit.
in pos.causa rei ser. c.j.& 2.& in præ.l.si quis emptionis. ad fi.& si
propter rei dolum, seu potentiam, nequit nancisci possessionem
vel nactam ꝑdit, nihilominus post annum efficitur possessor.ext.
de dolo & ꝯtu.contingit. Sed nec in criminali recuperat post an-
num: quod dic, vt j. de accu. §. sequitur. Quando autem incipiat
currere iste annus, dicetur j.ti.prox.§.iam de effectu.vers. vltimo
quæro. Quid autem iuris sit in actore contumace, dixi s. §. prox.
¶Porrò si agatur actione personali, & reus absit contumaciter,
distingue. Nam aut contumax est ante litis contestationem, aut
post. Si ante, tunc mittitur actor in possessionem bonorum ipsi⁹
rei causa custodię pro modo debiti declarati in libello, vt in præ.
dec.quoniam frequenter.§.fi.& C.de bo.aut.iu.pos.cùm propo-
nas.& auth.ei qui iurat. Missus tamen non efficitur verus posses-
sor: imò restitutis expensis & præstita cautione, veniente reo re-
stituitur possessio qñcunque: vt in præd.auth.ei qui iurat. nisi iu
dicis auctoritate sit ab actore distracta: qui iudex debet ad hoc tē
pus statuere moderatum, scilicet intra quod res distrahatur, vel
iustus, vel verus possessor efficiatur, infrà tit.prox.§.nunc dicam⁹.
versi.sed quæ est.& nisi, secundum quosdam, secundum decretū
fuerit interpositum, C.de dist.pig.si priùs.ff.de dam.infect.si fini-
ta.§.vbi.& §.fortè.& §.postea.ff.de re iud.à diuo.& no.C.de his q
ad eccl.ꝯfu.l.fi.§.neque.arg.tamē contrà, quòd saltem post annū
non audiatur super possessione, sed super proprietate tantū: sicut
& in reali seruatur, vt in præ.dec.quoniam.in fi.sed dic, prout ibi
e no.[e] & iunge hîc, quod est j.tit.ꝓx.§.vl. † ¶Quod autē dixi, missi
3 onem esse ꝓ modo debiti declarati faciendam, hodie verum est,
vt in præ.ꝯcor.nisi in casib. ¶Primò, cùm peto liberum hominē
mihi exhiberi, per interdictum De libero homine exhibendo, &
non exhibetur: quia tūc fit missio in possessionē omnium bono
rum, ff.de lib.hom.exhib.l.3.nam libertas, est inæstimabilis, ff.de
f reg.iur.libertas est. ¶Secundò, quando [f] quis in possessionē mit-
titur ex beneficio Carboniani edicti, vt ff. de Car.edi. per totum.
¶Tertiò, qñ quis mittitur in possessionem ex ventre, ff. de ven.
in poss.mit per totum. ¶Quartò, secundum quosdam: vt ff.si ser-
ui.ven.is cuius.sed ibi credo missionem faciendā pro mēsura de-
g claratæ æstimationis, qa litera illa corecta est [g].de hoc j.in tracta
tu secundi decreti. Sed olim si agebatur personali ad certam spe-
ciē vt in cā damni infecti, in illam rē fiebat missio tātùm: putà ex
qua timeret dānū. ff.ex qui.cau.in pos.ea.l.Fulcini⁹.§.Cels⁹. Si ve
rò ad certam q̄titatē, fiebat missio in omnib.bonis.ff.eod.l.j.& ff.
ex quib.

ADDITIONES.

a Mista. ¶Sola hęc quatuor expressit Tāc.vbi s.& meritò: quia ma
trimonialis inclusa erat sub spirituali: & appellationis sub altera
illarū: allegauit etiam tria iura priùs allegata. Itē, vt j.patet, actor
illa duo non prosequitur, sed remittit.
b Confiteri. ¶Hæc tamen fictio, vel sententia ex ea secuta, ñ indu-
cit iuris infamaiam: super hoc vide q.Ia.de Bel.C.de requi.reis, in
vltimò membro. Non obstat l.fi.e.ti.quæ loquitur de infamia fa-
cti, vt ibi no.
ADDITIO. An in criminalibus contumax habeatur pro con-
fesso? vide Bald.in l.j.col.3.ver.item potest.C. quomodo & quā
do iud.& Bar.in l.absentem.col.3.ver.3.ext.gl.ff. de petit. Henr.
Ferran.
c Sequitur. ¶Et no.de do.& contu.veritatis.in gl.hîc patet.
d Ad finem. ¶Et ibi hæc materia in vlt gloss.& per Ia.Bald.j.titul.
prox.
e No. ¶in vlt.gl.& vide, quod super ea dixi.
f Quando. ¶Iste casus & proximus sequens excipitur à perceptio
ne fructuum, vt patet j.ti.j.§.restat.ver.hoc autem.& ext.e.ti.con
tingit.ad fi.vlt.gl.hæc autem ineptè excipiuntur.
g Correcta est. ¶Non credas, ꝙ habita sit aliqua falsæ literæ corre
ctio, de Pandecta Pisana, sicut dicitur in l.sæpe.ff.de reg.iur.§.j.&
not.e.ti.c.pe.circa medium gl.sed intendit, quòd illa litera loqui-
tur secundum ius vetus, quod statim subdit.

ex quib.cau.ma.in inte.rest.item ait prætor.§.hoc autem.&§.pe. Item quod dicitur Declarari, intelligit Azo summatim, scilicet p iusiurandum actoris, ff.ad exhib.thesaurus. Sed illa loquitur de iu-
a ramento calumniæ [a]. ¶ Item secūdum hoc videtur iste esse testis & actor, cōtra iura, 4.q.3.ver.nullus in re. C.de test.omnibus.vn-
b de, secūdum Ros.[b] debet debitum declarari per testes, vel instru-
c menta [c]. Et si obijciatur, † quod hæc non est summaria, immò plenissi-
4 ma cognitio, quæ fit per testes & instrumenta, vt s.de of.iud.§.fi. item quod testes non recipiuntur lite non contestata: ipse respō det, quod nihilominus est summaria: quia hęc parte absente fiunt, quæ multa opponi posset in personas & dicta, & contra instrumenta: nec est mirum; si ante litis ↄtestationem actor de iure suo docet: quia hoc est generale, vt dicit, hodie, vbicunque actor vult, quod procedatur contra absentem, vel ad sententiam, vel dandam possessionem, vt C.quomodo & quando iud.aut.qui semel. Item non est mirum, si testes ante litis contestationem recipiuntur: quia & hoc in alijs casibus contingit, vt in prę.de quoniam.vel, vt dicit, fiet summaria per vnum testem, vel etiam per priuatam scripturam, quæ forte, quo ad hoc, fidem faciet. cùm nō debeat fieri plena
d cognitiua, licet aliàs fidem non faciat [d]. Alij verò dicūt sufficere declarari in libello. Pla. intelligit Declarari, idest probari, & per sententiam certificari, C.de bon.autorit.iudic.possid.cùm proponas & in sequenti, & l.finali §.cùm post.in fina. dicens hoc speciale esse, vt lite non contestata sententia feratur: vt aliàs in authentica. vt omnes obediant iudi.prouinciarum.§.si verò.quod non placet.
5 † ¶ Sed nunquid hodie in hypothecaria mittetur creditor in possessionem ex primo decreto pro mēsura debiti declarati? Dicūt quidam, quod sic, in authenti.de exhiben.& intro.reis. Alij, quòd in possessionem omnium bonorum, quę tacitè vel expressè fuerant obligata: vt C.communia de legat.l.j.ff.ex quibus cau.in possess.ea.hic autem.& C.vt possess.le.certa. Sed pro primis facit, quia idē iuris debet esse in accessoria, scilicet in hypothecaria, quod in principali: ergo videtur, quòd fiet pro mensura debiti declarati. Sed certè hypothecaria talis est naturæ, quòd totius rei obligatæ
e nudam possessionem auocat, vt ff.de euictiōn.si cum venditor [e].
6 † ¶ Sed pone, conueni te hypothecaria [50], petens fundum propter contumaciam tuam: missus sum in possessionem fundi causa rei seruandæ: vis recuperare fundum & restituere expensas: quæritur, quid iuris sit? Et videtur, quòd non potest recuperare: quia res mihi obligata est, vnde habeo retentionem, C.de vsuc.per retentionem, & melius. ff.fa.er.his consequenter.§.penul. Argum. contrà ff.ex qui.cau.in possess.ea.l.hoc autem.§.fin. C.de præscr. 30. annorum, l.si quis.§.penul. C.de bon.auctori.iud.possid.auth. ei qui iurat. Dici potest, quòd si constat de debito & obligatione tunc non debes: alioquin sic. ¶ Rursus si lis est contestata, cùm personali agitur, si quidem actum fuerit pro certa quantitate pecuniæ vel obligatione, & missio facta fuerit pro modo debiti declarati, nunquam efficitur verus possessor: immò possessionem recuperat quandocunque, nisi res distracta fuerit: vt iam dixi. Sed si certa species petita fuerit, fit missio in illa, vt prædixi: & tunc reus volens post annum parere, auditur solùm super proprietate, non super possessione; secundum quosdam: vt in prædicta
f l.consentaneum, in fine. & C.vbi in rem actio.leg.secunda [f]; 7 † ¶ Sed

ADDITIONES.

a Calumniæ. ¶ Aduerte, verū est, quod olim iuramentum calumniæ præstabatur singulariter super omnibus articulis: & de tali iuramēto intellexit Azo l.illam, vt ibi dicit gl.: sed hodie semel solū iuratur. C.de iur.cal.auth.hodie. Tamē, vt dicebat Guido, vbi s.licet semel tantùm iurandum sit, & super tota lite, illud procedit, cùm partes sunt præsentes: sed vbi reus abest ex quadā necessitate, quæ facit legē cessare, ff.de off.cōsul.l.vna. præstat pręses hoc sacramentum. Plus tamen aliqui tenent, quòd istud sacramentum sit de veritate debiti, id est, quod verè debet reus, quod petit actor iurans; & quòd sibi non fuit satisfactum: & dixit sic seruari.
b Secūdum Ros. ¶ Tractat de officio iudi.cū rub.de bo.aut.iud. ver.itē quæritur, quid sonent. & versiculis proximis priùs expositis.
c Instrumenta. ¶ Inducit l.fi. C.de bo.aut.iudi.pos. quòd non sufficiat iuramentum, cùm ibi dicatur, quòd alij creditores venientes ad complementum possessionis, debent ostendere de iure suo. Vide et de hoc suprà de officio iud.§.vltimo, super versi. tertiò dicendum & vers.sextò quærendum. ADDE, quòd Bar.in l.cùm proponas. C.de bonis auct.iud.pos. tenet, quod quoad primum decretum sufficiat iuramentum: quia est modici prædicij: quo verò ad secūdum decretum, quòd requiratur probatio per testes, vel instrumenta: & idem tenet Bart.in l.Fulcinius. ff.ex quib.causis in pos.ea.& in l.j. vbi in rem actio. m Ant.in c.quoniam.vt lite non contest.

d Faciat. ¶ Hucusque Ros.qui sic dixit, vt hic, sub dubio forte.
e Venditor. ¶ Versiculus ad literam fuit Ia.Bald.in materia de primo & secundo decreto: sed quæstionem bene tangunt gl.in l.cū proponas: & authen.ei qui iurat.C.de bo.auctor.iud.possid.& in l.iij.C.de procurat.quibus placet, quòd fiat in omnia. Ponderandū est dubium, quod procedit ex hac lege: quia si in hypothecaria detur possessio ex primo decreto, ergo illud idē operabit, quod diffinitiua: quod esse non debet, maximè quia non examinat negocium in isto, sicut in alia. Aduerte, quia, vt refert Cynus in l.si finita.ff.de damno infect. §.si plures in materia primi & secundi decreti, in fi.gl.j.l.si quis emptionis. C.de præscrip.xxx.an.quę incipit, bonæ fidei. in fin.dicit, in hypothecaria idem seruandum, quod in personali. Sed alia glos.videtur dicere, in ea idem, quod in reali, ff.de acquir.poss.l.3.§.fi.super verbo, non possessionem. Dicit autem, primam procedere, quando intentatur hypothecaria contra habentem jus dominij: non enim petitur tunc simplex possessio, sed id, quod est penes reum, propter cuius contumaciam mittar in possessionem ex primo & secundo decreto: & per secundum habeo dominium, quod erat penes eum: & sic idem, quod in personali. Sed si conuentus non habet dominium, tunc non interponitur secundum decretum: quia per primum habeo possessionē, quæ erat apud contumacem: & illam solam, vt in l.cum venditor, & sic est idem in hypothecaria, quod in alia reali, per quam auocatur possessio, nec interponitur secundum decretum. Sic intelligo eius dictum communiter corruptum. Per hoc non est soluta superior obiectio: nec per id, quod aliqui subdistinguunt: aut agitur hypothecaria ex pignore prætoris: & tunc primum decretum & secundum, & ipsa sententia auocant detentionem tantum, ff.de pig.act.non est mirum.in fin.aut agitur ex pignore conuentionali: & tunc procedit distinctio prædicta, an cogatur contra debitorem & dominum, an contra extraneum. Et quia, vt dixi, per Ber. obiectio non soluitur, Petr.de Bel.tenet indistinctè in hypothecaria idem, quod in personali, vt primum decretum possessionē non tribuat, sed detentionem, ratione superius dicta. Tamen Iac. de Are, contra tenens, dicit in ea idem, quod in reali. Cui opponitur, si fiat in eo missio ante litis contestationem, vel quasi, non auditur reus post annum, nisi super proprietate: si post litis contestationem, vel quasi, etiam intra annum non auditur, nisi super proprietate. hæc patent in dec.quoniam.§.in alijs.& §.quod si super. Sed quare reus probaret proprietatem, cùm actor fateatur rem esse ipsius debitoris, tenendo illam, vt pignus, & nomine debitoris, ff.de vsucap.l.pignori. Sed ipse respondet, quòd proprietas, quæ illi incumbit probāda intra annum, vel post annum, iuxta distinctionem, de qua suprà est dictum: quia probabit indebitū, quod petit actor, vel quòd res illi obligata non erat: & sic de proprietate auditur, id est de iure pignoris, si conuentus erat debitor: si verò extraneus, tunc, secūdum eum, de vera proprietate probabit, si velit sibi possessionem restitui. Et placet hoc Cyno, vbi s. quæ. xxv. Sed dices, quid valet isti extraneo probare re non esse suam, non erat in bonis debitoris tempore obligationis? Respondeo, quòd valet debitore non excusso, vt C.de pignor.auth.hoc si debitor. ADDE, vt per Bar.in d.l.3.& ibi Alex.ff.de acqui.possess.& per Alexan.in l.si finita.§.Iulianus.in antepe.col.ff.de dam.in fec. vbi de hac additione ponitur quid tenendum.
50 Sed pone conueni te hypothecaria, &c. ADDITIO. ¶ Vide ad hoc l.si non inducta C.quib.mod.pig.ra.con.& Inn.in c.ex parte de ath.& 23.q.3.§.potest. Cy.in l.fi. Commo.& Arch.ext.de resc. c.si.lib.6.& l.si quis emptionis.§.sed & si quis. de præscr.30.ann. vbi si res peruenit ad creditorem per contumaciam debitoris vel possessoris, infra annum auditur ad recuperandum, præstita satisdatione seu cautione: nec datur creditori retentio quamuis ad ipsum peruenerit sine vitio, vide in margar. Alb. Galioti in ti.de rescin.in fi.vel in ti.seq.
f l.iij. ¶ Sed quid si species est incerta, putà alternatiua: putà pero Stichum, aut Pamphilum: hoc in mobilibus. Idem in immobilibus: vt quia debet ex promissione domum, aut vineam. Constat autem, quòd si alternatiua est in obligatione, alterum solum, etiam filius, præcisè peti nō potest: Insti.de act.§.præterea.& de plus petit.capit.j. Reo igitur contumace quomodo fit missio? Respōdeo, secundum Iacob.de Ra. quòd hæc æquiparatur obligationi, quæ est in genere, vt probat prædi.dec.vnica. quæ de his duob. promiscuè loquitur: ff.de cond.indebit.l.j.cùm his.in fi. Fiet ergo missio in æstimationem effectus talis obligationis, ff.de verb.obl.eū, qui certarū.§.j.vt ibi de executione notatur. Sed Petrus de Belui. distinguit, aut electio est creditoris, quia sibi debetur alterum, quod volet: & tunc ipse eliget, in quod fiet missio, ff.de reg.iur.qui potest. Vbi autem electio est debitoris, quod est regulare. extr.de de reg.iu.ī alternatiuis li.6. fiet ex primo decreto missio in possessionē omniū alternatiuè petitorū, secundum eū. Est enim æquū ex quo

per fact.

7 †¶Sed pone: Titius infert mihi vim turbatiuam: ago contra eũ Vti possi.d. vt cesset à turbatione: ille est contumax, nec vult veni
a re: & nihilominus me turbat: quæritur, qualiter mihi cõsuletur? Respon. quia causa talis est, quòd non potest fieri missio in possessionem, excommunicabitur: vt in præd. ca. quoniam frequenter. vel iure ciuili potest sibi mulcta indici, per illud edictum, Siq
b ius dic. non ob. vel posset ᵇ actor taxare suum interesse, secundũ materiam interdicti Vti possidetis, & pro illo interesse fiet missio in possessionem bonorum ad instar cuiuslibet personalis actionis: vt in authenti. de exhib. & intro. re. vel melius, ex quo non 9 paret, iudex ex officio suo prohibebit ei, ne me tubet, donec de suo iure probet: & interim faciet me pacificè possidere, argum. ff. de noui ope. nun. si priùs. & ff. de vsufru. cuiusque. & ff. de ope. liber. l. mancipiorum. & C. de ingen. man. diffamari. & C. de remiss. pig. si eo tempore. ibi programmate. & C. qui accu. non pos. si ea.
8 †¶Cæterùm si causa sit spiritualis, vel mista, siue coherens: dicit
c tit. ᶜ quòd si talis est causa, quòd actor possit mitti in possessionẽ, fiet missio & recuperatio, secundum prædictam distinctionem: quòd si hoc fieri non possit, quæcunque sit causa, & quomodocunque agatur, excommunicari potest reus contumax, vsque ad satisfactionem condignam: & nihilominus debet condemnari in expensis, extra vt lite non contest. tuæ. vbi de hoc, & in præ. dec. quoniam. in fi. de dol. & cont. ex literis. & de verb. signifi. ex parte. Huius autem excommunicationis formam, & denunciationis huius excommunicationis, & qualiter excommunicatus procederet in petenda absolutione, & iudex in ea danda: & formam instrumenti absolutionis, & eius denunciationis, habes ĵ. de sen. §.
d vt autem. ver. iuxta ᵈ. De expensis autem dicã ĵ. de expen. ¶Post annum etiam possunt huiusmodi sententiæ aggrauari, vt procedant ad suspensionẽ, vel ad perpetuã priuationẽ beneficij & officij, quod dic, vt in præ. §. vt aũt. ver. verùm qa. veruntamen à principio illam pœnam potest infligere, quæ magis timeatur: & illa debet esse contentus, s. quia vel excommunicet, vel in possessionem mittat, cum est talis causa, quòd hoc possit fieri, ad alteram nihilominus processurus, si huiusmodi meruit proteruitas cõtumacis, vt in præ. dec. quoniam. in fin. quia crescente contumacia crescere debet pœna, vt in præ. versi. verùm quia. Dicunt autem quidam, esse in optione iudicis, priùs vel excommunicare, vel in possessionem mittere, quod maluerit, propter decr. quoniam. in
e fi. ᵉ quòd non credo. † Imò semper à minori pœna incipiat, scil.
9 missione in possessionem, si fieri põt, ff. de no. oper. nun. si prius quàm. vbi dicitur, quòd non sunt aliæ partes iudicis, nisi vt det possessionem custodiæ cã. ¶Vltimò verò si necesse fuerit, vel etiã si non possit fieri missio, recurratur ad excommunicationem, vt in
10 præ. c. tuæ. † quia nulla maior pœna est in ecclesia, 24. q. 3. corripiantur. Alij dicunt, quòd priusquam superior det possessionem ecclesiæ, quod valde est præiudiciale, incipiat ab excommunicatione, vel sequestratione, vel missione in possessionem, ar. ext. de do. & cõtu. capi. 2. & de pœ. dist. j. pœnæ. Nec obstat præd. l. si prius quàm. quæ non prohibet mitioribus modis procedi: sed solùm sententiam diffinitiuam ferri, cùm non sit lis contestata. Et hoc sentit Inn. 1111. vt no. de eo, qui mit. in pos. c. j. Sed primum veri-
11 tus. †¶Quid si fortè mista sit inter personales & reales, vt est petitio hæreditatis, vt C. de petit. hæred. l. hæreditatis. seruabit idem, quod in verè realibus. vel verè personalibus. C. de edi. diui Adr. tol. l. pen. in fin. Vel dic, quòd in ea seruabitur speciale hoc, quod
f habetur in præ. l. Fulcinius. §. fi. f. Sed, vt clarè loquamur, vbi hac mista actione actum est, post annum veniens non recuperat rem quia realis est. & nõ personalis: licet habeat quasdam personales præstationes. ff. de pet. hær. sed & si lege. §. petitio. Nec obst. differentia, quæ fit inter petitionem hæreditatis & rei vendicationẽ, vt in præ. l. Fulcinius. §. fi. quia illud obtinet, quantum ad missionem, non quantum ad recuperationem possessionis, secundum Vber. Item cùm petitur hæreditas, fit missio in possessionem omnium suorum bonorum: vt infrà titu. prox. §. restat. versi. verùm. In actionibus verò, siue interdictis in rem scriptis, vt quod metus causa. & similes, idem iuris est, quòd in verè realibus. Quę autem causa dicatur mista? & an in ea fiat missio, vel etiam in interdictis,
g nò. do. meus. in summa in tit. vt lit. non cõtest. in fi. ᵍ ¶Illud autẽ
12 prætermittendum non est, quòd si agitur de ecclesia, tanquam de proprietate, bene potest fieri missio in possessionem propter cõtumaciam causa rei seruandæ: vt extra, de eo, qui mit. in poss. cã rei ser. capitulo, j. & 2. Si verò agatur super dignitate, vel personatu, vel præbenda, vel ecclesia, tanquam super beneficio. & generaliter super matrimonio spirituali, vel carnali, non fit missio in possessionem: ne per hoc ad ea pateat vitiosus ingressus: sed lite non cõtestata, potest tunc in causa procedi, & negotium termina-
h ri vt eo. tit. eum qui ʰ. quod dic, vt ibi no. & de dolo & cont. cõtingit. & hoc, siue agatur de obtinẽdo, vt ibi dicitur: siue de iam obtento. Hinc est, quòd si petatur beneficium post cõfirmationem, siue post possessionis adeptionem, quia fortè spoliatus fuerat, & nunc illud repetit, vt ext. de causa pos. cum olim. & c. cùm super. & de procu. ex insinuatione, siue vt confirmatio, siue collatio sitim sequatur effectum: vt extr. de appel. consuluit, 2. & de conc. præ. post elect. & de accus. accedens. siue repetatur beneficij possessio, per constit. si quis in tantam. vel cùm quærebatur, vel dic ex lege, vel canone: & breuiter, qualitercunque petatur personale beneficium, spirituale, siue prædictis modis, siue alio, ad obtinendum, vel adipiscendum, vel recuperandum, locum habet prædicta cõstitutio, eum qui. vt nõ fiat missio in possessionem: quia eadem ratio subest, cùm agitur de obtẽto, scilicet vitiosi ingressus. Beneficia enim ecclesiastica possideri nõ possunt sine canonica institutione, vt 2. q. j. legum. extra. de testi. ex frequentibus. Et sic tenet Inn. 1111. & do. me. & sic etiam dixit do. Clemens. 1111. & omnes auditores. Quidam tamen adhærent verbis constitutionis dicentes, in præmissis casibus posse fieri missionem, & semper, nisi cùm de beneficio agitur obtinendo, scilicet cùm inuestitura, seu etiam collatio nõ præcessit, sed solùm præsentatio, vel electio facta est: aliàs si inuestitura, vel collatio præcessissent, non agatur de obtiendo, sicut continet prædicta cõstitutio, eum qui. sed de obtento, vt extra de accus. super his. & pro his facit ext. de off. deleg. consultationibus. & quod ibi not. Tertij via media incedentes, dicunt, prædictam cõstitutionem locum habere, cùm agitur de obtinendo, quoad possessionem, licet iam sit obtentum per electionem, seu collationem, & confirmationem. Si verò quis eligatur ad secularem dignitatem, & de hoc litigat, an fieri missio in pos. bonorum, vt ĵ. ti. prox. §. videndum. ver. quid si electus. In causa autem matrimoniali qualiter procedatur, dic, vt ĵ. qui ma. ac. pos. & extra. vt lite non contest. quoniam. §. si verò. & qui ma. ac. poss. ca. j. Item in cã appellationis qualiter procedatur cõtra contumacem, vide ĵ. de app. §. de officio quoque. & no. ext.
13 de ap. per tuas. & c. Romana. §. fina. li. vj. †¶In summa no. ⁱ quòd
i reo per se, vel per responsalem, in termino non comparente, vel aliter cõtumace existente, si actor petat, eum condemnari in expensis, vel excommunicari, vel se mitti in possessionem rerum, vt in prædictis locis. & offerat instrumentum citationis, per quod ostendat contumaciam, (aliter. n. iudex non procedat, extr. de ele. quod sicut. de consti. eccle. 2. q. j. in primis.) & si iudex velit ei expensas remittere, hoc facere non debet cum discrimine partis:
k quod dic. vt ext. de off. deleg. cõsuluit. extr. de consue. cùm olim ᵏ. Excusatur autem si eius, responsalis à latronibus captus, vel interfectus est: vt C. qui pet. tu. vel cur. à matribus. extr. de pig. significante. Quando autem iudex possit contra contumacem procedere, vide ĵ. tit. prox. §. viso. vers. item licet post.

ADDITIONES.

¶P. per factum rei non declaratur, quòd fiat missio in vtroque, ff. quorum leg. l. j. §. quod autem. Huic obstat, quia quod non licet verbo, (vt suprà dictum est) non debet licere facto, quod plus est de appel. dilecti. 2. Si ergo vtrunque simpliciter, vel alterum tm petere non possum, non videtur tutũ, vtrunque vel alterius missionem petere, vel facto recipere, vbi mihi electio competit: quare in secundo membro videretur tenendum dictum la. præd. & maximè mouet, quia sibi cõcederetur in primo decreto, nõ tamẽ in secundo cum tanto præiudicio cõtumacis: facit decr. quoniam, in in fi. propter quę satis videretur, quòd ad eligendum iudex possit certum terminum statuere cõtumaci, post quem spectet electio ad agendum. Et procedit talis electio quo ad vtrumque decretum, vt ĵ. facit. ff. de leg. j. qui duos. & quod ibi not. & de test. iudi. cante. de præben. si plurib. in fi. li. vj. & quod no. eo. lib. rescrip. de ob. ad fin.

a Consuletur. ¶De hoc ẽt ĵ. ti. j. §. restat. ver. sed ago. & vide, qđ dixi vt lite nõ cõte. & Rof. in agente de cõfessoria hoc tractat vbi de cõfessoria, pen. col. ver. item quæritur, si ago.
b Posset. ¶Secundum Vber. ĵ. vbi ĵ. ver. fingitur de possessione.
c Dicit ti. ¶vbi ĵ. circa medium, ver. at si causa.
d Iuxta. ¶Hanc remis. dedi, quia Aegid. de omnibus hic tractauit.
e In fi. ¶Vide, quod ibi dixi super gl. hoc ordine. vbi maximè in ordinario approbatur hoc dictum.
f §. fi. ¶secundum Vber. infrà, vbi suprà, vers. in missio. ADDE, vt per Bar. & nouis. in §. Iulianus. in l. si finita. ff. de dam. infe.
g In fi. ¶Vide ĵ. de secũdo decreto. §. videdũ. ver. sed q. d. si duplicib.
h Qui. ¶lib. vj.
i No. ¶secundum Aegl. rub. xcv.
k Olim. ¶Allegat Aegi. 3. q. 9. c. vlt. ext. de deci. suggestum.

SVMMARIVM.

1 *Contumacia qualiter sit punienda, & an propter solam contumaciam possit quis officio suo priuari.*

Missus in possessionem respectu contumaciæ, an sit vocandus in restitutione possessionis.
3 *Contumax in præstanda mulcta, poni potest in banno.*
Iudex ecclesiasticus an possit mulctare.
3 *Iudex maior mulctam indicens, an possit munera perse capere.*
4 *Onere duob. imposito, si per vnum non stet, quòd fiat, & non fit, an pœnã in duorum detrimentum sit imponenda.*
5 *Contumacia crescente, crescere debet & pœna contumaciæ.*
Trina condemnatio potest in vnius personam inferri, si peccati condemnatio exigat.
Delictum ob aliud delictum pœnam non minuit.
Actionibus pœnalibus de eadem re concurrentibus, vna non consumit aliam.
6 *Vnum factum reputatur, quod fit vno impetu, vel contextu.*
7 *Vulnerans aliquem pluries vno impetu, vnde moritur, an teneatur de vulnerib. & homicidio.*
8 *Iudex maiorem pœnam comminans, vel exigens, an à minori recedere videatur.*
6 *Excommunicatus pro contumacia, an priùs satisfacere debeat de expensis, quã absoluatur.*
10 *Contumax notorius ad quot teneatur.*
11 *Excommunicatus pro contumacia, petẽs se absolui, si cautionem offerat de stãdo iuri, an parte absente & non vocata possit absolui.*
12 *Absolutio dicitur quædam restitutio.*
13 *Excommunicato ob contumaciam parte absente, & non vocata, absoluto, an absens possit appellare.*
14 *Missione facta in possessionem, an possit iudex etiam mulctare non venientẽ ad iudicium, præter interesse aduersarij, in quo absens condemnatur.*
15 *Reus patiens missionem in possessionem, possessionem autem intra annum velit recuperare, si satisfacere velit de expensis, & cautionem idoneam præstare, missus verò obiicit ei quòd est excommunicatus, an sit talis obiectio valida.*
16 *Minor sciens tutoris contumaciam, & eam non purgans, an possit excommunicari.*
17 *Peremptorium contra pupillum indefensum propositum, nullius est momenti.*
Pupillus non debet propter tutoris, vel curatoris contumaciam puniri.
18 *Minor non potest esse contumax, quia non potest se defendere.*

4. §. Nunc dicamus, qualiter contumacia puniatr. Ad qđ sciẽdũ est, ꝙ contumacia secũdũ legẽ diuinã morte puniebatur, hodie verò excõmunicatione: vt xj. q. 3. absit. & c. certũ. extr. q fi. sint leg. ꝑ venerabilẽ. §. rationib. ver. cuius sententiam. extr. de maio. & obe. c. ij. & hoc tã in actore, q̃ in reo, vt xc. dist. placuit. xxij. q. 4. q sacramẽto. ¶Itẽ ꝑpter ꝯtumaciã ꝑt quis suspendi ab officio & bñficio: extr. de dolo & ꝯtu. veritatis. ¶Itẽ punit ꝯtumacia per expensarũ satisfactiõnẽ, per missionẽ in pos. & multis aliis modis, vt patet s. §. prox. & j. ti. prox. & j. de ac. §. fi.
1 & de sñia, §. vt aũt. ver. verùm qa. †¶Sed nunquid missus vocandꝰ est in restitutione possessionis? & qđ si se cõtumaciter absentet? de hoc j. ti. ꝑx. §. iã de effectu. ad fi. ¶Itẽ punit ꝯtumacia ꝑ pignorũ captionẽ, & eorũ vẽditionẽ, & aliis remediis, ff. de ven. insp. l. j. §. j. ff. de li. agn. si qs. Inst. de excus. tu. §. fi. ext. de do. & contu.
a c. ij. ¶Itẽ ꝑ mulctãᵃ. qđ facere ꝑt qlibet iudex, s. maior, medius, & minor, ff. si quis ius di. nõ obt. l. j. in prin. C. de spo. l. ij. extr. de mat. ꝯ inter. ec. ꝯ. c. j. præsertim cũ iurisdictionẽ suã neqt commode defendere. ff. de off. eius, cui mã. est iuris. l. fi. § j. ff. de iur. om. iud. l. ij. Arg. tamen ꝯ, ꝙ minores iudices non possunt mulctare, ff. de iud. l. ij. §. fi. & in præ. l. ff. si quis ius di. non obtẽ. ibi, tñ non duũuiris, &c.
b ᵇSed dic, ꝙ nõ possunt maiores mulctas imponere: minores verò sic, C. de modo mulctã di. l. fi. C. de defen. ci. l. defensores
c in auth. eodẽ ti. §. audiẽtᶜ. †¶Sed quid si etiã in præstãda mulcta
2 contumax fit? Rñ. ponet in bãnoᵈ, secũdum morẽ Italiæ: qui il-
d lic ꝑ lege seruãdꝰ est, ff. de leg. & sen. cons. de quib. extr. de ꝯsuet. cũ dilectꝰ, extr. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cũ venissent. vel captis pignorib. coercebitur, ar. Inst. de satis. tu. §. fi. ff. de mu. & ho. si qs mu. Sed hoc verũ est in maiore iudice: secus fortè in minori, puta in magistratu municipali. vt ff. de dã. infec. dies. §. an tamẽ. Vel dic, ꝙ ibi dicitur vnũ speciale ꝯ eũ, s. ne possit coercere ꝑ pignora: & aliud pro eo, s. vt possit in possessionẽ mittere: qđ aliàs nõ ꝑt, secundũ quosdã, vt ff. de iur. om. iud. iubere. Sed si ꝑualet prior opinio, s. vt nõ possit pignorare, quid faciet iudex? Rñ. referet negociũ ad superiorem iudicem, per quẽ id fiet, C. de iud. properãdũ. §. sin aũt reus.
3 †¶Sed an maior iudex, qui mulctam indixit, pignora capiet per se? Respõdeo, non videtur, quia ipse non mãdabit sententiã executioni, sed alius minor eo, ff. de re iud. à diuo. in prin. Sed illud in diffinitiuis: secus in aliis, vt dicunt quidã. C. de epis. audi. auth. si quis litigantiũ. Cõpetit. & aliud remedium maiori, videlicet ꝙ iubeat eũ re ipsa exhiberi, in auth. de exhi. & intro. reis, §. si verò. C. quõ & qñ iud. cõsentaneũ. ff. de in ius voc. licet etiam. Quod tñ fallit in matrefamiliãs, quæ verbo tãtũm, & sic re in ius vocatur, vt C. de off. diuer. iu. l. j. & in eo, qui est in domo qui aditũ, ad se ꝑstat, & ex publico cõspici ꝑt, ff. de in ius vo. pleri-
4 que. & l. satisque. †¶Quid si duobꝰ aliquid præcipitur, vel aliqđ onus imponitur, & vnus protestatur, ꝙ paratus est facere, sed nõ facit: & est tale quid qđ diuisim fieri nõ ꝑt: nũquid ille excusabit à pœna imposita ꝑ parte sua; si per eũ nõ stat? Et videtur, ꝙ non: sed ꝙ ꝯdemnatio fiet in solidũ, ar. ff. fa. erc. hæredes. §. contrà si ꝑmissor. & ff. com. diu. si quis purãs. §. sin aũt. Ar. contrà ea. l. §. si dãni. & in præ. l. hæredes. §. idẽ iuris est in. & vide ff. si qs cau. & si ser
5 uus. §. si plurium. †¶Sed pone: iudex præcepit alicui, quòd iuret parere mandatis suis, vel aliquid faciat sub pœna decem librarũ: sed quia ille non vult iurare, vel facere, iterum præcepit eidẽ sub pœna xx. librarũ: & quia nec sic obedit, tertiò præcepit sub pœna quinquaginta librarum: nec adhuc obedit: nunc quæritur, vtrum
e iudex possit omnes prædictas pœnas exigereᵉ? Et vr̃, quòd sic, cũ
f in omnibus inobediens fuerit, ff. si quis ius di. non ob. l. 1.ᶠ Et crescente contumacia, crescere debet pœna, extrà vt lite non cõtes. quoniam. in fi. ff. de pœnis, relegati. ¶Item in vnius personæ correctione bene potest trina condemnatio inferri, si peccati condẽnatio exegerit: vt C. de modo mul. l. fin. quia ex iteratione delicti pœna iteratur, C. de episcop. audi. l. 3. C. de seruis fu. quicunque. & in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, vt 2. q. v. quanto. 23. q. 4. §. præcepta. & quot fuerũt præcepta, tot fuerunt inobedientæ, arg. ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. quod dicitur. Nec vnum delictum ob aliud delictum minuit pœnam, ff. de priua. delic. nunquam. & actiones pœnales de eadem reconcurrentes, nunquam alia aliam consumit, ff. de reg. iu. nunquam. Ar. contrà quia vnum solum fuit delictum, s. inobedientia, licet inde plura præcepta continuè & incontinenti secuta fuerint, ar. ff. si fami. fur. fe. dic. l. j. & l. sequen. ff. fa. ercis. hæredes. §. de pluribꝰ. Vnde posito quòd in plures pœnas inciderit, vel plures inde oriantur, altera tamen debet esse contentus, ff. de action. & obligat.
g qui seruum. in princip. & l. plura. & l. cùm ex vnoᵍ. Plures enim pœnales actiones se impediunt inuicem, nisi quatenus plus est ĩ
6 vna, quam in alia, vt in præ. l. ff. vi bo. ra. l. j. †Vnum enim factum reputatur, quod fit vno impetu, vel contextu; vt ff. de vi & vi ar. l. 3. §. cum igitur. ff. si cert. pet. lecta. extr. de elec. officij. extr. de test. cog. c. 2. Quòd autem delinquens pluries circa eandem rem, nõ nisi semel puniatur, probatur ff. de fur. ei qui. & l. inficiando. §. infans. quia plures pœnæ non sunt ab initio infligendæ, vt extrà. de
7 de iudiciis, at si § fi. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. fi. †¶Item si quis pluries vno impetu aliquem vulnerauerit & occiderit, tenetur solũ de occiso, non de vulnerato, ff. ad l. Aqui. illud. §. fi. Sol. Dicunt qdam, quod est quasi vnum delictum, cùm fuerit tantùm vna species delinquendi: secus, vbi sint diuersę species. vt si primò rapuit, & postea

ADDITIONES.

a Mulctam. ¶Ingreditur, quod plenè tractat Rof. in edicto, si quis ius dic. non obtemper.
b Duumuiris, &c. ¶exponit ibi gl. id est, defensoribus municipiorum, vel ciuitatum.
c Audiẽt. ¶Hic instat Rof. & quærit, quæ dicatur modica mulcta? Respõdet, hoc iudicari fm qualitatẽ iurisdictionis cõtẽptę & fm cõditionẽ personę: narrat, quõ in Lõbardia magnam potestatem habent rectores ciuitatũ. vnde magnas mulctas impõnũt in Tuscia ĩ certis ciuitatib. ꝑ eorũ statuta ñ possũt mulctare vltra xx. solidos. Nõ insto ĩ materia, qa Hos. in Sũma de mulcta, fecit specialẽ rub. in medio rubricæ de sent. & re iud. docẽs, qđ docuit Azo. in Sũma C. de modo mulctãrũ, s. qđ sit mulcta, quis possit mulctare, ĩ quãtũ, ꝑ qb. qs sit effectus: & an remitti possit. Modus aũt ipsarũ hr̃ C. de modo mul. l. eos. l. vl. est superius alleg. auctor autẽ de mulcta. tractat. j. de sen. prol. §. 2. ver. ẽ & quarta. Adde, vt per Alex. in d. l. j. si quis ius di. non ob. & Ang. cons. 8. incip. regulares.
ADDIT. Et an delegatus possit mulctare, vide Panor. in c. de causis col. 3. ver. nec faciũt. & ibi latè ꝑ Car. Zab. ĩ illis col. fi. vel q. de of. del. Et an mulcta, vel pœna possit imponi per iudicẽ vltra l. fi. C. de mo. mul. quando imponitur pro contumacia furti, vel aliorũ criminum maiorum, vide Old. cons. xv. inc. circa processum. Hen. Ferrand.
d In bãno. ¶Hos. vbi s. §. ij. dicit, ꝙ iudex ecclesiasticus ꝑt mulctare, ff. si quis ius di. l. vna. & ad illius executionẽ poterit exercere censurã, de qua de ver. sig. quærẽti. Hoc tñ intelligit in ordinario: qa delegatus, etiã papæ non mulctat: facit de of. dele. de causis, & ibi dixi in fi. & Arch. xj. q. 3. certum vide j. de sen. prola. §. ij. ver. est & quarta. vbi no. contrarium. Addc in alio cons. Ang. an delegatus mulctet.
e Exigere. ¶Quando præceptum à nuda voluntate procedit, vide quòd dixi de iuris. om. iud. in fi.
f L. j. ¶Facit, extr. de pœnis, c. j. vbi etiam hoc remisi.
g Vno. ¶Facit, quod no. in cle. de priui. c. j. ĩ gl. & no. quòd equalis.

& postea interfecerit,ff.de priua.deli.nunquam. vnde vno ban-
no,siue vna pœna tantùm dicunt esse puniendum,cùm idem fa-
ctum sit,vt s.ff.de popul.ac.l.3.Punietur autem maiori banno,si-
ne pœna:quia quoties ex eodem facto in plures pœnas quis inci
dit,altera debemus esse contenti:sed augere possumus, quaten⁹
8 plus est in vna,quam in altera,vt s. † Iudex enim maiorem pœ-
nam comminando,vel exigendo,videtur recedere à minori : ar.
ff.de manu.test.Stichus.ff.de hæred.inst.i.si ita scriptum.ff.de pre.
stip.l.pe.ff.de ver.obli.qui bis idem.& facit ad hoc,quod not.de
a cita.§.viso.versi.sed quid si tres [a]. ¶Sed quid si iste paruit vltimo
banno,& iurauit? Respondeo, dicunt, quòd in nullo punietur:
quia cùm vltima pœna debeatur,vt s.& in illa non sit contumax
de aliis videtur cum eo transactum esse. vnde frustra laboratur
de pœna,ff.si quis caut.l.ij.in princ.ff.de eo,quod cer.lo.l.fi.Et fa
cit ad hanc solutionem ff.si quis ius dicen.non obtem. l. j. §.ij.&
ff.si quis cau.& si post. Argu.tamen contrà in his,quæ no.in præ.
ver.sed quid si tres. sed ibi illa fiebant per interuallũ:hoc autem
9 vno impetu,seu contextu.† ¶Sed nunquid excommunicatus p
b cõtumacia,debet priùs satisfacere de expẽsis,quàm absoluatur [b]?
Videtur,quòd sic,C.de iud.sancimus.extra de iudi.c.1.vt lit.non
contest.quoniam.in fi.vbi dicitur,quòd contra excommunicatũ
pro contumacia debet procedi,sicut proceditur contra eum,cõ-
tra quem fit missio in possessiõem.Sed ille non auditur super re-
cuperanda possessione,nisi priùs restitutis expensis,vt in eo.§. in
aliis vbi de hoc:& j.ti.prox.§.iam de effectu.ver.vlt.no.ergo nec
iste super recuperanda communione.Et hoc tenet Bar.vt no ex-
tr.de simon.ad aures.arg.ad hoc extr,de sequest poss,c.j.in fi.& j.
de sententia.§.vt autem.ver.porrò.Nam & pro qualibet contu-
macia debet quis ad expensas condemnari.quod dic,prout no.j.
de expen.§.iuxta.ver.sed quæritur.Ar.tamen contrà, extr. de ap.
qua fronte.& de verb.sig.ex parte,vbi dicitur,quòd excommuni
catus pro contumacia,præstita cautione de parendo iuri , debet
absolui.Inn.no.quòd iudex,à quo petitur absolutio, debet eam
dare recepta cautione de iuri parendo sine satisdatione principa
lis cãe sup quo nondũ est ɔfessus vel ɔuictus,vt dicit præ.dec.ex
pte.Si aũt aduersari⁹ dicat,ñ absoluat,nisi pri⁹ mihi satisfaciat de
expẽsis,vel aliis dãnis,q̃ incurrit ratione ɔtumaciæ,audiẽdus est:
nec hoc ibi negat.nã quo ad hoc, ꝑt eius offensa dici manifesta,
c vt ibi,Idem notat dominus meus extr.de iud.c. 1.Goff.& G.Na.[c]
dicũt sufficere ad hoc, vt absoluatur,quòd præstet idoneam cau-
tionem:nec aduersarius contradicens,expensas petens,est audiẽ
dus:ar.extr.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser,cum venissent.non
enim debet aduersarius venire cum sacco paratus:ff.de sol.q̃d di-
cimus.ff.de const.pe.promissor.Tu verò,licet verum sit,quod di
cit Ber.tamen ad tãtæ contrarietatis discordiam distingue. Nam
aut quis excommunicatur pro contumacia manifesta: vt quia ci
tatus dicit,non veniam:vel quia malitiosè se occultat,vel illicen
tiatus recedit,vel impedit ne citatio ad eum perueniat,de quo ɔ
stat:vt s.§.i.in prin.& in his casibus & similibus satisfactio in ex-
pensis & in aliis præcedet absolutionem.& sic loquitur præ.dec.
quoniam.in fi.& de iudi.c.j.Et sic intelligitur opinio Ber. & Inn.
& domini mei.Aut pro præsumpta,seu dubia:vt quia absens nõ
malitiosè,citatur ad domum:nec inuenitur, vel est infirmus , &
venire non potest.Et his casibus absolutio debet præcedere satis
factionem expensarum, propter periculum enim excommuni-
cationis sufficiat præstatio cautionis.Et sic intelliguntur prædic-
ta contraria,& opi.Gof.& G.Na.Nihilominus tamen post abso-
lutionem satisfaciet de expensis,secundum ea,quæ not.in præd.
vers.sed quæritur.Vel dic,quòd non sunt contraria.nam in præ,
c.ex parte.dicitur,quòd pro manifesta offensa excommunicatus
debet prius satisfacere quàm absoluatur. Ergo & pro manifesta
contumacia idem erit,vt in præ.ca. quoniam.& sic concordant.
Sed adhuc contradicit verbum ibi positum,citatus nolit stare iu-
ri,&c. ergo euidens ibi videtur contumacia: & tamen dicit suffi-
cere cautionem.Vnde dicas,si vis,quòd ibi loquitur in manifesta
contumacia,& supponit,quòd satisfactio expensarum præcedat
quia hoc ante ipsam dec.statutum erat per præd.l.sancimus.vt in
præ.concor.& addit etiam,vt ad aliud teneatur, videlicet ꝙ præ-
stet cautionem de iuri parendo.Sed certè responsio ibi posita cõ
tradicit,vbi dicitur,sufficere præstari idoneam cautionem vt ab-
soluatur.Dic ergo ibi loqui de præsumpta contumacia.Et quod
ibi dicit,citatus nolit stare,intellige præsumptiuè : & sic ibi de v-
10 traque habetur,s.de præsumpta,& de manifesta. † ¶Sic ergo ad
duo tenetur notorius contumax : videlicet quòd satisfaciat , &
quòd caueat prius,quàm absoluatur,vt in præ.§.in aliis.in fin. ca.
vbi dicit,procedi:prout in d.§.dicitur.nam& hoc hodie statuitur
in actore,vt extr.de dolo & contu. actor. Nec actor & reus quo
ad hoc,ad imparia debent iudicari,ff.de reg.iur.non debet.extrà.
de mut.pet.c.ij Potest tamen in hoc reus ab actore differre,vt a-
ctor etiam præsumptiuè contumax , ad hæc duo teneatur: vt in
præd.c.actor,reus verò tantùm, cùm est notorius. Et secundum
hoc potest intelligi præd.ca.qua fronte.& quod no.do. meus in
Summa de off.deleg.§.quæ iurisd & o. ver.fin.& de sent.excom.
§.& qualiter.sub §.secundum etiam.Sed adhuc est contrà extrà.
de do.& contu.prout in prin.sed ibi contumacia præsumpta.Vel
dic,quòd licet ibi solùm de cautione dicatur,non ob hoc exclu-
ditur quin & satisfactum fuerit de expensis.Et sic etiam responde
ri potest ad præ. dec.qua fronte.sicut & lex,dicendo Spiritũ san-
ctum à patre procedere,non ob hoc excludit,quin & à filio pari-
d ter [d] procedat,C.de sum.trini.l.j.de conse. dist.v.c.pe.& fi.sed nec
in præ.c.prout.aliquid de excommunicatione dicitur. vnde & p
ipsam decr.fortè dici posset , quòd qui reputatus est contumax,
sed non excommunicatus,debet cauere:excommunicatus verò
debet priùs satisfacere.quod non placet.Cautio autem de parẽ-
do iuri,debet esse sufficiens:vt in præ.§.in aliis.& in præ.c. ex par-
te.& de sequest.pos.c. 1.in fi.purà pignora,vel fideiussores.ff.mã.
si mandato.§.fi.vel iuramentum,si illa desint,vt in præ.c.prout.&
extr.de sol.Odoardus.extr.de of.dele.prudentiam. §.6.de hoc in
præ.c.qua fronte.Et no.ꝙ expensæ in citationibus factæ,restitui
11 debent,vt C.de iud.sancimus.† ¶Sed pone [e]: excommunicatus
e pro contumacia petit absolui,offerens cautionem de stando iu-
ri:nunquid iudex parte absente nec vocata,potest eum absolue-
re?Videtur,quòd sic:argu.extr.de rescri.olim.circa prin.& de ap-
pel.qua fronte.de of.dele.cum contingat.Præterea iura non di-
stinguũt,an ad hoc vocãdus sit aduersarius,vel nõ:ergo nec nos
distinguamus,ij.q.v.consuluisti.extr.de transla.inter corporalia.
versus.fin.extr.de deci.ad audientiam.Nec enim absenti videtur
fieri præiudicium:quia & si præsens esset , eius contradictio non
obesset:vt in præ.c.qua fronte.& de off.deleg.cum contingat.de
f sen.excom.solet [f].Et hoc dicit Io.Contrà credo,vt extr.de sen.ex
com.venerabili.& c.sacro.& de sequ.pos.c. 1.& de eo,qui mit.in
pos,causa rei ser.c. 1.& c.cùm venissent.xj.q.3.excommunicatos
g vbi de hoc [g] arg.extr.de causa pos.& proprie.c. 1.extr.de in integ.
h resti.ex literis.de te.in nomine.extr.de app.Romana.§.pe. [h] 3.q.
ix.chartæ.Nam vbi petitur aliquid,vocandi sunt omnes , qui læ-
i derentur,si fieret,quod petitur [i],ff.de adop.nam ita.& aduersarius
eius læderetur,si absolueretur,cùm teneatur sibi soluere expen-
sas excommunicatus, extr.de dolo & contu.ex literis. in fi.C.de
iud.sancimus.ff.de re iu.contumacia. Item restitutio non est nisi
12 partib.præsentibus danda:vt ff.de mino.in causæ. 1.† ¶Aut abso
lutio est quædam restitutio,tamen si eo non vocato iudex absol
k uat,tenet absolutio [k]:ar.extr.de re iud.c.cum inter.vos.ad fi.quia
multa fieri prohibentur.&c.extr.de regul.ad apostolicam.Vel di
l stingue [l] , vtrum fuerit excommunicatus pro manifesta offensa:
vt tunc,quia debet absolutionem præcedere satisfactio,non de-
beat absolui parte altera non vocata, quæ habet æstimare offen-
sam.aliàs enim non posset satisfieri,nisi hoc constet:sed constare
non potest,altera parte absente ; facta tamen absolutio tenet : vt
no.extr.de of.or.cùm ab ecclesiarum, An verò pro contumacia,
vt tunc præstita cautione de parendo iuri, & de soluendo aduer-
sario expensas,possit illo absente absolui.Et secundum hanc di-
stinctionem possunt prædicta iura intelligi.Nec obst.præ. decre.
venerabili.quia ibi in præsentia partis cauit:nec dec.Romana. tã
git hunc casum.Inn.Papa IIII.aliter videtur dicere,extr.de offi.
m deleg.prudentiam.§.sexta.super verb. malitiam [m]. Quid sic tunc
altera pars se absentat?de hoc j.ti.prox.§.iam de effectu.ver,quid
si ipse.

ADDITIONES.

a Tres. ¶Vide j.de sen.prol.§.2.ver.pe.& remis.quam ibi dabo.
b Absoluatur. ¶Tene,q̃d habetur de sen.exc.venerabilibus.§.idẽ.
& §.seq.lib.6.per quam in opinionibus non est instandum.
c G.Na. ¶Contrarium habeo post eum in dec.quoniam frequen
ter.in fi.
d Pariter. ¶id est,vnica spiratione,non pluribus,de sum.trini.c. v-
no,lib.6.
e Pone. ¶Quæstio fuit Aegidij,rubrica cj.ADDE, vt per Fed.cõsi.
xcviij.
f Solet. ¶lib.6.
g De hoc. ¶Ibi Io.distinguit,an ad alicuius querelam,an verò pro
prio motu iudex excommunicauerit.
h Penul. ¶lib.6.
i Petitur. ¶Forsan enim aliquid proponeret,per quod impediret,
quod petitur:& facit,quod no.j.proxi.ti.§.iam de effectu.vl.co-
lum.ver.quid si ipse.
k Absolutio. ¶De sen.exc.venerabilibus.§.vbi autem.lib.6.
l Distingue. ¶Secundum Aegid.vbi s.
m Malitiam. ¶Et ibi scripsi super eodẽ verbo:& vide ibi post Host.
dixi in fi.

13 si ipse.& seq.† ¶Sed nunqd absens ex hoc poterit appellare. Vr, quod non:arg.in præ.c.qua fronte.Dic contrà, vt in præ.c.cùm inter vos.quia contra iura iudex procedit,vt dixi: & ideo locus ē appellationi:vt extr.de appel.c.pastoralis.in prin.& c.vt debitus. quod intelligi secundum præd.distinct. Qualiter autem fieri debet absolutio,vide ĵ.de sententia,§.vt autem.ver.porrò.quia de

14 excommunicatione.& sequ. † ¶Sed nunquid facta missione in possessionem, iudex poterit etiam mulctare non venientem ad iudicium,præter interesse aduersarij,in quo absens condemnat? Rñ.sic,secundū leges, ff.si quis in ius voc.non.ie.l.j.ff. si quis ius di.nō ob.l.vnica,§.fi.secundum canones tamen hæc mulcta locū non habet,extrà.de do.& cont.c.j.vbi de hoc.de qua dic, vt ĵ.de sententia,§.species.ver.est & quar.& seq.Hinc est, q̄ si missus propter dolum & potentiam rei nequit nãcisci possessionem rei,cuius possessio est sibi adiudicata:& reus veniat intra annum, audietur,præstita cautione,nisi iustitia periclitaretur : vt extr.de do. & contu.c.j.Si autem periclitaretur,tunc ad interesse condemnabitur:vt ibi no.Periclitatur autem iustitia,perempta re,in qua facta est missio:quæ apud missum non esset peritura:nam tunc in subsidium agetur(etiam secundum canones)quanti interesset missi fuisse in corporalem possessionem,ff.ne vis fiat ei,qui in pos.mi. l.j.§.hæc verba.ff.vti.pos.si duo.§.fi.sicut aliàs re perempta, vel vsucapta,agitur in subsidium act.neg gest.ff.de neg.gest.l.fi.Qualiter autem hoc casu interesse cōsiderari debeat,no.ff.ex qui. cau.

15 in pos.ea.l.pe.& in præ.l.ne vis fiat ei.† ¶Sed pone,reus missionem passus volens intra annum possessionem recuperare,vult satisfacere de expensis,& cautionem idoneam præstare: missus verò obiicit ei, q̄ excommunicatus est, & ideo non est audiendus:

a quæritur,an sit excipiens audiendus?Et videtur,quòd non[a]:quia inspecta rei origine,aduersarius eius, cōtra quem obiicitur excōmunicatio,reus est:& ideo quod facit, ad suam defensionem facit: & licet petat detentionem suæ possessionis sibi restitui, per hoc nil petit ab aduersario,sed officium iudicis implorat,3.q.i.redintegranda.& ar.ext.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.cùm venissent.& c.ij.vbi soli iudici cautio præstatur:licet sit ar.in e.ti.c.j.

b q̄ parti sit præstanda[b]. Ar.tñ ɔ̄ xj.q.iij.cum excōicatio.& de hær.

c excōicamus.§.credentes[c]. ¶Quando autē & qualiter sit facienda ɔdemnatio expensarum pp contumaciam,no.ĵ.de expen.§.fi.ad fi.Item expensæ factæ circa curam & custodiam rei,restituentur: quod dic,vt in li.Rof.in ti.si cred.mi.in pos.causa rei ser. ¶Vtrum propter contumaciam procuratoris possit dominus excommunicari,vel suspendi,vel missionem pati,dicam ĵ.tit. prox.§.restat. ver.quid si reus.Item quando contumacia procuratoris noceat domino,no.extr.vt li.non conte.c.j.& ff.de doli.exc.apud.§.quæsitum & l.si procu.Quid si procurator propter contumaciam cō condemnatus est,nunquid dominus poterit appellare?Resp.nō

16 vt ĵ.de ap.§.j.in prin.ver.cæterùm.† ¶Sed nunquid minor sciēs tutoris contumaciam,& eam non purgans,potest excommunicari?Et videtur,quòd sic:extr.vt lite non conte.c. 1.in fi.tales enī bene incidunt in canonem latæ sententiæ,extr.de sen. excom.c. 1.& fi.& possunt etiam delinquere:vt extr.de delic.pue.c.j. & C. si aduersus deli.l.j.& propter curatoris contumaciam minor patitur missionem in possessionem bonorum suorum,vt ff.ex qui. cau∫.in pos.ea.l.in possessionem.§. 1.& l.apud Iulianum.§.fi.& ēt venditionem,si sit adultus.ff.de bo.aut.iud.pos.l.si minor.Ar.cō-

17 trà,† quia peremptorium contra pupillum indefensum propositum,nullius momenti est,ff.de re iud.contra pupillum. & si tutor,vel curator contumax est pupillus ob hoc non punitur,vt ff. si quis ius dic.non obst.l.vnica,§. j. nec dolus eius pupillo nocet,

18 ff.de reg.iur.l.neque.† Nam& minor non potest esse contumax cùm non possit se defendere,ff.de min.minor etiam.vt ibi no.ar. extr.de const.cognoscētes.nec ipse est talis,qui possit ratã habere ɔtumaciam,ff.rem ra.ha.bonorum.nec etiam potest eam purgare,cùm non possit in iudicio esse,vt C.qui leg.perso.stan. in iud. ha.l.j.& C.de aut.præst.l.clarum.sicut aliàs dicitur,vbi nulla petitio est,nulla mora fit,ff.de re.iur.nulla. Domin[9] meus super hoc interrogatus,respondit,quòd potest.Ego dico,q̄ si sit talis causa in qua censeatur maior,tunc potest & debet excommunicari:ar. extrà de rest.spol.ex parte.Si verò non sit talis causa,& sit adult[9], tenebit sententia in eum lata,licet ferri non debeat:ar.in præ. l. si minor.nam & adultus de calumnia iurat , vt ĵ. de iur.cal.§.restat. ver.sed nunquid.Si verò sit impubes,nec est doli capax,tunc nec ferri debet,nec lata tenet,ar.C.de fal.mo.l.j.§.fi.Inst. de inut. stip. §.pupillus.de in ius vo.cuique. respon.j.& vide ĵ.ti.prox.§.restat.

d ver.sed pone, quòd pupilli[d]. & vide ĵ.de sen.exc.§.sequitur. ver. sed pone. Vtrùm iudex possit in præiudicium partis parcere contumaci,no.extr.de off.deleg.consuluit.

ADDITIONES.

a Non. ¶Hoc placet Ia.de Are.ff.de no.ope.nun.l.de pupillo.§.per rationem,quæ sequitur.alle. etiam ff. de pri.cred. si pupillus. §. 1.&de in ius voc libertus.per quæ iura dicit,excommunicatū, vel bannitum ad id admitti.

b Præstanda. ¶Et ibi de hoc in 4.gl.

c Credentes.Et hoc contrarium placet Host.de ver.sig.dilectos.vt ibi scripsi post prin.

d Pupilli. ¶& vide quod ibi dicam.

ADDITIONES NOVAE.

§ Nota quòd contumacia dicitur delictum, in l.si filius.ff. de inter.act.

§ Si citatus tribus edictis non comparet,an possit contra eum tã quam contra ɔtumacem pronunciari absque alia citatione,Bar. in l.3.§.ad diem.ff.de re mili.

§ An contumax in processu dicatur contumax quo ad sententiã audiendam,adeo quòd non expediat ipsum citari no.in l.de vno quoque.de re iud.

§ Nota quòd partes non tenentur quærere alibi iudicem nisi ad locum consuetum deputatum.Inn.in c.consuluit.de of.del.Bar. in l.j.de diuers.temporal.præscr.

§ Citatus quis fuit vt intra tres dies cōpareret,& prima dies fuit assignata pro primo termino,secunda pro secūdo,tertia pro termino peremptorio,debitor venit prima die,actor non,& sic reus accusauit contumaciam actoris:actor venit in tertio termino,& reus non,an reus sit in contumacia?Bartol.in l.prætor. §.hoc autem.de oper.no.nun.& etiam in l.qui ante calendas.de verb.obl. Dom.Bal.in l.& post edictum.de iudi.dicit quòd in citationibus fiendis homines debent esse cauti,nec distinguere debent terminos citationis,quia tunc si in vno termino de terminis citationis nō ɔparet citati faciens,quia fuit subordinatè citatus totum structum destruitur:id circo cum fiunt distinctæ,puta duo pro primo duo pro secundo,& duo pro tertio & peremptorio,si is qui facit citari non comparet in prima vel in secunda processus est nullus & ideo citatus facit cautè vt compareat , & in singulis comparitionibus accuset contumaciam actoris non comparentis.Bal.fa. quod no.Bal.in l.si ita relictum.de leg.ij.

§ Qui comparet , & absolutè protestatur quòd non intendit in iudicem consentire,contumax est;& ideo debet loqui conditionaliter,nisi & in quantum sit iudex competens.Inn. in c.cumana. de electio.

§ Contumacia est multiplex,de quo Bal.in l.ex consensu.§.fi.de appel.Bal.plenius in l.diuus.de in integ.resti.fac.idem Bal.in l.i.§. vsus ff.de procurato.& etiam in l.is qui reipub. ex qui caus.mas. Item dicit Bal.in dicta l.diuus.à contrario sensu,quòd vera cōtumacia non impedit nullitatis obiectum. quia eo casu non habet locum prouisio imper.de qua hîc.

§ In l.sed & si per prætorem.§.actio exempta.ex qui.cau.ma.dicit Bal.ex isto tex.coniuncta gl.no.quòd contumacia commissa respectu vnius litigantis , potest mouere iudicem ad denegandum suam iurisdictionem respectu alterius litigantis.& sic intelligitur hic gl.Bal.

§ In l.scimus.§.cum autem.ad Trebel.ibi in gl.sed iudex&c.dicit do.Angelus quòd dom.Fran.Trigi.dicebat quòd illa glo.formaliter non erat alibi,sc.quòd ad officium pertinet facere registrari in actis ea quæ p̄ partes geruntur,&ad eius instantiã sunt gesta,& etiam contumaciam partium,& per illa acta tunc iudici de contumacia constat.& vt contra contumacem vigorem extendit iustitiæ.& ita practicatur.fac.l.hoc autem.§. non defendi. ex qui.cau. in pos.ea.Ang.

§ An sufficiat interpellari vxorem ad hoc vt maritus constituatur in mora,econtra Bar.in l.aut qui aliter.ff.quod vi aut clam.

§ In l.ij.§.senatus.de iure fisci.dicit Bart.quòd si actor & reus ambo sunt cōtumaces,quòd iudex ex officio suo potest citare vtrūque,& absoluere reum ab instantia iudicij.vide gl.in l.ij.si quis in ius vo.non ier.

§ Nota quòd contumax in processu causæ patitur interlocutoriam sed nō diffinitiuam,nisi nominatim citetur ad illam audiendam;l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.ad sententiam c. auditis. de procuratoribus.quanto magis si est noua quæstio,licet dependeat à prima,vt l.qui.de inoffi.testamento.ff.Bal.

§ In l.arbiter kalendis.de arbi.dicit Bald.quòd non committitur pœna si quis non comparet in termino in quo non expediebat comparere : facit quòd postquam potestas reddidit libros & sic non habet ius conficiendi acta , quòd non currit terminus banni,quasi habeatur pro mortuo,ex quo non potest exercere officium.Bal.

§ An contumacia procuratoris noceat domino,Bar.& Bal.in l.i. si quis ius di.non ob.& l.cum filium.§.in hac.de verbo.obl.Bald.

in reperto,quod fecit super Inn.in c.x.extr.vt lite non contest.& ibi plene dixit de hoc.fac.Bal.in l.is apud quem.C.de eden. & ibi dem Ang.

§☞ Nota quòd ad hoc vt quis ex contumacia habeatur pro confesso est necesse q ter sit citatus.hoc no.do.Bal.in l.receptitia. C. de consti.pec.in fine,nec sufficit vna citatio pro tribus.

§☞ An ex contumacia procuratoris interponatur secundum decretum contra dominum,& quid de primo decret.Bal.in l.si vsufructuario.ff.si ex noxa.cau.aga.fac.Ang.in l.j.§.si procurator.ff. si quis ius dicen.non ob.

§☞ An reputetur dominus contumax si misit procuratorem, sed casus contigit in persona procuratoris,quòd non potuit comparere,Ang.in l.ij.§.si quis.ff.si quis cautio.Inn.in c.j.vt lite non contest.debet ergo constituere procuratorem ad substituendum alium,vide c.significante.de pign.

§☞ Actorem vel reum contumacem de gratia an potest iudex expectare,& quanto tempore,& quid in dubio,Bal.in l.j.C.quomodo & quando iudex.

¶Bal.de Contumacia.

CITATIO legis dicitur ficta.Citatio hominis dicitur vera, §.j. ad fi.G.Et no.in cle.si ante.de do.& cont.Et ideo qualiscunque contumax citatus à iure appellat,C.de iud.l.properandum.§.cùm autem.per Cy.¶Præsens potest absolui à citatione,altera parte nõ citata:sed nõ à tota instãtia,§.nũc videndum.ad fi.G.etiam vbi fit plena ꝓbatio,dicitur cognitio summaria,si iura absentis non discutiuntur,§.sequitur.ver.& si obiiciatur.G. ¶Et an priuatæ scripturæ credantur contra contumacem? tangit, q sic,ibidem.G.¶A pœna inflictiua ex contumacia absentis,vide j.de iur. calum. §. à pœna.¶Ex cõtumacia non habetur quis pro confesso in criminali,nec cõdemnari potest super crimine, j.de sen.§.sententia cõdemnatoria potest.¶Qualiter minor potest esse contumax, vid j.de sen.exc.§.qualiter minor. Qualiter fit missio in Vti possidetis.ver.sed pone,Titius.G.ff.de no.ope.nun.l.si priùs.per gl.& Dyn. & j.ti.1.§.restat.ver.sed pone , agõ.per G. ¶Excusatur dominus propter morbum,vel mortem procuratoris, l.cùm à matrib. C. qui pet.tut.& de pig.ac,significante.de ap. l.præses.sed non propter eius stultitiam vel ignauiam,ff.man.l.idemq;. §.si tutores.§. sequitur.in fi.G.¶Valent banna,quæ dantur secundum consuetudinem Italiæ,§.nunc dicamus.versi.sed nunquid,si etiam.G.Et valet statutum,quòd bannitus ex contumacia non audiatur,ff.q. ex cau.ma.l.sed & si per prætorẽ.§.sed si dum dec.in gl. & p Bart. ¶An l.à diuo Pio.habeat locum in executione interlocutoriæ, ver.sed an maior. G. ¶An sæpius monitus ad idem, teneatur ad plures mulctas:sentit, q non:quia est idem delictum specie & numero:& vnum factum reputatur,quod fit vno impetu,etiam qđ pluries fit circa eandem rem,etiam quod habet vnam speciem đ linquendi,etiam quod habet vnum finem etiam quod habet vnum nomen.G.ver.sed pone iudex.G.de hoc dic,vt l. nunquam plura.per Dy.Et si vltimò paret,dicunt quidam,ab omnib.excusari,ver.sed quid si iste.G.¶An excommunicatus pro contumacia sit absoluendus cauendo de expensis:an verò præmissa solutiõe, ver.sed nunquid excommunicatus.G.dic,vt no.ff.de statulibe.l. status rationem.per Ia.Et idem in detentis in carcere , quòd pro expensis non liquidis non debent detineri,si volunt cauere:sec⁹, si pro liquidis,vel statim liquidãdis:facit ff.de eui.l.minori.in pri. in gl.¶ An absolutio præmissa cautione possit fieri aduersario n citato? ver.sed pone,quòd.G.¶Quædam sunt, quæ nõ requirũt citationem,vt no. ff.de bo,poss.l.3.§.pe. quia non habent figurã iudicij vt ibi no.Bal.¶An veniens ad recuperationẽ tenutæ, possit repelli,tãquam excommunicatus? ver.sed pone,reus.G.non, quia est reus originarius & defensor,nisi quando esset factus de reo actor,ff.de no.ope.nunc.l.de pupillo.§.meminisse.& l.si pri⁹. Bal.minor non dicitur esse verus contumax, vbi non habet legitimam personam,ver.sed nunquid minor.G.

a ¶De primo & secundo decreto a. Rubrica.

QVoniam s.titulo proximo,§.sequitur.ver.si verò agitur.& sequentibus,aliqua de primo decreto tractauimus:vtile putamus adhuc ad doctrinam pleniorem aliqua de primo & secundo decreto annectere:& priùs de primo decreto discutiamus,dicentes: Quot modis dicatur decretum:Quando,& qualiter debeat interponi:Et in quibus rebus,vel actionibus:A quibus iudicibus:Et quis sit effectus primi
b decreti b.

ADDITIONES.

a Roffr.posuit hanc rubricam immediatè ante ciuiles actiones:materiam,etiam prosequitur sub tractatu de officio iudicis, rubrica de bo.auct. iud.poss.Io.de Deo Cauilla.lib.4.Rubr.antep. & pen. de his duobus prosequitur ex practicis in procemio nominatis non inuenio,quòd alius expresserit hanc rubr.licet Vber.de Bo. & Gui.de Suz.de materia tractauerint,vt dixi s. tit.prox. Bagarotũ etiã sæpe allegat hic auctor,ipsius tamen tractatum de hoc nõ vidi.Summistæ de materia tractant. Azo in Summa de bo.aucto. iudi.poss.Rof.de eo,qui mit.in possess. causa rei ser. Host. licet de hoc non fecerit rubricellam,per modum tamen summæ tractat de his duobus sub rubric.de contu.& forsan à principio sic fecit auctor:quare dicam,vide s.de cita.§.sequitur.ver.qualiter autem Ia.Bal.de his primò fecerat breuem tractatum , quem postea auxit:& in materia multum iuuit auctorem:& incipit,no.plenè, q. Accur.posuit de hoc plenam gl.ff.de dam.inf.si finita.§.si plures, sed Dy.ibi pleniorem,pulchram,& breuem,secundum materiam Simo.Vincen.in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. Cy.in l.cùm proponas.C.de bo.auct.iudi.poss. de primo tantùm, adde Bar.in §.Iulianus.

b Decreti. ¶Præmittendum erat ad proximè sequentia,quot sunt decreta Dei,3.Regum.8. Sit cor nostrum cum Deo, & ambulemus in decretis eius.Item.Apostolorum: Actuum xvj.Et custodite dogmata decreta ab Apostolis.Item patrum, de transla. quanto.Legatorum,de loca.c.j.de off.le.præsenti.li.6. Episcoporum, de maior.& obe.si quis delegatorum,vel executorum.Gratiarũ de conc.præb.si soli.li.6.Sunt etiam decreta Cæsarum, Actuum xvij. quæ contra decreta Cæsarum faciunt & regum. Daniel.iij. dic.Tu rex posuisti decretum.De Christo dicitur ad Col.ij.quòd deleuit chirographũ decreti , quod est aduersus nos.Est autẽ in hac materia decretum,supinum verbi Decerno,decernis, non illius verbi Decresco,decrescis:vtriq; enim congruit,sicut & præterium,s.Decreui.

SVMMARIVM.

1 *Decretum quot modis dicatur.*

2 *Primum decretum dicitur,quasi primus iussus.*

1.§.Dicitur ergo decretum sententia diffinitiua quandoq;,ff.de re iud.decreta.vel interlocutoria vt ff.de assessor.l.j.in fi.Quandoque,quod papa de fratrum consilio nulla facta consultatione statuit,& in scriptis redigit: vt extr.
a de rescrip.præsenti a.xx.dist. si decreta. Quandoq; consensus eligentium in rescriptis redactus, vt ij.q.j.legum.extr.de elec.innotuit.Quandoque,quod capitulum,vel ordo,vel vniuersitas,seu maior pars ordinat,vt ff.de decre.ab ordin.faciend.per totum,ff. quod cuiusq; vniuer.planè.& quasi per totum.Quandoque iudicis auctoritas in alienationibus,vel aliis,interposita:vt ff.de præd. mi.per totũ.Quandoq; ponitur ꝓ proprio iussu iudicis, quo mãdat bona alicuius propter eius contumaciam in pœnam contumaciæ possideri:cùm actũ est actione reali,vel personali:vt s. tit.
1 prox.§.sequitur.& de hoc decreto præuidimus hîc tractare.†¶
b Dicitur autem primum decretum,quasi primus iussus b , & licet aliàs pri

ADDITIONES.

a Præsenti.¶Quam hodie non habemus:sed patet de elec. licet ea non de præsenti.libr.6.& de hoc 3.dist.in summa.

b Iussus.¶Quia Accur.vbi s.addit,vel prima missio.Dynus illud dictum impugnat,dicẽs quòd missio habet se ad iussum per modũ executionis:sicut aliud est sententia,& aliud eius executio, ff.de re iud.si cũm nulla.C.de exce.rei iu.l.j.& sæpe alius ꝓnũciat, ali⁹ exequitur,ff.de re iud.à diuo.in prin.sicut aliud est iussus,&aliud est missio,& plerunq; fit p alium,vt per inferiora patebit.Cy.in l. cùm proponas.C.de bon.au.iud. poss. ponit quandam diffinitionem decreti,quam dicit fuisse Rof.s. q Decretum est detentatio, vel possessio,quæ habetur de iussu iudicis:& dicit hanc reprehendi per Dy.in meis scriptis,quæ habeo duplicata, nec diffinitionẽ habeo,nec reprehensionem; ipse tamen excusat Rof. per legem Insti.de iu.pers.§.seruitus est constitutio,&c.Fateor tamen Rof. de primo decr.in j.col.ver.& sic no.de ea dictione Primum, dixisse,quòd possessio,quæ datur causa rei seruandæ, dicitur primum decretum,quia primum decernitur per iudicẽ.Sed Cy.ponit diffinitionem talem,quòd decretum est rei regulariter nõ permissæ certo casu facta prohibitio,vel permissio: & quomodo prosequitur , ibi vide.Host.vbi s. de diffinitione se non intromisit,sed dixit, quòd primum decretum est, quãdo iudex primò decernit aliquem mittendum in possessionem:& quomodo prosequitur ibi vide.Obiicit etiam Dy.de eo,quod dicitur primus iussus:cùm & alius iussus præcedat,s.in multis casibus de cauendo: vt satis j. patebit:vel saltem de ꝯparendo.Necessariò enim cõtumacia ha-

bet

aliàs primum dicatur respectu secundi, vt xiij. quæstion.j.§.quia
ergo.ver.nos sumus.& ff.de reb.dub.qui duos.non tamen semp.
2 vt extr.de verb.signi.Ioseph.quia quandoque interponitur † pri
a mum decretum,& non secundum:vt j.dicetur[a].

ADDITIO.

Debet præcedere missionem:vt lite non contestat. quoniam. §.in aliis.Sol.quo ad missionem,iste est primus,ad quem, vt dixi peruenitur per contumaciam non ꝯparentis, vel non cauentis intra terminum statutum à iudice,de quo statim sequit̃.Adde,ꝙ Alex. in d.§.Iulianus.videtur transire ꝯtra opi.Sali.ad diffinitionem primi decreti:de qua ibi vide.Adde tu,quòd decretum aliud dicitur permissorium,pro futuro actu faciendo:aliud est confirmatoriũ de qb.vide plenè perBal. in l.magis puto.§.non passim.ff.de re.e. qui sub tute.Item an decretum dicatur sententia interlocutia, vide Ab.Sicu.in c.j.in v.col.extr.de re iud.& ibi per nouissimos.

a Dicetur.¶Vide quod dicam §.iam de effectu.in princi.

SVMMARIVM.

1 *Primum decretum quando & qualiter sit interponendum.*
2 *Iudex non præsumitur in scriptis errare,nisi expressè & manifestè appareat,*
3 *Boni iudicis est,lites minuere:& calumniosè petens non est à iudice audiendus nec est malitiis hominum indulgendum.*
4 *Primi decreti forma,quo ad missionẽ in possessionẽ,quæ esse debeat. & n. seq.*
6 *Missus in possessionem per primum decretum conditionale,vel vbi apponitur clausula illa,vt fit communiter,quia & sic cõmuniter loquimur,an possidebit.*
7 *Imperitia iudicantis an possit mutare formam iurisdictionis.*
8 *Summaria causæ cognitio an sit facienda,cùm fit missio in possessionem in actione reali.*
9 *Iudex volens actori reo absente dare possessionem,quomodo se habere debeat.*
10 *Forma banni,in quo ponendus est reus,si non inueniatur de bonis, vnde actori detur possessio,seu tenuta.*
11 *Creditor quinis,siue purè,siue in diem siue sub conditione aliquid ei debeatur, potest postulare,vt in possessionem mittatur.*

2.§.sequitur. videre,quando & qualiter sit interponendum. Et quidem ante litis cõtestationem
a & post[a].quod dic,vt s̃.ti.prox.§.sequitur.vers.si verò agitur.& sequen.Non tñ iudex nimium debet festinare ad interponendum
primũ decretũ:aliàs daretur restitutio contra eum,ff.de dam.inf.
l.si finita.§.si fortè.Sic ergo procedatur. nam reo peremptoriè citato & contumace existente,quia non vult venire,nec satisdare,
& actore eius contumaciam incusante,vt C.de iud.properandũ.
§.& si quidem.iudex eum debet declarare, & reputare per suam
interlocutoriam contumacem.quod dic,vt s̃.ti.prox.§.sequitur
in prin.deinde actore petente se mitti in possessionem rei petitæ
propter contumaciam rei,vt extr.de eo q mit.in pos.cau. rei ser.
per totum,secundum formam,quam habes.j.in trac.libel.de eo
qui mitt.in pos.cau.rei seru.in princ.iudex summatim negotium
examinabit,vt in præd.dec.quoniam frequenter.§.quòd si super
C.vbi in rem act.l.ij.recipiendo videlicet ab actore calumniæ sacramentum,arg.ff.ad exhi.thesaurus.extr.de resti.spol.literas. de
b elec.cùm dilectus,de quo iam j.dicetur[b]:& si placuerit videndo
instrumenta,si extent:quod non obseruamus, vt alterũ tantùm
c recipiet:non autẽ testes,cùm nõ sit lis cõtestata[c].Vin. tamen no.
ext.vt lite non cont.tuæ.vnum testem recipi posse.¶ Vtrùm autẽ debeat quis citari,& qualiter priusquam fiat missio,not.plenè
secundum Papam.extr.de eo,qui mit.in pos.c.fi.¶Item qualiter
formabitur petitio ; quando creditor petit possessionem bonorum debitoris non soluentis , vel quando petitur fieri separatio
bonorum:dic,vt j.de eo,qui mit.in pos. ver.item creditor.&seq.
1 †¶Post hoc iudex in scriptis,quamuis quidam scripturam non
d exigant[d],interponet ipsum decretum hoc modo:nam præsenti-
e bus partibus[e],vt dicunt quidam,prout no.secundum Papam,extr.de eo qui mit.in pos.cau.rei seru.ca.j.decernet ipsum actorem
mittendum esse in possessionem rei petitæ:vt extr.vt lite non cõ
test.quoniam.§.in aliis.& de foro compet.Romana.§. contrahẽ
f tes.[f]vel etiam alterius pro modo debiti declarati,cùm agitur personali actione,vt in præd.c.quoniam.in fi.quæ dic,vt no.s̃.ti.px.
§.nunc nobis.ver.porrò.& seq. vt sic tædio affectus veniat respõsurus,vt ff.vt in posses.lega.l.is cui.§.j.& in præd.§.in aliis.¶Caueat ergo iudex,vt non procedat ad dãdam possessionem ante quã
actor summatim declaret debitum in personali,vt in præc. versi.
porrò.vel antequàm doceat summatim de iure suo in reali, vt j.
g versi.sed nunquid iam dictum est[g]. Item vbi citatus non inueni-
h tur citandi sunt affines:vt s̃.de cita.§.sequitur.ver.sed nunquid[h].
2 †¶Sed pone , quòd actor est suspecta persona , nec habet aliquẽ publicum instrumentum?Respon. si non videtur ; quòd calumniosè petit:idem erit. Nam ita scriptum esse sufficit, licet per quã durum sit,ff.qui,& à quib.ma.li.non prospexit.6.quæstio. 4. scriptum est.Nec præsumendum est,quòd errauerit,nisi expressè appareat,arg.C.ad leg.Iul.repet.l. fin. sed & si actor iurare noluerit,
3 non audietur,C.de iur.cal.l.ij.§.si actor.extr.eo.tit.c.fin.†¶Quid si constat iudici illum nullam causam agendi habere? Dic,nihilo minus missionem procedere in odium latitantis:vel,dic,quòd in certis non est locus coniecturis,ff.de verb.oblig.continuus.§.cũ ita.quia boni iudicis est,lites minuere,ff.si cert.pet.quidam.extr. de dol.& contu.finem.Nec est hominum malitiis indulgendum ff.de rei ven.in fundo.extr.de rescrip.sedes.in fin.Item calumniosè petens,non est audiendus:arg.ff.de Carb.edi.l.3.§. causæ. ff.vt in posses.leg.si is,à quo. §.necnõ.C.de proc.eum qui.extr.de pœ
4 nis.calumniam.& facit extr.de iud.examinata. † ¶Huius quidẽ
i decreti:seu interlocutorij forma talis erit : FORMA[i].In Dei nomine,Amen.Cùm nos Magister Gul.Durandi Domini Papæ Capellanus,&c.Causam, quæ inter A. & B. super hoc vertitur, tali authoritate suscepimus audiendam,&fine debito terminandam demùm ad dicti A.instantiam dictum B.citari fecimus primò, secundò &

ADDITIONES.

a Post.¶Et quandoq; post sententiam,C.qui pot.in pig.hab.l.2.
b Dicetur.¶ver.interposito igitur.ibi videas:& ẽt vide s̃.ti.j.§. sequtur.vers.porrò.ibi,item quod dicitur.& quod ibi dixi.
c Lis contest.¶Super principali deponãt sed hoc nõ obstat,qa ad alium finẽ,nõ ad diffinitionẽ deponerent:extr.de test.veniẽs.Itẽ non est imputandum actori,per quẽ nõ stat, quò min⁹ ꝯtestatio litis fiat.Nec ad sententiam potest fortè aliter peruenire,nisi per informationem testium.
d Exigant.¶s.Iac.Bal.in fi.facit ad hoc,quod tenet Dy.vbi s̃.q.6.ꝙ interponi potest à iudice non sedente pro tribunali. Eius ratio, quia ius non tribuit in possessione,vel proprietate, vt ff.ex qbus cau.in pos.eat.l.cùm legati.& de acquir.pos.l.3.§.vlt. Item reqrit summariam cognitionem,vt C.vbi in rem act. l.2.in fi. vt lite nõ contest.quoniam.§.quòd si super in fi.Et per hec duo coniuncta illud cõcluditur.Sic etiam datur bonorum possessio, quam ius si tribuit,ff.quis ord.in bon.pos.seruet.l.ij.§.dies. De secundo verò decreto tenet contrarium.in q.x.per præ.§.dies.& per.l.4.§.si fortè ff.de damno infect.& l. prætoris.ff.de bo.pos.l.3.§.penul.Ex qbus concludit quòd cognitionem requirit,& quòd ius tribuit:ergo iudice pro tribunali sedente,expediri debet.Sed de his etiã q̃rit,an ab illis possit appellari:&de hoc tenet q.8.etiam,vt s̃.quod in primo credit,quòd non possit:in secundo quòd possit. Ad primum inducit quod interlocutoria est , & fertur lite non contestata:nec absorbet ius alterius,vt in auth.ei qui iurat.& in l.si finita.§.non autem. & §.item videamus. Item quia regulariter non appellatur,nisi post sententiam,C.quorum ap.non recip. l. ante sententiæ.in 2.q.xiij.Quòd non possit,allegat l.si finita. §. postea autem.& quia est interlocutoria,vt s̃.tenet contrarium:quia ius alterius absorbet.allegat ff.de minorib.intra vtile.& ff.de app.recip.l.ij.De iure canonico,vbi contumacia in non veniendo non impediat,certum est ab vtraque appellari posse: maximè quia & in reali & in personali satis grauatur,qui patitur missionem,vt ex inferioribus plenè patebit.facit de app.super eo. 2.sed cùm primũ decretũ detur pp ꝯtumaciam, si ꝯtumacia est in non veniendo,vtroque iure videtur quod appellare non possit, per notata & addita s̃.tit.prox.§.j.& in clem.de dol.& contu. si ante. Si verò contumacia est in non cauendo,putà de damno infecto, de legato vel fideicommisso soluẽdo,& his similib potest Legista sequi dictum Dyni,& Canonistæ in suo foro,quod prædixi:& est simile quod dicam j.§.restat.ante fin. Adde quòd Bar.(cum quo communiter trãseunt Dd.)dicit in d.§.Iulianus.se credere,quòd Speculator non dicat verum:vide ibi per Alex.
e Partib.¶Intelligas,vt s̃.hoc fieri ẽt reo contumaciter absente,vt est expressum in l.consentaneum.C.quomodo & quando iud.& in dec.qñ.§.in aliis.& in ij.seq.Dy.allegat ff.ad Treb.recusare.in prin.& l.ille,à quo.in princ.
f Contrahentes.¶lib.6.
g Dictũ est.¶Hæc allegatio cum toto eo quod sequit̃, vsq; ad formã fuit additio:& ideo sic loquit̃:& scias,ꝙ iste ver.caueat.ad literã fuit Rof.vbi de of.iu.rub.d bo.au.iud.pos.in ver.sed.illud q̃rit̃.
h Nũquid.¶Quo ad casum de primo & secundo decreto interponẽdis,nõ putat Pet.de Bel.illã citationẽ necessariã.per l. cõsentaneum.C.qũo & qñ iud.& iura ibi allegata loquuntur,qñ procedendum est cõtra pupillos,vel minores qñ in eis tractatur de iure speciali:quod facilius denegatur,quã ius commune. Adde,ꝙ Bal.cons.3 5.i.lib.dicit,quòd tutior via est,quòd amici citentur:licet in d.§.Iulianus.communiter teneatur contrarium.
i Forma.¶Rolãdinus materiã tractat pte 9.rubr.de ꝓcessu aduersus reum cõtumacem:formas aũt ponit vltrà p quatuor chartas.

a candò,& tertiò,vt die tali[a] in noſtra pręſentia compareret,reſpō ſurus tali de iure in quæſtione præfata:verùm eo per ſe,vel p reſ ponſalem idoneum minimè comparente,nec aliquo eius defen ſioni ſe offerente,& dicto A.eius cōtumaciam accuſante,ipſum exigente iuſtitia reputauimus contumacē,& in eius contumaciā libellum partis alterius recepimus continentiæ.talis:Coram vo- bis,&c.poſito toto libelli tenore,ſubiunge ſic:Porrò eodem B.ī ſua contumacia perdurāte,& poſt ipſum terminum per nos diu tius expectato,idem A.inſtanter à nobis petiit,ſe in rerum peti- tarum in libello poſſeſſionem reduci:& hoc cùm realiter agitur. Si verò perſonaliter,dicet ſic:petiit ſe in poſſeſſionem bonorum ipſius pro modo debiti in libello petiti,primò mobilium,ſi appa reant:alioquin immobilium,vt j.§.prox.rei ſeruandæ cauſa indu ci.Nos igitur recepto priùs ab ipſo A.calumniæ iuramento,quo aſſeruit vera eſſe in ſua petitione contenta,& ſe credere ea poſſe rationabiliter petere,interloquendo pronunciamus, & decerni mus dictum A.fore mittendum ob contumaciam dicti B. in poſ- ſeſſionem talis rei in libello petitæ : & hoc cùm reali actum eſt.Si verò perſonali,dicat,in poſſeſſionē talis equi,vel iumenti,vel ta lis pecuniæ:vt ſi non habet mobilia,dicat, talis fundi,vel domus, vel talis debiti,quod ei debetur cauſa rei ſeruandæ, vel cauſa cu- ſtodiæ,&miſſum,ſeu inductum in dicta poſſeſſione cenſura,quā conuenit,debere defendi,eūdem abſentem nihilominus eidem in expenſis legitimis condemnantes:quarum taxationem nobis in poſterum reſeruamus.¶Hæc forma probatur in præcedenti-
b bus,& extr.de eo,qui mittitur in poſſeſſ. cauſa rei ſeruandæ.c.j.[b] Addunt etiam quidam:Et ideò damus talem nuncium, qui eum mittat in tenutam,ſeu poſſeſſionem rerum ipſarum. Hāc formā ſeruamus,& eam communis approbat vſus,& ius:vt extr. de fo-
c ro compet.Romana.§.contrahentes[c].Sed opponitur:nam nil a- liud eſt dictum,decerno dictum A.fore mittendum , niſi dicere,
d quòd ſit de iure mittendus[d].Præterea per hæc verba potiùs vide tur ſibiipſi legem imponere,& contra ſe ſententiare,quàm con- tra aduerſarium.¶Vnde alij dicunt ſic:FORMA.Quia talis legiti mè citatus à nobis,nō comparuit coram nobis: vel,quia talis no luit tali delegato eidem relicto ſatiſdare:vel noluit de damno in fecto cauere:ideò te mittimus in poſſeſſionem bonorum eius & talem nuncium damus,qui eum mittat in poſſeſſionem,vel tenu
e tam.Lata fuit hæc ſentētia loco & die tali,&c.Sed certè[e] hæc ſen tentia eſt falſa & inutilis:& primò in eo,quod dicit Mittimus,cū actualiter non mittat,ar.extr.de cauſa poſſ.& prop.cùm eccleſia. prope fin.niſi intelligas,id eſt,mitti iubemus,vt ff.de rei vend.l.is, à quo.Item ſi ipſe mittit,quare dat ad hoc nuncium,vel executo rem?Item quomodo poteſt mittere in poſſeſſionem rei per de- cem milliaria fortè diſtantis?Non enim conſtituitur illud præto rium pignus:nec poſſeſſio : ſeu tenuta acquiritur ante quàm in poſſeſſionem ventum ſit,vt ff.de pign.ac.non mirum.& ideò alij
5 vt Inn.Papa iiij.dicūt,ꝙ ſic dicere debet Iudex:FORMA.†Decer no,vel conſtituo,vel iubeo , te eſſe verum poſſeſſorem talis rei, cauſa cuſtodiæ:& poſtmodum debet actorem mittere actualiter in corporalem eiuſdem rei poſſeſſionem per ſuos executores.
f Sed & ſi non mittatur[f],ex hoc decreto illud conſequitur: qa ela- pſo termino verus efficitur poſſeſſor, ac ſi poſſideret , vt j.§.iam de effectu. ver.ſunt & alia.vel etiam ſic dicet , Iubeo tali abſenti & contumaci:vel,condemno ipſum.vt A.recipiat,ſecum in poſ- ſeſſionem talis rei cuſtodię cauſa.ſed prima forma magis frequē tatur.Sed non videtur in prædictis formis bene dici Cauſa rei ſer uandæ,vel cauſa cuſtodiæ,vbi reali agitur actione,cum tunc miſ ſus poſſideat:vt j.§.iam de effectu.ver.ſi verò.& ſequen.Vnde,ſe
g cundum Rofre.[g] debet dici ſimpliciter , Decerno te mittendum in poſſeſſinnem rei petitæ:nec debet adiici,cauſa rei ſeruandę,vel
6 cauſa cuſtodiæ.†¶Sed quid ſi apponatur,vt ſit communiter:qa & ſic communiter loquimur:vt ſ.& j.patet in pluribus locis , li- cet impropriè?Reſpon.videtur , quòd tunc miſſus non poſſide- bit,nam iudex quod potuit,ſ.dare poſſeſſionem,noluit : quia di- cit,cauſa rei ſeruandæ,vel cuſtodiæ:& quod noluit , ſ.quòd miſ- ſus in reali,cuſtodire,tantùm non potuit:cùm miſſus in reali poſ
h ſideat,vt dixi [h] extr.de offi.deleg.cum ſuper.C.ſi quis alteri,vel ſi bi.multum.Sed dic,quòd imò poſſidet.nam ex quo dixit, mitto, vel decerno te eſſe in poſſeſſionem mittendum,ex quo ventum eſt in poſſeſſionem,poſſidet iſte miſſus: vt in præd. l. non eſt mi- rum.Licet ergo prædicta obiiciat,non vitiant quæ præcedunt,li cet ſuperabundent,ff.de reg.iu.non ſolent.& ff.de verb.obl.quę extrinſecus. nec vtile per inutile vitiabitur, C.de tranſactio.ſi ex falſis.xij.q.2.ſi quos.ext.de elec.illa.nec imperitia iudicantis mu tare potuit formam iuriſdictionis,ff.famil.erciſc.ſi filia. nec for- mam antiquitùs inſtitutam,ar.ff.de admin.tu quidam decedens.
7 †¶Quid ſi hoc fuit petitum & iudex ſecutus petitionem,ita pro nunciauit?Reſpon.tunc imputet ſibi,qui fatuè petiit:extr.de iud. examinata.In actione autem perſonali locum habent verba iſta, Cauſa cuſtodiæ , & etiam Cauſa rei ſeruandæ , vt tædio affectus, &c.vt infrà.§.iam de.verſicul.ſed quæ eſt, & ſonant hæc,cauſa rei ſeruandę,quaſi dicat,vt ſerues rem,nec deiiciatur de poſſeſſione, qui primò poſſidebat,ff.de dam.infec.ſi finita. §.Iulianus. ſed ſer- ues & cuſtodias eam, vt facias tædium miſſionem paſſo. Alij ex-
i ponunt[i] cauſa rei ſeruādæ,& cauſa cuſtodiæ:quia miſſus per hoc ſibi conſeruat ius ſuum.Nam ex hac miſſione habet interdictum
8 ne vis fiat ei,&c.& ſic quodammodo rē ſuam conſeruat.†¶Sed nunquid præcedat ſummaria cauſæ cognitio, cùm ſit miſſio in a ctione reali?Reſp.non videtur:quia in decre.quoniam.§.in aliis. vbi tractat de reali non ſit mentio de huiuſmodi cognitione:qd feciſſet,ſi eam adhiberi voluiſſet,vt extr.de dec.ad audientiam.& quia non exprimit,nec nos ſupplere debemus,ij.q.v.conſuluiſti. Itē dicēdo ibi in §.ꝙſi ſup,ꝙ cū lis ē quaſi ꝯteſtata,debet interue- nire:per conſequens in alio.ſ.in caſu illius §.in aliis.videtur nega re:extr.de præſumpt.nonne.Reſpond.dominus Accu.interroga tus dicit,quòd debet præcedere.conſtat enim, quod in perſona- li debet præcedere:vt C.de bon.aucto.iudic.poſſi.auth.ei qui iu- rat.ergo multò fortiùs in reali,in qua maius pręiudicium gñatur reo,quàm in perſonali: quia in reali expellitur de poſſeſſione tē- pore miſſionis:in perſonali non , vt j. §.iam de effectu. in princi- pio.Nec obſtat,quòd in prædicto §.in aliis.hoc non dicitur: quia nec etiam ibi in §.ſi autem. vbi agitur de perſonali,hoc dicitur:& tamen per prædictam authenticam ſuppletur. vnde & eodem modo debet §.in aliis. ſuppleri. Non enim omnes articuli poſ- ſunt in legibus comprehendi,ff.de legi.non poſſunt.& in hoc e- tiam cōcordat Roſ.dicens,quòd actor neceſſe habet ſummatim docere de iure ſuo,quòd ad eum pertineat res iure dominij , vel quaſi:vel quòd habeat ius in re,quia creditor, C.vbi in rem act.l.
k 2.[k] Dominus Odofr.verò requiſitus reſpondit contrà , quia per huiuſmodi miſſionem modicum præiudicium paratur aduerſa- rio:cum recuperare poſſit poſſeſſionem intra annum:ſed in §.ꝙ ſi ſuperſit.maius præiudicium:quia per talem miſſionem amittit poſſeſſionem,vt ſ.titulo prox.§.ſequitur ver.ſi autem lis eſt qua
l ſi.dictum Ac.magis placet,vt ſ.eo.§.in princi.[l] Quid ſi iudex,non vocato reo,dat actori poſſeſſionem ? de hoc j. §. iam de effectu.
9 ver.ſed quid ſi iudex.†¶Interpoſito igitur tali decreto, ſiue in reali,ſiue in perſonali,citabitur de gratia abſens iterum per nun- cium,vt veniat defenſurus poſſeſſionem ſeu tenutam ex interlo cutoria dandam corporaliter actori, cuius nuncij relatio ſic ſcri- betur:

¶FORMA. Titius curſor talis curiæ Narbonen. retulit ſe inue- niſſe & citaſſe B. vt hodie veniat coram tali iudice , defenſurus poſſeſſionem, ſeu tenutam corporaliter dandam A.ex decreto, ſeu ex interlocutoria lata cōtra eum:alioquin dabitur ipſa tenu- ta in bonis eius , iuxta formam interpoſiti decreti:quo facto aut B.

ADDITIONES.

a Die tali.¶Meliùs diceret,vt certis dieb.elapſis,ne triplex citatio reſtringatur ad vnam diem.

b c.j.¶Et ibi poſt Inno.ſcripſi mentem horum quæ ſequuntur vſ- que ibi,ſed non videtur.

c Contrahentes.¶libro 6.

d Mittendus.¶Ad hāc obiectionem reſpōdetur per dec.ſuper eo, de off.dele.& per clem.de reſcri.auditor.de iureiu.Romani. poſt ver.præfatis igitur.

e Sed certè.¶Quæ ſequuntur,fuerunt etiam verba Roſ.vbi de In- terdictis,rub.ne vis fiat ei,qui in poſſeſ.mit.ante fin.

f Mittatur.¶Si dicas in caſu dec.ꝯtingit. bene procedit Hoc dico, quia decretū iudicis non facit aliquē poſſeſſorē,niſi re ipſa in poſ ſeſſionē veniat:vt bñ patet ff.de dā.īfec.l.cū poſtulaſſē.in fi.j.reſ.

g Secundum Roſ.¶Cuius fuit hoc dictum,& ver.qui ſequitur.tit. de bon.aut.iud.poſſi.vltra med.& vbi ſ.

h Vt dixi.¶Multum habet moleſtum Roſ. illud dictū , quòd non poſſideat,potiſſimè coniunctū cum opinione, quòd in realibus nō ſit neceſſarium ſecundum decretum:vide j.§.videndum.in fi. vbi plenè dicam.Inſtat autem Roſ.quomodo iudex, vel eius nū eius poſſeſſionem,quā ñ habēt,tradere poſſunt:& hoc facit in ti. de bon.aut.iud.poſ.ī vl.col.ver.item quæritur.Solutionem vide no.ff.de reg.iu.nemo plus.& eo.ti.nemo poteſt.lib.6.

i Exponunt.¶ſecundum Roſr.

k l. 2.¶ Et in his verbis ſuis continuauit ipſe ver.caueat ergo , qui eſt,ſ.e.§.vl.in prin.& ibi dixi,vbi ſunt hæc eius verba.

l In prin.¶Et mihi placet per rationem,quam dixi in præ, §. quòd ſi ſuper.in dec.quoniam.ſuper gl.ſic,C.ſ.quia per id contingeret ſine aliqua ſui iuris cognitiōe, per lapſum anni fieri poſſeſſorem incommutabilem:& ſic concludit contra Odo.diuerſitatis ratio quam allegat.

aut B.absens veniet,aut non:si venerit,retractabitur sententia,& satisfaciet de expensis,& satisdabit de lite suscipienda, vt dicetur ỹ.de satisda.§.dicto ver.porrò.& infrà.eo.§.iam de effectu.ver.vl. & ipse B.iurabit de calumnia,& non A.qui iurauit tempore missionis,vt iam dictum est.Quod intellige,prout no.in præ.decre. quoniam frequenter.§.quod si super.in gl.sic C.vbi in rem actio.
a &c.a & deinde ordinario iudicio procedat.Si autem non venerit dabitur ad iussum iudicis possessio,seu tenuta bonorum ipsi A, per executorem:vt s.titu.prox.§.sequitur. pleniùs est discussum. De qua missione consulo,quòd fiat publicum instrumentum,vel saltem nuncij relatio sic scribatur:

¶FORMA.Titius nuncius talis curiæ Narbonen.retulit die tali, se de mandato talis iudicis exequendo interlocutoriam ab ipso latam,dedisse A.possessionem corporalem,seu tenutam in ỹ.scriptis bonis B.videlicet de tali & tali re. Porrò veniens intra annũ recuperare poterit harum rerum possessionem, præstita satisdatione de iudicio sisti,& restitutis expensisb.Post annum verò nõ
b audietur super possessionem,sed tantùm super proprietate:vt in præ.§.sequitur.& in præ.ver.vlt.& hæc satisdatio prestanda est ad uersario,si præsens sit alioquin coram iudice, vel publicis personis,extr.de eo,qui mit.in possess.capit.1.& de offi.ordin.pastoralis.3.quæstio.3.§.spacium. Si verò non sit, qui recipiat, non imputatur ei,argumen.ff.de leg.1.si fundum extrà de appellatio.ex ratione.extrà de eo, qui mit.in posses.cùm sicut. Formam huius satisdationis vide infrà de satisdat.§.dicto.ver.porrò.Si verò nũcius ipse nil de bonis B.absentis inuenerit,referat hoc iudici,cuius relatio sic scribatur.

¶FORMA.Titius nuncius talis curiæ Narbonen.retulit die tali, quòd cùm de mandato talis iudicis,exequendo interlocutoriam ab ipso iudice latam, iussisset dare tenutam A. in bonis B. & diligenter inquisitionem fecisset in contrata inter vicinos & notos ipsius B.& nihil de bonis eius inuenit, de quo tenutam prædictam,seu possessionem dare posset: vnde nihilominus in eadem contrata præconia voce clamauerit, quòd si quis sciret aliquid de bonis ipsius habere,ad tertium diem dicto iudici renunciaturus veniret.Verùm in quibusdam locis post talem nuncij relationem iudex consueuit interloquendo pronunciare, nihil inueniri de bonis absentis,vnde possit possessio,seu tenuta dari: & hoc duplici ratione.Prima est,vt per huiusmodi sententiam appareat diligentem discussionem bonorum extantium factam fuisse:vnde cùm de dictis bonis non inueniatur,poterit actor agere & pe
c tere bona obligata.Secunda ratio estc:quia ex quo non inuenitur de bonis,iudex faciet reo dari bannum:de quo non cancellabitur, donec satisfeciet creditori. Huius autem interlocutoriæ forma talis est:

¶FORMA.In Christi nomine,Amen.Cùm nos talis iudex olim B.per nos citatum legitimè,exigente iustitia reputauissemus cõtumacem,& decreuissemus A. actorem in possessionem talium bonorum eiusdem B.vsque ad quantitatem centum librarum,fore mittendum causa custodiæ: demum volentes benignè agere cum eodem,ipsum iteratò citari per Titium cursorem fecimus, vt possessionem,seu tenutam ex huiusmodi interlocutoria corporaliter dãdam defensurus veniret:eo autem venire non curante, ipsam sententiam exequendo mandauimus ipsum A. in possessionem induci talium bonorum eiusdem B. vel pro mensura debiti declarati per talem executorem. Cumque executor ipse iussisset dictam possessionem corporalem, seu tenutam dare: & facta inquisitione diligenti in ɔ̃ta ipsius B.absentis inter notos & vicinos eius, nihil inuenisset de bonis eius,executor ipse in dicta ɔ̃ta voce preconia proclamauit,vt si quis de bonis illius quicquã sciret,certo die nobis nunciaturus veniret:nullus tamẽ comparuit,qui de dictis bonis aliquid nunciaret:idcirco interloquendo pronuncio nihil inueniri in bonis & de bonis B. vnde in aliquo dicta tenuta & possessio dari possit:& ideo dicto actori cõtra bo
10 norum possessores integra iura reseruo. Lata fuit,&c.†Hoc aũt scias,quòd in quibusdam locis in Italia,de consuetudine seruat, quòd si non inueniatur de bonis absentis, vnde detur possessio, seu tenuta,reus ipse in banno ponitur ciuitatis:cuius banni forma hæc erit:

¶FORMA. Quia facta diligenti inquisitione non fuit inuẽtum de bonis B.vnde posset A.dari ex primo decreto pro eo prolato possessio,seu tenuta,in quantitate centum librarum,quam ab eo petebat,& quia post dictam inquisitionem,eo legitimè citato,& eius defensione legitimè proclamata non venit ipse, vel alius pro eo ad eius defensionem:ideo ex nunc sit in banno communis Viterbij:in quo quidem banno cridatus fuit de mandato talis iudi
11 cis,tali die, per talem præconem.†¶Et notad,quòd omnes cre
d ditores,siue purè aliquid eis debeatur,siue in diem,siue sub conditione,possunt postulare,vt in possessionem mittantur: & mittentur in possessionem in omnibus his casibus in quibus constat eos agere posse:vt ff.ex qui.cau.in pos.ea.l.in possessione. in pri. ff.de iudi.in omnibus.ff.ad l.Aquil.lege.sed hi quibus purè debetur,mittentur in possessionem ad hoc,vt bona vẽdant, ff.ex qui. cau.in pos.ea.si quis creditorem.§.creditori.Alij verò quibus debetur in diem,vel sub conditione,vt non vendant,sed vt possidе
e ante,nisi caueant de debito soluendo,die,vel conditione existẽte.sic intelligitur ff.ex qui.cau.in pos.ea.in possessione. respon. j. & l.Fulcinius.§.si in diem.& ad hoc ff.de re iud.in omnibus.Hi autem creditores,si reus non veniat, nec defendatur, & instanter postulant,vt mittantur in possessionem bonorum aduersarij, ad eorum instantiam iudex debet eos possidere iubere:qui iussus dicitur decretum:vt s.§.1.dictum est.Si autem aliquis compareat, qui defendat,non fit missio in possessionem causa custodiæ,ff.ex quib.cau.in poss.ea.hoc autem. ff. de iudi.rectè.ff.ex qui.cau.ma. in integ.rest.item.§.fi.& l.ergo.extrà de offi.deleg. cap. consultationibus.

ADDITIONES.

a Et cætera. ¶Quæ placet,vt durante actoris instantia, putà quia venit reus ĩtra annum prosecuturus iudicium inchoatum, actor vltrà non iuret:sed secus,cùm post annum reus efficitur actor,vt intra annum facta missione,lite contestata,vel quasi contestata, vt ibi.Sed,quod plus est,Cy.vbi s.sub xj.q.dicit,quòd si rei contumacia interuenit post litem contestatam,& præstitum calumniæ iuramentum in summaria cognitione,quæ interuenire debet, secundum l.ij.C.vbi in rem act.&§.quòd si super.ipse actor iterum iurabit de calumnia:quia modò calumniari posset,ff. de dam.infect.l.qui bona.§.si quis stipulaturus.Non obstat C.de iur.cal.l.2. & auth.hoc sacramẽtum.quia,vt dicit,hæc est noua instãtia, qua ex nobili iudicis officio petitur fieri missio:de quo ỹ. §. pen. in fi. Adde,quòd hanc additionem sequitur Alexand.in d.§.Iulianus. in x.col.

b Expensis. ¶Quòd iudex intra annum cogere possit passum missionem in reali,intelligo,vt possessiõem recuperet:scripsi de eo, qui mit.in possess.super rub.lib.6. Et intellige, secundum istos,quod cogere potest talis,quòd reo non parente,cõstituet actorem intra annum possessorem incommutabilem.Et hanc opi.ponit Simon.in l.consentaneum.C.quo.& quand.pro qua alle.ff.de dã.i fec.l.à quo.de no.oper.nun.si priùs.Ipse autem dicit, se nunquã id legisse,& quòd de necessitate iudex & actor habent expectare per annum: per l.si quis emptionis.in fi.C.de præscr.30.an.& per dec.quoniam.§.in aliis.& hoc placet:facit de reg.iu.indultum in fi.lib.6.Fateor tamen,quòd requirere posset super hoc reum,sed pœnam illam non posset imponere,quæ nullo iure conceditur. Et per hoc respondetur ad id,quod ibi allegaui de dec.licet canõ & eius gl.Item super præ.rub.inuenies,si reus,contra quem agebatur,super tribus, propter contumaciam passus est missionem, & demũ transegit de duobus,quòd non sufficit ei soluere expensas pro rata illius tertiæ,de qua non fuit transactum, nisi de expẽsis transactum fuisset.

c Ratio est. ¶Proximam rationem respicit prima forma, sequens hanc secundam.

d Et no. ¶secundum Iac.Bal.in ver.est notandum.

e Possideant. ¶Hoc est,quod dixit Ros.hoc tit.vltra prin. quòd in his non datur secundum decretum,quia sola spes est indebitum iri:de hoc ỹ.§.videndum.ver.quod autem.

SVMMARIVM.

1 *Primum decretum in quibus rebus,vel actionibus interponatur. Cùm agitur actione personali,primò mittendus est actor in possessionem mobilium,si quæ sint:alioquin immobilium:tertiò etiam nominum.*
2 *Reo res mobiles,vel immobiles non habente,sed tantum nomina, vel actiones contra suos debitores,quomodo fiet missio in possessionem.*
3 *Nomina,& alia incorporalia,& spiritualia,& temporalia non possidentur.*
4 *Petens mitti in possessionem pro mensura debiti declarati, si nil inuenitur de bonis illius,apud quem petit missionem,sed illa per alium possidentur,an sit in illorum possessionem mittendus.*
5 *Probatio de possessione contra non restituentem,qualiter fieri debeat.*
6 *Restituere si quis nolit,& velit incontinenti de iure suo docere,dicens ad impediendam restitutionem,dolo petis, quod incontinenti restiturus es, an sit audiendus.*
7 *Actio in factum ex edicto,Ne vis fiat,&c.an sit danda contra eum, qui negat rem fore debitoris ipsius.*
8 *Reo tantùm vsumfructum habente, qualiter sit reo subueniendum.*
9 *Reo non habente nisi reditus,vel beneficium ecclesiæ,possunt reditus assignari in causa pignoris.*
10 *Missio in possessionem an possit fieri contra pupillos, adolescentes vel absentes*

Reipublicæ causa,in bonis eorum.

11 *Curatorem habens,non potest sine illo stare in iudicio, nec tenet sententia contra eum lata:sed bene pro eo.*

12 *Reo agente per procuratorem,qui contumax est.fiet missio in possessionem ipsius rei petitæ.*

13 *Missus in possessionẽ ex primo decreto,an vtetur bonis illis,vel fructib.in quorum possessionem missus est.*

14 *Contumacia nimia quæ dicatur.*

Missio in possessionem quibus casibus propter contumaciam non fiat,sed propter fauorem.

15 *Res non videtur restitui,nisi & fructus restituantur.*

16 *Detinens rem ecclesiæ,qualitercunque detineat,semper debet conueniri, quantumcunque nominet,vel exhibeat dominum, vel actorem suum.*

17 *Missus in possessionem quo casu efficiatur verus possessor.*

18 *Depositarius dicitur is,qui nomine possidet alieno.*

Commodatarius,colonus,aut inquilinus,qui dicantur:& in eorum bonorum possessionem qualiter fiat missio.

19 *Contumacia coloni an præiudicare debeat domino.*

20 *Nominans, nominato non veniente. si velit petere missionem in possessionem, & iudicium rei vendicationis suscipere,an sit audiendus.*

21 *Emphyteuta , vel feudatarius,aut vir in causa dotis si nominauerint dominum in iudicio,& dominus sit contumax,an ipsis paretur præiudicium.*

22 *Feudatario,vel emphyteata rei vendicatione conuento.si dominus velit iudicium suo nomine subire,agens verò non vult,quid iuris.*

23 *Actor si nolit conuenire dominum ratione ciuilis possessionis,quam habet,sed feudatarium ratione naturalis , dominus autem vult iudicium suscipere , an sit audiendus.*

24 *Feudatario,vel emphyteuta sub iudicio seculari conuento.si dominus existens clericus velit vt defensor tale iudicium suscipere.an sit admittendus.*

25 *Syndicus alicuius capituli,veniens ad defensionem feudatarij,vel emphyteutę an & qualiter sit admittendus.*

26 *Hæreditate petita ex testamento,vel ab intestato,fieri potest missio in possessionem totorum bonorum.*

27 *In actione præiudiciali,si vocatus non venerit,quibus modis debeat iudex occurrere.*

Pater non est præsumendus filium odire.

28 *Agens contra libertum pro operis præstandis,vel non præstitis,potest mitti in possessionem bonorum eius,pro æstimatione operarum.*

29 *Agens iudicio noxali,quo pacto, & qualiter possit mitti in possessionem bonorum rei.*

30 *Vbi agitur confessoria pro vsufructu,vel alijs seruitutibus personalibus turbatis , an & quomodo fiet missio in possessionem bonorum illius , contra quem agitur.*

31 *Agens pro personalibus præstationibus,putà fructuum,&c.an sit mittendus in possessionem rerum ipsius debitoris,pro rata interesse sui.*

32 *Missio in possessionem an & quomodo sit facienda,vbi agitur interdicto de itinere actuque priuato,eundo,vel de aqua quotidiana & æstiua.*

33 *Missio in possessionem qualiter sit facienda,vbi petitur vt caueatur de euictione in duplum.*

34 *Vbi agitur ad exhibendum aliquã rem,vel scripturam,fieri debet missio in possessionem iuxta æstimationem interesse.*

35 *Agens contra tutorem,vel alium in dignitate,vel officio constitutũ,vt remoueatur, & is contumaciter abest, quomodo procedere debeat, quo ad missionẽ in possessionem.*

36 *Ad thori separationem si quis agat,& vocatus sit contumax,qualiter sit procedendum.*

37 *Interdicto Vti possidetis si quis agat contra aliquem coram iudice seculari ille autem contumaciter se absentat, an & qualiter actor mittetur in possessionem rei petitæ.*

39 *Possessio facilius perditur,quàm dominium.*

39 *Primum decretum generaliter interponitur. quotiescunque quis non defendit, tam in realibus,quàm in personalibus actionibus.*

40 *Rei plures si nomine alterius rei conueniantur, quorum vnus tantùm sit contumax, an propter illius contumaciam,alijs non vocatis, fiet missio in possessionem.*

41 *Vbi agitur personalibus actionibus pro temporalibus,an fiet missio in possessionem spiritualium pro mensura debiti declarati.*

3.§.Restat videre,in quibus rebus,vel actionibus primũ decretum postuletur , seu interponatur. Sup
a quo not. [a] quòd varijs ex causis fit sæpe missio in bonis alicuius.
Quandoque enim fit propter legata:ff.vt in poss. leg. per totum.
Quandoque causa damni infecti,l.si finita.§.fi.ff.de acqui.pos.pos
sideri.§.fin.ff.quorum leg.l.j.Quandoque propter contumaciam
conuenti in reali,vel personali actione:extra.vt lite non contest.
quoniam frequenter.& de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.per to
tum,& C.de bo.aucto.iud.poss.per totum,C. de præscri. xxx. vel
xl.an.si quis emptionis.§.fi.qui omnes non possident,sed detinẽt
vt in præ.concor.præterquam in conuento actione reali, in quo
est dissensio,an possideat intra annum:quod dic,vt ĵ. §. iam de ef-
1 fectu.† ¶Et scias.quòd cùm agitur personali actione, primò mit
tetur actor in possessionem mobilium,si extent: alioquin immo-
bilium:tertiò etiam nominum,sicut fit in executione rei iudicatę
b ff.de re iud.à diuo.extra.vt lite non contest.quoniam.§.fin.in fi.[b]
nisi sint serui,& boues aratores, qui non capiuntur,quamdiu alia
supersunt,C.quæ res pig.ob.poss.executores.& l.seq.ext.de treu.
& pa.c.fin.Arg.tamen contrà,quòd primò fiat missio in immobi
libus,C.de his,qui ad eccl.confu.l.fin. §.cùm autem. sed ibi erant
c tantùm immobilia.Baga. tamen & Azo[c] non multum curant de
d hoc ordine[d].† ¶Quid ergo,si reus non habet res mobiles,vel im
2 mobiles,sed habet tantùm nomina, vel actiones contra suos de-
bitores:quæritur , qualiter fiat missio in possessionem in omnib⁹
e actionibus?Dic [e], ꝙ iudex vocabit debitores: & si confiteantur se
debitores ipsius conuenti,vt C.quãdo fisc.vel priu.l.ij.interdicet
eis, ne soluant creditori sine eius licentia:& quòd respondeant is
ti,qui agit:& sic prouidet actori,vt habeat,in quo missio fiat.& est
simile extrà vt lit.pen.c.j. in fin. & habebit actor hæc nomina sibi
3 obligata ex tali iudicis auctoritate. † Licet nomina & alia incor-
poralia,spiritualia & temporalia non possideantur, vt ff.de acqu.
re.do.l.seruus.§.incorporales.extra.vt lit.pen.c.j.cum suis cõcor.
extra.de renun.cùm inter P.de fo.comp.conquestus.& est arg.ad
hoc C.de præ.pig.l.j.& ij.& in præ.l.à diuo.§.sic quoq;.super quo
dic,vt not.Papa extra.de eo,qui mit.in poss.c. j. Si verò debitores
f diffiteantur,non fiet missio in nominibus[f]:sed curator dabitur bo
nis,qui exigat debita,ff.de cur.bo.dan.l.ij.ff.de Car.edi.sed & si is.
§.j.Tamen si hoc maliriosè negent, fit contra eos missio in nomi
nibus,ff.ad l.Cor.de fal.l.ij. & hoc iudicis arbitrio relinquitur , ff.
de iud.non quicquid & vide infrà §.videndum.ver.sed quid si re-
4 us.& seq.† ¶Quid si apud eum,in cuius bonis peto missionẽ pro
mensura debiti declarati,nil inuenitur de ipsius bonis, sed illa per
alium possidentur : nunquid sum in illorum possessione mitten.
g dus[g]?& si mittar,nũqd possum illa iure pignoris retinére,illo pos
sessore perẽte ea sibi restit.vł ne ĩ illis dẽat inqetari,cũ ñ fuerit ci-
h tat⁹,& dicat se paratũ rñdere d̃ iure,restituta sibi pri⁹ possessiõe?[h]
Et vide

ADDITIONES.

a Super quo no. ¶Secundum Roff.cuius fuit hoc prin.ti.de actiõe in factum, quæ datur contra missum , super damnis & fructibus. Adde tu,quòd primum & secundum decretum interponi potest in iuribus inseparabilibus à persona,& in obligatione facti,propter inopiam debitoris,gl.Bar.& Bal.in l.pro hærede.§.j.in fin.ff.de acqui.hær.

b In fine. ¶Istud posuit Ia.ĵ.sed auctor meliùs locauit hìc.

c Et Azo. ¶Ia.Bald.dixit,quòd Azo non tractat de ordine:& verũ est in summa,de bo.aucto.iud.pos.Tene,quod dixi in dec.quoniam.§.quòd si.super gl.hoc ordine.

d Ordine. ¶Quid si agitur contra vniuersitatem personali actione & nihil habet in bonis,nisi forum,vias publicas,fontes,& similia: dicam infrà de sen.excom.§.sequitur.super ver.quòd si vniuersi.

e Dic. ¶secundum Ia.præ.cuius fuit iste ver.& huic continuus erat ver.quid,si reus.hìc,sicut in Iac.interposita fuit additio.

f Nominibus. ¶Facit,quod no.Cy.C.quando fis.vel pri.l.ij.

g Mittendus. ¶Vide quod no.ĵ.§.nũc videam⁹.in fi.an scilicet reus p̄sens cogaẽ iudicare. Adde an fm decretũ impediaẽ p ius tertii ꝯditionale?vide Bal.ĩ l.peto.§.p̄diũ.ĩ fi.ff.de leg.2.ꝙ nõ:& hoc magis facit ad rubricam seq.de secundo decreto.

h Possessione. ¶Est sciendum,quòd dominus meus in legib.disputauit quæstionem,quæ incipit,quæritur, an primum qua quæsiuit,an primũ decretum ꝓcedat contra reum in re,cui⁹ ipse habet dominiũ,sed ali⁹ ẽ possessor: & an ipse possessor veniẽs obtinere possit illud reuocari,solã possessionẽ ꝓbado.In prima tenuit,valere primũ decretũ ĩ re tali, & ꝙ p illud parabiẽ via ad fm: ex quo fo decreto acqriẽ dominiũ sine possessiõe ei⁹. Ratio,qa aliter creditori cõsuli ñ posset ꝯ debitorẽ, qui nõ habet nisi tale dominiũ. Itẽ ꝯstat,ꝙ nuda proprietas p̄t obligari ex ꝯuentiõe,ff.de pig.act. si ꝯuenerit.§.si nuda.Ergo & in ea pign⁹ p̄toriũ constitui p̃ot. Nã in vicẽ ꝯuentæ obligationi succedit decretũ iudicis,C.si causa iudi.pig. capt. sit, l.j. Item ex contractu sine possessione dominium q̃riẽ, qñ ver⁹ dñs rẽ penes aliũ cõstitutã vẽdit,& ĩ rẽ inducit emptorẽ,ff.de fun.dot.si fundũ.Sic ex secundo decreto acqreẽ dominiũ sine possessione,q̃d habebat debitor cõtumax: sed possessionẽ ille nõ habebat.illo enim iure vtitur missus,quo is,ꝯ quem facta est missio,ff.de dam.infec.si finita.§. si de vectigalibus. Fatetur tamẽ,quòd per missionem ex primo decreto creditor nõ sit possessor.Nec mirũ:quia ẽt si possideret,debitor,sic esset:acqriẽ ergo misso pign⁹ p̄toriũ:& paraẽ sibi via ad secundum decretũ: per q̃d ẽt,cùm dabitur contra debitorem non possidentem,non auferetur possessio tertiò possidẽti: sed creditor miss⁹ ex dominio q̃sito

vendicab

Et videtur, quòd sum in bonorum illorum possessione mitten-
dus, vt ff. de re iud. à diuo. §. si super. & §. seq. & §. fi. C. de his, qui ad
ecc. confu. præsenti. §. j. & §. pe. præsertim si de pignore controuer
sia non sit. Ar. contrà, non debere capi bona illa, nō seruato iuris
ordine, de quo habetur in auth. de fideiuss. §. sed neque. quod si fa
ctum sit, & ille velit respondere de iure, videtur restituendus ad
commodum possessionis, qua nō debuit priuari, ff. de re iud. si cū
nulla. & C. si per vim, vel al. mod. l. fi. etiam si sit violētus possessor
vt extrà de resti. spol. in literis. & iij. q. j. §. pater. ff. de vi & vi arm. l. j.
§. qui à me. ad idem ij. q. vj. argumenta. & q. j. notum. & quòd sit re
stituendus, & postea causa tractanda prius quàm de exceptione
cognoscatur, facit C. locati. l. si quis conductionis. ff. quorum leg.
l. j. §. j. C. de donat. inter vir. & vxor. si maritus. C. de rei vx. act. §. j.
Possessio enim mihi dari debuit, alterius iure saluo, extr. de re iu-
5 di. quamuis. †¶Sed qualiter probabit ille de sua possessione, me
non restituente? Dicunt quidam, quòd summatim, id est, per iura
mentum, ff. ad exhib. thesaurus. Alii contra dicentes, quòd præ. l.
loquitur in iuramento calumniæ, non in iuramento, quod est lo
co probationis: alioquin inueniretur actor & testis in causa sua, ꝯ
leges, C. de testib. omnibus. iiij. q. iij. §. item in criminali. versi. item
nullus. In hoc autem erit summaria, quia procedetur lite non cō
a testata[a]: & poterit probare de possessione per vnum testem, vel
per priuatam scripturam, secundum ea, quæ not. suprà de officio
b om. iud. §. postremo, versi. iij. [b]†¶Quid si ego nolens restituere,
6 volo incontinenti de iure meo docere[c], dicēs ad impediendum
c restitutionem, dolo petis, quòd incontinenti restiturus es: nun-
quid sum audiendus? Respon. fortè sic, arg. ff. ad exhib. l. ij. §. ibidē.
ff. vt in posses. le. si is qui. ext. de restit. spo. literas. & arg. in præ. §. si
super. ibi, si cognouerit eius fuisse, &c. & facit C. de leg. creditor.
& C. de edic. di. Adri. tol. l. fin. Vel dic contrà: cùm non sit iuris or
7 do in possessione seruatus, vt suprà. †¶Quid si ille negat rem fo
re debitoris illius, vel putat possessionem esse suam, vel sibi obli-
gatam? Dicunt quidam, non dari contra eum actionem in factū
ex edicto, ne vis fiat ei, qui in posses. &c. si supinè me missum non
admittit, ff. ne vis fiat ei, qui in posses. leg. j. §. si quis ideo. Sed nun-
quid ipse habebit probare suam, vel se ius in ea habere? Respon.
sic: si se ad hoc obliget, ff. de probat. circa. Imputet enim sibi, qui
se ad hoc adstrinxit: quia sufficiebat ei probare se tempore missio
nis possidere. Sed contrà in præ. §. si super. ibi, putauerit admitten
dam, quasi eius sit. Sed dic, quòd præsumitur eius esse, nisi contrà
probetur, C. de rei vendic. l. fin. & arg. in præd. §. si quis ideo. Quid
si filiusfamiliàs vocatus in causa, in qua exigitur consensus pa-
tris, contumax sit: nunquid fiet missio in possessionem, & in qui-
8 bus rebus? De hoc suprà de actore, vers. sed ecce. & seq. †¶Quid
d si[d] reus non habuit nisi vsumfructum in aliquibus prædiis, quali
ter subuenitur actori, seu creditori? Dic, quòd iudex iubebit eum
quasi detinere prędia, vsusfructus gratia: & hic missus habebit sim
plicem custodiam: vsufructuari⁹ autem habebit illam naturalem
possessionem, quam semper habuit, ff. de acquir. pos. naturaliter.
Et idem in vasallo reo, seu debitore & feudatario, & similibus di-
ci potest, ff. de pignor. l. si is qui vsufructu. & l. obligatione genera
li. Potest enim creditor mitti in possessionem feudi, vt percipiat
e fructus possidente tamen vasallo, & non extraneo[e]: vt ff. de leg.
ij. peto. §. prædium. ff. de dam. infec. si finita. §. si de vectigalibus. &
arg. ff. de bo. auct. iud. possi. in venditione. Sed quid faciet domin⁹
feudi? Dic, quòd semper remanet vasallus: vnde domino seruiet,
arg. extr. de feud. cap. j. Et idem iuris est in superficiariis & vectiga
libus, ff. de dam. infect. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de vectigal.
& com. l. vectigalia. extrà de sequest. c. penul. & fin. & iunge, quod
9 est infrà §. videndum. versic. quid si reus. & seq. †¶Quid si reus
non habet nisi reditus, vel beneficium ecclesiæ, putà præbendam
f Respond.[f] possunt reditus assignari in causa pignoris: vt dixi in no
minibus vel actionibus, ff. de re iudic. in commodis. C. de exec. rei
iudic. stipendia. extrà de fideiussor. constitutis. & c. peruenit. in fi.
extrà de appellat. pastoralis. in fin. xxxij. dist. præter hoc. Arg. con-
trà, C. quæ res pign. ob. pos. l. spem eorum. SOL. In pœnam debi-
toris si non habet vnde soluat, fructus dantur ad tempus: vt in p̄d.
concord. Pignorari autem res, vel fructus non debent, vt in con-
g trario: & extrà de pignor. c. j. & ii.[g] Sed & cùm agitur super eccle-
sia, tanquam de proprietate, fit missio in ea, vt dixi suprà titulo
10 proximo, §. pen. ver. illud autem. †¶ Sed pone, quòd pupilli, vel
adolescentes, vel absentes, Reipublicæ causa absunt: nunquid fi-
et missio in possessionem cōtra eos in bonis eorum? Respon. sic,
si non defendantur, ff. ex quib. causis in possessionem eat. l. iij. & l.
in possessione. §. cùm dicitur. C. de restit. mil. l. ignorare. Bona t̄n
h non vendentur, ff. de priuileg. credit. eum qui[h]. Pupillus etiam a-
i letur ex illis bonis ad tempora pubertatis, vt eodem tit.[i] l. fin. Hic
ergo distingue: nam minor cōuentus, aut est infans, aut maior in
fante. Si infans, nō potest esse in iudicio. quia parum distat à furio
so: vt instit. de inuti. stipul. §. quod dixit. Si maior infante, citari po
test, & esse in iudicio tutoris auctoritate, vt ff. de admin. tut. l. j. §.
11 primo, secundo, & tertio. †¶Quid si maior sit aliàs? Respondeo,
si habet curatorem, idem est, quod in pupillo. nam si habet cura-
torem, non potest esse in iudicio sine illo. Et si feratur sententia,
non valebit ꝯ eum: sed pro eo. sic suprà de actore, in princip. vers.
porrò. Primò ergo citādus est tutor, vel curator, si habet: alioqn
amici & ꝯsanguinei, l. iij. in prin. versi. non defendi. ff. quib. ex cau.
in posses. eat. Quid si non reperiantur? Respondeo, tunc fiet mis-
k sio, ff. ex quibus causis in possessionem eatur, l. hæc autem. §. ij[k].
12 †¶Quid

ADDITIONES.

☞ vendicabit rem à possessore, qui possessionem suam poterit tue-
ri. Non obstat ff. de reg. iur. à diuo Pio. §. si super reb⁹. vbi super re-
bus pignori captis de proprietate fiebat controuersia. Nam, vt ibi
not. in j. glo. etiam de possessione fieri potest. ad superiùs dicta in
ducit eandem l. §. sit quoque. Vbi igitur certum est, dominium fu
isse debitoris, propter controuersiam possessionis non dimittet
missus pignora: aliàs, vt in prin. dixi, non esset consultum credito-
ri contra debitorem habentem solum rei dominium sine posses-
sione. Valuit ergo primum decretum, quo ad duo suprà dicta: &
ex quo interuenit traditio in secundo, licet nō possideat, rei ven-
dicationem, vel Publicianam poterit intentare. Adde, vt per Bar.
& nouissimos, in d. l. si finita. §. si de vectigalibus.
a Lite nō cōtest. ¶Vide infrà de libel. cō. §. fi. ver. hoc aūt notandū.
b Vers. tertio. ¶suprà titul. proximo, s̃. sequitur. versi. porrò. circa
med.
c Docere. ¶Non intelligas, id est, de debito: quia illud solum non
sufficeret: sed vult probare, fuisse & esse rem debitoris.
d Quid si. ¶Reassumit verba Iacob.
e Extraneo. ¶Vnde si vasallus infeudasset feudum, nō ponetur tūc
creditor in possessionem fructuum: quia illi nūquam fuerunt sui,
ff. de pigno. l. i. §. cùm prædium. & l. Paulus.
f Respon. ¶Secundum Iac.
g C. i. & ii. ¶Et ibi no. in glo. pe.
h Qui. ¶Secundum Iaco.
i Eodem tit. ¶scilicet de priuileg. credit.
k §. ij. ¶& j. respon. & l. 2. §. fin. & l. 4. §. si verò. & §. contractum. Sed
ad intellectum huius ver. & præced. & eius, quod not. s̃. tit. proxi.
in fi. & j̃. de sen. exc. §. sequitur. versi. sed pone, lite contestata. & s̃.
de actore. in princ. quæro, si minor 25. citatus non venit, & ob id
agens missus est in possessionem rei petitæ, vel bonorum ipsius,
in personali, veniens vult recuperare possessionem, missus petit
expensas, quas minor dicit se non debere, cùm processus ꝯ eum
factus sine curatore, non tenuerit, potissimè s̃. scripta forma non
seruata: quæritur, quid iuris? Respon. quatuor opi. circa hoc habe
ri. Prima, ꝙ non teneatur minor ad expensas: quia iura de hoc lo-
quentia indistinctè loquuntur, C. de iud. sancimus. de bonis auct.
iud. possid. cùm proponas. & auth. & qui iurat. vt lite non conte.
quoniam. §. in aliis. Cùm ergo non distinguant inter maiorem &
minorem, ergo nec iudex distinguet, ff. de offic. præs. l. 3. de Pu-
blicia. de pretio. Nam si iura de maioribus tantùm intellexissent,
id expressissent. extrà, de decimis. ad audientiam. facit ff. de alea. l.
j. §. quod autem. Item frustratorium aliàs esset legis auxilium de
accipienda tenuta contra minorem, vt in legibus in princip. alle-
gatis: nec debet actor à lege decipi, C. de his, qui ven. æta. impet. l.
j. nec iudicium fieri delusorium, ff. de indi. si prætor. ff. de electio.
commissa. s̃. porrò. libr. 6. Secunda opinio est contraria, vt non te
neatur. expedit enim minori, litibus & sumptibus non vexari. ff.
de minor. l. minoribus. Item & si quasi contumax condemnetur,
restituitur, eodem titulo, l. minori. & sic quasi contumax. Tertia
fuit Vbert. de Bobio, qui dat prærogatiuam minori plus quàm
maiori, si veniant ipsi intra annum, vel post: dicens, quòd veniens
maior intra annum, recuperat possessionem, & restituit expen-
sas: minor verò recuperat non solutis expensis: si veniat post an-
num, maior non recuperat possessionem etiam restituris expen-
sis, minor recuperat, sed restituit expensas: & sic intelligitur l. si
quis emptionis. C. de præscript. 30. vel 40. annorum. Ex contra-
rio sequeretur, quòd non esset melior conditio minoris, quàm
maioris: quod esse non debet, cùm eius beneficium debeat ali-
quid operari, sicut & priuilegium, testamentum, & verba. ff. ad
municip. l. 1. ff. de legat. 2. l. si quando. de vsur. l. si stipulatus. de pri
uileg. si papa. §. 2. ad fin. libr. 6. Quarta fuit opinio Iac. de Are. di-
stinguentis, aut minor tempore datæ tenutæ non habebat tuto-
rem, vel curatorem, vel legitimum defensorem: aut habebat, &
hoc casu aut illi administratores sunt soluēdo, aut non. Primo ca
su principali, q̄ñ non habebat, dicit tenutam restituendā minori,
licet expensas non soluat, p l. vlt. C. si aduer. rem iud. vbi dicit tex.
nullum vobis præiudicium. & ff. de re iud. acta. §. fi. & l. contra pu-

☞ illum

12 † ¶ Quid si reus agit per procuratorem, qui contumax est? Dic, quòd fiet missio in possessiõe in bonis ipsius rei petitæ, ff. de procur. sed & hæ personæ. §. fi. & l. seq. C. lib. xij. de digni. quoties. Culpa enim sua est, quòd malum elegit, ff. nau. cau. stab. l. fi. §. si seruus. & etiam condemnabitur in expensis propter procuratoris contumaciam, ff. commo. eum qui. §. fi. & l. seq. ff. de procur. non cogendum. Excommunicari autem, suspendi, vel interdici non posset: vt ext. vt lite non contest. c. j. in fi. Et est ratio diuersitatis. nam procurator datus est ad litem: vnde quantum ad litem, domino præiudicat. Secus tamen est in dictis sententiis, quæ ferri non debent sine canonica monitione: extr. de sent. exc. sacro. & c. cùm medicinalis. & ex causa probata, 2. q. j. nemo. Secundum Papam[a] melior ratio est, quia licet vendiderit illi potestatem agendi temporalia, non tamen spiritualia: xxxviij. dist. sedulo. C. de sacrosan. eccle. l. fi. extr. de rest. spolia. frequens. §. fi.[b] Si autem dominus sciens non purgat contumaciam sui procuratoris, bene potest excommunicari: vt in præd. dec. vt lite non contest. c. 1. & no. C. lib. xij. de executor. l. 1. in fin. Papa no. extr. de procu. c. ij.[c] quod licet nuncius probet iustas causas absentiæ domini, nihilominus fiet missio contra dominum: & iunge hîc, quòd no. s. tit. proxim. §. fi. ver. quid si procurator.
13 † ¶ Hoc autem notandum est[d] quòd missus in possessionem ex primo decreto, non vtetur bonis illis, vel fructibus, in quorum possessione missus est, ff. ex quib. cau. in poss. ea. Fulcinius. in princ. & l. prætor. in princ. imò eos restituet intra annum cum ipsa re, extr. de sequest. possess. c. 2. nisi missus id specialiter impetret propter nimiam contumaciam debitoris, vt in l. Fulcinius. §. fi.[e] & l. Celsus.
14 † ¶ Est autem nimia contumacia, quia dicit, non veniam: vel, secundũ alios, si stetit biennio, quòd non venit. Alij dicunt, illud quod dicitur in præd. l. Fulcinius. §. fi. speciale esse in petitione hæreditatis, vbi non possidet titulo. Vinc. no. extr. de eo, qui mit. in possess. cùm venissent. secundum canones nimiam contumaciam esse, si steterit in ea per annum. nam post annum faciet fructus suos, ar. in præd. decr. quoniam. §. in aliis. & xj. q. 3. rursus. & vide j. de eo, qui. mit. in pos. causa rei seruã. ver. cæterùm. In casibus tamẽ missus vtitur fructibus: vt si mulier ventris nomine mittatur in possessionem: nisi per calumniã missa fuerit, vt ff. si mulier. ven. no. in possess. mit. l. j. & ij. & ff. de ven. in pos. mit. l. 1. §. 1. & in fi. l. 3. Item in alio, s. quando missus est coniũcta persona[f], ff. vt in possessione leg. vel fideicommis. l. quæ legatorum. Item cùm filius[g] mittitur in possessionem ex Carboniano edicto, vt C. de Carbona. edicto, l. 2. Sed in his casibus non fit missio in possessionem propter contumaciam, sed propter fauorem: vnde non tangunt præsentem tractatum. Item missus locabit prædia, & fructus custodiet, nisi debitor id faciat, ff. e. is cui. §. qui legatorum. ff. de bon. auctor. iud. possi. in venditione. §. j. Itẽ, secundum statutum Bonon. missus facit fructus suos. M. autem dixit. quòd cùm missus in possessionem ex primo decreto, possideat, facit fructus suos, C. de præscrip. 30. vel xl. an. si quis emptionis. in fi. ibi, possessor, &c. & C. de bo. auctor. iud. pos. cùm proponas. ff. de dam. infe. à quo. C. quomo. & quan. iud. consentaneum ibi, possessionem, & c. quod non puto, vt s. sed eos solùm percipit & detinet, vt j. §. iam de effectu. ver. missus ergo. expensas tamen factas circa curam rei retinet, vt s. ti. prox. §. fi. ver. sed nunquid facta.
15 † ¶ Quid si in reali actione intra annum post missionem in possessionem missus percepit fructus, deinde reus reuertatur intra annum, postulans sibi possessionem & fructus inde perceptos restitui: missus verò obiicit exceptionem dominij: vel fortè compensationem aliorum fructuum, quos reus ante litem motam perceperat: nunquid potest? Respon. non. nam non videtur res restitui, nisi fructus restituantur, ff. de rei vendica. l. ex diuerso. §. 1. & quod iure statuitur in principali, idem & in accessoriis esse debet, C. de vsur. eos qui. in princip. Compensatio tamen non admittitur: quia debitum non est liquidum, C. de compens. l. fi. & quia per eam fieret aliquod præiudicium principali: quod esse non debet, ff. de excep. fundi. & l. si fundum j. §. iuxta. versic. sed quid si ille. post secundum autem decretum quis vtitur fructibus. Quæ ꝓsequere, vt no. ext. de do. & cõt. ꝯtingit. vbi no. alij casus, & in lib. Rof. in ti. de secundo decreto, & secundum Papam in præ. §. in aliis.
16 † ¶ Hoc etiam no. quòd si cõuentus, qui nomine alieno possidet, id denũciet domino[h], fit missio in possessionem rei petitæ, nisi dominus venerit in termino ad hoc à iudice statuto: vt dixi s. ti. 1. §. sequitur. ver. si verò agitur. ibi, si autem lis est quasi contestata. quod verum est, siue quis conueniatur super re immobili, vt in præ. dec. quoniam frequenter[i], & § quòd si super. & C. vbi in rem ac. l. 2 siue etiam super re mobili hodie, vt C. vbi de crim. agi opor. auth. qua in prouincia. ver. eo autem absente. Arg. tamẽ contra ff. de rei ven. officium. in fi.[k] Item quod dicitur in prædi. §. quòd si super. & in l. 2. C. vbi in rem ac. quòd debet nominare, exponunt quidam, vt Accur. Debet, id est ꝑt, ff. an per alium causæ app. l. fi. ff. de off. præs. solent. in prin. Alij, vt B. dicunt, quòd cùm quis super immobilibus rebus, quas nomine possidet alieno, in quibus nullum ius habet, conuenitur, debet, & potest nominare secundum eos exponitur Debet, i. potest, vt in præ. §. & in præ. l. C. si em̃ haberet ius in re, illud tenet defendere. vñ nõ ꝓdest dñiũ nominare, vt iã dicet. Ad præmissa tñ fortiter opponit. nam vr, ꝙ qualitercunque quis detineat rem ecclesiæ, ipse semper cõueniri debet, quantumcunq; nominet, vel exhibeat dominum, seu actorem

ADDITIONES.

¶ pillũ. & C. qui legi. perso. l. j. ꝑ quas leges. & l. i causæ. 2. ff. de min. dicit, restitutionẽ minori non esse necessariã. Vel, secũdũ eũ, distiguitur: aut minor non habẽs defensorẽ legitimũ tẽpore datę tenutæ, erat pupillus, aut adultus. Primo casu, cùm non teneretur sibi petere tutorem, ff. qui pe. tu. l. 2. recuperabit tenutam, non solutis expensis. Secundo casu, cum erat adultus, tenebatur sibi petere curatorem, ff. qui pet. tu. l. 3. §. tutores. C. qui pet. tut. l. 1. si nõ petiit. videtur fuisse in dolo, contra quem etiam non restituitur, ff. de min. si ex causa. §. nunc videndum. Non recuperabit ergo possessionem, nisi restitutis expensis. Mihi plus placet, quòd dici auctor. in non habente curatorem requirendos amicos, vel saltẽ requirendum priùs ipsum, vt veniat petere curatorem. pro quo facit præd. l. j. C. qui pet. tut. & maximè, secundum lecturam Iac. de Rauen. quam ponit ibi Cyn. quæ vult admonitionem, de qua lex loquitur, esse necessariam, & petendam à iudice, vt vocetur ad hoc minor, s. ad petendum curatorem. Hoc intendo, quòd nõ sufficit actori ad iustificandam tenutam, facere vocari minorem non habentem defensorem super principali. secundum quod intelligo etiam, quod no. in præ. l. fi. C. si aduer. rem iudi. Redeo ad verba Iac. qui dicit secundo casu: quando habeat tutorem, vel curatorem, si sunt soluendo, eum teneri ad expensas, quas recuperabit à prædictis, ff. de leg. 2. qui solidum. §. etiam. aliàs non tenebitur ad illas, & recuperat tenutam, ff. de minor. cum mandato. ff. de pecul. summa cum ratione. §. si dolo. ff. de adminis t. tut. l. fi. ne vis fi. ei l. 2. §. hoc edicto. Hic etiam præmittendum erat, an tutor vel curator vocat' fuerit, vt debuit, vt etiam dicit auctor hic. Qđ dixi de tenutã, tenet Guil. de Suzar. super l. j. ff. si quis ius dic. non ob. s. quòd non teneatur ad expensas, ex quo vocatio non fuit đbitę facta. Et idem dicit de banno dato, s. ꝙ si propter cõtumaciã fuit bannitus, expensas banni, vel cãcellationis non soluit. Citari enim debuerant propinqui, amici, & affines ipsus, & omnes, quos non est verisimile omissuros defensionem ipsius minoris, per leges in prin. allegatas. Ponderat etiam, quòd circa principale ius actoris non est factum deterius: quia & si venisset, non subiret sine curatore iudicium, quia minor. Hoc etiam attenditur in citatione facta die feriato, ff. si quis in ius vo. non ie. l. 2. in fi. & ff. đ arbit. l. arbiter calendis. Adde requisita ad hoc, vt contra minores posiãt perueniri ad primum & secundum decretum: Rom. cons. cccclxiiij. Ab. cons. xliij. 2. libr.

a Secundum Papam. ¶ Vt lite non contes. c. j. ad fi. in gl. magna, ver si. idem est dicendum.
b §. fi. ¶ Lib. 6.
c c. 2. ¶ Vbi scripsi in gl. hæc missio. ver. hoc autem.
d Nontandum est. ¶ Secundum Iac. ver. & est notandum.
e §. fi. ¶ Et hoc ibi tenet gl. & placet Iac. de Aret. vt ex speciali iussu iudicis mittentis in possessionem, hoc expresso quòd fructus lucretur propter nimiam rei cõtumaciam, procedat id in qualibet actiõe. Adde, ꝙ hoc idem tenet Bar. & Bal. in d. §. Iulian'. & idẽ est si de consuetudine debet arbitrari fructus, secũdum gl. in auth. đ exhib. & intro. reis. §. si verò. quam gl. sequitur Bal. in l. acceptam C. de vsur. & in cons. liiij. ij. lib. vbi dicit, quod minor vigore ꝯsuetudinis, vel statuti, patietur illam pœnã amissionis fructuum eo casu, quo contra ipsum fiet missio. Bar. tamen non tenet illã glo. de qua ibi vide per Alex. qui tamen de Bal. in d. consilio mentionem non facit.
f Persona. ¶ Nimis latè loquitur: Primò, quia lex illa non habet locum in maribus: item nec in fœminis vlterioris gradus, quã sunt ibi expressæ. Hoc tamen dicit ibi gl. sub dubio fortè: ibi aũt exprimit filiam, neptem & proneptem & vxorem, quæ non nupsit. Itẽ iste versus istius casus & sequentis, est solùm pro alimentis: & cũ non habent aliàs vnde alantur, vt ibi.
g Filius. ¶ Sup. impubes. & idem de quolibet descẽdente, cui competere posset contra tabulas, ff. ad Carbo. l. j. in prin.
h Domino. ¶ Vdie, qđ dixi in §. quòd si super. in gl. per illum.
i Frequenter. ¶ Opiniones & ipsarum rationes de hoc vide in §. ꝙ si super. super 1. gl.
k In fi. ¶ Dic, vt ibi in vl. gl. & facit, quod no. de iu. examinata. in gl. & quod scripsi in §. quòd si super. in gl. quod si non. ad fi. & §. fi. super verbo, possessionem.

ſtorem ſuum:vt xlij.q.ij.quicunque.j.& xvj.q.j.in canonibus. ext.
de foro com.cùm ſit generale.&c. ſi clericus. Sed illa loquuntur
in poſſeſſorio:quo caſu non prodeſt nominare dominum,vel au
torem:vt extr.eod.conqueſtus. no.in præd.§.quòd ſi ſuper.in gl.
a ſecus,&c.[a] Nunc autem prodeſt nominare dominum, cùm agit
petitorio. Vel intellige prædicta iura cùm quis aliquid ſuo nomi
ne poſſidet,vt tunc ipſe ſit conueniendus:nec ſit neceſſe nomina
re eum,cuius auctoritate poſſidet.Sed præ.§.loquitur,cùm quis
nomine alterius poſſidet.Si autem is,qui nomine poſſidet alieno
dominum non nominat,ſed tanquam poſſeſſor ſe offert liti,& ꝓ
pter eius contumaciam poſſeſſio decernetur actori,nõ nocet do
b mino:quod dic,vt no.in præ.§. quòd ſi ſuper[b]. †¶Debet autem
17 ſtatim fieri nominatio iſta ante libelli oblationem,vel prius quã
reſpondeat reus:vt no.in præ.§.quòd ſi ſuper.¶Item miſſus in ca
ſu iſto,ſtatim efficitur verus poſſeſſor:nec is, qui paſſus eſt miſſio
nem, veniens intra annum,audietur ſuper poſſeſſione:licet aliud
ſit,quando quis ſuo nomine conuenitur,vt ibi no.¶Sed quis eſt
is.qui nomine poſſidet alieno?Reſpon.depoſitarius,& commo-
datarius rei mobilis,colonus & inquilinus,qui non habent ius in
re,ff.de rei vend.l.officium.rei enim commodatæ,depoſitæ,&co
lono vel inquilino traditæ,proprietatem & poſſeſſionem retine
18 mus,ff.depoſ.l.j.ff.commo.in commodato.†¶Sed nunquid eſt
idem in his, qui ius habent in re?vt eſt emphyteuta, feudatarius,
maritus in rebus dotalibus,vſufructuarius,feudatarius,ſuperficia
c rius,creditor[c],&ſimiles,vt ipſi poſſint dominum in iudicium no
minare?P. & Y.dicunt,ꝙ non: nec liberantur hoc faciendo: imò
defendere coguntur,ratione iuris quod habẽt.Quod autem ma-
ritus per ſe agat,vel defendat in rebus dotalibus ratione iuris, qđ
ibi habet,probatur ff.de re iu.ſæpe.§.ſed ſcientibus. De vſufructu
ario probatur ff.ad exhi.Celſus.§.j.De emphyteuta ff. qui ſatiſda.
cog.ſciendum.§.j.Domini Io.& Azo contrà: nam cùm præ. l. C.
vbi in rem act.l.fin.& præ.§.quòd ſi ſuper.non diſtinguant, habe-
at quis ius in re,vel non,nec nos debemus diſtinguere.2.q.5.con
d ſuluiſti.extra.de tranſlat.inter corporalia.verſus fin.[d]Idem etiam
eſt in procuratore ad adminiſtrandum dato,vt no.Papa in præ.§.
e quòd ſi ſuper[e]. †¶Quid ſi colonus ſit contumax, nunquid eius
19 contumacia præiudicabit domino?Reſpon.non:C.ſi per vim,vel
ali.mo.poſſeſ.abſ.tur.fu.l.fin. Quid ſi non eſt contumax, ſed in ſe
ſuſcipit iudicium?Reſpon. dico, quòd poteſt pœnitere ante litis
cõteſtationem,& dñm in iudiciũ nominare,reſtitutis aduerſario
20 expenſis,ff.de rei vendica. is qui ſe.& duabus legib.ſeq.†¶Quid
ſi nominans,nominato non veniente,vult pœnitere,&iudicium
rei vendicationis ſuſcipere?Et videtur, quòd non audiatur: vt in
præ.l.is qui.& ff.de noxal.act.Sed dic,quòd ſi ex perſona ſua velit
f ſuſcipere[f],tanquam mendax efficietur de poſſeſſore petitor:vt ff.
de rei vend.l.fi.ſed ſi tãquam defenſor,bene admittitur:infrà ver.
ſed quid ſi actor.Prædictam quoque pœnam nominans patietur
nominato dicente,quòd ille eius nomine poſſideat:vt in præ.l.fi.
ff.de rei vẽ.Quid ſi dominus ius ſuum alteri vendidit, ſed emphy
teuta nihilominus primum dominum nominat?De hoc vide in-
21 frà de loca.§.nunc aliqua. verſ. clxxiiii. †¶Quid ſi emphyteuta,
vel feudatarius,vel vir in cauſa dotis,nominauit dominum in iu-
dicio, & dominus fuit contumax, nunquid paratur præiudicium
emphyteutę,feudatario,vel viro?Dicunt quidam,quòd ſic.Impu
tet enim ſibi,quòd eum nominauit:quia de volũtate ſua fuit hoc
& permiſit ſequentem agere,ff.de re iudi.ſæpe.extr.eo.tit. quam
uis.C.res inter alios act.per totum,extr.de præb.dilecto.in fi.Sed
nunquid nominans dominum in iudicio,tenetur ſemper compa
rere,& adeſſe cauſæ. ſi dominus velit eam defendere?Reſp.non:
ſed dimittendus eſt,ff.de in ius voc.neque impuberes.§.j.& vide,
quod no.ſecundum Papam,extr.de ſponſa.veniens.j.&de re iud.
22 cùm ſuper.†¶Quid ſi feudatario, vel emphyteuta rei vendicati
one conuento,dominus vult hoc iudicium ſuo nomine ſubire:a
gens verò potiùs vult agere contra illos,qui poſſident, & plenã
habent facultatem reſtituendi rem?Reſpon. ſi dominus cõuenia
tur ratione ciuilis poſſeſſionis,poteſt ſuo nomine iudicium ſuſci
pere,cùm ſuo nomine cõueniatur:quia ipſe ciuiliter poſſidet, vt
ff.commod.l.ſi vt certo.§.ſi duobus.ſed naturaliter poſſidenti,ſci
licet feudatario & emphyteutæ,vt ff.de acqui.poſſeſ.naturaliter.
23 non ſit præiudicium per hoc,vt ſuprà verſ. prox. †¶Sed quid ſi
actor nolit conuenire dominum ratione ciuilis,quam habet, ſed
feudatarium ratione naturalis, & dominus velit ſuo nomine iu-
dicium ſuſcipere?Reſpon.non audietur,quamuis eius interſit, vt
dicunt quidam:quia ipſe non habet nuturalem poſſeſſionem , vt
dixi:& hoc facit ff.de appel.ſententia.j.ff.quando appel.ſit,l.j.§.in
propria.&§.tutores.Si autem velit non ſuo nomine,ſed vt defen
ſor feudatarii,iudicium ſuſcipere, audietur. Nam in ciuilibus põt
quilibet alium defendere,etiam inuitum,ff.de procu.l.1.§.vſus.&
24 l.ſeruum.§.publicè.ff de ſolut.ſolutionem.†¶Quid ſi dominus
clericus eſt,qui vt defenſor vult iudicium ſuſcipere ſub iudice ſe-
g culari,ſub quo conueniebatur feudatarius,vel emphyteuta g?Et
quidem non videtur admittendus:vt in auct. de ſanct.epiſcop.§.
alium autem.C.de procura.militem.C.de epiſcop.& cler.placet.
extra,de foro compe.ſi diligenti.etiam ſi expreſsè renunciet pri-
25 uilegio fori ſui,vt ibi,ff.qui ſatiſd.cog.quot.¶†Quid ſi ſyndicus
alicuius capituli veniat ad defenſionem feudatarij,vel emphyte-
utæ? Reſpon.ſi clericus eſt , non admittetur coram iudice laico,
vt ſ. ſi verò vt laicus vult defendere nomine capituli , ſimiliter
non admittitur:ſicut nec capitulum admitteretur,vt quidam di-
cunt,ff.de re iud.ſi cum procuratore.ff.de procur.ſed & hæ.§.de-
fendere.& l.minor.§.quoniam.Sed ſi ſyndicus laicus velit defen
dere,vt ipſe,non vt ſyndicus,bene auditur:vt in prædi.§.publicè.
dummõ aliud non obuiet:& ſemper debet poſſeſſor in ſuo foro
defendi,C.vbi in rem act.l.j.ff.de iudi.venditor.xj.quæſt.j.experi-
entiæ.Vtrùm nominans aliud in iudicio,iurabit de calumnia? vi-
de j.de iurament.calumn.§.reſtat.verſi.ſed illud. ¶ Sed nunquid
in ſeruitutibus , vel cùm negatoria , vel cùm de electione ad di-
gnitatem agit,ſit miſſio in poſſeſſionem?de hoc,& de aliis dicam
26 j.§.videndum.verſicul.quid ſi electus.& ſequent. † ¶ Verùm ſi
petitur hæreditas ex teſtamento , vel ab inteſtato , ſit miſſio in
poſſeſſionem totorum bonorum:C.de petit.hæred.l.hæreditas.
C de edi.di.Adr.tollen.l.fin.in fin.& in præ.l.Fulcinius.§.final. &
iunge,quod eſt ſ.titul.proxim.§.ſequitur.verſicul.quòd ſi fortè:
27 † ¶ Quid [h] ſi agatur actione præiudiciali : vtputà petit quis ali-
h quem tanquam filium,&in poteſtate conſtitutum:vel tanquam
ſeruum, vel tanquam libertum , vel tanquam vaſallum, vel tan-
quam colonum , vel tanquam adſcriptitium, & ſimiles:& voca-
tus non venit?Reſpon.generaliter,quia in talibus non poteſt fie
ri miſſio,iudex per remedia generalia & excogitata occurrat: pu
tà per excommunicationem , per bannum , & per miſſionem in
poſſeſſionem,vt j.§.videndum. verſic.in actione autem finium.
& verſicul.in omnibus tamen perſonalibus.Item ſpecialiter reſ-
pond.ad ſingula nam ſi conſtat,quòd quis ſit filius,& ab eo peta-
tur reuerentia,vel pietas,iudex poteſt ad voluntatem patris pro-
cedere:vt C.de pat,pot.ſi filius.86.diſt.non ſatis.35.diſtin. ſexto.
xxx.diſt.

ADDITIONES.

a Secus,&c.¶Apertius eſt in præ.c.quicunque.
b Si ſuper.¶Quomodo autem factum violenti expellentis colo-
num præiudicat domino , & non factum iudicis poſſeſſionem ei
auferentis, cùm plus operari deberet actus iudicialis, quàm vio-
lentus,ibi plenè ſcripſi poſt Inn.& Hoſt.ſuper ver.nominare.Itẽ
ibi ſuper verbo,tardabit. ſcripſi poſt Hoſti.de illo,qui de præcep-
to domini ſui damnum dedit,& conuentus nominat dominum,
qui ſcit cauſam præcepti: an ſit ſibi danda dilatio ad dominum
præſentandum:& quid ſi detur,& dominus non venit,ibi.vide.
c Creditor.¶In iſto ſatis videtur,quòd procedat nominatio,per l.
ſi pigno.ff.de pignor.actio.& de vſucap.l.pign.& quod not.C.de
furt.l.vlt.§.pen.
d Verſus fin. ¶Dominus meus in legibus ſic diſtinguebat:an tales
conueniantur ſuper re,& tunc ſeruatur prima opin. vt non poſ-
ſint declinare iudicium tales naturaliter poſſidẽtes,cùm ſibi poſ-
ſideant.ad quod facit in vſib.feud.de contro.feu.inter vaſ.& al.c.
j.Si verò conueniuntur ſuper cenſu,reditu,vel ſeruitio quod de-
betur domino,quod tertius petit ab emphyteuta, vaſallo,vel ſibi
tunc quiſque talium denunciare poteſt domino,& illum nomi-
nare:quia principaliter ad eum pertinet huius rei defenſio.Si nõ
vult nominare,ipſe litiget:nec nocebit ſententia domino,niſi ſci
at & patiatur,ff.de reg.iur.ſæpe.ext.eo.ti.c.pen.alleg.ad prædicta
C.de agri.& cen.litibus.lib.xj.& l.in cauſę.ff.de procu.
e Super.¶Et ibi ſatis ſcripſi de hoc ſuper verbo,alieno. Ipſe etiam
ibi no.nominationem hanc facere poſſe eum,qui ſuper obedien
tia conuenitur:& an non veniente nominato,ſit tunc locus miſ-
ſioni,plenè ſcripſi de ma.& obe.quatuor.ſuper gl.vnde ſentẽtia.
f Suſcipere.¶Vide quod dixi in §.ꝙ ſi ſuper.ſuper ver.poſſidet.
g Emphyteuta. ¶ no.quia de habente ius in re loquitur: & vide,
quod dixi in §.quòd ſi ſuper.ſuper ver.excipiat.
h Quid. ¶ Hîc ingreditur verba Vber.de Bo. vbi ſ.& ſic ibi,vt hîc,
incipit verſi.& ſit duplex reſponſio,vt hîc:& quantum durent. j.
dicam. Adde,quòd quando agitur actione præiudiciali, ꝙ poſſit
dare bannum:quia Spec.nihil alleg.iuncto tex.in l j.§.quid ergo.
ver.multi.ff.de ven.inſpi.& gl.ij.in l.j.ff.de admi.tut.& in l.preces
C.de ſuſpec.tu.Bald.in c.j.de pace tenen.& Bar.in l.j.ff.ſi quis ius
di.non ob.vbi dicit,hoc eſſe verum in vero contumace,non in fi
cto:quia tale bãnum habetur pro mulcta:& mulctari non poteſt
fictus contumax,vt habetur in gl.d.l.pen. ¶Adde tu,ꝙ bannum
æquiparatur mulctæ,& pro mulcta habetur, & ſicut mulcta non
irrogat infamiam,ita nec bannum:vt per Pau.de Caſt.conſi.467.
incipient.ſuper hoc puncto,in 2.col.verſicu.ſecundò præmitto.
In prima parte conſiliorum.Henric.Ferrand.

xxx.dist.c.j.& c.si quis dereliquerit. Si verò negatur filius, nec est fama, tunc iudex potest recipere probationes patris super filiatio ne in patria potestate, & super hoc etiam pronunciare, secundum Vbert. quia extraordinarium negotium est, C.de vsur. pupil. pupillus.ff.de offi.proconsul.nec quicquam.§.de plano.2.q.7.quæritur. Et est ratio quia non præsumitur patrem filium odire, xxiij. q.j.paratus.& q.iiij.est iniusta.& c.ea vindicta.v.q.v.c.j.& ij.q.j.nõ est putanda. Quid econuersò, si filius dicit se non esse filium, vel se esse emancipatum? Non enim videtur, quòd filius sit mittend° in possessionem libertatis: quia nec ille, qui se patrẽ dicebat, possidebat, ff.de acqui.pos.l.j.§.iij. Respon. occurratur per præmissa remedia generalia, vel recipiantur probationes, vt dixi: vel procedatur sicut in negatoria & confessoria: dicetur in præ.§.videndum. versic.quid si agatur. Si verò petatur quis in seruitutem: dic, vt ibi

28 in ver. sed is quem. †Quid si agatur contra libertum pro operis præstandis, vel non præstitis? tunc æstimabũtur operæ, & fiet missio in possessionem bonorum eius pro æstimatione operarum: vt de verb.obli.in stipulationibus.ff. de oper. liber. quot. Si verò agatur de ipso iure patronatus, procedetur prout in ↄfessoria: vt in causa filiationis dictum est. Sed si de libertinitate proclamet in ingenuitatem, & vocatus non veniat, iudex saluis præmissis generalibus, poterit procedere: prout habetur C.de inge.ma. diffamari.& C.de remis.pig.si eo tempore.extra.de testi.cùm olim.& qui si sint leg.lator. Porrò si dominus petat à vasallo, vt eum dominũ vel certam possessionem ab eo recognoscat, vel vt eam dimittat pro feudo, vel eam vt ab ingrato reuocet, vt C.de reuoc.don.his solis.ex.de dona.c.si.xxij.q.vlt.de forma. & si contumaciter absit, potest dominus mitti in possessionem eiusdem rei, si eam habet: vel si non habet, in possessionem aliorum bonorum eius pro æstimatione interesse facta, ex eo quòd præmissa non fiunt. Cęterùm si peto colonum, tanquam seruum, cum peculio, & contumax sit peculium per iudicem annotabitur. quod intellige, prout habetur ff.de diuer.& temp.præscri.longè.& C.de agricol.& censi.

29 cùm satis.§.fi.& l.cùm scimus.†Sed quid si iudicio noxali agatur? Respon. [a] si agitur ad damnum, videtur quòd fiat missio pro rata damni petiti: & fortè est actoris electio, in quo velit mitti in possessionem: super quo vide ff.si ex nox.caus.aga.l.ij.ff.de re iud.

30 miles.§.j.ff.de sol.l.j.ij.& iij.†Quid si agatur cõfessoria pro vsufructu, vel aliis seruitutibus personalibus turbatis? Dic, quòd ratione illius iuris fiat missio propter contumaciam rei in possessionem eius rei, in qua actor petit illud ius: ff.de vsufr.l.iij. & stabit in ea vsque ad annum, & postea fiet verus possessor, prout in aliis realibus ĩ.§.fi.dicetur. Idem iuris est etiam, si agatur de decima, secundum Vber.[b] imò, secundum Papam, statim est verus possessor & nõ causa custodiæ, & iudex prohibebit reo, ne illum turbet, donec reus de iure suo ostendat [c], & super hoc ipse caueat, & faciat illum interim gaudere quasi possessione pacifica seruitutis, vel alterius iuris petiti, ff.de oper.nou.nunciat.si prius quàm.ff.si serui. vend.is cuius famili.ff.de vsufru.cuiuscunque.ff.de opt.leg.mancipiorum.C.de inge.ma.diffamari. Et hęc etiam locum habent in iuribus incorporalibus, spiritualibus & temporalibus: quæ prosequere, secundum Papam, vt not.extra.de eo, qui mit. in pos. caus.

31 rei ser.c.j.& c. eo.§.vers.j.†Item si agatur pro personalibus prestationib° putà fructuum, vel interesse nomine, decernetur, missionem esse faciendam in possessionem rerum ipsius debitoris ꝓ rata interesse sui, vt dicunt quidam. Alii contrà, cùm allud, & non interesse petitum sit, arg.C.de fideicom.lib. l.fi.nisi fortè petitionem mutet: quod facere potest ante litis contestationem, vt C. de eden.edita.& iunge hîc, quod est in præ.§.videndum.versi. qd

32 si agatur negatoria.†Quid si agatur interdicto de itinere actuque priuato, eundo, vel de aqua quotidiana & æstiua? Respon. si ratione possessionis agitur, & res non capit dilationem, & aduersarius nõ veniat, iudex permittet ire agere, & aquam ducere, sine præiudicio iuris quærendi possessionem & proprietatem: actore nihilominus cauente, quòd si apparuerit eum iniustè egisse, resarciat damnũ absenti.ff.de testa.tu.l.idem.ff.de dam.infect.hoc amplius.§. Alphenus.ff.ad exhi.si quis merces.§.si ratæ.& l.Iulianus. §.j. Vel procedatur, vt iam dicam in interdicto Vti possidetis: vel, vt dixi in confessoria pro seruitutibus, secundum Vber. Quid si agatur de damno infecto? Dic, quòd & tunc fiat missio, ff. de damno infec.prætor.§.ij.& per totum: & iunge, quod est infrà.§.vltimo. Quid de legatario, vel fideicommissario? Rñ. & hoc etiam est expeditum: vt C.vt in pos.leg. vel fideicom.l.legati.ff.quando di-

33 es leg.ce.per totum: & ĩ.§.videndum.ver.sed nunquid.†Sed qd si petitur, vt caueat de euictione in duplum? Dic, quòd ibi præmissa generalia remedia sunt fortè necessaria: vel dic, quòd fiet missio in possessionem dupli pretii dati, vel pretii rei, ff. de euict. l. ij. quod videtur absurdum, cùm hoc non petatur. Vnde dic, quòd si et missio in possessionem tanti, in quanto posset periclitari: vt de act.emp.& ven.l.ex empto.§.j.extra.de eo, qui mit.in possess.causa

34 rei ser. cùm venissent. †Quid si agitur ad exhibendum aliquo iure, putà vt exhibeatur aliqua res, vel scriptura? Dic, quòd non fi et missio in possessionem rei, vel scripturæ: aliàs plus haberet ex

d contumacia, quàm ex sententia[d], ff.de verb.sig.plus est.extr.de accus.veniens.xj.q.3.certum. Fit ergo missio iuxta æstimationem interesse: sicut si diffinitiuè cõdemnaretur, & non exhiberet; fieret

35 missio interesse, ff.de in lit.iur.in actionibus.ff.ad exhi.per totũ.†Quid si agitur cõtra tutorem, vel alium in dignitate, vel officio constitutum, vt remoueatur, vel deponatur: & contumaciter abest? Respon. procedatur contra eum, secundum præmissa generalia, vel etiam per spalia, vt sibi interdicatur interim administratio, quasi suspecto, ff.de procur.quę omnia. C.de suspec.tu.l.penul. Inst.eo.in fin.ff.de solu.quòd si fortè.§.j.extra. de simo. licet Heli. de accus.c. si. de offi. deleg. venerabilis. Veruntamen in hoc casu poterit contra eum procedi, vt suprà tit.prox.§.sequitur.ver.si verò poterunt enim recipi probationes super principali: & procede

36 tur secundum ll. ff. de suspec. tut. impuberes. †Quid si agatur ad thori separationem, & vocatus sit contumax? Rñ. tunc est recurrẽdum ad sępe dicta remedia generalia, vel etiam ad specialia, vt præsens absoluatur à debiti coniugalis redditione. Si verò vir, vel vxor agat possessorio, non fiet missio in possessionem, sed recipientur probationes, ne detur occasio fornicandi. causa enim

e matrimonialis non obest ordinariæ cognitioni, secũdum Vber.[e] Ego dico, in præmissis casibus absentem excommunicandum, & non ad sententiam procedendum: extr.de resti.spol.literas. Cùm autem agitur super foedere matrimonii, tunc potest etiam lite nõ contestata procedi: extra.vt lite non contest.c.j.& c. quoniam. §. porrò. Quid si vxor agat contra virum ad inopiam vergentem? de hoc infrà de don.inter vi.& vxor.§.formatis.ver.quid si vir. In criminali autem causa qualiter procedatur, & infrà de accu.§.sequi-

37 tur.†Sed pone, ago contra te coram iudice seculari interdicto Vti possidetis, quia mihi turbas possessionem tu contumaciter te absentas: quæritur, qualiter iudex contra te procedet? non enim potest me mittere in possessionem rei petitæ, cùm nulla petatur: ita non potest te excommunicare, cùm sit laicus, xcvj. dist. bene q

f dem [f] G.Na.not.extra.vt li.non contest.tuæ.quod iudex assignabit tibi terminum, intra quem venias, vel à mea inquietatiõe cesses: vt extra.de rest.spo.auditis.extra.de natis ex lib.ven.c.vnico. Quòd si neutrum facies, procedet contra te ex officio suo: vt extra.de pig.ex literis. Idemque dici potest, secundum eum, in quæstione illa, cùm quis potens aliquem spoliat, nec vult comparere, nec excommunicari potest: vel si potest, parum de excommunicatione curat: tunc enim iudex cõtra eum ex officio procedet,

g vt ibi, extra.de postul.c.j.g & ij.q.v.quanto, & infrà ver. prox. Papa not.extra.de eo, qui mit.in pos.causa rei ser.c. j. quòd siue agat interdicto vti possidetis, siue interdicto Vnde vi, pro incorporalibus: quia secus, si pro corporalibus, vt infrà in fi.huius §. siue quocunque alio modo agatur pro incorporalib. nõ fit missio in possessionem: quia non potest, cùm dicat se possidere: vt extrà de probat.licet.& de iudi. examinata. Sed cauebit reus de non molestando, secundum ea quæ not. suprà versicu. quid si agatur confess.& in concord.ibi positis: & probatur extrà de sequest. poss. c. j.& ff.de iti.actuque priua.si pro via.& iunge, quod not. suprà eo. §.versicul.j.& vide ĩ.eod.§.videndum, ver. in omnibus. Baga. dixit, quòd si reus cõtumax est, vbi agitur interdicto Vti possidetis, vel Vtrobi, iudex ꝓnũciabit actorẽ nõ esse in possessiõe inquietandum

ADDITIONES.

a Respondeo. Dicit Vber. videtur, quòd iussu prætoris ducendus sit seruus, ff.si ex nox.cã aga.l.ij.§.vlt. vbi sic iacet tex, subdit, vel si agitur, &c.& quod sequitur, fortè est actoris elect. dixit Vber. propter cõtumaciam rei, hoc expresśe, ne credatur, quòd agẽs noxali possit eligere seruum, vel emendam: cùm sola emenda veniat in petitione, licet serui datio sit in liberatione, Inst. de nox.§.j.& di xi de emp.& ven.c.iij. super verbo, induxit.

b Secundum Vber. Interponit, quod sequitur: & eius verba reas sumit ĩ. ver.quid si agatur interdicto.

c Ostendat. Dicebat Dyn.de primo decre.in iiij.q. quod quando actor possidet, tunc poena contumacis est, quòd trãsfertur onus probandi in eum: alleg.ff.de no.ope.nun.si prius. si verò non possidet, procedit primum dictum, quòd fit missio quasi in possessionem: alleg.ff.de dam.inf.l.à quo fundus. Adde, vt per Bar.& Alex. in d.l.si prius.

d Sententia. Incumberet enim hoc possessori, & per sententiam sufficeret exhibere præsentiam.

e Vber. Et hic finiuntur eius verba.

f Quidem. De hoc etiam s̃.tit.j.§.sequitur.ver.sed pone, Titius.

g c.j. Vbi scripsi in glo.magna.versi.hoc eodem modo.

dum à reo, donec reus probauerit possessionē suam esse: & fortè coget reum cauere se id seruaturum: quemadmodum fit in serui tute, vt ff. de no. oper.nunc.si priùs.ff.de dam.infect.is à quo.ff. si seru.ven.is cuius. Nam interdicta licet personalia sint, videntur ta men in rem scripta, ff.de interdic.l.j.in fi. Diffinitiua enim senten tia de non inquietando in perpetuum, ante litis contestationem ferri non possetvt extrà vt lite non contest.per totum. Sed nonne hoc casu reus veniens intra annum, recuperabit possessionē, restitutis expensis, & præstita cautione de lite prosequenda? Et vi detur quòd sic: C. de bonis auctor.iud.pos.auth.ei qui iurat.extr. vt lite non contest.c.quoniam.§.in aliis. Sed dic contrà, nisi priùs probauerit possessionem ad se pertinere: aliàs nil videretur operari interlocutoria iudicis: imò delusoria videretur, quod esse nō debet, ff.de iudic.si prætor.ff.ne quid in lo.pub.l.fi. quia & sine ea idem ius possidendi haberet, nam intentat interdictum Vti possidetis: quare non petit, vt adipiscatur possessionem, sed vt in iam a depta defendatur: vt Inst.de interdi.§.retinendæ.extrà de probat. licet. vnde nil videtur reuerso restituendum, cùm in nullo de ei possessione constet. Secus aūt est, vbi agitur de iudicio petitorio, quia tunc reo missionem passo res est restituenda. Sed quare hoc
38 in possessione potiùs contingit, quàm in aliis casibus? R.ñ. † quia possessio faciliùs perditur, quàm dominium, ff.de acq. poss.l. 3. §. domini. Vnde nec à sententia possessionis appellari potest, secun dum leges, licet aliud sit in aliis, 2.q.vj.sunt etiam, quorum. versi. si de pos.& C.si de momen.pos.fue.ap.l.j. Quidam autem dicunt, quòd in præmisso casu reuersus restituendus est, vt res restituat in pristinum statum, in quo erat ante latam interlocutoriā, quo ad hoc, vt idem subducatur decretum, & vt per illud nulla detur actio, vel exceptio, quæ aliter dari posset: ff.de acqui.possess. iustè. & ff.ne vis fi.ei, qui in pos.mis.est, l.j.& hoc, cū agitur pro ipsa possessione, ne quis inquietetur in ea. Si autem agitur pro æstimatione possessionis, quod fieri potest, vt ff. vti pos.l.pe. & fi. ff. qđ me. cau.si mulier.§.qui possessionem.tunc pronunciabitur, vt in aliis
a simplicibus personalibus actionibus [a]. † ¶Generaliter autem pri
39 mum decretum interponitur, tam in realibus, quàm in personali bus actionibus, quotiescunque quis non defenditur, extr. vt lite non conte.quoniam.§.in aliis.& §.fi.C.de iudic.l. properandum. §.sin autem.C.de præscri.xxx.an.si quis emptionis.§. fi. quod dic, vt ĩ.tit.prox.§.sequitur.ver.si verò agitur.&seq. Item interponit in his, quę vicem obtinent actionum: vt cùm cautiones postulan tur de damno infecto, vel de legatis, vel cùm mulier petit se mitti in possessionem causa ventris, nam hę actiones instar obtinent actionum, vt ff.de act.& ob.l. obligationes verborū. Et quòd his casibus fiat missio in possessionem, probatur ff.ex qui.cau.in pos. ea.l.j.2.3.&4.& in præ.l.si quis emptionis.§.fi.& ff.de dam.infec.
b l.4.§.j.& ff.vt in poss.leg. vel fideicommis. is cui [b]. Item habet locum, quando agitur interdicto Vnde vi, ad possessionem recuperandam. Item in interdictis in rem scriptis, habet locum missio in possessionem causa rei seruandæ: vt probatur & no. secundum Pa
c pam, extrà de eo, qui mittitur in possessionem causa rei ser.c.j. [c] Et scias, quòd quando agitur interdicto Vnde vi, vel actione ex empto, de qua infrà §.videndum.versi.sed nunquid.vel alia personali actione, vbi fit missio pro mensura debiti declarati, decens est, vt primo fiat missio in possessionem illius rei, de qua agitur: & si rati one interesse aliquid plus debetur, faciat etiam in possessione ali arum: licet ex causa aliud fieri possit quandoque. In realibus autē & mistis actionibus fit missio tm̄ in possessionem rei petitæ, nisi
d qñ latitat, vel dolo desinit possidere [d]: vt extra. vt lite non contes. quoniam.§.quòd si super.& ff.ex quib.cau.in poss.ea.l.Fulcinius. §.item videamus.&§.seq.& C.de præscri.xxx.an.si quis.§.fin. Sed nunquid in hypothecaria fiat missio in possessionem? de hoc no.
40 ĩ.tit.prox.§.sequitur.ver.sed nunquid. † ¶Quid si nomine alteri us rei, plures conueniuntur? quod fieri potest, vt suprà de actore, ad fi.& vnus tantùm contumax sit? Respon.non videtur, quòd ꝓpter eius contumaciam, aliis non vocatis, fit missio facienda, ff.de mino.l. AEmilius.& ar.ff.ex qui.cau.in pos.ea.hoc autem hîc no. Papa extra.de reli.do.cùm venerabilis. Sed quid si agitur Commu ni diuidundo, vel Fami.ercis.iudicio, & reus contumax est? de hoc infrà §.videndum.ver.sed nunquid in duplicibus.& ver.item quę ritur. Quòd iussus autem possidere, per se ingrediatur possessionem, vel si formidat impediri, per nuncium iudicis, seu officialē seu viatorem.in possessionem inducatur: vt in præ.l.is cui.§.miss
41 in possessio. † ¶In summa no.quòd vbi agitur personalibus acti onibus pro temporalibus, non fiet missio in possessionem spiritu alium pro mensura debiti declarati: vt probatur extra. de excep.
e frequens.§.fi.& in const.Greg.X.de iniur.c.& si pignorationes [e], tum quia cum eis nequeunt permutari, vt extra.de rer.permu. ad quæstiones. tum quia spiritualia æstimationem non recipiunt, vt. C.de sacrosan.eccle.nemo martyres.& ff. de var. & extraor. cog. l.j.§.medicinam. quare cum debito commensurari non possunt.

Sed vbi agitur personali actione pro spiritualibus, putà ex permutatione, vel donatione rerum spiritualium, & huiusmodi, tūc bene potest fieri missio in possessionem aliorum spiritualium: & etiam fortè in possessionem temporalium, præsertim si spiritualibus erant temporales annexæ, secundum Papam, qui hoc not. extra, de eo, qui mit.in poss.c.j. Item no. quòd in realibus & mistis
f actionibus fit missio in possessionē rei petitæ tantùm: nisi [f] quan
g do latitat, vel quando dolo desiit possidere [g]: vt ff.ex quib.caus.in poss.ea.l.Fulcinius.§.item videamus.& §.sequen.C.de præscript. 30.ann.si quis.§.fin. In personali verò fit pro mensura debiti declarati, vt ĩ.ver.& scias.

ADDITIONES.

a Actionibus. ¶Verba Iac.Bal.ver.hoc autem decretum.
b Cui. ¶Scire debes, quòd Ia.de Are.in l.si finita.ff.de dam.infec.§. item videamus.tenuit per ipsum §.& §.ibi præcedentem, ꝙ quoties quis mittitur in possessionem, quia sibi non cauetur, vel aliquid ab aduersario non præstatur, non aliter de possessione discedit, quàm sit sibi cautum, vel præstitum, etiam si aduersarius petat vt discedat, & ipse sibi vult expensas restituere: vt ibi: alleg.etiam ff.qui satisf.cog.l.de die.§. hæres quoque. Secus si fiat missio propter contumaciam aduersarij: quia non venit coram iudice: quia tunc missus de possessione discedit restitutis expensis, C.de præscript.xxx.ann.l.si quis sub. & præstita cautione de stando iuri, vt in decret.quoniam frequenter. §. in aliis. Procedit ergo primum dictum Iac. quando venit ad iudicium, sed ad præceptum iudicis noluit cauere, vel pręstare, quod petebat actor: & est simile, quod dixi ĩ.§.2.post prin.vbi de appel.loquor.
c c.j. ¶Et quod sequitur ibi, vide per me in versi.aliqui tamen.ante fin.magnæ glos.
d Possidere. ¶Hoc in fi.repetit, & ibi dicam.
e Pignorationes. ¶Libr.6.
f Nisi. ¶Istud Nisi, videtur incongruè poni: quia & tunc fit missio in possessionem rei petitæ, licet olim in omnia: & patet per leges sequen.super quo vide, quod not.in §.statim alleg.sed seruatur, si illud tātùm, quod procedit, respiciat non rem, sed missionem, vt dicat Missio tantùm: & hoc intellige ĩ.§.2.in prin.ver.est & alius.
g Possidere. ¶Tunc enim, si pro re corporali agatur, per omnia proceditur, vt in personali: vt patet per iura ĩ.alleg. idem Azo in Summa, vbi ĩ.§.vbi autem.facit, quod nota.& dixi in regula, pro possessore.de reg.iur.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Primum decretum à quibus iudicibus sit postulandum.*
2 *Iudex Bonon. coram quo quidam Mutinensis conuenitur ratione contractus, vel alia causa, an possit mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ, & decernere missionem in possessionem esse faciendam in bonis, quæ conuentus habet Mutinæ, propter eius contumaciam.*
3 *In contractibus & delictis potest fieri remissio ad locum, vbi quis contraxit, vel deliquit.*
4 *Iudex an possit cogi ad iudicandum, si dubitatur vbi sint debitores conuenti.*

1 4.§.Nunc videamus, † à quibus iudicibus primum decretum postuletur. Et quidem à maioribus & minoribus, & etiam à magistratibus municipalibus, & à delegatis, ff.de damn.infect.dies.§.j.ver.dies.extra, de offic.delegat.ex literis.extra, de eo, qui mittit.in possess.causa rei seruand. per totum: de hoc not.in §.restat.quod verum est, quòd potest pronunciare, si citatus sit de eius iurisdictione. Mittere enim in possessionem magis est iurisdictionis, quàm imperij, ff.de officio eius, cui mand.est iurisdict.l.cognitio.§.fin. Si autem certum est, eum non esse eius iudicem, non poterit pronunciare: secus autem, si dubium sit. Re autem ipsa mittere non minor, sed maior iudex potest ff.ad municipal.magistratibus.& ff.de iurisdiction. omnium iudicum. iubere. nisi in causa damni infecti. vt ff. de damn. infect. l. dies. §.duas. quæ celeritatem desiderant, vt eodem titulo. l. pri-
a ma. Iudex autem delegatus possessionem à se datam tueri debet [a]. vt exe

ADDITIO.

a Debet. ¶Sic etiam audiet tertium, qui dicit rem, cuius data est tenuta, ad se pertinere: & eam, si de hoc constiterit, reuocabit, fm I. de Deo, lib.2.q.12.alle.de re iud.cùm super.& c.seq.de test.veniens.ij. Tertium aūt rem vendicantem delegatus ille non audiet, de of.del.P.& G. An aūt vendicans agat ꝯ missum, vel contra missionem passum? dixi ĩ.dec.contingit.in fi de do.& cont. Adde tu ad id, quod dicitur hic per Spec.de delegato, videlicet ꝙ non possit, per doctrinam Host.in c.quod ad consultationem.extra.de re iud. vbi refert eum, & sequitur Ab.Sic.in vlt.col.in fi.ꝙ iudex delegatus habens expedire cām intra mensem, si intra ipsum mensem ꝯtumacem reum excommunicauit, potest post mensem ab-

solui

vt extra.de testi.ex parte.vbi de hoc:& de simo.querelam. saltem vsque ad annum,vt extra.de off.deleg. querenti.licet alii dicant il lum functum officio suo esse,vt eo .ti.literis.nisi ei specialiter fue rit mandatum , vt in præ.c.ex parte. quia hoc ad ordinarium spe ctat,vt dicunt.ff.ne vis fiat ei,qui in poss.miss.est,l.j.in prin.& §.j.& ij.& l.si quis missum.respon.j.& vide j̃.§.prox.versi.& not. quòd
2 si missus.& j̃.de exec.sen.§.nunc dicendũ.prope prin.† ¶Et no.[a]
a iudex Bononien.coram quo aliquis Mutinen.conuenitur ratio ne contractus,vel domicilii,vel alia quauis causa,vt extra. de for. comp.c.si.potest mittere actorē in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ:& decernere missionem in possessionem ei se faciendam in bonis,quæ conuentus habet Mutinę,propter ei[9] contumaciā: licet quidā dixerint, ꝙ si reus nihil habet Bononiæ,
b iudex Bononieñ.vlterius non proceditb:quod falsum est:hęc .p.
c bãt e.ti.Romana.§.ɔ̄hentes[c].Et dicunt quidam[d],ꝙBononieñ.iu
d dex,quo ad bona,quæ sunt Mutinæ,exequetur suum officium p judicem Mutiñ.& quantum ad hoc,maior est iudice Mutinen.li cet aliàs in officio sint æquales,C.de iudic.properandum.§.fin au tem reus.ff.de bo.aucto.iud.pos.cùm vnus.§.pen.& fi.Alii dicunt quòd iudex Bononien.per se dabit possessionem bonorum,quæ
e sunt Mutinæ.quod ego non credo[e],nisi esset à principe delegat[9], cùm non sint tres sub eius iurisdictione,ff.de iurisdic.om.iudic. l. fin.C.qui pro sua iurisdict.l.j.xvj.q.vj.placuit.ad fin.extrà de foro comp.sanè. Potest tamen decernere , vt prædixi. Quidam etiam dicunt , quòd si Mutinensis non pareat iudici Bononiensi,tunc iudex Bononiensis mittet literas ad iudicem Mutinensem,vt mit tat ei reum.†Nam & in contractibus & delictis fit remissio ad lo
3 cum, vbi quis contraxit , vel deliquit: vt dicitur C. vbi de cri. agi opor.authen.qua in prouincia. Et si iudex Mutinensis non mise rit, punietur in tribus libris auri, & eius officiales in tantundem: quòd si propter lucrum id Mutinensis faciat , etiam eius cingulo priuetur,in authen.vt nulli iudi.§.si verò quis comprehensorum & C vbi cau.status agi deb.l.j. C.de requi.re.l.ij. Quandoque etiā aliter punitur.ff.de fer.fug.l j.§. hoc autem. sed hodie stādum est
4 in hoc illi §.contrahentes.†¶Quid si dubium sit, vbi sint debito res conuenti,&ipse comparet,nunquid cogi potest eos indicare? Dicunt quidam,quòd non,arg.ff.qui bo.ce.poss.l.in omnibus,nā hoc committitur inquisitioni executoris, & sollicitudini iudican tis, secundum Pileum,argumen.C.de his,qui ad eccles.confug.l. fin.§.cùm autem. nec debet hoc eius sacramento committi. Alii tamen contrà. nam & de inquisitione & diligentia erit , vt faciat eum satisfacere de conscientia sua,vt in ea.l.§.fine.&arg.C.de iur. delib.scimus.§.licentia.& arg.in auth.de test. §. si verò deducens.

ADDITIONES.

Absolui:Vnde à simili dicendum in casu nostro. Posset tamen respō deri,quòd id habet locum in iurisdictione redacta ad certum tem pus:hìc verò,de quo hìc, in simplici commissione causæ: de quo tamen vide per Scribentes in c.querenti.extra.de offi.deleg.

a Not.¶Secundum Benedictum,quę in hoc tractatu alleg.auctor: & secundum Iac.Bal.

b Procedit.¶Sed vadat actor Mutinam iustitiam petiturus. & hoc dictum prædicti duo attribuunt Azo.

c Contrahentes.¶Lib.vj.

d Quidam.¶Prædicti duo.

e Credo.¶Idem Ioan.de Deo in vlt.col.

SVMMARIVM.

1 *Effectus primi decreti in personali actione quis sit.*
2 *Missus in possessionem ex primo decreto,an lucretur fructus.*
3 *Primi decreti effectus multiplex est in reali actione.*
4 *Obligationem habere non dicitur quis in re sua.*
5 *Missus in possessionem alicuius rei,si ipsam intra annum alienat, deinde intra eundem annum reus venit,quid iuris.*
6 *Missus in possessionem ex primo decreto,an possideat.*
7 *Possessor rei mobilis an in personali actione debeat expelli.*
8 *Missione facta in possessionem terrarum,quis eas debeat excolere.*
9 *Missus in possessionē ex primo decreto,quo in actione reali dicatur possidere.*
10 *Probare volens de dominio,quandiu audiendus sit.*
Missus in possessionem,si scit rem esse alienam,an præscribat.
11 *Non domino bona fide tradente,an quæratur vsucapio bona fide accipienti con tra omnem dominum.*
12 *In personali actione missus in possessionem, qua ratione non possideat, in reali autem sic.*
13 *Missus in possessionem verè possidet,& fructus percipit,tanquam creditor con uentionalis.*
14 *Missus in possessionem ex primo decreto,si deijciatur,an possit petere restitutio nem,aut agere interdicto Vnde vi.*
15 *Decretum iudicis vbi ad postulationem actoris sibi dedit possessionem reo non citato,an sit validum.*
16 *Prætoris edictum prodi potest,vbi missus in possessionem ex primo decreto nō admittitur,mandato iudicis ad possessionem.*
17 *Auxilium quotuplex surgere dicatur ex prætoris edicto.*
18 *Hæres,à quo legata petuntur,an & quo pacto teneatur legatarijs ex edicto præ toris,si eos prohibuerit in possessionem venire,&c.*
19 *Auxilia ex prætoris edicto surgentia,intra annum datur ad interesse tantùm.*
20 *Remedia competentia misso in possessionem, & non admisso ad possidendum, quæ sint.*
21 *Primi decreti effectus in actione personali quis sit.*
22 *Missionem in possessionem patiens,si intra annum venerit coram iudice,an & quo pacto poterit possessionem recuperare.*
23 *Præscriptio quomodo fiat,aut interrumpatur, vbi quis patitur missionem in possessionem.*
24 *Possessio vsque ad quod tēpus repeti possit post interruptionem præscriptionis.*
25 *Missus in possessionem post interruptionē præscriptionis illius,an poterit præ scribere.*
26 *Præscriptio an currat sine possessione.*
27 *Cautionis sola præstatio non restituit possessionem,sed tantùm interrumpit præ scriptionem annalem:& cui,aut quibus danda sit talis cautio.& nu.seq.*
28 *Decretum c.Pastoralis,coram quocunque factum,an teneat:aut quas personas publicas interpellet.*
29 *Aduersario absente protestari debet is qui præsens est cum solemnitate tabelli onum,quòd ageret si aduersarius adesset.*
30 *Ordo scripturæ semper est seruandus.*
31 *Missio in possessionem an per iudicis,aut tabellionis actum acquiratur actio cō tra patientem se mitti.*
32 *Annus datus ad recuperandam possessionem,quando currere incipiat.*
33 *Iudex si restituat possessionem rei,non citato actore,an teneat restitutio.*
34 *Excommunicatus, vel missionem in possessionem passus,si intra annum veniat offerens cautionem idoneam & expensas:missus verò vocatus contumaciter se absentat,an iste missionem passus mitti possit in possessionem rerum,de qui bus agitur.*
35 *Beneficium iuris nemini est negandum.*

¶Primi decreti effectus quis sit.

5.§.Iam de effectu primi decreti primò videndum restat. Super quo no.quòd aut est actio realis,aut perso nalis:si quidem est personalis,multiplex est primi decreti effect[9]:
a Et primò[a]. nam per illud habet missus & custodiam, & defensio nem rerum quod dicitur iudiciale,vel prætorium pignus videtur enim sibi constitutum , postquam inductus est in possessionē,ff. de pig act.non est mirum.& C.qui po.in pig.hab.l.ij.C. vt in pos sess.leg.si postea quàm.& l.qui legatum.C.de pręt.pig.l fi.Contrà
b infrà ver.sed quæritur[b].Et hoc dico propter quosdam fatuos nũ cios,seu executores iudicum,seu curiarum, qui quando mittunt aliquem in tenutam,seu possessionem causa rei seruandæ,mittũt illum duntaxat in possessionem vnius rei dicentes:Nos mittimus te in possessionem pro ista, & pro omnibus aliis : vel damus tibi hæc.& omnia alia, causa rei seruandæ. Et quandoque ostendunt illa omnia,& quandoque non.Sed quando ostēdunt,videtur pos se eorum error subleuari per leges,ff.de acqui.possess.quod meo. §.si venditorem.Sed certe illa.l.loquitur in possidente,qui per o culorum inspectionem possessionem transfert: at nuncius nullā
1 habet possessionem,ideoque nullam transfert. †¶Est & alius ef fectus in personali actione : quia nisi debitor satisfaciat creditori misso in possessionem , poterit ipse creditor sine libello petere à iudice bona vendi,in quorum possessionem missus est, si debitor latitat:vt not.j̃.§.nunc dicamus.versi.illud etiam.& seq. Alius au
c tem hoc impetrare non posset, vt ibidem. ¶Tertio[c], quia habet custodiam,non tamen veram possessionem:vt j̃.dicam. Est enim in possessione,sed non possidet.nam longè aliud est possidere, & aliud in possessione esse:vt ff.de acquiren.possessio.si quis autem ¶Quartò,quia pro illius possessionis defensione competit inter dictũ Vti possidetis: ex quo ɔpetit ei actio in factũ , quanti ea res erit,vt j̃.ver.&no.ꝙ¶Quītò,vt ipsā possessionē alii,loca&fruct[9] ei[9],custodiat,& iterdũ eos vētat, & priũ seruet:vt s̃.§. restat. ver. hoc

ADDITIONES.

a Primò.¶Verba sunt Rof.ff.de bonis aucto.iu.pos.versi.in primis quæritur.& hoc vsque ad versi.tertiò. reliqua sumpta de rubrica de primo decre.Dyn.vbi s̃.ad infrà scriptos effectus addebat istũ, quòd ordine peruenitur ad interpositionem secundi decreti , ff. de dam.infec.dies.§.si fortè daretur.vnde tenet de secundo decr. vbi s̃.q. 14.quòd non teneret secundum non pręcedente primo, per l.qui duos.ff.de reb.dub.& C.de exec.rei iud.l.j.& ff.de re iud. si cum nulla.

b. Quæritur.¶Sed in reali loquitur.

c Tertiò.¶Iste versi.fuit additio,vsque ad ver.sed vtrùm.& hoc in ducit errorem in ver.sed pone.

a hoc autem a.¶Sextò,vt ex ipsis rebus alatur:vt in eo.versi.†¶Se
2 ptimò,quia lucratus fuit fructus,secundum quosdam, vt in l. Fulcinius.§.fi.ff.de leg.j.filiusfamilias,§.diuus Seuerus & Antoninus. in fin.Alii contrà:vt ff.vt in poss.leg.vel fideicommis.is,cui.§. qui legatorum.vt in præd.l Fulcinius.in princip.de hoc in præ. versi. hic autem.¶Octauò,quia missus potior est aliis postea venientibus,qui nullam habent hypothecam:& etiam his,qui postmodũ simili iussu iudicis capiunt:quia qui prior est tempore, potior est iure:vt extrà de iure pa.quod autem.C.qui po.in pig hab.si decreto.Quod intellige de his tantùm creditoribus, qui non sunt eiusdem tituli,vt in præ.l.is cui. §. si plures. Si enim essent eiusdem tituli,omnes concurrerent eodem iure,scilicet posteriores cũ prioribus,vt ff.de priuil.cre.priuil.ff.de bo.aucto.iud.pos.cùm vnus. C.eo.tit.l.fi.in prin.Sunt & alii effectus primi decreti,vt j.ver. est
3 & alius.& ver. porrò. †¶In reali autem actione similiter multiplex est effectus primi decreti:&primò:quia quæritur misso actio ex illo edicto,ne vis fiat ei,&c. nam hoc edictum pertinet ad omnes missos in possessionem,ff.ne vis fiat ei,qui in pos.mis.est,l.j.§. j.¶Secundò,quia statim incipit possidere:vt j.ver.si verò agatur. ¶Tertiò,circa fructus eodem modo,vt s.in personali dictum est ¶Quartò, quia loca percipit & custodit, & quandoque vendit fructus:prout in personali actione dictum est. Alii etiam effectus
4 in hoc tractatu inueniũtur.†¶Sed quæritur,an propter hoc contrahatur aliquando prætorium pignus?& videtur, quòd sic: vt s. in prin.huius §.Sed dic, quòd non: quia in re sua non potest quis obligationem habere,ff.de reg.iu. neque pignus. ff. de pig. act. si rem.licet casualiter contrarium obtineat,ff. ad Treb.debitor si pignore.&,secundum quosdam,C.eo.auth.contrà rogatus.De aliis autem effectibus non videtur dubium, quia ad hoc non pertinent.Nõ enim ideo potior est,quia missus est auctoritate iudicis, sed quia est rei dominus.Res enim sua eo inscio nõ potuit ab alio obligari,C.ad Vellei. si fine. Item in solutum danda non est: quia quod meum est,amplius fieri non potest meum,extr.de fide inst. inter dilectos.prope fi.ff.de reg.iu.ex plurib.Itẽ ꝙ vendere possit, hoc est ex eo,quòd est dominus:non ex eo,ꝙest in possessionem
5 missus. †¶Sed pone, quòd missus intra annum alienat rẽ ipsam: deinde intra eundem annum reus veniet:quæritur,qualiter ei cõsuletur?Rñ.iudex ex officio suo restituet ei possessionem empto re excluso,vel saltem per triticariam actionem,ff.de tri.act.l.j.§.fi. & l.2.&ipsum alienatorem qui habebat tantùm custodiam,quia intrauerit alterius possessionem,condemnabit ad omne damnũ, quod ex eo reuersus passus est,C.de acqui pos.ex liberis.§.sed ipse.Sed contra hoc,quod dixi de triticaria,facit,quia reuersus tem
b pore alienationis non possidebat:imò missus b:vt j. versi. si verò agatur.Vnde dic,dari actionem in factum ꝯtra illum ratione possessionis,quia æquitas hoc suadet,ff.de præs.verb.l quoties.j.ver. vlt.not. Alii dicunt, dari vtilem actionem ex lege illa, C. de acq. pos.ex liberis.Sed ibi loquitur, quando tradens alii, vel perdens, habet causam à me,& nomine meo possidet:sed missus in possessionem suo nomine possidet.Item contra alienam rẽ datur actio
6 in factum ex illo edicto,de ali. iu. mu. causa facta. †¶Sed vtrùm missus ex primo decreto,possideat? super hoc distingue. nam aut
c agitur personali actione,aut reali c.Si personali, missus non possidet indistinctè,sed detentat,secundum omnes,ff.acqui.poss.possideri.§.fin.ff.vti possi.duo.§.creditores.ff.de dam.in fect.si finita.§. Iulianus.& dixi s.ti.proximo,§.sequitur.ver.porrò si agatur.&detinebit,donec aduersarius tædio affectus veniat responsurus, vt in præ.l.is cui.resp.j.& extrà,vt lit.non contes.quoniam.§.in aliis. nam licet actor, siue creditor mittatur in possessionem,nõ tamẽ dominus,seu reus eiicitur de illo loco:vt in præ.l.is cui.in prin.& in præ.l.possideri.in fi.& in præ.§.Iulianus.& ff.quorum legat.l.j. §.quæsitum.nisi iudex ex officio suo illum iubeat recedere, ne a-
d ctor & reus ad rixas veniant, si ambo possideant d,arg.ff.de vsu.si cuius.§.sed si inter duos aliàs incipit l.æquissimum.& aliàs,si vsu. fru.& tunc iudex poterit constituere q̃ bona illa debeat tollere.
7 †¶Sed cùm in personali actione possessor expelli nõ debeat de possessione, vt iam dixi, quæro qualiter fiat missio in re mobili? Rñ.dicunt quidam,quòd cùm fit missio in re mobili,debet expel
e li:sec e.si in immobili:arg.in præ.l.is cui e. vbi dicitur,quòd missus in possessionem custodiet fructus,ne dissipentur:&distrahet eos qui nõ possunt seruari:& eodem modo videtur,quòd missus custodiet rem mobilem, ne dissipetur. Veruntamen in ciuitate Bon. res huiusmodi sequestrantur, cùm inter ciues & scholares est quæstio.quod fieri videtur contra iura,siue agatur reali,siue ꝑsonali actione,vt extra.de sequest.poss.c. j. propè fi.Sed hoc ideo fit ibi:quia de scholarium formidatur recessu,ff. qui satisd. cog. si fideiussor.§.fin.Cùm autem est quæstio inter ciues, tunc bene fiet missio in re mobili,nec expellitur de possessione, sed possessor habet rei custodiam,& facit tædium super ea.Sed qualiter potest facere tædium super ea,si alius est in possessione rei mobilis?Dic
8 de hoc,& de aliis circa hoc, vt j.ver. porrò in ꝑsonalibus.†¶Sed quis excolet terras, cùm facta est missio in possessionem? Dico, quòd dominus,&debitor,si vult:aliàs missus id faciat,ff.vt in pos.
f leg is cui.§.qui legatorum f.†¶Si verò agatur reali,tunc missus in
9 possessionem ex primo decreto possidet verè, non tamẽ incommutabiliter:quia si reus intra annum venerit,restituetur ei possessio:vt in præd.dec.quoniam.§.in aliis.& C.de præsc.xxx.vel xl.an. si quis emptionis.§.pe.& extra.de eo qui mit.in pos. causa rei ser. per totum. Veruntamen licet possideat,non tamen vsucapit,nisi
g post annum,secundum Azo.M.Io.Goff.& Roff.g Alii autem, vt
h Bul.& Iac.h& Hu.&Ber.& quasi oẽs Canonistæ,dicunt ꝙ non verè possidet,sed custodit:sicut &in personali dictum est,ff.de acqu. pos.possideri.§.fi.ff.vt in pos.leg.is cui.in prin.& in præ.§.in aliis. & extr.de off.ord.pastoralis.in fi & de do.& contu. contingit. in quibus dicitur, quòd post annum verus efficiatur possessor: ergo videtur,quòd prius non erat:extr.de eo,qui mit.in poss. causa rei ser.c.pen.& fin.vbi dicit,causa custodiæ.ad idem facit eo.tit.c.j.&, secundum istos,anno elapso incipit possidere, quasi secundo decreto interposito. Nam tantum operatur in realibus transcursus anni, quantum in personalibus secundum decretum. Prima opinio mihi magis placet:& quod dicitur in præ.decr.verus efficiatur. debet exponi, id est, incommutabilis: quia verè possidebat intra annum,sed commutabiliter:&hoc probat præ.decr.pastoralis.in fi.ibi,vbi dicit,post annum recuperare pos.&c.ergo patet.ꝙ eam amiserat:& idem habetur in præ.§.in aliis.& ad hoc etiam facit ꝑ. l.si quis emptionis.extr.de seq.poss.c.j.in fi.Si igitur verè possidet anno elapso nõ cogitur restituere rem reuerso,nisi probet ille de
10 iure,vel de dominio suo:vt in præ.§.in aliis.†¶Sed quamdiu audietur,volens probare de dominio?Rñ.vsque ad decem annos in inter ꝑsentes,vel xx.an.inter absentes:quia ex eo tẽpore fuit possessor dñs,vel saltem habuit iustum titulum possidendi, secundũ Bag.ff.de Publ.l.iij.in fi.Si eñ titulũ nõ haberet,nõn fieret dñs.C. de præsc

ADDITIONES.

a Autem.¶Si ponderasset auctor, quod ibi dixit, sed in his casibus non sic miscuisset casus, quib. fit missio ob cõtumaciam ad illos, quibus fit ob fauorem.

b Missus.¶Suprà proximè dixit contrarium: quare videtur auctor fuisse somnolentus: quod patet etiam ex allegatione sequenti, qua allegat §. in quo sumus. quis dederit illum errorem , dixit s. ver. 3 .quia intendit auctor hìc, quòd licet possessio possit condici per triticariam,per illum, qui vi deiectus est, illud tamẽ locum habet in possidente: vt dicit l. 2. superius allegata. Sed iste passus missionem non possidebat tempore. quo missus alienauit: ergo, &c. Circa triticariam autem sciant Canonistæ, quòd eius conditio irregularis est,id est,certa regula non comprehenditur:quia circa contractus vel quasi,& circa maleficia vel quasi,circa mobilia & immobilia, corporali & incorporalia, suam potestatem extendit:ad quorum alterum regulares restringuntur: & habet locum, vbicunque res petitur, sumpto largissimè nomine Rei, vt corporalia & incorporalia comprehendat, excepta sola pecunia numerata.Sola dico:quia licet non comprehendat ea,quæ consistunt in numero,bene comprehẽdit ea,quæ sunt in pondere,vel mensura:quæ licet sub largo nomine pecuniæ comprehendant, j.q.3.totum.ff.de leg.j.talis scriptura.non tamen comprehẽduntur sub nomine pecuniæ numeratæ.

c Reali.¶Sunt hæc verba Iac.Bal.vsque ad ver.sed cùm,æquè breuiùs ponit in ver.missus autem.Adde,quòd missus in possessionẽ ex primo decreto,in personali non possideat:quod scripsit Roff. consilio cl.

d Possideant.¶Idem Ioan.de Deo,iiij,col.

e Cui.¶§.qui legatorum.ver.in cæteris.& Dyn.dicit ibi esse casum quæstionis,per id,quod hìc sequitur.dicit etiam ibi textus, quòd legatarius missus in possessionem, sic res hæreditarias custodire debet,vt neque hæredi auferantur,neque depereant,deteriorésue fiant.Præmittitur tamen, quòd passus missionem illos consumere non poterit,quorum custodiam habet missus.

f Legatorum.¶Dicebat Dyn.vbi s.,q.xij. quòd idem not.in l. prætor.in prin.ff.de bon.aucto.iudi.poss. ad idem eod.titul. in venditione.§.j.Item locabit,vt ibi,de hoc s.eod.§.in prin. ver. v. cũ sua remiss.Subdebat Dy. quòd si venisset dies solutionis, cultura spectaret ad creditorem,vt not.ea.l.is cui.§.quòd si.loquitur tamen ibi de die constitutionis,de quo in §.imperator.ead.lege.

g Roffre.¶Et Gui.de Suz.vbi s.

h Iac.¶Vbi s.ver.in reali autem.

a de præsc.x.vel xx.an.l.j.§.ver.sed vsque[a]. ¶Quid si missus scit rem alienam esse? Dicit B.iga. q præscribet prædicto tempore, si tempore missionis habuit bonam fidem, licet postea habuerit rei cõ scientiam alienæ.ff.de vsuc.l.is qui.§.fi.C.de vsuca.transfor.l.j. Si autem à principio habuit malam fidem, secus esset, arg.ff.de iud.

b si prætor.§.fi. Tu dic, vt ext.de præsc.c.fi.[b] † ¶Quid si res illa erat

11 tunc alterius, & non rei? Dixit, q non præscribet contra eum, ar. ff.de nox.electio.§.fi.ff.de reg.iur.non debet.& l.quod nostrum. Arg.contrà, q non tam facto alterius, quàm iure publico ei præiudicatur, ar.ff.de vsur.l.j.ff.de dam.infe.damnum.§.j.nam & non domino bona fide tradente, quæritur vsucapio bona fide accipienti aduersus omnem dominum: vt insti.de vsuc.§.quod autem.

12 &c.ar.ff.de re iud.sæpe.& in auth.vt spon.lar.§.rursus. † ¶Sed quæ

c est ratio, q missus in personali non possidet, in reali verò sic[c]? Re-

d spondeo[d], quando ago in personali, ago contra illum, qui mihi obligatus est ex contractu vel quasi, maleficio vel quasi. Vnde si mittor in possessionem pro mensura debiti declarati, vt §.titulo proxim.§.sequitur.ver.porrò.quodam extraordinario iure mihi subuenitur: quia (vt ita dicam) mittendus essem in possessionem personæ, quæ obligata est: & non in possessionem rei, quæ obligata non est, sicut & aliàs in delictis persona punienda est, nõ res, quæ non deliquit: vt in auth.de man.prin.§.oportet.collat.3.sed quia persona libera possideri non potest, vt ff.de acq.possess.cùm hæredes.§.finali.& extra, de pign.c.2.ideo mihi succurritur in rebus, non vt eas possideam, sed vt custodiam, donec tædio affectus, &c.vt in dec.quoniam frequenter.§.fin.& vbicunque ius dicit, aliquem mitti in possessionem causa rei seruandæ, & q custodit, & quòd tædio affectus, &c. intellige in personali loqui, non

e in reali, secundum Rofre.[e] Sed certè non est ita in præd.decreta. quoniam.§.in aliis, vbi dicit, tædio affectus. & tamen loquitur in

f reali[f]. In reali autem ideo missus possidet, quia quando ago in rem, dico rem meam esse, sicut in rei vẽdicatione: vel ius in ea mihi competere, sicut in hypothecaria, & in confessoria, & in aliis rebus: & sic tunc agendo cõtra personam, ago contra illum, qui nullo iure mihi obligat[us] est: sed ideo ago, quia tenet rem, vt Inst. de act.§.j. & ideo si persona citata non compareat, dignum est, q mittar in possessionem rei petitæ: & q possideam, cùm hoc sit ordinarium, vt ex quo non est qui defendat, quòd rem illam possideam: quia dico meam, vel me in ea ius habere, præsertim adhibita solennitate, de qua dixi §.§.sequitur.in prin.sicut in noxali nullo defendente seruum noxium, datur mihi abducẽdi facultas, ff. si ex nox.caus.aga.l.ij.in fi.& ff.de nox electio.§.fi.in fi.malè ergo pronunciant iudices, quando dicũt, Mitto te in possessionem cã rei seruandæ, secundum Rof.quod dic, vt in pte.§.sequitur.versi.

13 sed non videtur. † ¶Missus ergo verè possidet, & fructus rei percipit: sicut & creditor conuentionalis, vt C.de pig.ac.l.ij. licet hic non teneatur de percipiendis, vt ille: sed de perceptis tantùm, si contumax intra annum recuperet possessionem: vt ar.ff.de bo. aucto.iu.poss.prætor.§.2.& §.est præterea.secundum Rof.non ta-

14 men facit suos, vt dixi §.§.restat.versi.hoc autem. † ¶Sed quid si missus in possessionem ex primo decreto, deiicitur: nunquid potest petere restitutionem, siue agere iterdicto Vnde vi? Et quidẽ

g in reali potest[g], secundum nos, qui dicimus, quòd verè possidet. in hoc concordat Papa, prout no.in præd.c.contingit. Alii verò, qui dicunt, quòd solùm custodit, dicunt, quod petere potest restitutionem condictione ex lege illa, C.de præ.pig.l.fin.xvi.q.vi.placuit.3.q.j.redintegranda.non tamen aget interdicto Vnde vi, vt ff.de acq.poss.possideri.§.fi.quod non datur, nisi possidenti deie-

h cto, ff.de vi.& vi ar.l.j.§.non autẽ alii.& §.hoc interdictum. Et eadem ratione videtur, secundum eos[h], quòd nec condictio ex l.si quis in tantam.C.vnde vi. De hoc, & an agat interdicto Vti possidetis, no.in præd.dec.contingit.& secũdum Vin.extr.de sequest. poss.c.j.Si ergo missus expellitur, vel impeditur, vel non admitti-

i tur, habet ius, quo ad petitorium & possessorium, secundũ Rof.[i] Quo ad petitorium, quoniam habet hypothecariam, vt ff.de pig. act.l.non est mirum. habet enim ex tali possessione prætorium pignus: vt ibi, & §.in prin.huius §.quare habet hypothecariam, vt C.qui po.in pig.ha.l.3.& C.vt in poss.le.si postquam.& l.qui legatis. Possessorium autem habet, siue expellatur, siue non admittatur, vt ff.ne vis fi.ei, qui in poss.mis.est, l.j.ff. vt in poss.leg.is cui. §.missus.ff.de dam.infect.dies.§.2.in quo format libellum, vt infrà de eo, qui mit.in poss.causa rei ser.ver.porrò.& seq. In personali autem missus in possessionem ex primo decreto, non tenet rei vendicatione, cùm non habeat facultatẽ restituendę rei, quia tantùm custodit, secundùm Papam. Alii contrà, prout no. in præ.

k c.quoniam.§.si autem[k]. ¶Est & alius effectus primi decreti. nam missio vnius creditoris prodest omnibus, C.de bo.aucto.iud.pos.

15 l.fin. † ¶Sed quid si iudex ad postulationẽ actoris dedit sibi possessionem reo non citato legitimè, nunquid proderit actori tale

l decretum? Dicunt quidam[l], quòd sic. quia licet decretum sit iniustum, tamen tenet, ar.xj.q.iij.c.j. nec missus est prohibendus: nam iustè possidet, qui auctore prætore possidet, ff.de acqui.poss.l.j.ff. de reli.& sump.fu. & si quis impediat §.j. & prætereà functus est officio suo, bene, vel malè decernendo: extr.de off.deleg. in literis.ff.de re iu.iudex. & conuentus petet in integrum restitutionẽ contra iniustum decretum, arg.ff.de iudi.si prętor.§.Marcellus.& de dam.infec.si finita.§.si fortè.& de priui.cre.imperatores.& iunge, quod est infrà ver.quid si ipse. Dic contrà: & reus sua auctoritate potest impunè missum prohibere, cùm factum iudicis, nisi sit legitimum, non teneat, ff.de re.iur.factum à iudice.extr. de const. ecclesia.in fin.C.lib.x.de iu.fisc.prohibitum. Decretum enim huiusmodi interpositum videtur ipso iure non valere, ff.de re.eorũ, qui sub tu.vel cur.sunt, l.mag.§.si æs alienum. ff. de transact. cùm hi.§.si prætor. Vnde videtur, quòd iudex illud possit reuocare, ex trà, de accus. qualiter. j. Item dicit lex, quòd si iudex vendit bona non latitantis, tanq̃ si latitaret, non tenet venditio ipso iure, vt in

ADDITIONES. præ.l.

a Vsque. ¶Patet per proximè dicta, quòd ver. iste loquit de misso in reali: & de tali Dy. vbi §.in x.q.tenet missum in reali post litem contestatam, vel quasi contestatam, præscribere spatio x. vel xx. an.vt not.in l.2.C.vbi in rem. Ante litem verò contestatam, & ante lapsum anni, non incipit præscribere. In personali verò, quia non possidet eo tempore, non præscribit, sed post xxx. annos repellit absentem, quantumcunque cauere velit, vt not.in authen. ei qui iurat.& in auth.de exhiben.§.si verò.intra xxx. annos rediens & cauens, consequitur etiam possessionem, nisi res sit vendita vel adiudicata. sic loquuntur not.in præ.l.2.& in l.consentaneum.C.quomodo & quando iud. & sic intelligas quæ sequuntur. Scire debes, quòd Ia.de Ra.& Per.hæc duo dicta impugnant, dicẽtes de misso in reali, quòd longa præscriptione, x.vel xx.an.se tueri non potest, cùm illa non procedat sine titulo, C.de præsc.long. temp.l.4.& 5.Primum autem decretum non dat titulum, ff.de dã. infect.si finita.§.Iulianus. Secundum decretum non conceditur, & si concederetur, solam possessionem cõcerneret. Ergo sola traditione, si titulus non sufficit, nec proficit, ff.de acqui.re.do.l.nunquam.in prin. Dicendum est ergo.secundum eos, quòd vsque ad xxx.ann.audietur missionem passus in reali: quanto tempore sine titulo habili compleret præscriptionem, C.de præscrip.xxx.an.l. sicut.& l.si quis emptionis. Cyn.autem, qui hoc dictum posuit in l.2.q.12.bene fatetur procedere illud dictum Dyn. quod scripsi §.§.videndum.ver.hoc quoque.in fin.q potest iudex statuere tẽpus absenti, post quod de proprietate non audiatur: ibi vide. etiã secundum, q passus missionem in personali post xxx. annos non audiatur, improbat pro eo, quia missus non possidet, & sic vsucapere, nec præscribere pt, ff.de acq.pos.l.3.§.fi.de vsuc.l.fi.de re iu. li.6.Sed forsan gl.Dy.& alii voluerunt dicere præscriptionem processisse non in re, vel eius dominio, sed contra ius offerendi. Sed de hoc sunt opiniones contrariæ, de quibus de prescr.xxx.an l.cũ notissimi, per gl.& plenius per Cy. vt dicit Hieronymus in Chronica, B.libidinem detrahendi, quæ viget in multis, vitare non põt nisi qui omnino nihil scribit. Est mirabile, quòd omnes notatores concordant cum glo. detractores diuertunt: saltem distinxissent, an opponatur præscriptio contra contumacem missionem passum, an verò contra tertium.

b c.fi. ¶Vide §.§.iuxta.vers.quid si alius.& ver.seq. qui fuerunt etiã Baga.& quod ibi remisi.

c Verò sic. ¶§.§.videndum.versi.sed quæ est ratio, quæritur, quare secundum decretum interponatur in prima, & non in secunda.

d Respondeo. ¶Secundum Rofr.de bo.aucto.iud.poss.circa medium, versi item quæritur, quæ sit ratio.

e Secundum Rof. ¶Vbi §.proximè dixi.

f Reali. ¶Defende Rof.quia locutus fuit copulatiuè, vt hîc, non alternatiuè.

g Potest. ¶Idem Dy.vbi §.q. ix. secus autem de misso in personali, qui nec ciuiliter, nec naturaliter possidet: quare tale interdictum sibi competere non potest, secundum eum,

h Secundum eos. ¶Hoc ponit Iac.sub dubio fortè. Host. vt scripsi in decre.contingit.super vlt.glo.in fi.placet, quod talis detentio, quam habet iuris & iudicis auctoritate, parit condictionem ex illa lege.

i Secundum Rof. ¶De primo decre.§.item quæritur, an.

k Autem. ¶Ibi scripsi in glo.ij.

l Quidam. ¶Benedictus & Iac.Bal. versi. item quid si iudex. Ipsorũ et fuerũt allegationes in contrarium, quæ sequuntur Io.de Deo. ponit hoc de primo dec.in v.col. Adde, an decretũ ex falsa causa interpositum, sit ipso iure nullum? vide Abb.Sicul.in c.j.in v. col. extrà de sententia, & re iud.

ADDITIO. Adde tu Alex.consi.ix.incip. in causa & lite. in i. col.ver.sed his.in 3.vol.& per Lud.Roma.consil. ccccliiij. incip. iure præsenti.col.2.versi.tertiò ex regula.Hent.Ferr.

prę.l.Fulcinius.§ si quis bona.Talia enim,quæ in facto consistūt, & præcepta iudicū, quoties malè facta sunt possunt per ipsos iudices reuocari.quod dic,secundum Inno.IIII.vt no.in præ.c.in li-
16 teris. †¶Et no.ª ꝙ si missus in possessionem ex primo decreto,
a non admittitur ad possessionem iuxta mandatum iudicis, super hoc proditū est ei auxilium,scilicet prætoris edictum,siue missus sit in possessionē causa rei seruandę,siue nomine legatorum,siue nomine ventris,ff.ne vis fi.ei.qui in poss.missus est,l.j.§.est autem
17 generale.& §.hæc verba.†¶Ex quo nempe prætoris edicto,triplex surgit auxilium. ¶Primū,ipsum edictum ꝓhibitorium,per quod prohibetur,ne vis fiat ei,qui in possessionē missus est,ff.eo. l.j.in prin.§.hæc verba.¶Secundū est iudicis officium,cuius potestate induci debet in possessionē, vel per officiales, seu ꝑ milites
b ad hoc deputatos ᵇ,ff.eo.si quis missum.in prin.& l.suo.& habet actor optionē,quod istorū beneficiorū malit eligere:vt in præ.l. si quis missum.& ff.vt in poss. leg.is cui.§.missus.& hæc duo dant ei, qui missus est, nondum tamen in possessionem venit, siue sit prohibitus suo nomine,siue alieno,ff.ne vis fi.ei.q in pos.mis.est, l.suo qui.¶Tertium est,actio in factum ex eo edicto procedens, qua fuit prohibitus:&datur missio in possessionem,si expellatur: quia frustra in possessionem mittitur,nisi missus defendatur:vt in præ.§.est autem.& §.hæc verba.extr. de simo.querelam.in fin.& de testi.c.ex parte A.ver.mandamus,quatenus.extr.vt li.non cōtes.c.iij.vers.restituentes.& etiam delegatus potest missum facere,vt no.s̄.§.prox.ver.j.¶ Competit etiam quartò cum ipsa actione interdictum restitutorium,scilicet vt per illud restituatur in
c possessionem:vt in præ.l.si quis missum.§.cùm prætor.Quidam ᶜ tamen dicunt illud speciale,cùm mulier causa ventris mittitur in
d possessionemᵈ,quia dicit se prægnantem ex testatore.Competit autem præmissum edictum prohibitorium contra doli capacem vnde pupillus,qui non est doli capax,&furiosus,hoc edicto non tenentur,ff.eo.l.j.§.hoc edicto.& l.suo quis.& ar.xv. q.j.illud per æquè.& §.j.& §.si quis.¶Item competit,siue dominus,siue alter eius noīe prohibeat, siue expellat:vt in præ.§.est autem.& §.hæc actio.ext.de rest.spo.cū ad sedem.& ext.de do.& con. cōtingit.si
18 sue qs suo noīe,siue alieno noīe prohibit⁹ sit,vt s̄.ver.,px.†¶Porrò heres,à quo legata petuntur,nō tenetur legatariis ex hoc edicto,si eos prohibuerit in possessionem venire, quando non satisdedit de præstandis legatis, nisi elapsi sint sex menses à tempore, quo satisdatio fuit petita,C.vt in poss.le. vel fideicommis.l.certa est forma.ff.eo.is cui.ff.de iud.sed & si.ij.& ff.qui satis.co.de die.ff.
19 ne vis fi ei,qui in poss.mis.si quis missum.§.j.†¶Hoc quoq; notandum est,ꝙ hæc auxilia intra annum dantur ad interesse tantū, ff.eo.l.j.§. hanc autem actionem. Actio tamen in factum duobus casibus perpetua est.¶Primo quando hæres nolens satisdare de legato præstando,prohibuit legatarios,vt in eod. §. ¶Secundo, cùm prohibitus ex causa damni infecti,fuit missus in possessionē vt ff.de dam.infect.si quis missum.§.hęc actio.&l.4.§.non autem. Argument.tamen contrà,quòd perpetua sit hæc actio,3.q.j.red-
e integranda.SOL.vt not.extr.de restit.spo.c.ij.ᵉ¶Item datur hæc actio hæredibus prohibiti:non contra hæredes prohibentis,nisi in quantum ad eos peruenit,in præ.§.hāc autem actionem.¶Itē, secundum Roffr.missus,eiectus,vel non admissus,habet ius,quo ad petitorium & possessorium:quod dic,vt s̄.versicul.sed quid si.
20 †¶Sunt& alia remedia competentia misso,qui non admittitur, scilicet quòd prohibens in expensis punitur:extrà,vt lite non cōtest.quoniam.§.in aliis.extr.de sequest.possess.ca.i. & ad interesse, ff.vti possid.si duo.§.fin.ff.ne vis fi.ei, qui in possess.mis. est,l.j. in princi.¶Item quòd eo non obstante, quòd non admittitur post annum,ipso iure efficitur verus possessor:extr.de do.& contum. contingit.ff.de bo.aucto.iud.pos.quamuis.¶Item quòd non admittens potest excommunicari,vt in prædict.c. quoniam.in fin.
f & eodem titu.tuæ ᶠ.¶Item quod potest aduersarium conuenire, quanti eius interest possessionem non habuisse,ff.vti pos.si duo. §.fin.ff.ne vis fiat ei,qui in pos.mis.est,l.j.in princ.Item quòd manu militari reus eiici potest,ff.eo.si quis missum.& ff.de rei vend. qui restituere.Item quòd prçstet cautionem de iudicio sisti,vt ex
21 tra.de dolo & contumac.ca.j.†¶Porrò in personalibus effectus
g primi decreti est g,ꝙmissus erit onerosus debitori,propter cuius contumaciam missus est:vt in præd.l.is cui.& in præd.dec.quoniam.§.in aliis.quia si domin⁹ intrabit cameram,&missus similiter: si intrabit cellarium,& iste similiter:& sic erit ei onerosus: non tamen missus possidet, nec dominus de possessione eiicietur, vt s̄. in princ.huius §.In re autem mobili faciet tædium.nam si est missus in possessionem equi,cùm dominus volet illum ad aquam ducere, missus eum poterit deuiare,& eum ad aliam aquam ducere saniorem, cùm ipse habeat equi custodiam. Item si missus est in possessionem libri,cùm dominus volet legere in titu.de treug.& pace,ille volet ad titulum de raptoribus,vel de sagittariis,vel de iniuriis.Seruabit etiam fructus missus,& colet terram,& alia:quę dic,vt s̄.sed non videtur, quòd iste missus hoc tædium debeat facere,cùm sibi non prosit,& alteri obsit,vt ff. de rei ven.in fundo. Respon.imò multùm sibi prodest:quia per hoc cogetur aduersa-
22 rius respondere,vel satisdare.†¶Vltimo ʰ not.quòd si is qui pas-
h sus est missionem,venerit intra annum coram iudice,poterit recuperare possessionem, satisfacto tamen priùs actori de damnis & expensis,quæ propter eius absentiam pertulit,& sine dolo fecit,ff.de bo.aut.iu.pos.l.prætor ait.§.quod ait prætor.& §.itaque. & in prædict.decret.quoniam frequenter.§.in aliis.extr.de offic. ordinar.pastoralis.in fin.extr.de eo,qui mit.In pos.cau.rei ser.per totum,actoris iuramento declarandis,vtC.de iud.sancimus.&authen.post iusiurandum.Expensis dico,vtilibus& necessariis,ff.de bo.aucto.iud.pos.prætor ait.§.quod ait. & factis à tempore missionis,ut extr.de sequest.poss.c.j.in fin.vel etiam citationis,extr.de dolo & contum.cùm dilecti.in fin.de quo dicam j̄.ti.de expensis. ¶Sed si missus fructus rei percepit,vel in ea damnum dedit,datur contra eum actio in factum:quod dic,vt j̄.de eo, qui mit.in poss. causa rei ser.versic.cæterùm.& per eundem etiam actionem missus expensas recuperat,quas fecit in re ipsa:vt ibidem in seq.versicu.& s̄.versic.sed pone.Præstabit etiam reus cautionem de lite prosequenda,C.de bon.aucto.iud. pos.authent.ei qui iurat.& in præd.§.in aliis.etiam si sit possessor immobilium,quòd contingit propter eius contumaciam,quia aliàs non teneretur, ff. qui satisda.cog.sciendum.& etiam si sit clericus,eam præstabit,extr.de sequest.pos.c.j.in fi.licet aliàs sit ab ea immunis,in auth.de sanc.episco.§.si quis.&§.pro pecuniaria. Erit autem sufficiens cautio ista. vt in præd.dec.de sequest.pos.c.j.in fi.& sic dabit pignora,vel fideiussores,ff.man.si mandato.§.si.& ff.de fideicommis.libe.rogo.§.
i adiici.secundum Ber.ⁱ Vel dic, sufficere hîc iuratoriam cautionē, extr.de dolo & contum.prout.& de solut.Odoardus.Cui autem præstabitur?not.s̄.§.sequitur.versi.porrò.& adde hîc,quòd no.s̄. ti.proximo,§.nunc dicamus.versicul.sed nunquid ex communi. Formam autem huius cautionis ponam j̄.de satisda.§.dicto. vers.
23 porrò.†¶Et not.quòd præmissa coram iudice sunt facienda,qui decreuit actorem in possessionem mittendum, & partibus præsentibus,extr.de offi.archi.ad hæc. Quòd si eius copia nequit haberi:putà,quia absens,vel mortuus est,ne huiusmodi annalis prçscriptio currat,sed eam interrumpat,debet coram alio iudice,vel coram publicis & honestis personis protestari,& offerre cautionem,ac protestari,quòd iuri parebit,vt sic post annum recuperare valeat

ADDITIONES.

a No.¶Secundum eundem Ia.Bal.ver. quia iussus possidere.cuius verba durant vsque ad ver.item secundum Rof.multæ tamen allegationes adduntur.

b Deputatos. ¶Dicit Iac. quòd in Lombardia milites iustitiæ vocantur.

c Quidam.¶Iacobus alternatiuè tamen sub versi.quo s̄.& Rodul. præceptor Rof.vt ipse Rof.not.in tit.ne vis fi.ei,&c.post prin. Et credebat rationem specialitatis: quia cùm mulier in possessionē mittitur nomine ventris,debent ei omnia exhiberi,sine quib. ad partum peruenire non potest,ff.de ven.in pos.mit.l.j.§.si mulier. & l. curator. In aliis ergo casibus interdictum fit solum prohibitorium, vt verbum sonat, non restitutorium:sed ad restitutionē agatur per actionem in factum,vel per officium iudicis.Sed Rof. tenet contrarium.inducit rubricam,ne vis fi.ei,qui in possess.mis. est:non dicit: missum mitti:licet aliqui sic exponant. Dicit etiam gratia exempli positum fuisse in §. cùm prætor. quod ibi dicitur de misso nomine ventris:dicens,quòd sępe Iurisconsulti,vbi abūdant exemplis,ponunt vnum tantùm,ff.ad leg. Aquil. ita vulneratus.circa fin.de vi & vi ar.l.j.ad leg.Cornel.de fal.l.si quis obrepserit.Hoc dictum Rof.quòd sit etiam restitutorium,placet Accu. in prę.§.cùm prętor.&ibi super rub.Auhor etiam de hoc format libellum j̄.de eo,qui mit.in pos.ver.porro. & est tertius libellus, qui etiam fuit Rof.

d In poss.¶Rerum ipsius hæredis. in hæreditariis enim non habet locum illud tempus semestre,ff.vt in pos.le.l.j.§.j.& no.in l.is,cui statim alleg.§.imperator.

e c.ij.¶In vlt.gl.

f Tuæ.¶Et ibi no.Ber.ver.3.3.gl.in cuius fine addidi tria. secundū Host.& si aduertis,hîc deficit auctor.Remedium,quod hic sequitur, iam posuerat, & per eadem iura:verum est, quòd secundum ordinem præ.gl.congruentiùs ponitur hîc,quàm ibi.

g Est.¶Secundum Rof.de primo decreto,vltra med.

h Vltimò.¶Secundum Iac. Bal.cuius fuit hoc vltimum dictum in tractatu de primo decr.& hoc vsque ibi,& etiam si sit.

i Secundum Ber.¶ §.in aliis.super ver.cautione. & quod sequitur ibi,scripsi post Host.& Per.

re valeat possessionem amissam. Quòd si decernens erat delegatus, fiat protestatio coram ordinario, hæc leguntur in præd. dec. pastoralis. in fi. vel coram papa, extr. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. ca. j. de concess. præb. quia diuersitatem. & iunge hîc, quòd est j. versic. sed cui. Si verò plures erant delegati, qui decreuerunt, & vnius, vel duorum copia nequit haberi, coram præsentibus fiat, & illi eam recipiant absente aduersario nomine eius, non tanquã iudices, sed tanquam personæ honestæ, eod. tit. cap. ij. & in præd.
a dec. pastoralis. & j. ver. quid si ipse. & seq. nisi[a] essent dati cum clau
24 sula illa, quòd si non omnes, &c. †¶Sed vsque ad quod tempus poterit repetere possessionem post talem interruptionem: Dic quòd vsque ad xl. annos. secundum canones: secundum leges. verò vsque ad xxx. vt not. in prædict. c. pastoralis. & j. versicul. proxi. Dominus Benedictus dixit, quòd passus missionem, quãdo lis est quasi contestata, recuperabit possessionem post talem interruptionem intra spacium decem annorum inter præsentes, vel xx. inter absentes: postea non, cùm sit res præscripta, & à sciente: vt ff. de noxa. & generaliter. decima sexta. quæstione. iij. §. penultim.
25 †¶Sed nunquid iste missus post talem interruptionem poterit
b præscribere? not. Ber. in eo. c.[b] & in decr. quoniam frequenter. §.
c quòd si super[c]. quod sic: quia iustè possidet, qui auctore prætore possidet, ff. de acquirē. possess. iustè. Alij dicunt contrà, secundum canones. Ex quo enim talis annalis præscriptio interposita, vel interrupta est per præmissam protestationem & cautionis præstationem, perinde est, ac si ille nunquam fuisset missus in possessionem, vt infrà versicu. quid si excommunicatus. Vnde verè non possidet, licet adhuc detineat, donec domin⁹ possessionem recuperauerit, ac præscriptio & vsucapio non procedit sine possessione, ff. de vsucap. sine possessione. extrà de probat. ex literis. de præscrip. causam sicut. vide secundum leges, quòd cùm missus ex primo decreto in personali non possideat, sed solum detineat, non præscribit, vt ff. de damno infect. si finita. §. Iulianus. ergo multò minus secundum canones præscribere poterit. secundum P. de Samp. cùm post præstitam huiusmodi cautionem non possideat vt prædixi. Sed certè hæc vltima ratio non procedit, secundum
d Rof.[d] Nam, secundum eum, si missus in actione personali, qui nõ possidet, detineat rem per xxx. annos sine interpositione secundi decreti, dominus postea non auditur: imò missus habet condictionem ex illa lege, C. de bon. aucto. iud. poss. auth. ei qui iurat. & in
26 corpore, vnde illa sumitur. †Et omnis condictio est personalis, vt Institut. de actio. §. sic itaque. & omnes personales ferè durant vsque ad xxx. annos, vt C. de constit. pecu. l. 2. vnde non audietur post xxx. ann. Nec obstat, quòd dicitur suprà, quòd iste non possidet, sed detentat, & præscriptio non currit sine possessione: quia
e illud verum est, secundum quosdam[e], in realibus: in personalib⁹ autem bene procedit præscriptio sine omni possessore. Et præterea, quicquid suprà dicatur, sola cautionis præstatio non restituit possessionem, sed solùm interrumpit annalem præscriptionem: imò post eam præstitam est possessio restituenda: vt extra. de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. capit. ij. ad fi. & in prædict. c. pastoralis. ad fin. & missus tandiu in reali possidet, donec restitutio fiat. Item non debet missus esse deterioris conditionis, quia iudicis auctoritate possidet, vel detentat. Post secundum autem decretum bene præscribit quis, vt infrà §. nunc dicamuus. versicu. & nota, quòd post. in fin. Hæc autem personalis competit isti ex legis conditione, vt dixi, secundum ea, quæ not. s. versi. quid si missus. Sed esto, quòd missus nequeat post xxx. annos expelli: quod cõmodum habet inde, cùm non possideat? De hoc in lib. Rofred. in
f titu. de secundo decreto[f]. †¶Sed cui præstabitur cautio præmis-
27 sa? Dic, quòd iudici: dixi suprà ver. & not. quòd præmissa. & hoc, si potest haberi, extr. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. capitul. ij. & iij. quòd si præsens non est iudex, præstetur parti, eod. titu. cap. j. Si verò vterque absit, præstetur publicis, seu honestis personis, qui recipiant nomine absentis: vt in præ. capi. pastoralis. 3. quæst. 3. §. spatium. extr. de app. si iustus. & j. de satisdat. §. viso. versic. sed si quis. Quòd si non sit, qui recipiat, non imputatur ei: argument. ff. de leg. j. si fundus. extr. de appel. ex ratione. extra. de eo qui mit.
28 in posses. causa rei seruan. cùm sicut. †¶Sed nunquid coram ecclesiastico iudice tantùm poterit hæc cautio præstari? Dic, quòd coram quocunque habente iurisdictionem: & quilibet iudex acquirit ipsi misso vtilem actionem, vt j. iam dicetur. Si enim hoc fit coram tabellione, vt in ca. pastoralis. multò fortius coram quolibet iudice, qui est & publica & authentica persona. ¶Sed quis iudex recipiet eam, cùm coram delegato causa vertitur, nec ipse haberi potest? Dic, quòd coram ordinario, vt dicit decr. pastoralis. Quod intellige de illo, in cuius iurisdictione res est sita, & qui alias de causa illa cognosceret, nisi specialiter commissa foret, extr. de foro compe. licet. & capitu. sanè. veruntamen coram quocun
29 que factum tenet, vt iam dixi. †¶Sed quas appellat præd. decre. publicas personas? Dic, quòd tabelliones, qui habent publicum officium. C. de episcop. & cleri. orphanotrophos vel episcopum, C. de episcop. aud. sancimus. & j. distinct. ius publicum. vel defensorem loci, xvj. quæstion. iij. §. potest. C. de anna. excep. l. vt perfectiùs. vel quemlibet, qui est in dignitate, vel officio constitutus, puta archidiaconum, decanum, & huiusmodi, habentes tamen iurisdictionem, extrà de offic. archi. ad hæc. de appel. si iustus. & me
g liùs extrà de vsur. in constit. Greg. X. quanquam g. Honestas autem dicit, propter testes, quos debet adhibere, qui præsumuntur
30 digni, nisi contrà probetur, extrà de præsump. c. fin. †¶Sed nunquid sufficeret hoc fieri coram vna publica persona? Respon. nõ videtur: quia dicit Publicas, in plurali, quarta. quæstio. iij. versi. vbi numerus. Sed dic, vnam sufficere, testibus tamen adhibitis, vt iam dixi, & probatur. C. de anna excep. vt perfectiùs. vbi dicitur, quòd cùm solennitate tabellionum debet quis protestari, quòd ageret si aduersarius præsens esset. & exponitur ibi, Tabellionum, id est, Tabellionis. ad idem C. de iure delib. sancimus. §. sin autem dubi-
h us. & in constit. Gregor. X. de elect. vt circa h. ibi coram personis,
31 &c. †¶Sed nunquid ordo præmissus debet seruari, vt videlicet primo præstetur hæc cautio coram ordinario, & demum coram publicis personis, si eius copia haberi non potest? Videtur, quòd sic: quia ordo scripturę seruandus est, xliij. distinct. sit rector. in fin. extrà de rescrip. cùm dilecta. sed illud de ordine substantiali. Vnde dicit, satis esse, quod corã publicis personis caueat: quia æquè
i per eos misso quæritur vtilis actio, vt per ordinarium[i]. †¶Sed
32 præmissis opponitur, & videtur, quòd nec iudex, nec tabellio deberet huiusmodi recipere cautionem. nam ex facto eorum non videtur quęri misso actio: quia per liberam personam nobis non acquiritur obligatio, ff. de verb. obli. si ita stipu. §. j. Insti. per quas per son. no. acquir. oblig. Sed dic, quòd ipsi coram testibus idoneis recipiunt huiusmodi cautionem, & stipulabũtur ab illo, & recipiẽt fideiussores, quòd parebit iuri coram iudice, coram quo quæstio agitatur, & qui decreuit actorem mittendum in possessionem ex primo decreto: & ex ista stipulatione acquiritur misso, cessis sibi actionibus, vtilis actio ex stipulatu, vt aliàs contingit: quia magistratus, vel seruus publicus, id est tabellio, C. libr. x. de iure fis. l. facultas. stipulatur à tutore rem pupilli saluam fore, & acquirit vtilem actionem pupillo contra tutorem. cedendo illi actiones, ff. de magi. con l. j. §. exigat autem. ff. rem pu. sal. fo. l. ij. iij. & iiij. in princip. Vtrum sacerdos sit persona publica, quo ad hoc, vide j. de in-
33 strum. edit. §. nunc verò. ver. item pone. †¶Vltimò quæro, quãdo incipit currere annus, qui datur ad recuperandam possessio-
k nem? Respondeo: dicit Vber.[k] quòd ex quo re ipsa ventum est in
l possessionem[l], vt ff. de pig. act. non est mirum. veruntamen si propter dolum & contumaciam rei nequeat nancisci possessionem, nihilominus currit, & missus efficitur verus eo elapso possessor. vt extr. de dolo & contum. contingit. Quid si minor, vel ecclesia post annum veniat, nunquid audietur? Respon. sic, per in integrũ restitutionem, non iure communi. Alij verò audiuntur intra annum iure communi, vt extra. vt lite non contest. quoniam. §. in
34 aliis. extr. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. capit. j. & ij. †¶Quid si ipse iudex restituit possessionem rei non citato actore? Videtur quòd non valet restitutio, vt s. versic. sed quid si iudex. arg. ff. de aqua plu. arc. en. in concedendo. C. de auctor. præst. l. clarum. ff. de mino. in causæ. §. causa. extr. de off. archid. ad hæc. Super hoc dicit Vbertus,

ADDITIONES.

a Nisi. ¶Excipit ad eo, quod dixit non tanquam iudices.
b In eo. c. ¶Pastoralis. in gl. pen.
c Super. ¶Ibi nõ loquitur de interrupta, vt patet in gl. sed quãdiu.
d Secundum Rof. ¶Vbi statim subdam.
e Quosdam. ¶Rof. vbi de primo decret. ante vers. item esto. quod statim allegabo.
f Decreto. ¶De primo decreto est penult. col. versicul. item esto. Et hoc solùm dicit, quòd sibi imputet, qui priùs non adiuit iudicem, per quem fieri poterat verus possessor, vel dominus secundum varietatem casuum: priùs autem habeat illud petitorium & possessorium: de quo, secundum eum, dictum est s. versi. sed quid si missus. & illud habet, & nunc contra contumacem exceptionẽ vt est dictum.
g Quanquam. ¶Lib. vj.
h Vt circa. ¶Lib. vj.
i Ordinarium. ¶Vide, quod scripsi de eo qui mit. in possess. ca. j. super gl. si verò. in fi.
k Dicit Vber. ¶Vbi, adhuc non reperi.
l Possessionem. ¶Aliter no. infrà §. videndum. ver. hoc quoque. vide quod ibi dicam.

a Vbertus [a], quòd si ille venit in fine anni, putà vltima die, non debet iudex vocare actorem, maximè cùm eius nullum damnū versetur. si verò in medio anni, tunc debet vocare, arg. extr. de of. de. leg. cōsuluit. Dicunt alij, quòd si præsens sit, debet citari: si absens, non, ff. de vsuris, pendente. eodem, & C. eodem, l. j. & iij. Ego puto semper vocandum, si vocari potest, arg. extrà de verb. signifi. d le cto. & de eo, qui mitt. in possess. causa rei ser. cap. j. & c. fi. extrà de elect. quod sicut. §. j. & j. ver. prox. & in his, quæ not. s. titu. prox. §. nunc dicamus. versi. sed pone, excommunicatus. quæ iunge hic. Tunc autem dico non esse necesse missum vocari, cùm re° offert cautionem, vel proponit protestationem: de quib⁹ s. præmissum est, vt not. s. ver. & no. quòd. quia ei non nocet, imò prodesse potest, si non intersit. nam aut sufficienter & idoneè cauebit, & tunc nullum præiudiciū fit misso: aut non idoneè & tunc pro non cauto habetur, ff. qui satis. cog. quoties. Et si pro non cauto habetur, nulla fit interruptio præscriptionis: & sic sibi proderit, quia fiet post annum verus possessor: & nisi alter probet de proprietate: non cogitur rem restituere, C. de rei ven. res alienas. Consulo tamen, quòd vocetur ad cautelam: quia fortè proponet aliqua: merita enim causarum, &c. C. si per vim, vel alio mod. l. fi. extra de in
35 integ. rest. tū ex literis. in fi. † ¶ Quid si excommunicatus, vel missionem passus, veniens intra annum, offert cautionem idoneam & expensas: missus verò vocatus contumaciter se absentat? Re-
b spons. not. Ber. extr. de verb. sig. ex parte. ij. [b] quòd iste missionem passus, mittetur in possessionem rerum, de quibus agitur in quarum possessionem actor missus fuerat: & sic earum possessionem recuperabit propter ꝯtumaciam aduersarij, quam perdiderat propter suam. Tu dic, quòd hoc casu, vel etiam cùm multū missus distat, vel vbi non inuenitur, præmissa satisfactione idonea expensarum, & præstita cautione idonea de parendo iuri, absoluetur, vel possessio ei restituetur, vt extr. de senten. excom. sacro. ver. quòd si absque periculo, & c. ext. de iudi. c. fin. nec aliter postea per transcursum anni verus cōstituetur possessor, extr. de offi. ord. pastoralis. in fi. extr. vt lite non contest. quoniam. §. fi. extr. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cap. j. & ij. ne de fraude sua commodum reportet, extr. de rescri. sedes. Nam & si præsens esset, restitueretur isti, vel absolueretur, etiam illo contradicente, extr. de appel. qua frōte. & contumax in nullo debet esse maior præsente, in authen. vt omnes obed. iud. prouin. §. si verò neq;. Collat. vj. extr. de postul. c. 1. 2. q. v. quanto. & de expensis, quas missus fecerat, quas debeat recuperare ob istius cōtumaciam, deducentur, quas fecit iste volens recuperare, ob illius contumaciam. Verùm si missus absens
c sit iusta de causa, dicit G. Na. [c] quòd non est passo missionem restituenda possessio. Ego non puto, quòd eius absentia, quantumcunq; iusta, obsit volenti satisfacere iuri, & possessionem intra an
36 num recuperare, licet vocandus sit, vt s. versic. proxi. † ¶ Quid si postquam quis recuperauit possessionē, interim ꝯtumax est: sicque iterum patitur missionem, & iterum satisfacit, & cauet, & possessionem recuperat, & sic in infinitum facit, ne principale negotium valeat diffiniri? Respon. dixerunt multi, quòd iste satisfacit iuri, quod ei pœnam aliam non imponit, nisi quòd expensas restituat, & satisdet, & beneficium iuris nemini est negandum, xxviij. dist. de his. ext. de sec. nupt. c. pe. & fi. & sic coram me nixi sunt defendere. Videtur tamen, quòd potest excommunicari, ext. vt lite non contest. quoniam. in fin. Vel dici potest, & non improbabiliter, quòd actori iudicis officio prouidebitur, vt extr. de resti. spol.
d frequens. §. solet [d].

ADDITIONES.

a Vbertus. ¶ In neutrius Vberti scriptis voluminū hoc reperi. Habeo tñ per Vber. de Bobio hāc quæstionē reportatā. super l. si qs emptionis. C. de pscr. trigin. an. in fi. tñ hāc, vel aliā certā solutionem nō dedit. Quæstionē ēt formauit de iudice, qui cautionē recepit de stando iuri, & expēsas solui fecit tabellioni cāæ. Ad negatiuā inducit ff. de aqua plu. arc. l. in ꝯcedendo. C. quomodo & qñ iud. ea, q. ibi, videt expressum. Itē princeps per suum imperiale rescriptū, vel per suā interlocutoriā non vult absentē sua possessione priuari, C. si p vim, vel alio mod. l. ij. multò minus hoc hoc poterit iudex inferior. Itē ñ valet, si dicat, q eo psente, & ꝯdicente fieri poterat: qa forsan ipse actor psens traxisset iudicē ad suā partem, ff. de arbitris, si in tres. & l. seq. ff. de re iud. duo ex tribus. Item plus nocet vnius cōtemptus, q̄ multorum ꝯdictio, de electio. bonæ. Item sibi caueri debebat, & sibi solui debebant expensæ: vt in dec. qm. §. in aliis. de eo, qui mit. in poss. c. j. C. vbi in rem act. l. ij. in fin, posset eius interesse per resistentiam, vel fugā notari, vel modis aliis. Ad ꝯtrium allegat. ff. quod metus causa, l. vlt. §. vltimo. Itē hæc est leuis solennitas, cuius omissio non nocet, ff. de vent. insp. l. j. in fi. Sufficiat ergo actori, quòd non fraudetur, vel damnificet, ff. de fideicommis. liber. l. iiij. §. si ante exemplum. Nec habet quis conqueri, si res ad suum statum reuertitur, ff. de pactis, si vnus. §. pactus. in fin. & item lex illa non dicit, actorem citandum: ergo id non supplebitur, ff. de Publicia. de pretio. Nō obstant præd. ll. C. si per vim, vel alio mod. quę loquuntur in vera possessione transferenda: hīc autem sola detentatio, aut reuocabilis possessio. Quid sibi placeat, non apparet, nisi in tantū: quia primò allegauit ad primam partem, secundò ad secundam, tertiò reuertitur ad primam: licet hoc suprà coniunxerim: per quod æstimari potest, quòd sibi placet pars prima, quæ etiam mihi placet, vbi iusta causa non suadeat cōtrarium, vt sequitur. Adde quod communiter Canonistæ in c. j. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. volunt. quòd in reuocatione, siue primi, siue secundi decreti, fit necessaria citatio partis: idem tenet do. Ant. in c. cùm contingat. de dolo & contu. & Ant. de sancto Georg. in c. cùm cessante. extr. de appe. Adde, quòd Hostiensis in Summa, ext. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. ver. illud no. dicit notabiliter, quòd quemadmodum in missione in possessionem necessaria est summaria cognitio, vt suprà dictum est, ita & in restitutione facienda: vt scilicet non fiat restitutio absente misso, & c. sed sufficit, quo ad interrumpendam annalem præscriptionem, oblatio facta intra annum: ibi vide.

b Ex parte. ij. ¶ Corrige, dilecto. in gl. 2.

c G. Na. ¶ In dec. dilecto. de verb. sig. & in dec. vlt. de eo, qui mit.

d Solet. ¶ Lib. 6. omnino vide, quod scripsi post Host. de dol. & ꝯtu. c. j. super verbo offerat. & vltra illa certum est, q iste etiā ex prima contumacia satisdat de stando iuri, vt hīc dr. Ex illa ergo cautione distinguatur: quæ si secūdò eueniat, aggrauetur taliter, quòd plus non attentet: quòd iustè fiet propter recidiuam. facit de hęret. accusatus. in prin. lib. 6.

De hac materia vide Bal. in l. de bonis auct. iud. pos.

An in primo decreto requiratur latitatio, & quid si quis non latitat, sed præsens non vult respondere. de his not. Bart. in l. Fulcinius. §. quid sit autem. ex qui. cau. in po. ea. & l. non tantum. §. fin. de fideicom. lib.

Quid si citatus non venit, & iudex pronunciauit contra ipsum tanquam contra contumacem dandam fore tenutam, postea antequam iudex discedat de bancho, & antequam tenuta esset data comparuit, nunquid dabitur tenuta à modo, & nunquid taliter comparens tenetur ad expen. not. in l. ij. §. 2. ex qui. cau. in pos. ea. per doctor.

Nota q quando capis tenutam ex primo decreto, & tu nō habes vbi teneas, permittitur tibi alij dare vt teneat: alias sec⁹. ad hoc allegatur l. is cui. §. seruandarum. ff. vt in poss. leg. per Bar. ibi cum gl. sua, quæ est super ver. nulla domus.

An iudex possit dare licētiam alicui vt ingrediatur possessionē sua auctoritate. Bart. in l. iustè. de acquir. posses. & d. l. is cui. §. missus. Bar. & Dyn.

Nota quòd si iussus mitti in possessionem ex aliqua causa, non possit venire in possessionem, q perinde est ac si venisset, & constitutum est pignus prætorium. debet ergo nuncius referre se nō potuisse mittere ex aliqua causa. Bart. in l. eleganter. §. item quæritur. de dam. infect.

An missus in possessionem ex primo decreto teneatur stare colono, dic q sic, l. in venditione. §. j. ff. de bon. au. iu. po. Missio autē in possessionem quædam est reuocabilis, & quædam irreuocabilis etiam ex primo decreto secundum Inn. in c. quærenti. de offi. deleg. & c. ad audien. de rescrip.

In l. de eo. versi. sed non satis. de iudi. dicit Bal. quòd ille qui nō patitur ordinarium, tamē patitur missionem in possessionem ex primo decreto.

Quid si aliquis debitor qui erat tutus exceptione odiosa, cōtumax est, ita quòd iudex propter eius contumaciam iubet creditorem mitti in possessionem rerum ipsius debitoris, an per hāc missionem dicatur reus approbare creditum, & renuntiare exceptioni quam habebat. gloss. videtur dicere quod sic in l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei.

Si iudex pronunciat Titium mittendum fore in possessionem fundi bonorum vicini mei: si ego volo dicere, dictum fundū me possidere, & sic ipsum defendere, non debeo dicere sententiam iudicis simpliciter nullam, sed nullam quantum ad me, & in mei præiudicium. ita not. Iacob. Butrigarius. in l. loci corpus. ff. si serui tus ven.

Quæ differentia sit in modo interponendi primum decretum & secundum inter res quæ pertinent ad debitorem iure dominij & alias, de hoc per Bar. in l. is cui. §. bonorum. vt in posse. leg.

Nota q quando fit id quod si factum fuisset ab initio, possessio non fuisset data: q reuocatur possessio seu tenuta data, vt notat Bar. in l. si pecuniæ in fi. vt in posse. leg. & domi. Ange. in l. si quis emptionis. §. sed & si quis. de præscript. xxx. an. & Ang. in l. de die. §. placet. qui satis. cog.

§ An passus missionem causa rei seruandæ possit compelli recuperare possessionem ipsam ante annum, ad hoc vt possit in causa procedi. Archid. super rubrica de eo qui mitti. in possession. caus. rei ser. tenet quòd sic. nec contumacia sua sibi prosit.

§ Nota quòd missio in personali est loco pignoris, vt l. vtiq̃. de dam. infe. & l. is cui. §. quæri potest. vt in possessione legato. secus in reali, vt l. neque pignus. de regulis iuris. & ideo missus in reali, quæ est de dominio, nō habet hypothecariam nec pignoratitiam actionem, sed in personali sic. Et nota quòd in personali quandoq; missio conceditur, quando vera possessio, & q̃nque quis est missus ex causa iudicati, vt l. postquam. §. imperator. j. vt legat. nom. cau. certe ibi istud non operatur vigor sententiæ, quia ab illa sentētia erat appellatum: & quia ibi dicitur quòd idem esset ante sententiam, in verbo quid etiam. sed ratio quare ibi decernitur vera possessio est, quia ibi non speratur secundum decretum vbi agitur pro cautione legatorum, vt dicta l. is cui. in principio, & ideo cum in hoc releuetur reus, grauatur fauore vltimæ voluntatis & odio nimiæ contumaciæ, & in alio videlicet in vera possessione transferenda. fac. quod no. Inn. in c. dilecto. de verb. signi.

§ Quid si ante primum decretum interpositum, post cautionem tamen seu decretum de cauendo fuit res alienata, an ex eadem instantia interponetur primum decretum contra emptorem. Item quid si alienauit ante primum decretum, an vigore eius poterit interponi & veniri ad secundū decretum, Bar. in l. si quis missum. §. iudex. de dam. infect.

§ An primum decretum habeat vim contestationis, vt faciat trāsire actionem contra hæredem. Bar. in l. j. de priuat. de lic.

§ An sufficiat citatio procuratoris quo ad primum & secundum decretum Bar. in l. hoc amplius. & l. seq. de dam. infec.

§ An minor restituet expensas factos in apprehendenda possessione. not. in l. hoc autem. §. non defendi. ex qui. cau. in poss. ea. & Iac. de Are. in trac. expensarum.

§ An bona bannitorum dum sunt in banno possint distrahi propter debita no. in l. ad cognitionē. ex quib. cau. in pos. ea. p Nicol.

§ Nota q̃ ille qui possidet ex licentia iudicis debet probare missionem per publica instrũ. nec sufficit probare per testes. Bar. in l. edicto C. de edic. diui Adri. tol.

§ An ille sit in culpa qui eligit malum procuratorem qui fuit cōtumax. Bar. in l. bonorum. de bon. pos.

§ Si filiusfamil. fuit citatus, & contumax declaretur qualiter fiet missio bonorum. Bartol. in l. à diuo Pio §. si super rebus. de re iud.

§ In l. manifestissimi. C. de fur. Bal. dicit, attēde quia quidam sæpe petunt tenutas concessas eis non citatis reuocari, & petitur ab eis quare intersit eorum: & dicunt quòd emerant rē, sed adhuc non receperunt per traditionem. Iaco. Butri. dicit eos non debere audiri, quia solus titulus non dat probabile interesse, sed ius rei vel possessionis, secundum eum in lectura hic. quod est verum, quia quod potest fieri per contractum, vt s. de rei vendicatio. l. quotiens. potest & fieri per iudicem, quia in iudiciis quasi contrahitur, l. seruus hac l. de manu. & l. Iulia. §. idem Celsus. de act. emp.

§ In l. si quis emptionis. §. sed & si quis. C. de præscrip. xxx. ann. dicit domi. Ange. nota. quòd spoliatus possessione auctoritate iudicis propter eius contumaciam, purgando contumaciam, intra tempus debitum recuperat possessionem, non obstante q̃ missus in eam velit incontinenti probare de dominio. quod nota. & sicut agenti possessorio non obstat exceptio dominij, ita nec hic volenti recuperare possessionem qua spoliat⁹ est per principem seu iudicem, propter suam contumaciam. Angel.

§ In l. prætor. de bonis auctor. iudi. poss. per hanc pronunciatum fuit, quòd restitutio tenutæ factæ absente creditore teneat, licet non fuerit citatus, quia ei est ius saluum ad expensas. hoc verum in actione personali, vt hic, secus in reali, cùm statim missus possideat. & eo absente non potuit status suæ possessionis innouari, vt l. si quis. de præscrip. xxx. anno. & l. j. Si per vim, vel alio modo. & hoc de iure ciuili: de iure canonico secus, vt ca. dilecto filio. de verbo. signific. sed certe hic non loquitur de expensis factis in petitione missionis, seu occasione missionis, sed de factis in re ĩ qua erat facta missio, vt s. quod ait Iac. de Are.

§ In l. ob maritorum. ne vxor pro marito. Bald. dicit ibi In tex. ius publicum exequetur, scilicet reuocando missionem: & sic sicut de facto possederat, sic de facto debet reuocari, & summatim l. j. §. j. si mulier ven. nom. & l. minor. in prin. de euict.

§ Item quæritur quid si debitor habet proprietatem, & alius possidet, an in præiudicium debitoris, salua possessione ipsius tertij, Iudex possit procedere ad primum decretum & ad secundum. Marsi. quòd sic. Bart. hoc verum, si possessor fatetur se dominum illius rei, secus si neget. Dic ergo quòd opinio Mar. est verior, qa est reperire primum & secundum decretum sortiri suum effectũ sine missione corporali, l. quamuis. de bo. auct. iudi. pos. quæ alibi non reperitur. vnde si per vim tyranni impediretur corporalis possessionis apprehensio, tunc sufficit quòd primum & secundũ decretum verbotenus interponatur. quod nota. Sed quare muli er probat? Respondet, quia vir possidet, ideo præsumitur dominus quantum ad patiendum iudicij processum, argument. l. final. C. de petitio hæredi. fac. quod not. in l. fina. de priuileg. credit. sed nonne res iste erant in domo in qua habitabant indifferenter, & quare potius prǽsumuntur esse viri quàm vxoris? Respōdeo propter eminentiam: vnde oportet quòd vxor probet, l. si ergo. §. dotis. de iure do. & ibi dicitur quòd potest probari per priuatam scripturam mariti, hoc etiam quandoque patet ex qualitate rerum, quia sunt vestes muliebres tanquam res paraphernales, l. hoc legitimum. de leg. iij. nam ea quę sunt ad suum vsum possidet, ergo præsumitur domina, vt l. penult. de condict. institut. & l. prima. familiariter.

§ Item quærit, debitor contra quem fieri debet missio, in fraudem tradidit possessionem, vel prodidit se faciendo expelli: vtrũ executio poterit fieri contra nouum possessorem. Cynus quòd sic, in l. j. C. de aliena. iud. mu. cau. fact. Bar. contra. imo est agendũ via ordinaria contra talem possessorem, per l. j. §. si necessario. ff. si mulier ven. nom. & l. fina. eo. titu. Bal. fac. idem Bal. in l. si vxor. de condit. infer. & l. Titia. §. Gaius. de leg. ij.

§ An creditor missus in pignore prætorio possideat. Albri. in l. si duo. §. creditor. vti possi. dicit quòd non, secus in misso ex cautione. nam ipse possidet, vt no. gl. in l. j. de pignor. act. & l. cum notissimi. §. 2. de præscrip. xxx. an.

§ Nota quòd missus in possionem in reali ex primo decreto, per transcursum anni efficitur verus possessor. hoc verum si vere apprehendat possessionem. Albric. in l. per interdictum. §. prætor. ne vis fiat ei. & l. quis emptionis. §. plures. de præscrip. xxx. ann.

§ An missus in possessionem ex re iudicata, vel ex forma statutorum vel ex reali efficitur verus possessor Bart. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudica. Bal. in l. ordo. C. de execut. rei iudi. & l. consentaneum. quomodo & quando iudex Ange. in l. iij. §. genera. de acquir. possess.

¶De secundo Decreto. Rubrica.

Atis clarè ac compendiosè de primo decreto tractauimus. Restat igit, vt d̃ secundo aliqua disputemus: in quo considerandum est, Quid sit secundum decretũ: Qualiter interponatur: Quando, & intra quod temp⁹ in quibus actionibus, vel rebus: A quibus iudicibus, & quo iure postuletur interponi: Et quis sit eius effectus.

SVMMARIVM.

1 *Secundum decretum quid sit.*

1 I. §. Videndum igitur prius occurrit. † quid sit secundum decretum. Est autem secundum decretum, secundus iussus iudicis, quo iubet bona alicuius propter contumaciam possideri, quæ prius ex primo decreto detinebantur: velut ex sequentibus apparebit, & probatur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. & ff. de dam. infec. prætoris officium. & l. prætor. & l. si finita. §. Iulianus. & ff. vt leg. vel fideicomm. no. ca. l. j. ff. vt in pos. leg. l. j. & C. eo. certa forma.

SVMMARIVM.

1 *Secundum decretum nunquam interponitur, nisi cum causæ cognitione, & vtraque parte præsente.*
2 *Secundum decretū interponi debet, cùm reus non reperitur: & denunciatione facta in eius domo, vel vico, si non venerit, vel si venerit, & nihil rationabile proposuerit, quare non debeat interponi.*
3 *Exceptionem ex communicationis opponens petenti secundum decretum: an sit admittendus.*
4 *Actor petens secundum decretum interponi, qualiter suam petitionem formabit.*
5 *Petens aliquid sibi in solutum dari, quomodo formare habeat suam petitionē.*
6 *Formarum diuersitas in casu interponendi secundi decreti, quo ad dationem in solutum.*
7 *Petente aliquo sibi bona dari in solutum, debet iudex mittere præconem ad citandum partes seu defensores: quòd si nullus appareat, constituet curatorem bonorum, qui sub forma speciali facere habeat illorum inuentarium.*
8 *Forma secundi decreti, seu dationis in solutum.*
9 *Creditoribus pluribus in petitione secundi decreti cōcurrentibus, quæ & qualiter facıēda sit narratio: & si non sint tot bona, quæ sufficiant creditori posteriori, quid sit agendum. & num. seq.*
11 *Ad data in solutum, quo pacto quis possit habere recursum.*

12 Dom

¶Qualiter interponatur secundum decretum.

2. §. Nunc dicamus, qualiter interponatur. Super quo notandum est, ꝙ, secundum quosdam, secũdum decretum locum habet tantùm in personalibus. Alij dicũt, quòd in personalibus, & in realibus locum habet: vt dicetur. j. in §. videndum. versi. hoc quoque. Vnde secundum vtramque opinionem aliquas formas subiiciamus: & primò prosequamur, cùm
1 personali actum est. † ¶Scias ergo, quòd si quis missus est in possessionem aliquarum rerum pro modo debiti declarati, nec veniat absens intra tempus, de quo habetur j. §. iuxta. tunc veniat missus ad iudicem, & petat bona, in quibus fuit missus, sibi in solutum dari. Ad quod hoc ordine procedetur. Iudex enim ad-
a huc illum citabit[a]: vt C. de iudic. auth. iubemus. Nam secundum decretum vtraque parte præsente debet interponi, ff. de dam. infect. dies. §. si fortè. & probatur & not. secundum Papam, extra. de eo, qui mit. in poss. c. j. & j. §. restat. in princ. cùm debeat interponi cum causæ cognitione, vt ff. vt in pos. leg. l. si is à quo. & extr. vt lite non contest. quoniam. §. quòd si super. & ff. de dam. infect. si finita. & in præ. §. si fortè. & vbi desideratur causæ cognitio, debet
b fieri vtraque parte præsente[b], ff. de re iudic. de vnoquoque. ff. de mino. in causæ. ff. de bo. pos. l. 3. §. penul. extr. de causa pos. & propri. c. j. ff. de adopt. nam ita. ff. de mino. verùm. §. causa. & iudex admonebit illum, quòd caueat, vel iuri pareat. Et si respondeat, volo, cessat secundum decretum. Si autem dixerit, nolo, vel comparére nolit, tũc interponitur: vt j. tit. prox. ver. pen. quia contumacia pro præsentia habetur, extra. de do. & contu. veritatis. ff. de re iud. contumacia. Et quòd iterum sit faciẽda monitio, dicit l. C. de iudi. auth. iubemus. ff. de iudi. & post edictum. In causæ autem cognitione vertitur, an sit pupillus, vel absens causa Reipublicæ: vt j. §. prox. & s. §. restat. vers. sed pone. & seq. & similia, vt j. §. videndum. Quod si probetur, non debet iudex properare ad secundũ decretum: alioquin datur restitutio. vt in pr. l. si finita. §. sed si fortè. & §. postea. & l. si quis missum. & l. eorum. ff. ex qui. caus. ma. ab hostibus. §. si damnum. quòd dic, secundum Rof. iij. lib. in tit. de se-
c cundo decre.[c] & iunge, quod est j. §. restat. † ¶Quòd si reus non
2 reperitur, debet denunciari in domo sua, vel in vico eius præconizari, si quis eũ defendere velit: vt dixi s. de citat. §. sequitur. versi. illud etiam nota. & si non venerit, vel si venerit: sed aliquid rationabile, quare interponi non debeat, non posuerit, iudex secun-
3 dum decretum interponere debet. † ¶ Quid ergo, si opponatur exceptio excommunicationis petenti secundum decretum? Respondeo, dico admittendum: vt extr. de excep. pia. lib. vj. & ca. exceptionem. Adhuc tamen post secundum decretum poterit recuperare possessionem. vt dicam j. eo. §. vl. Si verò in sua perduret contumacia, potest actor impetrare, quòd possit bona vendere, vel quòd sibi dentur in solutum, vt infrà dicetur.
4 † ¶Actor igitur petens secũdum decretum interponi, sic suam petitionem formabit: FORMA. Coram vobis domino tali, propono ego talis, quòd cùm nuper M. ad meam instantiam citauissetis peremptoriè. vt veniret tali die, in tali causa responsurus mihi, prout ordo exigeret rationis, ipse tamen die ipsa per se, vel per alium non comparuit, nec etiam post, diutius expectatus propter quod ob eius contumaciam missus fui per vos ex primo decreto in possessionem talium rerum ipsius. Cæterum cùm ipse continuè in eadem contumacia perstiterit, tantumque tempus sit elapsum, quòd sufficit ad interponendum secundum decretum, peto mihi dari & adiudicari in solutum dicta bona, in quorum fui possessionem causa rei seruandæ inductus. Et hoc, cùm actum est
d reali actione[d]. j. versicul. verum. si verò personali. dicat, vt s. per omnia, & hoc saluo, quòd post illa verba, talium rerum ipsius, iungatur, pro modo debiti declarati Vel dicat sic: FOR. Peto mihi dari, & adiudicari in solutum in bonis, & de bonis eiusdẽ. Martini tantum, quod valeat centum, vel nomine sortis, in quib. mihi tenetur, & duplum nominæ pœnæ, & expensas factas, & faciendas. & hoc peto ex vigore plurium instrumentorum, vel ex vigore talis instrumenti, & sententiæ & tenutæ. Vel breuiùs concipe, vt j. in tract. lib. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. versi. cæterùm.
5 † ¶Aliquando autem vxor alicuius, seu pater vxoris petit sibi dari in solutum pro dote de bonis viri ad inopiam vergentis: & tũc dicat centũ libras, quas ei dedit in dotẽ, & peto expensas factas & faciendas, cùm malè vtatur sua substãtia, & ad inopiam vergat. extrà de consuet. ex parte. C. de iure dot. in rebus. & l. vbi. & sic in similibus casibus, in quibus petitur aliquid dari in solutum. ¶Porrò à iudice huiusmodi petitione recepta, citetur reus iterum: & si venerit, ordinario iudicio procedatur, vt fiat litis contestatio, & iuretur, vt dixi s. in prin. & s. §. sequitur. versic. interposita igitur. Quòd si non venerit, faciat per publicum præconem proclamari quòd omnes alij creditores, & ius habentes in bonis illis, vel ea defendere volentes, compareant coram eo.
6 † ¶Cuius nuncij, seu præconis relatio hoc mõ scribatur: FORMA. Titius præco, seu nuncius communis Viterbien. proclamauit, vel retulit se præconia voce proclamasse in palatio in ciuitate Viterbien. quòd si quis habet, vel habere creditur ius aliquod in bonis M. vel ea defendere vult, veniat vsque ad talem diem coram iudice tali. Similis quoque fiat proclamatio in contrata debitoris, & relatio eodem modo scribatur.

¶Cæterum si aliquis ius habens in bonis, vel ea defendere volens corã iudice, in prefixo termino compareat: eius comparitio hoc modo scribetur: FORMA. Anno, mẽse, & die talibus, talis in talis iudicis præsentia constitutus, dixit, & protestatus fuit, se habere ius in bonis M. ex causa debiti quinquaginta librarum: in quib' idem M. tenetur eidem: vel ex alia tali causa. Vel sic: FORMA. Anno, &c. vt s. vsq;, constitutus. iunge, talem sibi petitionem porrexit coram vobis, domine, &c. ponatur tota de verbo ad verbũ. quòd si plurium plures sint petitiones, per ordinem vna post aliam scribatur.

Si verò aliquis se offerat, volens bona defendere, eius comparitio & oblatio sic scribatur: FORMA. Anno, &c. talis, coram tali iudice constitutus dixit, & protestatus fuit, quòd bona M. contra talem, & contra quemcunque petitorem, & contradictorem vult defendere, ne eis insolutum dentur, tali ratione. Et nõ. quòd vbi sunt plures petitores, nihil interest, an alij habeãt tenutam de bonis debitoris, vel non, dummodo prius habebat, & si venerit aliquis, dicens, se ius habere in bonis ipsis. vtpote quia illa bona ad se spectẽt, vel quòd ea velit defendere, scribetur eius narratio, & ius quod se dicit habere, quare illa defendere velit. Huiusmodi ergo protestatiõe scripta, defensor ipse satisdabit, prout dicetur infrà de satisd. §. expedita. ver. porrò. & postea petitores, seu actores cõtestabuntur litem, & iurabunt de calumnia cum ipso defensore, & procedetur in lite, prout infra dicetur. Quod si nullus defensor appareat, constituetur curator ipsius bonis, vt j. eod. §. ver. cũ autem.

ADDITIONES.

a Citabit. ¶Et est casus expressus ff. quod cuiusq; vniuer. l. j. §. quib' autẽ. Quod ergo dicit lex, consentaneũ de perseuerante in cõtumacia, supple, ꝙ apparet per nouam citationem. Nec mirũ: quia l. præsenti. C. de his, qui ad ecc. confu. ante medium, secundũ decretum vocat sententiam: ergo ad illam necessaria est præsentia, vel contumacia, ff. de re iudic. de vnoquoque. & C. quomodo & quãdo. l. ea quæ.

b Præsente. ¶Et à iudice pro tribunali sedente, vt dixi s. §. secundo. post princ.

c Secundo decreto. ¶Dat hanc remissionem propter ꝯtriũ, quod ibi signat de l. ignorare. ff. de resti. mi. & eorũ, qui Reipublicæ causa absunt: vbi ꝯtrà sic absentis bona possidentur, si non defenduntur. Respondet, ꝙ verũ est, bona possideri, si nõ defenduntur: sed allegata ipsorum absentia non coguntur se defendere, ff. eo. eum. qui in prouincia. l. ij. sed ibi gl. contra, scilicet quòd bona possidebuntur, si non defendantur. Dicit autem ibi Rofr. quòd quando nõ allegatur causa absentiæ, & sic possidentur bona, bene contrahitur ibi pignus: non tamen tale, quale in rebus aliorum. Hoc intelliges per vers. sed pone. s. proxi. allegatum: & sic intelligitur. l. eum qui. ff. de priui. cred. quæ dicit ibi pignus non contrahi: vt etiam ibi not. de hoc pleniùs scripsi, de eo, qui mit. in possess. c. fi. post prin. magnæ glossæ.

d Actione. ¶Miror de hoc dicto, ꝙ excusari nõ patitur de litera corrupta remissio sequens, nec verba, quæ sequuntur. Somnolentus ergo erat hîc auctor. Vel dic, ꝙ loquitur de reali mista, & in quantũ sapit naturam personalis: de quibus j. §. videndum. & s. tit. j. §. sequitur. ver. quid si fortè.

tem.sicut diximus s.de cur. § vt autem.ver.item nota,quòd quã-
doque datur.Et qualiter petentur curatores:dic, vt j.in tract.lib.
de iu.§.generalia.ver.item bonis.& seq.Qui curator bonis absen
7 tis,&indefensi perquisitis,de illis †faciet inuentarium,quòd scri
betur in actis iudicis in hac forma: ¶FORMA.Hoc est inuentari
um factum à P.curatore constituto bonis M. absentis & indefen
si.In primis quidam dixit se inuenisse in dictis bonis vnam domũ
in tali contrata sitam,intra tales confines: item vnam petiam ter
ræ positam in tali loco:item vnum scrinium.De hac forma vide
infrà de instr.edi.§.edicto.versic.huius autem.& seq.His peractis
curator bona illa defendet, & contestabitur litem, & iurabit de
a calumnia cum petitoribus[a], & procedetur in lite cum curatore,
vel defensore,hoc modo:Producentur enim instrumenta &pro
bationes hincinde,& iudex secretè eliget aliquos viros idoneos
qui sciant bona debitoris: & hi sacramento priùs ab eis præstito,
æstimabunt fideliter illa,scilicet in inuentario scripta: quę estima
tio singularum rerum iudici secretè dabitur,& in actis redigetur,
& postea bona ipsa vendantur:vt infrà versi.emptore.parte,quæ
absens est,citata ad audiendum sententiam peremptoriè partib[9]
præsentibus,vel vna præsente,altera absente citata:tamen sentẽ-
b tia in scripris[b] sub hac forma proferetur: ¶FORMA†Secundi
8 decreti,seu dationis in solutum: In Christi nomine,amen, Cùm
nos talis iudex nuper ad instantiam H.primò, secundò & tertiò
peremptoriè M.citari fecissemus,vt coram nobis certo termino
compareret,eidem H.responsurus, prout iustitia suaderet, idem
M.comparére per se,vel per procuratorem idoneum contuma-
citer recusauit:propter quod eundem H.in possessionem talium
rerum ipsiusM.causa custodię inducendum decreuimus pro mo
do debiti in eius petitione contenti. Verùm eodem M.in sua cõ-
tumacia perdurante,idem H.coram nobis comparuit,& petitio
nem huiusmodi obtulit coram nobis: Coram vobis,&c.posito
toto eius tenore:postea iungat sic:Nos verò in quantum potui-
mus per iustitiæ semitam incedentes,per talem præconem com-
munis in palatio ciuitatis Viterblij,& cõtrata eiusdem M.publicè
fecimus proclamari,quòd si quis haberet,vel se habere crederet
ius in bonis ipsius M.aut illa defendere vellet,vsque ad talem diẽ
in nostra præsentia compareret. Verùm nemine comparente,P.
curatorem constituimus ipsius bonis,qui de bonis inuentis inuẽ
tarium fecit: & ea per viros expertos & iuratos fecimus fideliter
æstimari, & æstimationem rerum in actis redigi. Lite igitur inter
præfatum H.& ipsum P.curatorem legitimè contestata,præsti-
toque à partibus calumniæ sacramento, quo dictus H.asseruit se
rationabiliter credere,petere,& in nullo eorum,quæ in eius peti
tione continentur,sibi satisfactum esse,conclusoque in dicto ne
gotio,visis instrumentis,& auditis,ac intellectis rõibus,& allega
tionibus partium earundem,deliberatione nobiscum,& cum pe
ritis super his præhabita diligenti,Christi nomine inuocato,par-
tibus præsentibus decernimus,pronunciamus,& iudicam[9],in so-
lutum dandum,seu dari debere eidem H.& sibi damus & assigna
mus per hoc secũdum decretum,in solutum talem domum pro
tanta summa:sicut fuit à præfatis æstimatoribus æstimata,scilicet
pro xx.&talem vineam pro tanta summa,sicut à præfatis fuit ęsti
matoribus æstimata, scilicet pro c. & talem hortum pro tanta
summa,quanta fuit æstimatatus,s.pro decem sol.nomine expen
sarum taxatione à nobis facta, & iuramento præmisso:quæ qui-
dem res sibi per primum decretum fuerant assignatę.Hęc forma
vtilis est,quamuis non vbique seruetur:& probatur extra.de eo
qui mit.in pos.causa rei ser.c.j.
9 †¶Si autem plures creditores simul concurrant in petitiõe hu
ius secundi decreti, narrabitur, qualiter ipsi missi fuerunt in pos-
sessionem ex primo decreto propter rei contumaciam,vt iam di
ctum est:& qualiter quilibet eorum suam obtulit petitionem,&
quælibet earũ in libello inseratur:posteà incipias sic:¶FORMA.
Nos Verò quantum,&c.vt s.vsque,inter præfatum.vbi dic,præ-
fatos,&c.verba sequentia singularis numeri resolue in pluralem
decenter:& sic prosequere vsque, partibus præsentibus. & post-
ea iunge,quia dictum H.inter creditores ipsius M.inuenimus pri
orem tempore:& ideo iure potiorem: primo loco decernimus,
pronunciamus,&c.vt s.vsque in fin.postea subiunge:& quia se-
cundo loco post dictum H.inuenimus N. aliis creditoribus eius,
10 dem M.potiorem,decernimus & pronunciamus,&c.vt s.†¶Si
autem non sint tot bona,quę sufficiant creditori posteriori,post
præmissa sic dices:prædicto verò Sempronio,quia nihil aliud in
bonis dicti Antonij potuit reperiri,quod ei possit adiudicari in so
lutum,eidem contra eundem M.& eius bona,&bonorum posses
sores,&etiam contra eius futura bona,si quando eum ad pingui
orem fortunam peruenire contigerit,integra iura reseruo. Lata
fuit hæc sententia,&c.¶Præmissa probantur C.qui po.in pigno,
hab.assiduis.C.de iure.do.per totum,& extrà.de sol.ca.fi.de resti.
spol.

ADDITIONES.

a Petitoribus.¶Qui petierunt sibi dari in solutum bona debitoris. Quærit autem Richar. Malum.si post processum huius causæ veniat debitor parat[9] satisdare,& expensas restituere,&petit sibi de nouo libellum offerri:dicens,curatoris processum sibi non præiudicare : in contrarium dicitur : quòd causam recipere debet in eo statu, in quo est: quid sit iuris? Et propter nouitatem solutionis breuiter totum colligam,quod allegat.Pro parte debitoris allegat fauorem,quem iura dant defensioni in vniuerso, C.de procurat.exigendi.ff.eodem titu.seruum.§.publicè.Ista autem fauor respicit omnem defensionis partem,ff.de reg.iur.semper specialia.&l.sequenti.Pars autem potissima defensionis est,libelli oblatio,& receptio:quę etiam substantialis dicitur,de quo satis in clemen.de verbo.signific.sæpe.in gloss.datur.Per hoc ergo, ex quo debitori conceditur defensio, ergo & libelli oblatio. ¶Secundò inducit contra processum factum cum curatore, quòd ipse non egit mandato debitoris,sed legis:& sic resistit processui regula ff. de regul.iur.nemo alieno nomine agere potest.Ille igitur processus nullus non impedit inchoãdum.¶Tertiò inducit,quòd causa cessante,vel remota cessat,vel remouetur effectus.Cùm igitur à contumacia debitoris processerit datio curatoris, & illa cesset in satisdare,satisfacere,& obedire parato,ff.de re iudic.contumacia.ergo cessabit processus inchoatus cum illo:facit ff. de regulis iuris.nihil tam.¶Quartò inducit ff.de noui operis nunci.prætor. §.penult.vbi dicitur, ius quæsitum nunciatori cessare, si per eum postea steterit,quò minus ei satisdetur:ergo & cessabit,&c.ad idẽ ff.iudic.solu.l.3.§.penult.vbi dicitur,ob rem non defensam stipulationem non committi, quandiu potest existere, qui defendat. Si hoc est in eo,qui promiserat:fortiùs in illo, qui non promisit. Inducit ad idem l.senatus.ff.de accusa.vt scilicet iste punitus onere satisdationis& condemnatione expensarum,in plus non puniatur.Item eius fauore datus est curator:ergo, &c.l.quod fauore. ff.de legibus.Item quòd per litis contestationem non solet alicuius conditio fieri deterior,ff.de reg.iur.non solet. specialiter allegat C.de præscript.xxx.annorum.si quis emptionis.& authentic. ei qui iurat.C.de bon.aucto.iud.pos.& authen. qui semel.C.quo modo & quando iud.& decr.quoniam.§.in aliis.vt lite non contesta.& specialiter l.si pupillus.ff.de priuileg.cred.In contrarium inducit l.secunda.ff.de curat.bo.damn.quæ expresè dicit,omnia acta, facta, vel gesta, rara fore. ad idem l.penulti.eodem titulo.& l.vltima,in fine,de fideiuss.tutor. Inducit etiam materiam regulæ factum legitimè.de reg.iur.libro sexto.& l.sancimus.C.de administratione tuto.Item actus iudiciales non debent pendere, ff.de iu.non quemadmodum.cuius contrarium hîc esset.Item de qua re iudex cognouit,&c.ff.de iud.de qua re.quod hîc cessaret.Item iudicium elusorium fieret contra l.eodem titu.si prætor.Item acta tunc solùm circunducuntur,cùm vtraque pars consentit,ff.de re iudic.l.acta.Item contumacia afficit damno litis,vt in prædic.l. contumacia. ergo non obtinebit acta cum curatore reuocari:sicut nec obtinebit per suam appellationem gesta rescindi,C.quorum app.non reci.l.j.Soluit,vt dicit,pro vtraque parte:vt scilicet obtineat creditor per rationes allegatas pro eo. Debitor etiam obtinebit ista præcipuè ratione : quia processus dationis in solutum,fit propter contumaciam debitoris indefensi:non cõtra defensum per se,vel per alium,ff.ex quibus caus.in pos.ea.l.hoc autem.§.j.in fin.& §.prætor ait.& §.fin.Sed debitor hîc defensorem habebat curatorem datum bonis, qui litem suscipere & mouere debebat,sicut ipse debitor:vt prædict.l.2.de curato.bo.dan. Non poterat ergo pro eo tempore dici contumax:vt in prædict.l.hoc autẽ.in fi.Cessabit ergo processus dationis in solutum: quia debitor suscipiet causam in statu, in quo erat:& excipiet contra creditorem de inepto modo agendi:quia debuit dari curatori libellus super personali actione,non super datione in solutum:&contra creditorem pronunciabitur propter ineptitudinem, & de nouo super principali actione offeretur libellus. Nec obstat contestatio litis:quia post eam bene opponitur talis exceptio,ff.de excep. l.exceptiones.§.fi.& si mensor fal.mod.dix.l.j.

b In scriptis, ¶Dicebat Iacobus in fine sui tractatus differentiam hanc inter primũ & secundum decretum:quia sm oportet fieri in scriptis, primum non. Adde tu ad hunc versiculum,in quãtũ tractat de curatore bonis dand.&c.quòd absente debitore,si debitũ est liquidum,qualiter sit creditoribus satisfaciendum.& qualiter hic curator bonis datur,& an sit dandus,vide Bald.in l.curator.ff. de cur.fur.dand.& ad quod ibi dixi,debito liquido,adde hunc j.e. §.ver.vltimò nota,

11 spo.olim.2.& j.versi.illud autem.† ¶Sed pone, quòd vnus tan-
tùm ex pluribus creditoribus egit contra debitorem, & tenutam
de bonis suis habuit, & demum ex secundo decreto illa in solutū
recepit: postmodum veniens alius creditor nihil inuenit de bo-
nis debitoris: nunquid, si sit potior, poterit ad data in solutum ha
a bere recursum [a]? Videtur, quòd sic: vt ff. de nox. actio. electio. §. si
absente: ibi enim secūdum decretum interpositum erat, vt patet
ibi, vt in integ. rest. &c. & in fi. dum dicit, dominij acquisitiōe, &c.
Tamen dicit creditorem audiendum. Non enim potest ibi de pri
mo decreto loqui: quia tunc sine restitutione audiretur de iure
communi: vt ext. vt lite non contest. quoniam. §. in aliis. & sic re-
12 stitutio cessaret: vt ff. de mi. in causæ. 2.† Et quia per primum de-
cretum dominium non acquiritur, de quo ibi dicitur, sed sola cu-
stodia, vt in præd. §. in aliis. ff. de acquir. pos. l. 3. §. pe. Sed dic, quòd
aut creditores fuerunt admoniti, vel erant præsentes & scientes:
vt tunc non audiantur, quanquam potiores: quia iura sua remi-
sisse videntur, vt C. de remis. pig. si eo tempore. & l. si hypothecas
& extrà de re iud. quamuis. Aut non fuerunt moniti, nec præsen-
tes, nec scientes, vt tunc audiantur post secundum decretum: vt
suprà: nam licet præ. l. electio. in causa noxali loquatur, eadem ta-
men ratio est in aliis. Vnde idem esse debet, extr. de constit. trans
lato. ff. ad l. Aquil. illud. & facit ff. de nox. act. in noxalibus. & l. si no
xale. vbi præsentia à iure suo remouet creditorem. item facit C.
de iure dom. impe. l. fin. §. & postquam. vbi etiā ipse debitor post se-
cundum decretū audiri videtur. ff. de pœnis, diui. in prin. & ff. qui.
mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. non videtur. & quod no. C. qui po.
13 in pig. ha. cùm tibi.† ¶Sanè licet præscripta forma secundi decre-
ti in personali bona sit, iudices tamē pro maiori parte faciliùs se
expedire consueuerunt. Præmissa enim decreti narratione dicūt
sic: FORMA. Ab isto die in antea assigno tibi res illas, quas tenes
ex secundo decreto, in solutum: vel, tibi concedo ex secundo de
creto, quòd res illas possis vendere, vel distrahere: vel, concedo
tibi, quòd in bonis omnibus, in quorum possessionem es induc
tus, auctoritate nostra de cætero veram habeas possessionē. hæc
bene probantur ext. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. de hóc
s. tit. prox. §. sequitur. ver. porrò si agatur. Innoc. Papa IIII. verò
b dixit [b], quòd sic debet dicere iudex in decreto, Constituo, vel de-
cerno, vel iubeo te esse verum possessorem talis rei. Et licet iste
in veritate non possideat, tamen iura possessoris habet: nam facit
fructus ipsius possessionis suos, vt s. §. restat. ver. hoc autem. & p-
c scribit, ac si possideat, vt s. e. [c] §. fi. Vel sic: Iubeo tali cōtumaci, vel
condemno ipsum vt tibi tradat possessionē talis rei: & si tali sen-
tentiæ nō obtemperauerit, manū militari res ab eo auferatur: vt
in eo. §. ver. & not. quod si missus. & hoc satis cū præmissis cōcordat.
¶ Et no. quòd post huiusmodi sententiam, seu decretum, iudex
præcipiat dari actori corporalem possessionem: quod præceptū
in actis sub hac forma rediget: ¶FORMA, Talis iudex præcepit
Titio nuncio, seu cursori talis curię, vt inducat H. in corporalem
possessionem talis domus sibi ab eodem iudice datæ & adiudica-
tæ in solutum ex secundo decreto.

Sed & de datione possessionis, quā facit nuncius, fiet instrumē-
tum publicum sub hac forma: FORMA. Titius nuncius commu
nis Viterbij, de mandato, seu præcepto talis iudicis, induxit H.
in corporalem possessionem talis domus positæ in tali loco, in-
frà tales confines, sibi datæ & adiudicatæ in solutum ex secundo
decreto, per sententiam ab eodem iudice latam, manu talis nota
rij scriptam.

Verum secūdum eos, qui dicunt in reali necessarium esse secū-
dum decretum, sic poterit formari: præmissa enim iuxta prædicta
narratione decenti, concludet iudex sic: ¶FORMA. Vnde ex se-
cundo decreto te verum constituo rerum prædictarum possesso
rem. vel, concedo tibi, &c. vt s. ver sanè. vel pronuncio te veram
possessionem huius rei habere, in cuius fuisti possessionem causa
d custodiæ missus [d]: vt probatur ext. de eo, qui mit. in posses. causa
14 rei ser. c. j. vel dic, vt iam dictum est.† ¶De præcepto autem in con-
fessum facto, qualiter fiet, & de eius executione, vide j. de senten
tia. §. vt autem. versi. nunc dicamus. ¶Illud autem circa secūdi de
e creti interpositionem in personali actione notandum est [e]. nam
tunc iudex primò pręcipiet bona vendi, si debitor latitet. Dicitur
autem latitare debitor, quando turpiter & fraudulenter se occul-
f tat, vt euitet cursum creditorum [f], C. de bo. aucto. iudic. pos. cùm
proponas: & l. pro debitore. & illi creditores tantùm possunt vē-
ditionē fieri impetrare quos debitor voluit defraudare vt ff. qb.
ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit. & §. vtrùm. Si autem voca-
tus non latitat, vt creditores fraudet, nec contumax est, sed abest,
ex quacunque probabili causa, vel non probabili, necessaria, vel
voluntaria, creditores mittentur in possessionem bonorum: non
tamen bona vendentur: vt ff. ex quib. cau. ma. in integ. rest. item
ait. §. hoc autem. Nam si quis vendit bona tanquam latitantis, cū
non latitat, nulla est vēditio: & reuocabitur, vel ipso iure, vel per
beneficium restōnis in integrum. ff. de dam. inf. si finita. §. si forte
g & in præ. l. Fulcinius. §. si quis possederit. Raròg ergo fiet vēditio
nisi reus latitet fraudulenter, vt in præ. §. hoc autem. & in præd. l.
Fulcinius. §. j. & 2. Rarò ideo dixi, quia contra puberem, minorē,
& contra furiosum, & contra pupillum, si ex alieno facto conue-
niantur, fit venditio, si eis expediat, vel si debitum vrget, vel si di-
latio est damnum creditori allatura: vt in præ. l. Fulcinius. §. adeo.
& l. si minor. & l. apud Iulianum. resp. j. & l. in poss. respons. j. ff. de
bo. aucto. iud. pos. si verò ex respon. j. & tamen istæ personæ lati-
h tare non possunt [h]. Imò etiam plus videtur ex præd. l. secundum
i Inno. IIII. licet multi [i] contradicant, quòd etiam in aliis perso-
nis à prædictis, vbicunque iusta causa mouerit iudicem, fiet ven-
ditio, si enim fit contra has non latitantes, quæ fauorabiliores sunt:
quare multò magis non fiet contra alios? Et si dicis, quòd contra
prædictas fiet ex iusta cā, quia scilicet latitare finguntur, propter
tutores & curatores eorum latitantes: certè hoc verū si est, vt pa
tet in concord. quæ sunt s. ti. prox. §. si. ver. sed nunqd. Imò lex di-
cit expressè, quòd etiam si nullus latitet, tamen contra prædictas
personas fit venditio, vt in præd. §. adeo. ¶Item si missio & vendi
tio fiunt in reali, vbi fit solùm missio in re petita, vt s. §. restat. ver.
& scias, quare non fiet etiam in personali? Sed dices, quomodo
tam grauis pœna infligetur absenti non contumaci absque ordi-
ne iudiciario? Respond. hoc fit propter malitiam latitatis: fit eti-
am contra alios, propter multa mala, quę venire possent, nisi hęc
fierent: licet rarissimè fieri debeant, nisi contra latitātes, vt supra.
& tunc etiam adinuentum est remedium competens, quia si fac-
ta sit venditio, debito non existente, agitur actione præiudiciali
in rem ad recuperandā rem venditā: sed certè indecēs esset, post
quam res vendita est per iudicem, inquirere, an subfuerit debitū,
propter

ADDITIONES.

a Recursum. ¶Albertus Galeo. extra volumen fortificabat quæsti
onem, scilicet quando in platea, & in vicinia, palàm & publicè fu
it præconizatum: quòd si aliquis in bonis illius ius haberet, vel il-
la defendere vellet, veniret intra certam diem, & nullus venit: &
tamen etiam eo casu dicit priorem creditorem audiendum, ad re
uocādum illud secundum decretum, ex quo personaliter, vel ad
domum non fuit citatus. missio enim contra vnum non preiudi
cat alteri, ff. ne vis fi. ei, qui in poss. l. j. Forma autē citationis à iure
data, seruanda est, ff. de dam. infe. l. 4. §. prætor. de qua vide d do. &
cont. causam. in 3. gl. & de eo, qui mit. in pos. c. fi. à qua recedi nō
licet, ff. manda. dili genter. & l. si quis pro eo. & proclamatio illa
non nocet: quia vox præconis paucis innotescit, C. quō & quan-
do iud. l. consentaneum. & authen. qui semel. ff. de in integ. resti.
l. diuus. & sic dicit tenuisse dominum suum, secundum hoc, quod
in solut. j. de admonitione dicitur. Item leges personaliter, vel ad
domum, & in aliis, sit etiam vera solutio. Adde, quòd quæst. Alb.
Gal. potest fortificari per ea, quæ consuluit Pet. de Anch. consili.
cccvij. incip. efficax ratio, quòd si episcopus faciat fieri proclama
generale, quòd si quis prætendit habere vsuras à tali, compareat
intra tale tempus, alioquin non audietur: quòd nihilominus ab-
sens, vel impeditus elapso etiam termino debebit audiri. Et si fu-
erit is in ciuitate, tunc non possit agere contra vsurarium, sed cō
tra pauperes, ad quos bona vsurarij peruenerunt, non obstante
proclamate generali. Pro constanti tamen non ponit, quòd pro-
clama generale præiudicet non comparenti ad docendum de iu-
re suo, licet fuisset in ciuitate, quin possit etiam contra vsurarium
agere, ex quo personaliter citari debebat, tanquā descriptus in li-
bro ipsius vsurarij.
b Dixit. ¶De eo, qui mit. in pos. c. j.
c Vt s. e. ¶Scilicet de primo decreto.
d Missus. ¶Nec debet addere abdicationem proprietatis in reali: si
tamen hoc faceret, tenet adiudicatio in possessione, licet in pro-
prietate non teneat, vt dixi de regul. iur. ea, quę. libro sexto. super
glossa.
e Notandum est. ¶Secundum Iac. Bald. de secundo decreto, post
princ.
f Creditorum. ¶Canonista videat suffragium dec. consultationi-
bus. quam statim allegabo.
g Rarò. ¶Interponit ad verba Iac. quæ scripserunt Inno. & Hostie.
in decret. dilecto. de verb. signif. Sed ego illa posui de offic. deleg.
consultationib. super 2. gl. vbi ad literam vide totum, quod seq-
tur, vsque adversi. sed qualiter.
h Possunt. ¶De furioso & pupillo conceditur. de minore adulto du-
bitatur. tamen gl. in l. si minor. videtur hoc tenere, ff. de bo. au. in.
poss.
i Multi. ¶Vt ipse dicit.

propter quod vendita est. Vnde dic, ꝙ reuocari poterit, si illæ cau
sæ, propter quas facta est, nõ subsint: vt quia non subsit vtili ille,
cui vendita est, vel debitor nõ erat grauatus debitis, vel non erat
damnosum creditoribus, vel quia iudex nimiùm festinauit. ff. de
dam. infe. si finita. §. si fortè. & sic loquitur l. ff. de priuil. cre. Impe-
15 ratores. vel quia non latitabãt, vt s. Imò etiam plus videtur: † qa
cùm hæc sententia de vendendis rebus debitoris, sit solùm inter-
locutoria: & quia tunc summatim tantum cognoscitur, C. de bo.
aucto. iud. possi. l. fi. §. si autem. &. & s. in prin. huius s. si postea iu-
dex cognoscit, ꝙ non sit debitum, ipse idem venditionem & pos
sessionem hujusmodi reuocabit, & etiam solutionem debitori fa
ctam: argu. ff. de re. eo. qui sub tut. & cur. sunt, l. magis. §. si æs. s. de
transf. cum hi. §. si prætor. quia quod iussit, vetuitúe prætor, &c. ff.
de re iudic. quod iussit. extr. de accusat. qualiter. j. licet sit arg. con-
a trà extr. de cleric. coniug. diuersis fallaciis. in fin.[a] Is etiam contrà
quem lata est, poterit secundum Inno. IIII. appellare, cùm in veri
16 tate non latitauerit, C. quom. & quando iud. l. j. † ¶ Item scias ꝙ
missio in possessionem & venditio locum habent contra ecclesi-
am: sicut & contra pupillum. Intrà quod tempus facienda est ven
ditio, vel missio in possessionem, ex secundo decreto, dicam infrà
17 §. proxi. † ¶ Sed qualiter fiat hæc venditio in personalibus? Re-
spon. hoc iudicis officio expeditur sine libello: & seruabitur fortè
talis modus, qualis in venditione prædij tributarij. Præco enim
clamabit publicè per ciuitatem sic: Talis debet Titio decem: vn-
de bona illius pro rata illorum decem vendi debẽt: qui vult eme
re, emat: & fortè subhastabitur, vt C. lib. x. de fi. instr. & iure hastæ
fiscal. per totum: de rescin. ven. si quis. C. si propter pub. pensitat.
18 & vide s. de cita. §. sequitur. ver. si verò. & j. §. prox. † ¶ Cùm[b] au
b tem bona debitoris sunt vendenda, vel creditori assignanda, cu-
rator voluntarius, non necessarius, debet bonis iudicis auctorita
te dari: & consensu maioris partis creditorũ, qui aget & conueni
tur, nec cogetur satisdare, si litiget per se: sed si per procuratorem
tunc sic, ff. de cur. bo. dan. l. ij. §. j. & §. item quæritur. Instit. de satis-
da. §. si verò. extra. de offic. deleg. coram. ipse etiam vendet bona,
19 vt ff. de cur. bo. dan. l. penu. † ¶ Emptore autem non inuento de
re diu subhastata, vt s. versic. sed qualiter. iudex per secundum de-
cretum dabit illam rem, seu bona debitoris in solutum actori. vel
pro debito sibi adiudicabit, vt præmissum est. de re iudic. à diuo.
§. si pignora. C. de excep. rei iud. ordo. x. qu. 2. hocius. Non dico,
quòd iudex assignet per secundum decretum eorum dominium
c sicut quidam scripserunt[c]. quod falsum est, vt C. si pign. in cau. iu
dic. l. vlti. sed etiam iura cuiuslibet emptoris actor emere potest,
d vt C. si pig. in cau. iudi. l. ij.[d] Et licet prædicta iura loquantur in exe
cutiõe diffinitiua, idem est de interlocutoria, quo ad hoc, ff. de pri
uileg. cre. pater. §. penult. ff. ex quib. cau. in pos. ea. apud Iulianum.
in princip. & l. Fulcinius. §. j. C. de his, qui ad eccl. confug. præfert.
20 §. cùm autem. ff. de bon. auto. iudic. possi. cùm proponas. † ¶ Sed
quę est differentia, vtrùm vendatur res, vel in solutum detur, vel
alienetꝰ ex hoc secundo decreto, vel per interlocutoriam senten
e tiam, vel diffinitiuam, cùm eã iudex mandat executioni? Respõ.[e]
hæc est differentia, secundum quosdam: quia post factam vendi-
tionem ex sententia diffinitiua nunquã reus auditur, vt C. de iud.
properandum. §. sin autem reus. xj. q. ij. quicunque. & s. tit. prox. §.
sequitur. ver. porrò. sed post dationem in solutum actori facta ad
iudicatione, adhuc audietur reus volens de iure suo probare: se-
cus, si alienata essent bona rei, seu debitoris, non in actorem, sed
in extraneum: vt arg. C. de iure do. impe. l. fin. §. sin autem. Si verò
non fuerit res creditori data, vel adiudicata, vel vendita, vt dictũ
est, debitor posset recuperare rem suam in actione personali vsq;
ad xxx. annos, solutis impensis actori. Et est ratio: quia creditor
non possidet ex primo decreto, vt s. §. iam de effectu. ver. sed nun
quid iste missus. nec etiam in reali, secundum quosdam, vt in eo.
21 prope princip. † ¶ Vltimò nota ad hoc, vt missus in possessionẽ
petere possit venditionẽ, quatuor necessaria fore. Primũ, quòd
missionem passus latitet. Secundum, quòd fraudãdi causa latitet,
vt in præd. l. Fulcinius. §. cùm hoc edictum. & s. vers. illud. Tertiũ,
quòd de debito constet. Quartum, quòd tempus sit præteritum:
vt C. de bon. auto. iud. poss. cùm proponas. Et si quod horum de-
fuerit, facta venditio non tenebit, arg. in præd. §. cùm hoc edictũ.
& arg. ff. de transact. cùm hi. §. si prætor. ff. de itin. actuque priua. l.
vnde etiam. §. vlt. C. de testi. si vnus. arg. contrà C. de iure deli. po-
f tuit. ff. de ven. in pos. mit. l. ij.[f] † ¶ Sed pone, me absente aduersari-
us meus probauit debitum, non tamen proposuit exceptionem
mihi competentem: puta pacti, vel similem: & sic iudex pronun-
ciauit venditionem faciendam: ego vero rediens volo probare
exceptionem: nunquid retractabitur venditio? Dicit Albe. quòd
g non: possum tamen repetere pretium ex re vendita habitum[g].

ADDITIONES.

a In fi. ¶ Ibi soluitur in gl. arg. quod.

b Cùm. ¶ Reassumit verba Iac.
c Scripserunt. ¶ Dicit Iac. quidam ignorans scripserit.
d L. ij. ¶ Sic posuit Iac. & sic leges allegatæ benè conueniunt.
e Respon. ¶ secundum Iac. cuius est iste versic. fi. & incipit, sed quæ
ri solet.
f L. ij. ¶ §. quoties. sed diuersi sunt casus.
g Habitum. ¶ Vide, quod dixi post Innoc. de dila. capit. ij. in magna
gloss. ver. vel dic melius.

SVMMARIVM.

1 *Venditio bonorum, vel datio in solutum, vel adiudicatio, an fieri possint ante li*
tem contestatam.
2 *Venditio post quod tempus post missionem in possessionem sit facienda, vel post*
quod tempus interponetur secundum decretum de re danda in solutum.
3 *Reo post missionem primam in possessionem veniente & responsuro ante vendi-*
tionem, siue dationem in solutum, an & quo pacto sit possessio restituenda, &
num: seq.
6 *Debitor veniens post venditionem rerum suarum, vel post dationem in solutũ,*
& creditori referens quæstionem de ipso debito, an & quo casu sit audiendus.
6 *Debitore petente restitutionem in integrum, vbi eo absente sunt eius bona vẽ-*
dita, &c. & pronunciatum est eum restituendum, an ipsa bona euincet ab
emptore.
7 *Emptori possidenti non debet alterius factum nocere.*
8 *Pauper exoneratur à lege, & satisdatione: nec videtur in contumacia satisdan*
di, cùm hoc facere non possit.
9 *Secundum decretum debet sine dilatione contra contumacem interponi.*
In certis non est locus coniecturis.
10 *Secundum decretum propter rei contumaciam quandoque ante litis contestati-*
onem, quandoque post, interponi potest.

¶ Secundum decretum quomodo, & intra quod tempus sit interponendum.

3. §. Iuxta propositionis ordinem videre sequitur, quãdo,
& intra quod tempus secundum decretum sit in
terponendum: & certè, quando apparet contumacia respondere
1 vel cauere nolentis, vt ff. de dam. infe. dies. §. si fortè. † ¶ Sed quæ
ritur, an venditio bonorũ, vel datio in solutum, seu adiudicatio,
de quibus s. §. prox. ad fi. dictum est, fieri possint ante litem conte
statam, vel aliquis ad hoc condemnari? Et videtur, quòd nõ: nam
ante litis contestationem non fertur diffinitiua regulariter: extr.
a de elect. dudum. ij. Sed dic[a], quòd ex interlocutoria ante litis con
testationem fit talis venditio, vt C. de his qui ad eccl. confug. prę
senti, §. sed si hoc. ff. de bo. auto. iud. poss. si minor. ff. de priuil. cre.
pater. ibi, quemadmodũ, &c. & ff. ex quib. causis in posses. ea. apud
Iulianum. j. §. proxim. ver. in omnibus tamen. nam & hoc secun-
dum decretum ante litem contestatam, & post, interponitur, &c.
2 † ¶ Sequitur videre, post quod tempus post missionem in posses
sionem interponetur secundum decretum de re danda in solutũ
siue venditio fiet? Et dicunt quidam, quòd post decem dies à die
prolationis primi decreti numerandos, ff. de consti. pec. l. promis
sor Stichi. §. j. Alij dicũt, quòd post tempus, quod datur condem-
natis ad soluendum: quod est hodie aliud, quàm olim, ff. de iud. si
debitori. ff. de re iud. si debitori. C. de vsur. rei iud. l. ij. extr. de offic.
deleg. querenti. & de re iudic. quod ad consultationem. Tertij di
b cunt, ꝙ anno elapso à tempore primi decreti: quod puto[b], quia
& hoc tempus statutum est ad recuperandum possessionem in re
ali, C. de iur. do. imp. l. fi. C. de præscrip. xxx. vel xl. annor. si qs em-
ptionis. §. fin. extr. de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. c. penul. &
per totum, extr. de officio ordin. pastoralis. in fi. extra. vt lite non
contest. quoniam frequẽter. in fi. §. in aliis. & in fi. Quarti dicunt,
quòd post bienniũ, ad exemplum conuentionalis pignoris, vt C.
de iure

ADDITIONES.

a Sed dic. ¶ secundum Iac. cuius fuit ad literam iste ver. dicit tamẽ,
quòd sic tenebat Azo. Dicebat Dy. secundum dicentes, quòd se-
cundum decretum sit diffinitiua, necessariũ esset respõdere, ꝙ nõ
posset, C. de temp. appel. l. fi. §. illud. Ipse autem dicit, sm decretũ
esse interlocutoriam: vt dicit hîc auctor, & patet per iura j. allega
ta, quòd ante litem contestatam interponitur. Ipse autem alle-
gat l. præsenti. hîc alleg. & C. de bon. auto. iudic. poss. cùm propo-
nas, in fi. Patet etiam ex eo, quia tenet contra minorem indefen-
sum, ff. de dam. infec. l. si finita. §. si fortè. ff. de bo. auto. iudi. pos. l. si
minor. sed si esset diffinitiua, non teneret, ff. de re iud. acta. §. vlt. &
C. si aduer. rem iud. l. vlt. Concluditur ergo, quòd ante litis conte
stationem interponi potest, vt in prædictis legibus, præsenti. &
cùm proponas.
b Puto. ¶ Concor. Inno. de verb. sig. dilecto. vt sequitur. & Host. in
Summa, vbi s. §. sed quæro.

de iure do.imp.l.si ij.q.vj.ei,qui,& in præ.l.debitori.ff.locati,quæro.Quinti dicunt,quòd post triennium,vt C.de iure emphyt.l.ij. Sexti dicũt,quòd post quinquennium,vt in præ.l.si quis emptionis.Septimi dicunt,hoc tempus iudicis arbitrio esse statuendum,
a ff.de dam.infec.si finita.§.non autẽ[a].ff.de acquir.possess.possideri.§.finita.cùm non sit lege diffinitũ,ff.de iure delib.l.j.ad fi.de poen.dist.j.mensurã.& l.solicitatores.extr.de deci.c.j.ext.de offi.deleg.
b de causis.vt no.C.de bon.auto.iud.possi.cùm proponas[b].& arbitrabitur,vt ipsum interponat,postquam diu in contumacia perseuerauerit,ff.de acquir.poss.possideri.§.fin.Rof.verò,cui non pla-
c cent prædicta tempora[c],dicit,quòd arbitrabitur secundum personarum qualitatem,& quantitatem petitam,ff.de re iud.l.j.ff.de iud.nonnunquam.Lex autẽ dat aliquod spatium,sed non diffinit
d vt ff.de dam.infec.si finita.§.non autem[d].quod magis intellectu quàm elocutione exprimi potest,ff.de sol.ratum.extr.de donat.ad apostolicæ.prope fi.ff.rem rat.hab.l.j. verùm in re pupilli spectatur tempus pubertatis,intra quod non potest peti venditio rerum ipsius:sicut dicitur in absente reipublicæ causa,vt s.§.proxi.in princip.ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.iij.Inno.Papa IIII.no.extr.de
e verbo.sig.dilecto[e].quòd postquam actor missus est in possessionem causa rei seruandæ, debet iudex expectare per annum antequam fiat venditio,vel missio in possessionem ex secundo decreto,vt in præd.l.si quis emptionis.§.fi.& in prę.§.in aliis.Nec obst, C.in quib.cau.non est nec.in integ.rest.quia loquitur in his,quæ fiũt extra iudicium:secus autem est in his,q̃ fiunt in iudicio,C.de euic.properandum.in fi.ergo,secundũ præmissa, potest secundũ decretum interponi post annum pro venditione facienda.Sed si iudex nolit in tantum grauare absentem,potest decernere,quòd missus tantum possideat,& fructus suos faciat,donec reus probauerit indebitum illud,cuius causa facta est missio in possessionem:vel,si velit minus grauare,quia fortè minùs liquet ei de debito,reseruet misso in possessionem onus probandi debitum.Nã si potest facere quòd plus est,scilicet finalem venditionem:potest,& id,quod minus est,scilicet facere prædictas prouisiones,ff.de reg.iur.non debet.4.q.1.miramur.de consec.dist.ii.re vera.ix.q.2.nullus primas.Alij dicunt,tunc procedendum esse ad venditionem,vel missionem in possessionem ex secũdo decreto,cùm passus missionem visus est habuisse possessionem pro derelicta. Alij etiam dixerunt,hoc iudicis arbitrio relinqui,vt s.versicu.septimo.Quando autem fiet venditio rerum pro pignore captarũ,
3 vide j.de execu.sent.§.videndum.versi.sed quando.†¶Quid si
f reus post missionem primam veniat responsurus,ante venditionem,siue dationem,in solutum?Respond.restituenda est ei possessio, restitutis tamen primò aduersario litis expensis,& damnis,quæ propter eius contumaciam pertulit,sacramento ei[?] declarandis.C.de iud.sancimus.C.quõ & quand.iu.auth.qui semel. ff.si serui.vend.is cuius.facta tamen priùs per iudicem taxatione, in auth.de iud.§.oportet.Idem est,si ante præmissa fideiussorem de lite prosequẽda præstiterit,vt C.de bo.aucto.iud.possi.auth.ei qui iurat.ff.de priuil.cred.si pupillus.§.defendere.quæ satisdatio præstatur propter contumaciam,vt ff.qui satisda.cog.sciendum.
4 †¶Quid si actor fecit aliquas expensas vtiles & necessarias? Respon.illas primò resarciendas,& generaliter omnes sine dolo factas,ff.de bon.auct.iud.poss.prætor ait.§.quod ait.&§.ipsi itaque
5 creditori.extr.vt lite non contest.quoniam.§.in aliis.†¶Quid si ille redeat post venditionem factam,vel dationem in solutũ,referens quæstionem de ipso debito?Respondeo,si velit petere in integrum restitutionem,quia fuit absens,& indefensus omnino vel ex alia iusta causa,audietur:vt ff.de dam.infec.si finita.§.vbi.&§.postea.secus si fuit præsens,vel absens ex voluntaria causa,vel si absens redierit,iudice adhuc pro tribunali sedente,ff.de in inte.
6 restit.diuus.2.quæstio.6.biduum.versicu.palàm.†¶Quid si pronunciatum est,eum restituendum,nunquid rem euincet ab emptore?Respon.sic,si tamen creditor,pro quo venditio facta fuit, soluendo non sit:aliàs enim iste solus primò cõueniendus ad pretium,ff.de minor.in causæ.§.interdum.& §.fi.& l.planè.quæ omnia vera sunt,solennitate per iudicẽ seruata:aliàs suo cõmuni iure rem ipsam à possidente liberè vendicaret,C.si propter pub.pẽ si.l.ij.C.vnde vi,meminerint.
7 †¶Quid si alius veniat,dicẽs se dominum,& rem ab ipso debitore sibi datam esse in solutum?Dicit Bagarot.quòd non nocet emptori possidenti alterius factum,ff.de contrahend.emp.rem alienam.ff.de euic.si plus.§.& si iussu.& hoc nisi creditor ille possederit decem,vel xx.annis:quia si re vsu capta titulo pro soluto,excludetur iste,vt ff.pro solut.Sed an idẽ est,si ipse sciuit esse alienũ?Respon.vtiq;,secundum Bag.argu.ff.de nox.act.generaliter.in fin.ff.de relig.& sump.fu.&si quis.§.sed si addita.ff.de acqui.pos.iustè.ff.de reg.iur.qui actore.Tu dic,hoc verum esse in realibus actionibus:secus autem est in personalib[us] simplicibus,vt hic.Vel dic veriùs,illud verum esse in noxali actione,super qua præiudicatur vero domino,quia & ipse hac noxali actione teneretur,si constaret eum dominum:quod non est in
g aliis personalibus actionibus, vel realibus[g]. †¶Quid si pauper
8 est,quem lex exonerat à satisdatione?vt ff.de col.bo.l.j.§.cùm duobus.& sic non videtur in contumacia satisdandum,cùm hoc facere non possit,ff.de re iu.contumacia.extra.de sol.Odoardus.& de restit.spol.olim.ij.nunquid hoc casu interponetur secundum
h decretum?Dicit Roff.q sic[h].†¶Quid si vocatus dicit,non satis-
9 dabo,& ita est verè contumax?Dic,non expectare aliud tempus ad interponendum secundum decretum:cùm in certis non sit locus coniecturis,ff.de verb.oblig.continuus,& s.§.prox.in prin.& s.de contumacia,§.j.¶Ex præmissis autem & sequentibus patet,
10 † quòd hoc secundum decretum propter contumaciam rei interponitur quandoque ante litem contestatam,quandoq;post: nam cùm petiit rem aliquam, quam dico ad me iure dominij spectare,aut lis est contestata,vel quasi contestata,vel nullo modo contestata:item aut liquet de causa,vel liquere potest,aut non liquet,nec liquere potest.Quæ dic,vt s.tit.prox.§.sequitur.versi.si
i verò agitur.& seq.[i]

ADDITIONES.

a Autem.¶Vbi hoc not.
b Proponas.¶Ibi,& vbi s.Accu.hanc tenet:& communiter seruatur in foro ciuili:& placet Dy.in 4.q.
c Tempora.¶Quæ omnia posuit de secundo decr.in prin.& cum eo concordat Gui.de Suza.vbi s.
d Autem.¶Dicit ibi text.quòd aliquod interuallum intercedere debet.
e Dilecto.¶Sed illud scripsi in decr.quoniam frequenter.in fi.& totum,quod sequitur vsque ad versic.quando.fuit eius:& quod ibi etiam vide:& ibi hodie per omnes scribentes,& præsertim per nouissimos.
f Quid.¶Iste ver.qui fuit additio,satis potuit omittere p ver.vltimò no.s.in §.iam de effectu.vltra mediũ:idẽ dico de sequẽti.Ad de ver.quid si ille redeat.p Bar.in l.si finita.§.Iulian[us].tenet,quòd absens ex causa voluntaria,intra biennium rediens,audiatur.Tamen ibi opi.Specul.tenetur,tanquam communior & verior.
g Realibus.¶Vide,quòd dicam infra §.prox.super versic.sed nunquid in actione.
h Sic.¶De secundo decreto vltra princip.vbi etiam continuatur ver.sequens.
i Seq.¶Quæ hic prosequitur Iac.Bal.

SVMMARIVM.

1 Minimum damnum timens,an tantum habere debeat ex secundo decreto,quantum qui timet maximum.
2 Secundum decretum an in stipulationibus vicem actionum obtinentibus,sit interponendum.
3 Secundum decretum an sit interponendum,vbi mulier nomine ventris in possessionem mittitur.
4 In Carboniano edicto,cùm videlicet agitur,vt puero alimenta præstentur,non est opus secundo decreto.
5 In duplicibus iudiciis,si aduersarius ad diuisionem venire detrectat, an præsens possit mitti in possessionem.
6 Citato non veniente in actione finium regundorum,quid & quomodo iudex disponere debeat.
7 Officium iudicis in duplicibus iudiciis,& possessoriis interdictis,quod sit.
8 Agens ad factum,petere factum,vel interesse,præcisè censetur.
9 Lapsus anni in possessoriis interdictis faciant possessorem.
10 Lapsus anni in personalibus interdictis an faciat aliquem possessorem.
11 Asserens se possidere,an possit petere se mitti in possessionem,si agitur de retinenda possessione.
12 Electus in rectorem alicuius loci,si litigat de sua electione:an & quomodo mittendus sit in possessionem illius iuris.
Ciuitati non expedit sine rectore esse.
13 Secundum decretum an sit in actione exempto interponendum.
14 Secundum decretum qualiter sit in seruitutibus vrbanis,vel rusticis,interponendum.
15 Decretum qualiter sit interponendum,vbi is,qui petitur in seruitutem,vocatus non venit.
Seruitus perpetua an possit ex anni cursu in persona libera constitui.
16 Secundum decretum an locum habeat in omnibus actionibus personalibus.
17 Secundum decretum an locum habeat in spiritualibus.
18 Reo absente in personali actione conuento,si nõ habeat nisi feudum,vel vsumfructum in rebus alienis,quæ subiacent restitutioni,quale decretum interponi debeat.& num.seq.
20 Lapsus anni an in personalibus actionibus faciat possessorem missum,sine secundo decreto.
21 Quod suum est,amplius suum fieri non potest.
Superfluum est petere,quod de iure communi competit.

22 *Secundum decretum qua ratione interponatur in personalibus, non in realibus actionibus.*
23 *Annus elapsus quare in realibus actionibus non transfert dominium, quasi secundo decreto interposito.*

¶ Secundum decretum in quibus actionibus, vel rebus locum habeat.

4. §. Videndum restat, in quibus actionibus, & rebus locum habet secundum decretum. Et quidem regulariter in omnibus personalibus actionibus locum habet, vt C. de iudi. properandum. §. sin autem. & ff. de re iud. à diuo Pio. §. j. & ext. vt lite non contest. quoniam frequenter.
a §. fi. non tamen vniformiter, vt dicam j. §. vlt. Hoc tamen fallit, vt dicam j. ver. quod autem. Item locum habet in causa damni infecti in qua si quis nolit cauere, fit missio in possessionem bonorum ex primo decreto: & si sic in contumacia perseuerat, fit missio ex secundo decreto. vt ff. de damn. infect. prætoris officio. & l. prætor. & l. si finita. §. Iulianus. & §. pen. & ff. vt leg. no. ca. l. j. & ff. vt in pos. leg. l. 2. & C. eod. certa. ff. de acquir. poss. possideri. in fi. & si plures sint timentes omnes mittentur, vt in præ. l. si finita. §. cum autem. quod ita procedet. Postulata enim cautione damni infecti, & non præstita, mittitur quis in possessionem: quod si dicatur nõ caueri, aliquo spatio prius intermisso pro arbitrio iudicis, sequetur secundũ decretum: quia iubet prætor missum amodò possidere in præiudicium non cauentis, illo prorsus à possessione excluso: vt in præ.
1 concord. † Sed nunquid tantum habebit ex secundo decreto, qui minimum damnũ timet, quantum qui maximum? Respond. non
b imò pro rata damni, vt ff. eodem. ex damni. §. 2.[b] quod dic, vt not. in prædict. §. cum autem. Item locum habet in noxali actione, vt ff. de nox. ac. electio. §. si absente. & ff. si ex nox. cã ag. l. 2. §. fi. & tũc missus statim fit dominus rei ex secũdo decreto, si absens erat do-
c minus. Vel dic, vt not. j. e. §. vlt.[c] Quidam autem dixerunt[d], nun-
d quam interponi secũdum decretũ, nisi in causa damni infecti tãtùm, cùm eo casu solùm, vt dicunt, cautum reperiatur. Si enim prætor in aliis interponi voluisset, hoc dixisset: arg. C. de cadu. tol. l. vnica, prope fi. & ext. de deci. ad audientiã. quod non est verũ: imò in omnib. personalib. locũ habet, vt dixi. Hæc est maior ratio in cã
e damni infecti, quàm in aliis[e]. & ideo quia nõ omnes articuli possunt in iure comprehendi, vt ff. de leg. & sena. cons. non possunt. est de similibus ad similia procedendum, ff. eod. tit. & ideo. & extr. de rescript. inter cæteras. Præterea hoc expressum est in noxali actione, vt suprà. Cùm tamen omnes noxales sint personales, id est, ex maleficio serui nascuntur, vt ff. de noxal. action. l. j. & nul-
2 la est realis. † ¶ Sed nunquid in illis stipulationib. quæ vicem obtinent actionum, de quibus fit mentio ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. j. & s. §. restat videre. interponetur secundum decretum? Dicunt
f quidam[f], quòd in causa damni infecti certum est, quòd sic: vt s. & etiam in causa legatorum interponitur secũdum distinctionẽm & qualitatem actionis, qua petuntur: vt s. de act. seu petit. §. sequitur. ver. illud verò. Si enim petatur personali actione ex testamẽto, tunc idẽ iuris est in ea, quod in aliis personalibus actionibus: si verò actione in rem, tunc et procedatur, vt in actione reali: si hypothecarie, quasi res sit obligata, tũc idem, vt s. e. §. sequitur. ver. quid si agatur. & seq. & s. tit. proximo, §. sequitur. versic. sed nun-
3 quid. vbi de hypothecaria dictum est. † ¶ Vtrùm cùm mulier in possessionem nomine ventris mittitur, secundum decretum nõ interponitur: quia tũc non agitur, vt dominium, vel possessio acquiratur, sed vt mulier nomine ventris alatur: vnde tũc debet dari bonis curator, qui eam alat: vt ff. de vent. in possess. mit. l. j. §. mu-
4 lier autem. vsque in fi. l. & l. habitatio. & l. curator. † ¶ Idem quoque dicẽdum in Carboniano edicto, cùm videlicet agitur, vt puero alimenta præstentur, vsque dum de filiatione cognoscatur: quia tunc non agitur, nisi vt puer alatur. Quidam tamen dicunt, hoc speciale, vbi missus in possessionem ex secundo decreto, habeat veram possessionem alimenti causã; ff. de Carbo. edict. l. 3. §. missum autem. sed fortè ibi possessio ponitur pro detentatione. Præmissa obtinẽt in actionibus merè realibus, vel merè personalibus: nam licet multæ sint actionum diuisiones, quoad hoc, tamẽ non est opus alia diuisione, nisi his: xvj. q. 3. §. potest. versic. neque decennii. Nam quicunque agit, aut agit personali, aut reali, petendo seruum, vel sibi debitum: aut agitur pro reb. corporalibus, aut incorporalibus, putà seruitutibus: vt Inst. de action. in principio,
5 §. 2. extrà de renunciat. cùm inter P. † ¶ Sed in duplicibus iudiciis, scilicet in Familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium regundorum, si aduersarius ad diuisionem venire detrectat: nunquid præsens mittetur in possessionem? Dicũt quidam, quòd sic, pro ea parte, quam præsens iurauerit suam esse pro diuiso, & non pro indiuiso: absurdum enim esset, quòd plus ei concedatur, quã petat. vnde cùm solùm partem petat, non sibi assignabitur tota res pro indiuiso, sed solùm pars: arg. extr. de accus. qualiter. 2. in fi. Et si dicatur, quomodo iudex diuidet totã? Respõdeo, bene potest diuidere quibusdam ex pluribus hæredibus præsentibus: vt ff. famil. ercisc. l. 2. §. dubitandum. extr. de probat. ex literis. & hoc, quando constat iudici rem esse communem, nec cohæres diffite-
g tur hoc[g]. Si verò diffiteretur, iudex non deberet per se diuidere, ne per hoc fiat præiudicium petitioni hæreditatis, quæ in hoc casu locum habet, ff. famil. ercis. l. j. & ff. de excep. fundi. ¶ Etiam, quòd diuisio facta cum non legitimo hærede, non præiudicat, vt j. q. 4.
h §. notandum. ad fin. Vel dic, secundum Vbertum[h], quòd potest super hoc arbiter assumi, ff. famil. ercis. arbitrium. ff. communi diuid. & si non omnes. qui iuratus faciet partes, & sortem pro præsente adiiciet, & absente, C. fi. regund. si quis. C. libr. xj. quando, & quibus quar. pars. de le. 2. hoc saluo, quod si absens venerit intra tempus à iudice statutum, & voluerit probare rem non esse communem, vel non ex toto, vel aliud, audiatur refusis expensis, vt ff. de dam. infect. à quo. Alij verò, quorum sententia magis frequenta-
i tur[i], dicunt, quòd actor debet mitti in possessionem totius rei cõmunis pro indiuiso: & missus medietatẽ fructus percipiet ĩ re sua alia verò medietas seruabitur arbitrio iudicantis: non enim videtur, quòd iudex possit diuidere in præiudicium absentis, C. famil. ercisc. cohæredibus. sed hæc. lex non loquitur in diuisione per iudicem facta, sed quando quidam cohæredes inter se diuiserunt. Alia tamen ratione videtur, quòd non debet iudex diuidere. Nã per diuisionem, vel adiudicationem, transfertur dominium, Inst. de offi. iud. in fi. & quia sic ferret diffinitiuam sententiam lite non cõtestata: quod fieri non debet. Cùm igitur ad rei diuisionem faciendam in communibus iudiciis, ff. de iudici. in his tribus. extra. de probat. ex literis. Cùm autem agitur pro personalibus præstationibus, vt quia vnus impedit in re communi, vel quia vnus percepit omnes fructus communes, idem iuris est, quod in simplici-
k ter personalibus actionibus[k]. Nam istæ actiones, & aliæ mistæ, sicut petitio hæreditatis, quantum ad hæc, personales dicuntur, ff. famil. ercisc. item Labeo scribit, si vnus. ff. famil. ercis. & l. inter co-
6 hæredes. §. si cohæredes. & l. si famil. erciscun. † ¶ In actione autẽ finium regundorum, videtur, quòd si citatus non venerit, iudex, priùs causa summatim examinata, debet mittere agrimensores ad fines distinguendos, vel ipse debet personaliter ire, & loca oculis suis subiicere, & fines diuidere. ff. fin. regundo. si irruptione. C. eo. si constiterit. extr. de præscrip. quia iudicante. Vbert. autem
l de Bobio dixit[l], quòd in huiusmodi diuisoriis iudiciis, si reus nõ veniat, postulabit actor pro mensura debiti declarati, id est, interesse sui, quantũ sua interest reum ad diuisionem venisse, se mitti in possessionẽ. Nã cũ eum vocat ad diuisionẽ, ergo ad factũ vocat, ff. de vsufruct. quod ergo. in fi. ff. de cur. furio. cõsilio. in fi. & sic tenetur ad interesse, ff. de re iud. si quis ab alio. quod interesse probabit per iusiurandum suum, vt in prædict. l. si quis ab alio. vel quia talis missio non

ADDITIONES.

a §. j. ¶ Idem Dy. vbi s. addens l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. confug. §. j.
b §. 2. ¶ Per quam l. gl. statim alleg. hoc tenet ex eo, quòd missio habetur loco cautionis, & ex cautione ageretur pro rata vt ibi.
c §. vlt. ¶ Ibi est dictum Iac. Bal.
d Dixerunt. ¶ Vt refert. Roff. in prin. huius tractatus: de hoc ẽt est gl. j. l. iubere. Alia opinio adiũgit cãm noxalem: & hãc recitat gl. ff. de dam. infect. si finita. §. si plures. circa medium gl. & hoc placuit Simo. Vinc. vbi s. Eadem gl. narrat, quod in omnibus, præterquã ĩ causa legatorũ, per l. is cui. ff. vt in poss. leg. & tamen aliter ibi not. scilicet quòd locum habet etiam in legato, cuius conditio nõ pẽdeat de primo dec. §. 2. in fine dixi.
e In aliis. ¶ Verba Rof. vt proximè dixi: idem Dyn. in v. q. fatetur tamen, quòd secundum decretum quandoque datur ad vendẽdũ, vel habendum in solutum, quandoque ad possidendum. de hoc s. §. prox. & hîc sequitur.
f Quidam. ¶ Scilicet Ia. Bal. cui' est iste ver. cum seq. vsque ad ver. Vber. autem de Bobio.
g Hoc. ¶ Quo casu dixit Dy. vbi s. q. 4. quod diuisioni resistens mulctãdus erat, Instit. de offi. iud. §. pe. & ff. de ven. inspi. l. j. §. quid ergo iudex ecclesiasticus illum excommunicaret, vt in dec. quoniam. in fi. In casu verò, qui sequitur, scilicet quando diffitetur eum cohæredem, dicit Dy. onus probandi in eum transferri, ff. de nou. oper. nunc. si prius.
h Vber. ¶ de Bobio, vbi s. vers. quid facies tu.
i Frequentatur. ¶ Verbum Iac. prædicti. quod etiam ponit Ioann. de Deo.
k Actionibus. ¶ Dyn. q. 4. dicit esse casum ff. ex qui. cau. in pos. ea. apud Iulianum.
l Dixit. ¶ Præcedit hoc dictum s. positum.

sio non est multùm vtilis. Nec in prōptu bonum est, quòd mulcta indicta & pignoribus captis venire cogatur, ff. de ven. insp. l. j. ff. de arbit. non distinguemus. §. si arbiter. ff. ad leg. Iul. pecul. eos. vt
7 potest super hoc assumi arbiter, vt prædixi. † ¶ Item quæritur [a],
a quod sit officium iudicis in duplicibus iudiciis, & possessoriis interdictis, cùm vterq; se possidere ostendit? vt ī interdicto Vti possidetis, & Vtrobi, & de superficiebus. Videtur, ꝙ si legitimè citatus non veniat iudex interloquendo pronunciare debet actorē non esse inquietandum in possessione: ꝙ si postea veniat, non audietur, nisi expensas restituat, & se possidere ꝓbet, arg. ff. de noui
b ope. nun. si priùs. Tu dic [b], quòd postquam iudex pronunciauerit per secundum decretum, hunc scilicet actorem non esse inquietandum in possessione, non audiet aduersarium post ea elapso anno: vel sicut in realib. non audietur super possessione, sed solùm super proprietate. nam interdicta, licet personalia sint, in rē tamen scripta sunt, ff. de interdict. l. j. in fi. Tertij distinguunt; an agatur actione in factum reddita in locum cuiuslibet interdicti, vt Inst. de interdict. §. fi. & petatur interesse, cùm sit in obligatione: vt est in prohibitoriis interdictis, in quibus petitur interesse tantùm, vt ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mis. est, l. j. §. hoc interdictum. & similib. vt tunc faciat iudex id, quod faceret in merè personalib⁹: quia pro interesse in personam tantùm agitur. An verò agatur alia actione in factum, putà edicto de noui operis nunciatione, scilicet vt opus factum demoliatur, vt tunc faciat iudex idem. qđ faceret in reali: vt sicut ibi mittitur actor in possessionem rei petitæ, sic & hîc mittatur in possessionem noui operis facti, scilicet vt
8 opus præcisè destruatur. † ¶ Qui enim agit ad factum, petit præcisè factum, vel interesse, si voluerit, vt ff. de noui ope. nun. stipulatio. §. fin. & §. opus. & l. j. & qđ dixi de noui operis nunciatione,
c exempli gratia dictum est [c]. Vbert. autem dixit, ꝙ si agatur de adipiscenda possessione, vel recuperanda certa re, fiet, sicut fit, quando certa species petitur in personali, vt s. tit. prox. §. sequitur. versicul. porrò si agatur. Vel dic, vt j. versic. in omnibus. † ¶ Vtrùm
9 autem in his possessoriis interdictis lapsus anni faciat aliquē possessorem, dubitari consueuit: & videtur, ꝙ sic, sicut contingit, & in actione realis, vt dicetur j. versiculo, hoc quoque. præcipuè si agatur interdicto in rem scripto, ff. de interdict. l. j. responso. 2. pu
10 tà Quorum bonorum. † ¶ In omnibus tamen personalibus in-
d terdictis magis posset dubitari. Vnde dic, secūdum Vbert. [d] quòd in eis transcursus anni non facit aliquem possessorem, ne ex trāscursu anni plus habeat, quàm fuisset per diffinitiuam sententiam habiturus, extr. de re iudic. cùm inter vos. Vel dic, quòd in eis lapsus anni operatur, vt actoris intentio vera præsumatur, nisi re-
11 us contrarium probet. † ¶ Verùm si agitur de retinenda possessione, non videtur, quòd possis petere te mitti in possessionem, cùm te asseras possidere. Frustra ergo postulas quod habes: vt extrà de iud. examinata. & quia tibi cōtrarius videris, vt j. dicā. Quid ergo fiet? Ad hoc potest dici, ꝙ in interdicto Vti possidetis, reus condemnatur, quanti interest actoris non turbasse possessorem, ff. vti possi. si duo in fi. Igitur actor petet se mitti in possessionem bonorum pro mensura dicti interesse. Vel potest dici, quòd pronunciabitur, actorem potiorem esse in interdicto: reus tamen postea veniens intra tempus cōpetens, poterit probare de iure suo vt ff. de dam. infe. l. à quo. Et si opponatur, quòd hæc sententia diffinitiua non valet, vt pote lata lite non contestata. respond. hæc sententia non est verè diffinitiua: imò vilis est, & quasi nulla, C. de senten. & interloc. om. iudic. post sententiam. C. si de momen. posses. fue. appel. l. vnica, extrà de causa pos. & prop. c. j. & 2. q. 6. §. diffinitiua, vers. de posses. & vide s. §. prox. versic. item quæritur, ꝙ
12 & s. §. restat. versic. sed pone: ago. † ¶ Quid si electus in potestatem, vel rectorem ciuitatis, vel castri, litigat de sua electione: quia fortè non admittitur, & contumax est vniuersitatis: nunquid mittetur in possessionem illius iuris? & si fiat, nunquid exercebit illud ius interim? Et certè non videtur, quòd exerceat: quia ꝑ hoc non cōsequitur veram possessionem, sed quasi custodiam. Quid ergo fiet? Nam potestaria, seu rectoria est annalis, & ciuitati non expedit sine rectore esse, ff. de offic. proconsul. meminisse. extrà de ele. ne pro defectu. Dic ergo, quòd iudex statuet illis terminū trium mensium, vel plus, vel minus, intra quem ostendant de iure suo, quicquid possunt: alioquin adiudicet ei dictam rectoriam, facta fide de sua electione. hæc probantur in auth. de san. epis. §. j. C. de remis. pig. si eo tempore. ff. de mun. & hon. reus delatus. ext. de
e iud. c. fin. [e] Idem etiam potest dici, cùm aliquis electus est ad aliquam dignitatem ecclesiasticam. nec admittitur ad eam: vt xcij. dist. si quis ordinatus. & 2. sequ. nam potest tunc secundum præmissam formam procedi lite non contestata, probatur ext. de eo qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. lib. vj. ext. de appel. oblatę. in fi. vt lite non conte. quoniam frequenter. §. porrò. & §. si verò. extra. de elect. statuimus. §. sed si pars. hoc saluo, quòd tunc non fit missio in possessionem propter contumaciam, vt in prę. ca. eum,
13 qui. j. versi. vtrùm. † ¶ Sed nunquid in actione ex empto interponetur secundum decretum? Et videtur, quòd non. nam, secundum Iaco. missio ex secundo decreto facit missum dominum. At venditor non tenetur emptorē facere dominum, ff. de act. em. &
f ven. ex empto [f]. Alij contrà. Nec obstat præ. l. quia hoc ꝓpter cōtumaciam contingit, vt interponatur secūdum decretum. Nam & videtur, quòd tenetur venditor ad rei traditionem, vt j. q. j. qui studet. ibi, nemo potest retinere, &c. ext. de fide instru. cùm Ioan. in princip. nec secundum decretum semper facit aliquem domi-
14 num. † ¶ Sed qualiter in seruitutib⁹ vrbanis, vel rusticis interpo-
g netur secundum decretum? Resp. [g] si reus, à quo seruitus petitur vocatus non veniat, nec defendatur, mittetur actor agens cōfessoria in quasi possessionem illius seruitutis. de hoc s. §. restat. ver. quid si agatur confes. & j. vers. prox. Quid si agatur negatoria, ꝗ dicitur, non debeo seruitutem in tali re: & is qui sibi deberi asserit, non comparet, nec defenditur? Respons. iudex pronunciabit quasi interponendo secundum decretum, nō diffinitiuè, cùm lis non sit contestata. illum non debere seruitutem, donec quæstio terminetur, ff. de no. oper. nun. si priùs. ff. de dam. infec. à quo. ff. si serui. vendic. is, cuius familia. ff. de aqua quotid. & æst. & si de via. Vel meliùs dic, quòd non fiet missio in possessionem, quia nō pt: sed cauebit de non molestando. quod dic, secundum Papam, vt not. ext. de eo, qui mit. in posses. c. j. & iunge hoc, quod not. in p̄.
15 ver. quid si agatur confessoria. & versic. sed pone, ago. † ¶ Quod autem sit iudicis officium inferenda diffinitiua super seruitute, & qualiter eam formabit, colligitur ff. si seruit. ven. harum. & l. legi. Sed si is, quem peto in seruitutem, vocatus non venit: qualiter ꝯtra eum interponetur decretum? nam hîc non potest fieri directa missio in possessionem. Dicunt quidam, quòd actor potest postulare, vt iudex pronunciet contra absentem, vel vt cancellentur ea, quæ acta sunt, ita quòd de nouo incipiatur restituris expensis: quod potest verum esse, quando de seruituris possessione proclamat in libertatem, vt ff. de liberal. causa. l. diui. §. primo. Vel dic, secundum eos, quòd si citatus non veniat intra annum, subiicietur

ADDITIONES.

a Quæritur. ¶ Reassumit verba Ia. vsq; ad versicul. Vbertus autem.
b Tu dic. ¶ Et meliùs, sm̄ Iac. posuit etiā distinctionē, quæ seqtur.
b Est. ¶ Secundum Iacobum.
d Secundum Vber. ¶ vbi s. ver. no. ꝙ transcursus. & ipsius est tractatus sequens vsque ad ver. sed nunquid.
e c. fi. ¶ Vide ad materiam j. de censi. §. 2. vers. pen.
f Ex empto. ¶ Dy. de hac quæstiōe, quæ est gl. Accur. sic se expedit quòd secundū decretū in hac interponitur: & id solùm operatur quod traditio facta à venditore, scilicet dominij translationem, si tradens est dominus: aliàs vsucapiendi potestatē, si tradēs nō erat dominus, per hāc legem. Sed quærit ipse Dyn. an vsucapiat emptor missus in possessionem ex secundo decreto ex actione ex empto, si sciat rem esse alienam: allegat, ꝙ sic, ff. đ noxa. si noxali. & l. seq. de damno infect. prætoris. in prin. & quod ibi no. Tenet ipse contrarium: quia, vt dicit, factum iudicis repræsentat factū venditoris, ff. de euic. si plures. §. j.: & venditore tradēte n̄ vsucaperet ꝑꝑ malam fidem. ergo nec tradente iudice. & hoc locū habeat in actione ex empt. Sed in aliis casibus, in quibus quis mittitur in possessionem ex secundo decreto, habet locū, quod in contrariū allegatur, vt no. ff. de dā. infec. cū postulassem. §. damni. & secundū eum, p̄t esse diuersitatis ratio, vt plus subueniatur ei, qui extra necessitatem, scilicet dāni infecti. vel noxali mittit̄ in possessionē. ꝗ ei, qui ex causa à principio voluntaria, arg. illius §. damni. & ff. de fun. do. l. j. facit de offi. deleg. ab arbitris. & quod ibi no. l. 6. & facit hîc ad no. s. §. iam de effectu. ver. quid si missus. & §. iuxta. vers. qđ si alius. & ver. seq. ADDE, quòd missus in possessionem ex secū do decreto non præscribit, si habet sciētiā rei alienæ, præter quā in causa noxali & dāni infecti: vt tenet gl. quàm communiter sequuntur Doct. in l. si finita. §. si de vectigalibus, ff. de dā. infect. & hoc de iure ciuili. An autem de iure canonico habens scientiā rei alienæ p̄scribat in cā damni infecti, & noxali? Bar. tenet, ꝙ sic, d. §. si de vectigalibus autoritate Ber. in c. pastoralis. de offi. ordi. quia factum iudicis reputatur factū legis. Sed Paul. de Cast. Ang. Imo. & communiter nouissimi, tenent contrarium: quia habens scientiam rei alienæ, est in mala fide: & malæ fidei possessor non præscribit latiùs per Alex. ibi vide.

ADDITIO. Et an præscriptio excuset à restitutione rei alienæ, vide pulchrè per Io. de Turrecre. in c. j. col. fi. ver. hîc insurgit qō. 14. q. 6. Hen. Ferran.

g Respon. ¶ Secundum Iac. qui tractauit, quę sequuntur, vsque ad ver. ego non credo. & hoc in ver. quæsitum est.

iicietur seruituti perpetuæ, C.de asser.toll.l.j.§.omnes.& sic lapsus
a anni multum operatur in hoc casu,secundum eos^a. Ego non cre-
b do^b,q̃ ex cursu anni constituatur perpetua seruitus in libera per
sona:cùm contra libertatem non currit præscriptio,etiam 40.an
norum,vt 16.q.3.§.potest.versi.quæ enim ab initio. C.de longi
temp.præsc.quæ pro liber.l.fi.vel etiam centum annorum, C.vbi
c causa sta.l.fi.ff.de lib.ho.exh.l.fi.§.j.^c& sm̃ Vber.siue petatur quis
in seruitutem,siue proclamet quis in libertatem,satis determina
tur quid iuris sit,C.de asse.tollen.l.j.§. fi. Posset etiam procedi se-
cundum generalia posita s̃.§.restat.vers.quid si agatur act. priuil.
16 † ¶Quod autem dixi s̃.in princ.huius §.in omnibus personali-
d bus locum habere secundum decretum,fallit in cõditionalib^9 d.
Nam licet in eis primum decretum locum habeat,scilicet vt mit
tatis in possessionem,si ille cauere non vult,vt ff. de act.& oblig.
is cui.secundum tamen interuenire non potest,quia nihil debet
sed tantùm spes est debitum iri:& hoc etiam in conditionalibus
stipulationibus contingit,vt Instit.de verb.oblig.§.si sub conditi
one.In criminalibus autem qualiter contra absentem procedat,
17 dicam ĩ.de accusat.† ¶Vtrùm in spiritualibus locum habeat secũ
dum decretum,& an præscribi possit,& an post lapsum anni sit ĩ
eis missus verus possessor,not.plenè ext. dolo & cõt.& ideo hic
non repeto.Vtrùm autem,cùm de ipsis agitur, fiet missio in pos-
18 sessionem,dixi s̃.titu.prox.§.sequitur.ver.illud autem.† Quid si
e reus^e absens in personali actione conuentus non habet nisi feu-
dum,vel vsumfructum in prædiis alienis,vel habet res, quæ sub-
iacent restitutioni,vel nomina?Respondeo,hæc etiam assignan-
tur actori per secundum decretum:quę dic,vt s̃.§.restat.ver.quid
f ergo,si & seq.^f si enim reus non habet nisi nomina, iudex per se-
cundum decretum præcipiet debitoribus,vt statim pecuniam il-
19 lam soluant actori.† ¶Sed nunquid hæc pecunia statim fit acto
ris?Respondeo,non,secundum quosdam:ipse tamen ex ea suam
faciet vtilitatem,& eam spatio triennij vsucapiet, sicut & quali-
beralíam rem mobilem. & post hoc tempus poterit nulla super
actione conueniri, 16.q.3.§.potest.versus si.ext.vt lite non cont.
20 quoniam.in fi.† ¶Hoc quoque notandum est,q̃ in personalib^9
actionibus lapsus anni non facit missum possessorem sine secun-
do decreto:imò etiam post annum audietur reus super possessio
ne,vt in præ.l.si finta.§.si quis autem.& §. Iulianus scribit.& ff. de
reb.eorum,qui sub tut.vel cur.sunt,l.3.Et quidam dicunt,q̃ si cõ.
uenio debitorem meum personali actione, aut probo q̃ latitat,
nec vult venire,tunc bona sua debet vendi,& mihi debet satisfie
ri,C.de bo.auctor.iud.possi.cùm proponas.& auth.ibi posita:si si
probo,ero in possessione.In realibus autem,vt in rei vendicatio-
g ne^g,& aliis,interponetur secundum decretum:quia solus trans-
cursus vnius anni sine sũa facit aliquem verũ,id est incommuta-
bilem possessorem,computato illo anno,à tempore interpositi-
h onis primi decreti^h:ext.de dolo & contum,contingit.de offi. or
di.pastoralis.in fi.& in præd.ca.quoniam. §.in aliis. C.de præscrip.
xxx.vel xl.an.si quis emptionis.§.fi.ext.de eo qui mit.in pos. cau-
sa rei ser.per totum,& d.versic.si dilecto.nisi fortè quis velit illud
impetrare ad cautelam,secundũ B.& alios,vt fortius præscribat:
qđ facere potest,vt ext.de eo,qui mit.in pos.c.j.vt lite non con-
test.quoniam.§.in aliis.ff.de acquir.possess.iustè. Odoffre. tamen
dicit,hanc cautelam esse damnosam.nam cùm is ex primo decre-
to fuit missus in possessionem summatim fuit examinatũ nego-
tium,& iurauit se non calumniosè petere,& dominium rei peti-
tæ ad se spectare.Si ergo nunc petat secundum decretum inter-
21 poni,† cuius effectus est,vt eum constituat dominum, qui non
est,vt ff.de nox.& generaliter.& dicam infra §.vlt.videtur sibi cõ
trarius.Nam videtur dicere se nõ fuisse priùs dominum,ff.quan.
ap.sit.si procurat.& ideo non est audiẽdus, C. de fur.l.j.ext.de ap.
solicitudinem.in fi.Sed mihi non placet talis illatio:quia quod di
cit de effectu secũdi decreti,speciale est in actiõe noxali,& de dã-
no infecto:vt si in eis quæratur dominium per secundum decre-
tum:in aliis autem solùm vera possessio acquiritur, & causa vsu-
capiendi paratur,vt in præ.§.Iulianus.& nõ dominium,vt not. in
præ.§.vlt.Præterea agens reali,dicit se dominum nec intendit ad
dominium:quia qđ suum est, amplius suum fieri nõ potest, vt ff.
de verb.oblig.l.nemo rem suam.& ext.de fide instru. inter dilec-
tos.prope fi.Sed intendit solùm ad possessionem, seu restitutio-
nem vt ff.de rei ven.officium.& l.qui restituere.& de alie.iu.mu.
cau.fac.l.j.& ĩ.versi.prox. Vnde,meo iudicio,melior est ratio,qua
re talis cautela non sit vtilis.Nam cùm transcursus temporis mis
sum in reali faciat verũ possessorem,frustra impetraret secũdum
decretum,cuius effectus est facere aliquem verum possessorem,
vt dixi:quia superfluum est postulare, quod de iure cõmuni con
petit,C.lib.x.de thesaur.l.vnica,ext.de procu.quia in causis. Pos-
set enim illi meritò dici qđ petis,int^9 habes,ext. đ iudic.examina
ta.& ideo tanq̃ superfluum non impetrabitur, ff. vt in poss.legat.
si is,à quo.§.diuus. Argu.tamen expressè contrà,quòd in realib^9
locum habeat secundum decretum,ext.de eo,qui mit.in poss.ca.
rei ser.

ADDITIONES.

a Secundum eos.¶Tamen Accur. in præ.§.omnes.dicit notandũ
nouum modũ adimendæ libertatis.pro quo dicto facit ẽt,quod
no.in præ.l.diui.& Instit.de iure pers. §.pe.q & satisfacit ad casũ.
Sicut enim ius ciuile adimit illam maiori 25.annis,q se vẽdi per-
misit ad pretium participãdum,& verè participauit:sic & tali ve-
rè contumaci, qui negligit causam sui status prosequi ex ɔtuma-
cia,& tituli vehemẽti suspiciõe potuit iustè libertatem adimere.
b Credo.¶Idem Io.de Deo hoc tit.vltra medium.
c §.j.¶De hoc de Iudæis,c.2.in 3.gl.& super ea.
d Conditionalis.¶Secundum Iac.Rof.vide s̃.de primo decreto,§.
2.in fi.
e Si reus.¶Hoc vsque ad vers.hoc quoq;.totum fuit Iac. ante fin.
Et seq.ver.quid si reus.đ quo inten.sequebatur olim de px.vers.
quid ergo,si.sed propter additionem interpositã multũ distat, vt
ibi scripsi:& ibi habetur,quod interposuit hic Iac.scilicet q̃ verus
vasallus faciet seruitia domino.
f Vendicatione.¶ Intentata contra possidentem.nam contra do-
lo desinentem possidere proceditur,vt in personali,vt dixi ins̃.re
stat.in fin.
g Decreti.¶Idẽ Ia.vj.col.ver.in realibus.aliter not.s̃.§.iam de effe-
ctu.ante fi.ver.vltimò quærò. vbi dicit,q̃ incipit, quando ipsa re
ventum est in possessionem.Tractadũ imminet,qđ dictum sit ve
rius:de quo miror,q̃ plus à tot scribentib.non est tactũ. Pro hac
parte satisfacit dec.j.de do.& contum.præsupposito,q̃ verũ est,
q̃ illa dec. quæ fuit Alex. 111.longo tẽpore pcessit decr.ɔtingit.
e.tit.quæ fuit concilij generalis Inn. 111.ibi enim tex. loquitur ĩ
principio de actore mittendo,non misso:& tamen põderatur ibi
annus.ergo necessariò dici oportet,q̃ à tempore decreti incipiat
annus,non à tẽpore missionis.Si hoc olim,ergo & hodie.Itẽ cõ-
tra tenentes ɔtrariũ,q̃ à tempore missionis currat annus:& sic,v-
bi nõ interuenit missio,nõ cœpit currere annus,propriè emana-
uit dec.contingit.qđ patet ibi:& sic cùm secundũ multorũ asser-
tionem,&c.Item reus,cui faueo,dimittendo ipsum in cultura &
collectione fructuũ,& postea lapsis fortè sex mensibus à tẽpore
primi decreti,possessionem recipio, & sic ipsius tædium alleuio:
beneficium,vel gratia,quam sibi feci,ɔ me retorqueri nõ p̃t,ext.
de fideiuf.c.2.de iudæis.& si Iudæis:item ad hanc partem videtur
tex.expressus,de eo,qui mit.in poss.cũ venissent.ver.sed iudices.
¶Pro opinione contraria,quę attribuitur Vberto,multum facit
decr.quoniam.§.in aliis.vbi de decreto iudicis mentio expressa fi
fit,sed solùm de missione : ibi mittendus est actor in possessionẽ,
&c.& postea affirmatiuè & negatiuè subditur de ãno.ergo aliud
principium anno dari non potest,quàm tempus missionis.quod
etiam ibi Aegi.vt ibi scripsi super ver.intra annum.Item omnia a
lia iura loquẽtia de anno, videtur illud referre ad tempus induc-
tionis,missiõis,traditiõis vel detẽtionis habitæ, vel factæ de pos-
sessione:de primo decreto,pastoralis.de off.or.& dec.j.de eo,qui
mit.de secundo decreto,fa.illo e.tit.de tertio decreto,dilecto.de
verb.fig.de quarto,l.si quis emptionis.ad fi.C.de præsc.30.vel xl.
an. Hæc autem quatuor vocabula nõ violenta tempore decreti,
vel pronunciationis,non congruũt: improprietatis autem excu-
sandæ sunt,non sequendæ,vt no.de ver.signif.præterea. in fi.vlt.
gl.Item cùm pręc.decre.pastoralis.in fi.vocet hanc annalem p̃scri
ptionem,vel quasi:& pręscriptio sine possessione non procedat,
de re iud.sine possess.lib.vj.vbi concord.per hanc secundam opi-
nionem veriorem.item facit regula e.t.in pœnis. quę vult in pœ
nis mitiorem partem sequi.& hæc est talis. Est autem aduerten-
dum,quòd casus iste minus est dubius,quando scilicet iudex ser-
uasset primam formam,no.s̃.e.§.2.dicendo,decerno Titium mit
tendum,&c.bona tamen est forma:nec valet,quod ibi in fi.oppo
nitur,vt ibi scripsi. per illa enim verba cõstat, illum possessorem
non esse,nisi propter dolum, vel potentiam rei sic fingatur,vt Ic.
contingit.& adhuc est dubium,an hæc fictio trahatur ad tẽpus đ
creti,an verò ad tempus resistẽtiæ?Quando verò iudex secutus ẽ
tertiam formam ibi positam,quæ fuit Inno.& in dec.j.de eo, qui
mitt.in poss.vt ibi scripsi,dicendo,decerno,constituo,vel iubeo,
Titium verum possessorem,&cætera. tunc ex vi verborum vide
retur ab ipsorum probatione currere annus: & locus esset opi-
nioni Iacobi, licet, vt super illa forma scripsi,fatear eum nõ pos-
sidere,per l.cùm postulassem.in fi.j.respon.ff.de dam.infect.Hoc
tamen faciet iudicis auctoritas,& voluntas,vt sicut curreret decẽ
dium appellationis interponendæ à tempore pronunciationis,
sic currat contumaci annus purgationis contumaciæ ab illo tẽ-
pore,licet non statim actor possessionem apprehendat.

a rei ser.c.j.Solu.ibi[a].† ¶Sed quæ est ratio diuersitatis,quare secū
22 dum decretum interponitur in personalibus,& non realib⁹? Re
spondeo:agens personalis petit sibi dari aliquid,& quod suum n̄
est,vt Insti.de act.§.appellamus.& in princ.tit.in §.nanque.& da
re est accipientis facere,vt ff.de verb.oblig.vbi autem.§.fi. Si igi
tur non det,vtile est interponi secundum decretum,perquod fit
missus dominus, vel saltem acquirit causam vsucapiendi. vt iam
b dixi[b]. At is,qui agit rei vendicatione, non petit rem sibi dari,sed
eam,seu ei⁹ possessionem sibi restitui,quia dicit se dominum rei:
vnde cùm per primi decreti interpositionem nanciscatur posses
sionem,vt dixi s̄.eo.§.restat.ver.si verò agatur reali.iam adimple
tum est eius desideriū per primum decretū, & habet quod petit,
vt dixi:vnde secundum non interponetur, quasi superfluum es
23 set,vt s̄.Præterea videretur sibi contrarius,vt s̄.† ¶Sed quare in
realibus non transfertur dominium anno elapso,quasi secundo
decreto interposito?Respondeo, quia actor nō intendit habere
dominium:imò,quòd sibi res restituatur,cùm dicat se dominum
vt iam dixi. Item & quia non interuenit iudicis auctoritas. Roff.
c aūt probat mult ipliciter in lib.suo in tit.de secundo decr.[c] quòd
transcursus anni non trāsfert in aliquem possessionem:nam mis
sus statim fit possessor in reali:& de hoc ext.de dolo & cont.con
tingit. Et cùm sæpe feceris mentionem de actione personali, &
de reali,quid sit vtraque,dic,vt s̄.de act.seu pe.§.sequitur.ver.sed
quam vocas.

ADDITIONES.

a Solu.ibi.¶In vlti.gl. dicebat Dy.in q.7.ꝙ peti posset statui certū
tempus absenti,post quod nō audiatur de proprietate:alleg.ff.de
dam.inf.à quo fundus.& de opt.leg.l.mancipiorū.Multa similia
vide de probat.licet.in j.gl.& super ea:& j̄.ti.2.§.j.in fi.& ipse Dy.
addit in præ.l.à quo.quòd quia terminus ille non est determina
tus à iure,erit arbitrarius,ff.de iure delib.l.j.fi.& concor.ibi Accu.
in vlt.gl.
b Dixit.¶Sed Dy.q̄rit,vbi s̄.q.pe.an in secūdo decreto req̄rat̄ mis
sio re ipsa,an sufficiat iuss⁹?Et videt̄ necessaria missio,ff.d̄ pig.act.
non est mirū.§.sciendū.Ecōtrà cum præcesserit:missio ex primo.
ergo sufficit iussus,sicut sufficit voluntas vendentis,præcedente
traditione ex alia causa:putà depositi,vel commodati,ff.de acqr.
re.do.qua ratione.§.interdum.& Inst.e.ti.§.interdum.cùm factū
decernentis reputetur eius,cōtra quem decretum interponitur,
C.de euic.si ob causam.& no.Instit.de off.iu.circa fi.Soluit neces
sariam esse missionem,si ille non erat in possessione: fac.C.de rei
ven.l.seruum.& ff.e.ti.si ager.
c Secundo decre.¶Nō allegat,qđ intendit.ibi eīn nihil de hoc,sed
de primo decreto:posuit de hoc ver.sed illud q̄ritur.in 2.col. sed
illa multiplex probatio,de qua loquitur auctor,est in tit.de bon.
auctor.iu.pos.ver.item quæritur multis modis.& propter auidos
hæc scire,supplebo qđ auctor omisit.Et primam ipsius rationem
non pondero,quæ fundatur super fine l.si quis emptionis.vbi di
citur,ꝙ passus missionem,intra annum cauēs,rē recipit:dicit ipse,
ergo priùs n̄ habebat,si recipit:si litera diceret,possessionem reci
piat,faceret pro eo:& sic inducebat illā Gui.de Suza.qui tenet ꝙ
possideat. Litera tamē de re loquitur. Quia verò illud sic inferri
posset ēt in personali,in qua veniens & cauēs rē recipit,ideo non
placet.Sed pro eo bene facit litera præcedēs:ibi, prior possessor.
quasi innuat missum esse secundū possessorem, priorē desiisse,vt
ibi no.Secunda ipsius ratio est,cū possessio sit facti,ff.ex quib.cau.
ma.l.denique.impossibile esse istud factū suppleri p lapsum anni:
qđ tñ concedunt,qui negant eū intra annum possessorē. Probat
per id,quod de hæreditate dicit̄,q̄ in his,quæ iuris sūt,sustinet vi
cem defuncti:non tñ in his,quæ sunt facti,ff.de acquir.re.do.l.hæ
reditas.l.in eo.de stip.seru.l.vsusfructus.quod vi,aut clàm,l.deni
que.Cùm ergo,qđ facti,ē in hæreditate n̄ fit,&possessio est facti:
ergo in illa nō est,ff.si quis test.lib.esse iuss.fue.l.j.§.Scæuola.vnde
licet adeam hæreditatem,& ex hoc oīa iura in me transeant, pos
sessio tamen rerum nō transit,nisi apprehēdat̄,ff.de acqr̄e.pos.cū
heredes.in prin.& ibi concor.ad vtrūq;dictū:&,put ipse dicit,nō
obstat ff.ex qui.cau.ma.l.cùm miles.§.j.vbi dicitur.ꝙ possessio cō
iunctim descendit ad hæredē.Nā.vt in contrario no.vsucapio in
choata per defunctū,bene perficitur per hæredē possessione ap
prehensa,secundum Rofre.sed,vt ibi dicit tertius,id ēt quandoq;
contigit hæreditate nō adita.qđ intelligit Accur.dummodo res,
quæ vsucapiebatur,non fuerit per alium apprehensa,ff.de vsuca.
l.nunquā.2.§.pe.Concludat̄ ergo hîc, ꝙ vsucapio licet ex posses
sione resultet,est ius,ff.de vsuca.l.3.quod hæreditas includit,vt s̄.
Idem in postliminio,cuius fictio prodest ad ea,quæ iuris sunt,nō
ad ea,quæ sunt facti:vt in præ.l.deniq;.ff.ex qb.cau.ma. Cōcludit
ergo.ꝙ id ꝙ ius ciuile in p̄dictis facere n̄ potuit,n̄ faciet lapsus an
ni:& s̄m hoc necessariò sequetur absurdum,ꝙ ex quo primo an
no non possidet,finito anno eēt necessariū s̄m decretū in posses
sione trad̄eda in realibus,eadē rōe,qua in personalib.qđ dicit ab

surdū,& nunq̄ auditū. Aut oporteret concludi aliud absurdius,ꝙ
ipse actor seipsum faceret iuridicū possessorē, sic sibi ius diceret
quod esse nō p̄t,ēt in possessione apprehēdēda,ff.de acquir.poss.
l.ex stipulatione.ext.de priuileg. c. pastoralis:& vt inuicē Rofre.
nō impingas ei,qđ ipse & alij fatentur,p lapsum anni missum re
ali fieri incōmutabilē possessorē:& sic ēt circa possessionē multū
potest lapsus anni:sed responde,ꝙ illa potestas in iure,non in fa
cto cōsistit:sicut dicimus,completa vsucapione eū,qui triennio
possedit,iure cōi fieri dominū:vt in præ.l.3. ff.de vsuca.Cōcludit
ergo Roff.miseros errantes esse illos Canonistas,vel alios,qui te
nent contrariū,suadens,quòd hoc teneant,si veritatē diligūt:in
ducit l.cùm ita.ff.de con.& dem.ibi,imò si verum amamus,&c.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus à papa an possit dare corporalē possessionem in rebus,quæ non sunt suæ iurisdictionis.*
2 *Bellum per se indicere solius Principis est:& an iudex ecclesiasticus possit in causa ad forum ecclesiasticum spectante,bellum indicere.*
3 *Iudex vnus an possit decernere missionem esse faciendam in bonis non suæ iurisdictionis.*
4 *Actor quo iure postulet interponi secundum decretum.*

¶Secundum decretum à quibus iudicibus,& quo iure postulari debeat.

5.§.Restat videre,à quibus iudicibus, & quo iure postu
letur secundum decretum. Et videtur,ꝙ tan
tùm ordinarij merū,vel mistū imperium habentes,illud interpo
nere deberēt,vt prætor,præses,& huiusmodi,ar.in auth. de exhi.
& intro.re.§.si verò.ff.ad munic.ea quæ.ff.de dam.infec. dies cau
tioni.§. si fortè. Nam mittere in possessionem magis est imperij,
quàm iurisdictionis:vt ff.de iurisd.om.iu.iubere.& quia hoc decre
tum causa cognita interponitur. & venit in cognitione, an reus
sit absens iusta de causa,vel non,& huiusmodi:quæ dic.vt supr.§.
nunc dicamus.in prin.Sed cùm causæ cognitionē desideret,vide
tur per libellū,id est,per iudicē delegatum,nonposse expediri,vt
ff.de off.præsi.nec quicq̄.§.vbi.ff.de reg.iur.omnia.Alij dicunt,ꝙ
delegatus ab ordinario potest pronunciare de mittendo in pos
a sessionem[a],hoc prosequere,vt j̄.de execu.sent. §. nūc dicēdū.in
prin. De primo d̄creto,à quo interponat̄,dixi s̄.§.nūc videamus
b in prin.Et s̄m Io.d̄ Deo[b],is,qui p̄t primum decretū interponere,
potest & s̄m:ext.de eo,qui mit.in pos.cā rei ser.p totū,ext.de off.
deleg.ex literis.Tamē,secūdū eum,nō sic est in diffinitiua, quam
c non fert[c] delegatus ab ordinario,ff.de re iu. à diuo.Delegat⁹ aūt
à principe,vtrunqne potest facere,vt no.in præ.§.nunc dicendū.
1 † Innoc.Papa IIII.no.ext.de off.deleg.significasti[d],ꝙ delegat⁹
d à Papa,non potest dare corporalem possessionē in reb⁹,quæ nō
sunt suæ iurisdictionis:putà in possessionibus laicorū,q̄ñ cogno
scit de dote,& huiusmodi,vt ext.de don.inter vir.& vxor. de pru
dentia.vbi de hoc:sed p ordinariū iudicē ipsam dari mādabit,ff.d̄
re iu.à diuo.§.j.xcvj.dist.cùm adverum.xj.q.j.de persona.in fi.ext.
de iu.nouit.prope princ.in possessione aūt & rebus ecclesiasticis
dare potest possessionem corporalem,nō solùm causa custodiæ,
imò ēt veram.arg.ext.de re iud.cùm aliquib.C.de iud.properan
dū.ff.ad munici.ea quæ. cùm sibi liceat suam sententiam exequi,
vt in præ.c.significasti.& eo.titu.in literis.qđ verum puto,si sine
armis & contentiosa d̄fensione eam dare potest : alioquin id per
ordinariū manu militari fieri iubebit,23. q. v.administratores. ff.
d̄ rei ven.qui rem.& in præ.l.à diuo.§.sed an secus.& in præ l.iu
2 bere.†Ipse enim per se nequit bellū indicere:q̄a hoc solius Prin
cipis est,23.q.3.c.j.& 2.Alij tamen dicūt,& bene,ꝙ ex quo causa
spectat ad forum ecclesiasticū,iudex ecclesiasticus,siue sit ordina
rius,siue delegat⁹,sententiam exequetur, & dabit possessionem
corporalē,ēt ī possessionib⁹& reb⁹ laicorū:arg. in præ.§.p̄terea.a
e lioquin d̄lusoria talis iurisdō videret̄, vt ext.d̄ off.d̄leg.ex literis[e]. 3 † ¶Illud

ADDITIONES.

a In possessionem.¶Hucusque verba Ia.inducebat l.4.§.duas.ff.de
damno infect.quam allegat remissi.
b Io.de Deo.¶Cauil.lib.4.vbi de secundo decr.pe.col.
c Fert.¶Hoc non expressit Ioā. simpliciter dixit in diffinitiua,si sic
sentio:alle.l.à diuo.Vnde magis puto eum intellexisse,ꝙnon exe
quitur,vt vult illa lex,in princ.quam non ferat.
d Significasti.¶Vbi scripsi in gl.pe.& vide remissiones, quas ibi de
di,in fin.
e Literis.¶Secūdū G.sed Hos.dicit primū iusti⁹ p dec.postulasti.d̄
foro cōpet. vt scripsi in p̄.dec.significasti.vbi s̄.Adde, ad hūc ver.
quòd iudex p̄t interponere suū decretum super re existēte extra
territoriū suū.& ratione personæ,& rōe cōtractus:ita Bal.no.in
l.magis puto.§.illud.ff.de re.c.qui sub tu.Cautelā tamen est,secū
dum ipsum ibidem,vt vterque iudex interponat:ibi vide.

3 † ¶Illud autem hæsitationem non habet. nam vnus iudex pôt
decernere missionem esse fiendam in bonis non suæ iurisdictio-
nis:quod dic,vt no.§.§.nũc videamus. Potest ergo breuiter inter
ponere maior iudex, prætor,& præses prouinciæ,& quicũq; ha-
a bet merũ,vel mistum imperium,secundũ Rof.ª vt in præ.l.iube-
re.& ff.ad municip.ea,quæ.& ff.de dam.infect.dies.§.si fortè. Est
enim hoc meri imperij,& cognitionem habet pecuniariã, vt di-
4 xi §.de iurisdic.om.iud.vers.sed an bonorũ pos.ad fi.& seq.† Sed
quo iure postulat actor interponi sm decretũ?Respõdeo,p acti-
onem in factum:ar.ff.de dã. infect. inglino.qa si est expressum de
b nomine actionis,vt ff.de præsc.verb.quoties. Alij dicunt ᵇ ꝙ iudi-
cis officio,quod datur loco actionis deficiẽtis:qđ tutius est.3.q.j.
redintegranda.& arg.ff.de iurisd. om.iud.l.j.& expone in præd.l.
inglino.actio,id est ius,quo cautio petitur.simile ff.de act.& obl.
c actionis verbo.& arg.ff.de succes.edict.l.j.§.decretalis ᶜ.

ADDITIONES.

a Secundum Rof.De secundo decr.in prin.
b Dicũt.¶Rof.de primo decreto ante finem:& hoc tenet Dy. vbi
§.& de vtroq; decreto,p l.j.statim allegatam.Item,secundum eũ,
nulla est obligatio,ex quo nasci possit actio in factũ: & æquũ est
cautionẽ interponi.Sequit ergo id fiendum iudicis officio.bene
facit ff.de annu.leg.l.Quintus.Loquit autem de cautione damni
infecti:idem Simon.in l.cõsentaneum.in fi.C.quõ & quando iu.
c Decretalis.¶De hoc per Host.vbi §.§.pen.in fin. & per Cyn. vbi
§.in vlt.q.vbi tenet,quòd ex nobili iudicis officio,non ex merce-
nario,procedunt hæ missiones.

SVMMARIVM.

1 *Dominium an possit ex primo decreto in causa noxali transferri.*
2 *Creditor, cui res in solutum data est, an per secundum decretum habeat iustam causam possidendi & præscribendi.*
Iustè possidere censetur, qui prætore auctore possidet.
3 *Bona an & quæ possint per secundum decretum vendi.*

¶Secundi decreti effectus quis sit.

6.§. Vltimo dicamus,quis sit effectus secũdi decreti. Et
quidem magnus:quia per illud aliquando
a dominium acquiritur,& contumacis superbia refrenatur ª,extr.
vt lite nõ contest.quoniã.in fi.ext.de eo, qui mit in pos.causa rei
ser.c.j.Hic tamen intelligas sanè, quia in omnibus personalibus
actionibus,in quibus locum habet non operatur secundum de-
cretum eundem effectum.nam in causa noxali,& damni infecti,
constituit missum dominum,si reus, qui non cauebat de damno
infecto,vel qui respondebat in actione noxali, erat dominus.Si
verò non erat,cõstituit eum verum possessorem, & parat ei cau-
sam vsucapiendi,seu præscribendi,ff.de dam.infect.l.si finita.§.Iuli
anus.ff.de acqui.possess.possideri.in fin.ff.de nox.act.electio.in fi.
& l.generaliter.ff.si ex nox.causa ag.l.3.in fi.de dam.in fect.si fini-
1 ta.§.Iulianus.† ¶Quidam autem dixerũt ᵇ,in causa noxali ex pri
mo decreto dominium transferri.nam dicũt,non inueniri,quod
in ea secundum decretum interponatur:vt in præd.l.si ex nox.cã
ag.l.2.§.pe.& in præd.l.electio.in fi.Vel dic,vt §.§.videndũ.in pri.
vers.item locum.& seq.In aliis autem personalibus cõstituit mis
sum possessorem,vt in præd.l.si finita.§.si quis autem.extr.vt lite
non contest.quoniam,in fi.in hoc,s.vt exoneretur ab onere pro
bandi debitum:non tamen præscribit:quia quandocũ que domi-
nus veniens offerret debitũ,restitueretur ei res sua,vt no.in præ.
dec.conting.&t in prædi.decr.quoniam,in fi.nisi distracta fuerit
iudicis auctoritate,vel in solutum data:quæ remedia dantur post
interpositionem secundi decreti,vt ibi not.secundum Ioan.& §.
§.nunc dicamus.ver.quòd si nullus.& ver.illud autem.& ver.sed
quæ est.In realibus autem transcursus anni, qui habetur loco se-
2 cundi decreti,facit quem verum possessorẽ,vt prædixi.† ¶Item
per secundum decretum habet creditor, cui res in solutum data
est,iustam causam possidendi,& præscribendi:siue debitor fuerit
dominus rei possessæ,siue non:& vsucapit,etiam sciens rem datã
in solutum fuisse alienam,ff.de Publi.sunt & aliæ.in fi. ff. de nox.
& generaliter.no.ext.de re iud.abbate sanè.li.vj,Et est ratio,quia
iustè possidet,qui prætore auctore possidet,ff.de acquir. poss. iu-
3 stè.† ¶Sed nunquid missus vtetur fructibus?de hoc §.§.sequitur
ver.hoc autem notandum.Item per secundum decretum vendũ
tur quandoq; bona:vt §.§.2.ver.illud autem.Quid si post secun-
dum decretum interpositum vult dicere dominus,quòd non fu
it cauendum illi,cui præceptum est caueri?Dicit Rof.non audiri:
quia & si sit peremptoria, post interpositum decretum opponi
non potest,quasi nec per sententiam,vt C. sent.rescin.non poss.
c peremptorias.nisi in mora ᶜ essent,vel absentes Reipublicæ cau-
sa:vel nisi per ambitionem sit interpositum,arg.ff.de iudic.si præ
tor.ff.de his,qui sub tut.vel curat.sunt.magis.§.pe.& in præal.l.si
finita.§.si fortè.

ADDITIONES.

a Refrænatur.¶Hucusque Iac.
b Dixerunt.¶Dictũ est.Iac.Bal.qui dicit se in hoc esse solũ,de secũ
do decr.ad fi.j.col.sed Accur.in l.2.C.vbi in rem act.videtur eum
sociasse in vltima gl.sed Dy.dicit in 8.q.gl.illam intelligẽdam de
secundo decreto.nã G.æquiparat causæ noxali causam dãni infe
cti:in qua certum est per primum decretũ nec dominiũ, nec pos
sessionem dari,ff.de acquir.possess.l.3.§.fi.&,q.ex cau.in poss.eat.
l.cùm legati.Cùm ergo missus in noxali fiat dominus,vt patet p
dictas leges statim allegatas,fateri oportet,secundum eum, secũ
dum decretũ interponi,ff.communi diui.l.sed si res. Vide Cyn.q
refert Iac.de Rauen.tenere contrarium,in præ.l.2.q.13.maximè
ea ratione,quia in causa noxali fit missio in re mobili : sed in cau-
sa damni infecti fit in re immobili:& rerũ mobilium vilis est & ab
iecta custodia,ff.de acquir.possess.si rem.
c Mora.¶Debet dicere Minores:& sic ponit Roff. de secundo de-
creto,paulò ante fin.

ADDITIONES NOVAE.

§ De hac materia vide Bal.in l.j.§.sed alio.si ex noxa.cau.aga.
§ An secundum decretum dicatur sententia interlocutoria Bar.
in l.si finita.§.si forte,de dam.infect.Bal.in Aut.qua in prouincia.
vbi de crimin.agi opor.
§ An decretum iudicis possit copulatiuè & alternatiuè proferri,
Bar.in l.si pupillorum.§.si pater.de reb.eorum.
§ De materia primi & secundi decreti not.Bart.in l.si finita.§.Iu
lius.de dam.infe.& nunquid primum & secundum decretum in-
terpositum ad petitionem vnius creditoris prosit aliis Barto.in l.
cum vnus.de bo.auct.iudi.possi.
§ In l.vt debitum.C.de hæredita.actio.dicit Bal.quòd si non fac-
ta probatione detur secundum decretum,quòd cõfessio sequẽs
non roborat illud, vt hic,& l. si cum nulli. de re iudic. & est ratio
quia præposteratio infringit confessionem partis.fac.lex.non tã
tum.de appel.& l.maritus.de quæstionibus.
§ In l.ait prætor in princip.nota ꝙ secundum decretum habetur
loco tituli ad præscribendum ius dominij.hoc dicit: & alibi non
reperitur ꝙ secundum decretum sit titulis ad præscribendum di-
rectum dominium : licet alij tituli mediante præscriptione non
importent nisi vtile dominium.& hoc operatur auctoritas rei iu
dicatæ.fac.l.statulib.§.cæterum.& l.generaliter.de noxal.& l.hoc
super versic.dominium proprie. & gl. hic dicit quòd qui patitur
contra se secũdum decretum, videtur habere rem pro derelicta.
& per hanc rationem dicit glo. quòd si passus secundum decretũ
habeat dominium directum,quòd ex secundo decreto transfer-
tur in missum possessio.& per hoc dicit quando præscriptio cau-
satur à secundo decreto non requiritur bona fides, vt dicta l. ge-
neraliter.& hic tex.loquitur indistinctè. ¶Item nota quòd ad
secundum decretum ex quo transit dominium non potest com-
parere reus ad aliquam defensionem nec eneruationem secun-
di decreti, offerendo debitum, secundum gl.hic.alij dicunt quòd
etiam habent annum postea.vide in c.contingit.extr.de dolo &
contumacia.Bal.fa. idem Bal.in l.j.§.sed alio.ff.si ex nox.cau.aga.
§ Item in eadem l.ait prætor.§.si plures.dicit Bal.ex tex.cum glo.
super versi.ex hoc primo decreto,quòd in secundo decreto non
est necesse seruare totaliter formam decreti primi, sed sufficit ad
secũdum occasio primi.nec est necessaria conformitas.Item no-
ta quòd missus in minimam particulam ex primo decreto, potest
mitti in totum ex secundo decreto & sic disputat Iac.Butri.
§ In l.peto.§.prædium de leg.2.dicit Bar. ꝙ si quis habet bona q̃
non potest vendere, expedit quòd fingat aliquem creditorem,
& ille ingrediatur possessionem ex primo & secundo decreto:&
tunc non incidet in pœnam.
§ An ad interpositionem secundi decreti requiratur latitatio,an
sufficiat sola citatio ad domum.Cynus & Barto.in l. ignorare de
resti.milit,
§ In l.si non sortem §.si centum.de condi.indebi.dicit Bal.ex isto
text.not. quòd tenuta data ex secundo decreto iudice exequen-
te pro maiori quantitate quàm deberetur, quia instrumẽtum e-
rat vsurarium factum de duplo:quòd non tenebat in totum,nec
in parte.& sic consuluit Bar.
§ An à secundo decreto possit appellari.Bar.in l.si finita.§. Iulia-
nus.ff.de dam infec,
§ An in venditione bonorum veniat feudum.not.in l.in venditi
one.de bonis auct.iud.possi.per Dynum.
§ An facta missione ex proprio decreto in vna re possit ex secun
do decreto alia res vendi,not.per Bart.in l.quamuis.eo.tit.
An arca

An arcæ & sepulturæ quæ sunt ad ecclesias.& ius patronatus possint vendi,not.in l.Aufidius.de priuil.creditorum.

No:a φ existentia sui heredis tantum operatur φ hæreditas ñ dicatur iacens,& non potest dari curator bonis tanquã hereditati iacenti.ita dicit Bal.in l.cum hereditas.C.de po.& ita dicit tenere Cynum per l.liber homo.in fi.de stipu.seruo.

An si agatur contra feudatarium possit ex secũdo decreto vel in causa iudicati accipi feudũ. Bar.in l.si finita.§.si deuict.de dam.infect.

An & quando in reali necessarium sit secundum decretum,notat In.& Hostien.in c.quoniam.vt lite non contest.

Sed quid in duplicibus iudiciis,an sesuus mittetur in possessionem de hoc Bar.in l.apud Iulium.ex qui.cau.in po.ea.& l.si finita.§.Iulius.de dam.infec.

Quid vti interdicto in possidetis,si alter est contumax,quomodo fiet:quia si agens petat se mitti in possessionem videbitur cõtra ius.Bar.in l.si prius.de ope.no.nunci.& l.à quo fundus.de dã.infec.

An bona data in solutum vni creditori possint per alium creditorem aduocari & quando. not.in l.qui autem.§.sciendum.l.pupillus.ff.quæ in frau.credi.

An in causa legatorũ habeat locum secundum decretum.gl.in l.si finita.§.si plures.de dã.infe.tenet φ non.gl.tenet contrarium in l.is cui.vt in posse.lega.& l.iubere.de iurisd.om.iudi.

An in hypothecaria habeat locum secundum decretum,gl. in l.3.in fi.ff.de acquir.po.dicit quòd non.gl.in l.si quis emptionis.de præscrip.xxx.ann.tenet contrarium.

Nota φ res relicta ad alimenta non potest capi per creditores, per l.legatum.de capitis dim.& ita dicit Odofre.prout ibi recitat Bal.vnde potest fieri cautela quòd si volo donare rem. ita vt aliquo casu disperdi non possit.quòd ipsam donare debeam ad alimenta per l.illam.

Quid si petitur restitutio,& persona contra quam petitur non est præsens,nec venit,quid fiet?Circa hoc sunt diuersæ sententię vt no.in c.fi.de offi.del. vel dic diffinitiue pronunciari,ar.l.impuberis.§.fi.in fi.de suspec.tu.nec obstat φ sit absens,argũ.l.in causæ §.causã cognita.ff.de mino. vel dic φ compellatur venire captis pigno.vel mulcta in dicta.Item lex videtur dicere φ propter absentiam sententia non debet retardari.nam dicit lex si quidem petat quis se mitti in possessionem bonorum per condictionem ex l.j.de edic.diui Adr.tol.quòd si pars est præsens debet concedere vel ɔdicere:si aũt est absens, tũc fiet missio ĩ possessionẽ ex illa l.

Super rubrica.C.de success.edic.dicit Bal.φ hæreditas iacẽs nõ patitur secũdum decretum.nam licet fingatur loco personæ, fingitur loco personæ defuncti,non heredis futuri. defunctus autẽ nec citari,nec latitare,nec pati decretum potest,nisi in casu l.si decesserit.ff.qui satisda.cog.in pœna autem ex contractu defuncti hereditas iacens incidere non potest,vt l.debitor.de negoti.gest. tempora autem vtilia hereditati iacẽti nõ currunt,vt l.ea quæ.de in integ.resti. & si quid in prædictis inordinate est factum, statim esset reuocandũ,l.minor.de euict.& l.j.§.deinde.ff.si mulier vẽt. nom.& l.si cũ nulla.de re iudi.& Guil.in l.verum.de minor.non tamen dicitur factum inordinatè, si omittatur leuis solẽnitas, & abundans sed non necessaria cautela, respectu ordinis vel citandorum: vt verbi gratia, quia non sunt citati amici vel coniuncti genere,sed à iure succedendi remoti,l.j.§.denunciari, de ven.inspi.ar.contra,ex qui.cau.maio.l.ergo.& l.hæc autem.§.fin autem ex qui.cau.in poss.ea.sed illi casus sunt speciales Cæterum regulariter nemo est citandus in causa, nisi ille qui habet ius in causa, l.nam ita diuus.de adop.& intellige si habet ius in causa tanquam pars,nõ si sua intersit tanquam iudex vel testis,vt no.Inn.in c.verbum.de for.compe.& ca.in nostra.de procura.& l.lucius.de infa. quia de iudice vel teste per citationem non est fienda pars seu ɔtradictor,licet opponere possit sponte: & tunc dicuntur contradictores voluntarij,fac.quod not.in c.inter priorem.de excep.per Inn.Bal.prædicta ponit in rubric.de successorio edict.& dicit Bal. in l.cum hereditas.C.de po.φ existentia sui heredis tantum operatur quòd hereditas non dicatur iacens, & sic nõ potest dari curator bonis tanquam hæreditati iacenti.

In l.sed alio.§.si absens.ff.si ex noxa.causa aga.& in dicta rub.de success.edict. an citatus per proclama generale possit post secundum decretum audiri,& de iure suo docere. Et videtur φ non, l. eo.de renun.pig.C.& l.à diuo Pio.ff.de re iud.§.si post aditam.fa. quod not.in l.j.§.quidam.C.si plus quam per l.falci.In contrariũ videtur quia nulla lege cauetur φ per proclama generale quis debeat suo iure priuari,imò debet prius citari nominatim, vt l.j.§. denunciari.de vent.inspi.Inn.in c.humilis.de ma.& ob,simile videmus quòd creditores & legatarii, licet sint citati per proclama generale in confectione inuentarij, tamen postea admittuntur ad probandum ipsum inuentarium, vt in auth.de hære.& fal.§.si vero absunt.Item videtur absurdum φ quis priuetur iure suo eo quòd non comparuit in vna citatione,l.j.in fi.ff.si quis ius di.nõ obtempe.Solu.aut quis non est citatus vllo modo,& nullum ei generatur præiudicium in possessione nec proprietate,vt dicto §.si quis rem.& Inno.in c.si quando.de offi. dele. aut quis est citatus per proclama generale & tũc post secundum decretum ñ admittitur per modum ɔdictionis,vt dicto §.si quis post aditam,sed admittitur prosequendo ius suum.excluditur ergo solumã summaria contradictione,non à via ordinaria cum via ordinaria non sit sublata per summariam cognitionem,vt l.à diuo Pio.§.si super rebus.de re iudi.aut est nominatim citatus, & tunc similiter sibi imputet si non contradixit,vt primò non audiatur,vt l.si deserta.C. si prop.pub.pen.& dicta l.si eo tempore.Contrarium tamen credo φ repellatur solum à contradictione summaria,non ab ordinaria petitione:& in hoc nocet ei contumacia,quia facit eum de actore reum,vt l.si prius.de ope.no.nun.

An missus in possessionem ex secundo decreto nõ deiecto possessore vel ñ recedẽte possideat no.ĩ l.si finita §.si forte.đ dã.infe.

¶Bal. De primo & secundo decreto.

CAVEAT autem iudex,ne procedat ad dandã possessionẽ ante summariã cognitionẽ debiti,§.sequitur.post prin. G.¶Missio potest impediri per tertium possessorẽ,§.restat.ver.quid si apud. G.& no.in §.φ si super reb⁹.per Accur.C.ne vxor.pro mar.l.ob maritorum.per gl.& Cy. nisi possessio sit translata in fraudem,l.j.C. de alie iud.per Cynum.Sed Bart.dicit,quòd etiam tunc non proceditur per viam missionis,vt ipse notat in l.3.C.de pig.in sua repet.nisi possessio sit litigiosa,vel quasi,C.de litig.auh.nunc si hæres.vel fortè facta causa mutandi iudicij,l.pen.ff.de alie.iud.mut. causa facta.Bal. vide ĩ.de sent.§.si tenuta.¶Quòd iuramẽtum calumnię non est loco probationis,& ñ approbat gl.ibi,l.thesaur⁹. ff.ad exhib.vers.sed qualiter.Et ideo si per statutũ accusatio damni dati probatur per iurm, ñ sufficit tempore productæ accusatiõis iurare eam esse veram, & non calumniosam: quia istud est iurm calumniæ,ñ probationis,quæ debet fieri post responsionem rei: ideo nouo iuramẽto opus est, & debet pstari intra terminum probandi:& de facto seruatur Perusij in palatio. Bal.& iunge huic ĩ. de iuramento calumniæ,§.si statutum.& §.an iuramentũ, & ĩ.de prob.§.si per statutum.¶In quibus rebus & iurib⁹ cadit missio, pto intellectu §.si de vectigalibus.& ĩ quibus causis,& actionibus habeat locum nominatio domini in iudicio:& an missus lucret fruct⁹,e.§.latissimè per G.& Bar.in l.si finita.& §.si finita.& §.si fortè. ff.de dam.infe.& ĩ.de re iud.§.item nota,φ.¶Vbi non cadit missio ante litem non cõtestatam,an possit ferri diffinitiua?dic quòd sic,si negotiũ est extraordinariũ: ver.si verò negatur,& ver.quid si agatur actori.G.Iacob.But.dicit non exigi litis cõtestationem, in auth. qui semel.in recollectis per G.facit ff.ex quib.causis maio.l.ait prætor.§.fi.Bal.¶Non valet tenuta reo non citato legitimè,§.iam de effectu.versi.sed quid si iudex ad postulationem. G. ¶Ex illo tit.ne vis fiat ei.tria oriuntur remedia,ver.ex quo nẽpe. G.¶Tenuta,quæ potest dari tẽpore feriato:potest e.tempore reuocari:no.ff.de euictio.l.minor.& in l.j.§.item nunciato.ff.de noui ope.nunc.per Iacob.& si valuit,debent refundi expensæ actori:si autem non valuit,debent refundi res,per l.eum,quem temerè.ff.de iud.Valere autem potest,si statutum hoc dicat,vel in causis,in quibus non sunt feriæ,propter fauorem causæ,vel propter fugã rei:vt no.C.de fer.l.fi.in gl.praua. quam no.Bal.¶Si qs mittatur in possessionem rei meæ,ñ facto processu ɔ me, sed ɔ Titium,mea auctoritate eũ deiicio,l.j.§.si quis ideo.ff.ne vis fiat ei. & ibi per Ia.¶Item ɔstitutio l.si quis in tãtam.non competit misso ex primo decreto,secundũ Ia.ad materiam vide ŝ.de citatione,§. quando citatus.& ŝ.tit.prox.§.pe.¶Quòd secundum decretum sit interlocutoria habes ĩ.de senten.§.secundum decretũ.& ideo nõ oritur actio in factum:vt ibi.¶An post quadrimestre statim & immediatè sine alia dilatiõe dari possit ßm decretũ,vide ĩ.de sẽt, §.an habuit.An missio vni⁹ creditoris ex secũdo đcreto,absorbeat ius alterius ex secũdo decreto:ver.sub rub.de secũdo decreto, sed pone,φ vni⁹.G.nam l.cùm vnus.de bo.auct.iud.pos.nõ habet locum in secundo decreto,sed in primo.Bal.¶Quòd l.generaliter.ff.de noxa.q̃ dixit rẽ alienã pręscribere,ponit specialẽ causam in noxali,& idẽ in damno infecto,ff.de dam.infect.prætoris.alle. sententia nõ dat tit.præscribẽdi malæ fidei possessori, per §. videdum.vers.hoc quoq; notandũ.G.Nam sic daret Publicianã contra dominũ:qđ est falsum:no.ff.de Publi.l.eũ qui.§.q peteti.Bal.

¶Ce Comparitione in termino [a].Rubrica.

ADDITIO.

[a] Ex practicis auctoribus solus Aegid.posuit hanc rubricã per hæc verba

SVMMARIVM.

1 *Actor qualiter in termino constituto se habeat iudici præsentare.*
2 *Reus in termino constituto non comparens, à iudice condemnetur in expensis.*
3 *Reo in termino non comparente, quia iudex non affuit quid sit agendum.*
4 *Instantia mater est omnium virtutum in suo opere.*
5 *Reum dolosum, vel subterfugientem esse non oportet, quia contra tales iura præsumunt, & iudices prouocant.*
6 *Reo, qui priùs fuit contumax, comparente, in quo statu causa dicatur.*
7 *Comparens non incontinenti in iudicē debet consentire: & quib. verbis vtetur.*
8 *Iudicium ex tribus constat personis.*
9 *Reus vocatus ad iudicium, qualiter habeat suum aduocatum edocere.*

N præcedenti titulo de contumacibus, & qualiter cō tra eos procedatur, prælibauimus: sed quoniam vocati sæpe comparent, ideo & de hoc aliqua subnectam. Ad quod notandum est, quòd citatus non debet iudicem contemnere, vt j. de do. & contu. §. restat. sed debet se humiliter & hilariter in termino iudici præsentare, eo mō quo & de actore diximus s. de comp. iud. adit. §. viso. Et tenetur quis cparere in loco, ad quem iudex illum citauit, vel vbi ius reddere consueuit, ff. de iust. & iur. l. pe. ff. de inter. act. voluit. nec debet in veniendo difficultates ingerere, vt 13. q. 2. quàm præposterum. ne iudicem contra se exasperet, l. dicsi quis præpostera. Nam etiam non suus iudex casualiter eum lædet, si quoquo modo iurisdictioni p est, ff. de iud. si quis ex aliena. ff. si quis in ius voc. non ierit. ex quacunque. ext. de appel. si duobus. 16. q. j. frater noster. Vnde etiam si dubitet de eius iurisdictione, semper venire tenetur, ff. de iud. l. 2. §. sed si dubitetur. ext. de appel. cùm parati. Sed & si certum esset non esse iudicem, tutius est vt veniat allegare priuilegium suum, nisi manifestum & notorium sit, vt dixi s. de citat. §. j. ad fina.
a Potest [a] etiam per procuratorem cparere, si maluerit, vt C. de pc. l. fi. ff. de posl. l. j. in fi. nisi dominus sit iustior, quàm procurator: & nisi causa sit vehementior, vt in præ. l. C. nō enim potest persona
b liter citari, nisi in casibus, vt ext. de iud. iuris [b]. Sed nec cogitur in grauibus eū constituere: ext. e. querelā. & hoc quando per se vult & potest agere causam suam, xj. q. j. te quidem. extra. de iud. intelleximus. aliàs enim bene cogitur constituere. Sed hoc prosequere, vt s. de proc. † ¶ Sed & ipse actor in termino cum literis & in-
1 strumento citationis se iudici præsentabit, accusans aduersarij absentiam, vt C. de iudic. properandum. §. si quidem, & facit eum reputari per iudicem contumacem, prout habetur s. de contumacia, §. sequitur, quæ singula faciat redigi in actis: quæ præsentatio hoc modo scribetur in actis.

¶ FORMA. Talis se coram tali iudice præsentauit, pro tali causa, quam cum tali habet, seu habere sperat, die tali, & hora tali.

2 ¶ † Fit autem hæc præsentatio, tam ab actore, quàm à reo, coram quocūque iudice ordinario, vel delegato, seu arbitro. Quod aūt actoris præsentatio sit facienda, patet; si enim reus non compareret in termino, & ideo iudex eum in expensis condemnaret, vt s. de cita. §. viso de temporum. & in aliis §§. & postea diceret reus se iustè condemnatum, eo quòd nec actor in termino cōparuisset, vt no. ext. de do. & contu. actor. si actoris comparitio non apparet, sententia retractaretur: qa iudici non creditur, nisi quatenus constat legitimis documentis, extr. de prob. quoniam cōtra.
3 † ¶ Quid si reus nō comparuit, ideo quia iudex nō affuit? de hoc j. de expensis, §. postremo, ver. tu autem. Quòd etiam hora comparitionis scribatur, & vtile est, vt sciatur, qua hora, & quo tēpore incipit aduersarium expectare: arg. extr. de do. & contu. cùm dilecti. in fi. & ext. de sequest. pos. c. j. in fi. de procur. auditis. & an hora venerit competenti, vt in præ. §. viso. tota tamen dies ei cedit, vt s. de aduo. §. sequitur. 2. versi. item secundum. Si verò fit procurator, se in termino coram iudice præsentet, & ei ostendat mādatum suum, & non occultet: vt extr. de appell. sæpe. in prin. & illud statim faciat in actis redigi ad cautelā: qd notarius in hac forma scribet: ¶ FORMA. Die & hora talibus talis procurator. P. se corā tali ordinario, seu delegato præsentauit, pro causa, quam dictus P. habet, vel habere sperat super hoc cum tali: & mandatum procuratorium eidem iudici obtulit continentiæ talis: ponatur totus tenor, & idem intelligatur de præsentatione syndici, vel actoris vniuersitatis. Scripta igitur actoris præsentatiōe, actor vigi-
4 let, & iudicem super suo negotio solicitet: † instantia enim mater est omnium virtutum in suo opere, 83. dist. nihil. quod dic, vt s. in præd. §. sequitur.
5 † ¶ Reum quoq; cautum esse oportet, vt non sit dolosus, vel subterfugiens. nam ꝯtra tales iura præsumunt, & iudicem prouocant, xj. q. j. Christianus. 3. q. 9. decernimus. ext. de præsump. null[9]. de resc. ex tenore. de testi. constitutus. vt iam. s. in prin. dixi. ideoque in termino per se, vel per idoneum responsalem, hora cōgrua, & iudice pro tribunali sedente, sedulus se præsentet, sic vt videatur suam innocentiam velle demonstrare & suā præsentationem faciat in actis redigi: non aūt veniat, vt quidam faciūt, nimis tempestiuè, vel tardè, vt actor expensas illius diei amittat & terminus inutiliter elabat. ext. de iud. c. fi. & hoc pleniùs psequere, vt in præ. §. sequit. Si verò reus prius fuerat cтumax, & ob hoc c eum processum fuerat, nunc aūt ad iudicium veniat, siquidem passus erat missionem, non recuperabit possessionem, nisi priùs restitutis expensis, & præstita idonea cautione iudicio sisti. Si verò fuerat excōmunicatus, similiter nō absoluetur, nec admittetur nisi priùs restitutis expensis, & præstita huiusmodi cautiōe: quo facto fiet litis ꝯtestatio, & ipse reus iurabit de calūnia: actor verò non, quia ipse iurauit tempore missionis. quæ dic, vt s. de contumacia, §. sequit. ver. cæterùm si causa. & §. 2. versi. j. & s. ti. prox. §. j. ver. interposito igitur. §. iam de effectu. ver. vltimò nota. qa. & in multis aliis locis eiusdem tituli. Qualiter verò actor, qui priùs fuit contumax, admittetur, nota. s. de contu. §. nunc nobis. in prin.
6 † ¶ Attendas insuper, quando reus, qui priùs fuit contumax, cōparet, in quo statu sit cāa. nam si sit lis contestata, vel est talis causa, putà appellationis, vel alia, in qua potest in partis contumacia lite non contestata procedi: quod dic, vt s. de test. §. nunc tractemus. & sit processum in causa cōtra reum, ipse postea veniens ad mittetur in eo statu, in quo inueniet causam: vnde si sit lis contestata, vel iuratum de calumnia, seu de veritate, vel testes producti vel etiam conclusum in eius contumaciam, in eo statu admittetur ad sequentia, & non ad pcedentia. Vnde non audietur, si velit libellum offerre, vel exceptiones dilatorias, seu fori, proponere, vel iudicem recusare, vel petere, quòd fiat litis contestatio: argu. extr. de re iud. inter monasterium. Cùm enim absens in casibus p præsente habeatur, vt ext. de app. per tuas. de do. & contu. verita-
c tis. & de eo, qui mitti. in possess. causa rei ser. eum qui [c]. valet processus contra eum habitus, ac si præsens esset: & si præsens fuisset, non potuisset. nūc ea proponere, si ab initio omisisset: de hoc j. de appel. §. qualiter autem. ver. sed pone. & seq.
7 † ¶ Hæc quoque no. [d] quòd is, qui cōparet, non incōtinenti
d in iudicē consentiat, sed protestando dicat: ¶ FORMA. Domine, vocatus à vobis venio ad vos, tanquam ad dominum & amicum auditurus quid vobis placet; & quare me vocastis, non tamen vestrum iudicium subeundo.

Postquam autem quis comparuerit, sine iudicis licentia non recedat, vt ext. de iudic. c. j. 11. q. 3. certum. de hoc s. de contu. §. j. Eam autem obtentā scribi faciat in hac forma: FORMA. Talis, ad petitionem talis citatus, hora congrua, in statuto termino veniens, & se tali iudici offerens die, vel sufficienter hîc expectauit, aduersario minimè comparente, vel nihil aduersus eum dicente, licentiatus fuit à iudice.

Congruam autem horam voco, à mane vsque ad vesperas: qa postea non tenetur iudex eum admittere, in authen. de iud. §. se-
e debunt. extr. de off. deleg. consuluit [e]. Expedit autem hoc ita scribi. Nam si alter postea veniat, dicens illum illicentiatum recessisse, oportet eum de licentia docere: aliàs contumax reputatur: ex
8 tra. de iudi. ca. j. xj. q. 3. certum. † ¶ Cæterùm aduocatus in termino veniens surgat dicens: quia iudicium ex tribus constat personis, scilicet iudicis, actoris, & rei, vt iiij. q. 4. capi. j. & extra. de verb. sig. forus. idcirco de his tribus ante omnia est videndum, ne iudicium delusorium videatur, extra. de iudici. ca. causam quæ. quòd si reus

ADDITIONES.

¶ verba, qualiter citatus se debeat iudici psentare: est 8. & aliam, q est 15. qualiter re[9] se debeat corā iudice psentare. Verū est, q lo. de Deo libro Iudicum, parte j. posuit rubricam Præsentatio: sed si prosequitur illam ad propositū, sed tractat, q partib. præsentatis iudex debet laborare ad ꝯponendū: & si id nō pt, quid habet agere in ciuili & in criminali. Bonagui. etiam vltra mediū operis posuit rubricam, qualiter citatus loqui debeat coram iudice. auctor autem huic rubricæ pabulū difficile non parauit, nisi in principio dum voluit, quòd reus, licet superbus, humiliter, & licet melancholicus, hilariter coram iudice compareret.
a Potest. ¶ Verba Aegidij vsque ad ver. quid si reus.
b Iuris. ¶ Lib. vj,
c Qui. ¶ Lib. vj,
d No. ¶ Secundū Bonag. vbi s. & rubricis seq. consulebat etiam q suum notarium secum duceret ad j. scripta scribenda.
e Consuluit. ¶ Et vide, quod ibi scripsi in gl. ex hoc collige.
ADDITIO. Adde tu, & vide Alex. in l. liber homo, q bona. §. j. in fi. vbi. q si in citatione apponit dies, & nō hora, intelligitur de hora ꝯgrua & consueta, secundum In. in c. cū nobis olim. de ele. sed vbi non appareret de hora ꝯgrua, vel plures essent horæ congruę, valeret citatio: & intelligeret de illa hora, in qua posset quā primum commodè comparere: vt ibi per eum. vide tamen Bart. l. qui ante calendas. ff. de verb. oblig. Hen. Ferran.

si reus per procuratorem compareat, petat actor copiam suæ procurationis ante omnia, vt C. de procur. licet. in prin. & petat inducias ad deliberandum super ea. De exceptionibus ergo contra præmissas personas competentibus, vide s. de actore & reo, & de procur. & de aduoc. & de comp. iud. adi. Item qualiter & quando pro
9 ponentur, dicetur j. de exce. & j. ti. prox. † ¶ Hoc etiam no. quòd cùm reus vocatus venit ad terminum, debet docere suum aduocatum, ne ab actore, vel à iudice in aliquo circunueniatur: & protestetur. quòd coram eo comparet, saluis omnibus exceptionibus dilatoriis, & peremptoriis sibi competentibus: vt extr. de dila. c. fi. Et si ille sit iudex, petat sibi fieri copiam suæ iurisdictionis, extr. de off. deleg. cùm in iure. quæ sibi fieri debet cum die & consule, vt j. de edit. instr. §. videndum. ver. exhibenda. & nisi fiat, appellet secundum formas traditas j. in tractatu libel. in ti. de appe. §. 1. in 6. forma. Si verò copiam fecerit commissionem impugnet, si potest: vt s. de iud. dele. §. pe. & fi. alioquin petat terminum pro aduocato quærendo, si secum non duxit: quem si iudex neget, appellet, vt in præd. forma. Si autem sibi concesserit, in termino sibi præfixo compareat, & libellum sibi porrigi petat, 3. q. 3. offeratur extr. de libel. oblat. c. 1. quod nisi fiat, appellet, nisi sit talis casus in quo non sit offerendus: quod dic, vt j. in ti. de lib. concep. §. nunc dicendum. Quæ autem hîc desunt, vide suprà de competen. iud. adit. §. fi.

ADDITIONES NOVAE.

§ Nota quòd ille qui mittit procuratorem nõ tenetur casus futuros prouidere: de quo per Inn. in c. j. extr. vt lite non contest. Bal. in l. cum à matribus. C. qui pe. tu.

a ¶ De Libelli oblatione [a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Causa, quæ in libello inserenda est, litis fundamentum dicitur.*
Dilationes & exceptiones super principali, an possint dari, vel proponi ante libelli oblationem.
2 *Destitutus exceptionibus, quæ possunt in iudicio ante libelli oblationem opponi quomodo se habere debeat.*
3 *Aduocatus actoris, reo defendere se volente, quæ debeat habere.*
4 *Officium iudicis est in libello iudiciali: quare debet ipsum diligenter inspicere.*
5 *Forma protestationis facienda ab actore recipiente libellum in iudicio.*
6 *Reus an coram non suo iudice teneatur libellum recipere.*

IN præcedenti titulo docuimus, qualiter vocatus debeat in termino comparére: sed quia vocato venien-
b tibus ante omnia post citationem libellus est offerendus, vt 3. q. 3. offeratur. ideo & de hoc aliqua perstringa-
1 mus. Ante omnia ideo dixi: † nam causa, quæ in libello inserenda est, vt extr. de libel. obl. c. fi. fundamentum est litis, C. de eden. edita. & extr. de verb. sig. forus. §. causa. & vbi non est fundamentum, superædificari non potest, 1. q. 1. cùm Paulus. extr. de presb. non baptis. c. iij. Ar. tamen contrà extr. de prob. quoniam contra. vbi proponit dilationes, & recusationes, & exceptiones: sed illud intellige de dilationibus inter vnam citationem & aliam, de quibus no. s. de cita. §. nunc de tempo. Item etiam recusatio proponi
c potest ante libelli oblationem, vt in præ. decr. [c] Sed arg. contra, 3.
d q. iij. offeratur [d]. Item quòd vbi dicit Exceptiones, intellige de exceptionibus competentibus contra iudicem, & personam actoris, & contra rescriptum. Nam dilationes & exceptiones super principali non possunt dari, vel proponi, vel saltẽ probari cũ effectu ante libelli oblationẽ: verbo tñ ẽt antè pponi possunt, sicut & factũ antè pponit̃ qñq;, vt s. de cõpe. iud. adi. §. viso. de hoc j. de
2 exce. §. dicto. † ¶ Cùm igitur videbis te destitutum illis exceptionibus, quæ possunt ante libelli oblationem proponi, recipe libellum sub protestatione j. scripta: vel dic, quòd priùs debet libellus recipi, quàm aliqua exceptio admittatur: quod dic, vt j. de excep. §. nunc videndum. ver. illud quoq; no. Licet aũt dixerim cõparẽti libellum ante omnia porrigendum, non tamen ob hoc excludò quorundam laudabilem morem, qui ante omnia factum iubẽt verbo proponi, vt extr. de iud. pastoralis. & de lit. cont. c. vnico, ibi, cùm non narrationẽ, &c. quo facto statim reũ sup eo ĩterrogant: qui si confiteatur, statim ei pcipiũt, quòd satisfaciat: de quo præcepto no. j. de sen. §. ij. ver. est quoq;. si verò negauerit, faciũt sibi dari libellũ: per hoc enim lites possunt minui: quod faciendũ est, ext. de dolo & contum. finem. ff. si certum pe. quidam. ff. de aqua plu
3 uia arcen. in summa. extr. de rest spolia. frequens. † ¶ Actoris ergo aduocatus reo defendere se volente, debet libellum triplicatum habere paratum, & ipsum debet legere, & vnum iudici offer
4 re: iudex verò diligenter ipsum inspiciet: † quia eius officium in libellis est, vt ff. de off. asses. l. j. in fi. quo approbato, factaq; collatione, vtrùm concordent, debet alium sibi retinere, & alterum parti offerre: quod dic, vt in præ. §. viso. & j. de libel. concep. §. restat. alioquin iudex faciet reo copiam sumptibus actoris, in quo cõtineatur, quod reo obiicitur, vel ab eo petitur, & alia, vt in eo. ti. §. quod aũt. vt ille, habitis induciis, deliberare valeat, an cedere, vel contendere velit, & debeat, vt in præ. auth. offeratur. Priùs tñ quàm libellum recipiat actor, caueat: quod dic, vt no. j. de satis. §.
5 j. † quo facto eum recipiat sub hac protestatione:.

¶ FORMA. Saluis omnibus exceptionibus, & defensionibus mihi competentibus, tam contra iudicem, quàm contra partem quàm contra forum, quàm contra libellum, vel rescriptum, & quibuslibet aliis dilatoriis, & peremptoriis, recipio hunc libellum, vt j. de libel. concep. §. sequitur. in prin. Et hanc protestationem in actis faciat redigi ad cautelam, si vult: quia ad hoc necessariò non tenetur: nam ea omissa eas proponere poterit, ff. de iud. nõ videtur. C. de probat. exceptionem. Facta autem huiusmodi protestatione, non nocebit ei receptio, quò minùs possit omnes dilatorias proponere ante litis contestationem, vt in præd. l. non videtur. C. de excep. l. pen. & fi. & etiam expedit, vt post receptionem libelli eas proponat: quia eo viso habebit viam multiplicem ad excipiendum, C. de eden. edita. Si autem iudex pronunciauerit libellum non recipiẽdum, vel non dandum, appellari potest, 3. q. 3. offeratur. extr. de libel. oblat. c. primo, nisi in casibus, vt j. de lib. conce. §. nunc dicendum. Hæc autem omnia redigantur in actis.
6 † ¶ Cæterùm reus coram non suo iudice non tenetur libellum recipere: imò ante receptionem, & etiam post, eum valet recusare. quod dic, vt s. de recusat. iud. & iam dixi. Hanc verò materiam hîc amplius non prosequimur: nam eam j. in ti. de libel. concep. pleniùs explicabimus, Deo dante. Libello autem recepto iudex eum legi faciat reo præsente: & eo lecto, quærat à reo, vtrùm sciat, vel credat, vel confiteatur, quæ in libello continentur: & si reus confidit de iure suo, vel timet expensas, potest statim litem contestari: & respondere, quòd nescit: vel non confitetur se ad petita teneri, si rei veritas sic se habet, sed quia raro id contingit: nam sæpe sibi competunt defensiones & exceptiones ante litis contestationem. ideò petat terminum ad deliberandum sibi dari, scilicet an velit contendere, vel cedere: & deinde ad proponendum dilatorias: & nisi concedatur, appellet, vt infrà. in tractatu libel. de appel. §. primo. in 6. forma. & de his dilationibus consequenter dicamus.

ADDITIONES.

a Tractatores huius materiæ posui super rubrica de libellorũ conce. excusationem autem auctoris de hoc trac. hîc posito, vide s. de actione, vel petitione, super rub.
b Venienti. ¶ An verò sufficiat præsentia rei sine citatione, vide j. de lib. conc. §. sequitur. in fi.
c In præ. decr. ¶ Nolebat ergo Io. de Deo, quòd libellus mitteretur in citatione, vt dixi de cita. §. iam de citatione. ver. viso. ad finem.
d Offeratur. ¶ Vide ver. illud quoque ad quem j. remittit.
ADDITIO. Vide Io. de Turre-crema. in d. c. offeratur. vbi latè tradit, cui sit offerendus libellus, & quando, à quo, vbi, & qualiter, & cuius expensis tradi debeat. Hen. Ferran.

ADDITIONES. NOVAE

§ Actor non tenetur facere mentionem in libello nec in rescripto de exceptione rei. Io. And. in c. j. de litis contes. in nouel. & Inno. in c. fi. de libelli obla.
§ Speculum innuit hîc quòd libellus sit dandus expensis actoris idem Bal. in Auth. offeratur de litis contest. & allegat gl. in clem. j. de app. Iac. Butr. in l. j. de eden. Guil. de Cu. dicit ibi quòd sufficit dari in scriptis iudici & non parti. & hoc tenet Cy. in dicta auth. offeratur.

a ¶ De Dilationibus [a]. Rubrica.

Via libello recepto datur dilatio ad deliberandum, vt s. ti. proximo diximus: inde sumpta occasione aliqua de dilationibus supponamus, dicentes:
Quot sint species dilationum.
Quis ipsas dare debet.
Quando.
Quibus, & quoties.

ADDITIO.

a Hanc generalem rubricam posuit Tan. parte 2. Io. de Deo. lib. 4. iudiciũ, post prin. tractat de induciis: & Aegi. posuit de induciis, quæ dãtur partibus, rubr. cxxviij. vterq; breuissimè. Et ex practicis, quos nominauit auctor in prooemio, nullus alius posuit hanc rubricã generalem: contenti, vt existimo, his, quæ de citatione dixerunt, vt scripsi super rubrica de citatione. Oportuit ergo auctorem ad Summistas habere recursum, Azo. Gofredum, Hostiensem & alios: & vide quod dicam hîc post principium.

a Et qualiter dentur[a].

ADDITIO.

a Dentur. ¶ Aduertendum est, quòd auctor noster diffinitionem dilationis non posuit: quia nec per Summistas, nec per alios s. vel j. nominatos posita fuerat. Cy. autem, qui materiam hanc prosequitus in l.j.C.eodem ti. dicit quosdam sic diffiniuisse: Dilatio, est tempus moderatum à iudice, vel partium conuentione. Impugnatur hoc per suos: quia iudex nō dat tempus, quod non venit à naturali dispositione, sed illud moderatur. vnde sic diffiniūt: Dilatio, est facultas cuiusq; rei agendæ intra tempus moderatum à iure, vel iudice, vel partium cōnuentione. inducit. C. eodem. l.j. & l. siue pars. Primam diffinitionem defendit textus l. præsides. C. eo. vbi dr, φ præsides statuunt tp̄s feriatum. ad idem de elect. si compromissarius. in prin. lib. 6. ibi, tempus à iure statutum. quibus sūt multa similia. Secūda ēt posset īpugnari, cū ī multis casib. dilatio infert necessitatē. Itē sunt quædā dilationes duratiuæ pœnarū, quibus diffinitio nō conuenit: de illis dicā j. §. j. post fi. ver. de secūdis.

DILATIONVM ERGO
aliæ sunt

Iudiciales,	aliæ Extraiudiciales.

IVDICIALIVN
aliæ sunt

Experiundoriæ.	Exceptoriæ.
Citatoriæ.	Deliberatoriæ,
Repræsentatoriæ,	Præparatoriæ.
Sistitoria.	Dubitatoria.
Defensoria.	Probatoria.
Denunciatoria.	Reuocatoria.
Electoria.	Diffinitoria.
Inquietatoria.	Executoriæ.
Inchoatoria.	Appellatoriæ.
Reuocatoriæ,	Prosecutoriæ.
Vacatoriæ, siue feriales.	Supplicatoria.
Restitutoriæ.	Solutoria.

a Restitutoria[a].

b De quarum singulis per ordinem videamus.[b]

ADDITIONES.

a Restitutoria. ¶ Sine hac poterat hæc chorea duci, vt j. patebit.

b Videamus. ¶ Ex istis solas sex posuit Tancre. s. secundam, duodecimam, quartamdecimam, & decimamquintam, 21. & 23. teneo suum ordinem. Goffredus non præmittendo illarū nomina tractat de specie secunda, xiiij. xv. iudicatoria, quam vocat auctor executoriā: & de xij. Host. immiscuit his aliquas quas j. auctor vocat extraiudiciales: de his autem pmittit, & psequit speciē secundam xij. xiiij. xv. xx. xviij, xj, xxij. primam, & xiij. Io. iij. qu. ij. in Summa, & Rich. ibi. in distinctione diuiserunt ciuiles causas à criminalibus, paucas species harum ponendo, vt s. dixi. Cy. hanc materiam prosequitur in l.j.C.e.ti. & præmittit, quòd dilationum aliæ dantur à iure, aliæ à iudice aliæ, ex partium cōuentione. De secundis, quas iudiciales vocat, dat & prosequitur octo species, s. citatorias, deliberatorias, recusatorias vel negatorias, litigatorias, probatorias, expectatorias, diffinitorias, & iudicatorias. Has aūt prosequendo pro quinta specie duas ponit, probatoriam, allegatoriam: & excusabilis erat, si expressisset allegatoriam includi sub pbatoria, quasi sit probatio facti: item & iuris, quæ dicitur allegatio. De prima, s. citatoria, dicit quòd est principium iudicij: vt patet Inst. de pœna tem. lit. in fi. ext. de probat. quoniā ꝯ. & debet habere ꝯgruā temporis dilationem, ff. si quis cau. l.j. ext. e. ti. c.j. vbi patet, φ propter breuitatem peremptorij potest appellari: & vide, quod ibi dixi sup gl. ij. s. propter peremptorium prima vice missum, dūmodo habeat congruitatē temporis, vel breuitatē primę dilationis, dūmodo nō sit peremptoria, appellare nō posse. Dicit aūt Cy. φ in hac citatoria concurrere debent tria: Iussus iudicis, C. de exhib. reis. l. neminē. & inuehitur ꝯ nuncios, qui sine iudicis præcepto citant vt ēt dixi post Rof. s. de citatione, §. sequitur. vers. vtrūm aūt. ad fi. Secūdū, φ citatio apprehendat illum, saltem ad domū facta: de hoc satis scripsi de eo, q mit. in pos. c. fi. Tertiū, φ fiat die, & de die n̄ feriato. de hoc s. de citā. §. j. ver. itē excipit, φ citatio fit ad diē. & ver. seq. cū suis rem. De dilatiōe recusatoria n̄ ponit auctor expsē. Et licet hęc īcludatur sub exceptoria, tn̄ & sub illa nihil de recusatione dixit: satis est tn̄ φ specialē tractatū de hoc posuit s. parte j. ti. de recusatione: de aliis dicam prosequendo.

SVMMARIVM.

1 *Petens nomine alterius actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione, arbitrio boni viri.*

2 *Vacatoriæ, siue feriales dilationes, quæ dicantur.*

3 *Terminus simpliciter datus ad omnes dilatorias proponendas, intelligitur peremptorius.*

4 *Citatus ad diem feriatam, an teneatur die sequenti comparere.*

5 *Dare scripturam, an sit actus iudicialis, & an possit die feriata dari.*

6 *Preceptū de faciendo aliquid intra talem diem, an sufficiat in vltima die fieri.*

7 *Ad proponendas, & probandas exceptiones in iudicio, præfigendus est terminus arbitrio iudicis, nisi in exceptione excommunicationis & spoliationis.*

8 *Termino assignato ad dandum omnes exceptiones dilatorias elapso, an possint probari ante litis contestationem exceptiones litis contestationem īpedientes.*

9 *Dilatio ad probandum dilatorias exceptiones non indulgetur in causis, quæ apud sedem apostolicam ventilantur.*

10 *Appellatio si negetur in curia, an appellans habebit dilationem ad probandum in prouincia appellationem.*

11 *Dicens post litis contestationem non esse appellatum: peremptoriè excipit.*

12 *Probationes exceptionis peremptoriæ an, & quomodo cogatur quis ad curiam secum ferre.*

13 *Exceptio excommunicationis si per iudicem, vel testes, vel propter proponentis infirmitatē non possit probari intra tempus deputatū, vel propter fraudē aduersarij, vel propter aliam iustam causam, an tempus currere habeat.*

14 *In exceptione excommunicationis an habeat tempus currere ipso iure, licet à iudice non præfigatur.*

15 *Exceptio excōmunicationis intra octo dies est apertissimis documētis probāda.*

16 *Probatio non apparens, non dicitur apertissima.*

17 *Publicatio, vel sententia non probant, sed probatum declarant.*

18 *Dilationes deliberatoriæ quæ sint.*

19 *Dilationes deliberatoriæ possunt iudicis arbitrio abbreuiari, vel prorogari.*

20 *Libellos plures si quis offerre velit coram iudice, & pro causis diuersis, an diuersa tempora, aut termini diuersi ad hoc requirantur.*

21 *Dilationes quo casu non sint auferendæ.*

22 *Dilationes præparatoriæ quæ sint.*

23 *Notabile dictum circa inducias pro quærendis aduocatis.*

24 *Dilationes executoriæ quæ sint.*

25 *Prosecutoriæ dilationes quæ sint.*

26 *Induciæ non iudiciales sunt plures.*

27 *Ius, siue iudex dat diuersimodas temporum præscriptiones, seu dilationes.*

a b I. §. Experiundoriæ sunt, extr. qui ma. accus. pos. c. fi.[a] C. de ingen. ma. diffamari[b]. ¶ Citatoriæ sunt, quæ dantur vocato ad causam: quod dic, vt s. de citatio. §. nunc de temporum. & computantur viginti milliaria p dieta, ff. si quis caut. l.j. ff. de ver. signif. l. iij. ¶ Repræsentatoriæ sūt de quibus habes ext. de app. personas. resp. j. & c. sæpe. de elec. dudum. j. de renuncia. veniens. Item potest dici repræsentatoria, vel exhibitoria: quod idem est si quis promittit se exhibiturum aliquem in iudicio: & si quidem spatium sex mensium ei cōcessum fuerit, in quo debeat exhibere, adhuc tantundem sibi concedi, vt C. de fideiuss. sancimus. ¶ Sistitoria est, qua si conuenit, quo die stetur, in iudicio standum erit: si autem non conuenit, erit in ar-
1 bitrio iudicis, ff. qui satisd. cog. de die. in principio. † ¶ Defensoria est, qua si quis nomine alterius petat actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione arbitrio boni viri, vt ff. de procuratoribus. seruum. §. ait prætor. & debet sibi dari dilatio, quæ est C. de fideius. l. pen. ¶ Denunciatoria est, qua petit dilatio ad dnūciādū aduersario, vt veniat: qa dbet dari ea, q
c ē C. vbi d cri. agi. opor. auth. qua in puincia. & C. vbi in rē ac. l. 2.[c] ¶ Ele

ADDITIONES.

a c. fi. ¶ Et huic similis est decr. vlt. de ele. lib. 6. & circa hoc vide sm quæstionem, quam scripsi super regula, mora. de reg. iur. eo. libr.

b Diffamari. ¶ Ponit hîc Experiri, p Agere: sicut de cā pos. pastoralis. aliqn̄ enim ponitur pro Defendere: tex. iuncta gl. in verbo, experiri. extr. de iud. & ibi scribam.

c L. 2. ¶ Dubitat, an emptori fundi, cui mouet terti⁹ litē sup fūdo, dari debeat dilatio ad denūciādū vēditori, φ litē defēdat. Vber. d Bo. Io. de Deo, & auctor, ponēdo ei⁹ verba. s. d actio, vel peti. §. ī anteriorib⁹. ver. sed si ꝯueneris. vident velle, φ sic: & Acc. ī l. j. hîc. e. ti. C. ī j. gl. arguit, φ sic, p p̄. l. fm Gui. de Suza. ibi tenet ꝯriū, p p̄. l. j. C. e. ti. vbi dr, dilationē n̄ dādā, nisi necessitas cogat: q hîc n̄ cogit, cū ipse qn̄cūq; denūciare possit, dūmō n̄ nimis ppe sniam, ff. d euic. si rē. §. quolibet. & ad hui⁹ ītellectū vid, qd scripsi d em, & vē. c. fi. sup j. gl. Alb. Gal. ī reportatiōib⁹ sup l. emptor fūdi. C. de euic. tenet primū. īducit has duas leges hîc allegat. & ff. d vsur. sciēdū. & C. d fideius. iure nostro. & auth. ibi positā: īpāli⁹ īducit l. emptio. C. de euic. vbi patet, φ vēditor īstituere debet emptorē; & illi assistere. Itē lex dicit, φ ex certis causis & certis personis, sustinendæ sint cognitiones, ff. de iud. interdū. Si vēditor est præsens n̄ video ad qd detur dilatio, cū intra terminū respōdēdi libello denūciari possit. Ex circunstantiis igitur videat iudex, an sit dāda, vt in præ. l. interdictum. de elect. cupientes. §. φsi ver. nisi. lib. 6. Posset enim agens aliquid allegare, quod faceret emptorem dubiū, an cedat an contendat, super quo venditor informaret.

¶Electoria est,quæ datur ad arbitros eligendos:& hæc est trium
a dierum,vt C.de iud.apertissimi.& l.fi.[a] ¶Inquietatoria est,si quis dicit iudici:Domine,talis intendit mihi quæstionem mouere,cū voluero iter arripere recedēdi:vnde iubeatis ei,si vult dicere ac quam,dicat vsque ad certum tempus.& hæc dilatio non est à lege statuta,sed iudicis arbitrio committitur,C.de inge.ma.diffa-
b mari.&hæc similis est experiundoriæ[b]. ¶Inchoatoria,est duorū mensiū,C.de li.contest.auth.libellū:quę est iij.q.ij.§.spatiū.¶Reuocatoriæ dantur ei,qui ius habet reuocandi domū,extr.de dila.c.fi.de foro comp.c.fi.v.q.1.c.j.¶Reuocatoria etiam alio modo dicitur,si quis responsionem factam positionibus,velit reuocare.& hæc est dilatio trium dierum,secundū quosdam,C.de erro.
2 aduoc.l.j.j.de confessio.§.postremo.†¶Vacatoriæ,siue feriales sunt,extr.& C.&ff.de feriis,& xv.q.4.per totum.¶Restitutoriæ sunt quæ dantur spoliatis post restitutionem,vt quiescāt,nec cogantur spoliatoribus,vel aliis ante restitutionem respondere:q
c sunt ad minus sex mensium,nec maiores anno,3.q.2.eiectis[c]. Vī dic,quòd sunt arbitrariæ,ead.q.si episcopus.Hodie tamen his nō vtimur in causis.Est tamen ar.quòd possumus eis vti,vt extrà.de
d restit.spolia.frequēs[d].vel saltem tāto tēpe debet pacificè possidere,quanto stetit spoliatus prius quàm respōdeat,vt ea.q.prius.& c.tandiu.ij.q.ij.præceptum est.Sunt & aliæ restitutoriæ,quæ sunt quatuor annorum,s.quæ dantur ad petendā restitutionem,C.de tēp.in int.rest.l.fi.¶Exceptoriæ sunt,quæ dantur ad proponēdas & etiam probandas exceptiones,extr.de excep.pastoralis.& extr. de off.dele.prudentiam.§.6.& c.suspicionis.de app.cùm speciali.
3 †¶Et no.qđ si datus est terminus simpliciter ad omnes dilatorias proponendas,talis terminus peremptorius intelligitur,licet nō sit de peremptorio expressum,ita qđ non licet vltra illum aliqua
e proponere:& sic obtinuit ar.præ.decr.pastoralis[e].& de proba.licet,C.de dila.l.j.in fi.ff.de fer.oratione.& l.fi.cū his,quæ ibi no.&
f ar.de rescr.cùm in multis[f].†¶Sed pone,iudex ita dicit,à die cra
4 stina vsque ad septem dies proponas omnes exceptiones dilatorias,tam contra personam,quàm contra alia:vltima dies termini inuenitur feriata,nunquid die post illam sequenti poterit eas pponere?&videtur,quòd sic ar.ext.de in inte.rest.tum ex literis.prope fi.Nam & citatus ad diem feriatam,tenetur die comparere sequenti,extr.de dolo & contu.cùm dilecti.vbi fuit citatio facta per dictionem Vsque,& de accusa.veniens. Dic contrà. nam odia sunt restringenda.potuit enim eas proponere j.vel ij. vel 3. die dilationis,& sic de aliis:super hoc vide concor.j. de app.§.restat.sed nunquid dies.secus,si dictū esset,tali die proponas:quia si
g dies illa feriata esset,deberet die sequēti proponere[g].†¶Si verò dictum esset,da tuas execeptiones in scriptis,tunc etiam die feriata eas dare potest:quia dare scripturam,nō est actus iudicialis;&
h iunge quod no.s.de cita.§.viso.ad finem[h],& §.j.ver.item excipi-
6 tur,quòd citatio fit.†¶Quid si dicatur,intra talem diem hoc facias?dic,quòd in vltima die hoc facere poterit.de hoc in præ.ver si.sed nūquid dies.& j.ver.sed cùm.& idem iuris est,vbi datur ad aliquid faciendum dilatio decem pluriūmue dierum,&adijcitur. Alioquin ex tunc ita fiat:nō sufficit hoc fieri vltima mora decem dij.hæc enim dictio Tunc,extremum decendij tempus significat vt ff.de condi.& demon.si is.§.si ita.ff.de vulg.& pup.sub.l.in sub
7 stitutione.†¶Sed quid,ecce datus est mensis,vsque ad quem pponat aliquis omnes dilatorias tam contra scriptum,quàm contra impetratorem,vel iudicē:quòd si nullas proposuerit,veniat
i responsurus libellis[i]:non venit in termino,nec pòst expectatus per octo dies:nunc autem venit petens terminum ad exceptiones proponendas:probat enim se vltima die præfati termini fuisse legitimè impeditum:vult tamen ad præsens aliqua proponere:quæritur,an sit admittendus? Respond.Io.de Deo hanc quæ-
k stionem disputat inter alias[k],& dicit,hunc de rigore non esse audiendum:imò cogendus est respondere libello pro eo quòd saltem die sequenti,cùm potuit,non venit,vt in pręc.decre.cùm dilecti.& in præ.c.pastoralis.dicit enim aliud esse ī testibus,& aliud in exceptionibus.extr.de do.& cont.cùm olim.ff.de arbit.Cels[a]. tamen de æquitate,si id malitiosè non fecit,proponere potest modò,extr.de off.dele.consuluit.sed non habebit dilatiōem,vt in præ.c. pastoralis.& ad proponendas & probandas exceptiōes præfigitur terminus arbitrio iudicantis,nisi in exceptione excōmunicationis ad probandum septem dies statuuntur:quod dic, vt j.de except.§.ij.ver.porrò exceptio. & nisi in exceptione spoliationis,in qua statuuntur xv.vt in eo.ti.§.viso. ver.item in exce
8 ptiōe.†¶Item quæritur,vtrum elapso termino ad dandum omnes exceptiones dilatorias assignato,possint proponi ante litem contestatam exceptiones litis contestationem impedientes? de quibus habetur extr.de lit.contest.exceptionis.lib.vj.Et videtur, quòd non;quia illæ ante litis contestationem in vim dilatoriarū proponuntur,vt probatur j de exce.§.de dilatoriis.ver.sed quæritur,qualiter,&.§.nunc videndum.ver.hoc quoque notandum

Item caute agit,qui eas post litis cōtestationem opponit, vt no.
l in præ.c.exceptionis[l].ergo in nullo sibi præiudicatur,si post hūc terminum ad proponendum non admittitur.Arg.contrà ext.de accus.veniens.§.fi.& in præ.ver.sed quęritur.vbi probatur.quòd in vim peremptoriarum.hoc idem etiam probatur in præd.c.exceptionis.vbi dicitur,exceptionis peremptoriæ ante litis contest. obiectus non retardet litis contestationem,nisi de re iud.&c.Ergo videtur quòd res iudicata,& aliæ, quæ ibi continentur, tan-
m quam peremptoriæ, ante litis contestationem opponuntur[m]. Hanc

ADDITIONES.

a L.fi.¶Hoc verum est in casu illius legis,& vide s.de recusa.§.qualiter.ver.proposita.
b Experiundoriæ.¶De hoc no.C.vt nemo inui.l.vna,& scripsi de resti.spo.frequens.lib.6.super gl.& alij.ver.xvij.
c Eiectis.¶Secundum Tan.
d Frequens.¶lib.vj.
e Pastoralis.¶Per quam decr.Guido de Suz.super l.aduocatus.C. de exce.fatet ī foro ecclesiastico talē terminū dari posse.In foro seculari dicit hūc à principio dari nō posse,cū terminus dilatoriarum sit litis contestatio,C.de probat.exceptiōem.& ɔcor.Vber. de Bo.vt no.j.de excep.§.ij.ad finē j.col.poterit antè,si apparebit malitia opponentis,vt patet j.§.nūc videamus.ver.in summa.ibi vide:quia & ius nostrū concor.Adde,quòd Ab.in d.c.pastoralis. in penul.col.refert do.Ant.ibi tenere hoc dictū Gui.de Suz.ipse verò dicit,quòd à principio ēt citra præsentem malitiam iudex potest statuere terminum,vt citiùs finis litibus imponatur.
f Multis.¶lib.6.
g Proponere.¶Si error non fuit expressus,sed in remis.quæ sequitur,secundò si distinguitur,vel curatur de hoc.
h Ad finem.¶Ibi dedi remi.de præpositione A:sed quid si iudex dicat,hinc ad decem dies cōpareas?tenuit dominus meus in legib. in parte suæ quæstionis q̄ incipit, Misso actore.qđ terminus incipit à tempore præcepti iudicis.sic enim placuit iudici dicēti hīc q ordinē.& cōpendiū edictorum,vel citationum suarū potuit moderari,ff.de iud.l.nonnunquam.sic est in ɔtrahentibus,quorū voluntate etiam ante ɔditionem à tempore ɔtractus ɔmittitur stipulatio,ff.si cer.pet.lecta est.in fi.Idē dixit de appellatione interponenda à snīa lata sub conditione,cuius tempus currit appellatione sententiæ,ff.quando app.sit,l.j.§.biduum.Cano.ij.q.6.hæc verba dixi,quia formauit dubium de iudice citāte Titium,vt ɔpareret cras ad certum actū:alioquin hinc ad decē dies ɔpareret ad alium actū:erat dubium,quando inchoaret secūda dilatio: an statim,an finita prima:vide,quod dicā j.versi.sed pone,quòd causa.
i Libellis.¶De hac forma vide j.§.penul.ver.in summa.
k Inter alias.¶& est xiij.primi libri.
l Exceptionis.¶Per Ber.quod ibi vide in fine magnæ gl.&gl.& idē etiam no.j.ti.ij.§.edicto.ver.vt autem.& in fi.
m Opponuntur.¶id ē,opponi possūnt.potest enim reus differre,si vult.vt s.& ex quo actor vult hunc casum disputari,paredū est: & ad partem superiorem facit,quòd terminus,de quo s.ad hunc finem dabatur,ne protraheretur contestatio,& per ɔsequēs causæ determinatio,de exc. pastoralis.in prin.Sed si post terminū audiatur,eluditur iste finis,vel effectus,contra verba& mentē decr. illius:quod sentiendum non est,ext.de ma.contrah.c.j.vbi ɔcor. in gl.pen.Item speciale ē in exceptiōe excōmunicatiōis,quòd lapsus termini illā proponi non impedit,vt in cle.de exc.c.vno: ergo in aliis regula dec.pastoralis.manet salua.Item qđ post litē.cōtestatā potest termini lapsus quo ad dilatorias excludēdas. vt patet in dec.inter monasterium.de re iud.& in p̄.c.pastoralis.& qđ nō p̄t contestatio,nō p̄t terminus,vt in præ.cle.patet,& no.in gl. pen.sed constat illas exceptiones in vim dilatoriæ post ɔtestationē opponi nō posse,vt s.ergo nec post terminū. Itē ex quo istæ priuilegiatæ habēt ɔuenientiam & similitudinē cum dilatoriis: ergo in censura,& disciplina conuenire debent.de exce.cùm inter.in fi.de sta.mo.recolentes.Inducitur etiam,qđ priuilegium illarū exceptionū,quod est ɔ ɔmunes regulas,non est dilatandū, sed iuri communi conformandū,dummodo aliquid cōferat,de ver.signi.ex parte.j.& c.dilecto.Satis aūt ɔfert,licet dicamus qđ ter minus illas includat.datur eīn,vt faciat reus,quod ex priuilegio exceptionū potest.non ergo derogat,sed exequit. Sed ad ɔtraria multū facit,qđ terminus datus fuit ad dilatorias:sed istę sunt perēptoriæ:& licet ante litis ɔtestationē possint opponi,pēptoriarū nomē tenēt.quod pbat tex.dec.exceptiōis.ibi,nisi d̄ re,&c.à regula ergo peremptoriarum excipit illud:sic ergo de peremptoriis loquitur,nec dat eis nomen dilatoriarum:aliàs incōgrua fuisset exceptio.Item resultat ex contrario,quòd idem esset dare terminum ad dilatorias & peremptorias,quæ veniunt ante litem: vel sic ad omnes exceptiones,quę veniunt ante ɔtestationē litis vel sic quę illā impediunt,quàm dare ad dilatorias tantùm:quod

9 Hanc quæstionem scholasticis relinquimus disputandã. †¶Il-
lud quoq; non est omittendum, quòd in causis, quę apud sedem
apostolicam ventilantur, nõ indulgetur dilatio ad probandũ ex-
tra curiam dilatorias exceptiões: alioquin nullus esset ibi litium
finis, extr. de resti. spo. frequens, lib. j. & de do & con. finẽ. Hinc ẽ,
ꝙ statutũ est, vt parte appellata volente causam appellationis in
curia agitari, debent partes cũ instrumẽtis & actis ad causam veni
re ad curiã sufficiẽter instructæ, vt extra. dę app. cordi. lib. vj. & de
elec. statuimus. ibi, sufficienter instructuos, &c. Ibi no. secundum
dom. meum & Ber. Compostel. qualem debent ferre instructio-
10 nẽ. †¶Vnde si in curia negẽt appellatio, non habebit appellans
dilationẽ ad probandum in prouincia appellationẽ: & sic curia
seruat. nã & si datur dilatio ad instrumẽta producẽda, denegatur
postmodum super hoc restõ, vt ext. de in inte. res. corã. Cùm enim
appellandũ sit in scriptis, vt in præ. c. cordi. satis secum potuit hu-
11 iusmodi scripta deferre. †¶Si verò dedi cõtra te libellum, ĩ quo
petebã appellationẽ meã iustã ꝓnũciari, & attẽtata post eam cas
sari, & tu litẽ cõtesteris, nulla protestatione facta, vel aliqua exce
ptione ꝯ appellationẽ proposita, si post lite cõtestatã in positio-
nibus negas appellatum fuisse, satis potero admitti ad probandũ
cùm dicendo, Post litem contestatam non esse appellatum, perẽ
ptoriè excipias cõtra libellum meũ, & contenta in eo. At ꝓbatio
nes exceptionis peremptoriæ nõ cogitur quis ad curiã secũ fer-
re, nisi ipsum arctet ad hoc citatio specialis, C. sen. rescin. nõ pos.
l. ij. C. de excep. præscriptionem, & l. seq. & sic obtinuit: & de hoc
no. d. meus ext. de ap. c. j. ¶ Sed dices, quare hoc casu admittar ad
probandum appellationẽ, cùm litis cõtestatio facta sit coram pa
pa, siue eius auditoribus, qui iudex ordinarius est omnium, vt 9.
q. iij. cuncta. extr. de priuileg. antiqua? Respondeo, non admittar,
quantũ ad hoc vtrum causa in curia sit tractanda, vel non: quia
quantũ ad hoc, debuisti hoc ante litem contestatã proponere: &
tibi imputes, quia tunc nõ dixisti, vt iij. qu. 6. §. exceptio fori. & c.
pulsatus. & extr. de re iud. inter monasteriũ. sed admittar, quantũ
ad effectũ appellationis, vtrùm videlicet reuocari debeant atten
tata post eam, secundũ ea quæ no. ĩ. de ap. §. nouissimè & de exe.
sen. §. j. sed & si de excõmunicatiõe in curia excipiatur, vt agẽs ab
agendo excludatur, nõ dabitur dilatio ad probandũ in ꝓuinciis,
sed in curia intra 8. dies debet probari, vt ext. de of. del. prudẽtiã.
12 §. 6. & de excep. pia. lib. 6. Et potest esse ratio: †Nam cùm debeat
ferri ĩ scriptis, & q̃ hac scriptura sit pti copia faciẽda, vt ext. de sen.
exc. cùm medicinalis, §. 1. & de treu. & pa. c. j. & xj. q. 3. curę. satis pt
huiusmodi scripturam ad curiam secũ ferre. Sed certè & sine scri
ptis lata tenet, vt in præ. c. cùm medicinalis, §. superior. Vnde me
lior ratio est in omnibus dilatoriis, vt non debeat super ipsarum
probatione extra curiã dilatio, seu remissio dari. nã per hoc nul-
lũ fit præiudicium in principali. Secus autem, vbi excommunica
tio in modum peremptoriæ proponit: putà, si dicitur, Electio, vł
prouisio, vel sentẽtia, vel ꝓcessus, vel scriptura, vel cõtractus, vel
aliud huiusmodi, non tenere; quia factum est de excõmunicato,
vel ab eo. & sic de aliis perẽptoriis, cùm in hoc magnũ versetur
præiudicium: quia hoc probato, apparet præmissa nõ tenere, hęc
probant C. de prec. Imper. off. quoties. extr. de priuile. cùm olim
essemus. §. j, ibi. vt apud sedẽ apostolicam probarent, quæ vellẽt,
&c. In peremptoriis ergo dabitur remissio, cùm in eisdem grãde
versẽt præiudicium, & sit difficile testes ad curiã, vel ad alium lo
cũ remotũ ducere, vt extr. de fideius. cõstitutus. ver. præterea dif-
ficile foret, &c. quia nec tunc dantur tantùm octo dies ad probã-
13 dũ. †¶Nota[a], quòd si per iudicẽ vel testes, vel propter proponẽ
a tis infirmitatem non potest probari exceptio excõmunicationis
intra octo dies, vel propter fraudem aduersarij, vel propter aliam
iustam causam, non curret hîc tempus, vel saltem iudex proroga
re potest, ar. ff. de re iud. l. ij. in auth. de his, qui ingre. ad app. §. j. ij. &
14 3. Collat. viij. †¶Sed[b] nunquid currũt isti octo dies ipso iure, li-
b cet eos iudex excipienti non præfigat, adeò vt ipsis elapsis proce
di possit in causa? Et videtur, quòd non: quia talis terminus est à
iudice assignandus, extr. de off. dele. prudentiam. §. sexta. Dic con
trà: quia terminus iste à iure statutus est. Vnde licet iudex eũ non
assignet, tamẽ ex quo exceptionẽ admittit, debet statim excipiẽs
suas probationes inducere: & hoc satis innuit præ. cõst. pia. §. pro
c inde[c]. †¶Sed quid si intra hoc tempus excipiens testes suos pro
15 ducit, qui iurant, & examinantur, eorum tñ dicta non publicanẽ,
d nec super exceptione pronunciatur intra illud? dicunt quidam[d],
quòd excipiens est ꝯdemnandus, quasi non probauerit, & iudex
possit in principali procedere: quia præ. ꝯst. dicit, quòd intra octo
dies probet apertissimis documẽtis: alioquin iudex in causa pro-
cedat, & reum in expensis cõdemnet: at hoc non probauit, quòd
appareat; & sic verbum illud Apertissimis documentis, innuit, ꝙ
intra illud tempus debent probationes publicari, & super exce-
16 ptione pronunciari. †non enim dicunẽ apertissimæ, q̃ nondum
apparẽt. Tu dic, ꝙ post hoc tempus reus petens publicationẽ &
sententiam, audietur: nec condemnabitur in expẽsis. fecit enim,
ꝙ in eo fuit: sed publicari, & pronunciari non in eo, sed in iudice
erat. Publicatio enim est articulus per se, vt ext. de prob. quoniã.
qui fieri debet partibus præsentibus, vt s̃. de teste, §. satis vtiliter.
17 in prin. †¶Nec publicatio, vel sententia probat, sed probatũ de
clarat. Item constit. pia. inducta est ꝯ malitiosè excipientes, vt pa
tet ibi in prin. at hîc nulla malitia apparet. Præterea totum tẽpus
istud cedit excipienti, adeò, quòd vltima die termini, vel hora, po
test suas probationes inducere, vt ff. de adult. pater. §. sexaginta.
& l. is cuius. §. ex senatusconsulto. ff. de verb. oblig. qui ante calẽ-
das. ff. de suc. edi. l. j. §. quod dicimus. & no. extr. de test. in causis. &
secundũ Papam & do. meum, in præd. c. pia. Vnde quia beneficiũ
iuris nõ est sibi subtrahendum, non habet necesse intra illud face-
re publicari, & pronunciari, xxviij. dist. de his. & vide s̃. de teste, §.
qualiter. ver. is quoque. Sed cùm præ. const. pia. dicat Intra octo
dierum spacium, quęritur an octauo die poterit probare? & dicũt
e Papa. & do. meus, quòd sic: & iam s̃. prox. dixi[e]. Sed nunquid eo ip
18 so, quòd quis petit absolui, probatur excommunicatus? de hoc
f ĩ. de probat. §. videndum. ver. sed nunquid. † ¶ Deliberatoriæ[f]
sunt

ADDITIONES.

☞ sonat in absurdũ, cũ verborũ varietas habeat varia designare, de
deci. ad audientiam. de priui. si papa. lib. 6. C. de condi. si idem. Im-
putetur ergo illi, qui apertiùs loqui debuit, de reg. iur. ꝯ eum. li.
6. cum concor. Itẽ ex eadẽ causa terminus datus ad proponẽdas
tales peremptorias, licet fortiores sint, nõ includet dilatorias, qa
verba nõ sonant. & ꝑ hoc nõ fateor, quod s̃. dicebatur, ꝙ istũ ad-
mittere, esset eludere terminũ cùm termin⁹ ñ fuerit ad id dat⁹. Et
ꝑ hoc ẽt ad alia sit responsum. Nec fateor, quòd istud sit proroga
re: imò est abreuiare, si sine litis contestatione negotium termi-
netur. Ad expeditionẽ enim litium hoc pertinet, vt in cle. de ver.
sig. sæpe. & post prin. nec sequitur, si nõ debet priuilegiũ dilatari,
ergo includetur ĩ verbis, q̃ id non sonant. Vt tamen condescẽda-
tur volẽtib. tenere primam, quæ non placet, præmitto, ꝙ ponde
randa sunt verba exceptionũ, vt satis no. ĩ. de exc. §. viso. in prin.
propter quod dico, ꝙ quãuis perẽptoria licet priuilegiata, post li
tem ꝯtestatam habere non possit vim dilatoriæ, ante litis tñ cõte
stationẽ puto, quòd habere possit vim vtriusque: & quare secun
dum diuersas propositiones huius haberent locũ diuersæ formę
pronunciationũ, de quibus ĩ. de excep. §. dicto. in fi. Et bene facit
quod de appellatiõe & excõmunicatiõe subditur in duobus ver.
hîc seq. Sic igitur proponẽs, verbis vtitur, quibus faciat illã ĩ effe
ctu dilatoriam, dicens: dico actorem nõ audiẽdũ, vel ab agẽdo re
pellendum, vel me à litis instantia absoluẽdũ, vel rescriptũ ñ va-
lere, quia perẽptoriã talem tacuit, vel verba similia, cum ipse pro
ponat illam vt dilatoriam, possit locum habere primum dictum
cum suis rationibus. Si verò licet ante, litis contestationem, pro-
ponat istam in vim peremptoriæ, ꝯcludendo actori perpetuũ si
lẽtiũ imponi, vel se ab eo, quod petiẽ, absolui, vel diffinitiuè pro-
nũciari ipsum ad id, quod actor petit, nõ teneri, vł his similia, tũc
locus sit secundo dicto, vt terminus huic, quæ perẽptoria ẽ, & vt
talis proponitur, licet priuilegiata sit, in tẽpore proponendi ob-
stare ñ possit. Nec absurdũ esset numerare hũc casum inter mul-
tos, quibus diffinitiua super principali lite ñ ꝯtestata profertur. li
cet ꝯriũ colligatur ex verbis Ber. & auctoris s̃. positis, & ad quem
s̃. remisi, & ex eo q̃d dicit ĩ. de sent. prolat. §. nunc videndũ. in fi. j.
responso: quod tamẽ, vt ibi dicam, respõsionem recipit. Item ne-
gari non potest, quin sententia, quã formauit Ber. posita ad finẽ
glossæ, ad quàm s̃. remisi, & de qua in præalleg. §. dicto. ante finẽ
sit diffinitiua: quòd ergo debent cautius esse, &c. intelligã ad oẽ
dubium opinionis euadendũ. Adde, ꝙ cum hac additione Io. An
dreæ, transit Abbas in d. c. pastoralis. & multas exceptiones, q̃ im-
pediunt liti ingressum, post Bar. enumerat Alex. in l. cùm quære
batur. in apostilla, ff. iud. sol.

a Nota. ¶Secundum Inno. in dec. pia. vt ibi scripsi super verb. octo
dierum.

b Sed. ¶ver. Aegid. ĩ. post prin.

c Proinde. ¶Hoc scias, quòd dies feriati in talibus dilationibus cõ-
putantur, C. e. siue pars. & de feriis, l. j.

d Quidam. ¶Vt recitat Aegid. xxxij. rubr. in fi. cuius ad literam fuit
iste ver. & tenet, quod sequitur.

e Dixi. ¶Quare repetisti.

f Deliberatoriæ. ¶Hæc xiiij. species auctoris fuit, vt ꝑdixi, Tan. &
Host. 3. sed Cy. ij. qui de hac dicit, ꝙ quandoque datur in princi-
pio causæ, vt cùm editur actio, ff. de eden. l. j. in prin. & cũ fiunt in
terrogationes ante litem cõtestatam: de his ĩ. de interrogat. quæ
fi. ante litis contestat. Quandoque daẽ in medio, cũ de positione
tunc facta dubitatur: & de hoc ĩ. ver. dubitatoria. dicit etiam, ꝙ si
reus statim recepto libello respondere vult, deliberatoria ñ dabi
tur. cũ enim in sui fauorem detur, illi renunciare potest, C. de pa-
ctis, si

sunt, quæ danẽ ad deliberandum reis, vtrùm velint cedere, vel ꝯ
tendere: & sunt xxv. dierum, iij. q. iij. offeratur. interest enim no-
stra, ne homines præcipitentur, quandiu iustè deliberant, ff. de iu
risd. om. iud. & quia. Aliquando verò plurium, secundum locorũ
distantiã, extr. de procur. dilectus. Aliquando etiam denegantur:
putà, si potuit instrui ex tenore rescripti apostolici in citatione ĩ
serti, extr. c. præterea. vel aliquo alio modo, ff. quod vi, aut clàm,
semper. §. si. ff. de cõtrahen. emp. hæc venditio. ff. de re iu. debitor.
& l. 4. &, secundum Io. & Gof. hæc non habent locum in crimina
a libus [a]. Dominus meus ꝯ: quod dic, secundum eum, vt no. in Sũ-
b ma eo. ti. §. j. [b] † ¶ Et possunt abbreuiari, vel prorogari [c], iudicis ar-
19 bitrio: [d] nos tamẽ quandoq; sic hunc termium damus: Assigna-
c mus tibi talem diem ad deliberandum: & si deliberaueris cõtẽde
d re, eadem die respondeas libello: vel causas, quare respõdere nõ
tenearis, assignes. Hoc autem ideo facim⁹, vt reorum malitiis ob
uiemus, qui die ad deliberandum assignata venientes, dicunt se
velle ꝯtendere, petentes alium terminum ad proponendas exce
ptiones: ar. pro eis, l. distin. ponderet. respon. j. de poen. dis. 3. inter
hæc hircum. §. j. Secundum hanc ergo assignationem, vel tunc re
spondebunt, vel suas exceptiones dilatorias proponent. Ar. tamẽ
contrà: quia vna dilatione pendente, alia assignari non potest, vẽ
duæ simul: imò iudicis officium conquiescit, extr. de app. signifi-
cante. C. de dila. siue pars. Sed dico, quòd hîc non præfigitur ad
duo, sed ad vnum tantùm. cùm enim datur terminus ad deliberã
dum, hoc implicatur: vt si deliberauerit contendere, veniat res-
põsurus libello, vel dicat causam, cur respõdere nõ teneatur. ar.
extr. de rescr. si quando. de test. cog. c. ij. est & alia deliberatoria, q̃
competit pro hęreditate adeunda, vel non: & hęc, si indulgetur à
principe, est annalis: sed si à iudice, est ix. mensium, C. de iure deli.
20 sancimus. §. sed quia. † ¶ Sed pone duos libellos offers coram
iudice: ĩ vno petis, quòd aliquod collegium cogatur seruare sen-
tentias in ipsum latas, quia te non recipiunt: item petis eos de ir
regularitate puniri, quia excõmunicati se diuinis temerè ingesse
rũt. In alio verò libello petis eos cogi, vt te recipiant: iudex præfi
git: capio diem lunæ ad docendum sententias fore iniustas, diem
Iouis verò ad deliberandum super secunda parte libelli, diẽ autẽ
sabbathi ad proponendum exceptiones contra secũdum libellũ:
nunquid valẽt tres termini? Respondeo, non videtur: vt in præ. l.
e siue pars. & in præ. dec. significante [e]. Contrarium tamen obtinuit
quia diuersæ erant causæ, & ideo diuersi termini eodem tẽpore
21 dari potuerunt, ff. de mino. etiam. † ¶ Sed pone, quòd causa intra
f xv. dies [f] decidenda mandatur, nunquid tunc induciæ xx. dierum
g concedentur? Respon. Papa no. extr. de off. del. de causis. [g] quòd ĩ
22 præsenti casu dilationes non auferuntur, sed arctantur. † ¶ Prępa
ratoriæ sunt quæ dantur post litem contestatam & etiam ante, v.
q. 2. si primates. volenti per testes, vel instrumenta probare, ad q̃-
rendos testes, vel instrumenta præparanda, vel aduocatos inue-
niendos, vel consilia amicorum petenda, vt s̃. de præparat. iud. &
sunt in causa criminali ad minus sex mensium: ad plus verò, vni⁹
h anni. sic potest intelligi 3. q. 3. de induciis [h]. In ciuili verò sunt triũ
mensium, si probationes ex eadem prouincia postulẽtur: si verò
i ex conuicinis prouinciis, vel insulis, modico, aut nullo freto [i] di-
stantibus, vt ff. de verb. obl. notionẽ. §. continentes. erunt sex mẽ
sium: si ex transmarinis, nouem, vt 3. q. 3. §. spatium. C. eod. l. j. & l.
si. & hæ dantur tam actori, quàm reo, tam accusatori, quàm accu-
k sato, secundum Accur. [k] & Gofr. xv. q. 2. si autem. † ¶ Circa indu-
23 cias pro quærendis aduocatis nota, quòd si reus aduocatum con
duxit, & quandoq; cum eo in iudicio comparuit, & postea eum
habere non potest, imputet sibi, qui talem cõduxit. Si verò non-
dũ cõduxit, danda est dilatio ad quærendum aduocatum: non tñ
sæpe, si id malitiosè petaẽ. sic ĩtelligo ex. vt lite ñ ꝯte. c. j. & d̃ do. &
l ꝯt. put. C. de postu. velamẽto [l]. ¶ Dubitatoria ẽ, si fortè facta po-
sitione,

ADDITIONES.

Ractis, si quis in conscribendo. de regul. ad apostolicã. Dicit etiã, ꝙ
ista deliberatoria sæpius dari poterit cũ causę cognitione, de qua
ff. de iure delib. l. 3. An autẽ detur ad quærendum aduocatum, &
ꝯsilia amicorum? auctor ponit sub specie, quæ sequitur, quæ sub
ista ponebat Cyn. Adde, quòd nec datur deliberatoria, si in cita-
torio est insertus libellus, secundum communiter Legistas in au
thẽ. offeratur. C. de lit. contest. & Cano. in c. ij. ext. de dilat. & dila-
tiones deliberatoriæ ideo sunt de substantia iudicij, ꝙ earũ omis-
sio est potens ad reddendum iudicium nullum, cùm petuntur, vt
voluit gl. xvij. q. 4. vxor felicis. gl. in cle. sæpe. in verbo, necessario,
de verb. sig.

a Criminalibus. ¶ Ratio istorum, quia accusatus debet esse certus,
an sit reus, vel non. facit extr. de rescript. ab excommunicato. Sed
vt dixit Host. saltem circa personam accusatoris, an repelli possit
deliberare habet: ibi vide. Adde, quòd Ab. in d. c. ij. de dilat. dicit, ꝙ
in criminalibus, si in citatorio ẽ insertus libellus, & reus habuit tã
tum tempus, ꝙ deliberare potuit, tam super principali, quàm su-
per substãtia libelli, quòd nõ sunt dandæ deliberatoriæ, saltẽ ma
gnificæ: aliàs secus. & hoc dicit esse de mente Host. ibi, de quo &
per Bal. & Sal. in d. auth. offeratur. & Bal. in l. j. C. qui acc. non pos.
do. Ant. in c. j. de litis contest.

b §. j. ¶ Io. illud no. 3. q. ij. in summa. Gof. in sum. huius tit. §. sunt &
induciæ. Sed ipse Io. no. contrarium. ij. q. 8. per scripta. conc. hoc
vt scripsi. e. ti. præterea. super 2. gl. in prin.

c Prorogari. ¶ Contrà C. eo. ti. l. si. Solue, vt ibi no. s. sine causa pro
rogationem fieri nõ posse: cum causa potest: & id tenet etiã Pla.
& Simo. allegat l. nonnunquam. de iud. ff. de re iud. l. ij.

d Arbitrio. ¶ Super quo vide s̃. de cita. §. nũc de temporum. in fi. &
quod ibi dixi: & idem Aegid. vbi s̃. nec est ipse Aegi. cõtrarius au
ctori in eo, quòd dicit istas nõ esse in vsu, intellige sub hoc noĩe.
nam, vt dicit, reo veniente offertur libell⁹, & danẽ induciæ ad res
pondendum, tunc deliberat.

e Significante. ¶ Vide, quod ibi no. in 3. gl. & quod super ea scripsi.
Adde, vt per Bar. in l. ij. ff. de re iud. & Prępos. sancti Ambrosij in d.
c. significante.

f Dies. ¶ Si statutum, vel commissio diceret à tempore litis conte-
statæ, tunc de momento in momentum à tempore contestatę li
tis curret illa dilatio. Si verò diceret à die contestatio. li. tunc dic
contestationis, excluso p monosyllabam: de quo remi. dedi. s̃. de
cita. §. viso. ante fi. totũ tẽpus dilationis habebit. ad vtranq; partẽ
sufficiant no. j̃. de app. §. restat. ver. sed nunquid dies. Et sic intelle
xisse puto dominũ meũ ĩ legi. in quæstione, q̃ incipit: pone, ver-
ba. qui vltra allegata in præ. ver. induxit. ff. quando dies vsusf. vel
leg. ced. l. vni. Adde, vt per do. An. de sancto Geor. in c. significan-
te. ext. de app. Ang. cons. ccc. in c. Paulus Condoni.

g Causis. ¶ Vide, quod ibi no. etiã Ber. in j. gl. & quod super ea dixi.
& de app. super eo. ij. & vide j̃. de sen. prol. §. nunc videndum. ver.
illud aũt scias, quòd Lambertus de Ramponibus disputauit hãc
quæstionem: & incipit, statutum est. Ad partem, ꝙ dilatio iuris sit
danda, inducit multa iura. ¶ Primò l. petendæ in fi. C. de temp. in
integ. rest. vbi reo datur dilatio, etiam metas excedens. ¶ Secũdò
mistim inducit l. vlt. eo. ti. cõiunctam cum l. intra vtile. in prin. ff.
de mino. ¶ Tertiò inducit l. si quis filius. C. de inoff. test. iunctam
cum l. contra maiores. e. ti. ¶ Quartò l. quinquennium. ff. de adu.
¶ Quintò l. oratione. ff. de feriis. ¶ Sextò C. de iud. ꝑperãdum. §.
sin aũt in medio. ¶ Septimò, vt omnes tam ciui. quàm milita. l. v-
ni. in fi. ¶ Octauò, de inuentario, C. de iure del. l. fi. §. sin aũt locis.
¶ Nonò, quod no. ff. de fer. l. 1. s. differre causæ cognitionẽ cõtẽ-
platione testiũ. ¶ Decimò, in auth. de his, q ingred. §. si verò neu-
ter. ¶ Vndecimò inducit, propter absentiam sæpe solennia rela-
xari, ff. de iu. l. si longiùs. & l. ij. §. pen. ex q. cau. in pos. ea. in hoc au-
tem. & illud generale, probationum facultatẽ nõ angustandam,
C. de hære. l. quoniam in fi. & l. j. C. hoc eo. ti. ¶ Ad cõtrarium in-
ducit primò eandẽ l. petendæ. in prin. ¶ Secundò, quia cõis est ꝓ
hibitio litigatorũ & iudicum, ne excedãt, &c. C. de iud. properã-
dũ. circa prin. & quod in d. l. no. de soluto per sententiã latã post
metam, quod repetitur, & ꝙ talia ẽt de consensu partium non ꝓ
rogantur, C. de legi. non dubium. & de iur. cal. l. ij. §. sed quia. Item
quod habetur in authentic. de testib. §. 1. & §. quia verò. Item C.
vt intra cert. tem. l. j. & ij. & videtur expressum eod. titul. l. vlti. ibi,
nec vlla occasione, &c. Itẽ si dilationes iuris dari deberẽt, deriso-
ria essent talia statuta, vel tales cõmissiones. Soluebat, dilationes
abbreuiandas. allegat Azo. in Sum. huius ti. in prin. Subdit tñ, ꝙ si
æstimauerit iudex dilationẽ dandam, quæ excedat metas, ex iusta
cã, id poterit per priùs allegata. & no. quia non loquitur disputãs
d̃ termino dato ab homine, sed à statuto. hoc dico ꝑp id, q᷑ post
Host. dixi in præ. dec. de causis. super j. gl. de termino dato ab ho-
mine: circa quem etiam vide de termino per partes apposito ĩ cõ
promisso, vel dato à delegante: q᷑ no. Cy. in præ. l. petendæ. in vl.
q. Adde, quæ scripsit Pau. de Cast. in l. j. ff. de re iud. & d. Anto. de
sancto Georg. in c. cùm sit Romana. ext. de ap. Ale. in l. properan
dum. in prin. C. de iud. Ab. in c. de causis. s̃. allegato.

h Inducis. ¶ Vbi de his, & C. e. ti. l. j. & ext. e. ti. c. 2. vbi vide.

i Freto. ¶ Fortè maris spatio. Vnde versus:

Cùm fremit, esse fretum: mare dicas, cùm sit amarum.

k Secundum Accur. ¶ in præ. l. fi. & Gof. in Sum. e. tit. ver. spatium.

l Velamento. ¶ in præ. c. j. no. de hoc in 3. gl. quæ incipit, si aliquis.
& quod ibi no. refert Cy. in l. ista, velamento. renuisse Odof. Gul.
de Suz. in l. j. C. e. ti. licet, quòd si aduocatus infirmatus est, vel in
legationem suæ ciuitatis missus, si creditur infirmitas vel legatio
parum duratura, expectetur: aliàs quæratur alius aduocatus, l. pe.
§. si. ff. de va. mu. facit ff. de iud. si lõgiùs. C. in qui. ca. tu. ha. tu. def. l.
j. & Insti. de excus. tut. §. item si reipublicæ. Super infirmitate aũt
credetur medicis, C. eo. lib. xij. de re mil. semel. & patet ext. de ho
mi. significasti. ij.

a stione,quis^a dicit se dubitare,& petit dilationem:&hoc commititur iudicis arbitrio,cùm non sit lex diffinitiua.ff.de inter.act.qui interrogatur.& l.seq.ext.de off.del.c.de causis.j.de posi.§.vj.versi.
b item no.^b ¶Probatoria est,quæ datur volēti probare de iure suo
c & est ix.mensium,C.de dila.l.fi.3.q.3.§.spatium^c. ¶Diffinitoria, est in criminali biennium,C.vt intra cert.tem.l.fin.in pecuniaria,
d trium annorum,C.de iud.properandum.extr.eo.c.pen.^d †¶Exe
24 cutoriç sunt,quę dantur reis condemnatis in personali,ad satisfaciendum prius quàm sententia executioni mandetur:&sunt quatuor mensiū,ext.de off.del.querenti.C.de vsur.l.3.ext.de re iu.ꝙ ad consultationem.ff.de iud.l.si debitori.Sed hæ non habent locum in reali actione,in qua datur modicū tēpus iudicis arbitrio, ei qui condemnatus est ad rei restitutionem, Institut.de offi.iud. in prin.vel in causa criminali,in qua executio non differtur post x.dies,nisi in casib.Inst.de off.iud.in prin.& ij.q.1.sicut.quod dic,
e vt in præ.dec.querenti.& xj.q.3.cùm apud^e. ¶Appellatoriæ sūt quæ dantur ad appellandum:& sunt x.dierum,ij.q.vj.anteriorū. ext.de elec.cùm dilecti.in fi.de testi.significauerunt.C.de ap.eos. in fi.& in auth.ibi posita:& hæ non currunt ignoranti,vt j.de ap.
f §.restat.ver.sed nunquid^f.†¶Prosecutoriæ sunt,quæ dantur ad
25 appellationem prosequendam:& sunt annus^g.vel ex iusta causa
g biennium,siue ante sententiam,siue post appelletur,ext.de app. cùm sit Romana.ij.q.6.ei qui.nisi iudex ex causa tempus recisius moderetur,vt in præ.dec.cùm sit Romana.¶Supplicatoria est x.
h dierum,C.de prec.Imper.offer.auth.quæ supplicatio^h ¶Solutoria est,quam executoriam diximus.¶Restitutoria est,si quis condemnatus est mihi rem restituere:quam ēt executoriā diximus.
26 †¶Sunt & aliæ induciæ nō iudiciales,videlicet Electoriæ:vt extr.de conuer.coniu.ex publico.ff.de opt.leg.mancipiorum.extr.
i de elect.ne pro defectu.¶Aliæ confirmatoriæ^i:quia electus à tēpore cōsensus debet intra tres menses petere confirmationē, vt in constit.Greg.X.de elect.quàm sit.lib.6.¶Aliæ,quę dantur electo ad ꝯsentiendum,s.vnius mensis.vt in eo.c. ¶Aliæ quæ danť ad petendum ꝯsecrationem,& pallium:quæ sunt trium mensiū, vt c.dist.quoniam.& lxxv.dist.quoniam.de quibus dicam in prę.
k constit.quàm sit^k. ¶Aliæ experitoriæ:extr.de frig.& male.lauda
l bilem.¶Aliæ ordinatoriæ,ext.de elec.cùm in cunctis^l.¶Aliæ ꝑparatoriæ:de quibus habetur extr.de app.præterea.¶Aliæ poeni
m tentiales^m:quæ arbitrariæ sunt,xxvj.q.vij.tempora.ext.de poe.& remis.c.ij.¶Alia constitutoria,s.si constituisti te soluturum x.vel speciem præstaturum, non adiecto die:statuitur enim modicum tempus non minus x.dierum,ff.de const.pec.promissor Stichi.§. j.¶Alia emendatoria,s.damni infecti, secūdum ꝯsuetudinē loci si non sit consuetudo cōmittitur iudicis arbitrio, ff.de dam.infe. dāni infecti.& l.si finita.in prin. ¶Alia excusatoria,s.quòd is,qui datus est tutor,se potest excusare intra quinquaginta dies,Inst.ď excus.tu.§.qui autem.¶Alia inuentoria,s.quæ datur ad inuentarium faciendum:& est lx.dierū,si res sunt præsentes:alioquin annus,C.de iur.deli.scim⁹.§.sin autem.j.& §.sin autem.2.¶Alia auxiliatoria, quæ datur ei,qui petitur in vasallum ad quærendū adnocatū,ff.ex quib.cau.ma.ab hostib.§.sed quod simpliciter.¶Est alia,quæ datur ex bono & æquo:& hæc est in arbitrio iudicis,ff.ď
27 verb.oblig.continuus.§.j.ff.de iur.del.l.j.& sic de aliis.†¶Et breuiter no.quòd ius,siue iudex,dat dilationem,seu præfigit termi-
n nū,quandoq; ad testes producendos,vt extr.de prob.licet^n.ext. de causa pos.& propri.c.ij.qui si.sunt leg.lator.quandoq; ad dilatorias ꝓponendas,vt extr.de exce.pastoralis.& C.eo.ti.l.pe.& fi. quandoq; ad peremptorias proponendas,vt j.de excep.§.nunc videndum.ver.cæterùm.quandoque ad solutionem faciendam, vt C.de vsu.rei iu.l.2.& 3.quandoque ad se purgandum, vt extr. de testib.tam literis.quandoq; ad accusandū & agendum,ext.de accus.licet.qui ma.ac.pos.cùm in tua.C.qui accus.non pos.si ea, quæ.extr.de clan.despon.c.si.C.de inge.ma.diffamari.quandoq; ad intrādum religionem,extr.de cōuer.coniu.ex publico. quan-
o doque ad optandum legatum^o,seu eligendū^p,ff.de op.leg.man
p cipiorū.extr.de elec.cùm in veteri.quandoque ad agendum, C. de inge.ma.diffamari.quandoque ad prosequendam appellationem,vt s̄.quandoque ad consecrandum & purgādum,ext.ď trāslat.episco.c.2.§.sed neque.ext.de test.tam literis.§.demū.& seq.
q & in dec.Alex.1111.de sacra vnct.^q quādoque ad negotium decidend

ADDITIONES.

a Quis.¶Actor,vel reus.hæc enim est vtrique communis contra positiones alterius.
b No.¶Et ver.seq.& ver.sed nunqd.& vt ꝑdixi,hîc inseruit Cy.litigatoriam,quę est ad incipiendā litem per contestationem:ad qď nō tenetur reus,nisi priùs satisdet actori,secundū auth.quod fieri.C.e.sed non insto,quia hoc hodie nō seruatur,vt patet j.de satis.Itē hîc sequitur de probatoria,in qua multùm instat Cy.q̄rens de trib⁹.¶Primò,quæ requiranť ad hoc,vt deť.¶Secūdò,quo tēpore moderetur.¶Tertiò,quoties ꝯcedatur. De primo videbit iudex,qd ille vult ꝓbare:quod si est īpertinēs,vel īpossibile,vt calumniose dilatio iure petitur,cū ꝓbatio sit perēpta,illam denegabit:aliàs concedet,eam moderando secūdum qualitatē ꝓbatiōis & loci distantiam,de qua requiritur ꝓbatio.De 2o dicit,moderationē fieri fm distantiam loci,& cōditionem personarū,&qualitatem cāę.arctare enim poterit illas tres species dilationū,de qb. in ipsa l.j.C.eo.ti.& iij.q.3.§.spatium.Vt enim ex litera patet, lex illa non dicit simpliciter tantā dilationem dandam:sed dicit,non amplius dandam.cui concor.l.vlt.eo.ti.hoc etiam scripsi in decr. vltra tertiam.vbi statim remittam.Vnde lex 3.C.e.dicit,quandoque integram dilationem,quandoque eius partem tātùm. Et aduerte,quia auctor breuiter hîc assistit ei,quod recitat ibi Cynus post Petr. improbando Innocentium, quem dicit voluisse habentem testes in prouincia, & extra prouinciam, & vltramarinos,pro singulis habere sua tempora itegra:quod est dicere,tres menses pro primis,sex pro secundis,nouem pro tertiis:& sic 18. menses:quod esset absurdissimum. Confundentur ergo dilationes,& tempus in tempore computabitur. Hoc ergo voluit auctor,recipiendo id,quod plus potest extendi.Super hoc autem vide,quod clarè scripsi,ponens,quo casu vtrunq; dictū procedere ꝑt,de testi.vltra tertiam.sub 6.q.In tertiò,quod Cynus prosequitur s.quoties detur dilatio probatoria,circa qď ꝓsequitur materiā l.vltimæ,ff.e.sufficiat remissio ad eū,& ad no.s̄.de teste,§.qualiter.& dicetur j̄.de proba.§.ij.& scripsi ext.ď testi.ī causis.&vide j̄.§.videndū.in prin.Subdit ēt Cy.ꝓ quinta specie,dilationem allegatoriam:sic dictam,quia datur ad allegandum,quod fieri debet, C.de iud.l.iudices.& hæc datur iudicis arbitrio,si partes sunt præsentes:si absentes,obtinet auth.iubemus.ibi posita.sic ponit ad literā.Mihi sufficit remittere ad ea,q̄ plenè scripsi j̄.de dispu.&allega.in prin.Subdebat Cyn.de dilatiōe expectatoria:quia dať ad expectādū:quæ,fm eū,datur q̄nque præsenti in certis casibus:Vn⁹, in auth.de fideiuss.§.j. Scđs,C.vbi in rem act.l.ij.Tertius,C.vbi de cri.agi opor.auth.qua in prouincia.quādoque absenti actori, C. quom.& quan.iu.auth.qui semel. & reo,e.ti.ad peremptorium. & l.seq.C.de iud.properandum.§.sin autem reus. In iure nostro habemus multas tales iudiciales,& extraiudiciales:vt lite non cōtest.quoniam.§.si verò aliter.cum sua gl.de cle.non resi.ex tuæ. de spon.in præsentia.de frigi.laudabilem.& vj.lib.de consue.c.fi. de elect.c.j.& c.vbi periculum.ver.hoc sacro.& c.cupientes.§.ꝙ si.& cle.de hæretic.c.j.post prin.Sequitur, secundum auctorem & Cynum,de diffinitoria:quam tamen aliter ponit Cy.quàm auctor,s.pro termino,quem iudex partibus ad diffinitiuam audiendam facta conclusione,&, vt dicit neutra parte veniente, illam ñ proferret,ff.de re iud.de vnoquoque vtroque verò præsente verè,vel altera verè altera interpretatiuè,illam ferret,vt ibi no. C. quomodo & quand.iud.consentaneum.& necessaria est talis dilatio.ēt in his,q̄bus ꝓcediť simpliciter & ď plano,vt in cle.de ver. signifi.sæpe.ad fi.ver.sñiam.licet in illis nō sit necesse exprimi pereptorium,vt ibi.Est &,fm Cy.octaua species,iudicatoria:hācauctor vocat executoriā,de qua statim sequiť:& ď illa intellexit Cy. in qua ñ insto,maximè pp remissiōem,quam dat hic finis. Addit demum Cy.de appellatoria,& persecutoria,de q̄bus statim seqť
c Spatiū.¶Putat Gui.de Suz.ꝙ licet ď dilatiōe ix mēsiū tā modicū sußit,ꝙ habēs dilationē,q ñ misit vltra mare,amodò mittere ñ poterit,ñ tñ ꝓcedet iudex ante finē dilatiōis,nisi priùs ex iusta cā dilationē abbreuiet.ꝓ materia remitto ad dec.ꝯmissa.j.rñso,ď re le.li.6.Sed an illa sit iusta cā ď curtādi,ñ dicit.Ego ñ video,ꝙ ď curtatiōi sit loc⁹ hoc casu:sed si iudex essē,ex hac iusta cā reuocarē, ñ obstāte dec.ꝯmissa.q̄ loquiť ī mero termino iuris,& ei⁹ poena.
d c.pen.¶Et dic,vt ibi.
e Apud.¶Secundū Tanc.vbi s̄.Adde pro hac materia,d.Ab.Sic.& alios,præsertim nouissimè scribētes,in d.dec.quod ad ꝯsultationem.ext.de re iud.& aliqd p eūdē Sic.in c.bona fides.ext.de ď po.
f Nunquid.¶Et de ap.concertationi.lib.6.
g Annus.¶Computandus,vt in cle.de app.sicut.
h Supplicatio.¶De hoc j̄.de supplicatione.
i Confirmatoriæ.¶Hanc præcedere debuisset j̄.prox.
k Quàm sit.¶De his pleniùs no.de elect.si electio.lib.vj.in gl.pe,
l In cunctis.¶Et c.licet canon.lib.6.& cle.de æta.& qual.vt ij,qui. & de of.vic.c.vno,& de sta.mo.ne in agro.§.cæterum.
m Pœnitentiales.¶Has Host.vbi s̄.vocat saluatorias.Adde,quòd dilationes pœnitentiales sint arbitrariæ,tex.in c.Deus,qui.de poe. & remis.Item sacerdos plurimum potest prodesse ipsi pœnitenti circa huiusmodi imponēdas:per tex.diui August.in c.quem pœnitet.de pœn.dist.j.Ab.Sicul.in d c.Deus,qui.extr.de poe.&remi.
n Licet.¶Vbi de hoc in j.glo.& super ea.
o Legatum.¶Vel præbendam vacantem,de consue.c.fi.lib.6.
p Eligendum.¶Seu præeligendum,de post.c.vno,lib.6.& de præ. si pluribus.eo.lib.
q De sacra vnct.¶quàm non habemus,in vj.

cidendum,extr.de off.dele.de causis.quandoque ad excessus pu-
niendum,extr.de off.ord.irrefragabili.§.excessus. & §. cæterùm.
quandoque ad restitutionem petendũ,extr.de resti.spo.frequẽs.
lib.6.quandoque ad excommunicationis exceptionem proban
a dum,extr.de excep.pia.lib.6.[a]quandoque ad litem contestandũ,
b ff.de pet.hære.si quis libertatem.§.j.in fi.&C.de remis.pig.si eo[b].

ADDITIONES.

a Lib.6.¶Quandoque ad probandam ipsius culpam manifestam,
de sent.exc.solet.libr.6.
b Si eo.¶Horum aliqua notauit Vinc.de except.pastoralis.licet.s.
allegata sint,& addiderim aliqua iura noua,prosequar tamẽ,quo
ad illam materiam inchoatã, & quia iste ver.vltimus in prin.per-
miscet dilationes iuris & iudicis,has concepi diuidere,de secũdis
primò tractando:& pmisso,ꝙ papa quandoque dat dilatiões fini-
tiuas gratiarum suarum, de resc.si gratiosè.& c.si propter.lib.6.
fac.e.ti.c.fi.subdo,ꝙ dilationes,quæ iure nouo iubentur,vel per
mittuntur dari per iudices,habentur lib.6.de electi.quamuis.i fi.
e.ti.cũ ex eo.& c.vlt.de of.ord.de arb.c.fi.de rest.spo.frequens.§.
solet.de testi.præsentium.§.testes.& §.si verò.de appe.c.cordi.&
post hoc eod.tit.legitima.de vit.& hon.cler.c.j.versi.si autem.de
præbend.si tibi absenti.de conces.præb.si capitulo.de reb.eccles.
non alien.hoc consultissimo.in fi.de priuil.cùm personæ.de sen.
excom.c.constitutionem. ad idem cle.de stat.regu.attendentes.
in fin.& de iure pat.c.j. Item per ipsa iura noua habemus dilatio-
nes sine ministerio iudicum.Et hę quandoque sunt vitatiuæ pœ
narum:quandoque ipsarum duratiuæ:quandoque determinati-
uæ casuum.De primo,de elect.vbi periculum.§.in conclaui.& c.
cupientes.§.cæterum.in prin.dec.quàm sit.& c.licet canon. alle-
gatæ sunt s.de vit.& hon.cle.c.vno,in prin.de sepul.c.j.§. si vęrò.
de iure pat.c.vno,de censi.exigi.ver.statuentes.de hæret.cùm cõ
tumacia.de vsuris,vsurarium.ver.sed huiusmodi.& ver.quã sit.đ
iniur.& dam.da.& si pignorationes.in fi.de pœnis,felicis.in fi.de
sen.exc.c.j.ver.exemplum.& c.quicunque.ver.nisi.j.& 2. & in fi.
ad idem cle.de æta.& qualit.vt ij,qui.de vi.& honest.cle.c.2.ver.
sed & tales.de deci.c.j.ver.nisi post.de sta.regul.ne in agro. §. cæ-
terùm.de vsuris,c.j.ver.eandem.Est & vna vitatiua sequestratio
nis per possessionem triennij,in cle.de seque.c.vno.¶De secun-
dis dilationibus,s.duratiuis pœnarũ,de ele.c.j.§.qui verò.& c.cu
pientes.§.cæterùm.post prin. vtrobique de suspensione benefi-
ciorũ per triennium,cum aggrauatione.de supensione verò an-
nali,à diuersis tamen actibus,loquuntur de elect.prouida. in fin.
de temp.ord.eos.& c.fi.de off.dele.c.fi.ver.vt autem.de re iud.c.j.
§.si quis de triennio.de reb.eccl.non alie.c.2.vers. & nihilomin⁹.
de suspensione vnius mensis,de sent.ex.cùm medicinalis.versi.si
quis autem.De annō, & de sex mensibus, in clem.de vita & ho-
nest.cle.c.ij.De anno& biennio,de sta.mo.ne in agro.§.si quis.Et
in his plus non insto propter xxv.species suspensionum,quasno
taui in cle.de pœnis,cupientes.in magna gl.¶Venio ad tertium,
s.de dilationibus iuris noui,quæ sunt principaliter ad determina
tionem casuum:& dictum,vel additum est s.de dec. vlt. de cons.
de postu.c.vno,de ele.quàm sit.& c.licet canon.& aliis cle.ꝯiun-
ctis.decr.frequens.ver.sed si.de resti.spo.de exce.pia.de sent.exc.
solet.de præben.si pluribus.ad fi.vltra quæ habemus de elect.c.j.
determinatum tempus,quo appellans in beneficialibus ad papã
debet iter arripere,& se præsentare.hîc statĩ instabo. cui cõuenit
suis casibus dec.cupientes.e.ti.& quo ad illa duo,conc.decr.quã-
uis.de off.ord.Decr.nemo.e.ti.de elect. determinat tempus,quo
durat commenda parochialis ecclesiæ:dec.si electio.tempus eli-
gẽtiũ,cũ prima electio nõ processit:dec.j.& ij.de resti.in integ.đ.
terminat tẽpus restitutionis in integrum dandum ecclesiæ:cui ꝯ
uenit cle.e.ti.dec.ij.de præscr.determinat duo tempora præscrip
tionum contra Romanã,vel alias ecclesias:dec.ab eo.de app.tp̃s
petendorum apostolorum:cui conuenit cle.eo.ti.quamuis.dec.
statutum,de præb. tempus ꝯferendorum beneficiorum in curia
vacantium:decretalis vnica,de iure pat.tp̃s pręsentationum faci-
endarũ per patronos clericos vel laicos:dec.eos qui.de reg.deter
minationem facit circa annum probatiõis.Qñ etiam incipiat cur
rere tp̃s datum in literis gratiæ ad acceptandum, determinat cle.
de conc.præb.c.j.in fi.Propter id,quod s.dixi sub ver.venio ad ter
minum.dec.j.de ele lib.6.quęro,si episcopus,à cuius prouisione
appellatur ad papam,statuit appellanti certum terminum ad ꝓse
quendum,vel ad aliquam prosecutionis speciem, an per id sit re
cessum à prouisione illius dec.Et dicẽdũ est,ꝙ non:quia iã p hoc
sequeretur,constitiõem papalem per inferiorem particulariter
tolli posse.quod est falsum,vt in cle. Romani.de ele. cũ ꝯcor.Itẽ
est certum,quòd quando duo disparis potestatis concurrunt ad
idẽ,minor cedit maiori,ext.de of.del.volentes.de ap.si duob. po
sito,ꝙ episcopo ius ignorare non liceat.ad idem ff.de duo.reis,l.
si reus.de fideius.l.generaliter.Concurrẽtibus igitur termino, vł
qđ plus est,deuolutiõe iuris & iudicis,cũ potestas iudicis pẽdeat
à iure:ergo patet terminũ & deuolutionẽ iuris potenti⁹ operari
cũ sit primus agens,& iudex secundarius.Itẽ à ponderatione tp̃is
est ẽt iuris terminus prius agẽs in momento enim appellationis
factæ ligat terminus iuris:per quod patet,ꝙ terminus hominis se
quitur.Et sic ꝯcluditur,ꝙ ius est primũ agens,& priùs agens:ergo
prouisio eius durat:& hominis ꝓuisio ñ deuoluit, quod iã inue-
nit deuolutũ:facit ff.de procur.licet.§.ea obligatio.& qđ ibi not.
in gl.pe.p̃cipuè cũ terminus hominis sit proditus in defectũ,s.qñ
ius nõ statuit terminũ.Imò potestas data iudicibus per iura vete-
ra de tali termino statuẽdo in illo bñficiali casu,vr̃ esse sublata.pa
tent exempla in dec.quàm sit.& decr.licet canon.& similib.supe
riùs allegatis.Itẽ ꝯstat,ꝙ licet per iura vetera possit iudex à quo,
statuere teminũ appellati ad iter arripiẽdũ,vel ad se præsentãdũ,
de ap.personas.vbi de hoc,& c.seq.non tñ terminus ille arctabat
appellatũ,nec deuoluebat negotiũ: quod facit termin⁹ dec.illi⁹,
q̃ arctat nõ solũ appellãtẽ & appellatũ,sed ẽt alios,quorũ ĩterest
qđ ergo tali iudici olĩ nõ licuit,multò minus hodie.Vñ videmus
ẽt ĩ nõ beneficialibus terminũ datũ à iudice à quo,nõ arctare ap
pellatũ, nec deuoluere negotiũ,licet appellat⁹ se arctare,& illud
deuoluere possit,si hoc petat,p dec.cordi.de ap.li.6. Cõcluditur
ergo, cũ ep̃s nullã potestatẽ habeat deuoluẽdi per terminũ datũ
ab eo inutiliter,de prouisione illius dec.nil immutatũ.Adde,quę
no.per Bar.& nouissimos,in l.cùm stipulatus sim.ff.de ver. ob.v-
bi ponitur,an terminus datus ab homine,tollat legalem.

¶Dilationes concedere cuius sit.

2.§.Sequitur videre quis cõcedat eas.Et quidem ius,vt
patet in præ. concor. veruntamen repræ-
sentatorias,& reuocatorias,& exceptorias,& quasdam alias con
cedit iudex,vt in præ.conc.& breuiter omnes dilationes iudicia-
les,præterquam apppellatoriæ,arbitrariæ sunt:qđ dic,vt in Sum
a ma do.mei e.ti.§.quis ipsas.& no.extr.de app.cùm sit Romana[a].

ADDITIO.

a Romana.¶Vide,quod no.extr.de sen.exc.solet.in gl.dixit Ber.&
quod ibi dixi & de reg.iur.indultum.libr.6.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio petenda est & danda iudice pro tribunali sedente,causa cognita,& v-
traque parte præsente.*
2 *Processus nullus non potest ratihabitione confirmari.*
3 *Stipulatio iudicio sisti,an committatur,vbi iudex statuit terminum partibus,
quem postea ad petitionem rei prorogauit actore ignorante:qui actor conue
nit primo tetmino,reus autem non,sed secundo.*
4 *Termino peremptorio ad dandum omnes exceptiones peremptorias dato, an
eo elapso possit eum iudex prorogare.*
5 *Termino dilationis elapso,an possit iudex altera parte inuita alium assignare.*
6 *Reo volente aliquam dilatoriam proponere,quid actori incumbat petere.*
7 *Auth.offeratur,an per decretum,pastoralis,tollatur.*
8 *Iudex semper potest ante litis contestationem recusari.*
9 *Volens exceptiones proponere die ad eas proponendum assignata,si terminus
labatur,& indicis præsentia non possit haberi,qualiter se debeat habere.*

¶ Dilationes quando sint concedendæ.

3.§.Nunc videamus quando concedantur.Et quidem cũ
bona fide,& nõ ex malitia, causa s.prorogandi
litem,petuntur.Materia enim dandarum dilationum amputan-
da est,C.de temp.app.l.ij.in prin.Pręsumuntur aũt peti bona fide
in casibus à iure cõcessis,& postquàm iuratũ est in causa: ꝙ si nõ
est iuratum,& iudex dubitat an malitiosè seu calumniosè petun
tur,exigere potest super hoc iuramentum.Prima tamẽ facie p̃su
mit ꝯ petentẽ dilationes,& contra accipientẽ: & ꝯceduntur etiã
ante litis ꝯtestationẽ & post, & ante sententiã; & post.quæ dic,
secundum do.meum in Sum.eo.ti.§.& quãdo.Itẽ hoc scias,ꝙ di
latio petenda & danda est iudice pro tribunali sedente, & causa
cognita,& vtraque parte præsente,C.de dila.à procedente. quæ
1 est 3.q.3.§.spatium.†¶Sed pone, ecce reo absente iudex actori
præsenti,vel econtrà,præfigit terminũ ad producendũ instrumẽ
a ta,vel ad docendũ de suo interesse,vel similia[a]: præsens verò res
põdet,domine id nõ potestis facere parte absente:dicit iudex,be
ne habebit absens hoc ratum:demum absens veniens ratificat ta
lem terminum apud acta:quæritur,an valeat talis assignatio? Et
videtur,

ADDITIO.

a Similia.¶Stando in his terminis simpliciter tenuit Gui.de Su.di-
lationẽ nõ tenere.hoc no.in l.à procedẽte.p ipsam l.& p l.fi.C.si
per vim.& l.de vnoquoq;.inferiùs alleg.& C.si vt ab hære.se ab.
auth.si omnes.& ff.de min.in causæ.§.causa.

videtur, quod nõ, per præ.l.à procedente. cùm enim talis actus sit iudicialis, vt ibi, extr. de proba. quoniam contra. non potest fieri parte absente, extr. de cau. pos. & propri. c. j. C. si per vim, vel alio mo-
2 do pos. tur. fu. l. fi. extr. de mã. & obe. inter quatuor. † quia quæ cã cognitionem desideraut, per libellũ, id est, per sententiam partibus absentibus latã, nequeunt expediri, ff. de regu. iur. omnia. ad idem facit ff. de re iud. de vnoquoq;. ff. famil. ercis. in hoc iudicio ff. quæ sent. sine app. resc. l. j. §. item ex eo. Si ergo nullus est talis processus, non potest ratihabitione confirmari, xvj. q. 3. §. potest. extr. de elec. auditis. In contrariũ probatur. nam hoc peremptoriũ habet vim interlocutoriæ, vt ff. de arbit. qualem. aliàs incipit, dicere. prope fi. & interlocutoria ferri potest parte absente, vt ff. eo. diem proferre. in prin. præ. autem. l. de vnoquoque. quæ est ꝯ loquitur in diffinitiua, cum multis concor. Item dicit lex, quod iudex monita parte per se, quod sententiæ adsit, potest sententiare, licet ab sit: nec dicit, quòd vtraque pars debet interesse huic monitioni, C. quom. & quand. iud. l. ij. Præterea hîc de facto absentis non agitur, nec sibi terminus assignatur, nec sibi in aliquo præiudicatur: quibus casibus eius præsentia requiritur: & sic loquuntur prima iura: sed solùm præsenti terminus præfigitur. Siue ergo absens ratificet, siue non, valet quod agitur, si non contradicit. Ar. extr. de in integ. rest. ex literis. & c. sequ. prope fi. & de dila. c. 1. in fi. & de dolo & contu. c. fi. de off. del. consuluit. Item multum operatur, quod iudex posuit spem in ratihabitiõe rei, vt ix. q. 2. Lugd. & no. ea. q. c. j. Hoc vltimũ approbauerunt multi sapientes à me consulti. cùm enim in fauorẽ eius inductũ sit, ne eo absente detur dilatio. vt in præ. l. à procedente. non debet hoc in eius læsionem retorqueri, C. de legi. quod fauore. quod fieret, si hæc assignatio facta fortè in eius fauorem, non valeret. Valet igitur & arctat, secundũ eos, talis termini assignatio, præsertim absentis ratihabitione secuta, dummodo huius ratihabitio ante ipsius termini lapsum fiat & ei, cui datur insinuetur, ff. rem ra. hab. bonorum. quidam tamẽ
3 contradixerunt. † ¶Sed pone iudex statuit terminum aliquem partibus, quem postea ad petitionem rei prorogauit: actor verò venit in priori termino: reus autem non venit in illo, sed in secũdo: quæritur, an sit commissa stipulatio iudicio sisti? Et videtur, quod non, propter iudicis auctoritatem, arg. C. qui admit. ad bo. poss. l. bonorum quidem. in fi. C. de iur. delib. si infanti. § fin. ff. ad Treb. seruo. §. cùm prætor. ff. de re iud. si conuenerit. ff. de arbit. diem. prope fi. Arg. contrà in præ. l. à procedente. in prin. & extr. de rescri. cæterum. in fi. C. quom. & quan. iud. ea, quæ. Distingue aut reus suggesto mendacio obtinuit dilationem: & tunc committitur, C. si ex fal. alleg. l. j. & per totum. Aut ex vera & iusta causa: & tũc excusatur, ff. de excus. tut. qui testamento. ff. de aqua plu. are. l. quamuis. extr. de rescrip. super literis. tamen si reus interim præscripsisset ius actoris, nihil debet sibi imputari, vt dicũt quidam. Iudex autem, vt dicunt, restituet damnum parti læsæ, vt C. de testibus. si
4 quando. in fi. † ¶Et sunt hæc in arg. ad quæstionem, quæ sæpe de facto occurrit: si datus est terminus peremptorius, vel ad dandũ omnes exceptiones peremptorias, vel ad aliud, an eo elapso pos-
a sit iudex eum prorogare [a]? Et videtur quòd sic, secundum præmissa, & ar. ff. de re iud. quòd iussit. extr. de ap. cùm cessante. de off. dele. consuluit. Dic tamen contrà. nam terminus peremptorius vim habet interlocutoriæ, vt ff. de arb. qualem. in fin. nec eo elapso debet quis audiri, cùm perimat articulum, super quo assignatur. aliàs enim nullus esset litium finis, xxiiij. q. iij. de illicita. ext. de prob. licet. & de in integ. rest. coram. C. de inge. & ma. diffamari. extr. qui matr. accus. pos. cùm in tua. Cùm ergo iam intersit partis, non potest sine causa prorogare, quàm debet in prorogando exprimere, vt s. de citat. §. viso. ver. primo: maximè vbi reus termini assignationi non contradixit. Præterea lapso termino, non est terminus. vnde quod non est, prorogari non potest: extr. de desp. impub. ad dissoluendum. cum suis concor. De nouo autem ex causa concedi posset. Sed ante quàm lapsus sit, bene posset prorogare, iuxta præmissa: quia tunc non tantùm interest actoris, ar. extr. de officio deleg. de causis. ff. de iud. l. 2. §. sed iudex. & iunge
5 hic, quod est j. prox. §. vers. sed nunquid terminum. † ¶Sed nunquid post lapsum terminum potest iudex altera parte inuita aliũ assignare? ar. quòd sic, ext. de app. cùm cessante. ff. de re iud. quod iussit. C. de dilat. siue. præsertim, vbi non est eius damnum, vt ff. de opt. leg. l. mancipiorum. Iudex tamen sine causa legitima hoc facere non debet, vt in præ. l. quòd iussit. & vide, quod no. ff. de tes-
6 ta. tu. l. ante pe. † ¶In summa nota, quòd si actor videt reum velle aliquam proponere dilatoriam, petat à iudice sibi assignari terminum ad dilatorias proponendas: quia hoc introductum est in eius fauorem, & in odium fugitiui, qui hodie vnam, & pòst cras aliam proponere vellet: extr. de excep. pastoralis. & nunquã hoc terminum peteret, licet sit ar. contrà, quòd id fiet ad petitionem
b rei, extra. de appellat. cùm causam [b]. Sed & si non petatur, iudex ex officio suo statuet eum, vt malitiis obuiet, vt j. de except. §. ij. vers. cæterùm. quod verum est, si reus aliquam proponit, & non aliter: quia possibile est, quod nullam velit proponere, cùm fortè nul-
c la sibi competat [c]. † ¶Nũquid ergo per decre. pastoralis. tollitur
7 auth. offeratur. quæ dat. xx. dies ad proponendum declinatorias, vel an iudex habet necesse præfigere illos xx. dies? Respon. non tollitur, sed per decre. illam iudex potest restringere tempus xx. dierum, ext. de ap. cùm sit Romana. ff. de re iud. l. ij. extr. e. ti. quod ad consultationem. ff. de ver. ob. continuas. §. 2. nec habet iudex necesse præfigere illos xx. dies, alioquin inutilis esset prouisio illius dec. Quod ergo dicitur in præ. auth. xx. dierum gaudeat indu-
d ciis: supple, nisi iudex tempus breuius fuerit moderatus [d]. † ¶Sed
8 nunquid post prædictos xx. dies iudex poterit recusari? Respon.
e vtique semper ante litis cõtestationem, vt in præ. dec. inter mo. [e] nisi datus fuerit terminus ad dilatorias proponendas, post quem nõ audietur, nisi cum solennitate, quæ traditur in præ. dec. pastoralis. & in decr. Greg. X. de elec. vt circa. lib. 6. & vide s. de recus. §. si aũt. vel nisi sit minor, vel ecclesia: & tũc bñ per beneficiũ restitutiõis in integrũ: quod dic, vt j. de resti. in integ. §. qs aũt. vers. illud
9 quoque. & seq. † ¶Quod si terminus labatur, nec possit præsentia iudicis haberi, volens exceptiones proponere die ad proponendum eas assignata, ante noctis tenebras protestetur coram discretis viris, & coram notario in hunc modum:

¶FORMA. Cùm in causa tali. quam talis aduersus me coram tali iudice mouet, & mouere intẽdit, idem iudex mihi die hodiernam statuerit ad exceptiones dilatorias & ad declinatorias proponendas, nec possim dicti iudicis habere præsentiam: nolens per ipsius absentiam mihi præiudicium generari, cùm paratus sim coram eo proponere exceptionem, si eum videre possem, coram vobis talibus exceptiones ipsas propono, quæ tales sunt: quia periculosum, &c. & te notarium rogo de hoc publicum conficere instrumentum, ij. q. 6. c. biduum. extr. de of. ord. pastoralis. ad fi. j. in trac. libel. de ap. §. j. ver. j. illud quoque. Sed si datus fuerit terminus ad dandum in scriptis, expedit quòd eas scriptas reddat tabellioni, qui scribit in causa, vt s. §. 1. ver. sed pone.

ADDITIONES.

a Prorogare. ¶j. reprehenditur hoc verbum. Adde, quòd Rom. consil. ccccxiiij. tenet contra hanc determinationem Specu. contra quam dicit esse casum no. per Bald. in l. Titio centum. ff. de cond. & demon. Et in quantum Specu. dicit, quòd ante quàm elapsus esset terminus, bene posset prorogare: adde, quòd idem velle videntur Ang. & Paul. de Castr. in l. fi. ff. de fer. sed Ful. & Alex. ibi tenent ꝯrium: quia si in abbreuiando requiritur causæ cognitio, vt l. ij. ff. de re iud. quantò magis in prorogando? Adde tu, an & qñ pẽdẽte vna dilatione, possit dari altera, vel possint dilationes accumulari? vide no. per Bal. in l. quandiu. in ver. in ea. gl. ibi, &c. ff. de acqui. hæred.

b Causam. ¶Ibi factum narratur, nec ibi ille articulus examinat: & vide, qđ dixi in c. pastoralis. in gl. pone, quod. & s. §. j. vers. & not. & j. de excep. §. ij. post prin.

c Competat. ¶Dicebat G. Na. e. ti. c. 2. quòd iudex inserto libello actoris in citatorio, dabit ei dilationem cõpetentẽ mandãdo peremptoriẽ, quod veniat tali die oppositurus exceptiões dilatorias & recusatorias, vel respõsurus libello, dicẽs quod sic fuit factum, i dec. vltima, de iud. in parte decisa. & verum dicit. tñ, vt ibi patet, syndicus reorum protestatus fuit se velle exceptiones opponere: & sic facit pro Gul. auctore, & forsan. sic etiã fuerat s. §. j. ver. sed qd ecce. Dicit etiam ibi G. Na. quod non cogitur iudex recipere exceptiones, nisi priùs reus recipiat libellũ, per auth. offeratur. alleg. et, de libel. obla. c. j. & si recipere nollet, procedet contra eum, vt cõtra contumacem, nisi afferat se paratum respondere sine libello: & tunc iudex libellum & responsionem talem faciet scribi in actis, de prob. quoniam. Et puto eum intellexisse, quòd deficiente reo in exceptionibus, respondere cogetur, vt obtulit: & vide j. de excep. §. ij. ad fi. ver. illud quoque.

d Moderatus. ¶Vide s. de citat. §. nunc de temporum. in fi. & quod ibi dixi.

e Inter mo. ¶Ibi plenissimè scripsi super gl. quicũq;. Adde ad vers. seq. quia terminus legalis non currit impedito propter factum iudicis, vel aduersarij, l. si cum ipse. & ibi Bal. ff. de excus. tut. c. si autem. extr. de rescr. cum si.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio quotiescunque opus est, & bona fide petitur, dari debet.*
2 *Assignatio termini in dilationibus qua forma tradenda sit.*
3 *Termini omnes dati in causa post litẽ contestatam, intelligendi sunt perẽptorij.*
4 *Cùm præfigitur terminus ad respondendum libello, an reus tunc veniens possit obijcere contra formam libelli, & contra personam iudicis, vel actoris.*

5 Pro-

5 *Procuratori quando assignatur terminus ad aliquid faciendum, debet semper dici, Et ad omnia quæ facienda occurrent.*
6 *Dilationes cùm dantur tam actori, quàm reo, quæ sint priùs adimplenda.*
7 *Testes non possunt produci, cùm datur dilatio ad producenda instrumenta.*
8 *Probationes sine dilationis assignatione producta, an valeant.*
9 *Termino dato ad probandum elapso, an possint fieri positiones.*
10 *Exceptio peremptoria proposita post datum peremptorium ad producendum instrumenta, an per instrumenta possit probari.*
11 *Iudex potest arbitrio suo dilationes arctare, & ex causa prorogare.*
12 *Vbi attestationes, vel alia instrumenta parata eduntur, danda est dilatio ad describendum.*
13 *Terminus dilationis statutus, an possit à iudice decurtari.*
14 *Dilatio impetrata à reo pro requirendis probationibus, quomodo prosit actori. Aequalitas semper est in iudicijs seruanda.*
15 *Testes possunt generaliter circa quemlibet articulum produci.*
16 *In fauorem alicuius introductum, non debet in eius læsionem retorqueri.*
17 *Procurator dimissus ab aliquo, quam dilationem habere possit consulendi dominum.*
18 *Iudice alicui simpliciter terminum assignante ad aliquid certa die faciendum, cedit tota dies.*
19 *Dilatio semel tantùm regulariter indulgetur: ex causa tamen pluries.*
20 *Dilatio non datur sine causæ cognitione.*
21 *Dilatio an sit danda à procedente iudice.*

¶ Quibus, quoties & quando dilationes dentur.

4. §. Videndum restat, quibus, & quoties, & qualiter dilationes dentur. Et quidem dantur actori & reo, & accusatori & accusato. Quot autem dantur actori, & quot reo in criminali causa, vel ciuili, vel ad testes producendos, & cui denegetur, & quando, plenè dic secundum domi-
1 num meum in Sum. eo. ti. §. & quib. †¶ Et no. quòd quotiescunque opus est, & bona fide dilatio petitur, danda est, nisi tempus triennii, quo causa perit, instet, C. de iud. properandũ. §. & si quidem pars. vel tempus, intra quod causa expediri iubetur in rescripto, extra. de offi. dele. de causis. & c. pastoralis. §. fin. Regulariter tamẽ vna dilatio datur: quod dic, vt in præ. §. & quib. etiam cùm actori obiicitur excommunicatio, eo. ti. prudentiam. §. vj. intra quam nisi reus probauerit, actor admittetur: imò videtur, quòd duæ den-
a tur in excommunicatione, vt ext. de excep. pia. §. prouisio. [a] prosequere, secundum do. meum in Sum. eo. ti. §. & quoties.
2 †¶ Termini autem assignatio hoc modo scribitur. FORMA. Statuit iudex terminum, vel statutus fuit tali terminus ad proponendum, vel ad dandum in scriptis omnes exceptiones declinatorias & dilatorias, vel ad respondendum libello per talem porrecto, cuius tenor talis est. Cautela est tenorẽ inseri, ne re' volens habere dilationem ad deliberandum, dicat se libellum non vidisse, vel habuisse. Vel statuit vtrique parti terminum octo dierum ad suas probationes inducendas, siue ad docendum de iure vel interesse suo vel ad iurandum de calumnia, seu de veritate dicenda, vel ad faciendum testes iuratos deponere, vel ad sententiam audiendũ, & huiusmodi: & si terminus peremptorius statut' fuerit ad aliqđ præmissorum, tunc dicatur, statutus fuit terminus peremptorius
3 octo dierum, &c. ¶ Quidam tamen dicunt, † q omnes termini da
b ti in causa post litem contestatam [b], intelliguntur peremptorii, licet hoc nõ exprimatur in eis, vt s. de citat. §. viso. ver. dicũt. quod iure cautum expressè nõ memini reperisse: nisi cùm ter super eodem articulo terminus assignatur, C. quom. & quando iud. l. tres
c denunciationes [c]. veruntamen licet nihil tunc de peremptoriis dicatur, certum est, quòd nisi quis termino satisfaciet, procedet contra absentem, ac si fuerit peremptoriè assignatus. Si verò tũc post terminũ termino satisfacere velit puta articulos, vel instrumenta offerre vel aliud huiusmodi, ad quod terminus assignatus fuerat, facere admittetur, cùm sibi peremptorium non obstet: &
d vide in præ. §. viso. ver. aliàs autem [d]. †¶ Et attende, quòd cùm p̃
4 figitur terminus ad respondendum libello, reus tunc veniens poterit obiicere contra formam libelli, & contra personã iudicis, vel actoris: arg. in præ. auth. offeratur, quod est verũ, nisi priùs ad hoc spãlem terminum habuerit. Qualiter autem assignetur dilatio ad
5 probandum, vide j. de prob. in prin. †¶ Hoc quoque diligenter notandum est, quòd quando procuratori assignatur terminus ad aliquid faciendum, debet semper dici, & ad omnia, quæ facienda occurrent. quod dic, vt s. de procur. §. ratione autem. ver. illud er-
6 go. †¶ Et no. q cùm dantur communiter dilationes tam actori, quam reo, putà ad ponendum. vel ad iurandum, vel ad testes producendũ, & huiusmodi: priùs debeat hoc actor adimplere, & priùs debet sibi terminus assignari, ar. C. de iuramen. cal. l. ij. in princ. & iiij. q. iiij. c. j. ff. de iud. qui prior. Vnde seruatur in curia, q priùs datur terminus actori ad ponendum, vel ad dandum articulos: secundò sibi pro secundo, & reo pro primo: rursus datur secundus soli reo: tertiò datur vtrisque communiter peremptorius: & sic vicissim quodammodo ponent, vel articulos dabunt, extr. de causa possess. c. ij. de ord. cog. c. ij. Si enim vltimus terminus soli reo daretur, & aliquid nouum proponeret, actor cõtra illud se defendere non posset, nec aliquid dicere, peremptorio termino sibi obstante, xxiij. q. iij. de illicita. extra. de excep. pastoralis. de hoc no. j. de positi. §. iiij. vers. sed pone. & fin. de proba. §. primo, versic. sed vbi.
7 †¶ Item nota, q cùm datur dilatio ad producendum instrumenta, non possunt testes produci, licet instrumentorum nomine testes contineantur: vt extr. de test. cog. peruenit. j. & de fide instru. cùm Ioannes. & est ratio: quia instrumenta possunt etiam produci post apertas attestationes, cùm in eis subornatio nõ timeatur: vt ext. de fi. instr. cùm dilectus. qđ non procedit in testibus, vt ext. de testi. c. de testibus. Quid si data est dilatio partib' ad probandũ & peremptoriè, licet de iure talis dilatio peremptoria intelligat,
e quamuis non fuerit dictum [e], ff. de fer. l. in pecuniariis. nunquid altera pars post hunc terminum poterit producere instrumenta, & per ea probare Ar. quòd sic, C. de iud. iudices. ff. de eden. l. j. §. edenda. vbi de hoc, & C. de iud. authen. iubemus. nam hoc licet etiam post apertas attestationes, vt C. sent. rescin. non poss. peremptori-
f as. extrà de fide instru. cum dilectus [f]. Quidam tamen contrà. nam talis dilatio comprædhendit etiam probationem instrumentorũ, vt in præal. c. peruenit. & C. de dilatio. l. j. ff. de fide instru. l. j. de relig. & sump. fun. & si quis. §. plerique. aliàs edictum iudicis delusorium esset, quod esse non debet, vt ff. de iudic. si prætor. & facit in authen. vt cũ de appel. cog. §. sed hoc præsenti. infrà versi. ij. Et idẽ iuris est, si datus sit terminus ad probandum, & ostendendum, quid voluerit: arg. extrà de off. deleg. super quæstionum. §. quem. verò. & extrà de ap. cùm speciali. Hæc enim duo verba pro eodẽ poni videntur in authen. vt ij, qui obli. se ha. perhi. §. vt autem. itẽ ff. de compen. l. si. ponitur monstrare, producere, seu allegare. Vtrùm valeant probationes sine dilationis assignatione productæ,
8 vide C. de iud. properandum. §. & si quidem. †¶ Quid si datus est terminus ad producendum omnia instrumenta, quibus partes vti intendunt, nunquid post terminum audietur volens producere? videtur, quòd sic: quia non est cogendus quis edere instrumẽta, nisi quando vsurus est, vt in præ. §. edenda. Sed dic contrà, vt p batur & not. ff. de opt. leg. mancipiorum. & C. de inge. ma. diffama
g ri. & j. de edit. instru. §. nũc dicam'. ver. licet aũt g. †¶ Item qđ si da
9 tus ẽ termin' ad pbãdũ, nũqđ illo elapso poterũt fieri positiões? Credo quòd non per partem, per præ. iura. nam hoc est genus p bationis, & probationibus succedunt. Iudex tamen ex officio suo bene poterit interrogare, vt extra. de fid. instru. cùm Ioannes. pro pe fi. xxx. q. vlt. iudicantem. Quidam tamen contrà, C. de iudic. l. iudices. ff. de accu. si ea. & sic dicunt de consuetudine in aliquibus
h locis seruari [h]. de hoc j. depositi, §. iiij. versi. sed & si ante. †¶ Quid
10 si post datum peremptorium ad producẽdum instrumenta, proponitur aliqua exceptio peremptoria, nunquid illa probari poterit per instrumenta? Dicunt quidam, quòd non: tu dic, q talis terminus dãdus non est, nisi postquam pposita sunt, quæ probanda sũt: & quo ad illa, talis termin' piudicat: si aũt post terminũ aliqua đ nouo ad ei' notitiã puenerũt, & illa pponit, vt j. đ exce. §. d. ver. sed pone. illa probari poterunt per instrumenta: arg. ext. de elect.
11 in cõst. Greg. X. vt circa. §. fi. lib. vj. †¶ Itẽ nota, q iudex dilationes arctat-

ADDITIONES.

a Prouisio. ¶ li. vj. hoc non dicitur ibi, q super vna oppositione excõmunicationis probanda detur duplex dilatio, sed bene permittitur, q fiat duplex propositio: tertia non, nisi ex causa euidenti & prompta. Adde tu ad materiam versic. seq. quid si iudex statuit terminum alicui, putà decem dierum, ad respondendum positionibus, si ille respondeat prima die, an propter hoc tota dilatio sit cõsumpta? Dicas, quòd sic, ex mente Bal. in l. si quis hæres. ff. de acqr. hære.
b Litem contest. ¶ Supple, præter datum ad sententiã audiẽdã: de quo in cle. de verb. sig. sæpe. ad fi. ver. sentẽtiam. vbi vide in glo. ij.
c Denunciationes. ¶ Vide j. ver. quid si data,
d Autẽ. ¶ Vide, quod scripsi de off. dele. consuluit. in prin. & in fin.
e Dictum. Vt no. s. §. j. vers. & no. Adde Bar. in l. mancipiorum. ff. de opt. leg. & consilio incip. ex facto proponitur, quòd causa pecuniaria. Adde tu, quòd hæc dilatio probatoria, dicatur perẽptoria: tenet Ab. Sic. in c. licet. in iiij. no. extra. de prob. per illum text. itẽ idem tenet in c. quoniam contra. in vj. col. eo. tit. idem tenet Lan fr. in rep. d. c. quoniam contra. in xiiij. col. ver. circa. ex mente Bar. & Ang. in l. fin. ff. de feri. idem tenet idem Bar. in l. j. C. de dilat.
f Cùm dilectus. ¶ Alb. Pap. cuius fuit iste ver. cum duob' seq. quasi ad literam in l. diffamari. inferiùs allegata.
g Aũt. ¶ Ibi vide, & in cle. đ ver. sig. sępe. ver. eo saluo. in gl. vbi ergo
h Seruari. ¶ Hoc dicit Albe. Pap. super præ. l. diffamari.

arctat arbitrio suo,& prorogat ex causa, ff.de iudi.nonnunquam.
ff.de re iud.qui pro tribunali. extrà eo. quod ad consultationem.
& de appel.cùm sit.C.de dila.l.iij.Si tamẽ hoc iniustè fecit,& sine
12 causa,appellatur,extr.eo.c.j.ff.de re iudic.si se.§.iij.† ¶Vbi attesta
tiones,vel alia instrumẽta parata eduntur,dabitur ei dilatio ad des
cribendum,vt ff.de eden.l.j.§.edere. & etiam ad deliberandum su
per eis,inspecta qualitate scripturæ, C.de dila.l.j.in prin.ff.quem-
admo.testa aper.l.ij.§.fi.ff.de iudic.l.nonnunquam.ff.de re iud.l.ij.
13 extrà de prob.licet.& c.quoniam.† ¶Sed nunquid terminum sta
tutum potest iudex decurtare? Non videtur:extrà de appe.l.signi-
a ficante[a].Vincen.contra,arg.ff.de arbit.qualem.§.si de pluribus.cũ
commoditate tamen partium, & ex causa euidenti: tamen præ. l.
qualem.loquitur,cùm prolongatio & decurtatio eodem tempo
14 re fiunt:& vide s̃.§.prox.versi.sed pone.& seq.† ¶In summa no-
ta,quòd si reus impetrat dilationem pro requirendis probationi-
bus,illa etiam actori prodest,vt C.de temp.in integ.restit. peten-
dę.in fin.& sic habet actor per alium,quod fortè per se nõ posset
habere,vt C.de temp.appe.per hanc.& de appel.l.fin.Et est ratio,
vt in iudiciis seruetur æqualitas,vt extr.de excep.cùm inter.& iii.
q.ix.c.fin.& extrà de iudi.nouit.§.pen.C.de prox.sacror.scri.in sa-
cris.& de fruct.& lit.expen.l.final.Hinc est,quòd si datus si termi-
nus partibus peremptorius ad probandum,vt extr.de prob.licet.
prope princi.& intra illum pars altera testes producit,altera verò
legitimè impedita non producit,propter quod pars impedita ob
tinet per beneficium restitutionis in integrum, putà quia est mi-
nor,vel ecclesia,aliam dilationem ad probandum,seu testes pro-
ducendum:certè pars altera, quæ iam produxerat testes, vtetur
hac eadem dilatione,vt iterum alios producat, non obstante pri-
mo termino peremptorio.& sic obtinuit,per præ.l.petendæ.Qđ
verum est,si testes producti nondum fuerant aperti:aliàs non,ꝓp
ter periculum subornationis.Hoc autẽ sic intelligo: nam si actor
ex facto rei huiusmodi beneficium acquirat,vt testes iterum pro
ducat,producet super eodem articulo tantùm, & non super aliis
ab illo:vt si reus velit probare illum fuisse maiorem tempore cõ-
tractus,ideoq́ue nõ esse restituendum,ille poterit probare se tũç
b fuisse minorem,vt ff.de minor.etiam.§.i.[b]Vbert.autem de Bo.in
telligit, quòd generaliter circa quemlibet articulum poterit te-
15 stes inducere:& sic,secundum eum,poterit reo prodesse. † Vt si
minor,qui est actor, postquam didicit testificata,petit in integrũ
restitui ad testes ꝓducendos,ꝙ & aduersarius tunc possit probare
circa eundem articulum. Videtur tamen obstare, ꝙ non fuit pro-
positum prętoris subuenire maioribus,vt C.si in com.eademq́ue
16 caus.l.vnica.Prius dictum mihi placet. † ¶Quid si reus, petita &
obtenta dilatione ad probandum,videt quòd actor omnes dila-
tiones habuit, & nil probauit:& ideo timens, quòd actor probet
suam intentionem ex beneficio præ.l.petendæ. pœnitet, nolens
vti dilatione obtenta? Et videtur,quòd pœnitere possit.Cùm enĩ
hoc in fauorem eius sit introductum, non debet in eius læsionẽ
retorqueri,vt C.de leg.quod fauore. Item cuique, licitum est re-
nunciare iuri pro se inducto:extr.de reg.ad apostolicam.ff.de mi-
nor.si iudex.Nam & si libellum appellationis porrexit,pœnitere
potest,2.q.6.si quis libellos.C.de app.si quis.Item licitum est an-
te litis contestationem pœnitere,ff.de nox.electio.§.neque.ff.de
rei vend.is qui,& de inter.act.de ætate.§.fi.Ar.contrà:nam hoc in
præ.l.actori conceditur:vnde non est sibi ab homine auferendũ,
xxviij.dist.de his.ff.de donat.si patronus,& l.si arrogator.Item sæ
c pe consequitur quis ex alterius persona,quod ex sua non potest[c]
ff.quemad.ser.amit.si communem.ff.quæ res pig.ob.pos.Aristo.
C.de appel.l.fin.& de temp.app.per hanc,& C. si aduer. transact.
l.i.& ii.& videtur casus l.ff.de bo.poss.contra tab.si post mortem.
d §.fin.[d]& ad idem ff.de inof.test.posthumus.§. si quis ex his. ff.de
17 ædil.edic.cùm autem.in fi.¶† Sed quæro,ecce aliquis dimisit ꝓ-
curatorem:nunquid procurator ille habebit dilationem,vt con-
sulat ipsum dominum? Videtur,quòd sic,vt C.vbi de cri.ag.opor.
authen.qua in prouincia prope prin. & extrà de procur. dilectus
e filius[e].Sed illud intelligitur, quando quis ante citationem se ab-
sentauit.vnde dic,quòd non habebit.nam cùm dominus priùs es
set citatus,bene potuit deliberare dominos, secundum Vin. arg.
extra.de off.deleg.consultationibus.extrà, de eo,qui mit.in poss.
causa rei ser.c.fin. Vel dic,quòd si dominus distat multùm,non ha
f bebit:secus,si prope sit. Argumen.contrà,C.vbi in rem ac.l. ii. [f]. †
18 ¶Illud quoque non est ignorãdum,ꝙ si iudex mihi simpliciter
terminum assignat ad aliquid certa die faciendũ, tota dies mihi
cedit,Inst.de ver.oblig.§.in diem.ver.ac.nec eo.secus si dixit, vt il
lud certa diei hora fieret,putà mane,vel statim audientia facta,vt
19 in nonis,vel dum sedebit,& huiusmodi. † ¶In summa no. quòd
regulariter semel tantùm dilatio indulgetur: ex causa tamen dan
tur plures, sed prima cum leui causæ cognitione, scilicet eo ipso
quòd petitur:secunda cum graui,scilicet præstito sacramento,ꝙ
g fuit legitimè impeditus in prima, tertia & quarta[g] cum grauissi-
ma.nam tunc non sufficit sacramentũ:imò alia probatio requiri-
tur.Quinta verò non datur,vt legitur & not.ff.de fer.oratione.§.
20 fin.C.de dilatio.l.i.iii.q.iii.§.spatium.prope prin.† ¶Vltimò no-
ta,ꝙ secundum quosdam,nulla dilatio datur sine causæ cognitio
ne,vt C.eo.l.j.& l.à procedente.& in præ.§.spatium.Est.n. dilatio
num materia amputanda,vt C.de temp.& re.l.ii.in prin. extra.de
h dol.& contu.finem.& de excep.pia.respon.i.[h]Ego dico,quòd in
duciæ citatoriæ dantur sine causæ cognitione,qđ patet,quia dan
tur parte absente,vt extra.eo.præterea.ibi,ex rescripto sibi trans-
misso,&c.Idem etiam est đ deliberatoriis,secundũ Papam,vt ibi-
dem probatur quod non credo:cùm illæ in iudicio dentur, vt in
auth.offeratur.Præparatoriæ autem & instructoriæ causæ cogni-
tionem requirunt,iii.q.3.§.spatium.ver.ei autem.& seq.Item po
test iudex augere, & minuere dilationes sine causæ cognitione,
21 secundum Papam. † ¶Sed cùm à procedente iudice dilatio dan
da non sit,vt in præal.l.à procedente quid erit,si eundo per locũ
vbi ius redditur, dilatio ab eo detur? Et videtur, quòd non valet,
nec arctat,per pręal.l.ad idem.in auth.de test.§.& quoniam.Qui-
dam tamen contrà,arg.ff.de interrog.act. voluit.in fin.& in his,q̃
ibi no.super rubrica:quia siue stando,siue sedẽdo,siue eundo de-
tur, dummodo in loco, vbi seruato more maiorum ius redditur,
bene valet:arg.ff.de iust.& iur.l.pe.non.n.est,vt dicunt,de spãlib[9]
sed de solennitatib.iudiciorum,sedere.Sed contrà in præal.l. à ꝓ-
cedente.ibi,à concedente iudice,&c.sed ideo dicit hoc quia,vt di
i cunt,iudices plerunque sedere consueuerunt[i].Item contra,ff. de
tutel.qui habet.§.penul. & ff.ad Treb. recusare. j̃. de sententia, §.
mista. versi. item est nulla ratione modi. Sed tu distingue, vtrùm
sit dilatio talis, in qua requirit causę cognitio, vel nõ, vt s̃.Quid si
iudex dedit dilationem, & ciuitas, vel dominus in dixit ferias re-
pentinas:& in eis dilatio incidit, an ad id tempus debet fieri resti-
k tutio? Dicit Gui.quòd nõ[k]: tum quia tales feriæ improbatæ sunt
vt C.de fer.à nullo.tũ quia is,cui datur dilatio,prospicere potest,
ne in eis incidat,vt ff.quib.ex cau.ma.sed & si.§.solennium.In cõ
l trarium tamẽ suadet æquitas[l].Hoc autem iudex obserua,vt adue
niente die termini assignati facias legi termini assignationem, vt
sciatur, super quo & ad quid fuerit procedendum.multos enim
m errores contingere ex hoc vidi[m].Item no.ꝙ si tibi concessa est di
latio ad aliquid agendum, & per partem alteram diuersas dilatio-
nes petentẽ impediaris facere intra illã,audieris post illã id facere
volens,vt C.de inoffic.test.contra maiores.in fi.& ff.de mino.in-
tra vtile.C.de rei ven.more.extrà de iudic.c.pe.extrà.de in inte.re
sti.ex literis.

ADDITIONES.

a Significante.¶Vide quod ibi not.in 3.gl.& quod super ea dixi.
b §.j.¶Per quam l.& per l.patri.eo.tit.§.j.& per l. quòd si minor. §.
restitutio.dixit Azo in Summa de rest.in integ.ver.pe.quòd vbi-
cũque restituitur minor,& eius aduersarius, etiam maior restitui
tur in eodem tantum capitulo,& non in alio. remittit autem ibi
ad not.per eum in sum.de reputationibus:idem Mart. de Fano in
suo trac.de quo dixi j̃.de resti.in integ.in prin.& hoc sub v.q.alle.
xii.q.ii.Vulteranæ.de re.ecc.non alie.ad audientiam.de rest. in in-
teg.c.j.liiij.dis.generalis.vide glo.in sum.de resti. in integ.§.& qua
liter.in fi.
c Potest.¶De conces.præben.c.pe.& vlt.
d §.fi.¶Per quam l.hoc tenet Vber.& Gui.de Su.in præ.l.petendæ.
& ff.de fer.l.vlt.vide j̃.de reconuen.in fi.
e Filius.¶Vide,quod ibi dixi super vlt.glos.
f L.ii.¶Vbi non loquitur de procuratore,sed de colono.
g Quarta.¶Non erant sic istæ duæ miscendæ.Adde,vt per Alex.in
l.fi.ff.de fer.& Ros.cons.ccxxv.& seq.
h Respon.i.¶lib.vi.
i Consueuerunt.¶Hucusque fuit Gui.de Suz.in l.à procedẽte.vbi
dicebat sic per quosdam sapientes iudicatum.
k Quòd non.¶Gui.de Su.ponit hoc dictum in l.à procedẽte.in fi.
l Aequitas,¶secundum Gui.vt s̃.alleg. ꝙ per iudicem stetit, indu-
cit præ.l.sed & si.§.si feriæ.
m Hoc vidi.¶Concludit hîc,ꝙ debuit priùs scribi dilatio: sed Gui.
de Suzar.extrà volumina sup.l.iureiur.C.de testa.quęrit,an creda
tur iudici super dilatione, q̃ dicit se dedisse, nec reperitur scripta
& diffuse hanc prosequitur,tenet autem,ꝙ sibi in leui causa crede
tur,in ponderosa non.Tu tene,quod dicit dec. quoniam contra.
de prob.& vide,quod ibi dixi in vlt.gl.

ADDITIONES NOVAE.

§ An dies feriata possit assignari ꝓ termino.In.ĩ c.exposuit.đ dil.
§ An citatus ad diem feriatã teneatur comparere ad diem sequẽ
tem non feriatam. Bal. in reperto. super Inno. in titulo de feriis.
Quid eꝫ si citet die feriata pro non feriata.Bald.vbi s̃.& Cyn.in l.
in minorum.C.in quib.cau.in inte.resti.nõ ẽ nc.in q.v.& Bald. in
l.i.ff.si quis cautio.

An hab

An habens dilationem octo dierum ad comparendum, possit cōparere prima die, vel debeat expectare vltimam diem: vide Bal. in l.j. si quis cautio. & nunquid si compareat, an ad aliquem actum faciendum teneatur facere citari aduersarium: Bal. vbi s. & Bar. in l. in illa. de verb. oblig. & l. qui ante kalen. eo. tit. Archi. in c.j. de ap. lib. vj. Compostell. in c. cum nobis. de elect. & ibi Inno. & Ber. fac. l. si ita relictum. §. j. de leg. ij. Bal. in l. eos. §. apostolos. de appel. & Auth. hodie ibi posita. Bal. in l. si quis heres. de acquiren. heredi.

Nouus iudex nouam dilationem debet dare, l. edictum. de iud. & no. s. in titu. de cita. & nouus litigator nouā dilationem. Ange. in l. cum ratione. de feriis.

Quanto breuius est tempus instātiæ, tanto debent esse breuiores dilationes, Inno. & Hosti. in c. de causis. extra. de offi. deleg.

An propter contumaciam amicorum vel absentiam sit danda dilatio, not. in l. j. C. de dilatio. & l. sciendum. de vsuris.

In l. j. C. de dilationibus, Bald. quærit an Iudex partibus præsentibus, & non petentibus, possit dare dilationem ad probandum quicquid incumbit: & dicit quòd sic, per l. properandum. C. de iudi. quia potest abbreuiare lites, Bal. in l. fina. si quis cautio. Iac. Butriga. contra.

In Auth. si quando. C. de dila. not. quòd inpetranti rescriptum à principe non est danda dilatio ad ipsum producendū: & ex hoc dicimus quòd actori facienti citari reum non est danda dilatio ad producendum mandatum: ideo debet in expen. condemnari. Bal. vbi s.

Nota quòd interdum statuitur terminus litis instantiæ, & non prorogatur ratione feriarum, dicta l. properan. interdum litis sustinen. & tunc non potest prorogari ratione solennitatis feriarum sed ratione alterius impedimenti sic, l. ij. de tempore ap. & l. petendæ, de tempo. in inte. resti. peten. interdum actionis substantiæ, & non prorogatur propter ferias repentinas, vbi petitur remissio, l. sed & si per prætorem. §. si feriæ. ex quib. cau. ma. interdum præfigitur terminus comparitioni: & tunc si est taxata certa dies, non prorogatur, l. ex quacunque die. Si quis in ius vo. non ie. in fin. si autem non est taxata certa dies tunc prorogatur, l. ij. §. si quis. ff. si quis cautio. interdum statuitur terminus probationi, & tunc si se adstrinxit, imputet sibi, quia diligens debuit esse. arg. dicti §. sed si feriç. & hoc in dilatione hominis: sed in dilationibus statuti vel cōstitutionis sunt tēpora vtilia, vt l. siue pars. de dila. cum simil. Bald. in l. si quando. de testib. Quærit similiter Bal. pone ꝙ est data dilatio quindecim dierum pridie palmas oliuarum id est die sabbathi præcedenti (certum est enim quod dies xx. immediatè sequētes sunt omnes feriati in honorem Dei) an isti dies computentur in dilatione. Hostiensis circa hoc dicit, ꝙ quando feriæ in honorem Dei introductę redderent dilationem inutilem in totum vel pro maiori parte, ꝙ tempore feriato non incipit dilatio, sed post ferias: sin autem essent feriæ in vtilitatem hominum, tunc pro parte consentiente termino videretur renuntiatum feriis: sed si altera pars contradixit tunc aut debet dilatio prorogari, aut quia periculum imminet, ꝙ probatio pereat, recipiuntur testes non obstantibus talibus feriis qui ita notauit in c. licet causam. extra. de proba. & ita no. ibi in nouella Bal. dicit hoc verum, si dilatio assignatur à iure à iudice nō valet, nisi esset princeps qui pro suo motu potest prorogare dilationem, vt in c. pia. de excep. lib. vi. & in c. frequens de restitutione spo. & de testib. c. præsentium. Alii ꝙ imputet sibi qui terminum acceptauit vel incidit sua culpa, l. sed si feriæ. ex q. ca. ma. non est enim subueniendum ei qui &c. vt in l. ij. §. quod diximus. si quis cautio. & ideo caueat ille qui opponit exceptionē excommunicationis, ꝙ non opponatur tali die ꝙ postea tot feriç sint ꝙ non possit probare infra octauam diem, vt dicto c. pia. sed per hoc non tollitur id quod supra dixi, quādo princeps proprio motu assignat dilationem, vt puta papa sicut est in terminis Hosti.

Si iudex statuat terminum octo dierum parti, quę dilatio statuatur pe legem vel statutum, quid iuris, no. in l. 4. §. si quis. de re iud. fac. quod not. Barto. in l. 3. de leg. 4. De die expressa ab arbitro, an impediat purgationem moræ, facit Bar. ff. qui satis. cog.

Vtrum dies termini computetur in termino, Iac. Butri. & Bald. in l. j. si quis cautio. Iac. de Are. in l. fina. de sena. & similiter an dies contractus debeat in termino cōputari, in l. j. de libe. agnosc. per Iac. de Are. Bar. & Guil. de Peru. l. melius. ibi Bal. in l. eos. §. sin aut. de appel.

Nota quòd quando terminus datur à die ipsa, dies excluditur, de quo in clem. iij. de appell. saluo. præterquam in termino interponend. appella. qui computatur de momento ad momentum, vt in c. quod ad consultationem. de re iudicata. secus autem si detur à tempore. quia tunc dies ipsa termini cōputatur. de hoc not. in c. quam sit. de electio. lib. vj. in nouel. super ver. subaudi quod facit vt dies litis contestatæ computetur in termino triennii. Guil. de Perusio vbi s. & Bal. in l. j. si quis cautionib.

Si citatus est quis vt compareat tali die, & illa dies est feriata, an possit sequēti die comparere. Guiliel. de Cu. in l. siue pars. de dilatio. & Inno. in c. conquestus. de feriis. eo. ti. fac. Bar. & Bald. tangit in l. tempora. C. de tempor. appellat. Spec. in titulo de dila. §. j. & in tit. de citatio. §. j. tangit. in titulo de quæstio. circa dilatio. §. 9. in fi.

De dilatione & termino qui dantur sub isto verbo intra & infrà, not. in l. si ita fuerit libertas relicta. de manumi. testa. Bal. in l. j. si quis cautio.

Quid si datur terminus reo ad faciendum aliquid infra octo dies ad petitionem actoris, an actor debebit requiri per ipsum reū, si reus infra illud tempus veniat, & velit facere: Bar. ponit in l. quoniam ante Kalen. de verb. obli. Arch. in c. i. de appel. li. vj. Bern. Cōpostel. & Innoc. in c. cum nobis. de electio. & Bar. in l. sed si alia. de constit. pecun. hoc dictum limita, vt dicit Bald. in l. si ita relictum. de leg. ij.

An probationes fieri possint nulla data dilatione, no. in l. in crimine. de adulte. per Bar. in l. interdum. de iudi. & in constitu. ad reprimen. per Bar. Bal. in l. fin. si quis cautio. Iaco. Butrig. contra.

Si omnes dilationes perēptoriæ sunt elapsæ, actor dicit se habere quædam instrumenta pertinentia ad ius suum apud aliquem q est in longissimis partibus, an debeat sibi dari, Ray. in l. interdum. ff. de iudiciis, dicit quòd sic.

De tempore cōtinuo & vtili quomodo accipiatur. no. in c. j. de in integ. resti. in clemen. & in dubio præsumitur continuum, nisi probetur vtile. vt no. in rub. de domi. & tempore præscrip. & Authen. qui semel. C. quomodo & quando iu. Bal. in l. genero. de his qui notan. infa.

Lex petendæ. de tempore in integ. resti. habet locum vbi terminus prçfigitur partibus, non iudici. Inno. in c. de causis. de offic. de leg. not. in l. si. de adulte. & l. intra vtile. de mino. & l. arbitrio. §. fin. de dolo.

In l. si cum ipse. de excu. tuto. allegatur quòd si iudex statuat terminum actori ad producendum omnia iura sua, & reo statuat dilationem quæ excedat illum terminum, ꝙ non prçiudicat actori. Ray in dicta l. petendæ. & dicta l. fina. de adulte.

Statutum si dicit quòd reus habeat in prima dilatione decem dies, & si non comparet adhuc bis citetur, & non repetit aliquid de dilatio Dicit Bar. quòd omnes dilationes debent esse æquales, in l. si legatum. de ann. leg.

An vltima dies sit de termino, Bal. in l. j. si quis cautio. si statuat terminus vnius mensis quot erunt dies Bal. vbi s. dicit quòd si data est dilatio vnius mensis die tertio februarii, finietur die tertia Marti, & sic de singulis probat per l. qui ętate. de testa. & l. j. de ma nu. licet glo. in c. quam sit. de elect. & c. si propter. de rescri. lib. 6. aliter sentiant. Bal. in l. cum bissextus. de ver. sig. Bal. in l. eos. §. sin autem. de appellationi. domin. Signorolus in consiliis suis in prima parte.

An iudex possit simul & semel dare plures dilationes, puta ad opponendum testibus, & ad examinandum testes, Bar. in l. quandiu. ff. de acquir. hered. & l. qui pro tribu. de re iudi. Bald. in l. siue pars. de dilatio.

Quid si datus est terminus ad opponendum exceptionem excommunicationis, an post terminum poterit opponi, Ioan. And. quòd sic per cap. pia. de excep. lib. vj.

Si iudex statuat terminum alicui decem dierum ad aliquem actum, & ipse alium actum faciat prima vel secunda die, quòd iudex potest à modo procedere, ac si dicta dilatio statuta non fuisset: nec habet necesse expectare terminū. vt not. Bar. in §. si qs ita. Insti. de acquir. heredi. & l. à filia. §. alumno. ad Trebelli. Bal. in l. siue pars.

Si est data dilatio alicui actori ad probandum vsque ad decem dies, an dictio vsque, ponatur exclusiue vel inclusiuè, Bart. in l. de die. in prin. qui satis. cogan.

An iudex possit dare terminum reo ad proponēdum exceptiones peremptorias, Iac. Butr. & Bar. in d. l. de die.

An iudex possit simul & semel dare dilationem actori & reo, Bal. in l. liber. de peti. hæredi. dicit quòd non. & l. excep. de prob.

Nota quòd in dilationibus hominis vel legis non debet expectari ille qui dicit, nolo venire: quia dilatio datur ad deliberandū & ad probandum. modo talis videtur renuntiasse delationi, Bald. ar. l. Arethusa. de statu homi.

Si statuatur dilatio vnius mensis, quomodo debet accipi mensis, & quot dies, no. in l. cum bissextus. de verb. sig. & not. in l. ii. de diuer. & tempor. præscrip. ar. in c. quam sit. de ele. lib. vi. Domi. Signorolus in consiliis suis. Bal. in l. 1. ff. si quis caut.

In l. dicere. ff. de arbitr. notat Bald. quòd dilatio quæ datur in causis, potest prorogari & reuocari: nec obstat quòd dilatione

tione pendente,& c.l.siue pars.de dilatio.quia est verum, nisi dilatio mutetur vel reuocetur. nam super hoc non conquiescit officium iudicis,cũ enim sit interlocutoria,ergo potest reuocari,nisi esset de consensu partium dilatio assignata,& tunc non posset nisi de consensu partium reuocari,argu.eius quod no.in l.i.in fine. ff.de prætori.stipu. vt etiam ibi dicitur quòd sicut in assignanda dilatione requiritur causæ cognitio,ita etiam requiritur in mutãda Bal.de quo etiam vide Bar.in l.quod iussit. ff. de re iudi. versi. vlterius quæro.

Sententia lata pendente appellatione,non tenet,no.glo.in l. j. ff.de feriis.

An statutum puniens producentes falsa instrumenta,puniat ꝓducentes falsos testes,Iac.Butrig.l.i.C.de fide instru.

Iudices non tantum ad vnum actum debent dilationes statuere,sed etiam ad omnia quæ facienda occurrent,c. constitutus. de procurato.per Inno.

Si iudex statuat dilationem sine causæ cognitione, an illud qđ fit sub illa dilatione sit nullum ipso iure vel debeat annullari per appellationem,Bar.in l.ij.de re iudi.

Spec. quærit si data est dilatio ad producendum omnia instrumenta,quibus vti voluit an post terminum audietur.Cynus ꝙ sic in l.iudices.de iudi.Ray.contra,per l.oratione. & l.fin.de feriis.& l.j.de dilatio. tamen contra eius opini. fac. l. & si post tres. si quis cautio.

In l.j.C.de dilatio.dicit Iac.Butrig. pone quòd in prima die primæ dilationis feci citare testes,& non venerunt: secũda die nihil feci:in tertia die feci eos banniri,nũquid quia fui negligens in secunda die de negabitur secunda dilatio dicit quòd non:neque enim requiritur quòd quis faciat quicquid potest.l.ij.ff.si quis cautionibus.

Si reus obtenta dilatione ad probandum, videt quòd actor nihil probauit,& ideo vult renunciare dilationi, an possit?Bal. in l. petendæ.C.de tempore in integ.resti.&l.postquam liti.de pac.& j̃.de renuncia.& dicit Bal.quòd aliquando quis habet fauorem q̃ meus est:& ipse contra me vti non potest,l.si post mortem.de ꝯ. aliquando quis habet fauorem propter me,& tunc pone tres casus:quia aliquando habet gratiam exequẽdæ,& sequendæ æqualitatis &me inuito etiam si renuntiem vti potest,l.ampliorem.de appella. & ex hoc hic infert quòd in dilatione quæ datur etiam actori gratia æqualitatis sequendæ vti potest : aliquando datur fauor alteri propter me gratia tollendæ inquitatis: & loquitur l. si iudex.ff.de minoribus.aliquãdo gratia inducendę pœnalitatis,vt in ti.qđ quisq; iuris,& tunc etiã me inuito vti pt beneficio. Bald.

In l.j.de glande legen.& l.si prius.de operis no.nunc.dicit Bart. ex illa l. j. coniuncta gloss. nota quòd ex natura rei statuitur breuior terminus ; quod facit ad quæstionẽ,si quæstio est prioratus vel consulatus,qui durant duobus mẽsibus, quòd quæstio debet expediri ita cito quòd tempus currere non incipiat, nec transire: quia dilatio esset causa ex qua periret res de qua agitur.igitur citius debet expediri.quod nota.

Quid si notarius scripsit datam dilationẽ,nec dicit iudice sedente,an præsumatur,not.in c.potuit.de eo qui furtim or.susce.

In l.de die.§.iubetur.in fin.qui satisd.cog.dicit Bar.ꝙ volens trahere rem in longinquum,dicens se habere testes vltra mare,qualiter debeat prouideri ponitur cautela per c.secundum. ext.de fide instrum.& ponitur etiam alia per c.statutum. §. plures. de rescrip.libr.vj.

In eadem l.§.hoc autem.dicit Bar. quòd si scholaris conuentus coram potestate,petit se remittit ad episcopum,quòd non possit postea petere se mitti ad potestatem.Item nota quòd mora tollit beneficium remissionis, & sic est arg. quòd si quis potuit producere in loco iudicii,& non fecit,postea testes se absentent,& ipse petit quòd committatur examinatio ad locum vbi sunt,quòd nõ potest,per hunc tex.Bart.

An citatus à lege teneatur comparere die feriata,vide Bal. in l. veteranis.quando prouoca.non est nece.Ioan.monach.in c.cupientes.de electio.lib.vj.

An post assignationem termini pars audiatur,Bar.in l. diffamari.de ingenu.manu.& l.ea quidem.C.de accusa.

An pendente dilatione iudicis officium conquiescat Bal.in l.Aristo.de iure delibe.

Si iudex pendente vna dilatione dat aliam,vt secunda dilatio incipiat demum finita prima,an valeat.Bar.in l.quandiu. de acquir. hæredi.& l.qui pro tribunali.de re iudicat.Bald.in dict.l.quandiu.

An prima dies computetur in termino,Bald.in l.eos.§.fin autẽ. de appel.distinguit,& ibi etiam ponit de vltima die termini an cõputetur in termino.

An in dilatione fiat computatio de monitorio, & quotuplex sit dies,Ange. in l.moræ.de feriis.& l.j.si quis cautio.

Ioan.faxoli in quodam suo consilio dicit quòd secunda dilatio debet peti per partes à iudice j̃.primam dilationem.

An si terminus est datus parti ad capitulandum,intelligatur datus ad ponendum & articulandum,Bal.in l.gñaliter.§.j.de iureiu.

De dilatione.quam habent ciues signati, an confundatur cum dilatione cõuentionali, vel etiam alia dilatio eis concedi debeat, de quo per Cy.in l.fi.C.de repu.hære.& ibidem etiam Bal.& Guli.de Cu.

Nota quòd vbicunque terminus seu dilatio potest alium lędere,debet ei notificari,Bal.in l.eos.§.apostolos.de appel.& fac.ꝙ si est data potestas arbitro prorogadi compromissum,illa prorogatio non astringit partes,nisi eis notificetur.Bald.vbi s̃.fac.idẽ Bal. in l.j.& auth.ei qui.de temp.appel.& l.ij.C.vbi in rem actio.& l.generaliter.§.his.de iureiur.per docto.

Si dilatio data ad producendum testes impediatur per iudicem vel receptorem dubitatum,debet ei restitui tempus sublatum.In no.in c.vltra tertiam.de test.circa medium.Apparatus:expressius Ioan.An.ibidem in 4. seu 5. q. quòd si iudex in hoc sit negligens, tenetur ad interesse,secundum Speculum in tit.de teste. §.qualiter.iux.fi.

Quod solet dici quòd quælibet dilatio est peremptoria, etiam si non dicatur, intellige verum de dilatione data ad probandum, secus in aliis.Bar.in l.si finita.§.Iulianus.versi.quæro.de dam.infe. Item data ad probandum.Limita cum datur sine causa,secus cum causa.ita sentit Bar.in constit.ad reprimen.super versi.super dicto crimine,nam ex causa etiam millesima potest dari secundũ Azo, in titu.de dilatio.& Albric.in l.j.C.eo.& Spec.in ti.de actio.§.qualiter.versi.quarta.ex quo sequitur quòd vbi venit danda ex causa nulla est peremptoria.

¶Bald.de Dilationibus.

IN dilationibus iudicialibus si dictio Vsque,terminatur in diem feriatam,ponitur exclusiuè,§.j.ver.pone ita:G.¶Item si dilatio ꝯtineat dies taxatos,vt mẽsem,vel annum,nõ differetur in sequẽtem diem,C.de temp.appel.l.ij. in fi. Si autem non sint dies taxati in specie,sed in genere,vt octo dies, tunc dicunt quidam, differri ipso iure per legem:alii dicunt,quòd differtur de benignitate iudicantis:quia non debet properare,id est,festinare,sed expectare in sequentem diem,ff.si quis in ius vo.non ie.l.ij.ff.si quis cau.l. ij. §. si quis.in verbo,differre,Bal.vide s̃.de citat.§.vbi ponitur,& j̃.eo.§. etiam vlt.¶Habens octo dies ad excipiendum, potest etiam prima die excipere,nec tenetur expectare,ver.sed pone. G. sec⁹ si ad comparendum.nam debet expectare aduersarium, vel iudicis licentiam,ff.de verb.oblig.l.item illa.per Bar.vide j̃.de ap.§.qui cõparuit. ¶ An in curia detur dilatio ad probandum extra curiam, ver.illud quoque.plenè per G.¶Assignatio termini peremptorii includit tacitam exclusionem post terminum,in vers.& not.ꝙ si. G. ¶Terminus statutus à iure ad probandum exceptionem non currit, nisi cum iudex excipientẽ ad probandũ admisit:quo facto statim currit,licet iudex non præfigat terminum,vers.sed nunqđ currunt,quod est no.¶Dilatio data ad probandum, non requirit publicationem testium,ver.sed quid si.j̃.G.vide j̃. de sen. §.pone sententiam.¶Etiam vltima hora termini admittuntur probationes, ver. ꝓterea.G.quia nullã pars termini debet esse frustra. ¶Et an dato termino ad probandum, debeat pars citari ad videndum produci instrumẽta,Bal.in l.fi.C.qui admit.ad bo.pos.dicit, quòd sic,nisi in vltimo dilationis die producantur.¶Vna dilatione pendente,alia assignari non potest, nec duæ simul,nisi sint contiguæ. ver. deliberatione.G.scilicet super eodem:sed super diuersis capitulis sic,ver.sed pone,duos.nam lex,siue pars super eodem debet intelligi:vide j̃.de app.§.dilationes non sunt. ¶Vbi tempus instãtiæ est breue,dilationes non auferuntur,sed arctantur,versic.sed pone,quòd causa.G.¶An parte absente possit iudex ꝓsenti præfigere terminum?Dic,quòd nõ,secundum quosdam,ff.de confes. certum.§.si quis.facit quod not.ff.de rei ven.l.fructus.Contrarium tenet in §.nunc dicamus.ver.sed pone,reo.arg.ff.de arbi.l.diem proferre.not.Hic est ratio,de qua s̃.de contuma.§.antepe. in fin.quia cùm sit actus iudiciarius, videtur requirere citationem: & vide j̃.de sen. §.terminus.& Inno.in c.cùm contingat.de rescri. & j̃.eod.§.pe.¶Lapso termino peremptorio non potest opponi exceptio:quia lapso termino,non est terminus,& quod non est, prorogari non potest,vers.super hoc.G.Sed potest nouus terminus assignari,vers.seq.G.¶Post litem contestatam omnis dilatio est peremptoria,ver. termini autem assignatio. quod est verum ad probandũ in ciuili,vbi est statutum vnicum tantum dari:secus in criminali,l.fi.ff.de fer.Est tamen differentia,quando partib.pręsentibus,vel ab sentib⁹ præfigit de cõsensu partium terminus,de quo vide j̃.de sen.§.termin⁹.& vide s̃.de citat.§.ante litẽ. ¶Sẽtẽtia, q̃ imponit alicui silentiũ ex lapsu dilationis, ẽ interlocutoria: tamen ab ea potest appellari, ff.de appel.l. Titia. Bald. ¶Dilatio, quæ

quę assignatur alicui ad cõparendum, protenditur vsque ad mediã noctem:secus ad sentẽtiam,no.ff.de fer.l.moræ.&no.Inst.de ver. ob.in prin.aliàs §.j.& de off.deleg.c.consuluit.per Inno. ¶Primò respondetur articulis actoris,quam rei,ver.& no.quòd B. quia agens est prior & nobilior patiente,vide j.de pos.§.si positio. ¶In dilationibus nomine instrumentorum cõtinentur probationes scriptæ,non testes,ver.item nota,quòd cum.G.¶Lapso termino ad probandum,non possunt fieri probationes positionum,versi. item quid si datus.G.C.de non nu.pe.l.in contractibus. §. illo. G. ¶Dilatio est communis,etiam si detur per restitutionem in integrum,nisi altera pars dixicerit testificata,ver.in summa no.quòd. G.etiamsi is,cui principaliter est indulta dilatio,renunciet ei,ff.de contra tab.l.si post mortem.§.fi.vers.quid si re°.vbi videas.G.hoc verum, si dilatio nititur iuri communi:secus si nititur restitutioni in integrum: quia minor non potest renunciare, ff.de min. l. si iudex.Bal.¶Iudex potest citare sine causæ cognitiõe,ver.vltimò nota.G.¶Iudex deambulans potest assignare dilationem in causis quę non exigunt sessionem,ver.sed si cùm à procedente.vide j.de instr.edi.§.iudex potest.in fin.& Inno.in d. c. cùm contingat. de rescr.¶In termino iuris mitiùs agitur,quàm in termino hominis,j.de iur.cal.§.pen. ¶Peremptorium non ligat iudicem: vnde post ipsum ex officio potest exercere,j.depos.§. post conclusionem.¶Terminus assignatus absenti,non currit nisi à die notitię, j.deposi.§.no.quòd terminus. ¶Nihil facienti in primo termino non debet dari secunda dilatio ad probandũ,nisi,&c. j.de prob.§. nihil. ¶ Potest assignari terminus peremptorius per iudicẽ,post quem non audiatur.¶Item peremptorium est quædam interlocutoria:& ideo vt interlocutoria à iudice mutari,corrigi & emẽdari potest,j.de instru.edi.§.iudex potest.¶Terminus assignatus de consensu partium,vel à iure,habet vim peremptorii,j. de sen. §.terminus.& ex peremptorio potest ferri sentẽtia,vide j.&vera sententia potest ferri.& Inno.in c.super eo.de appell. An statuto termino ad probandum, sufficiant testes intra illum iurasse, vide j.de sen.§.pone,quòd post sententiam.& per Bar.in l.damni.§.Sabini.de dam.infect.

De Feriis [a]. Rubrica.

a IN præcedenti titulo de dilationibus quæ à iudice conceduntur,præmisimus:dicendum ergo est de his,quæ à iure indulgẽtur:scilicet de Feriis aliqua subiiciamus: In quo attendendum est: quot sint genera feriarum
b quid in eis agi possit, vel non: & quibus feriis possit renunciari [b].

ADDITIONES.

a Eodem ordine Tan.posuit hanc rubricam,& tria, quæ distinguit auctor,prosequitur, licet in prĩcipio solùm exprimat prima duo. Roffr.rub.x.qualiter iudicium declinetur ratione feriarum. Io.de Deo iij.lib.Iudic.post prin.valde parum.alij nominatim in procemio per auctorem non posuerunt hãc rub.licet Pileus aliquid de ipsa tractauerit sub rub.de in ius voc.habuit ergo auctor recurrere ad Summistas.An executioni sententiæ obstet exceptio feriarum,scripsi j.de libel.concep.§.nunc dicendum.super ver.xxv.

b Renunciari.¶Præmittendum est,quod Azo eo.tit.dicebat,ꝙ feriæ hic dicuntur quasi foriæ,id est,extra forum.præbent enim immunitatẽm à foro iudiciali:vel secũdum eum,feriæ,id est, festiuę. Hoc dico,quia propriè feria ponitur pro qualibet die septimanę, de treu.& pa.c.j.de cel.mis.cũ creatura.& cle.de reli.&ven.san. si dominũ.ver.nos itaque.per quæ patet,quod dicimus, feria prima,secunda,&c.

SVMMARIVM.

1 *Feriæ solennes sunt,quæ ad Dei & sanctorum reuerentiam sunt introductæ.*
2 *Criminale iudicium non est in Quadragesima exercendum.*
3 *Feriæ repentinæ dicuntur,quas solus princeps ob publicam gratulationem indicit.*
4 *Feriæ indictæ,siue rusticæ,sunt,quæ propter rem rusticam & publicam vtilitatem inducuntur.*
5 *Actore & reo diuersarum prouinciarum coram iudice conuentis,cuius loci cõsuetudinem debeat iudex obseruare,& n. seq.*
7 *Iudex si circa iudicia suam consuetudinem non sequatur,sequi debet ius commune,nullius inspecta consuetudine.*
8 *Feriæ publicæ,seu rusticæ,quibus concedi dicantur.*
9 *Nulla lex potest curiam principis ita coarctare,quin possit etiã quolibet tempore ius reddere.*
10 *Princeps dicitur lex animata in terris.*
11 *In assignatione termini ad conueniendum in iudicio, an feriæ partium sint attendendæ,an regionis tantùm iudicis,coram quo causa tenetur.*

¶ Quot sunt genera feriarum.

1 I.§.Feriarum ergo aliæ sunt solennes,aliæ repentinæ, aliæ indictæ,siue publicæ, seu rusticæ.† Solennes sunt, quę ad Dei & sanctorum reuerentiam introductę sunt,vt extrà eo.c.fi.ff.eo.l.pridie.C.eo.l.fi.& l.omnes.ii. sicut est Natiuitas Domini,festum sancti Stephani,sancti Ioannis euangelistæ,Innocentium,sancti Syluestri,Circuncisionis,Epiphaniæ,septem dies Dominicæ passionis, festum Resurrectionis cum septem sequentibus diebus, Rogationes cum tribus diebus, festum Ascensionis, festum Pentecostes cum duobus diebus sequenti-
a bus [a],natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ,omnes festiuitates Virginis gloriosæ.non dico de festo Conceptionis eius, quia concepta fuit in peccato,licet in multis locis celebretur,nec talem deuo
b tionem reprobo [b]:festiuitates omnium apostolorũ,festum beati Laurentii,dedicatio beati Michaelis,& cuiuslibet oratorii,siue lo
c ci [c]:festum omnium sanctorum,& sancti Martini,qui fuit par apostolorum,omnes dies dominicæ,C.eo.l.fi.xv.q.iiij.nullus.& omnes aliæ festiuitates,quas singuli episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solenniter venerandas, & quas moris est ibidem seruari.hæc omnia habentur extra.eod.c. fi. & de consec.dis.iii.c.j.& c.rogationes.C.eo.l.ii.& l. omnes dies.& xv.q.iiij. placita.Item in festo Inuentionis sanctæ crucis,de consec.dist. iij.
d crucis [d].Veruntamen de diebus Rogationum,& de festo Crucis, nil statuitur hodie in præ.dec.vnde videtur ex certa sciẽtia omissum credo tamen in hoc standum prædictis cc.sic C.eo.l.ij.quod n.expresse non mutatur,quare stare prohibetur?C.de testa.sancimus. Consuetudo tamen aliud in plerisque locis interpretatur. Item de festo beati Martini no.contrà C.eo.omnes dies.& malè, vt in præd.c.j.de consec.dis.iij. Quod autem dixi de festiuitatibus, quas episcopi in suis diœcesib.statuunt,intellige de festiuitatibus sanctorum canonizatorum vigilias non habentium, secundum Io.vt extr.de reli.& ven.san.c.j.qui.n.nõ sanctum dicit esse sanctũ vel econtrà, abominabilis est Deo,cuius societati eum iungit,& Christum violat,vt xj.q.iij.si quis dixerit.& c. seq. & facit bene l. dist.si quis præpostera.Et no.ex hoc,episcopos posse in suis diœ-
2 cesib.indicere solẽnitates.†¶Porrò inueniunt & aliæ feriæ solẽnes,in quib.est à placitis abstinendum. nam in Quadragesima nõ est criminale iudicium exercendum,C.e.quadraginta. Item alibi dicitur,ꝙ in his diebus,in quib. legitima celebrantur ieiunia, & à septem diebus ante natale Domini,vsque ad octauas Epiphanię, & à Quinquagesima vsque ad octauas Paschæ,& septem dieb.an
e te natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ [e],iudiciaria potestas neminem ad placitum vocet,vt in præ.c.placita.alibi dicit,à Septuagesima vsqua ad octauas Paschæ:& ab aduentu Domini vsque ad octauas Epiphaniæ,& in ieiuniis quatuor temporum,in dieb. litaniarum & rogationum,vt xxij.q.v.decreuit.Veruntamen istæ feriæ non habentur in vsu: & per contrariam consuetudinem Romanæ ecclesiæ & aliarum prouinciarum derogatur prædictis iuri
f bus,præmissis feriis in suo robore duraturis [f].Quod autem dixi de septem dieb.ante festum natalis Domini, dignum esset ob reue
g rentiam tanti festi seruari [g].†¶Repẽtinæ feriæ dicuntur, quas so
3 lus princeps ob publicã gratulationẽ indicit:putà ob diẽ natalis sui, vel filii sui,vel suę coronatiõis,vel quã vxorẽ duxit,vel ob res ꝓsperè
h gestas:putà pp gaudiũ victoriæ de inimicis habita. C. e.à nullo [h]. ff.ex

ADDITIONES.

a Sequentibus.¶Hic adde festũ corporis Christi feria quinta post octauas huius festi, per constitutionem Vrbani. quæ habetur in cle.de reliq.& ven.sanct.si dominum.

b Reprobo.¶Vide,quod scripsi in præ.c.fi. eod.tit. in gl.quæ sunt. Et aduerte, quòd non vtitur auctor verbis decr.in eo, quod statĩ subditur.ibi enim dicit text.xij.apostolorum,& præcipuè Petri & Pauli:hic dicit omnium apostolorum:& sic includet eos, qui nõ fuerunt de numero duodeno,sicut Paulus.hoc patet Lucæ vj. & no.de reliq.& ven.san.c.vno,li.vj.in gl.ij.per quam dec.hic addas de quatuor Euangelistis,licet duo ex illis per apostolatum essent inclusi:& de quatuor doctoribus.

c Loci.¶Istud Siue loci,non est in canone: & intellige, quod dicit canon, Cuiusque oratorii,quod ad festiuandum,& solenniter officiandum per clericos illius loci,non quo ad ferias causidicas,de quibus tractamus,nisi forsan episcopus loci,&c.vt sequitur.Dedicatio autem basilicę beati Michaelis,quæ est penultima Septembris,bene est feria causarum,vt in c.fin.eo.ti.& c.j.de consecr.dis. iij.sed Bononiæ non est feria operarum:quia tunc mutantur hospitia,propter quod illa dies,& sequens,quæ est festum beati Hieronymi,non bene coluntur.

d Cruci.¶Ad quod oppone,& solue,vt ibi no.in j.gl.

e Baptistæ.¶Hoc declaratur eod.tit.capellanus.

f Duraturis.¶Secundum Tan.vbi s.

g Seruari.¶Dicit Simon in l.omnes.C.eo.tit.quòd cùm omnes dies debeant esse iuridici,præter exceptatos,vt ibi in prin.satis est illos exceptatos non esse,vt dicantur iuridici.

h Nullo.¶Secundum Tancre.& respicit hoc lex,quod suprà dicit Solus.

ff.ex qui.cau.ma.in integ.rest.sed & fi.§.si feriæ. Sunt etiam aliæ re pentinæ, quæ indicunt ob honorem insignium ciuitatum, putà Romæ & Constantinopolis, scilicet dies natalitii earum, C.eod. omnes.ij. Dicuntur autem repentinæ, quia incertæ sunt, imò repentæ & subitò indicuntur.

4 †¶Indictæ, siue rusticæ, seu publicæ, sunt, quæ propter rem rusticam, seu propter publicam vtilitatem conceduntur, scilicet pro messib.& vindemiis colligendis: quæ etiam quandoque solennes vocantur, ff.eo.l.j.resp.j.& hîc restituuntur à iure hoc modo, scilicet in AEstate pro messibus ab octauo cal.Iulii vsque in cal. Augusti: in Autumno verò pro vindemiis à x.cal.Septemb. vsque in idus Octob. Medio autem tempore, scilicet à calendis Augusti vsque in x.cal.Septemb. possunt causæ agitari, vt C.eo.l.ij.& l.omnes dies. in prin.& lex vocat hoc tempus duorum mensium, licet plus contineat, vt ibidem, & eod. tit. publicas, veruntamen feriæ istæ indicuntur secundum qualitates & consuetudines regionum quandoque tardiùs, quandoque citiùs, ideoque dicuntur indictæ, vt ff.eod.præsides.& ff.de offic.procons.l.si in aliquam.in princip.nam in quibusdam locis tempestiuiùs fructus maturatur, quàm in aliis: putà in maritimis, quàm in montanis, & in calidis, quàm in frigidis regionibus.

5 †¶Sed pone in loco vnde est reus, prius indicuntur, quã in loco vnde est actor vel iudex, vel prius, quam in loco, vbi res, de qua agitatur, sita est: quæritur, cuius loci iudex cõsuetudinem obseruabit? Et videtur, quòd loci actoris, cùm ex eius persona ius metiatur, vt ff. si pars hære.per.l.ij. ff.si mens.fals.mo.di.l.j. Econtrà videtur ꝙ rei, cuius forum actor sequi debet, extra.de for.com.cùm sit.& C.vbi in rẽ ac.l.j.xj.q.j.experientiæ.& qui fauorabilior est, ff.de reg.iur. fauorabiliores. Imo videtur, ꝙ iudicis, seu eius loci, in quo causa dicit, vt ff.de testib.l.iij.§.fi.ff.de var.& extraor.cog.l.j. §. in honorariis. & extra.de eo, qui mit.in pos.causa rei ser. cùm venissent. de pœ. di.j.nemo. Sed videtur attendi debere consuetudinẽ loci, vbi res, de qua agitur, sita est, nam eius ratione quis forum sortitur, extra de fo.comp.fanè.& c.licet.& c.fi.& de testa.Raynutius.vbi quarta deducitur secundum consuetudinem ciuitatis Tuscanellæ, in qua res, de quib.agebatur, erant sitæ, ad idem extra.de re iud.cùm causam. Sed dic, loci rei consuetudinem seruandam, in cuius fauorem indictæ sunt huiusmodi feriæ, ne à suis negotiis euocetur, ff.

6 de fer.l.j. Actor †enim & iudex sibi præuidere potuerunt, ne aliquem vocari facerent tempore feriarum, quæ in suis locis seruãtur: & non reus, C.de dil.si quando. quæ est iij.q.iij.§.spatium.& facit C.de temp.in integ.rest.petendæ. Præterea eo quòd actor tẽpore suarum feriarum reum vocari facit, eis renunciare videtur: quod facere potest, vt ĵ.dicetur. Contra hoc tamẽ videtur, quod no.secundum Papam, ĵ.ver.illud etiam no.sed ibi loquitur, quando iudex & litigatores sunt diuersarum, & remotarum regionũ, vt patet in his qui litigant in curia Romana: hîc autem loquimur, cùm sunt diuersorum locorum, non tamen valde remotorum.

a Quidam [a] autem dicunt, ꝙ vbi quæritur de causæ ordinatione, tunc consuetudo loci iudicis consideratur, vt in præ.l.ff.de testib.

7 †¶Et si iudex circa iudicia suam consuetudinem non sequitur, sequatur ius commune, nullius inspecta consuetudine: quia aliena

b consuetudo eum non ligat, licet sit arg.contrà, xii. dist. illud [b]. Vbi verò quæritur de causæ decisione, tunc loci, vbi contractum fuit, vt arg.ff.de eui.si fundus, extra.de testa.Raynutius.& extr. de eo, qui mit.in poss.causa rei ser.cùm venissent.ff.de vsur.l.j.resp.j. Alii dicunt, ꝙ vbi vna est consuetudo in foro rei, alia in foro actoris, alia in foro iudicis, quòd seruanda est consuetudo rei, vt in l. fauorabiliores. Alii, quòd est actoris, ex cuius persona ius metitur forum, vt s.ff.de iud.solemus.& l.si quis. Alii, ꝙ regionis, in qua ꝯtractus celebratus est, ff.de reg.iur.semper.& in præ.l.si fundus. Alii, ꝙ loci, in quo iudicatur, vt in præ.l.de testi.& no.C. quæ sit lõ.consuetu. Alii distinguunt: quia consuetudinem ciuitatis potest iudex seruare contra forenses, sed statuta non: quod non placet. vnde dic, vt s.ibi, quidam autem dicunt, & dic, & quære circa hãc materiam, prout no.extra.eo.c.fi.& de consue.super rubrica, secũ

8 dum Papam. †Item no.ꝙ feriæ publicæ, seu rusticæ, conceduntur non solùm rusticis.vel agricultoribus, imò etiam omnibus aliis: putà militibus, clericis, burgensibus, artificibus, & aliis, ff.eod.l.j.ĩ prin.vbi de hoc: quia licet personaliter his non intendant, tamen intendunt per alios, putà per procuratores, colonos, & huiusmodi: & licet per se non occupentur, possunt tamen per alios occupari.putà per ꝓcuratores, testes, vel aduocatos, quos habere non possunt. Licet ergo causa cesset, non ideo cessabit effectus, vt ĵ.de disput.& alleg.§.post hoc.ver.vel illud statutum.& est qõ vene-

c realis [c]. Veruntamen in Romana curia procuratores remotarum partium, qui non læduntur in aliquo, si feriæ ibi non conceduntur, bene sunt cogendi respondere, vt not.Papa extra.de fer.c.fi.procuratores autem eorum, qui sunt de loco, vbi est curia, vel de vicinis, feriis gaudent: & sic de mãdato sanctissimæ recordationis domini Clem.papæ IIII. seruauimus. ¶Est autem argu, secundum

9 Mar.de Fano, † ꝙ nulla lex potest curiã principis coarctare, quin possit quolibet tempore ius reddere, etiam diebus feriatis, C.de his, qui ad ec.con.præsenti.in prin.ibi, præsentanea cõstituta.&c.

10 †Nam ipse est lex animata in terris, vt in auth.de consul.§.penul. in fi. Et per hoc potest excusari consuetudo curiæ regis Franciæ, qua tempore parlamentorum omni die ius reddit, vt venientes

11 de longinquis partibus citiùs expediantur. †¶Illud etiam nota, ꝙ in assignatione termini nõ sunt attendendæ feriæ partium, sed regionis tantùm iudicis, coram quo causa agitur. Nec est vis, si feriæ sint, quando parti assignatur terminus, vel quando incipit iter eundi ad iudicem, vel etiam si in via incidat, ar.ff.de adul.miles.§. sexaginta.ff.qui.ex cau.ma.sed & si per pretorem.§.pe.secundum Papam, vt no.extrà de fer.c.fi.

ADDITIONES.

a Quidam. ¶Odoff.scilicet vt dicit Alb.Gal.rubr.de sent.vers.pe.ibi etiam ponit vltimum dictum hui⁹ ver.quod auctor improbat.

b Illud. ¶Ibi dicit hoc satis, nec contrà dicit.dum dicitur hîc, ius cõmune sequendum: ibi, per vnius consuetudinem non tolli consuetudinem alterius.

c Veneralis. ¶Et est xxv.vbi hoc tenet Bar. allegans Pileum, cuius fuit q.xcvj.& idem dixit in libellis rub.de in ius voc.idem Tanc.vbi s.ver.rusticæ.& Ros.vbi s.in prin.& Host.in sum.huius tit.§.fi. ver.sed nunquid milites.

SUMMARIUM.

1 *Agi potest diebus feriatis, si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat: & quæ tunc dicatur necessitas.*
2 *Appellari potest quolibet tempore feriato, & in qualibet causa: non autem potest appellationis causa tractari.*
3 *Receptio testium quo casu tempore feriato possit fieri.*
4 *Tempore feriato potest causa scholas conducentium tractari.*
5 *Instrumentum in feriis ob reuerentiam Dei indictis per tabellionem super aliquo contractu confectum, an sit validum.*
6 *Testis dictum tempore feriato depositum, an teneat.*
7 *Ad voluntariam iurisdictionem spectantia quæ sint, & an quolibet tempore fieri possint.*
8 *Tutor dari potest quolibet tempore.*
9 *Causa matrimonialis an, & quare possit feriatis diebus tractari.*
10 *Causa vsurarum repetundarm an feriato tempore sit agitanda.*
11 *Decimarum causa an tempore feriarum possit ventilari.*
12 *Causa, quæ committitur intra certum tempus decidenda, si die feriato euenerit, an procedatur.*
13 *Decretum super alienatione minoris diebus solemnium feriarum interpositum, an valeat.*

Quid in feriis agi possit, vel non.

2.§.Sequitur videre, quid in eis agi potest, vel non. Et quidem in omnibus prædictis feriis non debent tractari ea, quæ ad contentiosam spectant iurisdictionẽ: putà non debet quis ad causam vocari, nec causa tractari, nec sententia ferri: quod si fiat, non valet quod agitur, ĵ.§.prox.& xv.q.iiij.c.j.& ij.& C.eo.per totum, extra.de iud.c.fin.ff.eod.si feriatis. extra.eo.c.fi.in fi.& talis sententia, vel processus non posset ratificari, cùm sit ipso iure nullus, xvi.q.iii.§.potest.extra.de elect.audi

a tis.licet sit argum. contrà, ff.rem ra.hab.cùm minor.§.fi. [a] C.com. vtriusque iu.l.ii.C.de fi.instru.l.ii. Item non potest tunc quis ad mortem, vel pœnam damnari, nec placitum, nec mercatum fieri, nec sacramenta præstari, nisi in casibus extra.eo.c.i.xxii.q.v.decre

1 uit. †¶Potest autem his diebus agi, si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. Necessitas est, vt si res sit tẽpore, vel morte peritura, ext. de iud.c.fi.C.eod.actus quod exemplifica, vt ff.eo.l.i.ii.& iii.& ĵ. subiicietur. Pietas autem suadet, si sit causa debilium, vel miserabiliũ ꝑsonarũ: qa in operibus mĩæ dierũ non est habẽda distinctio, arg.lxxvii.dist.vtinã.de ꝯsec.dist.v.nũꝗ.imò illis magis est insistẽdũ his diebus, arg.extr.de sta.monach.cùm ad monasterium.§.in refectorio. Vnde quæ ad pacem & concordiam pertinent, tractari & terminari tunc possunt, extra.eod.c.i.& pacta in his loquantur, & transactiones conferant, C.eo.l.fin. Idem fortè in causis, in quibus appellatio non admittitur, ff.de appel.recip.vel non, l.fin. quod dic, vt ĵ.de appel.§.in quibus.& in his, quæ dilationem non recipiunt, vt absolutio ab excommunicatione, extra.de app.qua

2 fronte. †¶Item quolibet tempore feriato appellari potest.& in qualibet causa, sed non potest causa appellationis tractari, C.e.l.i. Et nota, ꝙ feriæ ꝯtinuæ sunt.nã ꝯputatur in anno, vel biennio, qđ datur ad prosequendam appellationem, C.de temp.app.l.ii.§.pe. Item quolibet tẽpore libellus offerri potest, ff.de adul.l.miles.§. sexagin

ADDITIO.

a §.fi. ¶L.ex iii.est, quam solue, vt no.extra.de re iudi.c.i.in gl.ii.& vt super ea dixi in l.seq.tenet diuisio ex consensu sociorũ, licet non ex auctoritate diuidentis, l.ii.de fi.inst.procedit ex eo, quia res inter alios agitur.

a sexaginta a. Item si actio sit tempore, vel morte peritura, his tem-
poribus lis potest contestari, vel executoris conuentio fieri: & si-
ri quod commodè differri nō potest, & liberale iudicium exerce
ri. Item in eum, qui feriarum, vel nundinarum impediendarum
nomine, vel ne frumentum ad eas ferretur, aliquid accipit, omni
3 tempore ius dicitur. ff. e. l. j. §. excipiuntur. & solet. †¶Item fit for
tè testium receptio, cùm timetur verisimiliter de ipsorum mor-
te, vel absentia diuturna, ext. vt lit. non cont. quoniam. in prin. &
arg. ff. de fer. solent. & in auth. de test. §. fin. C. de aduoc. diuer. iud.
laudabilem. §. quot. Item causæ insignium latronum, & maximè
Isaurorum, omni die & tempore expediuntur, C. eod. l. pen. xxiij.
q. iiij. est iniusta. Item publicę & fiscales, saltem in feriis rusticis, C.
eo. publicas. non tamen in solennibus, vt eod. ti. omnes dies. in fi.
4 & l. fin. in fin. & extr. eo. c. j. †¶Sed magister conducit alias de vici
no, ita quòd voces adinuicem se cōfundant, primus vltimum de-
pellere potest: quæ causa die tractabitur feriato, C lib. xj. de stud. li
beral. vrbis Ro. & Constan. l. vnica. Item tempore feriarum rusti-
carum cogitur quis litigare, ne tēpus alicuius electi inutiliter ela-
batur, extr. de iu. c. fi. Item tpe messium & vindemiarum possunt
agitari causæ ad eas spectantes, ff. eod. l. j. & iiij. & C. eod. omnes.
5 †¶Quid si in feriis ob reuerentiam Dei indictis fit instrumentū
per tabellionem super aliquo contractu? Dicunt quidam, quòd
non valet. nam dicit lex, actus omnes, seu publici, vel priuati, xv.
diebus paschalibus conquiescant, vt C. de feriis, actus. Sed dic cō-
trà, & quod ibi dicitur Actus publici, vel priuati, expone, id est iu-
risdictionis contentiosæ: voluntariæ autem bene possunt exerce
ri, prout in eadem lege dicitur, vt emancipare, contractus inire, in
6 strumenta scribere, testamēta facere, & huiusmodi. †Quid si tūc
testis dictum suum deponit? Et videtur, quod non valet, quamuis
die non feriata iurauerit, vt C. eod. dies festos. circa med. & hoc q
dā dicunt. Contrà credo, cùm habeatur pro precepto, postquam
iurauit, ar. C. de testib. l. pen. vt s. de testib. §. qualiter. ver. is quoq;
& examinatio non est iudicialis actus. imò secretè fieri debet, Da-
nielis exemplo. Sunt etiam, qui dicunt, quòd partibus & testibus
volentibus hoc fieri potest: aliàs non, vt in præd. l. dies. ibi, à cunc
tis executoribus, &c. & ibi, nulla quenquam vrgeat admonitio,
&c. Recipi autem, seu iurare non debent testes die feriato: quia
b testium receptio est de processu b, extr. de probat. quoniam con-
tra. nisi fortè, quando recipiuntur valetudinarii, & de quorū mor
te, vel absentia diuturna timetur, cùm tunc extra iudicium reci-
c piantur, vt extra, vt lite non contestata. quoniam. responso j. c
7 †¶Porrò ea, quæ ad voluntariam iurisdictionem spectant, quo-
libet tempore fieri possunt: vt adoptare, emancipare, manumitte
re, excommunicare. & absoluere, vbi causæ cognitio requiritur,
d C. eod. actus d. Ergo tutores & curatores dabuntur, & vt gerant,
monebuntur, alimenta constituentur nomine ventris, vel legato
rum, & causa damni infecti possessio dabitur: item fiet cognitio
exhibendi testamenta: curatores dabuntur bonis, & vt liberi parē
tes alant, & econtrà præcipietur: atrox iniuria æstimabitur: & fidei
commissaria libertas præstabitur, ff. eo. l. ij. & iij. ff. de dam. infect. l.
j. ff. quemad. test. aper. l. i. & licet præ. l. loquatur in feriis rusticis, A
zo tamen dicit hoc fieri posse, etiam in solēnibus, cùm pietas hoc
8 suadeat, vt prædixi. †¶Quod autem dixi de tutoribus dādis, pro-
batur etiam ff. de tutel. qui habet. §. pen. vbi dicitur, quòd tutor da
ri potest quolibet tempore. §. quod intelligit Vber. cùm ad vnam
causam dari debet, vt ea. l. in fi. secus si ad plures: cùm tunc dari de-
beat cognita causa, & iudice pro tribunali sedente, ff. de cōfir. tut.
vel cur. in confirmando. sed prius dictum placet, cùm prima iura
non distinguant, arg. ij. quæst. v. consuluisti. extrà de translat. inter
corporalia. Quid si vxor mortuo viro petit alimenta? Dic, quòd
e hæc causa potest die feriata agi, quia id pietas suadet e. †¶Quid
9 de causis matrimonialibus f Ioan. not. xv. quæst. iiij. in sum. posse
f eas tempore feriato tractari propter periculum adulterii, vel ince
stus. Idem dixit in matrimonio spirituali, scilicet cùm agitur de e-
lectione episcopi. vel prælati, propter periculum moræ, extrà de
appel. oblatæ. in fi. l. dist. postquam. extrà de elect. ne pro defectu.
quia in his sunt spiritualia, extrà vt lite non contest. c. j. & c. quoni
am. §. j. quod admittit dominus meus, si ex officio procedatur: sed
si in figura iudicii agatur, hoc reprobat: & bene, extrà de cland. de
spon. cùm inhibitio. & de diuort. porrò. §. vnico. Posset tamen vi
deri, quòd in rusticis feriis causa exactionis possit agitari, vt extrà
10 de iud. c. fin. sed verius est, quod iam dixi. †¶Quid de causa vsura
rum? verbi gratia: repetebam vsuras ab hærede cuiusdam vsurarii
ille verò opponit exceptionem feriarum. & videtur exceptio ad
mittenda, qui tunc non est quis conueniendus, ff. eo. l. j. nisi in casi
bus, inter quos is non reperitur. Arg. contrà, quia hoc tempore a
gitur pro furto. & rapina. ff. eo. solent. §. j. & vsura & rapina æqui-
g parantur, vt xiiij. quæst. iiij. si quis. & c. seq. Dicunt quidam g, quòd
si defunctus iurauit stare mandatis ecclesiæ, vel se vsuras reddituru-
rum. & præceptum fuit ei, quòd redderet nunc vrget necessitas,
& suadet pietas, vt omni tempore etiam feriarum redditio fiat, ex
11 trà eo. c. fi. †¶Item quid de causa decimarum? Et videtur tempo-
re feriarum ventilari posse. nam de tributis tunc agi potest, vt C.
eo. publicas. At decimæ sunt tributa egentium animarum, vt xvj.
h quæst. i. decimæ. extrà de dec. tua. & hoc tenent quidam h. Alii cō
trà. non enim tunc debet agi, nisi necessitas vrgeat, vel pietas sua-
12 deat, vt s. †¶Quid si causa intra certum tempus decidenda com
mittitur, & id tempus in dies incidit feriatas? Dic, quòd nō proce-
det: vt no. in præ. c. placita. Credo tamen, quòd vbi iudicis iurisdō. est
finitura, iudex tpe feriarum rusticarum procedere potest, ne iudi
cialis instantia euanescat: arg. de offi. deleg. consuluit. extr. de iud.
c. fin.

ADDITIONES.

a Sexaginta. ¶Idem not. de iud. c. vlt. in vlt. gl. & j. de lib. obla. §. nūc
videamus. & quod ibi dicam: facit ille §. & quod dictum est s. ver.
prox. in princ. ad quæstionem, an nunciatio noui operis fieri pos-
sit, & ipsius causa tractari die feriato, & gl. in l. j. ff. de noui op. nun.
§. item nunciatio omnibus diebus, &c. tenet quòd fieri potest. sal
tem his duobus modis, quibus non aditur prætor. De tertio plus
dubitatur. & vna opinio habet, quòd non possit: alia distinguit fe-
rias fauore hominum, & tunc possit: à feriis in honorem Dei, &
tunc non possit. Vtrique respondent ad §. item nunciatio. vt intel
ligatur dieb. omnibus, scilicet congruis. allegāt ff. man. l. j. de cōst.
pec. l. qui autem. in fi. de mu. & ho. vt gradatim. in fi. sed in cōgruita
te discordant, vt dixi, sed ex verbis Albe. Pap. super illo §. inuenio
eum, licet nō sic expresserit, intellexisse, quòd denūciatio, quæ fit
per prætorem, aut vocat in ius ædificari facientem: & hoc fieri nō
possit in diuinis feriis, & sic loquatur lex ff. si quis in ius vo. l. ii. in
fi. quam, vbi s. gl. signat pro cōtraria, & non soluit. Si verò non ar
ctat illum ad veniendum, sed solùm nuncium suum ad eum mit-
tit, putat etiam diebus feriatis fieri posse. allegat iura vulgaria, ff.
de vsufru. æquissimum. in princ. ff. si cer. pet. quidam. in fi. Per quę
dari potest alia solutio, quòd si periculum est in mora, vel grandę
dispendium, putà quia illius diei opus claudet lumina scholari-
um, quolibet die fieri possit, per præd. l. i. ff. eo. ver. sanè. cùm con-
cord. j. gl. & extra. eod. tit. c. fin. verb. quibus: facit de senten. exco.
constitutionem. in fin. lib. vj. Ex prædictis habeatur secunda quæ-
stio, quæ fuit Albe. Galea. extra volumen, pro soluta, his casibus
quibus differentur denunciationem fieri non posse: quia eo mi-
nus posset eā tractari. Ad negatiuam aūt allegat, quòd certi sunt casus
numerati, in quib. in feriis pcedi pt, ff. e. l. i. ij. & iij. ext. e. c. j. & vl. in-
ter quos cā denūciationis noui opis expssa nō ē: ergo, &c. ff. de his
qui sui vel ali. iu. sunt, l. patre. in prin. & ibi concor. facit ext. de trās
la. c. ij. de sent. excom. his qui. lib. vi. Itē arbiter omni tempore co-
gitur sententiam dicere, ff. de arb. sed si compromissum. in fi. non
tamen tempore feriato, eo. ti. si de meis. in fi. In contrarium alleg.
præd. §. item nūciatio. & qui omnia dicit, nil excipit, de ma. & obe.
solitæ. ff. de fer. vrb. præd. l. si seruitus. & quod de tutoribus & cura
toribus dicitur j. ver. porrò. & l. j. ff. de dam. infect. & l. j. ff. eod. quę
prouident celeritati. Soluit, quòd his diebus, quibus cognoscitur
causa damni infecti, cognoscatur causa denunciationis: cùm ista,
sicut illa, celeritatem desideret: alleg. C. de ædif. priua. l. de operis.
ibi, festinate. & vbi eadem ratio, &c. ff. ad leg. Aqui. istud. extra. de
confir. vtil. vel inutil. cùm dilecta. & ibi concord. & quia quoties
res vrget, cogimur adire prætorem, vt præ. l. j. ff. eo. versi. sanè. Ad
de, vt per Bar. & Alex. in d. l. i. §. nunciatio. & ibi, an executio sen-
tentiæ possit fieri die feriato, & quid de citatione: & quid de reuo
catione tenutæ.
b Processu. ¶Gui. de Suz. super l. iurisiurandi. C. de testi. per præd. l.
dies. Adde tu, quòd receptio & examinatio testiū possit fieri die
feriata, est gl. j. in cle. vnica, extra. de off. deleg.
c Responso i. ¶æquiparando ferias contestationi litis: & facit decr.
vlt. hoc eod. tit. & quod ibi no. in gl. pen.
d Actus. ¶De insinuatione donationis dicam idem j. de instrum. e-
di §. porrò. super ver. donatio. in fine. Adde, an curator liti in cau-
sa pupilli dari possit die feriata? vide Bald. quòd sic, in l. iij. §. quali
bet. ff. de tutel. & ibi, an possit dari tutor, vel curator.
e Suadet. ¶Hoc tenuit Alber. Gal. tit. de alimen. vltra medium: alle.
de fer. c. fi. ff. eo. l. i. & ii. Adde, quòd hoc limitant Doct. in l. diuor-
tio. §. si vir. quando mulier non habet vnde se alat. aliàs secus. &
hoc idem videtur velle Spec. dum dicit, pietas suadet.
f Matrimonialibus. ¶De hoc versi. & duobus seq. vide cle. de ver-
bor. sig. sæpe. post prin. versic. tempore. & quod ibi not.
g Quidam. ¶Alber. Gal. cuius ad literam fuit iste ver. de excep. ver.
pone, quæst.
h Quidam. ¶Alber. Gal. cuius fuit iste vers. abs consus sub rub. de fi.
deius. versic. pen.

a c.fin.[a] †¶Sed nunquid decretum super alienatione minoris die
13 bus solennium feriarum interpositum, valet? arg. quòd sic, C. eo. actus. in fi. Dic contrà: quia causa cognita & iudice pro tribunali sedente, id fieri debet, C. de admi. tu. lex, quæ. & C. de prædiis mi-
b no. l. minorum. & l. ob æs[b].

ADDITIONES.

a c.fin. ¶Gui. de Suza. in l. sciendum. ff. qui satisd. cog. tenet, quòd si venit vltima dies iurisdictionis delegati, & est feriata à feriis rusticis, pronunciare poterit, si non fuit in culpa: in solennibus autem non: nec in rusticis, si fuit in culpa: alleg. ff. de fer. l. si feriatis. in fi. & ff. de arbit. l. si de meis. §. fin. Adde, quid si dies exitura est feriata, & statutum dicat, quòd si vltima dies est feriata, differatur in sequentem diem: accidit, quòd sequens dies est etiam feriata: laudum fuit latum die sequenti: quæritur, an valeat? Bal. consi. cccxxvj. ij. li. cõsuluit, quòd non.

b Aes. ¶Idem Iac. de Aret allegat ff. de confir. tutor. l. in confirmando. & de bon. possess. l. iij. §. penult. lex, actus non obstat, quæ loquitur in iurisdictione voluntaria & fauore libertatis, quæ datur manumissis. & emancipatis: idem Albe. Galeo. extra. volumen super l. ij. ff. eod. titul.

SVMMARIVM.

1 *Renunciare iuri nondum sibi competenti nemo potest.*
2 *Testes an possint cogi, vbi renunciatum est ferijs rusticis.*
3 *Iudex pro tribunali sedens: si scienter assignat diem feriatam partibus præsentibus. & feriatam esse non ignorantibus, an pares videantur renunciasse exceptioni feriarum.*

¶Quibus feriis renunciari possit.

a 3. §. Nunc videamus, quibus feriis renunciari possit. Et quidem repentinis non potest renunciari[a], ff. de arbit. l. si feriatis. ff. de postul. l. quas prætor. ff. de iure immu. l. semper. §. conductores. argumen. C. e. l. omnes dies. prope fi. ibi, nostris etiam, &c. Multò minus solennibus in honorem Dei & sanctorum inductis, extra. eod. c. fi. imò processus habitus tunc non valet, vt ibi Iac. Bal. not. contrà in repentinis, vt dixi §. de arbit. §. fin. prope fin. versi. in forma autem. Rusticis autem, seu publicis, renunciari potest, extra. eod. c. fin. in fin. arg. extra. de regula. ad apostolicam. extra. de foro comp. l. si diligenti. sed si non esset renunciatum, sententia non teneret, extra. eod. cap. fin. ff. eod. l. j. & l. si feriatis. & §. §. proximo, in princ. de hac materia no. extr. de offic. deleg. de cau
1 sis. & de iudic. cap. fin. extra. de feriis, cap. fin. †¶Quid si renunciatio feriarum fiat in instrumento alicuius contractus? Et videtur non tenere. nemo enim potest renunciare iuri nondum sibi competenti, ff. de acquir. hær. l. is qui. ff. de leg. ij. l. si ita sub conditione. extra. de re iudic. abbate sanè. lib. vj. de ecclesi. ædi. ad audientiam. §. in fin. Dic contrà, quia iam erat ius quæsitum, cùm iam essent feriæ ordinatæ à lege. quod intellige de his, quibus renunciari pôt: & ideo sæpe in instrumentis contractuum apponitur clausula illa, & feriis renunciamus, C. de pac. l. j. & ff. eod. l. pactum. extr. eod.
b cap. vlti.[b] †¶Quid si renunciatum est feriis rusticis, nunquid tũc
2 poterunt testes cogi? Respondeo, non puto, arg. ff. de pact. l. si vn[o].
c §. & in summa. versic. ante omnia.[c] Quid si iudex me citat, vt ad diem veniam feriatam? De hoc dic, vt §. de citat. §. j. vers. item quòd
3 citatio. & in Summa domini mei de fer. §. & an feriis. †¶Sed quid si iudex pro tribunali sedẽs scienter assignat diem feriatam feriis rusticis partib. præsentib. & feriatam esse non ignorantibus, nunquid videntur partes renunciasse exceptioni feriarum? Dic, quòd sic: ex quo scientes, & non contradicentes talem terminum receperunt: arg. extr. de re iud. quod ad consultationem. vij. q. j. quàm
d periculosum[d] est. Arg. contrà in reo: quia eius est fugere, iiij. q. 4. c. j. vnde fugitiuus appellatur, C. de iud. properandum. §. & si quidem. Non videtur ergo sibi imputandum, si facit id, à quo denominatur, xvj. q. j. si cupis. Tutius autem est, quòd expressè renun-
e cietur[e]. ¶Sed quid si factum est, quòd arbiter, vel iudex possit pronunciare die feriato? de hoc in præd. versi. in forma autem. & seq.

ADDITIONES.

a Renunciari. ¶Secundum Tan. vbi §. ver. in omnibus. in fin. & idẽ Hosti. in Summa eod. tit. §. fi. in prin. Adde, quòd feriæ repentinæ æquiparantur feriis inductis in honorem Dei, glo. in cle. sæpe. de verb. sig. & Bald. in l. in tempus. ff. de hæred. instit.

b c. vlt. ¶Per quod ca. in fi. quæstio ista videtur dubia. Sed dic, ꝙ illa dec. bene permittit procedi in talibus feriis: vnde nullus negat, quando litigatur, renunciari possit: sed hoc dubitatur, an priùs in contractu renunciari possit, quia iuri futuro non renunciatur, vt §. & per l. si conuenerit. ff. de iu. om. iu. propter quę Iac. de Are. habuit quęstionẽ pro dubia. vt ponit Cy. l. eo. l. j. sed placet soli Gui. & placet Vber. de Bobio char. ij. in fi. vbi tractat obiectus contra sententiam ordinarii. Ad contrarium responde, aliud in pacto, quàm in repudiatione, vt not. in præ. l. j. C. de pac. & scripsi de testa. Raynutius. super iij. gl. ad l. si conuenerit. Dic, quòd istud est pactum nõ declinandi, vt scripsi extra. de iud. c. j. super glos. sed nonne. Adde, quibus feriis renunciari possit, cõs. cccxxiij. j. lib. Et an cùm in compromisso renunciatum est feriis, illud tempus dicatur vtile, vel cõtinuum, per eundem cons. ccccxxiij. ii. lib. & cons. cccccxcviij. iiii. li.

c Omnia. ¶Et idem not. C. eod. tit. l. omnes. in fi. vlt. glos.

d Periculosum. †Facit j. ti. 2. §. dicto. ver. quid de exceptione feriarũ facit, quod not. ff. eod. l. i. §. i. in glos. hoc no. in fi.

e Renuncietur. ¶Aliàs tene contrarium, non per rationem prædictam, sed per no. in cle. de verb. sig. sæpe. in gl. antepen. & §. de cita. §. i. ver. quid si reus. cum sua remis.

ADDITIONES NOVAE.

An vniuersitas habeat beneficium feriarum. Inno. in c. significarunt. de iudi. dicit quòd non.

Nota quòd idem est dicere quòd non reddatur ius, & quòd sint feriæ Iac. Butri. in l. omnes de feriis, & Bal. ibid.

An dies sabbat hi possit constitui per statutum vt sit dies fariata in honorem dei not. in consiliis domi. Bal.

Curia Romana seruat ferias suas, non ferias litigantium: et quilibet iudex debet seruare ferias fori sui. Inn. in ca. conquestus. ext. de feriis. Bal. in reperto. quod fecit super Inno. idem in l. præsides. de feriis.

Statuto cauetur ꝙ in vigiliis virginis Mariæ non reddatur ius: modò accidit ꝙ festum eius venit in die lunæ, quando intelliget vigilia, vel die sabbathi, vel die dominico. & videtur ꝙ die dominico, per ea quæ notan. in c. ii. de feriis in glo. dies. & lxx. di. quod dic vbi dies habet initium cum vespere præcedentis diei. quantũ enim ad officium incipit die præcedẽti festum, lxxv. di. à patribus. sed quantum ad ieiunium vigilia debet seruari in sabbatho, extra. de obser. ieiu. c. i.

Sed nunquid die feriata in honorem dei possit iudex super aliquo actu in quo requiritur decretum iudicis interponere ipsum decretum: de hoc per Cynum in l. omnes. C. de feriis, not. in l. fin. de prædi. mino. & Azo in summa. de feriis.

An die feriata in honorẽ dei possit dari tutor pupillo, Bart. in l. neque mandante. ff. de tuto. & cu. da. ab.

Nota quòd si feriæ non sunt allegatæ in vno actu iudicii, possunt in alio actu allegari, nec ex hoc videtur renunciatum feriis. Bal. in l. i. §. excipitur. de feriis.

Nota quòd si tempore feriarum quibus non erat renunciatũ, est lata sententia, tamen post sententiam ratificatur, an ratificatio idem operetur quod renunciatio à principio. Bal. in l. si feriatis. ff. de fer. dixit quòd non.

An die feriata possit fieri relatio nuncii absentibus partibus. in dicta l. si feriatis. de feriis.

An libellus possit dari die feriata, not. in l. miles. §. sexaginta. de adul. & in consti. ad reprimen. per Bar. in spec. de libel. concep. §. nunc viden.

Aliquis die feriata vocatus ad iudicium confitetur se debere pecuniam ab eo petitam, & iudex eum cõdemnat, an sententia valeat, dic quòd valet confessio, quia pacto æquiparatur, l. de ætate. §. qui interrogatus. de interrogationi. actus enim, pacta, & transactiones talibus diebus fieri possunt, l. fin. & l. omnes. de fer.

Nota ꝙ die feriata in honorem dei non potest homo capi, nisi sit debitor fugitiuus, vt l. fin. de feriis, & c. fin. a. de iudi. & in hoc dicit Bal. ꝙ quolibet die etiam solenni commissio & captio iudicialis fieri possunt, vbi timetur de recessu personæ. nam ne fugam instruamus discessum expectare non debemus eius qui non est reuersurus, l. si legationis. de iudic. nam propter periculum fugæ videtur ordinate fieri quod sine ordine fit, vt not. in l. extat. ff. quod me. cau. & l. ait prætor. §. si debitorem. quæ in fraudem credito. & no. insti. de actio. in principio per Dynum, & sufficit suspicio. probat l. plures C. de pigno. actio. & hoc etiam potest fieri non præmissa citatione. no. Iaco. Butriga. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. nam suspecto non dantur induciæ, nec habet ferias nec alias inducias legales, not. in l. fina. C. de feriis. Bal. in eadem l. & l. si feriatis. C. de feriis. dicit quòd licentia de capiendo vel de exequendo debet dari die iuridica, sed tamen executio potest fieri die feriata non in honorem dei introducta.

An feriis repentinis possit renuntiari. Bal. in l. j. de fer. quòd nõ. idem Ioan. de Lignia. in clem. sæpe. de verb. signif. Bal. in l. sicut ꝑponis. quomo. & quan. iudex.

¶Bald. de Feriis.

Nulla lex potest curiã Principis coarctare ad ferias, §. j. versi. est autem. G. ¶Testis nõ potest iurare die feriata, sed deponere sic, §. sequitur. ver. qd si testis. & seq. & ideo si terminus datus est ad faciendũ deponere testes iuratos, ferię non excipiũtur, quia nõ sunt

Bald.

Bal. vide Inn. de of. deleg. consuluit. ¶An feriis repentinis possit renunciari, sentit, quod non, §. nunc videamus. vide in cle. sępe. de ver. sig. ¶An tenuta possit dari die feriato, vide s. de primo & scdo decreto, §. tenuta. ¶Quod die feriata pt offerri libellus, quo modo intelligat, vide s. de citat. §. die feriata. vide oino Bal. in l. bonorū. C. qui admit. ad bon. pos. in ver. opi. ¶An executio possit fieri die feriata, & quotuplices sunt feriæ, vide ibidem §. citatio est de processu. ¶Vbi allegatur spoliatio, vel rixa, agitur die feriata: vide j. e. de pet. & pos. §. 2. ¶Tempore feriarum, etiam inductarum ob reuerentiā Dei potest fieri instrumentum super aliquo contractu per tabellionem. Item potest fieri actus voluntarię iurisdictionis vt cōtractus emancipationis: & testamēta similiter fieri possunt. vt in §. sequitur. ver. quid si in feriis. ¶Tempore feriarum non debet fieri interpositio decreti super alienatione rei minoris: vide in ver. si. G. ¶An die feriato possit quis pro delicto capi, j. de sen. §. sed an captura. ¶An teneat sententia lata tempore feriato? & quòd non sunt feriæ, nisi exprimatur dies à iudice, vel à statuto licet messes, vel vuæ sint in agris, j. de senten. §. non valet sententia lata tempore feriarum.

a ¶De Recusatione.ª Rubrica.

IN præcedentibus Titulis de comparitione tractauimus: & quia comparentes ope exceptionum se defendere consueuerunt, vt ff. de exce. l. 2. ideo consequēs est, vt de Exceptionibus aliqua doceamus: & quia inter eas Iudicis recusatio primò proponenda est, vt patet extra. de prob. quoniam contra. & j. tit. prox. §. viso. ver. porrò. ideo de eo primò discutiamus: hîc tamen non prosequimur, quia hunc articulum inuenies expeditum suprà de Recusationibus.

ADDITIO.

a Auctorem imitemur, qui in hac non instat, &c.

a ¶De Exceptionibus, & Replicationibus ª. Rubrica.

QVoniam sæpe reis ad iudicium venientibus ope exceptionum, actorib' verò ope replicationū subuenitur, ideo vtile est vt de his aliqua pertractemus. Et primò dicam' de exceptionibus: ad cuius rei notitiam videndum est, quæ sit exceptionum diuisio: quando opponatur dilatoriæ: & quando peremptoriæ: & qualiter, & à quibus, & quo ordine opponantur, & qualiter super eis pronuncietur: vltimò verò de replicationibus adnectemus.

ADDITIO.

a Pileus non formauit de hoc generalē rubricam: materiam tamē hanc prosequitur sub rub. de lit. contest. ¶Bagarotus ēt si formauit gnalem rub. sed in toto opere suo, vt dixit in ipsius operis principio, psequitur exceptiones, q̄ repellunt accusatorem, actorem procuratorem, &c. & vide s. de actore. ¶De Vberto de Bonacur. dico idem, vt narrat in sui operis principio, & patet in prosecutione. specialiùs tamen ad propositum ponit rub. de excep. dilatoriis, & aliam de peremptoriis. ¶De Nepo. de Mon. alb. dico idem, vt dixi super procemio. Idem, licet non sic apertè, dico de Rof. in nouem rubricis sui operis, quæ sequuntur primā. ¶Opus etiam Vber. de Bob. totū plenū exceptionum & replicationū ad diuersas materias: & maximè, vbi tractat de except. ɔ eum, qui agit nomine proprio, mihi charta xj. ¶Et sic Ioan. de Deo in cauillationi b', maximè lib. 3. quasi per totum lib. ēt Iudicū parte ij. post prin. ponit plures rubricas de his. ¶ Tan. ad literā posuit ru. sui operis parte 2. post rub. de contumacibus. ¶Bonagui. operis sui chart. pen. posuit rub. de excep. replic. & triplic. & quadruplic. & tractat etiā materiā in tribus rub. seq. ¶Aegi. in rubr. xvj. & tribus seq. de cęteris exceptionibus tractauit in diuersis demum rub. prosequēdis tractat de aliis. ¶Alb. Gal. posuit rub. de exce. tantū. ¶Gui. de Suz. de his instruit rub. de offi. aduoc. rei.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ actionē perimunt, seu verius elidunt.*
2 *Exceptio peremptoria competit de eo, quòd dicitur fieri, vel factum esse contra legem vel senatusconsul.*
3 *Exceptio illa peremptoria dicitur, quæ semper obstat agenti, etiam si cessauit agere per mille annos.*
4 *Defensiones illæ propriè dicuntur, quæ ipso iure tollunt & perimunt omnem actionem.*
5 *Dilatoria exceptio quæ sit, & quomodo diuidatur.*
Legatus non tenetur respondere sub iudice prouinciæ, ad quem mittitur.
6 *Exceptio declinatoria iudicij, ratione rescripti quomodo intelligatur.*
7 *Exceptiones anomalæ quæ dicantur.*
8 *Exceptio dubia, siue mista, quæ sit.*
Exceptio est actionis exclusio.
9 *Agere non dicitur quis ante litis contestationem, sed agere velle.*

1. §. Exceptionum igitur aliæ sunt peremptoriæ, aliæ dilatoriæ, aliæ anomalę, alię mistæ. Peremptoriarum aliæ dicuntur simpliciter peremptoriæ exceptiones, aliæ vero vocantur defensiones, vt extra. de lit. con-
a test. exceptionis ª. † ¶Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ
1 actionem perimunt, seu veriùs elidunt: vt Instit. eod. §. perpetuę. ff. eod. l. 3. de quo dicam j. §. viso. vt est videre in pacto de non petendo in perpetuum, & in iureiurando, quæ ipso iure tollunt naturalem obligationem: ciuilem autem non tollunt ipso iure, sed eam ope exceptionis elidunt, ff. de sol. Stichum. §. naturalis. Insti. de except. §. præterea. j. C. de pact. creditori. & l. seq. vbi de hoc, ff. eo. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de iureiur. l. fin. extr. de pact. cap. fin. extr. de iureiur. debitores. & j. §. dicto. verf. sed pone. Hîc ergo dicūtur exceptiones peremptoriæ, vt j. §. viso. versi. item nota, quod.
b Et congruentius ᵇ exceptiones elisoriæ vocantur: quia actiones non perimunt, sed elidunt, ff. de except. l. 2. Item etiam exceptiones peremptoriæ dicuntur, vt exceptio doli mali, & Quod met' causa: vel si promissum est per errorem, Instit. de except. §. j. item exceptio non numeratæ pecuniæ, vel dotis, Instit. eod. §. ij. extrà de fide instru. si cautio. sed hæ duæ non sunt perpetuæ. item rei iudicatæ, ff. de re iudic. post rem. extr. eo. sicut nobis. & in præd. dec. exceptionis. præmissa probantur ff. de except. exceptiones. §. rei Item exceptio Vellei. & Macedo. & in factum: & generaliter præscriptiones, & vsucapiones, ff. de Public. l. penul. & fi. & generali-
2 ter † de omni eo competit exceptio peremptoria, quod dicitur fieri, vel factum esse contra legē, vel contra senatusconltum, ff.
3 de excep. l. 3. respon. j. † ¶Est autem ᶜ peremptoria exceptio, quæ
c semper obstat agenti, etiamsi cessauit agere per mille annos: quia non erat in potestate rei quando conueniretur. Et dicitur perpetua, licet actio, quæ per eam eliditur, sit temporalis: quia quæ annua sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum: quæ dic, vt
d j. §. viso. ver. item nota, quòd ferè ᵈ. & dicitur peremptoria, à perimendo: sicut peremptorium dicitur: quia causam, ex qua agitur, perimit, vt s. de citat. §. viso. in prin. & not. quòd exceptio peremptoria ante litem contestatam opposita, propriè est intētionis exclusio: post litem contestatam opposita, est actionis exclusio. vt
4 no. j. de lit. contest. §. j. versic. sed nunquid per except. † ¶Defensiones autem dicuntur propriè, quæ ipso iure tollunt & perimūt omnem actionem, vt est solutio & acceptilatio. nā solutione ei' quod debetur, & acceptilatione tollitur omnis obligatio, Institu. quib. mod. tol. oblig. §. item & per acceptilationem, & de reg. iur. solutionis verbo. Item etiam renunciatio potest defensio dici: quia ipso iure tollit ius alterius, extrà, de renunciatio. super hoc. vij. questio. j. quàm sit periculosum. extra de elect. cùm inter R. ff. de ædil. edict. quæritur. §. si venditori. Hæ enim & similes dicuntur propriè defensiones, & non exceptiones: quia licet defendāt reum, & per consequens repellant agentem, non tamen excludunt actionem, cùm nulla sit ibi actio: sed exceptio excludit actionem, vt dixi. Largo tamen modo possunt dici exceptiones, eo quòd repellunt, seu excludunt agentis intentionem, secundum
e Ber. ᵉ argum. ff. de cond. indeb. eleganter. §. si quis. & j. versicul. fina. sicut vides, quòd electi, vel confirmati est intentio, quòd confirmetur, vel consecretur: & tamen per exceptionem à sua intentione excluditur. & hæc exceptio est quasi accusatio. quæ dic secundum Papam, prout not. extr. de elect. cùm dilecti. & c. dudum. ij. & de dolo & contu. cùm dilecti. & de accus. super his. ¶Dilatoriæ verò sunt, quæ causam differunt, Insti. eod. §. appellantur. 3. q.
5 vj. §. except. † ¶Dilatoriarum autem alia est dilatoria solutionis, de qua dicam j. §. prox. in prin. alia declinatoria iudicij. & hęc mul
f tiplex est ᶠ. Nam alia competit rõe iudicis, de qua dic exempla, vt s. de iud.

ADDITIONES.

a Exceptionis. ¶Lib. vj.
b Congruentiùs. ¶verba Vber. de Bonacu. pòst j. prox. illud enim posuit. 1. & 2.
c Est autem. ¶Verba sunt Vbert. de Bo. tit. de peremptoriis excep. in princ.
d Quòd ferè. ¶An verò redhibitoria sit perpetua, per eius exceptionem oppositam venditori petenti pretium, dicam j. de emp. & ven. §. nunc videndum. post prin.
e Secundum Ber. ¶Cuius verba vide in dec. exceptionis. in 3. gl.
f Est. ¶Primas v. posuit Tanc. vbi s. in princ. Adde ad id, quòd j. dicitur de rescript. ex quo oritur actio, &c. quòd vbi exceptio perimit literas & gratiam. dicitur exceptio peremptoria: gloss. in verbo, obtentum. & ibi scribentes, in c. j. de lit. contest. lib. vj.

ꝟ.de iud.deleg.§.pen.&fin. Alia ratione actoris, de qua dic exempla, vt ꝟ de actore. Alia ratione rei, putà quia est legatus, vnde nō tenetur respondere sub iudice prouinciæ, ad quem mittitur, ff.de iud.l.ij. quod etiam aliter exemplifica, vt ꝟ.in tit.de reo. Alia ratione procuratoris: quod dic, vt ꝟ.de proc.§. 1.2.& 3. Alia ratione rescripti: de qua dic exempla, vt ꝟ.de præsent.& recept.& impug.rescrip.
6 †quod intellige, cùm impetratū est super obligatione anti qua: sec⁹ si ex eo oritur actio: quia tunc videtur exceptio contra illud competens peremptoria: quod dic, vt in Sum.do.mei eo.tit. §.2. Alia ratione loci, vt quia non est tutus, vel quia alio loco soluere tenetur, ext.de plus petit.c.vnico. Alia ratione temporis, vt quia quis citatur die feriato: quæ exemplifica, vt ꝟ.de citat. vel qa alio tempore soluere tenetur, vt extr.de plus petit.c.vnico. Alia ratione causæ, vt quia super pluribus personalibus actionibus cō
a uenitur quis coram diuersis iudicibus, extr.de rescrip.dispendia[a]. vel quia sub cōditione obligatus est, extr.de cōd.appos.per totū, extr.de plus petit.c.vnico, C.de rei vx.act.l. vnica. Alia ratione libelli, quod exemplifica, vt ꝟ.de libel.concep. Alia ratione fori, vt ꝟ.de comp.iud.adit.ad fi.& sic breuiter de omnibus, per quas iudi
7 ciū declinatur ad tempus. †¶Anomalæ verò sunt, quæ non sequuntur normam aliarum, quia possunt ante litis contestationē, & post proponi, scilicet de quibus dubitatur an sint perpetuæ vel temporales: vt exceptio excommunicationis, de qua dicetur ꝟ.§. prox.ver.porrò.& seq.& non numeratæ pecuniæ, vel nō numeratæ dotis. nam istæ duæ peremptoriæ sunt, & temporales, ꝟ.§.2. ver.quid de exceptione non numeratæ pecuniæ. & aliæ, de quibus dubitatur, an sint tēporales, vel perpetuę vt exceptio, quę datur ratione futuri facti, seu temporis, vel accidentiæ, & exceptio, quam maritus habet, ne cōdemnetur vltra quàm possit, vt C. de rei vx.act.l.vnica, §.cùm autē in exactione.de hoc not.Inst.de ex-
b cep.§.perpetuæ. Sunt & aliæ diuisiones exceptionum[b], quæ omnia prosequere, vt in Sum.domini mei eod.tit.§. 2.& tangam de his & aliis ꝟ.§.2.ver.quid si procur.minoris.& seq.& ꝟ.de conclu.
8 & renun.ver.sunt præterea. †¶Est quoque & alia exceptio, quę dubia, siue mixta appellatur: vt si peto à te decem, quæ mihi promisisti: & tu respondes te non teneri, quia sub conditione promisisti, scilicet si Titius ascenderit Capitolium, dubium quidē est, an sit dilatoria, vel peremptoria: quia si nunquam ascendat, peremptoria est: si ascēdat, dilatoria: in dubio tamen peremptoria iudicatur, & ideo ante litem contestatam proponenda non est, ff.de cō
c di.ind.sufficit.aliàs est §.Sed Vber.de Bonacur.consuluit[c], ꝗ aute litis contestationē proponatur: & vide ꝟ.§.dicto.versi.quid de excep.beneficij.& seq. ¶Est etiam exceptio intentionis, vt ꝟ.ver.de
d fensiones. Et nota[d], quòd cùm exceptio sit actionis exclusio, vt ꝟ eo.& ꝟ.dicetur, dilatoriæ, quę ante litis contestationem habent
9 opponi, non videntur propriè dici posse exceptiones: †quia ante litem contestatam non dicitur quis agere, sed agere velle, ff.rē ra.hab.amplius. Large tamen potest dici exceptio, id est actionis exclusio, eo quòd actionem temporaliter differat: de hoc ꝟ.§.proxi.ver.hoc quoque, &c.

ADDITIONES.

a Dispendia. ¶Lib.vj.
b Exceptionū. ¶Tres enim alias posuit Bonagui.rubr.quot mod. excep.sumatur, quas aliqualiter declarabo. dixit enim, ꝙ secunda diuisio erat, ꝙ exceptionū alia perpetua, alia temporalis: & de hac ꝟ.tactum est. per quod patet, ꝙ addere poterat & aliam, de qua dubitatur. Tertia diuisio, ꝙ quædam sunt personales, & quædam reales: personalis, quæ personis inhæret: quod intellige dupliciter, scilicet de persona per quam, & de persona ꝯ quam. De primo de legato, de clerico, de excepto, & abundant exempla ꝟ.de reo. De secundo, excōicatio, vel suspicio iudicis, excommunicatio actoris: abundant exempla ꝟ.de act. Reales etiam sume dupliciter, scilicet qa concernūt rem quamlibet, de qua formatur: puta locum nō tutū, vel remotū, vel inhonestū, rescriptū vitiosum, libellum ineptè formatū, & similia: aliæ reales, quæ cōcernunt rem ipsam de qua principaliter agitur: petis bñficium: dico illud sublatū de ecclesia, const. cū accessissent, vel ex eius qualitate tibi ñ deberi, cùm sit dignitas, vel curatū, & his simile. Quarta diuisio. ꝙ aliæ fauorabiles, aliæ odiosæ, aliæ inductæ ad iuris rigorē seruandū, aliæ propter naturalē æquitatem inductæ. Exempla de primis Velleiano, dote, & feriarum, & simil. De secundis, Macedoniani, & criminū, vt in §.d.ver.sed pone: dat⁹. De tertio, res iudicata. De quarto, non nu.pec. quod met.causa, erroris, ignorantiæ, & similium: de quibus omnibus infrà dicetur.
c Consuluit. ¶tit.de peremptoriis exceptionib.ante fi.
d Et not. ¶secundum Bonagui.ti.quot modis sumatur exceptio.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dilatoria quę est declinatoria iudicij, surgere dicitur ex multis causis.*
2 *Renuncians omnibus exceptionibus, an intelligatur renunciare eis, quas sibi competere ignorat.*
3 *Iudex an possit cogere excipientem iurare, quòd exceptionem non proponat malitiosè.*
Dilatoriā omittens exceptionem, an post litis contestationē possit ad eā redire.
4 *Iurare volens, quòd exceptio dilatoria post litem contestatam ad eius notitiā peruenit: quæ tamen non est de nouo exorta, sed ab initio competebat, an sit audiendus.*
5 *Dilatoriæ exceptiones omissæ an post sententiam possint opponi, & quibus casibus.*
6 *Exceptiones dilatorias, & peremptorias, an sufficiat in genere protestari.*
7 *Aduocatus actoris quomodo sibi præcauere debeat, quo ad exceptiones pronunciandas.*
8 *Exceptio excommunicationis quando possit anomala dici.*
9 *Iudex potest ex officio excommunicatum à iudicio repellere, etiam parte non excipiente.*
10 *Iudice excommunicatum non repellente, an possit reus appellare.*
Iudex secularis an possit exceptionem excommunicationis coram eo propositam admittere.
Excommunicatus non potest conuenire, sed conueniri.
11 *Exceptio excommunicationis quo casu dici possit peremptoria.*
12 *Exceptiones cōtra iudicē competentes debent ante litis contestationē proponi.*
13 *Excommunicato cuilibet est actio deneganda.*
14 *Reus quare excommunicato communicare prohibetur, & non econtrà.*
15 *Reus sciens iudicem depositum, vel excommunicatum, & scienter hoc tacens an post litem contestatam possit eum repellere.*
16 *Exceptio excommunicationis post quem terminum possit contra partem proponi.*
17 *Reus scienter omittens proponere exceptionem excommunicationis in termino assignato ad probandas dilatorias, an possit, aut debeat in expensis condemnari.*
Exceptionem excommunicationis scienter non opponens, præsumitur malitiosè subticuisse.
18 *Exceptione probata, si ex aduerso probetur absolutio, an excipiens sit condemnandus.*
19 *Ignorantia probabilis est in facto alieno.*
Semel excommunicatus, semper præsumitur excommunicatus.
20 *Exceptione contra iudicem opposita, quis de hoc habebit cognoscere.*
21 *Exceptionis articulo finito, qui est principalis, an articulus condemnationis finiatur.*
Exceptio excommunicationis an per replicam alterius excommunicationis tollatur.
22 *Exceptione excommunicationis facta, deinde replicatione de alia excommunicatione, an priùs de exceptione, aut de replicatione fiet mentio.*
23 *Exceptiones affirmatiuè proponentibus, incumbit onus probandi.*
24 *Reus habens exceptiones probare, si deficiat, an in expensis sit semper condemnandus.*
25 *Exceptio dilatoria in quo differat à peremptoria: & an possint inter se opponi.*
26 *Iudice seruo, vel fœmina, vel infame existente, quando sint hæ exceptiones opponendæ.*
27 *Exceptiones de infamia, vel crimine iudicis, vel principis, an possint contra rescriptum proponi.*
28 *Priuilegium si quis alleget, quòd non tenetur coram tali iudice respondere, priùs de tali priuilegio respondere tenetur.*
29 *Exceptio dilatoria nō debet à iudice recipi, priusquam reus libellū receperit.*
30 *Aduocatus dilatoriam exceptionem post litem contestatam proponens, qua pœna sit puniendus.*
31 *Cautela ad firmandum iudicium cum procuratore, vel tutore, vel curatore, vel syndico, vel huiusmodi personis.*
32 *Superior, ad quem appellatur propter exceptiones nō admissas, qualiter formabit literas commissionis, quando causam appellationis committit.*
33 *Exceptione dilatoria proposita, potest aduersarius petere sibi cautionem præstari de expēsis soluēdis, vel aliqua certa pœna, si ꝓponēs defecerit in solutiō.*

¶Exceptiones dilatoriæ quando opponi possint.

2.§.Nunc videndum restat, quando dilatorię exceptiões proponantur. Dilatoriarum igitur alia est dilatoria solutionis, alia declinatoria iudicij. Dilatoriā solutionis dēt quis ante litis contestationē proponere, seu protestari: sed nō tenetur eā probare, nisi post litē contestatā, ſ. actoris intētione fundata, C.de prob.exceptionē. C.de excep.si qdē. talis est illa, ff.de te
a iud.sunt, q in id. Tñ ante publicatas attestationes[a], in aut.de testi. §.quia

ADDITIO.

a Attestationes. ¶Si cetiam dicit Accur.in præ.l.exceptionem.idē Inn.in dec. pastoralis.e.ti.vt ibi scripsi in gl.magna circ. medium, cui tunc acquieui: sed nunc declaro, & ante omnia dico, hoc dictum omnino sequēdum in foro ciuili, vbi teneretur opinio lo. & Azo. quæ habet, publicatis attestationibus non posse in causa & princip

a §. quia verò.& hoc intellige [a], siue exceptio sit ex pacto, vt quia
fecisti mihi pactum de non petẽdo vsq; ad certum tempus, vt ff.
de excep.l.3.§.j.siue etiam sit ex lege, puta quia cõdemnatus sum
in personali, vnde nõ teneor iudicatũ soluere, nisi vsq; ad quatu-
or mẽses, extr.de off.deleg.quærenti.de re iud.quod ad consulta-
tionem.ff.de re iud.l.2.Itẽ talis est illa, quòd maritus non tenetur
reddere dotẽ vxori, vel eius hæredi, ante annũ à die soluti matri-
monij, vt C.de rei vx.ac.l.vnic.§.exactio.& §.seq. Talis ergo exce
ptio non impedit litis cõtestationẽ, quia tangit principale nego-
tium: sicut nec peremptoria, ext.de lit.conte.exceptionis.li.6. Est
èrgo dilatoria solutionis, quæ solutionẽ differt, vt iam dixi. Vnde
si petis ante calẽdas, quòd in calendis tibi debeo, excipiam cõtra
te, prius quam cedat & veniat dies, nõ potes agere.& hæc excep-
tio solutionem differt, & vocatur dilatoria solutionis, ff.de verb.
sig.cedere diem.ff.de verb.oblig.eum qui cal.extra de plus petit.
1 c.vnico. †¶Cæterum dilatoria, quæ est declinatoria iudicij, quæ
surgit ex multis causis, vt dictum est suprà §.prox.versi.dilatoriæ.
ante litis contestationem opponẽda est & probanda, & litis con
testationem impedit, C.de procu.l.ita demũ.C.qui acc.non pos.
non ignorat. & inter eas recusatio iudicis proponenda est.quod
dic, vt s̃. de recus. §.fit autẽ.Idem etiam est in declinatoria fori: &
hoc in sciente: quia ignorans potest eã opponere etiam post sen
tentiam, C.eodem, præscriptiones fori.C. si à non competen.iu-
dic.l.fi.& generaliter, quælibet dilatoria litis contestationem im
pedit, & ante illam proponenda est, extrà de excep. pastoralis.C.
eo.exceptionẽ.3.q.vj. exceptio fori. C.de proc.l.ita demũ.extrà
de re iu.inter monasterium.duabus exceptis, quæ etiam post sen
tentiam possunt opponi, vt j̃.§.prox.ver.hoc tamen.ibi, & notius
vbicunq;. & proxima iura innuũt tales exceptiones quandoque
ante litem contestatam posse proponi: ideoq; malitiosi aduocati
hodie proponunt vnã, & cras aliam, vt sic lites protrahant, & agẽ
tes repellant: arg.extrà eod.pia.resp.j.& de resti.spol. frequens.in
prin.lib.vj. Verùtamen iudices iuris remediis tali debent malitiæ
obuiare.extr.de testib.cùm causam.& c.significauerunt.C.de ex-
b cep.rei iud.l.3.vt videlicet [b] assignent vnum terminum peremp-
c torium [c] ad omnes dilatorias proponendas, vt in præd.c.pastora-
lis.ff.de iud.nonnunquã.arg.ff.si cer. pet.quidã.C.de ingen.man.
diffamari.C.qui accus.non pos.si ea quæ.ff.de do.inter vir.& vx.
l.4.§.fi.C.de remis.pig.si eo tempore. Materia enim dandarum di
lationũ amputanda est, C.de dila.l.1.in fi. Nã & tutores plures ex
cusationes habentes, omnes proponere debent intra quinqua-
ginta dies, & pòst non audiuntur, ff.de excu.tut.quinquaginta.&
arg.etiam in præ. c.frequens.§.ij.& de hoc s̃.de dil.§.nunc videa-
mus.in fi. Arg.tamen cõtrà: quia non videtur, quòd possit consti-
tuere mihi tẽpus ad futuras exceptiones, quæ nondum in meam
notitiã peruenerunt: arg.ff.quod cuiusq; vniuer.item eorum.§.si
2 decuriones. †¶Nec renuncians omnibus exceptionibus, intelli
gitur renunciare eis, quas sibi competere ignorat, ff.de inoff.test.
mater.ff.de pact.l.tres fratres.ff.de transac. cum Aquiliana.& l.q
cum tutoribus.§.fin.nec valere videtur generalis renunciatio ex
ceptionum, nisi specialiter nominentur, ff.si quis cautio. sed & si
quis.§.quæsitum.& arg.ad hoc, ff.de excep.rei iud.si mater.§.ean
dem.j̃.de renunciat.& conclus.ver.pone.& versi.quid si quis. Ibi
etiam not.quid iuris sit, si actum est, ꝙ nulla exceptio in iudicio,
vel arbitrio, opponatur: sed dic, quòd statuere debet vt prædixi,
Idẽ etiam fieri potest de peremptoriis: quòd dic, vt j̃.§. prox.ver.
d vtrum.Vber.[d] tamen dixit, quòd nulla lege cautum est, quòd præ
figatur terminus ad omnes exceptiones proponendas, C.de col
lar.illam. Vnde dicit, quòd si propono exceptionẽ, quæ probata
iudicem repelleret, quandiu pendet eius probatio, probata habe
tur, ff.de iureiuran.nam & postea.in princ.ergo non sum interim
grauand⁹ alia probatione: alioquin superflua esset, ff.vt leg.nom.
caue.hæc stipulatio.in fin.& dicit, quòd decr.pastoralis.continet
iniquitatem in eo, quòd dicit, post terminum admittendum si ve
lit iurare ad eius notitiam peruenisse, j̃.§.prox. versicu.sed pone.
quia homines prompti sunt ad deierandum, vt extr.de iureiuran.
& si Christus.& de cohabit.clerico.& mulie.clericos. Dicit ergo
e quòd illa in foro seculari uon seruabitur [e], C.de legat.l.j.in auth.
quomodo opor.clericos.in prin.& quòd diuersis temporibus ex
ceptiones proponentur. Sed tu tene, quod prius dixi. An autem
terminus simpliciter assignatus ad omnes dilatorias proponen-
das, peremptorius intelligatur, dixi s̃.de dilat.prope princ.ver.ex
3 ceptoriæ. †¶Potest etiam iudex excipientem cogere, vt iuret.ꝙ
exceptionem non proponit malitiosè, id est, gratia litis differen-
dæ, vel causa aduersarium fatigandi: sed quia ita credit verũ esse,
prout excipiendo proponit, ext.de elect.cùm dilecti.extr. de do-
lo & cont.cùm dilecti.C.de iur. cal.l.j. Prædicto autem termino
elapso, non audietur, si quam proponere voluerit, nisi illam fue-
rit protestatus, vel nisi de nouo exorta fuerit, vel nisi de nouo ad
eius peruenerit notitiam.quibus casib.audietur, si nihil est, quod
ei valeat imputari.quod suo probari poterit iuramẽto, vt in præ-
dict.dec.pastoralis.& extr.qui mat.accus.pos.c.fi.de offi.deleg.in-
sinuante.extr.de test.præsentiũ.& in constit.Greg. X.de elect.vt
circa.lib.vj.§.j. Debet autem quis exceptionem ipsam protestari
expressè nominando eam, j̃.ver.sed illud.quæ etiam scribi debet
ext.de prob.quoniam contra. Sed nec omittens dilatoriam, post
litis contestationem potest ad eam redire, vt in præd.c.pastoralis.
& C.de excep.l.fi.licet si de nouo post litem contestatam exorta
fuerit, bene poterit ꝓponi: ext.de of.del.insinuante.& c.cũ olim.
quia nihil est, quod sibi tunc valeat imputari, ff.de proc.Pompo-
nius.in fi.C.de ꝯsor.eiusd.lit.l.ij.ff.de arbi.non distinguemus.§.cũ
quidam.ff.de inter.act.de ætate.§.ex causa.& in præ.cõst.vt circa.
4 †Sed qd si velit iurare ꝙ post litẽ ꝯtestatam ad eius notitiã ꝑue-
nit, quæ tamen non est de nouo exorta, sed ab initio compete-
bat, nunquid audietur? Dicunt quidam, quòd sic. Ber.cõtra.quod
f dic, vt not.in præd.c.pastoralis [f]. Sed nunquid idem erit in perem
ptoriis? de hoc dic, vt j̃.§.prox.versi.sed pone. Prædicta autem lò-
g cum habent [g] in exceptione facti, non iuris: quia nemini licet ius
ignorare, nisi certis personis, ff.de iur.& fact. igno. regula.xxxvij.
dist.§.fin. ¶Quid iuris sit, si is, cui præfixus est terminus ad propo
nendum dilatorias, non venit in termino, sed post? Dic, vt s̃.de di-
5 la.§.j.ver.exceptoriæ. †¶Sed nũquid dilatoriæ omissæ poterunt
post

ADDITIONES.

☞ principali testes recipi etiam super nouis capitulis: sed Acc.con-
trà.& has alias opiniones scripsi in dec.fraternitatis.de test.super
iii.glo. Secundum ergo opinionem Accur. quam nos Canonistę
sequimur, solùm in causa principali distinguendum est, an dilatio
solutionis sit idem articulus cum principali: & tunc procedant,
quæ scripta sunt: an vero sit diuersus articulus: & tunc secus in ter
minis. Mutuasti mihi centum, quæ anno finito repetis: ego dico
terminum conuentum fuisse biennij, & adhuc durare, & sic dila-
toriam solutionis allego: si tu producas testes ad probandum, ꝙ
cõuentum fuit de anno, hîc certum est, quòd in vtroque foro, &
secundum oẽm opi. si volo probare per testes conuentum tunc
fuisse de biennio, ante publicatas attestationes hoc facere debeo
idem enim est articulus, & directè inuicem contrarius, vt in cle.
de testib.c.ij. Si autem verum est, quòd conuentum fuit tempore
mutui de anno, sed dico quòd ante finẽ anni prorogasti, vel post
annũ de nouo cõcessisti alium annũ, non video, cùm iste articul⁹
sit diuersus à primo, nec sit directè contrarius, cùm vterq; possit
esse verus, quare post publicatas attestationes nõ possim ita illud
probare per testes, sicut pactũ de perpetuò nõ petendo, vel solu
tionẽ, vel aliud tale: dico hoc ĩ foro ecclesiastico, vel seculari, vbi
seruaretur nostra opi.& de peremptoriis satis no.de testi.c.de te-
stib.in vlt.gl. Nec video tex. qui me cogat in dilatoria solutionis
tenere contrariũ: imò planè lecta.l.exceptionẽ.C. de prob.& l.si
quidẽ.de exce.faciũt prò; nec mirũ, quia dilatoria solutionis perẽ
ptoria est, quo ad libellum & eius instantiam, auth.non obst.quę
secundum verum intellectum loquitur super eisdẽ capitulis, vel
directè contrariis, vt dixi.
a Intellige. ¶Secundum Tanc.vbi s̃.ver.hîc de exceptionibus. Ad
de, quòd hanc addit.sequitur Abb.in c.j.de or.cog. & in c.excep.
in iiij.col.extr.de excep.
b Videlicet. ¶Verba Vber.de Bo.de excep.contra rescripta, ver.pe,
vsque ibi, j̃.de renuncia.
c Peremptorium. ¶Qui talis intelligitur, etiamsi non exprimatur,
vt hîc in fi.remittit.
d Vber. ¶de Bob.& hoc dixit, vbi de aduocato rei, mihi charta ix.
e Seruabitur. ¶Dicens, se hoc non dicere pro isto articulo tãtùm,
sed etiam pro similibus.
f Pastoralis. ¶In vlt.gl.& vt ibi scripsi, Gof.Inn.& Host.tenent pri
mum. Adde, quòd Iac.Bu.in l.ij.C.de consor.eiusd.lit.tenet, quòd
post litem contestatam sit audiendus. Idem tenet Salic.ibi, & Bar.
l.error.in fin.ij.col.C.de iur.& fac. ignor. & hoc si est ignorantia
facti: & cum opi.prædictorum concordat Iac.de Aret. in l.de die.
§.si seruus.ff.qui satisd.cog. Et adde, quod notant Cano.in cap.ex
conquestione.de restitut.spol. vbi dicunt esse gloss. singularem,
quòd licet exceptio dilatoria debeat opponi ante litem contesta
tam: tamen hoc est verum, nisi ante non potuisset opponi, obstã-
te iuris impedimento. An autem omissa dilatoria in principali,
poterit opponi in causa appellationis? dic, ꝙ sic: gl. est notabilis in
c.ad audientiam.el 2.extr.de rescrip.& ibi no.do.Ant.quod muli
er, minor, rusticus non opponentes dilatoriam ante litem conte
statam possunt eam opponere pòst: quia præsumitur, quòd ꝑ iu-
ris ignorantiam omiserint, vt dicit Bal.in d.l.de die.§.si seruus.per
illum tex.in verbo, minor, secundum lec. Ioan. & vide plenè per
Abb.in cle.pastoralis.
g Habent. ¶Secundum Vber.vbi s̃.prox.

post sententiã opponi in casibus, in quibus & peremptoriæ tunc
admittuntur, si sunt j.§.prox.versicul.hoc tamen fallit? Dixit Lo-
tha.quòd non: quia maius periculum est in peremptoriis, quàm
in eis, ff.de Carb.l.j.§.iij.xlij.dist.quiescamus.vij.q.ij.c.ij. Dominus
Simon dixit, quòd si hoc conceditur in peremptoriis, multò for-
tius & in dilatoriis, quod minus est, ff.de ser.expor.cui.extr.de de
ci.ex parte.vbi de hoc, j.de appella.§.restat.ver.& not. Vel dic, se-
cundum Vbert. quòd si habebat vsque ad quinq; annos tunc in-
tra illud tempus potest eas opponere, sicut aliàs sententia suspẽ-
6 ditur, ff.ad l.Aqui.in lege.C.de euic.l.j.† ¶Sed illud quæritur, an
sufficiat in genere protestari omnes exceptiones dilatorias & per
emptorias, vt s.de compar.in ter.versi.hoc etiam not.& videtur
quòd sic, vt C.de probat.exceptionem. Sed dic cõtrà imò expres
sè debent declarari sic, oppono, quòd non es procurator, vel ꝙ
fecisti pactum de non petendo, & similes, arg.ff.si quis cau.sed &
si.§.quæsitum.& videtur casus l.C.de præscrip.long.témp. emp-
tor.vbi dicit, exceptionem præscriptionis. & sic specificat.extra.
de testib.ad hæc.aliàs incipit, præsentium.§.fi.lib. vj.de hoc extra.
a de excep.pastoralis [a]. De hoc, & qualiter debet quis nominatim
7 protestari exceptiones, no.j.§.viso.ver.sed qualiter. † ¶Et nota,
b secundum Vber.[b] quòd actoris aduocatus sapienter agit, si iudex
sit ei propitius, quòd super exceptionibus eum verbo pronunci-
are non faciat, de detur reo occasio appellandi, sed solum re & fa
cto eas non admittat, ff.ne minor.intra vtile.ff. qui satis.cog. si ab
arbitro. Sed certę, salua eius reuerentia, & à facto, seu processu ha
bito, neglectis exceptionibus, appellari possit, vt ext.de appel.ex
c parte.ij.prope fin.[c] & extr.de re iud.suborta.prope fin.† ¶Porrò
8 exceptio excommunicationis potest, quo ad hoc, anomala dici:
quia quãuis dilatoria sit, potest tamen in omni parte litis & ante
d contestationem, & post sententiã opponi:[d] quia contra iudicem
probata facit retrò iudicium nullum, ext.de re iu.ad probãdum.
& not.s.de actore, in princ.ver.item quòd est excommunicatus.
& seq. secus si contra partem, vt iam dicam. & qui eam proponit
debet speciem eius, & nomen proferentis etiam exprimere: de-
bet etiam intra octo dies probare, die, in qua proponitur, mini-
mè computata: & de eadem excommunicatione, vel alia potest
secundò excipi: extunc habebit iterum octo dies ad probandum:
sed non tertio, nisi noua emergat excommunicatio, vel euidens,
& noua probatio, scilicet inconti-
puta testes, vel instrumenta,
nenti superuenerit de antiqua: sed & licet ea probata actor in se-
quentibus excludatur, ea tamen, si prius cum eo acta sunt, tenent
e hæc omnia habentur extra.eod.cap.pia.[e] Qualiter autem forma
bitur hæc exceptio, & qualiter super ipsa pronunciabitur, no.j.§.
9 viso.ver.sed quoque.& vers.præfixo.† ¶Et quando tertiò in ea-
dem instantia exceptio excõicationis proponitur, exigo iurm de
malitia pp præsumptionem, quæ est ꝫ eum: quia toties ꝓposuit,
& non ꝓbauit, iurat et iã, ꝙ de nouo peruenit ad eum probatio,
quam tunc offert: & facit ad hoc, quod not.j.de iura.cal.§.j.versi.
secundum.& in dec.Greg.X.de elect.vt circa.§.j.lib.vj.& iudex ex
communicatum ex officio potest repellere, parte non excipien-
te, vt ibi in fi.& eo.tit.exceptionem.ij.q.vii.alieni.& hoc in omni
parte litis, licet etiam ab initio eum admiserit, ff.de postula.quos
10 prohibet.† ¶Quid si non repellit, nunquid reus ex hoc poterit
appellare? de hoc s.de offi.iud.§.impedit.& iunge hîc, quòd not.
in præ.ver.item quod est excommunicatus.& seq. Et nota, quod
iudex secularis debet admittere exceptionem excommunicatio
nis coram eo ꝓpositã, & ẽt exceptionẽ rei iudicatę in foro eccle
siastico: & potest ad hoc cogi per cẽsurã ecclesiasticã, vt in const.
f Alex.IIII.de excep.quia nõnulli [f]. Excõmunicatus ergo non põt
11 cõuenire, sed cõueniri sic: ext.de iud.intelleximus † ¶Quãdoq;
tñ hæc exceptio est verè peremptoria: putà cùm cõtra electũ op
ponit. tunc.n.in totũ perimit ius electi, ext.de elec.venerabilem.
de consue.cùm dilectus.& de cleri.excõ.c.fi. & hæc quodãmodo
est similis exceptioni falsi procuratoris, quæ in quacunq; parte li
12 tis opponi põt, extr.de ꝓc.in nostra.in fi.& C.e.ti.licet.† ¶Quid
si termino assignato ad omnes dilatorias proponendas, reus sci-
enter omittit hanc exceptionem contra iudicem: nunquid post
terminum illum, seu post litem contestatam poterit eam oppo-
g nere? Dicit G.Na.[g] quòd non: & Papa idem no.extra.eo.pastora-
h lis [h]. nam exceptiones contra iudicem cõpetẽtes, ante litis con-
testationẽ debẽt proponi, iij.q.vj.§.exceptio. vnde post litem vi-
detur in eum consentire, 3.q.3.offeratur. Tu dic contrà, arg.extr.
de excep.exceptionem. nam hęc exceptio facit retrò iudiciũ nul
lum, vt extr.eo.pia.& arg.ff.de iud.non idcirco. & ext.de procur.
i in nostra.ad fi.in actore tamen posset dictũ eorũ tolerari [i]. † ¶Idẽ
13 quoq; est in procuratore, vt quandocũq; huius exceptionis prę
textu possit repelli, etiam si reus nolit eũ à procuratione, sed so-
lùm à cõmuniõe repellere: & hoc, siue in veritate sit procurator,
siue non: & siue sit in rem suam, siue nõ: quia cuilibet excõmuni
cato denegatur actio, ext.de off.deleg.prudentiam.§.sexta. Idem
etiam in teste, vt ei possit quandoq; opponi.& idem in denuncia
k tore, & in accusatore, & impetratore inquisitionis [k], nisi papa ex
officio suo procedat, extr.de accus. olim. Item potest opponi ex-
cõmunicatio post conclusionem, & etiam post sententiam, con-
14 tra executionẽ, vt in præ.c.pia.§.fi. † ¶Sed quare reus nõ potest
cõicare excõicato, vt ext.de exce.exceptionẽ. sicut ecõuersò fie-
ri pt. vt ext.de iud.intelleximus. Resp. in odiũ excõicati, ne ex sua
15 malitia lucretur.† ¶Sed quid si iudex erat depositus, vel excom
municatus, infamis, & reus scienter hoc tacet? notat Vinc.in præ.
c. pastoralis. quòd nequit eos post litem contestatam repellere,
obstante sibi termino suprà dicto. Quod mihi non placet in iudi-
ce, si ratione dignitatis, à qua depositus erat, iurisdictionem habe
bat, & nunc factus sit priuata persona. Idemq; dico in omni exce
ptione, quæ retro facit iudicium nullum, vt præmisi: & probatur
16 j.versi. sed quæro. † ¶Sed nunquid post huiusmodi terminum
poterit hęc exceptio excommunicationis contra partem propo
ni? Papa no.in præd.c.pastoralis. quod non, termino perempto-
rio obsistente, arg.extr.eo.exceptionem. & C.de inge. & ma.dif-
l famari. Ber.& do.meus not.contrà ibidem, & bene [l]. nam hæc ex
ceptio semper poterit ante sententiam proponi, huiusmodi ter-
mino non obstante: & etiam post sententiam contra executionẽ
vt in præd.c.pia. Qui enim talem assignat terminum, intelligit, so
lùm de dilatoriis, quæ ante litis contestationem proponi habẽt:
& non de exceptione, quæ anomala est, & semper proponi po-
test, vt dixi: maximè propter periculum cõmunionis, vt xj.q.3.cũ
excommunicato.extr.de cle.excom.illud. de sent.excom. solet.
m & in præd.c.exceptionem [m]. † ¶Sed nunquid reus scienter omit
17 tens proponere hanc exceptionem in termino assignato ad pro
ponendas

ADDITIONES.

a Pastoralis. ¶in 3.gl. Adde Bal.in l.j.C.de iur.& fact.ign.& ibi Bar,
& Bal.in l.licet.& in l.nihil.C. de proc.& sicut ignorans admitti-
tur ad exceptionem proponendam, ita dubitans pòst certificatus
ita Cy.& Bal.in l.fi.C.de fur.
b Vber. ¶de Bo.mihi charta vij.in fin.ver.caue tibi.
c Prope fin. ¶Et vide, quod scripsi eod.tit.dilecto.super ver.appel-
latum.
d Opponi. ¶Et etiam post terminũ, vt sequit in vers.sed nunquid.
Adde, quòd exceptio excommunicationis potest sæpius ꝓponi
in vim dilatoriæ, non peremptoriæ, vt tenet Feder.cons.cxviij.
e c.Pia. ¶libr.vj.
f Nonnulli. ¶Quam non habemus: sed de primo dicto dec. ipsius
habetur de sen.exc.decernimus.lib.6.de secundo habemus dec.
Bonifac.hoc eo.tit.cùm quidam.eodem lib.
g G.Na. ¶non inueni: sed in dec.sciscitatus.de rescr.ipse fatetur ex
ceptionẽ etiã post sententiã admitti in publicè excõicato, in oc-
culto ñ. Adde, ꝙ Abbas post Cal.in d.c.sciscitat⁹.dicit, ꝙ gesta ab
excõicato sunt retractãda, quãdo acta sunt in fauorem partis sci-
entis illum excommunicatum: quod dicit esse notabile ad limit,
l.Barbarius.de offic.prætor.& vide per Abb.in ca.exceptionem.
& ibi, an malitiosè differens opponere contra personam iudicis,
sit condemnandus in expensis. Quid autem, si contra iudicem fu
it exceptum, nunquid poterit statuere hunc terminum? Host.te-
net quòd sic: Abbas, quòd non rationibus, de quibus per eum in
c.pastoralis.extr.eo.

ADDITIO. Adde circa primum dictũ præced. Addit.Fel.in ca.
post cessionem.col.7.ver.ij.cõclusio.extr.de proba.vbi determi-
nat, an gesta cum procuratore excõicato, ẽt oculto, sint nulla, ẽt
si cõstituens hoc ignorasset: & an ꝓcessus factus cũ actore excõi
cato, valeat: vide do.de Ro.decis.718.inc.dic, ꝙ si agatur. in anti-
quis: vbi dicit, quòd sic, si non opponatur. Et adde, quòd excom-
municatus non potest petere executionem sentẽtiæ, secundũ In
no.& Host.in c.venerabilem.extr.eodem, de excep.vt refert Ar-
chi.qui ita videtur tenere in c.sicut.ij.q.j.& ponit Guid.Papæ, sin.
422.inci.consules.Hen.Ferran.
h Pastoralis. ¶Vt ibi scripsi super j.gl.
i Tolerari. ¶Imò non posset, vt j.ver.sed nunquid.
k Inquisitionis. ¶Hîc de rescri.c.j.lib.vj.in gl.quid si.& j.de inquis.
§.j.ver.quid si impetrator inquisitionis.
l Bene. ¶Et hoc est approbatũ per cle.de except.c.vno. Idẽ tenuit
Vber.de Bo.vbi s.de exceptione excõicationis: vbi ẽt dicebat de
ea parum in iure ciuili haberi: habetur tamen in auth.de san.epis.
§.nullum autem.ibi, soluta excommunicatione.& de interdic.hę
ret.colle.ante fin.ibi, anathematizentur.& no.C.de sacr.sanct.ec-
cles.l.placet.&C.de sum.trin.l.ij. Adde, quòd idem tenet Abb.in
d. c.pastoralis.
m Exceptionem. ¶Tu dic idem, etiamsi hoc intellexisset iudex, &
expressisset: vt no. in præ.cle.in fi.pen.gl.

ponendas dilatorias,est condemnandus in expensis?Et dicunt q̄dam simpliciter,quòd sic:& videtur expressum in præ.c.exceptio
a nem.versi.quid si eam Tu dic^a,quòd aut competit contra iudicē, aut contra actorem:si contra iudicem,& reus scienter omitti eā proponere in termino, vt actor sumprib⁹ & laboribus inutiliter fatigetur,si postmodum in ꝓcessu eam opponit,siue añ litis con testationem,siue post,locum habet condemnatio in expensis.& est rō:quia ea probata non tenet processus: & sic actor inutiliter laborauit:præsumitur enim malitiosè subticuisse, extr.de re iudi. ad probandum.Et secundum hoc potest intelligi præd.dec.exce
b ptionem.Si verò contra actorem^b,nō propter hoc reus scienter eam in termino omittens,& postea probans,est cōdemnandus: quia licet actor in sequentibus excludatur,valent tamen,quę cū eo acta sunt,in præd. dec. pia.& ita non interest actoris,quia non inutiliter laborauit,argum.extra.de offic.delegat.prudentiam. §. sexta.& præterea actor,contra quem probata est excommunicatio,non debet cum dispendio probantis impugnari,nec de ex-
18 communicatione sua commodum reportare. † ¶ Quid si probatur exceptio, & ex aduerso probatur absolutio? Respondeo:
c Aegid. ^c non credit excipientem condemnandum, cùm malitia nulla appareat, quam requirit decretal. pia. in principio. cùm enim absolutiones non fiant publicè, non imputatur reo, si non diuinauit:arg.in præd.decr.exceptionem.in fin.& vt ecclesi.bene
d fic.c.vnico,& arg.extr.de elect.statuimus.in fi.^d ff.de leg.ij.qui so
19 lidum.ij.qu.iij.Paulum.†ignorantia enim probabilis est in facto alieno,vt ff.pro suo,l.fin.& argu.ff.de probat.verius.Item qui semel fuit excommunicatus,semper præsumitur excommunicat⁹, arg.extr.de cleric.excom.proposuit.& de senten.excom.sicut.& c.cùm desideres.Sed opponitur,quia licet ille probauerit excommunicationem, certum est tamen quòd non probauit actorem excommunicatum esse, & ab agendo repellendum, ad quod intēdebat:quia verba cum effectu sunt accipienda,vt ff.quod quisque iur.l.j.§.hæc autem.extra. de cleric.non resident. relatum.& sic tanquam in probatione deficiens,est in expensis legitimis cō demnandus. debuit enim diligenter inquirere,vtrùm ille absolutionem obtinuisset:quòd potiùs præsumere debuit:quia non est verisimile, quòd tanto tempore fuerit immemor propriæ salutis,vt 1.quæst.2. sancimus.alioquin liberum erit cuilibet de qualibet excommunicatione, quantumcunque antiqua, excipere:& per consequens litem impunè protrahere,contra mentem prædictę const.pia.Vnde dico,quòd nisi iuratum fuerit de malitia su per ipsa exceptione,vt s̄.versicu.porrò.vel etiam de calumnia in principali,vbi post litis contestationem opponitur,bene condē- nabitur excipiens in expensis,vt in prædict.decr.proposuit.& ad hoc facit lex:quia nihil refert an ipso iure quis non habeat actionem,an habeat,sed per exceptionem repellatur,vt ff.de regu.iur. l.nihil. Si autem iuratum fuerit,obtinet prius dictum:quia tunc vna præsumptio per alteram tollitur, argum.extra.de elect.cùm inter R.seniorem.& facit ad hoc j̄.de expen.§.si ante.versicu.sed nunquid.& j̄.in tract.libel.in tit.de calum.versicu.quid si accusator.¶ De probatione autem huius exceptionis, & quando prædicti octo dies currant:& an sine iudicis præfixione: & quid iuris sit,si intra illos octo dies testium dicta non publicantur.vide s̄.de
20 dilat.§.j.versi.sed & si.& seq.† ¶ Sed si hæc exceptio contra iudicem opponitur,quis cognoscet de hoc? Respondeo: not.dominus meus in præd.const.pia.quòd si sit ordinarius, tunc superior & ordinarius:si verò sit delegatus papæ,tunc arbitri cognoscent:
e & de hoc s̄.de recusat.§.fina.versic.nunquid excommunicatio ^e.
21 † ¶Sed quid si iudex pronunciat exceptionem non esse probatam,non tamen condemnat opponentem iu expensis,nunquid actor poterit petere,quòd in processu,vel in sententia eum condemnet?Dicunt quidam,quòd non:& imputet sibi,quòd non petiit eum condemnari:arg.de verb.sig.dilecto.&arg.C.de fruct.& lit.expens.terminato. finito exceptionis articulo,qui principalis est articulus condemnationis, qui est accessorius. vt patet ex verbis condemnationis, per consequens finitus est, C. de vsuris, eos. & eo ipso quòd iudex non condemnauit, videtur absoluisse,argum.C.si plures vna senten.condem.su.l.1.& 2.& C.si aduer.rem iudic.l.1.Alij contrà,arg.C.quando prouoc.non est necess.l.fin.ff.de excep.rei iudic.euidenter.& dicunt, quòd prædicta iura loquuntur in sententia super principali lata: secus dicunt in
f interlocutoria.de hoc dic,vt j̄.de expen.§.postremo.versf.illud ^f. Sed nunquid exceptio excommunicationis tolletur per replicationem alterius excommunicationis?Respon.non:vt eodem tit.
g dilecti ^g.dicam j̄.§.fin.versi.item no.† ¶Sed de qua cognoscetur
22 prius,de exceptione,an verò de replicatione?Ioan.de Deo nōt.
h hanc inter suas quæstiones ^h,& dicit,quòd de replicatione:argu. præ.dec.intelleximus.& extr.de offic.deleg.prudentiam.§.sexta. quod reprobo per præ.dec.dilecti.Argu.tamen pro eo, eo.titu.à nobis.à contrario sensu.Sed hæc quæstio non procedit,secundū
i ea,quæ no. s̄.ver.prox. ^i † ¶Licet autem secundum præmissa lata
23 via reo patet dilatorias proponendi, non consulo tamen quòd fint multùm prompti aduocati ad perdendas animas, & ad exceptiones dilatorias proponendas:imò diligenter cōsiderent, vtrū possint eas probare:nam:si eas affirmatiuè proponunt,eis incumbit onus probandi,vt dicam j̄.§.viso.in princ.nisi fortè in quæstione mēdacij,per quod dicitur rescriptum impetratum:quia tūc,
k secundum Vbert. ^k impetrans habet probare se illud per veras preces impetrasse:sed & opponens,si velit,potest contrariū ostē dere,C.si contra ius,vel vtil.public.præscriptione.quæ est xxv.q. ij.C.de dilat.si quando.quæ est iii.quę.iii.§.spatium.Si igitur reus, qui habet probare,deficit in probando,condemnabitur in expensis,maximè si sint friuolæ,C.de iudic.properandum.§.sin autem. C.de app.à proconsulibus.ff.de proba.in exceptionibus.in princ. in authen.de iud.§.oportet.C.de aduoc.diuer. iud.l.j.ext.de dolo
24 & contu.cæterum.& de pœnis,calumniam.†nisi forte reus probet se habuisse iustam causam,siue occasionem credendi sibi cō petere illam exceptionem,vt C. de calumn. qui non probasse.ad quod facit in authen.de iud.§.oportet.ij.quæst.iij.Paulum.ext.de
l elec.statuimus.ad fin. ^l † ¶Hoc quoque notandum est, quòd per
25 emptoria non debet inter dilatorias proponi cum effectu, licet
m possit protestari. ^m Et est ratio,quia diuersos habent effectus.dilatoria enim differt,sed nō aufert principalem actionem,nec ei opponitur:peremptoria sic:vnde oportet,quòd præcedat actio,cui opponatur,& quam auferat, vt probatur & not. extr. de lit.con-
n test.exceptionis ^n.Sed ante litis contestationem non dicitur quis agere velle,vt s̄.§.prox.in fin.Arg.tamen contrà,extr.de renunc. veniens.vbi lite non contestata super principali,scilicet super petitione præbendæ, probationes fuerunt admissæ super exceptione peremptoria:quia exceptum fuit,quòd ille Io. renunciauerat literis.sed dic,quòd ibi fuit lis contestata, vt ibi no.gloss.Item & exceptio renunciationis impedit litis contestationem, vt not. s̄. § j.versi.defensiones.Si quis igitur exceptionem peremptoriam conuertat in dilatoriam contra rescriptum,non debet admitti in vim dilatorię:aliàs quælibet peremptoria posset reduci in dilatoriam:& econtra:quod ridiculum esset.Argum.tamen contrà,extra.de donat. inter vir.& vx. per vestras.vbi exceptio rei iudicatæ reducitur in dilatoriam contra rescriptum.Sed dic,secundū Gof. quòd ibi non proponebatur exceptio rei iudicatæ,sed proponebatur exceptio dilatoria contra rescriptum: quòd videlicet in ipso non fiebat mentio de processu:vt ext.de re iud.inter monasterium.& de fide inst.inter dilectos. Hodie autem exceptio rei iudicatæ contra literas opponitur,vt dicam infrà §.prox.versf.rursus.
o Peremptoria autem in vim dilatoriæ proponitur ^o: putà, si quis dicat,non potest esse iudex in hac causa,quia T.aduersarius meus fecit mihi pactum de non petendo in perpetuum:vel mihi detulit iura

ADDITIONES.

a Tu dic.¶Secundum Aegid.rub.32.vltra medium.
b Actorem.¶intellige,ita quòd non contra rescriptum:nam tunc secus,propter rationem præmissam,vt etiam scripsi in decr.exceptionem.& super gloss.etiam fin.adde,vt plenè per Abb. in d.ca. exceptionem.
c Aegid.¶continuatur dicto s̄.prox.vide,quod scripsi in ca.pia.super ver.not.probauerit.
d In fin.¶lib.vj.
e Excommunicatio.¶Vide quod satis dixi in pręd.c.pia.super ver. iudex.
f Illud.¶Vide,quòd scripsi in dec.pia.super ver.in expensis.
g Dilecti.¶Idem Goffred.in sum.huius tit.in fin.per eandem decr. dicit autem, quòd olim tenebatur contrarium,per decr.à nobis. eodem titu.Adde quod scribitur per Abb.in d.cap. cùm à nobis. & capit.dilecti.& Bald.& An.Bartol.& nouiss.in l.cum mulier.ff. solu.matr.
h Quæstiones.¶Lib.ij.q.vj.
i Ver.prox.¶Hoc repetitur j̄.§.vlt.in fi.sed quomodo dictum Ioā. de Deo defendetur,vide quod scripsi in præd.decr.à nobis.sub v. membro summæ, quam ibi posui.
k Secundum Vber.¶de Bob. charta mihi xij.ver.licet quasdam.in fi.vide,quod dicam j̄.de clan.despon.super rubrica.
l Ad fin.¶Lib.vj.
m Protestari.¶De hoc & his quæ sequuntur,scripsi post Inn.de rescri.super literis.post expeditas glo.& de fo. compe.ex parte B.in gl.not.arg.& scripsi s̄.de rescri.præsen.§.ratione formæ.ver.porrò licet.& sequentibus.
n Exceptionis.¶lib.vj.
o Proponitur.¶Secundum Bonagui.titu.quot modis sumatur exceptio.in fin.

lit iuramentum, & ego iuraui me nil sibi debere, & sic de simili-
bus. Dilatoria verò proponitur in vim peremptoriæ: vt si quis
dicat, non teneor tibi dare decem, quæ à me petis: quia iudex, co-
ram quo me trahis, est tuus amicus: vel quia rescriptum tuum
est subreptitium. Hæc igitur stare non possunt. nam cùm diuer-
sos habeant effectus, vt dixi in præmissis exemplis, quod est dila-
toriæ, scilicet differre, attribuitur peremptoriæ: quæ habet aufer-
re, & econtrà: quod esse non debet, nec etiã sic debent permisce-
26 ri. † ¶ Sed quæro de his exceptionibus, scilicet quòd iudex est in
famis, vel seruus, vel fœmina, & similibus, quando debent propo
ni? Respondeo, ante litis contestationem, cùm sint dilatoriæ: &
etiam probari, argum. extrà de arbi. dilecti. C. de exce. l. penult. li-
cet quidam contradicant. Secus fortè in his, qui natura ꝓhiben-
tur, vt furiosus: cùm iura naturalia sint immutabilia, v. distinctio-
ne. in principio. Item secus in his qui iudicio carent, vt impube-
res. Tamen quantum ad fœminam, obtinuit contrà. Nam senten
a tia fuit retractata, quia fœmina fuerat iudex in causa [a], licet hæc
exceptio non fuisset ante litis contestationem ꝓposita, sed post.
Et hoc ideo dicebatur: quia idem foret in seruo, nisi publice pu-
blicis officiis fungeretur, vt ff. de off. præt. Barbarius. Fœmina eñ
& seruus, quo ad hoc impedimentum, similes sunt, ff. de iud. cùm
prætor. §. moribus. Sed primum verius, secũdum quosdam, vt so
lùm ante litis contestationem proponantur, vt no. C. de procur.
b ita demum. Vber. de Bob. [b] distinguit. Nam aut opponitur iudici,
quod ipse iure non habet iurisdictionem: & tunc post litem con-
testatam, & ẽt post sententiam, quandocunque potest hęc exce-
ptio proponi: & idem est, vt dicit, in qualibet exceptione, quæ ꝓ
bata facit iudicium apparere nullum, vt j. prox. versic. hoc tamen
ibi, & nouus, &c. & hoc, nisi probetur scienter pars litigasse sub
eo, & sponte, ff. de iur. om. iud. l. j. C. de episco. aud. l. episcopale. Si
verò iurisdictionẽ habet, sed ei aliquid opponitur, vt repellatur,
tunc dicit, quòd siue scienter, siue ignoranter omittatur, vsque
ad sententiam, & non post, valet opponi, C. de iur. & fac. ignor. er
27 ror. Ego dico, hoc inter dilatorias debere opponi. † ¶ Sed nun-
quid hæ exceptiones, videlicet quòd iudex, vel impetrator est in
famis, vel criminosus, possunt contra rescriptũ opponi? Respon-
deo, non: quamuis si papæ fuisset dictum, non dedisset infamem
iudicem. Nam tales exceptiones competunt, vt dilatoriæ contra
iudicem, vel etiam contra impetrantem: sed literæ bene valent, li
cet non faciant mentionem de his, quæ nec processum negotij.
nec principalem causam contingunt, nisi tales sint exceptiones,
quæ rescriptum afficiant. Nam tales bene admituntur contra re-
scriptum, licet non contingant processum causæ, vel negotium
principale: vt si dicatur, rescriptum non valere, quia pro excom-
municato fuit obtentum, vt extrà de æta. & qual. cùm bonæ. vel
falsum, vel obreptitium: vel si dicat reus, se priuilegium habere,
extr. de rescript. cùm ordinem. vel si dicitur, quòd impetrator re-
nunciauit literis impetratis & impetrandis præter assenssum cõ-
munem, vt eo. tit. ex parte. iii. vel quod literæ sunt nimis genera-
les, eod. tit. ad hæc. ad idem eo. tit. ex tenore. extr. de confir. vti. ad
nostram. Quia ergo dilatoriæ exceptiones ante litis contestatio
nem proponuntur, meritò litis contestationem impediunt, siue
sint contra iudicis iurisdictionem, siue contra eius personam: de
28 quibus dictum est s̃. tit. de deleg. §. superest. & §. excipi. † ¶ Quã-
doque etiam aliquis allegat priuilegium, quòd non tenetur co-
c ram illo respondere [c]: & priùs est de priuilegio cognoscendũ, C.
de excep. l. fi. ff. de in ius voc. l. ij. ff. de iudic. si quis. extra. de appel.
cùm parati. Siue etiam competant contra actorem, de quib. not.
s̃. in tit. de actore: siue ex persona rei, de quibus no. s̃. in tit. de reo:
siue contra procuratorem, de quibus no. s̃. in titu. de procur. siue
contra citatorem, de quibus s̃. in tit. de cita. & sic de aliis dilatoriis
29 3. q. vj. §. exceptio fori. † ¶ Illud quoque no. dignũ est [d], ꝙ iudex
d non debet exceptionẽ dilatoriam recipere prius quam reus libel
lum receperit, vt 3. q. 3. offeratur. extrà de libelli oblat. c. 1. & hoc,
vbi ordinariè agitur: secus si extraordinariè: & sine libello: vt ex-
trà de prob. quoniam contra. & de acc. qualiter. §. debet. ꝙ si reus
nolit libellum recipere, potest contra eum, tanquam contra con
tumacem, procedi. In nullo enim sibi præiudicat libelli receptio,
maximè protestatione pręmissa, quia non videtur in iudicem cõ
sentire, qui genus sibi edi postulat actionis, vt ff. de iud. non vide-
30 tur. de hoc dic, vt s̃. de libel. oblat. ver. quo facto. ¶ Illud quoque
non est ignorandum, quòd aduocatus dilatoriam exceptionem
post litem contestatam proponens, punitur in vna libra auri, C.
31 de excep. l. pen. † ¶ In summa nota cautelam, vt si velis, ꝙ iudici-
e um cum procuratore [e], vel tutore, vel curatore, vel syndico, vel
aliis huiusmodi personis, firmum sit, oppone, qcquid poteris, cõ-
tra eas ab initio: & fac, ꝙ iudex pronũciet illos admittendos, nõ
obstantibus exceptionibus propositis contra eos: & sic postmo-
dum non reuocabitur iudicium, ne agens cum eis videaris iudi-
cis auctoritate circunueniri. Hæc cautela probatur C. de his, qui
veni. ætat. impe. l. j. in fi. & C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorum. sen
tentia enim talis facit ius inter partes, extr. de re iudic. cùm inter.
32 † ¶ Qualiter superior, ad quem appellatur propter exceptiones
non admissas, formabit literas commissionis, quando causam ap
pellationis committit, vide j̃. de ap. §. de officio quoq;. vers. nunc
33 dicam⁹. & seq. † ¶ Hoc etiam nota, quòd vbi proponitur aliqua
exceptio dilatoria, aduersarius petere potest sibi cautionem pręs-
stari de soluendis expensis, vel aliqua certa pœna, si proponens
defecerit in probando: quod quidam obseruant, nec aliter excep
tiones admittunt. Nos tamen hoc non seruamus, nisi fortè eui-
denter de proponentis fuga, dolo & malitia præsumatur ex cau-
sis verisimilibus: & tunc sic, extr. de elect. cùm dilect. ad fin. de res.
spo. literas. de accusat. super his. 38. dist. quanquam. in fi. Aliquan
do verò tam violentæ possunt esse pręsumptiones contra excipi-
entem, vel etiam contra exceptiones, quòd non admittuntur. j̃.
f §. prox. ver. sed pone. in fi. [f]

ADDITIONES.

a In causa. ¶ Cõpost. in decr. sciscitatus. de rescri. dixit, procuratrix: vt ibi scripsi super glo. 2. Adde ad id, quod hîc dicitur de prohibito impedimento naturæ, quòd etiam si non opponeretur, nõ valeret processus, vt per Inn. in c. sciscitatus. in prin. & ibi scribentes post ipsum, extr. de rescript. Rom. in repet. rub. de arbit. in viij. col. post princ.

b Vbert. de Bob. ¶ vbi de aduocato rei, charta mihi ix. versic. opponentur.

c Respondere. ¶ de priuil. c. j. lib. vj.

d Dignum est. ¶ Secundum G. Na. vbi & plus circa hoc dixit: vide s̃. de dilatio. §. nunc videamus. super versicul. in summa. Non est ergo sufficiens procurator ad opponendum dilatorias, qui non habet mandatum recipiendi libellum: de hoc dixi de procur. constit. in prin.

e Procuratore. ¶ Omnino vide s̃. de rescript. præsenti. §. primò igitur. l. fi.

f In fin. ¶ Vbi remittam ad Compost. ibi enim auctor hunc ver. reassumpsit.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dilatoria ante litis contestationem est proponenda & probanda.*
2 *Peremptoria exceptio ante litis contestationem est protestanda, sed pòst proponenda & probanda.*
3 *Reus volens ante litis contestationem opponere, & probare exceptionem peremptoriam, an sit audiendus,*
4 *Terminus ad omnes exceptiones peremtorias proponendas, an possit statui.*
5 *Exceptiones peremptoriæ possunt vsque ad conclusionem causæ proponi.*
6 *In criminibus, vel defectibus, non est laxanda licentia, sed restringenda.*
7 *Excipiens super crimine, non admittitur, nisi super eo, quo aduersarius publicè laborat infamia.*
8 *Restitutio an sit in criminibus deneganda.*
9 *Violentæ præsumptiones contra exceptiones propositas, qualiter, & quare possint repelli.*
10 *Exceptio peremptoria, an possit per reum proponi post attestationem publicationem, & examinationem. & per testes probari, &c.*
11 *Exceptionib. publicatis, an possit exceptio peremproria proponi talis, quanon destruat principale, quin tenuerit.*
12 *Exceptio peremptoria an possit post sententiam proponi.*
13 *Exceptio peremptoria an, & quo casu possit proponi, vbi à sententia non est appellatum, sed transiit in rem iudicatam.*
14 *Exceptio peremptoria contra executorem potest post sententiam, quæ in rem transiit iudicatam, septem casibus opponi & probari.*
15 *Procuratore minoris, vel militis suas exceptiones omittente, debet actio communi & speciali iure contra procuratorem dari.*
Exceptio procuratoria an sit dilatoria, & quot modis dicatur.
16 *Soluens si tutus sit exceptione perpetua, an iure communi possit repetere.*
17 *Exceptio feriarum scienter omissa, an post litem contestatam possit proponi.*
18 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, debet ante litis contestationem proponi; & aliquo casu potest etiam post.*
19 *Exceptio beneficij epistolæ diui Adriani, ante litis contestationem est proponenda: & quo casu pòst.*
20 *Exceptio, quam proponit fideiussor, vel pignorum possessor, de cõueniendo principali, an semper ante litis contestationem sit proponenda.*
21 *Exceptio competens tutori, vt inter se & contutores actio diuidatur, an sit temporalis, aut perpetua.*
22 *Exceptio illa, non habens patris consensum: cùm sit filiusfamiliàs, an sit dilatoria, & ante litis contestationem opponenda.*
23 *Opponens post litem contestatam duas partes vniuersitatis in constitutione syndici non affuisse: an sit audiendus.*
24 *Dicens post litem contestatam tutores inuentarium non fecisse, vel non satisdedisse, an sit audiendus.*
25 *Exceptio post sententiam proposita, an valeat.*
26 *Exceptiones peremptoriæ debent ante sententiam opponi.*

¶Exceptiones peremptoriæ quando opponantur.

a 3.§.Dicto de dilatoriis, quando proponantur, dicẽdũ eſt de peremptoriis [a]: ſuper quo dicendum eſt, ꝙ
peremptoriæ exceptiones,quæ cauſam & intẽtionem actoris perimunt,ſeu elidunt,opponi poſſunt ꝑpetuò,vt j̃.§.viſo.ver.item
not.quòd. Item poſſunt opponi,hoc eſt proteſtari,ſed non probari,ſemper ante ſentẽtiã:verũtamen probari habent tantũ poſt
litem cõteſtatã,C.de præſcri.long.tem.emptor.C.ſenten.reſcin.
nõ poſ.peremptorias.C.de prob.exceptionem.C.de excep.præ-
1 ſcriptionem.&ext.de in int.reſt.auditis.3.q.6.§.exceptio.†¶Or
do enim proponendus eſt,vt dilatoria proponatur ante litis con
teſtationem,& probetur,vt s̃.§.prox.peremptoria verò poſt litẽ
conteſtatam,vt in præ.l.peremptorias.C.de ap.eos.§.j.ext.de præ
ſcri.auditis.&poſtquam actor ſuã probauit intentionẽ,vt s̃.de teſte,§.qualiter autẽ.ver.ſed opponitur.Vnde is ordo non eſt confundendus,C.de teſt.conſulta.C.de ſen.&interlo.om.iu.prolatã.
xj.q.j.peruenit in fi. Si enim peremptoria ante litis ɔteſtationem
probaretur, nihil probanti accreſceret: quia lite non conteſtata
non abſolueretur,vt in præ.l.prolatam.& ext.vt lite non conteſ.
per totum.Hoc tamen fallit in quibuſdã exceptionibus,quæ impediunt litis conteſtationem,vt j̃.dicetur.Quidam autem dicunt
quòd cùm reus contra libellum proponit peremptoriam exceptionem,eo ipſo intelligitur litem conteſtari:ideoq; poterit confeſtim eam probare:quod reprobo,vt j̃.de lit.conteſ.§.ij.ver.ſed
b nunquid per exceptionem [b], & ſm hoc intellige, quæ jam dicta
2 ſunt s̃.§.prox.ver.hoc quoq;,& ſeq.†¶Peremptoria ergo exceptio ante litis conteſtationem eſt proteſtanda,ſed poſt proponẽda,& probanda: vnde ſi petis à me decem, quæ tibi debebam,ſed
mihi feciſti pactum de nõ petendo ea:vel petis à me fundum,qui
fuit patris tui, & ego habeo exceptionem præſcriptionis, vel rei
iudicatæ,vel aliã ſimilem:hanc,ſi volo,poſſum proteſtari ante li-
c tis cõteſtationem,ſed probare debeo poſt,ſecũdum T.[c] Sed hoc
hodie falſum eſt:quia hęc exceptio de re iudicata impedit litis cõteſtationem,vt j̃.dicetur: quòd ſi exceptio omiſſa fuerit, potero
iterum id proponere& probare,quando voluero,dummodo ante ſententiam,ſecũdum T.vt in prę.concor.niſi terminus peremptorius,vel aliqua interlocutoria,vel concluſio in negotio mihi
obſtet.Hanc materiam plenè proſequere,vt j̃.ver.vt autem.hîc,
& ſeq.& ver.& pleniùs.& ſe.& ver.rurſus.&ſeq.Arg.tamẽ,quòd
in cauſa criminali exceptio peremptoria ſit ante litis conteſtationem tractanda,C.ad le.Flauiam,de pla.pręſes.Si autem eadem ſit
peremptoria ſolutionis,& declinatotia iudicij, illa non opponetur in initio, ſed in ꝓſecutione quæſtionis principalis differetur,
ſecundum Papam,vt extr.de fo.com.ex parte.ff.ad exhib.l.3.§.ibi
dẽ.niſi talis ſit,per quam ſentẽtia ipſo iure nulla dicatur,vt eſt exceptio rei iudicatæ, vel quæ eliſis literis etiam quæſtio principalis ſit eliſa,quæ tantùm ex literis innuitur,vt j̃.verſi.ſed quæro.&
3 ſeq.de hoc no.Papa ext.de exce.paſtoralis.†¶ Sed an reus volẽs
ante litis conteſtationem opponere,& probare exceptionem ꝑemptoriam, audiatur? Reſpon. non, ſecundum præmiſſa.omnia
enim ſuis debent temporibus conuenire.23.q.4.ſi de eccleſia.C.
de feriis,l.ij.ff.de pe.hęre.ei qui.§.j.ff.loc.ſi merces.§.colonus.nullam enim vtilitatem ex hoc poteſt conſequi,cùm ante litis cõte-
d ſtationem non poſſit abſolui: proteſtari tamen poteſt, vt dixi [d].
4 †¶Vtrùm autem poſſit ſtatui terminus ad omnes peremptorias proponẽdas?planum eſt,quòd ſic,ſecũdum do.meũ,ſicut &in
dilatoriis dictum eſt s̃.§.prox.ver.cæterum.& ar.ext. de ꝓb.licet.
reſpon.j.& §.j.de teſt.cùm cauſam,quæ.& de fide inſt.accepimus.
C.de tem.ap.l.ij.in prin.C.de excuſ.tut.quinquaginta.&ff.de iud.
nonnunquam.24.q.3.de illicita.ibi,aut vno pro omnib⁹ peremptoriè.idem etiam no.Papa extr.de exce.paſtoralis.arg.C.eo.præ
e ſcriptione.Tamẽ videtur ibi notare cõtrà [e].arg.pro eo C.de iud.
auth.iubemus.extr.de teſtibus, vltra.ff. quod cuiuſque vni.nom.
f item eorum.§.ſi decuriones [f].Pone,dat⁹ eſt terminus peremptorius partib.ad dandum omnes articulos,in quib.exceptiones peremptoriæ ꝓponuntur:vel ad ꝓponẽdum,quicquid ꝓponere voluerit,ſicut & moris & iuris eſt,vt ĩ p̃miſſis ɔcor. s̃.ver.ꝓx.& ext.
de in

ADDITIONES.

a De peremptoriis.¶Vber.de Bon.rub.de peremptoriis exceptionibus,ſic ꝑ modum ſummæ aggreditur ipſam materiam:dicit eñ
videndum,quid ſit peremptoria exceptio,& vnde dicatur:&hæc
expediuit auctor, ipſius verba proponendo,s̃.§.j.poſt prin.ibi,eſt
aũt ꝑemptoria:ſecundò,de ipſarum exemplis:& ipſius verba vide ibi in prin.ibi.& congruentius. reliqua membra patent hîc,&
j̃.§.proxi.
b Exceptionem.¶Et patet de lit.conteſt.c.ij.lib.vj.
c Secundum T.¶Vbi s̃.ver.ſi vero.
d Dixi.¶Hanc q̃ſtionẽ,quæ fuit Alber.Gal.in tit.de lit.conteſt.auctor ponit ſub illo tit.§.2.ver.ſed quid ſi reus.& ibi, q̃d dixerit Alber.habes ad literã.Sed ſciẽdũ,ꝙ Vbert.de Bob.plenè ꝓſequitur
hunc articulum,vbi tractat de obiectis ɔ agentes nomine ꝓprio,
ver.ſed quid ſi velis.mihi char.xj.inducit l.hac cõſultiſſima.C. de
teſt.quia ꝓmiſcuis actibus nõ ſunt rerum officia turbanda.Item,
vt dicit,reus non cogitur confiteri ante litis ɔteſtationẽ,vt actor
fundet intentionem ſuam,ff.de interrogat.act.l.j.ergo nec actor
cogetur ante litis conteſtationẽ rñdere,vt re⁹ fundet ſuã,qui excipiendo dr̃ agere.ſeruetur ergo æqualitas omnino:alle.ff.de except.l.j.de prob.in exceptionibus.C.de eden.l.j.& vlt.de fruct.&
lit.expen.l.vl.cùm his,quæ ibi no.In contrarium,ſi offeras,quod
petitur,ante litis conteſtationem, relaxãdus es,ff.ſi cer.pe.quidã.
Inſt.de per.& temp.act.in fi.æquè igitur audiri debes,volens oſtẽdere te non debere.Item quandoque ſententia pro actore fertur
lite non conteſtata,multò magis pro reo,C.vbi de cri.agi oporr.
authen.qua in prouincia. C.quom.& quand.iud.auth.qui ſemel.
facit ff.de reg.iur.l.fauorabiliores.&l.non debet.Item quod nõ
licet poſt litem conteſtatam,licet ante,C.de iud.apertiſſimi.de iuriſd.omn.iud.l.nemo.Dici poteſt,ex quo actoris intentio fundata non eſt,ſuperuacuum eſt peremptoriam opponere:& ſic audiri non debes:C.de edend. qui accuſaré.cum his,quæ ibi not.ff.vt
leg.vel fidei.hæc ſtipulatio.Subdit, ꝙ ſi reus ſine interrogatione
actoris oſtendit inſtr̃m,per quod peremptoria ſua probatur,&actor non reclamat, vel reclamare non poteſt,reus non eſt cogendus litem conteſtari,cùm euidens ſit actoris calumnia,quę etiam
eſſet in expenſis,vel aliter punienda:vbi hoc non occurrit,conteſtari cogatur,ſalua exceptione ſua.Incidit ad primum. ff. ad exhi.
l.iij.§.ibidem.cum ſimilibus ibi no.& C. de pœnis, qui ſententiã.
extr.de calum.c.fin.Ad id autem,quod allegatur,quòd abſolui ñ
poterit,reſponde per not.j̃.eod.§.in fin.Adde,quòd ſi reus oſtendat inſtrumentum,ñ ſit cogendus litem conteſtari, ſequitur Ab,
in c.exceptionem. extr.e. Et idem dicit eſſe, vbicunque exceptio
concludit actori ius non competere:quia ſine actione nemo experitur,l.ſi pupilli.de neg.geſt.& hoc etiã ſequitur Bart.in l.cùm
quærebatur.ff.iudi.ſol. & ibi Alexan.in apoſtil.& Abb.in c.ſuper
literis.de reſcrip.vbi,quando exceptio eſt notoria,Paul.de Caſtr.
conſi.cxcj.
e Contrà.¶In j.gl.&vide quod ſuper ea dixi de Comp.qui concor.
primus in decre.quòd ſicut.de elect. & de Dyn.qui diſtinguit,an
fiat cauſa cognita,vel non,in regula.indultum.
f Decuriones.¶Iſte verſicu.quaſi ad literam fuit Compoſt.vbi remittam j̃.

de in integ.reſt.cora m.& C.de inge.& ma.diffamari.&C.qui acc.
non poſſ. ſi ea. pars verò alterutra poſt hũc terminum excipit de
aliquo,ad quod probandum aliàs admitteretur,ſi termin⁹ huiuſ-
modi non obſtaret: ſed ne ſibi obſtet, proponit hoc de nouo ad
eius notitiam perueniſſe:quæritur, an debeat admitti? Dic, quòd
ſic, multò fortiùs, quàm in dilatoriis, in quibus admittitur, vt ſ.
§.prox.ver.ſed quid ſi.& in præd.ver.cæterum.arg.in decr.Greg.
a X.de ele.vt circa[a],ff.de no.ope.nun.de pupillo.§.qui opus.& ext.
b de teſti.præſentiũ.& de exce.pia.prope fin.[b] & maior ratio eſt in
his,quàm in dilatoriis,propter maius periculum,xlij.diſt.quieſca
5 mus.& vij.q.ij.c.ſi.Nam † & peremptoriæ poſſunt vſq; ad cõclu-
ſionem proponi,vt ſ.dictum eſt:ideoq; non eſt talis iuris licentia
nimium anguſtanda,C.de hære.quoniam. 14.q.2.quãq̃.& 28.di.
6 de his.†¶Si ergo procurator, qui factus eſt dominus litis per li-
tis conteſtationem,poſt talem terminũ iurare velit,quòd ad eius
notitiam exceptio de nouo peruenit,admittetur ad eam propo-
nendam& probandam,ſi aſſerat ſe ex nouo mandato domini ab-
ſentis illam proponere:iurabit etiam, quòd credit eam ad notitiã
domini perueniſſe poſt terminum huiuſmodi procuratori ſtatu-
tum:quia & ipſum dominum arctat: quodque dominus idipſum
iurabit, & ſic obtinuit. Imò etiam plus dicunt aliqui, quòd licet
dominus de nouo ſibi non mãdauerit, ſemper tamen iurabit ſe
credere ad notitiam pueniſſe domini illam de nouo, & illum pa-
ratum eſſe hoc iurare: alioquin imputet ſibi dominus,qui procu
ratorẽ non inſtruxit,ſciens ſibi competere exceptionem:non au
tem iurabit ſimpliciter perueniſſe, alioquin anceps ſubiret periu
rium. Vel dic,vt dixi in prædict. capit.vt circa.& hoc verum eſt in
aliis exceptionibus, quàm ſuper criminibus, vel defectibus, in
quibus non eſt laxanda licentia, ſed potiùs reſtringenda. argum.
2.quæ.3.c.j.& qu.7.ſi quis epiſcopus.& c.criminationes.& q.viij.
7 qui crimẽ.& l.ſciãt.ext.de accuſ.licet.ad fin. †Cùm enim non ad
mittatur excipiens,niſi ſuper crimine, ſuper quo aduerſarius pu-
blica laborat infamia,vt ext.de accu. accedẽs.& c.omnipotens.di
cendo,quòd ad eum de nouo peruenit:oſtendit per conſequens
non eſſe de hoc infamiam publicam:& ſic,tanquam ſibi contra-
rius,repelli debet,extr.de ap.ſolicitudinem.Gof.& B.Cõpoſt.di-
c cit, ſic pronunciatũ fuiſſe in curia[c]. cùm enim huiuſmodi termi
nus ſit quædam interlocutoria,vt ff.de arb.qualem.in fi.& per eã
ius partib.acquiratur.vt extr.de re iud.cùm inter.non debet,vt di
cit, ſine cauſæ cognitione per quandam quaſi reſtitutionẽ reuo-
8 cari, vt in præd.ca.coram. †¶Sed in criminibus reſtitutio dene-
gatur,vt j.de reſt.in integ.§.quis autem.ver. ſed pone.nec ſubeſt
cauſa rationabilis reuocationis huius. Præterea cùm cauſarum
vſus, & iura vſum peremptorij inuenerint, vt eſſet litium finis,ſi
poſt illud quis in talibus audiretur,vix lis aliqua finem haberet &
malitiis & periuriis via daretur, vt in præ.verſi.cæterum.Nec ob-
ſtat,ſecundum eum,extr.de excep. paſtoralis.quia non loquitur
de termino peremptorio, nec de exceptionib⁹ peremptoriis, ſed
d de non perẽptorio[d], & de dilatoriis: ideoque non debet ad hoc
trahi. cùm ſit contra rationem iuris inducta, vt quis poſt perem-
ptorium admittatur, & quòd ſuo iuramento in cauſa ſua ſtetur.
Item in præd.l.de pupillo.& in præd.decr.præſentiũ.non fuit par
9 tibus per iudicem terminus aſſignatus. †¶Et not.[e] quòd ſi con-
e tra excipiẽtem præſumatur,debet eum obligare ad certam pœnã
vt ſ.§.prox.ad fi.imò etiã ita violentæ præſumptiones eſſent cõ-
tra exceptiones propoſitas,& contra prouiſionem, ſeu collatio-
nẽ beneficij,quòd eis repulſis puiſio,ſeu collatio,executioni mã
dabitur,C.de fal.l.ij.extr.de reſtit.in integ.ſuſcitata.extr.de cõceſ.
præb.poſt electionẽ.ſecundum ſanũ intellectum eius.& hæc re-
pulſio præcipuè locum habet cõtra exceptiones criminũ,vel de
fectuum:quæ cùm ſint odioſæ,magis debet in eis probatio reſtrĩ
10 gi,ff.de lib.& poſthu.quidam.de pœn.diſt.j.pœnæ. †¶Sed nun-
quid atteſtationib.publicatis & examinatis,reus poteſt exceptio-
nẽ peremptoriã proponere, & per teſtes probare,vel actor repli
cationẽ opponere, & probare contra exceptionẽ peremptoriã
probatam? Et videtur quòd non, cùm teſtificata didicerit, vt ſ.de
teſte,§.ſatis vtiliter.verſi.hoc etiã not.& quia ſic daretur occaſio
ſubornandi teſtes,quòd fieri non debet,ff.de eden,l.j.§.editiones
ff.quemad.teſt.aper.l.ij.& de iureiur,ait prætor.in prin.ext.quod
met.cau.cùm dilecti.extr.vt eccle.benefi. c.vnico,in fin.Econtrà
videtur,quòd poſſit,ff.de rei vẽdi.officiũ.ff.de probat.cùm de in-
debito.in prin.C.de præſcri.ſiue.C.de excep.ſi quidẽ.quæ loqui-
tur,quando didicit dicta ſuorum,& extr.de teſt.ex tenore.vbi de
f hoc,ſecundum Vinc.& c.de teſtibus[f]. & c.ſeries. Vel poteſt dici,
quòd non eſt audiendus,& quòd dictæ ll. veteres ſunt correctæ,
&in cauſa appellationis eſt aliud,vel loquuntur quãdo actor vel
reus probat,nõ per teſtes.ſed aliter,ext.de fide inſt.cùm dilectus.
Vel diſtingue:quia ſi nouiter poſt aperturã teſtiũ emerſerit;tunc
admittetur,extr,de excep.paſtoralis.& iidem, vel alij teſtes pote-
runt induci:quia ad diuerſa inducuntur,ext. de teſtibus,veniens.
& c.cùm cauſam.& c.cùm in tua.ſuper veteri verò non,ext.de te
g ſtib.fraternitatis.ſecundum Vber.[g] †Vin.doctor egregi⁹,dixit[h],
11 quòd publicatis exceptionib. poteſt exceptio peremptoria op-
h poni, ſi ſit talis, quæ nõ deſtruat principale,quin tenuerit[i]:ſecus
i ſi dicerem,quòd teſtes dixerunt falſum.tunc enim non audiat,ni
ſi velim teſtes,pducere ſuper corruptione:quòd dic,vt ſ.de teſti.
12 §.qualiter autem.ver.ſed opponitur.†¶Poſt ſententiam autem
an poſſit,pponi exceptio peremptoria,diſtingue:quia aut fuit ap
pellatum,aut non:ſi fuit appellatum,poſſum exceptionem omiſ
ſam in principali proponere,&probare in cauſa appellationis.nã
in cauſa appellationis poteſt non oppoſitum in principali oppo-
ni,& non probatum probari,vt C.ſen.reſc in.non poſſ.l.ii.& ff.de
exce.exceptio.extrà de fide inſtru.cùm Ioannes.in fi.& de teſtib.
fraternitatis.vbi de hoc:extr.de re iud. inter monaſterium.in fin.
13 †¶Sed nunquid ſi in principali excepi de pacto de non petẽdo,
vel de præſcriptione,& ſimilibus: iudex verò per ſuam interlocu
toriam repulit hanc exceptionem,&nihilominus poſtea me ſen
tẽtialiter condemnauit:nunquid in cauſa appellationis interpo-
ſitæ à diffinitiua,potero adhuc illam exceptionem opponere? In-
no.papa IIII.no.extr.de re iudic. quod ad conſultationem.quòd
ſic,vt ff.de ap.l.j.quando ap.ſit,l.j.circa princ.& arg.ff.de in integ.
reſt.l.iiij.§.j.ſ.eod.quòd ſecundum legem ab interlocutoria non
potuit appellare,ij.q.vj.non ita.extr.de appellat.ſuper eo.ij. Aliis
autem hoc durum videtur,cùm in interlocutoria in rem tranſie-
rit iudicatam,à qua appellatum non extitit,& poterit ab ea ſecun
dum canones appellari,& etiam ſecundum leges,vbi per eã prin
cipale abſorbetur:vbi enim à ſententia appellatum non eſt,ſed in
rem tranſiit iudicatam, non poteſt regulariter vlterius exceptio
peremptoria proponi,niſi per in integrum reſ. vt quia eſt minor
vel eccleſia,vt in præ.l.C.ſenten.reſcindi non poſ.l.2. & extra.de
priuil.cùm olim.& ff.de re iud.poſt rẽ.ff.de adul.ſi maritus.§.præ
ſcriptione.& extr.de in integr. reſt.ſuſcitata.ff.de minor.l.minor
k 25.anno. ſi omiſſa allegatione[k]. †¶Hoc tamen fallit in ſeptem
14 caſibus[l]. in quibus poſt ſententiam, quæ in rem tranſiit iudica-
l tam,poteſt exceptio peremptoria contra executorem opponi&
probari. ¶Primò, in filiofa.qui habet exceptionem ſenatuſcon-
ſult.Macedoniani,ff.ad Mac.l.tametſi.¶Secundò,in muliere quæ
habet exceptionem Velleiani,ff.ad velle.quod vis.§.ij. ¶Tertiò,
in milite cõdemnato,qui exceptionem omiſſam poteſt etiã poſt
m ſententiam opponere,C.de iur.& fac.igno.l.1.in fi.vbi de hoc[m].
¶Quartò & quintò,in marito,& donatore,& aliis,qui conueni-
endi,ſunt,in quantum facere poſſunt, & non vltrà, ſcilicet habi-
ta ratione ne egeant:quòd ſi non fiat,poſſunt de hoc excipere e-
tiam poſt ſententiam,ff.de re iudic.patronus.ff.ſolu.mat.ex diuer
ſo. §. primo. C. de rei vxo. act. §. cum autem. & ff.de re iudicata.

Neſen

ADDITIONES.

a Circa. ¶Lib.vj.
b Prope fin. ¶Lib.vj.
c In curia. ¶Eius dictũ vide in dec.q̃d ſicut.de elec.vbi ſcripſi in pe.
col.ver.ſed pone ſicut.Adde,vt per Abb.in c.paſtoralis.vbi plenè
de hoc,verſi.vtrùm.& ibi dicit Archi.dicere.13.q.j.ſuper ſumma
quòd ẽt reſpectu criminum proponendorũ ſtandum eſt iuramẽ
to partis,per c.vt circa.de elec.in vj.&hoc ipſe ſequitur cõtra Spe
cul. Tenet etiam ibi. q̃ ſine cauſæ cognitione non poſſit præfigi
terminus ad opponẽdas peremptorias,tam reſpectu rei,quàm re
ſpectu actoris:arg.l.diffamari.de ingen.ma.& l.cùm Titia.ff.de ac
cu.& l.ſi ea.qui acc.non poſſunt.
d Peremptorio. ¶Contrarium ibi ſcripſi ante fi.& no.ſ. de dila.§.j.
ver.exceptoriæ.ſed hæc ſunt verba Compoſt.
e Et no ¶Secundum Compoſt.cuius ſunt hæc verba in dec,quòd
ſicut.de elect.in fi.vt ibi ſcripſi in prin.ver.ſed pone.
f Teſtibus, ¶Vbi de hoc in vl.gl.& vide remiſſionem,quam ponit
finis huius ver.
g Secundum Vber. ¶Sub §.deinde fac.mihi chart. viii.verſicul.ſed
quid ſi producis. Subdit tamen,quòd conſuetudo in his attendi-
tur:& ſic eſt propter diuerſitatem opinionum,quæ in diuerſis fo
ris ſeruantur.
h Dixit. ¶De teſtibus,ſeries.
i Tenuerit. ¶Ac ſi dicat,quòd non ſit directè cõtraria:facit cle.de
teſtibus,c.ij.vide,quod dixi ſ.§.ij.in prin.
k Allegatione. ¶Expeditum eſt hoc de app.c.vl.lib.vj.Vber. diſtin
guit,an interlocutoria pararet præiudiciũ negotio principali,nec
ne:& primo caſu eſt vera prima opinio ſecũdo ſecundo quatuor
autem opiniones de hoc ibi not.in gl.hoc dicit.
l Caſibus. ¶Hos poſuit Tanc.vbi ſ.ver.quod autem.
m De hoc. ¶Ibi no.iſti caſus.

Neſennius.in fi.& l.inter eos §.fi.& in multis aliis legib.eiuſdem
tit.& j̃.de concluſ.verſ.item beneficium.& in Summa do.mei,d̃
do.inter vir.& vxo.ſub tit.de dotis promiſ.§.quis conſtituat.ver.
de legatione ¶Sexto,in fideiuſſore,qui habet priuilegium de ce
denda ſibi actione à tutore,vt ff.de fideiuſſ.ſi fideiuſſores.§. idem
a reſpondit.& j̃.de concluſ.verſ.poſtremò [a] ¶Septimò,in tutore,
ff.de cõtrar.act.tutelæ.l.j.§.præterea poteſt etiã eſſe. ¶Octauò,in
falſo ꝓcuratore,C.de procur.licet.ext. eo.in noſtra. ſecus ſi ſen-
tentia dicatur lata per falſas allegationes,C.ſi ex falſis allega. per
totum. ¶Nono,vbicunque dico nullum fuiſſe iudicium,quia iu
dex erat incompetẽs, vel excommunicatus,& ſimilia,C.de pro-
bat.licet.C.quando prouoc.non eſt nec.per totum,& C.ſi à non
comp.iud.l.j.& 2.& ext.de re iud.ad probandum.& de excep.pia.
§.fi.lib.vj.& s̃.§.prox.ver.porrò.Tamen hoc caſu, & in falſo pro-
curatore non dicitur propriè exceptio,cùm nullum ſit iudicium
vt in præ.dec.in noſtra.in fin. & eſt ſpeciale in his duabus excep-
tionibus,cùm ſint dilatoriæ,& ante litis conteſtationem propo-
b nendæ,vt etiam poſt ſententiam ꝓponi poſſint [b].† ¶Quid ſi ꝓ-
15 curator minoris, vel militis omiſit exceptionem? Videtur com-
muni & ſpeciali iure contra procuratorem actio dari,ar.ff.de do-
lo,eleganter.§.penul.In citatore verò eſt electio minoris, vt C.
ſi tut.vel cur.l. penul.& fi. Vtrùm exceptio procuratoria ſit dila-
toria,& quot modis dicatur,& quid iuris ſit,ſi etiam fideiuſſor o-
mittit,dixi s̃.de procurat.§.ratione aũt formæ.verſicu.vlt. & ſeq.
16 † ¶Quid ſi quis tutus exceptione ꝑpetua,ſoluit? videtur,quòd
poſſit repetere iure communi,ff.de cõd.inde. qui exceptionem.
Dic contrà,ſecundum Vber.quia res iudicata inhibet hoc,C.eo.
l.j.ff.man.ſi fideiuſſores in omnibus.ext.de re iudic.quod ad con-
17 ſultationem.in prin.† ¶Quid de exceptiõe feriarum? Dic,quòd
poſt litem conteſtatam nõ poteſt ꝓponi, ſi fuit ſcienter omiſſa,
arg.ext.de his,quæ fi.à maior.par.ca.ex ore.C.de iure do.imp.l.2.
c quod intellige de feriis ruſticis,non de ſolennibus [c].† ¶Quid de
18 exceptione non numæratæ pecuniæ,de qua habes j̃.de conclu.
d & renun.verſ.item exceptio non nu.[d].Dicit Io.de Deo [e],ante li-
e tis conteſtationem debere ꝓponi:ſi tamen reus velit iurare,eam
ſe priùs neſciuiſſe, poteſt opponi etiam poſt litem conteſtatam,
cum ſit ꝑemptoria,ex officio ſuo:quia perimit petitionem acto
ris,vt C.de non nu.pec.per totum,Inſtit.de exce.§.j.Eſt tamen di-
latoria temporalis,quoad hoc:quia ad tempus datur ,ſcilicet vſ-
que ad biennium,vt in præd. conc.Alij dicunt eam ꝓponendam
poſt litem conteſtatam:ſed antea ꝓteſtandam,vt in aliis ꝑempto
riis cõtingit.Eſt autem quædam exceptio,quę miſta dicitur.quia
poteſt eſſe ꝑpetua & temporalis,vt s̃. §. j. verſiculo, eſt quoque.
19 † ¶Quid de exceptione beneficij epiſtolæ diui Adriani,de qua
j̃.de concluſ.verſ.in primis.& videtur,quòd ante litis conteſtatio
nem ſit ꝓponenda:ff.de fideiuſ.inter eos.§.penul.Sed videtur,ꝙ
etiam poſt litem conteſtatam poſſit opponi,C.eod.ſi fideiuſ. vbi
f de hoc [f].Vbert.de Bo.[g] dixit,tutius eſſe eam ante litem conteſta
g tam ꝓponi:& idem dixit in beneficio nouæ cõſtitutionis de du-
obus reis,vt ſequitur:& in conuentione officialium,qui ſunt per
nominationes,ſeu electiones,ad honores, ſeu munera deputati,
C.de conſtit.pec.l.fi.C.de fideiuſ.auth.hoc ita.& C. de conue.fiſ.
20 debit.l.quoniam.† ¶Quid de exceptione,quam ꝓponunt fide-
iuſſores,vel pignorum poſſeſſores,ꝙ primò principalis ꝑſona eſt
h conuenienda:de qua j̃.no.de cõcluſ.ver.viſo [h].Et videtur, quòd
ante litis conteſtationem ſit ꝓponenda,tanquam dilatoria,ff. de
præuaric.ita.Arg.contrà,quòd ſit ꝑemptoria, ſeu ꝑpetua.nam ſi
debitor eſt ſoluendo,perimit inſtantiam iudicij, & fideiuſſor ab-
ſoluitur,ff.de cond.inde ſufficit.& cùm dubium ſit , an ſit dilato-
ria,vel ꝑemptoria,videtur ꝓ reo interpretandum, & ꝑpetua cen
ſetur,Inſt.de interdic. §.retinendæ,ext.de ꝓb.ex literis. ff. de re
i iud.inter partes.Alb.Gal.dixit [i],quòd exceptio,quæ competit fi-
deiuſſori,vel etiam pignorum poſſeſſori,eſt ꝑpetua.nam ratione
futuri facti,vel accidentię,poterit eſſe temporalis,vel ꝑpetua:qd̃
ſufficit ad hoc,vt ſit perpetua.ff.de condic.indeb.ſufficit, & no.ff.
k eo.except.Ioan.de Deo tamen,& Vber.de Bonacur.dicunt [k] hic
& in p̃cedenti exceptione tutius eſſe in tali dubio ante litem cõ-
teſtatam opponi:& ideo ſeruandum,extrà de ſponſa.iuuenis, de
pœnit.diſt.7.ſi quis. Negligens enim beneficium legis,non po-
teſt redire ad illud,extra.de re iudic. inter monaſterium.& c. ſeq.
C.de iure delib.ſcimus.§.ſin autem hoc. ꝓpe fin.§.7. quæſtion. j.
quod periculoſum. Idem etiam dicit do.meus in exceptione cõ-
petenti poſſeſſori pignoris,vt ante litem conteſtatam opponat,
in auth.de fideiuſſo.§.ſed neque.col. j. & vtrunque horum pro-
ſequere,ſecundum eum,in Summa de excep.§. hoc quando.ſub
§.hoc de dilatoriis. ¶Quid de exceptione illa , Non es prælatus,
vel in poſſeſſione prælaturæ,vel non es dominus rei quam petis
vel non es hæres,vel non eſt tibi ius ceſſum,vel non habes man-
datum,& ſimilibus.de hoc dic.vt s̃.de actore, verſic. item contra
21 prælatum.& ſeq. † ¶Quid de illa exceptione,quæ competit tu-
tori,vt inter ſe & contutores actio diuidatur:nunquid eſt tempo
ralis, vel perpetua? De hoc dic,vt s̃.in exce.fideiuſſori competen
l te:de hoc dic,ff.de tutel.& ra.diſt.l.j.§.nunc tractemus [l].† ¶Quid
22 de illa,non habes patris conſenſum,cùm ſis filiusfamil.C.de bo.
quæ liber. cùm oportet.& videtur,quòd ante litem conteſtatã,
cùm ſit dilatoria,3.quæſt.6.§.excep.C.de prob.exce.C.de excep.
l.penul.& fi.Sed dicit Vber.quòd quandocunque,& ante ſenten
m tiã,& poſt:quia facit apparere iudicium nullum [m].Quid de falſi ꝓ
curatoris exceptione? de hoc extra.de procur.in noſtra.C.eo.tit.
n licet [n].† ¶Quid ſi poſt litem conteſtatam opponitur , duas par-
23 tes vniuerſitatis non affuiſſe in conſtitutione ſyndici ? dic, quòd
24 audietur,vt in ꝓcu.ibi no.† ¶Quid ſi poſt litem conteſtatam di
co,tutores inuentarium non feciſſe,vel ſatiſdediſſe? dic,quòd au-
diat:quia per hoc contendo iudicium non valuiſſe , & ſententia
contra minorem lata,ipſo iure non valeret,C.in quib.cau. in in-
teg.reſt.ñ eſt neceſ.ſi tutor.C.de tut. & cur. non dubiũ.C.de eo,
o qui ꝓ tuto.l.2.[o] & ideo etiam poſt ſententiã poteſt opponi, ſe-
25 cundum Vber.ff.de re iud.Neſennius. † ¶Sed [p] pone ædificaui
p in ſolo tuo bona fide tandem condemnor tibi ad reſtitutionem:
non recepi de ſumptibus:quæritur,an in executiõe ſentẽtię poſ-
q ſim opponere de ſumptibus? Reſpon.[q] non eſt quęſtio,ſecundũ
Mar.qui dixit,vtilem actionem dari pro expẽſis,vt not.ff.de con.
r inde.ſi in area [r].& j̃.de expen.§.j.de iure meo non fuit quæſitum,
vt ff.de excep.rei iud.duobus.& l.pe.§.fi.Sed Ioan.contrà,vt non
competat actio: & ideo non videtur,quòd poſt ſententiam poſ-
ſit opponi exceptio.Dic tamen contra,vt ff.de reſcin.ven.fund[9].
26 † ¶Sed pone [s],peto à te decem actione ex empto ꝓ p̃tio vini,qd̃
s tibi vendidi:fertur pro me ſententia,nunquid in executione ſen-
tentiæ poteris opponere,quòd res vendita non fuit tradita? Vide
tur,quòd non. nam exceptiones ꝑemptoriæ debẽt ante ſententi
am opponi,vt s̃. Ar.ↄ,& ꝙ actor habeat actionẽ ad rẽ petendam,
nec de iure ei⁹ fuit q̃ſitũ,vt ff.d̃ exce.rei iu.duob⁹.& l.pe.§.fi.& ad
t hoc ff.fa.erc. ex parte.ff.de reſcin.vendit.fundus. 2.Sed dic, quòd
27 ſic,per præ.l.& ff.de iureiur.ſi duo.§.antepenu.& pen.[t] † ¶Item
quæri

ADDITIONES.

a Poſtremò. ¶Ad hunc etiam verſ.remittit auctor j̃.de fideiuſ.§.j.
verſ.poteſt etiam.

b Poſſint. ¶Verba Acc. vbi s̃. & in l.exceptionem.C.de probatio.
in fin.glo.

c Solennibus. ¶Vide s̃.de fer.§.vlt.in fi.

d Non nu. ¶De hac Alberic.Gal.remittit ad ſummam Az.eodem
titul.§.j.

e Ioa.de Deo. ¶Cauil.li.3.rub.quando opponatur dilatoria.in prĩ.
& ibi proſequitur dicta Vbert.qui de omnibus,quæ hîc & j̃. ver.
prox.tractantur,proſequitur char.mihi xj.ſuper alle.ver.quid di-
ces.& ver.ſe.

f Hoc. ¶Et apertiùs Inſt.de fideiu.§.ſi plures.Adde,ꝙ beneficiũ ex
cuſſionis ſit opponendum ante litis conteſtationem,tenet Bart.
in l.j.ff.de cecep.Bal.Pet.& Cyn.in auth.præſente,C.de fideiuſ.Sa
lic.in authen.hoc ſi debitor.C.de pignor. Alexand.conſilio 78.
j.libro.

g Vber.de Bob. ¶Vbi s̃.prox.& idem Vber.de Bo.rub. de declina-
toriis,verſ.idem puto.

h Viſo. ¶Vide quod ibi dixi poſt dominum meum.

i Dixit. ¶eo.tit.poſt princ.

k Dicunt. ¶Vbi dixi s̃.ver.prox.

l Tractemus. ¶ver.fuit Alber.Gal.vbi s̃.verſi. ſed nunquid excep-
tio,quæ.

m Nullum. ¶Vide s̃.de actore,B.ad fi.ver.quid ſi præſente patre,&
ibi ſeq.ver.ſe remittit ad iſtum.

n Licet. ¶de procur.Et iſte ver.& duo ſeq.fuerunt Alber.Gal.e.ti.
verſ.ſed nunquid exceptio falſi.& ſeq.

o L.2. ¶Hucuſque fuit Albe.Gal.ſed Vber.tractans hoc,vbi ponit
obiectus contra ſententiam ordinarij,mihi char.x, verſ. dicet de-
fendens.non allegat l.ſeq.ſed ibi poſt ver.quid de beneficio, trac
tans de inuentario hæredis,illam allegat : ſed hoc nil ad propoſi-
tum:ad hoc intelliges j̃.de inſtrum.edi.§.fina.verſiculo, ſed nun-
quid hæres.

p Sed. ¶Iſtum verſ.& ſequentes,ordine tamen cõuerſo,poſuit au-
ctor j̃.de ſent.excom.§.fina.verſi.item pone,emptor.& verſ. ſeq.
vbi aliquãtulum ſcribit pleniùs: & ideo hæc fienda erat remiſſio
ad illos.

q Reſpondeo. ¶Secundum Alber.Gal.cuius fuit iſte ver.e.ti.verſ.
ſed pone.quod ibi ꝓcedit.dic,vt dixi in ſtudio Paduano:quid ve-
lit hoc,dicam,vbi s̃.nunc remiſi.

r In area. ¶Et materia plenè.ff.de rei.ven.in fundo.

s Sed pone. ¶Vide,quod dixi s̃.ver.prox.in princ.

t Et penul. ¶Secundum Alber.Gal.cuius fuit iſte ver.e.tit.in fin.

a quæritur[a] ecce quædam mulier agebat actione de dote cōtra hæ
redes mariti: hæredes opponunt exceptionem adulterij: quæri-
tur, an possint? Et videtur, quòd sic: nam vbi de dote agitur post
mortem vxoris intra lx. dies vtiles, serui non manumittuntur, C.
de adulter. l. finali. ff. qui, & à quib. mat. lic. non fiat. sed & si mari-
b tus. & hoc pp quæstionem adulterij[b]. nam & post mortem agi-
tur de crimine pp onera, ff. ad Sylla. Caius Seius. ff. de iur. fisci. ei
qui. §. finali. de ingratitudine quæritur post mortem, ff. de inoffic.
test. si quis filium. & de crimine in modum exceptionis ꝓposito,
ff. de adulteriis. l. 2. §. sed si plublico. C. de transact. si ex falsis. Præ-
terea derelicta accusatione à marito admittitur extraneus, ff. de
adulterio. constante. & C. eodem. iure mariti. & l. quamuis. nam
quæ temporalia sunt ad agendum, &c. ff. de doli exce. l. purè. §.
c final.[c] Nec obst. C. de adulteri. l. fin. quia ibi loquitur, quando di-
uortio matrimoniū est solutum: secus si morte, vt ibi no. & pro-
batur in præd. l. sed & si. in princi. Sed dic, secundum Ioann. quòd
non competit exceptio, cùm non lucretur maritus dotem, nisi
accuset vxorem de adulterio, & inscribat, in authen. vt lic. ma. &
d auiæ. §. j. Alber. Pa. contrà per præd. l. C. de adult. l. finali.[d] † ¶ Sed
28 quæro de exceptionibus, quæ opponuntur contrà rescriptum
beneficiale, quando sint ꝓponendæ? Respon. si aliqua falsitas sit
in priuilegio, vel rescripto expressa, vel veritas suppressa q̄ papā
ad ꝯcedendum inducit: putà, quia suggessit impetrator se docto-
rem Decretorum, vel legum, vel quòd erat nepos cardinalis, vel
suppressit aliud beneficium, vel iuramentum, seu statutum, tales
& similes exceptiones possunt contra rescriptum ante litis con-
testationem opponi, tanquam dilatoriæ, extra. de rescript. ad au-
e res. & ca. constitutus. vbi de hoc, secundum Papam[e]. & ca. sup li-
teris. & ca. si ꝓponente. & de ap. dilecto. ff. de natal. restitu. l. 2. Pos-
sunt etiam post litem contestatam opponi semp ante sententiam,
tanquam verè pemptoriæ. sic intellige extrà, de lit. contesta. ex-
f ceptionis. in fin.[f] Et est ratio in istis, quia non solùm literas af-
ficiunt, sed etiam gratiam, quæ potest sine literis fieri, & semp li-
teras præcedit: & ideo huiusmodi exceptiones sunt pemptoriæ
gratię, quòd contra gratiam subreptitiam competat exceptio: ꝓ-
batur extra de re iudica. cùm olim. de accusati. accedens. de exce.
cùm ecclesiasticę. Et est vtile eas contra rescriptum opponi. nam
tam literas, quàm iurisdictionem iudicis elidunt, & literis elisis
tota quæstio est elisa: & sic lites abbreuiantur, extra. de appellati.
29 cap. cordi. in princ. † ¶ Si verò aliqua sit exceptio, quæ tantùm
contra literas competat, vt si quis iurauit, vel pactus est, quòd cō
tra capitulum, vel contra iuramentum literas non impetrabit, in
initio quidem potest hoc contra literas excipi, sed post litem cō-
testatam non, C. de excep. l. fina. Secus tamen esset, si iurasset, vel
pactus esset, quòd eum non conueniret, extr. de accusat. veniens.
quia tunc non tantùm literæ perimuntur, sed etiam actio: & ideo
ante litem contestatam & post, potest oblici de iuramento, vel
pacto huiusmodi: & talia iuramenta præiudicant literis papæ, nō
quia papa non possit eis præiudicare, sed quia præsumitur nolle
præiudicare, quia non est autor periurij, extra. de iureiur. si verò.
& ca. ad nostram. & ca. quemadmodum. extra. quod met. caus. ca.
30 penulti. † ¶ Et iuramentum temerarium, vel p fraudem extor-
tum, non debet quis sua, sed superioris auctoritate infringere, ex
g tra. de election. venerabilem. secundum Bernard. Compostel.[g]
31 † ¶ Sed quid si gratia non est simul cum literis data: vt quia pa-
pa dedit alicui beneficium, nulla litera inde facta: & postea mā
dat eum in possessionem mitti: obiicitur ei, quòd veritatem tacu
it: nunquid admittetur ante litē contestatam excipiens ꝯ literas?
Resp. non, qa non sunt literæ subreptitiæ, licet gratia sit subrepti-
tia: ꝯtra quam etiam competit exceptio, vt prædixi: & hoc te-
h net Innocen. IIII.[h] Alij, quos do. meus sequitur, dicunt con-
trà: dicūt enim, quòd si gratia est subreptitia, quę principalis est, p
consequens litera ab ea descendens, debet subreptitia iudicari: ar
gu. extra. de fide instrumento. inter dilectos. §. cæterùm. extra. de
re iudica. cùm inter. ꝓpe fin. Præterea dicit prædic. decret. excep-
tionis. quòd exceptio pemptoria contingens negotium princi-
pale, non impedit litis contestationem: imò post litis contestati-
32 onem ꝓponitur. † ¶ Negotium autem principale contingunt
ea, quæ ad ipsum ptinent principale: putà pactum de non peten-
do, exceptio solutionis factæ, vel acceptilationis, & similia. Ea au-
tem quæ sunt de ꝓcessu, non contingunt negotium principale:
& ideo de his quæritur ante litis contestationem, tanquam de di-
latoriis, extra. de re iudicat. inter monasterium. & de cohab. cler.
& muli. super eo. de rescript. dilectus. j. Qualiter autem intelliga-
tur, quod dicit, principale negotium contingent, dicam infrà, ver
siculo, rursus. Quid iuris sit de exceptionibus contra ꝓuisiones
ꝓpositis. not. plenè p Bernar. Compostel. extra. de elect. quod si-
i cut[i]. † ¶ Item do. meus nota. in Summa. in titulo, de excep. §. &
33 quando. in fi. si contra rescriptum beneficiale opponitur, quòd
est subreptitium, in hoc casu non est necesse litem cōtestari, vt s.
in primis concor. & extra. de æta. & qual. accepimus. de pbr̄. cùm
secundum Apostolum. §. penultimo. & final. & ca. dilectus. j. 2. &
k 3. Vel posset dici[k], quòd in talibus tenor rescrpti. apostolici lo-
co libelli habetur: vnde cùm talis exceptio cōtra ipsum opponi-
tur, exceptio habetur quasi loco responsionis, vt in p̄. decre. con-
stitutus. & sic p petitionem & responsionem est lis contestata: ex
tra. de lit. contestation. ca. vnico. ¶ Item qualiter pemptoriæ dif-
ferantur in possessorio, vel etiam contra literas, nota. secundum
l Papam extra. de foro com. ex parte B.[l] ¶ Item vtrùm de pemp-
toriis, vel dilatoriis exceptionibus sit in rescripto mentio facien
da, & quid iuris, si non fiat? nota. secundum eum, de rescri. sup li-
m teris[m]. † ¶ Vt autem hic articul⁹ plenè liqueat, no. quòd aliqua
34 exceptio pemptoria, seu defensio ante litis cōtestationem ꝓpo-
sita, non impedit, seu retardat litis contestationem, nisi solùm ex
ceptio rei iudicatæ, transactæ & finitæ: vt extra. de lite contestat.
n exceptionis[n]. ff. ad se. consul. Tertul. l. j. §. fina. ff. de verbo. signifi.
transacta. & l. seq. Potest etiam quis, si vult, eas ꝓponere post li-
tem contestatam. quod tutius est, quia tunc absoluetur reus in
principali: cùm verò ante litem contestatam proponuntur, tunc
contra rescriptum opponuntur: nec fit absolutio in principali, in
quo non est lis contestata, vt infrà. versiculo, sed quæritur, quali-
ter. nam pemptoria exceptio actioni actoris opponitur, ff. de ex-
ce. l. 2. vnde dicit de re iudica. nam illa exceptio ante litis contesta
tionem contra rescriptum opponitur, vt C. sentent. rescind. non
pos. l. fina. idoque non est mirum, si impediat litis cōtestationem
Et intellige hîc Rem iudicatam, cùm sententia non fuit appella-
tione suspensa, vt ff. ad Turpil. l. j. & not. in p̄. decret. exceptionis.
Arg. tamen contrà: quia p sententiam tollitur ciuilis, sed remanet
o naturalis obligatio, vt ff. de sol. Stichum. §. naturalis[o]. † ¶ Sed po
35 ne, quòd in causa appellationis ꝓponitur ante litis contestatio-
nem nō fuisse appellatum ab interlocutoria, vel à diffinitiua, vel
p quòd non intra x. dies[p]: vel quòd appellans renunciauit tacitè,
vel expressè appellationi factę, ꝓcedendo corā iudice, vel etiā fa
ciendo aliquid in cā, de qua agit, & huiusmodi: & sic sententiam in
rem iudicatam transisse. Dicunt quidam, ꝙ tales exceptiones, cū
sint

ADDITIONES.

a Quæritur. ¶ Eandem quæstionē posuit ȷ̄. de do. inter vir. & vxor.
§. formatis. ver. quòd si mulier. sed hæc plenius.
b Adulterij. ¶ dicit Alber. Gal. cuius fuit iste vers. & dicunt quidam
quòd ibi est casus huius quæstionis.
c §. fi. ¶ Hoc dixit Alber. Gal. econtrà videtur, quia crimina morte
extinguuntur, C. si reus, vel accus. mor. fu. l. fi. ff. de accus. l. ex iudi
ciorum. Item si tacuit defunctus, & eius hæres tacere debet, C. de
inoffi. test. l. omnimodo. & de reuoc. don. l. fi. in fi. & ff. ad Syll. j. in
fi. Nec obstat. &c. Adde, vt plenè posui in addit. ad Bar. in l. rei iu-
dicatæ. §. fi. ff. sol. mat.
d L. fi. ¶ Cui fauere videtur Accur. in l. vna, C. de rei vx. act. §. illo p
culdubio.
e Secundum Papam. ¶ Vt ibi scripsi in gl. exceptio. cum suis remis-
sionibus: & ad ꝓpositum vide quæstionē j. quā posui post Goff.
super regula, exceptionem. de reg. iur. lib. 6. de reo, qui contra re-
scriptum, in quo dicebatur spoliasse, obiicit subreptionem, cùm
iudicis auctoritate vacuam possessionem apprehēderit. Adde. vt
per do. An. de sancto Geor. in c. dilecto. in 2. co. extra. de appel. &
Abb. in c. ad audientiam. el 2. ext. de rescri.
f In fi. ¶ Lib. vj.
g Compost. ¶ Vt scripsi in decr. ad audientiam. 2. de rescri. super gl.
vlt. in fin.
h Inn. IIII. ¶ Qui hoc no. in dec. exceptiones. de lit. contest lib. 6.
& vide super gl. pen. hoc dictum & sequens dictum Ioan. Innoc.
& Archi.
i Sicut. ¶ Vbi scripsi post expeditionem tex. & gl.
k Dici. ¶ Vt scripsi post Innoc. de elect. dudum. 2. vers. licet autem.
in gl. ex hoc patet.
l Ex parte B. ¶ Vt ibi scripsi post prin. in gl. no. arg.
m Literis. ¶ Et vide, quod scripsi post expeditionem tex. & gl. Item
scias, ꝙ totū, quod hîc sequitur vsque ad fi. §. facit ad decr. excep-
tionis. de lit. cont. lib. 6. Adde, post not. in d. ca. super literis. Pet. de
Ancha. con. 16. inci, viso processu.
n Exceptionis. ¶ Lib. vj. Adde, cùm dicitur exceptio litis finitæ, nō
intelligitur de finita taciturnitate temporis, put exceptio p̄sump
ti, sed de finita expressè, prout voluit Feder. consilio 183.
o Naturalis. ¶ Tu dic, quòd ex quo ex ciuili agitur, satis est, quòd
ciuiliter finita sit causa. & vide ȷ̄. ver. & vt plenius.
p Decem dies. ¶ Nota, quia cautius est sic excipere, quā dicere, ꝙ
post decē dies, qa potuisset: & priùs hoc scripsi de appel. Romana
§. si verò. super ver. partib. in quo §. Arch. qui quasi ad literam po
suit hunc ver. facit ad prædicta ȷ̄. §. proximo, in prin.

sint pemptoriæ, non debēt ante litem contestatamadmitti.nam eis, vel aliqua earum probatis appellatio ipsa non tenet, argu. ꝓ
a eis in præ.ca.exceptionis [a].Et ego dico,quòd vbi non appellatur vel non intra decem dies,vel vbi renunciatur appellationi,tunc rata manet sententia interlocutoria, vel diffinitiua:& per consequens,causa principalis est finita,& appellatio est extincta.Vnde dico.eas ante litem contestatam & prius quàm in causa proceda tur,admittendas,vt ext.de ap.Romana.§.siverò vocatus.&proba tur in præalleg.ca.exceptionis.in verb. finita. hæ enim & similes exceptiones iurisdictionem iudicis tangunt, & ideo iudex ante omnia decernere debet,an sua sit iurisdictio : quia hæc cognitio exercitium iurisdictionis præcedere debet,vt in præ.§.si.verò.& ext.de rescr.super literis.ver.nos igitur.cum suis conc.& ff.de iu. si quis ex aliena.& litis contestationem impediunt : vt s̃. §. nunc videndum.ver.cæterùm.Sed videtur ꝯtrà in eo casu,vbi quis renunciasse proponitur appellationi faciendæ: quia : cùm propter renunciationem appellari non poterit,non potest hoc pretextu dici res finita, ex quo nullum habuit initium per appellationem. Sed respondeo , quòd ante omnia debet de iudicis iurisdictione constare.Plerique tamen contrà dicunt,& fortè non malè,in ca sibus præmissis:& etiam in casu illo,quando quis asserit à senten tia cōtra se lata appellasse:sed appellatus coram iudice appellationis negat aliquam sententiam pro se latam fuisse,& sic appellationem nullam esse:&,vt dicunt,præ.§.si verò.non obst.Item bñ dicit Transacta:nam exceptio transactionis ante litis cōtestationem admittitur,ff.de cond.inde. eleganter. §. si quis.post princi. Quod autem dicit Finita,intellige, consensu, vt in præ.l.ad Tertul.& in præ.l.de verb.sig. putà per iusiurandum à parte parti de-
36 latum:† quod non est minoris auctoritatis, quàm res iudicata, ff.de iureiur.l.2.& l.non erit.§.dato.extr.eo.& si Christus. §.laco bus.secundum Ber.& do.meum. Sed ad hoc opponitur : nam licet iusiurandum ipso iure tollat naturalem obligationem,ciuilē tamen non tollit,sed solùm illam ope exceptionis elidit, vt not. s̃.e.§.j. Vnde cùm hæc exceptio contingat principale negotium & sit peremptoria,videtur quòd non impediat litis contestationem,sed quòd post litem contestatam sit proponenda:ideo fortè ob hanc obiectionem vitandam In. I I I I.intelligit Finita,scilicet quia iurauerat se in perpetuum non acturum: quo casu,nisi ex causa,vlteriùs agere non potest,ff.eo.admonendi.ff. de cond. ob caus.l.3.C.de pactis,postquam.extra.de accus. veniens.ad fin. de renunciat.cùm inter P.& dixi s̃.eodem.§.versic.sed quæro de. Item intellige finita consensu, scilicet si sit longo silentio sopita, vel,secundum canones,longissimo,vt in præ.l.ad Tertullia.& in præ.l.de verb.sig.putà per legitimam præscriptionem.extr.de ṗscri.ca.1.& ca.sanctorum.& c.illud.ff.de alien.iudic.mut.cau.fac. item & si res. Item potest intelligi finita consensu,putà p pactum de non petendo in ṗpetuum,secundum Ber. & do. meum, vel p acceptilationem,ff.de pact.l.j.in prin.& §.pactum.& s̃. §.j.vel per amicabilem compositionem,secundum do.meum, extra. de decim.ex multiplici.Sed certè,quod dixi de præscriptione , non videtur stare posse,præsertim secundum eos, qui dicunt, per eam non acquiri dominium,sed solùm exceptionem parari , vt infrà,
37 de præscri.† ¶Sed nec de consuetudine,quæ est optima legum interpres,maximè in curia Romana,exceptio præscriptionis admittitur,vel proponitur ante litis cōtestationem,sed post. Item quod dixi de pacto de non petendo,non videtur bene dici.nam pactum de non petendo:licet tollat ipso iure naturalem obligationem,ciuilem tamen non tollit,sed solùm ope exceptionis elidit,vt s̃.§.j.& iam s̃.in iureiuran.dixi. Vnde fortè hac ratiōe motus Innoc. I I I I.intelligit finita, scilicet propter pactum de non agendo vlteriùs super aliquo certo dubio : sicut & s̃. dixi in iuramento:secus autem est in pacto de non petendo,secundū eum. Et est ratio,quia quando quis facit pactum de non agendo vlteriùs.nihilominus extra petere potest,& nihilominus debitor remanet obligatus ex promisso,licet contra eum agi non possit,ff. de cond.indeb. naturaliter.ff.de iudic. vix. sed si pmitteret litem contestari non opposita hac exceptione , postea eam apponere non posset, cùm sit declinatoria fori, C.de except.l.final. Vbi autem paciscitur quis de non petendo , nullo modo remanet obligatus,intellige cum effectu: vnde etiam post litem contestatam excipi poterit,cùm sit peremptoria,secundum eum. Hæc autem omnia prosequere,vt sequēti distinctiōe M.de Fano dixit,quòd vbicunque exceptio peremptoria notoria est,ita quòd negari ñ potest,impedit litis contestationem : quia in notoriis ordo iudiciarius non requiritur, extra.de iureiurando.ad nostram.el 3.ff.si quis cau.l.2.de accusa.ea,quæ.ff.qui satisd.cog.l.si verò.§.qui pro rei qualitate. Argum.tamen contrà in præd.decr.exceptionis.
38 † ¶Et,vt pleniùs instituariis,distingue: quia quædam peremptoria exceptio pimit naturalem obligationem tantùm. quædam ciuilem tantùm,quædam vtramque,& quædam naturam.Naturalem tantùm perimit,vt ecce aliquis me hæredem instituit,& legauit p minuta legata,quicquid est in hæreditate: & sic ego sum naturaliter obligatus ad soluendum legata,vt extra.de solut. ca.j. non tamen ciuiliter ad soluendum in solidum,cùm beneficio legis Falcidiæ deducere valeam quartam partem, vt extra.de testa. Raynutius.& ca.Raynaldus.Cod.de iur. & fact.ignor.cùm quis, C.ad leg.Falcid.error. Si igitur aliquis ex legatariis me conueniat petens quod legatum est in solutum sibi dari, & ego excipiam non valere literam,quia tacuit , quod lex Falcidia in legatis locū haberet,non est hæc exceptio ante litis cōtestationem admittēda,quia non est de re finita,cum sim in solidum naturaliter obligatus:& pro tribus partibus legati similiter naturaliter & ciuiliter sed pro quarta,quæ retineri potest beneficio legis Falcidiæ, naturaliter tm̃,ñ ciuiliter: & ideo hæc exceptio litis contestationem non impediet,cùm sim in omnibus naturaliter obligatus,vt iam dixi:licet ꝓ quarta parte,quæ per legem Falcidiam detinetur,ex-
39 ceptionis beneficio illa naturali obligatio elidatur.† ¶Ciuilem verò tantùm,& non naturalem, exceptio peremptoria perimit: vt cùm quis obligatus est naturaliter & ciuiliter, & liberatur per pactum de non petendo in perpetuum , seu ṗiuramentum , per quod tollitur tantùm naturalis obligatio,& non ciuilis,vt iam dixi,& s̃.eodem. §. j. & hæc similiter non impedit litis contestationem,quia non est de re finita,quātum ad ciuilem obligationem, quæ p pactū,seu ṗiuramentum non tollitur, sed opē exceptiōis tantùm eliditur. Insti.d̃ exce.§.præterea.& §.æquè si debitor. Alij tamen contrà,vt s̃.de iuramento.auth.adhuc.ĩ dicetur in versic. si quæras. Vtramque autem perimit,vt cùm filiusfam. suscipit pecuniam mutuò, & se obligat per scripturam, & sic numeratione pecuniæ se obligat naturaliter,& per scripturam ciuiliter,postea tamen conuenitur coram delegato:proponit , quòd non valent literæ, quia tacitum fuit, quòd super mutuo facto filiofamiliâs, cui competebat exceptio Maced.impetrarentur:certè nō est exceptio admittenda.quia non est de re finita,cùm sit naturaliter obligatus,ff.de cond.indeb.frater à fratre.& etiam ciuiliter, si forsan peculium habeat,ff.ad Maced.l.j.in fi.& l.seq.quare litis con-
40 testatio non debet eam impedire. † ¶ Est & alia quæ neutram perimit:obstat tamen agenti de facto,vt est solutio. nam solutionis exceptio non perimit ciuilem,neque naturalem , quia iam p empta est:quia solutione eius , quod debetur, &c.Instit. quibus modis,tol.ob.in princi.& ideo , quia per solutionem omnis tollitur obligatio,tam ciuilis,quàm naturalis,potest dici,hæc exceptio est de re finita,quare competit contra literas,& litis contestatio impediri potest,& debet:vt in præ.dec.exceptionis.ibi . de re
41 finita,&c.idem etiam in appellatione,vt s̃.eo.§.j.† ¶Rursus notandum est,quòd vbi peremptoria exceptio cōtingit negotium principale , non impeditur litis contestatio, nisi vbi excipitur de re iudicata,vel transacta,vel finita:vt in præ.decr.exceptionis.qđ verum est,quando ita contingit negotium principale , quòd nō
42 literas: vnde bene dixisset tantùm.† Si enim tangeret simul negotium & literas,tunc posset excipi contra literas,& impediret litis contestationem,vt patet in eo,qui impetrauit literas beneficiales,contra quas excipitur,quòd non valent:quia tacuit numerū iuramento firmatum,& huiusmodi.Hęc enim exceptio debet admitti contra literas,& impediet litis contestationem,vt extra.de rescrip.constitutus.& dixi plenè s̃.versiculo,sed quæro de exceptionibus. Videtur ergo hîc iterum distinguendum ad huius materiæ notitiam pleniorem.¶Vnde dic:nam aut oritur actio ex ipso rescripto,vt in exemplo proximè ꝓposito:& tūc exceptio elidit literas,& litis contestationem impedit & retardat,vt in eo.ca.cōstitutus. Aut non oritur actio ex rescripto,sed impetratur rescriptum super actione antè competenti:& tunc subdistingue:quia si excipitur contra literas , aut proponitur contra eas exceptio declinatoria iudicij,aut dilatoria solutionis,aut peremptoria. Si declinatoria iudicij hæc literas elidit, & litis contestationem impedit:exemplum habes ext.de re iu.inter monasterium.Si dilatoria solutionis,hæc contra literas non admittit,nec litis contestationem impedit,vt probatū est s̃.§.prox.in prin.Si verò perēptoria, tunc

ADDITIO.

a Exceptionis.¶Adde,quod not.ĩ.de iustru.edit.§. nunc dicamus. vers.sed pone: appellans. Adde tu ad id,quod dicitur ĩ.de iureiur. hæc exceptio litis finitæ per iuramentum impedit litis contestatione,§.& si Christus.in 2.col.&ext.de iureiu.& ibi dicit Ab.Sic.in 4.not.quòd sic.Item adde ad præsentem materiam,quòd quælibet exceptio nullitatis impedit litis contestationem, Rot.in antiq.decis.cvij.& decis.cxv.

tunc iterum subdistingue,quia aut illa exceptio est de re iudicata
vel finita,vel transacta,& tunc contra literas admittitur.&litis cō
testationem impedit,vt s̄.ostensum est.Aut nō est de illis: & tūc
non est contra literas admittenda,nec per ea est litis contestatio
retractāda,licet sit pemtoria:vt quia perimit obligationem natu
lem tantùm,vel ciuilem tantùm,vel vtranq;.vt dixi s̄.versi. & vt
43 pleniùs.† ¶Si quæras,q̄ sit ratio diuersitatis,quare exceptio pēp
toria,quæ est de re iudicata,vel transacta,vel finita,contra rescrip
tum competit,& litis contestationem impedit,& non aliæ exce-
ptiones,vt in præ.dec.exceptionis.respon.quia ex quo semel fu-
it controuersa, & est sententia lata non vult princeps p suum re-
scriptum lites sopitas iterum resuscitari,extra,de rescri.nonnulli.
C.sen.rescin.non pōs.l.fi.Nam actio semel extincta,amplius non
rouiuiscit.de consec.dist.4.quæris.Item si aliàs fuit controuersia,
& de ea fuit transactum, non vult princeps p suum rescriptum li
tes,vel causas transactionibus legitimis sopitas,per suas literassu
scitari.C.de transact.causas.extr.de deci.ex multiplici.idem est, si
res finita sit: qa sublata est omnis obligatio,ex qua,vel super qua
rescriptum possit impetrari:& ideo non est mirum,ex quo nulla
competit actio,si contra literas talis exceptio ꝓponatur,extr.de
rescri.nonnulli. §.sunt & alij.& ca.fi.In aliis autem pemptoriis,si
cut est pactum de non petendo, & exceptio Macedoniani. & si-
miles,non potest dici,quòd non competat actio, cùm remaneat
etiam post pactum naturalis obligatio:& quandoque etiam sub-
sit ciuilis,& naturalis, licet per exceptionem pemptoriam possit
excludi,vt s̄.versicul.& vt planiùs.quæ etiam exceptiones com-
petunt , licet nunquam illæ actiones in iudicium fuerint deduc-
tæ.vnde non dicitur lis sopita suscitari,sed potiùs de nouo inten-
tari,quæ potest per exceptionem excludi suo loco & tempore
proponendam:& cùm talis exceptio dicatur actionis exclusio vt
ff.de exce.l.2.in prin.si contra literas ꝓponeretur,iam extorque-
retur ad id,quod non competit: quia eliderel potiùs literas,quā
44 propositam excluderet actionem.† ¶Item si petitione ꝓposita
dicat aliquis,non teneor respondere, quia fecisti pactum de non
petendo,non est audiendus:qa ꝓponit eam ad id,quod non ꝯpe
tit,scilicet contra petitionem,vt eam differat,siue declinet,& nō
contra actionem,ꝯtra quam est exceptio pemptoria ꝓponenda
vt eam excludat,ad quod competit talis exceptio:quia exceptio
est actionis exclusio,vt s̄.& ideo dicit prę.decr.exceptiōis.quòd
talis exceptio non impedit litis contestationem, quia, vt dictum
est,non competit contra literas, sed contra petitionem ꝓpositā.
Hæc ergo est ratio,quare pemptoriæ non impediunt litis conte
stationem,nec sunt inter dilatorias ꝓponendæ,vt dixi s̄. §.proxi.
versiculo,hoc quoque notandum.Sed si ꝓponatur contra actio
nem ꝓpositam,vt si peto decē ex causa mutui,vt respondes,non
teneor tibi,quia fecisti mihi pactum de nonpetendo,hoc bene ꝓ
ponis,quia opponis actioni,&est litis contestatio facienda:& sic
potest intelligi, quòd per exceptionem pemptoriam ꝓpositam
fiat litis contestatio,extrà de dolo & contum.prout.& de appel.
cùm causam.de quo dic.vt infrà de lite contest.§. nunc dicamus.
versi.sed nunquid per exceptionem.
45 † ¶ Si quæris. an exceptio iurisiurandi impediat litis conte-
stationem,& sit contra literas admittenda?distingue:quia si exci-
piatur de iuramento agentis,quia iurauit,quòd amplius non pe-
tet,admittenda est propter periculum animę,ne via periuriis ape
riatur:vt in concor.quæ sunt s̄.versiculo.sed quæro.de excep. in
fin. Si autem excipiatur de iuramento rei à iudice delato,quia di-
cit,quòd iuramentum fuit sibi à iudice delatum,& iurauit,quòd
nil debeat,non videtur exceptio admittenda ante litem cōtesta-
tam contra literas:quia huiusmodi iuramentum tollit tantùm na
turalem obligationem,sed non ciuilem:imò remanet ciuiliter o
bligatus,vt supra dictum est.Vel dic,& meliùs,quòd recipi debet
exceptio,præsertim si à parte reo delatum sit iusiurandum: quia
tale iuramentum instar transactionis habet maiorem auctorita-
tem,quàm res iudicata,vt ff.de iureiur.l.2.& quia omnis contro-
uersiæ finis,est iuramentum, vt extra, eo. si Christus. secundum
magistrum Pet,de Sam.qui auctor est proximę distinctionis,quę
nihil aliud cantat, quàm quod suprà,præscripsimus,
46 † ¶Hoc quoque notandum est, quòd cōtra exceptionem rei
iudicatæ potest opponi,quòd non fuit iudex,qui eam tulit:con-
tra transactionem verò,quòd dolo facta fuit, vel quòd negotiū
non fuit legitimè finitum: contra præscriptionem etiam, quòd
fuit interrupta,& similia,ff.ad Tertul.l.j.in fi.ff.de verb.signfi.trā-
sacta.& l.seq.ista enim præiudicialia sunt,& priùs tractanda,extr.
de ordi.cog.tuam,vel,secundum dominum meum, vtriusq; par-
tis testes admittentur,vbi simul concurrūt exceptio&oppositio
sicut præscriptio & interruptio:qd̄ dic,prout ipse not. in præ. ca.
exceptionis.De hac exceptione vide.j̄.de sen.§. nunc de effectu.
47 versi.item pone.† ¶Sed quæritur, qualiter ꝓnunciabitur super
huiusmodi pemptoriis ante litis contestationem probatis, con-
tra quas nihil extitit replicatum?non enim videtur,quòd pronū
ciabitur super principali,cùm non sit sup eo lis contestata, argu.
ff.de iu.de qua re.extra.de cau.posses.& ꝓpri.cùm super.in fi.vn-
de,secundum Ber.non pronunciabitur sup principali, sed sup ex
ceptione rei iudicatæ, vel transactionis,vel negotij finiti,de quo
actum est,quod sic fiet.dabitur enim exceptio in scriptis.vt extr.
de proba.quoniam contra.cuius scripturæ forma talis erit:
48 † ¶FORMA ꝓponendi exceptionem peremptoriam:Coram
vobis,domine iudex,excipiendo ꝓpono ego talis,contra petiti-
onem talis,in qua petiit talem rem à me, dicens eam ad se perti-
nere,ꝙ alia vice coram tali iudice sup hoc inter nos extitit litiga-
tum. & ab eo ꝯtrariam sententiam diffinitiuam reportauit,à qua
non extitit appellatum:vel illa quæstio fuit per transactionem le
gitimè sopita,vel quęstio est finita:iudex verò hoc modo pronū
ciabit,secundum Ber.

¶FORMA.Quia nobis constat,ꝙsuper eo,quod talis petiit,si-
bi obstat exceptio rei iudicatæ,à qua non fuit appellatum,vel trā
sactionis,vel negotij finiti,diffinitiuè pronunciamus, dictum ta-
lem super prędicta petitione non esse vlteriùs audiendum,sibi su
per hoc perpetuum silentium imponendo:vt extra,de accus.ve-
niens.§.final.sed illud loquitur in accusatore, cui etiam obstat si-
milis exceptio:hîc autem loquimur, quando contra rescriptum
talis exceptio proponitur,vt patet in superioribus: & ideo dicūt
quidam,quibus idem Ber.assentit, sufficere in tali casu ꝓnuncia-
re,non valere tale rescriptum & aduersarium in expensis cōdem
nari,extr.de rescrip.ca.final.& ca.dispendia.eo.titu.lib. 6. Præter-
ea in præmissa forma fit pronunciatio sup principali. vnde tertij,
aliis verbis retentis,non ponunt verba illa, sibi super hoc perpe-
a tuum silentium imponēdo.Rof.autem dicit [a],quòd iudex in sua
pronunciatione faciet legi libellum in principali oblatum,& di-
cit sic:¶ FORMA. Cùm reus contra prædictam petitionem talē
exceptionem ꝓposuerit,& datis sibi induciis eam sufficiēter pro
bauerit,actorem non admitto ad agendum, & nō admittendum
fore pronuncio,ff.de iur.fisc.Statius Florus.§.Cornelio.ff.ad Ma-
ced.l.j.§.si pendeat.Tutius est ergo,quòd præmissæ exceptiones
proponantur post litem contestatam,vt dixi s̄.ver.vt autem hoc
Qualiter autem pronunciabitur dilatoria exceptio probata, dice
tur j̄,§.pro.Si autem renunciauerit quis omnibus exceptionibus,
b vide s̄.§.prox.versi.cæterùm [b].

ADDITIONES.

a Dicit.¶Cuius dictum placet, vt scripsi in dec. exceptionis.super
gl.sufficiebat.qd̄ intelligo qn̄ simpliciter & dilatoria,& in vim di
latoriæ proposita est,vt dixi s̄.de dilat.§.j.sup ver. item quæritur.
b Cæterùm:¶Ibi plena remissio de materia.

SVMMARIVM.

1 *Ex breui verborum mutatione multum mutatur effectus.*
2 *Reus in excipiendo fit actor, quia affirmatiua exceptionis propositio requirit probationem.& nu. 18.*
3 *Exceptionem peremptoriam purè proponens, actoris quodammodo fundat intentionem.*
4 *Forma respondendi,vbi de actoris intentione,vel eius probatione dubitatur.*
5 *Dote per dolum promissa,an per talem promissionem possit actio quędam oriri.*
6 *Exceptionem præscriptionis ,vel vsucapionis proponens,an de actoris intentione confiteri videatur.*
7 *Litis contestatio an per solam confessionem oriatur.*
8 *Reo,cui peremptoria exceptio competit,negante se teneri,an si post litem contestatam velit eam proponere,audietur.*
9 *Reo peremptoriam exceptionem proponente,si in eius probatione deficiat, an & qualiter sit condemnandus.*
10 *Literarum obligatio super exceptionem non numeratæ pecuniæ,quæ dicatur.*
11 *Debitore negante sibi pecuniam fuisse numeratam,si creditor contrarium probat,postea autem debitor dicit se soluisse,an audietur.*
12 *Creditori nihil sibi deberi asserenti,credendum est.*
13 *Exceptiones aliquæ competunt vni,qæ non alteri.*
14 *Aduocatus in proponendo declinatorias iudicij quem ordinem obseruare dēat.*
15 *Reo nullam exceptionem habente,nec cōtra iurisdictionem,nec ex persona iudiciis,quæ aliàs poterit opponere.*
16 *Forma proponendi dilatorias exceptiones.*
17 *Nominatim qualiter debeat quis in iudicio protestari.*
19 *Recusatio in iudicio facta,qualiter sit sufficiens & admittenda.*
20 *Reus non valens ex aliqua causa iudicem recusare,quomodo aliter se habere debeat.*
21 *Forma excipiendi in causa excommunicationis quæ sit.*
Exceptio excommunicationis non est sine causæ expressione admittenda.
22 *Excommunicatio minor non repellit à iudicio, nec à fidelium participatione.*
23 *Exceptionibus in iudicio propositis, qua forma notarius eas scribere habeat.*
24 *Dilatoria solutionis,vel peremptoria in iudicio proposita,sub qua forma scribetur à notario.*

¶Exceptio sicut & actio quandoque ineptè proponitur.

4. §. Viso quando exceptiones opponantur, quia exceptio, sicut & actio, quandoque ineptè ꝓponitur,
vt ff. de flu. l. j. §. Labeo. ideo videamus, qualiter, & à quib', & quo
a ordine opponantur. Ad quod primò in genere sciendum est [a], ꝙ
aduocatus rei aduertere debet diligenter, quibus verbis concipiet exceptionem. nam pt in hoc de facili errare, vt in pd. §. Labeo.
quod patet ex eo: nam lex concipit verba exceptionis & replicationis, ff. de ꝓcura. qui ꝓprio. §. fina. & l. seq. ff. de act. em. & vend.
l. i. in princ. & l. pendente vindemia. extra. de exce. dilecti. de iu. exhibita. & ca. examinata. ff. qui pot. in pig. hab. creditor. responso j.
ff de curat. furio. l. consilio. §. j. quod patet etiam. nam aliud est dicere, non habes mandatum: & aliud, dubito, vtrùm habeas mandatum, vt no. infrà, de satisd. §. viso. & aliud est dicere, tu nõ es ma
1 ior: & aliud, tu es minor, vt no. s. de actore ꝓpe prin. † quia vis facienda est in ordine verborum, vt 43. distinctio. sit rector. in fin.
& 31. distinct. omnino. Ex breui enim mutatione verborum multum mutatur effectus, vt 3. quæsti. 7. in grauibus. & ca. iudicet. ff.
2 de verb. sig. natura cauillationis. † ¶Hinc est, quòd si affirmatiuè
ꝓponatur exceptio, ꝓponens debet eam ꝓbare: quia reus in excipiendo fit actor, ff. de exce. l. j. ff. de ꝓb. in exceptionibus. nisi cùm
opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ, vel dotis. vt infrà, dicam: secus, si negatiuè, vt dixi s. §. nunc videndum. versiculo, li-
b cet autem secundum. & dixit etiam Pileus [b], quòd reus sic potest
respõdere libello, quòd onerabit semp actorem ꝓbatione, & ipse ad ꝓbationem exceptionis interim admittetur. vtpote non negando, vel inficiando ꝑcisè intentionem actoris: sed respondendo sic, non credo verum esse, quod dicis, vel inde dubito, C. de ex
c ce. si quidem [c]. & sic postmodum poterit vti exceptionibus, quæ actionibus institutis obiiciuntur, & ea ꝓbare, vt infrà. versiculo,
sed nunquid. Si verò reus ꝑcisè negaret, & actor suam intentionem ꝓbaret, non posset postea vti reus exceptione, vt infrà, ver-
d siculo. est igitur. & seq. [d] quod colligitur C. de non numer. pecu. authent. contrà qui ꝓpriam. quod dicitur generale esse in omni-
e bus exceptionibus. quod ibi dicitur [e], Tu ergo aduocate rei [f] no-
f ta. nam si confidis actorem in sua intentione deficere, nullam ꝓponas exceptionem, vt C. de except. si quidem. in princi. sed tantùm de facto tunc excipitur, sicut de facto solùm agitur: putà si agatur ex nudo pacto, C. de transact. vbi pactum. C. de contrahen. & com. stipul. nunquid. in princ. vel cùm agitur ex turpi ꝓmissione, vel ex ea causa, ex qua non datur actio, ff. de verb. oblig. generaliter. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. qua. re. act. non dantur, l. j. §. quæ onerandæ. licet sine actione nemo experiatur. ff. de administ. tut. quoties. §. item si temporali. ff. de neg. gest. si pupillus. §. j. Sed tunc non dicetur exceptio ꝓpriè, sed defensio: quia exceptio est actionis exclusio, ff. de exce. l. secunda. in princi. Instit. eo. in princi. vbi ergo nulla est actio, locum non habet excep
3 tio. † ¶Est igitur valde periculosum, exceptionem ꝑemptoriam purè ꝓponere: quia qui eam purè ꝓponit, actoris quodãmõ fun
g dat intentionem [g]: ita quòd si exceptionem non ꝓbauerit, condemnabitur eidem, ff. de ꝓbat. in exceptionibus. respon. j. & iam dicam. Fallit tamen hoc in exceptionibus non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis: quibus legitimè obiectis inter legale tempus, non incumbit necessitas ꝓbandi opponenti, C. de
h non num. pecu. l. j. & 3. [h] C. de dote caut. l. j. & l. final. authentica, quod locum.
4 † ¶ Si verò dubitat de intentione actoris, vel de eius ꝓbatio-
i ne, dicit Vber. de Bo. [i] in ꝑsonali actiõe sic respõdẽdũ esse: ¶FORMA. Nõ credo aliqd me actori debere: & si ostẽderet, ex nũc ꝓpono exceptionẽ rei iudicatæ, vel pacti de non petẽdo, & hmõi. Similiter

ADDITIONES.

a Sciendum est. ¶Verba sunt Vber. de Bob. char. mihi 12. versi. sed in genere dico tibi.
b Pileus. ¶Vbi s. vltra medium, versi. item potest reus sic. & cõcor. Vin. j. versi. sed quid si debitor.
c Si quidem. ¶ Exprimis Pileus, quomodo text. illius legis hoc ꝓbat ibi, nam si de intentione dubitas, &c.
d Et seq. ¶Vide s. §. prox. ver. sed nunquid. & remissionem, quæ ibi est in fi. & j. vers. & nota.
e Dicitur. ¶Dixit Pileus: quidam dicunt, speciale est, quod ibi dicitur: quod non credo. subdit, ꝙ fortè aliquid est ibi speciale, quo ad pœnam inficiantis, quasi nolit, ꝙ quo ad potestatem asserendi contrarium j. dicto, sit ibi aliquid speciale. Tu dic, vt not. de re. iur. nullus pluribus. lib. 6. & ff. e. ti. nemo ex his. & vide j. ver. quid si debitor. & quod statim subdam.
f Rei. ¶Secundum Vber. de Bo. cuius est totum, quod sequitur vsque ibi, nisi fortè diceret. & hæc in tit. de ꝑemptoriis exceptionibus, ver. animaduertat.
g Intentionem. ¶Hoc est falsum, vt patet de regul. versi. exceptionem. lib. 6. Cuius regulæ triplex ratio est, vt ibi not. Item certum est, ꝙ ꝑemptoria non fit lite contestata, ca. 2. libro 6. qd intellige, si ꝓponens stet in metis exceptionis, vt ibi not. in gl. antepnul. Verum nota, quia æquitas, quæ mouit hîc tenentes, nõ succumbet: quia si non operatur exceptionis ꝓpositio, consequetur agens ꝑ responsionem ad positiones suas, quas ad faciliorem expeditionem litium ꝑ confessionem partium vsus longæuus in causis adinuenit, vt in clem. de verb. sign. sæpe. vers. & quia.

ADDE, quòd Abb. in c. venerabilis. reprobans opi. Bar. in l. non vtique. tenet opin. gloss. in regula, exceptionem. de reg. iur. & in d. ca. cùm venerabilis. scilicet quòd solùm excipiendo non sibi ꝑiudicat ꝓponens exceptionem. Et hanc opin. tenet Innocen. ibi, & Bal. in l. decem. de verb. oblig. Lud. tamen Rom. consilio 77. tenet quòd obiiciens exceptionem compensationis, videtur fateri debitum, vt tenet Dyn. in c. nullus pluribus.

ADDITIO. Adde Bal. in l. cùm Papinianus. C. de sent. & interl. om. iud. in pe. col. vers. item dicit. vbi, an opponens exceptionem compensationis, videatur fateri debitum? & quid si reconueniat? & eundem Bal. consi. 33. inci. verba instrumenti. col. fi. vers. quæstio. in j. vol. vbi, an compensatio sit propriè probatio. Henricus Ferran.

h L. j. & 3. ¶quæ incipit, § ex cautione. & ibi de hoc per glossam. & Cyn. & vide quod scripsi de solut. ca. final. in mag. gl. versi. nec mireris.
i Vber. de Bona. ¶vbi s. dixi contra consilia, quæ docent mentiri: vide quod dixi de test. ex tenore. super 3. gl. & no. de confes. ca. j. li. vj. in j. gl. ver. scire debes.

Similiter fiet & in reali;quia dicet,si credo me teneri ad restituẽ-dum id,quod à me petis:& si ostenderis rem,quàm à me petis,es-se vel fuisse tuam, obijcio præscriptionem, vel vsucapionem a, vel aliam peremptoriam competentem.Et ꝙ sic sub conditione sit proponenda,probatur C.de excep.si quidem.§.fin.nec taliter proponendo,seu conditionaliter excipiendo, videtur confiteri de intentione aduersarij,ff.eo.l.non vtique.extrà.eo.ca.cùm ve-nerabilis.nec mentiri: quia mẽdacium punitur,C.de non nu.pe. auth.cõtrà qui propriam.Vbi autem purè opponitur,videtur ex cipiens fundare,&confiteri intentionem actoris,ꝓponendo ex-ceptionem,nisi eam probet apertè,vt iam dixi:& ꝓbatur ff.de rei ven.officium.ff.de confes.certum.§.sed & si fundum.quod clarè patet in eo qui dolo,vel aliter,quàm putat,obligatus est ff.de in-fit.stipul.dolo.& ff.de verb.obli.si quis conditionaliter.nam ob-ijciendo exceptionem doli,fatetur se obligatum:& sic fundat ac-toris intentionem,nisi probet dolum in promissione intercessisse, vt ff.de probat.quoties.§.qui dolo.& idem in exceptiõe pacti & iurisiurandi,& aliis:& vide ĩ.de positioni.§.x.versi.sed pone,lite.

5 † ¶ Licet hoc fallit in dote promissa per dolum, ex qua promis sione nulla actio oriri potest,ff.quod met.caus.si mulier.§.si dos.

6 † ¶ Sed & opponendo exceptionem præscriptionis,q̃ cuilibet obstat , vel vsucapionis , non videtur quis de intentione actoris ꝯfiteri,ſm Vber.de Bonac.&Vber.de Bo.quia dico iustum titulũ à nõ domino,quem putabam dominum,me habere & me bona fide ꝑ continuum triennium,vel decẽniũ possedisse, quæ in vsu-capiõe & ꝑscriptiõe lõgi tpis exiguntur,C.de vsuc.transfor.l.vnic. & Instit.de vsuca.in princ.in tricennali non exigitur titulus siue causa,vt no.C.de præscri.30.ann.si quis emptionis.Vbi ergo cõ-ditionaliter ꝑemptoria exceptio ꝓponitur,non vincet actor,ni-si fundet,seu probet intentionẽ suam, nec etiam ea fundata,si re us ꝓbet exceptionem:vbi verò purè ꝓponitur,statim ex hoc ac-toris est fundata intẽtio;vnde vincet sine alia ꝓbatione,nisi reus probet exceptionem nisi fortè diceret,has oppono exceptiones saluo iure meo:quia dico me fuisse absolutum:& sic actor debet ꝓbare:quia ei,qui dicit,&c.ff.de ꝓb.l.2.6.q.vlti.actor.secundum Vber.de Bob. hodie tamen ferè communiter petitio simpliciter negatur,& exceptio purè ꝓponitur,nec aduocati multi hãc sub-tilitatem aduertunt: quæ tamen diligenter est aduertenda. Papa no.in ꝑ.dec.cùm venerabilis,quòd excipiens de ꝑmutatione,nõ videtur confiteri rem fuisse permutantis,sed permutantem non posse contra ꝑmutationem venire vel rem ꝑmutatam repetere. Tutius tamen est,vt dicit,si sic dicatur:dico,ꝙ res non est, vel nõ fuit tua:sed & si tua fuisset,ex causa permutationis in me transtu listi,vt in ꝑ.l.si quidem.

7 † ¶ Sed nunquid ꝑ prædictam conditio-b nalem responsionem fit litis contestatio b? Puto quòd sic,vt ha-betur in ꝑ.decre.cùm venerabilis.licet Ber.ibi no.contrarium:& dicam infrà de lit.contest.§.nunc dicamus.versic.illud etiam. Sed & vbi purè proponitur exceptio peremptoria,dixit Vber de Bo-c na.c non fieri litis contestationem principaliter sup actoris inten tione,sed super exceptione:quia actoris intentionem confitetur & per confessionem non fit litis contestatio. de hoc dicam in e.

8 §.versiculo, sed si reus.† ¶ Quid si reus,cui ꝑemptoria exceptio d competit,negat se simpliciter teneri d:nunquid post litem conte statam volens eam proponere,audietur? Arg.quòd non,in auth. de trien.& semis.§.studium.C.de non num.pec.authenti. contrà qui propriam.ff.de re iud.sed hoc ita. §.fin.extra.de ꝓb.per tuas.

e Vber.de Bona, e dicit contrà,arg.C.sentent.rescin.non poss.ad ꝑ-emptorias.sed aduocatus faciat,quòd reus ꝓtestetur eam de no-uo ad eius notitiam peruenisse, ne eam proponendo simpliciter videatur contrarius sibi esse,& ne iudex reum reputet mendacẽ, vel variantem,nec de cætero fidem adhibeat dictis eius,eo quòd simpliciter negauit,postea excipiendo confiteri videtur,vt ꝑdixi, ff.de ven.insp.l.i.circ.prin.ff.de inter.ac.de ætate.§.ex causa.ext.vt ec.benef.ca.vnico,ff.de iurejur.si duo patroni.rñ.j.& argu.ff.ꝺ te

f stam.mil.non omnes.§.à barbaris f. Qualiter autem ꝓponantur excep tiones peremptoriæ litis contestationem impedientes:& quali-

9 ter eis probatis iudex pronunciabit,dixi ṡ.§.proxim.ad fi. † ¶ Il-lud quoque non est ignorandum,quòd si reus proponat ꝑemp-ptoriam exceptionem,licet deficiat in eius probatione, non ta-men condemnabitur,nisi actor suam probet intentionem,vt ex-tra. de except. cùm venerabilis. vbi licet procurator monasterij defecisset in probatione propositæ exceptionis,tamen monaste rium non fuit condemnatum , quia episcopus non ꝓbauit suam intentionem:habet enim tunc locum regula illa, actore non ꝓ-bante,&c.ext.ꝺ causa pos.& prop.cùm ecclesia.ext.de iure iu.c.fi.

10 † ¶ Super exceptione non numer. pecuniæ notandum est ꝙ literarum obligatio dicitur,quoties quis spe futuri mutui,vel fu turæ numerationis,cõfitetur se pecuniam recepisse mutuò,quã in veritate non recepit,sed solam cautionẽ fecit aduersario suo: quo casu debet exceptionem nõ numeratæ pecuniæ intra bien-

g nium opponere g.hæc probantur Institu.de liter.oblig.C.de nõ num.pec.in contractibus.C.de episc. audi.si præsens.in authent. Col.7.de tempore non solutæ pecuniæ, nisi fortè in instrumen-to cautionis confessus fuisset se mutuum accepisse, &etiam red-dere promisisset:quo casu exceptio in factum proponitur,C.de non num.pec.cùm vltra.Debet autem hæc exceptio proponi ꝑ-sente eo,contra quem proponitur,& in scriptis,& apud iudicem in præsentia testium rogatorum,hoc modo: FORMA. Ego A. dico,quòd confessio , qua confessus fui me recepisse à te decem mutuò,facta fuit spe futuræ numerationis,quę non intercessit:i-deoque ꝓpono exceptionem non numeratæ pecuniæ,vel exce ptionem in factum,contra cautionem prædictam,quam ego ip-

h se , vel etiam talis tabellio scripsit h. Idem quoque iuris est in ex-ceptione non solutæ dotis,licet sit diuersitas in tempore: quia si matrimonium minùs duobus annis durauit,regulariter opponi-tur hæc exceptio intra annum soluto matrimonio , si autem du-rauit vltra biennium,non tamen vltra decennium, potest oppo-ni intra tres menses,post solutum matrimonium:si verò durauit vltra decennium,tunc exceptio non opponitur,C.de do.caut.& non nu.l.vlt.& authen.quod locum.Fallit hoc in minore , vt C.

i de tem.in integ.rest.auth.si minor i. † ¶ Sed quid si debitor negat

11 sibi pecuniam numeratam fuisse, creditor verò ꝯtrarium probat quod facere debet,vt C.de ꝓbat.l.j.nunquid debitor volens post modum dicere se soluisse, est audiendus? videtur,quòd non,vt in hoc puniatur ꝓpter mendacium:argu.ff.de rei ven.l.fin.& in au-thent.Col.3.de trien.& se.§.illud quoque.C.qui pot.in pig.hab. authent.item si possessor.extra,de solut.ca.fin.C.de non nu.pec. authent.contrà.qui propriam.Institut.de fideicom.hære.§.final. Iam enim confitetur se pecuniam recepisse,quod priùs negaue-rat;ideoque non videtur audiendus,tanquam contrarius sibiipsi, extrà de proba.per tuas. de ap.solicitudinem.vt ec.benefi.vt no-strum.C.de non nu.pec.generaliter. Contrà , quia nemo prohi-betur pluribus exceptionibus etiam ꝯriis vti.ff.de reg.iur.nemo. extrà de ꝑscrip.veniens.& argũ.ad hoc ff.de probat.cùm de in de

k bito.in prin.Potest dici,secundum Vber, k quòd si ex ꝓpria scrip

l tura,seu ex proprio facto conueniatur l,non est audiendus, vt in primis concor.Si autem ex scriptura,vel facto patris,vel alterius, tunc audiatur,vt in contrariis:argu.ad hoc in præ.l.generaliter.& facit ad hoc,quod not.infrà,de pos.§.viij.versicu. sed secundum, Vincen. autem no.extra.de solut. ca.fina.quòd reus debet cautè respondere,& non præcisè negare.Debet enim respondere, du-bito,vel non credo me ad idem teneri:& postea poterit respon-dere actionibus,& vti exceptionibus,C.de ꝓbat.siquidem.nec e-nim tenetur semp ꝑcisè negare, sed pt respondere,dubito: argu. ff.ꝺ pet.hæred.si debitor.quod dic,vt infrà depos. §.sed nunquid. & sic cauta est responsio,& magis fatigabitur aduersarius,secun-dum

ADDITIONES.

a Vsucapionem.¶ Non video,quòd exceptio ꝑscriptionis,vel vsu capionis,includat aliquod ius agẽti, vt statim sequitur:& si in his non est necessarium hoc consilium , nisi diceret reus , præscripsi contra te:& sic loquitur,quod nota.in regula,exceptio. superius allegat.

b Lit contest.¶ Vide,quod dixi ṡ.versi.prox.in prin.

c Vber.de Bona.¶ vbi ṡ.versic.vbi autem.

d Teneri.¶ In hac forma non est expediens consilium Vberti,de quo sequitur,quòd ꝓcederet,quãdo negasset mutuum,vel con-tractum,constat autem eum,cui peremptoria competit, non te-neri,de reg.iur.l.non est in mora.lib.vj.

e Vber.de Bona.¶ vbi ṡ.in fi.

f A barbaris.¶ Finis Vber.secundi.

g Opponere.¶ Quomodo in priuato hoc locum habet,non in plato nomine ecclesię contrahente,scripsi post Host.de fide instrum.si cautio.super gl.penul.vbi etiam inuenies,quod hic de dote seq-tur. ADDE, quòd Abb.aliter loquitur,quàm Host.in d.c.si cautio de quo plenè vide per nouiss.in l.si ciuitas.ff.si cer.pet.

h Scripsit.¶ An verò post bienniũ audiatur,maximè qui redire iu-rauit ꝓlixè scripsi post Host.de solut.c.vlt.in vlt.gl.& vide Cy.C. de non num.pec.l.3.in 3.& 4.q.

i Si minor.¶ Idem inuenies ĩ.de confes.§.nunc videndum.versic. quid autem dixi,& quæ sit ratio horum duorum casuum,ibi vide ver.seq.

k Secundum Vber.¶ hîc habeo super l.j.C.de probat.

l Conueniatur.¶ Aliàs,communicatur. ADDE, quòd Bartol.in auth.contrà qui propriam dicit, quòd ratione mendacij non au-ditur ad euitandam pœnam negationis, sed ad probandam solu-tionem bene audietur:& hoc ibi sequitur Paul.de Cast.

a dum eum s.prope princip.huius §.a† ¶Sed quid econuersò,po-
12 ne enim,quòd C.obligauerit se ꝑ decem T.qui paratus est solue
re:sed cùm creditor hoc inficietur,T.debitor,eum super restõne
pignoris vocat in iudicium,& coram iudice consignat, & depo-
nit illa decem,proceditur in causa,& creditor negat per iuramen
tum se mutuasse,& pignus se recepisse: debitor verò sufficienter
probat intentionem suam:ideoque creditor condemnatur ei ad
pignoris restitutionem. nunc quæritur, quid fiet de illis decem,
quæ sunt deposita penes iudicem? non enim vendentur dan-
da creditori,cùm iuratus dixerit sibi debita non esse:& sic omnis
obligatio videtur sublata esse,vt s.in princi.huius tituli,nec inui-
to beneficium confertur,74.distinct.gesta.Item nec debitori, cũ
in causa iurauerit, & publicè confessus fuerit, se illam pecuniam
debere.& sic suam non esse:ꝑ consequens,alterius: ff. de procur.
Pomponius.§.sed & si is. ideoque videtur fiscũ debere ipsam re-
13 tinere:sed sub iudice lis est.† Item tu aduocate actoris conside-
b ra b,an reus sit talis persona, cui competit exceptio.quædam enim
competunt vni,quæ non alij:putà lenocinij, quæ competit libe-
ro,& nõ seruo:quòd si dubium sit,an persona sit idonea, de hoc
priùs quærendum est,C.de adul.quoniam. Excommunicato au
tem bene competunt dilatoriæ,& peremptoriæ in defendendo,
non in agendo,vel reconueniendo,extrà de excep.cùm inter.&
ca.finali.& de iu. intelleximus.Et nota.quòd quidam consulunt,
ne exceptionem peremptoriam proponas, donec videris dicta
testium ab aduersario tuo productorum: qui si bene probauerit,
confestim eam proponas:alioquin nonest proponenda:argumẽ
in his,quæ not.supra versiculo,tu ergo.s.de teste,§.qualiter.ver.
c sed opponitur c.† ¶Porrò in proponendo declinatorias iudicij
14 diligens aduocatus hunc ordinem obseruabit,vt si qua reo ex ip
sa iurisdictione competit,illam priùs proponat:putà nõ es iudex
meus,ext.de iu.at si.vt quia clericus vocatur ad iudicium secula-
re,extrà de foro com.si diligenti.vel aliquis ad iudicem non suũ,
xj.quæst.i.in clericorum.& similia.hæc ergo est proponenda:nã
si ea omissa accederetur ad alias,in iurisdictionem iudicis ꝯsenti-
re videretur,C.de iurisdic.om.iud.l.j.vnde postmodum non po-
test ad eam quis vlteriùs redire,C.de iudic.sancimus.in fin.Quod
intellige,si scienter omittatur:secus si ignoranter, ff. de iurisdict.
om.ind.si per errorem.Hac verò deficiente,vide si competat ali-
qua ex persona iudicis,vt quia est suspectus, vel seruus, vel infa-
mis,vel excommunicatus:& sic de aliis,§.j.versiculo,dilatoriæ.&
inter omnes dilatorias dicunt magistri illam de suspecto ponẽ-
dam:quod dic,vt suprà de transact.§. fit autem.Sed ego dico pri-
mò ponendam securim ad radicem,scilicet ad iurisdictionem, vt
d 3.quæst.vj.§.exceptio.& infrà dicetur d.† ¶Quòd si reus nullam
15 habet exceptionem,nec cõtra iurisdictionem,nec ex persona iu-
dicis,opponat,si habet contra rescriptum,quæ multæ sunt,inter
quas possunt esse aliquæ ad iurisdictionem ꝑtinentes:putà quòd
est obtentum per falsi suggestionem, vel veri suppressionem, &
huiusmodi Quòd si nulla contra rescriptam competat,opponat
si habeat aliquam ex persona actoris,vel procuratoris.q̃ fit mul
tis modis. Vltimò autem proponat ꝯpetentes sibi ratione sui,vt
quia est legatus,& huiusmodi:vel ratiõe causæ,vel loci,vel libel-
li,& sic de aliis.quæ omnia dic,vt præ.versiculo, dilatoriæ. & hic
est verus ordo proponendi exceptiones fori declinatorias.
16 † ¶Et nota, quòd omnes dilatoriæ sunt simul proponendæ.
vnde secundum quosdam sic ꝑponentur: FORMA proponen
di exceptiones:Coram vobis domino T.qui vos dicitis iudicem
in tali causa,quæ vertitur, seu verti speratur inter me ex parte v-
na,& talem ex altera,excipiẽdo propono ego talis dicens, quòd
non estis iudex meus ex tali causa. Item dico, quòd estis mihi su-
spectus: quia fuistis in hac causa aduocatus aduersæ partis: vel e-
stis infamis, vel excommunicatus. Item dico, literas apostolicas
ad vos directas non valere,pro eo q̃ sunt tacita veritate,vel expſ-
sa falsitate obtentæ. tacuit enim se filium sacerdotis: vel dicit se
doctorem legum,vel decretorum,cùm nõ sit:quo tacito, vel ex
presso,literas minimè habuisset.Item dico actorem nõ posse sta-
re in iudicio,cùm sit excommunicatus excommunicatione ma-
iori per talem iudicem,vel ex tali causa.Item dico,quòd procura
tor aduersæ partis est constitutus ab excommunicato.Item dico
quòd habeo ius reuocandi forum: & sic de similibus. Sed hæc
forma videtur stare non posse triplici ratione.Prima est,nam ex-
ceptio suspicionis non concurrit cùm aliis:quia cum recuso, no
lo quòd iudex de causa se intromittat,vt 3.quæst.v. quia suspec-
ti.Cùm verò obiicio contra literas,vel aliam exceptionem ꝑpo
no,volo quòd interloquatur, vtrùm valeant literæ,vel non:& an
sit admittenda exceptio, vel non, quod facere debet etiam cum
de iurisdictione dubitatur,extra,de rescrip. dilectus.de off.deleg.
significantibus.& sic sum,tanquam petens contraria,repellẽdus,
vt extra,de appell.solicitudinem. imò etiam cùm peto, quòd ꝑ
nunciet super literis,vel sup alia exceptione,&coram eo ꝑcedo
facio eum iudicem:& tacitè videor renunciare exceptioni suspi-
cionis,& in eum consentire,extra.de off.deleg.gratum. de iudic.
ca.j.Hinc est,quod dixit Io.quòd si quis excipiat,vt dictum est,&
iudex interloquatur super literis, vel super alia exceptione pro
eo non poterit amplius recusari,vt not.s.de recusat. §.fit autem.
Secunda ratio est:nam in præscripta forma videntur omnes ex-
ceptiones sub copulatiua coniunctione ꝑponi, & ideo tenetur
omnes probare:& si succumbit in vna, debet succumbere in om
nib9 aliis,ext.de resc.inter cæteras.& c.ex parte.& c.olim. Tertia
ratio est:nam exceptio de suspecto naturaliter alias præcedit:vn-
de per se est sine aliis ꝑponenda, vt s. His rationibus fortè moti
alij præscriptum proponendi ordinem non seruant,sed vnam so
lùm proponunt,& protestantur saluum sibi fore debere benefi-
cium cæterarũ:vt si in proposita defecerint, possint ad alias habe
re recursum. Sed cùm malitiosè hoc faciunt, vt lis protrahatur,
iudicis officio his occurritur,vt dixi s.§.nunc videndum. versicu.
cæterùm. & sic eis sua protestatio parum ꝑdest. His ergo omis-
sis sic tene: vide enim si potes declinare eius iurisdictionem,tan-
quam non tui iudicis aliquo modo:& primò illam obiicias,vt di
xi s.eo.versi.porrò.Si verò hoc tibi non competat,quia constat
eum iudicem esse,considera,vtrùm ex aliqua causa rationabili ip
sum possis,vt suspectum,recusare,& omnib9 aliis exceptionibus
si quæ competunt,prætermissis,protestans tamen nominatim il
lam proponas,& in illa sola procede.Qualiter autem ꝑponatur,
& formetur libellus recusationis,dicam infrà, in tractatu libello
rum,& in tit.de off.deleg. Qualiter ꝑcedatur in exceptione per-
emptoria probata,& qualiter formetur, & qualiter super ea pro
17 nuncietur,dixi,s.§.proximo,ꝑpe fi.† ¶Sed qualiter nominatim
debet aliàs protestari, vt iam dixi,& suprà §. nunc videndum.ver.
potest etiam.& versi.sed illud.respondeo,proposita recusatione
in fine subiungat sic:¶FORMA.Hoc autem ꝑpono ad præsens,
saluis aliis dilatoriis mihi competentib.quæ tales sunt,s.quòd re
scriptum est ab excommunicato obtentum:item quòd est subrep
titium,& de aliis:quib.sic specificatis,subiungat:quas exceptiões
vel alteram,quæ per se sufficiat,me offero ꝑbaturum loco & tẽ-
pore oportunis.Post quã ergo fuerit cognitũ de suspitione,post
talem ꝑtestationem poterit eas opponere, etiam post terminũ
datum ad omnes exceptiones ꝑponendas,vt extr.eo. pastoralis.
nec sufficit in genere ꝑtestari dicendo sic,saluis exceptionib.mi-
hi competentib.alioquin nulla videretur ꝑuisio illius dec.pasto
18 ralis.de hoc in p̃.versi.sed illud.† ¶Sed nunquid iudex p̃t me co
gere libellum offerre sup dilatoriis exceptionibus? Videtur quòd
sic:quia excipiens agere videtur,cùm reus sit in exceptionbus ac
tor,vt ff.de excep.l.j.& nullus debet sine libello experiri,3.qu.3.
e offeratur.Dicit Vber.e quòd non.Tamẽ ne possim variare,dbeo
eas in scriptis offerre,vt actor sup eis possit deliberare,an eis velit
contradicere,& qualiter eis debeat respondere. Et idem dicit de-
bere fieri in casibus, in quibus libellus non offertur. Canonistæ
autem dicunt,libellum sup exceptionib.dandum,& de calumnia
iurandum:sed si omittatur, non ideo ꝑcessus vitiatur. quod dic,
vt no.ext.de of.dele.prudentiam.§.sexta.& j.de litis contes.§.pe.
versicul.j.Sed quod dixit Vber.in curia,& quasi vbique seruatur,
& bene,vt finis litibus imponatur,ext.de do.& contu.finem. ex-
f tra.de resti.spo.frequens f.† ¶Facta igitur recusatione,iudex dele
19 gatus consideret, an manifestè sit sufficiens causa recusationis
quod si est,statim supersedeat,& fiat,prout dicitur ex.de ap. cùm
speciali.& de off.deleg.suspiciõis.& compellat partes eligere ar-
bitros, qui de causa suspicionis principaliter cognoscant,extr.de
for.com.si quis contra.de appel.ad hæc.Si verò iudex dubitat an
causa sit sufficiens:putà quia non expressa in iure,statim eligant
arbitros secundum formam, quæ habetur in p̃.cap.suspicionis.&
c.cùm

ADDITIONES.

a Huius §.¶Vbi ponitur dictum Pilei.
b Considera.¶Secundum Vber.de Bo.sub versi. quem in princip. huius §.allegauit.
c Opponitur. ¶ Caueat ibi in foro seculari, vbi seruaretur opinio Io.& Azo.vt dixi s.§.2.in prin.
d Dicetur.¶In vers.& not.ibi:his ergo.& idem Tancre.vbi s.post principium:licet in apparatu tenuerit, exceptionem de suspecto præcedere,vt no. in dec.de re iud.inter monasterium.in glo.quicunque.& vide,quod super ea plenè scripsi.
e Vber.¶de Bobio,chart.pen.§.cùm autem.versi.sed nunquid actor.& Io.de Deo libr.4.sub.de exceptione libelli.
f Frequens.¶Libr.6.ADDE, quòd hîc sequitur Abb.in d.§.6.Io.de Lig.Bal.in c.j.de lit.contest.

e.cùm speciali.ꝙ si sit manifestè friuola:putà quia dicit,recuso te quia semel comedisti cũ aduersario meo:vel, quia fuit tecum ad sanctum Iacobum:vel,quia intrastis simul easdem scholas:tũc iu dex nõ admittet eam,sed procedet in causa,vt ext.de app.pastora lis.de iud.qualiter.etiam si appellauerit,vt ibi,& e.tit. vt debitus. Hoc prosequere, vt s̃.de recus.§.qualiter.& §.effectus.

20 † ¶ Porrò si reus nõ potest ex causa aliqua iudicem recusare proponat alias tam cõtra rescriptum, quàm ꝯ alia cõpetentes,in hac forma:¶FORMA.Corã vobis dño tali iudice,ego talis exci piendo ꝓpono,ꝙ literæ per talem ad vos obtentæ,nõ valẽt:nec possum per eas cõueniri,quia sunt impetratæ ab excõmunicato. Item sunt subreptitiæ quia non faciũt mẽtionẽ de ꝓcessu coram ordinario super hoc negotio habito:& sic de aliis exceptionibus præter quàm de suspiciõe. quod prosequere,vt s̃.ĩ prima forma, & in fine subiungat: Has aũt exceptiões per vos admitti pero,& eas sub alternatiõe propono,vt altera probata,quæ sufficit, alte ram probare cogar:nec ad omnes probandas me astringo,sed ad vnam solam, quæ sufficit ad intentionem meam fundandam. Et hæc eadem protestatio debet fieri in peremptoriis ꝓpõnẽdis. Et hæc probantur ext.de prob.licet.ver.ideoque testes.de iudi.exhi bita.ad fi.& ff.de iur.dot.plerunque.& ꝓpter hanc vltimam clau sulam nõ compellitur reus probare omnes exceptiones alterna tiuas.Secus aũt est in copulatiuis,vt prædixi extr.de rescrip.olim. ad fi.& de hoc,secundum Papam,ext.de in int.rest.ꝯstitutus.De bet in scriptis porrigere,& petere,quòd redigantur in actis,extr. de præb.quoniam contra.

21 † ¶Sed quoniam excõicationis exceptio frequẽter opponi tur,adhuc formam exceptionis huius specialiter supponamus,q̃ a talis est: ¶FORMA [a].Corã vobis dño tali,q vos dñi papæ asseri tis delegatũ,ego talis excipiẽdo ꝓpono,ꝙ ad petitionẽ T.in cau sa tali ꝓcedere nõ potestis,nec ipsum admittere ad agẽdum,pro eo ꝙ ipse excommunicatus est maiori excommunicatione per talem iudicẽ ordinarium,vel delegatum,vel talis canonis autori tate.& exprimatur canon:sicut & nomẽ excommunicatoris, se b cundum do.ex tali causa.hoc probatur extr.de except.pia [b].& in versi.porrò.Sed quod dixi,maiore excommunicatione, videtur superfluum. nam cùm dico aliquẽ excommunicatum ab homi ne,de maiori excommunicatione intelligitur,extra. de sent.exc. c c.si quem [c].&quia ab agendo repellitur,ext.de iud.intelleximus. Vnde meliùs dixisset prædicta cõstitutio causam ipsius,quàmspe ciem ipsius.nam & causa exprimi debet in sententia,vt e.tit.cùm medicinalis.ꝑ expressionem enim causę apparebit,an pro illa,an pro alia causa sit excommunicatus, vt ext.de off.delega.pruden tiam.§.sexta.& an ab homine,vel à canone,& an maiori, vel mi nori sentẽtia sit ligatus.¶Item nisi causam exprimat reus,nõ po test actor certus esse,de qua excommunicatiõe intelligit reus.qđ si esset,actor statim fortè de absolutione doceret, nec reus octo dies haberet ad probandum.Quare ex his dixit Aegid.non debe re admitti exceptionem excommunicationis sine causæ expres d sione.& hæc,vt dicit,fuit mens conditoris illius constitutionis [d]: & exponit ibi speciem,id est causam. Tamẽ conditor ipse ibi ali ter not.quicquid de eius mente diuinetur:& Ber.& do.meus, & Goff.& præmissa expositio est extorta.Nec est verum,quod dicit per expressionem causæ apparere posse,an sit maiori,vel minori excõmunicatione ligatus:quia possibile est,quòd causa requirit maiorem excommunicationem,sed iudex ex causa inflixit mino rem,v.quæsti.2.præsenti.& extra.de iudic. cùm non ab homine.

22 † ¶ Et minor non repellitur à iudicio, seu à participatione fi delium,sed maior duntaxat, vt ext.de sen.excom.si quem.3.q.4. Engeltrudam.Non tamen nego,quin iudex possit quandoque a liquem tantùm à communione fidelium,&non à sacramentorũ participatione separare,si velit,vt v.q.4. in loco.in fin. 18.distin. placuit.& 34.distinct. quorundam.ad fi. Debet ergo exprimi spe cies excommunicationis, scilicet vtrùm sit maior, vel minor. Is enim,qui excipit,non debet vagari cum discrimine alienæ excõ municationis,ff.de iniur.pretor edixit.ff.de dolo,l.item exigit.Et est simile,quod aliàs dicit lex,denegari oportet,cuius dolo factũ sit,ff.de dolo.si ex dolo.§.si.

¶Si verò contra iudicem opponitur,sic dicetur: ¶FORMA. Coram vobis domino tali, qui vos iudicem in tali causa asseritis, propono ego talis, quòd coram vobis non teneor respondere, vel procedere, vel aliquid probare, pro eo videlicet, quia vos e stis ex tali causa per talem iudicem maiori excommunicatione ligatus:ideoque non potest in vobis iurisdictio esse. Hoc proba tur in præd.capitul.pia.& in gl.ibi posita, quæ incipit,sed mirum. Sed quia hîc & in præcedenti forma de causa dicitur,bonum est, licet necesse nõ sit.Quis autem de hoc cognoscat,not.s̃.§.2.ver. sed si hoc.

23 † ¶ Notarius autem propositis exceptionibus ita scribet:& primò,si dilatoria sit proposita: ¶ FORMA.Titius ad petitionẽ talis,coram tali iudice citatus,in ipsius iudicis præsentia excipien do proposuit,& proponẽdo excepit, ac protestatus est,quòd cũ non sit de ipsius iudicis foro,vel quòd cùm ipse iudex sit aduersę parti affinitate coniunctus,ipsius declinando iudicium non vult nec rationabiliter cogi debet sub ipso iudice respondere:vel,ex cipiendo proposuit &c. talem procuratorem esse non posse, eo quòd est minor xxv.annorum, & cum hui⁹ procuratore nullum esse iudicium: & propterea cum eo iudicium declinando, non vult, nec de iure se teneri credit sibi in iudicio respondere.

24 † ¶ Porrò si proponatur dilatoria solutiõis, vel peremptoria, sic scribet:¶FORMA.Titius,&c.vt s̃.vsque,protestatus est.iun ge,quòd cùm terminus quatuor mensium,qui de iure datur his, qui sunt sententialiter condemnati,transactus nõ sit, non debet adhuc cogi soluere Seio illas centum libras,in quibus idem T.ei dem extitit condemnatus.Vel sic:Titius.&c.protestatus est non esse procedendum contra eum super eo, quòd Seius petit ab eo centum:quia idem Seius fecit ei pactum de non petendo in per petuum:vel quia idem T.fuit in ipsis centum libris per sententi tiam,qua appellatum non extitit,absolutus:& sic in aliis excepti onibus.Qualiter autem proponatur illa exceptio,quòd testis,vel accusator fuit socius criminis,vel alia quælibet contra testes.no. s̃.de teste,§.sæpe.versic.hanc igitur.& de accusatore,versic. item

25 repellitur.† ¶Quidam autem notitij aduocati,propositis omni bus exceptionibus,appellationem interponunt dicẽtes: Si verò ipsas non admiseritis,ex hoc sentiẽs me grauari,in his scriptis ap pello.Sed fatuè agunt:tum quia iudicem exasperant,vt l.di.si qs præpostera.extra de off.deleg.suspicionis.tum,quia talis appella tio nulla est,vt pote à nullo grauamine comminato,vel illato in teriecta,licet exceptiones ipsæ legitimæ sint, vt extra de app.c. 2. & ca. dilecto.& c.vt debitus.¶Si autem non potest haberi copia iudicis,& terminus specialiter datus ad omnes proponendas, la batur,procede,prout not.s̃.de dilat.§.non videamus.ad fi.Propo sitis autem exceptionib⁹ cautus sit iudex,vt iurare faciat ꝓponẽ tem,prout not.infrà. de iuram.cal.§.j.versic.secundum est.Dein de consideret, an exceptiones validæ sint, vt quia robur habent à iure, & illas admittat:an verò inualidæ,seu friuolæ, scilicet quæ nullo iure fulciuntur,& has non admittat:extr.de app.pastoralis. quòd si quædam sint validæ,quædam friuolæ, iudex per interlo cutoriam,repulsis friuolis,validas admittat,extra.de off.dele.ca.j.

26 & c.fi.de preb.dilectus.& in præ.c.exhibita.†¶Punitur enim iu dex,qui exceptiones legitimas non admittit,2 5.quæst.2.puniri. & hoc quantumcunque sibi præcisè scriptum fuerit,vt extra. de off.deleg.ex parte.2.de ætat. & qual. accepimus, & potest ab eo e appellari,non interloquendo,vel etiam eis omissis procedẽdo [e] eas non admittat,vt extr.de appel.dilecto.& c. ex parte. & c.cùm cessante.&C.si sæpiùs in integ.restit.postul.l.j.in fine.C.de app. si quis prouocatione.ff.de minor.ait prætor.§.permittitur. ff.quan do app.sit,l.j.§.si quis tutor.ff.de admin.tut.tutores,qui post.§.tu tor datus.quarum appellationum formas in tractatu libel.in titu f lo de app.§.j.& 2.supponemus.Cautus ergo sit excipiens [f],quòd prius quàm appellet, expectet responsionem.vel interlocutoriã super propositis exceptionibus,vt ĩ causa appellatiõis possit hoc ostendere:quia non sufficit ad hoc vt valeat appellatio,excepti ones fuisse propositas,nisi negauerit eas admittere,vt in præd.c. dilecto.Vnde non valet talis appellatio,appello,si non admittis exceptiones?

27 vt ꝓdixi. † ¶Quid si iudex nec recipit,nec repellit exceptiones? R̃ndeo, expectet,donec iudex ei aliquid præcipiat:putà,quòd li bello respondeat,vel huiusmodi.nam iudex tunc ꝓcedendo eas g non admittit,vt dixi [g]:& ideo appellari potest,vt in præd.capitu. ex parte.ext.de re iud.suborta.de offi.del.cùm causa.ff.de his,qui

28 not.infamia.Lucius.C.si ex fal.instrum.l. 1.¶†Sed si sit iudex se cularis, nunquid poteris ab eo appellare propter exceptiones non admissas? Videtur,quòd non.C.quor.appella.non reci.l.pe nul.& extr.de appel.super eo.2.& 2.q.6.non ita.& l.ante senten tiam

ADDITIONES.

a Forma.¶Aggreditur formam & verba Aegid.respon.32.

b De except.pia.¶Lib.vj.

c Si quem.¶De hac decretali,& de hac materia vide,quod dixi in dec.pia.super gl.hoc ideo.

d Constitutionis.¶Dicens se hoc habuisse à fratre Iacobo episco po Bono.qui fuit cancellarius Innoc.IIII.

e Procedendo.¶vt j.ver.prox.

f Excipiens.¶ secundum Bonagui.vbi de libello recusationis in fi ne:ibi etiam est sequens versiculo,& monet,quòd vtroque casu habeatur scriptura,per quam fiat ostensio,de qua sequitur.

g Vt dixi.¶supra versiculo,prox.& suprà §.nunc videndum.versi culo,& nota secundum.& infrà da appellat.§.qualiter.versi.item quòd faciat.

tiam.sed poteris iudici dicere, vt ex officio suo interloquatur,vt ff.de no.oper.nunciat.si prætor.ff.de re iud.quod iussit. Argu.tamen contrà,quòd etiam iure ciuili admittenda sit appellatio, si pronunciatus sit idoneus,qui non est,ff.qui satisdar.cog. arbitro
a ff.de min.intra vtile.in prin.[a]ext.de ætat.&qual.ex ratione.& ali-
29 is casibus,qui no.in præ.c.non ita.& c.super eo.†¶Item cautus sit iudex,vt proposita exceptione,quæ si non admitteretur,pars appellaret,dicat sic,vt viam præcludat appellationi: Ergo hanc
b exceptionem admitto , si probata fuerit[b].vnde ea non probata, non poterit pars appellare:vel si appellet, appellatio non admittetur,hæc cautela elicitur extr.de excep.olim.ver.dis.vestræ mã.
¶Validis autem exceptionibus admissis, statim præfigat terminum congruentem peremptorium suo arbitrio reo,intra quem probet eas,& actor pro expensis protestetur,si fortè reus,qui in exceptione sit actor,deficeret in probando:verùm in probando exceptionem excommunicationis dantur octo dies, die, in qua proponitur,non computata.quod dic,vt s̃.§.ij.vers.porrò exceptio.Item in exceptione spoliationis probanda statuuntur xv.dies die,in qua proponitur,non computata,extr.de rest.spo.frequẽs. §.sed in ciuilibus.libro vj.& vltima die termini poterit exceptio proponi & probari.de hoc s̃.de dilat.§.j.ver.sed nunquid. & seq.
30 †¶Præfixo igitur termino ad probandum, reus postulet statim actorem per iuramentum super ipsis exceptionibus interrogari formatis super hoc per ipsum reum,vel per iudicem interrogationibus,secũdum curiæ morem.Et si reus ex actoris responsio
c nibus poterit suam in hoc fundare intentionem,bene[c] quidem: alioquin suas probationes inducat.Adueniente igitur termino, si iudex viderit exceptionem probatam,pronũciet in hac forma:
¶FORMA interloquendi super exceptione probata: Cùm nos talis,de tali causa,quæ inter P.& H.vertitur,seu verti speratur, auctoritate domini papæ cognoscere voluissemus , dictus P. à nobis citatus contra literas apostolicas excipiẽdo proposuit in hac forma:Coram,& c.vel proposuit, H.impetratorem impetrationis tempore fuisse excommunicationis vinculo innodatum: & quia termino eidem ad hoc probandum statuto,idem P.suam exceptionem sufficienter probauit,ideo literas ipsas per H. ad nos à sede apostolica obtentas , habito peritorum consilio interloquendo pronunciamus non valere,& nos per eas ad ipsius instã tiam non posse procedere in hac causa. Vel pronũciabit,eas per falsi suggestionem obtentas,extr.de rescr.dilectus.j.de procur.c. si.de off.deleg.significantibus.Tamen videtur , quòd postquam aliquis est absolutus,potest vti literis impetratis,dum erat excõmunicatus:quod dic,vt not.extrà de procur.cap.fin.& de excep. pia.in gl.sed virum.& ideo quidam omittunt,& bene,verba illa, literas ipsas non valere.Sed quomodo pronunciabit , si non habet iurisdictionem ex rescripto?de hoc no.in præ.ca. dilectus. & eod.ti.c.si.
31 †¶Si verò non fuerit exceptio probata,sic dicet:
FORMA.Cùm nos,&c.vt s̃.vsque,except.sufficienter. iunge, non probauit.& idcirco interloquendo pronunciamus dictum H. actorem excommunicatum non esse,&ad prosecutionem causæ suæ debere admitti, & nos ad executionem mandati apostolici procedere posse,exceptione huiusmodi non obstante.Et si lis fuerit contestata,& ordo iudiciarius seruatus in huiusmodi exceptionis cognitione , fiat de hoc mentio in ipsa pronunciatione.
32 †¶Quòd si reus probare noluerit,vel nequiuerit,quod obiecit sic pronunciabit:
FORMA.Cùm nos talis,&c.vt s̃.in prox.forma, vsque, ad suã exceptionem.iunge,probare non potuit, vel noluit, idcirco interloquendo pronunciamus ipsas literas,non obstante exceptione contra eas proposita,valere,ac nos per eas posse in causa ipsa procedere iuxta tenorem ipsarum:& quia idem talis non probauit,quod obiecit , ipsum in expensis aduersario condemnamus, quas pars altera docuerit se fecisse earum taxatione nobis in posterum reseruata.De iure enim debet in expensis condemnari in probatione exceptionis deficiens,vt extr.de do.& con.finem.ex trà de pœnis, calumniam. Postea verò lata sententia iudex taxabit arbitrio suo expensas,consideratis qualitate negotij , & tempore disceptationis,& conditione legatorum, & aliis circunstantiis,dicens sic:Ego taxo expensas factas occasione propositæ exceptionis in decem libras.Dic ergo tu victor per tuum sacramẽ tum,quòd tu expendisti intra decem libras ad plus:& ille respondeat per sacramentum se expendisse octo libras,vel nouem, vel decem libras minus vno denario , si tantum expendit. Quo facto iudex dicat:Et ego te proponentem,quia in probatione defecisti,condemno , exequendo sententiam & taxationem meam: & iuxta declarationem illius præcipio tibi,quòd soluas ei octo libras,vel nouem libras,vel decem libras minus vno denario,nomine expensarum.quod dic,vt j̃.de expensis,§.postremo,in prin.

33 †¶Quod autem priùs possit fieri condemnatio,& pòst taxatio probatur ff.de sol.Modestinus.valet enim tunc talis incerta sententia:ideoque fortè iudex certificari non potest,vt in præ.§.postremo,vers.item scias.Ar.tamen contrà,quòd taxatio debeat p̃cedere condemnationem,vt in concor.quæ sunt in præd.§. postremo , in prin.vbi de hoc. per quæ iura non videtur prædictam formam pronunciationis stare posse.Vnde ad euitandum huiusmodi contrarietatem,iudex,si velit,in fine sententiæ non condẽnet in expensis,sed dicat sic: Expensarum autem condemnationem,& earum taxationem nobis in posterum reseruamus. & sic postea,quando voluerit,poterit eas taxare, & in eis victum etiã condemnare. Prius tamen dictum Romana curia seruat. Quòd autem possit reseruare,probatur in præd.§.postremo , ver. illud etiam.salua tamen Romanæ curiæ obseruatione , quæ præmissa forma tam in interlocutoriis,quàm in diffinitiuis , passim vtitur: consonum iuri puto esse s̃.scriptam formam seruari debere in interlocutoriis,in quibus vt plurimùm parui sumptus communiter adiudicantur : in diffinitiuis verò seruari potest forma tradita in præ.§.postremo , in prin.Quidam autem priùs quàm interloquantur,taxant,& iurare faciunt super eis,& inserunt in fine pronunciationis post verbum,obiecit ipsum, &c.taxatione & iuramento præmissis,in centum solid.nomine expensarum aduersario condemnamus.Hoc tamen non placet.nam secundùm hunc modum actor,priusquam interlocutoria , vel sententia feratur,
34 certus est,quòd pro eo pronunciabitur.cùm†tamen iudex nul la interlocutione debeat pandere,qd sentiat,vt C.de fal.vbi.Sed & vbi iudex iuxta præmissa super expensis incertus est,potest sic dicere:Pronuncio te expensas posse petere,vt C.de fruct.&lit.expen.l.terminato.& ar.ff.de re iud. Paulus.j. & tunc & post plures dies poterit in eis condemnare,ac eas taxare,vt in præ.l.Modestinus.& agetur ad eas condictione ex illa l.Paulus.vt dicunt quidã
d & hoc obtinent etiam in diffinitiuis[d].¶Et nota,†quòd vbi præ-
35 misso modo sententia incerta profertur,potest,secundum quosdam,coram executore certificatio fieri, putà taxatio & iusiurandum super eis præstari:sed cùm iudex hęc sibi retinuerit,vt patet s̃.forma prox.ne executor habeat ad talia extẽdere manum,melius est,si hoc coram iudice fiat.
36 ¶†Generaliter autem super qualibet exceptiõe sic poterit pronunciari:
FORMA.Cùm in cã tali,quę vertitur inter talem&talẽ coram vobis tali,per talem fuerit coram nobis proposita exceptio : nos habito peritorum consilio dicimus, & interloquendo pronunciamus,eam non esse admittendam,nec eam admittimus & ea n̄ obstante fore in negotio procedendum. Vel dicimus:& interloquendo pronunciamus eam admittendam fore,& eam dicimus admittendam,ext.de lib.ob.c.ij.& iij.¶Porrò in Italia formãt interlocutoria iuxta consilium à sapientibus in scriptis datum , & nihil aliud debet continere interlocutoria,quàm cõsilium,vt dixi j̃.de requisit.cons.ver porrò huius. dato quòd hoc modo fiet
¶FORMA.Cùm in quæstione,quę inter tales vertitur coram nobis iudice tali , super hoc inter aduocatos partium dubitatio foret exorta,tales sapientes assumpti fuerũt super consilio in hac dubitatione dando:qui quidem tale decernunt consilium.pone illud de verbo ad verbum,& in fine subiunge: Nos igitur eiusdẽ consilii formam sequentes,inuocata Spiritus sancti gratia,partibus præsentibus,interloquendo pronunciamus sic:repete verba
e consilii dati,& secundum ea pronuncia[e].Ab his autem interlocutoriis partes,si se grauari sentiant,poterunt appellare,vt s̃.dixi in ver,

ADDITIONES.

a In prin.¶Hucusque fuit Vber.de Bobio,mihi charta xj.vbi de p̃sona coniuncta tractat,in fi.& Io.de Deo in exce.contra agentes pro aliis.ver.item quæritur.

b Fuerit.¶Non video hîc magnam cautelã,quia etiam si simpliciter admittat,admisisse intelligitur ad probandum,vt sequitur : & quod dicitur in dec.olim.est regulare.quando enim appellat̃ ante sentẽtiam,sic scribitur per iudicem appellationis: nec sunt illa verba iudicis à quo,sed papæ delegantis.

c Bene.¶Imò malè.hoc dico etiam tempore dec.pia. quæ nõ correxit in aliquo dec.ipso iure.de rescr. libro vj.vt ibi plenè not. in gl.nunquid ergo.

d Diffinitiuis.¶Hoc non placet,vt scripsi satis de seque.pos.ca.i.in gl.pe.vbi vide:& hoc per præ.l.Paulus. & per præd.decret.de ap. cùm appellationi.j.respon.in fi.lib.6.

e Pronuncia.¶Dat intelligere,quòd nõ sufficeret iudicem dicere pronuncio per omnia,vt in cõsilio ɔtinetur.Alb.Pap.de hoc tractauit in Summa de habendis consiliis:de qua dixi j̃.de req.ɔs.& ad hanc partẽ allegat C.de sen.& inter.l.præses.ff.de arbi.quid tamen.de re iud.l.j.& l.in summa.per quem patet,sententiã nõ te-

37 in ver.propositis.† ¶Sed si iudex videt se malè interlocutũ fuis
se, vel malè processisse, nunquid poterit suam interlocutoriam,
vel, quod fecit, reuocare? Dic, quòd sic, non obstante appellatio
ne ab huiusmodi interlocutoria, vel processu, emissa: & facta re-
uocatione poterit in causa procedere, etiam nolente parte ap-
pellante, ext.de app. cùm cessante.ff.de re iud.quod iussit.ext.de
accu.qualiter.j.de app.significauerunt.xxij.q.iiij.magnæ.quod in
a tellige, vt not.j.ver.sed nunquid. Fiet autem[a] reuocatio interlo-
cutoriæ vtraq; parte præsente: quamuis quidam malitiosi iudices
prius quàm reuocent, sinant appellantem cum sua appellatione
à sua præsentia discedere, & postea præsente notario, vel testib⁹,
reuocant quod fecerunt, & sic appellantem decipiunt: quia cùm
appellans de iniquitate interlocutoriæ coram superiore docue-
rit, pars appellata incontinenti docet de reuocatione grauami-
nis: & sic inuenitur appellans minùs legitimè processisse, & con-
demnatus in expensis remittitur ad priorem iudicem, extr. de ap
pel.vt debitus.in fin. Sed certè, si constare posset de iudicis mali-
tia, & quòd appellante ignorante id factum esset, non puniretur
appellans: ar.ext.de app.ex insinuatione.& c.seq.& de rescrip. ex
b parte.ij. Talia enim non possunt fieri parte absente[b], ext.de causa
pos.& propri.c.j.ij.q.vj.biduum.ver.palàm est.C.quom.& quan.
iud.ab eo.& j.de app.§.qualiter.ver.& nota, quòd si.imò iudex,
qui huiusmodi fraudem facit, puniri debet, extr.de re iud. cùm æ
terni. Si enim ipse debet partes à dolo & fraude cohibere, vt ext.
de rescr.ex tenore.de pœ.calumniam.multò fortiùs & etiam se,
vt extr. de natis ex libero ven.ca.vnico, xix.dist.nulli.de elect du-
dum.ij.prope prin.ver.vnde.alioquin in quo alios iudicat, seipsũ
38 condemnat, vt xxxij.q.vj.nihil iniquius.xxxv.dist.c.fi.in fi.† ¶De
bet ergo reuocatio grauaminis ad appellantis notitiam perueni
re, sicut & reuocatio procuratoris ad aduersarium, vel iudicem,
vt ext.de procur.mandato.in præ.dec.ex parte. & reuocatio dis-
c pensatoris in notitiam creditoris, ff.de solut.dispensatori[c].
39 † ¶Vt autem in reuocandis per iudices grauaminibus instruaris
nota, quòd iudex quandoque reuocat grauato, seu appellante p̃
sente, quandoque absente: si præsente, aut iudex certus est, quòd
grauauit, aut credit se non grauasse: aut credit, nescit tamẽ se gra
uasse, aut dubitat. Si ergo præsens sit appellans, & iudex certus est
se grauasse, reuocatio fiet:

¶FORMA. reuocandi interlocutoriam: Quoniam in tali exce
ptione contra talem pronunciaueram, interloquendo ipsam ex
ceptionem non esse admittendam: vel quoniam contra talem
ita processeram: habito postmodum consilio peritorum, inueni
me ipsum grauasse in hoc, vel me indebitè processisse: & idcirco
vsus consilio saniori, interlocutoriam ipsam, vel processum exp̃s
sè reuoco: & tibi præcipio, quòd sine licentia à iudicio non disce
das: imò in ca secundum formam iuris procedas, vt in præ. con.
cord. ¶Quidam tamen erubescentes suam interlocutoriam re-
uocare, sic dicunt:

¶FORMA. Ego talis, si te talem in aliquo grauaui, illud reuo-
co. Sed certè non debent erubescere, vt in præ.c.qualiter.

40 † Nam & papa suam sententiam iniustè latam corrigit, xxxv.q.
ix.veniam.& c.sententiam.extr.de in integ. restit. tum ex literis.
& ecclesia, vt extr.de frigid.fraternitatis.& Imperator dicit, Non
pudet nos nostras leges corrigere, in authẽ.Col.4. de nupt.circa
prin.per vnam.col. Vnde dicit Seneca: Non est turpe in melius
mutare consilium: & Augustinus. Magnæ sapientiæ est, mutare
hominem, quod malè locutus est. vt in præ.c.magnæ. Et idcirco
d alij, vt dominus meus[d], talem reuocationem, tanquam dubiam
& conditionalem, non admittunt: & bene. cùm enim iudex gra-
e uauerit re & verbo, ipse solùm reuocat verbo, non re[e]. Ber. tamẽ
dicit eam admittendam: quia licet prædicto modo fiat, sufficit ta
men, ex quo dicit Reuoco: ar.pro eo extr.de elect.illa.ibi, si quis
in ea, &c. Papa no. quòd quandoque tacitè reuocatur grauamẽ,
putà si appello à iudice, ne procedat contra me, quia sum exem-
ptus ab eius iurisdictione, & ille mihi assignat terminum ad hoc
probandum, tacitè videtur reuocare grauamẽ mihi illatum: sup-
ple, in p̃cipiendo me procedere in principali. nam ipse potest co
gnoscere vtrũ sua sit iurisdõ, vt ff.de iud.si qs.ext.de resc.dilectus
filius Ioannes. ¶Ceterùm si iudex credit se bene processisse, non
debet dicere Reuoco: sed dicet sic:

FORMA. Frater si te grauaui in aliquo, paratus sum reuocare
interlocutoriam de consilio sapientum: & præfigo tibi talem ter
minum ad comparendum, intra quem possis plenè deliberare.
Hæc forma expressè probatur, & no.extr.de re iud.ad postolicæ.
f ver.eratque parata[f]. & si in præfixo termino non venerit, confi-
dens de appellatione, iudex procedat in negotio sibi commisso,
quantum de iure fuerit procedendum. Sic enim non intelligitur
grauasse, ex quo non stat per eum quò minùs reuocet, sed per ap
pellantem, vt in præ.c.ad apostolicæ. Quidam tamen dixerunt, ꝙ
vbi credit iustè processisse, debet petere, & habere copiam appel
lationis, & vt tollat appellationem, debet respondere, vt j. in for
ma: Ego non te, &c. & sic debet eum tenere sub termino, & pro-
testari se velle apostolos dare. Vnde si postea impetrauerit, non
valebit sua appellatio, cùm non possit de grauamine docere. sed
prius dictum præualet. ¶Si verò credit se grauasse, nescit tamen
pro certo, dicat sic:

¶FORMA. Ego protestor, quòd si te grauaui in aliquo, paratus
sum reuocare. Sed certè hoc non sufficit, nisi reuocet: & quandiu
non reuocat grauamen, appellatio in suis viribus stat, ar. extr.de
eo, qui mit.in pos.causa rei ser.c.j.
41 ¶† Si verò dubitat, an grauauerit, vel non: tunc, quia non semp
de facili videre potest grauamen inopinatè fortè illatum, in du-
bio reuocet in hac forma:

¶FORMA. Ego non te credo in aliquo grauasse: sed si grauaui
paratus sum illud reuocare: & quantum in me est, illud ex nunc
reuoco: sed quia te non credo grauasse, præfigo tibi talem diem
peremptoriè, vt tunc compareas coram me, ostensurus in quo
te grauauerim. Et præcipiat notario de hoc facere publicum in-
g strumẽtum, ar.in his, quæ no.s̃.ver.item cautus[g]. vide ergo quo
modo sub conditione reuocat in dubio. hæc autem forma obti-
net,

ADDITIONES.

☞ nere, quæ non continet absolutionem, vel condemnationẽ, vel
æquipollens. facit etiam ff.iud.sol.l.iudicatum.ij. In contrarium,
quia absolutio, vel condemnatio dicta in consilio, per illa verba
à iudice repetita videtur. facit ff.de verbo.ob.Titia.de cond.inst.
cùm seruus.de serui.vrb.præd.si binarum.& de leg.j.l.talis scriptu
ra. & amplectenda est hæc repetitionis interpretatio, quia facit
rem valere, ff.de reb.dub. quoties.& de leg.3.in reperendis.extrà
de verbo.sig.abbate. Item per illa verba saltem iudex dicitur con
silium approbasse, & confirmasse, Inst.mand.§.tua.ar.ff.man.l.ij.ĩ
fin.de admi.tu.quidam decedens.§ Papinianus, & l.Titium & Mę
uium.j.respon.in fi. Confirmans autem censetur repetiuisse con
firmata, ff.de adop.l.adoptio.de ver.sig.l.obuenire.in auth.de de-
fen.ciui.§.interim.propter verba consilij ergo condemnatoria,
vel absolutoria iuris fictione absoluisse, vel condemnasse videt.
facit, quod no.C.de app.l.eos.in gl.no.forma.in prin.quid plura?
Satis est, quòd aliqua parte actorum sententia sit certa, C.de sen.
qui sine certa quan.l.3. Consilium autem est de actis, extr.de pro
bat.quoniam.C.vt lite.pen.l.ij.de app.à proconsulibus.ergo, &c.
Subdebat, quòd magis tuta & certa via erat, quòd ipse iudex post
lectum consilium absoluat, vel condemnet. idem Ia.de Are. Ego
puto inter diffinitiuas, & interlocutorias distinguen. cùm enim
interlocutoriam non sit necesse ferri de scripto, sed scribitur iam
prolata, vt no.de re iud.c.vlt.lib.vj.in prima gl. si notarius scribat
quòd iudex secundum formam consilij pronunciauit, puto satis
esse: & sic seruat. & sic procedunt allegata secundò. Sed quia diffi
nitiua est ferenda & pronũcianda de scripto per ipsum iudicem,
vt in præ.dec.vel cum concor.si dicat, vt s̃. s.pronuncio per om-
nia, vt in consilio continetur consilium dicebat pronunciandum
&c. vel reum condemnandum, vel absoluẽdum. ergo sententia
iudicis erit sic, pronunciandum, condemnandum, vel absoluen-
dum: & sic de futuro: & sic vitiatur per prima iura. Bonum tamẽ
est consilium Gul. ꝙ etiam in interlocutoriis fiat repetitio. Faten
dum tamen est, ꝙ communiter magis simul conueniunt verba ꝯ
siliariorum, & iudicum ĩ interlocutoriis, quàm diffinitiuis. Dicit
consulens, libellum aptè, vel ineptè formatum, exceptionem ad
mittendam, vel nõ ꝓbatam, vel testẽ admittendum, vel repellen
dum: & iisdem verbis vtitur iudex. Adde, ꝙ snĩa iudicis pronun-
ciantis in omnibus, & per omnia, & vt in tali consilio continetur
non valeat, tenet Ang.cons.ccxlix.

a Autem. ¶Secundum Aegid.rub.xxij. Vber.ponit fraudem, quæ
sequitur. Adde, quòd regulariter verum est, vt fiat reuocatio in-
terlocutoriæ, citatis, partibus: Host.in Sum.ext.de re iud.§. quot
sunt eius species.

b Absente. ¶Vel non requisita. & vide, quę scripsi de ap.si à iudice:
lib.6.super.ver.termino.quod tollit hanc fraudem. De interp̃ta-
tione verò, an fieri possit parte absente, plenè scripsi de verb.sig.
olim.in gl.magna. Adde, vt plenè p do.Ant.de sancto Geor.in c.
cùm cessante.in xviij.col.ext.de ap.

c Dispẽsatori. ¶Simile in cl.de ele.causam.in fi.cũ concor.vlti.gl.

d Dominus meus. ¶Honestiorem formam, quàm habeat ipse Ho
stien.scripsi in dec.cùm cessante, super j.gl.ad finem.

e Non re. ¶Ratio Vberti de Bobio, vbi tractat de coniuncta perso
na, in fi.

f Parata. ¶lib.6.

g Cautus. ¶Quicquid s̃.vel j̃. dicatur, tene, quod habes de app.si à
iudice.lib.vj.

net,vbi probabiliter dubitatur,vtrùm id, pp quod appellatur,verum sit,vel verum esse negatur. Si enim certũ & indubitatum sit superuacuò præfigitur terminus ad ostendendum grauamen:qđ tunc satis ostenditur per narrationem in appellationis forma cõtentam,adeò quòd iudex per appellationem vel admittere, vel refutare potest. Vnde terminus talis appellantem non arctat, q remedio interpositæ appellationis à iudicis iurisdictione, reputat se exemptum. ¶Sed & si verisimiliter ambigitur,vtrùm causa grauaminis in appellatione expressa,legitima sit,vel non,huiusmodi termini præfixio locum non habet, cùm iudex à quo appellatur,non debeat esse iuris ignarus.Potest tamen tunc respondere, quòd vult deliberare, & statuere terminum appellanti ad audiendam suam super hoc responsionem,vt s.in forma illa,Frater,si te,&c.& appellans in termino veniens,& de iure coram iudice disputans, non intelligitur propter hoc appellationi renunciare.

42 ¶†Quòd si a appellans absens sit, iudex per hoc poterit facere
a suas literas in hac forma:

¶FORMA. Talis iudex tali salutem in domino Iesu Christo, cùm tu in causa.quæ vertitur inter te.& B.super hoc coram nobis ex hoc appellans,à nostra discesseris præsentia,tibi tenore p̃sentium innotescat, quòd non credimus in aliquo te grauasse: veruntamen si in aliquo te grauauimus, quod nos latet, illud si apparere poterit,exnunc, vt extunc,reuocamus omnino. Quocirca discretioni tuæ mandamus,quatenus die tali per te,aut per procuratorem idoneum, compareas coram nobis de dicto grauamine ostensurus:alioquin in causa ipsa,prout de iure fuerit,processurus:quem terminum tibi peremptorium assignamus.quod nisi feceris,in causa ipsa ratione præuia procedemus,tua absentia non obstante.Et tam de reuocatione,quam de literarum præsentatione fiat publicum instrumẽtum. per quod fides possit de his fieri illo inficiante,& vt iudex facta sibi fide de præsentatiõe, per
43 illud post terminum ipsum in causa procedat.† ¶Illud tñ scias, quòd si is,qui appellauit,compareat coram iudice à quo appellauit, postulans terminum sibi dari ad procedendum in principali: vel dicens,quòd paratus est ius suum prosequi coram illo, videtur appellationi renunciasse:ar.extr.de re iud. quod ad consultationem.ff.de pact.tale pactum.§.i.s.de re iud.ad solutionem.ext.
b de appel.solicitudinem.in fin.b ff.de mino. Aemilius.ff de leg cõmis.l.antepen §.fi.& l.penult. Nam altero contrariorum electo, alteri renunciatum esse videtur,xxxij.q. 1.cùm renunciatur.C.de furtis,l.j.C.si seruus exte.se emi man. l. i. † ¶Sed nunquid iudex
44 interlocutoriam pro me contra te latam,à qua non appellasti,potest post decem dies reuocare?Non videtur:quia iam transiuit in rem iudicatam,extrà de elect.cùm dilecti.in fin.Dic contrà. quia licet trãsiuerit in rem iudicatam quo ad te,vt non possis post decendium appellare,non tamen quo ad iudicem,quin possit eam reuocare.ff.de re iud.quod iussit.extrà de præsum.afferte.& in p̃.c.cum cessante.Nam & tu posses post decem dies appellationi renunciare,ij.q.vj.si quis libellos. extrà de app. personas. Si autem appellasti,dicunt quidam,quòd etiam adhuc illam poterit reuocare,vt s.ver.sed si iudex. quod verum esse intellige re integra existente:putà quia appellans non fecit sumptus in prosequendo appellationem, de cond.causa da.causa non sec. si pecuniam. in prin.Sed & si vellet iudex sumptus reficere, dicit B quòd adhuc potest reuocare:quia iam non interest ipsius,extrà de app.interposita.§.ij.Dominus meus dicit, quòd semper potest reuocare,
c donec desierit esse iudex. Desinit autem esse, dando apostolos c,
d seu dare,respondere recusando,extrà de appe.cordi d.vel si superior appellatiõe recepta sibi inhibeat, ne vlteriùs se intromittat.
e c.ti.Romana.§.si verò e.Vnde si interim fecerit sumptus.sibi imputet:imò etiam dicunt quidam, quòd licet appellans dicat se iuisse ad curiam ad prosequendum appellationem, vel etiam iam se habere literas,quæ tamen nondum sunt præsentatæ,iudex poterit nihilominus reuocare ante quàm appellationis causa sit cõmissa,vt in præd.c.interposita.§.ille.& e.tit.vt debitus.Nam sicut appellanti licet redire ad iudicem, à quo appellauit, priusquam causa alteri sit commissa,vt in præ.§.ille.sic debet & iudici licere.
f Inn.IIII dicit f,quòd iudex ante decendium,vel etiam post,vbi est appellatum,potest interlocutoriam suam reuocare: quia appellatio suspendit pronunciationem,ff.ad Turpil.l.j.§. fi.Si verò non est appellatum, non potest reuocare post decendium sine eius licentia,pro quo lata est.
45 †¶Sed pone,quod appellatum est ab interlocutoria, & datus ẽ iudex in causa appellationis,qui citauit partes,&ad alia processit nunquid primus iudex adhuc poterit reuocare grauamen? Respondeo:obtinuit,quòd non: quia iam non est res integra, vt in præ.§.si verò.& extrà de app.interposita.§. ille. de officio deleg. pastoralis.§.præterea.ff.de iudi.cùm prætor.respon.i.quamuis iu
46 dex appellatiõi nondum aliquam fecerit inhibitionem. †¶Sed quis debet proponere exceptiones peremptorias rei cohærentes,vel etiam dilatorias?Respon.ipse conuentus,&eius hæredes & fideiussores,& mandatores,ff.de excep.exceptiones.§. rei autem.& l.omnes.& l.quæ personæ.C.eodem,defensores.ff.de iure fisci,in fraudem.§.si principalis.C.de fideiussor.l.j. & l. sententiam.ff.eo.vbicunque.ff.de reg.iur.hæredem. Hoc tamen fallit ĩ
47 pacto de non petendo,†quod personale est: nec eius exceptio competit hæredi,nec fideiussori,ff.de pactis,idem in duobus.§. p sonale.Item possunt exceptiones opponi contra paciscentes, & contra eos qui in iudicio fuerunt,& eorum hæredes, & emptores,& legatarios vtentes suorum auctorum iure,ff.de doli exce. apud Celsum.§.de auctoris.& §.cùm legitima.& ar. ff. de acquir.
48 poss.Pomponius.§.cùm quis adminiculo.† ¶ In summa notandum est,quòd nemo prohibetur vti pluribus exceptionibus,etiã diuersis,ff.de excep.nemo.de inoffic.test. contrà veterani. §. sed nec impuberis. Arg.contrà,extrà de renunc. super hoc. extrà de regul.& transe.ad relig.sicut.& extrà de appellat. solicitudinem.
g prope fi.g† ¶Item nota,quòd ferè omnes exceptiones perem-
49 ptoriæ sunt perpetuæ,licet descendant à temporalibus actionib. quas excludunt:quia quæ temporalia sunt ad agẽdum, perpetua sunt ad excipiendum,vt C.de excep.licet.in prin.ff.eodem, l. 3. in princip & l.purè.§.si s.§.j.in princ.Ferè,dixi propter exceptionem doli,quæ aliquando perpetuò obiicitur.vt C.eodem, si pactum.aliquando etiam non perpetuò,vt quando à maleficio trahit originem,vt ff.de pecu.quæsitum.§.fin.Item dicuntur perpetuæ,quia semper opponi possunt,quandocunque agitur, etiam
h si actor stet per mille annos,quòd non agat h:quia non est in potestate rei quando actor eum conueniat.Sed si nunquam agatur nunquam excipietur:vt in præ.l.purè.§.fi.C.eodem, l.si pactum. C.de dilat.si quando.in fi.quod est 3.q.4.§.spacium.C.de in inte.
50 restitu.petendæ.† ¶Item nota,secundum Vber.de Bobio i & Io.
i de Deo,quòd aduocatus,qui timet de principali, debet differre causam,si habet diuitem clientulum,hoc modo:proponat enim aliquam exceptionem, & super ea faciat pronunciari, & postea appellet,C.de app.addictos.& admittetur appellatio,causa legitima in ea assignata,extr.de app.vt debitus. & hanc appellationem prosequatur,& super ea statim iudicem impetret,vel nuncijs mittat: & postmodum non petit iudex reuocare interlocutoriã, cũ
k res non sit integra, vt s ver.sed nunquid.& seq.Item, f.n Vber. k adhuc

ADDITIONES.

a Quòd si.¶Verba Aegid.rub.lxxi.
b In fi.¶Miror,quòd fuit omissa dec.gratum.de off.del.vbi est casus.& de testi.cùm venisset.
c Apostolos.¶Sup.delatorios.de app.cùm appellationibus.lib.6. Adde,vt plenè per d. Ant.de sancto Geor.in c.cùm cessante.& in omnibus his,quæ sequuntur,vsque ad ver.in summa.
d Cordi.¶& c.vt super.& c.ab eo.lib.6.
e Si verò.¶lib.6.
f Dicit.¶in c.cùm cessante.ibi remisi ad id,quod,ipse no.in dec. ff. quod met.caus.& ibi scripsi,quod not.in dec.sacro.de sen.exc.& vide ibi materiam pleniùs,quàm hic,super gl.
g Prope fi.¶Solue,vt no.in reg.nullus pluribus.de reg.iur.lib.6.
h Agat.¶Idem dixerat s.§.j.post prin.
i Bobio.¶Char.mihi xi.vbi tractat de coniuncta persona,in fi.& Io.lib.3.rub.de exceptionibus contra agentes pro aliis, ver.si volueris.& in fi.
k Secundum Vber.¶Non inueni Vbe.in vol.descripsisse hãc fraudem,vel forsan alibi scripsit:vel alter scribens hec illi attribuit:dicit Hiero.ad Furiam B.quòd aliqui,quod ab eis egreditur,ab aliis audiuisse se simulant.Vide Diogenem,qui in libro De vita & moribus philosophorum est quinquagesimus, ante medium:vbi dicẽti sibi,quòd eius amicus de ipso certa mala protulerat:Respõdit,an ille hoc dixerit, mihi dubium: te autem hæc dixisse, mihi certum est. Negari nõ potest quin Vber.quandoque pessima loqueretur.nam vbi tractatur materia curatorum,mihi charta x.reprehendit aduocatum.qui veniente tutore vel curatore ad causam, pmittit litem contestari intra x.an.econuersò sępe se ɔscientiosum ostendit,& suadet peccata vitari.Vt à fine incipiam,patet in vltima char.ibi.præstito sacramento.in princ.& ver.de tuis.& ver.adhibetur.& charta penult.§.cùm autem.in princi. & ante §. sed si sub arbitro.sua debet memorari nouissima, & spiritum carni præferri,&ibi prius per vnam col.in ver.licet quasdam.&locis aliis suasiones facit salutiferas.

adhuc amplius poterit prorogari causa: quia si in causa præfatæ,
appellationis aliqua quæstio incidat,& iudex appellationis gra-
uet,iterum ab eo appelletur:sicut sæpe in curia fieri videmus per
malitiosos procuratores.Item,secundum eum, adhuc longè sic
plus poterit prorogari.Is enim,qui appellat à sententia, dicat eã
nullam coram iudice appellationis:quod fieri potest,vt ĵ. de sen
ten.§.iuxta.ver.sed quid si à sententia. & seq.& si iudex pronun-
ciauerit iustam,vel aliquam,vel iniustam, statim iterum appellet
& iterum coram iudice appellationis dicat eam nullam:& sic po
terit centies facere.Nec enim dicitur tertiò prouocasse,cùm nul
lam appellationem fuerit prosecutus,& semper possit dicere sẽ
tentiam nullam,vt ff.quæ sent.sine appellat.rescind.l.j.& ĵ.de sen
a tentia,§.fin.in princ.& versic.& nota,quòd secundum[a].Item do-
b cet idem Io.[b]quòd litigator semper insidietur iudici, & inuenta
occasione appellet:nec timeat expensas,si diues est:quia
Grata superueniet,quæ non sperabitur hora.
Sed certè pudet me talem recitare doctrinam, quæ non illumi-
nat cæcum,nec sanat ægrotum,vt xlv.di.recedite.In hoc enĩ do-
ctores fiunt non erudiendorum, sed perdendorum auditorum,
dum quod malè didicerunt,insinuãt,de cons.dist.2.pro dilectio-
51 ne.†Doctrina etenim mala testis est malitiæ doctoris,vt j.q.vij.
conuenientibus.Sed & cùm omnis ætas prona sit ad malum, vt
xij.q.j.omnis ætas.& procliuis sit cursus ad voluptatem& natura
imitatrix vitiorum,vt xx.quę.3.c.ij.profectò auditores libentiùs
52 hanc doctrinam,quàm Euangelium amplectuntur,†non atten
dentes, quòd culpa simul est tam prohibita discere, quàm doce-
c re,vt C.de malefi.& mathema.l.culpa.de quibus Paulus[c]:Sanam
doctrinam non ferunt,& ad sua desideria coaceruant sibi magi-
stros prurientes auribus:& à veritate auditum auertunt, ad fabu
d las autem conuertuntur[d]:onerati peccatis ducuntur variis desi-
deriis,semper discentes,nunquam ad scientiæ veritatem perue-
nientes.hæc leguntur xxvj.q.v.nec mirum.in fine.1.col.Nam cũ
aduocati proni sint ad malitiandum,vtique non sunt in hoc ven
to doctrinæ instruendi, xij.dist.de his.in prin.Scriptum est enim,
Nolite errare fratres mei:doctrinis variis nolite abduci,xj.distin.
nolite.quia non,quod obsit,sed quod prosit,docendum est, arg.
53 xxxviij.dist.quamuis,in fi. †¶Quinimo quoties docent, quòd
auditoribus non conuenit, toties malus sermo de ipsororum o-
re procedit ad destructionem auditorum,xxij.quęstione.vltima,
quoties.& dum doctrinæ delectantur gloria, fiunt auditoribus
auctores ruinæ,vt xlix.dist.§.1.nam incauta locutio protrahit in
errorem,vt xliij.dist.sit rector.in princi. Hanc igitur doctrinam,
tanquam reprobam & insanam,taliter impugnamus,vt extrà. de
54 summa trin.c.ij.ad fin.†¶Nam frustratoriè appellans in expen-
sis legitimis condemnatur,vt extrà de appellat. vt debitus. Item
aduocatus malitiosè litem protrahens, in duabus libris auri mul
ctabitur C.de iudiciis,properandum.§.illo.& l.rem non nouam.
§.patroni.& de postul.quisquis.§.præterea.& 3.q.vij.§.tria.ver.si
quis adeo.tenetur etiam,quo ad Deum,ad restitutionem damni
per suam iniquam protractionem dati:de quo dic,vt š.de aduoc.
55 §.fin.prope fi.versi.item sit cautus.ne litem.& seq.†¶Sed(proh
dolor)hodie adeo productus est furor, vt nullius habeatur mo-
menti.qui iniqua agere metuit:quinimo lætantur mali,& in pes
simis rebus exultant:vt xxiij.q. iiij. ipsa pietas.extr.de exces.præl.
quàm sit graue.& gloriantur in causarum protractione: & cùm
iniqua egerunt,benedicuntur,vt lxxxij.di.c.i. Rustici enim garru
litatem auctoritatem putant,xlvj.distin. §.i. Peccant ergo in suo
officio clientulos taliter decipiendo,vt & falsi tutores pupillos,
j.q.i.§ penul.& si.ideóque malè moriuntur in peccatis,vt j.q. vij.
conuenientibus.in fine j.col.&ad illud perferuntur tribunal, vbi
nullum habebunt de allegationum nitore subsidium,& vbi ipso
rum factorum eo vtentũr teste,quo iudice,vt ix.q.iij.aliorum.v-
bi etiam pro meritis mercedem accipient condecentem,vt C.de
iud.rem non nouam.in fine j.col.& extrà. de pœn & remis.cùm
ex eo.extrà de sum.trin.c.j.§.hæc sancta.x.quæstio.j.placuit.in fi.
xx.q.iii.præsens.in fi.& iunge,quod no.š.de aduoc.§.fi.ver. item
caueat,ne falsum.
56 †¶Postremò no.quòd plures sunt exceptiones, quàm actiões:
quia non est reperiri actionem,vel interdictum, quod aliquam,
vel aliquas non recipiat exceptiones,vt 3.distin.regula.Item sub
tali consideratione omnis actio est exceptio,secundum Vber.de
e Bob.[e]nam actore possidente actio potest obiici in modum exce
ptionis,vt ff.de superfi.l.1.§.quod ait.ff.de inoffi.test.Pomponi[9].
§.si filius.ff.ex quibus cau maior.necnon.§.exemplo.
57 †¶Item no.quòd si omnia remedia tibi desint,ita vt necessariò
habeas litem contestari:finge secundum prędictos aliquid de no
uo emersisse.ex quo dentur tibi dilatoriæ:quia, secũdum ipsum
Vber.de Bob.opponi possunt etiam post litem contestatam,si de
nouo emergant,extr.de exce.pastoralis.vel fac nouam causam e
mergere,putà facias te vasallum iudicis,vel affinem:extr. de off.
deleg.insinuante.& c.causam.Nos tamen hanc doctrinam,vt in-
sanam & animabus perniciosam,meritò detestamur,vt prædixi-
mus,& ita malitiæ obuiari docemus,vt š.§.ij.iuxta prin.versi.ce-
terùm.Item cùm actio, vel causa mutatur, potest reus redire ad
dilatorias propositas,vt ĵ.de lib.conce.§.nunc ostendamus.ver.
f sed & si. Nec prætermittendum est[f], quòd probato crimine in
modum exceptionis proposito,non est quis condemnandus,ff.
de his,qui no.infa.Lucius.extrà de exce.c.j.& de ord.cog.cùm di
lecti[9].vbi de hoc,nisi in casu,vt ff.de adul.l.j.§.si publico.De diuer
sis exceptionibus reo competentibus,vide š.in titulo de Reo.

ADDITIONES.

a Quòd secundum. ¶His per Clementinas aliqualiter est proui-
sum in decret.1.de sequestr.possess.in fin.& in decre.1.de sent.&
re iudic.
b Idem Io.¶Vbi š.prox.
c Paulus.¶ij.ad Timoth.4.c.
d Conuertuntur.¶Ab hinc est eadem epistola capitul.3.ante me-
dium.
e Vber.de Bob.¶Respondeo de peremptoriis,post princ.
f Prætermittendum est.¶secundum Alb.Gal.e.tit.circa med.

SVMMARIVM.

1 *Replicatio in iudicio quid sit,& à quo debeat fieri.*
Replicationes sunt post fundatam rei intentionem probanda.
2 *Replicatio de dolo an sit contra exceptionem doli danda.*
3 *Contra replicationem actoris an possit à reo duplicari de excommunicatione.*
Replicatio an tollatur per excommunicationem.
4 *Replicatio contra exceptionem opposita,debet esse pertinens,& ad substantiã exceptionis faciens.*
5 *Natura defensionis nulli ad iudicium tracto debet auferri.*

a 5.§.Nunc dicendum restat de Replicationibus[a]. Et est re
plicatio,exceptio competens actori contra ex
ceptionem rei:& istam semper opponit actor:& contra replica-
tionem datur duplicatio reo:& iterum actori contra duplicatio-
nem rei datur triplicatio.vt ff.de exceptio.l.ij.& C.eo.non exce-
b ptionibus.&Inst.de replicat.putà peto à te[b]centum,quę tibi mu
tuaui:tu excipis te dicens habere pactum de non petendo, vt te
absolutum ab obligatione per acceptilationem: quo probato,
absolueris,vt š.in princ.huius ti.Sed ego possum replicare,quòd
tale pactum per metum,siue dolum,vel contra leges fuit extor-
tum,vel abrenunciatum ei per aliud pactum vltimum:quo ostẽ-
so,obtinebo,C.eo.aduersus fratrem.C.de pact.licet.& l.pacta no
uissima.extrà de pac.c.fin.& Insti.de repli.in prin.Verùm contra
meam replicationem,tu potes duplicare de alio pacto tertio,vel
quòd dolus nesciente,vel volente interuenit,C.de transa.cùm
donationis.ff.de reg.iur.nemo videtur.vel quòd post metum ac
cessit consensus,extr.qui cleri.vel vo.c.si.de spon. ad id quod.&
tamen etiam iterum poteris triplicare contra meam duplicatio
nem de alio pacto vltimo:vt hæc habentur Inst.de repli.&in pal.
l.pacta. Quandoq; tamen replicatio ponitur pro responsione,vt
1 ix.q.3.aliorũ.†¶Replicationes autem post fundatam intẽtionẽ
rei,sunt probandæ,ar.præ.l.aduersus.C.de proba.l.j.& l.exceptio
nem. Qualis replicatio admittatur contra exceptiones peremp-
torias litis contestationem impedientes,dixi.š.§.dicto.ver. hoc
2 quoq; notandum.†¶Sed nunquid contra exceptionem doli da
bitur replicatio de dolo?Videtur,quòd sic,ar.extr.de excep.cùm
ecclesiasticæ.extr.de diuor.significasti.xxxij.q.6.nihil.Ar.contrà,
ff.de doli exce.apud Celsum.§.Marcellus.ext.de exce.dilecti.ext.
de iureiur.quemadmodum.Dic, quòd replicatio de dolo datur
contra aliam exceptionem ordinariam, ff.de pig.act.l.3. ff.quib.
mo.pign.vel hypo.sol.sicut re.§.superuacuum.ff.de neg. gest. &
generaliter.sed non datur contra exceptionem doli.Item hæc re
gula,Contra exceptionem doli non datur replicatio de dolo,in-
telligitur in eodem facto,& quando actor intendit lucrari,& cũ
ipse & reus sunt in dolo: verbi gratia,Induxi te dolo, vt mihi pro
mitteres aliquid,& tu dolo:induxisti me,vt remitterem promis-
sionem

ADDITIONES.

a Replicationibus.¶De quibus formaui vtilem summam š.eod.à
nobis.vbi vide.
b A te.¶Quatuor exempla canonica vide ĩ summa prædicta.istud
autem fuit Bonagui.vbi š.

sione:si ego ago ex ꝓmissione, & tu excipis de dolo, qꝛ dolo me induxisti ad ꝓmittendū, ego non possum replicare de dolo, quo me induxisti ad liberationem, quia volo lucrari. Et sic intelligit, Contra exceptionem doli non datur replicatio de dolo, vt in ꝑ.
3 §. Marcellus. hoc prosequere, vt no. in præ. decr. dilecti. † ¶ Item quæritur, an contra replicationem actoris possit duplicari à reo de excommunicatione? verbi gratia: actor petit x. reus opponit pactum de non petendo: actor replicat de posteriori pacto contrario: reus autem duplicat contra vltimum pactum ex parte actoris oppositum de excommunicatione: quæritur, an possit? Et videtur, quòd sic: quia replicator actor principalis est, cui communicandum non est, vt extrà eo. exceptionem. Sed dic, quòd p excommunicationem nō tollitur replicatio: quia fingitur actor defendere actionem suam propositam, & non elisam per exceptionem, & sic admissam per libellum non reprobatum. vnde excommunicatio priùs non opposita, non potest admittere replicationem. Item quia excommunicationis obiectio non tangit
4 substantiam replicationis: † cùm tamen in exceptionibus & replicationibus non procedatur, nisi vna tangat substantiam alterius, vt Inst. de replicat. §. 1. & ij. & per totum. ¶ Item not. quòd replicatio cōtra exceptionem opposita, debet esse pertinens, & ad substantiam exceptionis faciens: vt si excipis de solutione, vel ꝓmissione, replicabo de pacto in contrarium facto, ff. de pactis, l. si vnus. §. pactus. Vel si excipio de excōmunicatione, tu debes replicare de absolutione vera, vel præsumpta: extr. de cleri. excō. proposuit. extr. de sent. exc. in præsentia. de elec. venerabilem. Si autem ego excipio de excommunicatione contra te, & tu replicas de alia contra me, non bene excipis: quia replicatio non tollit exceptionem, vt Inst. de exce. & replicat. nisi velis opponere renunciationem: & replicas in personam mei excipientis, quòd renunciauerim illi exceptioni, vel verè, vt ext. de re iud. inter monasterium. vel tacitè, s. non opponendo eam intra terminum præfixū ad proponendas exceptiones, extr. eo. pastoralis. & tunc ego, cuius exceptio per obiectum renunciationis eliditur, potero duplicare, quia impeditus fui venire ad diem exceptionis assignatam, ff. si quis caut. l. ij. §. fin. Et ita contra defensionem nulla replicatio obest, quod ad personam meam, nisi renunciatio, etiam si sim a-
5 nathema: vt in præ. decr. dilecti. eo. ti. c. fi. Et hoc est † propter naturam defensionis nulli tracto ad iudicium auferendæ: aliàs sæpe innocens condemnaretur: & quia ex quo defensio mihi conceditur, & per consequens omnia, sine quibus defendi non possem conceduntur, vt ff. de iurisd. om. iud. l. ij. extr. de off. del. præterea. & c. ex literis. ff. de proc. ad rem mobilem. l. ad legatum. secūdum
a Vin.ᵃ Ex præmissis ergo sufficiat opi. Ioan. de Deo, qui dixit, quòd priùs cognoscitur de replicatione excommunicationis, quàm d̄ exceptione excommunicationis, vt dixi s. §. nunc videndum. ver.
b sed de quaᵇ.

ADDITIONES.

a Secundum Vincen. ¶ eo. ti. dilecti. & alia exempla etiam sunt sub quinto membro.
b De qua. ¶ Vide quod ibi dixi.

ADDITIONES NOVAE.

§ Nota ꝙ si exceptio peremptoria opponatur ante litem cōtestatam, & licet super ea non debuerit admitti probatio, si tamē ꝓbata fuerit, silentium debet imponi actori. ita dicit Io. Andr. in c. exceptionis. de lite contest. lib. 6. in nouella.

§ Quando possint opponi exceptiones contra literas beneficiales no. in c. j. de exceptioni. lib. 6. in nouel.

§ An quando opponitur aliqua exceptio debeat pars citari contra quam opponitur. Iac. But. quòd sic in l. j. C. de re iud. per l. ita diuus. de adop.

§ Nota quòd exceptio sicut actio nouari potest, no. in l. j. §. conuentionales. de præto. stip.

§ Nota quòd iudex faciendo actum contrarium & præiudicialē exceptioni oppositæ, videtur exceptionem reiicere. ita ait Bar. in l. ait prætor. §. non solum. & §. permittitur. de minoribus. Bar. in l. ex quacunq;. ff. si quis in ius vo. non ier. & l. j. de ord. iud. Inn. in c. præterea. de dilatio. Ang. in d. l. ex quacunque, vide c. ex parte. de appel.

§ Nunquid in exceptione dicatur actor, no. in l. j. de excepti. per Dyn. & in c. cum dilectus. de ord. cogni.

§ Nota ꝙ ille cui opponit̃ aliqua exceptio, dicit̃ cōueniri. ad hoc allegat̃ gl. i l. q bona. §. cū inter. de dān. infec. & est gl. q̄ incipit, do min⁹ mediarū, ibi, vt ſm alios. & istud allegatur ad q̄stionē, ꝙ si ꝓmisi te nō ꝯuenire de castro qd̄ possidebas. & postea castrum ꝑueniat ad me: quòd non possim excipere contra te quod not.

§ Quæ differentia sit inter exceptionem & conuentionem, no. i c. j. de lite cont. lib. 6. & Dynus ext. de reg. iur. c. excep.

§ Quid si potui opponere exceptionem declinatoriam in prima instantia, & non opposui, si ea finita alia instantia inchoetur, an possim iterum opponere. allegatur quòd nō, l. si qs repetē. in prin. cū ibi no. in gl. super ver. quæ reo. ff. ad Turpi. & Guil. in l. eū qui. de const. pec. & Bal. in l. exceptionem. C. de prob.

§ An opponens exceptionem debeat petere se absolui, no. in l. j. ff. de exce. & in l. de litis contest.

§ Nota quòd exceptio operatur secundum mentem excipiētis, & nō operat̃ nisi quatenus est fauor eius pro quo excipit̃. ad hoc allegat do. Bal. l. fundus. ff. si vsusfruc. pe. & modus excipiendi est inspiciendus, 3. q. 6. c. hoc quippe. Bal. in l. cum Papinianus. C. de sent. & interlo. om. iud.

§ An & quando per exceptionem interrumpatur præscriptio, In. no. in c. ij. extr. de ord. cogni.

§ An iudex laicus teneatur admittere exceptionem excōicationis oppositam coram eo, Io. An. in nouella in c. pia. de exc. lib. 6.

§ Exceptio proposita ꝙ libellus non concludit, vel quia non cōtinet certam causam, Bal. in l. exceptionem. C. de exce.

§ An excipiens videatur cōfiteri, Bal. vbi s. vbi multa bona dicit.

§ Exceptio ꝙ mandatum non est sufficiens, vel non est legitimū semper pt̃ opponi, Bald. in l. non vtiliter. ff. de eo qui pro tutore.

§ An exceptio possit opponi viua voce, vel in scriptis, no. in l. scire. §. oportet. de excusa. tuto. per Ray. & Bar. Io. mo. in c. generali. ver. nunc videamus. de reg. iuris. Guil. in l. j. in princi. de eden. & l. edita. C. eo.

§ An pater contra filium possit excipere de dolo, dic, ꝙ sic, l. 3. de arb. secus ecōtrà, l. ij. §. aduersus. ff. de excep. doli.

§ An exceptio doli possit opponi fisco, no. in l. Vranius. §. sed cū du o. de fideiusso.

§ An exceptio Macedoniani impediat processum no. in l. tā ex ꝯ ctibus. de iud. in prin. & quid de exceptio. Velleiani. no. in l. j. ff. ad Velleian. quid de exceptione transactionis & rei iudicatæ not. in l. eleganter. §. si quis post. de condict. indeb. Quid de exceptione solutionis, no. vbi s. per Bar. & no. in l. fratris. C. de transac. p Bal. vbi dicit, quòd omnis exceptio quę est inducta ad breuiationem litis, habet impedire processum.

§ Si statuto cauetur ꝙ in aliquo casu nulla exceptio declinatoria vel exceptio impediens opponatur, an possit implorari officium iudicis, no. in l. planè. de peti. hæred. per Bal. & Iac. Butr. & l. fi. eo. ti. Bar. in l. j. quod vi aut clam.

§ In l. exceptionem. C. de proba. quæro opposita exceptione dilatoria, & probata, quæ sint partes iudicis. Inno. in c. j. de plus pet. Bal. vbi. s. plenè distinguit.

§ Statuto cauetur ꝙ bannitus possit impunè offendi, & ꝙ huiusmodi exceptio possit quandoq; opponi: etiam ante litem ꝯtestatam. modò accusatur quidam ꝙ offendit quendam, qui dicitur bannitus, tamen non concordat nomē accusationis cū nomine condemnationis. ꝙ hoc casu non debeat admitti ista exceptio, nisi post litem contestatam, no. in l. ij. §. idem subiunxit.

§ Quo tempore possit opponi exceptio bāni, no. in l. si maritus. §. præscriptionum. de adul. per Bar. & in l. quamuis. de iur. & fac. igno. per Bal.

§ Si aliquis tutus exceptione ꝑpetua, non potuit ipsam opponere in iudicio ꝓpter inopiā aduocatorum, & lata est postea cōtra ipsum sententia: postea vult ipsam opponere, an possit. Guil. de Cu. in l. j. de exercit. act. quòd sic. Ray. contrà in l. velamento. de postul.

§ Si statuto cauetur ꝙ ꝯ instrumētum publicum nulla possit opponi exceptio, an debeat intelligi de friuola, Bal. in l. j. §. j. quod vi aut clam. & l. j. §. fin. à qui. ap. non licet. fac. Bal. in l. ita pudor. C. de adulte. & Bal. in l. j. de cond. indebi.

§ In c. olim. de excep. Petrus de Sampſ. dicit no. ꝙ si aliquis ꝓponat exceptionem, propter quam si non admittatur timetur ꝙ ille appellabit, vt præcludat viam tali appellationi: debet iudex dicere, & ego admitto illam, si fuerit probata: vnde ea non probata, non censetur admissa, nec poterit appellari. Io. An in nouel. in dicto cap.

§ In l. scire. §. oportet. de excusa. tuto. iste §. fac. ꝙ si iudex statuit terminum ad exceptiones ꝓponēdas: & pars aduersa comparuit in termino, nec exceptiones ꝓposuit, sed fuit ꝓtestatus saluas exceptiones fore: ꝙ hoc non sufficit. not. in c. pastoralis. de exce. & c. quoniam contra falsam, de prob. facit quod no. Io. monach. in c. in multis. ext. de rescr.

§ In l. j. C. de fur. pone quòd reus opposuit plures exceptiones, vnam negatiuè, quæ nihil implicat, aliam priuatiuè, quæ tacitè implicat actionem competere: vt est exceptio liberationis, & terminus assignatus est vtrique actori & reo simul ad probandum quatenus incumbit vel simpliciter: nunquid reo currit terminus simul

nisi ad probandum exceptiones cōtrarias. gl. dicit ꝙ non. xiii. q. i. c. si. nisi reus se astrinxisset ad proban. no. Dyn. in reg. non licet. d reg. iur. lib. 6.

Si aliquis egit rei vendicat. & succubuit, nunquid obstabit sibi exceptio rei iudicatæ in possessorio. De hoc no. in l. ij. an eadem. §. fi. de exce. rei iud.

Exceptio proueniens ex statuto semper potest opponi. Bar. in l. j. quod vi aut clam.

An iudex teneatur necessariò pronuntiare super exceptionib⁹ propositis. Tancre. in titulo de quæstio. emergen. circa medium causæ. §. sexto. Inn. in c. cum inter. de electi. & ibi etiam Compostella. Bar. in l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. l. de qua re. ff. de iudi. & l. j. C. de ord. iud. no. in c. pastoralis. de excep. Bar. in dicta. l. ex quacunque causa.

In l. j. C. de cond. ind. dicit Bar. ꝙ aliud est dicere ꝙ non admittatur exceptio, & aliud est quod non admittatur defensio. Primo casu non excluditur iudicis officium, vt l. plane. de petitio. hæred. & l. fi. & l. j. ff. quod vi aut clam. per Bar. C. de transa. l. vbi pactum. secundo casu excluditur iudicis officium. fac. quod no. in l. ita pudor. ff. de adult. Tu dic quòd remouere exceptiones quæ de iure communi competerent, non est aliud quàm fortificare actum: & ideo non est verum quòd iudex possit supplere in defectum exceptionis, l. quotiens. de prec. imper. off. vide Bar. in l. j. ff. quod vi aut clam. Bal. in l. j. de condi. indeb. & l. ita pudor. de adult. Item Bar. dicit ꝙ si statutum remouet exceptiones intelligitur remouere eas q̃ veniunt à iure ɔmuni, nō exceptiones quę veniunt à iure municipali, ar. l. nam ad ea. de condi. & dem. etiam si descendatur ex anterioribus statutis, vt sic leges posteriores trahantur ad priores, l. non est nouum. de leg. vbi expresse apparet ꝙ nouum statutum intelligatur corrigere vetus, ar. l. sciendum. qui satisd. cogan.

Quæro quare condictio indebiti non habet locum in actione quæ crescit per inficiationem, gl. in l. certum. de iuris & fac. ign. Bal. aliam reddit rationem.

In authen. si dicatur. de testi. contra rationem gl. fac. quòd licet dicatur libertus ad exclusionem exceptionis seruitutis, ex hoc si sequitur cōfessio seruitutis, quia sicut ille qui opponit exceptionem non videtur confiteri omnia contenta in ea esse vera, sed solum dicere actorem ius non habere, vt c. cum venerabilis. de excepti. ita in replicatione q̃ est exceptio exceptionis non dr̃ replicās fateri exceptionem, sed declinare causam & impugnare. Respondeo quòd oppositio est vera, quòd non dicitur confiteri: tamen quia id quod obiicit non potest esse verum, nisi præsupponatur id quod excluditur, quæ est quædam præsumptio contra replicationem. vnde non fundatur hic intentio excipientis præcise per replicationem, sed admittitur interim propter replicationem & dubitationem & præsumptionem. quod notat Bal. vbi s̃.

Nota quòd exceptiones impedientes litis contestationē sunt multæ: imprimis exceptio dilatoria iudicij impedit, quia coram non competente iudice nemo compellitur respondere: vnde si priuilegio se defendit, de priuilegio debet cognosci, vt l. si quis ea. de iud. & l. fi. C. de exce. Item exceptio dilatoria quæ obiicitur parti, quia dico aduersarium non posse agere, quia est excommunicatus, vt c. cum inter. de excep. Item si dico aduersarium procuratorem esse non posse, l. ita demum. & l. filiusfam. de procurato. Item si dico causam talem esse in qua procurator interuenire nō potest, vel quòd habeat speciale mandatum, l. pen. §. ad crimen. de pub. iud. & l. non solum. §. fina & l. Pompo. de procurato. Item si dico ꝙ mandatum non habet, & nemo. & c. l. si pupilli. §. videamus. §. de neg. gest. & l. nemo. de reg. iur. Item si dico procuratorem minorem xxv. ann. tutorem, vel curatorem, vt l. exigendi. de procura. & l. fin. de legiti. tuto. & l. minor. de procur. Item si dico procuratorem crimine cap. accusatum, l. reum C. de procu. Item si dico procuratorem fœminam, vt l. alienam. de procur. Item si dico quòd non vult defendere eum pro quo agit, vt l. eum. de ꝓcur. Item si dico tutorem vel curatorem non legitimè datum, vt l. fin. C. de procur. Item si dico procuratorem esse recusatum, l. si quis eum. §. fi. de proc. ff. Item si obiiciatur tutori quòd nō satisdedit, vel non fecit inuentarium, l. fi. C. arbi. tuto. & l. non dubiū. de tuto. qui non satisdc. Item si dico principalem minorem esse xxv. an. in iudicio sine tutore vel curatore stare non posse, l. fina. C. qui dare tuto. pos. Item si quæstio quæ mouetur posset præiudicare maiori quæstioni, quæ moueri speratur vel mouetur, l. si quis libertatem. de petitio. hæred. & l. fin. de ordi. cogni. & l. qui prior. de iudi. Item si dico me conuentum coram iudice deleg. & aduersarius obiicit mihi quòd ipsum reconuenire non possum, nisi lite cœpta finita, vt in auth. & conuentus. de senten. & interloc. om. iu. Item si dico diem feriatum, vt l. si feriatus. de fer. Item si obiiciam actori quòd est positus in magna potestate, vt l. pars literarum. de iudici. Item si obiiciam actori quòd non satisdedit, vt in Auth. libellum. de litis contest. Item si obiiciam quòd locus est inhonestus, arg. l. si cum dies. de ar. Item si dico me non posse dere rem quæ vendicatur à me, l. fina. de rei vendic. Item si dico mihi datam dilationem ad deliberandum, vt in Auth. offeratur, de litis contesta. Item si dico libellum vel actionem ineptè propositam, l. ij. C. de feriis, & l. libellorum. ff. de accusa. Item si dico iudicem esse suspectū. l. apertissimi. de iudi. Item si dico actorem ad terminum assignatum non venisse. non enim contestabar litem, nisi, &c. l. solemus. de iud. Item si dico quòd ĩ. terminum sibi ꝑfixum noluit intentare actionem, vt l. diffamari. de inge. ma. Itē si dico me factum de actore reum, quia positus sum in possessione. non enim contra me agens nisi, &c. l. si quis actionis. C. de pscrip. xxx. anno. & Auth. ei qui. de bonis auct. iud. pos. Item si dico rem transactione, sententia, iureiurando finitam. l. eleganter. §. plures. de cond. ind. & l. post rem. de re iud. Item si dico talem rē à iure prohibitam, l. finali. C. vt nemo priuatus. Item si dico rem ꝑscriptione fore sopitam, vt dicitur in decret. Inn. quarti. ar. l. item si res. de ali. iudi. muta. cau. fac. Item si obiiciat fideiussor quòd primo conueniatur principalis, vt in Auth. pręsente. C. de fideiusso. Item si hoc obiiciat pignorum possessor, vt in auth. hodie. C. de actio. & obli. Item si dico me spoliatum, & prius restituendum, vt c. j. de resti. spo. & l. si quis ad se seruandum. C. ad leg. Iuliam de vi pub. Item si quis dicat se graui infirmitate depressum, & ad iudicium venire non posse, l. ij. si quis dicat se paratum soluere & cedere liti, l. si reus. de procu. l. fin. si certum pe. & infiniti sunt alij casus. Vnum tamen in exceptione peremptoria nota, quòd vbicunque exceptio peremptoria notoria est, ita ꝙ celari non potest, impedit litis cōtestationem, quia in manifestis ordo iudiciarius nō est necessarius nec requirēdus. vnde sicut nec pro actore, sic nec pro reo, extr. de accusa. c. is qui. l. ij. j. rñs. si quis cautio. & l. ea quę. de accusa.

Nota ꝙ exceptio dilatoria superueniens post litem contestatā non potest opponi nisi superueniat facto aduersarij, de quo per Iac. de Are. & Bar. in l. non solum. §. minorum. de excu. tuto. & l. j. §. non tantum. de tutel. & rati. distra. Cy. in l. j. de iuris & fac. igno. & auth. præsente. de fideiusso. & l. ij. ff. de excusa. tut.

Nunquid exceptio peremptoria superueniens reo post sentētiam possit opponi, Iac. de Are. quòd sic. in dicta l. in omnibus. §. non tantum. de tutel. & ratio. distra. & ibi Ray. & in l. 2. §. 1. de excu. tu.

Nota quòd exceptio pacti & similes peremptoriæ quæ non possunt opponi post sententiam, poterunt opponi post sententiam si agatur actione primęua, secus si agatur actione ex re iudicata. De quo per Cy. in l. j. C. de iur. & fac. igno.

Quid si exceptio rei iudicatæ fuit opposita, per modum excludendi processum, & pronunciatum est ipsa non obstante fore procedendum, an si postea opponatur per modum perimendi merita causæ, obstabit exceptio rei iudicatæ. no. ff. de re iud. l. i.

Si egi rei venditione contra filiumfam. & succubui, an postea, potero agere contra patrē, non obstāte re iudicata. no. in l. si mater. §. si quis hominem. ff. de excep. rei iud.

In l. quamuis. de iuris & facti igno. dicit Bal. ꝙ exceptio nullitatis non est propriè exceptio: & sic terminus statutus ad excipiendum non comprehendit exceptionem nullitatis, & ipsa assignatio termini est ipso iure nulla.

An peremptoria possit opponi contra primam sententiā, quā quam actio in factum oriens ex sentētia imputetur. dic quòd sic: & sic intelligitur l. ij. C. sen. rescin. non po. & hoc vult gl. in l. duobus. in fine, de exce. rei iud. & fac. l. item veniunt. §. idem recte. de petitio. hæred.

In l. si non transactione. de iuris & fac. igno. dicit Bal. ꝙ exceptio quæ concernit partem petitionis, non ɔcernit aliam partem petitionis vt apparet cum dicit, reddito quod debetur, &c.

De aliquibus excep. vide quod notat. Bal. in l. exceptionem. de probationi. C.

Exceptio litis pendentiæ quando debet proponi, Bal. in l. peremptorias. C. sen. rescin. no. po.

Exceptio laudi an sit peremptoria impediens processum Bal. vbi. s̃.

De clausula, nulla exceptione obstante, posita in statuto vel rescripto Ang. in l. & non tantum. §. j. de petit. hæredi.

An in exceptionibus sit necessaria conclusio? gl. ꝙ sic in l. j. de litis contes. & l. fideiussoris. de fideiusso. & l. super longi. de præscrip. longi. tempo.

An in exceptionibus quæ fiunt de criminibus, sit necesse quòd declarentur in loco, tempore & circunstantiis, not. ꝑ In. & Arch. in c. præsentium. extrà. de testi. & in clemen. constitutionem. de electio. &

electio.& ibi per Paulum.in l.fina.de peti.hæredi.Iac.But.format quæstionem,statuto cauetur,qp in causa criminali nulla exceptio peremptoria vel declinatoria possit opponi p principalem: modò pone quòd iudex cœpit inquirere contra aliquem de crimine,de quo non potest per inquisitionem procedere: comparet procurator rei,& vult quòd iudex non procedat: quomodo debet facere. Debet dicere,domine iudex ad officium vestrum pertinet ineptitudinem iudicij resecare: idcirco ego procurator nō excipiendo sed officium vestrum implorando, peto ne de hoc crimine cognoscatis,cum de iure non potestis,quia est vobis nota ineptitudo iudicij,vt iudici.nam leges vt iudici vobis sunt notę,quæ prohibent per inquisitionem procedi in hoc crimine. & tunc benè dicit,quia non excipit,sed officium implorat.& diuersa sunt hæc,in l.j.de calumnia.C.& l. militis.§.filius.de procur.Iaco.Butri.

Quid si iudex dicat,admitto exceptionem,si & prout debeo de iure,& non aliter:vel si & prout debeo de iure & teneor.Dynus dicit quòd ita dicendo videtur se velle subijcere determinationi iudicis ad quem:& sic sibi videtur interim clausisse manus iurisdictionis,vt no.gl.in c.cum contingat.de offi.deleg.Bar. in l.si quã do.in principio.de leg.primo.Bal.in l.edita. de eden. & capitulo Cumana.de electio.& Clemen. constitutus.§. plures.de electio.

In l.non videtur.de iudiciis,si coram iudice opponatur aliqua exceptio,vel contra libellum,vel contra personam agentis,videtur opponens in iudicem consentire, nec potest postea eum declinare,l.sed & si susceperit.de iudic.in princi.& c. intra monaste. de re iudic.ratio,quia cum quis opponit exceptionem,statim videtur velle quòd super ea pronuncietur.& sic cōsentit in iudicē, licet ille qui petit copiam libelli,per hoc in iudicium consentiat non enim ex hoc concludit quòd iudex aliquid faciat,sed dicit qp deliberare vult,vt hic,& Auth.offeratur. & ideo practica est qp prima exceptio quæ opponitur,sit fori declinatoria:demum subdat quòd si & inquãtum dicta exceptio non obstaret,opponit aliter contra libellum & personam agentis,&c.Bar.

An exceptio obscura aliquid operetur,Bart. in l.j.de except.& l.Titię textores.de leg.j.& l.scire.§.scire.de exc.tu.& l.j.§.Labeo. de flum.

Nota qp est necesse quòd exceptio excussionis opponatur,alias procedet,& iudicium valebit,Bar.in l.si ego.ff.si certum petatur.

Nota quòd exceptiones quæ possunt opponi post sententiã, ita demum possunt opponi post sententiam, si ante non fuere oppositæ.no.gloss.in l.Nesennius.§.fina.de nego.gest.alias de re iudic.

An exceptio compensationis possit opponi in causa appellationis.Bal in l.per hanc.de tempo.ap.quòd non

Quid de exceptiōe per quam quis allegans turpitudinē suam excluditur.Dic quòd quandocunque ante sententiam potest opponi,vt c.cum super.de concessio.præb.per Inn.Do. signorolus in consiliis suis:latè dicit Dynus in c.ex eo.& ca. Beneficium. de reg.iur.lib.6.

Quid de exceptione per quam quis deducit expensas in re, an sit peremptoria vel dilatoria,gl.in l.in fundo.de rei vendi.

Quid de exceptione spoliationis,no.in c.dilectus.de rescri.&de ordine cogni.c.cum dilectus.& de causa possessio. c. ecclesia. & Inno.ibi s̄.qui dicit quòd vbi actio vel officium non eligitur specialiter contra aliquem,non habet locum exceptio spoliationis & est ratio,quia hæc exceptio tantum competit, vt actor remoueatur à conueniendo reum. hic autem qui implorat officium iudicis non conuenitur,ideo ipse propria voluntate se ei opponit.

An exceptio præscriptionis sit peremptoria, not. in l.emptor. C.de præscrip.longi temp.Ioann. An.in c.j.de litis contest.in nouella.& in Spec.de exceptionibus.& dicit quòd sic.licet Hostien. contrà Bar.in l.fin.ff.pro suo.

Nota,quòd si oponitur exceptio, pars aduersa non debet respondere,ne super ea litem contestetur:alias iudex haberet super ea pronunciare.ita dicit Iac.Butr.in l.à procedente.de dilat.quod no.An super exceptione habeat pronuntiare,Bar.in l.si iudex.de his qui sunt sui vel alie.iur.& no.s̄.e.& l.de qua re. de iudi.& l.ait prætor.§.non Solum.de mino.cum si.

Quid de exceptione beneficij,quod consequitur hæres per cōfectionem inuētarij, an possit opponi etiam post sententiam.dic quòd sic in l.scimus.§.licentia. C.de iure deliberandi,& l.Nesennius.de re iud.per Bar.

An exceptio compensationis possit opponi post sententiam, Inno.in c.super.de ordi.cogni.facit l.si cum militi.§.si intra. ff. e. ti.& l.ij.de compen.Bal.in l.per hanc.in fi. de tempo. appel. dicit quod non.

Quid de exceptione quę opponitur alicui quod possidet vi aut clam,vel precario,Inn.extr.de præscr.c.veniens.alias de excep.dicit quòd hæc exceptio debet opponi ante litē contestatam, Bal. in l.j.§.fin.vti possid.Cy.de ord.cogni.

In c.primo,ext.de resti.spo.lib.6.& Inn.in c.cum inter R.no.qp vbicunq; de aliqua defensione,vel exceptione constare potest sine probatione facti s.per iuramentum,statim de illa exceptione est iudican.vt dicto c.cum inter.& est ratio ne partes grauentur laboribus& expensis:secus vbi sunt necessarię probationes facti, cum in his non possit ita de facili liquere,sicut in his quæ de iure sunt,cum iura debeant esse nota, & liceat de iure supplere.fac. c. dudum .e.ti.Arch.compostel.in ca.cum inter R.de elect.& Ioan. An.in c.ad decimas.de resti.spol.

In Auth.si dicatur.de testi.ex hac litera colligitur quòd vbicūque aliquid dubitabile occurrit in processu iudicij, cuius effectus non absorbet ius alicuius partis,non debet propter illud differri processus,sed debet procedi saluo iure suo tempore diffinitiuæ, sicut sæpe contingit in positionibus faciendis,& in capitulis probandis,& in aliis simi.secundum Nicol.mata.& Iac.de Bel. in corpore vnde hæc Auth.sumitur.fac.c.cum contingat.de offi. dele. fac.Bar.in l.si quando.de leg.j.

Quid operetur excommunicatio per modum exceptionis.no. in c. 1.de ordi.cogni.per Inn.in c.cum dilectus.eodem ti. per Hostien.

Quid operetur probatio criminis per modum exceptionis.nota.in dicto.c.j.per Inn.& Host.

An ille qui protestatur dicatur excipere vel agere, Inn. & Hosti.in dicto c.j.

In quibus casibus possit opponi non agenti, no.in d.c.cum dilectus.per Host.

Quid si in causa opponatur quædam exceptio emergens, vt puta iudicis incompetentis,quæ habet impedire processum super qua debet pronuntiari,iuxta nota.in l. 1. C. de ordi.iudiciorum.

Iudex non pronunciando super exceptione, processit super principali,an valeat processus,Inn.in c.præterea.de dilatio.C.Cynus in l.j.de ord.iud.Bar.in l.ex quacunq;.ff.si quis in ius vo. non ier.& l.ait prætor.§.non solum.de minorib.

An replicationes sint perpetuę sicut exceptiones,no.in l.quintum.§.in dolo.ff.de pecul.

Si reus opponit aliquam exceptionem insufficientem contra actorem,actor verò contrà talem exceptionem nihil replicat:an ex hoc possit ferri sententia contra actorem,no.per Ray.in l. qui Romæ.§.duo fratres.de verb.obl.in gl.ver.dicit secundo.

An excipiens dicatur cōtradictor necessarius vel voluntarius, Arch.xxiij.dist.illud.Bar.in l.in exce.ff.de prob.In.in c.cum inter. de exceptio.& c.veniens.lo ij.de testi.Et nominatus dicitur reus necessarius,non nominatus vero dicitur voluntarius vt ibi s̄.Archi.in c.pia.de exce.lib.6. vide ĵ.ver.an excipiens dicatur contradictor.

An exceptio laudi sit peremptoria impediens processum. Bal. quod sic,in l.ij.C.sen.res.non pos.

An procurator vel tutor possit renuntiare exceptionibus peremptoriis vel declinatoriis,Bal.in l.pactum curatoris.de pac.

Quando debet opponi exceptio litispendentiæ.Bald.in l.ij.C. sent.rescin.non pos.

An exceptio procuratoria possit opponi in execu.sen.Ang.in l. Pomp.§.rati.de procu.

An excipiens dicatur contradictor voluntarius vel necessarius. vide Bal.in l.post vendi.C.de pactis.& C.de testi.Auth. si quis ab aliquo.facit quòd not.Idem in l.non cogen. §.fi.de proc.& l.fin. C.de edic.diui Adr.tol.& l.ij.C.de pac.Ang.in l.si suspecta.ff.de in of.test.Bal.in repertorio super verbo reus.Inn.in c.bonę.de app. & c.j.in fi.de confir.vti.& c.pastoralis.de exce.fac.Ang. in l.de pupillo.§.si procurator.de ope.no.nun.& quod no.Bal.in Auth.itē quicunq;.de epi.& cle.fac.& Bal.in l.sed alio.§.j.ff.si ex noxa.cau. aga.& in Auth.si omnes C.si min. ab hæredi.se absti.vide s̄.prox. versi.an excipiens dicatur contradictor.

Nota quòd non sufficit opponere alicui, tu non es dominus, nisi dicat,nec in possessione dominij, Bar.in quodam suo consilio.fac.idem Bal.in l.j.C.de testa.& quod no. Inn.in simili in c. nihil.de elec.fac.l.Barbarius.de offi.præ.to.

Nota quod vbicunq; de aliqua exceptione vel defensione pōt constare per iuramentum,sine probatiōe facti,statim est pronūtian.ita Compostel.in c.cum inter R.de elec.& c.cū inter.de cōsuetu.& c.ad decimas.de resti.spo.per Io.And.in nouella.

Ille qui renunciat exceptioni siue scienter siue ignoranter,nō potest postea opponere,Bar.in l.qui procurator.§.j.de procur.

Exceptio,tu non es procurator, an quandocunque possit opponi,Bal.i l.licet.C.de pcur.& licet alias admissus sit vt procurator,nihilominus potest opponi.fac.Bal.in l.ita demū.C. de pcu.

§ Exceptio facti & intentionis semper potest opponi per quem cunque Cy.l.cum seruum.C.de seruis fugi.

§ An exceptio ineptè proposita repellatur, Alb.in l.j.§.Labeo scri bit.de flu.Inn.in c.accepimus.de purgat.can.

§ Exceptio incerta & generalis admittitur, Albri.in rub.C. de ex ce.fac.l.Titiæ texto.de leg.j.& differentia est inter exceptionem in competentiæ & ineptè propositam.

§ Exceptio libelli male concepti quando potest opponi Bal.in l. citet is.de procur.

§ An exceptio declinatoria sit opponenda ante alias exceptiões declinatorias, Bal.in l.ij.ff.si quis in ius vo.non ierit.

§ An exceptio excommunicationis possit opponi in iudicio se culari, Guil.de Cu.in l.placet.C.de sacr.eccle.fac.Io.An.in c.pia. de exce.lib.vj.in nouella.

§ Quæ sint exceptiones impedientes processum, Bald.in l. post quam liti.C.de pac.

§ An exceptio declinatoria fori sit opponēda ante alias oēs exce ptiones, Bal.in l.ex quacunq;.si quis in ius vo.non ier.Et de ordi ne opponendi exceptiōem declinatoriam, no.Inn.in c.inter mo nasterium.de re iudica. & in spec.de reo.§.j.

¶ Nota φ si opponitur exceptio, pars aduersa non debet rñdere ne litem super ea contestetur: alias iudex haberet necesse pronū tiare.ita Iac.Butr.in l.à procedente.C.de dilatio.

§ An super exceptione habeat iudex pronūciare.Bar.in l.iudex. de his qui sunt sui vel al.iur.& no.s̄.e.& l.de qua re.de re iud.& l. ait prætor.§.non solum.de mino.

§ Qualiter cognoscantur exceptiones quæ possunt opponi in executione, ab his q̄ non possunt opponi.Bal.in l.ab execut.quo rum ap.non reci.

§ Si ex forma statuti contra executionem laudi nulla exceptio potest opponi, an possit opponi φ non tenuit compromissum. Item potest opponi exceptio nouationis. Item exceptio cōtrarij laudi, Bal.in l.si causam de excep.rei iudi.dicit quod sic. item si ex forma statuti contra executionem instrumenti guarentigię non possit opponi nisi quædam exceptio: pone quod instrumentum non est liquidum sed potest liquidari, & eo liquidato, liquidatū pronunciari: & deinde exequi: opponuntur quædam exceptio nes peremptoriæ non contētæ in statuto: quæritur quid iuris in d.l.si causam.fac.Bald.in l.fina.de compen.& l.si ex falsis.de transf.

§ Si instrumentum dicit quòd omnia instrumenta mandentur executioni, quemadmodum sententiæ quæ transierunt in rem iudicatam, an statutū intelligatur de nō liquidis. Bal. vbi s̄.quod non, per.l.fina.de compen.tamen potest liquidari per omne ge nus probationis, Bar.in l.j.de leg.ij.& quod no. Bal. in l.etiam de excep.rei iudi.

§ Nota quod exceptio posita in statuto, quod procedit per viā regulæ, nihil operatur. limitatio enim sequēs ita inest sicut si fuis set locutus limitatè ab ipso initio, glo. in l.ij. de in diem adiec. l. quibus diebus.l.quidam Titio.de condit.& dem. Bar.in consilio quod incipit quia ex facto ius oritur & postea dicitur statuto cō munis Aretij caueтur, &c.

§ An exceptio peremptoria possit opponi in executione sentē tiæ, Angel.in l.Pomp.§.fina.de proc.dicit quod non.

§ An in exceptione sit necesse exprimere causam, Bal.in l. edita. de eden.Et quid si dicatur in libello, proponit omnes suas exce ptiones, Bal.vbi s̄.quam repetiit Perusij, & vide in l. Titiæ texto. de leg.i.

§ De exceptionibus opponēdis post sententiam, Bal.in l.j. C. de iuris & fac.igno.& l.fin.C.sententiā rescin.non po.fac. quod no. in l.fideiussores.§.idem respondit.de fideiusso.& l.si soror.de col lationibus.

§ An exceptio compensationis sit in rem, Dynus φ sic, in regula si quis in ius.de reg.iur.lib.6.& l.eius.de compen.& vide j̄. de re conuen.

§ An prohibeatur quis in iudicio per viam agendi petere quod fuerat deductum in alio iudicio per viam excipiendi, no.s̄.de ac tio.& peti.

§ An exceptio vsurarij possit opponi post sententiam, Bald.in l. cum allegas.de vsuris.fa. idem in l.ij.C.de iuris & fac.ign.

§ De exceptione incompetentiæ iudicis Bal.in l.ius pluribus.de iusti.& iure.& Clemen.j.de sequestra.posse.& l.generaliter. C.de epis.& cler.

§ Nota de ista exceptione, tua non interesse, quando potest op poni, Ang.ↄ Im.in l.posthumus.§.si quis ex his.ff.de inoffi.testa.

§ Exceptio banni quando possit opponi, Albr.in materia statu torum in 4.par.ff.de bannitis. statuto lxiiij.& seq.

§ De exceptione excommunicationis, no.in c.pia.de exce.lib.6. sic.Bar.in l.cum allegas.de vsuris, & l.ij.de iuris & fac.ignor.

§ Habens plures exceptiones, si renūtiat simpliciter, an videatur renunciare omnib. Bal.in l.pacta nouissima.C.de pac.in fi.& Cy nus dicit quòd sufficit renunciatio indefinita.

§ An exceptio laudi sit peremptoria impediens processum, Bal. in l.peremptorias.C.sententiam rescindi non posse.

§ An exceptiones peremptoriæ impediant litis cōtestationem & processum, Albri.in l.eleganter.§.si post.de condi.inde.Et etiā ibi quærit an exceptio pacti de non petendo, & de non reducen do ad arbitrium boni viri, & de pacto de non agendo, impediat li tis contestationem & processum.

§ An si agatur contra venditorem possit excipi de prætio nō so luto, Bal.in l.per hanc.C.de tempo.ap.& l.2. C.sent.resc.non po.

§ Nota φ exceptio debet esse clara & aperta, l.j.§.labeo.de flu.& c.pia.de exce.lib.vi.& Clem.si.de app.Ang.in l.si quis.de iud.

§ An exceptiones quę proponuntur debeāt dari inscriptis, Alb. in l.j.de eden.φ non de more tamen contrarium seruatur vt ibi dem per Ange.de off.del.c.vide gl.

§ An super exceptione sit pronuntiandum Alb.in l.de qua re.de iud.& l.adite.C.de ord.iud.& l.si iudex.de his qui sunt sui vel ali. iu.& Ang.in l.ex quacunq; causa.si q̄s in ius voc.non ie.& not.j̄.

§ Pone in loco exceptionis nulla potest poni exceptio, si instru mentum est confectum extr.territorium, an poterit, &c.Bal.in l. j.C.ne fili.pro pa.

§ Nota φ vbi remouetur exceptio per statutum ibi remouetur restitutio in integrum, quia per eam peruenitur ad ius excipien di.Cynus in l.in causæ, la ij.de min.in additio.

§ Nota φ notat Bal.in l.j.C.de test.de modo opponen. exceptio nem contra aliquem.fac.idem in l.edita.de eden.

§ An exceptio cōpetens reo principaliter, transeat ad fideiusso rem, Alb.in l.exceptio.de exceptionibus.

§ An exceptio libelli malè concepti possit opponi quandocun que, Bal.in l. licet.C.de proc.fac.c.examinat.de iud.

¶ Bald.de Exceptionibus.

SOLVTIO, Acceptilatio, vel renunciatio, non dicunt propriè exceptiōes, sed defensiūes, §.i.ver.defensiōes.& ver.seq.G. ergo in statutis, vbi fit mentio exceptionū, istæ nō includūtur: qđ no. Bal. ¶Exceptiones q̄ opponunt ante litis ↄtestationē, n̄ sunt pro priè exceptiōes, C.de exc.l.pe & fi.e.§.ver.si.quod no.G. ¶Item exceptio, φ iudiciū sit nullū, non est ꝓpriè exceptio, in d.§. ver. item vbicunq;.Bal. ¶Officium iudicis, etiam loco deficiētis exce ptionis ĩploratum, nō dicitur exceptio, sed defensio, l.si.ff. de pe. hær. ¶Si lex aufert exceptiionē, iudex n̄ debet supplere: si verò n̄ aufert, sed à principio n̄ nascitur exceptio, ęqtas t n̄ suadet supple ri p iudicē, tūc iudex supplere debet. facit qđ no.ff.eo.tit.valet.de pet.hær.l.planè.C.de trāf.vbi pactū.in gl.& ff.de pac.l.si vnus.§. pactus.& gl.in opponēdo.vbi videas.Bal.Exceptio ineptitudinis & oīs exceptio iuris, q̄ nō indiget ꝓbatione, ĩpedit processum, vt no in c.vt circa.de ele.li.6.aliàs in Cle.Bal. ¶Ad opponendū oēs exceptiones dilatorias, potest vnus terminus assignari, §.nunc vi dēdum.ver. item etiam.G.& in c.indultū.de reg.iur.li.6.per Dyn. & l.de die.ff.q satis.cog.p Gul.& Iac.& l.ij.ff.de re iu.p Bar. ¶Hoc φ exceptio de nouo peruenerit ad notitiam, ꝓbat p sacramentū. Vber.dixit ↄ, ver. Vber.t n̄.& ver p̄t ēt.& seq.& in d.§.sed pōe.dat° G.Verū est, φ probatur iuramēto: si t n̄ iudex ipsum deferat, ĩ quo deferendo debet esse circūspectus, & variè ex personis & causis ↄstituere, ff.de rei ven.l.ĩ fundo.vide gl.in l.si cui.§.j ff.de acc.Bal. ¶Exceptiones debent specificè ꝓponi, nō generaliter ꝓtestari, ver.sed illud. G. Vnde aduocati frustra protestātur exceptiones, quas non opponunt.valet tamen in hoc, quia non intelligit excipiēdo ↄfiteri ĩtētionē aduersarij, vt no. j̄.e.§.viso.ver.si verò.& vers.nisi fortè.Stipulāti ꝓ interesse tertij, p̄t opponi exceptio de incapacitate illius tertij, vt no.in l.vij.ff.de con.ind Bal. ¶An à fa cto, seu processu possit appellari, sicut ab interlocutoria. versi.& & no.secūdū Vber.dū tamē nō appelletur ante factum, sed post facta, vel ↄminationem, C.de app.l.si quis prouocatus.& §.viso. ver.quidam nouitij.per G. ¶Exceptio excommunicationis pōt opponi coram iudice seculari, ver.& no.C.de iur.& facti ig.l.i.& Inst.de ca.dim.§.minor. Si iudex pronūciat exceptionem proba tam, & non condemnat tunc in expensis, an poterit condemnari ex interuallo? sentit quòd non, ver.sed quid si iudex.G.In contra rium facit extr.de app.c.sæpe.per Inn.vide j̄.de expen.§. possunt. ¶Antequam reus recipiat libellum, nullam, potest exceptionē proponere, ver.illud quoq; notatu dignum.G.Vin.doctor egre gius, dixit, quòd publicatis attestationibus. p̄t exceptio perēptoria opponi, & probari per testes, si sit talis, quæ n̄ destruit alias ex ceptiones directè, sed destruit i° petētis: vt exceptio pacti: sec° ĩ ex ceptiōe falsi nisi allegeт, & ꝓbet corruptio, §.dicto.ver.sed nun q̄d attestatiōib°.ver.Vin. G. indirectè verò p̄nt testes reprobari: vid plenè j̄.de app.§.id ĩ quo.cū xvij.§.seq.licet ibi loquat ĩ causa appella

appellationis. ¶Si super exceptione peremptoria est pronunciatũ pro se, & postea super principali, & appellatur à principali, potest iudex appellationis interlocutoriam illam cassare, quia tota repe ritur & reuoluitur in diffinitiua, secundum Inn. secus si interlocu toria sit extra factum principale, C. de procur. l. ita demum. versi. item quid si. G. dic, vt in c. vl. de app. lib. vj. Bal. vide quod no. ff. qđ metus caus. l. si cum exceptione. §. in hac. Bal. ¶Exceptio non facti inuentarii, est exceptio nullitatis instantiæ: & potest semper opponi, ver. quid si post. G. sed à minore, non cõtra eum, si ratificat: quod iure speciali sibi conceditur, licet sit defectus solennitatis, nam inuentarium est de solennib. C. in quib. caus. l. si tutor. vbi de hoc. Bal. ¶Idem in exceptione nullitatis, quę causatur de defectu iurisdictionis, quæ semper potest opponi ex eo, quòd vigore statuti, vel legis in actu tollantur omnes exceptiones, vt est gl. singu laris in Cle. j. de seq. pos. & fruct. quam tene menti. & hoc verum est, nisi sit causa talis naturæ, in qua iudex non reperiatur, vt in cã papæ: quo casu si iure positiuo tollantur omnes exceptiones, ista exceptio non potest opponi: vt si opponatur contra electionem papæ, quòd non valeat, quia facta à cardinalib. suspensis & excõmunicatis, vt in c. licet de uitanda. de ele. ¶Quæ exceptiones impediant processum causæ principalis, vel appellationis, ver. vt autem per tres col. ¶Quæ dicuntur exceptiones rei finitæ? certè illæ, quæ finiunt rem in iudicio, vel motam cõtrouersiam iam dirimunt, vt exceptio rei iudicatæ, transactionis, iurisiurandi, & renũ ciationis litis: sed exceptio præscriptionis de consuetudine non examinatur ante litis contestationem, ver. item potest. & seq. G. ¶Quædam exceptio oritur ex causa, quæ perimit naturalem tan tùm: quędam ciuilem tantùm: quædam vtranque obligationem: quædam neutram, ver. & vt pleniùs. G. ¶Quando oritur actio ex rescripto, & quando non, ver. rursus. G. ¶Exceptio peremptoria debet opponi actioni intentatæ, non libello: & ideo ante litis cõtestationem nõ potest opponi, quia nõdum exercetur actio: ver. item si petitione. B. Et si opponitur petitioni, non opponitur ad id, ad quod excipitur indirectè elidendus. vnde videtur fateri factum ab actore intentatum, §. viso. ver. est ergo quod not. ¶Exceptio non numeratæ pecuniæ competit contra confessionem: sed in factum, contra annexam promissionem, ver. superest. G. ¶Qui quis negat iusfactum, per scripturam propriam conuictus, perdit omnem defensionem: secus si factum tãtum, ver. quid si debitor. G. ¶Beneficium verò perdit per mendacium ff. de fideius. l. si dubitetur. Possessio autem non perditur per mendacium: sed cõmo dum eius, quod debet auferri, in auth. de trien. & semis. §. pe. ar. ff. de inter. act. l. non alienum. Commodum autem sententię perdit qui eam inficiatur, vt not. de fid. instru. in c. G. perpetuus. per Inn. vide j. de loca. §. si in emphyteuta. negauit Baldus. ¶Quo ordine sint proponẽdæ exceptiones fori, & aliæ declinatoriæ? Primò debet proponi causa, quæ funditus eneruat iurisdictionem: secundò ea, quæ eximit à iurisdictiõe: tertiò exceptio suspicionis: quartò exceptio, quæ elidit: deinde procuratorem, & reliquæ, versicu. porrò in proponendo. G. ff. de re iud. l. quidam. per Bar. Alii dicũt quòd in ordine exceptio suspicionis debet esse prior. nam qui alias opponit, facit eum iudicem in decidendo. Sed resp. quod non ipse, sed lex facit: nec nisi sup illo articulo facit, ff. de iud. l. sed & si suscepit. vide j. de petitorio. §. exceptio. ¶An exceptiones sint proponendæ in scriptis, ver. sed nunquid iudex. G. ff. de excus. tut. l. sci re oportet. §. fi. Bal. ¶An in exceptione excõicationis debeat exprimi species, & causa: & quid sit hoc dictũ. ver. sed quoniã excõicationis. ¶Illæ exceptiones sunt validæ, quæ habẽt robur à iure, ver. ppositis aũt. G. & apertæ, ff. de flu. l. Labeo. debet iudex admittere validas, & ptinentes, & aptas non alleg. G. ¶Iudex, qui admittit exceptiones sub conditione, si probabiliter, nõ dr grauare, ver. itẽ cautus. ¶Practica sup taxatione expensarũ, & an possit reseruari cõdẽnatio, & taxatio, ver. qd si reus. & seq. G. qñ veniũt ex interlocutoria, sic. de appel. c. sæpe. p Inn. qñ ex diffinitiua nõ. qa ẽ fun ctus offic. G. Et dicit, qđ sm stylum curiæ fit reseruatio, G. sic ff. famil. erciscun. l. itẽ Labeo. §. i. de hoc in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. vide j. de iur. cal. §. fi. ¶Grauamen ex interlocutoria potest reuocari, non obstante appellatione, scilicet re integra, et parte absente: sec9 si sit inceptus pcessus sup appellatiõe, vers. sed si iudex. vide & seq. & versi. sed pone, quòd. G. Et si est appellatum, pt reuocari post decẽ dies, aliàs nõ, nisi de consensu partium, sm Inn. ver. sed nũqd iudex. G. quod est verũ, si ex interlocutoria est nata actio, ff. de pt stipul. l. j. in fi. & ibi no. ¶Alii dicũt, quod illud ideo erat, quia erat facta executio iter partes, sm Raynal. & Bart. ¶Exceptio rei non traditæ, & pretii nõ soluti, pt opponi in executione sententiæ, per l. si duo patroni. §. item illud. ff. de iureiuran. sed ibi ex ipso iuramento oritur actio, seu petitio, aduersario: non sic ex sentẽtia, cùm nõ sit actũ ad hoc, per l. duobus. ff. de except. rei iu. sed ibi victor nõ innitebat sententiæ, sed primæ actioni, & per l. fundũ, qui Lucius. ff. de rei vendi. sed ibi erat res obligata: sed certe hîc est quasi obligata, vt in §. offerri. §. dicto. ver. sed pone, petit. Guil. Item nõ est hæc exceptio pemptoria in pdictis nominatis, sed moratoria executionis. Tutius est verò, quod iudex pronunciet de vtraque, secundũ no. C. de sen. l. cùm eorum. Ego dico, quod non iure exceptionis, sed eodẽ officio venit vtraque, ar. C. vbi cau. fis. l. cũ venditur. C. de repudi. l. j. & ff. de petit. hære l. fin. Bal. ¶In successiuis delictis, qdiu delinqt, actio nascitur, nec præscribitur, arg. ff. de vsufru. accresc. l. i. in fin. & ideo à qualibet parte temporis dinumerari potest ius accrescendi, arg. ff. de adul. l. mariti. §. sex menses. Secus in sententia, quæ etiam quotidie nascentẽ actionẽ perimit, vt no. ff. de iureiur. l. qui. §. in popularibus. qa cãm tollit. Bald. ¶Replicatio debet esse ad substantiã exceptionis, & de eodẽ, vbi ad factũ opponit, §. nunc dicendũ. ver. si. G. Sed vbi ad personam, dic, vt in l. cùm mulier. ff. sol. mat. per Iac. de Are. & Barto. ¶Licet contra sententiã nõ possit opponi exceptio, tñ non meretur sententiæ executionẽ, nisi in radice, & in substãtia sit liqda, l. hoc aũt §. j. ff. ex qui. cau. i pos. ea. ibi, liquerit. q tex. est aureus ad hoc. Bald.

a ¶ De Satisdationibus [a]. Rubrica.

QVoniam oblato libello quędam cautiones in iudicio præstantur, ideo vtile est vt de eis aliqua subiiciamus. Et primò dicamus de satisdationibus principalium psonarum: scilicet de satisdatiõe actoris, & rei. Postmodum de satisdatione personarum pro aliis in iudicio interuenientium, scilicet procuratoris actoris, & procuratoris rei, & defensoris, & tutoris, & de quibusdam aliis satisdationibus extraiudicialibus, &c.

ADDITIO.

a Pileus sine rubrica tractat de his in prin. sui operis. ¶Bag. et non facit Rubric. tñ charta ii. circa medium aliqd tractat de satisdatione agentium nomine alieno. ¶Tan. parte i. facit tres rubricas de tribus satisdationibus, actoris, rei & agentiũ causas alienas. ¶Ros. vbi tractat de actionibus ex stipulatu, rubrica ii. iii. & ix. de his hoc ordine tractat, de satisdatione Rem ratam haberi, Iudicatum solui, & Iudicio sisti: de quibus tangit auctor j. de pig. sup ij. parte rubricæ. ¶Neuter Vber. nec Io. de Deo fecerunt de hoc rubricam, nec Bonagui. ¶Aegid. rubric. xj. cùm duabus seq. tractauit de his. ¶Alber. Gal. aliquid de his tractat rubri. sua prima, scilicet de procurat.

SVMMARIVM.

1 *Datio fideiussoris quo casu possit actori remitti: & ipsa remissa, quid ab eo sit exigendum.*

2 *Actor non veniens in termino, ad quem aduersarium citari fecerat, non est ante expensarum restitutionem audiendus.*

¶ Actor qualiter habeat in iudicio satisdare.

1 §. Actor igitur, qui vult agere, libellum suæ petitionis debet porrigere: & per iudicem, seu eius executorem est offerendus reo: vt dicam j. de lib. concep. §. restat. Verũ tamen prius quàm actor iudici libellum porrigat, satisdabit cum idoneo fideiussore, quòd vsque ad finem litis perseuerabit in causa, quodque eam per se, vel per procuratorem suum perficiet: & quòd si eum apparuerit litẽ iniustè mouisse, dabit reo decimam
2 partem litis in libello comprehensæ. † ¶ Si verò constiterit per ipsius sacramentum, quòd fideiussorem dare non possit, remittit ei datio fideiussoris, sed iuratoriam exponet cautionem, & in libello profiteri debet se facturum hęc omnia. Et hoc verum est generaliter, quòd talis cautio pręstari debet, nisi causa moueatur ex cõsensu vtriusque partis: putà quòd apud arbitros, vel quod melius est, id est, quòd cautio de vtriusque partis consensu remittatur. Hæc omnia habẽtur C. de epis. & cle. auth. generaliter. C. de asser. tol. l. j. §. omnes. Hoc autem facto iudex libellum recipiat, & citet reum, vt veniat, vt dictum est s. de citat. §. sequitur. & §. seq. & cùm venerit, debet actor iterum cautionem exponere i eum, quem in
a dixi sibi obnoxium, vel in negotii executorem [a], quòd intra duos menses litem contestabitur: quod si non fecerit, omne damnum duplo resarciet reo, ita tamen quòd cautio illa nõ transcẽdat summam xxxvi. aureorum, vt C. de lit. contest auth. libellum. & de dila. auth. quod fieri. quæ habentur iij. q. iij. §. spatium. & in auth. de li
b tig. §. ad excludendas. Tamen, secundum Tan. [b] iudex statim potest recipere libellum, & actor simul præstet vtraque cautionem, ante quàm reus libellum recipiat, quod non est absonum dicere. Verùm licet iura has præcipiant præstari cautiones, hodie tamen

ADDITIONES.

a Executorem. ¶Per cuius stipulationem acquirebatur reo actio, per l. ff. rem pup. sal. fore, non quasi. in prin.
b Secundum T. ¶& Pileum quorum, vbi s. fuit totum, quod hîc dicitur, vsque ad ver. porrò exceptis remissionibus autoris.

a men non præstantur, contraria consuetudine prævalente [a], argu. iiij.dist.§.leges.& no.Inst.de satisd.§.sed hodie.& ỹ.§. prox. prope princ. Item non sunt coram arbitro præstandæ, vt s. de arbitris, §.
2 differt.ver.item coram eo non.† ¶Porrò actor, qui non venit in termino, ad quem aduersarium citari fecerat, non auditur, nisi priùs restitutis expensis, & idonea cautione præstita, & in alia cautio
b ne fideliter comparebit: quod dic, vt extrà de do.& cont. actor [b]. De accusatore dic, vt iiij. q.v. quisquis. Sed & mulier non præstat prædictas cautiones iudicio sisti, ff. qui satisd.cog. de die.§.j.

ADDITIONES.

a Prævalente. ¶Dicit Tan.quòd audiuit do. Azo. rem sic dicentẽ: & Pil.& ipse Tanc.dicunt, quòd suis temporibus illas præstari nõ viderunt: hęc dico, ne credas hoc nouissimum.
b Actor. ¶lib.vj.

SVMMARIVM

¶Reus qualiter satisdare debeat in iudicio.

1 *Conueniens rei vendicatione forensem, equum conuenientis ducentem per locũ suum, an & qualiter fieri debeat satisdatio.*
2 *Clericus quo casu teneatur ad cautionem seu satisdationem.*
3 *Prælati ecclesiarum licet decimam litis, aut aliam partem non possunt recuperare, possunt tamen expensas moderatas, & pro eis pignora recipere.*
4 *Papa potest suam sententiam, vel auditoris sui vbique executioni mandare.*
5 *Scholaris Bon. conuentus, cauens iudicio sisti, si alium scholarem offert fideiussorem, an sit audiendus.*
6 *Satisdare an possit quis coram vno, quòd coram alio aget.*
7 *Recusans examen delegati non cauet coram eo, quòd respondebit coram domino feudi.*
Roma est communis patria.
Satisdare quis debet coram illo iudice, coram quo conuenitur.
8 *Scholaris plures habens iudices, coram quo habebit litigare.*
9 *Satisdatio eius, qui non possidet immobilia, qualiter, & qua forma sit in scriptis reponenda.*
10 *Fideiussor in iudicio sistendi causa datus, debet pro rei qualitate locuples esse.*
11 *Pro ecclesia, quæ conuenitur, si fideiussorem non inueniat sufficientem, an possit eius vasallus admitti.*
12 *Forma cautionis, quam habet præstare cõtumax intra annum veniens, volẽsque recuperare possessionem, cuius commodo destitutus fuerat per primum decretum propter contumaciam.*

2.§. Dicto de actoris satisdatione, nunc de reo dicẽdum est. Et quidem reus, cùm libellum recipit, satisdare debet, quòd vsque ad finem litis permanebit, vt Inst.de satis. §.sed hæc hodie.iii.q.iii.differatur.ff.de offi.præs.senatus.in fi. Veruntamẽ si possidet immobilia, sufficit ei ponere iuratoriam cautionem, vt ibi, ff.qui satisd.cog.sciendum.non tamen cauet de iu
a dicato soluendo, Inst.eo.§.ab eius verò [a]. Exponet etiam reus aliam cautionem, videlicet de re exhibenda, & non baratanda. vt in
1 præ.l.senatus.in fi.ff.qui sat cog.si fideiussor.§.fin.† ¶Hinc est, ꝙ si forensem equum meum per locum meum ducentem conuenio rei vendicatione, vt s̃.de compet.iud.adi.versi.quid si puis statim priùs equum ducat, satisdabit de eo non baratando, & de illo loco ad aliũ nõ ducẽdo, & repsentãdo quoties opus erit, vt in ꝑ.l. si em libello porrecto añ litẽ ꝯtestatã equũ aliò mittat, & satisdatio ꝑstita nõ fuerit, nõ tenet ibi respõdere, C. vbi in rẽ act.l.fi.ibi, ĩ
b locis, qb⁹ res, &c. Ar.3, ff.de iudi.si qs postea [b].† ¶Ad hãc aũt cau
2 tionẽ credo ẽt clericũ teneri, licet sit aliàs in satisdatiõe iudicio sisti priuilegiat⁹, vt C.de epis.& cle.auth. ꝑ pecuniaria.in auth.Col. ix.de san.epis.§.si quas aũt. Nã in eo sufficit sola ꝓmissio cũ hypotheca rerum suarũ, secũdũ ti. vt ibi clerici em nõ ita cogũt satisdare, vt alii, C.de episc.& cle oẽs.& extrà de sequest.ca.i.in fi. de hoc s̃.de pri.dec.§.iã de effectu.ver.vlt.& de hac diuersitate satisdationũ videt loqui auth. vt reus ꝑbitis sportulis, vel data fideiussione xx.dierũ gaudeat induciis, in qbus deliberet, cedat, an cõtẽdat, vt petat aliũ iudici adsociari, vt iij.q.3.offeratur.qđ est C.de lit.cont. Qui autẽ suo nomine conuenitur, iudicatum solui, satisdare non debet, vt in præ.§.sed hodie. Veruntamen, sicut dixit Pileus, con
c trarium consuetudo [c] seruat. nam iudices statim recipiunt libellũ ab actore, nulla prædictarũ satisdationũ exacta ab eo vel præstita sed ab vtroque, sc. tam actore, quàm reo, recipiunt pignora, vel fideiussores, si pignora dare non possunt: & hoc ꝑpter expensas, q̃ fiunt in causis, & in actis causarum, & propter decimas litis, quas iudices seculares secundum diuersorum locorum cõsuetudines accipere consueuerunt. Sed si iurabit reus se pignora, vel fideiussores dare non posse, sufficit iuratoriam pręstari cautionem, sicut
3 in satisdatione actoris prædictum est.† ¶Et not. quòd licet pręlati ecclesiarum huiusmodi decimam, vel aliam litis partem nõ possint recipere, vt extrà de vita & honest cleric. cùm ab omni. tamẽ expensas moderatas, & pro eis pignora recipere possunt, secundum titulum: quod dic, vt suprà de salar.§.j.ver. si verò est ordina
d rius [d].† ¶Sed ponẽ: Titius petit in curia Ro. à B. Anglico c. mar
4 cas: sciens autem ipsum B. recessurum, petit, ꝙ vel ille B. deponat c.marcas penes iudicem, vel ꝙ prestet idoneam cautionem, s. pignora, vel fideiussores, ꝙ ei soluet, si vincat, nunquid debet audiri? Videtur, ꝙ sic, cùm ille non sit possessor immobilium, vt in præ.l. sciendum.in fi. Dic contrà, arg. extrà & C. de sequest. per totum, & argum. C. de hære. act. vt debitum. licet enim possit quis cogi ad cautionem iudicio sisti, vt in præ.auth.offeratur.& in præ.l.sciendum.non tamen ad illam iudicatum solui, quam nemo suo nomine conuentus præstat, vt suprà: & no.in præd.l.sciendum.& sic obtinuit, maximè cùm clerici non ita satisdent, vt suprà: cùm etiam papa suam sententiam, vel auditoris sui possit vbique execu
5 tioni mandare.† ¶Quid si scholaris Bonon. conuentus cauens iudicio sisti, offert fideiussorẽ aliũ scholarẽ, nũ qd ẽ audiẽd⁹? Nõ videt: imò ille habebit pro non dato, cùm sit priuilegiatus, ff. si quis in ius

ADDITIONES.

a Verò. ¶Do. meus in legibus pulchrè dicebat, super l.j.ff.qui satisda.cog.quòd gl.magna illi⁹ legis debeat esse super rubrica, cuius rubricæ sunt tres quæstiones. Prima, qui satisdare cog. Secunda, q iuramento promittunt. Tertia, qui sunt, quorum promissioni cõmittitur, id est, qui ad neutrum tenentur. Ad primam respondet, quòd satisda iudicio sisti, qui non possidet immobilia, vt prædi.l. sciendum. Item qui se offert defensioni, cum mãdato, vel sine: qa nullus alterius litis idoneus defensor est sine satisdatione: vt præ. §.ab eius & §.si verò.eo.ti.& no.ff.in ius vo.vt eant.super rubrica. Ad secundam respondetur, quòd hi qui immobilia non possidẽt nec fideiussores dare possunt.C. de epis. & cle. auth. generaliter. & Inst.hoc ti.§.sed hodie.& ꝑsonæ honoratæ, C.de prox. sacror. scri.l.j.& ii. Ad tertiam respõdetur de clericis, C. de epis. & cle.l. cum clericis. vbi non iurant. Item nec satisdãt, in auth.de san.epis. §.siue autem pecuniaria causa. Item ille, de quo sic conuenit, Inst. de rer.diuis.§.venditæ. Liberatur autem, qui satisdare tenetur, dãdo pignora, ff.de col.bon.l.i.§.iubet.ad hoc tamen notentur.& sic loquitur l.prætoriæ.ff.de præt.stipul. ¶Adde, & primam quæstionem limita, s.quòd non possidens immobilia, tenetur satisdare, ꝙ hęc regula non habet locum in eo, qui multa bona mobilia possidet, quæ de facili non possent occultari, secũdum Gui de Cu. Cy. Bal.in l.sciendum.ff.qui satisd.cog. & Bal.& Imo.in l.facere.ff.sol. mat. Secundò fallit, vbi ego à te priùs conuentus, putà ad equũ, fuerim contumax in præstanda tibi satisdatione de iudicio sisti, & demum ille equus ad te peruenerit: & postea ad eundem ego te conueniam, non potero à te petere cautionem, in qua præstanda ego fui contumax: & hoc probatur, secundum Ange.& Rof. in l.vl.quæ bona.§.si quis.ff.de dam.infec. Item limita, ꝙ veniens ad defensionem alterius, tenetur satisdare, non habere locum, secundum Ang.in d.l.sciendum.in eo, qui venit ad defensionem vnius articuli: alleg.gl.singularem l.in eod.ff.de re.iur.quam gloss. sequitur Bart.in l.si verò.§.de viro.sol. mat. Imo. in c. veniens. de accu. Bal.in l.reos.C.de accus. Quo ad secundam q.quòd sufficiat iuratoria cautio, limita, secundum Bal.& Pau.de Cas.in l.i.qui satis cog.nisi iudex habeat præsumptiones, vel indicia, quòd satisdare possit, arg.l.iii.§.i.ff.de iureiur. secundum Cyn.& Odof.quem refert Cy.in addit.in d.l.i.est necesse, ꝙ iuret se non posse dare fideiussorem: qa subiret anceps periuriũ, ꝯ l.videam⁹.de in lit. iur. sed debet iurare se credere, se de facili nõ posse inuenire, per l.de die. eo.ti. Item limita non habere locũ iuratoriam cautionem in criminalibus: salua in muliere, secundum præfatos Doc. per l.i.§.si quis reum.ff.de cust.reo.& in auth.nouo iure.C.de cust.reo. Plures casus, in quibus non statur iuratoriæ cautioni, vide per glo.& Doc.in l.iiii.C.de vsu & fruc.leg.per gl.& Do ct.in c.qua fronte. de app. Ant.de But.in c.fi.de seq.pos.& fruc. Paul.de Cas.in l.ii. ff. sol.ma. Quo verò ad tertiã q.ꝙ ille, q debet satisdare, liberatur dãdo pignora: quòd non liberatur ille, qui promittit satisdare, secũdum Guil.de Cu.quem communiter alii sequũtur in d.l.i.& hoc ꝑ tex.in auth.vt cùm.de app.cog.§.aliud.in verbo, desyderium implemus. Et an qui tenetur dare fideiussorem, si iurat non posse dare in vno loco, possit dare in alio, vide Alex.cons.lvii.iii.lib.
b Postea. ¶Non loquitur de foro rei mobilis, sed de foro domicilii: & ponit eundem casum cum decre.pe.de foro comp.
c Consuetudo. ¶Tenacissima & quasi ferrea, dixit Pileus, & posuit Tancred.
d Ordinarius. ¶ibi in ver. Tanc.autem no. habes ad literam verba, quæ posuit hic Tancre.

in ius vo.l.j.ff.qui satisda.cogan.quoties.ideo enim fideiussorem accipimus,vt nobis diligentiùs sit cautum,Institu.de fideiusso.in princip.& de replicat.§.fin.Quomodo ergo potest esse idoneus, qui non possidet immobilia,vt ff. qui satisd. cogan. sciendum. in prin.& qui habet fori præscriptionem, vt eod. titul. si fideiussor. & qui difficilis est ad conueniendum,vt C.lib.x. de conuen. fisci. deb.l.ij.Econtrà videtur: quia fideiussor debet accipi iudicio sisti, dummodo sit idoneus facultatibus, & pro facultate conueniendi,ff.qui satisd.co.si fideiussor.in prin.& ff. in ius voc. vt eant, l. ij. & C.lib.x.de agen.in reb.l.fin.circa princ.Sed potest dici,quòd si
a iste nequit alios dare,ille recipiendus est [a],ita tamen quòd renun
b ciet suo priuilegio [b],vt in prædict.l.si fideiuss.circa princi. †¶Illud
6 quoque certum est,quòd is qui reuocat domum,debet vbi conuentus erat,cauere,quòd iudicio sistet certo tempore coram suo iudice:& cauebit sola ꝓmissiõe,fortè pœnali,absque fideiussori-
c bus,vt ff.de iud.l.ii.§.sed si dubitetur [c]. nisi fortè sit suspectus:quia tunc datis etiam fideiussoribus,ar.in præ.l.si fideiussor.§.fi.& ff.de offic.præsi. l.senatusconsul. & sic secundum hoc satisdat quis coram vno, quod coram alio aget,vt ibi ff.iudic.sol.l.pen.& facit ad hoc,quòd in alio tempore caueat,& alio agi differatur, C. de lib. causa,l.ordinata.§.si is.& in præ.l.senatuscon.l.in fi.& ff.de adult.si
7 adulterium. §. fin. †¶Sed nunquid præmissa vera sunt in quolibet in non competenti foro conuento,vt debeat ibi cauere?dicit
d Accur.[d]quòd non:vnde recusans examen delegati,non cauet coram eo,quòd respondebit coram domino feudi,vt s.de comp.iu di.adi.§.j.ver.8.& in præ.l.de iudi.ideo satisdatur coram eo,apud quem conuenitur:quia ibi cõuentus habebat domicilium. Nam Roma communis patria est.ff. ad municip.Roma.ideoque ibi satisdat,quòd in prouincia iudicis sistet.Item locum potest habere,
8 cùm quis reuocat domum, seu forum ad locum remotum. †¶ Quid ergo,de scholari,qui habet tres iudices,vt suprà de reo,ver si.item scholaris.Pone enim,quòd citatus est coram rectore loci: ipse verò reuocat forum, volẽs sub doctore,vel episcopo litigare:nũquid cauebit coram ipso rectore loci?Vr ꝙ sic,ꝑ præ.§.sed si
e dubitetur [e].Vel dic,ꝙ coram eo, corã quo elegerit cãm agi, vt ff. iu.sol.l.iij.resp.j.& l.præ.maximè si coram ipso rectore sit grauior
f forma satisdandi,ſm Accur.[f]†¶Satisdatio autem eius,qui nõ pos
9 sidet immobilia,hoc mõ scribetur:FORMA g.Cùm in causa,quę
g inter B.& T.super c.libras, quas idem B. petiit ab ipso coram tali iudice, oppositum fuisset eidem T. quòd non erat possessor immobilium,& ideo satisdare dedebat,ꝑpter hoc idem T.promisit ipsi B.siue mihi notario,vice & nomine ipsius B.stipulanti de iudicio sisti secundum formam iuris,in causa,& super causa prædicta: insuper B.ipsius T. precibus & mandato eidem B. vel mihi notario pro ipso B.recipienti,de prędictis existit fideiussor.Hoc probatur s.in prin.huius.§.¶Quòd autem notarius possit hãc ꝓmissionem recipere, & quòd ex hoc acquiratur actio ei, cuius nomine recipitur,dixi suprà de primo decreto,§.iam de effectu.versic. sed
10 cui præstabitur.& seq.†¶Illud autem scias,quòd fideiussor in iudicio sistendi causa datus,pro rei qualitate locuples esse debet,exceptis personis necessariis.tunc enim qualicũque sufficit, vt pro parente,& patrono,& aliis.hæc leguntur ff.in ius vo. vt eant,l.j.
11 ij.& iij.†¶Quid ergo si ecclesia, quæ conuenitur, non inuenit sufficientem fideiussorem?Dic,quod vasallus eius pro ea admittetur,licet aliàs non sit idoneus pro tanta, summa:quia est persona ecclesiæ coniuncta, per præ. leg. ¶An autem talis fideiussor lata sententia teneatur,notatur infrà de fideiuss.§.j.vers. quid si fideiussor.& de hac cautione vide infrà in tracta.lib.de accu.§.sequitur. ver.sed si dedit.& seq.de do.& cont.§.restat.vers.not.quoque. &
12 seq.†¶Porrò de cautione, quam debet præstare cõtumax intra annum veniens,qui vult recuperare possessionem,cui commodo fuerat destitutus per primum decretum propter contumaciã, & an clericus eam præstet,dixi in prę.§.iam de effectu.ver.vlt.no. Huius autem cautionis forma hæc erit.
h ¶FORMA [h].cùm in causa, quæ vertitur,seu verti speratur inter T.& D.super hoc idem T.propter contumaciam B.ex primo decreto,siue ex interlocutoria iudicis fuisset in rei petitæ in libello possessionem inductus.& hoc in reali.in personali verò dicet sic: fuisset in possessionem bonorum ipsius B. valentium quantitatẽ in libello comprehensam,vel pro modo debiti in libello declarati inductus,ipse B.intra annum veniens& possessionem recuperare volens,expensis libelli,sententiæ,& tenutæ,& quas idem T. ꝓpter hoc se fecisse ostendit,refectis,promisit eidem T.litem suscipere,& in ea vsque ad finem perseueranter stare:insuper H.ipsius B.precibus,&c.vt s.in prox.forma.Hæc probãtur in his,quæ no. s.in præ.vers.vlt. Quod autem dicitur in præ.forma,& possessionem recuperare volens,procedit,secundum nos,&alios,qui dicimus, ex primo decreto missum verè possidere. Alii verò dicunt, quòd tantùm custodit:vt not.in præ §.iam de effectu.versi. si verò reali.&,secundum eos,dic ibi,& ad defensionem causæ se offerens expen.&c.Qualiter autem reus formabit libellum contra actorem idoneum fideiussorem recipere nolentem, vel quandò
i quis se,vel alium promittit sistere in iudicio,&non sistit [i], & de aliis,vide j.in tract.lib.in tit.de dolo & contu.§.restat.ver. notandũ quoque.& seq.

ADDITIONES.

a Recipiendus est.¶Facit §.sed si dubitetur.in fi.alleg.j. vers.prox.
b Priuilegio.¶De quo sequitur statim versic.quid ergo.
c Si dubitetur.¶Vbi no.Accurs.totum hunc versic.in gl. penul. & antepenult.
d Dicit Accur.¶in præ.§.sed si dubitetur.in vlt.glo.
e Si dubitetur.¶Et hęc dicitur fuisse opi.Hug.ea ratione,quia scholaris laicus bene est de iurisdictione potestatis, licet habeat priuilegium declinandi.& ad alium recurrendi.In scholari ergo clerico procedat opi.contraria.Sed quid si,secundum opin.Hug.scholaris satisdet coram potestate de stando iuri coram illo, ad quem reuocat?nunquid coram illo,iterum satisdabit?Videtur,quòd sic, ff.iud.sol.l.iii.& penulti.Host.contrà,quia non debet quis onerari cautione superuacua,ff.vt leg.ser.causa,l. hæc stipulatio. in fin. ff.de ver.obl.qui his.de procur.non cogendum. j. respon. Adde, vt per not.in c.fin.de fo.comp.& dicit Bal.in l. j. C. vbi in rem act. quòd in legato semper sufficit iuratoria cautio.
f Secundum Accur.¶vbi s.prox.dixi,& in ea.gl.
g Forma.¶Roland,parte ix.circa medium, vbi habentur octo formæ diuersarum satisdationum.
h Forma.¶Roland.vbi suprà.
i Non sistit.¶supple,& quid si dies sistendi non fuit expressa.

SVMMARIVM.

1 *Cautio ratihabitionis tũc à procuratore exigitur,quando incertum est,an ei negotium mandatum sit.*
2 *Procurator nullum habẽs actionis mandatum,repellendus est: si autem habet, & certum est,aut dubitetur,quomodo sit agendum.*
3 *De mandato procuratoris qualiter dubitari possit.*
4 *Testis vnicus facit semiplenam probationem.*
5 *Negatione an semper res efficiatur dubia,& nu.seq.*
7 *Procuratore admisso,si post duos,vel tres dies opponatur, an possit peti cautio de rato.*
8 *Cautio de rato an debeat præstari etiam in arbitrijs.*
9 *Procurator actoris etiam si constet de mandato,debet cauere de defendendo,si dominus reconueniatur coram eodem iudice.*
10 *Litem contestatus sine cautione,etiam post litem contestatam potest,vt falsus, remoueri.*
11 *Procurator actoris quare non cauet de rato,si certum est eum mandatum habere:procurator verò rei cauet de iudicato soluendo,quantumcũque certum sit eum mandatum habere.*
12 *Procuratore dolum committẽte,vel pertinaciter se absentante, an contra eum agi possit actione de dolo.*
13 *Forma cautionis scribendæ,vbi dubitatur de mandato procuratoris.*
14 *Procurator actoris quid,& quomodo promittere debeat.*
15 *Absenti an possibile sit stipulari,aut per stipulationem actio acquiri.*
16 *Actor vniuersitatis volens agere,an debeat præstare cautionem de rato,vbi cõstat de mandato.*
17 *Compareat si quis pro alio in iudicio,& satisdet rem ratam dominum habiturum:cùm autem ventum est ad diem, dominus ratum non habuit intra tempus à lege statutum:& postea reo exigente pœnam à procuratore,dominus ratum habuit,an sufficiat.*

¶Procurator actoris qualiter satisdare habeat.

3.§. Viso de satisdationibus personarum pro se in iudicio interuenientium : nunc de satisdatione earum ꝗ pro aliis interueniunt,subnectamus. Et primo de procuratore a-
1 ctoris:†super quo scias,quòd cautio ratihabitionis tunc à procuratore exigitur,quoties incertum est.an ei negotium mandatum sit,C.de proc.l.j.ff.vt in pos.leg.l.si is.à quo. §.j. Sed super hoc di-
a stingue [a]:nam aut certum est eum habere mandatum,aut certum
2 est eum nõ habere,aut dubitatur.†Et quid si certum est eum ha-
b bere mandatũ,ꝗa de hoc ꝯstat literis,vel instrumẽto,vel testib [b]. vel ꝗa re' hoc cõfitet',vł ꝗa cõstitut' est apud acta:nõ đbet tũc cauere rẽ ratã dñm habiturũ,nec ẽt ꝓcurator ꝑsentis & cõfirmãtis, nec

ADDITIONES.

a Distingue.¶Ponit,quod no.in dec.j.de procu.in i.gl.& ff.e.ti.nõ solùm.§.i.per Accur.Azo plenè in Summa de proc.§.est & aliud.
b Vel testibus.¶Idem Tancr.rub.iii.de qua in prin.& Ber.de ꝓcur. c.i.in prin.i.gl.& hoc supponunt,procuratorium probari posse ꝑ testes:de quo vide.quod plenè scripsi s.de procur.§.ratione quoque formæ.post prin.

nec is qui apud acta factus est.C.de satisdan.l.vnica.Inst.eo.§.finautem.Si verò certum est,eum non habere mandatū,tunc repellitur,extra.de procur.c.j. etiam si velit satisdare, nisi sit coniuncta persona:quæ cum satisdatione admittitur.quod dic,vt s̄. in tit. de coniūcta persona.Quòd si dubitetur,super hoc est varietas. nam dixit Pla.semper esse in electionem rei, vt vel ille probet mandatum,vel satisdet de rato,quod ipse reus maluerit.Iō.autem & Azo contrà,s.hoc esse in arbitrio ipsius procuratoris, an velit ꝓbare mandatum,vel cauere de rato.nam cùm quis tenetur alternatiuè ad alterum duorum,præstando quod voluerit,liberatur, ff. de iure dot.plerunque.§.fina.C.de cond.indeb.si quis seruum.extra. de plus pet.c.vnico.quis enim diceret cogendum procuratorem

a cauere, si vltrò velit mandatum probare [a]?Item si nolit mandatū

b probare,sed cauere,cur non admittetur?secundum T.[b] Et ex his

c patet Plac. errare , licet secunda opinio non habeat efficaciam [c]. Tertii.vt Bul.distinguit: nam si reus dicit, non habes mandatum, tunc procurator tenetur probare se habere.Si dicit,dubito,an habes mandatum, tūc est in optione procuratoris,qđ facere malit.

3 †¶Sed qualiter potest dubitari de mandato [d]? Dicunt quidam,

d quia fortè præsumptio aliqua est pro procuratore. nam ostendit instrumentum procurationis. dicitur tamen non esse tabellionē eum qui confecit illud,j̄.de edit.inst.§.restat.versic. sed quid si.&

4 ver.&scias.Vel †fortè probat se procuratorem per vnicum testē qui facit semiplenam probationem,C.de probat.instrumenta.ff.

e quemadmodum testa.aper.l.ij.[e] Vel si instrumenta,& monumēta omnia causæ sibi sunt commissa.præsumitur enim mandatum habere ad causam,quamuis dubium sit,quia nullum fortè ostendit,vt patet extrà de offi.deleg.coram.in prin. Item dubium est, si sigillum in eo appositum sit incognitum:& tunc fieri debet fides ff.de procur.si procuratorem.ff.quod cuiusque vniuers.no. item eorum.§.actor.ff.de admin.tu.vulgo.extrà de testibus,cùm à nobis.de probat. iij.& in similibus casibus,vt s̄. de procur.§. ratione autem formæ.ver.ij.& iij.Vel dic,secundum Rof.vt not.in libel.

f suo,j̄.de accus.ex sti.rem ra.hab.§.sed qualiter [f]. Dixit autem Alb.

g Pap.super C.de procur.[g]quòd licet nulla sit pro procuratore pręsumptio de premiss.admittetur tamen cum cautione de rato,vt in eadem l.quia si imperator voluisset ibi , quòd admitteretur tunc demum,cùm est pro eo præsumptio,facile sibi fuisset hoc dicere, argum.extrà de decim.ad audientiam.Sufficit ergo, secundum eum, si dicit se habere mandatum , licet nullum ostendat, nec ali-

5 quod adminiculum afferat. † quia negatione res efficitur dubia, C.quibus ad liber.procla.non licet,l. iii. Institut. de interdictis, §. commodum.ff.de transact.l.j.Sed certè hoc non credo,nisi sit cōiuncta persona:quia,secundum hoc,nullus repelleretur.quilibet

h enim poterit dicere se habere mādatum[h].Vnde dic,tunc esse dubium,quando is,qui se procuratorem dicit,aliquod adminiculū, seu aliquam probationem semiplenam inducit,vt prædixi:& tūc admittitur cum satisdatione,aliàs non,vt ff.de do. præleg. Theo-

6 pompus. †¶Quod autem dixi per negationem fieri rem dubiam,verum est super principali,&ante litem contestatam,vt C.de iud.rem non nouam.§.patroni.& tunc quia iura dubia sunt,absoluitur reus actore non probante,C.de rei ven.l.fin.extrà de causa poss.cùm ecclesia.ad fi.Sed in his,quæ fiunt ad litem ordinādam, non fit res dubia per negationem:quia ibi nō agitur de absolutio

i ne,vel de condemnatione [i] †¶Quid si procurator admissus est p

7 duos,vel tres dies,postmodum opponitur,quòd tabellio,qui cō fecit instrumentum,non est publicus, vel sigillum non est publicum & authenticum,& ideo petitur caueri de rato?Et videtur nō debere cauere,ex quo sic comprobatum est,ff.de neg.gest. Pompo.&arg.ff.de mor.infe.si priùs.§.i.Dic contrà:tum,quia hæc cautio exigitur, quoties incertū,&c.C.de ꝓc.l.j.tum,qa añ litē contest,exigitur, vt j̄.ver.debēt.tum quia talis exceptio dilatoria est,

k C.de excep.l.fi.secundum Odof.[k]Arg.contrà,extrà de procurat.

l in nostra,in fin.[l]†¶Item quæritur,an cautio de rato debeat præ-

8 stari etiam in arbitriis?Azo dicit,quòd non,argum.ff.de arbi.non

m distinguemus.§.pe.[m]Odof.dicit,præstari debere tam in iudiciis,q̄ in arbitriis.nam arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum,ff.de arbitris,l.j.Et intelligit §.præ.quando procurator,seu is, qui dicit se procuratorem,compromittit sub certa pœna,qui nō tenetur cauere de rato. Si enim dominus ratum habet , bene quidem: alioquin agetur ad pœnam.Si autem dominus compromisit,sicut intellexit Azo præ.§.& postmodum aliquis procurator interueni-

n at,de cuius mandato dubitatur cauere deber[n].†¶Item no.quòd

9 procurator actoris,etiam si constat de mandato,debet aliam cau

o tionem præstare.debet enim cauere de defendendo [o],si reconueniatur dominus coram eodem iudice,C.de satisdat.l. vnica, ff. de procur.omnium.& l.non solùm. & hoc cùm ante litis contestationem interuenerit:si verò post, non tenetur satisdare de defendendo, secundum illos, qui dicunt, reconuentionem post litem contestatam non posse fieri,vt infrà de reconuen.§.sequitur.q̄ si non caueat,vel defendat, denegatur ei actio: quia non audietur, vt ff.eodem.mutus.§.pœna.&C.eodem.actione.imò condemnabitur in expensis, extrà eod.constitutus.Hinc est, quòd dominus tenetur eum constituere ad agendum,&ad defendendum,vt extrà eo.accedens.C.eo.nulla.extrà eo.insuper.Quid si constitutus est ad vnum capitulum tantùm?de hoc suprà de procur.§.ratione autem formæ.ver. sed illud. Debet etiam hæc cautio continere, quòd defendet cum arbitrio boni viri,vt ff.eod.seruum quoque. §.ita prætor Item præstabit etiam cautionem iudicatum solui,sicut & procurator rei. nam est procurator rei , quo ad causam re-

10 conuentionis.†¶ Debent autem præstari hæ cautiones ante litis contestationem,& non postea:cùm ab initio procurator fuerit in causa,ff.de procur.Pompo.§.rati. & is qui litem contestatus est sine cautione,etiam post litem cōtestatam potest,vt falsus,re-

p moueri [p],C.e.licet.sed si lis ꝯtestata ē cū dño,&postea ꝯstituat ꝓcuratorē,qđ pōt,vt C.e.nihil.bene cauebit tunc procurator post litē ꝯtestatā,C.de consort.eiusdē litis,l.ij.Itē quamuis hæc cautio debeat præstari ante litis contestationem, vt dixi, sufficit tamen, secund

ADDITIONES.

a Probare.¶Non tamen dabitur sibi ad hoc dilatio,secundū Iac.& Pe.vide Cy.in v.q.l.j.C.de proc.alle.l.si qñ.C.de dila.Certum est, q̄ qui impetrauit delegatum, non iustè petit dilationem ad præsentandum rescriptum.debuit enim tardare aduentum,donec hāberet illud promptum,vt ibi:sic & procurator actoris.Sed si velit probare scribentem notarium,vel iustificare sigillum,quæ negātur: certum est , quòd ad hoc dabitur dilatio. nec video si eligat partem cauendi,quare ad id dilatio dari non debeat.

b Secundum Tan.¶ vbi s̄.

c Efficaciam.¶Quasi velit auctor stare opinioni,quę sequitur.&facit suprà tit.prox.§.viso.in prin.tamen,vt scripsi super gl. j. quam superiùs allegauit,Hostien.dicit,quòd omnes moderni conueniunt in illam opinio Azo.

d Mandato.¶Plenè de hoc per Cy.de procur.l.j.in quæst.ii.

e L.ii.¶Huic opponitur,quòd tunc non deberet recipi cautio,sed iuramentum deferri,C.de rebus cred.in bonæ.extrà de iureiur.c. final.

f Qualiter.¶Parum iuuat hæc remissio.

g De proc. ¶Ad quod quærimus Papien. cùm hoc ibi teneat Accur.& in l non solùm.§.j.ff. eo. tit. & apertiùs Azo in Summa de proc.sub §.est &aliud.ver.ego puto.Dom.meus in legibus tenebat contrarium,super præ.l.i.& idem ibi Oldr.idem Gui.de Suza. ibi,& super præ.§.i.Alios,qui cum his concord.vide per Cyn. C. eo.l.i.in ii.q.Alia enim, quæ negatiuè interuenire debent ad rem dubiam faciendam,inducunt primi duo,ff.de Car.l.iii.§. causæ. ff. quemad.test.aper.l.i.§.fi.de ven.in pos.mi.l.i.§.si ea quę.aliàs quādocunque occurreret negatio, locus esset dilationi iuramēti: qđ est falsum,nisi alia concurrant,ff.de iureiur.l.admonendi.Gui.autem innititur rationi,quę sequitur:vbi dicam. Adde,quando dicatur per negationem effici res dubia,quod no.in l.cùm quidam.§. quod dicitur.ff.de acquir.hæredit.& quod habetur in l. qui accusare.de eden.&adde,quòd opinio.gl.in d.l.i.tenent Fulgo.& Pau. de Cast.aliquibus rationibus,de quibus ibi per Alex.

h Mandatum.¶Et sic, secundum Gui. sequeretur absurdissimum, quòd liberè agere posset nullam habens actionem suo nomine, vel alieno,contra iura ff.de neg.gest.si pupilli.§.fin. de pet. hære. l.si quid.§.illud.de admi.tut.quoties.§.item si temporali.

i Condemnatio.¶Dubitatur, an sit locus cautioni procuratore actoris plenè probante de mandato,si reus semplenè probauit reuocationem.Cynus hic tractat in l.i.q.iii.de procuratoribus.&refert Iac.de Rauen.tenere,quòd non:cùm preferendus sit habens potiora iura,C.de edict.di.Adr.l.ii.Pet. de Bel. contrà, cùm semiplena probatio rei tollit dimidiam probationis illius : sicut pactū de non petēdo tollit dimidiam obligationis,vt no.super ti.prox. in prin.item inducit ad hoc l. vulg.ff.de admin.tut. hoc intelligas clariùs per ea,quæ scripsi de iureiur.ca.fi.in fin.vlt,gl. Adde,quòd Bar.in d.l.i.refert.quòd Francis.Accurs.tenebat opi.quam habuit Iacobus de Ra.sed illam repreh endit ibi Bartolus.

k Secundum Odof.¶Idem Gui.de Suzar.B.de proc.si procurator.

l In fin.¶Dic, quòd exceptio procuratoria quandoque est dilatoria,quandoque peremptoria,vt ibi no.in gl.quando dicatur.

m §.pen.¶Vbi dixit hoc Azo. De satisdationibus actoris & rei, dixi in ver.alleg.s̄.§.j.ante fin.

n Debet.¶Hoc etiam ibi tenet Accur.

o Defendendo.¶Vide quod dixi s̄.de procur.§.j.s̄.vers. item exci- pitur,quòd licet.

p Remoueri.¶Dicit Acccur.si id probetur.

a secundum Accu.[a] si fiat in ipsa litis contestatione, vel etiam incōtinenti post, vt C. de pactis, petens. & ff. de solut. Modestinus. de
11 hoc extrà eo. accedens. † ¶ Sed quæ est ratio diuersitatis, quòd ꝓcurator actoris non cauet de rato, si certum sit eum mandatum habere: procurator verò rei cauet de iudicato soluendo, quantūcunque certum sit eum habere mandatum: vt infrà §. prox. in pri
b cip.[b] Ad hoc dicit Ioan. quòd ideo tunc procurator actoris non cauet de rato, quia lata sententia pro eo satis ei consulitur per exceptionem rei iudicatæ. Rei autem procurator ideo tunc cauet de iudicato soluendo, quia reus postea veniens posset malignari
c nolens soluere iudicatum[c]. Sed hæc ratio non videtur sufficiens. Nam sicut reo consulitur lata sententia pro eo per exceptionem rei iudicatæ, ita consulitur etiam actori per actionem iudicati, lata sententia cōtra eum pro procuratore suo, vt no. infrà de execut. sent. §. breuiter. Et ideo dixit Odof. quod ideo procurator actoris tunc non cauet de rato, quia stipulatio illa committi non posset: quia hæ stipulationes non committuntur, nisi ad interesse. Aut enim procurator actoris causam prosequitur, aut non: si non prosequitur, non interest rei: si verò prosequitur, aut reus succumbit aut obtinet: & si succumbit, aut dominus actor non habet ratum, nec interest eius: imò laudet Deum, quòd nō habet ratum, quòd ipse reus sit condemnādus. Si autem reus obtinet: nec in casu isto committitur stipulatio: quia habet exceptionem rei iudicatæ cōtra dominum, ff. de procu. Pomponius. §. sed & is. In procuratore rei autē secus est, quia etsi sufficiat actori actio iudicati contra reum, lata sententia contra procuratorem rei, tamen esse potest, ꝙ procurator rei defendere nollet, sed dolū interponet, ne sententia feratur: quibus casibus contra reum stipulatio non committeretur, licet contra procuratorem posset agi. Sed dicet aliquis, ꝙ similiter eo casu, quando procurator actoris non sequitur litem,
d interesse potest rei sibi cautum fore de rato: quia fortè vult[d] perducere causam ad finem, & dominus veniens interim aget cum eo: & sic litibus & sumptibus vexabitur. Sed dic hoc non attendi, scilicet quòd reus optet secum agi, vt lis perueniat ad finem: quia id rarò accidit, ff. de legib. nam ad ea. secūdum Odof. Vel dic, quòd procurator actoris, de cuius mandato constat, ideo non cauet de rato: nam ex quo de mandato constat, actor cogitur ratum habere factum procuratoris sui, vt extrà de off. deleg. cùm olim. & de procurat. ca. i. Procurator autem rei non solùm debet cauere de iudicato soluendo, sed etiam ne dolum committat, & quòd in iudicio perseueret, vt in præ. §. si verò. Vnde licet quando dominus constituit se fideiussorem sui procuratoris sub hypotheca rerum suarum, tunc procurator exoneretur, in quantum illa cautio tangit personam domini, s. quòd non teneatur cauere de soluendo illud, quod in condemnationem veniet: tamen in hoc, quòd illa cautio. s. iudicatum solui. tangit personam procuratoris, s. quòd dolum non committat, & quòd in iudicio perseueret, per cautionem domini non liberatur: quia factum alterius non potest quis promittere, vt infrà ver. si igitur. Sed adhuc videtur superfluum, procuratorem præstare huiusmodi cautionem: quia de quolibet
12 præsumitur, quòd sit bonus, extra. de præsump. c. fi. † ¶ Præterea si procurator nolit in iudicio perseuerare, sed contumaciter se absentat, potest fieri missio in possessionem bonorum, extra. vt lite non cont. c. i. in fi. & c. quoniam. Item si dolum committat, habet actor actionem de dolo contra procuratorem, ff. de dolo, eleganter. Sed dic, quòd sufficit ita scriptum esse, ff. qui, & à quib. ma. li. non fi. prospexit. vi. q. iii. scriptum est. Sed videtur, quòd hæc cautio de rato non sit hodie necessaria. nam principalis persona iurat de calumnia, C. de iura. cal. auth. principales. & l. ii. §. fin autem. & ideo videtur esse certum de mandato. Sed dic, quòd ante quàm iuretur, ꝓcurator posset aliqua facere: putà libellum offerre, litē contestari, & huiusmodi vnde debet cauere. Item adhuc videtur superflua. nam cùm dominus iurat, videtur omnia rata habere, ꝙ
e prosequere, vt not. in præ. §. rati[e]. Vtrùm autem cùm procurator debet de rato cauere, sufficiat, si det pignora, no. ff. de præt. stip. l. ꝑ
f toriæ & C. eo. l. i.[f] † ¶ Si igitur dubium est de mandato, cautio hoc
13 modo scribetur:
g FORMA[g]. Cùm in causa, quæ coram tali vertitur, seu verti speratur inter T. & P. siue H. ipsius procuratorem, nomine eiusdem P. super centum libris, quas idem P. ab ipso T. petebat, vel super tali fundo, idem H. se offert, & se eiusdem P. actoris procuratorem
h asseuerat, petens se ad defensionem ipsius admitti[h]: quia tamen de mandato dubitatur. propter quod idem procurator eidem T. satisdare tenebatur, eidem H. promiserit dicto T. ipsum P. dominum rem ratam habiturum: quodque defendet ipsum P. in iudicio, si dictus T. eum reconuenire voluerit: insuper M. dicti H. precibus & mādato de prædictis omnibus eidem T. extitit fideiussor.
14 Hæc forma probatur in prædictis iuribus. † ¶ Vel dic[i], quòd pro-
i mittere debet se facturum, & curaturum, ꝙ dominus ratum habebit. Non enim potest simpliciter promittere factum alienum: alioquin nō obligaretur, sed tantùm agi posset ad interesse, ff. de ver.
k ob. stipulatio ista. Habere licere. Inst. de inut. stipul. §. si quis aliū[k]. Sed promittendo se facturum, & curaturum, factum suū promittit, non alienum, ff. e. inter stipulantem. Licet sit ar. contrà, ꝙ promitti possit secundum primam formam, ff. eo. quoties. tutius tamen est, quòd promittat se curaturum. nam verba præd. l. quoties. possunt calumniari: quia quod dicitur ibi, sic promitti posset, exponitur, si pœna esset apposita: quo casu valet, Inst. de inu. stip.
l §. alteri[l]. Quòd si præstita cautione de rato dominus ratum non habet, qualiter concipiatur libellus contra eum, qui satisdedit, vi-
15 de s. de pig. §. sequitur. ver. sed & si quis. † ¶ Sed quis recipiet, siue stipulabit hāc cautionē? Respōdeo, reus, vel eo absente iudex, vel tabellio: & ex hac stipulatiōe acqritur vtilis actio ipsi reo ꝯ procuratorem actoris cauentis de rato, ar. ff. de mag. cōue. l. i. §. exigere. ff. quod cuiusque vni. nom. l. i. ff. rem pu. sal. for. l. ij. & iii. & s. de primo de

ADDITIONES.

a Secundum Accur. ¶ in præ. §. rati. vbi totus iste vers. in j. glo.
b In prin. ¶ De hoc Accurs. in l. non solùm. §. pleniùs. per Cy. C. de procur. l. i. in i. quæst.
c Soluere iudicatum. ¶ Concludet hoc dictum apertiùs, quòd absolutoria rei non requirit executionem, quæ in ipsius condemnatione necessaria est actori. facit quod not. de appel. pastoralis. in gl. hæc ratio. in prin.
d Vult. ¶ Ipse reus.
e Rati. ¶ aliàs est glo. in §. præcedenti, & vna sol. proximè tacta est: quia domino tempore iuramenti nolente habere ratum, veniat ratio interesse & expensarum, quas fecit reus. Secunda solutio, ꝙ dubitari posset de mandato illius, qui se dicit procuratorem datū post contestationem & post iuramentum facta per dominum. Tertiam solutionē Simon Vincen. quia posset tacitè iuramētum omitti, vt patet de iur. calum. cap. i. ii. respon. lib. vi.
f L. i. ¶ Alber. Gal. fuit ista remissio, vbi s. & ibi nota. in i. gloss. quòd consensu partium hæc cautio potest augeri dando pignora, vel minui, putà vt fiat sine fideiussoribus.
g Forma. ¶ Roland. ii. vbi suprà.
h Admitti. ¶ Istud petens, &c. non posuit Rolandinus, & bene, ex quo de reconueniēdo nil erat dictum. Adde, quòd magis comunis est opinio in d. l. quòd parte contradicente sufficiat cautio cū pignore, vt tenet gloss. & Bar. & alii in l. ff. qui satisda. cog. & glos. in §. sua pro. in auth. de intro. reis. Bart. in l. prætoriæ. ff. de præto. stipul.
i Vel dic, ¶ Secundum Odof. quod placet domino Petro de Samp.
k Alium. ¶ Ibi not. quòd prædicta regula fallit in quinque casibus: quorum iste est vnus: quod dictum placebat Dyn. vt refert Cy. in l. j. C. de proc. in vij. q. & ibi vide distinctionem de facto alieno, an promittatur personaliter, an impersonaliter. Dicebat enim Pe. de Bel. referre primo casu, an promittat quis factum alienum, non vt factum personę, sed rei, de qua agitur: vt si tibi promitto ꝙ seruus, quem tibi vendo, bene ambulat, bene comedit, &c. bene obligor, ff. de euic. l. si ita quis. Aut promitto, vt factum alicuius personæ: putà, quòd librum scribet: tunc non obligor, nisi pœnā adiiciam, vt d. l. stipulatio. circa prin. Secundo casu, quando factum alienum ꝓmitto in ꝑsonaliter: vt si ꝓmitto quem iudicio sisti: valet ꝓmissio, & videor factū meū ꝓmittere, s. me facturū & curaturū, vt l. quoties. statim alle. in prin. Qui ergo promittit, dn̄m ratū hr̄e, ꝓmittit quòd faciet quòd habebit ratum: & sic personaliter ꝓmittit factum alienū. vnde nō obligatur: sicut de fideiussore dicitur. ff. de fideius. sicut reus. Parum placet ista diuisio, per quam aliud est etiam per Titium librum scribere, per Titium iudicio sisti, quam cum iudicio sistere. Placet ergo gloss. de qua priùs dixi. Adde vltra ea, quæ habentur per not. in l. quoties. ff. de verb. obli. Bal. consi. ccxcix. incip. nobiles viri. vbi tenet cum Bal. in d. l. quoties. quòd in stipulationibus prętoriis subintelliguntur illa verba se facturum & curaturum.
l Alteri. ¶ Si lex illa calumniatur, extant aliæ duæ, secundum Iacob. de Are. ff. rem ra. ha. si fine. aliàs incipit, si domin⁹. §. si in stipulatione. & l. seq. quę expressè dāt istam formā. facit etiam l. inter quos, §. cauere. ff. de dam. infec. Ros. vbi de cautione Iudicio sisti, quæ ē xiiii. col. vers. sed omnib. dicit, hoc esse speciale in iudiciis, in quibus multa sunt specialia, quæ, secundum eum, ex titul. si quis cautio. potest colligere studiosus. Adde tamen ad sequentia, quòd i⁹ potest ratificare gesta per procuratorē & tacitè & expressè: ideo qualitercunque fiat hęc ratificatio, dummodo expressè nón contradicat, vt hîc, valent gesta per procuratorem. ita Rota in nouis decisio. deci. ccccliiii. & hoc procedit etiam si procurator nullum haberet mandatum, vel non esset procurator: ita Rota in antiq. decisi. decis. xij.

mo decreto, §.iam de effectu, prope fi.verf.fed cui. Sed contrà ff. de ver.ob.l.j.circa prin.&l.ftipulatio ifta.§.alteri.vbi dicitur,ꝙ abfenti nemo ftipulari poteft.Sed dic,quòd hoc eft fpeciale, vt abfenti acquiratur actio per ftipulationem factam per iudicem, vel tabellionem,vt Inft.de fatifdat.§.fi verò aliquis.& §.fin autem.& §.feq vel per vicarium ordinarii, vel per facerdotem parochialē,
a vt in conftit.Greg.X.de vfur.quanquam a.& j.de edit.inftr.§.nūc verò.ver.item pone.ficut eft etiam fpeciale in cafu prædictarum legum,ff.rem pupil.fal.fo.& ff.quod cuiufque vniuer.no.& iūge
16 hic,quod not.j.§.prox.ver.fed quæritur.†¶Et nota,quòd actor vniuerfitatis volens agere,non præftat cautionem de rato,fi conftat de mandato:fed fi dubitetur,fic,ff. quod cuiufque vni. no. itē eorum.§.actor.extr.de offic.deleg coram.in prin.item nec tutor, nec curator,vt dicemus in alia cautione,j.§.prox.actor verò conftitut' ab epifcopo,vel curatore,bene cauet,ff.rem rat.hab.actor.
17 †¶Sed pone,aliquis comparuit pro aliquo in iudicio,& fatifdedi rem ratam dominum habiturum:cùm ventum effet ad diem, dominus ratum non habuit intra tempus à lege ftatutum: quod magis mente,quàm voce intelligi poteft:vt ff.rem ra.hab.quo enim tutore.§.ij.extr.de dona.apoftolicæ. prope fin. poft verò cū reus exigit pœnam à procuratore,dominus ratum habuit:quæritur,vtrùm fufficiat?Et videtur,quòd non:ar.ff.rem rat.hab.fi fine. in prin.& l.fin.circa fin.ff.de euic.fi per imprudentiam imò videtur faltem ad expenfas teneri,vt in præce.l.fi fine. §. quod autem. & arg.ff.de inft.fti.§.alteri.vbi non fpectatur,vtrùm interfit ftipulantis,fed folùm promiffio pœnæ attenditur:& poteft dici,quòd loco intereffe cedat talis pœna:argu.ff.rem rat. hab. fi commiffa. Vel poteft dici,quod pœna diuiditur:argu.ff.de dam.infec. inter quos.§. fin. Quid fi canonicus ecclefiæ aliis negligentibus agit ꝓ ea,nunquid tenetur fatifdare?Dic,vt j.de reconuen.§. nunc dicamus.ver.fed pone,aliquis.

ADDITIO.

a Quanquam.¶lib.vi. Adde verfic.penult.quæ confuluit Feder.cōfil.ccxxxviij.quòd fi geftioni nomine meo factæ,cùm fciui, cōtradixi, non poffum poftea habere ratum: fi aliter cùm dolui, quòd aliquis nomine meo verberaffet clericum, fi deinde ratū habeo, non fum excommunicatus.

SVMMARIVM.

1 *Procurator rei an præftita cautione,&c.debeat admitti,etiam fi certum fit,eum non habere mandatum.*
2 *Domino releuante procuratorem à fatifdatione Iudicatum folui,an ipfe procurator faltem debeat promittere.*
3 *Claufula illa Iudicatum folui,quæ debeat continere.*
4 *Actor vniuerfitatis an cautionem de iudicato foluendo præftare debeat.*
5 *Tutor,aut curator an teneantur ad cautionem de iudicato foluendo.*
6 *Procurator interueniens in caufa fecundæ appellationis,an fatifdare debeat de iudicato foluendo.*
7 *Procurator fatifdans de defendendo,an præcisè cogatur defendere,aut fufficiat ftipulationem committi.*
8 *Reus an poffit fuum procuratorem releuare extra iudicium,obligando fe ad illud fub hypotheca rerum fuarum.*
6 *Procurator quibus verbis poffit per dominum releuari à cautione.&c.*
10 *Satifdatio procuratoris rei extra iudicium,fub qua verborum forma fcribenda fit.*
11 *Dominus pro fuo procuratore fatifdans iudicatum folui, an in refcripto debeat adijcere pro omnibus claufulis ftipulationis.*
12 *Dominus fatifdans pro fuo procuratore iudicatum folui,an debeat promittere quòd ipfe intererit tempore fententiæ.*
13 *Actoris non intereft rerum fuperflua cautione grauare.*
14 *Procurator fcilicet cum mandato,& defenfor fcilicet fine mandato,licet fint diuerfi vterque tamen admittitur cum fatifdatione.*
15 *Venditor an eo cafu,quo ad defendendum emptorem admittitur, teneatur cauere de iudicato foluendo.*
16 *Domino reuocante mandatum procuratoris,& iudicio tranflato à procuratore in dominum,an procuratoris fideiuffores liberentur.*
17 *Procurator quem dominus non releuauit ab onere fatifdationis iudicatum folui,an poffit,fi velit,fatifdare,vt admittatur.*
18 *Cautio de iudicato foluendo an locum habeat in fpiritualibus,aut in caufa libertatis,fiue fubiectionis alicuius ecclefiæ.*
Res ecclefiafticæ non recipiunt æftimationem.

¶Procurator rei qualiter habeat fatifdare.

4.§.Expedito de procuratore actoris,decens eft, vt & de fatifdatione procuratoris rei dicamus.Et quidem procurator rei repellitur,nifi oftendat mandatum: de quo omnino conftare debet: nec etiam admittitur, fi de mandato dubitetur,nifi velit cauere : fed & fiue habeat mandatū fiue non habeat,&etiam quantumcunque fit idoneus,debet fatifdare iudicatum folui,C.de fatifd.l.vnica,in fi.ff.de procu.qui proprio.§.qui alium.& l.minor.in fi. & s. de procu. §. ratione autem forma.ver.item quòd in literis.Et fi cauet,&non defendit,qualiter libellus concipiatur contra eum,vide j. de pigno. §. fequitur.
1 ver.item procurator rei. †¶Sed & fi etiam certum fit, eum non habere mandatum, debet admitti præftita huiufmodi cautione,
a C.de procu. exigendi. Inft. de fatifda. §. fi verò in perfona a Reus quoque conuentus præfentialiter conftituens procuratorem,ꝓftat hanc fatifdationem, & releuat procuratorem à præftatione ipfius,vt not.ff.eo.præfens.ff.iud.fol.ad defendendum.Inft. de fatifd.§.fin autem. ff. eo. qui proprio. in princip. Si verò abfens extra iudicium conftituit,tunc cautionem interponet pro fuo procuratore,per quam ipfe fideiuffor fui procuratoris exiftat:&hoc in vtroque cafu,& fub hypotheca rerū fuarum,vt Inftit.de fatifd. §.fi verò aliquis,aliàs ipfe ꝓcurator eam præftabit, quantūcunq;
2 locuples fit,vt prædixi.†¶Quid fi dominus releuauit procuratorem à fatifdatione iudicatum folui,nūquid ipfe procurator debet faltem promittere?Dicunt quidam, quòd fic,vt ff.de vfufruc.ea-
b rum.l.tribus.Alii contra,per iura pr̄miffa.quòd verius eft b.Item quid fi poffeffor mobilium tantùm, conftituens procuratorem releuat eum à fatifdatione Iudicatum folui,fecūdum legem Inft. de fatifdat.§.fin autem.nunquid procurator debet cauere de iudicio fifti?Et videtur, quòd non: quia, dominus eum à fatifdatione releuauit,vt dixi in prę.§.Dic,quòd dominus fatifdabit de iudicio fifti, vel procurator: quia defendi videtur,ꝙ per abfentiam fuam in nullo deteriorem facit aduerfarij caufam,ff.ex quib.cau.in pof.
3 ea.l.2.in fi.j.refpon.¶†Hæc autem cautio, fiue claufula Iudica-
c tum folui,tria debet continere, fcilicet quòd defendet ipfum reum in caufa,quòd dolum non adhibebit,& id quod ipfum verbū fonat,fcilicet quòd iudicatum foluet,ff.iudi.fol. l. iudicatum fol-
d ui d.Satifdare autem,rem ratam dominum habiturum, non tenetur procurator rei in perfonali actione: cùm etiam illo ratum nō habente ipfe teneatur non burfa fua foluere,quod reuocare,non poffet dominus,ff.de procur.non cogendum.in fi. Porrò vbi dominus reuocare poffet,vel retractare, quod actum eft,quod obtinet in cafibus, vt cùm procurator quafi defenfor fine mandato conuenitur reali actione directa,fcilicet rei vendicatione, ff. eo. Pomponius.§.fed & ideo. vel præiudiciali actione:putà quia feruus contra procuratorem domini proclamat in libertatem,ff.eo. non folùm.§.fi ftatus.vel familiæ ercifcundæ,vel communi diuidundo,vel finium regundorum,ff.eo.fi defunctus.§.fi.vel officio iudicis implorato,per ī integrum reftitutionem,fcilicet quia res dicitur vendita à reo minore, vt in præ.leg.non folùm.§.eft& alius cafus.vel cùm tutor poftulatur fufpectus, & ipfe per procuratorem defenditur,vt in l.non folùm.§.fin.in his,inquam,cafibus, quia reus reuocare poteft,quod per eius procuratorem actum ē, duplex cautio interponetur à procuratore rei,fcilicet iudicatum folui, & rem ratam dominum habiturum, vt in præ. concord.& hæ cautiones ante litis conteftationem peti debent, vt dixi s. §. prox.ver.debent autem.

4 †¶Actor

ADDITIONES.

a Perfona.¶Videtur per hoc non curandum, an procurator rei habeat mandatum.Solue,vt dixi poft Innoc. de procur. conftitutis. fuper iij.gl.

b Verius eft.¶fecundum Albe.Gal.cuius fuit ifte verfi.fequens,de procur.in vlt.col.Dy.tenet in l.fi fideiuffor. j. ff. de fideiuff. quòd procurator releuatus per dominum abfentem,tenetur faltem cauere, vt fideiuffor conftituentis habeat, cui adhæreat, per legem illam.hoc intelliges per ea,quæ dixi s.de procur.§.vt autem. ver. fed nunquid talis.

c Hæc.¶Reuertitur ad gl.j.decre.mandato.de proc.vfque ad verfi. fed pone.

d Iudicatum folui.¶Quòd quo ad prima duo, hæc cautio fit fuperuacua,opponit & foluit Rofr.refpon.de caufa iud.fol.poft princ. ver.item adhuc. primò, quòd fuperuacua non fit interponenda, patet ff.vt le.no.caue.hęc ftipulatio.in fi.& extrà de maio.& obe. c.iii.cum concord.vlt.gl.quòd prima de defendendo,fit talis, patet: quia procuratore non defendente mitteretur actor in poffeffionem,ff.& C.de bo.aucto.iud.poffid.per totum,extr.vt lit.non conteft.quoniam & procurator dicitur defendere dominum,& fi patiatur talem miffionē fieri,ff.de procur.fed & hæ.§.fin.De fecunda idem.nam bene prouifum eft contra procuratorem,ꝙ dolum committit,ff.de dolo,eleganter.§.fi procurator. Ad primam refpondet,quòd cùm paffus miffionem in reali, vel perfonali,vfque ad certum tempus audiatur,magis expedit actori habere fententiam,& eius executionem,fi non fuerit appellatum,quàm habere miffionem. Ad fecundam refpondet, quòd plus eft habere hāc cautionē prætoriā,quæ fideiuffores requirit,ff.de præt.ftip.l. prętoriæ.quàm habere actionem de dolo:& fic neutra fuperflua.

4 ¶†Actor autem vniuersitatis cautionem de iudicato soluendo
non præstat, quia quasi dominus intelligitur: sic & tutor, ff. pro
empt. qui fundum. §. si tutor. & argument. ff. rem rat. habe. actor.
C. de admin. tut. l. fi. §. defensionem. ipse enim sustinet vicem vni-
uersitatis, & de calumnia iurat in animam propriam: extrà de iur.
5 calum. in pertractandis. & ca. seq. C. eod. l. ij. §. sin autem. †¶Item
nec tutor nec curator cauet de iudicato soluendo, C. de admi. tu.
l. fin. §. defensionem. ff. qui satisd. cog. sciendũ. §. tutores. sicut nec
a verus dominus, Insti. de satisdat. §. ab eius verò[a]. ¶†Sed pone, egi
6 contra te ad decem: obtinui: appellas: in causa appellationis suc-
cumbis, & iterum appellas: in causa huius secundæ appellationis
pro te interuenit procurator: quæritur: vtrùm ille debeat satisda-
re iudicatum solui? Et videtur, quòd non, arg. C. de procur. ita de-
b mum. contrà ff. iud. sol. cùm apud. & C. de procur. l. ij. vbi de hoc[b].
¶Item nunquid substitutus à procuratore satisdabit? dic, vt s. de
7 procu. §. j. ver. sed & nunquid sub. ¶†Sed quæritur, vtrùm procu
rator, qui satisdedit de defendẽdo, cogat defendere pcisè, an suf-
ficiat stipulationem committi? Respõ. procurator actoris, qui ca-
uit de defendendo, & receptus est ad agendum, præcisè cogitur
defendere, etiam licet agere nolit, vt ff. de procur. sed & hæ. §. præ
ter. nisi ex iusta causa destiterit ab agẽdo, vt in ea. l. procurator au-
tem rei cauit pro se, vel pro quo inscio, vel absente, dominus satis
dedit: & non cogitur præcisè defendere, sed sufficit stipulationẽ
committi ob rem non defensam. Si verò dominus cauit apud a-
cta pro eo præsente, & non contradicente, tunc cogitur, nec audi
tur volens dicere, quòd stipulatio committatur, ff. eo. si defunct⁹.
c & l. non cogendum. §. ij. l. filius. §. fin. [c]Regulariter autem vbicun-
que procurator non cogitur defendere, si tamẽ actio peritura est
d cogitur, ff. e. mutus. §. fi. [d]Vtrùm is, qui promisit defendere, sit ad
hoc perpetuò obligatus, not. s. de procur. §. j. ver. sed nunquid p-
petuò. Item vtrùm procurator cogatur appellare, vel appellatio-
8 nem prosequi, vide extrà de procur. non iniustè. ¶†Item quæri
tur, vtrùm reus possit releuare procuratorem suum extra iudiciũ
obligando se ad illud sub hypotheca rerum suarum: no. Ber. extr.
de procu. accedens. & c. mandato. quòd sic. Sed contrà. nam cùm
in prædicta cautione tria contineantur, saltem in duobus videtur
dominus factum alienum promittere, scilicet quòd procurator
reum defendet, & quòd dolum nõ committet, ex qua promissio
ne non esset obligatus, vt Instit. de inut. stipu. §. si quis aliũ. & hoc
concedit Odof. Quantum ad hoc tamen, quod verbum sonat, di
cit, quòd se potest obligare: & sic intelligit præ. §. si verò. Instit. de
satisdat. Nam etiam proprium factum promittitur, secundum ea,
9 quæ dixi s. §. prox. ver. si igitur. & seq. ver. sed quæ est. ¶†Credo
tamen, quòd si dominus diceret sic: promitto iudicatum solui, si
sententia contra me feratur, & promitto me facturum & curatu-
rum, quòd procurator causam defendet, & dolum non commit
tet, procurator per talia verba releuatur à cautione, cùm per talia
verba nascatur obligatio aduersario: vt Insti. de inut. stip. § si quis.
& ff. de verb. oblig. stipulatio ista. & l. in illa stipulatione. Sed cùm
hæc stipulatio inter absentes facta sit, nõ videtur valere, cùm ver
borum obligatio inter absentes concepta, sit inefficax, Inst. eo. §. i
tem verborum. ergo per talem obligationem non intelligitur re
leuatus. Ad hoc responderi potest, quòd licet non valeat verbo
rum conceptio inter absentes, tamen per prædictam pmissionẽ
iudici factam, vel tabellioni, acquiritur vtilis actio aduersario, vt
s. §. prox. ver. sed quis recipiet. Si dicas, quòd speciale est in legib⁹
ibi inductis: dico, quòd hoc casu similiter est speciale: aliàs quare
diceret lex, quòd procurator rei potest releuari à cautione iudica
tum solui per eum, etiam extra iudicium, vt in præ. §. si verò. & iũ
ge hîc, quòd not. s. de procur. §. vt autem. versi. sed nunquid talis.
10 ¶†Satisdatio igitur procuratoris rei extra iudicium, sic scribe-
tur.

e FORMA[e]. Cùm in causa, quæ inter B. vel eius procuratorem
ex parte vna, & T. ex altera corã tali iudice vertitur, seu verti spe-
ratur super cẽtum libris, quas idem T. petit, seu petere intendit à
dicto B. & Martin. se offerret, & diceret se ipsius B. pcuratorem es
se: quia procurator rei, siue dubitetur, siue certum sit de mandato
satisdare tenetur, idem M. procurator B. pmisit præfato T. iudica
tum soluere, dominum defendere, & nihil doli mali in defensio-
ne committere: insuper ipse B. dicti M. precibus & mandato ipsi
T. fideiussor extitit de omnibus suprà dictis. Hęc forma probatur
in prędictis iuribus. Qualiter autem apud acta scribetur satisdatio
vel etiam in ipso procuratorio, dixi s. de procur. §. vt autem. in j.
11 forma. ¶†Sed [f] quæritur, vtrùm dominus satisdans pro suo pro
f curatore iudicatum solui, debet adiicere pro omnibus clausulis
stipulationis? prout dicitur in præ. §. vt autem. prope prin. Et vide
tur, quòd sic, Instit. de satisd. §. si verò aliquis. Sed dic, bonum & tu
tum esse exprimi: si tamen tacetur, nihilominus mandatum suffi-
ciens est ad releuandum procuratorem: quia omnia comprehen
duntur sub verbo Iudicatum solui, arg. ff. de iudi. solemus. extra.
de causa poss. cùm ecclesia. Nam & fideiussor simpliciter obliga-
12 tus, in omnem causam, fideiubere videtur, ff. loc. quæro. ¶†Sed
nunquid dominus satisdans pro suo procuratore, iudicatum sol-
ui, debet promittere, quòd ipse intererit tempore sententiæ, vt
patet in præ. §. vt autem. in j. forma. Et videtur quòd sic. C. de satis.
g l. vnica, ff. de procur. Pomponius. Sed dic[g], bonum est, si fiat: sed si
non fit, nihilominus sufficiens est ad mandatum. non enim refert
vtrùm reus veniat ad sententiam, vel non, ex quo legitimè citat⁹
est, postquam lis est contestata, & de causa liquet, vel liquere po-
test. quod dic, vt s. de contu. §. sequitur. vers. si vero agitur. & seq.
Nec interest actoris, reum superflua cautione grauare, ff. de pro-
13 cur. non cogendum. §. si procurator. ¶†Sed pone: procurator
paret in iudicio pro reo citato, exhibens procuratorium, in quo
non releuatur à cautione iudicatum solui: tandem petit sibi copi
am fieri iurisdictionis iudicis, vel pcuratoris partis aduersæ, & pe-
tit diem ad deliberandum super eis, vel ad proponendum excep-
tiones dilatorias, vel declinatorias sibi dari: opponit ex aduerso,
quòd non debet audiri: imò debet dominus contumax reputari,
pro eo quia non misit sufficienter, cùm procuratorem non rele-
uauerit ab onere satisdationis, nec procurator illam præstare vale
h at, sicut dicit, quæritur quid iuris? Respon.[h] dominus non est con
tumax, & procurator debet admitti, cum tali mandato ad hoc, &
ad ea, quæ præcedunt litis contestationem: & iura, quæ dicunt p-
curatorem satisdare debere, nisi per dominum releuetur, loquũ-
tur, quando quis trahitur coram iudice, de cuius iurisdictione nõ
dubitatur, & quando iudicium firmatum est ex persona iudicis, a-
ctoris & rei, & iam in principali proceditur. tunc enim ante litis
contestationem debet satisdare, quia possibile, est quòd non erit
iudicium: quia fortè repellet iudicem, vel actorem: nec ante litis
contestationem dicitur quis agere, sed agere velle, ff. rem ra. hab.
i amplius hoc. ff. de in ius voc. quamuis[i]. Item quare hoc? & dic, vt
14 in prę. §. vt autem. ¶†Porrò aliud est procurator, scilicet cũ man
dato, & aliud defensor, scilicet sine mãdato: vterq; tñ admittitur
cum satisdatione, vt C. de satisdat. l. vnica, in fi. C. de procur. exigẽ
di. qa null⁹ in aliena re legitimus defensor ẽ sine satisdatiõe, Inst.
de sat.

ADDITIONES.

a Verò. ¶Gl. prędicta rationem subdit, quare aliud in procuratore.
b De hoc. ¶Gl. ibi dat duas solutiones. Prima, q̃ nouus pcurator,
vel datus post litem contestatam, satisdat in causa appellationis:
antiquus, qui contestatus fuerat litem principalem, non. Secũda,
q̃ etiam antiquus satisdat, nisi satisdatio facta in causa principali,
expresserit etiam de causa appellationis. & pro ista parte inducit:
quia licet sit eadem causa, non eadem instantia, C. eo. l. inuitus. &
facit, quod scripsi in regula. contractus. de reg. iur. li. vj. in ij. q. Do-
minus me⁹ in legibus tenebat in præ. l. ij. procuratorem intelligo
dominum principalis causæ, & qui in alia satisdederat, non teneri
satisdare in causa appellationis. Sic etiam disputauit, sed illam nõ
habeo, sed solùm, quod dixit in præce. l. ij. audiui, scilicet stipula-
tionem iudicatum solui factam in causa principali ad causam ap-
pellationis extẽdi. Ad l. cùm apud. prædictam, respondebat, quòd
ibi de speciali iudice Sempronio facta fuerat mentio, & ideo ad
nullum successorẽ causę principalis, vel appellationis extenditur
secus si nomen non fuisset expressum: facit de offi. deleg. quoniã
abbas. cùm ibi no. refert Cy. in ea. l. ij. hanc respõsionem non pla-
cere Ia. de Ra. cùm illa nominis expressio in l. cùm apud. notet fa
cti accidentiam, non iuris ministerium. nam idẽ, si simpliciter, eo.
tit. l. iij. in prin. Euasio est l. cùm apud. sed non decr. quoniam. Itẽ il
la l. iij. ff. iud. sol. non loquitur de iudice appellationis, sicut loquit
l. cùm apud. Vnde tenendo opinionem domini, mei, dicam, quòd
si cautum sit iudicatum p certum iudicem solui, illo dimisso itur
ad alium, extincta est satisdatio, vt in l. iij. Sed si statur coram illo,
& iudicat ita, quòd locus est satisdationi, si non fuisset appellatũ,
vel si diffinietur malè appellatum, si ille idem procurator prose-
quatur causam, hæc posset esse distinctio proprii nominis, de qua
suprà: vt si proprium nomen fuisset expressum, locus sit nouæ sa-
tisdationi: aliàs non attentari etiam posset hîc nouum, quòd no-
uus procurator rei non tenetur in hac causa satisdare, cùm de prĩ-
cipalis satisdationis effectu lis pendeat. Item, quia nunc vice acto
ris fungitur.
c §. fi. ¶Item in casu cle. decr. de procur. c. i. & ibi vide in gl. præcisè.
Adde, vt p Bal. in l. eos. §. cau. C. de appel. Salic. & ibi Bar. in l. ii. C.
de proc. Bart. in d. l. cùm apud.
d §. fi. ¶vbi de hoc: & pro eo. ti. inuitus. in vlt. gl. & scripsi de procu.
accedens. super gl. ij.
e FORMA. ¶Rolandini iij. vbi s.
f Sed. ¶ver. iste cum duobus sequent. fuit Aegid. sua rub. xiiij.
g Sed dic. ¶Secundum Aegid. vt s.
h Respondeo. ¶Secundum Aegid.
i Quãuis. ¶Fatebat Aegi. q̃ viderat seruari õriũ, sed malè, fm eum

de satisd.§.ab eius verò.& §.si verò reus.Si quis igitur sine manda
to se defensioni alterius offerat,talis erit satisdandi forma:
a ¶FORMA [a].In causa,quæ inter B.& C.vt ş.in prox.forma,vsq;
Martinus.iunge,se,dicti B.defensioni obtulit:& quia nemo ido-
neus defensor est sine satisdatione,promisit præfato T.& C.vt ş.
15 vsque insuper. iunge B.ipsius M.precibus,&c. vt ş. ¶†Sed nun-
quid venditor eo casu,quo ad defendendum emptorem admitti
tur,tenetur cauere de iudicato soluendo?putà quando vult in se
iudicium suscipere pro emptore,quasi ipsum etiam inuito acto-
re defendendo:quod facere potest,prout not.C.vbi in rem act.l.
j.Et videtur,quòd non:quia si absoluitur,ei prodest,cùm non te-
neatur emptori de euictione.Si verò cõdemnetur,obest ei: quia
de euictione tenetur:& sic causa sua videtur,cùm damnum & lu-
crum ad ipsum spectat,vt ff.quando ap.sit,l.j.§.in causa propria.ij.
q.vj.biduum.versi.palàm is. & quia vt possessor conuenitur. vt ş.
de primo decreto,§.restat.ver.quid si feudatario.& seq. Sed con-
trarium verius est, quia pro possessione penes alium constituta,
conuenitur sic nomine alieno:vnde satisdet: quia nemo est ido-
neus defensor litis alienæ sine satisdatione,vt ff.de procur.qui ꝓ-
prio.§.j. & l.minor. Item quia defensore sine mandato condem-
nato,non competit contra dominum actio iudicati,vt ff.de pro-
16 cur.Plauti⁹.& vide C.de proc.l.j.¶†Hoc etiam nota,quòd si do
minus reuocauit mandatum procuratoris, & iudicium transfert
à procuratore in dominum,liberantur fideiussores procuratoris
& pignora ab ipso data pro iudicato soluendo,ff.quib. mod. pig.
b vel hyp.sol.l.j.§.fin.Arg.contrà,ff.qui satisd.cog. Iulianus [b]. Vtrũ
pater agens pro filio,teneatur satisdare,quòd ille ratum habebit,
c not.ş.de syndi.ver.sed quæritur [c]. ¶†In summa nota, quòd pro-
17 curator,quem dominus non releuauit ab onere satisdationis Iu
dicatum solui,potest satisdare,si vult,& admittetur: alioquin nisi
caueat,cùm non sit releuatus à domino,condemnatur in expen-
d sis:quod verum est in ciuilibus [d] & pecuniariis causis.† In spiritu
18 alibus autem, & in causa libertatis, siue subiectionis alicuius ec-
clesiæ, non habet locum cautio de iudicato soluendo: quia talis
causa,siue res,non recipit æstimationem,ff.de rer.diuis.l. sacra. §.
fin.arg.ad hæc extrà de off.deleg. coram.& de relig.do.c.pe.quia
nec fit commutatio, vel permutatio de spirituali ad temporale,
extr.de rer.permut.ad quæstiones.& c.fin.extra.de restit.spol.fre
quens.§.fin.lib.vi. In spiritualibus ergo procurator cauebit de ra
to,per quam cautionem fideiussores intelligũtur,ff.de procu. ser
uum.§.ait prætor.& in præ.c.coram.Quidam etiam dicunt,quòd
ex tali cautione tenetur procurator ad interesse, arg. extra. de ar-
bit.per tuas.Alii contrà,quia causa spiritualis ad quæstum pecuni
arium,seu interesse deduci non poterit,sed cogi poterit ad impẽ-
sas in lite factas restituendas,ff. rem rat.hab. si sine. §. cùm autem
e procurator. Hæc autem nota [e] circa effectum cautionis iudicatũ
solui,nam si rei procurator eam præstiterit,ipse tenetur ex ea sti-
pulatione, & non dominus: tenetur tamen actione in factum ex
re iudicata cum procuratore suo.nam si per se dominus defendis
set,sic tantùm ipse teneretur,nec habuisset necesse satisdare iudi-
catum solui,vt Instit.de satis.§.sed hoc hodie. De cautionibus cu
ratoriis & tutoriis,vide ş.de tutore, & in tit. de cur. In causa autẽ
criminali qualiter accusatus,vel eius defensor satisdabunt,vide j.
de accusa.§.j.

ADDITIONES.

a Forma.¶Rolandini iiij.vbi suprà.
b Iulianus.¶Ibi soluitur.
c Sed quæritur. ¶Parum docebat hæc remissio: sed vide, quod ibi addidi.
d In ciuilibus.¶Secus in criminalibus:quia in eis non interuenit ꝓcurator:vel intendit,quòd in his criminalibus,in quibus interuenire potest.quod dic,vt extrà de accu.veniens.in l.& super j.glo. locum habeat,quod de spiritualibus sequitur, & de hoc per Cy. C.de procur.l.i.in penul.q.
e Not.¶Secundum Tan.vbi ş.ver.pe.

SVMMARIVM.

1 *Aedificium habens,quod ruinam minatur vicinæ domui alterius,debet illi cauere de damno infecto.*
2 *Casus aduentitij non sunt specificandi,aut computãdi,in petendo cautionem de damno infecto.*
3 *Pariete vno tantùm alicuius ruinoso,an pro tota domo cauebitur de damno infecto.*
4 *Cautionis forma,vbi is,cui nouum opus nunciatum est,non audet procedere in opere,nisi præstita cautione.*
5 *Clericus ædificans si paratus est militi nunciãti satisdare coram episcopo suo, miles verò non vult recipere, nisi coram suo iudice, an satisdatio sit remissa.*
6 *Is cui vsusfructus legatus est, in quibus, & per quæ debeat hæredi cauere, & numero sequenti.*
8 *Pignora,vel fideiussores præstari debent,vbi idoneè,vel sufficienter caueri præcipitur,vel conuenitur.*
9 *Libelli super diuersis cautionibus qualiter fieri debeant.*

¶De quibusdam satisdationibus extraiudicialibus.

5.§.Est quoque & aliud genus cautionis,q̃n videlicet fit se
questratio rei mobilis,de qua controuersia est,quę
res est penes personam suspectam,quòd cùm ea fugiat,& post il
la persona petit rem dissequestrari:debet enim primò satisdare in
a hac forma:FORMA [a].Cùm res talis penes P. inuenta ad petitio-
nem H. mandato talis iudicis fuerit sequestrata, veniens idem P.
& eam dissequestrari petens,promisit ipsi H.vel mihi notario no
mine ipsius H.stipulanti rem ipsam seruare & custodire,& non ba
ratare,vsque ad finem causæ,& eam restituere & consignare,cui,
& quando mãdauerit ipse iudex:insuper G.ipsius P.precibus, &c.
vt suprà Hæc probantur ff.qui sat.cog.si fideiussor.in fin.ff.de off.
1 præsi.senatusconsulto.¶†Item est & alia satisdatio.nam si habes
ædificium,quod minatur ruinam domui meæ vicinæ,debes mihi
cauere de damno infecto,id est nondum facto,sed quod fieri pro
babiliter dubitatur: hoc est, satisfaciendo mihi de omni damno,
quod incurrerem ex ruina ædificii,si corrueret,vt ff.de dam.infe.
l.dies.& l.prætor ait.in prin.cuius cautionis forma talis erit: FOR
b MA [b]. Quoniam talis domus T.vt dicitur,domui P.ruinam mi-
natur,& præcipitium, & ob hoc idem P. ageret & peteret sibi de
damno infecto caueri,idem T.talis iudicis præcepto promisit ip-
si P. eidem satisfacere integrè de omni damno, quod incurrere
2 posset ex ruina præfatæ domus:insuper H.precibus,&c. vt ş. ¶†
Circa hoc quęritur:ecce habes domum ruinam minantem iuxta
meam: peto, vt eam reficere cogaris: tu dicis, paratus sum tibi de
damno infecto cauere: vnde non sum cogendus reficere:ego ve
rò replico,frater,illa cautio locũ habet ad res duntaxat:& sic quo
ad ædes tantùm,vt ff.de dam.infect.hac stipulatione.in fi.sed esse
poterit, quod vxor & filii erunt in domo, vnde pro ipsis caueri
non poterit:quia liberum corpus æstimationem non recipit,ff.si
quadru.pau.fec.dic.l.ex hac.ff.de his,qui deie.vel effu.l.fi.extr. de
iniur.c.j.tu respondes,illi casus sunt aduentitii:vnde non sunt spe
cificandi,seu computandi,ff.qui,& à qui.ma.non li.§.Iulianus.Di
stingue super hoc:quia si es diues,reficere cogeris captis pignori
bus,& mulcta indicta, vt ff. de offic.præsid.præses prouinciæ ins-
pectis.Item ne vrbs deformetur,vt ibi.& C.de ædifi.priua.si vt ꝓ
ponis.ij.& l.singularum.ff. de dam.infect. ad curatoris. Si verò es
pauper & reficere nequeas,tunc efficere cogeris,vt reficiatur,aut
de publico soluetur tibi,vt periculum euitetur,ar.ff.ad Syl.leges.
3 & ff.ex qui.cau.seru pro præ.liber.ac.l.j. ¶†Quid si tantùm vnus
paries domus ruinosus,est nũquid pro tota domo cauebitur, an
tãtùm pro parte illa ruinosa? Et videtur,quòd pro tota domo,ff.
de dam.infe.si finita. §.ex hoc edicto.Super hoc est distinguendũ
an sit domus vrbana, vt tunc pr vno tigno vitioso caueatur etiã
pro tota domo,vt in præd.l.& ff.ď act.em.& ven.l.Iulianus.in prĩ.
An fundus rusticus: & tunc tantùm pro parte ruinosa,vt ff.de dã.
c infec.cùm emptor.§.j.[c] ¶†Cæterùm is,cui nouum opus nuncia-
4 tum est, non audet procedere in opere, nisi præstita cautione de
demoliendo,id est,quòd amouebit quicquid ædificatũ apparue-
rit in solo alieno,extrà de oper.no.nun.c.fin.& ff.eod.prætor ait.
cuius cautionis forma talis est:
d ¶FORMA [d].Cùm T.denunciasset P. nouum opus, credens eũ
ædificare tale opus super tali solo suo,dictus P.quia procedere in
opere non audet,nisi satisdatione præstita,promisit coram tali iu
dice ipsi T.de demoliendo,hoc est quòd amouebit quicquid ædi
ficatum apparuerit super solo suo: insuper H. precibus, &c. vt ş.
5 ¶†Quid si clericus ędificans paratus est militi nũcianti satisdare
coram episcopo suo,miles verò nõ vult recipere, nisi coram suo
iudice?Respõ.videť satisdatio esse remissa,cũ clericus de iure satis
dare velit:ar.ff.e.prætor ait.§.si quis paratus.nã actor debet sequi
forum

ADDITIONES.

a Forma.¶Rolandini vj.vbi ş.
b Forma.¶Rolandini vij.vbi ş.
c §. j. ¶Vt intelligat Cononista: si pars domus minatur ruinam, & domus est vnita & contexta,missio fit in totam:quia pars non ruinosa sequi posset ruinosam:si verò domus est ampla, ita quòd ille timor cesset,mittitur solùm in partem. In agris autem cessat illa ratio.Vnde si per agrum tuum,vel arbores timeo ex ipsa ruina damnum inferri ædibus meis,vel vineæ, vel segetibus, & tu non cauer, in illorum solùm possessionem mittar: non enim agrum contiguum post se traherent,sicut ædes ædem. hoc vult iste §.& §.ex hoc.superiùs alleg.& l.fluminum,eod.titul. §.item apud Viuianum.
d Forma. ¶Rolandini viij.vbi ş.

a forum rei a ¶ † Is quoque, cui vsusfructus legatus est, debet cauere hæredi per pignora & fideiussores, quod vtetur & fruetur salua rerum substantia, & saluis immobilibus rebus, quæ vsu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: & quod pecuniam, si quam habuit vel habebit, ad æstimationem bonorum, quæ vsu cōsumuntur, & in hereditate inuenta fuerunt in morte sua, hæredi, seu hæredibus eius restituet: extr. de pignor. c. fi. ff. de vsufru. l. i. ff. de reb. quæ vsu con

7 sum. per totum. Instit. de vsufru. §. j. & ij. ¶ † Quid si prius quā caueat, agit pro pecunia hæredi soluta, quæ sibi debebatur, & in processu cautionem offert? & videtur, quod non sit audiendus, C. de vsufru. l. j. quia in initio est præstanda. Sed dic contra, arg. ff. de pig. act.

8 si rem. ¶ † Et nota, quod vbi idoneè vel sufficienter caueri præcipitur, vel conuenitur, pignora, vel fideiussores præstari debent. ff. mand. Paulus respondit. in fi. ext. de pign. c. fi. Quid si dictum fuit, quod plenè, vel ad sensum sapientis caueatur? dic, vt j. de emp. & vēd.

9 §. j. ver. sed quid si, & seq. ¶ † Qualiter autem libelli super diuersis cautionibus concipientur, vide j. in tractatu libel. in tit. de pig. & aliis cautionibus, §. sequitur. De cautione verò, quàm præstat absoluendus ab excommunicatione, not. j. de sen. §. vt autem. versi.

b porrò quia b.

ADDITIONES.

a Forum rei. ¶ Nō obstat de no. oper. nun. c. pen. quia ille officialis archidiaco. ex speciali iure erat iudex illius loci, vt ibi scripsi. Adde ver. j. seq. & nota, quod nomine cautiōis regulariter sola promissio intelligitur, l. sancimus. C. de verb. sig. Sed cùm adiicitur Idonea, intelligimus fideiussores, vel pignora, ff. mand. l. mandato. Titii. §. si. de fideic. lib. ergo. §. adiici. Sed nunquid, cū dicit Idonea, sufficit hypotheca? Videtur, quod sic, vt not. in d. §. & videtur casus. C. de omni agro deser. l. quicunq;. Sed dicebat semel papa in consistorio, quod nō faciebat: quia ibi est speciale, vbi dicit obligatis fundis, idoneè caueat: sed non dicit, quod idonea cautio sit obligare fundos. facit de fun. pa. l. quicunq;. & de loc. præd. ciuil. lib. vi. Et quod non sufficiat facit tex. qui dicit Pignora. Et pignus est, quod transit ad creditorem & hypotheca nō transit, vt ff. de pig. act. l. si rem. §. propriè. & melius est possidere, quàm à possidente petere, vt l. is qui. ff. de rei vend. & minus est dare fideiussorem, quàm pignora: quia licet prætoriæ stipulationes personas desiderent, tamen si dantur pignora, satisfit: quia plus videtur dare, vt l. pro. stipula. nam cùm tutius est pignori incumbere, quā in personā agere, Inst. de oblig. quæ ex delic. §. futuri. arg. tamen contra 23. q. fi. vt pridē. & quod ibi not. & fideiussor est personaliter obligatus, l. blanditus. C. de fideius. & tamen melius est dare fideiussores, quàm hypothecam, C. de episc. & cleric. l. omnes. §. in hac. & in auth. de sanc. episc. §. si quis. Col. 9. vbi datur priuilegium clericis, quòd non dent fideiussores, sed promittant cum hypotheca. Et videtur casus ff. vt leg. no. ca. l. filio. Sic multò minus est dare hypothecā, quàm pignora: cùm plus sit dare hypothecam quàm fideiussores. sed videtur j. regula, plus cautionis. sed dic, quod ibi loquitur de pignore: tamen contra videtur sentire de hypotheca. Hæc Oldr. consil. 68. nomine cau. Adde vlteriùs ad hāc materiam cautionis, an & quando requiratur sufficiens cautio, scilicet pignoratitia, vel fideiussoria, vel non? glo. fin. & ibi scribentes. in c. j. extrà de sequest. poss. & fru. aliam in verbo Idoneam, in c. fi. extrà. de pig. item gloss. in verbo Sufficienti, in c. ex publico. extr. de conuer. coniug. item adde gloss. & ibi do. Abb. Sic. in ca. ad nostram. el j. extrà de iureiur. & ibi nouissimè per dom. Felin. Aduertete tamen, quòd iuratoria cautio est valde sufficiens, & melior, quàm fideiussoria, vel pignoratitia: vide gloss. in cap. de benedicto. xxxij. q. j.

b Porrò quia. ¶ Amicus accusati de crimine capitali, allegans pro illo iustas causas absentiæ, an teneatur cauere de illo præsentando, cùm cessabunt causæ? dixi s. de defensore, super rub.

ADDITIONES NOVAE.

§ An in prætoriis stipulationibus promissor teneatur promittere certam pœnam, not. in l. fin. ff. de præto. stipu.

§ An in bonæfidei iudiciis debeat satisdari, vel sufficiat nuda cau., not. in l. in omnibus. de iudi.

§ Pone aliquis satisdedit de iudicio sisti, & iudicato soluendo, postea adhuc iterato satisdedit, an videatur à prima obligatione recessum, vt sic primi fideiussores dati dicantur liberati, Bar. in l. vrationius. de prætor. stipul. aliàs de fideius.

§ In l. quod meo. de acquir. posse. ibi, possidetur, &c. sic ergo videtur quod omnes venditores rerum debeant satisdare de iudicio sisti, quia illi qui vendunt nomine illorum quibus res venduntur, se omnium rerum constituunt possessores. sic ergo non possident, vt hic, ergo satisdant, vt l. sciendum. qui satis. cog.

§ An in satisdationibus iudicialibus possit quis satisdare cum pignoribus, sicut cum fideiussoribus, gl. in l. j. qui satis. cog. not. in l. prætoriæ. de prætor. stipulat.

§ Si promisi aliquem sistere in iudicio sub pœna & die certa, & illa die fuit infirmus, itaque non potui eum sistere in iudicio, an teneat. Gui. de Cu. quod non in l. sed & si quis. §. quæsitū. si quis cautioni.

§ Pone quod promisi aliquem præsentare coram potestate, non adiecta die, postea mutatur potestas: successor petit à me quod ipsum præsentem. cui teneat, not. in l. si finita. in prin. de dam. infec. & l. 3. in prin. & l. cum ap. iudi. sol.

§ In aut. generaliter. C. de epis. & cle. dicit Bal. quod cautiones iudiciales introductæ per ius ciuile, vt puta per constitutiones principis, vel per statutum, requirunt fideiussorem: & hoc ideo, quia redactæ sunt ad instar prętoriarū, vt not. in l. quinta. de verb. oblig.

§ In l. si decesserit. §. si verò pro condemnato. qui sat. cog. Bar. ponit vnam cautelam de illo qui promisit aliquem præsentare, qui aufugit: & ille qui promisit ipsum præsentare, hoc videns, fecit ipsum ex banniri ex alia causa, de qua hic per ipsum. & Cynus in l. exceptionem. de except.

§ Vbi remittitur satisdatio propter paupertatē alicui, tenetur saltem cauere sub pœna, gl. in l. ij. §. sed si dubitetur. de iudi. & in l. filio. vt lega. no. ca. & l. fi. eo. tit. & l. fi. de præto. stipul. & l. 4. si quis cautio. & l. 2. qui satisd. cog. & in Rubr. iudicatum solui, & l. nisi. §. quamuis. ff. si cui plus quam per leg. falci.

§ Quid si forma Authenticæ generaliter omittatur circa satisdationem, an processus sit nullus, Bal. in dic. auth. dicit quod valet, & in qualibet parte iudicij potest suppleri iste defectus. nam iste ordo non est de forma iudicij, sed est quiddam prçambulū. ordo enim iudicij, propriè non consistit in præparatoriis iudiciorum. vnde quicquid omittatur circa præparatoria iudiciorum, non vitiat: ex cepto libello.

§ Quid si iudex accipiat satisdationem absente parte, an ex hoc acquiratur ipsi absenti, not. in dicta authent. per Bald. vbi multa bona dicit.

§ Si condemnatus sum tibi ad dandum, & antequàm tibi tradam fundum conuenior ab aliquo, an ratione istius fundi euitabo satisdationem, not. in l. sciendum. qui satis. cog.

§ An si per contumaciam sis passus missionem in possessionem causa rei seruandæ, si postea reuocaueris, & litigas, an non obstante quòd recuperaueris, tenearis satisdare, no. in auth. de exhib. re. §. si verò. in fi. fac. c. frequenter. extr. vt lite non contes.

§ An in satisdationibus quæ fiunt per dominos procuratoribus suis, debeat interuenire hypotheca bonorum: videtur tex. quòd sic, Insti. de satis. §. vbi. & de hypotheca.

§ Nota quòd difficile est extra patriam suam fideiussores dare: & ideo est necessaria nuda cautio, l. ij. §. sed si dubitetur. in fin. de iud.

§ Nota, quod licet regulariter quis non admittatur ad agendum sine mandato, hoc fallit vbi res vel actio est peritura: & hoc per l. j. in prin. de neg. gest. per Iac. de Rauen.

§ Qualiter debet cauere ille qui suscepit iudicium animo nouandi in actione reali, not. in l. 3. ff. de alie. iudi. mu. ca. fac.

§ In l. si is à quo. §. si semel. vt in possessio. leg. dicit Barto. quòd si quis vult facere capere aliquem tanquam suspectum ex forma statuti quòd si causa suspectionis suberat tempore quo cum eo contraxit, non potest facere capere: secus si postea, vt l. si creditori. de priuileg. credit.

§ Item nota contra iurantem de suspecto, qualiter ista suspectio probetur, dic quod in suspectione quæ prouenit ex animo, sufficit iuramentum, vt l. præsenti. de his qui ad eccl. confu. Sed an pars debeat citari, not. in l ait prætor. §. si debitorem. quæ in frau. credit. & l. interdum. §. furem. de furtis. & in l. si creditores. de priuil. credit. cum similibus.

§ Procurator vel defensor qui comparet ad allegandum causas absentiæ, non tenetur satisdare, not. in l. in eo. §. nemo. de reg. iur. & l. si verò. §. de viro. solu. matri. per Dy.

§ An procurator constitutus ad sententiam audiendam, teneatur satisdare, iudi. sol. not. in l. nihil. de procur.

§ Nota quod procurator actoris, etiam si constet de mandato, debet cauere de defendēdo, si reconueniatur. Sed nunquid ista satisdatio debeat præstari per procuratorem actoris ipsi reo ante quam ipse reus porrigat libellum sue reconuentionis, vel tantum postea Cynus & Bald. in l. j. de satisdan. Bart. in l. seruum. §. ait prætor. de proc. & ibi etiam Bal. & not. in l. sed & hoc §. defendere ff. de pc.

§ An cautio de rato possit fieri sub conditione. Bar. in l. inter quos §. alieno. de proc. & l. j. C. eo. per Cynum.

§ Forma & modus interponendi cautionem de rato. no. per Bar. in l. cum peteret. ff. rem rat. hab.

§ Nota quod si quis habet instrumenta causæ præsumitur procurator, vt sic admittatur cum cautione de rato, Bar. in l. vulgo. de administ. tut. Inn. in c. coram dilecto. de offi. deleg.

§ Si aliquis agat procuratorio nomine pro me, & antequam habeam ratum decessi, an hæres meus possit ratum habere, not. in l. si is cui. ff. rem ra. hab.

An satisdatio procuratoris rei de cuius mandato dubitatur, quę est de iud.soluen.debeat offerri, & si non petat, vel an possit omitti. Iac.Butri. quòd non debet dari nisi petatur, l.qui proprio.§.qui alium.de proc.Albric.in l.j.C.de procu.

Nota quòd vbi principalis est diues, vel idoneus, non curatur de fideiussore, si non est idoneus, vt dicit glos.in l.mulier.de iure dot.quæ incipit forte.

An procurator releuatus ab onere satisdandi, saltem teneatur promittere, Cynus in l.j.de satisdan.& in l.si defunctus.de procu.

Nota ꝙ coniuncta persona agendo non facit committi stipulationem de rato.no.in l.procurator. rem ratam haber.

In l.quotiens.qui satis.cog.hæc lex facit, si ex forma statuti debet satisdari de reficiendo expēsas, antequam accuset quis de falso, ꝙ si dedit fideiussorem illum qui non potuit obligari, poterit obiici quòd processus non tenet, quia non est satisdatum. Iaco. Butri.& Batt.

In l.fideiussor.qui sat.cog.nota, ꝙ si recipis fideiurorem qui habet priuilegiū. & dubitas ne vtatur priuilegio: debes dicere, ego recipio te, tñ protestor ꝙ nolo ꝙ vtaris priuilegio fori, qa si non contradicit ꝓtestationi sibi per te factę, videtur acquiescere. Bal.

Si aliquis defendens aliquem absentem, satisdet de iudicato soluendo, postea factus est procurator legitimè adiecto absente vel sibi mortuo successit: & sic videntur fideiussores liberati. per l.j.§.fi.qui.mo.pig.vel hyp.sol.& per l.si ante.ī fi.iudic.sol. Sed quid si actor dicat, licet tu sis ꝓcurator effect⁹, vel hæres intendo te ꝗue nire, & esse tecum in iudicio, tanquam cum defensore, vt sic fideiussores dati per te mihi teneantur: an hoc possit dicere, Iaco. de Are.in dicta l.si ante tenet quod sic.

Item quid si iudicium in dominum transferatur, an stipulatio committatur, nota.in dicta l.si ante.

Sed nunquid antequam committatur stipulatio de rato teneatur stipulator denuntiare, & inquirere an sit aliquis alius volens defendere, not.in l.3.§.ob rem non defensam.iud. sol.

Quid si fideiussores primò dati efficiantur non soluendo, an adhuc de nouo debeat satisdari, no.in l.qui satisdare.de fideiusso.

An syndicus constitutus ab vniuersitate debeat satisdare gl. In sti.de satis.§.fin autem.in gl.2.& gl.in c.j.ext.de syndico.& l.item eorum.§.fi.quod cuiusque vniuer.

An procurator in rem suam teneatur satisdare, gl.quòd sic.in l.si procurator.§.si per contrarium.de procurat.in gl.magna.

An mulier possit petere cautionem à marito pro rebus dotalibus, no.in l.qui bona.§.qui damni.de damno infect. ¶De satisdatione quę petitur ab aliquo ne ipsum offendat, no.in l.qui bona.§.si quis iuxta.de dam.infec.& l.sed & si susceperit.§.fi.de iudic.& Guido de cu.in l.illicitas.de offi.præsi.

Si promisi præsentare aliquem coram potestate, nō adiecto aliquo termino, successor suus vult quod ipsum præsentem, an teneat. Vber.de Bobio dicit quòd non elapso anno, vt l.si finita.de dam.infect.& l.3.& l.cum apud.iudi.sol.

¶Bald. De satisdationibus.

ETIAM recessurus suo nomine cōuentus in curia nō tenetur satisdare Iudicatū solui, ꝓsertim clericus, §.dicto.ver.sed pone.G. nisi esset recessurus cum re alterius, l.fideiussor.in fi.ff.qui satisda. cog. Bal.quid de seculari, ver.quid si secularis.G. ¶Quando dicatur dubitari de mandato, dic, vt in §.viso.versi.sed qualiter potest. C.de proc. l.j.per Cyn.& Iac.But.exemplum: si tabellio, qui fecit instrumentum, negatur tabellio, vel si per vnum testē probetur, & similia, ver.seq.G. ¶An cautio rati habeat locum in arbitris, in d.§.viso.ver.item.G ¶Procurator etiam non releuatus pt opponere declinatoriam, §.expedito.ver.sed pone.quod est no. ¶Cautio damni īfecti prospicit damno pecuniario: quid, si timetur de periculo personarum? §.est & aliud.ver.circa hoc. ¶Forma cautionis damni infecti, item de opere demoliendo, item fructuaria, ibidem G.

¶De Interrogationibus, quæ fiunt ante litem contestatam a. Rubrica.

QVoniam b petitorium iudicium frustrà intentatur, si reus non possidet, nec dolo desierit possidere, ideo interrogari debet, an possideat res petitas, vt supr.de rei vend.qui petitorio. & l.si in rem actum sit.& extr.de exceptionib⁹.aduersario.idcirco de interrogationibus, quæ ante litem contestatam fiunt, videamus, dicentes: In quibus casibus, & qualiter fiant interrogationes: &, quis sit earum effectus.

ADDITIONES.

a Pile⁹ fecit de hoc rubricā isti cōsonā, in fi.suæ primæ partis. ¶Tacr.in vl.rubrica scđę partis. ¶Ioan.de Deo, lib.Iud.parte 2.rub.4. principali. ¶Bonagui.fecit rubricā de Iterrogationibus: sed ñ restringit, vt auctor: imò de his nō tractat, nisi remittendo. ¶Aegi. rubricam fecit, vt auctor, & est 38.in ordine. ¶Alb.Gal.posuit generalem rubricam de interrogationibus, & principali⁹ de his tractat. ¶Guid.de Suz.de his in princip.operis.

b Quoniam. ¶Istud principium vsque ad ver.sciendum.quasi ad literam fuit Tan.vbi §.

SVMMARIVM.

1 *Interrogationes ante litis contestationem decem casibus sunt facienda.*
2 *In petitione hæreditatis quæ sint interrogationes necessario facienda.*
3 *Allegatum non probare, vel nihil allegare, æquiparantur.*
4 *Interrogationibus ante litis contestationem non est indifferēter, vel quó ad fundandam principalem cautionem, vt endum, sed solum quo ad via agendi praparationem.*
5 *Interrogatorium quomodo ab aula recessisse intelligatur.*
6 *Interrogationes hodie sunt iudicis officio facienda.*
7 *Libellus an super principali sit ante factas interrogationes ante litem contestam dandus.*
Interrogari an possit quis pluries super eodem facto.
8 *Forma scribendi responsiones ad interrogationem factas.*

¶Interrogationes quibus casibus, & qualiter fieri debeant.

1.§.Sciendum est igitur, ꝙ generaliter iudex pōt semper interrogare, ante litis contestationem, & post, & vbicunq; ipsum æquitas mouet, etiam postquā fuerit in causa cōclusum: quod dic, vt ī.de positio.§.3.& §.4.& 6.
a & per totum a. ¶†In decem tñ specialibus casibus fiunt interro-
1 gationes ante litis cōtestationem. ¶Primus, si agatur ꝯ aliquem tāꝗ ꝯ hæredem, interrogetur, an sit hæres defuncti, cuius noīe ꝯ-
b uenitur b. ¶Secundus, si respondet se hæredem, interrogetur, an
c in solidū, vel quota ex parte sit hæres, ff.de interroga.act.l.j.c & l. qui interrogatur. ¶Tertius, si respondeat se hęredem in solidum
d vel pro parte, quæratur, qualiter sit hæres, an ex testamento d, an verò suo nomine sit ei quæsita hæreditas, vel per eos, qui eius iuri subiecti sunt, ff.e.si fine.aliàs incipit, si defensor.§.illud. ¶Quartus est, cùm agitur noxali iudicio, scilicet an possideat seruū, cui⁹ nomine noxali iudicio agitur, ff.eo.si quis interrogatus. ¶Quintus, an possideat hæreditatem, quę petitur, & pro qua parte, ff.eo. non alienum.& l.qui seruum.§.fi. ¶Sextus, an cōuentus possideat peculium serui, vel filij: qui cōtraxisse dicitur, cuius nomine agit, vt in præ.l.si fine. ¶Septimus, cuius ætatis est nunc cōuentus, cū de eius ætate dubitatur, ff.eo.de ætate.in prin. ¶Octauus, an ędificium, ex quo damnum dari timetur, & cuius nomine petit cautionem de dāno infecto, sit suum, vel quota ex parte, eo.tit.si alienum. & l.qui seruum.in fi. ¶Nonus, an quadrupes, quę damnum dedit sua sit, ff.eo.l.si quis in iure. ¶Decimus est in rei vēdicatione, vbi quæritur, vtrum possideat rem petitam, vel dolo desierit possidere? Si respondet se possidere, sed pro parte: quęratur, pro qua parte, vt in præ.l.qui petitorio.& in l.præ.qui seruum.§.fi. Si verò negat se possidere, cùm possideat, hoc probato, dabitur res actori, licet nil de iure suo probanti, ff.de rei vend.l.fi.aliàs est pen. Verum tamen titulum suę possessionis, vel vtrùm res sua sit, non cogitur quis dicere in rei vendicatione, C.de pet.hære.l.cogi.in prin.2.q. v.§.j.ff.de rei vend.sed in speciali.in petitione hęreditatis sic, vt in
2 præ.l.cogi.in fi. ¶†Sciendum e quoq; est, ꝙ in petitione hæredita
e tis fiunt speciales interrogationes & necessariæ: quia nō conuenitur nisi is, qui pro hærede, vel pro possessore possidet, id est, qui se putat hæredem, vel nullam causam possidendi habet: sed possidet,

ADDITIONES.

a Per totum. ¶Hunc casum, quem autor præmittit, communiter alij ponunt vltimò.
b conuenitur. ¶Olim nō tenebatur huic rñdere ille, cui mota erat quæstio hæreditatis, ff.eo.tit.& quia.§.interdū. Et ratio huius ibi in tex.hodie secus, ex quo possidet, C.de pet.hæ.l.fi.§.fin autem. ī.Cessat ergo dictū, qđ sumebant aduocati ex §.interdū. s.ꝙ cùm ciues adstringuntur ad bona sua describēda, sitenentur illa describere, sup quibus lis mouetur. Tu dic ꝯ, describent tñ ea, vt alia: aliàs prompta esset fraus, quæ cessat in casibus legū, G.qui admit.ad bo.pos.quandiu.& de bon.pos.secundum tab. l.j.quæ inducebatur ad idem.
c l.i. ¶Vbi numerantur hi casus.& ext.de iur. calum.c.pe.in vlti.gl.
d Ex testamēto. ¶Sup.vel ab intestato: & vt dixit Azo in Sūma hu. tit.multum inter hæc interest, propter legata & substitutiones, q̄ debentur, & veniunt ex testamento, & non ab intestato, vbi aliud non exprimatur, C.de fideicom.eam, quam.
e Sciendum. ¶Scire debes, ꝙ cū Hosti.in Sum.de iud.§.3.sed sub §. fiunt autem aliquando.enumerasset interrogationes, de quibus suprà, statim submisit hunc ver.illud autē.pro regula: quare, quasi totum, quod in isto §.sequitur.

det, quia possidet, vt ff. de pet. hær. pro herede. & l. regulariter. Prima ergo interrogatio est, an possideat. vt in præ. l. qui petitorio. & si negat, petam à iudice, vt me mittat in possessionem saluo iure alterius, vt in præd. l. q seruum. §. fi. si volo eum conuincere de mẽdacio, hoc ipso ad me transfertur possessio, q̃uis nõ probẽ de ꝓprietate, ff. de rei vend. l. fi. si verò cõfitetur, interroget̃ scd̃ò, an sit hæres, & ex qua parte? vt s. in prin. Si neget, tertiò q̃rat, cur possideat, ff. de peti. hær. q interrogatus. & alleget titulũ ꝓ donato, vel pro emptore, vel pro dote, & probet, vacat petitio hæreditatis.
3 ¶† Si verò nõ alleget, vel allegatũ n̄ ꝓbet, q̃a hæc duo æquiparantur, vt extra. de deci. dudũ. §. j. de ꝯcess. pb. cũ super. & c. ex parte. ff. de proc. q oĩa. tunc p̃sumitur ꝓ possessore possidẽre, ff. eo. ꝓ hærede. ¶ Si aũt alleget aliũ titulũ, putà emptionis, quærendum est, à quo emit, ff. de diuers. & tẽp. p̃scri. in vsucapione. §. itẽ adiiciendũ. Potest enĩ esse, ꝙ emit à furioso: & sic titul⁹ iste habet̃ ꝓ n̄ titulo, ff. de pet. hæ. nec vllã. §. j. vel ab absente, qui nõ tenet̃ vtili petitione hæreditatis, vt ea. l. §. ꝙ si qs. & iõ per iudicẽ est cogend⁹, vt in præ. l. vbicunq;. Quòd si dicit se emisse à p̃lente & sanæ mẽtis, q̃ratur de pretio: quia põt esse, ꝙ pro exiguo pretio emit, & ideo tenetur, vt in præ. l. nec vllã. §. si quis. ¶ Itẽ si dicit donatũ, quærat̃ à quo? vt C. eo. l. j. Et ꝙ respondere teneatur, probatur C. de fur. ciuile. extr. de alie. iud. mut. cã fac. c. fi. Et dicit dñs meus [a], ꝙ super titulo allegato lis dẽt cõtestari, arg. extra. de renun. veniẽs. §. i. & de lit. cõtest. c. j. & iuramẽtũ de calumnia p̃stari dẽt, ar. ff. ad exhib. thesaur⁹.
4 ¶† Illud aũt nota, ꝙ vsus p̃dictarũ interrogationũ ab aula recessit, & in desuetudinẽ abiit, nec eis hodie vtimur. nisi post litẽ ꝯtestatã, nec añ qs cogit̃ r̃ndere, vt ff. de interr. act. l. j. §. interrogatoriis. & hoc tenet dñs meus ad literã [b]. Sed Dñi legũ exponunt ibi, n̄ cogit̃, verũ est, iure actionis, sed officio iudicis bene cogitur ante litis ꝯtestationẽ respõdere, vt ibi in prin. qd̃ dic, vt nõ. in præ. §. & j. ver. prox. Et dicũt, ꝙ ante litis cõtestationẽ interrogabit de scientia tãtũ: post verò de credulitate tantũ, vt C. de iur. cal. l. ij. & ĩ præ. l. de ætate. §. nihil. & in auth. de his, q ingr. ad app. §. fi. Alij verò dicunt, ꝙ ante litis cõtestationẽ, & post interrogabitur de credulitate, vt ea. l. not. resp. j. Rof. dicit [c], † ꝙ interrogatoriũ ab aula
5 non recessit: imò remanet adhuc, vt probat̃ ff. eo. l. pen. & quasi ꝑ totũ ti. licet videatur ꝯ j. de position. §. j. in prin. Et in præ. lege loquit̃ de quadã sole̅nitate antiqua, sub qua fiebant interrogatiões quæ hodie sublata est, sicut & formulæ & impetrationes actionũ, vt C. de formul. l. j. & ij. Vel, secundum eum, põt dici, ꝙ interrogationes durãt adhuc, sed interrogatoriæ actiones sunt sublatæ. & hoc innuit rubrica illi⁹ tit. q sic debet exponi, de interrogationib. in iure faciendis: supple, quæ adhuc stant: & de interrogatoriis ac-
6 tionibus: supple, quę in desuetudinem abierũt. ¶† Hoc quoque notandũ est, ꝙ interrogationes fiunt hodie, vt præmissum est, iudicis officio, ff. de interrog. act. l. j. & in auth. de his, q ingre. ad app. §. fi. quia res ista nõ requirit plenã, sed summariã inquisitionẽ. ff. eo. voluit. §. qd̃ ait. & l. si fideiussor. §. j. Dic, vt s. vers. px. & coged⁹ est, vt certè, clarè & nõ obscurè respondeat: de quo dic j. de posi. §. ix. sed nec ali⁹ debet interrogari, quã conuentus, vt in præ. l. si si
7 ne. §. illius. ¶† Sed nunquid prius quàm interrogationes p̃missæ
d fiant, dabit̃ libellus in principali? Dicũt quidam [d], q̃fic. ar. ff. quor. leg. l. j. §. quod aũt. & in præ. l. de ætate. §. 2. & §. qui tacuit. & eod.
e tit. l. j. in prin. vbi de hoc. Alij cõtrà, quos do. me⁹ seq̃t̃ [e]. Cũ. n. fiãt interrogationes huiusmodi ad instruendum actorẽ in totum, vel parte, vel quo iure petat, vt ea. l. j. rñ. j. & l. voluit. & l. qui seruũ. §. j. & ff. de rei ven. qui petitorio. nõ formabit̃, donec via sit parata, vel admittat̃ libellus incertus cũ protestatione. de hoc dixi j. de libe. cõcep. §. nũc ostendamus. ver. si. Primũ verius. Sed nũquid de eodem facto potest quis pluries interrogari? de hoc dicam infrà, de
8 positi. §. 6. in princip. ¶† Responsio autem ad interrogationem hoc modo scribetur: ¶ FORMA. Ante litem contestatam à tali iudice in iudicio, vel corã tali iudice interrogat⁹, an possideret rẽ in libello petitam: respondit, & confessus fuit, se ipsum possidere, vel non possidere: vel interrogatus, an sit hæres Titij, respondit & confessus fuit, se ipsius Titij hæredẽ esse, vel non esse: & sic
f de aliis interrogationibus, quæ fiunt añ litis cõtestationẽ. Quo [f] aũt loco, & apud quẽ iudicẽ faciendæ sunt, no. ff. de interrog. in iure facien. l. j. & 4. Quid si sine interrogatione respondeatur? Dic, quòd valet, ff. eo. l. fi. nec secus, si aduersario absente, e. tit. l. fi. ff. de confes. certum.

ADDITIONES.

a Dominus meus. ¶ Vbi s. ver. item puto.
b Ad literã. ¶ Hoc plus habeo in Host. Hoc intelligendũ, ꝙ nõ vtimur indifferenter, vel quo ad fundandã principalem cautionem: sed solũm, quo ad viæ agendi præparationem.
c Dicit. ¶ In suo tractatu positionũ, de quo dicã j. de posit. in prin.
d Dicunt quidam. ¶ Dixit Azo, & fortè bñ, hoc in Summa, eo. tit. post prin. sed tenet id assertiue in Sum. de cõfes. in prin. itẽ Al. Ga. vbi s. in prin. dixit Gui. de Suz. ĩ l. j. ff. e. ꝙ actor dabit petitionẽ iudici, q̃ iudex examinabit: & si videbit casum, quo reus ante porrectionẽ libelli habeat r̃ndere, interrogabit eũ priùs: supple, ꝙ si p responsiões apparebit forma libelli mutãda, mutabit ante quã reo reddatur: & sic breuiter sedatur ꝯrietas: quia dabitur iudici, sed n̄ parti. qd̃ satis placet: & cõsonat, qd̃ not. Acc. ff. eo. ti. l. j. in fi. ij. glo. vbi dicit, ꝙ licet simul hæc dẽtur, iudex priùs expediẽda p̃mittet: alle. C. de nouo C. cõpo. l. j. ad fi. facit extr. de rescri. cãm, q. ff. de le. ij. l. peto. §. fratre. ibi, ꝓximus quisq; primo loco, &c. Scias, ꝙ Ioã. de Bla. in prin. sui oper. ponebat casum, quo necessaria videt̃ interrogatio ante libelli dationẽ. pone: Titius ꝑ stipulationem ꝓmisit mihi dare vineã: ante q̃ daret, decessit facto testamẽto, ĩ quo vnũ ex filiis instituit, & alterũ p̃teriit: & mihi vineã legauit, & vtile fuit legatũ, ff. de leg. 3. si mulier. §. si rẽ p̃terit⁹ petit bonorũ possessionẽ ꝯ tabulas, & dubitatur, an ab intestato, an ex tẽstamẽto sit hæres, ff. de bo. po. cõtra tab. l. si post mortẽ. §. fi. nescio formare libellũ: q̃a si ab intestato, ꝑ cc. ti cõdictionẽ ex stipulatu petã ab eo dimidiã vineæ: si ex testamẽto, petã illã actione ex testamẽto: & debeo vnã eligere, ff. de reg. iur. nemo. §. quoties. tenet ipse, ꝙ ante libelli oblationẽ tenebit̃ r̃ndere: aliàs sequeretur, q̃si ago ex testamẽto, & ipse habuit inducias xx. dierũ, in quarũ fine r̃ndet se hæredẽ ab intestato: habeo formare aliũ libellũ, & habebit alios xx. dies: dilationũ aũt materia est tollẽda, C. de tem. app. l. ij. Non obstat, qd̃ dr̃, Instituta actione interrogationes faciẽdas, ff. eo. l. j. & l. de ætate. §. qui ex quadrante. & §. qui tacuit. quia satis est actionẽ esse institutam, quo ad propositum, & si non, quo ad libellum.
e Sequitur. ¶ Vbi s. ver. sed nunquid ante.
f Quo. ¶ Alb. Gal. fuerunt remissiones seq̃ntes, vbi s. in prin. Sed vide de hac prima, quod scripsi j. de positio. super §. ij. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Reuocare quis non potest, quod semel confessus est.*
Offerens se, tanquã possidens, vendicationi fundi, vel alterius rei, quacunque actione conueniatur, cùm nõ possideat, condemnabitur ad interesse actori.
Actor seipsum decipere dicitur, volens vendicare rẽ ab eo, qui eã non possidet.
2 *Pœnitere posse aliquem ante litem contestatam, quomodo sit intelligendum.*
3 *Iudicium an, & quando reddatur in inuitum.*
4 *Confessus se furtum cõmisisse, si ante litis contestationem decedat, an eius hæres teneatur.*
5 *Possidens an possit compelli actionem pati in rem, si dicat se non possidere.*
6 *Is à quo res petebatur, si sententialiter fuerit absolutus, quia tempore motæ litis rem petitam sine dolo desierat possidere, an si iterum possidere inueniatur possit denuò res peti. & nu. seq.*
8 *Reum cadere à possessione rei petitæ, sæpe cõtingit, & qualiter tunc procedat̃.*
9 *Iudex qualiter pronunciare debeat, vbi reo cadente à possessione rei petitæ, absoluitur.*
10 *Consilium cautum pro actore, vbi reus, à quo res petitur, dum est prope sententiam, videns se succumbere, facit se per quendam amicum de possessione expelli, vt absoluatur.*
11 *In rei vendicatione requiritur, quòd quis possideat, vel dolo desierit possidere.*
12 *Agens contra aliquem qui possidebat rei vendicatiõne directa, lite contestata, si ille dolo desinit possidere, an sit condemnandus, vel absoluendus.*
13 *Possidere, & dolo desiisse possidere, pro eodem habentur.*
14 *Aduocatus an debeat clientulum in responsionibus instruere.*

¶ Interrogationum effectus quis sit.

2. § Nunc de interrogationum effectu aliqua disseramus. Est igit̃ earũ effectus, vt qui respondet suũ esse, vel possidere, vel habere, seu se hæredẽ esse, vel aliàs aliqd simile, sic tenet̃ ea actiõe, quã aduersus eũ agit, ac si suũ esset, vel possideret, vel haberet, vel hæres esset, seu ac si cõtraxisset, vt in præ. l. de
1 ætate. §. j. & ij. nec poterit reuocare cõfessionẽ, ex quo semel cõfessus est, nisi iusta de cã, vt ea. l. §. q interrogat⁹. & §. ex cã. vt e. l. §. q iusto, verũ n̄ si ex reuocatiõe nulla captio actiõis fiat, bñ pt̃ reuocare, vt ea. l. §. fi. ¶† Hoc quoq; notatu dignũ est, ꝙ q se offert, tanquã possideat, vendicationi fundi, vel alterius rei quacunque actione cõueniat̃, cùm nõ possideat, cõdemnabitur ad interesse actori, vel quãti actor in litẽ iurauerit, vt ff. de rei vend. l. is qui se
a obtulit [a]. ff. de peti. hær. cũ distinctiõne tñ: quia si ignoret actor eũ nõ possidere, nec dolo fecisse quò minus possideret: condemnabit̃ reus, si patitur litẽ secũ contestari. Si verò ante litis cõtestationẽ pœniteat eũ, & dicat se nõ possidere, & discedat, nõ decipit actorẽ, cũ nõ possideat, sed ipse actor seipsum decipit, volens vẽdicare rẽ ab eo, qui eam nõ possidet: & ideo debet reus absolui, vt ff. de rei ven. is qui. & l. 1. nã si. extr. de iudi. examinata. de except. aduersario. Quid si actor sciat eũ non possidere, nec ante litis cõtestationẽ, nec post, põt sibi imputare aliquid: q̃a à seipso deci-
2 pitur, vt iam dixi. ¶† Quod aũt dixi, illũ ante litem contestatam posse

ADDITIO.

a Obtulit. ¶ Et ibi quasi ad literam hoc not.

a posse pœnitere,verũ est,secundum Accur.[b] quando actor incertus erat,à quo peteret,sed quærebat,à quo peteret:& demum ille se vendicationi obtulit.Si verò actor ab eo tanquam à certa psona peteret,& ille se offerret,tunc non liceret ei,etiã ante litem contestatam,pœnitere,vt ff.eo.si autem.&iunge,quod est s.de actore,ver.item eluditur.& seq.

3 ¶†Pone, ego egi cõtra T.rei vendicatione:qui citatus à iudice venit:non tñ interrogaui eũ,an possideret,vel non:lite ꝯtestata & testibus publicatis,dicit se absoluẽdũ,cũ non possideat:quæritur, an sit pro possessore habendus?ar. quòd sic,in præ.l.is qui.& eo.tit.si is qui se liti.& ff.de peti.hær.q se liti.

b Alij dicũt contrà,& veriùs[b],ff.de rei ven.qui petitorio.vbi de hoc:& no.eo.tit.is qui destinauit.in fi.non enim se liti obtulit sed citatus venit,quia iudiciũ reddit in inuitũ,ff.de verb.oblig.inter stipulantẽ.§.Stichũ.

4 ¶†Quid si is,qui cõfessus est se furtũ cõmisisse,decedit ante litis contestationem?R.ñ.nõ videt,ꝙ eius hęres teneatur,C.ne ex delic.defun.l.j.[c]

c Sed hîc cõtrà,qa in iudiciis quasi contrahit,ff.de pecul.licet.§.idẽ scribit.& tenet quis,qñ ꝯ-

d fitet crimen,ex quasi ꝯtu,ff.de interrog.in iure fac.de ętate.§.j.[d]

5 ¶†Itẽ nota,ꝙ is, qui possidet.non cõpellitur pati actionẽ in rẽ, si dicat se ñ possidere : sed ipse in hoc punietur:quia si actor eum probauerit possidere,transferri possessio rei petitę in actorẽ iudicis officio,licet non probet eam suã esse,vt ff.de rei vend.l.penu.

6 ¶†Item hoc certũ est, ꝙ licet is, à quo res petebatur,absolutus fuerit sentẽtialiter,quia tẽpore motæ litis rẽ petitã sine dolo desierat possidere,si tamen nũc eam possidere inueniatur,poterit denuò ab eo res peti,nõ obstante exceptione rei iudicatæ:vt extra. de excep.aduersario.Idem iuris est,si tempore motæ litis possidebat,& post sine dolo desiit possidere,ff.de excep.rei iud.si à te hærede.& l.si rẽ.& l.si quis.C.ad exhib.l.neq;.vnde in præ.decr.supple,maximè,& vide j.in tractatu libel.de causa pos.& propri.§.notandũ igit.ver.est & vtilis.

7 ¶†Et scias,ꝙ cùm quis sine dolo possidere incipit , tunc si sine dolo tempore litis contestatæ desierit possidere,absoluitur:& sic intellige præ.dec.Litem autem motã intellige per litis contestationem,extr.de ver.sig.ex parte.Quid si tempore litis contestationis possidet,tempore verò sententię sine dolo desiit possidere,absoluitur,ff.de rei vend.sin autem.§.Si verò dolo,vel iniustę,seu illicitè cœperat possidere,licet tempore litis contestatæ sine dolo desierit possidere, nihilominus condemnabitur ad rei restitutionẽ,ac si possideret, ff.de vi & vi arm.

8 si vi me.ext.de vsur.cùm tu.de homic.sicut.§.eos insuper.¶†Verùm quia sæpe contingit reũ cadere à possessione rei petitæ,ideo adhuc,qualiter tunc procedatur,videamus. Dic ergo, quòd aut cadit à possessione ante litis contestationem,aut post:si ante litis contestationem voluntariè cadit causa mutãdi iudicij,locum habet contra eum actio ex edicto de alienat.mut.iudic.vt ff.de alie.iud.mut.per totum,& extr.e.ti.c.fin.Item si erat possessor malæ fidei,& erat in mora restituendi,tenetur,si pereat, ff.si cer.pet.qdam.& l.quod mihi.& l.periculum.ff.de cond.fur.si pro fure.§.si & seq.Item si se liti obtulit,cùm non possideret,ff.de petit.hær.l. qui se.nisi actor sciret ipsum non possideret.tunc enim est absoluendus,& actor à seipso decipitur,vt s.Si verò cadit à possessiõe post litem contestatam:&actio est personalis,tunc siue cadat culpa sua,siue sine culpa,non est vis in hoc:semper ad sententiam ꝓceditur:quia persona,& nõ res obligata est.In reali autem distinguo:quoniã aut cadit culpa sua à possessione post litis contestationẽ,vel alias ꝓmissum seruare non potest:& tunc contra eũ proceditur,& condemnatur iustitia mediante, vel in litis æstimationem,vel ad interesse,ff.ad exhib.l.de eo.§. si post. ff. de euiction.si

e seruus.§.fi.in prin.[e] Aut sine culpa desiit possidere: & tunc actor inuito reo,& econuersò reus inuito actore,petere potest,ꝙ procedatur ad sententiam diffinitiuam propter fructus,& prouentus, & expensas,& interesse,& alia accessoria post litẽ contestatã obuenientia,& propter stipulationẽ de euictione,si intercesserit, ff. de rei vend.vtique.l.prece.ff.iud.sol.si seruus.ff.de euic.si seruus. C.quõ & qñ iud.auth. qui semel. nam si quis cùm iudicij accepti tempore possideret,postea sine dolo malo possidere desierit,absolui eũ oportet,quamuis sit,quod ei imputetur,cur non statim restituit,vt ff.ad exhib.tigni,§.si quis eũ. Quid aũt veniet ex hoc no-

f mine fructuũ,no.plenè per Papiam ext.de sen.& re iu.super rub.[f]

9 ¶†Sed qualiter tunc iudex pronunciabit? Respondeo sic:FORMA.Quia inueni,ꝙ reus erat in causa cõdemnationis,si possideret,ideo cõdemno eũ ad fructus& expensas:sed quia nõ possidet nec dolo,vel culpa sua rẽ petitã desiit possidere, ideo, quantũ ad eam ipsum ab impetitione actoris absoluo. Veruntñ iudex prius quàm pronunciet,faciet ipsum reum prestare cautionẽ actori de restituenda sibi rẽ, si ad eũ perueniret, ff.de rei vend.si verò. & in præ.l.de euic.si seruus.§.fi.in fi.ff.de ædil.actio.redhibere.§.fin.& per hãc sententiã licet reus absolutus sit,ex prædicta causa habet regressum contra venditorem de euictione.extr.de emp.& ven. ca.fin. ¶Si verò sententia pro reo ferenda sit,dicet sic:FORMA. Absoluo reũ ab impetitione actoris, & condemno actorem reo ad expensas. Et per hanc sententiã habet etiã actor regressum de euictione contra eũ, qui vendidit sibi rẽ,in qua succubuit, si sine culpa sua cecidit à possessione,ff.de eui.si rẽ,quam.§.j.& l.euicta.& l.quidã ex.in princ. Alii dicunt,ꝙ semper iudex pronũciabit in primo casu super re petita:nõ ꝙ dicat,cõdemno reum ad restitutionẽ rei simpliciter: sed adiiciet,qñ eam habuerit: vel dicet,pronuncio rem petitã esse actoris:arg.pro eis in prę.l.ff.iud.sol.si seruus.Prius tñ dictũ præualet. Potest etiã iudex differre quandoq; ex causa huiusmodi sententiã diffinitiuam, vt quia forte speratur quòd reus possit rẽ recuperare in breui: & tũc absoluet tantũ reũ à termino assignato:& sic postea recuperata re procedet in causa cœpta.Potest etiã iudex quãdoq; reũ absoluere,non à petitione rei, sed ab instantia iudicij: & tũc recuperata re inchoabit de nouo iudiciũ cõtra eũ,extr.de excep.aduersario. Quandoq; aũt absoluitur ab impetitione, & prouidetur actori per cautionem de

g restituenda,vt dixi secundum Innocent.IIII.[g] ¶†Sed ecce:reus,

10 à quo res petitur, dum est prope sententiã[h], videns se succum-

h bere, facit se de possessione per quẽdam amicũ expelli, vt sic absoluatur,per præ.l.tigni.de quo facit fieri publicũ instrumentum quod coram iudice ostendit,allegans pro se prę.l.tigni.& ff.de rei vend.si aũt.§.possidere. actor vero probare non põt sufficienter collusionẽ:quæritur quomodo ei consuletur?R.ñ.accuset expulsorẽ de vi.quia publicũ est iudiciũ, ff.de pub.iudi.l.ij.ille verò aut fugiet,& sic iste suã apprehendet possessionẽ:aut comparebit,& tunc aut cõfitebitur,& sic cõdemnabitur:aut negabit,& hoc reo non proderit.Arg.contra præmissa Inst.de fideicomm.hær.§.sed

11 quia stipulationes.¶†Et nota,ꝙ in rei vendicatione requiritur, ꝙ quis possideat,vel dolo desierit possidere,vt s.de actio.seu pet. §.sequitur.versi. item vide.& vbi dolo desiit possidere,agitur rei vendicatione vtili:quia verba deficiunt, sed sentẽtia locũ habet, arg.ff.de iurisd.omn.iud.l.si quis id,quod.& ff.si quadru.pau.fec.

12 dic.l.pe.¶†Quid ergo,si egi contra te,qui possidebas rei vendicatione directa,lite cõtestata dolo desinis possidere:nunquid debes cõdemnari,vel absolui?Hoc ideo quæritur,quia qui dolo desiit possidere, vtili conuenitur, vt dixi:& videtur,ꝙ sit condemnãdus.nam dolus pro possessione habet, vt §.sint aũt.ita ergo condemnandus es.ac si possideres,vt ff.de noxa. electio.§.ij.Itẽ si nõ condẽnateris,sed absolueris, iam esset in potestate cuilibet iudicium eludere:quod esset contra iura,ff.de arbit.si rem,quam.& melior esset cõditio stulti,qui semper alienaret,quã periti:quod esse non debet.ff. quod vi aut clàm,seruus.& malæfidei possessoris,quàm bonę fidei,cõtra iura ff.de noxa,non solùm.Itẽ iam titulus de litig.locũ non haberet, C.de liti.l.j.ij.& fi.Arg.contra,ꝙ sis absoluendus.nõ enim fieri posset condẽnatio super directa,cùm nõ possideas.Itẽ super vtili nõ,quia super ea actũ nõ est:vnde super hoc non potest sententia ferri,ff.de iud.de qua re.extr.de causa pos.&propri.cùm super.cùm post litẽ contestatã contingat,& ideo alia interpellatione opus est,ff.de iud.nõ põt.extr.de re iud.

i abbate sanè[i].SOL.Dic,ꝙ condemnandus es,& in hac vtili rei vẽdicatione.nã quæ primò fuit directa,efficit postmodũ vtilis ratione delicti,s.doli.Nam& alias ꝓpter factũ alterius actio mea mutatur,& noxalis libero facto seruo,vt Inst.de noxa. & ff.de pœ.l.j.Vel dic,& veriùs,ꝙ hæc actio non mutatur, sed eius qualitas in noxali

ADDITIONES.

a Secundum Accur.¶In l.is,qui se.ff.de rei vend.

b Et veriùs.¶Secundum Alber.Gal.vbi s.ad literam versic.sed pone,quòd.

c L.j.¶Addit Alb.Gal.cuius ad literam fuit iste ver.vbi s.C.de fur.l.furti,quæ bene facit.

d §.j.¶De confesso per tormenta,& q̃ perseuerauit, & moritur ante condemnationẽ,j.de accu.§.j.ver.quid si latro.& ibi dicam, in quo differant istæ duæ quæstiones: vide etiam, quod dicam j.de app.§.in quibus.super verb.sed nunquid hæc tria.in fi.

e In prin.¶Si reus cõdemnat⁹ ad restitutionẽ fundi,appellauit:postea sine dolo vi deiect⁹ desiit possidere, Alb.Pap.ff.si quad.paup.fec.dic.l.j.§.pen. & per ipsum §.& per l.illud.§.actiones.ff. de pet.hær.dixit, quòd ipse tenetur vincenti ad æstimationem,aut cedere actionem contra eum,qui vi deiecit.

f Super rub.¶Vide,quòd j.dicam.

g Secundũ Inn.IIII.¶Sup rub.de reg.iur.vt s.di- do Host.eam posui super j.c.&remissio,de in ver.nomine autem fructuum.

h Sententiam.¶Si post sententiam,à qua app xi s.ver.verum quia.

i Abbate sanè.¶lib.vj.

a noxali & directa,secundū Rof.[a] vt ff.de noxa.in delictis.§.si detracta.Vnde nō cōdemnaberis in vtili,sed in directa proposita:quod fiet hoc modo: quia primò iudex faciet actorē in litem iurare: & sic quātitate taxata, in certa quantitate condemnabit, vt ff.de rei
13 vend.qui restituere.¶†Sed pone [b],petij fundū à P.dicens illū iure dominij,vel quasi,ad me pertinere:qui interrogatus,an possideret,respōdit,ꝙ sic:postea ante litis contestationē P. alienauit illū:volo litē contestari,sed ipse dicit se non possidere:nūc quæritur, an super libello porrecto lis debeat contestari? Et videtur,ꝙ sic:quia videť dolo desiisse possidere,vt C. de alie. iud.mut.causa fac.l.j.ff.de rei vend.Iulianus,in prin.Hæc enim paria sunt,s.possidere,& dolo desiisse possidere,ff.de re iud.parē.ff.ne quid in loco pub.fi.l.ij.§.pe.Arg.contrà:quia alia,est rei vendicatio,quæ datur contra possidentem:& alia,quæ datur contra dolosum,ff.de noxa.electio.Dic,ꝙ si ante litis contestationem dicit se non possidere,alio libello opus est:si verò post litē cōtestatā,tunc non, vt ff.
14 de rei vend.is qui.&l.sin autem.§.possidere.†Item nota,ꝙ aduocatus non debet clientulum in responsionib.instruere: quod patet:quia prius q̃ aduocatus suū exerceat officiū,debet rñdere re⁹, vt C.de iu.cal.l.ij.in prin.ibi,antequā vtriusq;,&c.de hoc ĩ.de positio.§.3.vers.sed & secundum. Ipse enim certus esse debet de facto suo,vt ibi not.& cum talibus est veritas:arg.extr.de elect.scri
c ptum.§.j.& c.postquam.de test.ad hoc.aliàs incipit,præsentium[c]. de iur.calum.in pertractandis.

ADDITIONES.

a Secundum Rofr.¶Cuius fuit iste vers.ad literam de rei ven.ver. sed illud quæritur.
b Sed pone.¶Iste ver.ad literam fuit Alb.Gal.vbi s̃.vers.sed pone.
c Incipit,præsentium.¶Lib.vj.

ADDITIONES NOVAE.

So Si ignoratur quis sit hæres,potest conueniri bonorum possessor,& hæreditatis,& per hoc solet dici in interrogationibus quæ fiunt ante litem contestatam,ꝙ si aliquis interrogatus an sit hæres propter dubium,nolit respōdere,debet interrogari an sit possessor hæreditatis:& si respondet ꝙ sic,sufficit actori:&prob.in l. fi.C.de petit.hære.Item quando fit proclama generale quia non repetitur hæres,cautela est ponere ibi, Quicunque vult hæreditatem,vel bonorum hæreditatis possessionem defendere.Bar.in l.controuersia.de trans.

So Si interrogatus in iudicio dicit aliquod verbum ambiguū quis debet interpretari, no.in l. si defensor.§.illud.de interrog.act.per Cynum.& Iac.Butrig.

So Si egi contra te rei vendicatione directa,quia tu possidebas lite contestata desiisti possidere, an debes condemnari, vel absolui. Bar.in l.quanquam.de aqua plu.arc.Ray.in l.j.C.de alie.iudi.mutan.cau.fac.& Rofr.in tit.de rei vendi.

So Si interrogatur quis an scit,vel credit ꝙ lata sit sententia,vel facta sint arbitramenta,an teneatur respondere.fac.Inn.in c.perpetuus.de fid.inst.Bal.in l.ij.vt lite pen.& not.ĩ.de appel.ver.appellatus.hoc est ille,&c.

¶Bal.de Interrogationibus facien.ante lit.contest.

SI lite ɔtestata re⁹ facit se expelli de possessiōe,an hoc ei patrocineť,si ñ apparet,ꝙ hoc ipse curauerit?§.fi. ver.sed ecce.& vbi ñ ꝓdest interit⁹,nō ꝓdest expulsio,ff.de rei ven.l.itē si verberatū.in fi.& de peti.hæred.l.qđ in diē.§.3.Vbi nō mutatur actio,sed qualitas,ñ est necessarius libell⁹,ver.quid ergo.G.¶Idē,si mutať actio de directa in vtilē,vel ecōuersò:q̄a fingitur omnino eadē,q̄a sñt idē in effectu,ff.de rei vē.l.si pòst exceptū.Dy.Inst.de actio:§.j.& in l.si post.erat mutatio legis,& non hominis:no.& vide l. fin.C. vnde vi.§.pe.Bal.& vide ĩ.de libel.concep.§.actor.in fi.

a ¶De Reconuentione[a]. Rubrica.

Via sæpe præstitis cautionibus reus vult actorem recōuenire,& sic fiunt hincinde mutuę petitiones,ideo de hoc aliqua sub breuiloquio ꝑstringamus,dicētes: Apud quem debet fieri recōuentio:Et de quib.rebus Et quando:Et qualiter:Et quæ sit pœna nolentis respondere su-
b per reconuentione rei [b]:Apud quem debet fieri reconuentio.

ADDITIONES.

a Pileus fecit rub.in parte ij.qualiter & qñ fiat reconuentio.¶Tan. fecit rub.de reconuentionibus & mutuis petitionibus:& ante pe. secundæ partis.¶Vber.de Bob.char.vl.in prin.vnicū verbum de hoc ponit.¶Et Io.de Deo Cauil.libr.3.in vlt.col.illud ponit,aliquid addens,&in li.Iud.parte 3.ponit rubricas de reconuentione in causa criminali & ciuili.¶Aegid.de hoc Rubr.xlj.& rub.cxxix.
b Rei.¶Ad literam fuerunt ad hoc membra Tan.vbi s̃.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio an possit fieri coram illo, in quem de omnibus controuersiis est compromissum.*
Causæ continentia non debet diuidi.
2 *Conueniens aliquem coram aliquo iudice ad decem,an ab illo possit coram eodem iudice reconueniri ad viginti.*
3 *Reconuentio de libertate, an coram iudice pedaneo,qui nequit de causa liberali cognoscere,possit fieri.*
4 *Reconuentio quo casu meliùs dicatur conuentio.*
5 *Impetratio ad alios iudices,pendente quæstione non est probibita: sed bene tractatio,seu conuentio coram alijs iudicibus.*
6 *Laicus clericum iniuriatus,an in ius vocatus coram iudice laico,poterit corā eodem clericum reconuenire.*
Actor forum rei sequi debet.
7 *Conueniens aliquem extra suam diœcesim per duas dietas per literas Apostolicas,an possit coram eodem iudice reconueniri.*
8 *Conueniens aliquem coram vno iudice auctoritate apostolica,si ille aliquis eadem auctoritate conuenientem coram alio conuenit,an possit coram vno tantùm fieri reconuentio.*
9 *Exceptiones siquis proponat contra rescriptum,quod contra se impetratum est & succumbat,an ex illo rescripto possit fieri reconuentio coram iudice per illud obtento.*

I.§.Fieri aūt pt reconuētio apud quēlibet iudicem, coram quo fit ɔuentio principalis,3.q.8.cuius in agēdo. ext.de mu.pe.c.j.&ij.C.de sen.&interl.om.iu.cū Papin.&in auth. & ɔsequēter. non autem penes arbitrū,qui non potest iudicare, nisi de his,q̃ in ɔpromisso ɔtineť,ext.de arb.cū dilect⁹.ff.e.de his.
1 & l.arbi.¶†Et hoc dicit Odof.verū esse de arbitro,in quē de vna sola re cōpromissum est.nā,vt dicit,corā illo,in quem de omnib. cōtrouersiis compromissum est, bene potest fieri reconuentio. Sed certè tunc est potiùs conuentio,quæ fit ex virtute compro-
a missi,quàm recōuentio,arg.extr.de rescri.c.dispēdia.§.reus[a].3.q. 8.cuius.& bene dixi, coram quo fit conuentio. non enim fit coram alio,vt in præ.concor.& extr.de rescrip.dispendia.§.reus.q̄a causæ continentia non debet diuidi,extr.de seques.pos.ca.j.C.de
b iu,nulli.Fit ergo [b] reconuentio tam corā ordinario, quàm corā delegato:quia auth.& consequenter.loquitur tam in ordinario,
c quàm in delegato.Quòd in ordinario,patet in aut.[c] apud eloquētissimum.Quòd in delegato,patet ex eo,quod dicit,recusari pos
d se:quod habet locum in delegato [d].quod dic,vt s̃.de recus.§.ij. Si ergo impetrasti iudicem contra me super equo:te coram illo reconuenire potero super fundo:nec obst.C.si à non compe.iu.l.j.
e quia ibi est speciale,vt ibi not.[e] ¶†Quid si conuenis me coram
2 aliquo iudice ad x. ego te coram eodem reconuenio super xx. cum ille non possit cognoscere, aliàs nisi de summa x. quæriť an possum?Dic,quòd sic, ff.de iurisd.omn.iu.si idem.secundum vnā
f lecturam [f].Vel dic contrà,secundum aliam,secundum Vber. [g] &
g iunge,quod est infrà §.prox.ver.sed nunquid incidēter.¶†Quid
3 si coram iudice pedaneo,qui nequit de causa liberali cognoscere, vt C.de peda.iud.l.ij.fiat reconuentio de libertate?Videtur,quòd hoc fieri possit,arg.C.de iudic.quoties.& C.de ord.cog.l.j.extra.l de in integ.restit.causa.§.delegati.Dic contrà,cùm ex vi suę iuris-
h dictionis nō possit de hoc cognoscere,vt dicam ĩ.§.prox.[h] Quid si te coram aliquo iudice interpellaui,tu vis me coram eodem reconuenire,nunquid eum potero recusare:argum. quòd sic,ff.de acqui.

ADDITIONES.

a Reus.¶Lib.vj.
ADDE,quòd Bar.in d.auth.& consequēter.& l.non distinguemus.§.item si quis.tenet,quòd coram arbitro non sit locus recōuentioni,nec coram delegato de consensu vtriusque partis.
ADDITIO.Adde tu Panor.post Ant.in c.j.in ij.no.& latius col. pen.ver.vlt.hîc quæro.extr.de mu.peti.& an habeat locum recōuentio coram iudice prorogato:dic,quòd sic,gl.est in l.est receptum.ff.de iuris.om.iu.quam gl.dicit ad hoc esse singularem Lud. sing.cxlix.incip.coram arbitro.Henr.Fetr.
b Fit ergo.¶Secundum Simon.Vinc.cuius fuit iste vers.super aut. & consequenter.
c In auth.¶Id est,in corpore,vnde sumpta fuit,de executor.§.illud Collat.vij.vbi est ille text.Adde Bar.idem tenere ibi.
d In delegato.¶Supple secundum leges.
e Nota.¶Ineptè locutus est auctor dicendo,ꝙ est ibi speciale, vbi dr̃,quòd iudex ad certam rem datus,si de alia pronunciet,nihil agit,quæ specialitas hîc intendebat:ego dicerē, quòd hîc,in causa reconuentionis est speciale vnde ibi gl.inter quinque casus exceptos ponit istum.
f Lecturam.¶Aliàs literam.ADDE Bart.in l.cum Papinianus.
g Secundum Vber.¶Primam tenet Simon.vbi s̃.
h §.prox.¶Vide.& trado.& ibi dabo remissiones.

a acquir.hær.cum hæreditate. Sic dic contrà, secundum quosdã [a],
vt ff.de neg.gest.Pompo.nisi de noua causa emergat,vt C.de te-
4 sti. si quis testibus. & ff.de inter.act. de ætate.§.ex causa.¶†Item
pone,impetrasti cõtra me super fundo: ego te reconuenio corã
illo iudice,super alio fundo:tu ratione reconuentionis vis me re
conuenire super equo,de quo in literis mentio non fiebat:quæ-
ritur,an possis?& vr,ꝙ sic:nã reconueniendo me videris me con
uenire.Sed Ioan.contrà:nam licet relator iuri dicatur delegator,
ñ tñ idem ius in eo constituitur,quod in delatore,vt ff.de iureiu.
l.iusiurandum & ad pecunias.§.sed nec.Idem patet in excipiente
& replicante.nam replicans dicitur excipiens. idem not.Ber.ext.
b de mut.pet.c.fi.[b] j.§.prox.ver.fin.Quid si A.conuentus à P.super
vinea coram iudice Bon.impetrat postea cõtra ipsum P.super do
mo ad iudicem Rheginum, nunquid potest? Respondeo,super
c nulla re,in qua etiam colo.[c] non potest ipsum P. conuenire cau-
sa conuentionis durante,nisi coram iudice Bon. vt in præd.§.re-
d us.& in præd.auth.& consequenter [d].¶†Quid si ipse H.per lite-
5 ras causa conuentionis pendente impetratas, vult ipsum P. corã
e iudice Rhegino conuenire [e], nunquid potest excipi contra lite-
ras ipsas? Arg.quòd non,extr. de offic.deleg.prudentiam.§.sexta.
Insti.qui. mo.testa.infir.§.non tamen.ff.de iniust.rup.irr.test.post
humus.Quidam tamen contrà,arg.extr.de rescri. super.C.si nup.
ex rescrip.pet.l.ij.& tempus datæ inspicitur, vt extr.eo. eam te.&
hoc videt Papa sentire,extr.eo.c.pastoralis.& contraria loquun-
tur quando tempore impetrationis literarum, & tempore facti
f testamenti & mortis processus legitimus erat. Alij contrà [f] dicẽ-
tes,quòd literæ possunt sine vitio impetrari,vt impetrans vtatur
eis conuentione finita.non enim prohibetur impetratio ad alios
iudices quæstione pendente:sed solùm tractatio, seu conuentio
6 corã aliis iudicibus.¶†Quid si laicus iniuriatur clerico super ali-
quo,vt ipse vocatus in ius à clerico coram iudice ipsi' laici, iuxta
regulam illam, Actor forum rei sequi debet, possit clericum co-
ram ipso iudice reconuenire?Dic ,hanc fraudem sibi non debere
prodesse,ff.de iud.l.ij.§.sed si agant.& extrà de iur.patro.relatum
7 §.ad hoc,vbi de hoc,& de alie. iud.mut.cã fac.ex parte.¶†Quid
si aliquis me conuenit extra meam diœcesim per duas dietas per
literas apostolicas, nunquid eum potero reconuenire coram eo
dem iudice, licet distet per quinque, vel decem dietas? Respon.
8 sic,3.q.8.cuius in agendo. ¶†Sed pone:conuenio te coram Ti-
tio auctoritate apostolica:tu me coram Seio eadem auctoritate:
g quæritur,an possum te coram Seio reconuenire?Dicit Vinc.[g] ꝙ
si ego incœpi te prius conuenire per meum rescriptum , tibi im-
puta,si postea me per tuum conuenis:nam te reconuenio coram
illo,ff.de iurisd.om.iud.si idem.§.quòd si mutuæ.nec traho te,sed
potiùs tu te trahis, qui per meum rescriptum me conuenire po-
tuisti:per quod te ego non poteram reconuenire,nisi super mea
quæstione ibi contenta.Cùm ergo me coram alio traxeris,te re-
conuenire potero coram illo. Si verò tu me priùs conuenisti,&
ego te reconueni,non possum postea te reconuenire eodem tẽ-
pore super alia personali per meum rescriptum.Potui enim te re
conuenire super omnibus sub primo iudice,& nolui,vt vexarem
Hæc & alia not.Vinc.extrà de rescri.c.fi. Hodie verò durante iu-
dicio corã iudice,reus non potest ad aliũ literas impetrare,vt ex-
9 trà.e.de rescr.dispendia.§.reus quoq;.lib.vj.¶†Sed pone ꝯ rescri
ptum,quod ꝯ me impetrasti,multas exceptiones proposui,& in
h eis succubui [h]:quęritur,an ex illo rescripto te conuenire potero
coram iudice per illud obtento?Et videtur,ꝙ non,vt C.ad l.Cor.
de fal,qui falsas.C.de his quibus vt indig.l.Polla.ff. de acqui.hær.
quæsitum.circa medium,extrà de censi.cùm olim.ext.de test.prę
sentium.Sed dic contrà,vt extr.de mu.petit.c.ij.& C.de sent.& in
i terloc.om.iud.in auth.& consequenter.& est q.venerealis [i].Vel
k dic [k],ꝙ iniusto errore ductus,dixi rescriptum falsum, tunc pote-
l ro reconuenire,ij.q.iij.Paulum.extr.de elect.statuimus ad fi.[l] alio
qui non:& habes ad hoc concor.j.de positio.§.8. ver.sed secun-
m dum præmissa,& quæ hîc desunt,vide j.§.proximo [m].

ADDITIONES.

a Quosdam.¶Scilicet Simon Vin.cuius fuit iste versi.super aut.&
consequenter.in prin.hîc & ibi corruptus:sed illa corruptio non
impediebat intellectũ,vt ista.ADDE Bar.qui ita dicit tenere Do
ctores omnes in auth.& consequenter.
b c.fi.¶Et Acc.in auth.& consequenter.in gl.ij.& ibi Simon.
c Colo.¶Id est,qui nihil habet cum contentione commune.
d Consequenter.¶Ibi q̃rit Gui.de Suz.qd si in ciuitate,vel palatio
Boñ.sint plures iudices:ꝯueni te corã vno illorũ : tu vis me ꝯue-
nire corã alio,nunquid potes? Quod possis,alleg. quia vnum est
illorum officium:sicut dr̃ vnus ꝓconsulatus,ff.de of.ꝓcon.& le.
l.meminisse.in princ.& vnius vicem videntur repræsentare,ff.ad
munici.l.magistratus.In ꝯriũ videtur:cùm autem ipse dicat apud
eundem iudicem,per quem tex.tenet hanc partem,ad l.magistra
tus.respondet, quòd loquitur de pluribus iudicibus habentibus
idem officium: secus vbi ipsorum officiũ est diuisum,licet sub eo
dem domino,vel rectore. ADDE, quòd idem,quod Spec.tenet
Bar.in d.auth.in ver.secundò quæro.
e Conuenire.¶Sup.lite finita.
f Contrà.¶Scilicet Compos.vt scripsi in præ.c.pastoralis.in gl.sed
super. in fin.vbi etiam est superior opinio Inn.contraria,pro qua
facit,quia si dixisset litem pendere cum illo,literas non habuisset,
vt in præ.decr.super literis.Sed dicet Compos.imò habuisset,ex-
presso quòd non intendebat illis vti,nisi prima lite finita,si posset
ostendere aliq̃ iustam causam impetrandi:vt quia in illa causa nõ
expediebat sibi litigare sub illo, & circunstantiis causæ,satis transi
ret opinio Compostel.ADDE,quæ not.Abb.& cæteri canon.in
cap.postulasti.extrà de rescrip.& ver.quid si laicus.ADDE,quòd
Spe.videtur tenere opinionem,quam tenet Bar.in d.auth. quòd
clericus agens cum laico,possit ab ipso laico reconueniri: & hoc
probatur ibi,hanc fraudem. qua cessante, videtur,quòd possit cõ
ueniri,vt tenet gl.c.j.de mu.petit. licet dom.Anto.ibi teneat con
trarium.latius vide in d.c.j.& an clerius accusans laicum possit li-
te contestata & publicatis attestationibus accusari coram suo e-
piscopo de calumniosa accusatione? & an episcopus possit inhi-
bere iudici seculari,ne procedat super accusatione facta per cleri
cum?Vide Federic.consilio xciij.
g Dicit Vinc.¶hoc dixerat suprà de rescri.præsen.§.vlt. circa medi
um,ver.sed nunquid.
h Succubui.¶De illo,qui obtinuit,not.de rescrip. cap.j.lib.vj.vt in
gloss.ij.
i Venerealis.¶xxxj.
k Vel dic.¶Etiam Secundum Vber.
l Ad fi.¶Lib.vj.
m §.prox.¶De reo, An possit reconuenire actorẽ super actione,q̃
sibi non competebat tẽpore impetrati rescripti,scripsi de rescrip.
dispendia.§.j.lib.vi.super verb.obnoxium.

SVMMARIVM.

1 *Si contra aliquem prosequeris inquisitionem,an ille poterit petere,vt & con-
tra te reinquiratur.*
2 *Iudex secularis debet causam matrimonialem ad episcopum remittere.*
3 *Spoliationis quæstione proposita,an habet locum reconuentio.*
4 *Conueniens spoliatorem ad rei restitutionem & fructus perceptos & extantes
an possit reconueniri super petitorio.*
5 *Actio vtilis an tollatur per primam sententiam.*
6 *Reconuentio an coram iudice appellationis locum habeat.*
7 *Clerico conueniente laicum coram iudice laico si laicus eum reconuenit coram
eodem ciuiliter de crimine,an teneat sententia.*
8 *Clericus si conueniat laicum, quibus casibus non possit reconueniri ab illo sub
eodem iudice.*
9 *Iudex,qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere,consequen-
ter nec potest per modum reconuentionis.*
10 *Clericus non potest clericum reconuenire coram iudice ecclesiastico de crimi-
ne,de quo cognoscere non potest.*
11 *Reconuentio an locum babeat,vbi agitur iudicis officio.*
12 *Agens pro ecclesia,cùm alij sint negligentes,&c.si nomine ecclesiæ reconueni-
atur,an eum debeat ecclesia defendere.*
13 *Conuentio,seu reconuentio duorũ in iudicio contendentium,quoties possit fieri.*

¶Reconuentio de quibus rebus,vel causis fieri possit.

2.§.Nunc dicamus, de quibus rebus , vel causis fieri põt.
Et quidem de omnibus,exceptis criminalib.3.
q.xi.neganda.& per totũ,C.qui ac.nõ pos.l.j.quia non relatione
criminũ,sed innocẽtia reus purgat̃,ff.de pub.iud.is qui. & iunge,
1 quod est j. ver.sed qd si conuenis. ¶†Sed quid si cõtra te prose-
quor inquisitionẽ, nunquid potes petere,vt & cõtra me reinqui
a rat̃?de hoc j.de inquis.§.j.ver.itẽ nunquid [a].¶Itẽ exceptis præiu-
dicialibus actionibus,quę licet à reo vicissim proponant̃,tñ cum
petitione actoris tractari nõ pñt,C.de or.cog. l.i.ij.& iij.c.j.ext.de
ord.cog.iij.q.xi.§.aliqñ.de quo j.ti.prox.dicetur.¶Item exceptis
spiritualibus,de quibus corã laico non habet locũ reconuentio:
quia de his laic' non valet cognoscere,de cã iuris patronatus, de
cã decimarũ,de cã matrimoniali,& huiusmodi,extra.de Iudæ.de
cernimus.& c.quanto.de decimis,tua.j.& ij.de iur.pat.relatum.§.
2 ad hoc.de consan.& affi.c.j.de exces.prælat. graue. ¶†Sed nun-
quid incidenter de his cognoscet? vt si te conuenio coram iudi-
ce laico ad duplum , quia corrupisti seruum meum : tu dicis , te
non

ADDITIO.

a Nunquid.¶Et,vt ibi dicitur,hîc not.de accusat.qualiter.ij.ad fin.
j.gloss.

a nō teneri a,quia es vxor mea,vt ff.de seruo cor.l.fi. nūquid iudex cognoſcet,an ſit vxor?videt̄,quòd ſit:vt C.de ord.cog.l.j.Sed dic contrà:vt extr.qui fil.ſint leg.lator.& de ord. cog.tua.vbi de hoc. Cognoſcet tñ ſummatenus,an ſit vxor,vel nō,& huiuſmodi: cognoſcit.n.an ſit ſua iuriſdictio,ff.de iud.ſi quis ex ali.& ex quo viderit cōtentioſè agi,an ſit vxor,vel non,& partes velint probare & excipere, remittit cām matrimonij ad epiſcopū, ſecundū Vin.
b qui hoc no.extr.de deci.tua.j.b ¶†Itē excepta quæſtione ſpoliati
3 onis:qua ꝓpoſita nō habet locū recōuentio,niſi de alia ſpoliatione,extr.de ord.cog.ſuper.extr.de reſti.ſpo.in literis.& c.ex conqueſtione.de hoc dicā j.de pet.& poſ.Inn.dicit,ꝙ ſi conuenis me poſſeſſorio,poſſum te reconuenire petitorio.Potes tñ me repellere obiectu ſpoliatiōis,vt ext.de ord.cog.c.ſi.Sed ſi agis ꝯ me in terdicto Vnde vi,nō poſſum te cōuenire,vel recōuenire rei ven. vel mādati,vel ꝯſimili.Poſſum tñ te recōuenire interdicto Vnde vi,ſuper alia re.quæ ꝓſequere,ſecundū eū,vt no.ext.de mu.peti.
c c.ſi c.¶†Quid ſi conuenio te ſpoliatorē ad rei reſtitutionē,& ad
3 fructus perceptos & extantes, vt ff.de vi & vi ar.l.j.§.ex die.& ad eos,qui percipi potuerunt,ff.de acquir.poſ.ſi quis vi.& ad omnē vtilitatē,quā habuiſſem,ſi nō fuiſſem eiectus,vt ff.de vi& vi arm.
d l.interdicto d.nunquid potes me recōuenire ſuper petitorio?Re
5 ſpon.non,ſi agebam ex vi interdicti Vnde vi.¶ †Sed quid ſi agebā ex vi iudicati,quaſi iā ad hoc fueris cōdemnatus,ſed adhuc nō pares iudicatis?Rñ.idē eſt:quia durat prima actio, licet ſnīa ferat̄,
e ſecundū omnes,in vtili e actione,ff.de pig.l.grege,§.etiā.&,ſecun
f dum quoſdā,idē in perſonali,C.de vſur.rei iud.l.fi. f Alij dicūt,ꝙ ſiue actio ſit perſonalis,ſiue realis, per primā ſententiā nō tollit̄, vt ff.de fideiuſ.l.fideiuſſor.¶Itē excepta quæſtione mométaneæ poſſeſſionis,nā ſi pupill' agit contra me Vti poſſidetis, vel Vnde vi,vel Quod vi,aut clàm,nō poſſum eū recōuenire,C.qui le.perſo.hab.ſtandi in iud.l.fi.g ¶Itē,ſecundū Bart.excepta ſpoliatione
g facta eccleſiis& eccleſiaſticis viris,ideo vt paſſus damnū poſſit re conueniri corā ſeculari iudice,vt ſ.prox.ver.qd ſi laicus. ¶Itē in depoſito ceſſat reconuētio,ext.depoſi.bona fides.¶Item excōicatus recōuenire nō poteſt,extr.de excep.cū inter.in fi.cōueniri
6 ac.ext.de iud.intelleximus.¶† Sed nunquid corā iudice appellationis locū habet reconuentio?Reſpon.non,ſecundum eos,qui dicunt,cauſam appellationis eſſe eandē cū principali: ſecundum illos verò,q dicūt aliā eſſe, ſic.de hoc ij. q.vj.ſi quis in quacunq;. Prius dictū verius eſt,quod probat ff.de iudi.l.ij.§.legatis. verſi.ei quoq;,qui ipſum pro.& ff.eum qui app.in prouin.defe.deb.in rubro & in nigro.Quod intellige de eo,qui de cā iudicialis appellationis tantū cognoſcere habet:de quo ante quàm ſuper appellatione ꝓnūciet,dubiū eſt,an ſit iudex īter partes,vt ext.de app.vt debitus.Corā eo verò,q cognoſcit de pronunciatione,vel de tali appellatione extraiudiciali,in qua venit cognitio negotij principalis,putà cū appellat̄ ſup prouiſiōe huiuſmodi, vt ext.de elec.
h ſtatuimus h.bene pt reconuentio fieri:cū ſit certū,eū iudicē partiū eſſe,3.q.8.cuius in agendo.talis enim appellatio eſt citatio ad
i cām i.Sed nūqd corā arbitro de cā ſuſpicionis cognoſcēte,fiet reconuentio?dic,vt ſ.de recuſ.§.effectus.ver.ſed nūquid corā iſtis.
7 ¶†Sed pone,clericus cōuenit laicū corā iudice laico:laic' verò eū recōuenit corā eodē de crimine ciuiliter:qđ pt,C.de iud.quoties.C.de iuriſ.om.iud.l.j.ſed criminaliter ñ poſſet,vt ſ.dixi.rñdet
k not.Ber.extr.de iud.at ſi clerici.ꝙ tenet ſnīa k. Sed ſi recōuentus fuerit criminaliter,&ſnīa ꝯ eū lata,an talis ſnīa faciet fidem coram
l ſuo iudice?de hoc dic,vt ibi l.¶†Et nota,ꝙ in tribus caſibus cleri
8 cus conueniens laicū nō pōt recōueniri ab illo ſub eodē iudice, ſ.ſuper re ſpirituali,nec ſup actione quæ infamat,vt furti,& iniuriarū:vt j.de dila.iur.ver.vt aūt.& huiuſmodi. Quidam tñ dicunt,ꝙ ſecundū canones non infamant:Sed contrà vi.qu.i.infames.Alii dicunt,quòd infamant:& ſibi imputet clericus, qui conuenit laicum:quia reconuenitetur ab eo actione famoſa.¶Tertius caſus eſt ſ.§.j.ver.quid ſi laicus.ſecundum Vinc.qui hoc not.ext.de de
9 ci.tua.j.¶†Et trado regulam,ꝙ iudex, q nō pt p modū cōuentionis de cā cognoſcere,nec p modū recōuentionis.Cū ergo cā criminalis clerici nō poſſit principaliter corā ſeculari tractari,vt extr.de fo.cōp.ſi diligēti.ergo nec p modū recōuentionis. Idē dico in cā decimarū & iure patronat',& breuiter in qualibet ſpirituali vt ſ.eo.§.ver.itē exceptis ſpecialibus.Idē dico in cā liberali,vt ſ.§. prox.ver.quid ſi corā.Idē in cā legitimationis,extr.de ord.cog.c. ii.Arg.ꝯ in eo.c.& C.de iud.quoties.& de ord.iudi.l.j.Sed licet iudex ideo ibi cognoſcit de incidētibus, quia aliter cauſa principalis nō poterat terminari, tñ ſuper eis non pronuncier: & ſic non ſunt ꝯ.Quidā tamē dicunt,ꝙ hoc caſu pōt iudex de illis cauſis ꝓnunciare,quæ aliàs non poſſent corā eo terminari.quod verum
m eſt,qñ non poterat pp defectum iuriſdictionis m,ff.de iur.om.iu.
n ſi idē n.¶†Sed quid,ſi clericus velit recōuenire clericū corā iudi
10 ce eccleſiaſtico,de crimine,de quo ille cognoſcere ñ poteſt?Rñ. dicit T.ꝙ non pōt ratione pari,vt iā dictū eſt ſ.ver. proxi.in prin.

Sed qd ſi conueneris criminaliter me, nunquid te poſſum reconuenire ciuiliter?Dicit Inn.ꝙ non.nā ſi prius ꝓpoſitæ ciuili ſuper ſedeat̄ ſuperueniēte criminali,C.de or.iu.l.fi.& iij.q.9.ciuili.multo minùs eā potero de nouo proponere:in cōuerſo aūt caſu,ſcilicet cōtra cōuentus ciuiliter reconuenit criminaliter, dicit hoc fieri poſſe,dūmodo cōpetens ſit iudex,3.q.8.cuius.quæ dic,ſecū
o dum eum,vt no.extr.de mu.petit.c.j.o ¶†Sed nunqd habet locū
11 reconuentio,vbi agit̄ iudicis officio?Rñ.ſic,qñ pro actione pro-
p ponit̄:ſecus ſi incidēter:arg.extr de off.iu.c.ij.p Sed nec habet locū reconuentio,vbi locū habet ſummaria cognitio: quia ſic vna ſummariè,altera plenè,& vna celeriter,altera verò ſolenniter ſit tractāda,nō poſſent viciſſim ſimul ambæ tractari& terminari:qđ tñ eſt neceſſe in mutuis petitionibus,vt extr.de ord. cog.c.ij.& j.
q §.prox.in fi.ſecundum Inn.q ¶†Sed pone aliquis agit pro eccle-
12 ſia, cū alij ſint negligentes,fortè repetendo alienatā, vel pro libertate eius:quod pōt, vt extr. de reb.eccl.nō alie.ſi quis presbyterorum.ext.de teſti.cum olim.de conceſ præ.ex parte ff.de libe. cauſ.l.j.& ij. nunquid ſi reconueniatur nomine eccleſiæ,tenetur eū defendere in cauſa reconuentionis?vel ſi agit, nunquid tenet̄ ſatiſdare de iudicato ſoluendo,& ꝙ capitulū ratū habeat?Et videtur,ꝙſic,extr.de proc.conſtitutus.de off.iud.dele.corā.in prin.3.
r q.8.cuius.arg.C.de procur.neque.Vinc.dicit cōtrà r,ꝙ nec tenet̄ rñdere,nec cauere.hoc enim conceditt ei à iure,ff.de re mil.l.ij.& in præmiſſis concord.Imò eſt puniendus,ſi taceat,ij.q.7.quapropter.& in conſti.Greg.X.de reb.eccl.ali.vel non.hoc conſultiſſi-
s mo.§.Nihilominus s.& grauius eſſet ibi defendere,vel ſatiſdare, & potius

ADDITIONES.

a Non teneri.¶Sup.ad duplū.Bene etiam contra vxorem datur actio illa in ſimplum,vt ibi.ADDE,vt per Bar.in d.auth.qui relato. Spec.aliter dicit.
b De deci.tua.j.¶Et ibi ſubdit,quòd ſequitur ĵ.ver.& not.ADDE tu,ꝙ hoc eſt verū,vt vbicūq; de cauſis ſpiritualib'agit̄,quo ad eorū valitudinē,vel inualiditatē,iudex eccleſiaſtic' eſt iudex cōpetēs, & ñ ſecularis: ſed vbi ageret̄ de facto putà an matrimoniū ſit ꝯtctū,vel an decimę ſint ſolutæ,&ſimilia,tūc ēt ſecularis eſt iudex vt videtur no. Lap.in alle.lvj.item archi.in c.quid dicam. 14.q.4. Abb.Sic.in c.cùm ſit generale. & ibi per alios ſcrib. extra.de foro compe.item facit,quod dicit idem Abb.Sic.in c.ex literis.el ij.extra.de ſponſa.
c c.ſi.¶In ij.nil gloſſauit.ADDE,ꝙBar.in l.naturaliter.§.nihil ꝯmune.in pe.q.videtur no.ꝙ in interdicto ſpoliatorio & cauſa depoſiti,habeat locum reconuentio.tamen in auth.& conſequenter.tenet idem, quod Spe.hîc.
d Interdicto.¶Quæ poteſt eſſe maior æſtimatione,quam ipſæ res ablatæ.ſic dicebat Vin.cuius ad literam fuit hæc q. & ſequens,de ord.co.c.ſi.in prin.&eſt ſimile,quod dicam ĵ.tit.ij.§.j.ver.ſed nunquid intentanti.
e In vtili.¶Alias in reali,ĵ.in Vin.
f L.fi.¶Vbi de hoc in gl.ſic ergo.& C.de iud.l.j.ante ſi.vlt.gl.
g L.fi.¶Ex multis lecturis,quas ponit ibi gl.Hoſt. prælegit iſtam, vt ſcripſi in dec.cum dilectus. de arb.ſuper j.gloſſ.quæ enumerat hos caſus.
h Statuimus.¶Lib.vj.
i Ad cām.¶Vide hoc clariùs per me de mu.pe. c.j.in gl.reconuentio.ver.corā iudice.ADDE,ꝙBar.in d.auth.relato.Spe.hîc,&Cy. in l.per hanc.dicit,veritas eſt,quòd quando ille qui appellauit,appellat de neceſſitate pp iniuriā, quā arbitratur ſibi factā à iudice, & ſic ipſe ſua ſponte iudicē non elegit, & pt corā iudice appellationis reconueniri, ſed debet in prouincia ſua apud ſuum ordinariū conueniri,vt ff.eum,qui appe.in pro.defe.& l.ii.§.hi.ff.de iud.

ADDITIO. An in cauſa appellationis ſit locus reconuentioni, vide Io.de Tur.cre.poſt Archi.in c.j.col.ij. verſi.ſurgit hîc quæſt. 3.q.8.&ibi tradit,an clericus agens corā iudice ſeculari,poſſit reconueniri coram eodem iudice:vide omnino per eum Hen.Fer.
k Tenet ſententia. ¶Omnino vide,quod ibi ſcripſi ſuper ij.glo.& ibi Abb.Sic.Fran.de Aret. Barbatia, & Fel.item Lapus alle.cxviij. in j.col.
l Vt ibi.¶Super his vide,quæ ſcripſi in prę.gl.reconuentione.ver. vtrùm autem.
m Iuriſdictio¶Id eſt,quia non erat iudex actoris.
n Si idem.¶Vide,quod ſcripſi de mu. pet. cap.j.in gloſſ.reconuentio.poſt prin.ibi videbis quòd Inn.&Hoſt.tenet.quod hîcGul.& quòd Accurſ.tenet contrarium in auth.& conſequenter. in gl.ij.
o c.j.¶Ibi dixit in gl.reconuentio.ver.redeundo.
p c.ij.¶Idem ſcripſi in pri.gl.ver.& ſecundum.
q Secundum Inn.¶Vide,quod no.in cle.de verb.ſigni. ſæpe. in gl. quòd requirat.
r Dicit contrà.¶In præ.decr.cùm olim.vt ibi ſcripſi ſuper gl.ij.
s Nihilominus.¶lib.vj.

& potiùs nõ prosequeret cãm ecclesiæ, ff. de iudi. l. ii. §. sed si. & vi.
a de s. de coniun. perso. circa prin.[a] ¶†Itẽ scripserũt quidã, ꝙ si me
13 cõuenis ad decẽ, & ego te reconuenio super boue, non poteris
me iterũ recõuenire ad equũ, ne sic mutuę petitiones in infinitũ
procedant, extr. de rescrip. cũ in multis. lib. vj. licet in prin. in eo. li
bello potueris me sup plurib. cõuenire, vt eo. tit. c. fi. & c. dispen-
dia. & extr. de elec. querelã. de capel. mo. c. ij. ff. fam. ercis. hæredes.
§. de pluribus. ff. de act. emp. & vend. non est nouum. & s. §. j. versi.
b item pone[b].

ADDITIONES.

a Circa prin. ¶Et de proc. §. ii. ver. quid si canonicus.
b Item pone. ¶Per quẽ videtur iste ver. superfluꝰ: nisi dicas illũ ver.
loqui in delegato: istum in ordinario rei, in quo tñ nõ puto hoc
ꝓcedere, nisi forsã ꝑ hũc modũ, ꝙ scđa ꝯuẽtio actoris, licet corã
eo fieri possit, nõ tñ habebit vim recõuẽtionis, vt simul tractẽt,
& vna sñia terminẽt, ꝑ rationẽ ibi positã, & quę ponitur j. ver. pe.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio quando sit facienda, & quando non.*

1 3. §. Sequitur videre, † quando sit reconuentio facien-
a da? Et dixit T.[a] ꝙ generaliter põt fieri an-
tequã in petitiõe actor sit litẽ cõtestatus: postea vèrò nunquã, ni
* si libellus reconuentionis sit antea porrectus, vel nisi protestatꝰ
fuerit de recõuẽtione facienda, extr. de mut. petit. per totũ, C. de
b sen. & interlo. om. iu. auth. & cõsequenter[b]. Sed omissis opinio-
nibus dico, ꝙ semper ante litis cõtestationẽ, & etiã post, eodẽ du
rãte iudicio, id est, instantia iudicij, s. quousq; cõclusum sit in cau-
sa: quia cùm negotium discutiẽ, tantùm dicitur iudiciũ, vt extr. de
verb. sig. forus. põt fieri recõuentio, etiã nulla protestatione præ-
missa super hoc ante litis cõtestationẽ: & hoc tã corã ordinario,
quã delegato, vt extr. de rescrip. dispendia. §. reus. lib. vi. per quam
do. meꝰ dicit contrà. & ꝙ post litẽ contestatã fieri possit, habetur
c extr. de mu. pet. c. i. ibi, responsione facta, &c.[c] quia per responsio
nẽ fit litis contestatio, extr. de lit. contest. c. vnico. & in hoc videẽ
d Inn. declinare in præ. c. j. de mut. pe[d].

ADDITIONES.

a Dixit Tanc. ¶Vbi s.
b Et consequenter. ¶Finita verba Tanc. in hoc membro.
c &c. ¶Nil valet hæc inductio, cum litera dicat facta rñsiõe libello
actoris, respondeatur libello rei: imò ponderata litera illa Incon-
tinenti, q̃ sequitur, apertè ꝓbat ꝯriũ: declaro, si litera ibi diceret, ꝙ
facta rñsione libello actoris porrigat reus suũ libellũ, tunc facę-
ret pro actore: sed aliter loquitur, vt prædixi.
d De mu. pe. ¶Vide qđ ibi scripsi super j. gl. qđ no. in cle. de ver. sig.
sæpe, in gl. ꝙ reqraẽ. & gl. seq. vbi videas, q teneant hãc opi. & q ꝯ
riũ, quos sequor. ADDE, ꝙ opin. Spec. tenent Vin. Fran. Arch. in
d. c. dispendia. Bar. in auth. & consequenter. Si. Vin. in d. c. j. & Ioã.
de Imol. ibi. Opin. autem Host. tenet Panor. quam etiam dicit te-
nere Car. in d. c. j. Plures & digniores sunt, tenentes, quòd post li-
tis contestationem potest fieri reconuentio.

SVMMARIVM.

1 *Actori nolenti reo eum reconuenienti respondere, denegari debet in sua causa audientia.*
2 *Iurisdictio iudicis quo casu sit perpetuata.*
3 *Reo, vbi lis est contestanda super libello actoris, offerente libellum reconuentionis, an actor super illo libello inducias deliberatorias habere debeat.*
4 *Sententiæ tot sunt, quot sunt & articuli.*
5 *Iudice pronunciante in causa conuentionis, si omittat reconuentionẽ, an teneat.*
6 *Sententia si primò feratur super vna causa, & postea super alia, cui priùs satisfieri debeat.*
7 *Causa conuentionis & reconuentionis pari iure fouentur.*
8 *Appellatione facta in conuentione, an supersedendum sit reconuentioni; vel econtrà.*

¶In reconuentione qualiter sit procedendum.

4. §. Videndum restat, qualiter in reconuentione
procedatur: & quidẽ libello ab ac-
tore oblato, reus si eum velit reconuenire, porrigat similiter an-
a te litem contestatam libellum reconuentionis, secundum T.[a]
sed & postea id fieri põt, vt iam dixi: & deliberatione super vtro-
que hincinde habita, fiat primò litis cõtestatio sup libello actoris
& consequẽter super libello reconuentionis: & iudex potest co-
gere actorem respondere libello reconuentionis: postmodũ ve
rò lite ꝯtestata sup vtroq; libello, vbi fit ante litis contestationẽ,
iudex vicissim vtranq; causam audiat, sicꝙ primò fit litis contesta
tio super prima, & post super secunda: conueniens primò iuret,
secundo reconueniens: & primò ponat, & postea reus: primò eti
am producat testes, secundò reconueniens, & sic alii actus expe-
diantur, ita ꝙ in vna eadẽq; die vtraq; quæstio, quasi vna senten-
tia, concordia, vel iudicio terminetur: prius tamen pronuncian-
do super petitione actoris: vt hæc ꝓbantur extr. de mu. peti. c. j. &
de causa pos. & propr. cùm ecclesia. & c. cùm dilectus. iuxta reg. il-
lam, qui prior appellat, prior agat, ext. de or. cog. c. ij. ff. de iudi. qui
prior. Quæ tamen fallit in casibus, qui not. j. tit. prox. ver. videmꝰ.
b Vbert. verò dicit[b], præmissa vera esse, vt vicissim tractẽtur, si hoc
iudici placet: & si sibi magis placet, poterit de his vicissim cogno-
scere, & terminare đ vna, cognoscẽdo vna die, & đ altera alia die.
1 ¶†Sed quid si actor nolit respondere reo reconuenienti eum?
c Dic, ꝙ iudex denegabit ei in sua causa audientiam, arg. extr. de iur.
calum. c. fi. §. pœna. & c. Imperator. j. q. j. si qui episcopi talẽ. ff. de ꝓ
d cur. mutus. §. pœna. C. de compensat. neq; scriptura[d]. ¶†Quid si
2 reus statim libello sibi ab actore porrecto, eum reconuenit, offe-
rens sibi libellũ reconuentionis, sed vlterius procedere nõ curat:
in libello verò actoris proceditur ad litis contestationem, vel eti
e am ad sententiã? Dic[e], ꝙ adhuc poterit reus causam recõuentio-
nis prosequi. Iurisdictio enim iudicis perpetuata fuit, quoad cau
sam illam per libelli oblationem, extr. de of. deleg. gratum. & cõ
uersò, si actor facit reum citari, & vltrà non procedit, reus potest
cãm reconuẽtionis inchoare, & ꝓsequi corã illo: eius. n. iurisdõ
perpetuata fuit ꝑ conuentionem factã ꝑ actorẽ, 3. q. 8. cuius quo
ad hoc enim, pari iure censentur cõuentio & reconuentio, ext. de
mu. pet. prudentiam. Qualiter autem iuratur in mutua petitione,
3 not. j. de iur. cal. §. nunc dicamus: ver. nõ tamẽ. ¶†Sed secundum
præmissa, quid si cùm debet lis cõtestari super libello actoris, reus
offerat libellum reconuentionis, nunquid actor habebit super il
lo inducias deliberatorias? Respondeo, sic, si voluerit, & interim
f sua petitio differetur, 3. q. 3. §. spatium[f]. Quasi vna sententia, ideo
dixi s. quia in veritate duæ sunt sententiæ, quæ simul feruntur su-
per duabus quæstionibus sese minimè contingentibus, & etiã si
se contingant, puta quia agitur petitorio & possessorio super ea-
dẽ re, adhuc sunt duæ sententiæ ferendæ, vt præd. dec. cùm eccle-
4 sia. in fi. & c. cũ super. † quia quot sunt articuli, tot sententię sunt
ff. de mino. etiam. Sed quasi vna & eadem sententia dicitur ꝓpter
continuationem temporis, arg. in præ. l. etiam. sed ad contextum
prolationis, s. vno contextu, vna post aliam feruntur, vt in præ. l.
etiãm. sicut est aliàs simile in pluribus stipulationibus plurium re
rũ, quæ dicuntur vna stipulatio, quo ad conceptionem verborũ,
ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. Stichum. §. stipul. & ff. de don.
5 cau. mor. senatus censuit. §. fi. ¶†Et si iudex pronunciet in causa
conuentionis, & omittat reconuentionem, dicunt Doctores, ꝙ
non valet, ff. quæ sen. sine appel. resc. l. j. §. fin. & C. de compens. ne-
que scriptura. vel, secundũ Ia. de Al. tenet sententia, sed tamen ab
ea potest appellari: vel dicitur in præ. §. quod intelligit idem Iac.
verũ esse, si de vtraq; quæstione simul constare possit. Cæterùm
si de vna, putà de possessorio, cõstat plenè, sed de alia, putà de pe-
titorio, non potest constare de facili, sed longis est ambagibus in
uoluta, bene põt ferri sñia super ea, de qua constat sm eũ, arg. C. de
g cõpens. l. fi. idẽ not. Inn. & Vin. extr. de ord. cog. c. ij. ver. nos aũt[g].
Quid

ADDITIONES.

a Secundum Tanc. ¶vbi s.
b Verò dicit. ¶In volumine non inueni, sed Simõ bene tenet hoc
super auth. & consequenter. & vide j. ver. quid si primo. & versi.
præced.
c Eum. ¶Dic secundum Aegid. vbi s.
d Scriptura. ¶Superfluit iste ver. propter §. sequentem.
e Sententiam? Dic. ¶secundum Aegid. cuius fuit iste ver. vsque ibi
qualiter.
f §. spatium. ¶Quomodo malitiosi aduocati reorum in hoc abutũ
tur, & prouisionem circa hoc, vide, quod scripsi de mu. pet. c. j. su-
per verb. respondere.
g Nos autem. ¶Vt ibi scripsi super vers. vicissim. in princi. sed, vt ibi
dixi, est opin. quòd de natura reconuentionis in tantum est pro-
prium simul casus tractari, ꝙ quantumcunque altera causa recipi
at facilem tractatum, & altera difficilem, necesse erit seruari, quod
ibi dicitur, insimul cognoscendo & diffiniendo: & Hosti. fatetur
hoc dictum congruere subtilitati iuris, licet æqor sit opin. ꝯria, q̃
etiam habes hìc, & in ver. seq. & vidistis s. eo. §. post princ. ponde
rato textu prædictę authen. & corporis, vnde sumpta fuit, scilicet
de executoribus, §. illud. Collat. vij. qui vult reconuentionem in-
choari statim, mox, & à princip. quod de inchoatione videtur ad
hunc finẽ iuberi, vt eo modo simul fiat ꝓsecutio & diffinitio. Ad
quid enĩ iuberet simul inchoari, si simul prosequi nõ deberet? Itẽ
textus in corpore idem ꝓbat ibi, apud quem simul vtrãq; exerce
ri ꝯpetit litem. Verum est, ꝙ alia litera habet similiter. Item hìc ad
uerbio Vicissim, vtũtur auth. præ. in prin. & decret. j. de mu. pet. &
decr. ij. de ord. cog. versi. nos tamen. Hoc autem sonat, quòd mu-
tuis vicibus procedatur: vnde voluerunt aliqui sic ꝓcedi, quòd re
sponso

Quid enim si lata sententia super vna, in continenti is, cõtra quē
lata est, appellat, & recuset iudicem vt suspectum? Certè tunc nõ
possunt vna sententia terminari. Vel dic, vt j. versiculo, sed pone.
6 † ¶ Quid si primò super vna causa feratur sententia, & pòst sup
alia: quæritur, cui priùs satisfiet? Respond. ei, pro quo prima lata
est, vel fortè expectabitur, donec de alia causa iudicatum fuerit, si
nõdum erat pronunciatum, ff. quæ sen. si appel. resc. l. j. §. si apud e-
undem. & §. fi. C. de appel. l. j. vel illud obtinet in quantitatibus, se-
a cundum Si.[a] Vinc. autē not. ext. de or. cog. c. 2.[b] quòd si primò ꝓ
b nunciatur super vna nõ differtur executio sententiæ sup illa do-
nec ꝓnuncietur sup alia, vt in præ. concord. & præ. l. fi. corrigit se
ipsam, nisi in casu, scilicet cùm aduersarius meus impedit, ne pro
nuncietur super altera tunc enim differetur executio, & excipiā
contra eū, si velit me conuenire ex causa iudicati, arg. ff. de eo, per
quem factum est, l. j. & ext. de testib. ca. peruenit. Illud etiam no.
quòd cùm post litiscontestationem fit reconuētio, non tractan-
7 tur simul seu vicissim quæstiones. † ¶ Hoc quoq; certum est ꝙ
causa conuentionis & reconuentionis pari iure censent̃ vnde si
non põt appellari super illa, nec super ista, extr. de mut. petit. ca. 2.
& si actor non vult reo respõdere, nec ipse respondebit actori, vt
8 j. §. prox. † ¶ Sed pone, ꝙ appellatur in conuentione, nunquid
supersedebitur reconuentioni, vel econtrà? Respondeo, non: qa
diuersæ sunt causæ, & potest vna sine alia tractari, Arg. tamen cõ-
trà extra. de appel. super eo. j. vbi hoc no. Vin. Sed nónne debent
vna sñia determinari, iuxta præmissa? Respondeo, illud verū est
cùm vicissim tractant̃, sed si procedatur in vna, & non in alia, pu-
tà ꝓpter excommunicationem oppositam contra rem continē-
tem, vel propter exceptionem spoliationis oppositam, siue prop
ter appellationem interiectam in ea à grauamine, non habet lo-
cum vicissitudinaria cognitio.

ADDITIONES.

Responso per reū ad primam positionē actoris, actor respõdeat ad
primā rei: sic de secūda & vlterioribus: idē ĩ testib⁹, vt recepto pri
mo teste actoris, recipiat̃ primus rei: sic de secūdo & reliquis, Nõ
putat tñ Pileus, vbi s. quòd tāta vicissitudo sit necessaria, nisi for-
san pariter periculum mortis, absentię, vel aliud vtrisque testibus
immineret. His attentis, non iure reconuentionis conuenitur ac
tor coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: puto
necessariò hanc reconuentionis naturā sequēdā ꝑdictis rationib.
Si verò licet reconueniat̃, poterat tñ corā eodē iudice conueni-
ri, cùm ipsi iudici laxior sit habena: bene facit ad hāc distinctionē
dec. cum aliquibus. de rescrip. lib. 6. super quo vide, quod scripsi ĩ
præ. decre. 2. super verbo, mutuæ. & in gl. seq. ADDE, ꝙ practica
Spec. placet Ab. in d. c. j. referens, quòd do. Ant. illā putat veram,
si pars patitur: secus autem, si vult vt procedatur sigillatim.
a Secundum Simo. ¶ Vin. in auth. & consequenter. in fi. hoc inten
dit Simon, ꝙ in quantitatibus, putà quia actor petit centū, & reus
quinquaginta, ꝯgruè fit expectatio prædicta: sed si actor petit do
mum vel equū, & reus fundū, vel bouē, nõ est loc⁹ expectationi.
b c. 2. ¶ Vbi scripsi super glo. si isti.

SVMMARIVM.

1 *Pœna actoris nolentis reo respondere, quæ debeat esse.*

1 5. §. Restat, vt † de pœna actoris nolentis reo responde-
re, dicamus. Et quidē hæc est, quia ei non re-
spondebitur in causa sua, vt ext. de mu. pe. c. j. & 2. & ext. de iur. ca.
c. fi. ff. de procur. mutus. §. pœna. & in præ. l. neq; scriptura. Imò e-
tiam si actor velit desistere, re⁹ si velit eum præcisè cogi, ꝙ sibi re
spondeat, audiendus est, vt extr. de mu. pet. c. j. & arg. ff. de bo. pos.
cõtra tab. post mortem. §. fi. & arg. ext. de ord. cog. c. 2. à contrario
sensu: qa iudiciū redditur in inuitū, vt ff. de ver. obl. inter stipulan-
a tem[a]. licet sit arg. contrà ext. de appel. cùm cessante. & ff. de in ius
b voc. quamuis[b]. & si iudex hoc neglecto in quæstione procede-
ret, non teneret, quod fieret, vel saltem esset appellādum ab eo,
vt in præ. l. ff. quæ sent. sine appel. resc. l. j. §. fi.

ADDITIONES.

a Stipulantem. ¶ Secundum Tanc. vbi s.
b Quamuis. ¶ Illud ius non est quæsitū aduersario. Et hîc omnino
vide, quæ dixi de rescriptis, c. j. libr. 6. super gl. 2. & vltra ibi scripta
scias, ꝙ cū Gul. ꝯtra dominum meum tenet super ipsa auth. G. de
Suza. super auth. qui semel. inducēs ēt omnes ll. ff. de exce. & fide
iuss. l. ex ꝑsona: ibi ēt Old. idem dicēs se sic audiuisse à domino Iac.
de Are. inducit l. 3. §. j. ff. quod quisq; iur. facit ad hoc. quod no. s.
de dila. §. vlt. versi. quid si reus. & j. de app. §. in quibus. sub ver. 34.
& §. j. ver. sed quid si ille. ADDE, quæ per Alex. notantur in d. l. 3.
vbi de hac addit. mentionem facit.

ADDITIONES NOVAE.

§ An exceptio reconuentionis dicatur reconuentio, tex. ꝙ sic se-
cundum Bal. in l. neq;. C. de comp. Iaco. butri. in l. oms. C. de præ.
scrip. 30. anno. dicit ꝙ cõpensatio est exceptio, sicut exceptio do
li, insti. de actio. §. sed in stricti. ex quo tex. cū gl. dicit Bal. ꝙ excep-
tio compensationis & exceptio doli procedunt ex eodem fonte
Dominus Richar. in l. cum Pap. C. de senten. & inter. om. iud. sup
gl. quæ incipit, fit tamen illud, &c. videtur facere differentiam in
ter compensare & reconuenire, vbi sic dicit, Non intelligas hoc
dictum gl. sicut sonat scilicet ꝙ ipso iure fiat cõpensatio, quia ēt si
milies hincinde debita essent liquida, oportet ꝙ ab homine op-
ponatur, l. verum cum se. ff. de compen. Dices ergò ꝙ aliud est cõ
pensare, & aliud reconuenire, quamuis idem videantur quoad ef
fectum. quod sic, patet, quia qui compensat debitum, de quo in-
quietatur, videtur confiteri, & ipsum soluere velle, nam qui com
pensat soluit, seu dat, vt l. vel permutatur. de libe. cau. Sed recon-
ueniens nullum debitum confitetur, & potius certat de sui abso-
lutione, & aduersarij condemnatiõe, quàm de alio vnde optimè
vtrunq; iudicium procedere potest. Sed si debita fuerint clarifica
ta ab vtroque, tunc si partes volent, poterit fieri compensatio, vt
hac gl. sin autē nolent, tunc iudex pronunciabit inter eos, prout
de iure tenetur Richar. de sali. Bal. in l. cum pap. C. de senten. & in
terlo. om. iudi. & l. si de proprietate. C. si à non compe. iudi. & l. j.
C. de arbi.
§ Nota quòd reconuenire est impugnare. ad hoc facit c. cum in-
ter. de excep. in fine.
§ An vbi agitur de dote habeat locum reconuentio, dic quòd sic
vt l. non solum. §. si de dote. de procu.
§ An coram arbitro fiat reconuentio, not. in auth. & consequē-
ter. C. de senten. & interlo. om. iud. not. per Bal. & doctores in l. fi
distinguemus. §. si quis. de arbi. de iure canonico ꝙ non, c. cum di
lecti. de arbi. de iure vero ciuili, si de omnibus cõtrouersiis est cõ
promissum, quòd tunc possit fieri reconuentio, vt l. si in tres. & l.
seq. & l. si cum dies. §. plenum. de arbi. ponitur in l. idem pomp. §.
si de meis. e. tit.
§ Clericus conueniens laicum, agit sub laico iudice. Laycus vult
reconuenire clericum sub eodem iudice, an possit. Videtur ꝙ nõ
vt in auth. statuimus. de episc. & cle. & c. j. de mutu. peti. per Ioan.
And. In contrarium fac. authē. clericus. & l. omnes de epis. & cler.
Dic ꝙ in causa criminali non potest, sed in ciuili per iura Codicis
permittebatur, dicta l. omnes. sed de iure authenticorum prohi-
bitum est, vt dict. auth. statuimus. quod dicit verum super alio ca-
pitulo & diuerso ab eo quod clericus laicum conueniendo in-
troduxit. Et ita loquitur dictum ca. de mutuis petitionibus. & Io.
And. ibi. sed super eodem capitulo vel de pendenti bene admitti
tur reconuentio, vt dicit Io. An. in c. at si clerici. de iudic. & dicta
auth. reconuenti. & Bald. ibi de hoc, & Barto. ibidem multa dicit.
Pan. in c. qualiter. ext. de iudi. & Ange. in l. ij. §. Sed si agant. de iud.
& l. qui non cogitur. e. tit.
§ Potest iudex assignare terminum ad reconueniendum, not. in
l. omnium. de procura. quod no. Bal.
§ Vbi iudicis officium imploratur, incidenter non habet locum
reconuentio, nec in causis summariis, nec in causis appellationis
vt c. j. de mutu. pet. & ibi per Inno. & Clemen. sæpe. de verbo. sig-
nifi. & Inno. in c. j. de libelli obla.
§ In l. 2. §. ei quoq;. de iudic. Bal. dicit nota. ꝙ ex quo quis non te-
netur respõdere in loco appellationis, quòd in causa appellatio-
nis cesset reconuentio. Inno. in dicto c. j. de mutu. pet. Cynus in l.
per hanc. C. de tempo. appel. in 7. q.
§ An in officio iudicis habeat locum reconuentio, gl. in l. sed & si
restituatur. in prin. de iud. Bar. allegat l. j. in fi. de variis & extraor-
di. cog. Itē de materia reconuentiõis vide notabile in auth. & cõ-
sequēter. & quod no. Ang. in l. sicut, iniquum. quod quisq; iuris.
§ Nota plures casus in quibus non habet locum reconuentio, ꝑ
Hosti. in summa de mutu. peti. §. fi. per totum. Item in hac mate. vi
de gl. nota. in clem. sæpe. de verbo. signi. super versi. voluit.

¶ Bald. De reconuentione.

IVDEX laicus, qñ incidit qõ spiritualis coram eo, non cogno-
scit plenariè, sed summariè, non per modū disceptationis: & tūc
demū remittit, qñ partes volunt ꝓbare, §. nunc dicam⁹. ver. itē ex
cep. & seq. ¶ In officio iudicis nõ habet locū recõuētio, ff. de var.
cog. l. j. in fi. nisi summariè ꝓcedat̃, ver. sed nunquid habet. & seq.
Gul. ēt in summariis habet locū recõuētio: quoad hoc, vt vētile
tur corā eodē iudice, & inter easdem personas, ff. de ꝓcur. l. sed &
hæ. §. 2. & l. omniū. sed nõ quo ad eundē modū ꝓcedēdi, & simili
ter decidendi: nisi fuerit recõuētio de pari cā, scilicet sūmaria: qa
tunc est vera recõuētio, quoad oĩa, secundū Doct. ff. đ iu. l. sed &
si restituat̃. in prin. Bal. ¶ Vsq; ad ꝯclusionē potest fieri recõuētio

de satisd.§.ab eius verò.& §.si verò reus.Si quis igitur sine manda
to se defensioni alterius offerat,talis erit satisdandi forma:
a ¶FORMA [a].In causa,quæ inter B.& C.vt ſ.in prox.forma,vsq;
Martinus.iunge.se,dicti B.defensioni obtulit:& quia nemo ido-
neus defensor est sine satisdatione,promisit præfato T.& C.vt ſ.
15 vsque insuper. iunge B.ipsius M.precibus,&c. vt ſ. ¶†Sed nun-
quid venditor eo casu,quo ad defendendum emptorem admitti
tur,tenetur cauere de iudicato soluendo?putà quando vult in se
iudicium suscipere pro emptore,quasi ipsum etiam inuito acto-
re defendendo:quod facere potest,prout not.C.vbi in rem act.l.
j.Et videtur,quòd non:quia si absoluitur,ei prodest,cùm non te-
neatur emptori de euictione.Si verò cõdemnetur,obest ei: quia
de euictione tenetur:& sic causa sua videtur,cùm damnum & lu-
crum ad ipsum spectat,vt ff.quando ap.sit,l.j.§.in causa propria.ij.
q.vj.biduum.versi.palàm is. & quia vt possessor conuenitur. vt ſ.
de primo decreto,§.restat.ver.quid si feudatario.& seq. Sed con-
trarium verius est, quia pro possessione penes alium constituta,
conuenitur sic nomine alieno:vnde satisdet: quia nemo est ido-
neus defensor litis alienæ sine satisdatione,vt ff.de procur.qui pro-
prio.§.j. & l.minor. Item quia defensore sine mandato condem-
nato,non competit contra dominum actio iudicati,vt ff.de pro-
16 cur.Plauti⁹.& vide C.de proc.l.j.¶†Hoc etiam nota,quòd si do
minus reuocauit mandatum procuratoris, & iudicium transfert
à procuratore in dominum,liberantur fideiussores procuratoris
& pignora ab ipso data pro iudicato soluendo,ff.quib. mod. pig.
b vel hyp.sol.l.j.§.fin.Arg.contrà,ff.qui satisd.cog. Iulianus [b]. Vtrũ
pater agens pro filio,teneatur satisdare,quòd ille ratum habebit,
c not.ſ.de syndi.ver.sed quæritur [c]. ¶†In summa nota, quòd pro-
17 curator,quem dominus non releuauit ab onere satisdationis Iu
dicatum solui,potest satisdare,si vult,& admittetur: alioquin nisi
caueat,cùm non sit releuatus à domino,condemnatur in expen-
d sis:quod verum est in ciuilibus [d] & pecuniariis causis.† In spiritu
18 alibus autem, & in causa libertatis, siue subiectionis alicuius ec-
clesiæ, non habet locum cautio de iudicato soluendo : quia talis
causa,siue res,non recipit æstimationem,ff.de rer.diuis.l. sacra. §.
fin.arg.ad hæc extrà de off.deleg. coram.& de relig.do.c.pe.quia
nec fit commutatio, vel permutatio de spirituali ad temporale,
extr.de rer.permut.ad quæstiones.& c.fin.extra.de restit.spol.fre
quens.§.fin.lib.vi. In spiritualibus ergo procurator cauebit de ra
to,per quam cautionem fideiussores intelligũtur,ff.de procu. ser
num.§.ait prætor.& in præ.c.coram.Quidam etiam dicunt,quòd
ex tali cautione tenetur procurator ad interesse, arg. extra. de ar-
bit.per tuas.Alii contrà,quia causa spiritualis ad quæstum pecuni
arium,seu interesse deduci non poterit,sed cogi poterit ad impẽ-
sas in lite factas restituendas,ff. rem rat.hab. si sine. §. cùm autem
e procurator. Hæc autem nota [e] circa effectum cautionis iudicatũ
solui,nam si rei procurator eam præstiterit,ipse tenetur ex ea sti-
pulatione, & non dominus: tenetur tamen actione in factum ex
re iudicata cum procuratore suo.nam si per se dominus defendis
set,sic tantùm ipse teneretur,nec habuisset necesse satisdare iudi-
catum solui,vt Instit.de satis.§.sed hoc hodie. De cautionibus cu
ratoriis & tutoriis,vide ſ.de tutore, & in tit. de cur. In causa autẽ
criminali qualiter accusatus,vel eius defensor satisdabunt,vide j.
de accusa.§.j.

ADDITIONES.

a Forma.¶Rolandini iiij.vbi suprà.
b Iulianus.¶Ibi soluitur.
c Sed quæritur.¶Parum docebat hæc remissio: sed vide, quod ibi addidi.
d In ciuilibus.¶Secus in criminalibus:quia in eis non interuenit procurator:vel intendit,quòd in his criminalibus,in quibus interuenire potest.quod dic,vt extrà de accu.veniens.in l.& super j.glo. locum habeat,quod de spiritualibus sequitur, & de hoc per Cy. C.de procur.l.i.in penul.q.
e Not.¶Secundum Tan.vbi ſ.ver.pe.

SVMMARIVM.

1 *Aedificium habens,quod ruinam minatur vicinæ domui alterius,debet illi cauere de damno infecto.*
2 *Casus aduentitij non sunt specificandi,aut computãdi,in petendo cautionem de damno infecto.*
3 *Pariete vno tantùm alicuius ruinoso,an pro tota domo cauebitur de damno infecto.*
4 *Cautionis forma,vbi is,cui nouum opus nunciatum est,non audet procedere in opere,nisi præstita cautione.*
5 *Clericus ædificans si paratus est militi nunciantí satisdare coram episcopo suo, miles verò non vult recipere, nisi coram suo iudice, an satisdatio sit remissa.*
6 *Is cui vsusfructus legatus est, in quibus, & per quæ debeat hæredi cauere, & numero sequenti.*
8 *Pignora,vel fideiussores præstari debent,vbi idoneè,vel sufficienter caueri præcipitur,vel conuenitur.*
9 *Libelli super diuersis cautionibus qualiter fieri debeant.*

¶De quibusdam satisdationibus extraiudicialibus.

5.§.Est quoque & aliud genus cautionis,quando videlicet fit se
questratio rei mobilis,de qua controuersia est,quæ
res est penes personam suspectam,quòd cùm ea fugiat,& post il
la persona petit rem dissequestrari:debet enim primò satisdare in
a hac forma:FORMA [a].Cùm res talis penes P. inuenta ad petitio-
nem H. mandato talis iudicis fuerit sequestrata, veniens idem P.
& eam dissequestrari petens,promisit ipsi H.vel mihi notario no
mine ipsius H.stipulanti rem ipsam seruare & custodire,& non ba
ratare,vsque ad finem causæ,& eam restituere & consignare,cui,
& quando mãdauerit ipse iudex:insuper G.ipsius P.precibus,&c.
vt suprà. Hæc probantur ff.qui sat.cog.si fideiussor.in fin.ff.de off.
1 præsi.senatusconsulto.¶†Item est & alia satisdatio.nam si habes
ædificium,quod minatur ruinam domui meæ vicinæ,debes mihi
cauere de damno infecto,id est nondum facto,sed quod fieri pro
babiliter dubitatur : hoc est, satisfaciendo mihi de omni damno,
quod in currerem ex ruina ædificii,si corrueret,vt ff.de dam.infe.
l.dies.& l.prætor ait.in prin.cuius cautionis forma talis erit: FOR
b MA [b]. Quoniam talis domus T.vt dicitur,domui P.ruinam mi-
natur,& præcipitium, & ob hoc idem P. ageret & peteret sibi de
damno infecto caueri,idem T.talis iudicis præcepto promisit ip-
si P. eidem satisfacere integrè de omni damno, quod incurrere
2 posset ex ruina præfatæ domus:insuper H.precibus,&c. vt ſ. ¶†
Circa hoc quęritur:ecce habes domum ruinam minantem iuxta
meam: peto, vt eam reficere cogaris: tu dicis, paratus sum tibi de
damno infecto cauere: vnde non sum cogendus reficere:ego ve
rò replico,frater,illa cautio locũ habet ad res duntaxat:& sic quo
ad ædes tantùm,vt ff.de dam.infect.hac stipulatione.in fi.sed esse
poterit, quod vxor & filii erunt in domo, vnde pro ipsis caueri
non poterit:quia liberum corpus æstimationem non recipit,ff.si
quadru.pau.fec.dic.l.ex hac.ff.de his,qui deie.vel effu.l.fi.extr. de
iniur.c.j.tu respondes,illi casus sunt aduentitii:vnde non sunt spe
cificandi,seu computandi,ff.qui,& à qui.ma.non li.§.Iulianus.Di
stingue super hoc:quia si es diues,reficere cogeris captis pignori
bus,& mulcta indicta, vt ff. de offic.præsid.præses prouinciæ insp-
pectis.Item ne vrbs deformetur,vt ibi.& C.de ædifi.priua.si vt pro
ponis.ij.& l.singularum.ff. de dam.infect. ad curatoris. Si verò es
pauper & reficere nequeas,tunc efficere cogeris,vt reficiatur,aut
de publico soluetur tibi,vt periculum euitetur,ar.ff.ad Syl.leges.
3 & ff.ex qui.cau.seru pro præ.liber.ac.l.j. ¶†Quid si tantùm vnus
paries domus ruinosus,est nũquid pro tota domo cauebitur, an
tãtùm pro parte illa ruinosa? Et videtur,quòd pro tota domo,ff.
de dam.infe.si finita. §.ex hoc edicto.Super hoc est distinguendũ
an sit domus vrbana, vt tunc pr vno tigno vitioso caueatur etiã
pro tota domo,vt in præd.l.& ff.de act.em.& ven.l.Iulianus.in pri.
An fundus rusticus: & tunc tantùm pro parte ruinosa,vt ff.de dã.
c infec.cùm emptor.§.j.[c]¶†Cæterùm is,cui nouum opus nuncia-
4 tum est, non audet procedere in opere, nisi præstita cautione de
demoliendo,id est,quòd amouebit quicquid ædificatũ apparue-
rit in solo alieno,extrà de oper.no.nun.c.fin.& ff.eod.prætor ait.
cuius cautionis forma talis est:
d ¶FORMA [d].Cùm T.denunciasset P. nouum opus, credens eũ
ædificare tale opus super tali solo suo,dictus P.quia procedere in
opere non audet,nisi satisdatione præstita,promisit coram tali iu
dice ipsi T.de demoliendo,hoc est quòd amouebit quicquid ædi
ficatum apparuerit super solo suo: insuper H. precibus, &c. vt ſ.
5 ¶†Quid si clericus ędificans paratus est militi nũcianti satisdare
coram episcopo suo,miles verò nõ vult recipere, nisi coram suo
iudice?Respõ.videt̃ satisdatio esse remissa,cũ clericus de iure satis
dare velit:ar.ff.e.prætor ait.§.si quis paratus.nã actor debet sequi
forum

ADDITIONES.

a Forma.¶Rolandini vj.vbi ſ.
b Forma.¶Rolandini vij.vbi ſ.
c §.j.¶Vt intelligat Cononista: si pars domus minatur ruinam, & domus est vnita & contexta,missio fit in totam:quia pars non ruinosa sequi posset ruinosam:si verò domus est ampla, ita quòd ille timor cesset,mittitur solùm in partem. In agris autem cessat illa ratio.Vnde si per agrum tuum,vel arbores timeo ex ipsa ruina damnum inferri ædibus meis,vel vineæ, vel segetibus, & tu non cauer, in illorum solùm possessionem mittar: non enim agrum contiguum post se traherent,sicut ædes ædem. hoc vult iste §.& §.ex hoc.superiùs alleg.& l.fluminum,eod.titul. §.item apud Viuianum.
d Forma. ¶Rolandini viij.vbi ſ.

a forum rei [a] ¶ †Is quoque, cui vsusfructus legatus est, debet caue re hæredi per pignora & fideiussores, ꝙ vtetur & fruetur salua rerum substantia, & saluis immobilibus rebus, q̃ vsu non consumũtur, ad arbitrium boni viri: & ꝙ pecuniam, si quam habuit vel habebit, ad æstimationem bonorum, quæ vsu cõsumuntur, & in hereditate inuenta fuerunt in morte sua, hæredi, seu hæredibus eius restituet: extr. de pignor. c. fi. ff. de vsufru. l. i. ff. de reb. quæ vsu con

7 sum. per totum. Instit. de vsufru. §. j. & ij. ¶ †Quid si prius quã caueat, agit pro pecunia hæredi soluta, quæ sibi debebatur, & in ꝓcessu cautionem offert? & videtur, ꝙ non sit audiendus, C. de vsufru. l. j. quia in initio est præstanda. Sed dic contra, arg. ff. de pig. act.

8 si rem. ¶ †Et nota, ꝙ vbi idoneè vel sufficienter caueri præcipitur, vel conuenitur, pignora, vel fideiussores præstari debent. ff. mand. Paulus respondit. in fi. ext. de pign. c. fi. Quid si dictum fuit, ꝙ plenè, vel ad sensum sapientis caueatur? dic, vt ĩ. de emp. & vẽd.

9 §. j. ver. sed quid si, & seq. ¶ †Qualiter autem libelli super diuersis cautionibus concipientur, vide ĩ. in tractatu libel. in tit. de pig. & aliis cautionibus, §. sequitur. De cautione verò, quàm præstat absoluendus ab excommunicatione, not. ĩ. de sen. §. vt autem. versi.

b porrò quia [b].

ADDITIONES.

a Forum rei. ¶ Nõ obstat de no. oper. nun. c. pen. quia ille officialis archidiaco. ex speciali iure erat iudex illius loci, vt ibi scripsi. Ad. de ver. ĩ. seq. & nota, ꝙ nomine cautiõis regulariter sola ꝓmissio intelligitur, l. sancimus. C. de verb. sig. Sed cùm adiicitur Idonea, intelligimus fideiussores, vel pignora, ff. mand. l. mandato. Titii. §. fi. de fideic. lib. ergo. §. adiici. Sed nũqd, cũ dicit Idonea, sufficit hypotheca? Videtur, ꝙ sic, vt not. in d. §. & videtur casus. C. de omni agro deser. l. quicunq;. Sed dicebat semel papa in consistorio, ꝙ nõ faciebat: quia ibi est speciale, vbi dicit obligatis fundis, idoneè caueat: sed non dicit, ꝙ idonea cautio sit obligare fundos. facit de fun. pa. l. quicunq;. & de loc. præd. ciuil. lib. vi. Et ꝙ non sufficiat facit tex. qui dicit Pignora. Et pignus est, quod transi ad creditorem & hypotheca nõ transit, vt ff. de pig. act. l. si rem. §. propriè. & melius est possidere, q̃ à possidente petere, vt l. is qui. ff. de rei vend. & minus est dare fideiussorem. q̃ pignora: quia licet prætoriæ stipulationes personas desiderent, tamen si dantur pignora, satisfit: quia plus videtur dare, vt l. p̃to. stipula. nam cùm tutius est pignori incumbere, quã in personã agere, Inst. de oblig. quæ ex delic. §. futuri. arg. tamen ꝯ 23. q. fi. vt pridẽ. & quod ibi not. & fideiussor est personaliter obligatus, l. blanditus. C. de fideius. & tamen melius est dare fideiussores, quàm hypothecam, C. de episc. & cleric. l. omnes. §. in hac. & in auth. de sanc. episc. §. si quis. Col. 9. vbi datur priuilegium clericis, quòd non dent fideiussores, sed promittant cum hypotheca. Et videtur casus ff. vt leg. no. ca. l. filio. Sic multò minus est dare hypothecã, q̃ pignora: cùm plus sit dare hypothecam q̃ fideiussores. sed videtur ĩ. regula, plus cautionis. sed dic, ꝙ ibi loquitur de pignore: tamen contra videtur sentire de hypotheca. Hæc Oldr. consil. 68. nomine cau. Adde vlteriùs ad hãc materiam cautionis, an & quando requiratur sufficiens cautio, scilicet pignoratitia, vel fideiussoria, vel non? glo. fin. & ibi scribentes in c. j. extrà de sequest. poss. & fru. aliam in verbo Idoneam, in c. fi. extrà de pig. item gloss. in verbo Sufficienti, in c. ex publico. extr. de conuer. coniug. item adde gloss. & ibi do. Abb. Sic. in ca. ad nostram. el j. extrà de iureiur. & ibi nouissimè per dom. Felin. Aduerte tamen, quòd iuratoria cautio est valde sufficiens, & melior quàm fideiussoria, vel pignoratitia: vide gloss. in cap. de benedicto. xxxij. q. j.

b Porrò quia. ¶ Amicus accusati de crimine capitali, allegans ꝓ illo iustas causas absentiæ, an teneatur cauere de illo præsentando, cùm cessabunt causæ? dixi s̃. de defensore, super rub.

ADDITIONES NOVAE.

☞ An in prætoriis stipulationibus promissor teneatur promittere certam pœnam, not. in l. fin. ff. de præto. stipu.

☞ An in bonæ fidei iudiciis debeat satisdari, vel sufficiat nuda cau. not. in l. in omnibus. de iudi.

☞ Pone aliquis satisdedit de iadicio sisti, & iudicato soluendo, postea adhuc iterato satisdedit, an videatur à prima obligatione recessum, vt sic primi fideiussores dati dicantur liberati, Bar. in l. vrationius. de prætor. stipul. aliàs de fideius.

☞ In l. quod meo. de acquir. posse. ibi, possidetur, &c. sic ergo videtur ꝙ omnes venditores rerum debeant satisdare de iudicio sisti, quia illi qui vendunt nomine illorum quibus res venduntur, se omnium rerum constituunt possessores. sic ergo non possident, vt hic, ergo satisdant, vt l. sciendum. qui satis. cog.

☞ An in satisdationibus iudicialibus possit quis satisdare cum pignoribus, sicut cum fideiussoribus, gl. in l. j. qui satis. cog. not. in l. prætoriæ. de prætor. stipulat.

☞ Si promisi aliquem sistere in iudicio sub pœna & die certa, & illa die fuit infirmus, itaꝙ non potui eum sistere in iudicio, an tenear. Gui. de Cu. ꝙ non in l. sed & si quis. §. quæsitũ. si quis cautioni.

☞ Pone ꝙ promisi aliquem præsentare coram potestate, non adiecta die, postea mutatur potestas: successor petit à me ꝙ ipsum præsentem. cui tenear, not. in l. si finita. in prin. de dam. infec. & l. 3. in prin. & l. cum ap. iudi. sol.

☞ In aut. generaliter. C. de epis. & cle, dicit Bal. ꝙ cautiones iudiciales introductæ per ius ciuile, vt puta per constitutiones principis, vel per statutum, requirunt fideiussorem: & hoc ideo, quia redactæ sunt ad instar prętoriarũ, vt not. in l. quinta. de verb. oblig.

☞ In l. si decesserit. §. si verò pro condemnato. qui sat. cog. Bar. ponit vnam cautelam de illo qui promisit aliquem præsentare, qui aufugit: & ille qui promisit ipsum præsentare, hoc videns, fecit ipsum ex banniri ex alia causa, de qua hic per ipsum. & Cynus in l. exceptionem. de except.

☞ Vbi remittitur satisdatio propter paupertatẽ alicui, tenetur saltem cauere sub pœna, gl. in l. ij. §. sed si dubitetur. de iudi. & in l. filio. vt lega. no. ca. & l. fi. eo. tit. & l. fi. de præto. stipul. & l. 4. si quis cautio. & l. 2. qui satisd. cog. & in Rubr. iudicatum solui, & l. nisi. §. quamuis. ff. si cui plus quam per leg. falci.

☞ Quid si forma Authenticæ generaliter omittatur circa satisdationem, an processus sit nullus, Bal. in dic. auth. dicit ꝙ valet, & in qualibet parte iudicij potest suppleri iste defectus. nam iste ordo non est de forma iudicij, sed est quiddam pręambulũ. ordo enim iudicij, propriè non consistit in præparatoriis iudiciorum. vnde quicquid omittatur circa præparatoria iudiciorum, non vitiat: excepto libello.

☞ Quid si iudex accipiat satisdationem absente parte, an ex hoc acquiratur ipsi absenti, not. in dicta authent. per Bald. vbĩ multa bona dicit.

☞ Si condemnatus sum tibi ad dandum, & antequàm tibi tradam fundum conuenior ab aliquo, an ratione istius fundi euitabo satisdationem, not. in l. sciendum. qui satis. cog.

☞ An si per contumaciam sis passus missionem in possessionem causa rei seruandæ, si postea reuocaueris, & litigas, an non obstante quòd recuperaueris, tenearis satisdare, no. in auth. de exhib. re. §. si verò. in fi. fac. c. frequenter. extr. vt lite non contes.

☞ An in satisdationibus quæ fiunt per dominos procuratoribus suis, debeat interuenire hypotheca bonorum: videtur tex. quòd sic, Insti. de satis. §. vbi. & de hypotheca.

☞ Nota quòd difficile est extra patriam suam fideiussores dare: & ideo est necessaria nuda cautio, l. ij. §. sed si dubitetur. in fin. de iud.

☞ Nota, ꝙ licet regulariter quis non admittatur ad agendum sine mandato, hoc fallit vbi res vel actio est peritura: & hoc per l. j. in prin. de neg. gest. per Iac. de Rauen.

☞ Qualiter debet cauere ille qui suscepit iudicium animo nouandi in actione reali, not. in l. 3. ff. de alie. iudi. mu. ca. fac.

☞ In l. si is à quo. §. si semel. vt in possessio. leg. dicit Barto. quòd si quis vult facere capere aliquem tanquam suspectum ex forma statuti quòd si causa suspectionis suberat tempore quo cum eo contraxit, non potest facere capere: secus si postea, vt l. si creditori: de priuileg. credit.

☞ Item nota contra iurantem de suspecto, qualiter ista suspectio probetur, dic ꝙ in suspectione quæ prouenit ex animo, sufficit iuramentum, vt l. præsenti. de his qui ad eccl. confu. Sed an pars debeat citari, not. in l ait prætor. §. si debitorem. quæ in frau. credit. & l. interdum. §. furem. de furtis. & in l. si creditores. de priuil. credit. cum similibus.

☞ Procurator vel defensor qui comparet ad allegandum causas absentiæ, non tenetur satisdare, not. in l. in eo. §. nemo. de reg. iur. & l. si verò. §. de viro. solu. matri. per Dy.

☞ An procurator constitutus ad sententiam audiendam, teneatur satisdare, iudi. sol. not. in l. nihil. de procur.

☞ Nota ꝙ procurator actoris, etiam si constet de mandato, debet cauere de defendẽdo, si reconueniatur. Sed nunqd ista satisdatio debeat præstari per procuratorem actoris ipsi reo ante quam ipse reus porrigat libellum suę reconuentionis, vel tantum postea Cynus & Bald. in l. j. de satisdan. Bart. in l. seruum. §. ait prætor. de proc. & ibi etiam Bal. & not. in l. sed & hoc §. defendere ff. de ꝓc.

☞ An cautio de rato possit fieri sub conditione. Bar. in l. inter quos §. alieno. de proc. & l. j. C. eo. per Cynum.

☞ Forma & modus interponendi cautionem de rato. no. per Bar. in l. cum peteret. ff. rem rat. hab.

☞ Nota ꝙ si quis habet instrumenta causæ præsumitur procurator, vt sic admittatur cum cautione de rato, Bar. in l. vulgo. de administ. tut. Inn. in c. coram dilecto. de offi. deleg.

☞ Si aliquis agat procuratorio nomine pro me, & antequam habeam ratum decessi, an hæres meus possit ratum habere, not. in l. si is cui. ff. rem ra. hab.

☞ An satisdatio procuratoris rei de cuius mandato dubitatur, quę est de iud. soluen. debeat offerri, & si non petat, vel an possit omitti. Iac. Butri. quòd non debet dari nisi petatur, l. qui proprio. §. qui alium. de proc. Albric. in l. j. C. de procu.

☞ Nota quòd vbi principalis est diues, vel idoneus, non curatur de fideiussore, si non est idoneus, vt dicit glos. in l. mulier. de iure dot. quæ incipit forte.

☞ An procurator releuatus ab onere satisdandi, saltem teneatur promittere, Cynus in l. j. de satisdan. & in l. si defunctus. de procu.

☞ Nota ꝙ coniuncta persona agendo non facit committi stipulationem de rato. no. in l. procurator. rem ratam haber.

☞ In l. quotiens. qui satis. cog. hæc lex facit, si ex forma statuti debet satisdari de reficiendo expẽsas, antequam accuset quis de falso, ꝙ si dedit fideiussorem illum qui non potuit obligari, poterit obiici quòd processus non tenet, quia non est satisdatum. Iaco. Butri. & Batt.

☞ In l. fideiussor. qui sat. cog. nota, ꝙ si recipis fideiurorem qui habet priuilegiũ. & dubitas ne vtatur priuilegio: debes dicere, ego recipio te, tñ protestor ꝙ nolo ꝙ vtaris priuilegio fori, ga si non contradicit ꝑtestationi sibi per te factę, videtur acquiescere. Bal.

☞ Si aliquis defendens aliquem absentem, satisdet de iudicato soluendo, postea factus est procurator legitimè adicto absente vel sibi mortuo successit: & sic videntur fideiussores liberati. per l. j. §. fi. qui. mo. pig. vel hyp. sol. & per l. si ante. ĩ fi. iudic. sol. Sed quid si actor dicat, licet tu sis ꝓcurator effect⁹, vel hæres intendo te ꝯuenire, & esse tecum in iudicio, tanquam cum defensore, vt sic fideiussores dati per te mihi teneantur: an hoc possit dicere, Iaco. de Are. in dicta l. si ante tenet quod sic.

☞ Item quid si iudicium in dominum transferatur, an stipulatio committatur, nota. in dicta l. si ante.

☞ Sed nunquid antequam committatur stipulatio de rato teneatur stipulator denuntiare, & inquirere an sit aliquis alius volens defendere, not. in l. 3. §. ob rem non defensam. iud. sol.

☞ Quid si fideiussores primò dati efficiantur non soluendo, an adhuc de nouo debeat satisdari, no. in l. qui satisdare. de fideiusso.

☞ An syndicus constitutus ab vniuersitate debeat satisdare gl. In sti. de satis. §. sin autem. in gl. 2. & gl. in c. j. ext. de syndico. & l. item eorum. §. fi. quod cuiusque vniuer.

☞ An procurator in rem suam teneatur satisdare, gl. quòd sic. in l. si procurator. §. si per contrarium. de procurat. in gl. magna.

☞ An mulier possit petere cautionem à marito pro rebus dotalibus, no. in l. qui bona. §. qui damni. de damno infect. ¶ De satisdatione quę petitur ab aliquo ne ipsum offendat, no. in l. qui bona. §. si quis iuxta. de dam. infec. & l. sed & si susceperit. §. fi. de iudic. & Guido de cu. in l. illicitas. de offi. præsi.

☞ Si promisi præsentare aliquem coram potestate, nõ adiecto aliquo termino, successor suus vult quod ipsum præsentem, an teneat. Vber. de Bobio dicit quòd non elapso anno, vt l. si finita. de dam. infect. & l. 3. & l. cum apud. iudi. sol.

¶ Bald. De satisdationibus.

ETIAM recessurus suo nomine cõuentus in curia nõ tenetur satisdare iudicatũ solui, ꝑsertim clericus, §. dicto. ver. sed pone. G. nisi esset recessurus cum re alterius, l. fideiussor. in fi. ff. qui satisda. cog. Bal. quid de seculari, ver. quid si secularis. G. ¶ Quando dicatur dubitari de mandato, dic, vt in §. viso. vers. sed qualiter potest. C. de proc. l. j. per Cyn. & Iac. But. exemplum: si tabellio, qui fecit instrumentum, negatur tabellio, vel si per vnum testẽ probetur, & similia, ver. seq. G. ¶ An cautio rati habeat locum in arbitris, in d. §. viso. ver. item. G ¶ Procurator etiam non releuatus pt opponere declinatoriam, §. expedito. ver. sed pone. quod est no. ¶ Cautio damni ĩfecti prospicit damno pecuniario: quid, si timetur de periculo personarum? §. est & aliud. ver. circa hoc. ¶ Forma cautionis damni infecti, item de opere demoliendo, item fructuaria, ibidem G.

¶ De Interrogationibus, quæ fiunt ante litem contestatam [a]. Rubrica.

[b] QVoniam [b] petitorium iudicium frustrà intentatur, si reus non possidet, nec dolo desierit possidere, ideo interrogari debet, an possideat res petitas, vt supr. de rei vend. qui petitorio. & l. si in rem actum sit. & extr. de excepti. nib⁹. aduersario. idcirco de interrogationibus, quæ ante litem contestatam fiunt, videamus, dicentes: In quibus casibus, & qualiter fiant interrogationes: &, quis sit earum effectus.

ADDITIONES.

a Pile⁹ fecit de hoc rubricã isti cõsonã, in fi. suæ primæ partis. ¶ Tã er. in vl. rubrica scdę partis. ¶ Ioan. de Deo, lib. Iud. parte 2. rub. 4. principali. ¶ Bonagui. fecit rubricã de Iterrogationibus: sed ñ restringit, vt auctor: imò de his nõ tractat, nisi remittendo. ¶ Aegi. rubricam fecit, vt auctor, & est 3 8. in ordine. ¶ Alb. Gal. posuit generalem rubricam de interrogationibus, & principali⁹ de his tractat. ¶ Guid. de Suz. de his in princip. operis.

b Quoniam. ¶ Illud principium vsque ad ver. sciendum. quasi ad literam fuit Tan. vbi ꝭ.

SVMMARIVM.

1 *Interrogationes ante litis contestationem decem casibus sunt facienda.*
2 *In petitione hæreditatis quæ sint interrogationes necessario facienda.*
3 *Allegatum non probare, vel nihil allegare, æquiparantur.*
4 *Interrogationibus ante litis contestationem non est indifferẽter, vel quo ad fundandam principalem cautionem, vtendum, sed solum quo ad via agendi præparationem.*
5 *Interrogatorium quomodo ab aula recessisse intelligatur.*
6 *Interrogationes hodie sunt iudicis officio facienda.*
7 *Libellus an super principali sit ante factas interrogationes ante litem contestatam dandus.*
Interrogari an possit quis pluries super eodem facto.
8 *Forma scribendi responsiones ad interrogationem factas.*

¶ Interrogationes quibus casibus, & qualiter fieri debeant.

1. §. Sciendum est igitur, ꝙ generaliter iudex põt semper interrogare, ante litis contestationem, & post, & vbicunq; ipsum æquitas mouet, etiam postquã fuerit in causa cõclusum: quod dic, vt ĩ. de positio. §. 3. & §. 4. & 6.

a & per totum [a]. ¶ † In decem tñ specialibus casibus fiunt interro-
1 gationes ante litis cõtestationem. ¶ Primus, si agatur ꝯ aliquem tãq̃ ꝯ hæredem, interrogetur, an sit hæres defuncti, cuius nõie ꝯ-
b uenitur [b]. ¶ Secundus, si respondet se hæredem, interrogetur, an
c in solidũ, vel quota ex parte sit hæres, ff. de interroga. act. l. j. [c] & l. qui interrogatur. ¶ Tertius, si respondeat se heredem in solidum
d vel pro parte, quæratur, qualiter sit hæres, an ex testamento [d], an verò suo nomine sit ei quæsita hæreditas, vel per eos, qui eius iuri subiecti sunt, ff. e. si sine. aliàs incipit, si defensor. §. illud. ¶ Quartus est, cùm agitur noxali iudicio, scilicet an possideat seruũ, cui⁹ nomine noxali iudicio agitur, ff. eo. si quis interrogatus. ¶ Quintus, an possideat hæreditatem, quę petitur, & pro qua parte, ff. eo. non alienum. & l. qui seruum. §. fi. ¶ Sextus, an cõuentus possideat peculium serui, vel filij: qui cõtraxisse dicitur, cuius nomine agit, vt in præ. l. si fine. ¶ Septimus, cuius ætatis est nunc cõuentus, cũ de eius ætate dubitatur, ff. eo. de ætate. in prin. ¶ Octauus, an ędificium, ex quo damnum dari timetur, & cuius nomine petit cauerí de dãno infecto, sit suum, vel quota ex parte, eo. tit. ñ alienum. & l. qui seruum. in fi. ¶ Nonus, an quadrupes, quę damnum dedit sua sit, ff. eo. l. si quis in iure. ¶ Decimus est in rei vẽdicatione, vbi quæritur, vtrum possideat rem petitam, vel dolo desierit possidere? Si respondet se possidere, sed pro parte: quęratur, pro qua parte, vt in præ. l. qui petitorio. & in l. præ. qui seruum. §. fi. Si verò neget se possidere, cùm possideat, hoc probato, dabitur res actori, licet nil de iure suo probanti, ff. de rei vend. l. fi. aliàs est pen. Verum tamen titulum suę possessionis. vel vtrùm res sua sit, non cogitur quis dicere in rei vendicatione, C. de pet. hære. l. cogi. in prin. 2. q. v. §. j. ff. de rei vend. sed in speciali. in petitione hęreditatis sic, vt in
2 præ. l. cogi. in fi. ¶ † Sciendum [e] quoq; est, ꝙ in petitione hæredita
e tis fiunt speciales interrogationes & necessariæ: quia nõ conuenitur nisi is, qui pro hærede, vel pro possessore possidet, id est, qui se putat hæredem, vel nullam causam possidendi habet: sed possidet,

ADDITIONES.

a Per totum. ¶ Hunc casum, quem autor præmittit, communiter alij ponunt vltimò.

b conuenitur. ¶ Olim nõ tenebatur huic rñdere ille, cui mota erat quæstio hæreditatis, ff. eo. tit. & quia. §. interdũ. Et ratio huius ibi in tex. hodie secus, ex quo possidet, C. de pet. hæ. l. fi. §. sin autem. §. Cessat ergo dictũ, qđ sumebant aduocati ex §. interdũ. f. ꝙ cùm ciues adstringuntur ad bona sua describẽda, si tenentur illa describere, sup quibus lis mouetur. Tu dic ꝯ, describent tñ ea, vt alia: aliàs prompta esset fraus, quæ cessat in casibus legũ, G. qui admit. ad bo. pos. quandiu. & de bon. pos. secundum tab. l. j. quæ inducebatur ad idem.

c l. i. ¶ Vbi numerantur hi casus. & ext. de iur. calum. c. pe. in vlti. gl.

d Ex testamẽto. ¶ Sup. vel ab intestato: & vt dixit Azo in Sũma hu. tit. multum inter hæc interest, propter legata & substitutiones, q̃ debentur, & veniunt ex testamento, & non ab intestato, vbi aliud non exprimatur, C. de fideicom. eam, quam.

e Sciendum. ¶ Scire debes, ꝙ cũ Hosti. in Sum. de iud. §. 3. sed sub §. fiunt autem aliquando. enumerasset interrogationes, de quibus suprà, statim submisit hunc ver. illud autẽ pro regula: quare, quasi totum, quod in isto §. sequitur.

det, quia possidet, vt ff. de pet. hær. pro herede. & l. regulariter. Prima ergo interrogatio est, an possideat. vt in præ. l. qui petitorio. & si negat, petam à iudice, vt me mittat in possessionem saluo iure alterius, vt in præd. l. q seruum. §. fi. si volo eum conuincere de mẽdacio, hoc ipso ad me transfertur possessio, quis nõ probẽ de pprietate, ff. de rei vend. l. fi. si verò cõfitetur, interroget scd̃ò, an sit hæres, & ex qua parte? vt s. in prin. Si neget, tertiò q̃rat, cur possideat, ff. de peti. hær. q interrogatus. & allegent titulũ p donato, vel pro emptore, vel pro dote, & probet, vacat petitio hæreditatis.
3 ¶† Si verò nõ alleget, vel allegatũ n̄ pbet, q̃a hæc duo æquiparãtur, vt extra. de deci. dudũ. §. j. de ꝯces. pb. cũ super. & c. ex parte. ff. de proc. q oĩa. tunc psũmitur p possessore possidẽte, ff. eo. p hærede. ¶ Si aũt alleget aliũ titulũ, putà emptionis, quærendum est, à quo emit, ff. de diuers. & tẽp. pscri. in vsucapione. §. itẽ adiiciendũ. Potest em esse, q emit à furioso: & sic titul⁹ iste habet p n̄ titulo, ff. de pet. hæ. nec vllã. §. j. vel ab absente, qui nõ tenet vtili petitione hæreditatis, vt ea. l. §. q si q̃s. & iõ per iudicẽ est cogend⁹, vt in præ. l. vbicunq;. Quòd si dicit se emisse à pſente & sanæ mẽtis, q̃ratur de pretio: quia põt esse, q pro exiguo pretio emit, & ideo tenetur, vt in præ. l. nec vllã. §. si quis. ¶ Itẽ si dicit donatũ, quæratur à quo? vt C. eo. l. j. Et q respondere teneatur, probatur C. de fur. ci-
a uille. extr. de alie. iud. mut. cã fac. c. fi. Et dicit dñs meus [a], q super titulo allegato lis dẽt cõtestari, arg. extra. de renun. veniẽs. §. i. & de lit. cõtest. c. j. & iuramẽtũ de calumnia pstari dẽt, ar. ff. ad exhib. the-
4 saur⁹. ¶† Illud aũt nota, q vsus pdictarũ interrogationũ ab aula recessit, & in desuetudinẽ abiit, nec eis hodie vtimur. nisi post litẽ ꝯtestatã, nec aũ q̃s cogit r̃ndere, vt ff. de interr. act. l. j. §. interroga-
b toriis. & hoc tenet dñs meus ad literã [b]. Sed Dñi legũ exponunt ibi, n̄ cogit, verũ est, iure actionis, sed officio iudicis bene cogitur ante litis ꝯtestationẽ respõdere, vt ibi in prin. qđ dic, vt no. in præ. §. & j. ver. prox. Et dicũt, q ante litis cõtestationẽ interrogabit de scientia tatũ: post verò de credulitate tantũ, vt C. de iur. cal. l. ij. & j̃ præ. l. de ætate. §. nihil. & in auth. de his, q ingr. ad app. §. fi. Alij verò dicunt, q ante litis cõtestationẽ, & post interrogabitur de cre-
c dulitate, vt ea. l. not. resp. j. Rof. dicit [c], † q interrogatoriũ ab aula
5 non recessit: imò remanet adhuc, vt probat ff. eo. l. pen. & quasi p totũ ti. licet videatur ꝯ j̃. de position. §. j. in prin. Et in præ. lege loquit de quadã sõlenitate antiqua, sub qua fiebant interrogatiões quæ hodie sublata est, sicut & formulæ & impetrationes actionũ, vt C. de formul. l. j. & ij. Vel, secundum eum, põt dici, q interrogationes durãt adhuc, sed interrogatoriæ actiones sunt sublatæ. & hoc innuit rubrica ill⁹ tit. q sic debet exponi, de interrogationib. in iure faciendis: supple, quæ adhuc stant: & de interrogatoriis ac-
6 tionibus: supple, quę in desuetudinem abierũt. ¶ † Hoc quoque notandũ est, q interrogationes fiunt hodie, vt præmissum est, iudicis officio, ff. de interrog. act. l. j. & in auth. de his, q ingre. ad app. §. fi. quia res ista nõ requirit plenã, sed summariã inquisitionẽ, ff. eo. voluit. §. qđ ait. & l. si fideiussor. §. j. Dic, vt s. vers. px. & cogẽd⁹ est, vt certè, clarè & nõ obscurè respondeat: de quo dic j̃. de posi. §. ix. sed nec ali⁹ debet interrogari, quã conuentus, vt in præ. l. si si-
7 ne. §. illius. ¶ † Sed nunquid prius quàm interrogationes pmissæ
d fiant, dabit libellus in principali? Dicũt quidam [d], q sic: ar. ff. quor. leg. l. j. §. quod autẽ. & in præ. l. de ætate. §. 2. & §. qui tacuit. & eod.
e tit. l. j. in prin. vbi de hoc. Alij cõtrà, quos do. me⁹ seq̃t [e]. Cũ. n. fiat interrogationes huiusmodi ad instruendum actorẽ in totum, vel partẽ, vel quo iure petat, vt ea. l. j. r̃n. j. & l. voluit. & l. qui seruũ. §. j. & ff. de rei ven. qui petitorio. nõ formabit, donec via sit parata, vt admittat libellus incertus cũ protestatione. de hoc dixi j̃. de libe. cõcep. §. nũc ostendamus. ver. fi. Primũ verius. Sed nũquid de eodem facto potest quis pluries interrogari? de hoc dicam infrà, de
8 positi. §. 6. in princip. ¶ † Responsio autem ad interrogationem hoc modo scribetur: ¶ FORMA. Ante litem contestatam à tali iudice in iudicio, vel corã tali iudice interrogat⁹, an possideret rẽ in libello petitam: respondit, & confessus fuit, se ipsum possidere, vel non possidere: vel interrogatus, an sit hæres Titij, respondit & confessus fuit, se ipsius Titij hæredẽ esse, vel non esse: & sic
f de aliis interrogationibus, quæ fiunt aũ litis cõtestationẽ. Quo [f] aũt loco, & apud quẽ iudicẽ faciendæ sunt, no. ff. de interrog. in iure facien. l. j. & 4. Quid si sine interrogatione respondeatur? Dic, quod valet, ff. eo. si sine. secus, si aduersatio absente, e. tit. l. fi. ff. de confes. certum.

ADDITIONES.

a Dominus meus. ¶ Vbi s. ver. item puto.
b Ad literã. ¶ Hoc plus habeo in Host. Hoc intelligendũ, q nõ vtimur indifferenter, vel quo ad fundandã principalem cautionem sed solùm, quo ad viæ agendi præparationem.
c Dicit. ¶ In suo tractatu positionũ, de quo dicã j̃. de posit. in prin.
d Dicunt quidam. ¶ Dixit Azo, & fortè bñ, hoc in Summa, eo. tit. post prin. sed tenet id assertiuè in Sum. de cõfes. in prin. itẽ Al. Ga. vbi s. in prin. dixit Gui. de Suz. j̃ l. j. ff. e. q actor dabit petitionẽ iudici, q iudex examinabit: & si videbit casum, quo reus ante porrectionẽ libelli habeat r̃ndere, interrogabit eũ priùs: supple, q si p responsiões apparebit forma libelli mutãda, mutabit ante quã reo reddatur: & sic breuiter sedatur ꝯrietas: quia dabitur iudici, sed n̄ parti. qđ satis placet: & cõsonat, qđ not. Acc. ff. eo. ti. l. j. in fi. ij. glo. vbi dicit, q licet simul hæc dẽtur, iudex prius expediẽda pmittet: alle. C. de nouo C. cõpo. l. j. ad fi. facit extr. de rescri. cãm, q. ff. de le. ij. l. peto. §. fratre. ibi, pximus quisq; primo loco, &c. Scias, q Ioã. de Bla. in prin. sui oper. ponebat casum, quo necessaria videt interrogatio ante libelli dationẽ. pone: Titius p stipulationem pmisit mihi dare vineã: ante q̃ daret, decessit facto testamẽto, i quo vnũ ex filiis instituit, & alterũ pteriit: & mihi vineã legauit, & vtile fuit legatũ, ff. de leg. 3. si mulier. §. fi. Is r̃ pterit⁹ petit bonorũ possessionẽ ꝯ tabulas, & dubitatur, an ab intestato, an ex testamẽto sit hæres, ff. de bo. po. cõtra tab. l. si post mortẽ. §. fi. nescio formare libellũ: q̃a si ab intestato, p ce. ti cõditionẽ ex stipulatu petã ab eo dimidiã vineæ: si ex testamẽto, petã illã actione ex testamẽto: & debeo vnã eligere, ff. de reg. iur. nemo. §. quoties. tenet ipse, q ante libelli oblationẽ tenebit r̃ndere: aliàs sequeretur, q si ago ex testamẽto, & ipse habuit inducias xx. dierũ, in quarũ fine r̃ndet se hæredẽ ab intestato: habeo formare aliũ libellũ, & habebit alios xx. dies: dilationũ aũt materia est tollẽda, C. de tem. app. l. ij. Non obstat, qđ dr̃, Instituta actione interrogationes faciẽdas, ff. eo. l. j. & l. de ætate. §. qui ex quadrante. & §. qui tacuit. quia satis est actionẽ esse institutam, quo ad propositum, & si non, quo ad libellum.
e Sequitur. ¶ Vbi s. ver. sed nunquid ante.
f Quo. ¶ Alb. Gal. fuerunt remissiones sequẽtes, vbi s. in prin. Sed vide de hac prima, quod scripsi j̃. de positio. super §. ij. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Reuocare quis non potest, quod semel confessus est.*
Offerens se, tanquã possidens, vendicationi fundi, vel alterius rei, quacunque actione conueniatur, cùm nõ possideat, condemnabitur ad interesse actori.
Actor seipsum decipere dicitur, volens vendicare rẽ ab eo, qui eã non possidet.
2 *Pœnitere posse aliquem ante litem contestatam, quomodo sit intelligendum.*
3 *Iudicium an, & quando reddatur in inuitum.*
4 *Confessus se furtum cõmisisse, si ante litis contestationem decedat, an eius hæres teneatur.*
5 *Possidens an possit compelli actionem pati in rem, si dicat se non possidere.*
6 *Is à quo res petebatur, si sententialiter fuerit absolutus, quia tempore motæ litis rem petitam sine dolo desierat possidere, an si iterum possidere inueniatur possit denuò res peti. & nu. seq.*
8 *Reum cadere à possessione rei petitæ, sæpe cõtingit, & qualiter tunc procedat.*
9 *Iudex qualiter pronunciare debeat, vbi reo cadente à possessione rei petitæ, absoluitur.*
10 *Consilium cautum pro actore, vbi reus, à quo res petitur, dum est prope sententiam, videns se succumbere, facit se per quendam amicum de possessione expelli, vt absoluatur.*
11 *In rei vendicatione requiritur, quòd quis possideat, vel dolo desierit possidere.*
12 *Agens contra aliquem qui possidebat rei vendicatiõne directa, lite contestata, si ille dolo desinit possidere, an sit condemnandus, vel absoluendus.*
13 *Possidere, & dolo desiisse possidere, pro eodem habentur.*
14 *Aduocatus an debeat clientulum in responsionibus instruere.*

¶ Interrogationum effectus quis sit.

2. § Nunc de interrogationum effectu aliqua disseramus. Est igit earũ effectus, vt qui respondet suũ esse, vel possidere, vel habere, seu se hæredẽ esse, vel aliàs aliqđ simile, sic tenet eã actiõe, quã aduersus eũ agit, ac si suũ esset, vel possideret, vel haberet, vel hæres esset, seu ac si cõtraxisset, vt in præ. l. de ætate. §. j. & ij. nec poterit reuocare cõfessionẽ, ex quo semel cõfessus est, nisi iusta de cã, vt ea. l. §. q interrogat⁹. & §. ex cã. vt e. l. §. q insto, verũtñ si ex reuocatiõe nulla captio actiõis fiat, bñ põt re-
1 uocare, vt ea. l. §. fi. ¶ † Hoc quoq; notatu dignũ est, q q se offert, tanquã possideat, vendicationi fundi, vel alterius rei quacunque actione cõueniat, cùm nõ possideat, cõdemnabitur ad interesse actori, vel quãti actor in litẽ iurauerit, vt ff. de rei vend. l. is qui se
a obtulit [a]. ff. de peti. hær. qui se liti. cũ distinctione tñ: quia si ignoret actor eũ nõ possidere, nec dolo fecisse quò minus possideret. condemnabit reus, si patitur litẽ secũ contestari. Si verò ante litis cõtestationẽ pœniteat eũ, & dicat se nõ possidere, & discedat, nõ decipit actorẽ, cũ nõ possideat, sed ipse actor seipsum decipit, volens vẽdicare rẽ ab eo, qui eam nõ possidet: & ideo debet reus absolui, vt ff. de rei ven. is qui. & l. nã si. extr. de iudi. examinata. de excep. aduersario. Quid si actor sciat eũ non possidere, nec ante litis cõtestationẽ, nec post, põt sibi imputare aliquid: q̃a à seipso deci-
2 pitur, vt iam dixi. ¶ † Quod aũt dixi, illũ ante litem contestatam posse

ADDITIO.

a Obtulit. ¶ Et ibi quasi ad literam hoc not.

a posse pœnitere, verũ est, secundum Accur.[b] quando actor incer-
tus erat, à quo peteret, sed quærebat, à quo peteret: & demum il-
le se vendicationi obtulit. Si verò actor ab eo tanquam à certa p-
sona peteret, & ille se offerret, tunc non liceret ei, etiã ante litem
contestatam, pœnitere, vt ff. eo. si autem. & iunge, q̃d est s̃. de acto
3 re, ver. item eluditur. & seq. ¶† Pone, ego egi cõtra T. rei vendi
catione: qui citatus à iudice venit: non tñ interrogaui eũ, an possi
deret, vel non: lite ꝯtestata & testibus publicatis, dicit se absoluẽ-
dũ, cũ non possideat: quæritur, an sit pro possessore habendus? ar.
quòd sic, in præ. l. is qui. & eo. tit. si is qui se liti. & ff. de peti. hær. q
b se liti. Alij dicũt contrà, & veriùs[b], ff. de rei ven. qui petitorio. vbi
de hoc: & no. eo. tit. is qui destinauit. in fi. non enim se liti, obtulit
sed citatus venit, quia iudiciũ reddit̃ in inuitũ, ff. de verb. oblig. in
4 ter stipulantẽ. §. Stichũ. ¶† Quid si is, qui cõfessus est se furtũ cõ-
misisse, decedit ante litis contestationem? Rñ. nõ videt̃, ꝙ eius hę
c res teneatur, C. ne ex delic. defun. l. j.[c] Sed hîc cõtrà, qa in iudiciis
quasi contrahit̃, ff. de pecul. licet. §. idẽ scribit. & tenet̃ quis, qñ ꝯ-
d fitet̃ crimen, ex quasi ꝯctu, ff. de interrog. in iure fac. de ętate. §. j.[d]
5 ¶† Itẽ nota, ꝙ is, qui possidet. non cõpellitur pati actionẽ in rẽ,
si dicat se ñ possidere: sed ipse in hoc punietur: quia si actor eum
probauerit possidere, transferri possessio rei petitę in actorẽ iudi
cis officio, licet non probet eam suã esse, vt ff. dę rei vend. l. penu.
6 ¶† Item hoc certũ est, ꝙ licet is, à quo res petębatur, absolutus
fuerit sentẽtialiter, quia tẽpore motæ litis rẽ petitã sine dolo desi
erat possidere, si tamen nũc eam possidere inueniatur, poterit de
nuò ab eo res peti, nõ obstantę exceptione rei iudicatæ: vt extra.
de excep. aduersario. Idem iuris est, si tempore motæ litis posside
bat, & post sine dolo desiit possidere, ff. de excep. rei iud. si à te hæ
rede. & l. si rẽ. & l. si quis. C. ad exhib. l. neq;. vnde in præ. decr. sup-
ple, maximè, & vide j. in tractatu libel. de causa pos. & propri. §. no
7 tandũ igit̃. ver. est & vtilis. ¶† Et scias, ꝙ cùm quis sine dolo pos-
sidere incipit, tunc si sine dolo tempore litis contestatæ desierit
possidere, absoluitur: & sic intellige præ. dec. Litem autem motã
intellige per litis contestationem, extr. de ver. sig. ex parte. Quòd
si tempore litis contestationis possidet, tempore verò sententię
sine dolo desiit possidere, absoluitur, ff. de rei vend. sin autem. §. Si
verò dolo, vel iniustę, seu illicitè cœperat possidere, licet tempo-
re litis contestatæ sine dolo desierit possidere, nihilominus con
demnabitur ad rei restitutionẽ, aç si possideret, ff. de vi & vi arm.
8 si vi me. ext. dę vsur. cùm tu. de homic. sicut. §. eos insuper. ¶† Ve
rùm quia sæpe contingit reũ cadere à possessione rei petitæ, ideo
adhuc, qualiter tunc procedatur, videamus. Dic ergo, quòd aut
cadit à possessione ante litis contestationem. aut post: si ante litis
contestationem voluntariè cadit causa mutãdi iudicij, locum ha
bet contra eum actio ex edicto de alienat. mut. iudic. vt ff. dę alie.
iud. mut. per totum, & extr. e. ti. c. fin. Item si erat possessor malæ-
fidei, & erat in mora restituendi, tenetur, si pereat, ff. si cer. pet. q-
dam. & l. quod mihi. & l. periculum. ff. de cond. fur. si pro fure. §. fi.
& seq. Item si se liti obtulit, cùm non possideret, ff. de petit. hær. l.
qui se. nisi actor sciret ipsum non possideret. tunc enim est absol
uendus, & actor à seipso decipitur, vt s̃. Si verò cadit à possessiõe
post litem contestatam: & actio est personalis, tunc siue cadat cul
pa sua, siue sine culpa, non est vis in hoc: semper ad sententiam p
ceditur: quia persona, & nõ res oblihata est. In reali autem distin-
guo: quoniã aut cadit culpa sua à possessione post litis contestati
onẽ, vel alias pmissum seruare non potest: & tunc contra eũ pro
ceditur, & condemnatur iustitia mediante, vel in litis æstimatio-
nem, ve ad interesse, ff. ad exhib. l. de eo. §. si post. ff. de euiction. si
e seruus. §. fi. in prin.[e] Aut sine culpa desijt possidere: & tunc actor
inuito reo, & econuersò reus inuito actore, petere potest, ꝙ pro
cedatur ad sentẽtiam diffinitiuam propter fructus, & prouentus,
& expensas, & interesse, & alia accessoria post litę contestatã ob-
uenientia, & propter stipulationẽ de euictione, si intercesserit, ff.
de rei vend. vtique. l. prece. ff. iud. sol. si seruus. ff. de euic. si seruus.
C. quõ & qñ iud. auth. qui semel. nam si quis cùm iudicij accepti
tempore possideret, postea sine dolo malo possidere desierit, ab-
solui eũ oportet, quãuis sit, quòd ei imputetur, cur non statim re
stituit, vt ff. ad exhib. tigni. §. si quis eũ. Quid aũt veniet ex hoc no-
f mine fructuũ, no. plenè per Papam ext. dę sen. & re iu. super rub.[f]
9 ¶† Sed qualiter tunc iudex pronunciabit? Respondeo sic: FOR-
MA. Quia inueni, ꝙ reus erat in causa cõdemnationis, si posside-
ret, ideo cõdemno eũ ad fructus & expensas: sed quia nõ possidet
nec dolo, vel culpa sua rẽ petitã desiit possidere, ideo, quantũ ad
eam: ipsum ab impetitione actoris absoluo. Veruntñ iudex prius
quàm pronunciet, faciet ipsum reum pręstare cautionẽ actori de
restituenda sibi re, si ad eũ perueniret, ff. de rei vend. si verò. & in
præ. l. de euict. si seruus. §. fi. in fi. ff. de ædil. actio. redhibere. §. fin. &
per hãc sententiã licet reus absolutus sit, ex prædicta causa habet
regressum contra venditorem de euictione. extr. de emp. & ven.
ca. fin. ¶ Si verò sententia pro reo ferenda sit, dicet sic: FORMA.
Absoluo reũ ab impetitione actoris, & condemno actorem reo
ad expensas. Et per hanc sententiã habet etiã actor regressum de
euictione contra eũ, qui vendidit sibi rẽ, in qua succubuit, si sine
culpa sua cecidit à possessione, ff. de eui. si rẽ, quam. §. j. & l. euicta.
& l. quidã ex. in princ. Alij dicunt, ꝙ semper iudex pronũciabit in
primo casu super re petita: nõ ꝙ dicat, cõdemno reum ad restitu-
tionẽ rei simpliciter: sed adiiciet, qñ eam habuerit: vel dicet, pro-
nuncio rem petitã esse actoris: arg. pro eis in prę. l. ff. iud. sol. si ser-
uus. Prius tñ dictũ præualet. Potest etiã iudex differrę quandoq;
ex causa huiusmodi sententiã diffinitiuam, vt quia fortè speratur
quòd reus possit rẽ recuperare in breui: & tũc absoluet tantũ reũ
à termino assignato: & sic postea recuperata re procedet in causa
cœpta. Potest etiã iudex quãdoq; reũ absoluere, non à petitione
rei, sed ab instantia iudicij: & tũc recuperata re inchoabit̃ de no-
uo iudiciũ cõtra eũ, extr. de excep. aduersario. Quandoq; aũt ab-
soluitur ab impetitione, & prouidetur actori per cautionem de
g restituenda, vt dixi secundum Innocent. IIII.[g] ¶† Sed ecce: reus,
10 à quo res petitur, dum est prope sententiã[h], videns se succum-
h bere, facit se de possessione per quẽdam amicũ expelli, vt sic ab-
soluatur, per præ. l. tigni. de quo facit fieri publicũ instrumentum
quod coram iudice ostendit, allegans pro se prę. l. tigni. & ff. de rei
vend. si aũt. §. possidere. actor vero probare non põt sufficienter
collusionẽ: quæritur quomodo ei consuletur? Rñ. accuset expul
sorẽ de vi. quia publicũ est iudiciũ, ff. de pub. iudi. l. ij. ille verò aut
fugiet, & sic iste suã apprehendet possessionẽ: aut comparebit, &
tunc aut cõfitebitur, & sic cõdemnabitur: aut negabit, & hoc reo
non proderit. Arg. contra præmissa Inst. de fideicomm. hær. §. sed
11 quia stipulationes. ¶† Et nota, ꝙ in rei vendicatione requiritur,
ꝙ quis possideat, vel dolo desierit possidere, vt s̃. de actio. seu pet.
§. sequitur. versi. item vide. & vbi dolo desiit possidere, agitur rei
vendicatione vtili: quia verba deficiunt, sed sentẽtia locũ habet,
arg. ff. de iurisd. omn. iud. l. si quis id, quod. & ff. si quadru. pau. fec.
12 dic. l. pe. ¶† Quid ergo, si egi contra te, qui possidebas rei vendi-
catione directa, lite cõtestata dolo desinis possidere: nunquid de-
bes cõdemnari, vel absolui? Hoc ideo quæritur, quia qui dolo de-
siit possidere, vtili conuenitur, vt dixi: & videtur, ꝙ sit condemnã
dus. nam dolus pro possessione habet̃, vt §. sint aũt. ita ergo con-
demnandus es. ac si possideres, vt ff. de noxa. electio. §. ij. Itẽ si nõ
condẽnareris, sed absolueretis, iam esset in potestate cuilibet iu-
dicium eludere: quod esset contra iura, ff. de arbit. si rem, quam. &
melior esset cõditio stulti, qui semper alienaret, quã periti: quod
esse non debet. ff. quod vi aut clàm, seruus. & malæfidei possesso-
ris, quàm bonę fidei, cõtra iura ff. de noxa. non solùm. Itẽ iam titu
lus de litig. locũ non haberet, C. de liti. l. j. ij. & fi. Arg. contra, ꝙ sis
absoluendus. nõ enim fieri posset condẽnatio super directa, cùm
nõ possideas. Itẽ super vtili nõ, quia super ea actũ nõ est: vnde su-
per hoc non potest sententia ferri, ff. de iud. de qua re. extr. de cau
sa pos. & propri. cùm super. cùm post litẽ contestatã contingat, &
ideo alia interpellatione opus est, ff. de iud. nõ põt. extr. de re iud.
i abbate sanè[i]. SOL. Dic, ꝙ condemnandus es, & in hac vtili rei vẽ
dicatione. nã quæ primò fuit directa, efficit̃ postmodũ vtilis rati-
one delicti, s. doli. Nam & alias ꝓpter factũ alterius actio mea mu
tatur, & noxalis libero facto seruo, vt Inst. de noxa. & ff. de pœ. l.
j. Vel dic, & veriùs, ꝙ hæc actio non mutatur, sed eius qualitas in
noxali

ADDITIONES.

a Secundum Accur. ¶ in l. is, qui se. ff. de rei vend.
b Et veriùs. ¶ Secundum Alber. Gal. vbi s̃. ad literam versic. sed po
ne, quòd.
c L. j. ¶ Addit Alb. Gal. cuius ad literam fuit iste ver. vbi s̃. C. de fur.
l. furti, quæ bene facit.
d §. j. ¶ De confesso per tormenta, & q̃ perseuerauit, & moritur an
te condemnationẽ, j̃. de accu. §. j. ver. quid si latro. & ibi dicam, in
quo differant istæ duæ quæstiones: vide etiam, quod dicam j̃. de
app. §. in quibus. super verb. sed nunquid hæc tria. in fi.
e In prin. ¶ Si reus cõdemnat⁹ ad restitutionẽ fundi, appellauit: po
stea sine dolo vi deiect⁹ desiit possidere, Alb. Pap. ff. si quad. paup.
fec. dic. l. j. §. pen. & per ipsum §. & per l. illud. §. actiones. ff. de pet.
hær. dixit, quòd ipse tenetur vincenti ad æstimationem, aut cedẽ
re actionem contra eum, qui vi deiecit.
f Super rub. ¶ Vide, quòd j̃. dicam.
g Secundũ Inn. IIII. ¶ Sup rub. de reg. iur. vt s̃. dixi. Sed ego sequen
do Host. eam posui super j. c. & remissio, de qua s̃. ibi continuatur
in ver. nomine autem fructuum.
h Sententiam. ¶ Si post sententiam, à qua appellasset: vide quod di
xi s̃. ver. verum quia.
i Abbate sanè. ¶ lib. vj.

a noxali & directa, secundũ Rof.[a] vt ff. de noxa. in delictis. §. si detra
cta. Vnde nõ cõdemnaberis in vtili, sed in directa proposita: quod
fiet hoc modo: quia primò iudex faciet actorẽ in litem iurare: &
sic quãtitate taxata, in certa quantitate condemnabit, vt ff. de rei
13 vend. qui restituere. ¶ † Sed pone [b], petij fundũ à P. dicens illũ iu
re dominij, vel quasi, ad me pertinere: qui interrogatus, an possi-
deret, respõdit, ꝙ sic: postea ante litis contestationẽ P. alienauit il
lũ: volo litẽ contestari, sed ipse dicit se non possidere: nũc quæri-
tur, an super libello porrecto lis debeat contestari? Et videtur, ꝙ
sic: quia videt̃ dolo desiisse possidere, vt C. de alie. iud. mut. causa
fac. l. j. ff. de rei vend. Iulianus, in prin. Hæc enim paria sunt, s. possi-
dere, & dolo desiisse possidere, ff. de re iud. parẽ. ff. ne quid in loco
pub. fi. l. ij. §. pe. Arg. contrà: quia alia, est rei vendicatio, quæ datur
contra possidentem: & alia, quæ datur contra dolosum, ff. de no-
xa. electio. Dic, ꝙ si ante litis contestationem dicit se non posside
re, alio libello opus est: si verò post litẽ cõtestatã, tunc non, vt ff.
14 de rei vend. is qui. & l. sin autem. §. possidere. † Item nota, ꝙ aduo
catus non debet clientulum in responsionib. instruere: quod pa-
tet: quia prius q̃ aduocatus suũ exerceat officiũ, debet rñdere re[9],
vt C. de iu. cal. l. ij. in prin. ibi, antequã vtriusq;, &c. de hoc ĩ. de po
sitio. §. 3. vers. sed & secundum. Ipse enim certus esse debet de fa-
cto suo, vt ibi not. & cum talibus est veritas: arg. extr. de elect. scri
c ptum. §. j. & c. postquam. de test. ad hoc. aliàs incipit, præsentium[c].
de iur. calum. in pertractandis.

ADDITIONES.

a Secundum Rofr. ¶ Cuius fuit iste vers. ad literam de rei ven. ver.
sed illud quæritur.
b Sed pone. ¶ Iste ver. ad literam fuit Alb. Gal. vbi s̃. vers. sed pone.
c Incipit, præsentium. ¶ Lib. vj.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Si ignoratur quis sit hæres, potest conueniri bonorum posses-
sor, & hæreditatis, & per hoc solet dici in interrogationibus quæ
fiunt ante litem contestatam, ꝙ si aliquis interrogatus an sit hæ-
res propter dubium, nolit respõdere, debet interrogari an sit pos
sessor hæreditatis: & si respondet ꝙ sic, sufficit actori: & prob. in l.
fi. C. de petit. hære. Item quando fit proclama generale quia non
repetitur hæres, cautela est ponere ibi, Quicunque vult hæredi-
tatem, vel bonorum hæreditatis possessionem defendere. Bar. in
l. controuersia. de trans.

☞ Si interrogatus in iudicio dicit aliquod verbum ambiguũ quis
debet interpretari, no. in l. si defensor. §. illud. de interrog. act. per
Cynum. & Iac. Butrig.

☞ Si egi contra te rei vendicatione directa, quia tu possidebas lite
contestata desisti possidere, an debes condemnari, vel absolui.
Bar. in l. quanquam. de aqua plu. arc. Ray. in l. j. C. de alie. iudi. mu-
tan. cau. fac. & Rofr. in tit. de rei vendi.

☞ Si interrogatur quis an scit, vel credit ꝙ lata sit sententia, vel fa-
cta sint arbitramenta, an teneatur respondere. fac. Inn. in c. perpe-
tuus. de fid. inst. Bal. in l. ij. vt lite pen. & not. ĩ. de appel. ver. appel-
latus. hoc est ille, &c.

¶ Bal. de Interrogationibus facien. ante lit. contest.

SI lite ꝯtestata re[9] facit se expelli de possessiõe, an hoc ei patro
cinet̃, si ñ apparet, ꝙ hoc ipse curauerit? §. fi. ver. sed ecce. & vbi ñ
ꝓdest interit[9], nõ ꝓdest expulsio, ff. de rei ven. l. itẽ si verberatũ. in
fi. & de peti. hæred. l. q̃d in diẽ. §. 3. Vbi nõ mutatur actio, sed quali
tas, ñ est necessarius libell[9], ver. quid ergo. G. ¶ Idẽ, si mutat̃ actio
de directa in vtilẽ, vel ecõuersò: q̃a fingitur omnino eadẽ, q̃a sñt
idẽ in effectu, ff. de rei vẽ. l. si pòst exceptũ. Dy. Inst. de actio. §. j. &
in l. si post. erat mutatio legis, & non hominis: no. & vide l. fin. C.
vnde vi. §. pe. Bal. & vide ĩ. de libel. concep. §. actor. in fi.

a ¶ De Reconuentione [a]. Rubrica.

QVia sæpe præstitis cautionibus reus vult actorem re-
cõuenire, & sic fiunt hincinde mutuę petitiones, ideo
de hoc aliqua sub breuiloquio ꝯstringamus, dicẽtes:
Apud quem debet fieri recõuentio: Et de quib. rebus
Et quando: Et qualiter: Et quæ sit pœna nolentis respondere su-
b per reconuentione rei [b]: Apud quem debet fieri reconuentio.

ADDITIONES.

a Pileus fecit rub. in parte ij. qualiter & q̃n fiat reconuentio. ¶ Tan.
fecit rub. de reconuentionibus & mutuis petitionibus: & ante pe.
secundæ partis. ¶ Vber. de Bob. char. vl. in prin. vnicũ verbum de
hoc ponit. ¶ Et Io. de Deo Cauil. libr. 3. in vlt. col. illud ponit, ali-
quid addens, & in li. Iud. parte 3. ponit rubricas de reconuentione
in causa criminali & ciuili. ¶ Aegid. de hoc Rubr. xlj. & rub. cxxix.
b Rei. ¶ Ad literam fuerunt ad hoc membra Tan. vbi s̃.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio an possit fieri coram illo, in quem de omnibus controuersiis est compromissum.*
Causæ continentia non debet diuidi.
2 *Conueniens aliquem coram aliquo iudice ad decem, an ab illo possit coram eodem iudice reconueniri ad viginti.*
3 *Reconuentio de libertate, an coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere, possit fieri.*
4 *Reconuentio quo casu meliùs dicatur conuentio.*
5 *Impetratio ad alios iudices, pendente quæstione non est probibita: sed bene tractatio, seu conuentio coram alijs iudicibus.*
6 *Laicus clericum iniuriatus, an in ius vocatus coram iudice laico, poterit corã eodem clericum reconuenire.*
Actor forum rei sequi debet.
7 *Conueniens aliquem extra suam diœcesim per duas dietas per literas Apostolicas, an possit coram eodem iudice reconueniri.*
8 *Conueniens aliquem coram vno iudice auctoritate apostolica, si ille aliquis eadem auctoritate conuenientem coram alio conuenit, an possit coram vno tantùm fieri reconuentio.*
9 *Exceptiones si quis proponat contra rescriptum, quod contra se impetratum est & succumbat, an ex illo rescripto possit fieri reconuentio coram iudice per illud obtento.*

1. §. Fieri aũt p̃t reconuẽtio apud quẽlibet iudicem, coram
quo fit ꝯuentio principalis, 3. q. 8. cuius in agẽdo.
ext. de mu. pe. c. j. & ij. C. de sen. & interl. om. iu. cũ Papin. & in auth.
& ꝯsequẽter. non autem penes arbitrũ, qui non potest iudicare,
nisi de his, q̃ in ꝯpromisso ꝯtinẽt̃, ext. de arb. cũ dilect[9]. ff. e. de his.
1 & l. arbi. ¶ † Et hoc dicit Odof. verũ esse de arbitro, in quẽ de vna
sola re cõpromissum est. nã, vt dicit, corã illo, in quem de omnib.
cõtrouersiis compromissum est, bene potest fieri reconuentio.
Sed certè tunc est potiùs conuentio, quæ fit ex virtute compro-
a missi, quàm recõuentio, arg. extr. de rescri. c. dispẽdia. §. reus [a]. 3. q.
8. cuius. & bene dixi, coram quo fit conuentio. non enim fit co-
ram alio, vt in præ. concor. & extr. de rescrip. dispendia. §. reus. q̃a
causæ continentia non debet diuidi, extr. de seques. pos. ca. j. C. de
b iu. nulli. Fit ergo [b] reconuentio tam corã ordinario, quàm corã
delegato: quia auth. & consequenter. loquitur tam in ordinario,
c quàm in delegato. Quòd in ordinario, patet in aut.[c] apud eloquẽ
tissimum. Quòd in delegato, patet ex eo, quod dicit, recusari pos
d se: quod habet locum in delegato [d]. quod dic, vt s̃. de recus. §. ij. Si
ergo impetrasti iudicem contra me super equo: te coram illo re-
conuenire potero super fundo: nec obst. C. si à non compe. iu. l. j.
e quia ibi est speciale, vt ibi not.[e] ¶ † Quid si conuenis me coram
2 aliquo iudice ad x. ego te coram eodem reconuenio super xx.
cum ille non possit cognoscere, aliàs nisi de summa x. quærit̃ an
possum? Dic, quòd sic, ff. de iurisd. omn. iu. si idem. secundum vnã
f lecturam [f]. Vel dic contrà, secundum aliam, secundum Vber. [g] &
g iunge, quod est infrà §. prox. ver. sed nunquid incidẽter. ¶ † Quid
3 si coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere,
vt C. de peda. iud. l. ij. fiat reconuentio de libertate? Videtur, quòd
hoc fieri possit, arg. C. de iudic. quoties. & C. de ord. cog. l. j. extra. l.
de in integ. restit. causa. §. delegati. Dic contrà, cùm ex vi suę iuris-
h dictionis nõ possit de hoc cognoscere, vt dicam ĩ. §. prox.[h] Quid
si te coram aliquo iudice interpellaui, tu vis me coram eodem re-
conuenire, nunquid eum potero recusare: argum. quòd sic, ff. de
acqui.

ADDITIONES.

a Reus. ¶ Lib. vj.
ADDE, quòd Bar. in d. auth. & consequẽter. & l. non distingue-
mus. §. item si quis. tenet, quòd coram arbitro non fit locus recõ-
uentioni, nec coram delegato de consensu vtriusque partis.
ADDITIO. Adde tu Panor. post Ant. in c. j. in ij. no. & latius col.
pen. ver. vlt. hìc quæro. extr. de mu. peti. & an habeat locum recõ-
uentio coram iudice prorogato: dic, quòd sic, gl. est in l. est recep-
tum. ff. de iuris. om. iu. quam gl. dicit ad hoc esse singularem Lud.
sing. cxlix. incip. coram arbitro. Henr. Fetr.
b Fit ergo. ¶ Secundum Simon. Vinc. cuius fuit iste vers. super aut.
& consequenter.
c In auth. ¶ Id est, in corpore, vnde sumpta fuit, de executor. §. illud
Collat. vij. vbi est ille text. Adde Bar. idem tenere ibi.
d In delegato. ¶ Supple secundum leges.
e Nota. ¶ Ineptè locutus est auctor dicendo, ꝙ est ibi speciale, vbi
dr̃, quòd iudex ad certam rem datus, si de alia pronunciet, nihil a-
git, quæ specialitas hìc intendebat: ego dicerẽ, quòd hìc in causa
reconuentionis est speciale: vnde ibi gl. inter quinque casus exce-
ptos ponit istum.
f Lecturam. ¶ Aliàs literam. ADDE Bart. in l. cum Papinianus.
g Secundum Vber. ¶ Primam tenet Simon. vbi s̃.
h §. prox. ¶ Vide & trado. & ibi dabo remissiones.

a acquir.hær.cum hæreditate. Sic dic contrà, secundum quosdã [a],
vt ff.de neg.gest.Pompo.nisi de noua causa emergat,vt C.de te-
4 sti. si quis testibus. & ff.de inter.act. de ætate.§.ex causa.¶†Item
pone,impetrasti cõtra me super fundo: ego te reconuenio corã
illo iudice,super alio fundo:tu ratione reconuentionis vis me re
conuenire super equo,de quo in literis mentio non fiebat:quæ-
ritur,an possis?& vr̃,ꝙ sic:nã reconueniendo me videris me con
uenire.Sed Ioan.contrà:nam licet relator iuri dicatur delegator,
ñ tñ idem ius in eo constituitur,quod in delatore,vt ff.de iureiu.
l.iusiurandum & ad pecunias.§.sed nec.Idem patet in excipiente
& replicante.nam replicans dicitur excipiens. idem not.Ber.ext.
b de mut.pet.c.fi.[b] j.§.prox.ver.fin.Quid si A.conuentus à P.super
vinea coram iudice Bon.impetrat postea cõtra ipsum P.super do
mo ad iudicem Rheginum, nunquid potest? Respondeo,super
c nulla re,in qua etiam colo.[c] non potest ipsum P. conuenire cau-
sa conuentionis durante,nisi coram iudice Bon. vt in præd.§.re-
d us.& in præd.auth.& consequenter [d].¶†Quid si ipse H.per lite-
5 ras causa conuentionis pendente impetratas, vult ipsum P. corã
e iudice Rhegino conuenire [e], nunquid potest excipi contra lite-
ras ipsas? Arg.quòd non,extr. de offic.deleg.prudentiam.§.sexta.
Insti.qui. mo.testa.infir.§.non tamen.ff.de iniust.rup.irr.test.post
humus.Quidam tamen contrà,arg.extr.de rescri. super.C.si nup.
ex rescrip.pet.l.ij.& tempus datæ inspicitur, vt extr.eo. eam te.&
hoc videt Papa sentire,extr.eo.c.pastoralis.& contraria loquun-
tur quando tempore impetrationis literarum, & tempore facti
f testamenti & mortis processus legitimus erat. Alij contrà [f] dicẽ-
tes,quòd literæ possunt sine vitio impetrari,vt impetrans vtatur
eis conuentione finita.non enim prohibetur impetratio ad alios
iudices quæstione pendente:sed solùm tractatio, seu conuentio
6 corã aliis iudicibus.¶†Quid si laicus iniuriatur clerico super ali-
quo,vt ipse vocatus in ius à clerico coram iudice ipsi⁹ laici, iuxta
regulam illam, Actor forum rei sequi debet, possit clericum co-
ram ipso iudice reconuenire?Dic ,hanc fraudem sibi non debere
prodesse,ff.de iud.l.ii.§.sed si agant.& extrà de iur.patro.relatum
7 §.ad hoc.vbi de hoc,& de alie. iud.mut.cã fac.ex parte.¶†Quid
si aliquis me conuenit extra meam diœcesim per duas dietas per
literas apostolicas, nunquid eum potero reconuenire coram eo
dem iudice, licet distet per quinque, vel decem dietas? Respon.
8 sic,3.q.8. cuius in agendo. ¶†Sed pone:conuenio te coram Ti-
tio auctoritate apostolica:tu me coram Seio eadem auctoritate:
g quæritur,an possum te coram Seio reconuenire?Dicit Vinc.[g] ꝙ
si ego incœpi te prius conuenire per meum rescriptum , tibi im-
puta,si postea me per tuum conuenis:nam te reconuenio coram
illo,ff.de iurisd.om.iud.si idem.§.quòd si mutuæ.nec traho te,sed
potiùs tu te trahis, qui per meum rescriptum me conuenire po-
tuisti:per quod te ego non poteram reconuenire,nisi super mea
quæstione ibi contenta.Cùm ergo me coram alio traxeris,te re-
conuenire potero coram illo. Si verò tu me priùs conuenisti,&
ego te reconueni,non possum postea te reconuenire eodem tẽ-
pore super alia personali per meum rescriptum.Potui enim te re
conuenire super omnibus sub primo iudice,&nolui,vt vexarem
Hæc & alia not.Vinc.extrà de rescri.c.fi. Hodie verò durante iu-
dicio corã iudice,reus non potest ad aliũ literas impetrare,vt ex-
9 trà.e.de rescr.dispendia.§.reus quoq;.lib.vj.¶†Sed pone ꝫ rescri
ptum,quod ꝫ me impetrasti,multas exceptiones proposui,& in
h eis succubui [h]:queritur,an ex illo rescripto te conuenire potero
coram iudice per illud obtento?Et videtur,ꝙ non,vt C.ad l.Cor.
de fal,qui falsas.C.de his quibus vt indig.l.Polla.ff. de acqui.hær.
quæsitum.circa medium,extrà de censi.cùm olim.ext.de test.præ
sentium.Sed dic contrà,vt extr.de mu.petit.c.ij.& C.de sent.& in
i terloc.om.iud.in auth.& consequenter.& est q.venerealis [i].Vel
k dic [k],ꝙ iniusto errore ductus,dixi rescriptum falsum, tunc pote-
l ro reconuenire,ij.q.iij.Paulum.extr.de elect.statuimus ad fi.[l] alio
qui non:& habes ad hoc concor.j.de positio.§.8. ver.sed secun-
m dum præmissa,& quæ hîc desunt,vide j.§. proximo [m].

ADDITIONES.

a Quosdam.¶Scilicet Simon Vin.cuius fuit iste versi.super aut.&
consequenter.in prin.hîc & ibi corruptus:sed illa corruptio non
impediebat intellectũ,vt ista.ADDE Bar.qui ita dicit tenere Do
ctores omnes in auth.& consequenter.
b c.fi.¶Et Acc.in auth.& consequenter.in gl.ij.& ibi Simon.
c Colo.¶Id est,qui nihil habet cum contentione commune.
d Consequenter.¶Ibi q̃rit Gui.de Suz.qd si in ciuitate,vel palatio
Bon.sint plures iudices:ꝯueni te corã vno illorũ : tu vis me ꝯue-
nire corã alio,nunqpid potes? Quod possis,alleg. quia vnum est
illorum officium:sicut dr̃ vnus ꝓconsulatus,ff.de of.ꝓcon.& le.
l.meminisse,in princ.& vnius vicem videntur repræsentare,ff.ad
munici.l.magistratus.In ꝯriũ videtur:cùm autem ipse dicat apud
eundem iudicem,per quem tex.tenet hanc partem,ad l.magistra
tus.respondet, quòd loquitur de pluribus iudicibus habentibus
idem officium: secus vbi ipsorum officiũ est diuisum,licet sub eo
dem domino,vel rectore. ADDE, quòd idem,quod Spec.tenet
Bar.in d.auth.in ver.secundò quæro.
e Conuenire.¶Sup.lite finita.
f Contrà.¶Scilicet Compos.vt scripsi in præ.c.pastoralis.in gl.sed
super. in fin.vbi etiam est superior opinio Inn.contraria,pro qua
facit,quia si dixisset litem pendere cum illo,literas non habuisset,
vt in præ.decr.super literis.Sed dicet Compos.imò habuisset,ex-
presso quòd non intendebat illis vti,nisi prima lite finita,si posset
ostendere aliq̃ iustam causam impetrandi:vt quia in illa causa nõ
expediebat sibi litigare sub illo, & circunstantiis causæ,satis transi
ret opinio Compostel.ADDE,quæ not.Abb.& cæteri canon.in
cap.postulasti.extrà de rescrip.& ver.quid si laicus.ADDE,quòd
Spe.videtur tenere opinionem,quam tenet Bar.in d.auth. quòd
clericus agens cum laico,possit ab ipso laico reconueniri: & hoc
probatur ibi,hanc fraudem.qua cessante,videtur,quòd possit cõ
ueniri,vt tenet gl.c.j.de mu.petit. licet dom.Anto.ibi teneat con
trarium.latius vide in d.c.j.& an clerius accusans laicum possit li-
te contestata & publicatis attestationibus accusari coram suo e-
piscopo de calumniosa accusatione? & an episcopus possit inhi-
bere iudici seculari,ne procedat super accusatione facta per cleri
cum?Vide Federic.consilio xciij.
g Dicit Vinc.¶hoc dixerat suprà de rescri.præsen.§.vlt. circa medi
um,ver.sed nunquid.
h Succubui.¶De illo,qui obtinuit,not.de rescrip. cap.j.lib.vj.vt in
gloss.ij.
i Venerealis.¶xxxj.
k Vel dic.¶Etiam Secundum Vber.
l Ad fi.¶Lib.vj.
m §.prox.¶De reo, An possit reconuenire actorẽ super actione,q̃
sibi non competebat tẽpore impetrati rescripti,scripsi de rescrip.
dispendia.§.j.lib.vi.super verb.obnoxium.

SVMMARIVM.

1 *Si contra aliquem prosequeris inquisitionem,an ille poterit petere,vt & contra te reinquiratur.*
2 *Iudex secularis debet causam matrimonialem ad episcopum remittere.*
3 *Spoliationis quæstione proposita,an habet locum reconuentio.*
4 *Conueniens spoliatorem ad rei restitutionem & fructus perceptos & extantes an possit reconueniri super petitorio.*
5 *Actio vtilis an tollatur per primam sententiam.*
6 *Reconuentio an coram iudice appellationis locum habeat.*
7 *Clerico conueniente laicum coram iudice laico si laicus eum reconuenit coram eodem ciuiliter de crimine,an teneat sententia.*
8 *Clericus si conueniat laicum, quibus casibus non possit reconueniri ab illo sub eodem iudice.*
9 *Iudex,qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere,consequenter nec potest per modum reconuentionis.*
10 *Clericus non potest clericum reconuenire coram iudice ecclesiastico de crimine,de quo cognoscere non potest.*
11 *Reconuentio an locum habeat,vbi agitur iudicis officio.*
12 *Agens pro ecclesia,cùm alij sint negligentes,& c.si nomine ecclesiæ reconueniatur,an eum debeat ecclesia defendere.*
13 *Conuentio,seu reconuentio duorũ in iudicio contendentium,quoties possit fieri.*

¶Reconuentio de quibus rebus,vel causis fieri possit.

2.§.Nunc dicamus, de quibus rebus , vel causis fieri põt.
Et quidem de omnibus,exceptis criminalib.3.
q.xi.neganda.& per totũ,C.qui ac.nõ pos.l.j.quia non relatione
criminũ,sed innocẽtia reus purgat,ff.de pub.iud.is qui. & iunge,
1 quod est j. ver.sed qd si conuenis. ¶†Sed quid si cõtra te prose-
quor inquisitionẽ, nunquid potes petere,vt & cõtra me reinqui
a rat?de hoc j.de inquis.§.j.ver.itẽ nunquid [a].¶Itẽ exceptis præiu-
dicialibus actionibus,quę licet à reo vicissim proponant,tñ cum
petitione actoris tractari nõ pñt,C.de or.cog. l.i.ij.& iij.c.j.ext.de
ord.cog.iij.q.xi.§.aliqñ.de quo j.ti.prox.dicetur.¶Item exceptis
spiritualibus,de quibus corã laico non habet locũ reconuentio:
quia de his laic⁹ non valet cognoscere,de cã iuris patronatus, de
cã decimarũ,de cã matrimoniali,& huiusmodi,extra.de Iudæ.de
cernimus.& c.quanto.de decimis,tua.j.& ij.de iur.pat.relatum.§.
2 ad hoc.de consan.& affi.c.j.de exces.prælat. graue. ¶†Sed nun-
quid incidenter de his cognoscet? vt si te conuenio coram iudi-
ce laico ad duplum , quia corrupisti seruum meum : tu dicis , te
non

ADDITIO.

a Nunquid.¶Et,vt ibi dicitur,hîc not.de accusat.qualiter.ij.ad fin.
j.gloss.

a nō teneri [a], quia es vxor mea, vt ff. de seruo cor. l. fi. nūquid iudex cognoscet, an sit vxor? videt, quòd sic: vt C. de ord. cog. l. j. Sed dic contrà: vt extr. qui fil. sint leg. lator. & de ord. cog. tua. vbi de hoc. Cognoscet tñ summatenus, an sit vxor, vel nō, & huiusmodi: cognoscit. n. an sit sua iurisdictio, ff. de iud. si quis ex ali. & ex quo viderit cōtentiosè agi, an sit vxor, vel non, & partes velint probare & excipere, remittit cām matrimonij ad episcopū, secundū Vin.
b qui hoc no. extr. de deci. tua. j. [b] ¶† Itē excepta quæstione spoliati
3 onis: qua ꝓposita nō habet locū recōuentio, nisi de alia spoliatione, extr. de ord. cog. super. extr. de resti. spo. in literis. & c. ex conquestione. de hoc dicā j. de pet. & pos. Inn. dicit, ꝙ si conuenis me possessorio, possum te reconuenire petitorio. Potes tñ me repellere obiectu spoliatiōis, vt ext. de ord. cog. c. si. Sed si agis ꝯ me in terdicto Vnde vi, nō possum te cōuenire, vel recōuenire rei ven. vel mādati, vel ꝯsimili. Possum tñ te recōuenire interdicto Vnde vi, super alia re. quæ ꝓsequere, secundū eū, vt no. ext. de mu. peti.
c c. fi [c]. ¶† Quid si conuenio te spoliatorē ad rei restitutionē, & ad
3 fructus perceptos & extantes, vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. ex die. & ad eos, qui percipi potuerunt, ff. de acquir. pos. si quis vi. & ad omnē vtilitatē, quā habuissem, si nō fuissem eiectus, vt ff. de vi & vi arm.
d l. interdicto [d]. nunquid potes me recōuenire super petitorio? Re
5 spon. non, si agebam ex vi interdicti Vnde vi. ¶ † Sed quid si agebā ex vi iudicati, quasi iā ad hoc fueris cōdemnatus, sed adhuc nō pares iudicatis? Rñ. idē est: quia durat prima actio, licet snīa ferat,
e secundū omnes, in vtili [e] actione, ff. de pig. l. grege, §. etiā. & secun
f dum quosdā, idē in personali, C. de vsur. rei iud. l. fi. [f] Alij dicūt, ꝙ siue actio sit personalis, siue realis, per primā sententiā nō tollit, vt ff. de fideiuss. l. fideiussor. ¶ Itē excepta quæstione mōmetaneæ possessionis, nā si pupill⁹ agit contra me Vti possidetis, vel Vnde vi, vel Quod vi, aut clàm, nō possum eū recōuenire, C. qui le. per-
g so. hab. standi in iud. l. fi. [g] ¶ Itē, secundū Bart. excepta spoliatione facta ecclesiis & ecclesiasticis viris, ideo vt passus damnū possit re conueniri corā seculari iudice, vt s. prox. ver. qd si laicus. ¶ Itē in deposito cessat reconuētio, ext. de depo. si bona fides. ¶ Item excōicatus recōuenire nō potest, extr. de excep. cū inter. in fi. cōueniri
6 ac. ext. de iud. intelleximus. ¶† Sed nunquid corā iudice appellationis locū habet reconuentio? Respon. non, secundum eos, qui dicunt, causam appellationis esse eandē cū principali: secundum illos verò, q dicūt aliā esse, sic. de hoc ij. q. vj. si quis in quacunq;. Prius dictū verius est, quod probat ff. de iudi. l. ij. §. legatis. versi. et quoq;, qui ipsum pro. & ff. eum qui app. in prouin. defe. deb. in rubro & in nigro. Quod intellige de eo, qui de cā iudicialis appellationis tantū cognoscere habet: de quo ante quàm super appellatione ꝓnūciet, dubiū est, an sit iudex īter partes, vt ext. de app. vt debitus. Corā eo verò, q cognoscit de pronunciatione, vel de tali appellatione extraiudiciali, in qua venit cognitio negotij principalis, putà cū appellat sup prouisiōe huiusmodi, vt ext. de elec.
h statuimus [h]. bene pt reconuentio fieri: cū sit certū, eū iudicē partiū esse, 3. q. 8. cuius in agendo. talis enim appellatio est citatio ad
i cām [i]. Sed nūqd corā arbitro de cā suspicionis cognoscēte, fiet re conuentio? dic, vt s. de recus. §. effectus. ver. sed nunquid corā istis.
7 ¶† Sed pone, clericus cōuenit laicū corā iudice laico: laic⁹ verò eū recōuenit corā eodē de crimine ciuiliter: qd pt, C. de iud. quoties. C. de iurisd. om. iud. l. j. sed criminaliter ñ posset, vt s. dixi. rñdet
k not. Ber. extr. de iud. at si clerici. ꝙ tenet snīa [k]. Sed si recōuentus fuerit criminaliter, & snīa ꝯ eū lata, an talis snīa faciet fidet coram
l suo iudice? de hoc dic, vt ibi [l]. ¶† Et nota, ꝙ in tribus casibus cleri
8 cus conueniens laicū nō pōt recōueniri ab illo sub eodē iudice, s. super re spirituali, nec sup actione quæ infamat, vt furti, & iniuriarū: vt j. de dila. iur. ver. vt aūt. & huiusmodi. Quidam tñ dicunt, ꝙ secundū canones non infamant: Sed contrà vi. q. i. infames. Alii dicunt, quòd infamant: & sibi imputet clericus, qui conuenit laicum: quia reconueniretur ab eo actione famosa. ¶ Tertius casus est s. §. j. ver. quid si laicus. secundum Vinc. qui hoc not. ext. de de
9 ci. tua. j. ¶† Et trado regulam, ꝙ iudex, q nō pt p modū cōuentionis de cā cognoscere, nec p modū recōuentionis. Cū ergo cā criminalis clerici nō possit principaliter corā seculari tractari, vt extr. de fo. cōp. si diligēti. ergo nec p modū recōuentionis. Idē dico in cā decimarū & iure patronat⁹, & breuiter in qualibet spirituali vt s. eo. §. ver. itē exceptis specialibus. Idē dico in cā liberali, vt s. §. prox. ver. quid si corā. Idē in cā legitimationis, extr. de ord. cog. c. ii. Arg. ꝯ in eo. c. & C. de iud. quoties. & de ord. iudi. l. j. Sed licet iudex ideo ibi cognoscit de incidētibus, quia aliter causa principalis nō poterat terminari, tñ super eis non pronunciet: & sic non sunt ꝯ. Quidā tamē dicunt, ꝙ hoc casu pōt iudex de illis causis ꝓnunciare, quæ aliàs non possent corā eo terminari. quod verum
m est, qñ non poterat pp defectum iurisdictionis [m], ff. de iur. om. iu.
n si idē [n]. ¶† Sed quid, si clericus velit recōuenire clericū corā iudi
10 ce ecclesiastico, de crimine, de quo ille cognoscere ñ potest? Rñ. dicit T. ꝙ non pōt ratione pari, vt iā dictū est s. ver. proxi. in prin.

Sed qd si conueneris criminaliter me, nunquid te possum reconuenire ciuiliter? Dicit Inn. ꝙ non. nā si prius ꝓpositæ ciuili super sedeat superueniēte criminali, C. de or. iu. l. fi. & iij. q. 9. ciuili. multo minùs eā potero de nouo proponere: in cōuerso aūt casu, sci licet cōtra cōuentus ciuiliter reconuenit criminaliter, dicit hoc fieri posse, dūmodo cōpetens sit iudex, 3. q. 8. cuius. quæ dic, secū
o dum eum, vt no. extr. de mu. petit. c. j. [o] ¶† Sed nunqd habet locū
11 reconuentio, vbi agit iudicis officio? Rñ. sic, qñ pro actione pro-
p ponit: secus si incidēter: arg. extr. de off. iu. c. ij. [p] Sed nec habet locū reconuentio, vbi locū habet summaria cognitio: quia sic vna summariè, altera plenè, & vna celeriter, altera verò solenniter sit tractāda, nō possent vicissim simul ambæ tractari & terminari: qd tñ est necesse in mutuis petitionibus, vt extr. de ord. cog. c. ij. & j.
q §. prox. in fi. secundum Inn. [q] ¶† Sed pone aliquis agit pro eccle-
12 sia, cū alij sint negligentes, fortè repetendo alienatā, vel pro libertate eius: quod pōt, vt extr. de reb. eccl. nō alie. si quis presbyterorum. ext. de testi. cum olim. de concess præ. ex parte ff. de libe. caus. l. j. & ij. nunquid si reconueniatur nomine ecclesiæ, tenetur eā defendere in causa reconuentionis? vel si agit, nunquid tenet satisdare de iudicato soluendo, & ꝙ capitulū ratū habeat? Et videtur, ꝙ sic, extr. de proc. constitutus. de off. iud. dele. corā. in prin. 3.
r q. 8. cuius. arg. C. de procur. neque. Vinc. dicit cōtrà [r], ꝙ nec tenet rñdere, nec cauere. hoc enim concedit ei à iure, ff. de re mil. l. ij. & in præmissis concord. Imò est puniendus, si taceat, ij. q. 7. quapropter. & in consti. Greg. X. de reb. eccl. ali. vel non. hoc consultissi-
s mo. §. Nihilominus [s]. & grauius esset ibi defendere, vel satisdare, & potiùs

ADDITIONES.

a Non teneri. ¶ Sup. ad duplū. Bene etiam contra vxorem datur actio illa in simplum, vt ibi. ADDE, vt per Bar. in d. auth. qui relato. Spec. aliter dicit.

b De deci. tua. j. ¶ Et ibi subdit, quòd sequitur j. ver. & not. ADDE tu, ꝙ hoc est verū, vt vbicūq; de causis spiritualib⁹ agit, quo ad eorū valitudinē, vel inualiditatē, iudex ecclesiastic⁹ est iudex cōpetēs, & ñ secularis: sed vbi ageret de facto putà an matrimoniū sit ꝯtctū, vel an decimæ sint solutæ, & similia, tūc ēt secularis est iudex vt videtur no. Lap. in alle. lvj. item archi. in c. quid dicam. 14. q. 4. Abb. Sic. in c. cùm sit generale. & ibi per alios scrib. extra. de foro compe. item facit, quod dicit idem Abb. Sic. in c. ex literis. el ij. extra. de sponsa.

c c. fi. ¶ In ij. nil glossauit. ADDE, ꝙ Bar. in l. naturaliter. §. nihil ꝯmune. in pe. q. videtur no. ꝙ in interdicto spoliatorio & causa depositi, habeat locum reconuentio. tamen in auth. & consequenter. tenet idem, quod Spe. hîc.

d Interdicto. ¶ Quæ potest esse maior æstimatione, quam ipsæ res ablatæ. sic dicebat Vin. cuius ad literam fuit hæc q. & sequens, de ord. co. c. fi. in prin. & est simile, quod dicam j. tit. ij. §. j. ver. sed nunquid intentanti.

e In vtili. ¶ Alias in reali, j. in Vin.

f L. fi. ¶ Vbi de hoc in gl. sic ergo. & C. de iud. l. j. ante fi. vlt. gl.

g L. fi. ¶ Ex multis lecturis, quas ponit ibi gl. Host. prælegit istam, vt scripsi in dec. cum dilectus. de arb. super j. gloss. quæ enumerat hos casus.

h Statuimus. ¶ Lib. vj.

i Ad cām. ¶ Vide hoc clariùs per me de mu. pe. c. j. in gl. reconuentio. ver. corā iudice. ADDE, ꝙ Bar. in d. auth. relato. Spe. hîc, & Cy. in l. per hanc. dicit, veritas est, quòd quando ille qui appellauit, appellat de necessitate pp iniuriā, quā arbitratur sibi factā à iudice, & sic ipse sua sponte iudicē non elegit, & pt corā iudice appellationis reconueniri, sed debet in prouincia sua apud suum ordinariū conueniri, vt ff. eum, qui appe. in pro. defe. & l. ii. §. hi. ff. de iud.

ADDITIO. An in causa appellationis sit locus reconuentioni, vide Io. de Tur. cre. post Archi. in c. j. col. ij. versi. surgit hîc quæst. 3. q. 8. & ibi tradit, an clericus agens corā iudice seculari, possit reconueniri coram eodem iudice: vide omnino per eum Hen. Fer.

k Tenet sententia. ¶ Omnino vide, quod ibi scripsi super ij. glo. & ibi Abb. Sic. Fran. de Aret. Barbatia, & Fel. item Lapus alle. cxviij. in j. col.

l Vt ibi. ¶ Super his vide, quæ scripsi in prę. gl. reconuentione. ver. vtrùm autem.

m Iurisdictio ¶ Id est, quia non erat iudex actoris.

n Si idem. ¶ Vide, quod scripsi de mu. pet. cap. j. in gloss. reconuentio. post prin. ibi videbis quòd Inn. & Host. tenet. quod hîc Gul. & quòd Accurs. tenet contrarium in auth. & consequenter. in gl. ij.

o c. j. ¶ Ibi dixit in gl. reconuentio. ver. redeundo.

p c. ij. ¶ Idem scripsi in pri. gl. ver. & secundum.

q Secundum Inn. ¶ Vide, quod no. in cle. de verb. signi. sæpe. in gl. quod requirat.

r Dicit contrà. ¶ In præ. decr. cùm olim. vt ibi scripsi super gl. ij.

s Nihilominus. ¶ lib. vj.

& potiùs nō prosequeret cām ecclesiæ, ff. de iudi. l. ii. §. sed si. & vi.
a de s̄. de coniun. perso. circa prin. a ¶† Itē scripserūt quidā, q̄ si me
13 cōuenis ad decē, & ego te reconuenio super boue, non poteris
me iterū recōuenire ad equū, ne sic mutuę petitiones in infinitū
procedant, extr. de rescrip. cū in multis. lib. vj. licet in prin. in eo. li
bello potueris me sup plurib. cōuenire, vt eo. tit. c. fi. & c. dispen-
dia. & extr. de elec. querelā. de capel. mo. c. ij. ff. fam. ercis. hæredes.
§. de pluribus. ff. de act. emp. & vend. non est nouum. & s̄. §. j. versi.
b item pone b.

ADDITIONES.

a Circa prin. ¶ Et de proc. §. ii. ver. quid si canonicus.
b Item pone. ¶ Per quē videtur iste ver. superflu⁹: nisi dicas illū ver.
loqui in delegato: istum in ordinario rei, in quo tn̄ nō puto hoc
pcedere, nisi forsā p hūc modū, q̄ scd̄a quęstio actoris, licet corā
eo fieri possit, nō tn̄ habebit vim recōuētionis, vt simul tractent,
& vna sn̄ia terminēt, p rationē ibi positā, & quę ponitur j̄. ver. pe.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio quando sit facienda, & quando non.*

1
a 3. §. Sequitur videre, † quando sit reconuentio facien-
da? Et dixit T. a q̄ generaliter pōt fieri an-
tequā in petitiōe actor sit litē cōtestatus: postea vērò nunquā, ni
* si libellus reconuentionis sit antea porrectus, vel nisi protestat⁹
fuerit de recōuētione facienda, extr. de mut. petit. per totū, C. de
b sen. & interlo. om. iu. auth. & cōsequenter b. Sed omissis opinio-
nibus dico, q̄ semper ante litis cōtestationē, & etiā post, eodē du
rāte iudicio, id est, instantia iudicij, s. quousq; cōclusum sit in cau-
sa: quia cùm negotium discutit, tantùm dicitur iudiciū, vt extr. de
verb. sig. forus. pōt fieri recōuentio, etiā nulla protestatione præ-
missa super hoc ante litis cōtestatione: & hoc tā corā ordinario,
quā delegato, vt extr. de rescrip. dispendia. §. reus. lib. vi. per quam
do. me⁹ dicit contrà. & q̄ post litē contestatā fieri possit, habetur
c extr. de mu. pet. c. j. ibi, responsione facta, &c. c quia per responsio
nē fit litis contestatio, extr. de lit. contest. c. vnico. & in hoc videt
d Inn. declinare in præ. c. j. de mut. pe d.

ADDITIONES.

a Dixit Tanc. ¶ Vbi s̄.
b Et consequenter. ¶ Finita verba Tanc. in hoc membro.
c &c. ¶ Nil valet hæc inductio, cum litera dicat facta rn̄siōe libello
actoris, respondeatur libello rei: imò ponderata litera illa Incon-
tinenti, q̄ sequitur, apertè pbat priū: declaro, si litera ibi diceret, q̄
facta rn̄sione libello actoris porrigat reus suū libellū, tunc face-
ret pro actore: sed aliter loquitur, vt prædixi.
d De mu. pe. ¶ Vide qd̄ ibi scripsi super j. gl. qd̄ no. in cle. de ver. sig.
sæpe, in gl. q̄ reqrat. & gl. seq. vbi videas, q tenēant hāc opi. & q c̄
riū, quos sequor. ADDE, q̄ opin. Spec. tenent Vin. Fran. Arch. in
d. c. dispendia. Bar. in auth. & consequenter. Si. Vin. in d. c. j. & Ioā.
de Imol. ibi. Opin. autem Host. tenet Panor. quam etiam dicit te-
nere Car. in d. c. j. Plures & digniores sunt, tenentes, quòd post li-
tis contestationem potest fieri reconuentio.

SVMMARIVM.

1 *Actori nolenti reo eum reconuenienti respondere, denegari debet in sua causa audientia.*
2 *Iurisdictio iudicis quo casu sit perpetuata.*
3 *Reo, vbi lis est contestanda super libello actoris, offerente libellum reconuentionis, an actor super illo libello inducias deliberatorias habere debeat.*
4 *Sententiæ tot sunt, quot sunt & articuli.*
5 *Iudice pronunciante in causa conuentionis, si omittat reconuentionē, an teneat.*
6 *Sententia si primò feratur super vna causa, & postea super alia, cui priùs satisfieri debeat.*
7 *Causa conuentionis & reconuentionis pari iure fouentur.*
8 *Appellatione facta in conuentione, an supersedendum sit reconuentioni: vel è contrà.*

¶ In reconuentione qualiter sit procedendum.

4. §. Videndum restat, qualiter in reconuentione
procedatur: & quidē libello ab ac-
tore oblato, reus si eum velit reconuenire, porrigat similiter an-
a te litem contestatam libellum reconuentionis, secundum T. a
sed & postea id fieri pōt, vt iam dixi: & deliberatione super vtro-
que hincinde habita, fiat primò litis cōtestatio sup libello actoris
& consequēter super libello reconuentionis: & iudex potest co-
gere actorem respondere libello reconuentionis: postmodū ve
rò lite ɔtestata sup vtroq; libello, vbi fit ante litis contestationē,
iudex vicissim vtranq; causam audiat, sic q̄ primò fit litis contesta
tio super prima, & post super secunda: conueniens primò iuret,
secundo reconueniens: & primò ponat, & postea reus: primò eti
am producat testes, secundò reconueniens, & sic alii actus expe-
diantur, ita q̄ in vna eadēq; die vtraq; quæstio, quasi vna senten-
tia, concordia, vel iudicio terminetur: prius tamen pronuncian-
do super petitione actoris: vt hæc pbantur extr. de mu. peti. c. j. &
de causa pos. & propr. cùm ecclesia. & c. cùm dilectus. iuxta reg. il-
lam, qui prior appellat, prior agat, ext. de or. cog. c. ij. ff. de iudi. qui
prior. Quæ tamen fallit in casibus, qui not. j̄. tit. prox. ver. videm⁹.
b Vbert. verò dicit b, præmissa vera esse, vt vicissim tractetur, si hoc
iudici placet: & si sibi magis placet, poterit de his vicissim cogno-
scere, & terminare d̄ vna, cognoscēdo vna die, & d̄ altera alia die.
1 ¶† Sed quid si actor nolit respondere reo reconuenienti eum c?
c Dic, q̄ iudex denegabit ei in sua causa audientiam, arg. extr. de iur.
calum. c. fi. §. pœna. & c. Imperator. j. q. j. si qui episcopi talē. ff. de p
d cur. mutus. §. pœna. C. de compensat. neq; scriptura d. ¶† Quid si
2 reus statim libello sibi ab actore porrecto, eum reconuenit, offe-
rens sibi libellū reconuentionis, sed vlterius procedere nō curat:
in libello verò actoris proceditur ad litis contestationem, vel eti
e am ad sententiā? Dic e, q̄ adhuc poterit reus causam recōuentio-
nis prosequi. Iurisdictio enim iudicis perpetuata fuit, quo ad cau
sam illam per libelli oblationem, extr. de of. deleg. gratum. & eō
uersò, si actor facit reum citari, & vltrà non procedit, reus potest
cām reconuētionis inchoare, & psequi corā illo: eius. n. iurisdō
perpetuata fuit p conuentionem factā p actorē, 3. q. 8. cuius quo
ad hoc enim, pari iure censentur cōuentio & reconuentio, ext. de
mu. pet. prudentiam. Qualiter autem iuratur in mutua petitione,
3 not. j̄. de iur. cal. §. nunc dicamus: ver. nō tamē. ¶† Sed secundum
præmissa, quid si cùm debet lis cōtestari super libello actoris, reus
offerat libellum reconuentionis, nunquid actor habebit super il
lo inducias deliberatorias? Respondeo, sic, si voluerit, & interim
f sua petitio differetur, 3. q. 3. §. spatium f. Quasi vna sententia, ideo
dixi s̄. quia in veritate duæ sunt sententiæ, quæ simul feruntur su-
per duabus quæstionibus sese minimè contingentibus, & etiā si
se contingant, puta quia agitur petitorio & possessorio super ea-
dē re, adhuc sunt duæ sententiæ ferendæ, vt præd. dec. cùm eccle-
4 sia. in fi. & c. cū super. † quia quot sunt articuli, tot sententię sunt
ff. de mino. etiam. Sed quasi vna & eadem sententia dicitur, ppter
continuationem temporis, arg. in præ. l. etiam. sed ad contextum
prolationis, s. vno contextu, vna post aliam feruntur, vt in præ. l.
etiām. sicut est aliàs simile in pluribus stipulationibus plurium re
rū, quæ dicuntur vna stipulatio, quo ad conceptionem verborū,
ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. Stichum. §. stipul. & ff. de don.
5 cau. mor. senatus censuit. §. fi. ¶† Et si iudex pronunciet in causa
conuentionis, & omittat reconuentionem, dicunt Doctores, q̄
non valet, ff. quæ sen. sine appel. resc. l. j. §. fin. & C. de compens. ne-
que scriptura. vel, secundū Ia. de Al. tenet sententia, sed tamen ab
ea potest appellari: vel dicitur in præ. §. quod intelligit idem Iac.
verū esse, si de vtraq; quæstione simul constare possit. Cæterùm
si de vna, putà de possessorio, cōstat plenè, sed de alia, putà de pe-
titorio, non potest constare de facili, sed longis est ambagibus in
uoluta, bene pt̄ ferri sn̄ia super ea, de qua constat sm̄ eū, arg. C. de
g cōpens. l. fi. idē not. Inn. & Vin. extr. de ord. cog. c. ij. ver. nos aūt g.
Quid

ADDITIONES.

a Secundum Tanc. ¶ vbi s̄.
b Verò dicit. ¶ In volumine non inueni, sed Simō bene tenet hoc
super auth. & consequenter. & vide j̄. ver. quid si primo. & versi.
præced.
c Eum. ¶ Dic secundum Aegid. vbi s̄.
d Scriptura. ¶ Superfluit iste ver. propter §. sequentem.
e Sententiam? Dic. ¶ secundum Aegid. cuius fuit iste ver. vsque ibi
qualiter.
f §. spatium. ¶ Quomodo malitiosi aduocati reorum in hoc abutū
tur, & prouisionem circa hoc, vide, quod scripsi de mu. pet. c. j. su-
per verb. respondere.
g Nos autem. ¶ Vt ibi scripsi super vers. vicissim. in princi. sed, vt ibi
dixi, est opin. quòd de natura reconuentionis in tantum est pro-
prium simul causas tractari, q̄ quantumcunque altera causa recipi
at facilem tractatum, & altera difficilem, necesse erit seruari, quod
ibi dicitur, insimul cognoscendo & diffiniendo: & Hosti. fatetur
hoc dictum congruere subtilitati iuris, licet æqor sit opin. ɔria, q̄
etiam habes hîc, & in ver. seq. & vidistis s̄. eo. §. post princ. ponde
rato textu prædictę authen. & corporis, vnde sumpta fuit, scilicet
de executoribus, §. illud. Collat. vij. qui vult reconuentionem in-
choari statim, mox, & à princip. quod de inchoatione videtur ad
hunc finē iuberi, vt eo modo simul fiat psecutio & diffinitio. Ad
quid eīn iuberet simul inchoari, si simul prosequi nō deberet? Itē
textus in corpore idem pbat ibi, apud quem simul vtraq; exerce
ri ɔpetit litem. Verum est, q̄ alia litera habet similiter. Item hîc ad
uerbio Vicissim, vtūtur auth. præ. in prin. & decret. j. de mu. pet. &
decr. ii. de ord. cog. versi. nos tamen. Hoc autem sonat, quòd mu-
tuis vicibus procedatur: vnde voluerunt aliqui sic pcedi, quòd re
sponso

Quid enim ſi lata ſententia ſuper vna, in continenti is, cõtra quẽ lata eſt, appellat, & recuſet iudicem vt ſuſpectum? Certè tunc nõ poſſunt vna ſententia terminari. Vel dic, vt j. verſiculo, ſed pone.
6 † ¶ Quid ſi primò ſuper vna cauſa feratur ſententia, & pòſt ſup alia: quæritur, cui priùs ſatisfiet? Reſpond. ei, pro quo prima lata eſt, vel fortè expectabitur, donec de alia cauſa iudicatum fuerit, ſi nõdum erat pronunciatum, ff. quæ ſen. ſi appel. reſ. l. j. §. ſi apud eundem. & §. fi. C. de appel. l. j. vel illud obtinet in quantitatibus, ſe-
a cundum Si.[a] Vinc. autẽ not. ext. de or. cog. c. 2.[b] quòd ſi primò ꝓ
b nunciatur ſuper vna nõ differtur executio ſententiæ ſup illa donec ꝓnuncietur ſup alia, vt in præ. concord. & præ. l. fi. corrigit ſe ipſam, niſi in caſu, ſcilicet cùm aduerſarius meus impedit, ne pronuncietur ſuper altera tunc enim differetur executio, & excipiã contra eũ, ſi velit me conuenire ex cauſa iudicati, arg. ff. de eo, per quem factum eſt, l. j. & ext. de teſtib. ca. peruenit. Illud etiam no. quòd cùm poſt litisconteſtationem fit reconuẽtio, non tractan-
7 tur ſimul ſeu viciſſim quæſtiones. † ¶ Hoc quoq; certum eſt ꝙ cauſa conuentionis & reconuentionis pari iure cenſent̃ vnde ſi non põt appellari ſuper illa, nec ſuper iſta, extr. de mut. perit. ca. 2. & ſi actor non vult reo reſpõdere, nec ipſe reſpondebit actori, vt
8 j. §. prox. † ¶ Sed pone, ꝙ appellatur in conuentione, nunquid ſuperſedebitur reconuentioni, vel econtrà? Reſpondeo, non: qa diuerſæ ſunt cauſæ, & poteſt vna ſine alia tractari, Arg. tamen cõtrà extra. de appel. ſuper eo. j. vbi hoc no. Vin. Sed nónne debent vna ſñia determinari, iuxta præmiſſa? Reſpondeo, illud verũ eſt cùm viciſſim tractant̃, ſed ſi procedatur in vna, & non in alia, putà ꝓpter excommunicationem oppoſitam contra rem continẽtem, vel propter exceptionem ſpoliationis oppoſitam, ſiue propter appellationem interiectam in ea à grauamine, non habet locum viciſſitudinaria cognitio.

ADDITIONES.

Reſponſo per reũ ad primam poſitionẽ actoris, actor reſpõdeat ad primã rei: ſic de ſecũda & vlterioribus: idẽ ĩ teſtib⁹, vt recepto primo teſte actoris, recipiat̃ primus rei: ſic de ſecũdo & reliquis, Nõ putat tñ Pileus, vbi ſ. quòd tãta viciſſitudo ſit neceſſaria, niſi forſan pariter periculum mortis, abſentię, vel aliud vtriſque teſtibus immineret. His attentis, non iure reconuentionis conuenitur actor coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: puto neceſſariò hanc reconuentionis naturã ſequẽdã p̃dictis rationib. Si verò licet reconueniat̃, poterat tñ corã eodẽ iudice conueniri, cùm ipſi iudici laxior ſit habena: bene facit ad hãc diſtinctionẽ dec. cum aliquibus. de reſcrip. lib. 6. ſuper quo vide, quod ſcripſi ĩ præ. decre. 2. ſuper verbo, mutuæ. & in gl. ſeq. ADDE, ꝙ practica Spec. placet Ab. in d. c. j. referens, quòd do. Ant. illã putat veram, ſi pars patitur: ſecus autem, ſi vult vt procedatur ſigillatim.
a Secundum Simo. ¶ Vin. in auth. & conſequenter. in fi. hoc intendit Simon, ꝙ in quantitatibus, putà quia actor petit centũ, & reus quinquaginta, ꝯgruè fit expectatio prædicta: ſed ſi actor petit domum vel equũ, & reus fundũ, vel bouẽ, nõ eſt loc⁹ expectationi.
b c. 2. ¶ Vbi ſcripſi ſuper glo. ſi iſti.

SVMMARIVM.

1 *Pœna actoris nolentis reo reſpondere, quæ debeat eſſe.*

1 5. §. Reſtat, vt † de pœna actoris nolentis reo reſpondere, dicamus. Et quidẽ hæc eſt, quia ei non reſpondebitur in cauſa ſua, vt ext. de mu. pe. c. j. & 2. & ext. de iur. ca. c. fi. ff. de procur. mutus. §. pœna. & in præ. l. neq; ſcriptura. Imò etiam ſi actor velit deſiſtere, re⁹ ſi velit eum præciſè cogi, ꝙ ſibi reſpondeat, audiendus eſt, vt extr. de mu. pet. c. j. & arg. ff. de bo. poſ. cõtra tab. poſt mortem. §. fi. & arg. ext. de ord. cog. c. 2. à contrario ſenſu: qa iudiciũ redditur in inuitũ, vt ff. de ver. obl. inter ſtipulan-
a tem[a]. licet ſit arg. contrà ext. de appel. cùm ceſſante. & ff. de in ius
b voc. quamuis[b]. & ſi iudex hoc neglecto in quæſtione procederet, non teneret, quod fieret, vel ſaltem eſſet appellãdum ab eo, vt in præ. l. ff. quæ ſent. ſine appel. reſ. l. j. §. fi.

ADDITIONES.

a Stipulantem. ¶ Secundum Tanc. vbi ſ.
b Quamuis. ¶ Illud ius non eſt quæſitũ aduerſario. Et hîc omnino vide, quæ dixi de reſcriptis, c. j. libr. 6. ſuper gl. 2. & vltra ibi ſcripta ſcias, ꝙ cũ Gul. ꝯtra dominum meum tenet ſuper ipſa auth. G. de Suza. ſuper auth. qui ſemel. inducẽs ẽt omnes ll. ff. de exce. & fide iuſ. l. ex pſona: ibi ẽt Old. idem dicẽs ſe ſic audiuiſſe à domino Iac. de Are. inducit l. 3. §. j. ff. quod quiſq; iur. facit ad hoc. quod no. ſ. de dila. §. vlt. verſi. quid ſi reus. & j. de app. §. in quibus. ſub ver. 34. & §. j. ver. ſed quid ſi ille. ADDE, quæ per Alex. notantur in d. l. 3. vbi de hac addit. mentionem facit.

ADDITIONES NOVAE.

§ An exceptio reconuentionis dicatur reconuentio, tex. ꝙ ſic ſecundum Bal. in l. neq;. C. de comp. Iaco. butri. in l. oms. C. de præſcrip. 30. anno. dicit ꝙ cõpenſatio eſt exceptio, ſicut exceptio doli, inſti. de actio. §. ſed in ſtricti. ex quo tex. cũ gl. dicit Bal. ꝙ exceptio compenſationis & exceptio doli procedunt ex eodem fonte Dominus Richar. in l. cum Pap. C. de ſenten. & inter. om. iud. ſup gl. quæ incipit, ſit tamen illud, &c. videtur facere differentiam inter compenſare & reconuenire, vbi ſic dicit, Non intelligas hoc dictum gl. ſicut ſonat ſcilicet ꝙ ipſo iure fiat cõpenſatio, quia ẽt ſi milies hincinde debita eſſent liquida, oportet ꝙ ab homine opponatur, l. verum cum ſe. ff. de compen. Dices ergò ꝙ aliud eſt cõpenſare, & aliud reconuenire, quamuis idem videantur quoad effectum. quod ſic, patet, quia qui compenſat debitum, de quo impenſat ſoluit, ſeu dat, vt l. vel permutatur. de libe. cau. Sed reconueniens nullum debitum confitetur, & potius certat de ſui abſolutione, & aduerſarij condemnatiõe, quàm de alio vnde optimè vtrunq; iudicium procedere poteſt. Sed ſi debita fuerint clarificata ab vtroque, tunc ſi partes volent, poterit fieri compenſatio, vt hac gl.: ſin autẽ nolent, tunc iudex pronunciabit inter eos, prout de iure tenetur Richar. de ſali. Bal. in l. cum pap. C. de ſenten. & interlo. om. iudi. & l. ſi de proprietate. C. ſi à non compe. iudi. & l. j. C. de arbi.

§ Nota quòd reconuenire eſt impugnare. ad hoc facit c. cum inter. de excep. in fine.

§ An vbi agitur de dote habeat locum reconuentio, dic quòd ſic vt l. non ſolum. §. ſi de dote. de procu.

§ An coram arbitro fiat reconuentio, not. in auth. & conſequẽter. C. de ſenten. & interlo. om. iud. not. per Bal. & doctores in l. ſi diſtinguemus. §. ſi quis. de arbi. de iure canonico ꝙ non, c. cum dilecti. de arbi. de iure vero ciuili, ſi de omnibus cõtrouerſiis eſt cõpromiſſum, quòd tunc poſſit fieri reconuentio, vt l. ſi in tres. & l. ſeq. & l. ſi cum dies. §. plenum. de arbi. ponitur in l. idem pomp. §. ſi de meis. e. tit.

§ Clericus conueniens laicum, agit ſub laico iudice. Laycus vult reconuenire clericum ſub eodem iudice, an poſſit: Videtur ꝙ nõ vt in auth. ſtatuimus. de epiſc. & cle. & c. j. de mutu. peti. per Ioan. And. In contrarium fac. authẽ. clericus. & l. omnes de epiſ. & cler. Dic ꝙ in cauſa criminali non poteſt, ſed in ciuili per iura Codicis permittebatur, dicta l. omnes. ſed de iure authenticorum prohibitum eſt, vt dict. auth. ſtatuimus. quod dicit verum ſuper alio capitulo & diuerſo ab eo quod clericus laicum conueniendo introduxit. Et ita loquitur dictum ca. de mutuis petitionibus. & Io. And. ibi. ſed ſuper eodem capitulo vel de pendenti bene admittitur reconuentio, vt dicit Io. An. in c. at ſi clerici. de iudic. & dicta auth. reconuenti. & Bald. ibi de hoc, & Barto. ibidem multa dicit. Pan. in c. qualiter. ext. de iudi. & Ange. in l. ij. §. Sed ſi agant. de iud. & l. qui non cogitur. e. tit.

§ Poteſt iudex aſſignare terminum ad reconueniendum, not. in l. omnium. de procura. quod no. Bal.

§ Vbi iudicis officium imploratur, incidenter non habet locum reconuentio, nec in cauſis ſummariis, nec in cauſis appellationis vt c. j. de mutu. pet. & ibi per Inno. & Clemen. ſæpe. de verbo. ſignifi. & Inno. in c. j. de libelli obla.

§ In l. 2. §. ei quoq;. de iudic. Bal. dicit nota. ꝙ ex quo quis non tenetur reſpõdere in loco appellationis, quòd in cauſa appellationis ceſſet reconuentio. Inno. in dicto c. j. de mutu. pet. Cynus in l. per hanc. C. de tempo. appel. in 7. q.

§ An in officio iudicis habeat locum reconuentio, gl. in l. ſed & ſi reſtituatur. in prin. de iud. Bar. allegat l. j. in fi. de variis & extraordi. cog. Itẽ de materia reconuentiõis vide notabile in auth. & cõſequẽter. & quod no. Ang. in l. ſicut, iniquum. quod quiſq; iuris.

§ Nota plures caſus in quibus non habet locum reconuentio, p Hoſti. in ſumma de mutu. peti. §. fi. per totum. Item in hac mate. vide gl. nota. in clem. ſæpe. de verbo. ſigni. ſuper verſi. voluit.

¶ Bald. De reconuentione.

IVDEX laicus, qñ incidit qõ ſpiritualis coram eo, non cognoſcit plenariè, ſed ſummariè, non per modũ diſceptationis: & tũc demũ remittit, qñ partes volunt ꝓbare, §. nunc dicam⁹. ver. itẽ excep. & ſeq. ¶ In officio iudicis nõ habet locũ recõuẽtio, ff. de var. cog. l. j. in fi. niſi ſummariè ꝓcedat̃, ver. ſed nunquid habet. & ſeq. Gul. ẽt in ſummariis habet locũ recõuẽtio: quoad hoc, vt vẽtiletur corã eodẽ iudice, & inter eaſdem perſonas, ff. de ꝓcur. l. ſed & hæ. §. 2. & l. omniũ. ſed nõ quo ad eundẽ modũ ꝓcedẽdi, & ſimiliter decidendi: niſi fuerit recõuẽtio de pari cã, ſcilicet ſũmaria: qa tunc eſt vera recõuẽtio, quoad oĩa, ſecundũ Doct. ff. đ iu. l. ſed & ſi reſtituat̃. in prin. Bal. ¶ Vſq; ad ꝯcluſionẽ poteſt fieri recõuẽtio

§.sequitur.ver.sed omissis.¶Pari iure cēset q̄uētio & recōuētio: & debēt simul vna ſnīa terminari.duæ tñ ſnīæ ſunt ꝓnūciādæ,& duæ formæ:& ſuper vna p̄t ferri abſolutoria,& ſup alia ōdemnatoria:nemo.n.diceret abſolutoriā idē eſſe.G.hoc verū ſi recōuētio.fit ante litis cōteſtationē,& pariter liquet de vtraq; alioquin propter obſcurū differri ñ debet vna ſine altera, C.de cōpēſ.l.fi. niſi per ſubterfugia & malitiam actoris ſit protracta probatio,qa tunc differtur certum propter incertum:nedū quo ad pronūciationem:imò ſi eſſet pronūciatum,differtur ēt quoadexecutionē interpoſita tamē appellatiōe,in §.videdum.ver.ſed ſecūdum. cū ſeq.vbi omnino videas,vt no.in glo.j.in fi.ff.quę ſent.ſine appel. reſcin.Bal.& vide omnino ĵ.tit.ſeq.§.j. & ĵ.de iura.calū.§.cā.Nō debet priùs reſpōderi petitioni,quàm recōuētioni,ſcilicet ex interuallo,C.de ɔpenſ.l.neque.e.§.ver.j.G.Sufficit recōuenīeti pro perpetuāda iuriſdictiōe offerri actori libellum reconuentionis, eo.§.verſi.2.G.arg.de pu.iu.l.is,qui reus.ver.inchoatus.Bald.

¶De incidentibus Quæſtionibus,& de ordine Cognitionum[a] Rubrica.

a S AEPE plures in iudiciis quæſtiones emergunt,& dubium eſt, cuius cognitio debeat præcedere: ideoque cùm hæc materia vtilis ſit, & ſecretam aliquantiſper habeat indaginem,ipſam apertiùs enodemus: primò dicentes aliqua,quæ antiqui ſuper ea tradiderunt:poſtmodum alia ad cognitionem eius dicturi.

ADDITIO.

a ¶Pileus poſuit de hoc rub.&eſt vltima ſuæ ſecundę partis.¶Tā. conuertit hanc rub.& eſt ſuæ ſecundæ partis pę. Commendabiliter autem auctor ſic formauit rubric.propter rubricam de ord. cog.quævenicbat in 3.parte ponenda.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio ciuilis quotupliciter incidere poſſit.*
2 *Quæſtiones incidentes quòd ſint priùs tractandæ,& non ſimul.*
3 *Quæſtione ciuili incidente ciuili,refert,an incidens ſit talis,quæ patiatur litis conteſtationem,vel non.*
4 *Quæſtiones plures & multiplices in iudicio deciduntur, quibus etiam multipliciter eſt prouidendum.*
5 *In quæſtionibus incidentibus primùm conſtare debet de re,demum de eius circumſtantiis quæri.*
6 *Actionem eligere an cogatur quis ante iuramentum calumniæ.*
7 *Diuerſæ quæſtiones ſi ab vna parte tantùm proponuntur,& ſint criminales,an accuſator poſſit eas ſimul proponere.*
8 *Agens de vno crimine contra vnum ciuiliter,an poſſit & contra alium de eodem crimine:pendente iudicio primo,agere.*
9 *Plures & diuerſi ſi contra vnum ſolum agant,quis primò ſit venturus.*
10 *Quæſtio à diuerſis partibus mota quomodo ſit terminanda.*
11 *Priùs prouocās priùs eſt audiendus,libellū dando iurādo,teſtesproducēdo&c.*
12 *Petentium eandem vxorem prior priùs auditur, propter vitandā difficultatē.*
13 *Ciuiles ſeu ſpirituales quæſtiones ſi earum altera directè proponitur,& altera per modum exceptionis, an ſimul poſſint agitari.*
14 *Diuerſæ quæſtiones criminales ſi à diuerſis partibus in iudicio proponuntur, qualiter ſunt agitandæ,& num.16.*
15 *Reaccuſare ſuum accuſatorem an ſit in iudicio permittendum.*

1.§.Sciendum eſt igitur, quòd cùm duæ quæſtiones ī iudicio proponūtur, aut ſunt ambæ principales,aut vna eſt principalis,&altera incidens:ſi quidem[a] ambę
a ſunt principales,& ſunt ambæ ciuiles,quæ priùs proponitur, primò tractabitur, & vna ſententia terminantur, licet ſint æquales, dummodo ſe non contingant,vt ext.de or.cog.c.2.§.nos autem ff.de iud.qui prior.& dixi ſ.titu.prox. §.videndum. & dummodo ſit talis quęſtio,de qua ille iudex poſſit aliàs cognoſcere,vt ibidē not.Si verò ſunt criminales & inæquales,tunc maior minori pręponet:quòd ſi vna ſit criminalis,& altera ciuilis,de criminali priùs agetur,vt ex inferioribus ap parebit. Porrò ſi non ſunt ambæ principales.ſed vna incidit alteri, tunc de incidenti principali priùs cognoſcendum & pronunciandum eſt,ff.de lib,cau. ordinata. Inſtit.de accuſ.§.præiudiciales.ext.de ord.cog.c.j.3.q.xj.ſi de hæ-
1 reditate.C.de ord.iud.l.j.† ¶ Et ſcias, quādoque ciuilis quæſtio incidit ciuili: vt ſi agenti de hæreditate incidenter & directè, opponitur,quòd non eſt legitimè natus,vt extra.de ordi.cogni. ca. 2.& qui fil.ſint leg.lator.vel quòd eſt ſeruus.3. q. 1 1.ſi de hæreditate.C.de ordin.cognit.l.2.ff.de alend.lib.l.ſi quis.§.ſi vel parens. ¶Quandoque verò ciuilis incidit criminali:vt ſi is, qui credit ſe liberum, accuſetur de crimine , poſtea moueatur ei ab alio quæſtio ſtatus. ead. quæſtio.ſi crimen.C.de ordin.iud.l.3. C.de adult. quoniam Alexandrum.C.ad leg.Flau.de plag.præſes prouinciæ. & l.plagij.¶Quandoque criminalis incidit ciuili,vt ſi agenti per aliquod inſtrumentum obiiciatur quæſtio falſi, ea.q.ciuili.& C. ad leg.Cornel.de fal.damus.¶Quandoque criminalis criminali: vt ſi agenti de adulterio obiiciatur lenocinium,vt e.q.priùs.&ff. de adul. l.2.§.ſi publico.ad idem.C.de lib.cau.ſi filium.ff.ſol.mat.
2 cùm mulier.ff.de fur.l.ſi † ¶Hæ igitur incidentes,tāquam præiudiciales,tractabuntur priùs,& non ſimul:quia ſic eſſet diuerſos proceſſus inutiliter intricare, cū principales ab eis depēdeant,ex tra.de iud.exhibita.de offi.del eg.prudentiam.§.ſexta.& dixit Bul. quòd ſuper incidentibus quæſtionibus, vel exceptionibus non debet pronunciari,ſed tantùm cognoſci.M.& P.dicebant, quòd ſemper debet pronunciari ſuper eis : & hoc tenent Lau.& Vinc. & P.& quaſi omnes Canoniſtæ,extrà de reſtit.ſpol.ex conqueſti
b one.de appel.ſuper eo.de elect.cùm dilecti.Ioan. & Azo[b] diſtinguunt inter emergentes & incidentes: quod videtur Ber.appro-
c bare,quæ proſequere,vt not.ext.de or.cog.c.j.[c] & C.de or.iu. l.j.
3 † ¶Et,vt præmiſſa clariùs tibi liqueāt,nota, quod[d] vbi ciuilis in
d cidit ciuili,refert,an incidens ſit talis,quæ patiatur litis conteſtationem:vel ſi non patitur, tunc de incidēti erit principaliter pronunciandum,vt C.de dilat.à procedente.quæ eſt 3.q.3. §. ſpatiū. & hoc eſt verum, quando illa incidens eſt de appenditiis cauſæ, vt ibi.Si verò non eſt de appenditiis cauſæ, ſed quaſi de appenditiis,tunc refert, vtrùm litem patiatur conteſtari,vel non:ſi patitur,vt eſt quæſtio ſtatus, vel pacti facti de non petendo, tunc de principali eſt primitus cognoſcendum,poſtea de incidenti:& eo ipſo quòd de principali cognoſcitur,videtur de incidenti cognoſci,vt ff.de mino.intra vtile.& facit ſ.de or.cogn.l.2.& ideo tunc ſuper incidenti pronunciat,quia ſuper ea plenè cognouit.nam ſi cognouerit ſemiplenè, tunc ſecus: nec fit præiudicium veritati, vt ff.de his,qui ſui vel alie. iur.ſunt,ſi iudex. ff.de agnoſc.lib.ſi qs. §.ſi vel parēs.& §.meminiſſe. Si autem illa incidens non patiatur. litis conteſtationem,vt quia dicit aduerſarius iudici,tu es excommunicatus,vel ſi propon at recuſationi ſcauſam,de hac incidenti debet priùs cognoſci,quàm ad alia percurratur : & pro hoc facit ff.de priua.l. 3.ſecundum Alber. Pap. Sed certè quidam Canoniſtæ dicunt,quòd etiam ſuper exceptione excommunicationis,& aliis,debet lis conteſtari,vt not.ſ.de excep. §. viſo. ver. ſed nunquid. Si autem criminalis incidit criminali, tunc ſi vna eſt præiudicialis,illa præferatur,C.de adult.quoniam Alexandrum. Si verò ciuilis incidat criminali, vel econtrà, tunc dic, vt C.de or.iu.l. pe.ſecundum Alber.Pa.¶ Cæterùm adhuc circa præmiſſam ma-
e teriam eſt alia diſtinctione opus[e].† Nam cùm plures proponun
4 tur in iudicio quæſtiones,aut proponuntur abvna parte tantùm aut à diuerſis.Si ab vna tantū,aut ſunt quæſtiones ciuiles,aut criminales.Si ſunt ciuiles,poteſt proponens,quā maluerit,præmittere,& omnes ſimul tractare,niſi in quatuor caſibus.¶Primus,ſi ſint contrariç.tunc enim eligat,quā velit,& priùs eam tractet,C. de furt.l.j.C.ſi ſeruus exte.ſe emi man.l.j.qa petens ɔtraria,nō debet audiri,ext.de app. ſolicitudinē.in fi.74.diſt.geſta.ext.vt eccl. benef.vt noſtrū.quod dic,vt ſ.de act.ſeu pet.§.ſequitur. ver.no. ¶Secundus eſt,ſi primò propoſita pendet ex altera,quę poſtmodum proponi deſiderat:vt ecce,aliquis tanquā hæres,petit debitum hæreditarium: poſtea vult inquiri,an ipſe ſit hæres,vel non, certè præpoſtera eſt talis petitio,C.de hære.act.vt debitū.ext. de or.cog.tuā.vel ſi petā fundum rei vēdicatione,& interim condicam fructus eius,ac ſi meus eſſet:repellar ab hac ſecūda petitiōe,
5 ff.de excep.fundi.†Quamprimùm enim conſtare debet de re,& poſtea de circunſtantiis eius quæri:arg.ext.de eccl.ædifi.ad audiē
f tiam.&de re iu.abbate ſanè[f].¶Terius eſt,cū ſecūda eſt p̄iudicialis primæ:putà,petebam à te fundum Titianum, quem poſſides: tu negas eum meum:ego peto viam ad dictum fundum, per fundum Sempronianum,qui tuus eſt:non ſum audiendus in hac ſecunda petitione,quia p̄iudicat primæ,ff.de excep.fundū Titianū Vel ſi à te fundū aliquem in ſolidū vendico,& velim interim tecum age

ADDITIONES.

a Si quidem.¶In hoc principio ꝓſequitur gl. Io.3.q.xj. in ciuili.& Bernar.hîc e.tit.nam & hoc.vſque ad ver.ſed dixit.
b Et Azo.Quibus aſſentit Inno.de elect.cùm inter R.
c C.j.¶Et vide,quod ibi ſcripſi ſuper j.gloſſ. in qua opiniones iſtæ ponuntur,& in lege,quæ ſtatim alleg. ibi autem in fin.poſuitquatuor modos,ex quibus ſumi poteſt, quod quæritur de ꝓnunciatione ſuper incidenti,præmiſſo ibi breuiter,quid de his opinionibus ſit tenendum.
d Nota,quòd.¶Secundum Alber.Pap.quem alleg.ĵ.
e Opus.¶Secundum Tancre. cuius ſunt hæc verba vſque ibi , poteſt etiam.quod tamen receperat ab Azo.in ſumma de or.iu. vbi etiam eſt ille ver.poteſt.& quoad mentem,quaſi totum,quod ſequitur vſque ad finem tit.
f Sanè.¶Lib.6.

cum agere Communi diuidundo pro parte eiusdem, nō sum audiendus, quia per hanc piudicatur primæ, vt præ. l. fundi, quem. ¶Quartus est, quando sunt tales actiones ꝓpositæ, quodvna tollitur alterius electione: vt actio de peculio, & tributoria: quia tūc debet vnam ex illis eligere, vt ff. de tribut. quod in hęredem. §. eligere. ¶Potest etiam esse quintus, cùm altera est præambula: vt cùm quæritur de possessione & proprietate, C. de rei vend. ordinarij.

6 † An autem ante iuramentum calumniæ cogatur quis eligere actionem? not. ĩ. de iur. calum. §. j. versic. sed quæritur, an. sed & si quis velit plures super eadem re conuenire potest, cùm non sit prohibitus. Idem, si occasione diuersarum rerum, vel factorum, argu. ff. de prob. ab ea parte. ext. de restit. spol. cùm ad sedem. & de fide inst. inter dilectos. de donat. inter dilectos. de cens. cùm olim. & c. olim. Quòd si diuersi agant contra vnum, de hoc iam ĩ. dicam.

7 † ¶Porrò si diuersæ quæstiones ab vna parte tantùm ꝓponantur, & sunt criminales, potest accusator omnes simul proponere, & simul de omnibus contra eundem in vno libello agere, vt extr. de simo. licet Heli. 2. quæst. 8. libellorum. extr. de iudi. exhibita. extra de accus. licet. 3. quæst. x. ca. j. 2. & 3. & illa crimina sunt clarè specificanda, & sigillatim, vt accusatus certificetur, vt

a extra de testib. præsentium. aliàs in cipit, ad hoc [a]. & meliùs in de

b cre. Greg. X. de elec. vt circa [b]. Sed si primò egerit de vno crimine & in eius probatione defecerit, non admitteretur ad sequentia:

c aliàs secus, vt 3. q. x. placuit. secundum titu. [c] Quod autem dixi, vnum posse contra eundem de pluribus criminibus simul agere: intellige verum esse, ex diuersis factis: sed ex eodem facto videtur, quòd non licet, arg. à contrario, C. de accus. qui crimen [d]. qa

d non debet bis id ipsum puniri, ext. de iud. at si clerici. in fin. ff. nau. cau. stab. licet. §. fin. Quòd si plures criminales actiones velit cōtra duos ex diuersis factis proponere, dic, vt ĩ. de accusatore, in 2.

e ver. [e] & seq. Occasione aūt vnius crīs potest vnus mille accusare:

8 quod dic, vt ibidem. † ¶Si verò vnus de eodem crimine vult cō

f tra vnum agere ciuiliter, & contra alium [f] criminaliter, pendente priori iudicio, vel econtrà, non potest, ff. de Publi. l. 4. ff. vi bo. rap. l. 2. §. j. sed finito priori, potest ad alium habere recursum. Si tamē vtraque quæstio propter rem familiarem proponatur, vt quia aliquid abest, vel absuit de patrimonio suo, C. quand. ciuil. actio præiud. cri. l. vnica. & locum habet in publicis iudiciis, vt ibi dicitur, idem etiam & in priuatis. nam in quolibet furto hoc habet locum, vt ff. de fur. l. fi. licet Pla. distinxerit inter publica & priuata iudicia. pro quo facit ff. eo. interdum. §. qui furem. Sin autem competat criminalis & ciuilis ad vindictam tantùm, tollitur vna per al

g teram, ff. de iniur. quod senatusconsul. & l. prætor. §. j. [g]

9 † ¶Quid si plures [h] & diuersi agunt contra vnum, si quidem vnus primò,

h & alter secundò veniat, & ambo agunt ciuiliter, vel criminaliter obtinet regula, qui prior appellat, &c. Sed si simul veniant, & agant ciuiliter, iudex eliget, quem velit, vt sit locus gratificationi, vt ff. de relig. l. fi. in prin. extr. de elect. venerabilem. §. obiectioni. de iure pat. quod autem. si verò plures agant criminaliter, iudex eliget magis idoneum, ff. de accus. si plures. ff. de popul. act. si plures. Argu tamen contrà ext. de accus. licet ibi videtur innuere, ꝙ simul plures admittantur: sed vbi nō fuit processum cum eis, nec

i lis contestata [i]. item contrà, 2. q. j. in primis. vers. quia igitur. & extra. de pur. ca. quot. Sol. ibi.

¶Vidimus qd iuris sit, cùm diuersæ quæstiones ciuiles, vel criminales, ab vna parte tantùm, in iudicio mouentur, siue contra

10 vnum, siue ꝯ plures: † nunc sequitur videre, quando à diuersis partibus mouētur: in quo etiam eadem distinctione opus est. Nā aut ambæ sunt ciuiles, vel spirituales, seu mistæ: aut sunt criminales, aut vna est criminalis, altera ciuilis. Si quidem sunt ambæ ciuiles, vel spirituales, vel mistæ: aut proponuntur ambæ directè, aut vna directè, & altera per modum exceptionis: si ambæ simul directè proponuntur, vna ab actore, altera à reo, tractandæ sunt, ꝑut no. ŝ. titu. prox. §. videndum. & tunc habet locum regula illa, qui prior appellat, prior agat, ext. de ord. cog. c. 2. quod quidem verū est, nisi altera sit præiudicialis alterius. nam tunc pręiudicialis priùs tractabitur, vt in concor. q̄ sunt ŝ. eo. tit. in prin. versi. porrò si

11 non. in prin. † ¶Item habet [k] locum prædicta reg. qui prior, &c.

k in processu causæ, non in sententia: vt scilicet qui priùs prouocat, priùs audiatur, libellum dando, iurando, testes producendo, & huiusmodi, vt ŝ. tit. prox. §. videndum. Item locum habet, cùm vtraque quæstio est ciuilis, vel vtraque criminalis, & neutra præiudicialis, vel incidens. Item cùm prima est maior secunda: sed si secunda sit maior prima, præiudicat in criminalibus, nisi nomen accusati accusare volentis accusantem, receptum sit inter reos, vt dicam ĩ. vers. item porrò. Item locum habet hæc regula in operis pluribus locatis, ff. loca. in operis. Item in duplicib. iudiciis, scilicet communi diuidundo, fami. ercisc. finium regund. vbi primò qui ꝓuocat ad iudicium, habetur loco actoris, ff. de iu. in his trib.

12 † ¶Item prior petentium eandem vxorem, priùs auditur, prop-

l ter vitandam difficultatem, secundum Vin. [l] Fallit autem [m] & ip-

m sa regula, cùm vtraque est ciuilis, & secunda est præiudicialis: qa est de libertate, vel de filiatione: vt ff. de liber. caus. ordinata. C. de adul. quoniam Alex. C. de ord. cog. l. j. & l. cùm status. Item fallit, cùm secunda est criminalis, & prima ciuilis non præiudicialis, vt C. de or. iud. l. fi. Item, cùm vtraque est criminalis, sed secunda maior. Item, cùm vtraque est par, sed accusatus vult suam iniuriam prosequi, vel suorum, C. qui accu. non pos. l. j. & l. neganda. 3. q. xj.

13 c. j. † ¶Cæterū si ciuiliū, seu spūaliū qōnū altera directè ꝓponit, & altera per modum exceptionis, quia fortè reus obiicit aliquid actori, vt eius intētionem excludat, vt non petat eum sibi ꝯdemnari, tunc etiam simul agitabuntur, fundata priùs intētione actoris, C. de prob. exceptionem. & de excep. si quidē. ext. de ord. cog. c. 2. nisi fortè exceptio sit præiudicialis, vt sæpe dictū est: quia tūc præiudicialis priùs tractabitur. quod verum est, cum agitur petitorio, vt extr. eod. c. j. Si verò agitur possessorio, & reus obiicit ꝑiudicialem exceptionem, secus est: putà, vxor petit sibi virum restitui. Licet enim vir obiiciat parentelam, priùs tamen restituet mulier, quàm de parentela cognoscat, ext. de resti. spol. literas. & c. ex ꝯquestione. de offic. deleg. causam quæ. & de diuo. c. porrò.

14 † ¶ Porrò si diuersæ quæstiones criminales à diuersis partibus in iudicio proponuntur, adhuc vtendum est pręcedēti distinctione. ¶Nam aut ambæ proponuntur principaliter, aut altera principaliter, & altera ꝑ modum exceptionis: si quidem ambæ principaliter, vt quia actor accusat reū de vno, vel pluribus criminibus,

n & reus versa vice vult eum reaccusare, iterū subdistingue [n]. † Nā

15 aut nomen re ceptum est in numero reorum, id est, lis est conte-

o stata [o]: & tunc de nullo crimine potest suum accusatorem reaccusare, ff. ad leg. Iul. de adult. si maritus. §. præscriptiones. & 3. q. xj. c. j. & dixi ŝ. tit. prox. §. j. Potest tamen inscriptionem deponere, accusatione pēdēte: & prima cā finita, illam poterit tractare, vt 3. q. xj. c. 2. Si verò non est lis contestata, potest reus accusatorem suum de maiori crimine accusare: & priùs sup illo maiori audiet, vt 3. q. xj. prius est. C. qui accus. non pos. l. j. De pari verò crimine, vel minori, non poterit reaccusare accusatorē, nisi reus suam, vel suorum iniuriam prosequatur. vt 4. quæst. vj. omnibus. C. qui accu. non pos. cùm rationibus. ff. de accus. hos. §. lege. Cæterū si reus si vult

ADDITIONES.

a Ad hoc. ¶Lib. vj.

b Vt circa. ¶Lib. 6.

c Secundum tit. ¶Vbi ŝ.

d Qui crimen. ¶Vide, quod no. 2. q. 6. si quis ex pluribus.

e Ver. ¶Ibi dedi remissiones.

f Contra alium. Azo, vbi ŝ. circa mediū ver. vbi aūt. dicit contra eūdem, & declarat illud ecōtrà, scilicet quādo incipit à criminali. & subdit, quòd finita vna causa, ad aliā poterit conuolare, hæc dixit propter verba, quæ mutauit auctor.

g §. j. ¶Hoc plus instituit Azo, remittēs finaliter ad rubricam, quādo ciuilis act. præiud. crimi.

h Si plures. ¶Verba Azo. vbi ŝ. in fi.

i Lis contest. ¶Vnde dicit Host. in summa huius ti. in fi. quòd si ad id deuentum fuisset, fortè papa alterum elegisset.

k Item habet. ¶Secundum Vinc. in præ. decr. 2. super ver. iu. & vsque ad eius signum, durant ipsius verba.

l Secundū Vinc. ¶qui declarabat hoc ibi, dicens, ꝙ si prim' admissus probauerit matrimoniū, dabit illi: si demum alius idem ꝓbauerit, sed nō de anteriori tēpore, licet pares habeat ꝓbationes cū priùs agente, prior obtinebit ꝑ probationes & possessionem, ꝗ habet, de prob. ex literis. aliàs si simul adulterentur, & probationes essent pares, magna esset dubitatio, cui deberet adiudicari, cū fortè neutrum confiteatur suum virum. Concederē hoc dictum Vin. quando ante factum ꝯstaret, probationes debere esse pares. Sed quid si secundus probet tempore anteriori? pro tanto dico, audiēdum vtrunque: & si talis paritas appareat, dic, vt not. de test. in nostra. in fi. j. gl.

m Fallit autem. ¶Reuertitur ad verba Azon.

n Subdistingue. ¶Secundum Tan. cuius verba reassumit vsque ad ver. postremò. & habetur hæc pars 3. q. xj. in Summa.

o Lis est contest. ¶Ex quatuor opinionibus, quas Cyn. recitat in l. j. C. qui accus. n pos. in j. q. hæc est secunda, quæ etiam sibi placet, ꝙ per contestationem dicatur nomen accusati receptum inter nomina reorum & quō respondeatur ad l. adulteram. C. de adul. ibi vide. dicit enim l. illam loqui de absente post litē cōtestatā: quasi intendat, ꝙ descriptioni non sit necessaria præsentia describendi. Aduerte, secundum Bar. in l. 2. C. vt nemo pri. ti. ꝙ in criminali cā quandiu pendet cognitio super accusatione, an sit valida, vel ut donec iudex iustè procedi pronunciabit, nō recipitur quis inter reos.

vult contra actorē scribere,sed tantùm excipere,vt etsi ab accusa-
tione repellat,de quolibet crimine, pari vel maiori, pt contra eū
agere:& pbato crimine in modū exceptionis, accusator repelle
tur,vt 6.q.i.qui crimē.ext.de adult.c.pen.& fi.C. e,quoniā Alexā
drum.ext.de or.cog.c.2.& hoc quidem verum est,nisi accusator
eum accuset de crimine excepto. nam tunc obiectu criminis nō
potest eum à sua accusatione repellere,nisi sit eius capitalis inimi
cus,vel cospirator:vt hæc habentur & not.ext.de accu.cùm P.&
de simo.licet Heli.& hęc sit diuersa in excipiente & accusante:qa
in excipiente non quæritur de iure accusati,sed de iure accusato-
ris:& q excipit,non accusat,vt C.ad l.Corn. de fals.l.falsi. ff.de ac-
cus.hi tantùm,Itē pbato crimine in modū exceptionis, nulla pœ
nā punitur actor,sed tantùm ab accusatione repellitur:& vide, q̄
16 hîc desunt,j.de accu.†¶Postremò dicēdū est,quid iuris,sit quā
do à diuersis partibus diuersæ quæstiones pponuntur , quarum
altera est criminalis,altera ciuilis:& quidem si actor ciuilem,ppo
nit accusationem, reus autem criminalē,criminalis priùs tractabi
tur,q̄ ciuilis:vt C.de ord.iud,l.pen.& fin.& 3.q.xj.ciuili.nisi ciuilis
sit præiudicialis criminali:quia tūc primò tractabitur ciuilis,vt 3.
q.xj.si crimen.& C.de or.iud.l.fin.& s̄.dictum est.Vtrùm libellus
sit necessarius,& litis contestatio,in præiudiciali quęstione,no.j.
in tract.libel.in tit,de ord,cog.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Quando super incidenti & emergenti sit pronunciādum, Bal.
in repertorio quod fecit super Innocen.in tit.de ord.cog.

☞ An iudex laicus possit de incidentibus spiritualibus cognosce
re,Bal,vbi supra.

☞ Quid si coram arbitro incidat quæstio filiatiōis,an remittetur
ad episcopum;& quid de arbitratore,vide Bal,in dicto repert.su-
per eod,tit.Item quid si fiat statutum quòd iudex laicus possit co
gnoscere de spiritualibus,& quid operetur.Bal.ibidem.

☞ An exceptio clericatus,excommunicationis,& periurij dican-
tur spirituales,Hosti.in c.j,de ord,cogni.

¶Bald, de incidentibus Quæstionibus & ordine Cognitionum.

QVAESTIO principalis dicitur illa,quæ mouetur principa
liter pp se:& incidens largè dicit,quæ secundariò mouetur,&ista
quandoque contrariatur,vt exceptio qn̄q; adminiculat, vt quæ
incipit ab eadē parte,vt l.sicut.§.si quæratur.in gl, Azo.ff.si serui,
ven,Bal,& qn̄q; mouetur vna quæstio principaliter, quādoque
plures:si plures,aut ab vna parte: & tūc si petitiones se non con-
tingunt,admittit cumulatio:si se contingunt,dic.vt in l.fundi, &
l.fundo,ff.de exce.& p Dyn.in c.nullus pluribus.de reg.iur.lib.6.
si ad diuersa,vt conuentio,& recōuentio,tūc si se ɔtingunt,recō
uentio nō habet vim exceptionis,vt no.ff.de inoffi.test.l.Pap.§.si
filius,& hoc casu si priùs sententiatur sup recōuentione,sentētia
est nulla, quasi indiscussa exceptiōe:arg.extr.de iud.c.exhibita.C,
de ord.cog.l.fi,¶Si aūt se non cōtingunt,tunc est aliqua, sed po-
test appellari,vt no.ff.q̄ sen,sine appel.rescin.l.j.§.fi.B.¶Incidit ci
uilis ciuili:vt,si petēti hereditatē patris,opponit,ꝙ sit spuri⁹.¶Itē
incidit criminalis,licet eius vigore pœna nō applicet fisco,vt no.
ff,de adult,l.2,§.si publico.sed actio n̄ dicitur criminalis,nisi prin-
cipalis ɔclusio libelli sit ad pœnā fiscalem,vt no.in l.agraria.ff.de
ter.mo.in gl.¶Ciuilis incidit criminali: vt si accusatus de plagio,
dicat se dn̄m;C,de plag.l.pses,vel si agenti de adulterio,opponit
quòd est seruus,C.de adul.l.qm̄ Alexandrū.¶Criminalis incidit
criminali:vt si agenti de adulterio,opponit de lenocinio: qd̄ fieri
dēt ante litis ɔtestationē,ff.de adult.l.2.§.q hoc dicit.Et est spāle I
ista exceptione,ꝙ ēuictus p exceptionem punitur,vt d.§. si pu-
blico.quia non habet solùm vim exclusionis,sed etiā punitionis
vt ibi p Richar.¶Itē incidit criminalis criminali;vt si accusas me
de vulnere,ego excipio,ꝙ priùs illum occideras:imò & si te accu
so,habet ēt vim exceptionis reaccusatiō,C.qui acc,non pos.l.vbi
de hoc,§.j.ver.scias,G.¶Dicitur ēt incidens quæstio, emendatio
& mutatio libelli:quæ fieri p̄t ex eadem instantia, quādo libellus
peccat in materia:secus si in forma:quia omnino debet esse nou⁹
libellus forma substantiali mutata,ff.de adult,si accusaturus,de ac
cus.l.libellorū.ver.ꝙ si libelli.arg.ff.de iust.& iur.l.ius ciuile.& de
testa,mil.l,tribunus.§.vlt.vide j.de libel.ɔcep.§.actorē.¶Dicitur
etiam incidens quæstio,replicatio:q̄ p̄t cumulari cū petitiōe,si a-
ctor vult:vt peto decem ex mutuo,n̄ obstāte pacto de nō petēdo
quia postea fecisti pactū de nō petendo,secundū Inn.C.si aduers.
rem iud.l.ij. Dicitur ēt incidens quæstio,recōuentio,arg,ff.de iu-
risd.om.iud.l.si idem.§.j.sed sit.p̄sertim si cōtingat principalem pe
titionem, secundum Iac,Butr.Sciendum est autem,ꝙ incidentiū
quędā debent eadē sententia terminari,quædā diuersa:& istæ ex
primo,vel pprio vocabulo,vocantur emergētes,quæ priùs deci
dendæ sunt,ff.de lib.causa,l,liberæ,extr.de iud.c.exhibita.secūdū

Gul.Non tamen est sententia nulla,si de incidenti pn̄ūcietur,nec
dr̄ ppterea instantia diuidi,ff.de mi.l.intra vtile. Bal.Qn̄,incidens
est talis,q̄ n̄ patitur litē cōtestari,nec pcedi, priùs est cognoscen
dum de incidenti.Si autem patitur litem contestari & pcedi,pri-
ùs est cognoscendum de principali,versi.& vt præmissa.Gul.l.iij.
ff.de puar.secundum Alber.Pa.Gul.¶Quædā sunt cōstitutiones
præiudiciales:quod dic,vt no.ff.de iu.l.p minorem.Quædam prę
ambulę,ver.p̄t etiam.Gul.Sed primò debet cōstare de re,postea
de circūstantiis eius quæri,ver.secundus est.Gul.¶Plures accusa
tiones possunt fieri cōtra vnum eodem libello,& cōtra diuersos
si simul deliquerunt,C.de acc.l.si quis homicidij.Si autem qlibet
de p se,aut circa idem:& tunc idem,C,si reus,vel accu.l.2.Si circa
diuersa,tūc non debent eodem libello pmisceri:quia nullam ha-
bent contiguitatem,vide j.§.porrò.vide j.de senten.§.in vno &
eodem. Gul, ¶ Præiudicialis quæstio priùs est tractanda in peti-
torio:secus in possessorio,ver.certum.G.In excipiendo non quę
ritur de iure accusati,sed de iure accusatoris,ver.si.ad fi.G.

a ¶De Petitorio,& possessorio,& Spoliatione a. Rubrica.

ADDITIO.

a Nullus ex practicis auctorib⁹ directè posuit hanc rubricā.¶Tāc.
tamen parte 2.posuit rubricas de libello recuperandæ possessio-
nis,seu restitutionis:item adipiscendæ:item &retinendæ:&sic su
per ttib.Possessoriis. ¶Rof.inter interdicta tractat de interdicto
Vnde vi,Quod vi aut clam,vti possidetis,& Vtrobi.

SVMMARIVM.

1 *Petens se restitui,non potest nisi de alia spoliatione reconueniri.*
Excipi potest de spoliatione contra agentem,etiam de spoliatione.
2 *Duobus vno cum petitoria actione,altero cum possessoria,simul adinuicem cō currentibus,vt vterque priùs agat,quis eorum sit præferendus.*
3 *Actore primò petitorio agenti,& reo secundò possessorio qui conqueratur de spoliatione,qualiter sit consulendum.*
4 *Petitorium & possessorium in iudicio posita si sint super diuersa,quid iuris.*
Reconuentio quo casu tantùm ante litis contestationem fieri possit.
5 *Spoliatio duobus modis potest in iudicio proponi.*
6 *Impetrans contra aliquem super petitorio,an ille possit contra impetrantem agere possessorio coram eodem iudice.*
7 *Quæstio spoliationis in modum actionis,vel exceptionis proposita,semper repellit agentem in causa criminali.*
8 *Exceptio spoliationis,quibus causis,& à quibus & quot modis fieri possit.*
9 *Contra procuratorem nomine domini agentem, an possit excipi,quòd ipse procurator reum spoliauerit.*
10 *Exceptio de spoliatione non à tertio,sed tertiæ personæ facta,putà à qua causa est habita,an fieri possit.*
Possessor alicuius pignoris aduersus secundum creditorem non defenditur ex iure primi creditoris.
11 *Exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agētē de re spirituali,vel quasi an admittatur.*
12 *Depositarius vel commodatarius,apud quem res deposita,vel cui commodata aufertur,an poterit restitutionem petere.*
Restitutionem petens debet probare possessionem & deiectionem.
13 *Debitor conuentus,qui tenetur per iuramentum soluere certa die,an possit opponere exceptionem spoliationis.*
14 *Spoliatus non tenetur respondere spoliatori ante restitutionem , nec vnquam est ei respondendum,si non sit soluendo.*
15 *Spoliatore vltra mare rem habente,satisdationibus est insistendum.*
16 *Recipiens à spoliatore condignum,videtur spoliationi renunciare.*
17 *Actio & exceptio,quo casu,& in quo differant:& num.seq.*
19 *Episcopo petente ab archidiacono iura episcopalia,quæ possidet , si archidiaconus dicit se non teneri respondere,&c,cuius libellus sit recipiendus.*
20 *Iura episcopalia in multis consistunt.*
21 *Publicatis attestationib. & super eis factis disputationibus,an quis possit adhuc redire ad possessorium.*
Suspensio petitorij an possit fieri post conclusionem,seu renunciationem.
22 *Quæstiōe de possessiōe orta,& de proprietatē,priùs possessionis quæstio finiet.*
23 *In quęstiòne de possessione & proprietate , si priùs super proprietate feratur sententia,an teneat.*
24 *Regula ista, Dolo petit quis quod restituturus est, locum habere dicitur tam in petitorio,quam in possessorio.*
25 *Appellatio dicitur extinguere & suspendere pronunciatum:qua pendente nihil est innouandum,num.seq.*
Causa possessionis nil habet commune cum propritate.
27 *Iudex qua parte habeat pronunciare,vbi actum est merè possessorium , & ab altera partium plenè probatum est de possessorio.*
28 *Petitorio intentato an possit ad possessorium recursus haberi.*
29 *Agi simul interdicto retinendæ possessionis,scilicet Vtrobi,& Vti possidetis, & petitorio,an sit possibile.*

Possid

Possidenti non datur rei vendicatio.
30 *Rei vendicatio ratione solius detentionis rei potest dari ei, qui possidet, cùm alius detinet.*
31 *Intentanti interdictum Vti possidetis, an possit exceptio spoliationis opponi.*
32 *Iudex qualiter pronunciabit, ubi agitur interdicto Vti possidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, possidere.*
33 *Possessio quibus modis possit amitti, & absque vitio apprehendi.*
Iactare pecuniam suam nemo præsumitur.
34 *Cautela pro aduocato, per quam poterit facere suum clientulum obtinere.*
35 *Cautela ad obtinendam & apprehendendam possessionem alicuius rei absque vitio quam quis ad se asserit pertinere.*
36 *Ecclesia nunquam moritur, nec eius possessiones, etiam beneficio vacante, dici possunt non possessæ.*
37 *Vacante ecclesia apud quos remaneat iurisdictio.*
Ecclesia an dici possit per canonicos possidere, sicut & ciuitas per suos ministros.
38 *Duobus de possessione contendentibus, quorum vnus turbat alium, & ambo dicunt se in solidum possidere, nec volunt de se inuicem conqueri, an possit iudex eos cogere petitiones suas offerre.*
Interdictum Vnde vi, seu constitutio, Si quis intantam, quo casu specialiter adaptetur.

SVperest, vt aliqua de possessorio & petitorio, primò dicamus postea de Spoliatione pauca dicturi.

1 **I. §. Sciendum** igitur est, † quòd petens restitui, non potest reconueniri, nisi de alia spoliatione, extra. de or. cog. c. fi. Nec sibi potest de proprietate referri quæstio sup eo quod repetit, nisi primò fuerit restitutus, vt ibi, & ext. de rest. spol. in lris. & c. seq. & c. ex conquestione. & c. solicitè. C. de rei vendi. ordinarij. ff. de iu. si de vi. Et not. quòd vbi duæ quæstiones possessoriæ principaliter proponuntur à diuersis, & de diuersis rebus, illæ, tanquam mutuæ petitiones, simul & vicissim sunt tractandæ, secundum regulam, qui prior appellat. & c. vt extr. de or. cog. ca. 2. §. nos autem. quod dic, vt s. titu. prox. & s. de reconuen. §. videndum. Contra agentem etiam de spoliatione potest de ex poliatione excipi & agi, vt j. vers. si verò spoliatio. Si aũt vtraque possessoria quæ fit sup eadem re, iudex vltimò factam violentiam
2 prius purgabit, ff. de vi & vi ar. colonus. & l. cùm fundus. † ¶ Sed pone, quòd duo, vnus cum petitoria actione, & alter cum possessoria actione, scilicet spoliationis, concurrunt simul adinuicem, vt vterque priùs agat, quid fiet tunc? Respondeo, fortè diuidatur ff. de iud. sed cùm ambo. nisi allegetur recens spoliatio, vel rixa: quia etiam tempore feriato agitur, ff. de fer. solet. vel nisi actio dicatur tempore peritura, vt not. ea. l. quo casu, siue agendo, siue re conueniendo, sufficit ad perpetuandam actionem libellum por-
b rigere, secuta per executorem conuentione, secundum Vinc.[b]
3 † ¶ Si verò vnus agit primò petitorio, & reus secundò possessorio, conquerens de spoliatione, distingue: nam aut ambæ quæstiones sunt circa eandem rem, aut circa diuersas. Si circa eandem rem, dicunt Io. & Innoc. I I I I. & Vincen. quòd paratur præiudicium petitorio priùs proposito per possessorium secundò etiam in modum reconuentionis propositum: & quòd sup possessorio cognoscetur priùs, & pronunciabitur petitorio priùs proposito suspenso, vt in præ. dec. ex conquestione. & e. tit. literas. & c. seq. extr. vt lite non contesta. accedens. 2. in fin. secus si sunt super diuersis, vt j. dicetur: & hoc siue possessorium præcedat, siue sequatur, secundum Io. & Vincen. arg. 3. q. j. p totum, extr. de restit. spol. in litereris. & c. item cùm quis. & c. literas. & in præ. c. accedens. Dominus meus not. in dec. ex conquestione, contrarium, dicens, quòd vbi ab vna parte proponitur priùs petitorium, & alia pars reconueniendo proponit possessorium recuperandæ possessionis, hoc possessorium regulariter non impedit petitoriũ primò propositum, nec retardat: sed sunt mutuæ petitiones, quæ vicissim sunt tranctandæ, vt s. dixi. Pro eo facit extr. de ord. cogn. c. 2. §. nos autem. ibi, tantùm in modum exceptionis ob. &c. & respondet multipli-
c ter ad iura præmissa[c]. B. verò tenenens quasi viam mediam di-
d cit[d], quòd si reus ante litis contestationem super petitorio nihil dixit de possessorio, post litem contestatam non audietur, vo-
e lens de spoliatione obiicere, nec agendo[e], nec excipiendo: quamuis, secundum eum, aliàs possit reconuentio fieri post litem contestatam, ante litem autem non contestatam bene potuit opponere, vt dicit, quia qualitercunque propo natur, spoliatio dilatoria est. Sed contrà in decretal. ex conquestione. vbi post litem contestatam admissa fuit super possessorio, petitorio omisso. Sed ibi mulier ante litis contestationem instanter ad hoc petierat se admitti, tam coram ordinario, quàm coram delegato: & nihilominus post litem contestatam petiit restitui: & cùm ni-
4 hil proficeret, appellauit. † ¶ Porrò si petitorium & possessorium sunt circa diuersa, subdistingue: nam aut spoliatio proponitur in modum actionis, aut in modum exceptionis: si in modum actionis, putà quia reus directè petit restitui, tunc sunt duæ mutuæ petitiones, & sunt simul & vicissim tractandæ, & vna sententia terminandæ, vt s. dictum est, exceptis quibusdam casibus, in quibus priùs expedietur possessorium, vt dixi s. de reconuentione, §. videndum. versicul. & si iudex: & postea petitorium examinabitur: & tunc, cùm in modum actionis proponitur, secundum B. potest fieri reconuentio de spoliatione, etiam post litem contestatam,
f vt ibi, & ext. de resc. c. dispẽdia, §. reus.[f] do. meus tñ dicit per eundem §. quòd reconuentio tantùm ante litis contestationem fieri
g potest[g]. Si verò spoliatio in modum exceptionis proponitur, tũc primò tractabitur exceptio spoliationis, suspenso petitorio, vt in præ. dec. de ord. cogni. ca. 2. nec hoc casu post litem contestatam
h potest excipi de spoliatione, secundum Bernar.[h] cùm sit dilatoria. Sed & si peto me restitui, qa dico, quòd me spoliasti, tu potes excipere contra me, & dicere, quòd ego te spoliaui. hoc habetur extra. de ordin. cogn. c. fin. in fin. & dictio Quanquam, ibi posita, impropriè ponitur, quia nihil aduersatur. Poteris etiam agere con-
i tra me de spoliatione[i], vt ibi, & e. ti. c. 2. & tunc erunt mutuæ petitiones, vt s. & idem, quando petitorio agitur, quia dupliciter potest opponi spoliatio, vt ibi. Diuersi tamẽ sunt effectus: quia spoliatione per modum exceptionis probata, agens repellitur, sed ñ restituitur: sed si probetur in modum actionis, restituetur oppo-
5 nens ante ingressum principalis causæ, vt ibi. † ¶ Cùm igitur se-
k cundum hoc spoliatio possit proponi[k] in modum actionis & exceptionis, caue tibi, & attende, quod tibi magis expediat si enim magis expediat tibi possidere rem aduersarij, quàm tuam recuperare, excipias, si aduersarius te in qrela præuenit: quia probata exceptione non cogeris respõdere aduersario, nisi primò fueris restitutus, vt in præ. duabus concor. Si verò tibi magis expediat recuperare rem, qua spoliatus es, propone directè spoliationem: qua probata, restitueris, vt ibidem: & hæc vera sunt, cùm super diuersis fit conuentio & spoliationis obiectio: secus, si super eadem re fit conuentio & reconuentio. tunc enim vtilius est directè restitutionem petere: quia spoliatione pbata duo consequeret, scilicet quòd restituetur ante ingressum etiam principalis, & priùs audietur, licet aduersarius suam priùs proposuerit actionem, vt s. in princ. versiculo, si verò vnus. Si verò in modum exceptionis, nõ restituetur, licet repellat agentem, vt s. secundum B. & Ioannes. vt not. extr. de ordi. cog. c. fi. 2. q. j. c. j. licet dominus meus dixerit, vtile esse excipere: quia sic probata exceptione spoliationis, repelletur agens, & postea poterit rẽ repetere, & eam recuperare, se-
l cundum ea: quæ not. j. ver. sed pone[l]. † ¶ Qualiter autẽ sup iure
6 eligendi petitoriũ & possessoriũ intentãtur, dic vt j. de cã poss. & pp. §. in possessoria. versi. hoc etiã. & si impetro cõ te sup petitorio, an po

ADDITIONES.

b Secundum Vinc. ¶ cuius ad literam sunt hæc verba. de or. cog. c. fi. ADDE, quod hoc non placet do. Ant. nec Ab. ibi. ADDE, tu ad id, quod hîc notabiliter dicitur, scilicet vt spoliatio etiam die feriato agi possit: hoc tenet notanter Rota in nouis deci. cxl.
c Iura præmissa. ¶ Istud dictũ Host. & exempla, per quę istud iustificat, & quõ respondeatur ad illa, scripsi in præ. dec. ex conquestione. sup ver. restitui. Pro dicto autem Ioã. & sequacium facit cle. de cã po. cã. vt ibi no. in gl. pe. Nec de hac opi. aliquis turbetur, quia pręter matrimonium carnale, vel spũale, qđ pnunciari petitur non tenere, nũquam practicabitur, quòd agens petitorio reconueniatur possessorio recuperandæ sup eadem re, vt dixi in fi. p. gl. Ibi etiam inuenies, quomodo finaliter Hosti. accessit huic opinioni. ADDE, quòd cum hac opin. Ioan. And. in d. c. ex conquestione. transit Abb. Pan.
d Dicit. ¶ in præ. dec. ex conquestione. in 3. gl.
e Nec agendo. ¶ Vt scripsi sup hoc verbo, sup dicta l. Ber. Inno. ibi, & in dec. 2. de causa pos. tenet, quòd in causa matrimoniali, etiã lite super matrimonio contestata, possit reus restitutionem petere: & priùs auditur.
f Reus. ¶ Lib. 6.
g Potest. ¶ De hoc s. tit. 2. §. sequitur.
h Secundum Ber. ¶ In c. ex cõquestione. statim autem intra autor gl. dec. vltimæ, de ord. cognit.
i Spoliatione. ¶ De alia re non: nec esset necesse contra sic agentẽ excipi de spoliatiõe, de qua agitur: sed satis est allegare priuilegium intentantis interdictum, vt clarè probat prę. dec. vlt. vt ibi plenè scripsi post Inn. & Host. sup verbo, audiendus. & ibi respondetur absurditati, quæ contra hoc posset opponi: quòd prouocans ad interdictum ex solo facto suo, impediat aduersarium suum agere.
k Possit proponi. ¶ A reo originali.
l Sed pone. ¶ Vt scripsi sup gl. j. dec. vlt. de ord. cognit. Hoc verum, si aduersarius obmutesceret, & contra agẽtem de sua spolatione non exciperet.

An satisdatio procuratoris rei de cuius mandato dubitatur, quę est de iud.soluen.debeat offerri, & si non petat, vel an possit omitti. Iac.Butri.quòd non debet dari nisi petatur, l.qui proprio.§.qui alium.de proc.Albric.in l.j.C.de procu.

Nota quòd vbi principalis est diues, vel idoneus, non curatur de fideiussore, si non est idoneus, vt dicit glos.in l.mulier.de iure dot.quæ incipit forte.

An procurator releuatus ab onere satisdandi, saltem teneatur promittere, Cynus in l.j.de satisdan.& in l.si defunctus.de procu.

Nota quod coniuncta persona agendo non facit committi stipulationem de rato.no.in l.procurator.rem ratam haber.

In l.quotiens.qui satis.cog.hæc lex facit, si ex forma statuti debet satisdari de reficiendo expēsas, antequam accuset quis de falso, quod si dedit fideiussorem illum qui non potuit obligari, poterit obijci quòd processus non tenet, quia non est satisdatum. Iaco. Butri.& Batt.

In l.fideiussor.qui sat.cog.nota, quod si recipis fideiurorem qui habet priuilegiū. & dubitas ne vtatur priuilegio: debes dicere, ego recipio te, tñ protestor quod nolo quod vtaris priuilegio fori, q̄a si non contradicit ꝓtestationi sibi per te factę, videtur acquiescere. Bal.

Si aliquis defendens aliquem absentem, satisdet de iudicato soluendo, postea factus est procurator legitimè adicto absente vel sibi mortuo successit: & sic videntur fideiussores liberati.per l.j.§.fi.qui.mo.pig.vel hyp.sol.& per l.si ante.ī fi.iudic.sol. Sed quid si actor dicat, licet tu sis ꝓcurator effect⁹, vel hæres intendo te ꝯuenire, & esse tecum in iudicio, tanquam cum defensore, vt sic fideiussores dati per te mihi teneantur: an hoc possit dicere, Iaco. de Are.in dicta l.si ante tenet quod sic.

Item quid si iudicium in dominum transferatur, an stipulatio committatur, nota.in dicta l.si ante.

Sed nunquid antequam committatur stipulatio de rato teneatur stipulator denuntiare, & inquirere an sit aliquis alius volens defendere, not.in l.3.§.ob rem non defensam.iud. sol.

Quid si fideiussores primò dati efficiantur non soluendo, an adhuc de nouo debeat satisdari, no.in l.qui satisdare.de fideiusso.

An syndicus constitutus ab vniuersitate debeat satisdare gl.Insti.de satis.§.sin autem.in gl.2.& gl.in c.j.ext.de syndico.& l.item eorum.§.fi.quod cuiusque vniuer.

An procurator in rem suam teneatur satisdare, gl.quòd sic.in l.si procurator.§.si per contrarium.de procurat.in gl.magna.

An mulier possit petere cautionem à marito pro rebus dotalibus, no.in l.qui bona.§.qui damni.de damno infect. ¶De satisdatione quę petitur ab aliquo ne ipsum offendat, no.in l.qui bona.§.si quis iuxta.de dam.infec.& l.sed & si susceperit.§.fi.de iudic.& Guido de cu.in l.illicitas.de offi.præsi.

Si promisi præsentare aliquem coram potestate, nō adiecto aliquo termino, successor suus vult quod ipsum præsentem, an tenear. Vber.de Bobio dicit quòd non elapso anno, vt l. si finita.de dam.infect.& l.3.& l.cum apud.iudi.sol.

¶Bald. De satisdationibus.

ETIAM recessurus suo nomine conuentus in curia nō tenetur satisdare Iudicatū solui, ꝓsertim clericus, §.dicto.ver.sed pone.G. nisi esset recessurus cum re alterius, l.fideiussor.in fi.ff.qui satisda.cog.Bal.quid de seculari, ver.quid si secularis.G. ¶Quando dicatur dubitari de mandato, dic, vt in §.viso.vers.sed qualiter potest. C.de proc.l.j.per Cyn.& Iac.But.exemplum: si tabellio, qui fecit instrumentum, negatur tabellio, vel si per vnum testē probetur, & similia, ver.seq.G. ¶An cautio rati habeat locum in arbitris, in d.§.viso.ver.item.G ¶Procurator etiam non releuatus pt opponere declinatoriam, §.expedito.ver.sed pone.quod est no. ¶Cautio damni īfecti prospicit damno pecuniario: quid, si timetur de periculo personarum? §.est & aliud.ver.circa hoc. ¶Forma cautionis damni infecti, item de opere demoliendo, item fructuaria, ibidem G.

¶De Interrogationibus, quæ fiunt ante litem contestatam [a]. Rubrica.

a
b QVoniam [b] petitorium iudicium frustrà intentatur, si reus non possidet, nec dolo desierit possidere, ideo interrogari debet, an possideat res petitas, vt supr.de rei vend.qui petitorio. & l.si in rem actum sit.& extr.de excepti. nib⁹.aduersario.idcirco de interrogationibus, quæ ante litem contestatam fiunt, videamus, dicentes: In quibus casibus, & qualiter fiant interrogationes: &, quis sit earum effectus.

ADDITIONES.

a Pile⁹ fecit de hoc rubricā isti cōsonā, in fi.suæ primæ partis. ¶Tacr.in vl.rubrica scdę partis. ¶Ioan.de Deo, lib.Iud.parte 2.rub.4.principali. ¶Bonagui.fecit rubricā de īterrogationibus: sed ñ restringit, vt auctor: imò de his nō tractat, nisi remittendo. ¶Aegi. rubricam fecit, vt auctor, & est 38.in ordine. ¶Alb.Gal.posuit generalem rubricam de interrogationibus, & principali⁹ de his tractat. ¶Guid.de Suz.de his in princip.operis.

b Quoniam. ¶Istud principium vsque ad ver.Sciendum.quasi ad literam fuit Tan.vbi s.

SVMMARIVM.

1 *Interrogationes ante litis contestationem decem casibus sunt facienda.*
2 *In petitione hæreditatis quæ sint interrogationes necessario facienda.*
3 *Allegatum non probare, vel nihil allegare, æquiparantur.*
4 *Interrogationibus ante litis contestationem non est indifferēter, vel quò ad fundandam principalem cautionem, vtendum, sed solum quo ad via agendi praparationem.*
5 *Interrogatorium quomodo ab aula recessisse intelligatur.*
6 *Interrogationes hodie sunt iudicis officio facienda.*
7 *Libellus an super principali sit ante factas interrogationes ante litem contestam dandus.*
Interrogari an possit quis pluries super eodem facto.
8 *Forma scribendi responsiones ad interrogationem factas.*

¶Interrogationes quibus casibus, & qualiter fieri debeant.

1.§.Sciendum est igitur, quod generaliter iudex pōt semper interrogare, ante litis contestationem, & post, & vbicunq; ipsum æquitas mouet, etiam postquā fuerit in causa cōclusum: quod dic, vt ĩ.de positio.§.3.& §.4.& 6.

a & per totum [a]. ¶†In decem tñ specialibus casibus fiunt interro-
1 gationes ante litis cōtestationem. ¶Primus, si agatur ꝯ aliquem tāq̄ ꝯ hæredem, interrogetur, an sit hæres defuncti, cuius noīe ꝯ-
b uenitur [b]. ¶Secundus, si respondet se hæredem, interrogetur, an
c in solidū, vel quota ex parte sit hæres, ff.de interroga.act.l.j.[c] & l. qui interrogatur. ¶Tertius, si respondeat se hęredem in solidum
d vel pro parte, quæratur, qualiter sit hæres, an ex testamento [d], an verò suo nomine sit ei quæsita hæreditas, vel per eos, qui eius iuri subiecti sunt, ff.e.si sine.aliàs incipit, si defensor.§.illud. ¶Quartus est, cùm agitur noxali iudicio, scilicet an possideat seruū, cui⁹ nomine noxali iudicio agitur, ff.eo.si quis interrogatus. ¶Quintus, an possideat hæreditatem, quę petitur, & pro qua parte, ff.eo. non alienum.& l.qui seruum.§.fi. ¶Sextus, an cōuentus possideat peculium serui, vel filij: qui cōtraxisse dicitur, cuius nomine agit, vt in præ.l.si fine. ¶Septimus, cuius ætatis est nunc cōuentus, cū de eius ætate dubitatur, ff.eo.de ætate.in prin. ¶Octauus, an ędificium, ex quo damnum dari timetur, & cuius nomine petit cauteri de dāno infecto, sit suum, vel quota ex parte, eo.tit.ñ alienum. & l.qui seruum.in fi. ¶Nonus, an quadrupes, quę damnum dedit sua sit, ff.eo.l.si quis in iure. ¶Decimus est in rei vēdicatione, vbi quæritur, vtrum possideat rem petitam, vel dolo desierit possidere? Si respondet se possidere, sed pro parte: quęratur, pro qua parte, vt in præ.l.qui petitorio.& in l.præ.qui seruum.§.fi. Si verò neget se possidere, cùm possideat, hoc probato, dabitur res actori, licet nil de iure suo probanti, ff.de rei vend.l.fi.aliàs est pen. Verum tamen titulum suę possessionis.vel vtrùm res sua sit, non cogitur quis dicere in rei vendicatione, C.de pet.hære.l.cogi.in prin.2.q.v.§.j.ff.de rei vend.sed in speciali.in petitione hereditatis sic, vt in
2 præ.l.cogi.in fi. ¶†Sciendum [e] quoq; est, quod in petitione hæredita-
e tis fiunt speciales interrogationes & necessariæ: quia nō conuenitur nisi is, qui pro hærede, vel pro possessore possidet, id est, qui se putat hæredem, vel nullam causam possidendi habet: sed possidet,

ADDITIONES.

a Per totum. ¶Hunc casum, quem autor præmittit, communiter alij ponunt vltimò.

b conuenitur. ¶Olim nō tenebatur huic rīdere ille, cui mota erat quæstio hæreditatis, ff.eo.tit.& quia.§.interdū. Et ratio huius ibi in tex.hodie secus, ex quo possidet, C.de pet.hæ.l.fi.§.sin autem. §.Cessat ergo dictū, qd̄ sumebant aduocati ex §.interdū. quod cùm ciues adstringuntur ad bona sua describēda, si tenentur illa describere, sup quibus lis mouetur. Tu dic ꝯ, describent tñ ea, vt aliàs aliàs prompta esset fraus, quæ cessat in casibus legū, G.qui admit.ad bo.pos.quandiu.& de bon.pos.secundum tab.l.j.quæ inducebatur ad idem.

c l.i. ¶Vbi numerantur hi casus.& ext.de iur.calum.c.pe.in vlt.gl.

d Ex testamēto. ¶Sup.vel ab intestato: & vt dixit Azo in Sūma hu.tit.multum inter hæc interest, propter legata & substitutiones, q̄ debentur, & veniunt ex testamento, & non ab intestato, vbi aliud non exprimatur, C.de fideicom.eam, quam.

e Sciendum. ¶Scire debes, quod cū Hosti.in Sum.de iud.§.3.sed sub §.fiunt autem aliquando.enumerasset interrogationes, de quibus suprà, statim submisit hunc ver.illud autē.pro regula: quare, quasi totum, quod in isto §.sequitur.

det,quia possidet,vt ff.de pet. hær.pro herede.& l.regulariter.Pri
ma ergo interrogatio est,an possideat. vt in præ.l. qui petitorio.
&si negat,petam à iudice, vt me mittat in possessionem saluo iu-
re alterius,vt in præd.l.q seruum.§.fi.si volo eum conuincere de
mẽdacio, hoc ipso ad me transfertur possessio, q̃uis nõ probẽ de
ꝓprietate, ff. de rei vend.l.fi. si verò cõfitetur, interroget̃ scd̃ò,an
sit hæres,&ex qua parte?vt s.in prin.Si neget,tertiò q̃rat̃,cur pos-
sideat,ff.de peti.hær.q interrogatus.& alleget titulũ ꝓ donato,vł
pro emptore, vel pro dote, & probet, vacat petitio hæreditatis.
3 ¶†Si verò nõ alleget,vel allegatũ ñ ꝓbet,qa hæc duo æquiparã
tur,vt extra.de deci.dudũ.§.j.de ꝯcess.pb.cũ super.& c.ex parte.ff.
de proc.q̃ oĩa.tunc p̃sumitur ꝓ possessore possidẽre,ff.eo.ꝓ hære
de.¶Si aũt alleget aliũ titulũ, putà emptionis, quærendum est,à
quo emit,ff.de diuers.& tẽp.p̃scri.in vsucapione.§.itẽ adiiciendũ.
Potest em̃ esse,ꝙ emit à furioso:& sic titul⁹ iste habet̃ ꝓ ñ titulo,
ff.de pet.hæ.nec vllã.§.j.vel ab absente,qui nõ tenet̃ vtili petitio-
ne hæreditatis, vt ea.l.§.ꝙ si qs. & iõ per iudicẽ est cogend⁹, vt in
præ.l.vbicunq;.Quòd si dicit se emisse à p̃lente & sanæ mẽtis,q̃ra
tur de pretio: quia põt esse, ꝙ pro exiguo pretio emit,& ideo te-
netur,vt in præ.l,nec vllã.§. si quis.¶Itẽ si dicit donatũ,quærat̃ à
quo?vt C.eo.l.j.Et ꝙ respondere teneatur, probatur C.de fur.ci-
a uile.extr.de alie.iud.mut.cã fac.c.fi.Et dicit dñs meus [a],ꝙ super ti
tulo allegato lis dẽt cõtestari,arg.extra.de renun.veniẽs.§.i.& de
lit.cõtest.c.j.& iuramẽtũ de calumnia p̃stari dẽt,ar.ff.ad exhib.the
4 saur⁹.¶†Illud aũt nota, ꝙ vsus p̃dictarũ interrogationũ ab aula
recessit,&in desuetudinẽ abiit,nec eis hodie vtimur.nisi post litẽ
ꝯtestatã,nec añ qs cogit̃ rñdere,vt ff.de interr.act.l.j.§.interroga-
b toriis.& hoc tenet dñs meus ad literã [b].Sed Dñi legũ exponunt
ibi,ñ cogit̃,verũ est,iure actionis,sed officio iudicis bene cogitur
ante litis ꝯtestationẽ respõdere,vt ibi in prin.q̃d dic,vt no.in pręc.
§.& j.ver.prox.Et dicũt,ꝙ ante litis cõtestationẽ interrogabit̃ de
scientia tãtũ:post verò de credulitate tantũ,vt C.de iur.cal.l.ij.&
ĩ præ.l.de ætate.§.nihil.&in auth.de his,q ingr.ad app.§.fi.Alij ve
rò dicunt,ꝙ ante litis cõtestationẽ,& post interrogabitur de cre-
c dulitate,vt ea.l.not.resp.j. Rof.dicit [c],† ꝙ interrogatoriũ ab aula
5 non recessit:imò remanet adhuc,vt probat̃ ff.eo.l.pen.& quasi ꝑ
totũ ti.licet videatur ꝯ j.de position.§.j.in prin.Et in præ.lege lo
quit̃ de quadã solẽnitate antiqua,sub qua fiebant interrogatiões
quæ hodie sublata est,sicut & formulę& impetrationes actionũ,
vt C.de formul.l.j.& ij.Vel,secundum eum, põt dici,ꝙ interroga
tiones durãt adhuc, sed interrogatoriæ actiones sunt sublatæ. &
hoc innuit rubrica illi⁹ tit.q̃ sic debet exponi,de interrogationib⁹
in iure faciendis:supple,quæ adhuc stant:& de interrogatoriis ac
6 tionibus:supple,quę in desuetudinem abierũt,¶ †Hoc quoque
notandũ est,ꝙ interrogationes fiunt hodie,vt præmissum est,iu-
dicis officio,ff.de interrog.act.l.j.&in auth.de his,q ingre.ad app.
§.fi. quia res ista nõ requirit plenã, sed summariã inquisitionẽ,ff.
eo.voluit.§.q̃d ait.& l.si fideiussor.§.j.Dic,vt s.vers.ꝓx.& cogẽd⁹
est,vt certè,clarè & nõ obscurè respondeat:de quo dic j.de posi.
§.ix.sed nec ali⁹ debet interrogari,quã conuentus,vt in præ. l.si si
7 ne.§.illius. ¶†Sed nunquid prius quàm interrogationes p̃missæ
d fiant,dabit̃ libellus in principali?Dicũt quidam [d],ꝙ sic:ar.ff.quor.
leg.l.j.§.quod autẽ.& in præ.l.de ætate.§.2.& §.qui tacuit.& eod.
e tit.l.j.in prin.vbi de hoc.Alij cõtrà,quos do.me⁹ seqt̃ [e].Cũ.n.fiãt
interrogationes huiusmodi ad instruendum actorẽ in totum,vel
partẽ,vel quo iure petat,vt ea.l.j.rñ.j.& l.voluit.&l.qui seruũ.§.j.
& ff.de rei ven.qui petitorio.nõ formabit̃,donec via sit parata,vł
admittat̃ libellus incertus cũ protestatione.de hoc dixi j.de libe.
cõcep.§.nũc ostendamus.ver.fi.Primũ verius.Sed nũquid de eo
dem facto potest quis pluries interrogari? de hoc dicam infrà,de
8 positi.§.6.in princip.¶† Responsio autem ad interrogationem
hoc modo scribetur: ¶FORMA. Ante litem contestatam à tali
iudice in iudicio, vel corã tali iudice interrogat⁹,an possideret rẽ
in libello petitam : respondit,& confessus fuit,se ipsum posside-
re,vel non possidere:vel interrogatus, an sit hæres Titij,respon-
dit & confessus fuit,se ipsius Titij hæredẽ esse, vel non esse:& sic
f de aliis interrogationibus,quæ fiunt añ litis cõtestationẽ. Quo [f]
aũt loco,&apud quẽ iudicẽ faciendæ sunt,no.ff.de interrog.in iu
re facien.l.j. & 4. Quid si sine interrogatione respondeatur?Dic,
quòd valet,ff.eo.si sine.secus,si aduersario absente,e. tit.l.fi.ff.de
confes.certum.

ADDITIONES.

a Dominus meus,¶Vbi s. ver.item puto.
b Ad literã.¶.Hoc plus habeo in Host.Hoc intelligendũ,ꝙ nõ vti
mur indifferenter,vel quo ad fundandã principalem cautionem
sed solùm,quo ad viæ agendi præparationem.
c Dicit.¶In suo tractatu positionũ, de quo dicã j. de posit.in prin.
d Dicunt quidam.¶Dixit Azo, & fortè bñ, hoc in Summa, eo.tit.
post prin.sed tenet id assertiuè in Sum.de cõfes.in prin.itẽ Al.Ga.
vbi s.in prin.dixit Gui.de Suz.ĩ l.j.ff.e.ꝙ actor dabit petitionẽ iudi
ci,q̃ iudex examinabit:& si videbit casum,quo reus ante porrecti
onẽ libelli habeat rñdere,interrogabit eũ priùs:supple, ꝙ si ꝑ re-
sponsiões apparebit forma libelli mutãda,mutabit ante quã reo
reddatur:& sic breuiter sedatur ꝯrietas: quia dabitur iudici, sed ñ
parti.q̃d satis placet:& cõsonat,q̃d not.Acc.ff.eo.ti.l.j.in fi.ij.glo.
vbi dicit,ꝙ licet simul hæc dẽtur,iudex priùs expediẽda ꝑmittet:
alle.C.de nouo C.cõpo.l.j.ad fi.facit extr.de rescri.cãm,q̃.ff.de le,
ij.l.peto.§.fratre.ibi,ꝓximus quisq; primo loco, &c.Scias, ꝙ Ioã.
de Bla.in prin.sui oper.ponebat casum,quo necessaria videt̃ inter
rogatio ante libelli dationẽ.pone:Titius ꝑ stipulationem ꝓmisit
mihi dare vineã:ante q̃ daret,decessit facto testamẽto,ĩ quo vnũ
ex filiis instituit,& alterũ p̃teriit:& mihi vineã legauit,& vtile fu-
it legatũ,ff.de leg.3.si mulier.§.si rẽ p̃terit⁹ petit bonorũ possessi-
onẽ ꝯ tabulas,& dubitatur,an ab intestato,an ex testamẽto sit hę
res,ff.de bo.po.cõtra tab.l.si post mortẽ.§.fi.nescio formare libel
lũ:qa si ab intestato,ꝑ ce.ti cõdictionẽ ex stipulatu petã ab eo di-
midiã vineæ:si ex testamẽto,petã illã actione ex testamẽto:& de
beo vnã eligere,ff.de reg.iur.nemo.§. quoties.tenet ipse, ꝙ antę
libelli oblationẽ tenebit̃ rñdere:aliàs sequeretur,ꝙ si ago ex testa
mẽto,& ipse habuit inducias xx.dierũ, in quarũ fine rñdet se hæ
redẽ ab intestato:habeo formare aliũ libellũ, & habebit alios xx.
dies:dilationũ aũt materia est tollẽda,C.de tem.app.l.ij.Non ob-
stat,q̃d dr̃,Instituta actione interrogationes faciẽdas,ff.eo.l.j.&l.
de ætate.§.qui ex quadrante.& §.qui tacuit.quia satis est actionẽ
esse institutam,quo ad propositum,& si non,quo ad libellum.
e Sequitur.¶Vbi s.ver.sed nunquid ante.
f Quo.¶Alb.Gal.fuerunt remissiones sequẽtes,vbi s.in prin .Sed
vide de hac prima,quod scripsi j.de positio.super§.ij.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Reuocare quis non potest,quod semel confessus est.*
Offerens se,tanquã possidens,vendicationi fundi,vel alterius rei,quacunque actione conueniatur,cùm nõ possideat,condemnabitur ad interesse actori.
Actor seipsum decipere dicitur,volens vendicare rẽ ab eo, qui eã non possidet.
2 *Pœnitere posse aliquem ante litem contestatam,quomodo sit intelligendum.*
3 *Iudicium an,& quando reddatur in inuitum.*
4 *Confessus se furtum cõmisisse,si ante litis contestationem decedat, an eius hæres teneatur.*
5 *Possidens an possit compelli actionem pati in rem,si dicat se non possidere.*
6 *Is à quo res petebatur,si sententialiter fuerit absolutus,quia tempore motæ litis rem petitam sine dolo desierat possidere,an si iterum possidere inueniatur possit denuò res peti.& nu.seq.*
8 *Reum cadere à possessione rei petitæ,sæpe cõtingit,& qualiter tunc procedat̃.*
9 *Iudex qualiter pronunciare debeat,vbi reo cadente à possessione rei petitæ,absoluitur.*
10 *Consilium cautum pro actore,vbi reus,à quo res petitur,dum est prope sententiam,videns se succumbere,facit se per quendam amicum de possessione expelli,vt absoluatur.*
11 *In rei vendicatione requiritur,quòd quis possideat,vel dolo desierit possidere.*
12 *Agens contra aliquem qui possidebat,rei vendicatiõ ne directa,lite contestata,si ille dolo desinit possidere,an sit condemnandus,vel absoluendus.*
13 *Possidere,& dolo desiisse possidere,pro eodem habentur.*
14 *Aduocatus an debeat clientulum in responsionibus instruere.*

¶Interrogationum effectus quis sit.

2.§.Nunc de interrogationum effectu aliqua disseramus.
Est igit̃ earũ effectus,vt qui respondet suũ esse,
vel possidere,vel habere,seu se hæredẽ esse,vel aliàs aliq̃d simile,
sic tenet̃ ea actiõe,quã aduersus eũ agit̃,ac si suũ esset,vel posside
ret,vel haberet,vel hæres esset, seu ac si cõtraxisset, vt in præ.l.de
ætate.§.j.& ij, nec poterit reuocare cõfessionẽ,ex quo semel cõ-
fessus est,nisi iusta de cã,vt ea.l.§.q interrogat⁹.& §.ex cã.vt e.l.§.
q iusto,verũtñ si ex reuocatiõe nulla captio actiõis fiat,bñ p̃t re-
1 uocare,vt ea.l.§.fi.¶†Hoc quoq; notatu dignũ est,ꝙ q se offert,
tanquã possideat,vendicationi fundi, vel alterius rei quacunque
actione cõueniat̃, cùm nõ possideat, cõdemnabitur ad interesse
actori,vel quanti actor in litẽ iurauerit,vt ff.de rei vend.l.is qui se
a obtulit [a].ff.de peti.hær. qui se liti.cũ distinctione tñ:quia si igno-
ret actor eũ nõ possidere,nec dolo fecisse quò minus possideret.
condemnabit̃ reus,si patitur litẽ secũ contestari. Si verò ante litis
cõtestationẽ pœniteat eũ,& dicat se nõ possidere,& discedat,nõ
decipit actorẽ,cũ nõ possideat,sed ipse actor seipsum decipit,vo-
lens vẽdicare rẽ ab eo,qui eam nõ possidet:& ideo debet reus ab-
solui,vt ff.de rei ven.is qui.& l.nã si.extr.de iudi.examinata.de ex
cep.aduersario.Quid si actor sciat eũ non possidere,nec ante litis
cõtestationẽ,nec post,põt sibi imputare aliquid:qa à seipso deci-
2 pitur,vt iam dixi. ¶†Quod aũt dixi, illũ ante litem contestatam
posse.

ADDITIO.

a Obtulit.¶Et ibi quasi ad literam hoc not.

a posse poenitere, verũ est, secundum Accur.[b] quando actor incer-
tus erat, à quo peteret, sed quærebat, à quo peteret: & demum il-
le se vendicationi obtulit. Si verò actor ab eo tanquam à certa ꝑ-
sona peteret, & ille se offerret, tunc non liceret ei, etiã ante litem
contestatam, poenitere, vt ff. eo. si autem. & iunge, quę est ṡ. de acto
3 re, ver. item eluditur. & seq. ¶†Pone, ego egi cõtra T. rei vendi
catione: qui citatus à iudice venit: non tñ interrogaui eũ, an possi
deret, vel non: lite ɔ̃testata & testibus publicatis, dicit se absoluē-
dũ, cũ non possideat: quæritur, an sit pro possessore habendus? ar.
quòd sic, in præ. l. is qui. & eo. tit. si is qui se liti. & ff. de peti. hær. q
b se liti. Alij dicũt contrà, & veriùs[b], ff. de rei ven. qui petitorio. vbi
de hoc: & no. eo. tit. is qui destinauit. in fi. non enim se liti obtulit
sed citatus venit, quia iudiciũ reddit in inuitũ, ff. de verb. oblig. in
4 ter stipulantē. §. Stichũ. ¶†Quid si is, qui cõfessus est se furtũ cõ-
misisse, decedit ante litis contestationem? R. ñ. nõ videt, φ eius hę
c res teneatur, C. ne ex delic. defun. l. j.[c] Sed hic cõtrà, qa in iudiciis
quasi contrahit, ff. de pecul. licet. §. idē scribit. & tenet quis, qñ ɔ-
d fitet crimen, ex quasi ɔ̃ctu, ff. de interrog. in iure fac. de ętate. §. j.[d]
5 ¶†Itē nota, φ is, qui possidet. non cõpellitur pati actionē in rē,
si dicat se ñ possidere: sed ipse in hoc punietur: quia si actor eum
probauerit possidere, transferri possessio rei petitę in actorē iudi
cis officio, licet non probet eam suã esse, vt ff. de rei vend. l. penu.
6 ¶†Item hoc certũ est, φ licet is, à quo res petebatur, absolutus
fuerit sententialiter, quia tēpore motæ litis rē petitã sine dolo desi
erat possidere, si tamen nũc eam possidere inueniatur, poterit de
nuò ab eo res peti, nõ obstante exceptione rei iudicatæ: vt extra.
de excep. aduersario. Idem iuris est, si tempore motæ litis posside
bat, & post sine dolo desiit possidere, ff. de excep. rei iud. si à te hæ
rede. & l. si rē. & l. si quis. C. ad exhib. l. neq;. vnde in præ. decr. sup-
ple, maximè, & vide j. in tractatu libel. de causa pos. & propri. §. no
7 tandũ igit. ver. est & vtilis. ¶†Et scias, φ cùm quis sine dolo pos-
sidere incipit, tunc si sine dolo tempore litis contestatæ desierit
possidere, absoluitur: & sic intellige præ. dec. Litem autem motã
intellige per litis contestationem, extr. de ver. sig. ex parte. Quòd
si tempore litis contestationis possidet, tempore verò sententię
sine dolo desiit possidere, absoluitur, ff. de rei vend. sin autem. §. Si
verò dolo, vel iniustè, seu illicitè cœperat possidere, licet tempo-
re litis contestatæ sine dolo desierit possidere, nihilominus con
demnabitur ad rei restitutionē, ac si possideret, ff. de vi & vi arm.
8 si vi me. ext. de vsur. cùm tu. de homic. sicut. §. eos insuper. ¶†Ve
rùm quia sæpe contingit reũ cadere à possessione rei petitæ, ideo
adhuc, qualiter tunc procedatur, videamus. Dic ergo, quòd aut
cadit à possessione ante litis contestationem, aut post: si ante litis
contestationem voluntariè cadit causa mutãdi iudicij, locum ha
bet contra eum actio ex edicto de alienat. mut. iudic. vt ff. de alie.
iud. mut. per totum, & extr. e. ti. c. fin. Item si erat possessor malæ-
fidei, & erat in mora restituendi, tenetur, si pereat, ff. si cer. pet. q-
dam. & l. quod mihi. & l. periculum. ff. de cond. fur. si pro fure. §. fi.
& seq. Item si se liti obtulit, cùm non possideret, ff. de petit. hær. l.
qui se. nisi actor sciret ipsum non possideret. tunc enim est absol
uendus, & actor à seipso decipitur, vt ṡ. Si verò cadit à possessiõe
post litem contestatam: & actio est personalis, tunc siue cadat cul
pa sua, siue sine culpa, non est vis in hoc: semper ad sententiam ꝓ
ceditur: quia persona, & nõ res obligata est. In reali autem distin-
guo: quoniã aut cadit culpa sua à possessione post litis contestati
onē, vel alias ꝓmissum seruare non potest: & tunc contra eũ pro
ceditur, & condemnatur iustitia mediante, vel in litis æstimatio-
nem, vel ad interesse, ff. ad exhib. l. de eo. §. si post. ff. de euictio. si
e seruus. §. fi. in prin.[e] Aut sine culpa desijt possidere: & tunc actor
inuito reo, & econuersò reus inuito actore, petere potest, φ pro
cedatur ad sententiam diffinitiuam propter fructus, & prouentus,
& expensas, & interesse, & alia accessoria post litē contestatã ob-
uenientia, & propter stipulationē de euictione, si intercesserit, ff.
de rei vend. vtique. l. prece. ff. iud. sol. si seruus. ff. de euic. si seruus.
C. quõ & qñ iud. auth. qui semel. nam si quis cùm iudicij accepti
tempore possideret, postea sine dolo malo possidere desierit, ab-
solui eũ oportet, quãuis sit, quòd ei imputetur, cur non statim re
stituit, vt ff. ad exhib. tigni. §. si quis eũ. Quid aũt veniet ex hoc no-
f mine fructuũ, no. plenè per Papam ext. de sen. & re iu. super rub.[f]
9 ¶†Sed qualiter tunc iudex pronunciabit? Respondeo sic: FOR-
MA. Quia inueni, φ reus erat in causa cõdemnationis, si posside-
ret, ideo cõdemno eũ ad fructus & expensas: sed quia nõ possidet
nec dolo, vel culpa sua rē petitã desiit possidere, ideo, quantũ ad
eam: ipsum ab impetitione actoris absoluo. Veruntñ iudex prius
quàm pronunciet, faciet ipsum reum prestare cautionē actori de
restituenda sibi rē, si ad eũ perueniret, ff. de rei vend. si verò. & in
præ. l. de euict. si seruus. §. fi. in fi. ff. de ædil. actio. redhibere. §. fin. &
per hãc sententiã licet reus absolutus sit, ex prædicta causa habet
regressum contra venditorem de euictione. extr. de emp. & ven.
ca. fin. ¶Si verò sententia pro reo ferenda sit, dicet sic: FORMA.
Absoluo reũ ab impetitione actoris, & condemno actorem reo
ad expensas. Et per hanc sententiã habet etiã actor regressum de
euictione contra eũ, qui vendidit sibi rē, in qua succubuit, si sine
culpa sua cecidit à possessione, ff. de eui. si rē, quam. §. j. & l. euicta.
& l. quidã ex. in princ. Alii dicunt, φ semper iudex pronũciabit in
primo casu super re petita: nõ φ dicat, cõdemno reum ad restitu-
tionē rei simpliciter: sed adiiciet, qñ eam habuerit: vel dicet, pro-
nuncio rem petitã esse actoris: arg. pro eis in prę. l. ff. iud. sol. si ser-
uus. Prius tñ dictũ præualet. Potest etiã iudex differre quandoq;
ex causa huiusmodi sententiã diffinitiuam, vt quia fortè speratur
quòd reus possit rē recuperare in breui: & tũc absoluet tantũ reũ
à termino assignato: & sic postea recuperata re procedet in causa
cœpta. Potest etiã iudex quãdoq; reũ absoluere, non à petitione
rei, sed ab instantia iudicij: & tũc recuperata re inchoabit de no-
uo iudiciũ cõtra eũ, extr. de excep. aduersario. Quandoq; aũt ab-
soluitur ab impetitione, & prouidetur actori per cautionem de
g restituenda, vt dixi secundum Innocent. IIII.[g] ¶†Sed ecce: reus,
10 à quo res petitur, dum est prope sententiã[h], videns se succum-
h bere, facit se de possessione per quẽdam amicũ expelli, vt sic ab-
soluatur, per præ. l. tigni. de quo facit fieri publicũ instrumentum
quod coram iudice ostendit, allegans pro se prę. l. tigni. & ff. de rei
vend. si aũt. §. possidere. actor vero probare non põt sufficienter
collusionē: quæritur quomodo ei consuletur? R. ñ. accuset expul
sorē de vi. quia publicũ est iudiciũ, ff. de pub. iudi. l. ij. ille vero aut
fugiet, & sic iste suã apprehendet possessionē: aut comparebit, &
tunc aut cõfitebitur, & sic cõdemnabitur: aũt negabit, & hoc reo
non proderit. Arg. contra præmissa Inst. de fideicomm. hær. §. sed
11 quia stipulationes. ¶†Et nota, φ in rei vendicatione requiritur,
φ quis possideat, vel dolo desierit possidere, vt ṡ. de actio. seu pet.
§. sequitur. versi. item vide. & vbi dolo desiit possidere, agitur rei
vendicatione vtili: quia verba deficiunt, sed sentẽtia locũ habet,
arg. ff. de iurisd. omn. iud. l. si quis id, quod. & ff. si quadru. pau. fec.
12 dic. l. pe. ¶†Quid ergo, si egi contra te, qui possidebas rei vendi-
catione directa, lite cõtestata dolo desinis possidere: nunquid de-
bes cõdemnari, vel absolui? Hoc ideo quæritur, quia qui dolo de-
siit possidere, vtili conuenitur, vt dixi: & videtur, φ sit condemnã
dus. nam dolus pro possessione habet, vt j. sint aũt. ita ergo con-
demnandus es. ac si possideres, vt ff. de noxa. electio. §. ij. Itē si nõ
cõdēnareris, sed absolueereris, iam esset in potestate cuilibet iu-
dicium eludere: quod esset contra iura, ff. de arbit. si rem, quam. &
melior esset cõditio stulti, qui semper alienaret, quã periti: quod
esse non debet. ff. quod vi aut clàm, seruus. & malæfidei posseso-
ris, quàm bonę fidei, cõtra iura ff. de noxa, non solùm. Itē iam titu
lus de litig. locũ non haberet, C. de liti. l. j. ij. & fi. Arg. contra, φ sis
absoluendus. nõ enim fieri posset condēnatio super directa, cùm
nõ possideas. Itē super vtili nõ, quia super ea actũ nõ est: vnde su-
per hoc non potest sententia ferri, ff. de iud. de qua re. extr. de cau
sa pos. & propri. cùm super. cùm post litē contestatã contingat, &
ideo alia interpellatione opus est, ff. de iud. nõ põt. extr. de te iud.
i abbate sanè[i]. SOL. Dic, φ condemnandus es, & in hac vtili rei vē
dicatione. nã quæ primò fuit directa, efficit postmodũ vtilis rati-
one delicti, s. doli. Nam & alias ꝓpter factũ alterius actio meamu
tatur, & noxalis libero facto seruo, vt Inst. de noxa. & ff. de pœ. l.
j. Vel dic, & veriùs, φ hæc actio non mutatur, sed eius qualitas in
noxali

ADDITIONES.

a Secundum Accur. ¶In l. is, qui se. ff. de rei vend.
b Et veriùs. ¶Secundum Alber. Gal. vbi ṡ. ad literam versic. sed pone, quòd.
c L. j. ¶Addit Alb. Gal. cuius ad literam fuit iste ver. vbi ṡ. C. de fur. l. furti, quæ bene facit.
d §. j. ¶De confesso per tormenta, & q̃ perseuerauit, & moritur ante condemnationē, j. de accu. §. j. ver. quid si latro. & ibi dicam, in quo differant istæ duæ quæstiones: vide etiam, quod dicam j. de app. §. in quibus. super verb. sed nunquid hæc tria. in fi.
e In prin. ¶Si reus cõdemnatus ad restitutionē fundi, appellauit: postea sine dolo vi deiectus desiit possidere, Alb. Pap. ff. si quad. paup. fec. dic. l. j. §. pen. & per ipsum §. & per l. illud. §. actiones. ff. de pet. hær. dixit, quòd ipse tenetur vincenti ad æstimationem, aut cedere actionem contra eum, qui vi deiecit.
f Super rub. ¶Vide, quòd j. dicam.
g Secundũ Inn. IIII. ¶Sup rub. de reg. iur. vt ṡ. dixi. Sed ego sequendo Host. eam posui super j. c. & remissio, de qua ṡ. ibi continuatur in ver. nomine autem fructuum.
h Sententiam. ¶Si post sententiam, à qua appellasset: vide quod dixi ṡ. ver. verum quia.
i Abbate sanè. ¶lib. vj.

a noxali & directa, secundũ Rof.[a] vt ff. de noxa. in delictis. §. si detra
cta. Vnde nõ cõdemnaberis in vtili, sed in directa proposita: quod
fiet hoc modo: quia primò iudex faciet actorẽ in litem iurare: &
sic quãtitate taxata, in certa quantitate condemnabit, vt ff. de rei
13 vend. qui restituere. ¶ † Sed pone [b], petij fundũ à P. dicens illũ iu
re dominij, vel quasi, ad me pertinere: qui interrogatus, an possi-
deret, respõdit, ꝙ sic: postea ante litis contestationẽ P. alienauit il
lũ: volo litẽ contestari, sed ipse dicit se non possidere: nũc quæri-
tur, an super libello porrecto lis debeat contestari? Et videtur, ꝙ
sic: quia videt̃ dolo desiisse possidere, vt C. de alie. iud. mut. causa
fac. l. j. ff. de rei vend. Iulianus, in prin. Hæc enim paria sunt, s. possi-
dere, & dolo desiisse possidere, ff. de re iud. parẽ. ff. ne quid in loco
pub. fi. l. ij. §. pe. Arg. contrà: quia alia, est rei vendicatio, quæ datur
contra possidentem: & alia, quæ datur contra dolosum, ff. de no-
xa. electio. Dic, ꝙ si ante litis contestationem dicit se non posside
re, alio libello opus est: si verò post litẽ cõtestatã, tunc non, vt ff.
14 de rei vend. is qui. & l. sin autem. §. possidere. † Item nota, ꝙ aduo
catus non debet clientulum in responsionib. instruere: quod pa-
tet: quia prius q̃ aduocatus suũ exerceat officiũ, debet r̃ndere re[9],
vt C. de iu. cal. l. ij. in prin. ibi, antequã vtriusq;, &c. de hoc j. de po
sitio. §. 3. vers. sed & secundum. Ipse enim certus esse debet de fa-
cto suo, vt ibi not. & cum talibus est veritas: arg. extr. de elect. scri
c ptum. §. j. & c. postquam. de test. ad hoc. aliàs incipit, præsentium[c].
de iur. calum. in pertractandis.

ADDITIONES.

a Secundum Rofr. ¶ Cuius fuit iste vers. ad literam de rei ven. ver. sed illud quæritur.
b Sed pone. ¶ Iste ver. ad literam fuit Alb. Gal. vbi s. vers. sed pone.
c Incipit, præsentium. ¶ Lib. vj.

ADDITIONES NOVAE.

Si ignoratur quis sit hæres, potest conueniri bonorum posses-sor, & hæreditatis, & per hoc solet dici in interrogationibus quæ fiunt ante litem contestatam, ꝙ si aliquis interrogatus an sit hæres propter dubium, nolit respõdere, debet interrogari an sit possessor hæreditatis: & si respondet ꝙ sic, sufficit actori: & prob. in l. fi. C. de petit. hære. Item quando fit proclama generale quia non repetitur hæres, cautela est ponere ibi, Quicunque vult hæreditatem, vel bonorum hæreditatis possessionem defendere. Bar. in l. controuersia. de trans.

Si interrogatus in iudicio dicit aliquod verbum ambiguũ quis debet interpretari, no. in l. si defensor. §. illud. de interrog. act. per Cynum. & Iac. Butrig.

Si egi contra te rei vendicatione directa, quia tu possidebas lite contestata desiisti possidere, an debes condemnari, vel absolui. Bar. in l. quanquam. de aqua plu. arc. Ray. in l. j. C. de alie. iudi. mutan. cau. fac. & Rofr. in tit. de rei vendi.

Si interrogatur quis an scit, vel credit ꝙ lata sit sententia, vel facta sint arbitramenta, an teneatur respondere. fac. Inn. in c. perpetuus. de fid. inst. Bal. in l. ij. vt lite pen. & not. j. de appel. ver. appellatus. hoc est ille, &c.

¶ Bal. de Interrogationibus facien. ante lit. contest.

SI lite ꝯtestata re[9] facit se expelli de possessiõe, an hoc ei patrocinet̃, si ñ apparet, ꝙ hoc ipse curauerit? §. fi. ver. sed ecce. & vbi ñ ꝓdest interit[9], nõ ꝓdest expulsio, ff. de rei ven. l. itẽ si verberatũ. in fi. & de peti. hæred. l. q̃d in diẽ. §. 3. Vbi nõ mutatur actio, sed qualitas, ñ est necessarius libell[9], ver. quid ergo. G. ¶ Idẽ, si mutat̃ actio de directa in vtilẽ, vel ecõuersò: q̃a fingitur omnino eadẽ, q̃a sũt idẽ in effectu, ff. de rei vẽ. l. si pòst exceptũ. Dy. Inst. de actio. §. j. & in l. si post. erat mutatio legis, & non hominis: no. & vide l. fin. C. vnde vi. §. pe. Bal. & vide j. de libel. concep. §. actor. in fi.

a ¶ De Reconuentione [a]. Rubrica.

QVia sæpe præstitis cautionibus reus vult actorem recõuenire, & sic fiunt hincinde mutuę petitiones, ideo de hoc aliqua sub breuiloquio ꝑstringamus, dicẽtes: Apud quem debet fieri recõuentio: Et de quib. rebus
Et quando: Et qualiter: Et quæ sit pœna nolentis respondere su-
b per reconuentione rei [b]: Apud quem debet fieri reconuentio.

ADDITIONES.

a Pileus fecit rub. in parte ij. qualiter & q̃ñ fiat reconuentio. ¶ Tan. fecit rub. de reconuentionibus & mutuis petitionibus: & ante pe. secundæ partis. ¶ Vber. de Bob. char. vl. in prin. vnicũ verbum de hoc ponit. ¶ Et Io. de Deo Cauil. libr. 3. in vlt. col. illud ponit, aliquid addens, & in li. Iud. parte 3. ponit rubricas de reconuentione in causa criminali & ciuili. ¶ Aegid. de hoc Rubr. xlj. & rub. cxxix.
b Rei. ¶ Ad literam fuerunt ad hoc membra Tan. vbi s.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio an possit fieri coram illo, in quem de omnibus controuersiis est compromissum.*
Causæ continentia non debet diuidi.
2 *Conueniens aliquem coram aliquo iudice ad decem, an ab illo possit coram eodem iudice reconueniri ad viginti.*
3 *Reconuentio de libertate, an coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere, possit fieri.*
4 *Reconuentio quo casu meliùs dicatur conuentio.*
5 *Impetratio ad alios iudices, pendente quæstione non est probibita: sed bene tractatio, seu conuentio coram alijs iudicibus.*
6 *Laicus clericum iniuriatus, an in ius vocatus coram iudice laico, poterit corã eodem clericum reconuenire.*
Actor forum rei sequi debet.
7 *Conueniens aliquem extra suam diœcesim per duas dietas per literas Apostolicas, an possit coram eodem iudice reconueniri.*
8 *Conueniens aliquem coram vno iudice auctoritate apostolica, si ille aliquis eadem auctoritate conuenientem coram alio conuenit, an possit coram vno tantùm fieri reconuentio.*
9 *Exceptiones si quis proponat contra rescriptum, quod contra se impetratum est & succumbat, an ex illo rescripto possit fieri reconuentio coram iudice per illud obtento.*

1. §. Fieri aũt p̃t reconuẽtio apud quẽlibet iudicem, coram
quo fit ꝯuentio principalis, 3. q. 8. cuius in agẽdo.
ext. de mu. pe. c. j. & ij. C. de sen. & interl. om. iu. cũ Papin. & in auth.
& ꝯsequẽter. non autem penes arbitrũ, qui non potest iudicare,
nisi de his, q̃ in ꝯpromisso ꝯtinẽt̃, ext. de arb. cũ dilect[9]. ff. e. de his.
1 & l. arbi. ¶ † Et hoc dicit Odof. verũ esse de arbitro, in quẽ de vna
sola re cõpromissum est. nã, vt dicit, corã illo, in quem de omnib.
cõtrouersiis compromissum est, bene potest fieri reconuentio.
Sed certè tunc est potiùs conuentio, quæ fit ex virtute compro-
a missi, quàm recõuentio, arg. extr. de rescri. c. dispẽdia. §. reus [a]. 3. q.
8. cuius. & bene dixi, coram quo fit conuentio. non enim fit co-
ram alio, vt in præ. concor. & extr. de rescrip. dispendia. §. reus. q̃a
causæ continentia non debet diuidi, extr. de seques. pos. ca. j. C. de
b iu. nulli. Fit ergo [b] reconuentio tam corã ordinario, quàm corã
delegato: quia auth. & consequenter. loquitur tam in ordinario,
c quàm in delegato. Quòd in ordinario, patet in aut.[c] apud eloquẽ
tissimum. Quòd in delegato, patet ex eo, quod dicit, recusari pos
d se: quod habet locum in delegato [d]. quod dic, vt s. de recus. §. ij. Si
ergo impetrasti iudicem contra me super equo: te coram illo re-
conuenire potero super fundo: nec obst. C. si à non compe. iu. l. ij.
e quia ibi est speciale, vt ibi not.[e] ¶ † Quid si conuenis me coram
2 aliquo iudice ad x. ego te coram eodem reconuenio super xx.
cum ille non possit cognoscere, aliàs nisi de summa x. quærit̃ an
possum? Dic, quòd sic, ff. de iurisd. omn. iu. si idem. secundum vnã
f lecturam [f]. Vel dic contrà, secundum aliam, secundum Vber. [g] &
g iunge, quod est infrà §. prox. ver. sed nunquid incidẽter. ¶ † Quid
3 si coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere,
vt C. de peda. iud. l. ij. fiat reconuentio de libertate? Videtur, quòd
hoc fieri possit, arg. C. de iudic. quoties. & C. de ord. cog. l. j. extra. l
de in integ. restit. causa. §. delegati. Dic contrà, cùm ex vi suę iuris-
h dictionis nõ possit de hoc cognoscere, vt dicam j. §. prox.[h] Quid
si te coram aliquo iudice interpellaui, tu vis me coram eodem re-
conuenire, nunquid eum potero recusare: argum. quòd sic, ff. de
acqui.

ADDITIONES.

a Reus. ¶ Lib. vj.
ADDE, quòd Bar. in d. auth. & consequẽter. & l. non distinguemus. §. item si quis. tenet, quòd coram arbitro non sit locus recõuentioni, nec coram delegato de consensu vtriusque partis.
ADDITIO. Adde tu Panor. post Ant. in c. j. in ij. no. & latius col. pen. ver. vlt. hîc quæro. extr. de mu. peti. & an habeat locum recõuentio coram iudice prorogato: dic, quòd sic, gl. est in l. est receptum. ff. de iuris. om. iu. quam gl. dicit ad hoc esse singularem Lud. sing. cxlix. incip. coram arbitro. Henr. Fetr.
b Fit ergo. ¶ Secundum Simon. Vinc. cuius fuit iste ver. super aut. & consequenter.
c In auth. ¶ Id est, in corpore, vnde sumpta fuit, de executor. §. illud Collat. vij. vbi est ille text. Adde Bar. idem tenere ibi.
d In delegato. ¶ Supple secundum leges.
e Nota. ¶ Ineptè locutus est auctor dicendo, ꝙ est ibi speciale, vbi dr̃, quòd iudex ad certam rem datus, si de alia pronunciet, nihil agit, quæ specialitas hîc intendebat: ego dicerẽ, quòd hîc in causa reconuentionis est speciale vnde ibi gl. inter quinque casus exceptos ponit istum.
f Lecturam. ¶ Aliàs literam. ADDE Bart. in l. cum Papinianus.
g Secundum Vber. ¶ Primam tenet Simon. vbi s.
h §. prox. ¶ Vén. & trado. & ibi dabo remissiones.

a acquir.hær.cum hæreditate. Sic dic contrà, secundum quosdã [a],
vt ff.de neg.gest.Pompo.nisi de noua causa emergat, vt C.de te-
sti. si quis testibus. & ff.de inter.act. de ætate.§.ex causa.¶†Item
4 pone,impetrasti cõtra me super fundo: ego te reconuenio corã
illo iudice,super alio fundo:tu ratione reconuentionis vis me re
conuenire super equo,de quo in literis mentio non fiebat:quæ-
ritur,an possis?& vr̃,ꝙ sic:nã reconueniendo me videris me con
uenire.Sed Ioan.contrà:nam licet relator iuri dicatur delegator,
ñ tñ idem ius in eo constituitur,quod in delatore,vt ff.de iureiu.
l.iusiurandum & ad pecunias.§.sed nec.Idem patet in excipiente
& replicante.nam replicans dicitur excipiens. idem not.Ber.ext.
b de mut.pet.c.fi.[b] j.§.prox.ver.fin.Quid si A.conuentus à P.super
vinea coram iudice Bon.impetrat postea cõtra ipsum P.super do
mo ad iudicem Rheginum, nunquid potest? Respondeo,super
c nulla re,in qua etiam colo.[c] non potest ipsum P. conuenire cau-
sa conuentionis durante,nisi coram iudice Bon. vt in præd.§.re-
d us.& in præd.auth.& consequenter [d].¶†Quid si ipse H.per lite-
5 ras causa conuentionis pendente impetratas, vult ipsum P. corã
e iudice Rhegino conuenire [e], nunquid potest excipi contra lite-
ras ipsas? Arg.quòd non,extr. de offic.deleg.prudentiam.§.sexta.
Insti.qui. mo.testa.infir.§.non tamen.ff.de iniust.rup.irr.test.post
humus.Quidam tamen contrà,arg.extr.de rescri. super.C.si nup.
ex rescrip.pet.l.ij.& tempus datæ inspicitur, vt extr.eo. eam te.&
hoc videt̃ Papa sentire,extr.eo.c.pastoralis.& contraria loquun-
tur quando tempore impetrationis literarum, & tempore facti
f testamenti & mortis processus legitimus erat. Alij contrà [f] dicẽ-
tes,quòd literæ possunt sine vitio impetrari,vt impetrans vtatur
eis conuentione finita.non enim prohibetur impetratio ad alios
iudices quæstione pendente:sed solùm tractatio, seu conuentio
6 corã aliis iudicibus.¶†Quid si laicus iniuriatur clerico super ali-
quo,vt ipse vocatus in ius à clerico coram iudice ipsi[9] laici, iuxta
regulam illam, Actor forum rei sequi debet, possit clericum co-
ram ipso iudice reconuenire?Dic ,hanc fraudem sibi non debere
prodesse,ff.de iud.l.ii.§.sed si agant.& extrà de iur.patro.relatum
7 §.ad hoc,vbi de hoc,& de alie. iud.mut.cã fac.ex parte.¶†Quid
si aliquis me conuenit extra meam diœcesim per duas dietas per
literas apostolicas, nunqnid eum potero reconuenire coram eo
dem iudice, licet distet per quinque, vel decem dietas? Respon.
8 sic,3.q.8.cuius in agendo.¶†Sed pone:conuenio te coram Ti-
tio auctoritate apostolica:tu me coram Seio eadem auctoritate:
g quæritur,an possum te coram Seio roconuenire?Dicit Vinc.[g] ꝙ
si ego incœpi te prius conuenire per meum rescriptum , tibi im-
puta,si postea me per tuum conuenis:nam te reconuenio coram
illo,ff.de iurisd.om.iud.si idem.§.quòd si mutuæ.nec traho te,sed
potiùs tu te trahis, qui per meum rescriptum me conuenire po-
tuisti:perquod te ego non poteram reconuenire,nisi super mea
quæstione ibi contenta.Cùm ergo me coram alio traxeris,te re-
conuenire potero coram illo. Si verò tu me priùs conuenisti,&
ego te reconueni,non possum postea te reconuenire eodem tẽ-
pore super alia personali per meum rescriptum.Potui enim te re
conuenire super omnibus sub primo iudice,& nolui,vt vexarem
Hæc & alia not.Vinc.extrà de rescri.c.fi. Hodie verò durante iu-
dicio corã iudice,reus non potest ad aliũ literas impetrare,vt ex-
9 trà.e.de rescr.dispendia.§.reus quoq;.lib.vj.¶†Sed pone ꝯ rescri
ptum,quod ꝯ me impetrasti,multas exceptiones proposui,& in
h eis succubui [h]:queritur,an ex illo rescripto te conuenire potero
coram iudice per illud obtento?Et videtur,ꝙ non,vt C.ad l.Cor.
de fal,qui falsas.C.de his quibus vt indig.l.Polla.ff. de acqui.hær.
quæsitum.circa medium,extrà de censi.cùm olim.ext.de test.prę
sentium.Sed dic contrà,vt extr.de mu.petit.c.ij.& C.de sent.& in
i terloc.om.iud.in auth.& consequenter.& est q.venerealis [i].Vel
k dic [k],ꝙ iniusto errore ductus,dixi rescriptum falsum, tunc pote-
l ro reconuenire,ij.q.iij.Paulum.extr.de elect.statuimus ad fi.[l] alio
qui non:& habes ad hoc concor.j.de positio.§.8. ver.sed secun-
m dum præmissa,& quæ hîc desunt,vide j.§. proximo [m].

ADDITIONES.

a Quosdam.¶Scilicet Simon Vin.cuius fuit iste versi.super aut.& consequenter.in prin.hîc & ibi corruptus:sed illa corruptio non impediebat intellectũ,vt ista.ADDE Bar.qui ita dicit tenere Doctores omnes in auth.& consequenter.

b c.fi.¶Et Acc.in auth.& consequenter.in gl.ij.& ibi Simon.

c Colo.¶Id est,qui nihil habet cum conuentione commune.

d Consequenter.¶Ibi q̃rit Gui.de Suz.qd si in ciuitate,vel palatio Bon.sint plures iudices:ꝯueni te corã vno illorũ : tu vis me ꝯuenire corã alio,nunqid potes? Quod possis,alleg. quia vnum est illorum officium:sicut dr̃ vnus ꝓconsulatus,ff.de of.ꝓcon.& le. l.meminisse.in princ.& vnius vicem videntur repræsentare,ff.ad munici.l.magistratus.In ꝯriũ videtur:cùm autem ipse dicat apud eundem iudicem,per quem tex.tenet hanc partem,ad l.magistratus.respondet, quòd loquitur de pluribus iudicibus habentibus idem officium: secus vbi ipsorum officiũ est diuisum,licet sub eodem domino,vel rectore. ADDE, quòd idem,quod Spec.tenet Bar.in d.auth.in ver.secundò quæro.

e Conuenire.¶Sup.lite finita.

f Contrà.¶Scilicet Compos.vt scripsi in præ.c.pastoralis.in gl.sed super. in fin.vbi etiam est superior opinio Inn.contraria,pro qua facit,quia si dixisset litem pendere cum illo,literas non habuisset, vt in præ.decr.super literis.Sed dicet Compos.imò habuisset,expresso quòd non intendebat illis vti,nisi prima lite finita,si posset ostendere aliq̃ iustam causam impetrandi:vt quia in illa causa nõ expediebat sibi litigare sub illo, & circunstantiis causæ,satis transiret opinio Compostel.ADDE,quæ not.Abb.& cæteri canon.in cap.postulasti.extrà de rescrip.& ver.quid si laicus.ADDE,quòd Spe.videtur tenere opinionem,quam tenet Bar.in d.auth. quòd clericus agens cum laico,possit ab ipso laico reconueniri: & hoc probatur ibi,hanc fraudem.qua cessante,videtur,quòd possit cõueniri,vt tenet gl.c.j.de mu.petit. licet dom.Anto.ibi teneat contrarium.latius vide in d.c.j.& an clerius accusans laicum possit lite contestata & publicatis attestationibus accusari coram suo episcopo de calumniosa accusatione? & an episcopus possit inhibere iudici seculari,ne procedat super accusatione facta per clericum?Vide Federic.consilio xciij.

g Dicit Vinc.¶hoc dixerat suprà de rescri.præsen.§.vlt. circa medium,ver.sed nunquid.

h Succubui.¶De illo,qui obtinuit,not.de rescrip. cap.j.lib.vj.vt in gloss.ij.

i Venerealis.¶xxxj.

k Vel dic.¶Etiam Secundum Vber.

l Ad fi.¶Lib.vj.

m §.prox.¶De reo, An possit reconuenire actorẽ super actione,q̃ sibi non competebat tẽpore impetrati rescripti,scripsi de rescrip. dispendia.§.j.lib.vi.super verb.obnoxium.

SVMMARIVM.

1 *Si contra aliquem prosequeris inquisitionem,an ille poterit petere,vt & contra te reinquiratur.*
2 *Iudex secularis debet causam matrimonialem ad episcopum remittere.*
3 *Spoliationis quæstione proposita,an habet locum reconuentio.*
4 *Conueniens spoliatorem ad rei restitutionem & fructus perceptos & extantes an possit reconueniri super petitorio.*
5 *Actio vtilis an tollatur per primam sententiam.*
6 *Reconuentio an coram iudice appellationis locum habeat.*
7 *Clerico conueniente laicum coram iudice laico,si laicus eum reconuenit coram eodem ciuiliter de crimine,an teneat sententia.*
8 *Clericus si conueniat laicum, quibus casibus non possit reconueniri ab illo sub eodem iudice.*
9 *Iudex,qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere,consequenter nec potest per modum reconuentionis.*
10 *Clericus non potest clericum reconuenire coram iudice ecclesiastico de crimine,de quo cognoscere non potest.*
11 *Reconuentio an locum habeat,vbi agitur iudicis officio.*
12 *Agens pro ecclesia,cùm alij sint negligentes,&c.si nomine ecclesiæ reconueniatur,an eum debeat ecclesia defendere.*
13 *Conuentio,seu reconuentio duorũ in iudicio contendentium,quoties possit fieri.*

¶Reconuentio de quibus rebus,vel causis fieri possit.

2.§.Nunc dicamus, de quibus rebus , vel causis fieri põt. Et quidem de omnibus,exceptis criminalib.3.
q.xj.neganda.& per totũ,C.qui ac.nõ pos.l.j.quia non relatione
criminũ,sed innocẽtia reus purgat̃, ff.de pub.iud.is qui. & iunge,
1 quod est j̃. ver.sed qd si conuenis. ¶†Sed quid si cõtra te prose-
quor inquisitionẽ, nunquid potes petere,vt & cõtra me reinqui
a rat̃?de hoc j̃.de inquis.§.j.ver.itẽ nunquid [a].¶Itẽ exceptis præiu-
dicialibus actionibus,quę licet à reo vicissim proponant̃,tñ cum
petitione actoris tractari nõ pñt,C.de or.cog. l.i.ij.& iij.c.j.ext.de
ord.cog.iij.q.xj.§.aliq̃n.de quo j̃.ti.prox.dicetur.¶Item exceptis
spiritualibus,de quibus corã laico non habet locũ reconuentio:
quia de his laic[9] non valet cognoscere,de cã iuris patronatus, de
cã decimarũ,de cã matrimoniali,& huiusmodi,extra.de Iudæ.de
cernimus.& c.quanto.de decimis,tua.j.& ij.de iur.pat.relatum.§.
2 ad hoc.de consan.& affi.c.j.de exces.prælat. graue. ¶†Sed nun-
quid incidenter de his cognoscet? vt si te conuenio coram iudi-
ce laico ad duplum , quia corrupisti seruum meum : tu dicis , te
non

ADDITIO.

a Nunquid.¶Et,vt ibi dicitur,hîc not.de accusat.qualiter.ij.ad fin. j.gloss.

a nō teneri [a],quia es vxor mea,vt ff.de seruo cor.l.fi. nūquid iudex
cognoscet,an sit vxor?videt,quòd sit:vt C.de ord.cog.l.j.Sed dic
contrà:vt extr. qui fil.sint leg.lator.& de ord. cog.tua.vbi de hoc.
Cognoscet tñ summatenus,an sit vxor,vel nō,& huiusmodi: co-
gnoscit.n.an sit sua iurisdictio,ff.de iud.si quis ex ali.& ex quo vi-
derit cōtentiosè agi,an sit vxor,vel non,& partes velint probare
& excipere, remittit cām matrimonij ad episcopū, secundū Vin.
b qui hoc no.extr.de deci.tua.j.[b]¶†Itē excepta quæstione spoliati
3 onis:qua ꝓposita nō habet locū recōuentio,nisi de alia spoliati-
one,extr.de ord.cog.super.extr.de resti.spo.in literis.& c.ex con-
questione.de hoc dicā j.de pet.& pos.Inn.dicit,ꝙ si conuenis me
possessorio,possum te reconuenire petitorio.Potes tñ me repel
lere obiectu spoliatiōis,vt ext.de ord.cog.c.fi.Sed si agis ꝯ me in
terdicto Vnde vi,nō possum te cōuenire,vel recōuenire rei ven.
vel mādati,vel ꝯsimili.Possum tñ te recōuenire interdicto Vnde
vi,super alia re.quæ ꝓsequere,secundū eū,vt no.ext.de mu.peti.
c c.fi [c].¶†Quid si conuenio te spoliatorē ad rei restitutionē,& ad
3 fructus perceptos & extantes, vt ff.de vi & vi ar.l.j.§.ex die.& ad
eos,qui percipi potuerunt,ff.de acquir.pos.si quis vi.& ad omnē
vtilitatē,quā habuissem,si nō fuissem eiectus,vt ff.de vi.& vi arm.
d l.interdicto [d].nunquid potes me recōuenire super petitorio?Re
5 spon.non,si agebam ex vi interdicti Vnde vi.¶ †Sed quid si age-
bā ex vi iudicati,quasi iā ad hoc fueris cōdemnatus,sed adhuc nō
pares iudicatis?Rñ.idē est:quia durat prima actio, licet sñia ferat,
e secundū omnes,in vtili [e] actione,ff.de pig.l.grege,§.etiā.&,secun
f dum quosdā,idē in personali,C.de vsur.rei iud.l.fi.[f] Alij dicūt,ꝙ
siue actio sit personalis,siue realis, per primā sententiā nō tollit,
vt ff.de fideiuss.l.fideiussor.¶Itē excepta quæstione mometaneæ
possessionis,nā si pupill⁹ agit contra me Vti possidetis, vel Vnde
vi,vel Quod vi,aut clàm,nō possum eū recōuenire,C.qui le.per-
so.hab.standi in iud.l.fi.[g]¶Itē,secundū Bart.excepta spoliatione
g facta ecclesiis& ecclesiasticis viris,ideo vt passus damnū possit re
conueniri corā seculari iudice,vt s.prox.ver.qd si laicus. ¶Itē in
deposito cessat reconuētio,ext.deposi.bona fides.¶Item excōi-
catus recōuenire nō potest,extr.de excep.cū inter.in fi.cōueniri
6 ac.ext.de iud.intelleximus.¶† Sed nunquid corā iudice appella
tionis locū habet reconuentio?Respon.non,secundum eos,qui
dicunt,causam appellationis esse eandē cū principali: secundum
illos verò,q dicūt aliā esse, sic.de hoc ij. q.vj.si quis in quacunq;.
Prius dictū verius est,quod probat ff.de iudi.l.ij.§.legatis. versi.ei
quoq;,qui ipsum pro.& ff.eum qui app.in prouin.defe.deb.in ru
bro & in nigro.Quod intellige de eo,qui de cā iudicialis appella
tionis tantū cognoscere habet:de quo ante quàm super appella
tione ꝓnūciet,dubiū est,an sit iudex īter partes,vt ext.de app.vt
debitus.Corā eo verò,ꝙ cognoscit de pronunciatione,vel de ta-
li appellatione extraiudiciali,in qua venit cognitio negotij prin-
cipalis,putà cū appellat sup prouisiōe huiusmodi, vt ext.de elec.
h statuimus [h].bene pt reconuentio fieri:cū sit certū,eū iudicē par-
tiū esse,3.q.8.cuius in agendo.talis enim appellatio est citatio ad
i cām [i].Sed nūqd corā arbitro de cā suspicionis cognoscēte,fiet re
conuentio?dic,vt s.de recus.§.effectus.ver.sed nūquid corā istis.
7 ¶†Sed pone,clericus cōuenit laicū corā iudice laico:laic⁹ verò
eū recōuenit corā eodē de crimine ciuiliter:qd pt,C.de iud.quo
ties.C.de iurisd.om.iud.l.j.sed criminaliter ñ posset,vt s.dixi.rñdet
k not.Ber.extr.de iud.at si clerici.ꝙ tenet sñia [k]. Sed si recōuentus
fuerit criminaliter,& sñia ꝯ eū lata,an talis sñia faciet fidet coram
l suo iudice?de hoc dic,vt ibi [l].¶†Et nota,ꝙ in tribus casibus cleri
8 cus conueniens laicū nō pōt recōueniri ab illo sub eodē iudice,
l.super re spirituali,nec sup actione quæ infamat,vt furti,& iniuri
arū:vt j.de dila.iur.ver.vt aūt.& huiusmodi.Quidam tñ dicunt,ꝙ
secundū canones non infamant:Sed contrà vi.qu.i.infames.Alii
dicunt,quòd infamant:& sibi imputet clericus, qui conuenit lai-
cum:quia reconueniretur ab eo actione famosa.¶Tertius casus
est s.§.j.ver,quid si laicus.secundum Vinc.qui hoc not.ext.de de
9 ci.tua.j.¶†Et trado regulam,ꝙ iudex, q nō pt p modū cōuentio
nis de cā cognoscere,nec p modū recōuentionis.Cū ergo cā cri
minalis clerici nō possit principaliter corā seculari tractari,vt ex-
tr.de fo.cōp.si diligēti.ergo nec p modū recōuentionis. Idē dico
in cā decimarū & iure patronat⁹,& breuiter in qualibet spirituali
vt s.eo.§.ver.itē exceptis specialibus.Idē dico in cā liberali,vt s.§.
prox.ver.quid si corā.Idē in cā legitimationis,extr.de ord.cog.c.
ij.Arg.ꝯ in eo.c.& C.de iud.quoties.& de ord.iudi.l.j.Sed licet iu
dex ideo ibi cognoscit de incidētibus, quia aliter causa principa-
lis nō poterat terminari, tñ super eis non pronunciet: & sic non
sunt ꝯ.Quidā tamē dicunt,ꝙ hoc casu pōt iudex de illis causis ꝓ
nunciare,quæ aliàs non possent corā eo terminari.quod verum
m est,qñ non poterat pp defectum iurisdictionis [m],ff.de iur.om.iu.
n si idē [n].¶†Sed quid,si clericus velit recōuenire clericū corā iudi
10 ce ecclesiastico,de crimine,de quo ille cognoscere ñ potest?Rñ.
dicit T.ꝙ non pōt ratione pari,vt iā dictū est s.ver. proxi.in prin.

Sed qd si conueneris criminaliter me, nunquid te possum recon
uenire ciuiliter?Dicit Inn.ꝙ non.nā si prius ꝓpositæ ciuili super
sedeat superueniēte criminali,C.de or.iu.l.fi.& iij.q.9.ciuili.mul
to minùs eā potero de nouo proponere:in cōuerso aūt casu,sci
licet cōtra cōuentus ciuiliter reconuenit criminaliter, dicit hoc
fieri posse,dūmodo cōpetens sit iudex, 3.q.8.cuius.quæ dic,secū
o dum eum,vt no.extr.de mu.petit.c.j.[o]¶†Sed nunqd habet locū
11 reconuentio,vbi agit iudicis officio?Rñ.sic,qñ pro actione pro-
p ponit:secus si incidēter:arg.extr de off.iu.c.ij.[p] Sed nec habet lo-
cū reconuentio,vbi locū habet summaria cognitio: quia sic vna
summariè,altera plenè,& vna celeriter,altera verò solenniter sit
tractāda,nō possent vicissim simul ambæ tractari& terminari:qđ
tñ est necesse in mutuis petitionibus,vt extr.de ord. cog.c.ij.& j.
q §.prox.in fi.secundum Inn.[q] ¶†Sed pone aliquis agit pro eccle-
12 sia, cū alij sint negligentes,fortè repetendo alienatā, vel pro li-
bertate eius:quod pōt, vt extr. de reb.eccl.nō alie.si quis presby-
terorum.ext.de testi.cum olim.de concess præ.ex parte ff.de libe.
caus.l.j.& ij. nunquid si reconueniatur nomine ecclesiæ,tenetur
eū defendere in causa reconuentionis?vel si agit, nunquid tenet
satisdare de iudicato soluendo,& ꝙ capitulū ratū habeat?Et vide
tur,ꝙsic,extr.de proc.constitutus.de off.iud.dele.corā.in prin.3.
r q.8.cuius.arg.C.de procur.neque.Vinc.dicit cōtrà [r],ꝙ nec tenet
rñdere,nec cauere.hoc enim concedit ei à iure,ff.de re mil.l.ij.&
in præmissis concord.Imò et puniendus,si taceat,ij.q.7.quapro-
pter.& in consti.Greg.X.de reb.eccl.ali.vel non.hoc consultissi-
s mo.§.Nihilominus [s].& grauius esset ibi defendere,vel satisdare,
& potiùs

ADDITIONES.

a Non teneri.¶Sup.ad duplū.Bene etiam contra vxorem datur ac
tio illa in simplum,vt ibi.ADDE,vt per Bar.in d.auth.qui relato.
Spec.aliter dicit.
b De deci.tua.j.¶Et ibi subdit,quòd sequitur j.ver.& not.ADDE
tu,ꝙ hoc est verū,vt vbicūq; de causis spiritualib⁹ agit,quo ad eo
rū valitudinē,vel inualiditatē, iudex ecclesiastic⁹ est iudex cōpe-
tēs, & ñ secularis: sed vbi ageret de facto putà an matrimoniū sit
ꝯtctū,vel an decimę sint solutæ,&similia,tūc et secularis est iudex
vt videtur no. Lap.in alle.lvj.item archi.in c.quid dicam. 14.q.4.
Abb.Sic.in c.cùm sit generale. & ibi per alios scrib. extra.de foro
compe.item facit,quod dicit idem Abb.Sic.in c.ex literis.el ij.ex
tra.de sponsa.
c c.fi.¶In ij.nil glossauit.ADDE,ꝙBar.in l.naturaliter.§.nihil ꝯmu
ne.in pe.q.videtur no.ꝙ in interdicto spoliatorio & causa deposi
ti,habeat locum reconuentio.tamen in auth.& consequenter.te
net idem, quod Spe.hîc.
d Interdicto.¶Quæ potest esse maior æstimatione,quam ipsæ res
ablatæ.sic dicebat Vin.cuius ad literam fuit hæc q. & sequens,de
ord.co.c.fi.in prin.&est simile,quod dicam j.tit.ij.§.j.ver.sed nun
quid intentanti.
e In vtili.¶Alias in reali,j.in Vin.
f L.fi.¶Vbi de hoc in gl.sic ergo.& C.de iud.l.j.ante fi.vlt.gl.
g L.fi.¶Ex multis lecturis,quas ponit ibi gl.Host. prælegit istam,
vt scripsi in dec.cum dilectus. de arb.super j.gloss.quæ enumerat
hos casus.
h Statuimus.¶Lib.vj.
i Ad cām.¶Vide hoc clariùs per me de mu.pe. c.j.in gl.reconuen
tio.ver.corā iudice.ADDE,ꝙBar.in d.auth.relato.Spe.hîc,&Cy.
in l.per hanc.dicit,veritas est,quòd quando ille qui appellauit,ap
pellat de necessitate pp iniuriā, quā arbitratur sibi factā à iudice,
& sic ipse sua sponte iudicē non elegit, & pt corā iudice appella-
tionis reconueniri, sed debet in prouincia sua apud suum ordina
riū conueniri,vt ff.eum,qui appe.in pro.defe.& l.ii.§.hi.ff.de iud.
ADDITIO.An in causa appellationis sit locus reconuentioni,
vide Io.de Tur.cre.post Archi.in c.j.col.ij. versi.surgit hîc quæst.
3.q.8.&ibi tradit,an clericus agens corā iudice seculari,possit re-
conueniri coram eodem iudice:vide omnino per eum Hen.Fer.
k Tenet sententia. ¶Omnino vide,quod ibi scripsi super ij.glo.&
ibi Abb.Sic.Fran.de Aret. Barbatia, & Fel.item Lapus alle.cxviij.
in j.col.
l Vt ibi.¶Super his vide,quæ scripsi in prę.gl.reconuentione.ver.
vtrùm autem.
m Iurisdictio¶Id est,quia non erat iudex actoris.
n Si idem.¶Vide,quod scripsi de mu.pet. cap.j.in gloss.reconuen-
tio.post prin.ibi videbis quòd Inn.&Host.tenet.quod hîc Gul.&
quòd Accurs.tenet contrarium in auth.& consequenter. in gl.ij.
o c.j.¶Ibi dixit in gl.reconuentio.ver.redeundo.
p c.ii.¶Idem scripsi in pri.gl.ver.& secundum.
q Secundum Inn.¶Vide,quod no.in cle.de verb.signi. sæpe. in gl.
quòd requirat.
r Dicit contrà.¶In præ.decr.cùm olim.vt ibi scripsi super gl.ij.
s Nihilominus.¶lib.vj.

& potiùs nō prosequeref cām ecclesiæ,ff.de iudi.l.ii.§.sed si.& vi-
a de s̃.de coniun,perfo.circa prin.ª ¶†Itē scripserūt quidā,ꝙ si me
13 cōuenis ad decē,& ego te reconuenio super boue, non poteris me iterū recōuenire ad equū,ne sic mutuę petitiones in infinitū procedant,extr.de rescrip.cū in multis.lib.vj.licet in prin.in eo.li bello potueris me sup pluribus.cōuenire,vt eo.tit.c.fi. & c.dispendia.& extr.de elec.querelā.de capel.mo.c.ij.ff.fam.ercisc.hæredes.§.de pluribus.ff.de act.emp.& vend.non est nouum.& s̃.§.j.versi.
b item pone[b].

ADDITIONES.

a Circa prin.¶Et de proc.§.ii.ver.quid si canonicus.
b Item pone.¶Per quē videtur iste ver.superflu⁹:nisi dicas illū ver. loqui in delegato:istum in ordinario rei, in quo tñ nō puto hoc ꝓcedere,nisi forsā p hūc modū,ꝙ scđa ꝗuestio actoris,licet corā eo fieri possit,nō tñ habebit vim recōuētionis,vt simul tractent, & vna snīa terminēt,ꝑ rationē ibi positā,& quę ponitur j̃.ver.pe.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio quando sit facienda,& quando non.*

1
a 3.§.Sequitur videre,† quando sit reconuentio facienda?Et dixit T.ª ꝙ generaliter pōt fieri antequā in petitiōe actor sit litē cōtestatus:postea vērò nunquā,ni
* si libellus reconuentionis sit antea porrectus, vel nisi protestat⁹ fuerit de recōuētione facienda,extr.de mut.petit. per totū, C.de
b sen.& interlo.om.iu.auth.& cōsequenter[b].Sed omissis opinionibus dico,ꝙ semper ante litis cōtestationē,& etiā post,eodē durāte iudicio,id est,instantia iudicij,f.quousq; cōclusum sit in causa:quia cùm negotium discutit,tantùm dicitur iudiciū,vt extr.de verb.sig.forus. pōt fieri recōuentio,etiā nulla protestatione præmissa super hoc ante litis cōtest1tionē: & hoc tā corā ordinario, quā delegato,vt extr.de rescrip.dispendia.§.reus.lib.vi.per quam do.me⁹ dicit contrà.& ꝙ post litē contestatā fieri possit,habetur
c extr.de mu.pet.c.i.ibi,responsione facta,&c.ᶜ quia per responsionē fit litis contestatio,extr.de lit.contest.c.vnico.& in hoc videt
d Inn.declinare in præ.c.j.de mut.pe[d].

ADDITIONES.

a Dixit Tanc.¶Vbi s̃.
b Et consequenter.¶Finita verba Tanc.in hoc membro.
c &c.¶Nil valet hæc inductio,cum litera dicat facta rñsiōe libello actoris,respondeatur libello rei: imò ponderata litera illa Incontinenti,q̄ sequitur,apertè ꝓbat ꝯriū:declaro,si litera ibi diceret,ꝙ facta rñsione libello actoris porrigat reus suū libellū, tunc facęret pro actore:sed aliter loquitur, vt prædixi.
d De mu.pe.¶Vide qđ ibi scripsi super j.gl.qđ no.in cle.de ver.sig. sæpe,in gl.ꝙ requrat.& gl.seq.vbi videas,q tenęant hāc opi.& q ꝯrīū, quos sequor.ADDE,ꝙ opin,Spec.tenent Vin.Fran.Arch.in d.c.dispendia.Bar.in auth.& consequenter.Si.Vin.in d.c.j.& Ioā. de Imol.ibi.Opin.autem Host.tenet Panor.quam etiam dicit tenere Car.in d.c.j.Plures & digniores sunt,tenentes,quòd post litis contestationem potest fieri reconuentio.

SVMMARIVM.

1 *Actori nolenti reo eum reconuenienti respondere, denegari debet in sua causa audientia.*
2 *Iurisdictio iudicis quo casu sit perpetuata.*
3 *Reo,vbi lis est contestanda super libello actoris,offerente libellum reconuentionis,an actor super illo libello inducias deliberatorias habere debeat.*
4 *Sententiæ tot sunt,quot sunt & articuli.*
5 *Iudice pronunciante in causa conuentionis,si omittat reconuentionē,an teneat.*
6 *Sententia si primò feratur super vna causa, & postea super alia, cui priùs satisfieri debeat.*
7 *Causa conuentionis & reconuentionis pari iure fouentur.*
8 *Appellatione facta in conuentione,an supersedendum sit reconuentioni; vel è contrà.*

¶In reconuentione qualiter sit procedendum.

4.§.Videndum restat, qualiter in reconuentione procedatur: & quidē libello ab actore oblato, reus si eum velit reconuenire,porrigat similiter an-
a te litem contestatam libellum reconuentionis, secundum T.ª sed & postea id fieri pōt,vt iam dixi: & deliberatione super vtroque hincinde habita,fiat primò litis cōtestatio sup libello actoris & consequēter super libello reconuentionis:& iudex potest cogere actorem respondere libello reconuentionis:postmodū verò lite ꝯtestata sup vtroq; libello, vbi fit ante litis contestationē, iudex vicissim vtranq; causam audiat,sicꝙ primò fit litis contestatio super prima, & post super secunda: conueniens primò iuret, secundo reconueniens:& primò ponat, & postea reus:primò etiam producat testes,secundò reconueniens,& sic alii actus expediantur, ita ꝙ in vna eadēq; die vtraq; quæstio, quasi vna sententia,concordia, vel iudicio terminetur: prius tamen pronunciando super petitione actoris:vt hæc ꝓbantur extr.de mu.peti.c.j.& de causa pos.& propr.cùm ecclesia.& c.cùm dilectus.iuxta reg.illam,qui prior appellat,prior agat,ext.de or.cog.c.ij.ff.de indi.qui prior.Quæ tamen fallit in casibus,qui not.j̃.tit.prox.ver.videm⁹.
b Vbert.verò dicit[b],præmissa vera esse,vt vicissim tractētur,si hoc iudici placet:& si sibi magis placet,poterit de his vicissim cognoscere,& terminare đ vna,cognoscēdo vna die,& đ altera alia die.
1 ¶†Sed quid si actor nolit respondere reo reconuenienti eum ꝙ
c Dic,ꝙ iudex denegabit ei in sua causa audientiam,arg.extr.de iur. calum.c.fi.§.pœna.& c.Imperator.j.q.j.§i qui episcopi talē.ff.de ꝓ
d cur.mutus.§.pœna.C.de compensat.neq; scriptura[d].¶†Quid si
2 reus statim libello sibi ab actore porrecto,eum reconuenit,offerens sibi libellū reconuentionis,sed vlterius procedere nō curat: in libello verò actoris proceditur ad litis contestationem,vel eti
e am ad sententiā?Dic[e],ꝙ adhuc poterit reus causam recōuentionis prosequi. Iurisdictio enim iudicis perpetuata fuit, quo ad causam illam per libelli oblationem,extr.de of.deleg.gratum.& ecōuersò,si actor facit reum citari,& vltrà non procedit, reus potest cām reconuētionis inchoare, & ꝓsequi corā illo:eius.n.iurisdō perpetuata fuit ꝑ conuentionem factā ꝑ actorē,3.q.8.cuius quo ad hoc enim,pari iure censentur cōuentio & reconuentio,ext.de mu.pet.prudentiam.Qualiter autem iuratur in mutua petitione,
3 not.j̃.de iur.cal.§.nunc dicamus:ver.nō tamē.¶†Sed secundum præmissa,quid si cùm debet lis cōtestari super libello actoris,reus offerat libellum reconuentionis, nunquid actor habebit super illo inducias deliberatorias?Respondeo,sic,si voluerit, & interim
f sua petitio differetur,3.q.3.§.spatium[f].Quasi vna sententia,ideo dixi s̃.quia in veritate duæ sunt sententiæ,quæ simul feruntur super duabus quæstionibus sese minimè contingentibus, & etiā si se contingant, puta quia agitur petitorio & possessorio super eadē re,adhuc sunt duæ sententiæ ferendæ,vt præd.dec.cùm eccle-
4 sia.in fi.& c.cū super.†quia quot sunt articuli,tot sententię sunt ff.de mino.etiam.Sed quasi vna & eadem sententia dicitur ꝓpter continuationem temporis,arg.in præ.l.etiam.sed ad contextum prolationis,f.vno contextu, vna post aliam feruntur, vt in præ.l. etiā.sicut est aliàs simile in pluribus stipulationibus plurium reꝝ,quæ dicuntur vna stipulatio,quo ad conceptionem verborū, ff.de verb.oblig.scire debemus.& l.Stichum.§.stipul.& ff.de don.
5 cau.mor.senatus censuit.§.fi. ¶†Et si iudex pronunciet in causa conuentionis, & omittat reconuentionem, dicunt Doctores,ꝙ non valet, ff.quæ sen.sine appel.resc.l.j.§.fin.& C.de compens.neque scriptura.vel,secundū la.de Al.tenet sententia,sed tamen ab ea potest appellari:vel dicitur in præ. §.quod intelligit idem Iac. verū esse, si de vtraq; quæstione simul constare possit. Cæterùm si de vna,putà de possessorio,cōstat plenè,sed de alia,putà de petitorio,non potest constare de facili,sed longis est ambagibus inuoluta,bene pt ferri snīa super ea,de qua constat frī cū,arg.C.de
g cōpens.l.fi.idē not.Inn.& Vin.extr.de ord.cog.c.ij.ver.nos aūt g. Quid

ADDITIONES.

a Secundum Tanc.¶vbi s̃.
b Verò dicit.¶In volumine non inueni, sed Simō bene tenet hoc super auth.& consequenter.& vide j̃.ver.quid si primo.& versi. præced.
c Eum.¶Dic secundum Aegid.vbi s̃.
d Scriptura.¶Superfluit iste ver.propter §. sequentem.
e Sententiam?Dic.¶secundum Aegid.cuius fuit iste ver.vsque ibi qualiter.
f §.spatium.¶Quomodo malitiosi aduocati reorum in hoc abutūtur,& prouisionem circa hoc,vide,quod scripsi de mu.pet.c.j.super verb.respondere,
g Nos autem.¶Vt ibi scripsi super vers.vicissim.in princi.sed,vt ibi dixi, est opin. quòd de natura reconuentionis in tantum est proprium simul casus tractari,ꝙ quantumcunque altera causa recipiat facilem tractatum,&altera difficilem,necesse erit seruari,quod ibi dicitur, insimul cognoscendo & diffiniendo:& Hosti. fatetur hoc dictum congruere subtilitati iuris, licet æqor sit opin.ꝯria,q̄ etiam habes hic,& in ver.seq.& vidistis s̃.eo.§. post princ.ponderato textu prædictę authen.& corporis,vnde sumpta fuit,scilicet de executoribus,§.illud.Collat.vij.qui vult reconuentionem inchoari statim,mox,& à princip.quod de inchoatione videtur ad hunc finē iuberi,vt eo modo simul fiat ꝓsecutio & diffinitio. Ad quid eñ iuberet simul inchoari,si simul prosequi nō deberet?Itē textus in corpore idem ꝓbat ibi,apud quem simul vtrāq; exercere ꝯpetit litem.Verum est,ꝙ alia litera habet similiter.Item hic ad verbio Vicissim,vtūtur auth.præ.in prin.& decret.j.de mu.pet.& decr.ij.de ord.cog.versi.nos tamen.Hoc autem sonat, quòd mutuis vicibus procedatur:vnde voluerunt aliqui sic ꝓcedi,quòd re sponso

Quid enim si lata sententia super vna, in continenti is, cõtra quē
lata est, appellat, & recuset iudicem vt suspectum? Certè tunc nõ
possunt vna sententia terminari. Vel dic, vt ĩ. versiculo, sed pone.
6 † ¶ Quid si primò super vna causa feratur sententia, & pòst sup
alia: quæritur, cui priùs satisfiet? Respond. ei, pro quo prima lata
est, vel fortè expectabitur, donec de alia causa iudicatum fuerit, si
nõdum erat pronunciatum, ff. quæ sen. si appel. res. l. j. §. si apud e-
undem. & §. fi. C. de appel. l. j. vel illud obtinet in quantitatibus, se-
a cundum Si.[a] Vinc. autē not. ext. de or. cog. c. 2.[b] quòd si primò ꝓ
b nunciatur super vna nõ differtur executio sententiæ sup illa do-
nec ꝓnuncietur sup alia, vt in præ. concord. & præ. l. fi. corrigit se
ipsam, nisi in casu, scilicet cùm aduersarius meus impedit, ne pro
nuncietur super altera tunc enim differetur executio, & excipiā
contra eū, si velit me conuenire ex causa iudicati, arg. ff. de eo, per
quem factum est, l. j. & ext. de testib. ca. peruenit. Illud etiam no.
quòd cùm post litiscontestationem fit reconuētio, non tractan-
7 tur simul seu vicissim quæstiones. † ¶ Hoc quoq; certum est ꝙ
causa conuentionis & reconuentionis pari iure censent vnde si
non põt appellari super illa, nec super ista, extr. de mut. petit. ca. 2.
& si actor non vult reo respõdere, nec ipse respondebit actori, vt
8 ĩ. §. prox. † ¶ Sed pone, ꝙ appellatur in conuentione, nunquid
supersedebitur reconuentioni, vel econtrà? Respondeo, non: qa
diuersæ sunt causæ, & potest vna sine alia tractari, Arg. tamen cõ-
trà extra. de appel. super eo. j. vbi hoc no. Vin. Sed nónne debent
vna sñia determinari, iuxta præmissa? Respondeo, illud verū est
cùm vicissim tractant, sed si procedatur in vna, & non in alia, pu-
tà ꝓpter excommunicationem oppositam contra rem continē-
tem, vel propter exceptionem spoliationis oppositam, siue prop
ter appellationem interiectam in ea à grauamine, non habet lo-
cum vicissitudinaria cognitio.

ADDITIONES.

Responso per reū ad primam positionē actoris, actor respõdeat ad primā rei: sic de secūda & vlterioribus: idē ĩ testib⁹, vt recepto primo teste actoris, recipiat primus rei: sic de secūdo & reliquis, Nõ putat tñ Pileus, vbi s̃. quòd tāta vicissitudo sit necessaria, nisi forsan pariter periculum mortis, absentię, vel aliud vtrisque testibus immineret. His attentis, non iure reconuentionis conuenitur actor coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: puto necessariò hanc reconuentionis naturā sequēdā ꝑdictis rationib. Si verò licet reconueniat, poterat tñ corā eodē iudice conueniri, cùm ipsi iudici laxior sit habena: bene facit ad hāc distinctionē dec. cum aliquibus. de rescrip. lib. 6. super quo vide, quod scripsi ĩ præ. decre. 2. super verbo, mutuæ. & in gl. seq. ADDE, ꝙ practica Spec. placet Ab. in d. c. j. referens, quòd do. Ant. illā putat veram, si pars patitur: secus autem, si vult vt procedatur sigillatim.

a Secundum Simo. ¶ Vin. in auth. & consequenter. in fi. hoc intendit Simon, ꝙ in quantitatibus, putà quia actor petit centū, & reus quinquaginta, ↄgruè fit expectatio prædicta: sed si actor petit domum vel equū, & reus fundū, vel bouē, nõ est loc⁹ expectationi.
b c. 2. ¶ Vbi scripsi super glo. si isti.

SVMMARIVM.

1 *Pœna actoris nolentis reo respondere, quæ debeat esse.*

1 5. §. Restat, vt † de pœna actoris nolentis reo responde-
re, dicamus. Et quidē hæc est, quia ei non re-
spondebitur in causa sua, vt ext. de mu. pe. c. j. & 2. & ext. de iur. ca.
c. fi. ff. de procur. mutus. §. pœna. & in præ. l. neq; scriptura. Imò e-
tiam si actor velit desistere, re⁹ si velit eum præcisè cogi, ꝙ sibi re
spondeat, audiendus est, vt extr. de mu. pet. c. j. & arg. ff. de bo. pos.
cõtra tab. post mortem. §. fi. & arg. ext. de ord. cog. c. 2. à contrario
sensu: qa iudiciū redditur in inuitū, vt ff. de ver. obl. inter stipulan-
a tem[a]. licet sit arg. contrà ext. de appel. cùm cessante. & ff. de in ius
b voc. quamuis[b]. & si iudex hoc neglecto in quæstione procede-
ret, non teneret, quod fieret, vel saltem esset appellādum ab eo,
vt in præ. l. ff. quæ sent. sine appel. res. l. j. §. fi.

ADDITIONES.

a Stipulantem. ¶ Secundum Tanc. vbi s̃.
b Quamuis. ¶ Illud ius non est quæsitū aduersario. Et hîc omnino vide, quæ dixi de rescriptis, c. j. libr. 6. super gl. 2. & vltra ibi scripta scias, ꝙ cū Gul. ↄtra dominum meum tenet super ipsa auth. G. de Suza. super auth. qui semel. inducēs ēt omnes ll. ff. de exce. & si de iuss. l. ex ꝑsona: ibi ēt Old. idem dicēs se sic audiuisse à domino Iac. de Are. inducit l. 3. §. j. ff. quod quisq; iur. facit ad hoc. quod no. s̃. de dila. §. vlt. versi. quid si reus. & ĩ. de app. §. in quibus. sub ver. 34. & §. j. ver. sed quid si ille. ADDE, quæ per Alex. notantur in d. l. 3. vbi de hac addit. mentionem facit.

ADDITIONES NOVAE.

§ An exceptio reconuentionis dicatur reconuentio, tex. ꝙ sic secundum Bal. in l. neq;. C. de comp. Iaco. butri. in l. omñs. C. de præscrip. 30. anno. dicit ꝙ cõpensatio est exceptio, sicut exceptio doli, insti. de actio. §. sed in stricti. ex quo tex. cū gl. dicit Bal. ꝙ exceptio compensationis & exceptio doli procedunt ex eodem fonte Dominus Richar. in l. cum Pap. C. de senten. & inter. om. iud. sup gl. quæ incipit, fit tamen illud, &c. videtur facere differentiam inter compensare & reconuenire, vbi sic dicit, Non intelligas hoc dictum gl. sicut sonat scilicet ꝙ ipso iure fiat cõpensatio, quia et si milies hincinde debita essent liquida, oportet ꝙ ab homine opponatur, l. verum cum se. ff. de compen. Dices ergò ꝙ aliud est cõpensare, & aliud reconuenire, quamuis idem videantur quoad effectum. quod sic, patet, quia qui compensat debitum, de quo inquietatur, videtur confiteri, & ipsum soluere velle, nam qui compensat soluit, seu dat, vt l. vel permutatur. de libe. cau. Sed reconueniens nullum debitum confitetur, & potius certat de sui absolutione, & aduersarij condemnatiõe, quàm de alio vnde optimè vtrunq; iudicium procedere potest. Sed si debita fuerint clarificata ab vtroque, tunc si partes volent, poterit fieri compensatio, vt hac gl. sin autē nolent, tunc iudex pronunciabit inter eos, prout de iure tenetur Richar. de sali. Bal. in l. cum pap. C. de senten. & interlo. om. iudi. & l. si de proprietate. C. si à non compe. iudi. & l. j. C. de arbi.

§ Nota quòd reconuenire est impugnare. ad hoc facit c. cum inter. de excep. in fine.

§ An vbi agitur de dote habeat locum reconuentio, dic quòd sic vt l. non solum. §. si de dote. de procu.

§ An coram arbitro fiat reconuentio, not. in auth. & consequēter. C. de senten. & interlo. om. iud. not. per Bal. & doctores in l. si distinguemus. §. si quis. de arbi. de iure canonico ꝙ non, c. cum dilecti. de arbi. de iure vero ciuili, si de omnibus cõtrouersiis est cõpromissum, quòd tunc possit fieri reconuentio, vt l. si in tres. & l. seq. & l. si cum dies. §. plenum. de arbi. ponitur in l. idem pomp. §. si de meis. e. tit.

§ Clericus conueniens laicum, agit sub laico iudice. Laycus vult reconuenire clericum sub eodem iudice, an possit. Videtur ꝙ nõ vt in auth. statuimus. de episc. & cle. & c. j. de mutu. peti. per Ioan. And. In contrarium fac. authē. clericus. & l. omnes de epis. & cler. Dic ꝙ in causa criminali non potest, sed in ciuili per iura Codicis permittebatur, dicta l. omnes. sed de iure authenticorum prohibitum est, vt dict. auth. statuimus. quod dicit verum super alio capitulo & diuerso ab eo quod clericus laicum conueniendo introduxit. Et ita loquitur dictum ca. de mutuis petitionibus. & Io. And. ibi. sed super eodem capitulo vel de pendenti bene admittitur reconuentio, vt dicit Io. An. in c. at si clerici. de iudic. & dicta auth. reconuenti. & Bald. ibi de hoc, & Barto. ibidem multa dicit. Pan. in c. qualiter. ext. de iudi. & Ange. in l. ij. §. Sed si agant. de iud. & l. qui non cogitur. e. tit.

§ Potest iudex assignare terminum ad reconueniendum, not. in l. omnium. de procura. quod no. Bal.

§ Vbi iudicis officium imploratur, incidenter non habet locum reconuentio, nec in causis summariis, nec in causis appellationis vt c. j. de mutu. pet. & ibi per Inno. & Clemen. sæpe. de verbo. significi. & Inno. in c. j. de libelli obla.

§ In l. 2. §. ei quoq;. de iudic. Bal. dicit nota. ꝙ ex quo quis non tenetur respõdere in loco appellationis, quòd in causa appellationis cesset reconuentio. Inno. in dicto c. j. de mutu. pet. Cynus in l. per hanc. C. de tempo. appel. in 7. q.

§ An in officio iudicis habeat locum reconuentio, gl. in l. sed & si restituatur. in prin. de iud. Bar. allegat l. j. in fi. de variis & extraordi. cog. Itē de materia reconuentiõis vide notabile in auth. & cõsequēter. & quod no. Ang. in l. sicut, iniquum. quod quisq; iuris.

§ Nota plures casus in quibus non habet locum reconuentio, ꝑ Hosti. in summa de mutu. peti. §. fi. per totum. Item in hac mate. vide gl. nota. in clem. sæpe. de verbo. signi. super versi. voluit.

¶ Bald. De reconuentione.

IVDEX laicus, qñ incidit qõ spiritualis coram eo, non cognoscit plenariè, sed summariè, non per modū disceptationis: & tūc demū remittit, qñ partes volunt ꝓbare, §. nunc dicam⁹. ver. itē ex cep. & seq. ¶ In officio iudicis nõ habet locū recõuētio, ff. de var. cog. l. j. in fi. nisi summariè ꝓcedat, ver. sed nunquid habet. & seq. Gul. ēt in summariis habet locū recõuētio: quoad hoc, vt vētiletur corā eodē iudice, & inter easdem personas, ff. de ꝓcur. l. sed & hæ. §. 2. & l. omniū. sed nõ quo ad eundē modū ꝓcedēdi, & similiter decidendi: nisi fuerit recõuētio de pari cā, scilicet sūmaria: qa tunc est vera recõuētio, quoad oīa, secundū Doct. ff. đ iu. l. sed & si restituat. in prin. Bal. ¶ Vsq; ad ↄclusionē potest fieri recõuētio

§.sequitur.ver.sed omissis.¶Pari iure cēset ꝯuētio & recōuētio:
& debēt simul vna sñia terminari.duæ tñ sñiæ sunt ꝓnūciādæ,&
duæ formæ:& super vna p̄t ferri absolutoria,& sup alia ꝯdemna-
toria:nemo.n.diceret absolutoriā idē esse.G.hoc verū si recōuē-
tio fit ante litis cōtestationē, & pariter liquet de vtraq; alioquin
propter obscurū differri ñ debet vna sine altera , C.de cōpēs.l.fi.
nisi per subterfugia & malitiam actoris sit protracta probatio,qa
tunc differtur certum propter incertum:nedū quo ad pronūcia-
tionem:imò si esset pronūciatum,differtur ēt quoadexecutionē
interposita tamē appellatiōe,in §.vidēdum.ver.sed secūdum. cū
seq.vbi omnino videas,vt no.in glo.j.in fi.ff.quę sent.sine appel.
rescin.Bal.& vide omnino j̃.tit.seq.§.j. & j̃.de iura.calū.§.cā.Nō
debet priùs respōderi petitioni,quàm recōuētioni,scilicet ex in
teruallo,C.de ꝯpens.l.neque,e.§,ver.j.G.Sufficit recōueniēti pro
perpetuāda iurisdictiōe offerri actori libellum reconuentionis,
eo.§.versi.2.G.arg.de pu.iu.l.is,qui reus.ver.inchoatus.Bald.

¶De incidentibus Quæstionibus,& de ordine Cognitionum[a] Rubrica.

a

SAEPE plures in iudiciis quæstiones emergunt,&dubium est, cuius cognitio debeat præcedere: ideoque cùm hæc materia vtilis sit, & secretam aliquantisper habeat indaginem,ipsam apertiùs enodemus: primò dicentes aliqua,quæ antiqui super ea tradiderunt:postmodum alia ad cognitionem eius dicturi.

ADDITIO.

a ¶Pileus posuit de hoc rub.&est vltima suæ secundę partis.¶Tā. conuertit hanc rub.& est suæ secundæ partis pę. Commendabiliter autem auctor sic formauit rubric.propter rubricam de ord. cog.quæ veniebat in 3.parte ponenda.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio ciuilis quotupliciter incidere possit.*
2 *Quæstiones incidentes quòd sint priùs tractandæ,& non simul.*
3 *Quæstione ciuili incidente ciuili,refert,an incidens sit talis,quæ patiatur litis contestationem,vel non.*
4 *Quæstiones plures & multiplices in iudicio deciduntur, quibus etiam multipliciter est prouidendum.*
5 *In quæstionibus incidentibus primùm constare debet de re,demum de eius circunstantijs quæri,*
6 *Actionem eligere an cogatur quis ante iuramentum calumniæ.*
7 *Diuersæ quæstiones si ab vna parte tantùm proponuntur,& sint criminales,an accusator possit eas simul proponere.*
8 *Agens de vno crimine contra vnum ciuiliter,an possit & contra alium de eodem crimine:pendente iudicio primo,agere.*
9 *Plures & diuersi si contra vnum solum agant,quis primò sit venturus.*
10 *Quæstio à diuersis partibus mota quomodo sit terminanda.*
11 *Priùs prouocās priùs est audiendus,libellū dando iurādo,testesproducēdo&c.*
12 *Petentium eandem vxorem prior priùs auditur, propter vitandā difficultatē.*
13 *Ciuiles seu spirituales quæstiones si earum altera directè proponitur,& altera per modum exceptionis, an simul possint agitari.*
14 *Diuersæ quæstiones criminales si à diuersis partibus in iudicio proponuntur, qualiter sunt agitandæ,& num.16.*
15 *Reaccusare suum accusatorem an sit in iudicio permittendum.*

1.§.Sciendum est igitur, quòd cùm duæ quæstiones ī iudicio proponūtur, aut sunt ambæ prī
a cipales,aut vna est principalis,&altera incidens:si quidem[a] ambę sunt principales,& sunt ambæ ciuiles,quæ priùs proponitur, primò tractabitur, & vna sententia terminantur, licet sint æquales, dummodo se non contingant,vt ext.de or.cog.c.2.§.nos autem ff.de iud.qui prior.& dixi s̃.titu.prox. §.videndum. & dummodo sit talis quęstio,de qua ille iudex possit aliàs cognoscere,vt ibidē not.Si verò sunt criminales & inæquales,tunc maior minori prę ponetur:quòd si vna sit criminalis,& altera ciuilis,de criminali priùs agetur,vt ex inferioribus apparebit. Porrò si non sunt ambæ principales,sed vna incidit alteri, tunc de incidenti principali priùs cognoscendum & pronunciandum est,ff.de lib.cau. ordinata, Instit.de accus.§.præiudiciales.ext.de ord.cog.c.j.3.q.xj.si de hæ-
1 reditate,C.de ord.iud.l.j.† ¶Et scias, quādoque ciuilis quæstio incidit ciuili: vt si agenti de hæreditate incidenter & directè, opponitur,quòd non est legitimè natus,vt extra.de ordi.cogni. ca. 2.& qui fil.sint leg.lator.vel quòd est seruus.3.q.11.si de hæreditate.C.de ordin.cognit.l.2.ff.de alend.lib.l.si quis.§.si vel parens. ¶Quandoque verò ciuilis incidit criminali:vt si is, qui credit se liberum, accusetur de crimine, postea moueatur ei ab alio quæstio status. ead. quæstio.si crimen.C.de ordin.iud.l.3. C.de adult. quoniam Alexandrum.C.ad leg.Flau.de plag.præses prouinciæ. & l.plagij.¶Quandoque criminalis incidit ciuili,vt si agenti per aliquod instrumentum obiiciatur quæstio falsi, ea.q.ciuili.& C. ad leg.Cornel.de fal.damus.¶Quandoque criminalis criminali: vt si agenti de adulterio obiiciatur lenocinium,vt e.q.priùs.&ff. de adul. l.2.§.si publico.ad idem.C.de lib.cau.si filium.ff.sol.mat.
2 cùm mulier.ff.de fur.l.fi † ¶Hæ igitur incidentes,tāquam præiudiciales,tractabuntur priùs,& non simul:quia sic esset diuersos processus inutiliter intricare, cū principales ab eis depēdeant,extra.de iud.exhibita.de offi.del eg.prudentiam.§.sexta,& dixit Bul. quòd super incidentibus quæstionibus, vel exceptionibus non debet pronunciari,sed tantùm cognosci.M.& P.dicebant, quòd semper debet pronunciari super eis: & hoc tenent Lau.& Vinc. & P.& quasi omnes Canonistæ,extrà de restit.spol.ex conquesti
b one,de appel.super eo.de elect.cùm dilecti.Ioan. & Azo[b] distinguunt inter emergentes & incidentes: quod videtur Ber.appro-
c bare,quæ prosequere,vt not.ext.de or.cog.c.j.[c] & C.de or.iu. l.j.
3 † ¶Et,vt præmissa clariùs tibi liqueāt,nota, quod[d] vbi ciuilis in
d cidit ciuili,refert,an incidens sit talis,quæ patiatur litis contestationem:vel si non patitur, tunc de incidēti erit principaliter pronunciandum,vt C.de dilat.à procedente.quæ est 3.q.3.§. spatiū. & hoc est verum, quando illa incidens est de appenditiis causæ, vt ibi.Si verò non est de appenditiis causæ, sed quasi de appenditiis,tunc refert, vtrùm litem patiatur contestari,vel non:si patitur,vt est quæstio status,vel pacti facti de non petendo, tunc de principali est primitus cognoscendum,postea de incidenti:& eo ipso quòd de principali cognoscitur,videtur de incidenti cognosci,vt ff.de mino.intra vtile.& facit s̃.de or.cogn.l.2.& ideo tunc super incidenti pronunciat,quia super ea plenè cognouit.nam si cognouerit semiplenè, tunc secus: nec fit præiudicium veritati, vt ff.de his,qui sui vel alie. iur.sunt,si iudex. ff.de agnosc.lib.si qs. §.si vel parēs.& §.meminisse. Si autem illa incidens non patiatur. litis contestationem,vt quia dicit aduersarius iudici,tu es excommunicatus,vel si proponat recusationis causam,de hac incidenti debet priùs cognosci,quàm ad alia percurratur: & pro hoc facit ff.de priua.l. 3.secundum Alber. Pap. Sed certè quidam Canonistæ dicunt,quòd etiam super exceptione excommunicationis,& aliis,debet lis contestari,vt not.s̃.de excep. §. viso. ver. sed nunquid. Si autem criminalis incidit criminali, tunc si vna est præiudicialis,illa præferatur,C.de adult.quoniam Alexandrum. Si verò ciuilis incidat criminali, vel econtrà, tunc dic, vt C.de or.iu.l. pe.secundum Alber.Pa.¶ Cæterùm adhuc circa præmissam ma-
e teriam est alia distinctione opus[e].† Nam cùm plures proponun
4 tur in iudicio quæstiones,aut proponuntur ab vna parte tantùm aut à diuersis.Si ab vna tantū,aut sunt quæstiones ciuiles,aut criminales.Si sunt ciuiles,potest proponens,quā maluerit,præmittere,& omnes simul tractare,nisi in quatuor casibus.¶Primus,si sint contrarię.tunc enim eligat,quā velit,& priùs eam tractet,C. de furt.l.j.C.si seruus exte.se emi man.l.j.qa petens ꝯtraria,nō debet audiri,ext.de app. solicitudinē.in fi.74.dist.gesta.ext.vt eccl. benef.vt nostrū.quod dic,vt s̃.de act.seu pet.§.sequitur. ver.no. ¶Secundus est,si primò proposita pendet ex altera,quę postmodum proponi desiderat:vt ecce,aliquis tanquā hæres,petit debitum hæreditarium: postea vult inquiri,an ipse sit hæres,vel non, certè præpostera est talis petitio,C.de hære.act.vt debitū.ext. de or.cog.tuā.vel si petā fundum rei vēdicatione,& interim condicam fructus eius,ac si meus esset:repellar ab hac secūda petitiōe,
5 ff.de excep.fundi.†Quamprimùm enim constare debet de re,& postea de circunstantiis eius quęri:arg.ext.de eccl.ædifi.ad audiē
f tiam.&de re iu.abbate sanè[f].¶Terius est,cū secūda est p̄iudicialis primæ:putà,petebam à te fundum Titianum, quem possides: tu negas eum meum:ego peto viam ad dictum fundum, per fundum Sempronianum,qui tuus est:non sum audiendus in hac secunda petitione,quia p̄iudicat primæ,ff.de excep.fundū Titianū Vel si à te fundū aliquem in solidū vendico,& velim interim tecum age

ADDITIONES.

a Si quidem.¶In hoc principio ꝓsequitur gl. Io.3.q.xj. in ciuili.& Bernar.hîc e.tit.nam & hoc.vsque ad ver.sed dixit.
b Et Azo.Quibus assentit Inno.de elect.cùm inter R.
c C.j.¶Et vide,quod ibi scripsi super j.gloss. in qua opiniones istæ ponuntur,& in lege,quæ statim alleg. ibi autem in fin.posuitquatuor modos,ex quibus sumi potest, quod quæritur de ꝓnunciatione super incidenti,pręmisso ibi breuiter,quid de his opinionibus sit tenendum.
d Nota,quòd.¶Secundum Alber.Pap.quem alleg.j̃.
e Opus.¶Secundum Tancre. cuius sunt hæc verba vsque ibi, potest etiam.quod tamen receperat ab Azo.in summa de or.iu. vbi etiam est ille ver.potest.& quoad mentem,quasi totum, quod sequitur vsque ad finem tit.
f Sanè.¶Lib.6.

cum agere Communi diuidundo pro parte eiusdem, nō sum au-
diendus, quia per hanc p̄iudicatur primæ, vt præ.l.fundi, quem.
¶Quartus est, quando sunt tales actiones ꝓpositæ, quòd vna tol
litur alterius electione: vt actio de peculio, & tributoria: quia tūc
debet vnam ex illis eligere, vt ff.de tribut.quod in heredem.§.eli
gere. ¶Potest etiam esse quintus, cùm altera est præambula: vt
cùm quæritur de possessione & proprietate, C.de rei vend.ordi-
6 narij.† An autem ante iuramentum calumniæ cogatur quis eli-
gere actionem? not.ĩ.de iur.calum.§.j.versic.sed quæritur, an.sed
& si quis velit plures super eadem re conuenire potest, cùm non
sit prohibitus. Idem, si occasione diuersarum rerum, vel facto-
rum, argu.ff.de prob.ab ea parte.ext.de restit.spol.cùm ad sedem.
& de fide inst.inter dilectos.de donat.inter dilectos.de cens.cùm
olim.& c.olim. Quòd si diuersi agant contra vnum, de hoc iam
7 ĩ.dicam.† ¶Porrò si diuersæ quæstiones ab vna parte tantùm ꝓ
ponantur, & sunt criminales, potest accusator omnes simul pro-
ponere, & simul de omnibus contra eundem in vno libello age-
re, vt extr.de simo.licet Heli.2.quæst.8.libellorum. extr. de iudi.
exhibita.extra de accus.licet.3.quæst.x.ca.j. 2.& 3.& illa crimina
sunt clarè specificanda, & sigillatim, vt accusatus certificetur, vt
a extra.de testib.præsentium.aliàs in cipit, ad hoc [a].& meliùs in de
b cre.Greg.X.de elec.vt circa [b].Sed si primò egerit de vno crimine
& in eius probatione defecerit, non admitteretur ad sequentia:
c aliàs secus, vt 3.q.x.placuit.secundum titu. [c] Quod autem dixi, v-
num posse contra eundem de pluribus criminibus simul agere:
intellige verum esse, ex diuersis factis: sed ex eodem facto vide-
d tur, quòd non licet, arg.à contrario, C.de accus. qui crimen [d].qa
non debet bis id ipsum puniri, ext.de iud.at si clerici. in fin.ff.nau.
cau.stab.licet.§.fin. Quòd si plures criminales actiones velit cō-
tra duos ex diuersis factis proponere, dic, vt s̃.de accusatore, in 2.
e ver.[e]& seq. Occasione aūt vnius crīs potest vnus mille accusare:
8 quod dic, vt ibidem.† ¶Si verò vnus de eodem crimine vult cō
f tra vnum agere ciuiliter, & contra alium [f] criminaliter, pendente
priori iudicio, vel econtrà, non potest, ff.de Publi.l.4.ff.vi bo.rap.
l.2.§.j.sed finito priori, potest ad alium habere recursum. Si tamē
vtraque quæstio propter rem familiarem proponatur, vt quia
aliquid abest, vel absuit de patrimonio suo, C. quand. ciuil. actio
præiud.cri.l.vnica.& locum habet in publicis iudiciis, vt ibi dici-
tur, idem etiam & in priuatis.nam in quolibet furto hoc habet lo
cum, vt ff.de fur.l.fi.licet Pla.distinxerit inter publica & priuata iu
dicia.pro quo facit ff.eo interdum.§.qui furem. Sin autem com-
petat criminalis & ciuilis ad vindictam tantùm, tollitur vna per al
g teram, ff.de iniur.quod senatusconsul.& l.prætor.§.j.[g] † ¶Quid
9 si plures [h] & diuersi agunt contra vnum, si quidem vnus primò,
h & alter secundò veniat, & ambo agunt ciuiliter, vel criminaliter
obtinet regula, qui prior appellat, &c. Sed si simul veniant, & a-
gant ciuiliter, iudex eliget, quem velit, vt sit locus gratificationi,
vt ff.de relig.l.fi.in prin.extr.de elect.venerabilem. §. obiectioni.
de iure pat.quod autem.si verò plures agant criminaliter, iudex
eliget magis idoneum, ff.de accus.si plures.ff.de popul.act. si plu-
res. Argu tamen contrà ext. de accus.licet ibi videtur innuere, ꝙ
simul plures admittantur: sed vbi nō fuit processum cum eis, nec
i lis contestata [i].item contrà, 2.q.j.in primis.vers.quia igitur.& ex-
tra.de pur.ca.quot.Sol.ibi.
¶Vidimus qd iuris sit, cùm diuersæ quæstiones ciuiles, vel cri-
minales, ab vna parte tantùm, in indicio mouentur, siue contra
10 vnum, siue ꝯ plures: † nunc sequitur videre, quando à diuersis
partibus mouētur: in quo etiam eadem distinctione opus est. Nā
aut ambæ sunt ciuiles, vel spirituales, seu mistæ: aut sunt crimina
les, aut vna est criminalis, altera ciuilis. Si quidem sunt ambæ ciui
les, vel spirituales, vel mistæ: aut proponuntur ambæ directè, aut
vna directè, & altera per modum exceptionis: si ambæ simul dire
ctè proponuntur, vna ab actore, altera à reo, tractandæ sunt, ꝓut
no.s̃.titu.prox.§.videndum. & tunc habet locum regula illa, qui
prior appellat, prior agat, ext.de ord.cog.c.2.quod quidem verū
est, nisi altera sit præiudicialis alterius.nam tunc præiudicialis pri-
ùs tractabitur, vt in concor.q̄ sunt s̃.eo.tit.in prin. versi. porrò si
11 non.in prin.† ¶Item habet [k] locum prædicta reg.qui prior, &c.
k in processu causæ, non in sententia: vt scilicet qui priùs prouo-
cat, priùs audiatur, libellum dando, iurando, testes producendo,
& huiusmodi, vt s̃.tit.prox.§.videndum. Item locum habet, cùm
vtraque quæstio est ciuilis, vel vtraque criminalis, & neutra præ
iudicialis, vel incidens. Item cùm prima est maior secunda: sed si
secunda sit maior prima, præiudicat in criminalibus, nisi nomen
accusati accusare volentis accusantem, receptum sit inter reos,
vt dicam ĩ.vers.item porrò. Item locum habet hæc regula in ope
ris pluribus locatis, ff.loca.in operis. Item in duplicib.iudiciis, sci-
licet communi diuidundo, fami.ercisc.finium regund.vbi primò
qui ꝓuocat ad iudicium, habetur loco actoris, ff.de iu.in his trib.
12 † ¶Item prior petentium eandem vxorem, priùs auditur, prop-
l ter vitandam difficultatem, secundum Vin. [l] Fallit autem [m] & ip-
m sa regula, cùm vtraque est ciuilis, & secunda est præiudicialis: qa
est de libertate, vel de filiatione: vt ff.de liber.caus.ordinata. C.de
adul.quoniam Alex.C.de ord.cog.l.j.& l. cùm status. Item fallit,
cùm secunda est criminalis, & prima ciuilis non præiudicialis, vt
C.de or.iud.l.fi. Item, cùm vtraque est criminalis, sed secunda ma
ior. Item, cùm vtraque est par, sed accusatus vult suam iniuriam
prosequi, vel suorum, C.qui accu.non pos.l.j.& l.neganda.3.q.xj.
13 c.j.† ¶Cæterū si ciuiliū, seu spūaliū qōnū altera directè ꝓponit,
& altera per modum exceptionis, quia fortè reus obiicit aliquid
actori, vt eius intētionem excludat, vt non petat eum sibi ꝯdem-
nari, tunc etiam simul agitabuntur, fundata priùs intētione acto-
ris, C.de prob.exceptionem.& de excep.si quidē.ext.de ord.cog.
c.2.nisi fortè exceptio sit præiudicialis, vt sæpe dictū est: quia tūc
præiudicialis priùs tractabitur, quod verum est, cum agitur peti-
torio, vt extr. eod.c.j. Si verò agitur possessorio, & reus obiicit p̄-
iudicialem exceptionem, secus est: putà, vxor petit sibi virum re-
stitui. Licet enim vir obiiciat parentelam, priùs tamen restituet
mulier, quàm de parentela cognoscat, ext.de resti.spol.literas.&
c.ex ꝯquestione.de offic. deleg.causam quæ.& de diuo.c.porrò.
14 † ¶ Porrò si diuersæ quæstiones criminales à diuersis partibus
in iudicio proponuntur, adhuc vtendum est præcedēti distinctio
ne. ¶Nam aut ambæ proponuntur principaliter, aut altera prin
cipaliter, & altera p modum exceptionis: si quidem ambæ princi-
paliter, vt quia actor accusat reū de vno, vel pluribus crimnibus,
n & reus versa vice vult eum reaccusare, iterū subdistingue [n].† Nā
15 aut nomen re ceptum est in numero reorum, id est, lis est conte-
o stata [o]: & tunc de nullo crimine potest suum accusatorem reaccu
sare, ff.ad leg.Iul.de adult.si maritus.§.præscriptiones.& 3.q.xj.c.j.
& dixi s̃.tit.prox.§.j. Potest tamen inscriptionem deponere, accu
satione pēdēte: & prima cā finita, illam poterit tractare, vt 3.q.xj.
c.2. Si verò non est lis contestata, potest reus accusatorem suum
de maiori crimine accusare: & priùs sup illo maiori audiet, vt 3.
q.xj.prius est.C.qui accus. non pos.l. j. De pari verò crimine, vel
minori, non poterit reacusare acccusatorē, nisi reus suam, vel su-
orum iniuriam prosequatur. vt 4.quæst.vj.omnibus.C.qui accu.
non pos.cùm rationibus.ff.de accus.hos.§. lege. Cæterū si reus n̄
vult

ADDITIONES.

a Ad hoc. ¶Lib.vj.
b Vt circa. ¶Lib.6.
c Secundum tit. ¶Vbi.s̃.
d Qui crimen. ¶Vide, quod no.2.q.6.si quis ex pluribus.
e Ver. ¶Ibi dedi remissiones.
f Contra alium. Azo, vbi s̃.circa mediū ver.vbi aūt.dicit contra eū
dem, & declarat illud ecōtrà, scilicet quādo incipit à criminali.&
subdit, quòd finita vna causa, ad aliā poterit conuolare, hæc dixit
propter verba, quæ mutauit auctor.
g §.j. ¶Hoc plus instituit Azo, remittēs finaliter ad rubricam, quā
do ciuilis act.præiud.crimi.
h Si plures. ¶Verba Azo.vbi s̃.in fi.
i Lis contest. ¶Vnde dicit Host.in summa huius ti.in fi.quòd si ad
id deuentum fuisset, fortè papa alterum elegisset.
k Item habet. ¶Secundum Vinc.in præ.decr.2.super ver.iu.& vsq;
ad eius signum, durant ipsius verba.
l Secundū Vinc. ¶qui declarabat hoc ibi, dicens, ꝙ si prim⁹ admis-
sus probauerit matrimoniū, dabit illi: si demum alius idem ꝓba-
uerit, sed nō de anteriori tēpore, licet pares habeat ꝓbationes cū
priùs agente, prior obtinebit pp probationes & possessionem, q̄
habet, de prob.ex literis. aliàs si simul adulterentur, & probatio
nes essent pares, magna esset dubitatio, cui deberet adiudicari, cū
fortè neutrum confiteatur suum virum. Concederē hoc dictum
Vin. quando ante factum ꝯstaret, probationes debere esse pares.
Sed quid si secundus probet tempore anteriori? pro tanto dico
audiēdum vtrunque: & si talis paritas appareat, dic, vt not.de test.
in nostra.in fi.j.gl.
m Fallit autem. ¶Reuertitur ad verba Azon.
n Subdistingue. ¶Secundum Tan.cuius verba reassumit vsque ad
ver.postremò.& habetur hæc pars 3.q.xj.in Summa.
o Lis est contest. ¶Ex quatur opinionibus, quas Cyn. recitat in l.j.
C.qui accus.n̄ pos.in j.q.hæc est secunda, quæ etiam sibi placet, ꝙ
per contestationem dicatur nomen accusati receptum inter no-
mina reorum & q̄uo respondeatur ad l.adulteram. C.de adul.ibi
vide.dicit enim l. illam loqui de absente post litē cōtestatā: quasi
intendat, ꝙ descriptioni non sit necessaria præsentia describendi.
Aduerte, secundum Bar.in l.2.C.vt nemo pri.ti.ꝙ in criminali cā
quandiu pendet cognitio super accusatione, an sit valida, vel
donec iudex iustè procedi pronunciabit, nō recipitur quis inter
reos.

vult contra actorẽ scribere, sed tantùm excipere, vt etsi ab accusatione repellat, de quolibet crimine, pari vel maiori, pt contra eũ agere: & ꝓbato crimine in modũ exceptionis, accusator repelletur, vt 6. q. i. qui crimẽ. ext. de adult. c. pen. & fi. C. e. quoniã Alexãdrum. ext. de or. cog. c. 2. & hoc quidem verum est, nisi accusator eum accuset de crimine excepto. nam tunc obiectu criminis nõ potest eum à sua accusatione repellere, nisi sit eius capitalis inimicus, vel cõspirator: vt hæc habentur & not. ext. de accu. cùm P. & de simo. licet Heli. & hęc sit diuersa in excipiente & accusante: qa in excipiente non quæritur de iure accusati, sed de iure accusatoris: & q excipit, non accusat, vt C. ad l. Corn. de fals. l. falsi. ff. de accus. hi tantùm. Itẽ ꝓbato crimine in modũ exceptionis, nulla pœna punitur actor, sed tantùm ab accusatione repellitur: & vide, q̃ 16 hîc desunt, ȷ̃. de accu. † ¶Postremò dicẽdũ est, quid iuris, sit quãdo à diuersis partibus diuersæ quæstiones ꝓponuntur, quarum altera est criminalis, altera ciuilis: & quidem si actor ciuilem ꝓponit accusationem, reus autem criminalẽ, criminalis priùs tractabitur, q̃ ciuilis: vt C. de ord. iud. l. pen. & fin. & 3. q. xj. ciuili. nisi ciuilis sit præiudicialis criminali: quia tũc primò tractabitur ciuilis, vt 3. q. xj. si crimen. & C. de or. iud. l. fin. & s̃. dictum est. Vtrùm libellus sit necessarius, & litis contestatio, in præiudiciali quęstione, no. ȷ̃. in tract. libel. in tit. de ord. cog.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Quando super incidenti & emergenti sit pronunciãdum, Bal. in repertorio quod fecit super Innocen. in tit. de ord. cog.

☞ An iudex laicus possit de incidentibus spiritualibus cognoscere, Bal. vbi supra.

☞ Quid si coram arbitro incidat quæstio filiatiõis, an remittetur ad episcopum: & quid de arbitratore, vide Bal. in dicto repert. super eod. tit. Item quid si fiat statutum quòd iudex laicus possit cognoscere de spiritualibus, & quid operetur. Bal. ibidem.

☞ An exceptio clericatus, excommunicationis, & periurij dicantur spirituales, Hosti. in c. j. de ord. cogni.

¶Bald. de incidentibus Quæstionibus & ordine Cognitionum.

QVAESTIO principalis dicitur illa, quæ mouetur principaliter pp se: & incidens largè dicit, quæ secundariò mouetur, & ista quandoque contrariatur, vt exceptio qñq; adminiculat, vt quæ incipit ab eadẽ parte, vt l. sicut. §. si quæratur. in gl. Azo. ff. si serui. ven. Bal. & qñq; mouetur vna quæstio principaliter, quãdoque plures: si plures, aut ab vna parte: & tũc si petitiones se non contingunt, admittit cumulatio: si se contingunt, dic. vt in l. fundi. & l. fundo. ff. de exce. & p Dyn. in c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. 6. si ad diuersa, vt conuentio, & recõuentio, tũc si se ɔtingunt, recõuentio nõ habet vim exceptionis, vt no. ff. de inoffi. test. l. Pap. §. si filius. & hoc casu si priùs sententiatur sup recõuentione, sentẽtia est nulla, quasi indiscussa exceptiõe: arg. extr. de iud. c. exhibita. C. de ord. cog. l. fi. ¶Si aũt se non cõtingunt, tunc est aliqua, sed potest appellari, vt no. ff. q̃ sen. sine appel. rescin. l. j. §. fi. B. ¶Incidit ciuilis ciuili: vt si petẽti hęreditatẽ patris, opponit, ꝙ sit spuri⁹. ¶Itẽ incidit criminalis, licet eius vigore pœna nõ applicet fisco. vt no. ff. de adult. l. 2. §. si publico. sed actio ñ dicitur criminalis, nisi principalis ɔclusio libelli sit ad pœnã fiscalem, vt no. in l. agraria. ff. de ter. mo. in gl. ¶Ciuilis incidit criminali: vt si accusatùs de plagio, dicat se dñm: C. de plag. l. ꝓses. vel si agenti de adulterio, opponit quòd est seruus, C. de adul. l. qm Alexandrũ. ¶Criminalis incidit criminali: vt si agenti de adulterio, opponit de lenocinio: qd̃ fieri dẽt ante litis ɔtestationẽ, ff. de adult. l. 2. §. q hoc dicit. Et est spãle in ista exceptione, ꝙ cõuictus p exceptionem punitur, vt d. §. si publico. quia non habet solùm vim exclusionis, sed etiã punitionis vt ibi p Richar. ¶Itẽ incidit criminalis criminali: vt si accusas me de vulnere, ego excipio, ꝙ priùs illum occideras: imò & si te accuso, habet ẽt vim exceptionis reaccusatio, C. qui acc. non pos. l. vbi de hoc. §. j. ver. scias. G. ¶Dicitur ẽt incidens quæstio, emendatio & mutatio libelli: quæ fieri pt ex eadem instantia, quãdo libellus peccat in materia: secus si in forma: quia omnino debet esse nou⁹ libellus forma substantiali mutata, ff. de adult. si accusaturus. de accus. l. libellorũ. ver. ꝙ si libelli. arg. ff. de iust. & iur. l. ius ciuile. & de testa. mil. l. tribunus. §. vlt. vide ȷ̃. de libel. ɔcep. §. actorẽ. ¶Dicitur etiam incidens quæstio, replicatio: q̃ pt cumulari cũ petitiõe, si actor vult: vt peto decem ex mutuo, ñ obstãte pacto de nõ petẽdo quia postea fecisti pactũ de nõ petendo, secundũ Inn. C. si aduersus rem iud. l. ij. Dicitur ẽt incidens quæstio, recõuentio, arg. ff. de iurisd. om. iud. l. si idem. §. j. sed sit ꝓsertim si cõtingat principalem petitionem, secundum Iac. Butr. Sciendum est autem, ꝙ incidentiũ quędã debent eadẽ sententia terminari, quædã diuersa: & istæ ex primo, vel ꝓprio vocabulo, vocantur emergẽtes, quæ priùs decidendæ sunt, ff. de lib. causa, l. liberæ, extr. de iud. c. exhibita. secũdũ Gul. Non tamen est sententia nulla, si de incidenti ꝓnũcietur, nec dr̃ ꝓpterea instantia diuidi, ff. de mi. l. intra vtile. Bal. Qñ incidens est talis, q̃ ñ patitur litẽ cõtestari, nec ꝓcedi, priùs est cognoscendum de incidenti. Si autem patitur litem contestari & ꝓcedi, priùs est cognoscendum de principali, versi. & vt præmissa. Gul. l. iij. ff. de ꝓuar. secundum Alber. Pa. Gul. ¶Quædã sunt cõstitutiones præiudiciales: quod dic, vt no. ff. de iu. l. p minorem. Quædam pręambulę, ver. pt etiam. Gul. Sed primò debet cõstare de re, postea de circũstantiis eius quæri, ver. secundus est. Gul. ¶Plures accusationes possunt fieri cõtra vnum eodem libello, & cõtra diuersos si simul deliquerunt, C. de acc. l. si quis homicidij. Si autem qlibet de p se, aut circa idem: & tunc idem, C. si reus, vel accu. l. 2. Si circa diuersa, tũc non debent eodem libello ꝓmisceri: quia nullam habent contiguitatem, vide ȷ̃. §. porrò. vide ȷ̃. de senten. §. in vno & eodem. Gul. ¶Præiudicialis quæstio priùs est tractanda in petitorio: secus in possessorio, ver. certum. G. In excipiendo non quęritur de iure accusati, sed de iure accusatoris, ver. fi. ad fi. G.

a ¶De Petitorio, & possessorio, & Spoliatione a. Rubrica.

ADDITIO.

a Nullus ex practicis auctorib⁹ directè posuit hanc rubricã. ¶Tãc. tamen parte 2. posuit rubricas de libello recuperandæ possessionis, seu restitutionis: item adipiscendæ: item & retinendæ: & sic super ttib. Possessoriis. ¶Ros. inter interdicta tractat de interdicto Vnde vi, Quod vi aut clam, vti possidetis, & Vtrobi.

SVMMARIVM.

1 *Petens se restitui, non potest nisi de alia spoliatione reconueniri.*
Excipi potest de spoliatione contra agentem, etiam de spoliatione.
2 *Duobus, vno cum petitoria actione, altero cum possessoria, simul adinuicem cõcurrentibus, vt vterque priùs agat, quis eorum sit præferendus.*
3 *Actore primò petitorio agenti, & reo secundò possessorio qui conqueratur de spoliatione, qualiter sit consulendum.*
4 *Petitorium & possessorium in iudicio posita si sint super diuersa, quid iuris.*
Reconuentio quo casu tantùm ante litis contestationem fieri possit.
5 *Spoliatio duobus modis potest in iudicio proponi.*
6 *Impetrans contra aliquem super petitorio, an ille possit contra impetrantem agere possessorio coram eodem iudice.*
7 *Quæstio spoliationis in modum actionis, vel exceptionis proposita, semper repellit agentem in causa criminali.*
8 *Exceptio spoliationis, quibus causis, & à quibus & quot modis fieri possit.*
9 *Contra procuratorem nomine domini agentem, an possit excipi, quòd ipse procurator reum spoliauerit.*
10 *Exceptio de spoliatione non à tertio, sed tertiæ personæ facta, putà à qua causa est habita, an fieri possit.*
Possessor alicuius pignoris aduersus secundum creditorem non defenditur ex iure primi creditoris.
11 *Exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agẽtẽ de re spirituali, vel quasi an admittatur.*
12 *Depositarius, vel commodatarius, apud quem res deposita, vel cui commodata aufertur, an poterit restitutionem petere.*
Restitutionem petens debet probare possessionem & deiectionem.
13 *Debitor conuentus, qui tenetur per iuramentum soluere certa die, an possit opponere exceptionem spoliationis.*
14 *Spoliatus non tenetur respondere spoliatori ante restitutionem, nec vnquam est ei respondendum, si non sit soluendo.*
15 *Spoliatore vltra mare rem habente, satisdationibus est insistendum.*
16 *Recipiens à spoliatore condignum, videtur spoliationi renunciare.*
17 *Actio & exceptio, quo casu, & in quo differant: & num. seq.*
19 *Episcopo petente ab archidiacono iura episcopalia, quæ possidet, si archidiaconus dicit se non teneri respondere, &c, cuius libellus sit recipiendus.*
20 *Iura episcopalia in multis consistunt.*
21 *Publicatis attestationib. & super eis factis disputationibus, an quis possit adhuc redire ad possessorium.*
Suspensio petitorij an possit fieri post conclusionem, seu renunciationem.
22 *Quæstiõe de possessiõe orta, & de proprietatẽ, priùs possessionis quæstio finiet.*
23 *In quęstione de possessione & proprietate, si priùs super proprietate feratur sententia, an teneat.*
24 *Regula ista, Dolo petit quis quod restituturus est, locum habere dicitur tam in petitorio, quam in possessorio.*
25 *Appellatio dicitur extinguere & suspendere pronunciatum: qua pendente nihil est innouandum, num. seq.*
Causa possessionis nil habet commune cum propritate.
27 *Iudex qua parte habeat pronunciare, vbi actum est merè possessorium, & ab altera partium plenè probatum est de possessorio.*
28 *Petitorio intentato an possit ad possessorium recursus haberi.*
29 *Agi simul interdicto retinendæ possessionis, scilicet Vtrobi, & Vti possidetis, & petitorio, an sit possibile.*

Possid

Possidenti non datur rei vendicatio.

30 *Rei vendicatio ratione solius detentionis rei potest dari ei, qui possidet, cùm alius detinet.*

31 *Intentanti interdictum Vti possidetis, an possit exceptio spoliationis opponi.*

32 *Iudex qualiter pronunciabit, vbi agitur interdicto Vti possidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, possidere.*

33 *Possessio quibus modis possit amitti, & absque vitio apprehendi.*

Iactare pecuniam suam nemo præsumitur.

34 *Cautela pro aduocato, per quam poterit facere suum clientulum obtinere.*

35 *Cautela ad obtinendam & apprehendendam possessionem alicuius rei absque vitio quam quis ad se asserit pertinere.*

36 *Ecclesia nunquam moritur, nec eius possessiones, etiam beneficio vacante, dici possunt non possessa.*

37 *Vacante ecclesia apud quos remaneat iurisdictio.*

Ecclesia an dici possit per canonicos possidere, sicut & ciuitas per suos ministros.

38 *Duobus de possessione contendentibus, quorum vnus turbat alium, & ambo dicunt se in solidum possidere, nec volunt de se inuicem conqueri, an possit iudex eos cogere petitiones suas offerre.*

Interdictum Vnde vi, seu constitutio, Si quis intantam, quo casu specialiter adaptetur.

SVperest, vt aliqua de possessorio & petitorio, primò dicamus postea de Spoliatione pauca dicturi.

1 I.§. Sciendum igitur est, † quòd petens restitui, non potest reconueniri, nisi de alia spoliatione, extra. de or. cog. c. fi. Nec sibi potest de proprietate referri quæstio sup eo quod repetit, nisi primò fuerit restitutus, vt ibi, & extr. de rest. spol. in lris. & c. seq. & c. ex conquestione. & c. solicitè. C. de rei vendi. ordinarij. ff. de iu. si de vi. Et not. quòd vbi duæ quæstiones possessoriæ principaliter proponuntur à diuersis, & de diuersis rebus, illæ, tanquam mutuæ petitiones, simul & vicissim sunt tractandæ, secundum regulam, qui prior appellat. & c. vt extr. de or. cog. ca. 2. §. nos autem. quod dic, vt s. titu. prox. & s. de reconuen. §. videndum. Contra agentem etiam de spoliatione potest de expoliatione excipi & agi, vt j. vers. si verò spoliatio. Si aūt vtraque possessoria qō fit sup eadem re, iudex vltimò factam violentiam

2 prius purgabit, ff. de vi & vi ar. colonus. & l. cùm fundus. † ¶ Sed pone, quòd duo, vnus cum petitoria actione, & alter cum possessoria actione, scilicet spoliationis, concurrunt simul adinuicem, vt vterque priùs agat, quid fiet tunc? Respondeo, fortè diuidatur ff. de iud. sed cùm ambo. nisi allegetur recens spoliatio, vel rixa:ª qua etiam tempore feriato agitur, ff. de fer. solet. vel nisi actio dicatur tempore peritura, vt not. ea. l. quo casu, siue agendo, siue reconueniendo, sufficit ad perpetuandam actionem libellum por-

b rigere, secuta per executorem conuentione, secundum Vinc.ᵇ

3 † ¶ Si verò vnus agit primò petitorio, & reus secundò possessorio, conquerens de spoliatione, distingue: nam aut ambæ quæstiones sunt circa eandem rem, aut circa diuersas. Si circa eandem rem, dicunt Io. & Innoc. 1 1 1 1. & Vincen. quòd paratur præiudicium petitorio priùs proposito per possessorium secundò etiam in modum reconuentionis propositum: & quòd sup possessorio cognoscetur priùs, & pronunciabitur petitorio priùs proposito suspenso, vt in præ. dec. ex conquestione. & e. tit. literas. & c. seq. extr. vt lite non contesta. accedens. 2. in fin. secus si sunt super diuersis, vt j. dicetur: & hoc siue possessorium præcedat, siue sequatur, secundum Io. & Vincen. arg. 3. q. j. p totum, extr. de restit. spol. in litereris. & c. item cùm quis. & c. literas. & in præ. c. accedens. Dominᵘˢ meus not. in dec. ex conquestione. contrarium, dicens, quòd vbi ab vna parte proponitur priùs petitorium, & alia pars reconueniendo proponit possessorium recuperandæ possessionis, hoc possessorium regulariter non impedit petitoriū primò propositum, nec retardat: sed sunt mutuæ petitiones, quæ vicissim sunt tranctandæ, vt s. dixi. Pro eo facit extr. de ord. cogn. c. 2. §. nos autem. ibi, tantùm in modum exceptionis ob. &c. & respondet multipli-

c ter ad iura præmissa ᶜ. B. verò tenenens quasi viam mediam di-

d citᵈ, quòd si reus ante litis contestationem super petitorio nihil dixit de possessorio, post litem contestatam non audietur, vo-

e lens de spoliatione obiicere, nec agendoᵉ, nec excipiendo: quamuis, secundum eum, aliàs possit reconuentio fieri post litem contestatam, ante litem autem non contestatam bene potuit opponere, vt dicit, quia qualitercunque proponatur, spoliatio dilatoria est. Sed contrà in decretal. ex conquestione. vbi post litem contestatam admissa fuit super possessorio, petitorio omisso. Sed ibi mulier ante litis contestationem instanter ad hoc petierat se admitti, tam coram ordinario, quàm coram delegato: & nihilominus post litem contestatam petiit restitui: & cùm ni-

4 hil proficeret, appellauit. † ¶ Porrò si petitorium & possessorium sunt circa diuersa, subdistingue: nam aut spoliatio proponitur in modum actionis, aut in modum exceptionis: si in modum actionis, putà quia reus directè petit restitui, tunc sunt duæ mutuæ petitiones, & sunt simul & vicissim tractandæ, & vna sententia terminandæ, vt s. dictum est, exceptis quibusdam casibus, in quibus priùs expedietur possessorium, vt dixi s. de reconuentione, §. videndum. versicul. & si iudex: & postea petitorium examinabitur: & tunc, cùm in modum actionis proponitur, secundum B. potest fieri reconuentio de spoliatione, etiam post litem contestatam,

f vt ibi, & ext. de resc. c. dispēdia, §. reus.ᶠ do. meus tñ dicit per eundem §. quòd reconuentio tantùm ante litis contestationem fieri

g potest ᵍ. Si verò spoliatio in modum exceptionis proponitur, tūc primò tractabitur exceptio spoliationis, suspenso petitorio, vt in præ. dec. de ord. cogni. ca. 2. nec hoc casu post litem contestatam

h potest excipi de spoliatione, secundum Bernar.ʰ cùm sit dilatoria. Sed & si peto me restitui, qa dico, quòd me spoliasti, tu potes excipere contra me, & dicere, quòd ego te spoliaui. hoc habetur extra. de ordin. cogn. c. fin. in fin. & dictio Quanquam, ibi posita, impropriè ponitur, quia nihil aduersatur. Poteris etiam agere con

i tra me de spoliationeⁱ, vt ibi, & e. ti. c. 2. & tunc erunt mutuæ petitiones, vt s. & idem, quando petitorio agitur, quia dupliciter potest opponi spoliatio, vt ibi. Diuersi tamē sunt effectus: quia spoliatione per modum exceptionis probata, agens repellitur, sed si restituitur: sed si probetur in modum actionis, restituetur oppo-

5 nens ante ingressum principalis causæ, vt ibi. † ¶ Cùm igitur se-

k cundum hoc spoliatio possit proponi ᵏ in modum actionis & exceptionis, caue tibi, & attende, quod tibi magis expediat si enim magis expediat tibi possidere rem aduersarij, quàm tuam recuperare, excipias, si aduersarius te in q̄rela præuenit: quia probata exceptione non cogeris respōdere aduersario, nisi primò fueris restitutus, vt in præ. duabus concor. Si verò tibi magis expediat recuperare rem, qua spoliatus es, propone directè spoliationem: qua probata, restitueris, vt ibidem: & hæc vera sunt, cùm super diuersis fit conuentio & spoliationis obiectio: secus, si super eadem re fit conuentio & reconuentio. tunc enim vtilius est directè restitutionem petere: quia spoliatione probata duo consequeretur, scilicet quòd restituetur ante ingressum etiam principalis, & priùs audietur, licet aduersarius suam priùs proposuerit actionem, vt s. in princ. versiculo, si verò vnus. Si verò in modum exceptionis, nō restituetur, licet repellat agentem, vt s. secundum B. & Ioannes. vt not. extr. de ordi. cog. c. fi. 2. q. j. c. j. licet dominus meus dixerit, vtile esse excipere: quia sic probata exceptione spoliationis, repelletur agens, & postea poterit rē repetere, & eam recuperare, se-

l cundum ea: quæ not. j. ver. sed pone ˡ. † ¶ Qualiter autē sup iure

6 eligendi petitoriū & possessoriū intentātur, dic vt j. de cā poss. & pp. §. in possessoria. versi. hoc etiā. & si impetro cōtra te sup petitorio, an po

ADDITIONES.

b Secundum Vinc. ¶ cuius ad literam sunt hæc verba. de or. cog. c. fi. ADDE, quod hoc non placet do. Ant. nec Ab. ibi. ADDE, tu ad id, quòd hîc notabiliter dicitur, scilicet vt spoliatio etiam die feriato agi possit: hoc tenet notanter Rota in nouis deci. cxl.

c Iura præmissa. ¶ Istud dictū Host. & exempla, per quę istud iustificat, & quō respondeatur ad illa, scripsi in præ. dec. ex conquestione. sup ver. restitui. Pro dicto autem Ioā. & sequacium facit cle. de cā po. cā. vt ibi no. in gl. pē. Nec de hac opi. aliquis turbetur, quia præter matrimonium carnale, vel spūale, qđ pnunciari petitur non tenere, nuquam practicabitur, quòd agens petitorio reconueniatur possessorio recuperandæ sup eadem re, vt dixi in fi. p. gl. Ibi etiam inuenies, quomodo finaliter Hosti. accessit huic opinioni. ADDE, quòd cum hac opin. Ioan. And. in d. c. ex conquestione. transit Abb. Pan.

d Dicit. ¶ in præ. dec. ex conquestione. in 3. gl.

e Nec agendo. ¶ Vt scripsi sup hoc verbo, sup dicta l. Ber. Inno. ibi, & in dec. 2. de causa pos. tenet, quòd in causa matrimoniali, etiā lite super matrimonio contestata, possit reus restitutionem petere: & priùs auditur.

f Reus. ¶ Lib. 6.

g Potest. ¶ De hoc s. tit. 2. §. sequitur.

h Secundum Ber. ¶ In c. ex cōquestione. statim autem intra autor gl. dec. vltimæ, de ord. cognit.

i Spoliatione. ¶ De alia re non: nec esset necesse contra sic agentē excipi de spoliatiōe, de qua agitur: sed satis est allegare priuilegium intentantis interdictum, vt clarè probat prę. dec. vlt. vt ibi plenè scripsi post Inn. & Host. sup verbo, audiendus. & ibi respondetur absurditati, quæ contra hoc posset opponi: quòd prouocans ad interdictum ex solo facto suo, impediat aduersarium suum agere.

k Possit proponi. ¶ A reo originali.

l Sed pone. ¶ Vt scripsi sup gl. j. dec. vlt. de ord. cognit. Hoc verum, si aduersarius obmutesceret, & contra agētem de sua spolatione non exciperet.

a an poteris agere^a contra me possessorio,coram eodē iudice?not.
b secundum Papam,extra.de restit.spol.ex conquestione^b. † ¶I-
7 stud autem certum est,quòd in causa criminali quæstio spoliati-
onis in modum actionis,vel etiam exceptionis ꝓposita,semper
repellit agentem.sic intelligo 3.quæst.j.ꝑ totum,& quæstio.2.o-
c portet.& ca.audiuimus.extr.de restit.spol.frequens^c.Imò etiam
d dixerunt quidam^d,quòd tunc nō solùm repellitur accusator ve-
rùm etiam probata exceptione restituitur:argu.3.q.j.episcopi.
& quæst.2.cùm ecclesiæ.& 2.q.2.nullus. Contrà credo, quia ad
hoc non est actum,extra.de or.cog.ca.2.§.verùm.sed ipsi illud in
telligunt in causa ciuili.Item contra eos est ext.de testi.veniens.
2.& c.constitutus.in fi.& ff.de excusa.tu. spadonem.§.qui absolu
e tus.extra.de accus.qualiter. 2. §.penultim.& de simo.licet Heli^e.
8 †¶ Et breuiter tene, quòd vbi ciuiliter agitur non potest exci-
pi de spoliatione ab alio,quam ab actore facta:vbi verò crimina-
liter agiť,tunc potest excipi de spoliatione facta à tertia ꝑsona:&
hæc exceptio ꝓbanda est intra xv. dies à die obiectionis, die ipsa
non computata:alioquin in expensis condemnabitur excipiens.
Et quod dixi,quòd criminaliter accusatus potest excipere de spo
liatione,verùm est,cùm tota sua substantia,vel maiori parte spo
liatus est.Et si tunc excipiens nolit exceptionē ꝓbare. vt sic sem-
ꝑ accusatorem repellat,debet ei certum tempus ꝑfigi à iudice,in-
tra quod restitui petat:quod si non fecere, ex tunc poterit in ac-
cusatione ꝓcedi,exceptione huiusmodi non obstante:nec agen
ti sup ecclesiasticis, potest excipi de spoliatione rerum profana-
9 rum & econtrà. hæc leguntur in præ. decret. frequens.† ¶ Sed
nunquid contra ꝓcuratorem nomine domini agentem potest
excipi,quod ipse procurator spoliauit reum?Respondeo,non:ff.
de doli exce. si procurator agit. Item nunquid contra syndicum
nomine alicuius collegij me reconuenientem, possum excipere
de spoliatione per aliquem de ipso collegio facta? Respondeo,
10 non:vt 12.quæst.2.qui manumittitur.¶Item † nunquid potest
excipi de spoliatione non à tertio, sed tertiæ ꝑsonæ facta:putà à
qua causam habeo? Et videtur quòd extra. de iure patro.cùm di-
lectus,vbi possessor defenditur contra petitorem ex iure tertij, ꝓ
f quo legatus fecerat inhibitionem^f.ad idem ff.de excep.l.nemo.
& l.is qui.Dic contrà,ff.si vsusfru.pet.vti frui. ff.si pars hæ.pe.l.j.
Nam possessor pignoris aduersus secundum creditorem non de
fenditur ex iure primi creditoris,ff.qui pot.in pign.hab.creditor.
& l.Claudius. §. sed si cum alio. Et ad hoc facit quia ex iure tertij
iuri meo non subiecti,mihi non competit defensio,sicut nec ac-
tio,ff.de verb.oblig.stipulatio.§.alteri.ff.de pactis,si vnus, §.item
ne experiar.& l.si tibi.& ad hoc facit extra.de his,quæ fiunt à ma
11 ior.par,ca.quæsiuit.†¶Quid si ago possessorio,vel petitorio,ꝯ-
tra vxorem,ipsa verò excipit de spoliatione?Dic, ꝙ non admitti-
tur exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agentem de
re spirituali,vel quasi,vt in præ.ca.frequens.in fin.de hoc, secun-
dum do,meum in Summa,de restit.spol.§.quando. versi. quid si
g vir^g.Quid si matrimonio dissoluto ab hærede viri dfuncti,vxori
superstiti dotem repetēti,opponitur,ꝙ ipsa spoliauit virum viuen
tem propriis rebus? Item etiam quæri potest in quolibet succes-
sore excipiente de spoliatione facta ei,cui successit, cum eadem
persona censetur, vel à quo causam habuit, vt suprà, versiculo,
item nunquid potest. Item quid si agenti contra te actione rea-
li,vel personali,excipis, & quòd te per vim tuo filio spoliauit?in
h his quæstionibus stude^h. † ¶ Sed nunquid depositarius , vel
12 commodatarius,cui res deposita,vel commodata aufertur, po-
i terit petere restitutionem^i? Et videtur, quòd non: nam restitu-
tionem potens debet ꝓbare possessionem & deiectionem,vt ex
tra,de restit.spo.olim,3.extr.de offic.deleg.consultationibus.At
rei commodatæ & depositæ dominium & possessionem retine-
mus,vt ī.versi.sed nunquid.Sed dic.quòd potest ꝑ cōdictionem
k ex canone illo.3.q.j.redintegranda^k.C.de prætor.pig.l. fi. Quid
de misso in possessionem causa rei seruandæ? de hoc s. de primo
13 & secundo dec.§.iam de effectu.ver.sed quid si missus.†¶Quid
si debitor cōuentus tenetur ꝑ iuramentum soluere certa die?Re
spon,nō potest opponere exceptionē spoliationis,extr.de iureiu.
l debitores:sed fideiussores sic,ff.de compens.si qd^l.¶Quid si aliqs
conquę

quuntur, dicunt,quòd regula,nullus pluribus.lib.vj.
g Vir.¶Necessaria fuit ista remissio,quia ruditer ꝓposita fuit quæ
stio.Hostien.autem quærit de illo , qui vendicat aliquā vxorē &
vxor excipit de spoliatione rerum suarū. huic quæstioni bñ con
uenit responsio: ꝯueniret etiam solutio illi parti , quæ narrat de
possessorio,qñ vir peteret restitutionem cōiugis: & allegatiōes
Host.bñ faciunt,etiam ad hanc quæstionem: & hoc forsan intel-
lexit auctor,dum dixit de re spirituali,vel quasi.Adde,quòd Abb.
in c.2.ext.de ōr.cognit.sequitur dictum Spec.& illud dicit notan
dum ad d.c.frequens.
h Quæstionibus stude.¶Pro auctore, qui vult excitari ingenia, fa-
cit dec.cùm Marthæ.in fi.de celeb.mis. vbi sic fecit papa.Et resu-
mendo primā quæstionem,quæ loquitur de hærede,quòd intel
ligendum est de vniuersali:q̄d dic.vt no.de testa.si pater.lib.6.in
4.gl.& de isto tenendum est, cùm agere posset de spoliatiōe sui
auctoris,extr.de testa.significauerunt.ff.de vi & vi arm.l.j.ad fin.§.
hoc interdictum.Instit.de ꝑpet.& tempo.actio.§.sed hæredibus.
fortiùs igitur excipere poterit.ext.de regu. iur.qui ad agendum.
lib.6.cum concor.Item cùm contra talem agi possit de spoliatio
ne facta ꝑ suum auctorem in eo quod ꝑuenit, vt præ.l.j.in fi.& e.
titul.l.4.§.fi.quod vide not.de restit. spoliat. cùm ad sedem.in gl.
penult. Aequum est ergo, quod talis vniuersalis se de illa,qua cō
ueniri possett,ueri & excipere possit: cùm quod cōceditur acto-
ri impugnanti,fortiùs competat reo defendenti,extr.de exce.cū
inter.ver.ac satis.ad id regula,fauorabiliores.ff.de reg.iur.vbi no
ta exempla ad vtrunque.facit regula,is qui in ius.e.ti. libro sexto.
De singulari verò successore, cùm sibi nec contra ipsum cōpete-
ret actio,contrarium est dicendum: quòd intelligas iuxta not. in
præ.gl.penult.decr.cùm ad sedem.& sic loquitur ver.præcedens,
item nunquid.hîc allegatus. Et sic expedita sit j. & 2. quæstio. Et
quoad primam,non obstat fauor recuperandæ dotis,ff.solut.ma
trimo.l.j.de reg.iur.in ambiguis.Cui respondere ꝑ decret.nup.ad
fin.extra.de don.inter vir.& vxo.Item petitioni restitutiōis, quæ
fauorabilis est & priuilegiata,extrà de ord.cognit.ca.vlt.beneob
stat exceptio spoliationis,vt ibi,in fine.Nec dicas,priuilegiū spo-
liati esse ꝑsonale,& sic non competere successori, etiam vniuer-
sali,de reg.iur.priuilegium.libr.vj.quia,vt ibi scripsi post Dyn.su-
per j.gl.ff.illud ꝓcedit,vbi ꝑsona proxima est finalis & immedia-
ta causa priuilegij:quod hîc non est,cùm illud etiam concedatur
iu odium spoliantis.vt probat clem.de causa possess.ca.2.respon.
facit eo.titul.pastoralis.in fina.Potest etiam dici,quòd est priuile
gium causę,vt in præ.dec.vlt.de ord.cogn.& sic transit ad vniuer
salem successorem,vt scripsi post Dyn.vbi s̄.Et ꝑ hæc sint expedi
tæ prima & secunda quæstio. De tertia sciendum, Innoc.& Ho-
stien.dixisse in dec.2.de ordin,cogn,vbi scripsi in gl.hanc excepti
onem.in prin.exceptionem spoliationis competere, vbicunque
ius possessionē restitui præcipit: sed in casu quæstionis id proce-
dit,vbi filius erat in potestate patris,ff.de lib.exhib.l.j.§.2.ibi,om-
ni modo restituendum putauit,si in potestate est.& de hoc de ꝯ-
uer.infid.c.2.in j.gl.& ff.de rei ven.l.j.§.j.Item gl.4.in decr. pasto-
ralis de causa poss.ante fi.videtur ponere hoc interdictum inter
possessoria,licet lex j.§.quædam.ff.de interdict.innuat,quòd pro-
prietatis causam continet: & veritas est , ꝙ non est possessorium
tale , quòd in ipso interdicto sit necesse possessionem & spolia-
tionē ꝓbari,quocunque modo agatur,ex nota.in gl.prædictis:&
plures modos ponit Roffre.vbi de interdictis, titu.de libe.exhib.
Sed fateri oportet,quòd quia potest fieri spoliatio filij in potesta
te constituti,& sic possessio competit patri,si volet intētare pos-
sessorium,& tamen fateor,quòd qualitas causæ requirit etiā tūc
de ꝓprietate ꝓbari,sicut s̄.de rest.spol.ex conquestione.c.titu.ad
decimas.libro vj.& vide quod no.in cle.de causa poss.c.vno, in
vlt.gl.Idem ergo erit in exceptione.facit 3.q.j.ca.2.in fi.ibi pote-
statibus carent,& 2.q.2.in scripturis.in fi.ibi potestati eorum,&c.
& c.seq.dicit omnia iura restituenda.Constat autem patriam po-
testatem ius esse,Instit.de patri.po. §.j.ff.de his,qui sui vel alie.iu.
sunt.l.j.& 3.Ergo eius possessio priùs est restituenda,quàm respō
dere cogatur,vt in prædictis canonibus.
i Restitutionem.¶De actione furti nō dubitatur, quin talibus de
tur,C.de fur.l.fi.sufficit enim in ea,quòd intersit,vt no.ext.de fur.
qui cum fure.in 3.gl.& quod super ea dixi.
k Redintegranda.¶Puto ꝙ inducat illum ver.electio.cùm præmi
sisset de spoliatis,lex loquitur in pignore cōuentionali & ꝑtorio
vide de dolo & cont.contingit.in fi.vlt.gl.& quod ibi dixi.Circa
quæstionem autē hoc scias:quòd res cōmodatæ,vel depositæ,li-
cet specialiter non veniat sub interdicto ratione ꝑdicta,ratiōe ta
men accessorij bene veniret, si occupatæ fuissent cū ecclesia, vel
hæreditate:vel re simili:super quo vide quòd scripsi de causa pos
sess.cū super.in magna gl.circa medium, ver.nam & res depositæ.
l Si quid.¶Hoc est,quod statim sequitur:no. Vin.de ord.cog.c.2.
vt ibi scripsi super gl.hoc patet.

ADDITIONES.

a Poteris agere.¶De exce.non est dubium,
b Ex conquestione.¶Vbi scripsi in princ.c.& in prin.magnæ gl.
c Frequens.¶Lib.6.
d Quidam.¶Io.scilicet,qui hoc no.2.q.2.c.j.
e Licet Heli.¶Ad materiam facit,quod plenè not.in præ.gl. mag.
na,ver.si quis etiam.in prin.2.col.
f Inhibitionem.¶Apertiùs facit de conces.præ.c.pe.lib,vj.& ibi in
suff.a.vide casum l.Claudius,inferiùs alleg.duæ leges, quæ hîc se

conqueritur de aliquo, quòd impedit eum filium suum baptizare, vel sepelire, vel parietem ruentem reficere? Dic, quòd non admittitur contra eum exceptio spoliationis, argu. 4. distinct. baptizari. 8. q. 4. nonne. ff. de oper. noui nunc. l. j. §. si quis riuos. secus si prosequeretur, & opponeret de iniuria sibi iam irrogata, dicens: Côqueror de P. q me si pmisit baptizare vl sepelire filiū meū. tūc
24 enim elidi potest eius actio p exceptionem spoliationis. † ¶ Sed cùm spoliatus non cogatur respondere spoliatori ante restitutionem, vt extr. de or. cogn. si per. quid erit si spoliator non sit soluendo [a]? Et videtur, quòd nunquam sibi respondetur, 14. qu. 6. si res.
a Potest dici, quòd si euidens est eū nihil habere, iudex audiet causam suam, vt inde faciat compensationem spoliato, argu. extr. de
25 restit. spol. olim. 2. † ¶ Sed quid si spoliator habet rem vltra mare, nunquid interim cogendus est aduersarius respondere? Resp. tunc est satisdationibus insistendum, ff. de pigno. si fundus. §. 2. & si satisdat de re, vel æstimatione danda, vel si seruus mortuus fue-
26 rit, audiendus est, extra. de solut. Odoard[a]. † ¶ Sed si spoliasti me beneficio cū cura, & postea recepi aliud cum cura, nunquid si me conuenis, potero contra te opponere de spoliatione? Et videtur, quòd non: nam videor renunciasse priori, recipiendo aliud cum cura, extr. de præben. de multa. Dic q̄, quia datur restitutio ad rē, & fructus ad interesse. & ad omnia, quæ ibi erāt, ff. de vi & vi arm. l. interdicto. & datur vsufructuario finito vsufructu, ff. de vi & vi arm. idem est. §. fina. Hoc etiam not. quòd petenti restitutionem non potest opponi compensatio, C. de compensat. l. fina. quia sic indirectè admitteretur reconuentio: quòd non est dicendum, argu. extra. de exceptio. cùm inter. in fine. Sunt & alij casus, in qui-
27 bus cessat reconuentio, vt dixi s. titul. proximo. † ¶ Sed pone ecce ago contra te possessorio, & tu reconuenis me possessorio: & ego oppono contra te per modum exceptionis de eadem spoliatione, de qua te conuenio: nunquid debeo admitti? Respon. sic: quia ad aliud proponitur vt actio, & ad aliud vt exceptio, ar. ff. de inoffic. test. cōtrà veterani. §. sed nec impuberis. & extr. de testi. veniens. ca. cùm in tua. & per meam exceptionem repelleris, vt
28 ext. de ord. cog. c. 2. & c. fi. † ¶ Sed nunquid potes tu excipere[b] q̄
b me de tua spoliatione, seu replicare? Respon. sic: & elides meam actionem, & sic remanet efficax conuentio & reconuentio, exceptione & replicatione sublatis: quia sicut exceptio mea elidit intentionem tuam, sic & replicatio tua meam exceptionem, vt ff.
c de excep. l. 2.[c] † ¶ Circa hanc materiam quæritur: ecce episcopus petit ab archidiacono iura epalia, q̄ archidiaconus possidet: dicit archidiaconus, non teneor respondere libello epi, donec fuero restitutus ad ius examinandi clericos ad ordines promouendos, quo me episcopus spoliauit, argu. extr. de restit. spo. olim nobis. extr. de offic. archidia. vt nostrum. & si super hoc offert libellum contra ipsum episcopum, quæritur, quis libellus debet in cognitione præcedere? Et obtinuit, quòd libellus archidiaconi deberet præcedere, vt extr. de or. cog. ca. 2. & fina. & dictum est s. eo. §. in
20 prin. ver. si verò. † ¶ Quid si episcopus vult de libello suo tollere illud capitulum, scilicet ius examinandi? Et videtur, quòd tunc vterque libellus procedat, tanquam duæ mutuæ petitiones: quia cùm iura episcopalia in multis consistant, vt extr. de offic. ordina. conquerente. licet archidiaconus se dicat spoliatum in vno, nihilominus libellus debet super aliis procedere. In contrarium videtur: quia licet spoliatio facta fuerit in vno capitulo tantùm, non tamen tenetur archidiaconus etiam, quo ad alia, respōdere libello. habet enim spoliatus priuilegium, &c. vt extr. de rest. spol. fre-
d quens[d]. & 2. q. 2. nullus potest. Pro hac parte de pcepto domini Clementis papæ IIII. pronunciaui, scilicet solum libellum archidiaconi procedere, licet quasi inuitus & renitens. Nam hęc pnunciatio contra ius fuisse videtur: quia cùm petitorium & possessorium essent circa diuersa, erant, tanquam mutuę petitiones, tractandæ, vt s. eo. §. versi. porrò. & maximè, cùm petitorium primò esset p episcopum propositum: nec præmissa interlocutoria impediebat libellum, nisi solùm ratione illius capituli de iure examinandi: quia quot sunt in libello articuli, tot sunt petitiones, vt j. titul. proxi. §. 2. in prin. Potest tamen defendi dicta sententia, secundum opinionem Gof. & aliorum dicentium, quòd siue præcedat, siue sequatur, possessorium priùs expedietur, siue sit circa eadē rē, siue sit circa diuersas, vt no. Gof. in Summa de ord. cogn. §. sed si ago. versic. vel si velis. Et ex hoc fuit idem dominus papa motus ad sic iudicandum, & sic ipse in consistorio meam senten-
21 tiam, à qua appellatū fuerat, defendebat. † ¶ Et scias, quòd post publicationem attestationum, & etiam post disputationem super eis factam, potest quis adhuc redire ad possessorium. Vnde si non renunciauit, adhuc poterit instrumenta, confessiones, & pbationes inducere: & sic non potest dici de cā liquere. Post conclusionem autem, vel renunciationem non potest fieri suspen-
e sio petitorii, vt in præ. c. pastoralis[e]. nisi malitia spoliatoris, vel casus, vel alia iusta cā iudicē mouerit, vt in possessorio, petitorio suspenso, procedat: vbi aūt ab alterutra partium peti potest sententia, tunc renunciari non potest, vt ibi. Arg. tamen contrà, quòd etiam post conclusionem in petitorio, potest quis ad possessoriū transire. extra. de testib. significauerunt, in fin. Sed dic, quòd tunc iudex vtrunque simul determinabit. Vtrùm autē is, qui redit, seu suspendit, restituet expensas? nor. j. de expen. §. si ante, ver. quid si
f suspenso[f]. † ¶ Vt autem paucis vtamur, nota, quòd orta quæsti-
22 one de possessione & proprietate, priùs possessionis quæstio finietur, vt C. de interdic. l. 3. ff. de iudic. si de vi. Tamen, secundum canones, simul agi potest vtraque, extra. de capel. monach. capit. 2. in prin. & de causa pos. & propri. ca. 2. Sed licet in pronunciatione præmittenda sit possessio, in executione tamen debet pprietas prævalere, vt eo. titu. cùm dilectus. vbi de hoc. Ioann. tamen dixit, quòd non potest simul agi petitorio & possessorio, nisi in incorporalibus: vt in seruitutibus. & est ratio, quia in illis datur ac-
23 tio etiam possidendi. † ¶ Quid si primò super pprietate sententia lata fuerit? Dicunt quidam, non valere, argu. C. de senten. pro lat. alij contrà, quia iste non est ordo iudiciorum, sed actionum. Postea tamen non est super possessorio ferenda, quia non pro-
g desset, secundum Papam[g]. Sed si primò lata est in possessorio bene potest postea ferri in petitorio, vt extra. de testib. significaue-
24 runt. † ¶ Quid si pro vno lata est in petitorio[h], & pro alio in pos-
h sessorio, nunquid is, pro quo lata est in possessorio, potest petere eam executioni mandari? Respon. non. dolo enim petit, quod restituturus est vt de doli excep. dolo. ff. de iudic. si de vi. quæ regu-
i la tam in petitorio, quàm in possessorio locum habet[i] † ¶ Quid
25 si is, contra quem in petitorio lata est sententia, appellauit, nunquid appellatione pendente poterit petere, quòd sententia super possessione pro se lata, & à qua non extitit appellatum, executioni mandetur? Respondeo, non, per præ. decreta. cùm dilectus.
k quia appellatio extinguit, id est, suspendit pronunciatum[k]. vt ff.

ADDITIONES.

a Sit soluendo. ¶ Hanc & duas quæstitiones sequentes ponit Vincen. in dec. præ. de or. cog. ca. vlt. in fin.
b Tu excipere. ¶ Hoc concedo, sed replicationem non, vt statim dicam.
c L. 2. ¶ Hoc dictum de replicatione, quod ponit gl. vnica, in fin. in dec. vlt. de or. cog. non pcedit, licet etiam placuerit Dam. & Ho. Replicatio etiam excommunicationis non impedit exceptionē, vt ibi scripsi: & vide de excep. à nobis. quod ibi scripsi sub 4. & 6. membro, vbi patet, quòd fortiùs habet replicatio afficere exceptionem, quam exceptio actionem: & patet Institut. de replic. in princi.
d Frequens. ¶ Lib. 6.
e Pastoralis. ¶ Facit clem. de causa poss. causa.
f Suspenso. ¶ De illo, qui obtinuit in possessorio, & postea succubuit in petitorio, an teneatur ad expēsas, scripsi in dec. pastoralis. super gl. penult.
g Secundum Papam. ¶ Vt ibi dixi. in vlt. gl. decr. cùm dilectus. Adde, quòd dicta huius vers. sequitur Abb. in c. cùm dilectus. extr. de causa poss. & proprie. qui pro hoc allegat gl. 2. qu. 6. diffinitiuam. & Bar. in d. l. prolatam.
h In petitorio. ¶ A qua non est appellatum, & sic transiuit in rem iudicatam: & sic differt à sequenti.
h Habet. ¶ Contrarium de possessorio. no. in dec. in literis. de restit spoliat. & regula, dolo facit. de reg. iur. li. 6. Dic, vt ibi dixi sup vnica gl. Et aduerte, quia solutioni quęstionis videtur 9ria opi. Dyni dicētis, quòd licet res iudicata in petitorio paret piudiciū possessorio adipiscendę, vel retinēdæ possessorio recuperandæ non, vt dixi post eum, de causa pos. & ppriet. pastoralis. super gloss. ergo sic. & sup regula, qui ad agendum. de reg. iur. lib. 6. Cessat autem contrarietas, si de primis possessoriis intelligatur quæstio, vt si agens possessorio retinendæ, reconuenitur petitorio, vel econuerso. Tamen, vt patet ex sequēti quæstione, quæ huic est vnica, actor egit petitorio & possessorio: & si intelligas de possessorio adipiscendę, cessaret contrarium, vt s.: si de possessorio recuperandę: imputet sibi, qui in his terminis quæstionis egit vtroque iudicio, cū potuisset solo possessorio vti. Nocebit ergo sibi sententia lata sup pprietate, quoad possessorium omne sibi cōpetens, ante sententiam: secus si post, vt scripsi in decr. cùm dilectus. de cā poss. in vlt. gl. & vide distinctionem, quam posuit e. ti. pastoralis. Adde, qđ dicam in hac addi. tenent Bart. & Alex. in d. §. nihil commune. in l. naturaliter. ff. de acquir. poss. do. Ant. & Panor. in c. pastoralis. s. alleg.
k Pronunciatū. ¶ Hoc facit contrà: quia secūdum hoc non debet haberi ratio sententię latæ in petitorio, in qua ē appellatū: qđ si cōcedit, nihil impediet executionē sup possessorio. Adde, an & quādo ad petitorium suspensum possit redire etiam coram iudice in causa appellationis? vide Rotam in nouis decis. in decis. cxxxj.

vt ff.ad Turpil.l.j.in fi.qua pendente nil,est innouandum,j.de appel.§.nouissimè. Alij contrà:sententia enim sup possessione lata
26 debet aliquid operari,vt ff.de leg.i. si quando.† ¶Et quod dicitur,nihil innouandum esse appellatione:pendente,verùm est in eadem causa: sed causa possessionis nil habet commune cum ꝓprietate,vt ff.de acquir.poss.naturaliter.§.nihil.vel inspiciendum est,an causa possessionis sit cum ꝓprietate annexa, vt separari nõ
a possit:& tunc non fiet executio:aliàs sic.Vel dic,& melius[a],quòd refert,an reus,contra quem actum est petitorio& possessorio,ab solutus sit in petitorio,ideo quia probauit se dominũ rei,vt tunc actor petens executionem in possessorio, in quo obtinuit, non audiatur,vt s.an verò ideo,quia actor non probauit, iuxta regulam;actore non probante,&c.vt tunc audiatur,vt s.Non enim sequitur absolutus est,quia actor non probauit,ergo res sua est:qa bene potest esse contrarium,arg.extr.de rescrip. olim.in fin.Hæc distinctio probatur ff.de iureiur.sed & si. respon,i. extra. de causa
27 possess.& propri.cùm ecclesia.in fin. † ¶ Quid si actum est merè possessorium, & ab altera partium plenè probatum est de dominio,nunquid iudex poterit super dominio pronunciare?Dicunt quidam,quòd sic:vt extra.de causa pos.& ꝓprieta.pastoralis.Alij contrà,C.qui leg.pers.hab.stan.in iud.momentariæ.ff.de pet.hæ-
b re.si quis libertatem.§.fi.[b] † ¶Potest etiam agi petitorio & pos-
28 sessorio separatim.nam altero intentato, putà petitorio , potest ad aliud,scilicet ad possessorium,recursus haberi,vt extr.de causa possess.& ꝓpri.pastoralis. & c. cùm dilectus & de testibus,significauerunt. Argu.contrà,C.quomodo & quando iudex, auth.qui semel.vbi dicitur , quòd ꝓponens actionem , in ea persistere debet vsque ad finem:aliàs contra eum proceditur, vt ibi dicitur. Dic, ꝙ suspenso petitorio, bene potest recursus haberi ad interdictum possessorium , scilicet Vnde vi , Quod vi aut clàm , vt in
c præd.concor.& hoc in odium inferentis vim[c].Et sic hoc est speciale in spoliatione,priuilegio spoliati:arg.extr.de or. cog. ca.fin. cum suis concor.sed pre.authen.loquitur regulariter.Item ibi ꝯtumax erat is,qui iudicium intentauerat: in præ. verò concordã.
d non [d].Suspenso ergo petitorio, potest recursus haberi ad interdictum recuperandæ, vel adipiscendæ possessionis, non autem retinendæ,vt quidam dicunt, vt in ca. pastoralis.Sed tu dic idem de interdicto retinendæ,secundum Papam,vt etiam j. ꝓbabitur.
29 † ¶ Sed nunquid potest simul agi interdicto retinendæ possessionis,scilicet Vtrobi.& Vti possidetis,& petitorio ? Dicunt qui-
e dam,quòd non,p p̃.l.C,de interdictis[e]. esset enim agens sibi contrarius,vt no.in præ.ca.pastoralis.nam possidẽti non datur rei vẽdicatio,vt insti.de act.§.j.ext.de re iud.examinata.Contrariũ credo,ext.de cap.mo.ca.2. Nec ob.quòd possidẽti non est ꝓdita rei
30 vendicatio:nec etiam agens est sibi contrarius.†nam ratione solius detentionis rei datur vendicatio ei,q possidet, cùm alius detinet:& sic possidenti,& non detinenti,datur rei vendicatio,ff.de rei ven.officium.vbi dicitur, quòd ad rem commodatam, vel depositam,possum agere rei vendicatione contra eum,qui detinet, cùm tamen eius possessionem & ꝓprietatem retineam, ff. commo.rei commodatæ. ff. deposi. licet.Et sic potest intelligi præd. dec.de capel.mo.argum.ad hoc,ff.de acquir.poss.naturaliter.§.ni
f hil [f]. Item alia ratione non est sibi contrarius , quia sicut datur interdictum in possessorem,scilicet decretum,ita datur vtile in his, quæ quasi possidẽtur,vt ff.de seruit.quoties.Maximè autem potest simul agi vtraque si mora erat periculum allatura, ff. de ope. no.nun.de pupillo.circa prin.Interdicto autem recuperandę possessionis.& petitorio,simul indubitatè agi põt,vt in pre.ca.pasto
31 ralis.& eo.titulo.p totum.& de sequest.poss. ca.j.† ¶ Sed nunquid intentanti interdictũ Vti possidetis,potest exceptio spolia-
g tionis opponi?Dixit Vinc.[g] quòd si agitur,vt non turbent possessionem, ne offendant inquilinos, & putatores vinearum, non debet opponi exceptio,nec obstare: qa iudicis est impedire lites futuras.extr.de dolo & contuma finem.nec debet aliquis sine iudice turbare alienam possessionem. Si verò agitur ad pœnam pp
h vim inquietatiuam,vt ff.vti possi.l.j.& l.penul.§.fin.[h] tunc excep
32 tio spoliationis prodest,& admittitur †Et nota,ꝙ cum agitur in terdicto Vti possidetis , si partes ꝓbant æqualiter se rem, de qua agitur,possidere,iudex ꝓnunciabit:Vti possidetis, ita possideatis. Sed contrà:quia si vterque ꝓbet se æqualiter possidere,cùm non sit maior ratio,quare vnus possideat,quàm aliter:non constat ei, qui possideat:vnde debet supersedere, cùm sup re incerta nõ sit sententia ferenda,vt j.de sententia. §.qualiter autem. ꝓpe princ. & secundum hoc neuter obtinebit,vt not.extra.de ꝓbat.licet.ad
i fin.in gloss.bene tamen locus , &c.[i] † ¶ Quid si ego peto fun-
33 dum à P.& possessionem eius,condictione sine causa,vel ex iniusta causa.& probo me possedisse per decem annos. sed non ꝓbo titulum,P.probat se possedisse biennio. nec probat titulum ? Respon.dicunt quidam, quòd ego debeo obtinere : quia præsumi-
k tur,quòd à me clàm possederit,cùm non fui absens[k], nec negligens.nec sine successore decessi: quibus modis possessio amittatur,& sine vitio apprehenditur,ff.de vsu.furtum.in fin. Instit. eo. §.quod autem.ff.de acqu.poss.clam. quia non præsumitur,quòd aliquis iactet pecuniam suam, ff.de proba.cùm de indebito.Rof. dixit,quòd mihi iudicis officio subuenitur,vt C. libr.x.de agri. & censi.si coloni.& argu.ff.de aqua plu.arcen.in summa.§.idem Varus.Alij contrà,quòd P.vincet eo iure,quo possessor,ff.si vsusfructus. pet. vti frui. quia qualiscunque possessor. &c.ff.vti possi.l.2. & vbi iura partium obscura sunt,&c.extra.de probat.ex literis.In stit de interdic.§.commodum.& ad hoc C.de rei vendic.l.fina.&
l quod not.extra.de restit.spo.sæpe.& hoc verius videtur[l].Debeo enim ꝓbare,quòd ille clàm, vel precariò possideat:aliàs mihi nõ creditur,ff.de adminiſt.tuto.hic autem.ff.de dolo, l. dolum.ff.de reg.iur.semper in dubiis.Sed Iac.Bal. tenet prius dictum, dicens, quòd si constat me olim possedisse, licet P.nunc inueniatur possidere,tamẽ ego fortior sum in possessione:quia cùm semel possederim, præsumor possedisse , nisi probet me amisisse possessionem,C.de probat.siue.ff.de acq.poss.si id,quod.§. quid autem.& l.possidere.§.quòd si quis.quare præsumitur P.clàm possidere,vt dixi:nec prædicta præsumptio locum habet in possessione,sed in
m dominio,vt C.de in inte.restitu.si cùm minorem [m]. ¶ † Nota ta-
34 men diligenter cautelam, tu aduocate, p q̃ poteris facere tuum clientulũ obtinere.Si.n.videas vtranque partem æqualiter ꝓbare,dic ei,si potens est,quòd possessionem,de qua cõtrouersia est, manu armata ingrediatur,& quòd denunciet aduersario,vt veniat ad possessionem,si audet: qui si non veniat, quia suspicatur se posse repelli,statim perdit possessionem, quam se dicebat habere,ff.de acquir.pos.si id, quod. vnde tunc clientulus tuus erit potior,& si eat eiectus ad iudicem,dicens,Domine,talis me violenter de possessione deiecit,& eam ꝓpria auctoritate ingressus est, vnde eum peto puniri & priuari iure,quod se in re dicebat habere,cùm auctoritate ꝓpria ingredi non debuerit,p l.si quis in tantam.C.vnde vi.& 16.q.6.placuit.clientulus respondebit,Domine,imò ꝓ me sententia est ferenda:æquè enim ꝓbauerã me possidere,sicut & ille.vnde meam possessionem,& nõ alienam sum ingressus,& sic meam possessionem retinui, & aduersarius, si qd habebat,perdidit,p præ.l.si id,quòd. Sic fecit fieri Rogerius Mu-
n tinen.prout recitant Vber.de Bo.& Rof.[n] † ¶Item nota & aliam
35 cautelam : si vis , quòd amicus tuus apprehendat possessionem alicuius rei absque vitio,quam ad se asserit pertinere,eo ignorante fac possessorem spoliari, & ꝯfestim deserere possessionẽ corã testibus:& sic ea vacua remanente,nuncia amico tuo,vt vacuam apprehendat possessionem: nec per hoc videbitur ratam habere spoliationem:nec dicitur rem à deiectore recipere, secũdum ea, quæ

ADDITIONES.

a Et meliùs.¶secundum Odof.vt ipse idem auctor dicit j.de sentẽ. execu.§.j.ver.sed pone.qui superfluè ibi ponitur:saluo,ꝙ hoc ibi exprimit & casum legis,& decret. quæ sunt allegatæ j.in fin.quæ hic exprimi poterant.
b §.fin.¶Vide versi.illud autem.§.eo.cum remissione, quam dedi in fine.
c Inferentis vim.¶Vt patet in cle.de cau.pos.causa. & an liceat casus conuersus,vide,quod ibi.no.in gl.per hoc.
d Non.¶Vide de hoc,quod plenè scripsi in ca.pastoralis.super gl. pe.in 2.apostilla.
e De intedictis.¶s.ver.vt autem.Nec mireris de distantia:quia ver. sed licet.ibi proximus,vsque ad ver.potest etiam.fuit additio.
f Nihil.¶Et facit,quod ibi no.& pleniùs scripsi in prę.c.pastoralis super gl.ad intelligentiam.& super ver. vti possidetis.
g Dixit Vin.¶in dec.2.de or.cog.vt ibi scripsi sup gl.hoc patet.sed Innoc.in dec.si.e.ti.simpliciter tenet agenti Vti possidetis obstare exceptionem spoliationis, vt ibi scripsi in gl. magna post prin. Vtrunque dictum puto verum:illud simpliciter,istud verò sic limitatum pp morę periculũ,s.ver.proxi.vide tamen,quòd plenè scripsi post eum & Hostien.de p̃scri.veniens.in gl.iste episcopus.
h §.fi.¶Et vt ibi no.in vlt.gl.venit.in hac pœna interesse possessionis turbatæ,quòd quandoque posset excedere æstimationẽ possessionis:& simile dixi in interdicto Vnde vi.s.de recon. §.2.vers. quid si conuenio.
i Locus,&c.¶Ibi patet,quòd id,quod hic in princ. dicitur,procederet,quando duo æqualiter probarent se possedisse , tamen diuerso modo.
k Absens.¶Hoc resumam in fi.§.
l Videtur.¶Secundum Alber.Gal.cuius vsque hic,excepto dicto Rof.fuit iste ver.ti.de teste.in vlt col.
m Minorem.¶ Vide ad materiam s.de act.seu pet.§.sequitur.versi. quid si ago.& quod scripsi de rest.spol.cùm ad sedem.super 3.gl.
n Rof.¶ Qui hoc posuit d interdicto Vtrobi. in j.col.Pet.& Abb. hãc recitabant in decr.licet.de ꝓb.& vt ibi scripsi sup gl.bene tñ.

a quæ habentur & no. extr. de rest. spol. cùm ad sedem[a]. & de ordi. cog. cùm dilectus. imò vsucapere posset, prout ibi no. in gl. sic pa-
b tet. ver. sed hoc non est[b]. vnde habebit commodum retentionis, vt xvj. q. 3. §. potest. ver. quòd si mala fide. ext. de ord. cog. cùm dilectus. prope prin. C. de præscri. xxx. vel xl. ann. si quis emptionis. nec competit contra eum interdictum Vnde vi: & in hoc fuerũt decepti hospitalarij, in præ. c. cùm ad sedem. credentes interdictũ
36 Vnde vi, hoc casu locum habere. ¶† Sed pone: vacante ecclesia P. occupauit quandam possessionem ad eam pertinentem: electo autem ibi prælato, repetit prælatus dictam possessionem à P. petens eum, tanquam inuasorem, puniri: sed P. dicit, quòd intrauit vacuam & vacantem possessionem, vt ff. de vsuc. nunquam. §. va-
c cuum tempus. & C. vnde vi, quærebatur[c]. Sed dic, quòd non dicitur vacua talis possessio: quia ecclesia & locus dicitur possidere, & ius habere, vt C. de epis. & cle. l. raptores §. fin autem. ibi, & plenam pos. earundem rerum, &c. & de sacrosan. eccles. iubemus. §. si quando. quia ecclesia nunquam moritur, vt xij. quæ. ij. liberti.
37 ¶† Quid si ciuitas per ministros suos possidet, vt ff. de acq. pos. l. j. in fi. sic & ecclesia possidet per canonicos: quia vacante ecclesia apud eos remanet iurisdictio, vt extr. de maior. & obed. cùm olĩ. & c. his quæ. vnde non est necesse, quòd factus episcopus intret quamlibet possessionem: sed sufficit, quòd intret possessionem
38 episcopatus: ar. ff. de acquir. poss. possideri. ¶† In summa. no. secũ
d dum Iac. Bal.[d] quòd vbi duo contendunt de possessione, & quilibet dicit se in solidum possidere, & vnus turbat alium in possessione, nec vult vnus de alio conqueri. nec vult vnus alteri libellum dare, quasi sustineat partes rei, & commodo possessionis fungaẽ, iudex potest ex officio suo eos citare, & cogere suam petitionem offerre: vel potest illud iudicium possessorium sine libello determinare, recipiẽdo ꝓbationes vtriusque partis, vt sciat quis illorũ subire debeat onera petitoris, & quis vtatur ꝯmodo possessionis: vt ar. ff. de lib. cau. liberis ẽt. §. si quis ex seruitute. & quia hoc vult iudex, s. vt sine libello quæstio finiatur, cuius iussus facit, vt contra ctus teneat, qui aliàs non teneret, vt ff. quod cum fal. tu. auct. l. j. & C. de lit. contest. auth. qui libellum. quæ est 3. qu. 3. §. spatium. Ex officio enim suo debet partes cohibere, ne veniant ad arma & rixas, ff. de vsufr. si cuius. §. denique. & vim fieri vetabit ei, quem in possessione inuenerit potiorem: de hoc ĩ. de lib. conce. §. nunc di
e cendum. ver. xxij.[e] ¶† Postremò no. consilium Sapientum ci ca
39 interdictum Vnde vi, & const. Si quis in tantam. si enim non possum probare, quomodo possedi, consulunt, vt possim probare, quomodo sum deiectus, quòd intrem in fundum testibus & tabelliõe præsentibus: & si is qui possidet, permittit, possessionem habeo: si verò me intrare volentem non admittit, sed me incõtinenti possessione expoliat, de quo fieri faciam publicum instrumentum, possessionem amitto incontinenti: vt ff. de acquir. poss. clàm. §. fi. & l. quòd si nolit. & l. si id, quod. & sic habeo interdictũ nam si probo, ꝙ olim hoc anno possederim, illam possessionem animo retinui: quod semper de quolibet præsumitur, s. quòd animo retineat, nisi fortè videres illum possidere, vt ex tua patientia pararetur tibi præiudicium, vt C. de acquir. poss. minus. & nisi lõgum tempus transierit, quo fuit ille in possessione: nam ex longo
f tempore sequitur obliuio, ff. de vsufruc. furtum. secundum Ros.[f] Quæ autem hîc desunt, dic, vt ŝ. de act. seu petit. §. sequitur. versi. rursus.

ADDITIONES.

a Sedem. ¶ Et ibi hanc cautelam no. Petr. de Samp.
b Non est. ¶ Intellige, vt ibi scripsi post Host. qñ expellens possessionem non apprehendit, ita quòd res non fuit violenta: ibi vid.
c Quærebatur. ¶ Ad hanc quæstionem vide, quod scripsi de causa pos. cùm super. in gl. magna. ver. per priùs dicta. & de præb. in præsentia. in gl. nota, quòd licet. ver. hoc in tẽporalibus. ADDE Ab. in c. cùm dilectus. de causa poss. vbi hoc dictum Spec. refert & sequitur.
d Bal. ¶ & Inn. & Host. vbi scripsi in dec. in presentia. de prob. in gl. no. quòd licet vltra princ.
e Xxij. ¶ Et ad huius intellectum vide omnino, quod ibi dicam.
f Secundum Rof. ¶ Vbi de interdicto Vnde vi, vltra mediũ. ver. itẽ vt habeat locũ. Ad intellectum autem ei⁹, quod hîc de obliuiõe, & ŝ. versi. quid si peto. de absentia dicitur, ꝓponiẽ quæstio de illo possessore fundi, q lõgo tempore abfuit, & nil tẽpore absentiæ fecit circa fundũ, per quod videatur, vel dici possit habuisse animũ possidẽdi. vel dimittẽdi, an fundo p aliũ occupato, rediẽs, & dicẽs se ñ deposuisse animũ possidẽdi, habeaẽ ꝓ ciuiliter possidente? Et forma qstiõis tollit distinctionẽ, qua dicitur: aut ꝯstat, ꝙ retinuit animũ possidẽdi: aut ꝯstat, ꝙ deposuit: lex, furtũ. hîc allegat. & ca. l. §. qđ aũt. ĩ pđ. ver. qđ si peto. ĩducitur ꝯ absentẽ: iducit ẽt l. C. de omni agro deser. q agro. lib. xj. sed solue hoc, vt ibi no. ĩ & ĩ l. licet. C. đ acq. pos. ĩ fi. vl. gl. ꝓ eo inducit: qa solo cursu tẽporis non perditur possessio, ff. quib. mod. vsusfr. amit. l. si mulier. facit de acqui. posses. clàm possidere. §. qui ad nundinas. & l. peregrè. datur solutio, quòd solo cursu temporis non perditur possessio: sed cursus longi temporis modus est obliuionis inducendæ: & obliuio est modus inducẽdi dispositionem animi: & dispositio, vel indispositio animi modus est perdendæ possessionis: & sic loquitur l. furtũ §. quod autem. vt in illis no. ¶ Sed cùm l. illa, furtum. expressè loquatur de absentia lõgi temporis, quæritur, quantum tempus ad hoc requiratur? gl. vtrobiq; tenet hoc per iudicem arbitrandum, quanto tempore obliuio inducatur: inducit ff. de iure delib. l. j. §. fi. & l. seq. inducit ff. de dam. infect. l. si finita. §. nõ autem. & quod ibi no. de longo silentio: ponderat etiam, quòd §. quod autem. đ absentia simpliciter loquitur, non de absentia longi temporis. ꝓ dicto gl. facit, quia ex qualitate rei possessæ & personæ possidentis, & causa absentiæ, & quantitate distantiæ, & quantitate loci, q̃ mansit, iustè plus vel min⁹, videtur arbitrãdum. Aliqui intelligũt de decennio, facit C. de præscri. longi temp. super longi. Sed hoc apertè improbat ipse Acc. in præ. l. furtum. & fortiùs C. de acqui. posses. licet. in vlt. gl. vbi videtur velle, quòd nec decem anni requiruntur, nec illi sufficiant ad obliuionem inducendam, sed sit in arbitratu. Dy. in reg. sine possessione. lib. 6. tenet de decennio, dicẽs vt ibi scripsi, quòd si ciuiliter possidens neglexerit naturalem per decem annos, vel vltrà, quòd illa negligentia circa possessionem naturalem, priuat eum possessione ciuili: sicut aliàs negligentia ꝯmissa in adipiscenda, vel recuperãda possessione naturali inducit perditionem ciuilis. ff. de acquir. posses. si de eo. §. si fortè, & per id tenet, ꝙ post illud tps, & non priùs, incipere poterit præscriptio contra absentem tunc non ciuiliter possidentem: ibi vide. Quoad quæstionem submissam, placet dictum Dyn. vbi circunstantiæ non suadeant contrarium: satis mouet, quia intra decennium intimare, vel aperire debuisset animum possidendi per aliqua gesta vel scripta. Possent tamen esse tales circunstantiæ ad minus tẽp⁹ vel maius, quòd starem cum Accur. facit extr. de transac. c. si. cum concor. Ex prædictis patet, quòd eo casu, quo tenuit ciuilem, veniens, & occupantem expellens, non dicitur vim fecisse, sed suam possessionem defendisse. facit C. vnde vi, l. j. & quod ibi no. & ff. đ vi & vi ar. qui possessionem. Adde, quòd dictum Dy. communiter tenetur in l. si id quod. ff. de acquir. poss. & illud tenet Paul. de Castro. cons. ccxcvj.

SVMMARIVM.

1 *Iniustè suspensus, aut excommunicatus, ante omnia est restituendus.*
2 *Vxoris restitutio quibus casibus sit viro deneganda.*
3 *Excommunicatus petens restitutionem vxoris, an sit audiendus.*
4 *Spoliato multis modis, seu de diuersis rebus committi potest.*
5 *Spoliatus officio quo casu agere possit, & quo non.*
6 *Spoliatus communione fraterna an ante restitutionem sit audiendus.*

¶ Casus restitutionem impedientes sunt plures.

2. §. Quoniam in superiorib⁹ spoliatum ante omnia restituendum diximus, no. quòd sunt quidam casus, qui restitutionem impediunt, seu in quibus resti-
a tutio denegatur[a]. ¶ Primus, cùm spoliatio fit à iudice in figura iudicij, secunda. quæstione. prima. notum. secus si non in figura iudicij, vel si ab alio quocunque fit, præterquam à iudice. nam
b tunc fiet restitutio, vt ext. de restitu. spol. licet in literis[b]. & c[c]. ec. se-
c quen. ĩ. ver. & vt hoc. ¶ Secũdus, intrusio in Romanam sedem, 3. q. j. §. patet & xxiij. dist. in nomine. ver. nec aliqua super hoc audiam, &c. & est speciale in Romana ecclesia, vt in pre. §. patet. ¶ Tertius, dilapidationis suspicio, iij. q. ij. quia ea. sed hodie non spoliaẽ quis, nisi dilapidatione probata, vt extr. de simo. licet Heli. §. quia
d verò[d]. ¶ Quartus criminis enormitas, 2. q. v. sup causa.[e] ¶ Quin-
e tus, infamia publica, ij. q. v. presbyter si. ¶ Sextus, criminis euidentia, ij. q. j. manifesta. & c. de manifesta. & c. scelus. extr. de accus. euidẽtia. Sed quæritur, an in notoriis admittatur exceptio spoliatio-
f nis? dicit Vinc.[f] quòd non, quia est dilatoria: & in notoriis ampli⁹
g est, quàm sit litis cõtestatio. ¶ Septimus, simoniaᵹ, extr. de diuor. significasti. & de simo. accusatum. & c. tanta. ¶ Octauus, contumacia, 3. q. 9. decernim⁹. ¶ Non⁹. scãdalũ, 3. q. 6. hoc ꝙpe. & ij. q. j. pri-
h mis. ¶ Decim⁹ absentia[h] iusta đ cã, ñ malitiosa, extr. de off. del. cõsulta.

ADDITIONES.

a Denegatur. ¶ Ex his aliqui no. 3. q. j. in summa.
b In literis. ¶ Sup. & duobus casibus. hoc dico, vt includatur dec. cõsequenter. quæ facit ad propositum.
c Et. ¶ duobus.
d Quia verò. ¶ De off. del. venerabile. de causa. c. vltimo.
e Super causa. ¶ Vel dic, vt ibi.
f Dicit Vin. ¶ de ap. ꝓposuit. vbi dixi in vlt. gl. ADDE Ab. in c. Ro. de ord. cog.
g Simonia. ¶ supple, notoria: dec. sequens facit ad propositum.
h Absentia. ¶ Supple aduersarij, contra quem petitur.

sultationibus. ¶Vndecimus,continuata deiectio,vt iij.q.1.§.fi.&
extr.de restit.spoliat.olim.j. ¶Duodecimus,in modum exceptio
nis probata spoliatio,extr.de ord.cog.cùm dilectus.& s. §.proxi.
¶Tertiusdecimus,secundum quosdam,si spoliator incontinen-
ti vult probare exceptionem,vt extr.de restit. spol.literas. §. nos
autem.ver.propterea.& ff.ad exhib.l.iij.§.ibidem.Sed hoc non ē
verum,prout no.in præd.§.nos autem.in gl.hîc patet quòd licet.
&c.& de hoc ij.q.v.super causa. ¶Quartusdecimus, rei iudicatæ
exceptio,à qua non est appellatum,ij.q.vj.§.diffinitiua. Quintus-
decimus,pacti,vel iurisiurandi exceptio,secundum quosdam,ex
trà.de resti.spoliat.accepta. ¶Sextusdecimus,si quis sub conditio
ne possidet,eo.ti.olim.j. ¶Decimusseptimus,si ex gratia,vel pre-
cario possidet,x,q.3.qa cognouimus.extrà. de exces. prælat.cùm
ad quorundam. ¶Decimusoctauus, si possidet vt colonus, ff.de
vi &vi arm,cùm fundum. ¶Decimusnonus,cùm à malęfidei pos
a sessore res peruenit ad verum dominum[a]:vt extr.de ordi. cog. c.
2.ver,verùm.& C.de præscrip.30.vel xl.an.si quis emptionis.§.si
b autem[b]. ¶Vicesimus,cùm prædo spoliatus,&verus dominus rei
concurrunt eodem tempore in repetitione rei,ff.deposi. bona fi
1 des.de restit.spol.in literis.† ¶Vicesimusprimus,excommunica-
tio,extr.de iud.intelleximus.& de except.cùm inter.& xj.q.iij.rur
sus.in fi.& j.ver.prox.ibi,& octauus. & no.xxiij.di.c.j.versus finē,
c ver,quid si quis contra[c]. ¶Vbi autem quis est iniustè suspensus,
vel excommunicatus,ante omnia restituendus est,si id petat: vt
no.ij.q.ij.nullus potest. ¶Vicesimussecundus,in omnibus illis ca-
sibus,in quibus audientia denegatur:quòd dic,vt no.in præ. ver.
si quis contra. ¶Vicesimustertius,hæresis,extr.de hæret.excom-
municamus.§.credentes. ¶Vicesimusquartus,si spoliatus renun
ciauit quæstioni spoliationis:extr.de rest.spoliat.c.j. ¶ Vicesimus
qntus,si spoliator non est soluendo,c.ti.olim.ij. ¶Vicesimussex-
tus cùm spoliatus non habuit veram possessionem,sed solùm de
2 tētationem,e.tit.olim.3. ¶†Sed & in causis matrimonialibus in
certis casibus viro restitutio denegatur vxoris:vt not.extra.vt li-
d te non contesta.c.1.[d]qui his versibus continentur,Si non conti-
nuit,vt extrà,de diuort. significasti. Si mox probat impedimen-
tum,extr.de restitu.spol.literas.§.nos autem. sitq; vir austerus,vt
ibi,& eo.ti.ex transmissa,& de spon.cùm locum.Moysi sit lege re
licta,vt extr.de diuor.gaudemus.§.qui autem. Si virgo fuerit, &
corrumpi timeatur,vt extr.de pro.casam matrimonij. Si non pos
sedit iustè,extrà de restit.spol.ex parte.Vel si violenter,vt in præ.
3 c.cùm locum,Casibus his septem domini nòn restituuntur.†Est
& octauus,si vir sit excommunicatus,vel econtrà : extr.de adult.
c.pen.& in præd.c.intelleximus.& de officio deleg. prudentiam.
§.sexta.Arg.contrà:quia quæstio spoliationis priuilegiata est, iii.
q.j.redintegranda.ext.de ordi.cogn.super eo. Sed dic,quòd non
auditur excommunicatus,petens restitutionem vxoris:sed iudex
ex officio suo debet eam sibi restituerè:ar.extrà de iurciur.c. 1.&
c.debitores.secundum G.Na.&Io.vt no,xj.q.j.quoniam multos.
4 ¶†Et vt hic articulus clariùs liqueat, nota.quòd spoliatur quis
qñq;reb9,vel beneficio,aut ab aduersario,aut ab alio q̃ ab aduer-
sario,quandoq; officio,quandoque communione fraterna.Si re
bus,vel beneficio, aut ab aduersario, aut ab alio quàm ab aduer-
sario,aut à iudice,Si ab aduersario,tunc ante litis ingressum resti-
tuitur:siue in ciuili,siue in criminali,vt extra.de restitut.spol.fre-
quens,lib.vj.nisi in præmissis casibus,in quibus restitutio denega
tur.Si verò ab alio,quàm ab aduersario,in ciuilibus non auditur:
in criminalibus autem habet exceptionem,dummodo spoliatus
sit tota substantia sua,vel maiore parte ipsius,vt in præd.c.frequ-
ens.Cęterùm si sit spoliatus à iudice,aut à non suo,quo casu non
tenet,quod fit,vt extr.de iud.at si clerici.xj.q.j.in clericorum.ij.q.
j.multi.in prin.& ideo facienda est restitutio ante omnia, extr.de
ord.cog.c.ij.& fi.Aut à suo iudice:& tunc aut fuit spoliatus absēs
aut præsens. Si absens,aut fuit absens ex iusta causa, quo casu re-
stituetur,vij.quæst.j.præsentium, aut ex contumacia,& tunc aut
in causa ciuili,quo casu intra annum offerens cautionem de stan
do iuri,restituitur,vt extr.de off.ord.pastoralis.in fi.cum suis con
cor.aut in criminali,&tunc si intra annum suam purgauerit inno
centiam à crimine,audietur de iure petitorio,non possessorio,vt
xj.q.iij,rursus.in fi.&s.de contum.§.sequitur.Si verò præsens spo
liatus fuit à suo iudice,aut post appellationem,&tunc non tenet
quod agitur,vt ij.q.vj.appellatione interposita, aut ante appella-
tionem, & tunc aut seruato ordine iudiciario , aut prætermisso.
Si seruato,tunc nunquam restituitur,nisi appellauerit; vel per q̃-
relam falsi,s.si sentētia sit lata per falsos testes,vel per falsa instru
menta:& tunc restituitur post quàm constiterit de iniusta spolia
tione,vt ext.de testib.ex parte A.Si prætermisso,tunc statim resti
tuitur,si de hoc constiterit,extr.de rest.spol.conquerente.& j.q.
j.notum.extr.de rescri.dilectus.s.in prin.huius §.nisi impediat in-
trusio,vel dilapidatio,vel criminis enormitas,vel cōtumacia,vel
5 scandalum,s.ver.ij.vsque ad ver.nonum ¶ †Porrò si fuerit offi-
cio spoliatus,aut à iudice non suo, quo casu nil agitur:aut à suo,
sed post appellationem,& tunc idem,vt pridem, quia nil agitur,
vt extr.de off.del.super quæstionum.in fi.& ij.q.vj. appellatione.
extr.de app.ad præsentiam.vel à suo,sed ante appellationem : &
tunc dic per omnia,vt s.ver.si verò præsens.vsque ad ver.porrò.
6 ¶†Verùm si sit spoliatus communione fraterna, aut à non suo
iudice:& tunc nihil agitur,vt ij.q.j.in primis.extr.de sent.exc.per
tuas. Aut à suo,& ante appellationem:& tunc semper tenet,quo
cunque modo spolietur,donec fuerit restitutus,xj.q.iij.c.j.& c.si
episcopus fortè.extr.de sen.exc.sacro.& c.per tuas.& hæc spolia
tio,s.excommunicatio,opponitur contra spoliatum,s.contra ex
communicatum,vt non audiatur,donec fuerit restitutus, s.vers.
xxj.sed superiores tantùm à spoliato contra spoliatorem, ext.de
e ord.cog.c.ij.secundum Pet.de Samp.[e]

ADDITIONES.

a Verum dominum. ¶Sine ipsius dolo, vel violentia:vt ibi scripsi.
b Si autem. ¶Aliàs,si verò.
c Contra. ¶Et ext.de procur.ex insinuatione. in gl.pen.quæ com-
muniter habetur pro vltima.
ADDE Abb.Sic.in c.secundo.in notabilibus, extrà de exce. item
adde ad versic.sequen.ibi,vicesimus. quoties. Item tenet Rot.in
antiquis,etiam in eo, qui spoliatus fuit beneficio, vt si renuncia-
uit restitutioni petendi,non possit restitui,in decis.lxviij. & in de
cis.cccxxviij.
d C.j. ¶in 4.gl.& ver.qui sequuntur,posuerunt Pet.& Ab. in decr.
ex transmissa.de resti.spol.
e Pet.de.Samp. ¶In dec.conquerente.de restit.spol.& quia de spo
liatione facta per iudicem plura membra sunt,s. proponitur tale
thema post dec. Io.execrabilis impetrauit A.contra B.literam pa
palem ad ordinarium,quòd si constaret,dictum B.contra dec.pre
dictam tenuisse decanatum &præposituram,quorum vtrunque
curam animarum haberet,præposituram illam conferret aucto-
ritate apostolica illi A.ordinarius executor illo B.non citato,co-
gnito de facto præposituram contulit, & in possessionem indu-
cit dictum A.expulso illo B.de possessione : causa p appellationē
ipsius B.contra executorem,& illum A.ad sedem apostolicam d̄
uoluta,ipse B.beneficio cle.vnicæ,de causa pos.& proprieta.pro-
sequendo possessorium , petebat ante omnia restitui : habebat p
se regulam iuris,de spoliato ante omnia restituendo,de qua satis
s.etiam non facta sit per iudicem,de restit spol.conquerente.vij.
q.j.præsentium.C.vnde vi,l.meminerit.& si per vim, vel alio mo
do,l.ij.ostendebat autem spoliatus titulum de possessione:consta
bat per literam aduersarij,de spoliatione probabat, concludebat
se debere in possessorio obtinere. Contra eum allegabatur, exe-
cutorem sine omni causæ cognitione potuisse procedere, per
not.per Innocen.de concess.præben. proposuit.vbi scripsi super
ver. inuestiuit. Sed huic breuis est responsio, quia de mero exe-
cutore loquitur, dato ad exequendum gratiam iam factam : hîc
de facienda erat commissio cum causæ cognitione : & hæc duo
sunt diuersa,vt infrà declarabitur. Quòd verba prædicti rescripti
faciant cognitionem,probatur,de rescrip.c.ij.& c.olim.& c.ex li-
teris.& c.ab excommunicato.& saltem de tribus,quòd possede-
rit,& contra constitutionem,& quòd vtraque curam habeat, &
talem,qualem exprimit dicta constitutio in fine. Quomodo autē
potest executori constare illo non vocato,quòd contra constitu
tionem tenuerit,quod est secundum s.diuisum,cùm sibi,vel suc
cessori papa Ioannes legem imponere nō valens, potuisset ēt in
curatis cum illo B.postea dispensasse: facit, quod statim subdam.
Itē cùm loquimur de mero executore, & tali,qui parte non vo-
cata possit facere collationem, possessorē tamen possessione pri
uare non potest,nisi ipso possessore vocato,cui forsan ius reten-
tionis competit.hoc habetur de præben.licet.ij.libr.vj. & not.il-
lud,forsan.quod facit ad id,quod proximè dixi.Itē no. quòd dec.
loquitur in ordinario collatore,cuius iurisdictio fauorabilior est
quā delegata:sufficiat decr.vlt.de re iud.Dat ergo regula,nūquā
possorem,saltem coloratum,posse ēt p iudicē sua possessione pri
uari,nisi causa de hoc cognita,& sic eo citato,p iura not.in gl.pe.
p̄dictę dec.licet.Est enim citatio principiū omnis iudicialis actus
etiā extraordinarij,vt patet in dec.quoniam.de proba.Inst.d̄ poe.
teme.lit.§.fi.& vide,qd dixi de citatio.in prin.Nō obstat, quod di
citur,quòd sentētia iuris nō debet esse minoris effectus,quā sen-
tentia hominis:cōcedatur efficacia,sed narrat diuersitas quia sen
tentiā iuris sequitur pbatio,quæ præcedere habet sententiā ho
minis. Si dico igitur te excommunicatum, vel priuatū p sentētiā
iuris, necesse habeo probare actum,per quē illā pœnam ius infli-
gat:& sic intelligant no.3.q.j.in summa. Item dicunt quòd sentē
tia hominis lata super pprietate,abdicat possessionē sicut& renū
ciatio,de rest.spol.solicitè.& vide qd dixi post Inn.de renun.sup
hoc,super gl,licet non sit idem,ergo in sentētia iuris,scilicet exe-
crabilis

crabilis: sed negatur hæc duo vera sententia enim iuris ciuilis est possessio verò est facti: & certum est, executionem necessariam, quæ nec fieri debet, si intra decennium appelletur: & si fieret, reuocatur per modum nullitatis. sufficiat decr. non solùm. de app. lib. 6. Item non est vera æquiparatio sententiæ & reuocationis. quia sententia non supponit animum dimittendi, quem supponit renunciatio, vij. q. j. quàm periculosum. ff. de ædil. edic. quæritur, §. pen. Item inter actus, qui fiunt in inuitos, & reos, qui mittũtur cõsensu, magna est differentia in operatione & efficatia: facit de rescri. cùm aliquib. li. 6. vbi de hoc in gl. no. verbum. & patet ex duabus legib⁹ ꝯiunctis, ff. de pig. act. l. j. & l. si est mirũ. e. tit. renunciãs videtur habere rem pro derelicto, cuius contrarium ostendit appellãs. Ad primum ff. de acqu. pos. si quis vi. §. differentia. facit de conces. præb. c. j. §. ex parte. lib. 6. Adde, vt Plinius dixit in proœmio historiarum, turpe esse in furto deprehendi: ideo hanc additionẽ vide pleniùs per Old. cons. ccxxvij. inci. de toto themate.

ADDITIONES NOVAE.

Sa. An sit dare petitorium & possessorium fraternitatis, sicut filiationis. Bar. in l. siue contra. de lib. agnos. §. quia. & §. pen. Cynus in l. non epistolis. C. de prob.

Sa. An lis mota in possessorio impediat præscriptionem in petitorio. Iac. de Are. in l. si deuia. de aqua quoti. & æstiua.

Sa. In l. æquissimum. de vsufruc. dicit Guido de suza. ꝙ si duo ꝯtẽdant super possessorio alicuius rei, & ambo æqualiter probent d̃ possessione per æquè idoneos testes, ꝙ iudex super possessione non debet aliquid pronuntiare, sed debet dictam rem sequestrare, & partes audire super proprietate. & hoc arg. huius legis.

Sa. Nota ꝙ quis potest nominare dominum ĩ iudicio possessorio, sicut in petitorio, gl. in l. locum. §. j. de tab. exhi. & xij. q. ij. c. quocunque. s. quòd sit dominus nominandus.

Sa. An pendente appellatione in iudicio petitorio possit sententia mandari executioni in possessorio. Dynus in c. qui ad agendũ. de reg. iur. lib. 6.

Sa. An interdictum possessio. recuperan. repellatur per exceptionem dominij. Dynus in dicto c. qui ad agendum.

Sa. Si aliquis intentat petitorium & possessorium super eadem re & probat de possessione tantùm, an debeat in vtroque succũbere: vide c. cum dilectus filius. de capel. mona. & ibi per Inn.

Sa. Nota ꝙ clandestinum possessorem possum propria authoritate repellere, no. gl. in l. j. §. interdum autem. & incipit. quod vltimo. vti possi.

Sa. In l. quotiens. C. de rei ven. dicit Bal. secundum Iac. de Are. ꝙ si sunt duo habentes titulum de eadem re in simul litigantes, & vterq; probat de possessione, ꝙ ille iustiorem possessio. præsumit habere, qui probat titulum priorem.

Sa. In l. vis. C. de prob. dicit Bal. notab. ꝙ qñ nemo vult se actorẽ ꝯstituere, sed armis dimicare, iudex etiam sine libello inquiret de possessione, & constituet quinam possideat, l. liberis. §. si quis. de lib. cau. Bal. in l. si quis super iure. C. fini. regun.

Sa. In l. si rem & pretium. de peti. hære. in gl. j. ibi, respondeo hic titulus habetur pro non titulo, &c. nota bene, ꝙ quotiens possessor ad excludendam petitoriã actionem procurat titulum à non possessore, præsumitur simulatus, & per hoc vide q. Cy. in l. cogi. C. de pet. hæred. in q. viij. in additio. Bal. facit, & quod no. in l. & si quidem. ff. de publiciana.

Sa. An ex multis præstationibus personalibus resultet possessoriũ Bal. in l. j. §. de fideicom. tenet ꝙ non. fac. quod no. in l. si certis annis. C. de pact. & responde ad capitulum querelam. de electione. quòd ibi loquitur in præstatione subiectiua, quæ fit à subdito, sicut est census, & similia.

¶Bald. de Petitorio & Possessorio.

NVDA possessio in petitorio ꝑualet nudo dominio: sed possessio vestita dominio, ꝑualet nudæ possessiõi, ff. de ꝯh. emp. l. si emptio. §. rei. B. ¶Vbi allegatur spoliatio, vel rixa, ẽt tpe feriato agiẗ, §. j. ver. sed pone. quod no. G. ¶Vbi ciuiliter agitur, non opponiẗ exceptio spoliatiõis, nisi spoliãti: sed in criminali cuilibet, & in rẽ est, ver. & ibi euidenter. ¶An detinens & non habens veram possessionem, deiectus possit petere restitutionem, ver. sed nũquid depositarius. & ver. seq. G. de hoc dic, vt no. ff. de cõd. fur. l. & ideo §. Neratius. in gl. ord. Bal. ¶Postquã est ꝯclusum in causa, iudiciũ suspendi non pt, nec differri, vers. & scias. G. facit in auth. vt cùm de ap. cogi. in prin. ff. de mino. l. iij. §. j. C. de adul. l. quamuis indubitati. Bal. Ordo iudiciorum si peruertitur, non valet ꝓcessus: secus si ordo actionum, ver. quid si primo. Gul. facit ff. de euict. l. si mancipiũ. §. si cõi. B. vide. j. de impens. §. fi. ¶Exceptio declinatoria iudicij nõ habet locũ in notorijs prius enim est notoriũ, quã litis ꝯtestatio, §. quoniam. vers. sed quæritur. G. facit, quod no. ff. de neg. gest. l. at qui natura. §. cũ me absente. ¶Spolianti ꝯ spoliatũ competit officiũ iudicis, vt nõ turbet de facto in possessione, arg. l. fi. de off. procura. Cæs. sed non habet interdictũ Vti possidetis, nec actionem iniuriarum: quia natura interdicti est, vt possessio, quo ad aduersarium, sit iusta, l. j. in fi. ff. vti possid. de iti. actuq; priua. l. j. §. j. Vin. dixit, quòd etiã interdictum datur, nisi agitur ad pœnam ꝑp vim inquietatiuã, ver. sed nunqd intentãti. G. ¶Antiqua possessio si ꝓbetur continuata, ꝑfertur possessioni recenti aduersarij quia facit eam præsumi clandestinã, ff. pro suo, l. si ancilla. sed si ꝓbatur de antiqua possessione per me, & de recenti possessione ꝑ te, cùm ego de præsenti possessione nõ ꝓbem, necessariò succũbam, vers. quid si peto. G. Hoc verum, nisi intentauit beneficium c. redintegrandæ. de quo per Inn. de rest. spo. c. sæpe sed fortè hic loquiẗ in interdicto Vti possidetis, vt in c. licet. de prob. & d̃ hoc vide Vti pos. ver. sed pone, quòd tu. B. ¶Vtraq; parte æqualiter ꝓbante, qui de possessione alium expellit, impunè facit, & suam cõditionem facit meliorem, versi. no. tamen diligenter. ¶Expulsio potest probari per publicum instrumentũ, vers. postremò no. G.

Incipit II. Partic. huius II. Partis.

a ¶De Litis contestatione[a]. Rubrica.

IN prima huius partis particula, quæ præparatoria sũt ad iudiciũ, & quæ sæpe ante principalis causæ ingressum in causis vertuntur, explicauimus: nunc autem nobis cura est ad iudicia properare, à Litis contestatione telam iudiciorum incipientes texere, quæ iudicij est exordium, siue initium, vt ext. de verb. sig. ex parte. ij. xj. q. iij. quicunq;. ff. de iuris. om. iud. & quia. ext. de off. deleg. super quæstionum. §. nos autem. de his, quæ post eam sequuntur, vsque ad diffinitiuã sententiam tractaturi. Videamus igitur, quid sit litis contestatio: b qualiter per quos, vbi, & quando fiat: & quis sit eius effectus[b].

ADDITIONES.

a ¶Pileus posuit hanc rubricam in principio etiã suæ secundæ partis, sed parũ de ipsa tradit. ¶Tan. eam posuit in prin. suæ tertiæ ꝑtis, & materiã ꝓsequitur. ¶Rofr. nõ posuit hãc rubricã, nec materiã ordinatè, licet ponat rubricam, à quo, & cui offeraẗ libell⁹: & ĩ rubricis xj. & sequentibus qñq; de ꝯtestatione loquitur. ¶Vber. de Bob. causa vlt. in prĩ. sine rubrica de hac tãgit. ¶Io. de Deo Cauil. lib. iij. in fi. rubricã ponit, licet modicũ instruit: sed in libro Iudicũ, prima, ij. & tertia parte, sub qualibet harũ posuit hãc rubricã. ¶Aegi. fecit tres rubricas: xxx. ann. sub exceptionibus fiat ꝯtestatio. xxxix. & seq. de contestatiõe in principali causa. lxxviij. qualiter fiat in causa appellationis. ¶Alber. Gal. de hoc fecit rubricã. ¶Gallicus & alter, de quibus dixi super proœmio, distinguentes, x. tempore causarum, de hac tractant pro v. tempore.

b Effectus. ¶Membra fuerunt Tan.

¶Quid sit Litis contestatio.

a 1. §. Litis contestatio est principalis negotij apud competentem iudicem[a] facta narratio, & ad eam secuta responsio, extr. de lit. conte. c. vnico, de elect. dudum. ij. de iur. calum. cũ causam. de dolo & cont. prout. C. de iud. rem non nouã. §. patroni.

ADDITIO.

a Iudicem. ¶Dicit Tan. hincinde facta narratione: & sic dixerat Azo, sed Host. has reprehẽdit, secundũ quas sequeretur, quòd per positiones & responsiones fieret contestatio, contrà dec. j. eo. ti. Item quia diffinitio plus congruit mutuis petitionibus: & quomodo diffinit, vide in Summa e. ti. & scripsi. e. ti. c. j. post prin. Adde diffinitionem Host. quam sequitur Io. And. in d. c. j. & communiter cæteri Doct.

SVMMARIVM.

1 *Quot sunt in libello articuli, tot dicuntur esse petitiones.*
2 *Forma respondendi libello in Romana curia facto lite contestata.*
3 *Negans falsum in quodam libello insertum, non dicitur simpliciter negare, sed negare narrata, prout narrantur.*
4 *In libello duo debent contineri.*
Reo dicente, nego narrata, vel nego petita, an sit lis contestata.
5 *Litis contestatio quæ dicatur, & quo casu fiat. & n. 14.*
6 *Libello respondere sub conditione quo pacto quis possit.*
7 *Litis contestatio an per conditionalem responsionem fieri possit.*
8 *In litis contestatione qualiter sit procedendum.*
9 *Lite contestata qua forma debeat reus respondere.*
10 *Litis contestatio qualiter debeat in actis redigi.*
11 *Reo non negante, sed confitente, an fiat litis contestatio.*

12 *In contestatione litis animus & scientia desideratur.*
Litem non contestatur, qui excipit.
13 *Nouus aduocatus qua forma debeat ante omnia protestari.*
Animus in litis contestatione requiritur.
14 *Soluens indebitum eo animo, vt postea repetat, an postea possit, tanquam indebitum, repetere.*
Protestatio an impediat litis contestationem.
15 *Quibus verbis debeat lis contestari in causa appellationis.*
16 *Litis contestatio requirit animum & verba.*
17 *Humanæ aures talia iudicant verba, qualia foris sonant.*
18 *Litis contestatio an per responsionem iuris secutam ad petitionem facti fiat.*
19 *Litis contestatio an fiat per responsionem factam ad causam petendi, & non ad petitionem.*
20 *Petente aliquo debitũ alicui, qui nec negat, nec confitetur, an sit lit. cõtestatio.*
21 *Reo dicente, nolo cum aduersario litigare, si aliter petitioni non contradicat, an censeatur lis contestata.*
22 *Litis contestatio an fieri possit, vbi verbum Credo, positum est in protestatiõe.*
23 *Litis contestatio an fiat ad interrogationem partis.*
24 *Litis contestatio an fiat per exceptionem peremptoriam petitioni appositam.*
Actio, cui non est contradictum, non debet excludi.
25 *Regula, quòd si peremptoria ante litis contestationem opponatur, erit intentionis exclusio, quomodo sit intelligenda.*
26 *Reus dicens, nolo litem contestari, quia oppono exceptionem pacti, vel aliam, & volo eam ante litis contestationem probare, an sit audiendus.*
27 *Libello hanc clausulam cum conditione continere, vbi peto mihi tradi à te vacuam possessionem talis domus amoto pensionario, an pensionario respondente fiat litis contestatio.*
28 *Litis cõtestatiõe missa si iuretur de calũnia, an intelligatur fieri litis cõtestatio*
Iuramentum de calumnia semper est ante litis contestationem præstandum.
29 *Vniuersalis petitio est responsio.*
30 *Animi destinatio plurimum prodest, & potest.*
31 *Litis contestatio qua ratione non fit per positiones & responsiones.*
32 *Positiones succedere dicuntur loco probationum, nec sunt ante litis contestationem facienda.*

¶Qualiter fiat litis contestatio.

2. §. Nunc dicamus, qualiter fiat. Et certè per narrationẽ,
seu petitionem, & responsionem subsecutam,
vt in præd. con. cor. & C. e. l. vnica, extr. de off. deleg. relatum. & si
plura sint in libello capitula, ad singula respondendũ est, ad hoc
1 vt plena sit litis contestatio. † quia quot sunt in libello articuli,
tot sunt petitiones, ff. de ap. cùm in vna. ff. de min. etiã. ff. de oper.
no. nunciat. de pupillo. §. si plurium. ij. q. iij. §. notandũ. ver. si plu-
ra. ext. de sen. exc. cùm pro causa. & idem est in positione plura ꝯ-
tinente. Plena est ergo litis contestatio, quæ fit in Romana curia
2 vbi sic libello respondetur. ¶ † FORMA. Litem contestando ne-
go narrata, prout narrantur, & dico petita fieri non debere. Nam
talis respõsio omnia capitula petitionis complectitur, dum om-
nia generaliter negat: ar. Inst. qui. mo. tol. oblig. §. est autem pro-
dita. ff. de verb. oblig. pluribus. in prin. & l. Titia. in fin. xix. di. si Ro
manorum. quod dominus meus admittit, vbi plura sunt in libel-
3 lo distinctè posita. ¶ † Si autem copulatiuè, oportet ad singula si-
gillatim responderi: alioquin pro vno falso ibi contento, posset to-
tus libellus negari, prout dicemus ĩ. de po. §. vij. ver. xj. quod sæpe
malitiosi faciũt fieri aduocati. Cõsulo tñ, qđ si sint in libello plura,
quorũ alterũ verũ, alterũ falsum sit, ꝯfiteat verũ, & falsũ neget:
licet possint vtrunq; secundum præmissam responsionem excu-
sari: quia non simpliciter negant, sed negant narrata, prout narrã
tur. Disiunctio tamen quandoque in libello admittitur. ar. extrà.
4 de rest. spol. cùm ad sedem. ¶ † Quid si reus dicat, nego narrata,
vel nego petita. Respon. non est litis contestatio. nam in libello
duo sunt, s. factum, seu narratio, vel petitio: vt si dico, cùm tenea-
ris mihi in decem ex causa mutui, ecce factum, seu narratio: peto
te mihi condemnari, ecce petitio. Si ergo negetur alterum tan-
tùm, non est lis contestata. vnde debet subiici, & dico petita fieri
non debere. Contingere etenim potest, quòd factum, prout nar
ratur, negari possit, & tamen secundum illud condemnatio seq
posset. Ar. contrà, quòd si dicat, nego narrata, lis sit contestata, qa
dicit lex, quòd per narrationem propositam & cõtradictionem
obiectam fit litis contestatio, vt C. de iud. rem non nouam. §. pa-
5 troni. & ĩ. ver. sed nunquid per responsionem factam. ¶ † Et litis
contestatio dicitur, cùm iudex per narrationem causam audire
cœperit, vt C. de litis contest. l. vnica. Item contrà, quòd si dico,
nego petita, & per hoc fiat litis contestatio, quia per petitionem
& responsionem secutam fit litis contestatio, vt extr. de elect. du
a dum. ij. & de lit. contest. c. vnico. Vnde dicunt quidam[a], quòd cũ
petitio non sit sufficiens sine narratione, respondendo quis ad
petitionem solam, si lis cõtestatur, econtrà verò bene potest fie
ri facti narratio absq; petitione: vnde per respõsionem ad ipsam
b solam petitionem non fit litis contestatio[b]: vt inferius apparebit
6 † Et scias[c] quòd potest quis sub conditione respondere, libello,
c dummodo primò respondeat præcisè Sic, vel Non: & postea pro-
testetur exceptionem, C. de excep. si quidem. ff. de dolo, elegan-
ter. de hac ś. de execep. §. viso. ver. est igitur. vel dicendo sic, nego
narrata, &c. & postea subiungat: & si probarentur, non valerent,
vel mihi non obessent propter tales rationes: & illæ proponan-
tur & scribantur in actis in modum exceptionum, vt extr. de test.
7 ex tenore. in prin. ibi, adiicietis, &c. ¶ † Sed nũquid per conditio-
nalem responsionem fit litis cõtestatio? dic, vt in præ. §. viso. ver.
sed. Nunquid litis contestatio potest fieri sine scriptis? dixit Bar.
quòd sic, ar. extr. de off. del relatum. ibi, si lis contest. &c. & ff. de
eden. l. j. Ar. contrà 5. q. iij. offeratur. extr. de libel. oblat. c. j. Vincẽ.
d dixit[d], quòd nemo tenetur sine libello litem contestari, vt ĩ. ver.
illud etiam. ad fin. Potest tamen, si velit, solennitatibus renuncia-
e re, ext. de offi. del. de causis[e]. Et no. quòd litis contestatio eisdem
modis infirmatur, quibus & processus iudicij, vel sententia: de q-
8 bus dicam ĩ. de sententia, §. iuxta. & §. seq. ¶ † Si igitur in litis con-
testatione procedatur partibus coram iudice constitutis, vt ĩ. §.
nũc tãgamus. tũc surgat aduocat' actoris legat, & libellũ actoris
cuius copiã reus habeat: quo lecto, petat à iudice vt reum respon-
dere cogat. Reus aũt cautus sit, vt inspiciat, an copia libelli ꝯcor
det cùm originali: & facta collatione diligenti, si discordant, cor-
rigat: si verò ꝯcordant, inspiciat aduocatus rei diligenter, an con-
tineat aliqua ambigua, vel obscura, iiij. dist. erit. & prius quàm res
pondeat, ea faciat declarari, extr. de libel. oblat. c. fi. Quibus omni
bus expeditis, prout dicitur ś. de libel. oblat. actor dicat, Domine
Iudex, postulo, vt faciatis litem ꝯtestari super libello meo: & tunc
Iudex quærat ab actore, Petis tu, sicut lectum est, & credis iustè pe
tere si dicit, quòd sic, tunc reo præcipiat, vt respondeat, & litem ꝯ
testetur, & interroget eum, an sint vera, vel credat, quæ in libello
contineantur: reus verò respondeat, vt ś. ¶ Vel sic:
9 † FORMA. Litem contestando non credo in libello proposita,
vel nescio me teneri ad ea, quæ in libello petuntur & narrantur,
& similia: extr. de rest. spol. cùm ad sedem. & protestetur sic, si ve
lit: saluis omnibus iuribus & defensionibus mihi competentib',
& beneficio reconuentionis saluo, item contestando nõ credo,
&c. vt ĩ. in fi. huius §. Et sic facta est litis contestatio, quasi simul
testatio, per petitionem & contradictionem secutam, vt C. de iu-
10 rem non nouam. §. patroni. ¶ † Quidam autem lecta petitione,
quærunt ab actore, an credit rectè petere in libello contenta: de-
inde à reo, an credit se defendere iustè: & si vterq; dixerit, quòd
sic, dicunt notario, scribe, quòd lis est cõtestata: & tabellio sic scri
bit: Die tali lis fuit ꝯtestata per tales in tali cã, nulla habita mẽtio
ne de petitione & responsione. sed hoc non approbo. Per hoc e-
nim non probatur clarè litis contestationem factam esse: quia pro
processu iudicis non præsumitur, nisi quatenus, &c. extr. de pro-
ba. quoniam contra. vnde cassari poterit, quicquid factum est, se
f cundum Aegid.[f] Et no. quòd litis contestatio debet in actis redi-
11 gi, vt extr. de prob. quoniam contra. ¶ † Sed si reus non neget,
sed confiteatur, nunquid fiet litis contestatio? Respon. sic, si datus
erat libellus ante confessionem: secus si non erat oblatus, sed
g vltrò confessus est: quod dic, vt no. in præd. decret. dudum[g]. Sed
& si

ADDITIONES.

a Quidam. ¶ Qui sint illi, nõ inueni, per quod nec literam sequen-
tẽ (quam corruptam puto) corrigere potui: finis etiam falsus sine
suppletione, vt ibi dicam.
b Litis contestatio. ¶ si appellas: sed dic, procedit, & loquitur de p.
vers. sed nunquid.
c Et scias. ¶ Secundũ Alb. Gal. de lib. oblat. ver. sed nũquid reus.
d Dixit ¶ eo. ti. c. vno, in fi.
e De causis. ¶ Ibi no. in fi. ij. gl. quòd litis contestationi renunciari
non potest: & ibi dedi remis. ĩ. de sen. prolat. §. iuxta. ver. quid si de
partium. vbi vide. Adde, an libello & lit. contest. possit renuncia-
ri, Bar. in auth. offeratur. C. e. Ab. in c. j. de lib. oblat. & in d. c. de cau
sis.
f Secundum Aegi. ¶ Qui dicit, vbi ś. f. xxxix. quòd vidit quandam
diffinitiuã ob hoc in Bon. palatio retractari: hodie seruatur ꝯtra-
rium. Quando aũt ad aliqua verba præmissa iungeretur, & sic fuit
lis contestata. vide e. ti. c. vno, super gl. ad fi.
g Dudum. ¶ Allegata ś. §. i. & ibi vide in gl. sed pone. & idem Gof.
in Sum. de lit. cont. ver. sed quid si petam. & idem tenet Acc. in l.
vna. C. eo. in fi. ij gl. quãdo responsio facta fuit animo ꝯtestandi li
tem, vt et dicit Ber. do. meus ibi dicebat, quando aliquis oblato
libello in figura iudicij, & datis induciis, confitetur perinde factã ꝯ-
testationem, non inueni Canonistam, q resisteret distinctiõi, quã
tangit hic auctor: & ponit Ber. in dec. dudũ. sed Gui. de Suz. super
l. vna, C. eo. ti. tenet, quòd etiam post libelli oblationem facta cõ
fessio

& si per procuratores fiat litis contestatio,ita fiat petitio& respō
sio,sicut cùm agitur inter principales,hoc saluo,quòd ipsi aliorū
12 nomine causam gerunt, & proponunt, & respondent.¶†Illud
etiam nota,quòd non sine causa positum est in forma, litem cō-
testando,&c.nam in contestatione litis animus & scientia, desi-
a deratur,vt ĩ.in fi.huius §.Unde[a]dixerunt Azo, Pileus & eorum
sequaces,litis contestationē tunc tantùm valere,quando ea mē-
te fit,vt in causa procedatur:aliàs autem,siue reus confiteatur,si-
ue neget,siue excipiendo factum proponat, sibi non præiudica-
bit,dummodo non intentet litem contestatā,sed eis expressè cō
tradicit,ext.de dolo& cont.prout.Hoc aūt potest concedi,quòd
licet quis in principali respondeat,non ea mente,vt in causa pro
cedatur,sed iudici tanquam amico factū narrando & protestādo
se id sine præiudicio dicturum:vel si aliqua in modū exceptionis
proponit,iudicium declinando,non propter hoc fit litis conte-
statio,ff.quib.mo.pig.vel hypo.sol.si debitor. §. si in venditione.
C.de exce.si quidem.ff.eo.non vtiq;.extr.de in integ.restit. cùm
venissent.extr.de ord.cog.c.ij.prope prin.ibi enim citati lit.con-
tes.&c.vbi etiam habetur,quòd qui excipit,non contestatur litē
de hoc dic,vt s̃.de exce.§.viso.ver.sed nunquid, & extr.de lit.con
test.c.vnico,C.eo.l.j.
b Ex his[b]autem aduocati antiqui student supplantare nouos: pro-
ponunt enim coram iudice:Domine,coram vobis comparet P.
conquerens de B.qui cùm deberet sibi soluere centum in festo
paschatis,soluere,noluit pluries requisitus,sicq;& necesse habuit
illa centum recipere sub vsuris:quare petit idem P. per vos cogi
dictum B.sibi satisfacere de dictis centum:petit etiam damna, &
interesse,& moderatas expensas.Et si nouus aduocatus, vel ipse
B.respōdet,quòd ea,quæ sunt coram iudice proposita, non sunt
vera,nec sibi debet aliquid,tunc statim aduocatus antiquus dicit
p narrationem factam & respōsionem secutam litis contestatio-
nem esse factam,& ad iurandum,& ad probationes,& ad vlterio
13 ra debere procedi,C.de iudic.rem non nouam.¶†Cautus ergo
sit nouus aduocatus,vt protestetur ante omnia sic: ¶FORMA.
Coram vobis,domine iudex, protestor ego talis, quòd per ea,q̄
coram vobis pro P.dicā & proponam,non intendo litem conte
stari:& si quę dicerem,per quę ipsi P.aut iuri suo posset in aliquo
præiudicium generari,protestor pro eo P.vt & ipse protestatur,
quòd de eius assensu illa non dicam.Et faciat in actis ante omnia
redigi hanc protestationem,s̃.de aduoc.§.iam nunc.ver. ex præ-
missis.Post hoc audacter,quod volet,proponat.nam hęc prote-
statio tuetur clientulum in tantùm,quòd licet aduocatus neget
narrata ex parte actoris,non ideo fiet litis cōtestatio:tum quia li-
bellus porrigi debet scriptus,vt extr.de lib.ob.c.j.& s̃. ver.sed nū
quid lit.contest.tum quia animus in litis cōtestatione requiritur
vt iam dixi,& ĩ.ver.& no.quòd.tum quia fieri debet ad iudicis re
c quisitionem,vt s̃.ver.& no.ar.C.de lit.contest.l.vnica[c].¶†Patet
14 ex præmissis,quòd si quis protestetur se dicere animo non con-
testandi litem,licet postmodum vlteriùs in responsione proce-
dat,vel in narratione facti,negando,non tamen fit litis contesta-
tio.hoc etiam probatur ff.de codicil.conficiuntur.§.fi.& ff. de le.
j.si mihi.§.interdum.&l.si ita sit scriptum.Protestatio enim debet
aliquid operari,ext.de constit.cùm M.Ar.contrà,quòd sit lis cō
testat.nam qui soluit indebitum eo animo,vt repetat, postea nō
repetet tāquam indebitum,vt ff.de cond.indeb. quod quis.Item
si tibi dedi pecuniam,vt te amiciorem facerem:quòd si te amicū
facere non possem,repetere volebam,licet amicus non efficiaris
tamen solutum tibi non repetam,ff.de cond.ob caus.da.dedi.§.si
quis quasi statu liber.Item si do vxori alicuius, vt eam inducam
ad proficiscendum mecum,& si non faciat,quòd repetam, certè
& si proficisci nolit,tamen non repetam,C.eo.si repetendi.Item
si tibi rem sic pignoraui,vt nisi certa die soluerem, liceat tibi ven
dere illam,si ad diem non vendidisti,& tibi offero pecuniam,nō
poteris postea vendere,C.de pignor.l.3.& ar.ff.quib.mod.pig.vl
hypothe.sol.sicut.§.pen.ad hoc etiam facit ff.loc. cùm in plurib.
§.locator horrei.& ff.de codi.l.diui.§.licet.posteriora enim prio-
ribus derogant,vt ibi,& C.de pactis,l.pacta nouissima.& ff. eo. si
vnus.§.pactus ne.& ff.de legat.j.si mihi.§.in legatis.venit enim ꝯ
suam protestationem,vt in præ.c.cùm M.ad idem ext.de app.so-
licitudinē.c.cùm dilecti.ext.de dolo & contu.prout. Azo tamen
dixit simpliciter,litis contestationem factam non esse impedien
te protestatione.vt ff quib.mod.pig.vel hypo.sol.si debitor. §. si
in venditione. & quia in hoc animus desideratur. Io. distinguit,
an iudex admiserit protestationem,vel non reprobauerit,seu ta-
cuerit,vt tunc non sit lis contestata,nec,à ꝓtestatione recessum.
Si verò reprobauit,tunc iste vlteriùs procedendo in responsiōe
vel narratione facti,videtur à protestatione recedere, & litem ꝯ
testari:ar.ff.de neg gest.sin autem.§.si quocunq; & ff.de compen
sat.quod in diem.ct.§.j.extr.de censib. olim. & extrà.quod metus
causa,c.j.de sponsal.tua nos.xxxj.qu. ij. Lotharius. & hoc verum
d puto.& est hæc quæstio venerealis[d]. Et idem dicunt quidam, si
e pars non admiserit protestationē huiusmodi[e].Odof.dicit ita de-
mum litis contestationem factam esse, si primam confessionem
reuocauit,& non aliter:ar.ff.de leg. 3. si quis.in prin. & hæc opi-
f nio concordat cum Azo.[f]¶†Sed cùm in causa appellationis de-
15 beat lis contestari,vt ĩ.in tractatu libellorum,de lib.conce.§.nūc
g dicendum.ver.sed nūquid in causa[g].quæritur,quibus verbis fiet
litis contestatio?Resp.appellans offeret libellum, in quo narra-
bit,quare,& in quo malè contra eum est processum:& petet pro
nunciari iudicem iniquè interlocutum esse,seu pronunciasse: &
se iustè appellasse:& quicquid post appellationem in eius præiu
dicium actum est, retractari, vt patet ĩ.in tractatu libellorum de
ap.§.nunc dicendum. & §.fi. Appellatus verò sic libello respon-
h debit[h]:¶FORMA.Ego talis,saluis exceptionibus & defensioni
bus,tā realibus quā personalibus,ex quacūque cā,& quocūque
modo competentibus,litem contestando ꝓpono, quòd hæc ex
ceptio

ADDITIONES.

☞ fessio non inducit contestationem,ad quā,secūdum eū,requiri
tur ꝯdictio,per l.rē nō nouā.§.patroni.C. de iud. Procedetur er-
go tūc p viā p̄cepti,p l.si debitori.ff.de iud.quā allegat ibi Ber. &
l.ꝓmissor.ff.de ꝯstit.pec.Cy.q hoc dictū sequit in præ.l.vnica,ĩ j.
q.illud sic coadiuuat,si ꝯfessio inducit contestationem: ergo fie
ri poterit diffinitiua,cui⁹ ē imponere finē ꝯtrouersiis. ff. de re iu.
l.j.sed eo casu non est controuersia,vbi ñ ē resistētia.ergo,&c.Ul
tra hoc dicit,ꝙ est casus in l.si re⁹.ff.de ꝓc.vbi,fm eū,dr̃,ꝙ si con-
fitetur debitū,iudex delegatus nō p̄cipit deponi pecuniā, sed or-
dinari⁹,qa nō lis ꝯtestat̃:q̄ si ꝯtestata esset,iuberet,id ē, delegatus
& sic ꝯcludit,ꝙ fm lecturam gl.ibi ē casus,& sic ñ est reducendū
hoc in q̄stionē,C.de fur.l.ancillæ.Mihi ñ est casus:& ad defendē
dā opinionē gl.& nostrorū primò nego modū inducēdi,quē fa-
cit Cy.dicēs,ibi dici,ꝙ si reus cōfiteretur,&c.dico enim,ꝙ lex illa
de ꝯfessiōe nō loquit̃,q̄ est actus iudicialis,sed de solutiōis obla-
tione,q̄ solutio actus extraiudicialis est.Dico ergo, ꝙ reus voca-
tus,si libello recepto ꝯfitetur debitū,istud est ordinare & conte-
stari litem:sed si dicat,volo soluere,istud ñ ordinat,nec contesta-
tur,sicut nec faceret,si soluerēt.Itē miror,quomodo ex narratio
ne illius legis possit notari litem contestatā,vel non cū finis res-
pondendo distinguat,an sit,vel nō sit ꝯtestata:quod optimè cō-
uenit solutioni nostræ, vt dicamus, quòd si expressam,vel tacitā
ꝯfessionē fecit re⁹ oblato sibi libello,sit ꝯtestata:aliàs ñ. Ad id q̄d
dicitur,diffinitiua debet esse finis cōtrouersiæ:respondeo,potest
negari controuersia,vbi reus permisit se trahi ad iudicium, & in
iudicio petiit & recepit libellum,certè non, quòd eo amplius es-
set,si in aliquibus dilatoriis institisset. Ad §.patroni.datur solutio
ꝙ ibi narrat,quod communiter accidit.ꝯfessio enim rarissima in
litibus,contradictio frequentissima,ff.de leg.nā ad ea.Sed ego di
co,ꝙ lex illa rectè vsa fuit verbo contradictionis:quia si non fiat
contradictio,sed confessio,quod ibi p̄cipitur de iuramento aduo
catorū,locū nō habebit.Sileant ergo,qui per istum §.nostram o
pinionem impugnant,cùm quatuor textus habeamus, qui ver-
bo Respōdit,vtūtur,C.e.ti.l.vna,& de iur.calū.l.ij.in prin. & ext.
eo.ti.c.vna,& præ.c.dudum.& quintus s̃.dictus vti debet verbo
Contradictionis,vt dixi.Pro nobis ēt facit, quod ipsi Legistæ fa-
tentur,s.talem confessionem habere effectum ꝯtestationis,quo
ad interruptionē,C.de præsc.xxx.an.l.cùm notissimi.§.antepen.
vbi de hoc.Concludo autem,opinionē hanc locum habere etiā
in confessione pura,ad narrata & petita,in qua nulla est resisten-
tia:vt si fateor narrata,sed dico petita fieri non debere:de quo di
xi e.ti.c.vno,super ver. secutam.vel cōfiteor mutuum & lapsum
termini datum in contractu:sed dico mihi terminū fuisse proro-
gatum:vel plus,oīa ꝯfiteor,sed allego inopiam:de his & similib.
nulla opinio est,quin sit lis ꝯtestata.Adde,ꝙ opin.Io.And sequi-
tur Ab.in d.c.j.& Bar.Guil.de Cu.in d.l.j.C.de lit.contest.
a Unde.¶Secūdum Tan.cuius fuerunt hæc verba,vsque ad remis-
sionem.
b Ex his.¶Aggreditur verba Aeg.rub.xxxix. & xl. & hoc vsq; ibi,
patet ex præmissis.
c L.vnica.¶Vide ĩ.ver.sed nunquid tex.
d Venerealis.¶xxxiiij.
e Huiusmodi.¶Etiam contrarium protestando,vt dixi in quęstio-
ne,ad quam statim remittam.
f Azo.¶Vide quod scripsi e.ti.c.vnico,super j.gl. in prin.& pleni⁹
in quæstione,quam posui super regula,exceptionem. de re. iur.
lib.6.Adde Ab.in d.c.j.& Bar.in d.l.j.
g In causa.¶Facit de iur.calum.c.ij.lib.6.in prin.vt ibi no.
h Respondebit.¶Satis ampliat formam Aegid.positam.vbi s̃.

ceptio non fuit proposita coram iudice:& si fuit proposita, pars
appellans non obtulit seipsam probaturam:& si fecit,iudex eam
admittere non recusauit:& si recusauit, non fuit appellatum ex
hac causa:& si fuit appellatum ex ista,non tamen intra tempus le
gitimum,nec in scriptis:nec fuerunt apostoli petiti: & si fuit ap-
pellatum & petitum,appellans non fuit appellationem intra tē-
pus legitimum prosecutus:vnde dico:ea,quæ narrantur,prout ī
libello narrantur,vera non esse:& quod petitur,fieri non debe-
re.vnde peto appellationem,quæ dicitur interposita,nullam pe-
nitus pronunciari,& me ad prioris iudicis examen remitti,& par
tem aduersam in expensis legitimis cōdemnari.Vel sic:Vnde pe-
to per vos pronunciari malè appellatum,&bene pronunciatum
esse:& sententiam,& quæcunq; ex ea secuta sunt, confirmari de-
bere.Hæc autem ideo iunguntur, vt si contingat appellatum in
causa victorem esse,super hoc iudex possit & debeat pro eo pro
nunciare: quia iuxta formam petitionis debet sententia dictari,
vt extr.de simon.licet Hely.aliàs enim fortè non pronunciaret
super hoc.quod dic,secundum Papam,prout notatur extr.de of.
a del.cùm contingat[a]. ¶ †Ex præmissis patet,φ in litis contestatio
16 ne requiruntur animus & verba.Animus s.vt intendat quis litē
contestari,vt j.ver.& no.quòd per positiones.Verba sc.quòd di-
cat verba apta ad hoc,ar.extr.de sponsal.tuæ.nec sufficit alterum
17 tantùm,vt s.ver.illud. ¶ †Quid ergo, si proponuntur verba ap-
ta ad litis contestationem, non tamen animo contestandi litem
nulla protestatione præmissa nunquid præsumitur animus,itaq;
intelligatur lis contestata?Respondeo,sic:quia humanæ aures ta
lia verba iudicant,qualia foris sonant,vt xxij.q.v.humanę.& ne-
mo æstimandus est aliud in animo gerere,quàm quod verbo ex
primit,ff.de suppel.leg.Labeo.ad idem extr.de sponsal.ex literis.
18 ¶ †sed nunquid per responsionem iuris secutam ad petitionem
facti,fit litis contestatio? vt cùm petis à me fundum, quem dicis
me tibi vendidisse:ego respondeo non competit tibi petitio præ
dicti fundi,vel non debet tibi dari, quia non tenuit venditio, eo
quòd non fuit in ea iuris solennitas obseruata: & sic de iure res-
pondeo,cùm dico,Non debet.Vel petis ab ecclesia, vel prælato
decem,quæ prælato,vel prædecessori mutuasti:respondetur,nō
potes petere,quia non est versum in vtilitatem ecclesiæ:& sic est
responsio iuris,ext.de fideiussor.c.pen.cum suis concor.Dic, qđ
bene fit litis contestatio per talem responsionem. nam cùm ac-
tio sit ius prosequendi in iudicio,quod sibi,s.actori debetur,vt In
stit.de act.in prin.eadem ratione defensio erit legitima, siue res-
ponsio,si respondeat iuris ratione,cùm actor prosequatur ius su
um par enim in iudiciis debet esse actoris & rei conditio,extr.de
mut.petit.c.fi.Item cùm dico,non potes petere propter talē cau
sam,implicitè nego me tibi teneri:& sic nego factum: quare fit
19 litis contestatio. ¶ †Item nunquid per responsionem factam
ad causam petendi, & non ad petitionem, fit litis contestatio : vt
petis à me centum,quę dicis te mihi mutuasse:ego respondeo n
mutuasti.Dic,quòd sic:quia cùm causa sit principale in ipso libel
lo,quia ex ipsa datur petitio,responsione data ad causam peten-
di,petitioni intelligor respondere: vt sit idem ius in accessorio,
quod in principali,ext.de fide instr.inter dilectos.de off.del.pru-
dentiam.in fi.Vnde licet non negem petitionem dicendo Nego
quod petis,tamen cùm nego causam,dicendo Nōn mutuasti.et
b factum nego:vnde litem contestor,secundum Inn.IIII.[b] Arg.
20 contrà s.ver.quid si reus. ¶ †Quid si peto à te decem, quæ mihi
debes:nec negas,nec debitum confiteris,dicens,nec nego,nec cō
fiteor,nunquid per talem responsionem fit litis contestatio? Di
cunt quidam quòd sic:ar.pro eis extr.de postul.c.j in prin.ibi,qđ
& idem magister in fratrum præsentia constitutus,&c.& ff. de in
terro.actio.de ætate.§.qui tacuit.& §.nihil.Tutius tamen est, vt
cogatur reus exprimere,an neget,vel debitum confiteatur, & φ
c certum confiteatur,vt ff.de confess.certum.& in præd.§.nihil[c].
21 ¶ †Quid si reus respondet dicens.nolo cum aduersario litigare
nec aliter contradicit petitioni?Respon.per hoc non fit litis con
testatio:arg.C.de iudi.rem non nouam.quia per hoc nescitur,an
neget,vel confiteatur petita:sed sufficit,si animo litigādi petitio-
ni aduersarij contradicat,vt in ea. lege, vt patet in exemplo posi-
to s.ver.item nunquid.& iij.q.iij. offeratur. Hoc etiam probatur
ex vi vocabuli.nam litem contestari,nihil aliud est,quàm testari,
22 quòd vult cum aduersario litigare. ¶ †Sed pone:peto à te corā
iudice decem,quæ mihi debes:tu respondes, domine, credo in
veritate,quòd nihil debeo sibi,sed si debeo,volo restituere sibi,
nunquid per hoc est lis contestata? Ar.quòd non,extr.de lit. con
test.c.vnico:ibi,responsionem secutam,&c.quia immediatè post
petitionem debet responsio sequi.Sed contrà ext.de rescri. cau-
sam,quæ inter P.vbi dicitur,quòd licet clausula de testium rece-
ptione præcedat illam clausulam quantum de iure poteritis ta-
men intelligitur suo loco,licet postponatur, & hic licet præpo-
natur,vel postponatur responsio,non minus robur habet, extrà
23 de verb.signific.nihil.& de restit.spol.cùm ad sedem. ¶ †Sed nū
d quid litis contestatio fit ad interrogationem partis?Resp.sic[d],ex
e trà.de do.& cont.prout.& etiam aduocati[e],secundum quosdam
vt extrà de app.cùm causam.de iudice non est. dubium, C.de lit.
24 contest.l.vnica. ¶ †Sed nunquid per exceptionem perempto-
f riam petitioni oppositam,fit litis contestatio[f]? putà vendico à te
fundum:tu excipis de præscriptione,vel dicis me actioni renun-
ciasse,& huiusmodi:& videtur,quòd non, nisi de plano respon-
deat,non teneor:arg.extr.e.c.vnico,ibi,&responsionem,&c.ex-
ceptio enim est actionis exclusio.vt ff.de excep.l.ij.in prin. non
ergo est opus actionem excludi, cui contradictum non est. Pri-
mò etiam debet lis contestari: & postmodum vsque ad conclu-
sionem possunt peremptoriæ exceptiones opponi, C.de excep.
si quidem.& l.præscriptiones. C.de præscri.longi temp.emptor.
C.sent.rescin.non poss.peremptoria.Ar.contrà.nam instituta ac-
tione & opposita exceptione peremptoria,videtur esse iudiciū,
vt ff.de interrog.act.si filius.§.exceptionibus.Item contrà,extrà.
de dolo & contum.prout.& de app.cùm causam.vbi de hoc,&đ
elect.dudum.ij.SOL.Dicunt omnes communiter ferè,quòd nō
fit litis contestatio:quia per exceptionem iudicium rectè nō or-
25 dinatur,extr.de ord.cog.cùm dilectus. ¶ † Vnde si peremptoria
ante litem contestatam opponatur,erit intentionis exclusio: sic
debet intelligi ff.de cond.indeb.eleganter.si quis post transactio
nem,& ff.quod met.caus.metum.§.sed quod agit.in fi.ff.de neg.
gest.si autem.§.si quocunque. Si verò postquam responsum est
libello,& litis contestatio opponatur,tunc erit actionis exclusio
Item contra.extr.vt lite non contest.quoniā frequenter.§.quòd
si super.ibi,tanquam lite,quæ ingeritur,contest.&c.Sed ibi plura
concurrunt, quæ repræsentant litem esse contestatam ad inter-
rumpendam præscriptionem,s.præsens,qui nomine possidebat
alieno:& absens monitus sæpius citatus:& rei præsentia:& quia,
secundum quosdam,is qui præsens erat,ius habebat in re. Vel pt
dici,sm Vinc.quòd ibi in dubio præsumitur lis cōtestata ex eo,φ
peremptoria exceptio proposita inuenitur,Inst.de inut.sti.§.scri
ptum. Alij contrà. De hoc,& quæ exceptiones impediant litis cō
26 testationem,no.s.de exce.§.dicto.ver.rursus. ¶ † Sed quid si re
ita dicit,nolo litem contestari, quia oppono exceptionem pac-
ti,vel aliam,& eam volo ante litis contestationem probare?Res-
pondeo:videtur audiendus,ff.de cond.indeb.eleganter.§.si quis
g post.vbi dicitur,volenti,&c.[g] & C.de except.si quidem. Sed vi-
detur con

ADDITIONES.

a Cùm cōtingat. ¶ Vbi vide in gl. quia melius. & maximè in versi. quid si quis. Adde ad ver. sequentem, s. ex præmissis, &c. quòd si fiat responsio ad libellum hoc modo, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere, est facta litis cōtestatio absque eo quòd dicat animo litis contestandæ: ita Rota in antiq. dec. decis. ccccclxxiij. & in nouissimis decis. decis. xij.

b Secundum Inn. IIII. ¶ in dec. j. e. ti. vt ibi scripsi in gl. notant φ hoc Adde Paulum de Castr. cons. xxviij. incip. in causa, quæ vertitur ī curia. & ver. quid ergo. s. proximè addi. secundum Ab. do. de Rota. decisio. xij. aliàs lxiij.

c Nihil. ¶ An iudex pcisè cogere possit reū ad litem cōtestandam Acc. in auth. qui semel. dicit. φ non, vt dixi in quæstione, ad quā s. remisi, vbi prosequor opi. M. Vtetur ergo remediis inuentis à iure contra contumaces ante litē contestatam: sed Iac. de Are. videtur reum prætoriis remediis posse præcisè compelli: alleg. ff. de ven. inspic. l. i. §. ex hoc. & quòd iudicium redditur in inuitum, ff. de verb. obli. l. inter stipulantem. mihi placet prima. ADDE, φ primam opi. sequitur Bar. in d. auth. Cy. in l. j. de lit. cont. secundā verò opi. tenet Paul. de Cast. cons. ccxxij.

d Sic. ¶ secundum Host. vt scripsi super gl. decr. in e. ti. prope fi. alleg. ff. de interrog. act. si fine. j. resp.

e Etiam aduocati. ¶ De hoc j. duobus §§. proximo s. & pe.

f Litis contestatio? ¶ Expeditum est, φ non, per dec. secundū eod. ti. lib. vj. quod tamen intellige, vt ibi no. gl. antepen. Adde, φ Bar. nō facit ita expeditum: sed dicit quòd aut statim facta narratione ab actore sequitur responsio rei opponentis exceptionem perēptoriam: & tunc inducitur litis contestatio: & ita intelligitur, secūdum ipsum, gl. in l. j. C. e. & §. patroni. in l. rem non nouam. aut post libellum datum: vel narrationem propositam, reus ex interuallo venit cū suis exceptionibus: tūc non inducitur litis cōtestatio, quia non videtur pducere super meritis causę: & ita dicit loqui c. j. de litis cōtest. li. 6. & hanc doctrinam tenet Bart. vt refert Ab. ext. c. j. sequitur do. Ant. ibi, licet ipse mordeat.

g Volenti, &c. ¶ de exceptione transactionis loquitur.

detur ɔtrà,quod primò debeat litem conteſtari,& poſtea proba
a re,ff.de interrog.in iure fac.ſed ſi filius.§.j.Dicunt quidam[a],quòd ſi de leui poteſt probare,audietur ante litis conteſtationem:alio quin non,ff.ad exhib.l.3.§.ibidem.niſi opponat exceptionem pacti,vel rei iudicatæ,vt in ea.l.in fi.Alij contrà.Tu dic,vt extr.c.ex
27 ceptionis.& ſ.de excep.§.j.¶†Quid ſi in libello dicatur,peto mi hi tradi à te vacuam poſſeſſionē talis domus, amoto tamen penſionario,nunquid penſionario reſpondente fiet litis cõteſtatio? Reſp.dic,quòd non,cùm ſibi non ſit libellus oblatus: quod fieri deberet,vt ỹ.de libel.concep.§.reſtat.de hoc no.ſecundum Papā
b extr.de foro comp.Romana.§.fi.[b]¶†Quid ſi omiſſa litis conte-
28 ſtatione iuretř de calumnia,nunquid intelligitur fieri litis conte ſtatio?Reſp.non quia poſt litem conteſtatam eſt præſtandū hoc iuramentum.& facit ad hoc,C.de iur.cal.l.ij.in prin. C.de ſent.& interloc.prolatum.extr.de elect.dudum.ij.& de lit.conteſt.c.vni
c co,& vide ỹ.de ſententia.§.iuxta.ver.ſed pone,quòd[c].¶†Quid ſi
29 prius quàm iuretur de calumnia,fiat talis poſitio generaliter:Po no,quòd omnia,quæ in libello continentur,ſunt vera: & ſequa-
d tur ad eam reſponſio?Reſp.dicit do.meus[d], quòd cùm totus tenor in libello intelligatur petitus, & ſic reſpondeatur narrationi & petitioni ſimul & ſemel, lis eſt conteſtata. Vniuerſalis enim petitio eſt reſponſio,ſicut dicitur de electione,extr.de ele.in Ge-
e neſi.& iam dicam.Et nota.[e]quòd per poſitiones, in quibus nihil petitur,& reſponſiones ad eas,non fit litis conteſtatio,ſed per petitionem in iure propoſitam,& reſponſionem ad eam ſecutā, vt extr.de lit.conteſt.c.vnico,& de elec.dudum.ij.Quod fortè intel ligendum eſt,cùm poſitio & reſponſio non fiunt directè ſuper principali,ſed ſuper alio:vel indirectè.alioquin ſi ſic dicatur: Ponit T.quòd H.debet ſibi centum , & H. reſpondeat in iure ſe ſibi non debere:videtur eſſe lis conteſtata,vt iam dixi. Vel dic, quòd animus conteſtandi deſideratur in litis conteſtatione, ſicut & alias in adeunda hæreditate,ff.de acquir. hæred. pro hærede.circa
30 pri.†Plurimum enim prodeſt,& poteſt animi deſtinatio, vt col ligitur ff.de leg.3.cùm quæritur.§.planè.&l.cùm vxori.ff.de ver. ſig.locus.ff.de ſol.l.qui res.§.aream.xv.q.j.ſi quis non iratus.&q. vj.c.j.in fi.extr.de pig.nuper.&c.debitum. Vel diſtingue aliter:nā refert,vtrùm ponatur nudum,& ad id reſpondeatur:putà ſic ponit T.ſe mutuò dediſſe centum H.reſpondet H.quod poſitum ē non eſſe verum:vt tunc non fiat litis conteſtatio. An quidem po natur ius & factum?verbi gratia:ponit T.ſe dediſſe mutuo centū H.quæ ſibi debet:reſpondet H.quod poſitum eſt,non eſſe verū: vt tunc fiat litis conteſtatio:ar.ff.de hæred. inſtit.ſi pater.& l.ſeq. ff.de leg. 1.huiuſmodi. §.ſi ita.& §.legatum.ff.rem rat.hab.procu rator cùm peteret.ff.de his,qui no.infa.quid ergo.§.item.ff.de iu
31 reiur.l.fin.Contrà de hæred.inſtit.cùm proponas.¶†Sed quæ ē ratio,quòd per poſitiones & reſponſiones non fit litis conteſtatio?Reſp.quia poſitiones ſuccedunt loco probationum,quę nõ ſunt faciendæ ante litis conteſtationem.Vel dic,vt no.ext.de lit. conteſt.c.vnico.Illa autem poteſt eſſe ratio:quia in poſitionibus nulla fiat petitio,ſine qua ſententia non ꝓfertur,ext.de iud.examinata.de ſimon.licet Hely.Item ſpeciale eſt in cauſa, quæ corā domino papa agitatur,in qua ſufficit rationes proponere abſque aliqua petitione,ad hoc vt ſententia ferri poſſit ſine litis conteſtatione,ar.ext.de inſtit.cùm veniſſent.ỹ.de ſententia,§.iuxta.ver. item non valet.Quidam autem dicunt,quòd& ſi in libello nulla fiat petitio,ſed ſolùm facti narratio,ad quam reus reſpondeat animo conteſtandi litem,per hoc fieri litis conteſtationem, vel ſaltem tolerari,vt res magis valeat,quàm pereat,ext.de ver.ſig. ab-
f bate.Tutius eſt tamen aliquid petere,ſecundum Papam[f].¶†Itē
32 ſi omnia remedia tibi,aduocatę rei,deſint, vt tenearis litem con teſtari,conteſteris ſaluis omnibus exceptionibus tuis, dilatoriis & peremptoriis,vt ſ.de exce.§.viſo.& proteſteris etiam de bene ficio reconuentionis,ſi nondum facta eſt,vt ſ.de reconuen.§.ſequitur.& ſ.§.verſi.& nota,quòd.

ADDITIONES.

a Dicunt quidam.¶Alb.Gal.cuius fuit iſte verſi.hoc tit.poſt prin. hanc etiā quæſtionē poſuit auctor de exce.ſ.dicto ver.ſed an re⁹ & ibi plenè ſcripſi,qđ in ea tenet Vber.de Bo.Ad negatiuā ēt inducit ibi auctor aliā rationē,ſ.quòd diffinitiua ex tali probatione ferri non poſſet:& hoc reſpicit titulum iſtum: vnde hoc omitti non debuit.

b §.fi.¶De lib.obl.ſuper rubrica fuit illa gl. & quomodo potuerit eſſe iſte error huius falſæ allegationis,ſcripſi e.ti.de lib. obl.c. j.in gl.quid ſi peto.in fi.

c Quod.¶Et de iur.cal.c.j.lib.6.

d Do.Meus.¶Vt ſcripſi pleniùs ſuper gl.dec.eo.ti.

e Et no.¶Secundū Rof.cuius fuit iſte ver.totus ad literam in ſuo tractatu Poſitionum.de quo dicam ỹ.de poſitio.in prin. Adde,vt per Ab.plenè in d.c.j.vbi non ſequitur,dicta Spec.hîc.

f Secundum Papam.¶Vt ſcripſi e.ti.c.vno,in gl.no.hîc Inno.ante fi.quod hîc ſequitur,fuit Vber.de Bo.vbi ſ.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio fit per confeſſionem aduocati,ēt illicitam, ni fuerit reuocata.*

¶Litis conteſtatio per quos fiat.

a 3.§.Sequitur videre,per quos fiat litis conteſtatio[a]. Et quidem per principales perſonas, ſi ſunt tales,quæ poſſint in iudicio eſſe,vel etiam per eorum procurato
b res[b]:item per tutores & curatores,ſyndicos vel actores,C.de iu. rem non nouam.§.patroni.ext.de dolo & contum. prout. & de iur.cal.cùm cauſam.ff.de doli exce. ſi cum procuratore agit.C.de procu.l.procuratorib.& l.neq;.& ff.de proc.l.ſed etiam ex his.ff.
1 de iud.licet.†Fit quoque litis conteſtatio per confeſſionem aduocati,etiam illicitam,niſi fuerit reuocata,vt probatur ext.de ap. cùm cauſam,quæ.& valet,quod per eum fit clientulo præſente, & non contradicente,C.de erro.aduoc.l.j.Si verò non habet qs perſonam ſtandi in iudicio,putà quia eſt minor xxv.annis,nõ va let quod cum eo fit,vt C.qui legit.perſ.ſtan.in iud.hab.l.fi.

ADDITIONES.

a Litis conteſtatio.¶Totum,quod ſequitur,vſq; ad finem,fuit Tā. ad literam,excepto ver.fit quoque. & duabus concor.quæ ibi ꝓcedunt,& ambæ corruptæ.

b Procuratores.¶ext.de reſt.ſpol.cùm ad ſedem.in prin.

SVMMARIVM.

1 *Coram præſide ſuper re tempore peritura,fieri poteſt litis conteſtatio inter non ſubditos.*
2 *Litis conteſtatio an coram arbitro ſit facienda.*
3 *Litis conteſtatio habita coram arbitro,an valeat coram ordinario: vel ecõtrà.*

¶Litis conteſtatio vbi fieri debeat,vel poſſit.

4.§.Nunc tangamus,vbi ſit facienda.Et quidem coram ſuo iudice,vt extr.de elect.dudum.ij.ibi,ꝑ petitionem in iure coram iudice,&c.de lit.conteſt.c.vnico,ibi,in iu re,&c.alioquin non valet,vt ext.de iud.at ſi.in prin.& de conſue.
1 ad noſtram.C.ſi à non comp.iud.l.fi.xj.q.j.in clericorum.†niſi ī præſide,coram quo ſuper re tempore peritura fieri poteſt litis ɔ
a teſtatio inter non ſubditos[a],vt ff.de off.præ.ſenatuſconſul.¶†Il
2 lud autem certum eſt, quòd coram arbitro eſt litis conteſtatio
b facienda[b]:ar.ff.de excep.l.j.litis conteſtatio facit fidem, & valet coram iudice,vt extr.de teſtib.præſentata.& c.cùm cauſam.&C. eo.l.fin.& ſecundum hoc ſuperflua ſunt verba illa, quæ ſæpe in compromiſſis ponuntur,ſ.quòd acta coram arbitro valeant co-
3 ram ordinario.Vber.autem dicit, †quòd litis conteſtatione habita coram arbitro,non valet coram ordinario:vel econtrà,quo ad diffinitiuam ſententiam:ſed quo ad alia,quę fiunt corā eis,ſic.

ADDITIONES.

a Subditos.¶Tan.cuius fuit iſte §.hucuſque meliùs locut⁹ eſt exprimendo caſum legis,q̄ nõ loquiť de nõ ſubditis,ſed de familiarib⁹ pſidis,in quorū cauſis pſes ſuſpect⁹ eſt:ſed in re peritura, &c.

b Facienda.¶Idem Acc.C.e.l. vna,in princ.ij.gl.ergo & libellus offerendus,de quo ỹ.de lib.concep.§.reſtat.in fi.ADDE Ab.qui dicta Spec.examinat in c.præſentata.extr.de teſtib.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio fieri debet ſuper exceptionibus dilatorijs: & iuramentum de calumnia præſtari,ſi negligenter ipſa litis conſtatio omittatur.*
Litis conteſtatio quibus caſibus non ſit neceſſaria.
2 *Litis conteſtatio an ſuper incidentibus quæſtionibus ſit fienda.*
3 *Litis conteſtatio an fieri debeat in cauſa nullitatis ſententiæ.*
Exceptionem nullitatis ſententiæ opponens,debet eam citò probare,ſi velit exceptionem impedire.
4 *In breuibus litibus non ſit litis conteſtatio.*
5 *Parte abſente an,& quo caſu poſſit lis conteſtari.*
6 *Aduocato actoris ad litis cõteſtationem properante,melioratur eius cõditio.*
7 *Volens ad litis conteſtationem venire,videre debet ſi aliquid eſt ambiguum in libello,vt remoueri,vel declarari faciat.*

¶Litis conteſtatio quando fiat.

5.§.Quando aūt facienda ſit,clarū eſt: qa porrecto libello,& datis induciis ad deliberandū,vt 3.q.3.offerat.ꝑ quā legē dicūt quidā Legiſtæ,q̄ n̄ valet litis ɔteſtatio,niſi prius libell⁹ fuerit porrect⁹,vł partiū ɔſenſu remiſſus:qđ
a ſatis tolerari pt,ſm T.[a]niſi fori contraria conſuetudo obſiſtat.In multis

ADDITIO.

a Secundum T.¶vbi ſ.

multis enim locis[a] de more libellus non datur:& ibi valet quod agitur in iudiciis sine eo. Poteſt etiam lis conteſtari omni tempore legitimo ad agendum:non in feriato, vel aliàs prohibito. Item fit litis conteſtatio & prius quàm de calumnia, vel de veritate dicenda iuretur, & prius quàm fiant poſitiones, vt ʒ.tit.pro-
1 xi.in prin. ¶† Et nota, ſecundum B.quòd litis conteſtatio fieri debet ſuper omnibus exceptionibus dilatoriis, & iuramentum de calumnia præſtari:tamen ſi negligenter omiſſa fuerit litis conteſtatio, nihilominus valebit proceſſus, vt ff.de iureiur.l.iuſiurãdũ.
b §.qui iuſiurandũ.vt no.extr.de off.del.prudentiam.§.ſexta[b].& ſ.d excep.§.viſo.ver.ſed nunquid iudex. Cùm enim ſuper eis teſtes recipiantur, vt ex.de teſtib.c.de teſtibus.qui non ſunt regulariter recipiendi lite non conteſtata, vt extrà vt lite non conteſt. quoniam.in prin.patet, quòd ſuper eis eſt lis conteſtanda: & patet ex tra de teſti.veniens.vbi lis fuit conteſtata ſuper quadam ſenten-
c tia in modum exceptionis oppoſita.G.Na.[c] contrà.dicit enim, ꝙ iſte eſt caſus, in quo teſtes recipiuntur lite non conteſtata: & in hoc fallit regula prædictæ dec.quoniam.quam,& ſimiles, intelligit in cauſa principali, non in exceptionib.loqui. Item quod dixi de calumnia iurandũ in eis intelligit, ꝙ de malitia tunc iurabitur, ſecundum ea, quæ no.ʒ.ti.prox.§.j.ver.ſecundum eſt. Quidam tñ dicunt hoc locum habere in exceptionibus peremptoriis quia ĩ dilatoriis iuratur de calumnia, vt C.de iur.calum.l.j.quod nõ credo. Vnde dic, vt in præd.ver.ſecundum. In quibus autem caſibus non ſit neceſſaria litis conteſtatio, vide ſ.de teſte, §. nunc tracte-
2 mus.& ʒ.de lib.conce.§.nunc dicendum. ¶† Sed nunquid ſuper incidentibus quæſtionibus fiet litis conteſtatio? Videtur, quòd ſic. argumentum. ff.de excuſationibus tutorum.quinquaginta.
d Dicunt quidam[d], quòd cùm ciuilis incidit ciuili, non fit litis conteſtatio ſuper incidenti, cùm ſuper ea non pronuncietur, C. de
3 ordin.iudic.l.j. ¶† Quid de cauſa nullitatis ſententiæ? Dicunt
e quidam[e], non fieri in ea litis conteſtationem:quia ſic poſſet res ĩ
f infinitum abire[f].qui enim opponit exceptiõem nullitatis, ſtatim debet eam probare, ſi velit exceptionem impedire, ff.ad exhib.l. 3.§.ibidem.ff.ad Trebel.ille.§.ſi de teſtamento.ff. vt in poſ.leg. ſi is à quo. Vel dic, vt ʒ.de lib.concep.§ nunc dicendum.ad fi. verſi.
g quid ſi ſententias. ¶† Quid de breuibus litibus? Reſpondeo[h], nõ
4 fit in eis litis conteſtatio, vt in præd.§.nunc dicendum.verſicu.3.
h Quid de ſummariis? de hoc ſ.de officio iudicis, §.final. verſiculo,
5 ſed quæritur. ¶† Sed nunquid me abſente fit litis conteſtatio, ſi aduerſarius animo conteſtandi litem reſpondet libello? Videtur, quòd ſic, vt ff.de interrogato.action.ſi ſine. Sed dic contrà, vt
i ff.de confe.certum.§.ſi quis abſente[i]. ¶† Item dicit Vber.de Bob.
6 quòd aduocatus actoris debet properare ad litis conteſtationẽ: quia ex hoc fit melior eius conditio, C.in quib.cau.in integ.reſti. non eſt neceſ.in minori.C.de iud.l.j.ff.de noua.alia.ff.de vſur.vi-
k deamus[k]. Aduocatus verò rei debet, quãtum poteſt, tardare: qa per eam clauditur via multis allegationibus & diffugiis, vt C.de iud.apertiſſimi.& ʒ.§ prox.& C.de iuriſd.om.iud.nemo.ff.de iudiciis, vbi acceptum,& per eam ſubiicitur reus iudici, & obligatur actori, C.de procur.neque.ff.de redhib.ædiles.§.item ſciendum.
7 & extrà de re iud.inter monaſterium. ¶† Item nota, quòd cùm volueris ad litis conteſtationem venire, vide ſi aliquid eſt obſcurum, vel ambiguum in libello,& iſtud facias remoueri, vel declarari: vt ʒ.de lib.concep.§.iuxta.ver.item non valet, ſi ſit.

ADDITIONES.

a Locis. ¶ Vt in Apulia, præter ciuitatem Beneuentanam, vt dicit Rof.rub.in quo loco offeratur libellus, quæ eſt xiii.
b §.ſexta. ¶ In gl.ex loco.cuius pars vltima fuit additio.
c Oppoſita.G.Na. ¶ neſcio, quare hunc allegat,& practicum ſuum omiſit, ſcilicet Aegi.qui plenè hîc tractat,& hoc tenet, vbi ſ.in j. reſp.
d Dicunt quidam. ¶ Gui.de Suz.ſuper l.vna, C.e.tit.
e Dicunt quidam. ¶ Gui.de Suz.vbi ſ.
f In infinium abire. ¶ Contra id, C.de tranſ.fratris.& ff. pro ſuo, in l.vlt.in prin.Guid.
g Si ſententia. ¶ In fi.§.eſt:& diſtingue, an agatur, vel excipiatur, vt ibi dicit auctor in quæſtione, an hoc caſu requiratur libellus: quæ tendunt ad idẽ. Et aduerte, qꝛ quæſtiones iſtæ formãtur, cùm partes ſunt præſentes, ſed remanet dubitatio, qñ agens dicit ſentẽtiã nullã,& aduerſarius, vel iudex, qui illam tulit, ſi procedebat ex officio, citatus eſt ꝯtumax lite non conteſtata, an procedi poſſit in ipſa cauſa nullitatis? Adnegatiuam facit generalis ꝓhibitio, à quo iſte caſus non inuenit expreſſus, ext. vt lite non conteſt.in rubro & nigro, cùm conteſtatio ſit iudicij fundamentum, extr.de litis ꝯteſt.c.vno, C.e.ti.l.vna,& extr.de ele.dudum,ij.& no.ff. de iuriſdi. om.iud.l.& quia.gl.pen.& C.de ſent.& inter.l.prolatam. Item cũ priuilegium ſit appellationis, quòd in illa procedi poſſit lite non conteſtata, parte cõtumace: extr.de ap.interpoſita.in fi.C.de tẽp. app.l.vlt.§.illud.ergo in cæteris eſt ius commune. In contrarium de reg.iur.quæ à iure.lib.6.& ibi concord.& ff. de lega.l.ius ſingulare.& ad munic.l.j. Cùm ergo diuerſa ſit cauſa appellationis à cã nullitatis, patet in prima, ſtatutum ad ſecundam non extendi. Ad contrarium arguit, quòd ſimiles ſunt hæ duæ cauſæ: ergo eiſdem regulis iudicandæ, cùm quaſi identitatem ſapiant. facit ext.de trã ſlat.c.ij.ver.ſicut ergo.C.de inoff.don.l.fi.& non poſſit diuerſitatis ratio aſſignari.ff.de iniuſ.rupt.& irrit.teſt.l.3.ff.de verb.obl.l.à Titio.j.reſpon.in fi. Item prius vrget ratio in cauſa nullitatis, quæ ſapere poteſt iniquitatem iudicis, ſine iniuſtitia partis: in cauſa appellationis, ſine iniquitate iudicis: quandoque tangitur iniuſtitia partis, vt ſ. Item conſtat, quòd tanta eſt connexitas inter appellationis & nullitatis cauſam, quòd in cauſa appellationis de nullitate agi poteſt, de quo ſatis ſcripſi extr.de app.dilecto.in vlt.gl.facit ff.fa.erciſc.quædam mulier. ff.de iure pa.l.fi. Ad prædicta facit C. de temp.appe.l.pen.& quod à ſententia præfecti prætorio dicit, vt eo.ti.l.vlt.ad fi.ibi, cui conſentaneum. Item conſtat, quòd, ſecundum quoſdam, ſi in cauſa reſtitutionis in integrum procedatur reo contumace, admittitur agens etiã lite nõ ꝯteſtata, licet eſſet eo caſu faciẽda ꝯteſtatio, ſi reus eſſet præſens: de his, de off.iu. c.ij.in tex.& gl. Itẽ quæſtio nullitatis dicitur eſſe quædam ſpecies appellationis, ff.de arbit.non diſtinguemus.§.cùm quidam.in fi. Ad hanc partem inducitur, quod no.Inn.in dec.ij.de off.iud. in fi. magnæ gl.quod verbum poſuit Spe.ʒ.de off.iud.§.ij.in ij.col.ver. item cùm petitur ſententia.& quod no.de proc.in noſtra.vbi ſcripſi ſuper gl.vlt.in prin.& ante fi.& patet ex his, quæ ſcripſi ſuper gl.dec.ij.de off.iud. maior ratio ſuadet in reo condemnato: quia dicit ſententiam nullam procedi in contumaciam actoris originalis, vel iudicis, quàm ipſi actori: quia habet remedium miſſiõis, reo contumace: econtrà habet reus, qđ nõ habet actor, ſ.ius excipiendi, cùm petetur executio. Sed huic obſtat, ꝙ ſunt multæ ſñĩę q̃ nõ requirunt executionẽ, vt ſi ꝓnunciatus eſt illegitimus, infamis, periurus, vel his ſimiles, propter quæ videtur ſtandum actori, qui voluit, cùm agit, libellum & litis conteſtationẽ fore neceſſariam regulariter, per allegata primò. Poſſet aũt eſſe caſus talis ꝙ æquitas ſuaderet opinionem contrariam, quam tunc dicerem ſequendam per ſuas rationes. ADDE, vt per d.Ant.de ſanct.Georgio in rubrica extrà de ap.in 27.col.in quinto effectu,& per Old. cuius prædicta ſunt verba, eius conſ.xij.incipiẽte, quæſtio prima. ADDE tu, quòd vbi agitur de nullitate proceſſus, vel ſententiæ, non fit litis conteſtatio, ſi de nullitate notoriæ conſtet ex actis, ita Rota in nouiſſ.deciſ.deciſ.cccxl.
h Reſpondeo. ¶ ſecundum Gul.vbi ſ.
i Abſente. ¶ Gui.de Suz.faciebat duas queſtiões: prima, cũ reſpondit iudice petente, vel nõ petẽte: ſecunda, cũ reſpondit aduocato meo petente, me tamen abſente. Sed ꝯtentus fuit auctor paucis, quia vnica erat reſponſio.
k Videamus. ¶ Hoc quòd procedit, dixit poſt tractatum de contumacia,& de miſ.in poſ.ver.in hoc eſt caut[9]. mihi charta vij. quod ſequitur, dicit char.vlt.in princ.

SVMMARIVM.

1 *Effectus litis conteſtationis eſt multiplex.*
Per litis conteſt. omnis actio perſonalis perpetuatur.
2 *Litis conteſtatio interrumpit omnem præſcriptionem.*
3 *Poſt litem conteſtatam nulla dilatoria exceptio poteſt obiici.*
Mandatum procuratoris an poſſit poſt litem conteſtatam reuocari.

¶ Litis conteſtationis effectus.

a
1 6.§. Effectus[a] autẽ † litis conteſtationis multiplex eſt. Nam poſt eam iudex non recuſatur: vt ſ.d recuſat.§.ſit autem.& de excep.§.viſo. ¶ Item per eam omnis actio perſonalis perpetuatur: id eſt, facit, vt vſq; ad xl.annos extẽdat & poſtea tranſit ad hæredes, vt C.de præſcrip.xxx.vel xl.annor.ſępe.ſaluo eo, quod dicitur in actione de dolo, quæ non perpetuatur per litis conteſtationem, C.de dolo, l.fi. ¶ Item poſt eam cau
2 ſa fit vſuraria, quæ prius non erat: ff. de vſu.lite. ¶† Item interrumpit quamlibet præſcriptionem, xvj.q.3.c.poteſt.etiam ſi facta
b ta ſit coram arbitro, ſecundum Papam, vt C.de arbitr.l.penult.[b] Quid

ADDITIONES.

a Effectus. ¶ Totus iſte §.fuit Tã.vbi ſ.excepto ibi, etiam ſi facta, cũ remiſ.ſeq. His autem effectibus adde, qđ habes de do.& contu. ꝓ ut.facit enim fortius puniri rei contumaciam, vt ibi.
b L.pen. ¶ aliàs vlt.per quam legem dixit hîc Inn.in c.præſentia.de teſta.vbi ſcripſi in gl.nunquid ergo.ſed quid de facta coram arbitratore, nunquid interrumpet? Videtur, ꝙ non: quia talis arbitratus habet vim tranſactionis, vt no.in auth.vt dif.iud.§.ſi verò contigerit.col.ix.& ſatis ſcripſi poſt Inn. de iureiur. Quintaiuallis. nõ enim hæc eſt interruptio naturalis, quia per id non perditur poſ-
ſeſſio:

Quid ſi at coram non ſuo iudice? de hoc extrà de app. vt debitus.
a in prin. a ¶ † Item poſt eam nulla dilatoria exceptio obiicitur, vt
3 extrà de re iud. inter monaſterium, niſi, vt ſuprà de excep. §. dicto. verſic. hoc tamen. ibi, & nouus, &c. ¶ Item poſt eum non poteſt reuocari mandatum procuratoris, niſi certis ex cauſis, ff. de proc.
b poſt litem. & legibus ſeq. b Arg. contrà, extrà eo. mandato c. ¶ Itẽ
c poſt eam procurator & tutor, tanquam domini litis, procuratores conſtituere poſſunt, C. eo. neque. ¶ Item poſt eam delegatus ab alio, quàm à principe, poteſt alii cauſam committere, vt extrà
d de re iud. cùm Bertholdus d. ¶ Item poſt eam iuratur, & probationes recipiuntur: quod antè non fit regulariter. ext. vt lit. non conteſt. per totum ¶ Item per eam clauditur via multis malitiis, & re-
e us iudici ſubiicitur, & obligatur, vt ſ. §. prox. verſi. penul. e

ADDITIONES.

☞ ſeſſio: quod ad naturalem interruptionem eſt neceſſarium, ff. de vſuc. l. naturaliter. De ciuili videtur idem dicẽdum. per l. alienam. ff. pro emptore. Nec iſte modus interrumpendi inter alios ciuiles modos numeratur xvj. q. iij. c. poteſt. verſi. hæc de præſcriptione. extra. de præſcri. illud. & C. de præſcrip. xxx. annor. cùm notiſſimi. nec per Hoſtien. qui pluries exquiſiuit in Summa de præſcrip. rerum immobilium, §. quibus modis. Item ſcias, quòd id, quod ſtatĩ ſequitur de conteſtatione facta coram non ſuo iudice, dixit Gui. de Suz. ſuper præd. l. penul. locum habere etiam de facto coram arbitro, ſi compromiſſum non teneret ratione arbitri, vel compromittentium. Nec obſtat finis illius legis, qui videtur velle contra ri[illegible]: quia dicit finem ipſum intelligi, cùm compromiſſum tenet & mutat cauſam, ſecundum eum. ADDE primæ parti apoſtillæ: vel adde Oldra. conſil. clxxvi. incip. factum tale eſt. vbi verba formalia ſunt.

a In prin. ¶ & in fi. ii. gl. & idem not. de præſcrip. illud. de pur. can. c. ex tuarum. in iiij. gl.
b Seq. ¶ Quas etiam vide de procur. c. ii. lib. vi.
c Mandato. ¶ Illud, cùm procurator non reſiſtit reuocationi: & dic vt in præ. decre. ii.
d Cùm Bertholdus. ¶ Hoc non approbatur, vt ibi no. in gl. ſed qualiter delegatus. & vide, quod dixi de app cùm cauſam. ſuper gl. pe.
e Verſi. penul. ¶ Sed an litis conteſtatio habet effectum obligandi bonæ fidei poſſeſſorem ad interitum naturalem? eſt quæſtio Pilei 97. quæ tractat de mula prouinciali ſurrepta mortua poſt litis cõteſtationem, cum emptore bonæ fidei: & ſoluit, emptorem nõ teneri, etiam de caſu in genere, qui euenerit culpa ſua, per leges ff. de rei vend. ſi ad bonæ fidei. & ff. de peti. hære. illud quoque

ADDITIONES NOVAE.

☞ Caſus in quibus non debet fieri litis conteſtatio, & ſi fiat non tenet, ꝯnumerant. Prim᷒, ratione pſonæ agẽtis, vt ſi pupill᷒ habẽs tutorẽ velit agere ſine eius authoritate, l. j. C. q legitimã pſonã. ſs, ratione iudicãtis, l. cũ prætor. de iudiciis. Tertius ratione cauſę, l. j. C. de peda. iudi. Quart᷒, ratione tẽporis regulariter, vt c. fina. extr. de feriis. Quint᷒, ratione loci, l. ſi cũ dies. §. fi. de arbitris. Sext᷒, ſi fiat cũ falſo procuratore, vt in c. in nr̃a. de proc. Septim᷒, ſi libello nõ oblato, iii. q. iii. ſi offeratur. Octauus, ſi fiat coram iudice nõ habente iuriſdictionem, l. j. ſi non à comp. iudi.

☞ Nota ꝙ allegatio iuris municipalis vel communis impedit litis cõteſtationẽ, quia non indiget probatione: ſecus ſi eſſet quæſtio facti. Io. And. in c. j. de lite cont. lib. vi. in nouella. & l. Arethuſa. de ſta. hom. Bal. de hoc plene in l. poſtquam liti. de pac.

☞ In l. ſcire debet. de bo. vacã. nota tex. ibi, ad audiendas, &c. ad ſtatuta dictantia ꝙ qs nõ debeat audiri, vt nõ p hoc impediat litis ꝯteſta. l. leges. de legi. vt ecce ſtatuto cauetur ꝙ bannito nõ reddat ius, ſeu nõ fiat ius, an talis exceptio ſit impeditiua proceſſus. tex. ꝙ ſic in l. ſi ſeruum. §. fi. de his q ad eccleſias confugiunt, in fi. & l. pe. in fi. de his q potent. nomi. & vt nemo priuatus. l. ii. §. fi. & ſic tenet Mar. Sy. & Iaco. butri. Idem ſi ſtatutum diceret, nullus audeat alium inquietare. nam ſimiliter ex his verbis paratur exceptio, vt j. Ange. in d. l. ſcire.

☞ In l. fi. de rei vendica. pone conueniebar rei vendicatione à Titio negaui poſita & contenta in libello. dixit Titius, ergo negas te poſſidere: & vult probare me poſſidere, vt poſſeſſio in ipſum trãſferatur per hãc l. an poſſit. Dic ꝙ nõ, qa n̄ videor negare, niſi illud quòd mihi nocet, arg. l. non intelligitur. §. ſi quis palam. de iure fiſci. & l. emancipatum. de ſena. Bal. in l. ſi quis intentione. de iudi. & l. I. de litis conteſt.

☞ Nota quòd per verbum credo, vel non credo fit litis conteſtatio, vt c. cùm ad ſedem. de reſti. ſpoli. & l. iuſiuran. quod ad pecunias. de iureiuran.

☞ Quid ſi plura peto in libello, & tu reſpondes tantum confitendo vel negando, an dicatur lis conteſtata ſuper eo, ſuper quo reſpondiſti. Odof. C. de litis conte.

☞ In l. ſi non tranſacti. de iur. & fac. ign. nota quòd exceptio quæ concernit partis petionem non ſuſpẽdit aliam partis petitionem vt apparet hic, dum dicitur, reddito quod debetur. & eſt arg. quod litis conteſta. poſſit fieri ſuper parte libelli, ſicut contradictio. Bal. in dicta l. ſi non tranſacti.

☞ In l. item ſi vnus. §. ante omnia. ff. de pac. nota, quòd iſtud eſt reſpiciendum ante omnia, &c. & ideo iſta exceptio, tu non potes agere, quia tua non intereſt, impedit litis conteſtationem, quia dicit ante omnia, &c. Bar. de hoc in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. de inoffi. teſta.

☞ An litis conteſtatio extorta per metum vel per torturam teneat Guil. de cu. & Bal. in l. ii. in prin. de iudi.

☞ An vbi petuntur datia vel gabellæ, ſit neceſſaria litis conteſtatio. Bal. in l. hac perpetua. C. vbi quis de cur. vel cohort. & videtur dicere quòd non.

☞ In l. ſi fideiuſſor. qui ſatiſ. cog. in tex. ſed ſi aliam, &c. arg. ꝙ proteſtatio reſeruat ius proteſtanti in caſum & tempus quo aliàs nõ haberet ius. Iac. butri. & ideo eſt arg. ꝙ ſi aliquis conteſtetur litẽ ſub proteſtatione & exceptione ac reſeruatione exceptionum declinatoriarum, ꝙ declinans poſſit poſtea opponere. dicit Bart. ꝙ hoc non eſt verum: de quo per eum in d. l. ſi fideiuſſor. qui ſatiſda. cog. & in l. i. ſi quis in ius voc. non ie. & l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. de ope. noui nun.

☞ An ſit differentia vtrum fiat litis conteſtatio cum tutore vel cũ pupillo, & quæ, & in quo. Bar. in l. i. de admi. tut.

☞ An poſſit iudex habere litem pro conteſtata, ſi pars non vult reſpondere. not. in l. j. de litis conteſta.

☞ Quid ſi reperiatur in actis, lite conteſtata tali die, ſed non reperitur vtrum per affirmationem vel negationem, an probetur litis conteſtatio, Bart. in l. Gallus. §. ſi eius. de lib. & poſthu. & l. quòd ſi dubitet. de acqu. hære.

☞ An in inquiſitione fiat litis conteſtatio. not. in c. cum. I. & A. de re iudi. per Ioan. An.

☞ An vbi petitur reſtitutio ſit neceſſaria litis conteſtatio, Cynus & Bal. in auth. ſi omnes. C. ſi vt ab hæred. ſe abſti.

☞ An in cauſis ſummariis fiat litis conteſtatio, & detur libellus. Bar. in l. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. de liberis agnoſ.

☞ Quid ſi reus reſpondeat libello abſente iudice, an dicatur lis cõteſtata: videtur quòd non, vt c. quoniam contra falſam. de probatio. vbi dicit quòd loca, tempora, & perſonæ ſunt deſignandæ.

☞ Quid de cauſis vbi proceditur ſecũdum formam capituli ſæpe. de verbo. ſignifi. in clem. Innoc. in c. dudum. de electio.

☞ An litis conteſtatio facta coram non ſuo iudice interrumpat præſcriptionem, glo. in l. quod falſo. ff. quo falſ. tut. Authen. quæ incipit à pupillo. & gloſſ. in l. pen. ne de ſta. defunct. & l. ii. §. quinquennium. ff. de collu. detegen.

☞ Nota ꝙ etiam lite nõ conteſtata peruenitur ed ſententiã diffinitiuã, qñ nõ p̃t aliter ſibi eſſe conſultum. Bal. in Aut. ſi oẽs. C. ſi vt minor ab hæred. ſe abſti. & Iac. butri. in auth. qui ſemel. quomodo & quan. iud. & l. ſcimus. §. ſin autem. ad Trebel. C. & Ange. in l. ſi fundus. §. in vendi. ff. de pignor. dicit ꝙ contra hoc eſt caſus in l. ſi quis libertatem. in princi. ff. de petitio. hæredita.

¶ Bald. de Litis conteſtatione.

An Litis ꝯteſtatio poſſit remitti, vide j. de ſen. §. lit. conteſt. ¶ In caſib᷒, in quib᷒ nõ cõteſtat lis, qs act᷒ habeat loco litis ꝯteſtationis, j. de ſen. §. in caſib. in qb. Eodẽ libello p̃t cõueniri re᷒ & fideiuſſor, C. de fideiuſ. tu. l. no. G. Vno falſo ꝯtẽto in libello, tot᷒ libell᷒ põt negari, §. i. verſ. i. G. ſi illud faſũ tãgit factũ, vel facti qualitatẽ, vel locũ, vel tẽp᷒: ſecus ſi ſit falſitas in aliqua demõſtratiõe, q̃ nõ vitiat, ff. de iud. l. ſi in iudiciis. qa nõ ꝑpterea receditur à vero, licet hoc falſum ſit, arg. eius quod no. Innoc. de hære. c. fraternitatis. Idem in poſitionibus dico: facit ff. de reb. dub. l. ſi is qui ducenta. §. cũ ita. & §. vtrùm. G. Quid de teſte? vide ſ. de teſte, §. ſi teſtis admiſcet. & qd de inſtrumento, j. de inſtru. edit. §. qñ inſtrumentũ. & j. de poſiti. §. qñ poſitio eſt eo, &c. & ſeq. & de inſtr. ed. §. ratiõe partis. ¶ Libello debet reſponderi præciſè Sic, vel Nõ: p̃t ẽt addi defenſio, ver. & ſcias. G. ¶ Si notari᷒ ſcribit litẽ fuiſſe ꝯteſtatã, nec addit p negatiõnẽ, vel cõfeſſionẽ, iſta ſcriptura nõ ꝓbat litẽ fuiſſe ꝯteſtatã: qa ꝯteſtatio p̃t eſſe difformis: & difformia n̄ p̃ſumũt. Si aũt dicat iuratũ fuiſſe de calũnia, nec dicit qualiter, ꝓbat iuramentũ: qa iuramẽtũ ẽ vniforme, ar. ff. de dote p̃leg. l. Theopõp᷒. facit qđ no. Cy. C. đ ꝯhen. & ꝯmit. ſtip. l. i. & hîc ver. qdã aũt. G. vide Bar. ĩ l. ꝙ ſi dubitet. ff. de acq. hære. ¶ Si debes mihi centũ. & qa n̄ reddidiſti mihi ĩ terminis, oportuit me accipere pecuniã mutuã ſub vſuris: & ego volo illud ĩtereſſe petere: qualiter formabo libellũ, ver. ex his aũt. G. ¶ Proteſtatio, ſi iudex eã n̄ reꝓbat, ĩpedit litis ꝯteſtationẽ, licet verba al's ſint apta ad ꝯteſtãdũ, niſi pars aduerſa ꝯdicat ꝓteſtationi: qa in ꝯteſtatione requiritur animus, ver. patet ex pręmiſſis. & ver. ſeq. G. hoc verum, ſi poſt proteſtationẽ verba immediat

diatè sequantur:secus si ex interuallo,ar.ff.de cond.& demonstr. nam ad ea. nam videtur propter interuallum temporis & actum subsecutum à primo proposito esse recessum. ff.loca.l. cū in plures.¶Qualiter formetur libellus appellatori' super interlocutoria,& qualiter sit ei respondendum,ver.sed cùm in causa.G.¶Per exceptionem peremptoriam non fit litis cōtestatio: quia nondū trahit secum suum effectum,sed reseruatur ad post litem: ante litis contestationem exceptio opponitur potius intentioni,quàm actioni,ver.sed nunquid per exceptionem.vide c.i.extr.eo.lib. vi. ¶Licet persona veniens ex transuerso respondeat, non tamen fit litis contestatio. Non obstat l. ii. C. vbi in rem act. quia illa est quasi contestatio contra cursum præscriptionis,non quo ad procedendum ad diffinitiuam,ver. quid si in libello. G. ¶Procedit iste libellus, peto mihi tradi per te vacuam possessionem amoto inde pensionario.ibidem.G.Respondendo positioni,quę non fit directè super principali,non fit litis contestatio:secus,si contineat substantiam libelli,& respondeatur facto & iuri,ver.quid prius G.¶In causa nullitatis sententiæ non fit litis cōtestatio,cùm nullitas non retardet executionē,nisi statim probetur, C.de or.cog. l.fi.§.pe.ver.quid de causa.vide omnino ĩ.de sent.§.in causa nullitatis:vide Ber.de off.deleg.c.pastoralis.vbi distinguit,&c.

a ¶ De Iuramento calumniæ [a]. Rubrica.

Voniam statim facta litis contestatione iurandum est de calumnia,ideo post tractatum de Litis contestatione,de hoc aliquid supponamus,dicentes: Quando iurandum sit:Et in quibus causis:Et à quibus:Et qualiter:
b Et quæ sit pœna iurare nolentis[b].

ADDITIONES.

a ¶Pileus tota sui operis parte tractat hanc materiam.¶Tancr.parte iii.rubr.ii.¶Vber.de Bobio cha?.vi. in prin.¶Ioan.de Deo Cauil.lib.iii.in fin.& lib.Iudicum parte i.ii.& iii.De hoc posui tres rubr.¶Aegid.rubr.xiii.&duabus seq.¶Alber.Gal.posuit de hoc rubric.¶Guid.de Suza.ante med.sui operis,& ante rubr.de positionibus super exceptionibus.¶Gallicus post rubricā de li. contest.

b Nolentis.¶Hæc membra posuerunt Tancr.& Summistæ, Azo, Gof.& Host. sed præmittebant, quid est iuramentum calumniæ: quod iustè omisit auctor, cùm ipsorum diffinitio respiceret solū primum membrum iuramenti, quòd non calumniosè petitur,vel non defenditur,de quo ĩ.§.pen. in prin.Idem dico de diffinitione Pilei,qui dicebat,vbi s.quod iuramētum calumniæ est trames legitimus, per quem litigantium temeritas & contentiosa litis instantia compescitur.Sed non placet: quia non conuertitur, scilicet quòd quicquid est tale,sit iuramentum calumniæ. Et scias, ꝙ ferè omnes quæstiones, quas ponit hìc auctor, posuerat Accur. C.eo.tit.sed Azo priùs circa textum, vt dixi in summa huius titu. in fi.Scias etiam,quòd iura. vi.libri se circa hūc titulum habuerūt vtiliter,vt infrà patebit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex an possit iuramētum calumniæ differre,dicendo,nolo quòd modò iuretur.*
2 *Iudex aliquibus coniecturis motus,contra actorem potest ante litis contestationem iuramentum exigere,aut fingere se velle exigere.*
3 *Iuramento de calumnia ante litis contestationem præstito,an sententia postmodum lata teneat.*
4 *Iuramentum quibus casibus sit ante litis contestationem præstandum.*
5 *Iuramenti genus est quadruplex.*
6 *Iuramentum de malitia præstatur super exceptionibus, vel quum aliquid loco exceptionis proponitur.*
7 *Iuramentum de calumnia in principali præstitum, ad omnia, quæ postea emergunt in causa,extenditur.*
8 *Apostoli dictum,quòd vnusquisque suam habeat propter fornicationem,qualiter sit intelligendum.*
9 *Iuramentum de calumnia,& iuramentum de malitia,in quo differant.*
10 *Iuramentum de veritate dicenda,qualiter & quo casu præstandum sit.*
11 *Iuramentum de veritate dicenda,semel tantùm in tota causa præstari debet.*
12 *Iuramentum de veritate dicenda,in quo differat à iuramento de calumnia.*
13 *Iuramentum de veritate dicenda,præstare debet syndicus,vel actor tantùm,& fit in anima propria:iuramentum autem de calumnia in animam domini,vel vniuersitatis.*
14 *Ante iuramentum de calumnia an quis cogi possit actionem eligere.*

¶Quando iurandum sit de calumnia.

a I.§.Est autem præstandum generaliter post litis contestationem [a],& incontinenti post,vt extrà,eo. cùm cām. in fin.& c.i.& ii.&de elect.dudum.ii.ibi,lite verò coram nobis legitimè contestata,præstitoque,&c.scilicet in exordio litis,vt C.e. l.ii.in prin.& C.de iud. rem non nouā.in medio legis.Si vero tacitè fuerit omissum ab initio,poterit peti in quacunque parte iudi-
b cii,vt iuretur,vt ĩ.§.prox.versic.quid si non[b]¶†Sed quid si iudex
1 volens differre iuramentum,dicit,nolo,quòd modò iuretur?Videtur ex præmissis,ꝙ non potest.Arg.contrà:quia quod differtur non aufertur,ff.de petit.hæred.destitisse.l.dist.c.ii.in fin.Tamen si postea non iuretur,non tenet sententia,ex quo exactum est,vt ĩ.
2 §.prox.ver.& no.ꝙ secundum.& seq. ¶†Sed pone, reus dicit iudici,Domine,ecce actor parat se ad agendum contra me: grauor in contestatione litis,& in sportulis,& aliis:supplico,vt faciatis eum iurare.ꝙ si se æstimet bonam causam habere:vt Insti.de pœn.
c te.litig.§.idem actoris.& sic non aget contra me.Dixit Vber.[c]ꝙ si iudex aliquib.coniecturis moueatur contra actorem,potest ante litis contestationem iuramentum exigere, vel saltem fingere se velle exigere. Ego dico, iuramentum de calumnia de sui natura ante litis contestationem non debere præstari,sed post duntaxat vt extra.de prob.quoniam contra. ex ordine verborum, & patet
d ex serie rubricarum illius libri,&in præ.concor.[d]Aliud autem genus iuramenti bene præstatur,vt inferiùs apparebit.¶†Sed quid
3 si ante litē contestatam fuerit iuratum de calumnia? Dicunt quidam,non valere sententiam postmodum latam,vt pote latam ꝯtra solitum ordinem iudiciorum,C.de sen,& interloc.om.iud.ꝑlatam.Alii contrà,etiam si nullum præstitum fuerit, C. de iur. ca-
4 lum.l.ii.§.sed quia infrà §.prox.ver.quid si non. ¶†In casibus tamen ante litis contestationem iuratur,putà cùm propter rei contumaciam facienda est missio in possessionem,vt suprà de primo & secundo decret. §.ii.prope princ.Iuratur autem,vt partes [illegible] bationib.exonerentur,& vt veritas causę manifestetur,& calumniosa petitio &defensio euitetur,C.eod.l.i.&in authen.de his,q in gred.ad appel.§.fin. Colla. v. ¶Item in exceptionibus iuratur ante litem contestatam de calumnia,vt infrà §.prox.in fin.sed tūc non est iurandum de calumnia,sed de malitia,vt ĩ.ver.secundum Item in causa appellationis:& breuiter,vbicunque non est neces-
5 saria litis contestatio.¶†Vnde ad huiusmodi articuli notitiā notā,ꝙ quadruplex est genus iuramenti. ¶Primum est decisorium: de quo habetur extrà de iureiur.c.fin.& C.de reb. cred. generali-
e ter.de quo nihil ad præsens[e],sed de eo ĩ.de iureiur.dicetur.¶†Se-
6 cundum est iuramentum de malitia,quod præstatur super exceptionibus,vel cùm aliquid loco exceptionis proponitur: & præstatur hoc ante litis contestationem semel & pluries in ciuilibus & spiritualib.& criminalibus causis, quoties præsumptio est contra aliquem,ꝙ aliqd malitiosè proponat,vt ff.ad exhi. thesaurus. extr.de ele.cùm dilecti.vbi suspectus erat excipiens,quia fundata erat electi intentio per confirmationem metropoliticam:&ideo ibi iurat,& extrà de excep.pastoralis.vbi suspectus est,q post terminū peremtoriū dilatoriū ꝓponit:& ideo iurat sic:& in eo, qui post publicationē attestationū obiicit in ꝑsonas testiū,cùm non fuerit ꝑtestatus,extrà de testib.ꝑsentiū. sic & in eo, q reꝓbat te-
f stes reprobatorios,vt c.ti.ad hoc.aliàs incipit,præsentiū.in fi.[f] sic & in eo,q vxori petenti restitutionē,obiicit gradū lege diuina ꝓhibitū,vt extrà de rest.spol. literas. versus fi.vbi de hoc: sic & vbi quarta dilatio petitur ad testes producendos,vt extrà de testib.in causis.& c.vltra.& c.significauerūt.sic & in eo, q petit instrumentum pri' editū sibi edi,vt C.de fide instr.l.fi.His enim casi' & simili lib' obiiciēs,cū sit suspect',iurat,quòd malitiosè nō ꝓponit:post
7 litē autē contestatā hoc iuramentū nō præstat: †qa iuramētū de calūnia in principali ꝑstitū, ad oīa quæ posteà accidūt, vel emergunt in cā,extēdit,C.de iur.cal.auth.hoc sacramētū.alioquin bis
g iuraret:qđ esse nō debet[g].Vbi verò de veritate dicēda iuratū est, bene iurat post litē contestatā sup emergētibus,vel incidētib.sm quosdam:sed hoc prosequere,vt no.in ꝑ.decret.ꝑsentium.Breuiter ergo teneas,ꝙ si cā est spiritualis,tunc siue proponatur exceptio ante litē ꝯtestatā,siue post, semp iurat de malitia ꝓponēs exceptiōē:qa ꝑsumit,ꝙ malitiosè ꝓponat,&ē rō,qa ī cā tali n̄ de calūnia,sed đ veritate iurat.Iurabit ergo ꝙ malitiosè,vł gratia differēdę litis n̄ ꝓponit,sed qa credit sic eē verū.Si vero ē ciuilis,&ꝓponitur

ADDITIONES.

a Litis contestationem.¶Dixit Fran.Accur.super l.ii.C.e. per hoc probari,quòd per illud non fit contestatio.
b Si non.¶Ibi dicam.
c Vber.¶Vbi suprà in princ.
d In præ.concord.¶In quantum de fictione dixit Vbert.æquè locutus est:sed retento dicto G.dici potest, quòd iudex potest exigere iuramentum ab actore,si coniecturas habeat,de quibus s.& malitiosè non trahit reum ad iudicium,per decret.ii.in fin.eo.tit lib.vi.
e Ad præsens.¶Aegid.hoc continuat,vt in materiæ,c.cxlv.
f In fin.¶lib. vi.
g Non debet.¶Tū dic eod.tit.c.ii.in fi.lib.vi.

ponitur ante litem contestatam, tūc idem iuris est: sed si post, tūc
8 non iuratur, cùm sit iuratum de calumnia, vt supra. ¶†Tertium verò genus est iuramentum de calumnia, scilicet vitanda: sicut alias dicitur, Habeat vnusquisque suam propter fornicationem, scilicet vitandam, non committendam, vt xiii. dist. nerui testiculorū prope fi. Et hoc præstatur in merè ciuilibus, siue criminalibus & cùm agitur de crimine ciuiliter: vt not. extr. e. c. ii. prox. §. & statim post litis contestationem, vt dixi supra, & semel tantùm in tota lite, C. e. auth. in hoc sacramentum, nisi vt j. prox. vers. sed nunquid hæres. & ver. quid de quæstionibus. vnde correcta sunt omnia iura dicentia pluries iurari posse de calumnia, ff. de dam. infe. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. qui satisd. cog. de die. §. iubetur. ff. de iureiur. iusiurandum. §. qui iusiurandum. ¶†Differunt autem hoc iu
9 ramentum, & iuramentum de malitia, secundum Gof. [a] quia iura
a mentum de calumnia præstatur tantùm post litem contestatam, vt s. illud autem antè & post, extra. de elect. cùm dilecti. de testi. in
b causis. & c. pe. & c. vlt. & c. ad hoc. & aliàs incipit, præsentium [b]. de restit. spol. literas. in auth. eo. Col. vii. §. quia verò. & de fi. instru. §. si verò. Sed ego non credo, illud post litem contestatam præstari, nisi vbi iuratum est de veritate, vt s. ver. secundum. Item hoc semel in tota causa præstatur, vt s. illud verò, quoties aliqd dici, vel fieri malitiosè præsumitur. Item hoc locū habet tantùm, vbi agitur de rebus prophanis: illud vbi tam de profanis, quàm de ecclesiasticis. Item per hoc prouidetur, ne quid calumniosè fiat in tota lite, vt in pre. auth. de hoc. per illud verò, ne quod petitur, vel proponitur, in quo suspectus proponens habetur, malitiosè petatur
10 vel proponatur. ¶†Quartum verò est iuramentum de veritate dicenda: quod præstatur in spiritualibus, vel spiritualibus annexis sed certè cùm maius periculum sit calumniari in his, quam in ciuilibus, multò fortius videtur in eis de calumnia iurandum. Vel prosequere, vt no. ext. e. c. ii. Ego tamen vtrunque in eis pstari fa
c cio ad cautelam [c]. Addo etiam in hoc iure, quòd respondebit de credulitate: aliàs enim non posset quæri per hoc iuramentum de credulitate: & probatur & no. ext. de iureiu. ex literis. Et idem posset etiam fieri in ciuili causa: vt ibi no. de hoc, secundum Papam, extrà de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. ver. sine iuramen
d to [d]. & j. tit. prox. §. vj. ver. item nota. & præstatur hoc statim post litem contest. Tamen si diu post litem contestatam & post alios
e processus præstetur, non ob hoc processus vitiatur [e], vt not. in p.
f c. ex literis. & de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. §. testes. [f] & idem in iuro calum. vt ibi: & ibi no. de hoc, secundum do. meum.
11 & j. §. prox. ver. quid si non. ¶†Sed nunquid tunc extenditur tantùm ad sequentia? Arg. quòd sic, C. de iur. cal. l. ii. Tu dic, ꝙ etiam
g ad præcedentia [g]. Vnde si fortè actor, vel reus aliqua negauit, adhuc interrogabitur super illo, vel super executione, vel alio cōsimili. Item præstatur hoc iuramentum semel tantùm in tota causa: sicut fit in iuramento calumniæ, cui succedit: quare eodem iure censeri debet, ff. si quis caut. si eum. §. qui iniuriarum. ff. de peti. hæred. l. item veniunt. §. cùm prædiximus. C. commun. de leg. l. i. Vel dic, & meliùs, ꝙ præstatur quandoque pluries, vt patet extrà de testib. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. ibi enim fuerat in curia iuratum de veritate per procuratores, & papa iterum mandat iu
12 rari per principales. ¶†Differt autem hoc iuramētum à iuramēto calumniæ: primò, quia illud præstatur in ciuilib. & pecuniariis, vt eodem tit. cæterum. & c. cùm causam. & c. fi. istud verò tantùm in spiritualibus, & eis annexis: vt eo. tit. literas. de elect. dudum. ii. infra §. prox. ver. quid de causa. ¶Secundò, quia in illo respondet de credulitate, vt in auth. Col. v. de his, qui ingre. ad ap. §. pe. & fin. sed in isto non, nisi de scientia, quam scit, 3. quæs. ix. hortatur. & in prædi. decret. ad hoc ibi, ipsi sciunt, &c. & ita ipsum, quod verbum sonat. simile ff. iud. sol. iudicatum. & ff. de leg. iij. non aliter. & in p.
h decre. ad hoc [h]. ¶Tertiò hoc, quia illud continet multa capitula, istud verò vnum solum, videlicet illud, quod ipsum verbum sonat. ¶Quartò, quia de illo non datur dilatio. nam statim potest dicere, Credo, vel Non credo: in isto verò sic, vt ff. de interroga. act.
i §. qui interrogatur [i]. ¶Quintò, quia illud præstant principales per
13 sonæ, istud etiam procurator, vt infrà. §. restat. in prin. & versi. j. † ¶Sextò, quòd istud præstat syndicus, vel actor, in anima propria, vt extrà eo. in pertractandis. & c pe. in fi. & C. eo. l. ii. §. hoc etiam. illud verò præstatur in anima domini, vel vniuersitatis, vt j. §. prece. vers. cæterum. & seq. ¶Septimò, quia si post illud præstitum dicatur meliùs nosse veritatem, cogitur iterum respondere, vt in
14 frà §. fi. in fi. ¶†Sed quæritur, an ante iuramentum de calumnia quis cogatur eligere actionem? super quod distingue, vt s. de act. seu pet. §. sequitur. ver. notādum etiam. & ver. sed quando. Et no. secundum B. quòd iuramentum de veritate, non extēditur ad iuramentum calumniæ, nec econuersò: vt sic notetur differentia inter ea, extra de testi. c. præsentium. Primum enim est de scientia, secundum de credulitate, vt no. extra de confes. statuimus [k].
k

ADDITIONES.

a Secundum Goff. ¶in Summa huius ti. in j. col. & easdem differentias posuit Mar. de Fa. in quæstione, an hodie sæpius de calumnia iuretur. & Host. in Summa, §. & in quibus. s. §. qn. & Aegid. vbi s.
b Incipit, præsentium. ¶lib. vj.
c Ad cautelam. ¶Et sic hodie fieri debet, vt eo. tit. c. j. in fi. lib. vj. & vide, quod ibi dixi super gl. penul.
d Sine iuramento. ¶lib. vj.
e Vitiatur. ¶Hoc patet eod. tit. c. j. in prin. lib. vj.
f Testes. ¶lib. vj.
g Etiam præcedentia. ¶vide j. §. pen. post prin.
h Ad hoc. ¶Vt ibi scripsi in §. præterea. super iij. glo. Host. hoc improbat, dicens, quòd propter iuramentum de veritate, respondere debet de credulitate: ibi vide, & quod scripsi hic e. ti. c. in vlt. gl.
i Qui interrogatur. ¶Vide, quod dicam j. §. vlt. super ver. fi.
k Statuimus. ¶lib. vj. vide, quod supra prox. dixi.

SVMMARIVM.

1 *In causa criminali quomodo & quale iuramentum sit præstandum.*
2 *Agere non dicitur quis ante litis cōtestationem, sed agere velle, licet ante eam in exceptionibus iuretur.*
3 *In causa appellationis præstandum est iuramentum de calumnia.*
4 *Iuramentum nunquam est præstandum ante quam exigatur.*
5 *Coniuncta persona quibus casibus à cōdemnatione alterius appellare, & appellationem prosequi possit.*
6 *Quæstionibus pluribus, & contra plures, coram eodem iudice motis, an semel pro omnibus, vel in qualibet per se, sit iurandum.*
7 *Hæres defuncti qualiter habet iurare.*
8 *Iudice coram quo iuratum est, moriente, vel mutato, an iterum sit coram alio iurandum.*
9 *In causa iuris patronatus quale iuramentum sit præstandum.*
10 *Iuramentum non est in causa modica præstandum.*
11 *Mutans causam, vel actionem post iuramentum de calumnia, an iterum in noua proposita iurare debeat.*
12 *Vno petente, & altero excipiente, quis prius iurare habeat.*
Reus excipiendo fit actor.
13 *Instantia triennio finita, an iterum sit iurandum.*
14 *In quæstionibus incidentibus qualiter sit iurandum.*
15 *Non possidens, nec dolo desinens possidere, an compelli possit iudicium subire.*
16 *Iuramentum de calumnia an sit in omnibus exceptionibus, etiam in declinatorijs, præstandum.*
17 *Iuramentum de calumnia an in prætorijs stipulationibus præstari debeat.*
18 *Procuratore subrogato in causa post præstitum iuramētum de calumnia, an sit iterum per eum iurandum.*

¶In quibus causis iurandum sit de calumnia.

2. §. Sequitur videre, in quib. causis iurandum sit de calumnia. Et quidem in omnibus, vt dixi s. §. prox. vers. tertium. exceptis spiritualibus, in quibus non de calūnia, sed de veritate iuratur, extra eo. literas. vt dixi s. §. prox. vers. quartum. tamen secundum B. vbi agitur possessorio de re spirituali, tunc de calumnia iuratur, vt extrà de restit. spol. literas. versus fi. Ego dico contrà, vt habetur expressè extrà de testib. c. ad hæc. aliàs incipit, præsentium, prope prin. & in decre. literas. iuratur super exceptione, & de malitia, & bene: non autem super actione,
1 nec de calumnia. ¶†Quid de causa criminali? Dic, quòd iuratur
a de calumnia, vt not. extrà eo. tit. c. j. [a] & C. eod. l. j. Io. de Deo con
b trà [b]. Quid de causis mistis? Dic, iurari de calumnia: quod exemplifica, vt extrà de procurat. tuæ. & de accusat. super his. & facit ad hoc xj. q. j. placuit. 16. q. j. frater noster. 14. qu. 2. super prudentia. Quæ causa dicatur mista. not. supra, de contum. §. sequitur [c].
c ¶†Quid

ADDITIONES.

a c. j. ¶Vide, quod ibi scripsi.
b Contrà. ¶libro iudicum parte ij. eod. tit. in princip. ADDE, quòd Bar. in l. i. C. eo. tenet, quòd iurari debeat, sed dicit de consuetudine Italiæ non seruari: Abbas verò post glo. in c. i. extrà eo. dicit esse iurandum indistinctè.
ADDITIO. Adde tu videndum Lud. Rom. sing. cccccxxiii. incipit, tu habes. vbi singulariter ponit, an iuramentum calumniæ possit consuetudinem tollere. Hen. Ferran.
c §. seq. ¶Si est quæstio mādato, an qs sit pcurator? Gui. de Suz. dicit in l. i. C. de pcu. de calūnia iurari: alleg. l. i. C. e. tit. Sed qs iurabit pcurator, an nō? C. e. l. ii. Vel dic, ꝙ iurabit, qa in hac causa nō est pcurator, sed principalis: vel, fm eū, non iurabit, quia ante litis cōtestationem non præstatur, nec hîc fertur diffinitiua. Primum ergo dictum procedat in iuramento de malitia.
ADDE, vt per Bar. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infect. & per Panor. in c. in pertractandis. extra. eod.

2 ¶†Quid, vbi imploratur misericordia, vel merum officium iudicis: putà petitur à Papa, quòd declaret verba ambigua inserta in aliqua compositione, vel arbitrio, vel simile, aliquid? Et certè allegabatur in causa, quę vertebatur inter abbatem Montis maioris petentis per dominum papam Clementem declarari verba cuiusdam compositionis ex parte vna, & hospitalarios sancti Antonii ex altera, non esse iurandum: quia nulla est ibi actio, vel intentio, vel aliquid loco eius, arg. ff. de no. ope. nunc. de pupillo. §. meminisse. infrà ver. quid si causa. In contrarium dicebatur, quia ante litis contestationem nō dicitur quis agere, sed agere velle, & tamē ante litis contestationem in exceptionibus iuratur, vt s. §. proximo. Item & in extraiudicialibus, putà in inquisitione, in purgatione, & huiusmodi [a] ¶†Quid de causa appellationis[b]? Dic iurari de calumnia, secundum H. & alios, si petatur, C. eod. l. ij. in princip. vbi de hoc, & in auth. de his, qui ingred. ad appel. §. illud. ff. de dam. infec. qui bona. §. fin. extrà eo. c. j. ibi. vel quacunque causa, &c. vbi de hoc, secundum Papam. nam & ibi dandus est libellus, & lis est contestanda, vt s. de lit. contest. §. ii. & alia est à causa principali. q dic, vt ii. q. vj. si quis in quacunque. & extr. de app. Interposita. in fi. & de testa. Raynaldus. & hoc seruatur. Argum. contrà: quia causa appellationis est eadem cum principali, extra de procurat. non iniustè. in fi. [c] Et nota, secundum Pil.[d] & Tancr. quòd hoc iuramentum remitti non potest, C. eodem, leg. ii. §. sed quia veremur [e]. Azo [f] dicit, patri remitti contra filium agenti, & patrono contra libertum agenti, vt ff. qui satisd. cog. de dic. §. fin. & ff. de iureiur. iusiurandum. §. j. hoc iusiurandum. Alii contrà: vt in præ. §. sed quia [g].

4 ¶†Quid si non exacto iuramento procedit in causa, & sententia fertur [h]? Dicit Pil. [i] tenere: quia non est præstandum, nisi exigatur, ff. de no. oper. nunc. de pupillo. §. qui opus. & in præ. l. iusiurandum. secus si exactum fuit, C. de sentent. & interloc. om. iud. prolatam. hoc prosequere, vt not. extrà de testib. tuis. & suprà §. j. in princip. Hoc tamen puto, quòd si omissum sit [k], poterit quandoque antè sententiam exigi [l]: arg. ff. de dam. infect. bona. §. pen. de hoc extrà de iureiur. ex literis. in Summa do. mei de lit. contest. §. & quando. suprà §. prox. versic. quartum.

5 ¶†Item quæritur, quis iurabit in illis casibus, qui sunt ff. de appel. non tantum. & ii. q. vj. non solent. ff de liber. causa, l. i. ii. iij. & iiij. quibus potest coniuncta persona à condemnatione alterius appellare, & appellationem prosequi, & contrà voluntatem eius agere? Dic, quòd appellans, quasi suam fecerit causam p appellationem.

6 ¶†Quid si moueo plures quæstiones, & contra plures [m] coram eodem iudice? Dic, quòd in qualibet per se iurabo, non semel pro omnibus: arg. ff. de excep. rei iudic. & an eadem. & arg. extrà de iureiur. clericus. quia res inter alios acta, &c. extra de fide instr. inter dilectos. versic. porrò si. & hoc, quando negotium non est commune. Sed si est commune, & indiuiduum, tunc omnes iurant, vel vnus pro omnibus: quia malitiis, &c. ff. de rei vendic. in fundo. extrà de rescrip. ex tenore. & C. si vnus ex plur. appel. l. j. secundum Iacob. Bal. & Alber. Pap.

7 ¶†Sed nunquid hæres defuncti iurabit de calumnia? Respōdeo, sic: vt in auth. principales. & in præ. l. qui bona. §. penult. quia licet defunctus non fuerit calumniatus, sed habuit bonam fidem fortè hæres habet malam, ff. de accusat. si cui. C. de reb. cred. generaliter. respon. i. Idem fortè [n] in procuratore, ad quem causa transit, infrà versic. fin. Alii dicunt contrà: quia hæres eadem persona cum defuncto censetur, in auth. iusiurandum, quod à mor. præs. §. ii. Tertii dicūt, quòd debet solummodo iurare, se nil dedisse, nec

8 daturum, in auth. Collat. ix. vt litig. iurent, in princip. ¶†Quid si iudex, coram quo iuratum est, obiit, vel mutat[9] est? Dic, quòd nō iurabitur coram alio iterum, quia idem censetur iudicium, vt ff. de iud. mortuo. & l. cùm proponebatur. Ioann. contrà argum. ff. iud. sol. l. iij. & l. quærebatur. & l. cùm apud. in auth. de resti. §. quia verò. C. de iudic. properandum. §. fin. autē. in med. Dicunt alii, φ partes iurabunt, quòd nec dederunt, nec dabunt aliquid huic iudici, vt pro eis iudicet, vt in præ. auth. vt litigios. iurent. in princip. Sūt etiam qui dicunt, tunc de veritate fortè iurandum, C. de eden. l. ii.

9 ¶†Quid de causa iuris patronatus? Dicunt quidam [o], non de calumnia, sed de veritate in ea iurari, cùm sit annexa spiritualibus, extrà de iur. patro. ad aures. extrà de iudic. quanto. suprà in §. pxi. versi. sed nunquid tunc. Alii contrà: cùm non sit merè spiritualis: & exponunt extrà eod. literas. nulli inducunt, id est, prohibent, ii.

10 q. v. cōsuluisti. ¶†Quid si causa modica est? Dicunt quidam, non iurari. nam & sententia sine scriptis lata, tenet: & alia solennitas propter exiguitatem omittitur, C. de senten. ex breuic. recit. auth. nisi. ij. q. i. in primis. Dic contrà, vt ff. ad exhib. thesaurus. vt extrà, de præben. maioribus. & de appe. c. de appellationibus. nisi iudex ex officio suo extra ordinem cognoscat. nam tunc non puto iurā-

11 dum, arg. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mis. l. i. in princip. [p] ¶†Sed quæritur, si quis post iuramentum calumniæ mutauerit actionem [q], an iterum iurabit in noua proposita? Respon. sic: quia noua actio est, & alia: & in qualibet iurandum est, s. eod. l. ii. in princip. quia & in hac potest calumniari, ff. de dam. infect. qui bona. §. penul. Sup actione enim iuratur, ff. fami. ercisc. inter cohæredes. §. si familiæ. Alii dicunt, quòd potiùs super facto iuratur, arg. C. eod. auth. in ista.

12 to. iurator tamen, quia causa mutatur. ¶†Sed pone, quòd peto à te decem: tu confiteris debitum, sed opponis [r] exceptionem pacti de nō petēdo: qritur, qs primò iurabit? Et videt, φ excipiēs: cū ɔstet d actoris intētione, & re[9] in excipiēdo fit actor, ff. de excep. l. j. Dic contrà: quia originalis causa inspicitur, ff. de donat. id quod [s].

13 ¶†Quid

ADDITIONES.

a Et huiusmodi. ¶Reperitur de hac causa j. de libel. concep. §. nūc dicendum. vers. xlvj.

b Causa appellationis. ¶Expeditū est, quòd iuratur, eodem tit. c. ii. in prin. lib. vj. & opiniones Doctorum hìc, vbi vide, in j. gl.

c In fi. ¶Verificatur, vtrùm quia diuersis respectibus est eadem & diuersa, vt no. de testib. Romana. in gl. ii. lib. vj.

d Secundum Pil. ¶vbi s. rub. iiii. in prin. Tanc. autem hoc dicit, vbi suprà, in fin.

e Sed quia veremur. ¶Hinc est, quòd non valet consuetudo, φ istud iuramentum non præstetur, extrà de fideiuss. constitutus. versi. præsentium. Dixit tamen Pil. vbi s. parte iiij. in fi. non, quòd erat contraria iuri consuetudo locorum habens, quòd solùm in tempore sententiæ exigatur hoc iuramentum: audiui dominum meum, qui meo tempore Assessor fuit Mediolani. quòd ibi iuramentum calumniæ exigebatur solùm tempore sententię, & à victore & de hac puto Pil. intellexisse, qui fuit de eius diœcesi. ADDE, φ Panor. in c. cæterum. extrà eod. vbi de hac additione, mentionem facit, tenet contrarium.

f Azo. ¶Et Pil. vt post eum scripsi eo. tit. c. ij. & ratio ibi.

g Sed quia. ¶Hoc dictum Pil. & Tanc. placet Host. in Summa §. iii. in fi. item placuit Fran. Vercel. vt scripsi eo. tit. c. j. in fin. pro ratiōe sumens, quòd ibi non remittitur episcopo, qui pater est, de restit. spol. conquerente. & ibi concord. in gl. ij. Primum dictum, quod fuit Azo. placuit Accur. in l. ij. C. eod. post princip. eius ratio, quia ius vetus non inuenitur in hoc correctum, & secundum hoc §. ille de remissione hominis loquitur, non legis. & hoc teneas. Item tenet Accur. in glo. prædicta, quòd remissio per principis rescriptum hoc casu non valet, nisi in eo dicatur, non obstante tali lege. de hoc plenè scripsi de exces. prælat. c. vno, lib. vj. super glo. & tūc ipsius aduersario proderit, C. de fruc. & lit. expen. l. fin. Si autem aduersarius opponit cōtra rescriptum, in causa ista iurabitur, secundum eum. Quod dixi aduersarium vti illo iure, intelligit Fran. qñ illud fuit impetratum à parte: secus si sit proprio motu principis processum. facit, quod not. de mut. petit. c. ij. in fin. vlt. gl. & Pil. tener, vbi suprà, iiii. parte in fi. quòd etiam si impetrans non vtatur, aduersarius tamē vtetur, ff. quod quisque iur. l. iii. §. i. ADDE Bar. concordan. huic addit. in l. ii. C. eod. Quid econtrà, an remittatur filio, vel liberto? Bart. dicit, quòd sic, in l. iusiurandum. §. qui iusiurandum. ff. de iureiur. per text. in c. sacramentum. §. in quibus. de consue. recti feu.

h Sententia fertur. ¶Expeditum est, quòd valet sententia, eo. ti. c. i. ii. respon. lib. vi. & vide, quod ibi no. in vl. gl. ADDE Rotam in antiquis decis. deci. dlx.

i Dicit Pil. ¶Vbi s.

k Omissum sit. ¶Nota, quia distinguit inter omissum & remissum.

l Exigi. ¶Vt in præ. decret. i. in prin. li. vi.

m Contra plures. ¶Ampliatur hæc quæstio, scilicet quando vnus ɔtra vnum plures quæstiones mouet: vel plures contra vnum plures quæstiones mouent: & omnibus conuenit sequens solutio. Alia quæstio de tutore duorum pupillorum inuicem litigantiū, not. in l. ii. C. eo. ti. iii. §. quod obseruari. in gl. ii. in fi. consilium est, quòd in altera det actorem: simile s. de aduoc. §. i. versic. quid si aduocatus.

n Idem fortè. ¶Sic sub dubio Fortè, loquitur Accurs. in præ. auth. principales. in i glo. tu dic sine Fortè, vt in prin. huius §.

o Dicunt quidam. ¶Bar. eo. ti. c. ij. in j. gl. & vide quod super ea dixi.

p In prin. ¶Hic scias, quòd in causis, quib. proceditur simpliciter & de plano, &c. hæc iuramenta de calumnia, malitia, & veritate, præstari debent, vt in cle. sæpe. de verb. signif. ibi, citatione. &c.

q Actionem. ¶Si dicatur accumulando procedi, hoc dico: quia ex quo ponit iuratum, ponit litem contestatam: & sic non est locus mutationi, C. de eden. edita. vide Cy. C. eo. l. ij. in parte j. q. xiii.

r Sed opponis. ¶Sup. in ipsa contestatione, ante quàm iuretur de calumnia: aliàs superuacua esset quæstio.

s Id quod. ¶Sic dixit Accur. in l. ii. j. respon. in gl. sic ergo.

13 ¶†Quid si instantia sit triennio finita? Respondeo, iterum iurari.
Idem dicit Ioan. si iudex in medio triennii mutetur, vt s. versic. qd
14 si iudex. ¶†Quid de quæstionibus incidentibus, vel emergenti-
bus, nunquid iurabitur in eis de calumnia? Nō videtur, cùm sit in
principali iuratum: & idem iuris sit in principali, & in accessoriis,
vt extrà de offic. deleg. prudentiam. in fi. & quia semel tantùm iu-
ratur, C. eod. authen. in isto. sed hoc verùm est in eadem causa. Vn
de dic contrà, vt ff. de dam. infect. qui bona. §. si quis. & ad exhibē.
a thesaurus. & qui satisd. cog. de die. §. penul.[a] ¶†Quid ergo? pone,
15 peto à te fundum: tu dicis, te illum non possidere, nec dolo desi-
isse possidere, ego peto, quòd iures de calumnia, quçritur, quid iu
ris? Et certè cùm non possideam, nec dolo desierim possidere, nō
compellor iudicium subire: vt ff. de rei ven. qui petitorio. in prin-
cip. & §. penult. ergo nec iurare, ff. de iudic. sed si restituatur. §. ex q.
bus. & de iureiur. tutor. §. fin. Dic tamen esse iurandum: & sic obti
b nuit[b]. ¶†Sed nunquid super omnibus exceptionibus etiam in
16 declinatoriis, est iurandum de calumnia? H. dicit, quòd sic, vt not.
suprà de excep. §. viso. versic. sed nunquid. & C. eo. l. i. & probatur
ff. qui satisd. cog. de die. §. fi. ff. de noxa. l. quoties. §. penul. Quidam
tamen dicunt, sufficere de malitia iurari super declinatoriis, extrà
de restit. spoliat. literas. & de electio. cùm dilecti. suprà §. j. vers. in
17 casibus. ¶†Sed nūquid in prætoriis stipulationibus iurabitur de
calumnia? Videtur, quòd sic, C. de iuramen. calu. l. j. ff. de dam. infe.
18 prætor. in princi. & l. q bona. §. fi. ¶†Quid si post præstitum iura-
mentum de calumnia subrogetur procurator in causa? Dic, per
eum iterum esse iurandum, cùm calumniosè possit probationes
inducere, & alia facere. Alii tamen contradicunt: quod dic, prout
c no. secundum Papam, extrà e. c. i. super ver. j. sed nunquid hæres[c].

ADDITIONES.

a §. pen. ¶Aliàs vlti. in princip. Has leges tenuit do. meus in legibus
do. Mar. in quæstione, quç incip. minor xxv. quòd si filius, qui mi-
nor 26. adiuit hæreditatem patris, conuenitur actione personali,
vt hæres, & dato termino ad respondendum, ipse dicens se incon
sultè adiuisse hæreditatem, quæ locuples putebatur, petit restitui
ad confectionem inuentarii, & actor dicit id peti animo differēdi
actionem, & petit, quòd iuret de calumnia, q audiendus est. Non
obstat, quòd secundum hoc bis iurabitur, scilicet secundò post li-
tem postea contestatam super personali, contra auth. de his, qui
ingre. ad appel. in fi. vnde sumpta est auth. hoc sacramentum. C.
eo. ti. quia id procedit in eadem instantia, vt dictum est s. secus in
diuersis, per iura prædicta. ad idem ff. de eden. si quis ex argentari-
is. §. exige. & de iureiur. iusiurandum. §. qui iusiurandum. & facit,
quod de causa appellationis dictum est s. versic. quid de causa. Itē
si diceretur, quòd restitutio peti non possit in modum exceptio-
nis, negari non potest, quin hoc petatur incidenter, C. vbi & apud
quos. l. vlt. in fin. & extrà de restit. in integ. c. fin. & eam esse præiu
dicialem actioni propositæ, C. de iure delib. l. sancimus. §. donec.
facit Instit. de act. §. præiudiciales. & sic pro cognoscenda, de ord.
cog. tuam. & hoc quia in perpetuum, vel ad tempus actionem ex
cludunt, habent instar exceptionum. Ad tollēdum ergo suspicio
nem, purget se per iuramentum, C. de his, qui ad ecc. confu. l. vlt.
§. sicubi. Procedit autem, secundum eum, quòd per se iuret, si est
maior xxv. & intra tempora restitutionis. Si autem est adhuc mi-
nor, iurabit curator: de hoc infrà §. proximo, in princip. & ver. sed
cùm pupillus. Si dicamus, quòd hoc casu recipiatur iuramentum
de malitia, de quo s. proximo, ver. secūdum. & dixi eo. §. post prin
cip. cessabit omnis difficultas. Et huic est simile, quod notat Guid.
de Suza. in l. seruum. § publicè. ff. de procurat. dicens, quòd qui al
legat causas absentiæ, iurabit quòd animo calumniandi illas non
allegat. cùm iuret istud solum capitulum: & sic non obstat auth.
hodie. de qua suprà.
b Et sic obtinuit. ¶Hoc tenet Alber. Pap. super l. fin. ff. de rei vendi.
l. de die. §. fi. in princip. alleg. s. & j. vers. proxi. Ad iura quæ prohi-
bent bis iurari, respondet, illa loqui post litis contestationem, cū
iuratum est.
c Nunquid hæres. ¶Primum dictum approbatum est eo. tit. c. ii. §. i.
lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentum omnium possessorum desideratur, dum res venditur ciuitatis.*
2 *Abbas an iurabit de veritate, vbi collegium litigat per syndicum.*
Iuramentum de calumnia semel tantùm in causa præstandum est.
3 *Prælatus ecclesiç causam per se prosequens, an possit iuramentum committe-*
re syndico, seu œconomo.
4 *Pupillo an expediat iuramentum præstari, vbi agit causam momentaneæ posses*
sionis.
5 *Pater an iurabit de calumnia in bonis aduentitijs.*
6 *Conuentus reali actione, nominans dominum in iudicio, an iurare habebit de*
calumnia.
7 *Clericus an possit iurare de calumnia.*
8 *Minor, cuius nomine litigatur, an possit, vel debeat iurare.*
Impubes iurare non potest secundum Canonistas.
9 *Omnibus, vel maiori parti de municipio iurare licet.*
10 *Procurator an possit iurare de calumnia. & nume. 12. & 13.*
11 *Procurator agens, & defendens nomine absentis, non iurabit, sed dabitur ei di-*
latio, vt denunciet vero domino, vt veniat iuraturus.
14 *In procuratorio alicuius, aliàs sufficienti ad causam, si non exprimatur, quòd*
possit iurare de calumnia, an is poterit iurare.
15 *Syndicus quo casu & quando possit iurare.*
16 *Hæres defuncti an possit, aut debeat iurare.*
17 *Iudæus litigans cum Christiano, an iurare permittatur super Euangelia.*
18 *Iuramentum calumniæ cuius expensis mittetur ad principalem absentem.*

¶A quibus sit iurandum de calumnia.

3. §. Restat videre, à quibus sit iurandum. Et quidem re-
gulariter principales personæ debent iurare:
primo actor, & postea reus, C. e. l. ij. §. i. & ii. & authen. principales.
a extrà eo. c. iii. & c. cæterùm. Item tutor & curator[a], œconomus,
b syndicus, actor[b], & procurator vniuersitatis, & episcopi, & archi
episcopi, parentes & orphanotrophi, & omnes alii, qui legitimā
habent administrationē, vel à lege, vel iudicis auctoritate, vt C. e.
l. ii. §. i. & §. quòd obseruari. & authen. principales. C. de bo. ma. l. i.
Instit. de cur. §. fin. C. de epis. & cle. l. orphanotrophos. & auth. sed
hodie. extr. eo. c. iii. & iiii. & c. cùm causam. ff. de cond. & demon. l.
municipib. ff. de noxal. act. quoties. §. si tutor. & iurent omnes tu-
tores, vel vnus, C. si ex plurib. tut. omnes conuen. pos. l. i. ¶Item
1 curator bonis datus, C. eo. l. ii. §. i. ¶†Idem in his, qui præsunt mu
c nicipio, seruatur[c], vt omnes, vel maior pars iurēt de calumnia, C.
eo. l. ii. §. hoc etiam. & in præ. l. municipibus. & argu. extrà de sent.
excom. Romana. §. fin. secundum Azo. licet Placen. dixerit, maio-
rem partem ciuitatis debere iurare, vel ipsam vniuersitatē: quod
est difficile. Arg. tamen ad hoc, quia sacramentum omnium pos-
sessorum desideratur, dum res venditur ciuitatis, vt C. de ven. reb.
ciui. l. fi. & similiter, dum tractatur de defensore ciuitatis eligēdo,
vt in auth. de defen. ciui. §. in tantum. Papa not. extrà de iudic. pa-
storalis. tutius esse, quòd vniuersitas iuret per alium, vel per eum,
qui. litem contestatus est: quod in dubitatum est in vniuersitate
2 religiosorum, vt infrà ver. proximo. ¶†Quid si aliquod collegi-
um litigat per syndicum, nūquid abbas iurabit de veritate, cùm
ipse syndicus iuret de calumnia? Dicūt quidam, quòd sic, vt infrà
dicetur in minore adulto: & hoc ideo, vt veritas appareat, & ne ec
clesia turpe lucrum sectetur, extrà de iur. cal. Imperatorum. ff. de
of. pręs. illicitas. §. veritas. ff. de cond. inde. nam hoc. ext. de poenis,
suā. liiii. di. gn̄alis. in fi. C. de heret. qm̄. xiiii. q. ii. q̄q̄. Arg. ɔ̄, cùm ab-
bas nō sit dominus, sed procurator: ext. de don. c. ii. xii. q. j. si priua-
tum. & aliud videtur in minore, qui dominus est, & commodum,
& incommodum eius est, ii. q. vi. biduum. Præterea cùm hæc cau-
sa sit vniuersitatis, non sua, vt ff. quod cuiusque vniuer. nom. l. si-
cut. §. i. & xii. q. ii. qui manumittitur. debet iurare syndicus ab ea
constitutus, ff. quod cuiusque vniuers. no. nulli. ext. eo. c. i. non ab-
bas. Et ideo dixerunt alii, q si abbas scit veritatem, & procurator
est truffator, tunc abbas iuret, & non alius, C. de procur. l. fi. sed illa
lex loquitur, cùm principalis persona conuenitur: & abbas nō po-
test dici principalis, vt dixi: & ideo dixit Alber. Pap. q si syndicus
est litem contestatus, ipse iurabit, C. de iu. properādum. versus fi.
& C. de reb. cre. l. penul. § penul. & C. de iur. cal. l. fi. §. i. & nō abbas,
cū ipse possit in testē pduci, extrà de testi. insup. ne fungat duplici
officio, vt ff. d̄ pactis, plures: extrà d̄ insti. c. fi. & ne ecclesiæ p̄iudice-
tur de facili, eo fortè iurare nolente. C. de seruis fugi. quicūq;. C.
vnde vi, meminerint. & sic dicit fuisse iudicatū Vercel. Sed certè
malè.

ADDITIONES.

a Curator. ¶Contra hoc opponitur de l. certum. ff. de confes. §. pe-
nult. Solutionem vide per Accur. in §. quod obseruari. in glo. ii. &
ibi plenius per Cyn.
b Syndicus, actor. ¶Idem Accur. in l. ij. §. hoc etiam. j. alleg. & Vber.
de Bob. vt s. ad fi. & Gul. de Suz. l. neque. C. de procu. Et sit ratio,
quia cum decreto constituitur, sicut tutor, & à satisdatione rele-
uatur, sicut ille: C. de admin. tut. l. vlt. §. defensionem. ADDE Bar.
in d. l. ii. Panor. in c. ii. & c. cæterùm. extra. eo. vbi plenè.
c Municipio, seruatur. ¶Dixit Pile. sua j. q. ex iure moribus recepto
consulem iurare præsente & consentiente maiore parte vniuersi
tatis: allegat authen. hoc ius est. C. de sacrosan. eccl. & l. rem non
nouam. C. de iudic.
ADDITIO. Adde Bar. in l. ii. §. hoc etiam. C. de iura. cal. vbi dicit
quòd in causa vniuersitatis iuratur de calumnia per administrato
res nomine ciuitatis; vel per syndicum legitimè ordinatum: & iu
rabit in animam constituentium, nō in animam ciuitatis: quia ci-
uitas caret anima. Hen. Ferran.

malè, salua pace iudicantium. nam licet lis contestata sit per syn-
dicum, etiam nomine Abbatis & conuentus agentem, abbas ta-
men ipse habens ad hoc speciale mādatum à capitulo, iurabit de
veritate nomine suo, & in animas eorum, vel maioris partis, qui
sunt de conuentu: vt extrà de testibus, ad hoc. aliàs incipit, præsen
a tium[a]. & tunc etiā poterit esse testis in causa: secus si ipse causam
per se duxisset. Non tamen nego, quin & per syndicum vel procu
ratorem possit de veritate iurari: secundùm quod not. per Papā,
extrà de iur. calum. c. fin. Dominus meus tamen dicit, ꝙ in præ. de
cre. non iurauit abbas, tanquam testis, vel tanquam procurator,
sed tanquam nuncius, & pica conuentus. Quæ & alia dic, vt not.
in præ. c. ad hoc. secundum omnes. Sed & si abbas causam ducat,
ipse iurabit in animas conuentus. & de hoc no. extrà de elec. du-
dum. ii. in gl. B. quæ incipit, not. ergo ius, &c. Iuramentum autem
calumniæ à syndico præstitum, abbas non cogitur subire, extrà de
iur. calum. Imperatorum. de hoc no. C. eo. l. ij. §. hoc etiam. Si ta-
men procurator negauerit positiones, dominus, ad quem spectat
causæ commodum, vel incommodum, eo quia nouit meliùs ve-
ritatem, interrogabitur per iuramētum super eis, vt infrà ti. prox.
§. vj. ver. in summa. quod quidam concedunt, vbi iuratum est de
veritate: arg. in præ. decre. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. secus,
vt dicunt, vbi de calumnia. Sed certè est eadem æquitas: sic hinc in
de idem ius etiam vtrobique esse puto, si hoc iudex viderit expe-
dire: argu. extrà de constit. nam concupiscentiam. Nec obst. præ.
dec. ad hæc. imò hoc probatur, si rectè intelligatur. Ar. contrà: qa
iuramentum de calumnia semel tantùm in causa præstatur, vt C.
de iur. cal. auth. en. in isto. Sed illud verum est, ab eadem persona.
Vel dic, quòd hoc non est propriè iuramentum de calumnia, sed
iurabit respondere, quid credit super positionibus per procurato
rem negatis. Et sic iurare & respondere fecimus Archiepiscopū
Rauennatem in causa, quæ inter eum & cōe Arimini super sep-
b tem castris coram nobis vertebatur[b]. ¶†Quid si prælatus eccle-
5 siæ prosequitur cām per se, nūquid poterit committere iuramen
tum œconomo, seu syndico? Videtur, quòd sic, arg. extrà e. c. j. ꝓ-
pe fi. ibi, huiusmodi officiū aliis denegare. & ff. de procur. l. iij. Dic,
quòd iuramentum non potest specialiter committi, nisi & causæ
prosecutio committatur, vt extrà eo. in pertractandis. in fin. & c.
seq. ibi, qui pro eis petere & exhib. &c. & c. fi. in prin. ibi, elegeris li
ti, &c. ver. quòd si. & sic intellige eo. tit. c. j. alioquin alicui posset
4 hic causam committere ignoranti. ¶†Sed cùm pupillus possit a
gere causam momentaneæ possessionis, vt C. qui leg. perso. mo-
mentariæ. vbi de hoc: & aliàs, vt s. de actore, in prin. nunquid iura
bit? Videtur, quòd non, arg. ff. de iur. & facti ignor. l. fi. ff. de iureiur.
c qui iurasse. Vel dic, quòd iurabit[c]: quia ex quo legitimus est ad a-
gendum: ergo & ad iurandum, & ad alia, ff. de iurisdic. om. iudic.
l. ii. extrà de offic. de leg. præterea. & si pupillus agit auctoritate tu
toris, quòd potest, vt ff. de admi. tut. l. j. ipse iurabit, ff. de aucto. tut.
accipientis. & C. eo. clarum. & ff. de re iud. quidam. sed poterit pe-
tere in integrū restitutionem, si sit læsus. & hoc tenet Alber. Pap.
vel fortè tutor iurabit, vt in præ. l. qui iurasse. quasi ipse videatur a-
gere, cuius auctoritate agitur, C. de vet. iur. enuc. l. j. extrà de sent.
d excom. mulieres. secundum Vber.[d] ¶†Sed an pater iurabit de ca-
5 lumnia in aduentitiis bonis? Dic, quòd sic, vt no. C. eo. l. ii. §. sin au-
6 tem. & vide infrà de libel. concep. §. iam nunc. in fin. ¶†Sed illud
quæritur, vtrùm conuentus reali actione, nominans dominum
e in iudicio, iurabit de calumnia? Dicunt quidam, ꝙ sic[e]: cùm non
contra eum, sed contra nominatum sit agendum, vt extrà vt lite
non contest. quoniam. §. quòd si super. Nec obstat, quòd semel ē
iurandum, vt C. de iur. calum. auth. hoc sacramentū. nam per hoc
f sacramentum eximitur à iudicio[f]. Quid si nominatus dicit, quòd
nominans bene possidet nomine ipsius nominati, nunquid tene
tur nominatus iurare, quòd non calumniandi animo hoc faciet?
Respon. non: imò locum habet tunc præd. auth. hoc sacramentū.
7 vt tantùm semel post litem cōtestatam iuretur. ¶†Sed nunquid
clericus de calumnia iurat? Videtur, quòd non: sed de veritate tan
tùm, vt no. extrà eo. c. j. Quidam tamen dicunt contrà, secundum
g leges, vt no. in præ. §. sed quia veremur[g]. Quid si quis voluit non
8 iurare? de hoc s. §. superest. ver. qd si reus. ¶†Sed nūquid minor,
cuius nomine litigatur, iurabit? Dicunt quidam, quòd sic: quia di-
cit lex, quòd restituitur, si confessus fuerit, ff. de confes. certum. §.
fi. vnde saltem iurabit auctoritate tutoris, si eum habet, ff. de adm.
tut. l. j. §. fi. Azo dicit, quòd est adultus, iurabit de veritate dicenda,
sed non de calumnia: si verò est pupillus, non, arg. ff. de in lit. iur.
videamus. ff. de confes. certum. §. fi. C. de edendis apud. vbi de hoc,
extrà de despon. impub. attestationes. Et secundum canones im-
pubes iurare nō potest, 22. q. v. paruuli. & c. pueri. 4. q. 3. c. j. nisi sit
9 doli capax. extr. de del. puer. c. i. ¶†Item iurant omnes, vel maior
pars de municipio, C. eo. l. ii. §. hoc etiam. ff. de cond. & de munici
pibus. Item vniuersitas quandoque, extra. de hæret. excommuni-
camus, §. adiicimus. & potest vniuersitas iurare, non solùm per eū
qui litem contestatus est, verumetiam per alium, vt no. secundū
h Papam, extrà de iud. pastoralis[h]. ¶†Procurator autem non iurat
10 de calumnia, vt C. eo. l. ij. §. sin autem. & in præ. §. si tutor[i]. Argu.
i tamen contrà, extrà eod. c. pe. sed ibi syndici vocantur procurato-
res. Procurator enim episcopi loco syndici, seu œconomi est, ar.
v. q. iii. quia episcopus. ix. q. iii. cùm simus. sed procurator in rem
suam datus, bene iurat, C. de procu. qui stipendia. prout no. C. eo.
de iur. calum. l. ii. §. sin autem alterutra. siue agat vtili nomine suo
k siue directa nomine domini cedētis[k], cùm sit causa eius propria:
quia damnum & emolumētum eius est, ii. q. vi. biduum. vt in præ.
l. qui stipendia. nisi reus obiiciat, quòd procurator suspectus est,
vel quòd dominus meliùs nouit causam. tunc enim iudex potest
l præcipere, quòd dñs iuret, C. eo. l. fin.[l] ff. e. si actor. ext. de iniur.[m]
m ¶†Quid ergo fiet, cùm procurator agit, vel defendit nomine ab
11 sentis[n]? Dicit Vincen. quòd dabitur ei dilatio, vt denunciet vero
n domino, quòd veniat iuraturus, ar. ext. vt lite non contest. qm. §.
quòd

ADDITIONES.

a Incipit, præsentium. ¶libr. vi.
b Vertebatur. ¶De qua etiā ipse auctor dixit s. de teste, §. qualiter.
ver. sed opponitur. circa medium. Multùm depilata fuit ecclesia
Rauennas honoribus & viribus suis tempore auctoris, & priùs.
nam, vt patet eod. ti. de teste, §. nunc tractandum. ver. hoc autem.
ad fi. aliam causam habuit etiam coram auctore super quibusdam
castris cum communi Forliuii. Item tempore Inn. IIII. quæstio-
nem habuit cum communi Fauentiæ super villa Luci, & sancti
Petri, & castro Arioli: de qua hoc eo. tit. cùm causa. de probat. li-
cet. de testib. cùm causam. j. Villa tamen Luci hodie suo nomine
possidetur. Ad castrum Arioli recuperandm nūc laborat præsens
archiepiscopus Rauennas. Sed plus me legisse memini, quòd in
sula Siciliæ olim fuit ecclesiæ Rauēnæ, trāslata postea in ecclesiā
Romanam: forsan quia illam regere nō poterat. Quod præsumo
quia nec ipsius ecclesiæ Romanæ nostris temporibus multùm ad
id laborantis solicitudo, expensa, & impositio decimarum ad id,
saltem in partibus Italiæ multis annis collecta, illam adhuc debi-
to modo potuit subiugare. Ipsius etiam ecclesiæ canonici tūc ha
bebant, & hodie retinent nomē Cardinalium & cantorū. Cui ec-
clesiæ compatior: quia mihi metropolitica, & quia cùm meis des
cendentibus cēsualis sum ipsius: & in ipsa etiam habui filium Car
dinalem, & nunc nepotem ex filio cantorē: tres vltimi archiepis-
copi mei fuerunt scholares, & domini spirituales: quartus autem,
qui præcessit do. Raynutius, nunc cardinalis sancti Mart. in mon
tibus, meus singularissim⁹ benefactor, pater & dominus: hæc dāt
causam deplorādi, quòd nec etiam in sede propria potitur debita
libertate.
c Iurabit. ¶Hoc breuiter tenet Accur. in §. quod obseruari. in fin. j.
gloss. alleg. C. de his, qui ven. ætat. l. j.
d Secundum Vber. ¶vbi suprà.
e Quòd sic. ¶Latior esset litera sequens, si dicere, licet non con-
tra eum. Mihi videtur, quòd locus est iuramento de malitia, & qa
malitiosè non nominat: non de calumnia, quod respicit totam li-
tem, post litem contestatam præstatur: facit eo. ti. c. ii. in fin. lib. vi.
f Iudicio. ¶Secundum Gui. de Suz. in l. ii. C. vbi in rem actio.
g Sed quia veremur. ¶Ibi plenè per Accur. in glo. magna. ante me-
dium.
h Pastoralis. ¶Vt ibi scripsi super prima gl.
i Si tutor. ¶Hodie iurat, si habet speciale mandatū, eo. ti. c. vi. lib. vi.
k Domini cedentis. ¶Qđ Pla. non ꝯcedebat hoc scđo casu, sed Ac
cur. vbi s. tenet, vt hic, & do. Azo in Summa circa med. & Vin. eo.
tit. c. vlt. sed Vincen. dicit ex causa à iudice æstimandum, per id qđ
sequitur.
l L. fi. ¶Hoc & in sequenti l. corrigere de procur. & in hac l. fin. te-
nuit Iaco. de Aret. vt ibi no. Cum quòd si periculū causæ pertinet
ad cedētem, vt quia cessit actionem suo periculo mouendam, ff.
mand. si mandato. §. fi. tunc iurare & respondere debet: & sic loqu-
tur l. si actor. Vel neutrum spectat ad eum, cùm causa sit propria
cessionarii, vt in l. qui stipendia. & ff. quan. appel. sit. l. i. §. in propria.
vide quod dixi s. de defensore, in fin. & s. de ces. act. §. i. ver. sed nū
quid. i. securè teneas, quòd etiam eo casu, quo cedens iurat de ca-
lumnia, nihilominus cessionarius, qui litem prosequitur, iurare
tenetur in animam propriam, per decret. ii. ii. respon. eod. ti. lib. 6.
Capitula enim inclusa in iuramento calumniæ, quæ not. eo. c. i. in
prin. & C. eo. l. ii. §. i. longè plus respiciunt prosecutionem litis, ꝙ
iustitiam negotii principalis. quod facilè patet intuenti: nec est ēt
absurdum, quòd etiam de iustitia principalis causæ secundum su-
am credulitatem iurarēt. super quo vide, quod dixi de aduocato.
§. i. ver. item quòd est præuaricator.
m Iniuriis. ¶Libro vi.
n Nomine absentis. ¶Difficultas, quæ sequitur, hodie est sublata
per præ. dec. vlt. eo. ti. li. vi.

quòd si super.C.vbi in rem act.l.ij.extra.de procu.dilectus.Vel di
a cas,quòd mittetur ei iuramentum,vt in præ.authen.principales[a]
Potest etiam mandari iudici,sub cuius iurisdictione degit,vt illud
recipiat:quod mandabitur sub hac forma:
b FORMA.Talis iudex[b] tali iudici salutem in domino. Nouerit
vestra discretio, quòd T. procurator P. ciuis nostri super libello,
quem vobis præsentibus mittimus inclusum,cùm H.ciue nostro
est litem sub nostri iudicii examine contestatus:verùm quoniam
vt lis sine suspicione procedat,necesse est per principalem perso-
nam præstari calumniæ iuramentum,dilectionem vestram requi
rimus & rogamus,quatenus ab ipso P.super dicto libello, secun-
dum iuris ordinem, fulti iuris communis præsidio iuramentum
calumniæ recipi faciatis:receptionem eãdem in publicam formã
in manu fidelis notarii redactam,nobis,si placet,per latorem præ-
sentium transmittatis.Ideo dixi Fulti iuris communis præsidio.nã
iuris auctoritate recipit,&non ex vi commissionis:quod dic,vt su
prà de iudic.delega.§.iam nunc.ver.secundum præmissa.Iudex au
tem delegatus à Principe,committat,prout no.eo.§.ver.quando
que etiam. Quòd si iuramentum ei mitti nequeat, fortè quia est
vltra mare,vel aliàs est valde remotus, vel quia ignoratur vbi sit,
tunc dabitur bonis curator,qui de calumnia iurabit, vt ff. de cur.
12 bo.dan.l.j.& ij.ff.ex quib.cau.ma.ab host.in prin.ver.ego.¶†Vin
cen.autem dicit,quòd non admitteret sacramentum talis procu-
ratoris in hoc casu,extra.de procur.petitio. & hoc secundum le-
13 ges,quas secuti sunt T.& Vincen.& alii. ¶†Vincen. tamen no.[c]
c quòd secundum canones procurator potest iurare de calumnia,
extra.eod.c.pe.Et potest esse ratio:quia per litis contestationem
d factus est dominus,C.de procur.neque.Ioan.de Deo dicit[d], q si
dominus haberi potest,ipse iuret, vt dicunt præd.leges:alioquin
procurator iuret,vt in præ.decret.&dominus debet illi mandare,
vt iuret in animam sui,vt dicam infrà §.prox.Papa no.extra.eo. c.
j.speciale esse in personis ecclesiasticis[f], quòd iurent de calumnia
per procuratorem,etiam sine speciali mandato ad iurandum,ex-
tra.eo.c.ij.& pe.& fi.Laici verò procurator potest iurare,si habet
ad hoc speciale mandatum,ff.de iureiuran.iusiurãdum quod.Pro
curator autem extra iudicia factus, bene iurat de calũnia, vt ff. de
dam.infect.qui bona.§.si alieno.per quam legem rex Portugaliæ
absens fuit absolutus per dom.Nicolaum papam IIII.à senten-
tia excommunicationis. licet enim procurator eius habens spe-
ciale mandatum ad petendum absolutionem, nõ haberet expres
sum mandatum ad iurandum in animam ipsius Regis,fuit tamen
ad iurandum admissus per hanc legem.Præterea cùm iuramentũ
videatur esse de forma absolutionis,vt pbatur,&no.extr.de sent.
excom.cùm desideres.& c.quamuis.procurator ad petendum il-
lam specialiter constitutus, videtur per consequens constitutus
ad iurandum,sine quo absolutio non procedit,arg.extra.de offic.
deleg.præterea.&ff.de procur.ad rem.& l.seq.& l.sed & id.Ipsi au
tem regi,si præsens foret,debuisset iuramẽtũ remitti,vt probatur
in præ.§.si alieno.& vide j.in ti.de procur.§.j.ver.item opponitur
quòd licet.ibi,xv.curia Romana indifferenter admittit iuramen-
ta procuratorum,& maximè in spiritualibus: exigit tamẽ ad hoc
speciale mandatum,vt iam dicam:nec aliud posset ibi propter via
rum distantiam commodè obseruari,arg.lxii.dist. cùm longè. &
extrà de in integ.restit.tum ex literis.in fi. si tamen principales ad
14 sunt,bene coguntur iurare.¶†Quid ergo, si in procuratorio ali
cuius aliàs sufficienti ad causam,non exprimitur,quòd possit iura
re de calumnia?Respondeo,dixerunt multi,quòd potest iurare:a
lii verò contrà:sed certè cùm mandatum sit aliàs sufficiens ad cau
sam,iudex coget eum litem contestari,& post, tanquam domin9
litis,poterit iurare.argum.Inst.de his,per quos ag.poss.§.procura
tor.Hodie tamen indistinctè iuramentum recipimus sine specia-
li mandato.de hoc suprà de procur.§.ratione autem formæ.vers.
pen.¶Quid de defensore,qui satisdedit de iudicato soluẽdo?Res
pon.dicunt quidam,quòd ipse iurabit:alii,contra. de hoc not. ff.
e de procur.non solùm.in prin.C.eod.l.ii.§.sin autem[e].¶†Sed qd
15 dices de syndico?Dic, quòd si est specialis ad vnam causam, non
potest de calumnia iurare,nisi habeat ad hoc speciale mandatum:
sicut nec procurator, quia nõ habet generalem administrationẽ:
secus si datus sit ad omnes causas monasterii,seu vniuersitatis pe
ragendas.Item coniũcta persona alieno nomine defendens,iurat
secundum formam illius authen.principales. secundum Vber. &
f Ioan.de Deo[f]. Item excommunicatus, qui conuenitur, iurat, vt
16 no.extra.eod.c.pen.¶†Sed nunquid hæres defuncti iurabit? De
hoc s.§.prox.ver.sed nunquid.Item episcopus iurat,j.§.prox.ver-
si.item no.Item & clerici seculares in causis propriis,vel ecclesia-
rum suarum: & etiam regulares, vbi sunt syndici constituti: alias
non.Sic potest legi & intelligi,extrà eo.c.i.& probatur eo.tit.cæ-
terùm.& per totum,xiiii.q.ij.quanquam.Vel dic,quòd decre. ex-
tra.eo.c.i.vbi dicitur,quòd clerici iurare non audeant prælato in-
consulto,intelligitur coram iudice seculari,vel coram alio,de cu
ius iurisdictione non sunt:vt extrà de foro comp.si diligenti. & c.
significasti.Sed quum iurant coram suo prælato, etiam non epis-
copo,habente tamen iurisdictionem in eos,satis intelliguntur de
eius licentia facere.In contractibus autem bene iurant clerici,ex
g trà de iureiur.ex rescripto.& c.seq. Argum.contrà,xxii.q.v.c. fi.[g]
17 ¶†Sed pone.Iudæus litigat cum Christiano,nunquid iurabit de
calumnia super Euangelia? Videtur,quòd sic,C.de Iudæis, Iudæi.
ad prin.xxij.q.v.monet te.Arg.contrà,ff.de iureiur.non erit.§.pe.
nam cùm non credant legem Euangelicam,vt xlv.distin.qui syn
cera. ipsi dicent per tale iuramentum, quicquid voluerint. Vnde
dico,quòd si iudex viderit expedire,faciat eum secundum legem
suam iurare super Decem præceptis Moysi,vt C.de Iudæis,si quę
nam & aliàs dicitur,quòd eis est secundum suam legem permissũ
circuncidere,vt ff.ad leg.Cornel.de sica.l.circuncidere,xxxv.dist.
ab exordio.& in præ.c.qui syncera.vel sic dicet, Iuras tu per Deũ
patrem omnipotẽtem sabaoth:vel,per Deum,qui apparuit Moy-
si in rubo: vel, per verum Adonai patrem: vel per Deum Eloim,
& huiusmodi:arg.in prædi.c.monet te.ad fi.Respon.Iuro.Vel sic,
Si tu culpabilis es & periurus,sis dispersus inter gentes, & moria-
ris in terra inimicorum tuorum,&sic te terra absorbeat,sicut Da-
than,& Abiron:Responde,Amen,vij.q.j.denique.extrà de elect.
licet.vel sic:Te lepra apprehendat,sicut Naaman Syrum, vt j. q. j.
qui studet.vel sic:fiat habitatio tua deserta,&c.arg.xxiij.dist.in no-
mine.prope fin. Vel sic: Veniant super caput tuum omnia pecata
tua,& parentum tuorũ,&omnes maledictiones,quæ in lege Mo-
saica & prophetarũ inscriptæ sunt,& semper tecum maneant.Re-
spon.Amen. Multas ex illis habes in Deutero. c. xxviii. & in Psal.
Deus laudem. Vel sic: Det te Deus in maledictionẽ, & in exẽplũ
18 cunctorum populo suo,vt ij.q.v.hoc autem.¶†Sed ad cuius ex-
pensas mittetur iuramẽtum calumnię ad principalem absentem,
h vt suprà ver.quid ergo fiet?Respõ.[h] si absens voluntariè per pro-
curatorem litigat,tũc quia eius absentia causam impedit,ipse sol-
uet expensas: si autem ratione sexus, vel dignitatis, vel infirmita-
i tis[i],& huiusmodi, tunc communiter fient sumptus[k]. Vtrùm autẽ
k alius à principali persona possit iurare de veritate,vel etiã de cre-
dulitate,not.secundum Papam,extra.eod ca.fin.

ADDITIONES.

a Principales.¶Cuius expensis,dicitur j.ver.sed ad cuius.
b Talis iudex.¶Inhonestè se præponit æquali.
c Tamen no.¶eo.tit.c.fi.ADDE,q Bar.in d.§.qui alieno.dicit,rela
ta opi.Spec.q si dominus non potest haberi,q procurator admit
teretur.ADDE tu vlteriùs,q procurator in Romana curia tenet
iurare de calumnia,non solùm in animam domini, sed etiam in a
nimam suiipsius,etiam si principalis priùs iurauerit.Rot.in antiq.
decis.ccccxcii.& in nouis.decis.xxxvij.& decis.xl.
ADDITIO.Adde tu,q procurator generalis ad lites,potest iu-
rare de calumnia,licet aliter lites specificatæ non sint, modò ha-
beat speciale mandatum ad iurandum de calumnia : ita singulari-
ter voluit Mate.notab.suo l.incip.nota,quòd si dominus. Henri.
Ferran.
d Dicit.¶Libri Iudicum parte ii.circa medium huius tituli.
e §.sin autem.¶Dicit Alb.Gal.hoc tit.post princ. quòd si defensor
conuenit in causa principali,dominus iurabit: si conuenitur fideius-
sor datus ab ipso ex stipulatu,tunc ipse iurabit,vt ibi not.
f Ioan.de Deo.¶Isti dicunt,vbi s.eum iurare de his,quæ eum respi
ciunt,sicut s.§.ij.ver.sed nunquid hæres.in fi. Vnde communiter
tenetur,principalem debere iurare:quod tenet Gui.in l. maritus.
C.de procur.quia licet lex eũ agere permittat, procuratorem nõ
facit,ff.iud.sol.l.iii.§.sed & si.&si principalis esset minor,vide s.de
coniunc.persona,ver.item quòd is.& versic.seq.Adde,q Bar.idẽ
tenet,quod Spec.in l.ii.C.eod.
g C.fi.¶Solue,vt ibi no.de his vide,quod satis scripsi eo.ti.c.i.ad fi.
super verbo,inconsulto.
ADDITIO.Adde ad versi.seq.ibi,sed pone,Iudæus,&c.do.Ias.
in rub.ff.de iust.& iur.col.fi.ver.vltimò facit.Et quid si Iudæus iu
rat in contractu,an illum contractum obseruare teneatur virtute
iuramenti : cùm animæ Iudæorum non pertineant ad protectio-
nem papæ,vel ecclesiæ?vide Paul.de Cast.consi.xc.incip.visa.col.
fin.ver.sed Iudæorum.in 2.parte consiliorum.Henr.Ferran.
h Respon.¶Secundum Guid.de Suz.in l.2.C.eod.tit.
i Infirmitatis.¶Text.l.2.§.sin autem.in prin.C.eo.ti.ponit duo pręce-
dentia:sed adhuc fortiùs vrget hoc tertium, cui iudex compa-
ri debet,24.q.4.quę dignior.in fi. Adde,quòd dicta Spec.sequitur
Alex.in l.ad personas.ff.de iureiur.
k Fient sumptus.¶Arg.contrà de iudic.ca.2.in prin.lib.vi.ibi fauo
re producentis tantùm,hîc communis.Expedit enim aduersario
illius exigi iuramentum.

SUMMARIUM.

1 *Iuramentum de calumnia importat dilationẽ non petere, gratia litis differendę*
2 *Reus post iuramentum actoris, qualiter & sub qua forma iurare cogatur.*
3 *In duplicib. iudicijs vterq; est actor et reus, et vterq; præstare debet iuramentũ.*
Iudicia duplicia quæ sint, & quæ dicantur.
4 *Iurans de veritate dicenda, si interrogetur de credulitate, an teneatur respõdere.*
5 *Episcopus iurans de calumnia, vel veritate, an debeat Euangelium tangere.*
6 *Forma, qua iudex cõputabit iuramentũ, vbi causa est spiritualis, vel ei annexa.*
7 *Forma iuramenti quod præstatur in animam domini.*
8 *Iudæus sub qua forma iurabit in iudicio, si cum Christiano litigat.*

¶Iuramentum de calumnia, qualiter, & sub qua forma sit præstandum.

4. §. Nunc dicamus, qualiter fit iurãdum. Et quidem statim lite contestata iudex actori sic computabit iuramentum:

¶FORMA. Tu iurabis, quòd non calumniosè petis: sed quia credis & æstimas iustè petere, C. eo. l. ij. in prin. versicu. & actor. & auth. hoc sacramentum. Inst. de pœ. tem. litig. §. item actoris. ¶Itẽ quòd respondebis veritatem super his, de quibus interrogaberis, & eam non negabis, vt eo. tit. auth. in hoc. ¶Item quòd non vteris scienter falsa probatione, siue in testibus, siue in instrumentis, siue in alia specie probationis. sed hoc potiùs de consuetudine, q̃ de iure fit. nam de iure debet sic dici: scilicet quòd nullam probationem exiges, nisi quam pro veritate credes necessariam, vt in authen. hoc sacramentum ¶Item quòd non corrupisti iudicem, neque corrũpes, vel tabellionem, nec dedisti, nec dabis, nec promisisti, nec promittes aliquid per te, vel per interpositã personã, vt sententia feratur pro te, nisi illis personis, quibus pro hac causa: vt sententia feratur pro te, nisi illis personis, quibus iura dare permittunt, videlicet notario, aduocato & aliis, C. eo. l.
1 ij. & auth. principales. ¶†Item quòd dilationem non petes gratia litis differendæ, C. eo. l. ij. in princ. versi. & reus. & l. iij. ibi, quòd non causa differendi, &c. sicut ego dixi, sic verum est, & sic seruabit: sic Deus te adiuuet, & hæc s̃ncta dei Euangelia. Sed consului quòd hoc vltimum omittatur, alioquin rarò aut nunquam partes periurium euitabunt: quia sæpe post hoc iuramentum dilatio
a nes frustratorias petunt [a]. Quidam autem sic dicunt: Tu iuras te litem istam calumniandi animo non mouisse, vt C. eo. l. ij. nec mouere, vt ff. fami. ercisc. inter cohæredes. §. si famil. erciscun. nec morurum, vt in authen. de his, qui ingred. ad appel. Collat. v. quæ est
b C. eo. auth. in isto [b]. †Computato igitur taliter iuramento actori
2 conuertat se iudex ad reum, & dicat: Tu iurabis, quòd putas petitioni actoris iustè cõtradicere, vt Insti. de pœna te. lit. in fi. respon. j. & generaliter iurabis ita verum esse, & te obseruaturũ in defendendo, sicut ille iurauit in agẽdo: sic Deus te, &c. C. eo. l. ij. in prin. ver. reus autem. & ff. famil. ercisc. inter cohæredes. §. si familiæ. Præstito autem iuramento iudex det actori terminum ad proponen
3 dum, vt suprà de dilatio. in fi. ¶†Nota tamen, quòd in duplicib⁹ iudiciis, scilicet Communi diuidundo, Familiæ erciscundæ, Finiũ regũdorum, Vti possidetis & Vtrobi, in quibus vterque est actor & reus, vterque præstat iuramentum actoris & rei, vt in præ. §. si familiæ erciscundæ. extrà de probat. ex literis. vbi de hoc. Sed qs
c tunc prior iurabit: de hoc habes ff. de iudi. his tribus. & l. sequen. [c] Idem est etiam in mutuis petitionibus: quia tũc vterque est actor & reus, & præstabit vterque duplex iuramentum hoc modo: Iuro, quòd vtor bona intentione, & bona exceptione: vel, iuro, q̃ iustè credo petere & defendere. Et ita secundum canones inuenitur duplex iudicium, scilicet causa conuentionis & reconuentionis siue mutua petitio: quod concedo, quantum ad iuramentum de calumnia, sed non q̃tum ad testes. Nam in iudicio finium regundorum testes, à quacũque parte producantur, perhibent testimonium de facto actoris & rei: aliàs non probarent limites, vel fines communes. Hoc autem necesse non est, quòd testes super conuẽtione producti, dicant super reconuentione: imò per se potest ꝓbari conuentio, & per se reconuentio. Iacob. autem Bald. dixit, in causa conuentionis, & reconuentionis vnum tantùm præstari iu
4 ramentum. ¶†Item dixit magister Gratianus, quòd si is, qui iurat de veritate dicenda, interrogetur de credulitate, non tenetur respondere: secus, si iurauit de calumnia, extrà de testib. c. de testibus. Innoc. dicit, quòd iurans de calumnia, debet respondere de veritate, extrà de re iud. cùm olim. §. j. in fi. vt not. extrà de test. ad
d hoc. aliàs incipit, pręsentium [d]. ¶†Item no. quòd cùm episcopus
5 iurat de calumnia, vel veritate, non tangit, sed inspicit Euangelia extrà de iur. cal. c. fin. xj. q. j. nec honor. tamen quandoque tangit, scilicet cùm reuertitur ab hęresi, vel schismate, vt j. q. vij. quoties. & quando absoluitur ab excommunicatione, vel supẽsione, extr. de senten. excom. venerabili. Alb. Papi. dixit, quòd si causa sit sua propria, tunc iurat episcopus. Nec ob. l. C. de epis. & cle. cùm cle-
e ricus. in fin. quia ibi loquitur de alio iuramento [e]. Si verò sit causa ecclesiæ, aut est spiritualis, & tunc non iurat: aut ciuilis, & tunc iurat, non per se, sed per procuratorem, arg. extr. eod. c. j. & c. pen. & v. q. iij. qui episcopus. ix. q. iij. cùm simus. Ego sto decre. extrà eod.
6 c. fin. vt indistinctè iuret secundum præmissam formam. ¶†Cæterùm si causa sit spiritualis, vel ei annexa, & iurari debet de veritate, tunc iudex sic computabit iuramentum.

¶FORMA. Tu iurabis ad sancta Dei Euangelia dicere & respõdere veritatem, quam scis per te, vel intelligis per eos, in quorũ a
f nimas iuras: & dicere etiam, quid credis & existimas [f]. Tunc ipse dicat: Ego P. in causa, quæ vertitur inter me & H. super hoc coram vobis dicam veritatem, quam sciuero per me, vel quã per meos fratres, in quorum animas iuro, intelligo, & quam etiam credo, quoties & quandocunque fuero per vos interrogatus: sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. Hæc forma probatur ex.
g trà de testib. & in dec. noua. præsentium [g] C. de iuram. cal. l. ii. in prin. Quod autem dicitur s. quid credis, & quã etiam credo, hoc ad cautelam apponitur. nam non est de forma huius iuramenti. q enim de veritate iurat, non debet de credulitate interrogari, vel
7 respondere, vt s. §. j. versi. quantum. ¶†Si verò iuramentum de veritate præstatur in animam domini, vt lxiij. dist. sibi. ext. de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. tunc fiet in hac forma:

¶FORMA. Ego iuro in animas conuentus, id est singulorum de conuentu: quia conuentus non habet animam, vt not. j. in tra. libel. de sent. excom. ver. si. secundum do. mei siue in animam domini mei talis, quod dicam veritatem in tali causa, prout ab eo, vł ab eis, vel à maiori parte eorũ didici, vt in præ. dec. ad hæc. vel ipse iurat per me, quòd ipse per me veritatem respondebit, extra. de præb. c. accedens. vel iuro in animam eius, quòd ipse per me ven-
8 tatem, quam sciuerit, respondebit de hoc in prę. c. tibi. ¶†Formã sub qua Iudæus iurat, vide s. §. prox. in fi. Et scias, q̃ facta litis contestatione, & prǣstito iuramento, hoc totum scribi debet in actis, hoc modo:

¶FORMA. Die tali lis est contestata, & iuratum de calumnia, vel de veritate à tali, ex parte vna, & à tali ex altera, vel super præmisso libello, vel siue dicat, super infrà scripto libello, cui⁹ tenor talis est: Coram vobis, &c. ponatur de verbo ad verbum tenor libelli: postea subiungat, & talis dies fuit assignata ad respondendũ actori.

ADDITIONES.

a Petunt. ¶Vnde Simon Vinc. non approbat hoc, sed excusat: quia sic habet consuetudo: hoc dicit in l. j. C. eod. tit.
b In isto. ¶Turbantur aliqui, quos etiam sequitur Cyn. in l. ij. C. eo. in 8. q. quòd iuramentum calumniæ pręstatur de præterito & verbum mouisse, quod ponit lex prædicta, positum est s. exponunt, i. mouere: & mouet eos §. factæ. i. l. i libello. ff. de ca. & post l. reuer. vbi patet, factum pro infecto haberi non posse: quod enim pręteritum est: nequit non fuisse. Sed Host. concordat Gul. in Summa, eod. tit. §. antepenult. l. fi. Nec video, quod impediat iurari de præterito. quòd propriè respiciunt iuramenta compurgatorum & testium. Nil ergo impedit iurare, quòd à pricipio sine calumnia mouit litem: sed hoc nõ sufficiat propter malam fidem superuenientem, quæ iuramentum excludere intendit.
c Et l. sequen. ¶Vide in præd. c. ex literis. in glo. 2. dixit Rof. in ti. cõmuni diuidundo, quòd ex natura actionis procedit vtrũque, actorem & reum iurare. vterque enim petit ab altero etiam prouocatus à prouocante portionem suam: item expensas & damna per alium data: sed ex ordine iudicii, vel processus est semp dare actorem, vel primò prouocãtem, vel quem sors præfecit, vt ibi patet.
d Incip. præsentium. ¶lib. vj.
e Alio iuramento. ¶Scilicet de iudicio sisti, & iudicato soluendo.
f Et existimas. ¶Hanc additionem improbat Aegi. c. xliiij. in fi. & facit, quod hîc sequitur: & vide j. ti. prox. §. vj. versi. item nota.
g Præsentium. ¶lib. vj.

SUMMARIUM.

1 *Punitus, quia non vult iurare in iudicio, an possit appellare.*
2 *Iurare renuens an iuranti teneatur iniuriarum.*
3 *Reus, vel actor, qui vouerunt nunquam iurare, an non obstante voto teneantur iuramentum præstare.*
4 *Tutore, vel curatore nolentibus iurare, an noceant pupillo, vt causam debeat perdere.*
5 *Partes inter se pactum de non iurando facientes si per iudicem cogantur, & nolint, an perdant iura sua.*
6 *Reus & actor quibus casibus possint cogi ad iurandum.*
7 *Emptor bonæ fidei si ex post facto sciat rem alienam, & nolit iurare, an possit agere de euictione.*
8 *Reus nolens in causa criminali iurare, an habebitur pro confesso.*
9 *Quæstio dicitur res fragilis & periculosa, quæ & veritatem fallit.*

10 Iuran

10 Iuranti de calumnia an dabitur tempus ad deliberandum.

¶De pœna nolentis iurare de calumnia.

5. §. Supereſt videre d pœna nolẽtis iurare de calumnia, vel de veritate. Et quidem hęc eſt, vt actor
a ab inſtituta cadat actione per ſententiã a: reus verò condemnationem patiatur, quia pro confeſſo habetur, vt C. eod. l. ij. §. quòd ſi
b actor. & §. ſi autem reus. extra. eo. ca. fi. b in auth. vt liti. iurent. §. j. c
c ¶† Sed nunquid taliter puniti poſſunt appellare? Reſpon. ſic, ff.
1 de app. creditor. §. iuſſus d. ¶† Item nũquid, qui iurare renuit, te-
d nebitur iuranti iniuriarum? Reſpon. ſic, ſecundum Dy. & Io. e Ar.
2 contrà: quia iuris executio, &c. f vt ff. de iniur. iniuriarum. §. is q.
e extra de elec. cùm eccleſia Vulterana. ¶† Quid ſi reus, vel actor
f vouit, vel iurauit nullum facere iuramẽtum? Dixit Bul. g q nõ ob
3 ſtante voto, vel iuramento, tenetur iurare: & ſibi imputet q iura
g uit. aliàs daretur ei facultas eludẽdi legibus, quod eſſe non debet
C. e. l. 2. §. ſed quia veremur. & extr. de poſtul. bonæ. ij. propè fi. q a
nõ fiunt ludibrio leges, vt C. de bo. quæ lib. l. fi. §. vbi aũt. & ad idẽ
h facit. C. de fid. inſt. l. fi. h 22. q. 3. §. illicitum. & q. ij. beatus. extra de
i iureiur. venientes. 2. q. 4. c. j. & ij. ¶ Quidam tamen dicunt i, illi fore remittendum ſacramentũ, quia ſcriptum eſt: Vouete, & reddi-
k te, &c. extra de voto, magnæ k. ¶† Quid ſi tutor, vel curator non
4 vult iurare? Reſpon. non nocet pupillo: nec ob hoc cauſam perdet, arg. ff. ſi quis ius dic. nõ ob. l. j. §. ij. & C. de ſeruis fug. quicunq;
l xvj. quæ. vj. ſi epiſcopum l. ¶ † Quid ſi partes pepigerunt inter ſe
5 non iurare, & ideo ad pręceptum iudicis nolũt iurare? Certè hoc caſu partes non perdunt iura ſua, cùm enim ambæ nolint iurare, ſi perderẽt iura ſua, hæc eſſent ſibi contraria: quia ſi reus condemnaretur, actor nõ amitteret ius ſuũ, vel econtrariò, ſi actor amitteret actionem, non deberet reus condemnari. Vnde dicit Alb. Pap. q iudex dicit ſic: & ſi vos non iuratis, ego vos non audiam: quia ſi ferrem ſentẽtiam, non teneret, vt C. de ſen. & interl. om. iud. pro latam. ex quo iuramentum exactum eſt, vt in præ. §. ſed quia vere-
6 mur. & s. §. ſequitur. ver. & no. & ſeq. ¶† Sed quid in his caſibus, cùm actor, vel reus nolũt iurare, nũquid compellitur reus iurare; ſi actor dicit ſe non eſſe contentum condemnatione. vel ecõtra, nũquid cogetur actor, ſi reus dicit ſe nõ eſſe contentum, q actor perdat actionem? Poteſt dici, q ſic. arg. ff. de ven. inſpic. l. j. §. ij. ſicut cogitur quis rñdere poſitionibus, vt j. ti. prox. §. ix. & verius puto ſuf-
m ficere prædictas pœnas m. † Quid ſi emptor bonæ fidei, ſciens ex
7 poſt facto rẽ alienam, nolit iurare in quid potes agere de euictione? Reſpõ. ſic, ſi ipſe pepercit ſuo pudori, arg. ff. de procu. que omnia. §. j. ff. mand. Quintus Mutius. & maximè ſi erat notorium, vt ſequitur. Alij cõ. quia videtur in culpa, ff. de euic. ſi ideo. ff. de fideiuſ.
n l. ſi. Sed nec n poterit iurare, licet ſciat rem alienam, ad hoc vt cõſeruet ſtipulationem de euictione, arg. ff. de neg. geſt. at q. §. cùm: ſecundũ Vber. Alb. Pap. dicit, q ſi publicũ ſit & notoriũ, q res ſit eius, qui petit, tunc nõ cogitur iurare, & aget de euictione, arg. ex-
o tra de ac. euidẽtia. ij. q. manifeſta. ff. de ac. empt. l. emptorẽ. §. j. o li cet poſſit iurare, q gratia ſui iuris ſeruãdi, nõ animo calumniãdi venit ad iudiciũ, arg. ff. de iniur. ſi quis. & ff. de bon. liber. ſi qs de libertate. & in præd. §. cùm me. & ita debet iurare. Alij dicũt, q denunciet venditori, ſi putet ſe munitum aliqua aliqua exceptione
p vel nõ, ff. de euic. l. ideoq;. §. pen. & hoc verius videtur p. ¶† Item
8 cùm in criminali cã de calumnia iuretur, vt in §. reus. nunquid reus pro confeſſo habebitur, ſi nolit iurare? Videtur q nõ, ff. de qſti. l. j. §. diuus. ſed ibi loquitur, qñ quis cõfitetur per quæſtiones, ſeu
9 per tormẽta. † quia quæſtio res fragilis eſt, & periculoſa, & q veritatem fallit, vt in ea. l. §. quæſtio. Vnde dico, q ſi nolit iurare, habebitur pro confeſſo, ff. de cuſto. & exhib. re. ſi cõfeſſus. ſecundũ
10 Vber. de Bo. ¶† Sed nunquid dabitur tempus ad deliberandum
q iuranti de calumnia q? Reſpon. ſic, ſecundum H. ff. de inter. in iu. q interrogatus. ff. de iureiu. iuſiurandum & ad pecunias. Alij dicunt contrà, cùm non rñdeat tũc niſi de credulitate: ſecus in iuramentõ de veritate, vbi de ſcientia rñdet. quod dic, vt s. no. extr. de iur. cal. c. pen. & C. eod. l. ij. §. ipſi actor. in gl. per hoc apparet. & j. ti. pxi. §. vj. ver. item no. quòd in iuramento. Ergo de calumnia non cõcedetur dilatio, quia ſtatim poteſt abſque nota periurij reſpondere, credo.

ADDITIONES.

a Sententia. ¶ Quaſi iudex ferre non vult, vide ibi ſtatim remittã.
b Extrà e. c. fi. ¶ De hoc ibi no. in vlt. gl. & vide, quod ſuperiùs dixi.
c §. j. ¶ Certum eſt, q præcipitur de iuramento calumniæ præſtando, cum habeat coram arbitris, extra eiuſdem in l. ij. C. e. tit. §. ſed quia veremur. Pil. aũt dicit, vbi s. par. ij. ver. hic quæritur. q hæc pœna eo caſu non habet locum, vt hoc caſu: ſicut in multis alijs differunt compromiſſa & arbitri à iudicis. Illos alios caſus vide s. de arbitro. §. differt.
d Iuſſus. ¶ Idem Acc. poſt Io. per eãdem l. g. vt no. in lib. iij. §. C. eo. ti. Idẽ Pil. vbi s. pariter. ad ſi inducit eundẽ §. Hoc intellige ob contumaciam.

dum eſt, qñ habuit iuſtã cãm recuſandi: puta q priuilegiatus erat de ñ iurãdo à iure, vel à principe, de primo s. §. ij. verſ. & nota fm. De ſcdo ibi dixi: vel fortè pœnituit ante ſnĩam, qd ſibi licuit fm Pil. qui duo allegat. ſ. q plenitudo humanitatis nõ debet auferri, C. de app. ſi qs cau. ij. q. vj. Itẽ ſi iudici daretur optio, deberet hanc mitiorẽ eligere, ff. de act. & oblig. Arrianus. Ad 3rium, q recuſando iurare, fateri videtur ſe iniuſtam litẽ fouere. Sibi tñ placet primum dictũ: quod placet etiam Fran. Vercel. e. ti. c. fi. & Gui. de Su. ſuper l. ij. C. eo. §. q ſi ſaltem ſecundum Iac. de Are. ſi non intere-ſ rant aduerſarij, arg. ff. de nox. electio. de optio. leg. l. mãcipiorum. Gul. allegat C. de his, quibus vt indig. l. alia. cum 3cor. ibi in vl. gl. hoc dico, ne obſtet l. antepe. ff. de verb. ſig. quę vult, q à pœna legis non appelletur: facit extra de app. quia nos. Vnde dixit Simõ Vinc. illum appellare non poſſe: quia non ſolùm à iudice, ſed à lege damnatur. Sed dic, vt s. dixi. Nec obſtat opi. quam Fran. attribuit Azo. Odo. ſcilicet, quòd talis non apellet, quia contumax: quia illud falſum in contumace in non parendo, per præd. §. iuſſus. ſuper quo vide, quod not. in clem. de do. & contum. ſi an. in princ. vlt. gloſſ.
e Et Io. ¶ Allegant ff. qui ſatiſ. cog. ſi verò. §. j. Alex. contrà in fi. l. 2. C. eo. inducit legem, quæ ſequitur. pro eo facit, quia certa pœna imponitur, & infrà, vide ver. ſed quid in his.
f Executio, &c. ¶ Non habet iniuriam.
g Dixit Bul. ¶ cuius dictum Cy. recitat, nec reſiſtit.
h L. fi. ¶ Per hanc l. tenet Albe. Gal. hanc partem a hoc tit. in fin.
i Tamen dicunt. ¶ Francis. dicit quòd hoc tenuit Old.
k Magnæ. ¶ Vide s. de citat. §. j. in fi. & s. de actore, §. j. verſ. ſed quid ſi iurauerit. & ibi remiſſio.
l Si epiſcopum. ¶ Per hanc 3cor. q vult, q delictum perſonæ ñ noceat eccleſiæ, puto idẽ in plato, vel ſyndico eccleſiæ, q recuſat iurare. vnde dixit Gui. de Suz. C. de ſac. eccl. l. iubemus. j. q ille prælatus, vel ſyndicus ſoluet de ſuo æſtimationem litis. alleg. C. de ſer. fug. l. quicunq;. & vnde vi. l. meminerit. Simon Vin. Alleg. in aut. vt liti. iurent. §. j. & formabat cãm in omni legitimo adminiſtrato, re. Subdebat Gul. q ſi nõ habet vñ, non punietur eccleſia. Sed ex hoc ſequetur abſurdum, qm in cauſis monaſteriorum agẽte abbate, non iurabitur de calumnia ſed eis agẽtib. ceſſat 3cluſio abſurditatis: quia iudex nõ plus procedit: facit, qd hic ſequitur verſ. qd ſi partes. In eo igitur remanet abſurditas, pp quã in alijs terminis procurator 3pellitur iurare, ff. de proc. l. ſed ex his. & l. ſed. & hoc. leg. præter. Subdebat igitur Gul. q cùm nollem hoc caſu iurare, & cõfiteri, ſit idẽ, C. de iur. calum. l. ij. §. quòd ſi. & eccleſia ſuccumberet, & per confeſſionem illius abbatis, vel ſyndici. facit, quòd not. in ipſa l. iubemus. & ff. de confeſ. certum. §. penul. ſequitur, q illo recuſante iurare, ſuccumbet: & dicit Gul. quòd hoc ſibi placeret, quando lis eſſet calumnioſa, ff. de adminiſt. tu. quot. §. ſicut. multa exemplaria Gul. habeo, & in vno ſolo reperi hoc dictum.

ADDE, vt per Panor. in c. fi. extrà e. ti. qui de hac additione mẽtionem facit, & aliter diſtinguit. Et quando delictum prælati noceat eccleſiæ, vide Pe. de Anc. conſi. clvij. & quod confeſſio prælati habentis adminiſtrationem cum conuentu, vel capitulo, nõ præiudicet eccleſiæ, tenet Ro. conſ. 85. de quo vide etiam Ang. conſ. 214.
m Prædictas pœnas. ¶ Concor. Fran. Vercel. eo. tit. e. j. in vlt. q.
n Sed nec. ¶ Puto quod debet dicere, & ponderata lege, quam allegant, ex verbis Acc. in l. ij. eo. ti. in princ. in gl. caue ſibi.
o Li. ¶ Huic conſentit Pe. de Bel. vt ponit Cy. l. ij. C. eo. tit. in ix. q. al legat etiam ff. man. l. Quintus. & de admi. tu. quot. §. denique. idẽ Alb. Gal. hoc ti. vot. pe. Simon Vin. dixit idem ſub dubio fortè.
p Videtur. ¶ Refert Fran. eod. ti. c. j. hoc placuiſſe Lothario, Iacob. Bald. & Conrado.
q De cal. ¶ Circa hoc aduertendum eſt, q duob. modis formatur hæc quæſtio. Vno modo de tempore deliberandi ſuper iuramento præſtãdo, & ſic quærebat Pil. vbi s. & patet, q ſic ar. l. e. prin. §. q ſi actor de leg. li. C. eo. ti. ibi; & hoc legitimè fuerit approbatum, idẽ Acc. in gl. per hoc apparet. j. allegata allegat §. quod obſeruari. ea. l. & idem tenet Fran. Vercel. eod. tit. c. j. in q. pen. alleg. l. iuſiurandum & ad pecunias in princi. j. allegatas. & ne ſubeat anceps periuriũ, ff. de in lit. iur. l. videamus. Alex. in ſi. l. ij. tenet idem, ſub dubio fortè, ſed hoc improbat Cy. poſt prin. l. ij. C. eo. in v. q. ideo quia iſte habuit tẽpus ad deliberandum ante cõteſtationem litis, ſicut ergo deſiberatus eſt in illa, ita & in iuramento eadem ratione ñ datur deliberationis tempus actori, qui deliberatus debuit venire ad iudicium. Credid. ſi quando. & hoc placet. Alius intellectus eſt, quòd præſtito iuramento petitur tempus ad deliberandum ſuper reſponſione ſi ad petitiũ & de hoc not. hic, & in d. c. pen. extr. eo. ti. & in prædd. ij. §. quod obſeruari. & in hoc veritas conſiſtit, quòd regulariter dilatio hæc non dabitur. Poſſet caſus exiſtere tam perplexus & dubius, quòd daretur. & not. in præd. decret. penult.

se,Credo,vel Non credo. Et nihilominus si proponatur, ꝙ hodie habet aliam conscientiam, per ea quæ postmodũ audiuit, cogetur iterũ respondere, arg. ff. de dam. infect. qui bona. §. si quis stipulatus. & ff. famil. erc. inter cohæredes. §. si fami. erc. secũdum do. metum, vt not. extr. de prob. quoniam contra. super verbo, interrogationes. secus in positionibus, vt in præd. ver. item not.[a]

ADDITIO.

a Item no. ¶ & est simile, quod no. de confes. c. ij. lib. vj. in fi. pen. gl. & dicam j. tit. prox. §. ix. super ver. item illud nota.

ADDITIONES NOVAE.

Quis debet primo iurare de calumnia an actor, an reus. Archi. ponit extr. de iuram. cal. c. j. libr. 6. & arguit pro & cõtra: & dicit ꝙ forte in talibus nõ est ordo attendendus, ar. l. nec ordo. de solu. ff. An autem in talibus detur dilatio ad respondendum ibidem format, & remittit ad nota. per gl. in c. cum causam. extr. eo.

Quid si aliquis iurauit ad sancta dei euangelia nũquam iurare, an cogẽ iurare de calũnia, si casus accidat. veritas est ꝙ sic, ꝙ omne iuramẽtum semper à potestate superioris videtur exceptũ, c. venientes, extr. de iureiuran. Bal. in l. ij. sed quia, de iuramen. calu.

Si oportet me ire ad aduersarium, vt iuret de calumnia, tenetur ad sumptus itineris, non autem ad sumptus cibariorũ, nisi esset ta lis persona quæ aluisset me ex mea opera, Iac. butrig. in l. sed & si hæreditatis. §. quo autem loco. ad exhibendũ. & dicit ꝙ non, per l. eos. §. si quis autẽ. in fi. pretor. §. defendi. ex qui. ca. in po. ea. facit l. eos. §. si quis autẽ. in fi. de appe. Quod autem istud iuramentum mitti debeat aduersario mittentis, & petentis, fac. l. sed sciendum. ad Treb. gl. no. contra in l. ij. ex quibus cau. in pos. ea. Dynus.

Quid si exacto iureiurando proceditur ad cãm. de hoc per Bal. in l. iusiur. §. qui iusiurandũ. de iureiurando, ibi in tex. si exigatur, vbi sic dicit Bal. tene hoc singulariter menti: quia videtur ꝙ iusiurandum calumniæ habet tacitam conditionẽ annexam si petatur vnde potest omitti & remitti etiam expressè, si modo non sit petitum: & talis remissio habetur pro omissione tantum. vnde non petitum, & expresse remissum postea lite pendente potest iterũ peti, quasi sit omissio. sed si esset petitum, omissum vel remissum, vitiaret processum. l. ij. §. sed quia. de iura. cal. Bal.

In c. præsentium. extr. de testi. lib. vi. in gl. s. in fi. & dilucide. & n solum de veritate, sed etiam de credulitate, secundum Host. dicas ꝙ quisquis debet iurare de veritate, debet respõdere & de credulitate. Inducit de re iud. c. cum olim. §. j. in fi. & in Sũma de iuram. ca. §. quando. ver. sed quid dices hic. & ibi ꝙ veritate inspecta iuramentum est de credulitate: quia si id quod non credo confiteor & assero verũ esse deiero, 22. q. i. homines. De iureiu. & si xps. 22. dist. psalmista. In omni ergo iuramẽto cauendũ ne quis dicat contra conscientiam. De scruti. ca. i. & si illam sequitur sufficit, 3. q. 9. hortamur. Ioan. An. ibi s. In nouel.

In l. ait prætor. de dam. infe. ibi, postulaturus. & sic nota, qui petit proprio nomine de propria calumnia iurat: vel sic qui proprio nomine iurat, vnum tantum, scilicet de calumnia sua: quando alieno nomine iurat, quòd si dominus præsens esset idem esset petiturus. Bald.

An procurator datus ad omnes causas cum mandato iurandi possit vigore dicti mandati iurare de calumnia, & quid de procuratore ad negandũ. in c. nullam causam. de iur. cal. li. vj. Ioan. An. in nouel. vbi etiam dicit ꝙ qñ procurator habet spãle mandatum ad iurandum, dominus non potest compelli venire ad iurandum de iuramento veritatis. Bar. de dam. infe. l. qui bona. §. si alieno.

In l. j. §. fin autem. de iuram. cal. dicit Bal. ꝙ si causa sit agenda sine strepitu & figura iudicij, quod tunc procurator potest iurare sine speciali mandato. vide ibi Bal. & Bar.

Dñs debet mandare procuratori ꝙ iuret in animam suã, & tũc procurator debet iurare in animam domini. nota gl. in auth. itẽ sacramẽta. de pace iur. fir. de quo est casus in c. procurator. de electio. li. 6. & ille qui iurat in animam alterius debet dicere veritatẽ non de eo quod sibi videtur, sed de eo quod didicerit ab eo in cuius animam iurat. & si non iurat quis pro se, sed tantum in animam alterius, & ipse veritatem sciat, ille autem cuius nomine iurat nescit, nihil dicet, quia de se non iurat. ita not. ext. de testi. capitu. ad hoc. per Inno.

Nunquid si lex vel statutum requirat alicuius proprium sacramentum, possit per procuratorem iurari, not. in c. vt circa. de electio. lib. 6. per Arch. & Ioan. An videtur teneri quòd non, & no. eo. ti. & lib. c. nulli. per Archi.

In l. actori. de iureiurã. quid de his qui heredem non habent, vt vniuersitas: quia is qui non potest mori non potest hæredem habere, l. j. in fi. si quis ius dic. nõ ob. pone ergo quod syndicus habet mandatum contrahendi cum iuramento, & iurat, quid operatur istud iuramentum. nam ciuitas nõ habet animam, vt c. pœnã. ext. de sent. excom. per Inn. Respondeo aut loqueris quo ad reatum periurij, & non obligantur nisi iurantes & mandantes: aut loqueris quo ad perpetuum esse, & certe dico ꝙ illud iuramentum repræsentat rempublicam loco maioris, vt non restituatur à modo in integrũ, sicut dicit in minore. & hæc fuit sententia Ray. in summa de iureiurando. fac. c. præsentium. de iureiurando lib. vj. vnde quo ad firmandum dicas idem in ciuitate quod in minore. in ecclesia autem non potest fieri quòd non habeatur loco minoris, & ibi est fauor ecclesiæ. Bal. vbi s.

In l. ab hostibus. de minoribus, ibi, si autem vt plerumque &c. dicit Bal. per hunc tex. cum gl. ꝙ quoties pro absente cõiuncta psona agit, & petit aduersarius ꝙ absens veniat ad iurandum de calumnia, si modò sit multum absens, detur curator bonis qui tanquam legitima persona iurabit. & gl. hoc determinat in c. cæterũ extr. de iuram. cal. in gl. pe. vide Bar. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura. cal. vbi videtur tenere contrarium.

Nota quòd iurans debet iurare cum manu non cum frõte, no. glo. in c. vt circa. de electio. lib. vj. Bal. in l. i. si aduer. vendi.

In l. generaliter. de iureiuran. no. quòd contumax in non iurando non habetur pro confesso ipso iure, sed est in arbitrio iudicis: ad iudicem enim spectat causam determinare. nam quod non est vniforme, & potest esse iustum & iniustum, ad iudicem spectat declarare, vt l. eius qui delatorem. de iure fisci. Bar. in l. manifeste. de iureiuran.

Quid si citatus ad iurandum de calumnia est contumax, an perdat litem Andreas de Baiulo dicit ꝙ non: quia ꝙ perdat litem ille qui non vult iurare est verum in eo qui præsens est, & iurare non vult, vt not. in l. in locorum. C. de omni agro deserto. lib. x.

¶ Bald. de Iuramento calumniæ.

ANTE litem contestatam si seorsum à lite contestata non pstatur iuramẽtum calumniæ, nec iudex pt ipsum exigere, nisi in summariis, & in his quæ ante litis ɔtestationem expediuntur, §. i. ver. sed pone. G. ¶ Multiplex est iuramentũ, s. de veritate, ff. de re iud. l. j. per Ia. decisum tñ hoc nunquam est, nisi agatur inter partes: ꝙ si decisum de malitia, de calumnia: est & aliud de veritate, qđ præstatur in spiritualibus causis ad litis ordinationẽ, ñ ad litis decisionem, ver. vnde ad huius. G. ¶ Suspectus est đ malitia, qui post terminum peremptorium proponit dilatoriã: ideo iurat. G. ¶ Iuramentum calumniæ non extenditur ad iuramentum de veritate, nec econtrà. versic. fi. G. ¶ Non iurat de calumnia, qui impetrat à principe suum priuilegium declarari, vel petit dispensationẽ, vel aliud simile, quòd iuuetur gratia, vel iure scripto. ver. quid sub §. sequitur. G. In causa enim facti iuratur de calumnia, nõ in cã iuris. secundum Ric. ¶ In causa appellationis iuratur de nouo de calũnia, nõ quia ibi mutatur actio, vel causa, sed quia requiritur nouus ordo iudiciorum: & iuramentum calumniæ potius respicit ordinẽ, quàm factum, vers. quid de causa. ¶ Vbi iudex procedit motu proprio ex officio, nõ iuratur de calumnia, ver. quid si causa. G. qa extra ordinem procedit, nec propriè sunt partes. G. ¶ Si reus cõfitetur libellum, quo ad originem petitionis, tamẽ negat quo ad effectum conclusionis; quia opponit exceptionẽ: debet tñ actor iurare de calumnia, quia causam probationis desiderat, ver. pone ꝙ. G. ¶ Ille, qui negat se possidere, nõ cogitur iurare: quia nec iudicium patitur, ver. quid ergo. G. ¶ Abbas non potest dici principalis persona in causa suæ ecclesiæ, nisi testificetur, §. restat. ver. ꝙ si aliquid. G. ¶ Etiam postquã procurator negauit positiones, dominus est interrogandus super eis; si dicatur melius nouisse factũ, eo. ver. ibi, tamẽ quod est not. vide s. de proc. §. si procurator. respondit. & l. mali. ff. de procur. G. ¶ Iuramentum calumniæ nõ potest specialiter committi, nisi quòd causæ prosecutio committatur, ver. qđ si platus. G. ¶ Si iudex Perusinus scribit Fulginati, ꝙ recipiat testes, vel iuramẽtũ in cã principaliter mota corã iudice Perusino, Fulginas nõ recipit auctoritate cõmissionis, vel remissionis, sed sua, ppria, ver. talis iudex. G. vide s. de teste. §. si causa est. ¶ Procurator ad extraiudicialia principaliter ɔstitutꝰ, vt ad petendũ absolutionẽ ab excõicatiõe, pt iurare sine specifico mandato, quia iuramentum est de forma rei mandatæ, & quia in extraordinariis, &c. vt l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infe. & ita fuit iudicatum in causa regia, cui etiam honestum erat remitti iuramẽtũ. G. ¶ Cuius expensis mittatur ad absentẽ, ver. sed ad cuiꝰ. G. hoc autem. ff. ex qui. cau. maio. per Accur. & eo. ti. l. ait prætor. §. defendit. per gl. B. Causa cõuẽtionis potest seorsum probari à causa recõuentionis, sed non à causa cõmunionis, §. nunc dicendũ. ver. sed quis. G. ¶ A pœna inflicta ex cõtumacia præsentis, appellatur: secus in contumacia absentis, §. fi. ver. sed nunquid. G. ¶ An in notorio iuretur de calumnia, §. cùm me absente. qnõ: quia exigitur ɔpsatio, ver. si emptor. G. ¶ Etiã in criminali cõtumax in iurando de calũnia, habet p cõfesso, ver. itẽ cũ in criminali. G. ¶ An iuramentum

mẽtũ calumniæ habeatur loco ꝓbationis, vbi probatio fit p iuramẽtũ, no. ff. ad exhib. l. thesaurus, quòd sic, & no. in auth. de exhi. re. §. si verò. vide omnino s. de primo & secundo dec. §. quod iura tũ. & j. eo. §. si per statutũ. Si per statutũ probatur accusatio p iuramentũ, reus debet cõdemnari: sed tñ poterit agere de periurio ad interesse, ff. mãd. l. fideiussor. §. in omnib. & ibi per Ric. & Cy. vide j. §. pone. Pone, ꝙ ex forma statuti per iurm probetur damnũ, quid si accusatur forẽsis, & negat iurisdictionẽ, an probabitur iurisdictio? dicit Io. An. ꝙ nõ, in c. j. de fo. cõpe. lib. vj. in no. ¶Iuramentũ nõ præsumitur solẽne: quia est qualitas extrinseca, vt no. in c. vt circa. de elect. lib. vj. vide s. ti. j. §. notarius. ¶An vbi iuramẽtũ defertur à iure sine ministerio iudicis admittatur ꝓbatio in cõriũ, no. in c. statutũ. de rescri. li. vj. in nouel. ¶Iudex ex officio põt etiã post cõclusionẽ in causa, exigere iuramentũ de calumnia, sicut iuramentũ veritatis, vt no. in c. j. de iura. cal. lib. vj. in nouel. In termino iuris mitiùs agitur, quã cũ termino hominis, id est iudicis, vt no. in c. j. de ele. per Archi. & eo. ti. quanuis. lib. vj. in nouel. ¶Iudex, qui taxat, rarò, vel parum minuit de eo, quod iuratur, vt no. Inst. de suspe. tu. §. consequens. in gl. ordinaria. Bal.

a ¶De positionibus [a]. Rubrica.

QVoniam post iuramentũ de calumnia, vel de veritate, præstitum, probationes vtriusq; partis sunt recipiendæ: ideo positiones inuentę sunt, vt per eas partes releuentur ab onere probationũ, vt j. dicetur: idcirco ꝑ stito iuramento de calumnia, statim debet dari terminus ad faciendũ positiones, secundum doctrinam traditã s. de dilat. in fi. & ideo de positionib. ad cõmunẽ vtilitatem aliqua differamus, dicẽ
b tes [b]: ¶Primò, quid sit positio, & vnde orginẽ traxit: ¶Secundò,
c quare fiant positiones, & de ipsarũ effectu [c]: ¶Tertiò, in quo differant ab interrogationibus, & quis debet positiones, vel interrogationes facere, vel formare: ¶Quarto, quando sunt faciendę: ¶Quintò, qualiter sunt faciendæ: ¶Sextò de responsitionibus ad eas: ¶Septimò, quib. modis positiones impugnẽtur & reprobentur, & de cautelis circa eas: ¶Octauò de effectu positionum: ¶Nonò de pœna non respondentis, vel falsa respondentis: ¶Decimò de quibusdam dubiis.

ADDITIONES.

a ¶Pileus nõ formauit rubricã istã: sed ad materiã facit parte 2. vbi de interrogationib. & cõfessionibus post litẽ cõtest. ¶Tan parte 3. sub rubrica de interrogationib. faciẽdis in iure. ¶De Rofr. dicã in tex. quia nõ posuit in libel. sed ibi principaliter de rñsionibus. ¶Vber. de Bo. aliquid in char. 8. vbi quidã habẽt rubricã de positionibus, sed plenius charta vl. post tractatũ s. prox. ¶Io. de Deo illã prosequitur Cauil. li. v. rub. de positionibus. & rubricã de hoc posuit lib. Iudic. parte ij. ¶Bonagu. in tota quarta parte sui operis de positionibus & interrogationibus tractat. ¶Aegid. rub. xlvj. & duab. seq. & demũ videns se in illis nimis fuisse breuiloquũ, materiã plenius ꝓsequitur, eã diuidẽs in sex mẽbra, rub. cxxii. & quinq; sequẽtibus, vbi in fi. 126. tractatũ extollit. Alb. Gal. posuit rubricã de hoc. ¶Gui. de Suz. ponit duas rub. primã sub officio aduocati actoris, de ipsis positionibus: secundam sub officio aduocati rei, de positionibus sup exceptionib⁹: adde, qđ dicã sup nigro, in pri.
b Dicẽtes. ¶Rof. specialẽ tractatũ facit de his extra libellos, q incipit, Quoniã frequẽs, & quotidian⁹ est vsus positionũ, &c. subdẽs quòd qa talis erat, iõ pleniùs de illo tractandũ, ff. de lib. leg. l. legaui. in princ. & de vsuca. l. iusto errore. in prin. facit aũt octo membra, quorũ sex ponit auctor sub trib⁹ primis: septimũ est sub quarto, octauũ sub septimo: & de his patebit in ꝓcessu. Est aũt sciẽdũ, ꝙ Tan. vbi s. q̃rebat de quinq;: Quis faciet iterrogationes: Quis illas format, & qualiter: Itẽ qualiter illis rñdeatur, & de qbus reb⁹ fiant Itẽ sciẽdũ, ꝙ vltra Practicos actores, de qb. super rubr. dixi, tractarunt multi hanc materiã: de qua et ego scripsi lib. vj. de con fes. c. j. & ij. in glossis & super glossas, vt j. remittã. Odof. dr fecisse tractatũ, qui incipit, De positionib⁹, q̃ in iudicio fiũt: & de quo j. dicam. Primus & secundus etiam de nominatis in prooemio, de his prosequitur quisque in suo v. membro. Ia. de Are. fecit etiam tractatum de positionibus. & Ia. de Ra. & Pet. & de his tribus plenè tractat Cyn. in l. ij. C. de iur. cal. in §. quod obseruari. in fin. & vltra membra, de quib. s. ibi no. quędam alia membra, scilicet: Quo iure sunt introductæ positiones: Quo iure fiunt: vnde dicatur positio: Quo tempore fiant: Et vsque ad quod tempus fieri possunt: Vbi fiant: Per quas personas: Et cui fiant: An eidem positioni sit bis respondendum: Et, an de facto alieno fieri possint. hæc ibi videas, & de aliquib. infrà tangam.
c Effectu. ¶Per errorem videtur hoc hìc positum, quod infrà ponitur pro octauo membro: posset hìc sumi effectus pro causa.

SVMMARIVM.

1 *Positio quid sit, & vnde traxerit originem.*

¶Positionum definito, & origo.

1 1. §. PRimo ergo nobis dicẽdum occurrit, † quid sit Positio, & vnde originẽ traxerit. Et quidẽ, secundũ Rof. positio est dictum loco interrogationis positum. nam quod olim sub forma interrogationis ponebatur, hodie de plano ponitur: verbi gratia: Si volebam te conuenire nomine hæreditario dicebam sic: Domine, interrogetis T. an ipse sit hæres talis, & ex qua parte sit hæres, vt s. de interrog. ante lit. cõtest. faci. hodie verò sic dicitur: Pono T. esse hæredem talis. Item pono ipsum ex asse esse hæredem, arg. extrà de lit. contest. c. vnico. Sed cùm hodie etiam fiãt interrogationes, vt extrà de fid. inst. cùm Ioannes. prope fi. & etiam super positionibus iudex interroget, vt j. dicam §. v. ideo videtur melius sic posse describi: Positio est breuis verborũ formula, mentem ponentis continens, ad veritatẽ eliciendam
a concepta, vt j. §. prox. [a] Traxit autẽ originem & causam hoc ver-
b bum Positio [b], non solùm ex vsu hominum diu in causis inolito [c]
c verũetiã ex lege antiqua, vt patet ff. de leg. 3. Offidius. §. ex diuer-
d so. ibi, pone, inquit, in credito, &c. [d] & etiam à iure nouo, vt extrà
e de confes. statuimus. [e] & de lit. contest. c. vnico, ibi, cùm non per positiones, &c. & de ele. dudum. ij. ibi, cùm non ꝑ positiones, &c.
f & de testib. ad hæc. aliàs incipit, præsentium [f].

ADDITIONES.

a §. prox. ¶Quinque alias diffinitiones, s. Vin. Io. Mo. Ia. de Are. Ia. de Ra. & Arch. vide super j. gl. in prin. de confes. c. j. lib. vj. vbi ẽt dixi, quare dicatur positio, & quo super ea lis ponitur. Cy. aũt, vbi s. diffinitionem Ia. de Ra. exponendo prosequitur. ADDE aliam diffinitionem Bar. in §. qđ obseruari. de iur. cal. ADDE ad materiã istam positionum, videndum esse Lanfr. in repet. c. quoniam contra. §. responsiones. extrà de prob.
b Positio. ¶Vide, ꝙ inhonestè reprehendit Cy. vt s. Canonistas, dicens, ꝙ dñt positiões iductas de iure ciuili, hoc esse falsum qa hìc & in dec. j. de confes. si quæritur, quo iure inductæ sint positiões. sed vñ sumi potuit hoc verbũ Positio? fateor ergo cũ ipso, ꝙ iure ciuili, si sunt iductæ, & si iductæ diceret, poti⁹ id esse ex §. fi. i auth. de his, qui ingre. ad app. nõ tamen putat, quòd ibi id senserit Imperator. Dicamus ergo cle. statim alleg. quòd ab vsu inductæ sunt, postea per ius canonicum approbatæ, dilatatæ etiam ad forum ciuile de facto. ADDE hæc vltima verba dicit etiam Bartol. in d. §. quod obseruari.
c Inolito. ¶Vt in clem. de verb. sig. sæpe. ver. & quia.
d Credito, &c. ¶Rof. posuit plus de textu, qui talis est: Imperator interrogauit partem legatarij quærendi causa: pone, &c.
e Statuimus. Lib. vj.
f Incipit, præsentium. ¶lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Positiones quare fiant, & quis sit ipsarum effectus.*
2 *Onus probandi per testes, graue est: & commodius est aduersarium ad onera petitoris compellere.*
3 *Confessiones facilius fiunt, quam testium productiones: nec sunt testes necessarij, postquam quis confessus est.*

1 2. §. Secundo videndum est, † quare fiant positiones. Et quidẽ, vt ponens releuetur ab onere
a probationis per confessionẽ aduersarij [a]: vt extr. de confes. statui-
b mus [b]. & ff. de iureiur. eum qui. resp. j. nã & ad hoc fiebãt olim interrogationes, vt ff. de inter. ac. l. 2. 3. & 4. & vt veritas eliciatur ex ore litigantis, extr. de iur. cal. cæterum. & extrà. de præsum. nónne. Positiones enim loco probationũ succedũt, vt j. §. prox. dicetur. nam & in sacramento calumnię continet, ne quis exigat probationẽ ab aduersario, quam non putat necessariã, vt s. de iura. cal. §.
2 nunc dicamus. ¶† Et graue est onus probãdi per testes, & commodius est aduersariũ ad onera petitoris compellere, ff. de reivẽ.
3 is qui destinauit. † & faciliùs fiunt confessiones, quàm testiũ pro
c ductiones [c], extrà de testi. cùm olim. & de testi. cog. cùm super. & postquam quis cõfessus est, non sunt testes necessarij, ext. de trãsac. c. præterea. pro conuicto habetur, extrà de confes. c. ij. C. eo. l. vnica. & per confessionẽ res fit notoria, ext. de cohab. cle. & mul.
d & c. fi. de verb. sig. cùm olim. & præmissæ rationes probãt [d], quòd prius

ADDITIONES.

a Aduersarij. ¶Quomodo cõfitebitur positionem, qui negauit petitionem, notatur in præ. ver. & quia. in gl. ij.
b Statuimus. ¶lib. vj.
c Productiones. ¶Propter laborem expensarum, & quia vix inueniuntur idonei. Aegid.
d Probant. ¶id est approbant, & cõmendant, & præcipuè quo ad certum articulum: de hoc j. §. quanto.

a prius debet poni, quàm ad genus alterius probationis veniri [a].

ADDITIO.

a Probationis veniri. ¶Hic satis cadit quærere illa duo membra, s. vbi fiant, & quo iure fiant positiones, vel responsiones? De primo dicit Pi. parte j. rub. pen. loquens de interrogationib. ante litē cōtestatam de quibus data fuit remissio, s. de inter. §. j. in fi. quod faciendæ sunt in loco iudiciali: & verbū In iure, quod est in l. j. §. interrogatoriis. intelligit, id est, in loco, in quo ius reddit, & nō in iure, & in iudicio iam instituto: imò si reperitur, quod fiat in iudicio, dicit intelligēdū, id est ante iudiciū, vel apud iudicē: vel accipit largè, id est dū quis coueni tur, licet lis contestata nō sit. Nec putes, quod ipse Pileus intendat contestationē litis interrogationes per iudicē fieri nō posse. Eius contrarium est verum, de quo infra §. 4. circa medium, licet intendat ad illas non esse necessariā cōtestationē. Iac. aūt de Aret. de positionibus tractans in sua diffinitione, ad quam remisi s. §. j. ponit illud verbū In iure quod intelligit propriè in loco, vbi ius redditur, cùm positiones fieri habeant cā cognita, & ad litis decisionē, super quo vide, quod no. ff. de inter. act. l. 4. quæ incipit, voluit. in vlt. gl. & de hoc Cyn. vbi s. in ix. q. Est etiā sciendum, quod in l. vna, C. de confes. in 3. q. materiā hanc repetens, an s. requiratur confessiones fieri apud iudicē pro tribunali sedentē, an valeant etiā factæ apud itinerantē, vel stantē in lecto, vel balneo? ponit duas distinctiones, ad quas præmittā distinctionē Acc. in illa vlt. gl. ad quam remisi: vbi Acc. distinguit inter ea, quæ requirūt plenā cognitionē, in quibus requiritur tribunal: & semiplenā, in quibus nō requiritur. Alia distinctio, quam Cy. attribuit Ro. est inter contestationes, quæ petuntur ad decisionē cāæ: & in his requiritur tribunal, sicut in sentētiis, ff. de iust. & iur. l. pe. facit C. de dilat. à procedente. & illas quæ fiunt ad præparationē litis, in quibus procedit l. voluit. Tertiò distinguit inter cōtentiosam & volūtariā iurisdictionē. pro hac facit ff. de ma. vin. non est omnino. & de offi. proconsl. l. ij. Sed huic obstat præ. l. voluit. in fin. quæ de contentiosa loquitur, & tamen itinerando recipitur: propter quod secunda distinctio reassumitur in hac tertia, vt in cōtentiosa iurisdictione distinguatur, vt ibi: satis placet dictū gl. & duæ distinctiones sequentes, vt veniant ad illam expositiuē. De secūda dicit Bonag. vbi s. rub. pe. ver. ita quæritur. quo iure fiunt, hoc iudicis of. alleg. ff de interr. act. l. j. & in auth. de his, qui ingred. ad ap. §. fi. & quod not. Azo. in Sū ma, Inst. de of. iud. §. itē in interrogationibus. & quia res ista ista non requirit plenā inquisitionem, ff. de inter. act. l. voluit. §. quod ait. & l. si defensor. §. illud. idē Acc. in l. j. eo. ti. in gl. sed quomodo. & C. de confes. l. vna, in fi. mag. gl. & ff. de e. tit. certum. in prin. & no. extrà de offi. iud. c. ij. in j. gl. & vide idem per Cy. vbi s. in 3. q.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, qui de causa cognoscit, debet interrogare.*
2 *Iudex debet rei qualitatem plena inquisitione discutere.*
3 *Positiones dicuntur loco probationum succedere.*
4 *Positiones facere non potest aduocatus, quia factum inspiciunt.*
5 *Aduocatus dicitur testis iuris.*
6 *Aduocatus an possit ponere & respondere.*
Alius pro alio non debet interrogari.
7 *Pars non debet vti consilio aduocati qui factum ignorat, in responsione facti.*
8 *Assessor an possit interrogare.*
9 *Notarius, seu alter cui iudex commiserit, potest interrogare.*
10 *Consuetudo est optima legum interpres, & ideo ipsa formabit positiones, seu interrogationes.*
11 *Aduocatus debet id quod ius tangit, expedire.*

¶Positiones in quibus differant ab Interrogationibus.

3. §. Tertio dicamus, in quo positiones differant ab interrogationibus: & quis positiones, vel interrogationes facit, vel formare debet. Et quidem differunt non essentia, sed forma. nam quod hîc simpliciter & assertiuè, ibi ponitur interrogatiuè [a]. Vel dic, quòd interrogationes specialiter fiunt ante litis contestationem, ff. de rei vend. qui petitorio. & quandoq; à iudice, quandoq; à parte, ff. de inter. ac. si sine. §. interrogationes, quamuis generaliter fieri possint quandoque, ff. de inter. act. vbicunq;, etiam quando partes ponere non possunt, vt extr. de fi. instru. cùm Ioannes. prope fi. Positiones autē propriè fiunt post litem contestatam, & post iusiurandum, à parte: quamuis & quandoq; possint fieri antè, vt j. §. prox. in prin. & ver. regulariter. ¶†Et 1 no. quòd iudex, qui de causa cognoscit, debet interrogare, ff. de inter. act. voluit prætor. & l. de ætate. §. qui tacuit. & §. qui interrogatus

b Sed licet possit interrogare, vsus tamē hodie non patitur [b], quòd possit ponere: imò ponit pars. nam sicut iudex nō debet probare, quæ sunt in causa, sed pars: ita nec ipse debet ponere, sed pars. positiones enim loco probationum succedunt, vt in authen. de his, qui ingre. ad appel. §. fi. ideoq; eius imitari debent naturam, vt extr. de bap. maiores. vbi dicitur, quòd quia baptismus circuncisioni succedit. debet eius imitari naturam, quo ad paruulos & adultos: & ad idem, C. de rei vx. act. l. vnica. Quòd autem pars debeat ponere, & sibi ponenti altera respondere, habetur ext. de testi. ad hæc,

c aliàs incipit, præsentium. circa prin. [c] ibi, vt tam ponendo, &c. & §.
d j. ibi, adinuicem responderi, &c. Dicit tamen Rof. [d] sustineri pos-
2 se, quòd iudex ponere possit, cùm & interrogare sibi liceat. † ipse enim debet rei qualitatem plena inquisitione discutere, xxx. q. vlti. iudicantem. C. eo. de iud. iudices arg. ff. de his, quæ in test. de. len. proximo. ff. de leg. ij. Offidius. §. ex diuerso. & extr. de fide inst. cùm Ioannes prope fi. Sed certè vtrunq; fieri potest, & debet. nā facta positione à parte, vt suprà, iudex per sacramentum interrogare debet ponentem, si credit verum esse, quod ponitur: & aduersarium, si credit, quod ponitur, vt j. §. v. ver. oblatis. & j. dicam. Item etiam absque positione partis potest interrogare reum su-
3 per contentis in libello, vt s. de teste, §. nunc videndum. ¶†Fiūt quoque positiones ab vtraque parte hinc & inde: vt extr. de dolo & cont. prout. & de lit. contest. c. vnico, ext. de elect. dudum. ij. circa medium. nam succedunt loco probationum, vt s. & reus quādoq; oneratur probatione, putà in exceptionibus, in quibus fit ac-
4 tor, ff. de excep. l. j. & l. in exceptionibus. ¶†Sed patronus aduer-
e sarij potest interrogare, vel ponere, cui forsan [e] tenetur aduersarius respondere: vt ff. ad l. Iul. de adult. si postulauerit. §. quæstioni. Propriè tamen loquendo aduocatus nō potest ponere, cùm positiones factum inspiciant, vt C. de arbit. l. pen. in fi. quod debet à
5 partib. proponi, vt extr. de iud. pastoralis. sed † aduocatus testis est iuris, vt C. de postul. quisquis. Est & alia ratio. nam positiones fiūt per iuramentum, vt infrà dicetur, & probatur extra. de testib. ad
f hoc. circa prin. alias incipit, præsentiū [f]. Aduocati verò hodie non iurant, licet hoc iure caueatur, vt C. de iud. rem non nouam. & in
g const. Greg. X. ext. de postu. c. properandū [g]. Si igitur positio proferatur per aduocatū, nō dicitur propriè ipse ponere, imò est partis positio per aduocatū prolata, ex quo parte præsente ponit, vel interrogat, perinde est, ac si pars id faceret, vt C. de error. aduoc. l. j. Consulo tamen, quod prius quàm tali positioni, vel interrogationi respondeatur, vt interrogetur clientulus aduocati ponentis, vel interrogantis, vtrùm ipse sciat, vel credat, vel ponat, seu ratum habeat. quod ponitur, seu interrogatur per eius aduocatum: arg. extr. de censi. olim. & de ap. cùm causam. s. de aduoc. §. iam nūc. vers. ex præmissis. quia de conscientia partis iuramētum super facto requiritur, vt C. de iur. cal. auth. principales. extr. eo. in pertrantan-
6 dis. non de conscientia aduocati nō iurati, vt dixi ¶†Sed videtur quod aduocatus ponet, & respondebit, vt in præ. §. quæstioni. & ff de procu. non solùm. respon. j. Sed dic contrà. nā alius pro alio non est interrogandus, ff. de inter. act. si sine. §. j. & §. seq. aliàs incipit, si defensor. & l. qui seruum. §. fi. & l. voluit. ij. q. v. interrogatū. extrà de adult. significasti. C. de iur. cal. auth. principales. nisi sit procurator, vt infrà §. vj. in fi. Reus ergo excluso aduocato, quem nō debet in hoc consulere. respondebit ad eas, qui certus debet esse de facto suo: extrà de rescri. ab excommunicato, C. de restin. ven.
7 quisquis. vt s. de inter. in fi. ti. † Non enim debet pars vti consilio aduocati, qui factū ignorat, in responsione facti, de pœn. dist. vj. c. j. ver. ideoq; non petat. & seq. & c. fi. nisi sit multùm simplex, vt infrà §. vij. ver. xvij. ne eius consilio facilè incidat in periuriū, negando fortè verū, vel cōfitendo falsum, vt C. de ind. viduit. l. ij. & dixi suprà de aduoc. §. vtriusq;. ver. sed nunquid. imò aduocatus arceatur à cōspectu respondentis, ne verbo, aut nutu quolibet immutare faciat veritatem: prope tamen sit, C. de auct. præs. clarū. & vii. q. j. illud. ibi, habeat vicini solaminis adiutorē, &c. vt possit reum defendere. si iudex, vel aduocatus actoris eum velit cauillosis positionib. decipere, C. de aduoc. diuer. iudi. aduocati. & ff. de off. proconsul. nec quicquam. §. aduocato. & in præ. versi. xvij. Et nota, quod aduocatus docens clientulum falsò respōdere, tenetur alteri par-
8 ti ad restitutionē, vt j. §. nono. ver. item nota. ¶†Item & assessor potest interrogare, quoniam participat interrogationibus, vt ff. de offi. assess. l. j. item pars interrogat, vt s. & j. §. vj, versic. hoc autem.

ADDITIONES.

a Interrogatiuè. ¶Secundum Rofr. Cy. vbi s. in quæstione dicit, quod differunt vt genus & species: in vtroque enim fit interrogatio, sed non in vtroque positio: quod sic ista species, illa genus.
b Non patitur. ¶secundum Rof. in 4. membro.
c Circa principium. ¶lib. vj.
d Roff. ¶vbi suprà.
e Cui forsan. ¶Sic Roffre.
f Incipit, præsentium. ¶Lib. vj.
g Properandum. ¶Quod hodie non habemus: & vide quod scripsi s. de aduo. §. j. ver. item quod est priuati.

9 tem. ¶ † Itē notarius, seu alter, cui iudex hoc cōmisit, secundū T. a
a arg. extr. de offic. deleg. super quæstionū. Sed an talia, & per quos
10 cōmitti possint, no. s. de iud. deleg. §. iā nunc. ¶ † Sed quis forma
b bit positiones, seu interrogationes? Respondeo b, consuetudo q̄ est optima legum interpres, vt ext. de consue. cùm dilectus. ita tamen vt aduocatus, vel alius eius consilio, eas, & etiā libellum causæ formet, seu dictet. nā ius tangunt, & ineptè formari possent, vt
11 extr. de iud. examinata. xi. q. j. sacerdotibus. ¶ † Et breuiter, quicquid ius tāgit, expediet aduocatus, C. de aduoc. diuer. iud. aduocati. Eis verò dictatis, clientulus ponet, seu interrogabit, quia in ei⁹ personam formantur, vt s. nisi sit indiscreta persona, vt extra. de iud. pastoralis. & in aliis casibus ibi not. quo facto postea iudex reum interroget super eis, vt s. ver. & nota. Vtrùm autē interrogatorium retro ab aula discesserit, no. s. de interr. quæ fiunt ante lit.
c contest. §. j. versic. illud autem c.

ADDITIONES.

a Secundum T. ¶ vbi s. post princ.
b Respon. ¶ Secundum Tan. s. in ij. suo membro.
c Autem. ¶ Ibi posuit, quod hîc not. Roffre.

SVMMARIVM.

1 *Positiones qualiter fiant ante litis contestationem.*
Iurandū non est super exceptionibus, nisi vbi est præsumptio contra excipientē.
2 *Positiones regulariter fiunt super principali post litem contestatam, non antè: vt & probationes.*
3 *Positiones sæpe fiunt in defectum aliarum probationum.*
4 *Probare intendens aliquid, prius quàm terminū recipiat ad probādū, facere debet positiones, per quarum responsiones poterit liberari ab onere alterius probationis.*
5 *Aliqua partium se offerente ad probandum per testes, vel instrumenta, an poterit redire ad positiones, ex quo semel produxit.*
6 *Probationum facultas non est angustanda.*
7 *Renuncians probationib. in causa, an videatur & positionibus renunciare.*
Renunciare suo iuri quisque potest.
8 *Iudex an debeat interrogare ad instantiam renunciantis, vbi iuri renunciatum est in genere.*
9 *Probationibus simpliciter renunciare, & omnibus probationibus renunciare, æquiparantur.*
Indefinita locutio æquipollet vniuersali.
10 *Positio actoris primo fieri debet, iuxta regulam, qui prior appellat, prior agat.*
11 *Onus habens probationis, habet & emolumentum.*
12 *Positio rei si sit actori præiudicialis, id est interimens eius positionem, prius admittitur reus.*

¶ Positiones quando sint faciendæ.

4. §. Quarto quæritur, quando faciendæ sint positiones? Et certè cùm succedāt in locū probationum, & eas imitari debeant, vt dixi s. §. proximo: generaliter quandocunq; & vbicunq; probatio admittitur, fieri possunt: vnde fiunt ante litis contestationem super exceptionibus dilatoriis quæ tunc debent probari, vt extr. de lit. contest. c. vnico, & de elec. dudum. ij. & in aliis casibus, in quibus testes lite contestata non recipiuntur: quod dic, vt s. de teste, §. nunc tractemus. & aduersari⁹ cogendus est per iudicem respondere illis. quod dic, vt j. §. 7. ver. & nota, quòd. Super principali autem non fiunt ante litis contestationem regulariter, ff. de interrog. act. l. j. nisi in casibus, in quibus probationes possunt admitti, vt in præd. §. nunc tractemus. & si fierent, repelli deberent, vt & probationes, vt ext. vt lit. non cō-
1 testa. ca. j. ad fi. ¶ † Sed cùm iuramentum de calumnia, vel de veritate dicenda, præstetur solùm post litem contestatam, vt s. titu. prox. in prin. qualiter fient positiones ante litis contestationem, & sic ante iuramentum de calumnia? cùm tamen antè fieri debeant, & ad eas sit respondendum per iuramentum, extr. de testi. ad
a hoc. aliàs incipit, præsentium. prope prin. a Respondeo, secundū eos, qui dicunt, quòd super qualibet exceptione est lis contestanda, & iurandū, vt s. de excep. §. viso. ver. sed nunquid iudex. facilis est responsio: quia cùm lis sit in illo articulo contestata, & iuratū, satis possunt super eo fieri positiones & responsiones, quamuis lis nondum sit super principali cōtestata, nec iuratum. Alij autem dicunt, non iurari super exceptionibus, nisi vbi est præsumptio contra excipientem, vt diximus s. ti. prox. §. j. prope princ. vnde, secundum eos, sicut probationes fierent super eis absque iuramento, sic & positiones fient: nec est hoc inconueniens, secundum eos. Et pro eis facit prædicta dec. ad hoc. ibi, sine iuramento, &c. sed secūdum hoc reus impunè poterit, quicquid falsò voluerit, ponere. Vnde dicimus, quòd licet, conditione ponentis & exceptionis qualitate consideratis, iudex absque iuramento exceptionem admiserit, tamen in probatione ipsius facit iurare ponentem, id quod ponit, verum esse, se existimare, & credere ita esse: & eum contra quem ponitur, vel interrogatio fit, respondere veritatem & ad hoc eum cogere potest, vt s. dixi: & sic non procedit obiec-
2 tio suprà scripta. ¶ † Regulariter ergo fiunt positiones super principali post litem contestatam, & non antè, vt & probationes, vt extra. vt lite non contest. quoniam frequenter in princ. quorum loco succedunt: vt dixi: fiunt etiam post iusiurādum in causa præstitum, eo quod fieri habent per iuramentum, & etiam responsiones ad eas, vt suprà: & ex positione actoris, si contra se ponat, sibi concluditur, vt j. §. 8. in princip. & ex responsione sua reus conuincitur & pro confesso habetur: ideoque habent fieri post litis contestationem, & post iusiurandum immediatè: quia si reus, vel actor confiteatur, non essent postmodum aliæ probationes necessariæ: & breuiter super quibuslibet dubiis fieri possunt positiones & interrogationes, vsque quo fuerit in causa conclusum etiam publicatis attestationibus: sicut fit in instrumētorum productione, vt extra. de fide instru. cùm dilectus. respons. j. Et est ratio; quia in instrumentis & in positionib. non timetur subornatio, vt in testibus. Quidam tamen dixerunt, & malè, quòd attestationib. pu-
b blicatis non possunt fieri b: quia si reus neget, actor probare non potest per testes post publicatas attestationes, extrà de testi. constitutis. ergo inutiliter poneret. Sed hoc nihil est dicere: tum quia
3 adhuc potest probare per instrumenta, vt iam dixi. † tum quia positiones sæpe fiunt in defectum aliarum probationum, vt extrà
c de confes. statuimus c. Quinimo etiam postquam conclusum est
d in causa, potest iudex interrogare d, cùm iudex, qui cuncta debet, vt ad sententiaam perueniat, rimari, possit de facto interrogare, quoties aliquid dubitationis occurrit, vt extrà de fide instru. cùm Ioannes. circa fin. & C. de iudi. iudices. extrà de testi. cùm clamor. & xxx. q. vlt. iudicantem. extrà de offic. deleg. super quæstionum. §. intentionis. & vbicunque. Quod intelligo, cùm aliqua ambiguitas oritur super iam actitatis: super nouo autem articulo interrogare non potest, maximè ad partis instantiam, conclusione obstā-
4 te. ¶ † Sed & si ante conclusionem sit datus terminus peremptorius ad exhibendum omnes probationes, fortè post talem terminum non possunt fieri positiones, cùm loco probationum succedant, vt s. §. prox. ver. j. sed iudex poterit tunc interrogare ex officio, non ad partis instantiam. de hoc nota. s. de dilat. §. videndum.
e ver. item quid si datus e. Et tene pro regula, vt quādocūq; aliquid intendis probare, prius quàm recipias terminum ad probandum facias positiones, per quarum responsiones fortè liberaberis ab
5 onere alterius probationis, vt s. §. secundò. ¶ † Sed quid si aliqua partium offert se probaturam per testes, vel instrumenta, nūquid poterit redire ad positiones, ex quo semel produxit? Dixit Goffr. quòd non. cùm enī ponendo potuerit releuari, & grauari elegerit, sibi imputet, quia mos eis gerendus est, vt ff. de proba. circa. C. de iure deliberan. l. fi. §. sin autem. & extrà de proba. quoniam con-
f tra. ex ordine verborum, dominus meus contrà f, quia actus isti
6 non sunt contrarij, imò conuenientes. † nec enim est angustanda probationum facultas, C. de hæret. quoniam. in fi. 14. q. 2. quā quam. maximè nisi se adstrinxerit ad probandum tantùm per te-
7 stes vel instrumenta. ¶ † Item quid si renunciatū est probationibus in causa, nunquid videtur esse renunciatum & positionibus? Dicunt quidam, quòd sic: quia cùm sit vna species probationis, vt extrà de confes. c. ij. extrà de restit. spoliat. cùm ad sedem. renū-
g ciando generaliter probationibus g, videtur & positionibus renunciatum: arg. xix. dist. si Romanorum. extrà de priui. quia circa, de maio. & obed. solitæ. & quia in locum probationū succedunt.
h vt suprà. Ego credo h, quòd si renunciatum fuerit specialiter positionibus, valet renunciatio. nam quisque potest suo iuri renunciare, vij. q. j. quàm periculosum. extrà de priuil. si de terra. & de regul. ad apostolicam. nec amplius poterit renuncians ponere.
8 † Si verò in genere, vt s. dictum est, dico, quòd non potest vlteriùs ad renunciantis instantiam iudex interrogare, nec etiam ipse renuncians ponere: ex officio tamen suo potest iudex interrogare super

ADDITIONES.

a Prope prin. ¶ lib. vj.
b Fieri. ¶ Supple super eisdem capitulis.
c Statuimus. ¶ Lib. vj.
d Interrogare. ¶ Sed non potest pars ponere, ver. hoc pen. Cy. q. 8. & 7. tractat principale dictum huius §.
e Si datus. ¶ Et ibi dr̄ in aliquibus partibus seruari contrariū: & fuit dictum Alb. Papi. vt ibi dixi: qui etiā tenet, quòd si datus est terminus ad ponendum, postea non audiretur, nisi iusta causa subesset, C. qui acccusa. non poss. si ea. hoc dixit super l. diffamari. C. de ingen. man.
f Contrà. ¶ In Summa de lit. contest. §. 3. ver. sed quid si aliquam.
g Probationibus. ¶ Accedebat Aegi. si additum fuisset omnibus.
h Ego credo. ¶ Cum Aegid. c. xxxv.

re super iam actitatis vsque ad cõclusionem,& põst,vt s.sic serua
9 mus. Quidam tamen hic aliter dicunt. ¶†Et nota, quo ad hoc, idem esse,simpliciter probationibus renunciare,& omnibus probationibus renũciare: quia indefinita locutio æquipollet vniuersali,vt in præd.c.si Romanorum,& in præd.dec.quia circa.Cæterùm licet renunciatum sit testium productioni, nihilominus tamẽ adhuc possunt positiones fieri,vt s.de teste,§.fi. ¶†Hoc quo
10 que notandum est,quòd actor debet priùs ponere, iuxta regulã, qui prior appellat,prior agat,ff.de iud.qui prior.& secundò reus: vel etiã vicissim ponat,si iudex viderit expedire,ext.de causa poss.& propri.c.ij.& ad hoc facit,quod legitur & not.C.de iur.calum.
11 l.ij.prope princ.ibi,&actor quidem,&c.& j.ver.prox. ¶†Sed pone:ecce actor facit vnam positionem,cui reus sufficienter respondet,&statim reus vult aliam facere,nunquid cogetur actor ei res-
a pondere [a]: Videtur,q sic,ff.de reg.iur.non debet.23.q.4.qui peccat.ext.de mu.pet.prudendiam.Econtrà videtur,quia q prior appellat prior agat:& qui habet onus probationis, habet & emolumentum,vt in præ.l.qui prior.& extr.de ord.cog.c.ij.& ff.de probat.l.ij.Inst.de leg.patro.tu.SOL.Dicunt quidam,quòd si aliquid est pro actore probatum,vel præsumptum, tunc debet audiri reus: aliàs frustra admitteretur,arg.C.de inof.test.filius.C.ad l.Cor.de fals.l.pe.quia absoluendus est,etiam si nihil probat,actore nõ probante,extr.de iureiur.c.fin. extra.de causa poss.& propri.cùm ecclesia.in fi. ¶Alij dicunt,quòd si reus velit vltrà probare,mos ei gerendus est,etsi nil sit pro actore præsumptum,ff.de probat. circa.C.de inge,ma.l. pen.De consuetudine verò generali actor primò ponit,quàm reus.quod pleniùs prosequere,vt s.de dilat.§.vi
12 dendum.ver.& no.quòd ij. ¶†Hoc quoque certum est,quòd si positio rei sit præiudicialis,id est,si interimit positionem actoris, priùs,admittetur reus,vt 23.q.4.qui peccat,respon.j. vbi dicitur, quia interrogas,quę sit ratio prosequendi,vicissim te interrogo, cuius sit vox,&c.ad idem iij.q.xj.per totum.Item consulo tibi,aduocate rei,ne multum festines in positionibus faciendis,ne scilicet instruas actorẽ,& vt prius quàm ponas, plenè videas eius intentionẽ fundatam,vel quasi,vt iam dixi.non enim habes ponere,donec videas eius intentionem.

ADDITIO.

a Ei respondere. ¶Iste ver.vsque ad finem §.fuit Vbert. de Bo.s.& incipit,vtrobique,item quid si actor.facit ad hunc versi. id,quod scripsi s.de reconuen.§.videndum.super ver.& si iudex.

SVMMARIVM.

1 *Positiones non fiunt in plerisque locis.*
2 *Positiones factæ ante litis contestationem super exceptione excommunicationis,qualiter proponantur.*
3 *Excipiens se non esse excommunicatum,qualiter suas positiones formare debeat.*
4 *Positiões formãs post litẽ cõtestatã super principali,qualiter se habere debeat.*
5 *Agens rei venditatione contra possessorem, quot modis,& qualiter suas formare habeat petitiones.*
6 *Petens fundum:quem ad se asserit pertinere iure dominij,vel quasi,quę debeat allegare.*
7 *Petens aliquid per promissionem ex causa mutui sibi factam, qualiter formabit petitionem.*
8 *Repetens librum,quem deposuit,quibus verbis vtetur.*
9 *Petens aliquem remoueri ab aliqua ecclesia,quam retinet contra iura,quæ debeat in sua petitione allegare.*
10 *Petens electionem suam confirmari,& eam esse canonicã probare volens qua forma verborum vti debeat.*
11 *Positiones super quibus,& per quos debeant fieri.*
12 *Positiones formatæ iudici sunt in scriptis offerendæ.*
13 *Positionibus ab actore oblatis quomodo debeat iudex ponenti respondere.*
14 *Responsio facta positionibus ab actore formatis,sub qua forma debeat scribi,*
15 *Papa vel eius auditore in curia Romana positiones approbante, an illis possit vlteriùs obijci.*
16 *Ponens in iudicio an semper teneatur dicere, quòd sciat,puta vbi iuratum est de calumnia.*
17 *Positiones sic sunt formandæ,vt fundent intentionem ponentis,considerata natura propositæ actionis.*

¶Positiones qualiter fieri debeant.

5.§. Quinto superest videre,qualiter fieri debent positiones.Et licet ferè in omnibus actionib.specialiter
a cialiter positiones formauerimus in tractatu libellorum [a], tamẽ
1 vtile visum est hîc doctrinam tradere generalem. † Ad cuius rei notitiam sciendum est, quòd in plerisque locis non fiunt positiones,sed lite contestata,præstitoque iuramento,statim iudex super singulis articulis libelli reum interrogat:quòd dic,vt s.de teste,§.nunc videndum nobis.in prin.Sed in curia Romana,&quasi
2 si vbiq;,positiones formantur. ¶†Super quo scias, quòd quãdo quæ fiunt ante litem contestatam super exceptiõe excõicationis sic proposita:Coram vobis,domine iudex,dico P.esse excommunicatum, quia percussit talem clericum:ideoque non esse in causa,quam cõtra me mouet,audiendum. Si igitur ille negat se excommunicatum,vel se percussisse talem,vel illum clericum fuisse,excipiens sic formabit positiones:

POSITIONES.

3 †Pono,quòd percussisti talem. itẽ q in tali parte corporis.Item quòd cum pugno,vel baculo.Item quòd percussisti eum tali die Item quòd in tali loco.Item quòd talibus præsentib [b]. Item quòd turbatus ex causa illum percussisti.Item quòd percussisti animo iniuriandi. Item quòd ille erat tunc temporis clericus.Item quòd erat in possessione clericatus.Item quòd sciebas eum clericũ esse. Item quòd vidisti eum tonsuram clericalem ferentem.Et si actor hoc confiteatur,probata est excõmunicatio per suam confessionem:extrà de offic.delega. prudentiam.§.si verò.sed si diffiteatur actor, reus has positiones negatas dabit pro articulis verbis com
b petenter mutatis:quòd dic plenè,vt in pręd.§.nunc videndum [b].
4 ¶†Regulariter autem fiunt post litem contestatam super prin
c cipali,vt s.§.proxi.& §.iij.ad quod hac via peruenitur [c]. Formans enim positiones habeat libellum præ oculis, & ex ipsius tenore positiones formet,& cõsideret diligenter,quid eũ probare oportet.Super omnibus enim,quæ probare habet, positiones faciat: nec valet positio,nec confessio,nisi fiat super re, de qua agitur,ff. de inter.act.confessionibus.extrà de offic. iudi.deleg. cùm olim.& j.ver.& no.Sed & cauillosè per quæcunque diuerticula poterit,reum trahat actor ad suam intentionem per positiones,ff. de verb.sig.natura cauillationis.&de reg.iu.l.ea est natura.quod potiùs quisque suo ingenio faciat,quàm ex nostra doctrina.si enim quẽquam in dolo instruimus: imò pro posse fraudib. obuiamus.
5 ¶†Scias igitur,quòd quandoque quis agit rei vendicatione contra possessorem,petens fundum,quem ad se asserit pertinere iure dominij,vel quasi:quandoque verò petit decem ex promissione sibi ex causa mutui facta:quandoque repetit librum,quem deposuit: quandoq; etiam petit aliquem remoueri ab aliqua ecclesia,
d quam retinet contra iura [d]:quandoq; petit suam electionem cõfirmari, & vult eam docere canonicam esse. Hæc igitur exempla sufficiant ad præsens gratia exempli hîc prosequi. Possunt etiam alia exempla poni,sicut in pręd.§.nunc videndũ.in formis articu
6 lorum diximus. ¶†Super primo ergo exemplo actor sic ponit: ¶FORMA.Pono ego talis in tali causa iuramento meo,quòd fundus,de quo agitur,fuit T.Itẽ pono,quòd ipse T.vẽdidit mihi dictũ fundũ.Item quòd vendidit pro pretio decẽ librarum.Item quòd dictus T.tradidit mihi possessionem dicti fundi.Item quòd
e solui eidem T.decem libras pro pretio dicti fundi [e]. Igitur si reus has positiones confiteatur,actor fundauit suã intentionem.probauit enim rem se à vero domino emisse,& se pretium soluisse,& sibi traditam esse:& sic per consequens, dominium ad se pertinere:& sic est in causa victoriæ,nisi reus aliud opponat, ff. de rei vẽ. in rem.C.de pac.traditionib.C.de prob.cùm res.extr.de fide inst. cùm Ioannes.Inst.de rer.diuis.§.venditæ verò.
7 ¶† In secundo verò exemplo de mutuo,sic pone: ¶FORMA. Pono ego talis in tali causa iuramento meo, q ego mutuò dedi decem Titio.Item quòd ipse Titius illa decem mihi reddere promisit.Item quòd promisit in tali termino soluere.Item quòd terminus ille præterijt.Si ergo reus hoc confiteatur,actor est in causa victoriæ: quia numeratione fuit Titius obligatus ad reddendum,ff.si cer.pet.si à me.cùm verò promisit reddere,fuit ciuiliter obligatus.

ADDITIONES.

a Libellorum. ¶Sic & fecit Io.de Blano.generalem autem tractatum non edidit.
b Nunc videndũ. ¶Vt tamen no.j.§.7.ad fi.ver.quid si pono.respõdere non tenebatur.ibi vide,cum duobus versi.præced.
c Peruenitur. ¶Incipiũt verba Bonagui.& durant vsque ad ver.in quinto quoq;.excepto quinto exemplo,quod interserit auctor.
d Contra iura. ¶Hæc quatuor exempla fuerunt Bonagui. vbi s.in prin.& eius fuit illorum prosecutio,quæ sequit,& tria prima fuerũt Tan.sed nõ sic psequitur,vt hîc. Itẽ ipsa tria & quintũ,quarto omisso,fuerunt Aegid.& ea prosequitur,vt hîc.Gallicus dabat exempla de equo morboso vendito,vel libro vitioso, contra fideiussorem,qui se obligauit pro debitore.
e Dicti fundi. ¶j.de causa poss. §.sequitur videre.sub versicul.alias sunt reales.ponit quatuor tantùm de istis:remittit enim tertiam. subdit tamen alias quatuor:sic etiam Ioan. de Pra. sub titul.de rei vend.ponit octo, quas solenniter exponit, subdens postea positiones rei.

obligatus:& ex tali ciuili obligatiōe rectè agit actor,Inst.de obli.
a §.j.ff.de verb.oblig.l.j.Hoc autem scias [a],quòd si interrogatus,an
debeat decem, quæ ab eo petuntur, negat simpliciter se debere,
debet fieri positio alia,scilicet an debeat nouē?& si negat,fiat alia
scilicet an debeat octo?& sic descendendo vsque ad vltimum nu
merum. Si verò præcisè negat, & se nil debere dicat, non debet
de hoc vltrà interrogari.Eadem quoq; doctrina seruetur in pro
batione temporis,putà si interrogatus,an census per xl.annos so
lutus fuerit,vel beneficium possederit,& similia neget,hoc quæ-
ratur,an 39.an.38.& sic descendendo vsque ad vltimum nume-
rum:& hoc ideo,quia cùm ponit xl.si non sunt nisi 39. bene po-
test negari positio, quia licet maior numerus in se comprehēdat
minorem,vt ff.de arbit.diem proferre.§.si plures.& ff.de reg.iur.
in eo.non tamen minor maiorem,vt xv.distinct.c.j.prope princ.
imò vnus numerus quandoque excludit alium,vt no.extr.de di-
uor.c.pen.§.quia verò.
8 ¶†In tertio aūt exemplo de deposito, sic pone:¶FORMA.Po-
no ego talis in tali causa iuramento meo,quòd deposui penes T.
Codicem meum. Item quòd Codex ille erat in chartis hœdinis.
Item quòd erat glossatus de apparatu Accurs. Item quòd habe-
bat desuper corium rubeum.Item quòd secundus quaternus ei⁹
incipiebat nomine:tertius verò,hoc in querimonam. Item po-
nit,quòd ipse T.recepit dictum Codicem in deposito.Item quòd
se obtulit deposito.Hoc confessato reus obtinebit,ff.deposit.l.j.
ext.e.bona.& debet etiam dicere signa rei mobilis,ff.ad exhi.l.iij.
9 ¶†In quarto verò exemplo sic: ¶ FORMA. Pono ego talis
presbyter iuramento meo, quòd T. habet & possidet ecclesi-
am sancti Iusti. Item quòd habet & possidet ecclesiam sancti
Martini.Item quòd quælibet earum habet curam animarū.Item
b quòd eas acquisiuit post concilium Lateranense [b].Hoc conces-
so,re⁹ succumbet,nisi dispensationem,vel vnionem,vel pauper-
tatem ecclesiarum,vel earum dependentiā ostendat,extr.de ele.
dudum.ij.de cleri.non resi.quia.de præb. de multa.extr.de æta.&
qualit.eam te.21.q.j.in summa.
10 ¶In quinto quoque exemplo sic:¶FORMA.Pono ego talis in
tali causa iuramento meo,quòd ego sum electus canonicè ad re
gimen talis ecclesiæ.Sed hæc est iuris,vnde subiiciat sic:Itē quòd
fui electus vacante ipsa ecclesia per mortem,vel cessionem talis.
Item quòd fui electus per eos, qui tunc erant in possessione, vel
quasi iuris eligendi rectorem ad dictam ecclesiam.Item pono,ꝙ
c talis & talis,&c. [c]sunt clerici, vel canonici eiusdem ecclesiæ.Item
quòd sunt in possessione,vel quasi canonicatus,&iuris eligendi.
Item quòd sex ex eis me elegerūt.Item quòd illi sex electionem
de me factam episcopo pręsentauerunt.Item pono,quòd illi sex
requisiuerunt alios quatuor,vt cum eis deberent concordare de
aliquo eligendo. Item quòd duo ratam habuerunt electionem.
& præsentationem de me factam.Licet ergo reus neget me ele-
ctum,si tamen cætera confitetur, obtinebo absque probatione.
d Nam si decem [d] erant clerici,& sum electus à sex constat quòd à
maiori parte:ergo debet electio confirmari, ext.de elect.ecclesia
vestra.ij.de his,quæ fi.à ma.par.cap.c.j.& de iure pat.quoniam in
quibusdam.Item si erāt in quasi possessione eligendi,valet,quod
e faciunt,licet non sint in veritate patroni [e],qui præsentant,extra.
de elect.querelam.de re iud.cùm Bertholdus.de iure pat.consul-
tationibus.Item ex eo, quod quatuor fuerunt requisiti,patet,ꝙ
f non fuerunt contempti [f],extr.de elect.quod sicut.& c.venerabi
lem.& ca. bonæ memoriæ.& c.quia propter.Item quòd duo ac-
cesserunt,bene potuit fieri,extr.de elec.quod sicut.& ca.ecclesia
vestra.ij.Patet ergo,quòd nisi aliud obsistat,debeo obtinere. Sic
11 ergo in similibus sunt positiones formandæ.¶†Et no.quòd po
sitiones debent fieri super contentis in libello,vel ad ea pertinen
tibus,vel pertinere valentib.ex parte actoris,quo ad fundandam
eius intentionem:ex parte verò rei,quo ad extenuandam,iiij.qu.
4.c.j.Item debent fieri super facto aduersarij:aliàs non cogitur ad
factum alterius respondere,ff.pro suo, l.fi.in fi.ff.si vsusfruct.pet.
l.vtifrui.ff.si pars hær.pet.l.j.ff.rer.amot.Marcellus.ĩ.§.prox.vers.
12 j:& pen.& §.vij.ver.j.& ver.iiij.¶†Item no.quòd positiones for
matæ iudici sunt in scripits offerēdæ,vt extrà de proba.quoniam
contra.vt certus sit,qui interrogatur,& super quo respondere de
beat,agnoscat,ff.de confes.certum.&vt tam pars,quàm iudex,vi
deant an sint admittendę,vel reiiciendæ,debet eas examinare iu-
dex,vtrùm faciant ad causam,an sint possibiles,& non contra na-
turam,non captiosæ,non negatiuæ,& sic de aliis:& hoc partibus
præsentibus: & si viderit eas recipiendas priùs, quàm responde-
atur,faciat eas in actis redigi,ne aliqua variatio fiat,ff. de re iudic.
acta.&ne pòst oriatur contentio inter partes,quòd aliter fuerint
rescriptæ,quàm propositæ,extr. de elect.cùm inter R.seniorem.
vt ex illa scriptura eis via in talibus præcludatur, vt xxij. quæsti.j.
13 omnes feriæ, vel eas repellat,vt ĩ.§.vij.versi.xvij.¶†Oblatis igi-
tur ab actore positionibus.quærat iudex à ponente:Ponis tu, vel
credis per iuramentum à te præstitum, quod in his positionibus
continetur.Et si respondeat,quòd sic, tunc conuertat se ad eum,
contra quem fiunt positiones, & semoto ei⁹ aduocato, ita quòd
aduocatus nutu,vel dicto eum non possit in responsione facti in
struere,vt s̃.§.iij.prope fi.dicat ei:Amice,nihil prodest homini,si
vniuersum mundum lucretur,animæ verò suæ detrimentum pa-
tiatur,vt extra.de simo.Matthæus.& fideli totus mundus diuitiæ
sunt,infideli nec obolus,vt xiiij.quæst.iiij.quid dicam.in authen.
vt cùm de appel.cog.ideo salua animam tuam,& responde per sa
cramentum,quod præstitisti de calumnia,quid credis & æstimas
super eo,quod in his positionibus continetur. Si verò fuit iura-
tum de veritate,dicat iudex,& responde per sacramentum quod
præstitisti de veritate dicenda,quid scis super eo,quòd,&c.Si ve-
rò vtrumque pręstitum sit,(quod vtile est) tunc quærat simul de
credulitate & de scientia:de hoc §.prox.versic. item no.quod est
in præ.dec.pręsentium.Quo facto mentem cuiuslibet positionis
sigillatim non tam diligenter,quàm fideliter sibi aperiat & expo-
nat, responsionemq; eius sedulò & perspicaciter intelligat,& si-
ue neget,siue confiteatur,semper in fine cuiuslibet positionis ei⁹
14 responsio†scribatur hoc modo.¶FORMA.Credit,vel non cre
dit,vel confitetur,vel negat,ĩ.§.prox.versic.quod autem.Quòd
si talis sit positio, in cuius responsione meritò respondens dubi-
tat,petet inducias ad deliberādum,secundum ea,quę no.ĩ.§.pro-
xi.versic.item not.Quòd autem tam ponens,quàm respondens,
debeat interrogari à iudice per iuramentum suum secundum for
mam præmissam,& etiam principales,vbi litigatur,per syndicos:
probatur in præd,dec.de test.ad hoc.ff.de inter.act.noluit.& l.de
ætate.§.qui tacuit.Item quòd iudex debeat dicere,quid credis,vł
15 scis,habes ĩ.§.prox.ver.hoc tamen.¶†Item scias,quòd postquā
papa, vel eius auditor, in curia Romana approbauit positiones,
cùm sit remissio ad aliquam prouinciam,& mandatur,quod prin
cipales personæ super eis pręstito iur̃o interrogentur,nihil p̄t eis
vlteriùs obiici,vt in præ.dec.ad hoc.& arg.C. de testa.oīm.35.q.
g 9.apostolicæ.34.q.j.à recta.& c.hoc est [g].¶ †Item not.ꝙ ponens
16 nō semper tenetur dicere,ꝙ sciat,sed sufficit ei dicere,ꝙ credit,vt
putà vbi iuratum est de calumnia,vt no.in præ.dec.ad hoc.& ĩ.§.
prox.Item qui ponit,certum ponere debet,vt ff.de rei vend.si in
rem.arg.extrà de sponsa.de muliere.& de symo.c.de symoniace.
cùm & certum velit responsum habere,vt vtatur eodem iure,ff.
quod quisq; iur.l.j.ext.de consti.cùm omnis.l.dist.ponderet.ij.q.
17 vj.decreto.in fi.ĩ.§.prox.¶†In summa [h] no.ꝙ positiones sic for
h mandę sunt,vt fundent intentionem ponentis,considerata natu
ra propositæ actionis.Si igitur agis de dominio,considera,q̄ sunt
necessaria in probatione eius,C.de prob.cùm res.extr.eo.licet.ff.
de rei vend.in rē actio.& per totum.quæ dic,vt ĩ.de locat.§.nunc
alia.ver.lvj.Si verò agis Publiciana,considera,quæ necessara sunt
in ea,ff.de Publi.l.2.& l.quicunq;,& per totū,& no.extr.de re iud.
i abbate [i]. Si vis agere vtili rei vendicatione, vt superficiarius,vide
ff.si ager vect.vel emphy.pet.& ff.de superfic.per totum.& insti.
locati,§.item de prædiis.Si vis agere hypothecaria,vide ff.de pig.
si superatus.ff.de proba.ante omnia.C.si res al.pignor.dat.sit.ne-
xum.C.quæ res pign.ob.pos.qui filios.Si agis hypothecaria vtili,
vide ff.de pig.& in superficie.& l.si ab eo.& sic de aliis actionib.re
alibus & personalibus,& mistis.Et caue tibi à positionib. petitio-
ni tuæ cōtrariis:vt si agis petitione hæreditatis,vel Quorum bo-
norum,non dicas te possedisse aliquo tempore post mortem de
functi

ADDITIONES.

a Autem scias.¶Secundum Tan.vbi s̃.sub ver.hoc modo.
b Conciliū Lateranē.¶de cle.nō resi.quia nōnulli. de præb. qa in
tātum.si loqueretur de concilio generali,e.ti.de multa.tūc suffi-
ceret positionem facere de receptione secundæ, post illud, quo
ad priuationem primæ.
c Talis,&c.¶Includit viij.
d Nam si decem.¶Sup.tantum:& debuit auctor de hoc ponere in
positione, vt sequeretur hæc conclusio.Aegi. tamen dicit, ꝙ ex
quo confessus est reus decem esse electores, ergo confiteri vide
tur.quòd non vltrà:quia indefinita,&c.19.di.c.j. vide ĩ.§.vij.ver-
si.viij.in princ.
e Veritate patroni.¶Nimis permiscet auctor hîc actum electionis
& præsentationis.
f Fuerunt contempti. ¶An cōtempt⁹ locū habeat in patronis nō
vocatis ad præsentationem factā per cæteros, scripsi in dec. 3.de
iure patro.super verbo,plurimorum.Aegid.hoc dixit,quòd for-
tè sic allegat,de elect.bonæ.ij.
g Hoc est.¶De articulis vide s̃.de teste,§.nunc videndum.ver.sed
pone,auditor.& quod ibi dixi super ver.hoc etiam no.in fi.
h In summa.¶Secundum Vbert.de Bo.cuius quasi ad literam fuit
totum,quod hîc sequitur vsque ad fin.& hoc,vbi s̃.j.
i Abbate.¶Lib.vj.

fun
di. Vel si agis publiciana, non dicas te à vero domino emisse: vel si agis Vti possidetis, nō dicas aduersarium possidere: & sic de similibus: & vide de hoc j.§.x.ver.hoc quoque.& s.de act.seu pe. §.sequitur.& §.seq.

SVMMARIVM.

1 *Cautela pro illo, contra quem ponitur in iudicio.*
2 *Vtile est responsionem illius, contra quem ponitur in iudicio, scriptis notare propter gratiam.*
3 *Positionibus semel respondens, an cogi possit ad iterū, vel vlteriùs respondēdū.*
4 *Positionem generaliter negare non sufficit, nisi ad singula in positione contenta respondeatur.*
5 *Positiones licet sint de consilio aduocatorum formandæ, non tamen responsiones, sed solùm à partibus faciendæ.*
6 *Responsio facta interrogationi, vel responsioni aduersarij, an teneat.*
7 *Vbi iuratur de calumnia, quæ & quomodo debeat is, contra quem ponitur respondere.*
8 *Iuramentum de veritate an se extendat ad iuramentum de calumnia, vel econuersò.*
9 *Interrogato dubitanti de eo, super quo interrogatur, danda est dilatio ad deliberandum, vbi iuratum est de veritate.*
10 *Præsumitur quis meliùs factum suum scire, quàm alius: nec debet quis alium consulere, qualiter in facto proprio se debeat habere.*
11 *Confessio de credulitate æquè præiudicat, sicut & de veritate.*
12 *Verbum Existimare, generale est ad credulitatem & scientiam.*
13 *Interrogatus vbi iuratur de calumnia, an possit respondere per verbum Dubito. & nu.seq.*
15 *Iudex quomodo se habere debeat, & quæ attendere casu quo is, contra quem fit positio, vel interrogatio, dicit se dubium.*
16 *Responsio quælibet referri dicitur solùm ad id, quod principaliter quæritur, nō ad alia, quæ implicari seu subintelligi possent.*
17 *Respondere ad penitus incertum nemo tenetur.*
18 *Principalis persona licet debeat positionibus respondere, si tamen per procuratorem litiget respondebit ipse procurator.*
19 *Procurator positionibus responsurus, si dicat se libello nescire respondere, aut dubitare, an condemnabitur in expensis.*
20 *Responsio eius, qui absque mandato defendit, an obstet principali.*
21 *Reus, qui nec agit, nec excipit de iure suo, an cogatur respondere positionibus super eius defectibus factis.*

¶De Responsionibus ad positiones.

a 6.§.Sexto tractādum est de respōsionibus ad positiones vel ad interrogationes [a]. Et certè exposita positione ei, qui respondere habet, ipse diligenter aduertere debet, an sint pertinentes, vel superfluæ, vel non: & postmodum sibi facta intimatione diuini iudicij, debet ipse respōdere: & eius respō
1 sio est scribēda, quæ dic, vt s.§.prox.ver.oblatis. ¶† Sit autē cautus is, contra quem ponitur, vt saluo sacramento pronior sit ad
b negandum [b], quàm ad confitendum: maximè vbi positiones dependent ex facto alterius: quia tunc potest habere credulitatem suam ad sic, vel non. & sic actori incumbit onus probandi, ff.de pba.ei qui dicit.s.§.prox.ver.& nota, quòd. ¶† Quòd [c] autem scri
2 c benda sit eius responsio, vtile est, vt de ipsa possit constare, & ne super eodem articulo respondens iterum interrogetur. quod fieri non debet, siue priùs negauerit, siue cōfessus fuerit: ff.nau.cau.sta.licet.de pœn.dist.iiij.diuina.extrà de iudic.at si clerici.in fi.nisi nouum quid emergeret, extrà de iur.cal.cæterum.vel aliqua dubietas insurgeret, vt s.§.iiij.ver.regulariter.ibi, quæ intelligo, &c. Nouum autem quid esset, si perdita essent acta priora, vel aliquid
3 simile. ¶† Si igitur iteratò super eodem articulo iudex eum iterrogat, ipsum grauat, & iniuriam sibi facit, & quasi anceps periurium eum facit subire, ac vulgi infamiam incurrere: quia si aliter credit tunc, & aliter nūc, ex respōsione dicetur periurium & infamiam incurrisse, si aliter respōdeat nunc, quàm tunc: quia super eodem articulo duo contraria respondet, scilicet verum & falsum. Non ergo respondere tenetur vlteriùs, ex quo semel respondit, vt infrà §.prox.in princ.nisi fortè positio contineat duo, vel plura copulatiuè, vt in concord. quæ sunt infrà §.prox.ver.xj.ibi, præmissa autem.secus tamen est in iuramento calumniæ, vt s.tit.px. §.fin.in fin.argu.ad omnia præmissa, C.de iuram.cal. auth.in hoc 30.q.v.iudicantem. ff.ad l.Iul.de adult.si postulauerit.§.quæstioni.ff.de in lit.iuran.videamus.& in auth.de his, qui ingred.ad app.
d §.j.Collat.v.Quidam tamen, vt Accur.[d] & dominus meus, dicunt aliquem posse de eodem articulo pluries interogari: quia potest esse, quòd priùs quando negauit, non credebat, tunc verò apertis testibus credit: argumen.ff.de quæstio.repeti.ff.de dam.infec.qui bona.§.antepen.35.qu.9.graue.sed superfluè interrogabitur, ex
4 quo constet per testes. ¶† Illud etiam notandum est, quòd non sufficit generaliter negare positionem, nisi ad singula in positione contenta respondeatur, vt ext.de testi.ad hoc.alias incipit, præ
5 sentium.ver.postea sigillatim.& j.§.prox.ver.xj. ¶† Item nota [e],
e quòd licet positiones sint de consilio aduocatorum formandæ, non tamen responsiones, sed solùm à partibus sunt faciendæ. qđ dic, vt not.s.§.iij.versi.sed & patronus. Potest autem quis cogi re
6 spondere: quod dic, vt j.§.proximo, versi.& nota, quòd. ¶† Hoc
f autem scias [f], quòd licet non teneatur quis respondere interrogationi, vel responsioni aduersarij, si tamē responderit, tenet respōsio, vt extr.de dolo & contum.prout.ibi.de hoc s.§.iij.versicu.fi. unt. nam & valet responsio facta in iudicio sine interrogatione, vt ff.de interro.act.si sine.§.j.& de proba.quoniam. & ibi de hoc.
7 ¶† Item nota, quòd vbi iuratur de calumnia, debet respondere is, contra quem fit positio, secundum quod credit, vel existimat, Credo, vel non credo: quia tunc qui ponit secundum credulita-
g tem, id est, secundum quod credit & existimat, ponit & iurat [g], C. de iur.cal.l.ij.respon.j.& §.j.s.de iur.cal.§.nunc dicamus.in princ. Vbi verò de veritate iuratur, tunc quia positio fit assertiuè, secundum veritatē, sicut & ipsum iuramentum, tenetur respōdere tantùm de veitate: dicendo, nego, vel confiteor: arg.3.quæ.ix.hortamur.& extr.de testib.præsentium.& si tunc de credulitate, quæratur, nō tenetur respondere: quia iuramenti forma hoc non patitur: ideoq; quidā in iuramēto de veritate, adiici faciunt etiam dē credulitate, & vtrunq; iuramentum præstari, vt s.de iura.calu.§.j.
h ver.quartum.sed licet cautela sit, non est tamen secundum ius [h].
8 † quia iuramentum de veritate, non se extendit ad iuramentum
i de calumnia: nec econtrà [i]. Si tamē sic iuretur, (prout sæpe fieri facimus ad malitias excludendas) debet taliter iurans respondere de credulitate & de veritate, vt s.tit.prox.§.nunc dicamus.versic.
k cæterum.j.ver.hoc tamen. Licet autē [k] quando reus, vel actor iurant, quòd respondebūt per scientiam, vel credulitatem, respondenti sufficiat dicere, scio, vel nescio: credo, vel non credo: tamē positio non potest fieri super credulitate, vt ita dicatur: pono, ꝙ credo, vel me credere: vel pono, quòd sicut credo, tu fecisti, vel dixisti hoc: quia qui ponit, certum ponere debet, vt s.§.prox.ver. item qui ponit. Debet ergo quis clarè, non obscurè respondere,
l dicendo, nego, vel confiteor [l], vbi iuratum est de veritate, vel credo, vel non credo, vbi de calumnia. Alioquin si obscurè, vel nullo modo respōdeat, punitur. quod dic, vt j.§.ix.& s.§.quintò.ver.
9 oblatis. ¶† Quid si interrogatus dubitat de eo, super quo inter-
m rogatur? Respōdeo [m], danda est sibi dilatio ad deliberādū, vbi iuratū est de veritate: quia tūc oportet eum respōdere de sciētia & veritate, ideoq; potest tunc respondere, Dubito, nisi iudex viderit, quòd statim possit respondere, vt ff.de inter.act.ꝗ interrogat.. & C.de iure deli.si curatoris.ff.de iureiur.iusiurandū.& ad præ.re spon.j.& 27.q.j.& nuptiarū.in prin.& in fi.extr.de iura.cal.c.pen. vbi verò iuratum est de calumnia, cogendus est præcisè respondere ad interrogata, nulla concessa dilatione ad deliberandum: quia non tenetur dicere, nisi ꝙ credit, vel si credit id, de quo quæ
10 ritur: nec pt dicere, dubito, C.de iu.cal.l.ij.respōso j.& §.ij.& auth.
n in hoc.super quo dic, vt infrà ver.sed nūquid. ¶† Caueat tamē [n] petens

ADDITIONES.

a Interrogationes. ¶De rñsione credo, vt in instro continetur vel huic simile: vide s.de teste, §.qualiter.ver.qui ergo si fit.de instru.edi.§.nunc dicamus.ver.quid si quis.
b Negandum. ¶Vide j.ver.sed nunquid.ibi, & si iudex.
c Quòd. ¶ponit verba Tan.vbi s.vsque ibi, nisi fortè.
d Tamen, vt Acc. ¶in l.ij.C.de iur.cal.§.qđ obseruari.in fi.gl.antepen.Host.autem in summa de iur.ca.§.quando.ver.sed nunquid. & vide Cy.in præ.§.in xiij.q.in fi.& in q.seq.
e Item not. ¶Secundum Tan.sub §.hoc modo.
f Scias. ¶Secundum Tan.vbi s.
g Et iurat. ¶Quidā distinguunt hoc casu actorem à reo, vt actoris credulitas sit asserta, cùm agens debeat esse certus: sed in reo non sic: de hoc per Cy.vbi s.in xj.q.
h Ius. ¶Olim, hodie sic, vt de iur.cal.c.j.l.fi.lib.vj.
i Econtrà. ¶ Secundum Aegid.vbi s.concedit tamen, ꝙ sequitur.
k Licet autem. ¶Verba Odof.vbi s.ante fi.
l Vel confiteor. ¶Nec sufficit dicere, non cōfiteor, vt scripsi de testibus, ex tenore.super 3.gl.vbi etiam vide materiā sequētis ver.
m Respondeo. ¶Secundum Aegid.vbi s.ADDE Bar.in §.quod obseruari.& Imol.in c.ex parte.de rescri.
n Tamen. ¶Secūdū Vber.in præ.char.vl.in prin.& eadē char.I pri. vlti.col.dicit, ꝙ res mali exēpli est, cùm id dr per aduocatum: sed si principalis suo ore iudicat.& æquitas mouet iudicem, cùm habeat iustam cām dubitandi, iustum est dilationem dari: alleg.l.3. & vltimam, ff.de inter.actio.

petens inducias ad deliberandum, q non petat ad consiliū habē-
dum.nam tūc nō audietur.ipse em̄ debet esse certus de facto suo ext.de rescrip.ab excōmunicato.& præsumif melius scire factum suū,quàm alius:nec debet aliū consulere,qualiter in facto ꝓprio
11 debeat respōdere,vt s.§.tertiò.ꝑpe fi.† ¶Hoc autem certū est, quòd æquè præiudicat cōfessio de credulitate,sicut & de veritate,vt not.ext.de iureiur.ex literis.quāuis,vt s.de teste,§.j.vers.itē
a quòd deposuit.Ex quo patet,[a] q malitiosi ꝓcuratores sæpe deierant,qñcūq; super aliquo interrogant,& respōdēt,Nō credo,licet sciant illud ꝓ certo: dicentes se excusari,qa aliud est scire,& aliud est credere.Sed certè non refert inter hoc,quo,ad partes,licet intersit aliàs,quo ad testes,vt ext.de testi.cùm causam.&probatur bene ext.de sum.trin.firmiter credimus. & simpliciter confitemur in prædictis verbis,de consec.dist.4.firmissimè.Quid em̄ melius credimus,quàm id,quod scimus?certè nihil,vt patet in articulis fidei,vt in præd.decret.& de hoc j.§.9.ver.sed nunquid.& hoc etiam probat l.quæ appellat scientiam,credulitatem,vt C. d iur.calum.l.2.§.quod obseruari.vbi dicitur,q tutores iurant,q ipsi causam scientes,ad eam perueniunt: & postea sequitur, quòd ipsi causam scire possunt:& sic ad iudicium peruenire:& statim ibi subiicitur,quòd iuratur ex scientia sui animi.hæc esse vera:& licet alia sit rei veritas,tamen quod quisq; credit & existimat, hoc
b esse iurandum.& attende,quod dicit,credit & existimat [b].†Nā li
12 cet verbum Credendi, possit restringi secundum propriam significationem,verbū tamen Existimat,generale est ad credulitatē & scientiam:& ad hoc facit canon, vbi dicitur, quòd quis dicitur scire,quod ab alio audit,vt 22.q.v.hoc videtur.i prin. Vnde vt tu iudex euites prædictam fraudem, facias in causa præstari vtrunq; iuramentum,scilicet de calumnia & de veritate,vt suprà.Item interroga respondentem super vtroque,scilicet de scientia & credulitate,hoc modo : quid scis,vel credis,vel existimas sup eo, de quo quæritur,vel ponitur:vt s.§.prox.vers.oblatis. & vers. item nota.& in præ.§.quod obseruari.& extr.de testi.ad hoc.§.j.ibi,qd sciat super positionibus,vel credat.extr.de accu.qualiter.j.in fin.
13 & de hoc infrà §.octauò.in princ.† ¶Sed nūquid Abi iuratur de calumnia, potest interrogatus respondere,dubito?Hoc iam s.te-
c tigimus,& adhuc dicamus [c]: & dicunt quidam,quòd sic,argu.ff. de pet.hære.si debitor.C.de excep.si quidem.& s.de exce.§.viso. vers.sed si debitor.ad fi.Nā inter Credere & Non credere,est medium,scilicet Dubitare,vt ibi,& arg.41.dist.sæpe.xvj.q.j.prohibitum.C.de con.ind.l.fi.Alij contrà.nā licet primò dixerit Dubito, finaliter tamen cogēdus est dicere,quid credit, vel existimat. nā iurauit respondere secundum existimationem sui animi,vt C.de iur.calum.l.2.in prin.Sic ergo respondeat,vt non deferat interrogantem incertum,ff.de inter.act.de ętate.§.nihil.quod fit,cùm di
d cit Dubito.Dominus Io.dixit [d],quòd nec semper respondere potest Dubito,nec semper cogitur respondere Credo : sed interdū potest dicere Dubito, & interdum cogitur præcisè respondere, quid credat.verbi gratia: Actor posuit de quinquaginta:reus verò confitetur de 40.tunc reus potest cogi respondere,quod credit de decem:sed si nil de quinquaginta confiteatur,tunc potest respondere Dubito.Item si de suo contractu quis interrogetur, tunc tenetur dicere quid credit:si de alieno,putà hęreditario,vel alio,tunc potest dicere Dubito,vt iam dicam.Et si iudex imperitus cogat eum respondere,quid credit, sapienter agit respondēs, si in negatiua declinet,vbi opinio sua non magis se habet ad sic,
e quàm ad non,saluo in omnibus iuramento [e].Si ergo ita incertus is,contra quem fit positio,vel interrogatio, q non magis potest animum suum applicare ad credendū hoc,quàm aliud,vt in hoc exemplo:credis illum,qui est vltra mare,viuere,vel non?Dicunt omnes,q potest dicere,Dubito, vt in præ.l.si debitor.& l. si quidem.vel potest etiam dicere Nescio:sed si iudex ad partis instantiam cogat eum respondere,dubitanti dabitur tempus ad deliberandum, vt suprà. Sed si iudex imperitus cogat eum omnino respondere,an credat,vel non,vt quidam faciunt,arg.C.de iur. ca-
f lum.l.2.§.qd obseruari.vbi de hoc [f],tunc† respondeat sic, præ-
14 missa negatione,non credo eum mortuum [g], sicut responsum fuit in dec.neq; scio,neq; credo ad te pertinere,extr.de rest.spol. cùm ad sedem. Nec enim sequitur ex hac responsione, q credat eum viuere , quia per suam rñsionem nihil ponit, sed negat tm̄. pōt enim esse,quòd non credit eum esse mortuum,nec credit etiam eum viuum. Sed si postponeret negationem,dicendo , Credo eum non esse mortuum,tunc bene sequeretur,q credit eum viuum:& sic potest anceps incurrere periurium.de hoc.vide j.§. prox.ver.12.Hoc igitur casu,cùm is,contra quem fit positio, vel interrogatio,dicit se dubium, debet iudex attendere , an dubitet
15 de facto suo:† & tunc minus est probabilis ignorantia,C.de rescin.ven.quisquis.extr.de rescrip.ab excommunicato. an in alieno,de quo non teneatur quis respondere,& s.§.prox.ver.& no. imò in eo iusta est dubitatio,& ideo dabitur tempus deliberandi ff.de interro.act.& quia.Item debet attendere,an factum sit recēs an ita antiquum,q factum etiam proprium quis potuerit obliuisci,C.de testi.iubemus.xxx.q.v.nostrates.23.dist præterea.Tractus enim longi temporis obliuionē inducit,ff.ad Treb.l.3.§.duę. & 12.q.2.longinquitate. quia omnium habere memoriam,&c.
h C.de vet.iure enu.l.2.§.si quis autem [h].†¶Item non est respon-
16 dendum ad ea,de quibus non fuit in iuramento intellectū,vt de his,quæ non faciunt ad causam,vt ff. de nox.quoties.§.fi.& de iureiur. qui iurasse.§.pen.& j.§.prox.vers.2.& respōsio refertur solùm ad id,qd principaliter quæritur,& non ad alia,quæ implicari
17 seu subintelligi possent.qd dic,vt j.§. prox.ver.9.†¶Item ad penitus incertum non tenetur qs respondere,vt ff.de iureiur.qui iurasse.§.2.& s.dixi:nec ad impertinens.qd dic tamen,vt j. §. proxi. vers.j.& ver.2.Item quot modis sit respondendum,& qd iuris sit
18 de falsò respondente,j.§.nonò.† ¶In summa notandū est,q licet principalis persona debeat positionibus respondere,vt s.§.3. vers.sed & secundum.& j.§.octauò.ver.hoc quoq;.& seq.tamen si per procuratorem litiget,tunc procurator positionibus respōdebit,vt ff.eo.non solùm.ff.ad leg.Aquil.proinde.§.j.ext.de testi.
i ad hoc.aliàs incipit,præsentium [i]. & si veritatem neget , vel quia ignorat,vel quia nec Deū timet,nec homines reueretur:principalis vocandus est,& cogendus est respondere,vt in præd.cap.ad hoc.& ext.de iur.cal.in pertractandis.& C.de procur.l.fi.& ff.e.si actor.& hoc per iuramentum, vt s.de iur.cal.§.restat.ver. quid si aliquid.in fin.tenetur ergo quis talem procuratorem constituere,q sit instructus in facto,& qui respondeat veritatem, vt in pre. c.in pertractandis.& C.eo.l.2.§.sin autem vel cognitus.& de dolo & cont.c.fi.respon.j.s.de procu.§.j.ver.item qd omnino. quia nisi iusta causa appareat, non habebit dilationē ad dominum cō-
k sulendū,extr.de procur.dilectus [k].ff.eo.si actor.C.e.l.fi.†¶Quid si procurator dicit,se dubitare,vel nescire libello,vel positioni respondere,& velit dominum consulere?Respondeo Papa not. in præ.c.in pertractandis.q si id,qd ponitur , pertinet ad negotium principale,condemnabitur in expensis,quę propter hoc fient,& argum.huius dec.& arg.extr.de procur.auditis. & ca.constitutis. & in præ.concor.si verò sit nouus articulus emergens,qui fortè præuideri non potuit,non imputatur domino,si illum nō instruxit.arg.ext.de iur.cal.cæterùm.in prin.& de testi. fraternitatis. &
20 de except.pastoralis.quare hoc arbitrarium est.†Porro responsio eius,qui absq; mandato defendit,non obstat principali. ff. de
l inter.act.si fine.§.si defensor.aliàs est lex [l]:& iunge hoc , qd est j. §.8.ver.hoc quoq;.& §.x.ver.sed pōe.Iudex aūt simplicē litigatorē,vel ēt ad ineptā positionem non coget respondere,vt j.§.px. ver.27.¶Vltimò no.q reus,qui nec agit,nec excipit de iure suo, non cogitur respondere positionibus super eius defectibus factis,vt s.de act.seu petit.§.super actionibus.ver.reus quoque.

ADDITIONES.

a Ex quo patet.¶Secundum Vber.de Bob.
b Existimat.¶Super quo verbo est gl.quam j.allegabo.
c Dicamus.¶Hoc dixit propter Bonagui. cuius verba sequuntur: de Accur.j.dicam.Vber.de Bobio ista prosequitur in præ.char.fi. circa medium,ver.sic autem.de quo j.dicam.
d Do.Io.dixit.¶Pil.magister noster dixit Bonagui.vbi s.præclarissimus legum doc.hoc autem dictum eis placet,& mihi.
e Iuramento.¶Vt s.e.§.in prin.
f De hoc.¶ In gl.antepe.vbi quasi ad literam,sunt hæc verba vsq; ad vers.item quot.
g Mortuū.¶Satis placet hęc responsio restricta ad suos terminos. Hoc dico ꝓpter Vber.de Bo.qui dicit,vbi s.ad fin.i.col.q hæc responsio sibi pluribus annis placuit:sed postea displicuit,quia credit illam Deo non gratam.Quicquid dicatur, etiam extra terminos istos viget eius vsus.
ADDE Bar.in d.§.quod obseruari.
h Autem.¶Venit ergo hoc per modū subdistinctionis ad primū membrum,quando quærif de facto suo:& sic ponit Gui.de Suz. vbi s.2.Ex verbis autem Vber.in vers.si autem.quem allegaui in princ.huius vers.posset præmitti distinctio inter illas, quæ fiunt ante litis contestationem,& in his certum respondeat:& post,& tunc distinguatur, vt s.sibi tamen placet superior distinctio in vtriusque.
i Incipit,præsentium.¶Lib.6.
k Dilectus.¶Vide quod ibi scripsi super vlti.gl.& in præ. c. in pertractandis.super verb.omnino.
l Est lex.¶Quid econuersò,dixi s.de defensore,in fi.

SVMMARIVM.

1 *Positio quomodo dicatur superflua.*

2 *Superfluitas in actis est reprobanda.*
3 *Ponens impertinentia, vel superflua, an sit audiendus.*
4 *Positio ad negotium impertinens an sit admittenda.*
5 *Non præsumitur quis semper possidere, qui semel possedit.*
6 *Interrogationem debet sequi responsio.*
7 *Superflua, vel inutili probatione, vel responsione, vel dilatione, nemo debet onerari.*
8 *Superfluum admittere securius est, quàm necessarium omittere.*
9 *Ponens si dicat intentionem suam iudici ad aures, nolens aduersarium instruere, an tunc possit reus cogi ad respondendum.*
10 *Iudex, qui auris sibilum patitur, meritò suspectus habetur, nisi quod in aure audit, publicè proferat.*
11 *Positio obscura non est recipienda.*
12 *Positio, ad quam non ipse, contra quem fit, sed alius debet respondere, an sit admittenda.*
13 *Positioni tali, cui non sit respondendum, an cogi possit quis respondere.*
14 *Respondere non cogitur quis, quando ex responsione ei præiudicatur.*
Filius an debeat respondere positioni patris.
15 *Positioni negatiuæ an sit respondendum.*
16 *Dictiones Tantùm & Solùm, faciunt negatiuam implicitam.*
17 *Iudex an possit admittere positiones negatiuas.*
18 *Negatiua simplex positio an sit probabilis.*
19 *Positio generalis in genere generalissimo, non est admittenda.*
20 *Positio captiosa an sit admittenda.*
21 *Positio non debet esse multiplex seu implicita, & continens seu implicans in se plures articulos, seu plura dicta.*
22 *Propositio cuius particularis est falsa, eius vniuersalis similiter est falsa.*
23 *Respõsio refert solùm ad id, super quo principaliter fit quæstio, seu probatio.*
24 *Positioni plures articulos continenti qualiter sit respondendum.*
25 *Positio generaliter facta an possit per speciales positiones diuidi.*
26 *Positioni, in qua continetur hæc clausula, & si non credis coniunctim, pono diuisim, an sit respondendum.*
27 *Positionibus sic est respondẽdũ, vt per responsionem nõ deueniatur ad piuriũ.*
28 *Status mentis quintupliciter circa dubitationem considerari potest.*
29 *Positioni iurris an sit respondendum.*
Probare ius scriptum nemo cogendus est.
30 *Iura sunt certa & finita & probata in se: & confessio in eis nil operatur.*
31 *Positio procuratoris de certo præmio contra dominum an sit admittenda.*
32 *Remuneratio de iure facienda est iuxta laborem.*
33 *Positioni calumniæ an sit respondendum.*
34 *Positioni dependenti à iam negata, vt sine periculo nõ possit confiteri, an sit respondendum.*
35 *Negans aliquid in genere an teneatur alteri postmodum ponenti in specie.*
36 *Positio impossibilis, vel contra naturam, non est admittenda.*
37 *Positioni implicitæ, vel trãspositæ, seu remotæ, vel repetitæ, nõ est respõdẽdũ.*
38 *Simplicitas amica legum dicitur.*
39 *Ponere nemo potest sibi contraria, vt contra id quod semel posuit.*
40 *Positio non debet fieri super crimine eius contra quem fit.*
41 *Ponenti de crimine commisso, notorio, & famoso, an sit respondendum.*
42 *Ponenti aduersarium suum excommunicatum esse, an sit respondendum.*
Excommunicatio non debet imponi, nisi pro peccato mortali.
43 *Sententia canonis semper ligat, & est iusta: hominis verò sententia quandoque est iniusta, nec semper fertur pro crimine.*
44 *Ponenti iudicem, vel executorem excommunicatum: an sit respondendum.*
45 *Positio duplex & alternatiua, an sit valida.*
Positio quibus casibus non valeat.

¶Positiones quibus modis reprobentur, & de cautelis circa eas.

7. §. Septimo videndum occurrit, quibus modis positiones reprobentur, seu impugnentur: & de cautelis circa eas: ad cuius rei notitiam plura sunt attendenda.
1 †¶Primò[a] attendendum est, an positio sit superflua: putà si con-
a tingit, vel eadem est cum iam facta, vel cum iam concessa, siue cũ iam negata: vel si sit contraria iã factis, vel iam negatis, vel cõfessatis: sic fiat positio contra positionem: quibus casibus non est respondendum, extr. de testi. cùm tu. & de iureiur. veniens. in fin. de cohab. cler. & mul. clericos. C. si aduer. ven. l. fi. ff. de pe. hær. si quis libertatem. §. fin. ff. nau. cau. stab. licet. Nam si negat, quod priùs ponendo, vel respondendo confessus est, vel econtra, in reatum per-
2 iurij incidit, j. versi. 15. † Nam superfluitas in actis reprobatur, C. de precib. Imp. offer. l. fi. & resecatur, vt ext. in procemio Decre. §. sanè. imò etiam punitur, C. de appel. ampliorem. Sicut enim non admittitur quis ad probandum superflua, vel impertinentia, sic nec ad ponendũ, ext. de off. deleg. cùm contingat. circa fi. in auth. Colla. v. de his, qui ingre. ad appel. §. fi. ext. de excep. dilecti. & in cõcor.
3 quæ sunt j. ver. 2. ¶Hoc † tamen [b] fallit, quando post iuramentum
b redigitur in positionẽ, quod priùs deductum fuerat in petitionem. nam potest esse, & licitum videtur, vt propter reuerentiam iuramenti concedat litigator, quod priùs litem cõtestando negauerat, vel econtrà: Instit. de poe. teme. liti. circa prin. ff. de dam. inf. qui bona. §. pe. ff. de eden. veluti. licet sit arg. contrà in præ. §. fi. in authẽ. de his, qui ing. ad appel. & ext. de prob. per tuas. & vt eccle. bene. vt
c nostrum. & C. de non nu. pec. generaliter[c]. In talibus tamen subtilis aduocatus & cautus sæpe contraria reducit ad diuersa, & similia ad dissimilia, & impertinentia ad pertinentia, mutatis verbis, sed sententia retenta, nisi iudicis prudẽtia obuiet, ff. de verb. sig. natura cauillationis. & l. ea est natura. ff. de reg. iuris, ext. de his, quæ fiunt à præla. sine consen. ca. cùm apostolica. §. auctoritas. ext. de translatio. inter corporalia. §. sicut autẽ episcopus. C. de legi. non dubium. C. de iu. properãdũ. §. j. ibi nullus tã audax, &c. & vide j. de dispu. & alle. §. post hæc autẽ. ver. x. & j. ver. 14. & ver. 15. & ver. xvij.
4 † ¶Secundò [d] considerandũ est, an id, quod ponitur, sit ad negotiũ
d impertinens, id est, quod si probatũ esset, non prodesset, quod exemplifica, vt ff. de interrog. actio. si sine. §. si de peculio. aliàs, si fideiussor. §. fi. & l. si filius cũ patre. C. de probat. ad probationẽ. j. in fin. & 30. q. v. iudicantem. in fi. ibi, adnecti conueniat. & in præ. dec. cùm contingat. in fi. C. ne vxor pro marit. l. fi. C. si mancip. ita fu. ali. vt man. l. j. ext. de excep. dilecti. & c. cùm olim. C. ad exhib. l. 2. §. fi. C. de p. & aliis reb. minor. si quidẽ. arg. ff. ad l. Fal. in rõe. 2. §. fi. & l. in quantitate. §. fi. in fi. & tali positioni respondendum non est, vt quia non tangit causam in libello insertã, s. §. prox. ver. item non est. verbi gratia: ago rei vendicatione cõtra te: tu ponis de mutuo, vel ago de matrimonio spirituali: tu ponis de carnali: vel econtrà. vel volo probare me cõtraxisse cũ Berta tali loco, & pono te comedisse die tali in tali loco. Vel sic, ago interdicto Vñ vi, pro recuperando fundo, & pono, quod olim possedi ego & maiores mei: certè hoc non sufficit, nec probatum sufficeret, nisi probem, vel ponam, quod deiectionis tempore possidebam, ext. de off. deleg. c. consultatio-
5 nibus. † Non enim præsumitur semper possidere, qui semel possedit extr. de causa pos. cùm ecclesia. Itẽ impertiinẽs est, si sit de alieno facto, de quo nihil pertinet ad actorem, vel reũ, vt j. vers. quartò. Accur. tamen dicit tunc respondẽdum esse, vt no. C. de iuram. ca.
e l. 2. §. quod obseruari [e]. ¶Item etiam impertinens est, si pono, quod clericus in aliquo cõtractu ex quo nunc agitur, promisit respondere coram iudice seculari, & renuncauit decre. si diligẽti. quæ est ext. de foro compe. non enim valet talis renunciatio, vt ibi: quod verũ est, vbi agitur ex ipso cõtractu. Si autem agitur, vt clericus ex hoc puniatur, tunc satis pertinẽs esset, vt ibi, & xj. q. j. c. inolita. & c. placuit. Sed & pt esse impertinẽs circa ea, quæ in libello continẽtur, vt
6 patet in præ. cõcor. & s. ver. proximo, & s. §. v. in fi. † ¶Et nota, quod cùm interrogationem debeat sequi respõsio, vt j. q. j. §. ecce. quando cogendus est quis respondere interrogationibus, seu positionibus, in quibus interest aduersarij, quod respõdeat, vt ff. de interrog. act. si defensor. §. illud, quod verũ est, si certum est iudici, quod positio facit ad causam, vt ff. e. de ætate. §. qui interrogatus. & ext. de test. ad hoc. Si verò certus est, quod impertinens est, quia non facit ad causam, non
7 debet cogere respondere nolentem: † quia nemo onerãdus est superflua, vel inutili probatiõe, vel respõsiõe, vel dilatione. ff. de testi. l. j. in fi. ff. de procur. non cogendũ. §. fi. ff. vt in pos. le. hæc stipulatio. ext. de elect. cũ Vintoniẽ. & c. bonæ. in §. cõtra processum. ibi, de facili cõprobari, &c. & ff. de fideicom. liber. Thais. §. sororẽ. 23. q. 6. §. fi. in prin. de poe. dist. 7. qui egerit. ibi, nã si scirem tibi & mihi prodesse,

ADDITIONES.

a Primò. ¶Secundũ Ros. vsq; ad vers. in talibus. est sciẽdũ quod Bon. sex ex j. scriptis prosequitur, & hoc ordine: & idem Aegi. qui primò vnã, secũdo & tertio prosequitur & secundã, quartò, xv. quintò primam, sextò decimam septimam, in qua plus instat: addit demũ Bonaguid. octauam, quæ est j. xvj. Odo. vbi. s. posuit ex his 13. in prin. sui tractatus.
b Tamen. ¶Fortè Ros.
c Generaliter. ¶Huic contrario stari posset, si totũ, quod fuit in petitione, simul iteraretur in positione: secus si per membra, vt no. in cle. de ver. sig. sæpe. ver. & quia. in gl. 2.
d Secundò. ¶secundum Ros. vsque ad ver. & tali.
e Obseruari. ¶In gl. antep. vltra medium: sed non fateor, quod gl. teneat, quod de facto sic limitato, vt dicit auctor, teneatur pars respondere: vult ergo, quod respondere teneatur de facto alieno, s. quod pertinet ad causam & sic ibi dicebat dom. meus, vt et ponit Cy. vbi s. in vlt. q. & vide, quod dicam super ver. quando. in fi.

ADDE, quæ dicatur positio impertinens, Bart. & Bal. in l. cùm virũ. C. de fideicõ. vbi dicit, quod pt fieri positio de iure præsumpto. Et an stante statuto, quod positioni impertinenti quis teneatur respõdere si sit notoriè impertinẽs, Imo, in l. dies cautionis. ff. de dã. infe. tenet, quod non: pro quo faciũt no. in l. j. ff. quod vi, aut clã. Quid aũt si quis positioni impertinenti responderit, an sibi præiudicet? vide Pan. eius consil. vlti. Et an iudex potest cogere respondere positioni impertinenti? vide per episcopum Alex. in capitulo, sollicitudinem. extrà de ap.

prodesse, &c. Si verò incertum est, vel dubitatur, an admittenda, vel non, tunc est in iudicis arbitrio, sicut & in quolibet dubio, cogat, vel non: tutius tamen est quod cogat, quàm quod non, vt ex
a trà de confes. statuimus. in fin a. extr. de appel. cùm speciali. §. porrò. vers. excessu. ext. de reg. iur. ca. 2. ff. de interrog. act. de ætate. §.
8 ex causa. & l. qui seruum. §. in iure. & l. vbicunque. † Securius est enim superfluum admittere, quàm necessarium omittere: vt 13. q. 2. non æstimemus. cùm suis concor. C. de testa. testand. C. de edend. l. is apud. quia quæ ex superabundanti fiunt, non solent vitiare contractus, vt ff. de reg. iu. non solent. & faciat hoc iudex præmissa solita protestatione dicendo, responde saluo iure impertinentium: & vtilius est cum hac protestatione litem abbreuiare, quàm eam superuacuis disputationibus protrahere, C. de iudici. properandum. §. illo proculdubio. & l. seq. §. patroni. C. de postul. quisquis. §. præterea. Æquitatem tamen iudex in dubio sequi debet, ext. de trãsact. c. fi. ff. de eo, quod certo loc. l. si Ephesi.
9 † ¶ Quid si ponens dicit iudici ad aurem intentionem suam, nolens dicere publicè, ne aduersarium instruat vt extr. de fide instrument. contingit. Dicit do. meus, quòd si iudex euidenter deprehendat, quòd eius interest responderi, cogat reum respondere, ff. de inter. act. si sine. §. pe. Item iudex non debet esse præceps in reiiciendo positionem. nam sæpe prima facie non videtur facere ad causam, & tamen bene est pertinens: vnde ponens exprimat iudici intentionem suam, saltem ad aurem, secundum dom. meum, & iudex attendet æquitatem, extra. de transact. capit. fina.
10 † ¶ Sed certè iudex, qui auris sibilum patitur, meritò parti alteri suspectus habetur, nisi quod in aure audit, publicè proferat, ex
b tra. de hære. cùm ex iniuncto. prope prin. 11. quæsti. 3. nolite 2. b
c ¶ Tertiò c quoque considerãdũ † est, an positio sit obscura: quæ
11 si sit, nõ recipitur & dicetur ei, Charissime, declara positionem
d tuam d, arg. C. de transac. vt responsum. ext. de spons. de muliere. C. de impub. & aliis substit. præcibus. 4. distin. erit. ff. de iniur. prætor. §. quod autem. 34. q. 2. nõ satis. 28. q. 1. sic enim neq; in fi. ff. de reb. dub. in ambigua. & l. si libertatis. §. sed si qs. & ff. de sup. leg. Labeo. propter dicta iura pone exẽpla. Fiat ergo clarè & apertè positio, vt patet in formis positis s. §. v. nam cùm omnis positio sit cõfessio, siue asseueratio, vt j. §. 8. si sit ambigua, non est admittenda quasi nil posuerit, vt j. §. nonò. & in prædi. concor. Oritur autem obscuritas quandoque ex verbo, quandoque ex oratione. vt patet in præ. cõc. & ff. de act. empt. & ven. l. i. & l. tenetur. §. fi. & extr. de sponsa. ex literis. & quandoque ex respõsione, vt ext. de verb. sig. cùm olim. ideoq; clara & aperta debet esse responsio, sicut &
12 ipsa positio, vt s. §. prox. † ¶ Quartò e considerandum est, an id
e ponatur, ad quod non ipse, contra quem fit positio, sed alius respõdere debet, vt ff. de inter. act. si sine. §. alius. nec etiam de facto alieno, sed de facto aduersarij debet qs respondere, vt §. v. vers. &
f no. f ¶ Quintò g considerandum est, an per rñsionem, si ad posi-
g tionẽ fieret quasi ex quadã pcipitatiõe, præiudiciũ fieret rñdenti. nam tunc ñ cogitur statim respondere, vt ff. e. l. qui interrogatur. & l. seq. in prin. & §. interdũ. & 6. q. 1. quarto. ext. de excep. cùm venerabilis. prope prin. ¶ Sextò cõsiderandum est, an valde intersit ponentis, quòd respondeatur positioni: in qua re summaria cog
13 nitio interponetur, vt in præ. l. si sine. §. illud. † ¶ Septimò considerandum est, an sit talis positio, cui ñ sit respondendum, vt putà si filius, qui se à paterna hæreditate abstinuit, trahitur in iudicium quasi hæres: & trahens sic dicit, pono te esse hæredem, certè non cogitur respondere, vt ff. e. si filius. j. & prætor eum tuetur, si taciturnit, vt ibi dicitur: & est hoc speciale in filio: & sic non est contra ff.
h e. tit. de ætate. §. qui tacuit. Vel dic, secundum Rof. h quòd filius, qui tacuit, habetur pro negante. Si autem negasset se hæredem, non
14 tenetur. nec enim mentitus est. † ¶ Item non est cogendus respondere, quandiu dubitat de iure suo: & quando ex responsione potest ei præiudicari. ff. e. l. & quia. Est & alius casus, in quo nõ est respondendum: putà si filius agit cum patre, in cuius potestate est. nõ enim tenetur respondere patri: quia non est iudicium inter eos. Idem dico, vbi aliàs iudicium nõ cõsistit, putà inter seruum & dominum, & huiusmodi, vt ff. e. si filius. 2. & l. si fine. §. si
15 seruus. ff. de iud. lis nulla. & l. non idcirco. §. cùm postea. † ¶ Octa-
i uò i considerandum est, an positio sit negatiua: quod si sit, nõ debet ei responderi: quia qui negat, non ponit, sed remouet, siue sit negatiua explicita, scilicet non habens determinationem loci, vel temporis: vt, pono, quòd non cognoui Bertam, extrà. de frigid. ca. 2. vel non fui citatus, extr. de elect. bonæ. §. porrò. siue implicita: vt, pono, quòd tempore electionis quatuor ex canonicis tantùm præsentes fuerunt: arg. extr. de causa posses. & prop. cùm
k ecclesia. ¶ Et nota k, quòd † hæ dictiones Tantùm & Solùm, faci-
16 unt implicitam negatiuam l: & neutra prædictarum negatiuarum
l poni potest: quod sic probo: positiones succedunt in locum probationum: vnde id solùm veniet in positione, quod in probatione, vt suprà vers. 3. sed negatiuè nulla est directè probatio: ergo nec positio, ext. de prob. quoniam contra. & in præ. c. bonæ memoriæ. j. §. contrà legati. ff. de probat. l. 2. vj. qu. vlt. actor. extra. de
17 causa pos. cùm ecclesia. de quo dic, vt j. de probatio. §. j. † ¶ Sed fortè excipitur, cùm aliquid indirectè probatur, extr. de testib. ex tenore. C. de contrah. stipul. optimam. Item nisi negatiua habeat implicitam affirmatiuam: quod exemplifica, vt ff. de probat. si filius 3. quæst. ix. iudicas. extr. de renunc. super hoc. & de proba. quoniam in prin. & c. ex literis. & c. extra. de solut. is qui. ff. de probat. cùm de indebito. Item excipitur, cùm qualitas facti negatur, ff. de probation. ab ea. Item vbi ius præsumit in contrarium, C. de codicil. nec codicillos. ff. de donat. inter vir. & vx. Quintus. ff. de pa-
m ctis. pactum. & l. si chirographum. Vel potest dici, secundum Rof. m quòd in prædictis casibus affirmatiuè fient positiones: veruntamen licet negatiua non possit poni à parte, iudex tamen, qui habet ex suo officio cuncta rimari, vt xxx. quæst. vlt. iudicantem. & 23. quæst. 8. occidit. ext. de offi. iu. deleg. super quæstionem. §. intentionis. potest & debet, si viderit expedire, ex officio suo interrogare super negatiua, arg. ff. de interrog. act. l. pe. & extra de fide inst. cùm Ioãnes. vbi iudex facit interrogationem, quam pars facere nõ poterat, cùm esset in causa cõclusum. Accipe etiam exemplum, prout not. C. de non nu. pec. in cõtractibus. maximè autem interrogat super negatiua, vbi agitur de salute, vel periculo animæ: argum. extra. de re iudic. lator. ad fi. Hodie verò expeditũ est quia iudex potest admittere positiones negatiuas, q̃ non possunt probari nisi per confessionem aduersarij, si sibi æquum & ex
n pediens videatur, extra. de confes. statuimus n. Si ergo sit æquitas admittat eas, licet hoc non fiat de rigore iuris: quæ constitutio facta fuit, secundum Vber. de Bobio, & Alber. Papi. & Homobo. dicentes, quòd & si negatiua non possit directè probari, probatur tamen per obliquum, scilicet per confessionem partis aduersæ, vt sic fiat probatio per eum modum, per quem fieri potest: vt aliàs ff. de procur. mutus. Vnde dicebam, actorem cogendum tali positioni respondere: Pono, quòd nihil tibi debeo: talis ergo æquitas præferenda est iuri, C. de iudic. placuit. extra. de transactio. capitul. fin. quam iudex semper debet habere prę oculis, ff. de eo, quod cert. loc. quòd si Ephesi. cùm ponens probare non possit talem negatiuam, & is contra quem fit, nouerit veritatem, æquum est, quòd respondeat, & quòd ad hoc cogatur: quia ad iudicem spectat veritatem inquirere modis omnibus, quibus potest vt ext. de præsum. afferte. & iam suprà dixi, & negatiua positio pbatur solùm per responsionem eius, contra quem fit, nisi in casibus premissis. Affirmatiua verò si negaẽ, pt pbari p testes, vt ext.
o de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium o. De negatiua autem sic potes ponere exẽplum: Promisi tibi per instrumentum soluere de [illegible] cem vsque

ADDITIONES.

a In fi. ¶ lib. 6.
b Nolite. 2. ¶ Facit, quod not. C. de iur. cal. l. 2. §. quod obseruari. in gl. ex hoc. ad fin.
c Tertiò. ¶ Secundum Rof. huius mens vsque ad finem.
d Positionem tuam. ¶ Cui declarationi non obstabit terminus datus ad ponendum, vt dixi s. de teste, §. nunc videndum. super ver. hoc etiam nota.
e Quartò. ¶ Secundum Ro. & idem numerus.
f Et no. ¶ Aduerte, quia ibi & hîc dicit, q̃ de facto aduersarij debet qs respondere: & ibi præmittit, q̃ de facto aduersarij debet actor, vel reus ponere: & sic vr inepta locutio. Si eñ actor debet põere de facto aduersarij, ergo nõ respõdet reus de facto aduersarii, sed de proprio: & sic in reo põnẽte de facto aduersarij: & sic actor respondebit de pprio. Sed in hac materia factum propriũ & aduersarij sunt connexa. In terminis pono, q̃ mutuaui tibi: hoc factũ vtriusq;, & in casu, quo factũ esset in vno, cõmodũ respicit reliquũ vel incõmodũ: p q̃d cõclude, q̃ de facto pprio, & de facto aduersarij; & de facto tertij, si faciunt ad causam, poni pt, & responderi debet: de tertio patet exemplum quintum in §. v. Item si non facit ad causam etiam in facto proprio, vel aduersarij, non procedit positio, vt patuit s. ver. 2. in prin.
g Quintò. ¶ Secundum Rof. iste ver. & sequens sub eisdẽ numeris.
h Secundum Rof. ¶ vbi s. ver. 7.
i Octauò. ¶ Secundũ Rof. sub eodem numero, sed hîc lõgè pleniꝰ.
k Et no. ¶ secundum Aegi. vbi s. c. 24.
l Negatiuam ¶ Extrà de causa pos. cùm ecclesia. C. de iur. om. iu. l. iuris ordinem.

ADDE Bal. in l. cùm te. C. de prob. & in l. 2. eo. titu. & in §. quod obseruari. de iur. ca. per nouissimos in l. inter stipulantem. in fi. de verb. oblig.

m Secundum. ¶ Rof. vbi s.
n Statuimus. ¶ lib. 6.
o Incipit, præsentium. ¶ lib. 6.

cem vsque ad annum ipso futurum numerationis anno elapso petis à me illa decem: vnde videtur prima facie standum instrumento, vt ext. de fide instru. si cautio. Sed ego volo probare me non teneri, dicens; q nō numerasti mihi illa decem si verum est, constat me tibi non teneri: tamen id probare nequeo, cū sit negatiua simplex, vt §. Possum igitur ponere sic:

18 ¶ FORMA. † Pono per sacramentum meum a, quòd non numerasti mihi illa decem, quæ à me petis. Item quòd nullus nomine tuo numerauit: certè cùm tu scias veritatem, nec ego per testes hoc probare possum, æquum est, vt responder cogaris, C. de non numer. pecun. per totum; Instit. de libel. oblat. Potest quoq; & aliud exemplum poni sic: Pono, quòd rescriptum non fuit de speciali mandato domini impetratum, vt ext. de rescrip. non nulli. & c. ex parte. Hoc enim respondere debet: cùm ipse hoc sciat,

b & ego probare non possum: & sic in similibus, secundū B. b Porrò in negatiua quidam distinguunt: nam si est præsumptio pro actore contra reum, putà quia dicitur homicidium commisisse, & ipse dicit se non fecisse dolo malo: Item si dicitur iniuriam verbo dixisse, & ipse dicit se non dixisse animo iniuriandi, tunc potest reus ponere sic: Pono, quòd non feci homicidium dolo malo: nec dixi verba animo iniuriandi, sicut dicitur C. ad l. Cor. de sic. l. j. & ff. de iniur. si non conuicij. & hoc poterit probare per eum modum, quo procedere poterit, sicut dicitur aliàs ff. de proc. r. mutus. in princip. nam probabit per confessionem aduersæ partis. & facit extrà de præsumpt. c. j. Antiqui tamen, qui simpliciter dixerunt, positiones negatiuas non esse admittendas, dicunt talem positionem admittendam: Pono, quòd testi per totam diem extra ciuitatem, se-

c cundum Alber. Papi c. † ¶ Nonò d considerandum est, an positio 19 sit generalis in genere generalissimo: verbi gratia, dico sic: Po-

d no mihi fundum dari debere. vel sic: Pono, quòd T. mihi debet aliquid, & certè talis positio est respuenda. præstando enim fundum vnius digiti, vel soluendo festucam, liberaretur is, contra quem fit: nec oportet eum laborare, opponere contra has positiones: arg. ff. de legatis, 2. l. Titia. respondeo. j. ff. de iure dotium, cùm post. §. gener. ff. de verborum significatio. locus. Generalis enim pari obscuritatem, vt ff. de iure fisci, l. ita fidei. & obscuræ positio-

20 ni respondendum non est, vt s. versic. 3. † ¶ Decimò e considerandum est, an positio sit captiosa: putà quæ detegat periurium

e respondentis, quæ non est admittenda: Verbi gratia: pater commotus iurauit nihil esse in peculio. Vnde constat, quòd tutus est exceptione iurisiurandi, nisi pro rebus postea quæsitis, pro quibus conueniri potest. Finge igitur, quòd post iusiurandum aliqua res in peculio inuenitur, quæ tunc erat in veritate: & ponit aduersarius sic: Pono, quòd hæc res eo tempore, quo iurasti, erat in peculio; certè non tenetur pater respondere propter inconueniens, quod sequitur. nam si hoc confitetur, iam confitetur per consequens se periurium, cùm iurauerit ipsam in peculio non fuisse: si verò neget, deierat, cum in veritate fuisset in peculio: & præterea non proderit ei exceptio iurisiurandi, & poterit conueniri pro rebus, pro quibus iurauit. quod est inconueniens: quia ex tali iureiurando & actio & exceptio datur, hoc probatur ff. de iureiurando, qui iurasse. §. pater. & l. duobus. §. finali; & l. aliàs. & argu. C. de vsur. rei iudic. & l. finali, in fine. Nullus enim laqueus est immittendus, vt 22. quæst. j. de viduis. Vnde dicit Imperator, Non speciis me auctorem periurij, C. si aduers. vend. l. j. & extrà de iureiuran. si verò. Non est ergo respondendum positioni, cui respondendo, vel contrarius esset primæ responsioni, vel sibi præiudicaret: ff. de petit. hæred. si quis libertatem. §. fi. de hoc j. versic. 12. & 24. & s.

21 vers. j. † ¶ Vndecimò f considerandum est, an positio sit multi-

f plex, seu implicita: & continens, seu implicans in se plures articulos, seu plura dicta: quod esse non debet, ff. de iure fisc. ita fidei. Verbi gratia: Pono T. rectorem talis ecclesiæ mihi debere centum. Vel sic: Pono Seium fuisse filium Mæuij, & mihi debere centum. Vel sic: Pono, quòd Seius filius Mæuij mihi debet centum. Vel sic: Pono, quòd possideo talem ecclesiam pertinentem ad tale monasterium. Vel: Pono, quòd possideo talem ecclesiam habentem curam animarum, & similia. Vtraque enim istarum positionum duo complectitur, quorum vnum potest esse verum, & alterum falsum simul & semel: quia potest esse, quòd Seius est rector talis ecclesiæ, vel filius Mæuij, non tamen debet centum, vel econtrà: vnde reus implicitus & perplexus est, cùm verum infficiari non debeat, & falsum asserere sit peccatum, extrà, de cri. fal. c. j. xj. quæ. 3. quisquis. 22. quæ. 2. primum. Poterit ergo dicere is, contra quem fit, Frater explica positionem, aliàs non respondebo: vel ipse met explicet respondēdo, dicens, hoc est verum, illud falsum: argument. C. de impub. & aliis substit. l. precibus. extrà de sponsal. de muliere. ff. ad l. Cornel. de fal. filius. respon. j. & §. seq. extrà de testam. cap. Raynutius. & c. Raynaldus. vel si velit cautius respōdere, vbi vnum est falsum, reliquum verum, poterit simpliciter positionem negare, vt ff. de rebus du. si is qui ducenta. §.

g vtrùm. quod potest facere secundum regulam g, quæ dicit,

22 † Cuius aliqua particularis est falsa, eius vniuersalis similiter est falsa: argum. ix. distinct. si ad sacros. 3. quæst. nona, pura. ff. de ædil. edi. cùm eiusdem. extrà, de hæret. fraternitatis. Nec per hoc videtur vtrunque negare, sed solùm copulam, seu associationem, vt

h se enim possum dicere, non sum homo & asinus h. Vel si velis probare me hodie comedisse, & ponis sic: Pono, quòd hodie comedisti in ecclesia: certè si hodie non intraui ecclesiam, possum hanc simpliciter negare, licet hodie comederim. Vel si pono, quòd tali die percussisti talem clericum in capite lethali vulnere, certè licet percusseris, non tamen in capite, vel etiam in capite, sed non lethaliter, potes negare simpliciter positionem: vnde hoc casu debet quis distinctè ponere, vt supra, §. quinto.

23 Sicut enim quidam scripserunt, † responsio refertur solùm ad id, super quo principaliter fit quæstio, seu positio, vt supra proximo versic. item non est. verbi gratia, si velim probare, quòd mutuaui decem T. defuncto: & pono sic, Pono, quòd decem mutuani T. cuius tu es hæres. si illud simpliciter confitearis, videris solùm de mutuo confiteri: non autem, quòd sis hæres defuncti: quia illud videtur dictum demonstratiuè, non autem ponendo, seu affirmando. argumentum ff. de condition. & demonstratio. cùm tale. §. falsa. cum similibus. Vnde, secundum eos, debet veritas responderi super articulo principali. Quidam tamen in talibus, & vbicunque positio in aliqua parte sui continet aliquid, quod negari possit, admittunt talem responsionem, non credo, vel nego, prout ponitur: sicut & admittitur illa responsio, nego narrata, prout narrantur, vt supra de litis contest. §. secundo. Alij dicunt, quòd debet respondens dicere, hoc, vel hoc modo, credo illud, vel illo modo, nego, vt præmissum est. Curare debet ergo iudex, vt certum quid ponatur; & distinctè, certumque respondeatur, ff. de interrogat. action. l. de ætate. §. quod autem, & §. nihil, ff. de confession. certum. Fatuum est enim, sic multa in vna positione implicari. vnde cautus dicta diuidat, non commisceat, & diuisim respondeat, non coniunctim, ne decipiat, vel decipiatur. parum enim interest in vitio decipere, vel decipi, 16. quæstio. j. si cupis.

24 † ¶ Cæterùm hodie prouisum est, vt si positio continet plures articulos, iudex debeat positionem membratim diuidere, & postmodum sigillatim super quolibet articulo positionis faciat sufficienter à partibus responderi. Nec sufficit generaliter negare positionem, nisi ad singula in ea contenta respondeatur, vt extrà de testibus. ad hoc. §. j. de consecratio. distinctione 4. quæris à me. circa medium, ibi, respōdet Credis. & ad cætera, quæ singula quæruntur, sic respondet, &c. Præmissa autem vera sunt, cùm plura copulatiuè in positione continentur. Disiunctiuè autem plura possunt in positione contineri: vt videtur argument. in præd. §. vtrùm. ff. de conditio. institution. l. quinta, ff. de quæstionibus. repeti. extrà de testibus, cùm clamor. de rescrip. ex parte, §. ibi, do-

i lo, vel negligentia, &c. vbi de hoc secundum Papam i. Institu. de hæred. insti. §. penultimo. Sed certè nec sub distinctione plura in vna positione admittimus, nisi vbi est probabilis ignorantia, vt in facto alieno, ff. de iur. & facti ignoran. regula. quia qui ponit, certum ponere debet: sicut & respondens certum respondere debet, vt supra prox. & disiunctiua incertitudinem notat, vt ff. de verb. obliga. vbi autem. §. illud. ff. de iniurijs, prætor edixit. §. quod

25 autem prætor. & s. de litis contest. §. 2. in princip. † ¶ Illud autē certum est, quòd si positio fiat generalis, putà pono contenta in libel

ADDITIONES.

a Per sacramentum meum. ¶ Quod potest esse de veritate, sed sequens de credulitate.

b Secundum B. ¶ Eius dictum posui in 4. gl. decr. l. de confes. super qua addidi tertium exemplum, secundum Host. cùm ponitur diœcesanum non instituisse.

c Secundum Alberic. Papien. ¶ & Vbert. de Bob. vbi supra ante si. allegant l. optimum. alleg. supra post prin. & ff. de eo, quod cert. loc. l. non vtique.

d Nonò. ¶ Secundum Rof. sub eodem numero.

e Decimò. ¶ Secundum Rof. sub eodem numero.

f Xj. ¶ vt s. sed hoc longè plenius.

g Secundum regulam. ¶ quam ponit Tancre. vt supra. §. qualiter. ad finem.

ADDITIO. Adde Bald. cons. 403. incipien. quòd non sit. col. 2. vers. non obstat. in v. vol. quòd vbi oratio est in parte falsa, tota oratio negari potest: & quæ dicat oratio vniuersalis, quæ particularis, quæ indefinita, & quæ singularis, vide Bar. in l. si ita. ff. de leg. 2. Hen. Fer.

h Homo & asinus. ¶ secundum Roffre. sed sequens exemplum fuit Tan.

i Papam. ¶ Ibi vide in gl. not. argumentum,

In libello vera esse, nihilominus adhuc poterunt fieri speciales
positiones super singulis capitulis, vt in prædicta l.si is qui ducen
ta.§.vtrùm ita.sed & specialibus factis potest generalis fieri: quia
nõ est nouum, vt quibusdam specialiter præmissis, generalis clau
sula subsequatur, vt ff.ad l.Aquil.si seruus seruum.§.inquit lex.de
tali positione no.s̃. de lit.contest.§.secundo, versicul.quid si pri-
usquam.& suprà versicul.j.ibi.hoc tamen, &c.Sed an articuli sub
disiunctione sint formandi, not.s̃, de teste, §.nunc videndum.
26 † ¶ Quid igitur, si fiat talis positio: Pono appellatum esse à tali
judice, vel ab eius delegato: & si non credis ꝯiunctim, pono diui-
sim? Respon. non esse respondendum tali positioni, per prædic-
ta iura: & sic obtinuit: nec valet, quod in ea dicitur, & si non cre-
dis coniunctim, &c. quia non posuit coniunctim, imò diuisim,
27 C.de verb.significatio.quidam. ff.eodem, sæpe. † ¶ Duodeci-
a mò [a] considerandum est, vt sic respondeatur positioni, quòd per
responsionem non deducatur quis ad periurium: de quo etiam
dictum est suprà, versicu. decimo. quod contingit, cùm anceps,
vel dubius, tanquam certus respondet, asserens verum esse, quod
28 falsum est, vel econtrà, extrà de rescript.cùm contingat. † Quin-
que etenim status mentis possunt ex lege colligi: nam interdum
certus sum de eo quod est, & quandoque de eo quod non est,
quandoque puto esse quod est, quandoque puto esse quod non
est, & quandoque nec puto nec scio: vt probatur C. de iure deli.
scimus.§.j.& §.simili quoque modo.& §.sin autem dubius.C.de
cond.indebit.l.fin.de errore verò, ignorantia & titubantia nota.
in Sum.Azon.in tit.de iur.& fac.ignor.in princip.& xxxviij.disti.
quamuis.j.quæst.4.§.notandum.22.q. 2.in quibus. In primis qui
dem quatuor casibus non est periculum, etiam post iurisiurandũ
præstitum, positionibus respõdere: sed in quinto sic, nisi negatio
præferatur.nam potest esse.ꝙ neque hoc, neque ꝯrium puto.qd
enim si interroget, an Rex Franciæ, qui distat per 20.dietas, sit in
ecclesia, vel extra? certè nec hoc, nec illud puto: quia nulla ratio
me inducit ad credendũ hoc potius, quàm illud: vnde securè re-
spondere possum, non puto, negatione prælata. hoc probatur ff.
de in litem iuran.videamus.ff.de actio.emp.& vend.l.j.ff.de iure
iur.iusiurandum.& ad pecu.in fi.respon.j.& dixi suprà de vi.vers.
29 sed nunquid. † ¶ Decimotertiò considerandum est, an positio
b sit iuris: verbi gratia Pono [b], quòd impubes non potest condere
testamentum, 2.quæstio.6.§. diffinitiua. Vel pono talem legiti-
mè, vel secundum iuris ordinem, vel ritè processisse: vel aliquid
canonicè, vel iustè factum esse: certè his positionibus, & similib.
non cogitur quis respondere.nam non cogitur quis probare ius
30 scriptum, sed factum, ex quo ius oritur: ergo nec ponere. † quia
iura certa sunt, & finita, & probata in se vnde confessio in eis nil
operatur, ff.de iur.& fac.ig. in omni. & l. plurium. & extrà de ap-
pel.sæpe.in princip.& argum.secunda quæstione 3.§.notandum
prope princip.ibi, nam facti quidem, &c.ff.de orig.iur. l.secunda.
§.si verò |C.de postul. l.secunda. nec respondens debet ius dice-
re, seu declarare in propria causa: imò ad iudicem pertinet, facto
probato, discernere inter æquum & iniquum, iustum & iniustũ.
inde dicitur iudex, quasi ius dicens, extrà de verb.significa.forus.
§.in omni. Si quis ergo interroget, an ius ita velit, non valet, quia
si confiteatur interrogatus contra ius, non valet, vt ff.de interro.
actio.confessionibus.& l.seq.§.fi. vel si confitetur ius esse, quod
non est, nisi fortè de consuetudinario iure quæratur, quia tunc
c & poni & probari potest super consuetudine [c], C.de ædifi.pri.l.3.
C.quæ sit lon.consue.l.secunda.C.de emanc.l. secunda, extrà de
consue.cùm dilectus.extrà de verb. signifi. abbate. & patet infrà
d in tractatu libel.in titul.de consuetu. lex tamen videtur dicere [d],
quòd ad positionem iuris tenetur quis respõdere, quia & de hoc
potest esse quæstio inter partes quandoque, ff.de iureiuran. l.fi-
e na. [e] extrà de fide instrum.pastoralis [f]. † ¶ Sed pone: procurator
f agit contra dominum ad salarium, & facit positiones, qualiter ad
31 ministrauit, procurauit & laborauit: demũ ponit sic: Pono, quòd
pro hac procuratione merui centum libras, nunquid est admit-
tenda talis positio? Respondeo, non videtur: quia videtur esse iu-
32 ris, ex eo, quòd dicit Merui. † nam remuneratio de iure facienda
est iuxta laborem, ff.mandati, si remunerandi.extrà de renunciat.
nisi cùm, §. quippe.duodecima quæstione secunda, charitatem.
septima quæstione prima, in principio: de pœniten. distinctione
tertia, pium. extr.de censibus, procurationes. Contrarium puto.
nam licet remuneratio sit debita de iure, & ideo petitur, tamen
æstimatio remuneratiõis, de qua ponitur, facti est, quia meritum
respicit seruitium.& laborem.de quo positum erat, vt iuxta illud
ipsa fiat: & hoc erit iudicis æstimare, seruitio & labore probatis.
33 † ¶ Decimoquartò [g] considerandum est.an positio sit calum-
g niosa, vel per quãdam calliditatem & subtilem discussionem, seu
interrogationem inducens ad concedendum, quod iam negatũ
est, vt in hoc exemplo. pone enim, quòd in prima positione ad-
uersarius meus negauit Lucium fuisse suum procuratorem.dein
de ego pono sic: Pono, quòd Lucius tanquam procurator fecit
excoli vineas tuas. Item pono, quòd vẽdidit vina tua. Item, quòd
culturam vinearum tuarum administrando peregit. Item pone,
quòd mandasti ei, vt quæ præmissa sunt, vel aliquod ex eis face-
ret. Si ergo hoc concedat, manifestè concluditur contrarium e-
ius, quod prius negauerat. Cùm enim procurator sit, qui aliena
negotia mandato domini administrat, vt ff.de procurator.l.j.iam
liquidò patet ex præmissis per quasdam callidas positiones, esse
concludendum contrarium iam negatis.& sic potest intelligi ff.
de reg.iur.ea est.& l.nam cauillationis.ff.de verb. significat. Nec
dico, non esse respondendum, sed cautè & cum deliberatione es-
se respondendum. Possunt quoque & alia exempla illi legi adap-
tari, vt ff.de leg.2.si debitor.responso j.vt & ibi no.& vide s̃. ver-
siculo, j & j̃.versiculo, prox. Item cauillosa est, quando per eam
quis inducitur ad confitendum id, quod facere non tenetur. Ver-
bi gratia: instrumentum tibi edi debet sine die & consule.vt infrà
de edi.instrumentorum, §.videndum.versicul.facienda.nunc tu
vis positiones facere, per quas perueniatur ad notitiam diei & cõ
sulis: certè non debes audiri per hanc viam, ff. de tut.& cur. scire
h oportet.§.j.ff.de sponsa.oratio [h].& vide infrà proxim.ibi, item si
negaui.& facit ff.de petition.hæred.si quis libertatem.§.final.
34 † ¶ Decimoquintò considerandum est, an positio sit depen-
i dens à iam negata [i], vt sine periculo non possit eam confiteri: qđ
si verum est, non debet sibi responderi, vt ff.de interrog. actio. &
quia.§.fi. Negato enim principali, per consequens negata sunt q̃
k cunque sequuntur, vel dependent ex eo [k]. argumen. extrà de fi-
de instrumen.inter dilectos.prope fi.extrà de hære.fraternitatis.
16.quæst.7.sed hoc diximus.C.de legibus, nõ dubium. verbi gra-
l tia [l]: pono, quòd T.vendidit mihi talem fundum: reus hoc negat
deinde pono, quòd dictus T.dictum fundum mihi tradidit. hęc q
dem positio non est admittenda: tum quia dependet ex prima
negata: quia si reus ad eam respondet, posset de facili anceps per-
iurium incurrere, quod iudex vitare debet, extrà de iureiurand.si
verò. & quod metus causa, cùm dilecti. & C. si aduersus vendi.
l.secunda.tum quia hoc probatum me non releuaret, quia nuda
traditio non transfert dominium, ff. de acquirend. rerum dom.
traditio.ff.de donatio.nuda. Vel sic: Pono, quòd impetraui rescrip
tum: tu negas: deinde pono, quòd illius rescripti auctoritate fui
receptus in canonicum, vel fuit mihi prouisum, vel quòd illud,
qđ præsentaui, & similia: certè hę positiones non sunt admitten-
dæ, tanquam dependentes à prima negata, vt s̃.versiculo, proxi.
& vide s̃.versiculo, primo. Patet ergo, quòd contrà id, quod ne-
gaui, nõ debet admitti partis positio, vel iudicis, seu partis inter-
rogatio, vt not.ff.de iureiurando, qui iurasse.§.pater.& l.eum qui
§.in pupillaribus.ff.de noxali.quoties.§.finali. C.de iurament.ca-
lum.l.secunda, §.primo.& quòd principali negato nõ teneor re-
spondere positioni, quæ sine principali vera esse non potest: ver-
m bi gratia [m]: Ponis, vel dicis me ꝯxisse cũ Berta: quod ego nego: cõ-
sequen

ADDITIONES.

a Xij. ¶ secundum Rof. sub eodem numero, quasi ad literam.
b Pono. ¶ Vide, quod dixi suprà de testibus. §. nunc videndum. in
principi.
ADDE, quod scribitur in repe. l.vbicunque. de interrogat.act.
& per episcopum Alex.in c.sæpe.extr.de appel.
c Consuetudine. ¶ secundum Odof.vbi s̃.post prin.
d Dicere. ¶ Placet Ro.
e L.fina. ¶ Circa medium legis, vbi innuitur de iure dubitari posse:
solue, vt ibi nota. quòd ius ibi ponitur pro qualitate facti. Item
Gui.de Suz.vbi.s̃.j.decr.innuit quandoque dubitari, an aliqua cõ
stitutio sit decretalis? tene, quòd vbi talia dubia occurrerent, quæ
iustè mouerent iudicem, posset fieri positio, dummodo tutè po-
ni possit, & responderi, id est sine periurij metu.
f Pastoralis. ¶ quòd non teneatur, bene probatur. ff. de auro & ar.
leg.l.ornatricibus.
g Xiiij. ¶ secundum Rof. & hîc finitur eius numerus.
h Oratio. ¶ secundum Albe.Gal.vbi s̃.circa medium.
i Iam negata. ¶ Non sic in confessata: quod satis patet, & scripsi de
confes.c.j.lib.vj.super gl.putà.
k Ex eo. ¶ Ad hoc C.de codicil.l.j. ff.de iniust.rup.& ir.test.nam &
si sub conditione.in fi.
l Verbi gratia. ¶ secundum Aegid.
m Gratia. ¶ Hæc exempla vbique ad finem huius ver.ad literam sũt
Odof.vbi s̃.

ſequenter ponis,quòd ſolui ei, vel recepi ab ea decem: certè nõ
teneor reſpondere, quia dos ſine numero eſſe non poteſt, vt C.
dc dona.inter virum & vxorem,l.fi.ff.de iure dotium,l.tertia.30.
quæſtione quintá,nullum. quod verum eſt, vbi agitur de matri-
monio tantùm.ſecus,ſi de matrimonio & de dote ſimul. Tunc
enim negato matrimonio bene tenetur reſpõdere de dote.nam
aduerſarius releuatur à probatione dotis,ſi eam confiteor matri
monio probato. Item ſi negaui te à ſententia talis iudicis appel-
laſſe, non teneor reſpondere tibi ponenti, quòd appellationem
huiuſmodi fueris proſecutus.† ¶Item ſi legaui aliquid in gene
35 re,non teneor reſpõdere tibi ponenti poſtmodum in ſpecie:ver
bi gratia;ponis me tibi animalia ſubtraxiſſe:nego:deinde põis me
tibi boues ſubtraxiſſe:certè non teneor reſpõdere , quia per pri-
mam reſponſionem huic intelligor reſpondiſſe: argumen. ff.de
exceptio.rei iudic.ſi cum teſtamento[a].§.primo,& argumẽto 14.
a quæſtion.quinta,pœnale.32.quæſt.quarta,c.meretrices. 19.di.ſi
Romanorum.¶Itẽ ſi negaui aliquid ſimpliciter,& poſtea ponis
de certo modo , non teneor reſpondere. verbi gratia : Ponis me
eſſe,vel fuiſſe heredem Titij:ego nego:deinde,ponis me eſſe vel
fuiſſe hæredem eius pro ſemiſſe, vel quadrante : certè non tene-
or reſpondere:nam ſimpliciter me negando hæredẽ, negaui me
pro aliqua parte eſſe heredem:ſecus autem eſſet,ſi ſic dixiſſet:Po
no te eſſe hæredem T.in totũ: & ego negaui.& poſtea dixit,Po-
no te eſſe heredem T.pro parte:tunc enim teneor reſpõdere:qa
poſſibile eſt,quòd non ſum hæres in totum,ſed pro parte ſic: &
hoc verum eſt,ſi forma petitionis patitur poſitiones prędictas ſi
eri:alioquin non teneor reſpondere,niſi tangant negotium pri-
36 cipale.† ¶Decimoſextò conſiderandum eſt,an ſit impoſſibilis,
vel contra naturam:quæ non eſt admittenda: putà ſi aliquis po-
nat aliquam virginem peperiſſe,præter glorioſiſſimam Mariam,
27.q.2.§.cùm ergo.Vel ſi ponat interfectum eſſe eum,qui viuit,
b ff.ad l.Aqui.inde Neratius,§.fi.Vel ſi ponat patrem minorem[b] eſ
c ſe filio,Inſtit.de adop.ff.de inter.act.confeſſionibus[c].& l.ſeq.§.fi.
Vel ſi ponat factum eius , cuius nomine actio cum alio eſſe non
poteſt,ff.e.l.ſi cuius.& in præ.l.confeſſionibus.Vel ſi pono eum
ſeruum,qui mortuus eſt,ff.de inter.act.ſi autem.§.primo : & bre-
uiter non poteſt poni, quòd confeſſatum non valet:de quo dicã
37 ĩ.tit.prox.† ¶Decimoſeptimò generaliter conſiderandum eſt,
an poſitio ſit implicita,vel tranſpoſita,vel remota , vel repetita.
plerumque enim cauillosi à remotis incipiunt ponere, & inter
multas poſitiones aliquam implicitam. vel reſpicientem remo-
tam ponunt, vel præpoſitam repetunt:quia quæ in prefationib[9]
præmittuntur,in ſequentibus repetita intelliguntur,ff.de verbo.
oblig.Titia.ff.de cõd.& demonſt.auia.de quo ſimplex ſibi nõ ca
uet,22.q.4.innocens . & ſic cauilioſus ab euidenter veris ad eui-
denter falſa eũ deducit,p breues mutationes,& ſubtilia argumẽ
ta,ff.de reg.iur.natura cauillationis. & l.ea eſt natura.ideoque p-
mittitur,vt ſi ſimplex ſit clientulus, aduocatus eius de licentia iu
dicis pro eo ponat,& reſpondeat,extrà de iud.paſtoralis. & quæ-
ſtioni adſit,ff.de adult.l.ſi poſtulauerit.§.quæſtioni.quod intelli-
ge,prout no.ſ.§.terrio.ver.ſed & patronus.Caueat ergo, ne cau-
ſam negligat,ſed inuigilet, arg.ff.de his,quæ in frau.cre. pupillus.
in fi.extrà de offi,prim.c.vnico,in fi.ſecundum dominum meum
nullus enim capiendus eſt in ſermone,ff.de iureiuran. l.qui iuraſ
ſe.22 q.4. vnuſquiſq;.& q.2.quæritur,& q.v.quacũque.& c.ſeq.
38 † Et ſimplicitas eſt amica legum,Inſtitu. de legit.agnat.ſucu.§.&
hæc.de fideicommiſ.hæred.§.ſed quia.C.de fur.l.fi.§.tales.& ve-
ritatis,extra.de iureiur.veritatis.Quidam tamen dicunt, quòd q̃-
tumcunque clientulus ſit ſimplex,ipſe debet reſpondere,& non
aduocatus,in facto.Sed nec iudex ſimplicem, qui non apprehen
dit,an poſitio ſit rectè concepta,vel non,coget ineptæ poſitioni
d reſpondere:imò ex officio ſuo debet eam reiicere[d],vt ſ.de offic.
iud.§.deſeruit.ver.ante litem.& verſ.poſt litem. & §.impedit.& ſ.
39 §.v.vbi not.† ¶Decimooctauò conſiderandum eſt, an ponens
ſit ſibi contrarius.quod dic vt ſ.§.v.in fi. vel an poſitiones ſint ſi-
bi contrariæ.non enim poteſt quis ponere contra id,quod priùs
poſuit:alioquin erit ſibiipſi contrarius, ff. quãdo appel. ſit, l.pri-
ma,§.ſi alius.extrà, de appell.ſolicitudinem.in fi.niſi fortè alleget
iuſtam cauſam prioris ingnorantiæ, ff.de inter.actio.de ętate.§.in
terdum.& §.ex cauſa.& §.fi.ſed nec etiam valet poſitio in ſe con-
tinens contrarietatem,ff.de reg iu.vbi repugnãtia.& vide ĩ.§.pro
40 xi.in princip.† ¶Decimononò conſiderandum eſt,an poſitio fi
at ſuper crimine eius, contra quem fit:quod eſſe non debet,ſiue
agatur de crimine per modum accuſationis,ſiue inquiſitionis,ſi-
ue exceptionis.non enim cogitur aliquis reſpondere ſe crimino
ſum,iuxta illud,Nõ tibi dico,vt te prodas. quod dic.vt ſ.de teſte.
e §.iam nunc videndum[e].verſ.ſed nunquid quæretur[f].Argumen.
f contrà,extrà de elect.dudum. 2. vbi electus reſpondit ſuper plu-
ralitate beneficiorum ; ſed poteſt reſponderi , quòd ibi non ni-
xus , ſed libens reſpondit.Eodem etiam modo reſponderi poteſt
ad decre. eodem titulo. per inquiſitionem. & ad illam extrà , de
confeſſ.capitulo ſecundo. vbi de hoc, ſecundum Papam,& ad a-
lia ſimilia.Item contrà,extrà,de accuſationibus.ſi conſtiterit. ſed
illud intellige, prout not.infrà de inquiſition.§.nunc tractemus.
verſ.inquiſitores quoq;.Item contrà,quinquageſima diſtinct.ex
g pœnitẽtibus.vbi de hoc.Item contrà,2.q.8.ſciant[g].Inn.quartus
h no.in præ.decre.dudũ[h]. quòd ſuper notoriis, ſeu manifeſtis per
ſententiam, vel alio modo, tenetur reſpondere : quia tunc pec-
catum eſſet clarè,vt extrà de coh.cle.& mulie.tua.ſuper occultis
non.Item & ſuper his, quæ impediunt executionẽ officij vel re-
tentionem beneficij, etiam poſt peractam pœnitẽtiam, vt ſuprà
de legato,§.iuxta.verſ.ſunt quoque.quia in hoc eius vtilitas pro
curatur,argumen.23.quæſt. v.prodeſt.quod dic,vt ibi nota.& in
præ.decr.de confeſ.ſecundum eum.¶Item ſi diſſimulatio crimi-
nis periculum inducit,vt hæreſis,vel dilapidationis,in quibus pe
riculum eſt ſi occulta ſint:extra de accuſat.qualiter.2.22.quæſti-
one j.ſi quis per capillum ¶ Item ſi ſit infamia ſuper crimine , an
etiam tunc cogeretur infamatus ſe ſuo & aliorum iuramento
purgare,2.quæſtione v.præsbyter. & quia peccatum eſt ſuſtine-
re infamem in dignitate,25.diſtinctione,primum.¶Item de hoc
ipſo,an ſit condemnatus de crimine,vel confeſſus,debet reſpon
dere:quia hæc quærere,videtur quæri, an ſit notorium , de quo
reſpondere debet,cùm ſit peccatum tales ſubſtinere,vt.dixi.
41 † ¶Sed quid ſi ponatur,quòd aliquis crimen commiſit? Item
quòd illud eſt notorium?Item quòd eſt fama ? Reſpon.de noto-
rio & fama debet reſpondere,vt dixi:& ſi neget famam & notori
um,non tenetur reſpondere,an crimen commiſerit,cùm non te
neatur ſe publicare , vt dixi.Si autem confeſſus fuerit ſe diffama-
tum,vel aliàs probatum fuerit,tunc quæritur ab eo,an crimẽ cõ-
42 miſerit.† ¶ Quid ſi pono aduerſarium meum excommunica-
tum eſſe?videtur ſecundum hoc quòd non tenetur reſpondere:
quia excommunicatio non debet infligi,niſi pro mortali,xi. quę
ſtione 3.nemo .& capitulo.certum.Argument.contrà : quia ex-
communicatio medicinalis eſt,non mortalis,2.quæſtione j.mul
ti.in principi.extrà de ſentent.excommunic.cùm medicinalis. in
princi.Dic,quòd ſi fit poſitio ſuper ſententia canonis,non tene-
tur quis reſpondere:ſecus ſi ſuper ſententia hominis, vt extrà de
43 offici.delega.prudentiam.§.ſexta. Et eſt ratio , † quia ſententia
canonis ſemp ligat,& eſt iuſta:hominis verò ſententia quando-
que in iuſta eſt,nec ſemper fertur pro crimine : extrà de ſentent.
excommunicat.à nobis.& 11. quæſtione 3. capitulo , j. quia po-
teſt eſſe lata ſine iuſta & rationabili cauſa,eodem titulo , inquiſi-
tioni. 11. quæſtione 3. §. ſi ergo. & quandoque nulla , putà lata
poſt appellationem, vt extrà de appellat.ad præſentiam. & de
ſententia excommunic.ſolet.cum ſuis concordan.& in his quæ
not.ſecundum Papam.extrà de teſti.cogen. capitulo, j. & ſic ob-
tiuuit.de hoc tetigi ſuprà de act.ſeu peti.§.penultimò. verſiculo,
44 ſed nunquid habet. ibi, & propter hoc dicimus. † ¶ Quid
ſi pono iudicem , vel executorem tuum excommunicatum
eſſe?

ADDITIONES.

a Teſtamento.¶aliàs.ſi cùm argentum.
b Minorem ¶Scilicet ætate,non ſtatura.
c Confeſſionibus.¶Pulchrè dicit lex illa, quòd falſę confeſſiones debent cum naturalibus conuenire.
d Reiicere.¶Secundum Aegid.alleg.de excep.pia lib.6.
e Nunc videndum.¶ Debuit dicere. iam nunc de interrogatoriis. ad fin.
f Quæretur.¶Vbi tam de teſte,quàm de producente tractatur.
g Sciant.¶Sed ibi dicat per documenta & indicia probari, de confeſſione nihil dicit.Gof.tamen in Summa de tẽ.ord.in fi.ver.in ſecũdo caſu.videtur tenere,interrogatum in iure teneri de ſuo crimine reſpondere:allegat xj.q.3.quiſquis.35.quæſt.6.ſi duo.xj.q.vlt.c.j.& pe.qui alleg.gl.in præ.ca.ex pœnitentibus.item Tho.2.2.quæſtio.69.artic.j.Inducitur etiã lex,qui petitorio.ff.de rei vẽ.& lex vlt.C.de fid.inſtru.per quas patet,quòd quis tenetur reſpõdere,an dolo deſierit poſſidere vel inſtrumentum habere:& cõſtat,dolum malum eſſe delictum,ff.de dolo,l.j. de bo.autor.iudi.poſ.l.prætor.§.fi.

ADDE,vt per Bar.cõſ.cxciij.vbi de Spec.hìc mentionem facit & ibi ponit,an vxor hæres inſtituta à marito, rogata reſtituere p anima ſua illis pauperibus,quibus ipſi vxori placuerit & ipſa velit reſtituere ſpurio teſtatoris,an teneatur reſpondere,ſi accommodauit tacitam fidem teſtatoris de reſtituendo ſpurio ? & concludit,quòd ſic.

h Dudum.¶Vbi ſcripſi in §.tandem in gloſſ.ſuper proceſſu.

esse?Dic, ꝙ respōdere teneris, cùm per hoc si te prodas. Sed quid
si sit positio super defectu ordinis, scientiæ, vel ætatis? Dic, vt s. de
4 5 actio. seu petit. §. super actionibus. vers. reus quoque. † ¶Vicesi-
mò nō valet positio, si sit duplex & alternatiua: imò singula expli
canda sunt: & ponenda, ff. de minor. prætor. §. si mihi. ¶Vicesimo
primò nō valet, si sit ab eo, qui nō potest esse in iudicio, ff. de in-
a terrog. act. si sine. §. j.[a] ¶ Vicesimosecundò non valet, si nō tenet
iudicium inter personam actoris & rei, ff. e. si filius cū patre. ¶Vi-
cesimotertiò nō valet, si sit super re tēpore finita: putà si res mea
fuit, quæ est tempore præscripta, argum. C. de non numer. pecu.
in contractibus. §. illo obseruando.

ADDITIO.

a §. j. ¶Vide s. eodem, versi. 7. de his duobus.

SVMMARIVM.

1 *Ponens an possit negare verum esse, quod posuit, aut dicere, quòd errauit.*
2 *Mendacium & falsa negatio tollit priuilegium, quod aliàs in eodem negotio quis haberet.*
3 *Asseueratio falsa punitur in maiore, & in minore doli capace.*
4 *Principalis respondens quibusdam positionib. si recedat contra præceptum iudicis ante quàm omnibus responderit, an habebitur pro confesso. & nu. seq.*

¶De effectu positionum.

8. §. Octauo loco iuxta seriem propositionis videndum occurrit de effectu positionum. Et quidem is est, ꝙ is, qui ponit aliquid, eo ipso, ꝙ ponit, videtur confiteri id, quod ponit, vt j. §. decimo. ver. quid si actor. nam n̄ debet ponendo asserere, nisi id, quod scit, vel credit: ideoque dicimus quemlibet ponentē esse interrogandum per iuramētum præstitū, an sciat, vel credat, seu existimet verum esse quod ponit, vt s. §. quinto. ver. oblatis. Et dato etiam, quòd non interrogetur, videtur credere vel existimare, quæ ponit: si bene aduertantur capitula, quæ in iuramento calumniæ ꝯtinētur: quod quidem iuramentū ad omnia, quæ fiunt in lite, extēditur. Inde est, ꝙ ꝯtra positiones suas qs non auditur. Indecens namque valde est, ꝙ quis sua voce dilucidè protestatus est, in eūdem casum valeat suo testimonio infirmare, vt extrà de prob. per tuas. C. de nō nu. pec. generaliter. ff. de
a do. si patronus. §. j. Ergo certum est[a], quòd tam ponēs, quàm is q confitetur qđ positum est, pro cōfesso habetur, vt ff. de confes. l. j. & C. e. l. vnica, ff. de inter. act. de ætate. §. si cùm esset. At hæc vera sunt, nisi certis remediis confesso, vel quasi confesso, succurrat. inter quæ priùs illud generale occurrit, Quòd error facti āte sententiam confesso non præiudicat, C. de iur. & fac. ig. error. ext. de cōfes. c. fi. j. §. fi. ver. sed pone. & ver. itē si ponens. Sunt & alij multi casus, in quibus cōfesso succurritur: & de hoc aliqua j. de ꝯfes.
1 dicemus. † ¶Sed secundum præmissa quæritur, id quod sæpe de facto contingit, an scilicet ex positione, quā negaui, possem me aduersus ponētem iuuare: vel ipse se aduersus me ex ipsa negatione? Et videtur, quòd sic. nam ponēs nō potest negare verum esse, quod posuit, nisi fortè se errasse dicat, vt iam dixi: & sic me ex ea iuuabo. In contrarium facit, qa ex instrumēto, vel teste, qđ negaui, vel impugnaui, nō possum me iuuare, extr. de censi. cùm olim. & de testi. præsentis. Præterea si verum negaui, & ille falsum posuit, ex falsa positione se iuuare potest: si verò positio sua fuit vera, & negatio mea falsa, debeo propter mendatiū perdere omne commodum, quod habebam ex positione ipsa, vt ff. si ex nox. causa agat. l. secunda, §. primo, ff. de noxa. si seruus depositum. §. fi. ff. si quadrup. pau. fec. dic. l. j. §. si commune. ff. de rei ven. l. fi. ff. de fideius. si dubitetur. §. primo, & ff. ad l. Falcid. hæreditatum. §. fi. ff.
2 pro soc. si vnus. ff. de re iudic. sed hæc ita. §. fi. † Mendacium enim & falsa negatio tollit priuilegium, quod aliàs in eodem cognito quis haberet, C. ad Maced. l. j. ff. quod cum eo, qui in aliena potest si ex monita. §. primo, C. si contra ius, vel vtil. pub. j. & l. rescripta. extrà de rescript. super literis. ff. ad Velle. si decipiendi. C. de non nu. pec. auth. contrà qui propriam. C. qui po. in pig. hab. authē. si possessor. extrà vt eccle. bene. vt nostrum. ff. de prob. cùm de indebito. C. ad l. Aquil. contra negantē. ff. de inter. act. similis. C. si mi-
3 nor se ma. dix. l. secunda. ff. de min. minor. † ¶Item falsa asseueratio punitur in maiore, & in minore doli capace, ff. de dolo, elegāter. §. fi. & duabus legib. seq. & l. quid enim. & l. quod venditor. §. fi. Inst. de fideicom. §. fi. C. de fideiu. l. fi. ff. de suspec. tu. l. tertia. Dic quòd neuter contra alterum se pōt iuuare ex positione negatiua scilicet negans contra ponentem, nec ꝯtra, vt extr. de prob. per tuas. quoniam quilibet suam turpitudinem allegaret, quia contra dictum suum veniret: scilicet ponens contra suam assertionē, & respondens contra suam negationem & hoc verum est, nisi se doceret errasse, C. de transact. l. transactione. C. de seruo pignori dato. l. quarta, C. de his, quæ in frau. cred. l. tertia, & in præ. decret. vt nostrum. ext. de dona. cùm dilecti. de conces. præben. cùm super. & de pœna mendatij posset puniri, vt in præ. concor. & facit ad hoc, quod nota. s. de exceptio. §. viso. vers. sed quid si debitor. & j. de appel. §. nunc breuiter. ver. sed pone. & s. de reconuenti. §. primò, versi. fi. & j. de loc. & condu. §. nunc aliqua. ver. lxv. & seq. Hoc quoque notan. quòd per propositiones & responsiones ad eas, non fit litis contestatio. quod dic, vt s de litis contestat. §.
b 2. in fine.[b] † ¶Item quæritur: ecce principalis respondit quibus-
4 dam positionibus: iudex verò sibi præcipit, ne recedat, donec responderit omnibus positionibus: ille autem spreto mandato recedit ad patriam suam: quæritur, an debeat haberi pro confesso? Respon. non: quamuis sit aliàs contra eum, tanquam contumacē
c procedendum: & obtinuit[c]. de hoc j. §. secundo, ver. item ponit.
5 † ¶Quid si pro illo compareat procurator volens absentis contumaciam purgare, & dictis positionibus respondere? Respons. obtinuit, vt nō admittatur. non enim potest moram purgare, cū dominus meliùs nouerit veritatem & negotij naturam, C. de pro
d cura. l. fi. extr. de iudi. iuris[d]. & vide s. §. 6. vers. in summa. Quid si idem procurator petat se admitti, tanquam defensorem? Respō. obtinuit eadem ratione, vt non admittatur. Si igit diffinitiua sententia cōtra talem feratur, quia præsens plenè docuit de iure suo: valet, & tenet: & sic obtinuit hoc casu, & præcedentibus, de mandato domini Clementis papæ quarti: quæ sententia per nos lata, quamuis à multis peritis impugnaretur, & licet dura videatur, tamen post varias discussiones bis extitit confirmata, non obstante appellatione per dictum procuratorem interposita: quia contumax non auditur appellans, vt s. de contuma. §. j. ver. & no. nec alius eius nomine. Nec obstat, si dicis, quòd licet esset contumax, quo ad ariculum positionum, non ideo debet, quoad alia, contumax reputari, vt in e. ti. §. viso. ver. tu dic. qa hæc est talis contumacia, ex qua pendet tota quæstio: ideo non erat procurator ad alia
e admittendus[e].

ADDITIONES.

a Certum est. ¶secundum Ros. vbi s. ver. effectus. ADDE, ver. primo, quòd idem voluit Pet. de Anc. consi. 209. & Bal. consi. 389. primo libro.
b In fi. ¶Imò ver. antepe. qui fuit hoc Ros.
c Obtinuit. ¶Hoc declaratur j. ver. 2.
d Iudic. iuris. ¶libro vj.
e Admittēdus. ¶Nimis durū est dicere, ꝙ ꝯtumax sup positionib. nō citet ad reliqua: qđ videt hîc placere Gul. Tu ꝯriū teneas, vt plenè scripsi de confes. c. 2. li. 6. in vl. gl. vbi videas responsionem ad rationem Gul. quam hîc ponit.
ADDE, quòd Bal. con. 182. inc. p. statuto cauetur. tenet, quòd contumax in respondendo positionibus in termino sibi statuto à statuto, vel iudice, non potest moram purgare, nisi subsistente causa legitima.

SVMMARIVM.

1 *Pœna quibus casibus non respondenti positionibus, non debeatur.*
2 *Tacens in iudicio interrogatus, contumax reputatur.*
3 *Tacens est, qui nihilomnino respondet, nec fatetur, nec negat.*
4 *Tacens habetur pro negante, cùm damnosa est sibi negatio, & pro confesso habendus est, cùm damnosa esset ei confessio.*
5 *Obscurè dictum habetur pro non dicto.*
6 *Aduocatus docens clientulum falsa respondere, tenetur parti alteri de damno hac occasione euento.*
Aduocatus potest docere clientulum respondere quatuor modis.
7 *Veritatem negans variis afficiendus est pœnis.*
8 *Negans, & se non credere respondens, an diuersimodè puniendi sint.*
Responsio de credulitate æquè præiudicare potest, sicut & scientia.
9 *Positioni respondens obscurè, cogi potest clarè respondere, vt certum dimittat iudicem: alioquin pro non respondente habetur.*

¶De pœna non respondentis, vel falsò respondentis.

9. §. Nono tangendum est de pœnis nō r̄ndentis. No. ergo primò, ꝙ horum sex, quæ sequūtur, parest
a conditio[a]: s. falsò confitentis, vt ff. de inter. act. si quis in iure interrogatus. & l. de ætate. §. i. & 2. & §. qui interrogatus. Itē falsò negātis, vt e. ti. nō alienū. Item tacentis, vt in præ. l. de ætate. §. qui tacuit. Item non respōdentis ad interrogata, vt. ea. l. §. quod aūt. & l. si defensor. §. 2. in fi. Itē obscurè respondentis, vt in præ. l. de ætate. §. [illegible] nihil. &

ADDITIO.

a Conditio. ¶Secundum Ros. vbi s. ad fin.

nihil.& j.ver.fi. Item dolum comittentis circa rẽ, de qua agitur, vt e.ti.si seruus nõ sit.in fi. Qualibet.n.præmissorum tenetur,vel pro mendatio vel pro contumacia,vel pro dolo,vt patet in præ.
2 concor.† ¶Veruntamen quod de tacente diximus,fallit in duobus casibus: sc. in filio qui abstinuit patre mortuo à bonis paternis,&in filio cum patre suo agente,in cuius potestate est.his em̃ nis casibus non tenet̃ fili⁹.quod dic,vt s.§.7.ver.7.Sed ad hoc,q̃d dicitur in præ.§.qui tacuit.sc.q̃ tacens habeatur pro negante, est contra ff.de reg.iur.q.tacet.sed illud locum habet ext.iudicium:&est
2 ratio diuersitatis,†quia q̃ tacet ĩ iudicio interrogatus,reputatur contumax:vnde pœnam contumaciæ sentire debet,vt in præ. §. qui tacuit.secus in eo,qui tacet extr.iudicium,vt extr.de præsũp. nõnne.nõ enim fiunt positiones ext.iudicium,nec ibi necessariò
a habet quis respondere ad interrogata, secundum Rof.[a] Azo tamen,& alij dicunt tacentem & obscurè respondentem haberi p̃ confesso,vt in præ.§.qui tacuit,& §.nihil.& C.de iur.cal.l.2.§.q̃ si actor.extr.eo.tit.c.fi.ff.de confes.certum.ff.de edẽ.l.j.§.edere.Nã si procurator,vel heres non respondeat,vel taceat,pro confesso habeatur,ff.de procur.non solùm.in princ. & facit ff.de acquirẽ. hær.gerere pro hærede.C.de codic.nec codicillum.& sic cõmuniter seruat̃ vbique:ergo sic tenẽdũ est,ff.de legib.minimè.Tac.
b dixit,[b]† q̃ tacens est,qui nil omnino r̃ndet,nec fatet̃,nec negat.
3 ff.de reg.iur.qui tacet.& in præ.c.nõnne.& de postu.præla.c.j.pro pe prin.ibi,non negauit.& ideo non est cõdẽnandus,vt confess⁹. sed aliàs est iudicis arbitrio,vt contumax,puniendus: quia coget̃ r̃ndere captis pignoribus, vel mulcta indicta, vel per iuramentũ præstitum,ff.si quis ius dic.non obtem.l.vnic.quod probat lex, q̃ parificat tacentem,& negantem,ff.ex quibus cau.in poss.ea.hoc autem.§.j.ar. ff.de pe.hæ.si debitor. maximè si tacens sit reus,qui fauorabilis est,ff.de reg.iur.fauorabiliores.ext.de fide instrum.inter.in fi.& in hoc concor.Vber.de Bo. & Rof.hoc expeditur ho-
c die per decre.Alex.III.de confes.retulisti[c].vbi dicitur,q̃ nolẽs r̃ndere positionibus,& contumaciter recedens,pro confesso ha-
d betur[d]:hoc vbi confessio faceret contra ipsum,sicut in iuramento calumniæ obseruatur,quæ loquitur in causa ciuili,& facit extrà de iuramento cal.c.fi.& hoc etiam vsus iudiciorum tenet.Se
e cus puto[e],si agat̃ de spirituali,putà d̃ beneficio.ne hac via ingressus ad beneficia pateat vitiosus,vt ext.de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.eum qui. lib. vi. quia non possunt possideri sine canonica institutione.ext.de insti.c.3.Do.meus not.extrà de elect.bonæ:j. §.contrà legati.q̃ nolens respondere potest etiam excommunicari præter pœnam prædictam, vel missionem in possessionem pati,ext.vt lite non contest.quoniam.§.fina.& captis pignoribus cogi,ff.de ven.insp.l.j.§.igitur.ff.de crim.pecu.cum eo.Insti.de satisd.tutor.§.sciendum.ff.de mu.& ho.si q̃s magistratus.C.de apo. pub.l.j.vel pœna indici,ff.si quis ius di.nõ ob.l.vnica.Odof. dixit, quòd nolens r̃ndere, siue ante litẽ contestatam,siue post,potest à iudice mulctari:secundum tamen ius,potestatis iudicis,cùm in his,quæ sunt extrema in iurisdictione,non obtemperauerit, ff. si quis ius dic.non ob.l.vnica.Licet aũt præsens positionibus respõdere recusans,declarari & haberi debeat pro confesso,vt s.secus
f fortè [f] est in absente citato,vt veniat respondere positionibus,& non veniente:quoniam maior est illius contemptus & contumacia,quàm istius:licet sit arg.contrà in his,quæ no.s.de cõtu.§.j.in prin.imò iudex hoc casu benefaciet,si illum iteratò citat cõminãdo quòd nisi venerit,positiones pro confessatis habebit,& si nõ veniet in termino,pronunciet eum pro confesso haberi,nec procedat vlterius in causa ante huiusmodi pronunciationem, ar. C. de iudic.l.properandũ.Sed si absens citatus respondet se nolle respondere,vel venire,tunc quia talis est verè contumax,potest iudex absq; alia citatione declarare illum pro confesso haberi,vt probatur in his,quæ not.in præ.§.viso.ver.dicunt etiam. & seq.& in
4 præ.§.j.ver.& nos.& vide j.§.prox.versi.item nõnne.† ¶Item a-
g liud no.secundum Azo.[g] sicut tacens habetur pro negante,cùm damnosa est sibi negatio sic pro confesso habendus est,cùm damnosa esset ei confessio,si fateretur: vt semper inspiciamus id, q̃d sibi facit præiudicium in pœnam contumaciæ:& vtrobique:quasi de mendacio punitur,tanquam de falsa negatione,& falsa confessione.Et sic intelligenda sunt prædicta iura ff.eod.tit.non alie-
h num.& l.de ætate.§.j.2.& 3.& 4 v.& vj.[h] † ¶Quid si quis pror-
5 sus non taceat, nec pet̃ri respõdeat?verbi gratia:actor ponit sic. Pono,quòd debes mihi decem solidos Turonenses:ille confitetur se debere aliquos solidos:certè non est hæc sufficiens responsio:quia quod obscurè dicitur,pro non dicto habetur, extr. de probat.in præsentia.& de testi.cùm clamor. Vnde cogendus est clarè.& certum respondere,vt j.versi. fi. & iudex debet laborare,vt certa sit positio,vt certam possit ferre sententiam, Inst.de acti.§.
6 curare.xi.q.3.graue.xxxiij.dist.cap.fina.† ¶Item nota[i], quòd ad
i uocatus,qui docet clientulum falsa respondere, tenetur parti alteri damnum resarcire,quod habet casu no. [illegible] ff.ad l. Aquil.qui occidit.§.fi.extr.de iniur.& dam.dat.c.fin.l.distinctio.sæpe.Potest autem clientulum docere quatuor modis respondere scilicet negando,confitendo,& dicendo se credere,vel non, vel etiam se dubitare,vt supra §. vj. De primo si quidem modo multi consueuerunt confiteri,aduocati sæpe suis clientulis dicentes,si hoc confiteatis,causam perdes:nec dicunt,si id negaueris,animã
k perdes:& facit extrà de simon.Matthæus[k].in fina.& §.v.versicul. oblatis.& ex eo duplex præmium consequuntur,scilicet damnũ animæ suæ,quod est inæstimabile, vt supra §. quintò. prope fin. & pecuniæ,quod incurrit clientulus,vt iam dixi.nulli enim expedit negare veritatem,vt ff.de tribut.illud.§.penul.quæ negari nõ potest,vt in libro feud.quo tempore miles inuestit.pet.deb.cap.
7 fina.imò nocet sæpe etiam corpori:† quia veritatem negans variis afficitur pœnis:exempla habes ff.de rei vendica.l.fin.ff.si quadru.pau.fec.dic.l.j.§.penultim.ff.ad l. Aquil.inde Neratius. §. hoc autem.ff.quod cum eo.l.fina.in fi.ff.de fideius.si dubitetur.§.j. C. de non nu.pecun.authen.contra. C.qui pot. in pig.hab.authent.
l item si possessor[l].ext.de crim.fal.cap.j.xxxiij.quæst.v.hęc imago. 22.quæstio.4.quo sacramento.& quęst.v.si quis conuentus.extrà vt eccles.bene.sine di.con.capit.vnico,v.quæst.v.§.sed aliud. & suprà de teste,§.j.versicu.item corruptas.& seq.
8 † ¶Sed nunquid est differentia, quo ad pœnam inter negantem, & se non credere respondentem? nam leges loquuntur de negante,C.ad l.Aquil.contra negantem.Certè non,quo ad De-
m um[m],vel quod ad ius naturale,extrà de sum.trinit.capit.j.in quo rusticitas,vel ignorantia non excusat,C.de in ius voc.l.2.de in integ.restit.l.j.in auth. vt non luxu:contra na.in prin. 37.distinct.§. si.Item etiam in aliis non interest in facto proprio respondentis, maximè

ADDITIONES.

a Secundum Rof.¶vbi dixi in prin.§.

b Dixit.¶Vbi s.sub ver.hoc modo.& not hoc dictum de confessis capit.3.lib.6.in gl.pe.

c Retulisti.¶Quam hodie non habemus,sed ex ea sumpta fuit decre.2.de confes.lib.6.vt ibi not.in j.gl.

d Habetur.¶Vidi dubitari, cùm verè cõfessus probato errore possit probare contrarium confessionis?& de hoc j.tit.prox.§.sequitur.versic.3.An idem possit iste fictè confessus:& an sibi necesse tunc sit errorem probare?& videtur q̃ nõ:quia error nõ cadit in ficto.Poterit ergo & sufficiet probare contrarium: ad quod duæ leges inducũtur,ff.de infa.quoniam.vbi dicitur,accusatum de crimine,qui pacificitur,haberi pro cõfesso:sed si accusatus de adulterio det accusanti pecuniam, vt desistat, si postea appareat innocens,illam repetit.ADDE, quando positio habet̃ pro cõfessata,& qñ possit reuocari? vide Angel.cõs.136.Bal.consil.clxxxij.j.libr.& ibi,si non fuit respõsum in tempore,an possit purgari mora:&an si statutum dicat q̃ quis teneatur per se respondere positioni, si mittat procuratorem,an debeat haberi pro confessata?Bal.quòd sic,eius cons.122.3.lib.

ADDE tu,q̃ hoc non procedit,quando iussus respõdere,esset contumax,& libellus erat ineptus,nã tunc huiusmodi libello nõ respondens non habetur pro confesso:vide Lanfr.in repet. capi. quoniam cõtra.in §.responsiones.in 2.colum.versi.præterea.extrà de probat.sed quid si iste iussus respondere, fuerit contumax, & habitus pro confesso,si ante sententiã moriatur in hac contumacia,an iudicium transferatur ad hæredes? vide Lanfr.in repet. capitulo, quoniam contra. §. responsiones. extrà de probat. ibi, quòd non.

e Secus puto.¶Intelligo,quo ad ius ponentis.nam quo ad respondere debentem,non puto secus,sed idem.

f Secus fortè.¶ Et sine Fortè,vt no.in præ. decret. 2. de confes.in gl.per hanc.

g Secundum Azon.¶qui hoc no.idem hoc Rof.in fi.

h §.j.2.& 3.& 4. 5.& 6.¶In interrogationibus procedat hoc:in positionibus non,vbi satis est ponenti,quòd habet intẽtum,vt not. de confes.c.2.libro 6.in gl.pen.in fi.&vt ibi scripsi,diuersitatis ratio est,quia iudex in dubio interrogat, nec iurat: pars verò ponit certum, & iurat.

i Item nota.¶Intrat verba Vber.de Bo.vbi s.scilicet charta vltim. post prin.ver. de tuis. vbi etiam ponebat solùm tres modos, vbi statim auctor quatuor ponit: bene tamen prosequitur quartum de credulitate, sed includebat illam sub negatione, vel confessione.

k Matthæus.¶Vide,quod super hac dictione scripsi de Dyno,sup j.gl.decre.de confes.lib.6.

l Possessor.¶Quod hic interposuit ¶Vber.& vide s.§. 6.sub vers. hoc tamen.& illis continuatur versi.hic sequens.

m Deum.¶dixit Vber.quòd aliàs esset differentia inter Nõ est Deus,& Non credo Deum.

maximè si sit recens:sed in alieno bene interest, ff.ad Vel.quanquam.ff.de acquir.hæred.cùm falsum. Vel dic, quòd nulla est differentia,dicat quis,Nego,vel Non credo:sed est differentia inter proprium factum,& alienum negatum, vel non creditum: vt in suo non credens,vel negans puniatur:in alieno non, nisi certificatus perseueret in negatione,vel in non credendo, ff.de lib.ho. exh.l.3.ff.de tribu.illud.§.pe.ff.depos.si qs inficiatus. sm Vber.de
a Bob.ᵃEgo dico planè,ꝙ æquè p̄iudicat r̄nsio de credulitate,sicut
9 & sciētia,vt s.§.6.ver.hoc tñ.¶Itē nota,ꝙ vbi quis nō r̄ndet clarè,ponēs sumat inde,qđ sibi est vtilius,ff.de iud.si quis interroga
b tus.Tanc.autem notatᵇ,ꝙ respondens obscurè cogendus est clarè & apertè respondere,sic vt certum dimittat iudicem,vt s.ver. quid si.& in præ.l.de ætate.§.nihil.ff.de confes.certum.xxviij.q.j. sic enim.prope fi.4.dis.erit.de poe. dist. vij.c.ij. alioquin pro non responso habetur,vt in præd.§.nihil.& in ea.l.§.qui autem.& ad hoc facit ext.de sponsal.ex literis.j.

ADDITIONES.

a Vbert.de Bob.¶vbi dixi.
b Autem no.¶Vbi s.ver.hoc modo in prin ADDE, quando quis dicatur obscurè respondere, & an debeat haberi pro confesso, Bal.cons.cccxxxviij.3.li.
ADDITIO.Adde tu,ꝙ si quis non respondeat positioni sine tpe non habetur pro confesso.ita sing.voluit Bal. in l.j.col.fi.ver.pone.C.si plures vna sent.& no.Fran.Cremensis.no.cix. incip.statuto cauetur.Hen.Fer.

SVMMARIVM.

¶De quibusdam dubiis circa positiones.

1 *Iudex an possit cogere respondere inutili positioni.*
2 *Actori contra se ponenti,an sit in eius præiudicium respondendum.*
3 *Verbum Omne,nihil excipit.*
4 *Procuratore alicuius interrogato super positione,si dicat se nihil scire,aut nihil credere,an dominus habebitur contumax,tanquam neminem constituens procuratorem.*
5 *Confessus positionem,contra se factam,si statim velit eam negare,vel econtrà an sit audiendus.*
6 *Positioni bis,aut dupliciter respondens,cui responsioni standum erit.*
7 *Ponenti papam scripsisse,vt prouideatur,an sit nulla scriptura adhibita respondendum.*
8 *Verbum semel emissum,irreuocabile vocatur.*
Ponens eo ipso quòd ponit,dicitur cōfiteri,nec potest talē confessionē reuocare
9 *Positiones,seu interrogationes,quibus facilè potest actor in iudicio capi.*
10 *Reus an possit ponere sub conditione.*
11 *Debenti centum in diem,vel sub conditione,si petendo ponatur in causa, quòd debet centum,qualiter erit respondendum.*
12 *Actore lite contestata ponente contra debitorem si debitor dicat se conditionaliter debere,adiiciens,& non alio modo,an videatur confessus.*
13 *Reus non videtur fateri,quod non sentit:nec actor in iudicium deducere quod non sentit.*
14 *Inesse videntur,quæ in continenti fiunt.*
15 *Actor simpliciter ponens de debito,si reus respondeat,pone quo modo:an teneatur probare actor,quomodo sit sibi debitum.*
16 *Actor debet certum ponere:sicut & reus certum confiteri.*

10.§.Decimo sequitur videre de quibusdam dubitabilibus.Vnde primò nota,quòd ad quamcunque positionem pars respondere non cogitur de iure, illam
1 iudex admittere nō tenetur.¶†Sed quid si pars adeò est simplex quòd non discernit,an positio sit admittenda,vel respuēda,nunquid iudex coget eam respondere inutili positioni?Respō. non: imò ex officio suo eam reiiciet.In hoc enim officium iudicis exuberat,vt ff.de interrog.actio.l.j.sicut contingit in libello ineptè ꝯposito,ij.q.vlt.c.libellorum.xj.quæstio.j.sacerdotibus.& in publicè excommunicato,quem ex suo officio repellit,ext.de exce.exceptionem.vel heretico,vel infami,ij.q.vij.alieni.ei enim est probatio facienda,& ideo ipse superfluam, vel inutilem reiicere de-
2 bet.¶†Quid si actor per imperitiam,vel malitiam facit talē positionem,quòd si reus eam confiteatur,actor succumbet,nunquid nocebit actori?vtique.ar.extr.de rescrip.ex parte decani.§.fi. ext. de diuor.ex literis.Potest enim contra se ponere,vel confiteri& creditur ei,xiiij.quæst.ij.§.j ff,de interrogat.act.de ætate.§.j. Nam quod quis ponit,illud intelligitur confiteri,vt s.§. proxi. inprin-
3 ci.¶† Item pone,ecce datæ sunt positiones,& responsum est ad
a eas pro parte:deīde iudex præfigit terminum ad alias dandasᵃ: & præcipit reo ne recedat,donec sit omnibus positionibus responsum,sed nihilominus recedit fortè ad patriam suam:quæritur,an pro confesso debet haberi?& videtur,quòd sic, licet responderit quibusdam.nam iudex dicendo de omnibus,videtur intellexisse tam de datis,quàm de dandis:quia qui Omne,dicit, nihil excipit: extrà de maio.& obed.solitæ.ff.de seruit.vrba.præd. l. si seruitus. ij.responso,& in præd.§.qui tacuit.hoc enim casu bene potest iu
b dex præcipere,quòd personaliter veniat,extr.de iud.iuris.ᵇC. de procu.l.fi.Ar.contrà,quia videtur solùm intellexisse de datis, qui bus erat iam pro parte responsum,non de dandis. ideoq; non vi
c detur contumax,quo ad dandas:ar.extr.de re iud. abbateᶜ. extrà de eccle.ædifi.ad audientiam. Ego non haberem talem pro confesso, maximè in spiritualibus si dimisit legitimū procuratorem. Nec obst.decr.retulisti.inducta.s.§.proxi.ver.verùm. quia ibi absentans se,nullum dimiserat loco sui:& ibi loquitur in causa ciui
4 li:& sic obtinuit.¶†Sed pone,ꝙ procurator alicuius interrogatus super positione, dicit se nihil scire: interrogatus etiam, quid credat,dicit se nihil credere.Dicunt quidam quòd talis non est legitimè constitutus.vnde dominus est pro contumace habendus Arg.contrà,C.de his, qui ad eccles.confug.præsenti.§.cùm autē monitus.C.de iudiciis,properandum.§.fin autem.Alij dicunt,qđ satis est legitimè constitutus,ex quo in actis & ad iurandum constitutus est de hoc s.§.vi.versic.in summa.Item nunquid vbi ago possessorio,possim ponere aliquid tangens petitorium? de hoc
5 dic,vt s.de teste,§.nunc videndum.in prin.ver.sed pone. ¶†Sed pone,confessus sum positionem contra me factam, & statim volo eam negare:vel econtrà:nunquid sum audiendus? & videtur quòd sic:quia errantis consensus nullus est,C.de iur.& fac.igno. cùm testamentum.& l.se.nec tenet errantis confessio,ȷ.ti.proxi. §.sequitur.ver.iii.Nemo enim existimandus est dixisse, qđ mēte non cogitauit,ff.de sup.leg.l.Labeo.& qui dicit aliud,quàm vult &c.ff.de rebus dubiis,in ambiguo.ad idem extr.de ap.cùm causā. extr.de offi.deleg.cùm olim.ȷ.prope fi.extrà de test.cogen.præterea. Arg.contrà,quòd omnino standum sit eius primę confessioni,ff.de donatio.si patronus.§.sed magis.C.de rebus cred.si quis iu
6 siurandum.de hoc ȷ.ver.item si ponens.¶†Quid si dixit,confiteor,siue credo sic,imò sic?respon.statur tunc vltimæ responsioni vt ff.de hære.instit.l.si ita scriptum.Si autem adiiceret tertiò imò sic,vt priùs dixi,tunc vacillat, vt extrà de causa possess.& propri. cùm ecclesia.& vide s.de teste,§.j.vers.itē,quòd testes sunt varii.
7 &seq.¶†Quid si fiat talis positio:pono,quòd papa scripsit,quòd mihi prouideretur sub tali forma, vel aliā, de aliqua scriptura faciens mentionem,nunquid teneor respondere, si litera apostolica,vel scriptura non exhibeatur?de hoc ȷ.de instr.edit.§.nunc di-
8 camus.vers.quid si quis.¶†Item si ponens eo ipso quòd ponit, videtur cōfiteri id,quod ponit, vt sæpè dictum est s.quæritur,an
d possit talem confessionem reuocare ᵈ? & certè videtur,ꝙ non.

Nam semel emissum,volat irreuocabile verbum:

vt xliij.dist.§.fi.ff.de prob.quidam.C.de non num.pecu.generaliter.extr.de probat.per tuas.Econtrà videtur,ꝙpossit reuocare,vt C.de diuor.licet.ff.eo.si pœnituit.ff.de hær.inst.si ita.in princ. Di-
e cunt quidam,vt Io.de Deoᵉ,quòd si data est in scriptis positio,vt s.§.v.prope finem,tunc non potest reuocari:secus,si non sit scripta:quia tunc non videtur esse data,arg.extr.de elect.scriptum.& de confessis,ex parte.Sed certè talis opinio plus quàm fatua est. nulla enim ratio suadet,quare potiùs reuocetur non scripta,quā scripta positio:cùm scriptura solùm fiat ad solennitatem,vt in p̄. §.v.ver.itē no.& pbat C.đ fide istr.l.j.& iij.& ff.đ pig. ꝓhit. Vnde dico,ꝙ ex quo ī iure, siue ī iudicio cū đliberatiōe ꝓposita ē, siue sit scripta,siue non,ex quo de ea constat,non potest reuocari: ar. ext. de confess.ex parte.de lit.conte.c.vnico, de electio.dudum. ij.nisi ponens doceat se errasse,extr.de confes.c.fin. & de appella. c.cùm causam.C.de iur.& facti ignor.error.Intellige autem proponi,siue verbo in iudicio proponatur, siue in scriptis de iudicis præcepto porrigatur,prout moris est fieri: & probatur extrà.de probat

ADDITIONES.

a Dandas.¶In hoc differt à quæstione,quæ est s.§.viij.ver. item quæritur.
b Iudi.iuris.¶lib.vj.
c Abbate.¶lib.vj.
d Reuocare.¶De hoc no.de iurei.cū ī positiōib.li.6.ī gl.& vnū.ibi vid.ADDE,an ponēs videat̃ ꝯfiteri, Ale.ꝯs.71.3.li.& ibi.ā possit reuocare positionē:đ quo ēt pulchrè p Lud.Ro.ꝯs.421.& 425. ADDITIO.Adde Panorm.in c.cū causam.col.v.ver.sed diceres. ext.de iur.cal.vbi,an producens positiones,videatur fateri contēta in eis? & quid de interrogationibus?Henr.Fer.
e Io.de Deo.¶Cauil.lib.6.vbi de positionibus,vers.quæritur ēt. & id habuit ab Vber.primo.vbi s.ad fi.pen.col.

probat.quoniam contra,de hoc ŝ.ver,sed pone,confessus.& §. p
9 ximo.¶†Hoc quoq; diligenter notandum est, quòd in quibus-
dam actionibus possunt fieri quædam positiones, seu interroga-
tiones actori,in quibus poterit facilè capi.Si enim agit petitione
hæreditatis,vel Quorum bonorum , & tu ponis eum possedisse
post mortem eius,de cuius hæreditate nunc agitur , sequitur ab-
solutio,vt ff.de petit.hæred.si non tantùm.Inst.de interdic.§.adi-
piscendæ.Item in Publiciana,si ponas sic:pono,si emisti, quòd e-
mistì à vero domino.ipse enim statim,nisi sit bene sapiens,respõ
10 debit,quòd sic:& ex hoc sequitur absolutio,vt ff.de Publi.l.j.¶†
Sed nunquid reus potest ponere sub prædicta conditione,s.dicẽ-
do,si res tua fuit,eam præscripsi,vel à te emi,vel si debui,solui: &
a huiusmodi[a].Et certè videtur,quòd sic,cùm non sit prohibitum:
imò concessum videtur,extr.de excep.cùm venerabilis. Nam ex
parte rei accipitur iudicium sub hac conditione,si collusum non
est,ff.de dolo,eleganter.§.penul. ergo pari ratione poterit poni
sub conditione.ad idem C.de præscrip.longi temp. emptor.& l.
si quidem.Contrà:quia qui respondet,certum respondere debet
igitur & ponens,certum ponere debet:quia par debet esse vtrius
11 que conditio,vt ŝ.§.quintò.ver.item qui.¶†Quid si debes mihi
centum in diem,vel sub conditione:ego petens debitum, pono
in causa,quòd mihi debes centum:qualiter respondebis? Quia si
negas debitum,mentiris,quod facere non debes:vt xxij.q.ij. c.1.
& c.seq.si confiteris,iam tibi præiudicas,nisi probes diem,vel cõ-
b ditionem:quod facere debes[b],vt ĵ.ti.proximo,§.1. Si sub condi-
tione respondeas,non admittetur responsio,vt iam dixi. Respõ.
dicas simpliciter debeo,vel non debeo,purè.& super hoc vide ff.
ad leg.Aquil.l.inde.& l.proinde.ff.de interrog.act.confessionib⁹
C.de confes.l.vnica,ff.eo.l.j.& l.non fatetur.& l. fi. secundum V-
c ber.[c]& extr.de exceptionib. cùm venerabilis.extrà vt eccles. be-
12 nefi.capitulo vnico.Dic,vt ŝ.de exceptio.§.viso.ver.tu ergo.¶†
Sed pone,lite contestata actor sic ponit:Pono, quòd debes mihi
centum:reus respondet se conditionaliter promisisse , adiiciens,
& non alio modo:vel fortè hoc non adiecit:quæritur, an videat
purè confessus nisi probet conditionem?an econtrà videatur ne
d gasse,nisi actor probet puritatem, vel conditionem extitisse[d]? Et
quidem videtur reus confessus,nisi probet conditionem:& vide
tur esse actoris confessio per eius cõfessionem : quia actor negat
confessionem,& ille debitum confitetur,secundum ea, quæ no.
in præ,ver.cùm ergo.Duo enim dixisse videtur,s.se promisisse,&
sub conditione promisisse:vt est aliàs simile ff.de arbit. Celsus.§.
j.& extr.de dolo & contum.cùm dilecti.Vnum ergo ex istis s.pro
missio,est contra se,cui fides habetur,ff.de interrog.act.de ætate.
ff.depos.Publia.§.fi.aliud pro se,s.conditio, cui non creditur , nisi
probetur,vj.q.vltima,actor.C.de probation.l.exemplo.in auth.
de iureiur.à mor.præst.§.j.Idem etiam dicimus in exceptione pa-
cti,& similibus:quòd si quis confitetur se debere, sed sibi dicit pa
ctum factum de non petendo,condemnabitur,nisi illud probet,
nisi præmissa negatione responderit dicens,nego me debere:sed
si appareret dico pactũ factum de non petendo,vt no.in prę.ver.
tu ergo.Item si actor ponit de Sticho sibi debito , & reus fatetur,
sed de alio Sticho dicit se sentire,stam⁹ dicto actoris, vt ff.de ver.
obli.l.inter stipulantem.§.j.Arg.contrà,ꝙ videatur negasse,nisi a
13 ctor probet puritatem,vel conditionem extitisse.†Oon enim vi
detur reus fateri,quod non sentit: sicut nec actor vr̃ in iudicium
deducere,quod non sentit,ff.de execut.rei iud.si ex testamento.
in fi.vt ŝ.ver.sed pone.quia non est deterior rei conditio,q̃ acto-
ris,ff.de re iud.fauorabiliores.extrà de mut.petit.c.finali, de exce
ptio.cùm inter.Item in iudiciis,si sit ambigua oratio, stamus dic-
to rei,ff.de iud.si quis intentione.extrà de probat.ex literis. ergo
& hìc,si dubitatur,videtur electioni eius standum.Item si intelli-
gatur separata conditio & promissio:ergo eadem ratione & lo-
cus:vnde secundum hæc stipulatio,promittis dare decem hodie
Romæ,cùm simus Narbonæ,valeret ratione promissionis:quod
tamen falsum est,quia non valet.Instit.de verb.oblig.§.loca.non
ergo intelligũtur separata.Item cõditio in ipsa actoris natiuitate
ponitur.Vnde nec cedit,nec venit dies ante conditionis euentũ
ff.de ver.sig.l.cedere diem.Et sic aliud est,quàm in exceptione pa
cti,vel simili,quæ nascitur pòst natiuitatem primę actionis.Cùm
ergo dicit se conditionaliter,vel sub conditione promisisse , tale
est,ac si diceret,non confiteor actionem natam.Idem est,si dicit,
14 promisi sub conditione:†quia quę incontinenti fiunt,inesse vi-
dentur,ff.si certum pet.lecta.extr.de elec.officij.& maximè si adii
ciatur,& non alio modo.Item videtur expressum: quia si decem
purè stipulor,& tu respondes sub conditione,nulla est stipulatio
quia non videris ad interrogata respondisse,ff.de verb.oblig.l. 1.
§.si quis simpliciter,& Inst.de inuti.stipul.§.prӕterea.De nouo er
go debet respondere,an purè promiserit, cùm non videatur pro
misisse.Item si diceremus esse duo, s.puram & conditionalẽ, hoc
esse non potest,nisi in alternatiua,non in coniuncta scriptura,sc.
promisi,sed sub conditione,facere tantum,ac si dicat,hoc autem
isto modo promisi,ff.de cond.& demon.l. nam ad ea.§.j.Item re⁹
potest dicere:frater,si stas cõfessioni meæ pro te,&contra te sta-
re teneris,ar.ff.de inter.act.si filius.in fi.& de iureiu. si duo patro-
ni.§.pe.& fi. Item si recipis primam partem responsionis meæ p
te,& secundam admittere teneris,arg.ff.de adminis.tut.cùm quæ
ritur.& de procur.in causæ.valet,quòd conditio apposita fuerit,
& sic ea pendente auferre non possis,ff.de ac.& ob.is cui.ff.si cer.
pet.l.certi condictio.in fi.res.j.Sol.Videtur distinguendum,an in
continenti conditio adiiciatur , tunc conditio inesse videtur : an
post modicum tempus,& tunc non,vt C.de do.quæ sub mod.p-
e fecta[e].Odof.dicit,quòd actor stare debet confessioni contra se,si
tamen conditio probetur:aliàs non:quia ei,qui dicit,&c.ff.de p-
ba.l.ij.6.q.v.actor.ideoq; cautè faciet debitor , si negatione præ-
missa respondeat,dicens,non debeo,purè.sic.n.non videtur fate
15 ri creditoris intentionem,ff.de exce.l.non vtique.¶†Quid si a-
ctor simpliciter dicit:pono,promisisti mihi x. reus verò dicit,ex-
f prime,an promiserim purè,vel in diẽ,vel sub ꝯdõne:dic[f],quòd a
ctor debet hoc exprimere,prius quàm reus respondeat.non eñ
videtur edere, seu ponere, qui totam stipulationem non edidit:
& dies solutionis est sicut summa pars stipulationis, ff.de edeñd.
16 l.j.§.edere.& §.editiones. ¶ † Præterea actor debet certum po-
nere,sicut & reus certum confiteri, ff.de confess. l.certum. & in
præ.l.de ætate.§.nihil.Alij dicunt, quòd reus in sua responsione
g hoc exprimere debet[g].

ADDITIONES.

a Huiusmodi.¶De his no.de reg.iur.nullus plurib.lib.6.vbi etiam per Dynum.

b Debes.¶Secundum Alber.Gal.vbi ŝ.circa fi.

c Secundum Vber.¶vbi ŝ.ad fi.pe.col.

d Extitisse.¶Vide etiam de hoc,quod scripsi de isto c.penul.super gl.sed quare.sed pleniùs de confes.c.1.libro 6.super ver. confessionem.& scire debes,quòd quicquid hîc sequitur vsque ad ver. Odof.habetur pro gl.noua ad literam,quasi in l.si quidẽ.C.de except.& est j.gl.quam non puto auctorem habuisse:nec ego habebam.non enim sic ad contextum posuisset tam prolixam gl.ordinariam.

e Perfecta.¶Hucusq; glo.noua, quasi ad literã:post quam dicebat Gui.de Suza.ꝙ qõ remanebat insoluta,& distinctio, quã ponit finis non facit ad casum.Dicebat ergo,reũ allegantẽ ꝯditionẽ,on⁹ probandi in se transtulisse,cùm illa sit exceptio,in qua reus est actor,ff.de excep.l.j.

f Conditione:dic.¶secundum Alb.Gal.cuius fuit iste ver.ad literã excepto fine,vbi ŝ.vers.antepe.

g Debet. ¶Prima placet,per quam etiam vitamus perplexitatem ŝ.prox.q.

¶Bald.de positionibus.

¶De materia positionum vide ŝ.de teste, §.positiones. & §. seq. ¶Contra fictionem non admittitur cõfessio:ergo nec positio,ĵ. tit.seq.§.contra.¶Positio est breuis oratio,seu narratio factũ cõtinens ad eliciendum veritatem conceptam. G. Priùs debet fieri positio quàm veniat ad aliquod probationum genus,§.ij.in fi.G. ¶Non intelligitur quis facere positionem de iure aduersarij.ff. fami.ercis.l.si famil.ercis.¶Aduocatus non facit positionem,sed dictat,tanquam pica,in persona clientuli:quia non est pars,versi. sed patronus.G.nec etiam respondet aduocatus positionib.imò arcetur à conspectu respondentis,ver.eo.G.¶Consilium tamen præstat aduocatus,ne ineptè ponatur,eo.§.ver.pen.G.nam consilium iuris ad eum pertinet.G.vide ĵ.§.quando clientulus. ¶Post conclusionem in causa,iudex potest facere interrogationem,si aliqua oritur ambiguitas super iam actitatis: super nouo autem articulo interrogare non potest.Si vero non est conclusum,omnia potest etiam post peremptorium,quia peremptorium non ligat iudicem,§.4.ver.quinimo ẽt postq̃.& ver.seq.G.¶Licet pars se adstrinxerit ad probandum per testes,vel instrumenta, tamen potest facere positiones:quia isti actus non sunt contrarij,sed affines&ꝯnexi,ver.sed quid si altera.G.¶Prę̈sumptio non est vera probatio,ff.de cond.& demon.l.Lucius.per Cy.G.¶Qui renunciat omni generi probandi,non potest facere positiones, ver.itẽ quòd si.G.& indefinita renunciatio æquipollet vniuersali,ver.& nota,quòd.G.vide C.de compens.l.neq; in versi.responsum.no. G.¶Si positio rei est præiudicialis positioni actoris, & eam interimit,priùs debet responderi positioni rei quã actoris,ver.pe.G. & sic positio præiudicialis impedit processum responsiõis: quod
not

no.vide ṡ.de dila.§.primò respondetur. G.¶Reus non debet festinare in positionibus faciendis,ver.fin.G.¶Tantum est dicere, pono quòd res fuit,& absq; eo,&c.quantum facere positionem negatiuam,C.de prob.l.actor.in 3.q.per Cy.Bal.¶Confessio facta in iudicio,præsumitur non esse erronea:notat Dy.in c.quod semel.de reg.iur.libro vj.¶Confessio erronea non potest reuocari post conclusionem in causa,vt no.in c.fi.de rest.in integ lib.vj. in Nouel.¶An negans præsumatur malitiosè negare,no.in l.nō priùs.C. quando fisc.vel priuat.Ad probandum aliquem esse excommunicatum,eo quòd percussit clericum,fiunt positiones,§. vno,ver.j.G.¶Formas positiones habeat libellum præ oculis,& iuxta eius tenorē formet positiones.nam positiones debent fundari super libello,vel circa libellū,ſ.positiones actoris,ver.formatis enim.& ver.& no.G.vide ṡ.de teste,§.positiones. ¶Qualiter in rei vendicatione & hypothecaria formentur positiones,vers. scias cognoscere naturam.& ver.in summa.G.¶Qui negat se debere decem,potest rursus interrogari de minori summa. Idem in tempore,ver.hoc autem.G. Vnde negatio maioris summæ non negat minorem:secus in liberatione,ff.de poe.l.si vnus. §.si tibi decem.B.¶Caue à positionibus contrariis,ver.fi.G.C.de lib.causa, l.cùm precum.etiam reus potest contra talia excipere,non tamē ponere.G.Bal.Vbi positio fit sub aduerbio Canonicè vel Legitimè,vel simili,est positio iuris,ver.etiam quintò not.G.¶Qui excipit,non poni.Item qui agit,non ponit,nisi ius suū,ff.famil.erci. l.familiæ.Bal.¶Si sententia patitur consilium eius, contra quem ponitur affirmatiuè,est negare,§.6.circa princ.G.¶Qui semel negauit super eodem,vel circa idem,seu connexum,vel dependēs, non cogitur amplius respondere:vide l.filius.in princi. ff. de fal. nam potest dicere,ṡ.esse responsum,ff.de vsufruc.accresc.l. fundi. Trebatiani.ver.si igitur iteratò.G.C.de transact.l. vt responsum. & l.precibus.per Cy.B.¶Sicut positio non debet esse implicita, vel multimembris,sic nec respōsio seorsim,sed debet fieri sigillatim,vide in c.præsentium.de testi.lib.vj.in verbo,sigillatim.ver.quedam tamen.G.¶Incerta positio pro nulla habetur,ff.de legat.j.l. Titię textores.B.Positio tamen generalis,non est nulla ipso iure sed per exceptionem,vt no.in l.fi.C.de anna.excep.B. ¶Qui respondet ad quod non debuit,sibi præiudicat,ff.de inter act.l. si sine.ver.hoc autem scias.G.nisi respōderit sub protestatiōe,vt no. in c.cùm contingat.de off.del.per Ber.Sed illud de impertinentibus,secus de pertinentibus:quia confessio derogat protestationi & vide ff.de q.l.maritus.& ỹ.§.positio superflua. ¶Aequè præiudicat confessio de credulitate,sicut & de veritate,de iureiu.ca.ex literis.ver.hoc tamen.G.Hoc in ciuili negotio:secus in criminali vt l.fi.de crim.expil.hære.secundum Bar.vide gl.in l.ij.§.quod obseruari.C.de iuramen.cal.per Bar.¶An quis ex iusta causa possit recedere illicentiatus,no.in c.si postquā.de elec.lib.vj.in Nouel. G.vide ỹ.de ap.§.ille,qui comparet.¶Nota,quòd terminus assignatus absenti,non currit nisi à die notitiæ,C.de excus.tut.l. quanquam.& sufficit notificari personaliter,vel ad domū. vt ibi no.& de lib.agnosc.l.j.§.j.Bal.vide ṡ.de citat.§.quicquid.¶Negatio præposita significat mentis qualitatem:& postposita facit existentiā, ver.item si de.G.¶Procurator debet respōdere articulis: & si nescit id,quod pertinet ad negotium principale,dicitur contumax, ver.in summa.& seq.vide omnino ṡ.de procura. §. si procurator respondet.¶Positio fundari debet super iure ponentis, non super iure tertij,ver.fi.G.vide l.indebitæ.§.fi.ff.de cond.indeb.& l. non solùm.ff.de procur.in prin.Bal.vide ỹ.de loca.§.si emphyteuta cecidit.¶Positio non debet esse superflua,C.de ap.l.ampliorē. nec impertinens,C.de prob.l.ad probationem.Et dicitur impertinēs quæ non tangit causam,nec ex ea potest sumi aliquod adminiculum,§.vij.ver.j.& ij.G.C.de prob.ad probationem. vide ỹ. de reg. iur.§.probatio impertinens.¶Si pono , quòd tu me expulisti de tali fundo:itē quòd possedi olim ego,& maiores mei:ista possessio antiqua non fouet causam meam,& ideo est impertinēs,ver. ij.G.Sed in interdicto Vti possidetis,antiquior possessio multùm valet,cōiuncta cum possessione præsenti:aliàs non valet aliqd, extr.de probat.licet causam.& no.in l.si duo.ff.vti pos. in petitorio multùm valet possessio antiqua,C.de præscr.xxx. an.l.si quis emptionis.Item,in petitorio,si facio positionem præteriti temporis,putà quòd agnati mei fuerūt domini:vel quòd ego fui dominus:debet responderi,quia præteritum trahitur ad præsens p̄sumptiuè,vt l.siue possidetis.vt no.ff.de confess. certum. & facit qđ no.Dy.ff.de ver.sig.l.oportet.& Cy.in l.edita.& ext.de transa. præterea quarto loco,nā dn̄ium est radicatū,& præsumitur cōtinuatio,quę est iuris,&de iurę.Bal.vide ṡ.de pet.§.aū.& iūge ṡ.de arb.§.fi.¶Si est dubium,an positio sit pertinens,debet respōderi præmissa solita protestatione:s.saluo iure impertinentium,& non admittendarum,ver.si verò incertum.G.Idem,si ponatur dictio Absque,vt no.per Cy.in l.si actor. C. de proba. Idem si est pertinens,sed non sufficiens,ỹ.eo.§.positioni debet. vide ṡ. e.§.tantū.

¶Clara,intelligibilis,& aperta debet esse tam positio , quàm responsio,l.precibus.& l.vt responsum.C.de transa.ver.hoc quoq;. G.¶Vbi ponitur hæc dictio Tantùm,vel Solùm , est positio implicita & negatiua secundum quid:& ideo ei non debet responderi:sed iudex bene potest ex officio interrogare super negatiōe etiam simplici,ver.viij.&seq.C.de nōn nu.pec.l.ij.vide ỹ.eo.§.pono,quòd Berta.¶Pono,quòd non percussi animo iniuriandi: ista negatiua potest probari per confessionem , ver.porrò.quod ē no.G.vide ff.de fur.l.inter omnes.§.rectè.¶Pone, quòd tota tali die reus stetit absq; eo,ꝙ Titium procuratorem fecerit , non est positio negatiua.ibidem.G.¶Positioni captiosæ non est respondendum,ff.de excep.rei iud.l.si à te.& de iureiur.l. qui iurasse. §.si pater.vide ỹ.§.pono.ꝙ iudex.G.¶Quidam vult dicere,ꝙnon currit sibi præscriptio,& facit talem positionē, quòd ipse erat excōicatus,& sic impeditus agere. Dic,ꝙ non iuuat eum.nam interdū quis impeditur proprio delicto:& tunc indignus est,extr.de elec. c.si.Interdum aduersarij priuilegio:& tunc aut priuilegium conceditur fauore publico,aut in magistratibus conueniendis:& currit,sed datur restitutio,ff.de of.præsi.l.senatusconsulto. Aut fauore priuato:& tunc ipso iure non currit,de iure delib.l.fi.§. donec. facit,quod no.ff.de iud.l.ij.§.in omnibus.Interdum casu, & tunc dic,vt ff.de annal.excep.l.vt perfectiùs.ff.de seruit.rust.præd.l.Atilianus.Sed ibi erat impedimentum casuale & facti,non iuris.Interdum propter carentiam exercitij actionis : & tunc non currit. C.de an.excep.l.j.in fi.Interdum non est impedimentum,sed quidam modus agendi,& vulgaris formula:& tunc currit , l.sed & si per prætorem.§.ij.ff.ex qui.cau.ma.cum sim.vide ad id , quod dicit ṡ.de conce.præben.c.quia propter diuersitatem.Bal. ¶Quando positio est copulatiua,vel collectiua,vel vniuersalis, ratione partis falsæ tota negari potest:quia non videtur negari copulata sed ipsa copula,siue coniunctio partium,ver.xj.quod no.G. vide ṡ.de lit.contest.§.ij.& ỹ.prox.§.¶Pono percussisti Titium in capite lethali vulnere:licitum est tibi negare,si non fuit in capite,vel non fuit lethale:vel si dixi cum citatrice.& non fuit cicatrix:& sic ratione qualitatis,vel partis falsę,potes simpliciter negare.Potes etiam respondere hoc modo:nego,prout ponitur. G. & adde ad hoc,quod no.Gul.de Cu.ff.de dolo,l.item exigit. & vide C. arbi. tu.l.cū interdicto.¶Pono,quòd mutuaui tibi hæredi xvj.tu dicis credo:an videaris confessus te hæredem?Dic,quòd non: quia istud non est pars possessionis,sed est quædam demonstratio,quæ non adminiculatur ad causam:sicut si dicerem,quòd mutuaui decem tibi rufo,non videris confiteri te rufum,eo.ver.G.secus si adiectio non esset extranea à causa:vt,pono, quòd mutuaui tibi decem vt patrifamiliàs:si dicis,credo:etiam fateris te esse patremfamiliàs,quia est de effectu contractus mutui.Idem in qualitate adiecta:quia ab totum refertur,ff.de ver.obli.l.j.§. cùm adiecit. Bal. vide ṡ.de accusat.§.qui excipiendo.¶Non admittitur positio disiunctiua,vel alternatiua,nisi propter intolerabilem ignorantiā: ibidem.G.vel nisi sit alternatiua contractus.non eīn tunc aberat à ratione,quia trahit originem à radice eiusdem formæ: interdū scio aliquid esse,interdum scio esse, interdum puto fore esse.qđ est,interdum puto esse quod non est,interdum nihil occurrit mēti meæ,quia nec scio,nec puto:quia deficiunt phantasmata:& sic nulla ratio mouet intellectum.Isti sunt quinq; status mentis , & in isto quinto respondetur negatione præmissa,ver.quinimò.G. ¶Positioni iuris scripti non debet responderi:quia responsio nō releuat,l.ornamentorum.ff.de aur.& ar.leg.Item nec est officiū partis declarare,quid velit lex:sed iudicis est,& parti iniuriæ, ver. xiiij.G.¶Pono,quòd tibi seruiui,vnde merui tantū salarium,non est positio iuris,sed facti:ver.sed pone,procur.G.& si sapit ius, sapit ius obligationis,non ius contestationis:vnde debet respondere,vt l.fi.ff.de iureiur.Bal.¶Ille,cui est editum instrumētum sine die & consule,& vult certificari de die,& facit positionem diei & consulis,non debet respondere:quia super hoc non debet certificari,vers.14.G. quod no.¶Qn̄ positio pendet ab illa iam negata,non debet responderi.vnde qui negauit contractum, non cogitur respondere super traditione.¶Itē negato principali,nō tenetur quis r̄ndere positioni,quę sine illo vera esse non potest.vn̄ negato matrimonio,non debet responderi super dote, si erat q̄stio matrimonij tantùm:secus si dotis & matrimonij:q̄a tūc sunt duæ causæ principales:& ideo tūc debet respōderi,quia non dicitur dependens,sed coæqualis.¶Item si negatur genus, non respondebitur postea de singulis speciebus.¶Item qui se negat hæredē,n̄ cogit r̄ndere,an p̄ parte.¶Item qui negauit simpliciter,n̄ p̄t postea interrogari sub mō,versi.xv.G.vide in simili C.de in inte.resti.l.fi.& l.ij.C.de dona.¶Qn̄ clientulus est nimis simplex,aduocatus p̄t respondere p̄ eo,ver.xvii.G.vide ṡ.e.§.4.¶Non valet positio in se continens contrarietatem,ver. 14.¶Positioni criminosæ n̄ debet r̄nderi:secus si fiat super infamia, vel notorio.ver. xix.G.Qn̄que tamen interrogatur quis de crimine,vt an deserit

dolo possidere,ff.de noxa.l.quoties.sed illud incidẽter fit in præparatoriis quæstionib.quæ sunt parui præiudicij,nõ in decisoriis. itẽ ibi est interrogatio,nõ positio:vide ff.rer.amo.l. Marcellu. Bar.vide ĩ.de inquisit.§.fi.¶Quando positio fit de excõicatione canonis,nõ debet respõderi:secus si de excõicatione hominis:qa sententia canonis necessariò infert crimen,non autem sñia hominis,ff.de ver.si.l.probrum.quid si pono aduersarium.G. quod notat Bal.¶Ponens videtur asserere id,quod ponit:ex positione tamen negata non potest respondens se iuuare,nisi doceat se errasse,§.viij.ver.j.& ij.G.Non potest qs ergo inhærere positiõi negatæ,ar.ff.de iureiu.l.remittit.ff.de exce.l.nemo.Bal.¶Qui non probat,quod ponit,præsumitur calũniari:verum est,si impingebat calumniam aduersario:nam hoc genus iniuriæ est, vbi præsumitur dolus,C.de aduo.di.iu,l.j.B. ¶Qui non vult respondere positioni:non tamen videtur confiteri,ver.item quæritur. Tamen si dominus est monitus non potest respõdere procurator,vel defensor.nisi habeat speciale mandatum:& dominus ɔtumax recedendo ante responsionem,non potest appellare,ver.pe.in fi.G.gl.ĩ l. certũ.ff.de confes.dicit,quòd iudex potest habere contumacẽ ꝓ ɔfesso:idem Ia.de Are.ff.de ven.inspi.l.j.§.ex hoc.vbi videas. Iac. But.contrà per l.si filius loci.ff.de inter.ac.hodie.dic, vt in c.ij.de ɔfes.lib.vj.quia post iussum iudicis habet̃ pro confesso.Hæc tñ ficta confessio eliditur per probationem ɔ̃rij: sicut vera confessio transfert onus probandi contrarium,ff.de inter.ac.si filius.io j. & ar.ff.de noui ope.nun.l.si priùs.in l.si aũt filius.ideo nõ nocet: qa filius contrarium probabat,s.se repudiasse:& vide ĩ.Ia.But.iste tñ appellat,nisi illicentiatus recedat:quia tunc videtur contumax in non veniendo,qui non appellat,nisi.G.& adde,quod no. Inn.de elec.in c.cùm in cunctis.¶Item contumax in non veniendo,nõ habetur pro confesso,si est iudicium,contra eum , in auth.de exhib.re.§.si verò ẽt quidã.Bal.vide latiùs ĩ.§.ix.ver.j. G. ¶Idem est dicere,nego,&nõ credo,ver.sed nunquid est differẽtia.in §.ix.G. C.vnde lib.l.qui se patris.B.¶Contumax videtur fateri,vel negare,prout aduersario expedit,& sibi nocet:vnde si positio est affirmatiua,videtur fateri:si negatiua videtur negare,i.fateri illam negationẽ,ver.itẽ illud:G.simile habetur ff.de acqui.hæred.l.quamdiu.¶Põt quis interpretari suã confessionẽ,extr.de ac.cùm dilecti.vide ĩ.e.§.licet. Adde eundem Bal.consi. xlvj.& cxviij.¶Potest quis positionẽ reuocare errore ꝓbato,licet deliberatè positionẽ fecerit,§.fi.versi.itẽ si ponẽs.G.Hoc ẽ mirũ,ꝙ qs possit reuocare positionẽ,quã fecit deliberatè,& ex certa sciẽtia:& vr̃ esse ɔ̃ casũ c.ex literis.extr.de diuor.vñ dicendũ est,ꝙ aut quis ponit deliberatè & ex certa scientia:& veritas est,ꝙ non p̃t suã positionẽ corrigere,vt d.c.ex literis. Aut dubitatur:& in dubio ista considera: quia aut reuocat iste ponens statim& incontinenti suã positionẽ & præsumitur,ꝙ præcesserit error. Aut ex pòst facto:& ñ p̃sumitur error:& ita intelligitur,qđ no.in c.fi.de iureiu.li.6.in gl.super ver.iuxta ea.in fi.quæ est gl.notabilis.Prædicta de reuocatiõe positionis sunt vera,cùm is,contra quem ponitur,confitetur,vt ponitur:secus si negat:tunc enim potest pœnitere & consentire responsioni,nisi negans incontinenti reuocet suam negationẽ , cũ responsio tam partis,quàm testis possit incõtinẽti reuocari absq; erroris probatiõe,vt in d.gl.& per Bar,in d.l.post legatũ.ff. de his quib.vt indig.& ista sunt verba Bal.in repetitione in l.edita.C.de eden.vbi subdit,ꝙ interrogatio partis nõ habet vim positiõis, vt optimè ꝓbat gl.i.c.iudicante.vt xxx.q.vlt.qđ nor.¶An re⁹ possit facere ɔditionalẽ positionẽ,vel modalẽ;vel respondere sub conditione,vel mõ:vel dicere,credo taliter,& non aliter,§.fi.ver.nũquid reus.& ver.quid si.& ver.sed pone.G.C.de excep.l.si quidẽ. per Accur.& dic.ꝙ procedit responsio,& actor nõ fundat intentionem suam,quando responsio habet solum vnum casum: quia debet in totũ approbare,vel respuere:secus si sub plurib.orationib.secũdũ quosdã:quia tũc diuisa est ab ipso respõdente. Tu dic ꝙ si responsio non compatitur se cum facti causa,non probat. Si aũt se compatitur cum intẽtione actoris in facti causa, dic,vt no. C.de don.ante nup.l.ij.G.¶Positioni debet addi tempus &mod⁹ si aduersarius aliter non possit deliberare,ver.fi. G.ar.no.ff.de rei ven.l.in rem.§.fi.Bal. ¶Pono,ꝙ Berta fuit vxor Titij.Item quòd ex illo matrimonio fuit natus Petrus.Item ꝙ Titius decessit superstite Petro pupillo. Itẽ ꝙ Petrus decessit. Hæc omnia confitetur Berta:quæritur,an excludatur à successione Petri? videtur,quòd sic.Et præmitto vnũ,s.quòd de negatiua non debet fieri positio, vt s̃.e.§.vbi ponitur dictio Sed.De affirmatiua dic,vt no.Dy.ff.de dol.l.qdã in iure,nã negatiua nõ indiget ꝓbatiõe:ergo nec positione.Secũdò præmitto,quòd matri incũbit petere tutorẽ dari filio pupillo carenti tutore.nã siue sit pupill⁹, siue desierit esse pupillus,finita est legis auctoritas,C.ad Tertul.l.iij.& ar.ff.de diuor. l.fi.Itẽ si habet pupillus tutorẽ,matris solicitudo cessat:qa habẽti tutorẽ non p̃t peti dari tutor,C.qui pe.tu.l.si sororis,& ff.quãdo mul.tut.of.fun.pot.l.ij.§.pe.l.fi.Et sufficit ad excusandũ matrẽ,ꝙ pupill⁹ habeat tutorẽ habitu,licet nõ administratiõe.Solicitudo. n.incũbit sibi circa eũ,quẽ ipsa petit:ñ circa aliũ,qui depẽdet ex aliena prouidentia.C.qui pet.tu.l.cùm à matrib.C.de admi.tu.l.fi. §.ꝑsonis.& ibi ꝑ Cy.¶Pono adultũ nõ esse,& in aliis tutorib. carere:negatiua ẽ:ergo nõ ponẽda.sufficit ergo apposuisse,affirmatiuã:& ɔ̃ vr̃,ꝙ illæ positiones nõ inferant de necessitate,vel probabilitate.vnde nõ sufficit eas esse ɔfessatas:quia qui arguit ex eis,ñ arguit à sufficienti partiũ enumeratione.vñ nõ ɔcludit:ar.no.de trans.l.cùm hi.§.si prætor.C.vnde legitimi,l.nõ ob hoc.C.de ꝓb. l.neq;.cũ gl.ff.de leg.l.nõ omniũ.in gl.Hæc verior, quo ad ætatẽ minorẽ,de qua debuit fieri positio:qa nõ ẽ mera negatiua, cũ sit ens.Bal.iunge ĩ.§.prox.¶Pono,ꝙ Berta fuit auia Titij.Item ꝙ nõ petiit tutorem. Item ꝙ Titius decessit pupillus. item ꝙ ego sum patruus.Itẽ quòd auia non petiit tutorem,hæreditas pupilli pertinet ad me:quæritur,an sufficienter posuerim? Et videtur, quòd sic:quia ad ipsam primo loco pertinet hæreditas:ergo & eius tutela:in auth.de hæred.ab intest. §.ex his.debuit ergo acceptare tutelam:nec mihi patrono nocet,si non accepi tutelam : quia non potui propter.auiam.Item quòd lex non comminatur pœnam, nisi proximo successori,vt no.C.qui pet.tut.l.nepotib.Nam nec ego sperabam,nec sperare debebam me successurum: quia poterat iste nepos pubes mori , C. ad Tertul. l.matres.& sic auia esset prior.SOL.Dictæ positiones nõ concludũt:quia de matre impuberis nihil dictũ est:quæ mater oẽs præcedit:& q̃diu est ipsa,non potest auiæ negligentia imputari,vt d.§.ex his.&ar.C.qui pet.tu. l.quod dicitur.vide ĩ.prox.§.¶Pono,ꝙ iudex dedit talem tutorẽ. Item quòd mater erat in medio.Item quòd mater erat ętatis legitimæ:quęro:an sit sufficienter positum ad exclusionem datiui? Et videtur,quòd sic,vt no.C.de conf.tut.l.ij.nisi econtrà ponatur,ꝙ mater fuit negligens:vel periculum fuit in mora,ar.C.de ɔfir.tu. l.si,vt proponis.Adde,quòd mater ĩ triplici reperitur statu.reperitur enim sine statu officij tutelaris : & tunc petitus à matre,eius loco succedit:& auo meliùs consulitur , & ante fertur legitimo: quia locum legitimi vacantem inuenit,in auth.de nup.§.sin autẽ tetulam.&no.in auth.sacramentum.¶Secundus status est mater næ pietatis & confidentiæ, vel diffidentię: quia non nupsit, nec vult tutelam ipsius:sed alium petere:&tunc legitimis antefertur vt no.C.ad Tertul.l.iij.¶Tertius status est,quòd erat tutrix antequã mater se suspectam fecerit , an ipso iure cũ effectu est priuata. nec remanent reliquiæ:quia tutela matris est conditionalis à prĩcipio,i.si non nupserit:ista est conditio extrinseca , secundum Ia. & tunc non vacat tutela in iudicio:vnde non pertinet ad iudicẽ. secundum Bar.iunge ĩ.§.prox.¶Berta agit,vt tutrix filij.Ego pono,& oppono ɔ̃ eam:quòd est in concubinatu , & ipsa cõfitetur: quæro,an repellatur?Et dic , quòd sic:quia tex.dicit , quòd debet pudicitiam intactam seruare,C.quando mul.tu.off.fun. po.l.fin. etiam à legitimo thoro, nedũ à nouercali concubinatu.&ita tenet gl.eo.ti.auth.sacramentum.Bal.vide ĩ.§.prox.¶Pono contra eum,qui agit vt tutor,quòd ipse debitor est pupilli:ipse confitetur, an repellatur ? dico, quòd non:quia ista positio est informis: quia non continet certam quantitatem,vel naturam.nam posset esse modica quantitas,quæ nõ repellit,vt no.in auth.minoris. Et dicitur modica comparatiuè ad personas,ff.de transact.l. cùm hi. §.modus.& no.in corpore dictæ auth.in gl.or.quam no.& idẽ in communione bonorum:quia modica cõmunio nõ repellit.Itẽ ĩ modicis nõ præsumitur dolus,ff.de cõd.& demonst.l. quamuis. Nõ dicitur positio cauillosa,licet studiosè quis taceat ius aduersarij,ar.l.j.§.j.ff.de lib.agno per Iac.¶Positio superflua non patrocinatur,licet sit probata:secus si ɔfessionata,vt s̃.e. §. qui respondet.vt si quis velit obtinere in petitiõe hæreditatis per probationẽ dñij.nã dominiũ est extr.naturã iudicij,vt no.C.de pet.hæred. l.cogi.per Cy.per hanc ergo probationem non augetur effectus quia est impertinens:ar.ff.de pac.do.l.libellus.Bal.¶Si libellãs aduocatus,vel clientulus vtatur verbis contumeliosis,quę nõ sunt de natura positiõis,iste libellus nõ debet recipi:idẽ in positionib. C.de postu.l.quisquis.Vnde nota,ꝙ positio debet esse talis,ꝙ substantialia complectatur.¶ Licet ponẽs possit interpretari suã positionẽ,tamen non potest interpretari suam probationem, ext.đ prob.in c.in præsentia.nec confessionem aduersarii,extr. de acc. cùm dilecti.Bal.vide s̃.eo.§.p̃t quis interpretari.& Bal.in l.si quis intentione ambigua.ff.de iud.& Bar.in l.Aurelius.§.6.de lib. leg. ¶Positio est breuis oratio,quam quis intendit probare per confessionẽ aduersarij:sed articulus est breuis responsio , quam quis intẽdit ꝓbare per testes,vel instrumenta,vt no.in cle.sæpe.đ ver. sig.Bal.vide omnino s̃.đ teste,§.positio p̃t.¶Pono me possedisse per colonum 30.an.aduersari⁹ ponit, quòd tãdiu nõ fuit mihi responsum de fruct.quæritur,an istæ positiones sint ɔ̃riæ?Et videt̃, ꝙ sic:quia qui non respondet de fructib.videtur interuertere possessionem:de ele.querelam.ff.de acquir.pos.l. quãuis.§.si conductor à cõtrario sensu.Item istos fructus intercipere videtur, ff.de

acqui.

acqui.re.do.l.Pōponius.in fi.ff.de fur.l.si seruus.§.locaui. Ecōtrà
vr̃,ꝙ non:quia si videretur interuertere possessionē,præscribere
longissimo spatio:quod falsum est,C.de præscr.30.an.l.cùm no-
tissimi.§.fi.&l. malè agit̃. vbi de hoc quod ēt probo.lex enim di-
cit,ꝙ propter nō solutā mercedē dominus non p̄t expellere co-
lonū propria auctoritate.q̄d nō posset possessiōe retro īteruersa
ff.loca.l.q̄ro.aliàs,itē quæritur.§.inter.ff.de vi & vi arm.l. colon⁹.
&l.cùm fundū.SOL.Dico positiones non esse ↄ̃rias:quia possūt
esse simul veræ:ideo pręscriptio non probatur interrupta.Ea em̄
tantùm dicuntur esse ↄ̃ria,quæ non possunt esse simul vera, ff.ꝓ
suo,l.si ancillam.ff.de acq.pos.l.si quis ante.& no.C. de fid. instr.
l.scripturæ.Sed ista possunt simul veritate & compassibilitate sta
re:vide omnino ĩ.de prob.§.continua.& ĩ.de loca.§.si debes pro
censu.& videtur ĩ.prox.¶Pono me possedisse decē annis.itemꝙ
possedi cū titulo.item ꝙ possedi bona fide, an concludetur præ-
scriptionem consummatam esse? Et videtur, quòd sic:quia hæc
tria sunt generatiua præscriptionis,sc.titulus,quo debet probari
bona fides,quæ præsumitur ex tit.vt no.C.de acquir.pos.l.in ꝓb.
per Za.C.de præscri.lon.temp.l.pe.per glo.Insti.de act.§.alie. per
gl.& Dy.ff.de min.l.intra vtile.§.vendi.&continuata& non inter
pellata possessio.C.de vsucap.transfor.l.j.§.hoc tantummodo.In
contrarium videtur,quòd potui possidere per decem annos, vel
xx.tamen discontinuè,ff.de vsucap.l.si is qui pro emp.§. pe.Item
quia non dico,quòd bona fide cœperim possidere:quod videtur
necesse,ff.de vsucap.l.iustè.§.si possessionis.SOL.Dico,quòd istę
positiones concludunt,C.de præscri.lon.temp.l.pen.nam præsu
mitur continuata possessio per ipsum tempus. nam interruptio
non præsumitur.facit,quod no.C.de ser.fugiti.l. 1.Bal.vide ĩ.eo.
§.ego.& hæc pono in rei vendicatione.¶Pono in Publiciana. ꝙ
emi rem talem:item quòd eam cœpi possidere item quòd hodie
tu tenes eam:quæro,an concludunt positiones?& videtur,quòd
non:quia non allego traditionem,vel quasi,vel patientiam, nec
quòd meo nomine,ff.de Publi.l.eum qui.§.fi.ff.de acquir.pos.l.si
ex stipulatione.Ar.contrà ff.pro socio, l.merito. SOL.Non po-
no sufficiēter:vnde debeo dicere:item pono,quòd possessio fuit
tradita mihi à venditore ex illa causa,Vel pono,quòd dedit mihi
licentiam possidendi:item quòd vigore dictæ licentiæ intraui in
possessionem,ff.de acqui.pos.l.prædia.Vel pono, quòd eo sciēte
& patiente tenui,C.de acquir.pos.l.ij.ff.si ser.l. si à re. §.j. ff. de rei
ven.l.quædam.¶Positioni debet responderi,si est pertinens, da-
to,quòd non sit sufficiens,vt positioni de fama.Item in rei vendi
catione,si pono de possessionę tantùm,vel de dominio tantùm,
tamen in hoc dic,vt no.de exce.rei iud.l.si à te.§. j. ¶Pono in rei
vēdicatione,quòd tenui & possedi talem rem per decem annos,
sicut quis habet,tenet & possidet rem suam:reus dicit,credo:quę
ritur,vtrùm sit probata præscriptio?Et videtur, quòd sic:quia vi-
detur confessata positio:aliàs possessio & titulus saltem genera-
lis pro suo,ff.de acqui.pos.l.3. §. ex contrario. Contrarium dico,
quia ista verba mentis qualitatem & modum possidendi signifi-
cant.adiacent enim illa verba possessioni,non titulo: & ideo iste
articulus non includit titulū.nā & sine titulo quandoque q̄s pos
sidet,ff.de sol.l. Titia.Bal.¶Pono, quòd Titius erat emphyteuta
talis ecclesiæ,cuius sum rector.item quòd donauit rem illam tan
quam allodium:possessor dicit,& ponit se possedisse xl.annis: an
istæ positiones sint contrariæ?Dic, quòd non: quia possunt esse
simul veræ,tn̄ bene sunt incōpassibiles in effectu:quia tanta pos-
sessio absorbet dominium, vt no.C.ne rei do.vel templ.l.vniuer
sas.Item nota,quòd per hoc emphyteuta cadit à iure suo per illā
legem:secus si emphyteuta tantùm donaret ius suum.nam nulla
præscriptio curreret,vt l.malè agitur. C. de p̄scri.30.an.Item illa
parificat proprietatē Cæsaris & Dei:sed emphyteuta Cæsaris po-
test donare iura sua,vt no.in l.fin.C de iure emphyteu.ergo em-
phyteuta ecclesiastic⁹,per ar.à pari:ergo Bar.somniauit.Item nō
sunt cōtrariæ positiones,& tamen sunt incōpassibiles istæ. ¶Po-
no ↄ̃ te,ꝙ talis ecclesia,iam sunt decē anni.reformauit mihi talē
emphyteusim.item quòd continuè solui censum: tu econtrà po
nis tibi refirmatam à duob⁹ annis circa:ista possunt esse simul ve
ra:tamen ad positionem meam destruitur vigor tuæ positionis,
quia ego sum potior,C.ne rei do.vel templo.l.fi.ff. de act.emp.l.
si ea res.§.vltimo.Bal.¶Ponit colonus se stetisse per xl.annos, ꝙ
nō soluit:dominus concedit: lex confitetur:nam confessio nil ē
aliud,quàm concessio eius,quod dicitur, vel ponitur: quæritur,
an cōtra dominū sit probata præscriptio?Et videtur,quòd sic, C.
de p̄scr.30.an.l.sicut,& l.omnes.In ↄ̃riū facit e.ti.l. malè agit̃. & l.
cū notissimi.§.fi.SOL.Septē modis ↄuenit̃ colonus, s.actione ꝑ-
sonali ꝓ pēsiōe:itē ꝑsonali ad rē:itē rei vēdicatiōe:itē possessorio
Vti possidetis,ante intrusionē:itē Vn̄ vi,post intrusionē: itē cōdi
ctione ex lege ↄductoris:itē condictione ex liberis,ff.de acq.pos.
quando derelinquit:vel perdit.Attende tamen de annua p̄statio
ne,ꝙ aut venit respectu alterius rei:& tūc vna præscriptio in pri
cipali absorbet totam annuā præstationem,dum modo sit plenè
præscriptum contra principalem,C.de vsur.l.eos.Aut venit prin
cipaliter propter se: & tunc dic,vt l.cùm notissimi.§.in his.eo.tit.
vbi no.Et dicitur vnum trib.modis.Primo, quantùm ad vnā ver-
borum exceptionem:secundo,quantum ad vnam nascentem ac
tionem:tertio modo,quantum ad vnam præstationem.¶Primo
modo idem est in stipulatione & in legato,C.de dona.l.sancim⁹.
§.fi.¶Secundo modo est diuersum,quia in stipulatione & trans-
missibili statim nascitur actio:& nōdum nata actio potest esse ea
dem numero:& ideo non natæ actioni nō præscribitur, nisi quā
do venit consecutiuè ad ius de præsenti,& ei cohæret,l cùm no-
tissimi.§.quinimò.¶Tertio modo plura in præstatione sunt,plu
ra,in exactione:tamen libello vno peti possunt,vt d.l.malè agit̃.
& dic,vt d.§.in his.Bul.enim dicit dinumerationē præscriptionis
ab vno principio fieri,& simul & semel totā obligationē tolli tē
pore:tanquam si securis apponeretur ad radicē: aliàs sequeretur
incōueniens,ꝙ ex tēpore aliquid restat futurū,cui non posset p̄-
scribi:& si annua obligatio ꝓ futuro nō posset præscribi, & esset
infinitas,quæ est vitanda,secundum Bal.Mar.dixit, quòd non po
terit dinumerari præscriptio,nisi de anno in annum: quia nō pos
sunt dinumerari simul præsens, præteritū & futurū. Itē respectu
futuri obligatio aut nō est nata,vt in §.quinimo.in fi. Aut est ī die
& sic interim nō præscribitur,l.cùm notissimi.§.illud. Et si dicat̃,
ergo nunquā præscribitur?Respondeo,sic ita.nā realis cōuentio
facit præscriptionem cessare,ff.de ædil.edi.l. ꝙ si nolit.§.fi. & no.
per Dy.ff.de leg.j.non potest.Io.distinxit inter stipulationē & le
gata,ponderans actionē natiuitatis.non enim est vna actio, quæ
pluries nascitur.Et si tu dicis,in præscriptione cōsideratur exerci
tiū,sicut natiuitas:respondeo,potuit simul agi ꝓ præterito,&fu-
turo,vt l.malè agitur. quæ opinio ēt in contractib. non est semꝑ
vera,ff.de stip.seruor.l.si seruus communis Mæuij.§. fi. Moderni
aūt communiter tenēt opin.Mar.Fallit in vsuris,& in fructib.& ī
annuis præstationib.quæ pro se non censentur. nā destructo pri
cipali imaginē eius relinqui in appenditiis absurdum est, C.de v-
sur.l.eos.& ar.in l.vlt.C.de his,qui à non do.ma.Bald. Similis q̄ō
fit ff.de neg.gest.l.Pomponius,in negotiis.Sunt & quædā iura,q̄
non procedūt per dinumerationem temporū distinctiuā,sed per
quandā continuationem:& tunc & à principio est vna causa & v
na actio cōtinuata,& non dinumeratur in plures,C.de anna.exc.
l.j.§.ad hæc.& est simile,q̄d no.ff.de iureiur.l.eū qui.§.in popula-
rib.& ff.de adul.l.mariti.§.sex mensium.& ibi per Bar. ¶Ego ī rei
vendicatione pono contra te,ꝙ sum dominus: tu fateris tamen
ponis,ꝙ tu præscripsisti: ego dico,tu non debes ad probandū ad-
mitti,quia positio mea est ↄ̃ria tuæ,& quia tu fuisti cōfessus:ergo
nō debes admitti:ar.C.de non nu.pe.l.generaliter. nam per ↄfes-
sionē quasi ↄ̃hitur,ff.de pecu.l.depositi.§.j.vn̄ nō p̄t rescindi,ff.cō
mo.l.in commodato.§.sicut.In contrarium,quia nomine dn̄ij in
telligitur directum,ff.de reli.& sum.fun.l.ij.§.j.&no.in l.j.§.qui in
perpetuum.ff.si ager.vec.vel emphy.pet.sed per præscriptionem
quæritur ius vtile,ff.de aqua plu.l.j.in fi.ff.si ser.ven. l. si quis diu-
turno.& de iureiu. l.si duo patroni.§.j.Vnde sicut probato domi-
nio actoris,nō tollitur exceptio præscriptionis,C.de præscr.lon.
temp.l.emptor.sic nec eo confessato.vnde tu non es tibi contra
rius:quia vtrunque potest esse verum.facit quod not.C.de præs.
xxx.an.l.si quis emptioni.in prin.SOL.Dico,ꝙ positio tua debet
admitti,quia nō est cōtraria,cū possit simul esse vera,tenēdo,q̄d
per præscriptionē quæratur vtile dominiū:sed in vsucapione nō
deberet admitti talis positio:q̄a est ↄ̃ria tuæ respōsioni, nisi erro-
rē probabilē prætēderes.Licet aūt dixerim,ꝙ in suo potiori signi
ficatu nomine dominij cōtineatur directum,tamen quandoque
ēt vtile cōtinetur,vt quando agit generaliter, tanquā dominus.
nam est dominiū genus,&dominum species,sicut possessio,ff.de
acqui.pos.l.iij.§.genera.& quādoque etiam latiùs accipitur domi
nium,vt no.ff.de rei ven.l.Marcellus.ff.de inst.l.talē.§.fi.Bal.¶Po
nūt Tudertini cōtra ecclesiā,quòd ipsi seipsos rexerūt per centū
annos,& ecclesia nō rexit eos:dicit ecclesia, quòd ista positio nō
debet admitti,quia iurisdictio tribuit ius collectandi,& similia, q̄
contra principem præscribi nō possunt,C.de præscrip.xxx.an.l.ↄ
perit.nam præscriptio nō est de iure diuino,sed humano, vt not.
Dyn.de reg.iur.c.ij.lib.6.Vnde potest Imperator statuere, quòd
nunquam currat,vt l.inter diuinum.C.de sacrosanct.eccle.In cō-
trarium,quia ecclesia prætendit ius contra Tudertinos ex dona-
tione Imperatoris: vnde præscribitur centum annis, vt d.l.inter
diuinū.& no.Inn.de postul.præl.bonæ.SOL.Contra Imperato-
rē,qui prætendit ex institutione diuina iurisdictionem tempora-
lem,nō potest præscribi ab ecclesia:bene habet decimas ex insti-
tutione diuina,sed temporalē iurisdictionem ex institutione&ꝓ
uidentia humana.Sed quia ecclesia dubitat de veteri donatione,
fecit sibi de nouo donari per Imperatorē Carolum:contra quam
nouam donationē nō potest opponi præscriptio tēporis:quia re

cēs donatio ē:ideo Tudertinl succubuerūt.Bal.¶Ex qualitate p̄sonarū præsumitur aliquid turpe,vel honestum,ff.de act. & ob.l.fi.¶Aptitudo positionis non iuuat ineptitudinem positionis, vt no.ext.de iu.c.examinata.per Io.An.in Nouella.¶ Libellus n̄ debet emēdari sub forma positionū,sed sub forma libelli.Itē libell⁹ inept⁹ nō p̄t emēdari,ꝙ sit idē libell⁹ numero,ff.de adul.accusatu rus.Mutatur ergo de nō esse,ad esse. nam multiplex est mutatio, s. de nonesse in esse,& de esse in non esse:vt no.in simili C.de acq. pos.l.nemo.Bal.¶Omnis habens exceptionē,p̄t agere ꝯdictione sine cā,vt liberetur,C.de postul.l.sub specie.in fi.¶Cōfessio,quę refertur ad scripturā non nocet,si in illa scriptura aliud cōtinetur C.de error.aduoc.l.errores.¶Ille,q appellat,vī confiteri se ꝯdēnatum:tn̄ non nocet,si re vera non est condemnatus:&no.quòd ante confessionē non præsumitur condemnatus:sed si est confessus,præsumitur ritè condemnatus,ex quo confitetur,nisi ꝯtrium probet.Sed qualiter tunc probabitur ista negatiua, ꝙ nō sit exbānitus,nec condemnatus?Respondeo,per rimationem & inspectionē librorum & actorum,C.de erro.aduoc.l.ij.facit,quod not. Inn.de fid.inst.c.G.perpetuus.C.de rebus cred.l.fi.¶Negatiua ēt, quòd quis non sit matriculatus,probatur per inspectionem matriculæ.& scholaris non matriculatus non habet priuilegia scholarium,vt no.C.de off.iu.l.nemo.¶Item negatiua,quòd quis nō sit allibratus,vel non est,tantùm probatur per libros æstimi,ff.de proba.l.cùm de.quod no.Bal.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Nota quod vbi amplius aliquid probari non potest non possunt etiam fieri interrogationes nec positiones,gl.in l.in contractibus.§.illo.& incipit hic est contra C.de non nu.pec.

☞ Nota ꝙ positio non dicitur facta parti donec iudex eam admittat,& probet.ita no.Bal.in l.generaliter.C.de iureiu.fac.id quod no.in c.cum contingat.ext.de off.del.

☞ Nota ꝙ ille qui non vult iurare de calumnia videtur confiteri positiones falsas.Bal.in l.si non fuerit.de iureiuran.

☞ An positiones sint introductæ de iure Bar.in l.offidius.de lega. 3.no.in l.ij.§.Sed quia.de iuram.cal.& c.j.de confes.per Io.And.

☞ In l.generaliter.§.expensis. ibi, capitulis vel litis membris,&c. dicit gl.vel pro idem:vel membris,s.capitulis. & sic no. capitulū vocari membrum litis,id est articulum vel positionē.vnde si terminus datur alicui ad capitulandum intelligitur dari ad ponendum & ad articulādum.Quæ sit differentia inter ista?dic ꝙ articulus vocatur siue est pars intentionis continens id quod actor siue reus probare intendit,vt c.præsentium.de testi.lib.vj. Positio autem est pars intentionis continens id super quo petit ab aduersario respōderi & ideo terminus ad ponendum nō includit ad articulandum nec econtra,quia sunt diuersi vt c.§.& quia positiones de verbo. sig.in Clemen.

☞ Si aliquis ponat & dicat ꝙ aliquis possedit.x.xx.& xxx.annis.intelligitur vno anno reuoluto in alio,ita ꝙ omnibus numeris cōpletis resultent omnes 30 an l.si ita fuerit libertas relicta. de manu.testa.

☞ Quid si reus ita respondeat,credo prout in tali instrumento cōtinetur,nec credo nisi appareat,an talis responsio admittatur, & dicatur certa,not.Cyn.in l.de ætate. §. nihil.ff. de interrogato.actio.Specul.in titul.de instrumento.edi.§.nunc dicamus.versicul. quid si pars in libelllo. Bal.in l.ij.§.quod obseruari.C.de iura.cal.

☞ In l.ius alimentorum.§.modum.vbi pupil. educa.debeat. dicit Iac.de Are.ꝙ iudex potest impetrare pœnā mendacij cōminādo: vnde si iudex sic dicit,præcipio ꝙ respondeas positionibus veritatem,alias soluas mille pro pœna mendacij,tenet,ar.in aut. de tri. & se.§.fundum.cum simi.Ray.de for.

☞ Nota ꝙ in criminalib. non est respondendum per credit vel n̄ credit:sed sic est,vel non est.Bar.in l.inter omnes.§. rectè. de furtis,& l.Marcellus.§.fi.C.rerū amot.Et an positionibus quæ continent turpitudinē, vel positionibus de alieno facto debeat respōderi,Bar.in dict.l.Marcellus. Bal.in dicta l.constitit.C.de pœna iudi.qui male iud.tenet contra Bart.nam position.in crimina. non est responden dum.

☞ An aduocatus debeat esse præsens quando pars sua respondet positionibus Bar.in l.si postulauit.§.quæstionem.de adul.

☞ Si statuto cauetur ꝙ reus teneat respondere positionibus simpliciter affirmando vel negando,qualiter hoc intelligatur,Bar.in l.j.§.si quis simpliciter.de verbo.oblig.& l.1.de vul. & pupil. Bal.ī l.iusiurandum.§.non semper.de iureiur.dicit ꝙ licet statutum dicat ꝙ positionibus sit simpliciter respondendum, hoc habet locum nisi sit iusta causa non respondendi: quia forte positio est īplicita,concordat.§.si de qualitate.s.eod.Bald.& Barto. in l.eius. in fine,de iure fis.

☞ Nota ꝙ positioni cui semel est responsum non est amplius respondendum,dummodo sit clarè responsum,Bar.in l. vxor.§.pater.de leg.ij.& gl.in l.ij.C.de iur.cal.

☞ In l.cum ad præsens.si cer.pe.no.dicit Bal.ꝙ non dicitur responsio conditionalis cui an nectitur conditiō de præterito : vt credo si apparet istud esse verum:quia hæc conditio non suspendit, tamen hæc conditio est incerta,&ideo non admittenda.sed cum sit admissa,hoc prodest:quia facta probatione reus non possetappellare,cum sit conuictus & confessus,vt l.ij.& l.fi.quor. ap. non reci.

☞ An super eodem facto possit quis sępius interrogari,Iac.de Are.in l.qui bona.§.si quis.de dam.infec.dicit aut semel respondit sic esse,vel non esse,& non potest interrogari amplius : sed si responderit,sic se credere,adhuc poterit interrogari, sicut dicimus in iuramento calumniæ,l.ij.C.de iura. cal. nam potest esse ꝙ primò non credebat,nunc sic:maxime vbi actor postea aliquid probauit,vt puta per vnum testem.quod dicit Bal.no.licet non viderit practicari.pro hoc facit quia in his quæ mutantur tempore vī momento,non præsumimus de præterito in præsenti,l.spadonē §.qui absolutus.de excusa.tut.poterit tamen de nouo de eodem interrogatus,dicere , & respondere vt s̄.responsum est. pro quo facit auth.in isto,de iuramento cal.& l.vxor.§.legauerat.de lega. 3.fac l.ij.ff.quis ordo in bo.pos.sed fac Bal.in l.ij.§.quod obseruari.de iura.calum.vide Guido de suza. in Rub.& in l.j.de interrog. act.vbi distinguit.

☞ An positioni de facto suo debeat dari tempus ad deliberandū, Bar.ponit in l.cum falsum.ff.de acquir.hæred.fac quod no. in cā. præsumitur.de reg.iur.lib.vj.per Dyn.de hoc per Bal.in l.ij.vt lite pendente,super versi.actorum,vbi sic dicit,Nota quòd articulorum seu positionum semper est facienda copia aduersario, quia hæc sunt de actis:tamen hoc est intelligendum secundum quosdam post responsionem quia antequam respondeatur,si articuli vel positiones consistunt in facto proprio , non debet aliter fieri copia,nisi legendo.Nam hoc modo fit editio articulorum, l.j.in principio.de eden.non autem dabitur terminus ad deliberandū, quia in facto proprio præsumitur malitiose iste terminus deliberatorius,ar.l.fi.ff.pro suo,sed in facto alieno datur termin⁹ ad deliberandum,vt l.iusiurandum.& ad pecunias.de iureiur. In contrarium videtur quod non respondenti debeat dari copia,nō dico terminus deliberatorius,per hunc tex.p̄t dici ꝙ si iudex mandauit ei ꝙ respondeat positionibus,& non respondit, ꝙ propter istam contumaciam possit copiam denegare,l.sed & si per procuratorem.§.sed & si.ex qui.cau.ma.Bal.

☞ Nota ꝙ licet respōsionem qualificare:sed interrogatio vel positio non sic qualificata allegatur, l.iusiurandum.§. non semper. de iureiurando.fac. quod no.Inn.in c.ex parte.de rescrip.

☞ An positioni possit responderi per procuratorem,Iac.Butri.in l.fi.C.de proc.Bar.in l.2.§.defendi.ex qui.cau.in po.ea.& l. de minori.de quæstio.Bal.in l.non solum.de procur.sic dicit, Apparet hic ꝙ procurator debet positionibus respondere,& nedum de ꝯsistentibus in facto,sed etiam in animo domini:puta an sit hæres. no.in c.j.de iudiciis lib.6.sed an procurator respondens de quæstionibus possit dicere tanquam petrus, Credo sic,& tanquam p̄curator credo sic.Inn.in c.quia propter.de elec.in fine apparatus procurator vniuersitatis,vel collegij debet respondere id qđ maiori parti placet.Inn.in c.pastoralis.ext.de iudi.

☞ In l.ad p̄bationem.de probationi.dicit Bal.& Alb.no.quòd illa positio dicitur impertinens quæ positioni propositæ nullum præstat adminiculum,& quę nec pro se,nec cum alia adiuncta facit ad causam:sed si adiuncta cum alia aliquod adminiculum præstat,non dicitur impertinens.Guido de suza in l.ij.§. quod obseruari.C.de iuramen.cal.dicit ꝙ in curia Romana seruatur vt omnes positiones admittantur,saluo iure impertinentium. fac Inn. in c.cum in causa.ext.e.in gl.& c.cum contingat.de off.deleg.De hoc per Richar de salice.in l.si defensor.§.qui interrogatus.de interrogat.act.& dicit spec.tenere hoc in c.7.vers.no.fac.ꝙ melius est admittere superfluum, quam omittere necessarium. xiij.qu.2. non existimo.

☞ An positio facta possit reuocari,gl.in c.fi.ext. de iureiuran. lib. vj.& idem de responsione facta no.fac.quod no. in l. si duo. ff.de acquir.hære.& l.non est verisimile.ff.de metus cau. per docto.

☞ An possit contra fictam confessionem probari probatur ibi. s̄. aut est pronunciata ficta contra procuratorem, quia fuerat procuratori data, & potest contrarium probari : secus si est pronunciata ficta contra principalem,cum esset data copia ipsi principali fac.Albr.in l.ij.de iuram.cal.

☞ An contumax in respondendo positionibus possit mulctari, Bal.in l.j.si quis ius di.non ob dicit quòd sic.

☞ Quid si pono sic,dico quòd fama est ꝙ non commisi tale delictum,an tali positioni debeat pars respondere,Iac.But. ponit in l. 2.si seruitus vend.& dicit quòd sic, & quòd si negetur per parte, quòd

quòd possit dicta positio per partem probari.

§ Nota ꝙ positio negatiua quæ potest probari per partis confes sionem,admittitur.fac.l.si ex cautione.C.de non nu.pec.& hic & per hoc dicit Ray.ꝙ positio negatiua meri facti admittitur, quia potest probari per confessionem partis:de quo per eum in l.qui dam in iur.de donat.ff.Et nota ꝙ positio non dicitur negatiua ex verbis,sed ex qualitate eius quod ponitur.ita not.in l.si cū minorem de in inte.rest.per Bal.vbi dicit ꝙ positio minoris ætatis semper dicitur negatiua siue ponatur verbis affirmatiuis siue negatiuis.& per hoc reprobat gl.quæ est in l.de ætate C.de minor.quæ facit differentiam & ratio est,quia minor ætas est priuatio cuiusdam perfectionis.itaque meritò ipsius positio dicitur negatiua.si mile dicit in positione quæ fit per dictionem absque eo fuit,&c. quia semper dicitur negatiua de quo in l.actor.de prob. de verb. ob.absque.23.q.5.non est nostrum.& c.cum ecclesia.de cau.po. & propriet.

§ In c.præsentium.extr.de testibus.lib.6.in gl.quia positio negari,&c.hic per literam,super quolibet not.Inn.non sufficere positionem negari,nisi ad singula respondeatur in positione contenta.idem Pe. & Abbas.& dicit Host.hoc æquum contra cauillosā subtilitatem aduocatorum sumptam ex §.vtrum. Io. And. in nouella.

§ Nunquid ratione partis positionis falsæ possim totam positionem negare.Bart.in dicto §.vtrum.in l.si is qui ducenta. de rebus du.& l.j.§.si stipulationi.de verb.obli.& in l.non solum.in prin.de procur.in gl.quæ videtur dicere quòd ratione partis falsæ non licet negare totum. Bal.ibi sic dicit,aut est facta positio de totalitate,vt quia dicit positio Titium fore hæredem in totū, cum sit solum pro parte : & tunc dicta positio potest in totum negari, aut ē facta indiffinitè: vt pono Titium hæredem qui est solum pro parte:& tunc negari nō pt simpliciter.& ita loquitur illa gl.& aduerte simplex positio ꝙ qs est hæres videtur præsupponere de toto,non tamen potest negari simpliciter,vt prædixi Bal.in l.ij.§.quod solum obseruari.C.de iura.cal.

§ Nota ꝙ positio alternatiua admittitur in facto alieno, & idem est in articulis,Inn.in c.ex parte.de rescri.

§ Nota ꝙ de positione iuris ciuilis vel municipalis vel ꝯstitutionis extrauagantis.per Bar.in l.ornamentorum.de auro & argen. leg.& l.cum prolatis.de re iud.

§ In l.si cui.§.si à filio.de leg.j.quidam fuit accusatus de adulterio commisso cum Bertha vxore talis:ille respondendo fuit confessus se cognouisse dictam Bertham carnaliter.modò quæritur ex hoc ꝙ dixit dictam Bertham cognouisse,videat ꝯfiteri ꝙ sit vxor illius.Speculum hic nihil dicit.Tu dic ꝙ quædam est cōfessio generalis,vt puta confiteor omnia contenta in accusatione,& refertur ad omnia contenta siue principaliter siue incidenter, l.fi.de fi deic.lib.quædam est confessio limitata, vt confiteor me cognouisse dictam Bertham,& tunc solum ad bertham, nō ad alias qualitates eius,vt hac l.si cui.idem in similibus.fac.l.si quis à filio s.e. Bart.

§ An ex positiōe negata possit pars se iuuare.no.in l.naturaliter. §.nihil commune.ff.de acquir.poss.& Bar.in dicta l. post legatū. de his qui.vt indig.Io.An.in nouella.in c.j.de confe.lib.6.&idem Io.Mon.& Arch.& tenent ꝙ non.& Bar.in l.non vtique. de exc. c.per tuas.& idem ex interlocutoria à qua appellatus possum me adiuuare.secundum Richar.Malum.in l.non erit.§.fi.de iureiurā. per Iac.Butr.

§ Positioni detegenti crimen non tenetur quis respondere, vt pote quòd sit vsurarius manifestus homicida.Bal.in l.ij.de iur.cal secus si poneretur quòd est publica vox & fama ꝙ sit vsurarius. nam non detegeretur crimen cum sit detectum per famam. Bal. vbi s.

§ In l.Titia.in fi.de verb. oblig.nota literam istam,pro positione tali.Dico ꝙ Titius debebat mihi decem cuius es hæres. Respondet credo ꝙ verum est : dubitatur ad quam positionem videatur esse responsum:an videatur debitum tantum confiteri,an debitū & se esse hæredem.&quòd vtrunque videatur cōfiteri probatur hac l.& l.pluribus.j.eo & inst.de inutili stipu.§.quotiens.& l.3.§. fi.de quæstio. vbi in multis quæstionibus Scæuola respondet sic esse.In contrarium dicit Ioan.Brixien.quòd istud,cuius es hæres, ponitur demonstratiuè,idest cuius dico & demonstro te esse hæredem.& hæc dictio quis,cui,cum verbo præsentis vel præteriti temporis ponitur demonstratiue,vt c.nōne.de præsum.vbi Christus respondendo duabus interrogationibus respondendo vni negatiuè,videtur aliam confiteri tacite.l.vj.de leg.i.sed cum verbo futuri temporis facit contradictionem,dicta l.sexta.de legat.j. & l.nuper.de legat.3.Sed contra id quod s. proximè dictum est, videtur quia confessio indiffinite prolata in omnibus præiudicat vt no.gl.in l.at si quis.§.plerique.de relig.& sum.fu.fac.l. si quis ī tentione.de iud.sed tamen Ioan.Brix..dicit quòd primò videatur responsum.

§ In l.error.C.de iuris & fac.igno.dicit Bar.ꝙ vbi dolus aduersarī adducit reum ad sic credendum & ad sic confitendum,datur restitutio etiam post sententiam:& sic si positioni factę ab aduersario tu respondeas credo,post sententiam poteris restitui,quasi læsus quia credidisti persuasioni aduersarij : secus si respondisti ipso nō ponente:hoc videtur falsum.nam omnis cōfessio rei habet in se positionem actoris,saltem inclusam in libello.ergo semper reus audiretur.vt ergo salues.Barto.intelligas ꝙ non solum actor posuit,sed etiam vltra processit dolo inducendo reum ad sic credendum.Bal.

§ An positioni criminis sit respondendum,Bar.in l.Marcellus.ff. rer.amot.Bal.in l.non solum.in princ.de proc.vbi dicunt ꝙ positioni super delicto non tenetur quis respondere. Inn. in c.dudū. de electio.sed si de delicto iudex ex officio suo interrogat, tenet quis respondere.ita dicit text. hic dum dicit in interdictis,ponito, ꝙ sit interdictum vnde vi.& licet quis non teneatur respondere de crimine, tamen tenetur respondere an sit de crimine infamatus vel condemnatus.Inn.in dicto c.dudum.& Hosti. in Rub. de seruti.fac.quod no.Bal.in l.ij.§.quod obseruari.de iuram. calum.

§ Sed cuius expensis debet iri ad aduersarium,vt respondeat positionibus,Iac.Butr.in l.sed & hæc. §. defendere.de procuratoribus.& Guil.de Cu.in l.si actor.de proc.

§ In l.j.C.de fur.Bal.quærit,quid si aliquis primò confitetur vnā positionem.secundò aliam,& repetendo idem per idem, negat: an poterit incontinenti se corrigere.dicit ꝙ sic,vt c. præterea.de testi.cog.Quid econtra,dicitur ꝙ potest se quandocūque corrigere,vt in Auth.contra qui propriam.&l.eum qui.de iureiurā. quia facit suam cōditionem deteriorem,quod semper licet. meliorem autem nō semper licet post ius firmiter quæsitum aduersario:in eodem autem contex.potest se corrigere, cū hoc etiā liceat testi cuius imaginem gerit confitens,l.fina. de fideicommiss. libert.

§ An contumacia procuratoris nolentis respondere positionibus faciat dictum haberi pro confesso,Bal.in l.non solum.in pri. de proc.distinguit,aut est tale quid de quo procurator potest habere notitiam,aut non:primo casu nocet,secundo non.

§ In c.j.de confes.lib.vj.in nouella Io.An. assignat rationē quare cogitur per responsionem ad positiones probare intentionē aduersarij, cum non teneatur addere instrumēta quæ faciunt cōtra se,vt c.j.de probatio.& l.qui accusare.de eden.

§ Nota quòd in positionibus est necesse ꝙ sit iussus& monitus à iudice,non per nuncium,aliàs non haberetur pro confesso,vt c. si post præstitum.de confess.lib.vj.in gl.ord.idem tenet Arch. ibi idem Bal.& Bar.in l.ij.§.ꝙ si actor.C.de iuram. cal.idem Cynus ibidem cum approbat gl.Io.An.Item Spec.in titulo de positionib⁹. §.viij.ver.item quæritur.videtur tenere idem,licet contra videat tenere in §.nono.vers.licet autem præsens. Item contrà videtur tenere Albr.in l.j.§.igitur.ff.de ven.inspi.Idem quòd gl.or. tenet etiam Dynus in reg.iur.contra eum qui potuit dicere apertius.li. 6.circa medium apparatus,& habetur pro confesso & pro negante interrogatus,prout est sibi nociuum,vt no.Io.An.in dicto c.in gl.penul.in fine.nam tunc habetur pro confitente, si sibi nocet. vide in nouella vel in additio.specu.& Cynum in l.2.§. quod obseruari.de iura.calum.Tamen Iac.Butr.in l.ij.§.fin.de iura.calum. dicit quòd si est missa copia positionum ad domum cum præcepto,vt respondeat ipsis positionibus,& fuerit contumax, habetur pro confesso.quod dic vt no.per ipsum in dicta l.ij.§.ꝙ si actor.in fine,quod dictum non reperio per dictum Iac.Butr.sed bene per spec.vt s.

§ In l.is apud quem.de eden.gl.in l.ij.de iure fisci,quæ dicit quòd non respondens habetur pro confesso,quia hoc est verum in ciuilibus,non in criminalibus.Bar.in l.penul.de quæst.vel dic verū vbi dicit quòd reus non veniens ad subeunda tormenta, debet haberi pro confesso,quod non est verum nisi statuta aliter dispo nant.

§ Pone ꝙ iudex pcepit mihi ꝙ deberē ꝯparere hoc sero ad respondendum positionibus sub certa pœna:ego comparui. & nō dixi,vt respondeam positionibus certè in dubio videor ꝯparere vt respondeam positionibus, cum sciam me citatum propter illud,vt hac l.Bar.in l.conditionum.de condi.& demonst.

§ Quid ponere debeat & quales & quantas positiones facere debeat ille qui vult probare de valore alicuius rei siue mobilis siue immobilis & econtra quid facere debeat pars aduersa.Bar.in l.pretia.ff.ad leg.falcidiam.fac.quod no.Ang.in l.mortis. de donatio. cau.mor.& l.si quis vxori.§.si stat liber.de fur.

§ Nota ꝙ licet pars se astrinxerit ad probandum per testes vel instrumenta,tamen admittitur ad faciendum positiones.Bal.in l.ij. §.quod obseruari.de iura.cal.

§ An quis possit emendare positionem quam fecit post litem ꝯtesta

testatam, Bal. in l. edita. de eden. quã repetiit Paduæ. fac. idem Bal. ĩ l. gallus. §. quidam tecte. de lib. & posth.

Pone actor ponit quòd reus debet sibi mille: reus respondet ꝙ promisit sub conditione, Alb. in l. j. §. si quis simpliciter. de verbo. obl. & l. si quidem. de exce. actori incumbit onus iudicandi puritatem, & debet iudicari tanquam vna confessio, non tanquam duæ: & actor tenetur vel totam admittere, vel totam respuere, & idem tenet do. signor. in dicta l.

Nota ꝙ si fit mentio de aliquo instrumẽto in positione vel petitione, an debeat ante omnia hoc instrumentum edi. Bal. in l. j. §. edi. de eden.

Nota quòd positiones possunt esse multæ, Bal. in l. j. C. de furt. etiam Albr. Bal. vbi s.

Nota quòd si est statutus terminus alicui ad ponendum, non intelligitur ad articulandum, Bal. in l. generaliter. §. i. de iureiu.

Nota ꝙ articulorum & positionum semper est danda copia parti, Bal. in l. j. C. vt lite penden.

Nota ꝙ in positionibus iudex debet interrogare primò ponentem an ita credat, deinde aduersarium. Host. in summa ti. de iud. §. quæ sint necessaria. sub §. vtroq; autem præsente. vers. hoc tamen scias. vide Spec. in ti de posi. §. quinto superest videre. vers. oblat⁹ igitur. & gl. ord. in c. j. de confes. lib. 6.

a ¶De Confessionibus[a]. Rubrica.

QVIA factis positionibus rei quandoque confitentur ideo præmisso de positiõibus, aliqua de confessionibus supponamus. Priùs tamen nota, quòd factis responsionib⁹ is, qui posuit, diligẽter debet aduertere, vtrùm respondens confessus fuerit omnes positiones: quod si fecerit, instet apud iudicem, quòd pronunciet: quia in confitentem nullæ sunt partes iudicis, nisi vt pronunciet, extr. de transact. præterea. ff. ad l. Aqui. proinde. li. §. fi. Si verò negatæ fuerint omnes, petat terminum ad probationes alias inducendas. Si verò aliquas negauerit, & aliquas cõfessus sit, videat an per confessatas eius intentio ꝓbetur: quo casu sententiam postulet, vt s. alioquin negatas positiones redigat in formam articulorum, vt s. de teste, §. nunc videndum. & dilationem postulet ad probandum. De confessionibus ergo dicturi, videamus, quis sit effectus confessionis: qualiter confessio impugnetur: quæ, & quando confessio præiudicet, vel nõ: & an confessio valeat reuocari.

ADDITIO.

a ¶De Pileo idem, quod dixi s. rubri. proxim. ¶Tancr. posuit hanc rubricam, quæ est quarta tertiæ partis. ¶Rof. inter prætorias, vbi de vtili certi conditione. Item inter ciuiles, vbi de actione in factum ex confessione. ¶Vber. de Bob. sui operis col. pen. ¶Io. de Deo Cauil. lib. v. vt prox. & lib. Iudicum, vlt. col. ¶Bonag. de hoc parte quarta rub. vlt. ¶Aegi. cxxx. & hi duo solùm de reuocatiõe confessionis: saluo, quòd ille aliquid dicit in causa cxxij. alleg. sup rubrica prox. ¶Alb. Gal. posuit hanc rubricam.

SVMMARIVM.

¶Quis sit confessionis effectus.

1 *Sententia non est confitenti certum debitum necessaria, sed vt tantum habeat tempus ad soluendum datum à lege.*
2 *Confitens incertum non habetur pro iudicato.*
3 *Confitens se debuisse, vel rem agentis fuisse, opponens tamen præscriptionem, vel pactum, vel solutionem an sit statim condemnandus.*
4 *Confitens in causa ciuili aliter consideratur, quàm confitens in causa criminali*
5 *Confessione sola in causa criminali facta, an debeat ferri sententia.*

I. §. Effectus autem confessionis est, vt is, qui confitetur pro conuicto habeatur, C. de confes. l. vni-
a ca[a]: quia in confitẽtem[b] nullæ sunt partes iudicis, quo ad cognos-
b cendum, vt s: imò ipse quodam modo se sua sententia damnat,
c vt ff. de confessis, l. j. in fi. iuxta illud[c], Ex ore tuo te iudico: & arg.
d xxj. dist. nũc autem. v. q. v. c. qui, quod nouerit[d]. vbi ergo quis certum confessus est, vt ff. de confes. certum. §. fin. non restat, nisi q'
1 confessus habeatur. ¶† Tempus ad soluendum datum à lege[e],
e currit à die confessionis, vt ff. de iud. si debitori. ff. de confes. certum. §. fi. extrà de offi. del. querenti. extrà de re iudi. quod ad consultationem. nec est necessaria sententia, vt in præd. l. proinde. &
f ff. de re iud. debitoribus. quod verum[f]. ¶† Et si non petiit libellũ
2 vel petiit: sed non incontinenti confessus fuit, dicens se nolle li-
g tigare[g]: si verò libellum petiit, & recepit, & lite contestata confessus est in forma iudicij, tunc sunt bene aliquæ partes iudicis, scilicet quo ad pronunciandum: quia tunc debet eum iudex sententialiter condemnare, ff. de confes. Iulianus. & l. qui Stichum. ff. de iud. de qua re. C. de execut. rei iud. l. fi. sed & vbi incertum confessus ẽ non habetur aliquis pro iudicato, vt j. §. prox. ver. octauò. Vbi ergo reus libello recepto, & lite contestata, confitetur actoris inte-
h tionem, actor statim petat sententiam. nam non est[h] confessi causa tuenda rei. Si verò neget, statim petat inducias ad probandum. Præmissa vera sunt, cùm quis simpliciter confitetur se debere, vt
3 rem agentis esse, ff. de iureiu. si duo. §. j. ff. de ver. sig. debitor. † Siue rò confitetur se debuisse, vel rem agentis fuisse, opponit tamen præscriptionem, vel pactum, vel solutionem, non est statim con-
i demnatio facienda[i], sed dabitur reo dilatio ad probandum, C. de probatio. si ue. C. de except. si quidem. ff. de rei ven. officium. ff. de iureiu. nam & postea. in prin. quòd si confiteatur se debere in diẽ, vel sub conditione, & hoc probet, quia sibi in hoc pro se nõ creditur, licet contra se dicat se debere, ff. de inter. ac. de ætate. §. j. C. de probat. rationes. & l. seq. C. de lib. cau. cùm precum. s. ti. proxi.
4 §. fi. ver. quid si debes: ¶† Et hoc in ciuili causa: in criminali verò
k videtur[k], quòd confessus non sit condemnandus, nisi aliter contra eum probetur: quia non habetur pro explorato facinore, vt ff. de q. l. j. §. diuus. & §. si quis vltro. & §. qõni. Sed illud locũ habet in ꝯfessione per torturam extorta, in qua confitens non perseuerauit. Sed fortè vult contrarium ostendere. Sed si perseuerauerit vel sine tortura confessus est, tunc est condemnandus, vt ibi, & j.
l §. prox. in prin. & ff. de cust. & exhib. reor. si confessus[l]. ext. de con
5 fes. cùm super. de elect. per inquisitionem. † Nec est vnquam qs in criminali pro condemnato habendus: imò semper necessaria ẽ sententia, vt C. de poen. ante sententiam. C. de cust. & exhib. reo.
m l. si quis reus. ff. de q. l. j. §. fi.[m] ij. q. j. nos in quenquam. xxiij. q. 4. qsitum. & c. illud. Adde hic, quod no. j. in trac. lib. in ti. de acc. §. j. vers. deinde autem. Quid autem iuris sit in causa liberali, criminali, ma
n trimoniali, vel conuersionis, dic, vt j. §. prox. vers. x.[n]

ADDITIONES.

a L. vnica. ¶Illius legis verba sic iacent, confessos in iure pro iudicatis haberi placet: dixit Azo in Summa huius ti. quòd hęc verba sunt plena mysteriis, & subiacent insidiis, & multiplices distinctiones admittunt. Host. dicit, quòd magnam caudam trahunt. Hæc autem te vigilem reddant ad inferiora. Item sciendum, quòd antiqui ob hæc formauerunt quandam prosam, vel regulam, quã posuit Azo in Summa huius ti. post princip. Pil. vbi s. etiam post princ. Rof. vbi s. in 1. col. Sim. Vincẽ. in l. j. in princ. & idem etiam ibi Ale. quam posuit Accu. in præ. l. vnica, in prin. mag. gl. effectũ autem ipsius regulæ posuit in eadem gl. ad finẽ per versus, quos ponit etiam Io. 2. q. 1. c. 1. & Tan. vbi s. & illos prosequitur Goff. in Sum. e. ti. solùm ad quodlibet membrum, vnum ius allegat cõiunctim. Host. autem in Sum. posuit illos versus: ponit etiam prosam illam prolixiorem, quam demum reducit ad alios versus, & illos suos copiosè prosequitur in j. §. Cy. in l. 1. C. eod. tit. addit ad prosam, vel regulam, quam ibi ponit Accur. & illam plenè prosequitur.
b In confitentem. ¶Debito modo, vt in sequ. §. per quod dixit Pil. vbi s. ante finem ver. in summa, quòd in hoc differt confessio facta iudici terreno ab illa quę fit Deo, quæ debito modo facta inducit absolutionem, de poen. distinct. j. dixi, confitebor. in prin. distinctionis.
c Illud. ¶Lucæ. xix. ante medium.
d Nouerit. ¶Communiter est ver. sub §. vlt.
e Lege. ¶Quatuor mensium, vt probant iura sequentia.
f Verum. ¶Secundum Accursi. in l. proinde. in princip. allegata, & secundum Vbertus de Bobio, vbi suprà, & idem Alber. Gal. in prin.
g Nolle litigare. ¶& tunc sit sibi præceptum, de quo plenam remissionem vide j. de sen. prola. §. 2. ver. est quoque.
h Rei. ¶Versum posuit Io. de Deo & Rof.
i Facienda. ¶Idem no. in l. certum. 1. resp. in vl. gl.
k Videtur. ¶Secundum Vbert. prædictum, vbi s. in prin.
l Si confessus. ¶Tanc. dixit, quòd decretales sequentes probãt meliùs, quàm lex istam cõfessionem in criminibus valere: remissionem dabo in fine tit.
ADDE, an ex confessione sola quis possit condemnari in criminali, pulchrè per Anch. cons. xxiij. visa inquisitione.
m §. fi. ¶aliàs pen.
n Ver. x. ¶Hoc dixit, quia Vber. hîc continuabat illa.

SVMM

SVMMARIVM.

1 *Confessio metu mortis facta, an valeat.*
2 *Confessio facta errore facti, reuocari potest quandocunque ante sententiam errore probato.*
Errare est aliud pro altero putare.
3 *Confessio pro se non tenet: sed bene contra se tenet, & præiudicat.*
Confessio coram non suo iudice an teneat.
4 *Confessio facta contra rem fauorabilem, quo casu præiudicet, vel non.*
5 *Fauor matrimonij facit, vt nulla confessio coniugum præiudicet, ex quo publicè est contractum.*
6 *Accusetur si quis de stupro à parentibus cuiusdam puellæ, & ambo coram iudice confiteantur matrimonium, an postea possint se inuicem cogere ad illud, aut contradicere.*
7 *Confessio super re non litigiosa an valeat.*
8 *Confessio super eo quod ius non admmittit, an sit valida.*
9 *Confessio procuratoris & curatoris an domino absenti præiudicare, vel prodesse possit.*
10 *Confessio in præiudicium superioris facta, an valeat.*
Confessio super dote, vel super pecunia non numerata, an præiudicet.
11 *Confessio in causa criminali, qualiter sit scribenda.*

2.§.Sequitur videre, qualiter cõfessio impugnetur: &
quidem multis modis. Opponitur enim
primò contra confessionem, quòd non valet, quia facta est à pu-
pillo, qui ipso iure tutus est, xxij.q.v.paruuli. Pubes autem minor
xxv.ann.bene obligatur ex confessione, sed restituitur contra eã
si læsus fuerit, ff.de confes.certum.§.penul.ff.de minor.si ex causa
a indicati.§.ii. [a] In spiritualibus autem tenet sententia lata cõtra mi
b norem, quod dic, vt extra.de resti.spol.ex parte[b]. ¶†Secundo nõ
1 valet confessio facta metu mortis, vt extra.quod met. causa, c. i.
vel cruciatus, xxxi.q.ii.Lotharius.vel tormentorum, nisi perseue
ret quis in ꝯfessione, vt s̃.§.i.ver.& hoc.& breuiter non tenet cõ
2 fessio facta per metum, vel fraudem, vel vim, xv.q.vi.c.i.¶†Ter-
tiò non valet, si sit per errorem facta: vnde reuocatur quandocũ-
que ante sententiam, errore probato, extra.de confes.c.fin.ff.eo.
non fatetur.& l.i.§.si quis vltra. & §. de quibus. & ff. de interrog.
act.de ætate.§.qui iusto.C.de iur.& fact.ignor. error facti. Errare
enim est aliud pro altero putare, vt xxii.q.ii.in quibus.ff.de iudi.si
per errorem.in fi.Iuris autem ignorantia non excusat, xxxviii.dis.
si in laicis.C.de iur.& fact.igno.l.ii.& l.cùm quis.Odoff.tamen di
cit, quòd bene excusat in iudicio: quia ibi certat quis de damno
vitando: quo casu omnes excusat, ff.de iur.& fact.ign.l.iur. & i. q.
c iiii. §. notandum.vbi de hoc. Sed prius dictum verius puto [c]. Sed
quid si confiteor, quæ continentur in aliquo instrumento, vel in
priuilegio, quod postmodum pronunciatur falsum, nuquid præ
iudicat confessio talis? Dic de hoc, secundum Inn. IIII. vt no.ex
d tra.de excep.cùm venerabilis [d].& de censib.cùm olim. ¶†Quar
3 tò non tenet pro se [e], vt iiii.q.iii.ver. nullus in re.sed contra se be
e ne tenet, & præiudicat, & creditur, vt in præ.l.de ætate.§.i. & xiiii.
q.ii.§.i.C.de probat.non exemplo.sed tunc non creditur de se cõ
fesso contra alio, nisi prout no.s̃.de accusatore, §.item repellitur.
f ¶Quinto non valet, si fiat [f] coram non suo iudice: vt extra de iud.
at si clerici.& de consue.ad nostram.xi.q.i. c. in clericorum.ext. đ
ap.vt debitus.¶Sextò, si fiat extra iudicium: quod dic, vt ĩ.§.prox.
¶Septimò, si fit absente aduersario, vel procuratore eius, ff. eod.
certum.§.pe.extrà eod.ca.ii.ff.de inter.act.l. fi. Hugolinus tamen
g nihil deuiat ab aliis [g]. ¶Octauò, si sit incerta.debet enim esse certa
pura, & de certa re, vel quantitate, ff.eod.l.certum.& in præ.l.de æ
tate.§.nihil, xi.quæst.iii.graue.& suprà tit.proxi.§.ix.¶Nonò, si sit
contra naturam: quod dic in confitendo, prout dixi in ponendo,
4 tit.prox.§.vii.versi.xxvi.¶†Decimò, si sit contra rem fauorabilẽ:
vnde si ingenuus se cõfitetur seruum coram iudice, nõ tamen in
iudicio liberalis causæ, non valet, ff.de lib.causa, interrogatam.se
h cus si hoc cõfitetur in iudicio liberalis causæ, quia tũc p̃iudicat [h],
nisi contrarium probet confitens, vt eo.tit.l.pe.in fin.ff.e.l.i.§. pla
5 nè.ff.de app.non tantùm. ¶†Item etiam fauor matrimonii facit
vt nulla confessio coniungum ei præiudicet, ex quo publicè est
contractum: extrà de eo qui cog.consan.vxor.suę, super eo.extrà
de diuor.ex literis.sed pro eo bene valet, vt extrà de raptor. cùm
causam.dummodo non sit contra aliud matrimonium. Et idem
i in voto [i], secundum Vber.& extr. de clandest.despon.c.ii.& de ap.
6 directè.ff.de iureiur.ait prætor.¶†Sed pone: accusor de stupro à
parentib.puellæ: tandem coram iudice ecclesiastico vterque no-
strum confitetur esse matrimonium inter nos: & sic iudex nos in
pace dimittit: post hoc puella me petit in virum: ego nego matri
monium quæritur, quid iuris? Et certè non videtur, quòd possit
me petere: nam dicta confessio fuit simulata, & causa liberationis
facta ideoque non est censendum matrimonium, ff. de ritu nup.
simulatæ.extr.de spon.tua.maximè quia facta fuit propter metũ.
xxxi.quæ.ij.c.j.& ii.& c.Lotharius.extra de spon.cùm locum.Cõ
trà: quia factum fuit coram suo iudice, C.de confes.l.vnica, ff. eo.
l.j.extrà eod.cap.j.& ij.Dic, quòd iudex ei præcipiet, quòd eam te-
neat. Tamẽ si cũ alia contrahat prius quàm in eam verbo, vel fa-
cto consentiat, tenet matrimonium cum secũda: secundũ T.& B.

ADDITIONES.

& est
a §.ij.¶Si hoc membrum vis plenè prosequi, vide Cy.C.eo.l.j.sup
ver.maior.& C.de Auctor.præs.l.clarum. vbi inuenies contrariũ
esse in sententia, contra quam nõ est minori necessaria restitutio,
vt not.in præ.§.pe.& patet C.si aduer.rem iud.l.cùm minores. Et
potest esse ratio, secundum Dy. quia in confessione adest consen
sus confitentis, qui non adest in sententia condemnati, ff. de ver.
ob.l.inter stipulantem.§.j.sed ibi ponitur ij.opi.Petri, quę subdisti
guit in adulto, an habeat, vel non habeat curatorem primo casu
in confessione ipsius sine curatore, idem, quod in pupillo: si non
habet, procedit, quod est dictum. Ibi etiam ponitur tertia opinio
Nicolai de Ma.distinguens etiam inter adultum & pupillum: pri-
mus, si cum auctoritate curatoris confitetur, valet: sed si est lęsus,
restituitur, si sine, subdistinguit, an ꝯfessio fit ad ordinationem li-
tis, vel iudicii, an ad inquisitionem veritatis. primo casu nõ valet:
quia habet ad talia personam legitimam.secundo casu valere po-
test, nisi restitutione: vel aliàs legitimè reuocetur.Sit ratio: quia v
bi veritate quærimus, non sic personæ solennitatem inspicimus,
ff.man.si fideiussor.§.quædam.C.de eden.is apud quem, de quo l.
interrogari.in quibus patet, quòd de veritate quæritur: & iurat, li
cet non iuret de calumnia, C.de iura.cal.l.ii.§. quod obseruari. In
pupillo, si est infans, non valet confessio etiam auctoritate tuto-
ris, cùm nec debeat in ius vocari.ff.de in ius voc quinque. In ma-
iore infante valet sine tutoris auctoritate, sed valet cum illa, & da
tur restitutio. Et ex prędictis patet, in cõfessione minotis per tor-
menta, curatoris auctoritatem non requiri, cùm fiat adveritatem
habendam: cùm in delictis minor censeatur maior, ff.de mino.au
xilium.§.in delictis. C.si aduers.delict.l.j.ff.de reb.eor.l.ij.Hoc po-
suit, quia cum ipso domino Nico. Paduæ pro quodam consilio,
quod dare debebamus, satis habui de prædictis conferre: sed ad in
tellectum istorum vide, quod plenè no.Host.eo.ti.§. j. super ver-
bo, maior.ADDE, vt per Bar. qui & ipse mentionem facit de Ni-
co.Ma.in d.§.pe.& in l.ij.§.quod obseruari.de iur.cal.Bal.in l.fi.C.
eod.& ibi tenet, quòd in confessione, quę fit per tormenta.sit ne
cessaria curatoris præsentia: tenet clarè Bal.eius con.ccxliij.incip.
(aut maior.
b Ex parte.¶de iud.c.vlt.lib.vj.
c Puto.¶De hoc in fi.huius ti.vide distinctionẽ Dyni super regula,
ignorantia.lib.vj.
d Cùm venerabilis.¶Vbi scripsi in gl.quasi dicat.ad fi. ver.item no
ta, quòd si quis.item in dec.cùm olim.vide in gl.in instr.& gl.seq.
e Pro se.¶Hic vide Cy.vbi s̃.super ver.contra se.
f Fiat. ¶In iurisdictione contentiosa: licet quidam contrà, de quo
per Cy.vbi s̃.in q.4.illud idẽ in voluntaria, quando personam illã
prorogare non poterat, de foro comp.si diligenti.ADDE, vt per
Alex.cons.13.& 86.j.li.& cons.18.iiii.lib.Bal.additionem in ti.de
posi.& an confessio ex inepta inquisitione sit sufficiens ad condẽ
nandum: vide Ang.quòd non, cons.288.
g Ab aliis.¶Hoc in distinctionib.suis e.ti.vbi incipit, ad eorum ver-
bosam, &c.vbi tenet, quòd cùm hodie iudex procedat, etiam ad
sententiã absente parte, quòd sententia prodest absenti, vt in l. ꝓ-
perandum.C.de iudi.§.i.& ii.& æquè potent proficere confessio
aduersarii ipsi absenti, cuius præsentiã tenet iudex: sed olim non
sic: quia iudex nõ poterat absente parte procedere, ff.de iudi.l.de
vnoquoq;. & secundum illud tp̃s loquitur lex fi.ff.de inter.act.&
refert Cy.in l.j.C. e.ti.in vi. quæstio. quòd dictum placuit Petro:
& Si.Vincen.in præ.l.i.solùm inducit rationem prædictam. idem
ibi Alexander.pro hoc dicto facit, ꝙ iudex est persona publica, &
potest subiectis acquirere, ff.rem pu.sal.fo.l.non quasi. de vsuris,
quanquam.lib.vi.& Guid.de Suz.in pręd.l.vna.C.eo.ti.tractat, an
si de præcepto iudicis pars respõdeat positiõi aduersarii illo absẽ
te, valeat respõso? allegat, ꝙ n̄, leges hoc ĩ ver.allegatas.Item ꝙ fa
ctũ iudicis iuri đrogare n̄ debet, ff.de feriis, l.i.tenet ꝯriũ, s.ꝙ valet
auctoritate iudicis, ff.đ ĩfa.l.i.§.qđ iussit.& de minor.ait p̃tor.§. qđ
tñ.ff.qđ cũ fal.tut.l.i.&đ aqua plu.ar.l.q̃quã.in prĩ.Alia opinio di-
stinguebat, an p̃ modũ volũtariæ iurisdictiõis fieret illa respõsio,
an p̃ modum cõtẽtiosæ: vt primo casu valeat, secundo non. In re-
sponsionib. quæ fiunt ante litis contestationem ad interrogatio
nem iudicis, de quib.no.in decret.cum causam.de iuram.cal.& ff.
de inter.act.l.j.quæ possunt etiam à respondente reuocari, vt ĩ.§.
vlt.in prin.procedere potest dictum Hug. & Gui.Sed si quęramus
de r̃nsione ad libellũ, vl' positiões, cũ in primo fiat ꝯtestatio, q̃ ꝯte
statio vtrãq; partẽ reqrit, in secũdis iuramẽtũ ponẽtis ꝓcedit iura
mẽtũ respõdẽtis, n̄ bñ practicat dictum ipsorum.ADDE, quid de
confessione iurata, facta absente parte, Pau.de Castr.cons.ccxj.
h Præiudicat.¶Ideo no.eo.tit.c.fi.in fi.j.gl.& ideo Alb.Gal.vbi s̃.&
ferè omnes.
i Voto.¶Monachationis, vel conuersionis: de hoc loquitur Vber.
vbi s̃.& quòd sic intellexit auctor, patet s̃.proxi.§.in fin.

a & est quæstio dominicalis[a]. ¶† Vndecimò non valet, si fit super
7 re non litigiosa, vt ff. de interrog. act. confessionibus. vel si fiat in
lite, quæ non potest procedere, putà inter patrem & filium, domi
num & seruum, vt ff. de iudic. l. ij. vel si impubes, vel genitalib⁹ ca-
rens de adulterio accusatus, hoc confitetur. tunc enim non valet
quia hoc committere nequiuit, extrà de frig. quod sedem. de di-
b uor. quanto. §. pen. & de delic. pue. c. j. ff. de adul. si minor. xxv. an.[b]
8 ¶† Duodecimò non valet, si fit super eo, quod ius non admittit.
ff. de inter. act. is cui. §. fi. de his enim, quæ contra ius sunt, nec pac-
tum, nec confessio valet, ff. de pac. iuris gentium. §. & generaliter.
& §. seq. extr. eod. c. fi. xxxii. q. ij. solet quæri. extrà de condi. appos.
cap. fin. Ius autem non admittit, quòd Iudæus habeat mancipium
Christianum, liiii. distinct. mancipia. & cap. sequen. extrà de Iudæ-
is, cap. j. & ca. fin. ideoque si Iudæus conuentus noxaliter confite-
tur Christianum mancipium suum esse, ei non præiudicat talis cō
fessio: vel si Iudæus confitetur se cum Christiana matrimonium
contraxisse, non præiudicat sibi: quia iura non admittunt tale ma
c trimoniū, xxviij. q. i. caue[c]. ¶ Decimotertiò, si facta est à furioso,
ff. de reg. iur. in negotiis. ff. de iure codic. l. ii. §. furiosus. ext. de suc.
9 ab intes. c. fin. xvii. q. i. Gunsaldus ¶† Decimoquartò, si fit à non
domino, non obest domino: vnde confessio procuratoris & cura
toris absenti dn̄o non obest, ff. de cōfes. certum. §. si quis absente.
ver. sed an ipsos. quod intellige verum, si dominus veniens para-
tus est probare contrarium, extra. de confes. c. fi. & de ap. cùm cau
sam. & de censi. cùm olim. aliàs enim bene obest domino eorum
d confessio. quod dic, secundum do. meum in Summa eo tit.[d] & in
10 frà §. postremò. ver. si verò sit ¶† Decimoquintò non valet con
fessio in præiudicium superioris facta, extrà de arbi. cum tempo-
re. ¶ Decimosextò, non præiudicat confessio super dote, vel sup
pecunia non numerata, C. de non num. pe. in contractibus. Hinc
est, quòd licet quis in instrumento confiteatur se dotem ab vxo-
re recepisse, sibi non præiudicat talis confessio: imò vxor eam re-
petens probare habet seipsam numerasse, vt C. de dot. cau. & non
e num. l. j. & iunge hoc, quod est j. §. prox. ver. quod autem[e]. & seq.
& infrà in trac. libel. in tit. de do. inter vir. & vxor. §. ii. versi. si verò
quis. & infrà de conclu. & renun. ver. sed & marito. Potest tamen
dici, quòd si in illo instrumento renunciatum fuerit exceptioni
non numeratę dotis, tunc bene valet, & præiudicat pręmissa con
fessio, vt in ea. l. nisi præscriptio temporis incurrerit, vt eo. tit. l. fi.
& auth. ibi posita. Quidam tamen dicunt, quòd aut confessio hu-
iusmodi fit ante matrimonium, facta traditione: & tunc valet con
fessio: vt aut post, & tunc non valet, cùm etiam confessio matri-
monium facta, trahitur ad tempus matrimonii, vt C. de do. ante
f nup. l. j. & l. quod respon. Sed primum verius, secundum Accur.[f]
11 ¶† Quid iuris sit de confessione in causa criminali, & qualiter sit
scribenda, & qualiter reus sit interrogandus, not. infrà de accus. §.
j. versi. deinde autem. & seq.

ADDITIONES.

a Dominicalis. ¶ xxvj. ad quam faciunt, quæ scripsi de cler. coniug. cùm Ioannes. cum i. quæstione, & facit de iureiur. mulieri. cum ibi notatis.

b Xxv. an. ¶ Circa hoc vide, quod dixi de sen. excom. per tuas. super gl. error. & eo. tit. Romana. ad fi. li. vj. super ver. innoxios.

c Caue. ¶ Accur. & Simon, vbi suprà, dant exemplum, si confiteor fœminam habere filios in potestate, contra id, de conuer. infidel. ca. ij. cum concor.

d In sum. eo. tit. ¶ dicam ibi in ver. statim alleg. vbi pleniùs hoc prosequitur. ADDE de confessione prælati, Ro. cons. ccclxxxviij. & de confessionibus procuratorum, Old. cons. cxvj.

e Autem. ¶ Ibi dabo remissionem.

f Secundum Accur. in l. j. præalleg.

SVMMARIVM.

1 *Confessio quæ, & quando præiudicet, vel non, vt sequatur sententia, aut condemnatio.*
2 *Confessio in vno iudicio, vel extraiudicium facta, an præiudicet.*
3 *Confessiones & acta in vno iudicio, faciunt fidem in quocunque alio, quando inter easdem personas quæstio ventilatur.*
4 *Confessio procuratoris facta in vno iudicio, an nocebit domino in alio, vbi ipse procurator non fuit.*
Factum procuratoris non nocet domino, nisi in causa, in qua datus est.
5 *Confessio extra iudicium facta, an, & quando valere, aut nocere dicatur.*
6 *Confitens se debitorem, an semper & statim sit obligatus.*
Confitenti quibus casibus competat exceptio.
7 *Confessio sine causa facta extra iudicium coram testibus, non inducit plenam probationem.*
8 *Confessio inter viuos super cōtractu ad liberandū aliū à se, quo casu præiudicet.*
Confitens quibus casibus statim obligetur.
9 *Cōfitens bona, quæ fuerāt patris, esse matris, an pręiudicet, aut teneat confessio.*
Dominium nō trāsferī nudis pactis, aut nuda traditione, nisi iusta cā præcedat.
10 *Confessio in vltima necessitate facta, multipliciter consideratur.*
11 *Confessio patris in vltima voluntate quo casu hæredi præiudicet.*
12 *confessio in vltima voluntate ad alium sibi obligandum, an prosit.*
13 *confessio extra ius facta, licet non præiudicet iure cōfessionis, præiudicat tamē iure pacti.*
14 *confitens rem suam esse alienam, an per talem confessionem amittat illius rei possessionem.*
15 *Demonstratio falsa non tollit veritatem.*
16 *confitens alium possidere, quòd ipsemet possidet, an sibijpsi præiudicet.*
17 *confessio in iudicio & coram testibus facta, an valeat, aut præiudicet.*
18 *confessio filij in causa possessionis quo casu noceat patri.*
Filius non potest renunciando, vel paciscendo, patri præiudicare.
19 *confessus in iure pro confesso debet haberi.*
confessio cōiugum cōtra matrimonium facta, nō nocet, sed pro matrimonio sic.
20 *confessio in vna causa facta, an præiudicet in alia.*
21 *Lite contestata, & probationibus factis, an possit quis pœnitere.*
22 *confitens de furto in actione ciuili, an possit per talem confessionem in iudicio criminali condemnari.*
23 *confessio simulata pro infecta debet haberi.*
24 *Præceptum confesso factum obtinet vim sententiæ.*

1 3. §. Nunc videndum † restat, quæ, & qn̄ confessio præiudi
a cet, vel non: ad cuius rei notitiam pleniorem o
b pus est distinctione[a]. nam aut fit in iudicio[b], aut extra iudicium[c].
c Et si

ADDITIONES.

a Distinctione. ¶ Est sciendū, q̄ plures antiqui formarūt distinctionē de hoc. Iac. Bald. formauit, q̄ mihi incipit ad quorūdā verbosā clamationē. Odof. formauit aliam super l. generaliter. C. de n̄ nu. pec. q̄ mihi incipit, vt plenè liqueat iste articul⁹. quo finito prosequtur legis materiā. Gui. de Suz. sup l. tale pactū. ff. de pact. scripsit distinctionē de hoc: sed pleniùs in p̄. l. generaliter. & incip. cùm qs cōfitetur. Et vt ipsorū mēbra notescant: quorū aliqua ponit Accur. ff. de inter. act. l. j. in gl. pe. est sciēdū, Iacobū sic inchoasse, cùm qs cōfitetur se obligandum, aut in iudicio, aut extrà: itē aut testibus solenniter adhibitis, aut n̄: & si adhibiti, aut nullā cām expressit, aut debitū dixit: & cām declarauit: & hæc duo primò expedit; demū reassumit, cū solēniter est ꝯfessus, aut non: & hoc secundò mēbro distinguit, an sit confessio super dominio, aut super possessione: & illā prosequitur: subdit de cōfessione in vltima voluntate, quæ aut ad liberandū, aut ad obligandū: assumit de ꝯfessione facta in iudicio, q̄ aut in ciuili, aut in criminali: & primò aut de certo aut de īcerto, aut de facto: & hoc vltimo, aut cū alio p̄t esse actio, aut n̄: reassumit demū de criminali, ponēs ī fine de liberali. Odof. aūt sic aggredit̄: Aut qs confitet̄ inter viuos, aut in vltima voluntate. Primo casu aut ad obligādū aliū sibi, aut se alii, aut ad liberandum: & vltimo casu distinguit in forma verborū: secūdo casu aut exprimit cām, aut n̄: & si exprimit, distinguit cām mutui & dotis ab aliis causis: reassumit f̄m principale, de vltima volūtate, in qua aut ꝯfitetur se alij debere, aut aliū sibi, aut ad liberādū: primo casu aut n̄ capaci, aut capaci: & secundo casu iurauit, aut n̄ iurauit: & secūdo casu aut dicit q̄titatē & cām, aut n̄: si ad liberādū, valet saltē iure legati. Gu. de Suz. vbi s̄. sic loqtur: Aut confitet̄ qs in iudicio, aut extrà, aut in testamento. primo casu aut ꝓ se, aut ꝯ se: si extra iudiciū, aut ad se obligādū, aut ad aliū liberādū, aut ad ius remittēdū horū primo mēbro aut n̄ fuit expressa causa, & n̄ valet: aut fuit expressa: & hoc casu aut est cā dotalis, vel mutui, vel alia: si ad liberandū, valet, sed opponi potest exceptio, præterquā in sex casib⁹: si ad remittendum: valet si in testamento, aut ad alium sibi obligādum, & non valet: aut ad alium liberandum, aut ad se, vel hæredes obligandum: secundo casu aut iurat, aut non iurat: tertio casu aut ille erat capax, aut non: & si erat, aut iurauit testator, & causam expressit: aut n̄ iurauit, licet causam expresserit. Mēbra Cy. ponā ī. §. prox. sup ver. cæterùm. Ex his patet, quòd vtiliter collegit auctor verba ista, sic illa percipiendo in isto §. seq. Adde Bar. in l. nuda. ff. de donat. & quæ ibi posuit post Alex.

b In iudicio. ¶ Vt s̄. §. j. in prin. dixit: textus legis dicit In iure: quid ergo ꝓ iure, vel iudicio hîc sumatur, venit in dubiū, an solū cū pro tribunali sedet, an ēt cū ambulat in via, vel manet in lecto, vel balneo. Cynus hoc tractat, vbi s̄. in iii. quæ. quod gl. ibi posuit dubiè, hoc posuit s̄. tit. prox. §. ii. post eius finem.

c Extra iudicium. ¶ Rof. vbi s̄. in fine opponendo ad hanc diuisionem, quærit, quid plus operetur cōfessio in iudicio, q̄ extrà? Aut enim quis confitetur certum, causa adiecta: & tunc siue in iudicio siue extrà corā quinq; testib⁹ rogatis: ꝯfessio p̄iudicat: facta verò sine cā in iudicio, vel extrà, non præiudicat. Respondet, quòd secundum illos, qui tenent confessionem sine causa non præiudicare, fortè nihil: vel secundum eum assignari potest diuersitas:

quia

Et si quidem fiat in iudicio,subdistingue: quoniam aut fit in cau-
sa ciuili,seu in spirituali,aut in criminali.Si in ciuili,seu in spiritua
libus confitetur quis certum,nõ videtur necessaria sententia. qđ
dic,vt s̃.§.j.Si verò confitetur factum,si quidem est tale,cuius no
mine cum alio potest esse actio,actionem, quæ cum alio esse po-
terat,in me propria confessione transfero,vt ff.de inter.act.con-
fessionibus.& l.si is cuius,ff.ad l.Aquil.si is cum quo.Si autem cũ
alio actio esse nõ poterat,non tenetur,vt in præ.ꝯcor.ff.de inter.
a act.si autem.§.mortuo [a].Et breuiter dico,quòd confessio in iudi-
cio facta, præiudicat, dummodo facta sit legitimè, secundum ea
quæ dicta sunt s̃.§.prox.vt probatur extrà eo.c.ij.& iij.& C.eod.l.
b vnica [b].¶†Quid de confessione in vno iudicio, vel extra iudici-
2 um facta, nunquid præiudicat, & facit fidem in alio?Respon. sic,
dummodo illa,quæ fit extra iudicium.fiat cum causa,vt probatur
extrà de elect.per inquisitionem.vbi cõfessio facta in causa inqui
sitiõis,fidem facit & præiudicat in causa electionis,licet illud mul
c tipliciter consueuerit intelligi:& dic,vt ibi no.secũdum Papam [c].
ad idem facit C.de arbitris,cùm ante ea.§.fin.ff.de inter.act.& qa.
d in fi. [d]Et est ratio,quia contra id,quod propria voce dilucidè pro-
testatus est,venire non debet,extrà de probat. per tuas.C.de non
nu.pec.generaliter.& hoc,nisi cõfitens probet,ꝙ in alium casum
illa cõfessio intelligebatur,vt in præ.l.generaliter.extrà de accus.
cùm dilecti.Arg.tamen contrà.nam attestationes & alia acta in v
no iudicio habita,non præiudicant in alio, vt extra de fide instru.
inter dilectos.ver.nec attestationes.& arg.extrà de ord. cog. c. ij.
Respon. aliud est in attestationibus & aliis actis, cùm contra illa
plura possunt obiici,quæ priùs non fuerant obiecta.Item contrà
extrà de iudi.at si clerici.sed ibi non tenuit confessio:tum quia ex
e torta:tum quia coram non suo iudice facta [e]. †Hoc tamen certũ
3 est, ꝙ si eadem causa de vno iudice ad alium transeat, acta habita
coram vno,faciunt fidem coram alio,extr.de testib.causam,quæ.
vbi de hoc,& c.p̃sentata.& generaliter, quandocunque inter eas
dem personas quæstio ventilatur, confessiones & acta habita in
vno iudicio faciunt fidem in quocunque alio,si de eis constet.vt
in præalleg.dec.inter dilectos.à contrario sensu,& C.de lib. caus.
f iubemus.& in præ.l.& quia [f].Quid de confessione coram arbitro
habita?dic,quod facit fidem coram iudice,vt C.de arbitris,l.pen.
g in fin.extrà de testi.præsentata.C.eo.cùm apud g.Quid de litis cõ
h testatione?de hoc in præ.c.præsentata.secundũ Papam [h].¶†Sed
4 nũquid cõfessio procuratoris mei facta in vno iudicio,mihi no-
cebit in alio,vbi ipse procurator non fuit?videtur, quòd sic: quia
perinde est,ac si ego ipse fuissem confessus,ff.ad l.Aquil.proinde.
i extrà de causa pos.& propri.c.j.Ego puto contrà [i].tum,quia ratio
præd.l.generaliter.& decre.per tuas. cessat hîc: tum, quia factum
procuratoris non nocet domino,nisi in causa,in qua datus est, vt
extrà de off.deleg.cùm olim.dic,vt j̃.§.postremò.versi.si verò. Si
5 verò sit causa criminalis:dic,vt j̃.§.j.versi.fin.¶†Nunc dicendum
restat,quid iuris est,si confessio fiat extra iudicium?&hîc opus est
subdistinctiõe.nam aut fit super crimine, aut in causa pecuniaria.
Si quidem quis confitetur crimen extra iudicium, vel coram nõ
suo iudice,non nocet ei,extrà de iudi. at si clerici.quia nullus pu-
niendus est,nisi per viam iuris:quæ triplex est,vt extrà de accus.su
per his.& c.qualiter.secundò:&confessio facta coram non suo iu
dice,non præiudicat,s̃.§.prox.ver.v.& hoc verum est,nisi crimen
esset aliàs notorium,extrà de accusat.euidentia.ii. q. i. manifesta.
vel nisi ex huiusmodi confessione ortum esset scandalum,vel in-
famia:quia tũc punitur confitens,saltem extraordinariè,extrà de
exces.prælat.quàm sit graue.& de confes. cùm super. quia priuat
omnibus beneficiis habitis,vt ibi,& etiam habendis.quod dic, se
cũdum Papam,prout not.extrà de elect.per inquisitionem.Si au
tem in causa pecuniaria,scilicet super contractu,vel alia re, confi
teatur quis extra iudicium, iterum subdistingue. nam aut fit con-
fessio inter viuos,aut in vltima volũtate.Si inter viuos,aut super
contractu tantùm,aut super proprietate,aut super possessione.Si
fit inter viuos super,contractu,aut fit ad obligandum se,aut ad li-
berandum.Si ad obligandum,aut causa est expressa,aut non.Si cõ
fessio fit extra iudicium inter viuos super contractu ad obligan-
dũ,& cã est expressa in ꝯfessione, putà qa ꝯfitet̃ qs se debere cẽ
tũ Titio ex cã depositi,vel cõmodati,vel vẽditiõis, vel ꝑmutatio
k nis,& testes sũt solẽniter adhibiti,statim est confitẽs obligatus [k],
nisi

ADDITIONES.

☞quia quando in iudicio confitetur sine cã,tenet̃,& cogi potest ex
primere causam,sicut quãdo confitetur,incertum, cogitur expri
mere certum,ff.eo.l.certum.secundum eum: tu in processu diui-
sionis videbis:quòd in pluribus expedit hæc diuisio.Adde an con
fessio sine causa præiudicat?& an facta coram arbitratore dicatur
iudicialis,vel extraiudicialis?Alex.cons.xiij.lib.j.

a Mortuo.¶Placet,quod hîc dicitur,cum correctione literæ,quæ
aliàs erat falsa hoc dico,quia Accur.in gl. de qua s̃. alium sensum
dedit his verbis,& Vber.in dec.vlt.posuit hæc verba sub resisten-
tia naturæ.Sensus autem istorum est talis,si agis contra me noxa-
li,& damno dato per Titium,quem ego cõfessus sum seruum me
um,illa actio cõtra neminem poterit esse de libero homine:& sic
ꝯfessio mihi non nocet: sed si ille erat seruus alienus, quem con-
fessus fui meum,confessio mihi nocet,propter rationem præmis
sam:& hoc dicunt leges istæ. Hoc sic declaraui: quia quod dixi, in
hoc Roff.vbi s̃.ver.octauum. non placet. idem dico de Iacob. de
Are.& Cy.qui intricarunt hoc membrum.

b L.vnica.¶Sed an hæc duo,confessio & probatio, sint paria?dubi
tatur.& per sequentia patet quòd non.& no.ff.de iureiur.sed & si
possessori.§.si cum hæreditate.in j.gl.

c Secũdum Papam.¶Ibi videas,quod scripsi super vlt.gl.per quod
intelliges,quod j̃.dicitur,quòd plura obiici possunt,&c. Adde,ꝙ
confessio facta extra iudicium cum causa.etiam in absentia partis
valet,& præiudicat confitenti:tenet hoc Rot.in antiq.decis.430.

d In fi.¶Pi.alleg.l.fi.C.de re iud.& vide,quod no.de eden.l.is apud.
Albe.Gal.idem tenet allegans decret.dilectus.de capel.mo. & vi
de,quod ibi no.in gl.&sic.&quod super ea dixi.Ad contrarium in
duxerat tres leges,quas vide j̃.vers.sed nec confessio.prope fin.

e Facta. ¶Et nota. an aliquo casu laicorum iurisdictio super cleri-
cos approbetur,vt scripsi post Inn.in præ.dec.per inquisitionem.
super gloss.talis.

f Quia. ¶De confessione facta coram vno iudice, an per alium
possit executioni mandari?no.Cy.vbi s̃.in x.quæst.& breuiter te-
net secundum Ia.de Ra.& Pe.quòd non alleg.ff.de offi.procon.l.
vna.Ex quo patet,quòd si confessus fuisti ad mei petitionem co-
ram iudice Bonoñ. te mihi debere centum, Iudex Florẽtinus sua
auctoritate illius confessionis executionem non assumet.Non o
bstat,quod dicitur,iudices se debere mutuò iuuare,C.de off.pręf.
præ.Afr.in nomine domini.de admi.tu.l.Titium. §. tutores. facit
xx.dist.præcipimus.de treu.& pac.c.j. quia leges loquuntur, cùm
requiruntur iudices à iudicibus,in auth.vt nulli iud.§.si quis verò
canones loquuntur de pace seruanda. Sed an si coram debito iu-
dice petitur confessionis executio,habebit locum officium iudi-
cis?Cy.quæst.ix.dicit Rof.distinxisse, an cõfessio fuerit facta in iu
risdictione contentiosa,& tunc sic peti possit, ff. de rei vend. post
rem.si per modum voluntariæ iurisdictionis. nam ipse refert Pe-
trum tenere in vtraque officium locum habere, cùm locum ha-
beat in omnibus sibi notis vt iudici,arg.finium reg. si irruptione.
& C.de accusat.ea quidem.& hoc est tale.Habeat ergo paratam e
xecutionem per iudicis officium,C.de execut.rei iudic.l.ij.& vide
quod dicam j̃.§.vlt.super versi.quæ autem. Adde,quod Bar. in l.à
diuo pio.§.sententiam Romæ.dicit, quòd instrumenta guarenti-
giæ facta in vno loco, possunt vbique mitti executioni: sed Paul.
de Cast.reprehendit hac ratione:quia confessio facta coram vno
iudice,non potest coram alio executioni mandari.

g Apud.¶Est v.q.Cy.vbi s̃.an dicat̃ facta in iure?&ibi recitat quos-
dam distinguere,an sit lata sententia & emologata,vel non: cùm
primo casu agat̃ ex sententia,secundo non,C.de arb.l.cùm antea.
poterit primo casu dici in iure facta: secundo non.Secunda distin
ctio est inter arbitrum & arbitratorem, vt primo casu dicatur in
iure facta,C.de arbi.l.pe.in fin.secundo non.Refert suum Pe.sim
pliciter tenere,confessionem factam coram arbitro,nõ dici factã
in iure,cùm actus eius nõ dicatur iudiciarius,C.de arb.l.j.& quod
dicitur de sententia emologata,de confessione non reperitur: er
go,&c.C.de app.pręcipimus.Non obst.quòd dicimus,confessio-
nem fidẽ facere in iudicio fatet̃,sed non vt facta in iure,sed extra
ius,C.de testib.l.fin.Sed insurgit alia quæstio,cùm in confessione
facta indicio sententia iudicis, à qua nõ est appellatum, imponat
finem reuocationi erroris,nunquid idem sit in laudo,vel senten-
tia arbitri?Videtur quòd sic,per leges,de arb.l.j.C.de iud.properã
dum.& facit C.de collat.l.si soror.in fi.In contrarium non potest
dici finis impositus,cùm nec actio,nec exceptio oriatur ex illa,C.
de arbi.l.j.& verè nisi emologetur,non videtur finiũ, vt in proxi.
q.sed si fuit arbitrator, videtur secus, cùm per id videatur transac-
tum,vt no.in auth.vt diff.iu.post princip.Collat.ix. & scripsi de iu
reiur.Quintauallis.in mag.gl.in prin.& ante fin.Quod glo.in l.er-
ror:dicit sufficere,scilicet negotiũ trãsactione finitũ,qđ intelligẽ
dũ de transactione,quę valeat.Nec obest l.ex falsis.C.de transact.
Sed occurrit & tertia,an in extraordinariis,quę non sententia,sed
decreto finiuntur,habeat post illã locũ reuocatio errroris:secun-
do ĩ libertate ñ,C.si aduer.liber. l. ii. ĩ alienatione prædii minoris,
vel ĩ falsa executione tutoris, vł his similib⁹, ñ impedire decretũ
ꝯ illa veniri,vt patet ff.đ trãsact.cũ hi.§.si ꝑtor.de iu.si ꝑtor.§.Mar
cell⁹.C.si ex fal.all.tu.ex.fu.l.j.ij.& iij.ff.de re.e.q sub tu.vł cu.l.ma
gis.§.pe.Adđ,an ꝯfesio fcã corã arbitro,faciat fidẽ.Al.ꝯs. 13.j.li.

h secũdũ Papã.¶Ibi scripsi sup verb.acta.&pleniùs post Pet.& Ab.

i Ego puto ꝯ.¶Idẽ Cõp.ĩ decr.p inqsitionẽ.vt ibi scripsi sup vl.gl.

k Cõfitẽs obligat⁹.¶Hic viđ,qđ dicã j̃.§.vlt.sup ver.q aũt actio.ĩ fi.

nisi probet se indebitè confessum,vt extrà de fide instrum.si cau-
tio.C.de non num.pec,generaliter. & l.ij.& l.si intra.& condem-
nabitur,nisi contrà probet,vt dixi,& probatur ff.de probatio.qui
dam.& C.eo.non epistolis.& l.seq.ff.deposit.Publia.adeò quòd
si confessio sit facta in scriptis, nõ potest reprobari, nisi per aliam
scripturam: si verò sine scriptis, potest contrà per testes probari,
vt ibi,ff.de probat.cùm de indebito.§.fin.C.de testib.auth.rogati.
& vide,quod no.ĩ.de edit.instru.§.instrumentum.ver.item oppo
6 nitur contrà. ¶†Quod autem dixi,taliter confessum statim obli
gari,fallit hoc in duobus casibus,s.in mutuo,&in dote.Nam si qs
confitetur ex causa mutui se debere, competit sibi intra bienniũ
a exceptio non numeratæ pecuniæ,sed post biennium obligatur[a],
Inst.de lit.oblig.per totum,& C.de non nu. pec. in contractibus.
in fin. Item si quis confessus est se recipisse ab vxore centum no-
mine dotis, & contingat ante biennium matrimonium dissolui,
competit confitenti & eius hæredibus exceptio non numeratæ
dotis intra annum à tempore soluti matrimonii:si verò post biẽ-
nium vsque ad decem annos fuerit dissolutum,competit hæc ex
ceptio intra tres menses.quòd si dissolutum fuit post decem an-
nos,postea non competit,C.de dote cau.&non num.l.fi.& auth.
b ibi posita,& dic,vt s̃.§.prox.ad fi. [b] Sed quæ est ratio, quare in his
duobus casibus competit cõfitenti exceptio, & non in alilis?Res
pon.quia frequẽter,cùm homines velint recipere pecuniam mu
tuò,& creditores pecuniã præ manib.non habeant,illi confiten-
tur se recipisse pecuniam spe futuræ numerationis:& idem est in
dote, quia mariti sæpe confitentur dotem se recipisse spe futuræ
numerationis: vnde quia in his casibus hoc frequentiùs accidit,
prouidit lex istis:quia ad ea, quæ frequentiùs accidunt, &c. ff. de
leg.nam ad ea.extr.vt lite non contest.quoniam frequenter. res-
pon.i,C.ad Carbo.l.j.§.si ea.In aliis verò accidit,quòd priùs fit in-
strumentum,quàm res deposita,vel locata,vel vendita tradatur:
& ideo secus, Si autem non fuit causa expressa in confessione fa-
cta super contractu ad obligandum,vt quia cõfitetur quis simpli-
citer se debere Titio centum nulla causa expressa, talis confessio
nullum parat prejudicium,nisi Titius aliter probet debitum:vt in
c præd.decr.si cautio.cum suis similib.[c]¶†Vnde dicit do. Marti.de
7 Fa.quòd confessio sine causa,facta extra iudicium coram testib⁹,
non inducit plenam probationem,ff. de donat.nuda, Nec obstat
C.de testib.testium.& auth.rogati. nam ibi fiebat ad liberandum,
ff.de pact.tale pactũ.& debemus esse promptiores ad liberandũ,
prout sequitur. Sed nunquid semiplenam inducet? Respondeo,
sic,secundum eum,C.de proba.instrumenta. ibi,si non aliis quo-
que adminiculis adiuuetur.Nec obstat ff.e.quædam.&C.eo,non
nudis.& l.non epistolis.nam ibi non ideò imponitur filio necessi
tas probandi,quia ipse erat in possessione filiationis:onus autem
probandi incumbit ei,qui dicit,C.eo.actor.quę est vj.q.vl.nisi ius
neget,vt ĩ.tit.prox.§.j.versi.sequitur.Præmissa locum habent, cũ
fit confessio ad obligandum se alteri. nam si ad obligandum aliũ
sibi non prodest,etiam milies facta,vt s̃.§.prox.versic.iiij.& ĩ.ver-
8 sic.prox.¶†Cæterùm si fit cõfessio inter viuos super contractu,
ad liberandũ alium à se,tunc si testes sunt solenniter adhibiti post
xxx.dies, intra quos competit exceptio non numeratæ pecuniæ,
præiudicat talis confessio,& non ante.C.de non nu. pec.in cõtra
ctibus. & C.de quad.præscri.l.ii.in fi.nisi in quibusdam casibus, in
quibus statim confitens obligatur,¶Primus est,quãdo quis con-
fitetur se recipisse tributum,vel censum fisci,vt in in ea.l.¶Secun
dus,quando maritus post cõfectionem dotalis instrumenti con-
fitetur se recipisse totam dotem,vel partẽ:vt s̃.§.prox.ad fi.¶Ter
tius,in deposito certarũ rerum,vt in præ.l.in cõtractibus.¶Quar
tus est,quando in libro curiæ, vbi scribuntur pecuniæ receptæ ꝓ
distractis rebus,scriptum est,aliquam pecuniam pro tali re distra-
cta se recepisse,C.de quad.præscri.l.ij.§ fin.¶Potest & quintus ad
d iici, secundum Odof. [d] quando mulier cõfitetur pro intercessio-
ne se pecuniam recepisse,C. ad Velle. antiquæ. Sed is casus videt̃
potiùs ad obligandum.Hoc autem certum est, quòd in cõfessio-
ne extra iudicium facta ad liberandum,non est necesse causam li-
berationis exprimi:imò sine causa præiudicat,ff. de pact. pactum.
Secus,quando ad obligandum,vt s̃.iuxta regulã Arriani,ff.de act.
9 & obli.Arrianos,ext.de probatio. ex literis. ¶†Porrò si qs ꝯfitet̃
sup ꝓprietate,si qdẽ sup dominio fit ꝯfessio falsa cã adiecta,vt qa
confitet̃ rem non esse suã,siue in iudicio,siue extra,siue coram te
stibus,non præiudicat.nã si quis bona,quæ fuerant patris,cõfitea
tur

ADDITIONES.

a Obligatur, ¶Non naturaliter:quia tempus non est modus indu-
cendæ naturalis,ff.de act.&oblig.obligationum ferè.§.placet.sed
ciuilis priùs inefficax,fit efficax, secundum Odof.vbi s̃.dat simile
de l.Iulianus.ff.de condit.indeb.
b Ad fi.¶Idem posuit s̃.de excep.§.viso.ver.super excep.vbi etiam
ponit exceptionis formam,& scripsi de fide instrum.si cautio.su-
tio.super gl.pe.ibi vide plenius.
c Similibus.¶distinctionibus:Mar.de Fa quam statim allegat,an sit
noua obligatio,an cautio super præterita,vide ĩ.de feudis,§.ij.sup
iiij.q.fuit iij.Mar.de Fan.cui cõcor.Io.de Bla.vt ibi scripsi. Et ad in
tellectum eorum,quæ hîc dicuntur,scire debes, quòd ipse Io. in
suo libello,vbi tractat de actione ex stipulatu,tenet ex stipulatio-
ne sine alicuius causæ expressione agi posse, cũ ipsa stipulatio sit
sufficiens tam ad agendum,quàm ad excipiendum:quod sic pro-
bat:Promissio & solutio paria iudicãtur à lege,C.ad l. Fal.l.vlt.fa-
cit ff.de donat.si patronus.§.j.& de cõst.pec. idem est.ii.sed nemo
pręsumitur indebitè soluere,vt ff.de prob.cùm de indebito.sic er
go dicetur, quòd nullus præsumitur indebitum promittere. Vn-
de cùm causa promittendi semper præsumatur, non est necesse
quòd causa inferatur,cùm etiam stipulatio dicatur à stipite,quod
designat firmitatem:Insti.de verb. oblig. in prin. Per se ergo sine
alia causa firmitatem ad agendum designat,vt ibi probatur, idem
deducendo per singulas obligationes,Instit.de oblig.§.fi.ff.de ꝓ-
cura.l.licet.§.ea obligatio.sed in aliis singulis obligationibus siue
exceptione causæ agi potest : ergo & in ista. Item in stipulatione
est obligatio ciuilis,vt patet Instit.de acti. §.de consti.Item subest
naturalis,ff.de pact.l.i.§.adeo.Cùm ergo ibi sit vtrunque vinculũ
ad agẽdum,ergo promittens est necessario obligatus alicuius rei
soluendæ causa,Inst.de obli.in prin. & si ab agẽte petat in libello
causam sibi edi,respondebit agens, ꝙ causam sui facti ipse scire te
netur,ff.pro suo,l.vlt.ff.ad Velleian.quanquam.C.de rescin.ven.
quisquis.Propter ipsius ergo scientiam cessabit editio.ff.de eden.
si quis ex argentariis.§.prohibet.Dicit autem,legem ii.§. circa.ff.
de doli excep.& de verb.oblig.si quis cùm.aliter loqui,quando ꝯ
stat nullã vel falsam fuisse causam,vt dicit auctor in præ.iiii.q.ver
sic:& idem. quòd à principio putabat causam, & neuter in dolo:
quia pòst reperta falsa,vel nulla,si agat tunc stipulator,promisso-
ri,qui errauit,competit exceptio doli,vt in §.circa. Apparet enim
tunc veritate comperta dol⁹ stipulatoris, licet à principio forsan
in dolo non fuerit,vt dixi Concludit ergo duo : Primum,quòd q̃
uis quis promiserit causa non expressa,valet stipulatio:cum sem-
per pręsumatur causam interuenisse,vt est dictum:& ex ea agi po
test,donec probatum fuerit causam nullã, vel falsam interuenis-
se:quod per obliquum probari poterit,vt in præ.ver.& idem.Se-
cundum est,quod sequitur ex primo, scilicet quòd causa stipula-
tionis in libello edenda est.Adiuuatur autem sic opinio prædicta
lex sine distinctiõe dicit,quòd si promittatur aliquid certum,agi-
tur certi condictione:si incertum,ex stipulatu,Insti.de verb.obli.
in prin.& ff.si certum per,si quid certum.& ff.de verb.obli.stipula
tionum quædam.&l,vbi autem.Sed si Legislator voluisset,quòd
necesse foret causam exprimi, id, quod sibi erat facile, addidisset:
facit l.vna,circa fin.C.de cadu.tol,extra.de transact.c.ii. ver. vnde
si circa.cum concor,quę volunt,quòd vbi lex non distinguit,&c.
ff.de Publi.de pretio.cum similib.Inducit etiam, quòd si require-
retur causa in stipulatione, ergo & cã causæ:& sic in infinitum iri
posset:quod euitatur à iure,ext.de rescrip.c.ij.lib.vj.cum concor.
ij.glo.ff.de dam.infec.qui bona.vide circa fin.ff.de re iud.l. à diuo
Pio.§.si post.Sicut igitur non requiritur oblatio.ex oblatione, ff.
de re iudic. si se non obtulit.§.ij.sic nec causa causæ,nec lis ex lite,
C.de fruct.& litium expens.l.terminato.Item constat, quòd ver-
ba legis describentis stipulationem non ponunt causam, sed di-
cunt eam sic contrahi: promittes?promitto: facies?faciam:dabis?
dabo,inst.de verb.oblig.in princip.Roff.tamen in rubrica de cer-
ti condictione ex stipulatu, tenet contrarium cum domino suo
Azone:quod etiam repetit de cõdict.sine causa,scilicet quòd cau
sa est necessario exprimenda in stipulatione:scilicet promitto ti-
bi ex tali causa:aliàs in effectu stipulatio est nulla : quia exceptio
doli obstabit agenti imò & obligatio sine causa condicitur. ff. de
do.exceptio.l.ij.§.circa.de condict.sine causa, l.qui sine causa ff.de
probat.cum de indebito.§.fi.ad idem ff.de do.l.nuda.Nec sibi pla-
cet,quòd dicatur facta animo donandi:quod negat verum, nisi v
bi ius exprimit in casibus, quos dicit per dominum suum not ff.
man.l.idem.Adiuuat dictum suum Roff.per casus varios,vbi sine
expressione causæ nil agitur in trãsactione,ff.de transact.cùm hi.
§.in hac causa.Inquiritur etiam causa,si petatur missio,C.de edic.
diui Adri.tol.l.fin.In apocha,C.de apoc.public.l.prima. Respon-
det ad id,quod dictum est, legislatorem non expressisse.dicit hoc
verũ in libro Institutionũ,pp rudes:sed satis est in libris Digesto-
rũ,& in aliis id expressum : sic & actio edi debet cũ causa.remittit
ad ea,q̃ dixit de cã agendi:& verba illa,quæ allegantur,promittis?
promitto,&c.fatetur,quòd sunt apta ad obligandum,sed non cũ
effectu non expressa causa, Et huic concor.quod ipse scripsi rubr.
ne vis fiat ei,qui satisda.de opere demol.ante fin.
d Secundum Odof.¶In distinctione non habeo:sed Gul. vbi s̃. po
nit istum,& addit vi.C.arbi tut.l.fin.& hi duo no.de prob.iii. in fi.
vlt.glo.

tur esse matris, non præiudicat, nec tenet confessio, vt j. ver. hoc quoque. Et est ratio, quia nuda traditio nunquam transfert dominium, nisi iusta causa præcedat, vt venditio, vel alia, ad quam traditio sequatur, ff. de acqui. rer. dom. nunquam. Item & quia dominium non transfertur nudis pactis, vt C. de pact. traditionibus. nec etiam amitto dominium, licet rem habeam pro derelicto, ff. de ac-
a quir. poss. si quis vi. §. differentia[a]. Cæterum si fiat confessio super possessione, putà quia quis dicit se nõ possidere, statim perdit possessionem, quæ etiam solo animo amittitur, vt ibi, & ff. eo. possidere
10 ri. §. in amittenda. & etiam retinetur, C. eo. nemo ambigit. ¶†Sequitur videre de cõfessione in vltima voluntate facta: in quo iterum subdistingue. nam aut confitetur quis ad obligandum se alteri, aut ad alium sibi obligandum, aut ad alium liberandum. Si qs confitetur in vltima voluntate ad obligandum se alteri, aut non capaci, aut capaci. Si non capaci, putà ei, cui nihil legari potest, vel etiam ei, qui vsque ad certum modum capere potest, vt C. de na. lib. auth. licet patri. dicendo, sciant omnes, quòd tali filio meo debeo centum, quę ad me de bonis eius peruenerunt: & talis confessio non valet. præsumitur enim facta in fraudem, cùm sibi legare non posset, nisi spurius contrà probet, ff. de probat. qui testamentum. vbi de hoc, j. de suc. ab inte st. vers. quid si inter se. Si verò confitetur se debere capaci: aut testator confitetur, & iurat sic esse: & tunc valet, etiam si nihil debuerit, & hæres tenetur id soluere, vt ff. de legat. iii. cùm quis decedens. §. codicillis. C. de prob. auth. quod
11 locum. sed hoc creditoribus non pręiudicat, vt ibi no. ¶†Sed nunquid patris confessio hæredi præiudicat, quo ad debitum bonorum subsidium, vt si pater confessus fuit cum iuramento Titium deposuisse centum libras apud eum, ad hoc vt filius hæres teneatur illa restituere? Et videtur, quòd sic, per præd. auth. Sed certè secundum hoc posset filius sua legitima fraudari: quod esse non debet, ext. de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. Vnde dic, quòd talis cõfessio ei non præiudicat, cùm sit quasi creditor: arg. ex. de inoff. test. contrà veterani. §. si quis impuberis. secundum [illegible] aut nõ iurat, sed simpliciter dicit, sciant omnes, quòd debeo tali centum, exprimendo certam quantitatem: & tunc valet. vt legatum, non
b vt debitum, quia nihil debebatur[b], ff. de leg. ij. Lucius. §. quisquis
c mihi. nisi[c] probet testatorem id errore dixisse, ff. de aur. & arg. le. qui vxori. C. de falsa causa adiect. l. j. Sed si non expressit certam quantitatem, sed dixit, quod debeo tibi, lego: & nihil debebat, nihil valet, ff. de liber. leg. legaui. §. contra autem. ff. de leg. j. l. si sic. Si autẽ dicit, sciant omnes, quòd debeo tali centum, vt patet per instrumentum, quod est apud illum: vel, lego vxori meæ centum, quæ mihi dedit, sicut continetur in tali instrumento, tunc non præiudicat hæredi, nisi instrumentum exhibeatur, C. eo. l. pe. & fin. ff. de
12 lib. leg. l. legaui. ¶†Verùm si confitetur quis in vltima voluntate ad alium sibi obligandum, dicendo, confiteor, quòd talis debet mihi centum, hoc non prodest sibi, C. de probat. rationes. & l. exẽplo. & auth. quod locum. Quòd si cõfiteatur ad alium liberandũ valet, vt ff. de do. ex hac scriptura. Vnde si testator confitetur sibi solutum esse, præiudicat hęredi, nisi probet testatorem errasse, C. de falsa causa adiect. l. j. & l. pe. Et hęc vera sunt, quòd valet confessio ad liberandum, dum tamen verba sufficientia sint ad liberãdũ, vt in l. rationes. in fi. quia liberatio intelligitur esse relicta, C. de falsa causa adiect. l. j. & ij. Si verò esset minus sufficiens, putà dixit has res tantùm esse in suo patrimonio, cùm tamen multæ aliæ ab aliis possiderentur, quos nolebat earum nomine conueniri, tunc non valet confessio, nisi præstito iuramento. in auth. Col. v. de iureiur. à mor. præst. C. de proba. auth. quod obtinet. Et nota, quòd qui dicunt cõfessionẽ extra ius factam non præiudicare, inducunt pro se ff. de inter. act. l. i. in fi. & l. fi. Sed certè ibi ideò non præiudicat. quia fuit facta contra ius, suprà §. proxim. ver. xij. Vbi ergo cõfessio fit extra iudicium, vt ex ea quis obligetur, bene præiudicat. nam talis confessio vim pati habet, iii. qu. ix. si debitum. C. de non numera. pecu. cùm vltra. & l. in contractibus. & infrà versi. proxi.
13 ¶†In summa nota, quòd licet confessio extra ius facta non pręiudicet iure confessionis, præiudicat tamen quandoque iure pacti, vt C. de episcop. & cleric. si quis in conscribendo. in princip. & ff. de pactis, tale pactum. & econtrà: quod non valet iure pacti, pręiudicat quandoque iure confessionis, vt C. de fide instru. l. iij. Hoc quoque notandum est, quòd respondens quid esse de bonis maternis. quod est de bonis paternis, nihil agit, vt C. de iur. & facti ignor. cùm falsa. nam, secundum Iacob. Bald. si illa confessio extra ius fiat, non præiudicat, vt ibi, & ff. de interrog. action. leg. j. in fin. quod verum est, si fiat non adiecta causa, vt ff. de probat. cùm de indebito. §. fin. nisi alter probauerit sic esse, prout ipse confessus ẽ, vt ibi: maximè autem verum est, quod dicit p. l. cùm falsa. vbi fit cõfessio per errorem: & sic ibi loquitur. Quid si ex certa sciẽtia fiat? dicit Iac. Bal. non præiudicare. nam ratio ipsius l. cùm falsa. hîc durat, scilicet quòd confessio extra ius facta, nocet: ideoque, secundum eum, per præ. l. exsufflatur opinio Iacobi de porta Rauenna te dicentis, confessionem extra ius factam pręiudicare, vt C. de probat.
d non epistolis. & l. non nudis[d]. Sed ipse Iac. respondebat ad l. cùm falsa. & exponebat ibi, nihil egisti, supple, si cõtrarium proba
14 re paratus es. Tu verò hoc prosequere, vt suprà. ¶†Quid si confiteor rem meam esse tuam, nunquid per hanc confessionem res desinit esse mea, & fit tua? Respon. si per errorem dixi, non mihi nocet, vt ff. de acquir. rerum domi. si procurator. & de conditione causa dat. l. iij. §. subtiliùs. ibi, nam eum, &c. Quid si ex certa sciẽtia? Respon. nec adhuc mihi præiudicat: quia falsa demonstratio veritatem non tollit, vt in præ. l. cùm falsa. extra. de consang. & affinit. quia circa. nec nuda ratio facit aliquem debitorem, ff. de donat. nuda ratio. multò minus nuda confessio, ff. de acquir. rerum
15 dom. nunquam nuda. & arg. C. de lib. causa, iubemus. ¶†Quid si confiteor tuam esse, & me à te ad vtendum tenere? Respon. dicũt Iacob. Bald. & Vber. mihi præiudicium non parari, argumen. C. de do. quisquis. Argumen. tamen contrà, C. de non numer. pec. l. generaliter, & in prę. l. cùm de indebito. Sed si hoc dixi ex certa scientia, scilicet rem meam tuam fore, si probare possum contrarium, non mihi præiudicat, vt iam dixi. sed videtur, quòd statim fiat eius rei dominus: sicut rem meam ex aliqua causa tibi concedo, cuius vsumfructum mihi retineo, statim videor in te illius rei dominium transferre, vt C. de do. quisquis. & sic videor rem meam à te in feudum tenere. Sed Iac. ad hoc respondet, dicens, multum interesse, qualiter verba cõcipiantur. Si enim dicit, volo rem istam in feudum tenere, non tamen per hoc paratur præiudicium veritati: quia falsa demonstratio, &c. vt s. licet quidam dicant, quòd ille statim incipit ciuiliter possidere: quod non placet. Si verò dicit, cõfiteor me velle habere talem rem in feudũ, tunc nocet, ff. de pact. tale pactum. vel, secundum Vber. si dico sic, confiteor rem istam esse tuam, & volo eam à te conducere in emphyteusim, tunc præiudicat, vt in præd. l. quisquis. & in l. tale pactum. in princip. Si verò dixi, confiteor rem istam, quæ mea est, esse tuam, & volo eam à te habere in emphyteusim, tunc nõ nocebit, vt in p. l. cũ falsa. Itẽ
e in cã societatis statim transit dominium, vt ff. pro socio, l. j. & iiie.

Et quæ

ADDITIONES.

a Differentia. ¶Et ibi gl. soluit contraria de §. pen. Inst. de rer. diuis. cum concord.

b Nihil debebatur. ¶No. & vide, quod post Inn. scripsi extr. de suc. ab intest. cùm dilectus. super verbo, asseruit. Hoc etiã scias, quod Pe. de Bel. ibi no. Inn. improbat, vt refert Cy. in l. generaliter. in 6. q. Falsum est eum ibi dixisse, quod dicit, vt ibi videri potest in glo. prædicta, vbi ipsius verba posui. Plus dico, quòd si ad literã dixisset, quod dicunt, per optimè dictum esset. Adde vltra ea, quæ habentur in d. §. codicillis. Bal. in cons. clxxx. & cliiii. ii. lib. per Ang. cõsil. xxix. Rom. cons. cccccxlv. Ab. cons. lxxxv. & xv. ij. lib. & ibi, quòd pater confitendo in testamento non præiudicat filiis in legitima, etiam quo ad pias causas.

c Nisi. ¶excipit à legato.

d Nudis. ¶ Et dicunt Antiqui, quòd inducebat pro se quãdam falsam auth. cuius tenorem ponit Accur. in gl. de qua s. post prin.

e L. j. & iii. ¶Dubitatur, posito quòd aliquis pro se & consortibus absentibus, quorum se dicit gestorem, recepit à Titio confessionem de feudo, vel emphyteusi, quam tenet ab illis, nunquid consortes, vel ipsorum hæredes agere ex illa poterunt sine cessione? Dyn. hoc tractans suo cons. xxxij. ad negatiuam allegat, quòd per liberam personam nostro iuri nõ subiectam non quæritur nobis ius agendi sine cessione, C. per quas pers. nob. acq. l. i. ff. de verb. oblig. stipulatio. §. alteri. nam si nõ quæritur sine cessionẽ per eum quem constat habere mandatum, multò minus quæretur per gestorem sine mandato. Tenet contrariũ, scilicet quòd eis, vel ipsorum hęredibus ratum habentibus, sine aliqua cessione competet ius agendi. Constat autem, quòd hæredes eius possunt ratum habere, quod poterat defunctus, si est ius tale, quod soleat in hæredes transmitti, aliàs non, ff. rem rat. hab. l. si is qui. & l. bonorum. Item constat id quęri per gestorem ratihabitione sequente, quodquæritur per procuratorem mandato præcedente, ff. de reg. iur. l. hoc iure. §. deiecit. Item constat, quòd per traditionem, vel quasi, factam procuratori, quæritur dominium sine cessione ipso iure: & per consequens ius agendi ratione dominii, ff. de acquir. re. do. si procura. & l. traditio. §. fi. & l. per seruum. §. fi. Ergo & quæretur per gestorẽ ratihabitione secuta sine cessione, ff. de ne. ges. si ego. Sed confessio, de qua s. habetur loco traditionis: argum. ff. de donat. l. quisquis. ff. de acquir. poss. interdum. in prin. & §. fin. & l. qui bona. Ergo consortibus, vel hæredibus ipsorum ex illa confessione est dominium acquisitum, & per consequens, ius agendi. inducit l. etiam l. certum. ff. e. tit. §. certè. vbi patet ex confessione facta procuratori pręsenti, quęri domino personalẽ actionem sine cessione: & id ideo, quia plus ex facto cõfitentis quæritur ius agendi,

quàm

Et quæ dixi circa dominium,locum habent etiam circa possessio
16 nem.¶†Sed quid si confiteor te possidere.quod possideo? Res-
pon.non paratur mihi præiudicium in possessione,per præ.l.cùm
falsa.licet sit arg.contrà ff.ad l.Fal.l.j.§.si legatarius.quia hoc verũ
est,cùm per errorem cõfiteor,vt xxij.q.ij.in quibus.secus,si ex cer
ta scientia,ff.de acqui.pos.quod meo.tunc enim amitto possessio
nem,quæ solo animo perditur,ff.eo.per diuersas.§.item.Sed nun
quid tu statim incipies possidere? Respon. non: quia solo animo
non quæritur possessio,ff.eo.licet.& sic dominium aliter amittit,
17 quàm possessio,vt eo.tit.si quis vi.§.differentia. ¶†Quid si in iu-
dicio,& ex certa scientia confiteor?Resp.mihi præiudico:vt ff.de
inter.act.confessionibus.& ff.de confes.l.certum.§.sed si fundum
18 secundum Ia.Bald.¶†Vltimò quæritur:ecce filiusfamiliàs emit
fundum,de quo factum est hincinde instrumẽtum,in quo ꝯtine-
tur,quòd venditor renunciauit exceptioni non numeratæ pecu-
niæ,& ꝙ sibi est pecunia soluta: postmodum vero filius cõfessus
est coram testibus,se pretium non soluisse:quæritur:an confessio
filii noceat patri,vt possit à venditore conueniri,non obstante re
a nunciatione filii[a]?Et videtur,quòd non,arg.C.de probat. cùm p̃-
cib.Nec obstat confessio cum solennitate facta:quia alias nõ va-
leret,vt ff.depositi,Publia.Nec enim renunciando, vel paciscen-
do potest filius patri præiudicare,vt C.de iureiur.neque. Item ex
ceptio sibi quæsita pacto non tollitur eo inuito, vt ff.de pactis, l.
fi.item non licet filio mutare consilium in alterius præiudicium,
ff.de reg.iur.nemo.& facit ff.de oper.no.nun.de pupillo.§. si plu-
res.& C.de non nu.pec.si cui. & licet filius remiserit, non præsu-
mitur pater remisisse,ff.de ritu nup.l.in eo iure.§. inde ait. & facit
C.quorum leg.l.j.§.deinde ait. Arg. contrà: quia in omnibus istis
tacitè intelligitur,quòd pretium fuerit numeratum,vt in præ.l. si
cui.ff.de compens.cùm filio.Item quia pater certat de lucro cap-
tando,venditor non: ergo debet melior esse cõditio venditoris,
quàm patris,C.de iure delib.l.fi.§ si legatarii. alioquin lucraretur
ex aliena iactura:quod esse non debet, vt ff. de condi. indeb. nam
hæc natura.extra.de pœnis,suam.xii.q.ii.fraternitas. & remitten-
tibus actiones suas,&c.ff.de ædil.edi.l.itẽ quæritur. §. si venditor.
& ff.de minor.si iudex.de consec.dist.4.quæris.prope prin.vii.q.i.
quàm periculosum,Item ex quo filius ipse cõtraxerat, per ipsum
poterat distrahi:quia omnis res per quascunque causas,&c.extra
de reg.iur.c.j,ff.eo.nihil tam naturale. Secundò potest dici, quòd
si pater ex hoc contractu fuit obligatus, potest conueniri: aliàs si
19 sed filius sic,vt ff.de act.& oblig.filius.secundum Vbert.¶†Vlti-
mò nota,quòd confessus in iure pro iudicato debet haberi,vt ex-
tra.de confes.c.ij.de simo.c.de hoc.C.e.l.vnica,& de hoc s̃.§.j. Fal
lit hoc, cùm quis confitetur incertum,ff.eo.certum.Item fallit in
causa matrimoniali,vt s̃.§.sequitur.vers.decimò.&in aliis casibus
ibi positis. An autem valeat confessio cedentis contra eum, cui
b facta est?no.s̃.de procur.§.sequitur[b]. Illud quoque verum est, ꝙ
confessio coniugum contra matrimonium facta, non nocet: sed
20 pro matrimonio facta,sic,vt s̃.§.prox.vers.x.†Sed nec confessio
in vna causa facta,& inter alias personas,præiudicat in alia,nisi ta-
les sint causæ,quòd sententia lata in vna, obstet exceptio rei iudi
catæ in alia,ff.de excep.rei iu,cùm quæritur.de hoc, secundum Pa
pam,extrà.de test.constitutus.& C.de inoff.test. contra maiores.
& ff.eod.Papinianus.§.sed nec impuberis. C.qui pot. in pig. hab.
c authen.item possessor[c].¶†Quid si egi contra te actione legis A
21 quiliæ; negasti te damnum dedisse:lite contestata confiteris:nũ-
quid potes?Respon. Accur.no.quòd sic,Insti.de act.§.item mista.
Alii contrà,vt ff.de mino.si ex causa.§.nunc videndum.Vel, secũ
d dum alios[d],dic,quòd post litis contestationem pœnitere non po
test post probationes: sed ante probationes sic,ff.de iureiur.eum
e qui[e].¶†Quid si actum est de furto ciuiliter,&reus confessus est:
22 nunquid ex tali confessione condemnabitur in iudicio crimina
li postmodũ contra eum instituto? Argum.quòd nõ,ff.de quæst.
l.j.§.diuus.Argumen.contrà in his,quæ no.C.de lib.causa,l.fi. ex-
f tra.de excep.c.j. §. fi. [f]¶†De facto quæritur: vniuersitas quædam
23 debebat mihi decem ratione salarii:syndicus vniuersitatis confes
sus fuit in iudicio de communi omnium & meo consensu,se illa
debere ex causa mutui:quare iudex cõdemnauit eum mihi ad de-
cem ex causa mutui,& tanquam syndicum.& etiam suo nomine:
nunc quęritur,an sententia mandabitur executioni contra eum?
Et videtur, quòd non. nam videtur simulatio: quare pro infecto
debet haberi,C.si cer.pe.si non singula.in fi.& l.si ex pretio. extrà
qui filii sint leg.per tuas.nec nouatio facta fuit,quia hoc non fuit
actum expressè,C.de nouat.l.fi.Arg.contrà,quia illud locum ha-
g bet in contractibus:secus autem in iudiciis:quia tunc non g dicit
24 nouatio necessaria,vt no.C.de iud.l.j.& ff.de noua.l.aliam.†Præ-
ceptum enim factum confesso,obtinet vim sententiæ. nam man
datur executioni, & actio ex eo nascitur, vt ex sententia, vt C. de
excep.rei iudic.l.fin.& no.ff.de appel.l.fin.§.j,& quando prouoc.
h nece.non est,l.ij.Et hoc verius est[h].

ADDITIONES.

☞quàm ex facto procuratoris confessionem recipientis.Cui est si-
mile ff.quod vi,aut clàm,l.iij.in prin.Concludit ergo,ratihabitio-
ne secuta competere ex confessione ius agendi ratione dominii
actione in rem, & agendi personali conditione ex moribus ex ꝯ
fessione,qua declaratum fuit rem feudalem. Vidimus de consor-
tibus,quorum nomine recepta fuerat confessio sed quid si singu
lari confiteor id, super quo res iudicata omnibus prodesset, vt in
querela,nunquid confessio habebit eandem vim,vt omnib.pro-
sit?Vber.super l.si fine.ff.de interrog.act.tenet,quòd non,per l.si.
eod.tit.Non obst.l.si filius ĩ.eo.tit.quę loquitur in filio in potesta
te constituto:& idem vtrobique not.Cy.in pręal.l.in vii.quæst.di
cit Petrum distinguere inter contentiosam iurisdictione,& volũ
tariam:vt primo casu valeat, quo ad omnes:secundo non.

a Filii.¶Id est,facta filio.

b §.sequitur.¶De confessione nil ibi tractat, sed de testimonio ibi ponit in fi.allegare debuit de cessio.actio.§.j.ver.sed nunquid so-la.& facit,quod dixi post Iac.& Cy.de iur.calum.§.restat.ver.pro-cur.Adde Pau.de Cast.cons.lxxxiii.

c Possessor.¶Facit,quod ibi not.in fi.vlt.glo.

d Secundum alios.¶Alber.Gal.vbi s̃.ver.sed pone, ĩ. &idem Acc. vt statim dicam.

e Eum qui.¶Et sic dixit Accc.in prealleg.§.i.iij.gl. reddens pro ra-tione pœnitendi, ꝙ non releuat actorem ab onere probandi: & allegat hanc leg. Ibi etiam tractat casum conuersum in priùs con fesso,postea negante:dicẽs, illum puniri,cùm vltima mora noce-at,ff.de peric.&commo.rei ven.l.illud.Subdit etiam,eum,qui du plum soluere non potest,in corpore puniri, ff.de pœ.l.i.§.gñalr.

f §.fi.¶De confesso furtum,qui ante litem cõtestatam moritur,an teneatur hæres? vide suprà de interrog.§.ii.vers.quid si is.& aliam remissionem ibi addidi.

g Non.¶Sine Non,posuit Alb.Gal.quod placet:&si vis subintrare materiam,vide,quod plenè no.Cy.in l.i.statim allegata in ii.quę. not.etiam de hoc C.de vsur.rei iudic.l.fi.in gl.sic ergo.

h Est.¶secundum Alb.Gal.cuius ad literam fuit iste ver.eo.ti.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Confessio multipliciter est consideranda.*
2 *Confessio procuratoris in iudicio facta, quo casu præiudicet, aut quando possit procurator eam reuocare.*
3 *Delatio iuramenti per procuratorem facta,an domino nocere possit.*
Confessio defendentis mandatum non habentis,an præiudicium afferre possit.
4 *Procuratoribus duobus constitutis,quorum vnus negat,alter confitetur,cui sit standum.*
5 *Confessio tutoris,vel curatoris,an noceat pupillo,vel adulto.*
6 *Confessio criminis per contrarij probationem potest reuocari.*
Cõfessio legitimè & p principalẽ in iudicio facta,an,& quo casu sit reuocabilis.
7 *In criminibus an possit quis errorem suum corrigere.*
8 *Confessus crimen an ex hoc poterit appellare.*
9 *Error habitus in principali an possit in causa appellationis corrigi.*
10 *Nouis defensionibus,aut allegationibus an quis vti possit in causa appellatiõis.*
11 *Error facti negotio nondum finito nemini nocere debet.*

¶Confessio quæ & quando valeat reuocari.

a 4.§.Postremo videndum est, quæ, & quando confessio valeat reuocari[a]. Et est sciendum

ADDITIO.

a Reuocari.¶Notatur, quia de confessione quæritur in hac mate-ria,non de negatione.quasi de illa non dubitetur.Ab eo enim qđ tendit in ipsius fauorem,diuertere potest: sed non ab eo,quod re spicit fauorem aduersarii regulariter.ideo expedit de hoc tractari Hoc tamen scias,ꝙ si negatiua esset contra eum,idem,quod in af firmatiua:pone terminos decret.vt nostrũ.vt eccles.bene.ver.er go,vbi archiepiscopus primò dixerat se non contulisse. & hoc e-rat contra eũ,per qđ petebat papam, vt de vacante officio potuis set disponere:reuocatio faciebat pro ipso,secundum illa,quę nar rauerat.Ad idem de temp.ord.dilectus.vbi confessus fuit episco-p⁹,ꝙ ñ habuerat mandatũ archiepiscopi:& hoc erat ꝯ eũ, cũ mã-datũ alleuiasset culpã.Idẽ dici posset de dec.ii.de capel.monach.si dicat, ꝙ presbyter primò negauerat se iuisse ad illorũ capellã, qđ postea ꝯfessus fuit, vidẽs ꝓbationes paratas.ad idẽ de testib⁹,ex te nore. Si eñ ille miles ꝯfessus fuisset se in septimana paschali ñ ha buisse vxorẽ, hoc erat in fauorẽ actricis. Nõ potuisset igit̃ id po-stea reuocare.Interrogatus,an esset in sacris tẽpore, quo fui elect⁹ in episcopũ,respõdi,ꝙ ñ:hoc ẽ ꝯ me.Interrogat⁹ de ætate,respõ dẽdo se minorẽ,vel maiorẽ,vel respõdẽdo,ꝙ habuit mãdatũ,vl ꝙ erat laicus,vel cleric⁹,&his similes,ſm veritatẽ causarũ,qñq; faci-unt ꝓ ipso, qñq; ꝯ ipsũ:& tñ sunt affirmatiuæ. Ex his cõcludit,in hoc §.tractari de cõfessionib⁹ de affirmato vl negato, q̃ respiciũt fauorẽ aduersarii i totũ, vl i ptẽ,an istæ possint reuocari,&quæ.

dum,quòd confeßio fit quandoque extra ius:de quo §.proximè dictū eſt. Quandoque etiam fit in iudicio:& tunc aut fit ante litis conteſtationem,aut poſt.Si fit ante litis conteſtationem,tunc ex iuſta cauſa poteſt reuocari.quod dic,vt §.de interrog.ante lit.cō-
2 teſt.fac.§.fin. †Si verò fit in iure,ſcilicet lite conteſtata,aut tunc fit per aduocatum,aut per pcuratorem,aut per tutorem,vel cura
a torem[a],aut per principalem perſonam.Si fit per aduocatum præſente,vel ſciente clientulo,& intelligente,perinde eſt,ac ſi per ipſum fieret,C.de error.aduoc.l.j.Vnde ſi tacet,ſibi præiudicat, niſi
b eam reuocet.extra.de cenſi.olim[b].& §.de aduoc.§.iam nunc.ver ſi.ex præmiſſis.quod poteſt facere ipſe,vel aduocat' vſque ad triduum ſimpliciter ſine probatione erroris,vt C.eo.ti.l.fin.ibi,con traxiſſe,&c.vel etiam poſt triduum,quandoque ante ſententiam prius tamen errore probato,extra.de confeſ.c.fin.& ff.eo. non fatetur.C.eo.error facti.ff.ad l.Aquil.inde Neratius. §.fi.Ergo ſi in-
c continenti,vel eadem die[c] eam clientulus, vel eius procurator, quod perinde eſt,reuocet,tunc ſufficit ſimplex reuocatio,vt ext. de appel.cùm cauſam,quæ.& de offi.deleg.cùm olim.j.in fi. extr. de teſti.cog.c.præterea.& ſic intelligo prædicta iura,quicquid alii
d ſomnient.Quidam[d] autem dicunt,quòd clientulus debet ſtatim, poſtquam ſcit confeſſionē aduocati,reuocare,vel ſaltem eadem die:& in hoc grauatur:ſed poteſt hoc facere ſimpliciter,& in hoc alleuiatur:ſuam autem non poteſt,niſi probato errore, & in hoc grauatur:ſed hoc pōt quandocunque vſque ad ſententiam,& in hoc alleuiatur.Principalis ergo perſona,etiam intra triduum nequit ſuam cōfeſſionem reuocare, niſi priùs errore probato: licet aliud ſit in confeſſione aduocati, vt dixi: & hoc in errore facti ali-
e ud,ſecundum quoſdam,in errore iuris,vt j.ad fin.Rof.dixit[e] ſimpliciter & indiſtinctè,quòd errorem aduocati poteſt quis,ſicut & proprium,vſque ad ſententiam reuocare. nam quod dicit aduo-
f catus,perinde eſt,ac ſi ipſe dixiſſet[f],C.de errore aduoc.l.j.& ff.pro ſuo,l.fin.in fi.imò magis debet ei in errore alterius,quàm in proprio ſubueniri,ar.ff.de reg.iur.qui in alterius.Hoc autem certum eſt,quòd ſi clientulus interrogatus,an ratam habeat confeſſionē aduocati, reſpondeat ſimpliciter Sic, tunc non poteſt reuocare, niſi errore probato:ſi verò reſpondeat ſe ratum habere in eo,qđ pro eo facit,in eo verò,quod contra eum eſt,minimè,tunc nudo verbo ſine probatione erroris poteſt reuocare intra triduum,qđ contra eum eſt:ideoque conſulo,quòd aduocatus,& etiam prin-
g cipalis,proteſtetur,vt in præ.ver.ex præmiſſis[g].& ſemper ſub cōditione proponat,vt in eo.tit.§.final.ver.item ſit cautus,ne. Quidam autem diſtinguūt,an errauerit in facto,an in iure. quod dic, vt in Summa dom.mei,eo.ti.§.an error.Error autem iuris poteſt
h quandocunque reuocari[h].¶†Si verò fit per procuratorem,præ-
3 iudicat[i],niſi eum reuocet:quod poteſt facere quandocunque an
i te ſententiam,errore probato, extr.de offi.del.cùm olim.j.prope
k fin.extra.de confeſſ.c.fi.extr.de elect.ſcriptū.prope prin.[k] Quòd autem procuratoris confeſſio domino noceat,probatur extr. de poſtul.c.j.prope princ.ver.verùm.cum ſuis concor.& ff.ad l.Aql proinde.§.j.& ff.de interrog.in iure fac.l.alius.& l.ſi defenſor. ex-
l tra.de re iud.ſuborta.Quidam[l] tamen contrà,niſi procurator habeat de hoc ſpeciale mandatum,vel niſi ſit generalis procurator.
4 ¶†Sicut nec pactum, nec delatio iuramēti per eum facta, nocet domino,niſi ad hoc habuerit ſpeciale mandatū,ff.de iureiu.iuſiu-
m randum.§.fi.& l.ſeq.& ff.de pact. nam & nocere[m],vel niſi domin' confeſſionem ratam habeat,extra.de procur. c. j. Alii,inter quos
n eſt Vincen.[n] diſtinguunt inter procuratorem & defenſorem: vt confeſſio defenſoris,id eſt eius qui non habet mandatum,non p
o iudicet,vt in præ.l.ſi defenſor.& ff.de procur.Plautius[o].niſi dominus poſtmodum ratum habuerit,ff. de interrog.act.qui ſeruum. confeſſio enim procuratoris, id eſt eius qui mandatum habet ad cauſam,vel etiam eius qui habet literas de rato,præiudicat domino,extra.de procur.c.j.& de offi.deleg.coram.& in præ.l.proinde. niſi dominus contrarium poſſit probare:ad quod poteſt admitti. nam & contra propriam confeſſionem admitteretur, ſi ſe doceret erraſſe,vt in præ.l.error. Verius credo cū Io.quòd ſemper obſtat domino confeſſio veri procuratoris,vt in præmiſ. cōcor.nec eſt expectandum,quòd dominus ratam habeat confeſſionē, arg. ff.de cond.inde.ſi procurator. & l.indebitam.nam & quando procurator delinquit circa iudiciū,domino præiudicat,niſi fines mādati excedat,extr.de off.deleg.cùm olim.C.de procur.ſi procurator.De hoc,& quando factum procuratoris domino præiudicet, nō.extra.vt lit.non conteſt.c.j.in fin.& §.§.ſequitur.ver.xiiij.& §. nunc videndum.& vide in Repertorio noſtro eo.tit.& in titu.de proc. Item an taciturnitas procuratoris habeatur pro confeſſione,not.§.tit.prox.§.ix.& eſt argum.quod not.extra.de poſtu.prælat.c.j.prope princip.ibi,non negaui & c.vbi de hoc,ſecundum Pa
p pam.[p] Quę autē actio oriatur ex confeſſione procuratoris,ho.ff. de inter.

ADDITIONES.

a Vel curatorem.¶Si per prælatum,vide no.de elect.dudum, 2.in gl.nota ergo. & hic per Cynum de prælato & de capitulo, q.xv. & ſeq.& de his,quando agere poſſint,vide plenè §.de acto. §.j.in vlt.char.Adde Rom.con.388.

b Olim.¶Vide,quod ibi not.in glo.ſecunda,& quod ſuper ea ſcripſi:& in decretali,cùm cauſam.de appel.ſuper v.glo.ibi diſtinxi p iudicium negotii principalis ex confeſſione & ſola ordinatione litis per conteſtationem. ADDE vt plenè per epiſcopum Alex. in c.dilecto.extra.de appel.& ibi,an procurator confeſſionem ad uocati reuocare poſſit.

c Eadem die.¶Vt dicit decreta.cùm cauſam.de appel.

d Quidam.¶Scilicet Bonagui.vbi ſuprà,in fi.& Cyn.vbi ſuprà, ver ſi.pen.tenet principium huius dicti,ſcilicet quòd incontinenti fieri poſſit,nil probādo:allegat ff.de manu.teſt.l.Stichus.& illud regulare,quæ incontinenti fiunt,&c.aliàs,ſecundum eum, neceſſe erat probare errorem,C.de erro.aduocatorum, l. j. & opiniones contrarias dicit truffas.

e Dixit.¶Rub.7.qui poſſ.eſſe aduoc. vltr.prin.ver.bene intelligat.

f Dixiſſet.¶Imò ex ipſius perſona aduocatus format talia dicta, vt ſcripſi in præ.decre.olim.ſuper ij.gl.& patet ex forma rubricæ C. de errore aduoc.libel.ſeu procon.

g Ex præmiſſis.¶Hoc conſilium non approbat vſus,vt ibi dixi.

h Reuocari.¶Contrarium dicit in fi.huius §. ibi: inde dixit Accur. in l.fin.C.de erro.aduo.poſitis circa huiuſmodi errorem aduocati duabus opin ſua & Pla.omnes concordare, errorem iuris reuocari poſſe vſque ad ſentētiam:& ſic loquitur de errore aduocati.

i Præiudicat.¶De hoc per Hoſt.in Summa eodem titulo,§.j.verſi. dominus cauſę.& multùm plenè per eum in Summa de procu.§. pen.ver.ſed nunquid confeſ.& plenius per Cy. vbi ſuprà,in quæſtione iiij.in qua etiam de tut.& cu. tractat prolixè,& ponit octo opiniones,quarū prima diſtinguit,an confeſſio emanauerit præſentibus dominis,pupillis,vel adultis:& tunc præiudicat,licet minores reſtituantur:aliàs non pręiudicat.Secunda diſtinguit,an cō fiteantur tales in cauſis,quas inchoarunt,an in aliis.Tertia diſtinguit,an confeſſionem fuerit ſecuta ſentētia,necne. Quarta,an tutor in tota lite durauerit,vel non durauerit.Quinta,quòd præiudicet,niſi dominus,pupillus,vel adultus,probet contrariū:& hæc placet gloſſ.ff.de procurat.non ſolùm.Sexta Iacob.de Rauen.dicentis, confeſſionem adminiſtratorum talium non præiudicare, habito reſpectu ad dominos. Septima diſtinguit an confiteatur præparatoria,& præiudicat:an deciſoria,& non pręiudicat:pro ratione ſumūt, quòd vbi maius periculum.&c. Octaua,quam dicit Canoniſtarum eſt,quòd confeſſio procuratoris nocet domino, niſi probet illam erroneam,vt lit.non conteſt.c.j.de re iud.ſuborta.Diſtinguit demum inter procuratorem & defenſorem:& hæc clara. Item inter procuratorem habētem ſpeciale mandatum ad hoc,& iſta clara:vel habentem generale tantùm:& hunc coniungit tutoribus & curatoribus,diſtinguens voluntariam iuriſdictionem à neceſſaria.Primo caſu non pręiudicat,ff.eo.certum.verſic. ſed an ipſos.ſecundo reſpondendo poſitionibus,vel petitionib'. præiudicat:cùm & pręiudicet ſententia:ergo & confeſſio,ff.de re iu.ſed ſi ſe obtulerit.in prin.& §.tutor,niſi dominus probaret contrarium confeſſionis,vt in prin.decret.i.in fi.Diuerſitatis ratio,qa in voluntaria iuriſdictione videtur donare.quod nō poteſt,ff. de pactis,contra iuris.§.ſi filius.In neceſſaria & contentioſa,quę redditur in inuitum,nō donat: nec prohiberi debet agnoſcere bonā fidem,ff.de admit.tut.quoties.§.ſicut.Sed ſi opponas, quòd quandoque tales ſunt ribaldi,reſpondetur in tutoribus, qui ſatiſdant, non eſt timenda fraus:in procuratore imputet ſibi dominus,qui talē elegit,ſi non poteſt ſe contrariis probationibus releuare. Adde,an confeſſio prælati noceat domino, Paul.de Caſt.conſi.j.

k Prope prin.¶Vide,quòd ibi not.in j.gl.& quod ſuper ea dixi.

l Quidam.¶Hoc tenuit Vinc.in l.j.C.eo.per l.certum.ff.eo.ſed dic ipſum procuratorem teneri,per leges §.prox. allegatas. Idem tenet Iac.de Are.in l.certum.dicens,ſolùm in tribus caſibus domino præiudicari. Primo, ſi mandauit eum ſic confiteri, ff. de interrog.act.ſi ſeruum.j.reſpon.in fi.Secundo,quando ipſo præſente, & non contradicente,confeſſus eſt,C.de erro.aduoc.l. j. Tertio, quando ratum habet,vt ſequitur:& dicit eū ratum habere, ſi ſtatim,cùm ſcit,non reuocat,ff.de ſol.ratum.rem ra.hab.l. quo enī. C.ad Mace.l.fin.facit,vt lit.non conteſt.c.i.in fin.de iureiur.c.vlt. ij.reſpon.lib.vi.

m Nocere.¶De procu.qui ad agendum.in fi.lib.vi.

n Vinc.¶In decret.i.de poſtul.in prin.

o Plautius.¶Et de hoc eo.tit.non ſolùm.in prin.

p Secundum Papam.¶Vide,quod ibi dixi ſuper gl.ii.& eſt expeditum de confeſ.c.ii.lib.vi.

a de inter.act.de ætate.§.qui interrogatus[a]. ¶†Sed pone:feci duos
4 procuratores,vnus confitetur,alter negat: quæritur,cui stetur[b]?
b Respon.[c] secundum eos, qui dicunt confessionem procuratoris
c domino non obesse, planum est: secundum alios verò videtur,
quòd neutri.nam si duo arbitri diuersas,&c.ff.de excep.diem.§.si
d plures.ff.de re iudic.duo.extra.eo.c.fin.[d] sed videtur ei standum,
quod magis nocet,ff.de lib.causa,vno.§.fi.ff.ad Syl.si quis.§.fin.
Sed distingue:nam aut incontinenti vnus confitetur,& alius negat:quo casu melior est conditio prohibentis,ff.de cur.fur.consilio.§.fin.Aut ex interuallo: & tunc statim dominus obligatur ex confessione sui procuratoris. vnde nequit consequi ex negatione sui procuratoris,quod ex sua cōsequi nequiuisset,ff.de mino.l.iiij.§.sed an vltrò.C.quod met. causa,si per impressionē.Vel dic, quòd stabitur idoneiori,ff.de testi.ob carmen,§.fin. secundum Oldof.Alii dicunt,quòd si dominus velit contrà probare,audietur, cùm,& si tantùm vnus esset,hoc posset:& sic intelligunt ff.de cōfes.certum.§.si quis. Si verò non est probare paratus, tunc ei nocet:& vide s̄.de tut.§.fin. versi. quid si duo. ¶†Confessio autem
5 tutoris,vel curatoris,vtrùm noceat pupillo,vel adulto,no.ff. eo.
6 certum.§.ii.¶†Cæterùm si fit per principalem personam[e],& sit
e legitimè facta,secundum ea,quæ habes s̄.eo.§ sequitur.statur ei, & nocet,C.de confes.l.vnica,extrà eod.c.ii.xiiii.q.ii.§.i.nec reuocari potest,nisi errore probato:& tunc potest vsque ad sententiā
f non post,nisi fuerit appellatum[f], C.de trāsact.sub prætextu.C.de
g iur.& fact.ign.error facti.ff.e.non fatetur. Vnde[g] si fui confessus, me occidisse hominem, nunc probo eum viuere:admittar ad re-
h uocandum,vt in præd.l.inde Neratius.§.fi.[h] vel fui confessus me promisisse tibi decem,vel matrimonium cōtraxisse Narbonę tali die:nunc volo probare,quòd in illa die eram Romæ, extrà de testi.ex tenore.C.de contrahen. stipul. optimam. vel fui confessus me tibi debere decimas de aliquo prædio , nunc volo probare illud esse in alterius parochia, extrà, de paroch.c.fin.& de decimis,
7 qm.& c.cùm contingat.xvi.q.i.si quis. ¶†Sed nunquid in criminalibus potest quis suum errorem corrigere? Dicit Vber. ꝙ si in ea perseuerauerit,secundum ea,quæ no.s̄.in prin.huius tit.ver.&
8 hoc in ciuili.¶†Sed nunquid confessus crimen potest ex hoc ap
i pellare? Respon.non,secundum Vber.[i] C.quorum appel.non reci.l.ii.& ii.q.vi.§.sunt,quorum. ver.nullus etiam,&c.& est speciale in causa criminali,secundum eum.Ego dico,quòd confessus,siue in ciuili,siue in criminali causa,potest appellare,si non admittitur ad probandum errorem,ff.de confess.cùm fideicommissum. secus si sit conuictus,& confessus, & argumentis superatus: vt in præ.concor.Arg.contrà,C.de erro.aduoc.l. fin. hoc prosequere, prout no.extr.de app.cùm speciali.§.porrò.& c.Romana. §. si aūt
k post sententiam[k].scilicet & ȷ̄.de app.§.in quibus.versi.ii.[l] ¶†Sed
l nūquid in causa appellationis potest quis corrigere errorem ha-
9 bitum in principali. Videtur,quòd non,cùm sit finitum negotiū per sententiam,extrà de confess.c.fi.& in præ.l.error. extra. de litis contest.exceptionis.lib.vi.ff.de re iu.l.i. Dic contrà:nam appellatione suspenditur pronunciatum:& ita non potest adhuc negotium dici finitum,ff.ad Turpil.l.i.in fi.& ad hoc C.de erro. aduoc. l.fin.Nec potest etiam dici res iudicata,vbi est à sententia appella
10 tum,vt s̄.de excep.§.dicto.ver. vt autem hoc. ¶† Et præterea in causis appellationis nouis defensionibus & allegatiōibus vti possum,C.de appel.eos.§.i.& de temp.appel.per hanc.extra.de testi. fraternitatis.& exceptionem peremptoriam in causa principali omissam in causa appellationis proponere, extra. de fide instru. cū Ioannes.C.sentent.rescind.non poss. peremptorias. At corrige-
m re errorem est perēptoriā proponere:& sic obtinuit[m].Cætera de
11 hac materia vide s̄.de positio.§.decimò. & per totū titulū. ¶†In
n summa nota,ꝙ error facti negotio nondū finito nemini nocet[n], C.de

ADDITIONES.

a Interrogatus.¶Hic est duplex error,causatus ab Alber.Gal.codē tit.post prin.versi sed quæ actio. qui simpliciter de confessione q̄rebat,non expresso procuratore:& dicebat sic:Dic,quòd aut confitetur formiter,aut informiter:vt no.ff. &c. &in Alber. habetur additio talis.Sed certè ibi non inuenio notatum:sed tāgitur ff. de confess.l.certum. in fin. vlt.glo.sed non soluit Accur.an hæc additio fuerit sua,vel alterius:fuit malè locata:quia cùm in fin.ver.poni debuisset,posita fuit post præmissum,vt no.ante illud, ff. & verum est,ꝙ in illa glo.aliquid dicitur de forma,dicendo, illud quæritur,si cum forma quis confiteatur ex venditione, an vtile ex vēdito teneatur:& verum,ꝙ Accur.non soluit:sed Rof.vbi s̄.in pri. hoc prosequitur,dicens actionem in factum dari ex confessione, licet fateatur Ioan.in Arbore nil de illa dixisse:sed ꝙsupplendum sit alleg.ff.de testib.l.scio quæsitum.ff.de spon.oratio.Dicit ergo, ꝙ si quis confitetur se tibi debere decem, aut informiter,id est, sine adiectione causæ, aut formiter, id est, causa adiecta, putà mutui:decre.si cautio.de fide instru.determinationem ponit pro hac forma:primo casu oritur actio in factum:secundo,vtilis certi condictio,sicut si daretur directa ex vero contractu. nam qui confitetur,obligatur ex eo,sicut ex cōtractu,ff.de inter.act.de ætate. §. qui interrogatus.sicut est,secundum eum,in iureiurando delato:vt si iuratur formiter, id est,adiecta causa, datur vtilis ex contractu: si informiter,datur in factum,ff.de iureiuran.l.nam postea.§.pen.& vlt.& l.sed & si possessori.& l.si duo patroni.§. pen Nec est verū, ꝙ ex confessione oriatur vtilis confessoria: quod quidam dicunt per l.inde Neratius.§.vlt.ff.ad l.Aquil.vbi de hoc. nam confessoria pro seruitutibus est inuenta:remittit ad tractatum suum de cōfessoria:& scripsi de iudiciis,examinata.super gl.ii.Fatetur tamen ꝙ nedum in vtili,de qua est dictum,sed etiam in actiōe in factum vt competat,requiruntur illa decem, quæ in versibus & in prosa habentur, propter quod ipse prosam, vel regulā prosequitur, & exponit,priùs:& post quasdam obiectiones ponit satis congruas materiæ,quas per te videas: ponit etiam libellos & positiones, q & quæ conueniunt vtrique actioni: & valent hæc ad declarationem eorum,quæ no.in decre.si cautio.de fide instru.in iiii.glo.& eius,quod no.ȷ̄.de accus.§.i.ver.quid si latro.

b Stetur.¶Tene,quod no.de procu.si duo.lib.vi.in iii.glo.

c Respon.¶Secundum Albe.Gal.cuius fuit iste ver.eo.tit. ver.pe.

d c.fi.¶Per quæ iura ponit Alb. opinionem,quæ habet, ꝙ domin⁹ eligit cui stetur,sicut eligitur ordinarius in sententiis delegatorū suorum.

e Personam.¶In hoc membro distinguit Cy.vbi s̄.q.xi.dicēs,ꝙ aut scienter,aut ignoranter. Secundo casu aut in facto errauit, aut in iure.Si in facto,regulariter vsque ad diffinitiuam reuocari potest vt in l.error. Fallit C.de cond.inde.ea quæ.Inst.de obl.quę ex qua si contract.§.fi.& sic loquitur l.si is.ff.e.Secundo casu,quia debuit peritos consulere,secundum gl.nullo iure reuocat.ff.eo.tit.non fatetur.& de reg.iur.quod quis.& Dy.hoc concedit,si post litem contestatam erretur: sed ante litem contestatam excusatur, sm eum,ff.de inter.act.de ætate.§.qui iusto.& Celsus. hoc not. in regula,ignorantia.lib.vi.Sed secūdum Petr.casus est in contrarium si non violetur litera,in l.cùm fideicom.ff.eo. tit. Item in damnis vitandis excusat,vt in l.error.Dicit ergo verū esse illud non reuocari ipso iure, sed sic restitutionis ope. Et in hoc differt ab errore facti,quod reuocatur ipso iure.In confessione autem facta scienter,distinguit,an sit ad præparationem litis:& tunc ante litem cōtestatam pœnitet,postea non,ff.de rei ven.is qui. Si tendit ad litis decisionem,confessus non pœnitet,vt in l.i.C.eo. Fallit in casu l. inde Neratius.ff.ad l.Aqui.§.fi.Notoriè enim constat, te nō interfecisse hominem, qui viuit:sed non sic notoriè cōstare potest, te non debere,quod confessus es.ad id,quod distinxit post Iac.de Are.in decre.ff.eod.ti.remittam in fin. Attento dicere, quòd in hac materia summè necessaria esset principalis constō determinans has varietates secundum ius,vbi præualeret,quid certum:alias veteretur placito,quod eo casu meritorum putarem: de quo Insti. de iure na.gen.§.sed & quod principi.distinctio tamē Dyn. plenè placet,ad quam in fine remittam.

f Appellatum.¶De hoc statim ȷ̄.ver.pen.

g Vnde.¶Exempla ista fuerunt Bonagui.ver.s̄.ante fin.

h §.fi.¶Si ille verò mortuus est.sed inuētus est occisor, dicit Iac.de Are.ꝙ in hoc casu,qui euenit Pergami,Iuristæ ibi cōcordabant ꝯfessum decapitandum,per l.iiii.ff.eo.ti.ipse super lege illa tenet ꝯtrarium,inducens l.i.ff.de questio.§.vlt.dixit etiam Gui.de Suz.super l.inde Neratius,ꝙ si q̄s vulnerauit aliquem,quem fortè credidit occidisse,& capt⁹ sic confessus est,etiam amici admitti debent ad probandum,quòd ille viuit.

i Secundum Vber.¶Et Iac.Bal.vt dicit Alb.Gal.vbi s̄.ver.sed nūq̄d ꝯfess⁹.ipse tenet cū Guli,allegās,q̄d no.ff.d ap.l.fi.§.i.Add ad hāc materiā,ꝙ ꝯfessio extraiudicialis in criminali nō nocet,quātū ad hoc,vt possit ordinariè puniri,sed extraordinariè tātū: vide Rotā in nouis decis.decis.clxxx.vbi pulcherrimè hoc tractatur.

k Post sententiā.¶Li.6.vbi de hoc in gl.alternatiuam.& vide quod super ea dixi.

l Ver.2.¶Sic incip.& allegare intendit,quicquid continetur sub illo ver.vsque ad ver.3.

m Obtinuit.¶Secundum Alb.Papien.in l.per hanc.C.de temp.app. ideo vide Vber.Iac.Bal.super l.error.

n Nocet.¶Hoc verū,ꝓbato errore,quē ꝓbari necesse est ꝑ allegātē, vt s̄.§.2.ver.3.& scripsi ad fi.gl.ad q̄ hoc ī fi.remittā.Alb.Papi. ad id allegat ff.ad Tre.si hæres ab eo.in fi.& dixit Gul.in l.error.ꝙ si obligauit me plurib⁹ in solidū ꝑ instrumēta, & Titi⁹ ex illa obligatiōe agit ꝯ me,&ego ꝯfessus fui me ex illo instrumēto sibi obligatū:si postea appareat illi⁹ nomē in instrumēto scriptū nō esse,ꝓbatus erit error.alleg.ff.ad l.Aq.īde Nerati⁹.§.vlt.cū l.seq.Dicit et ꝓbatū errorē,si aduersari⁹ id ꝯfiteat:alleg.ff.de inter,act.l.fi.& dixit Alb.Pa.vbi s̄.ꝓx.dixi cū Io.& Azo.& ī hoc oēs cōiter ꝯcordāt, ꝙ ꝓbat dicēdo errasse,& ꝓbādo rē aliter se habere,ff.d ꝓb.verius. de adm

C.de iur.& facti igno.error.extra.de confes.c.si.putà quia errauit quis in aliqua confessione in iudicio facta:& bene dicit Facti:sec' autē,si errauit in iure[a].nam tunc statim pro iudicato habetur,C.de confes.l.j.ff.eo.non fatetur.vbi de hoc.Vnde dixit Rofre.secus esse,si naturale indebitum iuris errorem promittat,vt ff.de condic. inde.in summa.Pileus tamen dixit idem esse in errore iuris:&sup plet in præd.l.maximè[b].

ADDITIONES.

¶ff.de admi.tut.hoc autem.C.de episc.aud.si legibus. Fit etiam hæc probatio per testes,instrumenta,& literas amicorum,ff.de interroga.act.de ætate.in fi.Et si dicas,quòd illud dicere probare,non concludit erratum,quia potuit res aliter esse eo sciente, confitéor:sed stabitur præsumptioni ignorantiæ,nisi probet aduersarius scientiam,vt etiam dixi,vbi in fin.remittam:quod est verum,nisi esset casus,quo scientia non obstaret,vt suprà §.proxim.versicul. quid si ex certa.& dixi nunc in distinctione Cyn. versicul. in confessione.

a In iure.¶De hoc s.§.ij.ver.iii.

b Maximè.¶Vide,quod scripsi in decr.vlt.e.tit.super ver.error facti.& post Dy.in regula,ignorantia.de reg.iur.lib.vj.in princ.dist. de hoc etiam per Cy.C.de iur.& fact.ig.l.error.in vlt.q.

ADDITIONES NOVAE.

§ De hac materia vide Bal.C.de confessis,vbi multas quęstiones singulares ponit,& Albric.eo.tit.

§ An confessio clerici facta coram iudice laico faciat haberi pro condemnato, vt sic ex illa confessione agi possit. dic quòd non, Imò est nulla,&eius vigore non potest fieri pręceptum.c.at si clerici.de iudi.Idem Cyn.& Bar.in l.j.C.eo.Innoc.in c.per inquisitionem.de elect.vide quod no Bal.in l.magistratibus.C.de iurisdi. om.iud.Ioan.An.in ti.de confessis.§.sequitur.vers.quinto.in additio.suis,& conclusit ibidem Ioann. Andr.quòd vbicunque iurisdictio iudicis incompetentis non potest prorogari per confitentes ibi confessio nulla sit:siue emanet per modum iurisdictionis contentiosæ,siue voluntariæ.sed vbi iurisdictio prorogari potest,tunc valet dicta confessio,Inno.in dicto cap.dicit quòd dicta confessio clerici non valet vt possit ex ea damnari,tamen cleric' tractus coram iudice competente poterit compelli ad confitendum illud quod fuit confessus coram iudice incompetente.&addit in c.cum dilectus de successione ab intest. quod si clericus decessit, ita quod non potest compelli virtute dictæ confessionis,poterit ferri sententia contra hæredem suum.sed hoc non est verum:quia ex quo cōfessio non ligauit defunctum,ad hoc vt pati posset sententiam,multominus ligauit hæredē.pro hoc fac.gl.in l.iubemus. de lib.cau.sed si emanaret confessio coram iudice, non tamen in figura iudicij,non præiudicat talis confessio,sicut nec extraiudicialis,dicta l.iubemus.in gl. Ange.in l.j. ff.de confessis.Item confessus vnum in vno iudicio competenti,potest dicere oppositū in alio iudicio ad alium effectum.vt no.in Auth.Item poss.C.qui potior in pig.ha.Bar.in l.diuus.de cust.re.vide Bal. in l.magistratibus.de iur.om.iu.& Auth.si qua per calumniam.de epis.& cle.&Ang.in dicta l.magistratibus.

§ Maiorem fauorem debet inuenire confessus quàm conuictus, Inn.in c.prudentiam.de off.deleg.in ver.reus.in 4.col.lecturæ.

§ Per confessionem aduersarij potest quandocunq; probari, In. in c.finali,de testibus.

§ Cōfessio idem operatur quod publicum instrumētum de contractu confectum,& non minor est probatio per confessionem, quàm per publicum instrumentum,l.cum te transegisse.de transact.

§ An cōfessio facta coram auditore,aut inquisitore infamet,Bar. quòd non,per glo.in l.quid ergo.§.si ex compromisso.de his qui notan.infa.

§ Per confessionem partis veritas nō tollitur.sed præsumptio iuris bene eliditur:nec dicitur erronea confessio ratione præsumptionis legalis.ita dicit Bal.in consiliis suis.

§ In l.quid tamen.ff.de ar.Guil.inducit in argumētū,quod annullato processu,possit reus confessionem quam fecerat,annullare & reuocare.quod est verum quàdo vtrumque est irritum,secus quādo confessio valet,vt c.Pisanis.extr.de resti.spo.per Abb.

§ Nota quod confessio facta in foro animæ nō potest opponi in foro cōtentioso,vt c.fraternitatis.de schismat.Item confessio facta in foro animæ est intentanda secundum mentem proponentis, vt c.exhibita.& c.significasti.de homicidio.

§ Quidam confessus est alium occidisse,cum reuera alius occidisset: postea reperitur & probatur alium occidisse, an dictus confitens debeat ex tali confessione puniri.not.per Albric.in l.4.ff.de confess.& videtur casus in l.Inde Neratius.§.si quis hominem vi uum.ff.ad leg.Aquil.

§ Quidam confessus est alium occidisse ad sui defensionem , an debeat puniri,si non probat quod ad sui defensionem.Bar.ponit in l. diuus.de off.præsi.Bal.in l.vnic.C.de confes.& l.cum te.de don.ante nuptias.& in l.ea quæ per inficiationem.C. de con.indeb.&ibi tenet quòd debet puniri in totum.

§ An confessio facta pręiudicet hæredi,& nunquid cōfessio filij facta præiudicet patri,no.Bar.in l.eius qui delatorem.de iure fisc. & l.cum filius.de verb.obli.Bal.in l.ij.de eden.

§ An debeat intelligi quod habeatur pro confesso ipso iure vel per sententiam.Bart.in dicta l.eius quī delatorem.qui dicit quòd debet intelligi per sententiam.

§ Confessio facta in iudicio per errorem iuris absente parte, an valeat Dy.quòd sic in l.ij.§.cum plura.de iure fisci.

§ An confessio facta per errorem in causa principali,& nō reuocata ante sententiam possit postea in causa appellationis reuocari,Inn.in c.ex parte.de confes.& tenet quod sic.idem gl.in l.creditor. §.iussus de appel.

§ In l.de ætate.§.ex causa.de interr.actio.vbi Bar.ponit cautelam quando quis vult reuocare confessionem.

§ In l.j.C.de cōfessis,per statutum ordinatur quod omnes debeat in scriptis dare eorum patrimoniū,& omnia debita quæ habet modo quidam in sua scriptura posuit se dare debere cētum Titio ex causa mutui:Titius petit illa centum,ille negat se debere:an poterit conueniri ex ipsa confessione, Albri.ibi quòd non.& not.in l. quæ quisque.de acquir.re.do.

§ In Auth.quod obtinet.de prob.nunquid per negationem domini probetur negatiua.verbi gratia, testator in testamēto dicit talem rē non esse suam,nec ad eum pertinere,an per hoc probetur testatorem nullum ius habere in ea re.Dic,aut illa verba sunt pro lata contemplatione certæ personæ,& tunc si sunt iurata probāt negatiuam , si autem non interuenerit iuramentum , videtur illi possessori legata liberatio.vt l.Titia.§.Gaius.de leg.ij.aut non respiciunt contemplationem certæ personæ, & tanquam nuda nihil operantur.arg.l.filius.§.diui.de leg.j.Bal.in dicta Auth.

§ Quid si agebam contra te ad xx.& tu confessus fuisti te debere dare decem tantum,& ipsa soluisti:volo postea à te petere & alia decem,an possim?gl.in l.rationes.de probatio.dicit quod nō:imò creditor debet sibi imputare cur talem confessionem cum dictione taxatiua admisit:secus si simpliciter confessus fuisset de decem sine alia taxatione.

§ An confessio procuratoris in criminalib' noceat domino.no. in l.proinde.§.fina.ad leg.Aqui.& l.non solum.in princip. de procurat.

§ An hæres possit reuocare cōfessionem defuncti, no.in l.nō idcirco.de iur. & fac.igno.secundum Bal.& in l.error.in fi.eo.tit.

§ An pater possit reuocare confessionem filij,not.in l.ij. si ex noxa.cau.ag.

§ An procurator possit reuocare confessionem domini,dic quod sic ex causa,l.per hominem.ff.mand.

§ Quando valet confessio coram notario facta absq; iudice,Bal. in l.j.C.de confess.

§ An confessio erronea possit reuocari,Bal. in l.error.de iuris & fact.igno.

§ An videatur quis cōfiteri posita in libello:no.ſ.de libel.cōcep.

An confitenti crimen debeat dari dilatio vel terminus defensionis,no.in l.j.§.si quis vltra. de quæstio.

§ An confessio vsurarij facta in iudicio faciat ipsum haberi pro vsurario manifesto, Bal.in l.j.de confess.

§ Quid de confessione facta in testamento se fore vsurarium manifestum.Bal.in l.ij.C.de fal.cau.adiec.leg.

§ An contra confessionem fictam admittatur probatio in cōtrarium,Bal.in l.quoniam.de his qui not.infam.& in l.ij.§.quod si actor. de iur.cal.dum dicit,nisi probetur contrarium. in quæstione illa, an positiones debeant haberi pro confessis.

§ Quid si iudex faciat præceptum in confessum, an possit postea reuocari confessio.Bal.ponit in l.error.C.de iuris & fact.ig.& refert quod Bar.in l.non fatetur.de cōfessis.& dicta l.error tenet quòd possit reuocari.quod reprobat Bal.propter tria,primò quia istud præceptum est terminus disceptationis,sicut conclusio in causa. Secundò, quia istud præceptum trāsit in rem iudicatam, vt l.si debitori.de iudiciis. Tertiò quia ex illo pręcepto nascitur obligatio & actio,l.cum non solum.§.necessitate.de bon. quæ lib.& sic habet vim diffinitiuæ.& hoc est verum in præcepto habente naturam iurisdictionis contentiosæ.sed in præcepto quod fit à tabellione,quod appellatur præceptum garentigiæ sto cum Bar.quia ex isto non augetur nec inducitur obligatio,sed quidam modus exequendi datur. est enim istud pręceptum accessorium contractus,& non stat per se: secus quando iudicialiter præcipitur,quia tunc fit principaliter propter se, vt stat per se , vt dicto §. permittitur.

§ De confessione facta absente aduersario,Bar.ponit in l.fi.de in terrog

terroga.action.& dicit ꝙ confessio facta absente parte in iudicio valet,si iudex ipsam recipiat nomine partis absentis,l.j.§.exigere. de mag.con.& l.si ob causam.de euicti.Item hoc est verum in cõfessiõe facta in iudicio simpliciter absente parte: secus si actor in libello quem dat absente aduersario aliquid confiteatur contra se, quia sibi præiudicat, licet pars sit absens.& not. in l. prima. de confessis.

An cõfessio facta per patrem vel matrem super filiatione valeat,& quid operetur.Dic aut confessio fit in præiudicium confitẽtis,& in fauorem filij, aut facta est in præiudicium filij. Et in istis quid operetur confessio, dic aut confessio fit per respectum ad extraneos, aut per respectum ad seipsos. Primo casu aut non fuit facta animo confitendi,quia propter aliud facta fuit:aut facta fuit animo confitẽdi:primo casu nullo modo præiudicat.l.epistola.in principio.de pact. secundo casu puto quòd præiudicat, quo ad qualequale præiudicium, l.si duo.de iureiur. l.j.§.j. de quæst.secundo principali, aut fuit facta pro ipso filio, quia pater & mater confessi sunt illum filium:& talis confessio non præiudicat,l.non nudis.& l.non epistolis.C.de prob.aut fuit facta principaliter super hoc,& tunc præiudicat sibi,& eius hæredibus,l.Lucius.§.quisquis.de leg.ij.& bene dico quòd nocet eius heredibus,donec probetur contrarium: cuius contrarium probatur per coniecturas, per l.filium.de his qui sunt sui vel alie.iur.aut fuit facta contra filium,& tunc aut loquitur de confessione patris,aut matris.Primo casu non puto quòd confessio patris in aliquo præiudicet sibi,l.j.§.si quis.de carb.edict.sed confessio matris præiudicat sibi,l.fi.de prob.donec filius contrarium probet:quod probabit per coniecturas.dicta l.filium.Segnorolus.de homic.

An confessioni quæ partim est pro se & partim contra se debeat stari.Bal.ponit in l.j.C.de confes.exemplum,vt si confiteor me occidisse hominem ad mei defensionem. Ad huius intelligentiã dic quòd l.perfecta.C.de dona.quæ sub mo.non cernit separationem vel interuallum ad impediendum adiici diem,vel conditionem,vel modum,sed solam actus perfectionem vel complementum:ideo si confessione perfecta statim adiiciatur dies,modꝰ vel conditio,non valet nisi adiectionem probent.gl.j.in dicta l.perfecta.propter Iaco.Butrig.reprobata opinio.spec.in titu. de posi.§.10.in fin.dicit,aut verbo non geminato:vnica est tantum oratio respondentis, vel sermonis conceptio: vt, fateor sub modo vel sub conditione tali, & videtur inesse, nec præiudicat confitenti, nisi facta probatione conditionis vel modi, scilicet quòd extiterit vel venerit. Aut verbo geminato duplex est oratio,vt fateor quòd promisi:sed promisi sub conditione vel modo tali:& tunc per primam partem statim sibi præiudicat, & contra se, quia per aliam non potest primam alterare,nec statur ei pro se,argu.l.per seruum.§.j.de vsu & habi.in prima enim non licet, in secunda est perplexitas vel repugnantia.de verbo geminato no.in l.Iulianus. de condi.ind.Mihi verò videtur minus forte orationem primam præiudicare:primò quia absoluta vel perfecta dici non potest in mente,sicut patet apertè in coniuncto immediate,sine quo primùm voluit dicere quod potuit facere,ar.l.j.§.fin autem ad deficientes.C.de cadu.tol.ideo non videtur perfecisse quod non agitauit in mente,vt l.Labeo.de supell.le.Secundò,quia coniuncta loco vnius habentur,nec connexa distinguntur, sed vnum pars alterius reputatur.l.j.§.idem ait.de vsufruc.accresc.præterea nec diceretur incõtinenti,sicut requirit dicta gl. si cõstaret quòd prima oratio fuisset absoluta & perfecta ab hac propositione quæ significat inter lineitatem, l.j.§. in flumine. ne quid in flumine public. ab hac dictione cum,quæ denotat simulationem,vt l.x.ff.de acti. & obl.ita quòd nec temporis tantum,nec sermonis continuatio principaliter attenditur,sed ratione adiuncti.Igitur incontinenti, id est in actu simul se tenet, & intra,& in fragrãti re,& non extra. Quartò multiplicatio seu geminatio verborũ auget sensum, vt l.cum quæstio.§.fi.C.de leg.ibi nec verbis,sed rebus,&c.vt l.fi.C. de vsuris.Et cognitioni iudicis solent hæc relinqui,l.publ.§.fina. deposi. Sed tunc quæro quare vel in quo erit dictum arbitrium. Dic quòd aut confitentis vel asserentis aduersarij assertioni vel confessioni totali:& statur ei assertioni etiam pro se asserente nedum contra,& procedit gloss.in dicta l.publia.§.fina.magis ex vi consensus quàm assertionis, arg.l.contractus.de reg.iur.aut non assentit ei aduersarius,& tunc aut loquitur in actore libellante,capitulante,vel ponente,vt l.cum precium.de libera.caus. non pro se,quia debet probare quicquid est causa suę intẽtionis:& sic procedit alia gloss.in l.ij.de dona.ant.nupt.& l.qui accusare.de eden. aut in reo,& tũc aut in reo excipiente,& tunc idem vt stetur ꝯ se nõ ꝓ se,eadem ratione,quia debet probare quod ex cã suæ exceptionis,l.j.de proba.l.quotiens.§.qui dolum,de prob. nisi sit mera negatiua,vt non numeratæ dotis vel pecuniæ, l.si ex dote. vel si ex cautione.de non num.pec.aut in eorum altero,vel in vtroque interrogante, capitulante, vel positionibus respondente:& tunc aut in totum contra se & statur vt hic,& l.j.de confessis,aut in totum pro se,& non statur,l.rationes.& l.exemplo.de probat. aut implicitè, vt partim contra, & partim pro, & tunc aut vnum est principale,& aliud consequentia necessaria,& tũc si valet principale quod est contra se, & consequens necessarium quod est pro se,l.si filius.§.eo.econtra si non valet principale,nec accessorium nec tacitum,l.3.§.fi. de seruit. vr.p̃.aut neutrum ad aliud est consequens,& necessarium,& tunc aut sub vna oratione & sermonis conceptione verbo non geminato,non præiudicatur,nec statur ei nisi aduersarius probet modum vel conditionem,l.per seruum.& l.si quidem. de exceptio.aut sub vna vel in diuersis orationibus:& tunc aut incontinenti, id est in actu qui se tenet simul, & tunc idem,quia in continẽti videtur inesse.l.perfecta.ff. si cert.pe. aut ex interuallo,& statur & præiudicat in eo quod est contra se non pro se,nisi probet modum,vel conditionem,vel diem:& sic obtinet glo.in dicta l.si quidem.in fi.quia responsiones sunt separatæ,nec iam factum potest reuocari nisi probato errore,l.error.C. de iuris & fact.igno.& l.j.de confessis,& l.proinde.§.Neratius.ad leg.Aquil.ergo nec modificare nec conditionare,quod est species:nisi forte ponens sic posuisset,vel capitulasset separatim:vt puta promisisti mille.Item sub tali modo,quia sic videtur consentire possibilitati sic respondendi,vt dicta l.Publia.§.fin.& hoc in claris & certis:in ambiguis serua l.si quis intentione ambigua.de iudi.& sic confitens se hominem occidisse ad sui defensionẽ,in vna oratione sibi non præiudicat, nec posset omnino separari, vel in totum approbari: & tunc absoluitur, vt l.vt vim.de iusti.& iu.vel in totum reprobari, & tunc incumbit aduersario onus probandi esse occidisse,sicut si simpliciter negasset quid. Quo probato an ille possit postea obiicere, & probare ꝙ ad sui defensionẽ in eo q̃d verè primò negauit.Ioan.An.in nouella in ca.nullis pluribus.de reg.iur.lib.vj.Bal.in l.j.de confessis,dicit quòd non sufficit,nisi dicat ad defensionem necessariam.

Confessus sum recepisse à titio nomine dotis vxoris meæ, deinde Titius promittit centum:an soluto matrimonio possit Titius agere contra me.Bal.in l.si absen.C.si cer.pe.tenet ꝙ non,quia quando procedit refutatio,& sequitur promissio,intelligitur refutatio facta spe futuræ numerationis.vide no.per Iac.de Are.& Bar.in l.si.ff.de solu. mat.per Bal.allegat l.si minor xxv.an. cui fideic. ff.de minor.

Si confessio allegatur ad pœnam euitandam, sufficit confiteri ante receptionem testium : secus si allegatur ad præmium : quia tunc statur primæ depositioni.ita Bal.in l.ea quæ. C.de condi.in. deb.& ibi plenè de hoc.Item dicit ꝙ quando quis ex confessione debet consequi beneficium statuti,ꝙ in ipsa confessione debet ꝑseuerare: adeo ꝙ si postea negat, non consequitur præmium.ita Bal.ibi,& allegat gl.nota.in §.item iusta.Insti.de act.Item si negat aliquid quod non sit in sui arbitrio,quod nõ offendit legem: vbi per eum.

Qui negat acta,non potest se iuuare ex eis,Bal.in l.error. C.de iuris & fac.igno.& not.in c.perpetuus.de fide instr.

An confessio procuratoris noceat domino, Bald. in l. non solum.de procur.in princ.Bart.in l.certum.de confes.& cap. j. de lite non contest.

An confessio facta coram vno iudice faciat fidem coram alio, Ang.& Iac.But.in l.j.C.de exhi.re.quòd sic.licet alij contra.

An confessio pœnitentialis probet Bal. in l.archigerontes.de epis.audien.

Quod delictum per confessionem efficitur notorium, In. in c. qualiter.in ij.col.de ac.& c.statuimus.de off.de leg.lib.vj.

Quod si reus confitetur rescriptum esse verum, quod postmodum apparet falsum,quòd sibi non præiudicat talis confessio.In. in ca.cum venerabilis.de except.quod facit pro intellectu l.cum precum.de liber.cau.

Quidam confessus est se habere à quodam milite in feudũ,dictam confessionem reperiente pro se & pro quibusdã consortibꝰ, an consortes qui nõ erant præsentes possint agere,Bal.in l.j,quãdo lice.ab emp.disce.fac.Bal.in l.ij. de seruit.& aqua. Angel.in l.si quis certum.§.si quis absente.de confes.

Quod ꝯfessio partis in vno iudicio facta, etiam inter personas easdem in alio iudicio non probat, secus in vera probatione Bal. in l.is apud quem.de eden.cum simi.

An confessio erronea facta in libello probata veritate noceat. Bal.in l.ij.C.de error.aduo.

De confessione facta in tormentis,domi. Bart. de Sali.in l.ii C. de custod.reo.Bal.in Rub.de nouo Cod.fa. & Angel.in d.l.ij.Iac.butri.& Ange.in l.j.ff.de custo.& exhi.reor.

An sufficit confessio vsurarij confitentis apud acta se fore vsurarium,Bal.in l.ad hæc. C.de lat.libert.tol.

De cõfitente delictum & negante qualitatem,Bal.in l.ea quæ. de conditio.ob causam.& l.contra negantem.ad leg.Aquil.

De confi

De confitente fecisse aliquid ad suam defensionem, an videatur negare vel confiteri, Bal.in l.nec codicil.C.de codic.& l.vnica.C.de confessis.

An quis possit simul & semel fateri se fecisse delictum,& dicere ad sui defensionem, Ioan. An.in c.nullus.de reg.iur.libr.6.

Quod ꝯfessio facta inter prohibitos,in fraudem fieri præsumit Bal.in l.hac edictali.de secun.nup.& no.in l.qui testium.de prob. & l.senatores.de natural.lib.per Bal.& quod no. Ange.in l.sicut. §.superuacuum.qui.mo.pig.vel hypot.sol.

¶Bald.de Confessionibus.

¶NOTA,quòd in criminali ñ valet confessio,vel negatio minoris sine auctoritate tutoris,C.de auct.præst.l.clarum.Quod est verum in spontanea:sed in tormentis sic, pp iussum iudicis.ex q̃bus colligi potest,ꝙ tantum valet iussus iudicis in actibus minorũ agendis,quantum auctoritas curatoris,&c.¶Confessio fit ĩterdum ad iudicij euitationem.interdum ad iudicij inchoationem,ĩterdum ad veritatis indaginem,post litem ꝯtestatam.Primo casu aut confitens offert.& tunc loquitur,ff.de procur. l. si reus paratus.Aut petit dilationem: & tunc fit præceptum cũ dilatione arbitraria,ff.de iud.l.si debitori.ex quo præcepto oritur actio in factum,vt not.in l.fi.§.necessitatem. C.de bo.quæ lib. Et nota quod ista confessio,quæ fit ad litis euitationem,est miraailis naturę:qa licet fiat in causa famosa, non infamat,vt d.l.si reus. Quod intelligo,quando causa est ex contractu,vt mandati:secus si ex delicto, vt furti:quia tunc infamat confessio facta etiam non in figura iudicij,ff.de infa.l.ictus fustium. Certè gl. dicit,illud esse ex genere pœnę corporalis,& publicè inflictę,non ex mero vigore confessionis. ¶Item nota,quòd si agatur ad pœnam criminalem,tunc per istam confessionem non euitatur iudicium:quia in criminali semper est ferenda sententia,ff.d e cust.reo.l.si confessus.Si verò fit in contestatione litis,vel postea,confessio,tunc est necessaria sententia,nisi cõpetens soluat.Et nota,ꝙ ista talis solutio est mirabilis naturæ:quia fingit,ꝙ per cõfessionem nullam infamia sit cõtracta.Et est ratio, quia fertur amodò sñia absolutoria,vt d.l.si reus.Bald. vide ĩ.de reg.iur.§.item nota,ꝙ in confessum.& ĩ.e.§. præceptum.¶An ex sola confessione possit quis dãnari ad mortem? dic, quòd sic,si est spontè confessus.& sufficit semel:si autẽ cum tormentis,non valet confessio,etiam decies repetita,nisi p̃cedant indicia,quę debent esse verisimilia,C.de quęstio.l.milites §.oportet.ff.de ęd.ed.l.quæstio.§.fi.& de prob.l.cùm probatio.ff. de quæstio.l.maritus. Si autem indicia præcedunt,& de facto liquet,licet de persona sit incertum,hoc certificatur per confessionem,in qua sit perseueratum,id est,quæ non sit reuocata, in §.effectus.per G.¶Confessio ista non debet fieri coram solo notario,nec corã iudice in camera,sed coram iudice ad banchum causarum,C.de cust.reo.l.ij.facit quod no.C.de lib.causa,l.iubemus. &ff.de testi.l.3.§.idẽ diuus.ibi,ego interrogare soleo.Arg.cõtrà, quod no.ff.de infa.l.ictus.sed ibi fuit processum de facto, nõ via iudiciorum,ff.de inter.act.l.noluit.§.j.sed in præparatoriis,q̃ sunt modici præiudicij,vbi non requiritur solennitas sessionis pro tribunali sic. Vnde aliud in criminalibus, vbi stat pondus diei & æstus.Bald.vide ĩ.de appella.§.confessus in tormentis.& de re iud. §.iudex debet sedere.¶An valeat confessio in criminali absente accusatore?videtur,quòd sic:quia in criminali fiscus est aduersarius:sed fiscus est vbique præsens,vt no.in l.j.C. de quadri.præscri. ergo.Item quia iudex supplet in criminali,ff.de adul.l.constante. Bal.¶Titius confitetur se occidisse quendam, cuius nomẽ ignorat,an ex ista confessione possit puniri?Dic,quòd si cõstat de corpore,non curo de nomine,vt not.3.q.8.libellorum. sicut si quis occiderit puerum nò baptizatum, vel in vtero matris,cui nomẽ non est impositum:si autem non constat de corpore,tunc secus, ff.ad Sil.l.j.§.item illud.Bald. ¶Punitus est non malefactor ex sua confessione:quæritur,an verus malefactor releuetur,quin&ipse puniatur?Dic,quòd nõ,ff.de interro.act.l. qui seruum. post prin. & arg.ff.de adult.dominici.§.quæritur. Non enim alius pro alio potest soluere pœnam corporalem.Bald. ¶Confiteor me hominem occidisse hoc modo, videlicet ad mei defensionem: quæritur,an nullo alio probato debeam condemnari?Et videtur,quòd non:quia non confiteor,imò interimo obligationem natam: facit quod no.per G.suprà ti.j.§.fi.ver.antepe.Item confessio idem est,quod concessio:sed ego non concedo illam speciem homicidij quę mihi obiicitur.nam mihi obiicitur species homicidij volũtarij,& ego confiteor in necessario,Item ista cõfessio est sub vno contextu:ideo nõ potest diuidi,ff.depo.l.Publia.in fi.facit, quod not.C.de dona.quæ sub mod.l.ij.ad idem extrà de ac.c.cum dilecti.Contrarium est verum,quia præsumptio est contra confitentem:quia pręsumitur in maleficio dolus:&ex illa præsumptione iuris damnabor potius,quàm ex qualitate confessionis,C.de sic. l.j.sed Bart.in l.Aurelius.§.j.de li.le.Hinc est,quòd si statutum dat beneficium confitenti,iste non meretur beneficium:quia non ꝯfitetur simpliciter maleficium. Idem,si sit cõfessus per gerundiũ id est,confiteor me fecisse defendendo:quia gerũdium significat modum,vnde confessio est modificata,non simpliciter.tamẽ statur contra se. Alij dicunt,quòd non potest diuidi:quia est vnum constructum & vna oratio. In passiua significatione gerundium significat necessitatem,vt no.in l.j.de eden.¶Gerundia & supina sunt communis significationis,vt no.in c.j.de postu.lib. vj.in nouella. ¶Confessio instrumenti dotalis non excludit exceptionẽ non numeratæ pecuniæ,nisi sit renunciatum tali exceptioni,§.sequitur.ver.pe.tu facias,vt sit pactum,id est promissio,nõ vera renunciatio: vt scilicet promittat non opponere exceptionem nõ nu.pec.quod pactum valet, tãquam pactum dotale:nec præsumitur donatio:facit quod no.C.de do.cau.l.j.per Acc.&hoc verum quoad personalem actionem inter ipsos contrahentes: sed quo ad præiudicium aliorum creditorum,ista confessio non meretur priuilegium iuris: quia est dos confessata, vt not.in l.assiduis.C. qui po.in pig.hab.in gl.parua.vnde non habet tacitam hypothecam.quod est not.Bald.¶Confessio matrimonij excusat accusationem stupri,§.i.vers.sed pone.G.sed non accusationem raptus, C.de rap.vir.l.j.ff.de his,qui.vt indig.l.Claudius.B.¶Cõfessio facta in vltima voluntate,nõ probat debitum esse,vel nõ esse,ff.de li.le.l.Aurelius.§.fi.de leg.ij.Titia.§.Lucius.vnde potest talis confessio reuocari,quia est species vltimæ voluntatis,non autem est species probatiõis.& facit pro eo,qui legat decem pro vsuris,vel malè ablatis:vt si conualescit,non possit ex ista scriptura conueniri.de quo dic per Cy.C.de non nu.pec.l.generaliter.Bald. ¶Item confitetur quis factum, sed non modum, seu qualitatem: arg.C. arbi.tu.l.interdictæ.Bal.¶Quando in confessione opponitur dictio taxatiua,non prodest ꝯfitẽti, C.de transa.aliàs,de exce.si quidem.¶Prohibita confessio præsumitur simulata,ff.de prob.l.qui testamentum.& ibi no.Bald.¶Contra fictionem non admittitur confessio:ergo nec positio:sed cõtra præsumptionem iuris &de iure,sic:in auth.de æqual.do.§.illud.Bal.¶Confessio facta in iudicio,siue formiter,siue informiter,valet,sicut iuramẽtũ,vt not.ff. de inter.act.l.j.Inst.de act.§.item si quis post.Si autem extra iudicium,tunc aut ad deliberãdum,& valet,ff.de pact.l.tale pactum.aut ad obligandum,& non valet ipso iure confessio informis,id est sine limitata causa:sed in reali,sine limitata causa valet,vt si cõfiteor tę dominum:quod dic,vt l.cùm falsa.C.de iuris & fac.ignor.p Cy.& hîc per Spec.dico,ꝙ valet in modum probationis,ñ quòd nudis verbis fiat alienatio,l.traditionibus.secundum Spe.vnde q̃ rem propriam recognoscit in emphytheusim ab ecclesia,nõ prę iudicat sibi,probata veritate,secundum Iac.quod est verum in errante:sed sciens videtur donare: vnde sufficit donatio in ecclesia absq; traditione,secundum Bart.vt l.vt inter diuinum.C.de sacro san.ec.Sed potest responderi,quòd illud in vera donatione,secus in præsumpta,vt no.ff.de polli.l.j. & C.de dot.prom.l.j. nec videtur tradere possessionem,qui nihil agit,& rem propriam conducit.ff.de vsucap.l.ei à quo.vide ĩ.de instr.edit.§.instrumentum habet vim.& in §.deficit.ĩ.eodem §.confessio in absentia.& ĩ.de locat.§.an quis soluendo.Bal.¶Confiteor filiumfamiliâs mihi soluisse, deinde ipse promittit mihi non obstante refutatione:quæritur,an ista noua promissio obsit patri?Et videtur quòd ñ, C. de loca.l.si cùm Hermes.ff.de pact.l.fi.In contrarium,quia videtur ꝯfessio simulata, ex quo incontinenti est ab ea discessum.arg.ff.de priuileg.cred.l.si venter.§.fi.C.de pigno.l.fi.ff.de manu.l.4.§.si ab ignoto.ff.quib.mo.pig.vel hypotheca sol.l.voluntate.Et facit p marito, qui confessus fuit se ab vxore habuisse dotem,quã frater vxoris statim postea promittit non obstante refutatione,vt non teneatur maritus vxoris,nisi ad cedenda iura,ff.de iure dot.l.si extraneos. Argum.contrà ff.mandati,l.inter causas.§.abesse.Item quia ius fuit quæsitum mulieri,quod ius pacto sibi auferri nõ potuit: aliàs esset facile viro submittere promissionem in fraudem mulieris. SOL.Si mulier consenserit promissioni,debent ei iura cedi:si non ꝯsenserit,tũc non nocet sibi talis promissio,per leges allegatas,cum simili.& vide ff.de acquir.possess.l.prædia.per Bart. Bald.¶Confessio in absentia aduersarij facta non probat solutionem,in authen.de testi.§.&licet non obligationem.C.de lib.cau. l.Arrianus.§.fin.nisi fiat in iudicio aduersario citato:quia tunc iudex supplet locum absentis,C.de appel.l.ampliorem.§.j.& nisi sit confessio inserta positioni in libello,C.de liber.causa,l.cùm precum,¶Renunciatio in absentia an teneat?dic,vt C.de pact.l.postquam liti. ¶An remissio,vel pactum valeat?dic,vt ff.de pactis,l. idem in duobus.& de liber.leg.l.non solum. §.liberationis. ¶De ratihabitione dic,vt in l.Pomponius.§.j.ff.de ne.gest.¶De gratia & beneficio dic,vt no.ff.de iureiur.l.Labeo.&vide l.fi.in prin.C. arbit.tutel.Bald. ¶Quid de cessione? vide suprà de cessione,§.an cessio. Bald. ¶Quandoq; processus non tenet ratione iudicis in-

competentis:& tunc nec confessio valet,extrà de iud.c.at si cleri ci.quandoq; ratione ordinis iudicij deficientis:& tunc tenet con fessio,de restit.spo.c.Pisanis,quandoque ipsorum litigantium in habilitate:& tunc non tenet,ff.de inter.act.l.si filius.la.ij.C.de au ctor.præstan.l.clarum.Bal.¶Confessio,quæ non est erronea,pôt exponi,non perimi,de act.cum dilecti.Bal.¶Syndicus confessus fuit se debere id,quod debet vniuersitas,an ex ista confessione te neatur ipse,vt ipse?fuit iudicatum,quòd sic,§.nunc videndū.ver. de facto queritur.G.Certè imò nō tenetur,nisi transerendo in se iudicium fuerit confessus:nam quo ad ipsum iudicium,confessio non habet causam.Bald.¶Præceptum obtinet vim sententiæ,& ex eo oritur actio in factum,scilicet quando fit in confessum:ibi- dem G.& ob hoc dicit Ioan.cùm appellatur ab eo,non est neces- se exprimi causam,sicut cùm appellatur à diffinitiua: ita not.ipse de appel.c.peruenit.el.ij.quod no.vide suprà eo.§.ij. ver.ex quo. Bald.¶Confessio aduocati non nocet domino,si infra triduum reuocetur:secus in confessione procuratoris,quæ statim nocet, nisi probetur error,§.postremò.per Gul. Hoc verum,nisi procu- rator confitetur bona fide?si autem per dolū,tunc non videt sibi hoc mandatum,ff.mandati.l.creditor.§.Lucius. Tamen domino nocet post litem contestatam:quia procurator est dñs litis, ff. de excep.dot.l.apud.§.quæsitum,& l.purè.§.j.sed ante litem cōtesta tam in decisoriis secus.Bald. ¶Si duo sunt procuratores, & vnus confitetur,alter negat,quid iuris?§.fi.ver.sed pone,facit.G.¶Cō- fessus potest appellare & reuocare confessionem in causa appel- lationis,ver.sed nunquid confessus.& ver.seq. not.de app.credi- tor.§.iussus.secus autē si quis est confessus,& insuper conuictus, C.quo.app.n rec.l.ij.& l.fi.ver.de hoc vide.& j.de ap.§.appellans à diffinitiua.Bald.¶An pater possit reuocare confessionē filij:est arg.quòd sic.ff.si ex nox.causa ag.l.ij.in gl.& ff. quod quisq; iur.l. j.§.si filius.ff.de app.l.Lucius.C.de acc.l.ij.& de lib.cau.l.ij.scilicet pro suo interesse.Bald. ¶Quando quis confitetur factum, & ne- gat qualitatem,vide C.arbit.tu.l.cum interdictæ.& suprà eo.§.itē confitetur quis. Quando quis confitetur conditionaliter,vel sub modo,vide C.de except.l.si quidem.Item quando quis confitet partem,& partem separabilem negat,vide C.de transact. l. si qui- dem.Bald.¶Quid de confessione facta coram arbitro?vide infrà de instru.edit.§.confessio facta. ¶Contractus factus apud acta, æquiparatur confessioni factæ in iudicio, infrà de sent. §. contra fugitiuum.¶De confessione guarentigiæ,infrà de appe.minori xxv.annis.cum §.sequent.vbi habes,quòd confessio minoris va- let,licet detur restitutio.Pro plena materia confessionis vide Bal. in l.vnica,C.de confess.& l.generaliter.C.de non num.pecu. per Cy. & Bart.

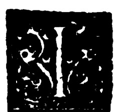
a ¶De Probationibus a. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Ponentis intentio, si per responsionem ad positiones non fuerint probata, quali- ter statuere habeat iudex terminum ad probandum.*

2 *Terminus vnus an possit præfigi ad producendos testes super principali, & ad illos reprobandum.*

¶Actore non probante, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur.

N superiori tit.diximus, quid iuris sit,cùm quis acto- ris intētionem confitetur:nunc dicendum restat, qd iuris sit, cùm negat. tunc enim actori incumbit pro- batio eius quod dicit,ff.de proba.l.ij,vj.q.vlt.actor.4.
b q.3.ver.qui intendit.ideo de probationib' supponamus b.¶†Si
1 ergo per responsionem ad positiones non est ponentis intentio probata,debet iudex partibus terminum statuere ad probandum hoc mō:Dicet enim notario:scribe,ꝙ statuo partibus terminum xv.dierum ad probandū, quod ꝓbare voluerint:quē terminum statuo ꝓ prima dilatione.Vel sic:statuo vsq; ad mensem pro pri- ma,secūda & tertia dilatione:arg.extra.de ꝓb.licet. Sed prius di- ctum magis est in vsu. Sed & caue, vt in primo termino aliquam inducas probationem: alioquin non dabitur tibi secunda dilatio sine causæ cognitione,arg.in auth.de testi.Collat.vij.§.quia verò
c secundum Aegi. c Ex causa tamen dabitur tibi secunda & tertia: quarta verò non sine solennitate.quæ prosequere,vt s. de teste,
2 §.qualiter autem.vers.volens ergo.& seq.¶†Potest etiam vnus terminus præfigi ad producendos testes super principali, & ad re
d probandos illos,extr.eo.c.præsentium,§.testes d.&ex tunc nō de bet quis admitti ad reprobandum,vt ibi, & arg.in præ.c.licet.Sed videtur,quòd tunc fraus poteri cōmitti.nam si talis terminus da- tus est vtrique parti,actor malitiosè differet ꝑducere testes suos vsq;ad vltimam horam finalis diei ipsius termini,vt sic reus suos nequeat intra terminum producere:qui etiam post terminum n admittetur,vt in ea decre. Sed certè tunc dari debet reo noua di- latio ad reprobationem huiusmodi faciendam,arg.iij.q.iij.§.spati um.ver.ei autem.C.de temp.in int.rest.l.petendæ.ext.de iud.§.fi.
e & de rest.spo.frequens.§.solet e.Sed & licet præal.decr.licet.det
f mentem ad hoc f,nihilominus consideratis loci distantia,perso- narum & negotij qualitate, dilationem huiusmodi moderetur, vt in præ.§.quia verò.prope fi.ext.de app.cùm sit Romana.&est expressum in præ.§.testes.& vide s.de teste,§.qualiter.in fi.De pro- bationibus igitur aliqua disputemus,dicentes: Quis,& qualiter debet probare:Quid,& quando debet probari:Et quod sunt spe-
g cies probationum g.

ADDITIONES.

a Pauci ex practicis auctoribus formarūt hanc generalem rubricā: & quomodo generalis hîc conueniat,licet species subsequantur scripsi super rub.eod.titu. vbi vide in prima obiectione. ¶Pileus formauit hanc Rubricam:& est prima quertę suę partis.¶Tanc. eam posuit,& est v.tertię partis.¶Ioan.de Deo Cauil.lib.v.rub.3. & in li.Iudicum,item multimoda probatio.vbi nil ad gen'.¶Gal licus formauit rubricam,quam restrinxit ad testes.¶Rolandinus doctor etiam eam formauit,vt dixi s.rub.de teste.

b Supponamus.¶Per id patet,quod congruè pręcessit suprà prox. vt scripsi super rub.eod.tit.in fi.

c Secundum Aegi.¶Cuius fuit totum,quod in hoc principio præ cedit,& sequitur,sua rub.xlix.& videas,quòd Aegid.& auctor cō sentiunt, in principio causæ terminum ad probandum simul assi- gnari actori & reo.& faciunt leges,ff.eod.titul.quidam.C.ad leg. Cornel.de falsis,l.vbi.& de abolit.l.fallaciter.Si enim id in crimi- nalibus,fortiùs in ciuilibus:& facit decret.licet.eo.tit.statim alle- gatis,& decre.cùm causam.de testib. Ad contrarium facit,quod notatur j.proxi.versic. sed vbi ego dico, quòd varietas causarum vtrunque dictum iustificat,si sunt duo electi,quorum vterque se cōfirmari petit,& aduersarium cassari:hic optimè datur commu- nis dilatio.Idem in interdicto Vti possidetis,& similibus:& de his non est dubium.Sed si petis à me mutuum,depositum,legatum, vel aliquid tale,licet partibus nolentibus possit talis terminus assi gnari,putà quòd reus possit restituere & petere nullum terminū sibi agnari cum actore , ne frustra fatigetur actore non probante, maximè si sua defensio veniret probanda de longinquo:facit,qd not.de testibus,capitul.de testibus.in vlt.gloss. In foro tamen se- culari,actore & reo volentibus probare per testes, caueat sibi re- us,ne expectet publicatioem testium actoris,si in foro illo serua- retur opinio Ioan.& Azo.vt scripsi super gloss.prædicta.Tunc er go per optimè procedit datio communis termini,vt actor actio nem probet,& reus defensionem.In foro igitur canonico,vel se culari, vbi nostra opinio seruaretur , procedit illa gloss. & termi- norum diuisio.Sunt & qui dicunt interesse actoris, terminum si- bi & reo simul non dari,moti per l.petendæ.de temp.in integ.re- stit. vt post suas dilationes probare possit in termino reo dando, & hoc etiam eo inuito,vt notatur s.de dilat. §. videndum.versic. quid si reus. Videamus de alia coniunctione,quàm statim subdit, s.vnicum terminum dari ad producendum testes probatorios in principio,& reprobatorios personarum: & fateor, quòd sic fuit factum in dec.licet.eo.tit.statim alleg.& patet in decre.cùm cau- sam.de testib.& fieri potuit, eo quòd in ipsa productione etiā an te quàm deponant,vel cùm deponunt,possunt producere testes reprobatorios:tamen in ipsa eadem dec.licet,ibi,indulto extunc altero mense.& demum in dec.præsentium.statim alleg.ibi,si ve rò abbas.patet,termino diuiso,& non simul, confundi terminos primæ reprobationis & secundæ:per quem modū fraudi,de qua sequitur,obtimè prouidetur.

d §.testes.¶Lib.vj.

e §.solet.¶Lib.vj.

f Ad hoc.¶Si intendebat de cōmuni termino,de quo pręmisit,de buit dicere tres menses:sed i intendit ad hoc,scilicet ad reproban- dū,de quo proximè dixit:& hoc intendit,ꝙ non est tempus illud iuris& ordinarium:quod patet in dec.pręsentium.§.si verò.vbi si computas,videbis tres menses,quod d.§.testes.j.allegato nō pos sumus ita concludere:concor.autem hîc:quòd no.de conuer.cō iu.ex publico.in 3.gl.

g Probationum.¶Hæc membra posuit Tanc.vbi s.ad quæ ꝑmitte bat,quid sit probatio:quod fortè actor omisit ꝑpter ea,quę scri- psi eo,tit.super rubr. Subdebat etiam,cui facienda esset probatio, quòd etiam posuit Pil.sed auctor id,quasi notissimum,non cura- uit. Dicebat autem iudici fidem faciendam, non aduersario: alle- gat Pil.C.de testib.eos.Canonis.const.4.q.3.eos.Tan.alleg.eo.ti. si quando.§.sed cum.& C.ex quib.cau.si idcirco.xxx.quæstion.v. iudicantem.extr.de rescri.inter cæteras.ideo Hostien.in fin.eod. titul.§.si cui ius nouum.patet & de rescrip.statutum.§. cùm verò actor.ad fi.lib.vj.

SVMM

SUMMARIUM.

1 *Negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis.*
Negatiua facti quomodo diuidatur, & quæ sit earum qualibet.
Probari non potest, quod non est.
2 *Negatiua facti pura, simplex & indeterminata, an sit probabilis.*
3 *Negatiua facti determinata an sit probabilis.*
4 *Negatiua iuris qualis, & à quo sit probanda.*
5 *Negatiua iuris quid sit.*
6 *Neganti ius quare incumbat probatio, non autem neganti factum.*
7 *Negatiua qualitatis quæ sit, & qualiter probanda.*
8 *Qualitas quotuplex sit, & quomodo probetur.*
9 *Reus regulariter nihil tenetur probare: imò actore non probãte debet absolui.*
10 *Onus probandi per quæ transferri possit.*
11 *Onus probandi an sola præsumptione pro actore transferri possit.*
12 *Spontanea probationis assumptione transfertur onus probandi.*
13 *Repetẽs tanquã indebitum; quod iã soluit, regulariter debet indebitũ probare.*
Onus probandi an, & quomodo ratione delicti transferatur,
14 *In communibus iudiciis vtriusque partis probationes admittuntur.*
15 *In crimine falsi vtriusque partis testes audiendi sunt.*
16 *Partis vtriusque probationes quibus casibus admittantur.*
17 *Partibus vtrisque super suis articulis in causa testes producere volentibus, si simul concurrant, quis prior audietur.*
18 *Probatio in causa appellationis competit actori, vel appellanti.*
19 *Furiosus per dilucida interualla, si testamentum faciat, & vnus dicat ipsum furiosum, alter autem econuersò dicat, quòd non, cui istorum incumbat probatio.*
20 *Probatio communis opinionis, aut præscriptionis, cuius initij memoria non extat, qualiter fieri possit.*
21 *Distinguere rationes agentium, vel actuum, non interest testium.*
22 *Præscriptio tam longi temporis, cuius initij memoria non extat, an probari possit per testimonium de simplici auditu.*
23 *Testibus plura deponentibus standum est dignioribus. & verisimiliora deponentibus, iudicis arbitrio.*
24 *Signa apparentia an possint esse testimonia ad probandum de non visis, aut non auditis.*
25 *Nouale durat tandiu quandiu ecclesia parochialis enormiter non læditur.*
Priuilegium de nouualibus, quo ad religiosos, quomodo sit intelligendum.
26 *Priuilegium an perdatur vnico actu contrario.*
27 *Fundi pars an, & quomodo dicatur fundus.*
28 *Opinio communis idem est, quod credulitas.*
29 *Interrogatus de communi opinione qualiter debeat respondere.*
30 *Opinio communis transfert onus probationis.*
31 *Probatio per communem opinionem, quibus casibus locum habeat.*
32 *Possessio continua qualiter possit probari.*
33 *Medium colligitur per extrema.*
34 *Probatio non est in transcursu facienda.*

¶Qui, & qualiter debent probare.

1 **I. §. Probare** † autem debent actor & accusator, qui aliquid dicunt, si reus id neget, vt iã dixi: quoniam actore non probante, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur, C. de eden l. qui accusare. 2. q. v. §. j. ext. vt ecc. bene. c. j. de cau. pos. & propriet. cùm ecclesia. prope fi. de iureiuran. c. fi. Non ergo reus negans probare debet: & hoc ideo, quia negantis factum per rerum naturã nulla est directa probatio. vt ext de elec. bonæ. j. & de prob. quoniam contra. in prin. & in præ. l. actor. ext. de renun. super hoc a. & in præ, decre. cùm ecclesia. & quia ei qui dicit, non ei
2 qui negat, incumbit probatio, vt supra. ¶†Super quo scias, quòd negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis b. Negatiua facti alia pura & simplex & indeterminata, alia terminata, alia prægnãs. Negatiua facti pura & simplex & indeterminata est, quæ non habet determinationẽ loci, vel tẽpis, vel alterius rei: vt cũ dico, nõ fui citatus: vt in præal. decr. bonæ. §. cõ hoc. vel si dico, si cõxi cũ Berta. & talis probari nõ põt, quia negationum non sunt causæ. Cùm enim aliquid negatur esse, hoc probari non potest: quia quod nil est, probari nõ potest: & testis volens eam probare, repellendus est, extra. de causa pos. cùm ecclesia. extrà de prob. iurauit. Est tamen quidam modus probandi eam, extr. de probat. tertio. extr. de frigi. & male. fraternitatis. prope princip. ibi, quòd eadem non poterat esse mater. ¶Tertius per iuramentum, extr. de iureiur. c. fi. ¶Quartus, si dico simpliciter me non interfecisse Titium. possum enim hoc probare, probando eũ viuere, vel morte naturali eũ obiisse. vel quòd alius eum interfecit, ff. ad leg. Aqui. inde Neratius. §. si quis hominem. cum duabus legibus seq. & ff. de interrog. ac. qui feruum. ¶Quintus, per acta, extrà de re iud lator. ad fi. & ca. consanguinei. ¶Sextus, si dicatur, quòd aliqua clausula fuit apposita in literis iudicũ non de conscientia ipsorum. statur enim super hoc testimonio eorundem, arg. extr. de excel. prælat. inter dilectos. §. præterea. extr. de præscrip. olim. ¶Septimus, propter probationis impossibili
3 litatem: quod dic, vt j, versic. rectoris. & seq. †Negatiua autem facti determinata, scilicet habens determinationem loci, vel temporis, bene probatur: saltem indirectè, vt si nego me Titium iter fecisse, vel cũ Berta contraxisse tali die & loco, bene possum hoc probare indirectè probando, quòd illa die alibi eram, C. de contrahen. stip. optimam. extr. de testib. ex tenore. Inst. de inutil. stipul. §.
c item verborum c. Sed quomodo fiat istud, cùm instrumẽtum debeat edi sine die & consule? Dic. quòd tribus modis petitur edi: quod dic, vt j. de instru. edi. §. videndum restat. Item negatiua fa-
d cti prægnans est, quę habet implicitam affirmatiuam d: vt si dicam non sponte renunciaui. iam enim implicitè affirmo, siue inficiando assero. me vi, vel metu renunciasse: & hoc possum & debeo probare, extrà de renunc. super hoc. in fin. Vel si dico non sum in patris potestate: quia iam simpliciter assero, negando me liberatum à patria potestate: & ideo debeo hoc probare, ff. de probat. si filius. Item si nego testatorem fuisse sanæ mentis: quia negando implico eum fuisse alienum à mente: & ideo id debeo probare, vt 3. quæst. ix. indicas. extrà de suc. ab intest. c. fi. C. de codicil. nec codi-
e cillos e. & sic in similibus. ¶†Sequitur videre de negatiua iuris:
4 & hæc probanda est ab eo, qui eam opponit. verbi gratia: nego emancipationem rectè factam: iam enim nego eam iustè factam, & ideo debeo probare, ff. de probat. ab ea parte. in fin. Vel dico, quòd non potes esse procurator, ff. de procur. mutus. vel testis, ff. de testi. l. j. vel non potes matrimonium contrahere, extrà de spõ. cùm apud. vel postulare, vel agere, vel huiusmodi, quæ à iure cõmuni conceduntur. Si enim dico te aliquo iure prohibitum, debeo illud ius probare: argum. in præd. decret. cùm apud. ff. de procurat. l. j. quia omnia licent, nisi probentur prohibita, xj. quæstio.
5 j. aliud. & ff. de regul. iuris. non omne. ¶†Negatiua autem iuris est, cùm negatur aliquid iure factum esse: vt, iuris solennitatem abfuisse: & hoc aut in iudiciis, aut in contractibus. Si in iudiciis, aut negatur post quàm sententia transiit in rem iudicatam in processu iuris solennitatem abfuisse: & tunc in causa nullitatis talis negatiua probatur: aliàs semper præsumitur pro processu iudicis, extra. de re iudi. sicut. & de renunc. in præsentia. vbi de hoc. Aut ante quàm in rem transiit iudicatam: & tunc non probat negans: imò non præsumitur pro processu, nisi quatenus, &c. extrà de probat. quoniam contra. Si verò in contractibus, tunc de iure communi probare debet, qui solennitatem iuris negat adhibitam, vt in præd. l. ab ea. Tamen fauore ætatis minor, qui dicit rem suam alienatam, non adhibita iuris solennitate, scilicet tutore auctore, & cum decreto, hoc non probat: imò rem reuocat: nisi is, qui dicit adhibitam, hoc non probet, ff. de Publicia. quæcunque.
6 §. fin. ¶†Sed quæritur, quare neganti ius incumbit probatio, & non neganti factum? Respon. quia præsumitur contra negantem ius. omnia enim præsumuntur licere, nisi probentur prohibita, ff. ex quib. cau. ma. necnon. §. hoc, quod eis. xj. quęstio. j. aliud. Sed contra negantem factum, nulla est præsumptio, nisi in casibus, vbi idem iuris est, quòd in negante ius: vt infrà versic. secundum.
7 ¶†Restat videre de negatiua qualitatis, quę est, si quis dicit, non
f es bonus, non es diligens, non es legitimus f, non es soluendo g:
g hîc enim negatur qualitas: & qui hoc dicit, debet probare. nam quilibet præsumitur idoneus, nisi probetur contrarium, vt extrà de seru. in ord. faciend. c. vnico, de præsump. c. fin. ff. de leg. ij. cùm quidam. & l. cùm pater. §. rogo. C. de inoffic. test. omnimodo. vel si. si tamen. ff. de priuil. cred. si creditores. in fin. Super hoc tamen
8 distingue: †Nam qualitas alia est scientiæ, vel ignorantiæ. & hęc probatur per examinatorem: non per eum, qui eam proponit, vt extrà

ADDITIONES.

a Super hoc. ¶Hucusque Tancre.
b Qualitatis. ¶Hac diuisione cõtenti fuerũt antiqui nostri, incluso Host. in Sũma huius tit. §. ij. sed Iac. de Bel. addit negatiuã solennitatis: quã antiqui sua secunda, vel tertia putauerunt includi, vt patet j. versi. statim. vide in solutionibus contrariorum. C. super l. actor vbi pulchrè prosequitur, hoc eod. titul. ibi etiam Cyn. materiam prosequitur.
c Verborum. ¶Tu dic, quòd tanta posset esse locutionis coarctatio, quòd etiam directè negatiua cadit in intellectum testis: & sic potest directè probari, vt plenè scripsi in prædict. decret. bonæ. super glossa j.
d Affirmatiuam. ¶Secundum Tanc. vsque ad ver. sequitur.
e Codicillos. ¶Et ibi sic not. in vlt. gl.
f Legitimus. ¶Vide quæstionem, quam de hoc disputant, posiam super regula infamibus. de reg. iu. lib. vj. Si autẽ negetur filiatio, dic, vt extrà de probati. per tuas. qui fil. sint leg. transmissæ. & capitul. per tuas. ADDE in simili, quòd asserenti aliquem non legitimè institutum, incumbit onus probandi negatiuam. vide Rotam in antiq. decis. decisione xl.
g Soluendo. ¶Vide, quod scripsi in decret. bonæ. super glo. negatiua. in fin.

extrà de præb.cùm secundum.extrà eo. qualiter. & extrà de æta.
a & qual.accepimus.& c.fi.xxiiij.dist.quando [a]. Alia ætatis:& hæc
aut est notoria.& tunc probatur per aspectum corporis,extrà de
ele.dudum.j.ff.de min.minor xxv.an.ex aspectu.Aut de ea proba
biliter dubitatur: & tũc,qui dicitur minor,probat se maiorem,vt
extrà de elec.cùm nobis.quod verum est,secundum Ioan.si ipse
sit actor.Nam si reus dicatur minor,qui dicit,hoc probet,vt not.
suprà de actore,prope princ.versi.si ergo excipis.Alia ordinis:de
qua si dubitatur,probat,qui negatur ordinarius,extrà de cleri.pe
reg.per totum. Alia conditionis alicuius,vt legitimatio,excom-
municatio,interdictum:vnde si dico te illegitimum,vel excõmu
nicatum,vel interdictum,& similia,hæc debeo probare:quia qui
libet præsumitur bonus, &c.vt suprà. An negatiua positio sit ad-
b mittẽda,vt dixi plenè suprà de positionib⁹,§.vij.ver.8. [b] ¶†Nũc
9 ad propositum redeamus:& no.quòd reus non tenetur probare
regulariter:imò actore non probante,licet reus nil probet, absol
uitur,vt suprà in prin.Sed licet reus generaliter probare nõ tene
10 atur,† tamen quædam sunt, quæ transferunt onus probandi in
c eum [c]. ¶Primum est exceptio:putà peto à te decem:tu excipis,ꝙ
soluisti:vel peto fundum quem probo meum: tu excipis de præ-
scriptione,& similia:certè debes has exceptiões probare:nec mi-
rum:nam reus in exceptione fit actor,ff.de exce.l.j.ff.de proba.in
exceptionibus. extrà eo.ex literis.in fi.xvj.q.3.inter memoratos.
extrà de præscrip.auditis.Et hoc verum est,cùm reus excipiendo
aliquid asseuerat:secus est,si excipiendo neget,vt patet in excep-
tione non numeratæ pecunię:quoniam ea à reo proposita,actor
debet probare numerationem, & non reus exceptionem, vt C.
d de non num.pec.si ex cautione [d]. ¶†Secundum est præsumptio,
11 scilicet quæ est pro actore. vnde si frater petit à fratre partẽ præ-
dij,quod fuit pars communis,quamuis reus neget illam pertine
re ad actorem,tamen probare debet,qualiter ad se tantùm perti-
neat:aliàs in causa succumbet,vt C.de prob.siue possidetis. ¶Itẽ
si aliquid relictum sit episcopo in testamento ab extranea perso-
na,præsumitur intuitu ecclesiæ sibi esse relictum.vnde licet ipse
sit in possessione,& neget illud ad ecclesiam pertinere, tamen ꝓ
bare debet sibi soli esse relictum,extrà de testa.requisisti.xij.quæ.
3.pontifices. ¶Item si episcopus petit ecclesiam sitam in sua diœ
cesi,quam alter detinet,dicens,non esse episcopi,hoc debet pro-
bare,qui detinet,quamuis neget,extr.de relig. dom. constitutus.
& c.seq.xvj.q.vij.omnes basilicæ.extr.de rescrip. cùm non liceat.
¶Item quòd pręsumptio transferat onus probandi in reum,pro
batur c.di.c.contra morem.extr.de præsum.quia verisimile.& de
restit.spol,solicitè.& de renun,super hoc.ff. de probat. quinqua-
ginta.& l.cũ de indebito.extr.vt eccl.bene.cap.vnico,ext.de pro
curat.ex insinuatione.ex.de iureiur,c.fi.ff.de dona.inter virum&
vxor. Quintus Mutius. ¶Et breuiter,vbicunque ius commune
pro aliquo facit,& pro eo præsumit, talis præsumptio iuris trans
fert onus probandi in reum,l.di.ferrum.ext.de spõs. is qui.secus,
si sit præsumptio iuris & de iure,quæ non admittit probationem
in contrarium.quod dic,vt not.extr.de sponsa.is qui.liiij.dist.fra-
12 ternitatem.& vide j̃.§.videndum.versi. quartò. ¶†Tertium est
spontanea probationis assumptio.si enim reus velit onus probã-
di subire,mos ei gerendus est,vt volens probare admittatur,ff.de
e probat.circa.xxix.q.ij.c.cuius rei causa.extra.de testi.spoliato.c.j.[e]
¶Quartum est iuramenti delatio. nam si iudex reo deferat iura-
mentum,suscipere debet ipsum:quod præstitum loco probatio-
nis habetur,xvj.q.iij.dilectio.xxxj.q.2.si verũ.ext.de probat.sicut
consuetudo.extr.de iureiu.c.fi.de testi.præsentium.ff.eo.scilicet
13 de iurerando,l,iusiurandum etiam.&l.manifestè. ¶†Quintum
est actoris priuilegium. nam qui repetit tanquam indebitum,
quod iam soluit,regulariter debet probre indebitum. Tamen si
repetens sit priuilegiata persona,putà pupillus,vel minor,vel mi
les,vel agricola,reus debet probare se debitum recepisse. ¶Sextũ
est delictum.nam si reus,à quo indebitè solutum repetitur,negat
se ab actore pecuniam recepisse,certè actore solutionem probã-
te,reus necesse habet probare postea sibi debitum recepisse.Hos
duos casus habes extr.de solut.c.fin.& ff.de probat.cùm de inde-
14 bito.circa prin.& §.sin autem.†¶Septimum,in communibus iu
diciis vtriusq; partis probationes admituntur,extr.de prob.ex li-
teris.ff.de iudiciis,in his tribus: ¶Octauum, cùm vterq; se asserit
possidere,vterque probat,vt in ea.l.& extr.de probat.licet. ¶No
num,in crimine falsi vtriusque testes audiuntur, C. de falsis, vbi.
15 ¶†Sed pone:ecce,petò à te centum,quę mihi debes:tu mihi ne
gas debitum: produco instrumentum ad probandum: tu excipis
contra illud de falso:nunc quæritur, quis nostrum debet proba-
f re [f]?Iac.distinguit. nam aut de falso agitur ciuiliter,aut criminali-
ter.Si ciuiliter,aut instrumentum illud est prima facie suspectum
g putà est cancellatum,vel in aliqua sui parte abolitum [g],vel tabel
lio alias falsas scripturas consueuit conficere: & tunc producens
h debet illud probare verum esse,C.de probat.iubemus [h].Aut non
est suspectum: & tunc excipiens debet illud probare esse falsum,
C.de eden.qui accusare.Si autem criminaliter de falso agitur tũc
vterque debet probare:primò tamen excipiens,& subsequenter
i producens,vt in præ.l.vbi.resp.j. [i] ¶†Decimum,quando vtriusq;
16 testes admittuntur in crimine lesæ maiestatis, & in sacramentis
desertis,& in proditione patriæ,& in crimine peculatus,C.de abo
lit.fallaciter.in fin.Est autem peculatus furtum de re publica per
petratum,xxiij.quæ.iiij.quid ergo.ff.ad leg.Iul.peculat⁹.l.j. ¶Vn-
decimum,negatiua habens in se implicitam affirmatiuam,debet
probari à reo.quod dic,vt suprà versi.negatiua facti. aliàs autem
regulariter verum est,quòd actor debet probare.quod dic,vt su-
17 prà in prin.huius §. ¶†Sed vbi vterque vult testes super suis arti
culis in causa producere,& simul concurrunt,quæritur,quis pri-
k mò producet [k]?Et videtur,quòd actor,qui prior est in omnibus,
iuxta regulam illam,qui prior appellat, prior agat, ff.de iudic.qui
prior

ADDITIONES.

a Quando. ¶Et quo casu seruatur decr.si fortè:de elect.lib.6.
a Ver.8. ¶Quomodo probetur præscriptio quartæ decimæ nõ so-
lutæ,vide super regula,sine possessione.de reg.iur.lib.vj.
c in eum. ¶Aliqua posuit Pil.sed aptiùs illa prosequitur Tã.sed au
tor pleniùs.Fuit autẽ Tanc.totum,quod sequitur,vsque ad vers.
septimum.& omnes hos casus no.vt eccl.benef.c.vno,in gl.simi
le.lib.vj.vbi alias remis.vide tex.ibi,& in fi.gl.
d Ex cautione. ¶De his supra de excep.§.nunc videndum.ver.licet
autem.& §.viso.in prin.
e C.j. ¶Hoc tñ casu,dato quòd nil probetur,reus absoluetur:tamẽ
actore nihil probante, nisi ad perditionem causæ se adstrinxisset,
vt j̃.dicam.
f Probare. ¶Iac.& Odofr.in l.vlt.C.de falsis.
g Abolitũ. ¶Gui.de Suz.in l.qcunq;.ff.de Public.vocat hoc vnicũ
apertũ:alleg.C.de edi.diui Adria.l.j.& ff.de his,q̃ ĩ test.del.l.j.Illud
verũ,ꝙ sequit̃,vocat latens,vel inuisibile:siue sit ex parte scriben
tis,vt sequitur:alle.C.de susce.& arca.l.si aliquid.lib.x.siue ex par-
te ꝓducentis,qui solet falsa instrumenta ꝓducere,ff. de edend.si
quis ex argentariis.§.j.ver.quid enim,si humilis,&c.Et hac de cau
sa prosequitur ibi materiam illius regulæ,semel malus. Primum
dictum repetit in l.si post diuisionem.C.de iuris& fac.igno.quos
tres suspicionis modos posuit Vbert.de Bob.in prædi.l.si quis ex
argentariis.& Rolan.parte x.c.v.in princip. Quartam collige per
id,quod dicam j̃.titu.j.§.instrumentum.versicu.item opponitur,
quòd aduersarius.& vide post illum versi.item opponitur,quòd
tabellio.
h Iubemus ¶Et per hoc patet magnus effectus suspicionis,secun-
dum Vber.de Bo.vbi s̃,
i Resp.j. ¶Hæc vr̃ incongrua locutio, cũ ponat excipientẽ agere
criminaliter.Ob hoc sciendũ,ꝙ lex,vbiq;:hîc allegata,duos habu
it intellectus.Prim⁹ Bur,ꝙ falsi quæstio incidebat per viam exce-
ptionis.Secundus Ioan.ꝙ ille,ꝯ quem in cã ciuili productum fue
rat instrumentum,proposuit accusationem de falso: & hoc com
muniùs approbatur,& tamen vtrique lecturæ fauent textus eius
ibi vide in prima gloss.vt recitat ibi Cyn.Dyn.tenuit in l.secunda
ff.de adulte.§.si publico.ordinariam pœnam imponi posse proba
to crimine per exceptionem,si tale erat,de quo posset sine accu-
satore puniri, vt in falso: aliàs non posset, per §. si quis accusato-
rem,in l.rescripto.ff.de muneribus & honoribus. Secunda opi-
nio,quæ nostro iuri consonat, est, quòd si crimen contingit ne-
gotium,de quo agitur, puniri potest per viam exceptionis, ff.de
exceptio.capitul.primo,in fin.de confess.capitu. secundo.& not.
de ordin.cog.capitul.ij.aliàs non potest.Tertia opinio,quòd per
viam exceptionis non imponitur pœna ordinaria,sed extraordi-
naria sic,in certis casibus,vt hîc,& in teste,qui vacillat, C.de testi.
l.nullum.Per prædicta vides,quomodo excipiendo criminaliter
agitur.Guid.de Suz.in l.illa tenet,dictum Bur.procedere,quando
excipiens de falso,subiungit,quòd petit iudicis officio de illo co-
gnosci.inducit l.penultimam C. eodem tit. de probat.Et sic ver-
bum Incidit,positum in principio legis, obstabit propriè:sed se-
cundum lecturam Ioan,quòd accusatio interuenerit, dici ipse, ꝙ
ad instrumenta quæ habentur in arca,non opponitur falsitas:sed
quando illa producũtur,fit accusatio de falso,quæ quodammo-
do incidit in principali causa.
k Producet. ¶Nota,ꝙ de productione testium loquitur. altero e-
nim volente probare per instrumentum, statim iudex illud reci-
peret & idem,si vtrique.

prior.ext.de ord.cog.c.ij.ff.de reg.iur.secundum naturam,C.ad l.
Cornel.de falsis,l.fin.& l.vbi.Arg.contrà, quòd reus possit priùs
testes suos inducere,C.de inoffi.test.liberi.in fi.ff.de prob.circa.§.
a fi.[a]ff.de fer.feriæ.ff.de reg.iur.non debet. ext. de mu.pet.c.fi.& de
excep.cũ inter.ver.cũ non debeat.Vber.de Bo.dixit,quandoque
de consuetudine iudiciorum quemlibet admitti:& vtentur com
munibus dilationibus,vt C.de temp.in integ.rest.petendæ.Quã-
doq; etiã dixit ex officio iudicis id pendere, q debet attẽdere, an
actor id dicat,ne ipse pducat,seu vt impediat, vel an velit pduce-
re,ff.de rei vend.in fundo.in fi.Et an sit periculum in mora,qa tũc
nequit regula iuris seruari,ff.de off.procõ.l.aliquãdo. extr.de in.
c.fin.Ego puto actoris testes priùs debere recipi,&examinari sup
sua petitione,quàm rei super sua defensione,ne reus fatigetur in
b nuiliter laboribus & expensis [b], C.de prob.exceptionẽ. & in hoc
c cõcor.Azo [c],vt in primis concor.& probatur extr.de prob.licet.
ex tenore cõmissionis ibi factæ,& de test.ad hoc aliàs incipit,præ
d sentium [d].& in authen.de instru.cau.§.oportet.C.de testi.si quã-
do.ff.de tab.exhib.l.locũ.& si contrà fiat,actor ex hoc poterit ap
e pellare:& sic obtinuit [e].Fallit tamen hoc in primis vndecim casi-
bus,& in præiudicialibus quęstionibus:in quibus priùs admittũ-
tur probationes rei,extrà de ord.cog.ca.fin. iij.q. ix.per totum,&
18 vide suprà de dilat.§.videndum.ver. & not. ¶† Sed quis proba-
bit in causa appellationis?Respon.actor,siue appellans, in authẽ.
de his,qui ingr.ad app.§.illud.Quidam tñ ꝯ de hoc, C. de eo.hi,q
f ad ciuilia [f]. ¶† Pone:quidam erat furiosus per lucida interualla:fe
19 cit testm̃:dico eũ fuisse furiosum,tu dicis eum fuisse sanę mentis
g quæritur,cui incumbit probatio?Dicit Vber.de Bo.[g] ꝙ tibi,vt C.
de codicil.nec furentem. Alij dicunt,quòd mihi agenti,dicenti
eum fuisse furiosum,incumbit probatio: vel agenti & dicenti, ꝙ
fuerit sanæ mentis.nam ei qui dicit,&c.ff.de prob.ei qui.vj.q.vlt.
h actor.extrà de suc.ab intest.cùm dilectus [h]. ¶† Vltimò quæritur
20 qualiter fiet probatio communis opinionis, vel etiam præscrip-
tionis tãti temporis,cuius memoria non existit?putà aliquid esse
nouale:vel aliquem locum vltra hominum notitiam fuisse vel ñ
i fuisse inhabitatum,vt extrà de priuil.c.fin.& de verb.sig.quid per
nouale.& c.veniens [i].vel aliquẽ notarium,vel prelatum fuisse,&
huiusmodi.Ad cuius rei euidentiam,exempli gratia,finge mona-
sterium Fontis frigidi habere priuilegiũ de percipiendis decimis
nouali um intra parochiam de Burgarachio:vnde agit contra re-
ctorem eiusdem ecclesiæ,quia eas quasi possidet de iure commu
ni:rector verò econtrà agit contra monasterium,vt eas sibi dimit
tat in pace:hîc quæritur,quid hinc & inde veniet in probatione?
k Et certè no.papa Inno.IIII.[k] quòd testes monasterij dicere debẽt
quòd est communis opinio hominum habitantium circa loca,q̃
monasterium asserit noualia esse, & etiam aliorum, quibus cura
est de his quærere, vel meliùs hominum, qui circa hoc arbitran-
tur nullum viuentem vidisse, vel audiuisse quando loca illa culta
fuerint. Adiicient etiam, quòd nunquam viderunt, vel audi-
uerunt aliquos,qui dicerent se vidisse loca illa coli, vel qui audis-
sent ab aliis prædecessoribus sursum in infinitum,vel etiam ab ali
is,qui secum conuiuebant,sursum in infinitum, prædicta loca tẽ-
pore suo coli,arg.ff.de probat.l.si arbiter.&extrà de testib.quoti-
es in fin.& c.licet ex.& est speciale, vt testimonium de alieno au-
ditu valeat. Oportet autem hos habitantes, vel arbitrantes, qui
prędicta opinantur,esse ad minus duos,vel plures,prout iudex ar
bitrabitur:nec oportet esse omnes,vel ad maiorem partem.nam
municipes scire dicuntur,quod maiores sciunt. ff. ad munic.mu-
nicipes.extrà de testib.ad hoc.aliàs incipit,præsentium.ppe prin.
l ibi,vel maiores,&c.[l] Nec videtur sufficere, si testes dicunt,non
est opinio hominum,nec etiam alicuius præcedentium in infini-
tum,quòd prædicta loca culta fuerint:quia hæc est negatiua,quę
probari non potest, vt suprà in princ.huius §. Non est etiam ne-
cesse,quòd dicant se audiuisse prędicta loca semper fuisse inculta
imò bene valet eorum dictum,licet audiuerint aliquando fuisse
m inculta [m]. tunc enim probabit ipsum monasterium præscriptio-
nem eius temporis,cuius non extat memoria,contra confessori-
am,quàm dictus rector de iure communi intentat ad decimas pe
tendas,vt in præd.cap.quid per nouale.& cap.veniens.Innocen-
tius tamen not.in præd.cap.quid per nouale.quòd hæc probatio
non incumbit priuilegiato,qui non est in possessione.& hoc dic,
secundum dominum meum, prout ibi not.In huius autem præ-
scriptionis probatione debẽt dicere testes,esse communem opi-
nionem hominum prædictorum, quòd nullus viuens vidit vel
audiuit.quòd suo tempore culta fuerunt dicta loca,sed ludis,vel
transeuntibus bestiis patebant, vel erant nemora, seu paludes:
quodque non viderunt aliquos,qui hæc viderint,vel audiuerint
etiam ab aliis de suis temporibus. Et aduerte, quod dixi, De suis
temporibus.si enim hoc non dicerent,hoc eodem modo proba
n ri posset Legem à moyse datam esse [n]; & transitus maris rubri [o],
o chorea gigantum,schisma Chore,Datan & Abiron [p],& huiusmo
p di,decimaseptima.quæstione.prima,denique,extrà de electio,li-
cet.& etiam multæ absurditates &impietates,etiam de Christo,
& de aliis:ideoque restringenda est in his interpretatio,non laxã-
da hoc modo,dicendo:quodque non viderunt aliquos, qui hoc
viderint, & hoc clarum est: vel audiuerint etiam ab aliis de suis
temporibus,& hoc etiam planum est,prout verba simpliciter so
nant.Si autem velles intelligere&supplere,vel ante tempora eo
rum factum esse,præmissæ absurditates,& aliæ sequi possent.Di-
q unt tamen quidam, & bene [q], quòd etiam si testes non dicant de
suis,sed de aliorum temporibus,sed certis, æquè bene impeditur
prescriptio,sicut si de suis temporibus dicant.Verbi gratia:dicunt
P.dicentem se audiuisse à Ioanne,quòd loca illa tempore Caroli
colebantur:sed ab eo tempore citrà est communis opinio,quòd
fuerunt inculta. Si enim à Carolo audiuissent, certum esset præ-
scriptionem non probari, sed impediri. Idem quoque videtur,si
non dicunt de certo homine, nominant tamen certum factum,
sic au

ADDITIONES.

a §.fi. ¶Vbi de hoc,in vltima glo.
b Et expensis. ¶Huic obstat regula,scienti.de regul.iur.lib. vj.cum suis concor.
c Azo. ¶Vt refert Acc.in præd.l.circa.ff.eo.in vlt.gl.& idem Dyn. in regula,non licet.libro vj.& etiam ibi dixi: & vide, quod statim dicam, & quod scripsi de testib. ex parte. super gloss. huiusmodi exceptiones.
d Incipit præsentium. ¶lib.vj.
e Obtinuit. ¶Non video præiudicium actoris, si reus vult cum ipso concurrere in probando, & se onerare prius quàm sibi expediat: & sic non est, super quo fundetur appellatio, nisi diceretur, impediri per id receptionem & exceptionem suorum testium, qui fortè venerunt de longinquo: & vnicus est notarius ipsorum examinator, & vide,quod dixi in princ.tituli.Practicatur autem iste casus in rei vendicatione,quando vterque,actor & reus, probare volunt de suo dominio. Et fateor honestè priùs recipi testes actoris: sed in concursu testium rei, detrimentum actoris non video, nisi ex causa extrinseca, vt suprà. Et conuenit huic, quod not.Accursi.& Cyn.vbi suprà.Sed insurgunt duæ aliæ quęstiones hoc casu,de quibus per Accursi.in gloss.præd.an reo probante se dominum,& actore non probante, satis sit reum absolui:an verò pronunciandum sit reum dominum?& tenet ibi,secũdum Ioan.quòd sic:&quod ibi dicit text.de ingenuitate,etiam in aliis casibus locum habeat. Secunda,an videatur reus suscipiendo onus probandi, renunciare iuri, quo debeat absolui actore ñ probante? quod videtur? vt sicut res non adiudicatur actori non probanti,sic nec remaneat penes reum non probantem. Glo.ibi contrà,in quo Dyn.& alij concor.quę vide:& per Cyn.in l.actor. in fin.C.eod. tit. habet enim reus duo iura ad absolutionem eius tendentia.Primum,quòd absoluatur actore non probante.Secũdum ad idem,eo suam defensionem probante. Deficiente igitur hoc secundo,remanet primum. Vltra iura,quæ ibi allegat gloss. inducitur de resti.in integ.ca.ij.libro vj.de senten.excom.licet eadem l.ff.de seruit.vrb.præd.si dominus.de mil.test.l.3.C.de excu. tut.l.voluntariæ.Hoc tamen intellige,nisi reus se specialiter obligasset ad perditionem causæ, si non probaret se dominum: facit. extr.de rest.spol.c.j.
f Ciuilia. ¶Materiam tractat de sentent. prolat. in fin.& ibi dabo remiss.
g Vbert.de Bo. ¶Sic recitat Alber. Gal.de testi.versic.pone,quòd quidam.
h Dilectus. ¶Vbi de hoc not.in gl.hoc ideo.
i Veniens. ¶lib.vj.
k Innocen.IIII. ¶Cuius quasi ad literam fuit hæc glo. in decret.veniens.de verb.sign.lib.vj.& in decre.quid per nouale.eod. tit.vsque ad ver.breuiter autem not.iuxta fin.tamen versi.quid si non est.vsque ad ver.& not.quòd præscriptus,non fuit Inno.sed Vin. vt etiam dixi in dec.veniens.super verbo,memoriam.&dicam infrà,& hoc dicit de testibus monasterij:de illis rectoris dicet infrà versi.rectoris.

ADDE, qualiter probetur præscriptio, cuius initij memoria non extat,Oldr.consi.ccliiij.

l Et cætera, ¶lib.vj.
m Inculta. ¶Inno.posuit Culta,quod magis congruit.
n Esse. ¶Exodi vigesimo.
o Maris rub. ¶Exodi xiiij.
p Et Abiron. ¶Numeri xvj.
q Et bene. ¶Dicit Innocentius,& fortè non malè.

ſic:audiuimus,quòd colebantur,quandoNarbona fuit à Sarrace-
nis capta. ſed poſtea inculta fuerunt. Alij dicunt contrà, ſcilicet
quòd non ſufficit eis dicere, quo ad impediendam præſcriptio-
nem,ſe audiuiſſe ea tempore Caroli,vel captionis Narbonæ cul-
ta fuiſſe, niſi dicant, quòd viderunt, vel audierunt ſuo tempore
fore culta: vel,ſecundum opinionem primam, non videtur dif-
ferentia,ſiue audiuerunt à Ioanne,ſiue à Carolo,cùm eis ſufficiat
dicere ita de alieno tempore,ſicut de ſuo. Iſti tamen bene faten-
tur,quòd non debent tempus confuſum dicere:puta quòd culta
fuerunt tempore Chriſti,vel captionis Troiæ citrã, & huiuſmo-
di:ſed certum dicere debent, vt præmiſſum eſt, ſcilicet tempore
Caroli,vel captionis Narbonę.Quid ſi teſtis interrogatus reſpon
det,aliquos & paucos,ſed ſine ratione, contrarium opinari? dic,
præſcriptionem nihilominus probari. Sed quid quid ſi dicit pa-
rem partem contrarium opinari, ſed ſine ratione? dic, quòd non
21 valet eius dictum. † non enim eſt teſtis diſtinguere,quis faciat
22 cum ratione, vel non. ¶†Quid ſi ſic dicit,audiui aliquem dicen
tem ſe vidiſſe,vel audiuiſſe, quòd tempore ſuo culta fuerunt,ſed
ei non credidi:quia cùm ab eo quærerem de cauſa ſui dicti,vel de
circunſtantiis,non reſpondit mihi,vel falſum mihi reſpõdit? Dic,
per hunc teſtem non probari præſcriptionem: quia cùm ipſe nõ
eſſet iudex illius,à quo audiebat prædicta loca culta, non teneba
tur ille reſpondere ſibi. Sed ſi falſam cauſam ſubieciſſet ſui dicti,
tunc præſcriptio probaretur,dummodo conſtet falſam eſſe, & il
lum eam dixiſſe,quia fortè non eſt teſti credendum,quòd eam il
le dixerit,niſi pars monaſterij illud probet.Rectoris autem teſtes
nouale negantes,debent contrarium dicere,ſcilicet eſſe commu
nem opinionem hominũm ſuprà dictorum, quòd aliqui ſunt,q
viderunt,vel audiuerunt,quando prædicta loca culta fuerunt: &
hoc ſufficit,licet non probent aliquid aliud,putà diem,conſulem
23 vel annum,& huiuſmodi. ¶†Quid ſi teſtes vtriuſque partis hoc
plenè dixerint? Dic,iudicis arbitrio relinqui ęſtimare,qui quibus
præferantur: & cùm teſtes iuxta præmiſſa debeant dicere com-
munem eſſe opinionem,loca fuiſſe culta,vel inculta: præferat di
gniores & veriſimiliora dicentes,ext.de teſt.in noſtra.& c.præte
rea.4.q.3.§.item in criminali.prope princ.Item etiam ſi in hoc ar
ticulo teſtes monaſterij præferantur, non ſufficit ei, niſi probent
etiam alia iam præmiſſa, ſcilicet annum, diem & conſulem, cùm
lex eum ad omnia illa adſtringat,in aut.vt nomen imper.præpo.
doc.Si verò teſtes rectoris hoc probent,ſufficit ei,licet aliud non
probent. Item ſi teſtes rectoris deficerent in hoc articulo,proba
rent tamen alium: puta, ſi vidiſſet, vel audiuiſſet tales dicentes ſe
vidiſſe illos,qui audiuerant ab aliis, quòd prædicta loca ſuo tem-
pore culta fuerunt, id eſt, in communi opinione habebatur, nec
dubitabatur ea culta fore,præfertur rectoris probatio,ff.de aqua
plu.arc.in ſumma.in prin.& §.fi.Cùm enim iure communi vtatur
ſufficit ei in vno, & ſi non in omnibus, monaſterij probationem
infringere: hoc etiam caſu, ſi duo tantùm teſtes hunc articulum
bene probent,præferuntur quotcunque teſtibus monaſterij cõ-
trarium aſſerentibus.hi enim affirmatiuam adſtruunt:quod eſt ſe
cundum ius commune,dicẽtes communem eſſe opinionem cul
ta fuiſſe:illi verò negatiuam,quod eſt contra ius,vt ſ.in prin.hu-
ius §. licet hoc caſu propter impoſſibilitatem probationũ admit-
tuntur.Alij autem dicunt,& hoc iudicis diſcretioni committi:qa
vtrunq; teſtimonium admiſſum eſt contra ius: quia de auditu,vt
ſ.de teſte,§.j.ver. itẽ q nõ prohibet. quamuis teſtimonium mo-
naſterij magis ſit contra ius,& quia de auditu,& quia adſtruit ne-
gatiuam.hæc ſatis probantur in præd.l. ſi arbiter.& l. in ſumma.§.
item Labeo.Dicunt aũt quidam, q ſi conſtet per confeſſionem,
vel alio modo,quòd à centenſimo anno citrà fuerint culta,mo-
naſterium ſuccumbet:quãtuncunq; pbet per ſe omnia prædicta
oportet enim ipſum probare præſcriptionẽ,cuius memoria non
exiſtit. At hæc, quæ eſt infra centum annos,non eſt talis,cùm vſ-
q; ad centũ annos,vel parũ minus, poſſit hominum extendi me-
moria,vel vita,ff.de vſuf.an vſusfruct⁹.C.de ſacroſ.ec.vt inter.Se
cus aũt,ſi de tpe citeriori non ɔſtet, ſed cõſtet à ducentis annis ci
trà culta fuiſſe:quia tunc valet monaſterij probatio prædicto mõ
a facta[a]. ¶†Quid ſi non eſt,qui viderit, vel audiuerit,q fuerint cul
24 ta,apparent tamen aliqua ſigna,puta ædificia antiqua,vel loc⁹ eſt
vicinus alicui caſtro antiquo & depopulato? Reſp.debent,quo
ad præſtationem decimarũ,pro cultis haberi:quia ager eſt locus,
qui ſine villa eſt,ff.de ver.ſig.ager.&per ędificia probatur aliquid
C.de admi.tu.lex,quæ.§.nec enim.&C.de alim.pup.præſt an.l.iij.
xij.q.ij.quatuor.in fin.& c.aurum.24.q.ij.ſanè.ff.de alb.ſcrib.l.i.&
25 ij.†Circa nouale autẽ nota,quòd tandiu durat nouale, quandiu
eccleſia parochialis nõ lęditur enormiter,extra.de verb.ſig.quid
per nouale.extr.de deci.ſuggeſtum.de priuil.c.fi.Item etiam quã
diu à primis religioſis detinetur,vt extr.de priuil.c.fin.ſi enim ad
alios locus perueniat, deſinit eſſe nouale,licet iſti ſimili, quo ad
b hoc, priuilegio gaudeant[b]. Item ſi ab iſtis iterum redeat ad pri-
mos,idem eſt.Si enim ſeruus promiſſus conſequitur libertatem,
licet poſtea ſeruus efficiatur,non recedit in priorem obligationẽ
ff.de verb.obl.inter ſtipulantem.§.ſacram.& §.ſequen.Item priui
legium de noualibus, intelligendum eſt, quando religioſi exco-
lunt propriam & non alienam terram. item vbi habent domini-
c um, non vbi nomine poſſident alieno, tanquam conductores[c].
d ſecus,ſi tanquam emphytheutæ,vel vſufructuarij[d]. ¶†Quid ſi re
26 ligioſi excolunt de nouo huiuſmodi terras, & exacti ſoluerunt
decimas,nunquid poſtea poterunt opponere indulgentiã? Vide-
tur,q ſic,extr.de priuil.conſultationi.& c.ſi de terra.& c.accedẽ-
e tibus.Arg.contrà,C.de iure do.impet. ſi creditor[e]. & extrà de re
27 iudic.ſuborta. ¶†Quid ſi pars agri quandoq; culta fuit,&pars nũ
quam,an parte inculta fieri poterit nouale? Videtur,q ſic. nam q-
libet pars fundi fit fundus, ſi ſcindatur,ff.commun.præ.ſi qs duo.
& l.ſi quis partem.& pars præciſi præciſum cenſetur:arg. extr.de
verb.ſig.innouatæ.& c.quid per nouale.Pars enim inculta trahit
ad ſe cultã,ſeu habitatam:quia ſingulæ glebæ non excoluntur,ff.
de acqui. poſ.poſſideri. Licet ergo talis pars inculta perueniat ad
priuilegiatum,tenetur inde ſoluere decimam.extr.de verg.ſign.
veniens. quia debet ſequi naturam prædij culti, cuius pars eſt:&
hoc ſentit Vinc.prout no.extrà de priuile.c.fi. Alij dicunt,q ager
poteſt eſſe pro parte nouale, & pro parte non: quando videlicet
primò incipit eſſe non nouale,& præciſus eſt,quaſi nouale,vt xij.
f q.ij.cognouimus[f]. Hoc etiam not.q ſi ſylua à laico præciſa,culta
eſt, licet eodem anno ad priuilegiatum peruenit, qui eodem an-
no iterum eam colit,vel alium fructum inde percipit,non tñ in-
de decimam ſoluet. nam non habet, nec colit nouale, cùm iam
ab alio priùs fuerit locus præciſus & cultus,extr.de ver.ſig. inno-
uatæ.Arg.contra,quòd id, qđ in anno colitur,nouale cẽſeat,35.
q.8.c.j. Cum ergo in eodem anno ter coli poſſit, ſi eodem anno
ad illum peruenit,& illud colit in eodem anno,nò videtur quòd
tunc,vel deinceps inde decimam ſoluere teneatur: ſed primum
g verius.& iunge,quod eſt j.de deci.ver.in ſumma[g]. Et not.quòd
h præſcriptus[h] probandi modus videtur etiam locũ habere,ſi ne-
getur Conſtantinum Romanorum Imperatorẽ,vel Carolũ Frã-
corum regem,vel aliquem notarium publicum,vel prælatum fu
iſſe:& ſic de ſimilibus,dummodo prædictam metam centũ anno
rum exceſſerit.vtrobique enim eſt eadem æquitas: vnde & idem
ius eſſe debet:extr.de conſti.tranſlato.C.de nuptiis,ſi libertatem.
infrà verſi.numerum. Alij tamen dicunt locum habere,etiam ſi
quod probari debet,metam xl.annorum excedit,extrà de pręſcr.
de quarta.& c.ſeq.quia hominum memoria labilis eſt,C. de teſt.
hac conſultiſſima.§.at cùm.ff.de pig. contrahitur. C. de probat.ſi
arbiter.& in princ.Repertorij noſtri. Tertij dicunt,etiã præſen-
tia ignota, tamen, putà in India facta, hoc modo poſſe probari:
28 quod non approbat Innoc. papa IIII. ¶†Illud autem ſciendũ
i eſt, quòd hæc communis opinio idem eſt, quod credulitas[i]:
ideoque

ADDITIONES.

a Facta. ¶Quòd modo ſequitur vſque ad verſi.& nota,quòd præ-
ſcriptus.totum fuit Vinc.in decret. vlt. de priui. & partem etiam
poſuit in decret.j.de verb.ſigni.vt ibi dixi,& hæc interpoſitio fu-
it additio.

b Gaudeant. ¶Eſt ratio,quia non eſt nouale,vel nouiter cultus,cũ
peruenit ad eos.

c Conductores. ¶Primum probatur de deci.licet ſeruum. eod.tit.
dilecti.

d Vſufructuarij. ¶Remittit Vinc.ad decr.potuit.de locato.

e Creditor. ¶Lex ij. eſt, & incidit in brocardo,an vnico contrario
actu perdatur priuilegium? de quo de conſti.cùm acceſſiſſent.in
glo.pen.& vide,quod ſuper ea dixi. Ad decre.ſuborta.reſponde,
quòd illud ſpeciale in re iudicata, propter quàm omiſſio produ-
ctionis priuilegij nocuit.vnde loquitur in non vtente,ſed in non
producente.

f Cognouimus. ¶Secundũ æquitatem partis, vel te nouiter opor
tet hoc æſtimari. ADDE, vt per Abb.conſ.71.ij.lib. vbi ponit,qđ
quis præſcripſit decimam ſuper parte fundi culti,quòd etiam prę
ſcripſit ſuper alia parte inculta,ſi fiat nouale.

g In ſum. ¶Et decr.ij.de deci.in prin.lib.vj.cuius mentem ibi ponit
facit ad contrarium.& vide,quod ibi ſcripſi in princ.Iſtud tamen
poſſet intelligi in priuilegio non ſoluendi,illud in priuilegio per
cipiendi.

h Pręſcriptus. ¶Iſtud Pręſcriptus,&Prædictum,quod ſequitur,me
liùs coaptatur præmiſ.antè quàm poneretur additio.

i Credulitas. ¶Eſt aliud quàm notorium:vt infrà verſicul.hoc eti-
am nota.

ADDE, quòd vbi opinio eſt vehemens, æquiualet veritati &
certitudini: Bald. poſt Bartol. in l. ſi quis extraneis.in fin.ff.de ac-
quir.hære.

idoque importat & famam & credulitatem cum aliqua ratione. Licet enim lingua facilè moueatur ad loquẽdum, quod vult animạ tñ, quam solus Deus scrutatur, vt ext. de iud. nouit. non facilè mouetur ad aliquid credendum, sed tantùm præcedente ratione ideoque is, qui de opinione deponit, interrogat⁹, quomodo scit hanc esse communem opinionem, respondebit, nescio: quia solus Deus scit, sed credo, scilicet quia sic verbis exprimebatur, 22. q. v. humanæ. vel aliam quam volet, subiicit credulitatis causam,
29 hac etiam eadem ratione: quoniam tantum de credulitate † respondet, qui super opinione testificatur: videtur, quòd si interrogetur, quomodo scit communem esse opinionem? respondebit quòd sic audiuit à multis: & credit, quòd anima organo vocis suam exprimebat voluntatem, in præd. c. humanæ. & extrà de dolo & contu. veritatis. Est etiam sufficiens causa, si dicit, ꝙ cùm multi suam exprimerent opinionem, alij non contradicebant, extrà de præsump. nonne. & si interrogatus à quibus audiuit, nominat aliquos, bene est. Si verò dicit, recordor de aliquo, quia sic communiter diceretur, non notaui de aliquo specialiter, dicitur etiam testimonium valere. Et scias, ꝙ videtur esse idem probare communem opinionem, & omnium opinionem: arg. præ. l. si arbiter. quia si vnus solus ratione ductus cõtrarium opinaretur, non esset cõ-
30 communis opinio, vt dictum est. ¶† Verùm licet probatio communis opin. etiam cum prædictis adiectionibus non sufficiat in his quæ prædictas metas excedunt, tamen in his, quæ circa eas sunt, sępe prodest. nam transfert probationis onus in reum, vt extrà de præsum. quia verisimile. & c. illud. C. de test a. l. j. & in authenti. ibi posita. C. de sent. & inter. om. iud. l. 2. Et hæc vera videntur, si dicatur contractus alicuius prælati defuncti non valere, quia non fuit prælatus: vel contra instrumenta tabellionis defuncti, quia nõ fuit tabellio: vel contra filios, quia non fuit matrimonium inter
a parentes[a]: vel si dicitur viuere, qui communi opinione mortuus dicatur, & huiusmodi: arg. præ. legum, & 34. q. j. c. j. ff. de offi. præt.
b Barbarius. 3. q. 7. §. tria. in prin.[b] Secus autem esset, si prelatus, vel tabellio, vel maritus, & huiusmodi viuerent, nam tunc si ipsi agerent, putà quia fortè prælatus suam repeteret ecclesiam, quam alter possidet: vel vxor virum peteret, seu contrà: vel tabellio peteret aliquem asserentem ipsum nõ esse tabelliõnem, cessaret, à sua diffamatione, & huiusmodi, non videtur communis opinio in alium transferre probationẽ. Et est ratio, quia multa sunt pro reo videlicet quia est in possessione, & quia negat, qđ non est in aliis casib. tñ & hic aliter subuenitur, prout no. ſm Papam, in præ. c. il-
c lud[c]. ext. de rest. spo. sæpe. Item ẽt sec⁹ videtur, si causa non agitur inter principales, sed inter alios, vt si aliquis petit aliquid ex contractu prælati viuentis, alias per instr̃m viuentis tabellionis. tunc enim sufficit probare communem opinionem esse, quòd pro p̃lato, vel tabellione habebatur, donec contrarium probetur: arg. præ. l. C. de testa. & de sen. & interl. om. iud. Ratio diuersitatis est, quia persona principalis magis debet habere probationes paratas sui status, quam alius: arg. extr. qui matrim. acc. pos. videtur. C.
d de ingen. & ma. diffamari. C. de prob. neque natales[d]. Et ad hanc materiam faciunt iura, extr. de priuil. c. fina. & præ. c. quid per nouale. e. tit. super quibusdam. 3. q. 6. hoc quippe. ff. de aqua quotid. & æsti. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de iti. actuque priuat. apparet. §. fin. C. de serui. l. j. & 2. & l. si manifestè. & prædic. l. si arbiter. & l. in summa. §. idem Labeo. Qualiter aũt aliquis se probabit tabellionem, si negetur, not. ỹ. de edit. instru. §. restat. ver. illud aũt. ¶Hoc etiam not. quòd aliud est communis opinio, quàm notoriũ: qđ dic, vt ỹ. de notoriis cri. §. sequitur. vers. item etiam aliud. Nec miteris, si hæc probatio cõmunis opinionis sufficiẽs reputeť à iure.
31 ¶† Non enim dubitari debet de eo, quod omnes homines cõmuniter sine cõtradictione opinati sunt tempore, à quo memoria non existit, vt in præd. §. item Labeo. Valet etiam hæc probatio in seruitutibus & iuribus, quæ nec continuam, vel quasi continuam habent causam: de quibus not. secundum Papam, extr. de præscrip. de quarta. veruntamen non habet locum, nisi vbi habetur expressum in iure, quòd valet probari præscriptio, de qua memoria non extitit. secundum Papam, vt in præ. c. quid per noua-
e le. & ca. veniens. & c. super quibusdam. §. j. in fi. & c. videtur[e]. ¶Breuiter autem nota. quòd in probatione temporis, cuius memoria non existit, non requiritur à testibus dies, vel consul facti operis, id est, qui vel quo die fuerit factum opus: item non requiritur, quòd aliquis viderit opus illud fieri, vel audiuerit, quando fuit factum. sufficit enim quòd dicant, nos vidimus semper hoc opus ita factum esse: nec vidimus illos, qui fecerunt: nec audiuim⁹ aliquos, qui dicerent, quòd tales fecerant: & sic vsque ad superiores, id est antecessoria nostres & antecedentes ipsos, vt in præ. §. idem Labeo. & in præd. l. si arbiter. Azo tamen not. in Summa in tit. de serui. in §. item constituuntur. j. in fin. quòd in seruitutibus, quæ non habent continuam causam. si quis ex titulo præcedenti dicat sibi seruitutem cõstitutam, nec id probare potest per testes vel instrumenta, & in adminiculũ suæ intentionis inducat, quòd sit vsus seruitute illa domino sciente & non contradicente per x. vel xx. annos, præsumitur seruitus debita ex illa causa, quæ allegatur: argument. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. fi. & argu. ff. de vsur. cùm de in rem verso, C. de bon. quæ libe. cùm oportet. §. sin autem. de
f hoc in lib. Rofr. in tit. de confessoria[f]. ¶† Sed quæritur qualiter
32 probari potest continua possessio? non enim probatur per in-
g strumentum[g], licet in ea contineatur, quòd corporaliter fui in possessione inductus. potui enim desinere possidere. nam possessio facilè perditur, ff. de acquir. posse. si quis vi. §. j. nec præsumitur semper possidere, qui semel possedit, vt ỹ. de peti. §. post. versi. qd si peto. Item nec per testes, vt videtur. quis enim posset deponere de alicuius possessione x. vel xx. annorum continua, ff. de seru.
h seruitutes[h]. Sed dic, quòd probari potest: alioquin quare lex faceret mẽtionem de continua possessione, siue inconcussa, vt extrà de præscript. illud. & probatur dupliciter, s. præsumptione, & rõe. Præsumptione, quia si probo me in initio, & in fine decennij possedisse; præsumitur etiam quòd in medio possederim, argu. C. de apoch. public. §. pen. C. de vsucapio. præterea. C. de adul. si qui.
33 † Per extrema enim colligitur medium, vt probatur, & nota. xxviii. distinct. quia sunt culpæ. Hinc est, quòd testator videtur sensisse in fine testamenti, quod in principio sensit, ff. de lega. j. si ser-
i uus plurium. in fi.[i] Item ratione probatur, quia si probo me collegisse fructus alicuius rei per x. & xx. annos, pro toto anno intelligor recepisse, licet fructus certo tempore colligãtur, ff. sol. ma. di uortio. §. fi. Et hæc vera sunt, quando agitur contra possidentem: quia necesse habet probare se continuè possedisse, & non de momento ad momentum: quia hoc impossibile esset, vt ff. de seruit. quoties. sed quòd collegit fructus singulis annis, vt dixi. ad idem extrà de præscriptio. sanctorum. de hoc in libr. Rofre. in titul. de
k confessoria[k]. † Et not. quòd nulla probatio est in transcursu fa-
34 cienda, vt ỹ. de edit. instr. §. videndum. vers. item hoc. ¶Sed cùm presbyter reuelans peccatum sibi in confessione dictum, puniendus sit grauiter, vt extr. de pœni. & remis. omnis. quęritur, quali-
l ter hoc probatur contra[l] sacerdotem? Respon. probabitur, quòd ipse hoc coram pluribus dixit, quamuis extra iudicium, extrà de accus. si constiterit. de exces. præ. quàm sit. Potest etiam hoc probari, si ponas casum, vbi quis confessus fuit peccatum occultum episcopo: & pòst impetrat ab eo coram aliquibus secretè dispensationem, ne inde in posterum valeat accusari, extrà de fil. pres. extua. Si enim episcopo reuelat, potest ei probari per eos, qui interfuerunt, extrà de probat. quoniam contra. Argu. contra, quia in criminalibus claræ debent esse probationes, vt 2. quæst. 8. sciant. Item quandoque sacerdos interrogatur de his, quæ sibi in con-
m fessione dicta sunt, vt not. ext. de testib. testimonium[m]. Qualiter autem, & per quos probabitur res esse surrepta, vide ỹ. de fur. ver. in summa.

ADDITIONES.

a Parentes. ¶Vide de presbyt. non ba. c. vlt. in fi. & quod ibi scripsi de tabellione, vide ỹ. de instr. ed. §. restat. pen. col. ver. illud autem. & ibi in fi. remittam.

b In princip. ¶ Et quod not. C. qui accusar. non possunt. l. non ignorat.

c Illud. ¶Et vide, quod scripsi in gloss. ad confirmationem. de con cess. præben. quia cunctis. libr. vj. in gloss. dicit hic Hostiens. versic. quid si duo.

d Natales. ¶Vide ȿ. de actore, §. j. eo. vers. item contra prælatum. & versi. seq. & quod ibi dixi.

e Videtur. ¶Qui matrimonium accus. poss. allegatum ȿ.

f Confessoria. ¶Facit, quod no. ff. de rei ven. quædam mulier. ADDE Alexandr. in l. si certis annis. C. de pact. & in apostil. l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. Panorm. consilio vj.

g Instrumentum. ¶Facit, quod not. de præscr. cùm nobis.

h Seruitutes. ¶ Item ciuilis non cadit in intellectũ testis: circa hoc vide quod dixi ȿ. de teste, §. nunc tractandum. ver. quid ergo.

i In fi. ¶An probato consequenti, videatur probatum antecedens vide Insti. de inut. stip. §. si scriptum.

k Confessoria. ¶In 2. col. ADDE no. 6. in l. si certis Annis. C. de pact. Panor. cons. 6. 2. lib.

l Contra. ¶Fuit gl. Vinc. hucusque, quam scripsi in præd. c. omnis. in vlt. gloss. & ibi vide post Host. quid si presbyter negat sibi con fessatum.

m Testimonium. ¶In prin. vlt. gl. & vide, quod super ea dixi. ADDE ad hoc, quæ plenè dicuntur per Abb. & ibi per do. Fel. in c. j. super gl. in verbo, innocens. ext. de exce. vbi bene declarat, qualiter hoc intelligitur.

SVMMARIVM.

1 *Probari debet solùm illud, quod probatum prosit probanti.*
2 *Probatio generaliter est post litem contestatam facienda super articulo in iudicium deducto & negato.*
3 *Reo ante litem contestatam non comparente, an actor in se possit onus probandi transferre, vt pro eo feratur sententia.*
4 *Altera parte contrarium probante eius quod alia probauit, quid sit agendum.*
5 *Is, qui super exceptione sua probationes induxit, si dicat se eas casu perdidisse, an admittetur ad probandum, quod perdiderit, an verò ad probandum iterũ exceptionem.*

¶Probatio de quo, & quando sit facienda.

2.§. Nunc dicendũ restat, quid & quando debet probari. Et quidem probari debet id, quod deductũ est in iudicium, & super quo lis mota est, siue directè in modum exceptionis, vel replicationis. Si em̃ probatur per testes, vel instra aliud, quam quod deductum est in iudicium, vel si testes inducũtur super vno articulo, & dicunt sup alio, non valet dictum eorũ
a super illo. ext. de testi. c. de testibus[a]. & C. de prob. ad probationẽ. de hoc. s̃. de teste. §. j. ver. item ꝙ deposuit. An autẽ notorium probari debeat, vide ĩ. de not. crimin. in prin. & per totũ. Item qd debẽt probare testes ad probandũ notorium inductile. tit. §. iam de
1 notorio. verſ. testes autẽ. ¶† Debet quoq; illud solùm ꝓbari, qđ probatũ prosit ꝓbanti, vt C. de prob. si vt ꝓponis. & illud quod sit
b verisimile, & non aliud, vt ext. de præsum. qa verisimile[b]. Qualiter creditor probabit se pignus amisisse, not. ĩ. de pig. §. j. in versi. sed qualiter. & seq. Vtrùm post datum terminum ad probandum poterunt positiones fieri, vel instrumenta exhiberi, not. s̃. de dila. §. videndum. verſ. quid si data. & seq. Quid debet creditor probare in hypothecaria, nota. ĩ. de oblig. & sol. §. j. versi. quid debet. &
c seq.[c] ¶† Est autem probatio facienda generaliter post litis cõte-
2 statione super articulo in iudicio deducto & negato, ita ꝙ primò probanda est actoris intentio, secũdò rei exceptio, vt C. de ꝓbat.
d exceptionẽ. s̃. §. ꝓx. ver. sed vbi iuxta doctrinã traditã. s̃. de exce.[d]
3 ¶† Si aũt reus ante litis contestationẽ absit, an actor in se possit onus probandi transferre, vt sententia ꝓ eo feratur? de hoc not.
e C. quomodo & quando iud. consentaneum. & auth. q semel[e]. In summa no. ꝙ si publicatis attestationibus inuenis te, probasse intentionem tuam per duos testes, tunc destrue & discorda testes alterius partis, vt s̃. de teste. §. satis vtiliter. & ĩ. de stipulationib. §.
4 nunc videndum. ¶ † Si verò altera pars plenè probauit per suos contrariũ eius, quod tu probasti per tuos, recurre ad ea q̃ habes ff. de testi. ob carmen. in fi. C. de contrahen. & com. stip. l. pen. & s̃. de teste, §. j. & §. postquam. Si vero probauit exceptionẽ peremptoriam, & sic vtraq; probatio potest esse vera, compone cum ea, ff. de ꝓb. in exceptionibus. & C. & ff. de excep. per totum. Si autẽ videris te nihil probasse per tuos, recurre ad testes alterius partis quia fortè per illos probasti. fas enim est ab hoste doceri, quia ↄmune est dictum eorum, 14. q. v. non sanè. C. de emp. & vẽ. auth. sed iudex. Quòd si fortè omnino defecisti secundum Deum & mundum, tacere debes, C. de iud. rem nõ nouã. in fi. Vel secundũ hominum malitiam potes componere, vt dixi: ad quod vt meliꝰ peruenias, cum risu & strepitu finge & contende plenè probasse, xxij. q. 2. vtilem. ext. de elec. c. si inter. ext. de preb. nisi. ext. de præsump. afferte. Si autem habes instrumenta, de quibus cõfidas, pete dilationem ad exhibẽdũ, vt ff. de iud. interdum. 4. q. v. quisquis.
5 ¶† Quid si is, qui super exceptione sua probatiões induxit, dixit se eas casu perdidisse, nunquid admittetur ad probandum, ꝙ perdiderit? an verò ad probandum iterum exceptionem? de hoc, se-
f cundum Papam, ext. de officio deleg. prudentiam. §. sexta[f].

ADDITIONES.

a Testibus. ¶Hucusque Tanc.
b Verisimile. ¶Hoc c. probat contrarium, scilicet, ꝙ admittitur qs ad probandum non versimile; sed requiritur efficacior probatio: in casu tamen decr. filij. de here. lib. vj. bene procedit dictum Gui. & vide ĩ. §. prox. in fi. versi. quantum.
c Et seq. ¶Hoc ostendit, quando: & iste verſ. fuit Tan.
d De exceptio. ¶Maximè in §. dicto. ver. sed nunquid attestationibus. cum sua remiſ.
e Qui semel. ¶Ista auth. loquitur in actore absente: sed Gui. non allegat tex. sed gl. ibi enim hoc no. gl. scilicet talis.
f Sexta. ¶scripsi in gl. quærit. Innoc.

SVMMARIVM.

1 *Probatione per instrumentum facta, præsumendum est debitas solennitates præcessisse.*
Delegatus an possit mandatum sibi factum, per testes probare.
2 *Exceptio rei iudicatæ probari potest per testes.*
3 *Auditores palatij domini papæ, quibus causæ diuersimodè committuntur ex parte domini papæ, qualiter probare debeant mandatum suum.*
4 *Iura nolunt probationum copiam angustari.*
5 *Pactum & lex æquiparantur.*
6 *Iuramentum debitoris de non probando, nisi per instrumentum incisum, an sit tenendum.*
7 *Pactum, quòd non potest nisi per publicum instrumentum probari, videtur esse contra mores: & in hoc iudicis arbitrio standum est.*
8 *In ore duorum, vel trium, stabit omne verbum, quando dicatur locum habere in causa debiti.*
9 *Euidentia facti probatione non indiget.*
Contentio de limitibus dirimitur per inspectionem.
10 *Probatio an possit per præsumptionem fieri.*
Probatio facta per iuramentum à parte parti delatum, an sit validum.
11 *Clausula ista dominus possessionis, qualiter sit intelligenda.*
12 *Probatio an possit per libros antiquos, aut per scripturas antiquas, in lapidibus, vel columnis sculptas fieri.*
13 *Literæ episcopi sigillo sigillatæ plenam faciunt probationem.*
Sigillum cuiuslibet an semper fidem facere dicatur.
14 *Sigillum priuatæ personæ, puta Cancellarij Parisiensis, an fidem faciat.*
15 *Literis cuiusque credẽdum est de his, quæ facere potest vel debet rõe officij sui.*
16 *Sigillum habens proprium non debet cum alieno sigillare.*
Sigillum ad causas non facit fidem in alijs.
17 *Annulus in iure ciuili, dicitur sigillum in iure canonico.*
18 *Sigillum, seu subscriptio, diuersis de causis in literis apponi dicitur.*
19 *Indicia indubitata an probationem facere possunt.*
Probatio facti aliter fieri debet, quàm probatio iuris.
20 *Probationes in vno iudicio factæ, an fidem faciant in alio.*
21 *Attestationes in iudicio productæ, an coram arbitro fidem faciant.*
22 *Testamentum an possit per publicum instrumentum probari, aut per duos, aut tres testes, & coram eis eius obscuritas declarari.*
23 *Iudice ĩ sentẽtia dicente, Cõdemno talem tutorẽ talis, an ex hoc probetur tutor.*
24 *Petens absolui ab excommunicatione, an eo ipso probetur excommunicatus.*
25 *Testium falsitas qualiter possit probari.*
Vitio falsitatis testium probato, rescinditur sententia ob eam lata.
26 *Medico credendum est de sua medicina, & naturali de sua natura.*
27 *Testificanti de arte sua credendum est.*
28 *Semiplenæ probationis genera quæ, & quot sint.*

¶Probationum species quot sunt.

a 3.§. Videndum restat, quot sunt species probationũ. Et quidẽ sunt xij.[a] in genere: licet quidam aliæ enumerentur, ff. de testi. l. 3. §. alias numerus. ¶Primò, ꝑ testes, vt extr. de ꝓb. c. ij. & c. ex literis. 23. q. j. omne, quod. & tunc non præsumuntur aliqua præcessisse, quæ adiuuẽt dictum testis, vt ext. de testi. cũ clamor. nec valet, si deponat sup eo, sup quo ñ inducitur, vt s̃. §. prox. de hoc modo plenè dictum est, vt s̃. de te-
b ste[b]. ¶Secundò, per confessionem partium, ij. q. j. nos in quenq̃. extr. de consti. ecclesiæ. & tunc presumitur interrogatorium præcessisse, ff. de inter. act. si sine. & j. q. j. §. ecce, quando. ibi, integris interrogationibus & responsionibus, &c. de hoc modo dictum ẽ s̃. de confessionib. & de positionib. ¶ Tertiò, per instrumenta, vt
1 in præ. c. omne. & extrà de fide instrum. per totum. † Et tunc præsumitur debita solẽnitas præcessisse, vt ĩ. de instr. edit. §. postremo ver. item opponitur contra instrumentum. Sed nunquid delegatus potest mandatum sibi factũ, probare per testes? Dicit Vber. ꝙ non, si sit delegatus papæ, vel imperatoris: alius verò sic, C. de fide instr. in excercendis. extr. e. cùm Ioannes. C. de man. prin. l. vnica, extr. de offi. dele. cùm ĩ iure. esset enim periculosum, & res mali exempli, probari id per testes, secundum eum. Ioan. autem & B. dicunt, ꝙ iurisdictio delegati domini papæ potest probari per testes, si casu sit rescriptum amissum: arg. ext. de priui. cùm olim. j. ꝑ
c pe fi[c]. & in auth. de litig. §. oẽm. & in auth. vt litig. iur. §. ga verò. Tan. verò cõcordat cum Vincen. & dicit, ꝙ nihil potest facere, nisi ostendat literas suæ delegationis: extrà de fide instrum. ca. j. 25. q. ij. sancimus. & in ꝑ. c. cũ in iure. Ego credo dictũ Io. & B. locũ habere, cũ rescriptum fuit aliqua vice in iudicio exhibitum & parte præsente

ADDITIONES.

a Xij. ¶Tan. posuit sex tantùm: & hoc ordine scilicet quartã, 6. quintam, 7. primam & tertiam. Hosti. posuit ix. dans versus:

Aspectus, sculptum, testis, notoria, scriptum.
Iurans, confessus, præsumptio prima probauit.
hos prosequitur in Summa §. vlt.

b De teste. ¶Per totũ, & de ꝓximo dicto ĩ §. j. s̃. ver. itẽ qđ deposuit.
c Prope finem. ¶Vbi de hoc in fi. vlt. gl. & vide, quod super ea dixi.

a præsente [a] in litera, dictamine, bulla, & filo examinatum, approbatum, publicatum, & in acta publica redactum, C. de re iudi. gesta. C. de testa. l. publicati. & in præ. c. cùm olim. in fi. dictum verò Vber. & T. cùm nunquam aperuit: de hoc no. in præ. c. cùm olim.
b & vide s̃. de legato, §. superest. versi. sed quid si [b]. & seq. ¶ † Quid
2 de exceptiõe rei iudicatæ? dic, quòd potest probari per testes: extrà de re iudic. sicut nobis. Quidam dicunt cõtrarium per l. testiũ.
c C. de testib. [c] ¶ † Quid de auditoribus palatij domini papæ, qui-
3 bus causæ committuntur ex parte domini papę, quandoque per cursores, quandoq; per ostiarios, quandoq; per cardinales? secũdum formam, quæ habetur s̃. de iud. delega. §. sequitur, prope fin. versi. in curia. Dic, quòd sufficit eis mandatum fore cum scripto, vel sine scripto, vt in authen. Collat. ix. vt liti. iurent. §. quia verò. & de liti. Coll. 8. §. edictum. aliàs incipit, aliis. Et idem intelligo in quolibet auditore, à quolibet ordinario præsente dato. Et est ratio: quia si de iurisdictione dubitetur, de facili potest ad ipsum delegantem recursus haberi. Contrà, quia non creditur iudex delegatus, nisi probetur per literas, vt in prę. c. cùm in iure. nec legat⁹. C. de man. prin. l. vnica, & xcvij. dist. nobilissimus. Nec creditur officialibus Cæsariensibus, bona alicuius tanquam fiscalia occupare volentibus, sine literis, C. libr. x. de iure fisc. prohibitum. Sed hæc iura & similia locum habent, quando legatus absens est remotus, secundum do. meum, C. de satisd. l. vnic. s̃. de teste, §. j. ver.
4 item quòd fuit. ¶ † Sed pone, quòd in instrumẽto debiti dictum est, quòd non possit probari finis, seu solutio debiti, nec pactum de non petendo debito, vel eius parte, nisi per ipsum instrumentum redditum debitori cancellatum, vel per aliam chartam factã sup solutione manu alterius legalis notarij, nunqd hęc poterunt per testes probari? Resp. sic. nam tale pactum est contra iura, quæ nolunt probationis copiam angustari, C. de hæretic. quoniam. in fi. 14. q. 2. quanquam. & ideo non valet, extrà de fo. compe. si dili
d genti [d]. ff. de pactis, ius publicum. C. de legibus, non dibium. x. dis.
e vides. & etiam contra publicã vtilitatem [e]. Tũc demùm enim valet pactum, cùm licitum est, ff. ad Tertul. l. j. extrà de pactis, c. fina. Item cùm liceat ei probare per aliquam scripturam, ergo per testes: quia hæc parem vim habent, C. de fi. instru. in exercendis. extrà eo cùm Ioannes. imò multò magis, quia viua vox præferenda est mortuæ, in authen. de instru. cau. & fid. §. sin verò. Si ergo d̃bitor probat pactum de non petendo, vel solutionem, absolui debet etiam in dubio, ff. de act. & obl. Arrianus. ext. de prob. ex literis. in fi. & de fid instr. inter dilectos. in fi. tunc enim potior debet esse debitor, qui certat de damno vitãdo, quàm creditor, qui cer-
f tat de lucro captando [f], vt C. de iure delib. sancimus. C. de codici. l. fi. secundum Iac. Bal. & do. meum, qui de hoc not. in sum. de re-
g nun. §. quæ possunt. ver. quid de pacto [g]. & hoc etiam tenet Hug.
h Azo [h], & Accur. prout not. in auth. vt matres tam deb. quam cre.
5 sine prohib. circa fi. Vber. dicit tale pactum valere. † Nam pactũ & lex æquiparantur, ff. de pactis, non impossibile. nam & in casibus non fit de iure probatio, nisi per scripturam: quæ not. j̃. de edit instru. §. restat. ver. sed si alij. Ergo & per pactum fieri potest, vt non possit fieri nisi per scripturam. ad hoc facit extrà de verb. sig. pactum. Tertij dicunt, quòd ex qualitate personarum audietur, vel non, ff. de lib. causa, diui. ff. de act. & ob. l. fin. quod satis est ęqu
i um [i]. ¶ † Sed quid si debitor iurauit se non probaturum, nisi per ĩ-
6 strumentum incisum? Dicunt quidam, tale iuramentum nõ tenere, extrà de foro competen. si diligenti. C. de loca. & conduc. cùm non dubium. Ego dicam tale iuramentum seruandum, ext. de iureiu. si verò. Consilium est ergo, vt procuret, si poterit, testes reci
k pi iudicis officio [k]. Item pactum factum, ꝙ non possit probari, nisi per publicum instrumentum, videtur esse contra mores, secun
7 dum Iac. Bal. ¶ † Quid si ibi dicitur, quòd credatur, quantum ad
l expẽsas, simplici verbo creditoris [l]? Dic, quòd iudex nihilomin⁹, vel per sacramentum in causa præstitum vel etiam de nouo præstandum, interrogabit creditorem super expensarum quantitate C. de iudiciis, properandum. §. sin autem ex gestis. & alias probationes admittet, xxx. qu. vltima, iudicantem. & taxabit in sententia,
8 prout sibi videbitur, ff. de in litem iur. videamus. §. j. ¶ † Sed quot testes erant necessarij in casu illius versi. sed pone. qui est s̃? dico. duos, vel tres sufficere. tot enim suffecissent, si pactum factũ non esset: iuxta illud, In ore duorum, vel trium, &c. vt 2. qu. 4. §. j. extrà de testib. in omni. & ca. licet. j. 4. q. 3. vbi numerus. Arg. tamen cõtrà, quòd quinque rogati exigantur, C. eodem, testium. & authẽ. rogati. sed illa locum habent in debito in scriptis contracto: quod non fuit in nostro casu. Quando autem dicatur in scriptis contra
9 hi, dicit l. C. de fide instrumen. contractus. ¶ † Quartò [m] per eui
m dentiam facti, vt 2. q. j. de manifesta, & c. seq. extrà de accus. euidẽtia. de iureiurand. ad nostrã. iij. de quo habes j̃. de notoriis crimin. Fit autem probatio per euidentiam sic: Nam si quis clericus habet paruam filiam, ex hoc probatur non diu continuisse, 28. dist. priusquam. & lxxxj. dist. proposuisti. in princip. & 33. qu. 2. de his. Item si quis publicè habet mulierem suspectam in domo sua, ex-
n trà de cohab. cleric. & mulier. de sacerdotibus [n]. & cap. tua. lxxxi. di. volumus. Et breuiter, in quolibet notorio facto similis probatio est, vt in primis concor. Nam & atrox iniuria probatur ex aspectu, ff. de iniur. l. j. & etiam corporis integritas, vt ext. de proba. ꝓposuisti. de frigi. fraternitatis, prope princip. 27. q. 2. nec aliqua. & ætas, ff. de mino. l. minor xxv. an. ex aspectu. & contentio de limitibus dirimitur per inspectionem, ff. finium regund. si irruptione. extrà de prob. ex literis. Et no. ꝙ in notoriis iuris non remanet nisi sola executio, vt in præ. c. manifesta. & c. seq. & c. scelus. Idem & in notorio facti, extrà de cohab. cler. & mulier. vestra. In notorio verò p̃sumptionis distingue: nã si est pręsũptio iuris tãtũ, recipit probationẽ in ꝯriũ, vt in præ. c. nec aliqua. sec⁹ si sit præsũptio iuris & de iure, ext. de iudiciis, c. fi. & not. extr. de spõsa. is qui. Prædicti autem

ADDITIONES.

a Præsente. ¶ Intellige, contra quam erat impetratum: super quo vide, quod dixi s̃ de resc. præsen. in prin. super ver. sed obiicitur. ADDE, ꝙ pro hoc facit, quod consuluit Pet. de Anch. consi. xl. ꝙ licet mandatũ ꝓcuratoris aliàs exhibitũ in iudicio, nõ reperiatur tamen si reperitur copia facta per notarium, vel legitimatio iudicis, probatur mandatum.
b Quid si. ¶ Et per dicta hic in prin. de Vbert. videtur, q̃d ibi dicitur de ipso, intelligendum de legatis inferiorum à principe.
c Testibus. ¶ Ibi est, quid imputari illi debeat, qui ꝯtraxit in scriptis se obligando: vt sic videatur in se liberando solennitati illius legis assensisse: timor etiam subornationis id induxit, vt ibi in prin.
d Diligenti. ¶ Vbi scripsi de hoc super prima gl.
e Vtilitatem. ¶ ff. de testibus, l. j. in princ. vbi dicitur, testium vsum necessarium: ad idem in auth. eodem tit.
f Captãdo. ¶ Hæc ratio nõ procedit, si loquat̃ de creditore ex mutuo: in legatario, vel his simili, procedere posset gl. Item ille, qui falsò dicit se creditorem, bene procedit.
g De pacto. ¶ Host. ibi plenè tractat, cui iuri renunciari possit: & auctor j̃. de renun. in 3. co. & Iac. de Bel. in §. fi. j̃. alleg. vbi ponit hũc casum sub membro, quo mixtim versatur vtilitas communis, & renunciantis: de hoc etiam scripsi de fo. compe. si diligenti. super j. gl. in fin.
h Azo. ¶ Host. vbi s̃. dicit contrarium de Azone: auctor recepit ab Alber. Gal. qui sic ponit. ADDE, ꝙ Bal. cõs. 34. incip. verba instrumenti. tenet tale pactum valere: & ita consuluit: poterit tamen debitor, secundum ipsum, probare ex certa compensatiõe, & aduerte, quia etiam ibi interuenerat iuramentum: q̃d facit ad versicul. seq. tamen de iuramento Bal. non facit mentionem: stante tñ statuto, ꝙ solutio non possit probari, nisi per aliud instrumentum, creditor non poterit probare creditum per testes: ita consuluit Pe. de Anch. cons. 351.
i Aequum. ¶ Et placet Alb. Gal. qui has tres opiniões posuit de testib. ver. sed pone. & hæc cõtinuat ver. tertium, ꝗ sequitur ibi, sed quoties.
k Officio. ¶ Facit ad hoc de iureiur. ad nostram. 2.
l Verbo creditoris. ¶ Cyn. in l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cle. format hanc quæstionem de illo, qui promisit super damnis & expensis stare sacramento creditoris: & dic Petrum tenere, quòd non valet, per l. conuenire. ff. de pact. conueni. super dote. Et si dicatur, ꝙ valere deberet, sicut iuramentum delatum à parte parti, C. de re. cre. l. actori. extrà de iureiu. c. fi. respondet, ibi licere post contractum ex interuallo, quod in contractu non licet: alle. C. de pac. pig. l. fi. coniuncta cum l. ff. de pig. act. l. Lucius. Habetur post Alber. Papi. sub l. 2. ff. de in litem iuran. quæstio de debitore, qui nudo verbo creditoris dare promisit sub damnis & expensis: & arguit per ipsam legem, ꝙ valeat, & per l. 3. §. fi. ff. de eo, quod cer. lo. Nam videtur arbitrator, qui si iniquè abitretur, reducitur ad arbitrium boni viri, ff. loca. & condu. si in lege. & de bon. liber. si libertus. Nec obstat l. penultim. ff. de arbi. per id, quod ibi not. in fin. glo. subdit hoc pactum in mutuo, maximè videri appositum in fraudem vsurarum, ff. de ac. empt. & ven. Iulianus. §. ibidem. & C. de vsur. cùm allegas. quod procedit in illo, qui erat solitus fœnerari, ff. de pig. act. vel vniuersorum. ext. de pig. illo vos. vbi concord. in vlt. gl.
ADDE, vt per Alexan. cons. 37. 2. lib.
m Quartò. ¶ versicul. iste quasi ad literam fuit Tanc. vsque ibi, & ætas.
n Sacerdotibus. ¶ Hanc non habemus, sed fuit in j. compil. post ca. sicut. erratum fuit propter Tanc. qui illum allegauerat.

Hi autem quatuor modi habentur extrà de restit.spoliat.cùm ad
sedem. versicul.nos prioris.& iunge hoc ĩ.de notoriis crimin.§.
10 iam de noto.ver.P.de Samp.& seq.¶ † Quintò per præsumpti-
onem fit probatio,extrà de præsump.afferte.& per totum,s̃.ver.
prox.vnde si quis corrumpit testes aduersarij,præsumitur iniquã
causam fouere,extr.de testib.intimauit.extrà de testi.cogen.per-
uenit.el j.3.q.7.§. tria.prope fin.Item,si contra reum instrumen-
tum inducitur,propter præsumptionem, quæ est pro instrumen
to contra eum,ipse debet probare,ff.de pactis,iuris gẽtium.§. qđ
ferè.& no.Inst.de iniuti.stip.§.item verborum.Item si quis sæpe
inuenitur solus cum sola in loco secreto, & sunt personæ suspe-
ctæ,præsumitur fornicatio,extr.de præsump.literas.Idem in qua
libet violenta præsumptione,vt xxxij.q.j.dixit. extr.de præsump.
a literis.de hac dicam ĩ.de præsumpt.Et not,[a] ꝙ vera probatio vin-
cit præsumptionem,extrà de renunc.super hoc.de præsumpt.ca.
si.ff.quod met.causa,non verisimile. Item præsumptio transfert
onus probandi in reum in pluribus casibus:quos dic,vt not.secũ
dum Papam,extrà vt eccle.benefi.ca.vnico.¶Sextò,per famam:
de quo dic,vt ĩ.de not.crimi.§.per famam,& s̃.§.primò,versic.vl
b timo [b],& sequen.¶ Septimò, per iuramenti delationem factam
à parte parti,vt ff.de iureiur.l.j.& 2.& l. manifestè. extrà e.c.si.vel
factam à iudice alicui litigantium: putà,quia semiplenè probauit
C.de rebus cre.in bonæ.extrà de procur.ex insinuatione.extrà de
c probat.c.2.[c] de quo dic,vt infrà de delat.iuramenti, vel per iura-
mentum in contractu appositum,vt 32.quæst.j.omne,quod.
11 ¶ † Sed pone:statutum est in ciuitate, quòd quicunque dam-
num dederit in vineis,vel prædiis,vel arboribus,credatur iuramẽ
to domini possessionis:aliquis dicitur intulisse damnum alicui,q
paratus est iurare:opponitur:ꝙ ipse non est dominus rei, licet sit
dominus possessionis:quæritur,qđ iuris? Et videtur,quòd opor-
tet eum probare se esse dominum rei: quia prædictũ verbũ Pos-
sessioni,pro ipsa re ponitur,vt C. de pacti inter emp. & vendit. in
initio.in princip.ibi.possessionem, agrum, siue prædium posses-
d sum [d].ad idem C.de donat.inter vir.& vxor.si quidem.ff.de iudi.
si de vi,ff.de cond.causa data,cùm quis mortis causa.ff.si qs test.li.
esse iuss.l.j.§.Sceuola.C.ne vxor pro marit.l.3.C.vbi in rem act.l.i.
ibi,vt datę possessionis domino,&c.C.de pig.l.si dominum,C.de
pign.act.l.4.C.de euic.si controuersia.C.libr.xj.de omni agro de-
ser.l.locorum.Argumentum contrà: quia verbum Possessionis,
pro nuda possessione ponitur,ff.de acquir.pos.l.j.§. si vir.& C.de
sacrosan.eccl.iubemus.in fin.secundum vnum intellectum. Vn-
de videtur sufficere,si sola possessio sua sit: quia licet impropriè,
e tamen dicitur dominus possessionis is,q eam habet [e].¶.†Nonò,
12 per libros antiquos,& per scripturas antiquas in lapidib. vel co-
f lumnis sculptas:extrà de proba.cùm causam [f],xxx.qu.j.peruenit.
24.q.2.sanè.ij.ff.de albo scri.l.j.& per librum censualem Roman.
ecclesiæ,ext.de præsc.ad audientiam. C.de fid.instr.auth.ad hoc.
13 ff.de prob.census.¶†Decimò,per literas sigillatas sigillo episco
pi,vt extrà de prob,post cessionem.xj.q.3.curæ.& c.debent.extr.
de testib.cùm à nobis.18.dist.c.j.extrà de præben. cùm secundũ.
& de fideiussor.peruenit.xx.q.j.vidua.lxxiij.dist.in nomine patris.
in fi.xcviij.distin.c.i.& 2.C.de episc.& cleric.si qui.extrà de cleric.
pereg.c.j.Item sigillo legati,extrà de confir. vti.vel inutil.cùm di
lecta.Item sigillo cardinalis,vt ext.de fide instru. quod super his.
Item sigillum abbatis facit fidem,xix.q.3.statuimus.extr.de his,q̃
fiunt à præl.ca noscitur.quod admittebat dominus Clemens pa-
pa IIII.in magnis abbatibus,vt est Cluniacen.Item sigillum ca-
pituli,vel conuentus,facit fidem;extrà de proba.tertio,de ap.sig-
nificauit.& cuiuslibet collegij,extrà de exces.prælat.cùm dilecta.
Item creditur sigillo epi alieni,si sit notũ,xix.q.2.c.j.&2.& cuiusli
bet prælati extrà de dolo & contu.veritatis.& c,cùm olim. & de
præsump. cùm in iuuentute. extrà de maior. & obed. cùm in ec-
clesiis. Secus,si ignotum sit,extrà de fide instr.c.quod super.extr.
cleric.pereg.c.j.Item sigillo episcopi, extrà. de fide instrum. cùm
dilectus.C.de adulter. quamuis. Curia Romana tenet,quòd non
creditur sigillo,nisi sit authenticum,vt ext.de fid.instrum.c.2.ex-
trà de senten.excomm.cùm medicinalis.§.j.libro sexto,de custo.
reorum,diuus.& in præ.c.cùm dilectus curiæ. & c.post cessionẽ.
Vnde sigilla archieporum, eporum,officialiũ suorũ,& principũ,
& abbatum exemptorum,& notariorum iurisdictionem, haben
tium,faciunt fidem in alienis negotiis,non autem aliorum abba
tum inferiorum, vel decanorum vel archidiaconorum.licet prę
sint iurisdictioni,nisi in his,quæ sunt suæ iurisdictionis. tũc enim
cuilibet ordinario,vel delegato creditur:argu præd.decretal. cũ
à nobis,& in hoc videtur papa Innocent.assentire,qui not.extrà
de fide instrumen.c.j.& 2.quòd sigilla episcoporum.& s̃.faciunt
fidem:inferiorum verò episcoporum non,nisi vt iam dictum est:
& nisi consuetudo hoc habeat,quòd eorum sigillis credatur. de
his,quæ extra iudicium fiunt, & quantum eis credatur,putà vsq;
ad certam summam, & inter quas personas: statur enim in hoc
consuetudini,quæ facit sigilla authentica, vt extrà eodem tit.cũ
dilectus.argum.C.de emancipat.l.j.ix.quæst.3. conquestus.& in
14 frà titulo 2.§.nunc videndum.versic.fina. ¶†Sigillum autem
Cancellarij Parisiensis fidem facit,secũdum dominum meum,vt
extrà de testibus,præsentata.Argument.tamen contrà, quòd si-
gillum priuatæ personæ fidem faciat,C.de rebus alien.non alie.l.
ij.ff.de procurat.l.ij.ff.de testibus,ad testium.Instit. de testament.
§.possunt. ff.de procu.si procuratorem.vbi de hoc:sed illud loq-
tur in negotio proprio contra se. de hoc dixi suprà de procurat.
§.ratione autem formæ.versicu.item quòd non sunt.
15 ¶ † Et generaliter scias,quòd creditur literis cuiusque de his,
quæ facere potest, vel debet ratione officij sui: vt si archiepisco-
pus citet ad concilium, 18.distinct.si quis metropolitanus.vel ad
consecrationem episcoporum,lxv.distinct. non debet.vel si epi-
scopi absentes per epistolas in hoc consentiunt. extra, de temp.
ordin.nec episcopi.vel si eps,qui solus remansit in prouincia,vo
cet episcopos vicinæ prouinciæ ad consecrationem metropo-
litani, vel etiam populus eo negligente, vt lxv. distinct. si fortè.
vel si capitulum citet canonicos ad electionem faciendam,extr.
de electio. cùm inter. vel si conuentus licentiet aliquem mona-
chum,xix.q. 3: statuimus.vel si episcopus mandat vitari excom-
municatos, 11.q.3.curæ.Idem est de literis cõmendatitiis,vt 72.
dist.per totum.De his ẽt,quæ ratione officij facere non debent,
aliquando creditur eis,vt patet in episcopis,qui dant literas testi
moniales de ordinibus,vel moribus. vel fama alicuius,vt extra,
de cleric.peregrin.c.j.& extrà de dolo & contum c.veritatis.& đ
præsumptio.cùm in iuuentute. in fin. Idem etiam iudicãdum est
in procuratore ad impetrandum & contradicendum constituto
& in omnibus aliis,vbi nullum,vel modicum præiudicium gene
ratur.nam in prædictis casibus,& si non constet sigilla esse eorũ,
qui scribunt, vel etiam si modicæ auctoritatis homines scribant,
16 creditur eis,secundum Papam.¶† Et nota,quòd habens propri
um sigillum, non debet cum alieno sigillare: sed nec debet quis
cum alieno sigillare, nisi hoc in litera profiteatur. Item sigillum
ad causas,non facit fidem in aliis:de hoc s̃.de citat.§. iam de citati
one.versicul.literis.& ĩ.de instrum.edit.§.postremo.versic. item
17 quòd non est sigillatum.& seq¶.†Illud etiam scias,quòd illud,
quod ius ciuile vocat annulum,in præd.l.& similibus,ius canoni
cum vocat sigillum,vt in prædi.concor. Apponitur autem sigil-
18 lum & subscriptio diuersis ex causis: † quandoque in signum
consensus,xij.qu.ij.sine exceptione,extrà de electio.innotuit.de
procurat.ca.j.ff.de pig.fideiussor.§.fina.& l.seq.quandoque in sig
num testimonij,vt in præd.l.ad testium.ff.de pig.Caius.quando-
que in signum auctoritatis,vt 12.q.2.cùm redẽptor,& c.sacrorũ
quãdoque in signum confirmationis, & ex pluribus aliis causis;
propter quod in litera debet dici semper,ad quid sigillum appo-
natur:de quo,& quid iuris sit de schedulis vacuis traditis,quid,&
per quos,quando,& ad quem effectum in eis scribi debet,dic,se-
g cundum Papam, vt not.extrà.de fide instrument.cap.secundo [g].

Hoc autem

ADDITIONES.

a Et not.¶secundum Tan.vbi s̃.versi.pen.
b Ver.vlti.¶extensè,& est circa medium §.
c C.2.¶hucusque Tanc.
d Possessum.¶Sic de re iudic.cùm aliquibus. vbi scripsi post Innocentuim.
e Habet.¶ Octauum modum probationis, scilicet per aspectum oculorum,qui deest hîc obliuiõe auctoris, vel errore scriptoris. vide in Sum.eo.tit.§.fi.ver.viij.illum tamen videtur s̃.expressisse sub quarto.
f Cùm causam.¶Vide,quod ibi no.in gl.j.& quod super ea scripsi post Host.

ADDE ad ver.seq scilicet decimum,per literas sigillatas,quòd creditur literis episcopi cum solo sigillo, etiam plura asserentib. quæ fieri potuerunt eodem tempore:Rota in antiq. decis. decis. cccxcvij. An autem credatur epistolæ transmissæ tertio amico contra scribentem? vide Rotam in antiq.dec.ccccxxx.quòd sic. ADDITIO. Adde tu,videndum Car.Zaba.in ca.post cessionem. extrà eo.tit.de proba.vbi pulchrè determinat, an literis episcopi credatur? & an literæ sigillatę absque testium subscriptione.probent? & quando dicatur sigillum authenticum? vide latè per Gui. Papæ in quæstionib.suis,q.clxxv.incip,literę quantuncunque.& q.ccccIxxxj.in c.literis.vbi,an credatur literis non sigillatis? Hen. Ferran.

g C.2.¶Ibi vide,quod scripsi in gl.magna. versi. sed quid de his, in fi.& quod scripsi de solu. c,2. super vers.quibus.

ADDE ad ver,seq.Rot.in antiq.decis,cccxcvij.

Hoc autem certum est, quòd sigillis duorum, vel plurium executorum creditur. Hinc est, quòd literis patentibus abbatis dicentis se aliquem recipi fecisse, creditur: quia ministro creditur in facto sibi commisso. quod qualiter intelligatur, no j. de remissio. §. vtile. ver. sed nunquid. ¶Vndecimò, per denunciationē publicarum personarum. quod dic, vt infrà, de accusatio. §. primo. versiculo, hoc autem scias. suprà, de citatio. sequitur videre. versiculo, sed nunquid. ¶Duodecimò, per communem opinionem: quod
19 dic, vt s. §. j. vers. vlt. & sequen. † ¶Decimotertiò, per indicia indubitata, extrà de hæretic. excommunicamus, j. in fi. C. de rei ven.
a iudicia. 2. q. 8. sciant [a]. Prædicta autem habent locum in probatione facti: probatio verò iuris fieri debet per leges, canones & consuetudines, interdum directè, interdum verò p argumēta, vt j. de
b disputatio. Deo dante, dicemus [b]. † ¶Hoc quoque scias, quòd p
20 bationes in vno iudicio factæ, putà attestationes, cōfessiones, & huiusmodi, fidem faciunt in alio: & etiam factæ coram arbitro, fidem faciunt coram iudice. quod intellige, vt in concor. quę sunt suprà tit. prox. §. nunc videndum. ver. quid de confessione.
21 Sed nunquid econtrà attestationes productæ in iudicio, fidem faciant coram arbitro? videtur, quòd non: quia C. de testi. l. fi. hoc non dicit: arg. ext. de deci. ad audientiam. & de transla. c. ij. ver. sed neque. & ver. vnde, si circa. Dic contrà multò fortiùs, cùm iudicium dignius sit arbitrio, arg. C. de arbi. l. j. & quia acta perpetua sūt vt C. de re iudic. l. fi. & arbitria ad instar iudiciorum se habēt, ff. de
22 arb. l. j. ¶† An testamentum potest probari per publicum instrumentum, vel etiam per duos, vel tres testes: vel etiam eius obscuritas declarari coram eis: no. C. de fideicō. l. fi. ff. e. hæredes. §. j. C. d bo. pos. secundum tab. l. 2. ¶† Sed pone: iudex in sententia dicit,
23 condemno T. tutorem P. qui satisdedit, & inuentarium fecit. quęro, an ex hoc probetur tutor, & ꝙ prædicta fecerit? Et videtur, ꝙ sic, etiam si solummodo se tutorem dixit, vt ff. de verb. oblig. sciendum est. Inst. de fideius. in fi. C. de contrahen. & commit. stip. l. j. & pen. Dic contrà: quia id debet probari re ipsa, & verè: vt ff. de
c Publi. quæcunque. in fi. & in auth. vt sponsal. lar. §. 3. [c] & vide ad hoc, quod no. s. de proc. §. ratione quoque. ver. illud. & j. de instr.
d edi. §. restat. ver. in summa [d]. ¶† Sed nunquid probatur quis ex-
24 communicatus eo ipso, quòd petiit absolui? Et videtur, quòd sic vt probatur & not. extrà de electi. venerabilem. §. sunt enim. Tu dic contrà. nam plerunque petitur absolutio ad cautelam, extrà de app. ad præsentiam. de sentent. excō. c. per tuas. & c. solet. Nec obstat præd. §. sunt enim. ibi, dum per nuncium, &c. nam illa dictio Dum, non dicit causam, quare recognouit, sed tempus, quando recognouit, supponit enim, quòd recognouit, & quādo, &c. non autem intelligitur, quòd in eo cognouerit, quod petiit: in eo tamen, quod petiit, videtur, quòd malam habebat conscientiā, ꝙ petiisset ad cautelam: quod ibi nō dicitur, ꝙ petierit ad cautelam.
25 † ¶In summa nota [e], quòd testium falsitas potest probari per alios testes, qui interfuerunt corruptioni, vel subornationi illorū vel si indirectè testificantur contra illos, extrà. de testi. ex tenore. & c. sicut. per eos autem, qui falsum tulerant testimonium, nihil probari pt: quoniam eis non creditur, vt ext. de testi. sicut. & de p bat. licet causam. v. q. j. quicunque. 22. q. v. si qs conuictus. & c. pat uuli. veruntamen admittendi sunt illi falsi testes, tanquā suspitius accusatores, ad detegēdum fraudem: & parum est eis credēdum contra se: pro se verò nihil: arg. extr. de testi. intimauit. & de testi.
f cog. peruenit. secundum T. [f] de hoc dic, secundum Vin. ext. de te-
g sti. series [g]. Et no. quòd post dicta testium publicata, & etiam post sententiam, potest falsitas probari, vt in præ. c. licet. & in authent. de testib. §. quia verò. Instrumentorum quoque falsitas probatur similiter per testes, vt extr. de pbat. c. 3. & arg. C. e. cum precibus. Probatur ēt per cōparationem bullæ, & per chartæ similitudinē, & per comparationem literæ, & per modū dictaminis, & quibusdam aliis modis: vt ext. de cri. fal. licet. & c. seq. & c. q̄ graui. & ext. de fide instr. inter dilectos. & j. de instr. ed. §. restat. & §. postremò.
h & s. de præsenta. rescript. [h] Veruntamen T. [i] non adhibet plenam
i fidem probationi, quæ fit per comparationem literæ, seu scripturæ, nisi alia valida adminicula suffragentur: quoniam aliter scribit homo iuuenis, quàm senex: aliter sanus, & aliter ab ægritudine cōualescens. præterea calami, pennæ, & chartæ diuersitatem scripturæ, vel similitudinem operantur. hæc probātur in auth. de inst. cau. in prin. vt extr. de fide instru. inter dilectos. De probatione au
k tem per comparationem, not. Papa extr. de fide instr. c. j. [k] Probato autem vitio falsitatis, rescinditur sententia per eam lata, & quicquid inde sequutum est. Quod, & quid iuris sit de falso, dic, vt j.
26 de sententia, §. fi. ver. in summa. & seq. ¶† Hoc quoque notandum est, ꝙ medico creditur de sua medicina, C. libr. 12. de re mil.
l semel. ext. de æta. & qual. ad aures [l]. Item naturali creditur de natura, ff. de sol. si pactum. Fabro de fabrica, in auth. de non alie. aut
m permu. §. quod autem Doctori de discipulo [m]. Magistro militum de suo milite, C. de offic. magistri offi. l. j. Aduocato de cā, in qua
n aduocat [n], C. de iud. rem non nouam. §. patroni, contrà C. de officio. asses. nemo. ad fin. Seruo de facto suo, C. de quæstion. interrogari. ff. de ædil. edic. l. quæro. in fin. contra iiij. quæst. 3. §. item in crimin

ADDITIONES.

a Sciant. ¶Quæ est lex vlt. C. e. ti. vbi Cy. tractat, an crimen probet per instrumētum: & quæstionem meam de hoc vide sup regula, semel malus. de reg. iur. lib. 6. Vltra id scias, ꝙ Tho. de Pipera. fecit sub tractatu de fama, plenum tractatū de indiciis: quem decurtando, vt hūc ver. faciam in materia remissibilē, prosequar sic dicēdo sicut ipse, vbi s. ver. viso de fama. vbi quærit quatuor: Quid sit indicium, vnde dicatur, ex quibus oriatur, & quis sit eius effectus: & ante omnia differentiam inter Indicare, quod producit secūdam, ad illud quod corripit: vide Inno. de elec. vbi periculum. in fi. vlt. gl. lib. 6. cum sua remis. & iste est primus modus, quo sumitur indicium, extrà de fur. qui cum fure. ff. de præsc. ver solent. Quādoque sumuntur indicia pro plena probatione, C. de rei vē. indicia. & de his non quærimus: in proposito enim ponitur indicium p notabili signo maleficij. vel alterius rei ad ipsius veritatem habēdam. Dicitur autem Indicium ab indiciando, vt s. & in præ. l. solēt Oritur autem ex his, quæ vrgere debent iudicis animum ad credēdum maleficium. vel rem aliquam, de qua agitur, euenisse, saltem credulitatem, quæ eum moueat ad torturam. Effectus est, vt ex ī dubitatis indiciis puniatur reus, ex dubitatis torqueatur, vt dixi: & de secundis dicam j. de not. crimin. super §. vt autem. in prin prin. Ponitur de primo exemplum, cùm de camera habente vnicū aditum & egressum, egreditur aliquis pallidus cum gladio sanguinolento: & ibi inuenitur homo mortuus: & de his loquitur prę. l. sciāt. Pallidita enim & trepidatio est vnum indicium, ar. ff. de q. de minore. §. pen. Delatio gladij potest dici aliud indicium, qd lex præsumit ad malū, C. vt armo. vsus, l. vna, li. xj. & in auth. de armis. Col. 6. sanguinolentia gladij, aliud indicium, ex quo capitur coniectura, sicut & aliàs ff. de do. inter vir. & vxo. l. vtrùm. Sed quia talia indicia sunt rarissima, dat Thom. alia: Occisus est Titius in vinea, vel fundo: ꝙ Seius occiderit, non sunt testes: sed sunt de inimicitia, de vibratione gladij contra illum, ꝙ viderunt fugientem de loco maleficij tpe maleficij. itē de voce & fama, ꝙ occidit: hæc quatuor, sm eum, bene probarent Titium per Seium occisum: & sic intelligit præ. l. sciant. & §. vl. aliàs, numerus. in l. 3. ff. de testa. Potiùs. videtur fięda tortura, vt ex ore suo iudicetur, xxj. dist. nūc autem. ff. de iure fisci, imperatores. Aliud exemplum sub eodem themathe: non extant, testes, ꝙ Titiū occidi fecerit Seius: sed pbatur, ꝙ ipse Seius erat inimicus Titij, ff. de q. l. j. §. præterea. & de legatio. l. sciendum. §. ij. ꝙ tempore occisionis erat in loco, ꝙ prece prauit occidentem, ꝙ occidens erat familiaris & domesticis eius: probat fama, ꝙ Seius iactauit se, ꝙ illū faceret occidi, & erat homo ad id potens, C. quod metus causa, l. metum. ff. ex qui. cau. ma io. l. 2. & 3. & ꝙ inter eos offensæ pręcesserant: de his etiam dicit posse intelligi leges illas. Tenet etiam, Thom. ꝙ fama sola non ē sufficiens ad torturam, vt dicam j. de not. crimine, §. fama. super vers. quid si agenti. in fi. Hæc verba recepit Gui. de Suzar. vt propria, in lectura & in quæstionibus statutorum sub litera S. & vide j. de præsum. §. vlt. ver. sed pone: P. ADDE, an per instrumentū probetur crimen, Feder. consi. 24. Oldra. consilio cxcviij. & an ex præsumptionibus violentis quis possit condemnari, per Alexan. cōs. xv. 2. lib. ADDE ad hanc materiam indiciorum, quæ plenè dicuntur per domin. Ant. de But. & Abb. Sicu. & Fel. in c. iurauit. ex. trà, de proba.
b Dicemus. ¶Ad literam fuit Tan. iste ver. remittebat autem ad suum titulum de allegationibus.
c §. 3. ¶Hucusq; Vber. de Bob. chart. 3. ver. quid si sententia. qd posuit Io. de Deo Cauil. li. v. rub. antepe. ver. item quæritur, quid.
d In summa. ¶facit, quod no. de præben. dilecto. in 3. gl.
e In summa no. ¶secundum Tan. titulo, quo remedio valida sententia releuetur, vltra medium.
f Secundum Tan. ¶vbi proximè dixi.
g Series. ¶Cuius dictū vid s. de teste, §. qualiter. versi. sed opponit.
h Rescrip. ¶§. secundo.
i Veruntamen T. ¶vbi dixi s. prox. ver.
k C. j. ¶Vbi scripsi in prin. 2. col. versi. ad hoc autem. remis. ad summam Host. dat auctor j. §. instrumentum. vltra prin.
l Ad aures. ¶De hoc j. de homi. vers. pone, A. & I. & vide, quod ibi dicam post Gui. de Suz.
m Discipulo. ¶12. q. j. c. j.
n Aduocat. ¶Cùm vult illam prosequi, vt iustam, vel eam recusat iniustam: sed non potest esse testis pro clientulo, vt de testi. Romana. lib. 6. contra eum sic, vt ibi not. iudicare autem in causa nō potest: & sic loquitur contrarium.

a criminali.ver.item serui respõsio.& ver.item serui neque a.Item mensori de officio suo,ff.si mensf.fal.mo.di.l.j.ff.finium regun.si irruptione.§.j.extr.de rescri.quia iudicante.Tabellioni de officio suo,C.de falsis,si quis decurio.& j.tit.2.§.restat.Et viatori de suo, ff.de rebus eor.l.magi.§.ne tamen.& generaliter vnicuique in arte sua experto credendum est,quinquagesima dist. vt constitueretur.ibi;experto crede.& confessori de confesso, extrà de simo. nemo.& no.extrà de testi.testimonium.Et prodest hoc scire pro
27 pter testes:† quia magis credendum est ei,qui de arte sua testificatur.Vnde cùm quidam scholaris Bon.repeteret à quodam cãpsore pecuniam suam,campsor eum cum falcastro percussit:cãpsor verò accusatus,respondit,quòd quædam mula illum cum pede interfecerat:is verò,qui accusationem prosequebatur,chirurgum fecit examinari, vt videretur, an ictu falcastri, vel pede mulæ,interfectus fuisset:& responsum fuit per chirurgicos,quòd ictu falcastri:& fuit pronunciatum,quòd eorum dicto credendum
28 erat,per l.C.de iu.certi.& in procemio Digestorum.§.j.† ¶ Vltimò nota sex genera semiplenæ probationis.¶Primum, per vnum testem,ff.de dote præleg.Theopompus. ff.quemad.test.ap. l.j.§.fi.ff.de iureiur.si duo.Si enim duo faciunt plenam, vt 4.q. 3. ver.vbi numerus.extrà de testi.in omni. ergo vnus semiplenam. Nec obstat ff.de quæstio. maritus. non enim ibi prohibetur torqueri ancilla, ideo quia non præcessisset indicium,sed quia contra dominum postulabatur torqueri:quod esse non debet,C.eo. l.j.12.q.2.§.in patrono.item nec C. de testi.iurisiuran. qa verum est,quòd dictum vnius non probat plenè,sed semiplenè.¶Secũdum est per collationem alterius scripturę:ex qua non plena,sed qualisqualis sumitur probatio,in authẽ.Col.6.de instru.cau. §.si verò moriantur.& §.seq.Tertium, per scripturam domesticam: quę non sola,sed cum aliis valet:& sic semiplenam inducit,C.de
b probat.instrumenta b.¶Quartum,per fugam,in auth. Col.ix.de collatorib.§.super hoc.& §.si quis autem.extrà de præsump.nullus.3.q.ix.decreuimus.¶Quintum,quando qs se dicit in vrbe ꝯpulsum:qđ qa non est verisimile,& sic est semiplena ꝓbatio contra eum,oportet eum id apertissimè probare,putà per testes, vel duos excellentes,vt colligitur ff.qđ met.causa, non est verisimi-
c le c.ad idem ff.de verb. obl.vbi autem non apparet.Sextum,ꝑ fa-
d mam d:vt ver.6.De semiplena ꝓbatione,no.s.de off.om.iu.§.po
e stremo.& C.de rebus cre.in bonæ e.Qualiter autem expensæ dãni & interesse probentur,no.j.de fruc.& interesse.in prin.& ver. illud etiam.& seq.Item qualiter probatur aliquem deleuisse instrumentum,j.de cri.fals.in fi.Item qualiter ꝓbetur infamia:j.de inquisit.§.nunc tractemus.ver.qd si ille. Item qualiter ꝓbetur instrumenti amissio,no,j.de edi.instr.§.restat.ver.illudquoque.Itẽ super probatione minoris ætatis, & ꝑ qualẽ scripturam ꝓbetur, vide s.de actore.in prin.& j.de rest.in inte.§.j.ver.sed cuiusmodi Item cum opponitur contra literas,vel sigillũ,vel characteres,qs probabit,vide s.de procur.§.ratione autem,vers.item quòd non
f sunt factæ,& seq.f

ADDITIONES.

a Serui neque.¶Solue.vt vtrobique not.
b Instrumenta.¶De hoc j.de iura.delatio.ver.j.in fin.
c Verisimile.¶Et extrà de præsumptio.quia verisimile.
d Famam.¶Tho.de Pipera. non fatetur famam facere semiplenã probationem.
e Bonæ.¶Ibi not.in vlt.gl.de prædictis casib.
f Et seq.¶An autem reus ex verbis rescripti,qđ ꝑ exceptionẽ elisit in alio iudicio,iuuare se possit,vid qđ scripsi de iureiu.c.fi.li.6.in j. gl. Item an ad ꝓbandum clericatũ pro exclusione fori secularis, sufficiat litera papalis,q̃ vocat illum canonicũ: vide questionẽ su per regula,nõ licet.lib.6.De probatione recepta contra venditorem ad æternam rei memoriam,vel aliàs,an noceat emptori,vid quod dixi s.de teste,§.nunc tractemus.ante fi.

ADDITIONES NOVAE.

§ Probatio est fienda iudici Bar.in l.si finita.§.deinde.& de damn. infec,Bal.in l.hac consultissima.C.de testa.& l.j.C.si vnus ex pluribus app.

§ Quæ differentia sit inter instituere & ostendere,Nic.de Neap. in l.autem.de hære.inst.

§ An probationes factæ nulla data dilatione valeant, in l. interdum,ff.de iu,&l.in crimine.de adul.per eundem.

§ Nota ꝙ probationes vbi hincinde sunt pares,ille debet obtinere qui habet vltra probationes aliquam præsumptionem,no.gl. in l.si duo patroni.de iureiur.in prin.

§ An acta in vno iudicio prosint in alio,nota, in l.is apud quem, C.de eden.

§ An probationes factæ in causa ciuili faciant fidem in criminali, Cyn.in l.j.C.quan.ci.ac.primi.præiudi.& Bart.in l.2.§.j.vi bo.rap. & l.2.de tabu.exhib.

§ An acta iudicialia possint probari per testes,no.in l.is apud quẽ. C.de eden.& l.emancipat. de fideiuss.& c.quoniam contra falsã. de proba. & etiam per confessionem partium. Sed nunquid per sententiam in qua fit mentio de ipsis actis ipsa acta probẽtur,no. in dicta l.emancipatione.& Bar.in l.acta.de re iu.fac.Bal.in l.ne in arbi.C.de arbi.& Ange.in l.sui autem.de rei ven.& l.si prætor.in fine.de iudiciis.

§ Quando negatiua probari debet,Bart.in l.hoc iure de verb.oblig.& j.

§ De negatiua quę habet implicitam affirmatiuam,Bal.in l.fi.C. de hære.inst.dicit ꝙ quemadmodum negatiua dicitur prægnans affirmatiuæ. vt l.nec codicillos.de codicill.ita affirmatiua dicitur prægnans negatiuæ:vt ibidem ipse notat de hoc Iaco.bu.in l.actor.C.de prob.& l.minor.de in inte.restit.mi.& l. cum de lege.ff. de probat.

§ An delictum possit probari per instrumẽtum,Bar.in l.senatus, in princ.ad Turpillia.

§ Si qs opponit alicui ꝙ non debet ei reddi iꝰ, qa si iuit ad exercitum,qs habet ꝓbare istam exceptionẽ,Iac.Butri.in l.mutus.§.cũ quæritur.ff.de procura.& l.errores.de erro.aduo.per Bald.

§ In l.qui accusare.de edẽ.gl.super verbo præstiterit,nota ex hac gl.ꝙ posito quòd reus renunciauerit defensionibus suis: si tamẽ actor non probet est absoluendus. Item nota ꝙ negatio non est defensio propriè:& hoc facit ad statuta dicentia ꝙ bannitus non audiatur agendo nec defendendo,vt per hoc non includat quin possit negare maleficium.quod notat Bald. in l.qui sub conditione.de cond.& demon.cum qua concordat l.secundum s.tit.

§ Quero qualiter poterit probare ꝙ illud quod scripsit qs sit verum.sic,ꝙ quædam sunt personæ quarum iuramento statur, vt l. si quis pro redemptione de donatio.sed in casu legis nostrę probatur eo ipso ꝙ bonus vir tantũ expendisset.pro hoc fa.l.2. C.de ali.pupil.prest.& non sufficit tantum expendi in tali domo,& tãtum expendisset bonus vir:sed debet probari me tantum expendisse,& ꝙ tantum bonus vir expendisset,vt prob.in l.experientię. de erog.mili.ann.libr.xij.Bar.

§ In l.j.C.de proba.gl.super ver.debet. dicit Bal.nota ex ista gl. ꝙ responsio dubitatiua rei non firmat probationem actoris.ita ecõtra,responsio dubitatiua non firmat probationem rei.

§ De probatione negatiua,& quotuplex sit negatiua,Bal.in c. 2. de cau.poss.& propr.in reperto. quod fecit super Innoc.

§ Nota ꝙ cum difficultate potest probari delictum de nocte cõmissum,Bal.in l.testium.de testi.& l.si cum exceptione. §. in hac. quod me.cau.Bal.in l.Arethusa.de sta.ho.& x.coll.quæ fuit prima cau.benefi.amit.c.j.§.porro.

§ Nota quòd ratione difficilis probationis sufficit probatio præsumptiua.Bal.in Auth.quas actiones.C.de sacrosan.eccle.

§ Qualiter probetur ętas,Bar.in l.solam.C.de testi.Bar.in l.de ætate.& l.minor.xxv.an.ex aspectu.de mino.& not.C.de in integ. restitu.l.cum te minorem.vide vnum dictum Ioan.An.quod ponit in Spec.de actore in principio.vers.ergo excipis.ꝙ Bal.in l.de tutela.C.de resti.in integ.

§ An sufficit producere libellum,iura,instrumẽta& exceptiones notario,dato ꝙ producantur iudici.Bal.in auth.quæ supplicatio. C.de preci.impe.offe.refert Bart.dicentem ꝙ sufficit quod sibi:si placet in instrumentis quæ producuntur ad probandum,quia fides debet fieri iudici,l. iubemus.de libe.cau. & licet fiat scriptura per tabelliones actorum.tñ non sunt acta nisi fiant coram iudice vel nisi haberent in commissione à iudice,vt capit.quoniam contra falsam.de probat.Bal.in l.si vt proponis.la ij.quomodo& quã do iudex. fac.l.si expressim.de appellat.Bal.in auth.hoc inter liberos.de testam.

§ In l.proprietatis dominium.no.in gl. ꝙ nomen dominij est nomen generale,siue nomen generis, habens sub se diuersas species scilicet directum & vtile,&c.vnde qui dicit in libello se dominum non videtur se astringere ad probandum de directo.nã ponens genus,non videtur se adstringere ad speciem.Bal.

§ Qualiter probatur quis filius,not.in l.filium.ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.in secunda.& no.in c. Michael. de filiis presby. in gl.& not.j.

§ Nota quòd iuramentum non est species probationis, sed quasi probatio,vt colligitur in l.furti. §. qui iussu.ff. de his qui notan. infam.per Bald. & l. eum qui.ad fin. principi.de iureiurando.per eundem.

§ In l.cum inter. C.de fideicom.liber.hæc lex allegatur in fine,ꝙ si intentio alicuius sit fundata ipso iure,si tamen illud vult clarius probare per testes vel instrumenta,debet admitti ad hoc faciendum vt hic.

In l.fin

§ In l.fi.C.de iureiuran.dicit Bal.not.ꝙ aliqua negatiua potest ꝓbari per aspectum oculorum. vt, tu non es in libro æstimi vel in matricula.nam hoc apparet viso libro,l.j.de exac.tri.quędam negatiua probatur per sensus corporeos remouentes affirmatiuã, vt ista non est cicatrix.l.ij.de fer.quędam negatiua probatur p oppositionem,vt istud non est album.Bal.

§ Qualiter probetur de morte,gl.in l.si quidem.C.soluto matrimonio.& l.2.C.si dubitetur.de acquirend.hære. & l.si virũ.de re. dubiis,per Bart.& dicit Bal.aut factum est antiquũ & probatur p famam:aut præsens,& tunc aut est facilis probatio,& ꝓbatur verè.aut difficilis,& tunc probatur fama cum indiciis:& hoc verum vbi tractatur de paruo pręiudicio.pro hoc fac.gl. in l.qui ex liberis.de bo.po.secũdũ tabulas.Itẽ dicit Inn.in c.cũ causam.ext.de iura. calum.ꝙ aliqua probantur per veritatẽ. licet non possint probari per visum.Bal.Bar.in l.quotiens.de naufra.lib.x.&l.j.§.fi.quem admo.test.aper.

§ In l.2.C.de probat.dicit Iac.de Areti.si quis se adstrinxit ad probandum certum quid,nisi probet,reus debet absolui:& idem dicit in causa criminali.sed tamen hoc non haberet locũ in inqsitionibus:nam iudices in inqsitionibus dicunt,sup quibus omnibꝰ & singulis dictus dominus iudex ꝓcedere intendit.& sic non ponitur cõiunctiue,vt videatur se ad vnum astringere. & sic addatis hoc Cyno,aliàs non benè dicit,

§ Not.ꝙ insufficiens probatio non repellit agentem quominus possit se iuuare,imò ipsa insufficiens probatio iuuabit insufficientem,no.gl.in l.2.de fide instru.ff.

§ Qui plura deducit copulatiuè,debet vtrumq; probare:secus si coniunctiuè vel diuisim,vt c.olim.de rescrip.per Host.primũ autem est verum,quando vnum venit ad qualificandum aliũ,vt l.si plures.de exe.tu.Bar.in l.denunciasse.§.quid tamen.de adul.& c. licet.ver.item.de testi.& l.diuus.de re iu.Bal.in l.j.C.de condi.indebiti.Compost.in c.ij.de rescr.

§ Nota quòd probationes iuris clarissimæ,sunt glo.in l si tutor. de peric.tu.Bal.in l.actor.de prob.Iaco.But.in l.siue possidetis.de prob.& no.ĩ.

§ Notaꝙ non sufficit allegare titulũ ex possessione lõgi tpis,nisi allegetur certus titulus,& à certa persona habitus,& ex certa cã. Inno.in c.si diligenti.extra de præscr.quod no.facit quod not. p doctores in l.certis annis.C.de pac.& l.cum de in rem verso.ff.de vsuris.& l.j.C.de fideicom.per Bal.

§ Nota quòd si non probatur valor rei iudex ex officio suo potest rem æstimare.Bar.in l.si quod ex Pamphyla.de leg.ij.

§ In l.emancipatione.de fide instru. quid si sententia & bannum sunt cancellata,an probent infamem.Bar.ꝙ sic non obstante tali cancellatione dum appareat ꝙ sit lata. nam propter cancellationem non præsumitur lata.qa instrm cãcellatũ non probat originem rei,nisi probetur origo.not.in l.acta.de re iu.ad hoc igitur ꝓbandum sufficit causa inserta in cancellatione,vt puta quia soluit,quo casu per talem sententiam probatur infamia,quæ solutione non tollitur,secũdum eum: nam per satisfactionem delictũ magis apparet,vt l.locus.§.si quis dolo.de tab.exh.Bal.ibidem.& quod notat Albr.in Aut.si quis in aliquo documẽto.C.de eden. & no.in c.quoniam contra falsam.de probat.

§ An emancipatio probari possit absque scriptura,not.in dicta l. emancipatione & l.post mortem.de adop.

§ In l.testium.in fin.C.de testi.nota ꝙ illud qđ non potest ꝓbari, nisi per plures testes tamen per casum superueniẽtem probatur per pauciores. & sic est argument. ꝙ si scriptura testamenti facta coram septem testibus est perdita,ꝙ duo testes superstites probãdo crimen probent & testamentum factum.Bal.

§ Nota ꝙ sicut ei qui dicit aliqd prius esse factum incumbit probatio,vt l.de rebus.de dona.ante nup.& l.j.de iure fisci.lib.x. & l. quotiens.de rei ven.sic ei qui dicit aliquid post factũ incumbit ꝓbatio,vt l.si post motam.de pet.hęr.& l.matrẽ.de prob.& ibi Cy. in l.non solum.§.sed vt probari.de ope.nou.nun.& in cle.literis. de rescr.& ext.de senten.excõ.c.venerabilibus.in fi.& ibi Io.An. & c.abbate sane.de re iu.libr.6.

§ An duæ semiplenæ probationes faciant vnam plenam,& videtur ꝙ sic,vt l.ij.§.j.de excu.tuto.contrà facit l.j.qui numero tutel. Ioann.Cal.ad d.l.ij.c.veniens. ext.de testi.distinguit,Bar.plenè de hoc in dicta l.ij.

§ In l.cum actum.ff.de neg.gest.gl.facile,vel aliàs notabiliter sume hanc gl.quę est notabilior alia in materia implicitæ probationis,scilicet si sic est probatum,ꝙ potest sequi cõdemnatio & absolutio,& sic se habet ad esse & non esse.Item quotiens est distinctio temporis est probãda:si nõ probatur, sequi debet absolutio verbi gratia,de iure appellare volens tenetur ĩ.decem dies appellare,computandos de momẽto ad momentum.modò qui appellauit ĩ.decem dies,scilicet decimo die se appellasse probat, nõ tñ probat eo momento quo venire debebat.vide Inn.in c.qualiter & quando. extra.de accus.& l.non solet.§.sed vt probari.de ope no.nun.per Bar.in l.matrẽ.de prob.& l.si post motam.de pet.hęredi.& l.ob carmen. de testi.Bal.in l.quotiens. de rei ven. & in l. cum actum,ff.de nego.gest.

§ Qualiter probetur simulatio contractus Bar.in l.pœna nouissima.de pac.& l.4.§.sed si ab ignoto.ff.de manum.& l.si vnus. §.illud.de pact. per Bal.

§ De probatione filiationis seu parẽtelæ not.in l.filium.ff.de his qui sunt sui vel alien.iuris.& l.si vicinus.de nup.&l.non nudis.& l.non epistolis.de prob.Bal.in dicta l.non epistolis.de prob.& l.si contra.de lib.agno.& c. per tuas.de probat.& c.Michael.de filiis presb.Iac.But.in dicta l.non epistolis.& ff.đ prob.l.quidam.De ꝓbatione parentelæ posuit Bal.in l.in secunda.in fine.de aqua plu. ar.& c.licet ex quadam.de testi.Alb.in l.ij.§.quęstionem.de quęstio.Io.An in c.tua.de consan.& affin.

§ In l.nesennius.de nego.gestes ver.ecõtrario.nota hic,ꝙ dubia probatio releuat probantem: & hoc vbicunq; aliqd est in dubio statutum per ius,alias secus qđ nota,& sic limita omnia iuramenta.& hoc hic sumitur,ibi,econtrario,&c.sic inducẽdo,quia hæredes auiæ,quamuis probauerint alimenta præstita,non tamen ꝓbauerunt quod iure aluerit de bonis propriis pupilli.statutur ergo interpretationi.verisimile enim &c.

§ An communis opinio ęquiualeat veritati,Bal.in l.j.C.de testa. plenè distinguit Bal.de acquiren.hære.l.j.

§ An communis opinio possit ęquè probari in negatiua sicut in affirmatiua,Inn.in c.veniens.de verbo.signifi.

§ Qualiter probetur quẽ fore furiosũ,de mentẽ vel nõ sanæ mẽtis,Bal.ĩ l.furiosũ.C.q testament.facere pos.& ĩ.de teste.& Bart. in tractat.de teste.fac.Bald.in l.si cum dotis.§.si maritus.ff.soluto matrim.

§ Qualiter probetur paupertas,Iaco. Butri.in l.actor.C.de prob. & an præsumatur pauper vel diues,ibidem no.&Bal.in l.paupertas.de excu.tutor.

§ Nota ꝙ vbi non cadit probatio necessariò concludens, accipitur ea quæ probabiliter concludit,Iaco.Butri.ĩ.& l.neque.c.ti.& l.testium.ff.e.ti.& l.quidam.ff.de prob.

§ Nota ꝙ dubia probatio non releuat probantem,no,in ca.in ꝓsentia.de ꝓb.siue sit dubia in substantia, siue in ratione.Bal.in l.đ tutel.C.de in integ.resti.fac.quod no.Bal.in l.Labeo. de supelle. leg.fac.quod no.Bal.in l.quotiens.§.si duo.de hære. inst.ff.

§ Nota ꝙ dictum testis ambiguum interpretatur contra producentem. de quo p Bar.in l.inter stipulantem.§.si Stichũ. de verb. obli.& l.si ita scriptum.de manum.test.& dictum testis ambiguũ interpretatur in meliorem partem.no.in l.fi.de præto.stip.Bal.in dicta l.quotiens.§.si duo.

§ De probatio.facta per arbi.not.in c.cum in tua.ext.de vsuris,& c.forus.de ver.signifi.& c.ij.de cler.peregri.

§ Nota ꝙ probata fama,& ipsius opinione,ipsa veritas videtur ꝓbata,vbi agitur de hominis qualitate probanda, Bal.in d.l.j.de testa.fac.l.non omnes.§.à barbaris.de re mili.

§ Nota ꝙ vbi requiritur ꝙ aliquis certo tẽpore fuerit talis qualitatis vel ꝯditionis,sufficit ꝙ probetur eum eo tempore communiter habitum & reputatum pro tali , nec requiritur ꝙ probetur eum ante,vel post,talem fuisse:sufficit enim ꝙ probatio concludat de eo tempore quod est de substantia quæstionis,vt dicta l.j. per Bal.& allegat de testibus,l.ad testium.§.conditionis.

§ In l.si solennibus.de fide instru.dicit Bal.ꝙ doctoratus non solum probari possit per priuilegium,sed etiam per testes qui interfuere examini publico.

§ Quomodo probetur matrimonium vxoris & prelatura.Inno. in c.illud.de præsumptionib.Archi.in c.si forte.de elec.lib.6.Ioa. An.in c.cum infamibus.de reg.iuris.Alberic.in l.vicinus.de nup. Cynus in l.quisquis.ad l.Iuliam maiest.versi.4.

§ In l.cum in prin.de manu.dicit Iac.de Aret.vnum contra quod videtur gl.in l.circa.ff.de prob.videlicet quòd si quis ponit vnum quod non habet necesse ponere,seu probare , quòd hoc ipso videtur se astringere ad probandum.& tex.in l.denunciasse.§.quid tamen.de adulter. videtur innuere quòd nisi probet,sequi debet absolutio.vide ad hoc c.licet.ext.de probat.in gloss. & per Petrũ de sampsonia,qui dicit quòd cautus debet esse protestando,non astringens se propterea nisi ad ea quæ sufficiunt ad intentum intentionis suæ.

§ Si volo probare me possedisse à tanto tempore citra,vt puta à xl.annis citra,đbeo capitulare ꝙ possedi talẽ rẽ à xl.an.citra:nã dictio.& denotat ꝯtinuationẽ tẽporis.nã si simpliciter dicerẽ ꝙ possedi à xl.annis citra,nõ probaret possessio xl.annorũ,p c.licet. extra đ ꝓb.Itẽ si diceret à xl.ann. citra,& plꝰ. vidđ ad hoc c.literæ,ex. de dilatio.& l.si qs ĩ suo.de inoff.te. De ꝯtumacia actoris q̃ debet probari

probari per testes, Bal.in l.si quis ita.de condit.& demonst.

In l.si super chirographis.C.si certum pet. in versi.testimo. no. ꝙ iudex non debet admittere instrumentũ nõ solenne: nã paria sunt instrumentũ non solenne & falsum quãtũ ad vim ꝓbatiõis, non q̃tũ ad vim punitionis, nisi in casibus à Iure concessis, vt §.qa vero.in Auth.de non alie.& dicit In.ꝙ iudex qui admittit instrumentum qđ non tener quantum ad probationem, fiat litẽ suam: & tenetur ex illo edicto quod quisque iuris Inn. in c. cum venerabilis.de excep.

In l.quoniam.C.de heret.vt rũ pactũ qđ solet apponi in instru mentis, quod non possit probari solutio nisi per testes, teneat, gl. in Auth.vt sine prohibi,ma.debi.§.qa vero,& notatur in Authẽ. Iubemus.C.de iudi.Bal.in l.postquam liti.C.de pac.per dom. Segnorolum.

An signo vel marcho meo quod reperitur impressum animali vel alicui rei probetur ꝙ sit meum no.in l.quid in publicis.de ser uis fugiti.

An fines plebatuum probentur per instrumẽta, gl.in l.cum aliquis.de iure deliberã.& l.optimam.C.de contrah.& commit.stipu.& c.cum olim.de censi.& c.cum causam.de probat.

An sententia regis probari possit per eius scripturam sigillo ei⁹ roboratam, Pe.in l.exemplo.de probat.

Vir legauit vxori suæ, & iussit non debere molestari p heredes suos sub pœna priuationis hereditatis, & ꝙ stari debeat sacramẽto dictæ vxoris, Domi.Segnorolus in cõs. suis dicit ꝙ nõ stabitur sacramento dictæ vxoris nisi probetur de molestia.

Nota ꝙ probans per ꝓbationes vel præsumptiones iuris dicitur liquide probare.ita dicit Bal.in l.si tutor.C.de peric.tuto. fac. quod notat Iac.de Are.in l.licet imperator.de leg.j.& sic probationes legum sunt liquidissimæ & sic si lex mandat stari dicto. vel scripturæ alicuius, ꝙ illa est probatio iuris & de iure. Sed an recipiat probationem in cõtrarium, Iac.de Are.in l.j.si aduersus liber. Iaco.Butri.in l.j.C.de re iu.in lectu.noua.dicit ꝙ recipitur probatio in contrarium quando verbum stari profertur in materia probationum: secus in materia dispositionis. De præsumptionibus verò notat Iac.but.in l.siue possidetis. de probationibus.in Rub. ff.de prob.videlicet de præsumptionibus, vt suprà dixi.

An per instrumentum dotis probetur matrimoniũ, Bal.in l.filium, de his qui sunt sui vel alie.iur.& in Auth. vt fratrũ filij.in prĩ. fac.Bal.in l.ab executore C.quorũ app.non reci.B.in l.j.C.de priui.do.& in Auth.si quis in aliquo.de eden.Alber,in l.cum res. de donat.& l.cum multæ.de don.ante nup.

An medico sit credendum, & an vno vel duobus & an sine iuramento.Bar.in l.j.de ven.inspi.

An in criminalib⁹ vnus testis faciat semiplenam probationem, no.in l.si duo.de iureiuran.

Nota ꝙ scriptura actoris obtinet vim trium testiũ.l. scimus C. de testat.In l.scire oportet.de excusa.tuto.§.sufficit.An credatur de suo sacramento in casu fortuito, Bar.in l.2.si quis cautio.& in Auth.ei.de tempo.appel.In.in c.cum olim.de priui.Archi. & Io. Monac.in c.cupientes.de elec.& c.quamuis.& de rescrip.c. cum in multis.& c.2.de dolo & con.lib.6.

In l.vbi.ver.is autẽ. de edẽ.ff.in gl.q̃ incipit, hæc tria notat Bal. no.gl.quæ vult ꝙ per rationes probetur dominium.vnde si sunt [illegible]uctæ represaliæ ꝯtra mercatorem qui portabat ballas pannorum, si modò ratio inclusa in ballis, dicat ballas esse alterius quàm portantis, non debet represaliari.Bal.

Statuto cauetur ꝙ credatur sacramento domini possessionis de damnis datis, opponitur ꝙ non est dominus dicit Bald.in l.j.§. ait prætor.ff.nau.caupo.stabu.ꝙ dominium præsumitur, nec debet probari. hoc est verum nisi statutum minus recederet à iure communi, vt puta si diceret si dederit damnum amputetur manus, qa tũc ad restrictionem talis odij, debet probari de dominio Item ibidẽ dicit, ꝙ si qspercusserit in domo percussi, &c.reqratur ꝓbatio dominij, l.2.§.in locum.de reli.& sump.fu.Dic ꝙ qñq; agitur ratione conuentionis, & loquitur iste §.qñq; ratione persone & loquitur l.lex cornelia.§.j.de iniuriis.quãdoq; ratione rei & loquitur.§.in locum.fac,l.2.§.j.de orig.iur.Bald.vbi s̃. & idem l.j.C. de iureiuran.

Quod nõ sufficit opponere alicui, tu non es dominus talis fundi, nisi dicatur nec in possessione dominij.Bar.in quodam suo cõsilio, & not.s̃.

Qualiter probetur aliquam fore concubinam, not.in l. seruus seruum.alias l.maximus.de verbor,signifi.

Qualiter probetur valor rei, not.in c.cum causam.de testib.l.si quos.C.de resc.ven.l.si fundum per fideicom. de leg.j.& l.precia rerum, ad l.falc.& l.si fundus.de reb.eorum.& l.si quis.de rei ven. Bal.in l.2.de rescin.ven.

An acta probentur per testes, Bal.in l.ne in arbitris.C. de arbit, l.gesta.C.de re iudicata, Angelus in l.si prætor.ff.de iudiciis.

Qualiter probetur dominium rei Bal.in l.iudicia.de rei ven.& l.pen.de condi.instit.& l.cum res.& l.proprietatis.C.de proba.& Bar,in l.Celsus.ff.de vsuca.& l.rem quæ.de acquirenda posse. & l.rem alienam.de pignorari.acti.

Nota ꝙ in factis multum antiquis opinio generalis habetur ꝓ veritate, Bal.in l.conuenticulariam.C.de epis.& cle.In.in c.cum causam.de iura.calum.& in c.veniens.de verbo.signifi.

¶Bald.De Probationibus.

¶An semiplena ꝓbatio sit species probatiõis, no.in c.j.de iu. ꝙ non, & C.de Carb.edicto, l.fi.¶An obiiciens plura, videatur se adstringere ad omnia probanda, no.in c.si fortè.de elect.in Nouella, li.6.¶ Nihil facienti in primo termino non debet dari secũda dilatio ad probandum, nisi probato impedimẽto in principio.G. ¶Negatiua simplex non probatur: qa negationũ non sunt cãæ, §.j.in prin. & de qualibet negatiua vide ibidẽ p G. Testes actoris priùs debẽt recipi, q̃ testes rei.ver.ego puto.G.¶An habens dilucida interualla, præsumatur aliqd fecisse tempore furoris, vel tẽpore sanæ mentis, ver.ponit.G.ex facti qualitate præsumitur, ff. de cond.indeb.l.pe.& de offic pres.l.diuus.secundum Bar.¶Qualiter probetur negatiua, memoriam non extare? certè p communem opi.vide plenè in ver.vltimò quæritur.G. Cõmunis opinio est idem, qđ credulitas.Sed quomodo sciam, si tu credis? respon. per verba, quæ ꝓfers, ver.illud autem. G. & idem est probare cõmunem opinionem, & omnium opinionem, vers.& scias.G.& p communem opinionem probatur, ꝙ aliqs fuerit tabellio, vel iudex, ver.verùm.& seq.G.¶Continua possessio probatur ex extremitatibus, ex quibus presumitur medium.Item q probat se fruct⁹ percepisse, videtur probare se per totum illum annum possedisse, ver.sed quæritur, qualiter.qđ not.G.& vide Cy. C. de præscri. lon.tem.l.pe.& s̃.de posi.§.pono me pos.¶Aduocatus debet omnes attestationes rimari, tam suas quàm aduersarij: nam etiam per testes aduersarij quandoque quis probat: & si videt probatum, instet: alioquin desistat, §.nunc dicendum.vide s̃.de teste, §.testis ꝓductus.G. ¶An delegatio, vel cõmissio possit probari per testes videndum post principium. G. ¶ Licet quis promittat non probare solutionem, nisi per instrumentum, tamen valet probatio p testes, ne veritas occultetur: sed pone.G.vide ĩ.de rennn.& conclu.§.cùm autem.in fin.¶An valeat pactum, ꝙ credatur simplici verbo alicuius? Dic.ꝙ iurare debet: & videtur iuramentum conditionale, ver.quid si ibi.G.de hoc in l.fide prætor.stip.per Dy.& de iureiur.l.iusiurandum, qđ ex.per Iac.& de dote præleg.l.Theopompus.per Bar.ibi vide.¶Si per statutũ debet credi iuramento dominij, possessionis, de damno dato, an ista verba cõprehendant iustum possessorem, qui non est dominus proprietatis, vt vsufructuarium, vel bonæ fidei possessorem? Respon.ꝙ sic, ver.sed pone: statutum.§.videndum.G.facit, quod no.de rustico, ff. de orig.iuris, l.2.§.j.In contrarium facit: quia illud statutum est cõtra ius commune: ideo strictè pro vero domino verba sunt accipienda: facit ff.de reli.l.j.§.j.Imò nec emphyteuta compreh ẽditur: qa emphyteuta propriè non dicitur domrnus, vt l.cùm notissimi.§.j.C.de præsc.30.an.ff.si ager vect.l.j.§.qui perpetuum.vbi de hoc Arg.contrà, ff.de iniur.l.lex Cornelia.§.domum. facit ff.de proc. l.& habet.§.j.SOL.Quando fit mentio dominij absolutè, intelligitur de proprietate: sed quãdo per relationem ad aliud, id est, ad alium effectum, tunc aut ille effectus dependet à proprietate, & tunc significat proprietatem, vt quando cõcernit totum ius rei si autem est tale, qđ cõcernat fructus.tunc sufficit iusta possessio ff.ad l.Aquil.item Mela.§.pe.& ff.de vsufru.l.q scit.§.fin.& ita intellige hic Bal.& vide s̃.de primo & secundo decreto, §.qđ per iuramentum.Bal.¶De auctoritate cuiuslibet sigilli vide plenè ĩ ver.x.per literas.qđ nota.G.& ꝙ opponantur, ver.illud.G.¶Licet in sententia fiat mẽtio ꝓcuratorij, non tamen ꝓbatur mandatum, ver.sed pone: iudex.G.vide l.optimã.C.de contrahẽ.& cõmit.stipu.p Cyn.¶Acta facta corã iudice, valẽt corã arbitro, ver. sed nunquid omnes.licet nulla lex hoc exprimat.¶G.Si qs petit absolutionem, an videatur confiteri se ligatum? ver.sed nunquid probatur.G.arg.ff.fam.ercis.l.q familiæ.Bal.¶Cuilibet perito in arte, est credendum: vnde, an vulnus sit lethale, vel non vel factũ cum falcione, vel lapide, vel calce, iudicio medicorum statur, vt fuit in causa cuiusdã homicidij, & fuit corp⁹ exhumatum & ostẽsum medicis.ver.quoq;.G. ¶Quot species sunt semiplenæ ꝓbationis, vide ibidẽ ad finẽ.G.¶ Probatio, est assertio veritatis, sensatè, directè.& immediatè p seipsum.¶Argumẽtum est assertio quedam oriẽs ex sensu alicuius rei facto principali connexo, nõ ex ipso facto immediatè: vnde argumentum est, sicut syllogism⁹ in quo vno præsupposito, aliud sequitur: vt vulnerauit, quia habebat gladium euaginatum, sanguinolẽtum, in rixa.¶Coniectura, est assertio alicuius circunstantiæ, quæ non cogit intellectum

homi[n]is

hominis ad sic credendũ,sed inducit ad id præsumẽdũ & suspicandũ:vt quia visus est scholaris in camera cũ Berta. Vnde Rhetoricus,cuius sciẽtia in persuadẽdo cõsistit,frequẽter vtitur argumẽtis sumptis ab indiciis & ɔiecturis:& ius ciuile qñq; idẽ facit. Bal.

¶De Articulorum exhibitione,& testium productione, Rubrica.

QVALITER formentur articuli,& qualiter testes producantur,& qualiter productioni testium renuncietur,plenè dictum est s.de teste,§.nunc videndum. & §.fi.&per to.ti.ideoq; hîc non ducimus refricandum.

a ¶De Instrumentorum editione[a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Pileus nõ fecit de instrumentis rubricã,sed in ti.de prob.in fi.đ hoc tractauit,& modicũ:item in ti.de tes.subscriptis in instrumẽto.¶De Bagaro.idẽ dico,& ꝙ modicũ inseruit,vbi tract.de testi. ¶Tan.par.3.posuit rub.de exhi. instrumentorum & ipsorũ fide. ¶Roff.vbi de edictis,ponit rub.de actione in factũ,de edendo,vbi de eorũ editiõe tractat.¶Vber.de Bo.char.ij.tractatũ inchoat, quẽ prosequitur de scripturis priuatis,& publicis,& de priuilegiis.¶Io.de Deo Cauil.lib.v.posuit rubricam de instrumẽtis & diuersis scripturis publicis,postquã posuit de scriptura priuata,&đ priuileg.& in li.Iudicũ,parte vlti.posuit rubricam de fide instr. & ipsorũ iuribus,& quando dicatur authenticũ.¶Aegid.de ipsorũ productione posuit rubricam lib.vij.& Alb.Gal.posuit rub.de fi. instr.¶Nepos de Monteal.posuit secũdã rubricã ɔ scripturas publicas & priuatas,& ɔ priuilegia:vide,quod dicam in §.cõpendiose.in prin.¶Vides,ꝙ hîc nouẽ diuisiones facit auctor, de quibus maiorẽ numerũ facere potuisset.Est sciendũ, ꝙ Nicolaus Matarelli de hac materia summã ꝓlixã formauit,dicẽs, circa scripturã ꝓbatoriã,quæ dicitur Instrumentũ stricto modo sumptũ, vt no, j.§.j.in fi.& ff.e.ti.l.j.distinguẽdũ:quæ distinctio quia differt à mẽbris auctoris,motus ẽt,q̃ in quadã quæstione,quã circa materiã ipse & ego consulere habebamus,Paduæ satis illam reuoluimus ideo hîc illam ponã,q̃ breuiùs potero, prosequendã. Distinguit aũt sic:Aut dubitatur de illa ɔficienda,& hîc prolixus est tractat⁹ aut de ipsa cõfecta,exhibẽda & tradẽda:aut de ea vacuata exhibẽda & restituẽda:& quia hæc duo breuiùs per ipsum expediũtur,illa præmittam.Dicit ergo circa hoc secundũ,iuxta diuersitatẽ factorũ & specierũ diuersis actionibus ad talia tradẽda agendũ esse, quãdoq; officio iudicis,quandoq; ex actione in factũ quæ dat ex æquitate,qñq; rei vendicatione,quandoq; actione ex eo cõtractu,quãdoq; actione mandati:quod dixit apparere ex dicẽdis sup j.mẽbro.Circa tertium videndũ dixi,quãdo scriptura dicatur vacuata,quod dicit esse posse diuersis causis.Primò,quando probatoria scriptura est inefficax:quia id,ad quod facta fuit,probari nõ expedit:quia de illo amodò iudicari nõ debet: vel quia causa est sublata,de qua sperabatur litigiũ,vel quia non est sequuta:& sic rectè dicitur vacua,vel vacuata.exempla ponit C.de cond.sine cau. dissolutæ.& l.fi.de sol.l.fi.& ad exhib.l.vlt.& hoc mõ dicitur etiã testamentũ vacuatũ,quando est inefficax, in auth. vt cùm de ap. cog.§.siue igitur.Procedit aũt inefficacia,cùm id, ꝓpter quod factum fuit instrumentum,nec secutum est,nec sequi sperabatur,& tunc per partem,quæ illud dedit, petitur vt reddatur: vel iudicis officio,si in iudicio datum est:vel si extra iudicium, condictione sine causa,C.de ap.si quis libellos.& de cond.sine cã,l.fi.Si verò charta probatoria non est producta,vel data,sed est penes illũ, q scripsit,petitur vt aboleatur:& id per quãcunq; partẽ,vel per officiũ iudicis,si illud locum habebat illa facienda,vel actione mandati,si ad illã faciẽdã ɔpeteret:facit ff.de accu.l.libellorũ.§.fi.& đ iud.l.partus editũ.§.j.Est ẽt inefficax scriptura,cùm solutum fuit id,propter qđ facta erat:& tũc aut est penes scribentẽ, aut penes illũ,pro quo facta fuit,aut apud tertiũ:& secundo casu petit debitor illam sibi dari,per leges priùs allegatas,cùm cã facta sit nõ cã, & negotium inter eos gestum,ff.de cond.sine caus.l.j.Si verò creditori data fuit per scribentẽ,per quã dationẽ creditor fuit ipsius domin⁹,& nũc inefficax est apud ipsum,nõ petit illam debitor ꝑ condictionem sine causa,cũ inter eos nullũ negotiũ gestum fuerit,vñ nascatur talis condictio,sed petet condictione ex l.dissolutæ.ff.de cond.ex lege,vna.Si verò charta est penes scribẽtẽ,creditor ab eo illã petere poterit,ac si eẽt efficax. & illa habita tenebit illi,ɔ quẽ factũ est,vt dictũ est:& posset debitor ɔ creditorẽ agere,vt ɔ scriptorem agat:ad hoc ff.de act.emp.& ven.l.Iulianus.& l.qui impleto.§.messem.Posset tamen se ab onere liberare cedẽdo actionem id petenti,vt in dictis legib.no.per l.quod debetur. ff.de pecu.Vbi authẽtica scriptura esset penes debitorem,qui soluit,nõ est,locus petitioni,cùm sit,vbi esse debet,vt in l.dissolutæ. Vbi autem esset penes extraneum,constat ꝙ per dominum scripturę conueniri potest possessor cõib.actionib.s.rei vendicatiõe, & ad exhibendum:si dominus non apparet, conueniri poterit ꝑ illum,pro quo facit,actione in factum,ff.ad exhi.l.3.§.pe. quã habitam tenetur tradere illi,contra quem facta est s.

Circa primam speciem,s.confessiõis,subdistinguit sic:¶Primò aut fit talis scriptura de actibus iudicialibus,quæ forensia,vel fori dicuntur:aut de extraiudicialib.¶Secundò,si illam facere quis đbet spõte tantũ,an ad id cogi possit?¶Tertiò,sub qua forma fieri debeat?Quartò,an talis scriptura cedat chartæ, vel non: & per hoc cuius esse cẽseatur.¶Quintò,quis prætiũ chartæ & scripturæ soluere debeat.¶Sextò, si talis scriptura est in originali libro, vbi,& per quem custodiri debeat & saluari?¶Septimò, si petitur exemplum transcriptum,cui,& per quem, & sub qua forma scribi & dari debeat,& quo iure petatur?¶Octauò,an talis,scriptura transcripti cedat chartæ,vel non:& ꝑ hoc cui⁹ esse dicatur?¶Nonò,qs soluere debeat chartæ pretiũ & scripturæ?¶De primo mẽbro,circa quod etiam prosequitur alia membra, dicit scripturas iudiciales fieri debere per officiales ad illam deputatos lege cõi, vel municipali,vel consuetudinaria,si quæ sit in loco,& non per alios:al.C.de ap.præcipimus.§.in his.& §.huic.vbi de taliũ nominib.& in l.fi.e.ti.& de do.l.donatio.Nec mirũ,si talia,quę prędixi dant talia officia,cùm per illa dẽtur etiam iudices ordinarij,de iuris.om.iud.l.more.& l.& quia.& quod ibi no.Ad idem extr.de iu. nouit.& de fo.cõpe.cùm contingat.vbi verè per alterum prædictorum modorum nulli sunt deputati ad tales scripturas: dicit seruandum,quod dicit decr.quoniam.de prob.in prin. vt iudex assumat tabellionem,si haberi pt:aliàs duos viros idoneos,vt in decr. quoniam.de prob.& vide,quod ibi no.in 3.glo.& quod super ea scripsi.¶De secũdo circa tales scripturas iudiciales,dicit, ꝙ sicut executores cogũtur per iudices sum officium fideliter exercere, C.de spor.l.ij.sic & tales officiales officio iudicis,cui subsunt, coguntur talia scribere,& litigatoribus tradere,vt in præ.c.quoniã. & C.de eden.l.is apud quem & C.li.xij.de nu.l.exceptores.¶De tertio dicit, omnia iudicis auctoritate scribenda fideliter, quæ per iudicem, vel ipsius auctoritate in præsentia ipsius officialis fiunt,apponendo quæ in scripturis publicè apponuntur: de quibus satis j.§.2.& patet in præ.dec.quoniam.& de inscriptione testium,tenet,qđ ibi no.in 3.gl.¶Ad quartum respondet, ꝙ nulli⁹ priuati scriptura est,sed est publica illius rei publicæ,cuius auctoritate fit,vt in d.l.is apud quẽ.quæ vocat illa acta publica:& meritò,cùm per seruos publicos facta sint.Vnde licet aliàs dicatur,ꝙ litera cedat chartæ,Inst.de rerũ diui.§.literæ.tamẽ hoc casu propter publicæ auctoritatis excellentiam charta cedit scripturę,& efficitur publica,sicut fluuio publico cedit alueus, ff. de acqui.rerũ do.l.ergo.§.alluuio.Inst.de rerum diuis.§.ꝙ si naturali. ff. de reli.l. is qui certum.¶Ad quintum respondet, ꝙ tales officiales de salariũ recipere debent pro labore & pro chartis, & illo debent esse contenti:in auth.vt iudices sine quoquo suf.§.hæc aũt omnino. & simile ff.de adm.tu.l.ita tamen.in fi.& solutis chartis residuum est eis quasi peculium castrense,de quo C.de inof.testa.l.fi.ver.đ aliis.ibi,de memorialibus,&c.Si autem non habent salarium,recipiẽt à litigantibus secundum consuetudinem & ordinationẽ locorum,ar.C.de sacrosan.ecc.auth.hoc ius.& de epis.& cleri.l.nulli.& C.de episc.aud.tam dementis.in fi.Cùm enim per leges, qui bus concor.xij.q.2.charitatẽ.certis personis detur in priuilegiũ, ꝙ nil soluant.ergo eius cõtrarium est ius commune in aliis,ff.ad munic.l.1.& tunc ipsi scriptores soluent chartas:& sic seruatur in in illis,quæ remanent penes eos.sed si pars velit illa acta, tunc petunt chartas à parte.¶Ad sextum respondet, ꝙ talia acta custodienda sunt in archiuis publicis,vel chartophylacio:de quo c. dist. & c.2.& de prob.c.1.Apud aliquos vocatur cancellaria,& solent esse officiales ad hoc deputati,C.eo.ti.auth.ad hæc.de app.eos.§. super his.Vbi verò ꝑsonæ,vel loca nõ sunt ad hæc deputata,licet ad certa alia essent ordinata,tunc putauit illa custodiri per scriptores,vel ipsorum hæredes,vel per illos quibus committerent,ad ĩstar argentatorium,ff.de eden.l.prætor.§.vl.& l. si quis ex argentariis.§.pen.¶De septimo credit,ꝙ trãscriptũ dari debeat cuique petẽti,cùm sit publicum auctoritate,vtilitate & vsu suo modo:al le.C.de eden.is apud quem.quæ indistinctè loquitur,& Inst.đ publi.iud.§.1.& ff.de rerum diui.l.nemo.in fi.& l. riparum. & ne qd in flu.pub.l.2.§.1.Excipit,cùm petuntur contra fiscum,ff.de iu.fi. in fraudẽ §.quoties.& quod ibi not.& de eden.l.ne quisque.sic ẽ in fisco aliud speciale,ꝙ contra se pro ipso tenetur quis edere instrumenta,ff.de eden.l.3.& scripsi extr.de prob.c.1.Ad aliam partẽ articuli respondet, ꝙ si acta custodiuntur per officiales ad hoc deputatos,ipsi debent dare trãscriptum cum sua inscriptione, vt in §.quoties.& in auth.ad hæc.C.eo.ti. Vbi verò non sunt aliqui deputati,tunc per confectores ipsorũ scriptorum,vel alios,q illa habeant,transcribẽtur cum subscriptione,si sint tabelliones,& si habent personam publicam:si verò sunt priuati fiet transcriptum auctoritate iudicis,cũ fides ei⁹ ex auctorizãtis auctoritate ꝓcedat per

per iura pximè allegata, vt ext.e.ti.&.pe.& vlt.putà, qa nniDomini.& quicquid est in originali, sit transcribendum etiam cum nominibus testium insertis. Testes autem qui intersunt transcriptioni, nõ putat necessariò inscribendos, p leges pdictas, auth. ad hæc & §.quoties. Tutum tamen est illos exprimere, dicens circa vltimum, q si prædicti hoc sponte non faciãt, officio iudicis præsidẽtis ad id cogendi sunt, per prædictam authen. ad hæc. & per c. qm ꝯ. extr. de proba. ¶Ad octauum, respondet, quòd tale transcriptum est officialis transcribentis, tanquam auctoritate publicum, sed vtilitate priuatum, sicut & tutela: Inst. de auct. tut. §. 1. & cedit charta scripturæ, propter excellentiam publicæ auctoritatis: non econuerso ad instar tabulæ prædictæ nõ ferruminatorum, Inst. de re. diui. §. diui. §. si quis in aliena. & ff. de rei ven. l. in rem. §. item q̃cunque. & per consequens fiet eius, cui per talem officialẽ tradetur, Inst. de rer. diui. §. per traditionem. ¶Ad vltimum huius partis dicit, q dominus chartæ debet habere pretium chartæ à transcribente, p iura proximè allegata: ipse verò transcribens habebit p̃tium chartæ & literæ à petente, pro quo trãscripsit, nisi lege, vel consuetudine aliud esset inductum generaliter, vel circa certas psonas, vt s. super v. articulo.

¶Scdõ sequitur videre de scriptura probatoria extraiudiciali, de qua regula talis datur, q nulla scriptura extraiudicialis probare p̃t plenè, vel semiplenè, contra alium, quàm contra scribentẽ, nisi de scribendo illi mandatum sit, vel ei commissum per quæcunq; verba ab illis, inter quos sit, vel ab altero illorum. hoc probatur ĩ auth. de tabel. in prin. & §. 1. & quod ibi no. & ff. de eden. l. si quis. §. pertinere. & l. quædam. in fi. Sic & iudices chartularij non habẽt iurisdictionem, nisi inter volentes, vt no. ff. de iud. l. j. in gl. pe. Scriptura ergo iudicialis naturam iudicij sequitur, quod redditur in ĩuitum, ff. de ver. obli. inter stipulantem. §. 1. Sic & stipulatio naturã eius sequitur, super quo interponitur, ff. si quis cau. si eum. §. q iniuriarum. & de vsur. si stipulatus. vt leg. no. ca. l. j. §. si sub conditione. Hac regula præmissa distinguit: aut agitur de scriptura fienda per tabellionem, qui habet ad hoc publicum officium: aut de scribenda per eũ, qui non habet publicũ officiũ, sed publica auctoritate commissum, vt sunt argentarij, vt ff. de eden. l. prætor. §. sed si seruus. & l. argentarius. §. j. aut describenda per alium priuatum, vt sunt nummularij, hodie mercatores, & similes. Primo casu sex veniunt consideranda. ¶Primum, an tabellio, cui mandatᷓ aliquid scribendũ, ad id cogi possit inuitus. ¶Secundò, cuius mãdatum interuenire debet. ¶Tertiò, cuius intelligatur scheda scripta per tabellionem, & cuius intelligatur scriptum mundum ex illa. ¶Quartò, cui dari debeat ipsum mundũ. ¶Quintò, quæ sunt illa, de quibus tabellio potest scripturam probatoriam facere. Sextò, quid debet interuenire ad hoc, vt id possit de iure, si vult & si ñ vult, quòd cogi possit. ¶Ad primum respõdet, q inuitus cogi potest præcisè oportunis remediis, cùm sit publicum officiũ, & publica auctoritate commissum, ad similitudinem iudicis, ff. de iud. de qua re. & C. de aduoc. diuer. iu. scimus. & testis, C. de testib. si quando. & tutoris, Insti. de satis. in §. pe. Et si nõ facit, potest mãdator cõdemnari ad interesse, sicut argentarius, ff. de eden l. si q̃s. §. ex hoc. Dixit tamen hoc intelligendum, cùm omnia cõcurrũt, quæ ad hoc requiruntur: de quibus in sexto membro dicetur.

In secundo distinguuntur tria membra: de quibus tractabitur ĩ. §ᶜ postquam. in ver. nunquid est necessarius. vt ibi dicam, in fi. ¶De tertio, cuius intelligatur scheda, & mundum, inde sumptum, de quibus dicitur C. eo. l. contractus. in princ. respondet, quòd sunt ipsius tabellionis, non eius, cuius fuerunt chartæ, propter publicam auctoritatem, vt s. vers. ad viij. Mundum autem de scheda fieri eius, cui tabellio tradet, vt ibi dictum est. ¶De quarto respondet quòd si per contrahentes fuit expressum, cui dari debeat, illi daretur, ff. de iud. l. si conuenerit. aliàs dabit illi, pro cuius probatione & vtilitate factum est, ff. de eden. l. prætor. in princip. & l. si quis. §. pertinere. & l. quædam. §. fi. Non datur ergo debitori, pro quo cõmittendo factum est instrumentum mutui, licet ipse commiserit cùm creditori mandauerit. In contractu verò locationis, in quo pro vtriusque vtilitate mandatur fieri scriptura, dabitur vtrique: quasi hoc tacitè actum haberi debeat pro expresso, ff. si cert. pet. cùm quid. Sed quæritur, quomodo constabit de mandato, quòd sit factum, & à quo? Respondet, si quæstio est inter mandantẽ fieri, & tabellionem, super hoc si appareat tabellionem fecisse schedam, cogetur mundum dare petenti, quasi præsumatur ab ipso fuisse mandatum, & tali à principio, ar. ff. commod. in commodato. §. sicut. aliàs probet mandatum, qui id dicit, ff. de probat. ei qui dicit. ¶De quinto se expedit, quòd ad eum pertinet scribere actᵘ licitos, non illicitos: item actus, qui non fiunt extra officium suũ: vt quia pertinet ad cognitionem iudicis, & iudex non mandat: & de hoc s. in fi. secundi proximi membri. ¶Subdiuidendo ad septimum respondet, quòd ad hoc vt tabellio possit aliquid authenticum scribere, & si nolit, possit cogi, requiruntur facti commissio, rei cognitio, iuris permissio, testium rogatorum præsentia. ¶De primo dicit requiri mandatum, per quæcunque fiat verba, s. committo, delego, iniungo, mando. de hoc remittit in auth. de tabel. §. j. ar. ff. man. l. j. & de hoc etiam dictum est s. ¶De secundo, quod est rei cognitio, sciendum est, quòd tabellio id, quod in publicam scripturam deducit, non ex narratione testium, vel visione instrumentorum, quia est iudicis: sed scire debet per se, sicut testis, in auth. de tabel. §. nos autem. ibi, vt habeant, vnde sciant negotium & interrogati respondere sciant, C. de testibus, l. testium. ff. de fid. instru. l. ij. in auth. de hære. & Fal. §. si verò absunt. ibi. & vidisse, quæ tunc agebantur, &c. vnde ipse ppriis auribus audire debet illa, vt per hos duos sensus percipiat. & p hoc dicitur ĩ. §. restat. circa fi. su per ver. sed quæro, sub qua. Sed nunquid personas, de quibus instrumenta facit, cognoscere debet? Videtur, quòd sic: sicut & testis cognoscere debet eos, de quibus testificatur, vt no. ff. de testi. l. 3. §. ideóque diuus. in gl. debet ergo. ad hoc C. de iure delib. l. fi. §. sin autem dubius. in fi. ibi, qui hæredem cognoscant. & ibi no. & hoc in gl. nota. arg. & auth. hoc eo. ti. §. oportet. ibi. & sciant eum, &c. In contrarium facit: quia hoc erit quasi ad nihilum deducere instrumenta, si fieri non possent, nisi de personis priùs notis: & sic non facilè fiet de mulieribus, de rusticis & extraneis: quod est cõtra iura volentia probationes ampliari, non restringi, in auth. eo. ti. §. & his qui. in fi. Item dato, quòd Titius promittens centum Mæuio, qui promittit dicat se sic nominari, non propter id dicit notarius scire nomina, quæ sic possent falsò confingi. Soluit: necesse non esse, quòd notarius illos priùs notos habuerit: sed satis est, quòd ipso tempore illos notos habeat, audiens ipsorum verba, nomina & cognomina: & leges adaptantur ad illa, quæ communiùs accidunt, non ad illa, quæ raro, ff. de legib. nam ad ea. Nec obstat, notarium, per se scire debere, quæ scribit: quia illud verum de his, quæ scriptura probat, vt dictum est: secus in his, quæ scriptura nõ probat: sicut hîc, quòd aliter vocetur Titius Mæuius, sed probat, quòd quidam dicens se vocari Titium, promisit alteri, q dicebatur Mæuius, sicut cùm scribit, q A. dicens se procuratorẽ, B. tale quid fecit, constat per id non probari procuratorium, sed solum actũ: facit C. de cõtrahen. & com. stip. l. optimam. & de iure delib. cùm quis. & Inst. de lega. §. si quis in nomine. Teneretur autem pœna falsi ille, qui sic dolosè nomen mutat, ff. de fals. l. falsi. in prin. & l. qui falsum. & l. qui Paulᵘˢ. §. j. nec præiudicaretur notario. nisi probaretur fuisse conscius: quod in dubio non præsumitur, C. de fal. maiorem. ff. de proba. verius. & cùm certis casibus requiratur certa qualitas testium, q sint locupletes, bonæ famæ & opinionis, & cognoscentes personas de quib. agitur, vt s. dictum est, si notarius assereret illos tales, bene debet illos cognoscere fore tales. Sed si hoc ĩ instrũo asserat, nõ est necesse, q cognoscat: satisfit enim illis legibus, quæ requirunt, q sint tales q non sciãtur esse tales, quantum ad substantiam instrumenti, de quo queritur: vnde si non erit quæstio super hoc, non erit necesse probari, q sciebantur esse tales, sed q tales erant: & sufficiet hæc coram iudice fore probata. Bonum est in hoc statutum ciuitatis Bonon. quod vult nullum confici instrumentum, & damnat confectum nisi saltem vnus ex testibus inscriptis se asseruit cognoscere contrahentes, quod in instrumento scribendum est necessariò. Prædicta in cognitione rerum non simpliciter procedunt. nam si dicit, deposuit aurum in massa tanti ponderis, vel vas auri, vel librũ talem, cum tali apparatu, notarius habet dicere massam auri, vt dixerunt, esse talis ponderis: & sic de reliquis. Si verò simpliciter dicat massam auri, & non sit aurũ, & iustus est error, putà quia massa erat aureata, excusaretur: quia non erat ipse ad id iudicandum, nec habebat, nec habere debebat ministeria ad id parata, ff. de exerci. l. fi. C. de fal. l. maiorem. & l. nec exemplum. & ff. de fal. l. quid si falsum. in fi. aliàs vbi falsum in his scriptum esset, præsumeretur contra eum, ar. ff. de act. emp. l. Iulianus. §. item qui furem. ver. qd negauit. ¶Hîc subdit, an tabellio requisitus possit facere instrumentum de eo, quod discernit alio sensu, quàm visus, vel auditᵘ? de hoc s. remisi post prin. huius membri ad §. ĩ. e. restat. super ver. sed quæro, sub qua. & subdit hanc quæstionem, quàm scripsi sup regula, semel malus. lib. vj. & per eam ingreditur tertium membrũ huius partis, quod est iuris permissio: dicens officium tabellionis fore circa illa, quæ scribuntur extra iudicium, & circa illa, quæ nõ sunt à iure prohibita fieri: alleg. C. de sac. san. eccl. iubemus. §. his tabellionibus. & de test. l. iubemus. in fi. de eunuchis, l. 2. & de prohibit. ali. feu. per Fed. imperialem. §. scriba. & de feu. ali. p Lothar. l. j. §. si quis verò. Sicut igitur ad mandatum delinquentis de ipso actu delicti non debet facere instrumentum, quia esset delicto fauere, & facinus illius approbare: quod facere non debet, sed potius resistere, C. de appe. l. quoniam iudices. & de decurion. l. omnes iudices. sic nec ad mandatum passi offensam: quia id esset cognoscere de delicto, quod non ad tabellionem, sed ad iudicem spectat: item nec ad omnem iudicem, sed ad eum qui habet potestatem

DICTO de probatione viuæ vocis, quæ fit per teſtes, dicendũ eſt de ꝓbatione mortuæ vocis. q̃ fit p inſtrã, dicentes, Quid ſit inſtr̃m,& vñ dicat̃:Qualr publicetur,& fiat:Qualiter propria ſcriptura exempletur,publicetur,ſeu reficiatur:Et qualiter aliena,& quid iuris ſit de publicatione,ſeu exemplatione inſtrumentorum? Quando ſint exhibenda inſtrumẽta,& qualiter.Quot ſunt eorum ſpecies: Quibus inſtrumentis fides adhibeatur,& quanta : Quibus modis diuerſæ ſcripturæ in iudicio productæ valeant impugnari, vel contra eas excipi.

ADDITIO.

☞ ſtatem puniendi,ff.de accu.l.nulli.de cuſto.reo.l.diuus.de teſti.l.3.§.idemque diuus.C.de fid.inſtr.auth.apud. Dabat ergo duas regulas,affirmatiuam ſ.& negatiuam.¶Prima,quòd ea,quæ à iuris ordinatione ſubſtantiam capiunt,ad officium tabellionis pertinere poſſunt:facit C.de aduo.diuerſ.iu.l.2.ff.de pactis,l.ſeruus tuus. ¶Secunda,econtrà quòd improbata à iure ad ipſi' officium ſcribere non pertinẽt.cùm enim ipſe ſit ſeruus publicus,ff.de adopt.l.non aliter.ſic videtur,ꝙ ſeruus eorum,quæ de iure fiunt,in prohibitis à iure ſe exercere nõ debet.Si verò de talibus ſit facta ſcriptura per tabellionem,ipſe tenet,ꝙ fidem non faciat,ſicut nec dicta per teſtem extra intentionem vt no.extr.de teſtib.in 1.gl.ff.de peti.hæred.ſi qui libertatem.in fi.& facit.ff.de off.præſi.l.3.& C.de teſta.l.conſulta.&ſi à non com.iu.l.fin.¶Demum aggreditur quartum incidens ſub ſexto membro huius partis, de teſtium p̃ſentia,dicens,illam neceſſariam ad effectum inſtrumenti extra iudicium facti,vt fidem,faciat,in auth.de tabel.in prin. & de fide inſtru.§.ſed & ſi inſtrumenta vtrobique ſit expreſſa mentio de præſentia teſtium.¶Dixit autem circa teſtes attendenda duo,ſ.quantitatem & qualitatem teſtium:& circa preſentiam alia duo,ſ.qualis præſentia & qualis ſubnotatio.¶De primo ſe expedit,ꝙ requiruntur duo,non computato tabellione:pluresnon,niſi vbi ius id ſtatuit,ff.de teſti.vbi numerus.ſubdens,quòd vbi certus numer' teſtium requiritur,qui teſtificari debent in iudicio,tabellio computatur in numero,ff.de teſt.l.Domitius.Si verò ſolùm ſubnotãtur in inſtrumento,cùm tabellio ſcribens gerat vicem iudicis,nõ computatur in numero,ff.qui teſta.fac.poſſ.hac conſultiſſima.& in auth.de fide inſtr.§. oportet. De qualitate verò, teſtium dicit, ſatis eſſe,quòd non ſunt prohibiti,ff.de teſtib.l.j.§.j.Subdit autem ſe non inuenire prohibitionem teſtium circa contractus: licet in iudiciariis & teſtamentariis illam inueniat in reſcriptis vtriuſque iuris de teſtibus,& de teſtamentis : & tamen etiam in his diuerſimodè,ff.de teſta.l.qui teſtamento.§.mulier.& §. qui per contrarium.C.de teſti.l.parentes.& vide ſ̃.de teſte,§.j.char.pen. ver. itẽ quòd eſt mulier.& ver.ſeq.& quod ibi dixi.Dicit autem,quòd in iudiciali ſcripta,quando non ſunt neceſſarij teſtes,non eſt curandum quales exhibeantur,C.de dona.l.donationib.ar.C.comm.de manu.l.ij.& de lib.cauſa, l.ſubſcripto.Iudiciarij,æquè pro veritate habenda recipiuntur à iudice,& coguntur , C.de teſti. ſi quando.extr.de teſti. cog.per totum.& interrogati reſpondere debẽt de cauſa ſcientiæ,& ſecretò deponũt: & ſi iudicis aures offendũt puniuntur & torquentur,C.de teſti.l.iuriſiurandi.& l.nullum.& l.ſolam.& de aboli.l.fin.Hæc in teſtibus inſtrumentariis ceſſant, ĩ quantum inſtrumẽtarij.Fiunt autem iudiciarij, ſi propter aliquas dubitationes per iudicem teſtificari cogantur:&idem in tabellione,in auth.de fid.inſtr.§.ſed & his,qui.& §.ſi verò moriantur. Teſtamentarij verò ſunt,qui manu publica ſunt in inſtrumento deſcripti,C.eo.ti.l.fi.& in iſtis non plus eſt,quàm in aliis inſtrumentariis,niſi numerus teſtium.Vbi verò teſtamentum non eſt ſcriptum manu publica,ſed ſcriptum & ſigillatum ſecundum l.hac cõſultiſſima.& l.hæredes.§.fi.& §.ſeq.ff.de teſta.quia talis ſcriptura non eſt publica,ſed publicanda, ff.de teſt.l.ſeruus.In publicatiõe autem ipſi teſtes ſunt loco iudiciorum , non tamen in totum, ff. quemad.teſt.aper.l.cùm ab initio.cum legibus ſeq.per quæ dicit patere,teſtamentarios maiorem ſimilitudinem &affinitatem habere cum inſtrumentariis,quàm cum iudicialibus:& ſic ipſorum prohibitio & permiſſio plus eſt regulandanda ſecundum teſtamentarios,quàm ſecundum iudiciales.facit ff.de ſta.ho.l.cùm q̃ritur.& de acqui.rer.do.l.quicquid.§.cùm partes. ad hoc facit C.de hæret.l.qm̃.in fin.ibi innuitur,aliquos eſſe poſſe teſtes inſtrumentarios,& teſtamentarios,qui non poſſunt eſſe iudiciarij. Per quæ concludit, omnia ſcripta de teſtamentariis in iure procedere in inſtrumentariis: ſaluo quod de muliere dicitur,quæ non p̃t eſſe teſtis in teſtamento:quæ tamen poteſt eſſe in codicillis. de quo remiſi ſ̃.ver.de qualitate.Sic ergo, ſecundum eum , poterit eſſe in contractibus.¶Circa qualitatem præſentiæ,dicit tria requiri,ſ.ꝙ tabellio & teſtes ſimul audiant,quæ dicuntur per ꝯtrahentes circa contractum,vt ſtipulationes,& pacta.¶Secundò, quòd videãt quæ aguntur,ſ.numerationes & facta. ¶Tertiò quòd prędicta non diuiſim,ſed ſimul à tabellione & teſtibus percipiantur probantur prædicta ff.de ver.obl.l.j.in prin.De ſententia,ff.de iu.de vnoquoq;.de arb.l.diem.§.perinde.& §.coram.In teſtamento C.qui teſta.poſ.l.hac conſultiſſima. §.j.facit ext.de elect.in Geneſi.& c.ſicut eum.lib.vj.Talis autem ſubnotatio teſtiũ,ſ.ꝙſcribantur ipſorũ nomina,requiritur in quolibet inſtrumẽto.de hoc ĩ.§.2.ver.poſt locũ.Per id autem,quod dictum eſt de cõmuniõe teſtium,de ipſorũ collectiua præſentia,ſatis colligi videtur,illos eſſe rogatos: & ſic cũ tabellio ſcribere poſſit eos debita præſentia affuiſſe,meritò p̃ſumimus illos rogatos,vel admonitos:quod eſt idem.Vbi verò ius expreſsè præcipit,teſtes fore rogatos,& caſus vide no.ſ̃.de teſte,§.j.pen.col.ver.item quòd non fuit rogatus.& quod ibi ſcripſi,tunc neceſſe eſt id exprimi,ſi ſit diuerſitatis ratio: quia in illis caſibus rogatio teſtium eſt de ſolẽnitate,quam lex in illis ſpecialiter vult ſeruari,ff.ſi quis cau.ſed &ſi quis.§.quæſitum & ſi quis in ius voc.l.j.ad hoc.de elect.is qui.lib.vj.In cæteris caſibus ſufficit præſumptio ſcientiæ ipſorum:& ſic procedit,quod p̃miſi.Sed de eo,quod dixi, quòd videre debent notarius & teſtes numerationes, eſt dubium , an debeat notarius vidiſſe integram numerationem pecuniæ depoſitæ,mutuatæ,ſolutæ , vel reſtitutæ:an ſufficiat vidiſſe principium numerationis,vel partem eſt dicendum,ꝙ ſi notarius per ſe,vel ſuum miniſtrum,vidit integram numerationem,tunc illam ſecurè ſcribere poterit aſſertiuè,tantam pecuniam numeratam. Ad id,quod de inſtrumẽto dixi,facit quod no.ff.de iur.om.iud.l.j.& regula , qui per alium.lib.6.Et tales miniſtri dicuntur annumeratores,in auth.de fid.inſtr.§. in his verò.§. ſi verò neq;.Notarius autẽ non debet dicere ſimpliciter, pecuniam numeratam,& tantam eſſe:ſed ſcribat partem, vel partes aſſerere pecuniam numeratã,& tãtam eſſe. Sic Iudæi dicebãt Pilato,Io.xix.Noli ſcribere Rex Iudæorũ:ſed quia dicebat ſe Regem Iudæorum.Hæc ſufficiant pro nunc de primo membro prĩcipali,ſ.confeſſionis:tangentur reſidua in proceſſu.

ADDE,dum in hac additione dicitur, quòd mulier non p̃t eſſe teſtis in teſtamento,quòd tamen p̃t eſſe in teſtamẽto ad pias cauſas,vt tenet Paul.de Caſtr.conſ.cclxiiij.Poteſt etiã notarius cõficere inſtrumentũ numerati,licet pecunia ſit ĩ ſacculo,dũmõ partes ita ꝯfiteantur:ita tenet Bal.eius conſ.ccxvij.inc. præmiſſo ſtatuto.iii.lib.& hoc p l.ſed & ſi quis ſtipuletur.aliàs incipit, adhuc ĩtereſt.ver.ſi verò ſimul in ſacculo.ff.de vſufr.Dicit tamen: ꝙ notarius cautiùs faceret,ſi videret actum numerationis.

¶ Inſtrumentum quid ſit,& vnde dicatur.

a 1.§.Inſtrumentum eſt ſcriptura ad aſſertiõem, ſeu probationẽ alicuius rei facta[a].
Vel ſic:Publicum inſtrumentum eſt ſolennis& ritè ordinata ſcriptura per authenticæ perſonæ manum,publicè cauſa memoriæ facta:vt ĩ.§.nunc dicendum.in prin.Dictum eſt autem inſtrumẽtum,quia inſtruit:ext.de do.& cont.c.fi.ſeu documentum,qa docet,ar.xij.q.2.ſi quis de clericis.& C.de edẽ.auth.ſi quis in aliquo ext.de rebus eccl.non alie.c.ſi quis presbyterorum.ſeu munimẽtum,quia munit producentem ꝯ aduerſariũ,vt ext.de ap.cordi.§.
b poſt hoc[b].ext.de his, quæ fiunt à præl.ſine con.ca.quanto.§.fi.&
c de teſti.ad hæc.aliàs incipit,præſentiũ.§.fi.[c]Et licet appellatione ĩſtrumẽtorũ teſtes cõtineantur,& omne id , quod inſtruit iudicẽ, vt ext.de teſt.cog.peruenit.j.& ff. de fide inſtr.l.j.tamen Inſtrumẽ
d tum hîc propriè dicitur ſcriptura ad memoriã alicui' rei ꝯfecta[d].

ADDITIONES.

a Facta.¶Hîc ſtrictè ſumitur inſtrumẽtũ:largè comprehẽdit teſtes & quicquid inſtruit cauſam,& iudicem,vt ſequitur:largiſſimè cõp̃hẽdit vtẽſilia,per quæ domus,vel fundus inſtruitur,ff.de fundo inſtru.& inſtru.leg.l.inſtrumenta.& l.quæſitum.& per totum,& extr.de homi.ſignificaſti.2.in fin.

b Poſt hoc.¶lib.6.

c §.fi.¶lib.6.in p̃te deciſa:de qua ibi no.in vlt.gl.in qua mandabat, ꝙ comparerent partes certo termino coram papa, cum rationibus vel priuilegiis & munimentis.

d Confecta.¶ſecundum Tan.vbi ſ̃.& inuenta eſt ad faciliorem probationem,ff.de pig.l.contrahitur.& vide,quæ ſcripſi eo.ti. ſuper rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Publicationem inſtrumenti regulariter facientia,ſunt nouem.*
2 *Inuocatio nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti,ſolet & debet in initio cuiuſlibet inſtrumenti præponi.*
3 *Principio decenti,& Deo amabili exiſtente,omnia rectè et cõpetẽter gerũtur.*
4 *Anni Domini tempore initi contractus concurrentes,vel rei,de qua conficitur inſtrumentum,ſunt in contractu,vel inſtrumento ponendi.*
5 *Indictionis forma in quolibet inſtrumento poſt annos Domini apponenda.*
Indictio quid,& vnde dicatur.
6 *Indictionis annus in inſtrumento apponendæ,quotus ſit,& qualiter ſciri poſſit.*
7 *Dies & menſis,in quo inſtrumentum conficitur,debent in eodem poſt indictio-*

rem inscribi.
Calendas quot vnusquisque habeat mensis.
Nonas quot habeat vnusquisque mensis.
Idus quot habeat vnusquisque mensis.
8 *Forma,qua nomen Domini papæ in terra sua,vel Imperatoris in imperio, vel regis in regno,debeat in instrumentis apponi.*
9 *Locus,in quo recitatur instrumentum,quis,& qualiter est in instrumento ī eo dem confecto ponendus.*
10 *Testes sub qua forma debeant in quolibet instrumento apponi.*
11 *Nomen tabellionis & prænomen eius debet formaliter in instrumento contine ri,& cuius auctoritate sit notarius.*
12 *Sententiā proferens,vel confitens per instrumēta,quibus verbis vti cōsueuerit.*
13 *Tabellio semper debet in instrumēto dicere,se fuisse rogatum:alias eo mortuo vel non recordante de rogatione instrumenti,non valet instrumentum.*
14 *Tabellio dicitur seruus publicus.*
15 *Tabellio debet in instrumento suum signum apponere.*
16 *Publicationes apponi solitā in principio cuiuslibet instrumenti.*
17 *Vtrùm instrumentum conficiatur in prima,vel tertia persona,aut per verba de præsenti,siue de futuro,non est vis.*

¶Instrumentum qualiter publicetur.

2.§.Breuiter commemoremus qualiter instrumētum publicetur super quo scire debes,quare di catur publicum instrumentum:quod dic,vt ī.§. nunc dicendum. in prin.Item scias,quòd instrumentum publicum duo debet prī cipaliter continere,s.factum,quod dicitur contractus,quia inter partes contrahitur & ordinatur:& etiam publicationes. Circa fa ctum autem huiusmodi non insistimus.nam super negotiis & cō tractibus instrumentorum formas per totum hunc librum inue nies ordinatas. Igitur ad præsens circa publicationes nostra ver satur intentio eorundem. ¶† Sunt autem nouem regulariter,
1 quæ faciunt publicationem [a], scilicet inuocatio nominis Domi
a ni:anni eiusdem:indictio : dies contractus. nomina Imperatoris, vel Papæ,vel Regis:item locus:testes:nomen tabellionis,& eius signum.& hæc debet hodie quodlibet instrumentum publicum per ordinem continere,vt in authenti.vt nomen Imper.præpon. docum.§.j.Col.v.& C.de fide instr.contractus. & ī. §.instrumen tum.ver.item quòd non est.& seq.Alius tamen ordo no.secun dum Acc.C.lib.x.de tab.l.generali.& de præmissis singulis aliqua
2 prosequamur.†Ante omnia igitur,solet inuocatio Domini no stri IESV Christi præmitti,vt in auth.vt nomen Imper.præp. do cum.§.si qua verò.quod fiet hoc modo:
FORMA.In nomine Domini,amen:vt xxiij.dist.in nomine. ex
b tr.de testi.in nomine[b].vel,in nomine domini nostri IESV Chri sti,vt C.de.off.præfe.præt.Afri.In nomine domini.vel,in nomi ne patris & filij & spiritus sancti,Amen,vt lxxiij.di.in nomine pa tris.& hæc inuocatio semper imponenda est in arduis perpetuis que instrumentis:in minoribus autem & intra tempus breue de fecturis,& in publicationibus actorum iudicialium,nisi sit sentē tia diffinitiua,non est vis eam omitti,inchoando sic instrumentū Anno domini,&c.quamuis.& in quolibet instrumento decens sit ea poni.Cūcta etenim in nomine Domini facieda sunt, vt 26.
3 q.vlt.non obseruetis.& q.v.non liceat.¶† Nam omnia rectè & competenter geruntur,si principium sit decens & amabile Deo, in auth.quomodo opor.epis.&cæt.cler.ad ord.peruen.circa pri. Vbi enim Christus non est fundamentum,nullius boni operis su perest ædificium,j.q.j.cùm Paulus.Hinc est,quòd Imperator ī sui initio inuocat nomen Christi dicens:Deo nobis auxilium præbē te,&c.C.de epis.& cle.deo nobis.
4 †Subsequenter ponuntur anni Domini concurrentes tempore initi contractus:vel rei,super qua conficitur instrumētum:quod fit hoc modo.
FORMA.In nomine Domini,amen.Anno à natiuitate eiusdem millesimo cclxxj.vt 23.dist.in nomine Dñi.in princ.& ī.§.instru mentum.ergo.ver.item quòd non est ibi.quòd si non præcedat ī uocatio nominis Domini,dicatur tamē simpliciter, anno Domi ni millesimo,&c.& iunge,quod est in præ.ver.item quòd nō est. Quandoque verò dicitur,Anno ab incarnatione Domini M.&c. & hoc secundum morem quorundam locorum, in quibus inci piunt computare annos Domini ab eius incarnatione, vt in præ. c.in nomine.Verùm quòd anni Domini apponuntur,dicunt qui dam hoc de consuetudine solùm inolitum, non iure inductum: & tamen si non ponatur,non valet instrumentum, ar.in præ.§.si qua verò.& e.ti.in prin.ibi,& quot,&c.Sed tu dic,in præ.c.in no mine.hoc induci.
5 ¶†Post annos Domini,supponenda est indictio hoc modo:
¶FORMA.In nomine Domini, amen.Anno à natiuitate eius dem M.cclxxj.indictione 14.vt probatur in præ.ca.in nomine.in prin.& præ.ver.item quòd non est ibi.& C.de iust.cod.confir.in
c fi.ex.de fi.instr.inter dilectos.§.sed contrà[c].in auth.vt nomē Imp. præpon.§.vnde sancimus.Et vt scias,quid sit Indictio,no.quòd di cta est ab indicendo,i.præcipiēdo,siue iubēdo.vnde indictio,i.ius sio,vel præceptum:ar.xvj.q.vij.maiores.& C.de sac.eccle.placet. Cæsar enim Augustus edictum proposuit, vt describeretur vni uersus orbis,i.vt quilibet æstimaret bona sua, describens orbem sub tributo sibi singulis xv.annis reddendo:quod quidem temp⁹ diuisit per tria lustra:siue quinaria,vt s.in primo lustro,siue quin
d quennio[d],ei ferrum pro fabricandis armis erogaretur: in secun do lustro siue quinquennio,argentum pro stipendiandis militi bus solueretur:tertio verò aurum ærario deputandum tribuere tur,vt necessitatis tempore pro Reipublicæ defensione expende
e retur:vel,secundum alios,vt inde simulacra fabricarentur[e].Sic i gitur exactis xv.annis vlteriùs non protēdebatur,sed rursus à ca pite reincipiebatur, ab his transcursis quindecim annorum in dictio vocabatur: tantæque fuit auctoritatis indictio, vt nul lus sine ea fieret contractus,nec priuilegium, nec testamentum, nec alia scriptura solennis:& etiam hodie eandem obtinet de iu re auctoritatem,vt in præd.concor.quamuis in hoc stemus con suetudini regionis,vt extrà de fide inst.cùm dilectus.ff.de legib.ď quibus.ad fi.xj.dist.in his.Sicut ergo olim vltra xv.annos indictio non protendebatur,sic etiam nec hodie:imò omnis indictio,aut est prima,aut secunda,aut tertia,aut quarta:& sic de singulis vsq; ad quintamdecimam inclusiuè:vltrà autem non proceditur, sed ad primam iteratò reditur:sicq; perpetuò fiet:&,vt præmisi, spa tium siue cursus xv. annorum indictio propriè dicitur. Abusiuè tamen hodie vnusquisque annus ipsius quindenæ,Indictio nun cupatur. nam in primo anno indictionis, dicitur indictio prima, in secundo indictio secunda, & sic de aliis vsque ad xv.se exponi debet Indictione prima,id est,primo anno indictionis, indictio. ne secunda,id est,secundo anno indictionis,& sic de aliis.Est igī Indictio nomen æquiuocum ad tria,videlicet ad spatium xv. an norum:secūdò ad quemlibet illorum xv.annorum.tertiò ad tria
6 lustra in quindena contenta.¶†Cæterùm si velis scire, quotus sit annus indictionis,diuide annos Domini p quindenas,quoties poteris:quia tot annis indictionis cursus concluditur,vt præmisi & adde tres,quia tot præcesserant de indictione,quando Christ⁹ natus fuit:vel quia præmissum edictum Cæsaris tribus annis præ cessit natiuitatem Christi:& quota fuerit summa remanens,tāta erit indictio,seu annus indictionis. Verbi gratia:Pone,qsunt anni Domini M.lix.ecce mille & l.anni sunt diuisi rectè p quindenas: supersunt adhuc ix.ad complendum dictum numerum:quib. ad de tres,vt dixi:& sic sunt xij.ergo indictio erit xiij. vt probatur in præ.c.in nomine.in princip.Item hodie sunt anni Domini mille cclxxj.ex qb.mille cclx.sunt rectè per quindenas diuisi,supersunt xj.anni ad præmissum numerum complendum:quibus adde tres & fiunt xiiij.ergo indictio est 14.Item in anno proximo futuro, computabitur M.cclxxij.ex quibus,vt dixi, mille ducenti lx.sunt rectè diuisi,& supersunt xij.quibus iunge tres,& fient xv.ergo in dictio erit xv.Item in sequenti postmodum anno, dicetur M.cc. lxxiij.& indictio erit prima.nā tūc supersunt xiij.quibus adde tres & fiunt xvj.Iam ergo alia quindena est expleta, & superest vnus annus:& sic indictio erit prima:& sic de aliis.Vnde versus:

Si per quindenas Domini diuiseris annos,
His tribus adiunctis,indictio certa notatur.

¶Præmissa aūt vera sunt,secundum eos.qui indictionem mutāt in natiuita

ADDITIONES.

a Publicationem.¶Rolan.in fi.sui operis,licet de his omnibus mē tionem faciat,sex tantum dicit substantialia,sci.secundum,3.4.6. 7.& 8.
ADDE,quòd in rubrica de no.ope.nunc.communiter tenetur, & in procemio C.quòd inuocatio Diuini nominis non sit de so lennitate.
b Nomine.¶Facit 18.q.2.quàm sit.in prin.& de dol.& contu.veri tatis.ante fi.
c Contrà.¶ibi,& in l.codic.quæ præcedit,& in auth.quæ sequitur in prin.not. in materia ista.
d Quinquennio.¶quod facit vnum lustrum,ff.loca.l.item quæri tur.§.qui impleto.
e Fabricarentur.¶De his etiam metallis sunt tres coronæ, quibus successiuè & à diuersis coronatur Imperator,vt no.in cle. de iur. iu.Romani.§.porrò.in i.gl.
ADDITIO.Et an Imperator habeat administrationem ante co ronationem,vide latè per Oldrad.consil.clxxx.incip.questio est. Et an dicat Imperator ante coronationem,& quid si in loco de bito coronam nō possit recipere?vide Io. de Turrecre.in c.i.col. 4.ver.saluo debito.dist.23.vide Bar.in prin.Digestorum,in fi.vbi dicit,quòd ante coronationem non est imperator,sed rex Roma norum,per tex.in c.venerabilem de elect.Hen.Ferran.

in natiuitate Domini, sicut & annum:& bene: quia tunc nouus Rex,noua lex,& noua sunt omnia,ar.ext.de constit. translato. & etiam,secundum eos,qui eam mutant in Calendis Ianuarij, sicut & annum:quod non placet:& ẽt,secundũ eos,qui eam mutant ĩ Incarnatione Domini,s.8.cal.Aprilis, sicut & annũ.Porrò quidã mutant annum 8.Cal. Octobris,sicut & ante Christi aduentum fiebat.Vnde versus:

Incipit Octobris octauis ille Calendis.

Vnde hi discordãt à primis in cõputatione indictionis, saltẽ in tẽpore:quod est ab octauo Calendas Octobris,vsque ad initiũ anni sequẽtis,s.vsq; ad natiuitatẽ Dñi,seu vsque ad Calendas Ianuarii,seu vsq; ad festũ Incarnationis, licet in residuo tpe ɔcordent verbi gratia,cùm computamus,anno Dñi M.cclxxj.toto illo anno secundum primos est indictio 14.secundũ illos verò qui eam mutãt viij.Cal.Octobris,est xv.ab eo tpe,quo eã mutant:& sic dis cordãt saltẽ vsq; ad initiũ sequẽtis anni,& nõ vltrà : quia etiã fm primos ex tũc erit xv.Si igitur velis inuenire indictionẽ,quę ẽ ab viij.Cal.Octobris secundũ illos,vsq; ad natiuitatẽ Dñi,siue ad Calendas Ianuarij subsequẽtis,seu,secundũ alios,vsq; ad festũ Incarnationis,iunge annis Domini quatuor,diuidẽdo eos,vt dixi, sicque,secũdũ eos,certa indictio inuenieť.Circa tempus aũt mutãdæ indictionis,regionis est consuetudo seruanda:arg.lxxv. di.vti nam.12.di.illa.ff.de legib.de quib.ad fi.xj.di.in his.qua cõsuetudine considerata,sæpe instrumenta ɔcordanť, quæ prima facie pp varietatem indictionis falsa videntur.Consulo autem, quòd vbi nulla super hoc est consuetudo,vt omnis scrupulus euitetur,in-

a dictio vnà cum anno mutetur[a].

7 ¶†Post indictionẽ subsequenter ponitur dies[b]mensis,in quo ɔ

b ficitur instrumentũ,vt ĩ.§.instrumentũ.ver.item qđ nõ est ibi.& ĩ.ver.& no.ꝙ tabellio.in fi.Qđ diuersimodè fit.qñque.n.dicitur sic:Prima die Maij,secunda die intrante Maio:& sic de singulis vsque ad xvj.inclusiuẽ:elapsis aũt xvj.diebus mensis diciť xv.die exeunte Maio:decimaquarta die exeunte Maio:& sic de singulis vsque ad penultimã.in qua dř die penultima Maij,& vltima,dř vltima die Maij:& sic de singulis mensibus 31.diem habentibus obseruatur:in his autem,qui 30.dies habens,proceditur eodem mõ à prima die mensis vsque ad xv.diem per hanc dictionẽ Intrante: quibus finitis per alios xv.sequentes proceditur per dictionẽ Exeunte.nunquam tñ in prima die mensis ponitur Intrante: nec in penultimo,vel vltimo,Exeunte.Sic seruatur Boñ.secundum Rolan.Vt autem scias,quot dies quilibet mẽsis habeat, nota versus:

Iunius,Aprilis,Septemque Nouenque tricenos:
Vnum plus reliqui.Februus habet octo vicenos:
c *Cui,si bissextus fuerit,superadditur vnus*[c].

Quandoque verò dies mensis ponuntur per ascensum hoc mõ: Prima die Maij,secũda die Maij,& sic ascendendo gradatim vsq; ad penultimam diem:in qua & ẽt in vltima dř,sicut ś.& sic multi in Romana curia seruãt.Tertio mõ dř prima die Maij,secũda die Maij, sine dictione Intrante : & sic vsque ad medietatem mensis: postmodum verò in sequentibus diebus dicitur Exeunte,vt ś. & sic in regno Siciliæ dicitur obseruari.Quarto modo poniť dies p calendas,nonas & id⁹.Et nota, ꝙ Ianuarius & August⁹ & December habẽt xix.cal.Iuli⁹,October,Martius,& Maius habẽt xvij. cal. Iunius,Aprilis,September,& Nouember habent xviij. calendas. Februarius autem habet xvj.calendas.Nonas autem & idus collige per hos versus:

Sex Maius nonas,October,Iulius & Mars.
Quatuor,at reliqui.tenet Idus quilibet octo.

& quæ hic desunt,vide in præd.vers.item quod non est ibi.

8 ¶†Post diem quoq; poniť nomẽ dñi papę,in terra sua vel Imperatoris,vel Regis in imperio,vel regno eorum,hoc modo:

FORMA.Præsidente tali papa,vel imperante tali Imperatore, vel tali Rege regnante.In curia etiam ponuntur anni, quibus Papa sedit, hoc mõ : pontificatus dñi Clementis papæ quarti anno quarto.hæc ꝓbantur in auth.vt nomẽ Imp.præ.doc.& ĩ præ.ver. itẽ qđ ñ ẽ ibi.licet dicať,ꝙ id poni debeat in principio instrumẽti.

9 ¶†Post nomẽ principis est ẽt apponẽduslocus,in quo recitatur instrumẽtũ.Locus aũt duplex est,s.ciuitatis,vel villę,vel castri:& ẽt locus loci specialis,in quo cõfectũ est:qđ fit hoc mõ : Actum Viterbij in domo Ioannis quondã Gerardi Sanichanioni sartoris in camera superiori eiusdẽ domus,in parochia sancti Syluestri,vř sub porticu talis domus:& vide super hoc in præ.ver. item quod

d non est ibi.& seq[d].

10 ¶†Post locum testes ponuntur:& hoc quandoque per nominatiuũ casum,hoc modo:Interfuerunt P.& M.testes ad hoc vocati,& rogati.Quandoque per genitiuum,hoc modo: Acta sunt hæc in pñtia P.&M.testiũ ad hoc vocatorũ & rogatorũ.Qñq; p ablatiuum,hoc modo:præsentibus P.& M.testib⁹ ad hoc vocatis

e & rogatis[e].Licet autẽ in quolibet instrumento tabelliones ex vsu apponant testes fuisse vocatos & rogatos, tamen de iure hoc non est necessarium,nisi in quibusdam casibus:quod dic, vt ś. de

f teste,§.j.prope.fi.ver. item quòd non fuit rogatus[f].

11 ¶†Post testes autem ponitur nomen tabellionis: & debet poni nomen & prænomen eius,& cuius auctoritate sit notarius, hoc modo:

¶FORMA.Ego Iacobus Tudini,de Podiobonici, sanctæ Romanæ eccclesiæ,vel imperiali,vel talis episcopi, vel comitis auctoritate publicus notarius,his omnibus interfui : & rogatus hæc scripsi.In testamentis autem dicitur,Omnia de mandato dicti testatoris scripsi,& in publicam formam redegi. Item in sententiis & processibus iudicum,dicet,De mandato talis iudicis scripsi, & in publicam formam redegi.& vide ĩ.§.prox.vers.sed nunquid.

12 ¶†Sed in sententiis & confessionibus & huiusmodi, consueuit sententiam proferens,vel confitens loqui,vt ĩ.e.§.instrumentũ. vers.item opponitur,quod instrumento perdito.hoc modo.

¶FORMA.Ego talis in tali causa,sic pronuncio,vel sic ɔfiteor vel dico:& pòst subiungit sic:In cuius rei testimonium & memoriã futurorum,hoc præsens publicũ instrumentum per talem notarium ĩ.scriptum fieri iussi.iũge,si vis,& meo sigillo signaui.Notarius verò postmodum sic se subscribat.

¶FORMA.Ego talis,tali auctoritate notarius, prædictæ prolationi,vel confessioni,vel prædictis interfui,&,vt ś.legi,auctoritate & mandato prædicti iudicis,vel confitentis, vel protestantis fideliter scripsi,& in publicam formã redegi,& meo signo rogatus signaui.Acta sunt hæc, die,& loco talibus,præsentib.talibus,&c. Iudex quoque,vel confitens posset in fine subiungere:Et ego talis huic instrumẽto me subscribo:sed hoc non habetur in vsu : & notabiliter post subscriptionẽ notarij dixi de loco, die & præsentibus, ad hoc vt ipse notarius videatur clarius testificari de ipsis. Non enim testificatur de singulis in narratione iudicis,seu in sententia contentis,sed solùm de sententię prolatione:vt dicam ĩ.§. restat.ver.in summa.& hæc in sententia ordinarij.In sententia verò delegati qualiter subscribet,vide ĩ.de sententia,§.vt autẽ.ver. si autem sententia præmissa probantur j.q.vij.§.quoties.prope fi.

g & xij.q.2.ij.cũ redemptor.& de ɔse.di.ij.ego Berengari⁹.ꝓpe fi.[g]

¶†Et nõ.

ADDITIONES.

a Mutetur.¶De indictione remis.dabo ad duas quæstiões §.instrumentum.ver.item quòd non est.

b Dies.¶Hora diei necessariò ponenda nõ est,nisi in casu ff. quod vi,aut clàm.auth.qui aliter.§ j.Cõtract⁹ aũt si fieret citra mediam noctem,attribuitur diei præcedenti.pòst verò attribuitur sequẽti,ff.de fer.more Romano.ext.de off.del.consuluit.Lex superiùs allegata ponit casum in illo,qui ædificare volẽs, ne dicat clã ædificasse,denũciat hoc ei,quem suspicatur prohibiturũ:q̃ hui⁹ denũciationis debet scribi dies & hora.Veritas habet,ꝙ regulariter instrumẽtũ necessariò non debet habere horã act⁹,de quo ɔficiť. expressam.Tñ qñq;expedit poni horã:vt pone,lata sñia calendis hora 3.q appellat xj.mẽsis ante tertiã,faciat illud apponi in instrumento:aliàs oportebit eũ per testes probare horã.Omissio ergo horæ tunc non vitiat instrumentum,sed aggrauat appellãtẽ. Idẽ dico in omnibus fiendis intra terminum,qui terminus finiť certa parte diei.Idem,quando de gestis diuersis vna die scire expedit,ꝙ fuit priùs:facit de testib.ex tenore.&exempla vide in regula,cum sint partium.lib.6.

c Vnus.¶Et quomodo hoc fuerit necessarium,satis scripsi de ver. sig.quæsiui.super gl.pen.

d Seq.¶Nihil ibi ponit de loco loci,sed ibi addã sup ver.qđ si loc⁹. ADDE,vt plenẽ p Ang.ɔs.ccxx.Sufficit tñ, si loc⁹ tacitẽ ẽ appositus per coniunctionem causæ:ita tenet Bal.cons.cclxxvij. 3.lib.

e Rogatis.¶Dicit Ac.vltra ṗdicta ĩ auth.de ĩstr.cau.§.sed & si.ꝙ qs q̃ notari⁹ ĩ hoc ĩ similib⁹ debet eẽ vniformis,vt faciliùs fiat ɔparatio:all.e.ti.§.si verò nulli⁹.& tex.illius,&§.j.allegati ꝓbat,qđ dicit iste ver.vult eñ,ꝙ ante ĩstrumẽtorũ ɔpletionẽ adhibeať ex scripto testiũ pñsentia.Solet aũt hæc vocari subnotatio, ĩ qua scribunť noĩa testiũ &ẽt cognomina,si sine illis eẽ posset dubiũ ĩ noĩe,ff.de test.ad testiũ. §.si qs ex testib⁹.& C.e. hac ɔsultissima. circa princ. Scribere aũt ñ teneňť ipsi testes ĩ scriptura publica tabelliõis:ĩ priuata sec⁹,ĩ qua testes subscribũt,C.e.ti.l.ɔct⁹.§.j.q not.in pig.ha.l. scripturas.Pricipalis tñ teneť subscribere,ĩ auth.đ fid.ĩstr.§.oportet.C.q.test.fa.pos.hac ɔsultissima.đ iure đli.l.fi.§.si aũt dubi⁹.qui tunc si nescit scribere,scribit vnus ex testibus, vel adiungitur ali⁹ notarius,vel testis,qui subscribat,vt in dictis legibus.

f Rogatus.¶Vide,quod ibi scripsi.

g Fi.¶Quod sequitur,vide quasi ad literam e.ti.c.j,vt scripsi in magna gl.ver.nunc de rogatione.

13 ¶†Et nota,quòd tabellio semper debet dicere in instrumento, se fuisse rogatum facere instrumentum.eo enim mortuo,vel nõ recordante de rogatione instrumenti,non valeret instrumentũ. si autem viueret,& recordaretur,credere sufficere in hoc eius testimoniũ solùm:ar.in auth.de tabe.in prin.& de fide inst.§.si verò
a neq;[a].Alij tamen dicunt,quòd semper præsumitur rogatus,vt in
b præ.ver.item nunquid[b].Et scias,quòd cùm officiũ tabellionatus sit publicum & cõmune.quando notarius rogatur à partibus,qđ fieri debet,vt in auth.Col.4.de tab.§.nos igitur.& inde dictæ sũt rogationes,non debet esse in occulto,sed diligenter cũcta debet quærere,vt sciat quid agitur,ĩ auth.e.ti.§.nos autem.Si tamẽ ɔ facit,nihilominus valet instrumentum,licet sit magna suspicio cõtra illud,quia s.occultè rogatum est:& est ex hoc notarius puniẽdus,ar.vt eccl.bene.vt nostrum.ext.de clandest.despon. c.fi.§.sanè.extr.de elec.quia propter.in fi.Sed si instrumẽtum suspectum est,ergo videtur abijciẽdum, nisi producens approbauerit illud, C.de proba.iubemus.& ff.e.l.j.sed ibi loquitur, quando scriptura vitiata est,vel aliàs suspecta ex sui forma,vel propter rasurã,extr.đ fi.inst.inter.aliàs aũt secus:quia licet aliquæ suspiciones adsint,tamen valet,nisi aliàs contra illud probetur,nec propter solã suspicionem cassandum est,ar.ij.q.j.primò.secundũ Papam, ĵ.§.restat. in prin.& si notarius negetur rogatus fuisse,debet illud producẽs probare per testes,vt videtur C.de iure delib.l.fi.§.si autem dubi⁹ ibi,& iubenti ei tabel.&c. Vtrùm in conficiendo instrumẽtũ exigatur iussus partiũ,& qualis,no.ĵ.§.prox.ver.sed nunquid.& seq. Debet etiam instrumentum continere tempus rogati instrumẽti,in auth.de tabel.§.fi.quod esse debet.Idem cùm tempore celebrati contractus.si enim aliud esset,putà quia ferret testimoniũ đ
c præteritis,non valet,secundum Papam,extr.de cohab.cler.tua[c].
14 ¶†Sed pone:T.promisit mihi x.quibusdam præsentibus,&etiã tabellione:processu temporis peto,quòd tabellio inde conficiat publicum instrumentum,cùm ipse,vt dicit, bene teneat ĩ memoria sua nomina præsentium & seriem verborum? Resp.dicit T.ꝙ hoc facere nõ potest:quia non fuit rogatus,nec ad hoc vocatus, vt s.ver.prox.Itẽ si non rogatus scriberet,suspectus esset:quia se ingereret,ff.de proc.quæ omnia.In cõtrarium facit,quia ipse seruus public⁹ dicit,vt Inst.de adop.§.nõ aliter.Vnde publicè seruire debet:nec est necesse,quòd sit rogatus,sed sufficit eũ fuisset pſentẽ.Nam & testis non rogatus potest testimonium ferre,ff.de test. ad fi.Et tabellio inter testes numeratur,ff.de testa. Domitius.Sed prius dictum verius est:vt ĵ.§.prox.ver.sed nunquid.& seq.Qualiter autem tabellio se in instrumentis alienis exẽplatis subscribet?
15 dic.vt ĵ.§.pro.¶†In fine autem post omnia suum apponat tabellio signũ,vt per illud,& alia euidentius ɔparatio fieri possit, cùm necesse fuerit,C.de asse.l.fi.& in auth.de fide inst.§.oportet aũt.
d in prin. Col.6.[d]Quòd contractus & instrumenta fiant, quòd testes adhibeantur,ac signum instrumento apponatur,à veteri Testamento habet.legitur enim Ieremiæ xxxij.c.in fi. Agri pecunia ementur,& in libro scribentur,& imprimetur signũ,& testis ad-
e hibebitur[e].In quibusdam tamen locis,vt Narbonæ, tabelliones non vtuntur aliquibus signis,sed solùm se in instrumẽtis subscribunt:& licet in hoc sit regionis cõsuetudini standum,vt in conc. quæ s.ver.post annos.ibi,quamuis in hoc stem,&c.& ibi,circa tẽpus autem,&c.tamen vtile est & honestum,vnumquenq; nota-
16 riũ suũ proprium habere signum.¶†Illud autem non est omittendum, ꝙ quidam à principio instrumenti omnes publicatiões ponunt,præter nomẽ tabellionis,vt 28.di.in nomine.in prin.Ro
f lan.aũt tabellio Bonon.egregius,dicit[f] melius fore,ꝙ tres in principio ponant:s.illæ,quę notant tempus instrumẽti,putà anni Domini,indictio,& dies:& ẽt quarta,s.nomẽ principis,in cuius ꝑncipia conficitur,vbi hoc est fieri consuetum:aliæ verò tres,s.locus, testes,& nomen tabellionis,& etiam quarta,s.signum notarij, in fine ponantur.Quidam tamen signum in principio instrumenti, & in fine apponunt.In sententiis verò diffinitiuis & interlocutoriis omnes publicationes in fine ponunt,licet sit ar.contrà in ꝑd.
g c.in nomine.in prin.g¶†Illud etiam scias,quòd nõ est vis,vtrũ ĩ
17 strumentum cõficiatur in prima,vel tertia persona,siue per verba de præsenti,siue de præterito:quod dic,vt ĵ.§.instrumentum. ver,item opponitur,quòd instrumento.Qualiter autem libellus appellationis scribetur in actis:& qualiter formabitur, cùm in ꝑsentia alterius iudicis appellatur,non eius, à quo appellatio interponitur:no.ĵ.de ap.§.off.autem eius. Quibus iuribus specialiter ĩ instrumentis renunciari consueuerit,no.ĵ.de renun. & ɔclusiõe.

ADDITIONES.

a Neq;.¶Et C.de falsis,si quis decurio.& quod ibi no.in vl.gl.Nõ obstat s.vers.testes.§.j.ad fi.ver.quid ergo,si dicitur.in fin.quia aliud est simpliciter scribere,quàm subscribere etiam se rogatum, vt ibi dixi.

ADDE videndum Ang.cons.cclxxiiij.ex themate & ex actis.
b Nunquid.¶Ibi allegat ad hoc tria iura,& remittit ad similẽ.Istud autem dictum placet Acc.in §.nos autem.statim allega.in fine 4. gloss.
c Tua.¶Vt scripsi in dec.j.e.ti.ad fi.2.col.ver.tempus autem.&cle. de ver.sig.abbate.super.gl.ex hoc.
d Col.6.¶Iste §.non dicit,quòd tabellio teneatur signum apponere:sed conditionaliter loquẽdo dicit,ꝙ vbi signũ apposuit,iudex debet ex illo comparatiõem facere:lex finalis præallegata nõ loquitur de signo notarij,sed consiliarij:lex etiam 2.C.lib.x.de conuen.fis.deb.quã ad hoc allegat Alb.Gal.e.ti.ante finem,nõ ponit subnotationem pro signo:imò pro subscriptiõe, quã in apocha solutionis facere debet exactor debitori fisci,vt ibi no. Cùm igiẗ nullo iure caueatur,signũ necessariò,velut substãtiale,appõi debere restat, propter illius defectũ instrumẽtũ non vitiari. Primũ patet,ponderato præ.§.oportet.& præ.auth.de tabell. & auth.vt nomen imper.&c.Licet ergo sit cõmendabilis solẽnitas ĩ instrumẽto ponẽda,non tamẽ ipsius quasi minimę solẽnitatis omissio vitiat instr̃m,ff.de ven.insp.l.j.§.fi.ff.de in integ.rest.min. l.scio.& facit,quod de cæterorum locorum ɔsuetudine sequiẗ. Itẽ Ac.id omisit,C.de tab.l.generali.lib.x.in gl.libertus.&facit,quod s.dixi in princ.post Rolan.
ADDE,quòd cum hac opi.videtur transire Ang.cons.ccxx.Et adde,ꝙ subscriptio, vel signum non potest per notarium alteri demandari,Bal.in l.singulos.per illum tex.ff.de testa.
e Adhibebiẗ.¶Gratissima fuisset Rolandino huius auctoritatis notitia locandæ ad finem sui operis,vbi remissio.in prin.huius §.
f Dicit.¶Et est vltimum verbum sui operis.
g Prin.¶Arbitrarium est,vt ex superioribus patet.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura propria quomodo ex rogationibus poterit exemplari.*
2 *Instrumento casu perdito,an possit tabellio,qui illud scripsit, ad solius perdentis petitionem reficere.& nu seq.*
4 *Mandatum partium an exigatur in confessione primi instrumenti.*
5 *Iussus vtriusque contrahentis an sit in conficiendo instrumentum necessarius.*
6 *Tabellio non debet in instrumento aliud apponere,quàm quod ei iniunctum est.*
7 *Obligationes prosunt & obsunt partibus,non instrumentum.*
8 *Instrumento debiti cancellato an debitor sit liberatus.*
9 *Creditor debet apocham facere debitori.*
10 *Solutione eius quod debetur,tollitur omnis obligatio.*
11 *Instrumentum continens alicuius rei debitum, non debet refici, nec iterum ex rogationibus exemplari.*
12 *Publicatio,seu exemplatio,quomodo contra aliquem sit facienda.*
13 *Instrumentum ruptum,aut amissum,qua forma refici possit.*
14 *Creditor petens instrumentum debiti perditũ refici,qualiter se debeat habere.*
15 *Creditore volente & petente instrumentum debiti perditum,aut ruptum refici si debitor se opponat negans se debitorem,an sit audiendus.*
16 *Debitore,instrumẽto debiti amisso, negãte se debitorẽ,debet ꝓbare se soluisse.*
17 *Instrumẽtũ de refectione alterius instrumẽti,cõtinere debet causam refectiõis.*
18 *Copiam iudicialium volens alteri partium facere,quomodo exemplum inchoare debeat.*

¶Scriptura propria qualiter exempletur seu reficiatur.

3.§.Postquam de instrumẽtorum publicatione ac cõfectione docuim⁹,vtile esse censemus de proprietate,id est,propria manu confectæ scripturæ,exemplatione,&de eius refectione,aliqua memorare.Et priusquã ad hãc
a ꝑueniaẗ doctrinam,no.[a]quòd aliud est exemplar,& aliud est exẽplum.Exemplar.dicitur ipsa originalis scriptura:exemplum verò quòd etiam vocatur index,vel transsumptum,est scriptura exemplata,seu sumpta ex priori,seu originali scriptura. Vnde versus:
Exemplar generans,exemplum quod generatur.
Exemplari aũt publico fides adhibetur,exemplo non: quod dic,
1 vt ĵ.§.nunc dicendum.prope prin.¶†Si igitur propriam scripturã iterũ ex tuis rogationibus exemplare velis,& sumere,potes id facere auctoritate propria, quoties opus erit,vt ĵ.dicam, scribendo eam per ordinem,sicut primam,nulla t̃n de priori habita mẽtione,dum t̃n ille personæ exhibeatur,cuius interest:& ad quam spectat,vt ff.de eden.pretor.§.j.vt putà priuilegiata instrumenta, exemptionalia,&cuiuscunq; contractus mobilium, vel immobilium rerum.item testamentũ procuratorium,emancipatio,tutela,& cura,& quælibet alia scriptura, de qua & per quam nullum imminet periculũ,nec alteri partium fit præiudicium,ẽt si plures eiusdem

ADDITIO.

a No.¶Incipiunt verba Rolandini parte x.c.j & 3.

eiusdem tenoris inueniantur,vt j.dicam.Sępe etenim ad cautelā quis duplicata vult habere instrumenta. hæc probantur ff. de testa.vnum testamentum.ff.de his quæ in testamen. delen.l.si.ff.de bo.pos.secundū tab.l.j.§.si quis in duob.licet sit ar.ↄ ext.de rescr.
a ex tenore [a]. dum tñ sint eiusdē formæ,& datæ,vt dixi.Inde est,ꝙ cauti tabelliones,cùm partibus exhibent instrumenta, sibi etiam in suis registris retinent ipsorum instrumentorum formas:quod fieri vtile est.Nam primis casu deperditis,faciliùs sub eadem forma reficere poterūt: sed & si de fide priorum quomodolibet hæsitetur,ad registrum ipsorum poterit recursus haberi,in auth. de tab.§.illud quoque. Col. 4. debet enim instrumentum refici sub eadem forma,qua priùs erat,si casu perdatur,vt dixi. Veruntamē non est vis,vtrum refectum loquatur in prima,vel in secunda ꝑsona.quod dic,vt j.§.instrumentum quoque.ver.item opponit,
2 quòd instrumento. ¶† Sed nunquid casu perdito instrumento tabellio,ꝑ illud scripsit,potest ad solius perdētis reficere petitionem?Videtur ex præmissis,quòd sic,& ar.C.lib.x.de discussor.l.2.
b cum suis concor.[b]& ext.de conuer.coniu.dudum.ver.verùm.& ext.de fide instr.c.pen.ff.de eden.prætor.§.j.Sed dic contrà. ne đtur occasio mali.nam soluto debito, illud iterum peti posset instrumento in fraudem refecto,vt iam dicam.Iudex tamen poterit summariè cognoscere de amissione,& quædam alia fieri poterunt,vt j.dicetur in ver.nisi.Si autem nemini per refectionem paratur præiudicium,potest refici ēt sine iudicis auctoritate , vel parte altera non citata,vel amissione non probata,vt s.dixi: & ꝓbatur in præ.c.dudum.quia cùm ibi vterq; coniugum per instrumentum continentiam perpetuam promisisset, nunquam à voto poterat resilire,vt 23.q.v.qđ Deo patri.xvii.q.j.qui bona. quia actio semel extincta amplius non reuiuiscit,vt de cons.di.4.quęris.versus prin.ff.de solut.qui res.§.aream.ideoq; cùm renunciatio iuris,quod ibi ille C.habebat in L.quondam eius vxorem,appareret per instrumentum,ius illud non poterat reuiuiscere alio instrumēto,super illa absoluta renunciatione refecto: imò poti⁹ renūciatio confirmaretur , sicq; ibi non generabatur præiudiciū ex refectione instrumenti.Consulo tñ, ꝙ vbi aliqua oriri potest suspicio,iudicis auctoritate,vel saltem parte altera vocata,reficia
c tur,ar.ext.de off.arch.ad hæc.in fin.C.de auctorit.præstan.l.fi.[c] ¶
3 †Pone ergo:promisisti per instrumentum mihi soluere centum vsque ad pascha,ex quauis causa:soluisti,& tibi restitui instrumētum,vel illud cancellaui,vel fregi:demum adeo tabellion ēsolutionē huiusmodi ignorantem,dicens me casu instrumentū crediti perdidisse.nūquid statim debet illud reficere?& si refecerit: nūquid valet?Dic,ꝙ non:quia sic posset bis debitum repeti,& fraus fieri:cui obuiandum est,vt prædixi.ext.de rescri.sedes, In talibus
d ergo debet ordinarius adiri,& de amissione sibi fides fieri[d],vt ex.
4 de priuil.cùm olim.j.in fi.¶†Sed nunquid in cōficiendo primū instrumentum exigitur mādatum partium,vt ei dicatur,rogo,vel mando,vel cōcedo,vel delego,quòd facias instrumentum?¶ Et videtur,quòd sic,extr.de fide instru.cùm P.& in auth.de tabell.in princi.ibi,non esse à se delegata,&c.& §.nos autem.ibi,omnibus modis adiungatur,&c.sed aliud in teste,qui fortiùs valet, ff.de testi.ad fi.nisi in casibus,vt s.de teste,§.j.prope fi.ver.item quòd nō
5 fuit rogatus.¶†Item nunquid est necessarius iussus vtriusque ↄ
e hentis?Distingue : secundum Azo.[e]& Vin.[f]nam si commune sit
f negotiū putà in gratiam,vel præiudicium vtriusque, tunc vtriusque iussus exigitur,vt in præ.§.nos autem.& in pręd.dec.ad hoc. in fi.Si verò pro vno tantùm fiat,tunc sufficit eius mandatū, cui⁹ gratia fit.Alter enim,in cuius præiudicium fit,nunquam mandaret,ff.de verb.obl.inter stipulantem.§.j.ar.ext.de prob. c. 1.maximè in denunciationibus & protestationibus,quæ fiunt ab vno alteri,in quibus ad alterius requisitionem potest confici instrumētum,extr.de testi.significauit.Si autem non contineatur in instrumento aliquid de mandato,præsumo fuisse mandatum,vt arg.C. de contrahen.stipul.l.i.Inst.de inutr.stipul.§.si ita scriptum fuerit. Inst.de fideiuſ.§.fi.& j.§.instrumentum quoque.ver. item oppo
6 nitur contrà.& vide s.§.prox.ver.post testes.& seq.¶†Et breuiter scias,quòd tabellio non debet apponere in instrumento, nisi quod ei iniunctum est,quantuncunque ipse illud viderit:in auth. Coll.4.de tabel.§.nos aūt.vel ab altero ↄhentium, vel ab ambo-
g bus,vel etiam ab altero,cui fortè dederit instrumentum[g].Vř tñ, quòd non prosit instrumentum,nisi solùm præcipienti:ar. C.res inter alios act.per totum,ext.de præb.dilecto.in fi.Ar.contrà ꝙ p
h ceptum ab vno cæteris pręiudicet,vel[h]sufficiens sit probatio.cū
7 sit seruus publicus,vt C.lib.x.de iure fis.l.facultas.¶†Obligationes enim prosunt,& obsunt partibus,nō instrumentum:quod ñ est obligatio,nec etiam ex eo oritur obligatio.sed est tātùm probatio obligationis,vel cuiuslibet alterius facti. Quidam,dicunt,instrumentnm non nocere,nisi solùm eis,inter quos fit:& hoc etiā in aliis nō nocet.dicitur enim inter contrahentes fieri, licet non ambo,sed solùm alter eorum,vel etiam quicunq;extraneus,cui⁹ intersit,fieri inde præcipiat publicum instrumentum.Alij dicunt id non posse ab extraneo præcipi , nec etiam ab vno contrahentium,nisi ambo cōsentiant:aliter enim nec est ↄtus, nec distractus,ff.de pœnis , l.j.§.& hæc pactio.& l.ab emptione. C. de act.& ob.sicut. Quid enim interest extranei,de alieno facto præcipere fieri instrumentum?& hoc verum est in ↄtractibus,qui de partiū fiunt voluntate:in aliis autem,qui nō fiunt de partium voluntate,vt est testamentum, sententia,protestatio.& huiusmodi,sufficit mandatum eius solius,qui illud facit fieri,vt patet ex forma iuramenti,quod tabellio præstat in sui creatione,vt j.§.restat. vers. sed quæro.Cōtrarium tñ seruari sæpe videmus,l.ꝙ notarij instra ↄficiunt,quocūque iubēte.quod ea rōe defendi pt̃, qa licet ad pͥsens non intersit,poterit in posterum interesse: Inn.papa no.ext.
i de fide instr.c.j.[i]quòd siue ab vno ↄhentiū tñ,siue ab eo,cuius ñ interest,siue à quocūque,cuius interest,ꝑcipiatur,valet instrumētum à publica persona factum:quia id non prohibetur à iure,ff.đ prob.ab ea parte.§.2.& facit ff.de iure fis.in fraudē.§.ex his bonis, & §.seq.Ille tamen,qui non præcipit,nō potest agere,vt sibi edat, nisi suus procurator hoc præceperit,ff.de eden.si quis ex argen-
k tariis.§.2.& 3.Tu dic,etiā in his,quos res tangit,vt s.dictum est[k]. ¶†Quid

ADDITIONES.

a Tenore.¶Ibi ex quo diuersi sunt iudices.dicuntur diuersa rescripta:secus si iidem essent iudices,eadem data,& forma,vt ibi no.
b Concor.¶In vl.gl.
c L.fi.¶Dixit Nicolaus,vbi s.ꝙnullū est instrumentum super actu qui,vel cuius effectus pendeat ex voluntate partium,quin ei⁹ refectio posset alteri præiudicare:quia posset illud esse reuocatum de consensu partium:& ideo non congruit,secūdum eū,de īstrumento venditionis,vel locationis exemplificare.Item,vt dicit,talis cognitio nō pertinet ad tabellionē,sed ad iudicem: facit j.ver. prox.in fi.& si bene aduertis,hoc dictum non ↄdicit ei , quod est dictum de dec.dudū.quia ibi effectus non pendebat ex voluntate partium,vt ibi dicitur.
ADDE,vt per Alex.cons.lix.j.lib.
d Fieri.¶Supple,parte vocata:facit,quod scripsi e.ti.c.fi.in prin.magnæ gl.in ver.illud autem tenendum.ad hoc facit etiam decretalis,quæ sequitur.
ADDE,an sufficiat facere fidem per iuramentum, Alex.consilio lviij.j.lib.
e Azo.¶Qui hoc,& quod præcedit,no.in §.nos aūt. qui sequitur.
f Vin.¶Qui hoc no.in dec.cùm P.e.ti.& eius ēt fuit totus ver.pręcedens:& de hoc per Inn.e.ti.c.j.vbi scripsi,in gl.magna,ver.quidam tamen dicunt.& est in 3.col.
ADDE,an notarius debeat eē rogatus ab ambabus partibus Alex. cons.cix.2.vol.
g Instrumentum.¶Et per hoc no.ꝙ poterit vt testis,quod nō potest vt tabellio:concor.s.e.§.ver.sed pone.& vide j.§.restat.versi. sed quæro,sub qua.
ADDE ad propositum,quòd notarius non potest aliquid addere,detrahere,vel mutare:& si fecerit,nō vitiabitur tota scriptura sed id quod est additum,vel mutatum.casus videtur in l.quoties. §.sed si conditio.& ibi hoc per Bal.ff.de hæred.instit.
ADDE,qñ tabellio ꝓbet:vt gl.in hac cōsultissima. & ibi auth.C. qui test.fac.pos.Bal.in ti.de pace Constan.in rub.de fide instrum. Alex.cons.cxlvj.2.lib.
h Vel.¶Dixit Inn.propriè loquendo.
i C.j.¶Vbi hæc scripsi in 3.gl.
k Est.¶Hāc materiā pleniùs& aptiùs prosequēdo,distinguēdo dicit Nico.Ma.tria mēbra,qa aut agit de facto,vel actu.q ꝓcedit,& substātiā suā capi ex ↄsensu partiū,vt sunt pacta & ↄtus: & tunc mādari debet ab omnibus,quorum cōsensus in illo actu requiritur,C.e.l.ↄtus.in prin.& ꝓ regula dari pt̃,ꝙ quorū ↄsensus in aliquo actu requirit,ipsorū volūtas in scriptura ꝓbatoria reqrat:facit C.de don.ĩ hac.& de relatio.l.ij.in fi.& si aliter scripserit,ñ ꝓbabit inter eos talis scriptura,in auth.de tabe.in prin.& §.j.& qđ ibi no.Aut de eo qritur, qđ pēdet ex volūtate vnius tātū,vt est vltima volūtas, ꝓtestatio,repudiatio,& similia:& tūc sufficit mādari ꝑ illū ex cui⁹ volūtate ꝓcedit:& hic ēt firmat superior regula.fa. C.q test.fac.pos.l.hac ↄsultissima.§.at cū.& auth.de test. hac ↄsultissima.& si alr scriptū fuerit,ñ ꝓbabit ↄ illū.sicut.n.act⁹ pēdet ex illius volūtate,sic & scriptura ꝓbatoria pēdere debet.facit,qđ dixi s.sup rub.ver.sequitur videre.Et qđ dr̃, in cuius volūtate ē aliqđ agere,vel nō facere,in illius volūtate ē illud diminuere,vel tollere, ff.de pactis,iurisgētiū.§.adeo.de in litē iur.videamus.§. pe.& l. in actionib.§.j.Aut de eo qritur,qđ ꝓcedit sine alicuius volūtate,vt ruina,inundatio,natiuitas,partus,mors,& similia:& hīc distinguitur,an aliquis iuris effectus oriatur ex illo actu, propter quod pe

8 ¶†Quid ſi debitor ſoluit ſortem:creditor verò dicit ſe inſtrumē
tum debiti perdidiſſe,nolēs fortè illud reſtituere, ne ex eo ſuper
vſuras valeat conueniri,nunquid poterit debitor ab eo poſtulare
vt ſibi faciat inſtrumentum de ſolutione?Dic quòd ſic:ar.C. de fi
de inſtr.plures.in prin.verſ.& quod reſecantes.ibi,vel aliis priua-
tur,&c.& ar.C.de ſolu.pecuniæ.quare enim non daret,quod alij
prodeſt,& ſibi nō obeſt,ff.de euict.in creditore.ſecundum Vber.
a Cancellato autem inſtrumento[a] debitor liberatus videtur, argu.
lxxvj.di.hunc numerum.& C.de plus petit.l.j.niſi creditor contra
b rium probet, vt ff.de probat. chirographum[b].Securius eſt ergo
facere inſtrumentum de ſolutione,quàm reſtituere debiti inſtru
c mentum[c].de hoc no.ff.de pac.poſtquam.& l.Labeo.¶† Quid ſi
9 ſolui decem,quæ tibi debebam, & reſtituiſti mihi inſtrumētum
debiti:proceſſu temporis timeo,quòd tu probes inſtrumenti ip-
ſius amiſſionem:& ſic mihi incumbat onus probandi ſolutionē
& inſtrumenti redditionem:nunquid ego poſſum implorare iu-
dicis officium,vt cogaris mihi facere inſtrumentum de confeſſio
ne ſolutionis?Et videtur,quòd ſic,ar.in præ.l.in creditore.Credi
tor enim debet apocham facere debitori,C.de fid.inſtr.plures.ad
hoc etiam bene facit C.de quad.præſcr.l.ij.prop.fi.ibi,ſeſe, quòd
non accepit,&c.à contrario ſenſu : & in auth.de alie.rerum eccl.
d §.emptoribus.& de collatore,§.2.& hoc credo[d].Ar.contrà: Im-
putem enim mihi,quia quando ſolui,hoc non petij,ff.de ſol.Mo
10 deſtinus.¶†Item ſolutione eius,quod debetur, tollitur omnis
obligatio,& nullæ reliquiæ obligationis remanent,Inſti.quibus
e modis tol.obl.in prin.¶[e]Illud quoque notandum eſt,quòd ſi qs
extraneus velit exemplum authentici inſtrumenti à te conſcribi
debes ei illud dare de voluntate & præcepto eius,cuius eſt:& tūc
eundem ſeruabis in exemplando modum,qui ſeruandus eſt in a-
lienarum ſcripturarum exemplatione:de qua ꝭ.prox.§.diſputaƭ,
f ſecundum Rolan.Bon.[f] ¶†Vbi autem inſtrumentum continet
11 alicuius rei debitum,non debet refici,& iterum ex rogationibus
exemplari.nam ex hoc poſſet debitori imminere periculum, eo
quòd res toties peti poſſet,quoties inſtrumentum debiti appare
g ret,vt prædixi:[g]& patet ꝭ.de execu.ſen.§.fi.ver.illud.Sed ſi perdi-
tum fuerit,tunc refici poterit,amiſſione probata,vt ff.de eden. ſi
quis.§.fi.& ff.loc.& cond.ſi quis domum.§.Imperator.&C.de pi.
act.ſi creditor.Et ſufficit hoc probari per iuramentum eius,qui ſe
h aſſerit amiſiſſe.ſic enim ſeruat vſus[h]:ar.ff.de bo.auct.iu. poſ.cùm
plures.ad fi.C.de teſta.adhibita tali ſolennitate.Creditor enim fa
ciet coram iudice debitorem vocari,vel aliū,qui ex hoc lædi poſ
ſet:ar.ff.de eden.ſi quis ex argentariis.§.fi.ff de bo.aucto.iud.poſ.
i l.fi.§.fi. item auth.vt fratrum filij,§ j.ext.de teſt. ſignificauit[i]. quia
ſi veniens cōfiteatur debitum,& dicat ſe adhuc creditori teneri ī
re,vel in pecunia,in inſtrumento debiti contenta,quodque non
vult cōtradicere,vel ſe inſtrumenti perditi refectioni opponere
tale tunc iudex à creditore exigat iuramentum.
¶FORMA.Tu iurabis,quòd inſtrumentum illud,quod refici pe
tis, nullo dolo à te, vel alio nomine tuo, vel te ſciente adhibito
perdidiſti:quodq; neſcis vbi,vel apud,vel penes quem ſit:quod-
que dolo,vel fraude illud habere,vel poſſidere non deſiiſti: qđq;
illud nō poſtulas refici fraudulenter:quodq; ſi quocūque tempo
re illud ad manus tuas peruenerit,vel habere poteris,reſtituas ta
bellioni,qui illud confecit,vel iudici cancellatum & annihilatū,
nec eo amplius vteris in præiudiciū debitoris, ſed ſolùm iſto pu
blicato,ſeu exemplato:quodq; ie nunc velis caſſum & irritum ha
beri,& nullius eſſe momenti,C.de fi.inſtr.l.fi.ff.de eden.ſi quis.§.
12 exigiƭ.&ꝭ.§.prox.ver.qualiter.¶†Quid ſi is,contra quē fit publi
catio, ſeu exemplatio,dicit nō eſſe faciendam?Reſp.ſi obiicit iu-
ſtam cauſam,& ſtatim,vel intra breue tēpus paratus eſt docere đ
iure,audietur,vbi in expectatione,vel dilatione breui non immi
net periculū:aliàs fiat publicatio ſaluo iure ſuo,vt ext. de confir.
k vti.vel inuti cùm dilecta.& de priuil.ex parte[k]. ¶†Præſtito autē
13 huiuſmodi ſacramento,iudex iubeat tabellioni,qui illud ſcripſe
rat,quòd ipſum reficiat,& refectum exhibeat creditori,vt no.C.
de admi.tu.chirographis.in ij.glo.de quo iuſſu & proceſſu idem
tabellio ad ſui excuſationem fieri faciat publicū inſtrumentum
per manum alterius tabellionis,hoc modo:
¶FORMA.Cùm P.coram tali iudice poſtularet ſibi quoddā re-
fici inſtrumētū debiti centum librarū,in quo H.tenetur eidē ſcri
ptū m anu B.notarij,eo ꝙ illud ſe ꝑdidiſſe dicebat,ipſe H.citatus &
ꝯparēs corā præfato iudice ꝯfeſſus fuit ſe debitorē eſſe dicti P.in
quanti

ADDITIONES.

☞ titur ſcriptura:putà actio,exceptio,accuſatio,excuſatio,vƚ aliqd
ſimile,quod poteſt induci,vel tolli ex voluntate priuati: & tunc
procedat,quod dictum eſt,quando ſcriptura petitur de actu,cui⁹
ſubſtantia pendet ex voluntate plurium,vel vnius,vt quod de ac
tibus dictum eſt, dicatur etiam de effectib.actuū:ar.ff.de adimen.
leg.l.3.§.ꝯditio.&ibi concordantiæ.Si verò effectus,de quo agi-
tur,non poteſt induci,vel tolli ex volūtate alicuius priuati,vt na-
tiuitas hominis,quo ad ſucceſſionē patris,vel mors, quo ad idē,
facit C.de ca.& poſtli.re.l.nec nos.tunc ſcriptura non fiet ex mā-
dato alicuius priuati,& facta,nō probabit, cùm certū modū req-
rat ſcriptura tabellionis,vt ſit probatoria,vt ſ.patuit:& ſi in talib⁹
fieri habeat ſcriptura,fiat auctoritate iudicis,qui non reſpicit vo-
lūtatem ſingulorum,ſed veritatem ſibi cognitam,ff.de off. præſ.
illicitas.§.veritas.C.de accu.l.ſinguli.De his autem,quę officium
& auctoritatem iudicis requirunt,non debet tabellio facere ſcri
pturam,niſi ipſius auctoritate,vel mandato,C.de iur.fiſci.l.3. lib.
10.cum ibi not.ſicut de apparitore dicitur ſuprà,quod me.cauſa,
l.fi.in fi.

a Inſtrumento.¶Non ſic de rogatione, vt patebit infrà in forma,
ego B.
b Chirographum.¶Vide ver.porrò.ꝭ.eo.§.
c Inſtrumentum.¶Hoc dicit præ.l. pecuniæ.per qđ patet credito-
rem hoc caſu non excuſari,volendo reddere inſtrumentum.
d Credo.¶Per eaſdem leges idē tenuit Mart.de Fano,allegans etiā
ff.ſi vſusfr.pe.l.pe.in fi.& idem Lamber.de Ramp. in ſua quæſtio
ne,allegans etiā C.de pact. con.l.vl.prope fi.& C.de collat.fund.
patri.l.pe.lib.xj.ad idē bene facit,qđ no.ff.de admi.tut.l.chirogra-
phis.in gl.2.ff.ſol.ma.l.2.in prin.qđ ibi no.in fi.3.gl. & idem dixit
ibi Dy.in caſu conuerſo,ſ.quòd creditor petere poterit cogi de-
bitorem,vt faciat inſtrumentum debiti,de quo facit fidem per te
ſtem:vide de teſt.ſignificauit.& qđ ibi no.in gl.pen.ADDE Bar.ī
d.l.chirographis.& Bal.in auth.ſi quas ruinas.C.de ſac.ſan.ec.vbi
dicit,quòd ſi inſtrumentum debiti eſt antiquum,idem:item ſi cō
fines ſunt variati.
e In prin.¶Hæc iura loquuntur in ceſſione, quæ facta ſolutiōe ex
interuallo,fieri non p̄t contra aliū per eū,cui eſt facta ſolutio, ra
tione ꝑdicta.Et ſi dicis,eadē ratione nec liberatio, ex quo per ſo-
lutionē extincta erat obligatio?reſpondeo,ꝙ non q̄rit iſte libera
tionē,ſed liberationis ꝓbationē,vt ſ.ver.prox.in qua nulli immi
net præiudiciū,nec ſibi,vt ſ.ver.prox.Itē in hac materia Hug.for
mabat caſum ꝯuerſum & talē:Debitor in centū ſatisfecit credito
ri,& recepit inſtrumētū ſolutiōis,qđ poſtea ꝑdidit:creditor ſciēs
inſtrumētū ꝑditū,ꝯuenit illū ad centū:ad q̄ dānatus fuit debitor,
quia ſolutionē probare nō potuit:recuperato demū inſtrumēto
de ſolutione cū ſentētia ꝑ inſtrumēta reperta nouiter retractari
nō poſſit,ext.de re iu.c.ſuborta.in fi.C.de trāſ.ſub p̄textu.petebat
remediū:& Hug.dedit tale,ꝑ l.ſi qs ex argētariis.§. ex hoc edicto.
vt diceret ſic,agens vtili actiōe ex illo §.debebas tu olim creditor
reddere mihi inſtrumētū,in quo tibi obligatus erā,ſtatim cū tibi
ſolui:& hæc non feciſti:imò quia non reddidiſti, fui tibi condem
natus ad centum:peto igitur à te centum,quia tanti mea intereſt
mihi non fuiſſe redditam cautionem : dicebat ergo per illum §.
hoc iuſtè peti.
f Bon.¶Cuius ēt eſt,quaſi ad literā,exceptis allegationibus & ver.
quid ſi is.qui fuit Hoſt.vt ibi dicam, totū, quod ſequitur vſq: ad
ver.poſtremò.in parte.x.c.3.& 4.
g Prædixi.¶In ver.ſed nunquid caſu.
h Vſus.¶Qui ēt hūc libellū, vel litis conteſtationem hoc caſu nō
requirit.Sed id fatetur.Nic.quando hæc petitio incidit priori:vt
petitur debitū in iudicio,& actor non inuenit inſtrumētū qđ pu
tabat habere,obligationis, vel reus non inuenit inſtrumentū ſo-
lutionis,tunc ſine nouo iudicio per ſacramentū petētis iudex id
expediret,ſaluo iure vtriuſq;: ad hoc C.de teſt.aut.ſi teſtis.ff.ad ex
hiben.l.3.§.ibidē.& C.de fid.inſtr.l. fi. Vbi aūt ſuper hoc adiretur
iudex,putat quòd ſicut daretur libell⁹ vt cogeretur facere,ſic da-
bitur vt cogatur reficere perditum,vƚ deletū,ad iſtar argētarij,ff.
de eden.ſi quis ex.§.fi.& vocabitur pars creditor,vel debitor, vel
is cuius intereſt:quo veniente,ordinato iudicio ꝓcedetur in cā:ſi
non veniat,tunc ſi non reſiſtat notarius,ſine libello procedatur:
facit C.ſi vt ſe minor ab hær.abſti.auth.ſi omnes.ff.de min. in cā.
§.cauſa.C.ſi per vim,vel alio mod.l.fi.Itē,ſm eū,ꝯdictore non ve
niente ſtabitur iuramento petitoris,vbi veriſimilitudo aſſiſtit:&
id ſaluo iure aduerſarij,& ſuper principali,ꝙ non ſit iure refectū,
C. quorum bonor.l.j.ſecus ſi veniat contradictor:quia cùm ple-
na cāæ cognitio fieri debeat,ñ ſtabiƭ ſoli ſacramēto.Nec obſtat l.
fi.C.đ fide inſt. nā ibi ſtabiƭ ſacramēto eius,q dicit īſtrumētū ꝑdi-
tū,quo ad hoc vt ñ teneaƭ illud,qđ dƭ ꝑditū,ꝓducere ſup cā,qua
p̄ricipaliter petebaƭ debitū:hîc petiƭ refectio pp ꝑditionē:vñ ple
na ꝓbatio reqriƭ.p̄ſumptio tñ ē ꝓ ipſo,qa apparet īſtrumētū in ꝓ
tocollo cācellatū,ꝑ qđ apparet:fuiſſe:& ꝑditiōis vt plurimū diffi
cilis ē ꝓbatio:pp qđ ī talibus recipiƭ facilior ꝓbatio,C.đ repud.ꝯ
ſenſu.Vñ ī l.ſi qñ.adiūctis aliqbus indiciis,& fide petitoris p̄cipuè
vbi nulla indicia ꝯria ſunt ꝓ ꝯdictore:putat petitori,& ñ aduerſa
rio iurm đferēdū ī ꝓbatiōis đfectū,iuxta legē,ī bōæ.C.đ reb.cre.
i Significauit.¶Ad idem ff.de adop.nam ita.& quod ibi no.
k Parte.¶Ad literā fuit Hoſt.hoc ti.§.vlt.ver.quid ſi aduerſarius.

quandrate præmissa, & refectioni eiusdem instrumenti non con
tradicere, vel se opponere nolle, præstans insuper idem P. corpo-
raliter iuramentum, quòd illud verè & sine dolo perdidit, nec in
fraudem refici petit, quodque illud præfato H. restituet, si vnquã
ad eum perueniet: iudex autem prænominatus dicto P. præcepit,
vt illud instrumẽtum reficiat & exhibeat H. præfato: post hoc au
tem B. notarius, qui illud instrumẽtum scripsit, illud exemplabit,
& scribet de verbo ad verbum, sicut fecit primum: & se taliter sub
scribet: ¶FORMA. Ego B. tali auctoritate notarius, his omnibus
interfui, & rogatus scripsi, & hoc instrumentum, quod alia vice
a creditori præfato exhibui, iterum ex rogatione cãcellata [a] de præ
cepto talis iudicis exemplaui. & refeci, & ipsi P. creditori dedi, eo
quòd ipso H. debitore coram tali iudice vocato, seque debito-
rem confitente, & refectioni instrumenti non contradicente, dic
tus P. iurauit illud sine fraude perditũ fore, prout in instrumento
14 manu talis notarii facto noscitur contineri. ¶†Si verò debitor
legitimè vocatus minimè compareat, volens ipso, vel alius refe-
ctioni contradicere instrumenti: idem creditor iurabit, vt suprà,
hoc addito, quia iurabit sibi non esse de prædicto debito satisfa-
ctum, vel quòd adhuc tantum ex eo percipere debet & postmo-
dum præcipietur notariô, qui illud scripserat, vt s. & hoc mutato
ga in instrumẽto præcepti dicetur, ipso debitore legitimè citato,
& non comparente: & hoc idem etiam in subscriptione notarii
15 dicetur. ¶†Quòd si fortè debitor veniens, neget se debitorem,
seque instrumenti refectioni opponat: dicens simpliciter se sol-
uisse, non tamen ostendens principale instrumentũ debiti cancel
latum penes se esse, tunc iudex statuet ipsi debitori terminum, in
tra quem probet se soluisse: quod nisi fecerit, recepto præfato iu
ramento à creditore, præcipiet vt fiat refectio instrumenti. Si ve-
16 rò probauerit solutionem, non fiet refectio. ¶†Porrò si debitor
principale instrumentum debiti cancellatum penes se fortè ostẽ
dat, tunc etiam incumbit ei onus probandi, qui affirmatiuam pro
ponit: & affirmantis, non negantis, aliqua est probatio: vt s. de pro
ba. §. j. in prin. Si ergo debitor dicit, ecce habeo instrumentum de
biti cãcellatum, quod quidem mihi redditum est: quare cum per
redditionem chirographi tollatur naturalis obligatio, sum à debi
tore liberatus: creditor verò id neget, dicens instrumentum reddi
tum non fuisse: iudex imponet debitori, vt probet redditionem
instrumenti: super quo vide, quod not. ff. de pactis, postquam. Si
verò creditor dicat se perdidisse instrumentum, & illud ad debito
rem sine causa peruenisse, tunc imponetur probatio creditori, vt
probet se perdidisse, vt extr. de priuil. cùm olim. j. cùm suis cõcor.
Vnde in his non est tutum affirmatiuè proponere, præsertim iu-
stam causam fouentibus, & de sufficientia probationis hæsitanti-
bus, cùm plerunque probationis onus implicitum sit, & graue, vt
ij. q. vij. plerique & sæpe deficiat probatio, licet ius non deficiat,
b ff. de test. tut. l. duo [b]. ¶† In summa not. quòd siue debitor confi-
17 teatur, siue citatus non veniat, siue solutionem, vel redditionem
instrumenti non probet, siue alia causa interuenerit, quare refici
debeat instrumentum, semper tamen in instrumento præcepti,
quod facit iudex notario, de refectione instrumenti, & etiam in
subscriptione notarii reficientis, facienda est mentio de proces-
su, & ex qua causa instrumentum reficiatur, vt patet ex præmissis
18 formis. ¶†Postremò nota, quòd si velis copiam iudicialium ac-
torum alteri partium facere, sic tuum exemplum inchoare debe-
bis: præpones enim talem titulum: ¶FORMA. Hæc sunt acta quæ
dam habita inter partes infrà scriptas coram iudice tali, anno tali,
tempore talis Papæ, vel Imperatoris, vel Regis, quorum tenor ta
lis est. Positis autem istis de verbo ad verbum, prout iacent, tabel
lio sic se subscribet: Ego talis, tali auctoritate notarius, prædictis,
omnibus interfui, &, vt s. legitur, auctoritate & mandato dicti iu-
dicis hoc fideliter scripsi, & in publicam formam redegi, & rogat⁹
signo meo signaui. Quod si fortè acta sint multa, multasque peti
as contineant, eas diligenter tabellio alleget, & in fine cuiusque
petiæ suum signum apponat: & tunc dicat in fine vltimæ petiæ, p̃
dictis omnibus interfui, & vt s. in tot. præcedentibus petiis suis, &
in fine signo meo signatis legitur, auctoritate & mandato, &c. vt
s. Qualiter autem acta iudicialia debent scribi, no. secundum Pa-
c pam, extra. de offi. deleg. cùm in iure [c].

ADDITIONES.

a Cancellata. ¶Not. quia prudentes notarii, statim quòd fecerunt
instrumentum, ex protocollo illud cancelant, vt sciatur authenti
catum semel fuisse: nõ tñ deletur, vt omni tempore appareat sic
fuisse. Sic instrumentum debiti, cuius est facta solutio, inefficax ẽ:
tamen præseruatur, vt appareat debitum fuisse, ff. de fur. qui tabu-
las. & vt possit restitui debitori, vt in l. dissolutæ. C. de condict. sine
causa, & ad exhibend. l. fi. Si verò protocollum est tale, ex quo plu
ra instrumenta confici possunt, tunc non cancellatur, cùm vni ex
illis datum est: sicut cùm pars debiti soluitur, non cancellatur in-
strumentum, sed subscribitur, vel scribitur apocha de solutione,
vt præd. l. qui tabulas. §. j. & tali scripturæ tabellionis statur, scili-
cet, q̃ illi datum sit instrumentum: sicut & ei creditor de præsen-
tia testium in instrumento scriptorum, in auth. de fide instrum. §.
si quis instrumenta. Etsi non esset annotatio, staretur super tali da
tione ipsius iuramento: sicut & de principali ei creditur, C. de testi.
l. si quando. faciunt, quæ dicta sunt s.

b Duo. ¶Vide quod scripsi, vt lite pen. c. ecclesia. ii. super vltima gl.
vbi posui dictum Goff. & Accur. in l. vna, §. ille autem. C. de Lati.
liber. tollen. & demum distinctionem Iacobi de Are. hoc addito,
quòd ad secundum membrum subdistinctionis Iacobi, quam ibi
scripsi, inuenio Alb. Gal. extra volumen distinxisse qualitatem de
bitoris, & quantitatem temporis, quo instrumentum fuit penes
ipsum: vt scilicet si est homo bonæ opinionis ipse debitor, & lon-
go tempore penes se habuit instrumentum, sibi non incumbat p̱
batio, sed creditori: quo non probante, iudicabitur debitor libera
tus. Ad primum alle. q̃ ex personarũ qualitate facta pensamus, ff.
de liber. causa. l. diui fratres. & de acti. & obl. l. vlt. in fi. xxxvii. dist.
qui de mensa. in prin. & ibi concor. ext. de præ. nisi essent. in prin.
Ad secundum allegat, quòd ex longitudine temporis inducitur
obliuio, C. de testa. iubemus. bene facit extra. de præsum. illud. in
prin. & quod ibi scripsi in princ. in fi. magn. gl. Cessantibus his, vel
vno saltem istorum, id est, quòd neutrum concurrat, mihi videt,
quòd sentiatur contrarium: quod contrarium simpliciter tenet
Gui. de Suzar. in l. debitori. C. de solut. In casu, quo non erat debi-
tor ipsius familiaris, non dico ex familia, sed satis est, quòd fuerit
eius aduocatus, vel procurator talis, qui consueuerit sua instru-
menta rimari, secundum eum. Simon Vincen. in præd. l. vna, in fi.
C. de Lati. libert. tol. dicit se tenere cum Azo. hanc partem, quam
vide per Azo in summa de prob. in j. col. circa medium, scilicet q̃
præsumatur redditum instrumentum, ex quo inuenitur penes de
bitorem, nisi per creditorem probetur contrarium. Loquitur ta-
men Azo de cancellato. Sed ipse Sim. non curat, an sit cancellatũ
vel non: & in hoc concor. Accu. qui in principali articulo tenens
contrarium, non distinguit etiam, an sit cancellatum, vel non, in
l. 3. ff. de pact. Et cùm facilimum sit debitori habẽti penes se instru
mentum, illud incidere, vel cancellare. satis mihi placet, quancun
que opinionem teneas, hîc non ponderari. Adde, quòd commu-
niter tenetur opin. Bar. in l. si fullo. §. sarcinator, ff. de fur. de qua
latè per nouiss. in l. Labeo. ff. de pact. vide etiam Bal. consi. cclxxxj.
j. lib. & consi. cciij. 4. lib.

c Iure. ¶Vt scripsi super j. gl.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura aliena cùm extra iudicium exemplatur, duplex concurrit ratio.*
2 *Notarius aliquam scripturam exemplans, quibus verbis vti debeat.*
3 *Exemplificans instrumentum si amplius solemnitatis velit adijcere, qualiter inchoabit suum instrumentum.*
4 *Notarius instrumentum reficiens, quot tabelliones sibi debeat adiungere, et instrumento subscribere & nu. 8.*
5 *Instrumentum publicum exemplatum à tabellione, qui dicit se scripsisse, prout in authentico continebatur, &c. an probet.*
6 *Instrumento exemplato an, & quomodo sit fides adhibenda.*
7 *Fides semel instrumento exemplato adhibita, an sufficiat ad eius validitatem.*
9 *Tabellionibus tribus instrumento exemplato se subscribentibus, & se originale vidisse non vitiatum profitentibus, an vno illarum scribente credatur.*
10 *Præsentia iudicis & eius auctoritas, est de substantia formæ publicationis alicuius instrumenti.*
12 *Auctoritas episcopi, vel alterius authenticæ personæ, quomodo debeat in exemplis literarum apponi, & scribi.*
12 *Modus exemplandi in curia Romana, à quibusdam tabellionibus.*
13 *Forma, qua quamplures vti solent in publicandis, seu exemplãdis instrumentis.*
14 *Instrumentum qualiter & quo pacto demum sit publicabile.*
15 *Excipi quomodo possit, & quando, contra instrumentũ exẽplatum publicandũ.*
16 *Tabellione alij tabellioni suas abbreuiaturas legante, an tabellio legatarius poterit in publicam formam redigere sine iudicis auctoritate.*
17 *Instrumentum, in quo abbreuiatura inuenitur, quæ à nemine potest intelligi, an possit publicari.*
18 *Iura sæpe abbreuiaturis vtuntur.*
19 *Instrumẽta exẽplari siue renouari possũt p̱pter vetustatẽ, vel aliã iustã causã.*
20 *Instrumentum qualiter, & quando possit in iudicio exemplari.*
21 *Instrumentum sine die et consule in iudicio exemplandum, qualiter formetur.*
22 *Inscriptis in iudicio exemplandis an sufficiat solius notarij subscriptio.*
23 *Falsitate, vel contrarietate inuenta in instrumento, super ijs, de quibus tabellio testimonium perhibet, totum instrumentum cassari debet.*
24 *Publicatio instrumenti, seu exemplatio in iudicio, apud quem fieri debeat, & per quem, & in quibus casibus locum habeat.*
25 *Exẽplatio instrumẽti in iudicio facienda in plurib. casib. locum habere dicitur.*
16 *Instrumentum licet etiam iudicis auctoritate sit publicatum, non facit fidem, nisi vocatis ijs, quos res tangit.*
27 *Publicatione instrumenti diu facta si obijciatur, quòd nõ fuerint vocati ij, quorum interest, quomodo sit præsumendum.*
28 *Publicatio instrumentorum, vel priuilegiorum, vel testium ex parte rei productorum, qualiter fieri debeat.*

¶ Scriptura aliena qualiter exempletur seu reficiatur.

4. §. Ostenso, qualiter propria scriptura exempletur & reficiatur, consequens est, vt de aliena aliqua perstringamus. Circa quod distingue [a]: Nam illa
a exemplatur aut extra iudicium, aut in iudicio: item si in iudicio, considerādum est, an sint acta iudiciorum, an alia scriptura: de quibus singulis videamus. ¶ † Cùm ergo scriptura aliena extra iudicium e-
1 xemplatur, duplex cōcurrit ratio. Prima, vt per exemplum habeatur memoria eorum, quæ in authentico continentur: & tunc notarius incipiet sic: ¶ FORMA. Hoc est exemplum cuiusdā instrumenti, cuius tenor: siue, hoc est exemplum quorundā literarum domini papę, vel talis legati, vel ordinarii, quarū tenor ē talis. vel sic: hoc ē exemplum cuiusdā scripturę, quę reperitur in quodam quaterno actorum scriptorum, siue quæ scripta dicuntur manu talis notarii sic intitulato: & pone totum titulum, si titulū habuerint: quo posito, dices, cuius scripturæ tenor talis est: & subsequēter in eadem linea nullo medio, vel interuallo relicto, incipias, & per ordinem exemplabis, prout in authentico inuenies vsque ad vltimam literam, etiam si in instrumento sit nomen tabellionis il-
2 lius, qui authenticum illud scripsit, † licet non tenearis ponere signum eius: demum posito signo tuo, te subscribes hoc modo:
¶ FORMA. Ego talis, tali auctoritate notarius, hoc instrumentū iuxta authenticum scriptum manu prædicti talis notarii fideliter exemplaui, nihil addens, vel minuens, quod sensum mutet, vel etiam intellectū, vel has literas iuxta authenticas, bulla papali plūbea, vel legati, seu ordinarii cerea pendenti munitas fideliter exēplaui, nihil addens, vel minuens, &c. vt ṡ. vel prædictam scripturā ex quaterno prædicto sumpsi, & fideliter exemplaui, nihil addens &c. Prædictus autem modus exemplandi, facilis est, in instrumen-
3 tis non magni ponderis solitus adhiberi. ¶ † Si autem velis aliqd amplius solennitatis adiicere, poteris inchoare, & intitulare exēplum, prout est superiùs prælibatum: subsequenter verò per ordinem, prout in originali continebitur, exemplabis: omnibus autē
4 conscriptis, & etiam nomine notarii originalis, † præter signum eius, quod nullo modo scribere teneris, adiūge tibi duos, vel tres
b tabelliones [b], cum quibus diligenter auscultatis ipsum exemplū cum authentico: & si inuentum fuerit concordare, vnusquisque illorum posito suo signo se subscribat hoc modo:
¶ FORMA. Ego P. tali auctoritate notarius, hoc exemplum vna cum infrà scriptis A. & B. notariis iuxta authenticum manu prędicti talis notarii scriptum, fideliter & diligenter auscultaui: & quia vtrunque cōcordare inueni, me testem subscripsi. Alius quoque tabellio se subscribat hoc modo:
¶ FORMA. Ego A. talis tali auctoritate notarius, hoc exemplum vnà cū suprà scripto P. & infrà scripto B. notario iuxta authēticū scriptū manu talis notarii diligenter, &c. vt ṡ. prox. Postremò verò tu tabellio, qui exemplasti, te, posito tuo signo, sic scribes: Ego B. tali auctoritate notarius, hoc instrumentum iuxta authenticū manu prædicti talis notarii scriptū fideliter exēplaui, & postmodum cum prædictis P. & A. notariis diligenter, &c. vt ṡ. proximè. No. tamen, quòd præmissi duo modi non præbent exemplo plenam fidem, nec ex tali exemplo valet exactio fieri, licet ad solam
c memoriam fiat [c], vt dixi extr. de fide instr. c. j. C. de eden auth. si qs
5 in aliquo, ȷ̇. §. nunc dicendum. ver. & generaliter. & seq. ¶ † Vnde si tabellio exemplans publicum instrumentum, dicit se scripsisse, prout in authentico continebatur, nec plus, vel minus, nec in eo interfuisse, vel insertas fuisse aliquas cancellationes, vel interlineaturas, non probatur per tale publicum exemplum; tum quia nō est officium notarii firmare primum instrumentum authenticū, & ei firmitatem præstare: tum quia licet ita scripserit, prout in primo continebatur, nec sint ibi cancelllationes, vel interlineaturæ, tamen possunt ibi esse alia, propter quæ fides illi adhibetur, vel ꝓpter personam tabellionis, vel propter personam eius, qui illud confici fecit, ȷ̇. ver. porrò. ¶ Secunda quoque ratione exemplantur instrumēta, s. non tantum vt habeatur memoria eorum, quæ
6 in authentico continentur, † sed vt etiam tali exemplo plena fi-
d des adhibeatur, & ex ea possit exactio fieri [d]. habebit enim eandē vim, quam habebat primum, & perpetuam firmitatem habebit: in auth. Col. viii. vt fratrum filii, §. id quoque ff. de admi. tu. chirographis. in auth. de fid. instr. §. si verò nullus: sed nec plus iuris tribuit, quàm haberet is, qui publicationem, seu exemplationem petiit, extra. de fide instru. c. fin. & de confir. vtili, vel inut. cùm dilecta. de
7 priuilegiis, ex parte. C. de testa. publicati. ¶ † Sed [e] nunquid suffi-
e cit, quòd semel facta fuerit fides? Videtur ꝙ sic, ff. de bo. pos. secū. tab. l. j. §. semel. aliàs est ver. sub secundo §. Dic contrà, nisi & iterū fiat, extr. de priuil. cùm olim. i. Hoc in instrumentis. nam testamenta & acta perpetuam firmitatem habebunt, C. de re iud. gesta. ext. de testi. significauit. & c. Albericus. & hoc, quādo ex parte rei pro ducti sunt: secus si ex parte actoris, vt ȷ̇. versi. in quibus. Hoc ergo casu talis est solennitas adhibenda: Intitulabis enim & inchoabis exemplum, vt ṡ. dixi: quam intitulationis doctrinam in quolibet poteris imitari, procedens per ordinem vsque ad finem, & exemplādo, vt dictum est: deinde adhibitis quinque vel quatuor tabel-
f lionibus [f], insinuabitur iudici, vt coram eo legatur & auscultetur: & coram ipso iudice cum ipsis tabelionibus diligenter auscultabis: & si concors inuentum fuerit, iudex ipse suam interponet auctoritatem: quam scribet, interuallo vnius lineę post nomē tabellionis originalis relicto, hoc modo:
8 ¶ FORMA. † In nomine Domini, amen: Anno, indictione, & die talibus, hoc exemplum per me B. subscriptum notarium sumptū ex authentico manu talis notarii scripto. tali iudici īsinuatum fuit, & in eius præsentia per me ipsum B. & alios subscriptos notarios diligenter cum authentico auscultaui: & cùm iudex nouerit illum cum ipso authentico concordare, vt adhibeatur eidem exēplo de cætero plena fides, suam autoritatem interposuit, & decretum. Postmodum verò vnusquisque illorum tabellionum subsequenter se hoc modo subscribat.
¶ FORMA. Ego H. tali auctoritate notarius, hoc exemplum vna cum infrà scriptis M. N. R. & B. notariis iuxta authenticum instrumentum manu talis notarii scriptum, coram ipso iudice diligenter & fideliter auscultaui: & quia vtrunque concordare inueni, de ipsius iudicis mandato ad eiusdem exempli bonam fidem & testimonium me subscripsi. Et eodem modo cæteri subscribent se. In fine verò tu tabellio, qui exemplum scripsisti, pones nomen tuum hoc modo: Ego B. tali auctoritate notari', hoc exemplum ex au

ADDITIONES.

a **Distingue.** ¶ Secundum Rolan. cuius est, quod sequitur, vsque ad ver. Innoc. verò exceptis allegationibus, & his, quæ ȷ̇. signabo, & hoc parte x. ij. alleg. iij. c.
b **Tabelliones.** ¶ Vide ȷ̇. ver. hoc ergo casu. & quod ibi dicam.
c **Fiat.** ¶ Secundum Roland. hìc continuatur versi. hoc quoque. & hoc medium fuit additio.
d **Fieri.** ¶ Hic continuat Roland. ver. hoc ergo casu.
e **Sed.** ¶ Iste versic. est vltimus Hostien. in sum. huius tit.
f **Tabellionibus.** ¶ Miror de Rolan. & nō minus de auctore, qui secutus est eius verba hìc, & ṡ. in prima forma, dicendo, quòd in illa sunt tres, vel ad minus duo tabelliones adiungendi principali notario, & in ista quinque vel quatuor tabelliones adminus. cùm enim fateatur primam fidem nō facere, sed solùm tenere memoriam, vt ṡ. versi. not. ad quid tot notarios fatigat, quod per vnum solùm, imò & per priuatum expediri pt̄, si illud instrumētū exemplet? Item cùm ȷ̇. prox. ver. fatet̄, ꝙ ēt quinq; notarii nō sufficiunt ad fidem sine iudice faciendam, ad quid tot ponimus, qđ nullo iure ꝓbant? Scias aūt primū dictū non seruari, & meritò, vt prædixi. Nec fm seruatur in totū, scilicet quo ad tātum numerum: sed bene seruatur, quo ad duos adiūgēdos. quod commēdo, potissimè qñ non sunt præsentes, quos res tangit: qđ qñq; contingit, vt patet ȷ̇. ver. qđ si citatio. in prin. & in ver. porro. & ṡ. §. prox. ante fin. ver. si verò debitor. & quando specialiter alterum non contigit, vt in præd. ver. porrò. Omnis enim cautela est adhibenda & licet non necessaria, commendenda: sed cùm decr. vlt. e. tit. in singulari loquatur, dicens per publicam personam illa exemplanda, tu qui dicis exemplationem fiendam per plures, vel quòd tot publicę ꝑsonæ sint necessariæ, da tex. & tres leges alleg. in versic. ṡ. prox. in prin. id probant. Dico igitur, exemplationem, vel insinuationem de auctoritate iudicis factam per vnum notarium secundum formam ꝓd. decre. vltimæ, fidē facere. Habet tñ ille notarius in instr̄o subscribere testes, sicut & in aliis instr̄is. Et hoc ꝓcipuè assero, qñ fit aduersario præsente: sed idem quando absente, vel qñ nullus ē aduersarius, vt prædixi: licet hoc maximè casu commendem cautelam propter rationem, quæ ponitur ȷ̇. versi. prox. facit ad prædicta, quod not. in præd. decre. vlt. in vlt. gl. & ȷ̇. versi. per quem.

ex authentico scripto manu prædicti talis notarii fideliter scripsi, vel sumpsi: & postmodum in præsentia iudicis cum dictis tabellionibus H.M.N.O.& R.diligenter & fideliter cum ipso authentico auscultaui,&c.vt ṡ.prox.[a] ¶†Sed nunquid creditur istis quinque,
9 vel quatuor,aut tribus tabellionibus subscribentibus,& se originale vidisse non vitiatum,non cancellatum profitentibus, vno illud scribente?Resp.non,nisi iudicis auctoritas interuenerit, vt ỉ. ver.fiebat.& est ratio,quia suspicio est,quòd authenticum fuerit vitiosum,& quòd ideò fecerit publicari.materia enim fabricandi falsum tollenda est,Inst.vi bo.rap.§.sed ne dum talia.extra.de ac-
10 cusat.qualiter. ¶†Præterea iudicis præsentia & auctoritas est de substantia formæ publicationis: ideoque non valet, quod agitur ea omissa,ff.man.diligenter.extra.de rescri.cùm dilecta.in fi.de offic.deleg.venerabili.qui fi.sint leg.per venerabilem.§.j.Ad iudicē enim spectat examinare,approbare, vel reprobare: non ad tabellionem,vt extra.de fide instr.c.fi.C.de testa.testamenta.& sic loquitur in auth.vt fratrum fi.§.illud.quod prima facie contradicit.Itē contrà,quia in ore duorum,&c.ext.de testi.in omni.Item contrà quia credendum est publicæ personæ,quæ illud scripsit,C.de probat.cùm precibus.extr.de præsum.illud.& de præscri.ad audientiam.Sed dic,quòd videtur in sua causa testificari,4. q. 3. §. item in criminali.ver.nullus in re.Item contra ext.de prob. quoniam cōtra.vbi in dubio præcipitur ad acta originalia recurri:sed ibi tabellio per se acta illa tradiderat de præcepto iudicis,in modum priuatæ scripturæ.nec fuerant sumpta in præsentia iudicis.& auctoritate solenni:sed nec ibi dicitur, quòd licet instrumētum publicum inde factum fuerit,iudex illud examinauerit cum originali: ideo-
11 que dicit recurrendum esse ad originale,vt eo.tit.fi. ¶†Hoc autem scias, quòd plerunque adhibetur auctoritas episcopi, vel alterius authenticæ personæ,præsertim in exemplis literarum:quę quidem in testimonium & fidem ipsius exempli faciet illud suo sigillo muniri,& scribetur hoc modo:

¶FORMA. In nomine domine,amen: Anno, indictione & die talibus,hoc exemplum per me subscriptum B.notarium,sumptū ex authenticis literis tali sigillo munitis,fuit in præsentia venerabilis patris M.Dei gratia Narbon̄.archiepiscopi,à meipso B.& aliis subscriptis notariis diligenter cum authenticis literis auscultatum: cumque idem pater venerabilis cognouerit illud cum ipsis authenticis cōcordare, ad ipsius exempli plenam fidem & testimonium suam auctoritatem interposuit,faciēs illud sui sigilli appensione muniri[b].Arg.extr.de probat.post cessionem.& xi. q. 3. curæ. Posset etiam illa persona scribere vniuersis, & testificari se vidisse literam originalem cum vera bulla & cæteris non vitiatā, nec abolitam,&in huius rei testimonium suum sigillum apponere, & notarius in fine se poterit subscribere , & de mandato illius
12 hæc in formam publicā se redigisse asserere. ¶†Porrò in Romana curia talis modus exemplandi à quibusdam tabellionibus obseruatur.incipiunt enim hoc modo:

¶FORMA. In nomine Domini.amen: Anno,die,indictione & loco talibus,præsentibus quoque me subscripto notario,& testibus infrà scriptis,talis instāter à tali auditore petiit, quòd per me transcribi & exemplari faceret quoddam instrumentum manu talis notarii scriptum:cuius si quidem instrumenti tenor inferiùs annotatur.Idem verò iudex illius precibus ac instantia motus, p̄cepit mihi præfato notario, quòd instrumentum ipsum auctoritate sua transcriberem,exemplatum etiam exhiberem. Tenor autem dicti instrumenti talis est:In nomine domini, &c. scripto autem toto tenore,sic tabellio se subscribet:Ego talis notarius hoc exemplum,siue transcriptum,vt in prædicto instrumento non vitiato,non cancellato,nec in aliqua sui parte abolito inueni,transcripsi & publicaui,nullo addito,vel diminuto,qđ sensum immutet,excepta fortè litera,vel syllaba,quæ sensum immutare nō potest:& meum signum apposui.hoc probatur extr. de fide instru.c. pen.& c.fi.cum suis concord.ext.de priuil.cùm olim.j. in fi. C. de edi.diui Adr.tol.l.4 prope prin.Si ergo in insinuatione aliquid omissum est , propter quod sensus non immutetur, semper valet, vt extr.de fide instru.ex parte.j.q.i.Marcion. Si verò aliquid additum,vel diminutum est,per quod fiat immutatio sensus,tunc nō valet insinuatio,ix.dist.ego solus.ṡ. versic.no.tamen. ¶Cæterùm quidam prouinciales,& dominus meus [c] in publicandis,seu exemplandis instrumentis hac forma vtuntur:

13 ¶FORMA.†Anno Domini,&c.A.veniens coram B.iudice tali, supplicauit humiliter,& petiit instanter,quòd instrumentum,cuius forma infrà sequitur,faceret in publicam formam redigi:cùm ob vetustatem ipsius propter difficultatem probatiōis à iure suo cadere posset, ipso instrumento penitus antiquato: qui B. iudex, volens probationibus subuenire,ne veritate occultata iustitia valeat deperire,citatis & vocatis omnibus,qui fuerant euocandi,& quos res tangebat,videlicet tali&tali.ipsisq; venientib.&nihil opponentibus,propter quod deberet huiusmodi publicatio impediri,vel etiam se contumaciter absentantibus,dicto instrumento vndique diligenter inspecto,& inuento non cancellato, non vitiato,nec in aliqua parte sui abolito,mihi ỉ.scripto notario præcepit, vt eius tenorem in publicam formā redigerem ad fidem perpetuam faciendam:Ipsius verò instrumenti tenor talis est:Anno &c.ponatur de verbo ad verbum tenor,& omnia signa, secundū dominum meum. Alii tamen dicunt contrà in signis,vt ṡ.ver.j.& ii.& si erat ibi sigillū,dicatur,quòd erat tali sigillo sigillatum:post modum dicunt in fine:Et ego talis notarius de mandato talis iudicis, & ipso auctoritate præstante, prædictum instrumentum in publicam formam redegi:qui præsens fuit in omnib⁹ suprà dictis & ipsum originale vidi,& iudici & testibus ostendi,& exposui, & perlegi,nōn vitiatum,non cancellatum,nec in aliqua sui parte abolitum,seu suspectum:neque in chārta, neque in scriptura, nec in sigillo,si sigillum habebat:tūc etiam testificetur,quòd sigillum integrum erat,in forma seu impressione & in literis circumscriptis,quæ legibiles apparebant,extra.de fide instrument. inter.postea subiungunt:Actum in tali loco,talibus præsentibus ad hanc publicationem videndam & audiendam testibus vocatis & rogatis.
14 ¶†Et collige ex præmissis, quòd instrumentum ita demum publicatur,si apparet n̄ vitiatum,nō deletum,vel interletum,vel vitiosum in aliquo,vel cancellatum,seu vituperatum,neque in tenore,vel in signis,vel subscriptionibus,vel etiam sigillo, vel filo, extra.de fide instrum.inter.& c.fin.& C.de edicto diui Adria. tol. l.fi.ỉ.§.instrumentum.versi.item excipitur,quòd est vituperatum.
15 ¶† Illud quoque prætereundum non est,quòd rogationes,seu protocolla tabelionis,qui decessit,exemplari,& in publicam formam redigi per alium tabellionem nequeunt sine iudicis ordinarii auctoritate,vt extra.de fide instrum.c.pen. sed nec eo viuente tabellio potest alii committere completionem instrumenti , sed per seipsum id facere debet.quod dic,vt ỉ.§. instrumentum ergo. versi.item opponitur,quòd non est confectum.ỉ.ver.prox.Iudex ergo ordinarius hoc alicui tabellioni committat hoc modo:

¶FORMA.Cùm S.filius & hæres quondam R.notarii concesserit Titio notario rogationes patris sui exemplandas , & in publicam formam redigendas,eo Titio id sibi iudicis concedi autoritate cum instantia postulante,talis iudex ei prædictas rogationes olim præfati C.legitimè ac fideliter exemplandas,&in formam publicam, iuxta tenorem infrà scripti sacramenti, redigendas commisit:qui Titius corporaliter ad sancta Dei Euangelia iurauit, rogationes ipsas,eas videlicet, quæ cancellatæ non fuerint quoties opus erit,fideliter exemplare:& in publicam formam redigere.eas solummodò iis,quorum interfuerit,exhibendo:cancellatas verò pro cancellatis scribere: quando sic exegerit ius & casus, nilq; addere,minuere,vel mutare,nisi quemadmodum in ipsis rogationibus scriptum inuenerit &notatum,&in his omnibus,omni dolo & fraude semotis,fidem debitam conseruare,vt in præ. §. illud quoque. Titius autem, cui facta est præfata commissio , rogationes sibi commissas,cùm opus fuerit,exemplabit,hoc modo: scribet enim rogationem de verbo ad verbum,prout eam in quaterno inueniet,nihil addendo,vel minuendo.Nam nec is:qui abbreuiaturam fecit,aliud ponere debet,vt in authen.Coll.4.de tabell. §.illud quoque.licet hoc non sit in propriis scriptis ita strictè accipiendum,vt ỉ.§.instrumentum ergo.ver.item opponitur,quòd res.quo facto taliter se subscribet:

¶FORMA. Ego Titius,tali autoritate notarius,ex commissione mihi à tali iudice facta,prout in rogatione cancellata,vel non cancellata olim Rolan.notarii inueni,ita fideliter per ordinem exemplaui,scripsi,& in publicam formam redegi. Quòd si fortè in rogatione ipsa non fuerint anni Domini scripti, videat, an in aliqua rogatione præcedēti,seu abbreuiatura, scriptus sit dies quòd si inuenerit,posito signo &nomine suo &tota illa subscriptione, vt ff. de eden.si quis ex argentariis.§.si initium [d]. sic addat: Quam quidem rogationem & sumpsi,& exemplaui de quaterno, in cuius primo folio,vel secundo, vel tertio,erant scripti anni Domini hoc modo,scribēdo annos sicut inuenit in rogatione notæ,quæ præsentem proximè præcedebat rogationem:vt in præ.§. si initium.erat etiam dies scriptus hoc modo: die xv. intrante Maio, secundū Rolan. Quidā tn̄ in initio instrumēti illos annos Domini ponunt,

ADDITIONES.

a Prox. ¶Secundum Rolan. qui hoc continuat ver.hoc autem.
b Muniri. ¶Secundum Rol.qui hoc continuat versi.illud quoque.
c Meus. ¶Qui ponit hanc formam in summa eod. titul. prope fin.
d Initium. ¶& Instit.ad l. Aquil. §.antepen. & ibi concordantiæ,& vide ỉ.§.instrumentum.versic.quid ergo.

ponunt,quos proximè inueniunt præcedere rogationem ipsam,
sicut & faceret in propria rogatione: quod quidem fieri potest,
a sed præmissus modus verior est [a]. ¶† Quid si aliquis tabellio le-
16 gat alii tabellioni suas abbreuiaturas:quod potest,vt ff.de eden.
b quidam.§.nihil.ad fi.[b] nunquid tabellio legatarius poterit in pu-
blicam formam redigere sine iudicis auctoritate?notauit do.me-
c us in Summa eo. tit. [c] quòd per alium ad hoc officium deputatũ,
quasi vicarium tabellionis,hoc fieri potest.ipso etiam tabellione
viuente,& iusta ex causa,& vera,& non ficta impedito, dummo-
do ille deputatus sit iudicis auctoritate,in auth.d fide inst.§. in his
verò.& de tabel.§.antepen.& pen.Col.iiii.Eo verò mortuo non
valebit,nisi iudicis auctoritas interueniat:& vide s.versic.prox.in
17 prin.¶†Quid si abbreuiatura sic inueniatur abbreuiata,quòd ne
scitur quid dicere velit?Respõdeo,si cõtractus celebratur in scri-
ptis,non poterit publicari,vt patet in his,quæ not.in Summa do
d mini mei,eo.tit.§.quid de contractibus [d]. aliàs si per scripturam p̄
cedentem,vel sequentem,vel per aliam eadem manu confectam
in simili,vel eodem contractu poterit fieri fides,bene poterit pu-
blicari,arg.ff.de leg.j.si seruus plurium.§.si numerus numerum.&
ff.de fundo instruct.l.cùm de lanionis.§.asinam.& de pig.act.l.vel
vniuersorum.& de vsur.qui semisses.Cætera enim,quæ ibi defici
unt,quæ cõtinentur sub,&c.vel sub aliis signis, cum his præsum-
ptionibus iudicis auctoritate supplebũtur,vt ff.quod cum fal. tu.
au.l.ii.§.ij.& in auth.Coll.ix.vt fratrum filii,§.illud quoque.Idem
etiam est,si id, quod defecit,per testes,vel per confessionẽ aduer-
sarii probari possit: putà, quia cohærentiæ deficiunt , vel aliquid
e tale [e].quod factum ergo non potest iudex supplere, quia nequit
diuinare,extr.vt ecle.benefic.vt nostrum.sed ius supplere potest,
cuius est minister:& hoc est cõtra illud:quod dicitur,quòd factũ
est in iudicis potestate,sed ñ i⁹,ff.ad munic.l.ordine.§.durioribus.ii.
q.3.notãdũ.& rasura in narratiõe iuris,&ñ facti,obest,ext.de fi
f de inst.ex literis.& vide infrà §.instrm.ver.itẽ opponit, instrm[f].
¶† Quid

ADDITIONES.

a Verior est.¶Dixit Rolan.mihi videtur tutior.&hîc continuat,vt
vidimus,quòd intendit resistere ei, quod dixit proximiorem po-
ni:quod etiam placet Vber.de Bo.sed commendat potius in fine,
quàm in principio poni.Et quia de rogatione cancellata facta est
mentio,est sciendum, dominus meus in legib. disputauit hanc
quæstionem,si in rogatiõe notarii mortui, ex quo nullum factũ
fuit instrumentum,scriptum est de manu ipsius,sit cassum & can-
cellatum de volũtate partium: & vna pars petit de illa fieri instru
mentum,altera resistit,quid iuris sit, quæritur?Declinauit in par-
tem,quòd instrumentum fieri debeat his rationibus:quia cancel-
latura non habet sua solennia,scilicet testes,diem &consulem:de
quibus dictum est in princip.huius titul.& sic quia non habet pu-
blicam formam , impedire non debet confectionem instrumen-
ti:cùm nec ei soli sit credendum, an contractus intercesserit , vel
ab eo sit recessum: licet de eo,an instrumentum fecerit , recurrat
ad eum,si viuit,vt not.in auth.de hære. & Fal. §. si verò absint. Itẽ
instrumentum cãcellatum probat debitum fuisse,ff.de furtis,qui
tabulas,qui dicit,quòd desiit esse debitor,id probet:quod illa scri
ptura non facit.Fiat ergo instrumentum,maximè ne detur tabel-
lionib.materia delinquendi,C.de Lati.liber.tol.l.vna,§. ille autẽ.
& ibi concordan.in j. gl.Cùm ergo cancellatio nõ perimat instru
mentũ,ff.de his,quæ in test.delen.l.ii.& illa scriptura Cassum,&c.
& quæ dici possit calumniosa, & non bona fide facta , forsan à ta-
bellione corrupto nullam vim habere debet,ff.hoc eodem ti.l.ij.
de custodia reor.diuus.Ad allegata in contrarium,quę plus vrge
bant,respondet, quòd hoc casu scriptura cancellata non erat pe-
nes eum,qui se vellet ex illa iuuare:sed erat penes tertiũ. qui do-
losè potuit cancellare: & sic nocet parti.Nec obst.ff.de dolo,si qs
tabulas.&ad legem Aq.q tabulas.quia ibi dolo tertii sic erant ta-
bulæ deletæ.quòd legi nõ poterant:& ideo cum ex illis is,ad quẽ
spectabant,se iuuare non possit,agit contra delentem ad interes-
se:sed hîc legi potest. Nec obstat in authentica de tabellio. §.nos
autem.nam ibi tabellio audiuerat contractum,& committebat a
lii scribendum,quod non licet:hîc autem omnia consummata e-
rant per tabellionem.Alterum ergo horum fiet:aut illa scriptura
producetur,& probabit:aut sumetur exemplum ex illa,iudice au
ctore,secundum eum.Per hunc finem colligere potes,dominum
meum intellexisse de rogatione perfecta, & coram partibus lecta
aliàs certum est.quòd si notarius rogatus partium notas,vel pro-
tocollum scripsisset,quod postea coram partibus & testibus non
legisset,illud non valeret,nec fidem faceret:patet hoc ff.de leg.iij.
l.fideicommissa.§.j.Iterum sciendum est,quòd Roffredus sua qõ-
ne quadragesimaseptima prolixè tractauit de instrumentis com-
munibus inter partes, quæ per pactum ipsorum contrahentium,
vel præcepto arbitri,cancellari debuerunt, vel cãcellata fuerunt,
an fides eis habeatur,si in iudicio producãtur?adddens,si tabellio
post mandatum sibi factum per arbitrum de cancellando,ante cã
cellationem tamen fecerit vni parti instrumentum,vel fecit par-
ti instrumentum de iam cancellato de voluntate partium,an talia
instrumenta fidem faciant?& an tabellio commiserit falsum?hęc
quia in voluminibus habentur transeo:&solùm in vltimo allega
bo prius quàm notarius non teneatur:quia falsum non commit
titur sine dolo,etiam si subsit lata culpa,ff.de sicar.in lege Corne-
lia. quod est generale in maleficiis. Vnde si ex lata culpa credens
dominum permissurum,vtor re sua,furti non teneor,ff.de furtis,
l.inter omnes.ad fin.In contrarium de iure est,notarium de volũ
tate contrahentium facere instrumenta,C.eod.titul.l.contract⁹.
consuetudo hoc habet,& æquitas suadet:& minimè sunt mutan
da,&c.ff.de legi.minimè.ff.de aqua pluuia.arcẽ.l.in summa.§.quã
quam.& sic expedit ad fraudes vitandas,in authen.eod.titul.post
princip. Collat.vj. Nec sufficit defuisse malam fidem, ff. de re mil.
l.iii.§.in libello.Item lata culpa cõparatur dolo,ff.si mẽs.fal.mod.
dix.l.i.ergo,&c.Soluit,eum puniri pœna stellionatus,si fuit in do
lo,ff.de crim.stellionat.l.j.aliàs non punietur.Reliqua priora sol-
uit,& latiùs quàm quæreret,dicens,quòd si instrumẽtum cancel
cellatum est,vel rasum,aut per casum,aut per partes,aut dolo,vel
malitia alterius.Primo casu valet,ff. de bonor. possess. secundum
tabul.l.j.si post.Secundo casu valet ad probationem præteriti,nõ
futuri,ff.de fur.q tabulas.& l.quidẽ tabularũ. Tertio casu fidẽ nõ
adhibet,C.d edict.di.Adri.l.fi.& d testã.l.si vn⁹ de ix.qñ interliena
tũ est,nisi notari⁹ dicat ĩ fine,se id sua manu fecisse:all.l.ij.ff.de his
quæ in test.del.in q.j. dicit instrumentum fidem non facere: quia
actio semel extincta,&c.ff.de solut.qui res.§.aream.nisi de volun
tate vtriusque partis,C.de trãsact.si diuersa.& hoc,si talis sit actio,
cuius primæ reliquię non remanserunt:quia tunc resuscitari non
potest,ff.de pact.si vnus.§.pacta.Vbi autem cassatum fuit de man
dato arbitri,tunc quia primitiua actio non tollitur,nec ipso iure,
nec ope exceptionis, videretur fides adhibẽda:putat contrarium
emologato arbitrio,C.de arbit.l. ne in arbitris. & si scriptum fuit
instrumentum priùs quàm cancellaretur,dicit,ne dolus patroci-
netur,illud admitti non debere,ff.de dolo, non debet.cum l.seq.
ADDE,quòd primam partem addit.sequuntur Bal. An.& Paul.d.
Cast.in l.si vnus.C.de testa.& Pau.de Cast.con.xxxviij.incip.dubi-
um facit.vide tñ An.cons.cclxxiiij.& Petrũ de Anch.con. ccxliii.
b Ad fi.¶Et medio,& ante medium.
c Eo.tit.¶.§.vlt.versic.quid si tabellio.& seq.hoc versi.vide paulò
post illum versi.quid si abbreuiatura.idem Vbert.de Bo.dicens in
Italia seruari , quòd legatarius de auctoritate iudicis in consilio,
vel arengua licentiam recipit,& iuratur,vt s.proximè. ADDE,
quòd Bar.in l.si quis ex argentariis.§.j.in fi.tenet, absque iudicis
auctoritate poterit expedire succedens notario defuncto: cuius
dictum Abb.in c.cùm P. tabellio. sequitur: & quia inuenitur sibi
mandatum à lege.
d Contractibus. ¶Et scripsi post eum eodem titulo : cùm P. super
verbo,redacta.& s.prox.dixi:vbi hoc ponit Host.nam.§.hîc. alle-
gatus materiam vers.non tractat,sed solùm de ctibus in scriptis.
e Tale.¶Sic intellige,quod scripsi,vbi suprà.
f Instrumentum.¶Et vers.seq.ad materiam huius ver.&sequentis
scire debes,quòd fuit hoc disputatũ per do. Octauianum de Flo-
rentia de notario habente ad publicandum alterius notarii roga-
tiones,an possit supplere illarum defectum circa substãtialia & si
non , an hæredes imbreuiantis possint conueniri ad interesse &.
qualiter succurratur ei,ad quem pertinet abbreuiatura,si comple
ri non potest? Ad primũ inducit, quòd cùm omissio substantiali-
um contractus reddat illum nullum,ff.de transact.cùm hi.§.si prę
tor.vi.q.i.nihil.& cùm solus princeps validet inualidum,ad quod
sufficiant no.de transact.quanto.in v.gl.ergo supplere non pote-
rit.Induxit etiam l.si quis arbitratu.& l.quicquid astringendæ. de
verbor.oblig.Ad contrarium inducit,quia omissio fiendorum ñ
vitiat,extrà de spon.c.j.ff.de ventre inspi.l.j.in fin.extrà de sacra.ñ
iteran.c.j.& vlt.ff.qui satisdar.cog.de die.§.si seruus.de leg.ii. vnũ
ex familia.§.vltimo,de cond.& demonst.l. auia. in prin. de re iud.
Paulus.& l.actorem.de præt.stipu.l.j.in fi.de testa.hæredes.§.j.per
quæ iura patet,omissum supplendum:& sic non scriptum scriben
dum.Soluit,quòd circa substantialia,de quibus in authen. vt no-
men Imper.præpon.in princ.supplere non potest,etiam si de illis
per testes inscriptos,vel alios fieret,cùm ab initio non valuerit:iu
ra vide collecta de regul.iuris,non firmatur.libr.vi.& ff.eo.tit. qd
ab initio. Circa reliqua tenet,quod no.infrà versiculo proximo:
alleg.ff.de donat.qui id quod.C.de iudic.properandum.§. sin au-
tem.in medio. ¶Antequam ad alia dubia procedam,scire debes,
quòd dubia in protocollis solẽt esse talia q talis debitor,vel alius
promisit,&c.& renunciauit,&c.vel similia. Itẽ qñ dubium insur-
git ex signis,vel notis,quæ secundũ intẽtionem scribentis aliqua
designant,quod secundum charecteres & ordinẽ literarum per a

lios no.1

18 ¶†Quid ergo, si in abbreuiatura continetur, & renunciauit, &c.
quid ponet notarius: Respon. ea sola, quæ ĩ instrumentis consue-
a uerunt apponi[a] siue sit ipse idem notarius, qui rogationem scrip-
sit, siue subrogatus. Iura enim quandoque ponunt similes abbre-
uiaturas, ff. de petit. hæred. l. Item veniunt. §. petitam autem. ff. de
lib. & posthumis, Gallus. in princ. & §. nunc de lege. & versicu. idẽ
b credendum est. ff. de nau. fœn. l. periculi. ff. de euict. si ita quis[b]. ex-
c trà de re iud. ad apostolice. §. & vt ad præsens[c]. & facit C. de veter.
19 iure enu. l. j. §. sed & hoc studiosum. ¶†Breuiter ergo tene, quòd
propter vetustatem, vel aliam iustam causam, possunt instrumen
ta exemplari, siue renouari, vt extrà eodem c. si. cum suis concor.
& potest esse iusta causa, si perdita sint, vt suprà §. postquã. in prin.
& arg. extrà de conuer. coniug. dudum. & iudicis ordinarii, vel de
legati, ab ipso auctore exemplata eandem vim cum originalibus
20 habent, vt extrà de fide inst. cap. penult. & fin. ¶†Vidimus de scri
pturis alienis extrà iudicium exemplandis: nunc autem dicamus
de ipsis in iudicio exemplandis. Et quidem si aliena scriptura fue-
rit acta publica, id est, scriptura in iudicio facta, puta instrumentũ
procurationis, syndicatus, tutelæ, curæ, vel huiusmodi, ff. de regu.
iur. acta. & l. seq. extrà de probat. c. fin. debet & potest illa per ordi
nem exemplari cum die & consule: id est, cum annis Domini, &
nomine tabellionis, & cæteris omnibus per ordinem, quæ in ea-
dem scriptura continentur, præmisso titulo in hunc modum:
¶FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumẽti, cuius tenor
talis est: quo exemplato tabellio se subscribat hoc modo: Ego B.
imperiali, vel tali auctoritate, & nunc talis curiæ notarius, prædi-
ctum instrumentum de præcepto talis iudicis ad authẽticum scri
ptum manu talis notarii, prout in eo inueni, per ordinem fideli-
ter exemplaui. Quæ autem fides adhibeatur exemplis originaliũ
scripturarum in iudicio productarum, not. infrà §. proximo, vers.
illud. &, secundum Papam, extrà de offic. deleg. cum in iure. & de
21 probat. quoniam. ¶†Si verò[d] fuerit alia scriptura, quàm acta pu-
d blica: vt putà scriptura priuata, sicut est instrumentum emptionis
donationis, locationis, vel simile, & pars aduersa petat in iudicio
ipsum exemplari, & de eo sibi copiam fieri, tunc illud sine die & cõ
sule, id est sine publicationibus instrumenti, exemplabitur, nisi il-
lud de falso arguere velit. quod dic, vt j. §. vidẽdum. ver. facienda.
Igitur sine die & consule exemplabitur in hunc modum:
¶FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius, die,
& consule prætermissis, tenor talis est: & omissis annis Domini,
indictione, die & loco, testibus, & nomine tabellionis exemplabi
tur solus tenor, & in fine exẽplãs tabellio se subcribet hoc modo:
¶FORMA. Ego B, tali auctoritate, & nunc talis curiæ notarius,
prędictum instrumentum, die ac consule prætermissis, de manda
to talis iudicis iuxta authẽticũ fideliter exemplaui. Quòd si cum
die ac consule exemplabitur, dicetur simpliciter:
¶FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius te-
nor talis est: & omnibus per ordinem scriptis à principio vsque
ad finẽ, taliter tabellio se subcribat: Ego B. tali auctoritate, & nũc
talis curiæ notarius. prædictum instrumentum de mandato talis
iudicis iuxta authenticum scriptum manu talis notarii, cum die
& consule & omnibus per ordinem in eo contentis, fideliter exẽ
plaui. Si autem fit copia legatario de parte testamenti, dic, vt j. §.
22 compendiosè. vers. & breuiter ¶†Et scias, ꝙ in scriptis in iudicio
exemplandis sufficit solius notarii subscriptio exemplantis, secũ-
e dum Rol. notarium[e]. Inno. verò Papa. IIII. no. extra. de fide in-
strumen. c. fin. ꝙ attestationes & alia acta per solum tabellionem
sine testibus scripta, non sunt publica scripta: nec faciũt fidem co-
rã alio iudice, nisi sint publicata, vt j. ver. & not. tu dic, vt j. §. restat.
23 versic. sed cum literis. †Et no. ꝙ si aliqua falsitas, vel contrarietas
inuenitur in instrumento super his, de quibus tabellio perhibet
testimonium de visu, vt putà quando dicit, Actum in tali loco, &
talibus personis præsentibus, & tali die, totum instrumentum cas
satur, tanquam cui falsitas est admista, ix. dist. si ad sacras. iii. quæ. ix.
puta. secus si super aliis contrarietas reperitur: quod dic, secundũ
Papam, vt ext. de offi. del. cum in iure. & j. §. postremo, aliàs, instru
f mentum. vers. quid si aliquot[f]. ¶† Et quoniam de publicatione
24 & exemplatione huiusmodi agimus, id latiùs prosequamur[g], vi-
g dentes, apud quem fiat, & per quem, & in quibus casibus locum
habeat, & qualiter fiat, & quis sit eius effectus. Fiebat autem olim
publicatio apud magistrum census, vt C. de testam. consulta. & l.
publicati. & l. testamenta. hodie verò fit apud defensorem ciuita-
tis, vt in authen. Collat. iiii. de defens. ciuit. §. sed neque. & etiam a
pud ordinarium iudicem, licet non habeat administrationem: &
& apud delegatum ab ordinario administrationem habente, vt
in auth. Collat. ix. vt frat. filii, §. illud. sic intelligit, sm dñm meum
h ext. eo. ti. cùm P. & c. si instrumẽta, p dec. ext. de in integ. restit. cã[h].
Si ergo

ADDITIONES.

¶Alios non potest intelligi: dabat Nico. exemplũ, Cum duo CC. po-
nuntur pro A. vt dicit se vidisse: & ego vidi magna volumina ve-
terum librorum sic scripta. Ipse autem Nico. tenet, quòd si abbre
uiatum in protocollo habet certum intellectum per se, ex diffini
tione, iuris, vel consuetudinis, vel communis intellectus: dat exẽ
pla, Inst. de fideiussor. §. fi. vbi si scriptum est quem fideiussisse, præ
sumuntur omnia solenniter acta. ad idem ff. de legat. iii. l. librorũ.
§. libris. & §. sed si bibliothecam. & de fundo instruct. l. cùm de la-
nionis. §. asinam. extrà de donat. pastoralis. de verb. signific. prop-
terea cum suo suffragio. tunc ipse, qui fecit protocollum, illum
intellectum in instrumento exprimere poterit: quia conscius de
intellectu scripturæ, alium intellectum scribere non debet: ali-
ter autem, secundum ipsum Nico. nil potest addere, vel minuere,
sed ad literam debet scribere, prout iacet protocollum, Iste enim
nec scit intentionem scribentis, nec potestatem habet interpre-
tandi alienam scripturam: si quid ergo addendo, vel minuendo
immutat, non valet in ea parte: facit C. de iure fis. l. ij. lib. x. in aliis
no. C. de transact. si ex falsis excessibus. rigor videtur mihi iste, &
placet, quod not. de his imbreuiaturis j. ver. prox. Pro tuitione ta
men rei, consulo, quòd iudicis auctoritate fiat declaratio per ip-
sum notariũ vsitata in similibus instrumentis. ¶Redeo ad dispu-
tata, & in ij. quæstione ar. prò & contra, sumuntur ex dec. vltima,
de sepul. & ibi no. in vlt. gl. cum suis remis. soluit hæredes notarii
subscribentis sic confusè, teneri & conueniri posse actione man
dati, vel locati: & sic ex contractu, vel quasi: alleg. in auth. Col. iiij.
de tabellio. & Insti. de perpe. & temp. act. ante fi. Sed Iac. de Belui.
in l. j. de edend. C. in solutione contrariorum dicit, notarium non
teneri actione mandati, licet fuerit rogatus: quia non facit ratiõe
mandati tantùm, sed plus ratione officii: nec facit gratis. Dicit igi-
tur eum ad id teneri officio iudicis & actione in factum, ad simili-
tudinem argentarii. alle. ii. l. eo. tit. & ff. eo. prætor. §. j. & l. argenta-
riis. §. j. in quibus & de hoc & per id soluta sit tertia. Sed secundum
disputationem, si hæredes non sunt soluendo, poterit petere te-
stes, qui interfuerunt instrumento, ad perpetuam publicari me-
moriam, cùm scriptura deficiat, & sic probatio facti depereat, al-
leg. de testi. significauit. ff. ad l. Aquil. in lege. ADDE in vers. nec
scit intẽtionem scribentis. quòd Bald. in l. Gallus. §. idem creden
dum. ff. de liber. & posthu. quem isti sequuntur, Ang. Raph. Imo.
& Alex. in l. argentarius. in prin. ff. de eden. dicit: quòd si notarius
fuit rogatus de imbreuiatura, in qua sit scriptum, talis vendidit ta
li pro tanto pretio, præsentibus, &c. quòd ipse notarius indistin-
ctè nulla iudicis auctoritate interueniente, poterit extendere. Si
aũt notarius sit subrogatus loco alterius, non possit imbreuiatu-
ram extendere: quia successor, tanquam non informatus, non po
test declarare factum prędecessoris, l. Pomponius scribit. si frumẽ
tum. ff. de rei vend. quod intelligit verum Ant. de Bu. in c. cùm P.
tabellio. de fi. inst. nisi successor extenderet de mandato iudicis, &
parte citata. de quo vide Paul. de Castr. consi. lj. & Alex. consi. 28.
2. libro.

a Apponi. ¶Sup. per eum: sic dixit Vber. de Bo. in l. si fundus. ff. de e
uic. allegabat ibi ff. de ædil. edict. quòd si nolit. §. quia assidua. de te-
sti. l. testium. §. fin. de aqua plu. arc. l. si priùs. §. j. Alia quatuor iura
vide s. versi. prox. in prin. & omnino vide, quod ibi dixi post finẽ
in j. q.
b Si ita quis. ¶Et l. seq.
c Præsens. ¶Lib. vj. quia illud, &c. ibi non habetur communiter: vi
de, quod ibi scripsi.
d Si verò. ¶Gl. est contraria in l. j. §. editiones. ff. de edendo, quam i-
bi communiter sequuntur Docto. ibi vide.
e Notarium. ¶Cuius s. alleg. c. hic finitur.
f Aliquot. ¶vbi dicam. Adde, quòd vbi in instrumento est aliqua
falsitas vitio notarii: totum reputatur falsum: Rota in antiq. deci-
sio. ccvii.
ADDITIO. Adde tu, an instrumentum in parte falsum, reddat
falsum in totum: vide omnino Bal. cons. lvj. incip. factum tale. in
j. col. in iii. vo. & eundem Bald. consil. ccccv. incip. quæstio est: vbi
pulchre. in iiij. vo. Hen. Fer.
g Prosequamur. ¶Inchoant verba Host. in Summa eo. ti. §. vlt. qui
licet membra ista ibi non præmittat, illa tamẽ prosequitur, & præ
miserat in princ. tit.
h Causa. ¶Ipse Host. hoc not. in summa huius tit. §. vlt. in prin. In ap
paratu in neutra illarum decre. expressit, per ordinarium non ha-
bentem administrationẽ id fieri posse: sed bene expressit, delegari
id non posse per talem ordinarium, vt in eis scripsi: in insinuatio-
ne, quæ voluntariè fieret, potest hoc procedere, vt cùm creditor
petit, & debitor consentit instrumentum insinuari: sicut & dicerẽ
mus de insinuatione donationis, quæ summam excederet: aliàs
cùm, secundum quod statim sequitur, si certa persona tangitur, il
lam citari oporteat, aliàs edictum publicè poni non video, quo-
modo per talẽ iudicem hęc insinuatio, vel publicatio fieri possit.

Si ergo talium iudicum auctoritas non interuenerit, publicatio non valebit, C.de eden.procurator.& secundum hoc intellige ff. de admin. tutor. chirographis. secundum dominum meum. Per quem autem fiat, ex præcedentibus satis patet. Fit enim per tabellionem, qui est publica persona, extr.eo.c.fi. vel si ille non habeatur, per duas personas honestas, vel tres cum subscriptione, vel etiam vna cum nominibus præsentium in scriptis, & cum sigillo authentico, secundum dominum meum, extr.e.ca.ij.& c.cùm di-
25 lectus.& de prob.quoniam ¶†In quibus casibus locum habeat facile est videre. habet enim locum in dictis testium publicandis, & in publicam formam redigendis:& hoc ex parte rei indistinctè ex parte verò actoris, quãdo timetur de ipsorum absentia diuturna, vel morte propinqua. quod dic, vt extr. vt lit.nõ contest.quoniam.& j.ver.qualiter.Item in testamentis, vt in præd.l.publicati. & eo.tit.consulta.Item, quando tabellio morte præuentus est, vt s.versi.illud quoque.Item in priuilegiis, & instrumentis, quando propter vetustatem, vel aliam iustam causam timetur de consumptione ipsorum: puta quia litera incipit deleri propter chartæ vitium, vel in causti, extr.eo. inter. vel à muribus corrodi, ff. de bon. pos.secundum tab.l.j.§.si rosæ.extr.eo.c.fin.quod enim paulatim labitur, conuenit reuocari, in auth.colla.vj.de quæstio.circa prin. Vnde vetustatem renouamus, in auth. Colla. vij. de admin. circa prin.Vel in aliam iustam causam, vbicunque mouerit iudicem, vt in sententiis, & aliis actis publicandis & similibus, extra. de testib. Albericus, & de sententia & re iud. sicut. vel si perditum sit, vt j.
26 versic.sed nunquid.†Qualiter autem fiat publicatio, satis superiùs declarauimus, & adhuc aliqua supponamus. Fiat ergo à iudice pro tribunali sedente, citatis & vocatis his, quos res tangit, extra. de off.archid.ad hæc.C.de auct.tutor.l.fi.ff.de aqua plu.ar.in concedendo.in authen.de instrumen.caut.§.de quibus.ff.de adop.nã ita.& l.adoptio.Et nisi vocentur, non facit instrumentum fidem licet sit ordinarii iudicis auctoritate publicatũ:& sic obtinuit co-
a ram me [a], C.de fide instru.l.fi.& in præd.concor.& seq.extrà de testib.significauit.Cauendum est igitur, vt de citatione fiat publicũ instrumentum, per quod possit probari citatio, si negetur, vt in c. significauit vel si inueniri non possit, mittatur citatio ad domum extr.de cle.non resi.ex tuæ.j.eo.§.vt autem versicu. fine scriptis.
27 ¶† Sed quid si post publicationem diu factam obiicitur, quòd
b non fuerunt vocati hi, quorum intererat [b]? Respondeo: dicunt quidam præsumi omnia fuisse solenniter acta. Alii dicũt tunc demũ præsumi, si in publicatione contineatur eos fuisse vocatos, vt in præ.l, alioquin contrà secundum ea, quæ no. j. de sententia, §. vt
28 autem.vers.& nota ¶†Quid si citatio eum apprehendit, nec venit? Videretur sufficere, vt fiat publicatio: & sibi debet imputare, extrà de cõfir.vtil, cùm dilecta.& de priuil.ex parte.C.de fide inst. l.fin.in authen.vt sponsi.larg.§.ad hæc.C.de remis.pig.si eo. extrà de re iud.quamuis.Idem est, si hoc scit, quamuis citatio eum non apprehenderit, secundum do.meum, arg. extrà de elec. cùm inter vniuersos.ff.de act.emp.& ven.l.j.in fi.& in præ.c.quamuis. Verũ
c tamen quia difficiliter scientia probaretur, tutius est quòd citet [c]. Et hoc intellige, cùm duplicatio instrumentorum, vel priuilegiorum: vel testium ex parte rei productorum imminet facienda: quia hæc debent habere perpetuam firmitatem: secus si ex parte acto
d ris testes publicentur [d], tunc enim sufficit, quòd actor intra annũ certificet reum super hoc: & illud habet necesse facere: aliàs anno elapso non valent dicta, vt in præ.dec.quoniam.in prin. Et sic non obstant, quæ aliàs contraria videntur est enim specialè, vt di. xi.Sed nec illud dicitur propriè publicatio, sed exẽplatio, vel tran
29 scriptio. ¶†Publicare enim ꝓpriè est, in publicam formam redigere: quod aliàs non fuit.Exemplare verò est transcribere: quod aliàs est publicum, secundum Papam: largè tamen aliter dicitur,
30 & patet s.ver.in quibus.ibi, item priuil.& s.ver.cęterum.¶†Porrò si absentes citari & expectari non possunt sine periculo perditionis instrumentorum, putà propter vetustatem: vel aliam causam consimilem, publicatio fieri potest etiam eis absentibus, secundum Papam, vt in præ.c.cùm dilecta.§.j.& in præ.c.quoniam. in prin.Item si sit instrumentum, quod alium non tangit, putà priuilegium, vel indulgentia, tunc debet saltem edictum solenne emitti: & aliter non valebit priuilegii publicatio, nisi fiat per illum, qui priuilegium illud concessit: tunc sic, quia ipse de nouo illud concedere posset. Nec obstat extra.de confir.vtili vel inutili, cùm dilecta.vbi nullum edictum fuit emissum, quia ibi aduersarius cõ
e paruit, & fuit auditus, secundum Papam. [e] ¶†Et (vt hoc pleniùs
31 intelligas) nota, quòd quandoque petuntur attestationes, vel alia publicari: putà, quia scriptæ sunt per solum tabellionem sine testium subscriptione: nec inueniuntur apud iudicem authenticatæ per tabellionem: vel fortè negãtur esse acta. tunc enim est publicatio necessaria, & non aliter, vt patet j.§.restat.vers.sed cùm literis.Et tunc sic fiet, iudice videlicet pro tribunali sedente, & vocatis his, quorum interest, vt s.vocato etiam notario, qui eas scripsit.Eodem etiam modo fiet publicatio litis contestationis: & p̄derit ad interrumpendam præscriptionem, vt C.de præscrip.xxx. an.cùm notissimi.non tamen, vt possit post triennium in causa p̄
f cedi, secundum Papam [f]. Sic etiam fit publicatio instrumentorũ, quæ tabellio defunctus notauit, vel sunt vetustate consumpta.vt s.vers.illud.& ver.cæterum.Et hæc vera sunt, vbi attestationes &
32 aliæ scripturę minùs solennes publicãtur, & authenticantur.¶† Vbi autem scriptura facta non est de eo, quod petitur publicari, vt quia sententia lata est, vel processus, vel contractus factus, vel aliquid factum est sine scriptis: & ideo petuntur attestationes, & huiusmodi, ad certam rei memoriam publicari, vt extr. de testib. Albericus.& c.significauit. tunc iudex vocabit testes, qui sententiæ prolationi, vel tempore contractus, vel processus præfati interfuerunt, & per publicam formam redigi iubebit in publicam & authenticam formam, quod priùs erat in mente testium tantùm, vel etiam in chartam publicam, & non authenticam: ad hoc sufficit iudicis auctoritas. Vel saltem ad maiorem cautelam poterit ibi contineri, quòd iudex decreuit fidem adhibendam fore illi scripturę: arg.ff.de iud.de qua re.C.de re iud.gesta.ff.ad l.Aquil.in lege Aquilia.& in præ.c. significauit. Attestationes enim sine testibus per tabellionem scriptæ non sunt publica scriptura, secundum Papam, vt s.ver.& scias.Idem etiam fit in testamẽto sine scriptis edito: quod dic, vt j.§.vt autem.ver.ad huius.ibi, sine scriptu-
g ra, &c.& j.ver.prox. [g] Similique modo fit, quando is, qui constitutus est in eodem instrumento procurator contra plures, agit contra omnes. potest enim instrumentum huiusmodi exemplari, & in publicam formam redigi, & decerni partibus præsentibus, & non ꝯtradicentibus, eandem fidem illi transsumpto adhibendam quæ authentico, siue originali adhiberetur: & ꝙ possit fieri probatio per illud. nam cõstituere procuratorem quoddam gestum fuit: ergo potest hoc in publicam formam redigi, cùm vnum nõ sufficiat omnibus, vt in præ.l.gesta.& in auth.vt fratrum filii, §. illud.& j.§.nunc dicamus.ver.& scias.Sed opponatur: nam licet publicatio fieri possit in actis, vnde non est instrumentum confectũ vt s.tamen secus est hîc, vbi fuit instrumentum de procuratione confectum. Respõdeo: nihil prohibet fieri publicationem alicuius gesti, licet sit inde instrumentum cõfectum, si instrumentum illud non sufficit omnibus, vt ff.de eden.si quis ex.in prin. & licet hoc casu, scilicet quando transsumpto fides decernitur adhibenda, aliqui his verbis vtentur, scilicet quòd publicatur gestum: meliùs tamẽ videtur dici publicari, vel edi instrumentũ. ¶Item quo modo fiet publicatio huius procurationis absente domino nec vocato, contra ea que s.dixi? Respondeo: ex quo procuratori cõcessum est agere contra plures, per consequens concessum vr̃, ꝙ procurationem faciat publicari, sine quo mandatum non posset commodè adimpleri, ff. de iurisd.om.iud.l.ii.extra.de off.deleg.pręterea.
h Odof.et dixit [h], ꝙ in exẽplatura instr̃i, q̃ fit p notarium iudicis auctoritate, est pars citãda: aliàs nõ poterit p exẽplũ probatio
i fieri, vt in p̄dictis iuribus.Sed alii [i] hoc negant, cũ nõ inueniatur iu re cau

ADDITIONES.

a Coram me.¶Concordat Odoff.vt j.vers.& vt hoc.in fi.
b Interesat.¶Hoc membrum pleniùs scripsi post In.& Host.de testib.Alber.in gl.quid si contrà.in prin.
c Citetur.¶Fuit verbum Host.vbi s.sub versi.& qualiter.
d Publicentur.¶Melius diceret, producantur: quia tunc non publicantur.& vide, quod dixi in decret.quoniam.post prin.super ver. aliud.Quando verò recipiuntur ad rei memoriam, tunc publicãtur, vt ibi not.in §.sunt & alii.quod procedit etiam ex parte actoris, qui adhuc agere non potest, vt dixi in d.§.in prin.& in decr.significauit.de testib.
e Secundum Papam.¶vt scripsi post eum de testi.Alber.in gl.quid si contra.ante fi.vbi vide pleniùs.
f Secũdum Papam.¶Vbi s.& vbi dixi.Hostien.resistit huic dicto in foro canonico, per decret.pen.de iud.
g Vers.prox.¶quod sequitur, pleniùs scripsi post Inno.in præd.gl. quid si contra.vers.qui etiam.scripsi hîc.
h Dixit.¶In authen.si quis in aliquo.C.de edend.& idem ibi Sim. Vin.alleg.iura, quæ dicunt illos vocandos, quorum interest, ff.de adop.non ita.& his similia, quæ vide s.vers.qualiter.
i Sed alii.¶Vincen.eo.tit.c.fin.& Gui.de Suz.in auth.prædicta, si qs in aliquo, qui induci non potuit ad faciendum partem de necessitate vocandam.formabat autem quæstionem, vbi s.Gul. Quid si tale instrumentum postea producatur, contra quod aduersarius allegat se nõ fuisse citatũ.Itẽ petit originale exhiberi, quod vult probare falsum producens: primũ negat: ad secundum respondet se illud p̄didisse.dicit ipse, ꝙ si audet ꝯsulere publicatiõẽ ñ valere: sed ꝓnunciabit iudex, personarũ & causæ qualitate pensata, instrum

te cautum, quòd pars sit requirenda ad hoc, dicunt tamen esse tu
33 tius, quòd citetur. ¶† Hoc etiam not. quòd si partes exemplatio ni consentiant sine iudice, non valet, arg. extrà eod. si instrumen-
a tum ᵃquamuis consensus partis sine iudice, sufficeret ad faciendũ instrumentum de contractu, vel super confessione contractus iã
34 facti, secundum Papam. ¶† Et no. quod testamenta sic publican-
b da sunt [b]: in primis enim mortuo testatore, & petita eius publicatione, faciat iudex iurare eum, qui petit publicationẽ, quòd eam causa calumniæ non petit, vt C. quemad. test. aper. l. eius. arg. ff. ad exhib. thesaurus. vt s. proxi. §. ver. vbi autem. ¶Item vocabit pro his omnibus omnes, quos res tangit, vt s. eod. vers. qualiter. Item vocabit testes inscriptos in testamẽto: & si qui, vel etiam omnes, sunt absentes, mittetur ad eos testamẽtum, vt recognoscant sigilla sua: & vtrùm testamẽto interfuerunt: & si omnes consenserint publicabit illud, ff. quemad. test. aper. l. j. in fin. & l. cùm ab initio. & l. seq. Nec est in hoc tabellio requirendus. nam in prædictis legibus nulla de eo fit mentio. loquuntur enim de testamento, quod non est per tabellionem scriptum. C. de testa. cùm antiquitas. §. fi. Eodem etiam modo facienda est publicatio, si non appareat testamentum. ff. quemad. test. aper. si in duobus. §. fin. & hæc publicatio quæ apud certos iudices facienda est, vt suprà in multis legibus, apertio testamenti vocatur: & ea facta, authentica sunt instrumẽta: Testamentum enim non est authentica, nec publica scriptura, nisi scriptum sit per tabellionem: tunc cùm sit authentica scriptura, non oportet scripturam illam exemplari, nisi aliqua causa sub-
35 sit, vt hîc ¶† Quòd autem testamentum à testatore, vel alia priuata persona scriptum, quòd fieri potest, vt C. de testa. cùm antiquitas. §. fin. & auth. ibi posita: & quòd non sit authentica scriptura, patet ex eo, quòd non fit per publicam manum, nec habet sigillũ authenticum, vt extrà de fide instr. c. ij. & infrà §. nunc dicendum. ver. tertio. Hæc autem publicatio auctoritatem authenticationis habet: quia per eius ostensionem fit missio in possessionem hereditatis per edictum diui Adriani, C. de edict. diui Adrian. toll. l. fin. Aliter autem licet sigilla, numerus testium, & aliæ solennitates prosint ad hoc, quòd voluntas testatoris valeat, nihil tamen probant, nisi scripta sint per publicam manum. Sed in exemplatione publicorum instrumentorum hæc non sunt necessaria, cùm illa authenticationem suam retineant ex sigillo, vel signo prælati, vel tabellionis. Quod ex eo patet, quia post mortem prælati, vel tabellionis fidem faciunt, secũdum Papam. Dominus autem meus
c no. in Summa eodem tit. ᶜquòd cùm testamentum publicandum est, debent testes simul vocari, & totus tenor testamenti legetur coram eis: & si iurauerint sic esse, vt scriptura testatur, præcipiet iudex redigi in publicam formam, vt C. de testa. hac consultissima. §. fin. & pen. & qui testam. facere poss. hac consultissima. §. at cùm humana. Sed contrà, quia sunt testes sigillatim examinandi, extrà
d de testib. c. ii. ᵈ¶† Sed nunquid fiet idem in aliorum instrumento
36 rum publicatione, vt totus tenor coram testib. legatur simul? Respondeo: Hugolinus dixit, ꝙ sic, ꝗa tangit testes: quare ab eis est probandum, suprà versic. qualiter. Arg. contrà: quia diligenter examinandi sunt, in præd. c. significauit. & c. Albericus. & facit prò & contra extra. de priuil. cùm olim. i. Tamen secundum dominũ meum, in vtroque casu tutius videtur, & verius, quòd sigillatim examinentur, nisi fortè ex causa aliud iudici videatur. Quid enim, si tenor instrumenti nimis prolixus sit: vel si quis intendit probare prolixum processum coram aliquo habitum, de quo testis nullo modo, vel non de facili recordari potest? ex tali quidem causa, vel simili potest iudex, si vult, legere tenorem coram testib. idoneis & fide dignis, etiam simul vocatis: & sic non sigillatim examinabit. Si verò sint suspecti, eos examinabit sigillatim. Et ex his videtur dominus meus intelligere, ꝙ etiam scriptura authentica publicetur: quod verum est ex causa, vt ex superiorib. liquet. Item videtur ex præd. decre. cùm olim. quòd priuilegium, vel instrumentum perditum publicari potest, si tenor per testes probetur. & ar
37 gu. in præd. l. si in duobus. §. fi. ¶† Et nota, quòd in publicatione testamenti notarius se hoc modo subscribet. exemplabit enim totum illud testamentum, & postea dicet: Anno, mense, die, & indictione, & loco talibus, hoc testamentum fuit exhibitum coram tali iudice, vel episcopo, præsentibus talibus testibus sigilla sua recognoscentibus, vel præsentibus talibus testibus idoneis & honestis, inuenientib. in eo talia signa dependentia: & ego talis, tali auctoritate notarius, de mandato talis iudicis, vel episcopi, exẽplaui, quam veracius potui, nil addens, vel minuens, & in publicam formam redegi, originali ipso, quod sigillatum fuerat, in tali archiuo remanente: & illud originale iterum sigilletur ab ipsis testibus, ꝗ interfuerunt publicationi: & sic originale in archiuo ad perpetuam memoriam remaneat sigillatum. Et debent ibi testes esse septem. qui intersint publicationi, & apertioni. & vltimæ sigillationi & hoc exemplatum superioris auctoritate fidem facit originali
38 perdito, C. de testa. publicari. ¶† Quare ergo sigillatur illud, & reponitur? Respondeo, quasi protocollum semper ad memoriam remaneat: aut si fortè exemplum periret, vel suspectum diceretur vel falsum, possit semper recursus ad illud haberi. Poterit autem illud, quoties opus fuerit, aperiri: & iterum sigillari coram iudice, & de nouo exemplari. & publicari: & semper valebit. Originale ergo semper in vno loco sit. Illud verò, vel illa, quę exemplata, & publicata sunt, portentur ad iudicium, & vbi opus erit: hæres autem, qui scit, in quantum est hæres: etiam ante publicationem potest hæreditatem adire, & ad suos hæredes transmittere, C. de caduc. tol. l. j. §. j. ij. & iij. & §. cùm enim. & §. in nouissimo. & C. de iure delib. l. iii. De publicatione autem testamenti sine scriptis, vide j. §. vt autem. ver. ad huius. Quis autẽ sit publicationis effectus
e vide s. ver. secunda quoque ᵉ.

ADDITIONES.

¶ instrumentum publicatum esse suspectum: & sic producens carebit illius commodo, nisi illud iustificet, C. de probat. iubemus. de fide instru. l. fi. in prin. & C. de fal. l. fi. Consuluit tamen vocari eum: qui ex publicatione lædi posset, vt s.

a Instrumentum. ¶Vbi post eum plenius scripsi ad fi. ii. col. ver. sed quid si tam. Adde Panor. ibi.
b Publicanda sunt. ¶De hac parte satis scripsi post Inno. & Hostien. eo. tit. c. fin. in j. & ii. col.
c Eodem tit. ¶j. §. fi. vltra med. ver. & si testamentum.
d C. ii. ¶j. soluitur. & sunt quæ sequuntur etiam verba Hostien. & Ioan.
e Quoque. ¶Fuerat hîc quintum membrum, ver. & quoniam. ff. e.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta possunt, vsquequo sit in causa conclusum, produci.*
Lite contestata, & iuramento de calumnia præstito, potest iudex statuere terminum peremptorium ad producendum instrumenta, quib. sunt partes vsuræ.
2 *Exceptio quandoque impedit litis contestationem.*
3 *Iustificare personam aliud est, & aliud iustificare causam.*
4 *Probationes super principali non sunt ante litem contestatam admittendæ.*
5 *Mentionem faciens in libello, vel positione de aliquo instrumento suo, non alterius, debet illud etiam ante litis contestationem exhibere.*
6 *Iudex, apud quem res agitur, acta publica, tam criminalia, quàm ciuilia, iubebit exhiberi ad inuestigandam veritatem.*
7 *Arbiter qualiter, & quando possit facere fieri editionem.*
8 *Actor interrogatus à reo, an velit vti instrumentis, an possit cogi respondere huic petitioni.*
9 *Oblatio instrumenti procurationis in iudicio dicitur de actis, non tamen tenor instrumenti.*
Factum suum nemo dicitur ignorare.
10 *Medium dicitur colligi per extrema.*
11 *Rescriptum commissionis & procurationis, est in actis inserendum.*
Delegationes & subdelegationes per sola iudicum sigilla probantur.
12 *Originalia semper debent penes iudicem remanere.*

¶Instrumenta quando sint exhibenda.

5. §. Nunc dicamus, quando sunt exhibenda instrumẽta. Et certè vtraque pars exhibere potest ea ante publicationem testium, & post, quandocunque voluerit, vsquequo sit in causa conclusum, extrà de fide inst. cùm dilectus. & de testi. cùm causam. Postquam autẽ est conclusum, id est renunciatum productioni instrumentorum, & aliis probationibus, induci non possunt, nec aliquid valet in causa mutari: argu. extra. de cau. pos. pastoralis. in fi. extra. de testa. cùm venissent. de procu. auditis. C. de reb. cred. si quis iurisiurandi. nisi noua orirentur capitula ex veteribus pendentia, in quibus possunt de nouo instrumenta exhiberi, & in cã appellationis, sicut & testes noui recipi, ext. de test. fraternitatis. C. de temp. app. per hanc. vel nisi esset talis ꝑsona, cui bñficiũ restitutionis in integrũ indulget: putà minor, vel ecclesia
a vt dicemus j. de in int. rest. ᵃQuidam autem dicũt, etiam post conclusionẽ posse produci. nã cũ in cã appellationis ꝓduci possunt, melius est ante tempus occurrere, & c. vt C. in quib. caus. in integ. rest. non est nec. l. fin. Alii dicunt aliter: quod dic, vt no. Papa. extr.
b de fi. inst. cũ dilectus ᵇ. sed tu tene, quod prædixi. ¶† Licet autem
1 possint, vsquequo sit in causa conclusum, produci, iudex tamen statĩ post litẽ ꝯtestatã & post iurm de calũnia ꝑstitũ pt ꝑfigere terminũ ꝑemptoriũ ad exhibẽdũ oĩa instra, qb. sũt partes vsuræ in cã vt ff.

ADDITIONES.

a Resti. Hucusque Tan. in ver. quando sint.
b Cùm dilectus. ¶Vbi scripsi super gl. ii.

a vt ff.de eden.l.i.§.edenda.vbi de hoc[a]: & sic sæpe obtinui. Quidā
tamen hoc reputant durum,cùm id vsque ad conclusionem lice-
at,vt prædixi,&,secundum eos,licet hoc iudex possit,non tamen
facere debet,ff.de iud.non quicquid.ff.de reg.iur.non oē.xi.q.i.a-
liud.de hoc s̃.de dilat.§.videndum.ver. quid si data, & versi. quid
b si datus[b].¶†Sed pone.appellans à sententia in causa appellatio-
2 nis offert libellum, & appellato negāre appellatum fore, fit fides
iudici de appellatione per publicum instrumentum,de quo petit
appellatus copiam sibi fieri prius quam respondeat libello:appel
lans verò dicit,non debere copiam fieri ante litis contestationē:
quia illud producit tantùm,vt liqueat iudici appellatum esse, ex-
c tra.de appel.Romana.§.si verò vocatis[c].& appellantem non ca-
lumniosè agere cām appellationis:quęritur,quid iuris?Et primò
videtur,ꝙ debet copia fieri,nec respondebitur priùs.nam talis ex
ceptio impedit litis contestationem,vt dixi s̃.de excep.§. nunc vi
dendum,vers.sed pone,quòd in causa.Item quomodo cognosce
tur de meritis appellationis,nisi prius appellatio ostendatur,vt in
præ.dec.Romana,& arg.ff.de iure codicil.quidam.extra.de eccle.
d ædifi.ca.pen.in fin.& de re iud.abbate sanè[d].hoc etiam probatur
C.de eden.is apud quem.quæ etiam facit in contrarium.Dic con
trà:nam cùm testes & instrumenta patificentur,vtique non sunt
producenda instrumenta super principali causa ante litis cōtesta
tionem,sicut nec testes,C.de fide instru.in exercendis.extra. vt li
te ñ cont.per totum,& in præ.§.edenda.& C.e.l.fi.& sic obtinuit.
nā articulus appellationis huiusmodi est negotiū principale.Ne-
gando tamen esse appellatum,lis est contestata.Idem quoque pu
to,si dicatur,non esse iustè appellatum,vt s̃.de lit.contest.§.ii.ver
si.sed nunquid per.Nam in processu de hoc cognoscetur:& tunc
demum lite contestata copia fiet:sed ante litem contestatam suffi
cit iudici fieri fidem,aut ei,qui causam appellationis committit. I
dem quoque dicendum est,si à grauamine,vel interlocutoria an
te sententiam, vel etiam extra iudiciū fuerit appellatum. Et hæc
obtinent de iuris rigore:æquitas tamen in contrarium suadere vi
e detur[e].¶†Sed pone:peto coram iudice appellationis sententiam
3 contra me latā cassari,vel cassam pronunciari?Respondet aduer-
sarius,exhibe sententiam:ego dico, nō habeo ipsam scriptam, qa
iudex noluit mihi facere copiam,vel quia amisi : quæritur,an ap-
pellatus eam exhibere cogatur?Respōdeo,dicit papa,ꝙ sic,vt ex-
f tra.de fide instrum.G.perpetuus.vbi de hoc[f]:& arg.C.de eden.is,
4 apud.¶†Sed quid:ecce T.cedit mihi ius,& actiones, quas habet
contra P. conuenio ipsum P. ipse verò ante litis contestationem
petit copiam instrumenti cessionis:& videtur,ꝙ sit facienda:quia
personam alterius in iudicio repręsento;ex quo ago ex iure cesso
vt patet in his,quæ no.s̃.de procur.§.sequitur videre.Item quam
uis resulter, ꝙ actu habeam ius in re, nihilominus tamen agendo
ex iure cesso vice procuratoris fungor,vt probatur & no.ff. de ꝓ
cur.seruum.in fin.& l.seq.Ergo ante litem contestatam est copia
facienda,extrà de procur.in nostra.in fi.iii.q. vj. si quis episcopo-
rum.§.exceptio.& not.C.de procur.ita demum. quia sine manda
to non debet audiri,ff.de procur.l, j. Contrarium tamen puto, qa
ante litis contestationem non sunt admittendæ probationes sup
principali,etiam si ego velim:extrà vt lite non contest.per totū,
extrà de iudic.exhibita.Item si fieret copia ante litem contestatā,
sequeretur absurditas:quia pari ratione hęres,legatarius,emptor
permutator,& quilibet habens causam,vel titulum ab alio, tene-
retur ante litem contestatam exhibere instrumēta, quibus huius
modi causa,vel titulus cōtinetur.quod ridiculum esset dicere: qa
sic cognosceret de principali:& ideo tales exceptiones nō impe-
diunt litis contestationem:& vide s̃.de actore,§.primò,ver. item
qui se dicit.Vel dic,ꝙ si ago meo nomine,scilicet vtili actiōe,tūc
non cogor exhibere ante litis contestationem : secus si ago dire-
cta,scilicet nomine cedētis: quia tunc idem iuris est,quod in pro
curatore,tutore,& similibus:& sic obtinuit,arg.ff.de procu.licet.
& sic dom.Clemens papa IIII.visus est sentire.de hoc dixi s̃.de
g actore,ver.item contra prælatum. & seq. versus fin. g ¶†Quid si
5 quis in libello, vel positione facit mentionem de aliquo instru-
h mento suo,non alterius[h]:dic, quòd iudex ex officio suo faciet il
lud exhiberi, etiam ante litis contestationem, vel ante aduersarii
responsionem:argum. ff.de eden.l.fi. Nam sine illius inspectione
non potest plenè deliberare respondens, arg.ff.de eden.l.j.in prī.
quod verū est si habet illud in promptu : alioquin facta fide hoc
per iuramentum,procedetur in causa.licet non exhibeatur,& co
get respondere libello,vel positioni simpliciter:nec tunc in curia
Romana admittitur talis responsio:credo,quod ponitur,si appa-
reat instrumentum,vel scriptura,de quo,vel de cuius tenore po-
nitur:oportet enim cōfiteri simpliciter,vel negare. alioquin per
talem responsionem in nullo ponens releuaretur : quia si instru-
mentum in iudicio exhiberetur, fidem faceret, nec de hoc posi-
tionem fieri oporteret. Idem puto si ponat de communi scriptu-
ra,quod de propria:secus si de aliena. nam ponens illam non co-
gitur exhibere:& is,contra quem ponitur,simpliciter cogitur res
pondere,vt j.§.prox.versi.ex præmissis.& vide s̃. de teste, §. quali
6 ter autem.versi. quid ergo.¶†In summa nota,quòd iudex, apud
quem res agitur,acta publica,tam criminalia, quā ciuilia, iubebit
i exhiberi ad inuestigandam veritatē,vt C.de edendo,is apud quē i.
& exponitur ibi, Res, id est, causa appellationis, vt C. de app. nec
causas.& l.eos.in fi.vel Res,id est,causa principalis:sed tunc exhi-
bentur acta,quia actor diu absuerat,vt C.de iud.properandum.§.
j.& §.& si quidem.vel Res,id est, causa principalis, quæ apud suc-
cessorem primi iudicis agit̃,ff.de iu.mortuo.vel loquitur in admi
k nistratore,qui debet ter acta videre,vt C.de iud.authen.ad hæc[k].
7 ¶†Sed nunquid arbiter faciet fieri editionem,secundum formā
præd.l.is apud quem?Respondeo,non videtur: arg.ff. de arbitris,
non distinguemus.§.de officio. Ar.contrà,ff.eo.non ex omnibus.
l §.sed & contumacia[l].¶†Quid si actor interrogetur à reo,an velit
8 vti instrumentis:& si velit,dicit,quòd ea debeat exhibere,nunqd
actor est cogendus huic petitioni respondere? Videtur, quòd sic:
nam si voluerit vti,& exhibere,sciet reus,an velit vti suis:& æqui
tas debet ad hoc iudicem mouere,ff.de inter.act.vbicunque.& ar
gu.extr.de dolo & contum.prout.Econtrà videtur,vt s̃.de posit.
§.6.ver.hoc autem.& quia nondum deliberauit actor. an velit vti
eis:ideoque debet habere tempus ad deliberandum,ff.eo. qui in-
terrogatur.fortè enim ignorat,an sibi prosit,C.de prob.ad proba
tionem dominii.Sed dicunt quidam referre,an ex facto suo con-
ueniat,vt tunc respondere cogatur,cùm non debeat factum suū
ignorare,vt C.de rei ven.quisquis.& potuit de liberasse cum peri
tis,vt in iii.q.iii.c.induciæ.§.spatium.ver.ei autem. & C. de ing. &
ma.si auiam.an ex alieno:& tunc non,ff.pro socio,l.fi. vel saltem
habebit tempus ad deliberandum,vt s̃.secundum Papam.P.verò
dicit,non debere respondere. nam & post sententiam poterit fal
sum dicere,si voluerit,C.de fide instru.l.fin.C. ad l. Cor. de falsis,
9 querela.¶†Illud autem scias,quòd quando instrumentum pro-
curationis,vel huiusmodi,offertur ĩ iudicio, licet oblatio ipsa de
actis sit, non tamen tenor instrumenti. Vnde nisi aliàs solenniter
publicetur, oportet semper originale ostendi, secundum Innoc.
extra.de fide instrum.c.i.Alii verò aliter dicunt,& maximè post li
tem contestatam,arg.ff.de procur.Pomponius.§. rati. Ex quo au-
tem instrumenta coram iudice,vel alio de ipsius mandato, & par
te præsente sunt producta, & exemplata. ex tunc non cogitur ad
editionem originalium,ad quam raro agi potest:sed solùm acto-
10 rum,ad quā semper agi potest,vt j.dicetur.† Prima enim sic ori-
ginalia instrā trāslata sunt in acta,s̃.§.ostenso. ver.vidimus.& seq.
Idē ēt ē,si ñ sunt exēplata,sed in actis ꝯtinet̃,talis ꝓduxit instrumē
tū quoddā,qd sic ĩcipit,& sic finit.ex tūc eñ instrm̃ illud, seu ipsi⁹
tenor inter instrumēta cēsetur.nā per extrema colligitur mediū,
vt xxviij.

ADDITIONES.

a Vbi de hoc.¶Et ibi de hoc tenet Gui.de Suz.vltra iura ĩ remissio-
nibus alleg.inducens l.ff.de hære.inst.si quis instituatur. §. item si
conditioni.ibi,vt nisi intra certum tempus,&c.& similis tex.habe
tur ff.de bon.auct.iu.pos.l.iiij,allegat etiam ff.de cur.bon.dan. l. j.
& C.de inoffic.scimus.§.fin.& idem scripsi in authen.si quis in ali-
quo.C.de eden.facit secundum prædicta de rest.spol.frequens.§.
solet.lib.vj.facit etiam ad prædicta l.si ea.C.qui accus. non pos.&
quod ibi no.ADDE videndum Innocen.in cle.sæpe.de verb.sig.
& vide Rotam decis.cxlvii.in antiquis.
b Si datus.¶Ibi de remis.ad cle.sæpe,& ibi no.
c Vocatis.¶lib.vj.
d Abbate sanè.¶lib.vj.
e Videtur.¶Hoc dictum scripsi in præ.§.si verò.in glo.quando ap-
pellatus.vide quod scripsi de probat,c.j.in glo.si quæritur.ver.di-
xi,quòd aliud est iustificari personam,aliud est iustificare causam.
ADDE,quòd Spe.dictum commendat etiam Bal.in l.j.§.j.ff.de e-
den.& vers.seq.adde vltra no.in d.l.is apud quem.Fede.cons.ccii.
incip.audiui.
f Vbi de hoc.¶Et ibi scripsi super verbo,communium.ADDE ver
sic.seq.Lap.alleg.& Pau.de Cast.An.Bar.Alex.in d.l.is,apud quē.
g Finem. ¶Et per ibi scripta vides, quòd legitimare causam suam
quis non cogitur ante litis contestationem,sed personam sic, vt
etiam scripsi de prob.c.i.in vltima gl.
h Alterius.¶De hoc scripsi post Innocen.de prob.c.i.
i Quem.¶Et ibi totus iste ver.in j.gl.
k Ad hæc.¶Vt extrà de offi.dele.super quæstionum.§.intentionis,
vers.non obstante.
l Contumacia.¶Vide,quod ibi no.in gl.quomodo.

vt xxviij.dist.qa ff.de hære.inst.l.sed & fi.§.solemus.Vel dic,vt j.§. prox.ver.j.præmissa probantur extrà de proba.quoniam contra.
11 ibi,instrumentorum productiones.†Per vnam decr. dicunt qui dam, quòd rescriptum commissionis & procurationis, & huiusmodi,inserenda sunt in actis:quod licet tutum sit,si tamen non fi at post litem cõtestatã,non habet necesse probare mandatũ procurator, ex quo vsque ad litis contestationem admissus est, vt in præ.§.rati.Nec iudex commissionem sibi factam, vt no secundũ
a Papam,extrà de elec.statuimus a.& de offic.iud.deleg. cùm in iure.Vel dic,&meliùs,quòd bene oportet probari rescriptum com missionis,& procurationem in iudicio exhibitam,& in actis redactam,scriptam & publicatam fuisse: non tamen oportet originalia, monstrari, nec tenorem eorum probari:secus si non sunt in actis scripta,vt in præ.c.quoniam contra.Sufficit enim in actis cõtineri,ꝙ talis exhibuit coram tali iudice parte præsente, quoddã rescriptũ apostolicũ per procurationem suam:nec est necesse inseri tenorẽ. Eorum delegationes autem, & subdelegationes debent scribi,vt in præd.c.quoniã cõtra.& s̃.de rescri. præsentatione,§.primo.ver.sed obiicitur.& seq.& sufficit ibi dici,hæc subde-
b legatio scripta fuit per tales, Alij dicunt,& hoc obtinuit b,quòd delegationes & subdelegationes probantur per sola sigilla iudicum.vt extr.de offi.deleg.prudentiam.in princ.non enim cẽsentur acta,cùm fiant sine causæ cognitione,&partibus præsentibus, vt s̃.de probat.§.videndum.ver.sed nũquid.Nec obstant his,quæ
c dicta sunt in prædicto §.rati.c ¶†Et scias,quòd si pars aliqua re-
12 petit instrumentum procurationis, vel aliud à se in iudicio exhibitum,aut illud est speciale ad causam illam,ĩ qua exhibuit:& tũc sibi non restituetur,cùm originalia debeant penes iudicem remanere,vt s̃.de testi.§.publicatis.in prin.repetere non potest.aut est generale etiã ad alias causas:&tunc æquum est sibi originale restitui,copia illius penès iudicem remanente, vt eo in aliis casib. vti possit,vt probatqr in his,quæ no.s̃.versi: illud autem.meliùs.s̃.§.
d ostenso.ver.& hoc pleniùs.ibi,similique modo d.

ADDITIONES.

a Statuimus.¶libr.vj.vt ibi in gl.no.ibi,vbi enim.
b Obtinuit.¶Vt scripsi in præd.decr.quoniam.in gloss.no.ex quo vers.alij dicunt.
c Rati.¶Constat enim,ꝙ litis contestatio est de actis.Item,quòd p eam procurator factus est dominus litis: & de hoc latiùs vide in gl.præd.ver.obstat.
d Modo.¶Vtrùm aũt debet eligere producens testamentũ ante litis,contestationem,an verò illo vti,tanquam testamento,dic, vt j.§.compendiosè.ver.&no.& seq.

SVMMARIVM.

1 *In instrumentorum exhibitione iudici facienda qualiter sit procedendum, & qua forma tabellio vti debeat.*
2 *Scriptura notarij de quibus dicatur specificare.*
3 *Instrumento volens sine pœna vti,quibus verbis vtetur.*
4 *Tabellio an,& quando sit cogendus rogationem exhibere.*
5 *Instrumenta producere volens quid agere debeat.*
Diuersas scripturas producens sibiipsi dicitur præiudicare.
6 *Scripturæ,vel probationes non sunt in transcursu faciendæ:nam celeritas in iudicio improbatur.*
7 *Appellatio legitima dubiam reddit quæstionem.*
8 *Papa iudicibus mandante in causa eis commissa vt procedant iuxta priorum continentiam literarum, an primis literis non apparentibus,sit procedendũ.*
9 *Exhibitio parti in iudicio qualiter sit facienda.*
10 *Instrumentorum omnium,quibus vtitur quis in iudicio pro se,debet etiam fieri copia aduersario contra se.*
11 *Actor an ad suam intentionem fundandam petere possit à reo instrumenta sua propria,quibus non est vsurus.*
12 *Producente aliquo instrumentum,quod contra se est,si aduersarius voluerit se eo iuuare,producens autem dicit se per errorem produxisse,an producenti nocere debeat.*
13 *Instrumentorum editio qualiter parti sit facienda.*
14 *Iudice præsumente falsitatem malitiosè opponi,an opponens cogi possit ad pœnam extraordinariam seipsum obligare.*
15 *Aduersarius videns quòd dies non edatur,si ponat, quòd instrumentum die certa fuit confectum,an producens teneatur de hoc respondere.*
16 *Editio instrumenti tribus modis petitur.*
17 *Instrumentorum genera sunt multa.*
Instrumenta hæreditaria,cùm sint communia,debẽt inter cohæredes exhiberi.
18 *Ponente aliquo instrumenta patris sui esse in arca alterius, an iudex ad talem petionem ex officio suo iubere possit arcam talem aperiri.*
Pro seruo fugitiuo rimari possunt etiam cubicula senatorum.
19 *Producens instrumentum diuersa pacta continens,an possit per aduersarium cogi totum,vel in parte edi.*
20 *Instrumento continente,quòd solutio fieri debeat vsque ad sex menses,quo modo per huiusmodi editionem possit sciri,an aliquid debeatur,vel non.*
21 *Instrumenta si petantur exhiberi lite pendente,tunc iudex in omnibus casibus iubebit ea exhibere.*
22 *Editio instrumentorum diuersimodè fieri potest.*
23 *Editio instrumentorum fieri debet præsente iudice,vel alio ab eo deputato,& in loco tuto.*

¶Instrumenta qualiter exhibeantur.

6.§. Videndum restat,qualiter instrumẽta exhibeantur. Et quidem sciendum est,ꝙ aut
1 loqueris de exhibitione facienda iudici, aut de faciẽda parti. † Si quidem de faciẽda iudici,sic procedas:veniens enim ad iudicis pſentiam cum tuis instrumentis in termino tibi ad hoc assignato, dicẽs ei:Domine,ad probãdum de iure meo produco vobis hæc instrumenta mea pro veris, & publicis in causa tali quam habeo cum tali coram vobis.Et tunc iudex ea recipiat,seu per notarium suum recipi faciat:tabellio verò scribet hoc modo:
¶FORMA.Dĩe tali talis exhibuit in iudicio tale instrumentum, manu talis notarij scriptũ ĩ cã tali,putà,ꝓcuratoriũ,vel instrumẽtũ tutelæ,seu curæ,vel emptionis,& huiusmodi. Et si scribat̃ hora exhibitionis.id approbo pp multas calũnias vitandas,quas plerũque occurrere vidi.Quòd si fortè iudex,vel tabellio sit tibi suspectus,consulo,vt tibi retineas exempla ipsorum instrumentorum,ne quid machinari valeat falsitatis,vel,qđ melius est notarius ea transcribat,vel saltem principiũ,& finẽ cuiuslibet instrumẽti:& reporta,si potes,originalia tecũ.posset enim,sicuti iam contingit,ea,malitiosè occultare,& negare te,produxisse: nec posses probare tenores ipsorũ,nisi ipsorum transcripta,vel principium & finem retinueris.Cautela enim prodest,l.dist. presbyteros.63. dist.quanto.extrà de elec.licet.& c.bone.Quidam autem nouitij aduocati faciũt simpliciter scribi,quòd ipsi quatuor,aut quinque instrumenta producunt ad suam intentionem probandã:& post
2 secum illa reportãt.¶†Quid ergo erit,si eo asserente per instrumenta producta suam intentionẽ plenè fore fundatam:altera vero pars negat illa fuisse producta,quia scriptura notarij nõ magis specificat de illis,q̃ de aliis instrũs,sed dicit simpl̃r,quatuor,aut qn
a que?Certè obtinuit a scripturã hm̃oi non probare illa fuisse pro.
3 ducta:& vide j.ver.item nota.¶†Quòd si velis sine pœna vti in-
b strumento,quod falsum dicitur,dices sic b:Ego talis dico,& protestor instrumentum tale,quo vtor,factum manu talis notarij,verũ & verax esse,sed si apparuerit esse falsum,tũc nolo eo esse vsus. &perinde esse volo,ac si vsus non fuerim:arg.ext.de cri.fal.ad fal sariorũ.Et si aduersarius dicit,Certifica me,an velis eo vti,vel nõ tenetur:sed põt sic ꝓtestari:arg.C.de exce.si quidẽ.ff.de no. ope. nũ.de pupillo.§.si quis ipsi prętori.Nam ex vi talis protestationis si appareat postmodũ verum esse, poterit eo vti, & habebit effectũ ex virtute huius dictionis.Tunc,q̃ extremũ tempus significat ff.de condit.& demonst.l.quarta,§.fi.& de vulg.substi.in substitutione. secus si sic simpliciter diceret,nolo eo vti: quòd tunc non posset eo vti aliqua ratione,C.de fide instrum.si aduersarius.& ad
4 leg.Cor.de fal.si falsos codicillos. ¶†Et nota, quòd tabellio cogendus est rogationẽ exhibere,cũ necesse fuerit,recepto tamen
c cõpetẽti pretio pro labore:arg.ff.de eden.argentarius. in princ.c ¶†Item

ADDITIONES.

a Obtinuit.¶Per Aeg.vt ipse refert,vbi s̃.&totum,quod præcedit, est de ipsius mente,vel verbis.& scripsi de prob.c.j.in gl.no.quòd ex quo.in prin.post Inn.& Host.
b Dices sic.¶secundũ Gui.de Suz.super auth. si qs in aliquo. C.de eden.&vide j.§.instrumentum.ver.item opponitur,quòd aduersarij.quod & ibi scripsi.
c In prin.¶Vbi hoc not.Acc.Et per hæc verba Acc:& auctor videtur velle,ꝙ rogatio, vel protocollũ probet.ꝓ quo dicto facit,ga omnia illa habet,q̃ habere debet instrumentum,& plus:quia ipsa rogatio est origo & fons,vñ sumitur instrumentum:& sic plus illi credendum,ix.dist.vt veterum.& quod ibi nota.& 76. dist.ieiunium.C.de eden.l.pen.& auth.si quis.Sed Nic.contradicens protocollum esse principium instrumenti nondum completi, vnde nisi compleatur,pro nihilo est,arg.C.ad Silla.l.pen.in fi.dat simile de testamento,& de sententia,quæ nondum completa,licet scripta,nihil probat.Patet primum ff.de testa.si is q.& l.ex ea.Secũdũ C.de sent.ex breuic.recit.l.j.& videtur,fm eos,casus C.de fide instru.cõtractus.in prin.ibi,non aliter vires habere,quàm si in mundum.&c.& sequitur,vt nulli liceat prius quàm.&c.Et licet ibi loquatur de contractu in scriptis,quo ad substantiam obligationis, idem tamen dicendum de alio, quo ad substantiam probationis, ex identitate rationis,C.de constit.pec.l.fi.de confir.vti.vel inuti. cùm dilecta.& facit,quod not.C.de testa.l.j.& ij.bene facit ad prĩcipale dictum,de elect. ecclesia vestra. ADDE ad hoc videndum Pau.de Cast.cons.ciiij.& omnino vide,quia pulchrè casus incipit ad primum.

5 ¶†Item nota,quòd cùm volueris iſtrumēta producere,lege ea,
& perlege diligēter, & vide,an faciant contra te.nam ſi producis
diuerſas ſcripturas,tibi imputatur:& dicere poteris,

Heu patior telis vulnera facta meis.

C.de fide inſtr.ſcripturæ.extrà eo.imputari.Si autem pro te vide-
ris facere,oſtende ea iudici,cui fides eſt facienda,nō hoſti. C.de ꝯ
dict.ob tur.cauſam,l.j.extr.de reſcri.inter cęteras.ff.de prob.quin
6 quaginta. ¶†Item nō exhibeas ea, vel aliquam probationem in
tranſcurſu:ſicut quidam faciunt miſeri aduocati:quod ſi fiat,non
videbitur fuiſſe factum,C.de contrahen.ſtip.l.optimam. Celeri-
tas enim improbatur:quod dic,vt ſ.de aduo.§.hîc docēdum.ver.
cùm aūt.Alij etiam in termino dato ad probandum, & ad inſtru-
menta præſentanda & oſtendenda,portant plenū ſaccū de char-
tis,ea non diſtinguendo:& ſic non poteſt ſciri,de quibus ſit parti
a copia facienda:vnde nō videtur valere talis præſentatio [a], arg. ff.
de iniur,item apud.§.hoc edictum.ff.de bonis auctor.iud.poſ.l.fi.
ff.ſi quis cau.l.ij.§.quæſitū.Ar.tamen cōtrà,quòd valeat,C.de an
na.excep.l.fi.ibi.huiuſmodi narratione,&c.C. de præſcri. xxx.vel
xl.an.omnes.ſ.de quadri.præſcri.l.ij.C.cōmunia præ.in tradēdis.
b ſ.ver.primo [b]. ¶†Sed pone:ecce appellatum eſt à iudice delega
7 to:huius appellationis cauſa tibi commiſſa eſt,ita vt ſi inueneris
c ritè appellatum [c],procedas in cauſa ſecūdum formam prioris re
ſcripti:quæritur,an ille delegatus debeat tibi mittere bullam, vel
ſufficiat trāſcriptum per manum publicam?Reſpondeo:no.Ioā.
d de Deo in quæſt. ſuis [d], quòd primus iudex non tenetur mittere
bullam,cùm ſuper hoc lis pendeat,& appellatum ſit:ſi tamen du
bites, debet ille tibi per ſuas literas fidem facere, vel per publicū
8 inſtrumentum,extrà de prob.c.fi.¶†Sed quid:ecce papa ſic mā-
dat iudicibꝰ in cauſa eis commiſſa procedere nolētibus,Proceda-
tis iuxta priorum continentiam literarum,vt extrà de iudic.quia
V.primæ autem literæ non apparent, quamuis conſtet eos ipſas
habuiſſe,ſed poſtea fortè periiſſe:quæritur,an poterunt procede
re?Reſpondeo:dic, quòd non,niſi fortè prima priùs appareat,ar.
e extrà de fide inſtrum,c.j.vbi de hoc [e]:xxv,q.ij.c.ſcimus.C.de edē.
9 auth,ſi quis in aliquo.vel niſi probetur tenor prioris.¶†Porrò [f]
f ſi quæras de exhibitione parti faciēda,illa hoc modo fiet:reciten
tur enim inſtrumenta à iudice,vel ab eo,cui ipſe deputauerit,par
te contraria audiente,quæ ſibi copiam poſtulet:inſtrumentū nō
tradatur eidem ad tranſcribēdum,ſed per notariū,vel per duos vi
ros idoneos ad hoc deputatos tranſcribatur , & exinde parti ad-
uerſæ copia fiat.Quòd ſi ſuper vno tantùm capitulo de priuilegi
is,ſeu inſtrumentis quæſtio fuerit,illud ſolum recitetur,& trāſcri
10 batur,& parti aduerſæ copia fiat,extrà de fide inſtr.ꝯtingit.¶†Il
g lud autem certo certius eſt [g],quòd omnium inſtrumentorū,qui
bus quis in iudicio vtitur pro ſe, debet etiam fieri copiā aduerſa-
rio contra ſe,ff.de eden.l.j.§,edenda,C.eod.titul.is apud quem,&
xlv.diſt.qui ſyncera.ibi,ex eorum codicibus,&c,quod locum ha-
11 bet tam in actore, quàm in reo. ¶†Veruntamen actor non po-
teſt petere ad ſuam intentionem fundandam à reo inſtrumenta
h ſua propria,quibus non eſt vſurus,extr.de prob.ca.j. [h] C.de teſti.
nimis.C.de eden.l.fin.in fi.4.q.3.c.ſi teſtes.§.item qui intendit.ni
ſi ſint communia.nam illa petere poteſt,vt ff.de edē.ſi quis ex ar-
gentariis.ff.de iure fiſc.in fraudem.extrà de fide inſtr.G.perpetu-
us.Reus verò poteſt petere ab actore ſua propria inſtrumenta ad
probandam ſuam exceptionem,C.de eden.non eſt nouum.& ſi-
militer actor à reo ad ſuam replicationem probandam, C. eod.l.
i fin.in fin.& iam dicam. Azo& Vinc. [i] dicunt,quòd nec actor reo,
nec econtra,cogitur edere inſtrumentum,niſi quo in iudicio eſt
vſurus:vt ſunt atteſtationes,& acta, vt in prædi. §.edenda.de hoc
12 not.Inſti.de inuti.ſtip.§.item verborum.¶†Quid ſi aliquis pro-
duxit inſtrumentum,quod contra ſe eſt:& aduerſarius vult ſe eo
iuuare:producēs aūt dicit ſe per errorē produxiſſe:quare ſibi no-
cere non debet,arg.pro eo,ff.de iudi.l.ij.nam & pœnitere poteſt,
ff.de rei vend.is qui ſe.ff.de in ius voc.quamuis.C.ad l.Cornel.de
fal.ſi falſo.Sed dic,quòd non iuuat ſe errore. nam potuit delibe-
rare,extrà de fide inſtru.imputari.C.de act.&obl.ſicut.ff.de iur.&
fac.ignor.regula.§.ſed iure,ff.de bonorum poſſeſ.l.in bonorum.
item ad hoc,C.de tem.in integ.reſt. petendæ. Ex quo enim veri-
k tas eſt,ſecundum eam conuenit iudicari, C.de eden. is apud [k].8.
13 diſtinct.qui contempta.& vide ſ.de poſitio.§.8.verſic,j, ¶†Faci
enda eſt autem parti inſtrumentorum editio ſine die & conſule:
id eſt,ſine publicationibus inſtrumenti:de quibus dixi ſ. §. breui-
ter.ne detur materia fabricandi falſum,ff.quemad.teſt. aper.l.j.&
ff.de eden.l.j.§.editiones.& §.edenda. quod qualiter fiat, dixi ſ.§.
oſtenſo.verſ.ſi verò fuerit.niſi is cui editur,petat ſibi diem edi ad
intentionem aduerſarii elidēdam per exceptionem, vel replica-
tionem:quoniam tunc edendus eſt ſibi dies:arg.C.de eden.l.fi.&
l.non eſt nouum pæſtito ab eo primitus iuramento , quòd non
calumniæ cauſa id poſtulat,vt ff.eo.ſi quis ex argentariis.§. exigit
autem.vel niſi velit illud inſtrumentum de falſo arguere.quoni-
am tunc pręſtito iuramento,quòd exiſtimat ſe poſſe illum de fal
l ſo arguere, & facta legitima inſcriptione [l], edendus eſt ei dies,&
omnia,quæ in inſtrumento continentur,ff.de eden.ſi quis.§.exi-
m gitur.C.de fide inſtru.l.fi. [m] C.de contrahen.ſtipul.optimam.Inſt.
de inutil.ſtipul.§.item verborum.& contra illud, quicquid volu-
erit,probabit:cōtra quas etiam probationes pars altera,quod vo
luerit,probabit,extrà e.c.tertio,C.de in integ.reſt.petendæ.Qua-
liter autem probetur falſitas,dixi ſ.de prob.§.fi.in fin.&vſque ad
quod tempus,j.de ſentētia,§.quoniam.ver.& nota,quod.debet
etiam tunc fieri copia originalis,ſeu authentici ſigilli, & ſubſcri-
ptionum,& ſignorum,extr.eod.inter dilectos.Sed quod iam di-
xi de inſcriptione,non habetur in vſu,quo ad pœnam ordinariā:
& bene,cùm tunc non agatur ad pœnam ordinariam infligendā,
ſed vt ei fides non adhibeatur:extrà de ord.cog.c.ij.in fin. cum ſu
14 is concord.¶†Veruntamen ſi iudex præſumit,quòd malitioſè
falſitas opponitur, coget opponentem ſe ad pœnam extraordi-
nariam obligare,ſi defecerit in probando:& ſic ſeruamus.Si autē
etiam in principio cauſæ peto oſtendi mihi inſtrumentum pro-
ductum,vt videam,an ſit verum,vel falſum,facienda eſt editio:ta
men ſine die & conſule, vt quidam dicunt, niſi cùm nomine fiſci
agitur,ff.de iure fiſc.nec quiſquam.Sed & communia inſtrumen
ta,putà literę apoſtolicæ,rationes,&acta iudicij,&ſimilia,debent
integrè cum die & conſule edi, vt extrà de reſcri.eam te.cum ſu-
is concord.& in præd.l.optimam.& in præd.§.item verborum.ff.
de eden.l.j.§. rationes.C.eo.l.ij.extrà de fide inſtru.c.j.&c. G. per-
petuus.& de probat.quoniam contra.vbi de hoc, & j.ver.ex præ
15 miſſis. ¶†Quid ſi aduerſarius, videns quòd non editur dies,po-
nit ſic,Pono,quòd inſtrumentum die tali fuit confectū,nunquid
tenetur producens reſpondere?de hoc ſ.de teſte,§.qualiter.verſ.
16 quid ergo. ¶†Et nota ex præmiſſis , quòd tribus modis petitur
editio inſtrumenti. ¶Primo, vt actor fundet intentionem ſuam
ex inſtrumento rei , vel reus exceptionem ſuam ex inſtrumento
actoris:& tunc non cogitur quis edere,ſi ipſe nō vtatur,vt ſ.ver.
illud autem.¶Secundo,quando vtitur:nam tunc editur,vt videa
tur,an aliquid ſibi poſſit opponi.Exhibetˀ tñ tūc ſine die & ꝯſule,
ne detur

ADDITIONES.

a Præſentatio. ¶Nota,quia loquitur auctor de illo, qui præſenta-
uerat,& produxerat ſaccum.hoc dico.Gui.de Suz.ſuper authen.
ſi quis in aliquo.C.de eden.in fi. format quæſtionem, quæ de fa-
cto fuerat de illo,qui portauerat ſaccū,& aperuit corā iudice:ad-
uerſarius eius dicit iudici,ꝙ reciperet ſaccum,& inueniret ibi tale
inſtrumentum falſum:quod iudex fecit,& ſic inuenit,& puniuit
illum: ipſe dicit iudicem malè feciſſe, ex quo non produxerat:cū
aliorum inſtrumentorum inſpiciendorum poteſtas dari non de-
beat,vt dicit l.qui accuſare,eo.titu.de eden. inducit etiam l.j. ff.e.
titul.§.edenda.ad hoc facit,quod not.infrà.verſicul.pone,inſtru-
menta.
b Verſi.j.¶De facto ſeruatur,quòd recipitur talis productio,ſi fiat
ſimpliciter : ſi verò dicat ſe ex illis illa producere , quæ faciant ad
cauſam,non recipitur,niſi iuſta cauſa ſubſit,vt iam dixi:putà quia
ponderata breuitate termini & diſtantia loci,de qua portata ſunt
inſtrumenta: fortè hæreditaria, non potuerūt diſcerni pertinen-
tia:bene tamen faceret iudex,ſi terminum prorogaret, vt diſcer-
ni poſſent,& produci ad rem ſpectantia,& illa ſolùm.
c Appellatum.¶Procedit ergo quęſtio,aut ſit dubia poſt legitimā
appellationem.
d Suis.¶l.j.q.xxij.
e Hoc.¶in gl'ſecunda.ADDE,quod conſuluit Roman.conſ.336.
quod ſi papa mandat alicui, vt iuxta tenorem dictarum ſententia
rum executionem faciat, quarum tenor inſeratur in bulla, quòd
per hoc non viſis originaliter ſententiis non poteſt facere execu
tionem.
f Porro.¶Hîc incipiūt verba Tancredi,vbi ſ.ver.hoc modo.& du
rant vſque ibi,C.de contrahen. dempta illa parte Azonis & Vin.
& ſequenti ver.quid ſi.qui fuit additio.
g Eſt.¶Tancr.dicit,& nota,quòd omnium,&c.
h Probat.c.j.¶vbi de hoc.
i Vin.¶qui de hoc not.c.G.perpetuus.eo.tit.
k Apud.¶Secundū Gui.de Suz.cuius fuit ille verſ.qui fuit additio
in auth.ſi quis in aliquo.C.de edē.& quæſt. pen.vbi eam pleniùs
proſequitur.ad hūc autē finem alleg.etiam l.illicitas.§.veritas.ff.
de off.præſ.ADDE,videndū Bal.in l.j.C.vt quæ deſunt.vel quæ
ibi poſuit poſt Bart.
l Inſcriptione.¶Vide,quod ſtatim ſubdit:& hoc non poſuit Tan.
m Inſtru.l.fin.¶Secundum Tan.

ne detur materia fabricandi falsum. ¶Tertio vt de falso accuset:
& tūc cum die & cōsule editur.quæ dic,vt s̄.ver.facienda.Petun-
tur etiam aliis modis instrumēta edi,id est tradi, per varia genera
actionum,vt j̄.ver.prox. Prædictis autem tribus modis petuntur
17 edi,id est demonstrari. ¶† Ex præmissis etiā collige, quòd instru
mentorum quædam sunt rationes, vt sunt scripturæ, quas faciūt
mutuatores de pecunia mutuata:& hæc edenda sunt aduersario,
ff.de eden.l.j.§.editiones.& l.argentari⁹.& l.si quis.& l.prætor.in
princ.Quædam priuata,scilicet quę continent priuatam alicuius
vtilitatem,j̄.§.prox.ver.priuatam.de quibus dic, vt s̄.ver.illud au
tem. Quædam forensia, de quibus j̄.§.satis. Quædam sunt publi-
ca,vt acta causæ,j̄.§.prox.in princ.&hęc peti possunt exhiberi,vt
extrà de prob.quoniam contra.& s̄.ver.illud.Quædam sunt com
munia,& instrumenta continentia limitationem parochiarū,vel
prouinciarum.Itē instrumenta hæreditaria,& huiusmodi:& hæc
edenda sunt,ff.fami.ercis.si quæ sunt.extrà de fide instru.C.perpe
tuus.Potuit enim ibi esse commune instrumentum, quia cōtine
bat obligationem decimarum factum vicario,&priori.Instrumē
ta ergo hęreditaria,cùm sint communia,sunt inter cohæredes ex
hibenda,vt in præ.l.si quæ sunt.& C.de eden.l.procurator. Et te-
stamenta etiam sunt communia:& ideo exhibenda sunt inter co
hæredes,& legatarios,vt ff.de fide instru.l.fi.& de hoc j̄.§.cōpen-
diosè.ver.sed quæritur,an.& seq.Et instrumenta tutoris, & cura-
toris,& procuratoris, & negotiorum gestoris, per actionem tu-
telæ,negotiorum gestorum,& mandati,eduntur,ff.de eden.quę
dam.& idem in actis,& literis,vt s̄.ver.sed & communia.Hæc au-
tem instrumenta dicuntur communia,quia communiter fiunt ꝓ
cautione plurium,ff.eo.prętor.§.j.Dicuntur etiam communia in
strumentā,quę cōmuniter pluribus à tabellione,vel à quocunq;
alio,cuius sunt assignantur, Vnde si in instrumento contineatur
communis cautio duorū,videlicet quòd tibi vendidi domum,&
caui tibi de cautione:tu verò ꝓmisisti mihi soluere pecuniā cer-
to termino:si quidem ego redemero instrumētum à tabellione,
non cogar tibi copiam facere:arg. extrà de prob.c.j. sed tabellio,
qui illud confecit,ad preces vtriusq; cogitur exhibere. Idem etiā
puto,si haberem protocollum notarij,cùm & illud sit commune
ita enim rogatum est pro te, sicut pro me: ideoq; illud cogar ex-
hibere:arg.in præ.l.prætor.§.j. Idem quoq; videtur in actis, & in-
strumentis hæreditariis,& aliis communibus, scilicet quòd vno
exemplaria à notario redimente,illa nō cogitur exhibere,sed ori
ginalia tantum,quæ communia sunt,& inuicem exhibenda. Alij
a autē dicunt,& bene [a],ꝙ acta,& rationes, & instrumēta tutoris,&
curatoris,&negotiorū gestoris etiā ꝓpria,quisq; cogitur exhibe
re:arg.præ.l.prætor.& C.eo.tit.l.ij. & præcipuè iudicis officio,ni-
si iusta causa ipsum mouerit:forte quia actor amisit sua instrumē
ta,& etiam originalia sunt deperdita, C.eo.l.j.ff.eo.si quis.§. pro-
hibet.vel actione ad exhibendum,ff.ad exhib.l.iij.§.pen. Alij con
trà.Magna autem causa debet iudicem mouere ad cogendum ali
quem instrumenta sua aduersario exhibere,extr.de prob.c.j.vt s̄.
§.prox.versic.in summa. alios verò facilius exhibere coget, vt in
b præ.l.fi. ff.ad exhib.l.ij.§.pen. [b] ¶†Pone: instrumenta patris mei
18 dicuntur esse in arca tua inter tua instrumenta: quæro vtrum iu-
dex ad petitionem meam ex officio suo faciat arcā aperiri: & hoc
per se,vel per aliū inquiret?& videtur,ꝙ sic.nam & pro seruo fu-
gitiuo rimari possunt cubicula senatorum,ff.de ser.fug.l.j.& l.di-
uus.Item in plerisq; casibus mihi tribuenda est facultas inspicien
di domum,vel arcam tuam,vt ff.ad exhib.thesaurus.& l.iij.§.si qs
noxam.ff.de oper.no.nunc.non solùm.§.sciendum.ff.de off.prę.
congruit.ff.de do.l.quod agit.& C.de his,qui ad eccles. confug.l.
præsenti.Iudex enim,quibus modis potest,debet inquirere veri-
tatem,ff.de iur.fis.in fraudem.xxx.q.vlti.iudicantem. Dic contrà:
nisi aliquas probationes adducerem,quæ dictum meum verisimi
le reddant,vt purà quia fuit tutor meus, vel negotiorum gestor.
Ratione enim præsumptionis permittitur, quod aliàs non per-
mittitur,C.de quæst.l.j.C.ad l.Cor.de fal.sicut falsi.Non est enim
cogendus aliquis edere,nisi ea quibus est vsur⁹ in causa,ff.de edē.
l.j.§.nec quisquam.Imò potes prohibere,ne intrem domum tuā,
c argu.ff.de iniur.iniuriarum.in fin.ff.de serui.rust.prædio.l.diuus [c].
19 ¶† Quid si produco instrumentum diuersa pacta continens,si-
ue plura: volo eo vti tantùm pro vnico pacto : petit aduersarius
totum edi,excepto die& cōsule,vt ff.de eden.l.j.§.editiones.ego
dico,nolo aliis partibus vti: vnde non debet tibi fieri copia,vt in
ea.l.§.edendo?Respondeo:non debet fieri copia,nisi de capitulo
d quo quis vsurus est,extrà de fide instru.contingit [d]. quia sunt tot
20 stipulationes,quot sunt res,ff.de verb.obl.pluribus. ¶†Sed cum
die,qua solutio facienda sit,vt sciatur,vtrum stipulatio sit efficax
ad agendum,vel non,licet dies conscripti instrumenti nō sit edē-
dus,vt in præ.§.editiones.Pone,in instrumento cōtinetur,quòd
solutio facienda est vsque ad sex menses. quęritur quomodo per
huiusmodi editionem scietur, an pecunia debita sit, necne: cùm
ignoremus, vtrùm sex menses elapsi sint. ex quo dies conscripti
instrumenti ignoratur.Super hoc dicunt quidam,præ.§.editiōes.
intelligendum esse simpliciter, prout sonat: & toleratur hæc ab-
surditas ad hoc,vt maior euitetur:quæ esset,si fraus edito die cō-
mitteretur.vel dic,quòd aut est terminus vsque ad sex menses,&
tunc dies conscripti instrumēti edi debet: aut vsque ad Pascha:&
tūc secus;quia etiam sine eo,id est sine editione diei,in quo īstru
mentum scriptum est,apparere potest,vtrùm pascha sit elapsum,
vel non:&de proximo pascha intelligi debet,vt ff.de verb.oblig.
eum qui calendis.Ia.dixit simpliciter,quòd dies conscripti instru
menti non est edenda parti,sed iudici sic,vt per hoc sciat qualiter
21 debeat sententiam formare. ¶†Et nota,quòd si lite pēdente pe-
tuntur instrumenta exhiberi, iudex in omnibus casib. mediante
suo officio pedissequo exhibere iubebit: sicut super lite iuberet
ea exhiberi per actionem, vel per officium, quod vicem obtinet
e actionis,secundum Papam [e],vt iam dictum est. ¶†Hoc quoque
22 prætereundum non est, quòd editio instrumentorum fit quan-
doque per actionem ex testamēto, quæ datur contra hæredem,
vt exhibeat instrumentum rei legatæ,& præsertim si & ipsum in-
strumentum legatum sit,C. de fi.inst.instrumenta.C.ad l.Fal.si p̄-
diorum.Emptor quoq; agit cōtra vēditorē actione ex empto,vt
rei venditæ exhibeat instrumenta.ff.de ac.empt. Titius hæres.Et
idem dici potest in omni contractu, ex quo de euictione contra
actorem actum est,vt in eodem casu actio ex cōtractu pro instru
mentis edendis proponatur.Item in alio casu,vt C.de lib.causa,si
cut datam.Item debitor soluto debito agit contra creditorē cō-
dictione sine causa, vt edat & tradat instrumenta: & hoc, si erant
propria creditoris:quia ipse satisfecit tabellioni pro illis, vt C. de
cond.sine cau.l.dissolutæ. Sed si erant debitoris,scilicet quia ipse
soluerit ea,tunc aget actione ad exhibendum. C.ad exhiben.l.fi.
Item hæres agit contra hæredes familiæ erciscundę iudicio,vt ex
hibeant cautionem, vel instrumentum, vel tabulas ad fidem rei
gestę faciendam.nec enim sufficit exemplum ostēdere,C.de edē.
procurator.& auth.ibi posita, extr.de fid.inst.c.j.ff.fam.erc.cæte-
ræ.§.fin.l.si quæ.& l.Pomponius.Item etiam socij socio per acti-
onem pro socio, & procurator per actionem mandati domino:
& tutor per actionem mandati, tutelæ, pupillo:& curator adul-
to per actionem vtilem negotiorum gestorum, & per directam
à spontaneo gestore coguntur exhibere & tradere.Idem & in ar
gentario, qui per actionem in factum cogitur edere rationes. Et
idem in tabellione,qui ei similis est,ff.de eden.quædam.respon.j.
& §.fin.Item per interdictum de tabulis exhibendis ab eo,qui ne
gat se tabulas habere,vel exhibere debere,vel per edictum quem
admodum testa.aper.si fateatur se tabulas habere.nec prætendit,
cur non exhibeantur,ff de tab.exhib.l.j.ff.quemad.tes.aper.l.2.§.
fi.Cæterùm editio instrumētorum,quæ pertinet ad causam cœp
ti iudi

ADDITIONES.

a Bene. ¶Sic posuit Inn.cuius fuerunt hæc verba:vt scrpsi in decr.
j de prob.super gl.ij.

b Penul. ¶Satis est magna cā id agendi, cū q̄ritur veritas matrimo-
nij.vñ fuit hîc disputando terminatū,ꝙ si illa,cū qua matrimoniū
contraxit,dr̄ primum virum habere,& me vendicat in maritum,
vel ego ob hoc ad diuortiū prouoco,ipsa cogēt edere instrumē-
ta contractus,vel dotalitia,quæ habere scitur, vel præsumitur de
primo contractu.si enim fauore fisci cogatur quis edere propria
instrumenta,ff.de eden.l. 3.fortiùs hoc fieri debet fauore matri-
monij,in quo multa sunt fauorabilia:quæ vide,vt lite non conte.
c.j.in glo.nota,quòd.& super ea subest alia ratio,scilicet periculū
animę,&per hoc facit clem.de vsur.ex grādi.§.j.ADDE,vt refert
& sequitur Roman. consil.ccclxxxviij.quòd decisionem Specu.
in hoc versi.sequuntur do.de Rota.decis.ccij.& Anto.de Butr.in
c.j.de probat.

c Diuus. ¶Concordat,quod not.in clemen.de vsur.ca.j.in gl.quid
contingat.

d Contingit. ¶Legitur tñ totum,vt ibi,& de priuil.cū ꝑsonæ.j.scri
pti.in si.lib.vj.qđ dic,vt ibi no.ADDE,quod voluit Bart.in l.2.ff.
de no.ope.nunc.ꝙ petenti editionē alicuius statuti non est eden-
dū totū volumē statutorū,sed illud statutum,qđ facit ad cām. Et
ver.seq.adde,vt refert Alex.in d.§.edi.quòd do.Ant.in c.G.perpe
tuus.tenet, ꝙ tunc debeat edi dies instrumenti, sine quo non vi-
detur edi posse dies solutionis. & pro hoc dicit facere ipse Alex.
l.1.ff.de iur.om.iud.& ita dicit velle Cyn.Bal.Gui.de Suz.& Pau.
de Castr.ibi:quia est eadem ratio,quæ in libro rationum. ADDI-
TIO.Adde tu videndum do.Ias.post Bart.& alios in rub.ff.de no.
ope.nun.vbi in col.pen.ver.gl.in rub.an totum statutum debeat
produci cum sua rubri. an sufficiat producere particulam statuti.
Hen.Ferran.

e Papam. ¶In præd.dec.j.de prob.vt hîc sequitur in fi.§.

ti iudicii, fit iudicis officio super quo tres diuersitates not. C. de eden.l.i. Acta verò vel iudicis officio, vel condictione ex lege pe-
23 titur, vt eo.titu.l.ii. ¶†Fieri quoq; debet editio presente iudice, vel alio ab eo deputato, vt in præ.dec.contingit. Item etiam in loco tuto: & is, qui eam petit, debet esse contẽtus inspectione duodecim hominũ, extrà eo.accipimus.& in consti.Alex.III.qa per-
a sonæ [a].sed hoc est arbitrarium. Quæ autem hîc desunt, vide, secũdum Papam, extrà de probat.c.i.

ADDITIO.

a Personę. ¶Quod non habemus, sed quod sequitur, vide de priui. cùm personæ.i.respon.lib.vi.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum publicum quale dicatur.*
2 *Officium notarij an dicatur publicum.*
3 *Scriptura dicitur publica, cui de iure, vel de speciali consuetudine creditur.*
4 *Instrumentorum priuatorum species sunt tres.*
Argentarius quis.
Nummularius quis.
5 *Scripturæ priuatæ regulariter credendum non est.*
6 *Scripturæ priuatæ inductæ contra eum, qui illam fecit, nec negat se fecisse, an stetur.*
7 *Literæ propriæ præiudicant scribenti, licet sint priuata scriptura.*
8 *consuetudo an aliquid possit operari, quo ad fidem scripturis præstandam.*

¶Instrumentorum species quot sunt.

a 7.§.Nunc dicendũ restat, quot sunt species instrumentorum. Et quidem duæ [a].nã aliud est publicũ, seu authenticum: aliud priuatũ. Publicum, seu authẽticum est, quod
1 publicam habet auctoritatem: cui' species sunt plures. ¶†Nam publicum est, quod est per manum publicam scriptum, id est per manum notarii, q est publica persona, vt C.de epis.& cleri. orphanotrophos. Vnde seruus publicus dicitur, vt C.lib.x. de iure fis.fa
b cultas.& in const.Greg.X.de vsur.c.quanquã [b].& in publicã formam redactũ, vt extrà de præsump.illud.ext.de fi.inst.c.ii.& c.in-
2 ter dilectos.§.rursus. ¶†De notario autem dicetur j.§.prox.cui' officiũ dicitur publicum, quia ob publicam vtilitatem est inuentũ. ¶Item dicitur publicum instrumentũ, quod est sigillo authẽtico sigillatum: extr.eo.scripta.extr.de prob.tertio.xix.q,3.statuimus. Sed tunc potiùs dicitur authenticum, quàm publicum, vt ꝓbatur in præ.c.scripta. Quod autem sigillum dicatur authenticũ, dixi s̃.de prob.§.fi.ver.13. Dicitur publicum, quod est auctoritate iudicis exemplatum, & authenticatum, vt C. de testa. publicati. C.de rei u.c.fi.C.de iu.emp.l.fi.in auth.de q̃store, in prin.& vt fra. fil.§.illud.extr.de cõfir.vti.c.j.ext.de fi.inst.c.pe.& fi.de quo dictũ est s̃.§.ostenso. Aliter enim non creditur sumpto, extr.e.c.j.C.de eden.auth.si quis.ff.eo.l.ii. ¶Quartò dicitur publicum instrumẽtum, quod in iudicio scribitur apud acta publica: & valet, per quẽcunq; scriptum sit, vt C.de eden.l.ii.C.de re iud.gesta. extr.de ꝓb. quoniã contra. ¶Quintò dicitur publicum, quod habet subscriptionem trium, vel, secundũ canones, duorũ viuentiũ testiũ, etiã si fit per priuatã manũ scriptum, vt extr.de fi.inst.c.ii.de testib.ca.
c j.[c] de prob.quoniam cõtra, &c.qui pot. in pig.hab.l.scripturas.in auth.de fi.inst.§.si quis igitur vult cautè.& §.seq.xvi.q.3.c.placuit §.potest.ii.ver.is autem.C.de anna.excep.vt perfectiùs. sed mortuis testibus non valet, extr.eo.c.ii. ¶Sextò dicitur publicum, q̃d de archiuo publico producitur, liber scilicet rationũ, vel alterius rei: & ei creditur si habet publicum testimonium, scilicet si iudex confiteatur illum fore de archiuo, seu armario publico productum.extr.de præscr.ad audientiam.30.q.i.peruenit.in auth.de his
3 qui ingre.ad appel.§.si verò.ff.de prob.census. ¶†Et generaliter nota, omnem scripturã dici publicã, cui de iure, vel speciali consuetudine creditur: extr.de fide inst.cùm dilectus.& no.secũdum
d Inn.extr.eo.c.i.[d] & cuilibet prædictorũ creditur, vt patet in præ. concor.& Inst.de inuti.stip.§.itẽ verborum. Quod quidem verũ est, si originale, id est ipsum authenticum instrumentum, introducatur. Si verò exemplum, vel sumptum, quod & vocatur Index, vt s̃.§.postquã.in prin.exhibeatur, fides ei non adhibetur, ff.de fide instru.l.ii.extr, eod.c.i.C.de eden.authen. si quis in aliquo.76. dist.ieiunium.ix.dist.vt veterum.C.de diuer. rescri.sancimus.nisi auctoritate iudicis sit transcriptum per manum publicam, vt prædixi: vel nisi illud authenticum, de quo fit mentio, vel alia legitima probatio exhibeatur, vt in auth.vt spon. lar.§.& hoc insuper. Arg.contrà C.de testi.l.ij.C.de re.iud.l.ii.in fi.& ff.de admi.tut.tutor. De humanitate tamen, secundum Vber.deberet valere, nisi fiat in fraudẽ, argu.ff.de iure fis.in fraudem.§.neq;.iunge hîc, q̃d est j.§.nunc autem.ver.item opponitur.sed tu hæc ꝓsequere, vt no. de ver.sig.abbate.& c.dis.ꝯ morẽ. Quid si ꝓducens sumptũ, q̃d de originali faciat mentionem, vult probare per testes, ꝙ sic continebatur in instrumento, prout ipse dicit: dic, vt j.§.prox, ver.illud
4 quoq;. ¶†Priuatũ autem est omne aliud instrumentum, à quocunq; sit scriptum, nisi aliquo prædictorum modorum sit corroboratum. Priuatorum aũt tres sunt species. nam aliquando facis scripturã tibi tantùm: aliquando alii tãtùm: aliquando tibi & alii. Scripturæ, quam tibi facis, nulla fides adhibetur, C. de prob. non exemplo. & l.non epistolis. C. de conuen.fis.debit.l.fi. Scripturæ verò, quam facis alii contra te, puta creditori tuo de eo, quod ab eo accepisti, bene creditur contra te, ff.depositi, Publia Mæuia.§. fi.i.q.7.saluberrimũ.27.q.i.omnes fœminæ. Tibi autem & alii facis scripturam, sicut est codex rationũ tuarum, cui interdũ creditur, ff.de edẽ.si qs ex argentariis.& l.q̃dam, §.nũmularios. Est autẽ argentarius is, q preponebatur olim auctoritate publica argento dando & recipiendo: ad cuius fidem, sicut & nunc ad fidem tabellionis recurrebatur. Idem etiam in nummulario, scilicet qui alienam pecuniam tenebat publica auctoritate. vt in præ.§.nummularios.& argum.in auth.de fideius.§.fi.Col.i.& eius scriptura erat
e publica: hodie verò ñ, vt ff.de edẽ.argẽtariis, x.q.ii.si œconom' [e].

Eiusdem

ADDITIONES.

a Quidem duæ. ¶Totum ferè, quod hîc ponitur vsque ad vers.regulariter.fuit Tanc.vbi s̃.
b Quanquam. ¶lib.vi.
c Testi.c.i. ¶Auctor dabat scriptorib' materias scibendas, q scribebant, & inueniebãt, & postea corrigebat, & addebat: Tan.alle.extrà de testib.c.i.& illud erat ca.cùm à nobis.i.in 3.compil.hoc remansit incorrectum.
d Extrà eo.c.i. ¶& ibi scripsi in prin.
e Si œconomus. ¶qa de argentario & nummulario hîc loqtur auctor, de his tractandũ est: & breuiùs de primo, qa hodie est in vsu Est ergo vidẽdũ, de qbus, quo casu, & qualiter ipsius scriptura sit ꝓbatoria in iudicio. Et breuiter, aut est de officio sibi cõmisso q̃d ꝓpriè est in scribendis rationib.de accepto dato & ꝯstituto, ff.de eden.l.p̃tor.in prin.& l.si qs.§.rationẽ. In cuius ẽt officio principaliter põderatur, qualiter sibi soluenda fuerit pecunia, nõ simpliciter qualiter soluat, vt dr̃ in simili ff.de ꝯh.emp.l.il.C.de rescin.vẽ. l.pecoribus.tũc stabitur ipsius scripturæ, dũ tñ diẽ & consulem & ipsius subscriptionẽ cõtineat, ff.de eden.l.i.§.rõnes. & l.si quis.§. i.& §.si initiũ.& C.de eden.iniustũ & l.nõ est nouũ. Nec putat Nico. in eis necessariã pręsentiã testiũ, vel aliam solennitatẽ, cũ hoc nõ sit iure cautũ. nam & statur sine his libro cẽsuali, & producto de archiuo publico: satisq; est ꝙ habeant suas proprias solennitates, extr.de ꝓb.cùm cãm.de præscri.ad audientiã.in his.de hoc ff. de prob.census.C.de fi.inst.ad hæc. Si aũt scripsit circa id, q̃d ad ipsius officiũ non spectat, non ꝓbabit, nisi sicut alia priuata. bene facit ff. nautæ, caup.stab.l.idem ait. §. eo modo: Subdit aũt videri, ꝙ scriptura argentarii cedat chartæ, cũ non sit publica manu facta, in qua secus: facit ff.ad exhi.l.3.§.pe.ipse ꝯrium tenet, cũ hoc officiũ publicã habeat cãm, & auctoritate publica exerceat, & fiat, ff. de eden.argentari'.§.i.& sic cedat charta scripturæ, & liber est ipsius argentarii, ad vtilitatẽ eorũ, ꝓ qb.script' est. Vnde per ipsum custodiuntur, eduntur & leguntur, ff.de eden.q̃dã.§.fi. Sic & fundi dñs pp cõmunem vtilitatem hominũ præstare p̃t viam cõmunem, ff.quemad.seruit.ami.l.si locus.§.fi. Soluet autẽ argentarius domino charte prætium congruũ per actionẽ in factũ ad exemplum ferruminatorũ, ff.de rei ven.l.in rẽ.§.item q̃cunq;. Non obstat l.præ.ad exhib.l.3.§.pe. nã ibi seruus vxoris meæ ratiões fecerat, quas vendico, si in charta mea scriptæ erant, quia illæ non habebat publicam auctoritatem: quia scribens seruus non erat argẽtarius: si non erant in charta mea, propter meum interesse ago actione in factum. ¶Restat tractare de scriptura alicuius priuatæ personæ nummularii nostri temporis, vel alterius: circa quam distinguendum est, an fiat per officium, cui quis adstingitur: aut per mandatum de hoc suspectum. De primo dantur exempla in tutore, vel curatore, in procuratore & negotiorum gestore: item in socio: item in quolibet, qui ex officio res alterius administrat, cũ isti teneantur per se, vel per alios ex consequentia sui officii scribere, quæ recipiunt & impendunt, ff.de tu.& rat.dist.l.i.§.officio de eden.l.quędam.in prin.& sic tenetur ad id eo iure, quo sunt adstricti ad exercendum officium: & sic ea actione, ff. commo.si vt certo.§.vsqueadeo.de pos.l.i.§.quæ depositis.& d.§.officio. Et fit talis scriptura expensis eius, cuius sunt negotia, domini scilicet, vel pupilli, vel societatis, tam in chartis, quàm in scriptura: sicut & alia: quę ad ipsius officium pertinent, ff.mand.idemque.§.si ad vecturas.ff.pro socio, l.cùm duobus.§.quidam.C.de contratio iud. tutel.l.fi.in fi. Et si in archa domini scribantur, vel societatis, erũt eius: & poterit eas petere ab illo officiali, soluendo illi pretium scripturæ, non solùm illa actione, sed & actione ad exhibendum & rei vendicatione, contra quemlibet possidentem, ff.ad exhib.l. iii.§.pen. Si verò chartæ erant scribentis, tenetur, soluto sibi pretio chartæ & scripturæ, exhibere domino negotiorum actione:

quia

quia tenetur ex officio, qd administrauit. Si verò scriptū fuerat in chartis tertij, erūt eius, cuius sunt chartæ, cùm scriptura sit priuata, vt in præ. §. pe. & insti. de rerum diui. §. literæ. Et hoc verū, si domino chartarū placuerit habere illas sic scriptas: & tūc tenetur soluere pretiū scripturæ bona fide i illis factæ, opposita exceptione, si agat ꝯ scribentē, vt in §. litē. & §. seq. Si autē scriptor mala fide scripsit in illis, vel non possidet, perdit prætiū scripturæ ꝯ dnm chartæ, vt in d. §. literæ. & ff. de cond. indeb. l. si area. Intelligo scriptorē, qui scripsit per se, vel per operarios, nomine scribentis, cum ipse scripsisse intelligatur, ff. de reg. iur. qui per alium. ff. de admi. tut. ita tamen. §. gessisse. & ff. de acq. rerum dom. l. quicquid. j. responso, in fi. Gessisse igitur dicetur officialis ille, qui rationes scribere & exhibere tenetur: sed ne officium sit sibi damnosum, is, pro cuius negotio scriptura facta est, pretium scripturæ soluere tenetur, si per dominum chartę solutum non fuit, qui etiam tenebitur ipsum librum exhibere in iudicio, æquitate suadente, officiali, ac etiā domino negotiorum: actione ad exhibendum: sed & actione in factum, quoties opus erit, vt in prę. §. pe. Tenebitur etiam de hoc cauere, ff. fam. erc. l. si q̄ sunt cautiones. & de iudi. l. in omnib. & si scripturā destrueret, teneretur pp dolū suum, ff. ad exhib. l. Iulianus. in prin. & l. iij. §. præterea. Sed si dominus chartæ velit de suis chartis deleri scripturam, nō auditur, ad hoc solùm intendens, vt noceat, ff. de rei ven. in fundo. & ex tali mutatione videtur substātia perempta: cùm charta sine læsione in pristinum statum reduci nō possit: facit præ. l. Iulianus. §. si quid. & ff. de le. iij. librorum. §. libris. Petat ergo pretium chartæ per actionem in factū ad instar ferruminatorum, ff. de don. inter vir. & vxor. l. vtile, & de rei ven. in rē. §. item quæcunque. Cōtra dolosum, quasi dolo desierit posse restituere, competeret rei vendicatio, ff. de rei vendicat. sin autem. §. sed & his. & tunc qui scripsit, est domin⁹ libri, quasi chartas emisset, ff. de rei ven. l. eius. & scripturæ, quia scripsit, vel scribi fecit: & sibi librum restituere tenetur omnis is, adquē peruenisset, sicut in domino, vt in §. pen. sæpius alleg. Dominus autē negotiorum ab extraneo petet illud sibi exhiberi per actionē in factum, æquitate suggerente, vt in præ. §. ¶Si verò quæratur, an prædicta scriptura fidem faciat in iudicio, cùm sit priuata? respondet, ꝙ sic cō tra scribentem, pro ipso non, ff. de interrog. act. de ætate. §. j. & C. de prob. rationes. & l. exemplo. Si tamen aliis adminiculis adiuuetur, putauit Nico. quòd etiam sibi proderit. inducit, ꝙ præ. l. rationes. dicit, quòd sola non sufficit: & facit l. instrumenta. ibi, pcedēs vide, quod statim dicam super ver. licet autem. ¶Sed vltra quæritur, an talis scriptura debeat aliquas solennitates habere? Respō det, quòd tales rationes habent similitudinē ad rationes argentariorū, licet parem effectum non habeant. dicit tamen, quòd habere debent diem & consulem, id est, tempus quo scribuntur, sicut illę, cùm sit eadē rō: de quo ff. de eden. l. j. §. rationes. Item debent ꝯtinere quicquid ad talē administratorē peruenit de pertinentib. ad illum, cuius negotia gessit, & ex qua causa recepit, & ex qua expendi, & quantū: & sic apparere poterit de fide & diligentia sui actus, ad quod ista scribuntur, ff. de tute. & ratio. distr. l. j. §. officio. Et ratio legis pōderanda est, C. de interdic. l. j. Alias solennitates de testibus, & similes, non putat Nico. necessariò ponderandas. Dicit etiam ꝙ si prædicta dies & cō. non ponantur, valebit scriptura contra scribentē, ne sibi prosit suus dolus, vel defectus: sed in his, quæ facerent pro ipso, fidem non faciet, vt suspecta, licet ex causa quantitate, qualitate & tempore aliqualem probationem pro eo induceret. Allegat ad primum C. de dona. auth. eo decursum est. in fi. & C. de transac. si ex falsis. Quod dictū est de aliquali probatione pro ipso, declaratur, vt quia dicitur expensum in alimentis pupilli, qui vixit: in doctrinā ipsius, qui profecit, vel artib. imbut⁹ est: in ædificiis: hæc non possunt esse sine expēsis. Putat ergo, ꝙ secundum quātitatē & qualitatem horum quandoq; sine alio auxilio staretur assertioni, quandoq; esset causa iuramenti deferendi, quandoq; esset præsumptio minus semiplena, sed aliquod facit indicium: hoc habet iudex æstimare, ff. de ali. pup. præstan. l. si. facit C. de admin. tut. l. lex, quæ. in authen. de hæc. & Fal. §. si verò absunt. ¶Dicto de priuata scriptura, quæ fit per officium scribentis, dicendū est de illa, quæ fit per mandatum. Et hæc duplex quia vna fit in forma rationum, alia documentorū, vel instrumentorū. Prima quandoq; fit de eo, quod fit inter alios: vt si tu, & ego, deponimus penes mercatorē pecuniā, quasi faciendo ipsum scribam de his, quæ per nos diuisim, vel coniunctim agentur. Aut respicit id, quod fit cum ipso scribente. Primò locū habet, quod dictū est de argentario: salua tali dissimilitudine: quia argentarius cogitur recipere, & scriptū edere. per edictum de edendo: sed mercator ille non cogitur recipere, vel scribere: sed si recipiat, cogitur per actionem mandati scribere & edere. ff. mandati, l. j. quod est verū, si interest mandantis ita fieri, ff. mandati, si procuratorē. §. mandat. & §. fi. Itē si scribit, litera edicti habet: & sic conuenit rationib. scriptis ex officio. Itē si constat confessione partiū, vel probatione legitima, scripturā factam de partiū voluntate, ei stabitur inter eos: si per alterū non negatur, stabitur ei, quo ad plenā fidem, qa priuata est, C. eo. instrumenta. cū aliis tamen adminiculis pdesse poterit, vt ibi: q̄ adminicula maiora vel minora erūt, pōderatis circūstantiis personarum principalium, & scribentis, quantitatis rei, & similib. Quod aūt dixi, mercatorē teneri edere, non intelligas de toto libro rationū, sed de parte, quæ pertinet ad mandantem, ff. si cer. pet. cùm quid. fami. erc. l. si quæ sunt. & de eden. l. prætor. §. fin. quod dic, vt extra eo. tit. cōtingit. & de priuil. cùm personæ. lib. vj. Secūdo casu, cùm scriptura respicit solùm mādantē & scribentē, si scriptura est solùm pro scribente, nō statur ei, C. de prob. l. exēplo. xiij. q. ii. c. i. Si verò scriptura mista est, pro eo & contra eū, vt continens recepta & data cōtra se, putà in receptis indistinctè credetur, in datis ponderabit iudex circūstantias, de quibus suprà pximè dictū est, C. de prob. rationes. ff. de posi. l. Publia. in fi. ii. q. i. in primis. in prin. de testib. in nostra. Primo verò casu, quo scriptura est contra scribentē, si per confessionem eius, vel per testes constat illum scripsisse per se, vel per alium, licet condemnetur per id, C. qui pot. in pig. hab. l. scripturas. & de don. l. in donationibus. non tamen, quia per illam scripturā efficiatur debitor, si non erat quia iste non est modus cōstituendi obligationē, ff. de dona. l. nuda. sed pśumitur ex hac scriptura debitū esse, si causa legitima obligationis cōtineatur in illa, vt in præd. l. Publia. in fi. dicitur de cō fessione facta in epistola. facit quod no. ff. de vsur. cùm de in rem verso. vbi longæua solutio non inducit obligationē, sed inducit præsumptionē obligationis ex causa allegata. Quid si in prædictis terminis mercator scripturā libri sui negat sua voluntate factam? dicit Nico. sufficere, quòd in libro suo scriptura est, nisi contrariū appareat: sicut de libro census dicitur, ff. de prob. l. census. facit C. de Iust. codic. confir. l. j. §. hunc igitur. C. e. ti. auth. ad hæc. & de arbi. l. ne in arbitris. De solennitate dic, quòd contra scribentē non est de solennitate qrendum, s. in quantū esset contra mandantem sed quantū ad id, quod continet pro scribente, requiritur, ꝙ habeat formā rationis, s. diem & consulem, de quib. s. ¶Nunc de secūdo videndū de scriptura, s. quæ habet formā documentorū, s. quę docent & instruunt in iudicio, quod factū est, & propter id vocatur instrumentū in rubricis vtriusq; iuris. Primū. ii. q. 7. plerīq;. & q. 8. sciant cuncti. quæ lex canonizata habetur C. de prob. l. fin. ad idē C. de eden. si quis in aliquo. Et hæc documenta quandoq; sūt publica, s. scripta manu publica: forma quandoq; priuata, quæ solaad fidē iudici faciendam nō sufficit. Et hæc priuata diuiditur: qa aliud est priuatū documentum, tanquā publicum, & aliud oīno priuatum primum Nico. vocat illud, qd licet deficiat in prædictis duob⁹, vel altero illorum, s. psona publica & forma, tamen habet effectum publici instrumenti. qd pcedit, qn id, quod deficit in instrumento, vt fit publicum per iuris ordinationē, suppletur ī alio s. qd habet effectum publici. quod dicit fieri per septē supplemēta: quorum tria sunt in confectione, alia tria post confectionem: septimum ptinet ad vtrunque. Primum est maioris solēnitatis, s. q̄ adhibet in numero, qualitate & subscriptione testium. Cōstat, ꝙ in publica scriptura, q̄ fit p notariū, regulariter interueniūt duo testes et ignoti, qui scribantur per tabellionem: in scriptura verò facta manu priuati, deficit publica manus: & forma: sed habet prę sentiā & subscriptionē propriæ manus triū testiū pbatæ opinionis: talis solennitas supplet & dat vires publici documenti, C. qui po. in pig. hab. l. scripturas. & qd ibi no. dū tñ tempus cōtineat secundum loci cōsuetudinē, in auth. vt præpon. no. Imper. §. j. & §. si quis verò. Secundum supplementum est maioris actoritatis, s. cū scriptura fit à priuato, sed habet subscriptionē cū solitis signis. vel sigillis maioris magistrat⁹, illi⁹, s. cui⁹ officium est in illo loco, vel curia, publicis sigillationib⁹: sicut in curiis papæ, vel regū, vel episcoporū seruatur. & idem in ꝯmunitatibus ciuitatū. hęc enim maioris sunt efficaciæ, q̄ scripturæ notarij. Et putat Nic. hanc etiā sine testib. valere, dū tamen fiat de eo, quòd ad officium sigillantis, vel subnotantis pertineat, vt C. eo. ti. auth. ad hæc. ff. de iurisd. in fraudem. §. quoties. C. de quadri. præscri. l. fin. ibi, siue per nosmetipsos, siue per procuratores, ex epistalmate tamē nostro, & c. & in auth. vt diui. iuss. subsc. Col. 8. extr. de pb. c. j. & c. post cessionē. de fid. inst. cùm dilectus. & c. inter dilectos. Si ergo recipio mutuum, quod scribitur per priuatum, & sigillatur per magistratum, non putat Nico. ꝙ fidē faciat cùm nō inueniat hoc iure statutū, nec eius officium se ad hoc extēdat, nec ad id fuit inuentum. facit ff. de cust. reo. l. diuus. nisi consuetudo loci hoc inducat. de materia vide suprà de prob. §. fi. ver. x. ¶Tertiū supplementum est cōscriptio, vel subscriptio. hæc aūt locū habet, cū subscriptio fit ad voluntatē vnius partis tantùm, & scribitur, vel subscribitur per illū cōtra quē facit, vel per alium ipsius voluntate, vt est in donatione, vel in mutuo. Et est idem quando scriptura facit pro vtroque Exemplū in locatione, quæ scribitur per vnum, & subscribitur p alium, vel per tertium ipso volente: & idem, si scribitur per tertium, &

Eiuſdem quoq; naturę,cuius eſt codex rationũ,eſt chirographũ,
quòd fit ſuper depoſito: qđ ſolet in eadẽ forma fieri depoſitario
& deponenti,ita videlicet vt q̃dam literæ ꝑ medium incidantur,
a ſm Tan.[a]ſicut in diœceſi,& ꝓuincia Narboneñ.&ſeruat ẽt ĩ aliis
ꝯctib⁹,cui ſcripturæ ſtãdũ eſt,vt in p̃d.l.Publia.& ff.de prob.ſi chi
5 rographũ.Itẽ& ſcriptura de penſionib⁹ acceptis.¶†Regulariter
ergo priuatæ ſcripturæ ñ credit̃,C.de prob.l.inſtrum ẽta.& l.exẽ-
plo.& l.rationes.C.de ꝯuen.fiſci debi.l.ij.& l.fi.niſi ꝯ eũ q ſcripſit
&hoc in pſonalib⁹:ſecus in realibus,C.q pot.ĩ pig.hab.ſcripturas.
vel niſi fortè ſit à teſtib⁹ nõ pauciorib.trib.ſubſcripta.Si tñ teſtes
inſcripti mortui ſunt,non valet,vt ſuprà verſi.quinto.Sed ſi vetus
ſcriptura eſt,facit p̃ſumptionẽ,vel ſemiplenã ꝓbationẽ,vt in p̃d.
l.inſtrumenta.& l.exẽplo.& l.rationes.C.de reb⁹ credit.l.3.24.q.
ij.c.ſanè.Licet autẽ inſtrumenta priuata per ſe ñ ꝓbẽt,tñ cũ aliis
adminiculis fidẽ faciunt,vt in præ.l.inſtrumẽta.qa q̃ non proſunt
b ſingula,multa iuuant[b],extrà de ſucceſ.ab inteſ.cũ dilectus.C.lib.
x.de agricol.& cenſ.cũ ſcimus.in prin.Probat ergo,ſm Vbert. cũ
vno teſte,ſicut cum iuramento:ſicut & aliàs dr̃ de vno teſte cum
iuramẽto,habita ꝯſideratiõe qualitatis rei & pſonæ,vt C.de reb.
cred.actori.& ergo ex præd.l.inſtrumenta,videtur,ꝙ ſi nũmulari
us,ſeu cãpſor noſtri tẽporis,cui⁹ ſcriptura ñ eſt publica,ſed priua
ta,vt dixi,dicit in ſcriptura ſua,die tali mutuaui centũ tali,p̃ſumet̃
pro ſcriptura cũ adminiculo vni⁹ teſtis,vel ſacramẽti,habita diſtĩ
c ctione,cui debeat deferri: q̃uis id durũ videat̃[c]. ¶†In ſumma er-
6 go nota,ꝙſi ſcriptura priuata inducit̃ ꝯ eũ,q illã fecit,nec ipſe ne
get ſe illã feciſſe,ſtatur,vt in p̃d.l.Publia:& ĩ.ver.pximo,niſi ĩ mu
tuo,vbi habet excipiens bienniũ anteq̃ valeat, C.e.tit.in ꝯctib.in
prin.ſi verò negat eſſe ſuã,hoc ꝓbari oportet.Sed & ſi de alio in-
ſtrumẽto dr̃,ꝙ aliquis illud fecerit,ſi neget̃ illud feciſſe,id ipſum
ꝓbari oportet.Si verò certũ ſit ꝑ ſigillũ,vel alio mõ,ſuã eſſe ſcri-
pturã,dicatur tñ ei ñ eſſe credendũ,tunc ei credendũ ñ eſt,niſi ſit
tabellio,vel niſi ſit de ꝯſuetudine introductum,ꝙ ei credatur,niſi
à caſu,qa actis cuiuſlibet iudicis creditur,vt extr.de prob.c.qm̃ ꝯ.
d ſm Papã[d].† Illud ẽt no.ꝙ ꝓpriæ literæ p̃iudicãt ſcribẽti,licet ſint
7 priuata ſcriptura:vt ext.de tranſa.quãto.in prin.in parte deciſa,&
in præd.l.Publia.§.fi.ff.de pig.l.pe.j.q.7.quoties.xx.q.j. vidua. 27.
q.j.omnes fœminæ.ſcriptura cm̃ ꝓpria pręiudicat ſcribenti.C.de
non num.pec.generaliter.cum præd.ꝯcor.in tantum,ꝙ ſi eam ab
negauerit,& cõuictus ſit ſuã eſſe,ꝯdẽnabitur in duplũ quãtitatis
de qua agitur,vt C.e.auth.ꝯ q propriã.Arg.ꝯ C. de prob. nõ epi-
ſtolis.&l.exẽplo.Solue ſm diſtinctionẽ poſitã s̃.ver.priuatorum.
Et circa epiſtolas abſentiũ vide iura,q̃ inducuntur circa nuncium
8 ĩ.§.inſtrumentorũ ergo. in prin. ¶†Hoc quoq; notatu dignum
eſt,ꝙ in prouinciis,vbi ñ eſt vſus tabellionũ,multũ operatur con
ſuetudo,quo ad hoc,vtrùm credatur alicui ſcripturæ,vel nõ,ext.
de fide inſt.cùm dilectus.& de prob.quoniam contra.xvj.q. 3.ca.
placuit.§.poteſt.circa mediũ,ext.de of.ord.paſtoralis.in fi.xi.diſt.

ADDITIONES.

Tertium, & ſubſcribitur per ambos,vel per aliũ, vel per alios ipſorũ volũtate.His enim modis ſuppletur defectus publicæ perſonę,& etiam teſtium,C.de don.in donationibus.ij. reſpon.& l. vice donatricis.C.eod.titul.l.plures.& l.comparationes. procedunt per edicta,cùm is,cuius voluntate dicitur ſcriptum,id fatetur.Si verò negat producens,habet id probare,C.qui potior.in pig.hab. aut: ſi quis vult.& ff.de procur.ſi procurator abſentem.ibi,literis eius approbatis.& tali approbatione facta,ſic ſtabitur illi ſcripturæ, ꝙ qui negauit,de ſuo mendacio punietur,ſecundum authent.C.de non numer.pec.contrà qui propriam.& d.l.ſcripturas. Et in hoc differt hoc tertium ſupplementum à ſecundo, quia illi ſtatur prima facie,etiam ſi ab aduerſario negetur,niſi alia ſit contra id ſuſpicio,ſicut etiam dicitur de publico inſtrumento:hîc ſecus.Hęc autem tria ſupplementa reſpiciunt confectionem,& ſuccedũt tria quæ ſequuntur.¶Et eſt quartum ſupplementum,iudicis examinatio confectionem ſequens:quod procedit in vltimis voluntatibus: quæ licet ſint ſcriptæ à perſona priuata, vel à ſeruo, tamen coram iudice examinantur & publicantur,C.de teſtam.l.publicati.vbi de hoc: & poſtea probat. Quia ſimilitudinis ratione putat Nicol. quòd ſi quodcunque priuatum inſtrumentum fuerit coram examinante publicatum & authenticãtum,plenè probet, in authen.vt fratrum filij,§.illud.& de teſtib.§.pen. quæ eſt de teſti: authen.præterea.& ſic etiam quidam intelligunt l. ſcripturas. C. qui pot. in pig. hab. ¶Quintum ſupplementum loci deputatio: quod intelligitur: cùm auctoritate publica deputatur certo die, tanquam publica in archiuis publicis:& pro publicis communiter habentur,&,vt talia,per iudices ſeruantur:hi ſunt libri cenſuales,libri æſtimorum,& ſtatutorum:argum.præd.auth.ad hæc.& ff.de prob.cenſus.de præſcrip.ad audientiam.& facit l.Barbarius. ff.de officio præt.¶Sextum eſt temporis obſeruatio,ſcilicet quę longis temporibus à ſingulis,vt publica & authentica,ſunt ſeruata.Exemplum in libris veteris & noui Teſtamẽti,epiſtolis Pauli, libris Ariſtotelis,Hippocratis,& ſimilib.quia pro dictis auctoritatibus à longis temporibus ſunt recepta,& ſeruata,& habita:facit ff.de aqua plu.arcen.l.j.in fi.& l.principis.Dicit autem, quòd hæc vltima duo ſupplementa ſolùm procedunt quo ad perſonas, inter quas ſunt ſeruatæ, & quæ ſubſunt iuriſdictioni illorum, quorum auctoritate deputatæ cuſtodiuntur.¶Septimum ſupplementum,quod reſpicit vtrunque tempus.de quo ſuprà, eſt loci conſuetudo. Vnde Venetiis ſtatur inſtrumentis ſcriptis per ſacerdotes. In multis partibus facit fidem certum ſigillum, certa ſubſcriptio,certa ſtampa,vel formę impreſſio.ſtabitur enim conſuetudini illius loci,& inſtrumentis eo loco factis, etiam ſi alibi agatur, vel producatur,C.de emanc.l.j.extrà eod.tit.cùm dilectus. & dixi ſuprà in ſecundo ſupplemento,& in fine primi:plures concord.ponit auctor hîc in fine huius §. Per prædicta inſtrumentum priuatum dicitur etiam publicum:omnino verò priuatum, quod nullum ſupplementum habet de prædictis,quandoque patitur defectum modicum,ſ.quando perſona ſcribens eſt magnæ opinionis & fidei,ſed non eſt tabellio:& habet eius ſcriptura omnia,quæ requiruntur in publico. quandoque habet multum defectum, vt quia ſcriptum ab eo,pro quo facit: eſt autem ſecundum qualitatem defectus habenda fides quandoque ſemiplena, quandoque minor,quandoque nulla, C.de proba.inſtrumenta.& l.exempla.
ADDE, quòd libri rationum abque die probent contra ſcribentem,tenet Alexan.in l.ait prætor.ff.de eden.vbi dicit, hanc addit. in hoc no.Et an ſtetur libris mercatorum,poſt Bart.vide,quæ ibi poſui in l.nuda.ff.de don.& vide Ro.conſ.346.per Bar.in l.admonendi.de iureiur.& per nouiſſimos in l.quędam.§.nummularios. ff.de eden. An valeat ſtatutum,vel conſuetudo,quòd libris mercatorum detur plena fides:Bal.conſ.375. lib.4. videtur tenere,ꝙ ſic.Item liber regiſtri notarij poſitus in archiuo publico, probat, licet abſque die & conſule,ſecundum Rom.conſ.138.

a Secundũ Tan.¶In ſcripturis,in quibus ſunt data & recepta, pcedere p̃t talis diuiſio.Si intelligas,quòd dimidiam ſcripturæ diuiſæ forſan per lõgũ habeat quælibet pars:vel forſan ñ diuiditur charta tota,ſed certæ literæ fiunt in magna figura,quæ diuiduntur, & dantur in ſignum:&bonus modus eſt,quo quandoque vſus ſum quia non poteſt falſari.

b Multa iuuant.¶Verſus fuit Ouid.ſecundo de Remed.amoris,in prin.addit bonum verſum ĩ.de probat.§.fin. vltra princ. & ſi non obſunt ſingula,multa nocent. Ad hoc vltimum alleg.de eo. qui dux.in ma.cùm haberet.& l.fi.ff de prob.Ad primum verſum alleg.Accur.ibi contrarium de l.C.qui numer.tute.l.j.in fi.ad idem extrà de elec.innotuit.verſ.multa enim ſolent dici.vbi concord. procedere in probationib.in excuſationibus,non vt in contrariis.& hoc ibi placet Alex.vel,vt dicit ibi Iaco.de Bel. quando vnũ per ſe ſufficit,tamen reliqua iuuant.Sed hæc ſolutio non congruit principio verſus,in quantum dicit, Quæ non proſunt ſingula, &c.propter quod dici poteſt ex qualitate factorum,& circunſtãtiis id arbitrari debere,an pluralitas indiciorum per ſe non ſufficientium moueat iudicis animum ad effectum vnius efficiẽtis,nec ne. Debet autem iudex in iſtis,quæ ſic cedunt in arbitramentum factum,eſſe circunſpectus,extr.de teſtibus.præterea,vt ibi ſcripſi poſt Hoſtien.in gloſſ.penult.ibi,etiam gloſſ.vlt.B.ponit ſuperiorem verſum.

c Videatur.¶Et Cyn.in præd.l.inſtrumenta reprobat illud dictum ſecundum Pe.dicens, quòd ibi adminicula dicuntur depoſitiões teſtium inſcriptorum.ſed & hoc videtur durum:quia ſine ſcriptura ſufficeret depoſitio plurium teſtium. Item exemplum, qđ ponit gl. non placet multis, dum exemplificat in eo,qui ſcripſit,debeo tibi decem;quia contra ſcribẽtem ſufficeret propria ſcriptura ſine teſtibus: ſed ipſe intelligit non ſufficere ex defectu cauſæ. Et licet hoc ſit verum,quòd cõfeſſio extra iudicium ſine expreſſione cauſę non probat debitum,C.de non nu.pec.l.generaliter.& ff.de prob. cùm de indebito.§. fi.non videtur tamen lex illam expreſſionem cauſæ vocare adminicula,vt ibi per Cy.Guid.de Suz. intelligit illam l.in priuata ſcriptura creditorum extra librum Rationis:de libris his dicit propterea,quæ de illis dixi s̃.§.Dominus meus legebat illam in ſcriptura priuata facta à tertio contra eum: vel non probat,ſecundum eum,ſed facit indicium.Iac.de Bel.ponit in ſolutione contrariorum codicil. quandam diſtinctionem, quam ibi ſcriptam per te videas.
ADDE Bart.in l.nuda.ff.de don.& ibi Alex. in apoſtilla:quòd de hac addi.mentionem facit.

d Secundum Papam.¶Quod vide in c.j.hoc e.ti.in vl.col.ver.hoc etiam in his rebus.&c.fcit ſancta.75.diſt.vtinam.de cõſec. diſt.4. de trina.18.q.2.ſeruitium.extrà de conſue.ex literis.& s̃.de prob. §.fin.verſ.x.ADDE ad verſicul.ſequentem,quòd creditur epiſtolæ alicuius ſcriptæ tertio amico contra ipſum ſcribentem,& in fauorem eius, quem ibi appellat ſuum creditorem: Rota in antiq. deciſ.430.

SVMMARIVM.

¶Fides quibus inſtrumentis adhibenda ſit,& quanta.

1 *Inſtrumento publico ſine alio adminiculo credendum eſt,dummodo non ſit cancellatum,aut aliter vituperatum.*
2 *Inducens inſtrumentum vituperatum,raſum,vel cancellatũ,vel ſuſpectum,debet illius veritatem probare.*
3 *Inſtrumento quot teſtes poſſint præiudicare.*
4 *Contra inſtrumentum quantumcunque publicum,poſſunt teſtes admitti.*
5 *Inſtrumẽto ſuper aliquo cõtractu producto,ſi opponatur aliquẽ contrahentium tempore contractus alibi fuiſſe,an ſufficiant duo teſtes ad hoc probandum.*
6 *Inſtrumentum in iudicio productũ ſi dicatur factum in longinqua regione,conficientis nomine ignoto,an ſit validum.*
7 *Scriptura priuata an,& quando proſit,vel noceat producenti.*
8 *Inſtrumentis in cauſis dicendis quanta fides ſit adhibenda.*
9 *Vxore à duobus petita,ſi æqualiter probetur,cui probationi ſtandum ſit.*
10 *Inſtrumento ſcripto,ſi teſtes negent ea,quæ in eo ſcripta ſunt,an potiùs inſtrumento credatur,quàm teſtib.*
11 *Inſtrumentum,cui vnus ex teſtib.in eo conſcriptis contradicit,redditur ſuſpectum,donec contrà probetur.*
12 *Scripturæ tabellionis an potiùs credendum ſit,quàm dicto teſtis in inſtrumento contento.*
13 *Teſtes contradicentes inſtrumento,in quo non ſunt conſcripti,an ſint credendi.*
14 *Viua vox duorum teſtium in nullo caſu validior eſt publico inſtrumento.*
Publicum inſtrumentum in quibus caſibus validius ſit duob.vel plurib.teſtib.
15 *Obiectio publico inſtrumento facta in modum exceptionis de falſitate,vel defectu,&c.an potius probetur per teſtes,quàm per inſtrumentum.*
16 *Probatio quandoque meliùs fit per inſtrumentum,quam per teſtes.*
17 *Probãte aliquo per teſtes cõtra inſtrumẽtũ,an poterit probari per alios ſic eſſe.*
18 *Inſtrumento publico an potiùs ſit credendum,quàm literis epiſcopi,vel alterius iudicis.*
Tabellio æquipollet duobus teſtibus,& quandoque tribus.
Scripturæ tabellionis qua ratione potiùs credatur,quàm literis epiſcopi.
19 *Inſtrumenta ſibi contraria,& ab eadem parte producta,derogant fidei.*
Probationibus partium æqualibus exiſtentibus,abſoluendus eſt reus.
20 *Facto aduerſarij perdens inſtrumentum,quo vſurus erat,quomodo debeat intẽtionem ſuam probare.*
21 *Sigillum Imperatoris,vel bullam papæ habenti,an ſit credendum.*
22 *Tabelliones facere quis poſſit.*
23 *Tabellio ab Imperatore,vel papa,vel eo, cui hoc ſpeciali priuilegio eſt indultũ,ordinatus,poteſt vbique ſuo officio vti,& inſtrumenta conficere.& nu.25.*
24 *Tabellionatus officium non datur à natura,nec ab omnibus confertur.*
25 *Presbyter ſemel ordinatus poteſt vbique celebrare de eius licentia,ad quẽ declinat:ſic & tabellio ſimpliciter conſtitutus ab eo,qui poteſtatem habet,poteſt vbique vti ſuo officio.*
26 *Tabellio conſtitutus in ſpiritualibus,an poſſit inſtrumentum conficere in temporalibus.*
27 *Tabellio conſtitutus à domino temporali in ciuilibus,an poſſit inſtrumenta cõficere in ſpiritualibus.ſeu eccleſiaſticis.*
28 *Tabellione laico ſcribente vota canonicorum in ſcrutinio electionis, non tenet talis electio.*
29 *Fieri multa prohibentur,quæ iam facta tenent.*
30 *Seruus an poſſit fieri tabellio.*
31 *Inſtrumentum confectum à tabellione excommunicato,an ſit validum.*
32 *Inſtrumenta per eum,qui non eſt publicus notarius,facta,an ſint publica,& an fidem faciant.*
33 *Inſtrumenta per non notarium publicum confecta habentibus qualiter ſit ſubueniendum.*
Tabellione inſtrumentum falſum conficiente, an poſtea ſit fides cæteris inſtrumentis per eum confectis adhibenda.
34 *Inſtrumentum factum ab hæretico,an ſit validum.*
35 *Tabellio ſi ob aliquam cauſam officiũ ſuũ perdat,an poſtea poſſit vti ſuo officio.*
36 *Tabelliones an poſſint facere fieri formam inſtrumenti per aliquem,& poſtea in publicam formam redigere.*
37 *Tabelliones ſub qua forma creari debeant.*
38 *Comites & barones priuilegium faciendi tabelliones ab Imperatore habentes cuius formæ inſtrumento vti debeant.*
39 *Epiſcopi & barones poteſtatem creandi tabelliones habentes,qua forma in creatione vti debeant.*
40 *Tabellio multas habet appellationes.*
41 *Tabellio an iura ſcire debeat.*
42 *Sententiæ iudicis prolatio per quæ fieri debeat.*
43 *Inſtrumentum continens talem eſſe debitorem talis & tanti,an originali,aut primæuo oſtenſo ſufficiat ad credendum.*

a 8.§.Reſtat videre,quibus inſtrumentis fides adhibeatur: & quanta [a]. Et quidem ſolis publicis, vel alio
modo authenticatis:quod dic,vt ſ.§.proximo.priuatis quoq; ere
1 ditur in caſib.in eo.§.dictis. ¶†Creditur aũt publico ſine aliquo
alio adminiculo,dũmodo illud inſtrumentũ appareat ſine cãcellatura,vel vituperatura, vel innouatiõe primæ figuræ, vel raſura,
quæ poſſint ſuſpicionẽ inducere,nec ſit deletum, vel abolitũ, in
auth.de fi.inſt,§.ſi verò moriãť.ext.e.ex literis.& c.inter dilectos.
&de crim.fal.licet.C.de edi.diui Adr.tol.l.fi.§.j.C.de teſtib.ſi vnꝰ.
extr.de reli.do.cũm venerabilis.§.ſed pars.C.de teſt.l.pe.extra de
priuil.cùm olim.j.& ij.& ĩ.§.inſtrumentũ.verſ.item excipiť,ꝙ eſt
vituperatũ.Eſt autẽ ſuſpecta raſura in annotatione indictionis,vt
extr.de fi.inſt.inter.§.ſed ꝯ.& ar.ff.quemad.teſt.aper.l.ij,C.de ꝯſi.
ſtipul.l.pe.vel temporis,extr.de relig.do.cùm venerabilis,vel nominib.iudicũ,vel rei,vel actorum,vel in data,vel in nomine loci,
vel in narratione iuris,vel in remotione appellationis,vel in coactione teſtiũ,vel in aſſignatione termini,& in pluribus aliis,quæ
iudex circũſpectus attendet,vt extr.eo.ex literis.extr. de reſcript.
olim.Sed & ſi ꝯ has ſuſpiciones appareant aliquæ in ꝯriũ , eas iudex attẽdet.Magis aũt videť inſtrumẽtũ ſuſpectũ ꝑꝑ raſurã,q̃ ꝑꝑ
b conſumptionẽ:ſm Papã [b].& breuiter,creditur inſtrumẽto, dummodo non ſit appoſitum aliquod de illis vitiis,vel defectibꝰ,quę
2 ſunt ĩ.§.prox.¶†Si autem apparet vituperatũ,vel raſum,vel cãcellatum, vel ſuſpectum in aliquo de illis modis vel huiuſmodi,
oportet inducentẽ illud probare veritatem: quod ſi non fecerit,
præſumitur falſarius,&punitur,C.de teſtib.iubemꝰ.Captioſa enĩ
c ſcriptura vim in iudicio obtinere nõ debet,ff.de fid.inſt.l.ij.[c] licet
d ſit arg.cõtrà,extr.e.tertio [d] Hoc intellige,put no.§.breuiter.ver.
& nota,ꝙ.Si verò non apparet ſuſpectũ,incumbit probatio accuſanti,vj.q.vlt.actor.C.de accuſ.qui accuſare.& hoc cùm ciuiliter
agitur de falſo. nam ſi criminaliter , vtriq; incumbit probatio, vt
3 C.ad leg. Cornel.de falſis,l.vbi.¶†Sed quæro,quot teſtes præiu
e dicent inſtrumento?Odof.& Ber.[e] dicunt,& auctoritas tabellionis æquipollet duob. teſtib.vt extrà.de probat.quoniã contra.&
ff.de teſta.Domitius Labeo.C.de fi.inſtr.in exercendis. licet alibi
videatur,ꝙ tribus,vt xvj.q.3.c.placuit.§.poteſt.ver.is autẽ.& alibi
ꝙ vni,vt C.qui teſtam.fac.poſſ.hac conſultiſſima.§.ſed quia.&2.
q.4.c.j.extr.de teſtib.in omni.Ergo patet, ꝙ quatuor, aut quinq;,
ſiue ſcripti,ſiue alij,tantum vincent inſtrumẽtũ.Dicit autẽ Odof.
ꝙ conſideranda eſt natura cõtractus in inſtrumento contenti,vt
ſi ſit teſtamentũ,in quo ſunt ſeptem teſtes neceſſarij,vel codicillus,in quo quinq; requiruntur:tunc enim neceſſe eſt inſtrumẽtũ
per totidẽ,& per duos amplius reprobetur,vel ẽt per plures, vbi
aliqui pro ipſo inſtrumẽto deponũt,vt ff.de pignor.contrahitur
qui duo producãtur contra tabellionẽ, cùm propter auctoritatẽ
tabellionis credatur teſtibus inſcriptis: & hoc, ſi ſint mortui, de
quo dic,vt ff.de teſtam.hæredes palàm. & pleniùs hoc proſeque
f re,prout notatur,ſecundum Papam,extr.de fid.inſt.cũ Ioannes.[f]
4 ¶†Et nota [g], quòd contra inſtrumentum quantumcunque pu
g blicum teſtes admittuntur, prout expreſsè habetur extrà de fide
inſt.cùm Ioannes.extrà de præſcr.ad audientiã.C.de prob.cũ pre
cibus,niſi in duob.caſibus.Primus eſt, quia contra inuentariũ pu
blicum non recipiuntur,C.arb.tu.l.fi.Secundus eſt,ſi mulier con
feſſa ſit ſe recepiſſe pecuniã pro interceſſione, vt fideiuberet, &
hoc in inſtrumento contineatur. tũc enim teſtes inſtrumẽto nõ
h poſſunt obiici,vt C.ad Velleia.antiquæ [h].¶†Sed pone:produci-
5 tur aliquod inſtrumentum ſuper aliquo contractu : opponitur,
aliquem cõtrahentium alibi fuiſſe tẽpore contractus, & probať
hoc per duos teſtes,quæritur,an ſufficiant? & dicit Azo,quòd ſic.
arg.ff.de teſti.l.vbi numerus.& iiij.q.iij. ca.ſi teſtes.vbi numerus.
Sed

ADDITIONES.

a Quanta.¶An per inſtrumentum probetur crimen, vide q.ſuper
regula,ſemel malus.lib.vj.& vide ĩ.ſed ſi alij.ante fin.
b Secũdũ papã.¶Vt ſcripſi poſt eũ. eo.tit.inter dilectos.ſuper gl.ꝯ
ſumpto. ADDE ad id, quod dr̃ de annotatione indictionis,q̃d ſi
aliqua pars indictionis inſtrumento appoſita eſſet corroſa,an vi
tiaretur inſtr̃m, ſi poſſet legi etiam in ipſa corroſura maxima per
ſpicacia intellectꝰ?vide Bal.in l.j.in ij.col.ff.de his,quæ in teſt.del.
c L.ij.¶Secundum Tan.vbi ſ. ver.ſolùm publicis.
d Tertio.¶Si intendit allegare capitulũ,quod incipit,tertio,hoc ñ
eſt ſub iſta rub.ſi verò allegare intendit decr.tertiam iſtius tituli,
dic,vt ibi no.in glo.
e Et Ber.¶in decr.tertio.de prob.in vlti.gl.& in dec.cùm Ioannes.
eo.tit.in glo.& ita.
f Ioan.¶Et ibi ſcripſi in gl.ma.q̃ incipit,dixit hîc Inno. circa fin. gl.
vt ibi ſcripſi:& ſuper gl.& ita teneo cum Inn.inſtrumentũ reprobari poſſe per duos teſtes : quod ſatis efficaciter ibi probo. vñ ibi
videas,vbi ẽt omnẽ opinionẽ inuenies.Et prædicta diſtinctio Odof.parũ valet,cũ ẽt fides inſcriptionis teſtiũ pendeat ab auctoritate notarij.ibi intelliges. ꝓcederet.n.vbi teſtes ſcripſiſſent. ADDE,vt pleniùs ſcripſit Panormi.in d.c.cũ Ioannes.& vt per Alex.
conſ.27.ij.lib.Bal.conſ.36.3.lib.
g Et no.¶Iſte ver.eſt ad literã in fi.præ.l.vlt.in gl.in decre.tertio.&
vide,quod ſuper ea dixi.
h Antiquæ.¶Ratio ibi no.in 3.gl.

Sed contrà.nam instrumentum æquipollet duobus testibus,vt s.
ergo videtur in dubio ei standum,vt s.de prob.§.videndum.ver.
3.& ver.v.Sed ipse respondet,quòd testes non dicunt hoc direc-
tè contra instrumenrum,sed per obliquum: sed si directè contra
illud dicerent, tunc plures quàm duo requirerentur, vt vince-
rent scripturam,ff.de testib.l.3.ibi, alias numerus,&c. Quid si v-
num instrumentum dicit aliquem fuisse Romæ tali die, aliud di-
cit eum fuisse Narbonæ eadem die?dic,vt j.§.prox.ver.itē oppo-
6 nitur contra instrumentū id,quod per alium. ¶†Sed quid si pro
ducitur aliquod instrm in iudicio,quod dicitur esse factū in lon-
ginqua regione,nec cōficiētis aliqua notitia habetur?Super hoc
distingue. nam aut illud apparet in publica forma, aut est priua-
ta scriptura. Si quidem apparet in publica forma, videtur, quòd
non sit ei credendum.nam nota testimonia & verissima documē
ta debent præstari,vt C.vbi de crim.agi opor.l.ij. in fin.& ignotis
sigillis non creditur,nisi eis fides per aliquos,qui ea nouerint,im
ponatur,extr.de cleri.pereg.c.j.& ij.& s.de procur.§.ratione autē
formæ.versic.2.Sæpe enim eulogia ex mala fide scribuntur,ff.de
cust.& exhib. reo. diuus. Sed dic, quòd ex quo in publica forma
apparet confectum, non vitiatum, nec in aliqua parte sui aboli-
tum,nec suspectum.quia tunc aliud esset,ff.de fide instr.l.ij. & C.
de edi.diui Adria.tol. l.fi.§.j.bene sibi plena fides habetur absque
alio adminiculo,vt probatur C.quemad.test.ap.l.ij.C.de probat.
cùm precibus.Insti.de inut.stipul.§.item verborum.ibi,omnimo
do esse credendas,&c.vbi de hoc,& §.si scriptum.& Instit.de fide
iusf.§.fi.in auth.de instrum.cau.& fid.§.oportet autem.& §.seq.vbi
de hoc,Collat.vj.Præsumitur enim pro producente,quòd sit me
mor suæ salutis,vt j.q.vij.sancimus.Et pro tabellione, quòd vera
scripserit,vt extra.de præscri.ad audientiam. Maximè autem pro
instrumento præsumitur, vbi continet signū tabellionis, & sub-
scriptionē,vt in auth.de instru.cau.& fid. §. sed & si instrumenta.
Colla.vj.& j.§.instrumentum.ver. itē quod non est signatū. Nec
obstat,quòd quisq; potest similē confingere scripturā: quia mul-
tipliciter dicentis falsitas reconuinceretur,in auth.e.ti.§.si tamen
quisquam.in fi.§.& arg.ad idem,ff.de offi.præt.Barbarius.3.q.vij.
c.infamia.§.tria.in prin.Stabitur ergo ei:nisi qui contra illud ob-
iicit,quod obiicit,probet,vt C.de proba. sciant.C.de contrahen.
& commit.stipul.l.optimam.ver.sancimus.&de fide instru.l.ij.Et
a hoc dicunt multi:& hoc tenet Azo, prout not. in summa auth.a
Alij dicūt contrà:nisi constet illū in sua prouincia officium exer-
cere. Ego verò distinguo: nam aut producens est legalis, & fide
digna persona,& bonæ famæ: quo casu prædicta obtinent.Con-
sulo tamen,vt & tunc iudex,maximè parte,contra quā produci-
tur,absente,faciat producētē iurare,quòd instrumētū verum est,
& à persona publica cōfectū,arg.in præ.§.si tamen quisquā.eo.ti.
§.si verò moriantur.& §.si verò nil aliud.Si verò pars præsens sit,
& neget eum tabellionē esse, qui confecit, probabit tūc produ-
cens,prout not.j.ver.& scias.& ver.illud autem. Aut est persona
suspecta, & quæ consueuit vti falsis instrumentis: & tunc ei non
credatur,nisi fides imponatur,vt in cōcor.quæ sunt infrà §.instru
mentum ergo.prope fin.vers. item opponitur,quòd tabellio.nā
ex personis hominum dicta pensantur,C.si quis Imperat.maled.
7 l.vna.in fin.¶†Porrò si sit priuata scriptura,producenti non pro
dest:sed contra eum fidē facit,si in ea cā aliqua sit inserta,in auth.
de iureiur.à morien.præst.§.j.C.de non nu.pecu.l.generaliter.qd
8 dic,vt s.§.proximo.¶†Quanta b autem fides instrumentis in cau
b sis decidendis adhibeatur,quæritur:& est dicēdum,ꝙ tanta,quan
ta duobus,vel pluribus testibus.parem eñ vim habent in exercē
dis litibus instrumēta & testes,vt C.de fi.inst.in exercendis.ext.e.
tit.cùm Ioannes.§.porrò.C.de rei ven.l.indicia.C.qui pot.in pig.
hab.scripturas.extr.de prob.quoniam contra.Vnde si vna pars ꝓ
se inducit publicum instrumentum,altera verò testes,si dicunt di
uersa & non aduersa,vtriq; probationi stabitur,& secundū vtran
9 que probationē iudicandū est.¶†Quid ergo,si duo petunt ean-
dem vxorem,& vterq; æqualiter probat?dic,vt extrà de testib.in
nostra. Si verò testes dicant aduersa, seu contraria instrumento,
dic,ꝙ aut sunt testes in instrumento inscripti,aut alij: si inscripti,
c dicit Pileus c.ꝙ si omnes testes inscripti in instrumento testificē-
tur contra ipsum instrumentum , statur testibus in illo iudicio:&
magis credetur tunc viuæ,quàm mortuæ voci,in auth.de fi.inst.
§.si verò aliquid.& ff.quemad.test.apert.l.j.in fin.extra.de probat.
10 tertio.¶†Quid si dum attestationes publicantur,plures ex testi
bus dicunt se non dixisse,quę scripta sunt:quæritur,cui magis cre
d detur,an tabellioni,an testibus?hæc quæstio dominicalis est d:&
soluitur,ꝙ tabellioni si sit bonæ famæ, propter officiū suū,extrà
de præscrip.ad audientiam.ff.de rebus cor.magis.& extrà de app.
cùm parati. nisi testes probent se contrarium dixisse, vt extrà de
condi.apposit.ca.per tuas in integra.Testes enim singulares sunt
in suis dictis:quia singulariter examinati fuerunt:&ideo non pro
bant,extr.de elect.cùm dilecti.prope fin. Si autem tabellio sit su-
specta persona,quæ consueuit falsa scribere,tunc potius testibus
sit credendum,ff.de suspec.tut.l.iii.§.fin autem.ff.de ac.si cui.§.iis-
dem.extrà de pig.illo.in fin. Vel dic, inspiciendum numerum,&
conditionem testium,& tabellionis,ff.de lib.causa,diui fratres.in
e fin.ff.de actio.& oblig.l.si.in fi. ff.de rei vend.in fundo e.Hoc ple-
f niùs prosequere.secundum Papam,prout no.f extr. de fide inst.
11 c.cùm Ioannes.¶†Quid si tantùm vnus ex testibus in scriptis g
g tradicit instrumento? Respon. dicunt quidam g, instrumentum
reddi suspectum,donec contrà probetur,ff.quemad. test. aper.l.
12 j.in fi.de hoc in præ.c.cùm Ioannes.¶†Sed qd si vnus ex testib.
à tabellione receptis accusatur falsum dixisse: testis verò dicit ali
ter scriptum esse dictum eius,quàm ipse protulerit,negāns illud:
quæritur,cui magis credetur.vtrùm scripturæ tabellionis,an dic-
to testis id se dixisse negantis?Respondeo: omnes Doctores Bo-
noñ.in nostra examinatione priuata concordarunt,quòd nō cre
datur instrumento contra istum,cùm in criminibus apertæ debe
ant esse probationes,vt ij.quæstion.viii. sciant. Sed certè nec ipsi
testi contra ipsum instrumentum,hac eadem ratione:&ideo neu
ter punitur,scilicet nec testis, nec tabellio, vt extrà de elect.cùm
inter R.seniorem.& hoc prosequere,vt s.de teste,§.j.eod. versic.
h sed pone:ecce iudex h. ¶†Sed si alij testes, & non illi,qui sunt in
13 instrumento inscripti, contradicunt instrumēto?Dicit Pil.i quòd
i stabitur instrumento,& in nullo ei derogatur: argum.C.de edic.
k diui Adri.tol.l.fin.& argum.ff.de proba.census. Azo verò dicit k,
quòd viua vox duorum testium in nullo casu validior est publi-
co instrumento: sed publicum instrumentum validius est duobus
14 vel plurib. testibus in multis † casibus, in quibus non habent pa-
rem vim,&in quib.requiritur scriptura,&probat per scripturam.
¶Primus est C. si minor se ma.dix. si alterius. ¶Secundus C. de
non nume.pecu.generaliter.¶Tertius C.de testibus,testium &
auth.rogati.¶Quartus C.de suf.l.vnica.¶Quintus C.qui testam.
fac.poss.hac consultissima. §. at cùm humana.extrà de præscript.
l ad audientiam.¶Sextus in præd.l.census l.¶ Septimus in baptis-
mo,de consecra.distinct.iiii.baptizandi.¶ Octauus in electione,
lxiii.distinctione.quanto.& capit.vota ciuium.sexagesima prima
dist.c.Osius.§.sed aliud.& c.seq.extrà de elect. quia propter. & c.
innotuit.¶Nonus in ordinatiōe,lxi.dist.c.episcopus,dū. extr.de
temp.ordin.nec episcopi.¶Decimus in reuersione à schismate,
j.q.vij.quoties oculus.& c.saluberrimum.¶ Xj.in excōicatione,
xi.q.iii.

ADDITIONES.

a Auth.¶Circa mediū vers.sed qd si ꝓferat.de quatuor opinioni-
bus circa hæc mētionē feci extrà e.tit.c.i.ad fi.i.col.Et de his vide
Cyn.C.e.tit.cōparationes.in q.pe.& Iac.de Bel.in auth.eo.titu.§.
sed si & instrumenta.in fi. ADDE Paul.de Castr.in l.si qua per ca-
lumniam.C.de episc.& cler.
b Quanta.Incipiunt verba Tanc.vbi s.versi.sequitur,quanta licet
multa interponuntur.
ADDE, quòd instrumentum habet vim tot testium, quot ibi
sunt inscripti ad substantiam instrumenti:hoc tamen qualiter in-
telligatur,vide pulchrè per Bald.in l.hæredes palàm.in fin. j. col.
ff.de testam.
c Pil.¶Rub.de test.sub instrumēto.in prin.idem Gui.de Su.super
l.si quis decurio.C. de fal.si testes sunt bonæ famæ.
d Dominicalis est.¶xlvii.& infrà ver.ij.in fi.datur remissio de ma-
teria.
e In fundo.¶Et dicit Alber.Gal.cuius fuit iste versi. circa medium
ti.de testib.quòd hoc vltimum verius:j.posuit actor opinionem
dicentium illi parti standum,quæ pro reo facit,de re iud.cap. vlt.
cum concor.
f Prout not.¶Enim directè ad terminos quæstionis.ADDE rectè
ad terminos q.Bal.in d.cons.lv.iii.lib.
g Quidam.¶Alb.Gal.vbi s.ver.sed pono quòd vnus.
h Ecce iudex.¶Sed formatur alia quæstio de notario actorū, qui
scripsit præconem retulisse se talem citasse:& præco resistit,dicēs
se nec citasse,nec retulisse. Cy.ponit quæst.in l.si quis decurio.in
fin.C.de falsis.& tenet cum Iac.de Are.ex qualitate personarum,
cùm vterque suggerat hoc diiudicandum.Vnde si tabellio est su-
spectus ex priùs gestis, addito dicto vnius testis, huic suspicioni
sibi non credetur,sed duo hęc imperfecta facient vnū perfectum
C.de testib.sancimus. de probat.rationes. aliàs in dubio stabitur
scripturæ,ff.de lib.causa,diui fratres,de leg.tu.legitimos.ADDE
q.Spe.concor.per Alex.eius consi.lxx.j.lib.& sequitur Inn.in glo.
j.de hære.tamen vide Bal.cons.lv.iii.lib.
i Pil.¶Vbi not.s.dixi:quia hoc dictum continuatur illi,& vtrunq;
recitat Tanc.& etiam,quod sequitur de Azone.
k Dicit.¶in Summa eo:tit.§.porro.
l Census.¶Hos solos posuit Tanc.vbi s.

xj.q.iij.cur.& ext.de senten.excom. cùm medicinalis.lib.6.& de
treu.& pac.c.j.¶Duodecimus in reconciliatiõe,24.q.j.miramur
¶Tertiusdecimus in accusatione, 2.q.6.ca.j.& c.per scripta.§.li-
bellorum.¶Quartusdecimus in sententiæ prolatione,2.qu.j.in
primis.ad fi.& c.statutis. Omnes prædicti casus à septimo vsque
hîc,habentur ij.q.j.l.legum.¶Quintusdecimus in renunciatione
7.q.j.c.sicut vir.§.ecce his.& c.qualiter. ¶Decimussextus in ma-
numissione,vt 54.di.c.2.¶Decimusseptimus in infantum exposi
tione,vt 87.di.si expositus.¶Decimusoctauus in professione,vt
20.q.j.vidua.& 28.q.j.omnes fœminæ.¶Decimusnonus in lega
tione,vel delegatione,xcvij.dist.nobilissimus.ext. de offi.delega.
cùm in iure.C.de man.prin.l.vnica.¶ Vigesimus in alieni clerici
susceptione,lxxj.dist.ab extraneo.ext.de cleri.non resi.fraternita
ti.C.de epis.& cle.si qua.¶Vigesimusprimus ext.de priuileg.por
rò.& de vsup.c.fi.¶Vigesimussecundus x.q.ij.hoc ius.ext.de reb.
eccles.non alie.c.j.¶Vigesimustertius ext.de procur.ca.j.¶ Vi-
gesimusquartus C.de fide instrumentor. contractus. ¶ Vigesi-
musquintus in appellatione facta ab interlocutoria,vel grauami
ne,ext.de app.cordi.lib.vj.Vigesimussextus in donatione,quæ ex
cedit quingentos aureos,C.de donation.in donationibus.¶ Vi-
gesimusseptimus in emphyteusi,C.de iure emphyt.l.j.& ij. ¶Vi-
gesimusoctauus in fideiussione,ff.de dam.infec.qui bona.§.fina.
¶Vigesimusnonus in requisitione transcripti sententiæ excom-
a municationis,ext.de sen.excom.cùm medicinalis.§.j.[a]& si qui a-
b lij similes inueniantur[b].In aliis autem nõ refert,dummodo p te-
stes fieri possit probatio quæ dic, secundum do. meum in Sum-
15 ma de fide inst.§.quid si instrumentum.& §.seq. ¶† Tu autem
c dic[c],quòd si obiiciatur publico instrumento in modum excepti
onis,falsitas,vel defectus,vel ꝯditio,vel aliquod simile, quod
ibi debuit esse,vel non esse,si probetur per testes,quod obiicitur
dicta testium præferuntur instrumento, siue sint in eo scripti, si-
ue non,nisi instrumentum iuuetur per alios testes, qui secundũ
illud testificentur.hæc probantur ext.de fi.inst.cùm Ioannes.vbi
de hoc,secundum Papam,C.de prob.cùm præcib.ext.eo. de pb.
tertio.C.de contrahen.& commit.stip.optimam.arg.extrà de te-
stib.ex tenore.Si autem nil tale obiiciatur instrumento, sed vna
pars pro se inducit instrm in cã, altera testes, hoc casu discretus
iudex considerare debet,qd eorum magis conueniat naturæ ne
gotij,& quod magis verisimile vr:& secundum illud pronunci-
et:arg.3.q.3.c.si testes.§.si testes.ext.de testib.in nostra.Conside-
16 rare enim debet,quale sit negotium,de quo quæritur.† nam q̃-
dam meliùs probantur per instrumenta,quàm per testes,sicut di
cta testium,qui olim tulerunt testimonium, sententia arbitraria,
pactum plures articulos continens:& his casibus,& similibus,ma
gis creditur instrumento, quàm testibus. Si verò probari debet
d numeratio pecuniæ,vel matrimonialis consensus,vel crimen[d],
vel similia,prẹferet testes instrumento,ar.3.q.ix.si debitum.C.de
nup.neque sine nuptiis.ext.de maior.& obe.cùm in ecclesiis.sed
e & temporis consideratio habenda est[e].Nam cùm res,vel factum
antiquum probatur, magis credendum est instrumento, quàm
testibus.hominum enim memoria labilis est, C. de veteri iure e-
nu.l.j.§.si quid autẽ longum.secus in nouo,aut recenti,vbi testes
f sunt boni discreti & honesti[f].Hoc prosequere,prout no.extr.de
pb.tertio.& c.quoniam ꝯ.de testi.in nostra.& 3.q.3.d.§.si testes.
Ibi etiam not.ꝙ testes præualeant instrumento. Ex præmissis er-
go satis colligitur, quòd potest per testes probari contrarium e-
ius,quod in instrumento publico continetur:ar.C.de proba.cùm
præcibus.C.de contrahend.& committend.stipul.l.optimam.§.
fi.quod verum est,præterquam in duobus casibus,vt C.ad Velle.
antiquæ.& C.arb.tut.l.fi.§.j.de hoc no.C.de non num.pec.gene-
raliter.Instrumenti quoque falsitas per testes probatur, vt suprà
17 de proba.ad fin.¶ †Et nota,ꝙ si probo per testes contra instru-
mentum,tu poteris per alios probare sic esse, prout in eo conti-
netur:vt extrà de testi.series. Vber.contra:ne hoc in infinitum p
cedat,extrà de rescript.cùm in multis.lib.vj.Neç obstat, secundũ
eum,præ.dec.quia illud speciale est in causa matrimonij,vt dicit.
18 ¶† Sed cùm literis episcoporum credatur,vt no.extr.de proba.
post cessionem.& xj.q.3.curiæ.quæro,cui magis sit credendum,
an instrumẽto publico,vel scripturẹ episcopi,vel alterius iudicis?
Et dic,quòd instrumento.nam tabellio æquipollet duob.testib':
imò tribus quandoque:quod dic,vt suprà eo.§.vers.hoc autem.
Et quia scripturæ iudicis non creditur, nisi habeat testes inscrip-
tos,extr.de testi.cùm à nobis.Sed scripturẹ tabellionis creditur ĩ
g iudiciis[g],licet non habeat testium inscriptionem,vt C.de dona.
l.in donationib.& arg.xxx.q.j.c.j.C.de fi.inst.authen.ad hẹc.in au
then.de his,qui ingred.ad app.§.illud.& arg.in præd.c.quoniam
h contra.vbi hoc[h]:dummodo diem apponat,vt in authen. de fide
de inst.§.fi.& infrà §.proximo,ver.& not.licet secus sit in contra
ctib.vt in authen.Col.j.de hære.& Fal.§.sancimus.aliàs.§.si verò
absint.vbi de hoc,& j.§.prox.vers.itẽ ꝙ non sunt.ibi,& in præ.l.ĩ
donationibus.nisi fortè instrumentum fiat coram populo in pu-
blico parlamento:quo casu testes non sunt necessarij,secundum
Vber.arg.C.de his,qui in eccles. manum.l.j.C. de testa.omnium.
prope princ.& C.de Lati.lib.tol.l. vnica.Ratio autem est, quare
magis credatur scripturæ tabellionis,quàm episcopi,vel iudicis:
quia tabellio iuratus est,ext.de præscript.ad audientiam.ext.de p̃
sumpt.illud.in fi.j.quæst.7. sancimus. Sed cùm etiam iudex iuret,
vt ext.de iureiur.venientes.§.quia verò.cum suis concord.meli-
or est ratio: quia tabellio scribit acta iudicij, auctoritate & man-
dato iudicis.& sic duorum auctoritas concurrit, id est sua & iu-
dicis,quorum quilibet est in officio publico constitutus.Non sic
autem est in scriptura,quam per se facit iudex:& vide, quod not.
suprà de teste,§.j.vers.sed pone:ecce. Ex quo ergo attestationes,
siue acta per solũ tabellionẽ scripta sunt, creditur eis inter easdẽ
personas,& in eodem iudicio,& in alio,vt in præd.concord.& ff.
de iureiur.sed & si possessori.§.vlti.& seq.licet sit argu. contrà in
i authent.de hæred.& Fal.§.sancimus[i].& in hoc cõcor.Papa. put
19 not.ext.de testi.c.Albericus. ¶† Porrò si instrumenta sibi con-
traria,vel aduersa indirectè,vel etiam directè,ab eadem parte p-
ducuntur,sibi derogant fidem:C.de fide instrumen.scripturæ,ex-
tra.eo.ca.imputari.Si verò à diuersis producantur, videat iudex,
quod magis sit sine suspicione,& quod magis congruat negotio
& secundum illud iudicet vel si æquales sint probationes, absol-
k uat reum:arg.extr.de proba.ex literis.in fin.[k]C.de contrahen.&
20 commit.stipul.optimam.¶†Illud quoque non est otiosè præ-
termittendum.nam si per factum aduersarij mei perdo instrumẽ
tum,quo vsurus eram, sufficit ad intẽtionem meam fundandam
probare,quòd eius vitio perditũ est instrumentum,per quod p-
batur id,de quo agitur,C.de probat. si de possessione. C. de testi.
testium.§.fi.arg.ext.de test.cogen.peruenit.j.3.qu.7.c.infamis.§.
tria.Quòd si per factum alterius perdidi, non prodest mihi pro-
bare amissionem,& etiam eius tenorem,C.de fide instrument.a-
l pud eos.secundum Tanc.[l] & Azo.& Vin.qui hoc no.extr.de cõ-
uer.coniu.dudum.quia fides instrumẽti poterat multipliciter an
nullari,vt ĩ.§.proxi.Arg.tamen contrà, quòd sufficiat probare a-
m missionem & tenorem instrumenti, ext.de priuileg.cùm olim[m].
j.Vbi autem instrumentum perditum est,potest quis probare in-
tentionem suam per testes,nisi in casibus,in quibus non fit pro-
batio per testes:quos habes s̃.ver.sed si.Vber.de Bob.dixit,quòd
instrumenti amissio potest probari per præsumptionem, per iu-
ramentum partis perdentis,& per famam,& per causam,ff.quod
vi,aut clàm,semper.C.vnde vi,si quando.extrà,quod metus cau
sa,ca.fina.2.q.j.in primis.extrà de probat.§.fi. Quòd si iudex igno
ranter

ADDITIONES.

a Medicinalis.§.j.¶lib.6.
b Inueniãtur.¶ Vide,quod no.de censi.Rõ.li.6.in gl.no.casum.&
quod super ea scripsi:vbi alios casus inuenies.
c Tu autem dic. ¶Secundum Tanc.cuius verba reassumit vsque
ad finem huius vers.
d Vel crimen.¶Hoc ñ posuit Tanc.de hoc remis. dedi in prin. §.j.
e Habenda est.¶Idem Vber.de Bob.super l.in exercendis.
f Honesti.¶Secundum Tanc.
g Iudiciis.¶Id est,in actib.iudicialib.quæ scripsit hîc,ext.de proba.
quoniam.in 3.gl.vide,quod super ea dixi.
h De hoc.¶in gl.3.
ADDITIO. Adde, ꝙ istud dictum Vber.de Bobio,quod refert
& sequitur Spec.hîc,scilicet ꝙ quando aliquod instrumẽtum fit
in publico parlamento,vel coram populo,valet sine appositiõe
testium:dicit esse singulariter notandum.Abb in c.j.col.4.ver.ad
uerte tamen.ext.de fide instrum.& And.Sic.in repet.rub.illo eo.
titul.in 24.char.in 2.col.vbi ipse adducit in simili dictum Ioann.
And.in addit.Spec.in tit.de assess.§.officium,in princ.vbi dicit as-
sessores electos à populo,habere iurisdictionem ordinariam:sed
electos à potestate,habere delegatam: de quibus ibi latiùs per e-
um.Hen.Fer.
i Sancimus.¶Facit etiam prò:& vide,quod ibi no.in gl.ergo à cõ-
trario.
k In fi.¶Hucusque ver.iste Tanc.vbi s̃.vers.pen.
l Secundum Tan.¶vbi s̃.in fi.
m Olim.¶Dixit Tanc.sed illi decre.posset. congruè responderi, &
hoc est vltimum vers.in tit.puto,quòd intellexit Tanc.responsi-
onem fieri per finem decre.ibi,quòd sine reprehẽsione,&c.& vi
de,quod ibi not.in prin.vltimæ glos.& quod super ea dixi,ibi in-
uenies,quomodo in probatione tenoris veniunt dies & locus.
ADDE, vt per Bar.in authen,si quis in aliquo.C.de edend.quem
sequitur Panormi.in c. cùm olim.ext.de priuil.& versi. seq.vide
Ang.cons.24.

stanter perdidit, valebit processus, ff. de offi. præ. si fortè. ff. de proc. l. si procuratorem. quod non puto, ne id iudex quandoque procuret in fraudem, ex qua non debet commodum reportare, C. q reb. cred. l. si. ext. de rescript. sedes. ext. vt eccles. bene. c. vnico, nisi tenor rescripti alio modo probetur. quod dic, vt in præd. ca. cùm olim, & ext. de offi. deleg. cùm in iure. Quid si legatus perdit literas suæ legationis? de hoc s. de legato, §. superest. ver. sed quid sit.

21 ¶† Quid si habet sigillum Imperatoris, vel bullam papæ, nũqd ei credetur? Quidam dicunt q sic. Tu dic contra, quilibet enim ea posset habere, & dicere: hoc iubet Imperator, vel papa: & ignoraretur, quid ipsi vellent. Vbi aũt perditur per dolum partis iudicis commissio, si quidem iurisdictio erat approbata, putà per litiscõtestationem, non habet necesse exhibere originale. & adde hîc, quod no. s. de teste, §. satis. in fi. & C. de fide instrum. sicut iniquũ.

22 ¶† Sed quis pòtest facere tabelliones? Respon. Inno. papa. not.

a extr. de fide instru. c. pe.[a] quòd nullus, nisi papa, vel imperator, vt s. de procur. §. ratione autem. ver. item quod sunt factæ. nisi cõsuetudo, vel priuilegium speciale ab eis concessum aliud inducat arg. C. de emanc. l. j. & fi. ext. de exces. præl. accedentibus. ad fi. ext. de fide instrum. cùm dilectus. quamuis tamen consuetudo concedat alicui tales facere. Hi possunt dici notarij: quia in notas redigũt acta coram eis: vel tabelliones, quia in tabulis scribunt: nõ tamen habent potestatem & officium publicum, quod tabellionibus à legib. & iure scripto datur: sed tantùm illud, & in tantum habẽt, quod & in quantum consuetudo concedit. Reges autem qui habent supremum & merum imperium, bene possunt eos facere: arg. extrà. qui fil. sint leg. per venerabilẽ. Sed nullus alius subditus ecclesiæ, vel imperio, potest eos facere: nec etiam statuere, vel nudo pacto se obligare, quòd credatur instrumentis alicuius personæ priuatæ. Dominus meus no. ibidem, quòd sicut vniuersitas potest ordinarium facere, sic & is, qui eam regit, potest tabellionem facere. Idem not. in Summa. e ti. §. quibus instrumentis. ĩ prin. quòd comites, & prælati hoc possunt in terris suæ iurisdictionis, arg. in authen. de tabellio. §. pen. Col. 4. x. qu. j. regendã. item no. in Summa, ne clerici, vel mona. §. quæ sunt. sub §. clericis. ver.

b sic. quid igitur[b]. ¶† Et nota, quòd tabellio ab Imperatore, vel

23 papa, vel ab eo, cui hoc speciali priuilegio indultum est, ordinatus. potest vbique, etiam in Francia, vel Anglia, seu Hispania, non solùm in terris eis specialiter subiectis, suo officio vti & instrumenta conficere: argumentum. ix. quæ. 3. cuncta. & c. per principalem, ff. ad l. Rhod. de iac. de precario. 7. q. j. in apibus. extr. de cõsti. c. fi. xi. q. j. c. omnes. §. hoc si quis, & c. volumus. 26. di. duo sunt. 63. dist. Adrianus. 2. 8. dist. quo iure, 22. q. j. futuram. 23. q. 8. c. si in morte. §. ec. e. & §. conuenior. C. de quadri. præscrip. bene à Zenone. C. de iud. rem non nouam. circa princ. C. de sum. tri. l. j. in prin. & C. libr. 12. de colon. Palæst. l. j. in prin. ff. ad Treb. omnibus. C. li. xij. de eunuch. l. ij. ext. qui fi. sint legit. per venerabilem. ver. insuper, non sic est in aliis, vt j. versi. quid de his: dummodo priuilegiũ generale sit: secus si speciale, per quod videlicet possit is, cui con

24 ceditur, in certis locis errare. ¶† Et scias, quòd tabellionatus officium non datur à natura, sed confertur. non ab omnibus, sed à paucis: putà à Principe, vel ab eo, cui ipse concesserit, nõ cunctis, sed quibusdam, vt C. lib. x. de tab. l. generali. & per totum titulum & in auth. de tabel, & de inst. cau. per totum: quod intellige, vt pdixi. Ideo si is, qui instrumentum confecit, negetur esse publica p. sona, probabitur econuersò publica, nisi id sit notorium, nam ex quo semel fuit non publica, adhuc præsumitur non publica, nisi

c probetur publica, C. de prob. siue. & vide infrà ver. illud autem[c].

25 ¶† Quid

ADDITIONES.

a C. pe. ¶ Cuius verba plenius, quàm hîc, ibi scripsi in gl. 2.

b Igitur. ¶ Hoc dictũ Host. roboratur p l. generali. allegatam j. ver. secundo, qui vult singulis prouinciis, vel ciuitatib. tabularios necessarios ordinari. Cũ ergo princeps nõ statuerit, p quẽ. nec expsse sibi hoc retinuerit, rectoribus prouinciarum cõmisisse videt, ff. de offi. præfec. vrb. l. j. §. cùm vrbem, ext. de sent. excom. nuper. Item hoc casu nõ phibitũ, dicitur concessum, iuxta nota. extr. de translat. c. 2. in gl. af. q non: & licet concessio supremorũ officiorum, & dignitatũ reseruetur principi nõ commissa, vt in præ. c. & per totũ tit. ff. de offi. eius, cui man. est iurisdict. l. j. notaria tñ est vile officium. facit, quod de liberto affirmatiuè, & de decurione negatiuè dicitur, j. vers. quid de liberto. Et pro tanto dicit reipublicæ seruus, C. de adoptio. l. ij. de vsuris, quanquam. lib. 6. Et licet arguere ex nomine, ext. de præb. cùm secundum. Inst. de donat. §. ẽ & aliud. Propter quæ non est verisimile, q princeps hoc vile officium sibi saltem in prouinciis, reseruasset: maximè cùm ad illud etiam gerendum notarij cogantur, vt not. C. ne quis lib. actũ reipub. l. j. in vltima gl. li. xj. Itẽ si delinquunt, ordinarij eos puniũt, & destituũt, C. de defen. ciu. l. iubem[9]. & de sacros. ec. l. iubem[9]. §. his tabellionib. & cõiter, cui cpetit destituere & instituere: & ecõuerto, ext. de hære. cũ ex iniũcto. in fi. Item de auctoritate iudicũ stipulant, ff. rẽ pupil. sal. for. l. 2. & notas vnius notarij alteri publicãdas committunt, vt in præ. decr. cùm P. volens tenere contrariũ, hæc restringet ad executionem officij, non ad collationem ipsius. & pro hac parte facit l. actuarios. C. li. 12. de numerariis, actuariis, &c. ibi, manus sanxerit principalis & auth. de tabellion. in fin. ver. si verò tabellio, qui auctoritatem habet à nobis diffinitã. Sed responderi potest ad l. q loquitur de præponendo pecuniis recipiẽdis, in cura fortior esse debet, ff. de sol. l. hoc iure. & l. inter artifices. Ad §. respondetur, q localis est, sed qa gl. ibi post prin. super verbo. in prouinciis. hoc improbat, dic verius, quòd ibi loquitur non de auctoritate creationis, sed de auctoritate delegandi, quã ibi proximè concesserat.

ADDE suo loco videndum hanc addi. per Oldr. consi. lxxv. incip. quis possit creare notarium.

c Illud autẽ. ¶ Ad intellectum illius, & istius ver. & ver. quid si is, qui non est. & ver. seq. j. e. & j. §. prox. vers. quid ergo, si tabel. est sciendum, q Dominus meus in legib. disputauit quæstionem talẽ: Produxi instrumẽtum confectum per eum, qui lõgo tempore exercuit officium: reus negat illum tabellionem: qrit primò, an mihi incũbat onus pbandi? secundò, an sufficiat probare descriptum in matricula notariorum? vel q multo tẽpore tabellionat[9] gessit officium? tertiò, an his, vel ipsorum altero pbatis, sit ille & fuerit tabellio? quartò, an valeat instrumentũ, qd pduxit, & alia facta p ipsum? & quid de fiendis? De primo se expedit, q actori incumbit probatio, cùm asserat factum, vel solẽnitatem, C. de proba. actor. ff. de public. quæcunque. facit ratio huius ver. Nec obstat possessio officij: quia cùm psumptio sit p aduersario. etiam possessor pbat. C. q pb. siue. ext. de pb. ex literis. ad fi. De secundo dicit, matriculam non probare: inducit ff. de decu. Herennius. sm literam, q ibi habet, alibi: vt ibi not. & C. de testam. milit. l. scriniarios. Et qa ordinatio, quæ requritur in tabellione creando, C. de tabul. l. generali. in prin. non probatur per scripturam matriculæ: quæ est scriptura priuata, C. de prob. instrumenta. Et dato, q esset publica pro quo facit C. de dona. in hac. non probat: quia nil asserit fieri, sed innuit factum esse: alle. ff. de leg. 3. prædiis. §. Titio. Namverus tabellio, cuius nomen solebat esse scriptum ĩ matricula, licet modò ibi non reperiatur, non desinit esse tabellio, nisi ex causa legitima ad id exempt[9] fuisset, ff. de infam. l. ij. §. ignominiosa. facit 2. q. j. nomen. & quod ibi no. Fatetur, q solennitas matriculæ multũ operatur, concurrentibus, præcedentibus, examinatione & creatione, C. de aduoc. diuers. iud. petitionem. ff. de albo scrib. l. j. & 2. Et qñq; præcedẽtia sine illa non sufficiũt: & tunc esset necessaria, ff. de test. milit. l. ex eo tpe, q gessit officium. Dicit et non sufficere, quia id nõ facit eum tabellionem ideo instat circa l. Barbarius. cõcludens Barbarium non fuisse liberũ: quia nec creans id intẽdebat, ff. de in ius voc. l. sed si. §. patronum, nec prætorem: nec lex contrà dicit. innuit enim, q se gessit pro prætore: allegat l. nõ mutant. C. de liber. causa, li. x. si ser. aut lib. ad decu. aspi. l. j. & 2. Vsurpatio ergo & possessio officij non facit eum talem, C. de acq. pos. l. improba. & vbi causa status, l. j. aliàs sequeretur ridiculũ, q quisque se facere posset notarium. Et per hoc solutũ sit tertium. Ad quartum distinguit, vt in præ. ver. quid si is. j. e. per quod respondetur ad l. Barbari[9]. & sic etiam ibi distinguit Gui. de Suz. Item sic etiam ad l. 2. C. de sen. & interloc. respondetur: quia ibi de creatione constabat, per eundem modum respondere poterat ad l. ff. de iure fisci, sed si accepto. vt ibi patet in prima gl. Ad l. competit. ff. qui, & à quibus, respondetur ponendo casum, vt ibi dicit gloss. Consentit tamen opinionem Azo. quando de longinquo fertur instrumentum, posse tolerari: de qua s. eodem §. versic. quid si pducitur. Item consentit ei, quod not. de illo, quem constabat tabellionem, sed remotus erat. In authenti. de tabellio. ad fin. in gl. hîc est argumentum. in fi. quod dictum ponitur infrà, versi. quid si tabellio perdit. & vide, quod ibi dicam. Vltimum autem dixit p prædicta solutum, quòd conficienda non valent. nam & si propter communem errorem præterita instrumenta valerent, nõ sic in futuris errore comperto. Vnde dicit, Barbarium restitutũ domino in pristinam conditionem: & fieri debuit. per præ. leges libro decimo. & C. de tabul. l. generali. & qui milit. non pos. super seruis. Scire debes, quòd Iaco. Bal. de materia tractauit in l. sororem. C. de hisquibus vt indig. dicens, iura quæ dicunt stari instrumento, qd apparet non vitiatum, non cancellatum, &c. no. s. e. §. in prin. non procedere, quando negatur instrumẽtum: aliàs ei statur. Sed si apparet contradictor, tunc suo ordine causa agitari debebit, nec sibi credetur dicenti, vel scribenti se notarium. allegat in authent. de hæred. & Fal. §. si verò absunt. & C. de decu. l. j. li. xij. ADDE, q Alex. consilio 138. j. lib. per omnia videtur sequi hanc addit. Bal. tamen quo ad primum, consilio 319. incipi. quia ple-

☞ nissimè

25 ¶† Quid de his,qui fiunt ab episcopo,vel comite,vel vniuersi-
tate?not.dominus meus in Summa,ne clerici,vel monach.§.quę
sunt.sub §.clericis etiam.vers.quid igitur.& seq.ꝙ tabellio simpli
citer constitutus ab eo,qui potestatem habet cõstituendi,potest
vbiq; vti suo officio:sicut & presbyter semel ordinatus,potest v-
biq; celebrare,saltem de eius licentia,ad quẽ declinat,ext.de cle.
peregr.tuæ.sicut & voluntaria iurisdictio vbique exercetur,ff.de
officio procon.l.j.&.ij.ff.de emancip.l.emãcipari.Sin autem dica
tur sic:Do tibi potestatẽ cõficiendi instrumenta intra talem diœ-
a cesim,vel prouinciam [a],ext.illam positus non habet exercitium:
sicut nec archiepiscopus ext. prouinciam sibi commissam potest
vti pallio,c.dist.contra morem.ext.de vsu pallij,c.j.&pe.Ego cre-
do,quòd etiam simpliciter constitutus,intelligitur cõstitutus in-
tra metas iurisdictionis constituentis,vt probatur euidenter ext.
b de foro cõp.Romana.§.pe. [b] vbi prohibetur Archiepiscop' mit
tere suos clericos ad diœceses suffraganeorum pro recognoscẽ
dis ibi contractibus coram eis.cùm enim ibi non sit vsu tabellio-
num,illi clerici per archiepiscopum missi concedebant patentes
literas super contractibus coram eis initis sicut ergo illi non pos
sunt vti illo officio,quod succedit in locum tabellionatus,ext.iu
risdictionem eos mittẽtis sic etiam nec tabelliones hoc poterũt,
arg.C.de sum.trin.cunctos.& ext.de sentẽ.excom.à nobis fuit.&
ff.de off.præfec.vrb.l.j.§.initio eiusdem epistolæ,& l.fin.ff.de iur.
om.iud.l.fi.extra.de pœn.& remis.quod autem.& de postul.ca.j.
& 6.q.3.scriptum.de elect.venerabilem.ff.de off.præsid.l.3.extr.
de of.leg.excommunicatis.Ex quibus iuribus videtur dici posse,
quòd tales non possunt instrumenta conficere extra iurisdictio-
nem eos constituentium.Secus autem est in his, qui sunt à prin-
cipe ordinati,vt s.vers.& nota,quòd.Non tamen nego,quòd in-
strumenta intra metas illius iurisdictionis confecta,fidem faciãt
ext.illam inter homines illius iurisdictionis,& alios alibi fortè li-
tigantes,postquam constat ea per tales confecta fuisse.Alii tamẽ
dicunt,quòd tabellio vnius loci,cùm sit publica persona,potest
vbique instrumenta conficere,nisi prohibeatur ab eo,in cuius iu
risdictione conficit.potest enim prohiberi per illum.Sunt etiam
qui dicunt,quòd tabellio vnius loci potest alibi conficere de par
tium consensu,saltem expresso,& non erroneo,arg.C. de iurisd.
om.iud.l.priuatorum.ff.e.est receptum.de iudic.l.ij.extr.de foro
c compet.si diligenti [c].Sunt etiam,qui distinguunt, & non impro
babiliter,an fiat alibi instrumentum de re voluntaria,vt tũc pos-
sint,arg.præd.l.emancipati.& similium:an de re, quæ iurisdictio-
nem respicit contentiosam,vt de dilationibus,&requisitionibus
testium,& huiusmodi , vt tunc locum habeat regula illa ff.de iu-
risd.om.iud.l.fin.& de bonis auct.iud.poss.cùm vnus.§.pen. ff.de
verbo.signifi.pupillus.§.territorium.Alij dicunt,in hoc regionis
consuetudini standum,ext.de fide instrument.cùm dilectus.
26 ¶† Quid si tabellio sit constitutus ab episcopo in spiritualibus,
nunquid ille poterit conficere instrumenta in temporalibus?Do
minus meus videtur notare in pręd.§.sub §.clericis & ver.quid si
nihilominus.& vers.& breuiter.quod sic:arg. pro eo ext. qui fil.
27 sint leg.per venerabilem. Alij contrà. ¶† Quid de constituto à
domino temporali in ciuilibus,nunquid poterit in spiritualibus,
vel ecclesiasticis conficere instrumenta?dicit dominus meus ibi-
dem, quòd tabellio ecclesiasticus non debet cõficere in ciuilib'
nec secularis in ecclesiasticis: quia istorum cõuersatio debet esse
discreta 4.distinct.statuimus.ij.q.7.laicos.C.de epis.& cler.repeti
ta.in auth.de sanctis.episcop.§.omnibus autem laicis.Collat.ix.e
tiam si cõstitutus à domino temporali sit clericus,secũdum eum,
ex quo constitutus est à laico,ext.de iudic. decernimus: & de an-
d bit.contingit.de rebus eccle.non alien.cùm laici.& de deci.tua [d].
28 ¶† Quid ergo,si tabellio laicus scribit vota canonicorũ in scru
tinio electionis? Secundum hoc videtur , quòd electio non te-
neat:imò,secundum Iaco.Bal.propter hoc cassa fuit electio Pla-
centina:arg.ext.de elect.Massana . & dominus meus in hoc con-
e cor. [e] Inn. [f] autem,& Ros. [g] & Gof.dicunt contrà.quia nec existẽs
f in sacris debet esse tabellio:imò debet hoc sibi interdici,extrà.ne
g cler,vel mon.sicut te.Officium enim tabellionatus publicum est
vt C.lib.x.de tabul.l.generali.Et publica negotia sunt clericis in-
terdicta,vt C.de epis.& cler.placeat.& lex vetat scribas, seu nota-
rios in aliis officiis militare,vt C.de tabul.l.j.& hoc puto.Et iura,
quæ prohibent laicos interesse electionibus,intelliguntur, ne in
h tersint,vt coeligant,vel disponant,vel præcipiant [h]. ¶† Sed cùm
29 dixeris,existẽti in sacris debere interdici tabellionis officium,sal
tem in secularibus,quæritur,si fiat tabellio,& instrumẽtum con-
ficiat in illis, an valeat?arg.quòd non,x.dist.c.vides.ext.de dol.&
cont.veritatis.C.de legi.non dubium.Arg.contrà:quia fit ab eo,
qui iurauit,& aliàs honestus est,de præscri.ad audientiam.& de p̃
sump.illud.Multa enim fieri prohibentur , quæ iam facta tenent.
i Dicit do. meus in præ.§.sub §.clericis [i].quòd non valet, si publi-
cè & solemniter fuerit eis interdictum:secus si occultè. ne homi-
nes decipiantur,ff.de off.præt.Barbarius.ext.de simo. quoniam si
moniaca.ad fi.j.de sta.mon.ver.xxvij.Et puto,quòd clerici in cau
sa spirituali & ciuili possunt vti tali officio: arg.extr.de proba.qm
contra.xxvij.q.2.c. multorum.Alij tamen cõtrà.Quid si tabellio
religionem ingreditur, nũquid postea complebit instrumenta?
de hoc in præ.ver.xxvij.Quid si legat alicui protocolla?de hoc s.
§. ostenso. ver. quid si aliquis. Quid si tabellio amisit instrumen-
tum tabellionatus,nec apparent testes,per quos possit probare?
30 dic,vt j.§.prox. versi. quid ergo ¶† Sed nunquid seruus potest
esse tabellio?dic,quòd non,vt C.lib.x. de tabu.argum.l.generali.
& s.de proc.§.ratione autem.ver.item quòd non sunt.vbi habes
de quibusdã aliis personis prohibitis. Quid de liberto?dic quòd
esse potest,vt C.de seruis Reipub.manumit.l.fi.Item decurio nõ
potest esse tabellio,vt C.lib.x.de decu. vniuersos.licet sit arg.cõ-
trà C.de tabul.l.2.Pari ratione etiam videtur, quòd nec aduoca-
k tus possit esse tabellio,vt no.in præ.l.viuersos [k].& in præ.l.gene
31 rali. ¶† Quid si instrumentum confectum est à tabellione,qui e-
rat excommunicatus?Respondeo,videtur valere, argum.ext.de
hære.excommunicatus.j.§.credentes.ibi,si tabellio,&c.à contra-
rio sensu,vbi habet,ꝙ si satisfacere contempserit intra annum,ex
tũc instrumẽta p eum cõfecta nõ valẽt:ergo à cõrio pri' cõfecta te-
nent licet esset excõicatus ipso iure,vt ibi patet:& in hoc videtur
l B.consentire in sua noua additione ibi ad meam instantiã posita [l]
Alij di

ADDITIONES.

Alij dinissimè.dicit,ꝙ aut ipse tabellio petit aliquẽ actum, tanquã exi-
stens tabellio:& debet pbare de ti.vt ff.de decu.l.Herennius.& l.
2.si seruus ad decu.aspi.libro decimo,& C.de fide instr.l.si nõ so-
lennibus.aut de officio est quæstio inter alios, & sua possessio est
longa,sufficit:secus si recens,vt dicit in simili per Cynũ & Iac.Bu
trig.in l.si qua per calumniã.& subdit dicens,ꝙ etiam si possessio
est recens,& aliquas scripturas fecisset in iudicio,faceret eũ prę-
sumi tabellionẽ, ex quo à iudice eius persona est approbata: arg.
ff.qd fal.tut.l.j.§.idẽ Pomponi'.Item si est bonæ famæ,& multos
contractus fecit,& publicè reputatus est,dicit ipse,iudex debet su
per hoc arbitrari ex cõiecturis,& indiciis:q̃ sufficiũt,vbi clarę pro-
bationes haberi non possunt,vt ff.de re mil.non omnes.§ à bar-
baris.Et ꝙ sufficiat longa possessio,tenet eius cons.229.e.j.li.Pet.
de Anchar.consil.ccxiiij.Et quòd per matriculam probetur quis
notarius.voluit Ang.cons.clx.
a Prouinciam. ¶Vel faciens tabellionem habet potestatem faci-
endi intra certos limites.
b §.pen. ¶Lib.6.
ADDE,quòd notarius creatus ab alio,quàm à papa,vel ab Impe
ratore,non possit conficere instrumenta,nisi in diœcesi,seu in p
uincia constituentis:tenet etiam Rota in nouis decisi.vbi sequit
opinionem auctoris hîc,deci.ccxcj.
c Si diligẽti. ¶Gul.de Cu.resistit huic dicto i l.repetita.C.de epis.&
cler.p ipsã l.& p l.cõsulta diualia.C.de testi. bñ facit C.li.xij.de of-
ficio pcõs.&leg.l.j.Itẽ notarius nitit auctoritati creantis,in auth.
Collat.4 de tabellio.circa mediũ. Nõ poterit ergo,qd ille ñ pos-
set,ff.de reg.iur.nemo plus,inducit l.j.§.tutor.ff.iudi.sol.de admi-
ni.tut.l.si duo.& in auth.de admin.offi.§.j.Collat.3.& quod not.
C.lib.xij.de prox.sacror.scri.l.hac parte.in vlt.gl.l.Itẽ punit.q ex-
cedit metas officij cõmissi sibi, C.li.x.de decu.vtrũ.& C.lib.xij.de
nu.& actua.l.in prouinciis.& in ea.l.de excep.l.ij.& C.de donat.l.
secũdũ diui.Iura cõria hîc allegata in iurisdictione loquũtur, quæ
prorogari pt:istud verò est nudũ officiũ,vt in præ.l.cõsulta.& pa
tet extra.ne cleri.vel mona.sicut te.Vnde coram ipso adoptio fi-
eri non posset,C.de adopt.l.adop.nota.ad idem C.de iure fisc.l.ij.
ADDE his vltimis verbis Oldd.consi.ccliij.vbi ponit, an insinua-
tio possit fieri coram non suo iudice.
d Dec.tua. ¶Ipse Host.fatetur in decre.sicut te.nè clerici vel mo-
na.contrarium de facto seruari:clariùs autem opin. suam probat,
vt ibi scripsi in fine secundæ gl.
e Concord. ¶Vide in summa de elect.§.qualiter.sup verbo,in scrip
tis redacta.
f Inn. ¶In dec.quia propter.super verbo,redacta. dicit Inn. id fieri
posse per tabellionẽ,etiã extraneum:de laico non dicit expressè.
g Autem & Ros. ¶In lib.iur.canonici super rub.de libel. de forma
scrutinij.
h Præcipiant. ¶Vide,quod scripsi de elec.quia propter.super glos.
per ipsos.
i Clericis. ¶Aliter dixit in apparatu,vt scripsi in p̃.dec.sicut te.post
principium.
k Vniuersos. ¶Propter minoritatem officij dicit ibi Accur.qd cõ-
trarium seruatur Mediolani.Adde Ang.cons.cclxxxiij.& Medio
lani non sunt procuratores illi de collegio.
l Posita. ¶Hanc non habemus.

Alij dicunt simpliciter, quòd instrumentum ab excommunicato confectum, non valet: pro quib. facit optimè 3.q.4.nullus.ext.de sen.excom.c.nouerit. Tertij, quos dominus meus sequi videtur. dicunt, & meliùs, vt videtur, quòd quandiu eius excommunicatio est occulta, valet instrumentum ab eo confectum: vel etiam si sit manifesta, non tamen probari potest.arg. pro eis, ff.de off.pt. Barbarius. 3.q.7.c.insanus.§.tria.in prin.ver.verum.C.de testa.l.j. ext.de proc.c.fi.de sent. & re iud.ad probandum.& de excep.pia. § si vero post.& seq.ext.de coha.cler.& mul.c.vestra.prope fi.secus si sit notoria, vt ext.de exce.exceptionem.de hoc not.secun-
a dum Papam, ext.de excep.pia §.si verò a ¶† Quid si is, qui non ē
32 notarius publicus, exercuit tabellionatus officium, sed postmodum apparet eum notarium nō fuisse, nunquid instrumenta per
b eum confecta publica erunt, & fidem facient b? arg. quòd sic, in p̄. l.Barbarius.& in præ.§.tria.in prin.& ff.qui, & à quibus.l.j.C.de testam.l.j. Dic, quòd si habuit priuilegium ab eo, qui potestatem habuit creandi notarios, licet ex post facto appareat eum nō posse notarium esse, putà quia seruus est, vt s̃. versi.sed nunquid seruus.tunc instrumenta eius valebunt, vt patet in Barbario, q fuità populo electus, & ideo eius sententię valuerunt. Si verò nullum priuilegium habuit, tunc communis error non potuit eum facere notarium, vt ext.de cler, non ord.min.c.j.& 2.arg.C.de iur.om. iud.priuatorum, ext.de fo.com.si diligenti.ff. rem rat.hab.bonorum.j.q.j.cùm Paulus.vnde non valent talia instrumēta, ff.de bonis eorum, qui sub tut.vel cur.sunt, l.qui neque. C.de sacrosanct. eccles.decernimus. Nec censenda sunt instrumenta publica, sed priuata, quibus non creditur, nisi trium testium habeant subscri-
33 ptionē. C.de fid.inst.l.comparationes. ¶† Sed quomodo subuenitur habentibus talia instrumenta? Respon. agant contra illum. & consequenter ad interesse suum, per actionem in factum, ff.ad leg.Cornel.de falsis, qui sub nomine. Quid si tabellio confecit aliquod instrumentum falsum, nunquid instrumentis postea per
c eum confectis credi debet c? Et videtur, q non, ix.dist.si ad sacras. ext.de hære.fraternitatis.ext, de summa trin.c.2.ad fi.ff.de eden.si quis ex argentariis.§.j.ver.qui enim.& ff.quod quisque iur.l.pen. §.illud. Ex quo enim semel malè fecit, postea præsumitur malè facere, ff.de re mil.l.iij.§.is qui.2.& l.non omnes.§. à barbaris.ad idem ext.de pig.illo vos.in fi.& ff.de suspec.tut. tutor quoque. §. nunc videamus.& §.si autē ipse.& §.si curator.& videtur expressum C.libr.x.de suscep.& arca.si aliquid. Argu.contrà ff. de iud.l. per minorem. Nam qui semel malè iudicauerit, non prohibetur iterum iudicare, C.de accus.l.4. Et idem videtur in teste.ff. de his q no.infa.Lucius. Dic, quòd donec fuerit priuatus, vel interdictus vti officio per sententiam, valent instrumenta per illum postea confecta, ff.de donat, post contractum.& vide j̃.ver.prox.& j̃.
d §.instrumentum.vers.quid si aliquod d. ¶† Quid si confectum ī
34 strumentum ab hæretico sit? Respon.dico, quòd non valet, si cōfectum est post quàm fuit de hæresi condemnatus: secus si antè, dum ut catholicus agebat, & contrahebat: arg.in pre.§.credentes in verbo, ex tunc, & c.& in præ.l.Barbarius.& ff.de donat.post cōtractum.C.de hæreti.l.Manichæos.ibi, cuiquam coniuncto, &c. à contrario sensu: & j̃.ver.prox.& ix.dist.si ad sacras.ibi, siue antequàm pars, &c.& in præd.§.tria. & in prædict.decre.vestra.& 8.q. iiij.nonne.ff.quod cum fal.tut.ait.l.j.§.fi.ff.de minor.l.ait.§.præterea.ff.de supel.leg.l.j.in fin.& l.3.§.fi.C.de test.l.j.ff.eo.ad testium.§.conditio. Arg.contra, quòd etiam priùs confectum non valeant, si tamen confectum est post quàm tabellio in hæresim inciderit, in præ.§.credentes.in verbo, nec ad publicam.& C.de hæretic.l.ōmina.& l.iubemus.de poen.dist.in.j.nemo.& extr.de Iudæis, cùm sit.& ex capit.ex speciali.C.ad leg.Iul.maiestat.quisquis.versus fin.ver.id est extra de hæret.fraternitatis.cum suis concor. Prius dictum plerique sapientes à me consulti approbauerunt: argum. eius, quod not, in præd.capitulo, exceptionem: & secundum Papam, supra.ca.fraternitatis: & ne contrahentes hoc ignorantes decipiantur. Alij verò contrà, in odium tanti criminis: quod &
35 iura sic persequuntur. ¶† Quid si tabellio perdit officium ex aliqua causa? putà, quia scribit in alienatione sacræ rei, vt in auth.
e de non alienatio. §.ad hæc.vel quia e conficit instrumentum pro
f hæretico, vt ext.de hæret.si aduersus f.& similia. Dic, quòd instrumenta post per eum confecta tenent: arg.auth.Colla.4.de tabel.
g §.inde.ver.ipsis tamen g.& in pre.l.Barbarius. C.de sen.& int.om.
h iudic.l.2.secundum Vinc. h & Accur. Arg.contrà, C.de sen.pas.l.
i fi. i ¶† Quid de hoc, q faciūt quotidie tabelliōes? nā ciuitates labo
36 rēt faciūt formā instri p aliquē ɔhētiū ordinari, & ipsi postea scribunt ad eam publicam formam contigūt. Certè videtur, q possint, vt xij.q.2.cùm redemptor.ibi, scribenda dictauimus, &c. Ipse tamen notarius postea per se diligenter considerabit singula verba, & quod ei videbitur, emēdabit: melius tamē est, si hoc per se faciat:
37 & ad id tenetur. ¶† Sed quæro, sub qua forma fiunt, seu creantur tabelliones? Respon.in Romana curia hoc modo: Præsentatur nanque summo pontifici aliquis, qui vult fieri notarius: & si eum dominus Papa admisit, mittit eū ad examinatorē super hoc deputatum: qui examinator eum diligēter examinat, tam in Grāmatica, quàm in scriptura, quàm etiam in diuersorum cōtractuū formis: quem si idoneum reperit, eum pro sufficienti domino Papæ repræsentat: & tunc adest vnus diaconus cardinalis, qui illum iurare facit ferè omnia illa, quæ continentur j̃.in trac.libel.in tit.
k de feudis, §.quoniam.in fi. Item iurat insuper k, quòd ipse fideliter suum officium exercebit, ext.de præscr.ad audiētiam.quodq;
l ɔctus fideliter in scriptis rediget pro vtraque parte.& q cū fuerit
m reqsit' l, istrā ɔficiet d his sup qb.rogabit, q viderit, & audiuerit m

quod

ADDITIONES.

a Si verò. ¶Lib.6.& no.de sent.excō.decernimus.lib.6.in vlt.gl. ADDE, an valeant instrumenta excommunicati, Fede.cons.74. Et an valeant ab eo condita, qui notarius reputabatur, per eundē consilio 137.

b Facient. ¶Vide quod dixi s̃.ver.& scias.s̃.e.

c Debet. ¶Quęstio fuit Mar.de Fano, qui idē soluit, & per eandē l. pleniùs tamen arguit, & hæc super l.fi.C.de fi.instr.

d Aliquod. ¶Et ver.item opponit: quòd tabellio.

e Vel quia. ¶Hoc exemplum non fuit Accur.nec Vincen.

f Aduersus. ¶Vide quod ibi dixi super verbo, suspensos.& ne cle. vel mona.sicut te.

g Tamen. ¶Ibi est gl. Accur.& incipit, hoc est argumentum.

h Secundum Vincen. ¶in dec.cùm quod.e.tit.

i L.fi. ¶Sic signauit & insolutū dimisit Accur.hoc cōtrarium, per quod dici pt priùs edita valere, sed edita pòst, non, per l.si aliqd.allegatam s̃.vers.2.& faciunt ibi dicta, & s̃.ver.proximo, & no.ff.de eden.si quis ex argentariis.§.j.& arg.C.de transact.si ex falsis. Iac. de Bel. super gl.distinguit, an tabellio officium perdat in genere, & in totum: & procedat, qd dixit. Si autem in certa specie tātùm, & tūc remanet in officio, quo ad alias species. Exemplum: deliqt in officio gabellę.& illo officio priuatus est.ne perpetuò illud exerceat. Idem potest exemplificari de loco.

k Insuper. ¶De his capitulis scripsi post Host. ne cleri.vel monac. sicut te.

l Requisit'. ¶Hìc vide, quod post Hosti.dixi in præ.c.sicut. de hac requisitione, quæ ibi ponitur pro primo c.

m Audierit. ¶Nota, qa non sufficit intellexisse, nisi fuerit rogatus.ɔ cor.s̃.§.2.ver.sed pone.eo.tit.& vers.item nunquid. Item nota, q de quinq; sensibus corporis in iuramento exprimūtur duo tātū, visus & auditus: qui duo propriè cōpetūt notario, qui facit instrumentum de alienis actibus: reliqui autem conueniunt testib', de quibus satis s̃.de teste, §.nunc tractādū. ver.vt autem.& sequentibus. Et tabellio, qui ordinauit rem faciēdā, vel gustauit amaram, vel palpauit durā, nō potest de hoc facere instrumentū, licet fieri posset de aliis, q id dixeran: sed hoc non probaret, quòd talis esset sed quòd tales dixerunt sic esse: hoc capere potuit per auditum. Practicemus: Debebam tibi vas vini dulcis: duco notarium: præsentaui tibi vas vini: tu gustasti, & inuenisti illud amarum: optimè operis facere fieri instrm, quòd recusasti solutionem illius vini.dicēs illud amarum: poteris etiā adhibere testes ad gustandū & cognoscendū: sed notarius nō poterit scribere, q testes senserint illud amarum: sed bene poterit scribere, quòd tales dixerunt illud amarum. De suo autem gustu non habet facere instrumentū licet magna esset præsumptio, si adderet se gustasse, & sic inuenisse. facit, quod scripsi de probat. quoniam contra.in magna gl. ante fin: versiculo, tamen, quantum. De alienis ergo actibus, qui non cadunt in intellectum notarij, non debet facere instrumenta: & vide, quod dixi j̃.de accusatione, §.1.versi.quid si accusatus. Cognitio igitur, quæ requiritur in notario.& testibus, simul decerni debet per notarium & testes, quod natura non concedit in omni sensu corporis, vt patet per superiora. Patet hoc etiam ex eo, quia iura voluerunt soli tabellioni credi sine testium subscriptione, in authen.de hæred.& Falc.§.si verò absunt.& hoc eodem titu.§.sed si instrumenta.in fin. Testes autem non facit præsentia sola, aliàs dormiens esset testis: sed facit cognitio eius, quod agitur, iij.qu.ix. testes. Per prædicta intelligo instrumentum non probare: & tabellionem, qui id fecisset, fatuè id egisse: per id tamē tabellionem non dico puniendum, quasi falsum scripserit. cessat enim hìc dolus. Sic & sententia iudicis non competentis.& dictum testis extra intentionem non valet: non tamen proferenti, vel deponenti infligitur poena propriè sumpta, cùm id iure non caueatur. Vitiatur ergo instrumentum, non quia sit falsum, sed quia fecit extra officium: licet verum sit, quod scripsit. Per præmissa videtur, quòd ad dictum interpretis mediatoris inter duos

☞ diuersa

quod etiam in scripturis iudicialib⁹ nil falsitatis adhibebit:sed ea, prout à contrahentibus,vel præcipientibus,vel iudicibus iniunctum fuerit,fideliter in scriptis rediget,& publicabit,nil addendo, vel minuendo,quod sensum immutet.Item quòd instrumentum non conficiet de aliquo contractu,in quo sciat interuenire vim, vel fraudem.Item quòd contractum in protocollum,seu in primam collectionē,seu scripturam rediget, & post quàm redegerit,malitiosè non differet contra voluntatem cōtrahentium,vel eius,cuius est super eo publicum conficere instrumentum:saluo tamen iusto salario,& consueto.Item ꝙ si aliquod falsum instrumentum ad eius manus peruenerit, illud destruet, si hoc facere possit absque suo periculo, siue damno: sed si ista sibi imminere videret.proferet hoc in notitiam rectoris ꝓuinciæ, seu eius,qui ibi iurisdictionem habebit.Quo facto dominus papa concedit ei potestatem conficiendi instrumenta publica,& contractus audiendi,& de officio tabellionatus eum inuestit ꝑ calami & pugillaris traditionem,dicens:Accipe potestatem condendi chartas publicas,secundum iura & bonos mores:& literas super officio sub tali forma concedit:

FORMA.Clemens episcopus,&c.tali in minoribus ordinibus ꝯstituto,seu laico salutē & apostolicā benedictionē. Ne ꝯtctuū memoria deperiet,inuentum est tabellionis officium,quo ꝯtctus legitimi ad cautelā præsentium & memoriā futurorū manu publica notarētur.Hinc est,ꝙ prædictum officium,ad qd̄ reptus fuisti idoneus,tibi ducimus committendum,vt illud prudenter & fideliter exequaris,&ad te,cùm necesse fuerit,recurratur.Nulli er

38 go omnino hominum,&c.¶† Porrò sunt nonnulli comites & Barones,maximè in Italia, habentes priuilegium ab Imperatore faciendi & creandi tabelliones:si igitur aliquem tabellionem fecerint,de hoc instrumentum fiet publicum in hac forma:

a ¶FORMA a. De imperialis plenitudine potestatis idcirco in egregium virū talem Comitem creandorū tabellionum emanauit potestas,vt eiusdem potestatis gratiam imperij refunderet in subiectos:ea ꝓpter ex indulto eidem super hoc ab Imperiali culmine priuilegio speciali,prout in eodem euidentiùs continetur, idem comes P.publicum &authenticum tabellionem creauit,& fecit,ipsúmque flexis genibus deuotè suscipientem,de tabellionatus officio publicè exercendo, tam in instrumentis, & vltimis voluntatibus,& quibuscunque iudiciorū actibus authenticè cōscribendis,quàm in omnibus & singulis,quæ ad dictum spectant officium,ꝑ omnes terras & loca,q̄ Romanum ꝓfitentur Imperi-

b um,peragēdis,cum pennæ & calami b traditione solenniter & legitimè inuestiuit:q P.ipsi domino.Comiti vice & nomine Imperij Romani recipiendi corporale præstitit fidelitatis debitæ sacramentum,iurans ad sancta Dei Euangelia,ꝙ instrumenta,tam publica,quàm priuata,vltimasque voluntates,& q̄cunque iudiciorum acta,& generaliter omnia & singula,quæ sibi ex officij debito facienda occurrerent,seu scribēda, iustè,purè, fideliter,omni simulatione,machinatiōe,falsitate,& dolo remotis,scribet,scripturas illas,quas in publicam formam debuerit redigere, in membranis,& non in chartis abrasis,vel de papyro,fideliter conscribēdo:necnon sententias & dicta testium,donec publicata fuerint& apta,sub secreto fideliter retinebit,& omnia fideliter & rectè faciet,quæ ad ipsum ꝑtinebunt,ext.de confir.vti vel inuiti.cùm dilecta. Expræmissis ergo satis possunt instrui episcopi & barones potestatem creandi tabelliones habentes .sub qua forma eos cre

39 are debebunt.¶†Illud autem notandum est,ꝙ licet in aliquo instrumento dicatur:Ego talis,imperiali,vel papali,vel tali auctoritate notarius,non constat tamen ex hoc, ꝙ ille sit notarius:imo potest obiicj contra instrumentum,ꝙ non est confectum à notario publico,C.de fide instr.iudices.ibi,q̄ prolatis instrumētis,&c.

c & in his,q̄ no.s̄.de proc.§ ratione quoq; constit.in fi. c non enim nascitur q̄s tabellio,imò fit.Simile de cōsecrat. dist.2.panis & calix.& duobus cc.seq.& debet fieri à prædictis,vel ab aliis,quib⁹ ipsi hoc commiserint,vt no.C.de tabul.l.fi.& s̄.vers.& scias. Qualiter ergo se probabit tabellionem? nam si per instrumentum tabellionatus,oportebit ꝙ ēt ꝓbetur,qualiter, is,qui illud cōfecit, sit tabellio:& sic res in infinitum abibit: qd̄ tñ vitandum est.ext.

d de rescrip.cùm in multis d.Debet ergo sic talis probatio fieri,Probabit enim,ꝙ publica fama & communis opinio est, illū ēsse publicū notarium,& ꝙ publicè cōficit instrumēta in singulis ꝯtractibus,& ꝙ instrumēta ab eo ꝯfecta ꝓ publicis habent in tali ciuitate,vel diœcesi,& ꝙ exercet officium tabellionatus,& tanquā tabellio fungitur publicis muneribus,ff.ad municip.l.3.in princi. & ff.de off.præt.Barbarius.3.q.7.c.infamis.§.tria.C.qui, & aduersus quos,l.j.ff.ad munic.l.fi.§.fi.s̄.§.instrumentum.ver.quid ergo, si.& iunge,quod no.s̄.de probat.§.i.ver.& nota,quòd.& ver.verùm licet. Nec sufficit ostendere tantùm duo instrumenta per eum confecta:imò tot debent apparere,quòd euidenter appareat eum commune officium pro omnibus gerere.Sed & per instrumentum probari potest aliquem fuisse tabellionem, secundum Innocen.IIII.quod dic,secundum eum,vt no.ext.de fide instr.

e ca.j. e ¶†Illud etiam nota,quòd tabellio multas habet appellati-

40 ones.quod dic,vt legitur & not.C.lib.x.de tabulariis, super Ru-

f brica,& l.j. f ¶† Sed nunquid tabellio debet scire iura? videtur,ꝙ

41 si sic:ne illicitos contractus celebrans puniatur, vt C.de sacrosan. eccles.iubemus.§.his tabellionibus.&C.lib.xj.vt nemo ad suum

g patr.l.j.& l.4.C.de eunuc.l.fi. g ¶In summa no.quòd licet instrumentum plura contineat,tamen tabellio,qui dicit se his interfuisse,intelligitur dicere solùm de his, quæ eodem loco & die acta sunt,secundum Innoc.IIII.vt no.ext.de probat.quoniam con-

h tra.ibi,& personas & omnia,&c. h ¶† Hinc est, quòd iudex, si in

42 sua narrat sententia,qualiter in causa,in qua pronunciat, lis fuit contestata,iuratum est de calumnia,testes recepti,partium confessiones factæ, eos, vel procuratores affuisse, & similia:non tamen hæc probantur per instrumentum sententiæ,quia hæc narratio est.non enim fuerunt acta die & loco,quibus instrumentū ipsum factum fuit.Solùm ergo per illud probatur sententię prolatio,quæ eisdem die & loco prolata fuit,quo rogatum fuit,vt s̄. §.breuiter.vers.sed & in sententiis.& arg.ext.de præscrip.auditis. imò ēt, secundum eum, si diceret tabellio die & loco tali fuit lis contestata,& confessiones factæ,& iuratum,&c.non valet super his,vt instrumentum:sed quantum ad hoc, sunt literæ testimo-

i niales i:quia non super his principaliter confecit instrumentum, sed incidenter ea narrat.vnde oportet de illis per acta causæ, vel aliter doceri,vt in præ.c.quoniam contra.& ext.de fide instrum. c.j.C.de eden.auth.si quis in aliquo. Arg.tamen cōtrà,quòd scriptura fidem facit etiam de eo capitulo,super quo principaliter fi

k est facta,ext.de censi.cùm olim k.ad fin.C. de contrahen. stipula.

l optimam.C.de iure deliberand.l. cùm aliquis l. Dic igitur, quòd aut in instrumento sententiæ fit mentio de prædictis, aut non. si quidem fit,non auditur illa negans,& eius executionem ob hoc impediens,nisi contrarium probet.nam pro ea præsumit,ex quo ab ea ex causis huiusmodi non appellauit,vt ext. de renū.in præsentia.

ADDITIONES.

¶diuersarum linguarū contrahētes notarius non p̄t facere instrumentū de cōtractu,licet posset de verbis interpretis:&licet verè per interpretem inter tales contrahatur lege dicente, Siue Græco,siue Hebraico sermone quis loquatur,obligationem contrahi,dummodo alter alterius linguam intelligat, siue per se, siue ꝑ interpretem,ff.de ver.oblig.l.j.in fi.quod vide in rub. de spon.ex literis.j.super 4.g.quia tamen contractus non cadit in intellectū notarij,vel testium, instrumentum de contractu non video fieri posse.Non obstat lex ff.de testa. qui testamento,in fi.ibi enim loquitur de testamento in scriptis.vt ibi nō.vbi testis non habet intelligere verba testamenti:sed satis est, quòd intelligat se testem adhibitum testamento:& si non sit intelligens lingam Latinam. ad signandum testamentum Latini admittitur : sed secus in nuncupatiuo,vt ibi not.per l.ibi seq.Si tamen notarius & testes alterius linguam intelligerent per aliqua signa adiuncta cum verbis interpretis,posset contractus intelligi, & sic instrumentum formari in terminis.Græcus exposuit librum, vel equum venalem: interpres pro Latino offert certum prætium:finaliter cōcordāt. & Latinus sibi pretium numerat,& ille tradit sibi librum,vel equum:satis per hoc contractus venditionis apparet. ADDE, quòd communiter tenetur hæc conclusio in d.§.fi.de respectu vltimæ partis:de qua vide etiam Fede.consi.133.incip.dicit verùm.

a FORMA.¶Ad literam fuit Rolandini v.parte,in fi.

b Et calami.¶Rolan.dicit calamarij.

c In fi.¶Vide s̄.e.ver.quid si producitur.

d In multis.¶Lib.vj.

e C.j.¶Vbi scripsi in j.col.ver.quid si negetur.

f L.j.¶Et vide,quod scripsi de probat.quoniam contra.super ver. publicam.

ADDITIO.Adde ad ver.sequen.ibi,sed nunquid,& c.gl.in l.fi. & ibi Bald.in fin.C.de fideiuss.quòd tabelliones non intelligunt clausulas iuris, quas in instrumentis quotidie apponunt:vnde eorum simplicitas nocere non debet contrahentib. Et qualiter puniatur tabellio,qui confecit instrumentum,quod de iure non tenet,vide eundem Bal.in l.j.C.sepul.viol.Hen.Ferran.

g L.final.¶Iste versiculus fuit Accurs.ad literam in l.3.C.de tabul. libr.x.

h Omnia,&c.¶Ibi scripsi super ver.quæ occurrerint.

i Testimoniales.¶Quid circa hoc dicat Hostien.scripsi in fin.prę. glossa.

k Cùm olim.¶Super gl.pe.in fi.& materia tit.ibi diuersis gl.

l Aliquis.¶Vide de priuil.si papa.in prin.& quod ibi no.in 2.& 3. gl.& in clem.de probat.literis.

ſentia.cum ſuis ſi.Sed ſi velit eam ex hoc dicere nullam, probare
tenetur,ext.de ꝓc.in pſentia.ad fi.C.e.licet.Si quęris,qũo negans
probare cogitur contra illud,C.de prob.l.actor. quæ eſt vj.q.vlt.
ext.de elect.bonæ,j.reſpon.hoc operatur præſumptio,quę ſurgit
contra eum & pro ſententia,quia non appellauit,ff.de probat.cũ
de indebito.C.de don.inter vir.& vxo.l.etiam.ext.de proba.poſt
ceſſionem,vt ec.benef.c.vnico,prope princ.3.q.ix.indicas. Si au-
tem de his nulla fit mentio in inſtrumento ſententia,dicunt qui-
dam ſimpliciter, quòd non incumbit ſibi probatio. ſed victori.
præſertim ſi negentur ſubſtantiales ſolennitates, de quibus dixi
a s̃.in principio huius ſecundi libri[a]:aliàs non tollerabitur ſua ſen-
tentia,niſi eam doceat ritè latam,vt in auth.Col.v.de his, qui in-
gre.ad appell.§. illud. Sed lex illa loquitur in cauſa appellationis.
vnde vr̃ dici poſſe,quòd ſiue fiat mentio,ſiue non,ex quo fuit ap-
pellatum,ſed iam in rem tranſit iudicatam, & prima facie non ap
paret falſa,vel vitiata, ſtabitur ei, niſi probetur aliquid omiſſum,
quod eam reddat nullam,vel falſam,quę proſequere,ſecundum
b Papam,vt no.in prę.c.cùm in iure[b]:& j̃.de ſententia,§.vt autem.
43 ver.& no.ſecundum,& §.iuxta.ver.ſed quid ſi.¶† Quid ſi in ali-
quo inſtrumento contіnetur,quòd A. promiſit ſoluere decem
B.quę ſibi debebat ex eauſa venditionis cuiuſdam equi,prout ꝯ-
tinetur in inſtr̃o ſcripto manu talis notarij viſo & lecto à me no-
tario,nũquid valet,ſi primæuum & originale n̄ oſtenditur?Dixit
Lanfrancus,quòd non,vt C.de eden.auth.ſi quis in aliquo.ext.d̄
fide inſtrum.c.j.& ff.e.quicunque.prędicta enim auth.indiſtinctè
loquitur:vnde non eſt recędendum à verbis eius,ff.de leg.3.non
c aliter. Sed Vbert.[c]dixit valere,arg.C.de falſa cauſa adiect.l.3.& l.
fi.Inſti.de lege FuſiaCani,ff.de pact.l.tale pactum.ff.de duob.reis,
l.eandem. Nec hoc dicitur exemplum, ſed originale nouum per
ſe.Et quotidie videmus talia fieri inſtrumenta:quod ſpectandum
eſt,ff.ſi cer.pet.l.certi.§.fi. Item quid ſi in aliquo inſtrumento di-
citur,A.filius B.promittit P.decem:nec adiecit Quõdam. cùm ta
men B.mortuus ſit?dic,quòd propter hoc inſtrumentum non e-
d rit falſum,vel vitioſum,vt ff.ſi cer.pe.l.eius qui[d].& no.in actis iu-
dicialibus ſufficere,quòd cum die inueniatur hoc modo:Talis li-
bellum die tali coram tali obtulit tali:& talis eſt litem conteſtat⁹,
& iurauit,& poſitionibus reſpondit:& conſuluit,& renunciauit,
& huiuſmodi: & de his actis creditur ſine teſtium ſubſcriptione,
vt s̃.§.prox.verſi.ſed cùm in literis.& cautè facit iudex,qui in ſen
tentiarum prolatione facit de ſingulis mentionem.Sed & ſecun-
dum quoſdam aliter,ſi tabellio ſcribit ſententiam,& alius acta,p̄-
cipiet iudex illa acta ſubſcribi ſententiæ, & eorum publicationi
ſuam præbebit auctoritatem,vt in præ.§.iuxta.ver.ſi autem ſentẽ
tia,ſi autem idem vtrunque ſcribit,ille idẽ acta ſubſcribet ſenten-
tiæ abſque qualibet publicationis ſolennitate.

ADDITIONES.

a Libri.¶ Solet vocare partem,quod hîc dicit librum.
b In iure.¶Multum memoratur à longè, cum s̃.in hoc §.non ſit al
legata,niſi in prin.3.col.verſ.xix.& ver.illud quoque,in fi.& hæc
ſunt de his,quæ tempus occupant.
c Sed Vber.¶Cuius ad literam fuit hęc additio ſuper auth.ſi quis ĩ
aliquo.& facit j̃.§.fi.ver.ij.
d Eius qui.¶Poterat hoc omitti,quod pleniùs ponit j̃.§.prox.ver.
quid ſi ita. ADDE.ꝙ hoc tenet Bart.in l.j.ff.de operis noui nunc.
vt refert & ſequit̃ Hippo.per Inſti.qui,& ex qui.cau.ma.non poſ.
in prin.in 3.col.poſt medium.

Poſtremo reſtat videre, qualiter ſcriptura in iudicio ꝓ-
ducta impugnetur.& qualiter cõtra eam ex-
cipiatur: ſuper quo notandum eſt,ꝙ diuerſæ ſcripturæ in iudicio
proponuntur; Quandoque enim producitur reſcriptum apoſto
a licum[a]:quandoque inſtrumentum publicum:quandoque priua
b ta ſcriptura[b]:quandoq; forenſes:quandoq; priuilegium,vel cõ-
firmatio,vel conceſſio:quandoq; teſtamentum:quandoq; inſtru
mentum donationis cauſá mortis,vel etiam inter viuos:quando
que inuentarium. Quid ergo contra quamlibet præmiſſarum ex
cipi valeat,ſub compendio perſtringamus. Quid contra reſcrip-
tum excipi poſſit.s̃.de exhibitione reſcripti eſt reſcriptum.

ADDITIONES.

a Apoſtolicum.¶Hoc non proſequitur,ſed remittit.
b Scriptura.¶De hoc remittit,in §.ſatis.&ibi ſequentem proſeqt̃.

SVMMARIVM.

1 *Publicum inſtrumentum qualiter impugnetur.*
2 *Tabellio ſi inſtrumentum tabellionatus amiſerit,nec teſtes apparẽt,qui per ipſum inſtrumentum viderint ipſum conſtitui tabellionem:an ſufficiat ſe probare diu officium exercuiſſe.*
Tabellio nemo præſumitur,niſi probetur.
3 *Inſtrumentum validum plura neceſſariò debet continere.*
4 *Inſtrumentum,in quo non continetur dies,vel conſul,an ſit validum.*
5 *Locus contractus in inſtrumento non inſertus, inſtrumentum reddit nullum quare etiam teſtis interrogandus erit de loco.*
6 *Tabellio conficiens inſtrumentum ſine die,loco & conſule,an poterit illud reficere,& omiſſa apponere.*
7 *Publicum inſtrumentum ſi fuerit aliquo modo imperfectũ,an poſſit reformari*
8 *Tabellio in notula,ſeu protocollo diem apponens ſi poſtea inſtrumentum conficiat ſine die,an videatur dies in vtroque repetitus.*
9 *Inſtrumentum dicitur vitioſum,ſi quid in eo ex neceſſarijs omittatur.*
10 *Inſtrumento in aliqua parte ſui exiſtente vitioſo, an totum dicatur vitioſum & falſum.*
11 *Inſtrumentum vires ſumit ex fide tabellionis.*
Periurus in vno,non eſt credendus in alio.
12 *Notario formam contractus ſub compendio in protocollo, ſeu abbreuiatura ponente,an poſſit in publico inſtrumento ampliari.*
13 *Tabellio quomodo,& quando poſſit inſtrumento addere,vel minuere.*
14 *Inſtrumento perdito,an poſſit aliud in noua forma refici.*
15 *Inſtrumentum per ſuſpectum notarium confectum,an ſit validum.*
16 *Inſtrumenta tantò ſunt cautiora,quantò plura ſunt in chartis ſigna.*
17 *Productis diuerſis,& à diuerſis,cui productioni ſtandum ſit.*
18 *Inſtrumentum,in quo filius talis expreſſi continetur, an ſi non ſuperſit pater,ſit vitioſum.*
19 *Teſtis in inſtrumento inſcriptus, ſi ſit excommunicatus, an reddat inſtrumentum nullum.*
20 *Alieno ſigillo nemo debet ſigillare,ſi proprium habet.*
21 *Inſtrumentum ſcriptum in papyro,an ſit reprobandum.*
Verſus Ioannis de Deo de mala conſuetudine.
22 *Publica perſona ſi de falſo accuſata ſit & conuicta, ex tunc inſtrumenta & dicta eius robore & valitudine carebunt.*
23 *Nemo meliùs confiteri poteſt,quàm propria manu ſcribendo.*
24 *Confeſſio in ſcriptis facta,præiudicat.*
25 *Iudex an poſſit inſtrumentum falſum coram ſe exhibitum,comburere.*
26 *Inſtrumentum non debet ſcribi per notas,aut ſigna.*
27 *Filio inſtrumentum faciente de pecunia patris,an ſit credendum.*
Inſtrumentum conficiens in negotio proprio,non eſt credendus.
28 *Teſtatore legante aliquid tabellioni conficienti teſtamentum nuncupatiuum, an ipſe tabellio poterit ſibi illud adſcribere.*
29 *Teſtator an poſſit cõmuniter legare omnibus teſtibus in teſtamẽto conſcriptis.*
30 *Legatum teſtibus in teſtamento conſcriptis,qualiter & per quos ſit probandũ.*
31 *Legatarius an poſſit eſſe teſtis.*
32 *Dicens inſtrumentum eſſe falſum in modum exceptionis, an poſtmodum poterit accuſari de falſo.*
33 *Producens inſtrumentum,licet non poſſit contra illud de falſo dicere poteſt tamen illud dicere contra ſe non facere.*

a 9.§.Inſtrumentum ergo publicum qualiter im-
pugnetur,breuiter videam⁹[a].
Primò igitur qualiſcunq; ſcriptura ſit, vide & perlege diligenter
totum eius tenorem.alioquin non poteris eã bene arguere, ſeu
etiam impugnare, ext.de fid.inſtr.accepimus.ff.de legibus,inciui
1 le.29.diſtinction.capi.j.in fin.¶† Et vide,quis contraxit,quis ſti-
pulatus eſt, & quid,& cui.& an ſibi,vel alij,& an ſit talis,qui hoc
potuerit,&an qui contraxit.agat,vel conueniatur,vel alius:circa
quę vide C.ſi q̃s alteri,vel ſib.per totum,ff.de conſt.pecu.eum q.
§.3.ff.de verb.ob.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de reg.iur. q tutor.in fi.
Inſt.de inut.ſtip.§.alteri.Si igitur alius agat,vel conueniatur,quã
qui contraxit,vide,ſi hæres ſit contrahentis.ſuper quo vide C.de
hære.ac. per totũ,ff.depoſiti,hominem.in prin.ff.de act.& ob.ex
contractibus.Si autem agens non ſit contrahens,nec hæres con
trahentis:vide,an contrahens ſit filius legitimus litigantis,q vult
habere emolumentum ex inſtrumento,ff.de ver.oblig.filius.& l.
quod dicitur.Inſti.per quas perſ.nob.acquir.2.q.vj.biduum.verſ.
palàm.vel ſeruus eius,ff.de acquir.rer.dom.etiam.ff.de verb.obl.
ſeruus eius.ff.de ſtip.ſeruor.per totũ.vel nuncius,&talis,per quẽ
poterit negotium explicari,ff.de pac.l.Labeo.ff.de ꝯſtit.pec.qua-
liter.in fi.& l.ſeq.ff.mandati,l.j.ff.pro ſocio,l.v.ff.de contra.& cõ-
mit.ſtip.l.j.ff.de ſponſ.l.j.& iij.C.de inut.ſtip. vt inter abſentes.itẽ
vide,ſi agẽs ſit tutor,vel curator vel adminiſtrator,ff.quod cuiuſ
que vniuerſ.no.l.fi.ff.de cõſt.pec.eũ qui.§.pe.ff.de admi.tut.quo
ties.in princ.ff.quando ex facto tut.l.2.C.arb.tut.per totum,ff.de
euict.illud.§.vna.vel procurator,vel ſyndicus,vel inſtitor,habita
diſtinctione,vtrùm ſit ſoluendo, vel non,ff.de procur.ſi procura
tor.ff.de exercit.act.l.j.& per totum, ff.de inſt.actio.l.j.& 2.& per
torum,ff.de actio.emp.Iulianus.§.ſi procurator.His autẽ ꝯſidera
tis opponat contra inſtrumentũ multipliciter:& primò,ꝙ de ipſi
ius inſtru

ADDITIO.

a Videamus.¶Habetur quidam tractatus de hoc,q incipit,quoniã
nonnulli.& dicitur fuiſſe Ioan.B.ex quo ſatis adiutus fuit auctor,
ſed hîc longè pleniùs.

nis instrumenti fide hæsitatur:vt si dicatur, ꝙ si tabellio in scriptis
id non scripsit,super quo ipse idem,si viuit testificabitur,&recog
noscet suam scripturam,& testificabitur,ff.quemad.test.aper.sed
a si quis.C.ad l.Corn.de falsis,si quis decurio.in fi.[a] ĵ.vers.item op-
ponitur,ꝙ non est.vel si discesserit,fiet comparatio literæ cum a-
liis instrumentis,quæ idem tabellio facit,in authen.de fide inst.in
prin.& §.in his verò.& §.q nor.& §.si verò nullus.extrà de priui-
leg.cùm olim.ij.& de excep.cùm venerabilis.de qua comparatio
ne dic plenè, vt not.in summa domini mei in tit.de fid.instrumē.
§.ex quibus.& §.à quo.& §.quis sit effectus.in auth. de instrumē.
cau.& fide,§.si vero moriantur.¶Item ꝙ tabellio non fuit cōsti-
tutus ab eo.qui cōstituere potest,vel eo modo,quo debet,vt s̄.
§.restat.vers.sed quis potest.& sequen.vel ꝙ aliter se habet, quā
fuerit scriptum,ĵ.versi.item opponitur,ꝙ res. quas oppositiōes
me offero probaturum. Hoc probatur extrà de fide inst.cùm Io-
annes.de elec. cùm inter R.Instrumento enim sic in dubium re-
2 uocato,non statur ei.sic intellige ext.de elec.scriptum.¶†Quid
ergo,si tabellio amisit instrumētum tabellionatus,nec apparent
testes, qui per ipsum instrumentū viderint eum constitui tabel-
lionem:nunquid sufficit probare se diu hoc officium exercuisse,
ad hoc vt possit exercere,&ad hoc ꝙ instrumentis eius fides adhi
b beatur,tanquam publicis?Do.meus [b],ꝙ sic,ar. ext.de fide instru.
cùm dilectus.& de re iud.ad probandum.ff.ad Mace.l.3.ff.de iur.
fi.diuus.ff.de offi.præt.Barbarius.C.de testi.l.j. Veruntamen si q̄-
stio est de quasi possessione officij,potest allegari ꝯtra huiusmo-
di,quasi possessionem officij,ff.de rebus eorū,qui sub tut.vel cu.
l.q neque. in prin. Non enim præsumitur quis tabellio,nisi pro-
c betur,vt s̄.§.restant.ver.& scias [c].& vers.illud autem.¶Item obii
citur,ꝙ est aliàs qualitercunque falsum,C.e.l.2.& 3.extr.e.inter
dilectos,præstito priùs iuramento,vt s̄.§.videndum.ver. faciēda.
3 ¶†Quid si iudex instrumentum falsum pronunciat esse verum?
de hoc s̄. de rescri.præsen.§.j.in fi.¶Item ꝙ non est ibi inscriptus
annus Domini,vel nomen Imperatoris,vel annus imperij,vel ꝯ
sul,vel potestas illius anni:vel ꝙ deest mensis,vel dies, vel indic-
d tio [d]?hęc enim omnia sunt de iure ponenda:& in literis papę no
men eius,& annus sui pontificatus,& mēsis,& dies debent poni.
hæc probantur in authen.vt nomen Imp.præpo.docum.§.j.& 2.
Colla.v.& in auth.qui.mod.na.ef.leg.§.in maioribus ita. Collat.
vj.C.de apoch.pub.l.j.lib.x.in auth.de exhib.& intro.reis,§.sanci-
mus.ext.de fide instrum.inter dilectos,§.sed contrà. ext. de proc.
tuæ.xxv.q.ij.si qua.23.dist.in nomine. in princip.ff quemad.test.
aper.l.ij.§.diem.extr.de relig.do.cùm venerabilis.s̄. §. breuiter.in
4 auth.e.§.pe.¶† Quid ergo si dies,vel consul non continentur ī
e instrumento [e]?Et videtur,ꝙ non valet,vt in prædic.concor.& C.
de diuer.rescrip.si qua.quæ est xxv.q.ij.Argu.contrà C. de nouo
C.compo.§.& si quæ earum.&ff.de ventre inspic.l.j.C.de episco.
& cler.nulli.§.cùm autem.C.de Iusti.Cod.ꝯfir.§.hunc igitur.ver.
nullaq̀ue dubitatione.Respondeo: dicitur communiter non va-
lere,vt ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.antepenult.Alij distinguunt, an
sit tale factū, quod debeat fieri in scriptis. quod dic,vt s̄.§.restat.
versi.sed si alij,an non.In primo casu nō valet,vt C.de fide instru-
men.contractus.in secundo sic,vt ff.eo.l.pe.& ff.de pig.contrahi
5 tur.¶†Quid si locus contractus,vel vbi instrumentum confici-
tur,non sit appositus in instrumento?Videtur,ꝙ non valet, extr.
f de probationibus,quoniam contra.2.quæst.vltim. libellorum [f].
g C.de contrahend.& com.stipu.optimam.in fi.vbi de hoc [g].¶Po-
test enim esse,ꝙ is,qui confecit.non habuit potestatem conficiē-
di in loco ipso, vt s̄.§.prox.versi.& nota,ꝙ tabellio.& versi.quid
de his.nam & testis de loco interrogatur,ext.de testi.cùm causā.
& iij.quæ.ix.nihilominus.cùm hæc duo genera probationis,scili
cet per testes & instrumenta, sint similia, C. de fide instrument.l.
in exercendis.ext.de testi.cogend. peruenit.j. ergo idem ius erit,
arg.j.quæst.j.quod quidam.de rescriptis,inter cæteras.Idem etiā
dici potest in literis domini papæ. Alij dicunt locum in instru-
mentis de consuetudine solùm apponendum, cùm id nullo sit
6 iure cautum. ¶ †Sed nunquid confecto instrumento sine die
& consule,vel loco, poterit iterum tabellio reficere,& ea appo-
h nere,si bene recordetur [h]?Argument.quòd sic, extra.de sacram.
non

ADDITIONES.

a In fine.¶Vt dicebat Odof.super illa l.sup hoc statur dicto suo,an
scripserit,vel non:sed de veritate scripturæ ab eo non q̄ritur.Ac-
cur.ibi no.in vlt.gl.ꝙ si diffiteatur suam esse scripturam,tūc est su
specta:alleg.ff.quemad.testa.aper.l.j.§.fi.Pileus, vbi s̄.de testi.sub
instrumento.vers.sed quid si tabellio.dicit n̄ derogari fidei scrip-
turæ,qa posset id dicere p malitiā: reliqt hoc iudicis arbitrio.vi-
de Cyn.C.e.in exercēdis.intra primam quæstionem.Sed quid de
notario,à quo peto,ꝙ mihi det instrumentum per se stipulatum,
de centum,quæ Titio mutuaui:ipse dicit se non recordari, ꝙ il-
lud instrumentum fecerit,& sic illud celat?q̄rebat Lambertin⁹ de
Rāp.an possint illū accusare de falso?allegat,ꝙ sic:qa celando cō
mittitur falsū,ff.de falsis,Paulus respondit.in fi.& l.q testamentū
in prin.nec in facto proprio eū excusat ignorantia, ff.de iur.& fa.
ignor.l.plurimū interest.C.de rescin.ven.quisquis.Itē argentari-
us,qui semel habuit codicē rationū, illū habere præsumitur,nisi
probet se perdidisse,ff.de eden.si qs ex argētariis.§.fi. Item quod
de tabellione cogendo no.e.tit.argentarius.circa prī. & vidisti s̄.
§.videndum.ver.nota bene.facit in auth.de tabel.§.vt igitur. ver.
propterea.ibi,vt optimi fiāt circa documenta , & iusti,& cautio-
res, & non propter suam requiem & delicias alienas corrumpāt
vitas.In contrarium inducit,ꝙ potest verum esse,quod dicit no-
tarius:qa memoria labilis est,ff.de prob.si arbiter.q̄ ex tractu tem
poris etiam in testibus variatur,ff.ad Carb.l.3.§. duæ autē. Itē lex
Cor.de fal.locum non habet,nisi de falso dolo cōmisso, ff.de fal.
nec exemplū.& dolus regulariter nō præsumit̃.Hinc est,ꝙ illum
allegans probare debet,ff.de proba.quoties.§.j.licet fallat in casi
bus ff.de admi.tut.tutor,q.in prin. de his,q̄ in frau.cre.l.omnes.§.
Lucius.ad l.Fal. l.dolo carere.ff.man.si ꝓcuratorē.§.si ignorātes.
Pręsumetur ergo potius huius tabellionis error quā dolus,& sic
facit pro eo textus C.de his,q sibi in test.adscrib.l.pe. in fi. Soluit
distinguendo,vt sæpe in hoc tit.factum est circa conditionem ꝑ
sonæ & temporis quantitatē,vt s.si notarius est bonę opinionis,
& tēpus longū,quo factū dicitur fuisse instrumentum,accusari n̄
possit:& si accusatus fuerit, absoluatur, salua cōtra eum q̄stione
ciuili in ordinario iudicio ad damnum & interesse,ꝑ priùs allega
ta:ar C.de testa.sancimus.In casu conuerso, cùm tempus est bre-
ue,& ꝑsona est suspecta,accusari poterit,& puniri,ꝑ iura s̄.allega
ta:facit ff.de edend.si qs ex argentariis.ibi,humilis & deploratus,
&c.secundum eum.Hoc scias , ꝙ si notarius iste cōfessus esset se
stipulatum ꝯ eum,sed diceret se perdidisse rogationē,sibi vel suo
sacramēto n̄ creditur:imò oporteret perditionē ꝓbare.hoc vult
tex.& gl.prædicti §.vlt.in l.si qs ex argentariis.ff.de eden.ADDE
primā partē addit.Bal.cōs.149.4.li.vbi ponit,an debeat dari fides
instrumento,cùm notarius asserat illud falsum. Quo verò ad se-
cundam,vide Fed.cons.cxxiij.Alexan.lxxiij.j.lib.
b Do.meus.¶in Summa e.tit.§.2.ver.quid ergo.si tabellio.
c Et scias.¶ Vide quod dixit.
d Vel indictio.¶Vide qustionem,quam posui in fi.6.lib.super dicta de omissione editionis, an vitiet instrumentum. Et quid si ex-
pressa non concurrit cum anno.vbi inseritur dictum Gof.de no-
mine Papæ,vel Imperatoris,anno pontificatus,vel imperij.
e In instrumento.¶Huic quæstioni conuenit, q̄d not.s̄.de proc.§.
ratione formæ.ver.sed quid si in mandato.& de teste,§.iam de in
terrogatoriis.ver.item de tempore.
f Libellorum.¶Quæ est lex 3.ff.de accusat.
ADDE,quòd nec valet cōsuetudo,vt in instrumento non pona
tur dies,vel locus:ita Rota in antiq.decis.ccccxl.
g De hoc.¶Vide.quod not.de re iudic.abbate.ad fi.lib.6.in gl. sci-
licet,donationib⁹.& quod super ea scripsi:vbi etiam tractatur de
nomine loci exprimēdo:& Vber.de Bo.ī l.optimā.ꝙ loc⁹ suffice
ret:alleg. ꝙ certo loco dicitur esse promissum id quod promisū
est Ephesi.vel in alia ciuitate,ff.de eo,q̄d certo loco,ꝑ totū.si dice
retur actū in diœcesi,nimis esset indeterminata locutio: finaliter
putat, ex talibus inscriptionibus nō vitiari instr̄m, sed fieri suspe-
ctum:maximè pp consuetudinē , quæ vult certū & determinatū
locum apponi, nec virib⁹ carebit , nisi ꝓducēs adiuuet illud ꝑ te-
stes,C.de ꝓbat.l.vlt.& de falsis,l.fin. Et scias,ꝙ ēt intra ciuitatem
posset esse generalitas nimia:vt si dicatur,actū Bononiæ in quar-
terio sancti Proculi:de quo Dyn.suo consilio 21. quo casu puto
procedere, q̄d prædixi post Vber.vn̄ auctor s̄.§.2.ver.post nomē
valde specificè posuit locū loci.de tali ergo hoc ītellexisse videt̃.
facit in auth.qbus mo.na.effic.leg.§.quantum verò.Col.vj.& fa-
cit,quod de libello accusationis not.ĵ.de accusationib.in prin.
ADDE Angel.idem tenentem eius cons.220.Bal.cons.221.2.
lib.Alex.consi.54.ij.lib.& consi.cxxiij.j.lib.
h Recordetur.¶Adiuuabo te declarādo tres opiniones sequētes,
in quantū de die q̄ritur.Ad negatiuā inducit̃,ꝙ sibi soli nō est cre
dēdū:vel sequit̃, nec debet ipse fungi duplici officio,factoris s.&
correctoris,C.de assess.l.fin.de prox.sacror.scri.l. hac parte.& ibi
cū corpore,li.xij.Itē necessaria omissa vitiāt,C.de testa.l.testamē
tum non ideo vitiatum. ergo non reparabit. Ad contrarium,er-
ror notarij veritati præiudicium afferre non debet, C. de testa.l.
error.C.de error.aduo l.ij.ff.de offic.præsidis.illicitas.§.veritas.&
promptiores esse debemus,vt res valeat,ff.de verb.oblig.quoti-
es.de reb.dub.quot.ext.de verb.signifi.abbate.vers.hîc autem.v-
bi concord.& ratione iuramenti præsumitur pro notario,ext.de
præsum.illud.de præscrip.ad audientiam.Est aduertēdum, quòd
versicul⁹ sequēs declarat auctorē intellexisse de defectu īnotula;
vel protocollo.Opinio Alb.Pap.distinguit nouū à veteri,vt seq-
tur.Pla

non iter.c.j.argu.ff.de verborum obligat.l.j.circa princip.quia & creditur de his,quæ gessit,vt C.ad legem Cornel.de fal.si quis de curio.ff.de adulte.accusaturus.Distingue,an incontinenti,seu ex modico interuallo fiat:& tunc valet instrumentum:an post magnum interuallum:& tunc non,in auth.de æqualitate dotis,§.aliud.ff.de verbor.obligat l.j.circa princip.secundum Albe.Papien.& ext.de elec.officij.extr.de testibus cog.præterea.Alij dicunt,ꝙ nullo modo potest,etiam incontinenti,postquam facta est copia parti,cùm functus sit officio suo,ff.de re iud.iudex.ext.de officio deleg.in literis.& in præd.§.aliud.nec enim soli tabellioni creditur,vt in authent.de hæredib.& Falcid.§.si verò.sicut nec soli ar-
a bitro,ff.de arbit.ne in arbitris a.quia ab initio factum in totum sine suspicione est:quod verò postea,suspicione nõ caret,vt in authen.Colla.7.de æqual.do.§.& ne contingat.Imò etiam dicunt
7 plus,† quòd si publicum instrumentum confectum est,& aliqd ignoranter,vel alio modo omissum sit,tabellio nõ poterit amodò etiam partibus consentientibus illud addere,propter præ.authen.& ff.de rei vendit.in fundo.& vide ff.ad Vellei.Scia mancipia.quod durum videtur.vnde consulti à me super hoc plerique sapientes cõcordarunt,& bene:ꝙ si tabellio potest ostendere se per errorem,& non ex certa scientia hoc omisisse,bene potest iterum prædicta apponere,& valebit instrumentum:alias nõ.Cõ
b sulo tamen sibi,ꝙ de licentia iudicis reficiat illud b,& vide j.vers.
8 item opponitur,ꝙ res.& seq.¶† Quid ergo,si in notula,seu protocollo diem apposuit,sed postea conficit instrumẽtum sine die,nunquid videtur repetitus dies?vt sicut est in protocollo,ita apponatur,& repetatur in instrumento?Respond.sic.vt ff.de damno infe.si finita.§.item videamus.ver.repetita igitur.ff.de eden.si quis ex argentariis.§.si initium.Inst.ad leg.Aq.§.hęc autem actio.ff.de oper.no.nunc.de pupillo.§.si quis ipsi prætori.ext.de rescr.
9 causam,quę.¶† Item generaliter instrumentum vitiatur,si quid ex necessariis omittatur,vt arg.ff.de in integ.rest.l.diu9,ff.de trãsact.cùm hi.§.si prętor.nisi constet de facto,vt ff.de pac.l.pen.§.fi.¶Item excipitur,quòd est vituperatum,abrasum,vel cancellatũ:quòd dic.vt suprà.§.restat.in princip.vel subscriptum,vel suprascriptum,seu interlineatum,ext.de fide instrum.inter dilectos.§.cùm cera.de relig.do.cùm venerabilis.ff.ad le.Cornel.de fal.Paulus.vel incisum,vel rasum,vel quod legi non potest,ff.si tab.test.nul.extab.l.j.§.j.ff.de bo.pos.secundũ tab.l.j.§.si rosæ.extr.de fide instr.c.fi.& s̃.§.ostenso.ver.& collige.Sed prædi.§.si rosæ.facit in
c contrarium c,nam priuilegia perpetua sunt,C.de diuer.rescr.l.2.
10 25.q.2.c.1.2.&3.¶† Quid si aliquod instrumẽtum vitiosum est in aliqua parte sui,nunquid totum dicitur esse falsum?Arg.quòd
d sic,3.q.ix.pura.ix.distinct.si ad sacras d.Arg.cõtrà ext.de arbit.cũ tempore.&de testam.Raynutius.Dic,ꝙ non,quando sunt plura capitula separata & diuersa:secus si sint connexa,vel vnum est alterius accessorium,ff.de minor.etiam.§.ex causa.extr.de appella.
e inquisitione e.Vel distingue per decre.extrà de fide instrum.ex literis.Io.dicit totum esse falsum,nisi probetur verum,C.de prob.l.pe.Bar.dicit,ꝙtotum est suspectum nec ei creditur in aliquo,ex quo aliqd falsitatis continet,qualitercunque de ea constet,nisi aliter de veritate constet,ff.de fide instrum.l.ij.in fi.idem dicit Pa-
f pa,vt not.ext.de hæret.ca.fraternitatis f.Vel dic,vt s̃.de teste,§.j.ver.item quod aliquid.& de hoc s̃.§.ostenso.vers.&not.quòd si.
11 idem dixit Iac.de Al.¶† Cùm enim instrm vires sumat ex fide tabellionis,quia nisi ipse subscribat,est priuata scriptura,C.qui po.in pig.hab.scripturas.cùm in vno inueniatur periurus.non adhi-
g betur ei fides in alio capitulo,extrà.de præscrip.ad audientiã g.H.
h verò & Da.& Tanc.h dicunt,quòd tantùm ille articulus erit falsus,& ab aliis separatus:sed si ibi est falsitas,vbi est vis quęstionis,totum reputatur falsum,vt C.de edicto diui Adriani tol.l.fi.Hæc
i quæstio est venerealis l.i ¶Item opponitur contra instrumentũ, quòd

ADDITIONES.

Ctur.Placuit Gui.de Suz.in l.j.§.editiões.ff.de eden.Iducit labilitatẽ memoriæ,ff.de acqr.possess.l.peregrè,veniat igit hoc in discussione & causæ cognitione,ff.de Car.edic.l.in causæ.facit,qđ scripsi de præsum.illud.in gl.magn.ante fi.Secũda opinio placuit Colũbo,principaliter p auth.de equa.do.j̃.allegatã,& p l.testamẽtũ.quã superiùs allegaui.Tertia opinio,q̃ placet auctori,iustificatur ex eo,qa nullo iure videtur prohibitum:& sic est pmissum,ff.de proc,mut9.§.j.ff.de testi.l.j.& est hoc brocardũ,de quo ext.de trãslat.c.2.in gl.arg.qđ.Secũdũ hoc ergo respõdebo ad §.&ne contingat.q.aliàs est ver.sub §.dedimus.ꝙ nõ ptinet ad casum nostrũ cùm ibi loquaꝛ de cõiugib9,inter quos ex post facto facilè aliqd confingeretur in fraudẽ creditorũ,C.de do.l.data.Vñ dos à principio constituta.nõ est suspecta:sec9 in augmẽto secuto.Hîc aũt cessat suspicio,cũ certũ sit,si instrumẽtũ factũ fuit.ꝙd fuit certis die & loco,q̃ necessariò comitatur cõtractum:de re iu.abbate.in fi.li.6.Et per hoc ẽt respõdetur ad §.si verò absũt.in auth.de hæ.& Fal.Testiũ eñ præsentia,vel numer9 ñ est de necessariò comitatibus ɔtractũ,sed de validantib.vñ nõ sic liceret in illis addere,vt in primis.Item instrumento quandoq;creditur,licet nõ sint testes inscripti:ergo q̃stio,&c.patet id s̃.§.prox.in fi.cum sua remiss.Teneo igitur cũ auctore:& consilium,quod de adeundo iudice subdit,ɔmendo maximè,propter id,quod dixit lex,eosq.in prin.ff.ad leg.Cor.de falsis:licet propter id,quod proximè dixi,hîc nihil sit aduersum,imò necessariò initum.Haberet ergo locum ɔsilium,quando errasset in die.tunc enim bene esset contrarietas,& expediret cõsiliũ prædictũ.Et hoc casu pl9 esset necessaria dist.an notarius sit bonæ famæ:& an alteratio diei præiudicium afferat aduersario,vel non:& hæc mouerent iudicem ad faciliùs,vel difficiliùs concedendum correctionem diei:& facit,quod statim dicam.

a In arbitris.¶Nec soli iudici,ext.de probat.quoniam.

b Reficiat illud.¶Putat Nicol.hãc licẽtiã necessariã quãdo de illo errore mota est quæstio inter partes.aliàs,si notarius videt se errasse in protocollo.vel instrumento,poteeit illa corrigere,nouũ protocollũ,vel instrumentum faciendo:quod melius est,q̃ corrigere,ex quo posset haberi aliqua suspicio,vt no.C.de test.l.fi.ñ tamen dicit,illud non valere:facit lex,qui tamen.ff.de arbi.facit,quod j̃.e.ver.dixi.

ADDE Alex.cons.70.j.li.vbi sequiꝛ hanc addit.& pręcedentem.

c Contrarium.¶Vide,quod not.de confir.vti.vel inuti.cùm dilecta.in 4.gl.& quod ibi dixi.

d Ad sacras.¶Vbi no.opi.Io.& Bar.de quibus sequitur.

e Inquisitione.¶Hoc dictũ placuit Gof.vt dixi de ele.ecclesia.2.in gl.hic tractat Gof.Ipse tñ Gof.in sua q.xj.dicebat,ꝙ si cõstat eũ q scripsit,aliqd in eo correxisse,sint vnũ,vel plura capitula ĩ instrumento,ñ reputat illud in aliquo vitiosũ:allegat C.de testa.si vn9 per q̃ leg.dicit contrariũ in toto,si alius immutauit:hoc ĩ instrumẽtis:in rescriptis auctoritate papæ,si certũ est scriptorẽ eorum correxisse,nil vitiosũ:si dubitat,dicit distinguẽdum,vt in decr.ex literis,e.tit.hoc in rescriptis apertis:in clausis dicit,ꝙ nulla suspicio est,vt ibi not.per prædicta:vides,quòd ibi non loquitur,cùm constat instrumentum in vno ca.falsum.

f Fraternitatis.¶Vbi post eũ,& Host.plenè scripsi,cùm certi reges in suis regnis sibi vẽdicẽt i9 imperiale.Vidi dubitatũ,si Rex decernat instrumẽtũ,vel attestationẽ valere,in eo,qđ veritatẽ cõtinet valeat,nõ obstãte,ꝙin aliquib.falsa ɔtineat:&omissa disputatiõe potestatis ipsorũ,de qua ẽt aliquid scripsi de re iud.cũ te.in gl.magna,ver.sed nunqd.& cõtra quos facit lex 2.C.de of.pręfe.prǽt.dicendum videtur,tale decretum nõ valuisse:qa non valeret ẽt factum ab Imperatore,ɔ partẽ non vocatam,cuius eius per illud tollitur,vel læditur,C.si per vim,vel alio mod.l.2.Idem de ipsius rescripto,C.de prec.Imp.of.l.2.ad idem C.si ɔ ius,vel vti.pub.l.fi.Potest tamen tale regis decretum interpretari secundum ius cõmune,s.in falsitate circa extrinseca,q̃ non vitiant:non autem circa substantialia,quæ iuxta superiùs dicta totum vitiant:facit l.si quando.C.de inoffi.test ext.de elec.ecclesia.de rescri.cùm adeo.ADDE,ꝙ faciliùs cõprehendiꝛ mẽdax,quàm claudus:vt hic colliges,si Old.inspexeris,ei9 cons.37.incip.ad primam quęstionem.

g Ad audientiam.¶Huic dicto,&ipsius rationi concor.aliter Iaco.vt ponit Cyn.C.de transact.si ex falsis.in fin.qui dixit,ꝙ si falsitas procedit à notorio,in totũ reprobatur:alleg.ꝙ semel malus,&c.habetur regula,semel malus.in vj.allegat.secus Accurs.C.de vet.iur.enuclean.l.2.simpliciter dixit in vlt.col.instrumentum ratiõe partis totum non censeri falsum:sed in prædi.l.si ex falsis.videtur distinguere inter separata & connexa,vt s̃.Item sciendum est,ꝙ de producente instrumentum in vno capitulo falsum,Guid.de Suza.quærit in ea.l.si ex falsis.an teneatur pœna falsi?& videtur.quòd non:quia nõ est omnino falsum,quod habet primordium veritatis,ff.de lega.2.cùm filius.§.hæres meus.tenet contrarium,quasi tot sint instrumenta,quot sunt capitula,vt in eadem l.in fi.ff.de verb.oblig.l.scire.in princip.& l.quod dicitur.& l.Publius.& ff.de minor.l.etiam.§.j.& de euic.l.quod dicitur.in princ.Quærit demum,si fasum sit,vbi nulla est vis quęstionis,an vtens eo teneatur pœna falsi?& tenet,quòd sic:allegat ff.ad l.Cor.de fal.l.si quis legatum.in principio.& ff.de arbitr.l.cùm pœna.& si quis cautio.quæ autem.in fine.& de eden.l.vbi.§.j.Remissiones vide j̃.e.§.in fin.

h Et Tancr.¶& Alber.Gal.eo.tit.vers.sed pone,quòd instrumentum.

i Venerealis l.¶Bar.ibi recitat tres opiniones,ex his subdẽs suam.Pileus quæst.xcij.tenuit do.Io.& per eandem legem,quando in parte non modica.& maximè circa sui substantiam,apparet vitiosum,quia breuiter & pulchrè allegauit,non habẽtibus eius scripta hoc participo:dixit enim,ꝙ contrà instrumẽtum faciunt quatuor.¶Primò,pro parte vitiosa cõtra alium iusta psumptio.¶Secundò,

quod non continet causam, in qua distinguo: nam si est confec-
tum super obligatione, tunc præsumuntur omnia solenniter ac-
ta, Institut. de fideiussor. in fine. & de inutili stipulat. §. si scriptum.
ff. de verb. obl. sciendum, nisi quis probet contrà: quod facere po
test, ff. de pactis, iurisgentium. §. quod ferè. Si autem confectũ sit
super confessione: dic, vt s̃. de confessis; §. nunc videndum. ver. si
autem in causa prima. & in Summa do. mei in ti. de fide instr. §. q.
bus instrumentis. ver. item contra tenorem. ¶ Item opponitur ꝙ
res aliter fuit gesta, quàm contineat instrumentum, s̃. ver. item ꝙ
tabe. quod potest opponens probare, C. plus valere, quod agitur
per totum, ext. qui fil. sint leg. per tuas. & de probat. tertio, ext. de
12 elec. cùm inter R. C. de prob. ad probationem. & j̃. ver. prox. ¶ †
Hìc autem puto, quòd licet notari⁹ in protocollo, seu abbreuia-
tura ponat sub compendio formam contractus, ipse tamen, vel
is, qui in hoc sibi succedit, potest postea in publico instrumento
verba ampliare, addere, & mutare, & omnia ibi ponere, quæ ad ꝯ
ctũ sint vtilia, seruata tñ forma ipsius contractus, & substantia nõ
mutata: ar. ad hoc C. de no. Cod. comp. §. adiicientes. & C. de vete
ri iure enuclean. l. j. §. sed & hoc studiosum. ff. de re iudi. actorum.
13 & vide s̃. §. ostenso. ver. illud quoque. & seq. ¶ † Quid si à contra
hentibus data est tabellioni licentia addendi & minuendi, & in-
strumentum, prout meliùs poterit conficiendi ad sensum sapien
tis? Resp. poterit addere, & minuere, & facere ad confirmationẽ
rei gestæ, contractus substantia non mutata, vt rem, vel prætium
talia enim verba non possunt ius commune immutare, ff. manda
ti, si mandato. §. fi. & facit ff. de regulis iuris, actorum. C. de veteri
a iur. enu. l. j. §. sed & hoc. ff. de hær. inst. illa institutio.[a] ¶ † Item op-
14 ponitur, quòd instrumẽto perdito refectum est in aliam formã,
quàm priùs esset, non est tamen vis, vtrùm instrumentum loqua
tur in prima, vel in secunda persona, dum tamẽ non immutetur
substantia veritatis: vt ext. de conuer. coniug. dudum. & ff. de do-
natio. ex hac scriptura. nisi fortè in instrumẽto sententiæ, in quo
iudex debet in prima persona loqui: ar. C. de sent. ex breui. recit. l.
j. Alij contrà, vt j̃. de sententia, §. iuxta. versi. non valet etiam. Sed
nec refert vtrùm cõcipiatur ꝑ verba præsentis, vel præteriti tem-
poris, ext. de iure pat. quod autem. in fi. Vtrùm autem instrumen
tum perditum, verbis primis non mutatis, reficietur, de hoc not.
15 j̃. e. §. postquam. ver. j. ¶ † Item opponitur, quod non est confec
tum per eum notarium, qui est suspectus, suprà, versicul. primo.
Super quo nota. breuiter, quòd est magister stationis, qui maior
est in statione: sub quo est tabularius: & sub isto est minor tabel-
b lio, in authentic. de tabellionib. in princip. Coll. 4.[b] Quandoque
tamen vnum pro reliquo ponitur. Vnde olim cùm contrahẽtes
veniebant ad eum, qui præerat stationi, ille remittebat eos ad ali-
um, putà ad tabularium, vt eos audiret: & is, qui fortè scribere ne
sciebat, audito contractu iterum alij, putà tabellioni, scribendum
committebat. vt ibi probatur. Hodie verò tabellio contractũ au-
dit vsque in finem, & ipse per se debet scribere documentum, &
complere, vt in e. ti. §. nos autem. & §. vt igitur omnia. & C. lib. x.
de tabu. generali. C. de fide inst. contractus. nec potest hoc alij cõ
mittere, in auth. e. §. penul. quia facere instrumentum non com-
c petit iure magistratus[c]. vnde non potest committi, ff. de off. eius,
cui man. est iur. l. j. in prin. Si tamen commiserit, seu delegauerit,
punitur ipse: sed instrumentum factum videtur valere, vt in eod.
ti. §. vt tamen hon. versic. si verò potest. Sed illud in ciuitate Con
d stantinopolitana, vt ibidem no.[d] Sed quid videmus Narbonæ &
Floren

ADDITIONES.

☞ cundò, veritatis pro falsitate mista corruptio. ¶ Tertiò, totius ra
tione partis contaminatio. ¶ Quartò totius pro parte legitima ꝯ
demnatio. Ad primum inducit ff. de probat. cùm de indebito. C.
de edict. diui Adrian. l. fi. Ad secundum. ff. de excus. tu. qui. test. ff.
de rebus dubiis, si qui. §. vtrùm. Ad tertiũ C. de vet. iur. enuc. l. vlt.
in fi. Ad quartũ. ff. ad Syl. si qs in graui. §. si quis tabulas. ¶ Ad ꝯriũ
inducit alia quatuor, vt dicit, fortiora. ¶ Primum, ratione partis ci
ca totum non habenda suspicio. ¶ Secundum. vtilis propter inu-
tile non facienda mutatio. ¶ Tertium, maioris partis legitima ꝑ-
positio. ¶ Quartum, residuę partis perfectissima lectio. Ad primũ
ff. de his, quæ in test. delen. l. penul. & C. de trans. l. penul. Ad secũ-
dum ff. si cer. petat. l. certi. Ad tertium ff. de contrah. emp. l. domũ
Ad quartum ff. de his, quæ pro non scri. l. 2.
ADDE, quòd Bar. in l. si ex falsis. C. de transac. tenet, quòd instru
mentum falsum in vno capitulo, sit in totum falsum. Bal. verò ꝯ.
cclxiiij. incip. factum tale est. 1. lib. consultus, cùm in instrumẽto
esset venditio duorum castrorum, & in rei veritate non esset ven
ditio facta, nisi vnius castri, respondit, non in totum vitiari: & ita
tenere Old. & Accur. & facere no. per Imo. in d. c. fraternitatis.
a Institutio. ¶ Ibi, & in præ. l. si mandato. §. fi. tractat de hac clausula
Richar. Malum. in sua quæstione, mihi xvij. quæ incip. Titius ex ꝑ
defuncta terminauit, quòd si talem clausulam ad verbum reliqt,
non potest addi Iure institutionis, vel huic simile: quod habet va
lidare testamentum, quando descendentibus erat relictum. Quic
quid dicat, contrarium fit de facto, & habet æquitatem: sępissimè
enim testatores filiabus relinquunt, filios instituunt. Ad hanc aũt
verborum subtilitatem seruandam subdunt, quòd habeatur con
silium sapientis, maximè cùm verbum Relicti, etiam institutioni
coaptetur, vt notatur in auth. de hær. & Falci. §. hæc quidem. sup
verbo, relictis. ff. de test. ex ea. §. j. & de hære. instit. l. his verbis. ĩ gl.
& quod no. de test. c. j. lib. 6. in gl. nunquid. In fine autem quæstio
nis illius tractat, quid talis clausula in ꝯtractibus operetur: dicens
primò, quòd omne id, quod in testamentis operari posset, vt sci.
voluntas testatoris, & id, quod sensit, describatur ordinatiori: &
clariori modo, & magis proprio, & in dubio opinionum tutiori:
& hoc fortiùs in contractibus, qui magis possunt conferri in alte
rius arbitrio, quàm vltimæ voluntatis, ff. de testamen. l. 3. & quod
ibi no. in fi. 1. gl. In illis ergo sapiens supplere poterit de consuetis
licet non dictis. Et sic posset intelligi, quod no. ff. de verb. obli. ex
ea parte. s. ꝙ ibi consuetum erat promitti pœnam. Nec obstat, ꝙ
consueta veniunt etiam sine clausula, de sapiente, ff. de ædil. edic.
ꝙ si nolit. §. quia assidua. & de aqua plu. arc. si priùs. §. j. quia id addi
tur ad dubitationem tollendam, ff. man. qui mutuam. Supplebit
ergo in consuetis & naturalibus, cùm consuetudo est altera na-
tura, ff. de li. & posthu. si quis posthumos. inducit, quod not. ff. de
act. emp: emptorem. §. qui autem. in prin. magnæ gl. & l. si quis ser
uum. in gl. 2. & in hoc consilio veniet arbitriũ boni viri, ff. de reg.
iur. in personarum. §. j. per quod etiam in cõsueta possent supple-
ri: extranea verò, vel accidentalia, vel naturalia, quæ bonus vir ñ
arbitraretur, supplere non poterit: quia de his non videtur actũ,
vel cogitatum. facit de iniur. in nostra. de iureiu. c. pen. quod pro
cedit in omni generalitate, vel obscuritate, de reg. iur. inspicimus
& c generali. lib. 6. De substantialib. aũt certũ est supplere nõ pos
se: illa enim à principio sic insunt contractib. ꝙ sine illis vitiat. C.
de testa. l. testamentũ. de spons. tuæ. & c. seq. in fi. & quod no. C. d'
contra. emp. l. in vend. de sustãtialibus aũt & naturalib. ꝯctuũ, &
de accidentibus remitti ad no. ff. de ꝯhen. emp. l. pac. Per prædicta
terminatum fuit, in ꝯctum venditionis, donationis, vel alio, quo
transfertur dominiũ. posse addi precariũ, s. ꝙ vendens, vel donãs
se cõstituit precario possidere pro emẽte, vel donatario: quia id
fieri consueuit: & efficaciùs venitur ad mentẽ contrahentium: fa
cit ff. de manu. test. si quis locuples. in fi. de le. 3. si quis. C. commu
nia de legatis, l. j. circa med. & idem cùm notarius posuit, &c. vt il-
lud ibi includatur, qđ est de natura, vel more cõtractus, ff. de li. &
posth. l. Gallus. post prin. de iureiur. si duo patroni. in prin & §. idẽ
scribit. ¶ Redeũdo ad quæstionem auctoris de potestate data no
tario, inuenio super l. j. C. de proc. opiniones recitatas. Prima opi.
habet, ꝙ possit, ꝙ verbum sonat, cùm contractus ex conuentiõe
legẽ accipiant, ff. de reg. iur. contractus. & eo. ti. contractus. lib. vj.
& nil tam cõgruũ fidei, quàm promissa seruare, ff. de pactis, l. j. cir-
prin. C. de transact. non minorem. & quia verba debent aliqd ope
rari in cõtractibus, legatis, & priuilegiis, ff. de vsuris, si stipulatus. đ
leg. j. si quando. ad municip. l. 2. de priuil. si papa. § j. in fi. li. vj. Gui.
de Suz. distinguebat, an esset, vel nõ esset certus sapiẽs nominat⁹
ad id, vt primo casu procedat, quod dixi: allegat C. de contrahen.
emp. l. fi. ff. loca. si merces. ij. resp. C. de nouo Cod. fac. l. hæc quæ
necessariò. §. ideoque. Secũdo casu nil possit, per præ. l. si merces.
i. resp. facit ad hanc distinctionẽ. ext. de arbi. innotuit. de elec. c. 2.
lib. vj. Iac. de Are. etiam eo casu, quo fuit certus sapiens nominat⁹
restringit ipsius potestatẽ, vt s̃. dixi post Richar. Quãdo aũt vendi
tor promittit securare emptorẽ ad sensum sapientis, & sapiens di
cit fideiussorem dari: vide, quod no. j̃. de emp. & ven. §. j. super ver
bis, fideiussoris ꝓtestatione. quæ ibi ponuntur in instrumento ꝯ-
ctus: & vide etiam, quod ibi dicam. ADDE, vt plenè per Bar. & A
lex. in l. illa institutio.
b Collat. 4. ¶ Et verba sunt Acc. quæ sequuntur ibi no. §. primo, in
gl. caue tibi.
c Magistratus. Hæc ratio fuit Acc. in gl. de qua dixi. Sed non placet
Iac. de Bel. cùm certum sit. tabellionem magistratum nõ esse. Sed
hoc voluit Accu. nec iurisdictionem habere, sed habet officium.
Dicit ergo rationem esse, ne vsurpentur officia, vel promiscuis a-
ctibus confundantur: alleg. C. de episc. & cleric. repetita. & lib. xij.
de numera. & actu. l. 4. & 6. & l. nemini. ADDE rationem, quòd
personæ fides & industria est electa, extr. de offi. dele. c. fi. §. 2. ff. de
sol. inter artifices.
d Ibidem no. ¶ In gl. hìc est ar. quod tenet in aliis locis instrumen-
tum non valere. Sed ad partem, ꝙ valeat instrumentum induci-
tur, quòd alius ẽ, qui scribit testamentum originale, putà seruus,
vel ipse testator, & alius, qui illud publicet ad fidem faciendã, pu-
tà officialis, magistri census, vel similes. Patet primum ff. de testa.

Florentiæ aliquem esse magistrum stationis,&ille mandat per discipulos confici instrumenta?Resp.illud ideo est, quia & ipse discipulus audit contrarium,& ei iniungitur scribere documenta: ideòque scribere potest,& magister ibi suum signum apponit, & se subscribit propter maiorem auctoritatem,vt ff.de eden.si quis
16 ex argentariis.§.1.¶†Nam quantò plura signa in chartis, tantò sunt cautiora instrumenta,vt in auth.de fide instr.§.oportet. 98. distin.§.j.& c.j.& 2. ext.de of.del.prudentiā.in prin.ibi,integrum est iudicium,&c.Vbi autem non est magister stationis,habens discipulos iuratos in prædictis locis,non potest vnus tabellio id alteri demandare.Ex quo patet,ꝙ extirpādus est abusus,qui in plerisque locis diœcesis & prouinciæ Narbo.irrationabiliter inoleuit,vt lxviij.di.corepiscopi.Ibi enim tabelliones mādant in singulis villulis,vel castris,sacerdotibus,vel clericis, & quādoque etiā laicis,vt eorum vice audiant testamenta,& contractus matrimonij,& alios,& in scriptis cū testibus redigant:ex qua scriptura ipsi postmodū conficiunt instrumenta, vel scripturæ per illos factæ subscribunt:& malè,vt patet ex præmissis:nec talis scriptura faceret fidem,si opponeretur.In his autem multùm operatur cuiusque loci cōsuetudo,ext.de fide instr.cùm dilectus.¶Item opponitur,ꝙ talis illud scripsit,qui non posset esse tabellio: quod dic, vt s.§.1 restat.ver.sed cùm dixeris.& seq.Item opponitur contra instrumentum,quòd per aliam scripturam contrariam eadem die factam,vel ab eadem parte productam,derogatur ei fides,ext.de fide instr.imputari.C.e.scripturæ.Idem & in literis papæ, extr.de
17 rescrip.pastoralis.¶†Sed pone:produco instrumentum,in quo continetur,ꝙ promisisti mihi decem Narbonæ die tali: tu pfers aliud instrm,in quo continetur me,vel te,illa die fuisse stipulatū Romæ:quæritur,cui potiùs stabitur?Et videtur, quòd vltimò pducto:ar.C.de contrah.stip.optimam.ad fi.ext.de test. ex tenore. Sed dic,quòd iudex,inspicit,quod instrumentum inducat maiorem probationem:quia fortè primum inducitur per eum,qui cōsueuit facere & producere falsa instrumenta,ext.de pig.illo.in fi. vel erat abolitum,vel cancellatum,seu vituperatum,vt C. de edicto diui Adria.tol.l.fi.& ff.de accusat.si cui.§.j.iisdem. vel tabellio non erat bonæ famæ,extrà de præscr.veniens.vel proferens erat persona famosa & vilis,ff.de eden.si quis ex argentariis.§.primo. Si autem ambo sint æqualia,quo ad hoc,attendat, vtrùm secundum producatur ad absolutionem,vel obligationem: si ad absolutionem,creditur secundo:si ad obligationem,non creditur, vt ar.ff.de act.& obl.l. Arrianus,extr.de probat.ex literis.& s.de con
a fes.ᵃsed si expediens visum fuerit,nulli credat,C.de fide instr.scri
b pturæ.Sed eodem themate rententoᵇ,pone,quòd tu per tuum instrumentum obtinuisti,nunquid ego potero probare contrariū per testes?Dicit Vber.quòd non,ar.C.de fide inst.l.3.ff.de ædil.edi.quòd si nolit.§.in factum.& vide s.§.prox.ver.sed pone,produ
18 xit.¶†Quid si ita ᶜcontinetur in instrumento:P.filius T.promi-
c sit die tali decem H.& illa die T.non viuebat:& sic P.non erat eiᵒ filius?Dic,quòd non ideo falsum dr instrumentum,vel vitiosum ff.si cer.pet.eius qui.debet.n.suppleri filius T.s.quondam.Sic debet exponi & suppleri ff.de damno infe.si finita.§.si fortè. ver.vt autem.ibi,dominus,s.quondam:& C.de rebus cred.ad excludendum.ibi,tutor,s.quondam,ff.de publica.& vect.l.cotem.§.illicita
d rumᵈ.& C.de tempo.l.pen.¶Item opponitur,quòd aduersarius
e semel coram iudice professus est se eo non vsurumᵉ,C.e.l.3.ext. de accus.veniens.vij.q.1.quàm periculosum.ext.de renun.fanè. & c.dilectæ.¶Item,quòd non sunt ibi testes scripti,extr.de proc. c.j.in auth.de fide instr.§.si quis igitur.& §.sed & si quis igitur.& §. sed & si quis.quod dic,vt s.§.restat.ver.sed cùm literis.& in Summa domini mei eo.ti.sub §.idem redditur.ver.item secundū Gofr.Item,quòd non est ibi numerus testium, qui secūdum legē requiritur,habita distinctione,vtrùm contrahatur in ciuitate,vel agro,à perito,vel imperito:& an contractus ascendat libram auri, vel non,in auth.eo.§.sed & si instrumenta.C.eo.auth.si contrac-
f tus.s.de teste,§.restatᶠ.Item, quòd testes inscripti non sunt idonei:putà quia sunt de adulterio condemnati,ff.de test.scio.quod dic vt s.de teste,§.j.ita possunt enim impugnari, sicut produci in iudicio,Contrà,quia sufficit illos fuisse bonę famæ tpe,quo fuerūt inscripti,C.de testi.l.j.de hoc s.de teste,§.j.ver.itē opponitur,
19 ꝙ est cri.¶†Quid si testis inscriptᵒ in instrumēto,est excōicatus Resp.instrm nihilominus valet, dūmodo instrm non sit aliàs suspectum

ADDITIONES.

l.seruus.&C.e.hac ꝯsultissima.in prin.& C.e.testamēta.& l.consulta.Idem in donatione scripta per vnum,& per alium publicata,C.de dona.l.in hac.& maximè in hoc,cū consentir, qui protocollū scripsit.facit regula,qui per alium.libro vi.concor.& omnia nostra facimus,&c.C.de vet.iure enuc.l.j.§.sed neq; facit ff.de edendo,si quis ex argentariis.§.j.& videtur casus in auth.de fide instru.§.in his verò.ibi,si quidem per se non scripsit, sed per alium ministrantem sibi.Quòd non possit,inducitur:quia qui per se cognouit causam,pronunciare debet per se,non per aliū,C.de sen. ex breuic.recit.l.2.& 3.facit C.de iur.emp.l.fi.C.de his,qui veniā ætа.l.2.Dilatare potes materiam per no.in regula,potest quis.li. 6.In parte prima dicit Nicol.notarios distinguendos, in iudices, quorum aliqui totum & partem committere possunt, etiam priuatis,ff.de iurisf.om.iud.l.magistratibus.& l.eum qui.& l.2.& 3.in fi.ext.de off.del.super quæstionum.§.2.in qua tamen non procedit,quod dicitur de priuatis personis,de rescr.statutum.§.j.lib. vj. Sunt alij,qui iurisdictionem habent in volentes totum, qui dicitur iudices chartularij,de quibus C.de iud.rem non nouam.§.j.ff. eo.l.v.extrà de restit.in integ.c.penul.Sic est dare in notariis magistros tabularios, & tabelliones,vt dictum est s.ver.prox.&ver. hic seq.Et horum diuersæ sunt species, & diuersa officia & nomina,de quibus no.C.de tabular.super Rub.Et constat per prædicta quòd tabularij scribere possunt per alios,& per se signare:& hoc innuitur in auth.de tabellio.in prin.ibi, completum à tabellione & tabulario.Possent etiam per seipsos totum scribere.omnis enim tabularius est tabellio, secundum eum:sed non cōuertitur.Item etiam ipse,quem tabelliōem vocamus,si à seipso extra officium sine commissione facta à tabulario rogatus scriberet instrumentum,haberet plenam fidem sine subscriptione tabularii.Sed cùm in officio ex commissione tabularij scribit, illa scriptura à subscriptione magis tabularij, quàm à subscriptione tabellionis fidem habet.facit ff.de off.eius,cui man.est iur.l.si prætor.Sunt alij notarij,vel tabelliones,qui stationes non habent,nec per aliud officium,quàm tabellionatus deputati sunt ad scribendum & audiendum instrumenta ; isti instar secundorum iudicum, de quibus s. bene possunt audire contrahentes,& conficere protocolla,& instrumenta:& totum per se debēt audire,scribere & complere,& nullam partem per alium explicare,vt in dict.§.nos autem.de tabellio.

ADDE ad ver.seq.si item.opponitur quòd talis illud scripsit &c. ꝙ aliquis prohibitus etiam notarius, licet sit in quasi possessione tabellionatus,& conficiat instrumenta,non tamen propter hanc quasi possessionem tenuit valida sua instrumenta:secus tamen esset;si ille esset in quasi possessione huius officii, qui posset etiam tabellio:vide per Ang.in add.ad Bar.in l.generali.C.de tabula.lib. x.Si verò instrumento non reducto in modum,morte, vel alio impedimento ineuitabili,non posset rogatus facere instrumentum auctoritate ordinarij fiet per alium,& valebit.ext.eo.ti.c.pen.Itē si cōsuetudo loci haberet, ꝙ ex protocollo vnius possit alius notarius facere instrumentum,illi staretur,C.quę sit longa consue. l.j.ext.e.ti.cùm dilectus,2.responso,vbi etiam decuriones,vel regimina ciuitatum hoc alicui concéderent,quòd de alterius protocollis possent instrumenta publicare,valerent talia instrumenta:& sic seruat Italia.facit C.de iustitia & iur.omnes populi.& de emancip.li.l.j.& vide s.e.ti.§.ostenso.ver.quòd si aliquis tabellio & in ver.ibi sequēti tractatur de abbreuiatura protocolli:de quo vide.quod ibi dixi.

ADDE,vt per Bal.cons.lxxxv.2.lib.Paul.de Cast.cons.ccxxx.per Pet.de Anc.cons.ccxliij.

a De confessionib.¶§.nunc vidēdum.ver.si autem.& ver.sequentibus.

b Retento.¶No.quia hęc defendit solutionem,& loquitur quando secundus obtinuit,per quod improbatum fuit instrumētum actoris.

c Quid si ita.¶Hoc posuerat suprà §.prox.versic.penul. sed hic plenius.

d Illicitarum.¶Meliùs dixisset §.penul.

e Vsurum. ¶ Sup. cùm fides instrumenti reuocaretur in dubium, sic ponit lex illa,& no.de test.præsentium in fi.j.gl. Consilium circa hoc vide s.§.videndum. ver.quòd si velis. Vnde,vt in l.illa no. secus esset,si non reuocaretur in dubium.Hoc scias,quòd Gof.in quæstione 28.dicit,l.illam locum habere etiam in alio iudicio & variato modo agendi.nam cùm instrumentum, quod produxit, arguit de falso,& ego dico me illo vti nolle,videor de crimine ꝯuinci,& pacisci,ff.de his,qui not.infa.athletas.§.vlt. & per id pœnam euado,C.ad l.Corn.de fal.l.si falsos.& de crimin.fal.ad falsariorum.Et si negaretur per hoc apparere falsum , non potest negare illud suspectum: & suspectæ scripturæ in iudicio produci nō debent,C.de proba.iubemus.de rescrip.ad audientiam.j. de fide instr.Et quod dixi,quòd pœnam euadit,intellige secundum pręl.si falsos.quando opponebatur vsus tantùm : secus si machinatio,vel fabricatio, vt ibi.ADDE,vt per Alexand.in apostilla d.l.si falsos.

f Restat.¶Totᵒ tractat.de numero testium.Hic autem,quod prędixit,est ibi in princ.

spectum: quia tunc non daretur ei fides per testē, nec excommu-
nicatū. Si aūt nunc est absolutus, bene dat fidē instrumento p suū
testimoniū. licet tēpore, quo fuit inscriptus, excōicat' fuisset. Sed
contrà: si nunc est excōicatus, sed tēpore inscriptionis non, tunc
per suū dictum nō dat fidem instrumēto suspecto, cùm sit excōi-
catus, secūdum Papam. Alij contrà. De hoc secundum Papam ex
a trà de excep. pia. §. si verò[a]. Ar. prò & contrà, s̃. de teste, §. j. ver. itē
quòd excōicatus. & seq. & ver. quid si post datum. & seq. ¶Item[b],
b quòd in instrumento deest aliqua litera, extr. de fide instr. ex par-
te. ff. de manu. test. qui habebat. ¶Item, quòd illi qui dicuntur in
eo interfuisse contractu, tunc erant alibi, extr. de his, quæ fi. à prę.
quanto. & de testi. tam literis. in fi. C. ad leg. Cor. de falsis, l. qui ve
luti. ¶Item quòd notarius non fuit rogatus facere instrumentū.
quod dic, vt s̃. §. breuiter. ver. & no. quòd. ¶Item quòd nō est fac
tum per manum tabellionis publici: quod dic, vt s̃. §. nunc dicen-
dum. in prin. & ver. priuatum aūt. & §. restat. ver. illud aūt. ¶Item,
ꝙ non est à tabellione subscriptum, vel etiam à partibus, vbi ꝯtra
ctus celebratur in scriptis: C. eo. contractus. C. de conuen. fis. deb.
l. ij. extrà eodem, inter dilectos. §. instrumentū. ext. de priuil. cùm
olim. ij. circa med. ¶ Item ꝙ testes non subscripserunt in testamē
to, vt no. C. de testa. hac consultissima. & auth. quod sine. & ar. in
auth. de inst. cau. & fide, §. oportet. & in casu, qui est C. ad senatus.
Vel. antiquæ. §. sed si quidem. Quidam tamen dicunt, ibi non esse
c necessariam eorum subscriptionem[c]. ¶Item quòd in instrumen
to non dicitur, ꝙ testes fuerunt rogati in casu, in quo id fieri ne-
cesse est: quod dic, vt s̃. de teste, §. j. ad fi. ver. item quòd nō fuit ro-
gatus. ¶Item quòd testis inscriptus contradicit instrumento, vel
se negat interfuisse. vel se subscripsisse, vel suum sigillum esse vel
de sui conscientia appositum fuisse, ff. quemad. test. ape. l. 1. §. fin.
& l. sed si quis. ff. d̄ tab. exhi. locum. §. hoc interdictum. ff. de prob.
si eum. ff. de his, quæ in test. delen. l. 1. de hoc vide s̃. eod. §. restat.
ver. quid si diui. & seq. ¶Item quòd non est signatum ab eo, q ad
hoc deputatus est, ff. de iure fisc. in fraudem. §. quoties. in auth. vt
diui. ius. subscrip. hab. glo. quæ. §. j. & in præd. §. rursus. Item quòd
non est sigillatum sigillo, quo debet, cùm diuersa habētur, extra.
de app. significauit. ¶Item quòd non est signatum signo authen
ticæ personæ, nec subscriptum, vel annotatum, seu roboratum,
vt s̃. §. restat. ver. sed quid si. C. de fid. inst. contractus. C. de conue.
fisc. deb. l. 2. & ext. de priuil. cùm olim. 2. xij. q. 2. cùm redemptor.
extr. de fide inst. inter dilectos. §. sed contra priuilegium. & §. rur-
sus. & c. j. & C. eo. auth. ad hæc. C. de testa. si vnus. ¶Item quòd ha
bet subscriptiones variis manibus annotatas, vel quòd non est ea
d dem manu perfectum, ext. de priuil. cùm olim[d]. 2. & in præd. de-
cre. inter dilectos. ver. instrumentum quoque. nisi hæc diuersitas
ex mutatione calami, vel atramenti inducatur, vt ibi, & in auth.
de fide inst. prope princip. Quod autem dixi de subscriptionibus
intellige propriè, prout no. in præd. decr. cùm olim. & probatur
in præ. c. cùm redemptor. ¶Item quòd imago sigilli non est inte
gra, vel aliqui characteres, seu literæ eius sunt deletæ, vt in præ. §.
sed contra priuilegium. ¶Item quòd cera sigilli est vetus exteri'
interiùs verò recens, vt in præ. §. rursus. & §. instrumentū. ¶Item
quòd sigillum non est authenticum, vt in præ. §. rursus. & eo. tit.
c. 2. de quo dic, vt s̃. de prob. §. fin. ver. x. ¶Item quòd sigillum nō
est eius, cuius esse dicitur, dummodo ille habuerit propriū: vt s̃.
de cita. §. iam de citatione. ver. literis igitur. & de prob. §. fi. ver. x.
20 ¶†De sigillo namque annuli talis similitudo imaginaliter expri
mitur, qualis in sigillo essentialiter habetur, vt de pœ dist. 2. prin-
cipium. prope prin. ver. de annulo. ideoque non debet quis alie-
no sigillo sigillare, si proprium habet, ff. qui tes. fac. pos. ad testiū.
§. si quis ex testib. & l. pen. ext. de re iud. cùm inter vos. §. j. de hoc
dixi in prin. ver. literis igitur. & s̃. de procur. §. ratione autem. ver.
item quòd non sunt factæ. & seq. ¶Item quòd sigillum dicitur es
se talium, qui non fuerunt corpus, vel collegium: quod dic, vt ex
trà. de excel. præl. dilecta. ¶Item quòd in publicatione instrumē
ti non fuerunt vocati hi, quos res tangit: quare nō valet, vt s̃. §. o-
stenso. ver. qualiter autem. Item quòd est suspectum, nec ei fides
imponitur, vt s̃. §. breuiter. ver. & nota, quòd. ¶Item opponunt,
quæ habes s̃. de procu. §. ratione autem. ver. item quòd non sunt
factæ. & sequentibus. Item quòd instrumentum continet in se
duo repugnantia, seu contraria, ff. de reg. iur vbi repugnantia. ff. d̄
re iud. vbi duo. 3. q. 9. nihilominus. ext. de testi. in nostra. de appel.
solicitudinem. ad fi. 25. q. 2. si ea. putà si dicatur ibi, quòd superior
21 confirmat, & donat, vt in præd. ca. inter dilectos. §. cæterùm. ¶†
Item quòd est scriptum in papyro, sed hæc non est sufficiens cau
sa reprobandi instrumentum, sed innouationem obtinendi, ext.
de confirmat. vtili, vel inut. cùm dilecta. In nonnullis enim regio
nibus instrumenta in chartis bombycinis fiunt: quod irreprehen
sibile iudicamus, vt s̃. §. restat. versi. porrò sunt nonnulli. Item re-
probatur instrumentum, si probatur tale quid, quo probato, nō
possit stare, quod in eo continetur, C. de contrah. stip. optimam.

& de fide instr. inter dilectos prope fi. Item opponitur, quòd ta-
bellio, qui confecit, consueuit falsa componere, vel producens
falsa inducere, seu fabricare: vtrunque enim reddit instrumentū
suspectum, ar. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. j. ff. de suspec. tut.
l. 3. ff. de accus. si cui. §. iisdem. extr. de præscript. ad audientiam. ex-
trà de pign. illo. in fi. ff. de re milit. non omnes. §. à barbaris. C. de
probatio. iubemus. C. ad leg. Cornel. de fals. l. fin. de q. de minore.
e in fin. vnde versus[e]:

Qui malè consueuit, cui prauus mos inoleuit,
Raro delebit, quod de consuetudine creuit:

arg. xlix. dist. hinc etenim. ver. impetiginem. Ar. contrà, quòd abu
sio in vno instrumento non prę iudicet in alio, C. ad l. Cor. de fal.
si falsos. & est hoc verum, quòd licet tabellio confecit vnum in-
strumentum falsum, nihilominus valent alia vera instrumenta p
eum confecta, quamdiu in officio toleratur: & hoc est propter
publicam vtilitatem, vt in concor. quas habes ĩ. de execu. sen. §. 1.
22 ad fi. ¶†Si tamen publica persona accusata & condemnata fue-
rit de falso, ex tunc instrumenta & dicta eius ratione personæ ro
bore carebunt, & non antè, ar. extrà. de testib. testimonium. & in
f præal. concor. & in concor. positis §. resta. ver. quid si cōfectum[f].
g & ad idem ext. de hæret. fraternitatis[g]. ¶†Sed pone: tabellio con
23 fecit instrumentum testamenti: demum coram arbitris agitur de
successione illa: & coram eis illud instrumentum producitur: ip-
si verò in sententia sua ita dicunt, pronunciamus sic, Non obstan
te instrumento testamenti coram nobis exhibito, quòd talem fi
lium pronunciamus, siue reputamus: hæc autem pronunciatio
scribitur per eundem, qui illud confecerat instrumentum, & ta-
cet nec in aliquo contradicit quæritur, an ex hoc sit falsarius re-
putandus? Et videtur. quòd sic, vt C. libr. x de suscep. & arca. l. si a-
liquid. nam in talibus sola sententia spectatur. ff. de pœnis, quod
ad statutum. Sed certè ibi directè actum fuit contra condemna-
tos, & sententia contra eos lata: per quas leges quidam hoc dixe
runt: & ar. pro eis extr. de testib. testimonium. ver. aut grauata. de
re iudi. quamuis. Item pro eis est, quia nemo meliùs confitetur,
quàm propria manu scribendo: & talis confessio prę iudicat, vt ff.
de pig. fideiussor. 2. §. j. & ext. de priui. cū olim. ij. lxj. dis. §. sed aliud.
& §. sequ. ergo non videtur contra illum alium inquirendum, C.
24 de confes. l. vnica. ¶†Nam ꝯfessio in scriptis facta præiudicat, ex
trà de fide instr. si cautio. licet facta sit in iudicio ad aliud instituto,
extr. de confes. cap. ij. ext. de elect. per inquisitionem. nam crimi-
na vndecūque claruerint, puniri debent, 24. q. 3. ecce aūt. ext. de
collu. crimina. Itē in hoc crimine quis sine accusatore punitur. C
de probat. iubemus. & acerrima indago in eo fit. C. ad leg. Cor. de
fal. l. vbi. Item ex tali confessione puniri debet, quamuis non fue
rit ad hoc actum. ext. de elec. per inquisitionem extra. de confes.
c. 2. Ego credo, ꝙ sententia illi non obest: tū quia non fuit ad hoc
actum, ff. de his, qui no. inf. Lucius. ext. de excep. c. j. & de ord. cog.
c. 2. in fi. cum suis concor. tum quia sententia inter alias personas
& ad aliud lata, sibi non debet præiudicum afferre, vt ext. de fide ĩ
stru. inter dilectos. §. porrò. & extr. de re iud. c. penul. quamuis ex
hoc illius opinio de facto grauetur, & eius instrumenta suspecta
quodammodo reddantur, ext. de testibus. testimonium. extrà de
simon. per tuas. ext. de pig. illo. in fi. Eis tamen stabitur, nisi aliud ꝯ
ea probetur, vt in authen. Col. 4. de tabel. §. si verò indignus. ver.
ipsis tamen Doc. vt & ibi nota. Nam & sententia arbitri non infa
mat, vt ff. de his, qui no. infa. quid ergo. §. ex compromisso. nec de
hoc fuit compromissum: quod & si factum esset, non valeret, vt
ff. de arb. non distinguemus, §. Iulianus. ext. de in integ. rest. causa.
Sed nec confessio talis, etiamsi expresè fieret coram illis tanquā
facta coram non suo iudice, ei præiudicaret, ext. de iud. at si clerici
Nam nec potest dici confessus, cùm in instrumento sententiæ
non ipse locutus fuerit, licet verba conscripserit arbitrorum, vt
25 extr. de exces. prælat. ex literis. ¶†Sed nunquid iudex potest cō-
burere

ADDITIONES.

a Si verò. ¶Cuius dictum posuit de sen. exc. decernimus. li. 6. super vlt. gl. ad fi.
b Item. ¶Repete, opponitur: quod est s̃. ver. patet enim per iura. aliàs, quòd opponitur. item oppositio non procedit saluo, qđ ibi scripsi super verbo, deerat.
c Subscriptionem. ¶Ibi vide in gl. 2.
d Cùm olim. ¶In gl. ex hoc.
e Vnde versus. ¶Quos posuit Io. de Deo Cauil. libro v. vt suprà, in prin.
f Si confectum. ¶Et in ver. proximè præcedenti illum.
g Fraternitatis. ¶Vbi scripsi in gl. magna.

bueere instrumentum falsum coram se exhibitum? Resp. sic, secũdum Vber. ar. ff. de tabul. exhib. l. fi. C. de famo. lib. l. j. nisi alia persona esset in instrumento inscripta, quæ ex hoc nimium læderet.
26 ¶† Item opponitur, ꝙ instrumẽtum scriptum est per notas, siue per signa: quod esse non debet, ar. C. de emen. Iust. C. prope fin. §. cuius scripturam, & C. de veteri iur. enuc. l. 2. §. hoc autem. Nam
a & Pædius scribit, notas[a] non esse literas, ff. de bo. poss. l. sed cum patrono. §. no. licet sit contrà. nam notarius à notis dicitur, vt lxxvij. dist. monachus. Sed nunquid & per titulos debet scribi? dicunt q dam, quòd sic, quasi illud non sit signum tale, quale dicitur in pd. concor. Alij dicunt, quòd in instrumento non debet fieri aliquis titulus, q a citò potest in eo falsum fabricari: & quod infirmari, vel vituperari potest, præcauendum est, ext. de seruis non ordinand. c. j. sed hoc non seruatur. In curia tamen Romana scriptores domini papæ à periculosis abstinent abbreuiationib. vt tetigi. s. de rescr. præsen. §. j. & vide s. §. ostenso. versi. quid si abbreuiatura. & seq. Item ꝙ non est originale, sed sumptum, licet de originali faciat mentionem: cum ei non credi debet, nisi ipsum originale ostendatur, vel nisi eius continentia per testes, vel confessionem probetur: de hoc s. e. §. nunc dicendum. in princ. seu ver. 3. Item ꝙ est domesticum, putà à filio, vel alia persona domestica factũ, vt C. de probation. instrumenta. Qui autem sint domestici, dixi s. de teste, §. primo, ver. item excipitur, quòd est domesticus. Vel põt
27 prædicta lex intelligi de priuata scriptura, vt ibi no. ¶† Item quid si filius fecit instrumentum de pecunia patris, nunquid ei creditᵉ? Videtur, quòd non, vt in præd. l. nam filius non est testis idoneus
b in causa patris[b], 4. q. 3. vbi testis idoneus. ext. qui mat. accus. pos. videtur. ff. de testi. idoneus. si enim dicatur falsum, oportet probari per filium, vt C. ad legem Cornel. de fals. si quis decurio. Argu. contrà, C. de his, qui sibi in testa. adscri. l. j. Item contrà: nam filius potest esse iudex in re patris in voluntaria iurisdictione, vt ff. de adop. l. 3. & 4. & etiam in contentiosa in priuatis delictis, vt ff. de arbitris, quinetiam. de quo dic, vt s. de iudice del. §. superest. vers. itẽ si est maritus. Potest ergo patri consuli, secundum Vber. vt adhi-
c beat, alios tabelliones[c]. ¶ Item excipitur, quòd in negotio ꝓprio quis instrumentum confecit: ideoq; non debet credi ei: arg. ff. ad legem Cornel. de fal. l. i. §. ad testan. C. de testa. dictantib. C. de his, qui sibi in test. adscri. l. 1. 2. 3. & 4. nullus. n. idoneus testis in re sua
28 est, 4. q. 3. ver. nullus. ff. quando app. sit, l. j. §. in propria. ¶ † Quid ergo, si testator legat aliquid tabellioni conficienti testamẽtum nuncupatiuum, quod fieri potest, vt C. de testa. dictantibus. nunquid ipse tabellio poterit sibi illud adscribere? Resp. sic: nec incidet in l. Cor. de falsis. Nec obstat C. de his, qui in testa. sibi adscrib.
d l. 2. [d] illud enim locum habet in eo, qui scribit, & dictat testamentum, quod est in scriptis, cuius vires omnes dependent ex scriptu
e ra illa[e]: secus in nuncupatiuo, quod fit hodie, quia ibi fit scriptura solùm ad memoriam, non vt vires testamenti dependeant ex illa
29 ¶† Sed quid si aliquis ab intestato veniens sibi adscribat? de hoc no. e. ti. l. j. sed super his dic, secundum Rof. vt no. ĩ l. j. in ti. de sena-
f tuscon. Libo.[f] & super hoc concipe libellum, vt ĩ. in tracta. lib. in ti. de fide inst. ver. adhuc. Sed nunquid omnibus testibus, qui sunt
g in testamento, potest communiter[g] legari: putà decẽ? credit Iac.
h quòd sic, argu. Inst. de testa. ordi. §. legatariis.[h] ¶† Sed qualiter, &
30 per quos probabitur huiusmodi legatum? Resp. quilibet poterit esse testis pro altero, licet non pro parte sua: vnde si fortè fuerint octo testes, quibus legatum est, septem probabunt pro octauo: & sic de singulis fiet. non enim in re sua aliquis poterit esse testis
31 vt dixi. ¶† Quid de legatario, nunquid poterit esse testis? dic, ꝙ si occasione legati sui questio est inter eum & hæredes, non potest esse testis: si verò qõ est inter hæredem & extraneum, tunc potest esse, Inst. de testa. §. legatari⁹. C. e. omnib. 4. q. 3. §. item in criminali.
i ver. nullus in re[i]. ¶ Item opponitur, quòd continet maiorem partem affuisse: quod tamen falsum est, vt ext. de his, quæ fi. à præl. sine consen. ca. c. quanto. in. fi. & talis falsarius debet suspendi ab officio & beneficio, vt extrà de test. tam in literis. in fin. De iuribus autem, quibus consueuit in instrumentis renunciari, vt not. ĩ. de conclus. & renunc. ver. quoniam. & seq. ¶ Item nota, quòd qua-
32 tuor modis agitur de falso, vt ĩ. de sententia, §. fin. ver. & not. ¶† Quid si dixi instrumẽtum esse falsum in modum exceptionis, nũ quid postmodum potero accusare de falso? Videtur quòd non, ff. vi bo. rap. l. 2. ff. de pub. iud. interdum. Sed videtur contrà: quia per modum exceptionis non condemnaretur, vt ff. de his, q not. infa. Lucius. ext. de ord. cog. c. ij. & no. ff. ad leg. Iul. de adul. l. ij. §. si publico. in gl. speciale, &c. in fi. nisi fortè iudex ex officio suo con
k demnet, vt C. de probat. l. pen. & hoc verius est[k]. Vtrùm autem teneatur lege Cor. de fal. qui scienter illicito vtitur instrumento no. in auth. Col. ii. de non ali. aut per. §. iisdem pœnis. & facit extr.
33 de cri. fal. ad falsariorum ¶† Vltimò not. quòd licet producens instrumentum non possit contra illud de falso dicere, potest tamen dicere illud contra se non facere. ¶ Item licet non possit dicere contra ea, quæ in eo continentur, aliud tamen est in testib. ¶ Item si induxi pro me instrumentum, quod non bene intelligebam, & postea in aliquo inueniatur contra me facere, non videtur mihi obesse. ¶ Item licet instrumentum, quod produxi, falsum ꝓbetur, non fit mihi præiudicium, quo ad contenta in eo. Sed hoc
l prosequere, secundum Papam, vt extr. de exce. cùm venerabilis[l].
m & de censibus, cùm olim[m].

ADDITIONES.

a Scribit, notas. ¶ Id est, algorismum, vt ibi no. Constat autem notam recipi pro rogatione, extr. eo. ti. c. pen. & suprà eo. §. ver. quid ergo.
b Patris. ¶ Etiam si sit emancipatus: vide s. de teste, §. j. ver. itẽ quòd est parens.
c Tabelliones. ¶ De instrumento à se confecto, quod procurator meus producit, vide quæstionẽ super regula, cùm quid vno. li. 6.
d L. 2. ¶ Vbi de hoc per Cy. Huic autem dicto concordant Odo. & Vber. de Bob. dictum Iac. de Ra. ibi inuenies per Cy. fertur Dynũ tenuisse cõtrarium in l. j. §. inter filium. ff. ad leg. Cor. de fal. vbi gl. mouet hac quæstionem, & nõ soluit. Sic etiam do. meus super ꝓ. l. j. id autem probabat Dy. per l. impuberem. §. qui codicillos. & l. diuus. eo. ti. Sed istæ leges, quæ dicunt, in codicillis Libonianum locum habere, pro tanto non probant: quia sicut & testamentũ, sic & codicilli in scriptis, & sine scriptis fieri possunt, C. de testa. cùm antiquitas. in fi. & de codicil. l. fi. Dominus Rusticanus disputauit hanc quæstionem, & tenuit etiam in nuncupatiuo locum esse Liboniano, & si non ex verbis tamen ex mente quod multis rationibus probauit, inducens vltimò not. in l. fi. C. de edi. diui Adria. in gl. sigillorum. & C. de fideic. l. fi. Rationes autem fundant super eo, quod dictum est in ver. prox. & super indistincta & generali prohibitione, & super indemnitatis ratione: fuit quæstio facti de patre notario testamentum scribente nuncupatiuũ, in quo testator filium notarii, fecit fideicommissarium, vel executorem ad soluenda legata, vel ad distribuendam certam quantitatem in pauperes, & posito, quòd opinion. Odof. de nuncupatiuo non tẽderent, fuit tamen obtentum: quia per id nihil acquirebatur filio: & sic nec patri: leges prædictæ, vel Libonianum: cùm non haberet, quòd licitè filius illud officium exequi posset: ad quod facit ff. de fal. l. vxori. §. 1. & quod ibi no. & in l. impuberẽ. §. fi. facit l. de eo. & l. sequens. e. ti. ff. de adi. leg. l. pe. §. j. quando dies leg. ced. l. Firmio. §. j. & de leg. ij. l. si quis Titio. & quod ibi no. ibi enim distinguitur, in ministerio an sit cum cmomodo, vel sine.
ADDE, quòd pro hoc vltimo dicto Io. And. faciunt, quæ no. per Bar. in d. l. impuberem. quòd pater potest inscribere filio legatũ, dummodo patri non quæratur vsusfructus. Quo verò ad Odoff. Bal. in l. j. §. fi. ff. eo. dicit, quòd si est testamentum nuncupatiuum, quod probatur per instrumentum, quia tũc est eadem ratio, quæ est in testamento inscriptis, incidat in pœnam: si verò testamentum probatur per testes, tunc non incidit in pœnam: & hoc sequitur Bal. consi. ccclxxxvij. 2. lib. inci. dispositio.
e Scriptura illa. ¶ Testibus ignota: cuius contrarium in nuncupatiuo.
f Libo. ¶ Ibi nil de nuncipatiuo, de quo s. ver. prox.
g Communiter. ¶ Singulariter enim non est dubium, vt in pręl. dictantib.
h Legatariis. ¶ Et sic seruatur.
i In re. ¶ Vide, quod dixi s. de teste, §. j. ver. item quòd est talis.
k Verius est. ¶ Vide, quod scripsi s. ti. prox. §. 1. s. ver. sed põt: ecce. & facit s. de teste, §. j. ver. sed nunquid iudex. & ver. seq. & quod ibi dixi.
l Venerabilis. ¶ Ibi scripsi in gl. quasi dicat. ad fi.
m Cùm olim. ¶ Ibi scripsi post prin.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura forensis quæ dicatur.*
2 *Scripturæ forensi in iudicio productæ, quæ possint opponi.*
3 *Scriptura forensis, aut attestationes mortuis testibus an valeant post trienniũ.*
4 *Scripturæ publicæ iudiciali etiam sine testium inscriptione credendum est.*

¶ De impugnatione scripturæ forensis.

10. §. Satis vtiliter tractauimus, qualiter scriptura publica valeat impugnari: superest ergo, vt de impugnatione priuatæ tangamus: sed quia hoc s. in §. nunc dicendum. tetigimus, ideo hîc non repetimus: aliqua ergo de forensi dica-
1 mus. ¶† Et scias, ꝙ forensis scriptura dicitur, quæcunque fit corã iudicibus, vel aliis publicis personis, vt emancipationes, protestationes, & huiusmodi, extr. de of. ord. pastoralis. §. fi. C. de ap. exce. l. vt

l.vt perfectiùs.C.de iud.cùm specialis.extr.de procur.c.j. sic dicta à foro,vt ext.de verb.sig.forus.in princ.quia specialiter fit de his
2 quæ in foro fiunt,vel dicuntur.¶†Si igitur in iudicio talis scriptura producatur,opponatur ei,ꝙ non valet,nisi sit publicata legitimè,C.de re iud.gesta.& de don.in donationibus.& s̃.eo.§.ostẽso.ver.qualiter aũt.De hoc, & an ipse iudex possit acta scribere,
a no.secundum Papã,ext.de testi.cùm à nobis[a]. ¶Item quòd non valet,si factum fuerit inter alias personas,ext.de fide inst.inter dilectos.versus fin.ff.de iureiur.sed & si possessori.§.fi.& l.seq.¶Itẽ quòd non valet post lapsum triennij:de quo habes C.de iud.pro
3 perandum.in fi.& ext.eo.venerabilis.†Dic, quòd attestationes valebunt etiam post lapsum triennij, si testes mortui sunt:si viuunt,iterum poterunt examinari,secundum Ber.Vinc.& Accur. ext.de testi.præsentata.& C.eo.l.fi.& Gof.idem dicit in omnib.actis quòd non pereunt, si de mandato iudicis per publicam manũ sint scripta, per præd.l. gesta. Confessiones etiam valent ꝑpetuò,si sint publicatæ,vt in præ.l.gesta.nã & regulariter acta vnius iudicij faciunt fidem in alio,C.de lib.cau.l.pe.in fi. ex de testib.cũ causam.& c.præsentata.de prob.c.fi.& hæc procedũt, secundum eos,qui dicunt l.properandum.non corrigi per dec.venerabilis. quo ad lapsum triennij:alij contrà, secundum quos hæc dubita-
b tionem non habent[b]. An attestationes & confessio in vno iudicio factæ,præiudicent in alio,dixi s̃.de confes.§.nunc videndum.
4 in prin. ¶†Et scias,quòd scripturæ publicę iudiciali creditur sine
c testium inscriptione,vt s̃.§. restat.ver.sed cùm literis[c]. Quid autẽ possit contra sententiam obiici,vide j.de sent.§.iuxta.& §.seq.

ADDITIONES.

a A nobis.¶Vbi scripsi in gl.colligunt quidam.
b Non habent.¶Vide s̃.ti.j.§.restat.ver.item quòd instant.&quod ibi dixi.
c Cùm literis.¶Ibi remissionem dedi.

SVMMARIVM

1 *Priuilegij confirmatio non valet,nisi confessio principalis ostendatur.*
2 *Confirmatum priuilegium qualiter dicatur confirmari.*
Seruus quicquid acquirit,domino acquirit,si tamen iustè acquirit.
3 *Confirmationi standum non est,nisi originale & authenticum ostendatur.*
4 *Priuilegium continens ius commune,non dicitur priuilegium.*
5 *Clausula Non obstante tali lege,in priuilegio inserta,an,& quando non impediat illud.*
6 *Dubitans priuilegium esse personale,vel reale,quò recursum habere possit.*
7 *Papa scribens alicui archi.& dicens,Vices nostras tibi in tali prouincia duximus committendas,an intelligatur committere personæ,vel dignitati.*
8 *Clausula in instrumento,quæ ad omnia referri potest,apposita,an,& qualiter sit referenda.*
9 *Priuilegiatus multis modis potest priuilegium suum perdere.*
10 *Abbas in totum à potestate episcopi exemptus si episcopo sponte dederit procurationem per xl.annos,an possit episcopus eam petere causa præscriptiõis.*
11 *Imperatore fundante de bonis regni ecclesias,eisque priuilegia conferente:an eius successor poterit reuocare.*

¶De impugnatione priuilegij.

II.§.Nunc autem videndum restat de impugnatione pri
a uilegij,vel confirmationis,seu concessionis[a]. Et quidem hoc fit multis modis.cùm enim priuilegium contineat ius priuatũ,& speciale personæ,vel vniuersitatis,vt 3.di.priuilegia.& xxvj.q.ij.non exemplo.& ext.de verb.sig.abbate.& C.de præscr.30.vel xl.an.omnes.in fi.de facili ius commune ei præfertur,vt in auth.de non alien.aut per.reb.eccle.§.quia.extr.de statu mo.recolentes.ext.de priuil.si de terra.& c.ex ore.de re iu. subor ta.quia res de facili ad suam naturam reuertitur,ff.de pac.si vnus. §.quòd si non,vt licet. aliàs in his plena sit interpretatio faciẽda, ext.de don.cùm dilecti.ff.de constit.prin.beneficium.In primis igitur considera & inspice totum tenorem, vt de instrumentis dixi s̃.§.instrumentum ergo.in prin.deinde vide bullam. si est papale priuilegium:& considera,quæ habes s̃.de rescri.præsent.& recep.§.j.vel etiam sigillum,si est alterius priuilegium:in quo considera,quæ dixi s̃.§.postremò. ver. item ꝙ non est signatum. & se-
1 quentib.¶†Item oppone contra confirmationem,ꝙ non valet,
b nisi ostendatur confessio principalis.Primò[b],quia principalis cã deficit,ff.de reg.iur.cũ principalis.¶Secundò,quia qui cõfirmat, non dat,ff.de iuris.om.iud.& quia.¶Tertiò,quia facit mẽtionẽ de prima scriptura,quæ nõ apparet:quod dic,vt s̃.§.nũc dicẽdũ.ver. j.in prin.Hæc omnia plenè ꝓbatur ext.de fide inst.inter dilectos.
c versus fi.[c]& de sentent.& re iudica.cùm inter.prope finem & de
d confirmation.vtili vel inutil.cùm dilecta[d].Institut.de dona.pro-
e pe fin.extr.de verbor.signifi.abbate[e].¶†Quartò,quia quicquid
2 confirmatur,intelligitur confirmari,si iustè quæsitum est[f]:sicut
f quicquid seruus acquirit,domino acquirit,si iustè acquirit,ff.de acquir.possess.quod seruus.Ar.tñ contrà, confirmationem valere,licet concessio non appareat.nam qui cõfirmat, videtur donare,ff.de pactis,conuentionũ.& l.seq.Ad hoc etiam facit,quod dicitur de marito, qui delegauit, vel promisit dare dotem certam, quã dixit se accepisse,quam tñ nõ accepit,C.de fal.causa adie. & ff.de dote præl.per totũ,& ff.de au.& argen. leg.Quintus.resp.1. Inst.de leg.§.si quis in nomine.extr.de consang.& affi.quia circa. Præterea quandoq; valet cõfirmatio,licet concessio non tenuerit,ff.de adop.adoptio non iure.Quidã distinguũt, vtrùm erat verisimile cõfirmantẽ de nouo concessurũ, nécne:tu dic, ꝙ si simpliciter fit cõfirmatio,vel in genere,dicẽdo,cõfirmo donationẽ, vel cõcessionẽ tibi ꝑ talẽ factã,nõ valet cõfirmatio,nisi appareat donatio,vel cõcessio legitima,vt in primis concor.Si verò fit ex certa sciẽtia,putã qa cõfirmator videt cõcessionẽ,& eã de verbo ad verbũ in cõfirmatione inserit,vt patet s̃.de rescr.præsen.§. ratione formæ.ver.sequitur videre.tunc bene valet, vt lxiij.dist.in
g synodo.ext.de confir.vti.vel inuti.c.pen.[g]& in præd.concor.cõ-
h trariis,& ff.de testa.tutel.iure.& hæc quæstio venerealis est[h]. Et nota,ꝙ aliud est priuilegium,& aliud cõfirmatio,vt not.secundũ
i Papã,ext.de re iud.cùm inter[i]. ¶†Quid si cõcessum est alicui pri-
3 uilegium à principe,putã vt possit facere tabelliones, vel aliqua alia iurisdictio:postea per successores principes facit iste sibi priuilegiũ huiusmodi ꝯfirmari: pro qua cõfirmatione facit in auth. Colla.j.de hære.& Falci.in j.collat.processu tẽporis,dũ fortè priuilegiũ in dubiũ reuocatur,cõfirmatio in mediũ producitur,cõtra quã opponitur ei standũ nõ esse,nisi originale & authẽticum ostendatur,C.de eden.auth.si quis in aliquo.ext.de fide inst. c.1. ext.de cõfir.vti.vel inuti.c.j.& c.cùm dilecta.Gof.dicit,ei credẽdũ esse,ar.C.de testa.ff.de iuri.om.iud.& quia.ff.de pac.legitima.
k ff.de verb.sig.l.lege obuenire.ext.de confir.vti.c.pen.[k]Item si ꝯcessio principalis apparet, oppone contra confirmationẽ eius vel priuilegiũ,ꝙ ipsa concessio nõ tenuit:ergo nec priuilegiũ,vel cõfirmatio,quæ sunt accessoria,vt ext.de iud.cùm inter vos. prope fi.vt in præ.l.iure.in prin. Alij dicũt contrà,ar.pręd.l.adoptio non
l iure.sed primum verius.Alij distinguunt,vt s̃.ver.prox.[l]Item si ꝯcessio,seu donatio,& bulla,& sigillum sine vitio appareant:oppone,ꝙ concedens non potuit concedere tale priuilegium: super quo vide ff.de postul.l.j.§.de qua.ff.de mino.deniq;.in prin. ff.de flu.l.pe.ff.quod vi,aut clàm,prohibere.§.j.ff.à quib.app.nõ licet, l.j.ff.qui test.fa.pos.l.2.& l.qui in potestate.j.q.vij.Dayberũ.ext.
4 de dec.dudum.¶†Item oppone,ꝙ cõtinet ius cõmune:ergo nõ est priuilegiũ,vt s̃.in prin.huius §.Frustra ergo cõcessum fuit, ff. ad municip.l.j.C.lib.x.de thesau.l.vnica.Si autem sit præter ius,debet interpretari secũdum ius,vt C.de inof.test.si qñ.in prin.extr. de consue.cùm dilectus.Si cõtra ius,vide ꝯ quod ius,& ꝯtra quẽ & quæ læsio inferatur,vt xxv.q.2.rescripta.& l.nec damnosa,q̃ ẽ C.de preci.Imp.offer.ext.de ver.sig.qd per nouale.& de deci.sug
5 gestũ.& de testi.causam,quæ vertit.¶†Et scias,ꝙ si in priuilegio dicit,Non obstãte tali lege, tunc oĩa valent,si ꝯcedens habet ius tollendi legẽ illã,vt princeps,ff.ne quid in loc.pub.l.2. §.si quis à principe.C.de testa.auth.hæc aũt inter libertos.ff.de leg.3.si quis in principio,ff.de recep.l.3.in fi.& l.4.ext.de rescr.nonnulli.Si verò dicatur in genere,Non obstante aliqua lege, fortè non valet nulla lege specificata,ff.si quis cautio. sed & si quis. §. quæsitum. extr.de confirm.vti.bonæ.C.lib.10.de pe.bo.sub.l.2.extr. de offi. deleg.

ADDITIONES.

i

a Concession s.¶ Multũ habuit auctor de hoc mẽbro ab Vber. de Bob.opere suo,v.& vj.col.& Io.de Deo lib.v.Cauil.vbi s̃.&Nep. de Mon.Alb.hoc prosequitur sub resp.2.
b Primò.¶Ponit verba Vber.vbi s̃.
c Versus fi.¶Et vide,quod ibi scripsi de cõfirmatione simplici,& illa,quæ habe clausulã ad instar in gl.no.Inn.& hoc ad decre.auditis.de restit.in integ.
d Dilecta.¶Et c.pen.vbi de hoc in gl.2.
e Abbate.¶Vbi de hoc in gl.ex hoc.& ibi remissiones vide,faciũt leges ff.de leg.j.si sic.§.j.vbi per Dy.ff.de hæred.vel ac.vẽ.ꝙ si ĩ vẽditione.& de acqu.pos.possideri.§.incertam.& l.locus.& de vsu. si fur.§.vl.
f Quæsitum.est.¶Facit de rescri.c.si gratiosè.in fi.lib.vj.cum concord.
g C.pen.¶Vide quod ibi dixi super gl.pen.
h Venerealis est.¶xlix.& facit etiam lvij.
i Cùm inter.¶Vbi scripsi super verbo,priuilegia.
k C.pen ¶Vide,quod ibi dixi post Host.super 2.gl.per quod intelliges diuersitatem huius casus ad præcedentem.
l Ver.prox. ¶Proximus erat ante quàm interponeretur additio ver.nunc prox.

de leg.ex parte.ij.Arg.tñ contra, valet etiã in genere:quia tantũ
valet genus in omnib.quãtũ species in specie,vt ff.de admi.tut.si
plures.& l.si duo.in fi.ff.si cer.pe.certũ.Pôt hoc distingui,vtrũ ex
certa sciẽtia scribat,vel nõ:vel dic,vt no.in præ.dec.ex parte.&de
a hoc j.de in integ.resti.§.vlt.ver.quid si in causa[a].¶Item opponi-
tur,quod est obtentum lite pendente,vt extr.vt lite penden.c.si.
b ext.de priuil.dudum[b].¶Item est obtẽtum per falsi suggestio-
nẽ,vel veri suppressionẽ:extr.de confir.vti.vel inuti.c.2.& C.si
ius,vel vti.pub.præscriptione.& l.& si legib.quæ sunt xxv,q.2.ff.
de nata.rest.l.i.Distingue tñ hîc,vt ext.de præscri.super literis.Itẽ
 fuit concessum personæ,non loco:vel econtrà:& vide ff.de re
gu.iur.priuilegia.ff.de cens.l.3.ff.de aqua quot.& æsti.l.i.§.antep.
ff.sol.mat.quia.ff.de admi.tu.si ex pluribus.ff.de leg.2.cùm patro
nus.Priuilegium enim personale non trãsit personam,reale ve-
rò perpetuò manet ext.de præsum.mandata.vij.q.j.petisti.xvj.q.
1.hinc est.ext.de vsu pal.c.2.xxv.q.ij.c.j.ij.& iij.& per tot.& 26.q.
6 2.non exemplo.¶†Si aũt dubium est,an sit personale,vel reale,
recurritur ad intentionem concedentis illud,ff.de regul.iur. Ne
ratius.extr.de iud.cùm venissent.xj.q.j.§.ex his omnibus. quòd si
non poterit concedens haberi,intelligetur reale,nisi contrà pro
betur,ff.de const.prin.beneficium.ext.de emp.& vend.cùm dile-
cti.ext.de prescr.ad audientiam.xvj.q.2.placuit.Et ad hãc materiã
facit,quod aliàs dicitur de pacto,& personali & reali,ff.de pactis,
iuris gentium.§.pacto.& l.si tibi.§.penult.& l.idem.§.personale.
c ff.de prob.si pacta.ff.de lib.lega.non solùm.§.tale.& l.Aurelius[c].
7 ¶†Quid si papa scribit alicui archi.vices nostras tibi in tali pro-
uincia duximus cõmittẽdas,nũquid intelligit cõcedere personæ
vel dignitati?Resp.credo, personæ,ar.in præ. dec.cũ venissent.
& in præd.dec.mandata.xciiij.dist.c.j.& in hoc concordant T. &
d Ber.Alij[d]contrà,per præ.decr.cùm venissent. Hæc quæstio vene
e realis[e]est.& vide,secũdũ do.meum in Summa de priui.§.quę sũt
species.Item oppone, fuit ad tempus concessum,quod lapsum
est,xxv.q.2.c.fi.C.de legi.l.fi.ff.de postulã.l.antepen.à contrario
sensu,xxxv.q.3.quædã.& c.quod scripsi.Item est ibi aliqua in-
certa cõditio,quæ nõ est impleta.Vide ẽt si est ibi modus,& an sa
tisdedit de adimplendo modo,vel non:super quo vide C.de his,
quæ sub mo.vel d l.j.& ij.& ff.de d.&demõ.l.qbus dieb.in fi.&
l.qui hæredi.§.fi.& ff.loca.qui insulam.ext.de cond.appo.c.j.& 2.
& fi.de poe.dis.4.c.i.& 2.¶Item fuit ob causam cõcessum,quæ
cessat:& attẽde,an illa fuerit finalis,vel impulsiuã.& vide sup hoc
C.de epis.& cler.generaliter.ff.de postul.l.j.§.3.ff.de don.l.ij.in fi.
& l.3.ff.de iure pa.adigere.ext.de iureiu.& si Christ[9].prope fi.vbi
de hoc,32.q.vij.tantùm.ext.de renun.post translationem.ĩ.cęte
rùm.j.q.vij.quod pro remedio.& j.q. j. quod necessitate.xix.q.
ij.duæ.¶Item excipe,talis clausula ibi posita,respicit tantùm se
quentia,& non præcedentia,vt ext.de donat.cùm dilecti. vel qđ
8 præpostera posita est,vt ext.de rescr.causam,quæ.¶†Et nota.
si in priuilegio,vel in instrumento est aliqua clausula,vel aliqđ di
ctũ,quæ,vel quod potest referri ad oĩa præmissa,ad omnia refe-
renda est licet de odio tractetur,arg.C.de lib.præter.l.1.ibi,intel-
ligendum est,&c.ff.de rebus dub.l.fi.quod verũ est si sine iniuria
vel testatoris offensa possit ad omnia referri,vt ff.de iurisd.omn.
iud.si idem.alioquin ad proximè præcedentia tantùm, ff.de po-
stuland.l.j.§.proinde. & de leg.j.talis scriptura.& l.seq.secundum
Odoffre.Tu dic, clausula generalis quandoq; ponitur in prin-
cipio instrumenti:& tunc,quæ ibi ponuntur, aut sunt connexa,
seu accessoria principali,aut nõ.Primo casu omnia sequentia cõ-
plectitur,& respicit,nisi appareat per finem testatorẽ,vel cõtrahẽ
tes aliud sensisse,ff.de leg.3.si quis in prin.& xxxiij.q. vj. Aposto-
lus.quæ enim in præfationibus,&c.ff.de verb.oblig.à Titia.ff.de
cond.&dem.auia.Quandoq; ponitur in medio:&tunc aut debet
de sui natura præcedere,aut nõ:si debet,tunc non respicit præce
dentia,vel sequẽtia tantùm,sed debet secundum suum ordinem
intelligi,ac si ibi ordinatè posita fuisset,vt in præ. decr.cãm,quæ.
& C.de condi.instit.l.pen.Si non debet præcedere, aut non sunt
omnino diuersi articuli:&tunc non refert,vbi ponatur,vt ext.de
app.secundo.aut sunt diuersi omnino: & tunc si ponatur in me-
dio,sola præcedentia respicit,dum tamen sint principali acidẽtia,
vel annexa,vt ext.eo.inquisitioni. Cæterùm quandoque ponet
in fine:& tũc si plures articuli præcedũt,&quilibet eorum habet
suã propriã determinationẽ,excepto vltimo,post quem ponitur
clausula generalis, tunc respicit tantùm proximè positum, vt in
præd.decr. cùm dilecti.ff.de in rem verso,si pro parte.§.pen.aliàs
clausula illa in fine posita,respicit omnia præmissa,vt ext.de resc.
olim.prope fi.cum suis concor.quia non est nouum, &c.ff.ad le.
Aq.si seruus seruum.§.inquit lex.& vide j.de disp.& alle.aduo.§.
f post hæc,ver.licet in principali[f].¶†Item oppone,quòd priuile-
9 giatus pdidit priuilegium:quod fit multis modis.[g]¶Primò si pri
g uilegiatus veniat,vel faciat contra priuilegium,ff.de leg.2.cũ pa-
ter.§.libertis.ff.de mino.auxilium.ext.de præb. illorũ.& de con

ro sti.cum accessissent.ext.de priuil.si de terra.& c.accedentib.¶†
Quid ergo,si abbas in totum à potestate episcopi exẽptus sit, vt
nihil ei præstet,nisi quod sponte dare voluerit:ipse verò præstat
h episcopo procurationem per xl.annos?Dicit Pileus[h],quòd epis
copus non potest eam petere,quasi præscripserit:quia videtur cã
i hospitalitatis,ad quã tenetur[i]eum procurasse.Tu dic contrà,vt i
k præ.dec.si de terra.hæc quæstio est dominicalis[k].de hoc j.de pre
scr.ver.hoc etiam no.¶ Secundò pdit per negligentiam spatij x.
ann.ff.de nundinis,l.j.¶ Tertiò,si eo abutatur, xi.q.3.priuilegiũ.
lxxiiij.dist.vbi ista.in authẽ.vt iud. sine quoquo suf.§.antepen.¶
Quartò propter delictum,ff.de ritu nup.filio.C.vbi senat.vel cla.
ris.l.2.ext.de poen.ad aures.& c.in quibusdam.viij.q.3. talia.Vñ
ciuitas perdit priuilegium propter delictũ ciuium,25.q.ij.ita nos
¶Quintò,cùm enorme damnum inducit alteri,vt ext.de deci.di
l lecti.& c.seq.ext.de ver.sig.quid per nouale[l].¶Sextò,si princeps
qui illud concessit,scienter iudicat contra illud,extr.de re iud.su
borta.in fi.¶Septimò,si verbo,vel facto tacitè,vel expressè eire
nunciat priuilegiatus,C.de pac.si quis in scribendo.ff.de acqui.
hæred.recusare.ff.de assigna.lib.l.j.§.assignare.ext.de reg.licet.ex
trà.de deci.nuper,ext.de his,quæ fiunt à ma.par.ca.ex ore.& ĩ.in
prin.¶Octauò,per secundum priuilegium expressam de primo
faciens mentionem,extr.de rescr.c.j.vbi de hoc,extr.de præscrip.
veniens.ver.non obstante.à contrario sensu, ff.de iure codic.di-
uus.§.pen.ff.de lega.3.si quis in principio.Considera etiam,an v-
trunq; sit generale,vel vtrunq; speciale,vel vnum generale & a-
liud speciale,vt ff.de legat.3.vxores.§.felicissimos.& l.seruus vr-
banus.§.fi.& ff.de reg.iur.in toto.xxv.q.2.in Galliarum.ext.de re
scrip.c.j.& c.ex parte.¶Nonò,si concedens illud reuocet,vt C.de
Iudæis,iussio.extr.de deci.suggestum.& ar.ff.de iud.iudicium.ex
trà de reg.iur.§.j.Considera tamen,an concedens sit talis,qui pos
sit illud adimere:sicut aliàs legitur de testatore,vt ff.de adim.leg.
per totum:vel non possit,vt in donatore,vt C.de donat.quæ sub
11 mod.l.perfecta.ext.de dona.ca.fi.¶†Quid si Imperator,vel Rex
fundat,vel

ADDITIONES.

a In causa.¶& ĩ.de rescr.præsen.§.ratione causæ.ver.itẽ est con-
tra ius.& vide,quod plenè dixi de exces.prælat.c.vno,lib.6.super
gl.ergo necesse.
b Dudum.¶Et de testib.causam.2.& vide,quod ibi dixi super gl.2.
c Aurelius.¶De hac quæstiõe,& seq.vide,quod scripsi super regu
la,priuilegium.de reg.iur.li.6.in quæstionibus.& facit ad prædic-
ta,quod no.Host.in summa de pac.§.quæ sint diuisiones.ver.pe.
ADDE,an priuilegium in dubio sit præsumendum reale,vel pso
nale,Bal.cons.cccv.3.li.Pet.de Anc.cons.cccxxxviij.Alex.consi.
cj.Et an concessio facta alicui nõ exprimẽdo prio nomine,i du
bio sit realis,vel personalis,vide Fed.cons.lxviij.
d Ber.Alij. ¶scilicet Damas.dixi in quæstione prædicta,quomo-
do.vide,quomodo decr.mandata inducitur ad partem suam,scil.
quia protestatio non fuisset necessaria,si commissio non intelli-
geretur realis:& quomodo respondetur ad hoc,& ad decre.cùm
venissent.
e Venerealis.¶xxij.
f Principali.¶Sed Gul.An.in ti.de recusat.2.col. tripliciter distin-
guit.Primò sic,aut repetitio viciat repetitũ:& tunc cessat repeti-
tio,ff.de ver.obl.quicquid.Aut non vitiat:& tunc procedit, vt p
dicta l.à Titia.Vel sic:aut quæritur de obligando:aut de primo ca
sũ non repetitur,per præ.l.quicquid.Secundo sic,per l.prædictã,
à Titia.ff.de actio.& obl.Arrianus.Vel sic:aut potest,aut non po
test vna sine reliqua terminari:& secundum id repetitur,vel non
repetitur:alle.de ap.super eo prædio.
ADDE,de clausula in fine posita,ad quæ referatur?Ale.cons.xi.li
bro j.Bal.consi.cclviij.4.lib.Paul.de Cast.consi.cliij.Ros.cõs.337.
ADDITIO.Adde Soci.cons.ccl.incip.in causa.in 2.vol.vbi in pe
nul.col.ver.tertia ratio.dicit,quòd prædicta clausula refertur tan
tùm ad ea, quæ sunt apposita per viam dispositiõis principaliter,
non ad ea,quæ sunt posita per viam conditionis & demonstratio
nis accessoriè,vt est casus,& ibi Bar.in l.fi.§.Titia ff.de lib.leg.&de
hac clausula vide Gui.Papæ singul.cc.inci.clausula posita.Henri.
Ferran.
g Modis. ¶Quorum aliqui not.xj.quæstio.iij.priuilegium.xxij.di-
stin.renouantes.de deci.suggestum.in j.gl.& reliquos ibi addidi
post Host.
h Dicit Pil.¶in quæstione sua lxxx.in qua dicit,quòd episcopus in
tentabat confessoriam,vel iudicis officium.
i Tenetur.¶omnibus.Sic expressit Pil.patet id xliij.dist.§.j.extr.de
emp.& ven.c.1.
k. Dominicalis.¶xiiij.
l Nouale.¶Et ff.ne quid in flu.pub.l.j.§.sunt,qui putant.in fi.

fundat, vel dotat de bonis imperij, vel regni multas ecclesias, & multa priuilegia eis confert, nunquid eius successor poterit re-
a uocare? Ioan.de Deo no.in quæstionibus suis[a], quòd nõ nisi imperium, vel regnum, vel ducatus enormiter lædantur: quia tunc posset, nisi ecclesiæ præscriptione, vel aliqua cã legitima iuuarẽ. tur, extrà de dona. pastoralis. extrà de iureiur. intellecto. extrà de
b re iud. abbate sanè[b]. & bene facit in auth. de non ali. aut per. reb. eccles. §. si nimis. Coll. 2. extr. de in integ. rest. auditis. ¶Decimò, si quis non seruat priuilegia aliorum, sua decurtabuntur, ext. de priuileg. dilecti.

ADDITIONES.

a Suis. ¶Lib. j. q. j. in qua etiam exprimebat de Constantino, Carolo, & Leone. de donatione Constantini vide, quod not. in cle. de iureiur. Romani. ad fi. in gl. disputauit. vbi posui opinionem Acc. contrariam Io. & remisi ad Summam Host. de immu. eccles. §. penul. ad fi. item Iac. de Bel. in auth. quomodo opor. epis. in princ. in sua noua quæstione tractat, an posito secundum dictum Acc. ibi no. quòd donatio Constantini non tenuerit, an ecclesia Romana præscribere potuerit? per id, quod hîc sequit, innuitur, quòd sic. Ipse allegat prò & contrà: inter alle. quod no. ĵ. de præscri. ver. illud etiam quæritur. vbi dicam. Sed est alia quæstio dominicalis, xix. affinis illi, de filio Regis longo tempore peregrino, cuius loco alter se submisit, quẽ interim Rex decedens, credens eum filiũ hæredem instituit: qui monasterium cõstruxit, & illi multa bona donauit, quæ verus filius reuersus repetit: quæritur, an possit? Ad negatiuam allegatur xij. q. 2. nulli liceat. 14. q. vi. comperimus. de cons. dist. j. ligna. & c. seq. xix. q. 3. quæ semel. 3. q. vij. §. tria. ff. de of. præt. Barbarius. C. de testa. l. j. ff. ad Maced. l. iij. & de solu. vero pro curatori. §. 2. ext. de iur. pat. ꝯsultationibus. q fil. sint legi. cùm iter. & c. ex tenore. agat igitur verus filius contra putatiuum. Ad affirmatiuam alle. j. q. 7. Daybertum. de dona. inter vir. & vx. nuper. de despon. impub. ad dissoluendum. 8. dist. veritate. ff. de off. præ. illicitas. §. veritas. SOL. per l. si mater. C. de inof. test. & per l. si pater, C. de hær. inst. vero filio illa bona restituenda: consecratorum autem restituetur prætium, per præ. ca. comperimus. & aget monasterium contra putatiuum de dolo, ff. de donat. Aristo. in fi.
b Sanè. ¶Lib. vj.

SVMMARIVM.

¶Testamenta qualiter impugnentur.

1 *Testari potest quilibet non prohibitus.*
2 *Hominis, vel ascriptitij religionem intrantis cuius esse debeant bona, si filios non habuerit.*
3 *Filiusfamiliàs an possit testari in rebus aduentitiis sibi ita relictis, ne ad patrẽ perueniat vsusfructus.*
4 *Testamentum à filiofamilias de consensu & voluntate patris conditum, quo iure sit validum.*
5 *Bannitus an possit testari.*
6 *Exoculatus propter crimen, an possit testamentum condere.*
7 *Personæ, quæ nõ possunt hæredes, vel legatarij in testamẽto institui, sunt plures*
Seruus de adulterio cum domina commisso accusatus, non potest hæres domini institui.
8 *Testamento tanquam solenni producto, qualiter sit opponendum.*
9 *Vno ex testibus in testamento inscriptis, viuo testatore moriente, an ruptum sit testamentum.*
10 *Milites in castris, seu in expeditione, aut exercitu existentes, cum quot testibus testari possint.*
Milites in propria domo existentes, testari debent iure communi.
11 *Ius canonicum dicit in testamento sufficere duos testes cum proprio sacerdote*
12 *Testamentum cum tribus testibus sine presbytero conditũ, non est legitimum.*
13 *Instrumentum, vbi sunt duo testes conscripti, si contineat, quòd talis condidit testamentum nuncupatiuum, coram septem testib. an probet testamentum.*
14 *Solennitates testamentariæ an possint consuetudine remitti.*
15 *Ad testamentum validandum an sola consuetudo regiõis, vel patriæ sufficiat.*
16 *Alienigena in testamenti conditione seruans consuetudinem patriæ in qua est, an possit à legitimis suæ regionis impediri.*
17 *Electione in iudicio facta, iam non est variandum.*
18 *Clausula ista, Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, &c. quid operetur in vltimis voluntatibus.*
19 *Securè testari volens quæ habeat dicere.*
20 *Legans alicui aliquid, si postea testamentũ condat nulla de prædicto legato mẽtione facta, an intelligatur legatum reuocatum.*
21 *Fideicommissarius vniuersalis an possit petere hæreditatem à legitimis.*
22 *Hæredibus duobus institutis, vno purè, altero sub conditione, an purè institutus habebit totam hæreditatem, vel medietatem tantùm.*
23 *Vltima voluntas an per aliam posteriorem dicatur mutari.*
24 *Testator si dicat, si secundum testamentum fecero, non valeat, quando non valebit.*
25 *Iurans non contrauenire suæ voluntati, an, si condat secundum testamentum, contrauenire poterit.*
26 *Redditio iuramenti est de iure naturali, & in præcepto, nec est infringendum iuramentum.*
27 *Duorum testamentorum si primum fuerit generale, & secundum speciale, an primum rumpatur.*
28 *Testamentum faciens si audiat, quòd hæres sit mortuus, & secundò testetur, an si primus hæres appareat, valeat secundum testamentum.*
29 *Pater habens tres filios, quos instituit hæredes, si postea fecerit testamentum vnum instituendo, an valeat.*
30 *Testamentum secundum si fiat sub conditione, an primum rumpatur.*
Capacibus institutis in primo testamento, incapacibus in secundo, quid iuris.
31 *Testamentum faciens solenne, & secundò incipiens aliud, sed morte præuentus perficere non potest, an primum valeat.*
32 *Testamentum faciens si per arrogationem testatoris rumpatur, postea autem sui iuris effectus vult, quòd valeat, an debeat valere.*
Mater filium vulgò conceptum an possit instituere.
33 *Deductio Falcidiæ cessat in relictis ad pias causas, sed non Trebellianicæ.*
34 *Testatore præcipiente, illicitè acquisita restitui, non est de restituendis aliquid diminuendum, vel deducendum.*
35 *Codicillos plures facere an quis possit, & an vnus tollatur per alium.*
36 *Testamenti forma quæ esse debeat.*
37 *Exhæredare volens aliquem causa ingratitudinis, quem tenebatur instituere, qua forma vti debeat.*
38 *Pater an possit filiam in dote hæredem instituere.*
Dos est proprium patrimonium mulieris.
39 *Testamentorum aliud priuatum, aliud solenne.*
40 *Testamentum solenne in quibus aut comparetur, aut differat à testamento nũcupatiuo.*
41 *Forma, qua quilibet ex testibus in testamentis se subscribere debeat.*
42 *Cæcus an, & qualiter testari possit.*
43 *Testamentum cæci qualiter dicatur nuncupatiuum.*
44 *Testamenti partes sunt sex.*
45 *Legatorum species est triplex.*
46 *Directa hæredis institutio fieri nequit, nisi in testamento.*
47 *Prouidæ testatorum dispositiones sunt plures.*
48 *Testamentum integrum cui dari possit, & quibus testamenti partes.*

a 12. §. Compendiose[a] transcurrimus, qualiter priuilegium impugnetur: sed quia testamenta frequenter in iudiciis producuntur, ideo de ipsis aliqua subnectamus: inquo quidem hoc ordine procedamus Nam primò quæ possunt opponi cõtra testamentum, ponemus: secũdò verò formas vltimarum voluntatum inseremus: tertiò, qd iu
b ris sit de executoribus testamentorum, aliqua disputabimus[b]. In primis igitur cùm quæritur, an valeat testamentum, ꝯsideranda ẽ testatoris persona, vtrũ videlicet sit testabilis, vel nõ, vt ff. q testa.
1 fac. pos. l. si qram. & p totũ. Inst. qbus ñ ẽ pmi. fac. test. ¶†Põt au tẽ testari, qcũq; ñ ꝓhibet, C. de rel. & sum. fu. statuas. Primò ergo oppone

ADDITIONES.

a Compẽdiosè. ¶Hîc auctor aggreditur materiam testamentorũ, quam tres primi practici autores, Pileus, Tãc. & Bagarot. ꝓsecuti non fuerunt, quasi ad iudiciorũ ordinẽ nõ spectaret. Idẽ dico de Vber. de Bonac. de Bonag. & de Aegi. Item idem de Gui. de Suz. Rof. vbi inter ciuiles de actione ex testamẽto. De hoc ꝓsequit Vber. de Bo. & Io. de Deo post eũ sic continuat materiam, vt auctor post priuilegiorum scripturas examinãdo scripturas testamẽtorũ. Primus hoc facit charta secũda, ibi, si ostendatur testamẽtũ: secundus li. v. sub propria rub. & sub ru. de edi. & rub. sequenti: & ipsorũ quisq; breuiter & sine exemplis ponit illa tria opponẽda, quæ ponit hîc auctor: ibi, primò ergo oppone. & ibi, secũdò oppone & ibi, tertiò oppone. per quæ exempla auctor vtiliter dilatauit ipsorũ posterè verba assumens. Io. de Bla. bene ponit rubricas de actionibus ex testamento, & de petitione hæreditatis, cũ duab. seq. sed materiã huius principij nõ prosequitur. Nepos de Mõtealb. directè prosequitur materiã, in rubricis ꝯ testamẽtũ solẽne, & ꝯ nũcupatiuũ cõiungit codicillos. Abl. Gal. posuit rub. de testamẽtis, & aliã de fideicõmissariis: posuit etiã rubricã de quarta Trebellianica, & tres rubricas de diuersis successionibus.
b Disputabimus. ¶Quidã habẽt quatuor de donatione cã mortis, quinq; de codicillis, sex de inuẽtarij ꝯfectiõe supponemus: sed ñ puto hîc hos poni dbere, q positi fuerũt s. §. postremo. vbi ponit diuisio in septẽ partes vltimi prĩcipalis mẽbri: hîc aũt quĩtũ membrũ illi⁹ diuisiõis subdiuidit in tres partes: & hoc respectu allegat qñq; iste §. pro toto, quod sequitur, quo ad illud quintũ mẽbrũ.

oppone contra testamentum,ꝙ testator prohibitus erat à iure te
a stari:quod in multis casibus cõtingit [a].Primò,si fuit seruus,ff.qui testamen.facer.pos.filius.13.q.2.illud.ipse enim nec seipsum,nec bona habet:imò pro mortuo reputatur,ff.de re iu. quod attinet. & l.seruitutē.Quid de ascriptitio?Videtur idem,cum & ipse deterioris sit conditionis,quàm serui,vt C.lib.xj.de agri.& censi.ne diutius.& arg.C.lib.eo.in quibus causis coloni censiti,l.ij.vbi dicit, quòd bona domini,cuius & ipsi sunt,non alienent,sed ibi in alienatione inter viuos:vnde dic,quòd possunt testari,C.de episc. & cler.si quis presbyter.Quod autem dixi adscriptitium testari posse,idem est etiam in colono:quos lex liberos vocat,vt C.de agri. & censi.cùm satis.intelligo verum esse inter suos,vt C.de epis. &
b cler.authen,si quis presbyter [b].Liberti autem testari possunt,relicta tamen patronis legitima portione:alioquin cassatur testamen
2 tum,vt Instit.de suc.liber.& C.de bo.pos.cõtra tab.l.liber.¶†Sed quid si homo,vel adscriptitius meꝰ intret religionem?Dic, quòd si non habet filios,bona sua mihi quasi suo hæredi debentur. Idē est in criminali,cui curia succedit.Idem in liberto,cui succedit patronus,vt C.de episcop.& cler.si quis presbyter.& C.lib.x. in quibus causis col.cen.l.ij. secundum M.de Fano. Vtrùm autem homo meus possit de bonis suis testari?no,infrà de feud.§.quoniam. ver.xix.¶Secundò,si fuit monachus, vel canonicus regularis, & alii non habentes proprium,nec arbitrium volũtatis: quæ plenè prosequere,vt j.de statu mon.ver.iiij.& seq.¶Tertiò, si fuerit in
c terdictus bonis à lege,ff.qui test.fac.pos.si cui.respon. j. [c]¶Quartò prohibetur testari hæreticus: & credens, & fautor hæreticorũ nolens satisfacere intra annum,extrà de hære.excommunicamꝰ. §.credentes.& capitu.vergentis.C.eod.Manichæos.¶Quintò incertus de statu suo,ff.qui test.fa.pos.de statu.& l.qui in dñi.¶Sexto,filiusfamiliàs,ff.eod.qui in potestate.& C.qui test.fac.pos.l.penultim.nisi de peculio castrensi,vel quasi,C.de inoffic.testam.l.si.
3 ¶†Sed nunquid filiusfamiliàs potest testari in rebus aduentitiis sibi ita reictis,ne ad patrē perueniat vsusfructus?Dicunt quidam, ꝙ sic,vt in auth.Coll.viij.vt lic.mat.& auiæ,in prin.ibi,quo voluerit modo ea disponere,&c.& C.de bo.quæ li.l.fi.§. duntaxat. Alii contrà,& veriùs:quia testamenti factio est publici iuris.vt ff.eod.
d l.iij.& l.qui potest.ff.de dona.causa mor.tam is.&ff.ad Trebel.l.j.[d]
4 &in præ.§.duntaxat. & 13.quæ.ij.§.sed aliud.¶†Quid si filiusfamiliàs condit testamentum de consensu & voluntate patris? qđ de iure fieri non potest,vt in præ.l.tam is.ff.de testamen.l.is qui.ij. quæst,vj. §.diffinitiua.& dixit,si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum,vel cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis, pro ut meliùs potest:queritur,cùm non valeat iure testamenti,nec iure codicillorũ, an valeat iure donatiōis causa mortis? Et videtur, quòd valeat: quia donatio causa mortis cõputatur inter vltimas voluntates,C.de dona.causa mort.l.fi.& filius causa mortis patre consentiente donare potest,vt in pr.l.tam is.Dic,tamen contrà
e nisi expressè dictum sit,vt no.ff co.[e] Seia.& Instit.de donat.[f] & vi
f de j.ver.item vide.& sequen.¶Septimò,impuberes:scilicet masculus minor xiiij.annis,fœmina minor xij.ff.e.qua ętate.ff.de vul. & pup.subst.l.j.Inst.qui test.fac.pos.§.præterea.C.de re mil.l. fin. Die tamen penultimo xiiij.vel xii.anni possunt testari. vt ff. de te
g stam.qua ætate [g].¶Octauo,furiosus & mente captus,ff.qui test. fac.pos.filiusfamiliàs.§.Marcellus.& extra. de suc. ab intest.c. fin.
h Inst.quib.non est permis.fac.testamen.[h]¶Nono,prodigus:vt Insti.quib.non est per.fa.test.§.item prodigus.¶Decimò, surdus & mutus à natiuitate:secus,si ex accidenti:quia tunc si scit literas,poterit scribere testamentum,vel codicillum,exemplo Zachariæ p
i phetæ [i]:sed si surdus sit tantùm,testari potest,ff.eo.qui in potestate.§.j. Instit.quib.non est per.fa.test.§.item surdus. C.qui test.fac. pos.discretis.¶Vndecimò,cõdemnatus ad mortem ciuilem, vel naturalem.ff.eo.eius qui.§.i.vsque in fin.l.&l.is cui.nisi à condem
k natione appellauerit,eod.titu.qui à latronibus [k].¶† Quid de bā
5 nito?Dic, quòd si bannitus est propter leuem causam, putà pecu
l niariam,potest testari [l]:si propter criminalem, putà propter aliqđ maleficium.ex quo olim deportabatur,bannitus est in perpetuũ, non potest,ff.de testa.eius. §. qui insulam. quia tunc bannum loco deportationis habetur. ad hoc ff. de his, qui not. infam. quid
m ergo.§ fin.de hoc not.Instit.qui.mo.ius pat.pot.sol.§. relegati [m].
¶Quid de excõmunicato?dicit Iac.Bal.quòd nō potest, sed post absolutio

ADDITIONES.

a Contingit. ¶xiiij.not.Accurs.ff.de testa.l.iiij.Est sciendum,quòd Rolan.in Flo.super viii.parte summæ ponit de his hos versus;

Testari nequeunt impubes,religiosus,
Filius in sacris,mortis damnatus & obses:
Prodigus,ac stultus dubius seruus furiosus:
Crimine damnatus,cum muto surdus:& ille,
Qui maiestatem læsit,cæcus,& ipse,
Ab hostibus captus,interdictus,hæresiarcha:

Auctor autem ponit xvj.casus,& hi seruus.xiiij.hoc est,quia decimusquartus & xv.non comprehēduntur in versibus.Oppositiones ergo deberēt esse xvij.Respondeo:autor vnit duos in numero viij.quos Rolan diuisit,quia aliud furiosus,quàm mente captus, vel stultus, vt dicit versus: secundum hoc posset addi versus,

& primum differt ab obside,qui spōte datur,vel ingreditur: bene tamen poterat includi sub seruo,Instit.de iure person.§.serui.Qđ dicitur de interdicto bonis iudicis, iustificatur ex interdicto, qui interdicere non debebat,vt dicā super versi.tertio si fuerit.Quod de hæretico dicit,intelligendum est,vt s.ver.quartò prohibetur.
b Presbyter.¶Hanc autem non habemus:&si quis j.& s.alleg.non facit.Accur.autem in l.cùm satis.proximè allegata,& in l.2.C. in quibus cau.co.alleg.super allegat l.si quis.C.de incest.nup.
c Respon.j.¶Etiam si interdici non debuerat,ex quo non appellauit,vt not.Instit.qui test.fac.pos.§.item prodigus.in vlt.gl. Adde, ꝙ ille habet interdictam bonorum administrationem,testatur inter filios:ita consuluit Bald.eius consil.cccxxxv.j.lib.
d L.j.¶Ad literam fuit Alber.Gal.de testa.in prin.
ADDE Paul.de Cast.consil.ccl.Adde,an filiusfamiliàs possit testari vigore statuti,vel consuetudinis?Bal.in l.iij.ff.de testamen. ꝙ sic.Bar.& ibi Bal.in l.si quæramus.ff.eo.tit.
e ff.eo.¶De donat.cau.mor.
f De donat.¶Ad literam fuit Alber.Gal.de testamen.versi.fi.& idē Dyn.vt recitat Cyn.tractans hanc quæstionem in l.iij.C. qui test. fa.pos.
g Qua ætate. ¶De principio istius legis triplex est ibi litera , vt ibi notat.in glo.& hic auctor accedit lecturæ,quę habet,quòd post sex horas noctis diei antepenultimæ desinentis possit testari:plus plac et ibi Accursio,ꝙ post sex horas noctis diei penultimi desinētis id possit. & hoc placet:& sic intendit,ꝙ satis est naturalem diem inchoasse,qui incipit in media nocte,de offi.deleg.consuluit. Puto tamen horæ natiuitatis rationem haberi , vt natus calendis hora tertia die præcedenti, post horam tertiæ testari possit ratione prędicta:quę etiam no.in §.pręterea.statim allegato:priùs nō. Super quo vide omnino,quod scripsi de despon. impub. tuæ.super verbo,nobilis.& quod not.Azo C.de indic. liber. in summa, ver.potest quis.
h Facere testamentum.¶§. præterea.quis probet hoc casu, vide s. de probat.§.j.ver.pone,quidam.
i Prophetæ.¶Lucæ j.cap.
k Latronibus.¶Quid de damnato sub conditione, qui testatur ad pias causas,vide quod scripsi de vsuris,quanquam.libro vj. in vlt. glo.de illo: qui plura delicta commisit damnatione digna, post ꝗ testamentum fecit,pro anima multa relinquēs:postea captus, decapitatus fuit,non relictis ascēdentibus,vel descendentibus:quæritur,an valeat testamentum, quo ad legata prædicta?Et videtur, quòd sic,per l.j.C.de sacrosanct.eccles.in princip.&fin.ad idem l. sancimus.eodem titul.item facit ff.de dona.causa mor.l.tam is.§. filius.Hoc intelliges infrà §.penul.in prin.&fauore animę saltem pontificali auctoritate seruabitur,ff.de pet.hære.l.hæreditas.§.fi. facit ff.de donat.inter vir.& vx.si sponsus.§.cùm ita.Item cùm agnati & cognati quandoque excludāt fiscum,in auth.de man.princip.§.oportet.ij.& tex.qui ibi habet,generi & legis, varios habet sensus & contrarios,de quibus ibi no. & glo.ibi remittit ad not. de incest.nup.§.j. meritò hæredes scripti debent fiscum excludere,qui vincũt hæredes ab intestato,à quibus fiscus excluditur, C. de edict.diui Adrian.l.ij.in fin.cum ibi no.ad idem ff.de acquiren. hæred.l.quamdiu.ad hoc vj.quæstio.xvi.cognouimus.& capitul. episcopo.& cap.illud.Ad contrarium: quia talis nec testamentũ nec donationem causa mortis facere potest,vt ff.de testamen.eiꝰ qui.§.i.de dona.causa mortis,l.si aliquis.&vide,quod no.C.de donat.inter vir.& vxor.l.res vxoris.in vltim.gl.& si non valet testamentum,ergo nec legata debētur,C.de fideicommiss.l.eam,quā. Ergo nec donatio,si secuta fuit condemnatio,ff. de donat.l. post contractum.de hoc vide,quod dicam j.de dona. super vers. item pone:aliquis.
ADDE Pau.de Cas.cons.lxxxvj.pro malè ablatis.Bal.cons.ccclv. in j.lib.tamen legare potest.ita Roff.consi.clxiiii.
l Testari.¶Alber.Gal.cuius fuit iste ver.alleg.ff.de cri.stel.l.j.& vide s.de arbit.§.differt. ver. quid de bannito. & quod statim dicam in ver.secundò oppone.
m Relegati.¶Glo.ibi loquitur,cùm fit expressè bonorum publicatio sed quæritur,an tacite intelligantur publicata in bannito, qui pro crimine debeat deportari?Gui.in quæst.statutorum. in prin. & in l.fi.C.de bonis proscr.tenet,quòd sic,vtrobiq; alle.ff.de pœ. si præses.& ff.si quis cau.si eum.§.qui iniuriarum.Et scias,quòd etiam in relegatione bona adimi possunt expressè, sed tacitè nunquam dicuntur adempta,ff.de inter.& releg.l.relegata.

absolutionem sic: quia haberet rerũ suarum administrationem, vt in præ.l.eius.secus si fuerit excommunicatus,vel hæreticus,secundum eum.hæc probantur C.de hæret.l.pen.extra.eo.excommunicamus.j.§.credentes.in auth.Col.vij.vt cùm de ap.cog.§.occasionem.Tu dic,secundum Papam,prout no.extr.de dolo & cõ
a tu.veritatis.& secundum do.meum,extra.de excep.pia [a].¶Duodecimò obsides dati pro captiuis populi Romani,vt e.ti.obsides. ¶Xiij.ob crimen famosum damnatus, putà de crimine cõtra naturam,eo.tit.is cuius.in fin.¶Xiiij.reus perduellionis,seu læsæ ma
b iestatis,C.ad l.Iul.maiest.l.pe.[b]¶Xv.is qui apud hostes est,Inst.q.bus non est permis.fac.tes. §.fina. vbi verè omnes prædicti casus
c sunt [c].¶Xvj.cæcus vtroque lumine carens testari nõ potest sine solennitate,quæ est C.qui test.fa. pos. hac consultissima. vt Inst. quibus,non est permis.fac.test.§.pen.& j̃.§.prox.versi. illud quo
6 que¶†Quid de exoculato propter crimen?Resp.si fuit graue,& quòd eum infamem dimittit,non potest testari, secũdum formã præ.l.vt ff.eo.is cui. §. si quis ob.& l. cum lege quis intestabilis. si verò de furto,vel alio modico delicto,tũc sic vt C.de secun,nup. l. j. in principio: vt eadem ratio sit in his , quæ & in cæcis naturali morbo superueniente,secundum Vber.Præmissis si quidem & si miles,phibiti sunt testari. Aliàs aũt testari pt,qcuq; ñ est phibitus
7 ff.de prob.ab ea parte.ff.de his,qui sui,vel al.iur.sunt,l.j.¶†Scdo oppone ꝯ testamentum ratione hæredis instituti,s.quia est talis, qui non potest hæres institui: vel legatarius est talis, cui non potest legari.hęc.n.duo æquiparant,Inst.de leg.§.legari aũt.in prin. Instit.de hæred.qual.& differ.§.testamenti.Sunt autem multæ ꝑsonæ tales.¶Primò,incerta persona,vt in præd.§.legati.& §. seq. ¶ Secundò,deportatus,C.de hære.inst.l.j.¶Tertiò,damnatus in
d metallum,ff.de his,quæ pro nõ scri.hab.si in metallum [d]. ¶Quartò,seruus de adulterio cum domina commisso accusatus, Inst. de hær.inst.§.ij.nam talis cremandus est,xii. quæst. ij. §. in criminali. versi.si qua. ¶Quintò,illicitum collegium,nisi probetur licitum, C.de hæ.inst.collegium.¶Sextò,incestuosi in auth.quib.mo. na. effi.sui,§.fin.¶Septimò,hæretici maioris hæresis, vt C. de hæret. Manichæos.imò & cuiuscunque hæresis,damnatæ,extra.eod.excommunicamus.in prin.& c.pen.Idem etiam incredentibus, fautoribus & receptatoribus , nisi intra annum se correxerint , vt in præ.c.excommunicamus.§.credentes.¶Octauò, apostatæ, C. de apost.l.ii.qui fidem¶Nonò, mulier intra tempus luctus nubens, & etiam contrahens cum ea,in auth.de nup.§.j.sed hoc intellige, vt not.extra.de secun.nupt.c.penul.&fin.¶Decimò,si institutus non est in rebus humanis,ff.de iure codicil.quidam referunt.ext. de eccl.ædi.ad audientiam.ii.¶Vndecimò generaliter,si est indignus:quod dic,vt ff.eo.C.de his,quib.vt indig. per totum. ¶Quid de tabellione, vel testibus, nunquid potest illis in testamento,cui
e intersunt,legari?de hoc suprà §.postremo [e].ver.item excipitur,ꝙ
8 in negotio.& seq.¶†Tertiò oppone circa solẽnitatem. si igitur testamentum tanquam solenne producitur,oppone,quòd testator nec totum scripsit,nec in aliqua parte sui coram testibus subscripsit, nec octauus testis pro eo scripsit, vbi ipse scribere nescit, vel non potest:quorum alterum requirtur,vt C.de tes.hac consultissima.ff.qui testament.facer.poss. si quis post. ¶Item quòd non sunt in eo septem testes inscripti computato notario,vel octo,vbi testator scribere nesciuit,vt in e.tit.hæredes.in fi.& in præ. l.hac consultissima.in princip.& C.de codicil.l.fina.¶Et nota, ꝙ in numero septem testium computari possunt legatarii,si adsint: & hoc,cùm est quæstio inter hæredem & alium:secus si inter hæredem & ipsos legatarios:ideoque cautius est alios adhiberi:& vide de hoc suprà de test.§.restat.& suprà eod. §. instrumentum ergo.prope fi.ver.sed nunquid omnibus.& seq.Non tamen refert. an testes sciant, vel non, quid in testamento solenni continetur: imò testator clausam scripturam potest eis deferre, vt in prædi.l.
9 hac consultissima.& eo ti.cum antiquitas.§.fin.& l.iubemus.¶† Quid si vnus ex testibus in testamento inscriptis decessit testatore viuente?Videtur,quòd ruptum sit testamentum,argum.C.eo. si vnus. Dic, quòd secundum eos , qui dicunt testamentum non posse probari per pauciores testes,quàm per septem, irritum est testamentum: secundum eos verò , qui dicunt per duos, vel tres posse probari,si de solennitate dubitetur,(quæ opinio de consuetudine obtinet(testamentum tenet:quæ opinio no.C.de fideicõ.
f l.fin.C.de bo.pos.secundum tab.l.fin.j̃.versi.quid si in instrumento.¶Item ꝙ testes nõ fuerunt rogati,sed fortuiti.In codicillis tamen sufficiunt quinque non rogati:quod dic,vt s̃.de teste.§.j.ver si.ꝙ non fuerit rog.Itẽ ꝙ omnes testes non fuerunt liberi,neque puberes,vt C.de tes.l.j.& l.hac consultissima.Ins.eo.§. sed neque. & §.i.¶Itẽ ꝙ testes non subscripserunt vno eodemque die, loco & tempore,vt in l.hac consultissima.& Inst.eo. §. j. Sed nec vnus pro alio debet subscribere,ff.eo. l. pen. nisi in testamento rustici, C.eo.l.fin.¶Item ꝙ testes non consignauerunt illud,vt in præ. l. hac consultissima.& eo.tit.si vnus.& C.de bo.pos.contra tab. l. j.

¶Item ꝙ testes inscripti sunt fœminæ, vel hermaphroditæ, qui magis in fœmineo sexu incalescunt,Inst.de testa.§.sed neque.& iiij.q.iij.ver.hermaphroditus.¶Item ꝙ testis inscriptus fuit in potestate testatoris,vel hæredis,vel hæres in eiusdem potestate,vel in eadem potestate cum hærede, vel erat pater,vel filius testatoris,Inst.de testam.§.in testibus.& §.sed neque hæres.& iiij.quæst. ver.pater & filius.& generaliter non possunt esse testes illi ,quib. in testamento relinqui non potest:quos s̃.dixi,vt patet in eisdem concor.& s̃.de teste,§.j.prope princ.ver.pater autem.Et etiam alia excipe contra testes,vt s̃.in eo.§.¶Item oppone contra testamentum,ꝙ testator non scripsit nomen hæredis, quod facere debet,si potest,vt C.de testi.iubemus.¶Item ꝙ hęres non est in eo institutus,C.eod.non codicillum.& ff.de codicil.illud.&ff.de his, quæ in test.delen.l.proximè.C.de vul.& pupil.subst.l.j.in fi. ¶Itẽ ꝙ testamentum per multa interualla non continuè præter necessitatem corporalem conditum est,C.de test.cùm antiquitas.¶Item ꝙ non debet aperiri coram clericis,sed tantùm coram magistro census,C.de testa.testamento.& l.consulta.C.de episc.&cle. repetita.& hæc Romæ, vel Constantinopoli: in prouinciis autẽ etiam coram defensore ciuitatis fit,in auth.de defen.ciuit.§. nulla. ¶Item ꝙ non debet aperiri , nisi in præsentia septem testium, arg.C.quemad.test. aper. l. ij. ¶Item ꝙ filius est in eo præteritus, vel post eum posthumus est natus,C.liber.præter.auth.ex causa. C.de bo.pos. contra tab.l.ij.& ff.eo.l.j.ff.de iniu.f. rup. & irri. test. nam & si sub ꝯditione. ¶Item ꝙ filius est in eo sine causa expressa exhæredatus,C.liber.præteritis,auth.non licet. quod intellige secundum hoc,quod habetur C.ad Tertu.auth.in testamento.& C.de inoffic.test.omnimodo.Inst.de exhæ.lib.in prin.¶Item oppone,ꝙ filius de bonis mortuæ matris,vel etiam de aliis, in quib. patri vsusfructus acquiratur,testatus est patre viuente: quod esse non debet,C.de bo.quæ lib.l.fi.§.filius autem etiam,secũdũ quosdam,patre consentiente,C.qui tes.fac.pos.l.pen.& l.senium.&ff. eo.qui in potestate.& Inst.eo.in prin.s̃.versic.sed nunquid filius. ¶Item ꝙ post testamentum conditum testator adoptatur,vel arrogatur,vel aliàs capite minuitur:¶Item ꝙ aliàs est imperfectũ, vel in iustum,vel rumpendũ:qd dic,vt Ins.q.mo.test.infir. §. alio aũt.&ꝑ totũ ti.¶Itẽ ꝙ testator nõ vidit tabellionẽ,vel testes,nec vis⁹ẽ ab eis.Hęc circa solẽnia exẽpli gratia sufficiatpstrīxisse.¶Ve
g rũ opponẽtẽ cautũ eẽ oportet,vt ipse testiũ,à principio non neget:alioq

ADDITIONES.

a De except pia.¶lib vj.plenissimè videas expeditum hunc casum de senten.excom.decernimus.lib.vj.super vlt.gloss.ADDE Bart. in l.si quæramus.& ibi Bal.ff.de testibus, quòd excommunicatus potest testari.

b L.pe.¶Hic concluditur casus dec.felicis.de pœ.lib.vj. post prin.

c Casus sunt.¶Circa istud scire debes,ꝙ Gul. Accu.disputauit quæstionem de Rege Henrico filio Imperatoris Federici,qui cũ Theutonicis & certis Lambardis aggrediens Bononiam , captus fuit per Bononienses, & finaliter hic decessit sepultus apud Prædicatores: quærebat de ipsius testamento , an valeret?Et præscire debes,prout dicit glossa in præ. §. fin. ꝙ qui est apud hostes captus, vel obses,iste est,qui testari non potest:& facit ff.de test.l.eius, q apud hostes.Remanet ergo quęstionis dubium,an Bononienses dicendi essent hostes?Tenuit,testamentum non valere,siue Bononienses essent veri hostes,resistentes ei, qui illos obsederat, & illis bellum indixerat patris mandato, & pro Imperio augendo, sicut de Romano populo dicebatur olim,ff.de verb.signifi.hostes. & l.quos nos hostes.& ff.de ca.& post.reuer.hostes. & de talibus per mistim dicitur,quòd capta fiunt capientium:&personæ fiunt serui:& ideo non testantur,vt in l.eius qui.siue etiam Bononienses non fuerint veri hostes:tamen,quia neque amicitiam,nec fœdus,nec hospitium inuicem habebant,quo ad capta, idem in eis, quod in veris hostibus,ff. de cap.& postlim.reuer.l.postliminii.§. ij.qui incipit, in pace.sed quo ad hoc vltimum, vide, quod dicam post Homobon.infrà de obliga.& solu.§. nunc aliqua.super ver. illud autem. ad finem.

d Metallum.¶Per hanc l.quæ est iij.in tit.dixit Vber. de Bob. idem in perpetuò bannito, cum ipse & deportatus loco mortuorum habeantur,& fiscus succedit in eorum locum:facit ff.pro soc.l. actione.§.publicatione.& mortuis relictum efficitur caducum, C. de cad. tol.l.vna, §.cum triplici.§. sequen.¶Item cùm ea, quæ iuris sunt,non habeant,etiam testari non possunt,ff.de leg.3.l.j.§.ij. in relegato sec⁹ ff.de inter.& releg.l.relegatorũ.§.j. & sequẽtib⁹, & omnino vide,qđ dixi s̃.de cessione act.§.j.ver. illud etiã q̃ritur.

e Postremo.¶Communiter allegatur §.instrumentum.

f L.fin.¶Ad literam fuit Alb.Gal.de testib.post prin. concor. in ij. q.in §.vltim.& facit,quod not.C.de testi.l.testium.in fin.

g Verùm.¶Secundum Vber.de Bob.vbi dixi in princ.§.& Ioan.de Deo,post eum.

get:alioquin se hac allegatione priuabit:super quo vide Inst.de fi
deic.li.in fi.C.de fideicō.l.fi.nec enim se iuuabit ex eo, quod ne-
gauit,s̃.depos.§ viij.ver.sed secūdū præmissa. ¶†Sed & si præmis-
10 sæ solēnitates, vel aliæ huiusmodi nō sint adhibitæ in testamēto,
potest quādoq; sustineri: putà ꝓpter priuilegiū patriæ concessū
& multò magis, si singulari personæ, vt C de testa.si non speciali.
vel hominibus, putà rusticis, vel militibus, vt C.de test.mil.per to
tum, & de test.l.fi.[a] Milites enim dum sunt in castris, seu in expe-
a ditione, testari valent, prout volunt, etiam sine duobus testibus,
scribendo etiam sanguine proprio in clypeo, vel alibi propriam
volūtatem: sed quando stant in propria, vel aliena domo, testari,
debent iure communi: quando verò sunt in exercitu non tamen
in libello, testari possunt cū duobus testibus[b]. ¶†Item per iusca
b nonicū duo testes cum presbytero sufficiunt in testamentis, etiā
11 in aliis, quàm ad pias causas, vt ext.de testa.cùm esses[c]. & duo tan-
c tùm sine presbytero in relictis ad pias causas, vt eo.ti.relatum. 1.
Et intelligo in præcedenti casu necessariam præsentiam sacerdo
tis: quia non detrahitur solēnitati legali, nisi quatenus inuenitur
expressum, vt ext.de deci.ad audientiam.ext.de elec. ecclesia no-
stra.ij.in fi.C.de testa.sancimus.C.de inoffi.dotibus, l. vnica.si er-
go ipse locus interesset cum alio, non sufficeret. ¶†Sed & si essēt
12 tres sine ipso, non valeret. multum enim pro ipso præsumit ius ꝙ
fraudes excludat, vt ext.de simo.nemo.ext.de postu.c.fi.& magis
eius dicto creditur, quàm alterius, vt lxxvij.dis.monachus. prope
fi.ideoque statuit, vt duo cum eo sufficiāt. Siverò essent quatuor
sine eo, duos sibi præferrem, quantumcunq; præsumatur pro eo
ar.ext.de testib.cùm à nobis.& c.licet ex quadam.4.q.3.ver. iure.
xxxv.q.6.§.fi.in fi.Sic intellige prædictas duas dec.licet alij aliter ĩ
13 telligant. ¶†Quid si in instrumento, vbi sunt duo testes inscrip-
ti, continetur, ꝙ Titius condidit testamentum nūcupatiuum co
ram septem testibus, nunquid per hoc instrumentū probabitur
testamentum? de hoc no.ff.de testa.hæredes.& in summa do.mei
d e.ti.§.quot testes.& s̃.ver.quid si vnus[d]. ¶†Sed nūquid [e] de ꝯsue-
14 tudine possunt præmissæ solennitates remitti? dico, quòd sic, cū
e non prohibeatur consuetudo hæc admitti, ff. de legi.de quibus.
C, quæ sit longa consuet.l.ij.xj.dist.consuetudinis.ext.de consue.
f c.pen.& fi.C.de emancip.l.j.in fi.[f] Sed quomodo consuetudo dat
remissionem solennitatis, cùm hoc solùm à principe impetretur
vt ff.de his, qui test.fac.pos.l.ij.& ff.de bonis liber.l.Paulus.§.j.Re
spon.illud verum erat in eo, qui intestabilis erat. Vbi autem quis
testari potest, bene relaxatur quandoque solennitas per consue-
tudinem. An autem iuris solennitates possint partium consensu
15 remitti? no.ext.de off.deleg.de causis. ¶†Sed nunquid dicemus
in hoc sufficere solam consuetudinem regionis, aut ciuitatis, vel
g villæ, vel castri[g] aliquod ius? Puto, quòd sic: & super hoc vide ff.đ
vsur.l.j.ff.de test.testiū.In fi.ff.de leg.j.apud.& l.si seruus plurium
in fi.ff.com.præd.vēditor.§.vna.C.de ædi.priua.l.3.C.quę sit lōg.
16 consue, l.j.ext, de consue.c.fi. ¶†Quid si de consuetudine alicu-
ius loci testamentum coram tribus testibus factū valet, & aliquis
alienigena ibi corā tribus testamentum ꝯdit, & aliquē de ipso lo
h co hæredem instituit, nūc legitimi huic testamēto se opponūt[h]?
Et vi

ADDITIONES.

a L.fi. ¶Dixit Vber.vel per iꝰ diuinum, si ageretur coram iudice ec clesiastico: hoc verbum dedit causam ver.sequenti.

b Testibus. ¶De testamēto militis, diuersis priuilegiis; circa id plu res posuit Host.in sum.de testa.§.3.

c Cùm esses. ¶Vide, quod ibi scripsi in tex.& super 3.gl.

d Si vnus. ¶Ibi allegat alias duas: hîc tamen loquitur de instrumen to, ibi de testibus. An verò valeat adēptio facta corā duobꝰ testi-bus de legato facto in testamento: plenè per Host. in summa, de testa.§.qualiter confirmetur.ver.j.
ADDE Bal.in d.l.hæredes palàm.ff.de testa.in j.col.vbi dicit, ꝙ ꝑ hoc nec voluntas neq; solennitas probatur: ibi vide rationes.

e Sed nunquid. ¶Iste versi.cum duobus seq.ad literam fuerunt V-ber.de Bob.vbi s̃.

f In fine. ¶Dicit Io.de Deo, in Cauil.li.v.vbi de vltimis volūtatibꝰ in fi.quòd apud Hispanos non scribitur testamentū, sed solū vo-cant testes. Venetiis ēt nō seruatur lex de numero testiū: & Iaco. de Are.disputauit, an eorū ꝯsuetudo testandi coram paucioribus testibus sit valida? & dato ꝙ valeat, quærebat, vt j.q.2. de qua ibi dicā: & de prima tenuit, ꝙ si ibi est cōsuetudo de ꝯsensu pricipis, valet, quasi cōstituisse videatur id, quod patit & ꝯsentit, ff. de ĩfa. qd ergo.§.j.ff.locati, cū in plures.§.locator.de exe.l.1.§.magistrū C.de serui.& aqua.l.2. Constat enim principem talem formā te-stādi, Venetiis ꝯcedere potuisse, C.de test.si nō speciali. aliàs dicit ꝯsuetudinem nō valere: alle.C.de test.l.3. Item cùm lex dicit tale testamentum nullum esse, ꝯsuetudo nō p̄t illud validare. Ad pri-mum alleg.C.de test.si vnus.cum multis legibus. Ad fm 1.dist.ꝯ-suetudo.ff.de leg.j.l.nemo.ad idem ext.de iur.cal.cæterùm.de ꝓ-bat.c.2.de fideius.constitutus. Item omne hominū genus legibꝰ viuere debet, C.li.xj.de condu.& de ꝓc.domus.Aug.l.j.& ff.de se pulchro viol.l.3.§.diuus.C.de legib.l.leges. Itē cū lex numerū il-lum statuerit ꝓꝑ falsitatis timorem, C.de testa.l.iubemus.de fidei cō.lib.l.fi. Consuetudo, quæ aperit viā falsitati, irrationabilis est, C.de iu.l.j.in auth.vt nulli iud.§.j.8.dist.frustra. Ponens aūt ibi di stinctionem, quo ad mentem de consuetudine in genere, quam posui super dec.vlt.de consue.membro.Pe.dicebat ad propositū ꝙ qn̄ consuetudo sequitur legem ꝯriam, & est rationabilis, de pa tientia principis valet, per iura superius allegata, & talē dicit istā. Homines em̄ ibi mercationib. occupati, vix ab illis auocari p̄nt. ff.quemad.testa.ap.l.sed si quis ex signatoribus. Putat tn̄, expres-sum ꝯsensum principis hoc casu requiri, propter l.fi.C.de testa.q̄ non vult etiā prætextu consuetudinis numerum septem testium minui. Cùm autem sine principis scientia procedit aliqua con-suetudo, dicit, quòd si euidens necessitas, vel vtilitas ei fauet: pu-tà quia legē seruari eēt in loco dānosum, valet ꝯsuetudo: qa cre-dēdū est, principē, q ad subiectorū vtilitatem intēdit, id fuisse ꝯces-surū, ff.de vul.& pupill.substitutione, l.ex facto. in prin.ff.de legi. l.in rebus.de pactis, tale pactum. in fi. Si verò non subest necessi-tas, vt s̃.distinguit, aut lex est de leuibus, & præualet consuetudo ff.de ventre insp.l.j.§.fi.aut de grauibus, & præualet lex, vt in §.di-uus.ff.de sepul.violat. Et secundum hanc determinationem dicit intelligendum, quod dicit lex Lombarda, nullam consuetudinē præponi legi.Resp.qualiter iudices iudicabūt, de l.placuit. Sed ꝯ-uerso casu quęritur, an probationem instrumentorū, vel testiū đ iure plenā & validā consuetudo faciat inualidam, vel insufficien tem? SOL. quæstio soluit seipsam, cùm regulariter, qui potest v-nū oppositorū, potest reliquum, de maio.& obed.cùm inferior. vbi de hoc in j.gl.ff.de acq.hæred.l.is qui hæres.& l.is potest. Cō stat autem, quòd est dictum, quòd consuetudo p̄t primum, de fi de instr.cùm dilectus.2 responso: ergo poterit & secundum. His conueniunt xij.dist.nos consuetudinem. extr. de cler.coniug.cū olim.per quæ duo probant, quòd consuetudo inhabilem habili tat, vt in primo: & aliàs habilem inhabilitat, vt in 2o: faciunt leges allegatæ in præ.dec.cùm olim.in vlt.gl.quæ quid dicant, vide ibi in suffragio.bene facit, quia dat leuiorem & grauiorem formam contractibus, vt in promissione de euictione est expressum, ff. de euic.si fundus, sic approbat & improbat administrationem tuto-ris, ff.de admin.tut.sine hærede.§.Lucius. Si te in his vis extende-re, vide, quod scripsi de consuet.c.fi.super gl.& quam.
ADDE, ꝙ non valeat consuetudo, ꝙ minori numero testium te stetur, quā per legē est inductū: tenet Old.cons.ccxliij.& Bal.sen-sisse videtur consi.cliij.4.lib.Bar.verò contrà l.cunctos populos. latiùs ibi vide.

g Vel castri. ¶Interposuit Vber.aut progenies.

h Opponunt. ¶Cy.in l.j.C.de sum.trin.tractat hāc quæstionē, alle gans ēt hunc ver.& Iac.& Pet.dicunt, institutum habere bona il-lius loci: & reliqua habebit legitimus. Ad l.ius nostrum.ff.de reg. iur.respōdet, id de iure scripto, quod est vniforme: hoc ex iure ꝯ-suetudinis, vel statuti, quod est difforme.& est simile, quod scrip si de rest.in integ.ꝯstitutus.super glo.consuetudo. Scire debes, ꝙ Gul.de Cu.super ead.l tractat quæstionē de illo, q habet bona in Anglia, vbi licet testari cū tribus testibus, & Bononiæ, vbi seruat ius scriptum: corā tribus testatus est, quod intellexit in Anglia, vel alibi, non declarat: (saluo, quod dicam j.allegat, quòd neutra debe at habere hæres, nec quæ sunt in Anglia, nec q̄ sunt Bononię, ista rōne, qa nō seruauit ius scriptū: nec quæ sunt ĩ Anglia, ne decedat partim testatus, partĩ intestatus ꝯ regulā, ius nostrū.ff de re.iu. Ad contrarium, ꝙ debeat habere hæres bona Anglicana, inducit, ꝙ diuersitas patrimonij facere aliquem potest partim testatū, ar.ff. de excus.tu.l.iurisperitos.§.cùm oriundus sicut in milite, q habet duplex patrimonium, castrense & Paganicū, & p̄t duo testamen-ta facere, & duos hæredes, ff.de mili.test.l.j.& l.si miles. Vtrùm se quatur ergo diuersitas iuris ad diuersitatem patrimonij? sicut de seruo dicitur, qui habet diuersa peculia, ff.de pecul.hinc quærit. §.potest.& in pupillo, ff.de tut.& curat.da.ab his, l.pupillo. Sibi pla cet, ꝙ institutus habeat omnia bona, & ad omnia admittatur: qa, vt dicit, in consuetudine Angliæ attenditur sola dispositio, & nō bona. Sicut ergo in Anglia testatus illo more haberet omnia bo na adeundo vbicunq; sint: & sic hoc casu dat simile in tutore, qui n̄ p̄t auctorizare sibi ĩ obligatiōe pupilli, & tn̄ auctorizat, vt hære ditatem adeat sui debitoris: & sic per consequens erit sibi obliga-tus, ff.de auctor.tut.l.j.Inst.de legit.patro.tu.§.sed nostra.ff.de le. tut.l.3.in prin. Sicut ergo potest quis super fundo conueniri ali-bi, quàm sit fundus, C.de præscr.long.temp.l.fi.& plenè scripsi de rescr.dilectus.2.super fin.2.gloss.sic testamentum factum in An-glia suo more, fidem faciet in Italia.inducit etiam l.omnium.C.

☞ de test

Et videtur testamentum valere:arg.ff. commun. præd. venditor. §.si constat.ff.de reb.dub.quoties.& viij.dist.quæ contra. facit etiã pro consuetudine tali,ff.de pact.si vnus.§.quod in specie.ff.de bo. pos.secundum tab.qui testamento.§.si.cùm iuuetur per legem di
a uinam,vt extra.de testib.in omni. Arg.contrà C.de testa.si vnus [a]. non enim videtur in loco fuisse, qui ad tempus ibi erat, ff. de leg.
b iij.quæsitum [b].extra.de verb.signifi.nam & ego. Item illa consuetudo est specialis,sed lex est generalis, vt septem testes requirantur. Vnde consuetudo non valet,ff.de sepul.vio.l.iij.§. diuus. nec ligat nisi incolas,ff.de tutor.& curato.dat.ab his,pupillo.Sup hoc dicunt quidam,quòd si agatur in foro ecclesiastico, valebit: si in seculari,& agatur in loco,vbi testamentum factum est, iudex seruabit istam consuetudinem:arg.ff.de testib.l.testium.§. fin. extra. de eo,qui mit.in pos.causa rei seruan.cùm venissent.Et vtrùm ibi agi debeat,dic,vt C.vbi de fideicommis.agi opor.& ff.de euict. si fundus.Si autem agitur in terra, vnde testator fuit, nõ seruabitur consuetudo.Sed arg.contra hoc in præd.l.si fundus.cùm talis cõ-
c suetudo sit ad litem decidendam [c]. Alii dicunt,quòd si mora erat periculosa,quia erat in mortis periculo constitutus,nec alibi poterat ire,tunc valet testamentum:arg.C.de anna.excep. vt perfectiùs.in fin.ff.ad Trebel. cùm hæreditas. Vel dic, quòd si instituit extraneos,non valet:vel si legitimos,sic:vt C.de testa.hac consultissima.secundum Vber.de Bo.& vide C.de episcop.& cler.nulli. §.si autem non designata.Et arg.prò & contrà,j.de constit.versic. sunt hęc.& seq.& vide, quod no.ff.de peculio,licet.§.idem scribit.
17 de hoc no.j.de senten.§.qualiter autem.versi.item pone.¶† Et
d nota [d], quòd cùm vltima voluntas in iudicio ostenditur,dici debet ante litis cõtestationem exhibenti,vt eligat,an velit ea vti tãquam testamento,vel tanquam alia vltima voluntate: & ipse debet eligere,nec post electionem sibi fas est variare: argum. C. de codic.l.fin.in prin.& extra. de crimine fal. ad falsariorum. prope princip.ff.de tributor.act.quod in hæredem.§.eligere. Aliæ enim impugnationes competunt,si vult ea vti, tanquam testamento: & aliæ,si tanquã alia vltima voluntate:& ad hoc ff.de solut.si duo rei stipulandi. extra. de priuileg. cùm olim. nam & testamentum imperfectum non valet inter liberos,si eo volunt vti, tanquam testamento,secundum quosdam:secus,si tanquam alia vltima voluntate,vt C.famil.ercis cun.filii patris.& l.fi.C. de testa. hac consultissima.§.ex imperfecto.& maior desideratur solennitas in testamento,quàm in alia vltima voluntate, in qua solùm mens testatoris specta,vt C.de sac.san.eccle.l.j.in auth.Col. iiij. de nup. §. disponat.xiij.q.ij.c.vlt.& §.sed aliud.extr.de test.relatum.j.& patet ex præmissis,& ex his quæ sunt j.§.prox. quòd si reus tacuerit ante litem contestatam,& post litem cõtestatam hoc dicat,tunc potest respondere exhibens,Frater,totũ ius meum in iudicio dedu-
e xi,extra.de re iudic.abbate sanè.§.j.ver.præmissa [e].& de causa pos. & propri.cùm ecclesia.ita valet mihi,siue sit testamentum,siue alia vltima voluntas: hoc videat iudex.Stultus enim fuit reus,qui hoc non petiit ante litis contestationem,vt C.de codic.l.fin.ff.de legat.ij.cùm filius.§.varius.Porrò si dubium sit,an debeat haberi ꝓ testamento,vel pro codicillo,considera mentem testatoris,vt ff. de iure codicil.l.j.& verba eius,vt eod.tit.illud.& l.fin.& C.de co-
f dic.non codicillum [f].¶† Item vide,si est ibi clausula generalis,&
18 solita,Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum,vel cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis,vt ff.de testa.mil.l. iij. in fin. & ff.de vulg.substi.cohæredi.§.filiæ.C.de codic.l.fin.§.illud quoque.ff.de iure codicillorum,conficiuntur. Quid autem operetur prædicta clausula in vltimis voluntatibus, vide C.de lib.præt.vel exhæred.auth.ex causa.Breuiter tamen nota,secundum Iac.But. quòd hæc causula operatur tantùm,cùm testamẽtum deficit propter defectum solennitatis,putà cùm deficit numerus testium,vel alia solennitas,vt tunc valeat iure codicillorum: non autem operatur,si in alio deficit,putà si rumpatur per querelam, vel posthumi agnationem, vel minima capitis diminutione: & hoc probat ex eo,quod dicitur ibi,valet:& sic loquitur de præsenti defectu,q est,vt quia nõ est ibi plenus numerus testium,vel non sunt rogati,vel est mulier nõ de futuro,vt de illo qđ fiet:puta aliquo đ præmissis modis: si enim dixisset Valebit, tũc futuros cõplecteretur defectus.vt ergo omnes hos modos comprehendat, debet dici. si non valet,vel non valebit iure testamẽti,&c.ar.ff.de verb. obli. si stipulatus fuerim.§.j.& l.si à colono.ff.de verb. sig.verbũ Opor-
g tebit.Item aliud videt dictum,Si non valet:& aliud,Si nõ valeat. Vel dic,

ADDITIONES.

☞ de testamen.per quam patet,quòd testamentum factum apud acta sine numero testium,dabit facultatem adeundi,& valebit coram omni iudice.Concludit ergo,quòd tota hæreditas, vbicunq; sint res,est vnum patrimonium:& vbicunque sint bona, vna aditione spectant ad hæredem,cùm sola dispositio ponderetur in tali consuetudine,vt dixi.Induxit pro decisione l.ex milit.cùm l.sequenti.ff.de mil.testa.& de castr.pecul.l.hæreditate.§.quædam.& de hæred.instit.l.qui soluendo.& per hæc verba dicit not.sic esse de consuetudine Gallicana:quia vxor superuiuens lucratur partem bonorum mariti:quia illa cõsuetudo directè est super bonis non super dispositione,vt proxima:& ideo bona, quæ sunt extra locum consuetudinis,non possunt sic includi principaliter, sicut ibi incidenter,vel per consequens:allegat l.iij.ff.de offi.præsi.ff.ad municip.l.constitutionibus.& de iur.fis.l.certa forma.li.x.Ex hoc sibi incidit alia quæstio,quam diffusè prosequitur.

ADDE,vt p Bar.in l.cunctos populos.ver.sæpe quero.in j.quęst. princip.Paul.de Cast.consil.ccxxiiij. Respectu verò consuetudinis Gallicanæ Pet.de Ancha.consil.clxii.tenet,quòd nec vxor haberet bona alibi sita,si testator etiam illa sibi legasset, vel illam in illis hæredem instituisset:quia hoc fecisset deceptus,putans consuetudinem valere,quo ad bona alibi sita.

a Si vnus.¶Facit plus ad causam, e. ti. si non speciali priuilegio patriæ tuæ.nota Tuæ,& ff.de iure fisc.sed si accepto. per quas leges Iacob.de Aret.in quæstione,de qua suprà dixi,tenuit,quòd testari secundum consuetudinem Venetorum, licet solis Venetis, & non illuc euntibus:inducit,quòd etiam l.fi.C.de testa. coniuncta cum l.conficiuntur,ff.j.ff.de iur.cod.per quod patet,quod licet rusticis,non licere declinantibus ad eos.

b Quæsitum.¶In prin.& l.si ita legatum.de leg.j.huiusmodi.§.legatũ.de fun.inst. Seiæ.§.Pamphilæ.de act.emp.fundi.§.fi. Suæ igitur ciuitatis,& non illius,ad quam declinauit,lege adstringitur:illa enim suorum ciuium est propria,ff.de iustit.& iur.& l.omnes.&pater xii dist.illud.

c Decidendam.¶Vide,quod not.de elect.licet canon.lib.vj. super versic.de cætero.

d Et not.¶Secundum Vbert.vbi ꝫ.

e Præmissa.¶Lib.vj.

f Codicillum.¶Ad intellectum huius ver. & eorum, quæ de clausula statim sequuntur,est sciendum,ꝙ Pil.disputauit quęstionem quæ incipit,quidam paterfamilias.de illo,qui facto priùs solenni testamento,in quo filios hæredes instituit,post tempus volẽs eo dicillari in præsentia septem testium rogatorum, eosdem filios instituit,dicens in fine,ꝙ volebat ipsam dispositionem iure codicillorum valere: & si sic non valeret, voluit ꝙ valeret iure testamenti,& omni iure, quo meliùs poterat,& primum testamentũ confirmauit: quærebat,an hæc dispositio valeat iure testamenti, vel iure codicillorum?Subtiliter allegat prò & contrà:tenet,ꝙ dispositio illa sit testamentum,& non codicillus,cùm habeat solẽnia testamenti,f.institutionem hæredum,& solennem numerum testium rogatorum,quæ sunt species testamenti,non codicilli,q̃ concurrere non possunt quasi ꝯrie,C.de testam.non codicillum & ibi no.ff.de iure codi.illud.§.tractari.Principaliter autem se fundat in hoc,ꝙ licet institutio facta in codicillis,valeat interdum.ñ vt directa,sed trahitur ad fideicommissum. ff.de iure codi.l.ij.§.fi. de leg.ij.codicil.§.Lucius.& sic si scriptura,de qua q̃ritur,possit esse codicillus,tamen illa,& omnia alia iura id dicentia, oportet intelligi,cùm possibile est directam codicillarẽ trahi ad fideicõmissariam:quod ẽ,qñ diuersi sunt,qui debent fideicommissum,ab illis quibus debetur:vt quia veniẽs ab intestato debet restituere institutis,vt in l.iij.& l.conficiuntur.ff.de iure codicill. Sed cùm in casu proprio sit idem debens,& cui debetur,non est possibile directam trahi ad fideicommissum:ergo valere debet,quo iure potest,f.directò:& secũdũ:id possibile est ꝙ sit codicill',qui nõ facit directã:ergo ẽ testamẽtũ,ff.de iure cod.qđ man'.ff.ad Treb.l.scæuola.Fatetur,ꝙq̃busdã ꝓbabiliter prima facie videretur contrarium,p l.vlt.C.de codic.cũ sua gl.& ꝙ testator sic voluit.dicit enim ad iura illa iam responsum,vt procedat,cũ fideicommissum pt esse vtile ex diuersitate ꝑsonarũ,debentis & cui debetur:qđ q̃a hoc casu deficit,cùm iidẽ sint scripti in vtroque,cõcluditur qđ ꝑdixi: & verba illa,Si nõ valet iure codic.&c.sic intelligũtur,vt sonant, si non valet iure fideicommissi,valeat iure directo.Vnde cũ hîc fideicommissum deficiat,pp cãm sępius dictã.valebit ergo directò & sic iure testamẽti,extra quod hæreditas directò dari non potest C.de codic.l.ij.Et si dicatur,ꝙ cùm plures essent filii instituti, vn' alteri ex fideicommisso restituere poterit: hoc nõ procedit in terminis quæstitionis. nam cùm fuerint pariter instituti, necessariũ est fideicommissum inuicem relictum,esse inutile,ff.de leg.ii.l.cũ pater.§.pater,qui filio.quare concluditur, quod ꝫ.

g Non valeat.Quòd enim dictio Valeat,inspiciat tempus futurum, patet de elect.quia propter.ver.aliter.de rescri.statutum.ver.nullus tamen.& §.cùm aliter.de eo, qui mitt.in poss.cum qui.cum si. Idem si dicat,non valere:facit C.de testa.man. si iure faciat.ff.qui. mo.pig.vel hy..sol.l.si debitor.in fi.vbi Valere,ponit pro Durare. Vide de hac clausula. Et,an obstet copula,cùm dicit,volo,ꝙ valeat iure testamẽti,& iure codicillorum,in quæstione Iac.de Bel.

☞ quam

Vel dic,secundum Odoff.quòd aut statim deficit testamentum ꝓ
pter solennitatis defectum:& tunc verba illa,Si non valet,&c.re-
feruntur ad illum casum tantùm,& non ad alios prædictos: aut ſi
deficit statim,sed postea ex euentu,putà capitis diminutione,vel
posthumi agnatione, vel alio modo, & tunc etiam ad casum illũ
pertinent hæc verba: quia in dubiis interpretari debemus , vt res
a valeat [a],ff.de verb.oblig.quoties.extra.de fide instrumen.inter. ꝓ
pe fin.& in testamentis,&c.ff.de reg.iur.in testamentis.ext. de do
nat.cùm dilectus.& arg.ad hoc ff.de leg.ii.cùm filius.§.hæres.&l.
19 si quis testamento.¶†Si quis vult igitur securè testari , dicat sic.
¶FORMA.Si non valet testamentum ratione præteritionis,vel
exhæredationis,vel alterius solennitatis, valeat iure codicillorũ,
& alterius cuiuslibet vltimæ voluntatis:& rogo omnes mihi ve-
nientes ab intestato, vel succedẽtes ex testamento,vel aliquo iu
re,vt hæreditatẽ meã restituant P.nam hoc casu quilibet tenetur
restituere hæreditatem per fideicommissum,arg.C. de fideicom.
ex testmento.ff.de leg.iii.si cùm fundum. detracto tamen debito
20 bonorum subsidio.¶†Pone:B.in suo testamẽto legauit mihi de
cem:postea condidit secundum testamentum nulla de prædicto
legato facta mentione.quæritur,an intelligatur legatum reuoca
tum,cùm in primo testamento dixerit, Si non valet iure testamẽ
ti,valeat saltem iure codicillorum,&c.Respon.quòd sic,arg.ff.de
adimen.leg.si tibi. Ar.contra ff.de probat. cùm tacitum. sed illud
locum habet in tacito legato.de hoc not. ff. si cui plus quàm per
b leg.Falcid.l.iij §. pe,[b]¶†Sed pone : quidam instituit filium suum
21 impuberem heredem,&rogauit eum,quòd si sine liberis decede
ret,restitueret P. hæreditatem:& reliquit legata, & adiunxit, ꝙ si
non valeret iure testamenti,saltem valeret iure codicillorum:de
cessit impubes testatore viuente : quæritur,an P.fideicommissa-
rius possit petere hæreditatem à venientibus ab intestato ? & an
legata debeãtur?Et videtur,quòd possit petere propter prædictã
clausulam,vt ff.de vulg.& pupil.subst.cohæredi.§.cum filiæ,ff.de
iure codic.l.iij.videtur enim ad legitimos transisse cum onere, vt
C.de caduc,tol.l.vnica.§.in causa.ff.de leg.ij.si Titio.Arg.contrà,
quòd à legitimis petere non possit fideicommissarius vniuersalis
cùm expiret substitutio pupillaris,& fideicommissaria,si decedat
hæres testatore viuente,vt ff.ad Treb.ille à quo,ff. de admin. tut,
tutores.§.j.Item videtur, quòd pupillus fuit personaliter obliga-
tus:vnde onus non transit ad legitimos,vt ff.de leg.ij.Celsus.§.fi.
ff.de leg.iij.l.j.§.fi.Nec obstant prædicta verba, quæ locum habẽt
c in defectum solennitatis,vt in præ.auth. ex causa. in fi. [c] & iunge
22 s̃.vers.quid si filius.¶†Pone:quidam fecit testamentum,adiecta
clausula prædicta,& legata & fideicõmissa plura reliquit:eo mor
tuo natus est posthumus:nunquid illo viuente legata & fideicõ-
d missa peti possunt?de hoc C.de posth. hæred inst. l. j. [d] Sed si duo
instituti sunt hæredes,vnus purè, alter sub conditione, nunquid
purè institutus habebit totam hæreditatem, vel medietatem tan
e tùm?de hoc ff.si pars hæred.pet.l.ij. [e]¶† Sed & [f] considerandum
23 est, an vltima voluntas ab initio non tenuerit: vel, an sit mutata
f per aliam posteriorem.super quo vide Insti. quibus mod.test.in-
fir.& C.de codicil.cùm proponas.C.de fideicõ.lib.clari.ff.de leg.
iij.si in iure,ff.de adi.le.per totũ.Distingue tamen super hoc inter
genera scripturarum:nam si vtraque voluntas est testamentum,
valet secundum,& non primum,extra.de celeb.missar.cùm Mar
thæ.§.cæterùm.C.de testa.omnium.xiii.q.ij.vltima.& vide super
hoc ff.de iniusto,rup.test.cùm in secundò.ff.de here.instit.pater.
ff.ad Trebel.si quis.nisi in militis testamento,vt ff.de test.mil.quę
g rebatur [g].¶†Quid si testator dixit in testamento,quòd si faceret
24 secundum,non valeret,nunquid tollitur secundum[h]?Dic,quòd
h sic,nisi dicat in secundo pœnituisse prioris voluntatis : de hoc ff.
de leg.iij.si quis in princip.ff. de leg.j.si mihi & tibi.§.fin.Sed quid
si in primo testamento dixit,quòd non liceret ei pœnitere?dic,ꝙ
nihilominus poterit pœnitere , si primi dicti exprimat qualitatẽ:
vt not.l.si mihi.§.fin. nam ambulatoria est testatoris voluntas, vt
25 iam dicam.¶†Quid si quis iurauerit non venire contra volunta
tem suam, nunquid poterit contrauenire, condendo aliud testa-
mentum?Et videtur ex præmissis,quòd sic.non enim potest quis
sibi legem imponere,à qua nõ liceat resilire,ff. de leg.iij.si quis in
prin.respõ.j.nec libertatem supremi iudicii potest quis restringe-
re,ff.pro soc.l.cùm duobus.§.Pomponius.& §.fi.in fi.Voluntas e
nim testatoris ambulatoria est vsquè ad extremum exitum vitæ,
ff.de adi.leg.l.iiij.extra.de cel.mis.cùm Marthæ.§.cæterùm.&prę.
c.vlt.etiam si pactum interuenerit,quòd mutari non possit,C. de
pact.l.pactum,quod dotali.ff.pro so.l.si inter fratres.respon.j.& e-
tiam si primum sit per principem confirmatum,arg. C. de testa.l.
omnium. Vltimum enim testamentum morte hominis confir-
matur,&immobile perseuerat,C.de sac.san.eccl.l. j. C. de testa. l.
quoniam indignum.&testamenti factio est publici iuris,ff.qui te
sta.fac.pos.l.iij.& ius publicum,&c.ff. de pact. ius publicum. Pri-
mum testamentum tollitur per secundum:Instit.qui.mod.testa.
in fir.Sed nec tenet pactum , quòd contrà alienum testamentum
non fiat,C.de pact.de quæstione.ff de acquir.hære.quod supersti
i tis.His rationibus moti Legistæ [i] dicerent secundum testamentũ
valere,& hæredem in eo institutum debere hęreditatem habere,
aliaque in eo contẽta valere: quia iuramentum contra leges præ
stitum non obligat,extr.de foro compet.si diligenti. C. de legib.
non dubium.x.dist.Vide tamẽ secundum Deum,& in foro eccle-
siæ contrà puto:nam omne iuramentum seruãdum est,quod ser
uari potest sine interitu salutis æternæ, extra. de iureiurand.si ve-
rò extra.quod met.cau.cum dilectus.& argumen.ad hoc extr.de
26 iureiuran.cùm contingat.in fi. ¶† Et redditio iuramẽti est de iu
re naturali.& in præcepto,xxij.q.j.si pactum.in prin.extrà de iure
iuran. & si Christus.versus fin.ibi,redde Deo,&c.Vnde nullo mo
est infringẽdũ,vt xxxi.q.vij.flagitia.extrà de no.oper.nũ. cũ ex in
iũcto.& de re.iur. qui scãdalizauerit. Idẽ puto in electione sepul.
k turæ,vt no.j̃.de sepultur.ver.& nota[k].Fas enim fuit sibi de reb⁹ suis,
qualitercunq; placuit,disponere,vt ff.si qs à pa.ma.fu.l.2.13.q.2.
§.sed

ADDITIONES.

☞ quam posuit C.de liber.præter. vel exhæred.in solutionibus cõ-
trariorum:adde,quòd hæc clausula, Si non valet iure testamenti,
valeat iure codicillorum,non habet locum, quando testamentũ
deficit propter imperfectam volũtatem,l.ex ea scriptura.vbi hoc
per Bal.ff.de testa.

a Valeat.¶Et ne nugatoriè sint apposita.

b §.penultimò.¶Ad literã posuit hoc Albe.Gal.de testa.post prin.
Nicol.notat in sua quæstione,quę incipit,quidam fecit testamen
tum. in qua principaliter quæsiuit de ipso hærede instituto in pri
mo,an aliquid in bonis defuncti habere deberet:pro vtraque par
te copiosè & subtiliter allegauit:tenuit autem, vt s̃.s. quòd nihil
habere debeat:fatetur autem,quòd vestigia voluntatis testatorũ
sequenda sunt,C.de nec seruis hęre.l.quidam.Item communiter
testatores per verba prædicta sibi prouident in causam intestati,
ff.de test.milit.l.miles,qui destinauerat.§.fi.& attende,dum id fit,
quod fieri consueuit,ff.de prob.l.iij.&l.si pactum.in fi.dicit,quòd
si testator remaneret intestatus, hoc testamento non habente vĩ
testamenti,per verba prædicta testamentum haberet vim codicil
li,& venientes ab intestato ex codicillari restituerent hæreditatẽ
instituto,ff.de test.l.ex ea scriptura,de iniust.test.l.posthumus.§. fi.
& de testa.milit.quærebatur. §. pen. Sed in casu quæsito testator
fecit aliud testamentum: & sic primum non valet iure testamen-
ti,nec propter hoc fit testator intestatus.Soluendo dicit, illa ver-
ba in hoc casu nihil operari : & ideo sublato primo testamento ꝑ
secundum,C.de testa.sancimus,instituti in primo testamento ni
hil habebunt.nam,vt dicit,illa verba,Si non valet,&c.sic prolata
intelligenda sunt manente voluntate testatoris , vt colligitur ff.
de leg.j.l.seruum filii,§.si procula.& Insti.de codicil.§.non tantũ.
item remanente in suo statu,ff.de sol.cùm quis.in princip.&simi
liter remante in eodem habitu, in quo erat tpe, quo prolata sunt
verba,ff.de condi.ob caus.l.quòd si vnus. sed per secundum testa
mentum hæc omnia sunt mutata. non ergo in ius codicillorum
transire potest:dat casus similes ff,de repud.l.fin.de don.inter vir.
& vxor.l.cùm hîc status,§.si maritus.& C. eo. tit. res vxoris. Item
certum est,dicta & facta consideranda secundum suam causam,ff.
de adi.le.legata inutiliter.de cond.& dem.cùm tale.in fi.Absurdũ
autem esset dicere,hęc verba dicta fuisse ad impedienda,vel impu
gnanda sua futura iudicia.Seruetur ergo vltimum,C.de liber.prę
ter.l.maximè.circa medium.

c In fi.¶Ad literam fuit iste ver.Alber.Gal.de testa,ver.pone.q.ij.

d L.j.¶Et hoc Alber.Gal.de testa.ver,pone quæstionem v.adhuc
per Cyn.pleniùs in l.ij.eo.tit.illius.de posthu.

e L.ij.¶Hæc remissio fuit Albe.Gal.vbi s̃.gl.ibi ponit opi.Io.quòd
purè institutus habeat dimidiam:&contrarium Pil,quòd interim
habeat totum: & has gl. concordat distincta forma verborum in
stituentis.

f Sed &.¶Reassumit verba Vberti.

g Quærebatur.¶Secundum Vber.vbi s̃.& hoc continebat ver,cæ
terùm.infrà omnia ĩtermedia ponit auctor, sumpta causa ex hoc
versic,

h Secundum.¶Iste ver.& sequens fuit Alb. Gal. de test, post prin-
cipium.

i Moti Legistæ.¶Hoc tenet Alber,Gal. de test. versic. pone, quòd
quidam. ibi subdebat , quòd secus de iure Lombar. allegat Lom-
bar.lib.ij.de vltimis voluntat.l.si quis Longobardus.sed,vt dicit,il
lud locum habet,cùm fecit traditionem rerum.

k Et not.¶Vide,quod circa id ibi dicam.

§.sed aliud. Vnde contra ordinationem iuratã sibi non licet veni-
a re, vt s. a ¶†Quid si primum testamentum fuit generale, vt quia
27 est in eo hæres institutus in omnibus bonis: secundum specia-
le, quia est hæres institutus in fundo? Respon. rumpitur primum.
sed hæres institutus in vna re, tenetur restituere omnes res, præ-
ter fundum, primo hæredi, argumen. ff. ad Trebellian. l. si quis pri
ore. & hoc in pagano, qui non potest decedere pro parte testat⁹,
& pro parte intestatus: aliud in milite, ff. de testam. milit. quæreba
28 tur. secundum Vber. ¶†Quid si is, qui testamentum fecit, audi-
ens, quòd hæres mortuus est, facit aliud testamentum, dicens: qa
intellexi P. quem primò hæredem institui, mortuum esse. ideo ta
lem instituo: sed pòst apparet primum viuere? Respon. primum
testamentum ruptum est: sed primus habebit hæreditatem de æq
tate: præstabit tamen legata in secundo, ff. de hæred. instit. l. fi. Vel
dic, primum non rumpi, quia falsus rumor non debet obesse, vel
prodesse, vt probatur & not. ff. de cond. & demon. l. falsa. extra de
29 eo, qui cog. consang. vxo. suæ, c. per eo. ¶†Quid si pater habens
tres filios, eos instituit hæredes. postea faciens aliud testamẽtum,
vnum solum instituit? Respon. primum non rumpi per secundũ:
quia quantum ad institutionem, nõ valet, cùm in eo sit filius præ
teritus, ff. de lib. & posthu. filius. ff. de vulg. & pup. subst. si quis eũ.
30 §. j. legata tamen debentur, C. de lib. præter. auth. ex causa. ¶†Sed
quid si primò fecit testamentum, postea fecit aliud, in quo sibi hę
redem sub conditione instituit, nũquid primum rumpitur? Vide-
tur, quòd non, arg. ff. de rescind. ven. si id. Sed distingue, an sit con
ditio concepta in pręsenti tempore, an in pręterito, vel in futuro
si in præsenti, vel præterito, aut est vera, & tunc ruptum est primũ
aut non, & tunc non rumpitur. Si de futuro, licet illa nunquam e
xistet, quia tamen existere posset, rumpitur primũ, ff. de iniusʃ. rup.
& irrit. test. cùm in secundo. ff. de hæred. instit. pater. Quid si in pri
mo instituit capaces, in secundo non? Respon. primum effectu rũ
pi, quia non capaces de mero iure sunt hæredes, licet ab eis, vt ab
31 indignis, hæreditas auferat̃, ff. đ his, q. vt ĩd. cũ qdã. ff. de vul. subst.
ex facto. in fi. ¶†Quid si priùs fecit testamentũ solenne, & postea
aliud facere cœpit, sed morte p̃uentus non ꝯpleuit? Resp. primũ
non valet, quantum ad legata, & fideicommissa: quia sola volun-
tate potuit illa tollere: sed quantum ad institutionem, bene valet
mero iure, ff. de le. iij. si iure facto test. cùm non denegentur actio
nes, sed per sententiam denegabuntur, prout notatur ibi, ff. de adi
b men. legat. ex parte b. ¶† Quid si aliquis fecit testamentum, & ru
32 ptum est per mediam c capitis diminutionem? putà quia testator
c se dedit in arrogationem: & postea sui iuris effectus vult d, quod
d valeat testamẽtũ, qđ pri⁹ fecerat? Respõdeo, valet, quasi videat̃ iu
e diciũ retrogressus, qđ añ fecerat, ff. de bo. posʃ. secundũ tabul. l. ij. e
f vel fortè illud additũ est à Compilatoribus noui iuris, ſm Vber. f

¶Quid

ADDITIONES.

a Vt s. ¶Fateor, quòd sine causa contrauenire non licet, & quòd id agens periurus est: tenet tamen secundum, vt plenè scripsi in quęstione super regula, quod semel. de re. iur. lib. vj. Adde, vt per Old. consʃ. cxxvij. Abb. consʃ. xli. ij. lib. & ver. quid si is, Adde, quid econtrà, si quis facto testamento teneat aliud cum clausula, Cassans & irritans: & facit secundum, in quo instituit mortuum, quem viuere putabat. an primum sit reuocatum? vide Bald. consi. xiij. ij. libro. incipit, quidam Lucas.

b Ex parte. ¶Si primum testamentum testator incidit, vel cancellauit, not. C. de test. l. pen. sed ibi pleniùs per Cyn, qui distinguit, aut id fecit, quia voluit decedere intestatus, aut quia hæredes reputauit indignos, aut dubitatur: in primis duobus casibus concordat cum glosʃ. in tertio recitat Dyn. contradicere gl. ibi in l. proximè. ff. de his, quæ in test. delen. in gl. ii. quæ vtrobique tenet in dubio venire fiscum, vt legata debeantur: sed quia hoc est dicere, quòd in dubio hæres præsumatur indignus, ideo Dyn. non placet, qui dicens fiscum tunc non venire, nisi hæredes scripti probentur offendisse: sed respõdet Acc. quòd tunc cessaret hoc tertium membrum: quia non esset dubium Audiui dominum meum ibi tenentem in dubio glossam veram, quãdo non sunt filii: si enim essent filii, excluderent fiscum, vt in prę. l. proximè. ver. sed in re dubia. & ff. vnde lib. l. scripto. in fin. Multa membra habet distinctio Cy. ibi vide. Plus tamen placet in casu dubii sic distinguere, an actus inducens rescissionem testamenti, respiciat vniformiter totum testamentum, quo ad institutionem, & legata: vt quia totum incidit, vel totum cancellauit: & tunc succedunt venientes ab intestato: vt in præ. l. pe. & ff. si tab. test. nullæ extab. l. j. §. pe. Nec dici potest propter conseruationem legatorum locum esse fisco, vt dixit gl. ex quo nec legata debentur, quæ solui esset contra voluntatem testatoris. Ad primum, ff. de his, quę in testamento delen. l. j. §. sed consulto. Ad secundum, ff. de dol. exce. apud Celsum §. præterea. & C. de fideicom. l. fideicommissum. Constat etiam, facilius adimi legatum, quàm institutionem: patet ff. de adi. lega. l. ex parte. Si autem actus rescindẽs, solùm respicit institutionem hæredum, vni⁹, vel plurium, vt quia illa sola cancellauit: patet, quòd noluit in totum decedere intestatus: imò voluit legata deberi, ff. de milit. testam. l. tribus. §. j. & sic non potest esse locus venientibus ab intestato, quia sic lagata non deberentur: cuius contrarium voluit incidens, secundum dictum gl. vt soluantur legata, veniat fiscus. Aliquib. videtur, quòd hæredes ab intestato adibunt: & nihilominus debebuntur legata ex voluntate testatoris: quia reseruata institutis, aut indignis, & non habentibus extremam voluntatem defuncti aufertur hæreditas, ff. de vulg. & pu. subst. ex facto. §. Iulius Lõginus. Priùs dictis obstat ff. de his, qui. vt indig. l. cuncta. §. fin. & de his, quæ in test. delen. proximè. ibi sententia autem Imperatoris, &c. nam in his erat actus totũ testamentum ꝯcernens: & cùm locus est fisco contra id, quod primò dixit, respondetur, quòd in nulla illarum legum stetit in finibus incisionis, sed processit ad alium actum, qui prioris causam declarauit, quia subduxit nomẽ hæredis: ex quo actu apparet, quare inciderat, s. propter odium hæredis, vnius, vel plurium, & non legatariorum: & propter id legata debentur, propter quæ soluenda locus est fisco: probatur hæc ratio ff. de his, quæ in test. delen. l. ij. & l. penult. in fin. declarat enim hic actus sequens præcedentem: sic ff. de manu. test. l. testamento suo. sicut & verbum sequens arctat & declarat præcedens, ff. de verb. sig. l. seruus & l. si cùm tibi. Adhuc opponitur de l. fina. ff. de his, quæ in test. delen. vbi testamentum fuit cãcellatum: & tamen fisco, vel hæredibus ab in testato non est locus, nisi hæredes ab intestato probent voluntatem defuncti. Sed ratio ibi est: quia non dicitur testamentum incisum, vbi adhuc vnum est integrum, & originale, ff. de bo. possʃ. secundum tab. l. j. §. si quis in duobus, & quemad. test. aper. l. antep. Sed fuit quæstio de facto: quidam solenniter testatus: post aliquod tempus vocato quodam scriptore, fecit per eum scribi, qđ tunc voluit, alios instituendo hæredes, addendo, minuendo, & in multis alterando, quod prius fecerat: & hæc coram duobus sine scriptore facta sunt ordinauitque cum illis, ꝙ illa schedula scripta daretur certo notario, per quem confici posset instrumentum, adhibito numero testium: ante quàm hoc fieret mortuus est: secundus hæres se opponit primo, allegans iura, quæ dicunt vltimam voluntatem seruandam, quæ sunt no. de celeb. misʃ. cùm Marthæ. ver. vel vtamur. allegat ẽt l. diu⁹ Pius. ff. de testa. mil. qui ẽt habetur Inst. eo. tit. §. planè. & de testa. cùm esses. & c. relatũ. Sed fuit cõtrarium iudicatum ea ratione, quia illa scriptura, dato ꝙ verè esset sic probata, non fuit tastamẽtum, sed quędam dispositio ad testandum datur simile de diffinitiua sententia, quæ primò scribitur, vt de scripto feratur: q̃ scriptura ñ est sententia, sed dispositio ad illam, C. de sent. ex breuic. recit. l. ij. de re iudi. c. vlt. lib. 6. & congruè arguitur de sententia ad testamentum, qđ etiam dicitur sententia, C. qui testam. fac. possʃ. hac consultissima. §. at cùm humana facit ff. de manumisʃ. l. seruus hac lege. Parauit igitur iste se ad testandum, ff. de testamen. si is qui. Illa ergo talis dispositio, etiam si Imperator nominatus esset in illa, non tolleret primum testamentum, C. de testam. l. noluimus. apertè casus diffinit l. ex ea scriptura. ff. de test. & de leg. 3. l. fideicommissa. §. j. vbi patet, & not. quòd etiam si notarius illa scripsisset, & non legisset, non esset testamentum. Decret. alleg. non obstat, quia ibi testes probant testamentum, hîc solùm paramentum. ad id facit extr. de eo, q mit. in posʃ. c. j. & qđ ibi no. Itẽ termini quæstionis ponũt aliud testamentũ priùs solenniter factum, de cuius rescriptione tractatur, qđ in illis iuribus non erat: facit ff. de testa. hac consultissima. §. ex imperfecto. iuncto §. fi. ipsius legis. Sic ẽt respondetur ad decret. vt de succesʃ. ab intestato. Adde primò, quantum ad q. Spe. Oldrad. consilio cxix. & adde etiam, quid si primum testamentum fuit solenne: secundum verò minus solenne, ratione præscriptionis: an primum, quo ad institutionem, mero iure validum remaneat: de hoc per Petr. de Anchar. consi. cxliii. & cciiii. sed illud est Ange. qđ ẽt ĩter ꝯsilia ipsi⁹ inuenies numero clxxxiij. vbi pulchrè de veritate huius ver. quo verò ad additionem Ioan. And. eam vide per Oldr. consil. clxiiij. incip. circa materiam.

c Per mediã ¶Exẽplũ, qđ seqt̃, est đ minima, Inst. đ ca. di. §. minima.

d Vult. ¶Declarando id codicillo, vel literis, dicit text. statim allegatus: & gl. ibi tenet, quòd illæ literæ habere debent quinque testes.

e L. ij. ¶Concor. l. qui ex liberis. §. ij. & habetur idem Instit. quibus mod. test. infir. §. alio. & §. seq. Item nescio, quare obscuriùs loquutus fuerit auctor, quam tex. illius legis, qui sic iacet: voluntas, quę defecerat, rustico redeunte rediisse intelligitur: & sic etiam posuit Azo in Summa de testamen. iij. col. ver. sic autem.

f Secundum Vbert. ¶Extra opus. in opere enim, de quo in prooemio, hoc non dicit. hoc dico, quia laboraui, si hoc eius dictum habere potuissem: scire autem poteris mentem eius dicti per not. C. de inoffi. te. omnimodo. in fi. 2. gl. & ff. e. ti. si ñ mortis. in princ. Quædam eñ, quę de iure Digestorũ nõ erãt, sed de iure Codicis,

quaad

¶Quid si mulier filium vulgò conceptum in minùs solenni testa mento instituit? videtur, quòd valeat: quia semper mater certa est Institut.de succe.cog.vulgo. ¶Quid si pater naturalis in non per fecto testamento reliquit vnciam, vel dimidiam? & videtur, quòd possit, C.de confir.tut.l.fin.C.de natural.lib.l.ii.& l.humanitatis. ¶Quid si filius in minus solenni testamento institui patrem? Vt valere, C.de inoffic.test.nam & si Sed dic ɔtrà arg.ff.de leg.& sen.

33 cons.quod verò. ¶†Sed cùm deductio Falcidiæ cesset in relictis ad pias causas, vt C.ad legem Falcid.auth.similiter. & in aliis casi bus, qui not.C.eo.ti.l.in testamento.& secundum Innoc.extr.de testa.cap.tua nobis.nunquid erit idem in Trebellianica? Videtur quòd non, vt ff.ad leg.Falcid.l.j.§.ad municipium.si enim condi tor legis de Trebellianica, sicut de Falci.lia voluisset hoc, & in hac vt in illa statuisset, vt extr.de deci.ad audientiam.& quod non est expressè sancitum, &c.vt extra.de translat.c.ii.§.sed neque illud. xxxj.q.j.quòd si dormierit.ff.de publican.l.de pretio. Argumen. contrà in auth.de eccle.tit.§.si autem hæres.vbi dicitur, omni Fal cidia vacante, Trebellianica sub nomine Falcidiæ continetur, vt not.in Summa Azo.de hæred.& Falcid.vnde dicendo Omni Fal cidia, nullam excipit, extra.de maio.& obed.solitæ.prope finem: & videtur expressum in d.§.si autem hæres.si coniungas cum illo §.illum, si quis in nomine Dei.ibi præcedentem, vbi dicitur, hære ditatem.vel legatum. Præterea cùm non possit probabilis ratio diuersitatis assignari, quare, aliud sit in Falcidia, quã in Trebellia nica, idem ius erit interpretatiuè seruandum: nam de similibus i dem debet esse iudicium, vt C.ad leg.Falcid.l.fin.C.de cadu.tol. l.vnica, §.sed vt manifestetur.ext.de rescrip inter cæteras, extr.de de consti.translato.j.q.j.quod quidam.ff.ad leg.Aquil.l.illud.& l.

a quæsitum, & videtur etiam casus dec.Ioannes, Frange panem [a]. v bi hoc no.& C.de episcop.& cleri.si quis ad declinandam.in mul tis locis & glossis eiusdem l.j.& in præd.authen.similiter, per quę iura fuit pro hac parte iudicatum: quamuis quidam tunc respon derint, quòd ideo in præd.decre.Ioannes.& in l.si quis ad.non de ducitur Trebellianica: quia nõ erat ibi, qui eam deducere posset: porrò legitima iure naturæ debita tunc semper deducitur, arg. ex tra.de testa.Raynutius.& not.in præd.l.si quis ad.in princip.& in præd.authen.similiter.quamuis contrà not.in præd.decre.Ioan

b nes.& malè [b]. Quid si Deus directè institutus est, sed hæreditas ẽ propter legata exhausta? dic, quòd poterit ipse Deus, siue execu

34 tor, deducere quartam Falcidiam, siue quiuis alius. ¶†Item scias quòd de his quę testator pręcepit restitui de illicitè acquisitis, ni hil est diminuendum, vel deducendum prætextu alicuius imposi tionis post obitum testatoris, vel etiam antè ipso in lecto ægritu dinis iacente, in fraudem sibi factę, fortè ab aliqua vniuersitate pro debitis, seu quibuscunque negotiis ipsius vniuersitatis, aut aliàs iuxta libitum voluntatis: & contrafacientes per censuram ecclesi asticam compelluntur. Hæc leguntur in constit.Alex.IIII.de te

c sta.quia nonnulli [c]. ¶†Cæterùm [d] si vtraque scriptura est codicil

35 lus, possunt omnes valere, si sibi nõ sint contrariæ prorsus. potest

d enim quis plures codicillos facere: nec vnus tollitur per alium, ni si sint contrarii: nec est necesse eos signari, vel testes subscribere, ff.de iure codicil, diuus.§.codicillos.& C.eo.cùm proponas.& In stit.eo.tit.secus autem in testamento: quia per posterius tollitur prius, vt dixi. Si verò vna est testamentum, & alia codicillus, vtra que potest valere, & vtraque etiam deficere, ex eadem causa, Inst. de codicil.in fi.ff.de iure codicil.ante tabulas.& l.ab itestato. Por rò volentem vtranque scripturam reiicere, cautum esse oportet nam licet posterior voluntas ita demum rumpat primam ipso iu re, si fuerit valida & solennis, vt ff.de vulg.& pupil.subst.si quis e nim.in fin.tamen sæpe secunda inualida facit exceptionem obsta re priori, vt C.de test.hac consultissima.§.penul.& C.ad Syl.hære ditatis.ff.de acquir.hæred.l.Claudius.ff.de leg.iii.si iure.ff.de adi. leg.ex parte, ff.de his, quib, vt indig.cùm quidam.ff.si tab.test.l.j.§. si hæres. Potest tamen ex aduerso replicari: frater, non competit tibi exceptio.ff.de test.milit.codicil.ff.de bo.pos.secun.tab.l.pen.

36 §.j. ¶†Quid si duo testamenta producuntur, quæ eodem tempo re & die facta esse videntur: in vno continetur, quòd A.institutus

e est: in alio, quòd B? de hoc C.de edic.diui Adri.tol.l.edicto [e]. Vt au tem cautè præmissas impugnationes euites, sic forma testamen tum: & primò breuem formam testamenti ponamus.

f FORMA [f]. A.filius, quondam B.per gratiam Iesu Christi sanus mẽ te, licet languens corpore, suarum rerum & bonorum omnium dispositionem per præsens nũcupatiuum testamentum sine scri ptis hoc modo fecit: In primis quidem de bonis suis reliquit de cem B.pro anima sua: de quibus dari voluit & mandauit tantum tali ecclesiæ. Item tali tantum, &c. De residuo vero expendi & di stribui iussit hoc modo, &c.& aliàs, prout vtilius pro ipsius anima commissario infrà scripto visum fuerit expedire: quem quidem commissarium suum ad prædicta omnia & singula exequenda es se voluit T. Præterea de aliis bonis reliquit iure legati D.eius ne poti tantum. Insuper C.eius vxori reliquit dotes suas, quę fuerũt tantum. Item de bonis suis reliquit eidem tantum iure legati. In omnibus autem aliis bonis suis mobilibus & immobilibus, iuri bus, & actionibus, tam præsentibus, quam futuris, H. eius filium hæredem instituit. Et hanc suam vltimam, &c.vt in sequenti for ma ad fin.vsque vltimæ voluntatis.

Vt autem in his plenius instruaris, formam testamenti, conditio nes & dispositiones varias testatoris cõtinentis subiiciamus hoc modo:

¶FORMA. P per gratiam Christi sanus mentæ, licet eger corpo re. Vel sic: Sanus mẽte ac corpore, volens peregrinari pro succur su terræ sanctæ, mare transire desiderans, dum in membris vigor viget corporis, & ratio regit mentem, quam siquidem rationem sæpe adeò languor obnubilat, vt nõ solùm temporalium rerum, verumetiam suiipsius cogat ipsa languoris vehementia obliuisci conditionis humanæ ineuitabile desiderans debitum, peruenire res & bona sua, &c. Vel sic.

¶FORMA. Dum corpus sanitate viget, mens interiori in semet ipsa collecta pleniori vtitur ratione, quia nõ cogitur id cogitare quod dolet. Vnde tunc vltimæ iudicium voluntatis, in quo tran quille mentis rationis vsus exigitur, salubriùs prouidetur. Quapro pter P. corpore sanus ac mente compos, rerum suarum dispositi one per præsens, &c. Vel sic:

¶FORMA. Suprema hominum iudicia quibus & animæ suffra giis, & temporalis curæ patrimoniis post vitæ præsentis exitum prouidetur, etiam languente corpore, dum tamen in mente pos sideatur ratio, legitimè disponuntur. Hinc est, quia A. licet æger corpore, mentis tamen suæ compos, bonorum tamen suorum dispositionem per præsens, &c Vel sic:

FORMA. Licet incerta mortis hora semper debeat in prudentis animo esse suspecta, corporis tamen imminente languore, ipsius plus naturaliter formidatur euentus: idcirco A. eger corpore, &c. per præsens nuncupatiuum testamentum sine scriptis disposuit in hunc modum: In primis quidem disposuit, voluit & mandauit, omnia à se recepta & habita per vsurariam prauitatem, aut rapinã aut aliam quamcunque illicitam & indebitam exactionem, seu re tentionem, restitui, & solui de bonis suis, vsque ad integram satis factionem illis, à quibus eum apparuerit habuisse, pro his soluen dis & restituendis omnia bona sua obnoxia & obligata relinquẽs Item pro anima sua, & parentũ suorũ, reliquit de bonis suis cen tum libras: de quibus dari præcepit ecclesiæ parochali decem li tum libras: de quibus dari præcepit ecclesiæ parochali decem li bras pro restitutione decimarũ, & iurium subtractorum. Item o peri talis ecclesiæ quinque solidos. Item cuilibet hospitali, & cui libet loco religioso ciuitatis quinq; solidos. Itẽ pro sepultura tan tum,

ADDITIONES.

Quandoque per vltimos Digestorum compositores in illis fue runt inserta. Vult ergo dicere, quòd cùm de iure ciuili testamen tum tale non valeret, & valeret de iure prætorio, illo ponderato sic ibi addiderunt Compilatores. sicut de iure repletionis dicunt glo. prędictæ: sed multùm differunt hi casus, nec inueni in hoc ca su aliquem vsum his verbis, cùm de iure prætorio plenus sit liber Digestorum.

a Panem. ¶Quam non habemus: sed de illa formata fuit dec.si pa ter.de testib.lib.vj.vbi de hoc in glo ergo quia.& vide, quod sup ea scripsi, & quod scripsit Ia.de Bel.in auth.de hære.& Fal.§.si ve rò expressim. ADDE vltra ea, q̃ habentur p Doct.in l Marcellus. ff.ad Trebel.& in d.l.si quis ad declinandam. quòd cõis opinio est illa, q cessat Trebellianica, sicut Falcidia, vt per Bar.ɔs.5.& 58 Bal. cons.vj.& lxxxviii.ij.lib.& cons.lxix.iii.lib. Ange.cons.xlj.& cons. clviii. Pau.de Cast.cons.cxxxiii.& clxxxij.& ccxxv.& ccl.& ccxvii. Abb.cons.xxxj.ii.vol.& lviii.j.vol.Ro.cons.lx.& cclxxvj.& lxxxv. & ccxxxix.& ccvj.vbi dicit, quòd vbi esset dubium, an per mortẽ primi cõmissarii, quòd hæreditas esset restituenda pio loco, quòd tunc detrahitur Trebellianica: & tamen de relictis ad pias causas possit detrahi Trebellianica, tenet Oldrad.cons.cclviij.in fi.

b Et malè. ¶Ignoro, quis ibi hoc notauerit: tamen si loquebantur de directa substitutione facta pupillo, verum dicebant illo mori ente intra pubertatem, vt patet in præ.decre.si pater.

c Nonnulli. ¶Quam hodie non habemus in vj.& sic nec pro dec. habenda est, vt in eius procе.in fi.

d Cæterùm. ¶Reassumit.

e L.edicto. ¶Vide, quod de hoc scripsi de rescrip.c.duobus.lib.vj. super j.gl.

f FORMA. ¶Hæc forma & sequens cum primo exordio fuerunt Rolan.parte viii.in prin.quædam tamen addit autor in fin.

rum &c. Ad hæc omnia & singula exequenda & complenda esse voluit & disposuit commissarios suos, & huius testamenti executores, T. & M. eius vxorem, & rectorem talis ecclesiæ, qui pro tẽpore fuerit, dans eis, & mandans, & cuilibet eorum plenam licentiam, & omnimodam ac liberam potestatem, vt sine contradictione hæredis eius aut alterius cuiuscunque personæ, possit sua auctoritate, de quibuscunque bonis ipsius testatoris voluerit auctoritate sua, accipere, vendere, tradere, alienare & obligare pro prædictis restitutionibus faciendis, & dictis legatis pro anima soluendis. & pro prædictis omnibus, & singulis exequendis, vt dictum ẽ: & si contingeret aliquem, vel aliquos dictorum commissariorũ suorum præmori eidem testatori, aut mori ante executionẽ omnium præmissorum, alii, vel alius, nihilominus prædicta omnia &
a singula exequantur[a]: vel si voluerint, alium eligant loco eius. Liceat quoque eis agere, & facere procuratorem & actorem, qui cõtra hæredes meos agat, ad omnia, quę dicta sunt, exequenda: & ad pœnam testamenti petendam, & damna, & expensas à meis hæredibus exigendas: & quibuscunque per eos, vel eorum alterum, vt dictum est, fuerit assignatum, & obligatum: ego res meas omnes illis ex nũc obligo iure hypothecæ, id est, pignoris, vt eas possint in iudicio petere & habere. ex tunc enim mando, & facio, quòd ipsi faciendũ, mãdabunt: vel dicat, vt j. §. prox. ver. notãdũ quoq;. Item de bonis suis reliquit iure legati, tantum. Item tali tm̃. Item M. vxori suæ reliquit dotes suas, quæ fuerunt ducentæ libræ, & insuper legauit seu reliquit ei de bonis suis xx. lib. iure legati, & tota mobilia sua, s. lectos. scrinia, & omnes pannos lineos & laneos, q. bus vtetur tempore obitus testatoris. Præterea legauit eidem, voluitque & disposuit, quòd ipsa sit in domo pro hęreditate sua do-
b mina & vsufructuaria[b], quandiu vixerit, & vidualem & honestã vitam in ipsa domo seruauerit, dotes & legatum in iudicio non petierit, & victum & vestitum habeat honorificè: onera quoque personalia, si eam infirmari contingeret, & etiam patrimonialia, quæ contingerent suam dotem pro collationibus, vel aliquibus publicis muneribus, de mea hæreditate soluantur. Si autẽ filii mei se de ipsa non bene portarent, & ipsa vellet recedere ab eis, tantũ habeat de bonis meis. Si verò aliam vitam elegerit, voluit eam solum habere dotes prædictas & legatum prædictum, scilicet ipsarum xx. librarum, & mobilia suprà dicta. Item A. eius filiam sibi hęredem instituit in cẽtum libras, quas eam habere voluit, cùm nupserit, vel religionem intrauerit, & insuper in decem libras: iubẽs eam, & volens his esse contentam de bonis suis. Item H. filiam suam, vel ea pręmortua, liberos eius superstites instituit in eo, quod sibi, vel pro ea dedit nomine dotis, quando nupsit. Insuper reliqt eidem nomine benedictionis, vel augmenti decem libras: his volens & iubens eam esse contentam. Vel sic: & iubens eam pro parte & falcidia meorum bonorum esse contentam, arg. C. de inoffi. testamen. authen. non licet. Item dicunt quidam, non sufficere, si filia instituatur in dote. Vnde dicunt sic esse dicendum: Filiam meam in centum libras, quas habuit in dotem, & insuper in centum solidos hæredem instituo: quia ex quo in aliquo etiam vilissimo instituitur, computabit dotem in legitima, infrà versi. sed super. In omnibus autem aliis bonis suis corporalibus & incorporalibus, mobilibus, immobilibus, iuribus & actionibus, tam præsentibus, quàm futuris, G. & C. eius filios sibi æqualibus portionibus hæredes instituit. Quòd si contigerit, ipsum ex dicta M. aut ex quacunque alia legitima eius vxore, ex tunc filios habere peruenientes in lucem, posthumos, aut medio tempore natos, si masculus vel masculi fuerint, ipsum, vel ipsos cum prędictis G. & C. vel altero, qui superuixerit, æqualib. portionibus hæredes instituit: si aũt fœmina vna, vel plures, ipsam, vel quamlibet earum sibi in centũ libras Turonenses hæredem instituit. Vel sic: Et si dicta M. eius vxor, prægnãs esset, & pareret filium vnum, vel plures posthumos aut medio tempore natos ad lucem peruenientes, si masculus, vel masculi fuerint, &c. vt iam dixi. Et hoc vltimũ videtur locum habere specialiter, quando proximus suspicatur obitus testatoris. Si verò aliqua dictarum filiarum, tam natarum, quàm nascendarum quàm etiam posthumarum aliquando, vel intra tale tempus decesserint sine filiis, substituit ei pupillariter & vulgariter, & p fideicõmissum superstites filios masculos, vel eorum filios in stirpes, & non in capita. Et si aliquis filiorum suorum masculorum, tam natorum, quàm nasciturorum, vel etiam posthumorum aliquando, vel intra xxv. annum suæ ætatis decederet sine liberis, vel intra pupillarem ætatem, substituit ei pupillariter & vulgariter, & p fideicommissum superstites filios masculos, vel eorum filios in stirpes, & non in capita: q si masculi, vel eorũ filii nõ fuerint, alias fœminas, vel eorum filios in stirpes, & non in capita. Item si omnes, tam masculi, quàm fœminę, non extantibus, vel remanentibus aliquibus ex eis filiis. decesserint, eo casu iussit, & voluit de bonis suis fieri hoc & hoc. Præterea voluit & disposuit, quòd non obstantibus omnibus præmissis substitutionibus, possit quilibet filiorum suorum, aut filiarum suarum testari, ac disponere de eo, quod sibi relictum est, aut de eo, quod ad ipsum spectabit ex hæreditate prædicta, vsque in quantitatem quinquaginta librarum in falcidia sibi debita computandam. Item voluit, disposuit & mãdauit, quòd prædicti filii sui masculi simul & communiter habitent, & ad diuisionem non perueniant, vsque quo omnes compleuerint xxv. annum suæ ætatis: quod si non fecerint, aut si quis eorum alios ad diuisionem prouocauerit, vel requisierit, priuet: & eum ipse testator priuauit quarta, vel dimidia, vel tanta quantitate ex sua parte dictæ hæreditatis: quam dimidiam, vel quantitatem deuolui & peruenire voluit ad cæteros, vel ad talem ecclesiam. Item præcepit, quòd turris, vel domus talis à nullo liberorũ suorum possit extra familiam alienari eorundem: alioquin seruãtes voluntatem eius in suis partib. partem alienatam vendicent à quolibet possessore. Item voluit & disposuit, quòd dicti eius filii vendere non possint de bonis immobilibus huius hæreditatis, quousque exegerint xx. annum, vel tale tempus ætatis suæ: quòd si contrà fecerint, voluit, quòd fiat hoc & hoc. Tutores autem filiorum suorum, tam natorum, quam nasciturorum pupillorum, esse voluit talem & talem. Quòd si euidens necessitas, vel vtilitas fuerit, cum talium consilio propinquorum possint de bonis vendere & permutare sine decreto, absoluens eos, & liberans à ratione administrationis reddenda, & ipsam eis remittens. In fine autem sic dices. Et hanc suam vltimam voluntatem esse voluit, quã valere voluit iure testamenti: quòd si iure testamenti nõ valebit, valeat saltem iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltimę voluntatis. Vel dic, vt suprà §. proxi. versi. item vide. & seq. Et voluit hoc testamentum nuncupatiuum, seu hanc vltimam voluntatẽ, omnibus aliis eius testamentis, vel vltimis voluntatibus hinc retrò factis præualere: vel tam factis, quàm faciendis de cætero pręualere, &c. secundum quod in his verbis disponet testator. Et quicunque suorum hæredum, vel legatariorum & fideicommissariorum contra hanc suam voluntatem fecerit, vel eam non obseruauerit, vel extra iudicium violenter, vel in iudicio contentiosè institerit, voluit, quòd sit bonorum suorum expers: & quicquid illi reliquerit, teneatur per fideicommissum restituere illi, quem sua violentia, vel contẽtiosè iudicialiter fatigauerit, siue fuerint pauperes, siue alii fatigati: & quilibet legatarius, vel fideicommissarius, pro pauperibus habeat actionẽ, si fuerint fatigati. Et sic patet, quòd testator potest grauare hæredes ĩ eo, quod vult, nisi solùm in debito bonorum subsidio: & pœnam adiicere, vt extrà de testa-
37 men. Raynaldus. prope fin. & c. Raynutius. prope fi. ¶ † Si autem is, qui aliquem tenetur instituere, ex causa ĩgratitudinis illum exhæredare velit, ita dicet:

FORMA. Insuper H. eius filium, quia man⁹ atroces impiè iniecit in eum, vel mortem sibi per poculum veneni parauit, omnino exhæredauit, & ab omni substantia & hæreditate sua constituit alienum: B. verò sibi hæredem instituit. Si autem noluit eum exhæredare, nec instituere, sed præterire, causam tamen inserendo sic dicet: Præterea H. filiam suam, vel neptem, neque instituit, neque exhęredauit: qa cùm eam honeste maritare voluisset, ipsa luxuriari præelegit: B. verò hæredem instituit. Et talis præteritio à patre, vel à matre, vel ab aliquo ascendentium, siue ex parte patris, siue
c ex parte matris, cum causa facta, pro exhæredatione habetur[c].

Hoc

ADDITIONES.

a Exequãtur. ¶ Quod sequitur vsque ibi, item de bonis. addidit autor: & principium non videtur procedere per ea, quæ scripsi de procura, c. j. §. j. super vlt. gloss. eius, lib. vj. Et hîc adde, quod habes in forma, quæ est j. §. prox. versi. notandum. & vide, quod ibi dixi super princ. & in fine ipsius formæ, & super duobus ver. seq.

b Vsufructuaria. ¶ De his verbis vide, quod no. j. qui fil. sint leg. §. j. versic. quid si quis ita dixerit. & ibi dicam, quid, si legat lectum fulcitum.

c Habetur. ¶ Secus, si simplici præteritione: disputauit Dy. quæstionem, quæ incipit, pater fecit testamẽtum, quærens, si pater extraneum testamento hęredem instituit, & filium exhęredauit, expressa legitima causa: secundò fecit aliud testamentum, in quo alium hæredem instituit, & filium præteriit, & testamentum primum cõfirmauit: an exhæredatio habeat effectum? Pro solutione duo præmittit. Primum, quòd ad hoc, vt secundum testamentum tollat primũ, oportet sic valere, quòd ex eo de iure ciuili hæreditas possit adiri: nec sufficit, quòd ex eo peti possit secundum tabulas, & non adiri. De ciuili remittit ad notata ff. de iniust. rup. & irrit. testamento, cùm in secundo. & de vulga. & pupill. substit. si quis eum. §. fina. declarat, quòd, vt secundum rumpat primum, oportet,

quòd

Hoc tamē nota, quòd si mulier pupillarem facit substitutionem,
vel etiam masculus, qui non habet liberos in potestate, non va-
a let, ff. de vulga. & pupilla. substit. l. ii.[a] ff. de alimen. & cib. lega. l. ali-
3 menta. ¶ † Sed super forma præcedenti quæritur, an pater possit
b filiam in dote hæredem instituere[b]? Et videtur quòd non[c]: quia
c dos est proprium patrimonium mulieris, vt ff. de mino. denique.
d §. sed vtrùm. in fin.[d] & in suo patrimonio nemo potest institui, In
stitut. de legat. §. sed scire. Item dos non est, nec inuenitur in bo-
nis patris, ff. de collat. bonorum, si filius. & ff. ad legem Falci. pater
filiam. & abscessit à bonis patris, ff. de collat. bon. l. fin. Res. dic con
e trà[e]: & sic de generali consuetudine seruatur. arg. C. de rei vxo.
actio. l. vnica, §. cautione. versi. quo à nobis. vbi dicitur, quòd dos
potest in legitimam imputari, & C. de inoffi. testam. quoniam. no
uella: & hoc olim, & etiam hodie. nam quæcunque olim compu
tabantur, dum tamen aliquid, etiam modicum, relinquatur iure
institutionis, vt in authen. Col. viij. vt cùm de appel. cognosc. §. cę
terùm. & in nouella, in tit. quæ sunt iustæ causæ exhæredationis,
§. fin. C. de inoffic. testam. quoniam. Et quod dicitur, quòd est pro
prium, intellige scilicet & quasi, vt in prædi. l. de rei vxor. actio. §.
& hîc ex rei. vbi dicit, quasi proprium. Nam si priùs pater obierit,
reuertetur dos ad filiam: quòd si merum patrimonium esset, non
reuerteretur de bonis patris ad eam. & sic intelligitur in ea. l. §. ad
hoc. Item dicitur quasi proprium patrimonium. propter id, quod
habes eodem tit. authen. sed quamuis. & ad hoc facit ff. de solut. q
hominem. §. & si gener. Pater ergo dum viuit, habet dominiū do
tis: & rectè in ea filiam instituit: si in ea sit minus legitima, fiet sup
f pletio, vt in prædic. authen. sed quamuis[f]. ¶ Veruntamen præmis
sus ordo non vbique seruatur in testamentis. alicubi nanque sta-
tim post procemium scribitur hæredis institutio: eo quòd ipsa di
citur caput & initium testamenti. deinde ad legata, & similia pro-
g ceditur. Sed primus modus Bononię seruatur, & bene[g]: arg. C. de
test. ambiguitates. Veruntamen nō refert, vtrùm primò legetur,
39 & postea hæres instituatur, vt Instit. de legat. §. ante. ¶ † Ad huius
h autem materiæ clariorem doctrinam scire debes[h], quòd testamē
tum, aliud priuatum, aliud solenne, scilicet in scriptis: item priua-
tum aliud fit sine scriptis, aliud sine aliqua scriptura sub testium p̄
sentia. Testamentum priuatum sine scriptis. dicitur illud, quod fit
sine solennitate à iure inuenta, vt patet in præmissis formis: & ta-
le dicitur nuncupatiuum, quando videlicet coram septem testib.
& tabellione testator suam voluntatem & hæredis institutionē
& alia quæ in testamento ordinantur, nuncupat, siue declarat &
exprimit. sic ponitur de consec. distin. 4. prope fin. nec alia solen-
nitas adhibetur, quamuis illa per tabellionem redigantur in scrip
tis. Dicitur ergo sine scriptis, id est, sine solennitate: Institut. de te-
sta. §. fin. C. eo. hac consultissima. §. per nuncupationem. Sine scri-
ptura autem sic fit testamentum nuncupatiuum. nam si tabellio
haberi non potest, testator vocet testes septem in ciuitate: in vil-
la verò quinque, si plures nequit habere: & coram eis disponat su
am voluntatem & ordinationem: hæredem nominet & instituat,
legata exprimat, & illos testes roget. hæc probantur C. de testa. l.
si. & l. hac consultissima. & l. publicari Mortuo itaque testatore is,
qui ex testamento ius habet, volens huiusmodi testamentum p̄
bare, adibit iudicem, & hoc coram eo proponet: ipse verò voca-
tis hæredibus, legatariis & fideicommissariis, vel propinquis, qui
habent ab intestato succedere, siue venerint, siue non, recipiet te
stes ad notitiam testamenti, & ad perpetuam memoriam: vt extrà
de testibus significauit. & c. Albericus. & quilibet testis iuratus si-
gillatim interrogabitur de nomine prænominæ, ætate, conditio-
ne, & mentis sobrietate testatoris: de verbis, quibus vsus est inte-
stando: de hæredis institutione, & de anno, die & loco, & de præ-
sentibus, & de aliis. Quo facto dicta eorū coram iudice, & aliis se-
ptem testibus prædictis ad hoc vocatis, qui ius habebunt, recita-
buntur, & sententialiter pronunciabuntur: eaque ex tunc pro ple
na ipsius testamenti probatione haberi: notarius autem in mem-
brana, appositis annis Domini, & cæteris publicationibus, attesta
tiones ipsas, item iudicis pronunciationem, & præsentiam vel ci
tationem prędictorum ordinatè scribet: & demum supponet illo
rum septem testium nomina recitationi & pronunciationi iudi-
cis adhibitorum, & hæc omnia in publicam & authenticam redi-
i get formam[i]. Veruntamen, secundum M. de Fa. vocatis præmis-
sis, & etiam eis, qui fortè in alio testamento instituti dicuntur, an
te huiusmodi pronunciationem iudex faciet testes receptos pu-
blicari, hoc modo: Dicet enim notarius: Anno, mense, die talibus
tales coram tali iudice proposuerunt, se velle probare per testes
ad ætern

ADDITIONES.

☞ quòd ex secundo quis possit esse hæres aliquo casu, ff. de iniust. rupt. l. j. Inst. quib. mod. testa. infir. §. posteriore. Sed succedens iure præterio, non est hæres, licet sit loco hæredis, Institut. de bo. poss. §. quos autem. ergo sequitur, quòd prædixi. Secundum qui-

dentiale est, quòd testamentum in quo præteritur filius existens in potestate, ipso iure est nullū, ff. de iniust. rup. l. j. licet si desistat petere declarari illud nullum, confirmetur de æquitate prætoria, eod. ti. l. filio præterito. Emancipatus autem non potest dicere illud nullum iure veteri, vel nouo, ff. de liber. & posthum. l. Gallus. §. in omnibus. & not. C. vnde legi. l. fin. in mag. glo. & de liber. prę ter. l. fin. Licet enim per authen. de hæred. ab intestato, §. nulla verò, sit sublata differentia emācipationis & patriæ potestatis in successione ab intestato, tamen in iure expugnandi testamentum adhuc hodie remanet: quia suus dicit nullum, emancipatus verò rūpit per Contra tabulas, vt not. C. de collat. si emancipati. & de liber. præter. authentic. ex causa. & in l. Gallus. §. & quid si. Per hoc soluit, quòd exhæredatio habet effectum, si pater erat miles, qui condidit testamentum, cùm tunc vtrunque testamentum valeat iure directo, ff. de testamen. mil. l. quærebatur, si non erat miles, secundum testamentum ipso iure non valet de iure ciuili, si filius erat in potestate: & sic exhæredatio habet effectum, ff. de liber. & posthum. l. si filius. & præ. l. si eum. §. vlt. ff. de vulg. & pup. Si verò erat emancipatus, secundum testamentum tenet de iure ciuili, & potest ex eo hæreditas adiri, de bono. posses. contra tabul. l. illud. in prin. & sic tollitur primum per secundum, & secundum poterit tolli per Contra tabulas, & consequenter exhæredatio carebit effectu habetur simile ff. de iniust. rupt. l. 3. sed stante.

a L. ii. ¶ Ibi not. & alia quatuor, quæ requiruntur in illa, quæ etiam scripsi in decre. Ray. super 3. gl.

b Instituere. ¶ Scire debes, quòd eadem ratio formatur de emancipato, quem pater instituit in parte, quam sibi dederat tempore emancipationis, alio fratre vniuersaliter instituto: an scilicet se possit dicere præteritum? Inducuntur prò, quæ statim allegantur. nā illa tunc data, statim fuerunt filii, C. de bonis; quę lib. l. fi. §. cùm autem. & de dona. l. siue emancipatis. & in eo, quod erat proprium, institui non potuit, nec etiam illud legari, C. de legat. l. proprias. Item certum, quòd institutus in certis rebus alio vniuersaliter instituto, habetur loco legatarii, C. de hęred. instituen. l. quoties. etiam si sit filius: licet in ipso tātum valeat verbum Lego, quantum Instituo, in auth. vt cùm de appe. cognos. §. cęterùm si qui. Sed in effectu legatarius est in his coniunctis, quod institutus in propriis. & quòd habeatur loco legatarii, & quòd proprium legari non potuit, & legatum valet. Non ergo sibi, vt præterito competeret Contra tabulas, C. de inoffi. testam. quoniam nuper. quia non refert, quid nō factum, vel minus legitimè factum. ff. qui satisda. cogan. l. quoties. & facit prima opinio hîc de dote. Richard. Malum. in q. quidam habens duos. placet contrarium, sub dubio fortè: vt sic nec possit dicere testamentum nullum. & hoc est certum: nec rumpere per Contra tabulas: sed si habet suam legitimam, sit illa contentus: aliàs agat ad supplementum: & prout infrà de dote dicitur, sic dico de facto seruari in isto etiam casu. datur autem in vtroque consilium, quod etiam de facto seruatur, quòd instituat etiam in aliquo modico vltra illa: & si statuta ciuitatum non impedirent, sic ageret filia dotata ad supplementum, sicut emācipatus.

c Quòd non. ¶ Hoc placuit Azon. in Summa de liber. præter. §. itē debet fieri. Et hanc sequebatur dominus meus in quæstione, de qua submittam.

d In fin. ¶ Vbi hæc materia.

e Contra. ¶ Hæc fuit opi. Ioan. & placet Accur. vbi s.

f Quamuis. ¶ Sed incidit alia quæstio, quam disputauit dominus meus in legibus: an pater, qui simpliciter dedit dotē pro filia, simpliciter, id est, nō stipulatus illam reddi sibi, si instituat illam in dotem, & rebus aliis, possit illi substituere in dote? & tenuit, quòd in dote per fideicommissum substituere nō possit post tempora pubertatis: nec sequitur, si potest institui, ergo & sibi substitui Hoc patet in debito iure naturæ, C. de inoffic. testa. quoniam. ij. Dyn. in l. à filia petiit. ff. ad Treb. tenet, quòd si pater substituit vulgariter, tenet substitutio, cùm in potestate sit filiæ adire, vel non adire, ff. de hær. institu. l. iam dubitari. si substituit per fideicommissum, & filia habet vltra debitum bonorum subsidium, tenet in eo, quod plus est, ff. de leg. ii. l. fin. §. filiæ. si non habet vltra, non tenet, per præd. l. quoniam. hoc dictum Dyn. posuit Cy. C. de rei vxor. actio l. vna, §. videamus. Per hæc verba non soluitur quæstio, quando dos excederet legitimam, cùm quæstio formetur de instantia in dote, & rebus aliis: nisi intelligerent etiam in illo excessu substitutionem tenere: quod non placet, saltem in patre non postulato. Adde per Bal. cōsilio lxiiij. iij. lib. & ibi, quid si ex forma statuti dos fieret lucro mariti, an in eo, quod excedit legitimam, defalcabitur fideicommissum vigore statuti.

g Et bene. ¶ Secundum Roland. cuius fuit iste versic.

h Scire debes. ¶ Secundum Roland. vbi suprà: autor autem addit iura.

i Formam. ¶ Secundum Roland. qui hoc continuat versicul. infrà vltimo.

ad æternam rei memoriam testamentum talis. Qui iudex vocatis
talibus, vel faciens publicè præconizari, si quis contradicere vel-
let: tandem quia nullus apparuit, vel quia nihil rationabile oppo
situm fuit, interlocutus est testes debere admitti. & mihi notario
iniunxit, vt eorum dicta redigerem in scriptis. Talis ergo testis iu
ratus, sic dixit: & talis sic: in fine verò dicet: Lecti & publicati sunt
testes isti ad ęternam rei memoriam, auctoritate & mandato talis
iudicis, in tali curia, præsentibus talibus productoribus, & talibus
eorum aduersariis, & in præsentia talium testium, sub anno Do-
mini, &c. Ego talis scripsi & publicaui: & vide suprà §. ostenso. ver
40 sic. qualiter. ¶† Testamentum verò solenne, scilicet in scriptis, li
cet in continentia, & tenore & cæteris omnibus, quæ in disposi-
tione propriarũ, siue de iuris solennitate, siue de testatoris volũ-
tate necessaria sunt, parificetur, & simile sit nuncupatiuo testamẽ
to, tamen in solennitatibus, & in forma magna est differentia in-
ter ea, ex quibus substantiam & efficaciam sumit testamentum in
a scriptis: de quibus, & de eius forma dicamus [a].
¶FORMA. Volens igitur ordinationem suam fortè fore secre-
tam, & tutam, si literatus est, ipsemet scribat testamentum, vel eti
am per alium sibi faciat in membrana bona & solida, in cuius
parte superiore relinquatur spatium vacum trium, vel quatuor
digitorum: in dextro verò latere & sinistro tantundem spatij: in
parte autem inferiori supersit spatium vacuum tantum, quãtum
palmus siue palma digitis extẽsis protenditur, vel circa: in medio
autem horum spatiorum scribetur tenor & series testamẽti: quo
facto plicabitur charta ipsa, ita quòd spatium superius coniunga-
tur cum inferiori parte: & figantur ibi tres chordulæ: in plicatura
verò dextri spatij duæ: & sinistri aliæ duæ: sic vt quælibet chordu-
la duo habeat foramina interiorem literam non lædentia, vel at-
tingentia: quibus chordulis singula spatia, & singula coniuncta
ligentur, ita quòd interior litera videri, vel legi non possit. Porrò
de illo magno spatio inferiori vacuo tantum debet discoopertũ
relinqui, quòd ibi possint patenter & apertè scribi subscriptiones
testatoris & testium: quibus, vel eodem die, vel vno, vel pluribus
diebus antè sic scriptis, vel factis, vel ordinatis, & postea, quando
placuerit testatori, vocabit septem testes iuratos vtique literatos
& scribere scientes, & nullum iuris impedimentum habentes, &
coram eis testator ipsam scripturam clausam & inuolutam, id
est dictis chordulis ligatam, vt dictum est, in manibus tenens of-
ferre debebit, dicens illud suum esse testamẽtum, sua, vel talis al-
terius manu scriptum, & eos rogare in testes, & rogando manda
re, quòd ipsum testamentum subscribant & signent: ipse verò eti
am se debebit sua manu subscribere, prout inferius exprimetur.
Igitur ibidem, & in præsenti, vno contextu, antequam ipse testa-
tor, vel aliquis ex testibus inde discedant, debebit vnusquisque
ipsorum testium annullum, vel sigillum characteratum ad vnam
ex chordulis appendere, siue suum, siue alteri⁹ testis, si proprium
non habet. Post hoc continuò in spatio inferiori discooperto
subscriptiones fient. Primò autem testator, si propria manu scri-
psit testamentum, se hoc modo subscribet.
¶FORMA. Ego A. præsentem paginã clausam & ligatam in ma-
nibus tenens, infrà scriptis testibus omnibus simul præsentib⁹ pu
rè ad hoc adhibitis & rogatis, obtuli ab eis secundum iuris ordi-
nem signandam & subscribendam: asserens, quod in ea scriptum
est, meum fore testamẽtum, & illud totum, & hæredis institutio-
nẽ, & omnia & singula, quæ in eo continentur, à me scripta esse,
necnon coram eis ibidem præsentem subscriptionẽ propria ma-
nu subiiciens. Si verò de mandato testatoris alius testamentum
scripsit, ille taliter se subscribet:
¶FORMA. Ego R. mandato A. literarum ignari, vel subscribere
propter corporalem ægritudinem impediti, hoc eius testamen-
tum, tam hęredis institutionem, quàm cętera in eo contenta, suo
mandato mea propria manu scripsi: & eo postea pręsente paginã
clausam & ligatam, infrà scriptis testibus ab eo vocatis, & rogatis
omnibus simul præsentibus, offerente, & asserente id, quod in ea
continetur, suum esse testamentum, & à me scriptum, pręsentem
subscriptionem meam vice & nomine suo & eius mandato appo
41 sui, & in testimonium me subscripsi. ¶Cæterùm † ibidem & in
præsenti quilibet ex testibus taliter se subscribet:
¶FORMA. Ego C. rogatus & præsens, vnà cum omnibus infrà
scriptis, siue suprà scriptis testibus, ad omnia & singula in hoc prę
sentis paginæ inferiori spatio facta, contenta & scripta, simul præ
sentibus & rogatis in ipsa pagina eius vtique A. testamento suo
mandato manu mea in testimonium me subscripsi, & eam sigillo
proprio, (si proprium habet) vel sigillo infrà scripti D. signaui,
habente in circulo formam aquilæ, vel leonis: quod ad vnam ex
chordulis suprà dictis ceræ impressi. Sic igitur septem sigillis ap-
pensis, & factis octo subscriptionibus antè dictis, & cæteris ritè pe
ractis, testator testamentum secretè studeat custodire. Ex his er-
gò solennitatibus substantiam capit, & vitã, & nomen testamen-
ti in scriptis: nec aliter factum valet, nisi inter filios testatoris, vt
C. qui testamentum facere possunt, hac consultissima. §. ex imper
fecto. & in authen. hoc inter liberos. Præmissa probantur in præ-
dic. l. hac consultissima, & eodem tit. cùm antiquitas. §. fin. & l. iu-
bemus. & authen. hoc non obseruato. Instit. eod. tit. §. postea ve-
rò. vsque ad §. testes. ff. eod. hæredes. in fin. & l. ad testium. §. signa
autem. & l. penult. & suprà §. prox. versic. iii. & seq. Consequenter
autem is, cuius interest, postulabit illud aperiri & publicari: super
42 quo dic, vt suprà §. ostenso. ver. quoniam. & sequen. ¶† Illud au
tem non est ignorandum, quòd cæcus testari non potest sine so-
lennitate quadam. debet enim vocare septem testes, & notarium
& coram eis exprimere, se velle sine scriptis testari. Debet etiam
exprimere nomina, & indicia, & dignitates hæredum, quos insti-
tuit, & legata, & fideicommissa designare, quæ omnia scribenda
sunt à notario coram testibus. Vel, si iam scripta erant, debent co-
ram eis recitari, & cæcus debet profiteri illud suum testamẽtum,
& illud dispositum fore ex sui animi sententia. In fine verò in in-
feriori chartæ spatio debent, tam quilibet testis, quàm notari⁹ se
subscribere, & testium & notarij sigilla apponi debẽt in octo chor
dulis appositis. Quòd si notarius haberi non potest, debet octau⁹
testis adhiberi: vt per eum capiat effectum, quod per notarium fi
eri debebat, vt iam dictum est, C. de testam. hac consultissima. quę
omnia fiunt in hunc modum:
¶FORMA. A. licet oculorum carens visione, tñ corpore & men
te sanus, vel mẽte tñ sanus, sed corpore languens, vocatis me no
tario & testib. infrà scriptis, protestatus est, se per nuncupationẽ,
& sine scriptis velle testari: declarans & exprimens infrà scripta le
gata, hæredum nomina, & dignitates, & indicia, & cæteras infrà
scriptas dispositiones, dilucidè ore proprio. Coram nobis itaque
bona sua testando, disposuit in hunc modum: Primò nanque pro
anima sua, &c. Scripta ergo clausula finali ipsius testamenti, post-
modum sic in fine dicetur: Igitur prędictis omnibus coram dictis
testibus apertè recitatis & lectis, dictus A. protestatus est hoc su-
um esse testamentum ex sui animi sententia dispositum, rogans
infrà scriptos ad testimonium adhibitos, testes esse: & vt subscri-
ptiones suas, & sigilla secundum iuris ordinem subiiciant, & appo
nant: & statim quilibet testis subscribat hoc modo:
¶FORMA. Ego P. simul cũ infrà scriptis aliis testibus, siue cũ su-
prà & infrà scriptis aliis testibus, à dicto testatore adhibitis & ro-
gatis, huic testamẽto, & recitationi, & oĩbus & singulis suprà scri-
ptis p̃sens interfui: & ab eodẽ testatore rogatus in testimoniũ me
subscribsi: sigillũ meum propriũ, vel si non habet propriũ, dicat,
sigillum infrà scripti N. habens intra circulum formam agni, vel
columbæ, in vna ex chordulis ceræ imprimens & apponens: &
eodem modo cæteri testes similiter. In fine autem tabellio se sub
scribat hoc modo:
¶FORMA. Ego L. notarius ab ipso A. testatore vocatus, prædic-
ta omnia & singula suo mandato scripsi, & scripta coram dictis te
stibus recitaui & legi, & in publicam formam redegi, ab eo roga-
tus in testimonium me subscribens, & sigillum proprium, vel al-
terius talis habens talem formam, pendens, ad vnam ex chordu-
43 lis subiiciens & apponens. ¶† Et nota, quòd hoc testamentum
dicitur nuncupatiuum, licet multam habeat similitudinem cum
testamento in scriptis: quia si cęcus codicillari voluerit, eadẽ sunt
in codicillo seruanda. Hæc omnia probantur in prędic. l. hac. con
sultissima. & Institu. quibus non est permiss. fac. test. §. penultim.
44 ¶† Et in summa nota, quòd partes testamenti sunt sex. ¶Primò
ponitur procemium, ff. de regu. iur. l. j. ¶Secundò, legata: licet qui
dam ponant hæredum institutionem, vt suprà versicul. veruntã-
men. ¶Tertiò, hæredis institutio. ¶Quartò, substitutio. ¶Quin-
tò, prouidæ dispositiones testatoris. ¶Sextò, illa clausula genera-
lis, Et hanc suam vltimam, &c. Ponuntur etiam & alia, putà exhæ
redatio: quæ, & etiam substitutio, & institutio, non nisi in testa-
mento fieri potest, vt C. de testa. non codicillum. Item ponitur fi-
deicommissum. Item tutorum datio. Item pœnæ adiectio, vt ex-
trà de testam. Raynaldus. ¶In procemio debet nomen testatoris
exprimi, siue certa determinatione monstrari, argumen. ff. de co-
dici. quidam. ¶Item debet dici, an in scriptis, vel sine, velit testari.
¶Tertiò debet dici status mentis & corporis eius, C. de transact.
sanum corpore. C. qui testamen. fac. pos. Seium, licet pręsumatur
compos mentis, ex quo testatur, C. de codicil. l. nec codicillos.
45 ¶† Circa legata verò scias, quòd eorum triplex est species. ¶Pri-
ma,

ADDITIO.

a Dicamus. ¶Rolan. parte 8. v. col. non curauit de hoc p̃sequi, di-
cens, quòd nostro tempore non seruabatur, & verum est com-
muniter: sed adhuc aliqui seruant.

a ma,illicitorum restitutio a,xiiij.quæ.vj.si res.extrà de vsuris,cum tu.nulla enim legata debentur,nisi ære alieno deducto,C.de iure delib.sancimus.§.si verò creditores,j.quæst.j. non est putanda.ff. de fur.si pignore.§.j.¶Secunda,impensæ funeris,& legata ad pias causas:& post has eligitur persona commissarij ad ea soluenda. xix.q.vlt.c.perlatum.§.econtrà. non enim expedit hoc committi fidei hæredis,de pœn.dist.vj.nullus.versi.quem enim morbus. ¶Tertia,legata vxoris & propinquorum,lxxxvj.distin.non satis. xij.quæs.j.expedit.¶Primò igitur prima,secundo secunda,tertiò

46 tertia species seriatim ponentur. ¶† Tertiò dicendum restat de hæredis institutione:super quo simpliciter,tu Canonista,nota.ꝙ directa hæredis institutio fieri nequit, nisi in testamento, & non in codicillo,vel alia vltima voluntate. Est autem directa,si quis instituatur hæres directo iure,ad quem testator vult peruenire suã hæreditatem,in qua eum instituit,C.de codicil.hereditas.Institu. eod.tit.§.penul.Obliqua verò,seu fideicommissaria hæreditas relinqui potest,& in testamento,& in codicillo:vt si hæres institutus in testamento,vel hæres ab intestato veniens,rogetur in codicillo,vt hæreditatem alteri restituat,vt infrà §.viso.Is enim,cui hæreditas restituetur,hæres erit per fideicommissum,& quodam modo per obliquum hæreditatem capiet altero mediante, vt Instit.de fideicommis.hæred.§. præterea.& §.in primis. extrà de testamen.Raynutius.& ca.Raynaldus.Fit autem hæredis institutio verbis directis sic:Titius hæres mihi esto:vel hæreditatis meæ dominus esto.¶Item etiam verbis inflexis,sic:Titium hæredem facio vel instituo:vel ei iure institutionis relinquo,C.de testa.quoniam.ff.de hæred.instit.his verbis.Inflexa enim dicuntur nomina in omnibus casibus suis,præterquam in nominatiuis:idemque est si dicit,Tibi relinquo hæreditatem,vel alia bona mea,vt C.de secun.nupt.l.hac edictali.respon.j.& Institut.de testamen. mili.Per hæc enim verba videtur eum instituisse,vt ibi probatur:quod verum est,nisi alium instituerit. tunc enim loco legatarij habeatur, vt C.de hæred.instit.quoties.de hoc in authen.Colla.j.de hæred. &Falcid.§.si verò nulla.Tunc potest fieri institutio purè:vt illum hæredem instituo,ff de hæredib.instit.hæreditas.¶Item sub conditione, vt T. hæredem instituo, si cum filia matrimonium contraxerit.Ex certo autem tempore,aut ad certum tempus,non potest fieri institutio,Institut.de hæred.instituen.§.heres.¶Item potest fieri in vniuerso:vt,in omnibus meis bonis T. instituo. ¶Itẽ in certa parte. ¶Item in re, vel quantitate certa,C.eod. quoties. ¶Item possunt plures simpliciter partibus non expressis,Institu. eod.§.si plures.¶Item sic potest,partim in capita,& partim in stirpem fieri:vt A.&B.filios meos,s.quemlibet eorum pro tertia, & C,& D.& E.nepotes meos,filios quondã H.filii mei pro alia tertia mihi hæredes instituo.nam & sic ab intestato vocantur,Institut.de hæred.quæ ab intest. def. §.quia placuit.De substitutione

47 verò nil dicimus:quia satis de illa à Doctoribus disputat. ¶†Sequitur videre de prouidis testatorum dispositionibus, quæ quidem plures sunt.nam quandoque prohibet hæredem detrahere Falcidiam de legatis,in auth.de hære.&Falcid.§.si igitur à nobis. & §.si verò expressim.Instit.de lege Falci.§.ex diuerso. quandoq; prohibet rei alicuius alienationem,Institut.de legat.§.fi.C.de his quę pœn.no.l.j.quandoque prouidet pupillo de tutore,vt suprà de tut.quandoque relinquit aliquid filiæ vltra dotem,extrà de testam.c. Raynutius. quandoque etiam pœnam adiicit,C.de his,ꝗ pœn.no.l.j.Instit.de lega.§. pœnæ quoque. & §.fin.extrà te testamen.Raynaldus.& similia, vt patet suprà in forma testamenti posita in versic.numerum.De vltima clausula dixi suprà §.prox.ver-

48 sic. item vide.¶†Et breuiter nota, quòd per testamentum integrum & authenticum dari potest cuilibet hæredum, & substitutorum,& fideicommissariorum,& legatariorum certa pars testamenti:putà illa,in qua fit mentio de eo,quod sibi legatum,vel relictum est:hoc modo:

¶FORMA. P.sanus mente & sensu per gratiã Dei,licet languẽs corpore,suarum rerum & bonorum omnium dispositionem per præsens nuncupatiuum testamentum sine scriptis in hunc modum facere procurauit. In primis quidem reliquit de bonis suis pro anima sua centum libras,&c.& in fine ante alia, quæ in codẽ testamẽto disposuit,tale fecit legatum his verbis expressum.Præterea de aliis bonis reliquit iure legati B. nepoti suo quinque libras Turonens.In fine autem ipsius testamenti sic continetur:In omnibus autem aliis bonis suis mobilibus & immobilibus & actionibus, tam præsentibus, quàm futuris, D. eius filium hæredem instituit:& hanc suam vltimam voluntatem asserit esse velle,quã valere voluit iure testamenti: quòd si iure testamenti non valet, valeat saltem iure codicillorum,vel cuiuscunque alterius vltimę voluntatis. Et sic vides, quòd quando pars sumitur, debet poni principium atque finis: quia per extrema colligitur medium, vt 28.dist.quia sunt culpæ.& specialiter hæredis institutio:& in medio poni debet illud legatum,cuius occasione sumitur pars,secũdum prædictam formam.

ADDITIO.

a Restitutio.¶De malè ablatis incertis an fideicommissarij restituant,vide,quod scripsi de testa.c.ij.lib.vj.super ver.liberè.

SVMMARIVM.

¶De vltimarum voluntatum executoribus.

1 *Executores vltimæ voluntatis qui dicantur,& quot sint.*
2 *Executores vltimæ voluntatis datiui,qui dicantur.*
3 *Executores testamentarij legitimi & datiui,dicuntur à iure canonico simpliciter executores.*
4 *Executor,distributor,aut minister,nullus efficitur testamentorum:nisi ei specialiter sit commissum.*
5 *Testator si dicat facio talem gardiatorem meum,vt eius consilio legata soluãtur,& distribuantur,an talis sit executor,vel distributor.*
6 *Hæredis distributio,si sit idonea,valet:aliàs non.*
7 *Testator dicens se velle ad arbitrium sui gardiatoris fieri distributionem,an ille erit executor.*
8 *Hæredis gardiatore,seu executore ante quàm arbitretur moriente,quis in eius locum succedere debeat.*
9 *Distributor testamentarius an possit dici executor.& num. seq.*
11 *Distribuere est inter plures diuidere.*
12 *Testamentum continens talem executorem ad complendum omnia,an talem reddat ministrum merum.*
13 *Pluribus executoribus testamenti existentibus, si vnus decedat, an inter eos erit ius accrescendi,vel inter superstites.*
14 *Sacerdos non potest esse:aut dici hominis seruus publicus,sed solius Dei: nec per eum potest acquiri alteri actio per auditam confessionem.*
15 *Præceptum fœneratoris tutori filiorum suorum factum,vt vsuras restituat,an valeat.*
16 *Executores testamentorum nomen & vim habent hæredum.*
17 *Legat cum quis alicui,vt legatum inter aliquos distribuat,multipliciter considera tur.*
18 *Legatum testamento relictum quo iure petatur.*
19 *Fides tutoris testamentarij à testatore dicitur approbata.*
20 *Tutor testamentarius an debeat ante bonorum distributionem præstare iuramentum.*
21 *Executor testamentarius,si iam habuit legatum,& dicit cum iuramento se illud expendisse in pias causas,an sit ei credendum.*
22 *Executores testamentarij quando possint ab hærede legata repetere.*
23 *Hærede dicente se velle interesse dispositioni bonorum testamentariorum,an executor contradicere possit.*
24 *Executor testamentarius an possit ante litis contestationem petere procuratorem ad petendũ bona distribui.*
25 *Testatore dicente, Relinquo pro anima mea, quod iustum fuerit, vel quod filijs meis videbitur an agi possit ad executionem.*
26 *Hærede non instituto,sed tantùm relictis legatis in testamento,quis sit loco hæredis habendus.*
27 *Onerari tantum potest quis,quantum est honoratus.*
28 *Testator distributorem relinquens, eum videtur committere, vt possit agere & defendere.*
29 *Executor bonorum testamentariorum,hæres dicitur nomine,sed non re.*
30 *Mulier tutrix & fideicommissaria,si tutela finita remaneat illi aliquid,an ex eo possit dare pro malè ablatis.*
31 *Hæres,vel distributor an teneatur dare instrumenta legatario,quæ pertinent ad negotium rei legatæ.*
32 *Executor vltimæ voluntatis an possit alienare bona curæ ipsius commissa.*
33 *Executor vltimæ voluntatis an sine decreto vendere possit,vbi testator licentiam dedit.*
34 *Executor testamentarius,agens contra debitorem hæredum,an debeat satisdare,hæredem,vel legatarios rem ratam habituros.*
35 *Hæres rogatus restituere executori,an possit ab eo petere satisdationem,quòd eum seruabit indemnem.*
36 *Debitor hæreditatis an soluendo distributori liberatur.*
37 *Debitori testamentario volenti potiùs hæredi soluere,quã executori,an liceat.*
38 *Executores, vel legatarij testamentarij debita non exigentes,videntur esse in culpa.*
39 *Executore testamentario impedito exequi,in quem eius potestas transferatur.*
40 *Heres conuentus ab executore.si contra ipsum excipiat,quòd ex causa non potest agere, an,& per quem sit cogendus ad soluendum.*
41 *Tutor aut curator,an remittendo debita dent liberationem.*
42 *Executor testamentarius an agere debeat causam sumptibus notarij, & iudicis.*
43 *Executor testamentarius an habeat necesse cauere de restituẽdo hæredibus partes singulorum.*
44 *Distributor testamentarius an teneatur facere inuentarium de bonis,quæ habet distribuere.*

45 *Simplex*

45 Simplex executor testamenti an teneatur reddere rationem episcopo, vel hæredi, vel prætori, vel legatariis.
46 Sacramento simplicis commissarij, seu executoris testamentarij, an sit standũ.
47 Vno executorum testamenti moriente, an, & per quem alius subrogetur.
48 Executore, vel executoribus morientibus, nullo remanente, quis, vel qui debeant succedere.
49 Executores præsentes an possint exequi testatoris voluntatem, absentibus non vocatis.
50 Duobus executoribus sibi contradicentibus, dandus est ab episcopo tertius.
51 Negotium ab vno cœptum, an poterit per alium explicari.
52 Vno executorum nolente se intromittere: an alter solus exequetur.
53 Executor suspectus an poterit remoueri.
54 In fideicommisso magis spectatur voluntas testatoris quàm verba.
55 Executor quilibet vltimæ voluntatis an sit cogendus hoc officium suscipere, & susceptum exequi. & num. 56.
57 Executor vltimæ voluntatis qualiter sit ad executionem cogendus.
58 Executor & legatarius an absque libello possint contra hæredem procedere, vt soluat legata.
59 Hæres scriptus in testamento si non vult hæreditatem adire, an potest conueniri per executorem, aut legatarium ad implendam testatoris voluntatem.
60 Testamentum non dicitur valere, si in eo veritas iuris & solennitas deficiat.
61 Solutio, vel distributio legatorum facta per hæredem sine executore, an teneat.
62 Relicta personis miserabilibus, an computentur inter relicta ad pias causas.
63 Legatum factum ecclesiæ sancti Martini talis loci, si in eodem loco sint duæ ecclesiæ eiusdem nominis, an de ambabus sit interpretandum.
64 Testator volens fieri pontem, vel hospitale, &c. si non dicat vbi, qualiter sit intelligendum.
65 Actio de exequendis relictis ad pias causas: an sit popularis.
66 Pauperes an habeant actionem ad relicta ad pias causas.
67 Procurator est, qui alterius mandato negotia administrat.
Executor testamentarius an sit procurator.
68 Executor testamentarius an habeatur loco legatarij, vel fideicommissarij.
69 Executor testamentarius an loco hæredis sit habendus.
70 Simplex monachus an possit fieri executor in testamento.
71 Canonicus regularis an possit fieri executor testamenti.
72 Præpositi, archidiaconi, seu alij habentes personatus & curam animarum, an possint esse executores testamentorum.
73 Episcopus, Archiepiscopus, Primas, Patriarcha, aut Cardinalis, an possint esse executores testamentarij.
74 Pias causas exercere ecclesiasticum est, non seculare.
75 Minor xxv. an. an possit esse executor testamentarius.
76 Mulier an possit executoris officium suscipere.
Executoris testamentarij officium an eo defuncto transeat in hæredem.
77 Successor prælati an debeat perficere quod prædecessor facere debuit.
78 Legitimo executori testamentario quis succedere debeat.
79 Episcopo executore testamenti infirmo, absente, vel mortuo, an capitulum exequetur.
80 Iudex secularis an possit implere officium executionis testamentariæ episcopo commissum, sed exequi impedito.
Iudex secularis in executione testamentorum episcopo comparatur.
81 Episcopus potestatem generalem habere dicitur in executione testamentorum illorum, qui extra patriam decedunt.
82 Executor testatoris intra quod tempus habeat exequi voluntatem, & perducere ad effectum.
83 Executor testamentarius si in exequendo aliquid de bonis suis expendat an sit computandum inter bona testatoris.

a 1 13. §. Nunc verò aliqua de vltimarum voluntatum executoribus disputemus[a]. ¶ † Sciendum est igitur, quòd

ADDITIO.

a Disputemus. ¶ Hunc tractatum, cum his, quæ addidi, publicare disposui: tamẽ cum clausula, Saluo, &c. quę ponitur in libellis. mouet vtilitas verisimiliter sequutura ex aliqua parte operis publicata, cum per id posset in opere alicuius gratæ alterationis haberi consilium, quod post Christi vicarium, & ipsius fratres requiro suppliciter, ac excelsum Principem dominum meum, dominum Hugonem Hierusalem & Cypri regem serenissimum, qui scriptorum mei familiaris sui auid[9], habens cum magno sumptu omnia publicata, sæpè opus hoc expediri solicitat: & quem sine hyperbole constat omni scientia theologica, iuris vtriusque, & septem artiũ liberalium eruditũ, licet ex altitudine ingenij fortiori astrorum, scilicet fortius delectetur. propter scientiarum tamen studium curam Reipublicę non omittit: quod regni prosperitas patẽs facit. Istius verò partis præeligendæ causam dedit, quia vltra præteritas, quarum aliquę adhuc pendent, nouissimè simul occupor tribus executionibus voluntatum certorum, quos nec dispositionis executores fore sperabam, scilicet domini Guidonis Cõcordiensis episcopi, cordialissimi mihi patris: propter quem Bononiæ, Mutinæ, & Rhegij mihi hoc onus incumbit; itẽ domini Azonis dilectissimi generi, post cuius funus mihi coniugem charissimam dies quarta subtraxit: decuit ergo tractatum prælegi, in quo ver[9] affectus etiam ad hoc mouit tollendæ difficultatis, quæ hîc in inueniendis versiculis habebatur, vt sic saltem illo commodo Studentes interim fruerentur. Contulit etiam ad hoc, quia tractatus est generalissimus, & vtrique iuri & foro communis: aliquid etiã adiecit reuelatio grandis furti. Circa quod sciendum, quòd Ioan, Blancus Massiliensis vrbis sub quatuor rubricis, prima generali, & tribus specificatis, prolixum tractatum fecit, in quo cxxxv. quęstiones inclusit: quod hoc opus præcessisse patebit intuenti illud inchoatum Mcclxij. vt in ipsius principio cũ eo, quod habetur suprà eod. tit. ad finem secundæ colum. auctoris. Sæpe tamen, quod commendo, plures illius quæstiones auctor sub versiculo vno cõiunxit, vt numerum decurtaret: quia verò ipse Ioan. multas ex illis pleniùs auctore tractauit, illarum numerum describam, vt possint facilè inueniri. Fuit autem nimis grande furtum, in nulla parte tractat[9] exprimere inuentorem. Potuisset tamen ex eo moueri, quia ipse Ioan. in suo proœmio se non expressit fore doctorẽ. Item sciendum, quòd huius §. materia per multos tractata est ante & post prædictum Ioan. vt per Vbertum de Bobio, Odofredũ & Rofredum: item Iacob. Bald. de Rauen. & Nicol. Matth. super l. nulli. & Cynum super l. id quod pauperibus. eo. tit. Iacobus verò de Aret. fecit tractatum de hoc, qui incipit, quia fideicõmissariorum. diuidens illum in quatuor partes. Prima est, vnde dicatur cõmissarius. Secunda, quis possit ordinari. Tertia, per quem. Quarta quod sit eius officium. & hoc in principio: item in medio: item in fine. Summè placuisset quòd auctor sub his mẽbris aliquibus additis, sic diuisim collocasset inferiora dispersa. Constat etiã, quòd primum & tertium de paruis ferculis saturasset, secundum autem prosequitur in versic. lxxiiij. & sequentibus. Satis autem sit nobis, quòd ipse Ioan. aliqualiter diuisam, & auctor post eum licet indiuisam longè pleniorem telam faceret, quàm alij. Interserit etiam hîc auctor certas quęstiones aliorum: harum, vtrasque sæpius impugnabo. Placuisset autẽ valde, quòd auctor hîc fecisset versiculorum numerum, sicut fecit in §. nunc ostendendum. & §. nunc de episcoporum. s. de legato, & in §. fin. j. de locato, & de feud. §. j. & de statu monach. §. j. Et quia non attento numerum addere ad cõtextum. propter versiculorum iam factas allegationes innumeras: ideo quod & alibi bis faciam, tabulam hîc componam cum suo numero, quem demum extra columnam in contextu signabo, in qua etiam tabula quæstiones vtiles, & alia, quæ addam, discernentur per nigrum positum post rubrum: & ne per præmissa numeri inculcentur, numeros quæstionum prædicti Ioannis sub tabula ponam, non sub versiculis prælibatis. Vltimò sciendũ est, quòd vbi hîc, vel alibi auctor allegat huius tituli versiculum, numerum addam nomine reseruato. In meis autem verbis deinceps solo numero contentabor. Et sit primùm in tabula:

1. ¶ Distinctio executorum & de ipsorum nominibus.
2. ¶ Quid si executori nullum officium committitur: hoc primo & secundo Ioan.
3. ¶ Quid si dicatur, quòd eius consilio legata soluantur: iij. iiij. & v. Ioan.
Conuertitur quæstio, cùm consiliarius datur executori.
4. ¶ Quid si cum eius consilio hæres non concordat. G. & A. Io.
5. ¶ Quid si dicit, quòd ad ipsius voluntatem fiat solutio. 8. Io.
6. ¶ Quid si malè arbitretur. ix. Ioan.
7. ¶ Quid si moritur prius quàm arbitretur: hoc x. xj. & xiiij. Io.
8. ¶ Quid si viuens non vult arbitrari: xj. Io.
9. ¶ An ad id cogi possit: xiij. & xv. Io.
Suppletur, quod deficit, de Ioan.
10. ¶ Quid si facit gardiatorem, vt distribuat. vj. Io.
11. ¶ An distributor sit executor. xvij. & xviij. Io.
12. ¶ Quid si dixit, facio te gardiatorem meum. xix. & xx. Io.
An expressa potestate agendi executor possit, vbi aliàs ñ liceret.
13. ¶ Quid si vnus ex pluribus decedit, vide j. xlix.
Duæ hîc sequentes non fuerunt Ioannis.
14. ¶ De vsurario, qui promittit vsuras restituere.
De infirmo, qui remisit iniuriam in manu sacerdotis: dominicalis xiij.
15. ¶ Quid si tutori filij præcepit vsurarius, quòd vsuras restitueret: & interponitur remissio, sed ineptè.
16. De potestate executorum in agendo & exigendo: hæc cum sequenti tractantur xxij. xxiij. & xxvj. Ioan.
Impugnabitur.
17. ¶ Item quo iure agant, dicam s. proximè.
An minister suo nomine habeat actiones.
18. ¶ Quid si hæres petit sibi caueri. xlv. Io.
Impugnabitur.
19. An executor iuret, quòd bona fide agat.

¶Item

quod executor vltimæ voluntatis dicit, qui testatoris voluntatē exequi, seu adimplere debet: vt ꝓbat ext. de test. tua. & c. Ioannes. & in decre. Innocentij III. extrau. eod. ti. Ioannes, frange panē.
a in princip. a ¶Executores autem alij sunt testamentarij, alij legitimi, alij datiui. Testamentarij dicuntur, qui in testamēto dātur: de quibus legitur ff. de alimen. & cib. leg. l. iij. Horum est officiū, defunctorū voluntates implere. ad hoc enim ꝯstituti sunt, vt in p̄d. decre. & C. de episc. & cle. nulli. respon. j. & ij. & in auth. Collat. ix. de ecclesi. tit. §. si quis autem. & §. si autem, qui facere, ff. de alim. & cib. leg. neq; & de his j. tractabimus ferè per totum vsq; ad versi.
b 83. item circa. Legitimi b autem dicuntur, quibus huiusmodi potestas, siue officiū datur à iure: vt est episcopus, œconomus, capitulum, & iudex secularis, vt j. versi. sed idem circa. & seq. iam dicetur. Aut enim testator aliquē executorem in testamento, seu vltima voluntate dimisit, aut non. Primo casu, si executor deputatus testatoris si exequatur voluntatem, episcopus loci, vbi defunct° habebat domicilium, seu eius œconom°, vel etiā episcopus loci,
c vnde originē duxit c, vt in præd. l. nulli. §. j. debet illum primò & secundò admonere per publicas personas: qui si sic monitus nolit exequi, perdit lucrum, quod ex ipsa vltima voluntate habiturus erat: & tam illud lucrum, quàm etiam relictum, quod per eum distribuendum fuerat, cum fructibus & augmentis medij temporis episcopus vendicabit: & quæ testator iussit, per eum implebuntur,
d & hæc obtinent in relictis ad pias causas d. Hæc & alia leguntur in auth. de eccl. tit. §. si quis aūt pro redemptione. & §. seq. & j. versi. 58. qritur autem. Si verò nullum executorē dimisit, ꝑ quē executio fiat in huiusmodi piis causis, idē episcopus, vel eius, seu etiam ecclesiæ œconomus testatoris voluntatem impleat, sm formā in præd. l. nulli. contentam. etiam si testator interdixerit hoc p eos fieri, vt in auth. eo. tit. §. si autem specialiter. & §. seq. & §. in oībus. extrà de testa. tua. C. de episco. & cleric. si quis. Adde §. primū. & §. si autem. ꝙ si testator sit barbaræ nationis, vel etiam sit ciuis, decedēs in aliqua villa, vel vico, episcop° ciuitatis hoc exequat: & si ipse in his negligens fuerit denuncietur hoc metropolitano, vt ipse hoc faciat: vt in p̄d. §. si aūt, qui. & §. seq. Inuenitur etiam casus, in quo ecclesia habet huiusmodi executionē, vt in auth. Col. 8. vt
e cùm de appel. cogno. §. si vnum e. De his legitimis executoribus
2 dicetur j. ver. sed lex est circa vsq; in fi. ¶†Datiui verò f sunt, qui
f vocatis hæredib° testatoris dātur à iudice, vel ꝯsule ciuitatis: & hi executores ꝑstabāt alimenta libertis, qbus relicta sunt, aut ex voluntate defuncti, si ipse ea ordinauerit. Is autem executor cauebit eis, quibus relicta debentur, se illis ea redditurū: vt hæc & alia colliguntur ff. de alim. & cib. legatis, l. iij. §. j. Plura autē de his, quæ inferius de testamentariis scripta sunt, locum habere possunt etiam
3 in datiuis. ¶†Porrò g oēs hi executores à iure canonico simpliciter Executores appellantur, vt in præd. decret. tua. & c. Ioannes,
g & in præd. extrauag. Ioannes, frange panem. in princ. sicut & omnes administratores procuratores vocantur, vt suprà de his, qui alie. no. in iudic. interuen. ad fi. tit. secundum leges autem dici possunt Diuisores, vt ff. de alim. & cib. leg. l. pecuniæ. vel distributo-
h res, secundum Roger. qui exponit verbū illud Pecuniæ diuisio h, id est, distributio. Nam, secundum eū, distribuere & diuidere idē est: de hoc infrà versi. xj. Sed an distributores possint etiam dici dispensatores? vt auth. Collat. viii. vt lic. ma. & auiæ, §. j. 44. dist. dispensatio. Dicuntur etiam Ministri, quia ministerium eis dicitur committi, vt ff. de leg. 3. si quis Titio. 33. dist. c. j. & 23. distin. mini-
i strum. Accu. autem more Canonistarum vocat eos Executores i, in gloss. posita C. de dona. si quis pro redemptione. respon. j. & etiam Roffr. in lib. suo, vbi tractat de actione ex testamento, §. item quid erit. Sed Vbert. de Bobio vocat eos executores, & fideicommissarios, super præd. l. nulli. respons. j. Gof. autem not. extrà eod. Ioannes. ꝙ impropriè dicuntur Executores. nam propriè dr̄ exe-
k cutor, qui sententiam ad effectū perducit k, vt C. de exec. rei iud. l. j. extrà de crim. falsi, super eo. ii. q. vj. ab executore. Sed certè pari ratione dici potest executor, qui vltimā voluntatem ad effectum
l perducit, vt in præ. decre. Ioannes l. quia & hincinde dicitur iudicium, C. de sacrosanct. eccle. l. j. extrà de verb. signi. forus. §. vocatur. Et etiam hæc videntur, quo ad quædam, æquiparari, ff. de plg. actio. non est. Prouinciales autē vulgares tales gardiatores à gar-
4 dio. quod vulgariter dicitur testamentum. ¶†Secundo: quid ergo, si testator in testamento post legata dixit: Titium meum gardiatorem facio, nihil officii sibi committens expressè: nunquid talis poterit exequi testatoris voluntatem? Et videtur, ꝙ nō sit executor, neq; distributor, nec minister, cùm nulla executio, nulla distributio, nulla diuisio sit ei commissa, arg. C. de fer. à nullo. extrà de verb. signific. c. forus. §. in omni, 68. dist. cor episcopi. in fin. Dic quòd aut est constitutus gardiator nullo hærede relicto: & tunc intelligitur executor, vel distributor, siue minister, seu dispensator ordinatus ad omnia exequenda, argument. ff. de tutelis, l. qui habet. §. fin. ff. de appel. l. Seio. in princip. ff. de administ. tut. l. quoties. §. fin. ff. de adult. l. denunciasse. responso ij. extrà de procurat. petitio. extrà de offi. iudi. deleg. pastoralis. responso i. Et hoc ideo vt res magis valeat, quàm pereat, ff. de rebus dub. quoties. & l. cū in testamento. extrà de fide instrumen. c. inter. §. ceterùm. Aut ali
m quo hærede relicto m, vt tunc habeat inane nomen gardiatoris, vt suprà proximè. Vel dic, quod consuetudo generalis interpretatur, vt intelligatur constitutus ad omnia, quæ pertinent ad officium prædictorum, vt in prædi. concor. & ff. de leg. iii. l. hoc legatum. ff. pro soc. l. coiri. Consuetudo enim est optima legum interpres, extrà de consuetud. cum dilectus. ff. de leg. & senatuscon sul. l. de interpretatione. Semper tamen attendēdum est, quid testator voluerit, ff. de verb. signifi. quisquis. & illud seruandum est,
5 ff. de rebus dub. qui hæredi. ¶†Tertio: sed quid si dixit sic, facio
n Titium gardiatorem meum n, vt eius consilio legata soluantur, & distribuantur? Et videtur, quòd talis non est executor, vel distributor.

ADDITIONES.

¶Item interponit, an cauere possit.
83. ¶An capitulum. 124. Ioan.
84. ¶Quid si episcopus est infirmus, vel absens, an succedat capitulum. 125. & 126. Ioan.
85. ¶An archiepiscopus. 128. Ioan.
86. ¶An secularis iudex. 129. Ioan.
87. ¶Quid si episcopus loci, in quo mortuus est, incœpit exequi, & superuenit episcopus originis. 130. Ioan.
Item, quid si testator in mari decessit.
88. ¶Quid si originem habet in vna, domicilium in alia. 131. Io.
89. ¶Intra quod tempus executor exequi debet. Gl. Reassumens antepenul. scilicet 133. & 134.
90. ¶Quid si executor de suo impendit.
Hoc latius prosequor post Iac. de Rauen. de herede prohibito apprehendere hæreditatem ante legata soluta.
Item, an statutum ciuilium præiudicet hospitali, cui semper soluta fuerant legata pauperibus indeterminatè relicta.

a In princ. ¶De hac dixi suprà §. compendiosè. ad fi.
b Legitimi. ¶Verba Io. sub quæstione 124.
c Originem duxit. ¶De hoc j. ver. 44. ibi, sed coram quo. & 57. ver. hoc etiam quæritur. ibi, cogere autem, &c.
ADDITIO. Adde videndum Card. Zabar. in ca. tua. de test. Henr. Ferran.
d Ad pias causas. ¶An autem habeat episcopus executionem in n. piis, plenè scripsi super decr. Ioan. vlt. q.
e §. Si vnum. ¶Ibi bona decedentis in captiuitate neglecti per liberos ecclesię originis applicantur; q̄ facto inuentario illi reseruare debet ad redemptionem captiuorum, vt sic quod in patris redēptione non fuit impensum, aliorum redemptioni ꝓficiat, vt per id defuncti anima subleuetur.
f Datiui verò. ¶Versi. Ioan. in fine tractatus: Iacob. de Rauen. non est ausus dicere, quòd executor detur à iudice, dicens hoc iure n. expressum: allegat Marti. in auth. de eccle. ti. §. si quis. hæc dixit in l. nulli. C. de episcopis & cler. Cyn. ponens hoc dictum eod. ti. l. id quod. alleg. de sanc. episc. §. qui abundat. in vtroque casu. & per te videas. Hoc scias, quòd Ioan. illam solam legem pro datiuo allegat, quam auctor infrà. Ad quam tamen Iaco. respondere posset, quòd illa non est executio voluntatis, quia cessaret vnico hærede relicto. Est ergo quędam prouisio contra difficultatem prouenientem ex pluralitate hæredum illius, qui legauerat alimenta libertis.
g Porrò. ¶Verba sunt illius Ioannis in prin. post procemium.
h Diuisio. ¶Textus dicit, legatorum diuisio.
i Executores. ¶Ioan. dixit cōmissarios, & malè fecit Gul. mutādo: primò, quia hoc verum, illud falsum: & idem vide in l. diuus. ff. si cui plus quàm per leg. Falcid. & in authē. de ecclesi. titul. §. si quis autem pro redemptione. Secundò, quia allegatio sequens Roff. est secundum veram literam vera: secundum falsam, est falsa: quæ fecit me aliàs satis musare. Vt autem dicit Ia. de Are. congruit, nomen commissariorum illis, quibus committitur aliquid disponendum.
k Perducit. ¶Sed hoc non videtur obstare, cùm & testamentum dicatur sententia, ff. de testa. l. i. in auth. de hæred. & Fal. §. si verò expressum. & §. seq.
l Ioannes. ¶Vide, quod ibi scripsi super verbo, executores.
m Relicto. ¶De hoc j. ver. sed si sit, in fin. 27. est.
n Meum. ¶Vt Io. ponderabat istud. Vt, quod designat modum: & sic seruandum necessariò videbatur, C. de his, quæ sub mod. l. iii. & extr. de testi. spo. Pisanis. de primo not. de condi. appo. verum. in fi. ii. glo.

butor:ar.ff.de administ.tut.pater.& l.Titium & Mæuium,in prin.
quia nullum officium est sibi commissum,vt ȝ.vers.prox. sed nec
talis poterit cogi consulere,arg.x.q.ij. precariæ.xj.q.iij.non licet.
C.de asser.l.j.ff.eod.diem.nisi fortè testator ob hoc sibi aliquid le
gauerit,quod ipse agnouit.C.de condi.& demonst.si cui.Vel dic,
quòd erit honorarius gardiator,quasi obseruator actionis hære-
dis,& custos:arg.ff.de administ.tut.si plures.§.j. 23.dist.c.j.versic.
princ.ibi præduces sunt,&c.extr.de ma.& obedien.c.j.valebit so-
lutio & distributio legatorũ per hæredem facta, si ille requisitus
nolit testatoris agnoscere voluntatẽ,extra.de arbit.cùm olim.&
de elect.cùm in veteri.ff.de admin.tut.cùm pater.aliàs incipit, q-
dam.§.Papinianus.ff.de verb.sign.coram.Secus,si eius consilium
a nõ fuerit requisitũ [a],vt in prædic.concord.vt extr.de locat.& cõ-
b duc.c.potuit [b]. ¶†Quartò: quid igitur, si voluntatem testatoris
6 agnoscit,sed eius consilium cum hæredis voto non concordat?
Dic,quòd valeat hæredis distributio,si sit idonea:alioquin nõ, vt
in præd.decr.cùm olim.& de elect.causam,quæ.in præ.l.Titium.
ff.man.l.ij.§.fi.præsertim si illi⁹ consilium non sit vtile.licet enim
hæres non teneatur eius sequi consilium, vt extrà de renunc. le-
c ctæ. debet tamen requirere, quia [c] fortè illius sententia mouebit
hæredem ad melius,vel ad bonum:arg.31.di.Nicæna.ff.de arbit.
item si vnus.§.fin.& l.seq.in fin.xx.dist.de quibus.in fin.C.de fidei
7 commis.quæstionẽ. ¶†Quintò quid,si testator dicit,volo,quòd
ad voluntatem mei gardiatoris,siue executoris,siue eius arbitrio
fiat distributio,& legatorum solutio? Et videtur,quòd erit ille ex
ecutor,siue diuisor.hæres enim habet eius volũtatem,& arbitri-
um sequi in prædictis:argu.ff.de verb. oblig.si quis arbitratu.& l.
seq & l.si seruus.responso j.ff.pro socio,si coita.C.de fideicomm.
l.fi.C.de contrah.emp.l.fin.ff.quar.rerum actio non da.l.j.in prin.
vnde quasi executor censetur,ff.de con.& demõ.in quib.§.fin.&
erit ad instar honorarij tutoris,vt suprà ver.3.sed quid si. ¶Sextò
quid si malè fuit arbitratus? Et videtur, quòd hæres non tenatur
sequi arbitrium eius,sed ipse per se facere potest,ff.de admin. tut.
pater.aliàs incipit,quidam.§.Papinianus.ff.de muner.& honorib.
vt gradatim.§.j.extrà de arbit.cum olim.ad fin.extrà de iureiur.c.
Quintauallis,& c.veniens.extrà de electio. in causis. Alij dicunt,
in dubio eundum fore ad arbitrium boni viri,arg.extrà de regul.
& transeun.ad relig.licet.vltra med.ff.de contrahen.emp.l.finali,
& l.hæc venditio.ff.pro socio,si societatem.& l.sequen.de poen.
dist.vij.c.j.prope princip.verbo,isset ad fratres.Si verò certum fit
ipsum malè arbitratum fuisse, run hæredes per se faciant. Alij di-
cunt, quòd si de omnibus fuerit arbitratus, funct⁹ est officio suo
nec vlteriùs est cogendus,ff.de arbitris,l.diem.ff.de re iudi.iudex.
extrà de officio deleg.in literis.si verò de quibusdam tantum,co-
gendus est iterum arbitrari,ff.de arbit.quid tamen.arg.extrà de te
8 stam,tua.& de electio.cùm terra.prope fi. ¶†Septimò:sed pone
quod prius moritur,quàm arbitretur,vel quàm eius voluntas de
claretur,nũquid expirat,vel est in causa caduci legatum:& an epi
d scopus in locum eius succedat [d]:& videt quòd euanescit,nec ali
quis in locum eius succedit:arg.ff.de verb.oblig.si quis arbitra.&
l.seq,& l.si seruus,respon.j,ext.de officio deleg.c.finali.Arg.con-
trà quòd episcopus in locum eius succedat: sicut & succedit cui-
libet executori testatoris voluntatem non implenti, C. de episc.
& cleric.l.nullus.§.j.in auth.de eccles.tit.§.si autem, qui hoc face
re.& in præd.c.tua.& sic non videtur legatum euanescere.Dicũt
quidam,quòd quando testator dixit, Lego decem pro alimentis
pauperum,voluntate,vel arbitrio talis,&c.hîc duo continentur,
scilicet ipsum legatum, & quòd distributio & solutio fiat de vo-
luntate ipsius.Vnde licet alterum,scilicet distributio,de volunta-
te illius morte præuenti fieri non possit,nihilominus tamen lega
tum manet,extrà de dolo & contum.cùm dilecti.extr.de restitu.
spoliat.Pisanis.ff.de condit.& demonstr.hæc scriptura. Nec peri-
bit legatum : imò quo ad illud soluendum est testatoris implen-
da voluntas,ff.de condit.instit.l.turpia.§.j.& ij.& l.si fundus.§.Iu-
lianus,nec succedet episcopus.Vel potest dici,quòd si talis sit exe
cutor,succedet episcopus: & vide infrà versicul.xiii. quid si sunt.
¶Octauò, sed quid si ille viuens non vult arbitrari? Et videtur,ꝙ
legatum euanescit,C.de contrahen.emp.l.finali,extrà de rescrip.
sciscitatus.& de offi.deleg.prudentiam.§.j.Sed dic contrà argum.
C.de instit.& substit.l.j.ff.de condi.& demonst.l.Titius. ¶Nonò,
sed an poterit cogi arbitrari,& suam dicere voluntatem:Quidam
e dicunt [e],quòd non,vt in præd l.de contrahend.emptio.in auth.
Collat.viii.vt lic.ma.& auiæ,§.si verò.Argumentum contrà ff.de
arbitris,Labeo.Quid,si non negat se velle arbitrari,negotium ta-
men tenet in suspenso? Dicunt quidam non esse cogendum:alij
f contrà [f]. ¶†Decimò,sed pone:testator dixit,facio talem gardia-
9 torem,vt per eum fiat distributio rei legatæ,seu quantitatis? Cer
tè talis est executor indubitanter,seu distributor:quia hoc sonãt
hæc verba,ff.de solut.l.finali. ¶Vndecimò, sed an distributor:di-
cendus est executor? Et videtur,quòd non.nam distributor vide-
tur solùm esse diuisor,cui momentanea & voluntaria tantùm cu
ra est iniuncta.nam alia est causa executoris,quem necessitas pre
bendorum alimentorum ad exequẽdum adstrinxit,vt ff.de alim.
& cibar.leg. pecuniæ. Nec videtur etiam dici posse minister, qui
habet diuidere,siue soluere,siue exequi,vt eodem titu.l.iii.Sed ꝙ
idem sint distributor & executor,videtur ex verbis Prophetæ di-
g centis [g]:Dispersit,dedit pauperibus:& in Euangelio [h],Distrubuit
h discumbentibus:& argumen.extrà de app.nouit. ¶†Distribuere
10 enim est inter plures diuidere: argumen. extrà de const.cùm ac-
i cessissent [i].Item quòd distributor idem sit,quod minister,vel exe-
cutor,vel solutor,probatur ff.de alim.& cibar.leg.l.iii.ff.de lega.j.
quædam.§.ii.ff.si cui plus quàm per leg.Falcid.l.i.§.diuus.Videtur
autem inter hæc officia esse differentia,vt infrà versicul.xl.de exe
cutore.Item quòd distributor sit idem,quod diuisor,probatur.ii.
quæ.i.si peccauerit.ibi,distribuite tempora,&c. Verum est,quòd
distributor est solutor,siue executor:de hoc suprà versic. porrò.
11 sub ver.i. ¶†Duodecimò,sed quid erit,si testator ita dicit: facio
T.gardiatorem meum, volens per eum fieri solutionem legato-
rum? Et videdur, quòd iste sit merus executor, vel minister, non
habens potestatem diuidendi,vel distribuendi, sed solùm soluen
di:& de tali loqui videtur prædicta lex ff.de alim.& cibar.leg.l.iii,
presertim si testator fecerit diuisionem legati.Quòd si nullum fe
cerit, nec etiam designauerit personam, per quam fiat, adhuc idẽ
videtur,vt nullam habeat potestatem,sicut nec merus executor,
vt extr.de offi.deleg.pastoralis.§.quia.& de appel.nouit. & sic hæ
res diuidet. Argumen.contrà, quòd executor,qui habet soluere,
debeat diuidere,& soluere suo arbitrio,vt in præe.l.iii.de alimen.
k & cibar.lega.& hoc verius videtur [k]. ¶†Notandum quoque est
12 quòd si in testamento dicitur: facio talem executorem ad com-
plendum omnia prædicta & singula,& nihil aliud: iste est merus
minister, & pecuniam sibi datam dispensare potest: sed aduersus
hæredem nullam habet actionem:nec aliquid potest,nisi in quã-
l tum testator ei concessit [l]:vnde si testator velit,dicat,prout habe-
tur ȝ.

ADDITIONES.

a Requisitum. ¶Sup.& cõgruo tempore expectatum responsum,
per eadem iura,est hoc arbitrarium,secundum Ioan.
b Potuit. ¶Iac.de Aret.mutat terminos,s.cũ cõsiliari⁹ dat executo
ri: vt quia iubet, quod cum consilio Titij executor cuncta dispo-
nat.ad partem,quòd sine ipsius consilio valeant acta per executo
rem,allegabat ff.de administr.tut.quidam decedens.§.paulus.& l.
Titium.§.j.Item quid valeret quærere,ex quo non tenetur sequi
ff.mandati,l.ii.extrà de arbit.cap.cùm olim.In contrarium allegat
voluntatem defuncti omnino sequendam,si fieri potest,C.de le-
ga.l,cùm quæstio.in authen,de nupt.§. disponat.in authen.de iu-
reiuran.quod à morien.præst. in princip.Fiat igitur distributio.vt
mandauit,ff.de instit.sed pupillus.§. conditio.& de exerci.l.i.§. si
plures.extrà de dilatio.cùm in veteri.de offic.delegati,ca.venera-
bili.Non obstat lex,quidam decedens.quia cum sup.iuris veteris
hoc vide suprà de tut.§.nunc videndum. versicul. vt autem.non,
possit testamento mandari matri tutela communium liberorum
ff.de testam.tu.l.iure nostro. nec poterit mandari aliud simile,ne
circumueniatur lex,ff.de sponsa.l.oratio.& de tut.& curat.dat.ab
his,l.scire.Talis tamen licet teneatur consilium requirere,non ta
men tenetur illud sequi,vt in præd.decret.cùm olim.& c.cùm ve
teri.Et si dicas,ad quid ergo requiritur? Respondetur,quòd trahi
posset in sententiam consulentis,vt in prædic.capitul.cùm olim.
& statim sequitur.Vide,quod de requisitione consilij plenè scri-
psi super regula,nullus ex consilio.libro vi.post quæstiones iiij.
ADDE,vt per Angel. consi.xcii.
c Quia. ¶Hæc ratio no.in præ.decr.cùm olim.
d Succedat. ¶Argum.ȝ quòd expiret.
e Quidam dicunt. ¶Alb.Pap.vt dicit Ioan.
f Alii contra. ¶Scilicet Ioan.auctor huius tractatus, qui dicit eum
præcisè cogendum prætoris remediis,captis pignoribus & distra-
ctis,& mulctis impositis,ff.de confes.certum.i.respon.& de ven,
inspi.l.i.§.ex hoc.vide infrà versic.lviii.queritur autem.ibi,posset
etiam dici.
g Dicentis. ¶Psalmo cxi.
h Euangelio. ¶Ioan.vi.post princ.
i Accessissent. ¶Et de conces.præben.capitul.vlti.lib.vi.versicul.si
autem.
k Videtur. ¶Secundum Ioan.per l.illam,& hoc intelliges per ea,q
not.& dixi in prin.ȷ.ver. datiui. Hoc autem auctor interponit ad
verba Ioan.vsque ad ver.& scias.
l Concessit. ¶Vide hoc pleniùs ȷ.ver.& scias.xvi.est.

a tur s. §. prox. ver. in forma testamenti[a]. Vel sic:
¶FORMA. Dans & tribuēs ei plenam ac omnimodam & liberā potestatem, atque generale mandatum cum libera administratione exigendi, petendi, & recipiendi ab hæredibus infrà scriptis, vel etiam à suis debitoribus, à quibus eorum voluerit, sufficientē & integram pecuniam, pro prædictis omnibus, & singulis exequēdis: & contra eos habeat causam agendi, & ipsos cum effectu conueniendi: & mandauit dictis hæredibus, quòd dictam pecuniam sine lite & molestia ipsi executori dent, & tradant: & alioquin pœnæ nomine eos damnauit in decem ipsi executori proprio nomine recipienti legati nomine applicandis, s. §. prox. ver. sequitur & prædicta omnia, & singula nihilominus executioni mandari præ
b cepit[b]. Et nota, quod ideo dixi suprà §. proxi. in princip. in forma te-
c stamenti: dans ei, & cuilibet eorum,[c] & cætera. quia non videtur, quòd alter executorum, seu fideicommissariorum, possit sine reliquo agere: argumentum C. de heredita. actio. l. ij. Argumentum tamen contra ff. de curat. bo. dan. si plures. & ff. de administra. tut. decret. & ff. de procura. si quis cum procuratorio. & l. sequenti: &
d hoc tutius est[d], secundum Vber. maximè, quia nō coguntur hoc
13 officium suscipere. ¶† XIIJ. Quid si sunt plures executores, & vn⁹ decedit: nunquid erit inter eos ius accrescendi, vt superstitibus ac
e crescat officium istius[e]? Et videtur, quòd sic, ad instar vsufructuariorum: vt ff. de vsufructu accrescen. l. j. in principio. Sed hoc contrà, secundum Vber. imò episcopus in locum defuncti alium subrogabit ad instar tutorum mortuorū: vt C. in quibus cau. haben. tuto. per totum, nisi dati forent à testatore, cū illa clausula, quòd si non omnes interesse poteritis, &c. extr. de offi. deleg. vnō. & c. prudentiam. §. adiicimus. & extr. de testamen. Raynaldus. in prin-
f cip. de hoc infrà versic. xlix. sed si aliter. Vel distingue[f] ad solutionem huius quæstionis & præcedentis: Aut testator legauit certas res certis personis, aut commisit arbitrio commissariorū aliquid distribuendum pauperibus: aut mandauit aliquid fieri, puta fundari ecclesiam, vel hospitale, vel etiam aliam domum religiosam si quidem legauit certas res certis personis, & vnus solus commissariorum soluit eas illis, & distribuit inter eos, valet quod fecit: licet malè fecerit, consocios non requirendo: quia multa fieri prohibentur, &c. extrà de reg. ad apostolicam. j. q. j. quidam. 30. q. v. c. sed obiicitur. Si autem iussit testator res vendi[g], vel vt pecunia,
g si qua extabat, secundum arbitrium commissariorum pauperibus distribueretur, tunc vnus solus nequit hoc expedire sine aliis, ad instar coniudicum, vt suprà: vel coeligentium, vt extr. de electio. in Genesi. Si verò iussit fundari monasterium, vel aliquod pium opus fieri, tunc omnium consensus debet requiri: qui si discordent vel differant, tunc etiam ad vnius eorum instantiam eos episcopus coget. ad hoc extrà, de testament. nos quidem. C. de
h sacrosanct. ecclesi. l. j.[h] Nec debet tunc episcopus alium substituere, altero eorum mortuo, cùm alij possint id fideliter exequi. non enim fuit mens testatoris, vt altero eorum decedente, alij non possint exequi: sed econtrà. Et in testamentis benigna est interpretatio facienda, extrà, de donationib. cùm dilectus. vt voluntas defuncti impleatur, C. de sacrosanctis eccles. l. j. xiij. q. ii. vltima. in auth. de nuptiis, §. disponat. Colla. quarta, ext. de testam. c. indicante. Si autem negligentes, vel suspecti essent, tunc debet episcopus interponere partes suas, vt in prædict. nos quidem. & eod. titul. tua nos. & c. Ioannes, & sic etiam de hæredibus, vt eod. tit. si hæredes. & si illi inter se adinuicem dissentiant, poterit episcopus cum eis consentire, qui locis, vel personis pauperibus intendant prouidere, ff. de leg. ii. l. ij. & in auth. de eccle. tit. per totū. C. de episcop. & cleri. si quis ad declinandam. ff. de leg. iij. legatū. §. primo. Sed si concordant in bono, episcopus non habet quicquam facere, vt in præd. concord. & vide suprà versi. septimo, sed
14 pone quòd prius. ¶† XIIIJ. Item pone, cùm quidam fœnerator veniret ad pœnitentiam, promisit sacerdoti nolenti sibi aliter dare pœnitentiam, restituere vsuras receptas, & remittere recipiendas: nunc quæritur, an per sacerdotem actio & exceptio debitoribus acquiratur? Et videtur, quòd non, vt Instit. de verborum obligationibus, §. alteri. Item quia cessat causa mortis. Item quia sacerdos non est hominis seruus publicus, sed soli⁹ Dei: vnde Deo debet acquirere, & non alij. Dic cō: quia ius publicum consistit in sacris, & sacerdotib. vt j. di. c. ius publicum. & ff. de iust. & iur. l. j. §. jus publicum. & sic sacerdos est publica persona, per quam alteri bene quæritur vtilis actio, ff. rem pup. sal. for. l. 4. C. de episcop. & cleri. auth. gñalis. & de lit. contest. auth. libellum. quæ est 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. Et hæc mea opinio hodie canonizata est in decret. Gregorij X. de vsuris, quanquam libro sexto, vbi de hoc diximus: & facit ad hoc extrà de simon. nemo. & vide suprà de primo decreto, §. iam de effectu. versic. sed oppones. & de satisdat. §.
i viso. versic. sed quis[i]. ¶† Decimoquintò, quid si fœnerator præ-
15 cepit illi; quē dedit tutorem filiis suis, vt vsuras redderet? Respōdeo: valet præceptum, ac si factum esset hæredibus: argument. ff. de leg.

ADDITIONES.

a Testamenti. ¶Sup. quę incipit, licet incerta. & incipit ibi, & ad hęc omnia. In forma autem ipsius addit Roland. hanc formam, quæ aliquid supplet: subdit etiam ibi, scilicet in formulari, quod tamē posuerat, vbi suprà, de potestate vendendi, &c. & de formis exequendi altero impedito, vel non exequendi sine consilio & consensu talis: & sic in casu discordiæ volebat, vel nolebat stari maiori parti. Sed quærit Gul. de Cun. super l. nulli. an ex vi talium verborum, quibus datur potestas agendi, petendi, vendendi, &c. detur eis actio contra hæredes, in casu, quo aliàs non agerent? vt qa non ad pias causas? arguit quòd sic, ex l. generali. quia dicitur testatoris voluntatem sequendam, in authent. de nupt. §. disponat. vt sic propter expressionem etiam liceat res illius vendere. Sic de tutore dicitur in l. si tutor. C. de inter. ma. inter tut. & pup. & quādo decreto opus non est, l. fin. & quod ibi not. & in l. alio. ff. de alimen. & ciba. leg. Et constat testatoris mandatum durare post mortem, ff. man. si verò non remunerandi. §. fin. cum l. sequen. ipse tenet, cum ex tali potestate nec agere posse in casibus non permissis: aliàs non posse vendere inuito hærede. Restringitur ergo potestas ad casus permissos, vt agat: & sic, vt dicit intelligitur gloss. superius alleg. In his ergo, quæ non habent iuris adminiculum, non agent: quia non potest testator facere, quin leges in suo testamento locum habeant, ff. de legatis primo. nemo potest. extr. de testamen. cap. requisisti. versi. secus autem. & ibi concor. Itē constat, quòd null⁹ potest agere, nisi is cui debetur: sed executori nudo non debetur, nec mandatum habet à legatario, cui debet: nec testator potest hoc facere, quia sibi nō debetur, & ipse facit quòd debeatur. Ad rationem inducit ff. de regul. iuris, l. nemo alieno. Agunt autem tutores & curatores, quia iuris adminiculum habent: & sic etiam executores ad pias causas alij verò non habēt officium à iure, sed mandato testatoris: ad hoc facit ratio iurium, ff. de manu. testam. Stichus. & ff. de iure dotium, l. si ego. §. si res. text. expressus, secundum eum. facit ff. de testamen. tut. l. iure nostro. quia mater non potest esse tutrix, vt dixi suprà versic. iii. propter quod administrare non potest, licet testatot hoc mandet: quia caret iuris adminiculo. Sic in proposito, ff. de neg. gest. qui aliena. §. quanquam. ff. ad Trebel, Lucius. §. Męuia qui bene facit, secundū eum: contraria dixit esse remota, & procedunt in habentibus iuris adminiculum, sicut tutores, & similes. Dicit autem illum non dici nudum ministrum, cui testator legauit, licet restituendum, vt plenè dicam j. super vers. xvii. in fin.
b Præcepit. ¶Hoc posset sequi absolutio & liberatio ratione reddenda, quæ valeret, vt verbum sonat, nisi contra eum probaretur dolus in administrando, vel distribuendo, ff. de admi. tu. quidā decedens. de liber. lega. l. si quis rationem. & l. si petitur. ff. de leg. ii. si seruus vetitus. vide quod scripsi in decr. Ioannes. ver. ex his. ad fin. pen. col.
c Eorum. ¶Si essent tres, & non vult singulis dare potestatem, det duob. & hoc est vtile propter ea, quæ not. j. in ver. lij. sed quis erit exequens. ibi dicam.
d Tutius est. ¶Silicet, quòd detur mandatum: de quo suprà. Nam dictum proximum non potest dici tutius: si dixisset Verius, coaptaretur literæ sequenti.
e Istius. ¶expeditū est, quod vno mortuo, absente, vel exequi nolente, alter exequitur, nisi testator aliud expressit, de testamen. cap. ii. ij. respon. lib. vj. & quæstionem Ioan. de Deo ibi scripsi super verbo, liberè. & fuit 14. q. 3. lib. quæ vult, quod episcopus non potest in locum defuncti subrogare, quando superstes potest exequi: & idem statim vide in versicu. nec debet. ¶DDE, vt per Abb. consilio cx. ij. volum. Bald. cōsilio 185. iiij. libr. & consilio lxxvj. ii. libr. 412. eod. lib.
f Distingue. ¶Secundū Ioan. de Deo, cuius fuit hæc distinctio post quæstionem s. prox. allegatam: huic etiam conuenit vers. lxij. j.
g Vendi. ¶Propter hoc verbum posita fuit hæc remissio, quæ nūc est post duos prox. versiculos, qui fuerunt additi: & meliùs posita fuisset post xxxij.
h L. j. ¶Vide j. ver. lxv. quid si testator. & quod ibi dicam.
i Sed quis. ¶Per hoc videtur solui quæstio dominicalis decima materia de illo, qui in mortis articulo in manu sacerdotis remisit iniuriam sibi factam per Titium, iurans non contrauenire: postea sanatus vult agere iniuriarum. Et refert Bartolus Hugo. dixisse, quod si id fecit causa mortis, agere poterit: secus si simpliciter: allegat ff. ad Sylla. l. i. §. si. Refert Tancre. dixisse, cuis fuit hæc quæst. xj. quod cū sacerdos sit publica persona, nullo casu aget, sicut & si sic remisisset vsuras, amplius non poterit: secundum eum. Guido de Suzar. in quæst. statutorum, ad fi. & in l. non aliter. ff. de adopt. tenet, pacem valere, per prædic. l. & per superius alleg. & per illa generalia quòd non licet pœnitere, vel contra factum suum venire: & quia recipiendum est id, per quod res valet, de verborum obligationibus, l.

de leg.ij.peto.§.mater.ff.de annuis legatis,l.liberto suo.§.finali,in
fi.Qualiter conficiatur instrumentum super venditione alicuius
rei à fideicommissario facta,vide infrà, de emptione & venditio-
a ne,§.j.versi.interdum [a]. ¶†Decimosextò, & scias [b], quòd execu-
16 tores huiusmodi nomen & vim habent hæredum:ex quo patet
b eos posse agere & exigere, nedum ab aliis [c], sed etiam ab hæredi-
c bus relicta,vt C.de episcopis & clericis, l. si quis ad declinandam.
§.vbi autem.& l.nulli.in principio,& argumen. ff. de religiosis,si
quis sepulchrum.§.funus.& in decret.extrauag.de testa.Ioannes,
d frange panem.§.primo [d].Sed contrà.nam dixit lex,quòd talis mi
nister nequit exigere ab hęredibus fideicommissariis:si tamen hę
redes ei gratis soluant,ipsum tenetur distribuere inter eos,de qui
bus est à testatore rogatus,vt ff.ad Trebellianũ.Lucius.§. Mæuia
duos filios.versi.de hoc.Sed dic, quòd si iste minister est institut'
ad erogandum relictum ad pias causas,bene potest etiam ab inui
tis hæredibus exigere:vt in prædicta l.nulli.& in prædicto §.fun'.
& expressè extrà de testamentis, Ioannes. & si nullus sit hæres,
poterit etiam totam hæreditatem vendicare: nec detrahet Falci-
diam,vt in præd.decre.Ioannes.& eodem tit.tua.& C.de episc.&
clericis,si quis ad declinandam.Si autem non sit executor ad pias
cãs,sed ad alias, putà quia testator sic dixit:M.vxorem meam hæ-
redem instituo,& volo, vt decem, quæ habeo in mobilibus,red-
e dat Titio [e]: item quòd idem T. ea diuidat inter tales amicos me-
os,& nil sibi retineat,hoc quidem casu non habet T.actionẽ con
trà vxorem hæredem scriptam:vt in præd.§.Mæuia.& ff.de adi.le
ga.l.filio ex parte.& leg.filio.§.matri.Nec obstat prædicta decret.
f Ioannes.si bene intelligatur: prout ibi notatur,secundum Papã [f]:
quæ tamen prima facie contraria esse videtur.vnde circa hunc ar
g ticulum sic distingue [g]:¶†Cùm quis legat [h] alicui aliquid,vt ille
17 illud legatum inter aliquos distribuat,aut iste,cui legatur,est mi
h nister merus,siue purus,seu executor tantùm:aut est minister, &
particeps illius legati.Si sit minister,siue executor tantùm, vt qa
ex legato nihil debet penes eum remanere, sed totum debet in-
ter eos inter quos rogatus est distribuere, quia fortè testator sic
dixit:Centũ,quę habeo in arca pauperib.relinquo per talem ami
cum meum distribuenda, vel inter consanguineos meos talia de
cem,quæ habeo in arca diuidat:tunc regulariter nullam habet ac
tionem pro illo legato exigendo:sed si fuerit ei solutum,debet ip
sum inter legatarios diuidere,vt in prædicto §.Mæuia. & in prædi
cto §.matri.& ff.de legat.ij.l.codicillis. in princi.& l.si quis Titio.
ff.de adim.leg.filio.§.matri.Tamen fallit hoc,cùm est minister,si
i ue cùm est legatum ad pias causas [i]. Nam tunc licet nullum emo
lumentum debeat habere ex tali legato, habet tñ actionem ad il-
lud recipiendum,vt in prædic.l.nulli.& ff.ad Trebel.Lucius.§.j.ff.
de alimen.& cibar.leg.alio.cùm aliàs fuerat relicturus, vt ff.de le.
iij.l.pater.§.Tusculanus.cum suis similib.Item fallit,cum testator
expressè concedit ei potestatem petendi,dicens sic:H.mihi hære
k dem instituo:P. amico centum lego [k], quæ centum volo, quòd
ipse poterit petere,& petita & exacta distribuere, vt ff. de legat.j.
cùm quidam.§.si scriptus.& l.si à pluribus.in princip.& ff. famil.er
ciscund.si filia.§. Papinianus.Si autem sit particeps legati,vt quia
testator sic dixit:Titio relinquo cẽtum,de quibus volo,quod re-
tineat quĩquaginta,alia distribuat inter pauperes pro anima mea:
iste indistinctè potest petere , & exigere ab hærede : quia quo ad
suam partem, est legatarius: quo ad aliam, est minister: vnde ha-
bet actionem ad repetendum legatum:& postquã repetierit,de-
bet hoc distribuere,vt ff.de leg.ii.si qs Titio decẽ.in princi.vbi de
hoc,&de leg.3.l.si legatarius.Itẽ ẽt,vbi aliquid voluit executorẽ
l testator hře,putà Falcidiã,tũc aget,vt ff.de le.ij.si qs Titio decẽ [l].
¶†Xvij.

ADDITIONES.

☞bus,l.quoties.& quia verbum pacis fauorabile.C. de caduc.tol-
len.l.vna,in princ.& de iudi. nouit. & sic ampliandum,non coar-
ctandum,de regulis iuris,odia.cum concord.Probat etiam id per
l.cùm clericus.C.de episcop.& cleric.nam si per executorem se-
cularem acquirit actionem & exceptionem,vt ibi,& in authent.
generaliter. superiùs allegata , fortiùs per executorem & minis-
trum Dei: & loquitur de vtroque casu, scilicet iniuriæ, & vsura-
rum.vide quod not.Institu.de iniur.§.fin.illud autem,quod pòst
Tancredus dixit de vsura,tenuit Pileus in quæstione sua centesi-
madecimaoctaua, dicens, debitori, à quo post conualescentiam
peteret competere exceptionem doli : inducebat odium fœne-
ratorum,prohibitionem vsurarum,fauorem iuramenti,sacerdo
tem esse spiritualem patrem:& quia illi quorum negotium gessit
poterunt ratum habere. Quæstionem Ioan.de istis affinem,vide
de vsuris,quanquam.libro sextò,super gloss.nomine.
ADDE, quòd Gulielmus de Cugneo & Bartolus hanc quæstio-
nem ponunt de remissione iniuriæ, & l.si tibi decem.§.j.de pactis.
& concludunt,quòd agere possit non obstãte remissione facta in
mortis articulo,rationibus,de quibus ibi per eos:& eorum opin.
est communis,vt habetur in dicto §. Imò dixit Bald.ibi, & in l. si
dominus.de seruit.vrbanorum præd.& in cap.j.§. iniuria.de pace
iur.fir.quòd si vnus remittit alteri iniurias & expulsiones & deua
stationes,non videtur remittere damna & interesse, quod passus
est:allegat Dynum in l.sed si vnus.§.si ante.ff.de iniuriis.

a Interdum.¶Innuit,quòd vendere potest:de quo ĵ.ver.31.&32.
& vide,quod dixi s̃.ver.xiij.
b Et scias.¶Reuertitur ad materiam Ioan.prosequens,& in ver.se.
quæstiones 22,23.& 26.
c Ab aliis.¶Conuenit ei,quod dicit Iac.de Aret. eum contra extra
neum rerum possessorem agere posse:& facit ver.25.ĵ.
d Primo.¶De hoc scripsi post Inn.& Host.in decr.Ioannes.eo.tit.
in j.quæst.ibi vide.Tangit Iaco.de Rauen.absurdum videri,ꝙ vbi
certa sunt legata,& certi legatarij,executor intentet actiones le-
gatariorũ locupletum: & sic quodammodo eis inuitis sit procu-
rator ipsorum.Petat ergo ab illis mandatum: & tũc agat.Ad hoc
addo:pone, quòd talis legatarius ab hærede amico non vult exi-
gere,vel plus confidit de hærede,quàm de commissario:per hoc
satis puto, saltem de voluntate legatariorum talium, quod ꝑ eis
exigat,constare debere.De locupletibus dixi:quia in pauperibus
legatum esset pium,in quo fortior est executoris potestas, vt se-
quitur.
e Titio.¶Meliùs diceret,tradat Titio.
f Secundum Papam.¶Vt ibi scripsi super verbo,per eosdem.& in
ter primam quæstionem.
g Distingue.¶Secundum Odoffred.de quo ĵ.versi.prox. Hìc præ-
mittam partem distinctionis Ioan.de Bla. qui in rubrica de actio-
ne ex testamento,ponens quatuor casus, quibus locum habet il-
la actio,de quibus ĵ.de testam.in prin.addit quintum,secundum
eos,qui dicunt,executores posse agere ex testamento contra hæ
redes,vt dent eis res,quas habẽt distribuere. Ipse tñ distinguit in
mero executore, qui est quasi minister : quia aut ipse est vnus ex
hæredibus,vt quia dixit,volo quòd per talem ex hæredibus meis
soluantur legata: quo casu ipse poterit agere contra hæredes iu-
dicio familiæ erciscundæ,vt dicta legata præcipiat,id est,ante ali-
os capiat: & tenebitur legatariis actione ex testamento, ff. de le-
gat.j.si à duobus. Aut non est ex hæredibus. & tunc tenet, & re-
mittit,vt sequitur:& vide,quòd dicam ĵ.ver.xlv.
h Legat.¶Hoc verbum ĵ.reassumam.
i Pias causas.¶Vel ad alimenta:dicit Odof.& Alber.Gal. de fideic.
in prin.& idem ĵ.ver.25.
k Lego.¶vt statim dicam per hoc verbum,etiam si in sequẽti clau
sula competeret actio.
l Titio decem.¶Per superiora patet,quòd auctor nudum minisrũ
intelligit etiam legatarium, qui distribuere, vel alteri soluere te-
netur totum ,& in nullo vtilitatem participat.Iacob.de Rauen.in
l.nulli.tenet,& hoc mihi placet,legatarium,licet totum distribue
re debeat, esse ministrum non nudum: & sic agere potest contra
hæredem,etiamsi distribuere non debeat in piam causam. hoc ꝓ
bat per l.Imperator.ff.de legatis secundo,primo responso,vbi pa
tet,legatarium, qui totum alteri restituere tenetur, aut agere de-
bere & soluere , aut actionem cedere , si non vult agere. expres-
sum ergo habemus,quod agit. Hui' ratio patet:quia legatum est
donatio in testamento relicta.ff.de legatis secundo,legatum.er-
go non nudus minister.Item certum est,quòd ipse est,qui trans-
fert dominium rei legatæ,vel actiones in eum,cui assignare tenę
tur:quod non facit nudus minister:qualis esset,si diceret testator
lego Titio centum,quæ volo manere apud Seium,vsque ad tale
tempus:iste Seius verè non est legatarius,sed custos.Sic esset eti-
am inter viuos, quando Titio donarem rem aliquam post tem-
pus tradendam Seio:ipse Titius interim est dominus rei,& resti-
tutionis tempore dominium trãsfert:nec reuocare interim pos-
set donationem à Titio:sed si nõ do,vel dono, sed depono apud
Titium rem tradẽdam Seio,non transfero à me dominium,pro-
pter quod ante traditionem mandatum reuocare potero , nec
pòst transferre possessionem,ff.de donatio.l.hoc iure.§.si quis de
derit.& si cert.pet.l.eius qui in prouinciam.§. quas verò pecuni-
as.ad prædicta inducuntur ff.ad Trebelli. Lucius. §.Mæuia. & de
alimen.& cibar. leg. leges aliæ superius allegatæ iis concordant,
quæ not. infrà. versicul. proxim. in fine. Nec dicas differentiam
non faciendam hoc casu,cùm res alij est reddẽda:inter verba Do
no , vel Depono : quia differentia patet. Moriente enim illo,
pro quo deposui,teneris mihi rẽ restituere,ff.de legatis j.l.antep.
§.fi.non sic,cùm donaui,vel legaui, & moritur is,cui tradi manda
☞ueram

18 ¶† XVIJ. Sed quo iure petetur hoc legatum in his casib⁹, in quibus commissarius habet actionem? Dic, quòd si is, qui debet petere, particeps est, sibi competunt tres actiones, scilicet ex testamento, hypothecaria, & rei vendicatio, vt C. commun. de leg. l. i. & 2. & colligitur ff. de legatis 3. si legatarius. in princ. & s. de actio. seu petitio. §. sequitur. vers. illud verò not. & j. de testamen. §. primo, versi. & nota, ꝙ. Si autem non sit particeps legati, tunc si potest petere, quod est in duobus casibus, vt dictum est, petet condictio ne ex pdicta l. nulli. §. si autem post. nam cùm ibi detur actio nec sit cautum, quo genere actionis agatur, competit ex lege condictio ff. de condic. ex leg. l. vnica, vel petetur actione in factum, cũ deficiat actio, vel pontificali auctoritate, vt ff. de petit. hære. hæreditas. in fi. & interest iudicis, & ad eius officium pertinet huiusmodi pia legata solui, vt in præ. l. nulli. in fi. vnde etiam iudicis officio peti potest: argu. ff. de legat. 2. si quis à Titio. & ext. de testament.
a c. nos quidem. & c. tua. secundum Odof.[a] Vel dic, ꝙ actio ex testa
b mento[b]: cùm tanquam legatarius, vel fideicommissarius sit, vt i prædicta l. j. si quis ad declinandam, Vel distingue, secundũ Vber. an sic dixerit testator: Lego centum Titio, & rogo eum, vt expendat ea in redemptionem captiuorum, vt tũc locum habeat actio ex testamento. Si autem dixerit, Relinquo centum pro redemptione captiuorum, & volo, ꝙ T. ea disponat, tunc condictio ex le
c ge locum habet: de hoc j. versi. 33. illud etiam[c]. ¶ † XViij. Quid
19 si hæres dicit, paratus sum soluere hoc legatum, si tu executor
d mihi caues de implenda voluntate defuncti? Quidam[d] dicunt, eum ad hoc non teneri, cùm non dicat hoc præ. l. nulli. & quia officium suum nõ debet ei esse damnosum, ff. quemadmo. test. ape. si quis ex signatoribus. sicut nec tutor testamentarius: quia eius fides à testatore est approbata, vt Instit. de satisdat. tut. in princ. & C. de episcop. audien. de creationibus. & arg. ad hoc ff. si cui plus
e quàm per l. Falc. diuus[e]. & ff. de ann. leg. l. liberto. §. Largius. & ff.
f quan. dies leg. ced. l. Firmio. §. j. in fi. etiam si sit frater minor[f], qui nil habet in bonis. cùm enim eius fides à testatore electa sit, hoc loco satisdationis habendum est, vt in præ. l. de creationibus. Nec obstant contraria, quia ibi de voluntate testatoris cauebatur. Alij
g contrà[g], scilicet ꝙ tenetur satisdare: ar. ff. de leg. 3. si tibi legatum. & ff. de leg. j. cùm quidam. §. ij. & l. si à pluribus. & ff. de cond. & demon. Titio. circa princip. & l. quibus diebus. in fi. in auth. de hære. & Fal. §. si qs autem. ff. loca. & con. insulam. §. fi. de hoc j. vers. xlv. sed quæro. Tertij dicunt, ꝙ si sit ei aliquid in testamento relictũ, tunc tenet satisdare, ar. ff. de cõfir. tutor. l. fi. in fi. ff. de leg. 3. si tibi. Tu dic, ꝙ si sit diues, & bona persona, quę consueuit esse fidelis, nõ cogitur satisdare, vt ff. de fur. si seruus communis. §. qa verò. quia hodie præsumitur bonus, qui olim fuit, ff. de re mil. non omnes.
h §. à barbaris[h]. Si verò sit homo inops, perfidus & suspectus, tunc sic arg. ff. de pet. hær. l. pen. ff. de rei ven. l. si is à quo. ext. de pigno. illo. in fi. & 46. dist. sunt nonnulli. ad fin. Alij dicunt, ꝙ nec in hoc
i casu satisdabit, ff. de pet. hæred. diuus. ff. qui satisdar. cog. si fideiuss.
20 sor. §. fin. Sed in primo sic, vt præ. l. sit tibi[i]. † ¶ XiX. Sed nunquid debet

ADDITIONES.

¶ ueram. manebit enim res penes legatariũ, vel donatarium, vt in præ. §. Tusculanus. C. de cad. tol. l. vna, §. i. & §. pro secundo. & ff. de legat. 2. l. si quis Titio. Hæc verò non essent necessaria, secundum opin. Host. quam scripsit in decre. Ioannes, sub j. q. ADDE, vt per Bar. in l. si quis Titio. quem Panor. sequitur in c. Ioannes. extra. de test. & ibi videbis de seq. addit. & quando executor dicatur nudus minister, vide Ro. consi. 228.

a Secundum Odof. ¶ in l. nulli. vbi per eum hęc distinctio, & s. px. idem G. de Camo. Simon etiã omnes istos modos agendi ponit.

b Testamento. ¶ Vtili, secundum Host. & Iac. prædictum de Aret. quæ directa daretur pauperibus, vt in l. statim alleg. §. licentia. Eorum est ratio: quia nec noua obligatio est inducta per l. nulli. sed iam nata ipsius legis auctoritate, ad alias personas extenditur, C. de leg. l. ex legato. ff. de pignor. actio. si conuenerit. & sic etiam erat olim per l. alio. ff. de aliment. legat. vbi talis minister actiones habebat.

c Illud etiam. ¶ Sed continuando ad id, qđ s. dixi, quæritur, an minister, qui, vt predixi, actiones habet, an illas habeat suo nomine, aut nomine illorũ, in quos distributio fieri debeat? Quòd nomine illorum, facit lex, orphanotrophos. C. de episc. & cler. ibi, qua si tut. & cur. & auth. de eccles. tit. §. si ꝙ suo nomine, facit l. si quis ad declinandam. in ti. præ. §. licentia. ibi, si enim, &c. Et hoc placet Iaco. de Aret. & Nicol. vt sicut olim illas habebat, quandò sibi aliquid retinebat, vt l. si legatarius. s. alle. probat, cùm actionem cedere teneatur. ad idem l. Imperator. ff. de lega. 2. sic hodie habeat in relictis ad pias causas, dato ꝙ nihil retineat, & lucrum est in eo quòd piè agit, in auth. de hære. & Fal. §. si verò expressim, sic & ꝓcurator in his, q̃ acquirit officium exercẽdo, dat illi actio suo nomine: quòd patet, quia tenetur illam cedere domino, ff. man. si ꝓcurator. §. fi. Per hoc dicit ad multas quæstiones responsum, de q bus j. dicetur. Sed Iac. de Ra. ad q. an executor habeat actionem, etiam si ad pias causas sit electus: respondet, ꝙ non. huius ratio ẽ, quia omnis executor est administrator iurium & actionum alienarum, sicut tutor, procurator, & his similia, eo. titu. orphanotrophos. Sed si dicis, quomodo agit, cùm sine actione, &c. respõdet, id verum de actione sibi, vel alteri competente. Procurator ergo agit actione non sibi, sed domino competenti: sic executor agit actione sibi commissa per legem vel testatorem, Fatetur ergo ꝙ actionem alienam intentat: nudus autem nõ habet actionem, nec exercitium, nisi in relictis ad pias causas. Si dicas qs effect⁹, ex quo habet quomodo habeat? Respondet in dando procuratore, quẽ non dabit nudus minister ante litis contestationem, ff. de iniur. sed si vnus. §. item ait. sicut nec tutor, nec curator, C. de procur. l. neque. sed non nudus sic, tãquam dominus: de hoc in fine satis j. versi. 25.

d Quidam. ¶ Alb. Gal. de fideicom. in prin. & vide j. ver. 34. sed nũquid. vbi de alia satisdatione loquitur, & de alia j. ver. xlv. incipit, sed quæro. Et de his omnibus mistim loquendo cum Gul. de Cu. sciendum est, ꝙ executores cum fideiussorib. cauere non tenent, nisi sint suspecti, ff. si cui plus quàm per l. Fal. l. diuus. diceș, si est suspectus, quare dat? Respon. datus fuit ꝑ testatorem ad distinctionem. facit ff. de ann. le. l. liberto. §. Largius. in fi. Sed si q̃ris. an sine fideiussoribus teneatur satisdare? dicit, ꝙ si executores petunt legata, vt legatarij soluant, cauent hæredibus de indemnitate: de hoc j. q. 35. Si quæritur alia cautio quam indemnitatis, si species est, ꝙ pars saltem legatorum reuerti possit ad hæredes, dicit, ꝙ cautio præstabitur: alleg. l. 3. ff. de alimen. & cib. leg. ad hanc l. respondetur j. vers. xlv. vbi satis de hoc. Si autem nõ speratur aliqd reuerti, cautio non debetur, vt præd. l. diuus. alias leges omnes in prædic. ver. xlv. Iaco. de Aret. sub dubio fortè, dixit veriùs, quòd non satisdet. Ad l. 3. ff. de alimen. leg. respondet, ꝙ ibi non à testatore, sed à cohæredibus fuit electus. Ad l. e. ti. pecuniæ sortem. §. diuersa. respondet, ꝙ finis respicit proximũ dictum. non legis principium circa satisdationem, de qua iste ver. loquit. Ia. de Ra. aleg. ad negatiuam l. diuus. s. & j. alle. Ad affirmatiuam l. Titio. & l. quibus diebus. etiam j. alleg. soluendo tenet, legitimum satisdare teneri. quod durum mihi videtur, si intendit excedere formã l. nulli. de testa. Distinguit, an sit, vel non sit mutata eius conditio. in intelligas in malum: & tunc loquendo de nudo ministro, dicit, ꝙ si cõditio eius non est mutata, quia priùs pauper, & nunc diues, non satisdabit, cùm per testatorem fuit ipsius conditio approbata, vt de tutore testamentario dicit Instit. de satisda. tu. circa prin. si mutata est, quia tunc diues, nunc pauper, satisdabit [illegible] g. §. Largius. de quo s. & j. & vide, quod dicam j. super vers. 35. Ex his satis põt colligi, ꝙ religiosus, commissarius, testamentarius, non satisdet. sciebat enim, vel scire debebat testator eũ carere ꝓpriis. Ex quo de satisdatione locuti sumus, scias, secundum Ia. de Are. ꝙ ex duobus executoribus vn⁹ potest administrare satisdando Seio de bene administrando: honestiùs tamen offert arbitrium de satisdando. vel satisdationem recipiendo, Insti. de satisd. tu. §. ij.
ADDE, vt per Bal. in l. si quis ad declinandam. per Bart. in l. alio. ff. de ali. & cib. leg.

e Diuus. ¶ Per hãc solam legem tenet hoc Nic. & vide, quod post eum dicam hic in fi.

f Minor. ¶ Vide, quod de hoc dicam j. super ver. lxxiiij.

g Contrà. ¶ Odof. vbi s.

h Barbaris. ¶ Ext. de præsumpt. mandatã. de pur. can. c. constitutus. in fine.

i Sit tibi. ¶ Scilicet quando acceptauit relictũ in testamento: dicit Nic. super l. nulli. commissarium ad pias causas conuenire verbis legatariis & ministris: fallit in sex casib. quorũ duo sunt ꝓ se, quatuor ꝯ se. Primùm, quia fideicommissarius nõ cogitur cauere de implenda voluntate testatoris. Secundùm, quia statur eius sacramento contra se, quia cogitur suscipere officium. Item ex negligentia repellitur, & succedit episcopus. Item nõ transmittitur officium ad hæredes. Item non potest distribuere per alium. Dicit tamen, ꝙ hoc vltimum locum haberet, etiam in legatis non piis, putà distribuendis inter consanguineos, vel vicinos: de hoc vltimo satis j. ver. 81.
ADDE, ꝙ officium executoris ad hæredem non transeat: Rom. consi. 69. & ꝙ episcopus succedat executore negligente, per eundem Rom. consi. ccxxviij. vbi multa bona vide. Quòd executor quis possit distribuere per alium ad pias causas, & quòd mandatum morte non finiatur, voluit Rom. consi. ccij.

a debet iurare, ꝙ bona fide faciat? dicunt quidam[a], ꝙ sic, C.de don.
si quis pro redemptione.resp.j.& in præd.l.de creationibus.& in
b auth.ibi posita[b]. Alij contra[c], per præ. l. si quis. quæ innuit iura-
c mentum præstandum esse post distributionem, & non antè, vt ĩ.
21 vers.48.sed nnnquid.secundum Vinc. ¶† Xx. Quid si executor
iam habuit legatũ, & dicit se illud expendisse in pias causas, & hoc
d vult iurare, nunquid est ei credendum[d]? Azo dicit, standum eius
e sacramento, C.de dona.si quis pro redemptione.§.j.[e] & arg. pro
eo, C.de episco.& cler.orphanotrophos. Alij contrà: & ꝙ debet
per scripturam ꝓbare hoc expensum fore iuxta defuncti volun-
tatem, vt in auth.de sanct.episco.§.œconomus.& in præ.l.nulli.
Nec obstat præ.l.si quis pro redemptione.nam ibi te feci domi-
num, vt tu postea illi dares: in nostro aũt casu non feci te domi-
num sed solùm executorem: vnde ibi minus exigitur, quàm hîc.
Vel dici potest, ꝙ si executor fuit aliàs bonus, & legalis, tunc stat
eius sacramento: aliàs non, secũdum regulam. Qui fuit bonus, p̃-
sumitur bonus: & econtrà, extr. de præsump.mandata.46.distin.
f sunt nonnulli.[f] Vel dic, ꝙ aut expensa est magna, & tunc requirũ
tur testes: aut modica, & tunc non requiruntur: ar.ff.de pig. act. si
pignore subrepto.ff.de ventre in pos.mit.l.j.in fi.& ff.de excusat.
g tut, non tamen. in fin.secundum Odof.[g] ¶† Xxj. Sed quæro, quã
22 do executores possunt ab hęrede legata repetere, an statim mor
tuo testatore? Dic, ꝙ demum adita hæreditate ex testamẽto, vt ff.
de testa.tu.si nemo.ff.si quis test.li.esse ius.fue.l.j.§.ante aditã, nisi
fortè in illis casib⁹, in quibus valet legatum, vel fideicommissum
etiam non adita hæreditate, C.de fideicommiss.eam quam. Si de-
cessit ab intestato, tunc etiam debet esse adita hæreditas, vt ff. đ fi-
deicom.li.l.2.nec potest dici ꝙ habeat hypothecariam, C.cõmu-
23 nia de leg.l.j. ¶† Xxij. Quid si hæres dicit se velle interesse dispo-
sitioni. commissarius verò, seu executor ↄdicit? Arg. pro hærede.
h ff.de vsu & vsuf.leg.l.legatum[h].arg.in præ.l.nulli[i], & C.de don.si
i quis pro redemptione. ¶ Xxiij. Quid si quis[k] mihi legat, vt vadã
k vltra mare, tamen modò nullus ire audet, nunquid habebo lega
tum? Dicunt quidam, ꝙ sic, dummodo vadam ad similem locum:
l arg.in prę.l.legatum[l]. ¶ Xxiiij. Quid si relinquit omnia bona sua
pro redemptione captiuorum, quãdo petetur hoc fideicommis-
sum? Respon.de subtilitate iuris, non potest peti, cùm nemo sit
m hæres[m]: & ideo, secundum Vbertũ. consulendum est executori-
24 bus, vt semper faciant fieri hæredes. ¶ † Xxv. Sed nunquid ante
litem contestatam possunt facere procuratorem, qui petat? Vide
tur, ꝙ non: ad similitudinem tutoris, & curatoris, & procuratoris,
C.de proc.neque. Argum.contrà, ꝙ possint, vt & procurator ad
negotia datus, vt ff.mandat.si procuratorem.§.2.& in præ. l. si qs
n ad declinandam.in fin.[n] Et hoc vt pleniùs intelligas, pone: aliqs
instituit hęredem in testamento, & decem pro anima sua legauit
expendenda iuxta dispositionem P. cui dedit potestatem exigen
di & recuperandi de bonis suis, & vendendi nunquid ergo ipse P.
poterit ante litem contestatam facere procuratorem contra hæ
redem, vel contra bonorum possessores, vel debitores? Et videt̃,
quòd sic: quia habet condictionem ex lege nomine suo, vt C.de
episc. & cler nulli.nam & aliàs commissarius agit, quando ad pi-
as causas, & quando ad alimenta factus est, vt ff.de ali.& cib.leg.l.
alio. Item procurator qui vendidit, vel stipulatus est, actionẽ suo
o nomine habet, & procuratorem facit[o], vt ff.man.si procurato-
rem.§.fin.in fi.ff.de acquiren.possess.l.j.in princ.ff.de iureiur.sed si
vnius.§.procur. Arg. contrà, cùm non sit commodum habitur⁹:
quia propria causa dici non potest, ff.de leg.2.si quis.ff.quan. ap-
pel.sit, l.j.§.in propria causa.& 2.q.6.biduum.nam aliter habetur
loco tutoris, qui hoc non potest ante litis contestationem, vt s̃.
SOL. Dico, ꝙ potest. nam commissarius est loco hęredis, vt infrà
ver.item pone. & procurator priuati si stipulatus sit sibi dari no-
mine domini, habet actionem, & dominum facit procuratorem,
arg.ff.man.si procurator.§.fi. & tamen nullum habet ibi commo
p dum[p]. Alij tamen contrà: quia fides fuit à testatore electa, & cer-
q tum officium ei commissum, ext.de offi.del.c.fi.§.fi.[q] Vel dic, ꝙ si
vult procuratorem constituere ad agendum, hoc fieri nõ potest.
Nec obstat, ꝙ sibi ad petendum datur actio vtilis ex testamento,
secundum quosdam: vel saltem cõdictionem ex præ.l.nulli. quia
non suo nomine, seu ex sua persona, sed illorum, inter quos di-
stribuendum est, competit ei. Si verò vult cõstituere ad distribu-
endum legata, hoc potest, vt in præ.l.si procuratorem, §. j. quod
intellige, quando vult dare quibusdam: quia tunc constituere po
test procuratorem ad dãdum illis, non autem vt ille suo arbitrio
dispenset, quibus sibi videbitur. nam executoris persona ad hoc
fuit à testatore electa, secundum Odoffre.ext.de offic.deleg.cap.
25 fin.ff.de sol.inter artifices. ¶ † Xxvj. Quid si testator dixit, relin-
quo pro anima mea, quod iustum fuerit, vel quod filiis meis vide
bitur, nunquid episcopus, ad quem spectat talia exequi, vt ext.de
testamen.tua nos.cum suis concordant. poterit agere contra hæ
redes? Videtur, quòd non: cùm sit incertum legatum, C. mandat.
r l.salarium.ff.de iur.dotium.cùm post.§.gener[r]. Dic contrà, fauo
s re religionis, ff.de annu.leg.si cui.ff.de leg.2.quidam.& l.penul.[s]
26 ¶ † Xxvij.

ADDITIONES.

a Quidam. ¶ Scilicet Ia.de Aret.nisi personæ qualitas aliud suade-
at, vt quia est episcopus, C.de episc.& cler.nec honore.
b Posita. ¶ Ad idem C.de erog.milt.an.l.penult.in prin.lib.xij.& in
auth.vt hi, qui oblig.in fi.C.de cur.fur.l.fi.de elect.de relig.do.ca.
2.versi.illi etiam.
c Alij contrà. ¶ Alb.Gal.vbi s̃.post prin.
d Credẽdum. ¶ Coniunge ĩ.ver.47.& ver.seq.& vide, qđ ibi dicã.
e §.j. ¶ Per hũc §.tenet etiam Nicol.& idem Gul.de Cug.in dubio.
Text.autem l.nulli.§.post vnius.ibi, numerum captiuorum. data
pro his prætia eũ manifestare præcipimus. Iac.prędictus sic intel
ligit, & mihi placet, saluo, qđ dicam in fi. ꝙ ipse expẽsas, intelligo
notabiles, non minutissimas singulariter scriptas, manifestare de
beat: & super earum veritate sufficiet eum iurare, per illum §.j. &
vide, qđ scripsi in decr.Ioannes.in pe.q.de ratione remissa per te
statorem. Sequens autem opinio, quæ habet per scripturam sin-
gula probanda, nimis est rigorosa & sumptuosa, nisi intelligatur,
vt s̃.scilicet ꝙ scriptura specificet specificanda, & iuramentum ꝓ
bet. Specificatio autem multum valet, per quam veritas & falsi-
tas facilè posset haberi.facit ext.de frigi.& ma.c.vlti. Item ↄ peri-
culosũm est dicere simpliciter, sine specificatione stari iuramen-
to, sicut magni papalardi volunt. verbum est Iacobi de Ra. qui di-
cit se vnum audiuisse de his, qui de triginta milibus expenderat
duo milia, taliter rationem reddidisse: & nota, quia non fuisset in
tanta summa id factibile, si per scripturam specificata fuisset.
f Nonnulli. ¶ Bene facit restringendo ad illas, quæ non facilè pro
bari possunt, ff.de re mil.non omnes.§.à barbaris.
g Secundum Odof. ¶ Cy.post Ia.& Petr. super l.id qđ.C.đ episc.&
cle.q.8. distinguit qualitatem expensarnm, an possit probari, vt
solutio legatorũ: an non facilè possint, vt eleemosynæ minutæ:
ibi vide, & ĩ.ver.47.& qđ ibi scripsi in princ.de clementina: & qđ
scripsi in vers.ibi seq. ADDE, qualiter sufficiat probare expensas,
Fe.consi.240.
h Legatum. ¶ Statim intelliges.
i L.nulli. ¶ Alb.Gal.vbi s̃.post prin.& Iac.de Aret. vbi s̃. vltra me-
dium, inducit hîc in contrarium: & sic facit litera l.nulli.ibi, & pro
sua conscientia, &c. Iac.stat pro hærede.inducit timorem collusi-
onis, id est, ne fideicommissarius colludat. & pro hoc dicto facit đ
proc.c.ij.in fi.& c.si quẽ.lib.6.& leges, quas ibi alleg.gl.& hoc dic
tum placet, nisi forsan hæres præ se ferret minacem vultum, quã
do terreret legatarios, quibus vsuræ, vel malè ablata veniunt re-
stituenda. faciunt notata s̃.de teste, §. nunc tractandum in princi.
tamen, vt dixi de l.nulli.dico de l sequen.scilicet quòd facit pro fi
deicommissario.
k Si quis. ¶ Et Alb.Gal.vbi s̃.vers.sed pone.expressit tamen, quòd
legabat pro anima.
l Legatum. ¶ Ponit casum, quãdo testator annuos redditus ob sui
memoriam iussit in ciuitate expendi in certum ludum, qui in ci-
uitate prohibitus est: sicut iam lx.ann.elapsis fuit Bononię ludus
Canauellæ: hæredes, & primates ciuitatis conuenient de alio lu-
do ad idem fiendo: puto distinguendum, quid ponderauit testa-
tor, an laborẽ itineris, ad quẽ fortè ex voto, vel impositione pœ-
nitentiæ tenebatur: & ꝓcedat solutio: aut subsidiũ Terræ sanctæ:
& tunc expectetur oportunitas: & sic seruatur.facit ext.de voto,
magnę.in fi.& c.seq.in fi. Lex.autem loquitur in facto iterabili an
nuatim, & in quo non sperabatur oportunitas, scilicet quòd lu-
dus primus reformaretur.
m Sit hæres. ¶ Vide s̃.xxj. versi. sed q̃ro. ĩ.versic.lxj.& ĩ.versic.xxvij.
n In fin. ¶ Et recipit verba Alb.Gal.vbi s̃.in fi. ADDE, ꝙ executor
possit ante litis contestationem constituere procuratorem vo-
luit Paul.de Cast.consi.148.
o Facit. ¶ Scilicet alium procuratorem: sic ponit Albr.Gal.
p Commodum. ¶ Secundum Alb.
q §.fi. ¶ Hoc placet Iac. de Ra. & vt dicit, si impeditus est, habet re-
medium constituendi actorem auctoritate iudicis, non sua pro-
pria, Instit, de cur.in fi.ff.de admi.tu.l.decreto. Hoc dicto dicit Iac.
de Are.dici posse eum procuratorem constituere, cùm suo no-
mine actionem habeat propter lucrum quod sentit etiam piè a-
gendo, C.de bo.ma.l.j.ff.de iniur.l.sed si vnus. §. idem ait.& C.de
donat.l.illa.
r Gener. ¶ Et ff.de verbor.obli.ita stipulatus.
s L.pe. ¶ Supple, ff.de ali.leg.istę tres leges concurrunt in materia.
Concor.Iac.de Aret.dicens, quòd commissarius disponere pote
rit ad quantitatem conuenientẽ facultatibus defuncti, conditio-
ni personæ, & numero liberorum defuncti: alleg. eadem iura: &
sequens ver.fuit Roff.vt ĩ.dicam.

26 ¶† Xxvij. Item pone, quod aliquis non instituit hæredem, sed tantùm reliquit legata: putà in codicillis, in quibus reliquit aliquem dispensatorem, per quem vult omnia legata solui: quæritur, an legatarij conuenient illum fideicommissarium? & an ille erit loco hæredis? Et videtur, quod iste erit loco hæredis, præterquam ad Falcidiam, in præ. l. si quis ad declinandam. §. licentia. & in authentic. de eccles. titulo, §. si quis autem. Collat. ix. & C. de donatio. si quis pro redemptione. & ff. de aliment. & cib. legat. pecuniæ. & l. alio. Compelli autem etiam potest talis distributor, vt in authenti. de eccles. titulo, §. si quis autem facere iussus. & argum. ff. de leg. j. si seruus. §. qui margaritam. & ff. de leg. 2. si quis Titio decem. Econtrà videtur, quod non sit loco hæredis, nec possit compelli, argumẽ. ff. ad Trebel. Lucius Titius. §. Mæuia. Non enim potest compel-
27 li:† quia quantò aliquem honoramus, tantò eum possumus onerare vt ff. de leg. 2. Imperator. ext. de rebus eccle. alien. vel non. capitulo, 3. Item si testatori placuisset eum hæredem fore, id ipse fecisset, vt C. de caduc. tollen. l. vnica, circa fin. & ext. de deci. ad audientiam. Et contraria inducta in specialibus casibus loquuntur propter fauorem captiuorum, vel pauperum, vel alimentorum. Quod ergo testator potuit, scilicet hæredem facere, noluit: & quod voluit, scilicet ordinare distributorem, qui sit loco hæredis, non potuit, C. si quis alteri, vel sibi, multum. ext. de off. de leg. cùm su-
a per. in fin. Roffre. dicit [a], quod talis distributor est hæres, seu loco hæredis, vt in præ. l. si quis ad declinandam. §. licentia omnimodo. & argum. ff. de cu. bo. dan. l. 2. & de fideicommiss. lib. l. 2. & 3. & potest à legatariis conueniri, per iura prædicta. In hoc tamen non est hæres, quod Falcidiam voluit retinere: quia testator hoc videtur noluisse, vt in l. si quis ad declinandam. §. & si quidem. In hoc minus est quàm hæres, & etiam quantum ad hoc, vt non possit vendere, vel distrahere, vt in præ. l. alio. & etiam quantum ad hoc, quòd nudo ministerio vtitur, vt in præ. l. si quis Titio decẽ. In hoc autẽ plus est, quàm hæres, quia cogi potest adire, & bona distribuere, vt in præ. §. si quis autem facere. versicu. iussus. quod non est in alio hærede, vt adire cogatur, vt C. de iure delibe. nec emere. cùm hæreditatis aditio in solo animo consistat, vt ff. de acquir. hære. aditio. Et hæc est ratio, quare per procuratorem adiri non potest,
b vt eo. titu. per procuratorem [b]. Item iste distributor cogetur adire, ex quo debet alteri restituere. sicut fit in alio hærede, qui compellitur per Trebellianum adire & restituere, vt ff. ad Trebel. cogi. Item ratio est, quare alius non possit cogi: quia cùm possit habe-
c re emolumentum [c], scilicet quo ad Falcidiam, potest illi renunciare. Nec obstat præ. §. Mæuia. quia ibi illi nepotes, quibus debebãt bona restitui, nondum peruenerant ad 25. annum: ideoque contra fideicommissarium non agunt illi distributores: aliàs agerent
28 actione ex testamento, vt in præ. concor. ¶† Xxviij. Sed si sit loco hæredis distributor, quæritur, quas actiones intentat, & quibus
d tenetur? & dicit Roff. [d] eum habere vtiles, vtilibusque teneri: sicut & in fideicommissario, cui est hæreditas restituta, vt Instit. de fideicommis. hær. & ff. ad Trebel. legatario. argum. C. de leg. l. ex legato ff. de pec. pater filio. Ex quo enim testator distributorem eũ reliquit, videtur sibi concessisse & agere & defendere, quia talis est lex obligationis, argum. ff. de sol. l. fin. Quantum enim ad libelli effectum, hæres est, præterquam in illis, quæ præmisimus, vt ar. ff. quod cum eo. si filius. alioquin nisi ageret, vel conueniretur, & hæreditas esset in nominibus: quod quandoque contingit, vt ff. de petit. hære. hereditas. iam nullus esset, qui conueniret debitores hæreditarios, quod iniquum foret. Patet ergo, quòd loco hæredis
e habetur [e]. Accur. not. in præ. l. si quis ad declinandam. §. vbi autẽ.
29 † quòd executor est hæres nomine, sed non re. Azo verò notat in præ. l. nulli. quòd non est hæres. sed administrator. Porrò si sit executor non ad omnia, siue non vniuersalis, sed aliquorum bo-
f norum tm, & in testamento sit hæres [f] institutus, tunc indubitatè
g talis non habetur loco hæredis [g]: arg. C. de hær. inst. quoties. ff. e. tit. l. j. Nam in incertis & non in certis locus est coniecturis, C. de actio. & oblig. l. obligationum substantia. & l. fi. in fi. C. de contra
30 hen. emp. l. fi. ppe fi. nihilominus tamen agere potest. ¶† Xxix.
h Sed pone [h]: quædam mulier erat tutrix, & fideicommissaria: tute-
i tela finita [i] habebat decem penes se vult ea retinere, vt ea soluat pro malè ablatis: nunquid potest? Respon. aut cõstat, quod huiusmodi malè ablata, putà vsuræ, debentur, aut quod non debentur, aut dubitat. In primo casu retinet: quia cui damus actionem, & c. ff. de superfic. l. j. §. j. in secundo non in tertio statuet certum tempus, intra quod cognoscatur, an debeatur: quo elapso restituat, arg. ff. de
k pet. hær. si quis libertatem. §. pe. in fi. [k] ¶† Xxx. Sed quærit, an hæ-
31 res, vel distributor teneatur dare instrumenta legatario, quæ pertinent ad negotium rei legatæ? Et videtur, quod non, vt C. de fideicõmis. instrumenta. Sed illud intelligitur, quando pars prædiorum legata erat. vnde maior pars remanebat penes hæredem. & ideo non dat ibi exempla. Aliàs enim si vnicum prædium sit legatum, credo hæredem dare debere legatario instrumenta, cùm hæres de euictione non teneatur: argum. ff. fam. ercisc. cedere. in fin. & l. seq. si rem. ff. de fide instrum. § tabu. nec obstat ff. de act. emp. & vẽ. Titius hæres. & l. creditor. quia venditor tenetur exhibere, & nõ dare. quia de euictione tenetur. Dico ergo hæredem dare debere legatario instrumentum: argum. C. de lib. caus. sicut. C. ad leg. Fal.
l prædiorum. secundum vnum eius intellectum [l]. ¶† Xxxj. Sed an
32 executor vltimæ voluntatis potest alienare bona curæ ipsius
m commissa [m]? Et vr, quod non, ff. de ali. & cib. leg. l. alio. quod verum ẽ, vt ea in alios vsus couertat, vt ext. de testi. tua. vel etiam sine causa. aliàs enim bene potest, ar. C. de epis. & cler. orphanotrophos. §. j. x. q. 2. hoc ius porrectum. C. de præ. mi. sine dec. non alienan. l. ob æs. putà vt pecunia in solutione legatorum conuertatur, si aliter satisfieri nõ pt, ar. ff. de iureiu. siue gñalis. ar. ff. de cu. fu. l. fi. in auth. de eccle. tit. §. fi. & §. si iam annale. & seq. ad instar curatoris bonis dati, ff. de cu. bo. dan. l. j. & vlt. & de bonis auct. iu. pos. ptor. §. his verbis. C. de episc. & cler. si quis ad declinandam. §. vbi. & §. præce. & in authent. Collat. 8. vt cùm de appel. cognos. §. in hui. Potest etiã alienare, si hoc sit ei à testatore commissum, ff. de dote præl. vir vxori. ff. de con. inst. l. quæ sub conditione. §. mortuo. in fin. & hæc vera sunt, vbi nullo hærede relicto cõstitutus est ad vniuersa bona pro anima testatoris erogãda. nam tunc ipse loco
n hæredis habet, vt s. vers. 27. item pone, quod aliquis [n]. ¶ Xxxij. Quid si non ad vniuersa, sed duntaxat ad aliqua eroganda, hærede ex testamento, vel ab intestato succedente, constitutus est, nec est sibi à testatore alienandi cõcessa potestas, nec potest satisfieri legatariis, nisi aliqua alienent? Et certè videtur, quod tunc hæres, non executor, alienabit, vt in præ. l. alio. Argu. tamen, quod etiam executor hoc possit: quia ad omnia datus videtur, sine quibus testatoris voluntas impleri non potest, vt ff. de iurisd. om. iu. l. 2. ext. de off. de. legat. præterea. ff. de procurat. ad rem. maximè hærede rem legatam vendere nolente: quod satis concedi potest, si dixit, Tale prædium pro anima mea relinquo, volens, & præcipiens illum vendi, & pretium pauperibus dari, & ad hoc exequẽdum talem facio executo

ADDITIONES.

a Dicit. ¶ Cuius fuit ad literam iste ver. & sequens rub. de act. ex testamento, ver. item quid erit. & ver. seq.
b Procuratorem. ¶ Vide quod scripsi de præben. c. accedens. super gl. & in suffrag.
c Emolumentum. ¶ Vide j. ver. 57.
d Dicit Rof. ¶ Vbi proximè dixi.
e Habetur. ¶ Secundum Roff.
f Sit hæres. ¶ Supple, alius.
g Hæredis. ¶ De hoc dixit s. e. §. post prin. ver. 2. in fi. ADDE, an executor sit hæres? vide Ro. cons. alleg. cons. 228.
h Sed pone. ¶ Fuit ad literam Alb. Gal. vbi s. ver. pen.
i Finita. ¶ Supple, & commissaria durante: dixit, quod plus est Iac. de Are. quòd sicut fideicõmissarius pt alteri soluere, sic & sibi de eo, quod sibi debetur, ex testamento, vel aliàs, sicut tutor, ff. de admini. tut. quoties. §. sicut. Non obstat lex, non dubium. C. de leg. loquitur enim in simplici legatario, & ibi de hoc: hic loquitur de executore: & intellige generali, non speciali ad certũ qd, vt s. px. dictum est. facit l. nulli. C. de episco. & cler. ibi, exigendi licentiam & §. sin autem ad id. ff. de leg. 2. si quis ita. ad Trebel. l. Lucius. An autem dispensare in se vel suos possit, vide j. vers. 82. ADDE, an executor possit seipsum eligere, Bal. cons. 185. 4. lib. & Roma. allegat. cons. 228.
k In fi. ¶ Et de restit. spol. frequens. §. solet, li. 6. ADDE ver. seq. vide cum Bar. in d. l. instrumenta.
l Intellectum. ¶ Ad literam iste ver. fuit Roff. vbi s. ver. item quæritur, an hæres.
m Commissa? ¶ Sine numero, & forma quæstionis: est hoc dictum inter xx. & xxj. q. Ioannis, sub ver. dictum est s.
n Aliquis. ¶ Dicit Ia. de Aret. quod ex quo nullus est heres. fortè distrahere poterit ad instar procuratoris habentis generalem & liberam, ff. de acquiren. rerum do. l. qua ratione. §. hoc quoque. Item actionem habet: ergo facultatem distrahendi, arg. ff. de iure delib. ait prætor. Item vendit auctoritate l. si qs ad declinandam. ex quo fideicommissarius & dispositor est. ADDE. vt p Bar. in l. alio. ff. de alimen. & cib. leg. vbi plenè prosequit hanc materiã an possint vendere, permutare? & per Bal. cons. 185. 4. lib.
ADDE vlterius, quòd executores, quibus à testatore datum est arbitrium vendendi. debent æquare arbitrium, secundum respectum debitorum, & legatorum, & occasione vnius. vel duorum nummorum non vendere rem valentem decem: decidit Bartol. notabiliter in l. magis puto. § non possi. ff. de rebus cor. glossa ij.

a executorem [a]. ¶† Xxxiij. Illud etiam quæritur, si nomen debito-
33 ris legatum sit distribuendum per executorem, vtrùm, debito-
re soluere nolente, nec etiam hærede contra eum agere curan-
b te, executor agere possit contra debitorem, vt soluat [b]? Et videt,
quòd sic, vt in præ. l. nulli. respon. j. in authent. de eccles. tit. §. si qs
autem. & §. si autem, qui facere. in fi. ad instar curatoris bonis dati,
ff. de cur. bo. dan. l. 2. respon. j. ff. de his, quæ in frau. cred. l. j. in prin.
& ad instar orphanotrophi, in authen. e. tit. §. fi. C. de episc. & cler.
orphanotrophos. & ad idem ff. de fideicommis. l. 4. ff. sol. mat. Ca-
c ius. & hoc tenet Azo. Vbert. de Bo. Roffred. & Bul. [c] Aget autem
contra debitorem vtilibus actionibus, quibus directis testator a-
gere potuisset, vt s. versi. xxix. sed si sit loco. Azo verò dicit, com-
petere conditionem ex prædicta l. nulli. & idem dicit Vbertus:
vel etiam officium iudicis in defectum actionis. ar. ff. de minor. in
causæ. 2. vel. secundum Bul. dabitur actio in factum subsidiaria, qa
æquitas suadet ei actionem dari, nec apparet quæ. ff. de præsc. ver.
d l. j. & l. quoties. C. de sac. sanc. eccles. sancimus. qđ non placet [d], ex
e quo præmissa habet auxilia. de hoc s. versicul. 17. sed quo iure [e].
34 ¶† Xxxiiij. Sed nunquid iste agens contra debitorem satisdabit
hæredem, vel legatarios rem ratam habituros? Et videtur, quòd
sic, cùm ipse possit ab omnibus conueniri, ff. de leg. j. si à pluribus.
respon. j. ff. rem pup. sal. for. & si ad species. Arg. contrà: nam habet
legitimam administrationem ad instar tutoris, C. de adminiſt. tu.
tutrices debita. & l. fin. §. defensionem. ff. e. l. j. §. nec cogendum. ff.
rem rat. haber. actor. nisi fortè dubium sit, vtrùm hoc officium
sit ei commissum, ff. de administ. tut. vulgò. Sic & in actore, & in p
curatore, ff. quod cuiusque vniuer. nom. item eorum. §. actor. Itē
etiam iste reconuentus à debitore tenetur defendere, sed non sa
tisdare, C. de episc. & cler. si quis ad declinandum. §. vbi. in fi. ff. de
annuis leg. liberto. ff. quādo di. legati ced. Firmio. §. j. in fi. ad instar
tutoris & curatoris, C. de admin. tu. tutores debita. & l. fi. §. omnē.
ff. de cur. bon. dan. l. ij. resp. j. & ad instar actoris vniuersitatis. vt in
præ. §. actor.
35 ¶† Xxxv. Item nunquid hæres, qui rogatus est restituere exe-
cutori, potest petere ab executore, ꝙ satisdet, ꝙ eum seruabit in-
demnem, cùm ipse possit à legatariis conueniri? Et videtur, ꝙ sic,
f vt in præ. l. si à pluribus. resp. j. [f] Vber. contrà, ar. ff. de alimen. & ci
bar. leg. pecuniæ. Eadem etiam quæstio & responsio fit in debito
re, cuius nomen legatum est: de hoc j. versic. 49. sed si alter. in fin.
36 ¶† Xxxvj. Sed an debitor hæreditatis soluens distributori, libe-
ratur? Et videtur, ꝙ non, nam talia debita creditori, vel hæredi, q-
bus testator iusserit, sunt soluēda: C. de hær. act. & C. vt act. ab hæ.
& contra hære. incip. quasi per totum, C. de pact. filius. Vnde si al
teri soluat, non liberatur. ext. de iureiu. eam te. ff. de solu. si alieni.
Sed dic cōtrà. ff. de admiſt. tuto. quoties. ff. de vētre in possess. mit.
l. j. §. item si periculum. Ex quo enim habet exigendi licentiam, vt
s. liberatio contingit, vt in præ. l. si à pluribus. respon. j. & in pred.
g l. liberto. §. Largius. in fi. g ¶† Xxxvij. Quid si debitor vult potiùs
37 hęredi soluere, quàm executori? vel econtrà? Et videtur, hoc sibi
licere: sicut & licet hæredi soluere cui maluerit, scilicet an legata
riis, vel executori: ar. in præ. l. si à pluribus. respon. j. debitor enim
vtrique tenetur, scilicet hæredi directis actionibus, vt C. de here.
actione, per totum. & ff. de acq. pos. cùm hæredes. in prin. & exe-
cutori vtilibus, vt C. de nouat. & deleg. l. 3. & s. ver. 33. illud etiā.
Et hoc verum est, nisi velit soluere executori hęrede contradicē
te, propter iustam causam superuenientem: putà quia executor
desiit esse soluendo: quo casu ei non soluetur, nisi priùs ipse ido-
neè cauerit, vt in præ. §. Largius. in fi. Tamen si soluit hæredi, exe
cutor potest agere contra ipsum hæredem, vt id, quòd recupera-
uit, sibi tradat, arg. ff. de leg. iij. si legatarius, à quo. respon. j. ff. de le.
j. si seruus legatus. §. qui margaritā. ff. de leg. 3. Imperator. in prin.
38 ¶† Xxxviij. Sed an executor, vel etiam legatarij, habent aliquod
auxilium contra hęredem, vt ipse cogatur agere contra debitorē
directis actionibus? Et videtur, ꝙ cogetur agere. nam nisi ipse de
bitum exegerit, videtur esse in culpa, vel dolo: & ideo ex hoc ꝯue
niri potest, vt præ. l. si legatarius. respon. j. & l. si seruus. §. cùm qd.
ff. de opt. leg. l. si cui. Sed dic contrà, vt ff. ad Treb. nam quod. §. nō
h omnis. & l. se cogi [h]. & in præ. §. qui margaritā. cùm eis non tene-
atur, nisi solùm ad iura cedenda. vt Inst. de leg. §. causa autem. ff. de
leg. j. l. si sic legatum. §. j. in fi. Executor autem, vt quidam dicunt,
i non liberatur legatariis iura cedendo [i].
39 ¶† Xxxix. Sed qualiter subuenitur pauperibus, vel legatariis,
executore contra hæredem, vel contra creditorem hæreditariū
agere nolēte? Dic, ꝙ est per episcopum ad hoc cogēdus. aliàs eīn
non

ADDITIONES.

a Executorem. ¶Secundū Nic. sufficit ēt, si solùm dixit, Lego tale
prædium distribuendū inter pauperes: alleg. C. de iure delib. l. fi. §.
& si pſatā. ver. sed si legatarij. Dicit ēt ꝙ si quantitas est distribuē-
da, & per testantem data est commissario licentia vendendi, vēdere poterit, ēt si pupill⁹ ē hęres, & sine decreto. vt no. C. qñ dec. opus nō est, l. 3. ADDE, vt p Barto. in d. l. alio. ver. quo vlteriùs, & quòd executor possit vendere sine decreto, cùm testator licentiam dedit: Ang. tenet eius consi. 175. in fi.

b Soluat. ¶Quæstio nō exprimit, an legatum fuerit executori, qui minus haberet dubium: eo verò casu, quo non est sibi legatum, licet agat, cùm ad piam causam distribuendum est, non tamen aget, si ad non piam.

c Et Bul. ¶Idem Nicol. inducens l. ex legato nominis. C. de leg.

d Placet. ¶Dixit Io. Rof. ex quo habet alia: non dixit præmissa auxilia, per ea, quæ trac. in libel. de dicta actione, scilicet in factum subsidiaria.

e Quo iure. ¶Scire debes, ꝙ Ia. de Ra. vbi s. quęrit, an executor, cui commissa est dispensatio mobilium in pios vsus, agat contra debitores? Et tenet, ꝙ sic: quia actiones, q̄ competunt ad mobilia, inter mobilia computantur: allegat auth. hoc ius. C. de sac. san. eccl. & q̄ ibi dixit. de materia vide, qđ plenè scripsi j. de fruc. & interesse, §. j. sup ver. sed quid si debeo. Quærit demū, an executor possit à creditoribus conueniri? Respon. ꝙ non. quia ille solus conuenitur à creditoribus, q est hæres, vel fideicommissarius in toto, vel in parte, sub nomine quotæ partis: sed nudus executor ñ est talis: ergo p creditores cōueniri ñ pt, ff. ad Treb. l. mulier. in fi. & l. nam quod. §. j. & ff. de iure dot. l. mulier. Sed idē poterat dicere Ia. de ñ nudo recipiendo, ſm suum intellectum, q̄ vide s. sub versi. xvi. vltra medium. Principali dicto nō obstat l. si quis ad declinandā. §. licentia. quia ibi pauperes, vel captiui erant instituti hæredes. Episcopus ergo pro illis agens, potest per creditores conueniri: quia hæres, vel vicem hæredis gerens.

f Respon. j. ¶Vide, quod dicam j. ver. 45. in fi. Tenens opinionem Vber. dicere posset, ꝙ hæres, qui commodum hæreditatis sentit saltem in parte, non mirum si oneratur in cautione, de reg. iur. q sentit. lib. vj. quæ ratio cessat in executore, quem cogere ad cauēdum, esset duplicare onus sine commodo.

g In fi. ¶Hic cōgruit quæstio, an ipse hæres soluēs executori, sit liberatus? hæc q̄stio soluta videtur, ꝙ non, s. ver. prox. cùm ibi dicatur, sic soluentem testamenta à legatariis cōuenire posse. Iac. de Ra. ad negatiuā allegat ff. de sol. inuito. vbi soluēs sine creditoris consensu alteri, non liberatur. ad idem ext. de iureiu. eam te. Ad ꝯrium inducit l. e. tit. vero procuratori. §. j. Soluendo dicit, ꝙ si executor erat nudus, sibi sine satisdatione soluere non debuit, & sic non est liberatus, ff. de condit. & demon. l. quibus. ad fi. ff. de leg. 3. l. si tibi. Si fuit non nudus, aut datus à lege, & tunc idem, quod s. Aut datus à testatore. & tunc vtiē distinctione, q̄ dixi s. ver. xxviij. an sit, vel nō sit mutata in peius eius ꝯditio. Si verò ñ est mutata, non tenet satisdare: & sic nec hæres debuit satisdationē exigere. Si mutata, subdistingue: aut de diuitiis ad inopiā, & tūc debuit satisdationem exigere, ff. de an. leg. l. liberto. §. Largius. aut mutatus est status ad malos mores, & tūc ēt cū satisdatiōe, q̄ fragilis esset, non debuit sibi solui, Inst. de suspect. tut. in fi. Cy. in hac qōne remittit ad scripta p Dyn. in præ. §. Largius. ex cuius verbis cadit alia subdistinctio; an scilicet ignorāte testatore mutata fuisset eius conditio, tempore quo datus fuit executor. ponderat ergo an fuerit hæres in culpa, non exigendo cautionem, vel sine culpa: & sic soluit contrarium de l. si à pluribus. ff. de leg. j.

h Se cogi. ¶Sic etiam posuit Io. neuter pōderauit legem intermediam: hoc dico propter ea, quæ dicam super ver. 57.

i Cedendo. ¶Hoc dictum fuit Io. præalleg. quæ not. j. versi. lvij. simul tractatur sua 77. quæstio. cum duab⁹ seq. Sed in hoc vide, qđ plenè dixi in dec. Ioannes. pe. col. ver. item cùm s. Circa hoc etiā sciendum est, ꝙ Iac. de Ra. vbi s. in q. 3. qua quærit, an legatarij cōtra nudum ministrum habeant actionem? allegat ꝙ non debet onerari, qui honorem non sentit. sufficiat regula, qui sentit. li. 6. ad contrarium inducit l. liberto. §. Largius. ff. de ann. leg. vbi innuit non esse actionem contra hæredes, qui soluerunt executori: ergo erit actio ꝯ illum. ad idem ff. de lega. j. si à pluribus. Ipse distinguit, an executor habeat penes se res legatas, vel id, de quo debet solui legata, vel suo dolo, vel culpa factum est, ne habeat: tunc ꝯdemnabitur legatariis: his cessantibus, absoluetur, ff. de leg. 3. l. si legatarius. superiùs allegata. sed subdit, quæ sit actio in casibus, q. bus tenetur ipse nudus minister. Nam actione ex testamento nō tenetur, cùm nō sit honoratus in ipso, C. de fideicom. l. ab eo. & commu. de legat. l. j. videtur, quòd actione negotiorum gestorum: cùm ipse negotium legatariorum gesserit petendo, vel recipiendo res illis legatas, ff. de nego. gest. si pupilli. §. j. & l. si ego vel habent vtilem actionem mandati secundum eum. Et aduerte, qa hîc Ia. locutus est de nudo ministro, qui conuenitur à legatariis, vt soluat: quando verò conuenitur à legatariis executor, vt rationem reddat, generaliùs loquitur, vt dicam infrà, super versiculo, 67.

non potest defuncti voluntas impleri, arg. extrà de testa. tua. & c. Ioannes. in præ. l. nulli. vel fortè legatarij agent contra illum com dictione ex lege illa, nulli. vel officio iudicis, vt agat. Est enim, vt videtur, in ipsorum optione, quem eorum malint conuenire, scilicet an hæredem, vel debitorem, vel executorem: arg. in præ. l. si à plurib. resp. j. ¶ XI. Item, qd si executor impotentia iuris, vel facti impeditus, nequit exequi? Dic, φ potestas agendi & distribuẽdi in epm transfertur, vt in præd. l. nulli. §. j. 2. & 3. & l. si quis ad. §. j. ext. de rescrip. sciscitatus. arg. C. de contrah. emp. l. fi. de hoc j. ver. 49.

40 sed si alter. ¶ † XIj. Quid si hæres cõuentus excipit contra executorem agentem, φ ex aliqua causa agere non potest? Dicunt quidam, φ hæres mero iudicis officio cogetur per episcopum, vel p̃torem, tradere rem legatam: arg. ff. de pet. hære. l. hereditas. in fin. ext. de test. nos quidem. Si autem debitor conuentus dictam exceptionem sibi opponit, nec hæres agere curat, legatarij suo nomine habent vtilem actionẽ contra debitorem, C. de leg. l. ex le-

41 gato nominis. vel etiam episcopus aget, vt dixi. ¶ † XIij. De illo autem quæritur, an executor transigere, vel pacisci possit cum hærede, vel cum hæreditario debitore? Et videtur, φ non, debitum remittendo: sicut nec tutor, nec curator præstant liberationem remittendo, licet agere possint, C. de pact. l. pactum curatoris. ff. pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor. ff. de admist. tut. l. Lucius curator. §. fina. & l. tutor ad vtilitatem. ff. de solut. respon. j. sicut nec procurator ad agendum datus, ext. de arbit. per tuas. C. de transac. l. transactionis. nisi fortè consensu legatariorum, quos tãgit, hoc faceret, arg. ext. de transact. contingit. vel nisi haberet à testatore ad hoc speciale mandatum, ff. de fideic. lib. l. 4. & arg. C. de procu. si procurator. & l. procuratorem. C. de donat. l. non abstulit. Dicunt quidam, φ cùm ei solui possit, & ipse possit rem in iudicium deducere, & transigere, meritò poterit & pacisci, ff. de pact. rescriptum. §. fin. & l. sequen. præcipuè si fit bonorum vniuersorum distributor constitutus, ff. e. nam & nocere. & ff. de iureiuran. l. iusiurandum, quod. §. fi. & l sequen. presertim vbi lis est dubia & incerta. & probationes desunt, C. de transact. præsens. ff. de iureiuran. tutor. ff. de fur. l. si pignore. in fin. & l. interdum. §. qui tutelam. Eisdem etiam rationibus dicunt, φ possunt compromittere. ff. de ar-

42 bit. item si vnus. in princip. ¶ † XIIIj. Et not. φ executor agit cãm sine sumptibus notarij & iudicis, vt in prædic. l. nulli. §. 2. ibi, sine vllo dispendio. & ibi, iudiciorũ dispendiis. & arg. 12. q. 2. charitatẽ Vel, secundum Vber. exponitur ibi, iudiciorum, id est, iudicum, ff. de verborũ obligat. si cùm fundum. vt non referatur ad sumptus notarii, nisi fortè ille haberet salarium de publico, vt 23. q. j. mili-

a tare. in fi. & j. q. 3. si quis eps[a]. ¶ XIIIj. Sed corã quo aget executor ɔ hæredẽ, vel debitorẽ, vel ẽt legatarij ɔ eosdẽ, vel ẽt ipsum executorẽ? Dic, quòd coram episcopo loci, in quo defunctus habuit domicilium: arg. in auth. de ecclesi. tit. §. sin autem, qui facere, & §. si quis ædificationem. & in auth. vt cùm de app. cog. §. si vnum. vel in quo natus fuit, arg. in præ. l. nulli. §. j. vel etiã corã ciuili iu-

b dice vtriusq; loci[b], arg. in præd. l. nulli. §. cùm autem. & in præ. §. si quis ædificationem. Si autem non habuerit ibi, sed alibi, domicilium, tunc attendendum est, vbi acceptauit officium vel agnouit defuncti voluntatem, vel administrauit, ff. de iu. hæredes absens. & l. seq. & l. argentarium. & j. ver. 57. hoc etiam prope fi. & versi. 87.

c quid si episcopus, in cuius. & seq.[c]

43 ¶ † XIv. Sed quæro, an executor habet necesse cauere de restituendo hæredib[9] partes singulorũ captiuorum, vel paperum defunctorum legatariorum? Et dicit Azo, quòd non nisi testator id fieri iusserit tacitè, vel expressè, arg. ff. de con. & demon. in quib[9]. in fi. ff. si cui plus quàm per l. Falc. diuus. vel nisi testatore viuente & ignorante desierit esse soluendo, ff. de an. leg. l. liberto. §. Largius. in fi. ff. de test. pater. in fi. & hoc tum, quia ex necessitate gerit: tum quia fides eius est à testatore approbata, vt in cõcor. positis s. ver. 28. quid si hæres dicit. vbi de hoc, & ff. quã. di. leg. ced. l. Firmio. §. j. in fi. ff. de ali. & cib. le. pecuniæ. C. de ep. & cle. orphanotrophos. in prin. auth. de ecclesi. tit. §. fi. Arg. tamen contrà ff. de ali. & cib. le. l. 3. sed ibi non loquitur de distributore in vltima voluntate dato, sed de dato à iudice. Item contrà ff. ad leg. Falc. l. pen. in fi. sed ibi loquitur non de distributore, sed de distributoris hærede, cuius fides non erat à testatore approbata. Itẽ contrà ff. de leg. 3. si tibi legatum. & ff. de cond. & dem. l. Titio. Sed illę leges non loquuntur de mero executore testamentario, sed de legatario rogato alteri restituere, vel aliquid facere. Item contrà ff. de lega. j. quidam. §. pen. sed ibi non dicitur, quòd hæres, idemque distributor præstet huiusmodi cautionem: sed quòd ei à cohærede p̃stetur, vel

ADDITIONES.

a Episcopus. ¶ Meliùs facit q. 2. sicut episcopum. & vide, quod ibi no. & ext. de simo. c. j. & de rescrip. statutum. §. notorium. lv.

b Loci. ¶ idest, cuiusq;, vt recipiatur hoc diuisim, non coniunctim.

Et idem dico de episcopis, de quibus præmisi. facit quod no. C. de incol. l. ciues. lib. x. & est simile de tem. ordi. cùm nullus. li. 6. & ff. de excus. tut. l. iurisperitos. §. j. & no. e. ti. non solum. §. & qui testamento. Distinguendum est ergo, an patrimonium testatoris sit in diuersis locis: & tũc quisq; episcopus officium exercebit in rebus sitis in sua diœcesi, vt in d. §. j. & C. vbi tuto. pet. l. vna. Si in altero loco tantum, tunc episcopus illius loci aget, coget, & iudicabit. facit ff. de iu. fideicommissum. extr. de foro com. sanè. Si verò sit in neutro loco, sed in tertio, tunc videtur episcopus originis, præferendus, per præ. l. nulli. & p l. ciues. & si diœcesis originis ẽ dubia, tunc episcopi domicilij: de quo si ẽt dubitaretur, tũc eps ciuitatis, in qua defunctus est, vt in præ. l. nulli. §. quòd si. & adde, qđ statim dicam: vide distinctionem Petri, quam ponit Cy. in l. nulli. C. de episco. & cler. quæ fuit etiam sui la. ea. l. post prin. scilicet, an legatum consistat in re, putà in fundo, an in quantitate: quæ quia non respicit certũ domicilium, diuersificetur à prima: ibi vide. Fuit alia talis quæstio circa principia mei studij: Templarij & Hospitalarij, quisque p suas prouincias diuisim habebãt priuilegia apostolica, expressa causa subsidij Terræ sanctæ super pcipiendis legatis indistinctè relictis ad pios vsus: sæpe iure legati, vel hæreditatis relinquebat indistinctè pauperib[9], vel p anima mobile, vel immobile: executor distribuerat verbo, φ tale hospitale haberet tantum, & tale tãtũ in quantitate, vel tales res ĩ specie: illi priuilegiati superueniebãt, & petebãt illa: allegabãt p se generalitatẽ verborum, p quod dicebãt sibi deberi, non solùm post priuilegiũ sic relicta, sed ẽt relicta priùs, quæ tamen non erãt disposita in tẽpore ipsius datæ dicentes deseruiendũ verbis, ff. de exerci. l. j. §. si is q naue. de priuileg. si papa. 2. respon. in fi. & ibi concor. allegabant fauorem priuilegiorũ, & religionis, & cãæ ampliandum, ff. de cõstit. prin. l. j. de verb. sig. olim. Ad secundum de dolo & cõt. ex literis. ff. de relig. & sump. fun. sunt personæ. in fi. Tertiũ scilicet fauor causæ, patet ext. de voto, ex multa. ver. in tãta. de Iudęis, ad deliberandum. In ɔ̃riũ dicebatur, distributionem factam per commissarium, censeri factam à testatore: & sic dici non possunt indistinctè relicta: bene facit ff. de leg. 2. vnum ex familia. j. & ij. resp. & đ hær. instit. l. asse. & ff. quod cuiusque vniuer. Item eorum. §. j. sicut lex, nulli. præponit episcopo factũ testatoris, sic p̃ponat hoc illis priuilegiatis: si verò veniant priuilegiati ante dispositionem commissarij, & bona petant, commissarius verò dicat se velle distribuere, & fortè distribuit verbo, vt s. vr priuilegium præferendum: arg. ff. de iudic. si quis postea. & de procurat. l. pluribus. & hoc satis placet. Sed alij contra ex fictione, de qua dictum est primò, φ à testatore videatur facta, arg. ff. si certum pet. l. proinde. de rebus dub. l. quadam. C. de contrahen. emp. l. fi. Distinguendum aũt est, secundum Nicol. Ma. qui hoc tractat. vbi s. an commissarius fuerit admonitus, & distribuere cessauerit: & tunc priuilegiati licitè petunt. ad hoc in auth. de eccl. ti. §. si autem, qui hoc facere. Itẽ si priuilegiati petierunt, & obtinuerunt sibi hæredes condemnari, & consecuti sunt bona, hoc postea non retractabitur, C. de cõfir. tut. si, vt proponis. ff. de noxal. si quis à multis. Sed commissario non monito, sententia pro priuilegiatis non lata, neque solutione eis facta, valebit distributio facta per cõmissarium, per prima iura. Vbi verò testator non reliquisset cõmissarium, vel reliquisset, sed mortuus esset distributione non facta, priuilegiati venirent ad tale sic indistinctè relictum, per prę. §. si autem, qui hoc facere. & e. tit. §. si quis autem pro redemptione. & omni casu, quo per legem vocatur episcopus, veniret priuilegiatus, licet quidã aduocati, & Gui. de Suz. dicerent, priuilegiatos non venire, etiam commissario non relicto, per l. si quis ad declinandam. de episco. & cler quæ omne indistinctum distinguit, & omne incertum facit certum: & quãtum percipio, videtur Guil. voluisse priuilegio locum esse in legato pro anima, sed non in legato pauperibus, cũ in eo casu lex prouiderit. Sed hæc allegatio non valet contra principem: contra inferiorem valere posset: sufficiat clemen. de elect. ne Romani. in princ. Vnde dicebat Nic. quòd certificatio legis ñ excludit priuilegiatum: fit enim illa in subsidium, quòd hîc non ẽ necessarium: sicut nec etiam, vbi certificatio per testatorem, vel alium ab eo datum, facta esse, cessaret enim tunc vtrunq;, scilicet lex, si quis. & tale priuilegium.

ADDE, quis debeat exequi, cùm bona testatoris sunt in diuersis diœcesibus. Rom. consi. 250.

c Et seq. ¶ Ponebat Io. pro 41. q. qđ si ibi, vbi acceptauit, vel administrauit, condemnetur, & ibi nihil habet, nec ibi reperitur, quomodo, & per quem fiet executio? Respond. φ ad instantiam, vel preces agentis, vel iudicatis, is, sub quo habet domiciliũ, exequetur: de fo. comp. si quis contra. & c. postulasti. facit e. tit. Roma. §. contrahentes. lib. 6. alleg. C. de arbit. cùm antea. §. j. ff. de bo. auct. iu. poss. cũ vnus. §. pe. ff. de inter. & re. l. inter pœnas. forsan auctor illam quęstionem omisit: quia de executione testamentorum, ñ pronunciationum hîc agitur.

tur, vel illis, inter quos est distributio facienda. Item contrà ff. e.
a si à pluribus. respon. j. sed ibi loquitur de alia cautione[a]. Sed ne e-
tiam satisdabit rem saluam fore, propter præmissas rationes, licet
b sit arg. contrà in præ. l. si à pluribus. respon. j.[b]
44 ¶† Xlvj. Sed an tenetur inuentarium facere de bonis, quę habet
distribuere? Et videtur, quod sic, sicut & orphanotrophus, vt j. e. ti. §.
c dicto. vers. sunt etiam[c], & sicut episcopus, qui est legitimus testa-
mentorum executor, vt in præ. l. nulli. §. 2. & argu. C. de don. si q̃s
pro redemptione. respon. j. C. de bon. proscrip. si q̃s. 12. q. 2. cha-
d ritatē. 28. dist. de Syracusanę. & hoc tenēt quidā[d], vbi datus est di-
stributor vniuersitatis bonorū: sicut in tutore & curatore dicitur,
vt C. de admin. tut. tutores & curatores. & in plato, vt in præ. §. di-
cto. ver. prælatus. secus autem, si sit datus ad certam rē, arg. C. de i
litem dan. tut. ad protegēdam. Sicut ēt contingit in curatore bo-
nis dato ad certam rem, vel speciem, ff. de bon. auct. iud. pos. l. fi. ff.
de ven. in pos. mit. l. j. §. item si periculum. & in auth. col. 8. vt cùm
de appell. cog. §. si vnū. Arg. tamen contrà C. de in litem dan. tut.
l. fin. ff. rem pup. sal. fore. l. & si ad species. & in præd. l. nulli. resp. j.
e ibi, sine testamento hęres. & §. 2.[e] Alij contrà: & hîc inuentarium
gratis est conficiendum. vt s̃. versi. xliij. & nota, quòd.
45 ¶† Xlvij. Sed an simplex commissarius, seu executor tenetur red-
dere rationem episcopo, vel hæredi, vel prætori, vel etiam lega-
f tariis[f]? Et videtur, quòd sic sicut tutor & curator & negotiorum
gestor, ff. de neg. gest. l. 2, ff. de tutor & cur. dat. ab his, l. j. in prin. &
ff. de administ. tut. actus. C. e. tit. rationes. C. arbit. tut. l. tutorē. ext.
de accus. qualiter. 2. Arg. contrà in præ. l. orphanotrophos, in au-
then. de eccles. tit. §. fi. Bul. dixit, quod non tenetur: debet tamen iura
re, quod sine dolo & diminutiōe administrauit, & erogauit, vt in p̃d.
l. si quis pro redemptione. respon. j. Sed videtur, quod prætori ratio sit
reddenda, vt in præ. l. nulli. §. j. siue episcopo, vel iudici ciuili, vt in
auth. de eccles. tit. §. si verò sol. §. si quis ædificationem. & ideo di-
g xit Odof.[g] quod talis tenetur rationem reddere, vt auth. de san. epis.
§. œconomus. quia hæc actio est de bono & æquo introducta, vt
ff. de relig & sum. fun. at si quis. §. hæc actio. AEquum autem est,
vt rationem reddat: aliàs quare faceret inuentarium, vt s̃. ver. px.
h & fortè reddet eam hæredibus & legatariis præsentibus[h]: quia e-
i orum interest, C. si vt se ab hæred. abst. l. j. & auth. ibi posita, ext. de
46 elec. statuim⁹. lib. 6. & de test. significauit. & d̄ cōfir. vtil. cū dilecta[i].
k ¶† Xlviij. Nūq̄d f̃m dictū Bul. stabit ei⁹ sacramēto.[k]? Et vr̃, quod sic,
per

nius per Acc. C. de admin. tut. l. 2. & adhuc certiùs per prædictum
Iac. cuius verba posuit ibi Cy. vt autē intelligat Canonista, in quo
tutor in his curatorē excedit, & sic sit fortior alio administratore,
vt dixi, certū est, quod de gestis antę tutelā, vel curā, vterq; cōuenit du
rante officio: alter, tutor, vel curator, autorizat: & si n̄ habet talē,
vtroq; casu dabitur curator: ad hoc Inst. de auctor. tut. §. fi. Si verò
agitur de actu habito durante tutela, vel cura, tn̄ ext. officiū, vt si
iniuriam fecit, vel furtū, ex hoc cō tutorē bene oritur actio, sed n̄
intentatur, nisi finito officio: & in hoc differt ab actu per se cōmis-
so circa officium tutelæ: qa illud ēt non nascitur, nisi finita tutela,
ff. de tut. & rat. di. l. si tutor cā Reip. & l. nisi finita. In curatore act⁹
ille ext. officiū, quo nascitur cō tutorē actio, cō curatorē facit illa n̄
solùm nasci, sed etiam intentari auctoritate alterius curatoris, si
habet: aliàs nouus dabitur ad litē illam, ff. de admi. tu. l. cū tutore.
Si verò nascitur ex curatore, si quęratur generalis ratio gestionis
differtur ad finem officij: si spālis certi actus, recipit̃ cū auctoritate
alterius curatoris, si extat, vel non, qui dabitur, vt s̃. dices: quare sic
institi solutioni, patet scilicet vt intelligeres priùs dicta. Sed est &
alia, vt scias de his, quæ sunt specialia in tutore, non posse argui à
tutore ad alios ministros, ff. de legi. quod contra. facit lib. vj. de re
gu. iur. quæ à iure, & c. in argumentum. & c. quod alicui. ij. De qu.
primo, an executor executori teneatur reddere rationem? ad af-
firmatiuam allegatur ff. de adminis. tut. l. iij. §. j. vbi contutores as-
siduè rationem exigunt à tutore: ac contrarium etiam lex expres
sa de curatoribus loquens, C. e. tit. de administr. tut. l. ij. & hanc se-
cundam partem in tutore tenet Iac. de Ra. Ad l. contrariā respō-
de, vt ibi not. scilicet, quòd non in iudicio, quia non habet actio-
nem, sed ext. iudicium petitur ratio assiduè, vt ibi dixit text. vt vi-
deant & sentiāt contutores honorarij, quid agitur, & ipsorum in
terest, vt ibi. Sic dico in proposito de fideicōmissariis, quod commu-
nicare debēt sibi actus. Vnde l. actus. ff. de admin. tut. dicit, quod ratio
nem concuratori reddere non cogitur curator: sed si administra
tionem n̄ communicat, aut nō ex fide gerit, deferri p̃t, vt suspec-
tus. Hoc ergo remedio vtetur fideicommissarius cō non commu-
nicantem: & vbi de relictis ad pias causas agitur, putat Ia. accusati-
onem suspecti esse publicā, per l. nulli licere. ad fi. & in nō relictis
ad pias causas posset idem dici, cùm c. vltima voluntas. 13. quæst.
ij. non distinguat, & publicè intersit vltimas voluntates exequi, ff.
quemad. test. aper. l. v. & maximè quando pia sine reliquis expe-
diri non possunt, vt in decr. Ioannes. de test. ADDE, an executor
teneatur reddere rationem? Paulus de Castr. consil. 244. & 146.
an administrator possit conueniri finito officio, per eundem
consilio 143. &, qualiter tutor rationem reddere teneatur de ad-
ministratione? Bald. consil. cclxxxiij. ij. libr. & an teneatur reddere
rationem substituto pupilli? per eundem Bald. consilio 410. eod.
lib. & an tutor possit à contutore rationem exigere? vide Paul. de
Cast. cons. ccciiij.

ADDITIONES.

a Cautione. ¶ Si legatū per omnes hæredes soluendum est, vn⁹ tn̄
illorum est perceptor & distributor: ipse illud recipiens cauet co-
hæredibus de indemnitate. illud autem ideo, quia etiam per lega
tarios contra cohęredes agi potuisse, vt ibi patet. & vide s̃. ver. 35.
& vide, quod dixi s̃. super ver. 16. in fi.

b Respons. j. ¶ de satisdatione indemnitatis loquit̃, vt pximè dixi.

c Etiam. ¶ Et de ipso orphanotropho patet in cle. de reli. do. quia
contingit. ver. illi etiam.

d Quidam. ¶ Iac. de Aret. & Iac de Ra. qui etiam dicit. quod quia hoc ī
uentariū fit de rebus alienis, plus conuenit inuētario tutoris, quā
hęredis. Dicit etiam, quod eo casu, qui tenet̃ facere illo non facto re
pellit̃ ab agendo, per l. tutor q. ff. de admin. tut & l. decreto. & per
hoc non puto, quod omissio inuentarij obliget eum, sicut hęredē, ad
soluendum vltra vires perceptorū: quia istud solùm fit pro ratione
reddenda, ad quam n̄ tenet̃ hæres, nisi cùm vult vti beneficio, de
quo satis j̃. §. fi. ver. nunc dicamus: & facit, ad quod ibi remittam. e
tiam hæredem in foro conscientiæ illo omisso non teneri vltra
vires hæreditatis.

e §. 2. ¶ Vidē s̃. de actore vniuersitatis, ver. puberes autem. & quod
ibi dixi.

f Legatariis. ¶ De epō expeditum est per cle. de te. religiosi. p quā
patet nedū subditos, sed ēt exemptos ad hoc teneri: & in hoc de-
linquentes posse per episcopū puniri: loquit̃ tamen illa constitu
tio de religiosis tm̄, qui etiam non petitā tenentur offerre, vt ibi
no. in gl. nota, quod. Secūdò, cùm hoc quæratur, an reddere teneat̃,
est videndū, qua actione, de qua dicam j̃. ver. 49. Tertio pōderat,
quòd hîc quatuor nominauit auctor psonas. Quintū omisit, sci-
licet de quo executore. Itē non declarat, an petatur rō finito offi
cio, vel non finito: & secunda fortior, & hanc priùs psequar. Iac.
de Ra. breuiter percurrit illam, dicēs, quod gl. in l. qui pprio. §. fi. ff. de
proc. & l. seq. tenet, quod non tenet̃ officio non finito, loquens ge-
neraliter de administratore, qui de administratione conuenitur:
ipse tenet contrarium, scilicet quod regulariter etiam officio non fi-
nito super certis malè gestis potest administrator conueniri. Fal-
lit in tutore, cuius potestas fortior est, quàm aliorum administra
torū: & ille administrādis n̄ conuenitur, nisi finito officio, vt ff. d̄
de contrar. & vtil. act. tu. l. j. §. finito. ille tamen §. non loquit̃ de tu
tore cōuento, sed d̄ cōueniente: sed de materia aliquid ibi gl. & ple-

g Dixit Odof. ¶ in l. nulli. & vide s̃. ver. xx. quid si executor. & om-
nino vide, quod ibi dixi.

h Presentibus. ¶ Vt dicit Ia. de Ra. etiam legatariis pręsentib. quib⁹
integrè solutum non est reddenda est ratio, cùm etiam ipsorum
intersit, vt sequitur, alleg. C. de auto. præst. l. fi. in fi.

i Dilecta. ¶ Quæstionem incidentem, quid si testator vetuit eum
rationē reddere? vide in dec. Io. ver. sed ex his. ad fi. pen. co. & vide
s̃. in forma post ver. xij.

k Sacramento. ¶ Ad quæstionem facit s̃. versi. xx. quid si executor.
& quod ibi dixi, quod omnino videas: fortificat quęstionem Iac.
de Ra. scilicet cùm executores dicunt aliqua eis secrete commis-
sa dispensanda: pro his facit litera l. nulli. ibi, pro sua cōscientia vo-
tum adimpleant testatoris. sibi videtur nimis periculosum dice-
re, quod stetur cōscientiæ talium, nisi testator id exprimeret. Vnde sæ
pe hodie testatores dicunt, Lego centū dispensanda p tales, put
eis secretò cōmisi, nolens ipsis alios ad idipsum consocios esse d̄
bere: & idem, si expressè de secreto cōmisso non diceret, sed hoc
solùm, Lego centū dispēsanda per commissarios meos. secundū
conscientias ipsorū: facit ff. de dot. præl. l. Theopompus. In hoc ē
melior prima forma, qa in secunda distributio nō iubetur esse se
creta. Habebunt igitur executores, cum rationem reddunt, illam
exprimere: & tamen cum minori rigore est exigenda, in his, quā
in aliis. Ad materiam facit, qd̄ dicimus, iudicem non habere iudi-
care secundum conscientiam, sed f̃m probata: de quo 3. q. 7. iudi
cet. de offi. deleg. pastoralis. §. quia verò. & ff. de offi. præ. illicita.
§. veritas. Dicit etiam ipse Iacobus. quòd si executor distribuit in
scholarem, qui sibi paup & studens optimus dicebatur, & repertū
est contrarium de ipso, poterit, quod dedit, repetere: quia fines
mandati. licet per errorem, excessit, cùm pro remedio animæ de-
functi fieri debeat distributio: & quia illa non est talis: ergo non
valuit, ff. manda. l. penulti. ad fin. & pro emptore, l. qui fundum. §.
si tutor. ADDE, an si testator mandat stari debere conscientiæ a-
licuius, ille debeat iurare? Alex. consilio 54. ij. libro. & quòd cùm
execu

per præd.l.si quis. & arg.C.de iur.dot.impet.l.fi.§.fi.& C.de bon.
auct.iud.pos.l.fi.§.fi.& C.de ali.pup.præs.l.2. Argum.contrà.nisi p
betur,C.de vsufru.cum quem,ff.de min.intra vtile.§.fi.Sed potest
dici,quod ei stetur,maximè si in codice rationum suarum, scripserit
erogata:arg.ff.de neg.gest.Nesennius. circa fin.& C.lib.xj.de sol.
& lib.debi.ciuitatis,l.vnica:dum tamen circa officium non malè
se gesserit,nec de mendacio arguatur:quia tunc non staretur,C.de
adult.si qui adulterij.ff.qui satisdare cog.de die.§.fi.22.q.v.paruu-
li.2.q.7.non potest.& q.j.prohibetur. ext.de pig.illo.in fi.ext. de
eccles.benef.c.vnico, ext.de præsump.scribam.C.de probatio.iu
bemus. Alij contrà dicentes,quod iste iurabit in prin.& non post, vt
a s.ver.xix. sed nunquid debet [a].cùm in vno negocio ab eadem p-
sona sit semel tantùm iurandum,& non pluries,nisi ex causa,vt j.
q.7.conuenientib.& c.quoties.ext.de ele.significasti.& de ma.&
obe.cùm in ecclesiis.& c.legebat.de iureiu. & si Christus.& arg.
47 ff.de dam.infect.l.qui bona.§.si quis.¶† Xlix.Sed si alter ex duo
bus executoribus obiit,queritur,an alter subrogabitur,& p quē,
& an episcopus illi succedat in officio, an verò superstes tenetur
illud sine aliquo adiuncto implere, quasi videatur ibi locum ius
b accrescendi habere [b]?Et primò videtur,quòd alter sit per iudicē,
vel episcopum subrogandus, ad quem spectat tueri decedentiū
voluntates,ff.de pet.hær.l.hæreditas.in fi.ext.de testa.nos quidē.
ff.de ali.& cib.leg.l.3.§.item enim.& in præ.l.nulli.§.fin.ad instar
tutoris excusati,vel mortui,vel remoti,ff.de test.tut.si quis.ff.de
admin.tut.Lucius.§.cum testamento.ff.q pet.tut.l. fi. resp.j. ff.de
iud.pponebat.in prin.vel in locum defuncti succedit episcopus
vt s.vers.xl.item quid si executor,sicut si nollet suum implere of
ficium,vt s.ver.executores autem.de hoc j.ver. 54. quid si vnus.
& hæc enim paria sunt,scilicet nolle,& non posse,C.de contrah.
emp.l.fi.ext.de rescrip.sciscitatus.& etiam hæc tria,scilicet nullū
executorem in testamēto dimittere,vel dimissum mori,vel nol-
le officium assumere,vt in authen.Collat.8.vt lic.ma.& auiæ,§.j.
Videtur ergo hoc officium ad episcopum pertinere: sicut perti-
net,si nullum dimisisset,vt in præd.l.nulli.§.j.2.& 3.Vel dic,ibi ha
bere locum ius accrescendi,vt superstes possit & debeat ministra
re,arg.ff.de suis & leg.hæred.si ex plurib.C.lib.x.quan.non petē.
partes pet.accres.l.vnica,ff.si pars hæred.pet.l.2. de hoc s.versic.
13.quid si sunt plures,Vel distingue, prout distinguitur in legata
riis,vel fideicommissariis,& tutoribus,& fideiussoribus,& magi-
stratibus:quia aut sunt constituti coniunctim,vel simul,& insoli-
dū:aut disiunctim,siue in partes,vt in primo casu distributio alte-
ri accrescat altero mortuo:& habeat officium illud implere:in se
cundo verò non,ff.de exercit.act.l.j.§.si plures.& l.non tamen.in
prin.de euict.si ideo.§.j.ff.de admini.tut.decreto.§.fi.& l.si plures.
in prin.& §.j. ff.de cur.bo.dan.l.j.2,§.final.C.de cad.tol.l.vnica,in
prin.C.de hæred.inst.l.j.& 2.Subrogatus autem videtur,quòd e-
uitabit satisdationes,quas euitat testamentarius executor,si con-
sensu legatariorum fuerit subrogatus,argu.ff.rem rat.hab.actor.
Arg tamen contrà ff.de admin.tut.l.Lucius.2.§. cùm testamēto.
ff.de alimen.& cib.leg.l.3.in authē.vt lic.ma.& auiæ.§.j.de hoc s.
48 ver.34.sed nunquid iste.& seq.& ver.xxj.¶†Lj.Sed quero,quid si
vnus erat tantùm,& mortuus est:vel etiam plures erāt,& omnes
mortui sunt: nunquid episcopus in eorum locum succedet? vel
nunquid episcopus,vel iudex alium,seu alios dabit? vel nunquid
hæres defuncti eius, seu eorum vices supplebit?Et videtur,quòd
nullus sit dandus in locum ipsorum:sed legitimus administrator
succedat,fortè hæres,arg.ff.de testa.tut.l.si quis.in fi.& in pred.§.
si quis ædificationem.j.ver.81.insuper. vel fortè episcopus, qui
est hoc casu eorum legitimus successor,vt in eo.tit.§.si autem,g
facere.& in præ.l.nulli.§.j.quod videtur simpliciter esse verum,si
nullus in vltima voluntate fuerit hæres institutus:secus si fuit in
stitutus,& ille velit,& possit testatoris voluntatem implere.Epi-
scopus enim non habet se intromittere, quandiu est,qui testato-
c ris exequatur voluntatem,vt in pre.concor.Vel dic simpliciter [c],
quòd episcopus succederet.vt s.ver.prox.Sed cùm nullus execu
49 tor à testatore datus est, episcopus aliquem deputabit. ¶ † Lij.
Sed quæritur,an executores præsentes possint exequi testatoris
d voluntatem,absentibus non vocatis [d]?Et videtur,quod nō,quia
omnes iussi sunt distribuere,sicut dicitur in arbitris,ff.de arbitr.si
in tres.& l.seq.& in iudicibus delegatis,ff.de re iu.duo ex trib⁹.ex-
tra.de off.dele.cùm causam.nisi dictum sit,quòd alter posset sine
altero pcedere,vt extr.de testa.c.Raynaldus.in prin.extra.de off.
deleg.c.vno,& prudentiam. respons.j.ff.de arbitr.non distingue-
mus.§.cùm in plures.Vel dic,eos de æquitate vocandos,si com-
modè vocari possint,quia fortè non nimis distant:& si cgruo tē
pore expectati non venerint, valebit processus præsentium, vel
e maioris partis eorum:aliàs non. Argu.contrà [e] ext.de ele.quod si
cut.§.j.& c.cùm inter vniuersas.& c.coram.& c.quia propter.ex-
tra.de postul.præl.bonæ.2.43.dist.quanto.ff.vt in poss.le.l.j.§.nō
50 exigitur. & in pd.c.prudentiam.respons.j. ¶ † Liij.Sed quid erit,
si sint plures,& non sunt in exequendo concordes,sed quilibet
vult sine altero administrare? Et videtur, quod tunc episcopus dabit
f tertium [f],vt quod ille cum altero eorum fecerit,ratum habeatur
arg.ff.de re iud.l.si vni.ff.de pac.maiorem.extra. de testa.nos qui-
dem.& c.tua.& c.Ioannes.ff.de petit.hæred.l.hæreditas.in fin.Tu
dic,quod si eodem tpe circa idē sunt discordes,& ipsi sunt in numero
æquales:eps,vel iudex coget eos tertiū assumere,vt quod maior ps
fecerit,obseruet,vt in p.l.hæreditas.in fi.& in p.l.non distingue-
mus.§.principaliter.ext.de arbit.c.j.& de off.deleg.suspicionis.C.
de iudi.cùm specialis. Alij dicunt, quod episcopus assignabit eis ter-
minum competentem ad ordinandum, siue exequendum: quo
elapso,nisi fecerint,ipse exequetur,vt ext.de ap. cùm speciali. &
c.secūdo requiris. §.fi.& c.legitima.lib.vj.Vel dici potest,quod illius
distributio valebit,quam eps confirmabit,vel iudex:argu.ext.de
transact.c.j.ff.de re iud.duo.ext.e.tit.c.fi. Si verò non sunt nume-
ro æquales,valebit,quod maior pars ordinabit, nisi minor aliud
rationabile apponat,& probet:vt extr.de his, quæ fiunt à maior.
par.ca.c.j.ff.de decre.ab ordin.fa.l.3.ff. quod cuiusque vni.nomi-
g ne,nulli.& l.seq.g ¶ † Sed nunquid,vbi plures dati sunt,erit me-
51 lior occupantis?& an negotium ab vno cœptū alter poterit ex-
plicare?Et quidem videtur melior conditio occupantis:& quòd
tunc alterius mandatum reuocatum intelligatur,nisi cōtraria vo
luntas appareat testatoris,sicut est in pluribus procuratoribus,ff.
de procur.plurib.& l.seq.ext.e.tit.non iniustè.& in præ.l.non di-
stinguemus.§. cùm in plures.alioquin seruabitur,quod in pluri-
bus tutoribus & curatoribus obseruatur,scilicet vt quisque per se
h agere possit [h],ff.de admin.tut.si plures.in prin.& l.decreto.in fin.
ff.de exerci.act.l.j.§.si plures.& hoc tenet Vbert. de Bo.vel serua-
bitur,quod in arbitris seruatur,vt ff.de arbit.item si vnus.& l.seq.
& in præ.§.cùm in plures.& quinquagesima dis.§.3. vel quod in iu-
dicibus ordinariis,vel delegatis,ff.de re iu.duo. & l.inter pares.&
ext.e.ti.c.fi.Item dicendum est,quod cœptum ab vno alter perficere
potest,

ADDITIONES.

¶ executor non bene distribuit, episcopus possit repetere,vide
Anch.consi.44.
ADDE ad s.dicta per Io.And.an executor possit facere eleemo-
synam minus bene merenti?vide Bal.in l.his verbis.§. illa institu-
tio.quòd sic,ff.de hære.instit.

a Debet.¶De tali iuramento videtur loqui gl.in d.l.diuus.ff. si cui
plus quàm per leg.Falcid.

b Habere.¶Quod hîc & in duobus ver.seq.quæritur in versi.quid
si vnus.expeditum est per decret.2.de testamen.2.respon.libr. 6.
vt dixi s.eo.§.versi,13.& quia Ia.de Aret. ad quæstionem allega-
bat iura prò & contrà,licet quo ad hos terminos non expediant,
ad alios possunt esse vtilia sicut quæ nota. de offi.delega.causam
matrimonij.in gl.2. & quod super ea dixi. Ideo illis omissis, quæ
in fin.huius versi.allegantur,hîc illa ponam.inducit enim ad par-
tem,quòd solus possit,C.si vnus ex plurib.appel.per totum,ff.de
off.consul.l.j.§.j.& ff.manda.l.creditor.§.si duobus. & de cur.bo.
dan.in l. 2.§.si plures.Ad contrarium inducit ff.de arbi.l.nam ma
gistratus.& ad Trebel.ille à quo.§.tempestiuum.ff.de nego. gest.
cùm alicui.de adminis.tut.Lucius.2.§.j.& l.tutores.§.curatores.
ff.de arbitr.l.parui.& l.si vnus.§.2.& §.final.& l.seq.C.de appel.in
offerendis.ff.de re iudi.l.si duo ex tribus.Soluebat secundam par
tem veram, nisi ponat testatorem contrarium voluisse.in tuto-
ribus est speciale:super quo vide,quod dixi supra. versic. xlvij.in
fin.j.partis.

c Simpliciter.¶Secundum Alb.Gal.

d Vocatis.¶Et expeditum est,vt s.dixi.

e Contrà.¶Melius staret sine Contrà,& sic posuit Io.

f Tertium.¶Vbi de duobus fuisset formata questio,pcederet iste
numerus:intellectus tamen fuit bonus,vt pari numero faciat im-
parem,ext.de arbit.c.j.
ADDITIO. Adde, quod executoribus testamentariis discordanti-
bus,coniuncti testatoris,si qui sint,executoribus pferendi sunt se
cundum Bal.in l.Imperatores.ff.de pact.p illum text.& istud pro
singulari allegat Lud.Roma.sing.suo.533.inci.executores testa-
menti.Henr.Fer.

g Sequenti.¶Lambertus de Ramp.in questione sua,quidam fecit
testamentum.tenuit,quòd ex tribus fideicommissariis datis sim-
pliciter,tertius impediet actum per duos fiendum,expresse pro-
hibendo:allega.ff.de cur.fur.l. consilia.in fi. & quod not.in sum-
ma illius tit.Dicit tamen, quod eo casu (adde) nudus erit iudex, qui
inspiciet, quæ causa erit potior,ff.de bo.auct.iud.pos.in ven.in fi.
De tutoribus discordantibus vide s.de tutore,vers.penult. 53.&
pro hac materia vide Bal.in d.l.consilia.ff.de cur.fur.§.quæsitum
vbi pulchra ponit.

h Possit.¶De hoc s.de tutore,§.fi.in tribus vltimis vers.

potest,si cœptor facere impediatur,sicut est in tutorib.ff.de cui.
si ideo.§.j.& 3.&in iudicib.ordinariis eiusdem tribunalis.ff.de of.
procon.l.j.in prin.ff.ad municip.l.magistratus.& facit ad hoc ff.d
cur.bon.dan.l.2.§.si plures.& C.si vnus ex plurib.ap.l.j.& 2.& ĩ.
a versicul.lxxxvij.quid si episcopus.in cuius,& sequenti.[a] ¶† Liiij.
52 Quid si vnus ex duobus executoribus non vult se intromitte-
b re[b]? Respon.dicit Vber.ꝙ alter solus exequatur,arg.C.de aduoc.
diuer.iu.l.fi.& l.laudabilem.ff.de fideicommis.li.si legatario.extr.
de rescrip.sciscitatus.Vel dic,vt s̃.versi.xlix.sed si alter.Potest etiã
dici,ꝙ cogetur cum altero exequi,vt ĩ.versi.lvij.hoc etiam.nam
& si vnus tantùm scit,sed nolit testatoris exequi voluntatem.sed
res & peculium testatoris in proprios vsus expendat,monitione
præmissa exequi est cogendus,vt ĩ.ver.69.quæritur.Expectabit
autem iustè,ꝙ exequatur per annum,vel per sex menses.de hoc
53 ĩ.ver.lxxxix.illud etiam.¶† Lv.Quid si executor est suspectus,
nunquid poterit remoueri?& videtur,ꝙ non,argum.C.de dona.
si quis pro redemptione.resp.j.& in præ.l.orphanotrophos.Sed
dic contrà,sicut & tutor & curator propter hoc remouentur,vt
ff.de suspect.tut.l.j.§.ostendamus.& l.3.§.præterea.& l.4.& pro-
c curator,vt ff.de procurat,post litem.& l.seq.ext.e.3.[c] & prælatus
ecclesiæ,ext.de simon.c.licet Heli.& c.seq.& de test.constitutus.
& de ac.qualiter.2.& c.inquisitionis.3.q.2,quia ea.& iudex dele
gat⁹.ext.de of.dele.insinuante.& c.cùm super.3.q.v.quia suspec-
d ti.Arg.tamen contrà,2.q.j.primo[d], quæ tamen per eum ante ꝓ-
positam accusationem de suspecto,vel etiam ea pendente,legiti
mè administrata sunt,bene tenent nisi ipso iure, vel per iudicem
sibi fuerit administratio interdicta, ff.de sol.ꝙ si.§.j.C.de suspect.
tut.eum quem.Instit.e.tit.§.si quis autem.& ff.e.ti.l.3.§.preterea.
ext.de accus.c.fi.ext.de off.deleg.venerabili.ext.de simo.accusa-
tum.& c.quoties.de elect.nihil est.in fi.Porrò vbi qs tanq̃ suspe-
ctus remotus est,siue vn⁹,siue plures in testõ dati,videtur:ꝙ alter
in locum eius subrogabitur,& ꝙ episcopus non succedet:sicut in
tutoribus contingit,ff.de test.tut.si quis.& ff.qui pe.tu.l.vl.j.resp.
C.in quib.cau.tut.hab.l.licet.& C.qui peter.tutor.l.in locum.vel
dic,vt s̃.versicul.49.sed si alter.& seq.& versi.54.quid si vnus ex.
Sed & accusatione de suspecto pendente,videtur alter sibi subro-
gandus,nec se episcopus intromittet,arg.C.de suspe.tut.eũ quẽ.
Arg.tamen contrà,quòd tunc demum alter dandus sit,cùm alter
e fuerit remotus,in præ.l.licet.& ext.de iud.c.j.[e] Potest autem exe
cutor ð suspecto accusari,vel ab episcopo,vel ab hęrede,vel à le-
gatariis,in præd.§.si autem quid facere.quasi sit hæc actio popu-
f laris[f],sicut & accusatio tutoris,ff.de suspect.tut.l.j.§.omnes.Arg.
contrà,quòd à nullo valeat accusari,in præd.l.si quis pro redem-
g ptione.respon.j.& l.orphanotrophos.§.pen.& fin.[g] Si autem hę
res non vult de suspecto accusare,vt remoueatur,sed vult ipsum
conuenire propter dolum,vel culpam,vel fraudem in ipsa admi
nistratione commissam,bene potest,arg.ff.de leg.3.si legatarius,
à quo.resp.j.vel condictione ex præ.l.nulli.vel officio iudicis,qa
hoc modò agitur,vt testatoris voluntas impleatur,arg.ĩ.ver.58.
quæritur autem.Eodem modo potest episcopus eum cogere ex
officio suo,vt emendet,quæ malè egit,vt ext.de testa.tut.Quòd
autem de dolo & fraude conueniri possit,probatur extr.ne cleri.
vel mon.c.ij.ff.de auro & arg.l.non solùm.in fin.& l.Aurelio.ff.ð
condit.& demonst.cùm ita.§.2.ff.de administ.tut.qui plures.& l.
quidam decedens.Arg.tamen contrà,quòd non possit idem ali-
h quatenus inquietari,in prę.l.si quis pro redemptione.respon.j.[h]
Et ex his,quę dicta sunt,videtur,ꝙ si executor malè distribuit.seu
diuidit.hæres,vel episcopus,& etiam legatarij poterunt distribu-
tionẽ,seu diuisionẽ hui⁹ impedire,vt ĩ.ver.lix.ex præmissis.Imò
etiam videtur,quòd quilibet,cuius interest,ff.de procur.post li-
tem.ff.ad exhib.l.3.§.antepenul.& C.si vt se ab hæred.absti.auth.
sed omnes.ff.de minor.etiam.§.pen.& in authẽ.de eccl.tit.§.si qs
autem,qui hoc facere.in fi.ext.de testi.veniens.ext.de elect.statu
imus.lib.vj.2.q.vj.non solent.à contrario sensu.Porrò suspectus
potest per iudicem etiam absque accusatore remoueri,ad instar
tutoris,vt ff.de suspect.tut.l.j.§.ostendimus.& l.3.§.præterea.
54 ¶† Lvj. Pone:testator ita dixit.relinquo Titio decem pro re-
demptione captiuorum:vel dixit.relinquo Titio decem,vt illa
expendat in redemptione captiuorum:quæritur,quid iuris?Re-
spondeo,dic,quòd non interest inter hæc,& idem iuris erit in v-
troque casu,ar.C.commu.de leg.l.2.C.de fideicomm.cùm virũ.
In fideicommissione autem magis spectatur voluntas testatoris,
quàm verba:nec est vis in verbis,vt in præ.l.& C.de testamento,
quoniam & facit de cond.& demonst.in quibus.§.fi.ff.de leg.3.
si tibi legatum.ff.de fideicõ.liber.cùm in testamento.
55 ¶† Lvij.Hoc etiã quæritur,vtrùm quilibet executor vltimę vo-
i luntatis cogendus sit hoc officium suscipere,& susceptũ exequi[i]?

ADDITIONES. Et vid

a Et seq.¶Iste ver.cum duobus præcedẽtibus,& cũ q̃stione,quam
addidi,faciunt ad quæstionẽ Iac.de Rauen.q tenet,vnũ ex duob.
executorib.agere posse in iudicio:debet tñ alter asistere,ne col-
ludat.inducit ff.de cur.bon.dan.l.2.circa princi.facit de procur.c.
2.in fi.libr.6.Plus dicit quòd ambo agere non possent:quia tunc
posset vn⁹ negare,qđ fateretur alter:& sic intricaretur iudiciũ.ↄ-
tra quod prouidendum est,sufficiat dec.si duo.de ꝓc.lib.6.decre.
2.de te.Vel dat sibi liberũ exercitium officij in trib⁹ casibus,cùm
collega est mortuus,vel remotus,vel ñ vult exeq.vt ibi scripsi in
no.super verbo Nolente.Idem in volente,sed nõ valente ex im
pedimento modici temporis:secus si modicũ non esset:qđ ꝓbat
ibi litera,nimiùm differri.Pręter hos casus gestio dabet esse com
munis,ac etiam in prędictis,si testator prohibuisset alterũ sine al-
tero gerere,vt ibi in fin.si articulus,super quo alter solus litigare
vult,esset ad pias causas,videret locũ habere p̃dicta dec.si duo.§.
si qđ.de auctoritate iudicis alter solus agere posset,si dicamus ta-
lem causam spiritualem.Si verò dicatur ecclesiastica tantũ,non
tamen spiritualis,locus non esset illi §.Concludo,ꝙ accedere ne-
scio illi dicto Iac.quòd duo non possint agere:& si eueniat con-
trarietas,quam inducit,vide,quod no.in præd.decre.si duo.in gl.
g.& super ea:& quod no.scripsi.in præd.decre.2.de test.in vlt.gl.
Item scias,quòd Ia.ipse fatetur,quòd contra ipsum inducit rubr.
C.si ex pluribus tutor.vel cura.vnus,vel om.agere,vel conuen.
pos.sed ipse dicit,se in suo libro non habere illud Omnes.hoc e-
tiam recitat ibi Cyn.pro eo tñ facit præ.l.decreto.in fi.sed gl.cui
assentit Dyn.illud intelligit de impotẽria,facti:& si illud Quia,re
cipiat ꝓ Cùm,defensio est clara.Item qđ dicit Iac.in casu decr.p̃d.
2.in fi.quando expresè prohibuit testator vnum non agere sine
altero,tene igitur,ꝙ prædixi.Quærit etiam,si vn⁹ solus executor
habet omnia in manibus,& reliqui nihil habent,an nihil habens
possit conueniri?Videtur quòd non:quia remittit ad totum ha-
bentẽ:sicut de socio dicit,ff.ꝓ so.actione.§.si communis.Ipse te-
net contrarium,quia in preiudicium agere volentium nõ potue
runt executores sic inter se diuidere,ff.de administ.tut.l.inter tu-
tores.e.C.de diuis.tut.l.2.Est etiam sciendum,ꝙ ipse Ia.in qu.an
conueniẽdus sit primò ille,qui gessit?ad affirmatiuã alle.C.si tu-
tor non ges.l.2.& 3.subdit leges loqui de gerentibus ex necessita
te:& de his dicit tenendũ,ꝙ non gerens vltimò ↄueniendus est,
& gerens primò cõueniendus est & excutiendus.necessarios vo-
cat legitimos:& dicit ↄcurrere posse gerentẽ ex volũtate & legi-
timum,vt cùm episcopus vni successit,de quo s̃.ver.xl.& xlix.&
tunc etiam idem,ꝙ non gerens vltimò ↄueniendus sit,ff.de cura.
bo.dan.l.2.ad fi. ADDE,quando vnus executor possit exequi,a-
liis non volentibus,vel non potentibus exequi?Bal.consil.185.
4.lib.& ibi,an quis possit sibiipsi distribuere?& an executor pos-
sit confiteri pretium absque reali numeratione?vide etiam Abb.
consil.46.& extr.
b Intromittete.¶Expeditum est per decr.2.de testamen.vt dixi su
per versi.48.
c C.3.¶Clariùs eo.tit.c.2.lib.6.
d Primo.¶Sol.ibi de suspicione temeraria,hîc de probabili,& de
qua iudicialiter constat.
e ca.j.¶Solue per no.de officio deleg.venerabili.in 3.glo.& quod
super ea dixi.
f Popularis.¶De hoc ĩ.ver.lvj.
g Et fin.¶Pro solutione vide,quod no.in cle.de relig.do.quia con
tingit.ad fi.in gl.quia contra C.
h Respon.j.¶Vide remissionem,quam s̃.proximè dedi.
i Exequi.¶Est sciendum,quòd auctor sub hoc versi.ↄiunxit octo
quæstiones Ioan.quod partim placet,& partim displicet.Placet,
quòd hæc quæstionis propositio includit tres quæstiones Ioan.
quęrentis primò,an executor cogatur suscipere?secundò,an ex-
equi?tertiò,an quilibet?& hæc per optimè sunt coniuncta.Sed q̃
reretur,per quem sunt cogendi?Item quando sic suos versiculos
merebãtur,vel saltem ambo vnum,sicut illud qualiter,quod sta-
tim sequitur.Sit ergo prima pars huius ver.vsque ibi,cogetur au
tem.in qua parte auctor primò quærit,vt s̃.secundò allegat prò
& contrà:tertiò ponit tres opiniones successiuè:quartò addit,ibi
sed & fauore.quintò reassumit primam:sextò approbat secundã,
& remittit:septimò dubium soluit,an excusatio admittatur:&re-
mittit.& hæ partes sunt patentes.In secunda parte tractat per
quem cogantur:& hoc primo implicitè,scilicet ꝙ ꝑ ipsum,vel ꝑ
torẽ:& hoc in ver.est aũt.vsque ad fi.Et hunc saltum non ↄmen-
do:nec euenisset,si suum versiculũ habuisset.In horum medio ꝓ
ꝓsequitur,quando:ibi,certũ cogetur.vbi facit tria:primò ponit
oppositionem:secundò dat solutionem,ibi,tu dic:tertiò dubium
incidens prosequitur:ibi,item dicunt.Pars secunda principalis
cum vij.membro partis præcedentis coniunxit reliquas quinq;
quæstiones Ioan.Sciat studens,quòd propter eum,non propter
Fabrũ.qui hoc ñ meruit,diuisiõe textuali ver.honoraui Io.And.
ADDE,an executor sit cogendus iudicium suscipere,& suscep-
tum exequi?Alexand.consil.5.ij.libr.

Et videtur, quòd sic:ar.in præd.decr.tua.& c.Ioannes.& e.tit.nos
quidem.& ff.de petiti.hæred.hereditas.in fine, C.de fideicommi.
a l.fin.in fine,& auth.ibi posita[a].Nam ad hoc tenetur, vt in præd.l.
nulli.in prin.Item quisque cogi potest ad psonalia munera sub-
eunda:quale est illud,& tutela,& similia, ff.de mu.& ho.l.1.§.j.&
b §.æquè.& l.munerum.responso j.§.qui annonam[b].ar.extr.quòd
hoc ex mera voluntate procedat,sicut & arbitratus,ff.de arbi.l.3.
§.j.& sicut procurator.C.de procur.inuitus. & sicut contingit in
negotiorum gestore,C.de neg.gestis,tutori.& in curatore bonis
dando, ff.de curat.bon.dan.l.2.§.3.Nam nec vllus cogendus est
singulare legatū agnoscere,quod alij restituere tenetur,ff.ad Tre
bel.nam quod.§.non omnis.& l.cogi.§.& generaliter.Non ergo
vr cogendus, præsertim cùm ex testamento nullum commodū
consequitur:ar.C.communia de legatis,l.j.circa finem, C.de fide
iussor.ab eo.& in præd.§.non omnis.Accu.no.in præd.l.nulli. ꝙ
c sit cogendus suscipere[c],ar.ff.de alimen.& cibar.leg.l.alio.ff.de le
gatis tertio,si legatarius.& in l.cogi.in prin.§.generaliter.& e.tit.
d l.posse[d].& in præd.§.non omnis.& in auth.de eccl.ti.§.si aute,q.
& §.si quis autem.in fi.Gof.verò dixit,non esse cogendum susci
pere,nec etiam exequi,nisi susceperit:tunc verò sic,& in c.Ioan-
nes.vt in l.nulli.prope prin.& in præd.§.sin autem, qui hoc face-
e re.Iulianus distinxit[e],quòd aut fuerit ei aliquid in alia vltima vo-
luntate relictum,aut non. Primo casu aut agnouit voluntatem dē
functi,& tunc cogitur suscipere officium,& nisi exequatur, per-
det, quod ex testamento percepturus erat, vt ff.vbi pupill.educ.
f deb.l.j.in fi[f].Aut non agnouit:quo casu,& etiam vbi nil fuit ei re-
lictum,non est cogendus suscipere,vel exequi, ff de conditio. &
demonst.si cui legatum.responso j.ff.de leg.3.si tibi.ff.de fideic.li
ber.si te.ff.de leg.j.etiam si. Sed & fauore religionis de canonica
g æquitate videtur cogendus & suscipere & exequi[g]: putà cùm
relictum est ad pios vsus,vt in præd.c.tua.& c.Ioannes. & in præ.
l.nulli.resp.j.& ij.& in præd.§.si quis autem.& seq.& e.ti.§. itē nū
quid.& in præd.§.si quis pro redemptione.resp.j.ff.de alimen. &
cibar.leg.pecuniæ.& l.alio.& l.iij.Talia enim legata prærogatiua
gaudent,ar.ff.de reli.& sump.fun.sunt personæ.in fi.ar.ext.de pri
uil.cùm & plantare.in prin.& in c.in his.in prin.Et inde est, quòd
infringi nō possunt,vt C.de sac.sanc.eccl.vt inter.& C.de epis.&
cler.si quis ad declinandam.& Inst.de obl.quæ ex quasi contra §.
fi.Et quidam dicunt, quòd hoc casu tantùm cogendus est susci-
h pere[h]:alij autem dicunt indistinctè,in omni casu cogendum.pro
quibus multum facit C.commun.de lega.l.j. circa medium,& in
auth.de ecc.ti.§.si autem legatum.& §.seq.& in præd.c. Ioannes.
i Dictum Gof.plus placet[i].de hoc no.ff.de reli.& sump.fun.si quis
sepulchrum.§.fun⁹.& ver.s̄.27.item pone,quòd aliquis.in fi.Cæ
terùm si legitimam habeat excusationem,credo excusandum,si-
cut & testamentarius tutor auditur,ff.de excus.tu. qui testamen-
to.& l.Titius.& C.e.ti.quinquaginta.Inst.e.ti.§.qui eam.Vel dic[k]
vt ff.e.tit.[l] Nesennius[m].Cogetur autem executor testatoris exe-
k qui voluntatem per episcopum,vt in præ.§.si quis ædificationē.
l sicut & hæres per episcopum est cogendus,vt ff.de pet. hæred.l.
m hæreditas.in fi.ext.de testa.si hæredes.& C.de epis.aud.de creatio
nib.§.sin autem prætor.Tamē in his exequendis videtur esse ma-
ior episcopo:quia apud eum per episcopum est inuētarium faci
endū,vt in præ.l.nulli.§.2.j̄.ver.lxxxvj.sed nunqd iudex. Cæterū,
ad hoc cogetur,vt quidam dicunt,statim postquàm testatoris a-
gnouerit,seu susceperit voluntatem. Tu dic,quòd tunc demum
cogetur,postquam res legata ad ipsum peruenerit, & non antè,
vt præd.l.si

ADDITIONES.

a Posita.¶Et C.de fideic.lib.l.pe.& vl.& ad Treb.l.fi.
b Annonam.¶Et Inst.qui satisdar.cog.§.j.& 2.
c Suscipere.¶Idē Azo in Sum.de epis.& cler.ante fi.sed nil allegat
d L.posse.¶Sic erāt ēt in Io.sed corrige:& in præ.§.non omnes.Et
si intelligis pcedēre medietate,vera est allegatio.nā pp paruitatē
intermediæ legis,q̄ ɔtinuata legi pcedenti,& sequēti,sic iacet, vt
omnia sua auctor non ponderauit,illa facit pro autoritate, quod
no.in præ.dec.in vl.gl.& vide s̄.ver.38.
e Distinxit.¶Cy.in 3.q.l.id.C.de epis.& cle.hāc distinctionē tenet
in testamētario:legitimū,si dicit indistinctè cogēdū.p §.si aūt s̄.p
xi.allegatum:fuit hoc dictum singulare Io.dicentis, necessitati su
biici,quod per legem iniungitur facit 4.di.in istis.
f In fi.¶Gul.de Cu.qui hāc distinctionē tenet,alleg.ff.de his,qbus
vt indig.l.post legatū.ff.de rel.si qs sepulchrū.§.funus.& l.at si qs.
§.cui funeris.Ad aliud mēbrū distinctiōis alleg.ff.de ven.inspi.l.j.
§.qd natū.& de cur.bo.dan.l.2.§.qrit.subdit,ꝙ si administrare cœ
pit,cogit implere,qa à principio volūtariū,&c.ff.man.l.si tibi mā
dauero.§.si tibi.& de reli.at si quis.§.si cui.& de hoc dixit decr.Io.
super ver.susceptum.& super 3.gl.

g Exequi.¶Adiuuatur hoc dictū,qd fuit Iuliani: & sequens p l.qa
poterat.ff.ad Treb.& de aqua plu.ar.in summa. §. Labeo.Et hæc
dicta facerent p Iac.de Are.q consuluit,filiū præteritum à patre,
quem tn̄ ipse pater constituit executorem sui testamenti,& exer
cuit officiū de inofficioso agere posse,cùm testamētū fuerit irri-
tū ex tali pteritione ipso iure,in auth.vt cùm de app.cog.§.aliud.
Inst.de exhær.li.in prin.respondens ad l.vltimam ff.de inof.testa.
ꝙ hoc excusat ratione officij necessarij sibi iniūcti:& sic sibi n̄ de-
bet obesse,C.de admin.tut.cùm quædam.ff.famil.ercis.si pignor.
in fi.& l.qui erat.ff.de his,quib.vt ind.l.post legatū.§.aduocatum
fisci.facit de elec.cū nō deceat.li.6.cū ɔcor.& 3.q. 7.si ɔ patrem.
Si dicatur nō necessariū,non faciet hoc pro Iac.dicit tn̄ posse ip-
sum excusari pp pietatem officij.bene facit 22.q.2.si quęlibet.Di
cebat ēt ipse Iac.ꝙ filius executor se de bonis patris alere pt, non
vt executor,sed vt filius:alleg.ff.de ali.pup.præ.l.qui filium.& de
alen.li.l.si quis à lib.j.resp.
h Suscipere.¶Hoc dicit Guil.de Suz.in l.nulli. restringens se ad ca
sum §.prædicti,si quis pro redemptione.
i Placet.¶ Et Alb Gal.de fideicōmissariis,in princ.item Iac.de Are.
vbi s̄.& Iac.de Bel.in §.si quis ædificationem.in auth.de eccles.ti.
Refert Nic.vbi s̄.quòd Homob.tenet hanc partem duplici ratio-
ne:quia hoc non est officium publicum, sicut tutorum, & magi-
stratus:sed priuatum,sicut procuratorum. Secūdò,quia inuentū
est remedium,vt exequatur episcopus illo nolente exequi,vt in
l.nulli.& in auth.de eccl.ti.§.si autem,qui.& ff.de reli.l. si quis se-
pulchrum.§.hoc edictum.Per quod patet,quòd ex hoc illum cō
pelli noluit, nisi in perdendo emolumento sibi relicto. Sed huic
ratiōi posset responderi dupliciter:primò,non fore absurdū plu-
ra remedia fore puisa simul,de quo vide j̄.de restit.spol.§.j.ver.p̄
dicto:vel saltem successiuè,sc.vt exequatur episcopus, vbi coac-
tio executoris non prodest,vt in dec.nouit.in fi.de iud. Licet aūt
rationi respondeam,tamen opinioni eorum adhæreo: cum qui-
bus est etiam Iaco.de Ra.qui quæstionem de testamentario exe-
cutore,an cogatur,pro negatiua inducit l.nulli.quæ dicit,habeat
exigendi licentiam:sed licentia est verbum facultatis,non neces-
sitatis,ff de off.præsi.l.sæpe.extr.de test.ad hoc.In contrarium,qa
est munus publicum,quod recusari non potest, C. de cura.l.nul-
lius.libr. xj. Sed publicè interest,voluntates supremas impleri,ff.
quemad.testam.aper.l.v.extrà de testam.c.nos quidem.in fi.Sol-
uit,quòd si suscepit officium,renunciare non potest, C.de act.&
oblig.l.sicut.subdit,nisi forsan re integra ad instar mandati,Instit.
mand.§.penul.dicit enim rem integram testatore viuente, vt sic
ipsum requirere possit, quòd ponat alium loco sui. si enim esset
mortuus, id non posset.Non video, quòd susceptio officij pro-
priè cadat viuente testatore:fateor,quòd consentire potuisset dē
scribi ad aliud officium:& eo casu procederet prima quæstio, de
qua s̄.& quod dicam j̄.ver.lxix.Distinguit autem publicum auc-
toritate,à publico vtilitate tantùm:quia primum, quale est tute-
la,renunciari non potest: sed officium executoris non est publi-
cum autoritate,quod à rustico potest imponi. Nec obstat,quòd
etiam rusticus dat in testamento tutorem: quia in illo necessaria
est iudicis confirmatio,C.confirm.tut.l.fin.Est ergo priuatum si-
cut & procuratoris officium:de quo tamen dicitur, quòd publi-
cè vtile est,absentes à quibuscunque defendi,ff.de procurat.ser-
uum quoque.§.publicè,& tamen ista impropriè dicuntur publi-
ca vtilitate.nam talia sunt illa, in quibus principaliter attenditur
publica vtilitas,sicut in magistratibus. Sed in proposito versatur
principaliter vtilitas priuata,vt legatariorum,& defuncti: & secū
dariò publica,cuius interest,quòd res priuatæ bene gerantur, &
quòd nullus abutatur re sua,in auth.vt iud.sine quoquo suffrag.
§.cogitatio.& Inst.de his,qui sunt sui iuris,ad fin.vide, quod not.
Instit.de excusat.tut.in princ.C.libr.xj.de mu.publi.super rubr.in
quibus idem de tutela no.Et sic vtrunque ius, s.publicum & pri-
uatum,subdistinguendo respondetur ad l.honor.§.1.ff.de mun.
& honor.& ad iura, quæ dicunt officium istud piissimum, C. de
dona.si quis pro.& de episcop.& cler.orphanotrophos.& l.nul-
li.& l.si quis ad declinandam. quę dicit,quòd id venit in sacro,&
constat,quòd ius publicum consistit in sacris, 1.distinct. ius publi
cum.ff.de iust.& iure,l.prima.§.publicum.Item hi duo textus æ-
quiparant sacramenta magistratibus,quæ non dubitantur publi-
ca,vt suprà.Item dicitur talium actio popularis: de quo infr.ver.
lxvi.
k Vel dic.¶Secundum Vbert.
l Eodem ti.¶De excus.tut.
m Nesennius.¶Supple,cū legib⁹ sequētibus.in his enim distingui-
tur,an tutor,cui testator legauit,sit testamētarius,vel datiuus:itē,
an in testamento,quo fuit factus tutor,fuerit legatū,an verò pri⁹
vel pòst:&,an appareat contemplatione oneris tutelæ relictum,
an ob aliam causam.

vt præd.l.si quis pro redemptione.resp.j.nisi per eū stet, quò mi-
nus perueniat.vel nisi dolum,vel latam culpam,s.dolo proximā,
in exigēdo committat, ad instar legatarij rem alteri restituere ro-
gati,vt ff.ad Trebellianum. mulier. §. sed & si quis. ff. de legat. 3.
si legatarius,à quo.respons.j.ff.de legat. 1. l.fideicommissum.& l.
si seruus legatus.§.cùm quid.ff.de legat.2. Imperator. respons. 1.
Sed & postquam agnouerit,vel susceperit,videtur adhuc spectā-
dus,vt s.versicul.liiij.quid si vnus ex.Item dicunt quidam,ꝙ pro-
pria auctoritate potest accipere res legatas, si sint vniuersorū bo
norum,vel etiam partis distributor,seu executor: vt videtur dici
in tutore,qui hoc potest statim facto inuentario,non antè, vt in
præd.l.de creationibus.resp. 1.& C.de admini.tut.l. tutores,vel.
Ar.tamen contrà,quòd non possit,nisi sibi tradantur,C.arbit.tu.
l.fi.§.fi.& in præ.l.orphanotrophos.§.j.Curare tamē habet,vt sibi
tradantur,ne in dolo,vel culpa esse videatur: & per consequens
legatarius ad interesse teneatur,vt s.Est autem cogendus per iu-
dicem,vel episcopum,in cuius foro defunctus natus fuit, vel do
micilium tempore mortis habuit,vt in l.nulli.§. episcopi autem.
& §.fi.& in l.si quis ad declinandam.§.vbi.& §.pen.& in præd.§.si
autem,qui facere.& §.si quis ædificationem.& in præd.dec. si hæ
redes.Quòd si executor non sit de eodem foro ratione originis,
vel domicilij, de quo est defunctus, sed de alio,tunc videtur esse
dicendum idem,quod in tutore testamentario alterius ciuitatis,
vt ff.de testam.tu.quæro,in prin.& idem, quod in datiuo alienæ
iurisdictionis,ff.de tut.& cur.dat.ab his,diuus.& de hoc s. de tut.
56 §.generaliter.ver.item no.quòd pupillus.& seq.¶†Lviij.Quæ-
ritur autem,qualiter sit ad prædicta cogendus?Et quidem dici po
test quòd si ex illa testatoris voluntate , quam non vult exequi,
vel cui non paret,erat commodum aliquod habiturus, illud ami
a tet[a]:& tam illud,quàm ipsa executio,in episcopum transit,vt in l.
nulli,resp. 1.2.3.& 4.in authen.de eccles.titu.§.si quis autem.& §.
si autem hæres.& §.si autem legatum.& §.si autem,qui facere. &
ar.ff.de leg.3.si tibi.ff.de religio.& sump. fun.si quis sepulchrum.
§.funus.C,de fideicommis.l.fin.§.final.Et hoc verum est,quòd a-
mittit,si aliàs non erat testator sibi relicturus,nisi voluntatem ei⁹
exequeretur;alioquin non priuabitur suo relicto . ff.vbi pu.edu.
b deb.l.j.in fi.ff.de excusat.tut.Nesennius.& l.seq.[b]Quòd si nihil e-
rat habiturus,tunc monitione præmissa cogendus est ad hoc per
epm loci,vt in c.tua.& c.Ioannes xij.q.ij.indignè.& hoc per snias
excōicationis,vel suspensionis,vel ēt interdicti, secundum nego
tij qualitatem:vt ext.de ver.sig.ꝗrenti.ext.de pœnis,c.2.in fi.ext.
de sen.exc.c.cùm medicinalis.lib.vj.& c.sacro.ext.de off.del.sanè
& ca.pastoralis.Posset etiam dici,& bene , quòd cùm coactionis
modus non sit à iure expressus , arbitrio relinquitur iudicis , siue
episcopi,ff.de pœn,aut facta.§.fi.ext.c.dilectus.ext.de off.dele.de
causis.2,q. 3,§.notandum.prope prin.vt procedat quandoq;mul
cta indicta,ff.si quis ius dic.non obtemp. l.3. C.de modo mulct.l.
mulctarum.quandoque captis pignoribus,& distractis,C.de præ
tor.pig.l.3.de ven.inspi.l.j.§.ex hoc.quādoque etiam persona ca
pta,si expedierit,vt ext.de ap.dilectis.in prin.ff.ad legem Iul. pec.
c cum eo.& aliter,prout viderit expedire,s.versi.liiij.quid si vnus.[c]
57 ¶†Videtur autem,quòd non ex mero iudicis officio, imò libel
lo oblato & litis contestarione facta,& alio iuris ordine obserua
to,cogetur;& hoc,siue condictione ex præ.l.nulli.siue iudicis of
ficio,siue actione ex testamento , siue actione in factum conue-
niatur:quibus actionibus conueniri potest,vt s.ver.xvij. sed quo
iure.& ver.lv.quid si executor.& ver. 24. sed si sit loco. In quali-
bet enim earum est libellus necessarius,& ordo iudiciarius obser
uandus,prout no.Rof.in lib.in ti.dictarum actionum , & facit ex-
trà de off.iudicis,c.2.Si verò legatarius nullam de prædictis actio
nibus proponit,nec iudicis officium,quod loco actionis propo-
nitur,intentat : sed simpliciter postulat illum præmissa monitio-
ne cogi suscipere,vel exequi voluntatem defuncti, tunc non vi-
detur dandus libellus,nec litis contestatio facienda:quod verum
est , nisi executor aliquam iustam contradictionis causam oppo-
nat : quia tunc super illa videtur libellus dandus & litis contesta-
tio facienda:ar.C.de edict.diui Adri.tollen.l.fi.ff.de re iud.à diuo.
§.si super. ff.vt in poss.lega.si is à quo,§.j.ff.ad exhib.l.4.§.ibidem.
Attamen videtur velle in casu simili, quantum ad hæredem,ꝙ sit
libellus indistinctè offerendus,vt no.in auth.Collat.j.de hære.&
Falc.§.illud.secundo.Item potest locum habere,vt de plano sine
libello & absque litis contestatione.& sine sumptibus, proceda-
tur in legatis ad pias causas:ar.in auth.Collat.3.de app.§. illud. &
in præd.l.orphanotrophos.in fi.& in præd.l.nulli.§. cùm autem.
in fi.& in auth.Collat.ix.vt nulli iud.§.si verò apud.maximè si re-
lictum sit modicæ quantitatis,vt in auth.Collat.3.de mand.prin.
& ar.ff.de petit.hæred.hæreditas.in fi.extrà.de simo.& si quæstio
nes,ad fi.Eodemque modo dicendum est in executore & legata
riis,vt hi possint sine libello contra hæredem procedere per mo
dum admonitionis,quòd legata soluat:vt sc.post huiusmodi ad-
monitorium decretum anno elapso hæres priuetur commodo
hæreditatis,nisi soluerit,vt extr. de testa.nos quidem.C.de fideic.
l.fi.in auth.de hæred.& Falc.§.his igitur.& §.illud.Et quòd per of
58 ficium sit cogendus,probatur in præd.l.hæreditas.in fin.¶†Lix.
Ex his autem quæritur , vtrùm interposito huiusmodi monito-
rio decreto possint intra annum legatarij , siue ipse executor an-
no ipso pendente agere contra hæredem,quem moneri fecerūt
ordinario iure,videlicet oblato libello & litis contestatione fac-
d ta[d]?Et videtur,quod non,ar.de dilatio,c.siue pars.ext.de app. sig-
nificante.& de plus petitio.c.vnico.nam hoc tempus anni habet
hæres à iure ad legata soluenda,ne interim aliquam pœnam in-
currat,vt s.Vnde non videtur interim conueniendus,sicut nec ɔ
demnandus,qui habet ex beneficio legis induciasquadrimestres
vt ext.de re iud.quod ad consultationem.C.de vsuris rei iud.l.2.
& iij.ff.de iud.si debitori.Beneficium enim iuris nemini est aufe-
rendum,vel restringendum,vt xxviij.dist.de his.extrà.de secund.
nup.c.pen.& fi.imò est largè interpretandum,ext.de donat.cùm
dilecti.ff.de leg.& senatusc.l.ij. Præterea hoc admonitorium de-
cretum de soluendo intra annum , est quædam interlocutio , vt
e no.in præ.§.his igitur[e].vnde facit ius inter partes,vt ext.de re iu.
cùm inter vos.prope fi.quare neutri parti licet à via ipsius decre
ti recedere.Item cùm eis duplex via ab initio competeret,s.actio
personalis,& via monitionis,vt patet s.ver.prox.vnam eligendo
alteri renunciasse videntur,ff.vi bo.rap.l.j.ff.de fur.interdum.§.q
furem.C.de pact.inter emp.& vend.l.3,& s.de iudiciis,§.2. versi.
notandum est.& seq.Interposito enim decreto nouatio facta es-
se videtur,& personalis actio sublata,C.de vsur.rei iud.l.j.& fin.§,
penul.& hoc tenent quidam.Alij verò contrà:nam,vt dicunt , p
electionem extraordinariæ viæ non intelligitur quis ordinariæ
renunciare,vt j.de inquisit.§.fi.ver.fi.item pro eis etiam facit gl.
f posita in præd.§.illud.quæ incipit,j.instantiæ[f]. Ex præmissis satis
patet,quòd executor conueniri potest à legatariis, vel ab episco
po,vel ab ecclesia, vel à pauperibus,vel à quocunque cui legatū
sit,vt exequatur piam defuncti voluntatem,vt in præd.§. qui fu-
rem.in fi.& s.vers.lvij. hoc etiam.& seq.Quibus autem actionib⁹
59 ageret,vide s.ver.lviij.quæritur autem.& in ver.ibi inductis.¶†
Lx.Quid igitur,si hæres scriptus in testamento,non vult hæredi
tatem adire,nec se hæreditati immiscere ex testamento,vel ab in
testato,sicque pia testatoris non impletur voluntas,nunquid cō
ueniri potest ab executore,vel à legatariis,vt adeat?Et videtur,ꝙ
non,C.de jure delib.nec emere.ff.de bo.posses.l.3.§.inuito. ff.de
aqua plu.arcen.l.ij.§.denique.ff.de dam.infect.l.fluminum. §.fin.
C.de impub.& ali.sub.l.3.ff.si quis omis.causa test.l.si quis omissa,
in prin.Ar.contrà:quia in fraudem facere videtur,ff.ad Trebel.nā
quòd.§.non omnis.& l.cogi.§.generaliter.præsertim si rogatus ē
totam hæreditatem in pios vsus erogare,vel executori ad taliter
distribuendum tradere,vt in decr.Inn.IIII.extrauag.de testa.lo
g annes,frange panem.resp. 1.[g]ad instar hæredis hæreditatem alte
ri restituere rogati,ff.ad Trebel.ille à quo.§.tempestiuum.l. quia
poterat.extr.de testa.Raynutius.Et idem videtur de aliis legatis,
cùm in fraudem defuncti iudicium non agnoscitur , C.si omis.cā
test.l.1.& ij.resp.1.ad idem ff.eo.l.1.in prin.& §.fi.& l.licet.Dicūt
quidam,quòd si hæres rogatus est totam hæreditatem in pios v-
sus distribuere,vel executori ad distributionem tradere, tunc co
gendus est adire:alioquin non,vt in præal.l.si quis omissa. in fin.
Sed tunc executor & legatarij possunt agere contra illum,vt tra-
dat,

ADDITIONES.

a Amittet.¶De hoc in prin.huius §.& dicam j.eo.ver.
b L.seq.¶ De facto fuit exēplum tale:Testator tribus nepotib⁹ ex
sorore,qui diuisim,vel coniunctim legauit cētū,& vnū ex illis fe
cit commissarium,satis patet,ꝙ causa legati fuit attinens.
c Quid si vnus.¶Dicit Iac.de Aret.ꝙ pœna perditionis eius,quod
ex testamento obuenire poterat,erat pœna non suscipientis offi
cium. Præmissa locū habent post illud Susceptū , & vocant hæc
prætoria remedia.Inducit etiam l.si quis.C.de don.ff.de vēt.insp.
l.j.§.quid ergo.Inst.de satis.tut.§.fi.Contumacia durante exequa
tur episcopus, vt in prin.huius ver.propter ea, quæ hîc sequent,
remisit auctor ad hunc ver.lviij.j.de li.conce.§. nunc dicendum.
ver.30.in fi.
d Facta.¶Facit,quod no.j.de inquisi.§.vlt.not.versic.sed nunquid
abbas.
e Igitur.¶Super verbo,dec.& §.illud.super eodem verbo.
f Instantiæ.¶Credo.ꝙ intendit allegare gl.quæ incipit,hic annus.
in qua est illud verbum,quod putarunt Io.& auctor in prin.gl.&
hoc facilè in gl.scriptis in petiis,vel quaternis accidere potuit:sig
nato illo verbo Viri,pro textu:sed non sic in glossis descriptis cir
ca tex.cùm textu ille non esset idem.
g Resp.j.¶De hac dixi in §.compendiosè.ante fi.

dat, vel soluat eis singula legata: vel etiam contra possessores hæreditatis, vtilibus actionibus. Alij dicunt, quòd indistinctè cogendus est adire, etiam si eam repudiauerit: & hoc, si adhuc adire potest, vel ex beneficio legis, vel ex beneficio restitutionis, maximè rebus in statu suo manentibus: aliter non, C. de iu ris & fac. igno. l. ij. & 3. C. de repud. hær. l. fi. ff. de minor. quòd si minor. §. Scæuola. ff. de his, quæ in frau. cred. l. quia autem. §. sed si seruum. & §. pe. l.
60 ait. §. si quidem. ¶† Lxj. Sed pone, quòd ex eo testamento non ē adita hæreditas, quia fortè hæres adire nō potest: vel cessauit adi-
a re, non tamen in fraudem talium legatorum [a]. Et videtur, quòd executor, vel legatarij nil possunt ex eo testamento petere, etiam
b pro legatis ad pias causas [b], ff. de reg. iur. si nemo. C. si omissa cau. test. l. 2. §. fi. ff. de test. tut. si nemo. & l. si hæreditas. in prin. nisi testator testari præcepit, C. de fideicommis. eam quam. & l. ex testamē to. & l. si veritas. ff. de inoff. test. Titia. ff. de vulgar. substit. cohæredi. §. cùm filiæ. C. de testa. manu. si iur. Arg. contrà, quòd valeat, & peti possit legatum, licet testator hoc non præceperit, ff. de leg. 2. cùm pater. §. filius. & l. peto. §. mater. ff. de hæred. instit. l. fi. ff. de fideicommis. liber. l. Antoninus. & l. in testamento. ff. ad Sylla. cum
c fisco. Vbert. de Bo. dixit, nihil peti posse [c]. Alij contrà dicentes dictum eius habere locum tantùm in casibus, in quibus debentur legata & fideicommissa, quamuis hæreditas, non sit adita, nec ab intestato possit adiri, sci. cùm testamentum de iure non valet, putà quia in eo veritas iuris, vel solennitas deficit, vt in præd. l. si veritas. vel cùm ex testamento hæreditas, vel bonorum possessio peti non potest, vel cùm ex testamento iure facto hæres script⁹ bona fide cessat adire, & alter illi ab intestato succedit, C. si omissa cā test. l. ii. §. penul. & fin. quos notat Accur. in præd. l. eam quam. Ibi etiam no. quo iure legata petuntur in casibus illis: alij autem speciales casus not. ex d. §. mater. in quibus aliud est dicēdum, quàm Vbert. dixerit. Sed & si ab intestato sit relictum, quod distribui debet per executorem, dixit Vber. quòd executor nil petere potest quia nullum ius habet, nec personale, nec reale, ante aditam hæreditatem, C. commun. de leg. l. 2. & facit pro eo, ff. de excus. tut. Lucius. §. præcedit. de leg. 1. si tibi homo. §. cùm seruus. ff. de fur. à Ti
d tio [d]. ¶† Lxij. Denuò quæritur, an solutio, vel distributio legato-
61 rum facta per hæredem sine executore, teneat, & ipse liberetur? & an episcopus, seu executor petere potest, vt illi iterum soluat, seu tradat executori? Et primò videtur, quòd non valet, quod fit ab hærede, & sic non sit liberatus: sed iterum tradere, vel soluere teneatur executori, iuxta voluntatem defuncti per eum distribuendum & soluendum: ar. in his, quæ no. s. vers. v. Sed quid si testator nō ei soluit secundum defuncti voluntatem? & ideo non videtur liberatus, argumentum. ff. de condition. institu. l. quæ sub conditione. §. penultim. & l. si quis in testamento. ff. de dot. præ. legat. vir & vxor. in fine. ff. de solu. si quis decem. & l. Stichum aut Pamphilum. §. vsumfructum. Item non intelligitur soluere, qui vel non integrè, vel non, vt debet, soluit, ff. de verb. signific. soluēdo. & l. solutionis. ff. de sol. l. 3. ext. de iureiur. eam te. Arg. contrà.
e nam sufficit semel paritum esse voluntati testatoris [e], ff. de condi. & demon. hæc conditio. ff. arbor. fur. cæs. l. furtim. §. j. ext. de cler. per sal. promo. c. j. Item bona fides non patitur, vt idem bis exigatur. ff. de reg. iur. bona fides. Item sufficit, quòd hæres fraude careat, licet non soluat secundum expressam testatoris voluntatem, ar. ff. de man. test. qui fiiium. resp. j. & ij. ff. de cond. & demon. si fun
f dus. & l. cùm pupillus [f]. Dici potest, quòd aut testator diuisit quātitatem legatam, determinando videlicet, quantum singulis, seu pauperibus, vel ecclesiis inde dari deberet: quo casu valet solutio per hæredem sine executore facta: aut nō diuisit, sed potestatem diuidendi & distribuendi executori dedit: quo casu, cùm non sit facta solutio, seu distributio per hæredem iuxta defuncti voluntatem, liberatio non contingit, vt in primis concord. ff. ad Sylla. l. 3. Vnde potest cogi ad soluendum iteratò, vt in auth. de eccle. ti. §. si quis autem. & §. in omnibus. lxxxix. dist. c. j. & ca. si quis pecu-
g niam. Vel potest indistinctè dici [g], quòd si bene ordinauit & distribuit, liberatus est: alias non, vt in auth. eo. ti. §. si autem intra. §. si quidem. in fi. ff. de aur. & argen. leg. l. medico. §. fi. ff. de admin. tu. pater
62 ff. de neg. gest. soluendo. ff. de cōsti. pec. vtrùm. ¶† Lxiij. Et scias, ꝙ inter relicta ad pias causas etiam relicta quibuscunque personis miserabilibus computantur, vt in pupillis, viduis, peregrinis, pauperibus, auxilio proprio destitutis vel ratione morbi, vel ætatis, expositis, libertis, & similibus, lxxxvij. dist. c. 2. & per totum. hæ enim personæ in iudiciis, & extr. quadam prærogatiua lætantur, vt C. quando inter pupil. & vid. l. vnica, C. de episc. & cler. l. orphanotrophos. & l. si quis ad declinandam. in auth. de ecclesi. ti. §. fin. ext. ne cler. vel mo. c. j. extr. de verb. sig. super quibusdam in fine, lxxxiij. dist. §. j. & per totum, lxxxvj. dist. non satis. xxiij. q. v. reg. 24. q. 3. si quis de potentibus. & c. seq. extr. de foro com. ex parte. Qd verum est de viduis, & pupillis, & peregrinis miseris, & pauperib⁹
h non de diuitibus & potentibus, vt ext. de of. del. significantibus [h] & extr. de foro compe. ex tenore. Item etiam quæ relinquuntur monasteriis, vel ecclesiis vel aliis piis locis, vt ext. de test. a. c. fi. vel etiam ecclesiasticis & religiosis personis. Pia autem loca & venerabilia dicuntur ecclesiæ, monasteria, hospitalia, & quælibet alia loca, in quibus senes, debiles, & infantes, & aliæ personæ miserabiles, & languidæ alūtur & alia charitatis opera exercentur, vt in præd. l. si quis ad. & l. orphanotrophos. in auth. eo. ti. §. fi. extrà. de relig.

ADDITIONES.

a Legatorum. ¶Vide ī. de testa. §. j. ver. pone: nullus. & in ver. item plerunq;. qui ibi præcedit, & ponuntur libelli huic materiæ congui cum suis positionibus.
b Ad pias causas. ¶Hoc ī. reassumam, quod tangit xcv. q. Io.
c Posse. ¶Hucusq; intelligibile est, quòd hîc scribitur: & principaliter motus fuit Vber. per duas leges in prin. priùs allegatas: quod sequitur, videtur ineptè dictum, cùm Vber. dixerit nil deberi: & ꝙ sequitur, innuit dictum eius intelligi in illis solùm casibus, vbi legata debentur, licet, &c. Si tenuisset auctor verba Ioānis, cui⁹ fuit iste ver. q. xciij. cessaret error, qui tantùm potuit causari à quodā defectu in originali Ioā. cuius verba post dictum Vbert. sunt hîc: sed, salua eius pace, ego aliter credo, & dico sententiam eius locū habere in illis casibus tantùm, quibus testamentum de iure nō valet: vt quia veritas iuris, vel testamēti solennitas deficit, C. de fideicommis. l. si veritas. vel cùm ex testamento hæreditas, vel bonorum possessio peti non potest; vel cùm ex testamento iure facto hæres scriptus cessat bona fide hæreditatem adire, & tertius ab intestato succedit, C. si omiss. causa test. l. 2. in fi. Hucusq; clarè & bn dictum: & supplendo in Ioanne aliter in his. Secus ergo in casib⁹, in quibus debentur legata & fideicommissa, quamuis hæreditas non sit adita, nec adiri possit ex testamento, qui no. &c. in his eñ tenendum est contrarium eius, quod dixit Vbert. & sic locus est distinctioni. Hæc Ioā. Vt autem hæc meliùs adhuc intelligantur, sciendum est, quòd dominus meus leges tres C. si quis omis. causa test. sic summabat: si participata fraude cum substituto institutus dolosè hæreditatem omittit, ad legata tenebitur substitut⁹: si verò pecuniam recepit institutus, ipse primò tenebitur. Secunda verò & tertia lex in instituto, qui tenet hæreditatem ab intestato distinguunt, vt si testamentum non valebat, nil præstet: si valebat, tunc aut possidet is, qui abstinuit, & ipse tenetur salua ratione Falcidiæ: aut possidet tertius, & ipse possidens non tenetur: & hoc Canonistis sufficiat. Legistis enim valde prolixa ista materia est, in qua Dy. longam distinctionem formauit ff. si quis omis. cā test. quam ad literam posuit Cy. C. e. ti.
d A Titio. ¶Hîc omittit auctor quæstionem Io. xcv. qua quęrit, an fauore captiuorū, vel pro alia pia cā, seruabitur, quod in cā libertatis seruatur in casibus prædictis: & habetur id Inst. de eo, cui lib. cā bona addic. in prin. & §. i. ff. de fideic. li. l. in testamento. & l. Antoninus. Intendit ergo qstio, an sic debeant pia legata hæreditate non adita, sicut libertas. Quod debeatur: Vber. alleg. in auth. vt cùm de ap. cog. §. si vnum. & subdit, dici posse contrarium: quia libertas in sui præiudicium non præscribitur, sed ius pertinens ad causas pias: sic C. de episc. & cler. l. vlt. in fin. C. de præscr. quæ pro lib. oppo. per totum. Item nec ex testamento libertas videtur deberi, hæreditate non adita, saltem ab intestato: vel aliàs possessa, C. si quis omis. causa test. l. j. in prin. & ff. eod. ti. l. libertatibus. & ff. de man. test. l. testamento manumissus. & l. testamento liber. nec legatum ad piam causam, putà alimentorū, C. de fideic. l. j. sed vid, quod ibi no. item ad hanc partem facit, quod glo. dicit in præd. l. Antoninus. illud speciale. Sed Nic. tenet contrà, sc. ꝙ remedium legis datum legatis libertatum, locum habeat in legatis piis: cùm id, quod ex pietate inductum est pro temporalibus libertatibus seruandis, longè magis debeatur vbi maior est ratio pietatis, sc. ꝓ libertate animarum, quæ sunt rebus omnibus præferendæ: alle. l. sancimus. C. de sac. san. eccl. in fi. & in auth. de san. episco. §. si verò lib. in fi. ext. de poe. & remis. cùm infirmitatis. in fi. Sic per contrarium arguitur, rerū temporalium curam committendam, cui committitur animæ cura. xij. q. 1. præcipimus.
ADDE Rom. cons. cccxxix. Pet. de An. cons. cliij. Bal. cons. 30. in fi. i. li. & Ab. cons. 33. 2. lib.
e Testatoris. ¶Supple, qui ad hoc executores dederat.
f Pupillus. ¶Gul. de Cu. speciales leges ad hoc inducit, ff. de bo. li. l. si libertus. §. j. & de do. præle. l. ij. §. idem Iulianus. & l. pater. §. sed si priusquam. cum ibi no.
g Dici. ¶Cū distinguat, an bn, vl̄ malè, ſi ē indistinctū: imo saluaꝛ ꝓxima distīctio. In quā rū aūt subdit, ꝙ si bn ordinauit, intelligo, id ē, discretè & vtiliter: quātū quisq; prudēs, & deuotus fideicōmissarius facere potuisset. Simpliciter eñ si bn facit vsurpās alienum officiū, de homic. c. tua nos. de re. iu. fi ē sine. li. 6. & ff. e. ti. culpa ē.
h Significantibus. ¶Vide, quod ibi scripsi in 4. & v. gl.

relig.dom.de xenodochiis.& c.seq.23.q.vl.§.quamuis.in l.sanci-
mus.C.de sa.san.eccl.illud.C.lib.12.de mendican.validis,l.vnica.
Item etiam,vt dicunt quidam,quę relinquuntur ad custodiā ciui
tatis,& locorum:ar.ext.de immu.eccl.c.1.& 2. C.de do.l.pe.§.2.
a Ar.tamen contrà in præd.l.illud[a]. Vel refectionē pontium,& via-
rum,& murorum,& fossatorum ciuitatis,& castrorum,& similiū
& hoc si necessitas immineat,aliter non:ar.C.de sac.san.ec.ad in-
structionem.C.de oper.pub.l.omnes prouinciarum. & l.ad por-
tus.& C.lib.x.de quib.mun.vel præst.nem.se lic.excus.l.fi.C.libr.
xj.de priuil.domus Augustæ,l.penul.ext.de immu.eccl.c.2.& c.ñ
b minus.& c.aduersus.Ar.contrà in præd.l.illud[b].Item etiam,quæ
legantur in ornamentis ecclesiasticis, vel pro eis,seu pro fabrica
ecclesiæ,vel luminaribus, vel anniuersariis, vel aliis ad diuinum
cultum temporalem,vel perpetuum pertinentibus, vt extrà.de
test.c.fi.Idem etiam dicunt quidam,vbi legatur aliquid pro emē
c dandis fortisfactis[c],etiam generaliter,vbicunque pro anima lega
d tur[d].¶†Lxiiij.Quid si quis legauerit decem ecclesiæ sancti Mar-
63 tini de tali loco,& ibi sunt duæ ecclesię talis vocabuli?Resp.dabi
tur magis indigenti,in auth.Col.ix.de eccl.ti.§.si quis in nomine
magni Dei.C.de epis.& cler.si quis ad declinandam.§.sin aūt am-
pliores.Si verò non appareat maior indigentia, poterit episcop⁹
e gratificari,cui illarum voluerit[e],ff.de relig.& sump.fu.l.fina.& in
præd.l.si quis ad declinandam.§.sin autem nullus.& e.ti.l.nulli.§.
f cum autem[f].¶†Lxv.Quid si testator vult fieri pontem,vel hos-
64 pitale,vel aliquid huiusmodi:nec dixit vbi?Resp.debet fieri in lo
co domicilii sui,ff.de condi.& demonst.l.quæ conditio. §. cū ita.
& ar.2.q.1.si peccauerit.ad fi.ff.de pœn.l.capitalium.§. famosos.
extr.de electio.postquam.Sed si hospitale fieri non potest,vbi te
g stator fieri iussit,fiat alibi,extr.de testam.nos quidem[g].Et idem,si
pecuniam

ADDITIONES.

a Illud.¶ĩ.soluetur,vbi repetitur.
b Illud.¶Lex illa non negat,imo concedit, alias cās, quàm ibi ex-
pressas,esse pias:licet regula insinuationis faciēdæ noluit vitiare,
nisi in casibus expressis ibidem quasi sint gradus in piis actib. 86.
dist.non satis.
ADDE,quæ relicta dicantur ad pias causas,Bal.in reg.l.i.in 6.co.
ff.de leg.2.item aliquid per Ab.Sic.in c.nihil.in 4.col.in prin.ext.
de præsc.item.p Philip.Fran.in rep.rub.de testib.li.6.ĩ xix.col.ver.
sed aduerte.item in 21.col.ver.sed cer.& circà.Et adde, ꝙ hîc le-
gata facta ad pias causas,si nutu fiant,valent & tenent, Bal.in l.2.
ff.de testa.
c Factis.¶De his ĩ.ver.de hoc autē lxxiij.qa hîc dicitur de fortisfac
tis,quæritur,an legata pro malè ablatis,dicātur legata ad pias cau
sas?Nic.tenet,quòd sic,cùm relinquitur ecclesiis,pauperibus,vel
similib.personis:secus si relinquitur aliis psonis,maximè coniun
ctis,putà vxori,amicis,vel vicinis:nam,vt dicit, non cōsideratur,
quare dicat testator se legare:sed ꝯsideratur,cui legat,alle.l.illud.
C.de sac.san.eccl.Inst.de leg.§.longè magis.& C.de falsa causa a-
diect.per totum.Hæc solutio parum placet:nam prima pars ñ est
dubia per superiùs dictum.Secundum dictum non placet, quod
ponit contradictorium:cùm negari non possit causam pondera
ri,cùm de pia causa loquimur.Item nō soluitur quęstio,quæ q̃rit
de simpliciter relicto,& sine expressione personæ,in qua ipse idē
tenet,ꝙ legatum tenet,quasi Deo factum & pro animæ salute,ff.
de iureiu.qui pro salute.& ĩn præ.l.nulli.& præ.§.si quis in nomi-
ne.in auth.de eccl.ti.Dicebat tamen,quòd si qui probarent sibi il
lam quātitatem per ipsum malè ablatā,illa facienda esset restitu-
tio,qui peterent,vt debitum.allegat l.Aurelius.§.pen.ff.de li.leg.
ad p̃dicta facit vers.26.s̃.e.Adhuc quærit,si pro malè ablatis p te-
statorem relicta sunt Titio centum,an testatore liberto Titi⁹ illa
petere & exhibere possit,vt debita?Constat enim,quòd, quæ le-
gat,non potest ante ipsius mortem:item,vt dicit,etiam post mor
tem non potest illa petere,vt debita,nisi probet debita,propter l.
Aurelius,in fi.Nec conuenit hæc q.14.superiori, in qua non fue
rat simpliciter legatum,sed sacerdoti cautum.Iac.de Aret.quærit
si relinquantur centum pro malè ablatis in dispositione Titij,nec
reperiuntur nisi lxxx malè ablata, an per commissarium sit resti-
tuendum hęredi,aut per fideicommissarium dispensandum?Res
ponder,quòd si testator dixit,ꝙ nolebat expendi in aliam causā,
non conuertitur:si verò illud non fuit dictum,poterit, secūdum
eum,illud in aliam causam piam per fideicommissarium conuer
ti:& bene facit,si id faceret consilio episcopi & hæredis: alleg. ff.
de vsufru.leg.legatum.& l.quædam prædia.ff.de condi.& demō.
l.in testamento:& in auth.de ecclesi.titul.§.si quis in causam.& §.
seq.
ADDE,quòd legatum pro malè ablatis : sit pium:Bart.in l.j.C.de
sac.san.eccles.& quòd si non ascendant malè ablata ad quantita-
tem legati,debeant in alios vsus conuerti,Paul.de Cast. consilio
ccxliij.
d Legatur.¶Ad istum finem faciunt quæstiones Guid. de Suza.in
q.statut.C.eo.qui ponit,statuto ciuitatis prohiberi maiorem 14.
minorem xviij.legare non posse,nisi pro anima:& id possit, pro-
ut bonum & iustum sibi videbitur.talis maior 14.& minor 18.re-
linquit matri suæ centum pro anima:quærit, an legatum valeat?
Ad affirmatiuam allegat C.de sac.san. eccl.illud.& l.sancimus.qa
inter parentes& liberos est pietas,ff.de inof.test.l.2.Item illud sta
tutum est contra ius commune,in quantum arctat libertatem le
gandi:& ideo est arctandum,ff.de lib.& posth.cùm quidam.ad id
de reg.iur.odia.lib.6.In contrarium,quia factum videtur in frau
dem statuti,ff.de legi.contra.& l.sit fraus.Itē mater inter pias cās,
vel loca,non describitur in legibus vulgaribus;& cùm quid pro-
hibetur,& omne id,per quod ad illud peruenitur,intelligitur in-
hibitum,C.quod met.cau.si per impressionem.& de reg.iur.cùm
quid vna.libr.vj.cum concord.& quod directò consequi potest,
non venit per obliquum,ff.de leg.j.si tibi & mihi.§.regula. Solui
legatum valere,si mater est pauper,C.de episc.& cler.si quis ad d̃
clinandam.ver.vbi autem.& ver. quis enim pauperior.si diues ē,
non valet:ar.C.de sac.san.eccl. illud.¶Secunda quæstio:est,cùm
statutum prohibet relinqui vxori vltra certam quantitatem: &
vir quidam illam quantitatem reliquit,vxori,& in alia parte testa
menti relinquit eidem certam quantitatem distribuendam pro a
nima sua:q̃rit,an id poterit?Resp.ꝙ si sibi soli, non valet,ne fraus
fiat statuto, ff.de tut.& cur.dat.ab his,l.scire.§.j. Si verò sibi& aliis
commissa ē distributio,valet:qa cessat fraudis suspicio:facit C.d̃ si
deic.l.fi.ext.de sta.mo.c.2.& de of.del.prudentiam.& facit,quod
dicam super ver.lxxxij.in fi.
ADDE non incongruè,quod consuluit Pet.de Anc.consi.23.ꝙ
stante statuto,quòd mater non possit,etiam pro anima,nisi ad ꝯ-
putandum decem pro centenario,de bonis suis relinquerere, ꝙ
si circunscripto statuto,tanquàm contra libertatem ecclesiasticā
quantum negat,imò rationabile,& mater facit legatum pro ani-
ma diuiti:quod legatum non valet,quia veritas est spectanda,nō
fictio.
e Voluerit.¶Vt scripsi de testa.c.iudicante.super gl.2. Host.intelli
git assignando,vel diuidendo:alle.alia iura,ibi vide,vbi inuenies
duas alias opiniones circa hoc.
f Autem.¶Hîc conuenit quæstio,si reliquit ecclesiæ simpliciter,
nullam nominando.Cy.super l.j.C.de sac.san.eccl.arguit, nulli d̃
beri,quasi incertum:soluit,ꝙ debetur parochiali,per l. quæ con-
ditio.§.fi.ff.de condi.& demonstr.Gul.de Cu.dixit dari pauperio
ri,per iura in prin.alleg.Quidam dicunt,ecclesiæ Romanæ, quæ
est caput ecclesiarum,22.dist.sac.sanc.C.de sum.trin.inter claras.
& l.seq.Pro cathedrali facit §.si quis in nomine.& in auth. de san.
episc.tenet primum:pro quo facit vicinitas & affectio.Ad primū
ext.de priuil.super specula.vbi concor.istæ,ff.de excus.tu. non tā
tùm.§.1.Ad secundum C.de natu.lib.quoniam.de off.deleg.nisi
specialis.
Duas quæstiones,s.quando parochianus duarum ecclesiarum le
gat ecclesiæ parochiali:vel,quando tempore testamenti erat pa-
rochianus vnius & tempore mortis alterius, scripsi in decretali,
cùm quis.de sepul.lib.6.super verbo,domiciliorum ecclesiæ.
ADDE,ꝙ opinionem Io.And.seq.Bart.in d.l.quæ conditio. vbi
etiam vide per Alex.Quid si relinquatur monasterio simpliciter,
an debeat potiùs intelligi de monasterio monialium, quàm mas
culorum?Bal.in l.cùm multæ.C.de dona.ante nupt.tenet, quòd
sic,& de eo,quod Io.And.dicit se scripsisse in dec. cùm quis. vide
Fed.cons.25.
g Quidem.¶Vide,quod ibi no.in gl.pe.& qd̃ sup ea dixi. Sed con-
iungendo has duas quæstiones affines,est sciendum,quòd Io.de
Deo lib.4.q.xvj.tractauit quæstionem de illo,qui relictis hærede
& tribus commissariis, iussit ædificari,& dari ecclesiæ: quo mor-
tuo,duo commissarij illud legatum conuertere volunt in trans-
ferendo vnum monasterium malè situatum ad locum aptum:ter
tius commissarius & hæres dissentiunt:inuoluit se:sed hoc tenet
ꝙ nedum duo ex tribus,sed nec etiam tres hoc possent contra vo
luntatem hæredis,cui in ecclesia nouiter constituenda ius patro
natus debetur:& per id etiam defuncti memoria præseruatur.al.
12.q.2.c.bonæ rei.xvj.q.vij.c.piæ mentis.& c.seq.extr.de testam.
nos quidem.et ibi scripsi super verbo,ædificetur.Quid iuris,si ex
ecutor testamentarius,vel legitimus,plus in ædificando ecclesiā
expenderet,quàm fuerit relictum?Aliam quæstionem eiusdem
Ioā.ad materiam fideicommissorum,vide de vsuris, quanquam.
lib.vj.super gl.nomine.in fi.et de aliis duabus quæstionibus remi
si et scripsi s̃.§.compendiosè.super ver. 11.Sed quærit Gui.de Su
za.si prædictus testator iussit illam ecclesiam fieri in ciuitate:et
duo ex commissariis volunt illam facere in burgis illius ciuitatis
tertius resistit,volens illam fieri inter muros: quid iuris? Pro duo
bus facit

pecuniam inter pauperes distribui iussit:intelligitur enim de pauperibus loci domicilij proprij curasse,vbi viuens fomentum,cōsolationes, & seruitia à multis recepit:ar.in præ.l.si quis ad declinandam.§.& si quidem.& §.vbi aūt.& l.nulli. §. sin autem persona.& §.q si testator.& §.j.Maiorem enim affectionem ad locum
65 proprium intelligitur habuisse,23.q.iij.fortitudo.¶†Lxvj. Sed nunquid quilibet de populo potest agere contra executorem ꝓ talibus ad pias causas legatis exequendis,quasi hęc actio sit popularis?Et videtur,quòd sic,ff.de popul.act.l.j.& ij.ff.ne quid in loc. pub.l.2.§.j.ff.de locis & itiner.l.1.Ar.contrà,q non,nisi in quibus à lege permittitur agere nomine vniuersitatis:de quib.legitur ff. quod cuiusq; vniuersi.l.j.& 3.§.fi.& l.sicut.in prin.ff.de condi.& dē
a mon.municipibus.Dicunt quidam,q si præmissaª computantur inter legata ad pias causas,quilibet de populo audiendus est, vt piis locis & personis miserabilib.satisfaciat,vt in auth.de ecc.ti.§. si aūt,qui hoc facere.Misericotdia enim communis est vsus, vt
66 lxxxvj.di.non satis.versus finem. ¶†Lxvij.Sed an pauperes habeant actionē ad petendū relicta pauperibus? Acc.no.in præ.l. q
b sic[b].¶Lxviij.Itē cū panis,quem auar⁹ detinet,sit id est,eē debeat esurientium,& quodammodo dicatur inuasor,vt lxvij.dist. sicut hi.prope fi.& in fi.nunquid pauperes illum petere possunt?Dicit
c Io.[c]quòd non directè: denunciare possunt tamē detentorem, vt sic per ecclesiam cōicare cogatur,xij.q.j.dilectissimis. ¶Lxix. De executore autem quæritur primò , vtrùm sit censendus negotiorum gestor,vel quasi,vel saltē loco eius?secundò quæritur an sit procurator?tertiò,an habeatur loco legatarii,vel fideicommissarii,vel loco ipsorum?quartò,an sit loco hæredis? Ad primū dico,quòd non est:dicēdus negotiorū gestor,vel quasi:nec est ēt loco eius.Ille enim est verus,seu merus negotiorum gestor, qui sine mandato,vel cura , vel officio sibi iniuncto alterius negotia gerit,ff.de negotiis gest.l.ait.§.fi.& §.hac actione. Executor verò gerit cum cura,vel officio sibi commisso,ff.e.l.i.& l.si quis.& in ꝑ.
d decr.Ioannes.ff.man.si remunerandi.§.j.[d]¶†Lxx. Ad secundum
67 videtur,quòd executor sit procurator,cùm gerat cum mandato, vt dixi:& procurator est , qui alterius mandato negotia ad ministrat,ff.de proc.l.fi.in prin.Sed dic cōtrà: nam si verus procurator esset,morte mandatoris finiretur eius mandatum,vt Inst. mandati.§.item si adhuc.nec posset contra hęredem agere,sicut facit,vt s.ver.xvj.& scias.quia hæres,& defunctus eadem persona censetur,ar.C.de impub.& aliis substit.l.fi.in fi.ff.de acq.hære.cùm hæredes.in prin.C.de præsc.30.vel xl.an.cùm notissimi.§.j.At absurdum esset,quòd contra dominum procurator agere posset,ff.de poe.si plures.Itē si procurator esset,posset ab hærede eodēq; dño eius officium re integra reuocari, ff.de proc.ante litē.& sic esset ī hæredis potestate,defuncti voluntatem impedire:quod dicere ē absurdum,cùm ad eam implendam sit ipse cogēdus,vt s.ver.lvij.
68 hìc etiam quæritur.¶†Lxxj.Ad tertiū autē quidam, q ē loco legatarii,vel fideicōmissarij,pp quasdam similitudines,quas cū illis habet:& ideo fideicōmissario,quasi humaniori,aggregat,vt dn̄t: arg.C.
l.captatorias.C.de testa.milit.& hodie additur,quòd illos tantū, instituit,quos ille nominauerit.Itē idem, si nullo instituto dicat, bona mea relinquo pauperibus, quos talis me⁹ fideicommissari⁹ nominabit,vt no.in l.his verbis.ff.de hæred.instituen.Nec mirū; quia etiam captatoriū legatū libertatis valet,ff.de fideicō.lib.l.fideicommissaria.Cùm ergo quæritur,quis adeat,vel actiones intentet?respondet Nic.q ille fideicommissarius,quē l.si quis.ꝑponit episcopo:ad idem in auth.de eccl.tit.§.si autē,qui hoc facere. Dicit,etiam,qcùm commissarius nullum habet lucrum indignū esset,q peteretur damnum creditorum,vel alio modo,ff.pro socio,si non fuerint.in fi.ad Treb.quia poterat.C.de iure delib.l. fi. quòd si præfata. Est tutum consilium, quòd inuentarium faciat, vt in l.præd.Item de quæstione,dixit testator,volo,quòd de bōis meis centum distribuātur inter pauperes certi loci:& postea duobus,vel pluribus pauperibus illius loci,legat singulis decem , an illis debeatur pars primi legati?no. Arch.xij.q.vlt.quia Ioannes q sic,per l.qui Marco.qui aliàs est §.sub l.Titia.ff.de adimen.leg.ibi gl.signat contraria,quæ Dy.soluebat,q præcedebant,cùm in eandem causam,putà alimentorum,erat vtrunq;:& sic ambo non dē bentur:secus si in diuersas.remittit etiam Archid.ad no.ff.de fun. instruct.l.quæsitum.§.pen.& vlt.Si testator expressisset per fideicommissarios distribuenda illa centum:& fortiùs,si dixisset,lego commissariis centum distribuenda , &c.quæstio mihi non esset dubia:& idem econuersò , quando dixisset, lego de dicta summa centum lib.&c.Item non procedit quæstio,cùm non debetur legatum omnibus pauperibus,sed sufficit in certis distribui. Procederet ergo quęstio,quando inter sacerdotes curatos ciuitatis iussisset distribui,& postea aliquibus ex illis legasset: hìc enim ē certitudo,quæ non est in pauperibus ciuitatis,de quibus Arch. quæstionem formauit non prouidè. Vltimò not.quòd licet sufficiat sola volūtas testātis, vel legātis,& maximè ī legatis pauperib.de supremis enim iudicij sui non refert, cum quo quis loquatur , ff. de lega.2.cùm pater.§.donationis.in donatione tamen inter viuos,dicit Acc.illam non tenere factam pauperibus,nisi sit, qui ꝓ illis recipiat.hoc no.C.de sāc.san.eccl.illud.in fi.vlt.gl.Iac.de Rauen.placet contrarium:quia quod pauperibus datur,Deo datur, qui semper est præsens.Pet.de Bel.dicit,q licet ponatur præsentia,non ponitur consensus,qui est necessarius in contractibus: ꝑ quod dicit fortè gl.stare posse:hoc ibi vide per Cyn. Sed Gul.de Cun.ponderauit,quòd ciuitas,ecclesia,& pauperes,æquiparātur in l.præd.illud.& l.fi.e.ti. Sed pollicitatio facta ciuitati sine causa, non tenet,vt ff.de pollic.l.j.nisi facere cœperit, vt ibi:ex causa tenet,vt ibi,e.ti.l.ob casum.Constat etiam , quòd sicut pactum est duorum consensus,sic pollicitatio est promissum solius offerentis,e.ti.l.pactum.Tenet ergo cum gl.quòd si non est,qui recipiat non tenet donatio:quia verum dicit,nisi causa fuisset expressa:vt si dixisset,propter maximam caristiam victualium, quæ nunc est, dono pauperibus huius loci centum libras, vel cētum mensuras grani:putat,quòd teneret obligatio,ex quo de illa constaret,per prædl.ob.casum.& l.propter.& l.j.de pollicita.ff.Constat etiam, quòd alimentorum causa fauorabilis est,ff.de feriis, l.2.& maximè pauperum,lxxxvj.dist.pasce.

ADDITIONES.

☞ bus facit ff.de verb.sig.l.ædificia.& l.qui in continentibus ædificiis.vbi ædificium dicitur Romæ fieri , quod fit in continentibus ædificiis.ad idem l,2.e.ti.& ff.de proc.l.præsens.Item in legatis,arbitris,& tutoribus,statur maiori parti, ff.de re iud.duo,de arbit. l. sicuti.de admin.tut.l.3.§.fi.Contrarium tenet, cùm verbū sit clarū,& sic interpretatione non eget.C.de li.præt.l,iij.Seruentur ergo verba ff.de leg.iij.non aliter.ext.de deci.ad audientiam.vbi cōcor.in vlt.gl.alleg.principaliter l.Quintus.ff.de an. leg. vltra mediū legis, quæ vult filiū educari debere , vbi pater dixit.facit ꝓ,q vulg⁹ sic recipit ciuitatem,ff.de sepul.l.Labeo.bn̄ facit dec.si ciuitas.de sen.exc.li.6.Sed dices,q facit ꝯ, in quantum ibi nomen ciuitatis protenditur:sed illud ex causa , vt ibi dicitur. Per quod dico,q cā suggerente,quia in ciuitate fieri non potest vllo modo, vel non congruè & honestè,tunc in burgis fieri poterit,ex cā,ne legatum pereat:quod est fauorabile,vt dictum est s.per c.nos qdem.& facit præd.l.Quintus ver.nec tantùm.
a Præmissa.¶Hoc dicit Ioā.propter duas quæstiones proximas in numero.
b Sic.¶Constat,q tenet institutio pauperum , C.de episc.& cler.l. nulli.& l.si quis ad declinandam.& no.de test.cùm tibi.in fi.gl.& substitutio,vt e.ti.c.j.li.6.& vbi aliud non exprimatur,de pauperibus illius loci intelligitur,vt in præ.l.si quis.Sed quandoque fuit dubitatū,an valeat institutio facta de pauperibus,quos Titi⁹ nominabit?Nic.refert,qñq; fuisse iudicatum,q non,quasi sit captatoria:nō insto,quia approbatissima est hodie ista forma. & sit ratio,si substātia institutiōis, vel legati nō ponitur in alterius arbitrio,sed solùm nominatio personarum,vt not.Cy.secūdū Dy.in
ADDE,quòd hanc additionem sequitur Ro.consi.cclxxxv.& vide quoddam consilium subscriptum Acc.in consiliis Bal.ccclxxx. 2.lib.
c Dicit Io.¶In præd.c.sicut &j.q.7.exigunt.
d §.j.¶Iac.de Rauen.tenet,executorem legitimum teneri reddere rationem vtili actione negotiorū gestorum:quia necessitate gerit:allegat C.de neg.gest.l.tutor.De testamentario dicit, quòd si rogante testatore consentit,tenebitur actione mandati. Nec obstat,quod statim sequitur:quia ista est species mandati,quæ firmatur morte,sicut cùm mandatur fieri monumentum, ff.mand. l.si verò non remunerādi.in fi.opponit sibi de l.fi.ff.de solutio.secūdum vnam lect.licet,dicit ipse, pro pace habenda assumit pro se aliam lecturam,placuit iste modus loquendi. Si vero non suscepit ab eo viuente mandatum,etiam si per viuentem facta epistola peruenisset post mortem,non dicetur mandatum,ex quo non concurrit consensus duorum:& sic non est obligatio,ff.de actio. & obli.l.2.Putat ergo,quia voluntariè gerit,q tenebitur directè negotiorum gestorum.Opponitur de l.si quis.§.Labeo.& §.seq. ff.de reli.vbi,si mandauit Titius, q expensas funeris sui facerem, quas illo mortuo feci,competit mihi funeraria:ergo non mādati,vel negotiorum gestorum : quia illa aliam nō cōpatitur.vt ibi Qui cquid ibi notetur,ipse dicit,q funeraria non compatitur aliā actionem,quæ non sit vt genus ad speciem: sed actio negotiorū gestorum est genus ad funerariam : quia competit pro qualibet gestione:sed funeraria pro gestione funeris tantùm:& sic est species generis:& sic procedit responsio:& vide,quod scripsi s. vers. 38.in fi.lxx.

arg.C.communia.de leg.l.j.circa medium,&ad hoc fac.ff.sol.ma. si cùm dotem.§.si pater filia.si em nõ esset loco legatarij,vel quasi,nunquam posset contra hęredem agere:quod tamen potest,vt dixi.Alij contrà:quia ex hoc testamento nullum commodum cõsequitur,ff.de le.2.si quis à Titio decem.ar. C.communia de leg. l.j.circa medium:ibi,cùm enim non aliter,&c.& vide, quod not. in gl.illa,pecuniarij,&c.Item si esset legatarius,vel loco eius,non cogeretur defuncti agnoscere voluntatem,ff.ad Treb.nam quod §.fi.& l.seq.§.generaliter.& tamen secundum quosdam, cogitur indistinctè,vt s.ver.hoc etiam quæritur. & est lvij. Item iura ponunt differentiam inter legatarium & fideicommissarium,& ministrum,siue executorem,vt in præ.l.si quis à Titio decem. & ff. de ali.& cib.leg.l.pecuniæ.& l.alio.& iste est minister legatarius,
a vel fideicommissarius:ad hoc facit s.ver.xj.sed an distributor[a]. ¶
b Lxxij. Ad quartum verò dic,vt supra versicul.vigesimoseptimo.
69 item pone,quòd quis[b].¶ † Lxxiij. De hoc autem quæritur:pone,P. relicto sibi hærede ex testamento,vel ab intestato, ordinauit quendam executorem ad sua fortisfacta emendanda tantùm:iste P. mortis suæ tempore creditoribus tenebatur, & iam termini solutionum effluxerannt:nunc quæritur, an iste executor debita huius soluere teneatur, & eorum occasione possit à creditoribus conueniri, vel possit agere contra hæredem, vt ea soluat,vel sibi pecuniam tradat,ad soluendum?Videtur,quòd nõ nisi præceperit hoc testator,ext.de test.c.pen.nam appellatione fortisfactorum non videtur contineri debita,quæ ex contractu, seu quasi,debentur,ar.ext.de off.ord.dilectus.& ext. de ord. cog. c.2.in prin.Ar.contrà:quia lapsis solutionum terminis defunct[9] cœperit iniuriari creditoribus non soluendo.ex præcepto enim domini videtur debiti solutio facienda,ar. 14.q.6.si res.xj.q.j.magnum.23.q.vlt.tributum.ext.de solu.c.j.quia peccat in termino non soluendo:tum,quia frangit promissum,ext.de pac.ca.j. & 3. tum quia illo elapso inuito domino retinuit alienum,ff.de exce.
c doli,l.ij.§.circa.& hoc tenent quidam[c]: vt s.nomine fortisfactorum contineantur hoc casu debita,quorum terminus solutionis mortis tempore elapsus erat,& pro illis agere possit:secus autem de illis debitis,quorum terminus nõdum venerat tempore mor
d tis:& sic obtinuit[d].¶† Lxxiiij. Sæpe etiam quæritur, vtrùm sim
70 plex monachus possit fieri executor in testamento,præcipuè la
e ici.[e]?Et vide,q sic,potissimè in legatis ad pios vsus,& in fortisfactis emendandis, & generaliter in omnibus pro anima relictis.talia enim potiùs sunt ecclesiastica, quàm mundana,propter personas,& loca,quibus fiunt,ext.de verb.sign.super quibusdam. in fi. ext.de test.relatum.extr.de vita & hon.cleric.c.j.lxxxvj. dist.non satis.lxxxvij.dist.per totum:& talium executiones non ex præsumptione temeritatis,nec pro lucro terreno, sed ex necessitate charitatis gerunt:ideo quia videntur eis esse cõcessa,vt 2.q.vij.§. sed aliud.& 16.q.1.placuit.in prin.Misericordia enim est communis vsus,vt in præd.c.non satis.versus fi.Ar.contrà: quia nemo Deo militans,&c. ext.ne cleric.vel monac.c.fi.in fin.& in ipsa rubrica. Item quolibet negotium est eis interdictum,nisi monasterij vtilitas exposcat,abbate nihilominus suadente, vt 16.q.1.monachi. ext.de postu.ex parte.xij.q.1.non dicatis.ex quo ad hoc pro mortuis habentur,C.de epis.& cle.Deo nobis.2.q.7.placuit.& c.seq. nam in anima & corpore translati dicuntur,in auth. Colla.6.hęc constitutio interpret.prior.constit. Ergò & hoc interdictum eis intelligitur,siue sit ad pios,siue ad alios vsus.Item monachi non possunt actiones ecclesiasticas,vel ciuiles tractare,nisi vrgẽte necessitate id episcopus præcipiat,vt xvj.q.j.qui verè.ext. de syndi. c.vnico:nec debent secularibus occupari,vt ead.q.§.ecce.& c. de præsentium.nec hac occasione per ciuitates & loca discurrere,vt eadem q.iuxta.& c.si cupis.nam etiam missas publicas est eis prohibitum celebrare,vt ea.qu.placuit Super hoc dicunt quidam,q pro legatis miserabilium personarum possunt fieri executores, vt lxxvj.dist.c.fi.in fi.& ar.ext.de testa.tua.& in dec.extrauag.eo. ti.Ioannes.frange panem.vbi quidam de ordine Prædicatorũ fa
f ctus est executor:& hoc iussu episcopi[f],vt no.in præ.c.de præsentium.aliter non:quia oporteret eos vagari & negotiari: quod ẽe non debet,vt xi.q.j.generaliter.ext.de off.ord.quanto.Sed certè præd.c.monachi.& præd.dec.expressè inhibent eos fieri executores,nisi monasterij,&c.vt s.Monasterij autem vtilitas non videtur suadere hoc officium eis committi debere: imò potiùs contrarium,ar.lj.dist.præterea.lxxxiij.dist.inutile.ext.de obli.ad rat.c. vnico,ext.ne cleric.vel monac.c.2.Nec obstat pręd.dec.tua.quia loquitur de religiosis administrationes habentib. & non de claustralibus,secundum ea,quæ no.j.versi.lxxvij. quid de præpositis. nec præd.dec.Ioannes.quæ quantum ad hoc.non ponit ius, sed factum,prout contingit narrari: vel fortè de speciali domini papæ permissiõe ille officium executoris suscepit:& vide s.de arbi.
g §.fi.ver.quid de simplicig.¶†Lxxv. Quid de canonicis regulari-
71 ibus,& cęteris religiosis?Et videtur idem dicendum,quod de monachis dictum est,vt in præd.dec.ex parte.& ext.ne cler.vel monac.c.si xx.q.3.præsens.Ar.tamen contrà,ext.de sta.mona.quod
h Dei[h].¶Lxxvj.Quid de abbatibus,& huiusmodi religiosis prælatis? Et vr,q esse possunt executores.nã possunt esse pcuratores, vt ext.de trãs.ptingit.ꝗ cẽsi.sopitæ.& ẽt iudices,extr.ꝗ arb.exposita.& de officio delegati,qm abbas.tu dic,vt j.ver.pximo,& vid s.de

ADDITIONES.

a Distributor.¶Et s.ver.23.in fi.
b Quis.¶Et ver.seq.& s.ver.fin ij.ad finem.
c Quidam.¶Io.prædictus.
d Obtinuit.¶Incidit quæstio facti:testator filios habẽs,quorũ vn' laicus,alter clericus est,in suo testamento illos hæredes istituit& iussit restitui debita,& clamores,& fortisfacta emendari, legata soluí,& hæc restitui,emendari & solui voluit p filios & hæredes: saluo,q filium clericũ onerauit,vt omnia ex pdictis, quæ fienda erant,in certo loco ipse solus faceret:ponderauit fortè,pater,q multum expenderat in eo,quo ad studiũ,& pmotiõnẽ ad beneficia:conqueritr de hoc clericus,dicens, q legitima sua exinanitur ex hoc:quod si verum est iustè cõqueritr:sed hoc præcipuè respectu legatorum. Vera em debita,& veræ emendæ clamorũ & fortisfactorũ,vt æs alienum,primò deducẽda sunt,vt dicã j.de testa, super rub.post prin.facta demum collatiõe cũ fratribus complebitur illi legitima,si verum est,illam exinanitã,quo ad suam partem,p illud onus:& tunc posset euenire,q fratres haberẽt multũ vltra legitimã tantũ,nec poterit de hoc conqueri:cùm etiam ex pressè id potuisset facere pater,ext.de test.Raynuti'.&c.Raynaldus.C.de inoffi.test.l.quoniam.& est legitima secundum numerum filiorum,e.ti.auth.nouissima.Item cùm quæritur,an primò venienti priùs soluendum sit?scias,q Iac.de Rauen.dicit factum talem executorem deputatum,vt s.si soluat primò venienti simpliciter,vel sine cautione:& hæc eo fortius, quãdo à testatore taxata fuerat certa summa per eum ad emendas damnorum,& solutionem debitorum soluenda:debet em recipere cautionẽ ꝗ refundendo pro rata,si hæreditas primo casu, vel summa taxata,secundo non sufficiat ad omnia sicut fit,quando dubitatur an Falcidia locum habeat,vt patet ff.si cui plus quàm per l.Falcid.l.j.circa prin. Discreti fideicommissarij:vocari faciunt omnes, dicentes si bi deberi:& illos describi faciunt expressis quantitatibus, quæ debentur:postea calculant talia credita cum hæreditate,vel quãtitate taxata.In legatis autem non venit habenda ratio temporis: in damnis autem,vel fortisfactis,vel debitis,secus, si haberetur certitudo communis:tamen componunt rationem haberi pro rata.
e Laici.¶Expeditũ est per dec.2.de test.lib.6.j.resp.q possunt,obtẽta superiorũ licẽtia.ad idem cle.e.ti.religiosis.&ibi no.super verbo,obtenta.non sufficit hoc casu superioris taciturnitas.Et vide quartam quæstionem super regula,is qui tacet.De fratribus Minoribus tene,quod dicitur in cle.de verb.sig.exiui.§.proinde.c.§. verumetiam.de hoc ver.& seq.dicitur j.ver.quid de muliere.q ɔ̃suetudo hos omnes admittit:& idem,si misceatur.super quo vide,quod scripsi in dec.Ioannes.habes do.ad decretalem opponitur.& ver.seq.
ADDE de fratre minore,vltra ea,quæ habentur per Bart.in tractatu Minoricarum,Pet.de Anch. cons.cciij.vbi ponit,an loco sui possit alium allegare,& an possit nominare pauperes institutos i testamẽto:& quid de muliere,de fratre minore,vide etiam Ang. cons.lxj.& quilibet religiosus potest esse executor.vbi solum ɔ̃mittitur nudum ministerium,secundum Ro.cons.cccclx.
f Episcopi.¶Non coniungitr hoc proximo dicto,sed ei,quod prĩcipaliter quæritur:sed sufficit sui prelati licentia.Si tamẽ monasterium vacaret,iretur ad episcopum,vt ibi scripsi in præd.decr.2.r. resp.super verbo,superiore.
g Simplici.Non valet,si dicatur, actionem competentem executori monasterio acquiri:quod videtur placuisse Nic.in l.nulli.p auth. cã.e.ti.& Inst.per quas pers.no.acq.in prin.C.de bo.q li.l.fi.§.vbi autem.per q iura dixit idem in seruo.sed neutrũ placet.De seruo dicam j.ver.2.Primum etiam sic procedit:quia, vt dicit Iacob.de Are.id verum in actione,quæ non cohæret personæ, sicut ista:cuius actio & distributio sic cohæret personæ, quòd in monasterium transire non potest,vt etiam de hæręde dicetur j.ver.lxxxj. insuper ipse ait.ff.de ver.ob.si stipulatus fuero.& de sol.si stipulatus sum mihi.ff.de condit.& demon.qui hæredi.& de minori.denique.§.si quid. Ad auth.ingressi.C.de sacrosanct.ecclesi. & similes,respondet,quòd loquuntur in his,quæ non cohærent personæ.
h Quod Dei.¶Licet laxiorẽ habeant regulam,vt ibi, tamen in substantialibus conueniunt.

a s.de arbitris,§.fin.vers.sed quæro diligenter[a].¶†Lxxvij.Quid de
72 ppositis, archidiaconis, & aliis habentibus personatus & curam
animarum?Et dicunt quidam indistinctè,quòd non possunt esse
executores.Idem dicunt de canonicis secularibus præbendatis,
ar.ext.de conces.præb.literas.& c.ex parte.lxx.dist.sanctorum.Et
de perpetuis vicariis,ar.ext.de rescr.postulasti.& de fide instr. G.
perpetuus.& de off.vicar.c.j.& 2.Et de canonicis non habentib'
præbendas,vel personatus,vel beneficia cũ cura:ar. ext. de elect.
statuimus.§.j.li.vj.Et de clericis habentibus simplicia beneficia:p
ea,quæ no.ext.de elec.c.dudum.in gl.sed nónne.&de preben.cũ
non ignores.& de excep.cùm ecclesiasticæ.Et de clericis cuiusli-
bet ordinis non beneficiatis:ar.ext.de postul.c.j.lxxxviij. dist.epis
copus,aut sacerdos.Prohibetur enim omnibus episcopis, sacer-
dotibus & clericis,ne sint ministri laicorum, aut procuratores in
rebus eorum:vt ext.ne cleri.vel monach.c.sacerdotib.& in præ.
c.episcopus.Ergo per consequens,nec executores in testamen-
tis eorũ:cùm executores ministri dicantur,ff.de leg.2.si quis à Ti
tio decem.& expressè in præ.c.monachi.Et appellatione Episco
pi presbyter& omnes inferiores ordines includuntur,vt xciij.di.
legitimus.in fi.& appellatione sacerdotis diaconus & subdiaco-
nus, & etiam omnes clerici,vt ext.de cohab.cler.& mulier.si qs-
quam,nomine clerici presbyter & subdiaconus,vt xj.q.1.de per-
sona.& etiam minores ordines,vt lxxii.di.c.fi.Tu dic,in omnibus
his casibus,& etiam in abbatibus.& aliis religiosis prælatis , & in
habentibus prioratus seu administrationes,quòd possunt eẽ exe
cutores in relictis ad pias cãs, & in relictis miserabiliũ & coniun-
ctarum personarum & non in aliis,C.de episc.& cle.generaliter.
q̃ est xvj. q. 1.& 88.di.§.j.&c.j.& 86.di.c.fi.Par enim cã,siue rõ est
his omnibus:vnde idem ius est censendum,ff.ad leg.Falc.illud.ex.
b de constitutio.cognoscentes.xv.q.3.sanè[b].¶†Lxxviij. De epis-
73 copo autem, vel archiepiscopo,vel primate,vel patriarcha , vel
cardinali.quæritur,an possint executores testamẽtarij esse? Et pri
mò videtur,quòd non:quia si seculares curas assumunt,abiicien-
di sunt à clero,vt in præd.c.episcopus,aut sacerdos.nec debet cau
sis secularib' occupari,ne vilescat episcopalis auctoritas, lxxxviij.
distin.perlatum.nec debet episcopus testamentorum tuitionem
assumere,vt eadem distin.episcopus tuitionem.C.de episcopis&
cle.presbyteros.nec debet in causis ratiociniorum se inuoluere.
vt eadem di.inutile.Nec est contrà.ext.de testa.nosquidem.& c.
tua.in quibus dicitur,q succedit episcopus in locum executorũ:
quia illud facit tanquam ordinarius,non tanquam priuata perso-
na.Ar.contrà,quòd esse non possit , saltem in legatis ad pias cau-
sas,C.de episcopis & clericis , l.nulli. ff.d pet.hæred.hæreditas.in
fi.quia hoc officium non per se,sed per suos œconomos exequi
tur,vt in l.nulli.& in auth.de eccle.ti.§.si autem,qui facere. lxxx-
74 viij.di.episcopus gubernationem.¶†Item pium est, ecclesiasti-
cum & non seculare,pias causas exercere : & talia sunt episcopis
concessa,vt eadem dist.§.j.ext.ne cleric.vel monach.c.1.per quæ
iura satis dici potest , quòd esse possunt executores in relictis ad
pias causas,xvj.q.j.generaliter.& lxxvi.dist.c.fi.ad hoc facit canõ,
vbi dicitur:Admonere te volumus,ne piæ defunctorum volun-
c tates tua,quod absit,remissione frangantur[c],vt ext.de testa.c.nos
quidem.De cardinali est expressum in prædic.extrauag.Ioannes,
frange panem.in prin.Alij dicunt,quòd episcopi & reliqui s.dicti
possunt indistinctè esse executores quarumlibet vltimarum vo-
luntatum.cùm enim ipsi aliàs sint legitimi,non est peccatum eos
in testamẽto fieri, dum tamen non sit causa sanguinis, vel alia eis
interdicta,23.q.8.sæpe.6 q.4.c.1.in fi.ext.de rap.in archiepiscopa
tu.ext.ne cleric.vel monac.sed nec.Sicut potest episcopus eẽ iu-
dex,vel arbiter partium consensu, C.de episc.audien.episcopale.
& l.si qui ex consensu.extrà de arbit.cùm tempore. & c. ex parte.
habet enim episcopus curam de incarceratis,& de redemptione
captiuorum.de alimentis pauperum.& de pluribus aliis seculari
bus & ecclesiasticis,C.de episcopis & clericis,nulli.§.primo.secũ
do,& tertio,& l.si quis.in præd.§ si autem,qui facere.& seq.C.de
episcopali audien.addictos.vnde & Superintendens,siue Specu-
75 lator dicitur,vt xxi.distinctione,cleros.¶†Lxxix.Quid de mino
d re 25.annis[d]?Et videtur,quòd potest esse executor , sicut potest
esse procurator ad negotia,vt s.de procurator.§.primo,ver.item
quòd est minor.Ar.contrà:quia indignum est,quòd alterius fiat
administrator.qui suus defensor legitimus & rerum propriarum
moderator non est , vel esse nescit,C.de leg.tutor.l.fi.Inst.de ex-
cusat.tutor.§.minores.extrà.de ætat.& qualit.indecorum. Præte
rea minor non habet personam standi in iudicio,vt C.de procur.
exigendi.& in præd.l.allegat.Ver.item quòd est minor.At execu
torem sępe oportet esse ĩ iudicio,vt in superioribus patet:& hoc
e tenent quidam[e] ¶†Lxxx.Quid de muliere?Dicunt quidam, qd
76 esse non potest:sicut nec officium procuratoris gerere potest,vt
f s.de procurato.§.2.ver.2.& seq.Quicquid autem de iure sit[f], de
facto tamen in omnibus casibus positis s.ab illo ver. sæpe etiam.
vsque huc, frequenter contrarium obseruatur.Multa enim per
patientiam tolerantur,&c.vt ext.de præben. cùm iamdudum. in
g fi.[g]¶Lxxxi.Insuper quærendum est,vtrùm hoc officium transe-
at in hæredem executoris eo defuncto?Et videtur,quòd sic: & q
etiam hæres sit cogendus hoc officium adimplere, ff.de alimen.
& cib.leg.cùm vnus.in prin.ff.pro socio,hæres socij.ff.de leg. 3.si
quis Titio.j.ff.ad legem Falc.l.penul.§.filiæ.Ar.cõtrà:quia ad hoc
officium certa persona,& eius industria ac amicitia fuit electa: &
ideo non est recedendum ab ea,extrà de off.del.c.fi.§.penul.& fi.
ff.de verb.obli.si seruus j.resp.ff.mandati,l.mandatum.in fi.ff.pro
socio.

ADDITIONES.

a Diligenter.¶Congruè quæritur hîc de seruo,Iaco.de Are.vbi s.
hoc quærit:& quòd possit,inducit,quòd sufficit illũ fuisse electũ
à testatore,vt in l.nulli.§:& si qdem.inducit l.pecuniæ sortẽ.§.di-
uersæ.ff.de ali.& cib.leg.& indistinctè intelligenda est lex indistĩ
ctè producta,ff.de off.præ.l.3.&legatum pium non in iure,sed in
facto consistit:cadit ergo in seruum.facit ff.de ca.dim.l.fi.& quia
hęc est gestio negotij:ergo sibi conuenit,ff.d proc.seruum.§.eũ.
& de exercit.l.j.§ cuius.In contrarium inducitur.q tutor,arbiter
vel arbitrator esse non potest:ergo nec executor,C.qui dare,vel
da.tut.pos.l.in seruili.ff.de arbi.Pædius.de verb.sign.istà verba.Itẽ
commissarius agit contra hæredem non parẽtem testatori , vt s.
ver.33.& 38.& seruus in iudicio esse non potest,C.de iud.seru'.
Ergo cùm dicatur,secundum Iac.eum fideicommissarium esse ñ
posse,cùm ad illud officium non sit idoneus,C.de sac.sanc.eccle.
qui sub prætext.facit ad prædicta regula,quod attinet. ff.de re iu.
Quærit etiam,quid,cùm electus est fideicommissarius inhabilis?
dicit ipse Iac.de Are.quòd electio eius habetur pro nulla: sed reli
ctum pro anima,non vitiabitur sed sola inutilis adiectio.sufficiat
regula,vtile cum concor.lib.6.& hoc,cùm testator dixit,lego cẽ
tum pro anima,disponenda per talem:sed si dixit,lego tali tantũ,
& volo, quòd illa pro anima mea distribuat,si est capax legati,li-
cet non sit capax officij,idẽ quod s.Si autem non est capax legati,
vel illud non habuit,posset distingui,an sit pro non scripto,an in
causam caduci,C.de cad.tol.l.vna,§.j.& §.pro secundo. Sibi tamẽ
placet,quòd fauore pietatis indistinctè valeat,ar.ff.de fideicõmis
sa.l.cùm verò.§.si pro non scripto.& disponet episcopus,ad quẽ
hoc spectat fideicommissario cessante,ext.de test.c.nos quidem.
in auth.de eccles.ti.§.sin autem.
b Sanè.¶Vide quod dixi de testa.Ioannes.in 2.oppos.
c Frangantur.¶Satis miror,Io.& auctorem non legisse canonem,
scilicet.xvj.q.1.commonere.quod fuit Greg.& episcopo loqui-
tur.
d Xxv.an.¶Supple maiore 17.per id,quod sequitur,& habetur de
proc.qui generaliter.§.fi.li.6. De impubere autem non est dubi-
tandum,cùm iudiciũ animi non habeat,Inst.quib.non est per.fa.
test.§.præterea.de cor.vitia.ex parte.Et idem dicit Iac.de Are. de
furioso,surdo,vel muto, per l.ff.de arbit.sed si seruum.§.j.& de le
gi.tut.l.penul.& vl.de tutelis,l.j.in fi.Non obstat de spon. cùm a-
pud.vt ibi no.in j.gl.
e Quidam.¶Ex quo vidimus de minore,quęritur,cùm debitor,vel
creditor minoris non possit esse ipsius tutor,vel curator, an pos-
sit esse executor defuncti?Iac.de Rauen.inducens authẽ.vt ij,qui
ob.per ha.res mi.circa princi.dicit,eandem rationem esse in hoc
casu.Prohibitionis enim ratio est.quia actiones,vel defensiones
minorum,quomodo possent hoc casu subuerti,sicut illo:de quo
vides s. de tutore,§.fi.ver.item quòd tutor,vel curator.&quod ibi
satis scripsi. Hoc dico,quia Iac.ipse non fatetur esse executorem
datiuum,vt dixi in prin.huius §.super versi.datiui.Et cùm secun-
dum opinionem multorum,vt ibi plenè scripsi , non habeat illa
prohibitio locum in testamentario tutore,maximè cùm testator
id sciebat , secundum id fortiùs cessaret prohibitio in fideicom-
missario.
f Iure sit.¶Quasi innuatur de iure ipsam fideicommissariam esse ñ
posse:& hoc not. Accur. ff.de tutel.l.antepen.& hoc placet Iaco-
bo de Rauen.Tamen ipse Accur.no.ff.de reg.iur.l.2.quòd procu
rare potest extraiudicialia:& hoc verum,vt patet ff.de neg.gest.l.
3.§.1.& quòd esse possit,allegatur ff.de alimen.leg.l.à filio.in prĩ
cip.& de adimen.leg.l.filio.§.mater.Et hoc tenet etiam Iacob de
Aret.cùm suo nomine actiones exercere possit : de quo dubita-
tur,& s.vers.xxix.posuerat auctor hunc casum , vt non dubium,
& s.§.prox.ad fi.j.col.in forma testamenti posuit vxorem cõmis-
sariam.
g In fine.¶No.idem de test.c.2.in fi.2.gl.

a socio,actionem.§.morte.& l.adeo [a]. Super hoc dicunt Vbert.de
Bo.& Iul.quòd inchoata per executorem habet eius hæres perfi
cere,sed nihil debet inchoare de nouo:ff.de neg.gest.nam & Ser
uius.§.penul.ff.man.si mandauero. § fi.& l.si quis alienum.§.mor
te.ff.de fideicommis.liber.l.j.ff.de admin.tut.si tutoris hæres. Ad
hoc accedit distinctio illa:aut erat res integra,aut non, vt extr.de
elect.in causis.C mand.l.mandatum.Vel, secundum eundem V-
ber.dici potest absolutè, quòd transit ad hæredem,& quòd sit co
b gendus,vt in præd.l.cùm vnus.resp.j.& l.alimenta.in prin.[b].ff.de
cur.fur.l.cuius bonis.in fi.Alij dicunt,quòd absolutè non trãsit,
nisi per testatorem facta fuerit mẽtio de hærede:sicut in arbitro
contingit,ext.de arbit.c.fi.ff.e.in compromissis.l.sed interpellat.
c §.fin.& etiam in procuratore,vt C.de procurator. nulli[c]. Alberi.
d Gal.dixit[d],quòd si executor re integra moritur, episcopus exeq-
e tur,in auth.de ecclesi.ri.§.sin autem.extrà de test.tua.& hæres[e]co
getur soluere,penes quem legata manent cum onere suo, C.de
caduc.tolleh.l.fi.in prin.ff.de leg.ij.si quis.§. 1.Si verò re non inte
gra moritur,tunc hæres exequetur,ff.de an.leg.l.liberto.§.fi.licet
f sit ar.contrà ff.pro socio,hæres.& ff.de fideiussor.& mand.tu.l.j.[f]
Sunt etiam, qui dicunt,quòd mortuo executore, alter est per e-
piscopum subrogandus,vt s̃.ver.xlix.sed si alter.& seq.& C.de pe
dan.iud.placet.ff.de iud.si longiùs.in prin.& in auth.Colla. viij.vt
77 lic.matr.& auiæ,§.j.¶†Lxxxij.Sed quid erit in prælato?nunquid
g eo cedente[g],vel decedente,successor eius exequitur?Et videtur,
quòd sic.nam successor iudicis,vel prælati,debet perficere,quod
prædecessor facere debuit,ff.de iud.mortuo.ext.de sol.c.j.ext. de
rescrip.literis.xj.q.3.si episcopus autem.ff.de eden.quædam.§.nil
interest. Videtur enim hoc officium sibi ꝯtẽplatiõe dignitatis eẽ
ꝯmissum,ex quo de dignitate facta ẽ mẽtio, ff.de an.leg.l.annua.
§.j.ff.de ꝯd.& demõ.filia.C.de iure deli.l.pe.Vnde nõ solũ intelli
gitur

ADDITIONES.

a L.adeo.¶& ff.de tute.l.antepen.ibi idem nota.

b In prin.¶Vide quod ibi no.vt dixit ibi Dyn. quod non transit vt officium non transit vt oblatio.

c Nulli.¶Hoc dictu placet Nic.qui allegat C.de reb. cre. generaliter.§.j.ff.de reg.iur.l.priuilegia.& l.in omnibus causis.& ff.de ver. obl.si quis arbitratu.Refert Iac.de Are.hoc dictum placuisse Gui. de Suz.per iura,quæ probant,hæredem tutoris non esse tutorẽ, nec socij socium:de quibus ĩ.allegat etiam ff.de hęre.tut.l.j.& de his,qui no.infa.l.furti.§.illud planè.subdens, quòd pro ipso facit C.de actio.emp.l.fi.ff.de regulis iur.in omnibus.de aqua quot.& æsti.l.j. §.pe.ff.de excus.muner.l.sordidorum.Ad l.cùm vnus.& l. alimenta.responderi potest,secundum eum,distinguendo ministrum nudum à legatario:de quibus satis dixi super ver.xvj. in fi. & subdit breuiter,dici posse ibi nõ dici de commissario, sed de legatario.Ego dico,quòd leges illæ loquuntur, quando vni ex hæredibus applicatum est onus præstandorum alimentorum libertis:quid mirum,si eo mortuo tenetur ipsius hęres?Et quia fit mẽrio de hærede nominato à testatore:quærit ipse Nico.an fideicõmissario ex speciali potestate nominante alium fideicommissarium,iste seruus habeat eandem potestatem,quam primus,vł quã haberet directè fact⁹ à testatore? Et tenet, quòd sic:allegat etiam auth.de eccles.ti.§.si autem intra annum.ibi,suis hæredibus huius modi electionem commiserit.ff.de hæred.instit.l.asse.de leg, 2.l. vnum ex familia.in prin. & §.si de Falcidia.hic est instãdum.clarè enim procedit hoc, si substituendus nominatus fuisset per testatorem, etiam si ipse testator non substituisset,sed potestatem dedisset substituendi talem.Si verò non nominauit, videtur , quòd valeat,per l.vtrùm.§.cùm quidam.ff.de rebus dub.& ff.de lega.ij. cum quidam ita & l.cùm pater. §.à filia.& §.rogo.& ext.de testa. cùm tibi.& ad instar eius,quod de procuratore dicitur,de procu. c.1.lib.6.secundo resp.Sed ibi super vltima gl.scripsi, contrarium fuisse hîc terminatum.Inducit disputans duas leges,sc.l.tutor incertus.ff.de testa.tut.& l.vltimam,in fine,ff.commu.prædio.addit alias duas,C.de episc.& cleri.l.nulli.post princ.ibi, is qui specialiter designatus est,&c.& in auth.de eccl.ti.§.si autem pro redemptione.ibi, & non nominati testator dixerit per quem , &c. Idem tenuit Ray.de Forli.in sua quæstione,quæ incipit,lege municipali.& per duas secundas leges,in quibus sic instatur:Speciale dicit, quod à verbis generalibus est abstractum,ff.de iniur.l.item apud. §.hoc edictum.ff.si quis cau.l. sed & si quis.§.quæsitum. extrà de off.del.quod translationem. etiam quòd vbi requiritur specialis comminatio,non sufficit generalis,de elect.vt circa.lib.6.& c. ꝓcur.de sen.exc.quia periculosum.ff.de procur.Pomponius.in prĩci.& ibi concor e.ti.qui ad agendum.& c.seq.lib.vj.Sed erat aliud dubium quæstionis illius,cùm lege municipali laicus commissarius esse non posset,si testator duos laicos dedit ad eligendum fideicommissarium,an per illos laicos poterit fieri electio de clerico?Ad negatiuam facit dec.contingit.de arbit.vbi laicus,qui spiritualia possidere non potest,sic nec de illis arbitrari.Item parata esset fraus contra statutum,per quam isti laici talem eligent,qui fectiuè erunt commissarij:& his claudenda est via,de elect.auaritiæ.lib.6.Ex eo igitur,quòd inordinatè fuit actum,nil ordinabiliter agi potuit,de accus.qualiter.j. Nec bono peraguntur exitu,q̃ non habent debitum principium,j.q.j.principatus.facit apertiùs ff.de acq.posses.l.j.§.cæterùm.& clemen.de procur.religiosis.Ad contrarium dec. 1.de procurat.lib.6. 1.resp,vbi laicus procurator esse potest in causis spiritualibus.ad idem de offi.del.iudex.lib. 6. vbi delegatus inhabilis subdelegat.Item electio commissarij fieri potest per laicum: ergo & laico committi potest,ne requiratur in procuratore,quod non requiritur in domino:& sic facit pro §. illud.in decr.quia propter.de electio , qui vult procuratorem ad eligendum conuenire in qualitate aliis eligentibus:& si quidem esset dubium,fauendum est vltimæ voluntati,C.de sac.sanc. ecc. l.j.ff.de reg.iur.in testamentis.xiij.q. 2.vltima voluntas.ext. de dona. cùm dilecti.in fin.maximè hoc casu,quo ius commune clericos & laicos diuisim & simul mistos admittit,ext.de testib. Ioannes.Hoc ergo tenendum,quòd ex hoc capite non vitiatur nominatio & electio fideicommissarij,cùm satisfactum sit statuto: q̃a electus & nominatus est clericus,& circa nominandum prouidit statutum, non circa nominantem : & separatorum debet esse ratio & diffinitio separata, 2.q.vj.non ita.extr.de testi.cùm causa.in fi.de his,quæ fi.à præl.cùm apostolica.C.de don.inter vir.& vxo. si maritus.j.& ibi concor.in vlt.gl.ff.de mino.l. Papinianus exuli. Dec.religiosus.& §.cæterùm.non obstant:quia in furioso & religioso inhabilitas causatur ex defectu consensus, qui sicut impedit agere,sic & committere:& congruit,quod in præ.decr. no.in fi.vlt.gl. Ad alia respondetur , quòd hîc nil inordinatum:æquitas etiam assistit huic dicto, tenendo, quod prædixi,ꝙ committens habet nominare personã. Per quod patet,quòd cessat fraus contra statutum,s.quòd committatur electio laicis,qui clericum eligant pędagogum ipsorum:nam per talem expressionem,qđ patet,isti sunt organum testatoris.Requirat autem Raynerium,vbi s̃.qui vult illam videre subtilissimè disputatam. Vbi autem non sic intelligeretur,videtur hoc secundum dictum contrarium primo.Fateri oportet,quòd longè melius procederet opinio , quæ dat potestatem èligendi,non nominatim,cùm nil est in ipsius arbitrio , nisi mera executio descriptorum per testatorem , quàm quando ipsius arbitrio aliqua relinquuntur:& facit,quod statim sequitur.Quærit etiam Nico.an ipse commissarius viuens,possit alium subrogare,vel per alium officium suum implere ? Ad affirmatiuam allegat illud generale,Quod per alium, &c.ff.de admi. tut.ita autem.§.gessisse.& concor.quære in regula, qui per aliũ. & in regula,potest quis.lib. 6. In contrarium inducit industriam personæ electam,& de hoc s̃.e.ver.Soluit,quòd agere, vendere, soluere,& similia,quæ commodè per alium fieri possunt,cõmittere poterit:illa verò,quæ in industria & motu animi ꝯsistunt,vt distribuere locis & personis,& similia,non poterit committere, cùm solus ipse commissarius habeat præeligere.suum enim,& ñ alterius motiuum sequi debet:alleg.no.ff.de arbi.item si vnus. §. fi.& videas ext.de off.del.c.fi. Hoc intellige,vt s̃.vers.xxv. in fi. & Iac.de Ra.recitat,sed non approbat opinionem distinguentem ꝑsonam,an sit episcopus, vel magnus vir:& tunc liceat , aliàs non; allegat ff.de iudi.si longiùs:in fi.ff.commo.eum qui. in fi.facit de iud.c.2.lib.6.Non potest in hoc dari certa doctrina:ego pro aliis & pro me distribui per Gradinum bonæ memoriæ , qui meliùs me pauperes cognoscebat satis,vltra mille quingentos florenos non tamen committebam sibi commissariam , sed distributionem , etiam in mihi non notos. Scio, quòd quamdiu vixit multis annis non trãsiuit dies,quòd non distribueret in pecunia multum,vel parum per me sibi datum de meo,vel alieno:& idẽ dico de vestibus,saltem circa natale. ADDE,ꝙ Pau.de Cast.cons.cxcj. tenet,quòd ille,cui commissa est electio pauperum , non potest alium eligere. An autem inhabilis possit habilem substituere, vide plenè in d.§.cæterùm.in l.j.per Alexan.& quòd testamentum executoris non transeat ad hæredem,tenet Ro.cons.lxviij. Ang. cons.clxxvj.

d Dixit.¶ti.de fideicommissariis,& quod sequitur de hęrede,intelligit ipsius fideicommissarii.

e Hæres.¶Commissarij:& sic concordat ei,quod dixi post Dy.

f L.j.¶In hoc contrà:quia in legibus illis dr̃.quòd hæres socij non est socius:nec hęres tutoris,tutor:& tamẽ vterq; perficit inchoata:ac si dicat,sola inchoata,& sic non omnia:per quod vides,quòd facit etiam prò.

g Cedente.¶Prælaturæ:de cessione iurium,an illam facere possit, vel illam faciendo liberetur,vide suprà versi. xxxviij. cum sua remissione.

gitur de prælato viuente,verùm etiam de ipsius successore, ff. de
lib.& posth.placet.& l.seq.Nec refert,vtrùm nomen eius expres
sum sit,siue non,ex quo de dignitate mentio facta est:vt in auth.
coll.9.vt nulli iud.§.& hoc verò iubemus.& in præd.l.annua. §.j.
& in fi.Nam & nomine prælati ecclesia intelligitur,7.q.1.scire. I-
deo autem transit ad successorem:quia persona mortua,dignitas
de qua mentio facta est,non periit.Inde est, ꝙ imperium semper
manet,vt in authen.colla.1.quomodo opor.episcop.& cęt.cler.
ad ordin.per.§.fin.& in authen.colla.6. de quæstore.§.si verò ali-
quis.& ecclesia non potest esse nulla,vt 12.quæstione.2. liberti.
Vel distingue:quia aut est sibi commissum hoc officium,expres-
so nomine personæ,non dignitatis:aut sub nomine loci,seu dig-
nitatis:aut sub nomine loci,seu dignitatis,personæ nomine non
a expresso[a].Primo casu non transit ad successorem:in secundo ve-
rò sic,cùm succedat in honore ac onere:argumen.extrà,de offic.
delegat.quoniam abbas.& de offic.ordin.pastoralis. circa finem.
& in prædict.concordan.Vel dic tertiò, ꝙ aut testator erat extra-
neus prælato : vt tunc præsumatur ratione dignitatis, siue eccle-
siæ,hoc officium sibi fore commissum,&sic transeat ad successo-
rem.Aut erat propinquus,siue coniunctus prælato: vt tunc præ-
sumatur intuitu & affectione personæ commissum,nec transeat
ad successorem:argumen.extrà,de testib.requisisti.7.quęstion.1.
pontifices. De personis enim,& causis,aliud est præsumendum,
& statuendum,vel arbitrandum inter coniunctos,vel extraneos
vt ff.de probat.Procula.ff.de donatio.inter virum & vxorem. ser
uus.& l.si quis pro vxore.ff.mandat.si verò non remunerandi. §.
idem Papinianus.ff.de oper.libert.Campanus. & s̃.de præsumpt.
b §.j.[b]¶†Lxxxiij. Item circa legitimos executores quærit, vtrùm
78 morruo episcopo loci, vnde defunctus originem duxit, capitu-
c lum[c] ei succedat in executione[d]? Et videtur, ꝙ sic.nam ecclesia
d potestatem habet defunctorum voluntates exequendi, bona e-
rogandi,& distribuendi,& etiam alienandi,emendi pro captiuo-
rum redemptione, vt in authen.vt cùm de appellatio. cognosc.
e §. si vnum. & §. in hærede[e]. Ac appellatione ecclesiæ capitulum
continetur,extra de verbor.significatio.cùm cleri.x.quæstione j.
antiquos.Item, sede vacante iurisdictionis executio penes capi-
tulum residet,extrà de hæret.ad abolendam.respon.j.extrà de ma
io.&obe.cùm olim.& c.his quę.7.q.i.pontifices.ix.q.iij.cùm sci-
mus.Argum. contrà: quia non inuenitur expressè concessum, ꝙ
ecclesia vacante hoc officium ad capitulum transferatur: vnde di
citur prohibitum,argum.extrà ne sede vacan.illa.lxxi.distin.c.fra
ternitatem.extrà de translat.c.inter.§. sed neque. & facit in auth.
de eccles.tit.§.sin autem.& §.sequen.Dixit Vbert. quòd fortè ca-
pitulum poterit exequi,argum.C.de tuto.& cur.dat.ab his,l.vbi.
ff.de magist.con.l.j.in princip.ff.quod cuiusque vniuer.nom.nul-
li.Alii contrà.maximè vbi hoc officium communiter ad eos per
tinet:quo casu de vno ad alterum non transfertur,vt ext.de con-
f ces.præben.postulasti.&de supplen.negli.prælato.cap.fin.[f]Sed &
vbi communiter sunt in culpà,tunc de vno in alium non transfer
tur:vbi verò non sunt communiter negligentes, bene transfert,
79 vt in authen.de hæred.& Falc.§. si quis autem non implens. ¶†
Lxxxiiij.Quid si episcopus sit infirmus,vel absens,vt hoc implere
non possit?Et vř, ꝙ capitulum hoc exequetur:arg. in præ.c.ponti
fices.&in præ.l.vbi.hęc enim parificantur,s.infirmari & abesse,ff.
si qs cau.l.2.§.si quis iudicio.Arg.tñ ꝯ,extr.de conc.præb.quia.in
g fi.[g]¶Lxxxv.Itē nunquid archiepiscopus poterit exequi mortuo
episcopo,vel infirmo, vel absente?Respon.non puto.certi enim
casus sunt ,in quibus archiepiscopus iurisdictionem habet in sub
ditis suffraganei,inter quos iste non reperitur,extrà de offic.ordi.
pastoralis. & c.duo. nisi fortè episcopus negligens sit, in authen.
de eccles.tit.§.si autem.cum seq. & in prædic.c.quia.& in cap.po-
80 stulastis.¶†Lxxxvj.Sed nunquid iudex secularis in prædictis ca-
sibus poterit id implere?Et videtur, ꝙ sic:quia parem potestatem
cum episcopo in his habere videtur,ff.de pet.hæred.l. hæreditas.
in fine,ff.de alimen.& cib.leg.l.iij.in princip.§. j. & C. de episcop.
cleric.nulli.§. cùm autem.in authen.de eccles.tit.§. si quis ædifica
tionem.& §.si verò semel.& §. sequen. Dicit Vbert. primo loco
id spectare ad episcopum:quo deficiente ille exequetur,C. qui ꝑ
sua iurisdictio.l.vnica, ff. de offic. proc. Cæsar. l. final. in princip.
¶Lxxxvii. Quid si episcopus, in cuius dioecesi testator decessit,
cœperit agere&distribuere:posteà vero comparet episcopus lo-
ci,vn

ADDITIONES.

a Expresso. ¶Omittit tantùm casum , quando expressit vtrunque:
& tunc Iacob.de Are.ponderat,quod pręmisit:ponderauit leges,
quæ sequuntur,an præponatur proprium,an appellatiuum ?scili
cet an dicatur, Titio hæredi: an sic, hæredi Titio: & secundum id
succedet,vel non:alleg.ff.de cond.& demonst. cùm ita dat. §. ex
his.& de stipul.seruor.l.si communis seruus.idem Nicol. plus ta-
men sibi placet,quòd cùm talia communiùs commmittanturres
pectu personæ,quàm officii,non venit sucessio:cùm verba secun
dum naturam rei,cui annectuntur,sint intelligenda:inducit l.si v-
no.§.j.ff.loc.& de fun.instru.cùm delanionis.§.asinam.Inducit eti
am,quòd verbum Perpetuò,secundum diuersas materias diuersi
ficat intellectum: & sex varietates huius vide not.ff.pro soc.l.in j.
gloss.& vide x.q.2.perpetua.etiam in gloss.j. ADDE,vt per Ale-
xan.in l.j.ff.de vulg.& pupi.vbi per me in addit.
b §.j.¶Continuatur hîc alia quæstio Iaco. de Aret.an iste prælatus
disponere possit aliquam partem in suum monasteriū,vel ecclesi
am?vel alius commissarius poteritne disponere, ꝙ aliquid rema-
neat sibi,vel propinquo suo?Nota,quia non loquitur de soluen-
te etiam sibiipsi:de quo scripsi suprà,versi.xxix.Quòd possit,alle-
gat ff.de leg.j.ab omnibus.§.item iussus.de collat.bon.l.j.§.fin. C.
de sacrosanct.eccles.si qua mulier.& in authen.de san.episcop.§.
diaconissam.Ad contrarium,C.de sacros.eccles.auth.quibuscun-
que.& ff.man.si mandauero.§.is cuius.& ff.de off.præsi.l.iij.Cùm
enim sic distribuendo reddat se suspectum: ergo id, ex quo suspi-
cio nascitur,non potest dici sibi permissum,ff.de falsis, l.si quis le
gatum.& l.vxori.&C.de excusat.tut.l.pietatis.Dicit distingui pos
se,an sit solus,an sociatus.Primo casu sibi dare non potest,nec for
tè sibi valde coniuncto,xcix.distinct.decenter.x.qu.ij. hic vsus. in
fin.ff.manda.si mandauero.§.si cuius. & dicta authen. quibuscun-
que.& ff.de iurisdic om.iudic.qui iurisdictioni.extrà de instit.c.fi.
cum concordan. nisi fortè ille coniunctus esset summè pauper,
argum.ff.de in diem addic.l.quod si vno.&de arbit.quid tamen.fa
cit lxxxvj.distin.pasce.In secundo posset,vt præd.l.si vno.ff. quod
cuiusque vni.no.& l.nulli.& l.planè.& l.item eorum.ff. de adop.
si pater.§.qui duos. & facit,quod scripsi super ver.lxiij.in fi.Iac. de
Ra.dicit,videri expressè prędicta prohibita,ff de alim.le.l.alio.cir
ca princ. Sed ipse dixit, executorem bona sibi commissa vendere
posse pro implenda voluntate defuncti. Nec obstat illa, quæ po-
nit casum,cùm legata sunt decem pro alimentis,quæ testator vo
luit esse penes Titium, donec alimentandus perueniret ad certā
ætatem:lex illa dicit,quòd Titius potest agere cõtra hæredem,vt
illa tradat sed vendere non potest bona defuncti:quia nec est hę-
res:ergo lex non loquitur de commissis executori,dequibus q̃re
batur: ponit ergo, quòd res sit venalis exposita pro centum, nec
inuenit,qui plus offerat:an executor pro illis centum illam pote
rit sibi retinere?Videtur,quòd non,per l. ff.de contrahen.empt.si
in emptione.§.fin.& l.non licet.Et idem videtur de filiis& cogna
tis,vt in d.authent.quibuscunque.Sed ipse Iaco.de Rauen.tenet,
quòd executor & quilibet administrator bona fide & palàm po-
test sibi emere bona,quę administrat,si venalia exponantur,ff.de
admi.tutor.l.tutor clàm,vel mala fide non potest,vt in contrariis
Hoc maximè seruant domini Cardinales aliorum Cardinalium
executores.Rarissimum est,quòd aliquid ibi gratum,vel expedi-
ens per illum modum sibi non emerat.Sed vltra prædicta quærit
Iaco.de Aret.an commissarius disponere possit, vt pars aliqua ve
niat in spurium defuncti?Tenet, ꝙ non,cùm ille nec per se,nec a-
lio mediante capere possit:allegat ff.de vulg.&pup.sub.l.si pater.
C.de hæred.instit.l.neque.ne veniat ad id, quod lex noluit, ff. de
transact.cùm.hi.§.si cùm lis.ff.de tut.& cur.da.ab his,l.scire. Item
secundum ius,& non contra ius,debet vti arbitrio disponendi,ff.
de ritu nupt.§.quanquam.ff.de admin.tut.l.Lucius.Intelligo hoc
dictum de quota aliqua, iure filiationis.Sibi autem, vt pauperi, si
non demeruit,puto,quòd possit de eleemosynis dispensare:facit
extrà de eo,qui duxit in ma.quam pol.per adult.cùm haberet. &
quod ibi not.in fin.vlt.gl.& infrà qui fil.sint legi.ver.quod de na-
tis.ADDE,quòd Pet.de Ancha.cons.lxxxiii.consuluit,cùm quæ-
dam abbatissa esset relicta executrix cum quibusdam aliis, & eius
monasterium post mortem defuncti deuenisset ad paupertatem,
& bona poterant erogari in monasterium per ipsam abbatissam:
& cons.ccccxxxvij.commendant executores, qui in pauperes su
os affines erogant.Et quòd executor possit in pauperem eligere
filium spurium testatoris,tenet Bal.consilio ccclvj.ij.lib. & quòd
libet administrator,maximè prælatus,possit emere de bonis,quę
ipse administrat,tenet Fede.consilio cxj.
c Capitulum.¶Ioan. prædictus formauit quæstionem cxxv. de ar-
chidia.
d Executione.¶Vt scripsi in decret.Ioannes:de test super ver.diœ
ce.etiam si dicatur,quòd non succedat in executione,tamen suc-
cedit in executorum compulsione, quæ iurisdictionis est: in qua
constat,quòd succedit:ibi vide.
e Hærede ¶Non inueni:fortè est §.in huiusmodi.& bene facit.
f C.fin.¶Multum facit contrà,ne se.vacan.c.vno.lib.vj.Potest dici,
quòd non transferatur,vt hîc dicit:remanet tamen,vt ibi.
g In fin.¶Cui statur,saluo,quod habetur de sup.neg.præ.si episco
pus.lib.vj.Et ad id,quod sequitur,facit,eo.lib.& tit.c.j.

ci,vnde originē duxit:quæritur,quis eorū præfertur?Dixit Vber.
quòd cùm vterque habeat potestatem à præd.l.nulli.neuter alte
ri præfertur,ad instar contutorum,C.de adminis.tut.sancimus.j.
nec quod per primum legitimè factum est,retractabitur propter
alterius quæstionem,C.de fideicommis.liber.l.ij.ff.de iti.actuque
priuat.l.ij.de confirm.tut.neque.& vide suprà versic.liii.sed nun-
a quid,vbi plures [a]. ¶†Lxxxviii. Sed quid si fuit natus in vna ciuita
81 te,in alia verò domicilium habebat,quando decessit?Respon.di-
b xerunt Azo & H. [b] vtrunque episcopum habere potestatem exi
gendi & distribuendi,ff.ad municip.l.fin.& l.eos.§.Celsus. & l. as-
c sumptio.& l.municipes.& l.incola.ff.de sen. l. senatores [c]. Argu.
d tamen contrà,ff.de verb.signific.l.prouinciales [d].Alii dicunt,epis
copum, in cuius ciuitate: vel diœcesi domicilium habebat, si suū
transtulerat,habere huiusmodi potestatem,per præd.l.nulli.& e.
tit.l.si quis ad. & in auth.de eccle.tit.§.si autem speciali.&§.si quis
in nomine.& §.si quis autem vnum.in fi.&in præ.l.prouinciales.
ff.ad municipal.l.non itaque.& l.domicilium.& l.eius qui.§.j.nisi
in loco originis sint facultates illius:argumen.C.vbi pet.tutor.vl
e cur.l.vna,ff.de tut.& cur.dat.ab his,l.j.in fi. [e] ¶†Lxxxix.Illud etiā
82 quæritur, intra quod tēpus habeat executor [f] testatoris exequi
f voluntatem, & perducere ad effectum?Respon. secundum quali
tatem iniunctæ executionis id cōsiderari debere,vt videlicet quā
doque fiat intra quinque annos:quandoque verò intra annum à
die,qua res distribuendas accepit,computandum. quod patet:qa
post annum inde tenetur reddere rationem,vt in prædic. l. nulli.
§.cùm autem.vel computabitur à die factæ monitionis per epis-
copum de exequendo,in authent.de eccles.tit.§.si autem,qui fa-
cere.& de hæred.&Fal.§.si quis verò non implens.&§.illud. extr.
de testam.nos quidem.Vel dici potest,& meliùs,quòd in piis vo-
luntatibus intra sex menses ab insinuatione testamenti numeran
dos:quòd si fortè vlterius distulerit,fructus & omne legatum re-
stituere cogetur,vt in authen.de eccles.titu. §. si autem legatum.
Vel fortè illi septem mēses computabuntur à tempore binæ mo
nitionis,quæ habet fieri executori,vt eo.§.si autem. sicut in lega-
tis soluendis annus computatur hæredi,non solùm à tempore a-
ditæ hæreditatis,verumetiam à tempore admonitorii decreti,vt
in præd.§.illud.Sunt etiam,qui dicunt,quòd cùm hîc episcopis ñ
sit à iure determinatum episcopi, vel iudicis secularis arbitrio re-
linquitur statuendum,extrà de simo.c.j.de offi.deleg.de causis. ff.
de iure delib.l.j.in fin.Posset etiam dici,quòd si primò & secundò
monitus differat exequi, non est vlteriùs expectandus, vt in præ.
§.si autem,qui facere. Nec ēt si incontinenti constet episcopo de
malitia eius nolentis exequi,sicut nec manifestè contumax,expe
ctandus est,nec ei est altera dilatio danda,extrà de iudic. c. j. C. de
tempor.ap.l.fin.extrà de procur.constitutus. xviij. dist. si quis. de
83 hoc suprà versic.liiij.quid si vnus ex. ¶†Xc.Quid si executor à te
statore ad distribuendum aliqua inter pauperes deputatus, aliqd
de bonis suis in exequendo officiū illud expēdit,nunquid hoc de
ducetur de bonis & hæreditate defuncti, in quibus datus est exe-
cutor?Argum.quòd sic,C.de episcop.&cleric.nulli.ver.ita tamē.
vt ibi,ne humanitatis obtentu relictę pecunię iudiciorum dispen
diis erogentur; vbi inuenitur, quòd episcopus, qui substituitur à
lege in locum eius,quem defunctus deputauerat,erat facturus ex
pensas de hæreditate. Vnde idem dicendum erit in eo, qui fuit à
testatore deputatus,cui episcopus succedit,argum. ff. si quis cau,
g si eum,§. qui iniuriarum [g].

ADDITIONES.

a Plures. ¶Quid si moritur in mari?posset esse locus ei,quod no.de cleric.vbi periculū.§.porrò.li.vj.in j.gl.in his,q̄ secū hr̄e posset,id locū haberet:vel si esset eius domiciliū vicinū ī loco remoto,haberetur ratio domicilii,vbi sunt res testantis.sufficiant no.de rest. in integ.cùm ex literis.in gl.pen.facit de sen.excom.c.relatum.In casu verò decr. 1. vbi periculum. diffinitio illa perplexitatem tollit,& contra diutinam sedis vacationem prouidet: quorum contraria euenirent propter distantiam,in hoc casu.

b Et H. ¶& Accur.

c Senatores. ¶facit s̄.de tut.§.fi.vers.sed pone,quòd.

d Prouinciales. ¶Illa lex, prouinciales, dicit vocari ex domicilio, non illos duntaxat,qui sunt inde originarii, sed etiam eos,qui ibi domicilium habent:& sic concord.quia in vtrisque fatetur.

e In fin. ¶Quid dixerit Ioan prædictus sua q.xlij,scilicet quòd ad requisitionem ep̄i pronunciantis, an alter episcopus, sub quo sunt bona,exequatur,scripsi s̄.super ver.64.& omnino vide,quod ibi dixi:vbi etiam auctor huc remittit.

f Executor. ¶Legitimus,vel testamentarius:Ioan. ADDE,an tempus currat,executoribus ignorantibus?Bald.cons.ccclxxi.i. lib. & consil.clx.ij.lib.& Rom.consil.cccc viij.Abb.consi.xi. & cons.xx. ij.lib.Et an executor possit moram purgare?ibidē. Et an si electio pauperum est facta post annum præfixū,executio valeat? per Petr.de Ancha.consil. ccclxxxviij. Et an possint legata post annum executioni mandari, per Bal.consil.cccc xii.ij.lib.Si autem à testatore data sit potestas exequendi,quando sibi placuerit,an elapso anno episcopus possit se intromittere, si executores fuerunt negligentes?vide Bal.consi.clxv.& clxviij,j.lib.

g Iniuriarum. ¶Hîc omnino vide, quod scripsi de testa. nos quidē. in glos.quid si episcopus. Vltra hoc scias Iacob.de Ra.notasse,vbi suprà,ad fin.quod expensæ moderatæ,quas executores facient p̄ executione,fient expensis legatariorum, vel de quantitate ad illa deputata:non expensis hæredis,pro cuius vtilitate non fiunt:nec suis propriis,quando itinerando oportet illos expendere:purà eundo,vel mittendo ad loca,vbi sunt captiui:de quibus etiam deducetur, quod domi expendissent, nisi forsan ex opera viuerent, cui tunc vacare non poterunt:vel clerici essent,qui præsentes de distributionibus vixissent:allegauit ff.de admi.tut. sed & si.§.j. de pe.hæred.l.sed & si.§. quod autem Si verò solùm pro certis legatariis facta fuisset expensa,illis solis imputabitur: vt si pro vno solo legato non liquido oportuit pro liquidatione facti,vel iuris à longè liquidari.facit C.de testi. quoniam. & de appellat.l.eos.§.j. Item si propter id equum,vel alium apparatum emi oportuit,nō manebit apud executorem:sed illi dabitur,cui imputata fuit expēsa:argu.præd.§.quod autem.& ff.de condi.ob causam,sed & si pecuniam.§.j.Secundum hoc ad textum inductum per auctorem responde,vt suprà ver.xliii.Puto tamen verba ponderanda.si enim testator iuberet xx.captiuos redimi,omnis expensa, de qua suprà imputaretur hæredi:sed si leget mille pro redemptione captiuorum,de ista summa sine alio hæredis grauamine fient expensæ necessariæ:&in his procedat dictum Iacobi,quia huic prolixo tractatui auctor hanc vltimam addidit quæstionem. ¶Superaddam aliam,quę fuit de facto:quę est talis:A.testator instituit hęredē non necessarium fratrem consanguineum,vel extraneū: & post multa legata,& cum plena potestate executores ad illa deputat:& his verbis est vsus:Instituo B.mihi hæredem vniuersalem in omnib' bonis meis hac conditione,quòd non succedat,nec possideat dicta bona,nec ipsorum partem possit habere,nec recipere possessionem illorum,donec suprà dicta legata per prædictos executores meos fuerint plenè soluta:quòd si dictus B.contra prędicta fecerit,vel possessionem ipsorum bonorum, vel partis ipsorum reciperet,vel violentiam, vel impedimentum executoribus *illis* inferret,priuo ipsum hæreditate prædicta:& volo,quòd per executores meos prædictos hæreditas ipsa in pias causas expendatur:q̄ritur,an hæres p̄dictus ex sola aditione hæreditatis incidat in pœnam?Quod videtur,cùm successionem prohibuit ante legata soluta. Successio autē est idem,quod aditio,quæ fit solo animo, tñ extrinsecus declarato,Inst.de hær.qual.& dif.§.pen.&vlt.& ff.de acq.hær.l.pro hærede. In contrarium sic dicendo inducitur perplexitas,quæ factum reddit inutile,ff.de cond.insti.si Titius.& de leg.j.si quis à filio.in j.respon. In dubio autem vitanda est perplexitas,ff.de reb.dub.l.quoties. de ver.ob.quoties.ext.de rest.spo.literas. versi. porrò.quæ sic declaratur:legata non debentur,nisi hęreditate adita:nec executores illa soluere possunt,nisi post hæreditatem aditam:in qua aditione pendent omnia in testamento descripta,C.de fideicommis.l.eam quam.ff.de reg. iur. si nemo.His duobus coniunctis,apparet contrarietas, per quam se mutuò impediunt,ff.de testa.tut.si nemo.& C.eodem.l.j.& vtrobique not. nisi fortè dicatur executores exeq posse hæreditate non adita,& posse legata soluere,licet nōdum efficaciter debita:facit ff.de c͡d. inst.l.mulier.§.si quis hæreditarium seruū.& facit,quod post do. meum dixi suprà de tutore, circa princip. Consilium autem fuit in causa prædicta,quòd aditio animo volūtate declarato fieri poterat,abstinendo ab apprehensione hæreditatis,vel bonorum ipsius : & hæc prædicta, ponderata voluntate testatoris, qui voluit prouidere,ne executores impedirentur:effectus autem successionis prohibitæ consistit in apprehensione possessionis bonorum hæreditatis,ff.de cri.expil.hæred.l.ii.& not. C.de legib.l. non est dubium.& sic successio talis non est plena,nec violat volūtatem testatoris, quæ ponderanda est plus , quàm verbi proprietas,ext. de verborum signifi.propterea.& ibi concordan.Est tamen sciendum, quòd licet testator vsus fuerit verbo conditionis, non fuit propriè conditio,sed quoddam onus impositum hæredi, prohibens scilicet apprehensionem hæreditatis ad certum tempus:cōcordan.extrà de cond.apposi.verùm.ibi concord.& satis de hoc. Tu Iurista,qui volenti sic testari assisteres consilio,tollas hoc dubium,faciendo exprimi,quòd post aditam hęreditatem,solùm animo declarato.penitus &in totum abstineat à rerum hæreditariarum apprehensione:& nullo modo,&c. ¶Annecte q.Pe.de Ancha.in qua consuluit consil.xlvj. incipiente, pro clariori intelligētia.scilicet testator mandauit, quòd hæres posset hæreditatē verbo adire, non autem se de facto immiscere ante solutionem lega

torum

SVMMARIVM.

1 Filiusfamiliâs non potest testari, sed donare: & qua forma fiet hac donatio.
2 Donatio causa mortis à sano per obligationem facta, qua forma concipi debeat.
3 In donatione causa mortis quot testes sufficiant.
4 Codicillare volen in absentia, vel causa mortis donare, quomodo id efficere possit, & qua forma verborum vti debeat.
5 Instrumentum donationis inter viuos cuius formæ esse debeat.
6 Donator inter viuos niti debet, ne multis conditionib. seu obligationibus implicetur.
7 Donatio inter viuos an sine decreto iudicis, aut insinuatione valeat.

¶ De formis donationum causa mortis, & inter viuos.

a 14. §. Porro nunc ad propositum [a] redeamus: quia quis sæpe donat causa mortis, (quia cùm sit filiusfamiliâs, testari non potest) ideo donationis formam sub compendio subiiciamus, quæ talis est:

b FORMA [b]. † A. filius D. eiusdem patris suppositus potestati, quia
1 lege prohibente, etiam patris iussu testari non potest, hanc donationem causa mortis, eodem patre suo ibidem præsente, volente, & consentiente, sanus per gratiam Iesu Christi mente, licet æger corpore, fecit & disposuit in hunc modum: In primis quidem donatione causa mortis relinquit pro anima sua tantum expendendum hoc modo, &c. & hoc exequi voluit per talem, quem suum reliquit commissarium. Item tali legauit talem rem, & tali talem, &c. In fine autem dices: & hæc omnia & singula causa mortis disposuit donationis: & donationem ipsam valere voluit & tenere, si ipsum ex hac ægritudine mori contigerit: alioquin nequaquã. Quòd autem filiusfamiliâs patre permittente possit donare causa mortis, licet testari non possit, habetur ff. de donat. causa mortis, l. tam is. non tamen sine patris permissu, vt ff. de donat. filiusfamiliâs. §. patri autem. Legare tamen non potest. etiam eo permit
c tente, ff. de legat. j. l. ij. nec testari, vt in prædic. l. tam is [c]. ¶ † Quan-
2 doque verò quis sanus existens, per obligationem donat mortis causa: & tunc sic concipe:

FORMA. A. licet sanus corpore, sciens tamen se mortalitati subiectum, & quandoque necessariò moriturum, hanc causa mortis donationem fecit: donauit nanque mortis causa H. eius fratri ibidem præsenti tale prædium, vel centum libras Turonenses pollicitatione offerens. vel sic: Solenni stipulatione promittens dicto H. eidem tradere, dare & exhibere post mortem eius donationis causa dictum prædium, siue dictam pecuniæ quãtitatem: & volẽs atque paciscẽs, vt illico dicta eius morte secuta, petitio & exactio rei, vel quantitatis donatæ sibi competat pleno iure: nisi cũ donationis pœnitens eam specialiter reuocauerit adhuc viuens: vel, nisi contingat ipsum donatarium eidem præmori donatori. Horũ
3 enim altero contingente donatio euanescat. † Et nota, quòd in donatione causa mortis sufficiunt quinque testes, C. de dona. causa mortis, l. fi. Quòd si filiafamiliâs coniugata languens, donat causa mortis, & dedando & tradendo post mortem se obligat, sic con
d cipitur [d]:

FORM

ADDITIONES.

☞ torum fiedam per eius executores, quos interim administrare voluit: & si hæres contrà faceret, voluit ipsum priuari hæreditate, & illam deuolui ad alium pium locum: accidit, quòd hæres à duob[us] debitoribus hęreditariis sponte soluentibus recepit solutionem: quærebatur, an per hoc esset hæreditate priuatus? Respondit, quòd non, si per istam receptionem non fuit impedita administratio executorum, per regulam generalem, Cessante causa. latiùs aliquã tulum ibi vide. Hanc etiam addi. Ioan. An. vide per Old. consi. cviij. ¶ Concludat in hac parte operis quæstio mei Azonis, qui etiam fuit pars causę publicatiõis istius, vt in prin. dixi, & incipit, tempore, quo non extat, qua ponebat, quòd à tempore, cuius initii, vel contrarii nõ est memoria, legata pauperib. indeterminatè soluta sunt hospitali sancti Hieronymi modò ciuitas fecit statutum, quòd talia legata ciuium soluantur alteri hospitali, vel religioso collegio: quærebatur, an hospitali sancti Hieronymi præiudicet hoc statutum? Ad negatiuam facit temporis diuturnitas, quæ præponitur, quæ tantæ virtutis est, quòd releuat ab onere probandi, ti. de præscrip. c. j. in fina. lib. v[j]. antiquitas pro iure inducitur, de translat. quanto. vbi concord. Nec possunt ciues, quod non potest episcopus, vel legatus: de primo, de exces. prælat. ad hæc. de secundo, de cõfir. vti. vel inuti. c. vlt. Item hospitale secundum & religiosus locus pactum cùm ciuibus facere non posset in præiudicium primi hospitalis, extrà de pact. plerique. Item non possunt ciues de talibus statuere, q ad iudicium ecclesię spectant, de test. relatum. & c. cùm esses. de const. q in ecclesiarum. & quæ scripsi super j. gl. & c. ecclesia sanctæ Mariæ. de rebus eccle. non alie. c. fi. de fo. comp. c. j. li. 6. & qd ibi no. in gl. pe. facit, quod de Imperatore dicitur, suprà eod. ti. §. nunc aũt. in fi. & in cle. de re iud. pastoralis. ad fi. Item inuito etiam testatore legata pia per ecclesiam disponuntur, extrà de testa. tua. facit e. ti. requisisti. C. de episco. & cle. nunc licet. Fortiùs igitur inuitis ciuibus, facit x. q. j. sit quidam satis. facit cle. de relig. do. quia contingit. & quod ibi no. in gl. per hanc. Ad contrarium inducitur, quòd statutum ciuium respicit actus subiectorum suorum tantùm, quorum personis & ipsorum actibus bene possunt legem imponere: quæ etiam dicitur ius ciuile facit xj. dist. catholica. ff. de iust. & iur. ius ciuile. & l. omnes populi. inducitur l. venditio, §. si constat. ff. communia præd. & qd not. ff. de reg. iur. neque pignus. §. priuatorum. & l. nec ex præterito. & C. de decre. decur. super rub. lib. xj. & quod scripsi post Dy. super regula, indultum. de reg. iur. lib. vj. scilicet legitimam filiorum posse diminui per statutum. Item constat, quòd testator prçiudicare potest hospitali sancti Hieronymi, iubendo illi, vel aliis locis solui. Absurdum autem videtur, ciues nõ posse, quod posset priuatus illius loci sub numero ciuium inclusus: cùm pars contineatur in toto, & minus in pluri, de reg. iur. in toto. & regula, plus semper. lib. vj. Soluendo tenuit per priùs alleg. & per decre. vestra. de loca. & cond. & quæ ibi dixi in textu, & super gl. j. per statutum prædictum ciuium nullum præiudicium generari hospitali sancti Hieronymi.

a Propositum. ¶ Quod expressit s. §. postremo. Host. in Summa fecit de hac rubricellam super rub. de dona.

b FORMA. ¶ Rolan. parte viij. ad fi. dubitatur, an fuerit simpliciter donatio. an causa mortis? vide ff. de do. prælega. l. Seia. & de don. cã mortis, l. Seia.

c Tam is. ¶ Incidit qstio Pil. lxxxiiij. an pater reuocare possit, an reuocatio spectet ad filium? tenet, quòd ad filium. Item Accur. in l. iiij. C. eo. tit. tenet, quòd morte filii, non morte patris confirmatur: ibi vide pleniùs per Cy. qui ponit distinctionem Dy. an donet filius, consensu patris rem patris, an propriam?
ADDE, vt pulchrè per Pet. de Anch. consil. lxxv.

d Concipitur. ¶ Petr. de Ceruotis quæst. quæ incipit, filiofamiliâs maiori xxv. ampliat hunc casum, loquens de maiore dotata, quæ simpliciter, vel causa mortis donat fratri existenti in eadem potestate de dote: qritur, an valeat donatio? & maximè, vt vsusfructus quæratur patri? Quæstionis solutionem, quæ multùm prolixa est intimabo: sed præmitto, quòd gloss. ff. de auctor. tut. quæ infrà allegatur, vult, quòd teneat donatio, quo ad proprietatem, sed nõ, quo ad vsumfructum. distinguit enim Petrus, an dos fuerit aduentitia: & tunc valet donatio causa mortis: & quæritur fratri, cui facta est, & patri debebitur vsusfructus: quia donatio & alienatio de aduentitiis facta cõsensu patris, valet, C. de bo. quę. lib. l. fi. §. filius. & ibi no. ff. de don. l. filiusfamiliâs. & de do. causa mor. l. tam is. §. fi. Causa mortis dixi: quia facta inter viuos constante matrimonio, etiam de patris consensu, non valeret donatio dotis, C. de iur. do. l. si prædium. vbi de hoc. Sed si donaret spe futuræ actionis de patris consensu, tunc tenet, vt d. l. tam is. & C. de donat. spem. & si fiat fratri, de quo thema loquitur, patri quæritur vsusfructus: nec dicitur pater auctorizare in rem suam, argum. ff. de auctor. tut. l. j. in prin. & l. qd dicimus. Dixi de donatione facta constante matrimonio: qa illo soluto, valeret donatio etiam dotis, nedum actionis, si ad mulierẽ debebat dos redire. Si verò dos fuit pfectitia, id est, pfecta de bonis patris, vel alterius ꝯtemplatione patris, ff. de iure dot. l. pfectitia. tunc si cõstante matrimonio donet interviuos, vel simpliciter, qa tunc interviuos, ẽt si sit infirma, ff. de do. caus. mor. l. ante pe. §. fi. & si fiat de patris consensu, non valeret. tum qa constãte matrimonio id ñ licet, vt pdic. l. si pdiũ. tũ qa qreret patri, ex quo ex re patris quæritur filio, Inst. p quas perso. nobis acquir. §. j. Si verò filia donauit de dote causa mortis, vel simpliciter spe futuræ actionis, de consensu patris: tunc si dos, vel actio est peruentura ad ipsum, valet donatio secuta morte filiæ, quando mortis causa donauerat: vel simpliciter donauit spem actionis, sed effectum habebit vtroque casu, cùm actio transibit ad ipsam, quòd erit ipsa instituta, vel exhæredata, C. de rei vxo. actio. l. vna, §. videamus. & §. & hoc. & omne pactum ipsius filiæ valet eo casu, ff. de pac. do. l. cùm dos. & his casibus quæritur patri vsusfructus, vt suprà. Si aũt dos, vel actio peruentura esset ad patrem, quod est filia præmoriente, vt præ. l. cùm dotis. in fin. & C. sol. mat. quemad. dos, l. dos à patre. tunc non valet, cùm pr donasse filio videat, ff. de do. in donationibus. §. pe. & cùm sibi quæritur ex re sua. C. de bo. quæ li. cùm oportet. & Instit. per quas pers. §. j. Sed dicit, fortè illam postea cõfirmari morte patris, sicut si ipse pater donasset, C. de do. inter vir. & vx. l. donationes. & sic, secundum eum, erit in pẽdenti donatio talis facta de dote cã mortis, vel simpliciter de spe futuræ actiõis, sicut alle. ff. de vsufruct. sed & si qs. §. interdũ. cũ similib. Subdit autem, quòd ex omnibus causis prædictis vno casu requiritur mors patris & filiæ, vel filii donantis, scilicet quando dos fuit profectitia, & ad patrem peruentura: quod est præmoriente filia.

☞ Satis

FORMA. A.filia P.& vxor H.ægra corpore,sed sana mente,quia
in sacris constituta testari non poterat, infrà scriptas donationes
causa mortis imminentis, metuens mortis periculum, dicto pa-
tre suo præsente & consentiente fecit hoc modo:In primis siqui
dem de dotibus,& bonis,& iuribus suis ad se spectantibus mortis
causa donauit prædictis patre & marito præsentibus & vice &no
mine pauperum Christi recipientibus, eorum vice, quos ipsi du-
xerint eligendos,nominandos,& numerandos, ac si ipsamet ele-
gisset,numerasset,&expresse nominasset,decem libras eorum ar
bitrio inter eos diuidendas.Item dicto H. viro suo nomine pro-
prio recipienti mortis causa donauit quinque libras. Item S. eius
fratri præsenti decem libras. Item tali tantum. Residuum autem
dotium, bonorum & iurium suorum omnium, mortis causa do-
nauit dicto H.viro suo recipienti vice&nomine C.& D.filiorum
eius:ita tamen, quòd si quem eorum aliquando sine liberis mori
ꝯtingat,eius morientis portio ad superstitem mortis cā donatio-
ne perueniat.Quôd si ambos nullis ex his,vel aliquo eorum libe
ris superstitibus,contingat decedere,tunc ipsum residuum pro di
midia ad ipsum fratrē suum, & pro reliqua dimidia ad dictum ei⁹
a virum donationis mortis causa deueniat [a]:promittens solenni sti
pulatione interueniente cuilibet prędictorum donatariorum ibi
dem præsentium recipienti suo nomine pro donatione sibi facta
&vice illius,vel illorum,cuius,vel quorum nomine donatum ē,
idem dare,tradere,& exhibere quantitatem, rem,vel res donatas
ipsius donantis morte secuta:volens atque paciscens,quantitatū
rei, vel rerum donatarum illico post mortem eius petitio & exac
tio competat pleno iure: nisi vel donatarium præmori, aut eam
ab hac ęgritudine liberari,vel donationis pœnitere cōtingat.Ho
rum enim quocunque contingente,donatio reuocata sit,&peni
b tus euanescat. Vel sic,secundum M.de Fano [b]:
FORMA.Ego Berta, quamuis sana, vel infirma, causa mortis do
& dono tibi tali priori,vel fratri,omnia mea bona,vel talem rem,
vel tātam pecuniā,vt post mortem meam vobis illico competat
petitio,& sit vestrum,quod dono:quam donationem per me me
osque hæredes, firmam habere & tenere promitto irreuocabili-
ter,ni specialiter reuocarem nominando personam donatarii, &
speciem,& quantitatem donationis, quam voluero reuocare: &
do tibi licentiam & auctoritatem me mortua intrandi possessio-
nem amoto inde & eiectio quolibet possessore,& hæc omnia ꝓ-
mitto tibi stipulatione solenni attendere & obseruare,sub pœna
centum librarum per me & hæredes meos promissa,& à te prædi
cto nomine stipulata:& pro his obseruandis & pœna soluenda ti
bi prædicto nomine obligo omnia bona. Veruntamen præmissæ
formæ magis placent.Et nota,quòd hæc forma vtilior est,quàm
testamentū,vel codicilli: quia si potest irreuocabiliter fieri, ff. de
c don.causa mor.[c] vbi multo fortiùs potest sub quadam conditio-
ne irreuocabiliter firmari:quia cui licet plus,& minus,vt s̃.§.com
pendiosè.versi.sed quid si iste.non enim indiget talis donatio in-
d sinuatione iudicis [d],nec traditione possessionis,nec aditione hæ-
reditatis,sed statim à morte trāsit dominium in donatarium.Hoc
e probatur in Summa Azonis in tit.de don.cau.mor.[e] ¶†Si autem
4 velit quis in absentia codicillari, vel causa mortis donare,faciat e
pistolam per manum publicam cum subscriptione sex testium
sub hac forma:
f ¶FORMA[f].Religiosis viris,tali ꝑposito & capitulo,vel tali prio-
ri,vel guardiano,& fratrib. talis loci,salutem in domino.Noueri-
tis,&c.Ponatur forma codicilli,vel donationis causa mortis,pro
ut s̃.& infrà de verbo ad verbum scriptæ s̃.& valebit,vt C de fidei
com.in epistola.Promissio tamen pœnę inter absentes valere nō
potest, sed bonorum obligatio sic: & etiam codicilli valent inter
absentes,etiam si nō sit ibi forma epistolæ, sed simpliciter codicil
li.Donatio autem firma statim potest hoc modo fieri:
¶FORMA.Ego talis pro anima mea,& parentum meorum,& ꝓ
remissione peccatorum meorum, purè, liberè & irreuocabiliter
inter viuos do,dono&offero tibi.tali priori,vel syndico recipien
ti nomine & vice fratrum & ecclesiæ talis,talem vineam,vel om-
nia bona,quæ habeo & teneo,vel alii pro me,& iura &actiones,
quas habeo contra quascunque personas, solo mihi vsufructu,
dum vixero,reseruato,ad habendum,tenendum,& quicquid pla
cuerit dictis fratribus,faciendum, cum omnibus suis pertinentiis
& iurbus, & licet per vsusfructus retentionem intelligatur facta
traditio,nihilominus tamen me tuo nomine pro eis ad maiorem
cautelam constituo possidere,dans tibi licentiam propria aucto-
ritate intrandi,& promittens malum dolum abesse,absuturūque
esse,&

ADDITIONES.

☞Satis placet hęc distinctio. Audiui in quadam quæstione facti do
minum meum defendere donationem, de qua quæritur, dicens,
hanc patris permissionem operari, quo ad hunc actum id quod,
quo ad omnes,operatur emancipatio,C.ad Maced.si permitten-
te.& ff.de do.causa mortis.l.tam is.Sed costat emācipatum id pos
se.Ergo, &c.Inducebat etiam l.ff.de pecul.sed si damnum.§.j.per
quem patet, patrem, vel dominum concedendo peculium filio,
vel seruo,concessisse videri potestatem contrahendæ obligatio-
nis,etiam cum his,qui in ipsi⁹ sunt potestate:ad idem Instit.quod
cum eo.§.cùm autem.Patria igitur potestas non habet impedire
donationem,cùm à voluntate donantis,non à voluntate permit
tentis processerit donatio:facit l.de eo.in fi.ff.ad l.Cor.de fal.&de
condi.& demonst.l.conditionibus.Subdebat etiam per l. fistulas.
§.j.ff.de cōtrahen.emp.quòd in profectitia dote ad patrem reuer
sura,per l.ff.sol.mat.l.dos à patre.etiam si consentiret actui,ꝑ quē
perueniret ad ipsum,videretur tenere cōsensus:fortiùs in casu q.
stionis:& licet gl.quam in princip.allegaui,dicat donationem,de
qua quęritur,non tenere,quo ad vsumfructum,dicebat sic defen
di ꝯriū:ex quo tenet,quo ad proprietatem,si non potest vsusfru-
ctus quæri patri,quæratur filio proprietario:sicut quod per seruū
vni ex dominis quęri non potest,alteri in solidum quæritur,ff.de
stipulat.seruorum,l.proinde.§.finali.cum l. sequenti. Item liber
homo bona fide possessus, id quod sic possidenti non potest ac-
quirere,quærit sibi, ff. de acquirendo rerum domin. liber homo.
§.finali. Sic etiam cùm seruus stipulatur actum, cuius executio
ad dominum pertinere non potest, sibi id competit, Institut. de
stipulat.seruor.§.sed cùm factum.Pro principali dicto expressè fa
cit gloss. Accurs.in authentic.idem est in his. C.de bon. quæ libe-
ris. vbi dicit, filio quæri vsumfructum sibi legatum, & non patri:
quia seruitus esse non potest,ff,de vsufructu legato,l.j. Et, secun-
dum hoc,non auctorizat sibi pater.Item diuersa sunt auctorizare
& permittere, vel consentire.vide quod scripsi extrà de eccle.ædi
fic.ad audientiam.secundo,super prima gl.Item scias, quòd sicut
pater filio,vel filiæ in potestate constitutis,donare non potest:ita
nec illorum coniugi, genero, vel nurui, ff.de donat.inter virum
& vxorem,l.tertia,§.quæ in eiusdem.vbi etiam nota. & patet eo-
dem titu.l.cùm hîc status.§.oratio.non obtinuit prędicta l.tertia,
§ socrui. & C. eodem titulo,si te in vacuam. in quibus socrus do
nat genero,vel nurui:quia ibi deficit prohibitionis ratio,cùm fœ
minæ filios in potestate non habeant,Instit.de adop. §.fœminæ.
& ibi concordan.propter quod nedum nurui,vel genero,sed eti
am filio,vel filiæ donare posset mater,C.de donat.inter virum &
vxor.l.si constante.non sic, si viueret maritus habens illos in po-
testate:vt ibi not.Quod autem de potestate dicitur,semper tenē-
dum est, nisi exempti appareant:incumbit ergo illis probatio: fa-
cit Inst.de senatuscons.Tertul.§.j.& quod ibi not.
ADDE,quòd pater possit cōsentire filiæ donanti dotem fratri in
eadem potestate Oldr.cuius prædicta sunt verba,consilio xxvj.in
cipiente,patet consensit filio. Ab.consil.xlj.secundo libro.Quòd
autem filius possit donare ipsi patri,ipso authorizante,vel potiùs
consentiente,tenet Bal.consilio lix.secundo lib. Ang.cons.cxliij.
Rom.consilio cccxlv.An autem valeat donatio facta inter virum
& vxorem,qñ pater alterius se obligaret pro prædictis,vide Bald.
cōsilio xxix.iij.libr.Et an valeat donatio facta per filium socero pa
tris sui,de re,in qua pater habebat vsumfructum ipso consentien
te,Pet.de Anch.consil.cv.
a Deueniat.¶Bene enim donans causa mortis donatario substitu-
it,C.eodem,l.prima. Quæ autem actio competat substituto,ibi
not.& pleniùs per Cyn.quæst. prima. Et an requiratur stipulatio
substituti.ibi vide in iij.q.vbi tres opiniones inuenies,scilicet Dy.
domini mei,& Pe.de Bel.in quibusdā tamen scriptis aliter habeo
opin.Azo.& Odoff.quàm ibi dicatur. ADDE ad principium hu-
ius tit.dum dicit, pauperes eligendos, &c. an executor, cui datur
commoditas pauperes eligendi, possit eligere filium proprium,
tāquam pauperem& si elegerit,an causa pietatis,an verò filiatio-
nis elegisse videat᷑?vide Bal.ĩ l.tutor.§.q̃ tutoris.ff.de excu. tutor.
b M.de Fano ¶char.iij.vbi de his,& autor hîc immiscuit gl. cū tex.
c Causa mor. ¶Lex illa dicit contrarium, s. quòd vbi mortis causa
donatur, ita quòd nulla de causa reuocari possit, intelligitur do-
natio inter viuos: & ideo non cadit in coniuges. ADDE omni-
no,vt per Alex.in l.q̃ dotis.ff.sol.mat.& per me in addi.ad Bar.ibi.
d Iudicis.¶C.eod.tit.l.fi.
e Causa mor. ¶Et ibi in fi. no. differentias inter hanc donationem
& legatum:& Accur.Inst.de do.post prin.[illegible] tex.quòd ferè per
omnia connumerantur legatis,per Host.vbi s̃.§.j. in fi.& per Cy.
plenè in l.fi.C.eo.ti.scilicet de donat.cau.mor.
f FORMA. ¶ Iure veteri etiam donatio causa mortis requirebat
stipulationem, ff.e.l.mortis causa.& sic necessaria erat præsentia.
ff.de verb.oblig.l.j. in prin. sed iure Codicis non est necessaria: &
sic per epistolam donationes,etiam inter viuos,expediri possunt
C.de donat.si quis argentum.§.pe.& vlti.intermedio nuncio,vel
epistola,vt hîc.

esse, & res prædictas habere licere, cedens iura & actiones reales
& personales, vtiles & directas: & te procuratorem nomine ipso-
rum facio in rem tuam: quam donationem in perpetuum irreuo
cabiliter firmam habere, & tenere per me & meos hæredes tibi
prædictis personis stipulanti promitto, sub tanta pœna in stipula
tione solenni promissa: pro qua pœna, & omnib. præmissis tibi o
bligo nomine, quo suprà, omnia bona & iura, quæ ad me possent
vllo tempore pertinere: qua pœna soluta, vel non, prædicta om-
nia rata & firma permaneant. Potest etiam dici, & promitto dictā
donationem non reuocare, vel in vita, vel in morte, neque occa-
sione ingratitudinis, neque superuenientium liberorum, C. de re
uoca.don.l.fin.& l.his solis.& l.si vnquam.xvii.q.vlt.quicunque.
Quam quidem donationem, si summa quingentorum aureorū
excederet, plurium donationum vires obtinere volo: quæ om-
nes intra prædictam quantitatem existant. Optimum tamen esset
si singulæ donatæ possessiones specificarentur: quia tunc tot es-
sent donationes, quot res, nec indigent insinuatione, C. de dona.
a sancimus [a].ff.de euic.quod dicitur.& l.seq.ff.de verb.oblig.scire.
& not. C.de sacrosan.eccl.illud quidem. Potest etiam hoc per e-
pistolam fieri, vt prædixi, & valebunt omnia, excepta stipulatione
C.de donat.si aliquid.vel dic, vt ĩ.ver.prox. Quidam autem dicũt,
quòd si, quod donatur, valet quingentos aureos, non sufficit præ
dicta forma: imò debet primò totus cõtractus scribi, & postea co
ram iudice partibus publicari iudicis auctoritate: & tunc in fine
instrumenti ita dicetur. Hęc omnia in scriptis coram tali domino
iudice suam auctoritatem prębente facta & insinuata sunt pręsen
tibus, & subscriptis in præsentia talium testium. Ego A. donator
omnia prædicta fieri rogaui & subscripsi. Et bene est, ꝙ iudex simi
b liter se subscribat [b]. ¶ † Et quoniam hîc de forma donationis cā
5 mortis diximus, consequens est, vt instrumentum donationis in
c ter viuos formemus [c]: cuius forma hæc erit:
d ¶FORMA [d]. Titius dedit, tradidit & donauit purè, liberè, simpli
citer inter viuos, ac irreuocabiliter, perpetuò, proprio iure P. pro
se suisque hæredibus recipienti domum talem in tali loco sitam,
cuius confines sunt tales, ad habendum, tenendum, & possiden-
dum, & quicquid sibi, & suis hæred. deinceps placuerit, perpetuò
faciendum, cum omnibus & singulis, quæ intra prædictos confi-
nes, vel alios, si qui forent, continentur, accessibus, & egressibus,
vsque ad viam publicam, & cum omnibus & singulis, quæ habet
supra se, vel infrà, seu intra se & extra, omnique iure & actione, v-
su seu requisitiõe, sibi ex ea, vel pro ea re, aut ipsi rei modo aliquo
pertinente. quam rem idem T. se dicti P. precario nomine consti-
tuit possidere, donec ipsius rei possessionem acceperit corporalē
quam quidem accipiendi auctoritate sua, & retinendi deinceps,
ei omnimodam & liberam licentiam dedit: promittens pro se su-
isque hæredibus dicto P. pro se suisque hæredibus stipulanti pro
missam donationem, & omnia & singula suprà scripta perpetuò
rata, grata & firma habere, tenere, & non contrà facere, vel veni-
re per se, vel per alium, aliqua causa, vel ingenio, de iure, vel de fa
cto: nec ipsam donationem ingratitudine, vel causa aliqua reuo-
care, sub pœna centum librarum Turonensium stipulatione pro
missa ac refectione damnorum & expensarum litis & extrà: & o-
bligatione omnium bonorum suorum: qua pœna soluta, vel nõ,
e prædicta omnia & singula firma perdurent [e]. Et hæc forma proba
tur Instit. de donat. & ff. eod. l. j. in princ. & C. eo. per totum, extra.
eo. c. fi. & C. de reuoc. don. l. fin. Vel dic, vt s̃. versic. donatio. Instru
mentum verò cessionis ex causa donatiõis factæ, vide s̃. de acces.
§. secundo, versi. si verò. Item instrumentum donationis in solutũ
f vide infrà in tract. libel. de solut. §. j. versic. sed & si res [f]. Item formā
donatiõis, quam facit de omnibus bonis suis is, qui monasterium
ingreditur, vide ĩ. de regul. & transeun. ad relig. versi. hîc quoque.
6 ¶ † Et nota [g], quòd si donator se obligat ad defensionem rei do-
g natæ, illud etiam scribēdum est. Donatores tamen nolunt se mul
tis conditionibus, seu obligationib. implicari: imò valde decet do
7 natarium ad hoc niti, † Item not. quòd donationes vltra summā
quingen

ADDITIONES.

a Sancimus. ¶Per illam legem communiter tenetur contrarium:
cùm illa requirat diuersis temporibus illas fieri, vt censcantur di-
uersæ, §. si quis autem per diuersa tempora. quod ibi placuit Iaco.
de Are. dicenti, quòd cum plura exigantur, vno deficiente, totum
deficit, ff. de diuor. l. fin. de iti. actuque priua. l. iij. §. deinde. bene fa
cit ff. de nau. fœn. l. nihil. §. quod in singulos. & ideo Si. Vin. & Gui.
de Suz. in l. sancimus. ibi: idem ponit Cy. hoc vide ĩ. de don. §. j. ver.
quid si aliquis dat. & vide, qđ super eo dixi de diuersis donationib.
factis in fraudem legis: & quid si vna facta plurib⁹ accedit. ADDE
Old. con. ccliiij. Ro. pulchrè cons. cccv. Bal. cons. l. & ccccviij. ij. lib.
b Subscribat. ¶Hæc subscriptio donantis & iudicis non est in vsu:
de forma etiam insinuationis Doctores variè loquuntur. quidam
enim sunt dicentes, quòd insinuatio est præexistentis donationis
in scripturam redactæ apud competentem iudicem facta publica
tio: & eius auctoritate in publica monimenta, vel acta facta redac-
tio, vt perpetuò & facilior sit veritatis probatio: & hoc voluit au-
ctor in præcedentibus verbis dicere: & pro his facit C. de dona. in
hac. in auth. vt frat, filii, §. illud. Collat. ix. & ea. Col. vt nulli iudi. §.
& hoc peruenit. & de defen. ciui. §. non habente. Col. iij. Et dicunt
isti non esse nouum, quòd actus per vnum celebratus, pro sui vlti
ma perfectione apud alium duplicetur, C. de adop. l. ij. & titu. seq.
de eman. lib. l. iubemus. argu. C. de his, qui ven. æta. impe. l. ij. Patet
hoc idem in memorialibus ciuitatis Bononiæ, apud quæ contra-
ctus factus repetitur: aliàs certam summam excedēs, non valeret:
sed aliis non quærunt hanc duplicationem: secundum quos pro
solenni insinuatione sufficit, quòd de donatione facta sit scriptu-
ra apud competentem iudicem publicata, vt notat Azo in Sum-
ma de donat. §. licet autem. Goff. in Sum. eod. tit. §. item requirit.
& Host. in Sum. §. quæ donatio. pro hoc facit C. de don. l. in dona
tionibus. & quod not. in cle. de sum. tri. in iij. glo. & hoc apud nos
seruatur: quia vnico contractu fit donatio coram iudice auctori-
zante, & dicitur insinuata. Sed primi dicunt, quòd hoc resistit cau
sis, propter quas insinuatio fuit inuenta: quas dicunt has, vt inter
donationem & insinuationem possit donās de liberare, an sibi ex
pediat per insinuationem confirmare donationem. bene facit in
authen. de appel. & intra quæ tempora. vltra prin. ver. vt liceat. &
quod ibi not. Coll. iiij. & vt iteratio actus ostendat mentis perdu-
rationem facit C. de plus petit. l. vna, & extrà. eo. tit. c. vnico, & vt
tollatur deceptionis suspicio, C. ad Velle. l. si mulier. ij. & occurra
tur falsis probationibus, C. de donat. data. Sed secundò ad primas
duas rationes respondere possunt, illas procedere, si inter illa duo
necessarium esset certi temporis interuallum: quod non est: & sic
in instanti illa duo diuisim fieri possent: & sic cessant causæ. Ad ter
tiam & quartam non expedit respondere, quę concurrunt, etiam
si vnicus actus fuit. Sed quia dictum est, quòd coram competenti
iudice fieri debet insinuatio, quęritur, quis erit iudex competens,
an personarum, an rerum donatarum, an neuter spõte aditus? De
primis non dubitatur, sed sic de vltimo. Et, vt me expediam, eo ca
su sequerer opinionem primorum, vt primò fieret contractus, si
ille iudex sit competens, adeatur pro insinuatione fienda: facit ff.
de iudic. hæres absens. §. j. de foro comp. c. fi. & c. Romana. §. con-
trahentes. li. vj. Et quòd non sit necessarius iudex rerum, patet C.
de donat. data. in fin. & l. in hac. in prin. ad idem C. de contrahend.
empt. l. j. Faciunt aduocati in his, & similibus, confici instrumen-
ta de domicilio ibi electo, vel de iurisdõnis prorogatione. Prima
placet. Viso de iudice, quæro de tēpore, an scilicet die feriato ob
honorem Dei fieri possit insinuatio? tenetur, quòd sic: cùm hoc
non requirat causæ cognitionem, & sit iurisdictionis voluntarię,
C. de feriis, l. actus. & faciunt not. s̃. de feriis, §. ij. versi. porrò. & per
Hostien. in Summa de feriis, §. iij. versi. sed quæ pertinent. facit ff.
quis ord. in bo. poss. ser. l. ij. §. dies. Seruatur etiam, quòd sæpe in lo
co priuato fiunt tales insinuationes iudici, propter ætatem, vel se
xum declinantem ad locum talem. facit ff. de interrog. act. l. nouit
prætor. in fin. Et vt ibi not. non obstat ff. de iust. & iure, l. penult. in
fin. quæ loquitur in illo actu, quo requirit̃ plena causæ cognitio:
quo casu sedere debet, vbi ius reddere consueuit, vt ibi. Vltimo
sciendum, id quod de insinuatiõe dicitur, habere casus exceptos
quos vide per Hostiens. in præd. §. quæ donatio. in Sum. de donat.
inter quos est donatio, quæ fit per principem, etiam priuatæ per-
sonæ: vel principi per priuatũ, vt C. eo. sancimus. & authen. ibi po
sita Illę enim ñ subiiciũt̃ legib. nec q̃tũ ad insinuationē, vt ibi: nec
q̃tũ ad p̃sonarũ capacitatē. C. de donat. inter vir. & vxor. l. penult.
Multis aũt videt̃, ꝙ cũ hodie reges in regnis suis de facto vicem
imperatoris obtineãt, idē sit in illis dicēdũ: & eo amplius in his, q
ñ cognoscũt Imperiũ: vide, qđ scripsi de verb. sig. sup q̃busdā. sup
ver. regnũ. & ext. de re iu. cũ te. in gl. magna, vers. sed nũ q̃d reges.
ADDE, q̃d si ĩsinuatio, Pau. de Ca. cons. cccix. Old. cuius p̃dictā sũt
verba ꝯs. ccliiij. licet Io. An. discrepet ab eius opi. apud quē iudicē
debet fieri insinuatio: & opi. Io. An. seq̃t̃ Imol. In l. Modestinus. ff.
de do. & ibi vide Bar. Insinuatio aũt p̃t fieri ex interuallo, s̃m Ro.
ꝯs. ccxv. & Ang. ꝯs. 179. Et ꝙ donatio facta ĩ p̃sentia prĩcipis, sicut
prĩceps, ñ egeat insinuatione, tenet Bal. consi. ccciij. j. lib. Et quòd
donatio regum nõ subiaceat insinuationi, posuit Old. cons. ccxxi.
c Formemus. ¶Tale fuit s̃. prox. sed ibi nõ dabatur vsusfructus: no.
autem Accur. C. de donat. causa mor. l. fina. quòd in dubio præsu-
mitur donatio inter viuos: quod intellexit Pil. q. cxxiii. etiam si di
cat, pro remedio animæ in donatione: vide Host. vbi s̃. §. i. versi. i.
d FORMA. ¶Rolan. parte i. circa medium.
e Perdurent. ¶Hucusque Roland.
f Si res. ¶Bene est primus §. in tractatu de solutionibus, sed respe-
ctu rubricæ est secundus.
g Et nota. ¶secundum Roland.

quingentorum aureorum, fieri debent cum insinuatione, id est cum decreto iudicis;alias non valent,vt C.de donat.si quis argen
a tum.nisi fiant ad pios vsus,vt C. de sacrosan.eccle.illud [a],in auth.
b de non alienan.aut permu.§.si minus [b].

ADDITIONES.

a Illud.¶Lex illa vult contrarium:& vide, quod ibi not.Pil.q.cxxiij.tenet,donationem factam ecclesiæ,vel religioso loco sine insinuatione,tenere,licet excedat.Et rationem sumit ex §.statim all. nam si differũt imperium,& sacerdotium,& imperio sine insinuatione donatur,vt ibi,& in authen.pig.ne fi. §. j. & quæ paria sunt, paria iura desiderant,C.de const.pecu.l.fin.ff.de pecu.in bonæ fidei,&l.quoties.§.fin.ergo idem in sacerdotio. ADDE Paulum de Cast.consil.xxxij.& ciij.idem tenentem.

b Minus. ¶De præd.l.si quis.& l.sancimus.dubitatur,an scilicet his legibus, quæ insinuationem præcipiunt,renunciare possit donãs Guido de Suzar.in l.penul.C.de don.& in l.illud. C.de sac.san. eccles.tenet,quòd sic,dummodo exprimantur leges hoc prohibentes,cùm legum austeritas pactis litigãtium mitigetur,C.de temp. appel.l.vlti.in fin.ff.de ædi.edic.quæritur.§.si venditor.facit C.de pact.si quis in conscribendo.ff.de pact.l.pacisci.& quod not.ff.de dona.l.fideiussori.Simon Vincen.in l.sancimus.C.de dona.& Cy. eod.tit.l.pen. in fin.tenet contrarium,quod mihi placet:cùm legi prohibenti renunciari non possit,vt in re dotali,& minoris,&donatione inter cõiuges,vel similibus:ne prohibitum vna via,concedatur alia,de reg.iur.cùm quid vna.lib.vj. Item ius illud est publicum vtilitate,ne per metum,vel fraudem donantes grauiter lędantur:quæ duo coram iudice cessare pręsumuntur,C.de his,qui per met.iud,l.j.ff.quod me.causa, l.fin. & Reipublicæ expedit, ne quis re sua malè vtatur,Instit,de his.qui sui,vel alie.iur.sunt.§.sed hoc.maximè,quia donare est perdere,ff.de dona.l. filiusfamilias. Hanc partem tenuit Iaco,de Bel.in sua quæ.v.extra lecturas,quæ tractat de donatione facta nepoti per auiam.Inducit,quòd insinuatio respicit etiam fauorem donatarii , in authen. vt fratrum filii, §.illud.C.de donat,l.dona,& l.data.in fin,Tamen fatetur,quòd etiam concurrens renunciatio nõ teneret.Sed quid si renuncians iurauit non contrauenire,& de omissione insinuationis non opponere? & secundum opi.Gui,de qua s̃.non est quæstio,cùm per eam teneat renunciatio sine iuramẽto. Procedit ergo quæstio secundum contraria , de qua dixi: & quòd cum iuramento teneat, facit authen.sacramenta. C.si diuer.ven.& quod ibi no.in iij. glo. & decre.cùm contingat.de iureiur.& eod.tit.quemadmodum.in fin.& c.licet. lib.vj,& cap. j. de pact, quamuis. Ad idem facit,quia donatio sine insinuatione non est penitus inimica iuris: quod patet,quia tenet infra legitimam summam,vt in l.sancim⁹.C.de do. Ad contrarium facit,quod no.in eadem auth,sacramenta,Col.x. in iij.glos.in prin.Item cùm donare sit perdere,vt s̃.dixi, patens ẽ læsio.Sed huic respondebitur per regulam,scienti,cum concord. lib.vj,per quod,vbi præstitum fit non dolo, vi, vel metu, videtur seruandum,per prima iura.Hoc autem certum est,ꝙ renunciatio quæ fieret de l.si vnquam.C.de reuoc.don.etiam cum iuramẽto non teneret.Ratio,quia non est lex illa in fauorem inducta donãtis & renunciantis,sed in fauorem filiorum,C.vt in pos,leg.l.ij & pen.& quod ibi no.& ff.ad l.Fal.quod de bonis.in fi. Sed qd si debebas mihi mille aureos,quos tibi sine insinuatione remisi,faciẽdo pactum de non petendo? Videtur,ꝙ non valeat,cùm sit donatio,pactum remittere,vt probat lex j.ff.de transact. vel saltem donationi similis:& sic idem debet esse iudicium,ff.de legi.non possunt. Ad contrarium;quia suę rei quisque moderator &arbiter,nisi in quantum prohibitus reperitur,C.mand.in re mandata. C. de Iudæis,nemo est eius.de contrahen.emp.licet dudum.Albe.Pap. in præd.l.j.dicit,multùm referre inter directum & obliquum:allegat ff.de neg gest,soluendo.de sol,l, solutionem. pro ignorante, propter quod tenet tale pactum valere:alleg.etiam C,de appel. l. fin.ff.de autor,tu.l.j.§.j,& de lib.leg.l.si quis duos.bene facit extrà de his,quæ fiunt à præla.cùm apostolica,ad fi.Fuit etiam alia quæstio de facto:Duo fratres habentes bona paterna,& acquisita, cõtractum talem inter se fecerunt:quia eorum quisque donauit alteri omnia bona paterna,vt superuiuens,vel eius liberi,haberent omnia illa bona decedentis sine liberis:mortuo vno sine liberis, & sic existente conditione , opponebatur superstiti contractum illum fuisse donationis:& sic nõ valuisse, qa non fuerat eius facta insinuatio,cùm bona illa paterna excederent quantitatem insinuatione taxatam:ad quod allegabatur,etiam ipsos fratres verbo donationis vsos fuisse in contractu : ergo sic sensisse videntur , ff. de supel.leg.l.Labeo. Pro hac parte inducebatur l. donari. ff. de reg. iur.vbi dicitur illud donari quod nullo iure cogente conceditur; & hoc fuit tale:ergo, &c. Contrarium fuit iudicatum per l. licet. C.de pactis,& quod ibi no.&per l.j.ff de donat.Cùm enim hoc qsque fratrũ cõmodũ cõseq posset,& ad hoc tenebat:ergo ñ ẽ donatio,sed est promissio quædam ex honestà causa facta, ne patrimonium transiret in extraneos,vt in præd.l. j. sicut nec dicitur,ꝙ remunerationis causa datur,eod.tit.l.Aquilius.Nec videtur ex testamento capere is,qui tantum erogatus est,quantum recepit, ff. de legat. j.l.ciuitatibus.§.fina.Pone casum: Cùm testator fundum valentem centum mihi legauit, si centum dedero. Non obstat, quod de donatione illorum fratrum dictum fuit, scilicet ꝙ donabant;quia veritatem,quæ naturaliter inest rei,nominatio non immutat,etiam si papalis sit.patet in cle.de senten. excom. cap. vlti. ij.respon.vbi concord.patet.id ff.de castren.pecu.si fortè:cùm cõcor.ff.loca.si vno.aliàs,si insulam.in prin.& de rescrip. ver.si insulam.& vide,quod no.extrà de verb.sig.propterea.Ad l.donari.respondetur, quòd non intendit omne id donatum intelligi , quod ius dare non cogit: quia secundum id sequeretur, ꝙ omnes contractus,qui sunt voluntarii,essent donationes: facit C. de iu. deli. nec tenere.C.de act.& oblig.l.licet. Intelligenda est igitur regula priuatiuè,vt id non sit donatio,ad quod cogit necessitas,ff.de adimen.leg.rem legatam.in fi.& de legat.ij.vnum ex familia.§.j.Vltimò nota,ꝙ autor hìc & bis s̃.in forma declarat,quomodo intelligit solidum,de quo loquitur ĩ.de donat.ver.quid si aliquis.& de quo in legibus,si quis argentum.& sancimus.superiùs alleg. c. ꝑ aureo.concor.Accur.C.de ser.fug.l.quotiescunque in gl.ij.quorum lxxxvii.faciunt libram.auri,C.de suscept.& arca.l. quoties li. x.vnde Vber.de Bo.in l.sancimus.reprehendit illos,qui recipiunt solidum,prout recipitur in communi pro xij.denariis:pro quibus facit Lombar.l.ij.de quãtitate solidorum,per totum,&quod no. B.de Iudæ.c.fin.in iii.gloss.secundum quod vsque ad xxv.lib.monetæ localis poterit donatio fieri sine insinuatione, & vltrà non. Et hoc etiam secutus fuit iudex Montispulzani in Tuscia, qui donationem factam ad trecentas libras reuocauit,in quantum excedebat xxv.libras:quem reprehendit Rof.dicens, istum nõ Iuristã, licet de brodio iuris gustasset. hoc autẽ no.in libel. si quis ius dic. non obtemp.ver.sed illud quæritur.Cy.bis alle. Rof. sed non ibi ideo apposui:concordat, quod scripsi & probaui post Vincen. & Gofr.super ipsa iij.glos.decre.vlt.de Iudæ. quod omnino videas. Parum tamen est vtilis in Italia taxatio legis:& ideo per statuta ciuitatum prouisum est longè minoris quãtitatis. vnde in ciuitate Bononiæ vltra quinquaginta li.Bononien.quæ valent parum vltra xxxv.florenos,& quandoque minus,requiritur insinuatio. ADDE,quòd Oldra.consi.clxxiij.incip.quis hæres.tenet insinuationi renunciari non posse,nec l.si vnquam.C.de reuoc.dona.de quo ẽt Rom.consi.cclxix.dicit,cum iuramento non posse renunciari.Bal.etiam consil.cccxlj.ij.lib.tenet illam reuocari,licet sit facta ecclesiæ purè: quia nũquam monasterium habetur loco filii, nisi illud ille sit ingressus. Et ꝙ insinuationi non possit renunciari tenet Bal.cons.xcvij.3.lib. & ꝙ etiam cum iuramento non possit renunciari,tenet Bal.cons.xcix. 3.li. Ang.cons.xciiij.Paul.de Cast. consi.c.& cv, Abbas verò consi.x.tenet contrarium,& Fede.consil.ccxcj. An autem pactum liberatorium de non petendo, egeat insinuatione? Ang.cons.lxxvii.tenet,ꝙsic,& Bal.cons.ccccl xxviii. iiij. lib. Et ꝙ donatio vicissim facta non egeat insinuatione, tenet Old.consi.cxxxix, Ang.cõs.cxlix.Rom.cons.xxxvj.vbi pulchrè,etiam si non sint coniuncti.Tenet etiam ibi , quòd non sit reuocata per superuenientiam filiorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæres non instituitur in codicillo.*
2 *Codicillus factus ab illo, qui facere non potest, an sit validus.*
3 *Codicillus an possit fieri nullo facto testamento, aut post factum testamentum.*
4 *Codicillus antę conditum testamentũ, vel nullo condito, qua forma fieri debeat.*
5 *Codicillus an per alium codicillum, vel testamentum rumpatur.*
6 *Codicillus post testamentum faciendus, qua forma fieri debeat.*
7 *In testamento facto post codicillum, debet fieri mentio de codicillo præcedenti.*

15.§.Viso de impugnatione testamenti , aliqua etiam de codicillo dicamus;& licet s̃.§.compendiosè.in plerisque locis de hoc dixerimus,aliqua tamẽ specialiter hìc tangamus.Potest autẽ fieri & nuncupatiuè,& in scriptis, prout de te
a stamento scriptum est s̃.§.vt autem [a].¶†Opponitur ergo contra
1 codicillum, quòd in eo euacuatur taliter testamentũ : quod esse non potest,quin hæres institutus intestõ semp remaneat.in codicillo enim non instituitur hæres,Instit.de hęred.inst.in prin.quia in eo hæreditas nec datur,nec adimitur,nec cõfirmatur,nec aliqs exhæredatur,nec substituitur,C.de cod.l.ij,Inst.e,§.de codic.& §. directo.ff.de iure cod.l.ij,§.fi. Si tamen testator dixerit,vnũ ex hæredib⁹ ñ mereri volũtatẽ suã,auferf ei hęreditas,vt indigno,C.de his,q.vt indi.hære.auf.hæreditas.Sed & priuilegio militari ꝑt in codicillo

ADDITIO.

a Autem.¶vers.ad huius autem.

3 codicillo hæres institui, ff. de test. mil. in codicil. ¶ †Item opponi tur, quod est factus ab eo, qui facere non potest: putà à furioso, C. de codicil. l. ij. §. furiosus Et breuiter, qui potest, vel non potest testari, potest vel non potest codicillari, ff. de iur. codicil. diuus. §. pen. quod dic, vt s. §. compendiosè vers. primò ergo. Differunt tamen in hoc testamentũ & codicillus. nam libertas relicta filiofamiliàs in codicillo, valet, si in eo manumissus obierit: secus si in testamē-
a to, ff. de leg. iii. l. j. §. si filiusfamiliàs [a]. Item in alio: quia potest quis plures codicillos facere, nec est sibi necessaria subscriptio: sed nō
b plura testamenta, vt in §. compendiosè. ver. cęterùm. [b] ¶ †Hoc ta
3 men scias, quòd potest fieri codicillus nullo facto testamento, & etiam post factum testamentum: licet Papa dixerit factum ante testamentum non valere, nisi in testamento confirmetur, ff. de iu re codicil. si quis eum. l. ante tabulas. & Insti. de testa. Ioan. tamen
c de Deo dicit [c], opinionem Papæ valere, secundum canones, secũ dum quos vltimum testamentum tollit alias præcedentes volun tates. Sed hoc dictum ratione caret: vnde dic, vt in præd. §. ceterũ & seq. Itē de clausula illa, Quòd si non valet iure testamenti, &c. dixi s. §. compendiosè. ver. item vide. Item in codicillio quinque
4 testes sufficiunt non rogati, vt in eod. §. vers. iij. ¶ †Si igitur codicillus fit ante conditum testamentum, vel nullo condito, vt ff. de
d codicil. l. iij. in prin. Inst. eod. §. non tantùm. eius forma, erit hæc [d]:
¶ FORMA. T. per Dei gratiam sanus mente ac corpore: vel men te sanus, licet æger corpore, præsentibus codicillis vltimum velle suum de bonis suis disposuit in hunc modum: In primis quidē pro anima sua reliquit de bonis suis x. lib. Tur. de quibus dari voluit tali ecclesiæ tantùm, & tali homini tantum, &c. & hęc exequi & fieri voluit per tales, quos suos voluit esse commissarios, seu suæ voluntatis executores, extr. de testa. cap. Ioannes. Item legauit, seu iure legati reliquit de bonis suis suis xx. lib. Item vxori reliquit dotes suas, quæ fuerunt centum lib. Item legauit eis de bonis suis quinquaginta. Item illum, vel illos, ad quem, vel quos hæ reditas sua ex testamento, vel ab intestato spectabat, rogauit per fideicommissum, vt ipsam hæreditatem, vel talem partem eius, siue talem rem ipsius hęreditatis, quam primùm poterit, vel quam primum ipsam hæreditatem adierit, vel si decesserit sine liberis, restituat tali. Et hanc suam vltimam voluntatem asserit esse velle: quã valere voluit iure codicillorum: quòd si iure codicillorum nō valeat, valeat quocunque alio iure valere potest meliùs: & tenere nolens hanc suam voluntatem per aliquam aliam, vel per aliud testamētum, quod fecit, vel fecerit, infirmari, nisi expressè de singulis superioribus legatis reuocandis faceret mentionem, ponēdo in specie, non in genere nomina & species eorum: & quicunque suorum hæredum, vel legatariorum contra hos codicillos in iudicio, vel extrà venerit, iussit, quicquid ei reliquerit, totum il
5 lis legatariis restituat, quos iussus fuerit impendere. ¶ †Et not. quod tutius est relinquere per codicillos, quàm per testamentum, nisi fortè quis velit instituere hæredem, quod in eis fieri non potest: sed si in eis quis possit rogari, restituat per fideicommissum, vt di xi. Codicillus enim per alium codicillum, vel testamentum non rumpitur, nisi expressè, vt dixi: testamentum verò per aliud tolli-
6 tur, vt s. §. compendiosè. ver. sed & considerandum. ¶ †Cæterùm si
e codicillus fit post testamentum, hæc erit forma [e]:
¶ FORMA. Cùm P. super bonorum suorum dispositione nuncupatiuum sine scriptis fecerit testamentum manu mea, vel talis notarii scriptum, idem P. quia circa quædã, quę in ipso testamento continentur, voluntatem mutauit, quam quidem licet vsque ad finalem vitæ exitum non mutare præsentibus codicillis, testamentum prædictum obtinere iussit plenissimam firmitatem: hoc tamen mutato, quod his codicillis illas x. libras Tur. quas in eodem testamento tali legauerat, ademit, & subtraxit eidem. Item tali re liquit de bonis suis iure legati talem domum, vel rem, &c. & hãc suam vltimam voluntatem, &c. vt s. & potest fideicommittere, vt in præ. forma. Vel sic:
¶ FORMA. Ego B. memini me fecisse testamētum scriptum manu talis notarii: quod testamentum approbo & confirmo: saluo, quod in hoc meo codicillo dispono. Reliquo enim L. filio meo naturali talem domum, & tali amico meo talem syluam. Legatum autem, quod tali reliqui, ei adimo: tutores datos talibus filiis meis, & ventri, à reddenda ratione tutelæ absoluo, eos annalogistos, id est liberos ab hoc esse volo: quo casu non tenetur de culpa, vel negligentia, sed de dolo, ff. de admi. tut. quidam decedens. & do filiis meis licentiam, si necesse fuerit, alienandi non obstante fideicommisso: aliàs impedirentur alienare, nisi hoc diceretur, C. communia de leg. authen. res quæ. Hunc autem codicillum ab omni hærede, qui mihi ex testamento, vel ab intestato extiterit, seruari præcipio. Dic super hoc, vt ff. de codicil. conficiuntur. in
f prin. Eum verò, qui contra fecerit, censeo bonorum meorum parti
7 cipatione carere: secundum M. de Fa. [f] ¶ † Et not. [g] quòd in testa-
g mento facto post codicillum, fieri debet mentio de præcedenti codicillo: & econtrà vt in præd. forma. Quandoque verò fit codicillus post factum testamentum, & post alium, vel alios codicillos. nam plures ab vna persona fieri pñt: & tunc fieri debet mentio tã de testamēto præcedenti, quàm de codicillo, vel codicillis.

ADDITIONES.

a Filiusfami. ¶ Mihi nō dicit hæc lex illa, sed dicit fideicommissum filiofamiliàs, vel seruo in codicillo relictum cõfirmatur, si postea manumissus in eadem voluntate decedat: &, vt ibi dicit glos. illud Manumissus, ponitur propriè, quo ad seruum: impropriè, quo ad filium: &, vt hic sequitur: secus in testamento, & patens fuisset error auctoris, si miscuisset seruum filio, vt facit J. Io. etiam de Deo ver. statim dicam. malè recepit verba legis de filiofamiliàs, de seruo non faciens mentionem.
b Cæterùm. ¶ Vide s. de testi. §. j. eod. vers. item quòd est mulier. & vers. seq.
c Dicit. ¶ Cauil. lib. j. sub rub. de codicillis.
d Hæc. ¶ Rolan. vsque ibi, volens. parte viij. charta vltima.
e FORMA. ¶ Rolan. vbi s.
f M. de Fa. ¶ Vbi de testamentis, mihi charta viij.
g Et not. ¶ Ponit verba Rolan. vbi s. & videtur contradicere ei, quod dixit s. eod. vers. hoc tamen scias. nisi dicas, quòd aliud sit Mentionem facere, de quo hîc loquitur: & aliud Confirmare, de quo ibi.

SVMMARIVM.

1 *Confessio tutoris extra ius, vel extra inuentarium, qua confitetur plus esse in bonis minoris, quàm sit, an praiudicet veritati.*
2 *Inuentario an sit standum in praiudicium tertij.*
3 *Tutor testamentarius an contra inuentarium sit audiendus.*
4 *Tutor & curator quando, & qualiter possint de bonis pupilli, vel adulti, aliquid attingere.*
5 *Tutor an gratia inuentarij possit aliquid de bonis pupilli attingere.*
6 *In cautè factum habetur pro infecto.*
7 *Tutor, aut curator an inuentario facto teneatur super rebus postea pupillo delatis inuentarium facere.*
8 *Tutor an eo ipso, quòd fecit inuentarium, dici possit quo ad hoc, gessisse. Hæreditate adita à pupillo, statim ad eum transit dominium.*
9 *Inuentarij forma qua esse debeat.*
10 *Curatores generales de omnibus rebus etiam adulti, surdi, muti, &c. qua forma debeant inuentarium facere.*
11 *Instrumentum tutoris rationem administrationis reddentis, quomodo confici debeat.*
12 *Orphanotrophi, seu hospitalarij sunt quasi tutores pupillorum seu curatores adultorum.*
13 *Prælatus facere debet inuentarium de bonis ecclesia, qua in eius ingressu, seu electione inueniuntur.*
14 *Pater an debeat inuentarium facere de bonis aduentitiis filij, in quibus habet vsumfructum.*
15 *In inuentario hæredis qua exigantur.*
16 *Suus hæres, qui non fecit inuentarium, an detrahit quartam debitam iure natura.*
17 *Suus hæres soluens vni legatum an amodò nihilominus habebit beneficium inuentarij.*
18 *Hærede inuentarium non faciente, an illud facere possit fideicommissarius.*
19 *Instrumentum sui hæredis ab hæreditate abstinentis, quale esse debeat.*
20 *Abstinere & immiscere, est suorum hæredum: repudiare autem & adire, extraneorum.*
21 *In inuentarij confectione qua sunt attendenda.*
22 *Hærede scribi faciente in inuentario aliquas res, quas credebat hæreditarias, an comperto errore possit fieri reuocatio.*
23 *Inuentarij fides tanta esse dicitur, vt ex eo possint debitores conueniri.*
24 *Inuentarij forma qua esse debeat.*

¶ Inuentarium quibus modis impugnari possit.

16. §. Dicto de impugnatione testamenti, & codicilli, dicendum restat de inuentariis. Et scias, quòd quintuplex est inuentarium, scilicet tutoris seu curatoris, orpha-
a notrophi [a], prælati, hæredis, & fisci [b]: de quorum quolibet prose-
b quamur. De inuentario tutoris & curatoris habes C. de adminis.
c tut. curatores. Cõtra quod obiici potest [c], quòd tardè factum est. debet enim tutor, vel curator facere inuentarium mox, cùm factus est

ADDITIONES.

a Orphanotrophi. ¶ J. remittit de inuentario executoris inter hos duos.
b Fisci. ¶ De inuentario creditorum loquitur lex fin. ff. de bo. auct. iud. poss.
c Potest. ¶ Secundum Vber. de Bob. cuius fuit hoc principium, vbi de tutore tractat, mihi charta x.

ctus est:id est,quàm citiùs potest fieri,vt in præd. leg.tutores.Itē
quòd in cautè factum est:vnde pro infecto debet haberi,ff.de au-
ctor.tut.l.ij.C.ad Syllan.l.fin.in fin.ff.de his,quæ in test.del.l. j. ex-
trà de iure pat.quod autem. Item quòd non continet omnes res
pupilli:maximè si non continet eam,de qua agitur,vt in præd.l.fi.
a ad Syllan. [a] Item quòd non continet obuentus, nec prouentus,
nec res superuenientes,C.de curat.fur.l.fina.vltra medium.Item
quòd non continet totum tenorem instrumentorum pupillariū
ff.de adminis.tut chirographis.C.de episc. aud. de creationibus.
Item quòd non est legitimus tutor,vel curator.quæ dic,vt suprà
1 de tut.& curat.¶†Et nota,ꝙ si tutor extra ius,vel extra inuenta-
rium confiteatur plus esse in bonis minoris,quàm sit,non præiu-
dicat talis confessio veritati. secus si in inuentario sit cōfessus, C.
arb.tut. veteris. Et sic statur inuentario publicè confecto contra
tutorem, vel curatorem: non contra pupillum, vel adultum. Est
ratio,quia fides ei adhibenda est contra se,vt ff.de inter.act.de ęta
2 te.§.j.infra versi.quid si hæres fecit.¶†Sed nunquid in præiudici
um tertii stabitur inuentario?videtur,ꝙ sic:argum.ff.de adminis.
tut.chirographis. Sed illud est ita intelligendum , si totius instru-
menti debiti tenor in inuentario continetur.tunc enim standum
b est inuentario,& probat contra tertium,vt in præd.l. [b]Quid si tu-
tor velit contra inuentariū probare?dic,audiēdum,C. de probat.
cùm precibus.C.si quis alteri,vel sib.l.cùm propria. Vel dic, in fa-
uorem minoris,& propter auctoritatem inuentarii non audiri,ni
3 si velit errorem ostendere.¶†Quid enim,si fecit in eo scribi rem
fore à testatore venditam,vel simile?non videtur audiendus,arg.
c C.ad Velleia antiquæ.§.j. [c]Item quid si posuit multa instrumenta
d debitorum,quæ post facta [d]sunt inania:quia fortè debitores pro
bauerunt solutionem?videtur imputandum tutori,per præd,l.ve
e teris [e]. Ideo cautè agit,si sic facit inuētarium scribi: quæ instrumē
4 ta,nescio,si sint inania,necne, secundum Vber.¶†Tutor autem
& curator nil de bonis pupilli,vel adulti debent attingere,nec vl-
lam communionem in eis vendicare,nisi priùs inuentario legiti-
mè facto, res eis fuerint traditæ:& hoc,nisi testator inuentarium
f conscribi vetuerit [f]:alioquin si inuentarium non facit,& remoue
atur,vt suspectus punitur,& infamis efficitur.vt C.arb.tu.veteris.
§. illo. Bene enim potest hoc testator remittere , cùm sit hoc ius
publicum auctoritate,sed vtilitate hęredis &testatoris priuatum,
vt argum.C.vt in posses.leg.scire.& l. sequen. & sic non obstat ff.
de leg.j.nemo.& ff.de admini.tut.quidam.& ff.de pactis, publicū.
5 ¶† Sed nunquid saltem gratia inuentarii poterit attingere?Res-
ponde,sic:argu.ff.de duob.reis,duos.§.fin.& ff.de testa.hæres.§.fi.
g & ff.de iure delib.Aristo.& l.ait prætor.Quid si attingat [g]?respon.
dic,non valere in minoris præiudicium,vt C.in quibus caussis nō
est necess.in integrum restit.l.penult.C.de tut.vel cur. qui non sa
tis.l.non dubium.ff.de cur.fur.consilio.§. j. sed in eius commodū
sic,C.de procur.non eo minus.Item quid de his,quæ differri non
possunt? Respon.dico,ꝙ illa potest attingere & explere, argu.C.
de tut.& cur.qui non satisd.l. fin. Quid si aliquas res in inuentarii
confectione suppressit?videtur,ꝙ eas duplicare tenetur,arg.C.d
6 iur.delib.l.fi. §.illo. maximè si hoc scienter fecit.¶†Sed si omnia
non posuit in inuentario,nunquid admittetur ad agendum?Non
videtur:imò videtur repellendus,argum C.de cur.fur.cùm furio
sus.§.in prouincia. quia quod incautè factum est, pro infecto ha-
betur.ff.de his, quæ in test.delen.l.j.& nihil videtur esse actū,&c.
C.ad Syl.l.penul.in fi.&vij.q.j.nihil iniquius.& nil videtur soluis-
se,qui totum non soluit,ff.famil.erci.hæredes.§.in illa. Nec vide-
tur edidisse,qui totum non edidit,ff.de eden.l.j.§.penult.Nec de-
fendisse,qui totum non defendit,ff.de inter.ac.si defensor.& ff.iu
dicatum solui,ex clausula. Ideoque cautus aduocatus debet pro-
testari contra tutorem,vel curatorē,se velle probare,quòd aliud
omisit in inuentarii confectione.Et hæc vera sunt, si multa omi-
sit:si verò quasi omnia posuit,& modicū quid omisit,& leue for
tè,vel vile,non ob hoc eum repellerem ab agendo:argum. ff. de
contrahen. emp.res bona fide.& C.si contra ius,vel vtil.public.l.
j.& ff.de ven.insp.l.j.§.fin.maximè si iurat,quòd nulla mala causa,
&c. nec amittere debet commodū inuentarii,licet teneat pupil-
7 lo pro rebus subtractis:argum.C.de iure delib.l.fin,§.licentia¶†
Sed nunquid inuentario cōfecto,tenetur super rebus postea pu-
pillo quacunque ratione delatis nouum facere inuentarium?Re
spon,sic,secundum Odof.argum.C.de cur.fu.l.fin.§.tali. Vber.cō
trà:quia sufficit illud semel fecisse,arg.ff.de acqui.pos.in modicis.
Sufficit enim hoc ponere in rationibus suis,quas facit de receptis
& expensis:& sic loquitur præd.§. tali. secundum eum. Et id dici
potest de fructibus de nouo quæsitis,vt ff.de tut.& rat.distrah.l.j.
§.officio. Tu dic,quòd est necesse fieri inuentarium de rebus prin
cipalibus obuenientibus: fieri tamen debet instrumentum publi
cum.& sic intelligi debet §.tali.In fructibus verò,& aliis naturali-
bus.& ciuilibus,& accessionibus,tenet,quod dixit Vber. & sic po
test intelligi præd.l.ff.de tut.& rat. dist. Sed cùm tutor, qui gessit,
teneatur directa:qui verò non gessit,vtili,vt ff. rem pupil. sal. fo.
non quasi.§.j.& iij.quæro,an eo ipso,quòd fecit inuentarium,vi-
deatur,quo ad hoc,gessisse?Et videtur,quòd non,vt in præd.§. il-
h lo. [h]¶† Sed arg.ↄtrà ff.de admi.tut.tres tutores. in medio. Quid
8 si sit de consuetudine regionis, quòd non fiat inuentarium?Res.
pon.non videtur in culpa,consuetudinē seruans,arg.ff.de admin.
i tu.l.tutor,qui.resp.j.ff.de Car.non tantùm [i].Quid si tutor non con
fecto inuentario ingrediatur possessionem rerum pupillarium,
k nunquid patietur pœnam præ.§.illo [k]?Et videtur, quòd sic: quia
adita hæreditate à pupillo dominia statim ad eum transeunt, &
non prius,nisi fuerint apprehensa, vt ff.de acqui.posses.cùm here
9 des.& hoc videtur præd.§.dicere ibi,communionem,&c.¶†Hu
ius autem inuentarii forma talis est:
l ¶FORMA [l].In nomine patris & filii &spiritus sancti,amen.T.tu
tor constitutus & decreto iudicis confirmatus Seio pupillo &hę
redi quondam H. (vt patet in instrumento super decreto eiusdē
tutelę scripto manu talis notariii,vel mea.cuius formam habes s̄.
in tit.de tutore.)sciens ad inuentarii confectionem de bonis &re
bus ipsius pupilli,secundum iuris ordinem se teneri,pręsens inuē
tarium mox,postquam constitutus & confirmatus fuit tutor,de
rebus creditis & debitis atque nominibus debitorum hæredita-
tis quondam dicti H.&ipsius pupilli incœptum sub anno domini
M.CCLXXI.Indictione tali(dic in hunc modum,præmisso vene
m rabilis sanctæ crucis signaculo [m].) fecit: in primis quidem dixit &
asseruit se in bonis &in hæreditate prædicta inuenisse duo scrinia
tot vegetes,tot mensuras bladi,& tot vini: & sic de singulis : po-
n nendo priùs res mobiles, secundò [n] immobiles , putà domos &
terras designatas per loca & latera: tertiò & vltimò credita & de
bita:& dixit,protestatus fuit dictus tutor,quòd quæcunque de cę
tero de bonis dicti H. seu ipsius pupilli ad suam notitiam perue-
nerint,omnia illa manifestabit,& huic inuentario p meam manū
faciet inscribi. Potest etiam confici instrumentum , vt ipse tutor
in propria persona loquatur,& incipiat sic:

¶FORM

ADDITIONES.

a Ad Sylla.¶Vide j̃.versi.sed si omnia.
b In præd,l.¶Vide j̃.formam Præsentibus & vocatis,vsque in fi.&
s̃.C.eo.tit.ver.præstat.ad fi.ver.quid si in aliquo.j̃.quibus coniun
ctis verificari potest hoc dictum.
c §.j.¶Vber.super l.fi.C,arbi.tu.dicebat, tutorem contra inuentari
um non audiri , nisi acerrimus eius esset error. quid enim si scribi
fecit rem , quæ priùs fuit vendita à defuncto : non fuerunt igitur
bene recepta eius verba:concord. Vber.Iac. de Aret. vt ibi ponit
Cy.in j.quæst.& adde,quod statim dicam.ADDE, quòd cum Iac.
de Are.concord. Bald,cons.cclxxxiij.lib.j.incip.Iac.de Aretio.
d Pòst facta.¶Meliùs dixisset,reperta.
e Veteris.¶Deducam te ad casum,quo absurdissimum esset impu-
tari debitori:diligens pater pupilli habebat librum, in quo descri
pta erant,quæ sibi debebantur:& cancellata soluta, & instrumen
ta restituta, vel incisa: inuenit tutor librum hunc, & instrumenta
in armario, non incisa fortè cum incisis:& debitores illi erant ab-
sentes,fortè in aliquo officio, mansuri vltra sex menses ad modū
Italicum:ponderatis prædictis sine consilio sequenti illum posu-
it in inuentario crucifiges istum. Seruetur ergo mens legum, ne
prouidentes contra iniquum,ff.de legi.scire leges.extrà de verb.
sig.intelligenti.& c.præterea.
f Vetuerit.¶Infrà vtitur ver.remissionis.vide,quod dixi s̃.de tuto.
§.generaliter.versi.hoc autem.& ver.fiat autem.
g Quid si attingat.¶ Si attingat,etiam post litem contestatam op-
ponitur hic exceptio,vt s̃.de except.§.dictq.ver,quid si post.
h §.illo.¶Allegato in ver.tutor.non de proximo alle.versi. quid si
aliquis.
i Tantum.¶Hanc quæstionem ponit Cyn.C.arbi.tut.l.fi.& est quę
stio Pet.ad literam,sicut hoc attribuens hoc dictum Vbert. addit
tamen idem de statuto.
k §.illo.¶Dic,vt dixi s̃.versi.ij.
l FORMA.¶Roland.parte xii.charta penult. vsque ibi,& dixit.
m Signaculo.¶Licet dubitetur,an in inuentario hæredis hoc sit ne
cessarium, vt dicam j̃. versic, in huiusmodi. in his tamen non est
necessarium,cùm id nullo iure caueatur, vt etiam dicit Gui.de Su.
in l.fin.C.de iure delib.licet communiter seruetur.
ADDITIO.An sigum crucis sit principium inuentarii,an verò sit
quoddam præludium eius & an sit de substantia inuentarii , ita ꝙ
eius omissio vitiet ipso iure inuentarium? vide pulchrè Bal.con-
sil.ccclxxxiij.incip.quæritur,an signum crucis,in j.volum.& ibi in
ij. col. versi. subsequente , an sufficiat apponere signum crucis in
quacunque parte instrumenti.Henri.Ferran.
n Secundò.¶j̃.in inuentario hæredis dicit has præmittendas.

a ¶FORMA[a]. Cum ob doli culpã euitandam, omnisq; fraudis su-
spicionem tollẽdam, & ne bona pupillorũ, vel minorũ lapsu tem
poris depereant, tutores de bonis ipsorũ inuentarium, seu reper-
toriũ conficere teneant̃ sm legitimas sanctiones: ideo in Dei no
mine ego T. tutor, &c. vt s. vsq; in fin. dicat, rogo te talem notari
um, ꝙ pro me ignaro literarũ huic inuentario subscribas, & signũ
tuum apponas: actum anno, &c. præsentib. &c. & postea notarius
sic subscribat se, dicens: Et ego talis, &c. Præmissæ formæ proban
tur C. de iure deli. l. fi. §. sin autem dubius. C. de bon. proscr. si quis
intra. C. de admin. tut. tutores. Vel sic:
b ¶FORMA[b]. Præsentib. & vocatis corã tali iudice, talib. legatariis,
& me tali notario ac testibus infrà scriptis: quoniam tutoribus &
curatoribus necessitas imponitur à lege de minorum rebus inuẽ
tariũ publicè scribere, idcirco ego A. tutor talium pupillorũ, hoc
inuentarium scribo: & præmisso à me venerabili signo Crucis, q̃
de pupillorum bonis inueni, in eo pono. Inueni igitur instrumẽ-
tum tale & tale, &c. Item tot equos, &c. Item talem vineam, &c.
Item inueni dictos pupillos debere tali tantum, &c. Ego prædict[a]
tutor omnia præmissa scribi præcepi. Ego talis iudex præsens fui,
& meam auctoritatẽ interposui: & nos M. & H. testes rogati inter
fuimus. Ego B. notarius hoc inuentarium scripsi, & publicaui: &
ad maiorem cautelam adiiciat̃ alius notarius qui sic subscribat: Et
ego P. notarius talis, huic inuẽtario prædictorũ bonorum descri
ptioni de mandato dicti tutoris interfui, & subscripsi. Hæc forma
pbatur C. de iure delib. sancimus. Itẽ quod dr̃ suprà, quòd debet
fieri in præsentia iudicis, non est expressè iure cautum: probatur
tamen, quia lex dicit, quòd debet fieri in præsentia publicarum p
sonarum: quod intelligit Marti. de Fa. id est tabellionis & iudicis,
c C. de administ. tut. tutores[c]. Item dicit lex, ꝙ ex inuentario conue
niri possunt debitores, ff. de administ. tut. l. chirographis, quod fie
ri non posset, nisi iudicis auctoritate factum esset, arg. C. de eden.
auth. si quis in aliquo. & in authẽ. vt frat. filij, §. illud. Prior forma
10 planior. ¶† Et nota, quòd curatores generales [d] de rebus omni-
d bus, etiam adulti, seu muti, vel surdi, & similium personarum, &
etiam curator ventri datus, & datus bonis absentis indefensi, de-
bent inuentarium facere simili modo & forma, mutato nomine
tutoris in curatorem, & nomine pupilli in nomen adulti, seu mu
ti, & tenore negotij: & tam tutores, quàm curatores generales de
bent inuentarium facere mox, cùm fuerint constituti, id est, quã
citò possunt, vt prædixi, & debet scribi dies, in quo inchoatur in-
uentarium, & dies, quo terminatur, siue corã testibus legitur. For
mam verò inuentarij, quod facit curator bonis absentis datus, ha
bes s. de primo & secundo decre. §. nũc dicamus. versicu. quòd si
11 nullus. ¶† Porrò si tutor reddat rationem administrationis, de
e hoc instrumẽtum hoc modo conficietur [e]:
¶FORMA. S. filius quondã H. visis, inspectis, ac cognitis actib. &
scripturis administrationis T. quondam sui tutoris, confessus fu-
it & contentus ipsum T. ratione administrationis suæ, super om-
ni eo, quod administrauit, aut administrare debuit, in bonis, & cir
ca bona eiusdem S. occasione ipsius tutelę, plenè ac apertè osten
disse eidem, & tradidisse: & quod idem T. integrè dedit restituit, &
assignauit sibi omne id, & quicquid ad eum peruenit de rebus &
de bonis ipsius occasione administrationis dictæ tutelæ, quam fe
cit, & facere debuit in bonis, & circa bona sua: & ipsum illud vi-
delicet: quod in reliquis & residuis fuit, & ipsa omnia reliqua, & re
sidua, & omnia, & singula instrumenta bonorum & possessionũ
eius approbans, ratificãs, & confirmãs ipsos actus, rationes & scri
pturas, & quicquid gestum & administratum est per ipsum T. in
bonis, & circa bona ipsius H. & omnes & singulas solutiones, da-
tiones, & pacta, & contractus occasione dictæ tutelæ factas ab eo
quapropter per se & suos hæredes promisit dicto T. pro se & suis
hæredibus stipulanti, quòd deinceps non petet ab eo, vel eius hę
rede, vel hæredibus, ac altero pro ipso, aliquid occasione tutelæ
præfatæ, vel administrationis factæ, vel faciendæ, vel malè gestæ:
aut quod reddet ei de cætero rationem, vel quòd reliqua præsta-
ret, & quòd nullo tempore dicet, vel opponet, quòd ratio ei non
sit reddita, & reliqua integra ei præstita, nullamq; contrariam de-
fensionem, vel exceptionem, seu negotium iuris, vel facti, con-
tra aliquod prædictorum, vel infrà scriptorum in aliquo faciet,
vel opponet: faciens eidem T. pro se & suis hæredibus recipienti
fidem, refutationem & pactum de vlterius non petendo de om-
ni eo, quod petere posset ab eo, vel eius hæredibus occasione di
ctæ tutelæ, vel administrationis benè, vel malè gestæ, seu alia qua
cunque ratione, vel causa, liberans & absoluens eum & hæredes
eius, & bona per acceptilationem, & Aquilianam stipulationem
legitimè interpositam, necnon renuncians exceptioni non nu-
meratarum, traditarum, consignatarum, & restitutarum rerum,
exceptioni doli, sine causa actioni in factum, & omni alij auxilio:
quæ omnia & singula suprà scripta idem Seius per se & suos hæ-
redes promisit dicto T. pro se & suis hæredibus stipulanti firma
& rata habere ac tenere, & non contrà facere vel venire per se,
vel per alium aliqua causa, vel ingenio de iure, vel de facto, sub
pœna centum librarum Turon. stipul. in singulis capitulis, &c.
Super pœna autem & refectione damnorum, & obligatione
bonorum in fine facies tu tabellio eum iurare more minorum.
Hæc forma probatur ff. & C. de administratio. tutor. per totum.
12 ¶† Sunt etiam orphanotrophi, seu hospitalarij [f], quasi tutores
f pupillorum, seu curatores adultorum. vnde & ipsi faciunt, quasi
inuentarium de bonis illorum, vt C. de episc. & cler. orphanotro
phos. & in authen. Colla. ix. de eccles. tit. §. fin. & ff. de interdic. &
g releg. si quis [g]. & l. sequen. vt seruatur in curatore bonis dando, vt
ff. de cur. bon. dan. l. j. Nec etiam vllam satisdationem præstãt, nec
rem ratam haberi, nec iudicium sisti, nec sub hypotheca rerũ sua-
rum, vt in prædi. l. orphanotrophos. quæ generaliter loquitur. Ta
men si dubitetur, an sint orphanotrophi, videtur, ꝙ tunc de rato
cauebunt, vt ff. rem rat. hab. tutor. & ff. de admin. tut. quod vulgo,
secundum Alber. Pap. Quid de executore testamenti, nunquid fa
13 ciet inuentariũ? de hoc s. §. nunc verò. ver. sed an tenetur. ¶† Præ
latus quoque inuentarium facere tenetur de rebus, quas tempo
re suæ creationis in ecclesia, ad quam eligitur, inuenit: vt xxviij.
distinct. de Syracusanæ. vt xij. quæsti. j. manifesta. & fiet iuxta for-
mam prædictam: nam tutor & prælatus comparantur, argum. in
authen. de eccles. titul. §. fin. Colla. x. & xij. quæst. ij. quia ea. & not.
14 v. quæst. iij. quia episcopus. ¶† Quid de patre, nunquid debet fa-
cere inuentarium de bonis aduentitiis filij, in quibus habet vsum
h fructum? vt C. de bo. quæ lib. cùm oportet [h]. Et videtur, quòd sic,
sicut curator bonis, vel etiam ventri datus, ff. de bo. auctorit. iudi.
possid. l. fin. & ff. de vent. in pos. mit. l. j. circa fin. Contrà, quia eius ad-
ministratio impunita est: vnde frustra fieret. Sed respõdeo, quòd
impunita est, quantũ ad administrationẽ, non quo ad alienandũ.
vt C. de bon. quæ lib. cùm non solùm. §. sed patri. versic. non autẽ
licentia. Nam & orphanotrophus facit, licet non teneatur redde
re rationem, vt in præd. l. orphanotrophos. vbi autem ipse susce-
pit administrationem, non vsumfructum, indubitatè facere tene
15 tur. ¶† Nunc dicamus de inuentario hæredis [i]: hæc autem mul-
i tis subiacent impugnationibus. Dicamus ergo, quæ in eo exigan
tur: & si in aliquo eorum defecerit ruinæ subiacebit. Ante omnia
igitur sciendum est, quòd hæres facit inuentarium, siue succedat
ex testamento, siue ab intestato, siue in totam hæreditatem, siue
[illegible] in par

ADDITIONES.

a FORMA. ¶R. Nepotis de Monteal. quam dixit in Montepessula-
no seruari.
b FORMA. ¶Mar. de Fan. & fuit additio.
c Tutores. ¶ij. & ibi de hoc in iij. gl. Vber. de Bo. in l. sancimus. C. d
iur. delib. tenet p hãc l. & l. j. proxalle. ꝙ corã iudice fieri debebat
allegat & C. de episc. aud. de creationibus. & de episco. & cler. or-
phanotrophos. & decur. fur. l. fi. sed per id, quod sequitur cõmuni
us tenetur, ꝙ si velit tutor agere ex inuẽtario, corã iudice fieri de
bet: aliàs satis est tutori coram tabellione id facere: & sic fit opini
onum concordia. quod etiam placet Dyn. in l. chirographis. sta-
tim allegata, super gl. j.
d Generales. ¶De dato ad litem, vide de actor. vaiuer. versic. pube-
res. & quod ibi dixi.
e Conficietur. ¶Est Rolan. parte vij. char. vlt.
f Hospitalarij. ¶De his patet hodie in cl. de reli. do. quia contingit,
ver. illis etiam.
ADDITIO. An hospitalarij teneantur reddere rationem de ad-
ministratis, vide remissiuè per Soc. consi. cexiij. inci. in præsenti. in
ii. col. ver. hoc idem. in ij. vol. Hen. Ferran.
g ¶Si quis. ¶non est, sed lex, eum qui. in fin. trahi potest.
h Oportet. ¶Ibi do. meus tenebat, quòd nõ: quia vsum & vsumfru
ctum habet: & quia lege non cauetur: subdens etiam, quòd id nõ
habet consuetudo.
i Hæredis. ¶Dominus meus in legibus, in materia, quæ sequitur,
dicebat super l. fin. C. de iure delib. tria tempora in materia ista, &
illa notanda. Primum iure Digestorum, per quod hæres non co-
gitur facere inuentarium: sed si adiit, tenetur omnibus creditori-
bus, & legatariis: & si hæreditas non est soluendo, non detrahit
Falcidiam, ff. ad Treb. l. j. §. si is qui. & ad l. Falci. l. j. sed si est soluen-
do, tenetur, & detrahit Falcidiam. Sed per iura Codicis consulitur
hæredi, vt faciat inuentarium: & si facit, habet plura beneficia,
quæ ponit lex illa: & si non facit, tenetur omnibus creditoribus
secundum vires hæreditatis, & non detrahit Falcidiam, vt ibi. Per
ius autem Authenticorum hæres cogitur facere inuentarium: &
si non fecit, in solidum tenetur omnibus, & de suo vltra vires hæ
reditarias: non habet Falcidiam, in authentic. de hæred. & Falcid.
§. si verò non fecerit. & sic per ius Authenticorum aucta est
pœna.

a in partem, vt C.de iure deliber.scimus.§.j.[a] Ex huiusmodi autem inuentario legitimè facta cōsequitur: quia postquam ipsum fecerit, non tenetur creditoribus hæreditariis, vel legatariis vltra vires hæreditatis[b]: & etiā cōsequitur Falcidiā, quam non habet, nisi ipsum faciat. vt in præd.l.scimus.§.& si præfatam. extr. de testa.
b
c Ray.in fi.& in auth.de hær.& Fal.§.si verò non fecerit[c]. ¶†Quid
16 de suo hærede, qui non fecit inuentariū, nunquid detrahet quartam debitam iure naturæ? Respondeo, sic, vt in præd.l.scimus.§.si
d quis autē.in fi.[d] & in auth.de hęre.& Fal.§.hinc nobis.quia etiā aliàs, si nō pareat voluntati testatoris, semper deducere potest illam cùm nullum grauamē in ea recipiat, C.de fideicom.aut.hoc amplius.extr.de test.Raynuti⁹.prope fi.ver.q̃a verò pater. ¶†Quid,
17 si soluit vni legatum, nunquid amodò habebit nihilominus beneficiū inuentarij? Et videtur, quòd sic.arg.C.de excus.tut.voluntariè.C.de his, qui spon.mu.suscip.l.j.& fi.& C.ne vxor pro marit.l.
e fi.Ar.tamen contrà, C.ad leg.Fal.auth.sed cùm testator[e]. ¶Quid si hæres rogatus restituere hæreditatem, fecit inuentarium, & postea eam restituit, nū quid illud inuentarium proderit ipsi fideicōmissario? Videtur, q̃ non: quia tantùm in certis casibus debet deducere Falcidiam, ff.ad Trebel.l.i.§.pēn. Econtrà videtur ff.de cōst.pec.si post constitutam.& ff.ad Trebel.si hæres pecuniā.& ita fa-
f cit, si sibi cedat beneficium inuentarij, per præ.legem[f]. ¶†Quid
18 si hæres non facit illud, nunquid fideicōmissarius poterit facere? Respondeo, sic: quia effectus est hæres, ff.quod cum eo, si filius. & sustinet onera hæreditaria, secundum Vbert.[g] ¶Sed nunquid
g hæres poterit obtinere beneficium inuentarij post sñiam, qua cōdenat⁹ est creditorib⁹ & legatariis? Rñdeo, vt aliâs pbař de ptio, ff.de minor.q̃ si minor.§.restitutio.ff.de re iud. Nesenni⁹.§.fin.de donat.

ADDITIONES.

a §.j.¶Sic dicit ibi text.siue ex asse, siue ex parte. per quod tenetur, quòd omnes hæredes inuentarium & crucis signum facere tenētur: nisi omnes vni committant, de re iudicata c. penultimo, libr. vj.ff. de eden. si quis ex argentariis.de dam.infect.hoc amplius.§. quæsitum.

b Hæreditatis.¶An in foro cōscientiæ satis sit hæredi vsurarij, qui non fecit inuentarium, restituere vsuras iuxta vires hæreditatis, plenè scripsi de vsur.quanquam.lib.vj.super glo.dicebat.ADDE, vt per Pet.de Anch.consi.412.

c Fecerit.¶De Trebellianica dubitatur, an illam etiam perdat hæres inuentarium non faciens. Alber.Gal.tenet, quòd sic: quia soli da legata & fideicommissa præstat, C.de iur.delib.l.fi.& C.ad leg. Falc.auth.sed cùm testator.hoc no.vide de Trebellianica.versic. quæritur, si. Sed hāc disputauit Iac.de Bel.cuius quæstionis mētē posuit in auth.de hæred.& Falcid.§.hinc nobis.in xiij. q. & tenet, quòd hęres rogatus de restituendo, detrahat quartam, etiam si inuentarium non fecerit.inducit Rof.Bene.qui id tenet de sen.excom.Trebel.in prin.ij.col. satis est etiam lege id non esse statutū, ff.sol.mat.si verò.§.pen.& de sent.excom.is qui.lib.vj. hoc etiam tenuit Oldra.in l.fi.C.de iur.delib.in fin.Item constat, vt dicitur ĵ. ver.3.q̃ fideicommissarius vniuersalis effectus est hęres, & habet tres partes, & institutus rogatus quartam. Sicut autem hæres cohæredi facere nō tenetur inuentarium, sic etiam nec vniuersali fideicommissario: singularib.prouidere voluerunt per id iura, non vniuersalibus, in prædicto §.hinc nobis.vsque ad §.si autem.& C. de iure deliber.l.fin.§.& si præfatam.& seq.Non obstat: Trebellianicam includi nomine Falcidiæ, vt nota.C.famil.ercisc.l.filium. quia illud impropriè, vt not.in auth.vnde & si parens.C.de inoffi cios.testam.& improprietates excusandę sunt, non protrahendę, vt not.de verb.sign.propterea.in fi. gl. Ad materiam faciunt not. in decret.si pater.de testamen.in glos.ergo quia.& quod super ea dixi libro vj. Sed vltra quæritur, an hæres rogatus, & si non timore, quartæ perdendæ saltem alio respectu habeat facere inuentarium? Et videtur, quòd non, cùm ipse non teneatur creditoribus; nec debitores sibi, ff.ad Trebel.l.j.in principio. Sed quia pro quarta dantur ei, & contra eum actiones, vt in ea.l.§.fi.& C.ad Trebel. l.ij. videtur teneri ad inuentarium. Distinguitur autem, an possit retinere quartam.& facere debet tunc inuentarium, aliâs p̃ quarta tenebitur in solidum. Aut non detrahit, vt quia coactus adiit, ff.ad Trebel.l.nam q̃.§.qui compulsus.tunc non tenetur, cū omni commodo carere debeat, eodem tit.ita tñ.§.si præceptis.& l. apud Iulianum.in prin.Sed an faciet inuētarium pro tota, an pro sola quarta: pro qua tamen sustinet cōmoda, vt prædixi. Dicebat Old.vbi suprà, q̃ facere debet pro tota: quia possibile est, quòd tota remanebit apud eum: puta, quando rogatus est in diem, vel sub conditione. Item si purè, quia fortè substitutus ñ petet: & sic rogatus remanebit hæres. Nam substituto, vel ꝯ eum regulariter ñ competunt, nisi facta restitutione re ipsa, præter certos casus, de quibus in l.sancimus.ad Treb.C.Cautè ergo agit, si illud faciat p̃ tota hęreditate. Item nec bene occurrit, quomodo pro quarta, si ue tota fieri possit. Sed adhuc quæritur, an ex beneficio inuentarij hæredi sufficiat dare creditoribus pecuniæ, vel legatariis inuitis res hæreditarias in solutum? Videtur, quòd non: quia inuito creditori aliud pro alio solui non potest, ff.si cer.pet.l.ij.§.j. Dominus meus contrà, per §.& si præfatam.& §.licentia.in l.fin.de iure delibe.C.cùm ibi dicatur hæredem damnum consequi non debere quod hîc eueniret, quia vendendo obligaretur de euictione, ff. de actio.emp.ex empto.post princ. Contrarium est ergo regulare, hoc autem speciale, propter rationem prædictam. dicebat Oldra. quòd res, quæ sic in solutum datur, tantùm æstimabitur, quantum posset vendi, non præstita cautione de euictione, per l.j.ff.ad Treb.§.si hæres. Alber.Papi.qui inducebat pro hærede text.præd. l.fin.§.si verò hæredes.in prin.vbi videtur expressum, inducit etiam Insti.de nox.act.in princ.nam, vt ibi dicitur, quia iniquum esset, dominum pro noxa serui vltra ipsius æstimationem teneri, ideo lex illum pro noxa, quantumcunque, sit dari permittit, vt ibi ad idem inducit ff.de leg.j.Imperator.in prin.& §.j.& de leg.j.filiusfamilias.§.apud Marcellum.vbi dixit text.non posse quem rogari restituere, vltrà quàm ei relictū est: vnde si legatur mihi fundus, & rogatus sum tibi dare decem libras dando fundum. Subdebat tamen, quòd fortius est ius creditorum, qui tractant de damno vitando, quàm legatariorum.in quib. loquuntur hæ leges, q̃ tractant de lucro captando. Iacob. de Aret. cuius dictum ponit Cy.in præ.l.fin.§.& si præfatam.dicit, quòd si hæreditas est soluendo, hæres in pecunia satisfaciet, ff.fam.ercis.si hæres.§.fin.& de lega.ii.si pecunia.quia beneficium inuentarij inuentum in fauorem hęredis trahi non debet ad iniuriam creditorum, extrà de do.post diuor.restit.Imperator.C.de emancip.l.nec auus.ff.ex quib caus maior. l.sciendum. Si non est soluendo, si inuenitur emptor, debet vendere, cùm de euictione teneatur, vt ibi.nam quod mihi prodest, & tibi non obest.&c.ff.de euict. l.in creditore. Si autem emptor non inuenitur, vel inuenitur, sed vult hęredem vendere proprio nomine, & non vt hæres cum beneficio inuentarij, tunc non tenetur vēdere, ne damnum patiatur, vt priùs dictū est. Quādo autem statutū loci habet in pecunia solutiones fieri per hęredes, vel alios debitores, vide, quod dixi ŝ.de sent.excom.§.sequitur.post prin.

ADDE, an hæres non conficiens inuentarium, priuetur Trebellianica, vide Ioan.de Anan.consi.66.Bar.consi.ij.& clxiij.Paul.de Castr.consil.clxiiij.& ccvij.Bal.consi.97.ij.vol.Oldra.consi.cclxii. Rom.consi.cclxxxvj.per nouiss.plenè in l.Marcellus.ff.ad Treb. Quo verò ad aliud argumentum, an sufficiat dare creditorib⁹ bona in solutum: adde, quæ not.post Bart.in l.fi.§.& si præfatam.C. de iure delib.

d Autem.in fi.¶Vt ibi not.in gl.in litem.in fi.hoc est verū, quoad legata & fideicommissa: secus quo ad credita, ad q̃ tenetur in solidum, vt eadem l.§.si verò postquam. Et not.in auth. de hæred.& Falci.§.si verò non fecerit.in gl.hoc facit.ad idem ff.de inoff.test. l.Papinianus.§.4.de filio patris hærede cum beneficio inuentarij, an vendicet ab emptore fundum maternum vēditum per patrē, vide plenè in quæstione Pilei 33. & tenet, quòd sic.de hoc no.in l.scimus.C.de iure delib.in quantum ad effectum, vbi etiam de extraneo hærede: sed de vtroque, & quæstionibus circa id, vide ibi pleniùs per Cyn.

e Testator.¶Ibi de illo, qui subtiliter nouerat substantię mensurā, vt dicit text.in errante autem secus, vt ibi not.& vide ĵ.de testa.§. j.ver.pone: quidam.

f Præd.legē.¶Iacob.de Bel.in auth.de hæred.& Falc.§.hinc nobis q.xij.dicit Lam.de Ram.hoc tenuisse per eandem Lille etiam.ff. de amini.tut.si minoris.in fin.

g Secundum Vber.¶C.ad Treb.l.ij.Sed hîc insurgit quæstio, quando incipiat currere tēpus faciendi inuentarium substituto per fideicommissum? & si ponderamus gloss. de quibus dicam infrà, vesicul.in huiusmodi.dicetur, quòd currat à die restitutionis fideicommissi. nam sicut adita hæreditate iura transeunt in hæredem ff.de acquir.pos.cùm hæredes. & sic in substitutū transeunt, eius restitutione facta, vt l.sancimus.C.ad Trebel.sed sicut verum est, quòd tempus currit hæredi post delatam hęreditatem, ex quo sciuit, sic etiam currit fideicommissario, fideicommisso cedente, ita quòd possit peti. Si tamen per institutum ingeratur difficultas, satis æquum videtur, quòd tempus non currat. Sed primæ opinioni sit locus.

ADDE, quòd hæredi non currit tempus, nisi à die aditæ hæreditatis: ita dicit Ro.esse communem opin.eius consi.84.de quo latiùs per nouiss.in l.fi.C.de iure delib.Bald.tamen consil.334.3.li. videtur concordare cum Ioan.And.

a donat.per id,quod.Resp.secundum Vber.[a] ¶Ad hoc aut͞,vt scias qñ hæres debet inuentarium facere, opus est distinctione. nam aut hęres recta via adit,aut recta via repudiat,aut dubitat.Si recta via adit,vel se immiscet pro certo,volens esse hęres,&nolens hęreditatem repudiare,tunc nullo indiget inuentario.nam amodò omnibus creditoribus tenetur in solidum,nec poterit hæreditatem repudiare:ideoq; ex confectione inuentarij nullum cõsequitur commodum, nisi fortè quo ad beneficium legis Falcidiæ, vt ea.l.§.fin autem hoc aliquis.quam aliàs nõ deduceret, nisi ipsum faceret,vt prædixi.Si autem recta via repudiat hæreditatẽ,(quod facere tenetur intra spatium trium mẽsium, postquã sciuit se hæredem,)tunc ẽt non teneť facere inuentarium,cùm sit alienus penitus à successione,vt in præd.l.debet tamen fieri instrumentum qualiter ab hęreditate abstinet,si est suus hæres:vel,qualiter eam repudiat,si est extraneus.Si ergo suus hęres ab hęreditate abstineat,instrumentum sic conficietur:

b FORMA[b].†Arnoldus filius quondam B.coram tali iudice cõstitu
19 tus,quia hæreditatẽ quondã patris sui sibi ex paterno testamẽto delatã,vel ad se ab intestato spectãtẽ, sibi verisimiliter credit esse damnosam,ne à creditoribus ipsius hæreditatis pulsetur in aliquo,seu grauetur,omnimodo ab eadem hæreditate abstinuit, & eam,ac omne ex ea commodum & incommodum penitus recusauit.Si verò extraneus hæres eam repudiat,sic conficitur:

¶FORMA.Quia Arnoldus filius P.hæreditatẽ B.sibi ex testamẽto ipsius B.delatam,verisimiliter æstimat sibi fore damnosam,idcirco in præsentia talis iudicis constitutus, ipsam repudiauit om-
20 nino,& omne ex ea commodum,&c.vt s̃.¶†Et nota,ꝙ abstinere,& immiscere,est propriè suorum hæredum: repudiare autem & adire,est extraneorum,vt instit.de hæred.qual.& differ.§.in ex
c traneis.& not.[c] C.de iure deliberand.super rubrica.¶Si verò dubitat, anomittat hæreditatem defuncti, vel non tunc non habet necesse deliberare:sed adeat ipsam,vel se immisceat:prius tamen faciat inuentarium. hæc omnia leguntur in prædicta l. scimus.§.
21 est igitur.& §. si quis autem temerario. ¶ † In huius autem inuentarij confectione hæc sunt attendenda. nam ipse hæres debet per seipsum scribere, si scribere sciat: alioquin saltem faciat
d in principio [d] signum crucis [e],vt eadem l.§. fin autem dubius.ibi,
e venerabili signo ,&c. Item quòd adeat hæreditatem dubitatiuè, non securè,vt prędixi.Item quòd intra triginta dies,postquã scit sibi hæreditatem delatam, vel testamentum esse apertũ, incipiat
f inuentarium facere [f]. Item quòd postquã facere incipit, intra lx.
g dies perficiat [g]. Aliud tamen in inuentario tutoris& curatoris.vt s̃.ver.tutor autem.& ver.& nota,ꝙ.& s̃.de tut.§.generaliter.ver. hoc autem.Item ꝙ fiat inuentarium de his tantum rebus,quæ de
22 functus tẽpore obitus habuit.¶†Quid [h] si hæres fecit scribi ali-
h quas res,quas credebat hæreditarias:nunc ꝯperto errore vult reuocare,& eas inde remouere:vel non vult teneri amplius ꝓpter istas res,quasi hæres locupletior videatur?Dic,ꝙ ei subueniť beneficio restitutionis, ex clausula generali,ff.ex quib. cau.maior.l. j.in fin.arg.C.de iur.& fac.ignor.cùm falsa.Arg.contrà C.de non
i num.pecu.authen.contrà.qui propriam.& C.arbit.tutel.l.fin.[i] s̃. ver.& nota,quòd si.Item quòd fiat in præsentia notarii & testiũ, legatariorum & creditorũ,qui ad hoc vocandi sunt.Quòd si creditores & legatarij vocati adesse noluerint, vocandi sunt saltem testes,vt in eorum presentia fiat:vt hęc omnia probantur in eadẽ l.§.fin autem dubius.& in auth.de hęr.&Fal.§.si verò absunt.& §.
k sancim[9]. imò etiam,secundum Mart.de Fa.[k] in præsentia iudicis faciendum est,vt videtur C.de episc.& cle.nulli licere. §.cùm au-
23 tem.& de episc.aud.de creationibus.†Nam tanta est fides inuentarii,quòd ex eo debitores cõuenire possint, vt ff. de admin.tut.l. chirographis.Item exigitur,ꝙ hæres, si scit & potest scribere,subscribat in fine sic:scilicet ꝙ omnes suprà dicta res inuenit in hęreditate,& dolum non fecit,nec faciet,quin omnes res posuerit in inuentario:ꝙ si nescit scribere, vel nõ ṗt ꝓpter infirmitatem, vel debilita

ADDITIONES.

a Secundum Vbert.¶de Bob. mihi charta 3.vbi tractat obiectus ꝯ sententiam ordinarij,prope finem:tñ:satis confusè locutus est auctor.Et Vber.clarè dicens, quid de beneficio inuentarij facti ab hęrede,si omissum est ante sententiam, lex prima dicit, ꝙ restituto minore ꝯ venditionem, emptor petit pretium:duæ sequentes dicunt,condemnatum dicere post sententiam executionem fiendã solùm in id,quod facere potest. Dominus autem meus in legib[9] disputauit hanc quæstionem de hærede,ac etiam de ipsius procuratore, qui cauit iudicatum solui: & tenuit, vtrunque opponere posse,ne vltra vires hæreditarias fiat executio:quod sic ꝓbat, vbi suadet æquitas,hæredem scriptum non teneri vltra hæreditarias vires impetrare separationem bonorum hæreditatis à suis exemplum in hærede,qui compulsus adiit,& non est,cui restituat &in seruo necessario hærede,qui bona hæreditatis non attingit:& in patrono,qui reuocauit libertam in seruitutem,quę adiuerat hæreditatem eius,qui soluendo non erat,allegat ff.de separationib. l.j.§.vlt.& l.penult.§.fin.de in integrum restit.l.non solùm.Cùm ergo beneficium separationis petatur tempore executionis,dum bona distrahuntur, & post confessionem & condemnationem, & cessionem factã bonis,& post missos creditores in bona, vt ff. de cess.bonorum,l.fin.vt patet ex ordine rubricarum,ff.de re iud. cum sequen.vsque ad tit.de separationibus,& beneficium,quod habet hęres,ne teneatur vltra vires hæreditatis facto inuentario, succedat in locum impetratæ separationis, vt scilicet aditio non præiudicet impetranti,ff.de separationib[9]. l.creditor.ergo etiam tempore executionis poterit,sicut & illud,opponi:& sic sine periculo hæreditatem habeat.vt in l.fin.C.de iure delib.versic. & si præfatam.Et,vt dicit, ex quo hoc competit hæredi: ergo & procuratori conuento ex stipulatione Iudicatum solui,cùm tales stipulationes propter ipsam rem&executionem interponantur,ff. si quis cau.si eum.§.qui iniuriatum.Non obstat.C.senten.rescin. non pos.l.peremptorias. quę loquitur de peremptoria,quę post sententiam admissa rescinderet iudicatum:faciunt etiam ad solutionẽ casus illi,quibus post sententiam admittitur peremptoria: not.C.de iur.& fac.ignor.l.j.& s̃.de excep.§.dicto.ver. hoc tamẽ fallit.ADDE,quòd opinio Ioan.And. videtur communis,prout habetur in l.ex diuerso.§.j.& §.penult.ff.sol.mat.& cõsuluit Petr. de Anch.consi.vj.vbi etiam dicit,quòd exceptio,quæ potest opponi post sententiam,potest opponi post bannum. Quid autem, si fuit opposita ante sententiam,sed per iudicem ad vlteriora fuit processum?Et quid,si statutum prohibet opponi exceptionẽ inuentarij post sñiã,prout est Papię?&an tunc statutũ possit ꝓhibere respectu rerum,quæ sunt extra territorium Papiæ?& quid si inuentarium est confectum extra territorium?vide pulchrè & breuiter per Bal.consi.189.3.lib.

b FORMA.¶Rolan.ista & sequens.

c Et no.¶Secundum Rolan.

d In prin.¶Ita seruatur, licet lex videatur velle, quòd in principio subscriptionis hoc fiat,in §.statim allegato.

e Signũ crucis.¶Quod qdã dicũt de substãtia:arg.ff.de transf.cũ hi. §.prætor.ff.de in integrũ rest.l.diuus.hoc placet Oldra.sed Odof. dicit,quia Hug.tenet contrarium:arg.ff.de vent.inspi.l.j.§.penul. C.si contra ius, vel vtil.pub.præscriptione.Hostien. consuluit,ꝙ fiat,de testa.cap. Raynaldus.ad fin. Hoc consilium necessariò tenendum est,vt in prædicto §. & §. & si præfatam. ibi,solidauerit. & in authen.de hęred.& Falcid.§.si verò non fecerit.Adde,quòd Bald.consil.cccxxxj.iij. libr. tenet, signum crucis non esse de substantia.

ADDITIO.Adde,quòd aliàs est consil.Bald.383.incip.queritur, an signum crucis.in j.vol.Henri.Ferran.

f Facere.¶Hoc teneas,nec approbatur gl.ij.quæ habetur in prædicto §.fin autem dubius.& §.seq.quæ dicunt,tẽpus inuentarij currere post aditam hæreditatem: quia secundum id posset multum differri,& circumueniri lex illa. & huic dicto concord.quod not. C.ad leg.Falcid.auth.sed cùm testator.ver.his cessantibus.§.si verò postquam.in l.fin.de iure delib.legi debet per subauditum.Adde, vt dixi in versic. quòd si hæres.quòd communis opinio est in contrarium.

g Perficiat. ¶Quid si perfecit intra debitũ tempus,non tamen tpe quo debuit,inchoauit?Vber.de Bob.assentit Colum. & Lau. qui dixerunt inuentarium nõ valere, nec hæredem illius commodo vti posse,cùm forma seruata non fuerit,ff.ad municip.constitutionibus.in fi.de rebus eo.qui sub tut.magis.§.si æs alienuum.C.de agric.& cen.quemadmodum.de præd.mi.l.minorum.ff.de transf. act.cum hi.§.si prætor.& §.sequẽ.principaliter inducunt §.si verò postquam.in d.l.fin.vbi videtur expressum:& hoc etiam tenebat dominus meus M.Sy.in præd.§.& mihi placet.Alij contrà, quos Cyn.ibi sequitur ponderato effectu:q̃ iura respiciũt ff.de iureiur. sed si possessori.§.pen.Ad idem de verb.oblig. continuus.§.illud. in fin.Item vt patet in præd.l.fi. hæres tractat de damno vitando, vt in §.fin autem.ibi,ne in damnum incidãt, dum lucrum, &c.Itẽ nec leuis omissio nocere debet,ff.de ven.inspic.l.j.in fin. facit de elect.cupientes.j.responso. libro vj. sed ibi id exprimitur, scilicet quòd non obsit non inchoasse debito tempore,vt etiam ibi nota ex nunc.

ADDE,quòd sufficit,si in tempore incipit inuentarium,vt tenet Bart.in l.fin.§.si verò postquam.C.de iure deliber.Bal.consi.333. iiij.lib.

h Quid.¶Iste ver.fuit Alb.Gal.de fide instru.in fi.sed dic clariùs, vt ibi loquitur.

i L.fin.¶Vide,quod ibi not.in gl.sic ergo.j.

k Marti.de Fa.¶ Vide s̃.sub tertia forma.

debilitatem,exigitur,ꝙ specialiter ad hoc vnũ notarium adhibeat,qui (vt dictum est) ꝑ hærede subscribat:& sic hoc casu duo sufficiunt tabelliones:vnus scilicet,qui interest confectioni inuentarij:alius,qui pro hærede subscribit,vt in eod.§.ver. subscriptionem.& versi.seq.Item exigitur,ꝙ quando tabellio subscribit pro hærede,dẽt adesse testes,qui cognoscãt heredẽ,& qui interfuerint,qñ hæres iussit tabellario, vt pro eo subscriberet, vt in eodem §.ver.testibus.& in auth.de fide instrum.§.oportet.Item exigitur,ꝙ fiat in illis locis,vbi sunt res hæreditariç,vel earum maior pars.Item ꝙ si est præsens,heres personaliter faciat inuentarium: si verò absens,debeat facere in locis,vbi sunt res hæreditariæ,vel per se eundo illuc,vel procuratorẽ mittendo,vt in ead.l.§.fin aũt à locis.& arg.ff.eo.si fideicõmissum.&in præd.§.fin autẽ.Si igitur præmissa non seruentur,poterit exceptione repelli,nisi contraria consuetudo aliud inducat,vt & s̄.§.prox.diximus.Vt autem, quæ dicta sunt,clarius fulgeant, formam inuentarij, quæ talis est,subponamus.

24 ¶†FORMA[a].Cùm P.filius quondã B.ab ipso patre suo hçres in testamẽto institutus fuerit,& relictus, idem P. sciens hæreditatẽ paternã ad se delatam,& volens non inconsultè, sed cùm beneficio inuentarij ipsi hæreditati se immiscere, ne vltra vires hæreditarias teneatur: & vt beneficium ex hoc inuentario de iure debitum,sibi integrè conseruetur,venerabili signo crucis,annexa ꝓpria eius manu,præposito.Insuper legatariis,& fideicommissariis & creditoribus hæreditariis vocatis,& pręsentibus,scilicet tali,& tali, & omni alia iuris solennitate seruata, præsens inuentarium de bonis ipsius hæreditatis,quæ in ea inuenit,in hunc modum facere procurauit.In primis quidem asseruit se inuenisse in dicta hçreditate vnam domum positam in tali loco, cuius confines, &c. ponẽdo prius res immobiles & pretiosiores,secũdò[b] mobiles& viliores,tertiò credita & debita,asserens se res prædictas inuenisse in hæreditate,nec dolo fecisse,vel facere,quin res singulç in inuentario inserantur:quibus oĩbus positis sic dices:Lectum & cõpletum fuit hoc inuentariũ in tali loco sub anno tali,& cætera ꝑsentibus talibus,&c,Vel potest instrumentum confici,vt conficiens in persona propria loquatur sic[c]:

FORMA.Quoniam inuentarij cõfectio ſm sanctiones legitimas hæredi beneficium tribuit, ne vltra facultates hæreditatis teneatur,idcirco ego P.filius quondam B.&c.qđ dic,vt dixi s̄.e.§.in forma inuentarij à tutore ꝯficiẽdi.in fi.Quod aũt ꝑdixi de subscriptione hçredis per se,vel per aliũ,& ꝙ testes intersint hæredẽ agnoscẽtes,iure cauetur, sed in plerisq; locis de ꝯsuetudine ñ seruat[d].

Quidam autem aliter inchoant: facto enim in capite signo crucis per manum eius,qui facit fieri inuentarium,si sit hæres institutus,sic dicetur:

¶FORMA.Ego quidem in Dei nomine P.hæres institutus à tali patre, vel patruo meo, aut auunculo,vel sciens, vel credens me esse institutum à tali. Si verò sit hæres ab intestato,tũc dicatur sic:

¶FORMA.Ego P.succedens ab intestato,vel credens,vel sciens me ab intestato succedere debere tali,hoc inuentarium de rebus & possessionibus suis per tabellionẽ scribi & fieri procuraui.Porrò in inuentatio fisci formando secundum præmissa procedas:de quo vide C.de bon.proscrip.si quis[e].

ADDITIONES.

a FORMA.¶Rolan.vbi s̄.

b Secundò.¶Ordinem conuertit in inuentario tutoris,s̄.

c Loquatur sic.¶Mar.de Fano ordit sic:ego talis hçres,&c.timens ne Iustinianæ legis neglecto consilio hçreditariis improuisè oneribus illigarer legis beneficio Falcidiæ, beneficio sic priuatus, idcirco,&c.

d Non seruatur.¶Per quam pars ista potest omitti,cùm per eam liceret hoc de toto,vt s̄. ver. quid si sit.

e Si quis.¶C.de bo.vacan.l.iij.lib.x.&in auth.de collat.§.si verò aliquando.Col.ix.

ADDITIONES NOVAE.

§ De editionibus gl.in clem.j.de vsuris,& multas quæstiones circa hanc materiam posuit Bal.ff.de eden.

§ An appellatione instrumentorũ continenatur acta, Bar.in l.in fraudem.§.neque.de iure fisc.tenet quòd sic.

§ Si quis vult producere aliquod statutum de alia ciuitate, an debeat producere volumen statutorum,Bar.in rub.de ope.no.nun. & ff.de reb.dub.

§ An acta criminalia & lib.condemnationum & bannorũ debeant cuilibet postulanti exhiberi,Bar.in l.ij.§.diuus.de iure fisci.

§ An in instrumentis realibus sit necesse apponere diem&ꝯsulẽ, Glo.& Bar.in l.in summa.§.idem Labeo de aqua pluuia arcen.& l.lecta.si cer.pet.Cyn.in l.si qua.de diuer.rescri.Archid.in data sex ti lib.& xij.qu.ij.c.cum redemptor.

§ In l.ordinem.§.exigere.de fideiusso.tu. quid in sacerdote, quid in iudice,quid in arbitro, & an publica persona in stipulatione ciuili ei cuius interest ipso iure acquirat vtilem. Iac.Butri.in Auth. sacramenta.C.si aduersus vendi.Bar.in l.iij.rem pu.sal.fo.not.in l. non aliter.de adop.& c.quanquam.de vsuris,lib.vj.Quando,quo modo, & in quibus casibus possit notarius stipulari,Bart. in dicta l.ij.rem pu.sal.fore.

§ An in vna charta possint poni plura instrumenta,videtur quod non.In Auth.de tabel.§.j.In contrarium quòd potest,argu.l.cum plur.ff.de euictio.& l.eo quod à mili. C.si certum petat. Item potest fieri instrumentum in diuersis locis, sub diuersis iudicib⁹,notariis,& diuersis temporibus,l.fi.§.licẽtia.de iure delib.& in Aut. de hære.& fal.§.si vero obsunt.sed an in pluirib.chartis simul sutis seu iũctis possit poni & scribi vnum instrumentum & idem,dic ꝙ sic,vt l.locum.§.si tabulç.de tab.exhib.Item eódem tempore possunt fieri duo instrumenta eiusdem continentiç. vt l.sempronio. de legat.ij. Item in vno instrumento potest fieri contractus duorum separatim,vt l.iij.in prima glq.C.de fide instrum.Bartolo.de Carpua.

§ Si tabellio dicat rogatus scripsi,licet non dicat à partibus,vel à testatore,tamen præsumitur rogatus ab ipsis partibus,vel à testatore.ita dicit Bal.l.j.ff.de hæredi. institu. & in Auth.de tabellio.§. nos autem.& l.hac consultissima.C.de testa.

§ Notaꝙ contractus factus in dubio debet intelligi secundũ consuetudinem loci vbi fit:& tota die fiunt instrumenta,& in ipsis debent poni omnia quæ ex ꝯsuetudine veniunt.ita Bar.in l.si ptius. §.placuit.de aqua plu.arcen.& l.ex ea parte.de verbor.obliga.& l. si finita.in prin.de dam.infect.& l.quod si nolit.§. assidua.de ædili edicto.& l.dominis prædiorum.C.de agric.& censi.& l.excepto. C.locati.Bal.in l.ita demum.de arbi.& ſ.no.Bald. in l.huiusmodi. de leg.j.

§ In Rub.C.de fide instru.Bal.quærit nunquid tabellio qui se negat rogatum,compellatur facere instrumentum.& plene hoc distinguit.Item an tabellio debeat habere agnitionem rei quã scribit.Item an debeat cognoscere contrahentes, & per quem modum:Item an debeat cognoscere testes.Item quçrit de qbus sensibus tabellio possit conficere instrumentum. Item an tabellio possit conficere instrumentum de numero, vt puta scribit in instrumento ꝙ mille floreni fuerunt numerati, & erant in quodam sacculo,& dicit ꝙ esset excusatus si partes hoc asserant: cautius tamen faceret si hoc non diceret.& staret in simplici confessione.Item ad hoc vt tabellio possit conficere instrumentũ quatuor sunt necessaria, videlicet cognitio rogantis, cognitio rei & iuris permissio.Et an teneatur cognoscere animum contrahentium.Item quid si partes mandant notario quòd instrumentũ conficiat de aliquo quod consistat in gustu, odoratu vel tactu. Item quid si mandatur tabellioni quòd vulnus quod aliis vidit inferi ponat in instrumento.hæc omnia examinat in dicta rubri. quam repetiit.

§ De imbreuiaturis Bald.in dicta rubr. quærit de pluribus,primò quid sit imbreuiatura:secundò quid si ista originalis scriptura nõ reperiatur. An instrumentum parti traditum vitietur.Item an imbreuiatura faciat fidem.Item an tabellio suam imbreuiaturã possit extendere.Item an tabellio rogatus possit facere scribi per alium,& ipse se subscribere.Item pone ꝙ tabellio errauit in imbreuiatura,an possit corrigere errorem.Item si instrumentum est deperditum an debeat refici casu probato per coniecturas.Item ꝗuis credatur instrumento,& imbreuiatura ñ appareat, tamen tabellioni imputari potest.Itẽ an postquam notari⁹ restituit instrumentum possit cancellare prothocollum.Item quid si reperitur instrumentum cancellatum,&iuxta marginem reperitur hoccãcellatum manu mei notarij per errorem.Item quærit, Titius produxit instrumentum falsum mutui contra Gaium:econtra Gaius produxit instrumentum falsum solutionis contra Titium. hæc omnia ponit Bal.in dicta Rub. Et ad istam vltimam quæstionem vide quod ipse notat in l.cum mulier.ff.solu.mat.Item ibidẽ quærit an scriptura forensis quæ fit in foro coram iudice valeat sine testibus. Bal.ibi distinguit. Item quærit an istæ scripturæ forenses debeant edi cum die & consule,& quibus,&per quos.Item de instrumentis quæ fiunt ad probationem equi mortui in bello, vel de equis ambassiatorum mortuis in itinere. & dicit ꝙ faciunt indicia.Bal. vbi s̄.circa hoc vltimum not.fac.Barto.in l.j. de naufra. Bal.in l.fideicommissa.§.j.de leg.iij.& l.Lucius de testa.mili.idem Bald.

§ Item omnia instrumenta actorum seu fori, sunt edenda cũ die & ꝯsule:& ex hoc instrumenta tutelæ & repertorij & emancipationis,quę dicuntur instrumenta fori,sunt edenda cum die& cõsule.Inn.in c.j.ext.de prob.allegat.l.cum specialis.de iudiciis,&l. vt perfectius.C.de ann,excep.Bal.in l.j.§.editiones.de eden.

Si instrum

Si instrumentum casu est perditum an tabellio qui illud scripsit possit ad solius perdentis petitionem reficere vide ad hęc qđ no. domi. Nico. de Neap. in l. qui tabulas. de fur. & Guil. de Cu. in l. si quis ex argentariis. §. prohibet. de eden. & glo. in auth. de tabel. §. nos autem fac. Bal. in l. & quia. ff. de eden. & l. si quis. §. edere. e. tit. & in l. sicut de fide instru.

An de vno contractu possint fieri duo instrumēta. vide do. Nic. in dicta l. qui tabulas de furtis.

An creditor cogatur facere instrumentum solutionis debitori si soluit. Bar. ponit in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infec. & l. ij. §. voluntate. ff. sol. ma. & an econtra debitor cogatur facere instrumētum de debito creditori. vide etiam de hoc in l. acceptam. C. de vsur. & l. emm Aquiliana. de transf. per Bar. vide domi. Ange. qui dicit quòd licet teneatur facere instrumentum de debito, nō tamē debet facere cum hypotheca, nec cum pactis executionis, l. si pupillus. de nouat. fac. quod no. Bar. in l. ex ea parte. de verbo. obli. in contrariū facit l. ꝙ si nolit. §. qui assidua. de ædil. edic. facit Bal. in l. sicut datam. de libe. cau. Item fac. contra quod dictum est s. ver. nota quòd contractus.

An appellatione instrumenti contineatur scriptura priuata: videtur quòd sic, l. notionem. §. instrumentorum. de verb. sign. Iac. Butrig. tenet contrà in l. j. de iura. calum. probat per l. j. de iureiur. iuran. Bartolo. de fali. tenet contra in l. comparationes. de fide instrumentorum. fac. l. instrumenta dotalia. de prob. & an appellatione instrumenti contineantur literæ. & eodem modo de actis causæ. Ray. tenet quòd non, per l. in fraudem. §. neque. de iure fisci. Bar. ibi.

Nota ꝙ quando fit descriptio bonorum vigore alicuius debiti potest tabellio cogi vt exhibeat instrumentum in quo scripsit debitum, de quo fit executio. ita Bar. in l. maritus. §. post aditam. ad l. Falci. & l. fi. C. de eden.

Nota ꝙ si notarius expleat vnum instrumentum, illud exemplum facit fidem contra ipsum. ita Bar. in l. tabularum. §. testamentum. quemad. testa. aper.

Quid si peto authenticari quoddam protocollum alicuius notarij mortui, & facit citari partes, quę comparent & opponunt ꝙ illa scriptura est falsa, quia continet cancellationem vel interlineationem: an hoc impediat Bar. in dicta l. tabularum.

An si rescriptum vel mādatum principis authenticetur coram iudice, illa publicatio faciat fidem. domi. Nic. in l. probationes. de diuer. offi. lib. x.

Nota practicam c. cum P. tabellio. de fid instru. nam primo debet produci scriptura notarij mortui: secundò debet fieri comparatio literarum & approbari ipsa comparatio: tertiò debet probari saltem per duos testes qui interfuerint facto, & sciant veritatē. his actitatis iudex mādat notario quòd redigat scripturam in publica forma. caueat tamen notarius huius exempli ne dicat se interfuisse contractui, sed qualiter ipse interfuit comparationi literarum factæ de protocollo notarij. & qualiter de mandato iudicis redegit in publicum documentum. Bald. de comparatio. litera. & l. comparationes. C. de fide instrum. Bald. in l. fin. cum aut. ibi. C. si cer. pet.

In l. ita demū. de arbi. not. ar. ꝙ vbi notarius est plenè rogatus ꝙ intelligitur rogatus vt apponat clausulas consuetas. ar. huius §. & l. fi. C. de fi. inst. secus in clausulis desuetis. fac. quod no. in l. si fundus. ff. de lege cōmis. & l. ex ea parte. de verb. obli. Bal. in dicta l. ita demum. & not. s.

In l. j. C. de fide instrum. an oportet probari amissionem instrumenti? respondeo non, nisi instrumentum esset de natura rei vel debiti probandi, quod est in tribus casibus. Baldus, de hoc in dicta l. prima. Sed dubitatur, producebatur quoddam instrumentum coram iudice contra Titium, dictus Titius accepit dictum instrumentum, & ipsum coram iudice lacerauit. quæritur primo quantum ad vim probationis & dic quòd standum est iuramento aduersarij, vt l. si de possessione, de probatio. secundo quæro de pœna criminali & dicit Ioan. An. in c. accepimus. de fide instr. in nouel. quòd talis debet puniri extra ordinem. Item quid si iracundia lacerauit instrumentum. Bal. vbi s. Item pone quòd instrumentum meum reperiatur penes aduersarium, & dum cogitur ad edendum, reperitur aliqua rasura, an per hoc derogetur fidei instrumenti, & in his quæ in instrumento concipi possunt. Bald. vbi s.

Quid si imbreuiatura reperitur sic abbreuiata ꝙ nescitur legi. Bar. de hoc in l. Gallus. §. nunc de lege. & §. idem credendum. de liber. & posth. Bal. in dicta ru. de fi. inst. & in Auth. si quis in aliquo docum. C. de eden.

An copia depositionis testium debet dari cum die & consule, Bal. in l. j. §. editiones. de eden. dicit quòd sic, & si dies iuramenti & dies depositionis est idem, debet dari solum illa dies: Si autem nō sit idem, debet dari copia de die iuramenti: quia dies depositionis trahitur retro ad diem iuramenti. Io. And. in c. j. de vsuris quantū ad editionem actionum, qui optimè loquitur. Bal. & glo. in dicto §. editiones.

Quid de nomine notarij qui fecit instrumentum nunquid sit eden. no. in tit. de teste. §. qualiter. ver. eadem. in Spec.

An copia testamenti debeat dari cū die & consule, Spec. in hoc tit. §. ostendendum. Dynus in l. optimam. de contrah. & commi. stipul. quod non videtur text. in l. ij. §. diem quemad. test. aperi. & quod not. in l. ij. ff. de feriis. & l. ij. §. editiones. ff. de eden.

Nota ꝙ si pars producit instrumenta in quantū faciant pro se, tantum nihilominus iudex potest inhærere actis in quantū sunt contra producentem. Bal. in l. j. C. vt quæ desunt aduoc. fac. Albricus & doctores in l. j. §. editiones. de eden.

In l. is apud quem. not. gl. in primo exemplo de eden. ꝙ acta facta coram vno iudice, coram alio qui habet cognoscere ex eisdē actis sunt producenda. fac. l. quotiens. §. fin. ff. de prob. Bart. in d. l. is apud quem. de eden.

Pone, peto sententiam debere cassari: pars aduersa dicit exhibe sententiam. de hoc in l. quoniam. C. de app. per docto. & Cynus in l. iudices. de iudici. & gl. in clem. sæpe. de verb. sign. Dynus in c. indultum de reg. iur. lib. vj. Inn. in c. perpetuus. de fide instru. Bal. in l. supplicare de precib. imp. offeren.

In l. j. C. de eden. pone, peto à fœneratore pignus, volens ipsū luere: fœnerator autem negat, dicens me sibi nō pignorasse egò peto à iudice ꝙ faciat librum suum exhiberi super quo scribit pignora: ipse dicit se non teneri, quia non me mandante scripsit Ia. de Bell. tenebat cum fœneratore. Iacob. Butrigar. in l. quædam. in prin. ff. de eden. contrà, quia de consuetudine contractus est vt sic fiat. Præterea videtur tacitè mandatum vt scribat diem, vt possit scire quid debet soluere pro vsuris. sed clementina prima de vsuris huic addidit vt teneatur edere, etiam si non sit factum me mandante, vel procuratore meo. certè dico quòd testimo. non tenet, quia testificator fuit vsurarius publicus: & ad hoc probandum peto ꝙ liber exhibeatur in ducicio: vel dico istum vsurarium puplicū, & sic infamē notorium non admitti ad testimonium, & peto librum rationum suarum exhiberi ad hoc probandū certè possum. de hoc est tex. in dicta clem. j. de vsu. & glos. Bald. & Albric. vbi s. & l. fina. eod. titu. Albric. & l. quædam. in princi. ff. de eden.

Producens instrumenta cum protestatione ꝙ si sunt vera eis vti vult: alias secus: pars aduersa dicit, certificame an vtivis, vel nō Bar. in l. diuus. la ij. & l. eos. de fal. & Cyn. in l. si falsos. de fal. & vide gl. in l. j. §. editiones. de eden. Bal. ibi. & etiā in l. j. C. vt quæ desunt aduoc. Inn. in c. cum olim de cen. fac. Bart. & Bald. in l. iij. C. de fide instru. & l. iudicati. C. si ex fal. instru. Bal. in l. alia. C. de his, quib. vt indig. & not. s.

Quando producis instrumenta, lege ea an faciant cōtra te, In. in c. cum olim. de elect. & c. cum venerabilis. de exceptio. & glo. in Clem. j. de offi. deleg.

In l. instrumenta. C. de fide instru. gl. quę incipit ideoq; nota. ex ista gl. ꝙ instrumentum liberationis & quietationis videtur totū esse debitoris. vnde non debet restitui creditori, Bar. vbi s. & l. plures apoch. C. de fide instru.

Pone, ego & tu simul contraximus coram notario & mandatū extitit per vtrumque nostrum notario ꝙ faciat instrumētum de dicto contractu postea vis prohibere notario ne mihi det. Nico. de Neapo. in l. qui saxum. de donat.

An possim cogere notarium vt det mihi instrumentum debiti debitoris mei qui mihi obligauit omnia bona sua, Bar. in l. Arist. de iure deliber.

An instrumenta possint produci aduersario non citato. Bal. in l. si quando. C. de testi. & limitando dicit quòd nō. tamen ex quo talis productio reperitur in actis scripta, sufficit facere quod not. Bar. in simili in l. nuda. de donatio. & ex hoc apparet quòd per talem productionem est satisfactum terminis de producendis instrumentis, sed non termino de probando per instrumenta. & quòd citatio sit necessaria in productione instrumentorum facienda, no. Bal. in l. iudices. de fide instrum. & in Auth. hoc inter. §. si quis autem. C. de testam.

In l. plures apochis C. de fide instrum. nota quòd instrumentū solutionis tam pertinet ad creditorem quàm ad debitorem. Bal. ibi. nam per eum probatur debitum præcessisse: vt l. fullo. §. sarcinator. de fur.

Nota ꝙ Tancredus in opere suo in tit. de quæstio. circa procuratorem c. i. dicit ꝙ consilium est ꝙ mandatum procuratoris in actis redigatur, vt semper constare possit fac. Inn. in c. Albri. de testi. in Auth. si quis in aliquo. C. de eden.

Pone in instrumento, dicit, vendidit & tradidit talem rem, an ex hoc probetur traditio. Cyn. in l. minus. C. de acquir. pos. & l. prædia. ff. eo. & Iaco. Butri. ibidem. & in l. cum res. C. de prob. Bal. in l.

desiderium.C.de postu.

An instrumenta possint scribi in charta abrasa,Bar.in l.chartæ.de bon.pos. secun.tabulas.dicunt quòd sic.sed tamen consuetudo seruat contrarium.

An possit scribi in papyro, ligno,vel lapide,vel terra Bart.in l.j.de bo.pos.secundum.tab.in l. qui tabulas.de fur.Bald.in l.j.de his quæ in testa.delen.

An vsurarius cogatur edere librum rationum suarum,Iac.But.in l.quædam.in prin.de eden.Bal.in l.j.C.de eden.Alb.in dicta l.j.& l.fina.eo.ti.

Quo iure agitur cõtra notariũ vt exhibeat instrumẽtũ de quo rogatus est, & quid si notarius dedit instrumẽtum defectuosum, an agi possit contra eum vt corrigat:& nunquid idem ipse notarius possit hoc petere:& an ex omissione facta per notariũ ipsi parti læsæ.de hoc not.in l.si,si mensor fals.mod. dixe.& l.Imperator.ff.de statu hom.& an quãdo notarius reddit instrumentum debeat pars citari quæ potest ex hoc lædi.& an quãdo prædictæ contẽtiones oriuntur,debeat plena causæ cognitio adhiberi.de his omnibus Bar.in l.fi.de tab.exhib.

In l. rationes C.de probatio. si argentarius vel nummulari⁹ scribat in libro rationum aliquid per se,an faciat fidem?Nicola.mata.dicit quod sic cum aliis adminiculis.& idem dicit ĩ scripturis mercatorum & campsorum, dũmodo scriptura formã habeat rationis,& contineatur acceptio & datio:& sic tam sit contra se quàm pro se: secus si scriptura esset vnius debiti tantum,& sic non esset ratio dati & accepti:quia tunc nullatenus crederetur, secundum eum.Dicit etiam quòd rationibus defuncti aliqualiter datur maior fides quàm rationibus vnius viui secundũ eũ.& inducit gloss.istius legis:quæ verba ponit Bar.in l.nuda.ff.de donat.

Nota quòd si legatarius petat sibi edi testamentum,non potest petere nisi illam partem quę facit pro ipso.Cyn.in l.instrumentorum.de precib.impera.offer.

In Auth.Si quis in aliquo documento de eden.dicitur ꝙ exemplum non probat.cõtra fac.l.chirographus.de admi. tut.nam cũ est scriptum manu publica videtur esse publicũ.Sol. Albr.fatetur contrarium in exemplo scripto à notario cui adhibetur fides, ar.dictarũ l.l.cõtra,quia facies orignalis põt se aliter habere quàm sit in exemplo. vnde non probat. & hæc ratio est vrgens.vnde dicit aut istud scriptum est,authoritate iudicis legitimè interposita citatis citandis,& tunc facit fidem.vt l.publicati.C.de testa.alias verò ñ si sola authoritate notarij.& qđ dixi de sola citatiõe est verũ si rõe materiæ est dare certum aduersariũ,aliàs non, vt in priuilegio:de quo in glo.in l.iiij.de bono.pos.Bald.in dicta Auth.si quis in aliquo.

Quid si notarius sumpsit de voluntate partium sine authoritate iudicis.Inn.ponit in c.cum Pet.tabellio.& c.fina.de fide instrumento.

De exemplo sumpto ab originali dicit Iaco. de Aret.in l.scim⁹.de diuer.rescript.quòd exemplo etiam solenniter redacto ex authentico,de quo in Auth.vt fratum filij.§.illud.& c.fina.de fide instrumen. non potest confici seu redigi ad exemplum quod probet:quamuis alia solemnitas debita seruaretur:de quo etiam per Bal.in l.fideicommissa.§.si quis decem.de leg.iij.allegat l.finalem C.de fide instrumentorum,In contrarium fac.quia registrum legitimum exemplatum habet vim originalis licet non sit propriè originale, cum sit diuersa manu scriptum.fac.in capi.cum in iure peritus.de offi.delega. Bal.De originali.no.Bald.in l.publicati.C.de testam.

Quid si reperitur imbreuiatura alicuius notarij defuncti cãcellata,& scriptum est penes imbreuiaturam manu ipsius notarij cãcellatum de voluntate partiũ,& non est plus scriptum:an ex tali imbreuiatura fieri poterit, ꝙ expleatur instrumentum,si aliàs nõ fuit factum,non obstante dicta cancellatione?ista fuit q̃stio Marsili.de qua not.in l.qui tabularũ.de fur.& vide ĩ.prox.de quo per Bal.in l.nostram.C.de testa.& l.imperator.de stat.homi.& l.postquam liti.de pac.

De imbreuiaturis notarij,penes quas est scriptum cancellatum manu mea,vel cancellatum per errorem Bar.in l.quæ in testamẽto.de his quæ in testam.delen.& l.diuus Claudius. ff.de fal.& l.in fraudem.de testa.mili.per Bar.& vide supra proxi. Bal.in l.qui testamento.ponit de cancellaturis& rasuris,de quibus faciũt mentionem notarij in fine instrumentorum. Bald. in rubr. de fide instrumen.

Nota quòd sufficit instrumentum non esse cancellatum nec abolitum tempore quo in iudiciis producitur: & licet postea reperiatur cancellatum,vel abolitum, non nocet: & ideo si in actis notarij apponatur talis produxit instrumentum non abolitum nec cancellatum nec vitiatum,non nocet,quia sufficit fidem imponi chartæ ab initio,vt l.fine.C.de fide instrumen. Bald. Bartol.in l.iij.§.si tabulæ.ff.de testamen.mili. & l.nostram. de testament.

per Bald.

Nota ꝙ si aliquis habet instrumẽta causæ penes se,præsumitur procurator,vt sic admittatur cũ cautione de rato,de quo per Inno.in c.coram dilecto.de offi.deleg.Bar.in l.vulgo.de admi.tu.& not.in l.j.C.de procur.&l,non solum.§.qui alieno.ff.de procu.& Bart.in l.in causæ.de carb.edic.& glo.in Clem.sæpe.de verb.signi.Bald.in l.si qua per calumniam.de episcop.& cler.gl.in l.fi. C.de pac.conuen.

In dicta Auth. si quis in aliquo documento, Bal.quærit quid si notarius faciat mentionem de propriis instrumentis, cui faciat fidem.Bar.in l.Sempronius proculo.de leg.ij.quando scilicet facit mentionem per modũ originalis,quia sub eodem die.sed quando facit mentionem per modum sumpti, vide Bar.in l.ij.§.si quidem.de bo.pos.secun.tabu.Sed cum tabellio sit publica persona,quare non facit fidem.Inn.in c.quoniam contra falsam.dicit quãdo facit fidem de facto alterius,est potius quędam commemoratio quàm fides,&ideo non creditur Bal.fac.idem in Auth.si quis in aliquo.de eden.

Si vnus de testibus scriptus in instrumento contradicit sibi,Ioan.An.& Inno.in c.cum Iohan.heremita. de fide instr.in c.super eo.de test.cogen.Bar.in l.j.quemad.testa.ape.& l in exercẽdis.C.de fide instru.

Nota ꝙ vbicunq; notarius punitur ex eo ꝙ interest alicui contractui,ex eo casu debet puniri etiam si instrumentum non fecit, sed solam schedulam fecit.ita gl.de prohi.feu.alie.per lotar.c.imperialis.in fi.gl.super ver.libellum.

Si producatur instrumentum, in quo aduocatus suus est scriptus pro teste,an debeat fides tali instrumento adhiberi. Innoc. in cap.ex literis.extr.de transa.dicit quòd sic.aliud est quando aduocatus est testis in causa:quia tunc non potest,vt c.Romana.de testib.lib,vj.

Quid si procurator producit instrumentum,quod ipsemet fecit,an adhibebitur fides tali instrumento. Ioã.An.in regula quod vna via.de reg.iur.lib.vj.&tenet quod sic,

In l.ad probationem.de proba.dicit Bal,notab, ꝙ tenor instrumenti apparet perlectionem instrumenti,& ideo si statuto caueatur ꝙ instrumenta mandentur executioni,tacitæ stipulationes si mandantur executioni,nec id quod ex instrumẽto fingitur, quia id tantum instrumentum dicitur quod legi potest.l.j.ff.de his quę in test.delen. In contrarium dici potest,quia præsumptio desumpta ex instrumento reputatur eius tenor, l.iure gentium.§.quod fore. de pact.& de verb.obli.l.sciendum.quod puto verius.& ita consuluit Bald. non intelligas de casu quod statutum fingit per l.iij.§.hæc verba.de negotiis gestis.& ibi in glo.quia in eo statuto disponit.

Quid si notarius est adeptus dignitatem,an poterit cogi de nouo instrumenta facere.& reficere.Iac.de Aret.dicit ꝙ non de nouo,sed iam cœpta finire & perficere, vt l.si quis.de fals.Bal.in l.ne patronus.de oper.& in c.vt officium.de hære.libr. vj.

Quis possit facere tabelliones.Circa hoc vide Guil.de Car.qui multas quæstiones ponit in l.non aliter.de adop.&per quam formam debeat tabellio stipulari:& si ille pro quo tabellio est stipulatus nolit sibi acquiri ex ista stipulatione.an acquiratur ipsi tabellioni volenti,not.in dicta l.non aliter.Bald.in l.si absentis.C.si certum pet.& l.nec ei §.eorum. de adop, an autem & quando tabellio possit alij stipulari,not.in l.ij.rem pupil.sal.fo. An pater tabellio possit conficere instrumentũ in causa filij,vel econtra,vel frater in causa fratris. Dynus in l.impuberem.C.de fal.

An in proprio facto possit tabellio instrumẽta conficere, Gui.in l. fi. de adopt. An maritus in causa vxoris, Dynus in l.vxori.de fal.in prin.

An tabellio cogatur inuitus officium suum exercere. Bartol.quòd Sic in Auth.de tabelilonibus.§.scientibus.& C.đ formulis,l.iubemus.Guil.de cu.ff.nau.caupo.stab.l. i.in prin. & hoc est verum in eo qui consueuit facere instrumenta per ea quæ ipse notat in simili in l.mariti lenocinium.§.qui quęsitum.de adult.& l.i.de tabu.

Quid in priuato an cogatur ad scribendum acta iudicii, Bald. ꝙ sic.in rub.C.de fide instru.

Quid de comitibus qui habent potestatem in priuilegio creandi tutores & notarios & iudices ordinarios,an possint,Bar.quòd sic in l.qui semel §.tutores.ff.de tutel.

An idem possit esse iudex & notarius, & sic scribere acta quæ coram eo fient,gl.in l.curent.de testi.& l.iubemus.§.his quoque de episc.& cle.Bal.in l.sed si seruus communis.de stip.seruorum.

An instrumenta possint produci tabellioni absente iudice,Bal,quòd non in Auth.hoc inter liberos. §.si quis autem. C.de testa.vide ĩ.in tit.de proba.

Imperator cõcessit priuilegium quibusdam quòd possint creare tabelliones, & eis concedere licentiam faciendi instrumenta,non

ra,non obstante aliqua ꝯsuetudine alicuius ciuitatis: postea ciuitas facit statutum ꝙ nullus possit condere instrumenta nisi habeat licẽtiam, vel nisi fuerit descriptus in matricula : an tabelliones facti à talibus poterunt facere instrumenta,non obstante statuto prędicto,Bal.ponit in l.si mihi.§.in lege de leg.j.Albric.in l.si quis quæ res pig.ob.possunt.

☞ An tabellio vnius ciuitatis possit conficere instrumenta in alia ciuitate,Bal.in l.si arbiter.§.si cum dies.de arbi.Bald.in l.ij.de offic. præsi.& Guil.in l.repetita.de epis.& cle.& l.j. ff.de iud.& l. si mihi. §.fi.de leg.j.per Albri.

Si aliquis qui non estnotarius exercuit officium tabellionatus &postmodum apparet ipsum non fore notarium,quid iuris.Bar. in l.Herennius. de decurio.& In.in c.j.& ij.& c.cum P.tabellio.de fide instrum.

An minor 14.annis possit esse tabellio : vr̃ ꝙ sic,l.lex cornelia. §.impuberem.ff.de fal.contra tenet Bal.per l.ij.de reg.iuris. fac.l. vt iureiu.de oper.liber.& no.ĩ.prox.fac.l.quidam consulebãt. de re iudi.& l.fi.C.de mili.testa.

Quid si notarius est bannitus,an poterit ei cui est stipulatus opponi exceptio banni:dic quòd non.bal.in l.j. ff.de his qui sunt sui vel alieni iur.

An notarius damnatus ex aliqua causa quæ ipsum reddat infamem,possit conficere instrumentum,Bar.in l.eadem.§.hac lege. ad l.Iul.repet.

Quid si duo sint notarij in instrumento appositi,& vnus est de falso cõdemnatus,alter non,an instrumentum erit vitiosum.Bal. quòd non in l.iubemus C.de proba.alleg.l.si quis ex argentariis. §.j.de eden.Bal.in l.imperator.de sta.hom.

In l.j.ff.de iudici. nota, ꝙ prorogatio habet locum tantũ in his quæ iurisdictionem sapiunt, non in aliis officiis,vt in tabellionatũ: vnde tabellio incompetẽs non posset scribere in causa etiam de partium voluntate:notat Guil.in l.repetita.C.de episc.& cler. Bal.in l.ii.de offi.præsi.

An notarius de nocte in dubio possit diem ponere quem velit si non sciat horam noctis.Inn.in c.iiij.de offi.deleg.Et si notarius facit contractum de nocte,debet dicere die tali actum Inn.in ca. consuluit.de offi.delegat.

An notari⁹ teneatur exire domum suam, & ire ad locũ vbi partes sunt ad faciendũ instrumẽtum:an verò partes teneãtur ire ad ipsum.Bar.dicit ꝙ si partes absque incõmodo non possunt ire ad locũ,vbi est notarius,ꝙ tũc notarius tenetur ire,aliàs secus,vt C. de decur.l.curiales.& l.iubemus.C.de epis.& cle.&l.ij.§.pen.quis ordo in bo.po.serue.&l.iij.in prin.de dam.infec. An tabellio teneatur exire de lecto.Bart.tenet ꝙ non,nisi esset causa necessaria & ardua,vt in infirmo qui vellet testari,de cui⁹ vita dubitat̃:aliàs secus,arg.l.cum patronus.§.si.de oper.lib.fac.quod no.in Auth.de iudi.§.sedebunt,secundum Bar.

In l.iudices.C.de fide instru. an si iudex facit aliquam commissionem notario,possit ipse notari⁹ scribere commissionem. Bar. hoc limitat & distinguit in l.ex sententia.de testa.tut.Bal.contra tenet.& Io.An.in c.quoniam cõtra falsam.ext.de prob.in nouel. & dicit bal.quòd non.

An quis possit nasci notarius, Ange.in l.sicut honores. de mune.& hono.lib.x.dicit ꝙ sic.nam cum priuilegium tabellionatus cõcedatur per priuilegium principis in Auth.de tabellionibus.in prin.poterit cõcedi priuilegium alicui ꝙ ipse & filij sui sint tabelliones: qua enim ratione potest alicui concedi dignitas cum nascetur,eadem ratione poterit concedi priuilegium tabellionatus cùm nascetur.credò tamen ꝙ quãuis nascatur tabellio,tñ nõ poterit exercere officium tabellionatus.not.in l.impuberem.de fal. Spe.videtur tenere contra in §.restat.ver.& scias.fac.l.quidam cõsulebat.de re iudi.& l.fi.C.de testa.mili.

An in publicatione instrumenti fienda per iudicem,requiratur citatio aduersarij.dic ꝙ sic.Sed quõ fiet publicatio instr̃i.Iac.Butr. in l.fin.de fide instr̃.dicit ꝙ erunt tres notarij,& primus dicet,hoc est exemplum cuiusdam instr̃i,sic incipiẽ. & ponet totum instrumẽtũ de verbo ad verbum:&postea dicet, ego talis instrumentũ hoc fideliter exemplaui, & vna cum tabellionibus infra scriptis, & iudice,& testibus diligenter auscultaui:&quia cõcordare cum originali reperi,ideo mandato iudicis me subscripsi:eodem modo dicet secundus & tertius:& quilibet tabellio faciet mentionẽ aliorum tabellionum & testium & subscribent,vt prædixi.& mãdabitur deinceps adhiberi fides dicto exemplo.

In auth.de fide instrumentorum.§.si moriantur.Iac.de bel.quęrit quid si producitur instrumentum hic de lõginquis partib⁹,an stabitur instrumẽto in dubio. Azo in summa huius tituli format hanc quæstionem & tenet ꝙ sic,si instrumentum nõ sit vitiatum nec abolitum in contrarium facit iste §.& hoc tenet etiam Inno. in c.j.extr.de fide instru.quia aut infertur magnum præiudicium, aut non.fac.quod not.per Iaco.de Aret.in l.nec apud.de hære.in

sti.& Oldra.in l.scire.§.j.de excu.tuto.Albric.plenè in l.cum precibus.de proba.vbi recitat opiniones infinitas Cy. in l.comparationes.C.de fide instrum.fac.Bald.in auth.sed nouo iure.C.si certum pet.

☞ Si in instrumẽto fit mentio alterius instrumenti facit fidem inter easdem personas:secus inter alias personas.ita not. in Auth.si quis in aliquo documento.de eden.

Quid si in sententia vel præcepto fit mẽtio alterius instrumẽti publici,an habeat locum hæc auth.si quis in aliquo.Dic ꝙ nõ qa præceptum,& sententia,iudicis authoritate nituntur,l.publicati. de testa.l.chirographis.de admi.tut.faciunt c.sicut. de sen.& re iudi.& c.bonæ memoriæ maguntio.de ele.& c.præsentia. de renũ. & quod not.in c.quoniam contra falsam.de proba: & Inn.in c.cũ in iure peritus.de offi.deleg.

Si reperiuntur instrumenta antiquissima non expedit probare ꝙ fuerit notarius ille qui ea scripsit.Innocent.in cap.veniens. extra.de verbo. signific.Bald. in Auth. si quas actiones.de sacrosan. eccle.

Si in instr̃o dicatur in tali vicinia actum,nec ponitur nomen ciuitatis,an valeat.Barto.in l.quæ conditio.§.cum ita.de conditioni.& demonstra.

An tabellio possit corrigere errorem suũ.Guil.in l.imperator. de sta. hom.& ibidem.Bar.Idem Bar.in l.si librari⁹.de reg.iur.Bal. in l.ea quæ.C.de eden.Bal.in l.cum proponebatur.de leg.ii.Spe. in eo.tit.§.postremo.ver.sed nunquid confecto.

Quid si locus contractus, vel vbi instrumentum conficitur nõ sit appositus,not.in l.lecta.si cert.pe.& l.optimã.de ꝯh.& comm. stipul.& c.abbate sane.extr.de re iud.& in data sexti lib.quid autẽ in scriptura priuata.not.in l.cũ tabernã.§.idem quæsiuit.de pign. Bar.in l.in suam.§.idem Labeo.de aqua pluuia.arcen.& l.comparationes.C.de fi. inst.& de nouo Cod.comp.si quæ eorum.

In l. instrumenta. C.de probatio.an tabellio domesticus possit conficere instrumentum : & potest inter domesticos & amicos sed quid si affectio est dispar?dicit Nico.Mata.ꝙ de facto cõmuni rogatus potest conficere instrumentum,puta de ꝯctu:secus de facto quod redditur in inuitum,puta de protestatione,quia nõ creditur sibi vel saltim ad plenum,cum sit aliqualiter suspectus.arg.l. qui iurisdictiones.de iuris.om.iudi.vel dic licet sit domesticus,nisi possit imperari,valet instrumentũ.l.vxori.de fal.& l.Lucius de testa.Bal.in dicta l.instrumenta.

An tabellio latinus possit conficere instrumenta inter duos Teutonicos,vel aliquos,quorum linguam ignorat, & qualiter.Bar. in l.j.§.eadem lingua.de verb.oblig.

Quid si tabellio conficiens instrumentum dicit, Petrus martini &c.reuera Petrus nõ habebat patrem quia erat mortuus,an videãtur scripsisse falsum.not.in l.lecta. si certum peta.& l.cotẽ.§.illicitarum.de publica.Albri.in rub.de fide instru.

In l.ꝯctus.de fi.instru.quęrit Bal.quid si scriptura cõtinet assertionem,siue promissionẽ.Verbi gratia:ego Bal.assero me debere Titio decẽ ex cã mutui,tamẽ non præcedit aliquod verbum promissiuum: an ista scriptura dicatur completa. & dicit Bald. quòd sic: quia per ista verba constat fieri probationem, si de probatione quæratur.vt l.publia.§.fi.ff.depositi.

Item quęrit,si apparet scriptura facta diuersa manu,vt puta pro parte est tabellio, pro parte alius Bald. dicit quòd est suspecta de hoc vide Bal.in dicta l.cõtractus.& qđ no.Bal.in l.j.C.de cõfessis.

In l.Paulus ad l.Corneliam.de falsis,Iac.Baldui.quærit ibi qualiter reprobentur instrumenta.& ponit ibi multa exempla.

In l.iureiu.C.de test.Bal.quærit,an vni soli tabellioni credatur. Item an notario credatur de secreta examinatione testiũ, in qua nõ intersunt alij testes,sed solus iudex & tabellio.gl.in l.solam.C. de testib.dicit.quòd non.Bal.plenè de hac materia in dicta l.iureiur.& not.etiam in dicta l.gesta.de re iudica.C.

A n producto vno instrumento quis possit ei stare pro parte & pro parte non,Cyn.in l.vna.de confessis in 14.q.& l.fi. de donat. ante nup.& l.Aurelius.§.idem quæsiit.de liber.leg.per Bar.

In l.si quis ex testib⁹. C.de testib.pone Titius produxit aliquod instr̃m.manu cuiusdam tabellionis confectum,qui tempore facti instrumenti non erat notarius; quia erat monachus, tamen quia fuit oppositũ de monachatu sed non probatum,obtinuit vigore dicti instrumẽti:postea manu eiusdẽ monachi producitur instrumentũ aliud cõtra ipsum, an possit opponere ꝙ nõ valeat. Dic ꝙ nõ, vt hic Bal.scilicet in dicta l.si qs ex testibus.nã semel affirmando eum tabellionẽ, eius auctoritatem in omnib⁹ approbauit.qđ nota. Sed an videatur confiteri omnia in instrumento esse vera. Inn.in c.mulieri.extr.de iureiu.& c.cum venerabilis.de exceptio. Bal.vbi s.

In l.si post diuisionem.de iuris & facti ignorantia.C.dic ꝙ quãdoque tabellio omittit solennitatem incumbentem sibi quãdoque incumbentem parti, quandoque omittit vel præterit veritatem.

Exemplum primi, si scripsit instrumētum omissis testibus, vel anno domini, vel indictionis, & tunc huic instrumento non adhibetur fides, imò præsumitur falsum, vt in Auth. de tabellionibus. §. final. Exemplum secundi habes in l. quæsitum. §. si de publicia. & in Auth. de non alie. §. quia vero leonis. in gl. & tunc non præsumitur falsum, quia minus solemni testamento probatur volūtas l. fi. de reb. eorum. Exemplum tertij, quādo tabellio scribit instrumētum de eo quod est sibi prohibitum, ex eo ꝙ possit veritas de facili mutari, vel in veritate errari, tūc instrumētum habetur pro falso, nisi exprimat nomen quod testator nō voce sed nutu videbatur declarare. & ita loquitur l. iubemus. in fine, de testa. qđ non est prohibitum ad pias causas, nec in codicillis, ext. de testa. c. cum esses. & l. nutu. de leg. iij. Bar. in l. j. de verb. obli. fac. Bal. in l. mater. C. de rei vendi.

¶De testamentis.

Si filiusfam. facit testamentum de castrensibus bonis postea effectus est sui iuris, an vitietur tastamentum. Ang. secundum Guil. de cu. in l. filiusfam. §. fi. ad Macedo.

Nota ꝙ quando quis est indignus, & bona applicantur fisco, debet intelligi de hereditate per indignū adita, Bart. in l. eius qui delatorem. de iur. fis. ff. §. fi. licet gl. in l. recusare. §. fisco. ad trebellian. videatur dubitare.

An tabellio possit suum testamētum scribere & publicare. Bar. in l. seruus. ff. de testa. & l. si seruus cōmu. de stipu. seruorum. & an tabellio possit cōmissionē alicuius actus sibi factam scribere. Bal. in l. iudices. & Auth. ibi pōsita de fid. inst. quòd non. no. in l. ex sententia. de testa. tutor. per Bar.

Statuto cauetur, ꝙ si testamentum infra sex menses non fuerit insinuatū quòd non valeat, an hoc nocebit fideic. dic quòd non. notat Bar. in l. facta. §. si quis bonorum. ad Trebel.

Statuto cauetur ꝙ quis non possit testari vsque ad 23. an. an pater possit eo casu filio facere testa. vsque ad 18. ann. Bart. in l. moribus. ff. de vulgari & pup.

In c. cum olim. extr. de censi. & c. cum venerabilis. de exce. Ioā. An. & Inn. dicunt ꝙ producens instrumēta & iura videtur confiteri vera fore contenta in eis. quod dictum dicit Iac. But. fore verū, nisi producens dicat ꝙ producit in illis partibus. punctis, & articulis facientibus pro se tantum. nam tūc non videtur fateri omnia contenta in eis esse vera. Iaco. But. in l. minus graue. de testib. Albric. & alij doctores in l. j. §. editiones. ff. de edē. in gl. mag. tñ iudex pōt inhærere eis in q̄tū sunt ꝯ pducētē, vt not. Bal. in l. 1. vt q̄ desunt aduo. partiū. de hoc per Bar. in l. post legatū. in princ. ff. de his qui. vt indig. Bal. in l. cum precum. C. de lib. cau. & l. quamuis. C. de fideicom. liber. & in l. alia. C. de his qui. vt indig. & quod no. in l. j. §. editiones. in fi. de eden.

In Auth. quod sine. C. de testa. quæritur per Bart. & Bal. quid si tabellio scribit aliquod instrumentum, & in eo ponit vnum c. p centum, an valeat. not. vbi s. per eosdem, & dicitur quòd sic, si vsitato modo scribitur. idem notat Bar. in l. quotiēs. ff. de hær. instit.

Aliquis intrauit regulam fratrum minorum, eius pater veniens ad mortem ipsum instituit, si exiret dictum monasterium: an talis conditio valeat. do. Nic. de Neap. ponit in l. filius qui in potestate. de condi. insti.

An tabellio computetur in numero testium. Bar. in l. Domiti⁹. ff. de testam.

Pone, hæres scripsit testamentū testatoris sua manu, & dedit tabellioni: tabellio verò ī eadē schedula subscripsit actū, &c. demū moritur tabellio, & factum est statutū eo tempore quo oēs schedulæ manu alterius scriptæ, & à notario subscriptæ debeāt publicari: an hæres prædictus poterit petere dictā schedulam testamēti quam scripserat publicari vigore dicti statuti, Bar. in l. j. §. ex illa. ff. ad l. corne. de fal.

An valeat testamentum si intercesserit vnus ex familiaribus defuncti, gl. dicit quòd non. Insti. de testa. §. sed si filius.

Qualiter probetur quis mutus, furiosus, surdus, vel cæcus. Bar. in l. ij. de bono. pos. quæ furio. Bal. in l. furiosum. C. qui testa. face. pos. de prob. s. de testi.

Quid si testator legat alicui vnum sextarium frumenti annuatim vsque ad decem annos, an hæres poterit soluere pro toto tēpore. Bart. quod sic in l. si cum præfinitione. ff. quando dies legati cedit.

Quid si testator substituit filiæ si decesserit sine liberis, an in restitutione veniet dos. Bar. in l. Lucius §. maritus. ff. ad Trebel.

Si statuto cauetur ꝙ filiæ & neptes non succedant stantib⁹ masculis, si contingat nepotem ex filio præmortuo superesse, ipse excludet neptem, Bar. in l. hæredes. §. cum ita. ad Treb.

Quid si testator reliquit aliquid vxori suæ donec castè & honestè vixerit: an si transierit ad secunda vota habebit legatum, Bart. in l. cum mulier. §. cum proponeretur. ad Trebel. & videtur dicere quòd sic.

Quid si quis rogat⁹ est restituere si decesserit sine liberis, vel cū filiis decedentibus infra xx. annos, an intelligetur ꝙ dicti filij decedant sine filiis, Bar. in l. cum auus. de condit. & demonst.

Quid si testator dicat, rogo filium meum vt restituat si decesserit sine liberis seu filiis masculis, an intelligatur etiam de fœminis Bart. ibidem. Item quid retento eodem themate si filius decedat cum filiis masculis & fœminis. Bar. ibidem.

In l. Titio. §. si serui. de condit. & demonst. per hanc l. dicit Guil. de cu. ꝙ si inducitur alicui viduitas, vel apponatur alicui cōditio ꝙ cū consensu Titij: & ꝙ si secus fiat ꝙ bona vadant ad aliquē pium locum, ꝙ isto casu non reiicitur talis conditio. quod an sit verum Bar. hoc non affirmat, & notatur in l. sed si pupillus. §. conditio. de condi. insti.

Mater instituit filiū infantē, & eum rogauit per fideicōmissum ꝙ si decederet sine liberis hęreditatē restitueret Gaio. Decessit infans hæreditate nō adita: an pater possit cogi adire & restituere. Bar. tenet quòd sic. no. in l. ille à quo. §. si de testamento. ad Treb.

Aliquis est rogatus restituere id quod supererit solutis debitis & legatis. an istud sit fideicommissum vniuersale, Bar. in l. cogi. §. idē quæritur. ad Trebel. & dicit ꝙ nō. Item dicit idem, ꝙ si fiat substitutio per hunc modum, ꝙ si decesserit sine liberis residuum bonorum meorum, deductis debitis & legatis deueniat in talem, ꝙ hæc substitutio non est directa. Bar.

Nota ꝙ inter testatorē & hæredē grauatū aliquid facere oritur cōtractus do vt facias: & similiter inter testatorē & legatariū grauatum aliquid facere. gl. de hoc in l. at si quis. in prin. de religio. & sumpti. fun. & l. his consequēter. §. j. fam. ercisc. Item si legatarius non facit id in quo est grauatus facere, potest agi contra ipsum actione ex testamento, gl. in l. j. §. si decem. vt lega. nom. cau.

Quid si testator legat alicui ecclesiæ vnum calicem, nec adiicit de quo pōdere, nec de quo metallo, nec de valore eius precij de quo metallo debebitur? Bal. in l. si nudum. C. de fur.

Itē si testator dicat lego talem rē xp̄o, vel deo, cui debit. dic illi ecclesiæ vbi testator habuit domiciliū, vt ī Auth. de ecc. ti. §. si qs in nomine. ar. l. quæ conditio. de conditio. & demonst.

Testator legat alicui collegio, & in ciuitate sunt duo collegia, vnum masculorum, aliud fœminarum, cui debebitur. Cynus ponit in l. multa. C. de dona. ante nup.

Quid si aliquid fuit datum vt computaret in quartam, sed filius decessit ante patrem relictis filiis suis, & nepotibus patris sui, an ipsi nepotes debebunt computare in quartam? Item quid si filia dotata decedit antequam pater relictis filiis suis, an dos data ipsi filiæ computabitur filiis suis in quartam. Bar. in l. in quartam. ff. ad legem Falcid.

Nota ꝙ filius tacendo per annum, non potest dicere post annum testamentum nullum, in quo est præteritus. glo. in l. si imperiales. §. si pupillus. de Carbo. edic.

An hæredis institutio possit fieri annuendo capite vel alio modo. glo. in Auth. vt sponsa. §. quia vero. contra tenet glo. in l. iubemus. de testa.

An quando fit restitutio hæredi per fideicommissarium, fruct⁹. interim percepti computentur in legitimam. attende si sit fili⁹ primi gradus, an secundi: vt primo non, secundo sic: vt l. quod de bonis. §. auus. ff. ad l. falcid. Bar. ibi.

Nota ꝙ si aliquis instituit hæres sub īpossibili ꝯditione, licet ꝯditio reiiciatur & remittatur, tñ institutus remanet hæres de iure pretorio, si ciuili: & sic oportebit ꝙ petat bonorū possessionē vsque ad annum, nō autem poterit adire perpetuò, sicut ille qui est hæres de iure ciuili, per l. cum antiquioribus. de iure deliberandi. Dominus Nico. de Neap. in l. si quis libertatem. de manu. test.

In l. licet. de leg. ij. per hanc legem dicit Dynus, ꝙ si testator instituit sibi impuberem, & matri relinquat alimenta, & ipsi pupillo substituit ipsam matrem & alium, ꝙ mortuo pupillo extinguitur legatum alimentorum. Dynus consuluit.

Statuto cauetur ꝙ extantibus filiis masculis fœminæ nō succedant: pone ꝙ sunt tres masculi & vna fœmina, modo ex illis masculis duo repudiauerunt, an habeat locū ius accrescēdi masculis vel fœminæ. not. in l. mulieri. de condit. & dem.

Quid si pater pro filia ingrediente monasteriū aliquid reliquit, an videatur dotata. Bar. ꝙ sic in l. Titio. in fi. de condi. & dem. Bal. in l. quoniam nouella. C. de inof. tes. fac. Bar. in l. j. §. siue parens. si quis à pa. fu. manu.

Satuto cauetur ꝙ filia dotata à patre non succedat, nec aliquid possit petere, nec dicere contra testamentum patris: modo cuidam filiæ pupillæ pater legauit mille pro dote sua, an statim poterit petere, vel expectabit tempus legitimum. Bar. in l. Titio. de cōditio. & demonst.

Notā ꝙ deductio falcidiæ cessat in relictis ad pias causas, Bar. de hoc in l. Marcellus. ad Trebellia. Item an testator possit prohibere trebellianicam, Bar. vbi s.

Pone

Pone testator instituit duos hæredes vnum in re certa, alium vniuersaliter, quem credebat viuere, & tamen mortuus erat: modo institutus in re certa vult totam hereditatẽ: an hoc possit. Gul. ponit in l. seruo alieno. de condi. indebi. dom. Nicola de Neap. in l. quo loco. de heredi. insti.

Pone scholaris existens in studio veniens ad mortem legauit socio omnia bona quę ibi habebat: an videatur legasse libros. no. in l. ex facto. §. rerum. de hæredi. insti.

Statuto cauetur q̃ si filius vult repudiare hereditatem paternã ipsam debeat repudiare coram domino episcopo, alias videatur ipsam adiuisse. modo quidam moritur qui nihil habet in mũdo, sed habet multos creditores, filius suus non repudiauit, secundũ formam statuti. modo creditores paterni volunt ipsum conuenire, an possint domi. Nico. de Neap. ponit in l. ex facto. circa prin ci. de heredi. instituen.

Testator dixit relinquo ecclesię mille: de qua ecclesia debet intelligi. Bar. ponit in l. quæ conditiones. §. qui ita. de con. & demõstra. & l. j. C. de sacro sanc. eccle.

In l. si quis legata. §. quibus dies, &c. de cond. & demonstra. quidam fecit testamentum, & duos hæredes instituit, & dixit si quis dictorum decesserit sine liberis, bona deueniant de vno in alium postea in codicillis reperitur scriptum, q̃ dictus testator ademit conditionem appositam: modo vnus dictorum filiorum decessit sine liberis, alter petebat se admitti ad hereditatem. Barto. dicit q̃ ad empta conditione videtur ademptum etiam emolumentum & sic fideicommissum. ita dicit Bart. in hac l. fac. l. ab omnibus. §. Titio. de leg. j. Bar.

In l. certum. si certum pet. per hanc l. soluitur quæstio. hospitalarij habent priuilegiũ q̃ ipsi legata incerta capiant vsq; ad certã quantitatẽ. modò quidã Veronensis fecit testamentũ, & dixit sic: Pauperibus de Verona tantũ lego centum libras. modò hospitalarij dicebant q̃ debebant habere hoc legatum, vt incertum. an hoc sit verum terminatũ fuit per dominũ episcopũ, q̃ legatum ad eos spectaret vt incertum. & malè. quia ꝯ hunc casum. nam ex quo legauit pauperibus, limitando de Verona tãtum, nõ videtur incertum, quia vniuersitati pauperum Veronensium relictum ẽ: sicut si reliquisset fraternitati cerdonum. & hoc per hanc l. nominatim. de con. & demon. Richar. malumbra.

An heres qui restituit hereditatẽ pauperibus, possit detrahere trebellianicã. Bal. in l. id q̃d pauperibus. de episc. & cle. & l. si quis ad declinandam. eo. tit. & Auth. similiter C. ad l. falci. per Bal.

An testamentum ñ solenne habeatur ꝓ falso, Bal. in l. post diuisionẽ. C. de iuris & fact. igno. Et iterũ q̃rit an in foro conscientiæ teneatur admittere coheredẽ institutum non solenniter Bal. ibi.

An hodie necessarium sit hoc dictum si quis omiss. cau. testa. Bar. in l. j. si quis omis. causa test. tenet vnum. sed Bal. in l. si in fraudem. C. si quis omis. cau. testa. tenet contrarium.

In l. à filia. ad Trebel. pone filius fi grauatus de restituendo non dotauit filias suas viuens, sed in vltima voluntate eas dotauit, an istud legatum pro dote minuat istud fideicommissum, Bar. in dicta l. à filia. dicit q̃ sic, si est factũ congruè secundum quòd conuenit qualitati personæ. nam viuens sic fecisset. Bart. vbi s.

An hæres rogatus de restituendo hereditatẽ debeat primò soluere legata singularia in solidum, & de residuo debeat detrahere falcidiam, seu Trebellianicam, an debeat fieri contributio de legatis, & de fideicommisso vniuersali. Bart. in l. iam tamen. §. ex asse. ad Trebellianum. & l. Marcellus. dicit vnum. & l. j. §. fi. e. ti. dicit contrarium. & hoc approbatur communiter. Bar. vbi s.

In l. qui testamẽto. §. mulier de test. Albric. dicit q̃ oẽ instr̃m cõfectũ corã masculis, nõ p̃t reprobari per mulieres, nisi essent multo plures nu. & notæ fidei & authoritatis. q̃d not. vbi etiam dicit quòd mulieres non admittũtur in testimonium contra testamẽtum, nec ad ipsum reprobandum. no. s. de testi.

An verbum relinquo adaptet ad institutionẽ, an ad legata, no. per aliquos in l. j. §. relinquit. de tab. exh. & l. si fundo. de here. inst. & Bal. in l. cogi. §. & generaliter. ad Trebel. & in l. illa institutio. & l. his verbis. de here. insti. & in authen. vt eũ de appel. cog. §. aliud quoque capitulum. & in auth. de her. & falc. §. si verò nullum. de verbo lego, iudico, vide Bal. in l. fi. C. de sacrosan. eccl. & l. fi. C. familiæ erc. & l. quotiens. de hæredi. inst.

Quid si testator dixit, instituo Titium, mox Gaium, postea Seium, quis prędictorum debet habere hæreditatem? Bar. in l. fructus solu. matri. & l. j. si cert. pet.

In l. si adulta. C. de hæred. actio. an per hæc verba q̃ filia nõ possit plus habere vel petere, excludatur filia ab omni iure suo, Bal. ibi dicit, q̃ per hæc verba tolluntur obligationes, tamen non tolluntur dominia: de quo per Bar. in l. vt iurisiurandi. de oper. liber.

An hæreditas paterna, vel ascendẽtium dicatur debita, vel quasi debita, gl. in l. si emancipati. C. de iuris & fac. igno. dicit quòd ẽ quasi debita. & ibi dicit Bal. quòd quando aliquis acqrit sibi istud quod est quasi d̃bitum, dicitur lucrari, Bal. & Bar. vbi s. dicit quòd debita iure naturæ non sunt verè debita.

An testamentum non solenne impediat ius accrescendi. Bal. in l. si post diuisionem. C. de iuris & fac. ignoran.

In l. si adulta. C. de hereditar. actio. pone quòd pater reliquit filiæ centũ, nec dicit iure institutionis, & ꝓhibuit eã pl' petere, vel habere: an hæc filia dicat̃ p̃terita? dic quòd ñ cũ animo compẽsandi videatur reliquisse cum legitima: ergo dicitur instituta non ex vi institutionis expressę. probatur per l. si debitor. ad l. falc. fa. Bal. in l. quotiens. de hær. insti. & l. fi. C. fami. ercisc.

In l. liberti. C. de operis libert. an filia instituta vltra legitimam suam & dotem patris, & prohibita plus petere, possit petere dotẽ maternam, non obstante prohibitione. Bar. in l. vt iurisiurãdi. de oper. lib. Bal. in dicta l. liberti. & not. in dic. l. si adulta. de heredita. actio. & ibi ponit Bal. de dictione super. & l. j. C. communia de le. & de dictione De.

An ista clausula q̃ nõ possit plus petere, connexa vni legato, videantur reuocari alia legata eiusdem testamẽti, & dicit Bar. q̃ sic.

Item quid si reliquit heredibus Titij decem, an cõtineatur filia instituta in re certa. Bal. in dicta l. liberti.

¶De executoribus testamentariis.

Testator in suo testamento mandauit per suos executores expendi centum pro male ablatis incertis, secundum q̃ eis videbit. an hæc poterunt facere, non obstante contradictione episcopi dicentis, q̃ hoc pertinet ad ipsum episcopum. Archi. ponit q̃ sic in c. fi. de testa. li. 6. Host. contra in in c. cum sit. de iud. Bal. in l. nulli. de epis. & cle. & idem dicit in herede q̃ heres potest distribuere incerta sine episcopo. de hoc per Io. An. in c. religiosus. de test. lib. 6. in nouella.

Quid si testator dicit Titium dilapidatorem bonorum meorũ constituo executorem testamenti mei, Bal. in l. id quod pauperibus. de epis. & cler.

Testator reliquit centum de bonis suis in aliquo opere fiẽdo, & constituit executores, illi executores tradidere illã pecuniam in opere, an sint liberati. Gul. de cu. in l. sed si seruus. §. & si sic accepit. in fine ff. de in rem verso.

Quid si executor vel fideic. renũciauit officio postea ipsum pœnitet, & vult reassumere officiũ & exequi re integra existente, an possit. Bal. quòd sic in l. 2. ff. de proc. quod not.

Pone testator dixit & legauit q̃ fideicommissarij possint expẽdere pro anima mille: modo dicti fideicommissarij expendidere ĩ sepultura ducentũ, & nihilominus adhuc volunt expẽdere mille pro anima ipsius testatoris: an possint. Bal. format hãc quæstionẽ in l. Papinianus. §. quarta. de inof. test. & determinat quod sic. & idem dicit consuluisse Abb. nam expensæ sepulturæ censentur ęs alienum, vt ibi in prin.

An executor seu fideicommissarius compellatur officium suscipere? fac. q̃ sic. l. si quis sepulcrũ. §. funus. Auth. de rel. & sumpt. fun. vnde dicit Ia. Butri. q̃ cautus debet eẽ aduocatus vt interroget eum ante litem contestatam an velit tale officiũ suscipere: & quòd suscipere nõ compellatur, videtur casus in c. pe. de testa. & c. religiosus. de testa. lib. 6. Bar. in l. j. de lega. 2.

An possit committi alicui deputato executorum seu fideicommis. Io. An. in c. j. de procu. lib. 6. dicit q̃ ñ. sed in additio spec. videtur dicere contrariũ. Bald. in l. id quod pauperibus. de episcop. & cler. distinguit. & Bar. in l. quidã. de re. du. vbi dicitur quæro de eo quod sæpe faciunt testatores, quia dicũt facio talem fideicõmissarium, & si non velit, vel non possit esse do sibi potestatem eligẽdi alium & faciendi. Bar. in dict. l. quidam.

Quando dicatur relictum ad pias causas? dic quando relinquitur pupillis, viduis, orphanis, pegrinis & aliis miserabilib' p̃sonis. 37. di. c. j. dũmõ p̃dicti nõ sint diuites, vt de eorum relictis non detrahatur falcidia, vt in Authentic. similiter. ad l. falcid.

Quis dicatur merus executor, & quis mixtus, & quando executor habeat actionem cõtra heredẽ, Bar. in l. si quis Titio. de leg. 2.

Quid si concurrant executor testamentarius, & legatarius cui debet primo dare heres, not. in l. si quis seruum. §. certam. de leg. 2. vbi dicit quòd legatarius præfertur executori.

An executor possit conueniri à legatariis. gl. in l. Firmio. §. cùm ab hæredibus. ff. quando dies leg. ce. per Bar. & Bal. in dict. l. id q̃d pauperibus.

An executores possint cõstituere ꝓcuratores ante litẽ contestatam, no. in l. si quis ad declinandam. §. legitima. de epis. & cleri.

An executor possit fungi officio suo absente herede vel cõtradicente. Bal. quòd sic. in l. milites. de epis. & cle.

An executor possit alienare bona, Bar. in l. alio. ff. de alimẽ. leg.

In l. si tibi mandauero. §. si tibi mãda. dicit Bal. quòd id q̃d venit distribuen. extra fideicõmissio ñ p̃t sibi retinere fideicõmissarius. facit c. cũ tibi. de testa. & sic iste §. cũ illo faciunt vt prior fratrum prædica

prædicatorum non possit bona distribuere de quibus est fideicõmissarius, ipsis fratribus de quo not. vbi. s.

An hæres vel distributor dare teneatur instrumenta legatario. Bar. in l. quintum. ff. de fund. instru. & instru. leg. Cy. in l. instrumẽta C. de fideicom.

An executores præsentes possint exequi voluntatem absentibus non vocatis. Bar in l. id quod pauperibus. de epis. & cler. idem in l. j. §. si plures. ff. de exercit. Ray. in l. lucius §. quisquis. de lega. 2.

In l. id quod pauperibus. Bal. quærit. testator reliquit vxorem vsufructuariam in vita sua. & post mortem hæredis dixit ꝙ instituebat fratrem suũ, & dedit executores: modò isti executores volũt dare vsumfructũ vxori: an possint. hoc plenè examinat Bal. ibi & etiã in l. extraneũ. C. de hær. inst. & l. filius à patre. de lib. & post. Albric. in Auth. hoc locum. C. si mulier secundò nup. fac. Bal. in l. voluntas. C. de fideic.

An legata ad pias cãs debeantur hæreditate nõ adita, Bal. in l. ñ adita. C. de sacros. eccle. & ibidem Bar. & Segnorolus. Bal. in l. j. de leg. j. & in l. causa quam. C. de fideicom. & ibi Ang. & l. fi. C. de sac. eccle. & Host. in c. cum esses de testa. & ca. ex literis. de consue.

An super malè ablatis incertis possit trãsigi cum episcopo: de hoc in clemen. j. de pœnis, per Paul. de Leaza.

In l. id quod. de episcop. & cler. quærit Bal. an executor constitutus ad soluendum debita, possit soluere naturaliter tantũ, & tenet ꝙ sic. Item an possit soluere quibus est præscriptum: & tenet quòd sic. Item an possit soluere debitum de quo apparet sententia lata iniuste. & dicit ꝙ sic. Item pone ꝙ testator commisit delitum, ex quo tenetur ad pœnam & ad restitutionem: an executor poterit vendere pro his soluendis. Item quærit quid si in hereditate non est pecunia, an executor poterit eligere pauperem ad q̃titatem, an debeat eligere ad corpus hereditarium Bar. ꝙ sic. l. cũ pater in princ de leg. 2. Item an potest eligere in fundo non hereditario vt hæres cogatur redimere, vel æstimationẽ præstare, & dicit quòd non. Item quærit, testator mandauit solui debere omnibus probantib. heredem debere, an requiratur plena probatio. Item quærit de fœneratore, qui tradidit memoriale suũ episcopo, postea in testamẽto suo iussit satis fieri omnibus nominatis ĩ memoriali: & dedit executores episcopus dicit se perdidisse memoriale, & vult pecuniam ad manus suas venire tanquã ad distributorem incertorum; quæritur quid iuris? Bal. s. Item quærit quidam florentinus exercuit vsuras in Alemania, & reuersus florentiam condidit testamentum, in quo constituit executores ad restituendum malè ablata incerta, vtrum executores cum episcopo florentino possint distribuere florentiæ: an verò debeant distribui in Alemania, quasi in loco delicti. & videtur ꝙ sic. & hoc tenet Host. in c. cum tu. de vsuris. Fredericus de senis tenet contrarium, vt recitat Bal. in dic. l. si quid pauperibus.

In c. religiosus. ext. de testa. in nouella sic scribit Ioãn. An. vltra hoc sciendum est ꝙ Archidiaco. induxit hic hanc literam contra opinio. Host. not. in c. cum sit. de iud. quia tenet, ꝙ executores ad id specialiter per testatorem deputati dispensare possunt male ablata incerta: dicens ꝙ ipse testator hoc potuisset: & an talia incerta possint conuerti in reparationem ecclesiæ parochialis.

An bannitus possit esse executor? quid de excommunicato, qd de impubere, quid de cæco. Bal hæc omnia ponit in l. id qđ pauperibus. de epis. & cleri. & c. si. de testa. lib. vj. & Clem. j. eo. ti. quid de muliere. Bal. in dicta l. id quod.

An executor possit soluere debita testatoris ex contractu vel quasi. Archi. 14. q. 4. c. si res.

Nota ꝙ executor testamenti q pecuniã non conuertit in debitos vsus tenetur cõdictiõe ob cãm, l. si hæres arbitrio. ff. de cõd. ob cau.

Nota ꝙ appellatione pauperum ecclesia continet, l. omnes de epis. & cle. & ex hoc dicit Bal. ꝙ incerta q̃ debent pauperibus erogari possunt p executorẽ concedi fabricæ pauperis ecclesiæ: nec per hoc dicitur vsus alterari, vt in c. fi. de testa. libr. 6.

Quid si maritus fecit vxorẽ suam executricẽ in testamẽto, quæ postea transit ad secunda vota, Bart. in l. à filio. de alim. & cib. leg.

In l. & ad litem. de procu. ex hoc collige cautelam, ꝙ quis nunq̃ se intromittere debet in testamento, hic ad decẽ dies, postea Gai⁹ ad alios decem dies, & sic de singulis Bal. vbi s.

Quod aliquando quis vult excludere episcopum ab executione testamenti, quod non videtur facere posse, per Auth. licet testator, C. de epis. & cle. modus est ꝙ testator constituat in cõmissaria successiuos executores, nam tunc testamentarius præfert legitimo. & hoc quantum ad exequendum. ñ tamen per hoc episcopus potest prohiberi quin possit compellere fideicommissarios exequi. Bal. in dic. Auth. licet. Idem in l. si fundum sub conditione. §. Stichum. de leg. j.

An pendentis inuentarij terminus, habeat differre executionẽ relictorum ad pias causas Bal. in l. nulli. de epis. & cle.

Nota quòd licet ignoretur an testator fuerit christianus, an saracenus, tamen ea quę pro anima reliquit debent executioni mãdari. Bal. in dic. l. nulli.

An episcopus possit prorogare executori terminum vltra annum, vel committere vices alteri, Bal. in dicta l. nulli. & Inn. in ca. cum tibi. de verb. signi.

Nota ꝙ excutor debet exequi ĩ. annum: quando annus iste incipit currere. no. hic in Spec. & Bal. in dicta l. id quod pauperibus.

Nota ꝙ dicitur hic ꝙ annus currit à die admonitionis factæ & ideo episcopi faciunt cõstitutiones per quas monentur executores ad hoc Bal. de hoc in dicta l. id qud paperibus. Itẽ an iste ann⁹ currat in legatis conditionalibus, vel in diem Itẽ ibidẽ quærit si cõstitutio episcopi monet executores ꝙ exequantur ĩ. annum à tempore mortis testatoris. an iste annus currat ignoranti. Bal. plenè de his in dic. l. id quod pauperibus.

Nota ꝙ si vnus notarius incipit facere inuentarium, ꝙ alius nõ potest ipsum explere. de hoc est gl. in auth. de hæred. & fal. §. si vero absunt. circa princi.

Nota ꝙ sunt plures leges quæ videntur dicere de his qui tenẽtur facere inuẽtarium: coniungendo tamen ad aliquas gl. suas, & primo de tutore rerum generali nõ dubitantur, l. tutores. & curatores, C. de admi. tuto. Item episcopus & œconomus, l. nulli. C. đ epis. & cle, Itẽ curator dat⁹ bonis, l. j. §. curator. ff. de ven. in possess. mit. Itẽ missus in possessionem, de quo in l. final. ff. de bo. auth. iu. possi. Itẽ ille qui vadit ad bona delata fisco. l. fi. de bon. vacan. lib. x. Item in bõis proscriptorum, l. si q̃s iure. C. de bonis proscrip. Itẽ hæres qui vult adire hæreditatem cum beneficio inuentarij, l. scimus. C. de iure deliberãdi. Itẽ ecclesia ad q̃ deuoluuntur bona captiui, cuius redemptionem neglexere sui liberi, vt in Auth. vt cũ de ap. cogn. §. sin autem per liberorum. Item orphanotrophus, i. rector hospitalis, vt C. de epis. & cle. l. orphanotrophus.

Quid si ecclesia adit hæreditatem sine beneficio inuentarij, an teneatur vltra vires hereditarias. Bal. in auth. sicut alienatio. C. de sacro san. eccl.

Nota ꝙ fiscus vel alius vtens iure fisci nõ tenetur facere inuentariũ, quia non tenetur vltra vires hereditarias, Bar. in l. j. §. an bona. de iure fisc.

An pendente tẽpore cõfessionis inuentarii, hæres nihilominus possit conueniri actione in rem, no. in l. pe. in fi. ff. de noxa. act.

An per nõ confectionem inuentarij hæres perdat Trebellianicam, sicut falcidiam. Bar. in l. Marcellus. ad Trebel. & an per non confectionem inuentarij hæres teneatur vltra vires hæreditarias Bar. in l. in ratione. §. quo vulgo ad l. Falci. & l. cũ tale. §. Titius. de con. & demonst. Item an per omissionem inuentarij filius perdat legitimam, not. in l. fi. §. licentia de iure delibe.

Pone aliquis fecit inuentarium, & dicit se esse hæredem cũ beneficio inuentarij: fit sibi positio ꝙ tales res sint hæreditariæ, ipse negat, postea probatur contra ipsum: an ipse amittet in totũ beneficium inuentarij, an verò priuatur solum illis rebus. Bart. in l. Paulus respondit ad l. Fal.

Si pupillus faciat inuẽtarium, an hoc sufficiat substituto ipsi pupillo, vt nõ habeat necesse aliud facere. Item quæ bona debet ponere substitut⁹ pupillo. Item quid si institutus in primo gradu fecit inuentarium, postea abstinuit. Item si tutor fecit inuentarium pro pupillo. Bart. de hoc plene in l. in ratione. §. quod vulgo. & §. seq. ad leg. falcid.

Statuto cauetur ꝙ vtens instrumento in quo filius sit obligatus sine consensu patris, puniatur in centum: pone factum est instrumentum, in quo filius est obligatus sine consensu patris, & item alius correus: iste vtitur instrumento contra alium, nũquid incidat in pœnam, Iaco. Butr. ꝙ sic: Bal. contra in l. eo quod à multis. ff. si cer. pe.

Producitur instrumentũ corã iudice, pars cõ quã pducitur lacerat ipsum taliter ꝙ non potest videri creditum, quid fiet. Sol. statur iuramento partis producentis & etiam ille punitur ext. ordinem, quando propter superbiã & ex animi indignitate lacerat. not. Io. An. in nouella in c. accepimus. de fide instru.

Si reperiatur instrumentũ penes aduersariũ, & cogat ad edendum, & reperiatur aliqua rasura ñ per hoc derogatur fidei instri, etiam si sit in loco suspecto, quia non præsumitur factum ab eo ad quem pertinet, nec eius mandato: vt notat Host. & Ioã. An. in dict. c. si autem litera esset obscura taliter quòd nullus sanus intellectus percipi posset, tunc non crederetur.

Item si statutum dicit, ꝙ sufficit quælibet probatio, intelligitur de probatione sufficienti & legitima, not. gl. in l. j. C. de fide instr. & ibi Bal.

Quid si creditor contaminauit seu concremauit iracundia instrumentum, an perdat ius crediti Bal. ꝙ non, sed clarius probare tenetur per testes. hoc enim casu defertur sacramentum defectu probationis, præsertim in facto antiquo Bal. in l. j. C. de fide instr. & l. census. ff. de prob. ibi, manifestis, &c.

Quando

Quando dicatur instrumentum confici, Angelus in l. si quis. §. si naufragio de eden.

An in instrumentis debeat in seri locus generalis vel specialis, Bald. in l. contractus. de fide instru.

Qualiter probetur amissio instrumenti, Bal. in l. & quia, C. de eden. in fine. Ang. in l. si quis ex argentariis. §. præter. eo. ti.

Quod dicatur originale Bal. in l. publicati. C. de testam. & quod no. in l. ij. ff. de fide instrum.

An appellatione instrumentorum contineantur testes, Bal. in l. si ex falsis. de tran. & Bal. in dicta l. i. de iura. cal.

Quod si notarius aliquid exemplificat ab originali, & ibi sit aliqd qd nō intelligat, debet ponere put stat. Bal. in l. i. d excu. tuto.

Si reperiat instrumētū publicū, sed n reperiat imbreuiatura, an puniatur tabellio, Bal. in rub. de fide instru. versic. quæro dixi.

An instrumentum debeat edi cum nominibus testium descriptorum in eo, & cum nomine tabellionis, Albe. in l. non ex omnibus. de arbi. & in spec. de teste. §. qualiter.

Si aliquis habet instrumentum magnæ summæ, & non audet secum portare propter pericula, & petit φ iudex mittat ad locum vbi est dictum instrumentum ad inspiciendum, φ hoc potest facere, Cyn. & Albric. in l. iudices. C. de fide instrum.

An instrumenta possint produci postquam est conclusum in causa. Bald. in l. i. C. de condi. indeb. do. Richar. de Sali. in l. si ea. C. qui accu. non pos. Bar. in l. mancipiorum. de ope. lega. dummodo sit saluum ius aduersario fac. clem. sæpe. de verbo. sign.

Quot requirātur ad hoc φ instrumentū sit publicum, Bal. in l. i. § editiones. de eden. & l. generaliter. de tabulariis.

Producitur instrumentum, sed negatur instrumētū, seu dicitur φ scriptor non est tabellio. de hoc per Bal. in Auth. sed nouo iure C. si cer. pe. & Cy. in l. cōparationes. & l. & si cōtus. C. de fide instr.

Si producatur instrumentum procuræ. & dicitur producenti φ non est ille de quo dicit instrumentum, Bal. in l. si qua per calumniam. de epis. & cle. & Ange. in l. si procurator absentē. de procur.

An error vitiet ibidem per Bal. & in l. errore. C. de testam. de errore indictionis Albri. C. de iusti. codi. confir. §. igitur. Bar. in l. nominatim. de condit. & demon. & Bar. in dicto §. igitur.

Si petitur refici instrumentum, an sufficiat allegare simpliciter amissionem, Bal. in l. si quis. §. nec etiam. de eden.

Si vnus notarius legauit alii notario suas imbreuiaturas, an habeat authoritatem eas explendi sine commissione. Bald. φ non, in l. quędam §. nihil. de edendo. Bar. contrà in l. si quis. §. j. ff. eo. tit.

An officium executoris transeat ad hæredem suum ipso defuncto. spe. in titu. de instr. edit. §. nunc vero aliqua. §. insuper quærēdum est.

An iudex laicus possit se intromittere de relictis ad pias causas, Ange. quòd sic in l. hæreditatis. de petitione hæredit.

An si heres est rogatus restituere totam hæreditatem possit detrahere Trebellianicam. Bal. in Auth. sed cum testator. C. ad l. Falci. Angel. vbi s.

De inuentario notat Bald. in dicta l. final. §. licentia. de iure deliberandi, & etiam in l. si vxor. de bon. auct. iud. pos. & l. filium. C. famil. ercisc. & l. j. & ij. C. de bon. aut. iudi. poss. Bar. in l. orphanotrophos. C. de epis. & cler.

Nota circa materiam cōparationis literarum quod notat Bald. in l. fi. cum Auth. illa posita si certum peta. vltra ea quæ ponit in l. comparationes. C. de fide instru.

De publicatione instrumentorum Bal. in l. publicat. C. de testa. & Iac. Butrig. in l. fin. de fide instru.

Si aliquis producit mandatum factum in longinquis partibus, & non habet nisi vnum, & habet necesse litigare cum multis personis, qualiter fiet vide quod no. Bald. in auth. si quis in aliquo. de edendo. & Albri. in l. fin. eo. ti. & l. instrumenta. de fideicom. & ibi no. an procurator teneatur dare originale vel exemplum mandati sui, & quòd not. in c. Albri. de testi.

Quis potest tabelliones creare, Bal. in l. nec ei. §. eorū. de adop. Albric. in Rub. de fide iustru. & l. præcipimus. C. de app.

Quid si tabellio stipulatur alicuius nomine, & ille non vult sibi acquiri, an tabellio possit exigere pro se. Bal. vbi s. quòd non.

An coram consultore possint produci instrumenta & testes. Bal. in l. cum à nobis. de dilatio. & Bar. in l. rescript. de appel.

Quod dicatur originale, Bal. in l. publicati. de testa. distinguit.

Si duo tabelliones sint in instrumēto descripti, licet vnus sit remotus ab officio, tamen instrumentum valet, Bal. in l. imperator. de statu hom. & l. iubemus. de prob. C. & l. si quis ex argentariis. §. quod. ff. de edend.

Notarius qui scribit instrumenta vsuraria. & simulata qua pœna puniatur, Bal. in Rub. C. tes inter alios acta & Inno. in c. nauigā ti. de vsuris.

An valeat instrumentum illius qui communiter tabellio reputatur, & vere non est. Bald. φ non, in l. j. C. de testa. & l. ad rescind. §. conditio. ff. de testa. & l. si arbiter. de senten. & interlo. om. iudi. per Bal. Albri. etiam in l. precibus. de proba. per Albric.

An tabellio qui semel edidit instrumentum creditori teneatur amplius edere, nisi creditor probet se casu perdidisse, Albri. in l. si quis ex arg. §. si initium. ff. de eden.

An tabellio debeat cognoscere contrahentes, Ioan. An. in spe. de arti. exhib. & testium produc. vltra mediū. Bar. in l. iiij. ff. de testi. Bal. i l. fratris serui. aut dubiū. d iure delib. Bal. i rub. de fide inst.

Pono, producitur instrumentum publicū & solenne, sed imbreuiatura non reperitur, an dabitur ei plena fides, Albric. in l. contractus. C. de fide instrum. Contrarium videtur quod notat Bal. in authent. si quis in aliquo. C. de eden vbi dicit quòd si instrumētum facit mentionem alterius instrumenti non probatur, nisi producatur originale. & ita si notarius extraxit ab imbreuiaturis alterius notarij nō facit fidem, nisi imbreuiatura dicti notarij producatur. quod notat Cy. in dicta auth. si quis in aliquo.

Si interrogatus sit quis an velit vti instrumēto, qualiter debet respondere, Bal. in l. iudicatæ. C. si ex ex fal. instr.

An clericus possit conficere instrumenta. Bal. in l. seruus de testa. Inn. in c. sicut. ne clerici vel monachi.

An notarius possit scribere instrumentum suæ procuræ, Bal. vbi s. fac. l. placet. de epis. & cleri.

Notarius falso omisit ponere aliquid in instrumento veritate comperta, an totum instrumentum reddatur falsum: an vero notarius debeat cogi ad id supplendum quod falso omisit scribere. Bald. in l. quamuis. de fideicom. lib.

Nota φ pro notario semper præsumitur φ nunquam scripsit aliquid quod non sit iniunctū per partes, & quod non sit scriptū de mandato eius qui mandauit vt scriberet, nec quòd excesserit fines mandati. Bal. in l. errore. C. de testa. & l. j. C. de priui. dot. Bal.

De instrumento crediti reperto penes debitorem qd iuris, & an cogatur debitor respondere qua causa fuit cancellatū, Bal. in l. ad hæc. de lati. liber. tol. & no. in l. postquam. & l. Labeo. de pac.

An tabellio possit corrigere errorem suum. Bar. in l. si librarius de reg. iur Bal. in l. imperator. de statu homi & an præsumatur error tabellionis, an partis: & an error possit pbari per duos testes. Bal. in l. errore. de testa. & de errore iudicis Albric. C. de Iustiniano Codi. confir. §. igitur illustris. & quod no. Bal. in l. cum proponebatur. de leg. 2. & l. ambiguitatem de testa.

Si fratres minores heredes instituant, vel aliquid eis leget, Bal. in minorica quam fecit, de quo Bal. in authen. ingressi. & in auth. si qua. C. de sacrosan. eccl. etiam ponit de fratribus mendicantibus, & aliter dicit Bal. quam Bar.

An producens instrumenta debeat dimittere originalia apud acta Bal. in l. j. §. editiones. de edendo. distinguit an debeat edere cum die & consule, & quid si dies solutionis non ē clara sine die instrumenti, an tunc debeat edi. nam non potest esse clarū de termino soluendi, nisi appareat de termino promissionis cum forte moneta sit mutata. nam istis casibus dies est inseparabilis à summa, & à quantitate. hoc idem tenet Guiliel. & Spec. in tit. de instr. edi. §. nunc videndum est. de instr. edi. Bal. in dicto §. editiones. ibi iuxta hoc reuoco & ibi, vltimò quæro.

An instrumentū quòd editur iudici, debeat edi parti Bal. vbi s.

De istis executoribus notat plenè Bal. & Albric. in l. id qd pauperibus. de episc. & cler. & l. nulli. e. ti. no. aliquid in l. post mortē. de fideic. & in l. conuenticula. de episc. & cle. Spe. in tit. de instr. edi. §. nunc verò aliqua. & l. cū magistratus. C. qn prouo. n est nec.

¶Baldus de instrumentorum editione.

¶TABELLIO æquiualet testi rogato, qa debet esse rogatus, §. breuiter, sed pone. vide j. §. tabel. & s. de teste, §. an de cōsuetudine. ¶An tutor agens, teneatur pducere inuētariū, ff. ad leg. Fal. l. maritus. per la. ¶Instrumentū est solennis & ritè ordinata scriptura per authenticæ personæ manū cōfecta ad memoriā rei gestæ, ff. de pignor. l. cōhitur. G. ¶Instrumentum qnq; continet probationem rei, qnq; essentiam rei & probationem: & qnq; essentiam, & non probationem. Aut enim fit instrumentum ad probādum, & tunc continet probationem, nō essentiam: aut ad contrahendū, & tunc si est publicū, cōtinet probationē & essentiā: si priuatū, cōtinet essentiam, & nō probationē: facit ff. de pac. l. Labeo. ff. d pig. l. cùm tabernā. §. j. C. de fid. inst. l. contractus. ff. de actio. & obl. nō figura. ff. de reg. iu. l. exigere dotem. cum simi. Bal. vide circa hoc §. nūc videndū. ver. 3. s. ti. j. ¶Quot sint de solennitate publici instrumenti & qualiter colligat indictio, in §. breuiter post annos domini. G. ¶ Suspicio, q nascit ex forma instrumenti, vitiat probationē: secus si qa clàm factū, ver. & scias. G. ¶Tabellio licet fuerit præsens, nō pt pficere instrm, nisi fuerit rogatus scribere. ver. sed pone. G. vide s. §. j. j. §. in eo. & hîc in §. breuiter. ver. vtrùm cōfitendo. ¶ An notarius teneatur sæpius edere instrumentum? dic, φ nō: nisi casu probato, saltem per iuramentum, §. postquàm. ver. sed

ver.sed nunquid.G.C.ne de stat.l.nec casu.li.x.ff.de eden.l.si quis ex argentariis.§.fi.ff.de bo.auctori.iu.possid.l.fi.Bal.ver.vbi autē. vide j.§.si creditor.& §.primum In eo, quod pendet ex communi ꝯsensu,notarius debet esse ab vtraq; parte rogatus:secus ī eo, quod continet factum vnius tantùm,vt in protestatiōe,testamēto,& similibus:not.in auth.de tabel.§.nos autem.ver.sed nunqd est.G.& §.postquàm.ver.vbi autem instrumentum.G.¶ Si creditor petit sibi refici instrumentum,admittitur exceptio debitoris de solutione:& nō fit refectio,ver.quid si forte.G.quia apparet, quòd petitur ꝑ calumniam,animo vexandi debitorē liberatum: & fuit sic de facto consultum ꝑ Ia. But.vide s.§.notarius.¶Non creditur exemplo ex sola auctoritate notarij:quia nō est hoc officium suum,cùm non interfuerit facto, §.ostenso.ver.nō tamē. G.Exēplum verò, quòd sumitur ab ipso eodē notario rogato,& extrahitur de protocollo,non est exemplum,sed originale:quia pertinet ad officium suum,cùm fuerit originaliter rogatus,vt §. postquam.in prin.per G.&ff.de leg.2.Sempronius Procul.ꝑBar. vide s.an notarius.&§.instrumentum.¶Etiam subscriptioni decem notoriorū in sumpto sine iudice nō creditur,G.ver.sed nūquid.G.quia approbare,vel improbare,est sentētia,quæ pertinet ad iudicem,nō ad tabellionem,secundum G.Et mortuo notario nō pt alius notarius propria auctoritate complere rogationes,&c de cōsensu partium,vers.illud quoq;.j.ver.& not.G.¶ Vnum instrumentum completur ex altero contiguo,§.si in vitium tabularum.ver.ꝙ si fortè.G.¶Iudex non potest facere apponi ea, quæ sunt facti:sed ea quæ sunt iuris,sic,cum cā,ver.si quid si abbreuiatur.& vide j.e.§. breuis. Quid operentur verba ista, Et renunciauit,&c.dic,ꝙ ex consuetudine tabellionis interpretabuntur,ver. quid ergo.G.¶ Quando instrumentum est falsum in eo,in quo notarius testificatur de visu & præsentia:vt putà quomodo actū tali loco,& præsentibus talibus, tali die &c. totum instrumentū est falsum,vers.item nota.G Secus in aliis cōfessionib.ff.de le.3. l.patronus.§.j.Quid de libello & positionibus?vide s.d lit.con.§. 2.¶Publicatio nō valet sine citatione partis,ver.qualiter.vbi dicit,se sic pronunciasse.G.Contrà videtur dicere gl.ff.de re iu.l.gesta.Sed gl.potest intelligi,quādo aduersarius est præsens,vers.qd citatio.G.vel loquitur aduersario tamen citato.Bal. Si autem est instrumētum,quod aliquem specialiter non lędit,sufficit edictū generale, ver.item si instrumentum secundum G. ¶ Item in exemplando instrumēto procuratoris,nō est necessaria citatio domini,nec requiritur:quia videtur hoc mandatum:vel videtur iuxta mādatum: ver.item qūo fiet.G. vide de hoc in auth.si quis in aliquo documēto. C.de eden.& ibi.G.¶Subscriptiones& sigilla testium faciunt testamentū valere:nō tamen ꝓbant,ver.& nota, quòd testamenta.G.¶Iudex potest assignare terminum peremptoriorū ad probandum,vel producendū instrumenta:post quē terminum ñ habebit locum productio,§.nunc dicamus.ver.licet autem.G.ff.de feriis,l.error.ar.C.de inge.man.l.diffamari. & hoc in ciuili,& in criminali,ff.de accus.l.cùm Titia.Ista autem termini assignatio est interlocutoria:& ideo potest mutari,corrigi&ꝓrogari,ff.de præt.stip.l.j. §.fi.Bal.vide s. de dila.§.pe.¶Ille qui appellat,debet ꝓducere appellationem coram iudice ad quem, & facere de ea fidem iudici, vt sciat se iudicem. Parti ēt dabitur copia:& si pars contra appellationem vult opponere peremptoriā exceptionem,potest opponere: sed disputatio reseruabitur post litis contestationē. Spec.dicit,ꝙ ante litis contestatione ñ debēt instra principalia edi parti,sed iudici: qd verum est ad impugnandum,sed ad deliberandum sic,ver.sed pone.Sentētiam aūt habet necesse producere,ver.allegat.Inn.de fide instru.c.G.perpetuus. facit,quod not.C.de erro.aduo.l.2.¶Instrumentum etiam accessionis nō editur ante litis cōtestationē ad impugnandum,ver.sed quid,ecce,& vid j.e.§.dupliciter.G.¶Notarius,q est rogatus scribere sententiam,nō intelligitur tęstificari,nisi de probatione sententiæ,§.breuiter.vers.item in processibus,G,Rationem vide j.e. §.notarius intelligitur.& j.e.§.nō dicitur loqui.¶ Vbi obligatio eliditur,remanent reliquiæ : secus vbi tollitur ipso iure,§. postq̄. ver.item solutione.G.¶Nota,ꝙ actus conficiendi rationes interdum incidit obligationi,interdum mero officio.Primo casu petitur editio ope actionis:secundo officio iudicis,vt not.C.de eden. l.j.in gl.or.Bal.&refert,qualiter fiat, an quia argentarius,an ex natura præcedentis contractus,vel quasi,secundū Cy.Priuata scriptura est duplex,vel quam quis conficit sibi tantùm,vel quam ipse sibi & alij,§.nūc dicendum. ver.priuatis.¶Scriptura campsoris facit semiplenam probationem,& cum vno teste plenam, §.dicendum.ver.licet autem.¶Instrumentum factum per illum,qui non est notarius,sed tamen ex forma statuti ei creditur,vbiq; potest produci ad fidem faciendam, §.restat.versi.quid de his. G. & vide,quod no,ff.de eden.l.quædam.§.nummularius.in gl.ordi.j. e.§.cōsuetudo,& §.notarius creatus.¶Dupliciter quis vtitur instrumento,scilicet realiter ꝓducendo,& tunc semper debet edi aduersario:& verbaliter allegando in positionibus,vel libello,& tunc debet edi ad deliberandum,non ad disputandum,s.ante litis contestationem. nam exceptiones peremptoriæ reseruantꝰ post litis cōtestationem,ita intelligo ver.ꝙ si quis.& per Inn.de ꝓb.c. j. Testium verò nomina quis nō tenetur dicere aduersario , ff.de arbit.l.non ex omnibus.facit ff.vt leg.no.caue. l.postquàm.§.die Bal.vide s.eo.§.ille qui appellat & j. §. periurium.Ista responsio, Credo prout in instrumento continetur,est multiplex,non simplex,nec sufficiens:quia non releuat à necessitate probandi:&idē si respondeatur libello,eodem ver.G.vide Inn.de exceptio.cùm venerabilis. Cōtrarium dicitur s.de teste,§.valet.¶Instrumentū procurationis, vel contractus, non est de actis, licet productum in iudicio:sed productio eius est de actis , quia productio eius fit in iudicio,vers.illud autem.G.vide Innoc.in c.statuimus. de elec. lib.6.& c.cùm in iure.de offi.dele.¶An instrumenta possint produci post sententiam?vide j.de sent.§.instrumenta.¶Acta iudicialia qualiter possunt impugnari,vt iudex possit acta scribere?vide hîc,& vers.satis vtiliter.& in c.cùm à nobis.de testi.¶Si instrumētum verum pronuncietur falsum,quid iuris ? De sentētia postea lata,vide s.de rescrip.§.j.versi.fi.Si quis promittit per instrumentum stare ad sensum sapientis, an talis contractus dicatur in scriptis:j.eod.de empt.& vend.§.si dictum.Quomodo etiam instrumentum alienationis debet exemplari,vt faciat fidem,vide hîc j §.omnino.¶Istrumentum spālis procurationis debet remanere apud acta:sed si est procuratoriū generale,debet registrari & reddi,versi.potest.G.¶ Non sufficit ꝙ notarius dicat , talis produxit quatuor instrumenta.nisi dicat,quæ, propter incertitudinem, §. videndū.post prin.ibi,quidam autem,&c.G. Arg.contrà C. de anna.except.l.fin.sed inest specialiter odio præscriptionis,vt in fine illius legis.¶Primum protocollum notarij semper debet edi partibus,quia est commune,ver.ex præmissa.G.scilicet ei,cuiusfauorem respicit,vt not.ff.de eden.l.prætor.in princ.Et si habet plura capitula separata.debet edi illud tātùm,quod facit ad factum, de fide inst.c.contingit. C.de pre.Imper.offer.l.fi.C.de app.ampliorem.§.j.vers.quid si produco.vide s.§.dupliciter.Gul.¶An credatur pro se scripturæ,vel rationib.mercatoris,cum suffragio alicuius iudicis,§.nunc videndum.ver.licet autem.G.Dic,ꝙ nō,vt no. ff.de eden.l.quidam.§.nūmularios.Arg.contrà ff.de pollic.l.Publia.§.fi.Bal.Sol.ibi pars approbauit illam scripturam,acceptādo lites, ff.ad Maced.l.si filius,vel,ibi non poterāt capitula separari, secundum Bart.vide s.e.§.scriptura campsoris.& j.§. seq. & infrà §.instrumentum tale. ¶Consuetudo dat auctoritatem scribendi,vt credatur etiam non tabellioni:quod est not.versi. hîc quoque G ff.de eden.l.quædam.§.nummulario.in gloss.vide s.iustrumentum factum. ¶ Instrumentum habet vim tot testium, quot sunt de substantia illius instrumenti : & non reprobatur, nisi per totidem, secundum Odof.§.restat.versi.2.G.¶ Attende, quia interdum obiicitur contra instrumentū defectus causæ, interdum defectus solennitatis,interdum defectus erroris, interdum vitiū falsitatis.Primus defectus probatur per modum traditum in l.generaliter.C.de non num.pecun. scilicet si causa sit expressa in instrumento.Si autem causa non est expressa.tunc aut est instrumētum liberatorium,& valet,ff.de pac.l.tale pactum : aut obligatorium,& tunc non est efficax,ff.de excepti.dol.l.2.§. circa.Fallit in casibus,in quibus præsumitur donatio propter ingentia,vel similia merita,vel propter qualitatem personarum,ff.de oper.liber.l. Campanus.& de don.inter vir.& vx. l.si seruus.ff.de donat.l.si filius.cum similib.¶Secundo casu interdum opponitꝰ defectus solennitatis negotij:& tunc duo testes sufficiunt,ff.de pac.l.iuris gētium.§.qd ferè.Interdum defectus solennitatis scripturæ:&tunc si est defectus latens, putà ꝙ vnus testis erat seruus, hoc probatꝰ duob.testib,sed ex aduerso pōt probari duob.testib.ꝙ pro libero habebatur,s.de test.l.j.¶Tertio casu error debet probari per tot testes,quot sunt de essentia actus,vt not.ff.de leg.2.l.cùm proponebatur,¶Quarto casu saltem tres testes requiruntur:quia tabellio pro vno & duos ad minus habet instrumentum:ergo videtur econtrà totidem requiri,vt not.Insti.de inutil.stipul. §. item verborum.Sed Nico.Math.dicit,duos sufficere contra vocem mortuam eliciendā,quia persona infringitur,vt ei non credatur,arg. ff.de eden.l,si quis ex argentariis.§.j.sicut indirectè ꝑ quos reprobatur,vt l.optimam.C.de contrah.& comm.stip.Nec est ratio diuersitatis:quia magis duo probāt directè. quam indirectè:nec lex aliqua hoc dixit,sed gl.pt intelligi , qñ instrumentum fulcitur ēt adminiculo viuæ vocis duorum testium.prępōderatur enim tūc eorum dictū cū tabellione duob. ꝯtrariis testib.propter præsumptionem sumptam ex ꝑsona tabellionis:facit exēplū de fid.instr.c. cùm Io.per Innoc.& j.vers,sed pone:produc.Bal. & vide,qd no. C.qui test.fac.pos.l,hac consultissima.§.fin.& j.§.casus. & §.si decesserit.& §.si sententia.Bal. ¶ Instrumentum tabellionis ignoti non probat:tamen pro instrumentis multùm antiquis ꝓsumitur, ff.de

ff. de prob.Celsus. recipit enim productio adminiculum ex persona ꝓducentis:quia ꝑ homine legali præsumitur,vers.sed si qd producitur.per G.C.de ꝓb.l.iubemus.¶Accusatur testis de falso qui dicit se id nō dixisse, quod scriptū est. certè facit rē dubiā.vñ non ꝯdēnabitur ex accusatione falsi,ver.sed quid si dū.& ver.qd' si vnus.Gui. simile C.de fal.l.si qs decurio,perCy.vide s̄.de teste. §.si iudex ꝯmisit.Casus,in quib.ñ valet probatio testiū:ver.sed,si alij.per Gul.sed reprobatio sic,ibidem per Gul.¶Quando instrumentum fit in publico parlamento, non sunt necessarij testes,secundū Vber.Idem in actione,ver.sed cum literis.& seq.G.Emancipatio tamen est de actis: & tunc requirit testes, quia similis est donationi & contractui, ff.de adopti.post mortem.Bal.vide ĩ. e. §.nota,ꝙ & seq.& §.acta.Notarius creatus auctoritate Papæ, vel Imperatoris,vbiq; locorū habet exercitium officij:secus in creato ab inferiore,putà à Rege,vel habente auctoritatem à consuetudine,quæ nō habet exercitium ext.territorium,versi.& not.& seq.Instrumentum factum tamen intra producit effectū suum& probationes ab ext.C.de testa.l.si non speciali.& de postul.ex ea. Bal.& sic est in voluntaria iurisdictione. Nam aut committitur à principe,& tunc potest exerceri vbique:aut ab inferiore:& tunc non potest exerceri,nisi in territorio committentis,l.2.ff.de off. procons.secundum Bar.in l.cunctos populos.Papæ ergo & Imperatori totus orbis est subiectus,& vniformis:& quia imperium & papatus non possunt diuidi,saltem quotatiuè:& si dicas,si imperium non potest diuidi,quomodo valuit donatio facta ecclesiæ per Imperatorem?respondeo,quia non donatur quota,putà dimidia Imperij,vel quarta,secundum res singulares,sicut hæres dicitur hæres vniuersalis insolidum,licet restituat alicui rem certam: sed si quota hæreditatis, tunc dicitur diuidi hæreditas inter eum & fideicommissarium,Inst.de fideicommiss.hære.§.si quis vna.Tamē vniuersalia nomina nō recipiunt diuisionem,nisi diuiderentur in quotas,ff.de petit.hære.l.hæreditas.& denegotiis gestis,l.Pomponius.§.fi.Illud certum est, quòd imperium est ex diuina institutione inductum,& quòd nō potest supprimi,& quòd temporalis iurisdictio est in Imperatore, tanquam in radice, & ꝑ priùs actu & habitu plena essentia: non tamen potest Imperator tantum donare,quòd vilescat sua auctoritas,in authent.quomo. opor.episc.in princi. gl.& argum.not.ff.de leg.3.l.nomen.§.j. qa minorem se facere nō potest in fraudem Imperij, argu.ff.de iure patro.l.si libertus.Bal.Dei gratia & beneficio.dic,vt no.ff.de iure iur.l.Labeo.& vide l.fi.in prin.C.arbi.tu.Bal.vide s̄ §.instrumentum factum.& ĩ.de re iu.§.Imperator.& ĩ.e.§.quid si rex.¶Quando notarius desinit esse tabellio, noua non condit instrumenta, sed vetera complet: exemplum in notario ingresso religionem, & in condemnato,arg.ff.de pub.iu.is qui reus. ver.inchoatus planè.Item qui suspensus est ab officio,vt excommunicatus.nam inspicitur initium temporis, quo tempore actus fuit efficacissim⁹, ver.sed cùm dixerit.& ver.quid si instrumentū.ver.quid si tabellio.& seq.vide ĩ.e.§.si tabellio non est.Gul.¶Non perdit notarius officium ex ipso delicto,sed per sententiam,vt ibi per Gul.ff.d' eden.si quis ex argentariis.§.j.& idem de infam.l.2.§.miles.ff.de ĩ fami.exauctoratio nanque requiritur,secundum Odof. debet enim de crimine pronunciari,ff.de iure fisci,l.eius qui.Bal.¶ Etiā hæreticus ipso iure priuatus conficit instrumentum inter ignorantes,ver.quid si instrumentum confectum.Gul.arg.C.de test.l. j.C.de hæreti.l.Manichęos.in verbo,coniuncto,in gl.G.¶Notarius p̄t facere scribi ex suo protocollo per alium: & ipse postea apponere subscriptionem,& signum:& est originale,non exemplum,ver.quid de hoc,quod faciunt quotidie.Non p̄t tamē alteri committere subscriptionem & signū, in quibus stat ꝯpletio ĩstrumenti.nam completio delegari non p̄t, s̄.e.§.ostenso. versic. quid si aliquid.per G.vide ĩ.e.§.non creditur exemplo.& §.tabellio non potest committere.¶Licet aliquis in instrumento.dicat se notarium, non tamen ei creditur, nisi hoc saltem per famam probetur,ver.illud autem.C. Vide Accur. in corpore auth. de fide inst.& ĩ.e.§.instrumentum.ver.quid ergo.& versi.nunquid.& vide ĩ.e.§.ex sola.G.¶Notarius intelligitur conficere instrumentum de his,quæ loco & tempore rogationis erant in fieri:de aliis non intelligitur loqui assertiuè,nec fidem facit,ver.in summa. nisi sint adminicula,& necessaria,vt l.optimam.& C. de fide inst. & iure hastæ fis.l.j.lib.x.in gl.Sed illud ibi non procedit ex auctoritate scripturę.sed ex iuris præsumptione,vt ibi no.Bal.¶Interdum exemplum facit mentionem exempli,C.de diuer.resc.l.sancim⁹. per Cy.Interdū exemplum facit mētionem originalis,vt auth si quis in aliquo documento. C.de eden.Interdum originale originalis de alio actu celebrato,de quo ꝑ Inn.in c.qm̄ ꝯ.de ꝓb.& Cy. in d.auth.si quis in aliquo.s̄.alleg.Bal.¶ Quando instrumentum quod facit mentionē de aliquo,est originale nouū,licet descendat ex veteri,vt si quis promitit decem, tanꝗ ex alio instrumēto, tunc lecto instrumento debiti non est opus producere primū in strumentum:quia secūdum est originale,nō exemplum,ver. pe. quod est nor. Gul.facit C.de non nu.pecu.generaliter.Imò ibi fuerunt verba prolata ab eo,qui confitendo poterat præiudicare,ñ ab alio.Bal.s̄.§.nō creditur exemplo.¶Nota,ꝙ in actis iudicialib. non est necesse apponere testes:ver.fi. Gul.sed diem sic.¶ Ex sola quasi possessione officij nō præsumitur quis tabellio,nisi iuuetur aliis coniecturis,§.instrumentum.ver.quid ergo. vide, quod not.in fi.C.de fide instru.solemus.per glo.& Cy.sed ex sola quasi possessione præsumitur qs habilis,C.de test.l.j.& inhabilis, C.de ser.expor.l.moueor.Bal.vide s̄.§.licet aliquis * ¶An locus sit de substantia instrumenti?dic,ꝙ sic.saltē de cōsuetudine loci.*Nam nullo iure cauetur,quòd locus debeat inseri,sed seruantur consuetudines regionis,versi.quid si locus. Gul.secus in testibus: quia testes non debent respondere,nisi ad interrogata: secus in instrumento. Item iudici committitur forma interrogandi in testibus. vnde potest interrogare de loco & tēpore, si vult:quam suppletionem non potest iudex facere circa instrumentum:quia instrumentum non suscipit magis& minus.nam in seipso consistere& firmum esse debet.Bal.vide omnino,quod not.in c.abbate sanè. de re iu.lib.vj.in gl.¶Notarius ñ p̄t corrigere instrumentum suū redditum parti,nisi probetur error:& tūc iussu iudicis,ver.sed nū quid confecto.qui nō p̄t esse contrarius suæ scripturæ,ff.de testi. qui falsa, vel varia.Alij dicunt,quia est functus officio suo:quę ratio nō est vera.nam secundum hoc nec similem scripturā posset ꝯficere.Bal.imò etiam non redditum ,si iam in protocollo compleuit,vt ĩ.e.§.rogatus.Pone,quòd in protocollo est dies, sed in instrumento reddito parti,deest,an ex protocollo potest suppleri & iuuari?certè sic,ver.quid ergo.sic not.Gul.quia vigor iste sumitur ex radice.Bal.¶Rōe partis vitiatæ visibiliter perit tota scriptura:quia indiuisibilis est tota scriptura:aliàs fides tabelliōis, ver. quid si aliquis.Gul.& in l.edicti.C.de edict. diui Adrian. tollend. nam vitium ex aliquo sumptum trahitur ad vniuersum in instrumentis: hoc est verum in falso propriè sumpto:secus in quasi falso,ff.de fal.l.filius.§.j.Itē secus in ꝑsonas diuersas,C.de fid.inst.l.2. Bal.vide s̄.de lit.contest.§.2.& ĩ.e.§.an iudex possit.¶Si deficit cā in promissione,valet instrumentum:secus si deficit causa in confessione.Azo in Summa, in auth.de fide instrum.versic.item opponitur contra.vide s̄.eod.§.vnum instrumentum.Gul.¶Breuis forma instrumenti non nocet:quia verba dilatari possunt,substātia non mutata,versic. item opponitur,quòd res.Guli.pręsertim de consilio sapientis,Gul.ff.de hære.insti.l.illa institutio.& debet arctare consulendo de iure,non de facto,secundum Ray.vide ĩ. e.§.tabellioni.¶Commune Perusij vendidit suos reditus secūdū formam schedulæ,quę primò scribitur: dico,quòd iste contract⁹ est in scriptis:& standum est schædulæ:nec potest aliquid addi,diminui,mutari,vel prorogari,ff.loca.l.itē quæritur.§.fi.Bal.¶Rogitus notarij non dicitur publica scriptura,nisi sit completa,& habeat signum notarij:not.C.qui pot.in pig.hab.l. scripturæ. postquam verò est ibi subscriptio & signum , statim est quæsitū parti ius probationis ex eo: vnde etiam non redditum parti, non pōt tangi,vel corrigi,nisi iudicis auctoritate:quia iudex pōt parti causa cognita præiudicare:vide s̄.e.§.notarius non potest.& ĩ.e.§.notarius potest impetrari. ¶ Si tabellioni data est potestas addendi & minuendi ad sensum sapientis,potest addere capitula, quæ iuris sunt,ad corroborationem facti & contractus,non mutata substantia,ver.quid si à cōtrahentibus.Nec potest adiicere pœnam, quæ non à contrahentibus apposita,argum.ff.de verb.oblig.l.ex ea parte.Sed ibi in fiendo,non in facto loquitur. Verbum autem solenne, putà stipulationis vocabulum, vel alia iuris vocabula, potest bene apponere,secundum Guliel.facit,quod not.ff.man. mandato.§.final.vide s̄.eod.§.breuius.& s̄.de arbit.§.an possit addi.¶Tabellio non potest committere suum officium,vel suas vices alteri: quia suum officium est inseparabile: nec potest vnus notarius rogari,& alter publicare de mandato suo,vers.sed nunquid videmus.& versi.præced.Guli.vide s̄.e.§.notarius potest facere.¶Præsumitur potiùs pro instrumento liberatorio, quàm obligatorio,vers.sed pone duos.Gul.*¶Si est sententia pro instrō non potest contrarium probari per testes,versi.sed eodem.*¶Si tabellio non est condemnatus de falso, valent eius alia instrumēta:quia eius auctoritas viget vsquequo remoueatur,versic. item opponitur,quod tabellio.Gul.Si autem est condemnatus, tunc aut de crimine tabellionatus,putà de falsa scriptura, quia desinit esse tabellio,& debent sibi auferri instrumenta sua, siue officia,ꝗcunque habet occasione tabellionatus,&dari alteri,vt in auth.d' armis,in fi.Coll.6.& ibi no.in gl. ord. gesta valent,gerenda nō valent,C.de sequen.l.2.Aut de alio crimine ext. officiū tabellionatus: & tunc aut sententia priuat eum fama & fide, vt si de aliquo alio falso condemnetur,& non valent eius instrumēta:aut fama & nō fide:vt si condemnetur de furto,vel atroci iniuria:& idem, quia publico officio amodò vti nō p̄t: aut nec fama,nec fide:vt si condem

condemnetur de culpa,vel leui iniuria:& tunc si perdit tabellionatum, arg.ff.de minor.l.diuus.à contrario sensu:& facit C.de digni.l.iudices.li.12.&not.ff.de infa.l.2.§.miles.Et pdicta vera,si ɔdemnet ex veris probationibus:secus si ex contumacia:quia tūc non perdit officium publicum:quia condemnatus ex contumacia non fit infamis,l.2. C.de mo.mulctan.in gl.secundum quosdam.Sed tu dic ɔ,si bannum æquiparatur deportationi,vt no.In stit.quib.mo.ius patr.pot.sol.§.relegati.ar.ff.de tut.& rat.distrah.l.tutor rei publicę.§.fi.quia officium tabellionatus est de iure ciuili:iō deportatus,vel quasi,perdit ipsum,secundumBar.vide s̄.e.§.quando desinit.Bal.¶Confessio facta coram arbitro,non infamat,nec valet ad corporalem pœnam,versic. sed pone:tabellio.Gul.quia est facta coram iudice icnompetenti, vel verius nullo,C.qui testa.fa.pos.hac consultissima.§.at cùm humana.¶Nō dicitur loqui notarius.qui scribit verba sententiæ:sed scribit verba iudicis,ibidem.Gul.Arg.contrà,ff.de pig.l.fide.§.pater.vide in eodem §.notarius,qui est Romæ.¶An iudex possit comburere falsum instrumentum.§.instrumentum.ver.sed nūquid iudex. Gul.¶Notarius potest adscribere sibi in testamento nuncupatiuo absque pœna falsi:versi.quid ergo,si testator. Guli.non tamen sua scriptura probat pro se,quia esset testis ī sua causa.Et si dicas,hoc licitum est testi in testamento nuncupatiuo,Instit.de testa.§.legatarius.respondeo,si est quæstio inter hęredem & legatarium,tūc non potest esse testis:si autem inter hæredem & extraneum, tūc sic,secundum Gul.ver.quid de legatariis.Vel dic,ꝙ implicitè pōt attestari solennitati & scripturæ recognoscendo suū sigillum, & iuuando scripturam:sed explicitè non potest testificari de suo legato,præsertim nulla facta scriptura:vnde in testamēto & rescriptis toleratur magis testimonium,quia fortè ignorat,quid contineatur in scriptura, & sic implicitè tantùm attestatur, nec habet proprij commodi cogitationem testis, qui ignorat intrinsecum tenorem scripturæ & specificæ dispositionis testatoris.sed vbi ꝓbatio fundatur ex dicto specifico testis,tunc per se non potest testificari.Si ergo in testamento in scriptis interrogatur testis,quid ibi contineatur,tutius est,quòd dicat, nescio specificè,ff.de test.l.hæredes palā.Sed vbi scriptura est publica,tunc scriptura probat totū facti tenorē: quia in scriptura probationis ius positū est:& de ista probatione, quæ in scriptura publica consistit, potest intelligi.Gul.vide ĩ.de re iud.§.quod tabellio.¶Per exceptionem falsi non tollitur accusatio falsi: quia per exceptionem non pōt crimen puniri:ergo nec econtrà criminosus absolui,vt no.in l.ij.§.si publico.ff.de adul.ver.quid si.Guli.sed ciuilis actio bene tollitur,C.de fid.inst.l.fi. in fi.Licet autem vi exceptionis testis, vel tabellio non puniatur,tamē ex officio iudicis potest puniri. Gul.¶Productio instrumenti firmat instrumentum contra producētem,vt ei stetur tanquam vero,vers.vltimò not.Guli.¶Acta per publicam manum scripta & publicata,valent in alieno iudicio inter easdem personas.Exigitur autem publicatio in attestationibꝰ quia notarius non potest se subscribere, & signum apponere & publicare,& de re iu.l.gesta. Vnde ante publicationem ideo non probant,quia notarius non potest eas redigere in publicam formam,nec cuiquam publicare,§. satis vtiliter. quia non debet publicare,nisi de mandato iudicis:vide s̄.§.nota,quòd. ¶ An valeat confirmatio,si non producitur originalis confessio?Dic, quòd si confirmatus dicit se vidisse confessionem,non est opus eam pro duci:aliàs sic,§. nunc autem,vers.2.Gul.& C.de quadri. præscri.l.2.&ĩ.vers.3.Bal.¶Aliud est priuilegium, & aliud estcōfirmatio, vt not.Inn.de re iu.c.cùm inter, Gul.arg.ff.de lib.leg. l. Aurelius.§.testamento.per Ia. ¶ An sufficiat in priuilegiis clausula illa generalissima,scilicet Nō obstante aliqua lege:dic,ꝙ sic.si scribitur ex certa scientia,ver.& scias.Gul.de hoc not.C.de nat.lib.l.j.& ff.quod quisq; iur.l.3.§.si is pro quo.C.de præscrip.trigin.ann.l. omnes.Bal. ¶Priuilegiū in dubio præsumitur reale,quando est ɔcessum loco:secus si personæ,ver.item qđ fuit.Gul.de censi.quā quam.in gl.vide de inst.c.cùm venissent.¶An clausula in principio,vel in fine posita,referatur ad omnia?vide plenè in ver. item excipe.Gul.¶Quot modis perditur priuilegium?ver.item opponitur.& ibi plenè ꝑ Guil.Quid si Rex,vel Imperator fundat &dotat ecclesias,an successor poterit reuocare?Dic,ꝙ non,nisi ob id Imperium & regimen enormiter lædatur,§.nunc aūt.ver.fi.Gul. Et nota hoc contra donationes factas ecclesiæ.Gul.vide ĩ. eo.§.notarius cre.¶Filiusfamiliàs cum consensu patris facit testamentum adiecta clausula,Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum,& cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis:quæritur, an valeat,vt donatio causa mortis?Et dic,ꝙ non: quia in generali locutione non continetur donatio cā mortis:sed debet specialiter denominari,ff.de donat.l.filius.§.compendiosè. vers.quid si filiꝰ.Gul.Si ergo explicitè fiat mentio,ꝙ valeat iure donationis causa mortis, tunc valet eo modo, si res transiuit ad contractum inter partes,aliàs n̄:de hoc not.C.q test.fac.pos.l.scimus.ꝑ Cy.Est& alia ratio,quare prima clausula non operatur,scilicet quia nomine vltimę voluntatis nō cōtinetur donatio causa mortis: qa donatio causa mortis magis accedit contractui,quàm vltimę voluntati:quia formaliter est pactum,vt l.2.ff.de dot.præleg. & iō sequit aliud,licet explicitè diceretur,ꝙ valeat iure donationis cā mortis tamen non valeret,nisi partibus præsentibus.ff.de don.cā mor.l.inter.& facit C.de pac.l.licet & qđ not.C.de sac.san.eccle.l.illud.& C.de don.l.nec ambi.Bal.vide ĩ.e.§.si quis donet.licet nō multum ad propositum.¶An ex bannitus possit testari,vers. quid de bannito.& tenet gl.quæ est in §.relegati Iaco.de Aret.dicit,ꝙ aut vult testari secundum statuta & priuilegia patriæ: & non potest, quia lex patriæ sibi non patrocinatur, cùm ciuis esse desierit,ff.de ca.dim.l.amissione.§.j.aut secūdum ius cōe:&potest,ff.ad Treb.l.ex facto.§.ex facto.per Gul.& Ia.nam bānum est strictiiuris,& est potiùs interlocutoria,quā diffinitiua,C.de hære.inst.l.j.per Cyn.& ibi plenè ꝑ Bar.& vide Bal.super Inn.de sen.excom.c.nouerit.¶Si decesserit vnus ex testibus testamenti in scriptis, an per sex testes probetur iudicium testatoris?Et videtur,quòd sic:quia probant solennitatem:qua probata, voluntas scripta præsumitur esse vera,vers.quid si vnus ex. Guli.In contrarium facit, quod not.ff.quemad.test.aper.l.2.& C.e.l.2.& potiùs videtur dicendum econtrà,quòd lex,vel quinque testes probent voluntatem, ff. de reb.e.l.fi.qua probata præsumitur solennis,vt C.de iur. & fact.ignor.l.si post diuisionem.Nam voluntas est subiectum,solennitas est accidēs,&subiectū potest probari esse,& intelligi absque accidente:sed non accidens sine subiecto.nā accidentis esse,est inesse,fm Aristotelem:& facit,quod not.in l.2.C.de secun.tab.vbi gl.tenet,quòd vnum sine altero probari non potest efficaciter:& hęc vera.Bal.& vide s̄.e.§.instrumentum habet tres testes,quorum vnus sit sacerdos.sufficit in omni testamento secundum ius canonicum,ver.item per ius canonicum.Gul.¶Cōsuetudo potest relaxare solennitates testamentorum, vers.sed nunquid de cōsuetudine.cum seq. In contrarium facit l.vlt.C.de testa.SOL.Ibi loquitur de consuetudinibus,quæ erant ante illam legem,sed non prohibet in futurum consuetudinem induci.Sed Ia.de Are.tenet quòd consuetudo nō valet de minori numero testium, quàm ibi dicatur,ff.de testa.l.testamenti.per Iac. Sed nunquid hæc consuetudo patrocinabitur aduenę ibi testanti? Resp.non,quia non sortitur quis forum testando:secus in contractibus,vel quasi, C. de emanci.l.j.Bal.Alij dicunt,quòd quo ad bona ibi sita,valet testamentum:quo ad alia bona,nō,arg.l.3.C.vbi pet.tut.de hoc C. de sum.trin.& fid.cath.l.j.per Cy.& Gul.& hoc in §.compendiosè.ver.si de cōsuetudine.ꝑ Gul.vide ĩ.de sent.§.an quo ad successionem. ¶ Ante litis contestationem cogitur qs eligere.an vtat scriptura & institutione,an vt fideicommissario:sed post litis contestationem nō tenetur eligere,nec eligendo declarare, versi.& nota,ꝙ.Gul.& hoc verum in re certa: secus in re incerta, ff.de rei ven.l.idem Pomponius.§.fi.Bal.¶Clausula, Si nō valet iure testamenti,valeat iure codicillorum,nihil operatur,quando testamētum rumpitur præteritione posthumi:quia verbum Valet,est ꝓsentis temporis:secus dicendo,Si non valebit, maximè si exprimatur ex causa præteritionis,vel alia,versic. item vide,si est.ibi,& vers.seq.Item non facit vim in cōditionalibus verbis,vtrùm sint præsentis tēporis,vel futuri.Sed gl.in auth. ex causa.facit vim:qa institutio videtur à futuro facta:vnde non deuoluitur in fideicōmissarium,per l.Titia.ff. de inoffi. test.idē tenet Gul.de Cu.C.de codic.l.fi.Dy.tenet idem,quod Spec.& videtur casus à contrario sensu,ff.de fideic.lib.l.generaliter.§.ex testaēmto. & ibi per Ia. de Are.Non obstat l.Titia.quia loquitur in exhæredatione.nam aliud est in filios insanire, aliud consilium Galli Vellei) non perpendere,vt no.gl.in simili Insti.de oblig.quæ ex male.§.si iudex. Nec obstat ff.de leg.3.l.2.quia ibi à persona,hîc ab ipsis bonis. Et in tē relinqui vr̄:simile ff.de leg.3.l.si sic,& l.si ita.fm Cy.Dy.& Bar.& nō detrahit filius,nisi debitū bonorum subsidiū:quia videtur ꝓhibitus detrahere institutus:quod not.Bal. ¶ Quid si testator dicit,si non valebit,quòd de præsenti non valeat?Respondeo,vera est conditio,ff.de verb.sign.l.verbum Oportebit.¶Quandoque clausula indefinitè apposita,vr̄ magis grauare bona,quàm personam:secus,si certa persona,ff.de leg.3.l.2.sic ff.de testa.tutel.l.pater. In istis ergo conditionibus quandoque testator duo significat tempora,vt cùm dicit,si non valet,vel valebit:quandoque vnum tantùm.vt cùm dicit, si non valet. idem tenet Dy. Sed Pet.& Iac.tenent,ꝙ illa conditio,Si non valet, vsque ad mortem extenditur,ff.de test.tut.l.fi.nam testator semper loquitur vsque ad mortem,ff.de leg.j.l.talis scriptura.C.de testa. tut.2.Ista ratio videtur falsa,ff.de lib.causa,l.Aurelius.§.testamento.de au.& arg.leg.l.si ita.¶Quid si testator dicit.si non valebit?Respondeo,præsēs & futurum comprehendit, ff.de verb.sign.l. verbum oportebit.¶Quid si dicit per copulam,si non valet,& n̄ valebit?Resp.ponitur pro disiunctiua,vt quodlibet verbum aliquid operetur, ar.ff. de legat.

de legat. j. l. si quod. ¶ Quid si dicitur, nõ valere? Respõdeo, omne tempus complectitur: quia conditio per Si, designat propriè futurum. nam propriè conditio est de futuro. ¶ Quid si dicit, volo valere iure cuiuslibet vltimæ voluntatis? Respondeo, idem: quia

Præsens confusum, præsentis non tenet vsum.

& vide, q̄d not. de continuatione ex præsentibus in futurũ, ff. de acquir. possess. l. j. §. veteres. Bart. ¶ Quid si testamentũ non valet ratione reuocationis, vtrũ clausula cõdicillaris aliquid operetur? Dic, ꝙ non, vers. pone. Gul. quia deficit ratiõe voluntatis mutatę non ratiõe volũtatis omissæ. Bal. ¶ Quid si deficit institutio, q̃a institut⁹ decedit ante mortem testatoris? Dic, ꝙ si erat grauata psõna, tunc deficit onus; sed si erat grauata portio, tũc debet relicta, arg. ff. de leg. 3. l. j. §. sciendũ. ver. sed pone: quidã. Gul. ¶ Si duo sũt instituti, vnus purè, putà vxor in uita sua: alius sub ꝯditione, putà Titius post mortẽ vxoris: an vxor purè instituta hęres, erit hęres interim in solidũ? Tenet, ꝙ sic, per gl. l. 2. ff. si pars hær. pet. versic. sed si duo. Gul. & sic est hæres ad tempus incertum: quod esse potest alio dato hærede, C. de hær. insti. l. extraneum. p Gul. de Cun. Bal. ¶ An testamentum possit fieri irreuocabile per iuramẽtũ? tenet, ꝙ non, de iure ciuili: secus de iure canonico, ver. quid si quis. Guli. Nam & per contractum p̄t hoc fieri, secundum Dy. ergo fortiùs per iuramentum. Bal. Sed contrarium est verum. q̃a ñ debet valere testamentum, si testatorem poenitet, C. de sacros. eccle. l. ij. & deficit ius naturale, id est consensus: & iuramentũ nõ p̄t immutare naturã testamenti. Vnde veritas est, ꝙ valet secundum: sed testator est periurus, secundum Io. And. imò non est periurus: quia non valet iuramentum, cùm sit contra bonos mores, ff. de verb. obligat. l. stipulatio hoc modo. secundum Bar. Sed testamentum imperfectum tollit completum, quo ad legata. non quo ad institutionem, ff. de leg. 3. l. si iure. vers. quid si primò. Guliel. ¶ Mater & pater possunt instituere filium naturalem coram duobus testibus, versi. quid si mulier. & ver. quid si pater naturalis. Gul. In matre concedo, quia pro iusta reputatur: nec quo ad matrem, est differentia naturalis atque legitimi, ff. vnde cog. l. si spurius. §. si hac parte. Inst. ad Orfic. §. nouissimè. C. quando mul. tut. offi. fun. pot. l. si. In patre autem si consideras l. vlt. C. famil. erci. illa loquitur tãtùm in suo & emancipato. si consideras §. ex imperfecto. ille §. extenditur ad matrem. sed magis facit l. vlt. C. de confir. tut. quæ videtur hoc decidere, nisi exponas, vt ibi not. in gl. Bal. Pater autem non potest institui per filium, nisi testamentum sit solenne, vers. quid si filius. Gul. ¶ An executor possit ponere manum ad quam rem vult, C. quando dec. opus non est, l. 2. in gl. In relictis ad pias causas cessat omnis Falcidia: ergo & Trebellianica. versi. sed cum deducto Guli. Est verum, ꝙ l. si quis ad declinandam hoc non dicit: quia ibi prohibet executori, ne detrahat nonhęredi. executor enim non admittitur ibi, nisi pro pauperibus. Ergo non detrahet quicquam ex eo, quia verè non est subiipsi hæres, sed aliis: ergo non detrahit, quia non est, qui possit detrahere, §. sed cùm deductio. Gul. ff. de leg. j. cùm filio, vide ĩ. qui fil. sint legi. §. fi. & de re iu. §. qui relicta. ¶ De relictis pro restitutione incertorum nil detrahitur, vers. item scias. Gul. nec habet hæres interuallum inuentarij, vbi periculum animæ vertitur, vt not. C. de iure delib. l. fi. §. donec. secundum Azon. & Richar. & ibi per Cy. in addit. Bal. ¶ Notarius potest interpretari scripturam suam vt nota. ff. de appel. l. ab executore. Bal. & declarare eam incontinẽti: secus ex interuallo: quod not. vide s̃. §. rogitus notarij. ¶ Si bannum non est legitimè cancellatum, non tenet, cancellatio, & ex eadem sciptura fit probatio, C. quomo. & quãdo iu. l. si præses. Bal. ¶ Forma illa, substituit vulgariter, & per fideicommissum, ponitur in Spec. de inst. edi. §. vt aũt cautè. in 2. col. Gul. & tunc substitutus habet eligere, ex quo capite veniat, C. de codic. l. fi. ff. ad Trebel. l. recusare. §. Titius Bal. ¶ Præteritio cum cã ingratitudinis inserta, est idẽ, quod exhæredatio sine causa: aut propriè dicitur præteritio, ver. si autẽ is, qui aliquem. Guli. aliter not. in authen. de hær. & Falci. §. exhæredatos. & per Dy. in l. Gallus. ¶ Filia potest institui in legitima. ergo & in dote, quæ in legitima computatur, & non dicitur præterita, vers. sed super forma. Guli. ¶ Practica formæ testamenti in scriptis multos habet angulos, in ver. testamentum. & versi. seq. Tamen cùm pater inter liberos testatur, solennia non sunt necessaria, vt in §. ex imperfecto secundum Dy. vt in auth. hoc inter liberos. per Accur. & Doctor. ¶ Practica formæ testamenti cæci, q̃ multos habet anfractus, ver. illud quoque. nec distinguitur in tẽstamento cęci inter liberos, vel non. Gul. ¶ Legata debent scribi hoc modo: quia primò illicitorum restitutio, secundò expensæ funeris, tertiò pro anima, quartò cætera. ¶ Hæredis institutio potest fieri per casus rectos & inflexos. Item per verba directa & communia. Item per vniuersália, & singularia, l. j §. si ex fundo. de hę. inst. ver. tertiò dicendum. Gul. ¶ Integrum testamentum potest reddi legatario. Item & sua particularia tantùm cum substantialibus partibus, ver. & breuiter. Guli. ¶ Tria sunt genera executorum, sicut tutorum: nam alij sunt testamentarij, alij legitimi, alij datiui, §. nunc vero aliqua. in princ. Guiliel. Ista duo genera vlt. habent locũ tantũ in relictis ad pias causas. Gul. ¶ Executores testamenti habent varia nomina. nã q̃ñq; vocãt Executores, vt no. Accur. in l. si quis pro redemptione. q̃ñq; dicũtur Distributores, vt l. pecuniæ sortè. q̃ñq; Commissarij; vt l. nullis. C. de epis. & cle. quandoque prouisores, vt l. Theopompus de dot. præleg. q̃ñq; Procuratores, ff. mand l. si verò ñ remunerãdi. §. fi. q̃ñq; Ministri ff. de le. 2. l. si quis Titio. q̃ñq; Gardaitores: & breuiter, nomina eorum sunt secundum actus, quos habent exercere. Nam aut mandatum eorum fundatur super certo, & tunc propriè dicuntur Executores: aut super incerto, & tunc dicuntur commissarij, arg. Insti. de fideicom. hære. in prin. Executor enim propriè est, sicut pica & organum, arg. ext. de appel. c. nouit. de hoc in vèr. porrò per Gul. ¶ Si testator dixit. Relinquo talem executorẽ, nec dixit ad quid, omnia exequenda videntur sibi commissa. de hoc in versi. quid ergo. per Guli. quia clausula generalis refertur ad omnia, ff. de serui. vrb. præ. l. si seruitus. Bal. ¶ Assumptus ad consulendum non est propriè executor: vers. sed quid si dixit. Guli. ¶ Si testator mandat aliquid fieri ad voluntatem executoris, valet testamentum, & eius voluntas est sequenda, versi. quid si testator. Gul. Ar. contrà ff. de hære. insti. l. illa institutio. & l. captatoriæ. SOL. Hîc ad pias causas, extrà dę testa. c. cùm tibi. vel, hæc voluntas respicit actum executiuum, non actum dispositiuum, ff. de rebus dubij. l. verum. §. j. Bald. ¶ Si executor malè arbitratur, episcopus corrigi tenetur, cui cura animarum incumbit, versicul. quid si malè. Gulielm. ¶ Si moritur executor incertorum, succedit episcopus, vel alium subrogat, versi. sed pone. Guli. ¶ Inter executores non est locus iuri accrescendi, si sunt executores incertorum, sed loco mortui debet subrogari datiuus: sed si ad certum sunt deputati, etiam vnũ fieri potest, vers. quid si sunt plures. Guli. & lege, id q̄d. per Iac. quia in primo casu mortuus habetur pro discordãte, ideò episcopus supplet, in eo. ver. sed q̄d erit. Si oẽs viuunt, & concordant in vno, episcopus non habet quicq̃ facere: sed si discordant potest episcopus addere vni parti, vel ipse solus exequi, ver. quid si plures. & ver. sed quid erit. Gul. hoc verum, si nõ inuenitur maior pars: aliàs statur maiori parti: & potest vnusquisque deponere votum suum separatim: quia non faciunt collegium, ff. de pac. l. cùm in eo. imò videtur, ꝙ debeant simul cõuenire, ff. de arbi. itẽ si vnus. §. fi. & l. seq quod est tutius & verius: quia officium nõ debet diuidi. Bal. vide j. e. §. vnus executor. Ex stipulatione sacerdotis alteri quæritur. quia sacerdos in suo officio & appenditiis est publica psona, vers. itẽ cũ. Guli. ¶ Merus executor ñ p̄t agere nisi ad pias cãs, vel nisi hoc habeat in mãdatis, ver. & scias. & ver. seq. Gul. ¶ An executor teneatur satisdare? ver. q̄d si hęres. Gul. arg. ff. loca. l. insulã. §. fi. & ibi, quid de fratre minore. Bal. ¶ An executor possit reddere rationem per suum iuramentum, C. de do. l. si quis pro. de accusa. c. qualiter. vers. quid si ex. Gul. ¶ Executor non potest facere distributionem, nisi adita hæreditate, etiã ab intestato facta repetitione, ver. sed quæro. alle. ff. de fideic. li. l. 2. Gul. & no. ff. de hær. insti. l. qui filio. §. seruus. vbi est gl. Bal. ¶ Executor ad pias causas potest facere procuratorem super actiõe, quam habet, etiam ante litis contestationem, ver. nũquid cã. Gul. & hoc in iudiciis: non tamen p̄t alteri committere ea, quæ industrialia sunt, l. cuius bonis. de cu. fur. Gul. ¶ Distributor ad pias cãs est hærcs p pauperibus, secundum Rolandinum: sed nomine, non re, secũdũ Accur. vel propriè non dicitur hęres, sed administrator, secundũ Azo. versi. item pone, quòd aliquis sit loco. Guli. ¶ Mater finita tutela, & commissaria, dicit se habere conscientiam de quibusdã malè ablatis per defunctum, & ideo vult retinere pecunias pupilli, vt eas reddat, quæritur, an possit? versi. sed pone: quædam. si cõstat, sic: aliàs ñ. Gul. ¶ An instrũa rei legatæ debeant dari legatario? C. ad leg. Falc. si prædiorum. versi. sed quæritur. per Gul. ¶ An executor vltimæ voluntatis possit vendere? C. quando decre. opus non est, l ij. ff. de alimen. leg. l. alio hærede. & ibi plenè de materia executorum, per Bart. vers. sed an executor. Guli. dic, ꝙ non, nisi in duobus casibus, sc. q̃ñ testator ei hoc commisit: & q̃ñ hr̃ loco hæredis vniuersalis: & quando aliter nõ est, vnde soluatur, & vẽdet hęres, non executor, ver. sed quid si non. Gul. ¶ Quo iure agit executor contra nomen debitoris? vers. illud. Gul. & an satisdet? & quid si debitor vult magis soluere hæredi, quàm executori? versi. sed nunquid iste. & versicu. seq. Guli. Et an hæres compellatur agere, vel cedere iura pro solutione? dicit, quòd non cogitur nisi cedere, ver. sed an ex lege. vide etiam ff. de adminis. tut. l. Lucius. §. fi. Bal. ¶ An executor possit transigere cũ debitoribus, vel compromittere, arg. ꝙ sic, in non liquido, C. de transa. l. præses. ver. de illo. Gul. ¶ Vbi executor impedit, ep̄s exequitur, versi. q̄d si executor ĩpotẽtia Guli. ¶ An tp̄s appositũ ĩ vna parte testament

mentis, videat in alia parte repetitū, C.de oper.li.l. Titius. ¶An executor possit eligere minùs pauperē, C.de test. mili.l.captatorias, per Cy. ¶Merus executor non pt instituere ex Trebellianica, ar. ff.de iure do.l.si mulier.§.ex asse.hęres interdū pt, & non debet, C. de fideicom.l.post mortem. Interdū non potest, nec debet, putà in praeiudicium tertij: vel vbi est incertitudo personę, ff.de leg.j.l. filius.§.diui. Vel dic, ꝙ restitutio ex Trebelliano habet tres effect⁹ scilicet transactionis, exonerationis & liberationis à fideicōmissario. Quo ad primum effectū, pt statim restitui: nec tñ est donatio sed praeuentio solutionis, ff.de le.2.l.Lucius.& de sol.l.sub conditione.& iō tex.in l.post mortem vtitur verbo Satisfacere. Quo ad secundum, non: vñ creditores adhuc habēt restituentē obligatū, quia plus tempus non cadit sub voluntate testatoris: sed pter eū est, ff.de leg.ij.l.Lucius §.testatorem. Item nec exonerat restituēs ab aliis fideicōmissariis, vt d.§.diui. ¶Qñ conditio in seritur actui, ad hoc vt actus sortiatur effectum, debet ꝯditio extitisse: & facit ff. de hęr.inst.l.3.§.qui fide.Bal. ¶Executor tenet inuentarium facere, qñ vult administrare, sicut orphanotrophus, & tutor, vers.sed an tenet. & hoc, si est distributor vniuersalis: secus, si ad certā rē. Guli. ¶Omnis executor tenetur reddere rationē eorū, q̄ administrat, ver.sed an simpliciter. Guli. & an stetur suo codoci rationū, vers.sed numquid secundū.ff.de tute.& rat.distrahen.l.j.§.officio per Dy. ¶Si vnus executorum moritur, an accrescat alteri ꝯiūcto verbis, vel non, vers.sed si aliter ex.Gul. ¶Et si oēs sunt mortui ꝯmissaria & industrialis executio ad episcopū redit seu deuoluitur, ver.quid si vnus.vide s.e.§.inter executiones. ¶An praesētes possint exequi collegis absentibus irrequisitis? vers.sed quaeritur, an. Guli. ¶Si executores non sunt ꝯcordes, episcopus faciat, qd vult ver.sed qd erit.Gul. ¶An sit melior conditio occupantis, ver.sed numquid.Guli.C.de auctorita.pstan.l.si.Guli. ¶Si vnus executorū renunciat, an alius solus exequat, ver.sed qd si vnus.G. ¶An executor suspectus possit remoueri, versi. qd si executor est suspect⁹ Gul.C.de pen.eū, qui.Bal. ¶An executor cogatur exeq, ver.item quęrit, vtrū sic, postquam res ad eū peruenit.G. ¶Et an cōtra executorē necessarius sit libellus, ver.quaeritur autē, qualiter. Et an intra annum possit cogi, vers.seq.G. ¶An nō adita hęreditate valent pia legata.ver.sed pone, ꝙ ex eo sit.secundum Gul. Contrarium no.j.de re iu.§.ꝙ relicta. ¶An haeres possit facere distributionem sine executore, versi.denuò quaerit.certa sic incerta non.G. ¶Not.ꝙ relicta ad pias causas possunt peti vsq; ad xl.annos, vt in auth.de eccle.ti.§.pro temporalibus.Colla.ix. ¶Videtur ꝙ distributor haereditatis non possit soluère aes alienum: qa hęreditas dicitur aere alieno deducto, ff.p soluto, l.mutus.Bal. ¶Quę dicātur relicta ad pias causas, vel ad pios vsus, & ꝙ generaliter relictū p bono animae, dicit ad pias causas, ff.de leg.3.l.si qs Titio.per Accur.vers.& scias, ꝙ inter.plenè per Guli.& C.de sacrosan.eccl.l.illud.in gl.Bal. Et an ad pias causas exequēdas quilibet agère possit ver.sed nō ne cuilibet.per Gul.ff.de leg.j.l.ciuitatibus.p Bal. ¶Nomine fortisfactorum, vel illicitorū continent extorsiōes nō debitae ex contractu, nisi post moram, ver.adhuc aūt quęritur.G. Hoc intellige de debito reali, & non de personali.Bal. ¶An monach⁹, ꝯuersus, canonic⁹, prior, vel eps, possit fieri executor testamentarius? vers.sępe enim qritur.& seq.Guli. ¶An officium executoris transeat ad haeredē, vel successorem, no.de cur.fur.vers.eius nug bonis.& seq.Gul. ¶An mortuo epo capitulū succedat in executione testamenti, ver, item circa legitimos.Gul. ¶Si episcop⁹ ē infirmus, an faciet executionem archiepiscopus, not.versi.seq.Sed an iudex secularis, ver.seq.Gul. ¶Iudex secularis habet ꝯpellere, non exequi, ff.de peti.haer.l.haereditas, Ar.contrà ff.de vsufru.le.l.legatum.sed ibi non est ad pias causas.Bal. ¶Executor debet exequi intra tempus sibi assignatum, aliàs priuari poterit, vers.pen, Guli. ¶Constitutiones episcopales praefigunt terminū, & dicūt, quòd ēt ignoranti labuntur termini ppter bonum animae testatoris, & episcopus faciat, arg.ff.de insa.l.genero.& ibi oīno vide Bar.& ar.in l.si partē.§.i.ff.quemad.seruit.amit.C.de pręscrip.lōg.tem.si contrà videtur.ff.de decre.ab or.facien.l.fin.& de aedili.edic.l.conspe.& c.statutum.de praeben.lib.6. Dic, aut termini lapsus est alicui fauor, & currit ignorāti: aut piudiciū, & tūc non currit.aut nec fauor, nec praeiudiciū: & tunc currit ignoranti, vt hîc Bal. ¶Si executor impēdit aliqd de suo, recuperat.ver.fi.Gul.in l.fi.ff.de ne.ge.q alienà.§.libertas.ff.ad leg.Fal.l.j.ff.de iure del.l.fi.§.in computatione.Bald. ¶Si qs donat ppietatem retento vsufructu in vita, ista donatio est inter viuos, licet executio ei⁹ quo ad vsūfructū, sit collata post mortē: & licet fiat mētio mortis: qa non adiicit Mors, verbo pricipali, qd est Donatio, sed verbo executiuo, vt patet in forma, quā ponit Spe.in §.porro.ver.donatio autem. ¶Et nota, ꝙ triplex est species donatiōis, scilicet mera cā mortis, mera inter viuos, & quasi media inter has: & bene facit ad hoc, qd not.ff.de leg.ij.l.cùm pater.§.Maeuio.Bal.vide s.e.§.filiusfamiliàs, ¶Si qs donat plures possessiōes sigillatim enumerādo plures sīt donatiōes: sec⁹, si vno generali vocabulo, ver.optimū Gul. ¶Potest opponi pactum ꝙ donatio nō reuocetur occasiōe nascentium liberorū: & tunc cessat l.si vnquam.sed non cessat q.rela inofficiosae donationis, vers.donatio aūt firma.Guli. ¶Codicillus n reuocat per aliū codicillū cā diuersa, sed testamentū per testamētū sic, §.viso.ver.& nota, ꝙ tuti⁹. ¶Quinq; sunt inuētaria, scilicet tutoris, curatoris, orphanotrophi, haeredis.& fisci, de instr.edi.§.edito.in prin.Gu.vide s.de actore, §.tuto.& de cura.§.i. ¶Inuētariū piudicat tutori, quo ad ea, quae supprimi possunt: nō quoad ea, quae certum est poni nō debuisse, ver.seq.Gul. ¶Si tutor n posuit omnia in inuentario, repellit, si sunt suspicione digna: sec⁹ in modicis, ff.de con.& demonst.l.quāuis. ¶Sed si nō addit nouiter quaesita, nō pt huic obiici exceptio: quia iustum fuit decretum à principio, vers.sed & si omnia.& seq. De his tamen nouiter acqsitis & de fructibus debet fieri codex rationum: & est simile in fideiussore dando, C.de iure delib.l.mulier.Bal. Circa inuētarij ꝯfectionem & modū debet attendi consuetudo regionis, ver.quid si sit de consuetudine.G. ¶An pater teneat facere inuentarium? Dic, ꝙ n si iure vsusfructus administrat: quia non cogitur reddere rationē vers.quid.Gul. ¶Vltimò tractat Specu. de inuentario haeredis, & ponit substantialia, & formam inuentarij, in pe.& vlt.col.sed non plenè ponit: & iō Bar.facit aliam formam secūdum §.si verò absunt.in auth.de haer.& Falci.& inde collige.Bal. ¶Per statutū potest inuentatij confectio remitti, vt no.in l.fi.C.arbit.tutel. p Cy. ¶Itē an testator possit derogare statuto, ibidē per Cy. ¶Mādauit testator haere, ꝙ faceret capellam, & expenderet centum: reperitur capella eius aestimationis, nec reperitur à quo, vel vñ facta fuerit? Dic, ꝙ praesumitur facta ab haerede, l.fin.C.de ali.pup.praesta.per Bar.vide in arg.contrà, l.ei qui dicit.cum cōcor.ff.de prob.& in d.l.fi.ideo sic praesumitur: quia continuò stetit pupillus penes tutorem: ideo vento non praesumitur vixisse.

a ¶De praesumptionibus [a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Pileus non posuit hanc rubricam, sed de ipsa aliquid tractauit sub tit.de prob. ¶Item Ioannes de Deo Cauil.li.v.in distinctionibus tamen suis posuit materiam primi §.vt ibi dicā. ¶Tan.posuit rubricam sui operis parte secunda, rubrica pen.& hunc libellū iudiciarij ordinis Tanc.Host.allegat in Summa huius tit.§.penul.in fi. ¶Archi.autem ferè totum ipsius Tancr.titulum posuit 7.q.j.c.omnes.& ex quo reliqui practici auctores, & alij materiam omiserunt, ad non practicos recurramus. Constat omnes Summistas materiam tractauisse.

¶Et quia de Host.nunc dixi, qui vltimus fuit, scire debes eum in Summa triplicem diuisionem posuisse in secundo §. Prima fuit, q ponitur hoc §.ij.quarta omissa, scilicet de temeraria, probabili, & violenta: & de his tribus sub ver.suspiciōis.no.2.q.j.primo semp.& ext.de praesumpt.quanto.& vide, qd ibi breuiter dixi super gl. Secunda fuit, ꝙ pręsumptionum alia iudic.siue ꝯtumaciae hominis, alia famae, alia naturae, alia iuris tantū, alia iuris & de iure, alia qualitatis facti: & de hoc plenè prosequitur. Tertia ipsius diuisio est, ꝙ praesumptionum alia praesentis ad psens: alia, praesentis ad p terita: alia praeteriti ad futura: alia praeteriti ad praesens: allia; ad pręsens ex praesenti, circa futurum: alia, ex praeterito circa praeteritū, Membra insinuasse sufficiat: recurratur ad volumen gl. Hanc materiam ponunt l.dist.ferrum, 54.dist.fraternitatem.pleni⁹ de spōsa.is qui.& istas tres remittit auctor j.vers.necessaria.ante fin. Tu addas ext e.tit.scribam.44.dist.multis.ff.qd met.cau.non est verisimile.& C.de probat.siue possidetis. vbi per Odofred.& ibi per Cy.plenè & satis breuiter quāplures extr.volumina tractauerūt hanc materiam: & maximè super leg.illa, non est verisimile.inter quos Alb.Odofr.qui mutauit modum aliorū, sic diuidens: Causarum quaedam requirunt plenam cognitionem, quaedam summariam tm. Primo casu aut praesūptio est leuis, aut vehemens: & scdo casu alia ē iuris tm, alia iuris & de iure, alia hoīs, alia naturę, alia facti: & ista aut est facti praesentis, aut praeteriti, aut subsequentis: & pręd ictae praesumptiones quandoque sunt pro actore, quādoque pro reo. Vides, ꝙ principium & finem miscuit intēr membra, in quibus vult, quod in summaria cognitione eius praesumptio dat victoram etiam agenti: & ideo quia per illas non praeiudicat principali quaestioni: dat exemplum, ff.de liber.agnosc.si quis à libertis §.si vel parens.caetera omitto. Sed est sciendum, ꝙ Marti.de Fano super ea.l.non est verisimile.tractans materiam, non pmisit membra: sed quinque praesumptiones prosequitur: & est prima iuris & de iure, & in hac dat multa exempla, de quib⁹ infrà dicam. secunda est iuris: tertia est hominis: quarta est naturae, quę à natura inducitur, vel lege auxiliante naturam, quinta ex consuetudine oritur. Iura, quae inducit, j.ponam, quia sic aliquid conferam breuitati.

In spec

N præcedenribus de veris & plenis probationibus, q̃ fiunt per teſtes, vel inſtrumenta, præmiſimus:nunc ergo ad perfectionem tractatus probationum, & de probatione, quæ fit per præſumptionem, aliqua ſub compendio perſtringamus, dicentes: quid ſit præſumptio, & vn-
a de oriatur: quot eius ſpecies[a].

ADDITIO.

a Species. ¶Addit Tan. & quis eſt effectus cuiuſque.

1. §. Præſumptio eſt argumentũ ad credendum vnũ factũ, ſurgens ex probatione alteri⁹
putà ex cohabitatione perſonarum ſuſpectarum præſumitur coi
tus, vt 27. q. j. nec aliqua. 32. q. j. dixit dominus. ext. de præſum. lite
a ris. & c. 3.[a] Surgit autem præſumptio ex multis cauſis: ſc. ex cauſa,
b vt 23. q. 8. occidit. contrà 32. q. 4. origo[b]. Ex perſona, vt lxxxix. di.
decenter. & 31. q. 2. Lotharius. 4. q. 3. ver. teſtium. ext. de præſum.
c. fi. & de pœn. & remiſ. noua. & xlvj. di. ſunt nonnulli. contrà 22.
c q. 4. ſicut[c]. Ex loco, vt xvij. q. 4. quiſquis. ext. e. literis. & c. 3. cõtrà.
d j. q. 3. ſaluator[d]. in fi. & xl. diſt. illud[e]. 32. q. v. tolerabilibus. Ex tpe,
e vt xvij. q. j. Gõſaldus. ext. de ſpõſa. ad id, quod. contrà 23. q. 8. ſi nul
f la[f]. Prædicti modi probantur lxxxj. diſt. in omnibus[g]. Item ex qua
g litate, vt xlvj. diſt. ſunt nonnulli. in fi. & 4. q. 3. B. hermaphrodit⁹.
h cõtrà 1. q. j. nõ quales[h]. Ex taciturnitate, vt xliij. diſt. ſit rector. ver
ſus princ. & 28. diſt. presbyterum. ext. eo. nonne. contrà de conſe.
i di. 4. cùm pro paruulis[i]. & ſeq. In vtilitatẽ[k], vt 23. q. 4. ipſa pietas.
k contrà 23. q. v. relegentes. circa med. Ex fletu, vt 31. q. 2. ſi verum.
l 6. q. j. c. inuitare. contrà 23. q. 4. c. eſt iniuſta[l]. Ex fuga, j. q. j. c. cõſtat.
xliij. diſt. ſit rector. verſ. rectorem. recta, &c. contrà l. diſt. presbyte
m ros[m]. Ex negligentia, vt xviij. di. peruenit. ext. e. ſcribã. 2. q. 7. c. ne-
n gligere. ꝯ xlj. di. ſępe[n]. Ex cõſeruatiõe, lvj. di. c. j. cõtrà xlvj. diſt. quã
o tũlibet[o]. Ex familiaritate, vt 34. diſt. quorũdã. xxviij. q. 1. ſępe. ext.
de accuſ. repellant. ꝯ C. de epiſ. & cl. eum q. extr. de cohab. cler. &
p mul. à nobis[p]. Ex vicinitate, de pœn. di. j. ſed & continuo. contrà,
q xj. q. 3. c. anteceſſor[q]. Ex obſcuritate, vt 18. q. 2. c. pniciosam. ext. d̃
r off. del. cõſuluit. ꝯtrà lxxxvj. di. ſi quid[r]. Ex euẽtu, vt xv. q. j. aliquos
s cõtrà 14. q. 2. c. fi.[s] Ex dignitate, vt xj. q. iij. abſit. ext. de reſcr. c. præ-
t ſenti[t]. viij. q. j. qualis. ꝯ ea. q. illud[v]. & xl. di. multi[x]. Ex quãtitate, vt
v xij. q. 2. bonæ. ext. de reb. eccl. alie. vel nõ, conſenſus. ext. de ſimo.
x & ſi quæſtiones. cõtrà. 14. q. vj. c. fi.[y] Ex dilectione, vt 23. q. 4. ea. d̃
y pœn. diſt. vij. c. fi. ver. quem enim morbus. ext. de præb. graue. 28.
z diſt. de Syracuſanæ. ꝯtrà 8. q. j. c. Moyſes[z]. Ex ſocietate, 2. q. 7. c. pe
a nul. ext. de accuſ. repellantur. contrà lxxxj. di. clericus[a]. Ex frequẽ
tatione, vt in c. clericus. & ead. diſt. in omnibus. ext. de vit. & hon.
b cler. monaſteria. contrà xlvj. diſt. ſunt nonnulli[b]. Ex ætate, ext. de
præſum. cùm in iuuentute. & ij. q. j. c. ſcelus. & xxxiiij. diſt. fraterni-
c tatis. contrà ead. di. §. quod ergo[c]. Si ei, qui longo tempore in ali-
quo ordine deſeruiuit, nouiter obiicitur, ꝙ fuit à non ſuo epiſco
po ordinatus, quid ſuper hoc præſumatur tam in iudiciis, quã ex-
trà: & an pręſumatur ſolennitatem interueniſſe, vel omiſſam fuiſ
d ſe, no. ſecundum Papam, extr. de eo, qui fur. ord. ſuſcep. c. fi.[d]

ADDITIONES.

a c. 3. ¶Eſt ſciendum ꝙ Io. de Deo ex diſtinctionib. Rich. Anglici, charta nona, ſumpſit hanc diſtinctionem, quę ſequitur vſq; ad decimum octauum membrum, ſuis diſtinctionibus liiij. & ſicut Richardus nullam decretalem allegabat, ſic nec Ioannes. Guliel. addit quatuor vltima membra, & omnes decr. quæ hìc allegantur. Propter multitudinem autem contrariorum nouam formam te nebo in ſoluendo, præmittens, quòd ad plura ex contrariis ĩ. ſcriptis ſufficit hæc ſolutio, quòd præſumptio & veritas ſunt diuerſa: nec negatur præſumptionem eſſe poſſe contrariam veritati, eod. titul. c. vltimo, in fin. & patebit per inferiora, & infrà §. prox. &c.

b Origo. ¶Licet ibi dicatur, non refert, ex qua honeſta cauſa quis inſaniat, putà ex ieiunio, vel nimia vigilia, per id tamen non negatur, ex cauſa præſumptiuè iudicari, de acc. cùm dilecti.

c Sicut. ¶licet præſumatur ex perſona, putà pro conſtituto in gradu, apud Deum tamen præfertur iuſtior, vt ibi, & de temp. ord. ad aures. in fi.

d Saluator. ¶licet vẽditio rei ſacrę in eccleſia, vel ext. inducat ſimoniam, non per hoc negatur, grauiorem eſſe culpam, cùm in eccleſia peccatur, de homic. ſicut dignum. in prin.

e Illud. ¶ad hoc ꝯtrariũ & ſequẽs vide, quod in ipſo ſequenti no.

f Si nulla. ¶vide, quod no. de treug. & pace, c. j. in gl. 2.

g In omnib. ¶& xxix. di. ſciendum. & no. xviij. q. 2. diffinimus. in vl. gloſ.

h Non quales. ¶dicit, ex ſacerdotis qualitate eius ſacramenta, vel bonam doctrinam non pollui.

i Cùm pro paruulis. ¶baptizatus adultus per ſe loqui debet: tacendo non dicitur conſentire, &c.

k In vtilitatem. ¶meliùs diceret Vtilitate. ibi enim in fi. dicitur, ſint ipſi vtiliter, qui contra eam fuerunt hoſtiliter. & contrarium probat, quòd inutiliter recipiuntur hæretici, cũ peccare non ceſſent.

l Eſt iniuſta. ¶Fletus rei, vel ſuorum, non probat eum corrigibilẽ.

m Presbyteros. ¶etiam obſtante fuga apparet quandoq; cõuerſio.

n Sæpe. ¶ibi dicitur, quòd quandoque remiſſio, vel negligentia vult videri pietas. Io. de Deo fortè non ponderans, quod prædixi alleg. l. diſt. ſæpe. ſed illud capitulum facit prò, non contrà.

o Quantumlibet. ¶licet præſumatur pro iis, qui in religionibus ꝯuerſati ſunt, quandoque tamen reperiuntur alij deteriores.

p A nobis. ¶Ibi conſanguinitas elidit ſuſpicionem, quàm familaritas induceret.

q Anteceſſor. ¶Ibi, Bonifacius communicauit corpore, ſed non mente.

r Si quid. ¶non debet iudex eſſe facilis ad credendum.

s c. fi. ¶Richar. & Ludo. non allegauerũt hoc, ſed ver. Ouidij epiſt.
Careat ſucceſſibus opto, Quiſquis ab euentu facta natanda putat.

t Præſenti. ¶Hodie ſtatutũ. §. j. lib. 6. Iſtud autem capitulũ p̃t ꝯuerti: quia dicitur, ꝙ ſacerdos nõ debet rogari in teſtem, ſed ſi aliquo euentu viderit, vel audiuerit, aliis deficientibus teſtificari debet.

v Illud. ¶vide, quod ibi no.

x Multi. ¶vide, quod prædixi ſuper ſecundo contrario.

y c. fi. ¶ibi ſoluitur in fi. gl.

z Moyſes. ¶facit prò & contrà, ponderato, quod fecit Moyſes.

a Cler. ¶quòd ſit hodie clericus, ibi præſumitur ex ſolitudine.

b Sunt nonnulli. ¶ſanctus vir mala de bonis non æſtimat.

c §. quod ergo. ¶ibi, difficile continentiam ſeruat, &c.

d C. fi. ¶Primum ibi ſcripſi poſt eum in gl. ſecunda: ſecundum dictum quære de re iud. ſicut. ſuper tertia gloſſa, in quibus locis vide per Inn. & Abb. Sicu. item Rota in antiquis deciſ. lxxxiiij. & deciſ. cccxij.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionum ſpecies quot ſunt.*
Præſumptio temeraria, quæ.
2 *Præſumptio probabilis quæ ſit, & ex quibus ſurgere dicatur.*
3 *Præſumptio violenta ſurgit ex veriſimili probatione.*
Præſumptio iuris dicitur, quando ius præſumit ita eſſe.
4 *Denunciante aliquo alicui ter, ne cum vxore ſua loquatur, ſi poſtea cum ea reperiatur loqui, violenter præſumitur de malo.*
5 *Præſumptio neceſſaria quæ dicatur.*
6 *Iudex procedens per præſumptionem, debet eſſe tardus ad pœnam imponendã & ſententiam temperare.*
7 *In criminibus non debent eſſe præſumptiones, ſed claræ probationes.*
8 *Tortura an ex præſumptione poſſit aliquo caſu dari.*
9 *Bonum factum ſemper præſumendum eſt benefactum.*
10 *Bonum de malo, aut malum de bono, nunquam eſt præſumendum.*
11 *Præſumptiones diuerſę nonnunquam circa idem factum habentur.*

a 2. §. Species [a]aũt p̃ſumptionũ ſunt quatuor, licet cõiter
1 tres conſueuerint aſſignari. ¶ † Eſt enim prę
ſumpt

ADDITIO.

a Species. ¶Proſequitur & ampliat verba Tanc. vbi ſ.

ADDITIO. Adde ad materiam videndũ Præpoſi. Mediolanen. in c. is qui fidem. de ſpõſa. in 2. col. & ſeq. vbi pleniſſimè: & de differentia inter præſumptionem & fictionem, vide omnino Ioannem de Tur. crem. in c. ferrum. diſt. l. & Philip. Corn. conſi. cxxxv. inci. viſis articulis. in 2. col. ver. nam ius canonicum. in j. vol. Et an præſumptio violenta habeat vim plenæ probationis etiam in cã criminali, vide Matheſilan. notabili cxix. incipiente, nota, quòd præſumptio. Et an contra præſumptionem iuris & de iure admittatur probatio in contrarium, vide Io. de Tur. cre. in d. ca. ferrum. in ſecunda concluſione, & per Ludoui. Rom. conſ. cccl. incipien. in caſu. col. 4. verſ. his tamen. & vide Hippoly. de Marſi. ſing. cxvj. incip. præſumptio. vbi, quòd præſumptio iuris & de iure, eſt maximæ importantiæ, & operatur plura, vt habetur in l. fin. C. arbitr. tutel. & in l. antiqui. C. ad Velleia. & in l. fi. ff. quod metus cauſa, & in c. is qui. de ſponſa. cum ſimil. de quibus latè per Felin. & alios ĩ c. quanto. in vl. col. de pręſum. Et inter alios effectus, quos operatur talis præſumptio iuris & de iure, operatur, vt cõdemnatus ex præſumptione iuris & de iure, non poſſit appellare: quia habetur pro confeſſo & conuicto: & confeſſus & conuictus non appellat vt in l. 2. C. quorum app. non recip. ita ſingulariter dicit Bal. in l. ſi qui adulterij. C. de adul. quod dictum refert & ſequitur pro notabili dominus Franciſcus Brunus in tractatu ſuo de indiciis, & tortu. in vj. charta, in 3. col. in prin. Et adde Præpoſitum Mediolanenſem in d. c. is qui fidem. in col. penul. ver. colligendo. vbi ponit regulam. ꝙ contra præſumptionem iuris & de iure, non admittitur probatio: quam regulam limitat ſex notabilibus modis: vide om

sumptio temeraria probabilis, violenta & necessaria. Temeraria
præsumptio est, quæ surgit à malis hominibus & maleuolis, & ex
causis vilibus & leuibus: putà quia vident aliquem semel cum ali
qua loqui, statim præsumunt malum: & malè, cùm dubia in me-
liorem partem debeamus interpretari, ext. de reg. iur. c. 2. Vnde si
presbyter amplexetur mulierem, præsumitur facere id causa be-
nedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi, xj. q. 3. absit. xcvij. dist.
in scripturis. Temeraria ergo præsumptio inualida est, & à iure re
pellitur, nec mouere debet animum iudicantis, ij. q. 1. c. j. & vj. q. j.
2 c. oues. lxxxvi. dist. si qui verò. ext. de simo. licet Heli. ¶† Probabi
lis autem, siue verisimilis dicitur præsumptio iudicis: & hęc surgit
multis ex causis & suspiciõibus (de quibus s. aliquas tetigi) fama
a super his crebrescente: & hæc inducit purgationem[a]; vt extrà. de
purg. cano. c. si quis. de gradu. 2. q. v. c. presbyter si à plebe. & ca. si
mala. & c. omnibus. Cõtra eam tamen admittitur probatio, vt 7.
q. j. c. præsentium. ext. de renunc. super hoc. Nec inducit iudicẽ ad
sententiandum, nisi cùm talis in purgatione defecerit, vt in præ.
concor. & ext. de cohab. cler. & mulie. c. tua. & dicam j. de abolit.
& purgat. §. nunc de purgatione. Veruntamẽ licet per se iudicem
non moueat ad pronunciandum, cum vno tamen teste, vel cum
b alia consimili præsumptione plenam facit fidem, secundũ Tãcr.[b]
extr. de præsumpt. illud. 4. q. iij. ver. item sæpe. 3 5. q. 6. si duo. C. ne
de sta. defunc. l. 2. vel mouet iudicem ad deferendum iuramentũ
ei, pro quo est præsumptio, vt sententiam ferat pro eo, C. de reb.
cre. in bonæ fidei. ff. de iureiu. admonendi. ext. de proc. ex insinua
3 tione. ext. de prob. sicut consuetudo. ¶† Violẽta aũt pręsumptio
surgit ex verisimili ꝓbatione: & dicit̃ præsumptio iuris, quãdo i[9]
præsumit ita esse: putà si apparet chirographum cancellatum, ius
præsumit debitorem esse liberatum, ff. de probat. si chirophum &
lxxvij. dist. scire. in fi. ff. de pact. postquam. & l. Labeo. Præsumit ẽt
ius, quòd nullus resignet personatum ecclesię, & postmodum re
c cipiat vicariam, ext. de præsump. quia verisimile[c]. Item præsumit,
quòd nullus de maiori dignitate transit libenter ad minorem, vt
ext. de cleric. non resi. in eccle. vel præb. c. j. Item præsumit, ꝙ quis
cognouerit vxorem, cum qua diu cohabitauerit, vt xxvij. q. j. nec
aliqua. Item si quis inuentus sit cum aliqua nuda, solus cum sola &
in lecto iacẽtes, secretis locis & latebris, præsumit̃, quòd sint for-
nicati, vt extr. d̃ p̃sum. lr̃is. Itẽ si accusat⁹ aufugiat, p̃t ꝯdẽnari, vt ff.
d de bo. li. si in libertinũ. & C. vt oẽs iud. tam ciui. quã mil. l. vnica[d].
¶† Item

ADDITIONES.

Omnino per eũ. Et an & quando p̃sumptio reqrat allegationem, vi-
de omnino Alex. in l. q in aliena. in iij. col. ver. ext. gl. ff. de acq. hæ-
red. & per Lud Rom. cons. lxvij. incip. pater reuerendæ. ver. secũ-
dò respondeo. Et an præsumptio iuris, quod quis habet in re, ex-
cuset violentum inuasorem ipsius rei à pena & à dolo, vide Hip.
de Marsil. sing. clxvij. inc. violentus inuasor. Inn. in c. cùm in offici
is. de testa. Bal. in authentica, licentiam. ver. sed reuoco, C. de epis.
& cler. Et adde, quòd præsumptiones iuris sunt liquidissimæ pro
bationes, l. licet Imperator. de leg. j. l. si qs locuples. ĩ fi. ff. d̃ manu-
mis. test. l. quidam testamento. in fi. de vulg. & pupil. no. Abbas. in
c. j. in 2. notab. de cleri. non resi. in c. cùm dilecti. in j. not. de donat.
& Bar. in l. fi. ff. de pub. iud. & dominus Philip. Deci cons. ccxxij. in
4. col. ver. in hac causa. in secunda parte cons. Et ꝙ præsumptiões
legum dicantur liquidissimæ probationes, no. Paul. de Cast. cons.
cclxxxj. inc. in causa ista in 2. co. ver. tertiò releuatur. in prima par.
cons. & Mari. Soc. cons. 23. inc. circa prædictam. col. vj. ver. xij. pro
batur. in primo volumine: & ibi, an contra præsumptionem iuris
& de iure, admittatur probatio in contrarium. Henr. Ferran.
a Purgationem. ¶ Hic est effectus. Tanc.
b Secundum Tanc. ¶ cuius ad literam est iste ver. totus.
c Verisimile. ¶ secundum Tanc. quod sequitur vsque ibi, hîc indu-
cit. interposuit autor.
d L. vnica. ¶ Hîc est instandum propter materiam: & concordat s.
ver. ex fuga. §. prox. & datur thema de reo, qui obiicit falsitatẽ cõ
tra instrumentum productum ab actore, ac etiam notarium accu
sat de falso: qui notarius postquam comparuit dato fideiussore,
vel priùs aufugit: quæritur de notario, ac etiam de actore produ-
cente, in quo lædantur ex fuga? Contra notarium accusatũ indu-
citur l. in eos. ff. de custo. reor. quæ vult, carceratum, quia delatus
est de crimine, si aufugit, dato quòd innocens esset, puniri, vt cõ-
fessum, vel conuictum. facit in auth. de coll. §. antepen. Col. ix. ad
idem in auth. de exhib. & intro. reis, §. si verò etiam quidam. Col-
latione v. & quod ibi no. de seruientibus, qui fugiunt. Item lex fu
gam vocat delictum, ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. in princ. Itẽ
desertor capi potest, ff. de re mil. nõ omnes. §. desertor. itẽ facit ff.
ad Sylla. l. 3. §. de his autem. & l. leges. §. j. facit ad hoc 3. q. 9. decre
uimus. ext. eodem titulo. nullus. Dominus meus in l. raptores. C.
de epis. & cler. vbi de fuga fit mentio, an propter illam sequatur
condemnatio, distinguebat, si crimen est tale, ad cuius damnatio-
nem sufficiat sola præsumptio, sufficiet fuga sola, ff. de suspec. tut.
l. impuberibus. C. de asses. l. consiliarios. C. lib. xj. de omni agro de
ser. l. locorum. & in præd. §. si verò etiam quidam. Si autẽ ad dam-
nationem criminis requiritur plena probatio, non sufficiet fugæ
probatio, ff. de requi. reis, l. j. de custo. reo. l. diuus Adrianus. versic.
diuus Pius C. de raptu virg. l. j. §. j. facit C. de iura. cal. l. 2. §. quòd si
actor. & §. sin autem. Old. ibi dicebat, quòd si imponitur fuga pro
crimine, tunc sola sufficit, vt in desertore, C. li. xij. de deser. l. j. & 2.
ff. de re mil. l. desertores & l. qui cum vno. §. qui post desertionẽ.
Et sic posset intelligi l. ĩ eos. in prin. allegata, quæ de fuga carceris
loquitur. Si autem non pro crimine sed pro criminis prioris pro
batione imponitur fuga, tunc procedat superior distinctio. Dyn.
in pręc. versic. diuus Pius. fatetur, quòd fuga inducit suspicionem:
sed ex suspicione non debet quis damnari, ff. de pœnis. absentem.
dicebat tamen, propter suspicionem illam eum subiici posse tor-
mentis, vt in præd. §. de his autem. quod Iacob. de Belui. non pla-
cet in præ. §. si verò etiam. per legem ff. de q. l. j. in princ. & C. de q.
l. milites. per quas patet, requiri ad torturam argumenta siue indi
cia in plurali. Præterea fuga non respicit directò delictum, sed tui
tionem personæ. De tortura vide, quod plenè scripsi ext. de reg.
iur. cùm in contemplatione. De indiciis satis dixi s. de proba. §. fi.
super ver. xiij. Quicquid tamen sit, de iure contrarium seruatur:
quia ex vnico indicio torquetur. Per prædicta tamen quæstio de
producente remanet in dubio: quia si sola fuga notarij non pro-
bat contra ipsum, multò minus cõtra actorem producentem fa-
cit l. ij. C. de fi. inst. Hinc est, quòd cũ opponitur talis falsitas, vter-
que probat. C. de fal. l. fi. & vide s. de probat. §. j. sub ver. ix: & quod
ibi dixi. Est sciendum, quòd dum eram in curia, quidam arrestati
per benefactorem meum venerandæ memoriæ dominum Papã
Ioannem, fugerunt: quo scito, hora prandij tota curia fuit in mo-
tu, & multi prælati & nobiles statim equitarunt ad locum, quò i-
uisse putabantur: inuenti fuerunt manu armata, sed non capti: tũc
fuerunt examinata certa dubia. Et erat primum, an fractio arresta
tionis & fuga induceret veram probationem eorum, propter q̃
fuerant arrestati, ita, quòd posset ferri contra eos, vt confessos &
conuictos, diffinitiua sententia? Erat secundum, quod propone-
batur, an ad illam audiendam essent demum citandi? Ad primum
per diuersos inducebantur multa. Primum, quòd princeps est lex
animata in terris, vt in auth. Colla. 4. de cons. in fine, vbi v. cõcor.
alleg. gl. restat. quòd arrestatio legis & principis idem sunt: sed frã
gens arrestationem legis habetur pro confesso: est tex. C. de asses.
l. consiliarios. & vt omnes tam ciui. quàm mili. l. vna, ver. quòd si
quis. facit ad prædicta ext. de exces. præl. ex literis. vbi contra illũ
missum per visitatores ad curiam, licet non arrestatum per Papã,
a ipse Papa procedens, eum, qui de curia fugerat, pronunciauit in-
dignum altaris ministerio. ex quo secuta fuit depositio. Item iura
non solùm arrestatum fugientem, sed etiam contumaciter absen
tem habent pro confesso. probatur hoc iij. q. ix. decernimus. xj. q.
j. Christianus. in fi. extrà hoc e. tit. nullus. ff. de iure fisc. l. senatus. §.
diuus vbi delator contumax punitur, ac si non probasset. Item se
cũdum leges effractores carcerum capite puniũtur, ff. de effract.
l. j. Fugienti poena mitior imponitur, vt ibi, & ff. de cust. reo l. mili-
tes. & l. in eos. de poe. l. aut damna. §. quisquis. vbi damnato ad tẽ-
pus ad pœnam carceris, si fugiat, duplicatur tempus tunc residuũ,
seruata tamen distinctione, de qua ibi. Facit ad idẽ C. de cohort. l.
si apparitor. lib. xij. vbi apparitor fugiens absens damnatur: quod
regulariter non fit secundum legem. ff. de pœnis, l. absentem. in
prin. & C. de accus. l. absentem. de hoc, & quid secundum cano-
nes, iij. q. ix. in summa. de dol. & contu. veritatis. ad fi. Contra istos
qui se occultant, vel occultantur, etiam quo ad modum procedẽ
facit l. 2. C. de his, qui latro. occul. in grauibus criminibus, quale ẽ
crimen hæresis: videmus, quòd sola contumacia, etiam cum ex-
communicatione secuta, non sufficit ad sententiam damnatio-
nis, nisi labatur pòst annus, de hæret. cùm contumacia lib. 6. indu
cebatur tamen tunc sic illa dec. Contumacia enim suspicionem
probabilem, facit vehementem: fuga verò carcerati, vel arrestati
aliquid addere debet: sed post vehementem non est gradus, nisi
violentiæ, vt ibi no. ergo violentiam inducit. Sed respondebatur
ꝙ vehemens non erat hæc media: nulla eñ contumacia præces-
serat: imò vocati venerant. De secundo dicebatur, citationẽ ñ es
se necessariam per decr. eum qui. de dol. & contu. lib. 6. vbi patet
contumacem, qui appellauit, etiam ad sententiã non citandũ. Ra
tio, quia appellando ꝓtestari videt̃ se de cætero nolle venire. Si
hoc operatur verbũ appellatiõis, longè forti⁹ hoc operari debet
fuga carceris, vel arrestationis, ẽt in facto ꝯsistens: cùm plus sit fa
ctis demonstrare, quàm verbis dicere. de hoc de app. dilecti. ij. in
j. gl. Item si verum est, quòd sine appellatione dicẽs se nolle veni
re, sit manifestus contumax, vlteriùs nõ citandus, per dec. venera
bilibus

4 ¶†Item si quis denuelet tot alieni, ne cũ vxore sua loquatur, & postmodum inuenit eum cum ea loquentem, potest eum iudici tradere puniendum: quia violentissima præsumptio est, quòd ꝑ malo loquatur, in auth. vt lic. matri & auiæ, §. his quoque. Collat. 8. quæ est posita C. de adulter. auth. si quis ei. Item si te accuso de adulterio cũ Berta commisso, & tu me repellis, dicens, ꝙ est tua consanguinea: postea verò cum ea cõtrahas, poteris puniri, quasi de maleficio videaris ꝯfessus, vt C. ad leg. Iul. de adul. si quis adul-
a terii. & hoc inducit[a] iudicem ad pronunciandum pro ea, nisi contrà probetur. nam ꝯ talem præsumptionẽ bene admittitur proba
b tio, vt in prædicta concordantia, & extrà. de probat. proposuisti[b]. Ar. contrà, quòd non inducat iudicem ad pronunciandum, extrà de præsum. literas. Sed ibi Papa voluit benignè agere. Vel dic, ꝙ i
c ducit probationem in criminibus mediocribus, vt in prę. c. dixit[c]. non in enormibus, vt in præd. ca. literas. dic, vt ibi not. Aliàs aũt ꝑ præsumptiones, præter quàm in præmissis casibus, & similibus, si condemnatur quis sine probatione, secundum Rof. quia sancti[•] est impunitum relinqui facinus nocentis quàm innocentem cõ demnare, vt ff. de pœnis, absentem.
5 ¶†Necessaria autem est præ sumptio illa, quàm communiter vocant Magistri, Iuris & de iure: & hæc inducit probationem, & iudicem ad pronunciandum, nec recipit probationem in contrarium. Dicitur autem ideo Iuris & de iure, quia ius vehementer præsumit sic esse, vel non esse: & propter talem præsumptionem ius statuit super ea. Verbi gratia: Si is qui contraxit cum Berta per verba de futuro, cognouerit eã postea, ius certè statuit, contra huiusmodi matrimonium præsumptum probationem non admitti. nam ex quo eam cognouit, intelligitur in eam consensisse, quamuis cum ea non contraxerit per verba de præsenti, vt ext. de sponf. is qui. & in exemplis ibi no. Itẽ si quis cognoscit sponsam suam conditionalem, ius præsumit puram consensum accessisse: & ideo statuit pro matrimonio sententiandum, ext. de despon. impub. de illis ext. de cond. appof. ꝑ tuas. Et eodem modo, si qua inuita viro tradita, pòst consenserit in carnalem copulam, vlteriùs non auditur, ext. de eo, qui dux. in mat. quam pol. per adul. c. significauit. extr. qui matri. accuſ. poſ. insup. Vel si postea cum eo per annum & dimidium stetit, vlteriùs non admittitur ad probandum violentiam, quæ præsumitur in cõsensum transisse: extr. de sponsa ad id, quod. & c. iuuenis. Idem in ea, quæ dicit se inuitam intrasse religionem, ext. qui cler. vel vouen. c. fi. Item pone alia exempla, vt C. ad Macedo. l. fi. & C. arb. tute. l. fi. De hac autem præsumptione loquitur xj. q. j. c. si qui clericorũ. & in auth. vt lic. matri & auiæ, §. penul. & fi. ext. de desponſ. impu.
d c. literas. & de hac materia vide ext. de sponſ. is qui fidem[d]. & l. di. ferrum. & liiij. dist. ca. fraternitatem. Aliàs autem quantũcunque ius aliquod præsumat, semper admittetur probatio in contrariũ, nisi aliquid certum super ipsa præsumptione statuat: putà, ꝙ non admittitur probatio in contrarium, vt no. in prędicta concordan
e tia[e]. ¶†In summa nota, quòd vbi iudex per præsumptionẽ ꝑce-
6 dit, valdè suam debet sententiam temperare, & tardus debet esse ad pœnam corporalẽ, vel pecuniariam infligendã: ar. 2. q. j. ca. nomine. & c. j. quod dic, prout notatur, secundum Papam, ext. eo. qa
f verisimile[f]. ¶†Sed pone: Petrus minatus est Titio, ꝙ ei oculos
7 erueret: postmodum eruti sunt oculi eidem T. nescitur tamen à
g quo: sed P. accusatur de hoc, contra quem probantur solùm huiusmodi

ADDITIONES.

☞ bilibus. de sen. exc. lib. 6. §. secus. nec audiendus appellans, per clemen. de dolo & cont. si ante. fortiùs sic dicemus i isto fugiẽte sup hoc tamen vide, quod plenè scripsi s. de contuma. §. j. vltra medium, ante ver. & nota, quòd.

ADDE, an fuga faciat quem haberi pro ꝯfesso: vltra ea, quæ no. i d. l. in eos. Bal. conſ. cxxij. j. li. vbi consuluit tenuisse sententiam iudicis, qui condemnauit quendam, qui fugerat dimissa vxore i domo mortua ex vulneribus: iuncta eius confessione extraiudiciali, & fama publica: & per Bal. eius conſ. ccxxx. inc. primus quæstiõis articulus, vbi dicit, gl. dictæ legis, in eos. sic debet limitari. Nã aut quis detinetur pro generali inquisitione, & nõ habetur pro ꝯfesso: quia ficta ꝯfessio, sicut vera, debet cadere super certo: & ideo debet crimẽ certũ probari, vt l. j. C. vt omnes causæ, tam ciui. quã cri. & in auth, vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitas. Aut detinet per inquisitionem specialis criminis: & tunc aut aufugit confractione, aut conspiratione, & loquitur l. in eos. aut aliter, & tunc ñ habetur pro confesso: punitur tñ pro motu iudicis, vt no. Gul. de Cun. in l. succurritur. ff. ex qui. cau. maior. & ibi etiam, ꝙ fuga carcerati non probat cõtra potestatem, siue officialem. Respectu autẽ testatorum, de quibus Io. An, loquitur, vide latiùs per Old. cõsi. lxv. vbi etiam, qualiter Cardinales essent puniendi, & reliq religiosi, qui illi schismatico fauorem præstiterint, qui vocabatur Ba

uarus: consilium incipit, hic igitur.
a Inducit. ¶Ponuntur effectus, secundum Tanc.
b Proposuisti. ¶Sic est in acquisitis per vxorem, cõstante matrimonio: quæ mariti præsumuntur, nisi probetur contrarium, ff. de don. inter vir. & vx. l. Quintus. Idem dicunt quidam de acquisitis ꝑ filiumfamiliàs, vt præsumantur aduentitia, de bonis patris quæsita: alii contrà: vide s. de actore. B. verſ. sed quid si dubitetur.
c Dixit. ¶Multùm respexit auctor retrò: est enim allegatum in prĩ cipio §. præcedentis.
d Fidem. ¶Et vide, quod ibi dixi super gl. 2. hoc eodem ti. quanto. super j. gl.
e In prædicta concordantia. ¶Semando, quod obtuli super rubrica in fi. eo ꝙ dictum Mart. de Fano in volumine non habetur, est sciendum, ꝙ ad hanc speciem ipse addit hos casus. Primus in stipulatione de dote tacita, C. de rei vx. actio. l. vnia, j. resp. Secundus in muliere, quę se pro alio obligauit, vt videatur id pro se fecisse, C. ad Velleia. si mulier. & l. antiquæ. Tertius bonæ fidei possessorem facit malæ fidei per contestationem, ff. de pet. hære. sed & si lege, §. si autem. Quartus facit verum contumacem, qui se præsentat iudice pro tribunali sedente, non contumacem, ff. de in integ. restit. l. diuus. Quintus facit eum donasse, qui donare noluit, ff. ad l. Aquil. si seruus. §. si oliuam. Inst. de rerum diuiſ. §. ex diuerso: Sextus inducit institutionem, vbi facta non fuit, ff. de adminiſt. tut. l. lex, quæ tutores. Septimus facit prælatos acquirere ecclesiæ, qð ñ intendebant: C. de epiſ. & cler. auth. licentiam. Octauus facit patrẽ ꝑmittere dotẽ de suo, quã intẽdebat promittere de alieno, C. de dot. promiſ. l. fi. Nonus præsumit substitutionẽ pupillarẽ, vbi mẽs testatis erat solũ de vulgari, ff. de vul. subſtit. hoc iure. & C. eod. ti. quãuis. j. resp. Decimus ꝯ veritatẽ rei facit militem in castresi peculio mutuatum, C. ad Maced. l. fi. Vndecimus facit hæredem manumittere seruum, quem manumittere noluit, C. de Lat. lib. toll. l. j. §. illo. His casib. & similib. lex dicit, Sic volo, sic iubeo: nec innititur veritati facti, sed voluntati & æquitati. adducit ad idem C. de dona. ante nup. cùm veterum. de bo. quæ li. cùm oportet. §. fin autem. de fideic. lib. & si non. de pig. l. fi. C. de epiſ. & cle. officiales. ff. de adop. l. his verbis. Prosequitur demum præsumptionem iuris, in qua non præponitur præsumptum vero, si verum cõtra illam probari possit. Nõ dicit ergo ius, Sic volo, sic iubeo, vt s. sed dicit sic credo, nisi contrarium appareat. Dat exempla in non expressis casibus, vt d. l. Quintus. ff. de don. inter vir. & vx. cui coniungitur l. eriam. C. e. ti. ff. de iure dot. sed nisi. de testa. l. seruos. de excusat. tu. Nesennius. & l. seq. loca. & conduc. l. item quæritur. de lega. 3. l. vxorem. §. fi. de li. & posth. l. placet. de cond. inst. l. quidã. queadte. aper. l. j. in fi. de annu. leg. l. annua. §. à Titiã. de lib. agnoſ. l. j. §. Iulianus. de proba. qui testamentum. quib. mo. pig. vel hypo. sol. sicut re. §. superuacuum. de rel. & sump. fun. si quis impediat. §. sed interdum. de neg. gest. Nesennius. de fideic. lib. l. generaliter. §. si petitũ de fideic. cùm acutissimi. de probat. siue possideris. mand. l. per diuersas. de prob. cũ te minorẽ. de anna. excep. l. fi. de secun. nup. auth. nũc. aũt. de alimẽ. pup. præstan. l. fi. arb. tut. l. fi. Fatetur, quòd qdam computant istã sub priori: & autor istam superiùs allegauit de distra. pig. l. & qui sub imagine. De tertia præsumptione hominis dat exempla, ff. de acq. hæred. cùm quidã. §. quid ergo. de hær. instit. ven. l. vlt. de probatio. l. chirographũ. de leg. 2. l. vnũ ex familia. §. fi. C. de postul. prouidendum. in fi. de fur. & ser. corrup. l. inciuilem. & l. ciuile. et de testa. mil. in testamento. in fi. secundum vnam lecturam, de inof. test. l. filiis matrem. Hæc hominis præsumptio nec veritas ẽ, nec pro veritate recipitur: proficeret tamẽ, si esset aliqualiter violenta, & aliquib[9] indiciis iuuaretur, ff. de lib. agnoſ. l. 3. §. Iulianus. ff. de min. l. 3. §. j. in fi. C. q, & aduerſ. quos, l. j. De quarta ꝑsumptione naturæ, allegat ff. qð met. cã, l. isti qdẽ. §. fi. de nup. l. j. primo resp. de reb. dub. l. qui duos. §. 2. qð cũ fal. tut. l. pen. resp. j. de lib. hom. exhi. l. 3. §. si eũ. de adop. l. nec ei. de reb. e. l. si pupillorũ. §. si pater. de his, qbus vt indi. hær. auf. §. fi. de manu. vind. l. illud. in fi. de lib. leg. l. Aurelius. §. Titius. de reg. iur. l. capieda. Dicit aũt hãc ꝑsumptionẽ natura & lege iuuatã, in dubiis ꝑ lege seruari. De quinta sumpta ex ꝯsuetudine, al. ff. de pig. actio. vł vniuersorũ. de leg. j. si seru[9] pluriũ, §. fi. de leg. iij. nũmis. ad Maced l. seru[9]. §. antep. subdit, ꝙ hãc præsumptionem sustinet lex: & meritò, cùm consuetudo sit altera natura.
f Verisimile. ¶Quod posui e. ti. c. 2. in gl. per hoc.
ADDE, vt per Ale. in l. j. in 8. col, ff. si cer. peta.
g Sed pone. ¶Iste ver. & sequẽs additi fuerũt: & primũ habitũ ex dictis Odof. fm ex dictis Guid. de Suz. in diuersis locis: sed plus in l. Pomponius. ff. de neg. gest. in fi. & in quæstione statutorum mihi sub litera B. concordat autem in his, q hic dicuntur. Addit tñ Guido vtrobique, ꝙ secundum Lombar. iudici posset bellũ, vt ibi. libro primo, de hom. liberorũ, c. recolimus. Acquè poterat auctor addere tertiã qõem multorum de illo, q domũ vendidit, & paulò pòst ꝯmisit homicidiũ, an sic præsumat venditio facta in frau-

iusmodi minæ:quæritur,vtrùm ex hoc solo debeat condemnari? Et videtur,quòd non:quia in criminibus claræ debent esse probationes,ij.qu.8.sciant.Item metum non ex iactationibus tantùm, sed ex facti atrocitate probari conuenit,vt C.quot met.ca.l.me
a tum[a].Licet ergo minæ probentur,non ob hoc factum probatur C.de transf. interpositas.nam præsentem metum inspicere debem⁹,ff.qd me.cau.l.metū.C.de pœ.qui sniam. Nec p psūptionē debet quis ad pœnā sanguinis ɔdemnari,ff.de pœn.absentē.Nec debet imputari,quòd iracundiæ calore dictū ē,ff.d re.iur.qd calo re.ij.q.3.§.notandum.prope prin.Nec propter verba sequuntur verbera,ff.de his,qui no.infa.l.iussum.& l.verbera.Arg.contrà ff. ad leg.Iul.de adul.quod ait.ff.ex quibus cau.mai.l.antep.ff. de rei
b vend.l.si ante.ff.si cui plus, quàm per leg.Fal.hoc autem[b].Præsumitur enim aliquid ex his,quæ incontinenti secuta sunt,extrà.de elect.officij.Item nemo præsumitur dixisse, qđ mente non agitauerit,ff.de supel.leg.l.Labeo.in fi.C.quod me.cau. si donationis. ibi,vel capitales,&c.23.dist.Psalmista.ff.de q.milites.SOL.Dicūt quidam ex præmissis dictis præsumi, & ex persona dicta pensari, C.si quis Imper maled.l.j.C.de rei vend.in fundo.ff.de tut.& cur. his qui.ff.de q.minore.ff.de actio.& obl.l.fi.ff.de actio.si cui.extr. de pign.illo. in fin. Si enim non consueuit talia facere,non debet iudex ex præsumptione condemnare, licet fuerit minatus, vt in
c præ.l.absentem.Posset tamen supponi tormentis[c], ar.ff.mand.si
8 verò non remunerandi.§.contrario.in fi.¶†Et idem est,si aliqs ĩterfectus sit,nescitur tamen à quo:sed probatur,quòd P.erat inimicus illius, & ab illo offensus.nam bene poterit P. ex tali præsūptione torqueri,ff.de don.inter vir. & vxo.si seruus communis.
9 & l.cùm hic status.§.si mulier.& l.vir vxori.ff.de lega.3.l.vxori.§.
d fi.ff.fami.erciscun.l.qui pater.¶†Illud etiam notandum est[d], ꝙ

Omne bonum factum,rectè præsumitur actum.

ar.extr.de renun.in præsentia. & de præsum.c.fi.xj.q.3.absit.C.de commit.& contrah.stip.l.j.Item

Omne malum factum,prauè præsumitur actum,

ext.de præsum.c.j.ff.ad legem Aquil.nam ludus.xv.q.j. si quis nō iratus.& q.6.c.j in fi.quod verum est omnino,nisi ratione perso-
10 næ ɔtraria præsumptio oriatur,vt q.v.non omnes.¶†Item nota,quòd non præsumitur bonum de malo, nec malum de bono, vt xlvj.dist.sunt nonnulli.in fi.q.qui semel fuit bonus, adhuc præ
e sumitur bonus:& econtrà[e],ff.de accus.si cui.§.iisdem.ff.de re mil. non omnes.§.à barbaris.& in præd.c.sunt nonnulli.ad fi.ext.de p̄sum.c.mandata.ext.de præben.ca.nisi essent.in prin.Et qui semel fuit excommunicatus,adhuc præsumitur esse excommunicatus,
f vt legitur & no.ext.de cler.exc.c.illud[f].ext.de scruti.in ord.fac.c. vnico.Ar.contrà j.q.7.sancimus.de hoc s̃.de proba.§.videndum.
11 versi.sed nunquid.¶†Item nota,ꝙ circa idem factum nonnunquam diuersæ præsumptiones habentur,& quandoque vna illarum præponderat alij, vt ext.de elec.cùm inter R.seniorē.ver.sanè quamuis.cum suis conc.& adde,quod no.s̃.de prob.§.j.ver.se
g cundum.& §.videndum.ver.v.g

ADDITIONES.

☞dem pœnæ,quòd domus veniat diruenda,vel confiscanda secūdum formam statuti?de qua vide j̃.de dona.ver.item pone.
ADDE tu ad quæstionem auctoris ea, quæ plenè dr̄r per Anto. de But.in c.iurauit.& per do.Ab.Sicul.ibidem,ext.de prob.& per nouissimos ibidem. Ad quæstionem verò,quam ponit hîc Ioan. And.adde notabiliter Bal.in l.si is qui.per illum text.ff.de acquir. hæred.

a Metum.¶vbi de hoc no.Cynus non tractat ibi q. sed. huc remittit.

b Autem.¶Plus facit pro prima parte:& si mihi non credis, vide, quod no.ff.de pet.hære.si quis libertatem.§.penul.in glo.ad arbitrium.

c Tormentis.¶Dixit Guido in q.si aliquod indicium adsit: quia iura,quæ sequuntur hîc,& j̃.ver.prox.satis sunt à longè:vide,quod prædixi super verbo,violenta.

d Est.¶T.vbi s̃.

e Econtrà.¶De reg.iur.semel malus.lib.6.& Iac.de Bel. hoc multum plenè prosequitur super l.omnimodo.C.de inoffi.test. in solutione contra.
ADDITIO. Amplia singulariter prædictam regulam, vt per Hippo.de Marsil.sing.lxxiiij.incip.tu habes regulam.Henric.Ferran.

f Illud.¶Puto,quòd allegare voluit dec.proposuit.e.ti.

g Ver.v.¶An ballæ,vel res habentes certum signum, præsumant eius,est signum:vide per Iac.de Bel.in q.quæ incipit,dux in ducatu.ad fi.

ADDITIONES NOVAE.

§ De hac materia vide Bar.& Alb.in l.ex persona.& l.siue possidetis.C de prob.vbi multa singularia dicit.

§ Quæ differentia sit inter præsumptionem & fictionem, gl.in l. vnica.§.accedit C.de rei vxo.actio.

§ Nota ꝙ duæ præsumptiones faciunt vnam probationem, Bar. in l.excusantur.de excus.tut.

§ Quare in dubio præsumitur quis bonus, & in dubio præsumit quis non soluendo.Hos.in summa de scrutinio.§.in summa quærit de hoc,& dicit ꝙ ratio est, quia virtutes naturaliter debent in esse homini.verū est post baptismum, quia in baptismo cōfertur gratia,de consf.dis.4.c.paruulos.vide Host.in summa.de scruti.

§ Nota ꝙ si alicui obiiciant plura crimina,& respondēdo aliqua, prætermittit quicquid ex violenta præsumptione confiteri vide tur.Bald.in l.siue possidetis.de prob.& c.nonne.ext.de præsump.

§ Nota ꝙ sicut vnū factū nō præsumitur,ita nec pluralitas factorum.fa.c.cum Io.heremita.de fide inst.l.ab ea.de prob.& de rescr. c.2.de cond.ap.c.per tuas.

§ Nota ꝙ contra possessionem iuris & de iure non admittit probatio in contrarium,nisi per confessionem partis no.in Authē.si iam necesse.de dona.ante nup.& clem.constit.in fine,de elect.de hoc nota. in l.non est verisimile.ff.quod met.causa.& l.si duo.de acquir.hæred.nota tamen ꝙ partis confessio non admittitur cōtra fictionem, licet admittatur cōtra præsumptionem.no.Bal.in l.siue possidetis.de proba.vbi Bald.dicit ꝙ Nico.mata.dicit ꝙ duæ sunt præsumptiones,vna est iuris,alia hominis:& iuris præsumptio est duplex,quia quædam est quæ transit in statum legis,& ista appellatur iuris & de iure.dicitur enim iuris, quia à iure est inducta.& dicitur de iure,quia de ea est factum ius, & contra istam non potest probari,l.si arbitratu Caij.& l.antiquæ.ad Velleia.quędam est præsumptio iuris,non de iure,& huic statur, donec probetur cōtrarium:& dicitur iuris,quia ius inuenit eam, vt l.nostra. & si lex habet istam pręsumptionem pro vera,refundit onus probādi in aduersarium,vt hîc:sed si habet eam pro coadiumēto veritatis,non pro fundamento,non transfert onus probandi in aduersarium,sed confirmat probationem probantis minus plenè,sicut dicitur de fama.l.iij.§.de testi.Item quærit ibi Bal. an sit differentia inter præsumptionem violentam & vehementem.&dicit quòd non.

§ Nota quòd præsumitur quis viuere nisi probetur mortuus, vt in Auth.hodie.de dona. inter virum & vxor.no.in l.Spadonem. §.qui absolut.de excus.tut.Bal.in l.si quidem.C.solu.matrimo.

§ An ille qui semel fuit talis,præsumatur semper talis.Bal. in l.si cum inter.§.quando prouoca.non est ne.

§ An olim mutus,surdus,cæcus vel furiosus,præsumatur hodie esse.Bal.in l.j.de bon.pos.furio.infan.

§ An præsumptio sit facienda ex præsenti in præteritum. Bal. in l.j.§.magistratus.de magistra.conue.& l.ex persona.de probat. & ibi multa bona.

¶Bald.de Præsumptionibus.

¶AN præsumatur quis possidere pro suo,j̃.de disput. & allegat. §.p̄sumitur.¶Ex quibus causis insurgit præsumptio? ex persona, loco,tpe qualitate,taciturnitate sequenti,inutilitate,fletu fuga,negligētia,familiaritate,euentu,obscuritate,quātitate,dignitate, dilectiōe,societate,frequētatiōe,& ætate,§.j.circa prin. G. & ex temporis breuitate,C.de ma.ser.l.j.in gl.Ex temporis vicinitate,ff.de priuil.cred.l.si ex euentu.§.fi.Ex nimia charitate.C.de dona.l.data.Ex charitate parentelę,ff.de ritu nup.l.non solum.§.denuo.C. de iniur.l.si non conuicij.Ex vniuersali alienatione,ff.quę in frau. credit. l.omnes.§.Lucius.ff.de leg.iij.l.nomen.§.j.Ex instrumenti qualitate,ff.de fica.l.j.§.sed si claua.ext.de hom.c.significasti.& ibi Baldus super Inn.Ex continuata possessione,l.sicut.§.superuacuum.ff.quibus mod.pig. vel hyp.sol.Ex legali prohibitione, de prob.l.qui testamentum. Ex maleficij vicinitate,vt not.ff.de donat.l.post ɔtractum.per Doct.Ex officio & administratione, vt not. in l.athletas.§.calumniator.ff.de infa.ff.de admin.tut.l.non est.Ex potestate & iurisdictione,C.si qua præd.pot.l.j.Ex eadem cognatione,ff.de iniur.l.lex Conelia.in prin.Ex consideratione,ff.de officio præfec.vrb.l.j.§.cùm patronus. in gl.Ex secta & conspiratione, vt no.in c.conspiratores.Ex secreta coniuratione,vt in Catilina, & multis aliis causis.Baldus.¶Quadruplex est p̄sumptio:temeraria & leuis,quæ animum iudicantis ad credendum dicitur mouere.Est probabilis:& hæc est duplex:vna,q̄ iuuatur legibus, & ista habet

habet vim probationis,nisi contrarium probetur: alia, quæ videt hominibus.est enim probabile,quod videtur omnibus,aut pluribus,aut saltem sapientibus,secundum Aristotelem:& ista non ꝓbat per se,sed iuuat probationem sibi concordantem,& elidit sibi probationem contrariam,l.fi.ff.quod met.causa, vbi de hoc.Elidit,dico,id est aliqualiter extenuat:& vide,quod no.in l.si duo patroni.in princip.ff.de iureiur.& ff.de pœn.l.absentem.per Dynū. Est & violenta,id est,ex multis indiciis collecta,ff.de excus.tu.l.2 §.ætas.per gl.& Dynum:vel ex vno multùm efficaci & proximo veritati:vt si quis fugiat cum gladio sanguinolento , præsumitur vulnerasse,si aliud non apparet : & istud indicium non est plus q̄ semiplena ꝓbatio,sed est minus: ergo duo indicia nō faciunt plenam probationem,quia nec vnum semiplenam,vt no.ff.de proba.l.cùm probatio.sed iudex ex qualitate indiciorum perpendet ff.de ædili.edic.l.quæro.in fi.ff.de qu.l.maritus.ff.de adul.l. capite quinto.C.de q.l.milites.§.oportet.C.fami.ercisc un.l.fi.Est & necessaria iuris& de iure,quando lex figit pedes in ea non solùm ꝓsumendo,sed etiam stando:& tunc non valet probatio in contrarium,nisi per confessionē,vt in authentica,de æqual.dot.§.illud. Bal.vide j.de re iud.§.not.contra præsumptionem.¶An qui inimatus est alicui mortem,occidisse præsumatur,si postea inimicus eius clàm fuit occisus?ver.sed pone.per Gui. ¶Nemo præsumit priuilegiatus,nisi probetur:quia priuilegium non potest naturaliter haberi,C.de fid.instr.l.solennia.¶Præsumptio est talis, qualis est semiplena probatio hominis,non legis.Et nota,quòd præsumptio legitima hominis habetur pro liquidissima probatione, vt l.licet Imperator.ff.de leg.& no.C.de peric.tut.l.penul.in glo. ordinaria.Bal.Nota , quòd duæ imperfectæ species probationis, & duæ præsumptiones diuersorum generum,& vnus testis de veritate,&duo de fama,non faciunt plenam probationem in criminali: nam testis de veritate est singularis. Item fama est probatio multùm fallax & facilis:sed in ciuili probant plenè,sm Dyn.ff.de excus.tut.l.2.§.ætas.Sed Old.dicit contrà etiam in ciuili,ar.l.j.quinum.tu.idem Ray.& Bar.ibidem:quia duo imperfecta, quæ non sunt eiusdem naturæ,non faciunt vnam perfectam:pro quib⁹ optimè facit tex.de succes.ab intest.c.cùm dilectus.& ibi vide Bal.super Inn.Gl.tenet contrà:quia

quæ non prosunt singula,multa iuuatn:

nec debet ad vnam speciem probationis arctari vigor veritatis.Item consentiens fama confirmat,ff.de testib.l.3.§.idem diuus. vide j.de re iud.§.stipulatio.Bald.

a ¶De Iuramenti delatione[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentorum species quot & quæ sint.*
2 *Pluribus testibus in vnam sententiam concordantibus,potest ferri sententia, ex quo actor plenè probat,nec defertur iuramentum.*
Testes duo an faciant plenam probationem,& vnus semiplenam.
Dictum vnius,dictum nullius.
3 *Causa dicitur modica,nisi sit vltra duos aureos.*
4 *Iuramentum nolle deferre,aut omnino nolle iurare,manifesta est turpitudinis.*
5 *In iuramenti delatione quatuor specialiter sunt attendenda.*
6 *Iuramentum an in causa ciuili & famosa sit deferendum.*
7 *Iusiurandum an in causa merè spirituali possit deferri.*
8 *Iuramentum debet ei,qui meliùs probat,deferri,siue sit actor,siue sit reus.*
Actore non plenè probante reus est absoluendus.
9 *Iuramentum cui sit deferendum,vbi vtraque pars semiplenè probat.*
10 *Actore plenè probante,si reus excipiat, cui deferendum sit iuramentum.*
11 *Iusiurandum deferri potest per eū,ad quem negotium proprio nomine spectat.*

VONIAM ob defectum plenæ probationis defertur actori quā doque iusiurandum à iudice, & etiam pars quandoque parti defert,vt ext.de iureiur.c.fi.& ff.e.l. j.& 2.l.manifestè.ideo super his ad instructionem iu-
1 dicum aliqua,tamen pauca,tangamus. ¶†Ad euidentiam tamē dicendorum prænotandum est,quòd iuramentum aliud est p omissorium,aliud assertorium.Promissorium dicitur , quod super futuro fit:quando videlicet aliquid dandum,vel non dandum,vel faciendum,vel nonfaciendum promittitur,vt si quis iuramento promittit in iudicio sistere,aut litem exequi,vt C.de epis.& cleri. auth.generaliter.ext.de sequest.pos.c.j.in fi.aut aliquid huiusmodi promittit:& tale iuramentum infamat,quia in eo frangitur fides Deo & homini:& magis imputatur tunc, quàm si iuraret de præsenti,vel de præterito:quia magis & pleniùs deliberare pōt, vt C.de transac.si quis maior.& de hoc 6.q.j. quicunque. & ff.de his,qui no.infa.Lucius.Assertorium verò dicitur,quod fit de præterito,vel præsenti,in quo videlicet assertitur aliquid esse,vel fuisse:& hoc non infamat,s.quantum ad infamiæ pœnam. Gof.non
b admittit hanc distinctiōem [b].Assertorij autē sunt plures species. nam aliud est de calumnia,aliud de veritate,aliud de malitia:de quibus no.s.de iur.cal.§.j.Item aliud est voluntarium,aliud necessarium,aliud iudiciale. Voluntarium est,quod fit ext.iudicium, & ex sola voluntate,ff.de iureiu.iusiurādum,quod ex conuentione.& extrà eo.ferè per totum.Necessarium est iuramentum testis, vel iuramentum de calumnia,vel quod iudex parti defert.de quo dicam iam.Iudiciale verò est , quod pars in iudicio defert parti : de
2 his habetur,& no.eo.ti.c.fi.¶†Nota igitur,quòd si plures testes in vnam concordent sententiam,tunc sententia ferri potest , ex quo actor plenè probat,nec defertur iuramentum, ext.de prob. c.2.Si verò actor semiplenè probat,putà habet vnum solum bonum testem,& res est modica, &in qua duo testes sufficiant,tunc actor,si sciat veritatem,petat sibi iuramentum deferri,vt C.de re. cred.& iurei.l.3.ff.e.si duo patroni.in prin.ff.de leg.tut.legitimos ff.de dote præleg.Theopompus.& ext.de despon.impub.attestationes.vbi de hoc,secundum Vincē.quod fieri debet. Nam cùm duo testes faciant plenam probationem,vt ext.de testa.in omni. & c.licet.&4.q.3.ver.vbi numerus.ergo vnus faciet semiplenam probationem,vt s.de prob.§.fi.ver.vlt.Reus verò econtrà respōdeat,Frater,Vox vnius,vox nullius,C.de testi.iurisiurandi ff.de q. maritus.33.q.2.admonere.versus prin.vnde non debet tibi iuramentum deferri:imò mihi,qui reus sum in hac parte,siue excipiē
3 do,siue replicando , C.de eden.l.fi.†Nec enim est modica causa, quia est vltra duos aureos, vt ff.de dolo.id est.Sed videtur modica,si sit duorum aureorum,vt ff.eo.si oleum.in fi.vel si sit decem aureorum,vt ff.si cui plus quàm per l.Falci.in l.2. §.quamuis. Vel quinquaginta,ar.C.de defen.ciuit.defensores.ff.de acc.nonnulli. Vel trecentorum,in auth.de defen.ciuit.§.& iudicare.& §.audiēt. Vel dic,& veriùs , quòd inspecta qualitate personarum & locorum,minor dicitur maxima,arg.ff.de iud.sed & si susceperit.§.j.ff. de alimen.&cib.leg.l.j.&l.Mela.§.fi.In minima ergo causa,in qua non vertitur magnum periculum,defertur:in magna non,in qua magnum vertitur periculum,ar.ff.de legitimis tutori. legitimos. ff.de ventre inspicien.lege prima , in fin.& facit in auth.de mand. prin.§.sit tibi.7.q.2.c.ij.& xlij.dist. quiescamus.imò vbi magna est & ardua,nisi actor plenè probet,reus absoluetur , vt in concord. positis j.versiculo , sed cui.Præterea tu es persona suspecta.nam consueuisti deierare,ideoque non debet tibi deferri,ff.de re mili. non omnes.§.à barbaris.22.q.v.paruuli.extr.de pig.illo.extrà. de testi.c.testimonium.Hęc tamen pendent ex officio iudicis,secun
c dum Vber.Est etiam,secundum quosdam[c], semiplena probatio, si actor per priuatam scripturam probat suam intentionem: quia talis scriptura non facit plenam probationem, vt in præd.ver.vl-
d timo.[d]¶†Si autem actor nil omnino probat,& dicit aduersario vt iuret ad suam innocentiam purgandam, vel quòd sibi deferat iuramentum,videtur iustè allegare.nam manifestæ turpitudinis est nolle iurare,nec iuramentum velle deferre,vt in præd.l.manifestæ.& ff.rerum amot Marcellus.ff.de iureiurando,l.lex Cornelia.§.hac lege.C.de his,qui ad eccl.confu.l.præsenti.C.de iure de lib.l.fi.§.licentia.C.de fideic.l.fin.Potest tamen respondere reus: Frater non cogor iurare,nisi aliquid sit probatum, vel præsumptum:quod non est hic.& ad hoc C.de eden.qui accusare.C.de ac. negantes.6.q.vl.actor.leges enim,quas allegas,vel sunt speciales casus,vel loquuntur,cùm aliquid est probatum, vel præsumptū. Et hoc verum est.nam actore nihil probante,&c.vt ext. de iurei. c.fi.§.fanè.nisi in casibus,in quibus lex defert iuramentum reo,li
e cet actor nil probet,vt C.de his,qui ad eccl.con.l.fi.§.sanè[e].& C. de fide instr.l.fi.& C.de iur.delib.l.fi.§.licentia. Vt autem pleniùs instruaris,nota quatuor esse in iuramenti delatione spāliter attē-
5 denda.¶†Primum,an actor aliquid plenè, ꝓbet, vel semiplenè, vel nihil,vt iā s.diximus.¶Secundum est,quia si semiplenè probat,aut quæstio est criminalis,aut est ciuilis , aut est spiritualis. Si crimi

ADDITIONES.

a Ex practicis auctoribus nullus posuit hanc rubricam simpliciter: vnde Tanc.s. proximè continuauit sequentem. ¶Pileus tamen quarta parte rub.j.f.de probat.ante medium,satis de hoc tractat. ¶Rof.tamen prætorias posuit rub.de vtili actione ex ea causa,ex qua iuratur:& inter edicta posuit rub.de actione in factum ex iureiurando.

b Distinctionem.¶Quod videas in Sum.de iur.ante fi.

c Quosdam.¶Acc.in l.in bonæ.&in l.admonendi.vbi idem dicit de fuga:de qua vide:quod dixi s.ti.prox.§.2.super verbo,violenta.de vno teste,& de comparatione literarum,& idem Vin.in dec. fi.e. ti.& Gof.in Sum.ad fi.j.col.hoc etiam no.s.de proba.§.fi.ver.tertium.

d Ver.vl.¶de prob.alle.s.ante ver.reus verò.

e §.fanè.¶Vide,quod ibi not.& suprà de offici.iudic. §.vltima.versic.vj.

criminalis,non est deferendum à iudice,C.de prob.l.fi,ext.de iu-
rei.c.fi quia ibi debent esse apertissimę probationes,C.de dolo,l.
dolum.& 4.q.8.sciant.& 23.q.4.est iniusta.Si tamen vna pars de
a fert alij,tenet delatio ob inopiam probationis facta[a],etiam si de il
lo crimine transigi non possit:quia non ita hoc confiteri videtur
b sicut in translatione:imò negare videtur[b]. Si verò ciuilis est , aut
6 est ciuilis & famosa,aut ciuilis & non famosa.†Si ciuilis,&famo
sa,vt actio doli,furti,iniuriarum,& quod metus causa , in quibus
fit quis infamis de iure & ex sententia,etiam si ciuiliter sit actum,
vt ff.de his,qui no.infa.l.j.& j̃.de pœ.tem.lit. &c. mulier nomine
ventris in possessionem missa condemnatur ad restitutionem il-
lorum bonorum,quorum possessionem per calumniam habue-
rat,ff.eo.Notatur & in crimine expilatæ hæreditatis:sc.cum quo
quis condemnatur,quia bona iacentis hæreditatis alibi exporta-
uit,C.ex quibus causis infa.irrog.si re hæreditate.In his enim pri-
uatis criminibus sequitur condemnatum infamia iuris. de hoc se
cundum Vinc.ext.de simon.ex diligenti.& j̃.de pœn. teme. litig.
& de sententia.§.videndum.In his,inquam,casibus non defertur
iuramentum,quia ibi plena probatio exigitur,vt in præ.l.dolum
& ff.quod met.causa,metum autem.& ext.de iur.c.fi.Si autem sit
ciuilis,& non famosa,subdistingue:quia aut est magna & ardua,
aut est parua:si quidem est ciuilis,& non famosa,& magna,non ē
de facili deferendum,ff.de leg.tut.legitimos.Si verò sit parua,re-
linquitur iudicis arbitrio,vt procedat,inspecta qualitate persona
c rum & consuetudine regionis[c].Qualitate personarum:vt si quis
non habens in bonis.xx.solidos,petit ab aliquo mille libras. hæc
enim causa est magna respectu petentis. Vel si inter aliquos mag
nos Comites agatur super decem solidis.hæc enim est minima re
spectu personarum.Consuetudine regionis,vt in oleo & vino&
similibus,quæ plus valerent in vno loco,quàm in alio, vt in Pro
uincia de oleo,& de vino in Francia,quàm in Anglia,melius fo-
rum habetur.Et ita his à iudice consideratis defertur iuramentũ
7 vel non,ext.de off.del.de causis.†Si verò sit causa merè spiritua-
lis,putà monachatus,vel matrimonij,tunc iudex fortè nequit de
ferre iusiurandum ob defectum probatiōis.Si autem non sit me
rè spiritualis,tunc fortè potest,secundum Vin.Sed nec appellan-
ti est indistinctè deferendum iuramentum,licet pro eo sit præsũ
ptio:sed tunc demum,cùm inspectis personarum & causę circun
stantiis hoc faciendum videtur,extr.de testi.Romana.lib.6.Item
etiam propter enormitatem delicti rei defertur iusiurandũ acto-
ri,si non possit ablata probare,C.Vnde vi,si quando. extrà.quod
me.causa,c.fi.¶Tertium quoq; est attendendum,quis sc.meliùs
sciat veritatem.Hinc est,quòd ei,de cuius facto agitur, præcipuè
est deferendum,ext.qui ma.acc.pos.videtur.ibi,qui enim meliùs
admittuntur,&c.& ff.rerum amo.Marcellus. §.fi. In alieno enim
facto non defertur,ne cogatur anceps subire periurium,vt ibi&
ff.de in litem iuran.videamus. in prin.& de iur.iusiurandum. §.2.
¶Quartum etiam considerandum est,s.qualitas personarum , in
præd.§.sanè.s.quis melior,quis dignior,& quis præstantior videa
tur,vt illi deferatur,vt in præ.l.legitimos. sicut alias in electione
hæc omnia spectantur,8.q. 1.licet.ext.de off.cust.c.fi.de ele.eccle
sia nostra.2.& c.dudum.j.& in testibus illud idem,ext.de test.in p̃
sentia.& c.Romana.lib. 6.4.q.3.ver.testium.ff.fa.ercis.si quæ sũt.
ff.de fide instr.l.ij.His concurrentibus locus est,vt iudex iuramen
8 tum deferat,vt in §.sanè.¶†Sed cui defertur priùs,actori,an reo
Resp.dicunt quidam,quòd ei,qui meliùs probat:ar.ext.de prob.
ex literis.& c.licet.prope fi.vt quia actor probat per vnum testẽ,
reus nihil:ei ergo deferatur,ne probatio sit sibi inutilis: quod eẽ
non debet,vt ff.de leg.j.si quando.in prin.& hoc puto. alij , quòd
reo:quia cùm actor non plenè probat,reus debet absolui, vt ext.
de iur. c.fi.§.sanè.Iura enim promptiora sunt ad absoluendũ, quã
ad condemnandum,vt ext.de prob.ex literis.ff.de act.obli.Arria.
nus.ext.de fide instr.inter dilectos.in fi.Vel dic,quòd hoc per iu-
9 dicem expedietur,cui s.deferatur , vt in §. sanè. ¶†Quid si actor
habet vnam præsumptionem,& reus aliam,vel vterque semiple
d nè probat?tunc dic,reo deferendum[d]: quia promptiores sumus
ad absoluendum , & in dubiis melior est conditio possessoris, vt
C.de cond.ob tur.cau.l. 1.Inst.de interdict.§.commodum.Alij di
cunt,quòd est locus gratificationi, arg.ff.ad Syl.si quis in graui.§.
sed cùm omnes.& ff.de bo.aucto.iud.poss.si non expedierit.Ter
tij dicunt,quòd actori:quasi in iudiciis fauorabilior sit,ff.de iud.si
quis intentione.& l.solemus.ff.qui satis.cog.de die.Quarti dicũt
hoc casu nulli esse deferendum.quia tunc demum ad hoc recur-
sus habetur,cùm aliæ probationes desunt:ar.ext.de prob.c.ij.Sed
e prius dictum verius est[e]. ¶†Quid si actor fundat intentionem
10 suam per duos testes,& plenè probat , & reus exceptionem suã
peremptoriam per vnum,nunquid defertur reo?Resp.non:imò
condemnabitur,& ad solutionem iuris remediis vrgebitur,vt C.
de ac.& ob.negantes.& at.ff.de prob.cùm de indebito.in prin.ff.
de test.ob carmen.& l.3.ibi,alias numerus,&c.quæ sunt 4.q.4. §.
f item in criminali hoc plenè prosequere,vt ext.de iurei.c.fi.[f]¶†
11 Quid si timens , ꝙ iudex deferat iusiurandum reo ex officio suo
vt ext.de iurei.c.fi.præcludere vis sibi viam,dicendo, eum tibi eẽ
suspectum,ff.de re mil.non omnes.§.à barbaris.Vtrùm autem in
prætoriis stipulationibus iuretur in litem,no.secundum Rofr.in
g li.in ti.de prætoria stipulatione[g].In summa no.quòd is,ad quem
negotium proprio nomine spectat,iusiurandum deferre potest:
procurator verò non,nisi in tribus casibus : putà,si habet ad hoc
speciale mãdatum:vel,si sit datus,velut in rem suam:vel,si habet
h liberam & generalem administrationem[h]:& cùm prelatus hanc
habeat,potest deferre.quæ prosequere in Summa do.mei e.ti.§.
si quis potest.versi.in reb.& seq.Quæ autem hîc desunt,vide j̃.in
ti.de iureiurando.

ADDITIONES.

a Facta.¶Nec appellat delator,si ille iurauit,& obtinuit:de hoc,&
quid de relatore,scripsi de iur.c.fi.super j.gl.
b Videtur.¶Vide,quod scripsi de iur.c.fi in glo.vt modica ver.sed
quid dicemus.& versi. iste si tamen.hucusque fuit vltimum ver-
bum Vincen.in præ.dec.vlt.
c Regionis.¶Vide in gl.ad quam remisi s̃.versi. prox. hæc quæ se
quuntur in prin.ipsius gl.
ADDE ad ver.sequentem ibi,si non sit.ibi,vel matrimonij. adde
dist.gl.in c.mulieri.extrà de iure. licet ibi do.Ab.Sicul.post Host.
teneat contra ipsam glo.& forsitan minus bene:quia causa ardua
est,& negari non potest. præterea in hac causa non est recedẽdũ
à seueritate canonica,vt in c.fin.extr.de transact.ideo non potest
per arbitrium expediri,c.causa.extrà de in integ.rest.delatio autẽ
huiusmodi iuramenti est potiùs de ęquitate:ergo,&c.Multa alia
quæ pro hac opi.dici possent, quæ breuitatis causa omitto.Ioan.
Maria.Blon.
d Deferendum.¶dicit Gui.de Suz.conditionibus personarum pa-
ribus.
e Est.¶Vt etiam scripsi de iudic.in capitu.fina.in vltim.glossa, post
princ.
f C.fin.¶Distingue,vt ibi scripsi in vlt.gloss.an plena actoris & se-
miplena rei sint incompatibiles ? & tunc procedit , quod est dic-
tum:an verò compatibiles?& tunc posset locus esse delationi.ibi
vide.
g Stipulatio.¶in vl.col.ver.item quæritur.
h Administrationem.¶De procur.qui ad agendum.in fi.lib.6.

ADDITIONES NOVAE.

Vide ad hoc facientia.j̃.in speculo de iureiur.
Nota ꝙ iurandum est cum manu & nõ cum alio membro, no.
in c.circa.ext.de elect.li.6.& Bal.l.si minor.C.si aduersus vend.&
iuramentum habet tres comites,C.de nuptiis.Auth.quod super
eis.super l.imperialis.
De sacramento purgationis no.in l.si de meis.§.fi.de arb.& l.p̃-
senti.C.de his qui ad eccle.confu.& l.2.C.de duo.re.& l. licet.de
excu.tuto.& Auth.nouo iure.C.de pœna iud.qui malè iudi. & l.
fi.C.de fide instr.& c.quotiens.ext.de purg.cano.& dicitur ibi ꝙ p̃
stantes huiusmodi sacramentum, debent sacra tangere euange-
lia.in aliis autem iuramentis non consideratur hoc , sed sufficiat
verbo iurare,vel aliis scripturis,nota.in Clem. j. de hæretic. vers.
porro.
Nota quòd ex leui præsumptione non defertur iuramentum,
no.in l.idemque.§.illud.ff.de minor.
Nota quòd in omni sacramento semper intelligitur excepta
superioris authoritas,l.imperator.ff.ad municipa.c. venientes de
iureiur.
Nota quòd iuramentum habet vim sententiæ latæ,præceden-
tibus probationibus,l.sed & si possessori.§.fi.de iureiur.
Nota ꝙ crimen periurij non est adeo ecclesiasticum , quin iu-
dex laicus possit de eo cognoscere & punire,Io.An.in c.cum lai-
cus.de foro comp.in nouella.
Procurator generaliter constitutus ad causas & ad iurandum
quolibet genere iuramenti in animã ipsius constituentis an pos-
sit iurare solet not.in Clem.2.de proc.& in c.quoniam ad agen-
dum.de proc.li.6.& l.iusiuran.c.fi.cum l.seq.ff.de iur.Bar.in l.qui
bona.§.si alieno.ff.de dam.infec.
Pone statuto cauetur ꝙ sacerdotes & clerici non iurent nisi in
virtute Spiritus sancti,an eorum procuratores hoc facient.Guid.
de suza.per l.qui bona.§.penul.de dam.infe.
Cui potius debet deferri iuramentum,Bal.in l.qui accusare.de
eden.dicit ꝙ in triplici paritate vincit reus. primò quando nil p̃-
batur hincinde. de quo Inn.in c.solet.de sent.exc.lib. 6. secundò
quando hincinde est semiplena probatio,l.diuus.de re mili. Ter-
tiò

tio quando vterque probat plene: quia fauorabiliores &c. Si aũt probationes non sunt pares, ille vincit qui melius probat, vt l. fin. C. de edic. diui Adria. tol. & dic, melius probare illum cuius intentio magis consonat veritati seu rationi: de quo per Inn. in c. licet. de proba.

Nota ꝙ ille qui repellitur à testimonio, debet repelli ab isto sacramento, cum in hoc casu pars dicatur testis, l. quotiens. de fideiusso. & sic nõ deferretur fœneratori, quia repelleretur à testimonio, vt l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cle. Bar. in d. l. qui accusare. & D. Bar. de sal. in l. in bonæ fidei. C. de iur. & ibi Bal. & no. j. de iureiuran.

Nota quòd iuramentum quod est præstitum alicui tanquam officiali, eo deposito non debet seruari, Inn. in c. venerabilis. ext. de electio.

Nota ꝙ vbicunq; certus numerus est de substãtia probationis actus qui geritur, tunc in defectum probationis nõ pt deferri sacramentum, vt in vltimis voluntatibus, & donationibus cã mor. de quo per Bal. in l. bonorũ. C. de bõ. pos. secund. tab. Item in hiis quæ sunt iudicij fundamẽta nõ pñt stipulari p iuramentũ, vt no. in l. j. C. de proc. fac. quod no. Inn. in c. innotuit ext. de eo qui fur. ordi. susce. & est ratio quia omissio substantialis formæ vitiat, l. si vnus. de testa.

Nota quòd si quis iurauit in contractu non potest contra venire nisi relaxatione iuramenti obtenta: alias incideret in periculũ, quia posset de periurio puniri, l. fi. de crimine stellio. nisi forte ꝓbari posset iuramentum dolo vel metu extortum. Ange. in l. qui iuramento. qui satis. cog.

Nota quòd iuramentum super quolibet actu præstitum habet in se clausulam, si non potest ille actus valere vt agitur, valeat vt valere potest. Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss.

Quod vbi mulier iurauit non venire contra alienationem fundi dotalis factam per maritum, non potest contrauenire, siue mulieri possit aliunde consuli, siue nong l. est in cap. cum contingat. de iureiurando, quam ibi sequitur do. Vinc. Item Arch. in c. quamuis. de pac. lib. 6. super ver. omnino. Item Bal. in Authẽ. siue à me. C. ad Velleian. iuxta fi. apparatus, referendo dictum suum ad textum qui loquitur vtrum possit mulier consuli vel non. Item Hosti. in summa de iureiu. §. quando censeatur. sub §. papa etiam à iuramento. vers. sed ꝯ quia alienatio. De ista materia vide in Specu. de renun. & conclusione. vltra medium. vers. sed pone. & ver. itẽ beneficium iure hypothecarum. & latius de contrah. emp. §. tertio loco. per duas columnas, vbi etiam vide pulchras formas in renunciatione vxorum in ꝯtractibus virorum, & alia pulchra circa alienationem fundi dota. Contra videtur de iure ciuili, in l. si prædium. C. de iure dotium, super ver. nihil. & gl. i l. j. §. cum autem hypotheca. C. de rei vxo. actio. super ver. sed nec alienare. In renunciatione tamen hypothecæ facta per vxor. vbi dicit se esse securam, practicatur in collegio mẽi quòd sacramentum sibi non noceat, si illud reperiatur vltimum pignus. & ratio inter hanc renunciationem etiam cum iuramento, & iuramẽtum super fundo dotali, de qua. s. prox. potest esse, quia vbi dicit se securam nescit in quantum lædatur, credens se securam. In iuramento autem facto circa fundum dotalem, scit in quantum læditur. Ex hac ratione ẽt sequitur ꝙ si simpliciter renunciaret hypothecæ, & iuraret non venire contrà, non dicendo se esse securam super aliis, quòd non posset contrauenire. Idem si diceret se non venturam contra, & iuraret hoc addito, & si non esset secura, quia tunc scit in quantũ læditur.

Quod iuramentum contra alias impossibilitates quam in supplendo ætatem nihil firmat de iure ciuili nec aliqua obstantia remouet. sed de iure canonico secus, Bald. in l. pactum dotale. circa princ. C. de collationib.

¶Bald. de iuramenti delatione.

¶Ex vno teste probante donationem, defert iudex sacramentũ. Fallit in causa criminali: item in causa famosa: itẽ in causa spirituali. Item fallit, vbi non sufficiunt duo testes, vt in testamentis: quia ibi deficit ius & probatio. Itẽ fallit, vbi aduersarius plenè probauit. Item, vbi causa est nimis ardua. Item fallit, vbi persona est suspecta, vel ignota. G. ¶Quandoque statur indiciis, & non iuramento, C. de in litem iur. l. 2. §. fi.

a ¶De disputationibus, & allegationibus aduocatorum[a]. Rub.

VONIAM testibus publicatis, & instrumentis exhibitis, partibusq; confessis, & aliis, quæ ad factum spectant, peractis, est iuris allegationibus insistendum, vt ext. de testi. i. in causis. & de postul. bonę. j. ideo, &c. Vel

b sic[b]: Postquam de probationibus facti, quæ fiunt per testes, vel instrumenta, vel aliis modis, plenè discussimus, consequens est, vt de probationibus iuris, quæ fiunt per aduocatos, s. de allegation. aliqua subnectamus. Et licet s. de aduoc. §. nunc de exordiis. & §. hoc docendum. de arengis & propositionibus plenè dixerimus, hîc tamen specialiter de allegationibus, quæ in finitione litis fiũt

c dicemus, & ad aliqua specialia descendemus. Videndum[c] est igit, quid sit allegare: quis ordo in allegando seruandus est: qualiter ẽ allegandum: & qualiter allegationibus respondendum: quid pertineat ad officium iudicis allegationes audientis.

ADDITIONES.

a ¶Pileus sui operis parte 4. posuit rubricam, qualiter aduocati debeant allegare, & quis primò? ¶Tanc. parte 3. in fi. posuit rubricã de allegationibus, & respõsionibus. ¶Aegi. fecit tres rubricellas. allegatio actoris, allegatio rei, publicatio aduocati actoris. ¶Totus libellus Vber. de Bob. fuit disputatorius actoris & rei, vel aduocatorum suorum: & per consequens sic. ¶Io. de Deo, specialiùs tñ, adaptat huic rubricæ pen. & vl. resp. lib. j. Cauil. in li. aũt Iud. parte prima, & secunda tractat de disputationibus super testibus: reliqua vide super Rubr. de aduocat.

b Vel sic. ¶secundum Tancredum, vbi s.

c Videndum. ¶Omnia ista membra fuerunt Tan. & vnum plus posuit ante vltimum, s. quod sit officium allegantium? quod auctor putauit non necessarium.

¶Quid sit allegare.

1. §. Allegare seu disputare, est intentionem suam per probationes in iudicium deductas ostendere, & eam iuribus asseuerare, & colorare, ix. q. 3. aliorum. 23. q. vlt. conuenior. ver. allegatur. ext. de fide instr. inter dilectos. & de

a re iud. abbate sanè. libr. 6. & de concess. præb. quia cunctis[a]. Quòd autem disputationes huiusmodi & allegationes fieri debeant sup

b testibus & actitatis, probatur in auth. de testi. §. quia verò multi[b]. & §. nam partes. ext. e. in causis. de elec. dudum. j. & C. de testi. auth. si dicatur. in fi. & in præ. ver. allegatur. Ideo autem dixi, Per probationes inductas. nam cùm ex facto ius oriatur, vt ff. ad l. Aquil. si ex plagis. §. in cliuo. & ff. de act. & obl. l. obligationum. §. ex facto. & ff. de iure codic. quidam referunt. ver. nullus. ext. de eccl. ædif. c. pen. ext. de spon. de muliere. nisi sit fundamẽtum facti, nullum bonæ allegationis potest ædificium supponi, vt j. q. j. cùm Paulus. ext. de presby. non bap. veniens. nec clientulus poterit vllum de allegationis nitore habere subsidium, vt 9. quæstion. 3. aliorum. Licet enim per subtiles allegationes & cauillationes lis quandoque indebitè protrahatur, vt ff. de ver. sig. ea est natura. & C. de iudi. rem non nouam. & l. properandum. & ext. de exce. pia. in prin. lib. 6. & C. de iur. cal. l. 2. prope prin. tamen finaliter iustitia & veritas sub æquo iudice valet, & inualescit, vt 25. q. 9. graue. 8. dist. cõsuetudo, & in præ. l. properandum. §. j. Ar. contrà C. de aduoca. di-

c uer. iud. aduocati[c].

ADDITIONES.

a Cunctis. ¶eo. lib.

b Multi. ¶Ver. si verò. & ibi no.

c Aduocati. ¶Cesset contrarium, si intelligatur de aduocatis; q sua subtilitate iustam reportant sententiam: si de iusta intelligo, illud casuale.

¶Quis ordo in allegando sit seruandus.

a 2. §. Nunc breuiter[a] transeamus de ordine in allegando seruando. Et licet de hac materia dictum fuerit s. de aduoc. §. iam nunc. tamen hic aliqua specialius vtile est commemorare. Ordo igitur in allegando is est, vt aduocatus actoris primò proponat, quæ ad sui clientuli intentionem iuuandam & fundandam viderit expedire, vt j. §. prox. deinde verò rei aduocatus rñdeat allegatis, destruendo allegationes alterius partis, ꝑ dicta testium, vel instrumentorum, vel per confessionem, seu alias ꝓbationes, inducendo etiam pro se iura, rationes, & exempla: & allegatis per partem alteram clarè & apertè respõdendo, distinguẽdo eorum iura, intellectum apertiùs exprimendo, vt j. §. post hoc ver. iuribus. ꝙ seq. sicut facit Augustinus 28. q. j. sic enim. & Papa ext. de rest. spo. literas. & de concess. præb. quia cunctis. & de re iu. abbate sanè. lib. 6. ext. de translat. inter. §. sed neque. j. §. prox. ver. fundata. Præmissus autem ordo proponẽdi probatur. nam actor laborare debet ad intentionem causæ suæ ampliã dam: reus verò contrà

ADDITIO.

a Nunc breuiter. ¶Ordo iste quasi ad literam fuit Tanc.

econtrà ad extenuandam,4.q.4.c.j.& ij.& ar.xxlij.q.2. dominus.
Et quòd actor priùs debeat proponere,probatur ext.de mu.pet.
c.j.& iuxta regulã,qui prior appellat,prior agat,ff.de iu.qui prior
ext.de ord.cog.c.2.Deinde si reus exceptionis se credit iuuari bñ
ficio,alleget priùs,quæ faciunt ad fundandam & probandã suam
exceptionem,& pòst actoris aduocatus respondeat,& allegatio-
nes illius destruere satagat, sicut prædiximus paulò antè. Meli-
ò autem reus primò tunc allegabat.nam in exceptionibus pro-
bandis,seu proponendis reus fungitur vice actoris:& qui excipit
probare tenetur, ff.de prob.si pactum.& l.in exceptionibus. ff.de
exce.l.j.Demum si actor originaliter replicare voluerit contra al
legationes rei,replicet,quod sibi videbitur sub præscripto modo
cui etiam simili modo respondeatur à reo:similiter & in triplica-
tione,quæ datur reo,& in quadruplicatione,quę datur actori:de
hoc dic,vt s.de excep.§.fi.

S V M M A R I V M.

1 *Factum priùs constare debet,quam disputetur de iure.*
2 *Ad factum qualiter,& quando sit in iudicio accedendum.*
3 *Causa rei confessi non est tuenda.*
4 *Funiculus triplex difficilè rumpitur:& quæ non prosunt singula,multa iuuant*
5 *Intentione per facti probationes in iudicio fundata,ad iuris defensiones descen dendum est.*
6 *Iudicandum est pro illo,pro quo plures bonæ fecerint rationes.*
7 *Argumenta toties sunt in iudicio repetenda,donec aduersarius intelligat,& iudex plenariè instruatur.*

¶Allegationes suas qualiter debeat facere actoris aduocatus.

3.§.Nunc videndum occurrit iuxta propositionis seriem
qualiter faciendæ sint allegationes.Scias igitur
quòd postquam publicatæ fuerint attestationes,& instrumenta
ac aliæ probatiões exhibitæ,debet fieri disputatio super actitatis.
1 ¶†Priùs enim constare debet de facto,quàm disputetur de iure,
ff.de iure codic.quidam.ext.de eccl.ædific.ad audientiam.extr.de
re iud.abbate sanè.libro 6.in auth.de testi.§.si verò.ibi,in tempus
disputationis,&c.quia ex facto ius oritur,vt s.§.j.ver.ideo autem
Ideoque die ad disputandum,seu allegandum specialiter præstita
vtralibet pars debet habere copiam omnium eorum, quæ fue-
runt in iudicio actitata.Tunc autem deliberatione præhabita dili
genti,surgat actoris aduocatus,ad quem specialiter pertinet offi
cium disputandi, qui se habeat in surgendo, & in beneuolẽtiam
iudicis captando,& in licentiam iudicis postulando,& eum de iu
stitia monendo,& in arengam faciendo, ac aliis, prout dixi s.de
aduoc.§.nunc de exordiis.in prin.& ver. vel tali ad iustitiã. & per
2 totum,& §.hoc docendum.versi.item de iustitia.& per totum.†
Quo facto,statim ad factum hoc modo accedat. nam ipse debet
cãm ampliare,vt s.§.proxi.Si enim est iudex,de cuius iurisdictio-
ne possit meritò dubitari,putà delegatus,vel arbiter,vt ext.de of
fic.del.cùm in iure.& C.de man.princ.l.vnica,& 2.q.6.§.quod de
arbitris.aduocatus actoris incipiat,& dicat,qualiter causa fuit cõ-
missa,vel compromissum factum:& si necesse sit,legat, literas cõ
missionis,vel instrumentum compromissi:reepiloget etiam cita
tiones,& subdelegationes,si quæ in causa factæ fuerunt:quę om
nia in promptu habeat,vt si quid ex his negetur,vel super aliquo
immineat dubium, paratus sit per documenta causæ facere ple-
nam fidem.Postmodum verò proponat,quid petitum fuerit per
suum clientulum:&, si necesse fuerit, libellum prælegat ab ipso
porrectum,vt xxvj.dist.bene quidem.extrà de lib.obla.c.j. Dein-
de verò recenseat processum:putà litis contestationem,iuramen
ti præstationem,positiones,& alia,quæ fiunt in causa:& maximè
quæ sunt substantialia,de quibus dixi s.in procemio huius secun
dæ partis.Hæc probantur extrà de electio.dudum.secundo.§.par
tibus.& extrà de prob.quoniam contra.& singula habeat in ꝓm-
3 ptu,paratus ostendere,si necesse fuerit,vt prædixi.¶†Sed& si ad
uersarius aliquam positionem,vel aliquid de intentione eius,vel
libellum confessus fuerit,illud proponat iudici,vt iam quasi pro
iudicato habeatur:imò petat sententiam, quia non est confessi
causa tuenda rei,extrà de transac.præterea.2.C.de confes.l.vnica
extrà eodem,c.2.& 2.qu.1.nos in quenquam.Ea verò, quæ pars
negauerit,per probationes inductas satagat asserere,s.per dicta te
stium,vel per instrumenta,vel per priuilegia à se inducta, vel per
præsumptionem,vel per iuramentum, & etiam per alia genera
probandi,de quibus dixi s.de prob §.videndum.& probatur 22.
q.j.omne,quod.& extrà de fide instr.per totum,& de præsum. il-
lud.dicens sic:per A.& B.& C.testes, & per tale instrumentum,
vel ius probatur primus articulus, qui talis est:per D.& E.& F.ꝓ-
batur secundus articulus,qui talis est:& sic de aliis.De hoc autem
& de articulis vide s.de teste, §.publicatis. & §.nunc videndum.
legendo,si necesse fuerit,dicta singulorum testium,nisi super ar-
ticulo negato fecerit mentionem:& quãtò plures testes concor
des habuerit,tantò melius erit,vt lxxxj.distinctione, in omnibus.
extrà de offic.delega.prudentiam.§.1.xx.distinctione, de quibus.
quoniam aliàs numerus testium,aliàs dignitas,aliàs fama consen
tiens,confirmat rei,de qua quæritur,fidem, vt 4.quæstione 3.§.
item in criminali.in princ.extrà de testibus,in præsentia. Quòd si
aliqui testes discordes videantur,concordet eos,si potest,de pœ.
distinctione j.periculosè.extrà de testibus,cùm tu.argumen. 11.
quæstione 3.antecessor. ff.de liberis & posthu. si ita scriptum. C.
de inoffic.dona.l.vnica,in authen.de exhiben.& intro.reis,§.fi. ff.
de rebus dubiis,quoties.Distinguat enim tempora,modos& qua
litates,& concordet scripturam,2.quę.1.si peccauerit.super quo
dic,vt in præd.§.publicatis.Item si præsumptiones,vel instrumẽ-
ta faciunt cum dictis testium, alleget ea ad confirmandam testiũ
fidem,arg.ff.de probat.l.fin.§.1.4.q.3.ver.solam.C.de testibus, l.
solam.Inducat etiam omnia iura & rationes, quæ faciũt ad id,qđ
probare intendit,vt facit Nico.Papa.3.q.v.quia suspecti.vt iudex
bene instruatur in causa,&simul cuncta iungat,& liget:quoniam
a qui allegat,alligat,secundum T.[a] vt omnibus simul coniunctis&
4 sibi inuicem suffragantibus,probetur fortiùs,quod intendit.†nã
triplex funiculus difficilè rumpitur,extrà,de treu.& pac.capi.j.&
quæ non prosunt singula,multa,supple collecta,iuuant,ff.ex qui
bus cau.ma.necnon.§.si quis sæpius.& ff.de pac.l.j.in fi.Inst.de o-
b blig.quæ ex consen.[b]¶†Fundata verò intentione sua per proba
5 tiones facti,tunc ad iuris probationes descendat,allegando & in
ducendo leges,& canones,& argumenta,exempla & rationes,q̃
suam fulciant intentionem,sicut Papa facit ext.de iud.nouit.§.fi
igitur.extrà de noui operis nuncia. intelleximus. & Augustinus
xxviij.quæstione j.c.sic enim valet.xj.quæstione 3.c.summopere
s.§.proxi.versiculo primo:& si non habet casus expressos, argu-
menta & similia inducat,ff.de leg.l.non possunt.extrà de rescrip.
inter cæteras.ff.de re mil.non omnes.§.à barbaris.& C. de quæst.
milites.C.de prob.cùm res.ff.de neg.gest.Nesennius.ff.si cer.pet.
6 lecta.ff.de excep.rei iud.singulis.¶†Studeat autem multa pro se
inducere.nam pro illo iudicabitur, pro quo plures bonæ fece-
rint rationes,de pœn.distinctione 4.§.finis.xiij.distinctione,duo.
ad fin.Instit.de adopt.§.si verò.extrà de probat.licet.in fin.lxv.di-
stinctione,capi.j.2.& 3.de iur.& fac.ignoran.l.j. ibi,tamen si non
dum satisfecisti. Deterior enim est causa eius, contra quem plu-
res faciunt rationes:extrà de iure pat.suggestum.de re iudic.cùm
æterni.in fi. 28,distinctio.de Syracusanæ.Sed& vbi plura faciunt
pro aliquo,quàm contrà,pro eo pronunciatur,vt 23.quæstio.6.
c cap.vides.& extrà de iure patron.suggestum.cum suis concord.[c]
licet sit argum.contrà lj.distinctione,designata.cum suis concor.
Repetant etiam,& explanent argumenta sua toties,donec aduer
sarius intelligat,& iudex plenariè sit instructus: sicut facit Augu-
stinus:contra Pollentium,xxviij.quæstione j. iam nunc.prope fi-
7 nem,ver.intelligis ne,quid dicam, & cætera. ¶†Quòd si plures
fuerint articuli,& positiones,ita faciat super quolibet:vel si iudi-
ces sint parati,exposito facto diligenter,& repetitis sub compen
dio quatuordecim,quæ continentur extrà de prob.quoniam cõ
tra.dicat sic:Et quia scio vos gestare iura in scrinio pectoris vestri
idcirco ea coram vobis allegare omitto, vt C.de testam.omniũ.
extrà ad appellar.sæpe. in principio.Supplico tamen,vt ea,& cæ-
tera omissa,suppleat discretio iudicantis,C.vt quæ desunt aduo.
iudex suppleat,l.vnica,extrà de postul.bonę.In fine autem petat
sententiam pro se ferri:petat etiam,expensas,sic dicens: Per præ-
missa igitur,dñe Iudex,ꝯstat luce clariùs nos esse in cã victorię:vñ
peto pro me snĩm ferri,& aduersariũ mihi sñaliter ꝯdẽnari:& ex
pensas in lite factas mihi restitui,& restituẽdas esse ꝑ vos decerni,
vij.q

ADDITIONES.

a Secundum T.¶vbi s.in 3.vers.
b Ex consensu.¶Supple,per totum.
c Suis concor.¶Ibi no.in vlt.gl.& solue:sed contrarium,vt ibi scri
psi,s.quòd in æquiualentibus singulariter & diuisim statut maio-
ri numero:quãdo verò in illis est inæqualis autoritas, præfertur
quandoque minor numerus personarum:de hoc de testi.in no-
stra.& rationum,vt in contrariis:& est expressum ext.de elect.in-
notuit.Lanfran.in inferiori contrario se expediebat,dicendo,qđ
plus valet,præualet,ff.de senat.emancipatum.& vide, quod not.
xiij.dist.duo mala.

vij.q.1.c.scissitatis.ibi,luce clariùs,&c. & iij.q.6.hoc quippe.ibi,luce clarius.& ij.q.8.sciant. Quòd petere debeat expensas,probatur C.de iud.properãdum.§.sin autem.ext.de rescr.c.fi. Prædictus modus allegandi probatur in concord.quæ sunt infra vers.prædictus autem. Aget quoque sapienter,si quæ probata sunt:& per quos, colligat:&ea cum suis allegationibus in scriptis consiliariis,vel iudici tradat,vt pleniùs deliberare valeant,quia non possunt de omnibus recordari:& ad hoc extra.de elec.dudum.j.titu.prox. versi. auditis.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum actoris,etiam testibus roboratum,multis modis impugnari pôt.*
2 *Aduocatus rei potest,allegare,iuribus&rationibus pro parte actoris inductis, non esse exemplis,sed legibus iudicandum.*
3 *Simili per vnum inducto,& altero negante simile,cui incumbat probatio.*
4 *Allegationes partium qualiter sint in iudicio distinguendæ.*
5 *Iurium contrarietas multiplici ratione sopiri potest.*
6 *Contra ius causam perpetuæ prohibitionis habentis factum an valeat.*
7 *In medio posita sæpe ad principium & ad finem referuntur.*
8 *dictio Fortè,quandoque est nota assertionis,non dubitationis.*
Vsque dictio quandoque exclusatiuè quandoque inclusiuè ponitur.
Clausula,quidam alij,ad quid referatur.
9 *dictio Donec,dictio Amplius,& dictio Circiter,quomodo sumantur.*
10 *Vt dictio quandoque consecutiuè,non causatiuè ponitur.*
11 *Nunc dictio quid importet.*
12 *Causa cessante statuti,debet cessare constitutio & effectus.*
13 *Causa impulsiua quæ dicatur.*
14 *Argumentum à contrario non valet,vbi ius expressè contradicit.*
15 *Præpositio In,multis modis sumi potest.*
17 *Masculinum genus an possit comprehendere fœmininum.*
18 *Fœmininum an possit comprehendere masculinum.*
19 *Apostolus denegat se habere consuetudinem contentiosorum.*
20 *Alleganda in iudicio duobus versibus continentur.*
21 *Aduocatus rei,aut quilibet,quibus modis poterit soluere iura contra se inducta*
22 *Fallacijs tribus possunt omnia contraria in iure solui.*
23 *Aduocatus debet factum suum aliter,quàm actor proposuerit,asseuerare.*
Oculi Domini super iustos:vultus autem eius super facientes mala.
24 *Reus exceptionem in iudicio proponens,fit actor:& eam probare potest pluribus modis.*
25 *Allegationibus qualiter sit respondendum.*

¶Aduocatus rei allegationes suas proponere debet.

4.§.Post hoc autem rei aduocatus, qui debet causam extenuare,vt s.§.nunc breuiter. surgat iuxta morē s.in principio præcedentis.§.vers.nunc autem. est commemoratum,& per ordinem,quæ per aduocatum actoris fuerint proposita sub epilogo repetat,seriatim ad singula per eum proposita respondendo, & audacter cuncta per eum introducta, prout poterit,destruendo:siue sit cōfessio,siue attestationes, siue instrumenta, siua aliqua suprà scripta: dicens, Dominus talis superficialiter &coloratè,sed non medullitùs visus est ostendere: ꝙ suus clientulus foueat iustam causam:sed, vt cum pace sua loquar, non debuit coram tantis viris propter salarium contra conscientiam allegando ad gehennam ædificare,extra.de restit.spol.literas.vt eccle.bene.c.vnico. Vel dic,vt s.de aduo.§.nunc de exordiis. Quòd verò contra conscientiam dixerit, sic ostendo:confessionem igitur dicat fuisse reuocatam,quod dic,vt s.de confes.§.fin. ¶†Item
1 testes,quibus actor suam intentionem fundauit,impugnet:quod multis modis facere potest,assignando contrarietatem,seu varietatem,seu mendacium in dictis eorum,si potest:vel dicat,quòd nō reddunt causam sui dicti: vel ꝙ non respondent ad interrogata: vel non deponunt super eo, ad quod inducuntur: vel quòd sunt infames, vel aliàs inhabiles: & sic de aliis, quæ plenè prosequere, vt s.de teste,§.primo.Item discordet eos per impossibile, & per pꝛsumptiones,& per contraria,extrà de probat.licet.in princip.extra.de causa pos.cùm ecclesia,iij.q.ix.c.nihilominus.& c.pura.Itē impugnet instrumentum: quod multis facere potest, vt dixi: vel de falso arguat.quod dic,vt s.de instr.edi.§.postremo. ¶Item impugnet præsumptionem,dicens,eam temerariam,vel leuem,vel per aliam contrariam tolli:quæ dic,vt s.de præsump.§.species.&
2 sic de aliis,quæ in facto consistunt,pro parte actoris inductis.¶† Exemplis quoque,iuribus,& rationibus pro parte actoris inductis respondeat,dicendo,quòd non est exemplis, sed legibus iudicandum:vt ij.q.vij.§.hoc dicto.de consec.disti.ii.reuera.versic.sed quod.C.de senten.&interloc.omnium iudic.nemo. ¶Iuribus etiam respondeat,dicendo,quòd iura inducta pro similibus,non obstant:quia aliqua dissimilitudo in eis inuenitur,vt xxviij. q. j. cap. sic enim neque.in iij.col.ver.non sunt itaque.& extrà de sum.tri.
3 cap.ij.§.nos autem.¶†Sed si ego induco simile,&tu negas esse simile,quæritur,cui incumbet probatio?Respon.tibi:quia verum[a] negas,ff.de probat.ab ea parte.præsertim si coloratè propono,& expressa sit identitas,seu similitudo,vt extra.de transla.inter.vers. sicut ergo.extra.de rescript.inter cæteras.in fin.¶Præterea negādo aliquid esse simile,implicas dissimilitudinem,& ideo eam probes,extrà.de renun.super hoc.ff.de probat.filius.& meliùs,qui si. sint leg.per venerabilem,§.verum.& in præ.ver.non sunt itaque quòd si hoc non probetur,non est simile,xxvij.q.j.nuptiarum.in authen.de fide instr.in princip.Item respondeat distinguendo,& exponendo iura,vt s.eodem,§.nunc breuiter.versic.ordo.& sol-
4 uendo etiam contrarietatem,vt iam dicam. ¶†Et generaliter distinguendo,partis alterius allegationes aliquas per interemptionem,vel per vim literæ,vt facit Augustinus xxiij.q.vij.quod autē &viij.dist.quo iure. Aliquas etiam per aliqua iura, & posteriora, &noua,vt ext.de rest.spoliat.sæpe.vij.distinct. Moyses.ff.de legib. l.non est nouum.& l.seq.extra.de homi. si perfodiens. Quasdam per veriorem intellectum,vt ix.distinctio.quis nesciat.extr. de fide instr.inter dilectos. Quasdam per rationem solam,j.distinctio. consuetudo. & ix.distinct. sanè quippe ratio. ¶Prædictus autem modus allegandi & respondendi probatur xj.q.j.quicunque litē. xiij.q.j.§.j.& ij.& per totum,& extra.de consuet.cùm dilectus.extra.de elect.cùm nobis olim.extra.de probatio.licet causam.de fide instr.inter dilectos.& in concord.quæ sunt in præ.ver.de ord.
5 ¶†Potest autem iurium contrarietas multiplici ratione sopiri: putà dicendo illud prius,hoc posterius,vt s.versic.&generaliter. & illud ius determinatur,seu interpretatur per istud, ff. de leg. & ideo.vt patet tertia. quęstione tertia.offeratur.quę determinatur
b quo ad possessionem mobilium,vel immobilium,per l.sciendū[b]. ff.qui satisda.& cog.extra.de maio. & obe. statuimus. quæ deter-
c minatur[c] per illlam.extrà de constit.cap.fin.¶Vel illud in ordinario,hoc in delegato: qui executioni mãdata sententia functus est officio suo,vt extrà de offic.deleg.in literis.vel aliud in reali,aliud in personali:& hæ duæ solutiones probantur eodem titulo, que rēti.¶Vel,illud de monachis,hoc de canonicis,extr.de statu mo.
d quod Dei.Argumen.contrà extr.de postuland.ca.ij.[d]¶Vel, illud de Cistercensibus , hoc de aliis monachis, qui non sunt tantum priuilegiati.extra.de rescrip.cùm ordinem.¶Vel illud in decimis prædialibus,hoc in personalibus,vel in primitiis,xvj.quæstione j. quæsti.ext.de deci.ad apostolicæ.¶Vel,ibi erat lis contestata,hic non,vt extr.de dolo & cont.prout.¶Vel,ibi agebatur petitorio, hîc possessorio,extra.de restit.spoliat.literas.§.nos autem.¶Vel, hoc illud expressè corrigit,extr.de consang.&affin.non debet.& ff.de leg.iij.si quis in principio.ff.verb.significationib. derogatur. extr.de iudic.venerabilis. ¶Vel,illud ius non fuit moribus vtentium approbatum, iiij.dist.§.leges.& xij.distin.diuturni.Institu.de iust.& iure,§.ex non scripto.¶Vel à plurib.& melioribus hoc ius seruatur,quàm illud,xix.distinctio.in canonicis.¶Vel, illud de rigore,hoc de misericordia,C.de iudic.l.placuit.l.distinctione,ponderet.in fin.extra.de transactio.cap.fi.xxvj.quæstione,vltim. allegant.¶Vel,illud de iuris asperitate,hoc de ęquitatis misericordia seu mãsuetudine,ob communem vtilitatem inductum,vt ext.de re iudic.abbate sanè.§.fin.libro vj.¶Vel,illud de consilio, hoc de præcepto,vt v.distinctione,§.primo,& xiiij.quæstio.ij.quod præcipitur.& cap.præ.exemplum patet.extrà de obseruat.ieiu.cap.ij.
6 item de illis.& xxviij.quæstion.j.sic enim.¶†Vel,illud ius habet causam perpetuæ prohibitionis, & ideo non valet. quod fit contra illud, vt C. de legi.non dubium.extra de testibus,capitu.secun
e do,x.distinctio. vides[e].xxv. quæstio.ij. imperialem. hoc verò ius non habet talem causam prohibitionis:& ideo tenet,quod fit cōtra,illud,ff.de vent. insp.l.ij. §. quod autem. Quidam tamen hanc distinctionem non approbant. Vnde potest dici, quod fit contra iuris prohibitionem,nō tenet,nisi per aliud ius tolleretur: quod contingit in multis casibus:vt ecce , simpliciter vouens prohibetur contrahere matrimonium:& tamē si contraxerit,tenet,xxvij. quæstione j.nuptiarum.¶Itē sententia prohibetur ferri sub conditione:

ADDITIONES.

a Verum.¶quod ius sic scripsit de constitu. translato. super vltim. glossa,vbi videre potes,quorum fuit hot dictum.
b Sciendum,¶Nouum videtur hoc dictum,quòd authentic.determinetur per l.Digestorum:sed dic,quòd determinatur,id est,intelligitur.
c Determinatur.¶Hoc propriè.
d C.ij.¶Fateor,quòd in multis differunt,licet & in multis conueniant,vt ibi in fin.
e Vides.¶Vbi de hoc,& ibi etiam aliqua no.de inferioribus exemplis:de hoc etiam extrà de sponsa.duor.tua.

ditione:lata tamen tenet,ij.quæst.vj.biduum.¶Item sententia ex
communicationis prohibetur ferri monitione non præmissa: la-
ta tamen tenet,extrà de sent.excom.sacro.Item prohibetur,ne e-
piscopus consecret ecclesiam in alterius diœcesi:si tamen contrà
fecerit,tenet,vij.quæstio.j.episcopus in diœcesi.¶Item ne quis si
ne examinatione ordinetur:si tamē contrà fiat,tenet,xxiiij.distin-
ctione,quando.¶Item pręcipitur,vt de calumnia iuretur:si tamē
omittatur tenet processus & sententia,C.de iur.calum. l. ii. §. sed
a quia veremur [a].& sic de similibus.¶Vel,ibi non ponitur ius,sed
factum narratur.sic potest intelligi vii.q.i.pręsentium.in princip.
extra de re iudic.libro vi.abbate.& no.j.de appellatio.§.qualiter.
versi.porrò.¶Vel,in principio factum narrat:in fine concordan.
vt extrà de fide instrum.ex literis.extrà de appellat.secundò requi
7 ris.†Ea enim,quæ in medio ponuntur, sæpe ad principium & ad
finem referuntur.vt ibi dicitur. Argum.contrà, quia non ad om-
nia præcedentia, sed ad sequentia interdum clausula refertur, vt
extra. de donat. cùm dilecti. Item in eadem oratione contenta n̄
debent ad diuersos intellectus referri,vt extr. de baptis. maiores.
§.cæterùm.Et not.quòd clausula in medio literarum posita,com
plectitur tantùm pręmissa:sicut sunt plura negotia non se contin
gentia:sed si articuli sunt connexi,non refert,vtrùm in principio
vel in medio,vel in fine ponatur: quia tūc, cùm aliquid prohibet̄
in vno,etiam in aliis intelligitur esse prohibitum,quę in literis cō
tinentur,vt extra.de appellat.inquisitioni.& in præ.cap.secundò
requiris.& extra.de rescrip.olim.& vide,quod not.suprà de edit.
b instrument.[b]Item clausula [c]illa,Et vltra,ad modicum tempus re
c fertur,nisi aliter in libello exprimatur, vt extrà de dilat. literæ. ff.
8 de ver.sig.hæc adiectio.¶†Item dictio Fortè, & dictio Forsitan,
quandoque est nota assertionis,& nō dubitationis:extrà de testa.
quia ingredientibus.de procur.c.tuę.xxxiii.quæstione ii.admone
re.cir.med. ¶Item dictio Vsque,quandoq; ponitur exclusiue, ex
d tra.de episcopo,qui.renunc.episc.c.i.[d] quandoque verò inclusi-
uè,vt xciii.distinction.à subdiacono.¶Item clausula Quidam alii
ad quatuor tantùm refertur,vt extrà de rescrip. cùm in multis. li-
9 bro vj.¶†Item dictio Donec,quandoque sumitur pro Vt, extrà
de verborum significatio.Ioseph.& capit.quod dicitur.Item dic-
tio Amplius,ad modicam quantitatem refertur.Similiter & hæc
dictio Circiter,& similes,extra.de verborum significatio. cùm in
ter vos.ext.de despon.impub.c.fin.¶Item Diutius,extenditur ad
biennium,vel quinquennium,vel arbitrium boni viri,ext.de ꝯiu.
e lepr.c.i.ff.de pac.quod dicitur[e].¶ Item Maximè,quandoque po-
f nitur pro Tantùm,vt ext.de fil.pres.ad abolendam.[f]¶Item Mox,
ponitur quandoque pro Incontinenti, ff. de testamen. hæredes
palàm.in fin.extra.de elect.quia propter. & cap. cùm post.quan-
doque pro spatio decem dierum,ff. de constitut. pec. promissor.
quandoque pro anno,xx.quæstione ii.si in qualibet.&capitul.pu
ella.quandoque pro triduo,C.de iudic.cùm specialis.¶Item qua
liter intelligatur Celeriter,habes extra.de loca.& con.ca.fin. ¶I-
tem de verbo Statim,ff.de damno infecto,damni.§.Sabinus.& ff.
de solu. quod dicimus.¶Item de verbo Quamprimum , ff. de ad
minist.rer.ad ci.pertinen.l.ii.¶Item de verbo,sine dilatione,in au
g thentic.vt nulli iud.§.illas [g].¶†Item dictio Vt,quandoque poni
10 tur consecutiuè:& non causatiuè,C.de seruitu.& aqua,lege pri-
ma,& i.quæstione i.benedictio.cum suis concor.¶Item per clau
sulam Vocatis, qui fuerint vocandi, debent vocari omnes, quo-
rum interest,extra.de iudiciis, exhibita. ¶Item qualiter intelligit̄
clausula illa,Quantum de iure poteris.habetur extra. de rescript.
causam,quæ.¶Item clausula illa,Quantum de iure poterimus,ꝓ
cedemus,semper ponitur post peremptorium, vt patet extra. de
in integ.restitut.tum ex literis.fin.de dol.& contum.cùm dilecti.
¶Item de aliis clausulis vide s̃. de rescrip. præsent. §. ratione for-
11 mę.¶†Item dictio Nunc,importat,vt quid sine dilatione fiat,C.
de inoffic.testamen.sancimus.§.cùm autem quis. versicul. sanci-
mus.xxviij.quæstione j.iam nunc.¶Itē de verbo Tunc,ff.de cōd.
& demonst.l.iiij.&l.si is ita.¶Item quæ hîc desunt,vide in Reper
torio in titul.de verborum significatio.& in tit.de rescript. ¶Vel
talis auctoritas sic debet ex vi literæ intelligi,vt in prę.§.cæterùm
Argumen.contrà j.quæstione. j.Marcion.ext.de verborum signi
h ficatio.intelligentia.& capitul.præterea [h].¶Vel ibi interrogatio
posita non infert negationem,sed potiùs difficultatem,vel rarita
tem:not.de pœn.distinctione j.§.quod autem.ver.sed huius.& §.
sequen.& sic intelligitur xxxij.quæstio.ij.quid in omnibus.Quan
doque verò negationem infert,vt extr.de elect.venerabilem.ꝓ-
pe princip.ibi,nunquid enim,&c.& ver.quod autem.¶Vel,illud
vetus,hoc nouum:quod soluere non valet ouum:putà olim lici
tum erat episcopis deponere episcopum in cōcilio,vt ij. quæstio
ne i.primates.hodie non,vt ii.quæstione vi.ideo.& iii.quæstione
vi.quamuis.& capit.seq.extr.de offic.leg.quod translationem. &
s̃.ver.generaliter.¶Vel,illud est priuilegium,hoc ius commune,
vii.quæstione. i.petiisti.iii.distinct.priuilegia.xxviii.quæstione.ii.
non exēplo.de regularib.quia in insulis.¶Vel,illud est priuilegi-
um personale,hoc reale,extrà.de inst.cap.pen.extr.de verb.signi-
fi.abbate.xxv.quæstione ii. §.fi.¶Vel,illud, vbi timetur scandalū,
hoc vbi non timetur,l.distinctione,vt constitueretur.extr.de cle.
excommunicato,latores.¶Vel,illud vbi quis plus,seu pluries de
liquit:hoc,vbi semel,vt C.de episcop.aud.nemo.xxv.q.ii.ita nos.
extrà,de iudi.cùm non ab homine.¶Vel, ibi Papa loquitur magi
i straliter[i],hîc papaliter.¶Vel,ibi de comparatiua promissione,hîc
de iure,extr.de spon.cap.ii.in fi.¶Vel,illud in foro animæ,hoc in
iudiciali,extr.de senten.excom.inquisitioni.&extra.de spon.tua.
¶Vel,illud statutum fuit ob necessitatē,quæ nunc cessat:hoc abs
que vlla necessitate,i.quæstiōe vii. quod pro remedio.& quæst.
i.quod pro necessitate. extra. de elect. cùm in cunctis. in princip.
12 †¶Vel,illud statutum fuit ex causa,quæ nūc cessat,ideoque ces-
sare debet constitutio,vt extrà.de iureiuran.& si Christus. vbi de
k hoc,& de renun. post translationem. §. cæterùm [k]. quod verum
est in causa finali,vt ff.de cond.ob turp.caus.l.i.& ii.C.de cond.ob
causam,l.dictam.non in impulsiua,vt no.in præd. decre. ¶Causa
autem finalis est,cùm constitutio ob fauorem inducta est,vt cùm
in fauorem condemnati statutum est , quòd possit à grauamine
appellare: & sic est causa finalis. Cessante ergo causa tali , scilicet
grauaminis,cessat ius,extr.de appellat.cùm cessante.ext.de voto,
magnæ.in fin.Sed contrà xxxii.quæstione vii.cap.fin.vbi dicitur,
quòd licet aliqui iungantur matrimonialiter causa prolis haben-
dæ,& sic est causa finalis,non tamen separantur,licet prolem ne-
queāt procreare.Sed illud speciale est in matrimonio,sicut& alia
multa,quæ not.extr.vt lite non contest.cap.j.¶Vel dic,quòd nō
semper illa est causa nubēdi:imò quandoque quis nubit,quia ne-
quit resistere stimulis carnis,vt extr.de eo,qui duxit in ma.Iorda-
13 næ.& xxxij. distinctio.solet. & §.præd.¶† Causa verò impulsiua
est,cùm in odium alicuius aliquid statuitur: vt propter garrulita-
tem Calphurnię statutum est,ne mulieres postulent,ff.de postul.
l.j. §.sexum. Item propter fugitiuos & criminosos statutum fuit,
ne clerici sine literis commendatitiis recipiantur,vt xcviij. dist. §.
j.& cap.Afros & tamen extenditur ad non criminosos:quia licet
causa impulsiua cesset,non ideo constitutio cessat,vt xix.quęst.ij.
duæ.¶Vel,illud secundum leges,hoc secundum canones, x. dist.
cap.j.extr.de offic.deleg.super quæstionum.§.intentionis. extra.
de testa.filius.xxxiij.quæst.ij.inter hæc vera.¶Vel, illud statutum
fuit propter magnam importunitatem petentium,&inconsultè
hoc proprio motu & cum deliberatione,extr.de pur. can.c. cùm
in iuuentute.prope fi.de rescrip.si quando.C.libro x.de petit.bo.
l sublat.l.j.de pœ.distin.j.importuna [l].¶†Vel, non obstat sensus in
14 de à contrario sensu sumptus,cum in hoc casu ius expressè con-
tradicat: & argumentum à contrario non valet , vbi ius expressè
contradicit,vel est contra bonos mores, vt C.de condi.insertis,l.
ij.C.de iurisdict.om.iud.nemo. C.de episc.& cleric.conuenticula
licet aliàs sit validissimū,ff.de off.eius,cui man.est iuris.l.j.extr. de
reg.&trās.ad rel.cū virū.ext.đ his,q̃ fi.à p̄l.sin.cō.ca.cū apostolica.
in fin. 8.q. j.sciendū.xxiij.q.ij.sanè.quod facit ad hoc xxxvij.distin.
relatum

ADDITIONES.

a Veremur.¶Et de iur.calum.cap.j.§.j.libro vj.
b Instrumen.¶§.nunc autem videndum.vers.item excipe. & vide quod infrà dixi.
c Item clausula.¶Hucusque ad ver. vel talis. principaliter ponit de verbor.sig.de quo satis Azo in brocar. sub rubrica, de verborum effectu & significatione : sed hodie habentur de hoc volumina per alphabetum ordinata.
d C.j.¶Et ibi plenè de hoc scripsi super j.gl.
e Dicitur.¶De hoc dixi de fide instru.c.fin.
f Abolendam.¶De hoc dixi super gl.hoc ideo.
g Illas.¶Et ibi de hoc.
h Præterea.¶Solue,vt ibi no.in gl.ij.
i Magistraliter.¶De resti.spo.literas.versic.nos autem.& ibi no.in glo.ij.
k Cæterùm.¶Vbi de hoc in glo.argum.est hoc:vide,quod ibi dixi, & ibi plena remissio,& in regula, decet concessum.de reg. iur. libro vj.
l Importuna.¶Vel ibi gratia petita,hîc proprio motu data:de præben.si motu proprio.& cap.si pluribus.libro vj.

a relatum [a].¶Et breuiter dic [b],quòd quando Si, vel Quia ponitur
b in modum causæ,tunc valet,& fortissimum est argumentum à cõ trario sensu sumptum,vt in præ.l.j.de off.eius, cui man. est iurisd. ff. de iure pat. adigere. si verò supponitur pro Quando, id est, in vim modi,tunc non semper valet:& ad hoc facit extra.de verb.si
c gni abbate [c].¶†Vel In,ponitur pro Valde,vt extr.de fideius.cap.
15 j.& ff.de lib.& posth.Gallus.§.ille casus.in authen.quom. opor. episc.§.quanta.ibi,irreprehensibilem,id est valde reprehensibilẽ. Quandoque verò ponitur In,pro Sine,vel Non,vt in authentic. Colla.ij.de incest.nupt.§.& hoc quidem.ibi,innoxium. & de fide instr.respon.ij.ibi,innumeras.& ff.de cond.indeb.frater à fratre.i-
d bi,indemnis.& extrà de rescrip.præsenti.in fi.ibi,impune [d].quandoque pro Malè,in auth.de iud.§.quia verò. ibi, incautum, id est malè cautum.quandoque ponitur pro Vt,ff.de cond.fur.l.j.quan doque pro Propter,vel pro Circa,ff.de triti.in hac. secundum vnam literam,id est,propter,vel circa hanc.quandoque pro Contrà,vt C.lib.x.de fide instr.& iure hastæ fisc.l.duplex.& ii.q.j.si pec cauerit in te.id est,contra te.quãdoque pro Non,vt xl.distinctione,si Papa innumerabiles.& extrà de sent.excom.Romana.§.fin. ibi,innoxios.libro vj.& xxv.distinctione,§.nunc autem.ibi,irreprehensibilem.xliij.distin.sit rector.in principio. ¶Vel,licet contradicant sibi,quo ad superficiem,seu corticẽ literę,non tamen quo ad medullam,seu radicem mentis,j.q.j.Marcion.de consec.distinctio.iiij.nullus autem.ibi,hęretici scripturas habent ad speciem,id est superficiem,non ad salutem, id est medullam. ideoque distinguendum est,vt concordet scriptura,ij.q.j.si peccauerit.xxix.dist. capit.j.& ij.¶Vel,illud est comminatio,quæ non habet vim sententiæ,hoc verum ius est,C.commina.vel epistolas,l.j.& per tot. ¶Vel,illud est canon latę sententiæ,xvij quæstione iiij.si quis sua dente.hoc dandæ,xxx.distinctione,per totum:quod exemplifica, vt no.in Repertorio sub tit.de senten.excommunicat.in rubrica, casus, in quibus quis est ipso iure excõmunicatus, & in titulo se-
e quen.[e]¶Vel,ibi supplendum est Maximè,vel Tantùm:& sic non
f contradicunt [f],vt extrà de exceptio.aduersario.ibi,tempore motæ litis.& de conuer.coniugatorum.charissimus.¶Vel,ibi exponitur Præsertim,scilicet Tantùm,vt extrà de dolo & contuma.c.
g finem.secundum quosdam [g]. ¶Vel,ibi non respondetur ad quæstionem propositam,hîc sic,prima quæstione quarta, quia præsu latus.&extrà de officio delegati,prudentiam.in principio.¶Vel, vnum ius tantùm dicit illud,hoc plura asserit,vt vigesima distinctione,capit.de quibus.in fin. extrà de officio delega. prudentiam. prope principiũ.lxxxj.distinctione,in omnibus.& in concordan. quæ sunt suprà §.proximo,versicul.studeat autem.¶Vel, hoc ius efficacioribus rationibus fulcitur,quàm illud, vt in eisdẽ concor. & extrà de re iudica.suborta.¶Vel,illud obscurè dicit,hoc clarè: quarta distinctione,erit.¶Vel,illud loquitur indistinctè, hoc verò cum distinctione,ext.de fer.capellan⁹.¶Vel,illud ius vagatur, tanquam incertum,extra corpus iuris, hoc in eo clausum est, extrà de fide instrumentorum,capit.pastoralis.& in procem.Decretal.§.sanè.¶Vel,illud loquitur in tali casu,hoc in tali,de poen.distinctione prima,§.quod autem.versiculo, sed huius. & §. potest etiam.& infrà versiculo,vel tale.extrà de his,quæ fiunt à prælatis sine consen.ca.c.cùm apostolica.extrà de translatio.inter corporalia,secunda.quęstione prima,si peccauerit.¶Vel,illud secundũ consuetudinem vnius ecclesiæ, hoc secundum consuetudinem alterius,extr.de decim.cùm sint homines,lxxvj.distinctione,cap. vtinam.extra.de sepult.certificari.de consuetudine, c.cùm olim. vndecima distinctione,ca.in his.argum.contrà xij.distinctione,il-
h lud [h].¶Vel,illud generale hoc speciale,extr.de rescript.ca.j.&ca. pastoralis.ff.de reg.iur.in toto. ¶Vel, illud speciale est in fisco, ff. ad muni.simile.argumen.tamen contrà ff.de pe.hæred.l. j. prope
i princip.C.de iur.fisci, iustas. & ff. eod. [i] item venit.super quo dic, quòd si lex,quæ in filio loquitur,ponit ius commune,tunc trahẽ da est etiam ad priuatos,vt in præ.conc. & ff. quod cuius. vniuer. no.l.j.in similibus:si verò ponit ius singulare, tunc non,vt in præ. l.simile.& similibus, & xxvj.quæstione ij.non exemplo.eo.§.ver. vel illud est priuilegium.¶Vel,tale verbum ibi positum,sic intel ligitur,vt extr.de transla.inter corporalia.§.sed neq;.ext. de verb. sig.abbate.Vel,non refertur ad proximè dicta,scilicet ad precedẽ tia:sic intelligo,& lego extr.de testamen.officii.in fin.versi.saluis. extr.de coniug.lepros.cap.j.in fi.ver.quos si.& probatur extra. de do.cùm dilecti.&de rescr.causam,quæ.de hoc §.de inst.edi.§.nũc autem.ver.item excipe. ¶Vel illud de exceptione dilatoria, hoc de peremptoria,extr.de excep.pastoralis.¶Vel,illud in causa criminali.hoc in ciuili,vel criminali,& ciuiliter mota,extrà.de proc. tuæ.de accus.super his.in fi.v.quæst.in criminali.extr.de regu.iur. libro vj.¶Vel,illud ius non excludit hoc.ext.de testibus,cùm tu. de poe.distinctiõe prima,periculosè.¶Vel,illud de disputatione, hoc de rigore,vt extrà, de consanguinitate & affinitate,quod di-
16 lecto.xiij.distinctiõe,nerui.†¶Vel, ibi debet exponi Vel pro Vt,
k C.de nox.ac.l.j.in prin [k].¶Vel dictio illa propriè& impropriè ponitur,vt extra.de postulan.bonæ.j.C.de Iustin.Cod.confirman.§. si quę verò pragmaticę.C.de fer.fug.quicunque.ff.de officio pro
17 con.l. ij. ¶†Vel, ibi masculinum genus comprehendit fœmininum,vt ff.de iure fis.ait diuus.ita C.de fideicom.l.penult. C. vnde
l vi,si quis in tantam [l].Super quo dic,quòd masculinum genus aut profertur à lege,aut ab homine:si à lege,tunc fictione iuris comprehenditur fœmininum sub eo, vt quod traditur in masculo, intelligatur traditum & in fœmina : & hoc siue tractetur de
m odio, siue de fauore, ff. de verborum significatione, l. j. [m] & l. testamen

ADDITIONES.

a Relatum.¶Multos canones,in quibus procedit, & in quibus nõ procedit arg.à contrario sensu,collegit Ioan.de Deo in distinctionibus char.iij.ADDE glo.& Doc.in c.significasti.extrà de fo. cõpe.vbi habes,quando argum.à contrario procedit.
b Dic.¶secundum Iacob.de quo dixi in remis.quam infrà dabo.
c Abbate.¶de hoc scripsi de elect.publicato.super vltim.gloss.circa fin.j.col.ibi, secundam opinionem coadiuuat,&c. habetur per Vber.super præd.l.j.talis doctrina,quòd hoc argu. cessat, quoties eadem ratio est in contrario,quę in prohibito:exemplum in legibus j.& iii.superiùs alleg.
d Impunè.¶Hanc hodie non habemus:sed habetur idẽ ver.de cõst. c.ij.lib.vj.in fin.
e In ti.seq.¶Vide in cle.de sen.excom.ca.i.in gl.est sciendum.
f Contradicunt. ¶Iura, quibus fit altera illarum suppletionũ. hoc dico,quia Maximè, comparatiuè sumptum : & tamen bene sunt contraria:facit §.ver.item maximè. Circa quod sciendum est, vltra id,quod scripsi post Goffr.de causa pos.ecclesia.super ver.Tãtùm,s.quòd hęc dictio implicat negatiuam:nunc dico,quòd quãdoque designat quantitatem in numero,vel reportat vtrunque, extrà de consti.cùm M.primum ibi,xiiii.præbendas tantùm,secũdum Vber.nisi in tantum,&c.patet hoc, cum mandatur mihi tan tum dari, vt aliis,vel vt illi, vt ibi ad fin.eo.titu.cùm omnes.de ver. bo.signi.olim.& tunc etiam ponitur relatiuè: dixit Accurs. C. de cust.reo.l.fin. quòd quandoque ponitur in vi nominis: ad hoc in authen.de rest.& ea,quæ pa. §. vnum si quidem.ibi, tantum tempus.ad idem in authen.de defen.ciui. ad fin. Colla.iii. ibi, quantò quis melioribus præest, tantò maior, &c. & hoc adaptatur etiam in corporalibus,quę non consistunt in numero,ponderè,vel mẽsura,extrà de iudi.nouit.ad fin.ver.ne igitur.de simo.tanta.& c. in tantum.de excep.præla.tanta. Quando verò ad verbialiter ponitur, regulariter habet separare, vel excludere omnes alios casus, vel personas:patet C.de patri.qui fil.distrax. l. ii. circa quod vide, quod scripsi de re.iur.in arg.lib.vi.super glo.& facit ff.de pac.l.sed si tantùm.Quandoque tamen non excludit omnes, sed certos tãtùm,C.de præd.mi.l.ob æs alienum.cum sua gl.de iur.om.iud.l.ii, etiam cum gl.ad idem ff.de acqui pos.l.i.§.per seruum.ii.Quando que nec certos,ff.de verb.sig.cùm in testamento. vbi dictio Dun taxat, extenditur, vbi testator dixit,expendat in momento centũ aureos duntaxat. Quandoque etiam designat tempus incertum, ff.de stip.ser.si seruus communis Mæuii.§. fi. quantam pecuniam tibi in calendis mutuauero,tantam dare spondes?
g Secundum quosdam.¶Hostien.& Ab.contrà,vt ibi scripsi: concor.vide xii.dist.illud.
h Illud.¶Verum est,quòd aliquorum consuetudines non subuertuntur per consuetudines aliorum, vt ibi: sed per hoc non negatur,quin arctentur per proprias.
i ff.eo.¶s.de peti.hære.item veniunt.§.cùm autem.& §.aptanda.
k In prin.¶decr.hoc verum,vt dicitur j.ante fi.tit.
l In tantam.¶ff.de adop.l.hoc autem.cum l.seq.ff.de iuris.om. iud. si quis id.§.j.& ibi materiam habes per Guid.de Suz.
m L.j.¶Ibi de hoc per Accu.& per Dy.de hoc etiam de elec.generali.lib.vj.in gl.ij.per Cy.de fer.fug.l.quicunque.vbi prius Albericus antiquus doctor materiam distinxerat:&vide per Arch.ad saturitatem xvii.q.iiij.si quis suadente.super j.gl.& quia quod nota uerat de hoc Hostien.in decre.Raynaldus.de testa.in prin.ipse satis ibi collegerat,&propter materiam decre.prolixam ibi non posuit:remissionem dedi:non tamen omittam,quò in l.quicunque. & c.si quis suadente.propter famositatem legis & canonis, posita est per prædictos hæc famosa materia:non, quia materiam tex tuum illorum directę respiceret:& in hoc Gui.de Suz.commendo, qui pertinenter posuit, vbi §. licet etiam per eum aliquid de hoc habeatur super l.quicunque.
ADDITIO.Adde tu omnino videndum Bar.Soc.in suo tract.fal len.in regula cclv.vbi ponit regulã affirmatiuam,q̃ limitat pluribus modis:& vide per Hippo.de Mars.sing.xx.incip.masculinum genus.& singul.xxxix.incip.capias vnum,& sing.cxcj.incip. sæpiùs iam dixi.Henric.Ferrand.

testamento.& ff.de constit.pecun.l.j.§.j. ff.de negotiis gestis,l.iij.
§.j.& hoc,nisi id,quod constituit in masculino,tale sit,quod non
a congruat mulieri.nam tunc non comprehenditur [a].Vnde procu
rator est,qui negotia domini mandato administrat,vt ff.de procu
rat.l.j.Sed non est procuratrix,quæ mandato dñi negotia admini-
b strat,ff.de procura.l.j.[b]quia hoc virile officium est,C.eo.alienam.
ff.eod.l.neque.Licet sit arg. contrà extra.de confit.vti. vel inutil.
c cùm dilecta.§.quia verò [c].Idem est in multis casibus,quos not.su
prà de procur.§.j.versi. regulariter.Si verò profertur ab homine,
putà à testatore,aut tractatur de odio, aut de fauore: si de fauore,
putà de legatis,de tutoribus dandis,& huiusmodi,tunc iuris inter
pretatione sub masculino comprehenditur fœmininum,ff. de le
ga.iij.qui duos mulos.& l.seruis legatis. si de odio,putà de exhæ-
redatione,tūc non,ff.de vent.in pos.mit.l.j.§.j.& est ratio,quia fa-
uores ampliandi sunt,& odia restringenda,ff.de liberis & posthu.
18 cùm quidam. ¶† Verùm licet sub masculino comprehendatur
fœmininum,non tamen hoc contingit econtrà.hoc enim perni
ciosum esset exemplo,ff.de legat.ii.si ita scriptum sit. Masculus e-
nim dignior fœmina est,ff.de statu homin.in multis.extr.de pœ.
&remis.noua.Vnde honestius est,minus dignum sub digniori cō
prehendi,quàm econtrà,ff.de acqui.rer.do.l.i.C.de transact.l.fin.
de consec.eccl.vel altar. quod in dubiis.extra.de rescrip.sedes. In
casu tamen speciale est fauore matrimonii,vt sub fœmina mascu
lus comprehendatur.Nam lex Aelia Sentia,quæ prohibet patro
num cogere libertam iurare,ne nubat,locum habet etiā in liber-
num cogere libertam iurare,ne nubat,locum habet etiā in liber-
to,ff.de iure pat.adigere.in principio,& l.qui contra legem.Posi-
ta quoque vna solutione,seu responsione,potest poni & alia, vt
extra.de resti.spo.literas.& poterit tunc vti verbis Hieronymi su
d per Euangelium, quod legitur in festo Innocentium [d]: posito e-
nim ibi vno intellectu, subiicit sic: Possumus locum istum & ali-
19 ter consolari,†propter contentiosos, quorum consuetudinem
Apostol us denegat se habere.Sunt enim quidam curiosi, qui de
illis,quæ non expediunt,facilè disceptant,vt extra.de sen.& re iu.
20 abbate sanè.prope fi.lib.vj.†Et generaliter omne contrarium fa
cilè solues,si attendas.quæ his versibus continentur:

Causa,locus,tempus,persona,rigor,nouitásque,
Antiquum,bonitas,veto,consulo,præcipióque:
His si iungatur permissio,ius variatur:

quasi omnia, quæ in primo versu continentur, probantur xxix.
e dist.c.j.ij.& iij.[e]& xiij.distin.sicut. Causa,vt in neophyto,xliij.dist.
c.j.& ij.& in promotione monachorum ad sacerdotium,& ad cu
ras animarum: quod ex causa, scilicet propter penuriam clerico-
rum,obtinuit tempore Gregorii,lv. distinct. priscis. Locus, vt in
Orientalibus,vt xxxj.dist.aliter.& c.quoniam. & c.Nicæna.extra.
de cle.coniug.cùm olim.Tempus, vt in vxoribus Abrahæ, xxxij.
q.iiij.obiiciuntur.&in matrimonio in tertio & quarto gradu con
trahendo:quod ex causa ad tempus concessum fuit Anglicis,35.
quæ.iij.quod scripsi. Persona, vt in Ambrosio neophyto electo,
vt lxiij.dis.Valentinianus.lxj.dist.§.his omnib.vt vii.q.i.petisti.Ri-
gor,vt presbyter post lapsum deponatur,vt lxxxii.distinc. presby
ter.iij.q.vii.si quis.l.dist. ca.j.& ii.j.ver.prox.Nouitasque,vt xxxv.
q.iij.quędam.extrà.de diuor.cap.fin.Antiquum,vt xxxv.q. viii.de
gradibus.ff.de ritu nupt.diuus.aliàs incipit,qui in prouincia.argu
mentum contrà,extra.de eo,qui dux.in ma.quam pol. per adult.
f cùm haberet.extra.de consue.c.fi.[f].Bonitas,vt in hæreticis,j.quæ-
stio.vii.conuenientibus.Veto,vt xiiii.quęst.i.quisquis.vt de vxo-
re non dimittenda excepta causa fornicationis, xxxii.quæstio.i.di
xit.& quæstione v.præcepit.& de non accedendo ad aliam,vt ea.
causa,quæst.vi.non mœchaberis.Consulo,vt xxiii.quæstione j.§.
i.in prin.ibi,sed si quis te percussit in vna maxilla, &c.& de vxore
post fornicationem reconcilianda,xxxij.quæstio. i. quod autem.
& de continentia capienda,vt ea.q.integritas. & xxxiii.quæst.v.q
sitit. & de non dimittenda coniuge infideli cohabitare volente,
xxviii.q.i.iam tunc.& c.sic enim.Præcipioque,vt Diliges dominū
Deum tuum,vt iii.distinctione,omnis.in fin.& xxvi.quæst.v. nec
mirum.in fi.& redde debitum vxori petenti,xxx.q.v.c.i.& ii. Per-
missio,vt in his,qui continere nequeunt,xxviii.distinctio. de his.
& concubitu coniugali,qui fit causa incontinentię,qui permitti-
21 tur,vt grauiora vitentur,xiii.dist.nerui.¶†Item nota,quòd quæ-
dam iura loquuntur secundum iustitiæ rigorem, vt de peccante
post baptismum acta pœnitentia non promouendo,xxv. distinc-
tione,primum.xlviii.dist. quoniam.de criminosis post pœniten-
tiam tolerandis,i.qu.v.c.i.& fin.l.dist. ponderet.xxxiiii.dist.frater-
nitatis.Item quædam sunt datæ sententiæ,quędā dandę,vt s̄.Hæc
igitur illa canonum varietas,de qua dicit Isidorus.quòd ea igno-
rata,& medullitus non perscrutata, multi in erroris labyrinthum
intrando impingunt,vt xxix.distin.cap.i. His igitur modis potest
aduocatus rei, & quilibet peritus facilè soluere iura contra se in-
22 ducta.¶†In summa nota,quòd ferè omnia contraria in iure per
tres fallacias soluuntur:scilicet per fallaciam æquiuocationis,ac-
cidentis,& secūdum quid,& simpliciter,siue per aliter,& per sim
g pliciter aliud,& per secundum aliud [g]. De fallacia æquiuocatio-
nis tale est exemplum.Dicit lex,quòd mācipium,quod est in cau
sa redhibitionis,debet emptor exhibere,vt C.de ædil.ac.l.fin.Sed
contrà:quia si mancipium emptum,quod erat in causa redhibiti-
onis,mortuum sit,non debet exhiberi,vt ff.de ædil. edic. quòd si
nolit.§ si mancipium.& l.redhibere.§.fi.imò impossibile est hoc,
quia Exhibere est copiam videndi & palpandi facere, vt ff.ad ex-
hib.l.ii.& de lib.hom.exhib.l.iii.§.ait prætor.Sol.in præd.l.de ædi.
act.ponitur Exhibere,pro Probare,vt ibi no.sed in illa Ad exhibē
dum,ponitur,vt faciat copiam apprehendendi,vt s̄.dic ergo, ali-
ter hîc, & aliter ibi. Item aliud exemplum: dicitur extra. de elect.
quod sicut. in prin. quòd per nominationem non acquiritur in-
nominato:contrà eo.tit.cùm in iure.& cap.publicato.& xvi.q.7.
contra sanctorum.sed dic, ꝙ in c.quod sicut. nominatio sumitur
pro tractatu, qui electionē præcedit,in quo per verba de futuro
nominantur diuersi:in cōtrariis verò ponitur pro expressione ꝯ
sensus per verba de præsenti.de hoc no.lxiii.distinctio.quanto. In
fallacia verò accidentis sic exemplifica:De iure naturali debet ne
mo cum alterius iactura locupletari,ff.de condic.indeb.nam hoc
natura.extrà de pœnis,suam.sed contrà ff.de vsucap.l.iij.SOL.In
specto hoc accidenti,iure naturali nemo cum aliena iactura locu
pletatur:sed tamen inspecto hoc accidenti iure ciuili sic: & ita ali
ud ibi, & aliud hîc. Item contrarietas illorum exemplorum, xvi.
quæstione j.quoniam.& xij.quæstio.ii.cùm deuotissimam.solui-
tur extr.de his,quæ fiu.à præl.sine consen.cap.apostolica.Per sim
pliciter aliud in fallacia, secundum quid simpliciter, exemplifica
sic:dicit lex, quòd si patronus arrogat libertum suum, consequit̄
libertus iura ingenuitatis,ff.de ritu nup.sciendum.ij.sed contrà ff.
de sta.hom.l.fin.vbi adoptatus libertus à patrono, non consequi
tur iura ingenuitatis.SOL.Consequitur ea,quo ad quędam,vide
licet vt nec patronus, nec filius habeat ius patronatus in eū, quo
ad successionem:& sic est ingenuus,quo ad quid,vt in d.l.sciēdū.
sed quo ad alia,remanet libertinę conditionis,vt in l.contraria:&
sic aliud hîc,& aliud ibi.Sic ergo contraria soluuntur per aliter,&
per aliud,& per secundum aliud.Item aliud exemplum de secun-
do:aliud dicitur extrà de elect.Cumana.quòd persona electa non
facit numerum:contrarium dicitur eo.ti. cùm in iure. Sed primū
obtinet de iure communi,secundum verò ex virtute cōpromissi:
& ita ibi secundum aliud, & hîc secundum aliud: vel, alio modo
23 loquitur hîc,& alio modo ibi.¶†Studeat quoque aduocatus fa
ctū sui aliter,q̄ actor pposuerit,asseuerare, qbuscūq; modis pote
rit: & tñ ipse licet nihil probet, absoluetur actore non probante,
h ext.de iureiu.c.fi.ext.de caus.pos.& prop.cùm ecclesia.prope fi.[h]
Sic igi

ADDITIONES.

a Comprehenditur.¶bene facit de statu regul.ea quæ.in fin.
b L.i.¶Communiter non approbatur hoc exemplum: quia lex is-
ta non dicit,quis possit esse procurator,sed diffinit:quæ diffinitio
caderet in fœminam,casibus,quibus dari potest procuratrix,vt se
quitur.
c Quia verò.¶Illud speciale in Papa,vt ibi no.in gl.sic ergo.
d Innocentium.¶Matthæi ij.ca.& loquitur de verbo,ex Aegypto
vocaui filium meum.quod habetur Oseæ xj.c.
e Et iii. ¶ Ideo super illa distinctione Richardus in distinctionibus
suis posuerat hos casus ad modum antiquum per tractus calami
vniendo:vbi etiam ad literam posuit hos versus,saluo quòd posu
erat Pietas, vbi hîc est Bonitas: & nescio quare mutatum: postea
Ioan. de Deo in prin. suarum distinctionum posuit hos casus so-
lùm pro prosa.
f C.fi.¶Illud in his,quorum transgressio inducit mortale.
g Aliud.¶Subscripsi in procemio decre. super gl. quia nulla. Fran.
Vercel.has fallacias ibi posuerat, qui licet alia exempla penetret,
hinc remittēdo decidit:postea ibi prosequebatur decem prædica
menta,quæ etiā non posui:quia videri possunt per Azon.in prin
cip.suæ Summæ.illa etiam Lau.breuiter posuit,& Archid.post e-
um,l.distinctione,ferrum. Breuiter autem, exempla ipsius ad fal-
lacias erant de decr.vestra.de cohab.cleric. circa contrarietatem.
ibi,in tex.solutam.& decret.cùm apostolica.ad fi.de his, quæ fiūt
à præl.aliud dabat de decret.ii.de no.ope.nun.in quantum soluit
contrarium de scandalo vitando,vel non.Tertium dabat de con-
trario soluto in decre.statuimus.de ma.& obed.in gl.ij.
h Prope finem.¶Nec obstat ei,quòd assumpsit onus probandi, vt
dixi suprà de probat.§.i.suprà versic.sed vbi vterque.

Sic igitur destructis, vel impugnatis, quæ per aduocatum actoris constructa fuerant, dicat ex præmissis: Domine iudex, luce clariùs liquet, quòd iniustam litem contra me pars altera mouit: quare Deo committo meam iustitiam, & vobis, & memores sitis eius,
a quod scriptum est a: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Omnis enim qui rectè iudicat, stateram in manibus gestat, xlv. distinctione, omnis, qui. extrà de re iudic. cùm æterni. libro vj. Et qua mensura mensi fueritis, &c. ext. de accu. qualiter. j. & de pœ. & rem. cùm ex eo. Vnde cùm sim euidenter in causa absolutionis, peto me sententialiter absolui, & actori silentium perpetuum imponi: quia semper innocēs petit absolui, xj. quæstione prima, c. Christianus. extra de præsumpt. nullus: Peto etiam aduersarium mihi in expensis legitimis condemnari, extrà, de pœnis, calumniam. & de dol. & cont. c. finem litib.
2 in gl. mag. ¶† Cæterùm si reus aliquam proposuit exceptionem cùm in ea sit actor, vt suprà §. nunc breuiter. ipsam exceptionem confessionibus, testibus, instrumentis ac præsumptionibus probare laboret, sicut suprà diximus de actore: & ei ab aduocato actoris respondeatur, sicut iam in reo prædiximus. Eodem quoque modo in replicatione procedatur, vt in præ. §. nunc breuiter. Et consulo tibi, quòd si potes, sis vltimus in loquēdo: quia quæ vltimò audiuntur, meliùs memoriæ mandantur, de consec. distinctio. ij. liquidò. & verbo vltimò prolata, quæ nullo gladio percussa, nulloque telo vulnerata sunt, præstantiora sunt. nam per contradictionem res dubia efficitur, C. quibus ad liber. proclam. non licet, l. iij. Qui enim vltimò proponit, non solùm potest, quod asserit, rationibus & iuribus fulcire, ac colorare, sed etiam potest, quod ex aduerso propositum est, de colorare & annullare.

ADDITIO.

a Est. ¶Psalmo xxxiii.

SVMMARIVM.

1 *Acta inter iudicialia debent disputationes et allegationes continere, & inferre.*
2 *Allegationibus aduocatorum finitis, non est tutum vnum sine altero à iudice recedere.*
3 *Aduocatus leges allegans an teneatur dicere nomen legis.*
4 *Leges an possint in causa ecclesiastica allegari.*
5 *Papa an possit leges tollere, declarare, vel modificare.*
6 *Veritas rerum errore gestorum non vitiatur.*
7 *Imperitus contra sapientes disputans risui patebit.*

5. §. Porro aduocatus actoris, cuius allegationes si cōfractæ fuerint & elisæ, iterum surgat, & lapsa eri-
a gat, ac fatigata reparet: vt C. de aduo. diuer. iudic. aduocati a. Satagat igitur reædificare, & reparare quicquid rei aduocatus visus ē infringere, iuxta posse, & incipiat arengare, vt in præ. §. nunc de exordiis. ver. post hæc autem. ibi, vel ita nihil omnino respondere &c. & per totum: postmodum verò sigillatim reparet, quicquid rei aduocatus visus est diffinire contra eum, dicens: Stupet admodum meus animus, quomodo aduocatus ille non erubuit, in tot & tantorum præsentia ex tam euidenter falsis & friuolis procedere, & aures vestras, domine iudex, & audientium, tot inanibus ambagibus prægrauare. Nec enim eum adeò resupinum, seu iuris ignarum existimo, vt credam eum latere, quòd confessio reuocari non potest, nisi demum errore probato: quod dic, vt s. de confess. §. fin. Item non erubuit instrumentum ex parte nostra productū de falso arguere: cùm euidens sit intra terminum peremptorium ad hoc datum, eum nihil omnino dixisse. Sed nec erubuit duob⁹ è nostris testibus excommunicationem obiicere, cùm tamen liquidò de ipsorum absolutione legitimè in iudicio facta fuerit fides: & sic de aliis singulis capitulis prosequatur. In fine igitur sic concludat: Euidens ergo est, domine iudex, nos esse in casu victoriæ: nam plures rationes pro parte nostra faciunt, quàm pro illa: vnde adhuc id petimus, quod & primò, vt s. §. nunc videndum. versic. studeat. simpliciter postulans, vt ius nostrum seruetur illæsum: cæ-
1 tera suppleat religio iudicantis. ¶† Et not. quòd inter acta iudicialia debent disputationes & allegationes contineri & inferri, vt extra de elect. dudum. j. xxx. quæstione v. iudicantem in authen.
b de testibus, §. si verò. & §. nam partes. secundum Io. de Deo b. De renunciatione autem allegationibus facienda, & de conclusione dicetur j. titulo proximo. Vtrùm autem aduocatus teneatur in vulgari allegare, vt ab aduersario intelligatur? Item de eo, qui falsas leges allegat, vel falsum instrumentum, vel testem producit, vt legitur, & not. s. de aduo. §. nunc de exordiis. in fin. & §. vtrius-
2 que. ver. item caueat. ¶† Et nota, quòd finitis allegationibus cōsulo ne recedas, altero aduocato cum iudice remanente, ne sibi suggerat, quod eum moueat, te absente: extrà de rescrip. cæterum in fin. vel aliquam scripturam ei ostendat, quæ non fuerit in iudicio exhibita, vt suprà de aduo. §. sequitur. versi. item sit cautus. & sequen. ¶ Item nota, quòd miles, qui in causa omisit iuris ignorantia allegationes competentes, poterit eas proponere, cùm ex sententia cœperit conueniri, vt C. de iur. & facti ignoran. l. prima. Quid si omisit allegationem iuris? Videtur, quòd post sententiam possit eam proponer, sicut minore, ff. de minorib. l. minor xxv. annis omissam. Cōtrà in eo, qui potuit deliberare cum peritis, vt suprà de aduo. §. nunc tractemus. ver. habito. Vel dic, quòd iudex videat, an sit talis, per quam poterat obtinere: & tunc audiat eum,
3 aliàs non. ¶† In summa not. quòd aduocatus non cogitur dicere nomen legis, vel decre. nec titulum, vbi sit lex, vel decr. sufficit enim dicere mentem, scilicet hoc dicit lex, vel decre. vel non: vel sic est in Codice, vel in Digestis, vel in lib. Decretalium, vt ij. quæstione v. omnibus. in fin. & argumen. extrà de spon. continebatur
c & extrà de cohab. cleri. & mul. vestra. in principio c. j. quæstione j.
d vt euidenter. & extrà de præben. cap. nullus d. ii. & de probat. cau-
e sam. xlv. distinctione, neminem. in suprà scriptis, & penul. e xxvii. quæstione i. si quis desponsauit. xxiiii. quæstione i. pudenda. in fi. xi. quæstione iii. qui consentit. ii. quæstione i. §. hoc idem post ea. iudex. C. de indi. vidui. l. ambigua. ibi, secundum ea, quæ de, &c. C. de iudi. apertissimi. vbi dicit, statuimus. nec dicit vbi. & C. ad l. Fal. authen. sed cùm testator. ibi, secundum modum, &c. & extra de resti. spol. literas. ver. secunda. & ff. de rei ven. si nauis. ibi nec est contra, quod de pecunia, &c. nec dicit, vbi est illud. Argu. contrà, quod agatur, vt in præ. auth. sed cùm testator. ibi, diximus in titu. de leg. &c. & Instit. de pœn. te. litig. in fi. & ff. de acqui. hær. l. necessarius. ff. de postulan. l. i. in fin. ibi, sub tit. de in ius vo. Potest dici, q prima iura obtinent, cùm aliquid iuri consonum allegatur: cōtraria verò, vbi à iure communi deuiare videtur. tunc enim non credetur, nisi ius, quod hoc dicat, ostendatur, extrà de fid. instrumen. pastoralis. ff. de probat. ab ea parte. Non tamen parti, sed iudici cogitur hoc dicere: & iunge, quod not. s. de aduo. §. consequenter. ver. item caueat. Item sufficit dicere hoc dicit decima, vel quinta decima lex. vel dec. talis. tit. vt i. quæstione i. eos. vel sic habetur in i. lib. Decretalium, vel in secundo, vt extra de frig. & malefic. cap.
4 i. in superscriptione ¶† Sed nūquid in causa ecclesiastica possunt
f leges allegari, & canonibus deficientibus secundum eas iudicari f? Videtur, quòd sic: extrà de no. oper. nunc. c. i. cum suis concord. & expressè extrà de cau. pos. & propri. cap. ii. Ar. contrà xxxiii. quæstione ii. inter hæc. Dic, quòd legibus vtendum est in ecclesiasticis
g causis, nisi canonibus contradicant, vt no. in præ. decre. g Tamen distingue super hoc. nam aut leges sunt contrariæ canonibus, aut non. Si non sunt contrariæ, tunc sunt permistim allegandæ & seruandæ leges cum canonibus in foro ecclesiastico & ciuili, vt in præ. decre. & x. dist. si in adiutorium. & ca. seq. & extra. de fid. instr. pastoralis. ix. q. iij. summopere. ij. q. j. in primis. Si autem sint cōtrariæ, aut sibi contradicunt expressè, aut nō: si non, stabitur in vtroque foro illi, quæ expressè casum, seu causam determinet, vt in præd. dec. de no. ope. nun. vbi expressis legibus statur super nunciatione noui operis etiam in re ecclesiastica demoliēda: idem in foro ciuili, vbi canones expressè declarant articulum aliquem, in quo leges nihil statuunt. exemplum habes in eod. tit. cap. penult. & fin. item aliud exemplum de duabus quartis deducendis, extrà de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. arg. ad hoc extrà qui filii sint leg. per venerabilem. circa medium, §. rationibus. vers. si difficile. & prope fin. versicul. cuius sententiam. Taceant autem quidam Legistæ, & eorum gl. volentes contra casus in canonibus expressos per argumenta legalia & per exquisitas rationes disputare. nā indubitatè in expressis in eis casibus acqescere debēt canonibus, vbi iura ipsa ciuilia casus ipsos expressè nō ponunt. Si verò sibi nō contradicunt expressè, aut lex pōt sine peccato seruari: & tūc statur ei

ADDITIONES.

a Aduocati. ¶Bene adaptauit hîc auctor, quod posuerat in princip. tit. Pil. & Tan.
b Ioan. de Deo. ¶lib. Iud. parte j. vbi de disputatione: sed hoc non seruatur apud nos.
c In princ. ¶Et ibi induco quinque noua iura hîc non inducta, quę hîc repetere non expedit: & ibi vide dom. Abb. Sicu. & alios. item vide gloss. in cap. vt euidenter. j. quæstione j.
d Nullus. ¶In superscriptione.
e §. penulti. ¶Vbi de hoc.
f Iudicari. ¶de hoc scripsi de no. ope. nun. c. j. super gl. ij.
f In præ. decre. ¶priùs allegata.

tur ei in foro suo,& canoni in suo, extrà de testamen. cùm esses. &c.relatum. Aut non potest sine peccato seruari:& tunc statur canoni indistinctè,quia omni consuetudini & constitutioni tali est derogandum,extrà de præscri.c.fi. Porrò in defectum canonum sunt leges inducendæ & seruandæ:vt xj.q.iij.summopere. & in p. c.si in adiutorium.vt iij.q.vj.iudicet.& econtra x.dist. quoniam idem.in spiritualib.aűt leges nullius sunt momenti aduersus canones,vt x.dist.constitutiones.& C.de sacro.san.ecc.omni nouatione.¶† Vtrùm aűt Papa possit leges tollere.declarare,vel modificare,no.in præ.constitutiones [a].& dicam in const.Gre.X. de vsuris,quanquam.in fi.lib.vj.& d postul.properandum.prope prin.[b] Et scias,quod rationis ac iuris penuria ducitur, qui in materiis sacramentorum leges mundanas inducit. An rubricæ possint allegari,dicam infrà §.prox.ad fin.¶† Sed quid si aliquis malè intelligens legem,vel canonem,illam, vel illum pro se inducit:& tamẽ inuenitur in aliquo contra eum facere? Dicunt quidam, non debere sibi præiudicare:quia veritas rerum errore gestorum non vitiatur,ff.de off.præsid.illicitas exactiones.§.illicitas.& in iure errãs potest se corrigere,nec sibi præiudicat,vt s̃.de confess.§.fin.& ar. extrà de postul.bonæ.j.C.si ex falsis allegat.per totum:de hoc,secundum Papam,extrà de excep.cùm venerabilis [c].¶† Et nota, ꝙ imperitus matheseos,i.idiota [d],aduersus mathematicos,i.sapientes disputans,risui patebit: & ignorans documenta philosophorum,aduersus philosophos disputans,vt xxxviij.dist.qui de mẽsa.

5
a
b
6
c
7
d

ADDITIONES.

a Constitutiones. ¶ De hoc de reg.iur.c.2.lib.6.in j.gloss.
b Prope prin. ¶ Quam hodie non habemus.
c Veneralis. ¶ Vbi scripsi in glo.magna ante fi.ver.item nota, quòd si quis.
d Idiota. ¶ Hoc exposui s̃.de arb.§.desert.super ver.inferendo.

SVMMARIVM.

1 *Iudex debet aduocatos patienter audire,nec subitò eis silentium imponere.*
2 *Officio iudicis incumbit supplere,quod à partibus, vel aduocatis est omissum, vel minùs dictum.*
3 *Veritas erroribus non vitiatur.*
4 *In iudicio malè probata,vel facta,debent à iudice suppleri,& declarari aliter se debere fieri.*
5 *Iudex quandoque debet supplere de facto,& quandoque non.*
Iudicis officio congruit excommunicatos,infames,milites,& similes personas ab officio procurationis expellere.
6 *Iudex potest supplere in sententia prolatione.*
7 *Iudex non potest supplere in his,quæ nouit,vt priuatus.*
8 *Quis iudex possit supplere.*
9 *Arbiter an possit in iudicio supplere.*
10 *Iudex quando possit supplere.*
11 *Iudex an possit in iudicio supplere, vbi de fructibus, aut expensis est aliquid omissum.*
12 *Iudex an in causa criminali possit supplere in expensis omissis.*
13 *Iudex debet tantummodo secundum acta & probata iudicare.*
14 *Iuris necessitati non subijcitur,quicquid iudici permittitur.*
15 *Rubricæ legum an sint authenticæ,& an pònant ius,aut possint allegari.*

¶ Iudices qualiter in audiendo alllegationes se debeant habere.

6.§.Satis clarè aduocatos instruximus, qualiter in allegationibus se habebűt:ad vberiorem igitur doctrinam restat, vt & iudices, qualiter in audiendo allegationes se habere debeant,instruamus. Et quidem ad eorum spectat officium, tunc sedere,& non stare,vt j.dicam de sen.§.iuxta.versic.item est nulla ratione modi. Et diligenter inuestiget,& intelligat, quæ dicentur,& quæ ad instructionem causæ faciunt,interrogandi,respondendi,obiiciendique præbita patientia ab eo,donec actio ambarum partium sit pleniter luminata. hæc leguntur xxx.q.v. iudicantem.extra.de off.deleg.super questionum.§.intentionis.C.de iudic. iudices. quia veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem,xxxv.q.ix.graue. Nec motũ animi sui multùm aperiat, sed dissimulet,nunc pro hac parte,nunc pro illa allegando & respondendo,vt C.ad l.Cor.de fal.vbi.ibi,nec vlla interlocutione diuulget,quid sentiat,postrema sententia, quid sibi liqueat, proditurus, vt ff.de offic.præs.obseruandum. ibi, cuius animi motum vultus detegit, Nec nimiùm debet dictum vnius aduocati extollere, ne alteri honorem detrahat,dum alteri nimium impẽdit honorem vt 89.dist.nullus.in fi.& c.ecce. nec quicquam vni honorabilius exhibeat,vñ alter scrupuloso corde moueretur, 16,q.7.decimas cùm enim nimiùm vnum commendat,alium vituperat,arg.ext. de præsum.nonne.xxv.di.qualis.¶† Item patienter audiat aduocatos,nec etiam subitò eis silentiũ imponat:qđ dic,vt s̃.de aduo. §.nunc de exordiis.versus princ.¶† Item ad eius spectat officiũ,

1
2

supplere,qđ à partibus vel aduocatis est omissum,vel minùs dictum,vt C.vt quæ desunt aduoc.par.iudex suppleat,l.vnica,& extrà de postul.bonæ.1.quod verum est in his,quæ sunt iuris,putà, si aliqua iuris allegatio sit omissa. Potest etiam allegatis responde re,& pro vtraque parte pleniùs allegare, & leges & canones inducere,vt ibidem patet. Potest etiam inducere casum consimilẽ, vel ducendo ad inconueniens,vt ff.de leg.3.Offidius.& obiicere, & respondere,vt in præ.c.iudicantem & hoc argumentando,vt vt ff.de mune. & ho.l.fina.§.antepe.¶ Item si aduocatus malam, vel falsam legem inducit,vel impertinentem, poterit hoc iudex dicere,& apertam inducere: † quia veritas erroribus non vitiatur,ff.de offic.præsi.l.illicitas.§.veritas. Et inducens falsam legem vel abrogatam,& iudex aurem præbens, crimen falsi incurrit, vt s̃.de aduoc.§.vtriusque.versi.item caueat. De sententia verò per falsam allegationem lata,dic,vt extrà de probat.licet. Potest etiã actionem ineptam corrigere:quia hoc potiùs est iuris,quàm facti:quod dic,vt s̃.de offic.iud.§. deseruit.versiculo, in sententiæ: & j̃.versicu.item in sententiæ.& libellum ineptum reiicere,vt in eo.§.in prin.versi.item faciet libellum.& similia,quę ibidem continentur in facto. Aliter dicit Pla.ꝙ potest supplere,arg.ff.de pet. hæ.l.fi.& 2 8.dist.priusquam.ext.de elec.cùm nobis olim. extr.de consue.cùm dilectus. Sed in præ. l. potius consulitur iudicis officio,quàm iure ordinario.[a] Vnde dic,secundum Azo.& Accur.ꝙ non potest de facto supplere, nisi sit tale factũ,quod sibi sit tanquam iudici,notum:tunc enim potest.sic intelligitur C.de transact.agẽ cum Geminiano [b].& C.de eden.is,apud quem.ff.de testi.l. 3. §.j. ibi,tu magis scire,&c.ext.d fideiuss.constitutus.in fi.¶† Quid em si sciat confessiones partium,dicta testium,vel aliquam exceptionem propositam, vel interlocutoriam fuisse latam, vel citationem per eum fuisse factã, vel instrumentũ coram eo exhibitum vel aliqua partium illa proferat aliter, quàm sint,vel etiàm omittat? certè tunc iudex,etiam tacẽte parte altera,supplere debet,& allegare, & ostendere aliter se habere, quàm proferantur,& dicere talem exceptionem fuisse propositam,vel interlocutoriam latam:& sic de facto sibi,vt iudici,noto potest supplere, ext. de ap. constitutus.prope fi.licet soli sibi nõ credatur in talibus,vt extrà de probat.quoniam contra. Poterit etiam dicere,non contineri in instrumento tantum,quantum,vel sicut petitur, vel non esse probatum,quod dicitur, & similia. ¶ Item si dicatur probatum p P.testem,poterit dicere, non est ita,sed per H. Item si dicat aduocatus,reum fuisse confessum se debere decem,ipse potest dicere, non est ita:imò aliter in instrumento continetur:& sic de aliis. In facto autem sibi noto,tanquam priuatæ personæ,nõ potest supplere,vt 2.quæst.j.§.quando autem.& 3.q.7.iudicet. Argument. ad præsumissam distinctionem ff.de suspec.tu.l.3.§.preterea.nisi, prout dicam j̃.vers.porrò. ¶† Et breuiter nota, quòd iudex potest quandoque supplere de facto, & quandoque non: potest autem suppleie in facto sibi, vt iudici, noto, vt dixi. Item potest supplere de facto in lite, absente parte, quam defendere debet: secus si præsens sit. Potest etiam dicere tempora fatalia fore lapsa,vt C.de app.l.fi.prope prin.& C.de temp.ap.l.2.§.fi.¶ Item potest contra naturam actionis ferre sententiam,vt ff.de ædil.edi.si bouem.§.aliquando.& arg.ext.de concef.preben.ex parte.& Inst. de actio.§.minus. Sed hoc potius est supplere de iure, j̃.ver.item in sententiæ. ¶ Item in his,quæ sunt ad substantiam electiõis,potest supplere,& de his proprio motu inquirere. 47.distin.de Petro.& lxj.distinct.Catinens.extrà de elect.cùm nobis olim. Et est ratio:quia ibi tractatur communis vtilitas,argum.ext.de consue. cùm dilectus.& de elect.nihil est. ¶ Item in his,quæ spectant ad substantiam iudicij.vnde repellit excommunicatos, & infames, & militem,& similes, ab officio procurationis,ratione publicæ vtilitatis:quæ dic,vt s̃.de officio omnium iud.§. impedit.¶ Item potest actionem,vel libellum facere corrigi, vt prædixi, ¶ Item si creditor ante diem solutionis, vel euentum conditionis petit, potest dicere: non recipiam libellum, quia inutiliter petit ante diem,vel conditionem,ff.de pignor.grege.§.fi.ff.de excus.tutor. cùm ex oratione.& l.si is qui tres.ff.de ædil.edict.bouem.§.final. ¶ Item si aduocatus volens se ostendere conscium,vel ignorantem,fortè aliqua dicit, vel facit in præiudium clientuli sui,iudex illud supplebit,licet semper secundum veritatem actorũ & probationum debeat pronunciare, 3.quæstion.7. iudicet. versiculo, examinet. ¶† In sententiæ prolatione potest supplere, vnde si quis petiit fundum iure dominij,vel quasi, nullam exprimens in libello actionem ; & sic totum ius suum videtur in iudicium deduxisse,

3
a
b
4
5
6

ADDITIONES.

a Ordinario. ¶ Vt ibi no.in vlt.gl.
b Geminiano. ¶ Vbi no.hoc Accurs.& C.vt quæ aduo.des.l.vna.

seduxisse, vt extrà de re iudic. abbate sanè. §. cæterum. libr. vj. & ff. de except. rei iudi. si mater. §. & an eadem postea vero interrogatus, quam actionem intentabat ad vendicationem fundi: respondebit, quòd exercitoriam, vel aliam ineptam ad vendicationem: certè iudex nihilominus pronunciabit, ac si respondisset rei vendicationem: ar. iij. q. vii. iudicet. ibi, sed sicut se habet natura, decernit, &c. quia ipse potest emendare in fine. ¶Item etiam post sententiam supplet, ff. de re iudic. Paulus. secundum Ia. But. hæc enim respiciunt potiùs rem, quàm factum. ¶Item supplet in causa, vbi verteretur periculũ animæ, si sententia ferretur: putà, si quis contraxit cum consanguinea sua, vt extrà de clan. despon. cùm inhibitio. & sic de similibus. ¶† Porrò. non potest supplere in his, quæ

7 nouit, vt priuatus, vt s. Item non potest supplere in causa, quæ tã git priuatam vtilitatem: vt si quis petit centum, vel fundum ab alio: tunc non potest supplere de facto, nisi videat partem absentẽ ius suum contra iustitiam perdere, argum. C. de app. leg. fi. in princip. ¶Item in facto sibi, vt priuato, noto, supplere potest quærendo & disputando, non autem ponendo: arg. ff. de questio. l. j. §. qui quæstioni. ff. de ædi. edic. ædiles. §. item sciendum. nisi in prædictis casibus. Sed & præmissas suppletiones faciat de plano, non placitando, vel allegando: non stando, sed sedendo, ne duplici officio fungi videatur, C. de postulan. quisquis. & de offic. asses. leg. fin. & extrà de insti. cap. fi. lxxxix. dist. singula. dicendo sic, videtur talis testis super hoc multa dicere: item talis lex videtur facere pro te: nec dicat, hæc lex decidit quæstionem. nisi sententiaret: quia tũc potest inducere leges omissas quæstionem decidentes. potest enim iudicare omissis allegationibus, vt ff. de his, quæ in testam. delen. proximè. in fi. quæ licet non fuerit allegata, ratio tamen legis intelligitur esse inducta, ar. iij. q. vij. iudicet. ibi, sed iuxta leges & iu

8 ra pronunciet. ¶† Sed quis iudex potest supplere de iure? Resp. non solùm ordinarius, sed etiam delegatus, licet quidam contrà in delegato, per legem ff. de re iu. ait prætor. in prin. & C. ad l. Cor. de fal. l. vbi. ibi, nec vlla interlocutione diiudicet, q̃ sentiat, &c. Sed certè fateor, quòd nulla interlocutione debet ostẽdere, quid sup principali sentit: sed per diffinitiuam sic, vt ibi dicit. Tamen non propter hoc neget, quin supplere possit, si quid extrinsecus contingat. Sed nec prædicta l. ait prætor. obstat: quia loquitur de arbi

9 tro, qui habet notionem, non iurisdictionem. ¶† Delegatus autem habet vtramque, extrà, de officio dele. super quæstionum. §. porrò. & ff. de verb. sign. notionem. Sed nunquid arbiter supplere potest? Quidam dicunt, quòd nõ, eisdem rationibus, quas dixi in delegato. Sed dic contrà: quia partes iudicis sustinet. ff. de arbitr. Pomponius. §. recepisse. & arbitria sunt redacta ad instar iudicio

10 rum, ff. eo. l. j. C. de iudi. rem non nouam. ¶† Sed quando potest iudex supplere? Respon. ante litem contestatam, & post: arg. ff. de interrogat. actio. vbicunque. & xxx. quæst. v. iudicantem. extrà de fide instrum. inter dilectos. prope fin. & suprà eo. §. Argum. tamẽ contrà ff. de ædil. edict. ædiles. §. item sciẽdum. Sed licet quæ post litem contestatam accidunt, valde spectent ad officium eius, (vt ibi dicitur) nihilominus tamen & ea, quæ antè accidunt, ad ipsum spectant, vt suprà de off. iudic. §. deseruit. ver. vt autem. & seq. Sed nunquid de fructibus iudicabit? Respon. sic. vt ff. de rei ven. & ex

11 diuerso. §. primo. ¶† Quid si de fructib. & expensis fuit omissum nunquid poterit iudex supplere? Resp. sic eadem die, ff. de re iud. Paulus. ff. de ædil. edict. l. illud. §. fi. s. de expen. §. nunc de expensis. in prin. Imò videtur, quòd etiam post multos dies, argum. extrà de dote post diuor. restit. de prudentia. sed illud fit auctoritate se-

a cundi mandati Rof. distinguit [a]. nam de fructibus post litem contestatam perceptis, qui non veniunt nec iure actionis, nec iudicis officio, quod interuenit loco principalis actionis, sed veniunt officio iudicis mercenarij, vel executoris, vt ff. de vsufruct. euictis.

b tunc eodem die supplere potest, vt in prædi. l. Paulus respondit [b]. nisi dixerit in sententia, de fructibus distuli iudicare, quia mihi de illis ad plenum non liquebat. tunc enim Potestas iudicabit, vt C. de fruct. & lit. expen. l. 2. Si verò sunt fructus, qui petuntur iure actionis, vel officio iudicis, quod loco principalis actionis intenditur, tunc etiam de illis potest post sententiam iudicare, argu. C. de iudic. l. j. Quid si nolit supplere? Respond. si dolo faciat, ne suppleat, punietur in veram litis æstimationem: si per imprudentiam, in quantum visum fuerit iudicanti. ff. de iud. si filius. ff. de var. & extr.

c cogn. l. fi. ext. de re iud. cùm æterni [c].

12 ¶† Quid si actio sit criminalis? Respondeo, & tunc supplebit in expensis omissis: alioquin de proprio resarciet eas. C. de iudiciis. properandum. §. siue autem. quod intellige de factis post litem contestatam, etiam non petitis, vt in prædicta l. ædiles. §. item sciendum. In factis autem ante litem contestatam non, nisi petitæ fuerint, ff. eodem titulo. de ædil. edict. item si serui. §. quas expensas, secundum Alberic. Papiens. Vtrùm arbiter pronunciabit super fructibus? nota. suprà, de arbitr. §. finali. versiculo, sed cùm. su-

13 prà. ¶† Licet autem dixerim, de facto iudicem supplere posse, iuxta præmissa, non tamen sic supplebit, vt secundum conscientiam iudicet, siue causa sit ciuilis, siue criminalis; sed secundum allegata & probata tantùm, vt tertia. quæstione. septima. iudicet. secunda. quæstione. prima. §. quando autem. & hoc est, quod suprà dixi, quòd potest supplere de facto sibi, vt iudici, noto: de hoc

d extrà, de officio delegati. pastoralis. §. quia verò [d].

¶† Sed 14

ADDITIONES.

a Distinguit. ¶Tit. de offi. iud. quomodo petuntur fructus. in fi. tractat etiam de hoc de rei ven. ad fi. pe. col. vbi etiam quærit, si non condemnat eadem die, nec reseruat, an de suo refundere teneatur ad exemplum expensarum. C. de iudi. properandum. §. fin autem. dicit, quòd sic, cùm victor contra victum nullam habeat actionem, C. de fruc. & lit. expen. l. terminato.

b Respondit. ¶Sup. postea non, nisi, &c.

c Aeterni. ¶Libr. 6.

d Verò. ¶In gloss. argumen. contrà Vgo. & de offic. ordin. c. 1. & in prædict. c. iudicet. Vide, quod dixi super prædict. gloss. post Hosti. & in text. ipsius §. super verbo, sententiam. post Innocen. Audiui in hac materia Doctores sacræ paginę in suis disputationibus tenere contrarium: siue quæratur de pronunciando, siue de exequendo pronunciatum à maiore, cui id exequi mandatur, & in executione sententiæ latæ super crimine: quid dicant Inn. & Hostien. vide, vbi s. & tenent, non parendum, stante conscientia contraria: sed etiam de pronunciatione in criminali, vel ciuili fienda secundum conscientiam, inducebatur Isa. cap. xj. in principio. vbi videtur innui, non secundum visionem oculorum, nec auditum aurium, sed secundum iustitiam & æquitatem iudicandum. Iudex ergo, qui scit veritatem cõtrariam probatis, ipsam veritatem imitabitur: & merito, quia Christus de se dicit, Ego sum veritas, Ioan. xiiij. viij. distinct. de consuetudine. & c. seq. xj. q. iii. abiit. & omnis ordo iudiciorum institutus est ad notionem veritatis, ij. Esdrę iij. super omnia veritas. Contra veritatem ergo per acta non damnetur innocens. Exodi xxxiij. dicitur, Insontem & iustum non occides. Adhærebit ergo veritati. & non probatis in absoluendo, vel condemnando. Item l. iij. ff. de testi. canonizata iiij. q. iij. sæpe innuit, iudicem non debere alligare ad probationis speciem, notionẽ suam, sed animi sui sententiam debet sequi. Sic & arbiter pronunciat, quod sibi videtur, ff. de arbi. qualem. in prin. Sed hæc omnia, & similia intelligantur de scientia iudicialiter informata. Tenendum est ergo, vt dicit auctor, acta sequẽda, per l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsi. vbi hoc tenet Guido de Suz. & idem in quæstionibus M. sub litera C. inducit etiam l. si filia. in princ. ff. fami. erci. Hoc etiam placuit Pil. sua charta prima quæstione, præmittens tamen duas opiniones prima distinguit, an conscientia sit pro actore, an pro reo: vt secundo casu sequi possit conscientiam, primo non. Secunda fuit Mar. distinguentis criminalem, à ciuili, vt in secunda sequi possit conscientiam, in prima non posset. Ergo consideratur in iudice sacerdote triplex conscientia, scilicet quam haberet vt Deus per cõfessionem sibi factam, vel quam haberet vt homo ex aliquo sensu corporeo, vel quam habet vt iudex per ꝓbata coram ipso. Primò toto nisu laborare debet ad veritatem sibi altero primorum modorum notam habendam: secundò, si ad eam peruenire nõ potest, debet pro posse laborare, vt alleuietur remittendo ad superiorem, vel delegando, vel qualitercunque licitè posset: & hoc remedio deficiente, debet tertiò informare cõscientiam suam per distinctionem: demum tanquàm legitimè & securè pronunciet: quia altera primarum duarum scientiarum nihil habet commune cum tertia: & verè dicerem contrarium, scilicet quòd iudex posset pronunciare secundum conscientiam, vt ꝙ ꝓtextu allegationis conscientiæ possit abstinere ab officio, qđ incumbit, esse infringere totum ius positiuum, canonicum & ciuile, testante Apostolo ad Roma. iii. in princi. ꝙ Deus verax est, sed omnis homo mẽdax. His tribus deficientibus, quia veritatem nõ habere nec se alleuiare, nec cõscientiam informare ad id potest, vide remedium Host. ad quod in prin. remisi. Fateor tamen, quòd his tribus deficientibus tolerabilius est sic perplexo non pronunciare. & patienter pœnam pati, de sen. exc. inquisitioni. quàm contra acta per conscientiam iudicare: & ad primum prouide dictum Hostien. ADDE, quòd iudex debet iudicare secundum allegata & probata, est gl. in c. summopere xj. q. iij. glo. in verbo, & contra. in c. j. de re iud. lib. vj. glo. in verbo non quæ iudici. in c. cùm olim de verb. sig. gl. in c. j. extra de constit. item do. Ant. in c. venientes. in fin. j. col. extrà de iureiur. item ibidem do. Abb. Sic. in ver. no. iudices. Et nota ad prædicta, quòd cùm iudex debeat iudicare secũdum iustitiam, c. forus, extrà de verb. sig. & c. iudicet. iii. q. vij. hæc iustitia debet esse fundata in iure communi, & nõ in proprii capitis æquitate: ita contrà in repet. rub. de arb. in ij. col. in fi.

14 ¶†Sed nunquid iudex tenetur supplere ex officio suo, prout di
cit prædicta l.C.vt quæ desunt aduocatis. Et certè videtur, quòd
non tenetur, nisi velit: quia non quicquid iudici permittitur, iu-
ris necessitati subiicitur, ff.de iudiciis. non quicquid. C. quomo-
do & quando iudex, lege prima: extrà de offic.iudic.delegat.con-
suluit. Dicunt quidam cōtrà, vt C.vt quæ desunt aduoc.par.iudex
supple.in rub.quia hęc dictio Vt in rub.posita, importat necessita
tem, vt ff.in ius voc. vt eant.& C.vt causæ post pu.adsit tu.& C.li.
x.vt dig.ord.seruetur, & C.vt intra certum tempus, & in auth. vt
præpo.no.imp.doc.& vt omnes obed.iud.prouin.& vt litig.iur.&
extrà vt ecc.benefi. & extrà vt lite non contest. & probatur ff. de
lib.leg.liberto.§.Lucius.ff.de fideicom.lib.cùm in testamento.ff.
de leg.iij.si ita legatum.extrà de vsu pallii.c.i.nam & alia rub.ar.vt
C.ne fideius.do.dentur, per totum, ff.si cer.pet.l.j.extrà de testi.ad
a hoc quia [a]. ¶†Et no.quòd rubricæ legū authenticæ sunt, & alle-
15 gari possunt, & ius ponūt, vt patet in prę.l.j.si cer.pe.& C.de nouo
Cod.facien.§.quibus specialiter.ibi, ꝯgruis subdere ti. & de pœn.
dist.j.hæc autem.ibi, de hoc.quæ est ff.quod quisque iur.l.j.§.hoc
autem.& in præd.concor. Idem dico de rubricis Decretalium, vt
patet in præd.decre.ad hæc. & extrà vt eccle. bene.c.j. prope fin.
vbi idem ponitur, quod & in rubri.& in procemio constitutionū
nouarum, ibi sub suis tit.&c.Secus autem est in rubrica Decreto-
b rum: tum quia alius fuit conditor Decretorum, & alius earum [b]:
tum quia illæ quandoque falsæ reperiuntur.vt patet iii, quæst. xj.
c chartæ [c], xvj.q.iij.placuit.ij.& aliȩ quædam: de hoc dicam in proœ
d mio consti.Greg.X. [d] Prima tamen rub. Decretorum authentica
est & generalis. Cæterùm finitis allegationibus, iudex se habeat,
vt j̃.rit.prox.iam dicetur.

ADDITIONES.

a Quia. ¶Hanc partem non habemus, quæ decisa fuit de decre.prę sentium eo.tit.lib.vj. & partem illam glossauit Hosti. cuius mens erat, quòd Inno.cum suis constitutionibus, quas fecerat, transmisit illam decre. Gregorio, mandans illam sub tit.debito collocari.

b Earum. ¶Forsan id intēdit, quòd aliqui asserunt, s. paleas & rubricas illius voluminis non per Gratianum, sed per quendam eius discipulum addita fuisse, qui postea Palea vocabatur: potiùs videtur velle, ꝙ Decreta fuerunt sanctorum Romanorum pontificum & Conciliorum, sed rub.fuerunt Gratiani: quod patet: & quia dixit, alius fuit conditor, non dixit, Compilator.

c Chartæ. ¶vbi de hoc in rub.& de pœ.dist.i.§.hæc autem.

d Greg.X. ¶Hoc admittebat, nil aliud dicens. Tu dic de rubricis legum & decretalium, quòd si habent orationem perfectam per se, licitè allegātur, vt in superioribus exemplis, quod quisque iur.& vt eccle.benefic.&c.& multæ similes. Aliàs rubrica, cuius oratio nō est perfecta, & sic non habet aliquid diffinitè, sed solùm nigri materiam demonstrare, per se non allegatur: ex ea tamen diuersimodè arguitur. Primò per modum de executore & conseruatore, no.libr.vj.de rescri.tibi, qui.in gl.ij.& de offi.deleg.c.j.in ij.glo. Secundò, vt ex duabus lecturis, quarum altera sola competit rubricę, illa tollatur: exemplum de ele, cùm monasterium.vbi not.in glo.ij.Tertiò arguitur ex ipsius ordine, vt scripsi de mu.pet.c.j, super j.gloss.

ADDITIONES NOVAE.

☞ An puniatur allegans aliqua dicta alicuius doctoris, cum non sint, Bar.in l.fina.de fal.

☞ An sententia doctoris sit probabilis & tenenda, Nico. de Neapo.in l.an apud.de manu.vindi.

☞ Nota ꝙ qui differentiam allegat, rationem differentiæ allegare debet, l, j.§.sin autem, de cadu.tollendis.

☞ Nota ꝙ de impertinētibus frustra disputat̄, l.j. C.ne vxor ꝓ ma.

☞ Nota ꝙ tacitum aliquando sumit vires statim, licet expressum differat̄, l.quæro §.Lucius.ff.de testa.tute.secus si expressum esset penitus malum, l.item.§.fina.de serui, vrban.præd,

☞ Nota ꝙ habens ius petendi tantum partem, si simpliciter petat non facta mentione de parte, tenet petitio hoc colligitur ex glo. in l.ex semisse.coniuncto tex, ff.de acquir.hær.

☞ Nota casus in quibus delictum patris nocet filio, l.diu. in gloss. mag.de petitio.hæredi.

☞ In l.cum seruus.§.cōstat.de leg.j. nota ꝙ id quod non potest expediri, nisi per vnum, adeo est difficile, ꝙ censet̄ impossibile.gl.in l.continuis.§.cum quis.de verbo.obli.per Bar.& c.semel.de reg. iur.lib.vj.per Dyn.

☞ An pater possit emancipare filium quo ad vnum actum tantū puta quoad testamenti factionem.Bar.in l.j, §.in filii.ad Trebel.& arguit prò & contrà. & dicit cogitabis Bar. & Bal. ꝙ non in l. fœ-uum, C.qui testa.facere possunt.

☞ Quid si non seruatur forma & ordo datus per statutum, Bal. in l.nominatim.de libe.& posth.& l.non dubium.C.de leg.& Auth. generaliter.C.de episc.& cle.l.si tutor.in qui.cau.in integ.rest.nō est nec.& c.j.de mili.vas.qui fu.cont.Dynus consuluit ꝙ non valeat actio non seruatis ordine & forma, & instrumentum reddit̄ suspectum: prout dicit Albric.in materia statutorum, in j.parte, & in Rub.de fide instru.& Ioan.Andr.in c.vt circa. de electio lib. vj.

☞ Nota quòd quando copula cadit inter duas orationes, nō inducit coniunctionem verbalē, Bar.in l.j.§.sin aūt.C.de cadu.tollend.

☞ An sit licitum allegare leges correctas, Bar.in d.l.fi.

¶Bald.de Disputationibus & allegationibus.

¶ ALLEGATIONES, seu rationes cùm inducuntur ab vtraque parte, pro illo iudicabitur, pro quo plures rationes bene faciunt, §.nunc videndum.ver.si autem. ¶Similitudo sumitur à pari ratione, vel à maiori, non à minori, secundum Ia.de Are. ¶Similia sūt, quorum est eadem qualitas: eadem sunt, quorum est vna substantia, secundum Arist. & Cy. ¶Si statutum dicat, quòd procedatur de similibus ad similia, & ego dico esse simile, sed tu negas, cui incumbat probatio, §.post hoc autem.versicu.sed si ego induco.G. dic, ꝙ iudex arbitrabitur, ff.de legib.l.non pñt.Bald. ¶ Et ista clausula, ꝙ procedatur de similibus ad similia, tacitè videtur inesse legibus & statutis non exorbitantibus à iure communi, ff. de leg.l. sed & si posteriores.vide j̃.in ver.quod in pœnis.Bald. ¶Quid de argumento à cōtrario sensu? dicit Azo ff.de testa.l.qui testamento.§.mulier.ꝙ contrarius sensus legis pro ipsa lege, & pro ipso statuto accipitur. Sumitur enim per significationem verborum implicantium contra sensum, non propter interpretationem extrinsecam. Cùm ergo fiat per interpretationem intrinsecam & intellectum, & non extraneam expositionem, habet locum in statutis & rescriptis, c.de fur.l.apud antiquos, in gloss. Et quòd contrarius sensus dicatur sensus tacitus, non expressus, vide Dy. in consilio, quod incipit, in statuto ciuitatis Pistorii. cùm illud ar. non debeat ad legum correctionem, vel improbum sensum trahi, C.de cond. inser.l.cùm patrem.& no.j̃.eo.§.post.per G.vers.vel non ob. De causa impulsiua, vel sine ista, vide j̃.eod. §. cessante ¶Non obstat, ꝙ licet in possessorio procedatur de similibus ad similia; tamen ꝯtinet ius commune: vt no.C.de fur.l.si quis seruo.& ibi Bar. sed illud per interpretationem legis, non iudicis.Bal. ¶Pręsumitur fraus, si alienans postea reperiatur possidere pro suo: & præsumitur pro suo, si postea perceperit fructus, & nemini respondet de eis, ff.de solu.l.Titia.nam Pro suo, hîc non est titulus, sed modus possidendi secus, si vt fructuarius, vel colonꝰ quis possideat, C.de do. l. quisquis. & in §. super vacuum. Bald. & istud verius, vbi agitur de præiudicio tertii: aliàs non pręsumitur simulatio, nisi probetur nam sola possessio non infert de necessitate, C.vnde leg.nō obst. hîc Bal. ¶De clausula in medio posita, habet se ad principiū & finem in connexis. ¶De dictione Vltra, de dictione Fortè, & Forsitan, & Vsque & de clausula Quidam alii, de dictione Donec, Ampliùs, & Maximè, de aduerbiis Mox, Celeriter, & Statim, de verbo Quamprimum, de verbo Sine dilatione, de clausula Vocatis qui fuerunt euocandi, vel de clausula Quantum de iure poteritis, de dictione Tunc, & Nunc, §.post hoc videtur.& no.G. vide j̃. de re iudic.§.cōminatio specialis.Bal. ¶Cessante causa finali statuti cessat statutum, sed non cessante causa impulsiua, vers.vel illud statutum fuit.G.Ratio tamen legis in dubio præsumitur finalis, sed ratio hominis in dubio præsumitur impulsiua, & not.ff. de cond.& demon.l.cùm tale.§.pen. ff.de dona.l.ij.§.fi.ff.de acquir.pos.l.si is, qui animo.Bal. ¶In pœnis delictorum, quando delictum cadit æquè in muliere & viro, masculinum includit fœmininum, vt no. C.vnde vi, l, si quis in tantam.in glo.ord.Et an masculinum concipiat fœmininum, ver.vel ibi masculinum. G. & quòd concipitur ex interpretatione, ff.de ver.sig.l.j.per Dy.& Bart. Sed quando ex significatione, vt quando substantiuum est generis communis, vt Homo, vel apponitur signum vniuersale, vt Quisquis, tunc ex natura signi vniuersalis de omnibus prædicatur, tam in legibus, quā in statutis, nisi mens legis sit de viro, & non de muliere: not.ff. de reg.iur.l.j.C.de indi.vidui.l.fi, C.de rap.vir.l.j.C.ad l.Iul.maiest.l.qs quis.C.de ser.fug.l.quæcunque.& ibi per Cy.Bal. ¶Quot modis soluantur contraria, & quot fiant fallaciæ in legibus, versi.posita quoque cum ver.sequen.G. ¶An leges sint seruandæ in foro canonico, §.porro.vers.sed nunquid in causa ecclesiastica.G.*Et ibi vide: quod dicitur illum nescire rationes & iura, qui in materia sacrorum leges humanas inducit, secundum Gul. in ver.sed nunqd in causa ecclesiæ.in fin.vbi videas.* ¶Quid de statutis particularibus locorum? dic, vt no.in c.j.de no. ope.nun.in nouella: & de postul.ex ea.& de fo.compe.c.quod clericus. ¶An post sententiam possint allegationes fieri, eo.§.porro.ver.sed quid si emi. ¶Quando iudex possit supplere ex mero officio pro præsente, vel absente, & circa quid & in qua parte iudicii, & an debeat supplere ex actis,

actis, vide plenè in §. satis clare. & an idē sit in ordinario & delegato, an possit supplere de fructibus, & an in criminali suppleat ī expensis: & an faciat litē suā, si n̄ suppleat, & an arbiter possit supplere in omnibus, dic, quòd sic. G. vide j. de sen. pet. §. j. & ij. per Tho. & Bar. in l. iiij. §. hoc autem dicendum.

a ¶De Renunciatione & Conclusione[a]. Rub.

SVMMARIVM.

FInitis Partium allegationibus & rñsionibus, de quib⁹ s. tit. prox. diximus, quærere debet iudex ab eis, an aliquid vlterius habeant, quod in quæstione Proponat, vt 30. q. v. iudicantem. ꝙ si nihil habent partes, renun-
b cient allegationibus, & in causa cōcludant[b]: quæ omnia sunt redigenda in scriptis, vt extrà de prob. quoniam cōtra. sed & si habeant aliquid dicere, sed tamē sufficiēter dictum & probatum est, debet eis iudex dicere, quòd renūcient allegationibus, & cōcludat, C. de iudi. auth. iubemus. extrà de testib. significauerunt. & c. cùm
c causam. §. fi.[c] ¶†Et no. quòd si parte vna renūciante allegationib⁹, altera dicat se habere aliquid, quod proponat, iudex coget eā intra 30. dies à die renūciationis dicere, quicquid volet: quòd si n̄ dixerit, det ei alium mensem: quòd si adhuc distulerit, dabit tertium mensem: post quem non audietur, sed ad sententiam procedet, vt C. de iudic. auth. iubemus. in auth. Collat. viij. vt cùm de ap. cog. §. sed hoc præsenti. Et intellige tātam dilationem dari absenti. nō enim dare tenetur tātum spatium præsenti & petēti, vt ff. de fer. leg. fi. Vel dic, hoc speciale propter allegatiōes, arg. ff. ex quib. cau. ma. ait prætor. § fi. & l. seq. Veriùs credo hāc dilationem arbitrariam, vt s. de dilat. §. nūc de temporum. Cæterum si actor non plenè probauerit, faciat sibi, vel aduersario iuramētum deferri: ꝙ
2 dic, vt s. de iur. dela. ¶†Auditis[d] aūt allegationibus iudex, vt in-
d struct⁹ ī cā appareat petitionē & cāe ꝓcessum, allegatiōes quoq; & rñsiones, & singula actitata sub cōpēdio reepiloget, Salomonis
e exēplo[e], qui ī quæstiōe duarum mulierū de filio litigantiū dixit: hæc dicit, filius meus viuit, & filius tuus mortuus est: eōtrò dixit illa. Mētiris, imò filius tuus mortuus est, sed meus viuit. cuius litis decisio habetur extrà de præsum. afferte. & hæc reepilogatio ꝓbatur extr de re iud. abbate sanè. & de cōces. præb. c. quia in cūctis. lib. vj. Si quæstio intricata sit, vel plures angulos & anfractus habēns, breuē & verā facti continētiam, allegationes quoque & replicationes partium in scriptis faciat sibi dari, vt super eis plenè
f deliberare valeat secū, & etiam cum peritis[f]: de qua deliberatiōe
3 j. in tit. de requis. consilij, differetur. ¶†Et scias, ꝙ post conclusionem nulla admittitur exceptio, vel allegatio facti, neq; testis, vel instrumentum, C. de compen. l. fi. & arg. extr. de testi. c. de testib⁹, & de fid. instru. cùm dilectus. & de procur. auditis. & de cau. poss. pastoralis. & s. de instru. edit. §. nūc dicamus. in princ. nisi aliqua euidens ratio moueat iudicem, vt in dec. pastoralis. & nisi in exceptione excommunicationis, vt ext. de excep. pia. li. vj. & c. exceptionē. & nisi iudex ex officio suo aliquid inquirat, vel interroget super iā actitatis. quod dic, vt s. de pos. §. iiij. & nisi aliquid iudicis negligētia sit omissum, vt ext. de testib. per tuas. & nisi vel dñs Papa per se de aliqua exceptione cognoscit: quod dic, vt s. In. vt no.
g extrà de ac. ad petitionē[g]. Post renūciationem etiam nō pōt aliquid fieri super eo, sup quo renūciatio facta est, C. de cond. in ser. l. pē. ante fi. vij. q. j. quàm periculosum. C. de reb. cred. si quis post. de consec. dist. iiij. quæris prope prin. Et not. ꝙ eo ipso, ꝙ est allegationib⁹ renūciatum, intelligitur esse cōclusum. vt extrà de pro
h bat. quoniam ꝯ. secundum Io. de Deo[h]. Sed licèt hoc verum sit
i pro parte præsente, ar. in auth. de testi. §. quia verò[i] tamen præd. decr. hoc non probat, quę ponit per se renūciationem, & per se conclusionem: & quilibet eorum est actus per se, vt iā eos distixi:
k de quo, & de renūciatione ꝓductionis testiū dixi s. de teste, §. fi.[k] ¶†Hoc

ADDITIONES

a ¶Ex practicis autoribus nullus posuit hāc Rubricam, saluo ꝙ Io. de Deo, de renū. allegationū, posuit in lib. Iudicum, j. & iij. parte: & de cōclusione in parte secunda. ¶Pil. aūt, & Tanc. de hac materia modicū posuerūt in fi. rub. s. prox. Et puto, ꝙ idem fecisset autor, si sub hoc titulo nō cōcepisset materiam extrà ordinē iudiciorum inserere, quo ad multos casus, vtilem valde. nō em̄ existimauit conueniens, illos ponere in tractatu libellorum sub tit. de renun. illos autem ponere inchoat j. ver. & quia hīc. & nos ibi aliquos tales addemus.
b Concludant. ¶secundum T. & hīc continuatur. ver. ij. j.
c §. fi. ¶Tenet Pil. de allegationibus, in fi. quòd bene tenet sententia licet allegationibus non fuerit renunciatū: & facit ad no. in clem. de verb. sig. sæpe. ad finem.
d Auditis. ¶Reassumit verba Tancredi.
e Salomonis exemplo. ¶3. Regum iij. c.
f Cum peritis. ¶secundum Tan. & hīc finit tit. eius præcedens.
g Ad petitionem. ¶Vide, quod ibi scripsi in gl. hīc continentur.
h Io. de Deo. ¶lib. Iudicum parte j. vbi de renūciatiōe allegationū.
i Quia verò. ¶secundum Rof. qui idem allegat, vt scripsi de causa pos. pastoralis. s. ver. aut ibi vide. & in gl. prædicta.
k §. fi. ¶Est sciēdū, ꝙ Gui. de Suz. plenè tractat quæstionē sup l. si qs in ꝯscribendo. C. de pact. qn̄ vnus litigantiū renūciauit allegationibus, an producere postea possit testes, vel instrumenta? Quòd possit, inducit facultatē probādi ampliandā, nō angustandā, C. de hæret. qm̄. & iudex debet niti ad veritatē habēdam, C. de iud. l. iudices. nec arctare se debet ad vnā probationis speciem: allegat extr. de re iud. causam. & ibi concor. Itē iniquum est verbis eius perimi: quod nō fuit cogitatū. ff. de transf. cùm Aquiliana. Itē verbum Allegationib⁹, de allegationibus iuris debet intelligi, C. de bo. q. lib. si sine ratione. Item qui detulit iuramentū, ipsum reuocare pt & aliis probationibus vti, C. de re. cred. si quis. Item probatio est genus, allegatio species: hoc potest subtrahi de genere, illo manente in suo statu, ff. de manu. test. l. si peculium. & faciunt oīa iura, quæ permittūt pœnitere, l. si quis libellos, C. de app. canonizata. ij. q. vj. §. si qs. cū similib. quæ vide in regula, qđ semel. de reg. iu. li. j. Item facit C. de repu. hære. l. si. vbi paternā hæreditatem repudiandam licet adire. Ad cōtrariū inducit iura, quæ probant, quòd licitum est cuiq; suo iuri renunciare. Remittit pro concordantiis ad l. si quis in conscribēdo. C. de pac. vbi de his satis patebit. Item quòd remittentibus actiones suas, &c. ff. de ædil. edict. quærenti. & turpe est redire ad id, quod renunciauit, vt in prædi. l. si quis. & C. de condi. infer. l. vlt. ante fi. Item contra proferentem interpretanda sunt verba, ff. de pac. veteribus. de reg. iur. cōtra eum. libr. 6. Soluit, quòd instrumenta & testes producere poterit, per primò allegata: quæ repetit, vt chartam occupet. Aduertendum, hāc solutionem

4 ¶†Hoc autem scias, quòd renũciatio, vel conclusio in causa pri
cipali facta, non extenditur ad causam appellationis: nec credun-
tur partes de hoc cogitasse. Si autem cogitassent, & expresè dixis
sent: Nos renunciamus, vel cõcludimus, quòd de cætero nec de
iure, nec de facto in causa principali, vel appellationis aliquid di-
cemus, talis renunciatio bene prȩiudicaret. ¶Et quia hîc de renũ
a ciatione fit mẽtio, aliqua de alio genere renũciationis dicemus[a].
5 ¶†Pone ergo: aliquis renũciauit in aliquo cõtractu omnibꝰ ex-
ceptiõibus dilatoriis, quòd nulla vtetur, si cõueniatur ex eo con-
tractu coram arbitro, vel coram quocunque iudice: quæritur, qd
b iuris[b]? Et videtur, quod nullam poterit opponere, C. de pact. si qs
in conscribendo. C. de rebus cred. si quis iusiurandũ. extrà de for.
comp. si diligenti. 7. q. j. quàm periculosum. C. de nõ nu. pec. gene
raliter. C. de appel. l. fi. in fi. xj. qu. 3. rursus. extrà de re iud. quod ad
consultationem. Econtrà videtur, ꝙ sic: quia sic cogeretur quis
quandoque coram non suo iudice litigare: quod esse non debet
ff. de iur. om. iud. si conuenerit. ij. q. j. in primis. extrà de iud. at si cle
rici. xj. q. j. in clericorum. Item cogeretur litigare fortè cum pupil
lo, vel adulto, vel cùm minus idoneo tutore, vel curatore, vel ex
communicato, vel hæretico, vel coram talibꝰ: & sic multiplex ab
surditas sequeretur. Item cùm nondum illę exceptiones compe
terent, quando renunciauit, non valet renunciatio, ff. de acquir.
hær. is qui. ff. de leg. ij. si ita. §. sub conditione. ext. de re iud. abbate
sanè. prope prin. lib. vj. extr. de eccles. ædif. ad audientiam. xxij. q. ij.
ne quis arbitretur. Secundò potest dici, quòd si expresè dictum
fuit, quòd nulla exceptio admitteretur, tunc nulla admittetur: ali
às sic, arg. à contrario sensu, extr. de offi. deleg. ex parte. ij. & arg. ex
c tr. de æta. & qua. accepimus. Vel distingue[c], an expressit excepti-
ones, quibus renunciauit, vel non: si non expressit, sed absolutè di
xit, nulla est renunciatio, vt ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitũ.
imò poterit rationabiles proponere, vt in præd. decret. ex parte.
non obstante, quòd dixerit nullam exceptionem dilatoriam. nã
& lex dicit, quòd cõtra interdictum Quod vi, aut clàm, aliqua ex-
ceptio non opponitur, vt ff. quod vi, aut clam, l. j. §. j. & tamen po
stea in 4. vel v. leg. subsequent. admittit, ff. e. l. si alius. §. j. & in præ.
c. ne quis. Si verò expressit, seu specificauit aliquas exceptiones,
aut erant tales, quibus poterat renunciari, aut non poterat. Si nõ
poterat, non videtur illis renunciatum. sic patet in feriis ob reue-
rentiam Sanctorum inductis, extr. de fer. c. fi. ff. eod. l. j. & in illa ex
ceptione, de qua habemus ff. de procur. filiusfamiliâs. §. veterani.
& ff. de postulando, quos prohibet. & extrà de foro competenti,
d si diligenti. & similes[d]. Si autem poterat, tunc valet renunciatio,
vt patet in feriis messiũ. extr. de iud. ca. fi. ff. de fer. l. j. & l. si feriatis.
& in exceptione, de qua habetur. C. lib. x. de honorib. non conti.
l. ij. ff. ad munic. Lucius. §. idem. Vel posset dici, quòd renunciatio
generalis plus valet, quàm specialis: maximè aliqua exceptione
expressa, C. quando mulier tu. offi. fun. auth. ibi posita, ff. de acqui.
rerum do. quædam. quod in hac parte non multum placet, argu.
23. dis. quanquam. Vel distingue, an renunciauerit specialiter, vel
promisit quòd nulla vteretur, vel pactum fecerit. Primo casu nõ
valet: in secundo & tertio sic: & ad hoc C. de pactis, l. j. secundum
Vber. vide ĵ. ver. quid si quis. Sed, secundum hoc, quid dices, si fiat
pactũ, vt possit sub quolibet iudice conueniri, vel in quolibet iu-
dicio? de hoc dic, vt ŝ. de compet. iudi. adi. ver. 27. & seq. Quid si di
catur in instrumento, quòd non possit probari solutio, nisi per ip
sum instrumentum redditum: dic, vt ŝ. de prob. §. videndum. vers.
e sed pone[e]. ¶†Quid si quis renunciauit omnibus exceptionibus
6 competituris? & videtur, quòd non tenet renunciatio. nam insti-
tutus sub conditione repudiando ante conditionem extantem
nil agit, ff. de acqui. hære. is qui hæres. resp. j. Item omne futurum
censetur incertum, ff. de iud. sed & si restituerit. §. fi. ff. si pars hære.
pet. antiqui. Inst. de ver. obli. §. conditiones. Vnde dubitationem
inducit: quare non valet renunciatio, vt in prædict. l. si is qui. §. si
quis dubitet. & eo. tit. qui superstitis. & l. in repudianda. & l. is qui
potest. & C. de cap. & postli. reuer. nec nos præteriit. Item nemo
repudiare potest, quod nequit habere, si velit, ff. de reg. iur. qui po
test. §. quod quis. ad idem ff. de leg. ij. si ita sit scriptum. §. sub condi
tione. ff. de cond. & demon. mulieri. extr. de re iud. abbate sanè. li.
vj. extr. de eccles. ædif. ad audientiam. ij. ff. de iniust. rub. & irri. test.
l. nam & si sub conditione. & l. si binæ. ff. de ædil. edic. bouem. §. si
sub conditione. Arg. contrà: quia potest renunciari pacto iuri suc
cedendi in posterum & hæreditati mortis tempore propter in-
certum conditionis euentum, C. de pactis, l. j. ff. eo. l. & hæredi. §. fi
liusfamiliâs. & l. pactum inter hæredem. ff. de minori. l. denique. §.
7 si quid minori. ¶†Item si datur mihi sub conditione, & sic spe tã-
tùm, illam spem possum alteri dare, C. de don. l. ij. ad idem ff. de re
iud. commodis. & facit ff. à quibus appellar. non licet, l. j. §. si quis
autem. C. de tempor. appel. leg. fi. §. fi. ff. de contrah. emp. si in em-
ptione. §. omni. Super hoc dicunt quidam, quòd repudiatio futu
ri iuris tacitè facta, bene tenet, C. de bo. libe. l. fi. secus si expressim
arg. C. e. ti. Paulus. §. patroni. errorem suum sumentes ex gl. Azo
posita ff. de acq. hær. qui repudiantis. Alij dicunt, quòd sola repu-
diatio non valet, vt in prȩd. primis concor. sed pactum de repudi-
ando factum, bene valet, vt in contrariis: ad idem C. de pac. si quis
in conscribendo. quia pactum nititur auctoritate duorum, vt ff.
de pac. l. j. §. pactum. Sed repudiatio consensu vnius tantum fulci-
tur, & ideo plus videtur posse pactum, quàm repudiatio. & hoc
videtur Azo sentire ff. de regul. iur. qui potest. §. quod qui. Tertij
dicunt, quòd refert vt renuncietur generaliter omnibus excepti
onibus, nullis enumeratis, vt tunc non teneat: an omnes, vel quȩ
8 dam sint enumeratæ antè, & tunc teneat. vt ŝ. ver. pone. ¶†Quid
si quis renunciet iuri sibi competenti, & competituro, literis im-
petratis, vel impetrandis? Dic, vt in Summa do. mei in tit. de renũ.
§. quæ possunt. ver. quid ergo, si quis. Item iuri publico renuncia-
9 ri non potest, ff. de pactis, ius publicum. ¶†Cui autem iuri renun
f ciari possit, satis plenè no. extr. de for. compet. si diligenti[f], hîc ta
men aliqua vtiliter adnectamus. ¶Distingue ergo: Nam ius pu-
blicum, aut est publicum auctoritate & vtilitate, vt C. si aduersus
fisc. leg. j. aut auctoritate tantùm. Primo casu non potest ei renun
ciari: vt est ius eximẽdi monasteria vel ecclesias, quod est publi-
cum auctoritate instituentis, scilicet Papæ, & vtilitate eius, quia
sibi retinet illa, extrà de arbi. cum tempore. cum similibus: sicut e-
tiam est ius publicum, quòd consistit in sacris & sacerdotibus. l. j.
ff. de

ADDITIONES.

☞ lutionem non esse contrariam isti versiculo, qui loquitur, quã-
do partes ambȩ renunciauerunt allegationibus: quo casu tenent
ŝ. dicti Doctores haberi pro concluso: quæstio autem quærit de
vno solo. Item quæstio eius minus esset dubia, quando super ali-
quo emergenti esset facta illa renunciatio. Et scias ad vtrunque
dictum, quòd in talibus renunciationibus ponderanda sunt ver-
ba, & status causæ, & consuetudo fori. Si enim fiat renunciatio al
legationibus & omnibus probationibus, certum est, quòd ista est
conclusio, vt no. in decre. cùm dilectus. de fid. instru. in ij. gl. Idem
puto, si renuncietur allegationibus iuris & facti, quando statꝰ cau
sæ patitur concludi: facit de rescri. statutum. §. pe. lib. vj. Item si cõ
suetudo habeat, verbum allegationum comprehendere ius & fa
ctum, & per illud solum concludit: & tũc procedit, quod dicit iste
ver. facit quod not. ŝ. de lit. contest. §. pe. in princ. & ĵ. de sen. pro-
lat. §. pe. in fin.
ADDE, quæ voluit Rom. cons. xx. & clxxv.
a Dicemus. ¶Ex quo auctor diuertit à prosecutione ordinis iudici
arij, nos ipsius proposito per remissiones casus aliquot adiunga-
mus de quȩstione dominicali: vt de clerico, qui turbatus propter
exactiones, quas sibi imponebat episcopus, renunciauit benefi-
cio in eius manibus: quod statim repetit: scripsi de renun. ca. ij. lib.
vj. in vlti. gloss. de illo, qui renunciauit legi commissoriæ, etiam
cum iuramẽto: fuit quæstio dominicalis xij. & Tan. x. vide qđ scri
psi ext. de pig. significãte. super gl. ij. Sed vltra ibi scripta sciasꝙ hȩc
quȩstio fuit Pilei lxvj. q soluẽdo distinxit debitorẽ sciẽtẽ pactũ le
gis ꝯmissoriæ ñ tenere, ab illo, q ignorauit: dicẽs primũ, q renũcia
uit, & iurauit, effectiuè teneri: ſm dicit, ñ obstãte iuramẽto, posse
ꝯuenire: alleg. ff. de dam. infect. si finita. in prin. ff. de noua. l. si quis
delegauerit, ad Maced. si mulier. si qs cau. sed & si. §. vl. Nec vr̃ deie
rare, q ex iusta cã deserit iurm, ff. q satisd. cog. l. fi. C. de ñ nu. pec. l.
vlt. & in auth. scenicas ñ solũ, &c. Et hoc dictũ ñ est ꝯriũ æquitati
vt sit distinctio inter illũ, q credebat iurare rẽ licitã, ab illo, q scie-
bat illicitã: sed ius canonicum loquit̃ de illo, qui composuit & re-
nũciauit rescripto, hoc acto, quòd si non seruaretur compositio
posset vti rescripto, dixi ŝ. de rescri. prȩsen. §. ratione autẽ impetrã
tium. super ver. item ꝙ renũciauit. De spoliato, qui renũciauit li-
teris, sed illas non tradidit, vide, qđ dixi de renun. sanè. super gl. pe.
An renunciare possit alter coniugum rubricæ, ne fideiuss. dot. dẽ-
tur, not. ĵ. de do. inter vi. & vx. §. ij. sub ver. illud quoque. de renũ.
vxor filiæfa. quod facit marito vendenti, eo. tit. §. iij. sub vers. item
nota, quòd. De filio repudiante hæreditatem, & reperitur posside
re quid de bonis hæreditatis, vide ĵ. de suc. ab intest. post prin. ver.
pone: quidam.
b Iuris. ¶Hanc quæstionem formauit Alber. Gal. de excep. ver. pe.
sed pleniùs Vber. de Bob. sui operis charta penul. versic. sed quid
dices tu.
c Distingue. ¶Hanc posuit vterque, cæteras solus Vber.
d Similes. ¶Dixit Vber. de Bo. præ. sicut est exceptio excommuni-
cationis, quod auctor non debuit omittere.
e Pone. ¶Facit de proc. qui ad agendum. lib. vi.
f Diligenti. ¶In j. gl. & quod super ea plenè scripsi in fi. cum suis re
missio. ad Summam Host. & ad §. quia verò. in authen. vt ma. sine
prohi. Col. vij.

ff.de iust.& iur.cano.j.dist.ius publicum.Item in macedoniano se
natusconsulto, quod est inductum ad communem vtilitatem &
in odium creditorum,quod est ius: quia si quis filiofamiliâs mu-
tuat pecuniam,ille non tenetur soluere,quandiu est in potestate
nec etiam pôst,nec etiam eius hæres,nec fideiussor.hoc enim in-
ductum fuit in odium Macedonis vsurarij, mutuantis pecuniam
filiisfamiliâs,& dicentis eis,quòd si non haberent patres,ita cito
mutuaret eis centum marchas,sicut nunc centum solidos:quare
inducebantur filij ad necandum parentes.Cùm ergo publicè vti-
le sit,ne patres à filiis interficiãtur, statutum est,ne tali iuri possit
renunciari,ff.ad Macedon. leg.j. & l.sed & si pater.in fin.Idem est
in clericis,qui non possunt renunciare priuilegio fori sui,vt pos-
sint coram laico seculari iudice conueniri: imo iuramentum su-
per hoc interpositum non tenet,vt in præd.c.si diligenti.cum su-
is concord.Publicè enim est omnibus vtile,quòd clerici psallant
in ecclesiis diuina,vt xvj.q.j.generaliter.extr.de celeb. missar.ca.j.
& c.cùm creatura:nam ipsi peccata populi comedunt,i.delent&
consumunt,iij.q.j.nulli.&j.q.j.Christus.aliàs,ipsi sacerdotes.Si er
go indifferẽter per iudices seculares à diuinis reuocarentur, hoc
esset inutile omnibus: ideoque statutum est,ne tali iuri renuncia
ri possit,vt suprà,ne per tales possint in ius vocari,vt C.de episco.
& cleri.auth.statuimus.& ad hoc facit C.eod. si quis in hoc gen⁹.
a & ff.de pactis, Imperator[a].ff.de transac.Imperatores.ff.de admin.
tutor.ita autem.§.Iulianus.licet sit arg.contrà C.de pact.si quis in
b conscribendo[b].& vide,quod not.s.de com.iud.adi.§.j.vers.x. &
ver.22.& seq.¶Ius verò publicum auctoritate,scilicet instituen-
tis tantum, est Velleianum senatusconsultum, quod est inductũ
in fauorem mulierum propter sexus fragilitatem, videlicet vt in
tercedentes,vel pro alio se obligantes non teneant,ff.ad Velle.l.
c fi.[c] Item priuilegium religiosorum de non dandis decimis,vt ex-
tra.de priuilegiis,si de terra.& c.accedentib.Item quodlibet ius à
principe constitutum,quod omnes ligat:vt extr.de constit.c.fin.
& C.de summa tri.l.j.Et istud ius aut est inductum in fauorem re
nunciantis tantùm,& tunc potest ei renunciari,vt extr.de regula
ribus,ad apostolicã.ff.de mino.si iudex. Aut in communẽ:& tũc
non,maximè si sit in odium aliquorum,vt in præd.ca.si diligenti.
cum si.& extr.de iur.cal. cæterùm. Velleianum enim inductũ est
in fauorem mulierum tantùm:& sic in præmissis exemplis:& idẽ
est in omnibus iuribus priuatis:& de hoc not.extr.de for.compe.
dilecti.in j.gl.Nec obstat præd.l. si quis in conscribendo. quia lo-
quitur de ordine sacerdotij, quod est Romæ quædam dignitas,
cui præsidens sacerdos vocatur:vel loquitur,quia in tẽporalibus
potest coram seculari iudice clericus renunciare: quod non pla-
cet.alij autem sic distinguunt hoc membrum:quando scilicet est
publicum auctoritate tantũ, sed est vtilitate priuatũ. nam aut est
inductũ in fauorẽ,aut in odiũ.Si in fauorẽ,aut in fauorem priua-
torum,aut certi generis personarum,aut Reipublicæ.Si in fauo-
rem priuatorum,aut est inductũ propter priuatos,non habendo
respectum ad alios,aut habendo ad alios respectum.Si non habẽ
do respectum ad alios,tunc potest illi iuri renunciari:& sic loqui
tur præ.l.si qs in cõscribẽdo.& ff.de ædil.edic.l.q̃ritur de illa.Si ha
bendo respectum,tunc non potest,vt in præd.c.si diligenti.Si ve
rò in fauorem certi generis personarum,aut fuit certificata illa p
sona de iure suo,aut non.Si fuit certificata,p̃t renunciare illi iuri,
ff.de trãs.cũ Aquiliana.Si non fuit,non p̃t,ff.ad Vel l.fi.§.pen.vbi
no.& infrà dicam,cũ de epistola diui Adriani tractabo.Si verò in
fauorem Reipublicę,aut expressè renũciaẽ illi iuri,& tũc ñ valet
renunciatio:aut tacitè, & tunc valet hæc taciturnitas,sed p̃t p iu-
dicem reuocari:& hæc colliguntur C.de iur.cal.l.ij.§.sed quia ve
remur. Porrò si sit in odium introductum, non p̃t ei renunciari,
vt in Macedoniano dictum est, & in priuilegio clericorũ, qđ est
inductum in odium laicorum,qui eis sunt oppidò,id est valde in
festi,vt ij.q. vij.c.laicos. Tertij verò dicunt,quòd ius publicũ quã
doque præcipit,& q̃nque prohibet:& his casibus ei renunciari ñ
potest,vt in c.si diligenti.& in Macedoniano quandoque permit
tit,vt in priuilegio de decimis non dandis,& in Velleiano:&tunc
potest ei renunciari,vt suprà,ius verò publicum.Dominus meus
distinguit inter ius publicum reale,& personale.Quis autem pos
sit per priuilegiũ tollere aliquod ius in genere,vel in specie,not.
10 suprà de inst.edi.§.nunc autem.versi.& scias.¶†Et quoniam de
renunciatione hic loquimur,scias,quòd quotidie quibusdam iu-
ribus in instrumentis publicis renunciatur:& hac renunciatione
tabelliones iuris ignari abutũtur.Nota ergo, quòd quatuor sunt
beneficia iuris,quibus præcipuè solet in instrumentis renunciari
scilicet beneficium epistolæ diui Adriani,& nouæ constitutionis
de fideiussoribus, & nouæ constitutionis de duobus reis , & ce-
dendarum actionum : de quibus beneficiis in singulis & aliis, ad
quid valeant,&in quibus inter se differant,videamus.In primis er
go renunciatur beneficio diui Adriani epistolæ, de qua habetur
C.de constit.pec.l.fin.& Instit.de fideius.§.si plures. ff. de fideiuss.
inter fideiussores.& l.si plures. & l. si dubitet. & suprà de actioñ.
versi.item repellitur creditor.Dicamus ergo,quod sit huius epi-
stolæ beneficium,& inter quos locum habeat,& quando propo
d natur,& quando cesset[d].Hoc supposito scias,quòd huius episto
læ verba non habemus, sed eius tenor.& sententia recitatur in
præd.l.fin.C.de constit.pec.& in præd.§.si plures. Beneficium er-
go eius epistolæ est. quòd quamuis aliqui sint in solidum obliga
e ti,tamen per eius beneficium,si omnes[e] pręsentes sint soluendo
tempore litis contestatæ,possunt postulare,vt diuidatur actio in-
ter eos, vt vnusquisque pro virili actione conueniatur: alioquin
nisi dicto beneficio iuuarentur,posset creditor, quẽ mallet,in so-
lidum conuenire,vt probatur in præd.concor.Si ergo huic bene
ficio fuerit renunciatum,poterit creditor,quem maluerit,conue
11 nire.†Nunc dicamus inter quos locum habeat.Et quidem,inter
fideiussores,& mandatores & constitutores,vt in præalleg.con-
cor.item& inter contutores,ad exemplum prędictorum,ff.de tu
te.& rat.dist.l.j.§. nunc tractemus. Sed inter alios debitores prin-
cipales secundum iura antiqua non habebat locum,quando om
12 nes erant soluendo , & præsentes. ¶†Sed quid si dubitetur, an
omnes sint soluendo,vel non? respon.secundum l.ff. de fideiuss.
si dubitet. respons.j. Quid si plures sunt fideiussores, & similes,&
omnes sunt absentes, & constat omnes esse soluendo: nunquid
desiderare possunt præsentes, vt actiones inter eos diuidantur,
an etiam præsentes possunt in solidum conueniri?Dicunt quidã
quòd iam præsentes possunt desiderare , vt inter omnes præsen-
tes& absentes actiones diuidantur,argum.ff.eod.si fideiussorem.
§.si plures.Sed dominus Homobonus contrà,arg.præd.l.si dubi-
tet.ibi, præstò sint,id est, præsentes. Ergo à contrario colligitur,
quòd pro absentibus locum non habet. Item argum. ad hoc C.
de duobus reis,authen.ad hoc ita.& C.& fideius.authen.præsen-
te.Nec obstat præd.l.si fideiussorem.quia ibi est aliquid,quod im
putari poterat creditori:sc.quare vnum ex fideiussoribus sub cõ-
ditione recepit. At hîc nil potest imputari,argum.ff.ex quib.cau.
13 ma.sed & si per prætorem.§.i.¶†Quid si præsentes petant dilati
onem ad ducendum confideiussores absentes pro parte conue-
niendos, nunquid iudex dabit eam, sicut contingit in fideiussore
præsen

ADDITIONES.

a Imperator.¶aliàs incipit debitori.
b Conscribendo.¶Solue,vt scripsi in c.si diligenti.in j.glo.in prin.
& j̃.sequitur.
ç L.fi.Quomodo huic dicto resistitur?ratione prędictę fragilitatis,
quæ sicut esset in intercedendo , sic in renunciando: scripsi in de-
cret.si diligenti.super prima gloss.vltra princi.vide in materia di-
stinctionem,quam ponit Cyn.in l.fin.C.ad Velle. dicebat autem
Vbert.de Bo.super l.antiquæ.C.ad Velle. quòd ad ligandam mu-
lierem intercedentem necessaria sunt fortia vincula. petatur er-
go,quòd renunciet beneficio S.C. Velleia. & omni iuris auxilio.
Item legi antiquæ C. ad Velle.Item renunciet,vt obligetur,licet
pecunia non sit versa in eius vtilitatem.Item quòd iuret se certi-
ficatam.Et dicit,eam de quolibet prædictorum iurium certifican
dam,&in instrumento id exprimendum,per l.manifestissimi.§.si
autem nescius.C.de fur.vbi etiam allegat ad idem ff.de inoff.test.
mater decedens:&l.nihil interest.§.penult.ff.de transact.qui cum
tutoribus.in fin.de insti.l.habebat.in fin.j.respon.de inter.action.
de ætate.§.ex causa.de acquir. hære. in repudianda.& l.Claudius.
quando actio de pec.est an.l.quæsitum.& vide infrà ver.cessat.Et
hæc satisfaciunt contra opin.dicentium,renunciationem vxoris
generalem factam Titio de omnibus contractibus,quos maritus
iniit cum illis,valere.
ADDE,quòd mulier & minor sint de beneficiis specificè certifi-
candi: tenet Bald. consilio iiij. iij.libr. & cxxxiij. eodem.libr.licet
Bar.contrà in authen.sacramenta puberum.& vide Bal. consilio
xl.v.lib.
ADDITIO. Adde Alexand. consilio xlij. incipi.super præmisso,
colum.iiij.versi.sextò,quod.in j.vol.vbi an mulier,minor & rusti
cus,etiam si scienter decepti fuerint vltra dimidiam in contractu
possint ipsum contractum rescindere,nisi de beneficio certiorati
fuerint:& vide Soci.in tractatu suo fallen.in reg.cclxxiij.vbi,quã
do mulier de Velleiano non certiorata,si ei renunciet,teneat re-
nunciatio?& quando mulier fideiubens non iuuetur Velleiano?
vide singulariter Ludo.Ro.singulari 323.inci.Tu Sai,quòd muli
er.Henr.Ferran.
d Cesset.¶Quod de hoc ponit per centum membra diuisim,habu
it ab Host.in Summa de fideius.sub §.pe.
e Omnes.¶Per id quod sequitur,videtur malè dictum,omnes prę
sentes,qui soluendo sunt,&c.sed potest defendi per illud,iã præ-
sentes.quod sequitur:quasi intendat:quòd omnes erant absentes
& omnes vocati,& aliqui venerunt.

præsente,& reo principali absente? vt in præd.auth.præsente.Re
spon.non,secundum Azo.sicut nec reo debendi daretur tempus
vt alium correum absentem deducat æqualiter conueniendum,
vt not.in præd.authen.hęc ita. Quid si aliquis primò dedit vnum
fideiussorem,deinde ex interuallo dedit alium? Respon.dixerunt
Host. & Azo, quòd non habet locum beneficium epistolæ inter
a eos,ff.de fideiuss.si plures.in prin.& l.si Titius & Seia [a].¶ †Sequi-
14 tur videre,quando hoc beneficium proponatur.Et certè ante li
tis contestationem , & pòst quandocunque ante sententiam, vt
C.de fideiuss.fideiussor.Sed nunquid post sententiam? Dicunt qui
dam,quòd sic:sicut & beneficium cedendarum actionum,vt ff.e.
si fideiussores in id.§.fin.&l.inter eos.§.fin.Sed Homobonus con
trà, vt in præd.l.si fideiussores.& C.sent.rescin. non poss. perem-
ptorias.Nec obstat prædic.l.inter eos.§.fin.quia ibi non fuit con
15 demnatus fideiussor ex causa fideiussionis.¶ †Cessat autem hoc
beneficium quibusdam existentibus non soluendo,quo ad illos:
item quibusdam absentibus,secundum Homobo.vt patet ex prę
missis.Item si fuerit ei renunciatum,C.de pactis,si quis in conscri
bendo.extr.de regular.c.ad apostolicam. & ideo in instrumentis
ponunt tabelliones, Et renunciauerunt epistolæ , seu beneficio
diui Adriani.Valet autem renunciatio,si renunciantes sciuerunt
hoc beneficium sibi competere,etiam si non fuerunt à creditore,
vel tabellione certiorati,vt ff.de act.emp.& ven.l.j.in fin. Si verò
nesciuerunt,nec certiorati sunt,non videtur,quòd teneat renun
ciatió : quia non videtur quis renunciare iuri , quod ignorat sibi
competere,vt ff.de inoffi.testam.mater decedens.&arg.C.de fur
tis,l.fin.§.sin autem,& ff.de transact.cùm Aquiliana.& l.qui cum
tutorib.& in præ.c.ad apostolicam. nec videtur perimi, &c.vt ff.
eo.cum tutoribus.in fin.& sic sentiunt plurimi:& idem dicunt in
renunciatione Velleiani & similibus : ideoque discreti tabellio-
nes apponunt in instrumentis,Et renunciauerunt tali beneficio,
qđ est tale,super hoc certiorati à me tabellione. Vel dic,ꝙ tenet
renunciatio,licet ignorauerit,argumen.ff.de public.& vect.l.fin.
§.licet.& §.seq.& ff de doli excep.l.doli exceptio.Item cessat hoc
beneficium propter mendacium,si fideiussores& similes fuerint
inficiati se fideiussisse,vt in præd.l.si dubitetur.§.ita demum.secun
dum Homobo.Item cessat inter plures curatores: de hoc not.ff.
16 de cur.bo.dan.l.iij.§.fin.¶ †Viso de beneficio epistolæ diui Adri
ani,videndum restat de beneficio nouæ constitutionis de fideius
soribus:de quo habetur in authen.de fideiuss.in princ. & in præd.
authen.præsente.& suprà de excep.§.dicto. versic.qui de except.
quoniam.& per illud succurritur fideiussoribus,vt postulare pos
sint,quòd reus principalis primò conueniatur.Succurritur etiam
b per ipsum mandatoribus & sponsoribus [b].Et hæc vera sunt,si ip-
se reus principalis præsens fuerit,& soluendo,vt in præd.concor.
Ante tempus verò prædictę constitutionis poterat creditor con
uenire,quem volebat:primò scilicet fideiussorem, vel reum prin
cipalem,nisi inter partes aliud conuenisset, vt C. eo.iure nostro.
quæ hodie corrigitur per prædictam authen. Si igitur huic con-
17 stitutioni renunciatum sit,reditur ad ius antiquum. ¶ †Sequi-
tur videre de beneficio nouę ꝯstitutionis de duobus reis:de quo
legitur in præd.authen.hoc ita.quod est positum de duobus reis
stipul.vel promit. per quod subuenitur duobus reis debendi,vel
promittendi,vt per ipsum postulare possint,sed non in solidum,
se pro parte tantùm conueniri:& hoc si omnes præsentes sint,&
idonei,id est soluendo,vt probatur in præd.auth.& in authen.de
duobus reis promit. Sed ante tempora prædictæ constitutionis
potuisset creditor quemlibet in solidum conuenire,vt C.eod.l.j.
& ff.eod. l.ij. Ad hoc ergo, vt quilibet in solidum teneatur, duo
sunt necessaria:scilicet quòd promittant,& se in solidũ obligent
18 & quòd huic beneficio renuncient.¶ †Et nota,quòd quandoq;
duo,vel plures se principaliter obligant,& in solidum,ibi locum
habent præmissæ tres renunciationes:& scribentur hoc modo:
FORMA.Renunciantes beneficio nouarum constitutionum,&
epistolæ diui Adriani. Vnus enim pro altero intercedit , quando
se obligant vltra partem sibi contingentem. Sed si fideiussor se
principalem constituit, nunquid poterit prius, quàm principalis
debitor,conueniri? Dicunt quidam,quòd sic:alij contra,& veriùs
nam certum est,eum semper pro alio interuenire:& origo inspi-
cienda est,ff.de donat.qui id,quod.C.ad Macedon.si filius.& not.
c secundum Azo.in Summa de fideiussor.[c] ¶ †Quid [d], si sunt duo
19 rei,& sic adinuicem fideiubere videntur? vt in auth.de duo.reis,
d in princ.& not.ff.ad Velleia.l.vir vxori. §.fi. nunquid vnus pote-
rit allegare,quòd alter primò conueniatur? Azo not. quòd non,
e in Summa eo.tit.[e] & vide infrà in tit.de fideiuss.Illud autem scias,
quòd duo rei debendi constituuntur re, vel verbis : quod dic , vt
not.C.si cer.pet.si non singuli.& C.de duo.re.stipul.authen. hoc
20 ita.¶ †Quid si vni ex reis stipulandi solutum est? Dic, quòd non
tenetur alteri correo dare medietatem,nisi sint socij,ff.ad l.Falc.
f in lege Falci.dia [f].Sed nunquid vni conceduntur iura contra alte
rum? Respon.sic, pro parte,vt no.C.de duob.re.deben.l.j.Quid si
sunt tres rei debendi,& sunt obligati in xxx.& quisque in solidũ,
demum conuenio vnum, & ei cedo iura contra quemlibet alio-
rum in xx.ille verò agit contra vnum ad xx. iure cesso? dic, quòd
potest,vt not. C.eod.l.j.in fin. Quid si alter eorum est inops? Dic,
quòd periculum diuidetur inter eos ,qui soluendo sunt,vt C.eo.
tit.authen.sed hòc ita,ff.de fideiussor.si dubitetur.ff.de tut. & rat.
g distr.l.j.§.nunc.& ff.pro socio,si vnus.§.j.[g]¶ †Postremò dicendum
21 est de beneficio cedendarum actionum: de quo habetur ff. de fi-
deiussor.l.fideiussoribus.& ff.de solut.Modestinus.& l.Stichum,
aut Pamphilum.§.penu.per quod postulare possunt fideiussores
& alii , qui obligati sunt in vna obligatione , sibi cedi iura contra
fideiussores,& alios,pro quibus obligati sunt:alioquin nisi cedan
tur eis,possunt recusare solutiones, vt in prædict.l. Stichum, aut
Pamphilum.§.pe. ¶Sed dices,quid prodest creditori,si renuncie-
tur beneficio cedendarum actionum , cùm à quocunque solua-
tur,habeat sibi debitum:& cùm sibi debitum receperit,quid pro-
dest sibi non cedere iura? Respon.si est renunciatum huic benefi-
cio,poterit creditor gratificare i amico,vel amicis suis:quia pote-
rit eligere vnum ex fideiussoribus, quando plures erunt, & eum
in solidum conuenire: nec is poterit opponere, cedas mihi iura,
cùm iam fuerit huic beneficio renunciatum: & sic exonerabit &
22 releuabit amicum suum. ¶ †Sed pone, emi domum à T. vxore
h eius nec consentiente,nec iuri hypothecarum renunciante [h]:de
mum ipsa agit cõtra me hypothecaria: quæritur,an possim ei op-
ponere exceptionem cedendarum actionum ? Dicunt quidam,
quòd non:quia renunciatio in vna re facta, in alia non nocet, C.
ad Vel

ADDITIONES.

a Et Seia. ¶Secundum Alber.Gal.rubrica de fideiussoribus.
b Sponsoribus. ¶Dominus meus in legibus,in sua quæst.quæ inci
pit, habeo debitorem.tenuit , quòd si amica debitoris mei,cuius
bona iussa erant capi,& iam capta,rogauit,quòd bona sibi relaxa
rem,promittens mihi soluere certa die:qua elapsa eam conuene
ro,non poterit petere priùs principalem conueniri, vel eius bo-
na excuti : cùm ex tali forma mandati renunciatum videatur illi
beneficio fideiussorum, vel mandatorum,per præd authen.de fi-
deiusso.eis concesso,cui renunciari poterit,vt sequitur.ff.de pact.
l.pacisci. Patet ex prædictis,quòd ipse tenuit inter creditorem &
amicum debitoris fuisse mandatum:refert tamen,quòd aliquib⁹
tunc videbatur agi debere certi condictione ex stipulatione,qua
si omnia videantur acta solenniter,per verbum Promittens. Sed
ipse dicit,quòd his obst.gloss.C.de vsur.l.j.dicit,quòd aliis videba
tur fuisse contractum innominatum,Facio vt des:& sic agendum
Præscriptis verbis,vel Do,vt facias,ff.de præscri.verbis,l.natura-
lis.§.quòd si faciam.aliis videbatur agendum Constituta pecunia
ff.de constit.pec.l.qui autem.in fi.&l.quidam.Sed istis obuiat eo.
tit.l.i.§.eum,qui inutiliter,
ADDE,quòd si secundo loco promittens ꝓmittat soluere absq;
aliqua exceptione,quòd tamen poterit opponere,quòd priùs ex
cutiatur principalis,secundum Rom.consilio ccxi.
c Fideiu. ¶Scilicet authenticorum:dixit hoc Alb.Gal.ru.de fideiu.
& verum dixit:ibi vide in ver.secundò quæritur.
d Quid. ¶Iste versicul.cum versicu,sequen.sunt Alber.Gal.titu.de
duo.reis.
e Summa eo.tit. ¶Scilicet de duobus reis,in fin.
f Falci. ¶De hoc plenè scripsi super respon. de sol.j.
g Primo. ¶Secundum Alber.Gal.vt prædixi.
h Renunciante. ¶Comperi(vti infrà dicam)ex similitudine dictio
nis hîc esse defectum post versicul⁹ renunciante.quia Titius po-
stea vendidit alteri prædium vxore consentiente,& renunciante
demum,&c.& tunc optimè sequitur versic.cęterùm.qui conuer
tit casum,& omnia clara,i.qu.i.& ii.op.quæ sic posuit Alber.Gal.
de excep.versi.sed pone,quòd Tanc.Hîc autem sciendum,quòd
Gui.de Suz.super aut.quod locum.C.de colla.instat circa casum
hîc conuersum,quem ampliat ponendo, quòd marito alienanti
q̃ plura prædia ꝯsensit vxor,& renunciauit:postea vnius, vel plu-
rium alienationi non consensit:& agit hypothecaria contra em-
ptorem : dicamus vltimum, cui non consensit:ille excipit , quòd
non potest cedere contra primos emptores,quibus consensit:q̃-
rit,an exceptio illam repellat? Dicit pluries iudicatum, quòd sic,
per l.mulier.ff.qui pot.in pig.hab.& per l.Stichum.§.penult.ff.de
sol.Ipse tenet contrarium,tum quia habet hypothecariam in prę
diis, quibus non consensit viro alienanti : tum quia personalem
habet contra maritum,quam cedere potest, vt in prædict. l. mu-
lier.
ADDE,an ille,qui consentit alienationi,possit repelli ab actione
hypothecæ,tanquam non habeat beneficium cedendarum? Bal.
☞ consil.

a ad Velleia.iubemus[a]. Alij cōtrà.nā statim empta domo,acquisita
fuit mihi dicta exceptio,quæ mihi auferri nequiuit,ff.de pactis,l.
fi.Iusto enim possessori cedenda sunt iura,ff.qui pot.in pign.hab.
b mulier[b].ff.de lega.j.si res.Cæterum si vir vendit primo,& mulier
consensit,& renunciauit:deinde vendidit secundo,nec renuncia
uit:si nūc agit cōtra secundum, non obstat ei exceptio cedenda-
rum actionum:arg.§.quod quisque iur.l.iij.secundum Alber.Ga.
c & vide j.ver.item beneficium iuris hypothecæ[c].Potest autem si
d deiussor proponere exceptionē cessionis,etiam ante[d] sententiā,
23 ff.de fideiuss.si fideiussor.§. idem respon. ¶†Quid si cessio facta
est ex interuallo post solutionem?Dic,quòd non valet cessio,vt
ff.de solu.Modestinus.& distingue,prout no.ff.man.l.Papinian[e].
ff.de sol.Stichū.Quòd si sunt plures fideiussores,cessio facienda
est pro parte,& non insolidum,vt no.Azo in Summa in tit.de fi-
deiussor.§.cōuentus.Sed pone,A.fideiussor B.fuit pro huiusmo
di fideiussione condemnatus T.ad decem:nunc T.conuenit ip-
sum A.actione iudicati pro illis decem:ille verò opponit excepti
onem cedendarum actionum,nunquid potest? Respon. sic,vt ff.
e de fideiu.fideiussor.§.fi.[e] Item pone venditor post venditionem
acquisiuit aliquam exceptionem:nūquid emptor poterit vti ea?
Dicunt quidam,quòd non,vt no.ff.de hæred. vel act. vend.l.vel
emptoris.Sed illud locum habet in actione: vnde in exceptione
dic,quòd sic,vt ff.de reb.eorum,qui sub tu. illicitè. de hoc not.ff.
24 de petit. hæred. nec vllam.§.pen. ¶†Quid,si creditor consensit
venditioni pignoris?dic, quòd acquisita est exceptio cedendarū
actionum fideiussori, vt in procuratore in rem suam constituto:
aliàs dixi.¶Et nota,præmissa beneficia locum habere,nisi eis fue
rit renunciatum:quod fieri potest,vt suprà dixi:& tunc non pos-
sunt desiderari,vt 7.q.j.quam periculosum,extrà.de reg.& transe
unt.ad relig.ad apostolicam.Item quære hîc,vt infrà de oblig. &
25 solut.§.j ver.illud etiam quæritur.¶†Sunt & alia beneficia,qui-
bus quotidie in instrumentis renūciatur,& eis renunciari potest:
puta Condictio indebiti,qua si quis soluerit,quod soluere nō te-
nebatur,ideo repetere potest,vt C.& ff.de cond.indeb.per totū.
¶Item condictio sine causa,quæ dicit,quòd obligatus sine causa
vel ex iniusta,non tenetur,vt C.& ff.de condit.sine causa.¶Item
Actio in factum,quę competit ex variis figuris causarum,de qua
suprà de act.seu pet.§.ij.ver.rursus.& sequen.¶Item exceptio do
li mali,scilicet cum quis asserit se dolo& calliditate alicuius ad ali
quid inductum: & huic exceptioni ob dolum præteritum renun
ciari potest,vt ff.de doli excep.&C.& ff.de dolo malo,per totum
¶Item beneficium conditionis incerti,quod locum habet,cùm
hæres rogatus est mihi restituere hæreditatem, vel partem eius:
seu quando sum ei substitutus in eo casu, si contingat eum dece-
dere sine liberis: & hoc incertum conditionis ei remittere & re-
nunciare possum,C.de pac.l.j.& l.cùm proponas.j.& C.de transa.
de fideicommisso.& dic,vt infrà de empt.& ven.§.iij. versic.si au-
f tem.& extrà de testa.Raynutius[f]. ¶Item beneficium iuris hypo
thecarum:quod competit vxori in bonis viri,quia omnia bona vi
ri sunt ei tacitè pro dote obligata: & huic potest ipsa renunciare
tam viro, quàm contrahentibus, certificata tamen de ipso, C.de
pact.con.tam super do.l.fi.ext.de pign.ex literis.ad fi.& s̄.ver.ces-
sat autem.& dicvr in præ.§.3.vers.sed & fi.& ver.j.& seq.& s̄.ver.
sed pone. ¶Item etiam beneficium iuris hypothecarum, quod
competit creditori,cui bona sui debitoris sunt expresse,vel taci-
tè obligata,C.de pig.l.ij.quæ res pig.oblig.pos.l.fin.¶Item bene
ficium Velleiani senatusconsulti:de quo suprà versi.ius verò pu-
blicum auctoritate.¶Item mater,vel auia recipientes tutelam fi-
lij,vel nepotis,renunciant secundis nuptiis& Velleiano.vt C.quā
g do mulier tut.offic.fun. potest,authen.matri g. Item generaliter
renunciari consueuit omni legum auxilio:quę renunciatio parū
h valet[h],licet lex eam ponat,C. quando mulier tut.offi. fun.l.fin.[i]
i ¶†Sunt etiam & alia beneficia,quibus potest,quo ad quid,renū
26 ciari,& quo ad quid,non.¶Est enim beneficim redhibitoriæ,cō
petens ementi ignoranter rem morbosam, vel vitiosam. potest
namque contra venditorem agere intra sex menses vtiles,vt red-
27 dat pretium,&rem recupetet. ¶†Item est &beneficium,quod
dicitur Quanto minoris:quod dicit,vt emens ignoranter animal
vel rem vitiosam possit agere intra annum vtilem contra vendi-
torem,petendo illam partem pretij reddi sibi,quam non dedisset
si vitium sciuisset.hæc probantur ff. de redhib. actio.sciendum.§.
k fi.& l.sequen.[k] Et his beneficiis renunciare potest emptor,& re
nunciatio venditori ignorāti morbum,vel vitium,prodest,si au-
tem sciuit, & tacuit, nec emptorem certificauit, ratione doli sui
non valet renunciatio,ff.eo.quæritur.§.si venditor.& §.sequen.
de hoc dic,vt infrà de locat.§.iam dicendum.ver. ad euidentiam.
& de emp.& ven.§.nunc dicendum.versic.quid si venditor.¶Est
etiam & beneficiū feriarum,ne quis in eis in ius vocetur:de quo
dic.vt suprà de fer. §.nunc videamus. ¶Sunt præterea & alia be-
neficia,quibus renunciari non potest,vt beneficium Macedoni-
ani,de quo dixi suprà versi.cui autem iuri.¶Item beneficium re-
stitutionis in integrum, quod competit minoribus sui facilitate
læsis,vt not.infrà de in integ.restit.§.qualiter.versic.sed nunquid
28 minor.¶†Item beneficium, vt quis condemnetur in quantum
facere potest,id est habita ratione ne egeat: quod competit ma-
rito & eius patri ab vxore conuento: & vxori & eius patri à viro
conuentæ:& patrono à liberto conuento:& socero à genero cō
uento:& patri à filio, vel à filia conuento: & huic renūnciari po-
test.hæc probantur in concord.quas habes suprà de excep.§.dic-
29 to.versic.hoc tamen fallit.& §.j. versi.anomalæ. ¶†Item est be-
neficium,quod dicit,ne liber homo ob ęs alienum obligetur:cui
renunciari non potest, quia hoc esset contrarium libertati, vt C.
de act.& oblig.l.ob ęs alienum.extrà de pign cap.ii.cùm suis con
l cord[l].Contrarium tamen faciunt Doctores Bonon.qui schola-
res, quibus pecuniam mutuant, faciunt prædictis legibus ob æs
alienum specialiter renunciare,vt eos valeant detinere:&pro eis
facit ff.de his,quæ in frau.cred.ait prætor.§.si debitorem.vbi dici-
tur, quod debitorem meum fugientem mea auctoritate capere
possum:ergo& per pactum hîc conueniri potest,sicut aliàs,C.de
pignor.act.l.penul.& de pignor.creditores. Sed dic, tale pactum
non valere in scholaribus,C.de patribus,qui fil.dist.l.j.In scripto-
ribus autem valere potest, si conueniant, vt debeant in certo lo-
co stare,vel scribere,quo casu etiam in compedibus poterunt re
tineri Et idem in obsidibus, vt extrà de iureiur. ex rescripto.pro-
m pter consuetudinem generalem, secundum Vber.[m] ¶†Item ex-
30 ceptio non numeratæ pecuniæ, siue non traditæ, vel redhibitæ
rei,quandoque competit intra duos annos,quādoque intra xxx.
dies,aliquando intra annum, aliquando intra tres menses. Si enī
debitor

ADDITIONES.

☞consi.ccclxxxviij.Et quando competat beneficium cedendarum
per eundem consil.ccclxvij.j.lib.& consil.cccxxxvj.iii.lib.Feder.
consi.241.

ADDITIO.An beneficiū cedendarum possit implorari in execu
tione sententiæ,vide Bal.consi.cix.inci.quilibet iustus.in 3.volu.
in ver.si autem.Henr.Ferran.

a Iubemus.¶Ibi vide eum in vlt.q.vbi in fin. auctorem vocat cor-
niculam.

b Mulier.¶In meis voluminibus finitur hîc dictum Albert.Gal.

c Hypothecæ.¶Vide suprà de cessio.actionum.§.i.ante fin.versic.
sed pone.& duo versi.seq.fuerunt etiam Alb.Gal.saluo,quod sta
tim dicam.

d Etiam ante.¶Alb.Gal.dixit pòst:& hoc magis conuenit legi:sed
auctor voluit facere secundum Vbert.hic, de illo post: vel fortè
priùs fecerat illum.

e §.fi.¶Quatuor sunt ibi leges,quæ sic incipiunt,ex quibus vna so
la habet §.& illa non facit.veritas est,quòd lex allegata s̄.ver.pōt
hoc probat, & §.ibi nominatus est etiam vlteriùs: & vide, quod
ibi dixi.

f Raynutius.¶Et ibi not.ante fi.iii.gl.vt no.s̄.eo.§.ver.quid si quis
in secunda solutione.

g Matri.¶De nup.Dic,vt ibi in auth.sacramenta. Item sunt & alia
quædam,vt patet j.de sol.§.i.vers.porro.in fi.& in aliis formis, vt
in eod.§.litis.& ver.ii.

h Valet.Dixit Vbert.quòd valet ad excludendum tertium testem,
quem requirit l.antiquam.C.ad Velle.

i L.fin.¶Per hoc potest idem dici, cùm renunciatur in genere be-
neficio statutorum: si verò in specie, sit locus distinctioni positæ
suprà ver.item iuri publico.de hoc Gui.de Suz. in quæstione sta-
tutorum ii.

k L.seq.¶Quod dixi,vide de simo.licet Heli.super gl.sic s̄.

l Suis concor.¶Formam libelli contra creditorem in hoc casu vi-
de j.de pig.§.i.ad fi.ver.item ob æs.

m Secundum Vber.¶Quod dictum est de scriptoribus,not.per Ac
cur.ff.de no.oper.nunc.l.stipulatio.l.siue autem.in i.gloss.quæ di
cit, quòd sicut ibi publica vtilitas, quæ læderetur ex contemptu
edicti prætoris,inducit, quòd quis præcisè cogitur ad factum, sic
& hoc casu turbaretur publica vtilitas,studiū scilicet:& dicit om-
nes Doctores Bonon.residentes in hoc concordasse.Vnde Dyn.
ibi dicebat pro gloss.quòd non erat ibi inuenire maiorem ratio-
nem, quàm de scriptore, dicens, quòd licet ibi pareat edicto præ-
cisè tamen compellitur ad demoliendum : inducit etiam pro gl.
ff.de procur.sed & hæ.§.præter.cui concor.cle.de procu.c.i.indu
cit etiam ff.quod met.cau.si cum exceptione.§.sed & si quis.in fi.
cui concor.de iureiuran.Quintauallis.& c.venientes.in fi.Ipse ta-
men tenet contrarium in scriptore parato soluere verum interes
se:quod est regulare in quocunque, qui tenetur ad factum, ff.de
re iudi.si quis ab alio.§.fi.etiam si factum consistat in operis,ff.de

debitor confitetur se mutuo pecuniam accepisse, quàm in verita te non recepit, potest opponere exceptionem non numeratę pe cuniæ, intra duos annos à die confessionis factæ creditor verò, q confessus est sub spe futuræ numerationis creditum suum rece- pisse à debitore, habet exceptionem non numeratæ pecuniæ, in- tra xxx. dies, C. de non num.pec.l.in contractibus.respon.j. in fin. & §.super cæteris.& Inst.de lib.obl.in fi. Quid si renuncietur? dic,
31 vt infrà de oblig.& sol.§.j.versicu.j.ad fin. ¶†Sed & marito, qui confessus est sub spe futuræ numerationis se dotem accepisse, competit exceptio non numeratæ dotis intra annum post solu- tum matrimonium: & hoc, si matrimonium durauit minus duo- bus annis: si verò durauit plus biennio, sed minus decennio, tunc intra tres menses est proponenda, C.de dote cau.& non nu.l.fin. & authen.quod locum. Nec renunciatio obest, quò minus intra dicta tempora agi possit. In hoc tamen prodest, quia renunciatio transfert onus probandi in renunciatorem. De his exceptionib' not.suprà de excep.§.j.versi.anomalæ.& suprà d.ver.quid si pro-
32 curator.& sequent. ¶†Item est & beneficium, seu priuilegium fori: nam reus debet conueniri coram iudice suo, iuxta regulam, Actor forum rei sequi debet: & huic priuilegio solo pacto renū- ciari non potest, secundum quosdam: imò ad hoc, vt reus possit coram non suo iudice conueniri, promittet se soluturum vbi-
a cunque fuerit ab eo petitum a: clericus autem non potest priuile gio fori sui renunciare: quæ dic, vt s.de comp.iud.adit.§.j.ver.22, &seq. Est etiam beneficium fori, quod competit scholarib. quod
33 dic, vt suprà de reo, ver.item clericus.& ver.item scholaris. ¶†Vl timo no.illud, quod in Romana curia frequentatur. nam aliquo prælato, seu alio mutuò pecuniam recipiente, fit super hoc con- tractu publicum instrumentum: postmodum verò contrahentes accedunt ad aliquem auditorum, coram quo creditor petit sibi sa tisfieri de debito, prout in ipso instrumento continetur: & is, qui recipit mutuum, confitetur id coram eo, supponens se iurisdicti- oni ipsius, ita quòd, nisi statuto tempore soluerit, in eum sententi am excommunicationis ferat, & aliter procedat, prout conuen- tum fuerit inter partes, quæ submissio videtur approbari à iure,
b vt extrà de offi.deleg.P. & G.b extrà de elect.cùm dilecti.ad fin.& j.q.vij.quoties. Tamen videtur reprobari extrà de foro comp. si- gnificasti. licet possit defendi, quia existentes in curia, subsunt iu- risdictioni auditorum: quare se eis submittere possunt. Super hoc ergo sic conficitur instrumentum:

¶FORMA. Vniuersis, &c. talis auditor salutē in domino. Noue- rit vniuersitas vestra, quòd constitutis in præsentia nostra P. & G. idem G. petiit sibi sententialiter condemnari dictum P. in centum libras, in quibus tenebatur eidem, prout patet per publicum in- strumentum manu talis notarij confectum protestans etiam de expensis, damnis & interesse. Vel dic: Idem P. petitionem obtulit in hæc verba, Coram, &c. dictus verò G. volens bonam fidē agno scere, & nolens sumptibus & litibus inaniter se grauare, litem cō
c testando c, confessus fuit in iudicio coram nobis, petita vera esse, & se ad præmissa teneri: sed cùm tunc soluere non posset, obtulit & promisit se talib. loco & tempore dicto P. vel eius nuncio hoc instrumentum restituenti, integrè dictum debitum soluturum. Nos igitur auditis & intellectis confessione & protestatione prę dictis in iudicio habitis coram nobis, viso quoq; ipsius debiti pu- blico instrumento, Christi nomine inuocato, de consensu & vo- luntate expressa dictorum P. & G. qui se mihi sponte nostroque iudicio submiserunt, eis præsentibus & sententiam postulantib' in his scriptis dictum G. ad solutionem dictæ pecuniæ faciendam & eidem P. vel eius nuncio sententialiter condemnamus: præcipi entes eidem G. vt ipsi P. seu nuncio hoc præsens instrumentum restituenti dictis loco & termino integrè satisfaciat de pecunia memorata. Nos enim exnunc trina monitione pręmissa in ipsum G. eius accedente consensu expresso, in his scriptis excommuni- cationis sententiam proferimus, si dictis & loco & termino cessa uerit in solutione præfata, vel aliquo præmissorum: & si in dicta solutione cessauerit, damus de consensu & voluntate dicti G. libe ram potestatem eidem P. quòd ex tunc sua auctoritate, sine alia monitione, vel alterius licentia eum possit, vbi & quando sibi vi- debitur, tamdiu facere excommunicatum publicè pronunciari; quousque dictus G. plenè satisfecerit eidem: quæ omnia & singu la dictus G. acceptauit, & approbauit, & promisit solenniter se ea obseruaturum, & in nullo contra venturum sub debito corpora- liter præstiti sacramenti, promittens quòd non appellabit, nec vl lam exceptionem proponet. Item quòd non opponet dictam sententiam ante terminum solutioni præstitum fore prolatam: in cuius rei testimonium, &c. ¶Forma verò mandati ad mutuū in curia contrahendum, & ad se iurisdictioni alicuius iudicis sup- ponendum, not.s.de procura.§.ratione formæ. versicul. qualiter autem.

ADDITIONES

verb.obliga.in stipulationibus.§.operarum.inducit etiam præd. l.ob æs. Et quia stare in carcere, est quædam species seruitutis, ff. de lib.ho.exhib.l.ij.ad id.ff.de condit.& demonst.l.Titio.§.Titia. de hoc etiam quandoque aliquid dixit in l.alea.§.eleganter.ff.so- lu.ma. Ad §.illum respondet, quòd ibi non cogitur suis manibus demoliri, sed præstare patientiam & impensas. Item ibi actio ex sti pulatu subrogata in locum actionis in factū, quæ datur ex eo edi cto ad demoliendum illius sequitur, ff.si qs cautio.si eū.§.qui in- iuriarū. Temperat tū hoc dictum dicens, gl. fm quosdam locum habere posse, quando esset electa personæ industria, ff.de sol. in- ter artifices. & extrà de off.c.vlt.§.ij. aliàs stabitur regulæ, de qua suprà. Et si de electiōe dubitatur, præsumetur electa industria, ff. de leg.iii.fideicommissa.§.fi. Concurrit cum his materia, qua quę ritur, an quis renunciare possit bñficio cessionis bonorū, de quo C.qui bo.ced.pos.l.j.vbi plenè Cyn.tractat hanc quæstionem, po nens ad literam consilium Ia.de Are.super hoc datum in Vrbe: & tenet, quòd si per pactum in contractu fiat renunciatio, valet: ali- às non: ibi vide.

ADDE, quòd Feder.consil.ix.idem tenet, si pactum est iuramen- to firmatum.

a Petitum. ¶Vber.de Bob.ponebat pleniùs, scilicet quòd renūciet fori priuilegio, & quòd possit coram quocunq; iudice conueniri & constituat se soluturum quocunque loco, quo debitum fue- rit ab ipso petitum, non opposita exceptione fori: alleg.ff.de eo, quòd cer.loc.l.j.de actio.& oblig. contraxisse.de bon.auctor.iud. pos.l.j. Dicit etiam, quòd pactum renunciationis, de quo suprà, li- cet possit conueniri, obligat tamen ad interesse, ff.de re iud.si quis ab alio, in fine, & de verb.oblig.cùm stipulatus.in fi.

b P. & G. ¶Hæc decr. faceret contrà, si diceretur, auditores habere delegatam: de quo not.in cle.de rescri.auditor.in j.gl.vide j.de li- bel.concep.§.iam nunc videndum.ver.quid si fueris.

c Litem contestando. ¶Hic ponitur: & procedat diffinitiua: & vi- de infrà de sententia, §.ij.versicul. est quoque. & quod ibi dicam.

ADDITIONES NOVAE.

50 Circa materiam renunciationis vide gl.in l.si minor.quod me. cau.quam tamen gl.Bald.ibi reprobat.& an renunciatio det titu- lum. Bal.in l.de tutela.de in integ.resti.C.

Nota quòd aliud est confiteri & aliud renunciare, l.si cum ma- ior.de pe.hæred.per Bal.

Nota quòd partes non possunt renunciare solennibus in vero iudicio, sed in compromisso sic. Host.in c.de causis.de offi.deleg.

An renūciatio & conclusio in causa sint idem, Ioan.An.in c.fi. de in int.rest.dicit quòd sic. Bal.in auth.iubemus.C.de iud.Arch. in c.si aduersus.de in integ.resti.lib.vj.

Quid si actor renūciat instantię litis absente aduersario, an talis renunciatio prosit aduersario, ro.in l.post quam liti.C.de pac.per Bar.Bal.Iaco.Butri.& domi.Segnorolum.

Quid operenꝰ verba posita in instrumentis per notarios qui di cunt, talis renunciauit omni iuri quod habet, vel habere potest, vel speret. Bar.in l.si vxori.§.diuus.de adul.

Quid si aliquis remisit omne ius quod habet ꝯtra me, an valeat remissio etiam de eo de quo non est cogitatum, nec fuit certio- ratus: quod esset necesse. vt in Authen.quomodo opor.episcop. §.dum ex frequenti.dic quod bene valet, per l.Lucius. §.fin.cum gl.fi.de pact.

An post conclusionem causæ admittaꝰ exceptio vel allegatio facti. Spec.no.hic: pro quo fac.quod no.Archidi. in c.finali, de in inte.resti.lib.vj.ibidem Ioan.And.in Nouella. Bal.in auth.qui se- mel.C.de prob.

Super Rub.C.de pactis, si mulier prohibetur contrahere sine li centia propinquorum suorum, non intelligitur prohibita sim- plex renunciatio: quia aliud est renunciare, aliud est contrahere. fac.Bar.& Albric.in l.iubemus.ad Velleian.& Bar.in Auth.si qua mulier.eo.ti.fac. Albr.& Bal.in l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pac.cum ibi not.

Nota ꝙ in causa cōcluditur per renūciationē vtriusq; partis re- nūciantis & consentientis ꝙ in causa vlterius non procedatur, & aliquid nō producaꝰ, in c.pastoralis.de causa poss.& propri.Ioan. An.in c.fi.de restit.in integ.lib.vj. in Nouella. & nota ꝙ partibus præsentibus cōcluditur per renūciationem: sed altera parte ab- sente, tunc concluditur quando disceptationis via penitus impo ditur, ita ꝙ nihil restat nisi ferre sententiam, l.quis.de adult. Item nota ꝙ inquisitus pt concludere in causa inquisitionis renūcian do productionibus & allegationibus. Contrariū not.in l.pactum inter hæredem. de pact. sed ibi renunciabat liquidæ defensioni quod fieri pt, l.j.§.si quis vltro.de quæst.& l.non tantum.ff.de ap- pel.

pel. Item aliud est nominatim renũciare tali defensioni, aliud est ↄcludere suo iure in causa seu suo ordine. Nota tamẽ ꝙ iudici nõ ↄcluditur, quia nõ p̃t renũciare: tamẽ loco conclusionis est ꝙ nihil restet nisi ferre sententiã. fac. c. cum Iohan. heremita. de fid. instru. & l. ij. de furib. balneariis. facit etiam quod not. in l. fi. ff. de feriis. & Auth. Iubemus. de iudi. Et an procurator possit renunciare & concludere, Inn. in c. pastoralis. de causa poss. & prop. & c. fi. de resti. in inte. lib. 6.

5 An quis possit renũciare, vt nõ possit probare nisi per instrumẽta, Bal. in Auth. iubemus. de iudiciis. & gl. in Auth. vt matres debitrices. §. quia vero.

Nota ꝙ conclusio causæ principalis non extenditur ad causam appellationis, Inn. in c. cum venisset.

An procurator possit renunciare exceptionibus dilatoriis vel peremptoriis. Inn. in c. cum olim. de off. deleg.

An procurator possit concludere in causa, no. in c. pastoralis. & in c. fi. de in integ. resti. lib. 6.

In c. exposita. de arbi. dicit Inn. ꝙ si presbyter vellet nõ posset renunciare nec dimittere ius ecclesiæ, xij. q. ij. sine excep. etiam si iuramentum interuenisset, vt c. sicut ex literis. extr. de iureiu.

An renũcians omni iuris beneficio, intelligat̃ renũciare beneficio statutorum. Bal. ꝙ non, in l. sed & si quis. §. quintum. si quis caut. fac. l. j. si quis in ius voc. non ier.

Nota ꝙ non sufficit renũciatio generalis, imò debet esse specialis, not. in l. j. in fi. si quis in ius voca. non ie. & dicto §. quintum. si quis cautio. & C. ad Velleian. l. 2. per Bald. l. pacta nouissima. C. de pac. per eundem.

Nota ꝙ legi annullanti ipso iure contractum non p̃t renũciari, item nec legi disponenti negatiuè, l. conuenire. de pac. dotal. & l. j. C. ne fideiuss. dot. den. Item legi iubenti aliquid simile per pactũ nõ p̃t renũciari, l. pacisci. ff. de pac. Item vide gl. in l. inter pactũ. Defensioni nõ p̃t renũciari: sed delationi bene p̃t renũciari, eo. tit. & tũc nõ vr̃ renũciare defensioni. notat glo. in l. j. ff. de furib. baln. & hoc in pũcto iuris. sed in puncto facti secus. de hoc per Bal. in l. pactum inter. Itẽ legi prohibenti & puniẽti si p̃t renũciari, in Auth. sed hodie. de actio. & oblig. Item legibus prohibitoriis si põt renũciari, l. j. C. ne fideiuss. dot. den. Circa quod dicit Bal. in Auth. generaliter. de epis. & cle. vbi dicit ꝙ iuribus seu legibus prohibitoriis quæ diriguntur ad personã iudicis in fauorem partiũ bene põt renũciari: secus si dirigantur parti: & sic intelligit dictã Aut. Item contra legem pœnalem vel quasi non licet pacisci. Bal. in l. cõsensu. de repud. Quod si aliquis facit pacem cum bannito, nõ potest renũciare legi de nõ offendendo eũ Bar. vbi s. Bald. no. aliquid in l. ij. C. de rescind. vendi. Bal. in l. j. §. fi. de temp. app. & quod no. Bal. & Bar. in l. si quis in conscribendo. C. de pac.

In c. ex literis. de transactio. dicit Host. ꝙ si aliquis scribatur in instrumento venditionis videtur renũciare iuri suo. rõ quia in venditione obligantur personæ non res: secus in obligatione reali: quia tunc obligantur res & non personæ, & per consequens qui se subscribit, non videtur consentire, nec iuri suo renunciare. de hoc in c. nonne. de præsump.

In l. diem proferre. §. si hæredis. de arbit. nota ꝙ ius offerẽdi trãsit ad heredẽ. & per hoc soluitur qõ. Quidam pater decessit derelictis filiis masculis, & vna fœmina, q̃ fœmina remisit oẽ iᵉ quod habebat in hæreditate patris, sub conditione si fratres sui darent sibi certam partem, quæ sibi faceret: & promisit & iurauit nihil petere de hæreditate patris: modò ipsi fratres ipsis viuentibus nõ assignarunt eidem, sed hæredes eorũ volũt assignare ei. Quæritur quid iuris. & terminatum fuit ꝙ sic, per istum §. & per l. si prædio. de in diem adiectione & per l. veteris. de contrah. & cõmit. sti. sed malè fuit terminatũ: q̃a ista remissio fuit ↄditionalis, si fratres assignarent partem, quæ non potest impleri per heredem, l. à testatore. de cond. & demon. secundum Cynũ in l. si plures. de conditio. inser. C. sed ꝙ illa sententia fuerit bene lata: fac. quia illa remissio fuit ex causa onerosa: vbi conditio transit ad heredem, l. ij. de pac. inter emp. & vendit.

In l. cum hi. in ptin. de trans. nota ꝙ si testator facit vxorẽ suam massariã & vsufructuariã, ꝙ tali iuri nõ p̃t renũciare nisi p̃tor interueniat. idem in filia q̃ pater voluit habere recursum ad domũ fratrum, & cũ dote sua esse contentam iussit: tali iuri renũciari non potest, nisi pretor interueniat: etiam si ipsa iuret: quia defendi potest tale iuramentum non valere. Bal. vbi s.

An possit renunciari insinuationi in donatione fienda, not. in l. illud. C. de sacrosan. eccle.

Aliquis cõstituit procuratorem ad fideiubẽdũ pro aliquo: iste fideiussor renũciauit beneficio de fideiussoria. an talis renũciatio teneat. Bar. in l. si fraudator. de his quæ in fraudem creditorum. & l. si quis delegauerit. de nouationib.

In l. si quis in conscribẽdo. de pactis. pone, aliquis renũciauit exceptionibus præsentibus & futuris, & postea quæsiuit sibi aliquã exceptionẽ, an possit ipsam opponere, non obstãte dicta renũciatione. de hoc plenè per Cynũ in l. si qs. in cõscribẽdo. de episc. cle.

5 In l. fi. ff. de solu. Bar. quærit, an iuri quæsito ex contractu, possit renũciari in præiudiciũ creditorũ suorũ, vel iuri quæsito ex vltima voluntate. Item quid de iure quæsito per statutum. fac. l. si absentis. si cer. pe. per Bald. in l. qui autem. §. apud Labeon. ff. quæ in fraud. credit. fi.

An vxor possit renunciare iuri hypotheca. in bonis mariti sui, Bar. in l. §. in summa. quar. re. ac. non dat.

An appellans possit renũciare appellationi, Bal. in l. postquam liti. C. de pac. dicit, ꝙ In. in c. ex parte. ext. de rescr. tenet ꝙ nõ. quãdo appellans detulit appellationi. item Bal. in l. j. de pactis dicit in iudicio potest renũciari appellatiõi factæ. sic intelligo l. fi. de tẽp. app. & quod not. in l. ne in arbitris. C. de arbit. & l. post quã liti. C. de pac. sed in contractu non potest renunciari appellationi, nisi per viam pacti de nõ appellando, non per viam simplicis renunciationis quod not. Bald.

An protestationi factæ in iudicio possit per protestantem renũciari, Bal. in l. postq̃ liti. dicit ꝙ In. in c. præsentiũ. de testi. dicit ꝙ si, quando protestatio potest vtramque partem iuuare: & sic protestatio protestanti nocet, l. si. ff. pro dereli.

An quis possit renũciare rescripto à se impetrato. Bal. in l. postquam liti. dicit aut illud rescriptũ aliquid continet propter quod aliquod ius quæritur præter instantiam, & non potest renũciare in præiudicium aduersarij. ff. eo. tit. l. fi. & Inn. in c. ex inquisitione. de resti. spo.

An quis possit renũciare dilationi competenti, Bald. in dicta l. postquam liti. dicit ꝙ sic quo ad se, nõ quo ad aduersariũ, qui gaudet eadem dilatione, l. post mortem. §. fi. de bono. pos. contra tab. Cy. & Bal. in l. petendæ. C. de temp. in int. rest. pe. dicunt cõtrariũ, per l. si iudex. ff. de mino. Bald. tenet contrarium in eo qui meruit dilatiõem à iure communi, sed in eo qui meruit dilationem à iure. speciali per beneficiũ restitutiõis in integrum, tunc dictũ Bar. rationabile est: quia ius singulare est probatum pro singulari fauore. sed iure communi attenditur æqualitas in iudiciis Bald.

Quando dicatur conclusum in causa Bal. in l. nec causas. de app. Archi. in c. fi. de resti. in integ. lib. 6.

An post quam est cõclusum in causa possint produci iura. Bal. vbi s̃. Inn. in c. pastoralis. de caus. poss. & pro.

Nota ꝙ Iac. de Bel. in auth. vt cum de appell. cog. §. si vero. & in Auth. de testi. §. quia verò. dicit quòd iudices ante sententiam debent facere concludi in causa & allegationibus renunciare. quod nota.

Circa renũciationẽ vide quod not. Bal. in l. j. si quis cauti. & Bal. in l. si quis in ius voca. non ier. & l. sed & si quis. §. quintum. si quis cauti. & Bal. in l. pactum. C. de collat.

Nota quòd licet quis renunciet liti & causæ non propterea renunciat dominio, Bald. secun. Barto. in l. si pro fundo. in fin. C. de transac.

Quod cõiter in secularibus foris non fit conclusio, sed in ecclesiasticis fit per partes. gl. in Clem. sæpe. de verb. sig. super versiculo conclusione.

¶Bald. de Renunciatione & Conclusione.

¶SVPER iure futuro non cadit mera renunciatio, sed pactum: quia mera renunciatio sumit vires à solo renunciãte: & est priuatio, quam habitus præcedere debet, & fit per verba de p̃senti: sed pactum obligationem cõtinet, & fit per verba futuri tẽporis: de hoc not. in l. j. C. de pact. vide ĩ. eo. §. Titius. ¶Post conclusionem nulla admittit̃ exceptio, vel allegatio parti, ver. & G. ¶Eo ipso, ꝙ allegationibus, & disputationibus est renunciatum, videtur esse conclusum, ver. & not. ꝙ. G. vide c. fi. de restit. in integ. in Nouella. li. vj. ¶Conclusio in causa principali non officit in causa appellationis, quia impossibilis est cõclusio in futuro iudicio, ver. hoc ait. ¶An valeat generalis renũciatio, Omnib. exceptis dilatoriis, sine alia specialiori specificatione, an vero nomina exceptionum dicẽda sunt? ver. pone ergo. G. Tutius est pactum opponi, q̃ merã renunciationem, fm Vber. vide s̃. eo. §. j. Quid in verbis legitimis? dic, vt l. j. ff. quod vi, au clàm. & C. de adul. l. ita pudor. per Cy. ¶An possit renunciari exceptionibus competituris? & videtur, ꝙ non sola renunciatione, sed pacto sic. vt not. ff. de reg. iur. l. qui potest. §. quod quid. ver. quid si quis. G. non distinguit, an exceptio sit honesta, vel non, sicut alibi distinguitur, ff. man. l. si fideiussor. §. quædam. Cui autem iuri renunciari possit, not. plenè in ver. cui autẽ. G. ¶Differentia est inter ius cõstitutionis, & ius partis. Si est ius ↄstitutionis tunc aut continet certam formam in actibus hominũ, & non potest ei renunciari, vt ff. de leg. ij. l. codicillis. §. fi. & hoc, si sit formalis solennitas: secus si beneficium, C. de test. l. non dubiũ, §. j. Si ergo est beneficium, aut cõceditur personæ inhabili: & po-

test renunciari,C.quando mul.tu.offi.fun.po.l.ij.& in auth.matri & auiæ,nisi lex procedat prohibendo & annullando: quia tunc n̄ potest renunciari,C.ne fideiuſ.do.den.l.j.C.ad Velle. auth. si qua mulier.per Cyn.Si verò sit odiosum,& ius statutum in odiū,tunc non tenet renunciatio,vt not.ff.ad Macedon.l.tametsi Bal. ¶An autem in contractibus possit renūciari probationi testium,vt no. in authenti.sine prohib.ma.debit.§.qui verò,Collat.vij.vide s̄.de proba.§.licet.¶Quatuor sunt beneficia, quibus communiter renunciatur in instrumentis,scilicet beneficium epistolæ diui Adriani,quod conceditur fideiussoribus,mandatoribus,& constitutoribus,& cōtutoribus:ad exemplum prædictorum in hoc bñficio diuiditur actio inter eos,qui sunt soluendo & p̄sentes.¶Secūdū beneficium est nouæ ɔstitutionis de fideiussoribus, qđ est,vt priùs excutiatur reus,q̄ fideiussor,vel quasi fideiussor,q on⁹ suscepit alterius ex dispositione legali,ff.commo.l.vnde quæritur.¶Tertium beneficium est nouæ constitutionis de duobus reis, per qđ beneficium diuidetur actio inter reos pricipales,qui sunt præsentes & soluendo:hoc est introductū ad instar beneficii epistolę diui Adriani: & duo rei principales videntur ad inuicem quasi fideiubere,ff.ad Vellei,l.vir vxori.§.fi. Isti ergo correi principaliter in solidū obligati habent beneficium diuisionis,non tñ excussionis ¶Quartum est beneficium cedendarum actionum, quod ɔpetit omnibus,qui obligati sunt vna & eadem obligatione:item competit iusto possessori conuento hypothecaria, ff. qui potiores in pig.hab.l.mulier.& in hoc differt à iure offerendi:quia ius offerēdi competit etiam prædoni, ff.qui pot.in pig.hab.Paulus.§.qui pignore.secus in beneficio cedendarum,arg.ff.de tute.& rat.distra. l.j.§.nunc tractem⁹.ver.& quoniam.cum seq.per G.¶Sed an istis beneficiis potest renūciari?Dic,q̄sic,vt no.ff.de pact.l.nisi.in aut. de fideiuſ.in prin.non tamen præsumitur quisquam renunciasse nisi appareat,vt not.ff.de verb.oblig.l.sciendum.¶Sed an valeat renunciatio , si renuncians non est certioratus de beneficio suo? q̄dam dicunt,quòd non:alij, quòd sic,ver.cessat autem.G.Tu dic quòd quædam priuilegia conceduntur personis,quæ præsumuntur ius ciuile ignorare,vt in muliere & minore:& tunc exigit certioratio oportet etenim,quòd propriam vocem intelligat ille,q renunciat:not.in d. l.sciendum.& ff.de donat.l.doli mali. Quædā conceduntur personis, quibus non cōceditur ius ignorare, vt in beneficiis cessionis: & tunc non est necessaria certioratio: & ita concor.opin.Bald.Et nota,quòd prudenter facit tabellio,si dicit: Renūciauit beneficio Velleiani certificata à me notario de dicto beneficio,ibidem G.¶Si vxor consensit cuidam alienationi:& cuidam non,& agit hypothecaria contra illum,cui non accommodauit consensum,an repellitur per exceptionem cedendarū?ver. sed pone:emi.G.¶Ista exceptio nō datur iusto possessori,nisi offerat debitum.aut ergo durat matrimonium, & non potest offerri,nec cessio peti,C.qui pot.in pig.hab.cū tibi.per Iac.& Cy.Aut est matrimonium dissolutum:& tunc mulier tenetur cedere personalem,nō hypothecariā,si n̄ habet.nam de personali loquitur l.mulier.vnde pp n̄ possidere hypothecariam, n̄ obstat exceptio cedendarum,ar.C.ad Velle.l.iubemus.& auth.siue.Bald.¶Valet pactū,ꝙ debitor possit capi pro debito per ipsum creditorē,vers. item est beneficium,G.Iste tamen non tenebitur in carcere creditoris,sed ducetur ad carcerem iudicis.Et Adde,quod nō.ff.de ne. gest.l.nam & seruus.Bal.& facit Lucæ xij.c.& Matthæi xviij.c. & vide Dyn.ff.de lib.hom.exhib.l.j.& de furtis,l.interdum.§.qui furem.Bald. ¶In curia vadunt partes post contractum ad auditorē domini Papæ, & confitetur reus debitum, & recipit præceptum, & submisit se iurisdictioni,& sententiis:omnia ista valent,versic. vlt.not.G.

¶De Requisitione consilij. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iudice assessores eum quibus de causa deliberet,non habente, vel habente, sed discordantes,qualiter prouidere possit.*
2 *Præmium recipere pro iusto consilio licitum est.*
Iudex spernens consilium:tenetur de causa læsa,vel malè agitata.
3 *Partibus in eligendis consiliarijs non concordantibus, qualiter iudex prouidere debeat.*
4 *Merè Legistæ an possint in causa merè canonica recusari.*
5 *Consiliarij electi debent fideliter,& pro vtraque parte consulere.*
6 *Sententia de consilio sapientum pecunia corruptorū lata, non est defendenda.*
7 *Affectio dominationis,affinitatis,& familiaritatis,amor,timor,odium & auaritia,sensus & opiniones peruertunt,& intellectus humanos hebetant.*
8 *Clericis an potiùs credendum sit,quàm laicis,& qui possint in iudicio ad iurandum compelli.*
9 *Peritus an cogi possit in aliqua causa alicui consulere.*
10 *Iudice post deliberationem cum peritis decedente: an successor debeat tale consilium sequi.*
11 *Absolutio,vel cōdemnatio in iudicio,qualiter & quibus peractis sit formāda.*
12 *Aduocatus niti debet,& honestè, vt sciat continentiam consilij peritorum, vt ex hoc instruatur quid agendum sit.*
13 *Iudex sciens consilium,etiam peritorum,esse contra ius,an illud sequi debeat.*
14 *Ad officium iudicis spectat,multitudinem suspectorum refrænare.*
15 *Electio consiliariorum ad alicuius actus determinationem non seruatur in curia Romana.*

¶Iudicantem oportet cuncta rimari.

Voniam pertinet,auditis & in scriptis habitis allegationibus, conclusoq; legitime in negotio, quòd iudex & deliberare & peritos consulere debet,qualiter pronunciandum sit,extr.de consue.ad nostram.& xx.dis. de quib.xcv.dist.esto.& s̄.de aduoc.§.nunc tractemus.ver.habito igitur.& ver. porrò. idcirco de consiliis & consiliariis aliqua pertractemus [b].¶Nota ergo,quòd concluso in negotio iudex recepto salario pro assessoribus, vel consilio requirendo,vt s̄.de assess. §.salarium [c].debet cum eis diligenter super negotio conferre,inspiciendo petitionem,iuxta quam sententia est formanda,vt extra.de acc.qualiter.ij.ad fi.& de simo.licet Heli.& positiones & responsiones,& si necesse sit,attestationes,&allegationes,& totum causæ processum , vt ex his assessores animum suum informent ad rectè consulendum,iudex autem ad rectè pronunciandum,extrà de renunciat.in præsenti.iiij.quæstio.iij.§.item in criminali.Iudicantem enim oportet cuncta rimari,vt infrà versi.proxi. Quòd si assessores discordent in dando consilium,tūc iudex tertium assumat,

ADDITIONES.

a ¶Ex practicis autoribus nullus posuit hanc rubr.præter Aegid.q illam etiam assessoribus coniunxit:vide s̄.de assessore:& c.xxv.ponit rub.de dando consilio.Vbert.de Bo.sine rub.tractat de his,mihi chart.viij. & ipsius verba j̄.signabo.¶Ioan.de Deo pen. rubr.j. lib.Cauil.formauit, quid agat, aduocatus actoris coram consiliariis:& in lib.Iud. iiij. parte posuit Rubri. de iurisconsultis, & ipsorum præmiis:& aliam de pœna fraudulenti consiliarij.

b Pertractemus.¶Si auctor super hoc vidisset Alb.Papien.vel Iac. de Aret.ordinatiùs scripsisset,quærendo cum eis per modū Summę de decem.¶Primò,quo ordine per iudicem,vel per assessorē procedendum sit ad consilium habendum:de quo vide j̄.ver.scias igitur.¶Secundò,an iudex,vel assessor de iure inuitus cogatur habere cōsilium: de quo dicam super vers.vt autem.¶Tertiò,an electus in cōsiliarium,inuitus cogatur recipere:de quo dicam infrà ver.sed nunquid potest.¶Quartò,si recepit,an iudex cogatur bonum dare consilium:de hoc j̄.ver.item facit.¶Quintò,an si dicat electus se dubitare,debeat sibi dari socius? vide, quod dicam post prin.ver.quòd si.¶Sextò, an dato consilio possit illud mutare,corrigere,emendare,vel declarare?de quo dicam infrà versic. porrò auditis.¶Septimò, an iudex vel assessor cogatur stare consilio,vel aliud sequi?de hoc j̄.ver. quid si iudex.i.& ij. ¶Octauò, an consiliarius electus possit recusari?de quo j̄.versi.sed nunquid huiusmodi. ¶Nonò, qualiter consilium receptum debeat pronunciari:de hoc datur remissio,ver.porrò huiusmodi.¶Decimò quę pars salarium consulentium soluere debeat?de quo statim dicam,Item pp infrà scripta addi potest.¶Vndecimò,scilicet quam formam tenere debeat consulens in consulendo:de quo j̄.versi. porrò. ¶Duodecimò, quid,si dolo,vel imprudentia malè consulat:de quo in ver.consiliarij.¶Decimotertiò quid si ad consilium corruptorum feratur sentētia:de quo j̄.ver.quid ergo.¶Decimoquartò soluitur vna quæstio de loco cōmittendi consiliū, in ver.quid si est.¶Decimoquintò instruitur aduocat⁹,quid agat ante datum consilium;& quid pòst,vers.hos autem.& ver.tu autem. Vltimò tractat de consiliariis ciuitatum.

c Salarium.¶Hic intrando decimum articulum summæ, petet,nō procedere, quod ibi allegatur, f.salarium solui debere p victum, per l.properandum.§.fin autem.C.de iud.cum concor.cùm non appareat solutionis tempore alicuius victoria,extrà de dolo,finē Quòd autem vtraque pars soluat,facit ff.ne quid in loc,public.l.j, §.pen.C.de iur.calum.l.ij.in fin.de reb.cre.l.pen.§.his de præsentibus.& regula,quod omnes concord.de reg.iur.lib, vj. Quòd soluat petens facit ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.prætor.§.defendi.versi. de hoc.& de eden.prætor ait.in fin.cum l.sequen.C.si.reg.si quis. §.fin.de rescript.statutum.§.penul.cum concord. lib.vj.Soluitur ibi ponderandas consuetudines & statuta circa hoc: quibus cessantibus soluet petens,per vltima: neutro, vel vtroque petente, fiet solutio communiter,per iura secunda,& per decre.statutum §.assessorem:lib.vj.

firmat,vt ext.de offi.deleg.suspicionis. Quòd si malitiosè discor-
a dare se fingunt[a] ad sui exonerationem,& ne partiũ indignationẽ
incurrant,ad hoc vt tertius assumatur,iudex eis pcipiat sub pœna
excommunicationis,vt veritatem dicant an ꝯcordare possint?&
b si necesse fuerit,eos excõmunicet,vel iurare cogantur[b].Debent
autem ipsi illi tertio suum salarium participare,vt s. de assess.§.sa-
1 larium.vers.quid si.¶† Si verò non sit aliquis assessor in cã, cum
quo iudex deliberare valeat, tunc secundum consuetudinem Ita
liæ generalem,eligantur concorditer à partibus sapientes,qui ex
aminent acta iudicij,vt sm eorum dictum iudex pronunciet.Quã
consuetudinem reprobo:quia & reprobatur in prædi.decret.ad
c nostram[c].& multa enormia possunt per tales iudices committi.
Melius est igitur,quòd iudex ipse scrutetur diligenter acta nego
cij ad rerum veritatem,& plena inquisitiõe discutiat,quàm sic se
exoneret ad dictum illorum,vt xxx.q.v.iudicantem oportet cun
cta rimari.C.de iudic.l.iudices.& auth.ad hæc.ext.de offi.delega.
super quæstionum.§.intentionis.ext.de fi.instr.cùm Io.prope fi.
2 & pòst super dubiis cum peritis deliberet diligenter.¶† Vt autẽ
tam generali consuetudini seruiamus,aliqua de præmissis consi-
liariis interseramus. Nota igitur ante omnia, ꝙ licitum est pro
iusto consilio præmium recipere:qđ dic,vt s.de salar.§.sequitur.
Plerunque tamen periti recipiunt pro iiusto. Itẽ iudex,qui sper-
d nit consilium[d],tenetur,si per imprudẽtiam,vel dolum lædit cau
sam,ff.de iu.filiusfamiliàs.Instit.de iniur.§.j.ext.de consan.& affi.
c.j.in fi.Punitur etiam in æstimatione litis, extrà de re iu.cùm æ-
terni.lib.6.C.de poe.iu.qui malè iu.l.j.& 2.Instit.de oblig.quę ex
quasi malefic.in prin.ff.de calum.l.j.ff.de condict.ob tur.caus.l.2.
Secundum canones tamen iudex,cuius mala sententia reuocat,
in quatuor casibus punitur,scilicet si propter odium,vel cupidi-
tatem,vel gratiam,vel timorem pronunciauerit,vt 2.q.6.hoc eti
3 am placuit.ext.de re iu.cùm æterni.lib.6.¶† Scias igitur, ꝙ si iux
ta morem Italiæ partes in eligendis consiliariis nequeant cõcor-
e dare[e],tunc iudex partibus præcipiet,vt certo termino ad hoc eis
f assignato[f] sibi dent inscriptis peritos , quos habent in aliquo lo-
co suspectos,& quos recusant,3.q.v.quia suspecti.& ꝯsulo, ꝙ ille
qui dat suspectos.illorũ nomina faciat in scriptis redigi, ne iudex
g ex illis aliquem fortè eligens valeat malignari[g]: quo facto ipse
eligat aliquos pbos viros,quos partes nõ dederint pro suspectis:
& terminus ad id datus lapsus sit. Quòd si fortè pars alterutra di-
cat,omnes in ciuitate,vel diœcesi sibi suspectos esse propter alte
rius partis potentiam,vt sæpe vidi,tũc iudex faciat eam iurare , ꝙ
id non malitiosè pponit:sicut hoc sæpe feci in partibus Lombar
diæ,arg.ext.de elect.cùm dilecti.& de restit.spol.literas.ff.ad exhi
ben.thesaurus.ar.ff.de no.ope.nunc.l.de pupillo.§.qui opus.Sed
nec passim & sine cã debet huius recusatio admitti:ex causa tamẽ
4 potest.† vt si causa sit merè canonica,siue spiritualis[h],bene pos-
h sunt merè Legistæ recusari,ext.de consang.& affin.c.j.xx.dist.§.j.
i Potest etiam iudex restringere talem multitudinem[i],inspecta p-
sonarũ & negotij qualitate,dicens:quælibet pars det mihi suspe-
ctos vsque ad decem,vel xxv.præsertim vbi est copia peritorum,
arg.extrà.de rescrip.sedes. & in c.cùm in multis. Nos tamen ple-
runq; partes hoc modo in personis eligendis concordamus:prę-
cipim⁹ eñ vtrique parti, ꝙ nobis nominet in scriptis decem,vel
12.bonos,vel legales,expertos,literatos viros tali loco habitan-
tes,ex quibus possumus eligere vnum:quam scripturam in actis
secretè poni facimus:& cùm raro tot tales inueniantur,sæpe par
k tes in nominando concordant[k].¶† Consiliarij autem electi de
5 bent fideliter & pro vtraque parte cõsulere,vt 14.q.v.non sanè.
C.de asses.nemo.Quòd si conuincantur de dolo, & iniquè con-
suluisse,de dolo tenentur,& aliàs puniuntur,vt ff.de reg. iur.l.ꝯ-
silij non fraudulenti.ext.de renun.sanè. & c.lectæ.ff.de fur.q ser-
uo persuaserit.§.j.C.de asses.ꝯsiliarios. ¶Et contra iniquè consu
lentem videtur , ꝙ possit agi , quanti interest alicuius consilium
datum non fuisse,ff.de dolo, l.arbitrio.§.dolo.& si non sit soluẽ-
do,videtur, ꝙ debet restitui litigator ad pristinũ ius,ff.e.l.elegan-
ter,§.pen.ff.de eo,per quem fac.erit,l.fi.Et falsus consiliarius põt
excommunicari,vt extrà de sen.excom.ca.nouerit.& c.grauem.
& quandoq; suspenditur, & infamis efficitur,vt ext. de hær. si ad-
uersus.&c.excommunicamus.§.credentes.Arg.tamen contrà, ꝙ
nemo ex ꝯsilio obligetur,vt ff.man.l.2.in fi.Instit.e.tit.§.ex diuer
so.in quibus not. de hoc. Sed illud verum est de nõ fraudulento
consilio,

ADDITIONES.

a Fingunt.¶Quod sæpe vidi fieri.vt dicit Aeg.cuius fuit iste versi.
b Cogantur.¶Fori secularis.Aeg.facit lex C.de his,qui ad ec.con-
fu.presenti.§.sanè.de iur.calum.c.2.in fi.lib.6.Et per hunc modũ
soluitur:quia is articulus summæ de vno solo consultore qui di-
cit se dubitare,petit socium sibi dari:pro quo facit C.de relat.l.fi.
de iu.eum quem temerè.§.j.Item iustæ deliberationes nulli sunt
auferendæ,ff.ad Trebel.sed & si.§.planè.de iureiuran.iusiurandũ.
& ad pecunias.in fi. extrà de procur.dilectus.de dilat.ca.j.vt vite-
tur anceps periurium,ff.rerum amot.Marcellus. de in litem iurã.
videamus.
c Nostram.¶Solue,vt ibi no.in gl. 2.
d Consilium.¶Datũ:vel loquitur đ dando,scilicet quia si vult re-
cipere consultorem.fortè partibus id petẽtib⁹:& sic faceret ad se
cundum articulum summæ,qui tñ,secundum Gui.expeditus vi-
detur,cum s.prox.& j.prope fi improbat consuetudinem de cõ-
siliariis assumẽdis.Ad partem,quòd assumere teneatur,inducun-
tur iura de habendo consilio,ff.de fun.instru.l.quæsitum.in prin.
de dam.infec.si ædibus.de donat.l.Aquilius Regulus. de bo. pos.
in bonorum.C.de legi.humanum.vbi Gui.de Suz.tenet , qđ seq-
tur,de inge.ma.3.de fideicom.l.fi.de iure delib.l.fin.de repu.l.du-
bium.xx.di.de quibus.de offi.del.prudentiam. Soluitur ibi,quòd
suæ voluntati relinquatur,habere consilium:facit de rescript.sta-
tutum.§.assessorem.lib.vj.& si videt frustratoriè peti , non debet
concedere,ff.si cert.petat. Quidam dicunt tamen,ibi Vbert.de
Bo.tenuisse, iudicem assessorem peritum non teneri dari consul
torem:aliàs,secundum eum,tenetur de iure & bona consuetudi
ne.Si autem statutum haberet,quòd omnes sententiæ ferrentur
de consilio sapientum, certum est,consultorem assumi debere:a
liàs sententia non valeret,secundum Rof.q.sua xlv.alleg.ff.de re
iu.l.4.§.condemnatum.C.de senten.& interloc.l.prolatã.idẽ Ol.
in sua q.quæ incipit,antiquum statutum.alleg.ff.đ admi.tut.qui-
dam decedens.§.j.& l.Titium & Mæuium.in prin.ne quid in flu.
publi.l.j.§.quod autem.de arbit.l.Pædius.in fi.de acquir.hær.si qs
mihi.§.pater.vers.si coram. & quod ibi nota.& quod scripsi post
Inno.de offi.deleg.si pro debilitate.in gl.putat Inno.idem Nico.
Mat.in q.quam vide super regula,nullus ex consilio.li.6. Sed sci-
endum est, ꝙ duæ quæstiones contra hoc terminari videntur per
Lamber.de Ramp.& per Gui. de Suza. quorum vterque tenuit.
Primus in quæst.quæ incipit,statutum est in villa.secundus mihi
sub litera C.quòd si statutum haber,quòd Potestas condemnati-
ones facere teneatur de consilio quatuor hominum loci ꝙ tene-
bit condemnatio facta non hominibus requisitis.tenet enim, ꝙ
necessitas non arctabit ad requirendum. Vterque rationem red-
dit:quia illi non erant in officio cum Potestate,nec esse poterant
eo loco,C.de asses.l.in consiliariis.ff.eo.tit.l.si eadem.ex qui.cau.
maio.l.hi qui.& l.sequen.in prin.inducitur præ.l.quidã decedẽs,
§.Papinianus.& gloss.quæ ibi incipit,quia sine matre, & eo.titul.
Titium.§.j.cum gloss.quæ incipit,non arbitrio.Fatebatur vterq;,
quòd secus esset,cùm duo essent ad vnum officium:quod vult l.
præ.Titium.in principi.ibi,si administrationem Mæuio dedisset.
& 4. gloss.ipsius legis : sic etiam loquitur l.j.ff.de exercit.§.si plu-
res.cum sua gloss.Per prædicta apparet solutio contrarietatis:po
nebat enim primus terminus in villa subiecta episcopo,ita quòd
non ab hominibus villæ , sed ab ipso habebat Potestas officium:
& sic videretur in quacunque ciuitate,in qua regimen commit-
teretur à maiore,& statuta fierent per ciues:Curiosus,qui sedila-
tare vellet in his,videat quæstionem prædictam Old.cuius ĩ hoc
dicto perplexitas per hæc breuia verba clarescit.
e Concordare.¶Præmittit illa Summa,quòd si statutum,vel con-
suetudo loci,dat certam formam circa habenda consilia,illa ser-
uabitur: quibus non extantibus,procedet iudex,vt sequitur.
ADDE,quando iudex teneatur consilium admittere,& illud seq
Pau.đ Cast.consilio octuagesimo septimo,per Ang.consili. 136.
& 186.& meliùs 188.Bal.consilio 380.j.lib.Et an coram consul
tore sit instantia?& an consilium presentatum extra tempus à sta
tuto præfixum,à iudice tamen confirmatum,sit nullum,per eun
dem Bal.consilio 154.Et an iudex sequi debeat consilium impe-
riti,per eundem cons. 116.Et an consultor assumptus ad consulẽ
dum super omnibus articulis,possit super aliquibus cõsulere, &
aliquos reseruare?per eundem consil.437.3.lib. vbi etiam prox.
allegata.
f Assignato.¶Dicit s.quem scribi faciet.
g Malignari. ¶Illa summa dat hoc cõsilium iudici.vt tutus sit con-
tra partem,quæ diceret,eum elegisse illum,quem dederat suspe
ctum:communiter seruatur , quòd suspecti in scriptis dantur iu-
dici,nec scribuntur in actis:quia nolunt partes incurrere indigna
tionem illorũ,quos recusant:si tamen pars vellet illos in actis đ.
scribi,sibi parendum est,de probat.quoniam.
h Spiritualis.¶Maximè sacramentalis:vide s.ti.2.§.porrò,vers.sed
nunquid in causa.in fi.
i Multitudinem.¶Ad id ff.de test.l.j.ext.e.tit,cùm causam.de resc.
c.2.lib.6.
k Concordant.¶De more vocemus hos confidentes.

a conſilio,ex quo nemo obligatur,vt in pręl.ↄſilij[a]. Abſit enī,vt ea
quæ pp bonū & licitum facimus,nobis debeant imputari,ſi quid
præter noſtrā voluntatem inde ↄtingat,vt 33.q.v.de occidendis
Sed ſi per imprudentiam falſum ↄdit ↄſilium, ñ videtur excuſari:
imò debet puniri,vt ff.de variis & extraor.cog.l.fi.Inſtit.de oblig.
quæ ex quaſi malef.in prin.quia imprudentia culpæ annumeraī,
Inſtit.ad l.Aquil.§.imperitia quoque,& ff.e.ſed & ſi.in fi.& l.ſeq.
in prin.ext.de homi.tua.ext.de æta.& qual.ad aures.Fatuus tamē
eſt,qui imperitum elegit conſiliarium,& ſibi imputet,Inſtit.qui
bus modis re contra.ob.§.præterea.& pro ſocio,§.fi.Vnde in Ec-
cleſiaſtico c.6.Conſiliarius tibi ſi vnus de mille.Quid ſi per impe
ritiam aduocati quis cauſam perdit?dic,vt ſ.de aduocat.§.fi.ppe
6 fi.¶† Quid ergo erit de ſententia ordinarij,vel delegati,vel ar-
bitri latæ de conſilio ſapientum pecunia corruptorum? Reſpon.
non eſt defendenda.eſt enim res mali exempli,ff.de pœn.ſi quis
aliquid.§.3.ff.ad leg.Cor.de fal.l.3.Nec corrūpens ex corruptiōe
commodum conſequetur,C.de pœna iu.qui malè iu.l.j.& 2.ad
inſtar patroni,qui præuaricatus eſt,C.de aduoc.di.iu.l.j.2.qu.3.§.
b notandū,ſm Vbert,[b]¶†Tu igitur Italice,not.ꝙ electis conſilia-
7 riis iudex dicet partib.Tales ſunt conſiliarij per me electi:ite ad il
los,& iura veſtra & rationes omnes illis oſtendite,& corā ipſis al
c legate.Cùm autem [c] iueris coram eis,caue tibi,quia multas frau-
des conſueuerunt committere:& attende,an ſint inimici tui,vel
ſaltem partis alterius amici,3.q.v.quia ſuſpecti.Affectio enim do
minationis,affinitatis & familiaritatis,amor quoque,timor & o-
dium & auaritia,humanos hebetant intellectus,ſenſus & opinio
nes peruertunt,vt 3.quæſtione.v, accuſatores,vel teſtes.xj.quæ-
ſtio.3.quatuor.Item vide,ſi ſint tales,qui non ſint ſuæ ſalutis im-
8 memores,j.q.7.ſancimus.de conſec.diſt.4.ſanctum eſt.¶† Item
fac eos iurare rectè conſulere.quare enim eis abſque iuramen-
to credes:cùm & teſtis,iudex & aduocati iurent? C. de teſtib.iu-
riſiurandi.ext.c.nuper.C.de iur.calum.l.3.prope princ.C. de iud.
rem non nouam.in prin. & auth.ibi poſita,ext.de iureiur. veniē-
d tes,extrà de iud.[d] in conſt.Greg.X.properandum [e].Tales igitur,
e eligant,ſi clerici ſunt,quibus ſine iuramento fides poſſit adhibe-
ri:quibus magis creditur,quàm laicis,vt ſ.de inſt.edit.§.compen
dioſè,verſ.item per ius canonicum.qui etiam de facili ñ debent
iurare,vt 2.q.v.c.j.& 2.ext.de iur.cal.c.j.C.de epiſ.& cler.cùm cle
ricis.Si verò ſint laici,& ſint officiati,qui iurauerūt fortè ↄſulere
fideliter Poteſtati,vel dño,vel eorū officialib.tūc nō exigiī aliud
iurm ab ipſis.Reprobatur enī crebra iuratio,iuxta illud[f],Vir mul-
f tum iurans replebitur iniquitate,nec recedet à domo eius plaga
ext.de iureiu.& ſi Xps.C.de cur.fur.l.pe.in fi.Si verò ſunt extranei
& priuati,aut eſt ardua cauſa:& tunc iurant:aut minima,& tunc
non iurant.quare enim iurant pro decem ſolidis fortè,habita ta
9 men conſideratione qualitatis eorum.¶† Sed nunquid poteſt
peritus cogi in aliqua cauſa alicui conſulere?Reſpon.non puto,
g vt dixi ſ. de ſalar.§.ſequitur g.¶Sed nunquid huiuſmodi conſili
arij iurati,vel non iurati poterūt ex noua cauſa recuſari?Puto,ꝙ
h ſic [h] vt extrà de officio delegati,inſinuante.3.quæſtione v. quia
ſuſpecti.C.de iu.apertiſſimi.cùm & iudices,qui habēt iuriſdictio
10 nē,recuſari poſſint,vt dixi ſ.de recuſatio.¶† Quid ſi iudex poſt
quàm deliberauerit cū peritis,decedat?Dic,ꝙſucceſſor nō debet
ſequi illud conſilium:quia etiam ille viuens non habebat illud
neceſſariò ſequi,arg.eius,quod dicitur de tutore,ff.de adm.tu.q
dam decedens.Argu.contrà ff.de iu.mortuo.& l.dictum.& C.de
i re iu.geſta.extrà de reſcr.ſuper literis.prope fi.[i] Hos autem con-
ſiliarios tu aduocate,verbis,honore & blando ſermone ac com-
poſito in tuam ſatagas trahere ſententiam, ſicut & de iudice dixi
ſuprà de aduo.§.hoc docendum.ver.cùm autem. & ſi iuſtam fo-
ues cauſam,quære bene peritos & fideles:ſi verò malam:vereor
k tibi ſuadere peccatum[k],extrà de pœ.& remiſ.cùm infirmitas.l.
dil.minor.Hoc autem audacter ſuadeo,vt tūc cedas,vel compo-
nas extrà de electio.dudum.2.in fi.extr.de tranſ.c.fi.Deinde tu ad
uocate coram eis procedas per omnia,& alleges,ſicut coram iu-
dice procedendum dixi ſ.de diſput.§.nunc videndum.quia corā
11 eis tales faciunt Italici diſputationes.¶† Porrò auditis partium
diſputationibus,& actis cauſæ examinatis,& conſiliarij delibera-
tione præhabita diligenti,conſilium in ſcriptis redactum,ne iu-
dici relinquatur via malignandi,& ſecretè offerāt,prout eis iuſtū
& æquum videbitur,qualiter iudex debeat condemnare,vel ab-
ſoluere:cuius quidem ſcripturæ forma talis erit:
FORMA. Conſilium noſtrum,ſcilicet noſtri talis,& mei talis,
in quæſtione,quæ inter talem & talem coram tali vertitur,cuius
quæſtionis tenor talis eſt,&c.(pone totam quæſtionem.)tale eſt
Dicimus enim,ꝙ talis eſt condemnandus,vel talis abſoluendus.
Vel ſic:Conſilium mei B. ſuper exceptionibus propoſitis per E.
coram D.iudice,quæ tales ſunt,Coram vobis domine,&c.tale ē:
Dico enim primam exceptionem,quæ ſic incipit,&c.admitten-
dam non eſſe:vel dico,eis non obſtātibus eſſe teſtes aperiendos
l vel exceptionē admittendam,vel iudicem grauaſſe,& ſimilia[l].Et
nota,quòd conſiliarij non tenentur exprimere in conſilio cauſā
quæ ipſos mouet:& ſic in areſtis in curia Franciæ obſeruatur,j.
de ſent.§.qualiter.verſi.verùm.& ſuprà de diſput.& alleg.§.por-
rò.verſ.in ſumma.nec eſt fieri conſuetum. Quidam autem ſic in
conſilio dicunt:Per ea,quę vidi & audiui,ita dico & conſulo,&c.
12 ¶† Tu autem aduocate labora ſcire conſilij continentiam,ſi id
honeſtè fieri poſſit,vt ex hoc inſtrui poſſis,quid tibi agēdum ſit
an ſcilicet debeas ad ſententiam,vel concordiam properare,vel
aliquid de proceſſu oſtendere,vel beneficium reſtitutionis in ī-
tegrum poſtulare,vel alia remedia adhibere.Nota,quòd non ſo
lùm ſuper deciſione quęſtionis principalis eliguntur huiuſmodi
ſapientes:quinimò & ſuper quolibet litis ambiguo caſu. Porrò
huiuſmodi dato conſilio,iudex ſecundum illud ſententiam diffi-
nitiuam,ſeu interlocutoriam formare curabit,ſicut dixi ſ.de ex-
m cep.§.viſo.verſic.porrò in Italia[m].& j.de ſententia,§.vt autem,
13 verſi.in partibus.¶†Quid ſi iudex videt ↄſilium eſſe contra ius?
dic,quòd ſi ipſe conſiliarios elegit,ſpreto conſilio pronunciet ſe
cundum ius:alioquin facit litem ſuam,vt ſuprà.non enim pręte x
tu conſilij excuſaretur:imò magis accuſaretur,vt Inſtit.de oblig.
quæ ex quaſi delic.in principio,ff.de var.& extraor.cog.ſi iudex.
& melius in authent.vt iudic. ſine quoquo ſuffrag.§.cos.debuit
enim deliberare,vtrùm ſibi expediebat conſilium,vt ff.manda.l.
2.in fin.& ad hoc facit in authentica,vt defunct.ſeu fun.eodem.
§.final.extrà de conſuetudi.ad noſtram.ff.de his,quę in teſtamen
to delent.proximè.ibi,remotis omni,&c.extrà.de arbitr.cùm
olim.

ADDITIONES.

a Conſilij.¶Et de reg.iur.nullus ex conſilio.lib.6.
b Secundum Vbert.¶In charta 3.vbi tractat de ſententia delegati
verſ.quid de ſententia.
c Autem.¶Hîc incipiunt verba Vbert.mihi charta 8. ver.cùm au-
tem veneris ad conſiliarios.& totum,quòd ſequitur,vſq; ad ver.
porrò auditis.quo ad verba,vel quo ad mentem,fuit eius,excep
to verſ.ſed nunquid poteſt,& verſi.quid ſi iudex.
d De iudi.¶De poſtul.erat.
e Properandum.¶Quam hodie non habemus.
f Illud.¶Eccleſiaſti.23.
g Sequitur.¶Verſ.non allegat:& meritò,quia nil ibi de hoc dicit,
ſi loquatur ſecundum materiam de conſilio iuris dando iudici
ſuper cauſa finienda,vel aliquo eius articulo.in præ.§.ſoluitur,ꝙ
eligens,ſi ſuus iudex eſt,illum cogere poteſt,ſi iuſtam cauſam re-
nuendi non habet,cùm iudicare ſit ius publicum,ad quod inuiti
coguntur,ff.de mun.& hon.l.munerum.§.iudicandi.& de vacat.
mun.l.penult.§.qui autem.C.de aduoc.diuer.iud. ſancimus.quæ
licet in delegato loquantur,eadem tamen ratio eſt in conſulto-
re.vt not.C.de prox.ſacr.ſcrin.libro 12.& ſic ſeruatur. Procede-
ret ergo dictum Gui.quando præciperet aliquod dari conſilium
in camera.
h Sic.¶Etiam ſi de conſenſu partium fuerint:facit ff.de arbit.non
diſtinguemus.§.cùm quidam.de procurat.c.2.lib.6.& tunc neceſ
ſe eſt iuſtificare cauſam,ante conſenſum non:& ſic ſeruatur.
i Prope fi.¶De facto ſtatur huic ↄ̄rio,niſi pateſſit error conſulto-
ris:& vide j.ver.quid ſi iudex.
k Peccatum.¶Verbum fuit Vberti.
l Similia.¶Occurrit hîc vj.dubium:Summæ,an dato cōſilio poſſit
illud mutare?quòd poſſit,inducitur l.vlt.C.de fur.§.ſed cùm. Ad
contrarium ff.de re iudi.iudex.Soluitur,quòd incontinenti ante
quàm diuertat,poteſt & videtur ineſſe,ff.ſi cer.pet.lecta.de elect.
officij.& quæ incontinenti fiunt,ſuſpicione carent,in authen.de
æqua.dotis,ſi autem.Collat.7.Item poterit,ſi ex interuallo,ſi bo
na ratione,vel lege mouetur,ff.de iure patro.l.diui.quia prætor
quandoque variationem admittit,ff.de col.bonor.nonnunquā.
aliàs non auditur,ff.de tranſact.cùm hi.§.in cauſa.de his,qui no.
infa.l.2.§.ignominiæ.de dona.l.nuda.ff.de teſti.qui falſa.pręſumi
tur enim machinatio,vt in præ.§.de ęqua.do.Circa declarationē
remittit ad l.in ambiguis.2.ff.de reg.iur.& e.ti.contra eum.li.ſex
to.Mart.de Fan.reuocationem conſilij ęquiparat reuocationi te
ſtis:de qua dic,vt extrà de teſti.cog.prætereca.Alij ponderant tem
pus ſtatutum ad dandum conſilium,an duret,an ſit lapſum?facit
de offi.deleg.de cauſis.
m In Italia. ¶Et ibi dixi,an ſufficiat dicere,lecto conſilio pronun-
cio,vt in conſilio continetur.

olim.ext.de elect.ne pro defectu.& c.cum in veteri.26.dist.dein de.versi.quaero.lxviij.dist.cor epi. Si autem de partium consensu
a electi fuerint, tunc dicunt quidam [a], ꝙ debet iudex iuxta eorum consilium pronunciare:arg.ff.de re iu.si conuenerit.ext.de offi.d leg.super quaestionum.§.verum.Contrà credo,vt in prae.decret. ad nostram.ad idem.ff.de adminis.tu.pater tutelam. Debet enim iudex secundum allegata & probata iudicare,ff.de offi.prae.illicitas. §.2.& 3.q.7.iudicet.cum suis concord.Nec obstat l.pdicta, si cõuenerit.quia ibi exponitur,quid,id est,super quo,non cuiꝰ ꝯsilio. Item non obstat ff.de admi.tu.Titium & Maeuium.respon.j.quia verba illa,quod sine eo fit,irritum, &c. contrarium tollunt. Nos tamen ad cautelam scribi in actis facimus,ꝙ partes petũt & ꝯsentiunt,ꝙ iuxta illorum consilium pronuncietur: & idẽ facimus in
b examinatoribus rubricarũ concorditer à partibus electis [b],vt videlicet diffinitioni eorum à partibus stetur.¶† Quid si est statu-
14 tum in aliqua ciuitate, ꝙ non eatur ext.illam pro cõsilio habẽdo nisi partes haberent omnes illius ciuitatis suspectos: nunc altera pars tantum habet omnes suspectos,quaeritur,vtrum possit iri extra illam ciuitatem pro consilio?& videtur,ꝙ n nisi vtraque pars omnes habeat suspectos:quia in statuto dicitur,nisi partes,&c.& à verbis eius recedẽdum non est ff.de leg.3.non aliter.& fa.C.de bo.quae lib.cùm non solùm.§.ipsum autem filium.ibi, ex vtraq; parte vertitur. Sed dic contrà,argumen.in prae.§.ipsum. & in authen.Col.j.de haer.& Fal.§.fiat.ibi,tabulariis,&c.ff.de eo,per quẽ fac.est,l.j.§.si plures.& ff.si quis cau.si duo.§.j.& ff.de manum. testa.si ita.ff.de pact.rescriptum.§.si pacto.C.de appel.inofferendis. Ad officium autem iudicis pertinet multitudinem suspectorum
15 refraenare:de quo not.in auth.vt nulli iu.§.si verò.¶† Item nõ. quòd electio huiusmodi consiliariorum in curia Romana,vel extra Italiam non seruatur:sed iudex prius quã aliquid diffiniat,auditis causae meritis & discussis,vt 3.q.7.iudicet. deliberat secum priùs diligenter,& postmodum cum peritis,quos discretos nouerit & fideles,referendo eis plenè rationes & iura partium,& quaerendo,qualem negatio finem imponere debeat, vt s.in prin.huius §.& dicam j.de relat.§.qualiter.in fi.Non enim debet iudex nimis protumpere,& suã sententiam praecipitare, Augustini & aliorum exemplo,vt 6.q.j.quaero.2.q.j.Deus.xj.q.3.summopere. C. de sentent.ex breui.recit.l.2.Imò debet diu deliberare,vt j.tit.ꝓxi.quia tempore indigemus,vt aliquid maturiùs agamus,l.dis.põ
c deret.in princ.& lenta virtus,&c.vt s.de aduo.§.hoc docẽdum [c]. Nec praemissi consiliarij audient disputationes aduocatorum, sicut in Lombardia & Tuscia vidimus obseruari:quem quidẽ mo-
d rem propter lucrum aduocatorum [d],& ad exonerationem imperitorum iudicum esse inolitum aestimamus. Sed cùm ratione careat,extirpandus est,vt 68.dist. cor episcopi.& hunc morem dominus Papa Clemens IIII.lumen iuris, saepe reprobat. Vitium enim magnum est Reipublicae, si iudices non ex se quid agendũ sit sciant, scilicet lites decidere,sed aliunde.iudicandi enim discãt honestatem,& ab aliis quaerant, quae ipsos in iudicãdo eloqui decet,vt in auth.Collat.6.de iudicibus,prope princ.vers.illi autem. & j.q.7.conuenientibus.Sed vbi iudex imperitus est,bene potest assessorem habere:quod dic.vt s.de assessor. §.salarium. Iudex tamen non tenetur sequi consilium,vt j.de sent.§.iuxta.versi.quid si sunt tres.Quid iuris autem sit,si prouisio,vel electio,vel aliquid aliud mandetur fieri de consilio alicuius,nota. plenè , secundum Vincen.ext.de constit.ex parte.& de elect. cùm in veteri.ver.et.
e de hoc secundum Papam & alios.& ext.de arbi.cum olim [e].¶Et qm hîc de consilio loquimur,not.ꝙ si in consilio alicuius ciuitatis aliquid firmandum,vel refirmandum est, debet Potestas, seu Rector in consilio sic proponere cõcionando:Domini,quid vobis placet super hoc:& tunc arẽgatores proponent, quod eis videbitur: quo facto instantiabitur & firmabitur per rectorem & consilium,quod maiori parti placuerit, & inde fiet publicum instrumentum,in quo propositio rectoris & consilia arengantium
f & partium & reformatio continebuntur [f].

ADDITIONES.

a Dicunt quidam.¶Alb.Pap.nisi ꝯsilium esset expressè contra ius, quod sequi non debet,C.de praed.minor.praedia.& si contra ius, vel vtil.pub.l.fi.& ille auctoritatem perdit,qua abutitur,C.de Iudae.Iudeos ext.de priuil.c.tuarum.idem Guid.de Suz.super l.humanum.C.de leg.& super l.2.ff. quod quisque iur.alleg. in auth. de iu.ad fi.§.omnis autem iudex.
b Electis.¶De quibus s.de teste,§.publicatiõ.in fi.
c Docendum.¶Sub ver.cùm autem tempus.
d Aduocatorum.¶Qui allegant corã ꝯsiliariis:vel fortè ponderabit,ꝙ aduocatis illius loci,vel fori,qui in causis illius, non patrocinantur,solent talia committi.Quod sequit de imperitis iudicibus fatemur,cũ ex quo tales sunt, vniuersalis est consuetudo, ꝗ Italici dñt inductam,vt freni temperies apponatur iudicib.saeuire volentib.C.de cust.reo.si quis in ea.Nec posset negari,quin consuetudo habeat finem & respectum bonum,scilicet vt in decisionibus litium seruetur iustitia; C.de legi.l.humanũ.& sic sunt gubernacula iustitiae.facit ff.de eui.scapham.Item cùm iura permittant assessores haberi,sufficiat sequens remissio:quare de his ꝯsiliariis sic turbatur,cùm etiam experientia doceat,ꝓpter occupationes iudicum marcescere causas,quae per iudices sine talibus ꝯsiliariis terminari debent, quae cum eis citò expediuntur: & hoc appetunt iura, quae sunt not.
e Cùm olim.¶Tu exclusa dist.praepositionum De, & Cum,dic,vt scripsi de reg.iur.nullus ex consilio.li.6.post finem quaestionis.
f Continebuntur.¶Vt aliquod pambulum detur huic fini,est sciẽdum,ꝙ dominus meus in legibus disputauit q̃stionem, q̃ incipit: in quadam lege municipali.& erat quaestio, si statutum ciuitatis habebat,ꝙ certus actus expediri deberet per ꝯcilium arctius,non per ꝯcilium maius, cùm duo talia ꝯcilia ibi essent: & in illis duobus ꝯciliis simul congregatis expeditus fuit ille actus, an valeat? Quòd valeat, ꝓbat: quia factum est praesente & ꝯsentiente illo concilio,ad quod spectabat id agere:& maximè, cùm hoc casu ꝯtradicere possent:ad hoc mistum alleg.ff.de re iu.saepe.§.cùm aũt ff.de arbi.si in tres.de re iu.duo ex tribus.de verb.sig.corã:& qđ no.ff.de pig.act.l.Caius. Illi ergo de ꝯcilio maiori fecerũt ex abũdanti:& quae superabundant, vitiare n solent.ff.de reg.iur.nõ solẽt,nec inutilis adiectio vitiat,sed vitiat,C.de do.si quis argẽtũ.ff. quod fal.tu.l.j. Item hoc non fuit factum aliud,sed plus: nec forma mutata,sed ampliata.ad hoc ff.mand. rogatus.de stat.ho.non sunt liberi.in fin.Itẽ dubia interpretant,vel interpretamur,vt res valeat,ff.de reb.dub.quoties.Contrarium tenẽs inducit,debiliorem esse naturalem possessionem mistam cũ ciuili, q̃ solã, q̃ solo animo retinetur,iuxta no.ff.de vi & vi ar.l.j.§.iterdictum hoc.& l. 3.§.vnde vi.& ff.đ acqui.pos.naturaliter.Item cùm minor portio iungitur maiori,minor extinguitur, vt si alienum brachium statuae meae iungo,ff.de acquir.rer.do.l.adeo.& l. quicquid. & grex auctus idem remanet,ff.de vsuc.l.eum qui aedes.& l.rerum mistura.Concluditur ergo ex his,illud vnitum fuisse maius: ergo, &c. ad hanc partem facit l.Pedius.§.j.de arbi.vbi mistura liberi & serui vitiat compromissum:allegat idem de iure canonico,cũ in electionibus miscentur clerici cũ laicis,ext.de ele.Messana.&c.cùm terra.Non ergo promiscuis actibus rerum turbẽtur officia, C.de episc.& cleric. l.repetita.& de testa.l. consulta diualia. Item facit ad factum,ff.de fur.l. pe. vbi patet ꝙ tacens metu,vel reuerentia, habet pro ꝯtradicente.Sed qn artifices sunt in maiori ꝯcilio cum nobilibus & maioribus,metu, vel reuerentia suum animum non exprimunt:ergo pro contradicentibus habentur: & sic essent ꝯtraria:ad idem facit ti.de fur.si quis in seruitute. Et haec fuisse videtur consideratio statuti,& iustificat solutionem.

ADDITIONES NOVAE.

So Consultor debet attendere verbum ꝓphetiae dicens,Iudicium & iustitiam vestiebat.de poeni.dist.4.c.dominus.& consilium cuiuslibet consulentis debet esse vestimentum iustitiae non volũtatis propriae sequela.4.quaestione.v. capitulo,iudicet.in fine.& concludas consultori hoc modo, Virtus cõsulentis in medio diminuat,& superfluum circuncidat: de vultu dei prodeat iudiciũ vestrum,& oculi vestri videant aequitatem.

Notaꝙ illud super quo cõsiliũ postulatur debet dari in scriptis quod hodie in practica appellamus articulum,vt no. in l.fi. C.de legationibus.lib.x.super ver.formata.

In l.hac lege.de sen.ex breui.rec.dicit Bal.ꝙ iudex quantũcũq; peritus seu doctor potest dicere se velle habere ꝯsilium vel colloquium cum sapientibus.

Item Inn.in c.super quaestionibus.de offi.del. dicit quòd iudex põt committere cãm consulẽdam inuitis partibus,& debet formare articulum de conscientia partiũ,l.j.de relat.& si partes non volunt formet articulum de per se.Io.An.in nouel. in c.statutũ. ext.de rescri.li.6.Sed cuius expensis debet committi quaestio cõsulenda.Bar.in l.si postulauerit.de adul.

Quando quis sit excusatus sequendo consilium, & quando n, Bar.in l.in bonorum.de bono.poss.

An pendente commissione possit iudex interim aliquid facere in causa.Bar.in l.j.nil no.ap.pen.

An iudex possit commissionem reuocare,& ipse de causa cognoscere.Bar.in l.ad principem.ff.de appel.

An sentẽtia lata pẽdẽte cõmissiõe sapiẽtis debẽtis ꝯsulere valeat,Bar.i dicta l.ad principẽ.fac. qđ no.in l. & si ꝯuenerit.de re iud. nota quòd Ia.de Areti.fecit in hac materia vnum tractatum.

An iudex possit habere ꝯsilium cum aduocatis partium.Nicol. de Neap

de Neap.in l.prox.de his quę in test.del.& l.non distinguemus.§.cum quidam.de arb.

An ↄsultor electus si incipiat semel audire cām & allegationes, possit postea cogi acceptare.Bar.i l.ptor.§.post cām.de vaca.mu.

An cogatur quis suscipere quæstionē sibi commissam & cōsulere,not.in l.2.§.corporum.de vaca.mun.& l.si quis magistratus.de mun.& hono.per Albri.

Pone statuto cauetur q̄ iudex teneatur omnes sententias dare cum consilio sapientis:aliquis iudex commisit quæstionem,cōsultor in suo consilio dicit q̄ suadebat iudici debere sic dicere & pnūtiare: postea ī syndicatu opponitur iudici q̄ non tulit sn̄iam cum consilio sapientis:an sufficiat ipsum pronunciasse consultore.sic fieri suadēte.Guil.de Cu.q̄ sic per l.an ap.in fi.de manu.vin.

Pone statuto cauetur q̄ iudex teneatur committere omnes q̄stiones:aliud statutum dicit, q̄ in quibusdā casibus iudex debeat pcedere summariè, an in his etiam casibus debeat ↄmittere.Bar. in l.prætor.§.si quis.vi bo.rap.

Quid si partes discordant in electione consultoris.dic q̄ electio transit ad iudicē,no.in l.in venditione.ff.de bon.auth.iu.possid.p Dy.& Ray.Item quid si discordāt in formatiōe articuli,dic quòd iudex debet illum formare.Bar.ibidem.

Consultor assumptus vt consulat de iure,non p̄t nouas probationes seu noua instrumenta recipere,sed debet super iis q̄ à iudice transmittunt̄ consulere c.cum à nobis.de dila.Bar.&Bal.in dicta l.cum à nobis.& etiam Bar.in l.rescriptum.de ap.& l.quinquaginta.de probat.Richar.Malum.

An ignorantia excuset, vbi quis potuit consulere peritiores, Bar.in l.in bonorum.de bono.posse.& multa bona ibi dicit.

An q̄s possit allegare turpitudinē sui pdecessoris, seu sui parentis.dic aut loquor ext.iudicium,aut in iudicio:primo casu aut legem condendo,& potest,l.3.§.si seruus.de con. ob cau.ratio est, quia non videt̄ fieri iniuria prædecessori,si successore in iure in melius ditatur,l.potioris.q̄ offi.rect.pro.aut negotia administrādo,& tunc ad malum patris non p̄t,vt in Auth.§.& ita.aut ad bonum,&potest.§.eis qui.de tu.& cu.da.ab his.& auth.liber.de epi.au.secundo casu q̄n in iudicio tunc aut in iudiciocriminali,aut in ciuili:primo casu aut ius reddendo, & non p̄t.l.lex Corradi. in p̄senti.ff.de iureiur.aut accusando,& non potest regulariter in criminibus,no.in l his tamen in præsenti.de accusat. & l.plures.qui accu.non po.aut misericorditer implorādo, & tunc potest,l.3.§.quod autem.de offic.præfe.vrb. & l.2.ff.de his qui sunt sui vel alien.iur.aut crimen retorquendo,& tunc similiter potest,l.libertus.ff. de in ius vocan.ratio. quia tunc est ignoscendum ei, si vult vlcisci prouocatus,l.qui cum maior.§.j.de bo.liber.Tertio videlicet quando in iudicio ciuili,& tunc aut ius reddendo, aut turpitudinem retorquendo:aut excipiendo,aut agendo seu replicando, aut misericorditer implorando,aut alio modo retorquendo. Primo casu,videlicet quando ius reddendo,& tunc aut vt delegat⁹, & p̄t,l.in priuatis.de iu.aut vt iudex ext.ordinarius,& non potest, vt l.qui iurisdictionem.de iur. omn.iud.secundo casu scilicet turpitudinem retorquendo,& tunc potest,vt l.in arena.& l.si filiam de inoffi.testamen.& est ratio,quia cum sit per modum retorcutionis,videtur delictum cum delicto cōpensari,l.viro.& l.mulier. ff.solu.matri.tertio casu ; videlicet quando excipiendo, tunc aut allegando turpitudinem sui prædecessoris,&tunc ↄtrahens cum prædecessore suo remaneret deceptus,& tunc allegare non pōt, l.rem alienam.de pigno.acti.aut allegando turpitudinem prædecessoris nitit̄ euitare de deceptione sui,& tunc.dic vt l.apud Celsum.§.aduersus.de excep.doli.& l.non debet.de dolo.aut neuter dictorum casuum interuenit,& tunc potest,l.qui habebat.de manu.testa.§.j.& l.quoniam testamentum.de prob.Quarto vero casu valet quando agendo seu replicando,& tunc aut agitur criminaliter ratione vindictę sumēdæ,aut ratione rei familiaris:primo casu,aut vindicta petitur sumi ab alio quam à patre.& tūc ad hūc finem filius quādoque allegat vilitatem& in honestatem patris, vt l.sed si vnus.§. filio.de iniuriis. aut petitur sumi à patre,& non potest nisi iniuriarum attrocitas insit.l.prętor.§.præterea.de iniu. secundo casu quando agitur ratione rei familiaris,&tunc aut per hoc quod allego turpitudinem prędecessoris nitor infringere actum libertatis fauorabilem,& non possum l.si creditoribus.de ↄmuni seruo pig.da.ma. aut nitor infringere actum prædecessoris q̄ de sui natura est obligatori⁹,&nō possum,vt l.filius.de his quę in frau.credi.& l.transactio.de transac.aut allego turpitudinem p̄decessoris tendentem ad priuandum me in toto vel in parte hæreditate debita,seu quasi debita alterius non committentis turpitudinem,& tunc possum,vt l.hi tamen.ver.nam & filius.de accu. aut allego turpitudinem prædecessoris & p hoc volo me admitti ad hæreditatem mihi debitam, vel quasi debitam ipsi⁹ committentis turpitudinem.& tunc aut turpitudo me concernit,aut cōcernit publicum.Primo casu possum,vt l.2.de inoffi.donat.& l.2. de his quæ in frau.patro. secundo casu idem,vt l.j.de natural.lib. & l.j.de secun.nup.& l.hæreditatem.de his qui. vt indig. aut allego turpitudinem prædecessoris, vt per hoc consequar exercitiū actionis iuris mihi debiti,&possum l.si cum dotem.§.eo aūt tempore.ff.sol.matr. quīto verò casu videlicet misericorditer implorando etiam similiter possum,l.negare.& l.si quis à liberis.de lib. agnosc.sexto verò casu,videlicet alio modo requirendo,& tunc aut per hoc nitor vitare periculum dilapidationis,& tūc possum: aliàs secus,l.imperator.ad Trebel.Et per hoc apparet quæstionis determinatio , an filius volens admitti ad hæreditatem patris ab intestato debitam seu quasi possit allegare testamentum paternum fore nullum,ex eo quia fuerit pater vsurarius manifest⁹, & videtur ex præmissis q̄ sic. Segnorolus de homodeis.facit etiam quod ipsemet notat in consiliis suis in 3.par.in prin.ↄsilij quinti.

Nota q̄ iudex qui commisit causam ↄsulendam, non pōt ferre sententiam,donec recipiat consilium consultoris,vel ↄsultori labatur terminus:quia dilatione pendente nihil est innouādum, l. siue pars.C.de dila. Item q̄a præiudicialis est ista commissio.Cle. quamuis.de appel.ita dicit Bald.in l.si quando.C. de relatio.& s̄. proxi.nota.

De consilio sapientis quod petitur calumniosè,notat Bal.in l. ab administrationem.C.de leg.Bart.in l.ille. §.in verbis.de legat. 3.& l.pediculis.de aur.& argen.leg.In.in c.j.de offi.vica.notat gl. in fimi.in l.qui cum maior.§.si patris.de bo.lib.Compostel.in ca. quod sicut.de elect.Inn.in c.post cessionem.de concess.præb.&l. illa.de hære.instit.

An iudex iniunctus teneatur dare consultorem parte petente, Albric.in l.humanum.C.de leg.

Consultor in consilio suo dicit Titium debere condemnari, & iudex ita pronunciat,quid iuris.Bal.in l.testamento.de hære.inst. & l.j.C.si aduer.liberta.

Si quæstio est commissa duobus consultoribus,qui diuersa cōsilia proferunt,quid iuris.Ang.in l.si pars.de inoffi.test.

Si statuto cauet̄ q̄ quæstio committat̄,& iudex profert sententiam commissione non facta.Bar.in l.j.§.si plures.de execu.Bal.ī l.ambiguitatem.C.de testa.secundum Cy.in simi.Albric.contrà. Bar.in l.quidam decedens.de admi.tut.

¶Bald.de Requisitione consilij.

¶AN sapiens electus ad consulendum,de iure teneatur de imperitia,ver.consilium.& ver.seq.G.&videtur,q̄ non:quia tale consilium est nullum ipso iure,arg.ff.de auro & argen.leg.l.ornamētorum.ergo non facit litem suam,vt ff.de var.&ext.co.l.si iudex. Dic econtrà, quia lædit partem, & tenetur de dolo & lata culpa. Bal. ¶Consultor non tenetur in cōsilio exprimere causam,nec leges,vel rationes allegare,versi.porrò.cum seq.G. ¶Iudex non tenetur sequi malum consilium,etiam electi consultoris à partibus:& si sequitur,facit litē suam,versi.quid si iudex videt.G.facit C.de tutor.& curat.illustr.per l.j.facit C.de senten.ex breuic.rec. l.ii.& arg.ff.man.l.idemque.§.si tutoris.in fin. & vide Bar. ff.de re iu.si cōuenerit.Bal. ¶Si vna pars habet omnes suspectos,& non altera,vide in ver.quid si est pars.per G.¶Consilium est cū commissione,colloquium est sine cōmissione:quod in omnibus causis haberi potest,ver.item not.G.¶In consilio ciuitatis rector facit ,ppositas exceptiones.deinde ↄsulitur,deinde statuit,&forma ponit̄.ver. si.¶Consilium cōmissum à prædecessore,potest reddi successori,ar.ff.q̄ min.l.verum.§.ex facto.vide s̄.de leg.§.pceptum.¶Consilium non debet committi aduocato alterius partis, vt notat lex,proximè.de his,quę in test.delen.vide s̄.de aduoc.in prin.Bal.¶ Consilium dicit,Titium esse absoluēdum:dicit iudex & ita pronuncio secundum tenorem consilij , an videatur absoluere,vel pronunciare absoluēdum?Respondeo: q̄ absoluere:q̄a effectum consilij sequendum credo,non verba,arg.ff.de eui. l. si ita quis.Et nota, q̄ non valet sententia prædicta , nisi iudex legat consilium.l.j.& 2.C.de senten.ex breuic.reci.Bal.¶Nec consiliū, nec scriptura debet committi,nisi confidatis,vt not.in authēt.de trien.& semiss.§.q̄d sępe.Bal.¶Qui petit consilium,debet petere suis expensis: quia non debeo posse lædere aduersarium meum ī opere expensarum,arg.C.de test.l.quoniā liberi. C.de erog.mil. anno.l.cùm sępe.Bal.¶Sufficit,q̄ assessor nō sit de suspectis,licet non sit de confidatis,vt no.in c.statutum.de ref.lib.6.in nouella. Bal.¶An consilium expiret morte iudicis,s̄.de lega.§.pceptum. ¶An possit compromitti cum cōsilio sapientis, s̄. de arbitr.§.an possit.¶An qui iudicat habito priùs consilio sapientis,excusatur à pœna iudicis malè iudicantis,si iniustum sit ↄsilium, ȷ̄. de sent. ad fi.§.si iudex scienter.& ibi, & in §.sequ.habetur.an teneat sententia lata intra terminum statutum cōsultori, ipso n̄ expectato valeat:& de materia vide Bar.in suo tractatu De requisitione cōsilij,multum benè.

¶De peti

a ¶De petitione ſententiæ a,& eius cautela. Rubrica.

S V M M A R I V M.

1 *Aduocatus antequàm ſententiam petat, debet ſuæ cauſæ merita perſcrutari.*
2 *Voluntas cordis ſecreta communiter legitur in facie.*
3 *Tepidus in petendo ſententiam,præſumitur de ſuo iure diffidere.*
4 *Aduocatus certus de victoria,debet adeſſe ſententiæ prolationi:ſi autem econ uersò,fugere.*

VONIAM diſputatione ſuper actitatis habita,cõcluſoque in negotio&deliberatione cum peritis habita, ſola ſententiæ prolatio ſupereſt, q̃ partes debent inſtanter petere,vt ext.de ſen.& re iu.cauſam quę,ideo
1 de petitione ſententiæ perſtringamus.¶†No. b igitur aduocate,
b quòd prius quam ſententiam petas , debes diligenter cauſæ tuæ merita perſcrutari.Vnde conſulo, quòd accitis tibi peritis,de quibus confidas,cum eis deliberes diligenter, iuxta illud:OMNIA cum amico delibera:quia qđ à pluribus quæritur,faciliùs inuenit vt 20.diſt. de quibus.nec nimium tuæ prudentiæ innitaris.multos enim propter ſuam præſumptionem ſæpe vidi in cauſis decipi ext.de cõſtit.ne innitaris.c.j.&hoc ſ.de aduo.§.nunc tractem⁹. Item conſulo,ꝙ ſtomacho ieiuno deliberes:quia tunc melius vigent ſenſus,xv.qu.j.ſanè.ext.de teſtib.c.j.22.q.v.honeſtũ. & hoc eſt,qđ Philoſophus dicit,Quòd poſt ſomnum,quando ſatis dormiſti,melius deliberabis.tunc enim nullus rumor impedit ſenſũ tuum.& concordat extra.de accuſat.ſi conſtiterit.quia, ſecundũ Hieronymum,vẽter pinguis craſſum ſenſum generat,vt 43.diſt. §.fi.& vt ad viam peruenias veritatis,oppone & allega contra tuam partem.qđ dic,vt in præ.§.nunc tractemus.& ſi inueneris cau
c ſam deſperatam,compone,vt dixi ſ.tit.proxi. c Si verò confidis đ
2 tuo iure,adeas iudicem ſermone modeſto,&vultu lęto:quia†in facie legit̃ cordis ſecreta voluntas:&vultus talis erit,qualia mente gerit,ar.xlj.di.§.j.&§.fi.& laudes eum,vt tibi ſit propitius,26.q. vlt.alligant.dicens ei cũ reuerentia,ꝙ placeat ſibi cãm ſnĩæ calculo diffinire: & hoc,ſi de ipſius fide plenè cõfidis.ſi verò dubitas,đ fide,ſiue peritia eius,idem dicas.& expecta,vtrùm dicatꝙ velit deliberare cum peritis,quod ſi dixerit , reſpondeas.Lætus ſum valde,ꝙ ad veſtri exonerationem ſalubre conſilium habeatis : nec ꝑ hoc cenſeris in prauum conſilium, vel conſiliarium conſentire. Quòd ſi videris eum abſq; conſilio ad diffinitiuam currere,curialiter & humiliter dicas ei : Domine,ſupplico, vt iuxta conſilium
d Salomonis procedere velitis dicentis d,Omnia fac cum conſilio, &c.vt ſ.tit.prox.ad fi.Quæ autem præmiſſa ſunt,etiam in interlo
3 cutionibus obſeruentur.¶†Item not.ꝙ vbi ſperas veriſimiliter pro te ſententiam proferendam fore,poſtules eam ferri:&vtaris verbis poſitis ſ.de diſpen.§.nunc videndum.in fi.&§.poſt hoc autem.ver.ſic igitur deſtructis.non tamen importunè, niſi in mora videas periculum imminere:tunc verè inſtà oportunè & importunè, vt xliij.diſt.ſit rector.in fi.& ext.de elect.cùm inter R.ſenio
e rem.in prin.Licet enim e de ipſo confidas,credas tñ eũ hominem eſſe,& idcirco pronum ad malum,22.q.j.omnis ætas.xx.q.3.procliuis,maximè ſi ſit ſolit⁹ nũmis corrumpi,xj.q.3.qui rectè. 14.q. v.non ſanè.xj.q.3.ñ licet & c.pauper.ext.de pig.illo.§.fi.cum ſuis
f concor.Si f enim tepidus ſis nimis in petendo ſententiam,præſumeris de tuo iure diffidere,vt xliij.diſt.in mandatis.Pete igitur ſẽ
4 tentiã,prout.no.in prę.ver.ſic igitur.¶† Item aduocate,tibi conſulo, quòd ſi certus es de victoria,adſis ſententiæ : ſi contrarium ſperes,fuge, ſicut Medici faciunt, In primo caſu honor,in ſecundo caſu contumelia te vbique ſequetur.In dubio autem eſt conſultius, quòd interſis,propter multa , quæ tunc ſæpe occurrunt, ex quibus cã tua in cauſa appellationis iuuari poterit, ſi ſuccumbere te contingat.Illud autem tibi ſit memoriæ,vt ſemper aduerſarium petas in expenſis tibi legitimis condemnari,vt dixi ſ. in ꝑ. §.nunc videndum,in fi.& §.ſeq.& de expenſis.§.j.ad fi.

A D D I T I O N E S.

a ¶Nullus ex practicis auctoribus poſuit hãc rubricam præter Io. de Deo in lib.Iudicum,parte 2.qui poſuit rubricellam:petitio ſẽtentiæ.& ibi modicum:& iterum modicum parte 3.ſub eadem rubrica:de quo modico ĩ.dicam.¶Vber.tamen de Bob.poſuit hoc nigrũ,vbi ſ.dixi,ſ.tit.prox.& dicam ĩ.Tamẽ auctor ampliauit Io. de Deo.licet verba eius communiter aſſumpſerit.In cauil. non ĩ ueni adhuc,quòd hanc Vberti partem poſuerit.
b Nota.¶Hoc,& totũ qđ ſequitur, fuit Vberti de Bob.mihi charta 8,ver.cùm autem fuerit finis.ampliat tamen auctor:& quid in ſeruit de Io.de Deo,ĩ.dicam.
c Tit.prox.¶Verſ.hos autem.
d Dicentis.¶Eccleſiaſt.32.ad fi.& facit Prouer.13.
e Enim.¶Aſſumit verba Io.de Deo,ver.ſ.parte 2.& ei, quod ſequitur,conuenit ad Ro.3.Deus verax eſt,& omnis homo mandax.
f Si.¶Hoc habuit Io.de Deo,verſi.ſuper parte 3.

¶Bald.de Petitione ſententiæ,& eius cautela.

¶CVM petis ſentẽtiã ferri,ſit tibi memoriæ,vt petas aduerſariũ in expenſis condemnari,verſ.fi.G.Sed an in fructibus & intereſſe poteſt iudex condemnare ſine petitione? Dic,ꝙ in fructib⁹ ante litis conteſtationẽ perceptis exigitur petitio:ſed poſt litẽ ꝯteſtatam nõ,vt not.ff. de dam.infe.l.ſi quis iuſſum.§.iudex.Bal.vide ſ. de diſput.& allega.§.prox.Sed qd in pœnis?dicit ſtatutum,ꝙ periurus perdat litẽ.¶An ſine petitione poterit iudex ꝯdemnare ꝑiurũ in amiſſione cauſæ?& videt̃,ꝙ ſic,ff.de ædil.edic.l.ædiles.§.item ſciendum.In contrarium videtur ff.de dã.infec.l.4.§.hoc autem iudicium,hoc enim ñ pertinet ad ſequentiã petitorũ, ſed orit̃ ex noua cã,ar.ff.de in lit.iur.l.j.Ergo iudex nõ poteſt ſupplere ex officio:ad hoc facit C.vt lite pen.l.j.in gl. & ff.de iur.fiſc.l. eius qui delatorem.C.loc.l.conductorem.C.vnde vi,l.ñ ab re.in gl.in auth.de trien.& ſemiſ.§.j.in gl.& hoc eſt tutius. Bal.Et ad omnia ſufficit petitio generalis,ſub hac forma , peto ſententiã ferri pro me,C.de pac.l.petens.G.¶Sed quid dices,actore abſẽte & citato legitimè,lite ñ conteſtata,ſi reus petit ſentẽtiã ferri,iudex ex geſtis ſentit pro actore,& pronunciat ꝓ eo,an valeat?videtur,ꝙnõ: quia lis non eſt ꝯteſtata,C.de temp.ap.l.fi.§.illud. Sed pro reo bene valet,vt in authẽ.qui ſemel.C.quomodo & quando iu.SOL. Credo valere:& imputet ſibi reus,q ſtultè petit,& iudex pro abſente poteſt ſupplere,l.properandũ.§.ſin autem reus.& §. ſeq. C. de iu.Bal.¶ Vide,quatuor ſunt caſus. nam quãdoq; fertur ſentẽtia pro præſente,& tunc petitio eſt neceſſaria:quandoq;pro p̃ſente contra abſentem,& idem:quandoque pro abſente contra præſentem,&tunc ñ eſt neceſſaria præſentia abſentium:quandoque pro abſente contra abſentem,& tunc ñ valet ſententia,ff.de arb. l.arbiter.ita vide ĩ.prox.¶Sed quare non ſufficit actori,ꝙ in libello petiit condemnari?Reſpon.quia illa ſunt verba futuri temporis:ſed iſta petitio èſt præſentis, vt nunc: & iſta vltima petitio eſt idẽ dicere,q uòd inſtantia : quia ad inſtantiam partis iudex debet procedere,non motu proprio,vt in auth.qui ſemel.ibi,reo poſtulante,&c.ff.de iu.l.& poſt.C.vt intra cer.tem.l.2.cum ſimil.Bal.vide ĩ.tit.j.§.de quibus.verſi.ſed pone.G.

a ¶De Relationibus a. Rubrica.

AEPE contingit,quòd is,q cauſæ diſcuſſit merita, dubitat,qualiter pronunciare debeat:& ſic refert negotium ad ſuperiorem,vt ſibi reſpondeatur, qualiter in pronunciãdo ſe habere debeat:ideoque aliqua de his relationibus præmittamus.Item quando is,qui cauſam examinauit,iudicandi poteſtatem non habet,imò ipſam debet ad ſuperiorem remittere,vt vbi lis ſit,ibi finem debitum ſortiatur,ext. de elect.dudum.j.& de teſt.ad hoc.aliàs incipit,præſentium.§.fi.lib.6. ideoque de his remiſſionibus aliqua ſubſequẽter adiiciamus. Et licet ferè omnes iuris canonici tractatores communiter recipiãt verbum Relationis&Remiſſionis,& etiam iura quandoq;,vt patet ext.de pur.can.cùm dilectis.§.is igitur. hoc tamen nobis non
b placet,prout clarè ex ſequentibus apparebit b.Primò igitur videñ
c dum eſt,quid ſit relatio c:de quibus fiat:quando : & qualiter fiat:
d & quis ſit eius effectus d.

1.§.Relatio

A D D I T I O N E S.

a ¶Practici auctores ñ poſuerũt hanc rubricã, excepto Io.de Deo qui eam poſuit Cauil.lib.v.rub.vlt.vbi ponit quædam relationũ exempla.Fecit ẽt de his tractatum,qui inchoat,Incipit ſumma de relationibus:!vbi pleniùs proſequitur, & ponit formas,& cõiter hr̃ poſt librũ Diſpenſationũ & ſentẽtiarũ. Habuit ergo auctor đ his pabulũ.& à Summiſtis,Azone præcipuè,Goff.&Ho.Et no.ꝙ ordinẽ Legiſtarum ſecutus eſt auctor quo ad librũ Codicis,tractans priùs de relationibus,q̃ de appellationibus:ſed diſcordat cõpilatio Digeſtorũ & noſtra,in quibus ſimul de vtriſque tractatur ſcilicet de appellationibus & relationibus. Diſcordat aũt ab illis tribus ꝯpilationib.qa in illis priùs tractatur de ſententia,q̃ de his: ſed ꝑꝑ diuerſas relationis cauſas procedit vtraque:de qbus ĩ.§.3.
b Apparebit.¶Forſan voluit Io.de Deo,vbi ſ.dicere primo,ꝙ relatio erat ꝓpriè delegatorũ,im ꝓpriè ordinariorũ.verũ ſicut recõuentio p̃ſupponit cõuentionẽ,ſic & remiſſio remiſſionẽ. Referre aũt idẽ eſt,qđ deferre,proferre,vel intimare:miſcentur iſta,de clę.ęgro.c.j.lib.6.ver.ſi autem.đ ſtatu mo.in ſingulis.ver.ſi verò. & c.ea quæ.ver.quòd ſi forſan.&in cle.de hæret.nolentes.in fi.
c Relatio.¶Hoc membrum non poſuerunt Summiſtæ.
d Effectus.¶Io.de Deo.vbi ſ.2.parte.6.articulis , non dico mẽbra, hanc materiam tradere voluit:ſed ſic loquẽdo potiùs obfuſcauit ſis ergo auctoris narratione contentus.

1.§.Relatio est iudicis de iure dubitantis ad principem missa consultatio, vt probatur C. de rela.l.j.& fi.
a & ext.de appel.c.intimasti.& 2.q.3.si quid in ecclesia.[a]

ADDITIO.

a Ecclesia.¶Non conuenit diffinitioni.loquitur enim non de consultatione iudicis:sed de renunciatione prælati,q̃ fit per subditũ.

SVMMARIVM.

1 *Relatio de quibus sit facienda.*
2 *Iudex fingens malitiosè de iure se dubitare,fit infamis.*
3 *Iudex potiùs debet in odore bonæ famæ delectari,quam malæ.*
4 *Causa an præsumatur iusta,vel iniusta,ex qualitate personæ.*

2.§.De quibus facienda sit relatio,breuiter perstringamus
1 Et quidẽ † facienda est in omni casu siue sit cã ciuilis,siue criminalis,cum de iure dubitatur:secus qñ super facto,in auth.Collat.vj.de iu.§.fi.ff.de iu.l.eum quẽ temerè.§.j.in auth.in medio lit.non fieri sacras for.vel iuſ.Collat.8.§.j.ver.qđ enim.& §.si verò aliqua.xj.dist.c.fi.ext.de bap.non iter.opponens.& 2.di. responsa. Vnde dicit Imperator non enim crimina, sed vindicta potius ad nos debuit puenire,C.de offi.pf.Oriẽ.& Illyri.l.3.in fi. 27.qu.j.custos.& c.si homo.ff.de ap.ꝗstões. Si ergo ñ inueniat ius expressũ,ñ est culpãdus iudex,si superiorẽ cõsulat,ext.de nõ. oper.nunc.c.j.21.dist.c.j.vel si ñ dubitat de intellectu legis,vel canonis,vt in præ.§.si verò aliqua.ext.de sentẽ.exc.inter alia.xj.q.j. §.ex his omnibus.&de simo.p tuas.j.vel super contrarietate iuriũ ext.de fide instr.pastoralis.de testi.ſpol.literas.& c.freques.lib.6. de renunc.post translationem.ext.de his,quæ fiunt à prælat.sine con.ca.c.cùm apostolica.ext.de do.apostolicæ.de offi.deleg.super quæstionũ.de voto,ex multa.de verb.sig.cum olim. Cùm his ergo casibus securè referat,vtrũ delegatus ab illo đbet quærere,q delegauit eũ?vt ff.de off.procon.& l.solent.§.legatos.& in præ.c.
2 super qstionũ.§.porrò.¶ † Porrò iudex malitiosè fingens se du
a bitare de iure,infamis fit,& in 30.li.auri.punitur.C.de legi.l.2.[a]& extra.de rescri,cùm contingat.Sed fortè hæc pœna ñ habet locũ
3 secundũ canones,sed illa,q̃ est ext.de re iu.cũ æterni.li.6.¶ † Sed pone:ecce victor in cã,petit expensas,& euidenter docet de calũnia aduersarij,q in principali succumbit:item docet eũ deierasse, & multipliciter in responsionibus variasse,demum iudex vul referre super dubio expensarum,nũquid dicet in relatione sua illũ calumniatorẽ,periurũ,&huiusmodi? Videtur ꝙ non:quia do.Papa potiùs delectatur in odore bonæ famæ alicuius,q̃ malæ,vt extra,de accus.licet in fi.& arg.xj.q.3.in cũctis.& 86.dist.si quid.2.q. vlt.pscripta.ext.qui ma.acc.pos.c.2.Arg.contrà:quia ex hoc psũ-
4 mitur contra personam: † & ex qualitate personæ præsumit cã iusta,vel iniusta,vt extr.de no.ope.nun.c.2.& de pig.illo.& ff.de vsu.qui similes.§.j.& ext.de præb,nisi.& lxv.dist.sunt nonnulli.& psũmitur ꝯ cãm variantis,ext.vt ecc.ben.c.vnic.Ex quo.n.de præmissis constabit cõstat per consequens,illũ in expensis condemnandũ,ext.de pœnis.calumniã.Item iudex pt punire crimẽ, vbicunque ꝯtinget causam,de qua agitur,et sine accusatore,ext.de elec.per inquisitionem ff.de inter.&rele.inter pœnas.& l.seq.ff.de iniuſ.rup.test.si qs filio.§.q m.ff.qñ app.sit,l.j.& 2.q.6 biduũ.ad fi.Fit quoque relatio in omni parte litis:fit enim in principio litis,cùm q̃ritur de modo processus,ext.de accus.super his.xj.dis.c.fi.Item fit sæpe in medio litis,cùm dubitat de aliquo,super quo nõ inuenit ius expressum.Hoc probatur 3.q.6.multum.2.q.j.nomen.3.qu.j. §.spatium ext.de testi.tam literis.ext.de offi.deleg.super quæstionum.§.fi.& c.prudentiam.C.de rela.l.j.vbi ponitur forma referẽdi,& l.2.& 3.Item fit relatio pòst sententiam,putà de assignanda insula,vel alia pœna infligenda.xix.dist.in memoriam.& in concord.positis s̃.in princi.vbi putà,ibi,&c.Generaliter aũt,quoties

Et hoc vltimum verius est, licet multos magnos audiuerim contrarium asserentes.

ADDITIO.

a L.2.¶Secundum Hosti.in Summa huius tituli,in fi.qđ sequitur, additur in dec.intimasti.de appel.vt ibi scripsi super prima gl.

¶Quando facienda sit relatio.

3.§.Quando autem fit relatio faciẽda?clarum est,ꝙ sit per quolibet iuris dubio pri⁹ quàm illud sententialiter declaretur,C.e.l.j.ff.quando ap.sit,l.j.respon.j.& 2. q.6.biduũ.in fin. In casu tamen speciale est,vt pòst latã sententiã fiat; scilicet in criminali, vbi prius fertur sententia, vt demum princeps æstimet,an sit sequenda:putà vbi præses aliquẽ in insulã deportauit.ff.de inter.&rele.inter pœnas.& l.seq.ff.de iniuſ.rup. test.si qs filio.§.q m.ff.qñ app.sit,l.j.& 2.q.6 biduũ.ad fi.Fit quo-
a que[a] relatio in omni parte litis:fit enim in principio litis,cùm q̃ritur de modo processus,ext.de accus.super his.xj.dis.c.fi.Item fit sæpe in medio litis,cùm dubitat de aliquo,super quo nõ inuenit ius expressum.Hoc probatur 3.q.6.multum.2.q.j.nomen.3.qu.j. §.spatium ext.de testi.tam literis.ext.de offi.deleg.super quæstionum.§.fi.& c.prudentiam.C.de rela.l.j.vbi ponitur forma referẽdi,& l.2.& 3.Item fit relatio pòst sententiam,putà de assignanda insula,vel alia pœna infligenda.xix.dist.in memoriam.& in concord.positis s̃.in princi.vbi putà,ibi,&c.Generaliter aũt,quoties

b expedit, ex causa iusta & necessaria fit relatio: exemplo Mosis[b], qui ingressus tabernaculũ quærelas populi ad Dominum referebat,vt secundum eius imperium iudicaret,ext.de re iu.cùm æterni.li.6.xj.q.3.summopere.& expensæ in ferendo facte ꝯtribuentur à partibus,extrà de statu mon.ea quæ.§.hæc eadem circa.

ADDITIONES.

a Quoque.¶Verba Io.de Deo,vbi s̃.2.ver.7.
b Mosis.¶Exo.32.
ADDITIO.In quo docemur,ꝙ iudex debet ferre sñiam ſm Deũ & non secundum propriam voluntatem:& ꝙ secundum leges & canones debeat quis iudicare,in quib.vř voluntas Dei explicata: dic,vt per Ioann.de Turre crem.in c.summopere.hic alleg.Hen. Ferran.

SVMMARIVM.

1 *Relationibus plena veritas inesse dicitur, cum vel allegationibus partes repelluntur,vel partium approbantur assensu.*
2 *Relatio debet fieri plenè.*
3 *Relatio ante litis contestationem qualiter sit formanda.*
4 *Inquisitor status alicuius monasterij quæ debeat quærere,vt relationem debitam faciat.*
5 *Forma relationis,vbi post litis ingressum dubitatur de intellectu,vel contrarietate iuris.*
6 *Relatio qualiter sit facienda,vbi ius expressum non inuenitur.*
7 *Relatio post sententiam qualiter sit formanda.*
8 *Relationum exemplar est per manum publicam partibus dandum.*

¶Relatio de quibus sit facienda.

4.§.Qualiter sit facienda relatio dicamus. Et quidẽ examinato diligẽter articulo, sup quo fieri debet relatio,partibus præsentibus dicat iudex,se sup eo dubitare,& velle Principem ꝯsulere:demũ ꝑficiat literam,q̃ princi pi dirigat:in qua contineatur ꝑcessus corã eo habitus,& dubitationis articulus,& rationes partiũ,& iura,q̃ ipsum faciunt dubitare:quo facto litera ipsa, seu libellus ille debet coram partibus legi:& si quis contradicere iustè voluerit,liberũ ei erit:vel quia fortè aliter scriptum sit,quàm actũ:vel quia semiplenè sit scriptum,
1 & huiusmodi,vt ext. de elect.cùm inter R.seniorẽ.ad fi.¶ † Tũc enim demum relationibus plena veritas in est,cũ vel allegationi
a bus partes repelluntur[a],vel partiũ approbãtur assensu,vt C.ð rela.l.2.in fi.& l.j.& nisi relationis exemplum partibus ediderit,(ad
b quod tenetur,ex quo se relaturũ pollicet,)poterit appellari[b],vt ext.de appel.intimasti.Si verò tunc appellatum non fuit, postea
c cùm princeps rescripserit,nõ poterit appellari,sed à sententia[c] sic, 2.q.6.biduum.in fi.quia relationem approbasse videtur,vt ibi,&
2 ff.quando app.sit,l.j.respon.j.C.de rela.l.j.¶ † Item relatio plenè debet fieri,vt ext.de elec.dudum.j.§.& fideliter,vt ext.de re iu.cũ Bertholdus.§.licet autem.& omnia cõtinere debet,ita vt non sit iterum necesse pro actis mitti,vt C.e.l.fi.& arg.ext.de app.cordi. §.post hæc.lib.6.nec debet continere aliquid falsitatis,sed fideliter est faciẽda,& purè vt ĩ.ti.prox.§.videndum. ver.qđ demum. Quòd si inter partem & iudicem super hoc sit contentio,tunc recurritur ad originalia acta:ext.de proba. quoniam contra.Debet quoque iudex in relatione inferre, quæ contra eum à partibus opponuntur,& etiam appellationem.C.eo.l.fi.ext.de appel.intimasti.& c.vt debitus.Et ex quo pars relationem sigillatam portãdam recipit, non debet eam aperire:alioquin grauiter punietur, extra.de offic.delega.cùm olim magister.de rescriptis,olim.
3 ¶ † Relatio igitur ante litis ingressum hoc modo formatur:
FORMA.

ADDITIONES.

a Repelluntur.¶Exponit ibi gl.vt quia fuit dies statuta,& nil dixerunt,quicquid voluerint.
b Appellari.¶de iure canonico certũ est hoc đ iure aũt ciuili dispu tat hîc,& in l.j.C.e. ti.in vlti.gl.& ibi pleniùs per Cy. Disputationis ratio: quia ab interlocutoriis ante sententiam regulariter secundum leges non appellatur,C.quorum appell.non recip.ante sent.de app.super eo.2.& lex vocat hanc interlocutoriam, ff.de appel.l.j.§.i.
c Sentẽtia.¶Lata pòst ñ eñ loquit đ priùs lata,& scriptũ fuit principi,vt insulã assignaret:qđ fecit:đ qua s̃.§.px.& hoc vult sequẽs allegatio.Si verò consultus fuisset Princeps super sententia ferẽda,quę profertur secundum eius responsum,si pars habuit copiã relationis,& consensit,resistere non potest:si nõ habuit,vel contradixit,tũc vel appellare poterit, vel saltem refutatorias preces offerre Principi,vt C.e.ti.l.j.ff.de appel.l.j.§.j.Vbi autem princeps aliquem articulum diffinisset, postquam iudex ferret sententiam diffinitiuam, valeret appellatio interposita ñ directè cõtra respõsum principis,sed si instante eius responso:aliàs esset iniqua.

a FORMA ᵃ. Sanctissimo in Christo ᵇ domino Clementi diuina
b permissione vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, T. delegatus ī tali cā, à vobis pedū oscula beatorum sanctitatis vestræ, qua decuit reuerentia. susceptis literis talis ꝯ talē, tale crimē hoc mō: putà accusando, vel denunciando, vel excipiendo, vel añ ꝯfirmationem, vel pòst obiecit: qđ quidem crimē probatum actorem penitus repelleret ab agendo. Cùm igitur dubitem, qualiter in his debeam ꝑcedere, instāter postulo, vt me sup hoc vestris dignemini literis informare. hæc probantur ext. de accus. super his. & c. inqsi-
4 tionis. de simo. licet Heli. 23. dist. illud. ¶ † Si autem fuerit inquisitor super statu alicui⁹ monasterij, tam in capite, quā in membris potest quærere, an omnes debeat adstringere iuramento, scilicet conspiratores, inimicos, excommunicatos, & conuersos & conuersas prædicti loci. Item an hi, qui ꝑsecuti sunt inquisitionē, habebunt expensas, & vnde? hoc probatur ext. de re iu. cùm I. & A. ext. de accus. inquisitionis. & c. pe. Item ordinarius inueniens ciuitatenses & diœcesanos discedere à statu vniuersalis ecclesiæ, vel à cōsuetudine, quam Romana ecclesia seruat, & docet seruandā, potest Papam consulere, qualiter in his debeat se habere: & hæc est potiùs consultatio, quàm relatio: & probatur ix. dist. quis nesciat. de consec. dist. 2. pacem. de consec. dist. j. de nominibus. 4. di. denique. 12. dist. illa. Item si populus aliquis diuino adiutorio nouiter conuertatur ad fidem, potest consulere Papam, qualiter debet se habere: & qualiter debēt informari in fide, & qualiter ecclesiæ eorum debēt ædificari, & quibus consuetudinibus imbui? 12. dist. nouit. xij. q. j. quia tua. 30. dist. c. fi. 80. dist. c. fi. ext. de pœn. & remis. Deus. 28. di. c. fi. Sed hoc præcedens potiùs est consultatio, q̄
5 sit ext. iudicium, quàm relatio, quæ fit in iudicio. ¶ † Porrò post litis ingressum, cùm dubitatur de intellectu, vel contrarietate iuris, sic fit relatio: ¶ FORMA. Sāctissimo patri, &c. Verùm cùm iuxta vestri tenorem mandati, causæ præfatæ cognitioni intenderem, super tali lege, vel decretali disputatio est exorta, aliis sic eā debere intelligi asserentibus, aliis verò non leuis opinionis in cōtrarium asserentibus: ex quorum cōtradictione, cœpi meritò dubitare: vel, Super talis canonis intellectu variæ & diuersæ sunt Magistrorum opiniones scriptæ ita vt dubitem, quæ ipsarum sit alteri præferenda: vel sic, In præfata causa tales sunt pro contrariis allegatæ: in cuius contrarietatis solutione dubito vehementer. Vñ cùm melius sit piè dubitare, quàm temerè diffinire, sanctitati vestræ duco humiliter supplicandum, quatenus vestro me dignemini oraculo edocere, qualiter ipsum ius intelligatur: vel qualiter oppositionum diuersitas, vel contrarietatis perplexitas exsoluatur, vt vnde iura prodeunt, inde quoq; interpretatio, seu declaratio procedat. hæc probantur in concor. quæ sunt s̄. §. de quib⁹. ibi, vel si dubitat. & ibi, vel super contrarietate. & tex. l. ex facto. ff.
6 de vulg. ¶ † Quòd si ius ñ inueniatur expressum, sic relatio fiat: ¶ FORMA. Sanctissimo, &c. Nouerit sanctitas vestra, ꝙ in causa ipsa, mihi à vobis commissa opponit, ꝙ iudex esse non possum, ꝓ
c eo quòd sim compater, vel patrinus actoris ᶜ: vel, ꝙ mihi non creditur sic dicenti, cām viuæ vocis oraculo fore mihi à vobis commissam, quantūcunq; vester familiaris & de vestra curia sim, nisi id per instrumenta, vel testes ostendā. Cùm igitur isti casus noui sint, nec sint in iure expressi, supplico, vt quid iuris in eis sit, vestro dignemini oraculo declarare: vt ext. de ap. postremo. & de offi. đ leg. cùm in iure. C. de mand. prin. l. j. extr. de frig. fraternitatis. 20. dist. de libellis. in fi. ext. de no. ope. nun. c. j. & vide s̄. de prob. §. vi-
7 dendum. ver. quid de auditoribus. ¶ † Cæterum relatio post sententiam sic formatur: præmisso enim loco salutationis & humiliationis, alioquin dicas:

¶ FORMA. Notū vestræ celsitudini facio, ꝙ talis de tali crimine capitali coram me accusatus, ad plenum causæ discussis meritis per me, de ipso crimine extitit sententialiter condemnatus. Cùm igitur ex tali crimine meruerit deportationem, seu exiliū, ad qđ est etiam condemnatus, vestrā rogo magnificentiā; vt ei insulā, vel locum, vel aliam pœnā, sicut vestræ maiestati placuerit, assignetis. hęc ꝓbantur ff. de inter. & rele. inter pœnas. & l. seq. in prin.
8 2. q. vj. biduū. in fi. ff. quan. appel. fit, l. j. respon. j. ¶ † Et nota, ꝙ harum relationum exemplar est per manum publicam partibus dādum, vt prædixi. Item not. ꝙ quilibet iudex refert sapiētibus, cum quibus deliberat, plenè merita causæ, vt dixi s̄. de requis. consilij, prope fi. Sed & auditores generales palatij domini Papæ, qui ei⁹ vice causas audiunt, eidem domino singula litis dubia viua voce referunt, Mosis exemplo, vt s̄. §. proxi. ver. generaliter. & ēt super singulis diffinitiuis. referunt eñ, quid petitur, qualiter, & quatenus in lite processum est, quid ꝓbatur, qđ replicatur, quid implicatur, & breuiter purè ac fideliter debent referre omnia iura, & rationes partis cuiuslibet, non alleuiando, vel aggrauando, vel subiiciendo iura partis alterius, quæ possint ipsum Papam mouere, sed stateram in manibus suis gerant: 3. q. ix. pura. ext. de re iu. cùm Bertholdus. ibi, qui cum nobis, vt ext. de deci. dudū. ver. prior autem. xlv. distinc. omnis, qui. Quo facto, collatione & deliberatione prælibata cum aliis auditoribus ibidem præsentibus, idem dominus Papa dicit ei: Ita pronuncia: & dat ei potestatem & licentiam pronunciandi, q̄ non habent alij auditores, sed solùm adiendi & cognoscendi: quare Auditores vocantur. vnde & in pronunciatione semper dicit auditor: Facta domino nostro summo pontifici relatione fideli, de ipsius speciali licentia & mādato mihi facto oraculo viuæ vocis ita pronuncio, j̄. de sent. §. vt autem. vers. cæterùm.

ADDITIONES.

a FORMA. ¶ Ista & omnes sequentes fuerunt Io. de Deo, vbi s̄. primo, & pleniùs secundo.

b In Christo. ¶ Hodie non ponimus In Christo, vt patet in forma sequenti.

c Actoris. ¶ Super hoc vide quod scripsi de app. cùm speciali. super 4. gl. & hoc exemplum non fuit Io. de Deo, sed auctoris.

¶ Quis sit relationis effectus.

5. §. Effectus autem relationis, seu consultationis est, vt causa, vel etiam consultatione pendente, nihil debeat innouari, vel de causæ meritis inquiri, vel aliquid fieri: aliàs irritum id habetur, C. e. l. j. ext. de off. leg. c. licet. & de post. prela. bonæ. 2. §. nec nocebat. C. de app. ex illo. 2. q. j. nomē. 3. q. 6. multū. In omnib. eñ his expectandum est superioris responsum,
a 6. q. 3. denique. Veruntamen, secundum B.ᵃ quāuis relatio fuerit per iudicem approbata, tamen prius q̄ facta sit, potest ea cōmissa de partium consensu in causa procedi, arg. C. e. l. 2. Arg. contrà, ex-
b trà de offi. deleg. significantibus ᵇ. Quid si iudex & vna pars consentit relationi faciendę, altera verò nō? Videtur, quòd iudex possit pœnitere: quia certum est eum nondum retulisse, quamuis referre voluerit, arg. ff. rem rat. hab. amplius. Si verò altera pars consentit, tunc altera parte instante quòd fiat, fiet sibi copia ipsius: extrà de ap. intimasti. Quid si iam relationem partibus edidit, & pòst ea partes consenserunt, quòd cognoscat, nec relatio procedat? Respon. locus est pœnitentiæ, dummodo iudex consentiat, arg. ff. de pac. ab emptione. ext. de reg. iu. c. j. nisi iam fuerit superiori ꝑsentata, arg. ext. de postul. prælat. bonæ. 2. §. nec nocebat. Arg. cōtrà extrà de offi. deleg. significantibus. Sol. secundum dominum
c meum, vt in præ. c. intimasti. in fi.ᶜ

ADDITIONES.

a Secundum B. ¶ In dec. licet. de offi. legat.

b Significantibus. ¶ Pro solutione datur hæc in fi. remissio.

c In fi. ¶ Et ibi scripsi in fi. vlt. gl. scilicet quòd ibi iurisdictio erat extincta, hîc suspensa.

¶ Bal. de Relationibus.

¶ AN Iudex in relatione debeat admittere aliquem periurum & calumniatorem? videtur ꝙ non: quia hoc est potiùs iudicium, q̄ consultatio. Dic, cōtrà, si ex actis apparet, §. de quibus. vers. sed pone: ecce. G. ¶ Auditores palatij domini Papæ debent audire & referre, non iudicare, nisi ex mandato domini Papæ, §. pe. ver. fin. G. vide j̄. tit. prox.

a ¶ De Remissionibus ᵃ. Rubrica.

SEQVITVR videre de remissionibus: in quo videndū quid sit remissio: quæ in ea sunt consideranda: in quibus casibus sit facienda: qualiter fieri debet: quid sit officium eius, ad quem remissio fit: vltimò, de remissione, quæ fit à superiori ad iudices inferiores, dicemus.

ADDITIO.

a Supple. Causarum. de remissionibus enim personarum suprà ad iudicem delicti, non tractat hæc rub. de illa autem habetur extrà. de raptor. ca. j. & in authent. vt nulli iudic. §. si quis verò comprehensorum. & no. in Cle. de re. iu. pastoralis. in gloss. sed nunquid. de iure. ¶ De remissionibus etiam indulgentiarum rubricam habemus. sed nihil ad propositum. De remissionibus autem iurium putà quas facit substitutus instituto rogato de restituenda hæreditate, & an diuisio habeat vim remissionis, no. & dicam j̄. de test. §. j. vers. item quid si duobus. ¶ Nullus autem ex practicis posuit hanc rub. Imò, vt dicit auctor super rub. prox. in prin. antiqui promiscuè de relationibus & remissionibus loquebātur, Vnde autē huic rub. auctor traxerit alimentum, dicam, super nigro. sequitur videre, quid sit remissio.

¶Remissio quid sit.

1.§.Quid sit remissio, planum est. est enim remissio id, quod ipsum nomen sonat: quia nomina debent esse consona rebus, Inst. de donat. §. est & aliud. 16. q. j. si cupis. Vnde remissio est causæ commissæ ad committentem facta remissio. ext. de ele. dudum. j. & dixi s. tit. prox. in prin. & in sequentibus apparebit.

SVMMARIVM.

1 *Parte contumace amplius non citata, an possit superior procedere.*
2 *Superiori licet delegati sui iurisdictionem reuocare.*
3 *Delegati processus ante reuocationem iurisdictionis habitus, ratus erit.*
4 *Iudex sciens causam appellationis alteri commissam, debet ab ea cessare.*

¶In remissione quæ sint consideranda.

2.§.Quæ autem in remissione facienda consideranda sunt breuiter supponamus. Et quidem considerandum est, an fiat partibus consentientibus, vel saltem non appellantib. vel an fiat alterutra contradicente & appellante. Si enim partes consentiunt, vel non appellant, ei statur, ext. de pur. can. cùm dilectus. §. his igit. ver. j. Et terminus ad comparendum corā superiore remittente partibus præfixus, pro peremptorio est habendus: arg. ext. de app. sæpe. §. qa tamē. Si verò fit per appellationem ei non creditur, nisi ex aliis actis, siue circunstātiis roboret, 2. q. vj. biduū. C. de relat. l. j. Sed & si fiat altera partiū absente, et per contumaciā, adhuc non vr ei credendū, nisi alia probatio adsit: termini tamen assignatio bene valet, vt extra. de
1 testi. cùm olim. † Vnde & parte cōtumace amplius non citata, procedit superior: sicut & iudex remittens poterat cōtumaces absentia
a non obstante, sm Inn. IIII.[a] Ego tamen semper cito in audientia, arg. ff. de euic. l. si rē quā. in fi. Quòd si pars, quā iudex inferior retulit contumacem, veniat corā Papa, vel alio superiore, dicens: Domine, nunquam fui cōtumax, sed appellans recessi ab eo, & causam appellationis obtinui à vobis committi alij: tunc superior, si verum est, quod commiserit, nō credet remissioni, sed remittet partes ad iudicem super appellatione obtentum, qui de appellatione cognoscet: & an sit reuocandum, vel non, quicquid factum est post appellationem: vel etiam si maluerit, ipse superior de his cogno-
2 scet. † bene enim sibi licet delegati sui reuocare iurisdictionem, ff. de iud. iudicium soluitur. nedum expressè, sed etiam tacitè, cog-
b noscendo videlicet, vel alij committendo[b], arg. ext. de conces. preben. quia diuersitatem. §. j. ext. de off. deleg. pastoralis. §. præterea.
3 ¶† Tamen totus processus delegati ante reuocationem cōmissionis habitus, ratus erit, arg. ext. de rest. spo. audita. §. j. Sed & si iudex commissionis causam, quæ iam instante parte commissa erat alij, vt de appellatiōe cognosceret, iterum postmodum committat alij, & propter hoc inter ipsos iudices fit de iurisdictione cōtentio, dicunt quidam, sopiendam esse, secundum decr. ext. de rescri. pastoralis. resp. j. Tu dic, quòd ad hunc secundum iudicem, cui commissa est causa remissa, nihil aliud pertinet, nisi cognoscere, an causa appellationis priùs alij fuerat commissa. Nam ex quo de hoc constiterit, debet partes ad illum remittere iudicem, cui causa appellationis priùs commissa fuerat: ad quem pertinet cognoscere, an sit sua iurisdictio. sic enim seruatur in iudice appellationis,
4 ext. de rescri. dilectus filius. 2. §. fi. ¶† Sed nunquid eodem modo iudex, qui causam remisit, statim ex quo scit causam appellatiōis ab eo interpositæ alij esse commissam, debet cessare, & remittere causam ad iudicem, cui est commissa? Respōdeo, si scit, vel credit quòd causa appellationis sit legitima & vera, prudenter facit, si supersedet. Si enim processerit, & postea constiterit causam appellationis legitimam esse & veram, cassabitur, quicquid per eum factum fuerit, vt not. extrà de appell. interposita. & c. Romana. §. si verò. & §. sequ. si autem pro constanti habet appellationem esse iniustam, securè procedat. Eodem etiam modo iudex cui causa remissa commissa est, si indubitanter confidit, quòd appellatio sit iniusta, non obstante quod causa eiusdem appellationis alij sit commissa, securè procedat: & tenebit, quicquid ab eo fiat, dummō declaretur postea per diffinitiuam, sententiam, quòd appellatio fuit temeraria & iniusta, vt not. in prædi. §. vero, & seq. secundum Papam. & adde, quod est j. §. videndum. Generaliter autem verum est, quòd iudex postquam causam remisit, non potest vlteriùs de causa se intromittere, vt s. tit. prox. §. effectus. in principio.

ADDITIONES.

a Innocentium IIII. ¶cuius fuit ferè ad literam totus iste § vt scripsi post eum de appel. intimasti. in 1. col.
b Committendo. ¶Supple, scienter.

SVMMARIVM.

1 *Lite pendente potest fieri causæ aduocatio: qua facta, non debet prior iudex in causa procedere.*
2 *Superior an de causa cognoscere debeat ex vi aduocatiōis, aut reuocationis. Pars appellans an sibi præiudicet literas aduocatorias præsentando.*
3 *Literæ post reuocationem facta an valeant.*

¶Remissio in quibus casibus sit facienda.

3.§.Nunc videamus, in quibus casibus sit remissio facienda. Et quidem faciēda est in omnibus maiorib. causis, quæ habent per superiorem tractari, ext. de appel. vt debit. in fi. ext. de bapt. maiores. xij. dist. c. 2. ext. de transac. c. j. de hoc ext.
a de offi. leg. quod translationem[a]. ¶Item fit quandoque propter defectum iurisdictionis, quam quis habet semiplenam: vt quia est legatus proconsulis, vel quia est ei tantùm cognitio demandata, vt ff. de offi. procon. solent. & l. si quid. & C. ad leg. Corn. de fals. vbi. ¶Item fit quandoque ex necessitate, putà quando causam committens id iubet: vt si mandat, quòd delegatus pronunciet, si de partium processerit voluntate: alioqin negotium remittat ad delegantem sufficienter instructum, vt extr. de rescri. ex parte decani. §. petente. ext. de ele. dudum. j. resp. j. & c. scriptum. §. j. ver. & si partes, &c. vel etiam si mādat, vt intra certū tempus cā remittatur, vel si certum tempus non adiiciatur: vel et si mandetur, vt cā sufficienter instructa remittatur, vel etiam si mādetur, vt instructa, vel non instructa remittatur. Istis. n. modis scribi sæpe & similib. consueuit: & tunc iuxta formā mandati est remissio facienda. Idē quoque est, cùm demandatur testiū, vel instrorū receptio, & hmōi. Idem etiam est, cùm superior reuocat ad se negotiū, & iudex sibi
1 processum causæ remittit. ¶† Et not.[b] quod lite pendente potest fi-
b eri aduocatio causæ: & ea facta, non debet prior iudex in causa procedere, ext. vt lite pen. ecclesia. 2. & s. de leg. §. nūc ostendendum. ver. 33. & §. superest. & vers. cæterùm licet. sed post sententiam non potest aduocari, vt v. q. vj. quod bene. nisi per querelam falsi hoc per superiorē fiat, C. de fals. querelam. vel per supplicationē, vel per appellationem interpositam, vel per in integrum restitutionem: sed tunc non propriè dicitur aduocari. Quid ergo, si aduocatio superueniat post latam sententiam, à qua non extitit appellatum? Respon. non valet, nisi fiat per in integrum restitutionem,
2 vel per querelam falsi, vt dixi. ¶† Quid si fuit appellatum, tamē aduocatoriæ literę venerunt, & oblatę sunt: nunquid cognoscet
c superior ex vi aduocationis, an verò ex vi reuocationis[c]? vel an pars appellans præiudicet sibi literas aduocatorias præsentando? Et dicit Vincen. quòd sic, si in eis exprimitur aliqua causa, quare superior aduocet ad se causam: quia beneficiū aduocationis post sententiam, extraordinarium est: sed si nulla cā exprimitur in eis, non potest præiudicare appellationi: quia etiam natura appellationis est, vt trahat causam ad superiorem, vt 2. q. 6. anteriorum. &
3 l. appellatione. extrà de appel. ex insinuatione. ¶† Quid iuris sit de literis reuocatoriis, & de his, quæ postea fiunt, habetur extrà de resti. spol. audita. ¶Item quę fiunt post reuocationem, non valent, extrà de appellatio. vt nostrum. de offic. leg. nouit. aliàs autē si remissio

ADDITIONES.

a Translationem. ¶Licet s. dixerit per superiorem tantùm, tamen omnes concordantiæ de Papa loquuntur: & sic loquendo, sicut subtilizauit auctor, & bene, diuidendo relationes à remissionib. vt dixi s. tit. proxim. in princip. sic hîc distinguere debuit inter remittere & referre. Absurdum enim videtur, quòd causam remittat is, qui nil habet cognitionis, vel iurisdictionis in causa, vt ipse auctor fatetur infrà versic. fin. Remissio enim sonat in quandam necessitatem adeundi ad eum, ad quem fit, vt patet per inferiora: Nunquid si vacante vno episcopatu, petatur à legato, vel archiepiscopo, quòd vniat illū alteri episcopatui, remittet illos ad Papam? Item quæritur, si ab eorum altero petatur ecclesia erigi in Cathedralem, vel petit illegitimus dispensari per epm ad sacros, nunquid isti, & his similes remissi ad Papam ire tenebuntur? ab sit. Non diceret ergo legatus, archiepiscopus, vel episcopus prædicti, Remitto vos ad Papam: sed diceret, Non possumus quæ petitis: sed si ad hoc intenditis, requiratis Papam: & istud secundum possunt omittere. Textus ergo hîc allegation. non dicunt causas remittendas: quod intelligi debet secundum decret. j. de translat. vbi dicitur Proferendas: quod etiam sonat Inde ferendas. Fateor quòd etiam in his terminis est dare casum, quo procederet vera remissio, scilicet arctans partes ad eundum, scilicet quando duodecim episcopi audiuissent causam criminalē ad depositionem episcopi, qui sicut habent illam instructam ad Papam remittere, sic & partes ire, 3. qu. vj. accusatus. cum ij. c. sequen. v. q. 4. duodecim. & pro tanto dixeram, qui nihil habet cognitionis, &c.
b Et no. ¶Hîc incipit gl. Vincen.
c Reuocationis. ¶Debet dicere Appellationis. ponit Vin. de procu. auditis.

si remissio fiat, vt iudex à iudicando exoneretur, non valet quod agitur, C.eo.l.j.ext.de off.del.c.prudentiam.§.adiicimus. Imò punitur in decem lib.auri, in auth.in medio litis non fieri sacras iuss. §.si verò aliqua.Col.8.nisi fortè referat, quia non habet plenam iurisdictionem, vt quia est legatus, vel proconsul, vel quia tantũ, cognitio erat ei demandata, vt auditoribus palatij domini Papæ, vt s.ti.prox.§.qualiter.ver.fi.ff.de of.procon.solent.& l.si quid.& in præd.l.vbi.vel quia erat pedaneus, vt 2.q.6.c.diffinitiua.§.item cùm certa, nec tenet remissio sine causa facta, vt C.de peda.iud.l. 3. Et nota, quòd tunc demum remissio vel etiam relatio tenet, cũ fit per suum iudicem: aliàs contrà extrà de off.leg. licet. quamuis quandoque legatus apostolicæ sedis negotium examinet, vt super facto plenius Papam informet, licet in eo iudex non sit, vt extrà
a de ap.constitutis.in præsentia nostra.Archid.claro modo[a].

ADDITIO.

a Modo.¶Propter duas dec.ti.quæ incipiunt, consti.in tantum expressit.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio an & quando lapsu statuti tempois finiri dicatur.*
2 *Terminus per iudicem à quo, appellatur præfixus: quo partes habeant coram superiore prosequi, dicitur peremptorius.*
3 *Terminus prosequendi coram superiore causam, quo casu non debeat assignari appellanti.*
4 *Causa appellationis an debeat causam principalem præcedere.*
Termini assignatio in causa appellationis qua ratione fieri dicatur.
5 *Superiore, ad quem causa remissa est, appellante citante in causa principali nulla mentione facta de appellatione, an sibi sufficiat excusatorem mittere.*
6 *Cũ intra certum tempus alicui commissa decidenda, an possit ab eo, cui cõmissa est, intra tempus statutum remitti.*
7 *Reus, contra quem facta est remissio extraordinaria, aut non legitima, venit absoluendus, & ad suum ordinarium remittendus.*
8 *Partes quibus casibus possint in causa appellare, & super appellatione literas impetrare, non facta mentione de remissione.*
9 *Actor quo casu non admittatur de cætero ad probandum de eo, de quo voluit causam instrui.*
10 *Iudex non dicitur prius, quàm incipiat iurisdictione vti.*
11 *Causa semper est ab eo, cui commissa est, remittenda.*

¶Remissio qualiter sit facienda.

4.§. Videndum restat, qualiter remissio facieda sit. Et quidem is, cui sub aliqua forma rum s.prox.§.præscriptarum præscriptum est, debet exequi fideliter, quod mandatur: siue debeat testes & instrumenta recipere, siue causam examinare: & siue intra certũ tempus, siue non certũ remittere debuerit: faciat sicut est ei iniunctum. Vt igitur sibi certum tempus præfixum fuerit, intra quod expediat, quod mandat alioquin causam remittat, &c. eo lapso siue perfecerit, quod iniũctum extitit: siue non, citet partes, vt die certa peremptoria compareant coram eo ad videndum & audiẽdum remissionem, quã facere intendit, prout in mandatis recepit: & tunc siue venerint, siue non, potest & debet ratione suæ iurisdictionis semper post terminum etiam in infinitum, nisi ab eo reuocetur mãdatum, remissionem facere, & certum diem ad comparendum sufficienter coram superiore partibus assignare, ext.de ap.cordi.lib.6. extr.de acc.§.fi.secundum formam positam ext.de test.cùm olim.in fi.& s.ad hoc.aliàs incipit, præsentium.§.cæterum.lib.vj.& de do.& contu.c.fi.quem etiam terminum debet eis postea significare, si absentes sunt, & reperiri possunt: alioquin hoc faciat publicari, vel ad domũ, vel in ecclesia contumacis, vt ext.de cleri.non resi.ex tuæ. de dol.& cont.c.fi.& de eo, qui mit.in pos.caus.rei ser.c.fi.
1 †Non enim iurisdictio eius finita est per lapsum statuti temporis: quia licet id verum sit, quo ad causæ examinationem & diffinitionem, non tamen, quod ad faciendam remissionem, vt j.apparebit: quã & intra ipsum tempus facere nequit quandoque, vt j.ver. hoc est notandum.& hoc probat secunda pars mandati, cùm dicit, Alioquin cam remittas, &c. quasi dicat, si intra dictum tempus causam non expedieris, ipsam nobis remittas. Hunc quoque terminum iudex assignare poterit, sicut puto: licet in literis commissio
2 nis non fuerit id expressum, vt in præ.concor. †Eo enim ipso, ꝙ ei aliquis articulus committitur, videtur, per consequens commissum, ꝙ partes ad priorem remittat iudicem, ne causa absq; termino remaneat. Nam quod plus est, iudex à quo appellatur, præfigit terminum partibus, quo coram superiore prosequantur ap-pellationem, ext.de app.personas. Multò fortiùs id potest, vbi nõ
a est appellatum[a]: & talis terminus assignatus intelligitur peremptorius, vt s.§.quæ autem. Demum ad superiorem, à quo mandatum recepit, scribat, qualiter tale mandatum ab eo recepit, ponẽdo illud de verbo ad verbum: & consequenter inserat, qualiter processit: & quicquid fecit, vel facere nequiuit: extrà de elec.dudum.j.§.cùm autem.nihil falsitatis adiungendo, sed cuncta purè & fideliter referendo, iij.q.9.pura.ext.de re iud.cùm Bertholdus. ver.qui cùm nobis omnia fideliter, &c.& de do.& contum.cùm olim. Postmodum etiam adiungat, qualiter causam ipsam iuxta formam mandati traditi sibi, remittit: & alia, quæ habes s.versi.in summa.ibi, quia & si non plenè &c. Vltimò verò dicat, qualiter terminum, & quem partibus assignauit ad præsentandum se coram superiore, vel ad audiendam sententiam, vel ad aliud prout
3 natura causæ & forma mandati requirit. ¶†Verùm[b] si prius quã
b is, cui testium receptio, vel aliquis articulus committitur, procedere incipiat, appellatur ab eo iusta causa expressa: de qua tamen dubitatur an sit vera, & quam appellans se non obtulit probaturum: si postea procedat, & contingat eum remittere negocium ad superiorem, non potest aliquem terminum appellanti assignare: quod sic probo. In causa enim appellatiõis, s. vt eam prosequa
c tur non potest, cùm ei non detulerit[c]. Sed si post appellationem processerit in articulo sibi commisso. Item in causa principali, super cuius articulo processit, non potest frustra enim ibi non assignaretur: quia in ea non procedetur, nisi priùs inquiratur de veritate appellationis, vt ext.de app.vt debitus honor.& c.interposita.quod adeò verum est, quòd si delegans fortè ignorans procedat in principali. quia delegatus nihil sibi significauerit de appellatione facta à se, nõ valebit processus eius: quia dolosè aduersarius tacuit appellationem aduersarii: quam si dixisset, iudex nõ processisset, vel procedere non debuisset contra non legitimè ci
4 tatum, & ordine, peruerso, †cùm causa appellationis debuisset causam præcedere principalem, 2.q.6.§.diffinitiua.ver. si prolatã & in præ.c.vt debitus.e.ti.interposita. ff. de iud.si prætor. Si verò nullam causam assignasset suæ appellationis, quam ante sententiam emisit, cùm constet talem appellationem nullam esse, vt in præd.c.vt debitus.nunc bene potest assignare terminum, licet ea parte præsente tenuerit tantùm receptio testium: quia termini assignatio fit magis ratione iudicis, ad quem appellatur, quàm eius
d à quo appellatur secundum Papã, qui hoc no.ext.de accus.c. fi.[d]
5 ¶†Item no. quòd si superior, ad quem est causa remissa, citet appellantem in causa principali, non facta mentione de appellatione: sufficit sibi excusatorem mittere. quod dic, vt s.de cita.§.sequi
e tur.ver.postremò[e]. Hoc[f] quoque sciendum est, quòd si mandet
f alicui, quòd remittat causam instructam, & etiam quocunque de modis dictis s.§ prox.semper sufficit causam remittere cum ea instructione, & cum illis actis, & quæ iudex recepit, & quæ partes voluerint & potuerint producere coram eo, etiam si non sit plenè instructa: & semper potest remissor partibus certum terminũ
6 assignare, quo coram superiore compareant, vt prædixi. ¶†Hoc etiam est notandum, quòd is, cui causa, seu aliquis articulus intra certum tempus, purà sex mensium, decidendus committitur. aut alioquin remittat, &c. non potest illud intra tempus remittere: ꝙ si fecerit: nihil agit, nisi de consensu partium fiat, etiam si penulti-
g ma, vel vltima die termini remittit: & sic Curia seruat[g]. Et est ratio quòd totum ipsum tempus est datum ad id, quod iniungitur. finiendum, & non ad remittendum. Vnde si intra illud fiat remissio, non valet: tum quia à non suo iudice fit, vt extrà de iud.at si cleri. tum quia fit contra formam mandati, ex.de rescr.cùm dilecta.ad fi.tum, quia prohibitæ sunt remissiones causa iudicij detrectandi factæ, vt s.§ prox.ibi, vel autem, &c. Et ideo quantũcunque impediatur iudex, non valet remissio intra hoc tempus facta, nisi fiat de
h partium consensu: extrà de off.del.de causis.[h] ¶†Sed quid si fi
7 at intra id tempus? Resp. si reus, contra quem facta est, comparuerit coram eo, cui facta est, hoc obiiciens coram eo, absoluendus è de iuris rigore, & ad suum ordinarium remittendus, cùm causa sit in curia

ADDITIONES.

a Appellatum.¶Secundum Inn.vbi patet j.
b Verùm.¶Reassumit verba Inn.
c Detulerit.¶Non videt hæc sufficiens ratio, de ap.oblatæ.in prin. & e.ti.de ap.& lib.6.
d C.fi.¶vbi in gl.quæ inci.dicit Inn.hoc dicendo remisi.
e Postremò.¶Vbi posuit, quid in eodem c.de hoc notauit Inn.
f Hoc.¶Inchoant verba Inn.& Host.quæ scripsi in c.intimasti. ad fin.j.col.versi.& circa.de ap.& durant hæc vsque ad versi.in summa.
g Seruat.¶Dixit Hostien.vbi suprà, quòd hoc sibi de facto accciderat.
h Causis.¶Vide simile, quod no.s.de citat.§.j. ver. sed pone, Papa. & quòd ibi dixi.

In curia per reuocationem, vel per appellationem, vel per alios
modos, per quos causæ ad superiorem referuntur, qui non inter
uenerunt, nec per hanc remissionem, quæ nulla est, vt dixi: & quę
partes per consequens non adstringat, ar. ext. de ele. bonæ. 2. in fi.
per quod etiam apparet, quòd si reus non compareat, non est cō
tumax reputandus. Verùm si ambæ partes sufficienter instructæ,
ad diem sibi assignatam compareant coram Papa, satis æquum est
& ex mente mandati colligi potest, quòd Papa causam audiat, vel
alij audiendam committat, & maximè vbi reus non habet alium
iudicem, quàm Papam: & si remissio nulla sit, certum est tamen,
quòd Papa actori impetranti voluit prouidere, & ad se, si per illū,
cui hoc committebat non diffiniretur negocium, finaliter reuo
care. ¶ Æquum igitur est, vt ex quo partes præsentes sunt, in ne
gocio procedatur, ar. ff. si cer. pet. quidam. ff. de no. oper. nunc. l. j.
§. & post operis. nec debet actori præiudicare, quod per iudicis ī
prudentiam fit, ar. ext. de emp. & vend. c. fi. Nec obstat, si dicat re⁹,
Modis omnibus peto ad Papam remitti. potest enim sibi respon
deri: Frater, non est malitiis hominum indulgendum, qui nihil la
turi sunt, nisi vt officiant, ff. de rei vend. in fundo. extrà de rescrip.
plerunque. Ex hoc enim nil aliud referes, nisi quandam dilationē
malitiosam: cùm & statim negocium possit sub eadem forma cō
mitti, & remissione ad curiam legitimè facta, necesse haberes ite
rum ibi comparere & respondere: nil ergo consequeretur, nisi
malitiosam dilationem: & sic forsan contra conscientiam detine
ret alienum. Vnde æquius est, vt tunc in curia respondeat, & pro
cedat, cùm partes ibidem præsentes sint, & sufficienter instructæ,
vt dixi: & cùm Papa sit ordinarius singulorum, ix. q. 3. cuncta. ext.
de for. comp. c. fi. nec pro alia causa illuc venerint, vt prędixi: ideo
que iudicium redderetur in inuitum, ff. de verbor. obl. inter stipula
tem. §. j. Cautum igitur esse oportet eum. cui sub prædicta forma
scribitur. nam intra tempus deputatum nō potest remittere: nec
potest illud in causa procedere, nisi priùs consensu partium fue
rit prorogatum, vt in præd. c. de causis. & ṡ. versi. in summa. vnde
tempore elapso, & non intra illud, siue processerit, siue non, cau
8 sam remittat. ¶ † Et scias, secundum Inn. IIII.[a] quòd in omnib⁹
a causis positis ṡ. §. prox. licet partibus ex causa appellare, & super
appellatione sua literas impetrare, non facta mentione de remis
sione à primis iudicibus facienda: quia nec semper præcipitur re
missio fieri, propter hoc quòd superior velit de negocio iudicare
tunc enim oportet de remissione fieri mentionem, ar. extr. de ap
pel. vt nostrum. de off. del. super quæstionum. §. verum. ver. cùm
autem. Imò quandoque fit, quia partes non confidunt de iudici
bus in diffinitione, licet confidant in causæ examinatione, ext. de
rescr. ex parte decani. & de elec. dudum. j. Sed & quandoque ex
pedit in vno loco inquiri de vno articulo, & in alio loco senten
9 tiari, extrà de elec. scriptum. ¶ † In summa[b] nota, quòd vbi nego
b cium intra certum tempus instruendum mandatur, & postea re
mittendum, hoc tempus pro peremptorio habetur, ita quòd etiā
coram iudice, ad quē fit remissio, neutra partium admittetur de
cætero ad probandum, secundum ea, quæ no. ṡ. de sen. §. nunc vi
dendum. ver. illud autem. Et propter hoc dicunt quidam, quòd
si alicui committatur, vt intra certum tempus instruat causam, &
ex tunc causam instructam remittat. ex quo repræsentata est iudi
cialis commissio, iudex adueniente fine termini præstituti, etiam
nulla instructione in causa recepta, & etiam reo intra ipsum ter
minum non citato, potest tunc citare reum, & ei diem præfigere
quo coram delegato compareat, in negocio processurus extr. de
testibus, cùm olim. Nec potest reus dicere se grauari. quia actor
super eo, super quo voluit causam instrui, non admittetur de cæ
tero ad probandum: imò ei perpetuum silentium imponetur: &
sibi imputet, quia intra certum terminum non probauit, argu. C.
de inge. ma. diffamari. & extr. de restit. spol. frequens. §. pe. li. 6. &
de prob. licet. resp. j. ver. super quo. Nec obstat, si dicitur, quòd or
do in rescripto commissionis contentus, s. vt primò instruatur, &
postea remittatur, omissus fuit: ideoque non valet remissio. Nam
bene est causa instructa, quia contra contumacem sententia fer
ri potest. Vel dic hoc, quòd occurrunt duo principalia mandata:
vnum de instructione, aliud de remissione. Vnde si iudex non po
tuit primum propter negligētiam partis exequi, quod nec ab eo
solo, sed à parte, quæ probare habet, dependet, tenetur saltem ad
secundum, s. ad remissionem faciendam, quod ex se solo depen
det: ar. extrà de rescr. constitutus. resp. j. & de dolo & contu. cùm
dilecti. §. præterea. ver. j. extrà de off. del. cùm super. Alij dicunt, &
fortè meliùs, quòd si iudex priùs citauerit partes ad cedendū sup
instructione negocij, non potest ipsum remittere: quia nec mer⁹
10 citator est. ¶ † Sed nec iudex est priùs iudex, quàm incipiat iuris
dictione vti, extrà de off. del. relatum. & c. gratum. extrà de rescri.
pastoralis. in fi. Postquam autem partes citauerit, potest fortè ne
gocium ipsum remittere: quia & si non plenè remittit, tamen, p̄
ut potest, instructum, s. quia dicet, quomodo citauit partes, & quo
modo obtulit se paratum ad procedendum, & quomodo actor
procedere noluit: & etiam si expedierit, dicet, quomodo dedi reo
potestatem dicendi, quicquid vellet. & sic de aliis factis, vel omis
sis. Sed contrà: quia non valet remissio, nisi plena: imò puniendus
est iudex contrà faciens, vt C. de relat. ne causas. C. de legi. l. ij. & l.
humanum. & extrà de elec. dudum 1. §. cùm autem. Sed dic, illud
verum esse, quando fieri potest: & est, quod iudici valeat imputa
ri: aliàs autem sufficit facere, quod potest, 22. q. 2. faciat homo. ff.
c de reg. iur. impossibiliū. extrà de pact. c. fi.[c] ¶ † Sed nunquid iudex,
11 ad quem talis commissio impetratur, debet cōdemnare in expē
sis actorem, si fecit citari reum, & nullam probationem induxerit
super instructione causę? Resp. sic, ar. de resc. cæterùm. in fi. & c. fi.
in fi. & de do. & contu. finem. semper enim debet causam remitte
re, ex quo sibi iniunctum est: licet aliqui contradicant extrà de re
scri. cùm dilecta. Alij dicunt, hunc terminum vim peremptorij si
habere: verùm, vbi mandatur, quòd iudex causam instructam, vel
d non instructam remittat[d], cessant prædictæ opiniones: hîc enim
nullus error est, si iudex causam non instructam remittat, cū hoc
sibi expressè mandetur: & tunc, facta remissione, poterit iterum
noua relatio dari impetranti: quia nec expressè, nec tacitè consē
sisse videtur, hunc terminum peremptorium esse, secundum ea,
quæ no. in præ. ver. illud autem. & ṡ. ver. in summa. Imò contrariū
innuit pars illa mandati, qua dicitur: quòd etiam non instructam
remittat: nisi fortè aliud esset actum: nisi dicas, quòd is, qui dilatio
nem obtinuit, probare potuit: sed quia neglexit, sibi debeat impu
e tare, vt patet ṡ. ver. in summa. hoc no. Inn. ext. de ap. super eo.[e]

ADDITIONES.

a Quartum. ¶ vbi ṡ.
b In summa. ¶ Incipiunt verba Inn. vbi dicitur hoc in fi.
c C. fi. ¶ Vel illud verum, quando sponte defert: secus si mādatum eum arctat ad id.
d Remittat. ¶ De qua forma ṡ. prox. §. post prin.
e Super eo. ¶ q. ṡ. in summa, circa totum, ibi vide.

SVMMARIVM.

1 *Sigilla in literis incognita quo casu sint probanda, vel non.*
2 *Altera partium tātùm coram superiore præsente, an possit ipse superior remissionem admittere.*
3 *Remissione facta, superior, ad quem fit, debet eam & singula diligenter examinare.*
4 *Remissio iudicum ad curiam missa, an fidem faciat, vt eorum literis credatur.*
5 *Literis iudicum, vel executorum, quo pacto sit credendum.*
6 *Iudice, vel executore testificante coram se appellatum esse, an sit eis credendum.*
7 *Clausula specialis in rescripto apposita, reddit illud quandoque fide dignum.*

¶ Officium illius ad quem fit remissio, quod sit.

5. §. VTILE censemus esse dicere, qualiter se habebit is ad quē
negocium remittitur. Et quidem ipsa remissione
recepta prius quàm eam aperiat, citabit partes, vt contra eius ap
tionem obiiciant, quod de iure viderint obiiciendum: quòd si ni
hil opponāt, ipse partibus præsentibus aperiat, & terminum ad re
cipiendum copiam de illa præfigat, vt contra eam possint obiice
re, quod libebit, vt extrà de procura. in nostra. sed si temerè dixe
rint, punientur, vt extrà de pœ. dilectus. puta in expensis, & aliter
ff. si quis ius di. non ob. l. j. Sed & si proponatur ipsam non fore a
periendam, & super hoc diutius disputetur, iudex ex causa sibiipsi
aperire potest, non tamen partibus: quemadmodum & in attesta
tione fieri consueuit. De apertione autem remissionis debet fie
ri publicum instrumentum, in quo describantur signa, literæ, seu
1 characteres sigillorum, sub quibus mittitur introclusa. ¶ † Quid
a si sunt sigilla incognita? Resp.[a] si partes stent eis coram superiore
bene est, vt ṡ. ver. sed nunquid. alioquin est probatio eorum faciē
da, extrà de cler. pereg. c. j. de fid. inst. quod super his. Si autem sint
duo, vel plura, eis creditur, postquam imposita eis erit fides, adhi
bitis aliquibus iuratis, qui ea recognoscant: quæ dic, vt ṡ. de prob.
2 §. videndum. ver. x. ¶ † Quid si altera partium tantùm coram su
periore præsens est? Resp. poterit superior, si sibi videatur, consi
derata qualitate psonę & negocij, de quo agit, recepto iuramen
to partis, q̄ talis fuit facta remissio, ipsam admittere, ar. extr. de iu
reiur. c. fi. de procur. ex insinuatione. & c. in nostra. & imputet sibi
pars,

ADDITIO.

a Resp. ¶ secundum Host. vt scripsi in dec. intimasti. super ver. exē
plum. vbi vide etiam ver. seq.

pars,quæ non ibi venit,ar.extr.de ap.sæpe.& de ele.statuimus.lib
3 vj.¶†Remissione verò aperta,superior,ad quem fit, eam & singula diligenter examinabit:quo facto,vel admittet, vel repellet actorem,vel reum ad probandum,vel à probando, prout sibi de iure videbitur faciendum:vel cassabit processum,remittens,si eũ inuenerit ex tenore remissionis,vel aliter,contra ordinem iuris factum,vel in se repugnantiam continere: vel etiam secundum illum ad vlteriora procedet,si eum inueniet ritè factum, vt extrà de pur.cano.c.cùm dilectus.§.his igitur. Quòd si plena fit remissio,procedet ad sententiam:alioquin non,vt ext. de elec.dudum j.§.cùm autem.Si altera pars sit tantùm præsens,vt iura contumacis & rationes contineantur in remissione,poterit procedere superior ad sententiam:aliàs non,vt in præ. §.cùm aũt.cũ enim quę libet pars cum actis suis debuerit comparere in termino sibi assignato,non debet ɔtumax vlterius expectari,C.de iud.properandum.§.si autem.sed ipsius absentia Dei præsentia repleatur,vt ex trà de do.& contu.veritatis.& de eo,qui mit.in pos.causa rei seruandæ,eum qui.De officio autem eius, ad quem causa per appel
4 lationem defertur,dicam ĩ.de app.§.de officio. ¶†Sed nunquid remissio iudicum ad curiam missa,fidem facit,vt videlicet credat literis eorum super his, quæ domino Papæ super processũ scribunt?ar.quòd sic,in præd.§.his igitur.& de exces.præl.inter dilectos.§.præterea.& c.ex literis.§.j.ver.fi.& de accus.cùm dilecti.§.j. ver.mandamus.& de dolo & cont.veritatis.§ nos igitur. & đ of. del.cùm olim.§.præterea.Ar.contrà, extrà de prob. quoniam cõtra.& ff.de cust.reo.diuus.nam etiam literis Cardinalium nõ creditur,vt no.s̃.de teste,§.j.vers.item quòd fuit.Soluit do. meus in præd. §.his igitur.quòd remissioni vnius iudicis non creditur, vt ibi in præd.c.quoniam contra.& hoc videtur mos curiæ appro-
a bare,secundum eum[a].Vel potest dici, quòd remissioni vnius iudicis ab vna parte exhibitæ creditur tanquam authentico,seu instrumento publico, si altera pars præsens non contradixit, argu. in præd.§.his igitur.& ff.de proc.si procuratorem. Cuilibet enim creditur contra se,vt ff.de interrog.actio.de ætate.& 14.qu.2.§.j. Vbi verò non est pars,nec remissio habet sigillum notum & auauthenticum,ei non creditur,arg.extrà de dolo & contu.c. cùm olim.& de cleri.pere.c.j. Si verò tale sigillum haberet,standum ẽ ei,nisi pars altera contrarium probet:ad quod est admittenda,ar. extrà de electio.cùm inter R.seniorem.§.fin.& c. scriptum.§.j. & de fide inst.c.2.Inn.Papa I I I I.notat extrà de probat.post cessionem.& B.Compost.cum eo super dec.de elect.statuimus.lib. vj.
5 †quòd literis iudicum,vel executorũ creditur,si sint duo,vt ext. de testibus,cùm à nobis & de concess.præben. accedens.& de accus.cùm dilecti.in fi.Et locum habet,si literæ cõfectæ sunt in modum actorum,designando videlicet loca & tempora,vt c.quoniã contra. secus si per modum relationis, seu remissionis, cui non creditur,nisi multa interueniant,quæ prædiximus,s.quòd fiat par te altera præsente,& copiam eius recipiente:& alia,de quibus ha bes extrà de app.intimasti,& C.de releg.l.j.2.& 3.Idem tamen B.
b no.super dec.ext.de rescr.capitulum[b].quòd creditur literis abbatis dicentis se de mandato apostolicæ sedis fecisse aliquem recipi in canonicum alicuius ecclesiæ.nam ministro creditur in facto sibi commisso,s.quòd faceret eum recipi,ar.ff.de reb.eor.qui sub tut.vel cur.sunt,l.magis.§.nec tamen.Arg.tamen contrà in ea.l. §.
c item prætor.vers.nec nimiùm[c].Tu dicas,quòd sigillo vnius iudicis delegati,vel ordinarij,vel etiam executoris partes iudicis assumentis,negocium remittentis creditur, quantum ad hoc vt credatur negocium remisisse:& vt causa in curia,vel coram superiore agatur,vt in primis concord.non tamen quantum ad contenta in remissione,seu quantum ad actitata iudicialiter coram eo,et si ipse voce propria sic esse asserat,nisi quatenus in causa legitimè &c.vt in præd.c.quoniam contra.Vbi verò non iudicialiter executor processit,sed certum ministerium sibi iniunctum exequit, tunc postquam de suo sigillo constat,satis in hoc sibi soli credit referenti,cùm in hoc magnum præiudicium non versatur. nam & coram superiori partes poterunt suam iustitiam consequi: & hoc curia seruat,quicquid do.meus Host.s̃.no.& sic intelligit prę dic.§.nec tamen.& ar extrà de app. cùm parati. cum suis concor.
6 multùm enim interest inter ista,vt extrà de off.del.c.si.in fin.¶† Quid ergo,si iudex,vel executor testificentur coram se appellatũ esse?Resp.ei non creditur soli,nec etiam duobus,si in formam relationis,seu remissionis scribãt:secus,si in formam actorum,vt p̃misi,secundum B.quamuis & hoc fortè de iuris rigore valeat impugnari.nam non creditur testimoniis, vt ff.de testib.l. 3.§.item diuus.& extrà de cohab.cler. & mul.tua. nisi fortè producerētur in testes,secundum ea quæ no.in præd.ver. item quòd fuit. Arg. tamen,quòd vni creditur,extrà de ap.cordi.in prin.ver. in quib⁹. lib.6,vj.Consulo igitur iudicibus,vel executoribus negocia referentibus,seu remittentibus,siue testificantibus,vt processus, seu acta coram se habita per manum publicam scribi, vel saltem authentico sigillo faciant sigillari:& sic scripta,seu sigillata,remittãt
7 remissionis autem literam suo sigillo sigillent.¶†Illud autẽ certum est,quòd vbi in rescripto illa clausula apponitur, Quicquid autem inde feceris, nobis per tuas literas tuo sigillo sigillatas studeas intimare:tunc tali inscribenti creditur propter formam iniuncti mandati.Quibus autem sigillis credatur,no.s̃.de prob.§.videndum.vers.x.

ADDITIONES.

a Eum.¶Vt ibi scripsi in gl.no.secundum Host.& eius etiam est,qđ sequitur,vsque ad vers.Inn.
b Capitulum.¶Vbi scripsi post gl.ad fi.j.col.ver.sed quæritur.
c Nimiùm.¶Vide,quod dixi s̃.de teste,§.nunc tractandum. versi. hoc autem.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Remissio facienda est ad eum,à quo appellatum est,cum in forma iudicij procedebat.*
2 *Forma rescripti circa iudicia, cum remissio facienda non potest propter dubiũ facti determinari.*
3 *Dicente aliquo appellatum ante diffinitiuam,si hoc falsum inueniatur,ad quem debeat fieri remissio.*

¶De remissionibus,quæ fiunt à superioribus ad inferiores iudices.

6.§.Sequitur videre de remissionibus,quæ fiunt à superioribus ad inferiores iudices, quando appellare contingit:super quam secũdum vsum Romanæ curiæ regulariter est tenendum,quòd si appellãs primò à subdelegato ad delegatum,deinde ab ipso delegato ad Papam impetrat super appellatione,secundum ea,quæ no.ĩ.de ap.§.de officio quoq;. ver. porrò si appelletur. ibi,quòd si à subdelegatis,&c.& si non ita inuentum fuerit verum esse,prout impetrans asserebat,tunc ad eũ, à quo nouissimè appellatum est,debet negocium remitti, etiam si plures literæ impetratæ fuerint hinc & inde,ar.ext.de ap.vt de-
a bitus.in fi.& 2.q.6.in fi.q.[a]Si autem quod asseruit, fuerit ab impetrante probatum,procedendum est per iudicem appellationis iuxta continentiam literarum directarum ad eos,vel subdelegatos
1 ipsorum,qui probantur vltimò grauauisse.¶† Item remissio facienda est ad eum,à quo appellatum est, cum in forma iudicij p̃cedebat,ext.de ap.cordi.prope fi.li.6.Si verò aliquis conquerať, quòd eius superior,qui in ipso iurisdictionem habebat,grauabat eundem in his,quæ in iudiciis,vel circa iudicia non aguntur, vt ĩ hoc exemplo:
b ¶FORMA[b].Cum quæritur quis,quòd suus episcopus,vel archidiaconus eum indebitis exactionibus aggrauabat: & licet p̃pter hoc ad sedem apostolicam appellasset, idem tamen in eum post appellationem huiusmodi excommunicationis sententiam auctoritate propria promulgauit,sic concludi potest:

¶FORMA.Mandamus,quatenus partibus conuocatis:vel, mandamus,quatenus,si est ita,sententiam ipsam denuncians nullam eẽ, ac reuocans in statum debitum,quicquid post appellatiōem huiusmodi inueneris temere attentatum:audias causam,&c.facies, &c.alioquin sentẽtiam ipsam (sicut rationabile est) prolatam, facias auctoritate nostra,appellatione remota,vsque ad satisfactionem condignam inuiolabiliter obseruari.Et est considerandum, quòd quandocunque primus iudex est officio suo functus, si fuerit diffinitiua sententia lata,debet alioquin sic obiici.

¶FORMA Alioquin sententiam ipsam,sicut iusta est,facias per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari:vel, si est excommunicationis (sicut rationabiliter est prolata) facias auctoritate nostra vsque ad satisfactionem condignam,&c.Si verò restabat cognitio,cùm fuit appellatum,tunc debet fieri remissio, prout dictum est.Item si primus iudex,qui grauasse dr̃ sit defunctus,& forte fuerit delegat⁹ in dignitate aliquas ɔstitut⁹, & fuerit ei scriptũ p̃prio noĩe ñ expresso,vt ext.de of.del.q̃m.ɔcludeť, ꝙ p̃cedat in cã iuxta ɔtinẽtiã literarũ ad talẽ iudicẽ directarũ:alioqn ad eiusdẽ successoris p̃tes remittať examẽ.Si verò nomẽ illi⁹ iudicis,à quo appellatũ ẽ,exp̃ssum fuit,& mortu⁹ ẽ,tũc dicať sic: Alioquĩ ĩ nego
2 cio memorato supsedere curetis.† Porrò circa iudicia,cũ remissio fa

ADDITIONES.

a Quest.¶Apertiùs apparet intricationis exemplum de exce.dilecti filii.quod facilè intelliges per id.quod ibi dixi super vlt.gl.
b FORMA.¶In formulario Romanæ curiæ,sub tractatu Reuocatoriarum,habentur hæ formæ,& vide ĩ.de ap.§.de off.8.col. ver. cæterùm si remissio.

ſio facienda eſt quęcunque pp dubiū facti,nō pt determinatè dici, ad quem ſit negocium remittendum.xj.q.3.graue.33.di.habuiſſe.& tunc ſic dicendum eſt:

¶FORMA. Alioquin partes remittas ad eos, ad quos de iure videris remittendas:vt patère poteſt tunc, cùm aliquis conquerit de pluribus reſcriptis ab eodem,& ſuper eodem,ad diuerſos iudices impetratis,ita quòd vnum de alio nō faciebat aliquam mentionem: quo caſu impetrans coram diuerſis tractuſ, taliter aliqñ conqueri conſueuit, q̄ talis eius aduerſarius ſuper tali re non vt ſuam proſequeretur iuſtitiam,ſed vt ipſe,qui nūc impetrat, fatigatus laboribus & expenſis,damnoſam pactionem inire, vel iuri ſuo cedere cogatur,ad diuerſos alias de aliis non facientes aliquā mentionem ſuper eodem negocio literas apoſtolicas impetrauit:& ad querelam huiuſmodi,etiam ſi non ſit appellatio interpoſita,taliter vexato in odium vexātium ſedes apoſtolica ſubuenit: quia impetrator commodo caret vtrarumque, ext.de reſcr.ex tenore.propter quod impetrans ſic petat. Quare ita fatigatus duxi ad apoſtolicæ ſedis prouidentiam recurrendum:& concluſio talis erit,

FORMA. Mandamus,quatenus,ſi eſt ita,illum impetrantem, de quo queritur,vtrarumque literarū commodo carere,decernens cum immoderatis expenſis,quas propter hoc iſtum feciſſe conſtiterit,condemnare procures:ext.de reſcr.c.fi.alioquin negociū ad eos remittas,ad quos de iure videris remittendum:impetrantem in expenſis legitimis,&c.teſtes,&c.& hoc,cùm in modum q̄relę proponitur grauamen ſuper impetratione plurium literarū. Si verò per eas proceſſum fuerit,&neſcitur:vel in literis,quę mō contra illas impetrantur,non dicitur,quæ primò fuerint impetratæ,poteſt ſic ſimpliciter concludi:

¶FORMA. Mandamus,quatenus,ſi ita eſt,illum impetrantem vtrarumque literarum commodo carere decernēs, ac proceſſum per eas habitum denuncians non tenere, eum immoderatis expenſis,quas propter hoc reum feciſſe conſtiterit,condemnare p̄cures:alioquin negotium ad eos,ad quos,&c.vt ſ. non enim valet proceſſus habitus per literas ipſas,vt ext.de reſcr.diſpendia. §.j.lib.6.

a ¶†Si autem fuerit appellatum à iudice, ad quem impetratæ fuerunt literæ non facientes de prioribus & proceſſu per eas habito aliquam mentionem pro eo, quia ipſe iudex exceptiōem huiuſmodi non admiſit,alia erit concluſio,vt ſ.de reſcr.præſentata.§.ratione formæ.ver.porrò.ſed hic articulus.& ſeq. Item cùm dicitur appellatum ante diffinitiuam,ſi hoc falſum inuenitur,nō fit remiſſio ad iudicem,qui functus eſt officio ſuo,vt no.j.de ap.§.de officio quoque.ver,porrò ſi. Quòd ſi appellatum fuerit à diffinitiua,& appellatus nimium præoccurrens & præueniens appellantem,impetrat ſuper confirmatione ſententiæ,ad quos facienda ſit tunc remiſſio,vide in præd.§.ratione formæ.ver. eſt & caſus,

¶Bald.de Remiſſionibus.

¶NOTA, q̄ totus proceſſus delegati factus ante reuocationem cōmiſſionis,valet,§.quæ autem.poſt prin.G. ¶Not. q̄ iudex,poſt quā cām commiſit,non pt vlteriùs ſe intromittere, c.§.in fi.Gul. ¶No. q̄ remiſſio fit vel pp cauſæ arduitatem, vel propter defectum iuriſdictionis,vel propter formam mādati, vel pp iudicium alibi cœptū,§.nunc videamus.per G.facit ext.de or,cognit.c. tuā ff.de lib. cauſ.l.cognitio.§.ſi plures.G. ¶No. q̄ ille,qui refert, poteſt aſſignare partibus terminum ad comparendum coram eo,ad quem remitit,§.videndum.per G. ¶No. quòd ſi mandatur alicui, quòd remittat cauſam inſtructam,ſufficit ei,ſi mittat cum ea iſtructionem,quam recepit,quam partes voluerunt & potuerunt p̄ducere,ver.hoc quoque faciendum.quod no.G.Non creditur ei quod dicunt iudices in forma remiſſionis:ſecus ſi in forma actoris,§.pen.ver.pen.& fi.G.

Particula III.

a ¶De Sententia,& de his quæ ipſam ſequuntur[a]. Rubrica.

QVONIAM deliberatione habita cum peritis,factaque relatione iudex præſentibus partibus, vel cōtumaciter abſentibus debet ferre ſententiam vt j.§.qualiter.ideo conſequens eſt, vt de ſententiis aliqua diſcutiamus[b],dicentes:Quid ſit ſentētia:quot ſint eius ſpecies:à quo ſit ferenda: quando ſit ferenda : qualiter:de diuerſis ſententiarum formis : quis ſit ſententiæ effectus : qualiter ſententia in iudicio prolata, impugnetur:& quibus remediis, vel modis, valida ſententia ſubleuet, impugnetur,ſeu retractetur.

ADDITIONES.

a ¶Pileus quarta parte ſua rubrica pen.poſuit de ſnīa diffinitiua. ¶Tā.ſua quarta parte in pri.poſuit ſucceſſiuè tres rubricas,quas proſequendo auctor hoc innuit:prima de ſnīa, & interlocut. ſa, quæ ſententia eſt ipſo iure nulla.tertia,quomodo valida ſubleuetur,& quomodo de falſo agat. ¶Roſ. d̄ ac.in fac.ex re iu. ¶Vber. de Bo.de ſnīa ordinarij & delegati,char.2.& 3. ¶& Io.de Deo de his,rub.pe.& antepen.v.li.Cauil.Et hæc reſpiciunt etiam rub.j.p xi.& ipſe Io.de Deo,lib.7.ponit primam de ſententia & interlocutionibus,& li.j.Iud.ponit rub.de prolatiōe ſnīæ. ¶Vber.de Bo. & Baga.in Cauil.ponunt duas rub.primam de exceptiōibus poſt ſententiā:& ſecundam de impedimentis executionis,& de nullitate,& annullatione ſentētię. ¶Bon.ineptiſſimè locauit materiā iſtā.in ſecunda enim parte intra formas libellorū poſuit tractatū de appellatiōibus,& demū de ſententiis & ipſarū nullitate & iniquitate,cū poſt ſuam quartam partem,finito tractatu teſtiū & de poſitionū,illas duas & ſecundā primò ponere debuiſſet. ¶Aegi. de formis ſentētiarū ponit ī lxviij.c.& ſeq.& c.lxxix.de ipſiꝰ nullitate ponit ī lxxiij. ¶Alb.Gal.ponit rub.d̄ ſentētiis. ¶Nepos d̄ Mō. Albano poſuit rubricā ↄ ſententias,& de eis retractandis,Gui.de Suz.ponit rubricas de ſententia ferenda,& ipſiꝰ nullitate, & quis de illa cognoſcat. ¶Gallicꝰ poſuit rubricā de ſentētia diffinitiua.

b Diſcutiamus. ¶Quærunt aliq,an diffinitiua ſententia ſit de actis cauſæ?& videtur, q̄ non:quia l.2.C.vt lit.pend.poſt pronunciationem & acta,vt diuerſa.ad idem C.de ap.l.à p̄conſulibus.Bene facit etiam dec.qm̄ ↄ.de prob.vbi vniuerſa iudicij acta ↄſcribātur videlicet,citationes,&c.& ſub illis vniuerſis actis non ponit diffinitiuam. Ad idē dec.vl.e.ti.de teſti.præſentata.ad fi.vbi iuxta acta mandatur diffinitiua ferri.facit de ap.intimaſti.& cle.e. ti. appellā ti.de reſtit.ſpol cū ad ſedē.ver.nos prioris.de of.del.cū olim.2.in fi.In contrarium C.de dona.ſancimus.§.his inſuper.& §.ſin autē. 2.vbi donatio,quę eſt principale,ad quod tenditur,dr̄ actis iſinuari.ad idem in auth.vt fratrum filij,§.illud.Col.6.ſa.C.de re iud.geſta,cum ſuis gl.C.de eden.l.2.Fortiùs facit de re iu.cùm æterni.li. 6.vbi ſententiæ concipiendæ & ferendæ ponuntur inter agenda cauſæ:per quod fateamur diffinitiuā eſſe de actis, cùm inter acta ferri debeat,& loco iuridico:vide j.§.qualiter.ver. debet autem. in fi.iura,quæ hoc volunt.Nec obſt.quòd ex actis fertur diffinitiua.nam idem in interlocutoria,quæ tamen eſt de actis,vt in decr. quoniam contra.quæ dec.etiam non obſtat,quæ ſolùm ſuper p̄ceſſu ſcribendo prouidit:de diffinitiua ſcribenda non dixit, quia prouiſum erat per alia iura,quæ vide j.§.qualiter.in prin.& §.iuxta.ver.non valet etiam. ADDE,quòd nomine actorū veniat ſententia,Bal.conſ.cccxxxviij.inci.ad officium.j.lib. An ſententia,ſit de proceſſu,vide Ab.Sicu.in c.cùm I.& A.in prin.ij.col.ext. de re iu.& plenè per omnes Doctores ext.de prob.in c.quoniā cōtra.

¶Sententia quid ſit.

1.§.Sententia eſt iudicialis diffinitio controuerſiæ finē imponens,condemnationem, vel abſolutionem continens:vt probatur j.§.prox.Excommunicatio autem,vel Interdictū,impropriè dr̄ ſentētia:quia potiùs punit, quā cauſæ finem imponat,xj.q.3.nemo.ideoque potiùs dici pt pœna quàm diffinitio,24.q.3.corripiantur. Quæ autem differentia ſit īter ſententiam,& rem iudicatam,no.ff.de re iud.l.j.C.de ap.litigatoribus[a].

ADDITIO.

a Litigatoribus. ¶Vide quod dixi eo.ti.ſuper rubr.ſ.quòd ponitur res iudicata,largè & ſtrictè.
ADDE Bar.in l.j.ff.de re iud.& quæ ibi poſui.
ADDE etiam But.& Ab.Sicul.& nouiſſimos in rub.ext.eo.ti. de ſent.& re iud.

SVMMARIVM.

¶Sententiæ ſpecies quot ſint.

1 *Sententia interlocutoria quæ ſit.*
2 *Vox iudicis rei iudicatæ non ſemper habet auctoritatem.*
3 *Sententia diffinitiua quæ dicatur.*
4 *Sententia quandoque dicitur præceptum.*
5 *Iudex præcipiens aliquid certa die ſolui,an hoc poſſit præcipere ſub pœna dupli vel tripli.*
6 *Præceptum iudicis quandoque non valet.*
7 *Sententia quandoque mulcta nuncupatur.*
8 *Differentia inter pœnam & mulctam.*
9 *Condemnati in arengis publicis (vt fieri ſolet in Italia) an ſint infames.*
10 *Sententia ſuper crimine famoſo lata,ſemper condemnatum reddit infamem,licet de pœna nulla fiat mentio.*
11 *Papa an poſſit,quo ad forum ciuile,infamiam irrogare.*
12 *Titulus ff.ſi quis ius dic.non obtemp.an locum habeat in poteſtatibus & iudicibus noſtri temporis.*

13 *Iniuriæ plures simul irrogatæ, vnum tantùm maleficium æstimatur.*
14 *Condemnatis tribus in centum ex eodem delicto, an vnusquisque pro virili portione condemnetur.*

2.§.Species autem iudicialis sententiæ sunt quatuor: sc. interlocutoria, diffinitiua, præceptū, & mulcta: est & quinta, s. sententia dispensationis. hæc tamen non semp
a est iudicialis[a]. ¶†Interlocutoria est, quæ fertur inter principium
1 & finem causæ: non super principali, sed super incidentibus quæstionibus, vel emergentibus: putà super libello offerendo, vel corrigendo, super dilatione danda, vel deneganda, & similibus exceptionibus, vt ext. de officio del. significantibus. & de testi. significauerunt. & de off. del. c. fi. ex his enim iuribus probatur, ꝙ interlocutio non est plena diffinitio, sed semiplena: ideoque non dicitur diffinitiua, ff. de arbi. qualem. & C. de reb. cred. l. pen. & quan-
2 doque fertur sine solennitate, C. de fide inst. iudices. ¶†Et nota, quòd non omnis vox iudicis rei iudicatæ habet auctoritatem, C. de sen. & interloc. ex stipulatione. & l. post sententiā. per quas le
b ges dixit Io. de Deo[b], interlocutoriam non obtinere vim rei iudicatæ: quod falsum est, vt ext. de ele. cùm dilecti. ad fi. ff. de arbit. dicere. prope fi. nisi, quo ad hoc, quia potest reuocari, ff. de re iud. quod iussit. ext. de ap. cum cessante. Quod qualiter possit, vide s.
3 de exc. §. viso. ver. sed si iudex. & seq. ¶†Diffinitiua verò est, quæ principalem diffinit quæstionem: & hæc debet continere condē
c nationem, vel absolutionem, aliter non valet, ff. de re iu. l. j. C. e.[c] præses. 2. q. 6. §. diffinitiua. ext. de acc. illa. vel aliquid, qđ tm̄ valet, ff. đ ar. qđ tñ. §. si arbiter. ff. de re iu. in summa. & l. ait prætor. ext. de ver. sig. c. ī his. nisi in cā appōnis, vbi ñ habet iudex necesse dicere Absoluo, vel Condemno, sed tantū Confirmo, vel Infirmo priorē sñiam, C. de ap. eos. rub. j. in fi. princ. ibi, vel iniustam, &c. vbi de hoc. Cōsulitur tñ, ꝙ vtrūq; ponat, ext. de ap. c. j. ext. de re iu. ad ꝓ-
d bandū. & j. §. vt autem. ver. in iudice[d]. Et quælibet præmissarū requirit iuris ordinem: & etiam sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, & missionis in possessionem: quod dic, vt no. 2. q. j. in summa. Sententia autem excommunicationis potiùs trahitur ad naturam interlocutoriæ, quàm diffinitiuæ, vt ibi innuit Io. & meliùs, secundum do: meum, ext. de sent. exc. c. cùm medicinalis. & s. in prin. huius ti. ¶†Est quoq; & tertia species senten-
4 tiæ, quæ dicitur Præceptum: putà cùm quis à reo in iudicio absq; libello cum instrumento debiti petit decem, & reus confitetur d̄ plano. tunc enim iudex sine alia causæ cognitione ei præcipiet, ꝙ
e certo termino soluat: & hoc dicitur præceptum, & non sententia[e] quia ordo iudiciarius non est seruatus: alioquin sententia non valeret, 2. q. 6. §. diffinitiua. resp. j. de hoc no. in præcedenti summa
f & ext. de elec. dudū. 2.[f] An autem à præcepto valeat appellari? dic
g vt j. de ap. §. in quibus. ver. 2.[g] ¶†Sed nunquid iudex, qui ꝓcepit
5 aliqd solui certa die, pt hoc præcipere sub pœna dupli, vel tripli[h]?
h Videtur, quòd sic. nam & testator potest hæredi aliquid præcipere sub pœna, vt C. de his, quæ poe. nom. in test. vel codicil. l. vni-
i ca, & extr. de testa. Raynaldus. prope prin.[i] Sed dic contrà, secundum Vber. non enim potest præiudicare, nisi de eo, de quo actū ē coram eo: at de hoc actum non fuit, ff. de iu. de qua re. ext. de cau. pos. cum super. ad fi. & de simo. licet Heli. & facit ad hoc C. cōmi. & epistol. l. interlocut. quamuis possit responderi, ꝙ præceptum non est sententia. vt præmisi: & idem est in sententia diffinitiua, cùm non fuerit ad hoc actum. Tu dic, ꝙ si iudex euiderer præsumit contumaciam & malitiam condemnati, satis ei poterit ex officio suo quasi exequendo præceptum suum sub certa pœna præcipere, vt certa die tradat, vel soluat, per præmissa iura, & ar. eorū, quæ no. j. ver. prox. & ar. ff. de doli excep. apud Celsum. §. Labeo. Sed ibi loquitur in tali actione, super qua contumax mulctari poterat. Iudex enim & arbiter possunt in quibusdam actionibus arbitrariis mulctare contumaciam, vt no. ff. de arb. non ex omnibus & in præ. l. interlocutio. & ff. de vsur. l. j. Item quia sic consuetū est fieri, & ideo sic obseruandum est, ff. de legi. si de interpretatione.
6 ext. de consue. cùm dilectus. ¶†Quid si iudex præcepit mihi, vt soluam tibi decem intra octo dies, nisi probauero solutionem in traipsum terminum? Et videtur tale ꝓceptū nō valere, C. de fruc. & lit. expen. terminato. ff. de cond insti. si Titius. ff. de serui. l. viæ. ff. de vsu & hab. l. vsus. & no. e. ti. per seruū. §. fi. Videtur enim talis sententia continere impossibilitatē iuris, vt videlicet post rem iudicatā testes producantur. item ar. ad hoc ff. de iud. non quemadmodum. ar. C. de sent. & interlo. om. iud. prolatam. Arg. contrà ff.
k quando ap. sit. l. j. §. quid ergo[k]. & vide j. §. iuxta. ver. sed ecce. ¶†
7 Est & quarta species, quæ dicitur Mulcta[l], cùm videlicet iudex ꝓ
l pter euidentem litigatoris contumaciā ipsum pecuniariter mulctat, vt C. de mod. mul. per totum. ff. si quis ius di. nō obtem. l. j. qđ & potest iudex facere delegatus. vt ext. de off. del. pastoralis. §. itē cùm totū. & c. fi. ff. de iud. si longiùs. Sed vr̄, ꝙ in iudiciis nō habet locum mulcta s̄m canones, vt ext. de do. & cont. c. j. licet aliud sit secundū leges, vt in præd. l. si quis in ius voc. non ie. sed præ. decr. locū habet in delegato. Ordinarius autem bene mulctat, ff. de iudi. l. 2. §. fi. Sed & delegatus mulctare potest, si ꝓpter contumaciā partis iustitia periclitatur, ext. de of. del. præterea. de pœ. dilectus. & c. fi. Arbiter quoque mulctare pt̄, ff. de arbi. non ex omnibus. ¶
8 †Est aūt differentia inter pœnam & mulctam. nā pœna infligit ī corpore,

ADDITIONES.

a Iudicialis. ¶Et de his dicetur in §. vt autem. char. vl. ver. postremò vsque ad finem.
b Io. de Deo. ¶Cauil. lib. 7. rub. j. ante fi. & saluari potest dictum Io. per id, quod sequitur: & sic etiam dixit ipse Io. in lib. Dispensationum & sententiarum, in fi. vbi dicit, Interlocutoriā reuocari posse: si tamen non suspendatur per appellationem intra decem dies transit in rem iudicatam. allegat eandem dec. cùm dilecti. & dec. significauerunt. de testi.
c C. e. ¶Sc. de sententia & interlocut.
d Iudice. ¶Ibi dicam.
e Sententia. ¶In forma, quam posuit s. de renun. & conclus. sub §. bene fertur sententia. & ideo ibi ponitur litis contestationem facta. Veritas ergo est, ꝙ in tali breui cursu causæ posset ferri sñia, & fieri præceptum tantū. quod satis probat l. si reus. ff. de procur. & ff. de iud. si debitori. quod intelligo, siue sit iurisdictio cōtentiosa, siue voluntaria, dummodo talis sit, quæ prorogari possit.
f Dudū. 2. ¶In gl. sed pone. & de verb. sig. ex parte. in vl. gl. in auth. de exhib. & intro. reis, ver. suscepto. in gl. f. & huius formam vide j. §. vt autem. post prin.
g Ver. 2. ¶Habeo de ꝓcepto quæstionē solenniter disputatam, an præceptū, qđ ad meā petitionē fecit iudex Titio meo vicino, ne ꝓcederet in quodā opere ꝑ eū inchoato, donec videret, an id de iure facere posset, ad petitionē ipsi^9 Titij statim tolli debeat? Ad affirmatiuā allegat, ꝙ cā nō cognita, & parte nō vocata fieri nō debuit: q̄ si ꝑsens fuisset, inducere potuisset illū ad non faciēdū, ff. de arb. si in tres. Itē nō ipse fecit, sed nūcius: & q̄ causæ cognitionē cōsiderāt, ñ ꝯmittunt, ff. de of. ꝓcon. nec q̄cquā. §. vbi. Et hec duo faciunt ꝓceptū nullum, sicut & sñia nulla esset lata ꝯ absentem non ꝯtumacē, vel per aliū recitata, ff. q̄ sen. sine ap. rescin. l. j. §. itē cū. & C. de sen. ex breui. reci. l. 2. de re iud. tenor. & e. ti. c. fi. li. 6. Reuocetur ergo, quatenus de facto ꝓcessit, & postea cognoscat, an ꝓceptū debeat iterari simile C. de ord. cog. si res tuas. Itē si velles fateri ꝓceptū nullū, fateri oportet illud iiustū: qđ iudex corrigere pt, ergo dēt, ff. de re iud. qđ iussit. ext. de ac. qualiter. In ꝯriū, allegat, tolli nō debere ꝓceptū, ne sit elusoriū, ff. de iud. si ꝓtor. in prin. inducit. l. ff. de bo. poss. l. 3. §. si cū eo. vbi bonorū possessio, q̄ ēt ī ꝑorietate i^9 tribuit, dat̄ cā ñ cognita. Fortiùs ergo dari potuit hoc ꝓceptū. ad id. C. si ꝑ vi, vel alio mō, l. si. Licitè ergo factū iudex tueri debet, nō tollere, & sic me decipere, ar. C. de his, q̄ ve. ætat. l. j. Et si diceret, ꝑ aliū iudicē tolli posse, faciēs tñ nō pt̄, ff. de re iud. pt iudex & l. Paul^9. Soluit, ꝙ sicut factū sine causę cognitiōe fuerat, sic erat ēt reuocādū, ff. de reg. iur. nihil tā naturale. ext. e. ti. c. j. Pl^9 placet q̄ rēti distīgui, an iudex factur^s fuisset ꝓceptū, ēt parte ꝑsente: & tūc nō reuocet̄, sed aliàs reuocet̄. Exēplū de primo, qñ ꝓmpta erat rixa & arma recepta, ff. de vsufr. eq̄ssimū. qđ eī Titio inuito poterat, potuit & eo ignorāte, vel absente, ff. de iud. cū furiosus. ꝯiuncta cū l. muneru. §. iudicāri. ff. de mu. & ho. & C. de distra. pig. si cessante. & l. seq. ī fi. ꝯiūcta cū l. 2. Sequēs ti. refert, ꝙ qdā iuris ꝑitissimi ēt casu, quo rixa timet̄, statī ꝓceptū tollunt: sed partibus ꝑsentibus statim illud renouant, vt sic satisfiat iuri sine timore periculi, & quasi non videat̄ sublatū, qđ subitò reformat̄, ff. de in integr. resti. l. nemo. De præcepto facto duobus, ne se intromittant de possessione cuiusdā fundi, vsque quo cognitū fuerit, ad quē spectet, post hoc recepti sunt testes vtriusque partis: dicit Alber. Gal. e. ti. ver. sed pone quæstionē. tenere ꝓcessum, si simpliciter iudicis officium implorabit: aliàs iudicialis processus non valeret. ibi vide. ADDE, quòd factum sine causæ cognitione, absque ea etiā possit reuocari: tenet Rom. cons. clviij. circa articulum. & Bald. cons. clxvj. 3. lib.
h Vel tripli. ¶Vide ad materiam, quod dixi s̄. de iur. om. iudi. in fi.
i Prope prin. ¶Et ibi satis scripsi post Host. super gl. hoc bene.
k Quid ergo. ¶Quæ habetur 2. q. 6. biduum. in prin. & parū, vel nil facit. Inducere poterat de inst. cùm venissent. ver. non igitur. tñ đ interlocutoria loquitur: & de tali, qua nil iubetur dari, vel fieri. facit etiam, quod no. de ver. sig. ex parte. in fi. vlt. glo. Tutius est differre sententiam, vt fuit actum de re iud. suborta. ADDE Bal. cōsil. cccxxv. 3. lib.
l Mulcta. ¶De qua Host fecit specialem rub. quam incorporauit ī Summa j. rub. de sent. & re iud. vide s̄. de contu. §. nunc dicamus. post prin. vbi alias remissiones dedi.

a corpore[a],vt C.de ser.fug.quicunque.& de pœnis,l.fi.& ff.de in i[9] voc.l.fi.mulctatur verò quis in pecunia,vt C.de mod.mulct.eos.
b in fi.[b]per quas leges Potestates consueuerunt dicere,quando cō demnant in arengis moderata condemnatione propter paupertatē.potest enim prætextu eius iudex remittere mulctā, ff.de offi. præsi.illicitas.§.pe.ext.de rest.spol.olim.2.ext.de vsur. cùm tu. & in præd.l.eos.ext.de sol.c.fi.Item à pœna non appellatur, à mulcta sic,ff.de ver.sig.si qua.Item pœna infamiam irrogat,vt 2.q.3.§. notandum.& 3,q.7.§.porrò.mulcta verò non,vt C.de mō mulc. l.j.et secundum quosdam,si quis fuerit de famoso iudicio, putà
c furti,condemnatus[c].sed secūdum hoc multos posses ab infamia liberare.Vnde dic,secundum Alb.Pap.quòd ibi fuit mulctatus de tali delicto,quod infamia nō irrogabat: aliàs enim secus esset, si esset alio genere pœnæ damnatus,C.de his,qui no.infa & si seuerior. & l.seq.nec enim potest facere iudex, quin damnatū de furto se-
g quatur infamia,ff.de fur.si pt.2.q.3.§.hinc colligitur.in prin.¶†Quid de istis,qui quotidie in Italia condemnantur in arengis publicis, nunquid sunt infames? Dicit Alb.Pap.quòd non:tū quia illud fit pręter legē:tū quia fit dieb.festiuis,C.de fer.l.fi.&ext.e.c.j.& c.fi.tum quia sentētia dicitur à tabellione stante,nō sedente,j.§.iuxta.vers.itē est nulla,tum quia iudex pronunciat per aliū,non per se,j.§.prox.in prin.tum quia fertur partibus absentibus,nec citatis,j.§ qualiter. Item debemus defendere famam alicuius,ext.de accus.licet.in fi. ff.de poen.si præses.ff. de reg.iur.semper in dubiis. & l. si in duab. Mulctatus ergo et ex tali causa,quæ aliàs infamiā irrogaret,nō fit infamis.nam hodie omnia crimina extra ordinē aguntur, & non cum antiqua solennitate iuris,ff.de pœn.hodie.ff.de publ.iud.ordo.34.dist.fraternitatis.Vnde hodie ex tali iudicio,quo actum est extraordinariè,non infamatur quis,ar.C.de modo mulct.l.j.nam pœnæ & etiam odia restringenda sunt,de pœn.dist.j.pœnæ.ff.de
d lib.& posth.cùm quidam[d]. Alber.Pap.contrà:& dicit,quòd præd.l.j. C.de modo mulct.nō potest intelligi,quando mulctatur quis ex crimine infamiā irrogante.nam in crimine stellionatus, & in actiōe iniuriarū mulcta imponitur,& non pœna,quando certa pœna à lege inducta nō est,sed extraordinariè imponitur,vt ff.de cri.stel.l. pen.& §.pœnæ.ff.de iur.fis.l.fi.Ergo mulcta est, cùm à iudice imponitur,vt ff.de verb.sig.l.antepen.& tamen.ex ipsis infamia irrogatur.ff.de his,qui no.infa.l.j.in prin.& l.athletas.§.fi. & l.quid ergo.§.fi.ff.de pub.iud.infamem.Loquitur ergo,secundum eum.præd.l.j.C.de modo mulct.in mulctis,quæ fisco applicantur, vt e.ti. mulctarū.putà quia iudex mulctat facientē contra mandatū suū. tunc enim mulctatus nō fit infamis. Item nō obstat præ.l.hodie. & l.ordo.Quòd enim crimina extraordinariè aguntur,hoc nil facit,quò minus infamia irrogetur.nam & qui de crimine paciscitur, fit infamis,vt in præd.l.athletas.in fi.& tamen nullum iudiciū ordinarium & extraordinariū ibi agitatū est:& leuia crimina, putà duorum solidorum,extraordinariè audiuntur,& tamē ex eis quis
10 infamatur,ff.de accus.leuia.¶†Et ad huius articuli notitiam nota,quòd si iudex ferat sententiam super crimine famoso, licet de pœna nihil dixerit:nihilominus tamen fit infamis, C.de his, qui no.infam.furti.& l.si te.Et est ratio:quia pœnæ persecutio,&c.vt 2.q.3.§.notandum.prope prin.ff.ad Turp.l.j.§.j.ff.ad municip. ordine.resp.j.Supplet enim tunc lex factum iudicis.Et hic est prim[9] casus,quando aliquis fit infamis.¶Secundus est, cùm iudex per sententiam condemnauit aliquem de crimine famoso,non augēdo,vel minuēdo pœnam.nam hoc casu remanet infamis.¶Tertius,quando condemnauit,sed minorem pœnam sine causæ cognitione imposuit.nam tunc fit infamis,arg.C.ex qui.cau.infa.irro.& si seuerior.à contrario sensu sumpto ex verbis illis,certis rationibus motus.& ar.ff.de decur. ad tempus. ¶Quartus, si iudex pœnam pecuniariam auxit, in maiori pœna condemnando. nil enim valet augmentum pœnæ pecuniariæ,ideoque hoc casu fit infamis,vt ff.ex qui.cau.infa.irro. quid ergo. §. pœna grauior.Ex his quidem quatuor casibus semper infamis fit.¶Cæterùm non fit condemnatus infamis,si iudex mitigauit pœnam & condemnationem causa cognita,vt ff.de decur.l.generaliter.resp.j.Item si pro pecuniaria pœna corporis est irrogata & imposita, ff.de pœ. in seruorum.in fi.Vel,quādo imponitur corporalis pœna maior quàm deberet,vt C.ex qui.cau.infa.irrog.si Possidonium.& in p. §.pœna grauior.vbi de hoc.Quæ autem hic desunt,dic, vt in no-
11 stro aureo Repertorio sub tit.de pœn.in rub.qui sunt infames.† Et nota,quòd Papa potest,quo ad forum ciuile,infamiam irrogare,vt j.§.fi.ver.item no.quòd Papa. Vtrùm accusatus absens pos-
12 sit mulctari,no.j. de acc.§.fi.ver.quid si accusatus.& seq. ¶†Sed nunquid ti.ille ff.si quis ius dic.non obtem. locum habet hodie ī Potestatibus & iudicibus nostri temporis? Videtur,quòd non.nā omnib[9] magistratibus permissum est defendere suam iurisdictionē pœnali iudicio,id est,mulcta:non tamen duumuiris,id est, ciuitatum,& municipiorum defensoribus,vt ff.eo.l.vnica,sic.n.exponitur hoc verbum,secundum Azo.vt C.de iud.l.fi.Item defēsores ciuitatum non mulctant,vt C.de defens.ciuita.defensores. Dic contrà cùm habeant iurisdictionem:ergo per consequēs coercitionem,ff.de of.eius,cui mand.est iur.l.j.& fi.ext.de of.del.ex literis.&c.præterea.Nā & possunt audire leuia crimina,in auth.col.3. de defen.ci.§.audient.ext.de iu.c.fi.vnde & mulctare possunt,ne delusorium sit prætoris imperiū,ff.de iud.si prętor.ff.ne quid in lo.publ.l.fi.Et intellige,quòd possunt modicam mulctam imponere, vt in præd.l.de defen.ci.non maximam,vt C.de modo mulct.l.fi. Intelligitur autem modica,vel maxima,secundum qualitatem contemptæ iurisdictionis,& conditionem personæ,& consuetudinē ciuitatis, cui præest.In quibusdā enim ciuitatibus Potestates ha-
e bent liberum arbitrium mulctandi,& in quibusdam modificatā[e]. De facto autem iudices & Barones mulctant contra sua præcepta facientes vltrà quàm prædicta l.eos.de mō mulctarum,dicat.
13 ¶†Quid si præconizatum est publicè per ciuitatem, ne tale quod fiat:tandem aliquis contrà faciens vult se prætextu ignorantiæ excusare? de hoc in libro Rof.in ti.de edi.si quis ius di.non obtē.[f]
f Sed pone:in statuto ciuitatis Mutinæ continetur, quòd si quis a-
g lium pugno:vel palma percusserit[g],soluat centum solidos:& ecce aliquis vno impetu in eadem rixa alium decies pugno percus-
h sit:quæro,an decies in cētum solidos condemnabitur[h]? Et videtur, quòd non,C.de modo mulc.eos.§.id quoque.ibi, sed ad cōtinuatum,&c.quia vnum videtur fuisse maleficium,licet mai[9], quo ad priuati iniuriam æstimandam.Ergo sufficit, si semel ex maleficio condemnetur,ar.ff.si famil.fur.fec.dic.l.j.in fi.& l.seq.ff. de fur.ei qui.C.de annal.excep.l.j.C.de leg.cùm quō.& quasi expresè ff.ad leg.Aq.illud.§.fi.sed ibi de occiso:& ff.de act.emp.& ven.non est
i nouum.ff.fam.erc.hæredes.§.de plurib.& ff.pro soc.l.cùm duob.
k §.si plures.ff.de pop.ac.l.3.[i]Sed dic contra,C.de ser.fug.l.quicunque[k]. ff.de in

ADDITIONES.

a Corpore.¶Et in pecunia,si lege limitata ē,ff.de ver.sig. aliud.§.j. ADDITIO.Adde Car.Zab.in c.Raynaldus.ver,porro.co.fi.ver, & differunt.ext.de testa. vbi dicit,quòd mulcta & pœna differunt,tāquam genus & species:quia omnis mulcta est pœna:non ecōuerso.nam pœna comprehendit pœnā pecuniariā & corporalē,siue applicetur parti,siue fisco:mulcta verò solā animaduersionē pecuniariā continet,vt d.l.aliud.§.inter mulctā.Et an mulcta,quā iponit iudex,habeat locum de iure canonico,vide Abbat.in c.j.in j.& 2. col.ext.de dol.& contu.Hen.Fer.

b In fi.¶Dicunt auari,duplicem esse sanguinem,s.venarum,& bursarum.

c Condem.¶i.mulctatus.

d Quidam.¶de re.iur.in pœnis.& c.odia.lib.6.

e Modificatam.¶Hoc expressi post Rof.in remissio.quam in prin. huius materiæ dedi s.ver.est & quarta.

f Non obtem.¶Et dicam j.de const.ante finem.

g Percusserit.¶Ia.de Are.super l.ff.de iniur.item apud.§.conuiciū. distīguit,an statutū dicat,quòd dederit alapam,vel qui alapauerit, vt primo casu secundum numerum palmarum,secundo semel tantùm puniatur.videtur hæc quæstio respicere primum membrū.

h Condemnabitur.¶Tractauit hoc Albe.Gal.de acc.ver.pone quæstionem 9.ad quæstionem facit,quod no.s.de contu.§.nunc dicamus.ver.sed pone:iudex.& vide quęstionem,quam disputaui,positam sub regula,delictum.de reg.iur.li.6.
ADDE,vt per Bar.in l.vulgaris.ff.de fur.& eius cons.mihi ccxxij. incip.Antonius commisit adulterium.

i Actio.l.3.¶Inducitur ad hāc partē ff.de dona.inter vir.& vxo.l.3.§. si stipulanti. ibi, nam celeritate coniungēdarum,&c. Et hoc scias, quòd Mar.de Fano casum habuit pro indubitato,quando plura vulnera vno ictu vni fuissent illata,vt si duo cū forcipe,vel tria cū furca intulit vulnera:alle.ff.arb.fur.cæs.l.si gemma.& leges.de iniur.allegatas hîc in fi.& l.cùm antiquitas.C.de testa.& l.continuus.j.resp. ff.de verb.obl.
ADDE,vt plenè per Ang.cons.cccviii.

k Quicūque.¶Et ibi Cy.in v.q.ponit partē distinctiōis Dy.quā recitabat sup l.nūquā.ff.de priuat.deli.Sed vt pleni[9] illā scias,dic,quòd cū quæritur,an ex multiplicatiōe delicti multiplicetur pœna,aut ex actu continuato pluries delinquo, aut ex actib[9] diuersis & separatis.Primo casu,aut sunt species delicti eædē,aut diuersæ. Si eædē,vnū erit delictū, & vna sola pœna puniēdū,ff.de fur.īficiādo.§.īfās.nisi ī plures & contra plures psonas delinqueretur:quia tūc numeratione psonarū plura delicta cēsentur,ff.de iniur.l.i.& fi.& l.eū q.§.si nupta.Secūdo casu,quando sunt diuersę species delīquēdi,licet ex eodē facto continuato,tūc plura & diuersa sūt delicta,ff.de adul.l.si adulteriū cū īcestu. nisi ad eūdē effectū oēs species sequerētur,vt p.l.illud.§.fi.& ff.de fur. & l.si surripuit.Secūdū aūt mēbrū pricipale,quando diuersi & separati sūt act[9], prosequitur ibi Cy.vt si sæpi[9] sit iterat[9], & sæpi[9] ī alteri[9] iniuriā

vertitur

ff.de iniuriis,l.cum qui.§.j.ff.de adul.si adulterium.in princi. Tot enim sunt pœnæ, quot alapæ. sicut aliàs dicitur in stipulatione,& in legato esse,ff.de verb.obl.scire.& quod dicitur ff.de leg.2. l.iij. & præd.l.eos.loquitur,cùm quis condemnatus est ob culpã, vt patet in prin.eius. Videtur tamẽ,ꝙ de omnib.simul debet accusa
14 ri,ff.de iniur.prætor.§.si plures.& §.fi.& l.si plures.¶†Illud autẽ certũ est,ꝙsi iudex cõdemnat tres in centũ ex eodẽ delicto,vnusquisque ꝑ virili portione ꝯdemnatus est,vt C.si plures vna sent. cond.fue.l.j.¶Sed nunquid potest iudex adiicere in condemnatione,vt quilibet in solidũ teneatur?Resp.sic,qñ quilibet in solidũ cõuenit,aliàs nõ:ar.ff.comm.diui.vt fundus. Sed cùm tres cõ ueniunt ad centũ,& iudex eos condemnat simpliciter, nõ videt de toto dicere sententiã,quia nõ absoluit eos in residuo:quod sacere debet,ar.C.de ap.eos.& ff.de arbi.diẽ.vnde debet eos absol-
a uere de residuo:& sic eius sententia bene stabit, secundũ Vber.[a]

ADDITIONES.

☞vertitur,toties tenetur,quoties iterat,vt in ipsa l. quicunque. Si non respicit alterius iniuriam, vel damnũ, vt quia respicit illius malos mores,locũ habet l.eos.C.de mo.mul.vt ter tãtum puniatur in anno,& nõ vltrà.Et circa hoc audiui dominũ meũ dicẽtẽ, ꝙ l.eos.in §.id quoque.ꝑ literã ibi,in vnius correctione ꝑsonæ,si ad id cõtinuatio peccati impulerit,loquebatur in peccato inobedientiæ:& cùm pluries delinquitur circa idem,in terminus mulctauit iudex eum,qui ꝯ eius præceptũ lusit ad azardum:item ludit & secundò mulctabit:& sic tertiò,sed non vltrà eo anno,per illã l.istud est modò cõtinuare inobedientia in eadem specie,vel circa idem.tamẽ per diuersos,& successiuos actus:aliàs procederet, quod s.dixi.Host.inSumma,vbi s.§.&pro quibus.dicit,ꝙ qcquid iura dicant,iudices nostri temporis illa nõ seruant:ibi vide:&per hoc patet superuacuò quæri,an mulcta in eo saltem, quod excedit l.eos.sit ipso iure nulla : quod aliquibus placuit per l.certã ratione.C.quando prouo.nõ est necess.2.q.6. c.cũ certa.vbi ꝺ hoc.& facit,qđ de hoc no.s.ea.col.ver.4.Communiter tenetur,ꝙ valet,quando contumacia est in grauibus , vt dicit etiam ipsa lex in verbo,nec tamen.& est ratio:quia maior est cõtumacia in criminalibus,quàm in ciuilibus:maximè,quia circa principale,de quo impetitur,suspicionem inducit,de hæret.cùm cõtumacia.li.6.Et quantò crimen est grauius,tantò maior est suspicio,vt ibi,& ff.de his,qui sibi mort.consc.l.3.§.idẽ rescripsit.Quidã ẽt intelligunt l. eos.quando primum præceptũ non fuit pœna fulcitum:& facit quod no.ff.de custo.reo.l.si quis reum.in vlti.gl.Dicũt etiam isti, ꝙ l.si qua pœna.in fi.ff.de verb.sig.ñ loquit̃ de ꝑdicta.l.eos.moti quia illa non statuit,quantam pœnam dicat , sed quantã pœnã ñ dicat.Et ẽt simile in forma pauperum,de qua dixi j.de conc.ꝑbẽ. sup rub.sub ver.tractetur alia q.&sub ver.in 2.&3.q.ver.propter quod videretur.Item dicunt,iudices in initio actuũ,quos producunt,posse,qđ possunt ꝯhentes,ff.de manum.l.seruus hac l.ff. de verb.obl.l.in cõuentionalib.non sic ex postfacto,ff.de præt. sup. l.j.§.vl.Sed ꝯtrahentes pœnã,quam volunt,apponunt, ff.de ver. obl.stipulatio ista.§.alteri.ergo & iudex propter consuetudinem de qua s.Non plus insto.
ADDE,vltimam partem huius additionis videndam per Old.ꝯs. xv.incipiente,circa processum.
a Vber.¶Subtilizauit:sed ad hoc tendat iudex, vt exprimat, quòd centum solutis omnes sint liberati.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus & illiteratus iudicare non possunt.*
2 *Iudices simul plures existentes debent omnes iudicare,aliàs vnius sententia nõ tenet.*
3 *Duobus iudicibus ordinariis existentibus,si vnus absente alio sententiam ferat an valeat talis sententia.*
4 *Sententia semper est à suo iudice proferenda,id est ab eo qui iurisdictionem habet in quæstione proposita.*
5 *Sententiam ferens in aliqua causa in qua iudex non est,an possit talis sententia ratificari,aut validari per ratihabitionem ordinarij.*
6 *Sententia iudicis iurisdictionem habentis super re,de qua sententiam profert, an semper sit valida.*

¶Sententia à quo sit ferenda.

3.§.Sequitur videre,à quo sit sententia ferenda.Et qdẽ ferẽda est ꝑ os ipsius iudicis.nõ debet eñ alij ꝯmittere,ꝓlatione verborũ,alioquin ipso iure nulla est,C.de sen.ex bre.rec.l.i.& 2.& fi.ff.de arb.diẽ.in prin.&l.nõ distinguem⁹ §.qsitũ.ver.ꝙ si hoc mõ.extr.de ꝯsue.ad nrã.nisi iudex sit illustris. q ꝑt ꝑ aliũ recitare,dũmõ is,cui cõmittet,sciat legere, vt ibi,& in auth.vt ab illustri.& qui s.eã dignitatẽ sunt,§.sancimus igit̃.Col.
a v.ibi,ne cogant̃,&c.ᵃ¶†Quid si nescit legere iudex,vel nõ videt
1 nã cæc⁹,& illiteratus iudicare ñ possunt,ff.de iu.cæcus.vt s.de iu. del.§.excipi.ver.itẽ ꝙ est surdus. & ver.itẽ ꝙ est illiteratus.& j.§. iuxta.ver.itẽ nõ valet.Resp.vel deleget cãe diffinitionẽ alteri,vt faciat petitionẽ & allegatiões partiũ ꝑ aliũ recitari, & ꝑ seipsum ab illo instructus,ꝓferat verba diffinitionis cãe,s.Cõdemno,vl Absoluo:& hoc Potestates Italiæ obseruant.Do.tñ meus hoc nõ
b approbat quod dic,fm eũ in Sũma e.ti.§.qualiter. Vin.dixit[b],ꝙ si iudex non videt clarè,ita ꝙ nõ potest legere, vel examinare rescriptum & rasuram,vel cancellaturã,&cætera huiusmodi,potest tanquam suspectus repelli. Quòd & si literæ suspectæ sint, licet aduersarius eas admittat , iudex tñ ex officio eas repellere debet, ext.de exce.exceptionẽ.ff.de postu.quos ꝓhibet.ext.de cri.fal.su
2 ꝑ eo.¶†Sed & si iudices sint plures,oẽs simul sentẽtiare debent, aliàs non valet sñia vnius,2.q.6.§.diffinitiua.ver.si plures.&l.si in tres.nisi aliqs eorũ sit per cõtumaciã absens:qa tũc valet sñia præsentiũ.qđ dic,vt ext.de of.del.prudẽtiã.§.adiicimus.& c.cãm.ff.ꝺ re iud.duo ex tribus.vel nisi vnus de mandato aliorũ ꝓnũciet,ex trà de elec.in Genesi.& j.de elec.§.j.ver.his igit̃. vel nisi in cõmissione cõtineatur,ꝙ vnus posset sine alio procedere.præmissa probantur ff.de arb.si in tres.ff.de re iud.l.ij.qđ dic,vt s.de arbit.§.sequtur.ver.pone ergo.Ar.tamen contrà C.de relat.auth.prohibet.vbi dicitur,ꝙ si plures sunt iudices, vnusquisque ꝓnunciet; quod
c sibi videbitur.Itẽ ꝯ de re iud.c.fi.Sol.ibi[c].¶† Quid si sunt duo iu-
3 dices ordinarij,& vnus absente alio fert sñiam? Videtur, ꝙ nõ va
d leat,in auth.Col.ix.vt iud.nõ expe.sa.ius.Ar.ꝯ de of.ꝯsu.l.j.[d]Dic, ꝙ si sint ordinarij,quilibet ꝑt ferre ꝑ se sententiã,si quilibet per se cognouit:sed si simul cognouerũt,simul ꝓnũciare debẽt.Si aũt sunt delegati ad vnã cãm,tũc simul oẽs debẽt ꝓnunciare,vt extr. de of.del.causam matrimonij.&no.ff.de re iud.Pomponius.ff.ad muni.municeps.de ap.Imꝑatores.de hoc s.de cita.§.iã de citatio
e ne.ver.hoc aũt.& seq.vbi ẽt no.vtrũ possit ratificari[e].¶†Itẽ ferẽ
4 da ẽ sñia à suo iudice,id est,ab eo q iurisdictionẽ habet in qõe ꝓposita:alioquin ipso iure nõ valet,lata à iudice incõpetẽti, 2.q. 1.i primis.xi.q. 1.clericorũ.ext.de iud.at si clerici.& de consue.ad no
5 strã.C.si à nõ com.iud.l.fi.ff.de re.iu.factũ.¶†Quid si nullã delegatiõe ꝓcedẽte aliqs tulit sñiam in aliqua cã,in qua iudex ñ erat, nũquid ratihabitio ordinarij facit valere sentẽtiã? Videtur, ꝙ sic, ff.de iud.licet.C.de iure fisc.l.2.lib.x.& ix.q.2.Lugduñ.Sed dic ꝯ,
f vt no.in præd.l.ij.& 9.q.2.c.j.[f]Est aũt incõpetẽs iudex,q nullã habet iurisdictionẽ:vt qa ꝑ falsas literas ẽ obtẽtus,ext.de cri.fal.sup eo.si dat⁹ est ad vnã certã rẽ,& vult de alia iudicare,ext.de of.del. cũ olim.& c.venerabili.& C.si à non comp.iud.l.j.vel si partes ꝯsentiãt in eũ:quia nulli pręest iurisdictioni,qđ fieri non potest.ex
g trà.de foro ꝯp.significastis.C.de iur.om.iu.priuatorũ.ff.de iu. l.j. vel si partes errore,vel metu ꝯsentiũt ẽt in eũ,qui præest iurisdictioni.ff.de iur.om.iud.si per errorẽ.C.de epis.aud.si quis.vel si clericus sine metu,vel ẽt sciẽter,ꝯsentiat in alienum iudicem secularẽ,ext.de foro cõp.si diligẽti.& c.Romana.in prin.e.ti.lib.6.9.q.j. inolita.& c.placuit.vel ẽt ecclesiasticũ sine ꝯsensu sui epi,vt e.tit. significasti.& in præd.c.Romana. vel in talem,putà delegatũ, cuius iurisdictio nõ poterat prorogari,ext.de of.del.P.& G.vel si de re spirituali ꝯsensimus in laicũ,ext.de iud.decernimus.& de arbi. ꝯtingit.vel si ꝯsensum reuocauimus,ff.de iur.om.iud.l.si ꝯuenerit.vel si sit talis,qui possit per exceptionem aliquã remoueri:qđ
6 dic,vt s.de iu.del.§.excipi.¶†Verùm si iudex iurisdictionem habet sup re,de qua sñiam ꝓfert,si corã eo lis sit ꝯtestata, valet eius sñia,licet ante litẽ ꝯtestatã potuisset ꝑ exceptionẽ iurisdictio ei⁹ declinari,ext.de re iu.c.inter monasterium.C.de exc.l.pen. nisi aliàs sit sententia nulla.

ADDITIONES.

a Etc.¶Ad horum instar idem possunt episcopi,de re iud.c.vl.lib. 6.sed electi,confirmati,vel administratores id non possunt,vt ibi scripsi super ver.episcop.
b Dixit.¶De rescr.sciscitatus.quod decidendo ibi hic remisi.
c Sol.ibi.¶Dic, ꝙ pronunciatio ꝑt fieri ꝑ vnũ aliis præsentibus & mandatibus,tñ ꝑ verba pluralis numeri,de re iud. c. pen. lib. vj.si discordant,locum habent contraria.
d L.j.¶Ibi de voluntaria iurisdictione.& tali,quæ singulis competebat,vt ibi in prin.vnde licet duo cognouerint, vno impedito,alter expediet.
e Ratificari.¶Vide,quod no.de arb.c.2.li.6.in vl.gl.
f C.j.¶Verba fuerunt Alb.Gal.de iud.ord.& del.ante fi,ver.sed pone,quòd iudex.
g Significasti.¶Vbi scripsi super fi.j.gl.nouem,quæ requiruntur in prorogatione fienda per clericum.

SVMMARIVM.

1 Sententia, ordine iudiciario substantiali prætermisso, vel non seruato, lata, ipso iure non tenet.
2 Terminus ad causæ decisionem ab initio electus, vicem obtinet peremptorij.
3 Iudex quandoque cogi potest iuris inducias diminuere.

¶Sententia quando sit ferenda.

4.§.Nunc videndum restat, quando sententia sit ferenda: & quidem ordine iudiciario præmisso, s. lite contestata, confessionibus & allegationibus auditis, omnibusque causę meritis diligenter inuestigatis, in die non feriato, & ante crepusculum noctis. hęc omnia probãtur 30.q.v.§.his ita. & c. incerta. & c. nullum. & c. iudicantem. ext. vt lite non conte. protũ, ff. de fer. l. feriatis. ext. de of. del. cõsuluit. in auth. de iud. §. sedebũt. Col. 6.
3 ¶†Alioquin sñia ordine iudiciario substãtiali prętermisso, vel nõ seruato lata non tenet ipso iure, 2.q.6.§. diffinitiua. ver. item sententia contra solitũ. ext. de ele. dudum. C. de sent. ex breui. rec. l. 2. 3. & 4. Et hoc verũ est regulariter. Fallit tamen in casibus, in quibus, si reus sit contumax, possunt testes lite nõ ꝯtestata recipi & sententia ferri: quos dixi s. de testi. §. nunc tractemus.
a ver. 3. & ver. 4. & ver. v. & ver. 8. & ver. xj. & ver. 30. & ver. 34[a]. Itẽ secundum leges ferenda est intra biennium in causa criminali: in ciuili verò intra triennium, vt C. de iud. properandum. quod dic,
2 vt extr. e. c. pen. ¶†Illud autem est no. ꝙ si causa intra certũ tempus, puta intra mensem decidenda cõmittitur[b], vt extr. de of. del.
b de causis. & de ap. super eo. 2. si huiusmodi commissio de partium ꝯsensu emanauerit, iudex, adueniẽte ipso termino, ad petitionẽ, partis alterius pronunciabit: quamuis pars altera ꝯdicat, petẽs terminum ad probãdum de iure suo, & ob hoc appellans. nam eò ꝙ ab initio cõsensit in terminum, talis terminus vicẽ obtinet perẽptorij, adeo vt etiam cõclusionis loco censeatur, nisi fortè nouũ & inexcogitatum impedimentum emergat, vt probationes inducere nequiuerit: quo casu vel iure communi, vel restitutionis be-
c neficio, subuenitur eidem, ar. ext. de ap. cordi[c]. sicut & fit in termi-
3 no iuris, prout no. e. ti. ex ratione. ¶†Si verò ex consensu partis alterius tantùm præfixus fuit, tũc ad eius petitionem non differetur sententia vltra illum: quia sic consensisse videtur. alteri tamen parti, quæ nõ ꝯsensit, nõ præiudicat, quin ad ꝓbandũ de iure suo moderatas debeat inducias obtinere. Iudex enĩ iuris inducias debet, & cogitur diminuere: & in hoc videtur delegãs fecisse gratiã impetranti. Certum quoq; est, ꝙ vbi mandatur lis intra certum tẽpus, seu terminũ terminari, nõ dabit iudex tot & tantas inducias, sicut aliàs fecisset, si certus terminus pręfixus non esset. Caueat tñ ne sic eas coarctet, ꝙ omnino ius partis absorbeat, quæ intra tam angustum tempus probare non posset: ar. ff. de admin. tut. tutor, qui repertoriũ. §. j. Quòd si fortè reus, q in termino non cõsensit dilationes vlteriores, quàm actor, q cõsensit, obtinuerit, hæ ꝓderunt etiam reo, vt intra easdẽ possit de iure suo docere, C. de tẽp. in integ. rest. l. petẽdæ. Vltra terminũ aũt ꝓfixũ neq; iudex eas dare, vel ĩ cã ꝓcedere, nisi de partiũ ꝯsensu, vt in præd. c. de causis. & ext. de re iud. quod ad consultationem. §. sed nec executionẽ. fm
d Papam, vt no. in præd. c. super eo[d]. Et idem videtur per omnia, si negociũ intra certum tempus instruẽdum mandat, & postea remittendum: quod dic, vt s. de remis. §. videndum. ver. in summa.

ADDITIONES.

a Ver. 34. ¶Omisit 33. qui ibi est, cum opponuntur exceptiões priuilegiatæ, de quibus de lit. contest. exceptionis. lib. 6. quasi intendat, ꝙ licet in eo recipi posset testis, non tñ diffinitiua ferri. Posset tamen dupliciter respõderi. sc. ꝙ ibi miscuerat puras dilatorias cũ illis: vnde verè excipere non potuit. Item quam plures alios omisit, in quibus fertur sentẽtia. vnde non omnes, sed certos, voluit numerare. Hæc dicta sunt propter no. de lit. contest. exceptionis. lib. 6. in gl. sufficiebat. in fi. & s. de excep. §. dicto. in vlt. col.
b Committitur. ¶Si venit dies termini, & est feriata, vide s. de fer, §. 2. super ver. pen.
c Cordi. ¶lib. 6.
d Super eo. ¶Vbi post eum scripsi totum, quod hîc hr, post ver. illud autem. vsq; in fi. & qđ interseruit Host. & hoc in gl. quæ inci. fiat ergo. & vide, quod no. vł dixi s. de dila. §. j. ver. sed pone, ꝙ causa. quod hîc ponit poterat; sed quia de dilationibus erat, ibi potiùs collocaui.

SVMMARIVM.

1 Sententia ferri debet secundum allegata & probata, non secundum conscientiam.
2 Sententia ferri debet secundum consuetudinem loci, in quo contractum est, vbi litigatores sunt diuersorum locorum.
3 Sententia debet ferri secundum iura, non per exempla.
4 In prolatione sententiæ debent adesse ij, quorum consilium & præsentia requiritur.
5 Sententia ferri debet in publico, non in occulto.
6 Causa si ab initio ducatur per procuratorem, syndicum, vel actorem, tunc in eius personam concipienda est sententia: secus si per principalem dominum.
7 Sententia debet esse certa.
8 Sententiæ generales in iure quæ sint.
9 Petens decem. si iudex cõdemnat in quinque, de aliis quinque tacens, an possint illa quinque repeti.
10 Sententiam rectè latam an possit iudex corrigere, vel mutare.
11 Sententia delegati potest per superiorem corrigi, vel mutari: & si multum distet, nihilò minus potest actio pristina intentari.
12 Sententia, quæ non transit in rem iudicatam, potest corrigi, & quasi de nouo per iudicem, vel eius successorem ferri.
13 In sententiæ prolatione quæ sint per iudicem exprimenda.
Iudex quibus verbis in prolatione sententiæ vti debeat.
14 Iudex quibus casibus teneatur sententiæ causas exprimere.
15 Sententia est secundum formam petitionis dictanda.
16 In qualibet sententia dicuntur sex contineri.
17 Custodia veritatis in iudicando est magis obseruanda, quàm obedientia voluntatis.

¶Sententia qualiter sit ferenda.

5.§.Qualiter aũt sententia sit promulganda, clariùs explicemus. Et quidem iudex ante omnia debet diligenter cuncta, quæ fuerunt in iudicio acta, discutere, & cum peritis deliberare, vt s. de requis. ꝯs. in prin. & in fi. postmodũ partes citandæ sunt ad sententiam audiendam, vt extr. de testi. cũ olim. in fi. aliter non valeret sententia, vt s. de citat. §. viso. ver. ali-
a ter autem. Deinde[a] est ferenda sententia, iudice sedente pro tribunali in loco consueto, vel aliàs honesto, vtraque parte præsente, vel altera contumaciter absente: (quia contumacia facit tunc eã pro præsente haberi) sententia priùs in scriptis redacta, & correcta, sacris ẽt coram se positis, sciat iudex, quia nõ minus iudicabit, q̃ iudicet. hoc probatur per ordinem 2 q. 4. §. notandũ. ver. abolitio. & 3. q. 3. §. spacium. ver. à procedente. C. de iudi. properandũ. & l. rem non nouã. C. quomodo & quando iud. ca quæ. ext. de dolo & contu. veritatis. ext. de iur. venientes. & j. e. ti. §. iuxta. ver. itẽ
b non valet. & per totum[b]. ¶†Item debet ferri secũdum allegata
1 & probata, & nõ fm cõscientiã, vt 3. q. 7. iudicet. ff. de of. præ. illicitas. §. veritas. ext. de of. iu. ord. si sacerdos. & de of. del. pastoralis.
c §. quia verò[c]. quod facit ad q. illã, quia cùm quidam nobilis quẽdam interfecisset in platea Bonoñ. & Potestas de fenestris palatij hoc vidisset, tandẽ quia homicidium illud nõ probatur, Potestas voluit illũ ad quęstionẽ ponere, vt sic ab ipso erueret veritatem. Sed Azo, Host. & Acc. consulti, responderunt, ꝙ hoc facere non poterat, ꝑ p̃. §. veritas. Sed contrà 2. q j. §. qñ. quod intellige, vt no
2 j. de no. cri. §. fi. ver. Pet. de Samp. ¶†Debet etiam ferri fm cõsuetudinem loci, in quo contractum est, vbi litigatores sunt diuersorũ locorum: quod dic, vt s. de fer. §. j. ver. sed pone. Quid ergo, si vnus Carnoteñ. & alter Rhemen. ꝯhũt Parisiis: demũ de cõmuni cõsensu consentiũt in iudicem Beluacen. scientes eum suũ nõ eẽ iudicem, vt ff. de iud. si ꝯuenerit? Dic, ꝙ ille iudicabit fm ꝯsuetudinẽ Parisien. si sit illa cõsuetudo ad decidendum litẽ, vt probat in præ. ver. sed pone. Itẽ pone: quidã Flandren. obiit Ianuæ, & ibi in testamẽto vxorẽ suã hæredẽ instituit: sed ecce, secundum cõsuetudinẽ Ianuæ nõ p̃t vxor succedere viro, ex quo possessor bonorum se tuet: in Flandria verò est ꝯtria ꝯsuetudo, ex quo mulier replicat. Dic, ꝙ mulier fm consuetudinẽ Flãdriæ, vbi litigat, potior ẽ in adeũda hæreditate, ff. ex q. cau. in pos. ea. apud Iulianũ. in fi. & sic obtinuit ĩ hac q. & ĩ p̃. fm Odof. ꝑ iura posita in p̃. ver. sed pone
3 de hoc no. s. de edi. inst. §. ꝯpẽdiosè. ver. qd si de cõsuetudine. ¶† Debet quoq; sñia ferri fm iura, nõ ꝑ exẽpla, 2. q. 7. §. hoc dicto. nisi eẽnt exẽpla principis, q̃ faciũt i9, C. de leg. l. fi. ext. de re iu. de cau
d sis[d]. ẽt si lata sit à principe sine scriptis, dum tamẽ sit lata animo statuendi ius, xxv. q. 2. institutionis. Argu. contrà, xx. dist. de quibus. in fi.

ADDITIONES.

a Deinde. ¶Ponit verba Tan, vbi s. resp. j.
b Totum. ¶Pil. de p̃sentia Euãgeliorũ hîc tacta, tractat, vbi s. ĩ fi. ponẽs tex. ipsius l. rẽ nõ nouã. & tenet, ꝙ si solennitas illa defuerit, sñia ñ valebit: alle. C. de iur. cal. l. 2. Ac. ibi ꝯ ꝑ l. ff. de vẽ. insp. l. j. ĩ fi. Tẽperat demũ Pile. dictũ suũ, dicẽs, ꝙ si iudex à prĩcipio iurasset generaliter, prout debet; putà quasi illud iuramentum semper adsit sine Euangeliorum præsentia, valere sententiam.
c Quia verò. ¶Vide, qđ dixi s. de disp. & alle. §. fi. prope fi. ver. licet. ADDE ver. seq. Item pone, quæ posui post Bar. in 7. q. principali in l. cunctos populos. C. de summa tri. & fide cathol.
d Causis. ¶Ibi dixi de hoc in gl. contrà, quæ.

a In fi. [a] Quid si iudex ita dixit, Pronuncio, sicut talis iudex in tali cã
pronunciauit:(&constat quòd ille bene iudicauit)numquid valet
b hæc sententia [b]?& videtur, quòd non, propter vitium pronuncia
tionis, vt ff. de excu. tut. qui testamento. Vel potest dici cõtrà, quia
si hæc verba non vitient, arg. ff. de verb. ob. quæ extrinsecus. Vel
refert, vtrùm in sententia expressit errorem, vel non. quod dic, vt
c extr. de sent. excom. c. per tuas [c]. ¶† Item adesse debent in prola-
4 tione sententiæ ij, quorum consilium & præsentia requiritur: pu
tà canonici episcopales, quando episcopus debet sententiare, ar.
xv. q. 7. episcopus, extrà de his, quæ fi. à præl. sine cons. cap. nouit.
d extr. de accus. qualiter. ij. lxxxvj. dist. si quid. xxiiij. dist. episcopus [d].
5 ¶† Debet autem ferri in publico, non in occulto, C. de sent. & in
ter. om. iu. sententiam. xcvj. dist. bene quidem. extra de off. deleg.
consuluit. iij. q. iij. §. spacium. ver. à procedente. xviij. q. ij. pernicio
sam. extra. vt eccle. benefi. c. j. ff. de reg. iur. omnia, quæcunque. Et
intellige locum publicum, in quo ius reddi consueuit, ff. de iust.
& iure, l. pe. & ff. de arbi. si cùm dies. §. pe. & ff. de inter. in iure fac.
6 l. iiij. ¶† Porrò si causa ab initio ducta est per procuratorem, syn-
dicum, vel actorem, sententia in personam eius concipienda est,
& non in personam domini: & ipse condemnandus est, seu eius
e condemnatio facienda est, secundum T. [e] extr. de censi. olim cau-
sam. C. de sent. & inter. om. iud. l. j. extra. de elec. querelam. Si verò
f dominus causæ in propria persona litigauerit [f] quamuis postea
in causa illa procuratorem dederit, formanda est sententia in per
sonam domini, & non procuratoris, vt ff. de neg. gest. liberto. §. j.
g extr. de transact. ex literis [g]. Tutius tamen est, in personam vtrius-
que condemnationem dictari, prout not. in præd. decre. quere-
h lam [h]. C. de procur. nihil interest. In criminibus autem in personã
7 domini est dictanda, C. de iureiur. l. fin. ¶† Item debet esse senten
tia certa, vt C. de sent. quæ sine cer. quantit. profer. per totum. Sed
contrà j. de expen. §. fin. ver. item scias. & ff. si pars hæred. pet. non
possumus. Sed illud ibi facit natura actionis: super quo dic, quòd
si de certa quantitate actum est, certa debet dari sentẽtia alioquin
non valet, vt Inst. de actio. §. curare. Dic tamen, quòd quandoque
factum est incertum: & tunc certa non potest dari sententia, C. de
senten. quæ sine cer. quantit. profer. hæc sententia. xj. q. iij. graue.
xliij. distin. habuisse. Vnde si petantur decem, aut Stichus, vt in no
xali actione, potest iudex pronunciare, vt dentur decem pro æsti
matione litis, aut Stichus pro noxa, ff. de nox. l. j. & ij. Inst. si quad.
pau. fec. dic. in prin. & de off. iud. in prin. Et si petitur ecclesia cum
pertinentiis, valet tunc incerta sententia, ext. de excep. cùm vene
rabilis. xxj. q. ij. si quis iam. j. de relig. do. ver. illud autem. Quid si pe
titur sors & pœna simul, nunquid potest pronunciari super pœ-
na tantum? de hoc s. de act. seu pet. §. sequitur. ver. sed quid si quis.
Quandoque verò ius est incertum: & tunc nihilò minus certa po
test ferri sententia, de similibus ad similia procedendo, ff. de legib.
non possunt. extra. de rescrip. inter cætera. xx. dist. de libellis, Quã-
doque persona est incerta, contra quam sentẽtia fertur, sed factũ
est certum, vt extra. de off. ord. c. ij. v. q. j. quidam. Quandoque eti-
am quantitas est incerta, & tamen fertur sententia, sed non man-
datur executioni, donec fuerit quantitas certificata, vt ext. de pro
cu. auditis. Certificatur autem incerta sententia per certam quan
titatem in actis expressam, vt in præ. l. hæc sententia. Vinc. verò di
i xit [i], quòd si ambiguitas est in facto, nõ debet ferri sententia, vt su-
prà, nec debet etiam consuli superior, ff. de iud. eum quem teme-
rè. §. ij. Si in iure, nec tunc debet ferri sententia, xiiij. dist. sicut, quæ
dam. sed debet etiam superior consuli, vt in pręd. l. §. j. Si autem de
persona dubitetur, fertur sub conditione, vt in præd. c. quidam. &
in præ. dec. de off. ord. Et no. ꝙ si constat iudici, ꝙ quis habet in ali
qua ecclesia ius episcopale, dubitat tamen de aliquibus capitulis,
prudenter faciet, si sic in sententia dicat: Adiudicamus tali ius epis
copale in tali ecclesia, talibus capitulis, de quibus nobis non con-
stat ad plenum, exceptis, vt extra. de relig. dom. constitutus. & de
excep. cùm venerabilis. ver. quia verò. vbi de hoc, secundum Pa-
k pam [k], Petitio enim subiectionis generalis est: & ideo licet in li-
bello dicatur, Generaliter ago super subiectione, vt j. de relig. do-
mi. ver. illud autem. tamen probari debet, in quib. articulis sit sub
iecta, & super illud tantùm sententia ferri, vt probatur & no. secũ
l dum eum, extra. de re iud. cùm inter vos. in princ. & in fi. [l] ¶† Item
8 no. inueniri in iure generales sententias, vt decernimus omnem
collationem per talem factam, & sententiam latam irritam, vt ex
tra. de exces. prælat. tanta. ¶ Item iudicamus omnes processus irri
tos, vt extra. de rescrip. cùm dilecta. de elect. dudum. ¶ Item redu-
cimus te ad statum, in quo eras tempore appellationis emissæ, vt
extra, de appel. bonæ memoriæ. ¶ Item adiudicamus tibi ius epi-
scopale, vt ext. de excep. cum venerabilis. ¶ Item cassamus proces
sum, & quicquid secutum est ex eo, vel ob id, vt extr. de procu. au
ditis, ¶ Item condemno te ad expensas faciendas, si in probatione
defeceris, vt eo. c. & similes. Quando autem possit generalis ferri
sententia, & quid iuris sit super hoc, no. secundum Papam, in præ,
m c. tanta [m]. ¶† Quid si peto decem, & iudex condemnat in quinq;
9 de aliis verò quinque tacet [n]? dic, ꝙ adhuc potero alia quinq; pe-
n tere. quod dic, vt no. C. si aduer. rem iu. l. j. Vel distingue: quia si iu
dicium coram iudice habitum est, intelligitur reus absolutus in
quinque. nam hoc casu subuenitur minori per restitutionem in
integrum, C. si aduer. rem iud. l. j. per quod patet, ꝙ erat absolutus
reus. Si verò coram arbitro, secus, ff. de doli excep. apud. §. item q̃-
ritur. contrà s. de arb. §. fin. ver. quid igitur, si de vna. Secus tamen
est in compensatione. si. n. petii à te x. & opposuisti compensatio
nem aliorum x. & iudex te condemnat in x. non ideo intelligitur
me absoluere, nisi adiiciat in sententia, ꝙ spernit, vel cassat com-
pensationem ff. de neg. gest. si autem. §. si à quocunque. ff. de com
pens. quod in diem. §. si rationem. Et scias, ꝙ aliqua expressio est
necessaria in sententia, sine qua libellus valet. nam in sentẽtia de-
bet exprimi res, vel quantitas, vel in actis contineri, ff. de re iu. ait
prætor. Vnde non valet talis sententia, cõdemno te ad res, quæ ti-
o bi obuenerunt à tali, ar. C. de sent. quæ sine cer. quan. profer. l. ij. [o]

ADDITIONES.

a In fi. ¶ Ibi soluitur in j. gl. & vide, quod dixi de elect. venerabilem. Secus
ver. sciunt. super j. gl.
b Sententia. ¶ Ad quæstionem facit, quod scripsi s. de except. §. vi-
so. ver. porrò in Italia. ADDE, quæ scripsit Angel. consil. cxlix. an
valeat sententia iudicis dicentis, pronuncio in omnibus & per
omnia, vt in consilio continetur. ADDE vlterius domin. Abb.
Sicul. in c. cùm venerabilis. in penult. col. extr. de excep. & ibi dixi,
ꝙ ex quo de illa sententia non apparet in actis, nõ valet sententia
c Tuas. ¶ Hunc finem nescio quare posuerit auctor, cùm quæstio
poneret, ꝙ constabat primam sententiam valere. Secunda etiam
allegatio parum valet, quia ibi stipulatio erat certa & perfecta, li-
cet verba superflua fuerint interposita. Sed in casu quæstionis sẽ-
tentia remanet incerta. ex quo ex verbis sententiæ, vel actis eius
dem instantiæ non habetur certitudo. De actis litis dixi: quia be-
ne valeret talis sententia, condemno ad petita: & de hoc statim se
quitur in ver. itẽ debet. & patet in l. iij. C. de sen. quæ sine cer. quan.
Non obstat decre. cùm venerabilis. ver. quia verò. de excep. quia
in generali, vel vniuersali iudicio loquitur, vt j. dicetur, & per Ho
sti. in Summa eo. tit. §. qualis. sub ver. certa.
d Episcop⁹. ¶ Valet tñ consuetudo cõtraria, de cõsuet. nõ est. li. vi.
e Secundum T. ¶ Vbi s. rub. j. ante fi. ver. & no. de apparatu j. dicã.
f Litigauerit. ¶ & litẽ cõtestatus fuerit. Habet q̃stio Scharabecii, quã
q̃dã attribuũt Frã. Accur. sed originalẽ habeo de manu primi: qui
tenuit, valere sentẽtiam latã in personã domini, q cõtestat⁹ fuerat
litem, licet postea procuratorem dederit, qui cum eo præsens e-
rat tẽpore sententię, in qua de ipso mentio facta non fuit: & inci-
pit q̃stio: Quidã petebat à me fundum. Motiua ipsius fuerunt, quia
libellus cõ dominum formatus fuerat, & non cõ procuratorem: &
sic contra dominum formari debuit sentẽtia, ff. communi diuid.
l. vt fund⁹. Insti. de act. §. curare. Itẽ hîc dupliciter dominus, re ipsa
& contestatione litis: ergo, &c. Itẽ actio in factũ, q̃ orit ex re iudi-
cata, datur contra dominum, & non cõ procuratorem, ff. de procu.
l. Plautius. Conuenientius ergo & expedientius fuit actori, illum
condemnari, quem sententia afficit. Cõstat enim ex promissione
procuratoris iudicatum solui, nec ex delatione iuramenti per eũ
facti, nec ex eius pacto dominum affici, ff. iu. sol. si ante, de iureiur.
iusiurandum. ij. §. si. de procur. qui ad agendum. in fi. li. vj. Non ob-
stat l. j. C. de sent. & inter. quia, vt ibi dicit textus. domina nunquã
fuerat in iudicio: & tunc principalem vocari, qui ignorat statum
causæ, videtur absurdum & vocatio procuratoris statum causæ
notum habentis, posset inducere iudicem ad non pronunciandũ
vel ad aliter iudicandum: meritò igitur ille vocandus. Nec enim
placet subauditus Maximè, vel dicere, ꝙ ibi factũ narret, cùm ver-
ba legis regulariter, & nõ frustra ponantur, ff. dę iniur. ait prætor.
§. j. Ad l. si quis cum procuratorio. ff. de procu. & ad l. licet. §. si plu-
res. eo. tit. & his similes, respondet, quòd dominus tempore sen-
tentiæ non erat ibi in iudicio: hîc præsens erat in iudicio. Proce-
dunt autẽ prędicta, & fortiùs, qñ dñs litem ad se assumpserat, qua
si procuratorem reuocando: qđ poterat: tũ quia nõ fuerat litẽ cõte
status: tũ quia nõ residebat. hoc ibi pleniùs. ADDE, an sententia la-
ta cõ dñm q litigauit p procuratorẽ, sit nulla tam de iure ciuili, q̃ ca
nonico, & quod ius sit seruandum, Ang. cons. xcviij.
g Literis. ¶ Pars đcisa faciebat ad hoc, vbi ẽt erat hęc gl. Tã. ĩ j. cõpil.
h Quærelam. ¶ In gl. concipienda. & vide, quòd super ea dixi.
i Dixit. ¶ In c. iuuenis. de spõsalib. ADDE tu ad ꝓpositã materiã. ꝙ
vbi sententia est incerta ex pluralitate nominum, non valet, Bal.
in l. tempus. §. quoties. ff. de hæred. instit.
k Papam. ¶ Ibi scripsi in gl. sed nonne.
l In fi. ¶ Et dixi post eum de officio ord. conquerente. super j. gl.
m Tanta. ¶ Vbi scripsi in gl. no. generalem.
n Tacet. ¶ vid. qđ đ hac materia plenè scripsi đ re iud. cũ iter. ĩ vl. gl.
o L. ij. ¶ Vide, quod ibi not.

Secus tñ est in libello:qđ dic.vt ĵ.de lib.cōcep.§.iuxta. ver. itē nō
10 valet ī ac.¶†Hoc quoq; notādū ē,ꝗ sētētiā rectè latā iudex non potest corrigere,vel mutare,ff.de re iud.iudex.vj.q.iiij.c.quod bene.extra.de off.deleg.in literis.vt s.de arbit.§.sequitur.ver.sed nūquid verbum.& seq.dic,vt ibi.Papa tamen hoc potest, extr. de re iud.cùm olim.& de in integ.rest.tum ex literis.xxxv.q.ix.apostolicę.& c.loci.Potest tamen iudex eam supplere ea die,qua tulit,in his,quæ pertinent ad consequentiam priorum statutorum,vt de fructibus,& sumptibus,& similibus,vt s.de disput.seu allegat.§.satis clarè.versi.quid si de fructibus.& quo ad grammaticam,& ornatum verborum, ita tamen quod sententia non mutetur, ff. de
a re iud.actorum a.G.Na.& Innoc.IIII.dicunt b,quòd ordinarius
b potest à capite incipere, & sententiam suam emendare, & aliam ferre,si latam inuenerit esse nullam,C.quomodo&quādo iudex,
c si præses.C.de acc.l.iiij.c Delegatus verò non,cùm sit functus officio suo,vt in præd.l.ff.de re iud.iudex.& desiit esse iudex, vt ff. de arbitris, qua lem.in fin.sed tunc per superiorem emendabitur, C.
d quomodo & quando iud.si,vt proponis d.nec est contrà extrà,de accu.qualiter.j.quia illi erant generales legati, ideoque, secundū eum,corrigere poterunt.In factis autem & in aliis omnibus,præterquam in sententiis diffinitiuis,potest tam ordinarius,quàm et delegatus,iterum facere,quod minus ritè fecit.De ordinario probatur extr.de elec.cùm terra.de delegato extr.de offi.deleg.signi
11 ficasti.de app.cùm cessante.s.de excep.§.viso.ver.sed si iudex.¶†
e Quid ergo faciam,si superior e multùm distet,& laboriosum esset mihi ipsum adire?dicunt quidam,quòd,non obstante tali, sententia,inrentabo pristinam actionem:& si excipiatur de re iudicata,replicabo de dolo:quia sententia non fuit ritè lata, arg. ff. de dolo,
f cùm à se.sed hoc non videtur tutum f.Quid ergo,si sententia sit lata die feriata, nunquid iudex poterit ipsam iterum ferre die nō feriata,Respond. sic,si est ordinarius,vt dixi:secus,si sit delegatus,ff. de re iud.iudex. extr.de off.deleg.in literis.Mulcta autem sententialiter indicta remitti potest à iudice,ratione paupertatis,vt ff.de off.præsi.l.illicitas.§.fi.C.de modo mulct.eos.in fi.In aliis verò se intromittere nequit,cùm sit funct⁹ officio suo,ff.de re iu.l.iudex.
12 extra.de off.deleg.in literis.¶†Ioan.de Deo dixit g, quòd si sen-
g tentia nulla est,vel est talis, quæ non transit in rem iudicatam,vt est excommunicatio,& huiusmodi, iudex,vel eius successor pōt eam corrigere,vel quasi de nouo ferre,xxxv.q.j.ca.quod quis.C. quomodo & quando iudex,si præses.C. de sent. & interloc. om. iud.l.j.ff.de interrog.action.l.iiij.dum tamen sit ordinarius.Secus autem in delegato,vt notatur C.quomodo & quando iud.l.iiij.& in præd.c.in literis.eo.tit.conquerente,extra.de off.ordi.pastoralis. Ego verò dico, ꝗ sententiam perperàm latam non potest iudex corrigere,vel aliter iudicare, etiam eadem die, ex eisdē tamē actis,vt ff.de re iud.cùm quærebatur. De nouo tamē bene potest cognoscere,& iterum iudicare,si est ordinarius:secus in delegato vt s. Videtur tamen,quòd delegatus etiam potest reuocare,& mutare sententiam excommunicationis à se perperàm latam: tū qa potiùs illa tendit ad naturam interlocutoriæ, quàm diffinitiuæ: tum quia potiùs est pœna, quàm sententia, vt s. §.j.& §.ij.versi. & nota,Item an interlocutoriam iudex reuocare possit,& qualiter,
13 dixi plenè s.de excep.§.viso. ver. si iudex.& seq. ¶†Cæterùm in sententiæ prolatione iudex exprimere debet actoris petitionem, & rei responsionem,& eius exceptionem, & generaliter quicqđ in causa vtriusque petitum,vel allegatum, seu actum est, sub epilogo referat,vt dixi s.de conclus.& renuncia.ver.auditis.quo facto,habeat paratam sententiam,vt ĵ.§.iuxta.& eam,vel saltem cōclusionem ore proprio legat,vt s.§.iij.ver. sequitur. & his verbis, vel similibus in prolatione vtatur:

¶FORMA.Visis & auditis confessionibus & attestationibus,instrumentis,rationibus & allegationib.vtriusque partis in iudicio de ductis,eisque diligenter examinatis, & intellectis,deliberatione quoque nobiscum & cum peritis præhabita diligenti talem ꝯdemno,vel absoluo.Vel aliter proferat,sicut viderit proferendū ita tamen,quòd canonibus legibus,vel consuetudinibus cōueniat approbatis:quæ omnia sunt in sententia exprimenda, secundū
h T.h & in formis luculentiùs apparebit.hæc omnia probantur extra.de pr ob.licet causam.extr.de fide inst.c.j.de cur. fur. si furiosa, §.i.C.de iud.properandum.§.illo.x,q.ij.summopere.extra.de eo, qui mit.in poss.causa rei ser.c.iij.Quare dixerūt Deliberatione cū peritis habita,vid s.de cōsilii requisit.ad fi.& s.de aduo.§.nunc tractemus.ver.habito. Verùm si rationes ,vel allegationes partiū,quę ipsū ad pronunciandū mouent,in sententia nō ferātur,nihilò mi
i nus sententia valet,extr.eo,sicut nobis i.arg.Inst.de inutil stip.§.si scriptū.licet secus sit in instrumento,vbi causa inserenda est.& est ratio,vt no.in præd.decr.sicut nobis.Cautiùs autem faciet iudex, si eas nō inserat,vt in præd.decr.sicut nobis. ne fortè qnq; ex incuria errorem in sententia exprimat,& ne viam calumniis aperiat ff.de sent.quæ sine app.rescin.l.j.§.item contra.& ij.q.vj.§.diffinitiua.ver.sententia.extra.de sent.excom.per tuas.cū suis concord. & ne vna lis sit alterius exordium,vt C.de reb.cred.si quis.in fi.de
14 fruct.& litis expen.terminato.in fi.extr.de ver.sig.cū olim.¶†In quibusdam tamen casibus exprimere tenetur , ne ex toto pereat ius partis,vt ff.de leg.j.filiusfamiliàs.§.diui.ff.de iure fis.l.ij.§.senatus.ff.de transact.cùm hi.§.in causæ.¶Primus est,vbi propter ineptam petitionem absoluit,ne pereat ius agendi,extra.de iud.examinata.ff.si men.fal.mo.dix.l.j.§.j.¶Secundus est,cū à iure cōmuni recedit.Vnđ si victū nōꝯdēnat in expensis,debet cām exprimere,quare cessat,extrà đ pœnis,calūniā.in auth.de iudicib.§.oportet.Col.vj.¶Tertius, quādo absoluit in rei vendicatiōe,ideo qa reus tpe snīæ ñ possidet,ne fortè volēti postea agere ex noua cā, obstet exceptio rei iudicatę:ext.de exce.c.pe.ff.de exce.rei iu.si rē meā.& l.si qs ad exhibendū.¶Quartus,qñ qs absoluit ab instātia iudicii.& per patronos causæ stetit,quòminus cā poterit diffiniri C.đ iud.ꝑperādū.§.illo ꝑculdubio.¶Quint⁹,in sentētia excōicationis,extr.de sen.excom.cu medicinalis.lib.vj.¶Sextus,in cā appellatiōis,vbi debet inseri cā,quare prima sententia reuocetur,vt ꝑ hoc prioribus iudicibus,ꝗ bene fm acta coram se habita proces
15 serunt,nihil imputetur,vt ĵ.§.prox.versi.sed pone: excep. ¶†In summa nota, ꝗ secundum formā petitionis est sententia dictanda,vt extr.de simonia,licet Heli.de accusa.qualiter.ij.ad fin.& l. vt fundus.ff.com.diuid. Vnde si actum est possessorio,non ꝓnūciabit super petitorio,sed sup possessorio tantùm:& econtra.vel si actū est vtroque simul;nō ꝓnūciabit super altero tantùm,extr. de causa poss. & ꝓprie.cū dilectus. Quid si lis est ꝯtestata in actione depositi.actor verò ñ ꝓbat se deposuisse,sed se commodasse?Vt reus ꝯdēnādus,ar.ff.de priui.cred.l.ij.qa in certis ñ est locus coniecturis,arg.ff.de verb.oblig.ꝯtinuus.& hoc tenet H.& Azo, ff.si men.fal.mo.di.l.j.in fi.j.resp. Argumentum tamen ꝯtrà ff.de iure iur.si duo.§.idem Iulianus.& extra.de re iud.abbate.§.sed ad hoc
k & §.præfatus k.¶† Et l nota,ꝗ generaliter in qualibet sententia
16 sex dicūt ꝯtineri.¶ Primū,nomē iudicis,& an sit delegat⁹,vel or
l dinarius.¶Secūdū,nomina litigatorū ¶Tertiū, tenor petitionis in iudicio porrectæ.¶Quartū,substātia ꝓcess⁹ cāæ:putà litis ꝯte
m statio,& iuramēti ꝑstatio,& huiusmodi. Quintū m, ꝗ fiat mētio, partes fuisse pñtes,vł ꝑ ꝯtumaciā absentes.đ quo vid ĵ.§.ꝑx.vers. & nota fm.¶Sextū,cōdēnatio,vł absolutio,seu pronūciatio,& a
17 lia,ꝙ videbūť expediētia iudicanti.¶Et †breuiter,ī iudicādo cor di magis sit custodia veritatis,ꝙ obediētia voluntatis,vt iij. q .vij. iudicet.in fi.¶Itē nota,ꝗ si partes cōueniāt,qđ iudex ꝓnūcier,illud iudex seq debet,ff.de re iud.si conuenerit. Quid si qs alicui sic dixit,Si obtinuero in causa,nolo ꝗ mihi tenearis:de hoc ĵ.de app. §.fi.ver.quid si quis ita.

ADDITIONES.

a Actorum.ff.de verb.sig.l.alienationis.in §.vlt.
b Dicunt.¶Dec.in literis.de of.deleg.vbi scripsi super ver.functus. & ver.sed si causa.
ADDE,quòd licet iudex non possit corrigere,vel mutare sententiam suam,ipsam tamen obscuram bene poterit declarare,etiam ex interuallo,Bal.in l.hæredes palàm.§.sed si notam.ff.de testa.& quando intelligatur hoc,& qualiter,vide ibidem per ipsum.
ADDITIO.An sententiam etiam incontinenti post latam iudex ipse corrigere possit,vel etiam illi addere,latè cōsuluit Alex.cōsi. cxviij.incip.omnis vis.in iij.vol.& an sententia obscura debeat declarari per acta probatoria,vide Mathesila.no.cxlij.inci.no.quòd illud,Hen.Ferran.
c L.iiij.¶Non obst.ff.de pœn.l.moris est.§.iste. quia istud propter enormitatem delicti,& odio pœnarum,C.de pœnis,pœnam.
d Proponis.¶An ex eisdem actis,dicetur ĵ.§.iuxta.ver.sed si causa.
e Superior.¶Qui delegauit.
f Tutum.¶Facit,quod scripsi de excep. cùm venerabilis.super gl. pen.circa finem.
g Dixit.¶Libro Iudicū,vbi s.ver.antep.Et scias,ꝗ ex supiorib.multa fuerūt Io.de Deo nūc solū nominati,quia vult imꝓbare:& iste stylus scribendi iam diu viguit,sed nō apud me:laudetur Deus.
h Secundum T.¶Vbi s.rub.in ver.præterea.& vide ĵ.§. prox.versi. quod autem.
i Nobis.¶Vide.quod ibi scripsi super iij.gl. vbi etiam vide casus vj. qui hoc sequuntur,sed non eodem ordine.
k Præfatus.¶lib.vj.vide s.de act.seu peti.§.sequitur.ver. hoc quoque.& quod ibi dixi.
l Et.¶Iste ver.fuit Rolandini,parte ix.vltra medium:vbi de sententia iudicis ecclesiastici super matrimonio,ver.cæterùm.
m Quintum. ¶Roland. ponit hoc pro sexto & pro quinto:& facit ad dicenda in versi.statim alleg.

SVMMARIVM.

1 *Formæ sententiarum sunt diuersæ.*
2 *Præceptum qualiter fieri debeat in confessum.*

3 Iudex

3 Iudex duobus debitoribus precepturus, cuilibet eorum præcipere debet in solidum.
4 Iudices ex officio suo varia facere possunt præcepta.
5 Iudex ad alicuius petitionem sequestrari iubens res aliquas, quibus rescriptis vti debeat.
6 Sententia diffinitiua super diuersis, & à diuersis ferri solet.
7 Sententia fertur ad perpetuam rei memoriam.
8 Sententia semper continere debet condemnationem, aut æquipollens: vt est, statuo, pronuncio, præcipio, & similia.
9 Silentium perpetuum, & absolutio ab impetitione, in omni sententia proponi debent.
10 Si in sententia contineatur, Condemno talem, vel Condemno procuratorem talis, an præsumendum sit, eos fuisse præsentes.
11 Iudicata res pro veritate est habenda.
12 Prouinciæ cuiusdam modus in sententia prolatione.
13 De singulis actibus mentionem in sententia, fieri, cautela est.
14 Sententia super adipiscenda possessione ferenda, qualiter pronunciari debeat.
15 Modis diuersis, & super diuersis casibus sententiæ proferendæ occurrunt.
16 Sentẽtia qualiter sit proferẽda, vbi causa illegitimitatis per defensionẽ agitur.
17 Sententia, vbi reus nec condẽnatur, nec absoluitur, quæ verba continere debeat.
18 Sententia qualis esse debeat in causa matrimoniali, vel in sponsalibus.
19 Tenor libelli non semper in sententijs apponi solet à quibusdam, sed summatim mens petitionis.
20 Sententia à iudice delegato, vel subdelegato ferenda, qualiter sit formanda.
21 Notarius qualiter, & per quæ verba se in sententijs subscribere habeat.
22 Auditor palatij domini Papæ quibus verbis se in sententijs subscribendo vti debeat.
23 Sententia qualiter sit proferenda in causa criminali, seu iniuriarum.
24 Iudicis appellationis officium est triplex.
25 Appellatione facta à sententia ipso iure nulla, quæ, & qualiter iudex debeat pronunciare.
26 Iudex appellationis an pronunciando iniustam sententiam & appellationem fore legitimam, videatur per consequens condemnasse.
27 Iudex appellationis qualiter pronunciabit malè fuisse iudicatum, si primus iudex pronunciauerit secundum acta coram se habita.
28 Sententia excommunicationis qualiter sit formãda.
29 In enormibus delictis sententia quandoque solemniter est proferenda: & tunc dicitur anathema.
30 Sententiæ solennitas non semper est in iudicijs obseruanda, sed tantùm in scriptis producenda.
31 Contumacia crescente crescere debet & pœna.
32 Participantes cum excommunicatis an, & quo casu eandem excommunicationis sententiam incurrant.
33 Participans cum excommunicatis non peccat mortaliter, sed venialiter.
34 Iudex aliquem propter causam excommunicans, rescriptum facere debet vt excommunicatus vitetur.
35 Ecclesiæ miseratio nunquam claudit gremium ad eam redeunti.
Beneficium absolutionis ab excommunicatione, qua forma sit tradendum.
36 Absolutio à suspensione hominis, qualiter fieri debeat.
37 Iudice delegato causam alicui subdelegãte, diffinitiua sibi reseruata, si ipse subdelegatus aliquem excommunicauerit, an in absẽtia delegati possit absolui
38 Sententia iudicis per Papam confirmata, an possit per eundẽ iudicem relaxari.
39 In obtinenda absolutione ad cautelam præstandum est iuramentum.
40 Absoluendi tantùm per sedem apostolicam, possunt & per alios in necessitate absolui.
41 Mulier robusta & fortis an sit mittenda ad sedem Apostolicam pro absolutione habenda.
42 Episcopus senex & debilis, aut impeditus, per quem possit absolui, si manus iniecerit in clericum.
43 Abbas monachum verberans à quo sit absoluendus.
44 Prior, magister, seu maior ordinis hospitaliorum, si excommunicationẽ incurrat, à quo sit absoluendus.
45 Delegatus simpliciter vices suas committendo, videtur in totum committere.
46 Dispensatio fit multis modis.
Literæ qualiter sint super dispensationibus formandæ.
47 Forma dispensationis, vbi quis fuit conuictus de aliquo crimine, in quo poterat dispensari.
Misericordia superexaltat iudicium.
48 Forma dispensationis, seu restitutionis alicuius, in magnis criminibus.
49 Papa potest, quo ad ius ciuile, infamiam irrogare.
50 Episcopus volens dispensare cum aliquo, qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio commissum, qua forma vtetur.
51 Iudex volens formare sententiam super dispensatione accusatoris in probatione deficientis, ne infamis sit, quibus verbis vti debeat.
52 Infamiam ex sententia irrogatam volẽs restituere, qualiter procedere debeat.
53 Episcopus dispensans aliquem ad duo beneficia, quæ forma vtetur.

1 6. §. Vt autem, quæ præmisimus, exemplis subiiciantur, formas sententiarum aliquas supponamus. ¶ † Primò igitur formas interlocutionum ponemus: secundò formas præcepti: tertiò formas diffinitiuarum: quartò formas sententię arbitro-
a rum [a]: quintò formas condemnationis in criminali cã & mulctæ:
sextò formas sententiæ in causa appellationis. septimò formas sẽ-
tentiæ excommunicationis, interdicti, & suspensionis & absolu-
tionis: octauò formas sententiarum super dispensationibus.
¶ QVALITER autem sententia interlocutoria super peremptoriis ante litem contestatam propositis, vel super exceptione excommunicationis, vel super dilatoriis exceptionibus propositis, formetur: &, an lata possit per iudicem reuocari, & formam reuocandi: &, qualiter tunc super expensis pronuncietur, dixi s̃. de excep. §. dicto. ad fi. & §. viso. ver. præfixo igitur. & seq. vsque ad fi. itẽ qualiter formetur interlocutoria de reputando aliquem contumacem, s̃. de contumacia, §. sequitur. in prin. item, qualiter interlocutoria de mittendo in possessionem propter contumaciam, & etiam sententia dationis in solutum rem, ipsam, & secundi decreti, habes s̃. de primo & secundo decre. §. ij. & §. nunc dicamus. ver. his peractis. item, qualiter iudex appellationis pronunciabit super attentatis, & quando, & super quibus, j̃. de app. §. nouissimè versi. illud. & seq. &, secundum Papam, extrà. de appel. dilecti filii. prior. qualiter etiam pronunciabitur super exceptionibus litis ↄtestationem impedientibus, no. s̃. de exce. §. dicto. ver. sed quærit.
2 ¶ † NVNC Dicamus, qualiter Præceptum fiat in confessum, de quo dixi s̃. §. species. Et quidẽ post quàm reus de plano de debito confessus fuerit, iudex sic dicat:
¶ FORMA. Ego talis iudex, audita confessione tua, præcipio tibi vt des & soluas hinc ad x. dies centum solidos Turon. P. quos ex causa mutui eidem P. te debere & contineri in instrumẽto publico manu talis notarii confecto, de plano in iudicio es confessus. Qualiter autem auditores in Romana curia pronuncient in con-
3 fessos, no. j̃. ver. in Roma verò. ¶ † Quòd si sint duo debitores, p̃cipiat cuilibet eorum in solidum sub præscripta forma: vno tamẽ soluente, alter liberatur. Verùm si fiat pręceptum ex dilatione iurisiurandi, tunc sic dicat.
¶ FORMA. Ego, &c. vt s̃. vsq;, te debere postea iunge, delato tibi iuramento in iudicio es confessus. vel, delato sibi iuramento in iudicio asseruit idem P. ext. de iureiu. c. fi. C. de reb. cred. generaliter. cum suis concor. & sic de aliis præceptis, inserendo in eis, quid & quare præcipitur, & tempus pręfixum. Notarius autẽ hoc in scriptis redigat, verbis primæ personæ in verba tertiæ commutatis.
4 ¶ † Hoc autem nota, ꝙ iudices varia ex officio suo (quod latè patet) faciunt pręcepta: putà ꝙ quis sibi præsentet aliquid, vel quòd teneat in domo sua aliquem, & similia: & hæc præcepta sunt scribenda simpliciter per tabellionem, prout à iudice proferuntur. Et de his & similimus dicitur, quòd non omnis vox iudicis rei iudicatæ continet auctoritatem, vt C. de sent. & interloc. om. iud. ex sti-
b pulatione. extr. de præsum. afferte [b]. ¶ † Quandoq; verò ad alicu-
5 ius petitionem iubet res aliquas sequestrari: & tunc etiam potest eius iussus scribi: tamen consueuit communiter solùm executoris relatio scribi hoc modo: ¶ FORMA. T. nuncius, seu cursor talis curiæ, seu Papæ, retulit se de mandato talis iudicis, vel auditoris, ad petitionem talis sequestrasse penes B. tales res, quas se in tali fundo, vel domo asseruit reperisse: & præcepisse ipsi B. vt res ipsas saluet & custodiat, donec quid inde faciendum fuerit, decernatur. Verùm si is, cui pręceptum est, ante tenutam bonorum aduersario datam veniat, & contra præceptum excipiat, dicens, ex dicto præcepto non esse contra eum procedẽdum, fortè pro eo, quòd
c ipse minor est, & non potuerit sibi aliquid in iudicio sine tutoris [c] auctoritate præcipi: vel quia est filiusfamiliàs & dictum præceptũ sine patris auctoritate recepit, vel quia factum fuit in eum inuitè confessum, & huiusmodi: tunc dabitur ei terminus ad probãdum exceptionẽ propositã: quo elapso, pronunciabitur in hac forma:
¶ FORMA. Quoniam talis coram me tali iudice constitutus, in tali causa talem exceptionem proponere curauit, scilicet curam, & c. pone totam: pòst iunge: & hanc exceptionem probauit legitimè, ideo de consilio peritorum interloquendo pronuncio, nõ
d esse contra eum ex præcepto huiusmodi procedendum [d]. & hoc cùm su-

ADDITIONES.

a Arbitrorum. ¶ De hac materia j̃. vers. si autem sit arbiter.
b Afferte. ¶ Vide s̃. de iur. om. iud. in fi.
c Tutoris. ¶ Vel curatoris.
d Procedẽdũ. ¶ Ad hæc, & ea, quæ præmissa sunt, facit quæstio Ni. d̃ Mata. q̃ incipit, statutũ est in ciuitate. q tenuit, ꝙ si statutũ sit in ciuitate, ꝙ ↄ p̃ceptũ factũ in ↄfessũ ñ possit opponi exceptio nisi falsitatis, vl̃ solutiõis, tñ poterit opponi exceptio nullitatis, vt in terminis præmissis, & maximè, cũ ꝓcedit nullitas ex vi alteri' statuti & est simile, qđ dicã j̃. tit. j. §. vlt. sup ver. xvj. allegat, ꝙ p̃ceptũ non ritè factum, non dicitur pręceptũ, ff. de bo. pos. ↄ tab. l. filiũ. §. non quæuis. &, si vis, huiusmodi ↄcor. vide de cleri. nõ resi. c. tuæ. in gl. ij. & super ea suffragium & suppletiones: ibi etiam tenuit, ꝙ si minor iurauit se maiorem, & confessus debitum recepit præce-

ptum

cùm suam exceptionem plenè probauit:vel,si non probauit,pronunciet, non obstante dicta exceptione ex præcepto huius ꝯ eū fore procedendum,& præceptum ipsum fore executioni mandādum. Quo facto,dabitur tenuta in bonis rei,quę scribetur,vt s. de i.& ij.decret.§.nunc dicamus.ver.quòd si nullus.hoc saluo, quòd in hac tenuta dices exequendo præceptum factum à iudice tali, vel reo,dabitur bannum secundum consuetudinem Italiæ in hac forma:

¶FORMA.Quia P.non soluit T.centum solidos,in quibus ei ex causa mutui tenetur per instrumentum,vel præceptum manu talis notarii factum, & legitimè secundum formam statuti per talē cursorem die tali citatus & cridatus non venit,nec misit, ideo ex nunc sit in banno talis curiæ.

6 ¶†NVNC Transeamus ad diffinitiuas sententias,super diuersis, & à diuersis ferendas. Ad cuius rei euidentiam sciendum, quòd quandoque fertur diffinitiua sententia ab ordinario,quandoque à delegato,quandoque ab auditore palatii domini Papæ,& quandoque ab arbitro. Cùm fertur ab ordinario,aut fertur in personali actione,aut in reali. Si in personali actione,sic dicatur:

¶FORMA.In nomine Domini,amen.Inter B.&C.super hoc coram nobis orta materia quæstionis, idem B. libellum obtulit in hac forma:Coram,&c. pone libellum de verbo ad verbum. Lite igitur coram nobis legitimè contestata,præstitoque hincinde de calumnia,seu de veritate iuramento,factis quoque positionibus & ad ipsas responsionibus subsequenter datis,etiam articulis&testibus, instrumentis productis, & attestationibus publicatis, tandem cōclusum in causa à partibus extitit hinc & inde:vel,nos parte altera concludente in causa ipsa, in partis alterius contumaciā habuimus pro concluso.Nos itaque diligenter visis&auditis partium iuribus &rationibus & probationibus,inuestigatis quoque ad plenum & cognitis ipsius causæ meritis,& æqua iustitiæ lance discussis,& deliberatione insuper nobiscum,&cum peritis præhabita diligenti, vt extrà de re iud.ad apostolicę.§.nos itaque.& c ab

a bate sanè.& c.cùm æterni[a]:Dei nomine inuocato, partibus propter hoc in præsentia nostra constitutis,& sententiam ferri postulantibus,vt suprà de pet.sententiæ:vel altera præsente, & altera cōtumaciter absente,cuius absentia Dei præsentia repleatur,vt ij.q. j.de manifesta.in fin.& extrà de dolo & contu.veritatis. cum suis concor.præfatum C.seu B.eius procuratorem procuratorio nomine pro eodem C.in centum.libris, quas idem B. petiit in libello nomine sortis,& in decem,nomine pœnæ,seu interesse, idem B.sententialiter in his scriptis condemno, & ad earum solutionē cogendum foro decerno: condemnans nihilò minus sententialiter præfatum C.in expensis litis, ipsarum taxatione mihi in posterum reseruata,iij.q.iij.§.spatium.ad fin.ij.q.j.c.in primis.extrà de sequestra.pos.c.j.Sed de hoc,& de taxatione, quando fiet, dixi s. de except.§.viso.versi.quid si reus.& j.de expensis,§.postremò.Quare dixerim,In his scriptis,vide j.§.iuxta.ver.nō valet etiam.In fine autem sententiæ sic dicitur,In cuius rei testimonium:&c.quę dic

7 vt s.de edit.inst.§.breuiter.vers.sed & in sententiis.¶†Sententia enim fertur ad æternam rei memoriam,vt legitur,& no.extrà de

b re iud.ad apostolicæ.in superscriptione[b].Item notabiliter incipit præmissa forma:In nomine domini,vt xxiij.dist.in nomine.extrà de testi.in nomine.lxxij.dist.in nomine.patris. Vtrùm autem debeat sententia concipi sub verbis primæ, vel tertiæ personæ: & vtrùm iudex debeat pronunciando scribere partibus, vel etiam vniuersis,& qualib.verbis vti debeat in sententia,vide in præ. ver

8 sic. non valet etiam. ¶†Et nota, quòd non est vis, si dicat iudex, Condemno:vel dicat, Præcipio,vel Pronuncio, vel Statuo, vt ff. de re iud.in summa.extrà,de verb. signific.in his. Licet enim lex dicat,sententiam nullam esse, quæ non continet cōdemnationē, vt C.de sentent.& interl. omnium iudic.præses.subaudiri tamen debet,vel æquipollens,vt in prędict.concord.Idem est,si dicitur, nil videri Titium debere Seio,vt ff.de arbitr.quid tamen.§.si arbiter. Item idem est, si dicit, ne inquietet eum, ac si dicat, non impediat,vt ff.si vsusfruct.pet.fructuario.§ fin.Si verò B.plura petiit in libello,& i vno obtineat, & in aliis non,tūc iudex in fine sententiæ sic adiiciat:in aliis verò petitionibus ipsius B.dictum C.sententialiter absoluentes, ipsi B. super eis perpetuum silentium impo-

9 nendo,extrà de testa.Raynutius.& cap.Raynaldus.¶† Quòd autem vtrunque verbum proponendum sit in sententiis,scilicet silentium perpetuum,& absolutio ab impetitione,probatur extrà de causa possess.& propri.c.cùm ecclesia.in fin.& de conuers.coniug.c.dudum.in fi.de transact.ex literis.in fin.& de electio.c. cùm ecclesia.extra de relig.do.constitutus.in fin.extr.de off.archi.c. si.

10 de præscrip.auditis.¶†Et nota,secundum quosdā,ꝙ si in sententia dicitur, Condemno C. vel Condemno talem procuratorem C.omnino credendum est eos fuisse præsentes,nisi euidenter cōtrarium ostendatur,vt C.de contrahen. & com. stipul. optimam. & l.1.& C.de re iudi.l.1.& meliùs extrà de elect.bonæ.j. §.porrò. & facit extrà de renun.in p̄sentia,q̄ī instr̄o credit. C.de pb.cū pd bus.Alii dicūt,ꝙ si in sententia ꝯtineat̄ fuisse p̄sentes,vel vocatos fuisse.

ADDITIONES.

Captum,vt s.si ipse minor fuit in dolo,&creditor in bona fide,tenuit præceptum ratione doli & sacramēti,per l.j.ff.depos.§.an in pupillum.Si verò creditor sciebat illum esse minorem,tunc de dolo illius conqueri non potest,ff.de actio.empt.l.j.C.de in integ.rest. mi.l.de tutela.de regu.iur.scienti.lib.vj.&alterius statuti,quod annullat obligationem minoris aliter factam,forma seruata non fuit,dicit præceptum nullum:&maximè si errauit,tunc putans se esse maiorem,ff.de confes.non fatetur.ad idem ff.de pac.si cùm te. de act.emp. si hæres. sicut etiam vna lex per aliam terminatur:sic statutum,& etiam lex:aliàs sequeretur,præceptum factum furioso,pupillo, prodigo,cui interdictum erat,exequendum foret:q̄d esset absurdum. Vt igitur dicatur validum pręceptū, oportet duo concurrere, personam scilicet, quę pręcipere,&personam cui pręcipi potuerit,ff.de confir.tut.l.j.& l.naturali.§.j.& secundum hoc defuit tam lege, quàm statuto. dicit tamen, ꝙ in dubio præsumit̄ eum in dolo,qui dixit se maiorem,per l.quid enim.ff.de dolo.Solutioni non obstat authen.sacramenta.C.si aduer.vend.loquitur enim de iuramento super contractu.Iuramentum autem,de quo loquitur,fuit super quadam assertione. Adde, quòd istud de præsenti,illud de futuro.Non obstat etiam l.si alterius.C.si mi.se ma. dix.quæ loquitur de contractu,qui tenebat,contra quem petebatur restitutio,nōn quòd diceretur nullum.Iac.de Bel.in q.quæ incip. Perusina.in primis duobus membris tenet,quòd statuto prohibente fieri,& annullante,si fiat contractus per filiumfamiliàs sine cōsensu patris,vel per adultum sine curatore,licet primus cōtrahendo mentitus fuerit se patremfamiliàs,vel seruus mentitus fuit esse curatorem illum,qui non erat, cōtractus tamen non tenebunt propter statutum, quod non solùm prohibet, sed etiam annullat:sic non oritur obligatio ex contractu, qui ipso iure non valet.allegat l.non dubium.C.de legib.& l.quid enim.de dolo,& quod no.in l.quæcunque.§.fin.de Publiciana,&in l.si curatorem, in glo.ipso iure. C.de in integ.rest Prædictam auctor l.quid enim sic inducit,si cōtra pupillum, qui mentitus fuit,datur actio de dolo, ergo non tenuit contractus: aliàs daretur actio ex contractu, non de dolo,eo.tit.l.j.§.ait prætor. Contraria dicit procedere, cū statutum non annullat:fortiùs,si actionem,vel exceptionem dat: super eo verò,quod quæritur,an iuramentum prædictorum valideret contractum,distinguit inter filiumfamiliàs & adultū. De primo simpliciter tenet,quòd non: quia roborari per id non potest contractus,q non tenet per statutum, cùm principale à suo accessorio non vestiatur,nec reguletur,ff.de vulg.& pup.l.in pupillari tū ga iur̄m est ꝯ bonos mores, ponderata l.j.in princ.ff.ad Maced. inducit regulam,non est obligatorium.de reg.iu.lib.vj. De minore distinguit ius canonicum à ciuili, vt de iure ciuili non valide[t] ratione prædicta.de canonico sic,per decret.de iureiur.cùm contingat.cum concord. Aduertendum est, quòd hìc tractauimus de beneficio nullitatis,non de beneficio restitutionis: de quo plenè tractatur j.de rest.in integ.§.ij.vers.item denegatur.& vers.seq.& vide, quod de præd.q.Iac.de Bal.quæ conuenit illi materiæ in articulo, sicut dicam in præd.§.ante fin. col. Adde primæ parti, quod consuluit Roma.consil.cccxiiii.scilicet ꝙ si respondens positioni dicat,credo,prout in instrumento continetur, & instrumentum fit nullum ratione solennitatis, quòd similiter confessio est nulla: quia respondens intellexit de instrumento suis substantialib. reprobato. Item quod idē Rom.voluit consi.xlij.scilicet ꝙ stante statuto,quòd contra instrumentū nulla possit opponi exceptio, tamen poterit opponi exceptio inhabilitatis personæ: vt si vxor donat viro ipsa poterit opponere, ꝙ vir erat inhabilis ad recipiendum donationem. Item quod voluit idem Ro.cons.lxvii. scilicet quòd stāte statuto, ꝙ lauda mandentur executioni, lauda nulla n̄ mādabūtur executioni. Item facit, q̄d voluit Bal.ꝯs.ccclxix.iiij.li. scilicet ꝙ statutū loquēs de arbitro, intelligit̄ de vero non de prætenso. Itē facit, q̄d voluit idē Rom.consilio allegato xlij.scilicet ꝙ stante statuto, ꝙ nulla possit opponi exceptio patens, nō velata. Itē facit, q̄d voluit Petrus de Ancharano ꝯsilio ccxij.scilicet ꝙ stāte statuto, ꝙ nulla possit opponi exceptio, tamen poterit opponi exceptio nullitatis causatę dolo aduersarii. Item nullitas, q̄ prouenit à iure naturali. Itē ille, q̄ colligitur ex inspectione actorum. Itē q̄d idē voluit ꝯs.cclxxj. s. ꝙ p̄dictū statutū non ponit exceptionē nullitatis q̄ pruenit ex alio statuto. Itē q̄d idē voluit ꝯs.lxxij.s.ꝙ stāte statuto, ꝙ sententia mittat̄ executioni, debet intelligi de illa, q̄ viribus subsistat. Lati⁹ p̄seqre in additionib.positis p me post Bar. & Alex.in l.j.ff. q̄d vi aut clā. Quo verò ad materiā l.si alterius.C. si mi.se maio.dix.vide pulchrè Anch.ꝯs.227.&Pau.de Ca.ꝯs.141.

a Cùm æterni.¶libro vj.

b Superscriptione.¶Libro vj.illud posui in j.glos.

nisse, præsumuntur præsentes, vel vocatus fuisse, vt in præd. l. &
C.de appel.qui ad.alioquin contrà,arg.ff.de verb.oblig.l.Titia.§.
ij.& ff.de Publicia.quæcunque.§.fi.extrà de constit.ecclesia.C.de
arbitr.ne in arbitris.Tertii dicunt,quòd licet non dicatur in sentē
tia,fuisse citatos,vel præsentes,vel absentes,dummodo prima fa-
cie appareat non vitiata, postquam transiuit in rem iudicatam,sē
per standum est pro ea.nisi probetur aliquid omissum,quod red-
dat eam nullam extrà de procur.in præsentia.vel falsam,C. de fid.
a instrum. si vteris[a]. ¶† Et hoc credo verum de iure. nam iudicata
11 res pro veritate accipitur: & sententia facit ius inter partes, licet
lata sit contra ius litigatoris, ex quo non est appellatum ab ea, vt
extrà de re iudic.cùm inter.prope fin.ij.quæst.vj.§.diffinitiua.ver-
sic.item contra ius.Tutius tamen est,exprimere in sententia par-
tes fuisse,citatas,vel presentes,vt patet in forma præcedenti.Si au
tem nondum transiuit sententia in rem iudicatam, vel fuerit ap-
pellatum ab ea,tunc,nisi probetur absens citatus,reuocabitur sē
tentia,vt probatur suprà de citatio.§.viso.versic.item licet.&seq.
extrà de maio.& obedien.inter.ij.quæ.j.c.nos in quenquam.Nō
enim præsumitur pro processu iudicis, nisi quatenus pro ipso cō
stat,vt extrà de probat.c.quoniam contra.Si tamen sententia scri
b pta sit in formam actorum,& contineat illum fuisse citatum[b],vel
præsentem, non est alia probatio necessaria: & tenet sententia.
non enim potest ille probare se non fuisse citatum, vt in præd. §.
porro.& secundum hoc possunt prædictæ opiniones ad concor-
diam reuocari,C.de inoff.donat.l.vnica, & vide, quod not. suprà
de instru.edi.§.restat.versicul.in summa.& de probatio.§.fin.ver.
sed pone.In Romana verò curia qualiter pronunciabit, vel excō
municabit auditor super debito coram se confessato inter eos,
qui se suæ iurisdictioni submittunt,vide suprà de conclu.& renū.
12 versi.vltimo.¶† In partibus verò illis,in quibus in sententiæ p-
latione apponunt,formam consilii,post illa verba Præhabita dili
genti,iunge Consilii,quorum tenor talis est:Consilium nostrum
&c.vt suprà,& de consi.requisit.ver.porrò.ponatur totum consi
lium.postea iunge,Dictorum talium sequens consilium Dei no-
c mine inuocato.&c.[c] Quòd autem in sentētia de singulis actibus
fiat mentio,cautela est,vt dixi suprà de edi.instru.§. restat. versic.
13 in summa. ¶† Si verò reali actione actum fuerit, post verbum
Nomine pro eodem,&c.iunge,in restitutione prædicti fundi,vel
vineæ in libello petitæ, & in decem sextariis tritici pro fructibus
vineæ à tali tempore citrà perceptis, eidem B. sententialiter. &c.
14 ¶† Cæterùm si super adipiscenda possessione sententia feratur,
post verbum Nomine pro eodem,&c.iunge, in præstatione pos-
sessionis & quasi possessionis prædictæ domus in libello petitæ
eidem P.sententialiter,&c. Si verò super recuperanda possessio-
ne feratur,dicas ibidem,in restitutione prædictæ vineæ,vel fundi
in libello petiti cum fructibus à tali tempore citrà perceptis,eidē
B.&c.Si autem super retinenda feratur, dicas ibidem,præcipiētes
vt sinant dictum B. pacificè possidere, vel quasi possidere præsa-
tam vineam in libello petitam,sicut possidebat tempore litis con
testationis,idem B.&c.hoc probatur extrà de iure patronatus,di.
lectus.in fine,extrà de restit.spoliat.grauis. extrà de prob. licet.in
15 fi.cum suis concordan.¶† Qualiter autem pronunciabit iudex,
cùm reus cecidit à possessione, siue non possidebat, siue incipie-
bat de nouo possidere,vt no.suprà de interrogat.§.finali,versi.sed
qualiter. Item qualiter prnunciabitur super interesse,infrà de fru
ctibus & interesse,§.ij.versi.sed qualiter.Et qualiter super æstima
tione,infrà de obligat.& solut.§.sequitur.versic.sed quo iure.Itē
qualiter pronunciabitur, cùm petitur ratio administratæ tutelæ,
infrà de iudic.§.generalia.versic. quòd si quis. Item qualiter pro-
nunciabitur,quando agitur constit.si quis in tantam.C. de restit.
spoliat.§.j.versi.& nota.Item qualiter, cùm agitur negatoria, vel
confessoria,suprà de causa possess.& propri.§.finali,versi.sed nun-
quid. Item qualiter pronunciabitur in iuramento in litem, infrà
de iureiur.ver.is autem.Qualiter autem alimenta decernantur,in
frà,qui filii sint legit.versi. item pupillus.Qualiter autem pronun
ciabitur sententiam non esse exequendam:dic,vt infrà titulo pro
16 ximo,§.breuiter.versi.sed secundum.¶† Si autem agitur causa il
legitimitatis per defensionem, quòd fieri potest, vt suprà de de-
fen.ver.hoc etiam.sic pronunciabitur:
¶FORMA.Cùm A.ageret contra B.procuratorem, seu defenso
rem C.procuratorio, seu defensorio nomine ipsius super illegiti
mitate ipsius:nos,visis & intellectis rationibus partium,ipsum B.
procuratorem,vel defensorem dicti C.memorato A. sententiali
d ter condemnamus[d].Nec est necesse causam exprimi, vt extrà de
re iudic.sicut nobis.Nec tamen minus valet sententia,si causa ex-
primatur,hæc scilicet,cùm illegitimitas C.sit plenè probata.de hoc
& an talis sententia præiudicet ipsi B.& quis sit effectus huius sen
tentiæ,no.secundum Papam, extrà qui fil.sint legit.causam, quæ.
ij.Fertur ergo sententia in personā procuratoris,ff.de his,qui no.
infamia,l.furti.§.j.&l.seruus.& non domini:nec est vis,si sit lis cō-
testata,vel non,secundum Papam,C.de sentent. & interloc. om-
nium iudic.l.j.ff.de procur.licet.§.penul.&l.qui proprio. respon.
j.Alii tamen contrà,vt in prædic.l.furti.sed contra eos est C.de p-
e curat. nihil[e]. Idem quoque est in defensore sine mandato, vt in
personam eius sententia feratur. si verborum aptitudo patiatur,
ff.de neg.gest.liberto.§.fi.Simili quoque modo sententia dictan-
da est,si de furto,vel aliis consimilibus per defensorem agatur,vt
not.in prædic.c.causam,quæ.Qualiter autem sit fomanda senten
tia contra procuratorem cum mandato, vel contra dominum,
vel contra vtrunque, quod tutius est.not. extrà de electio. que-
17 relam.& infrà versicu.in matrimonio.¶† Cæterùm si nec dam
natur re⁹,nec absoluitur,sed iudiciū nullū pnūciatur, tūc post verbum
Dei nom

ADDITIONES.

a Vteris.¶l.ij.est.
b Citatum.¶Supple,peremptoriè:de hoc infrà §.iuxta. versi. quid
ergo:cum seq.Scias,quòd Guido de Suz.in Sūma tituli, quomo-
do ad sententiam procedatur,& in l.properandum.C.de iudiciis,
quærit,si sententia sic cōtineat,citato reo peremptoriè,vt veniat
ad sententiam audiendam,eo non veniente, pronunciamus,&c.
an non probato aliter peremptorio stetur sententiæ? Quòd ste-
tur,inducit quatuor,scilicet præsumptionem,solennitatē,aucto-
ritatē iudicis,item publicæ scripturę,&vt res valeat.Instit.de fide
iussor.§.vltimo,ij.extrà de renunc.in præsentia.tertiò,C.de prob.
cùm precibus.quartò,de verbo.significat.abbate. In contrarium
alleg.§.item cùm ex ea.ff.quæ sentent.sine appellat.rescin.item l.
quæcūque.ff.de Public.Item si sunt verba tabellionis,non creditur
ei,in authentica,de hæredibus & Falcidia,§.si verò absint.Idem,si
sunt iudicis: de probationibus, quoniam contra. Ad idem C. de
sententiis & interlocutionibus om.iud.ex stipulatione.Soluit, q
licet seruetur contrarium de iuris subtilitate, necesse est probari
peremptorium per iura secunda.Bene facit,qd scripsi post Inno-
centium in præallegata decretali,quoniam contra.super versicu
lo,quæ occurrerint.quæ videre poteris in versicul. in summa.hîc
in fine allegato.Vbi autem teneas victorem non habere probare
non tamen est verum,quod sequitur,victum non posse probare
producendo enim acta litis, inter quæ non apparebit ista citatio,
habebitur pro non citato,nisi probetur contrarium,per iura,quę
scripsi in præd.decre.qm ꝯ.in fi.Item si fatetur citationem,& ne-
gat peremptorium:optimè poterit id probare per testes,qui cita
tionis formam audiuerunt,vt dixi in decretali,bonæ.primò,de e-
lectione:in materia negatiuę,vbi vide,in auditu.& in fine:vt etiā
dixi,quò possit fieri instrumentum negatiuæ,scilicet quòd in ac-
tis non est illa citatio,vel non est peremptoria.Item posset proba
ri per testes literatos, qui examinarunt acta:ibi vide in fin. Item si
probaret victor personalem citationē,posset victus illam impro-
bare per modum decretalis,ex tenore.de testibus,& C.de contra
henda & committenda stipulatione,lege,optimam. Non obstat
§.porrò.infrà allegat.quia ibi non erat coarctatio aliqua actorum
vel temporis.In eo autem, quod hîc subdit Gulielmus, vel præ-
sentem bene puto stari dicto notarii:quia non de præterito loq-
tur,sed de presenti,iuxta ea,ad quę remisi suprà de Innocen.in de
cretali,quoniam.& putat Gulielmus prædictus in Summa,titulo
de sententiis,quòd præsentia sine expresso consensu,vel dissensu
sufficiat:licet nō emanauerit peremptorium.quod fiebat ad præ-
sentiam habendam,vel absentis malitiam conuincendam. Indu-
cit iura de tacito consensu, quòd sufficiat regula, qui tacet. de re-
gulis iuris, libro vj. Bene facit, quod notatur infrà dè libellorum
conceptione,§.sequitur.ad finem:iam seruari feci ad omne dubi-
um tollendum,quòd iudex citauit partes, licet præsentes,perem
ptoriè ad sententiam tunc audiendam. ADDE, vt per Bald.con-
silio centesimodecimo,tertio libro,per Alexandrum consilio cē-
tesimo quadragesimo,secundo libro,& eodem libro consilio cē
tesimo trigesimo quinto &quadragesimo secundo,4.libro,&per
Paulum de Castro consilio quinquagesimo secundo,vbi pulchrā
habebis limitationem ad illud,quod dicitur,quòd ex longinquita
te temporis præsumitur solennitas.
c Etc.¶Repetendo verba cōsilii secundò illa pronunciando, vt su
prà de excep.§.viso.B.ver.porrò in Italia.vbi satis scripsi, an suffi-
ciat dicere,pronuncio,vt in consilio continetur.
d Condemnamus.¶Si petebat illum pronunciari illegitimum,nō
congruerent hæc verba:si verò petebat eum cōdemnari ad resti-
tutionem bonorum paternorum,quæ possidebat debet etiam id
exprimi.
e Nihil.¶Sol.ibi in gloss.j.& vide,quod dixi suprà §.proximo, ver-
sicu.porrò.

Dei nomine inuocato,&c.iunge,pronuncio dictum iudicium esse nullum,pro eo quòd dictus C.qui est filiusfamiliâs,sine patris consensu cōtestatus est litem in iudicio suprà dicto,vt C.de bon. quæ liber.cùm non solum.Porrò si iudex ferat sententiam super processu coram alio habito,ita dicet:

¶FORMA.Cùm olim inter talem &talem,&super hoc quęstio coram tali iudice verteretur,coram eo libellus oblatus extitit cōtinentiæ talis:Coram,&c.Lite igitur super libello ipso coram eo legitimè contestata,&c.vt suprà in prima forma:vsque, habuerit pro concluso.postea iunge,verum eodem,sicut Deo placuit,vi am vniuersæ carnis ingresso, vel ab officio remoto, vel in remotis agente, nos in causis omnibus, quæ coram eo ventilabantur, vel in causa ipsa,eidem per talem fuimus substituti:ergo,&c.vt suprà in prima forma ff.de iudic.edictum.extrà de in integrum restitutione , tum ex literis.

18 ¶†In matrimonio autem, vel sponsalibus sic dic:

¶FORMA.In Dei nomine, amen. Cùm nuper coram nobis tali officiali inter tales super fœdere matrimonii orta foret materia quæstionis,ipsa M.coram nobis libellum obtulit continentiæ talis.Coram,&c.Lite igitur,&c.vt s̄.in forma prima vsque,nomine pro eodem.iunge,præfatum P. ab impetitione eiusdem sententialiter in scriptis absoluimus,eidem super impetitione eiusdemP. perpetuum silentium imponentes,dantesque eidemP.licentiam nubendi in domino,cui volet,extrà de secundis nup.c.penult. & fi. Vel si probatum fuerit matrimonium, pronunciabitur matrimonium legitimè inter eos contractum fuisse, & adiudicabitur vir mulieri,& pronunciabitur,eum debere cogi cohabitare eidē, & eam maritali affectione tractare,vt extrà de spon.ex parte.in fi. & c.veniens.j.hæc forma probatur in auth.Collat.ix. de eccl.tit. §. si quis in sua domo. In causa autem matrimoniali per procuratorem contracta,vtrùm sentētia formabitur in personam procuratoris,dixi s̄.de defen.ver.quid de causa. Sed si de sponsalibus actum fuit,& probata fuérint,dices sic:

¶FORMA.Pronuncio sponsalia inter eos legitimè contracta fuisse,& valere de iure,ipsumque P.cogendum per censuram ecclesiasticam ad perficiendum matrimonium inter eos: hoc saluo, ꝙ

19 iuxta modum petitionis sententia dictetur , vt suprà dixi. ¶† Et scias,quòd quidam in sententiis non ponunt tenorem libelli,sed summarim mentem petitionis primus tamen modus nobis placet , & sic vsus curiæ Romanæ obseruat. ¶Quòd si actum fuerit ad diuortium,iuxta præmissas formas sententia dictabitur,verbis competenter mutatis:hoc saluo,quòd in sententia causa diuortii exprimatur,extrà de diuor.ex literis.Si autem arduum sit negotium,incipias cum præfatione sic:

¶FORMA.Vt nostrum prodeat de vultu Dei iudicium,& oculi nostri videant æquitatem,&c,vt extra vt ec.benefic. vt nostrum. Vel sic:

¶FORMA. Præsidente rationis imperio in animo iudicantis, sedet in examine veritatis pro tribunali iustitia,&quasi Rex in solio iudicii rectitudo,de cuius ore procedit gladius bis acutus,cuius etiam aspectu terribili propriæ voluntatis dissipatur arbitrium reproborum: quia noxius appetitus sine personarū delectu sub iuris regula limitatur.hæc enim recta fuit æterni prouidētia iudicis, de cuius vultu recta iudicia procedūt,vt recti iudices eligerentur in orbe,qui terram iudicent,iustitiam diligant,& eorum oculi respiciant æquitatem. Hoc profectò velut Dei testamentum, quo filios hominum rectè iudicare iussit,per quod fœdus humani generis in tranquillitate consistit,solicitudine vigili,ac diligenti studio sunt à cunctis firma stabilitate seruanda.nam pacem pariunt, modestiam nutriunt,lites perimunt,sua vnicuique ęquo libramine tribuunt,iurgiorum materiam reprimunt, delinquentes puniunt,alterum lędi ab altero non permittunt.Sanè,&c.recitetur negotium.Ex hac autem præfatione membratim diuisim plures poteris formare:

20 ¶†Si autem sententia diffinitiua à iudice delegato,vel subdelegato feratur,sic dicet:

¶FORMA.In Dei nomine,amen.Nos talis iudex,à sede apostolica in tali quæstione inter tales deputatus,olim literas apostolicas recepimus sub hac forma:Clemens episcopus.&c.pone deverbo ad verbum: post iunge, Quarum siquidem auctoritate talem coram nobis in iudicium ad instantiam B.fecimus euocari: eo verò comparente ei per ipsum B.coram nobis libellus porrectus extitit in hac forma,Coram vobis,&c.pone totum postea iunge,Lite igitur,&c.vt suprà,versicul.cùm fertur.extrà de eo,qui mit.in

21 posf.causa rei ser.c.cùm venissent.¶† Notarius autem sic se subscribat a:Et ego tali auctoritate notarius prolationi huiusmodi sententiæ interfui, & de mandato dicti iudicis prædictas commissionis literas vidi cum vera bulla in filo pendenti, non cancellatas,ñ vitiatas,nec in aliqua sui parte abolitas:&eum tenorem de verbo ad verbum in hac sententia apposui,nil addens, vel minuens, per quod rei veritas immutetur,& diligentes etiam auscultaui,qui iudex ad ipsius sententiæ confirmationem & robur his suam auctoritatem interposuit & decretum.Operatur autē hæc subscriptio, quia licet postmodum rescriptum apostolicu perdatur,nihilò minus stabitur sententiæ tali,C.de testibus,l. pablicari. extrà de fide instrum.c.ij.quod aliàs non fieret,vt eod.tit.c.i.Idem etiam consulo de instrumentis procurationum,& a liis:quibus perditis sententia non valeret.de hoc extrà de officio delegati,cùm iniure.& suprà de instrumen.edit.§.nunc dicamus. versi. illud autem. & §.

22 restat.versicul.in summa.¶†Cæterùm si sit auditor palatii domini Papæ,dicet sic:

FORMA. Cùm causam appellationis & negotii principalis: vel pone alterum tantùm,prout conti nget,quę inter talem &talem super hoc & rebus aliis vertitur,nos magister Gulielmus Durandi,domini Papæ subdiaconus & capellanus,ac palatii ipsius domini Papæ generalis auditor,audiendam suscepimus,& fine debito terminādam:& hoc,cùm cā est ciuilis: vel fine canonico,cùm est spiritualis,vel matrimonialis,vt suprà de rescrip.præsent.§.ratiōe formæ.ver.item quòd vbi.&hoc quando audit tanquam generalis auditor,sententiæ cōmissione speciali à parte additus,vt suprà de iud.delega.§.iam nunc.ver.sed nunquid.in fi.Si verò dominus Papa ei specialiter commisit,dicat post verbum Vertebatur: Sanctissimus pater dominus Clemens Papa IIII. nobis tali audiendam commiserit,& fine canonico,vel debito,terminandam,tandem in causa ipsa libellum recepimus in hac forma : Coram, &c. Lite igitur,&c.vt suprà ver.cùm fertur.vsquæ,causæ meritis.postea iungat, factaque domino nostro summo pontifici relatione fideli,deliberatione quoque nobiscū,&c.vt ibidem vsque,repleatur.Iunge,de ipsius domini speciali licentia & mandato nobis facto oraculo viuæ vocis præfatum C. &c. vt sequitur in eadē forma,extrà de iud.c.cùm Bertholdus.& suprà de relat.§.qualiter.in fin.¶SI AVTEM SIT ARBITER,qui sententiam profert,dicat, vt suprà de arbitris,§.vt autem.ver.cognitio.Qualiter autem pronunciabitur,sententiam esse exequendam,dic,vt infrà tit.prox.§. sequitur. Item qualiter pronunciabunt arbitri super exceptione

23 suspicionis electi,suprà de recusa. §.qualiter.versi.vt autem.¶† PORRO si agatur causa criminalis,putà iniuriarum,sic dicetur:

¶FORMA,Quoniam T.accusatus à P.quòd verba iniuriosa sibi dixisset,videlicet quòd erat latro,vel leno,& idem P.suam plenè nequiuerit probare intentionem,idcirco dictum T.à præfata accusatione sententialiter absoluimus, eidē P.super ea perpetuum silentium imponentes, & eum in decem libras Turon. condemnantes,extr.de iureiuran.Quintauallis.xv.q.j.illud. Si autem actū fuerit criminaler ad pœnam sanguinis, & probata sit accusatoris intentio,ita dicet:

¶FORMA.Quoniam T. accusatus coram nobis à P. quod idem T.nuper die tali talis mensis,loco tali in H.fratrem eiusdem P.cū lancea insultum fecit,& eum cum ea in pectore percussit, ex qua percussione idem H confestim cecidit,& obiit, se præfatum ictū fecisse coram nobis ꝯfessus est legitimè.& de hoc ēt aliàs per probationes legitimas nobis constat:idcirco dictum T.ad pœnam capitis sententialiter condemnamus,ita quòd caput sibi pręcidatur sic,vt moriatur:vel,si clericus erat accusatus,dicas,eum ab officio & beneficio ducimus deponendum , & perpetuo carceri mancipandum sententialiter in his scriptis condemnamus,ext.de iud.at si clerici.& c.cùm non ab homine.de verb.signifi.c.nouimus. Magis tamen placet, vt forma libelli in sententia inseratur, vt prædixi,& infrà in tractatu libel.in titulo de homicid. Si verò nihil probatum fuerit,dicat sic:

¶FORMA.Quoniam T.&c. vt suprà proxim. vsque, & obiit.& iunge,& cùm de hoc aduersus dictum T. nulla sufficiēs probatio appareat,nec de hoc aliquo modo nobis liquere potest,idcirco à præmissa accusatione eum sententialiter absoluimus,eidem P.super ea perpetuum silentium imponentes,extrà de accu.c.illa. ij. q. vltima, sciant.Si verò iudex velit aliquem ex causa aliqua mulctare.sic dicet:

¶FORMA. Quoniam T. conuentus & citatus ex parte nostra per talem huius curiæ cursorem, vt die tali , pro tali causa coram nobis sub pœna decem librarum comparere deberet , ipseque cōtumaciter recusauerit ꝯparere:idcirco ꝓptē inobedientiam eius

ADDITIO.

a Subscribat.¶Verba Aegid.versi.suprà,scilicet centesimo sexagesimonono.

etiam eius vlcisci, nisi is etiam hinc ad talem diem se præsentare
curauerit coram nobis, eum puniendo mulctamus,& mulctãdo
punimus in decem libras:vel sic,
FORMA. Cùm causa,quæ inter B. & C. vertitur, in nostra præ-
sentia tractaretur, idem B. præfato C. in nostra & astantium præ-
sentia,quorum testimonia in scriptis redigi fecimus,verba contu
meliæ & iniuriæ proferre non erubuit dicendo sibi,quòd per gu
lam mentiebatur, quodque se adhuc de eo vindicaret quoniam i
gitur res est mali exempli,locum iuris &iustitiæ in iustis lacerare
conuitiis,idcirco præfatum B.in c.solidos puniẽdum mulctam⁹,
&mulctando punimus prætextu paupertatis,&simpliciter pœna
nihilominus mitigata, extrà de officio delegati,cùm super abba-
tia.in parte decisa,secunda quæstione j.§.finali.De hac mulcta di-
14 xi suprà eod.§.species.¶†IN IVDICE autem appellationis not.
quòd triplex est eius officium.¶Primò.vt cõfirmet, vel infirmet
priorem sententiam quod intellige, quando in causa appellatio-
nis nil noui proponitur, & vnicus tantùm est articulus, extrà de
in integrum restitut.ex literis.in secunda quæstio.vj.in fine,C.de
episcop.audien.authen.si quis litigantium.extrà de re iudic.abba
te.in fin.lib.vj.6.quæst.iij. Osius.in fin.Si verò plures sint articuli,
potest in vno infirmare,& in alio confirmare,ext.de testa.Raynu
tius.& c.Raynuldus.extrà de priuileg.cùm olim.prope fi.&suprà
§.species.versicu.diffinitiua.¶Secundò debet emendare, vel cor
rigere,sic vt potest,C.de reb.cred.generaliter.§.sin autem.¶Ter
tiò debet pronunciare,primam sententiam iustam, vel iniustam,
vt ij.q.vj.§.diffinitiua.in fin.C.de appel.eos.in princ.secundum V
bert.& dic,vt infrà in tractatu lib.de appe.§.nunc dicendum.ver-
sic.si verò à sententia.& in Summa do.mei eodem titulo,§. quali
ter.Potest etiam adęrere,vt extrà de testa.Raynutius.Arg.contrà
a C.de appel.eos.in princ.[a]¶†Vbi autem appellatum est à senten-
25 tia, quæ ipso iure non valet, iudex pronunciabit appellationem
iniustam,inserta causa:quod dic,vt not. C.quando prouoc.neces
b se non est,l.j.[b]¶Vt autem res exemplo subiiciatur,in causa appel
lationis à grauamine,vel interlocutoria interpositæ sententia sic
formabitur.
¶FORMA.Nos P.iudex delegatus à tali,in causa,quę vertitur in
ter tales,libellum recepim⁹ à tali in hac forma: Coram,&c.pona-
tur totus tenor libelli.Lite igitur,&c.vt suprà vers.cùm fertur. vs
que,repleatur.iunge,sententialiter pronunciamus,talem bene&
legitimè appellasse,& talem perperam processisse,& interlocutũ
fuisse, & ad nos iurisdictionem procedendi in principali deuolu-
tam esse:vel econtrà.& tunc dicas, ipsumque remittendum esse,
& remittimus ad iudicis prioris examen,condemnantes eum in-
super in x danda & soluenda ipsi tali, quæ constat eum occasione
dictæ appellationis expendisse.hæc probantur ext.de app.vt debi
tus.ij.q.vj.ei qui.§.pen.in fi.ad fin.q.Potest etiam iudex,vt dicunt,
appellatum, qui per priorem iudicem absolutus fuerat, condem-
26 nare,vt ff.iudic.sol.l.pen.¶†Sed nunquid iudex appellationis ꝓ
nunciando iniustam sententiam,& appellationẽ fore legitimam
videatur per consequens condemnasse?videtur quòd sic, vt not.
C.de sent.& interloc.omnium iudic. præses. Vtrùm autem dabit
libellus in causa appellationis ante sententiam interpositæ, vide
infrà de libel.con.§.nunc videndum.in fin.In causa verò appella-
tionis à sententia interpositæ habet iudex cõfirmare,vel infirma
re priorem sententiam,& in expensis condemnare,malè appellã
tem,vt dictum est:vnde tunc sic potest sententia formari:
¶FORMA.In Dei nomine,amen.Ego P.iudex delegatus à tali e-
piscopo, vel à Papa deputatus in causa appellationis interpositæ
per talem à sententia talis,scripta manu talis notarii,cuius senten
tiæ tenor talis est:In nomine domini,&c. ponatur totus tenor sẽ
tentiæ:quo facto subiungas sic,Visa appellatione prædicta,& eti
am commissione ipsius appellationis mihi facta à dicto domino
tali,scripta manu talis notarii,de qua habes in tit.de appe.§.de offi
cio quoque.versi.quòd si superior.visis insuper & auditis, &c.vt
suprà versi.cùm fertur.vsque ibi,repleatur,&c.postea iunge,præ
dictam sententiam à tali latam confirmo, vel infirmo,& pronun
cio bene iudicatum,& malè appellatum,& talem in expensis con
demno:vel econuersò:vel sic:prædictam sentẽtiam in hoc confir
mo,& malè appellatum fore pronuncio, & in hoc eam infirmo,
& bene appellatum esse pronuncio,hæc probantur in prædicta
concor.Vel potest alio modo sic formari:
¶FORMA.In Christi nomine,&c.Cùm olim inter P.&M.super
hoc coram tali ordinario,vel delegato quæstio verteretur, iudex
illam diffinitiuam contra P. duxerit sententiam promulgandam.
Porrò eodem P.ab hac sententia appellante,venerabilis pater ta-
lis Episcopus, vel sanctissimus pater dominus Clemens Papa iiij.
causam appellationis huiusmodi nobis tali audiendam commi-
sit, ac fine debito, vel canonico terminandam. Partibus igitur
ad nostram præsentiam euocatis,& constitutis,prænominatus P.
libellum obtulit in hunc modum:Coram, &c. posito toto teno-
re libelli subiungat:Nos igitur visis & auditis,&c.vt s.ver.Vtrùm
aũt iudex,à quo petitur sentẽtia,vel processus infirmari, vł nulla
ꝓnũciari,poterit ɔfirmari,vł aliq̃ ꝓnũciare,illo q hoc petit,ĩ ꝓba
tiõe ďficiẽte,nisi altera pars id poterit,no.fm Papã, ext.de of.iud.
deleg.

ADDITIONES.

a In principio.¶Ibi de hoc in gloss.not.formam.vide,quod dixi de
testa.Raynaldus.parte ii.sub versi.condemnauit.Et plenius vltrà,
q̃ ibi scripsi, sciendum, quòd an sit satis pronunciare sententiam,
vel appellationem iustam, vel iniustam:fuerunt opiniones diuer
sæ.Prima,quæ placet Accursio in præd.l. eos. tenet, quòd sic, per
textum ipsius legis in fine primi respons.& vltra duas leges,quas
ibi alleg.facit ff.ad legem Falcid.in ratione,& l. cùm quidam. & l.
furti.§.j.ff.de his,qui not.infam.Secunda fuit,quòd fieri debet ab-
solutio,vel condemnatio:& pro ista facit ff.iudi.solui,cùm apud.
ff.de re iud.l.j.C.de sentent.& interlocut.omnium iudic.l.præses.
ij.quæst.sexta,§.diffinitiua.in prin.& ad l.eos.respondẽt isti,quòd
ibi textus dicit,liceat, non dicit, sufficiat. Tertia opinio adhærens
primæ,hoc addit,quòd etiam iudex debet cõfirmare,vel infirma-
re primam sententiam:& hoc addendo non habet necesse absol-
uere,vel condemnare:pro hoc facit C.de vsur.rei iudic.l.ij. C. de
episcopali audient.authentic.si qui litigantium.& C.de temp.ap-
pel.authen.appellatione cessante.ad fin.extrà de re iudic.causam.
in fin.de restitut.spoliat.cùm ad sedem.in fi. Quarta opinio distin
guit, an reus fuerit condemnatus, an absolutus in casu principa-
li: vt primo casu procedat prima opinio in omnem casum, id est,
siue pronunciatur pro condemnato,siue contrà:& idem secũdo
casu,quando fuit absolutus,si pronuncietur malè appellatũ.Si ve
rò pronuncietur bene appellatum,absolutus in principali condẽ
nandus est per iudicem appellationis:quod placuit Iacob.Bal.per
l.tutor.in princ.ff.de vsur.& hoc aduerte,quia prima opinio vult
quòd pronunciatio iustę appellationis interiectę ab actore à sen
tentia absolutoria contineat tacitam condemnationem, vt not.
in prædic.l.præses,de senten.& interlocut.& dicitur in versic.hîc
sequen.quod etiam placet Odoffred.in l.eos.& Alber.Gal.de ap.
versic.pone quæstionem.Et hęc ista vltima opin.in vltimo mem
bro negat pro qua facit de testa.Raynutius.versicul.cùm autem.
ibi,ad cuius.& c.Raynaldus.ver.condemanauit.&,vt ibi dixi post
Hostien.Iudices nostri temporis, quando pronunciant bene ap-
pellatum,communiter condemnant absolutum:&absoluunt cõ
demnatum:& hoc est commendabile.Tamen vltima opi.verita-
tem habet,quæ patet ad sensum. fit enim in principali cõdemna-
tio,vel absolutio:à prima reus appellat,à secunda actor.tollamus
primam,si pronũciet iudex appellationis sententiam iustam, vel
appellationem iniustam,quod plus expedit actori,non habet cõ
demnationem,cuius peteret executionem.Econtrà si pronunciat
sententiam iniustam,vel appellationem iustam,quod plus expe-
dit reo,nonne contra condemnationem habet solidam defensio
nem? Item si in absolutoria pronuncietur sententia iusta,vel ap-
pellatio actoris iniusta,quod plus expedit victori,cùm absoluto-
riam suam executionem habet:sed in casu conuerso,si pronuncia
tur sententia iniusta,vel appellatio iusta,actor habet, quòd abso-
lutio habetur pro non facta:sed constat, quòd potuit malè absol
ui, qui tamen non debuerat condemnari: quid ergo petit actor
hoc casu?dicet ne,ago,quia fuisti absolut⁹,& absolutio fuit reuo
cata: hîc non concludit obligationem, vt dixi Patet ergo ad sen-
sum,vt dixi,hui⁹ opinionis veritas coloratur etiam per iura, quæ
volunt,difficiliùs obligari,quàm liberari,ff. de action. & obligat.
Arrianus.extrà de proba. ex literis.& vtrobique concord.Quòd
autem iudex appellationis absolutum condemnare possit, non
dubitatur,per l.penul.ff.iudi.sol.& patet de testamen.Raynutius.
& c.Raynaldus.ADDE,quòd Bal.in l.eos.tenet,quòd sufficiat,si
iudex appellationis dicat,sententiam primam iustam,vel iniustã.
& ibi dicit esse casum:& idem ibi tenet Pau.de Castro.
b L.j. ¶In multis foris ciuilibus hoc seruatur: Canonistæ non ser-
uant:quia licet exprimatur appellationem iniustam, quia senten
tia fuit nulla, appellatus ex iniustitia appellationis petet expensas
factas in instantia appellationis,quæ pronunciata est iniusta:dixit
Iaco.de Aret.iudicem appellationis pronunciare debere senten-
tiam nullam,& appellationem ex super abundanti interpositam
alleg.eod.titul.de app.nominationes.C.qui pro sua iurisdictione
l.j.ff.de iure patro.l.fin.& famil.erciscun.l.quædam mulier.vbi vi
detur expressum:hoc ponit etiam Cy.in l.eos.& vide infrà §.iux-
ta.scilicet antepen.versic.etiam auctor.in fin.allegat prędictam l.
quædam.

a deleg. cùm contingat [a]. ¶†Sed pone: ecce opposui actori in lite
27 principali exceptionem pacti de non petendo,& probaui:actor verò opposuit mihi exceptionem pacti de petendo,sed non probauit,licet in veritate sibi fecissem pactum de petendo non obstā te priori pacto,ideóque iudex me absoluit, nunc in causa appellationis probat actor illam exceptionem: quæritur, qualiter iudex pronunciabit malè fuisse iudicatum,cùm primus iudex bene pronunciauerit,secundū acta corā se habita?Respon.debet sic dicere ¶FORMA.Quia talis in principali causa non opposuit, vel non probauit talem exceptionem, quæ sibi in veritate competebat, vel oppositam non probauit, & nunc eam probauit,ideo sententiam primi iudicis emendo,vel reformo,ff.de appe.l.j.extrà de in integ.restit.tum ex literis.in fin.&suprà ver.in iudice.in prin.Si enim simpliciter pronunciaret,illum malè pronūciasse,minùs bene diceret.Debet ergo illum excusare modò prædicto, vel dicendo,instrumentum,per quod nunc probatur, non fuisse coram illo productum,& huiusmodi,extrà de priuileg. cùm olim. prope fin.ix.distin.ego.in auth.Collat.v.vt defun.seu fu.eo.in princ.extrà de fi.instrum.cùm Ioannes.in fin. Vel dic contrà,prout no. C. de appel.respon.j.in fin.ibi,etiam.& suprà §.species.no. vtrùm debeat dicere Condemno, vel Absoluo.Iudex autem appellationis potest reum condemnare,vt ff.iu.sol.l.pe.extrà de appel.vt debitus.Qualiter autem pronunciabit iudex,cùm is, cuius interest,se opponit contra sententiam,& probat in causa appellationis, no. secundum Papam,extrà de sent.& re iud.cùm super.
28 ¶†IVXTA præmissum ordinem videndum restat de formis sē
b tentiæ excommunicationis,suspensionis,& interdicti [b],& absolutionis.Si igitur in causa criminali ante litem contestatam contumax sit,excommunicandus est,vt suprà de contum.§.sequitur videre cuius excommunicationis forma talis erit:
c FORMA sententiæ excommunicationis [c]. Cùm P. presbyter de tali loco in nostra præsentia constitutus,à G.super variis criminibus,scilicet simonia,periurio,adulterio, &c. accusaretur, ipse nedum cum aduersario noluit in iudicio experiri, verumetiam contumaciter contra nostrā inhibitionem à nostra discedens præsentia,nostris sæpe vocatus literis & nunciis,comparere contemnit. cuius rei causa ipsum contumacem reputauimus,& ob hoc eum in his scriptis auctoritate Dei omnipotentis,& beatorum apostolorum Petri & Pauli,&nostra,excommunicationis vinculo innodamus:extrà de iudic.c.j. extrà de sent. excom. cùm medicinalis. lib.6.tradētes eum,quamuis absentē,Satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus fiat in die iudicii.hæc probantur ii.quæ.j.de manifesta.xj.quæstio.iij.audi.23.quæst.4.qui peccat.in princip.& c.quid crudele.extrà de app.cùm sit Romana.in fin.24.quæst.j.§. sin autem.versi.vnde apostolus eum,& c.quæst.3.notandum ab fi.xlv.dist.non licet. Quòd si excommunicatur cum suis participi
d bus,sic poterit dici:Habeto [d] itaque cum his,qui tibi consentiūt, plenè condemnationis sententiam, sublatumque tibi nomen & munus sacerdotii agnosce,sancti spiritus in iudicio,& nostra auctoritate damnatus,&anathematis in conspectu dei & sanctorum angelorum,vt 23.q.4.Guilisarius.& hoc in ordinario iudice.Delegatus autē ceteris verbis retentis,vbi dicit,auctoritate Dei omnipotentis.&c.dicit,auctoritate mihi commissa,vel sic:
¶FORMA.Cùm de talis presbyteri excessibus nobis fuissent frequenter varia nunciata, nos volentes ex officio nostro ad inquirendum descendere & videre, vtrùm clamorem, qui ad nos peruenerat,opere compleuisset: eundem per nostras citauimus literas, vt coram nobis certo termino personaliter compareret : ipse verò nec p se,nec p aliū,in præfixo sibi termino ɔparere curauit: quare ipsum reputantes meritò contumacem, in his scriptis, &c. vt suprà proxim.2.quæstione j.Deus omnipotens.extrà de accu. qualiter.2. Eodem etiam modo potest quis excommunicare eū, qui in causa ciuili contumax reperitur,facta competēti narratione,qualiter cognoscens de causa,quæ inter tales vertitur, citauit talem, qui se contumaciter absentauit, extrà vt lite non contest.
29 quoniam.in fin.& extrà de postul.prælat.c.j. ¶†Illud autem scias,quòd in enormibus delictis &contra tyrannos claues ecclesiæ contemnentes quandoque fertur sententia excommunicationis per episcopum cum magna solennitate:& hoc dicitur anathema debent enim xij. sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas, seu candelas ardentes in manibus tenere, quas in cōclusione,seu in fine anathematis,seu excommunicationis proiicere debent in terram,& pedibus conculcare:deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina & excommunicationis causam.hæc leguntur xj.q.iij debent.& illæ candelæ nō debent sumi postea ad aliquem vsum,secundùm Io.sed foras proii
e ci [e],2.quæst.vij.non omnes episcopi. In plerisque tamen locis n conculcantur pedibus, sed extinguuntur in aqua dicendo, Sicut
f candelæ hæ extinguuntur,sic eius opera [f] coram Deo sint extincta,donec sufficiēti satisfactione præmissa ad sinum sanctæ matris ecclesiæ reuertetur.Quibus autem verbis formetur sententia,cū quis pro aliquo facinore excommunicatur.vide 23.dist. in nomine.versus fin.versicu.quòd si quis contra.vsque ad fin. Nonnunquam etiam fertur sententia perpetuæ depositionis,degradationis,vel suspensionis in aliquem:quod dic,vt infrà de accusat.§.2.
30 versi.& no.quòd.& seq.& suprà ver.porrò.¶†Cæterùm in iudicio non tenetur quis tantam solennitatem seruare.nam postquā quis ter monitus est,quòd respondeat positioni, vel aliud faciat, iudex potest ex tunc in scriptis eum excommunicare,dicens:
FORMA. Et quia legitimè monitus non vis positioni responde
g re,te,tua cōtumacia exigente, excommunico in his scriptis [g]. Et not.quòd nullus debet excommunicari,nisi legitima monitione præmissa,vt extrà de appel.reprehensibilis.de senten.excommu. sacro.scilicet trina,secundum B.24.quæst.3.de illicita. 16. quæst. vij.omnes decimæ.17.quæst.4.de presbyterorum.Ego credo cū G.Na.vnam sufficere cum testium subscriptione: hæc enim dici
h tur canonica,vt in prædic.alleg.c.reprehensibilis.Argu. [h] tamen contrà de senten.excommun.in const.Gregor.X.constitutionē. lib. vj. Et not. quòd excommunicationis sententia est in scriptis proferenda:alioquin punitur eam ferens,extrà de sen. excomm.
i cùm medicinalis.in prin.[i] extrà de treuga & pace,c.j.2.q.j.legum. nec credo esse de substantia,quòd dicatur in sententia,In his scriptis excommunico:consulo tamen, quòd dicatur,vt infrà §.iuxta.vers.non valet.& executores quandoque ferunt tales sententias,Contradictores & rebelles excōmunicationis sentētia innodamus.Quid autem iuris sit de hac sententia,&qui per eam ligentur,& quis eam ferre possit.not. secundum Papam extrà de præ.
k ben.pro illorum [k]. ¶†Verùm quia, excommunicato in sua con
31 tumacia perdurante, iudices volunt quandoque suam sententiā aggrauare. vt contumacia crescente crescat & pœna, vt in præd. decre.quoniam.in fin.& l.dist.quia.extrà de cohabit.cler. & mul. clericos.in fin.& C.de ser.fug.quicunque.in princ.&ff.de pœnis, relegati.& 2.q.v.quando.ad fin.poterunt tunc procedere ad suspensionem,vel priuationem perpetuam officii & beneficii,vt extrà de ætate & qualit.cùm bonæ.& de testib,cog.cùm super causa.& 33.distinct præter hæc.de appel pastoralis.de cohab.cler.& mul.clericos.&c.seq.de cleri.non resid.ex tuæ.& de cleri.excommun.latores.xi.q.iij.rursus.&c.seq.vel ad depositionem, vt extrà de dolo & contu.veritatis cuius sententiæ forma talis erit:
¶FORMA.Cùm nos P.Dei miseratione episcopus talis ecclesię talem sui exigente contumacia,olim excommunicationis vinculo duxerimus innodandum,ipséque, contemptis clauibus ecclesiæ,velut filius inobedientiæ,adhuc in graue animæ suæ præiudicium & scandalum fidelium pertinaciter in sua contumacia perseueret,& excommunicationis sentētiam,qua ligatus est,animo sustineat indurato,idcirco, ne de sua contumacia valeat gloriari, & ne facti sui peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum sed potiùs pœna eius sit aliorum metus,nostram sententiam aggrauantes iuxta meritum culpæ illius,eum ab officio&beneficio duximus suspendendum:vt in præ.concor. & ext.de vi.& ho.cle. vt clericorum.§.si quis igitur.& extra de iud.at si clerici.de excess.
32 præl.tanta.de homic.pro humani.¶†Quandoque etiam sententia excommuniationis aggrauatur,vt omnes participantes ei eandem sen

ADDITIONES.

a Contingat. ¶ & ibi scripsi in gloss. quia meliùs & maximè circa finem.
b Interdicti.¶Has duas conuerterat præponendo secundam in principio §.& tamē duas virgulas solas ponit de his,scilicet infrà ad fi. secundæ col.versiculo,& not.quòd prælato.& in 4.col.versicul. & not.quòd sententia.Causam dedit,quia Hostien.de his in Summa de sententia excommunicationis non fecit membra: remissionem tamen de illis dedit ad tria loca,eodem titul.versiculo,antepen.& vide infrà de sent.excom.in fi.
c Excommunicationis. ¶Effectus huius & sequentis fuit Aegid. consilio centesimo sexto.
d Habeto.¶Verba Syl. vestri ad Iulium diaconum proditorem suum:nec important,ad quod auctor inducit, scilicet excommunicationem participantium extra crimen : quia verba non sonant hoc:hodie etiam ferri non posse,nisi seruatis formis decretalium de quibus infrà versi. quandoque.
e Proiici.¶suprà arg.ille enim canon hoc non dicit,sed de sale infatuato loquitur.
f Opera.¶Sup.bona.
g Scriptis.¶Hodie,vbi locus esset decretali secundæ, de confessis, libr. sexto, non esset iusta talis excommunicatio,ex quo ponens habet,quod intendit.
h Argumen.¶immò expressum,& ei statur.
i In prin.¶lib.vi.
k Illorum.¶vbi scripsi in prin.

dem ſententiã incurrant,vt extrà de ſent.excom. quod in dubiis.,
ad fin, & de priuileg. quanto. Hodie tamen hoc non debet fieri,
nec ſententia tenet,niſi prius & ipſi participantes moniti fuerint,
a vt deſiſtant,extrà de ſent.excom.ſtatuimus [a].Et in monitione
ex primi debent nomina illorum, qui monentur, ſiue fiant plu-
res monitiones, ſiue vna pro omnibus, obſeruentur aliquorum
dierum competentia interualla,niſi facti neceſſitas aliud inducat,
b vt in conſt.Greg.X.eo.tit.conſtitutionem [b].prout ibi dicam. Qui
dam etiam fatui iudices ſuas volẽtes ſententias aggrauare,faciũt
presbyteros indutos veſtibus ſacerdotalibus venire ad domũ ex-
communicati, & ad oſtium, vel ſuper tectum domus tres lapides
iactare, quod ridiculum eſt. Poteſt & ſententia aggrauari per de-
cre.extrà de pœ.c.fin.vel per alia iuris remedia cogitata:quia cre-
ſcente contumacia creſcere debet & pœna,vt s̃.not.quòd præla-
c to [c] ob reuerentiam pontificalis officii primò debet ingreſſus ec-
cleſiæ,vel ſacerdotale officium interdici:deinde ab officio ſuſpen
di, & ſubſequenter aggrauetur cenſura eccleſiaſtica contra eos,
niſi aliter ſuaſerit fieri in vna contumacia proteruitas, ſiue culpa
d ſua,vt in conſt.Alex.IIII.de priuil.quia põtificali [d].& probatur,
batur extrà, de officio delegat. ſanè. Cum igitur participans ex-
communicato non ſit excõicatus, ſed excõmunicãdus,vt ext.de
cleri.excõ.c.fi.nec ſit ẽt excõicandus,niſi poſtquã fuerit monit⁹,
33 vt ſuprà patet,† q̃ nõ peccat mortaliter,ſed venialiter,arg.extrà
e quod me.cã,ſacris [e],nam excommunicatio nõ debet niſi ꝑ mor-
tali infligi,xj.q.3.nemo.& c.nullus.ſecus tñ, ſi in cõtemptum,vel
pertinaciter participet,vt extrà e.cùm medicinalis.in prin.libr.vj,
vel poſt excõicatoris prohibitionẽ,vel frequẽter,ar.xj.q.3.excel
lentiſſimus.& c.ſi.xxv.diſt.§.aliàs ea demum.nam tunc poteſt ex
34 communicari. ¶† Porrò aliquo propter ſui contumaciam ex-
communicato,conſueuit excommunicator alicui ſcribere,vt ibi
excommunicatus ipſe vitetur: cuius quidem ſcripturæ forma ta-
lis erit:

f ¶FORMA [f]. Talis delegatus vel ordinatius tali rectori ſalutem
in domino.Cùm nos talem noſtrum parochianum, eius contu-
macia exigente, pro eo quòd coram nobis tali, de iure noluit re-
ſpondere, excõicationis vinculo duxerimus innodandum dile-
ctionem veſtram monemus & hortamur, & nihilo minus vobis
auctoritate,qua fungimur in hac parte,præcipiendo mandamus,
quatenus ſingulis diebus dominicis, & feſtiuis in eccleſia veſtra,
publicè coram populo pulſatis campanis,& candelis extinctis,ex
communicatum denunciare curetis ipſũmque velut excommu-
nicatum faciatis in eccleſia,& extra,vſque ad ſatisfactionem con
dignam ab omnibus arctiùs euitari:vel donec ſuæ culpam inobe
dientiæ recognoſcat,& de ea ſatisfaciat,vt tenetur. hæc proban-
tur xj.quæſtio.3.curiæ.& c. debent. Et conſulo actori,quòd cùm
has literas præſentabit rectori, ſi excommunicans ſit iudex dele-
gatus, habeat tranſcriptum literæ apoſtolicæ per manum publi-
cam,vel ipſam literam bullatã, per quod rectori fidem faciat de-
iuriſdictione excommunicatoris : alioquin rector,literis ſi nolit
credere,non tenetur, extrà de of.deleg.cùm in iure.de reſcriptis.
cùm contingat.C.de mand.princip.l.vnica,97.diſt.nobiliſſimus.
¶Sed & auditores domini Papæ quandoque,quos excommuni
cant,faciunt in audientia excommunicatos per ſuas literas nunci
ari:quarum forma talis erit,
¶FORMA. Cùm contemptus contumacibus obeſſe debeat, ne
de ſua valeant contumacia gloriari, mandat talis auditor, talem,
quem,ſui contumacia exigente, canonica monitione præmiſſa,
excommunicauit in ſcriptis,excommunicatum in audientia pu-
blicè nunciari.Datum,&c.extra.de poſtul.c.j.ij.quæſt. v. quanto,
35 ¶†Porrò quia de excommunicatione diximus, & frequenter
excommunicati ad ſinum Sanctæ matris eccleſiæ redeuntes, pe-
tunt ſibi abſolutionis munus impendi,(quod quidem conceden
dum eſt. nam miſeratio eccleſiæ nunquam claudit gremium re-
deunti ad eam,vt xj.q.3.de illis.& C.de ſumma trin. liquet.§.nos
enim)ideo & de abſolutione aliqua ſubnectamus.Debet autem
fieri abſolutio,cum Pſalmo pœnitentiali, & oratione dominica,
vt extrà de ſent.excom.à nobis.ij.§.fin.hoc modo: Excommuni-
catus enim accedat ad excommunicatorem,petens humiliter be
neficium abſolutionis. Iudex autem recepta ab eo cautione de
parendo iuri,vbi fuit excommunicatus propter dubiã offenſam,
vel etiam propter contumaciam,vt extrà vt lite non cõteſt.quo
niam. §. in aliis. vel etiam de parendo mandatis eccleſiæ, ſeu ex-
communicatoris,quod idem eſt,vt extrà de ſent.excom.c.ex te-
g nore [g].& c.cum deſideres.& c.de cætero.& extrà de offic.deleg.
prudentiam.§.vj.& de appel.ad hoc.ij.& de maior.& obe.cùm in
eccleſiis.in fin. licet Io. not. contrà prima. quæſtione. ſeptima.ſi
qui voluerint. vel ſatisfactione præmiſſa, vbi fuit pro manifeſta
offenſa excommunicatus, vt extrà de verborum ſignific. ex par-
te.ſuper quo vide ſuprà de contum.§.nunc dicamus.& reſtitutis
expenſis,vt ibi,beneficium abſolutionis ſibi tribuat in hac forma:

¶FORMA.Excommunicatus enim veſtibus exutis ſtet ante va-
luas eccleſiæ, genibus flexis, coram eo., qui eum debet abſolue-
re:& ille tenebit virgas,& in quolibet verſu pſalmi,Miſerere mei
Deus,ſemel eum percutiet magis,vel min⁹,conſiderata illius cõ-
h tumacia:finito verò pſalmo dicet,Gloria patri,&c.kyrie [h] eleiſon.
ter Paſternoſter,&c.& Ne nos,&c.Saluum fac ſeruum tuum, vl
ancillam tuam,vel ſeruos tuos, vel ancilla tuas, ſi plures fuerint
Domine,nil proficiat inimicus in eo,vel in ea, vel in eis. Eſto ei,
vel eis,turris fortitudinis,Domine exaudi orationem meam,Do
minus vobiſcũ.oremus. Deus,cui proprium eſt miſereri ſemꝑ &
parcere,ſuſcipe deprecationem noſtram,& hũc famulum tuum,
quem excommunicationis catena conſtringit,miſeratio tuæ pie
i tatis abſoluat: ſecundum do. meum [i], vel dicat hanc orationem,
Præſta,quæſumus Domine,huic famulo tuo dignum pœnitẽtiæ
fructum, vt eccleſiæ tuæ ſanctæ (à cuius integritate diuiauerat
peccando)admiſſorum veniam cõſequendo, reddatur innoxius,
per Dominum noſtrum,&c.hoc habetur xj.q.3.cùm aliquis.Po-
ſtea dicat: Auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum Apoſto-
lorum Petri & Pauli,& eccleſiæ ſanctæ ſuæ,& noſtra abſoluimus
te à tali ſententia,& reſtituimus te communicationi & participa
tioni eccleſiæ, & omnium fidelium, & eccleſiaſticis ſacramentis.
k Et,ſecundum do.meum. [k] reprobatur abuſus ſimplicium preſby
terorum dicentium in tali caſu, Abſolutionem & remiſſionem
excommucicationum& omnium peccatorum,&c.debent enim
dicere,Abſoluimus:arg.pro eo extrà de ſentent. excommunic.à
nobis.prope princi.ibi,prece.poſtmodum abſoluere,&c,Verun-
tamen iudices non ſequuntur hodie hanc formam., ſed recepto
iuramento dicunt : Ego abſoluo te auctoritate Dei omnipoten-
tis & ſanctorum Petri & Pauli apoſtolorum , & autoritate mihi
commiſſa, à tali excommunicatione. Et certè talis abſolutio va-
let,& tenet,& hac vtimur.Nam & ſi ſimpliciter dixero, Noueris
te excommunicatum,excommunicatus es:& ſi ſimpliciter dixe-
ro, Te noueris abſolutum,abſolutus es:argumen.extrà de ſentẽ.
excommunic.capitu.pen.extrà de re judic.c.j.Et communiter te
nent Doctores,quòd ſi valet iniuſta excommunicatio,ſic & iniu
ſta abſolutio:quæ pleniùs proſequere in Summa do.mei.de ſen-
ten.excommui.§.& qualiter hæc abſolutio.ſub §.tertium.verſic.
qualiter proferatur.& in prædict.ca.à nobis.§.abſolutionis.& ſu-
36 prà de citatio.§.iam de citatione.in fin.¶ † Abſolutio quoque à
ſuſpenſione hominis fit cum iuramenti præſtatione,vt extrà eo.
c.venerabili. Et nota, quòd vbi à pluribus & ſolenniter quis ex-
communicatur,tunc etiam à pluribus & ſolenniter debet abſol-
ui,argumen.in prædic.c.cùm aliquis.& ea.q.debent. & ff. de reg.
iur.nihil tam extrà eod.c.j.Item ſcias,quòd licet iudices,qui non
ſunt presbyteri, & eorum ſuperiores,poſſint abſoluere à ſenten
tiis,quas ipſi proferunt, tamen à ſe abſolutos debent mittere re-
conciliandos per ſacerdotes.ſecundum domi.meum,vt extrà de
ſent.excomm. canonica.quod dic,ſecundum eum, vt in Summa
eodem titulo.§.quis poſſit abſoluere. ſub §.ſed quis abſoluet.&
eo.tit.cùm illorum.idem etiam videtur Inno. IIII.dicere extrà
de conſue.quanto.Et hoc ſeruamus,licet aliqui hoc non ſeruẽt.
37 ¶†Sed pone:iudex delegatus cauſam alui ſubdelegauit,diffiniti
ua ſibi reſeruata: qui ſubdelegatus partem excommunicauit , &
poſt ſe ad partes remotas tranſtulit;quæritur,an delegatus poſſit
illum abſoluere?& videtur,quòd non:imò excommunicatus eſt
ad excommunicatorem remittendus, extrà de offic. ordin.ad re-
primendam.& de ſentent.excommunic.capitu.per tuas.Dic con
tra:reuocat enim ad ſe cauſam:quod ei licet, vt ff.de iudic.iudici-
um ſoluitur.quo facto,eum abſoluet: ſicut & ſubdelegatus eum
abſoluiſſet,ſi fuiſſet ab eo petitum.ext.de verborũ ſign.ex parte.
ſecun

ADDITIONES.

a Statuimus.¶lib.vj.
b Conſtitutionem.¶li.vj.
c Prælato.¶Epiſcopo ſcilicet.
d Pontificali.¶Quæ hodie habetur de officio delegati,c.ij. libr.vj.
de epiſcopo loquitur.
e Sacris.¶Hunc articulum pleniſſimè ibi ſcripſi in vlt.gl.
f FORMA.¶Aegid.fuit totus iſte ver.
g Tenore.¶Vbi idem not.in j.gl.& extrà quod metus cauſa,c.pri-
mo,in 4.gl.
h Kyrie. ¶Secundum deriuatores ſunt duæ partes,& non dictio
compoſita.Kyrie,per vnum r,idem eſt,quod Domine:Eleiſon id
eſt Miſerere.Kyrrie per duplex rr,idem, quod porcus ſecundum
eos.
i Do.meum.¶In ſumma de ſententia excommunicationis,§.pen.
ver.tertium eſt.ĩ.alleg.
k Domi.meum,¶vbi ſuprà.

a secundum P.[a] Quod verum est,nisi simpliciter,vel totaliter illi ꝯ
miserit vices suas, quia tunc re non existente integra, causam ad
se non poteri reuocare,extrà de offic.deleg.venerabili.& c.super
quæstionum.§. si verò. in prin. Vnde tunc debet ad delegantem
primum recursus haberi,vt in eod.ca.& extrà de conces.præben.
38 quia diuersitatem.de offi.ordin.pastoralis. §. præterea. ¶†Quid
si Papa confirmat sententiam excommunicationis latam per ali-
quem iudicem, nunquid idem iudex poterit postea absoluere ab
b illa? quæstio est venerealis:& soluitur, quòd sic, ext.de insti.c.3.[b]
idem no,Goffre.in Summa de confir.vti.vel inuti.& Vin.extrà de
confit.vtili,c.j.Et no.quòd sententia interdicti lata generaliter in
ciuitatem;vel castrũ, vel alium quemlibet locum, non potest ad
c cautelam relaxari,vt in cõst.Greg.de sent.excom.præsenti[c].&ibi
d dicemus, quæ sit ratio huius iuris[d].¶†Quid si scribatur alicui, ꝙ
39 si inuenerit in P.sententiam excommunicationis post appellati-
onem latam,ipsam denunciet nullam esse?Respon.no.Inno.ext.
e de sent.excom.solet[e].quòd talis non potest absoluere ad caute-
lam,in obtinenda autem absolutione ad cautelam præstatur iura
mentũ:& hoc,quãdo dubium est,an sententia teneat,vel non,vt
extra.de sent.excom.venerabili.secus,quando quis absoluitur à
minori excommunicatione,vt eo.tit.nuper.§.fin.& vide ĵ.in tra-
40 ctatu libel.in tit.de sent.excom.¶†Illud quoq; notandum est,ꝙ
hi,qui debent tantùm per sedem apostolicam absolui, possunt ꝑ
alios in necessitate absolui,vt 17.q.4.c.si qs suadẽte.& 26.q.6.hi,
qui.putà per episcopum,vel presbyterum,vt eo.tit.nuper.§.fi.&
not.eo.tit,de cætero.Necessitas autem est,imminente mortis ar-
ticulo,vel infirmitate,vel inimicitia,vel inopia,vel puerili,vel se
nili ætate, vel fragilitate sexus,vel alia corporis impotentia, vel
quolibet alio canonico impedimento:puta,quia non sunt sui iu-
ris,vel sunt nimiùm debiles, & delicati, vel serui, vel est officialis
episcopi,vel alius officialis,qui turbam arcendo excommunicati
onem incurrit,vel qui sunt mẽbris destituti,vel valetudinarij,vel
f est difficultas aliqua:debet tũc eis[f] iniũgi,vt resumptis viribus ad
sedẽ apost.vel eius legatũ accedãt,eius beneplacito parituri.hæc
ꝓbant ꝑ ordinẽ ext.de sen.exc.q̃uis.& c.decætero,& c.mulieres,
& ca.relatũ, & c.si verò j.& c.ea noscitur.& c.nuper.in fi.& si for-
tè per alium fuerant excõicati, iniungetur eis,quòd parebunt ex
41 cõmunicatoris mandato,vt ca.nuper.§.fi.¶†Quid si mulier ro-
busta & fortis sit?Respon.idem iuris est propter sexus fragilitatẽ,
vt in ca.mulieres.Quid de filiofamiliâs,nunquid est ad curiã pro
absolutione mittendus?& videtur,quòd non, quia non est sui iu
g ris,vt in præd.ca.mulieres[g].Sed dic cõtrà:nec etiam iussus patris
ab excommunicatione excusat,xj.q.iij.si dominus. ff. de actio. &
oblig.si seruus,Arg.tamen contrà,quòd excuset.ff.de his,qui no,
infa.liberorum.in fi.ff.ad leg.Aqui.liber homo.ij. ff. quod vi,aut
h clàm,is qui in puteum.§.si tutoris.86.dist.an putatis[h]. ¶†Quid
42 si ipse episcopus manus mittit in clericũ,& episcopus est senex,
& debilis,& impeditus?Dic,quòd per metropolitanũ poterit ab-
solui,qui est eius ordinarius:vel sede metropolitica vacante, per
capitulum ipsius ecclesiæ,extrà de maior.& obed.cũ olim.Quid
si episcopus non vult absoluere in casu, in quo sibi permittitur?
Respon.si negligens est,hoc archiepiscopus faciat,extr.de præsc.
cùm ex officij.secus,si sit excommunicatus,vt extr.de sup.neg.ꝓ-
la.Romana.lib.vj. Sed quid si episcopus absens est ex iusta causa,
sed nõ negligens? dic, quòd archiepiscopus non potest absolue-
re iudicem alterius. nam episcopus potest hoc committere suo
43 vicario,extr.de offi.ordi.c.fi.¶†Sed cùm claustrales se in in clau
stro adinuicem leuiter verberantes absoluendi sint per abbates,
vel priores suos,vt extr.eo.monachi.& c.cùm illorum.quid erit,
si abbás verberauit monachum?dic,quòd per episcopum absolue
i tur,arg.eodem tit.de monialibus[i].Quid si abbas percutit abbatẽ,
vel monachum alterius diœcesis?Respon.conueniant ambo epi
scopi,& absoluant,vt in c.cùm illorum. Sed quid si monachi nõ
claustrales,vel extra claustrum se verberant atrociter?Respon.di
ci potest,ꝙ propter scandalum sint ad apostolicam sedẽ mittendi
sicut & quando verberant clericum secularem,vt in præd.c.cùm
44 illorũ ibi,nisi eorũ excess⁹ extiterit difficilis&enormis.¶†Quid
si Prior, & magister, seu maior ordinis hospitaliorum excõica-
tus est, quòd fortè excessit in verberando fratrem aliquem? Di-
cunt quidam,quòd per episcopum loci,in quo deliquit,absolue
tur;alij quòd per Priorem ordinis illi⁹,qui quo ad hoc, maior est
k vt extr.c.canonica.vbi de hoc, secundum Vincen.[k] Absolutiõe
autem obtẽta ab excommunicatione propter contumaciam,cõ
sulo,quòd hoc facias scribi in actis:vnde facias confici publicum
instrumentum. nam qui semel fuit contumax, aliàs excommu-
nicatus,& publicè denunciatus,semper præsumitur excommuni
catus,& à quolibet actu legitimè repellitur,nisi se probauit abso
lutum,vt extr.de elect.& ele.potest.venerabilem.§.sunt etenim.
& in ꝓ.c.cũ desideres.& extr,de cler.exc.ꝓposuit.prope fi.vbi de
l hoc.Argumentum contrà extrà.de scru.in or.fa.c.j.vbi de hoc[l].
cuius instrumenti forma talis erit:
m ¶FORMA[m].Anno,mense,die,& loco talibus, in præsentia mei
notarij,& testium infrà scriptorum, R. de tali loco se coram tali
domino, delegato tali, vel tali ordinario præsentauit, deposcens
ab eo humiliter, & deuotè se ab excommunicatione in eum per
ipsum iudicem ex tali causa lata,absolui,offerẽs cautionẽ de iudi
cio sisti,& asserẽs separatũ parti aduersæ ꝯgruè satisfacere de ex-
pẽsis.Idẽ verò dñs iudex, recepto priùs ab eo iuramẽto, secundũ
formam iuris de parendo mandatis ecclesiæ,seu excommunica-
toris,ac exhibita satisfactione congrua expensarum,ei munus ab
solutionis impendit,& eum à prædicta excommunicationis sen
tentia denunciauit penitus absolutum.Et ego talis,tali auctorita
te notarius,prædictis interfui,&c. Quo facto, petat literas,vt de-
nuncietur absolutus, vbi & fuerat nunciatus excommunicatus:
quæ erunt continentiæ talis:
¶FORMA.Talis tali salutem in domino. Cùm talis parochian⁹
vester,quem suis meritis exigentibus,ad mandatum nostrum ex-
communicatum pridie publicè nũciastis,ad sinum sanctæ matris
ecclesiæ humiliter & deuotè redierit,& præstita cautione,secun
dum iuris formam,restitutis expensis,à nobis absolutionis bene
ficium obtinuerit,discretionem vestram monemus & hortamur
& nihilò minus auctoritate,qua fungimur in hac parte,vobis præ
cipiendo mandamus,quatenus eum in ecclesia vestra à sententia
qua tenebatur adstrictus,absolutum publicè pronuncietis:argu.
extr.de pur.can.inter solicitudines,ver.in pœnam.& xj.q.iij.c.cu-
45 ræ,& ca.debent.¶†Sed pone:aliquis pluribus de causis excom-
municatus, absoluitur apud sedem apostolicam: Pœnitentiarius
illum remittit ordinario absolutum,nulla expressa causa excom-
municationis,à qua illum absoluerit,quæritur an debeat pro ab-
soluto haberi?Respon.sic,extra. de consang.& affinit.quia circa.
quia non præsumitur iste tacuisse, & immemor propriæ salutis
esse,j.q.vij. c.sancimus. quæ est C.ad leg.Iul. repetun. l.fi.Nam &
delegatus simpliciter vices suas committendo,videtur in totum
commissum,extr,de offi.deleg.venerabili.l.distinct.c.j.in fi.Et tu-
tor non expressa causa,in qua detur,in omnibus causis pupilli in-
telligitur esse datus,ff.de tutelis,l.iij.in fi. in beneficiis enim larga
debet interpretatio fieri,vt extr.de don.cùm dilectus.Argumen-
tum tamen contrà , vt potiùs præsumi debeat excommunicatus
in his,quæ not.extrà de scrut.in ord.fac.c.j.Item contrà,extra.de
n sent.excom.cùm pro causa[n].
46 ¶†POSTREMO videndum occurrit,qualiter sententiæ super
o dispensationibus formentur.Et nota[o],quòd multis modis fit di-
spensatio,scilicet dissimulando,74.dist.vbi ista.extr.de cogna.spi
rit.super eo.ibi dissimulare poteris,&c.de consang.& affini.quia
circa.& extr.de restitu.spol.cap.literas.§.opinioni.Item monen-
do,27.quæst.j.ca.si homo.extr.de offi.leg.cap.nisi.Item remitten
do,extr,de offi.ordin.ad reprimendam.Item castigando,14.q.vj.
cap.j.

ADDITIONES.

a Secundum P.¶In decretali,super quæstionum.§.porrò.vt ibi scri
psi super verb.reseruat.
b C.iij.¶Ibi no.ꝯtrium in vlt.gl.& illud verum in sñia hominis cõ
firmata per Papam:quòd hic dicitur,procedit in sententia ꝯstitu
tionis confirmatæ per domi. Papam, vt scripsi per præallegatam
glossam.
c Præsenti.¶lib.vj.
d Iuris.¶Et ibi no.in j.glo.
e Solet.¶Ibi post gl.plenè tractat per modum Summæ materiam
absolutionis ad cautelam.
f Tunc eis.¶Dicit decretalis,quamuis, qui temporali impedimẽ-
to laborant exceptis pueris & senibus: vide, quod scripsi eodem
tit.de his,quæ autor per errorem omisit,
g Mulieres.¶Et hoc ibi tenet Hostiensis:tu distingue vt ibi dixi su
per prima glos.
h Putatis.¶Ibi soluitur,de reg.iuris,quod quis.libr. vj.& pleniùs in
præd.l.liber homo.ij.ff.ad leg. Aquil.
i De monialibus.¶Decret.eodem titul.vniuersitatis.in fine,aper-
tè dicit contrarium:& omnino vide, quod ibi scripsi in glo.pen.
k Vincen.¶Vide,quod ibi scripsi in j.gl.
l De hoc:¶Et vide,quod not.extrà de electione.si fortè. libr.vj.in
gl.qui etiam.
m FORMA.¶Ista & sequens fuerunt Aegidij eodem ti.c.secundo,
& sequenti,
n Pro causa.¶miror,quòd non allegauit decretalem,quę magis ꝓ
priè respicit causam istam, scilicet de officio iudicis ordinarij, ex
parte.& dic vbi ibi.
o Et no.¶Secũdum Ioan.de Deo,cuius fuit hoc principium,& tra
ctatus,qui sequitur in li.Dispensationum,ad fi.quem vocat Sum
mulam super formandis sententiis.

cap.j. Item instituendo, extr. de fil. presby. c. veniens. 17.q.4.§.qui autem. item tacendo, ext. de præben. cum iam dudum. in fi 86. di. c. tanta. Item ordinando ipso facto, vt no. lj. dist. c. qui in aliquo. & s. de legato, §. qualiter versi. dicunt autem. Item permittendo, vt eodem tit. §. genera. ver. præmissa. Item tolerando, vt extr. de præ ben. cùm iam dudum. in fine, extr. de spon. præterea. In his autem casibus & similibus non est opus facto, nec est necessaria sententiæ prolatio. Cùm agitur in contentiosa iurisdictione, scilicet in forma iudicij, tunc opus est facto, & necessaria est sententiæ formatio: ideoque de hoc aliqua perstringamus. In quib. autem casibus possit dispensari, & per quem, & quid iuris sit de dispensationibus, dixi plenè s. de legato, §. præmisimus. & §. seq. & in glossa in eo posita, extr. de iud. at si clerici. & in aureo Repertorio sub ti
a tulo de pœnis, in rubrica de dispensatio.[a] ¶† Si igitur aliquis fue-
47 rit conuictus de aliquo crimine, in quo possit dispensari secundum formam iuris, dicetur sic:

b ¶FORMA Dispensationis[b]. Licet te in tali facto culpabilem in uenerimus, propter quod secundum iuris rigorem merueras ab officio & beneficio remoueri: tamen, quia defectus nostri temporis, quibus non solùm merita, sed etiam corpora defecerunt, antiquã non patitur canonum manere censuram, & quia maluimus de misericordia rõem reddere, quam de seueritute, idcirco vitam tuam pleniùs agnoscentes, & meliora & viciniora saluti de cætero verisimiliter expectantes, de misericordia, quæ superexaltat iudicium, hanc pœnam tibi dispensatiuè duximus relaxandam: in cuius rei testimonium has nostri literas sigilli impressione munitus tibi concedimus, quibus te defendere valeas à iaculis æmulorũ. Data, &c. hæc forma probat 34. dist. c. fraternitatis. 26. q. vlt. allegant. 86. dist. nõ satis. ver. meliùs. ext. de sim. ex diligenti, extr. de
48 elect. quod sicut. ¶† Quòd si is, cui hoc conceditur, velit in magnis criminibus in casu concesso cum aliquo dispensare, vt ad statum pristinum reducatur, sic dicet:

c ¶FORMA[c]. Ego te in integrum restituo natalibus tuis & iurib[us] omnibus, atque pristinæ famæ, ff. de senten. pas. & restitu. l. j. & ij. C. eo. l. j. & ij. & ij. q. iij. §. notandum. in fin. j. ver. porrò. Quibus autem modis infamia irrogetur, dixi s. eodem tit. §. species. ver. & ad
49 huius. ¶† Item nota, quòd Papa potest, quo ad ius ciuile, infamiam irrogare, vt extr. de hæreti. si aduersus. & c. excommunicatus. §. credentes. nam & tollere ipsam potest, quicquid dicat Gratianus ij. quæst. iij. §. hinc colligitur. illud enim intelligitur de infamia facti. Et episcopus etiam in illis casibus, in quibus potest dispensare, vt ibi no. Sed videtur, quòd quilibet iudex ecclesiasticus idem possit: quod dic, vt j. de in integrum restitu. §. videndum. versicul.
50 item iudex. ¶† Si autem episcopus velit dispensare cum eo, qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio commissam sic dicat:

d FORMA[d]. Licet de iure communi nullus debeat in ecclesia de cætero ministrare, vel beneficium in ea habere, quam licet ignoranter, per simoniam, noscitur habuisse, vt j. q. v. c. j. & q. j. statuim[us] & c. si qui à simoniacis. nos tamen considerantes eos dignos fore misericordia, qui vitio alieno laborant vt in præ. c. statuimus. & q. iiij. placuit. & c. qui apud. & lvj. dist. nasci. idcirco honestatem tuam ac spem futuræ vtilitatis verisimiliter considerantes, libera priùs à te resignatione huius beneficij recepta, tibi dispensatiuè concedimus, vt in eodem beneficio administrando, domino valeas famulari, illud tibi de nouo liberaliter conferentes, hæc probantur extr. de elec. si alicuius. & de simo. ex insinuatione. Alij ta-
e men, vt Ioan. de Deo[e], dicunt, quòd non potest ea vice in empto beneficio etiam ignoranter, dispensare episcopus. & pro eo facit
f verbum Tolerari[f], positum in præ. decre. si alicuius: & eodem tit. c. super eo. In alio tamen titulo eiusdem ecclesiæ, putà in alia præbenda, vel dignitate, bene poterit: vnde, secundum eos, dicas, Vt in ecclesia possis, excepto empto beneficio, aliud beneficium ob
51 tinere. de hoc s. de legato, §. nunc ostendendum. versi. 24. ¶† Si verò iudex velit formare sententiam super dispensatione accusatoris in probatione deficientis, ne infamis remaneat, vt s. de legato, §. nunc de episcoporum. ver. sed pone. & seq. sic dicet:

¶FORMA. Ego talis iudex, cognoscens de causa inter tales pronũcio talem temerè accusasse, vel non probasse, parcens in hoc eidem, quia eum non pronuncio calumniatorem esse. hæc probantur ii. q. iii. §. notandum. in prin. ff. de abolit. l. i. Si verò pronunciaret eum calumniatorem, tũc fieret infamis, ff. de cal. l. i. Est autem iusta causa dispensandi cum eo, qui fuit deceptus promissione testium, vt eadem quæst. c. Paulum. vel si aliàs error probabilis ipsũ excusat, vt extr. de elec. statuimus. in fi. lib. vj. de sen. excom. sacro.
52 versicul. nisi forsan. & de appell. vt debitus. ¶† Quòd si g infami-
g am ex sententia irrogatam velit is, qui id potest, restituere, sic dicat:

¶FORMA. Quoniam hactenus plenè nouim[us] fidem tuam, nec non vitam & famam integram extitisse, per talem sententiã contra te latam nolumus infamia te notari: & si qua irrogata fuerit, eam ex officio nostro totaliter abolemus. hoc probatur extr. de re iud. cùm te ab. Porrò is, cui de iure, vel ex priuilegio competit in natalibus dispensare: quod dic, vt s. de legato, §. nunc de episcoporum. ver. vtrùm ita dicetur:

¶FORMA. Licet illegitimè nati legitimè nequeant, nisi monachi, vel canonici regulares fiant, ad sacros ordines promoueri, vel in susceptis etiam ministrare, vt extr. de fil. presbyt. c. i. lvi. dist. c. i. quia tamen vitam tuam claram ac honestam agnouimus, multorumque proborum testimoniis commendatam habemus, idcirco dispẽsatiuè ac misericorditer tale impedimentum vitæ abster gimus: concedentes, vt in tuo possis ordine remanere, & in eo etiam ministrare. lvi. distinct. Cenomanensem. & cap. sequen. s. ver-
53 sicu. quòd si is. ¶† Porrò, secundum B. & sequaces, potest episcopus dispensare, vt quis habeat duo beneficia sine cura: &, secundum eos, ita dicet:

¶FORMA. Quamuis de iure communi vna præbenda vnum integrum debeat habere seruitorem, vt 70. dist. sanctorum. & 21. q. i. c. i. & vna ecclesia vnius esse debeat sacerdotis, vt extr. de præb. cùm non ignores. & x. q. iii. vnio. & 21. q. ii. sicut. & q. i. c. i. considerata tamen literatura tua, & nobilitate, ac conuersatione laudabili, quibus iuuari dignosceris, tibi concedimus talem præbendam, dispensatiuè etiam indulgentes, vt eam simul cum tali alia, quam prius habebas, licitè retinere valeas & habere. hoc probatur extr.
h de præb. de multa[h]. ext. de exces. prǽl. tanta. ad fi. ext. de ele. dudũ. ij. ext. de simo. Iacobus. T. verò dicit, quòd de iure cõi potest quis habere duas præbendas, nec est necessaria dispẽsatio. Tertij, vt Gof. & sequaces, dicunt, quòd non possunt epi in talibus dispensare. quæ dic, vt ext. de præb. de multa. & de concess. præb. literas. & lxx. dist. sanctorum. & 21. qu. ii. si quis iam translatus. & s. de legato. §. videndum. In beneficiis autem cum cura, vel dignitatibus, solus Papa dispensat, vt in præ. c. de multa. & in ętate ad beneficia: quod
i dic, vt extr. de elec. cùm dilecti[i].

ADDITIONES.

a De dispen. ¶Hostiẽsis etiã finito valde cõmendat in Summa sua tractatu de pœnitentiis & remissionibus, prosequit tractatũ Dispensationum etiam per modum summę, de illo faciẽs quinq; mẽbra.

b Dispensationis. ¶Ad literam Ioann. de Deo, vbi suprà, allegauit cu solũ duo vltima c. ei[us] et fuerunt oẽs formæ sequentes, sed nõ eodem ordine: nec fuit magister dictaminis: quia tunc infrà dixisset: & quia maluimus de misericordia, quàm de seueritate reddere rationem.

c FORMA. ¶Ioan. de Deo.

d FORMA. ¶Io. de Deo cum conclusione secunda.

e Ioan. de Deo. ¶In libro Dispensationũ, rubrica de dispensationibus episcoporũ, in decretalib. cõtẽtis, 3. col. ver. item pt dispẽsare cũ illo, vbi etiã damnat, vt idiotã, tenentem 2rium: & hoc sibi fateretur, vbi diceretur tenendum ex priori titulo, vel ex renunciatione non libera: sed si post liberam expositam, vt ibi dixi, non video quare sic aggrauet.

f Tolerari. ¶Sripsi ibi post Gof. quòd tolerantia concessionis est, non permissionis tantùm.

g Quòd si. ¶Supple Contra.

h Multa. ¶Ibi in gl. penul. post principium scripsi elegantiorẽ formam, qua vtitur Curia.

i Cùm dilecti. ¶Imò dic, vt de ætate & qualitate, capitulo primo, lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Sententia an rescindatur prætextu instrumentorum postea repertorum.*
2 *Duobus fratribus cum duabus sororibus contrahentibus, an vno affinitatem ex vxore sua probante, possit alter per eadem attestata inter se & vxorem suam petere sententiam ferri.*
3 *Exemplum duorum super præbenda litigantium.*
4 *Successio nunquam reperitur in ecclesia.*

¶Sententiæ effectus quis sit.

7. §. Nunc de effectu sententiæ dicamus. Et quidem maximus est. nam facit i[us], inter quos est lata, ex quo in rem transit iudicatam, etiam si sit cõtra ius litigatoris, vt ii. q. vi. §. diffinitiua. extr. de re iudicata, cùm inter vos. in fi. Nam res iudicata pro veritate accipitur, ff. de regulis iuris, res iudicata. ¶† Itẽ
1 alius effectus est: quia non rescinditur prætextu instrumentorũ postea repertorum, extr. de re iudicata, inter monasterium. & ca. suborta. in fi. & C. de transactio. sub prætextu. C. de re iud. sub specie. Item non rescinditur ratione calculi, seu malæ computationis, vt C. eodem, l. ii. nisi error calculi in sententia exprimatur, vt C. eo

C.eodē.l.ii.nisi error calculi in sententia exprimatur, vt ff. quę sen. sine appel.rescin.l.i. Item effectus est, vt ex re iudicata detur actori actio rei iudicatæ, vel in factum, vt ff. de re iu.miles.§.fi. & C. de rebus creditis, actori. reo autem exceptio, si pro eo sit lata, vt in p. a §.diffinitiua.ver.si cōtra res prius a. Cætera vide in Sūma do. mei eo.tit. Præmissos autem effectus intellige locum habere, quādo sententia non est nulla, vel non est appellatum ab ea: aliàs secus.

2 ¶†Sed pone: duo fratres contrahunt cū duabus sororibus: vnus eorum probat consanguinitatem per testes inter se & vxorem: & sic diuortium est celebratum: alter petit per easdem attestationes inter se & suam vxorem sententiam ferri. Dic, q nō potest. nā res b inter alios acta, & c. extr. de præb. dilecto. in fi. vbi de hoc b. Imò iurabunt iterū, & examinabuntur, ff. de excep. rei iud. si cum vno. est 3 quæstio dominicalis 48. ¶†Itē pone: T. & P. litigant super præbenda: P. obtinet sententiam, & habet ipsius præbendæ possessionem: demum mortuo P. Papa confert mihi dictam præbendam per mortem P. vacantem: post hoc dictus T. contra me agit ad dictam præbendam: ego excipio contra eum de re iudicata: quærit, an possim? & videtur, q sic. ff. de excep. rei iud. si mater. §. idē Iulian⁹. & §. si ego. & §. eandē cām. in ver. cæterùm. in quib. probatur, q victus in reali, si post actionem eiusdem rei agat, vel conueniatur etiam cum alia persona, dummodo non alleget nouum ius si bi post primam petitionem quæsitum, obstat ei exceptio rei iudicatæ. Item cùm fuit pronunciatum, P. ius habere, per consequēs pronunciatum fuit, T. ius non habere, ff. eo. si inter me. ff. de proc. Pomponi⁹. §. ii. quæ exceptio semper obstat victo in reali, siue ab eadem, siue ab alia persona victo, vt s. Idem fortè in mista actiōe inter realem & personalem: qualis est hæc. Item eadē persona cēsetur successoris & prædecessoris, ff. de fideic. lib. cum qua. extr. de rescri. significauit. extr. de offi. deleg. quoniam. de offi. or. pastoralis. & de ali. iud. mut. cau. fa. c. i. & fi. & de immu. ecclesi. si aduersus. de solut. c. i. de iudi. quia V. C. de impub. & aliis subst. l. fi. in auth. iurandum, quod præst. Contrà: quia res inter alios acta, & c. extra. de re iudi. quamuis. Item tunc obstat exceptio rei iudicatæ, cùm idem est modus agendi, eadem res & personæ conditio, ff. eo. cū quæritur. & l. seq. arg. extr. de testi. ex tenore. & ca. veniens. quod 4 non est hic. ¶†Item non potest dici successisse in eodem iure, cū omnis successio cesset in ecclesia, extrà de conces. præb. ca. ii. pro hac parte obtinuit, arg. in præ. decr. dilecto. in fi. & no. secundum c Papam, extr. de arbi. ex parte c.

ADDITIONES.

a Priùs. ¶Secundum Tan. cuius ad literam hucusq; fuit illud prin. l. fi. i. rubricæ.

b De hoc. ¶In vlt. gl. & super ea posui rationes, quæ vrgent ad hāc partem: & cautiùs formauit quęstionem B. q̄ auctor, loquēdo de fratribus ex eisdem parentibus. & idem de sororibus. allega. quæstio non est dubia: nonne pater & filius possunt contrahere cum matre & filia, de consang. & affini. quod super. si ex coniugio patris & sorore nascantur filii, nonne illi sunt vxoris & viri filiorum fratres diuerso respectu?

c Ex parte. ¶Vbi scripsi super verbo, interitu.

SVMMARIVM.

1 *Sententia dicitur nulla multis modis.*
2 *Sententia iudicis excommunicati an sit valida.*
3 *Sententia plurium iudicum in iudiciis semper obtinet.*
4 *Sententia quare ratione iurisdictionis nulla dicatur.*
5 *Sententia dicitur quandoque nulla ratione litigatorum.*
6 *Sententia quare dicatur nulla ratione loci.*
7 *Sententia lata feriis, quibus renunciari non potest, est nulla.*
8 *Sententia dicitur ratione causæ quandoque nulla.*
9 *Vtile per inutile non vitiatur.*
10 *Sententia à iudice procedente seu stante, lata, dicitur nulla.* *Iudicis est sedere, non stare, nec deambulare.*
11 *Sententia iudicis super equum sedentis quandoque valet.*
12 *Sententia sine scriptis lata, an sit valida.*
13 *Iudex qualiter debeat sententiam ferre.*
14 *Sententia interlocutoria an debeat in scriptis ferri.*
15 *Sententia diffinitiua à iudice partium voluntates tacitè cognoscente lata, an valeat.*
16 *Discussio in causis de partium voluntate procedens accipitur pro plena.*
17 *Condemnatio facta priùs quàm constet de eo, in quo fit, an sit valida.*
18 *Iudex si non inueniat in actis litem non fuisse contestatam, an attestationibus non publicatis sententiam ferre poterit.*
19 *Sententia post appellationem legitimam lata, an valeat.*
20 *Altera parte non veniente die statuta ad sententiam audiendam, an iudex illo die debeat sententiare.*
21 *Sententia non tenet, nisi pars contra quam est lata, sit trib. edictis, vel vno peremptorio pro omnib. citata.*
22 *Sententia manifestum continens errorem habetur pro nulla.*
23 *Iudice appellationis sententiam, quæ nulla erat, confirmante, an talis sententia possit adhuc dici nulla.*
24 *Geminans appellationem, an per hoc dicatur processum iudicis approbare, aut impugnare.*
24 *Appellans à sententia quæ nulla est, an eam videatur approbare.*
26 *Appellans à sententia, quæ nulla est, si non prosequatur appellationem, an sententia validetur.*
27 *Ordinarius videns sententiam à se latam, esse nullam, potest aliam, etiam sine libello, aut alia retractatione, ferre.*
28 *Exceptiones contrarias in iudicio proponens non est admittendus.*
29 *Causæ appellationis, & nullitatis, an possint coram eodem iudice tractari.*
30 *Sententia nulla potest etiam sine temporis præfinitione retractari.*

¶Sententia in iudicio prolata qualiter impugnetur.

a **8. §. Iuxta** propositionis seriem videndum restat de sententiæ impugnatione a. super quo scias, q quādoq; sententia est nulla ipso iure, vt iam dicā, qñdoq; verò annullāda, 1 vt j. §. proxi. ¶†Nulla autē dicitur snīa multis modis, scilicet Ratione iudicis: Ratione iurisdictionis: Ratione litigatorum: Ratione loci: Ratione temporis: Ratione causæ: Ratione quantitatis: Ratione modi: Ratione processus: Ratione manifestæ iniqui-2 tatis. ¶†Ratione igitur iudicis est nulla snīa, vt quia erat excōicab tus b, extrà de re iud. ad pbandū, 24. q. j. audiuimus. vel infamis, extrà de rescri. sciscitatus. vel seruus, vel mulier, vt ibi, & 3. q. 7. c. j. & §. tria. extr. de verb. sig. c. forus. ii. q. i. in primis. ff. de iud. seruus. & l. cū prætor. §. i. C. eo. seruus. ff. de regul. iur. l. ii. 33. q. v. mulierē. vel si mercede corrupt⁹ pnunciauit, ii. q. vi. §. diffinitiua. ver. venales. c extr. de vita & honest. cler. cùm ab omni c. vel si laicus iudicat in spiritualibus, extr. de iud. c. ii. & 3. ix. q. i. nullus. ext. de arb. contingit. & in auth. vt cler. apud proprios epis. §. si verò ecclesiasticum. C. de epis. & cl. auth. statuimus. & ne filius pro pat. ea. auth. habita. Vel si est arbiter, & cognoscit de causa criminali & matrimonia. li, ext. de in integ. resti. c. pen. Vel si est pedaneus, qui nō pt cognoscere de causa liberali, C. de ped. iud. l. ii. ff. de arbitris, nō distinguemus. §. de liberali. extr. de in integ. restit. c. pen. Vel si aliqui condēnent episcopos in causa criminali sine speciali mandato domini Papæ, vt 3. q. vi. quamuis. & c. dudum. Vel si solus episcopus condemnat institutum in sacris, xv. q. 7. Felix. & c. seq. extr. de re iudi. non potest. quod prosequere, vt j. de acc. §. iiii. Vel si duo iudices sunt ordinarii, & diuersas ferunt sententias, non valet sententia pro actore lata, sed pro reo sic. Si verò sunt delegati, hæc pendent ex arbitrio delegātis: si arbitri, neutra valet, vt extr. de re iu. c. fin. & 3 de arb. §. fi. ver. itē nō valet, si duo. ¶†Quid si inter tres litigantes sup vna re, sunt vndecim iudices: qnq; pnūciant p vno, quatuor pro alio, & duo p tertio: quæritur, quæ sentētia tenet? Et quidem in electiōe nō est qstio, vt extr. de elec. in Genesi. & c. cum in iure sed in iudicib. videtur sententia tenere, vbi plures consentiūt: qa in iud.

ADDITIONES.

a Impugnatione. ¶Et hîc oīum scripta miscuit auctor, Pilei, Tanc. Vber. de Bobio, vbi s. ver. nūc videdū. Sed hîc cōmēdabilius pcedit auctor p diuisionē, q̄ hîc ponit: q̄ antiqui, vt Alb. Gal. de sen. in prin. nō posuerunt. Io. th̄ de Deo ver. s. f. Cauil. lib. vii. in rub. aliqd de hac diuisione posuerat, & vidi librū: parte secūda sub rubrica de app. posuit xvij. cās nullitatis snīæ. Bonag. & Aegid. eisdē verbis vtēdo, dicebāt potissimè nullitatē colligi, si aliq de septē tramitib⁹ iudiciarii ordinis omittant: quos vocāt libelli oblationē, litis cōtestationē, iuramētū calūniæ, vel veritatis, scripturam attestationum, publicationem illarum, sententiam de scripto proferri, & à iudice sedente pro tribunali: hîc sufficiat intimasse, quæ in ti. de app. scripsit vterque.

b Excommunicatus. ¶Publicè, vt ibi.

c Cùm ab oī. ¶Quid si ex duob. vel trib. iudicib. pnunciātib⁹, vnus solus, aliis ignorātib⁹, corrupt⁹ fuerit pecunia, valebitne sentētia? q valeat, vt p l. ff. d li. cā, liberis. §. si duo. ad idē ff. d do. iter vi. & vx. si sponsus. ver. ii. itē ff. de iur. fis. h intelligit. §. i. Item in dubiis faciēnda est interpretatio, vt res valeat, ff. de reb. dub. l. quoties. In 3dium ff. quod fal. tut. l. i. §. quid enim. vbi auctoritas à vero & falso tutore simul pstita, nō valet. Et de hac allegatione vide, quod no. de off. deleg. cū super. in vlt. gl. & in regula, vtile, de reg. iur. lib. vi. inuenio solutū, snīam nō valere, per l. Pedius. aliàs, parui refert. ff. de arb. & per dec. ad probandū. de re. iud. sed ibi excommunicatio erat publica, hîc corruptio tunc occulta. Quęstio proponebatur de trib. & duob. iudicibus: & in his videtur ius variari: quia in trib. valere sententia duorum; & idem in duob. datis cum clausula, Quòd si ambo: secus, si simpliciter.

ADDE, quod voluit Bald. consil. 449. incip. proponitur. iiii. libr. vbi ponit, an valeat laudum latum à tribus: quorum vnus erat frater minor.

in iudiciis obtinet sententia pluriū iudicū, lxv. di. si episcopus. Et ē ratio, quia quilibet iudex habet potestatē & auctoritatē iudicādi prout sibi videtur, sed nō quilibet canonic⁹ habet auctoritatem eligendi. Quidā tamē dicunt, ꝙ non præualet sententia, vt quia ñ est maior pars iudicū. In Metropolitano aūt videtur, ꝙ quando ꝯ prouinciales episcopi discordant inter se, debet seq pluriū ꝯcordiā, lxv. dist. c. j. ij. & iij. vel requiret episcopos vicinę prouincię. sic intelligitur 6. q. 4. c. j. & ij. sed vbi solus Metropolitanus est iudex nisi consulat plures, vt xx. dis. de quib. & ext. de cōsuet. ad nostrā. quia qui suo periculo iudicat, nō sequitur prouincialiū, vel aliorū ꝯsiliū, C. de pœ. iud. qui malè iud. l. ij. ext. de re iud. cùm æterni.

a fm Vin.[a] Vbi aūt episcop⁹ cum capitulo suo cognoscit đ aliqua quæstione, vtrùm omnes canonici sint iudices, vel ipsum capitu

b lum, no. xv. q. 7. episcopus[b]. ¶†Itē est nulla snīa ratione iurisdic-

4 tionis, putà si lata est à nō suo iudice, ext. de iud. at si cleric. ext. de consuet. ad nostrā. ff. de of. præ. l. 3 ff. de iuris. om. iud. l. fi. xj. q. 1. in clericorū. C. si à nō cōp. iud. per totū, vel si nulli præest iurisdictioni, C. de sen. & interl. om. iud. nulli. ext. de fo. cōp. significasti. Vel quia literæ delegationis sunt falsæ, ext. de cri. fal. super eo. Vel si ē delegatus super vna re, & ꝓnunciet super alia, C. si à nō cōp. iud. l. j. ext. de of. del. cùm olim. & c. ex literis. de test. c. de testi. Et quare hic, vt ĵ. ver. itē est nulla ratiōe quātitatis. Multa & alia exēpla pone hic, & in præc. mō, vt dixi s̄. de iud. del. §. excipi. & s̄. e. ti. §. se

5 quit. ¶†Itē est nulla ratione litigatorū, vt si lata sit cōtra minorem xxv. ann. in iudicio sine tutoris, vel curatoris auctoritate interueniente, C. qui leg. person. hab. in iud. stan. l. j. & ij. C. de in int. rest. si curatorē, & ff. de re iud. acta. §. fi. & l. si contra. de hoc dic, vt s̄. de acto. in prin. vel contrà, filiusfamiliàs sine patris consensu, vt ĵ. e. ti. ver. item quòd est filiusfa. vel si nō erat de iurisdictione iudicantis, vt quia erat exēptus, xvj. q. j. frater noster. vel quia actor, ꝓ quo est lata, fuit publicè excommunicatus & denunciatus: secus si contra eū lata fuit, ext. de excep. cùm inter. sed hoc intellige, vt ext. de excep. pia. §. fi. lib. 6. & ext. eo. ti. exceptionem. de hoc vide

c satis s̄. de actore, ver. itē ꝙ est ex[c]. Vel quia falsus procurator interuenit, C. de proc. licet. & extr. eod. tit. in nostra. in fi. & de rescr. ex parte. Vel quia is, contra quē lata est, mortuus erat tempore prolationis, quando iudex fuit datus, ff. quæ sen. sine ap. resc. l. pen. vel erat furiosus, vel bonis interdictus, ff. de re iudi. furioso. extrà. de success. ab intest. §. fi. C. de cur. fur. per totū. Vel, si est lata contra fiscum absente eius aduocato, C. de aduoc. fisc. l. fi. secus in priuato, vt ibi, & C. de postul. velamēto. vel. si pecunia data est aduocato, vel procuratori, vel aduersario, vt se patiatur conuinci, C. de pœ. iud. qui mal. iud. l. j. & de aduo. diuer. iud. l. j. vel si tutor legitimus, vel sine inquisitione datus non cauerit rē pupilli saluā fore, & in iudicio de re pupillari expertus sententiam contrariam reportauit. hæc enim sententia pupillo non officit, C. de tut. vel cur. qui nō satisf. l. pen. & fi. C. in qui. cau. in integ. rest. non est nec. si tutor, vel si tutor non fecerat inuentarium, C. arb. tut. l. fi. vel si reus principalis condemnatur, qui nunquā fuit in iudicio per se, sed per ꝓ

6 curatorē, C. de sen. & interlo. l. j. ¶†Item est nulla ratione loci, vt

d si episcopus tulit eā extr. suā diœcesim, ext. de fo. cōp. Romana[d]. vel iudex ext. suū territoriū, 3. qu. 6. leges. ff. de iuris. om. iud. l. fin. Vel si lata sit in ecclesia à iudice seculari, vt in constit. Greg. de im

e munitate eccl. decet. §. ordinarij[e]. Vel si iudex in alio loco pronūciet, quàm in eo, quem partibus statuerit, iniusta est, ff. de iud. si locus. ext. de rescr. c. fi. C. quomo. & quā iud. si, vt proponis. & l. præses. C. de sen. & interloc. cùm sententiam. Vel si sit lata in loco inhonesto, putà in lupanari, vel popina, extr. de ap. quā fronte. ff. de recep. si cùm dies. §. si arbiter. C. de iud. properandū. & l. rē nō nouam. ff. e. si locus. ff. de interrog. act. l. iij. Vel si lata est in occulto, vt s̄. eo. §. qualiter. ver. debet autem. Quę enim causæ cognitionē vel decisionem desiderant, iudice pro tribunali sedente fieri debent, iij. q. iij. §. spacium. ver. à procedente. Si tamen partes consētiant, vt in lupanari feratur, licet fatuè faciat iudex, qui ibi fert, tñ partes non possunt contrauenire, ff. sol. mat. l. cùm mulier viri. &

7 l. viro. 32. q. v. tolerabilius. ¶†Item est nulla ratione temporis vt si lata sit in die feriato: s. feriis, quibus renunciari non potest, extr. de fer. c. fi. C. eo. si dies. ff. eod. l. j. & l. si feriatis. C. quomo. & quan. iud. si, vt proponis. xv. q. 4. per totum. Sed nunquid tunc poterit iterum ferri? de hoc s̄. §. qualiter. ver. quid ergo. Vel si lata fuit lapsa die, ad quam datus erat iudex, si non fuit consensu partium ꝓroga-

auctoritas rerum iudicatarum, ff. ad Treb. seruo inuito. §. cùm prætor. Non soluit, sed disputauit Ia. de Are. hanc quæstionem, exprimens per statutum illi non debere i⁹ reddi, sed audientiam denegari: & incipit quæstio, si lata sententia. & soluit sententiam nullam, si expressus fuit error: vt, condemno A. B. bannito, ff. quæ sen. sine ap. resc. l. j. §. item cùm contra. C. quando prouoc. non ē nec. l. ij. canonizata ij. q. 6. §. diffinitiua. post princ. Si non est error expressus, aut fuit exceptio, aut non. Primo casu, aut iudicauit ex iuris contemptu, quasi exceptio nulla esset: & tunc idem, quod s̄. ar. ff. de feriis, l. j. §. 2. Aut quia exceptionem non habuit per ꝓbata, vel bannum æstimauit non ritè datum, ff. de re iud. si se. §. condemnandum. vel illud de bāno exemptū, valet tunc sententia, ar. ff. de re iud. cū ꝓlatis. C. de fide instr. l. fi. ff. de neg. gest. si autem. §. si quocunq; modo. de comp. l. quod in diem. §. j. Sic alibi requirit causa motiua ad iudicandum, ff. de euict. sed si ex vtriusque. Sciri autem hoc poterit ex qualitate disputatiōis factæ circa exceptiones, ff. de iur. l. fi. si autem exceptio non fuit opposita, puta iudicium retro nullum: quia ꝯ formam statuti, & sic contra legem factum, est, ff. de leg. contra legem ergò irritum, C. de legi. non dubium. & de sac. san. eccl. iubemus. §. sanè. Item in omni iudicio requirit actor, reus, & iudex, ext. de verb. sig. forus. ver. in omni. C. de iur. calum. l. 2. circa prin. de litis contest. l. vna. Sed hic deficit, qui actoris officio fungi posset: nec interest non esse, vel esse inhabilem ff. quod cuiusc. vni. l. j. §. fi. ad Velle. quamuis. §. si conuenit. nec habebat executionem officij actoris: & sic, quod facit, viribus caret, ff. de tut. & cur. da. ab his, nec mandante. §. j. de sta. ho. l. qui furem. Item denegare alicui licentiam agendi fauore suæ personæ, sicut minori sine tutore, vel curatore, vel denegare propter odiū, vt in bannito, æquiparantur, vt contrariorum sit eadem disciplina, ff. de leg. iij. l. fin. de pac. quod dictum. Et primo casu iudicium nullum, vt in huius ver. prin. dictum est: ergo & in hoc secundo idem erit, & fortiùs, de reg. iur. odia, lib. 6. inducit etiam ff. de iud. non idcirco. §. j. ff. si quis caut. quoties. Viso de sententia, quæro đ pacto: pone, statutum habet: quòd bannitus non possit ad sui vtilitatem contrahere: T. qui locauerat Seio domum ad annum, bānitus fuit, & demum domum illam vendidit Lucio, eo pacto, ꝙ emptor pareretur ꝯductorē habitare domum vsque ad finem anni: quæritur, an pactum valeat? Et videtur, ꝙ sic: quia hic non est contractus, cùm nulla obligatio sit hincinde, sed solius emptoris facit ff. de verb. sig. l. Labeo. & est obligatio de nō faciendo, sicut & de non petendo, C. de transact. l. vbi. sicut & in furto, Inst. đ ob. quæ ex delict. nasc. §. j. de verb. obli. §. non solùm. Differunt enim contractus, pactum & conuentio. De primo dictum est per l. Labeo. quòd non est nomen speciale: ad idem Inst. qui. mo. re contrah. obli. §. 1. Pactum est nomen generale, siue ad liberandum, siue ad obligandum, ff. de pac. l. j. §. est enim. & l. si vnus. §. pactum. Conuentio est nomen generalissimum ad vtrumque. Item qui ex diuersis locis vniuntur, conuenire dicuntur, ff. de pa. l. j. §. conuentionis. & l. rescriptum. in princ. Ad idem inducitur, quòd statuta sunt stricti iuris, cùm ex eis oriatur condictio ex lege, ff. de condi. ex leg. l. vna. quam certum ē esse stricti iuris, q̄ ñ ē descripta inter bonæ fidei, §. in actionum. Inst. de actio. Sit igitur eius conditiōis mater, cuius est filia, ff. si qs cau. si eum. §. qui iniuriarum. & absurdum esset punire inquilinum, qui non delinquit. C. de pœn. sancimus. Item statutū ponderat vtilitatem, de qua hic nō agitur, sed đ damno vitando: nec est par ratio lucra captare, & damna nō capere, C. de codic. l. fi. Itē cū bannitus exulet, ciuitate relicta, nō haberet inquilinus, vñ seruaretur indemnis, ff. de ca. dim. l. tutelas. in fi. Gul. in q. statutorū distinguit, an bona sint omnia cōfiscata, vt in bannito ꝓ graui maleficio, q̄ est similis deportato, ff. de bo. dam. l. j. in prin. quo casu pactum non tenet, quasi superuacuum, cū etiā sine pacto expelli non debeat per fiscum, nec ipse fiscus succedēs bānito, teneatur inquilino, ff. de iure fisci, l. fi. Aut nil cōfiscatum fuit, sicut ī auth. bona. C. de bo. dā. & tūc pactū iniquū est, ex quo bānito ꝓueniret vtilitas, si ñ posset iquilinus expelli, q̄ expulsus ꝯ ipsum regressū haberet, cui bona remāserūt, ff. loc. si merces. §. 1. Aut certa quota bonorū ē publicata, & certa remāsit. vt C. ad le. Iul. de vi, l. ij. & tūc q̄d iuris ē de toto, quoad totū, idē đ parte, quo ad partē, ff. de rei vē. q̄ de tota. in prin. & facit ff. q̄ñ ap. sit, l. j. §. in ꝓpria. in fi. Dicit aūt, ñ habēdā ratiōnē confiscationis certarū rerū, non sub nomine quotæ, Inst. de fideic. lib. §. si quis vna. C. de sent. pass. l. 3. & de hær. inst. l. quoties.

ADDE, quid operetur statutum, ꝙ bannitus non audiatur ciuiliter, nec criminaliter? Ro. consi. cciij. Et ꝙ parificentur excommunicatus & bannitus, vide Bar. in l. si quis arbitratus. de verb. obl. Et ꝙ non opposita exceptione bāni iudicium sit retro nullum, sequitur larè Ale. in l. j. §. j. ff. ad Treb. Vide tu notabiliter gl. in verbo, interdictum. & ibi Doc. Inst. de ca. dimi. in prin.

ADDITIONES.

a Secundum Vin. ¶Qui hoc no. de ele. in Genesi.

b Episcopus. ¶Et de of. ord. irrefragabili. in 4. glo.

c Est ex. ¶Est sciendum. ꝙ Alb. Gal. vbi s̄. in fi. arguit, quod dictum est ī actore excōmunicato, locū habere in bānito. In ꝯtrariū allegatur, quædā ꝓhiberi, ne fiāt, quæ facta tenent, 2. q. 6. biduū. Item

d Romana. ¶lib. 6.

e Ordinarij. ¶lib. 6.

rogata,ext.de off.del.de causis.de ff.de iud.l.2.§.& si iudex,ext.de
a of.del.consuluit.Vel si sit lata de nocte a,vel post vesperas,vt ff.de
orig.iur.l.2.§.& quia.& in præd.c.consuluit.in auth.de iud.§.sede
8 bunt,vel post finitam iurisdictionem,vt iam dixi.¶†Item est nul-
la ratione causæ:vt si non continet absolutionem, vel condēna-
tionē,vel æquipollens,vt e.ti.§.species,ver.diffinitiua.Item ē nul
la ratione quantitatis,vt si datus ad cognoscendum de x.pronun
ciauit de xx.ff.de iud.de qua re.ff.mand.diligenter.& ij.q.6.§.diffi
nitiua.ver.item cùm certa.videtur tamen, quòd tota sententia n̄
vitiabitur,sed in quantum iudex excesserit, ff de verb.obli.l.2.&
b l.qui extrinsecus.ff.de vsur.placuit b.Sed quid erit econuerso? de
9 hoc s.§.qualiter.versi.quid si peto.¶†Sed quid si negocium, de
quo iudicauit,erat indiuiduum,& immiscuit non commissum cō-
misso?videtur,quòd sententia tota non tenet,ff.de aqua quotid.
& æsti.l.j.§.illud,Econtrà videtur,quòd valet in totum,ff.de aqua
pluuia arc.sed interdum,ibi tamen iudex habebat iurisdictiōem
c in toto opere c,& ff.de testa.hæredes.§.fi.de conse.dist.4.firmissi-
mè.& c.si non sanctificatur.vide meliorem gl.in l.fi.de iurisdict.
om.iud.Potest tamen dici propter auctoritatem iudiciariam, in
totum valere,ff.de donat.inter virum & vxorem,si sponsus.§. 2.
vt res magis valeat,quàm pereat,ext.de fide instrumētorum,
inter dilectos,& quia vtile per inutile non vitiatur,extr.de elect.
illa.de conse.dist.4.si non sanctificatur.& quia causæ continentia
diuidi non debet,ext.de sequest.pos.c.j. C.de iud.nulli.secundū
d Vber.d Vel non valet,si non contineat certam quantitatem,vt s.
10 eodem ti.§.qualiter.ver.item debet esse.¶†Item est nulla ratio-
ne modi:vt quia lata est à iudice procedente,seu stante,& non se
dente.iudicis enim est sedere,cùm res,quæ agitur,plenam cogni
tionem desiderat,vt ff.quis ordo in bonor.possess.ser,l.2.§.dies.in
auth.vt ab illustri,& qui super eos sunt,Col.v.§.sancimus igitur.
ff.de arbi.sed cum dies.§.fi.arbiter.ver.fi.3.q.3.§.spacium.ver.à pro
cedente.C.de sententia ex breuic.recit.l.j.xlv.dist.disciplina.ad fi
nem,24.q.1.paratus.ver.sedens me iudicare,& cætera.in auth.de
e iud.§.sedebunt e.Quid si pronunciat in alta turri sedendo,& ptes
f sunt inferius?certè valet,secundum Accu. f & dominum meum g
g arg.ff.de acquirenda pos.quod meo.§.si venditorem.quia fortè
timebat sibi ex aliqua causa:vnde potest sibi securum locum pro
uidere,extr.de spons.cùm locum.& de elect.bonæ.j.& ar.ad hoc
11 C.vbi senat.vel clari,l.3.ante med.¶†Et faciunt hæc in ar. ad q̄-
stionem de illo,qui Ianuæ super equum sedens sententiam tulit
nam videtur,quòd sententia valuerit:& hoc dixit Iac.Bald.Licet
enim non videatur sedere,videtur tamen quasi sedere,ff.de serui
rustic.prædior.qui sella.& extrà de homic.dilectus.& c.significa-
sti.Præterea solennitates accidentales bene omitti possunt,ff.de
ventre inspiciendo,l.j.& de ædilitio edicto,l.j.§.penul.Alij cōtrà
vt C.de sententiis & interlocutionibus omnium iudicium,prola
tam.quia de solennitate substantiali videtur esse,q̄ debeat sedere
j.& talis non videtur sedere j.sed baiulari,vt C.de officio ciuilium
iudicum,in honorati.Item non valet,si iudex eam legit per aliū,
vt s.eodem,§.sequitur.ver.j.Quid si nescit,vel nequit legere?dic,
12 vt ibi.¶†Nō valet etiam,si est lata,sine scriptis h,2.q.1.in primis
h & c,statutis.C.de sentent.ex breuicul.recitand.l.j.& fi.de senten.
i excommunic.c.cùm medicinalis i.& de treug.& pace,c.j.& de pro-
bat.quoniam contra.Hoc tamen fallit,si breues sint, & leues, &
maximè vilium personarum,vt in auth.nisi.C.de sent. ex breuic.
recit.vel si episcopus sententiat inter suos clericos.quæ dic, vt j.
de libel.cōcep.§.nunc dicendū.ver.3.& ver.4.& in sentētiis,quas
per se dominus Papa profert.non enim fert eas in scriptis,sed ip-
se solutus est legibus,C.de legi.digna.& quia eius præsentia om-
nem supplet solennitatem,vt ff.de testa.omnium. Vnde de pro-
cessu coràm eo habito,dubitari non potest,quin sit in eo lis con-
testata.vt ext.de prob.c.fi.s.de lit.contest.§.ij.ver.& no.quod.j.§.
prox.Ar.contrà,quòd ipse etiā debeat in scriptis proferre, in au-
k then.Col.vij.in med.lit.non fieri fac.iuf.§.si verò aliqua k. Fallit
etiam in casibus in quibus libellus non est necessarius: quos dic,
vt in præd.§.nunc dicendum.Item fallit in causa matrimoniali,vt
ext.de testi.Albericus. Sed certè ibi non habet,q̄ sola n̄ fuerit la-
ta ī scriptis,sed q̄ non fuerit redacta ī publicā formā, vt ibi,patet:
l ideoq; nullū speciale ibi l.Inno.t̄n & Ber.ō:nec admitto ēt,q̄d di-
cit

ADDITIONES.

a De nocte.¶Hoc tenuit Tanc.& Bar.post ipsum titulo, quæ sen-
tentia sit nulla ipso iure ad fi.& Inn.in dec.consuluit.ibi scripsi su
per gl.quid si.vbi gl.tenet contrarium,& Gui.de Suz.ti.an creda-
tur nuncio:in fi.& in l.non minorem.C.de transact.& in l. more
Romano.ff.de feri.vbi de hoc Ac.& in fi.§.sedebunt.j.allegato:
vbi vterq; notat,q̄ de die sententiatur necessitate,sed de nocte vo

luntate,& j.vide ver.quid ergo.Iac.de Bel.in §.præ. tenet,q̄ etiam
de necessitate pronunciat iudex de nocte,si casus ferendæ senten-
tiæ,tunc occurrit.inducit etiam l.j.ff.quando ap.sit,§.dies.in fi.ibi
suprema hora.Inducit etiam,quod ibi litera dicit,Et vespere.post
quod non determinat horam,nec diem vsque ad vesperas.Indu-
cunt isti præd.l.non minorem.C.de transac.& ff.de testa.l.ad tes-
tium.§.posse etiam nocte.Sed ad illa facilis est responsio, cū cer-
tum sit, transactionem & testamentum nō requirere certum lo-
cum, vel diem, nec maturitatem cessionis , nec scripturæ præce-
dentis,vel similia,vt requirit iudicialis sententia. possunt enim il-
la duo fieri omni loco,& omni tempore, & sine prædictis solen-
nitatibus:hæc verò non potest tempore feriato, nec loco in ho-
nesto, nec illis solennitatibus omissis, vt patet s. & j. licet fatear,
quòd & illa habeant aliqua sua substantialia, quæ non habēt ista,
sed non sic pertinentia ad propositum.Mihi placet,q̄d post Host.
dixi in præd.dec.consuluit.super gl.quid si iudex.s.quòd partibus
tacentibus valeat etiam diffinitiua lata de nocte:sed si resistant am
bæ,vel altera,& petant recedendi licentiam,& denegatur, locus
esset appellationi,secundum eum.Pl9 puto,quòd& si sine appel-
lone petita & denegata licentia pars recederet, sententia ferri n̄
posset in his partibus,quibus,non viget consuetudo contraria.
Reputo enim illam latam contra absentem non contumacem,
cùm iudicia diei claritatem exigant,& lucis subtractio sit male a-
gentium,vt in præ.dec.consuluit.& ff.de ventre insp.l.j.§.mulier.
& fures,& adulteri noctem exquirunt,Iob.24.d.& Ioannis.xj.b.
Qui ambulat in die,non offendit:qui nocte ambulat,offendit: &
qui malè agit,odit lucem. Pateor, q̄ in quibusdam partibus ino-
leuit mos curiis regum & multorum Principum,etiam ecclesia-
sticorum,apud quos plus in iudiciis proceditur in tenebris quàm
in luce:& verificant illud Iob xvij,Noctem verterunt in diem.
ADDE,quòd Panor.in c.consuluit.dicit,Io.And.hìc optimè lo-
cutum.

b Placuit.¶Huius legis casum ponit gl.in regula , vtile.de reg.iur.
lib.6.quæ regula cum suis exemplis,facit pro hac parte:quam et
tenuit Accursius C.de reg.iur.l.2.licet notet contrarium in l.fi.ff.
de iurisd.om.iud.de hoc vide opiniones in regula,ea, quæ fiunt,
de regulis iuris,lib.6.pro hac parte l.sed Proculus.ff.mand. & q̄d
no.in l.illud.C.de sacrosanc.eccl.& olim terminando hanc partē
tenui,cùm quantitates,aut quilibet actus de se sunt diuisibiles,vt
patet in dec.j.de arb.li.6.cum concor.& no.in l.amplius.ff. de re.
iur.facit ff.de ver.ob.l.j.§.si stipulanti.facit ad materiam,q̄d no.ff.
de fideiuss.l.Græcè.§.illud.& l.si à reo.ij.resp.& adde quod dicam
j.ver.prox.
ADDE,q̄ Bar.tenet gl.in l.fi.ff.de iurisd.om.iud.quia licet summę
sint diuisibiles,t̄n iudiciū ē indiuiduū:& hāc opinionē Ale.ibi di-
cit communem.Fulgosius tamen sequitur opi.Io.An.licet de ip-
so mentionem non faciat.

c Opere.¶Ac si dicat,aliud,cùm iudex pronunciat, quod n̄ potest
de quo s. ver.prox.aliud,si pronunciat,quod non debet,cùm ca-
debat j.iurisdictionem,vt hoc casu valeat,si non appellaretur,C.
de mo.mulct.l.fi.

d Vbertum.¶Vbi tractat de sententia delegati,versi.quid si nego-
tium.

e Sedebunt.¶Adde.quod statim dicam in ver.seq.

f Secundum Ac.¶Qui hoc ponit C.de sent.ex breuic.recit.l.1. &
de hoc de re iud.c.fi.lib.vj.Ponit autem Acc.in l.præ.opinionem,
dicentium,quòd sedere debet iudex in cognoscendo,non autem
in pronunciando,cùm plenè cognouerit: quod dictum placuit
ibi Pet.& Cy.Vnde Gui.de Suzar.dicebat super l.prædictam,& in
ord.iud.sub rub.de sententia,sessionem non esse de substantia: al
legauit l.j.in fine , ff.de ventre inspicien.Hæc sunt reprobata per
præd.dec.vlt.§.j.vide,quod post Hieron.ibi dixit super fin.penul-
timæ glossæ.
A D D E Bar.in d.l.ij. qui dixit,quòd vbi iudex non habet locum
vel ab initio determinatum,posset procedere illud, quod dicitur
de equo,vel curru.

g Et dominum meum.¶ibi suprà eodem titulo, §.qualiter.in prin
cip.

h Scriptis.¶Vt expressè habetur de re iudicata, cap.vlt.§.primo,li-
bro 6.
ADDE,quòd adeo hoc est verum, vt si sit lata in scriptis , & non
possit legi,dicatur lata sine scriptis:ita Bal.in l.j.ff.de ijs,quę in tes.
delen.

i Medicinalis.¶lib.6.

k Aliqua.¶Certū est,quòd declarari & interpretari potest ex scri
pto,vt ibi:& etiam ex non scriptó,vt ibi procedit.

l Speciale ibi.¶hoc probat cle.de verb.sign.sæpe.ver.pen.coniun
ctā dec.dispendiosam.de iud.at si clerici.
ADDE casum secundum Bar.in l.leuia.ff.de accus.

cit G.Na. sc. quòd in qualibet causa ciuili possit sine scriptis pro-
nunciari, & ꝙ prædicta iura loquuntur in causa criminali, in qua
maius periculum vertitur, vt xlij. dist. quiescamus. & ideo cautiùs
est in ea agendum, vt 7. q. 2. c. ij. & lxj. dist. miramur. hoc proseque
re pleniùs in Summa Domini mei eodem ti. §. qualiter. prope pri
ci. Dicunt autem quidam, sententiam ferri posse sine scriptis de
a partium consensu: quod dic, vt in prædicto versic. 3.[a] Et consulo,
quòd iudex in prolatione sententiæ dicat, in his scriptis pronun-
cio. hoc enim fieri vtile est, C. de test. auth. hoc inter. C. de fide in
strumentorum, contractus. imò etiam dicunt, aliter sententiam
non valere, ar. C. de sententiis ex breuiculo recitandis, l. penul &
b sic: quod non puto[b] ar. C. de testa. cùm antiquitas. §. si. sufficit em̄,
quòd in scriptis feratur: & vide j. in tracta. lib. in ti. de appellationi
c bus, §. j. ver. & notabiliter[c]. ¶ Et nota, quòd si scriptura alicuius sē
tentiæ iudiciū producitur contra te, vide, an sit sub verbis primæ,
vel tertiæ personæ confecta: si sub primæ, præsumitur lata in scri-
ptis, nisi contrà probetur: si sub tertiæ præsumitur non fuisse lata
in scriptis: & sic non valet, nisi iudex expressim dicat se tulisse in
scriptis, vt s. quòd si dicatur absolutè sine scriptis lata, respōdeat,
id de partium consensu actum fuisse, vt s. vel quòd erat laicus im
peritus literarum, C. de iudiciis, certi. ff. de iurisdictione omnium
iudicum, l. 2. ff. de procuratoribus, mutus. in princ. vel quòd con-
suetudo regionis hoc habet, C. de emancipationibus, l. j. extrà de
fide instrumentorum, cùm dilectus. xj. dist. in his. Aliàs autem ni-
hil interest, vtrùm sententia sub verbis primæ, vel tertiæ personę
loquatur, secundum quosdam. Tu dic, vt s. de instrumentorum
edi. §. 2. ver. sed & in sententiis. & §. instrumentum. ver. item oppo
13 nitur, quòd instrumentum. ¶ † Et nota[d], quòd quidam iudices
d erant dictantes sententias suas aliis excipientibus, videlicet parti-
bus, vel etiam vniuersis, dicentes: Noueritis, quòd sic pronuncia
mus. nam tales scripturæ sunt potiùs testimoniales præteritorū,
quàm assertoriæ præsentium. Sed nec debent alicui scribere sen-
tentiam, & loqui in præsenti, dicendo: Noueritis, quòd ita pronū
cio. Ar. contrà, extrà de sequest. pos. c. j. & de re iudicata, inter mo
e nasterium. & ca. abbate sane[e]. & de concess. præben. quia cunctis[f].
f & aliæ plures, in quibus hoc reperitur factum esse: sed non obstāt
si bene considerentur: & vide s. de citatione, §. iam de citatione.
ver. quid si iudex ita. Item contrà, s. de excep. §. viso. ver. quid si ap
pellans. Debet ergo iudex ita dicere: Ego, vel nos, talis iudex ordi
narius, partibus præsentibus, talem sententiam proferimus ad æ-
ternam rei memoriam, vel ad honorem Dei, vel ad honorem &
conseruationem iuris litigatorum: vel alia similia verba, vt s. pa.
14 tet §. vt autem. ver. cùm fertur. ¶ † Quid de interlocutoria? Dic,
quòd non est necesse ipsam in scriptis ferri, licet sit in actis redi-
g gēda, vt ext. de prob. quoniam contra. vbi de hoc[g]. Et nota, quòd
quidam in prolatione sententiæ post factum recitant & partium
rationes, & eas: quę ipsum mouerint ad pronunciandum: licet ne
cesse non sit eas in sentētiæ scriptura asserere, vt s. §. qualiter. ver.
verum. & postmodum sententiæ conclusionem legunt in scrip-
tis: & nos sic seruamus, s. de conclusio. & renunciat. versi. auditis.
Romanus quoque pontifex idem seruat, excepto quod de con-
clusione in scriptis legenda prædixi, vt s. ver. proxi. Sed nec in cu-
ria Franciæ in scriptis pronunciatur: quia ibi secundum iura scrip
ta non litigatur: quinimo diebus feriatis audiunt & pronunciant
& plura alia faciunt præter iura secundum suas obseruantias spe
ciales. Quidam autem potiùs ruditate, quàm ratione moti, non
approbant præmissum recitandi modum, dicentes, sententiam le
gendo proferendam esse, inducentes pro se extr. de appellationi-
bus, præterea. 2. quæ nihil ad hoc facit. Argumentum tamen pro
eis est ij. q. 1. c. statutis. à contrario sensu, ibi, diffinitiones de scrip
ti recitatione proferant. & c. legum. ibi, sententia, quę sine scriptu
ra profertur, &c. Sed tu dic, quòd satis in scriptis profertur, vbi cō
clusio, quæ virtutem sententiæ continet, in scriptis recitatur. Itē
est nulla ratione processus: vt si est lata lite non contestata, vel o-
misso aliquo de his, quæ sunt de substantia ordinis iudiciarij, vt C.
de sententiis & interlocutionib. omnium iudicium, prolatam. q
est 2. q. 6. §. diffinitiua. & s. in procemio huius secundæ partis. V-
trùm autem partes possint renunciare citationi, vt teneat senten
15 tia? dic, vt s. de citatione, §. viso. ver. sed pone. ¶ † Quid si de par-
tium voluntate tacita, vel expressa, iudex sine litis contestatione
cognoscens tulit diffinitiuam sententiam? & videtur, quòd valet
h ar. s.[h] in eodem ver. iudicem. ff. de re iud. si conuenerit. Si em̄ po-
i test tota substantia[i], multò magis hoc, ar. ff. de in lit. iuran. videa-
mus. §. penul. & facit C. de donationib. ante nupt. si constante. C.
16 de temp. ap. l. fi. in fi. ¶ † Item illa discussio in causis pro plena ac-
cipitur, quæ de partium voluntate procedit, ar. ff. de fideic. l. 4. §. a
diici. Item cùm per vtranque partem fidei debeat contestatio, si p
eos stetit, pro facta habetur, ff. de cond. & demonst. iure ciuili. nec
vnus poterit hoc alteri obiicere, vt ff de compens. si ambo. ff. de
neg. gest. l. ex facto. in fi. Item cùm dubium sit, vtrùm iudex ex of
ficio suo absque partium consensu sine litis contestatione possit
pronunciare, vt C. de epis. & cler. si quis in conscribendo. C. quo-
mo. & quan. iudex, l. consentaneum. & in auth. qui semel. C. de in
gen. man. diffamari. satis videtur partium consensu hoc fieri pos-
se: ar. C. de epis. & cler. generaliter. ff. de pactis, l. tale. §. primo. Sed
dic contrà. ff. de donat. inter vir. & vx. siue. & in præd. l. prolatam.
nam litis contestatio est de ordine, nec sine ea videtur res in iudi
cium deducta, ar. ff. commu. diui. vt fundus. & est litis principium
vt C. de iuramen. calum. l. 2. extrà de verborum significat. ex par-
te. 2. vnde finis sine eo esse non potest, ff. de re iud. non potest vi-
deri desiisse. & l. cùm in diuersis. ff. de orig. iur. l. ij. Item non pos-
sunt partes suo consensu iuris regulas vitiare, ff. de adminis. tuto
k rum, quidam[k]. l. nemo potest. ff. de leg. j. ¶ † Sed ecce iudex ita p
17 nunciat: Condemno te reum in eo, quod petitum est, si actor p-
bauerit, quod intendit: quæritur, vtrùm talis sentētia valeat, & sit
procedendum secundum eam? Et videtur, quòd sic: ar. C. de sent.
& interloc. cùm iudex. extrà de procur. auditis. in fi. & in his, quæ
no. s. §. qualiter. ver. item debet esse certa. & seq. Argumentum ɔ
C. de acqui. hæreditate, vt debitum. C. de pœnis, qui in sententiā.
ff. de offi. præsi. illicitas. §. j. quia iudex debet secundum probata p
cedere, 3. q. 7. iudicet. Non enim valet condemnatio facta prius
quàm constet de eo, in quo fit: extrà de eo, qui mit. in poss. causa
rei seruan. c. penul. Super hoc dicunt quidam, talem præpostera-
tionem non reddere sententiam nullam, cùm nō sit talis, de qua
l. loquitur, C. de sententia & inter. prolatam. licet faciat eam iniu-
stam, & per appellationem rescindendam: & pro priori dicto fa-
cit ff. de rei vend. in fundo. in fi. & l. qui restituere. extrà. de rescrip
tis, causam, quæ. extrà de iud. exhibita. & vide s. §. ij. ver. quid si iu-
l dex[l]. ¶ † Sed pone, ꝙ attestationib. publicatis; nō inuenit iudex ī
18 actis, ꝙ lis fuerit contestata, nunquid feret sententiam, cùm sibi
constet

ADDITIONES.

a Ver. 3. ¶ Parum docet ista remissio: opiniones vide de re iu. c. fi. li.
6. in v. gl. Guido de Suz. super auth. nisi. C. de sen. ex breui. recit. di
cit, id fieri posse. vltra iura in ver. allegata inducit C. commu. diui.
iudicem in prædiis. & C. de temp. app. l. fi. & vide j. ver. quid si de
partium.
b Puto. ¶ Idem Alber. Gal. vbi s. ver. sed pone, quòd iudex.
c Notabiliter. ¶ De hoc in præd. decre. vlti. de re iudicata, in fine. v.
glosse.
d Et no. ¶ secundum Vber. de Bo. cuius verba posuit Io. de Deo in
Cauil. lib. v. de sen. produc. in iud. in prin.
e Sanè. ¶ lib. 6.
f Cunctis. ¶ lib. 6.
g De hoc. ¶ Et de re iud. c. fi. li. 6. vbi de hoc in j. glo. Eadem ratione
dicitur in illa proferenda non esse necessarium peremptoriū ex-
primi, cùm id non sit iure expressum.
ADDE gl. & Panor. in c. quoniam contrà. extr. de prob. & ipsum
Alex. in c. cùm cessante. ext. de ap.
h Ar. s. ¶ debet dicere Commu. diuid. Si erratum erat in scriptis M.
de Fan. cuius fuit hæc qu. incipiens, pone, quòd iudex. & hæc lex
& sequens ad hoc inducuntur, si partes consentiunt, quid iudex
pronunciet: iudex sic facit, & s. vt statim dicam, & vide s. §. quali-
ter in fin.
i Substantia. ¶ Sententiæ, partium voluntati committi, fortiùs hęc
qualitas M. de Fan.
k Quidam. ¶ secūdum Mar. de Fa. qui dicit, ad hanc partem facere
omnes leges, quas gl. signat pro contrariis in l. si quis in conscri-
bendo. C. de pact.
l Si iudex. ¶ Sed quid de absolutoria, qua iudex absoluit reū, si iu-
ret se non debere, valet ne sententia? Repete, quæ dicta sunt in q̄
stione condemnatoria: & de hac no. in præall. l. cùm iudex. C. de
sent. & interloc. om. iud. & vide Cy. de reb. cred. generaliter. in 1.
oppos. Casus videtur, ꝙ valeat, de despō. impub. continebatur. &
c. attestationes. sm̄ quæ scripta Gui. de Su. format quæstionē sup
l. cùm proponas. C. de reb. cred. quando non statim iudex iuramē
tum exigit, sed ex interuallo post sententiā iurauit reus: & arguit
ꝙ nō valeat, per l. iudex. ff. de re iud. & per l. j. C. de calum. In con-
trarium: quia de appenditiis eodē die iudicat, ff. de re iu. l. Paulus.
ff. de rei vend. l. & ex diuerso. adducit etiam l. fi. C. de error. aduoc.
facit de ap. cùm appellat. lib. 6. Soluit: refert, an illico post senten-
tiam iuret, reus ante quàm ad alios actus diuertat: & tunc, valet
sententia: an post quàm se aliis immiscuit, & ex interuallo: & tūc
si valet: alleg. de ver. obli. continuus. ff. de duobus re. l. duos reos.
in fi. bene facit de elect. cùm post petitam. Ad contraria respon-
det, ꝙ hoc non est de appenditiis, sed de substātia sententiæ, dec.
continebatur. & attestationes non iuuant sententiam, qa ibi iura
mentū præcedebat sententiam: sic & hîc fieri debeat. qnque em̄

constet aliter quàm per acta, litem fuisse contestatam, & tabellio
idem dicat? Dic, quòd si tulerit sententiam, & de hoc sit quæstio
inter alias personas, & coram aliis iudicibus, non irritabitur sñia:
& ipsi poterunt de hoc testificari, quod in eorum præsentia fue-
rit actum, 3. qu. 9. testes. Nec in hoc dicetur iudex esse testis in cã,
ext. de exces. prælat. inter dilectos. §. præterea. secundum ea, quæ
no. s̃. de teste, §. j. ver. item quòd fuit in eadem causa. Si ergo appa
ret sententia, non tamen inuenitur in processu, quòd lis fuerit ꝯ-
testata: imò apertè negatur, non valet sententia, vt extr. de elect.
dudum. 2. ver. licet autem. & s̃. de litis contestatione, ver. sed pri⁹
quàm. Cùm enim processus negatur, non valet, nisi quatenus de
eo legitimis ꝯstiterit documẽtis, vt ext. de prob. qm̃ ꝯ. & apparet
in his, quæ no. ext. de off. dele. cùm in iure. Poterit autem de hoc
cõnstare per iudicem, vel tabellionẽ, vt s̃. vel per duos iudices, vt
patet in prædicta decr. quoniam. in princ. ibi, iudicis. non enim di-
cit Iudicũ, ar. 4. q. 3. §. in criminali. ver. vbi numer⁹. Secus aũt esset
fortè in his, quæ non reddunt sententiam nullam, ex quo non est
appellatum ab ea: quare dic, vt no. s̃. §. vt autem. ver. & nota secũ-
19 dum. & s̃. de edi. instr. §. restat. vers. in summa. ¶ † Est etiam nulla,
si lata est post appellationem legitimam, 2. q. 6. arguta. & extr. de
ap. ad audientiam. Vel si lata est contra absentem non contuma-
a cẽ [a], ff. de re iud. de vnoquoque. C. quomodo & quan. iudex. si, vt
proponis. & l. ea, quæ. & l. penul. C. de proc. quia absente. & j̃. ver.
item etiam no. Cùm autem aliquis abest iusta & probabili causa,
valet contra eum sententia lata, sed per appellationem rescindit
Vnde distingue quinque genera absentiarum, prout no. 2. q. 6. bi
b duum. ff. de in integrum rest. diuus [b]. & vide j̃. §. prox. vers. porrò.
Vel si est lata in dominum litis, & debuit ferri in procuratorem,
vt s̃. e. §. qualiter. ver. porrò. Vel si priùs fuit iuratum, & postea lis
contestata. Vel si priùs fuit lata sentẽtia, & postea scripta: quæ dic
vt in prædicta l. prolatam. ext. de rescriptis, cùm dilecta. xliij. di. sit
rector. in fi. ff. de vulg. & pupil. substit. l. 2. §. priùs. Vel si plures da-
ti sunt iudices, & vnus tantum pronunciat, vt s̃. §. species. ver. sed
& si. Vel si lata est contra primam sententiam, à qua nõ extitit ap
pellatum, 2. q. 6. §. diffinitiuam. in prin. & C. de sententia & interl.
omnium iud. post sententiam. nisi in casibus, qui no. extr. de re iu-
c dicata, inter monasterium [c]. Vel si post, vel intra terminũ ad hoc
statutum lata sit sine noua citatione, C. quando prouoc. non est
nec. cùm non eo. C. quomodo & quãdo iudex. si, vt proponis. ex
trà de of. del. c. de causis. Argumentum contrà, extrà eodem, ver.
d sed nec erit [d]. & in his, quæ oo. s̃. de citatiõe, §. viso. ver. item licet.
20 ¶ † Quid ergo, pone, quòd altera pars non venit die statuta ad
sententiam audiendam, nunquid iudex pronunciabit ea die, an in
sequenti? Et videtur, quòd nõ in die illa: quia tota cedit citato, vt
Inst. de verborum oblig §. omnis stipulatio. ver. ac nec eo. & ar. ff.
de fer. more. Item quia post peremptorium debet iudex iterum
citare absentem, ff. de iud. & post peremptorium, extr. de dolo &
contu. prout. Argumentum contrà, quòd ea die pronunciabit, ĩ
præceden. l. cùm non eo. & ff. de verborum oblig. cùm stipulatus
sim mihi, aut Proculo. & l. liber homo. in fi. Et hoc verius est, se-
e cundum Accur. vt no. in præd. §. omnis [e]. tamen dicit, quòd post
vesperas sed non in nocte debet ferri. in auth. de iud. §. sedebunt.
21 & in præ, c. consuluit. ¶ † Item etiã non tenet sententia, nisi pars
contra quàm lata est, fuerit tribus edictis, vel vno peremptorio
f pro omnibus citata [f], C. quom. & quando iud. consentaneum. & l.
g ea. ff. de re iud. contumaciag. 24. q. iij. de illicita. ext. de testib. cùm
olim. in fi. ff. de ap. reci. l. j. §. item cùm ex eo. An autem possit ferri
sententia contra non citatum peremptoriè, vide in præd. §. viso.
h ver. item licet primo [h]. & ver. quid si lata. Quid de interlocutoria,
nunquid ferri potest vna parte præsente, & altera absente? de hoc
i ff. de arb. diem proferre [i]. Non tenet etiam, si non fuerit libellus in
causa oblatus, vt j̃. de lib. concep. §. vtrùm libellus sit de substan-
tia. Quid si petit quis sortem & pœnam, & pronunciatur solũ su-
per pœna? de hoc s̃. de act. seu petit. §. sequitur. ver. sed quid si. ¶
22 † Item est nulla ratione manifestæ iniquitatis, putà si contineat
in se expressum errorem, ext. de sen. exc. per tuas. & de confir. vti.
vel inuti. examinata. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. ext. de re iu. cùm
inter vos. Vel si contra ius scriptum, canonicum, vel diuinũ, vel ci
uile feratur, vt ext. de re iud. c. j. ff. de ap. si expressim. ix. dist. §. fi. pu
tà si contineat minorem 14. annis testari posse, ij. q. 6. §. diffinitiua
& sententia contra ius scriptum lata non conualescit, licet nõ sit
appellatione suspensa, ext. e. c. j. & c. inter cæteras. secus, si sit lata ꝯ
k ius litigatoris, vt s̃. §. prox. Vel si [k] contineat impossibilitatem, ff.
quæ sen. sine ap. rescin. l. fi. ext. de pact. c. fi. & de cõ. appo. c. fi. Vel,
si est per subreptionẽ obtenta, 35. q. 9. veniã. ext. de of. vic. sua. de
rescr. ad audientiã. C. si à nõ cõp. iud. l. fi. ext. de re iu. cùm olim. vt
si misericordiam vetat, l. dist. põderet. in fi. ff. de pœnis, respiciẽdũ
23 † Sed quid si à sententia, quæ nulla est, de facto appellaretur, & iu-
dex appellationis eã confirmat, nũquid adhuc poterit dici nulla?
Et videtur, ꝙ nõ: quasi alius sit effectus, si confirmet expressè, & a
lius, si tẽporis transcursu, vel tacitè, ff. de his, qui no. infa. furti: acci
pe. §. j. Vel dic veriùs nõ cõfirmari, vt C. de inof. test. eũ. ff. fam. er.
l. quædã. Itẽ elegit appellationẽ errando, cùm nullam dicere po-
terat. Nõ ergo sibi præiudicat, ff. de inof. test. mater. ff. de per. hær.
legitima. 22. q. ij. in quibus. 38. dist. quãuis. de hoc no. ff. de ap. si ex
l pressim [l]. ¶ † Quid ergo, si appello ante sententiã, vel ext. iudiciũ,
24 postmodũ nihilo minus fertur sententia ꝯ me, à qua iterũ appel
lo: nũquid per posteriorẽ appellationẽ videor renunciare priori,
m vel sententiã ꝯ me latam ratificare [m]? Et videtur, quòd sic, ar. ff. rẽ
rat. hab. l. 3. §. falsas. vbi dicitur, quòd si appello à sententia lata cõ
tra eũ, qui falsò dicebat se esse meũ procuratorẽ, amodò dicere
non possum eũ non esse meũ procuratorẽ. Sed dic ꝯ: nã geminã
do appellationem nõ ob hoc videor processum iudicis approba
re: imò potiùs impugnare. Consulo tamen, quòd in secundã ap-
pellatiõe quis protestetur, se per eã nolle à prima recedere: & sic
n seruo. de hoc, secundũ Papam, ext. de ap. dilecto. j̃. ver. prox. [n] ¶ †
25 Vtrùm aũt appellans à sententia, quæ nulla est, videatur eã con-
firmare, vel aliquid facere? Videtur, quòd sic, ff. de iud. licet. C. cõ-
munia vtriusque iud. l. ij. ff. rẽ rat. hab. l. 3. §. falsus. C. e. l. j. in fi. Con
trà: quia appellatio fit ad rescindẽdum, nõ ad confirmandũ, vt ar.
ff. de ap. si expressim. cũ suis concor. ff. fam. ercis. q̃dã. Vbert. dicit,
quòd si sciens sententiã nullam, scienter appellat, tunc eam con-
firmat: aliàs, non, ff. de iudic. l. ij. princi. Vel veriùs: aut est nulla ip-
so iure, & tũc nõ cõfirmatur: aut quoquo modo tenet, sed põt p
excep

ADDITIONES.

☞ ex causa non absoluitur reus, nisi iuret, vt vtrobique no. ADDE
huic ver. Pau. de Cast. cons. xv. Ab. cons. lxxv. j. li. Bal. con. ccclxxv.
3. lib. Alex. cons. lxxiij. 3. lib.
a Contumacem. ¶ Alb. Gal. huius ti. vlt. col. ver. sed pone, quòd di-
cit, hoc locum habere etiam in sententia, quam Imperator ordi-
nario iure cognoscens tulit altera partium nonvocata, nisi ex ple
nitudine potestatis ipse velit contrarium. remittit autem ad quæ
stionem Pil. quæ est lxvj.
b Resti. diuus. ¶ Quæ prosequitur Nepos de Montealb. vbi s̃. post
princ.
c Monasterium. ¶ In prin. vl. gl. & vide, quod super ea scripsi.
d Nec erit. ¶ Dic, quòd si pars fuit ꝯtumax quæ fuerat citata ad sen
tentiam audiendam, propter eius contumaciam lata non fuit se-
quenti die sine illius noua citatione: fieri potest, vt ibi. Si autem il
le comparuit, sed ex aliqua cã lata non fuit tunc est necessaria no
ua citatio, vt s̃. dictum est.
ADDE, ꝙ Bart. in l. fi. §. fi. ff. quod vi, aut clàm, tenet, quòd citatus
ad certam horam, si ille actus, ad quẽ citatio facta est, non fit illa
hora, non valet, nisi de nouo citetur: quod intelligit Panor. in c. ꝯ
suluit, ꝓcedere, quando iudex illa hora impeditus non expediuit
actum: secus si ille fuerit contumax, & iud. fuit paratus.
e §. omnis. ¶ In gl. hic no. quæstionem Guid. de Suz. in v. rub. ij. all.
quod vi, aut clàm, l. vlt. in fi. quam dicit melius ea die pronuncia-
re, quàm expectare. Dicit etiam vtile fore, in peremptorio com-
minari, ff. de iud. in peremptorio. Dicit etiam ideo expectãdas ves
peras, vt hîc sequitur: quia si sententia tunc de mane lata valeret,
sequeretur dictum fuisse contumacem, & sic appellare nõ posse,
C. quor. ap. non reci. l. j.
ADDE, quòd Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. tenet, ꝙ
iudex possit expectare: idem tenet Bal. in consi. ccxxxviij. 3. vol.
Panor. in c. consuluit. & ita cõiter Doc. dicũt ibi, & in d. §. Iulian⁹.
f Citata. ¶ Etiam si nuncius, cui fuerat commissa citatio, retulit se
citasse, vel falsò, vel per errorẽ, putà quia citauit alium eiusdẽ no
minis. ex quo enim constat illum non citatum, non tenet senten
tia: sic in sua quæstione tenuit Ia. But. quæ incipit, iudex, qui de cã
per iura hîc allegata.
ADDE, quod voluit Bar. in l. si finita. in §. Iulianus. ff. de dã. infec.
ꝙ licet iudex commiserit nuncio, vt aliquem citaret, & iudex ꝓ-
nunciauit, non visa relatione, quòd non valet sententia.
g Contumaciam. ¶ & l. de vnoquoque.
h Primo. ¶ Meliùs diceret, aliàs autem.
i Proferre. ¶ In prin. ibi dicitur, quòd arbiter diem profert, etiã ab-
sens, per nuncium, vel per literas.
k Vel si. ¶ Non respicit proximum dictum, sed præcedentia.
l Expressim. ¶ Vbi sunt hæc verba per Acc. vide, quod satis scripsi
post Inn. & Host. de confir. vti. vel inuti. c. j. super vl. gl.
ADDE, quod Bar. ibi no. & Paul. de Leaz. in c. finẽ litibus. de dol.
& contu.
m Ratificare. ¶ Formam libelli in hoc casu vide j̃. de ap. §. nunc vidẽ
dum. in fi.
n Proximo. ¶ Vide cle. de dolo & contu. si ante. & ver. præd. Inn. vi
de in fine magnæ gl. ipsius dec. dilecto.

exceptione annullari: & tunc confirmatur, seu approbatur, vt ff. rem rat.hab.minor, hæc quæstio est venerealis liiij.dist.dic,vt ibi, & extra.de re iud.c.j.& secundum Papam,in præd.c.dilecto.Ibi ēt no.an coram iudice appellationis possim causam prosequi nullitatis?& quòd possim,est arg.ff.fa.ercisc.quædam.& ff.de iur.pat.l.
26 fin.s.ver.prox.¶†Quid ergo,si appellans à sententia,quæ nulla est,non prosequitur appellationem, nunquid valebit sententia? & vide,quòd sic,extra.de app. cùm sit Romana. Dic contrà, imò causa potest ab initio agitari, vt in præd.l.si expressim,cùm per ap
a pellationem non efficiatur aliqua,vt prædixi a.Sed si causa de nouo iterum agitetur, cùm dicitur sententia nulla, nunquid fiet de nouo litis contestatio,vel pronunciabitur ex eisdem actis?Et vidētur quòd de nouo fiat litis contestatio,& nouus processus omnino,vt in præ.l.si expressim.in fin.& ad idem C.de sen.& interloc. om.iud.l.j.in fi.C.quomodo & quando iu.si,vt proponis.in fi.Ar. contrà: quia videtur, quòd ex eisdem actis fertur sententia, ff. de iudi.mortuo.C.de accus.l.iiij.& extr.de restit.spol.cùm ad sedem. vbi dicit Papa,prioris acta iudicii recensentes.& de testi.præsenta
b ta.hoc verum est,secundum Accursi.b Et quod dicitur in l.si expressim.in fi. ꝙ causa potest ab initio tractari, intelligitur, quo ad sententiam,quæ non valet,ff.de pecul. quoties. §. ij. non quo ad processum aliàs iustum & sic vtile per inutile nō vitiatur, vt ff.de verb.obl.l.j.§.sed si mihi,de consec.dist.iiij.si non sanctificatur. extra.de elec.illa.Vel distingue.&meliùs.nam aut fuit lis contestata & processus habitus coram eo, qui nequit ab initio cognoscere, vel iudicare:putà quia non erat iudex,vel erat excommunicatus: & tunc ex illis actis non potest iudicari:imò necesse est litem cōtestari de nouo,& cætera fieri,vt in primis concord.Si autem potuit cognoscere & iudicare ab initio,sed ex post facto contingit aliquid ante sententiam, propter quod iudicare nequit, hoc casu, si sententiam tulit,licet nulla sit,non est opus litem contestari de nouo, sed ex illis actis poterit sententia ferri, vt in secundis con
c cord.c Mihi d videtur, quòd cùm quis petit sententiam ex aliqua
d iusta causa nullam pronunciari, in hac instantia libellus offertur, & contestatio litis, & cætera fiant,& sic Curia seruat. sic etiam fit in causa appellationis.quod dic,vt j.de lib.concep.§. nunc dicendum.ad fi.& in qualibet exceptione.quod dic,vt extr.de offic.de-
27 leg.prudentiam.§.sexta.¶†Nunquid ergo ex parte condemnati admittetur talis libellus:peto talem sententiam contra me latam nullam pronūciari?& videtur,quòd non,cùm sit tutus exceptiōe perpetua,vt prædixi:arg.ff.de eo,per quem fact.est,l.j.§.si reus. Argum.contrà,quòd non solùm habeat exceptionem,sed etiam actionem,ff.de pet.hære.l.si.ff.de lib.leg.quod mihi.& hoc seruatur de facto.Ordinarius tamen videns sententiam à se latam, esse nullam,sine libello,vel sine alia retractatione potest aliam ferre,vt s.
28 §.qualiter.ver.hoc quoque.¶†Sed nunquid libellus talis admittitur:dico sententiam nullam,&eam peto nullam pronunciari,& si qua apparet,appellationem prosequor,& peto etiam cassari,vel contra eam in integrum restitui?arg.quod sic,extr.de priuil. cùm olim propter.§.tandem.& de in integ.rest.constitus.ii.quæst.j.primates.cum suis concord.& xvij.dist.concilia. cum suis similibus, & ff.de act.empt.& vend.l.Iulianus.§.si quis colludente. ff. si pars
e hæred.pet.l.j.in fin.e ff.de rei vend.quæ de tota.§.j.ff.de leg. j. seruo legato.§.fin.extra.de præscrip.auditis.ff.quorum leg.l.j.§.quia autem. ff.de minorib9. in causæ.§.interdum.& ad hoc facit,quod
f not.de Publiciana,extra.de re iudic.abbate f.Possum enim,quibuscunque modis possum,appellationem meam defendere,& sententiam impugnare,ff.de appel.scio.in fin. nam & talis appellatio ad
g mittitur,vt j.in tractatu lib.eodem titu.g§.j.versi.quidam autem. Argu.contra,extr.vt lite non contest. cap.ij.in fin.quia licet conditionaliter proponam, tamen contrarius sum mihiipsi, dicendo sententiam nullam,& aliquam,& ideo repellendus.extr.de appe. solicitudinem.ff.quando appel.sit,l.ii.§.sed si alius. & C. si seruus extero se emi.man.l.vnica,C.de fur.l.i.Nam etiā excipiendo duæ contrariæ exceptiones non admittuntur,ff.de excep.nemo.multò minus agendo.Item dicendo nullam,tutus sum iure communi:ideo non possum recurrere ad restitutionē,ff.de minor.in causæ.ij.§.Pomponius.ff. de eden. quædam. Item pro hac parte facit
29 C.de codicil.l.fin.ff.de tribut.quod in hæredem.§.eligere.¶†Itē causa appellationis&nullitatis non possunt coram eodem iudice tractari.nam causa nullitatis debet tractari coram eo,qui de principali cognouit:& tunc de iure ordinario pronunciabit,C.de senten.& interloc.om.iud.l.i.de quo dic,secundum Papam,vt ext.de re iudic.capit.i.& de app.dilecto.causa verò appellationis apud alium,scilicet apud superiorem,ff.si quis,& à quo app.l.i.ff.de app.
h l.Imperatores.extr.de appe.dilecti.Quidam tenent hoc vltimuh: sed prius dictum curia seruat:& sic de mandato sanctissimi patris domini Clementis Papę IIII.sępe pnunciaui:& adde,quod no.
i quidam autem.Innocen.IIII.no.de hoc extra.de appel.dilectoi. & de in integrum rest. constitutus. Et quòd iudex appellationis possit pronunciare sententiam esse nullam,probatur ff.fami.erci.
k quædam mulierk.tamen contra sufficit,nisi pronunciet appellationem non valere,cùm non est locus appellationi, vt no.C.quādo prouoc.non est nec.l.j.l Ex præmissis igitur omnibus,& ex his
l quæ habes j.§.prox.potest sententia impugnari. Est etiam & aliis
30 modis sententia nulla,vt j.de appel.§.ij. versi.xviij.¶†In summa not.quòd cùm sentētia dicitur ipso iure nulla, sine temporis præfinitione retractari potest,nisi loci,vel fori cōsuetudo aliud inducat,C.ad l.Corn.de fal.sicut.ext.de procur.in nostra.in fi.quod intellige,id est vsque ad xxx.vel.xl.annos,secundum ea,quæ no.j.§. pro. ver. in summa. & seq.Item de hoc potest contra eam perpetuò excipi,si ex ea agatur,arg.ff.de excep.doli,vel purè.§.fin.nam omnes exceptiones perpetuæ sunt,præterquam exceptio nō numeratæ pecuniæ,& non numeratæ dotis:quæ dic,vt s.de except. §.j.versic.anomalæ. Si verò sententia petitur rescindi per in integrum restitutionem,dic,vt j.§.prox.ver.& no.quòd,&c.

ADDITIONES.

a Prædixi.¶Et hoc est,quod dixerat s.versi.sed quid si de tacita confirmatione.

b Secundum Acc.¶qui hoc not.in præd.l.si,vt proponis.& apertiùs in præd.l.si expressim.Sed ipse videtur tenere contrarium in l. cùm quærebatur.ff. de re iud. Ad quorum concordiam locus est distinctioni,quæ sequitur:declarat tamē,vt subdā:q distinctio placet Gui.de Suza.in l.j.C.de iu.& fact.ig.Dictum Accur.tenet Alb. Gal.hoc tit.ver.sed pone,quòd sententia.& ver.seq. ADDE Bar. in d.l.si,vt proponis.Bal.in l.edita.C.de eden.Pet.de Anch.in cle. j.de re iud.Bal.in l.j.C.de senten.ex breui.recit.

c Concord.¶Nimis in vtroque membro restringit se distinctio ad personā iudicis:quare latiùs dicas,ꝙ si etiā vtroq; tempore iudex erat cōpetēs,& optimè processit,sed malè iudicauit,putà tēpore feriato,vel non in scriptis,procedit fm mēbrū distinctionis,ꝙ ex eisdem actis iudicabitur.Secundo præsupposito,quòd probatum in preterito necessariò,vel verisimiliter cōcludat,idem in præsenti:vt si probaui me maiorem,vel dominum, vel ꝙ in secūdo processu sit inspiciendum tempus præteritū,&non præsens:licet tūc probatū non concludat nūc idem: vt si tractabatur de ætate litigantis tempore impetrationis,de rescri.si eo tempore,lib.6.Si verò iudex etiam competens malè processit,putà lite non contestata, & sic etiam malè iudicabit procedit primum membrum distinctionis.Et aduerte,quia in verbis se auctor videtur à quæstiōe diuertere, quæ erat, an expedito negotio nullitatis, possit etiam is,qui vicerat, vel aduersarius eius, petere ex primis actis ferri de nouo sententiam.Certum est enim,quòd si victor vult defendere sententiam,oportebit primò hoc diffiniri, & secundum qualitatem obiectus examinabitur,vel non acta priora:pone ꝙ delegata fuerat causa,reseruata sententia,sola commissionis forma sufficiet,nisi aliud probetur ad nullitatem.

d Mihi.¶Secundum Vber.de Bo.cuius hucusque fuit iste versi. vbi s.ver.penult.

e In fi.¶Per eundem modum inducitur ff.de dolo,eleganter.§. nō solùm.de his,quæ in test.delen.l.j.§. fi.cum l.sequen.

f Abb.¶lib.vj.

g Eo.tit.¶de appel.

h Vltimum.¶Vber.Bona.cuius fuit iste ver.prępter allegationes ad affirmatiuam,vbi s.in fi. Fatetur tamen,quod sequitur,scilicet seruari ꝓrium:& idem Albe.Gal.de app.versi.sed pone quæstionem Idem Guid.de Suz.vbi de libel.in causa appel.ibi consueuit ēt dici vbi etiam tenet,quòd præelectio non præiudicat in hoc casu: vnde si prosecutus est appellationem,redire poterit ad nullitatem,ꝑ l.si expressim.ff.d ap.Et idē dico,si nō ꝓsecut9: saluo qđ statī dicā.

i Dilecto.¶Hoc ꝑdixerat,& ibi scripsi in vltima gl.& qā ēt de restitutione ꝑdixerat,dat remissionē sequētē,q ibi vide ī gl.no.libellū ADDE,vt plenissimè per episcopum Alex.in d.c.dilecto.

k Mulier.¶Hoc intellige, cùm prosequitur appellans. si enim neglexit appellans,& appellatione deserta,putà post annum,vult agere de nullitate: qđ potest, vt suprà dixi, & patet de senten.exc. c.licet.li.vj.tunc non coram iudice appellationis,sed coram aliàs competenti agit,vt scripsi in præ.decret.licet.in gl.pen. & terminos ibi posui in vltima gl.de illo scilicet, qui appellat à sententia, qua vxor eius fuerat per alium euicta, & non fuit prosecutus, qui probare poterit sententiam esse nullam:ibi vide.

l L.j.¶Vide,quod de hoc dixi suprà §.vt autem.super versi.in iu.

SVMMARIVM.

1 *Valida sententia quot, & quibus modis generaliter subleuetur, impugnetur, seu retractetur.*
2 *Sententia pro ratione nullitatis retractari quomodo debeat.*
3 *Sententia valida quibus modis specialiter impugnari, cassariue possit.*

4 *In impugnatione sententiæ attendendum, per quem lata sit, & quomodo pro diuersitate eam ferentis sit impugnanda.*
5 *Ex omni causa, quæ sufficiens est ad appellandum, potest sententia valida retractari.*
In impugnatione sententiæ videndum, an iurisdictio sit delegantis.
Item an lata sit sententia per iudicem ordinarium, vel delegatum.
6 *Delegatus archiepiscopi si dixerit se delegatum episcopi, an valeat sententia ab eo lata.*
7 *Testes probare corruptos an sufficiat, si non ostendatur eos falsum dixisse.*
Sententiæ latæ non valentis aliquot modi.
8 *Sententia lata per falsos iudices, seu falsa instrumenta, an teneat, & quomodo rescindatur.*
9 *Ad quantum tempus possit secundum canones agi sine temporis præfinitione, & in quibus.*
10 *Lapsu xl. annorum tollitur omnis actio & obligatio.*
Si excipiendo, vel replicando de falso quæratur, perpetuò quis est audiendus, & quare.
11 *Probato vitio falsitatis, an sententia rescindatur, & quicquid per eam factum est, retractetur, & solutum etiam repetatur.*
12 *Si in priori iudicio ante sententiam fuerit actum de falso, an sit quis etiam pòst audiendus, si non appellauit.*
13 *Ad quod tempus obijci possit exceptio falsi procuratoris.*
14 *Domino procuratore succedente, nunquid iudicium possit dici nullum.*
15 *Quousque præsumatur pro processu, & pro sententia iudicis.*
16 *Victores vt potiantur victoria: & quid seruet Romana curia in eo.*
In causa appellationis non teneri appellantem probare iuris ordinem, &c. vt sit verum.
17 *An in causa appellationis appellans teneatur probare sententiam esse iniustã, ex causa, quòd non fuit lata per legitimas probationes, an verò appellatus debeat contrà probare.*

¶ Quibus modis valida sententia subleuetur, impugnetur, seu retractetur,

9. §. Quoniam suprà §. proximo diximus, quando sẽtentia sit ipso iure nulla, consequens
est, vt dicamus, quibus remediis valida subleuetur, seu impugnetur,
1 seu retractetur. ¶ † Et nota, quòd septẽ modis generaliter[a]. ¶ Pri
a mò per appellationem, vt ij. quæst. vj. §. j. & ca. j, de qua ĩ. de appel-
lat. ¶ Secundò per supplicationem: de qua ĩ. de supplic. ¶ Tertiò
per in integrum restitutionem, de qua ĩ. de in integ. resti. ¶ Quar
tò per simplicem petitionem, in illis casibus, in quibus iudex po-
test suam sententiam reuocare. quos dic, vt no. in Summa Dom.
mei eodem tit. §. quot sint, sub §. diffinitiua ¶ Quintò per querelã
falsi: de qua statim ĩ. dicetur. ¶ Sextò per implorationem tristis au
xilii: vt si sententia lata sit contra seruum, ille appellare nõ potest,
sed permittitur ei implorare triste auxilium, ff. de appe. serui. ¶ Se
ptimò, quando post sententiam nullo remedio attentatam iterũ
de causa cognoscitur, vt extra. de re iudic. cum Bertholdus. versi.
licet autem. vbi de hoc, secundum Papam: & licet ab ea appellatũ
non fuerit, tamen propter æquitatem superuenientis casus retra
ctatur, & ab ea receditur, ff. de condi. sine causa, l. ij. ff. commo. incõ
modato. §. fi. & extra. de pur. vul. c. ij. vbi de hoc: etiam si non sit ex
2 ecutioni mandata, excipitur ꝯ eam, vt C. de re iudic. l. ij. ¶ † Et no.
ꝙ cùm sententia dicitur nulla ipso iure, sine temporis præfinitio-
ne retractari potest, vt dixi s̃. §. prox. ver. fi. Si verò per in integrũ
restitutionem petatur rescindi, putà ratione ætatis, vel absentiæ,
id habet vsque ad quadriennium fieri, C. de temp. appel. l. pen. &
fin. C. ex quibus cau. ma. restit, xxxiiij. q. j. cùm per publicam. xvj. q.
iij. porrò. Si verò propter falsitatem, dic, vt infrà eo. §. versi. & no,
Si autem, quia sit satisfactum actori, in infinitum, C. de non num.
pecun. asseueratio, quia bona fides non patitur, vt idem bis exiga-
3 tur, ff. depositi, bona fides, xij. q. ij. fraternitatis. ¶ † Porrò sentẽtia
lata, quę valida est, multis modis specialib. impugnari & cassari po
test. Si igitur scriptura alicuius sententiæ in iudicium producatur
vide, tu aduocate, contra quem producitur, an sit in prima, vel ter
tia persona confecta: quod dic, vt s̃. §. prox. vers. item non valet. I-
tem reuocatur sententia lata alibi, quàm vbi ad hoc terminus fue
rat statutus, vt s̃. §. prox. ver, item nulla est ratione loci. Vel si me-
tu, vel errore partes consentiunt, tenet sententia, sed retractatur
per appellationem, ff. de iud. l. ij. C. de episc. au. si quis, ff. de iur. om.
iud. l. 4. & l. si per errorem. xxij. quæ. ij. in quibus, extrà quod met.
caus. per totum. Item si sit lata sub conditione, retractatur per ap-
pellationem, vt ij. q. vj. anteriorum. ver. illo videlicet. & ver. sane.
b & c. biduum. Et dicunt quidam[b], ꝙ licet olim valeret sententia la
ta sub conditione, licet sic ferri non deberet, vt in præd. concord,
hodie tamen non valet, vt Instit. de act. §. curare. & ff. de interd. &
releg. l. relegatorum. §. ad tempus. & §. sine. & extr. de senten. ex-
c com. Romana[c]. Vel si exactum fuerit iuramentum calumniæ in
causa, & non præstitum: & idem, secundum quosdam, & si exactũ
non fuerit: quę dic, vt ĩ. de libel. concep. §. vtrùm libellus. & §. nũc
d dicendum. vers. ix.[d] Vel si sit lata contra ius litigatoris, retractatur
extr. de re iudi. cùm inter. prope fi. Vel si est lata contra absentem
iusta de causa, & hoc si citò probauerit, reuocatur per in integrũ
restitutionem ad appellandum, ext. de in integ. rest. ex literis. ff. de
excus. tut. scire oportet. §. sufficit. ff. de minor. in causæ. ij. & l. præ-
fecti. & s̃. §. proxi. ver. sed quid si apparet. Quòd si absens fuit rei-
pub. causa, distingue. nam aut fuit defensus legitimè, & tunc resti
tuitur ad appellandum tantùm, ff. de in integ. rest. l. fi. ext. e. c. fi. aut
non fuit defensus, vel fuit, sed minus legitimè: & tunc ad totam
causam fit restitutio, C. de procur. qui absentem. Item retractatur
sententia in casibus, qui sunt s̃. §. prox. ver. item est nulla ratione
4 modi. ibi, item etiam no. & ibi, vel si post sent. ĩ. ¶ † Vt[e] autem in
e impugnando sententias pleniùs instruaris, attende, an sit lata per
f ordinarium, an per delegatum, an per arbitrum[f]. Si per ordinariũ,
oppone, quòd ille fuerit seruus, vel infamis, vel excommunicat⁹
vel huiusmodi, vt s̃. §. proxi. in prin. Ad hoc autem potest pars al-
tera respõdere, quòd communiter estimabatur bonus. vnde pro-
pter auctoritatem rei iudicatæ præferenda est opinio veritati, ff.
de offic. præt. Bar. iiij. q. vij. §. tria. ff. ad trebel. seruo. §. cùm prætor.
extr. de biga. nuper. cum suis concord. Hæc tamen defensio non
cadit in excommunicato, in quẽ nulla cadit iurisdictio: quod dic,
vt no. extr. de excep. pia. lib. vj. & in præd. §. tria. ¶ Itẽ oppone, ꝙ a-
ctum est de vna re, & pronunciatum de alia, vt ff. communi diui.
fundus. ¶ Item oppone, quòd iudex sine causæ cognitione, & mi
nùs plenè instructus, & ex abrupto, seu præcipitanter pronuncia
uit, extr. de in integ. restit. tum ex literis. prope fi. vj. q. j. quæro. C.
de eden. is, apud quem. C, de transact. si causa cognita. C. de iud. iu
dices. C. de appell. ne causas. C. de pœn. qui sententiam. quod dic,
vt ĩ. de senten. excom. §. nunc breuiter. prope princi. ¶ Item si pe-
tatur executio post sententiam, oppone, quę ĩ. ti. prox. §. fi. ¶ Item
oppone multipliciter contra sententiam ratione testium, vt s̃. de
teste. ¶ Item generaliter vide, si potes aliquam de exceptionibus
opponere, quæ cõpetunt post sententiam absque appellatione,
vel restitutione: quas dic, vt s̃. de excep. §. dicto. versi. post senten-
tiam. & seq. ¶ Item vide, si nouata est sententia, ff. de min. minor.
ff. de re iud. si se non obtulit. §. si ex conuentione. C. de execu. rei
iud. si causa. Et an sit pactum de non petendo factum, vel transac-
tio, vbi fieri potuit: & sic non debuerit condemnatio sequi. C. de
transact. si causa. ff. eo. post. & ff. de cond. indeb. eleganter. ff. de do
nat. si stipulatum. ¶ Item obiice contra sententiam, quæ diximus
contra instrumentum posse opponi, s̃. de instru. edi. §. instrumen
5 tum. ¶ † Item retractatur valida sententia ex omni causa, quæ suf
ficiens sit ad appellandum, extrà de appel. vt debitus. & c. causam,
quæ. vel si sit per subreptionem lata, vt extrà de officio vica. tua.
xxxv. q. ix. veniam. vel si falsus ꝓcurator interuenit, vt extrà de ꝓ-
cur, in nostra, in fin. & C. eo. licet sententia, Tamen cum falso pro
curatore lata, potest rata à domino haberi, vt ff. de iu. l. pe. Et si est
delegatus à principe, id per scripturam probet, vt in pręd. l. C. aliàs
g verò etiam per testes, secundum Vber.[g] C. de fide inst. in exercen
dis. ex

ADDITIONES

a Generaliter. ¶ Tan. vbi suprà rubrica tertia posuit solùm iiij. scili-
cet primos iij. & v.
b Quidam. ¶ Vber. de Bo. vbi s̃. versi. ratione conditionis.
c Romana. ¶ §. caueant. lib. vj. sed ibi. etiam lata sic reum, vt ibi scrip
si in j glos.
ADDE Paulum de Castro consil. xv. Alex. consil. lxxiiii. ii. libro,
Bald. consil. ccclxxv. iii. libr.
d Nono. ¶ & de iura. cal. c. i. lib. vi.
ADDITIO. Adde ad dictum Spec. prox. sequen. Ludo. Rom. sin-
gul. ccxii. incip. ex quo scimus. vbi quando sententia contra ius li-
tigatoris sit nulla ipso iure ibi, prout no. limitationem, ad c. cùm
inter vos. de re iud, hîc alleg. Hen. Ferran.
e Vt. ¶ Hîc resumit verba Vber. de Bo. char. ii. ver. si producatur scri
ptura alicuius sententiæ. & seq.
f An per arbitrum. ¶ De his hîc non prosequitur, contentus, vt pu
to, hîs, quæ dixerat suprà de arbitro: & maximè in §. excipitur. V-
bertus autem ordinatè prosecutus est hæc tria; Ioan. de Deo pri-
mum & secundum, vbi suprà, de rescrip.
g Secundum Vber. ¶ vbi suprà, eodem §. dixi, Immissio, vel gratia
principis an, & quando possit probari per testes, vide Cardin. &
alios in procemio super titul. Abb. Sicul. in sua glos. in clemen. ii.
de sepult. in fi. vbi plura allegat. Felin. in tractatu, quando apostol.
literæ priu. iur. patronat. item vide Bald. in l. idem Vlpianus. ff. de
excusa. tutorum, vbi quærit, an ad gratiam principis requiratur
scriptura.

dis.extra.eod.cùm Ioannes.Nec sufficit,si dicat in sententia,Ego à tali delegatus,arg.ff.de leg.iij.prædiis. Argumen.tamen contrà,
a C.de contrah.& com.stip.l.pe.a de hoc s̃.de instrum.edi. §.restat. versi.illud quoque.&seq.& in præd.cap.cùm in iure.¶Item vidēdum est,an sit iurisdictio delegantis,C.qui pro sua iurisd.l.vnica,extrà de iure patro.quod autem.j.quæst.vij.Daybertum.¶Item vide,an sententiam ferat iudex,vt ordinarius,vel vt delegatus ab alio,licet ipse in hoc sit aliàs ordinarius,ff.de offic.eius,cui man.est iurisd.& si prætor.extrà de off.ord.licet.Quid si in sententia non dixit se ordinarium,vel delegatum,sed dixit in genere Cognitor,vel
6 iudex?dic,quod valet sententia,C.de an.except.l.fi.¶†Quid si dixerit se delegatum episcopi, cùm esset delegatus archiepiscopi? videtur,non valere sententiam,etiam si id per ignorantiam dixit, ff.de eo,qui pro tut.neg.gest.l.penul.Argumen.contrà ff. de iud.
b l.antepen.b & de consec.distin.iiij.si non sancti ficatur c.xii.q.ij.in
c quibus d.Prius dictum verius est,secundum Vber.Quid de senten-
d tia lata de consilio sapientum corruptorum?dic, vt s̃. de requisi.
e consi.e¶Item oppone,quòd lata est per falsos testes,qui corrupti falsa dixerunt,vt per falsa instrumenta,extrà de prob.licet: vbi de hoc,C.si ex fal.instru.per tot.ff.de excep.qui agnitis.vel p falsas al-
7 legationes,vt iam dicā.¶†Nec sufficit,fm Papā pbare testes cor
f ruptos fuisse,nisi pbet eos falsum dixisse,vt no.præ.c.licet.f Ite n̄ valet,si sit lata contra res prius iudicatas,C. quando prouoc.non est necess.l.j.vel si contineat impossibile,ff.quæ sententiæ sine appel.resc.l.fin.vel si sit de alia re pronunciatum,quam cognitum sit, ff.commu.diuid.vt fundum.extrà de causa possess. & propri. cùm super.vel si super alia re pronunciauit, quàm super qua datus est, C.si à non compe.iud.l.i.vel si venalis est,ij.quæst.vj.§.sunt etiam quorum.& §.venales.quę est C.quando prouoc.non est nec.g vel
g si per gratiam lata est:& tunc per in integrum restitutionem auditur,vt not.ff.de iudic.si prætor.ff.ad Trebel.seruo inuito.§.cùm prætor.vel si is,qui nomine alieno fuit in iudicio,non fuit legitimè constitutus, vt in præalleg. l.& ff. de collus. deteg. non iusto. ff.de appel.si constet, vel si erratum est in calculo, ff.quæ sententiæ sine appel.rescin.l.ij.§.ij.quæ est in præal.§.sunt etiam,quorū.
8 ver.quot.¶†In summa h not.quòd sentētia lata per falsos testes
h vel falsa instrumenta tenet de iure: sed rescinditur prætextu falsi per in integrū restitutionem,ff.de re iud.diuus.vel per querelam falsi,C.ad leg.Cornel.de fal.querela.vel per actionem in factum: vel,secundum canones,per iudicis officium,quando ecclesia fuit decepta,extrà de regul.iur.lator.Idem,si sit lata per falsas allegationes,ff.de iudic.si prætor.§ Marcellus.C.si ex fal.alleg.l.j.ff.de excus.tut.qui testamento.ff.ad leg.Corn.de fal.l.fi.¶†Et no.i quòd
9
i secundum canones potest de falso agi sine temporis præfinitione, s. vsque ad centum annos & vltrà, xxxv.q.9.§.quia ergo.& c. sequentibus.sed illud intelligitur in causis matrimonialibus,& aliis spiritualibus,in quib.periculum animæ vertitur,& vbi præscriptio locum habere nō potest:vt xxxij.q v.quod Deo.& suprà versi.& no.Cæterùm si nō vertitur animæ periculum,subdistingue,
k secundum Tan.k nam aut agitur criminaliter,aut ciuiliter,aut excipitur,seu replicatur.Si is,qui sententiam latam per falsos testes, vel instrumēta,petit rescindi,agit criminaliter de falso aduersario legitimè citato,&inscriptione præmissa,&certa solennitate adhibita,quam dicemus j.de accus.& s̃.de instrumen.edi. §. videndum, ver.faciendum.tunc vsque ad xx.annum tantùm est audiendus. vt in præd.l.querela.C.de excep.licet.extrà c.cùm venerabilis.Si autem intendit ciuiliter agere per beneficium restitutionis in integrum, vel per actionem in factum , vbi locum habet, tunc vsque ad xl.annos dico eum audiendum:quoniam per litis contestationem fuit actio perpetuata,quæ postea non tollitur,nisi spacio xl. annorum.vt xvj.q.iii.§.potest & aliter.& sentētia per falsos testes vel falsa instrumenta lata , non potest præstare impedimentum:
10 post quadraginta annos ver.audiri non debet: † quia lapsu quadraginta annorum tollitur omnis actio &obligatio,extrà de pręscrip.vigilanti.& c.si diligenti.Io.autem,&Do.meus & Ber.dicūt ꝙ cùm per in integrum restitutionē retractatur, id fieri debet vsque ad quadriennium cùm verò per actionem in factum,tunc vsque ad xxx.annos,sicut & in aliis personalib.C.de constit.pec.l.ij. ff.de falsis,qui nomine.Si verò excipiendo,vel replicando de falso quæratur,perpetuò est quis audiendus: quoniam quæ temporalia sunt ad agendum,perpetua sunt ad excipiendum, ff. de doli ex-
l cep.purè.§.fin.secundum T.l Agitur etiam quarto modo de falso,scilicet officio iudicis,vt C.de probat.l.penul.& C.de testibus, nullum.& tunc vsque ad xxx.annos. & non vltrà, secundum Accur.de hoc suprà eo.§.in prin.¶Item agitur quinto modo de falso per actionem in factum ad interesse,vt in præd.l. qui nomine. de hoc nō.C.de transact.l.penul. Qualiter autem probetur falsi-
m tas testium,vel instrumentorum,not. suprà de probat.§.fi.ad fi.m
11 ¶† Et not.quòd probato vitio falsitatis rescinditur sententia,& quicquid per eam factum est, retractatur,&solutum etiam repetitur,extrà de confir.bonæ. extrà de cri.falsi,super eo.de re iud.causam,quæ.C.si ex fal.instrum.l.j. & fin. quod quidem verum est, si iudex secutus dicta falsorum testium,vel instrumentorū,sententiam tulit:quod præsumitur,si dicat in sententia,visis &lectis attestationibus &instrumentis,&c.alioquin si secutus alias probationes pronunciauit,licet falsi testes,vel falsa instrumenta fuerint in causa priori producta , non cassatur , quod per legitimas probationes factum est,sed id solùm,quod per falsas,vt extrà , de re iu-
12 dic.cùm I.&A.ff.eo.cùm prolatis.C.si ex fal.instr.falsam.¶†Hoc etiam no.ꝙ si in priori iudicio ante sententiam actū fuerit de falso,post sententiam non audietur super quæstione falsitatis si nō
n prouocauit,vt C.de fide instru.l.fi.secundum T.n quæ prosequere,vt extrà de probat.licet.Quid si post latam sententiam reperit instrumentum,per quod apparet eam iniustam:de hoc j.ti.prox.
13 §.fi.vers.illud autem.¶†Sed vsque ad quod tempus potest obiici contra sententiam exceptio falsi procuratoris?Videtur,ꝙ vsq; ad quod potuit appellatio exerceri,ij.q.vj.ei qui.extrà de appella. cùm sit Romana.Dicit Vber.quòd si directè agatur de falso,tunc vsque ad triginta annos,vt C.de fal.querela.Si in modum exceptionis,& sit talis exceptio,quæ coadiuuet actionem,dic,vt ff.de iureiur.nam postea.§.si minor.Si verò sit talis,quæ elidat, vide ff.
14 de excep.doli,purè.§.fi.¶†Quòd si procurator o successit domi-
o no,nunquid poterit dicere iudicium nullum?arg.ꝙsic,ff.de inoff. test.filius.C.de procur.licet.extra.de iureiur.sicut nostris.Arg cōtrà,extr.de do.inter dilectos.& de cōcess.præb.cùm super.ar.ff.de
p exce.rei iu.& an eadē.ff.de con.indeb.si non sortem §.si filius p.
¶† In

ADDITIONES.

a L.penultima.¶Stipulatio transit in hæredem, & contra hæredē: licet de illis non fiat mentio,potest contrahēs suis verbis obligare hæredem, sed suis verbis se non potest facere iudicem.
b Antepen.¶Ibi cōstabat,quia litigatores senserant, licet innomine,vel cognomine erratum sit.
c Sanctificatur.¶Dic, vt ibi in j.gl.
d In quibus.¶Ibi errare in his,de quibus nō interest, toleratur:sed hîc interest.
e Consi.¶Versi.quid ergo erit.
f Licet.¶Et ibi hoc scripsi super gl.ij.
g Est nec.¶Vide quod dixi suprà §. prox.in prin.
h In summa.¶Assumit verba Tan.vbi s̃.dixi in prin.huius §.
i Et not. ¶Dicit Tan.quosdam dicere.
k Secundum T.¶vbi prædixi.
l Secundum T.¶vbi prædixi.
m Ad fi.¶hoc dixerat hîc Tan.vbi s̃.
n Secundum T.¶Cuius titulus,de quo s̃.hîc finitur.
o Procur.¶falsus:de quo s̃.prox.
p §.si filius.¶Quæstio fuit Pil.iij.&est similis ipsius quæstio xciij.de iudice qui successit reo,contra quem sententiauerat,& qui appellauerat:& quia in voluminibus habentur,breuiùs transibo, & primò declarabo quæstionem hanc, quæ fuit de procuratore falso, qui sub nomine veri procuratoris egit, & succubuit: & ipse post tps hæres à dño institutus hereditario iure repetit actionē,an possit?soluit,ꝙ nō:tū quia de eadem re agere vr ff.de excep. rei iud.& an eadē.& de rei ven.is q.tū qa ex eadē cā & eadē psona.Et si dicatur,ꝙ vbi falsus procurator interuenit,iudicium sit nullum,extrà de proc.in nostra. in fi.id verum, quo ad dominum, non quo ad ad procuratorem,arg.ff.de superfic.l.j.nam si falsus procurator tenetur aduersario,quem decepit,fortiùs potest exceptiōe submoueri,vt ibi in §.planè.&ff.de procurat.l.Plautius.Item si falso procuratori denegatur exceptio,si fuerit condemnatus,& conueniatur actione in factum ex re iudicata, fortiùs denegabitur ei actio, si egit,& fuit aduersarius absolutus,vt in hoc casu quæstionis. ad quæstionem facit,quod no.j.de pactis,in fine.In ij.quæstione tenet, iudicem qui reo p se condemnato successit, prosequi posse appellationem à defuncto interpositam,nisi probaretur,cumdolo malo perperam iudicasse,facit ff.de leg.j. si seruus plurium. §. j. Honestè tamen faciet,si ad id procuratorem constituat,ff. de iur. om.iu.l.prætor.hęc quęstio modicum habet dubii,loquendo de appellatione interposita à diffinitiua, in qua sententia iustè lata secundum probata & acta causæ principalis reuocari potest per nouas probationes factas in causa appellationis sine aliqua nota iudicis principalis,de fide instru.cùm Ioannes.ad fi.de priuil.cùm olim.ij. & vide s̃.§.vt autem.ver. sed pone,ecce.Interposita ergo aō interlocutoria,vel à grauamine,q̄ iustificari nonpotest,nisi ex priùs actitatis.vt in cle.de ap.appellanti. maior esset dubitatio, & tamē dolo cessante videtur procedere solutio Pil.maximè in partibus,quibus pronunciant iudices de consilio peritorum,vt s̃.de requisitione consilii,post prin.

15 ¶† In summa no. quòd præsumitur pro processu: & pro sententia iudicis, donec contrà probetur: vt extrà de renũ. in præsentia[a]. de elect. bonæ. ij. Argum. contrà, extrà de restit. spol. cùm ad sedẽ. super quo dic, quòd si sententia transiuit in rem iudicatam, quia non est appellatum ab ea: vel si fuit appellatum, terminus iuris, vel hominis prosequendæ appellationis præteriit, vel appellator in appellatione succubuit, tunc præsumitur, quòd sententia tam ex ordine, quàm ex causa sit iusta, nec vlteriùs de litis contestatione, vel de alio ordine, vel de ipsius iniustitia est conquerendum: quia res iudicata pro veritate accipitur, ij. q. vj. §. diffinitiua. Ex quo victus non appellat, ipse suo facto iudicium confirmat, vt C. de sententen. quæ sine cer. quant. l. fin. hoc, quando partibus præsentibus lata fuit sententia. Et idem etiam præsumimus, si parte victa per cõtumaciam absente lata sit. sufficit enim sententiam probare, & iudicis auctoritatem, dummodo talis causa sit, in qua poterit absente parte pronunciari, C. de iudi. properandum. Secus autem, si absens fuit, sed non per contumaciam: vel si fuit intra decendium appellatum, nec tẽpus prosequendæ appellationis sit lapsum: quia tũc non præsumitur pro iudicis processu nec pro citatione, nec pro aliis, nisi de quibus constiterit, &c. extrà de proba. quoniam. in auth. de his, qui ing. ad ap. §. illud. † vbi
16 dicitur Victores non aliter potiantur sententiis, quàm si eas ritè latas docuerint. Et sic curia Romana seruat. Quod autem dixi, ꝙ in causa appellationis nõ tenetur appellans probare ordinem iuris nõ seruatum, sed is, pro quo sentẽtia lata est, tenet̃ ꝓbare ser-
17 uatũ, verũ est, si vult defendere sententiam. ¶† Sed nunquid appellans tenetur in causa appellationis probare sententiam esse iniustam ex causa: putà quòd non fuit lata per legitimas probationes: an verò appellatus debet contrà probare? super hoc habes iura prò & contrà in præd. c. in præsentia. sed dic, quòd si reus, qui appellans est, fuerit condemnatus, appellatus debet probare sententiam iustam. nam reus eo ipso docet iniustã, quòd non appare at aliqua legitima causa, quare debuerit condemnari, vt in præ. c. cùm ad sedem. Si verò reus fuerit absolutus, actor appellans probare debet iniustam, ostendendo aliquid in principali probatum, propter quod reus debuerit condemnari: quia certum est, quòd debuit absolui, nisi contra eum aliquid probatum fuerit, propter quod debuerit condemnari, vt in c. cùm ad sedem. vj. quæst. vlt. actor. extrà de iureiur. c. fi. Vel dic, quòd actori incumbit onus probandi in causa appellationis, cui etiam in principali incumbit: sed
b hoc redit in idem[b].

ADDITIONES.

a Præsentia. ¶Ibi de hoc in gl. hîc est ar. & vide, quod plenè sub ea scripsi, vbi etiam inuenies, quod sequitur.

b Idem. ¶Verba fuerunt Gui. de Suz. vbi tractat de ap. in fi. & Compostel. vt scripsi in præ. decre. in præsentia. super gl. hîc est ar. in fi. vide etiam, quod scripsi de probat. quoniam. super vlt. glo.

¶ Baldus de Sententia.

¶ SENTENTIA debet interpretari in benigniorem partem, ff. de pœnis, l. si præses. Item sententia debet interpretari, vt aliquid operetur, ff. fam. ercisc. l. & puto. §. j. in gl. or. Bald. ¶Intentata vna via nullitatis contractus, non potest alia prosequi, de emp. & venc. cùm dilecti. secus in sententia, ff. de ap. l. scio. vide s. de li. ob. aliàs c. de li. ob. qui dixit. ¶Excõicatio, vel interdictũ, nõ dr̃ s. de lib. conce. §. ille, qui dixit. ¶Excõicatio, vel interdictũ, nõ dr̃ propriè sententia, §. j. ¶ Sententiarum alia diffinitiua, alia quasi diffinitiua, vt præceptum factum in confessum: est tamen interlocutoria, sed non mera, vt s. eo. §. sed an valeat præceptum. alia merè interlocutoria, alia banni, vel mulctæ, in §. species. Diffinitiua dirimit & perimit. nam partibus & iudici concludit: & est irreuocabilis. & no. ꝙ per eam quasi contrahitur, C. de sent. & interloc. l. post sententiã. j. resp. & hoc, quando sententia diffinitiua valet: si autem est nulla, non concludit, nec partibus, nec iudicio ordinario, C. eo. l. j. Sed in delegato distinguitur. Aut enim pronunciat seruato ordine iudiciorũ, non tamen seruata solennitate: aut nõ seruato ordine. ¶ Primo casu aut deficit solennitas, quæ requiritur circa sententiam, vt quia pronunciauit die feriato, vel contra citatum minùs legitimè: & tunc expirat sua commissio, & non potest vi eiusdem commissionis iteratò iudicare, C. quomodo & quan. iudex, l. si, vt proponis. nisi fortè habeat vniuersalem delegationem causarum: quia tunc talis habetur instar ordinarii, vt not. ff. de of. præs. l. legatur. & nisi propter iustum errorem, vt no. Inn. de re iud. c. cũ l. & A. ¶Aut deficit solennitas integralis ipsius sententiæ, vt quia sententia fuit scripta, & non prolata in voce: vel prolata in voce, & non scripta: & tunc non videtur expirare commissio, quia actus non est exercitatus, nec consummata pronunciatio: & qui partem indiuidui facit, nil facit, arg. ff. de arb. l. quid tamen. C. de sen. ex bre. rec. l. j. & arg. ff. de lega. iii. l. si fideicommissa. §. i. & idem, si sententia sit nulla: quia non continet condemnationem, vel absolutionem, C. eo. l. ex stipulatione. & l. cũ iudex. & hoc indiffinitiua: qa nulla est ipso iure, ꝑpter defectũ substantialitatis, vel solennitatis: & secus, si est nulla ratione ordinis omissi, vel præposterati: & tunc, si est ordo iuris, expirat cõmissio. quo ad iudicẽ delegatũ: si aũt est ordo cõmissionis, vel mãdati cõmissi, tunc nõ expirat cõmissio, quo ad iudicẽ delegatũ: quia non est ea adhuc vsus. arg. dictæ l. quid tamen. secundũ Doc. ¶Et an eodẽ libello poterit iterum sententiare, vide j. e. §. delegati, q. & no. in sẽtẽtiis aliud esse substãtialitatẽ, q̃ cõsistit in cõsensu legitimè declarato: aliud solennitatẽ, q̃ consistit in modo, & loco, tẽpore, & similib. cõcomitantib. actũ: aliud ordinẽ iudiciorũ, vt no. in l. ꝓlatã. C. desen. & interl. om. iud. in gl. ord. & vide. ¶Interlocutoriæ aũt sententiæ tres sunt species: qdã em̃ interlocutoria dirimit & perimit petitionẽ, vt si iudex interloquitur obstare exceptionẽ rei iudicatæ, vel simile: & ideò absoluit reũ ab obseruatione iudicii: vel perimit iurisdictionẽ, vt qa iudex delegatus, vel prorogatus pronũciat sed nõ iudicẽ: & ista non potest reuocari, vt C. de sen. & interloc. l. post sententiam. in fi. à contrario sensu, & extrà de offic. delega. c. significantibus.

¶ ADDE, quòd hoc fallit, nisi ab eius sententia fuerit appellatũ: quia per appellationẽ nõ est finita iurisdictio, ideo poterit reuocare: ita Paul. de Castr. in l. qd̃ iussit. ff. de re iud alleg. Rot. decis. ccxliiij. Quædã dirimit emergente quæstionẽ, non t̃n perimit processum, vel iurisdictionẽ: vt si pronunciat testẽ legitimum, vel non legitimum: & hoc potest reuocari contrario imperio, vt l. quod iussit. ff. de re iudi. Quædã interlocutoria nõ dirimit, nec perimit: vt si iudex dat dilationem non contradictam, vel facit aliquam cõmissionem, vel remissionem: & tunc potest reuocare, ff. de arb. l. qualem §. fi. nisi partes consenserint sententiæ, & nõ reuocationi, ff. de præt. stip. l. j. §. fi. & ita intelligitur, quod no. C. sen. rescin. non pos. l. j. ¶Et quæ dicatur propriè interlocutoria, no. in auth. de litig. §. omnem. Et absolutoria ab obseruatione iudicii, est interlocutoria, vt not. ff. de accu. §. Titia. & ff. si ser. ven. l. harum. nõ tamẽ potest reuocari, quia non expectat aliam sententiã post se: & ideò si pronunciat procuratorem actoris non esse legitimum, quantũ ab instantia per eum mota, tacitè reus absolui videtur: & non potest reuocari, sed debet appellari, C. de procur. ita demũ. ¶Et not. ꝙ vltimò statuta in interlocutoriis valent: secus in diffinitiuis, vbi primò statuta valent: ita dicit gloss. in d. l. post sentẽtiã. sed tu dic, vt s. dixi. & vide Inn. de off. deleg. c. in literis. vers. omnino videas. ¶Sententia verò præcepti in confessum, non videtur quòd possit reuocari: quia ex ea oritur actio, vt no. C. de bo. quæ libe. l. fin. §. necessitatem. sed bene potest appellari, vt no. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. de hoc no. Ber. ext. de ver. sig. c. ex parte in Christo. vbi vide, & j. de ap. §. appellans à diffinitiua. ¶Sententia banni potest ex causa reuocari, sicut sententia mulctæ: quia est interlocutoria, vt in auth. itẽ nulla cõmunitas. & ff. de off. præs. l. illicitas. in fi. nã bãnũ n̄ habet ꝓdẽnatiõe, ff. de cust. reo. l. diuus. ideo n̄ infamat, l. j. C. de modo mul. Bal. Itẽ potest à sentẽtia bãni appellari C. si pen. ap. l. ij. & ratio no. ꝑ Cy. C. quorũ ap. n̄ reci. l. ante. vide j. de ap. §. Titius appellauit à bãno & j. eo. §. cõdenat. & §. seq. & de multis aliis sententiis interlocutoriis j. e. ꝑ totũ. ¶Et an sentẽtia reuocatiõis attentatorũ sit interlocutoria, vide Ioan. An. de appe. c. n̄ solũ. lib. vj. & vide j. e. §. exceptio banni. ¶Nomine sententiæ simpliciter prolato vocabulo, sola, diffinitiua propriè continetur, vt not. ff. quando ap sit. l. j. Et ideo si statutũ dicit, ꝙ n̄ possit appellari à sententia, intelligitur de diffinitiua, n̄ de interlocutoria: qa cũ sit ꝯ cõmune, strictè debet interpretari, ff. de minor. l. si ex causa. §. nũc videdũ. ꝑ gl. & Cy. Si aũt n̄ adiiciatur verbũ A. sentẽtia, intelligitur omnis appellatio reuocata, C. de sen. l. fi. nisi fortè à diffinitiua, vt ibi not. Et si statutum dicit, ꝙ debeat solui gabella de sententiis, non intelligitur de interlocutoriis: quod est notabile. Bal. Largè t̃n omnis interlocutoria vocatur diffinitiua: qa omnis interlocutoria certos in se fines habet, & aliquid determinat, vt no. C. de re cre. l. generaliter. in prin. ¶ADDE, ꝙ appellatione sentẽtię in materia stricta intelligitur diffinitiua, eundẽ Bal. in l. j. C. ne liceat in eadẽ causa tertiò prouoc. & in l. iusiurandũ. ff. de iureiur. do. Card. in cle. j. de re iud. sensit. Bar. in l. dicere. ff. de arb. & in l. generali. de tab. lib. x. ¶ADDE tu notabilem gl. in c. cùm olim. extrà de testib. item gl. in verbo, inanes. in c. fi. de eden. lib. vj. item do. Ab. Sic. in c. fi. circa fi. extrà de seq. pos. & fruc. ¶ Processus n̄ ritè factus pt̃ ritè iterum fieri, & ipsa imperitia corrigi, de accus. qualiter. lo j. G. de iud. c. exhibita. Bal. ¶Executio autẽ non ritè facta, & ẽt quicqd accidit eidẽ, vel ex ea secutum est, debet reuocari, ff. de euic. l. minor. in princip. in gl. C. vnde vi, l. meminerint. ff. de verb. sig. l. qui neque. & de re iud. l. si cùm nulla. ext. de pur. vulg. c. ij. sed officio iudicis, non iure actionis, si rectè facta est, licet non ritè, l. fi. in fi. ff. qd̃ me. causa. vel ibi nõ erat facta ꝑiudicem, & non retractatur cõtrario officio iudicis, nec iure illius actionis. Bal. ¶An valeant ꝑcepta pœnalia sub pœna applicanda parti, quæ pœna non veniat ex ꝯctu? Videtur, quòd non: quia non est ad hoc actum, C. de fideicom

deicommiss.liber.l.fi.& quia certæ sunt actiones arbitrariæ & pœ
nales,Instit.ad.act.§.item mista.meliùs in §.præterea.eo.tit.Ergo
reliquę sunt simplices,ñ pœnales.Arg.contrà,si quis ius dic.non
obt.l.j.§.2.Bal. Arbitri tamen ñ possunt facere præcepta pœna-
liá,ff.de arb.l.ñ ex omnib.& l.arbiter interea.de hoc in §.species.
ver.sed nunquid iudex.G.C.commi.vel epi.vel progr.interlocu
tio.& l.j.Bal.¶Sed an valeat præceptum sub hac forma,pręcipio
vt soluas intra 8.dies,nisi interim te soluisse probaueris?& videt,
quòd ñ:quia est ordo præposterus. nam probatio præcedere de-
bet, non sequi sñiam, vt l.prolatam.C.de sen.Egò respondeo:ꝙ
l.prolatã.loqr in diffinitiua,sed præceptum est interlocutoria,&
in interlocutoria non requiritur ordo iudiciorum.Item ista con
ditio postea existens, retrò extitisse fingitur ãte ipsum præceptũ:
qua ratione attẽta videtur,ꝙ & diffinitiua possit sic ferri,C.đ sen.
l.cùm iudex.¶Super hoc sciendum est,quòd sententia quando-
que fertur sub modo,& valet:& ex modo nascitur actio,&modꝰ
ẽ in sua forma seruandus,C.de sen.l.cum eorũ.&qui non vult ser
uare formam,videtur renunciare.l.nõnunquam.ff.de collat.bo.
&cùm apponitur modus,duo vidẽtur esse præcepta.& ex quoli
bet oritur actio,vt ibi not.¶Quandoque sententia fertur sub cõ
ditione:& tunc aut sub conditione de præterito,vel de præsenti:
& tunc aut est conditio pertinens,aut impertinens.Si pertinens
valet sentẽtia:quia in ea ordo iuris exprimitur, ff.de iud.l.à diuo
Pio.§.j.& de excus.tut.l.qui testamento.& đ fideicom.l.3.§. adii-
ci.Si impertinens,vt si Papa sedet,vel si ambulat,non videtur va-
lere,arg.no.per Inno.in c.j.de iu.lib.6.Sed contrà videtur in §.bi-
duum.2.q.vj.sed resp.vt statim dicam.Aut secundo modo fertur
sententia sub conditione de futuro : & tunc aut sub conditione,
ex qua pendet iustificatio,vt sub conditione probationis:&tunc
aut sub conditione iurisiurandi,& valet sententia,C.de reb.cre.l.
generaliter.aut sub conditione,si probetur per testes:& tunc viđ
tur,ꝙ non valeat:quia est ordo prępósterus,vt l.prolatam.vel re
sponde,vt š.Aut sub extranea conditione:&tunc aut de ea dispu
tatum est,& valet sententia,extr.de fi.instr. c.cùm Io.aut de ea ñ
est quæsitum in iudicio: & tunc non tenet talis lata sententia, cũ
impertinens sit conditio actioni & iudicio,ar.l.fi.C.de fideicom.
lib.Non obstat §.biduum.quia intelligo , ꝙ ibi erat quæsitum de
ea:quia reus dicebat,se sub conditione promisisse. Bal. & facit ff.
de tutel.l.muto.§ j.¶Ex his apparet,ꝙ si ago ad rem ex empto,&
ñ solui pretium, nec me reconuenisti,quia est obligatio relatiua
reciproca,iudex poterit sic sentẽtiare.Cõdemno te ad rem.ita ꝙ
tu soluas pretiũ,propter naturam mutuæ præstationis , vt l.cùm
eorum.de sen.& interloc.& arg.ff.fami.erc.l.Męuius.§.arbiter.&
sic iudex potest egredi formam libelli ĩ modo:quod est notandũ
Itẽ ex his apparet, ꝙ si instat tempus instantiæ , & iudex incurret
pœnam:& quia acta non vidit, non potest condemnare , vel ab-
soluere,præcisè poterit euitare pœnam pronunciando hoc mo-
do:Condemno,si est probatum:&absoluo,si non est probatũ,se
cundum Ia.Bu.in d.l.cùm eorum.in lect.noua.¶Et not.ꝙ quan-
do petitio habet duo capita,vnum purum,aliud cõditionale,po
test sententia ferri sub conditione,vt l.si cum exceptione. §.hæc
actio.ff.quod met.causa,per gl.¶ Libellus etiam ꝯditionalis pro
cedit in pœnis & interesse de futuro ex eodem iudicio ꝯmitten-
dum,vt no.Ber.ext.de testa.Raynaldus.& no.Accurs.C.vnde,vi,
l.non ab re.C.loca.l.ꝯductores.ff.si cer.pet.l.vinum.& l.j.in prin.
de act.emp.in gl.or.Bal.Vide Inn.de ꝓcur.c.auditis.vbi dicit,ꝙ in
interlocutoria dẽnt partes citari,& ĩ.e.§. in ĩterlocutoria,& §.an
valeat hæc sententia.& ĩ.tit.proximo,§.sed quid,si dico sic,peto,
&c.& ĩ.de libel.concept.§. procedit. ¶ An missus per prætorem
possit retinere ex dominio,vel pignore ꝯuẽtionali?Dic,quòd ñ,
quia non fuit ista intentio prætoris,C.de præscr.xxx. an.l. si quis
emptionis.§.fi.ver.de hoc.facit ff.de annu.leg.l.fundus.C.de iu.l.
cùm debitoris.per G.¶An condemnati in arẽgis publicis sint in
fames,ver.quid de istis.sentit.ꝙ sic,si crimen est famosum,secun
dum Albr.Pap.Alij dicunt,quòd condemnati per statuta ciuitatũ
nõ sunt infames,per l.cessat.ff.de act.& oblig.Tertij dicũt , quòd
aut sunt condemnati absẽntes per contumaciam:&non sunt in-
fames,sicut nec banniti,C.de mo.mul.l.j. C.de requi.re.l.fi. Aut
condemnati sunt præsentes:& tũc sunt infames: & sic minor est
sententia lata ex ꝯtumacia,quàm in præsentem lata,ext.de ꝯst.c.
ex literis.Non obst.l.cessat.quia ibi loquitur in ciuili iudicio,non
in criminali:vide Bar.in l.infamem.ff.de pub.iu. & eundem Bar.ĩ
l.athletas.§.calumniator.ff.de infa.& l.quoniam.eo. tit.& vide š.
in §.4.in fi.¶Sed quid si bannitus postea capitur,&fustigatur?Re
spòn.tunc fit infamis ex genere pœnæ, ff. de infam.l.ictus fustiũ.
Sed quid si bannitus ex forma statuti habeatur pro confesso , an
ista ficta confessio infamet?& videtur quòd sic,C.de inter.mat.l.
si tutor.Contrarium est verum,ſ.quòd confessio ficta ex cõtuma
cia non infamet. Non obst.lex contraria:quia ibi ex facto orieba
tur fictio,ſ.ex crimine,non contumacia. Item ibi infamia ex ipso
facto contrahebatur:hìc autem ex processu opus erat infamiam
oriri,similis differẽtia ff.de infam.l.liberorum.§.pe.in gl.Bal. Sed
quid si per statutum alteratur pœna, vtrum videtur super ĩfamia
dispensatum?Respon.nõ:secus si per iudicem fiat alteratio : quia
tunc distingue,vt hìc in versi.& ad huius.per Specul. Transmu-
tatio ergo pœnæ facta per legem,non habet vim dispensationis:
secus interdum,si per iudicem,Ad primam facit C.de sepulc.vio.
l.qui sepulchra.ff.de act.&oblig.l.quoties.Concurrunt ergo plu
res pœnæ,quarum vna imponitur per legem,alia per hominem
Bal.Et adde,quod not.de alteratione pœnæ in eodẽ genere pœ
næ,vel alio,per Cy.C.de transact.l.transigere.& in l.quid ergo.§.
pœna grauior.per Doct.de infam.¶Si statutum dicit,quòd per-
cutiens aliquem puniatur in decem, an pluries percutiẽs pluries
punietur:vt sic oratio pro distributiua habeat locum,i.pro quali
bet percussione:an verò semel tantùm,& sic pro collectiua?Dic,
quòd pro quolibet ictu debet fieri punitio,versi.sed quid : pone,
in statuto. G. Fallit in occiso,G quia ibi ex omnib. resultat vnus
titulus criminis,& vnus finalis effectus.Item insultus cum vulne
re confunditur,vt not.C.de accus.l.qui de crimine.& per gl.Dy.
& Bar.in l.nunquam plura.ff.de priua.delic.Bal. ¶ Si plures sim-
pliciter condemnantur etiam in criminali , videretur quilibet ꝑ
parte virili condemnari , licet primaria obligatio sit insolidum,
ver.illud autem. G.quod not.& fuit de facto in criminali causa ĩ
ciuitate Florentiæ.¶Qualiter intelligatur l.j.ff.de offi.procõsul.
not.§.sequitur.versi c.sed si.G.¶An Potestates terrarum possint
legere sententias peralium?& quid de cæco?vers.j.G.& C.đ sen.
ex breuic.recit.l.fi.& per Accurs.C.qui test.fac.non poss.l,hac ꝯ-
sultissima.§.at cùm humana.per Ia.¶Quot modis dicatur iudex ĩ
competens?versi.est autem incompetens.G. ¶ Terminus assig-
natus de consensu partium vel à iure,habet vim peremptorij, §.
nunc videndum.G.de quo per Inno.in cap.super eo.j. de appell.
¶An quo ad successionem,seruetur consuetudo , quæ est in lo-
co iudicij,vbi est maior pars hæreditatis?Responde,sic,in §. quali
ter.versi.item pone.G.Dic,vt not.per Doc. in l.cũctos populos.
C.de sum.tri.& fid.cat.š.de instru.edi.ad fi. §. ꝯsuetudo. post Bal.
¶Sententia non liquida non potest executioni mandari,nisi pri-
mò liquidetur.vers.quid si petitur.G.C.de comp.l.fi.¶Iudex nõ
potest,nec debet mandare executioni,nisi id de quo sibi constat,
& liquet,C.de sen.quæ sine cer. quant. l. fi.in verbo, ñ liquidam
esse.& l.hoc autem.§.j.ff.ex quib.caus.in pos.ea.ibi.liquere debet
constare,&c.& si secus fit,ipso iure non valet:secundum Bart. vt
no.per eum C.de pact.l.si pacto,quo pœnam.vide š.de except.§.
fi.¶Delegatus, qui tulit sententiam nullam, non potest iteratò
sententiare ex eodem libello:sed an ex nouo libello?Quidam di-
cunt,ꝙ sic.Tu dic contrà:quia expirat commissio,versi.hoc quo
que & versi.quid ergo.G.vide š.e.§.4. ¶ Sententia excommuni-
cationis magis accedit interlocutoriæ,quàm diffinitiuæ: & ideo
per delegatum potest reuocari,ibidem G.¶Valet sententia lata
non inserta causa:in sex tamen casibus debet causa inseri, vt eam
restringat,ver.verum.G.¶Sententia debet ferri præmissa proba-
tione de eadem causa & re,ñ de alia,versi.in summa.& versi.seq.
G.quia super probatione impertinenti ñ potest fundari senten-
tia.Bal.¶Generaliter quælibet diffinitiua debet in se sex continę
re.fin.G.¶Filius non potest recipere præceptum in iudicio sine
auctoritate patris,§.nunc autem.versi.vt autem. G.secus in præ-
cepto guarentigiæ:qa non fiunt in figura iudicij,sed per tabellio
nem,arg.no.in l.j.C.qui admit.ad bo.pos.& facit,quod not.Acc.
C.de bon.quæ lib.l.cùm non solùm.§.necessitatem,& ff.de bon.
po.l.seruus.cũ si.Bal.¶Impositio silentij est diffinitiua,ver.&no.
quòd ñ est.G.facit ff.de lib.leg.l.Aurelius.§.centum.per Accurs.
¶Vbi apparet lata sententia diffinitiua, præsumitur ꝙ pars fuerit
præsens, vel citata,ver.& no.secundum quosdam.G.tenet ꝯtrari
um, & Gul.de Cu.in l.j.ff.de in ius voc.& meliùs, quia contuma-
cia ñ præsumitur:facit C.de exhi.re.l.2.& quod ibi not.per Cyn.
Bal.vide ĩ.de appel.§.& not.quod dicit Inno.¶Triplex est offici-
um iudicis appellationis.ver.ĩ iudice autem.G.vide ff.quod cum
eo,l.Titianus.per Gui.de Cu.Bal.¶Qualiter extinguãtur cãdelæ
in sentẽtia excommunicationis,versi.illud autem scias.G. ¶ De
vigore sententiæ excommunicationis,& de sententia absolutio
nis,& quando quis ad curiam ire debeat,ver.verum.&ver.porrò
¶An sentẽtia lata pro vno fratre, prosit alteri fratri,& quid,&c.
de proba.§.nũc autem.ver.sed pone.G.¶Si Tancredus succubu-
it đ præbẽda cũ Petro mortuo,alius impetrat, an Tancredus ite-
ratò agẽs ꝯ istum repellatur exceptione rei iudicatæ? sentit,ꝙ ñ:
quia iste impetrãs ñ est propriè successor:vnde ñ transit ad eum
ius excipiẽdi,ver.itẽ pone,ꝙ. G.ad hoc ff.qui po.ĩ pig.hab.l.Clau
dius Felix,Bal.ad fi.¶Verbum principale sẽtẽtiæ debet esse dispo
sitiuũ,ñ enũciatiũ præteriti,vel futuri,§.iuxta.ver.& no.ꝙ quidã
G.Contrariũ no.C.de sen.l.cùm eorum.Sed illa ibi non est abso-
lutio,cùm dicit Absoluam,secũdũ Bar.¶An valeat hæc sentẽtia,

Condèmno

Condēno te,si actor ꝓbauerit, ver.sed ecce,iudex.Certè ñ,qa est lata omisso medio,s.ꝓbatione,vt no.in l.prolatā.C.de sen.& ꝯsti. ecclesia sanctæ Mariæ.vel dic,vt dixi s̄.§.sed an valeat præceptū.
¶ADDE,vt posui in d.ver.secundū Bal.¶Iudex debet ſm probata ꝓcedere:ibidē G.C.arb.tut.l.j.¶Sententia interlocutoria nō desiderat scripturā,in c.quoniam ꝯtra.de proba.ver.quid in interlocutoria.G.¶Non dicitur lata sentētia in scriptis,quia iudex dicat Sic pronuncio,& tu notarie scribas:qa debet legi,vt l.fi.C.de sen. ex breuic.recit.& not.in l.prolatam.& hoc in diffinitiua:secus in interlocutoria.Bal.¶Litis cōtestatio est principium formale iudicij:nec potest remitti per pactum, quia ad finem non potest perueniri,vbi fundamentum,seu principium non est,vers.quid si de partiū.G.Citatio aūt ñ ꝓpriè est principiū,sed pludiū iudiciorū, vt no.in auth.in me.lit.non fi.sa.for.§.fi.col.8.in gl.¶An sententia nulla possit confirmari per iudicem appellationis,vers.sed qd si sententia.G.arg.ff.de act.& oblig.l.qui propriis viribus.Bal.vide j̄.e.§.si appelletur à sententia.¶In causa nullitatis dēt offerri libellus,& lis ꝯtestari,si mouet̄ corā alio:si corā illo q ꝓnunciauit,nō debet offerri libellus,& ver.sed si causa.& vers.seq.G.vide tamen s̄.de lit.contest.§.fi.& j̄.eo.§.an possit.¶Causa nullitatis tractatur corā eo,qui pronunciauit,& coram iudice appellationis,ver.sed nunquid talis.vt l.Carmelia Pia.de iure patro.& l.quædam mulier.fami.erc.& C.de accus.l.4.idem tenet Bar.vide j̄.de appel.§.qñ proceditur.& s̄.e.§.sententia,quæ valet.¶Sententia potest ferri ex peremptorio,& ex quasi peremptorio,& expressa ꝯtumacia,vt l.tres denunciationes.C.quomodo & quan.iu.& ex monitione facta præsenti in iudicio,e.ti.l.2.& ex recessu sine iudicis licentia, vt no.j̄.de re iu.l.ꝯtumacia.& de excu.tut.l.scire oportet.§.scire. Bal.¶Sententia,qua pronunciatur appellationem desertam,est interlocutoria:quia eius contraria est interlocutoria:& contrariorum eadem est disciplina,vt not.in cle.vlti.de app.hæc quæstio fuit G.Durandi in c.cupientes.de elect.li 6.in sua gl.& quia ex ea non oritur actio in factum,vt no.ff.de pac.l.tale pactum.§.j.& qa ista sententia est absolutoria ab obseruatiōe iudicij,ergo est interlocutoria,vt not.ff.de accus.l.cùm Titia.& l.harum.ff.si serui.vē. Sed Ia.But.dicit,ꝙ est diffinitiua.Hinc est,ꝙ minor indefensus eā non patitur,C.quomodo & quando iudex,l.si preses quasi desertam,Tu dic,ꝙ est interlocutoria,per quam corroboratur diffinitiua,& habet effectum diffinitiuæ: specie tamen est interlocutoria,& non desiderat solennia:personam tñ requirit legitimam, q̄ non habet minor indefensus,C.qui da.tut.poss.l.vniuersalis.Bal.
¶ADDE Ang.consi.cxc.¶Sententia, instrumentum esse liquidum,vel non liquidum,est interlocutoria,C.de sent.ex breui.recit.l.j.Bal.
¶ADDE Ang.consi.cxv.sed Io.contrà conf.174.¶Sententia ꝯseruationis indemnitatis est diffinitiua,& ab ea appellatur, C. de sent.l.cùm eorum.C.de sen.qu sine cert.quant.l.2.& valet absq; quantitate prolata:quia factum tacitè continet & interesse, Bal. ¶Sententia,ꝙ libellus procedit,vel non,est interlocutoria,ff.qd met.causa,l.metus.§.sed apud.ff.de accus.l.cùm Titia. Appellatur tamen ab ea,vt ibi not.licet regulariter ante diffinitiuam sententiam non appelletur,C.de sen.& interloc.l.fi.Bal.¶Sententia declaratoria alterius sententiæ, vt cùm iudex executionis declarat primam sententiam non liquidam,vel auget condemnationem quod in accessoriis ꝯtingit, est interlocutoria.nam in principali vr̄ diffinitiua, si petita sit executio per libellum. secus si de plano officio iudicis.nam in primo casu desideratur litis contestatio,& expectat diffinitiuam,ff.de pe.hær.l.item veniūt.§.idē rectè.secūdo casu non.Et ꝙ iudex appellationis possit sic pronunciare:siue appellet reus,siue actor,not.C.de senten.quæ sine cer.quant. l. j. Bal.¶Sentētia declaratoria dominij est diffinitiua,vt no. ff.de rei ven.l.q restituere.Idem dic in declaratoria cōtractus,vel obligationis,ff.de arbitris,l.quid tamen.§.j.C. de senten. quæ sine certa quan.l 2.secundum vnam lect.Bal.¶Sententia lata per errorem valet:sed datur restitutio,C.quando ac.pecul.est anna.l.quæsitū. & ff.de cōfessis,l.cùm fideicommissum.& no.ff. ad Treb. l.seruo inuito.§.cùm prætor.dic,vt l.penul.ff.de iusti.& iure,per G.¶Sētentia lata per obreptionem petitionis,vt quia quis petit debitū solutum,valet:nec rescinditur, nisi per appellationem ff.man.l.si fideiussor. §. in omnibus.Si verò per obreptionem probationis, tūc,si fertur ꝯ absentem ex iusta causa,est nulla ipso iure:si autem contra præsentem,vel contumacē, valet,sed datur restitutio,ff.d iu.l.si prætor. §. Marcellus. Sed hoc fallit,quando acta falsificantur:quia tunc ipso iure nō valet,ff.de fal.si quis obrepserit.in verbo,nil agit.nam qui hoc facit,causam ꝑdit,ff.de iure fisc.l.in fraudem.§.quoties.Item fallit in sñia missionis in possessionem,quæ est ipso iure nulla: quia falsum decretum executionem ñ meret̄, l.j.§.hęc verba.ff.ne vis fiat ei.Bal.¶Quis probat in cā appellationis,an appellans,vel appellatus,in Spe.de sen.§.fi.ver. fi.G.vide j̄. de appel.§.quæritur,quis debeat.¶Sententia, quæ non valet ipso iure,non meretur executionem legis,nec iudicis,ff.de ferijs,l. si feriatis.nec trahit secum executionem,ff.de iniust.test. l. si quis filio.§.ꝙ si quis.Si autem sententia re vera est aliqua,licet dicatur nulla,ista petitio nullitatis non rescindit pronunciatum, si quod est:quia non ꝯcurrit petitio cum veritate facti:& ideo ea pendente potest bannitus impunè offendi.secus in appellatione, q̄ rescidit pronunciatum,ēt in his,in quibus sententia trahit secum executionem:quia non tenet,quod fit ab eo,nec qđ fit coram eo,ēt nec ꝯfessio,C.si à non compet.iu.l.fi.per gl.& Dy.ff.de acq̄r.poss.l.3.§.si seruus.Bal.vide j̄.e.§.exceptio banni.vers.pēdente. & j̄.§.an sententia nulla possit.& omnino vide §.an sententia lata in capitalibus.& C.de offi.or ad reprimendam.& de appel.pastoralis.Bal.¶Sententia lata à iudice incompetenti,non meretur executionem:quia non tenet,quod fit ab eo,nec corā eo:etiam nec confessio,C.si à non compet.iu.l.fi.C.ne de sta.defun.l.pater.ex. trà de iudic.ca.at si clerici. Et licet per statutum non possit opponi de nullitate sententiæ,poterit tamen opponi de nullitate iurisdictionis,vt not.in c.j.de sequest.poss.& fruct.in clem.in gl.or. & ideo cleric⁹ condemnatus à Potestate poterit opponere. Bal. ¶Si iudex est delegatus in causa ꝓprietatis,specifice videtur extendi ad possessorium,quod ordinatur ad petitorium, tanquam præambulum:secus si non ordinetur ad ipsum.nam tunc non extenditur,nisi per viam reconuentionis,vel contrarij iudicij,C.si à non comp.iu.l.fi.C.de iu.l.nulli, ff.de do.inter vir.& vx.si marit⁹.
¶ADDE Paul.de Castro ꝯsi.272.¶Sententia lata in capitalibus statim trahit secum suum effectum.vt l.qui vltimo.& not.in l.fi. C.si à non comp.iudice.Ergo non expectato tempore appellandi,potest executioni mandari.de appel.l.addictos.& ff.de appel. non tantùm.Hoc ñ est verum,nisi in conuicto & confesso,vtroque istorum scilicet concurrente,C.quor.appel.l.2.nam intra tēpus appellandi nil est innouandum per iudicem, nisi periculum immineat ex mora,ff.de iniust.test.l.si quis filio.§.3.adde,qđ not. de accus.l.ex iudiciorum.sed per legem bene potest innouari,ff. de infa.l.furti,§.j.sed iudices faciūt,ꝯrenunciet omni exceptioni,& defensioni,& sic etiam appellationi,C.de tem.appel.l.fi.in fi.Sed certè hoc ñ præcludit viam defensioni in capitalibus causis.ff.de appel non tantùm.& not.ff.de pactis,l. pactum inter hæredem ¶Præsumitur tamen ex hoc,ꝙ nolit vlteriùs se defendere,arg.no.ff.ex qui.causis ma.l antepen.Bal.vide j̄.ti. proximo,§. sententia excommunicationis.& j̄.tit.2.minori.& s̄.§.sententia, quæ non valet.& j̄.§.contra fur.¶Si iudex facit criminalem executionem contra ius,tenetur lege cornelia, ff.ad leg.Iul.repet.l. lege.§.fi.secundū Bar.¶Nota,ꝙ veniens post terminum non debet audiri.item ꝙ à sententia,quę audientiam denegat,potest appellari,C.de excus.tut.l.3.ff.de accu.l.Titia.Bal.¶Nota,quòd qñ interlocutoria fertur super principali articulo,seu capitulo,& appellatur,interim non potest primus iudex procedere in aliquo.Item nota,quòd confirmans interlocutoriam nunquam exequitur,sed remittit ad primum iudicem,ff.de mino.l.intra vtile,quę lex duo prædicta probat.¶Sententia incerta non meretur executionem,etiamsi sit lata super dote,C.de senten.ex breuic.rec.l.fi. Et si dicis dos est nomen vniuersale,vt not.in l.quod.dicitur.ff.de impen.& in vniuersalibus ñ exigitur specificatio in sententia.Respon.qlexꝙ dicitur.non dicit,quòd dos non sit vniuersalitas,sed quòd est nomen iuris,& ciuile significatum habet,ff.de lega.2.l. Mæuio.§.à me.
ADDE,vt in l.j.ff.sol.matri.quia contrarium tenent multi.¶Iudex executionis potest augere executionem augmentis medij temporis:debet tamen primò declarare ea deberi,& eorum quātitatem,C.de sentent.quæ sine certa quantit.l.j.¶ Item vbicunque dubium oritur super sententia,ibi debet decidere, si executor est iudex:secus,si executor,& non iudex.¶Et nota,quòd merus executor dicitur duobus modis.Vno modo merus,id est,absque iurisdictione:& iste non cognoscit,nec dicitur grauare exequendo,vt notat Dyn.de regul.iur.quod quis mandato.libr.6.& argument.extrà, de appellat.capitulo,nouit.Secundo modo dicitur merus,id est,absque causæ cognitione:& tunc si nemo contra dicit sententiæ,vel etiam si contradicit,refrincando iam decisa, fit executio summaria, repulsa contradictione, ff. de iudic.l.si prætor. ¶ Si verò contradictor opponit legitimas defensiones, tunc debet primò examinari causa contradictionis, & deinde ꝓnunciari exequendum,& ita demum exequetur:not.C.quorum appellat.non recip.l.ratione gratiæ.dic,vt in capitulo,iudices.de offi.ab executione.& not.in l.prima,C.de sentent. quæ sine cert. quantit.& hoc in executione sententiæ: sed in executione delegati.de sent.& re iu.in cle.j.& adde,quod not.Inno.de re iu.capde cætero,& vide omnino infrà eo.§.an apposita.Bald.¶An coram iudice & executore possit opponi exceptio nullitatis:& videtur,ꝙ nō,C.de or.cog.l.fina.& hoc tenet Inno. de officio deleg. capit.cùm in iure.Hoc verum, si prima facie sententia sit aliqua, nec sit

nec sit in prōptu probatio nullitatis: secus si in promptu offeratur,ff.de re iudi.l.quarta,§.condemnatum.& ibi per Dyn. & Bal. ff.de iu.l.si prætor.in fin.C.quando prouoc.non est necess.l.j.Bal. ¶An corā executore imperito,ipso pronunciante,vel eius superiore,possit peti restitutio in integrum contra sententiam?Dic,ꝙ de inferiori,vel pari patet,ꝙ non potest,ff.de minor.l.minor autem.Maior autem magistratus sententiare potest,nisi fuerit sententia principis,ff.de iu.l.si prætor.§.Marcellus.C.de transact.l.si causa cognita.de restit.in integr.c.suscitata. ¶An sententia secūda,ex qua augetur effectus,dicatur executio primæ,no.in l.si cū exceptione.§.in hac.ff.quod me.causa,videtur,ꝙ sic:sed propriè non est executoris illa sententia in casu illius glos.quia fertur super alio,quam fuerit lata prima sententia:ergo est prosecutio eius,sed non formalis executio. Bal. ¶An in causa executionis debent dari dilationes?Dicit Inno.ꝙ nō,de appellat.ex ratione.Accur.dicit,ꝙ dantur,sed breues,ff.de inoff.test.l.de inofficioso.Prima opin.vera,vbi non requiritur causæ cognitio:sed secunda ꝓcedit,vbi requiritur.quod dic,vt no.extr.de excep.cùm inter priorem per Inn.& per Cyn.C.quorum appel.non recip.ab executione,Bal. ¶An pronunciatio de exequendo dicatur executio? videtur,ꝙ sic,s.verbalis.In contrarium,ꝙ non,est argum.not.in l.fi.C.vbi,& apud quos.nam ab executione non appellatur,à pronunciatione sic,vt not.in d.l.ab executione.C.quorum app.non reci.Sol.Dic,ꝙ est executio,argum.no.in §.hęc autem actio.non tamen est mera executio:& ideo non potest ferri die feriato.Secus in mera executione;extrà de iu.c.fi.in nouella:quæ executio tunc potest ferri,nisi sint diuinæ feriæ,quia tunc non posset ferri nisi propter periculum fugæ,vt not.C.de fer.l.fi.vide j. de appel. §.à pronunciatione de exequendo.& j.eo.§.an opposita exceptio.Bal. ¶ADDE,ꝙ sententia,qua pronunciatur instrumentum exequendum,sit diffinitiua:tenet Io.consl.174.sed Ang.cōs.115. per plura tenet ipsam interlocutoriam. ¶Sed an captura debitoris dicatur executio? Respon.potiùs est citatio, quàm executio, ff.de in ius vo.l.plerique.quod patet:quia pōt pręcedere sententiam & sequi,C.quomodo & quando iudex,l.consentaneum.l.j. C.qui bo.ce.pos.sed executio debet sequi nō præposterè præcedere,l.nimis properè.C.de execut.rei iu.Ex hoc sequitur, ꝙ nullo tempore feriato potest quis capi pro ciuili facta,quod est citatio,& sic prohibita,l.j ff.de fer. nisi data licentia capiendi die iuridica,secundum quosdam,& bene: sed de captura pignoris dic vt nota.ff.de euict.l.minor.in prin. Et dicitur esse potiùs remedium prætoris,quàm executio: & non derogatur ei per aliud,vt no.in c.quoniam frequenter.§.fi.extrà,vt lite non contest.vide s.eo.§. prox.quia fallit propter periculum fugæ.Bal. ¶ Citatio debet esse legitima,ad hoc vt sententia valeat. Item debet nuncius retulisse ad hoc,vt iudici ex actis constet de citatione. ¶Nota tamen tres esse partes citationis,s.commissionē iudicis,citationem nūcij,& relationem.Et dicunt quidam,ꝙ de commissione & citatione creditur nūcio publico & iurato:alij dicunt,credi de citatione,& non de commissione,C.de exhib.re.l.fi.per Cy.Si autem nūcius dicat,Ego citaui talem,& ipse dixit,ego nolo venire:an credatur nuncio,ꝙ ille sic dixerit? Videtur,ꝙ non,arg.no.de sent. ex com.venerabilibus.§.secus.de sent.exc.lib.6.vide s.de citatione, §.an credatur. ¶An possit quis capi personaliter,non præcedente contumacia? Videtur,ꝙ sic,ff.de in ius voc.l.plerique.cū l.seq. In ꝯtrarium facit,quia lex exigit contumaciam,C.quomodo & quando iudex,l.consentaneum.ff.ad l.Iul.pecul.l.cùm in eo.C.q bo.ce.pos.leg.j.ff.quæ in fraudem cre.l.fi.in fi. Nam si res nō pōt capi,nisi ex ꝯtumacia,C.de his,qui ad ecc.confu.l.præsenti.§.sed si ad hoc.ergo non persona.Bal. ¶Secundum decretum est interlocutoria,vt no.C.de his,qui ad eccl.confu.l.pręsenti:§.si hoc.in gl.or.& per Dy.in l.si minor.de bo.auctor.iu.pos.& ideo ex eo ñ oritur actio in factū, sed officium iudicis:sed bene oritur actio in factum non ex decreto,sed ex illo edicto,ne vis fiat ei,contra turbantem,ff.eo.l.si quis iussum.& arg.ff.si quis ius dic.non ob.l. j.§. fi.cum si.Bal. ¶Si tenuta datur in re,quàm possides,q̄ est Titij,Titius potest impedire processum,non tamen contradicendo ꝯsequi possessionem:quia recuperare tenutam ꝯceditur reo:sed Titius non est reus,nec est tenuta accepta sibi,secundum Fran.Acc. impedit ꝯtrario secundum decretum:sed non recuperat tenutā: quia nec eam amisit,ff.d̄ re iu.l.à diuo Pio. §. si super. secundum Fran.Accur.sed si possessor est passus missionem,destruit ex toto tenutam,& annullat eam,vt l.j.§.si quis ideo.ff.ne vis fiat ei,secūdum la.vide s.de secundo decreto,§.2. ¶In vno & eodem libello non possum agere ꝯ plures, nisi sint consortes eiusdem facti, vel criminis:& per consequens fiat consortes eiusdem litis.nam si non sunt ꝯsortes eiusdem litis, quilibet debet recipere libellū per se:nec debent variæ causæ permisceri:nec simul tractari.Si tamen reus tolerauit talem libellum,& ius tollerat.& lata sententia executionem meretur,C.si plu.vna sen.l.j.C.si.re vel accu.mor. fue.l.i.C.de accu.l.si quis homicidij:cum si.secundum Fr.Accur. vid̄ eꝯtrà suprà de inciden.l.quæst.§. antep. ¶Non valet sententia lata tempore feriato ob messes.Intelligo tamen,ꝙnunquam sūt feriæ messium,nisi sint indictæ à iudice,vel statuto,secundum locorum ꝯsuetudinem,ff.de fer.l.si præsides.secundum Fr.Accu.& ideo licet oliuæ sint in fructu, ñ tamē tempore,quo colliguntur oliuæ,sunt feriæ : quia non sunt indictæ.Item si per statutum sūt feriæ messium toto tempore Iulij, & propter pluuias dilatæ sunt messes ad sequētem mensem Augusti, non tamen erūt feriæ de mense Augusti:quia feriæ pro illo mense indictæ ñ sūt:vñ tūc lata sententia tenet,& exequenda est. ¶Procuratori petenti executionem sentētiæ opponit exceptio procuratoria, q̄ obiiciēs vult probare per testes,quos ñ habet in promptu,an possit? Videt, ꝙ nō,arg.ff.ad exhib.l.Iulianus.§.ibi.ff.d̄ de iureiu.l.nam & postea.i prin.in gl.or.nam in notorio iuris,vel facti, ñ debet d̄ apicibus iuris disputari,vt no.ff.de negot.gest.l.at qui natura. §. cùm me absente.Bal. ¶An possit d̄clarari sētētia nulla sine libello? Dic,ꝙ aut causa nullitatis est cā per se principaliter mota,& tunc exigitur libellus:aut incidenter,&tunc ñ,q̄a ex eisdē actis iudicatur,vt not. C.quomodo & quando iu.l.si vt proponis.quia in officio nobili necessarius est libellus,ñ in officio mercenario,ff.de interr.act.in gl.rub.& nullitas. ¶Vbi principaliter petitur iudicis officium,implorátur nobile,vt no.in l.j.§.j.ff.quæ sen.sine app.resc.& de ꝯd.instit.l.qui sub ꝯditione.§.si.secundū Bar.& sic videtur intelligi,q̄d habes s.e.§.in cā nullitatis. ¶In casibus in quibus lis ñ contestat, vt in executione sententiæ,& similibus,terminus datus succedit loco litis ꝯtestationis,C.d̄ ꝓcur.l.nihil.per Cy.& no. in c j.d̄ ele. lib.6.& intelligūt quidam ꝙ prima citatio habet vim ꝯtestationis litis:quia per eam inchoatur tale iudicium,& procedi dicitur, vt no.C.de temp.app.l.si.§. illud.Sed illud nō placet.cū citatus possit opponere declinatoria exceptiōne:sed præclusa via in eis opponendis,tunc d̄bet bñ haberi lis pro ꝯtestata,C.vbi in rem ac.l. 2.Bal. ¶Si appellatur à sententia nulla,putà ꝓpter incertā quātitatem,iudex appellationis ñ solùm habet nullam declarare, sed & reformare,& emendare vitium pronūciationis,ꝯdemnando reū in certa quantiate,C.de sen.quæ sine cer.quant.l.si. secundū vnā lecturam.q̄d no.Caueat ergo sibi reus appellans à sentētia nulla: vide s.e.§.an sententia nulla.Bal. ¶Sententia,quæ potuit ferri ex causa rationabili,& lata est ex irrationabili,nō iustificatur ex rationabili propter vitium pronunciationis,ff.de excus.tu.l.qui testamento,nisi esset appellandum:quia tunc iudex appellationis posset emendare causam,seu pronunciationis ratione,ff.q̄d cum eo, l.Titianus.& ibi per Gui.& Bar.vide j. tit.prox.§.quid si iudex fuit motus. ¶ Instrumenta non possunt produci post sententiam, nisi in casibus,inquibus pereptoria exceptio potest opponi post sententiam,ff.de eden.l.argentarius.§.cùm autem. de iur.& facti ignor.l.j.d̄ fide instrum.c.cūm dilectus.C.de sent aduer.fisc. la.l.j. lib.x.& ibi vide Bal.Et illud est verum de instrumentis ꝯtrariis sētentiæ;secus de instrumentis compassibilibus,ff.de compen.l.si cùm militi.§.j.Bal. ¶Sententia super expensis lata,valet sine taxatione.nam sicut admittitur incerta petitio expensarum,ita admittitur incerta sententia,C.de fruct.& lit.expens.l.terminato. & ibi no.in gl.or.facit,quod no.extrà de sen.quæ sine cer.quantit. l. j. vbi probatur dicta æquiparatio libelli ad sententiam , secundum Bar. ¶Iudex potest sibi reseruare taxationem expensarū:sed quare non ꝯdemnationem earum?Respondeo,quia statim,cùm cōdēnat,expensæ q̄ veniebant officio iudicis,veniunt iure actionis ff.d̄ dam.infe.l.si finita.§.postea.Sed si non ꝯdemnat,tunc officiū mercenarium extinguitur finito iudicio,vt l.terminato.secundū Cy.& Bar.sed gl.in eadem l.terminato.innuit , ꝙ possit reseruari condemnatio:&tex.ibi innuit,ꝙ possit reseruari petitio.ad idem ff.fami.ercisc.l.idem Labeo.§.j.in glo.parua:quod no.ff. de verb. obl.l.Titium.& Cy.C.de institut. & subst.l.si quis hæredem. Sed prima opinio verior est,nisi eadem die condemnet,ff. de re iudi. l.Paulus.Bal. ¶Sed an reseruans sibi declarationem,videatur etiam reseruare successori suo?Dic,quòd sic:quia officio,non personæ fit reseruatio,ff.de iud.l. cùm proponebatur.& sic non obstat argum.contrà ff.de verb.obliga.l.qui Romæ.§ Augerius.secundum Bar.Sed in diffinitiua super re principali non potest quis sibi reseruare declarationem incertæ sententiæ,ff.de arbitr.l non distinguemus.§.de officio. Bal. ¶ Sed an succumbens in exceptione vel replicatione, debeat statim condemnari in expensis illius capituli,an verò debeat reseruari in diffinitiua?Dic, quòd statim: quia qui talem exceptionem,vel replicationem obiicit, processum causæ retardat:& ideo debet condemnari in damnis & expēsis ratione retardati processus,C.de fruc.& lit.expen.l.pen.secundum Bar.quam tamen ꝯdemnationem si tūc iudex omittit,poterit iudex vsque ad diffinitiuam supplere,de appel.c.sæpe.per Inn.

¶Sed

¶Sed an refectio expensarum in criminali veniat, qñ accusator desistit? dicit lex venire, C.q acc.non poss.l.q crimen.ibi, sumptus, quos,&c.Bald.Sed quid si ad diffinitiuam peruenitur? videtur, φ non debeat fieri condemnatio expensarum in criminali: quãquã in ciuili fiat,C.de fruc.& li.expen.l.fi. vbi litera loquitur aduersatiuè.in ciuili & criminali circa expensas.& idem no. Accur.in procemio Insti.Sed in contrarium videtur casus in l.fi.C.de fruc.& li. expen.nam si ibi per priuilegium non veniunt,ergo per ius commune veniunt,tam in ciuili,quàm in criminali, vt ibi apertè dicitur,secundum Bar.& hoc tenent Canonistæ extrà.de poe.c.calũniam.Nam damna & interesse etiam in criminali incidenter veniunt,vt not.extrà de accus.c.cùm oportet.per Inn.Bal.Sed quid si instantia est perempta,an ex die secundæ instantię veniunt fruc.ᵗ & expensæ? Dic in expensis,quòd veniunt ex die secundæ;sed in fructibus dic,φ aut instantia periit tempore,aut renunciatione:si renunciatione,habetur pro non mota,C.de præsc.long.temp.l.j. secundum vnam expositionem, de iure fisci, l. si fiscus. Si autem tempore, tunc dicit gloss. quòd officium illud mercenarium primò ortũ,extinctum est,nec denuò oritur: & ideo tempus secundæ litis inspicitur,C.de fruct.& lit.expen.l.2.in gloss.& facit l.terminato.in ratione sui.Non obstat C.de præscrip.xxx.ann. l.fi.vbi durat effectus primæ instantiæ: quia illud verum ad conseruandam actionem,non ad augendam confirmationem.Sed Doct.dicunt contrà: quia mala fides perpetuò durat,donec purgetur,ar. ff.de vsur.l.mora.Sed ista ratio est satis debilis,nam si sufficit simpliciter mala fides in percipiendis,sed requiritur litiscontestatio: dic,vt ibi perDoct.Bal.¶Quidam nobilis habuit aduocatum gratis:postea ipse nobilis vinces vult,φ aduersarius reficiat sibi salarium,an aduersarius teneatur? Et videtur,quòd non.C.de fruct.& lit.expen.l.fi.secundum secundam lect.quod not.Bald.¶An cõdemnatus,qui dicit se postea soluisse, possit probare solutionem per testes? Videtur φ non: quia sententia requirit scriptutam: ergò &c,C.de testi.l.testium.sed ibi in debito conuentionali: secus videtur in iudiciali,C.de re iu.l.j.ff.de condict.sine causa,l.si fullo ¶Quid in inuentario tutoris? dicit Richar.de Salic.quòd non poterit probari solutio,nec pactum,nisi per scripturam: sed si dicas, quòd sit obligatio legalis, contrarium esset dicendum.Bal.¶Sententia lata extra metam iurisdictionis,est in totum nulla,C.quãdo prouoc.non est nec.l.cùm certa ratione.sed si fertur supra metam debiti,vtile per inutile non vitiatur,vt not.C.de re iu.l.2.& ideo illa clausula,saluo, quòd si esset vltra formam,reducimus ad formam,&c.non videtur valere, quia licet sit vnum capitulum, tamen diuidi potest.Docto.dicunt contrariũ: quia indiuisibilis ẽ sententia,ff.famil.ercisc.l.in hoc iudicio.sed ibi erat defectus modi & rei,quia non erat iudex functus officio suo, ff. de arbi.l. quid tamen.hic verò erat excessus:& plus continet minus.& videtur casus ff.de arbi. l.diem proferre.§.si plures.Sed alia ratione non videtur valere dicta clausula:quia est incerta & conditionalis,sed respectiuè certificatur per acta,C.de sen.l. cùm iudex.Sed tertia ratio,quare non valet,est,quia continet repugnantiam,ff.de reg.iur.l.vbi repugnantia.& hoc sentit gl. C.comm.vel epist.l.3. secus in adiũcto compassibili,ff famil.ercis.l.item Labeo.§.j.Bal. vide j.de app.§ ex forma.Bal.¶Pone,quòd post sententiam opponitur exceptio permissa opponi: iudex statuit terminum ad bandum: testes non deposuerunt intra terminum: quæritur an sufficiat intra terminum iurasse? Videtur, quòd sic. nam & sine articulis potuerunt testes examinari super exceptionibus. Item depositio retrotrahitur,vt no.in c.j.de offi.deleg.in Cle.SOL.sufficit,si vult eos examinari super exceptionibus.sed si vult producere articulos,videtur,φ non possit, ff.de iureiur.l.admonendi.in verbo,quibus solis.Sed contra dico: quia articuli sunt declaratio exceptionis,& ideo etiam postea produci possent,argumẽt.ff.de testa.l.hæredes palàm.§.j.& hoc in termino iudiciali: secus videtur in legali,extrà de excep.c.pia.libr.6. Nam terminus iudicialis potest prorogari,sed terminus legalis non,vt not.in auth.de exhibe.§.suscepto.Si tamen pars producens facit quicquid potuit,faciendo,grauari & pignorari testes,hoc ei sufficit,etiam si non iurasset intra terminum:& possunt iurare postea,& finguntur recepti intra terminum,arg.C.de inoffi.test.l.eum qui.& l.contra maiores.& valet absque alia dilatione,secundum Fr.Accur.in quodam suo libello:allegat ad hoc.C.de testi.l.si quando. in fi. Tutiᵘˢ est tamen,si noua dilatio petatur.Bal.vide Bar.ff.de dam. infect.l. damni.§.Sabini.¶Sufficit in sententia dicere Condemno. Itẽ sufficit dicere Iure petis, iure quereiaris,&c.C.de fru.& lit.expen.l. terminato.Bald.¶Non debet incipi ab executione, C.de execution.rei iudicat.l.nimis properè.ff.de re iudi.l.si cùm nulla.C.de pact.l.si pacto,quo poenam.& ideo nõ procedit libellus,peto debitorem meũ cogi ad soluẽdũ,mihi , nisi petam eum ɔdẽnari:quia petitur executio sine sententia, secundum Bar.Sed tu dic, φ petẽdo consequens, vř petere antecedens , vt lege, & si non cognitio.C.si ɔtra ius,vel vtil.public.& argumen.C. de fideicommis.l. quamuis simpliciter.& ff.de acquir.hær.l.illud.¶Præterea nomine compulsionis etiam pronunciatio intelligitur,ff.de veti.insp. l.j.§.ex hac.Nam omnis libellus est tollerandus,si possibile est,vt dicit Inno.extrà de iu.c.examinata.Suppletur ergo libellus circa conclusionem: item circa medium,siue narrationem,l.oẽs.§.Lucius.ff.quæ in frau.cre.& facit qđ no.j.q.4. quia præsulatus.in gl. or.Bal.vide Bar.in l.moribus.§.j.ff.de vul.& pup.¶Contra fugitiuum incipitur ab executione,l.ait prętor.§.si debitor est.ff.de his quæ in frau.cre.Itẽ ex pacto,de pig.act.l.3.itẽ in nunciatione noui operis incipitur à precepto,ff.de no.op.nun.l.de pupillo.§.me minisse. Item contra fideiussorem iudicatum solui: quia iste accidit executioni,& ei se submittit. nam licet sententia non sit lata contra eum,tamen patitur executionem.C.de vsur.rei iu.l.fin. in fi.& dic,vt ibi no.Et vna lex ponit singularem rationem, quæ talis est,s.quia contractus factus apud acta,æquiparatur confessioni in iudicio factæ,& mandatur executioni tanquã confessio iudicialis:ita dicit tex.ff.de pact.l. tale pactum.§.qui prouocauit.& est noua ratio. Ad idem facit C.de testa.l.omnium. vbi dicitur, φ testamentum factum coram principe,vel apud acta alterius iudicis,habet vim testamenti publici & insinuati:quia fit de actis:siue fiat apud acta,siue ante factũ redigatur in actis:& not.hoc.& hoc verum in eo fideiussore iudicatum solui,qui fideiubet apud acta, ɔ quem,pceditur ex actis:& sic ex liquido & notorio iudici vt iudici. Si autem in contractu ego fideiubeo pro Titio,& promitto pro eo iudicatum soluere,ista fideiussio non est iudicialis,nec est notoria iudici vt iudici: & ideo Titio ɔdemnato, non fiet in me executio,sed ex stipulatu conueniendus sum,quia magis sum fideiussor contractus, quàm iudicij,ff.de iureiur.l.duobus.§.qui iurauit. Et si diceres contrarium, tunc addicta promissione in tali clausula prędicta de iu.sol.semper esset executio parata in fideiussorem,tam realis,quàm personalis,reo condemnato: & esset noua & bona cautela:tamen caue,ne facias poni, quia inusitata generant suspicionem falsitatis in instrumentis:& no.in l.vim.ff.de con.inst.Bal.¶Porrò in fideiussorem de iudicio sisti,non fit executio condemnationis,ff.de fideius.l. Græcè.§.& post litem.Sed bene fit executio in hoc,φ sistat,ff.de in ius vo.eum pro quo.sed vsque ad sententiam,non post: quod est notabile.& vide, quod not.ff.de verb.oblig.l.continuus.§.quis.per Dyn.Item in sequestris,& in habitationibus proceditur interdum extra ordinem,ff. de leg.commis.l.fi.& de offi.procur.Cæs.l.fi.Bal.vide s.e.§.sentẽtia lata in capitalibus.¶Qualiter fideiussor acceptus in causa iudicati,patitur paratam executionem: & secus in promissione rei principalis & hypothecaria data hypotheca, no.C.de execu.rei iu.l.2.ff.de mino.l.minor xxv.ann.cui fideicom.Bal.¶Nam natura illius accessorij est natura illius satisdationis, ne lites ex litibus oriantur,vt l.terminato.C.de fruc.& lit.exp.¶Item nota,φ vbi ĩordinatè proceditur, non valet tenuta,vt d.l.j.& 3.in c.postulasti. de concess.præben.per Inno. Et filiofamiliàs bonis ɔfiscatis non patitur pater executionem: imò occupat peculium filij, taquam mortui,C.de bo.proscri.l.si filius.Nec obstat,quod no.ff.de nox. & si condemnatus. quia ibi sententia fuit ciuiliter lata: vnde pater tenetur ex quasi contractu:secus in criminali,& maximè in sẽtentia confiscationis,ex qua nulla oritur obligatio,vt no.Bart.ff. de dam.infe.l.si finita.§.si qua.& facit C.qui bon.ce.pos.l.pen. & l.3.§.si filius.ff.quod quisque iur. nec tenetur pater aliquid fisco assignare,vt l.si qua poena.ff.de his, qui sunt sui,vel al.iu.perGul. & Cy. Si verò pater tenetur soluere pro maleficio filij ex forma statuti,tunc aut filius est conuictus:& tenetur pater.aut cofessus, & similiter tenetur,nisi pater probet contrarium:ad quod probã dum debet amitti pro suo interesse, vt not.l.2.ff.si ex noxa.causa ag.aut filius est contumax,& non tenetur pater: quia contumacia non facit ius,nisi contra contumacem,ff.de inof.test.l.qui repudiantis.§.fi.& si statutum non facit mentionem maleficij,sed ɔdemnationis, & condemnationem solui iubet, tunc pater quasi fideiussor iudicatũ solui, tenetur etiam de contumacia filij,argu. ff.de ver oblig.l.cùm filius.& ibi Bar.& l.2. ff.ad municip. cum si. Bal.vide ff.de dam.infe.l.si finita.§.si qua.per Bar.¶An bona dotalia possint capi pro debito? φ possunt, ponitur de bo.dam.l.qui quę legibus.Quid de parafernalibus? vide C.ne vxor pro ma.l.2. Bar.¶An qui habet tempus quadrimestre, patitur primum & secundum decretum immediatè? Gl.innuit,φ sic:secus,si ex interlocutoria,id est, ante sententiam, sit veniendum ad secundum decretum,cùm ibi nulla dilatio præcesserit,vt not.in l.fin. C.de excep.rei iu.Tu dic,semper aliquod spatium dandum, eodem titu. l.ordo.inver.diu.quod est arbitrarium:& iudex dabit minus tempus ei,qui habuit illam dilationem,quam non habẽti.facit,quod not.ff.de constit.pec.l.promissor.per G.Et in hoc seruabitur natura illius loci,vt no.in l.fi.C.de iur.do.¶Secundum decretum si potest interponi,nisi præcedentibus bannimentis,si quis est,qui

velit

vellit illam rē emere,&c.vt dicta l.ordo.Et illud est verum,vbi desideratur excussio,an s.reperiatur emptor:sec⁹ in cā noxali,de dā. infect.no.in l.iubere cauere.ff.de iurisd.omn.iud.Et si res non extat,potest fieri executio in æstimatione,licet ad hoc non sit principaliter actum,C.de exec.rei iud.l.si longiùs.secundū Bar.¶An interlocutoria requirat peremptorium?Dic,ꝙ aut est interlocutoria irreparabilis à diffinitiua:& tunc exigitur peremptorium,quia sortitur naturam diffinitiuæ:aut potest reparari per diffinitiuam, vel per appellationem à diffinitiua:& tunc sufficit vna citatio,secundū Guid.de Suz.facit C.quomodo & quando iud.l.consentaneum.& vide ibi Bart.& est tex in l.præsenti.§.sanè.C.de his,qui ad eccle.cōfu. Quòd requiratur peremptoriū in interlocutoria, quę parat præiudiciū in principali,vel in proprietate,vel in possessione,no.C.de appel.l.si quis prouocatus.vide ŝ.§.sed an valet ꝓceptum.B.¶An opposita exceptione contra executionem sententię,iudex possit exequi sine alia pronūciatione de exequēdo? Dic,quòd sic,& est vtilis cautela:quia si pronūciaret,exequēdum appellaretur ab ista pronūciatione.sed si exequitur,nō potest appellari,nisi excedatur modus,vt not.in l.ab executione.Iudex ergo mittet in possessionem,& habet licētiam capiēdi,nō obstantibus exceptionibus:nō autem pronūciabit exequēdum:sed exequi mādabit,& exequetur:nō autem appellabitur ab executore. Sed certè etiam ipsa pronūciatio est pars executiōis,& ideo nec ab ea appellatur,nisi excedatur modus primæ sententiæ:arg.nota. ff.quod metus caus.l.si cum exceptione.§.in hac.secūdum Franc. Accur.in quodam libello.Vel dic,quòd si fuerit aliquid probabile obiectum executioni,tūc possit appellari,tāquam à grauamine,causa specificata:aliàs nō.Bald.vide ŝ.eo.§.vbicunque.& §.an pronūciatio de exequēdo.& infrà titu.2.§.non est necesse.¶Dicit statutum,quòd homicida cōdemnetur in mille:& si fuerit cōtumax,cōdemnetur in quarto pluri:alio statuto cauetur,quòd si homicida nō soluit pœnam homicidij intra decem dies,decapitetur:modò homicida soluit mille,sed nō quartum plus,an decapitabitur?& videtur,quòd sic:nam totum debetur ex cōtumacia,& est debitum in forma ex cōtumacia:ergo nō debet diuerso nomine,vel iure censeri,argum.ff.de pact.dot.l.inter.§.cùm inter. In contrarium videtur:quia pœna homicidij est signata & taxata in mille:& de ista originali pœna debet intelligi,vt ff.de petit.hær. l.item veniūt.§.cùm prædiximus.& ff.si certum petat.l.certi cōdictio.in princi.nam plus est pœna solius cōtumaciæ,quia pœna nō oritur tempore delicti,sed tempore cōtumaciæ,ff.de in lit.iu. l.i.& hæc vera:quia ista pœna nō recepit aliam pœnam,argumē. C.de vsur.rei iudica.l.fi.& nota.ff.de petition.hæred.l.hæredi furioso.Baldus.¶Sententia lata per vnum iudicem,mittitur executioni per alium,qui habeat iurisdictionem in personis.ff.de iudi. l.argētarium.§.nomine.facit quod not.ff.de postul.l.ex ea.Sed si nō habet iurisdictionem in personam,sed in res,tūc nō potest facere executionem,nisi requisitus per literas primi iudicis,ff.de bonis auctoritate iudi.possi.cùm vnus.§.is qui.ff.de iurisdict.om. iudic.l.cùm quædam puella.& ibi per Cynum in lect.Dicit statutum,quòd si cōdemnatus pro vulnere nō soluat cōdemnationem ītra decem dies,quòd ei amputetur manus:modò quæritur quādo īcipit istud decēdiū?& videtur,quòd post x.dies:quia tūc dicitur condemnatus propriè ff.de pig.l.si fundus.§.si plures.In cōtrarium videtur,quòd statim lata sentētia:& sic fiat computatio de momēto ad momētum,argument.ff.de minoribus.l.iij.§. minor.SOL Dies sententiæ non computatur,sed à die sententię currit,si non est appellatum:si autem est appellatum,tunc à die confirmationis sententiæ,nisi dolo,vel lata culpa esset appellatum,quia tunc appellatio ei nō prodest,C.de vsur.rei iud.l.ij.Sed cōtra hoc opponitur.nam ex ista sentētia ante decem dies nō oritur actio:ergo nec antè currit terminus soluēdi,arg.ff.de iure do. l.tali.SOL.Imò statim oritur actio,reuocabiliter tamē,si appellatur.quod sic probo:appellatio rescindit pronūciatum,ff.ad Turp. l.j.& fi.tūc dices,quòd aut rescindit factum,& hoc est impossibile,l.in libello.§.in facto.aut ius:& sic ortum erat,secundum Iaco. de Rauen.nam nō posset rumpi,nisi esset natum,ff.de in integ.restitut.l.nam & si sub cōditione.§.rumpēdo.& de verbor.obligat. l.decem.vide,quod not.C.de testi.l.præposteri.vide ĵ.eodem.§. no.quòd in ciuili.¶Titius fideiussit iudicatum solui pro Seio accusato.nam in criminali suo nomine cōuētus satisdat iudicatum solui:secus in ciuili.nam in criminali,nisi satisdet,debet detineri in carcere publico,vel in palatio,de custo.reo.l.i.& l.si quis reum nisi sit mulier,quæ nō debet detineri in carcere propter inopiam fideiussoris:quod not.C.de custo.reo.authenti.nouo iure.pone ergo,quòd fideiussor est coactus statim soluere:quia in criminali non datur tempus quadrimestre:sed in ciuili sic:quæro ergo,an fideiussor statim exigat reum?nam inter eos ciuilis obligatio versatur,non criminalis.Dic,quòd statim iudex malefitiorum poterit hoc facere,argumen.C.de senten.l.cùm eorum.C.ubi cau.fisc. l.cùm vendi.& ibi per Iacob.& C.de vsu.rei iudic.l.fi.in fin.& ibi plenè per Bartol.Bald.¶Natura copulæ est,diuidere obligationem condemnationis,vel contractus,in viriles,C.si plu.vna sent. l.i.nec attendimus naturam primæ causę,sed naturam verborum causæ secundæ sententiæ,vt ibi not.& l.j.de condi.& demonst.§. cùm fundus.ff.Banna etiam,quæ fiunt ex parte Potestatis,fiunt magis ad terrorem,quàm ad valorem,C.commi.vel epist.l.programma.& vide infrà tit.prox.§.bānum generale.¶Subscriptiones etiam iudicum non habent vim sententiarum,eo.l.penult.tamen hoc vide ff.de eden.l.si quis ex argentariis.§.j.per Gul.¶Cōflictus nō dicitur solùm in libellis,sed etiam in iudicis,C.commi. vel epi.l.fin.Baldus.¶Ceruicosa & capitosa præcepta iudicum inania sunt,& vim sentētiæ interlocutoriæ nō merētur,C.commi. vel epi.in rubro & nigro,& īfrà de re iud.præceptum.¶Pro peccato vnius hominis nō debet cōtrata,vel vniuersitas cōdemnari vel puniri,vt not.in authentic.vt nulli iud.§.quoniam.Col.ix.in gloss.ordin.siue ille sit certus,siue incertus.Bald.Quòd si libellus est iuri contrarius & ineptus,sentētia est nulla:vt patet extrà de emp.& ven.cap.cùm dilecti.sed vbi est præter legem,non cōtrà, tūc valet,secundum Bartol.ergo contestatio litis super libello inepto valet.nam & sine libello super simplici vera narratione valeret litiscontestatio,secundum quosdam:qui tenent,quòd oblatio libelli possit omitti & remitti d cōsensu partiū:vide ŝ.de offi. iud.§.si iudex.¶Sententia lata super accusatione nō cōtinēte locum & tempus,valet:nec potest cōdemnatus eam dicere nullam quia lex dicit,quòd debuit petere se aboleri ante sentētiam propter libellum informiter porrectum,ff.de accus.l.libellorum.§. quòd si libelli.not.Gandi.in suo opere in titu.qualiter fiat ipsa accusatio:& sic propter defectum solēnitatis loci & temporis nō vitiatur sentētia:quod est notatu dignum.Sed videtur,quòd sit nulla:quia libellus est ineptus & inutilis,ff.de adult.l.accusaturus.Respon.quòd hæc exceptio nō potest opponi post diffinitiuam,sed ante debet opponi.Simile C.de adult.l.quamuis indubitati.Præterea super hoc etiam not.quòd procedit libellus per circūstantias nō declaratas,ff.de pœn.l.si præses.sed ibi loquitur de circūstantiis,id est de qualitatibus,non autem de solēnitatibus:& sic nō facit ad quęstionem nostram.G.Nam additio qualitatis nō est de substātia libelli:sed adiectio solēnitatum sic.Sed cōtra Gandinum facit ff.de interroga.actio.l.si filius.la ij.ff.ne quis eum.l.i. §.Offilius.ff.de iureiur.l.si patronus libertum.& quod ibi Dy.cōtra glos.vide suprà de accus.§.sed quid si statutum.& infrà de lib. cōce.§.exceptio inepti libelli.¶Iudex formauit inquisitionem: superuenit accusator:tandem condemnauit ex inquisitione:modò quæritur,an ista sentētia sit nulla,vel annullāda per appellationem,necne?Et videtur,quòd sit nulla:quia accusatio rescindit inquisitionem,& remedium ordinarium tollit extraordinarium. SOL.Dico,quòd nō tollit ipso iure:sed oportet,quòd pronūcietur non esse procedēdum ab exceptione obiecta per reum.ff.ad Velleian.l.ij.in fi.Sed an poterit appellari ex eo,quòd reus sit grauatus ob hoc ipsum?Quæstio stat in hoc,an inquisitus debuerit silere,vel non:& si iudex habet suspectam cōclusionem accusatoris,nō debet silere,argument.C.de abol.l.ij.Idē,si fiscus ex hoc patitur præiudicium:vt quia inquisitio est probata.nam si accusator vult paratam probationem,non ad initium nouæ probationis redigere,iudex nō debet hoc pati:sed si bona fide agatur,sic, argum.ff.de iureiuran.l.eum qui.§.in popularibus.Et ad illud argumen.de ordinario & extraordinario responde,quòd vbi extraordinarium tendit ad coadiuuandum ordinarium,& ad eundem finem,nō cessat vnum propter aliud,vt not.ff.de rei vend.l.j.§.per hanc.& hoc quantum ad ordinem:sed quantum ad processum, debet procedi super vno.Vnde iudex debet hîc eligere alteram viam nisi quatenus plus esset in accusatione,quàm in inquisitione:quia tunc posset simul prosequi vtrunque,argumen.ff.de ac. & obligat.l.qui seruum.¶Practicam serua:quòd si plenior sit accusatio,super ea tantùm procedatur,& pronunciabitur,non esse procedendum super inquisitione.Acta tamen publica valent in sequenti iudicio,scilicet si fuerit receptus super crimine:secus, si super fama,vt infrà eodem.§.penult.& vide infrà de inquisi.§. ex probationibus.argumen.C.de re iudic.l.gesta.sed attestatiōes nō publicatæ in inquisitione receptæ,n valent in accusatione.Itē nouæ dilationes dantur:quia est noua instantia.& hoc coram eodem iudice.nam coram diuersis melior est conditio peruenientis: vide infrà de inquisi.§.quidam.& §.penu.& infrà eod.§.ex probationibus.¶Et an absolutus per inquisitionem possit accusari:dic quòd sic,ab eo,qui prosequitur suam,vel suorum iniuriam,si doceat ignorantiam,vel collusionem:aliàs nō.nec iudex debet prosequi suorum iniuriam:quia in causa suorum nō posset iudicare, vt not.ff.de iniur.l.lex Cornelia.in prin.¶Et in priuatis criminib⁹ nō habet locum inquisitio de iure communi:quia iudex nō repręsentat personam priuatam offensam,sed publicam:& illud i⁹ est

priuatum,nõ publicum,ideo à persona publica nõ potest exercer ri.de hoc no.Gan.ad practicam in suo opere in ti.qui possunt accusare.& ibi videas.Baldus.¶Ad mortem nemo potest ex indiciis cõdemnari,nec sententia mortis ferri ex indubitatis indiciis, secũdum quosdam:vt not.Gand.in titul.de præsumpti, in fi. Aliter sentit Dyn.in l.ij.ff.de excusat.tutor.Istud tamẽ certum est,quòd tortura fieri potest etiam ex vno indicio indubitato,vel multùm verisimili,vt not. G.in titul. ex quo tempore possit fama incipere:& locus à communiter accidẽtibus inducit indicium indubitatum: vt si volo probare aliquam esse meretricem , eo quòd passim admittebat iuuenes ad se,C.de probati.l.neque. per Guid. & Iac.vide Bartol.in l.fi.C.de probat.& infrà eodem.§.sentẽtia cõdemnatoria nõ potest.versic.in causis.& infrà eod.titul.proxim. §.cõfessio in tormẽtis.¶Titius fuit cõfessus se occidisse quẽdam hominem,cuius nomẽ ignoratur,& ipsum proiecisse in mare:vnde corpus apparere nõ potest:quæritur, an ex hoc Titius debeat condemnari?Et videtur, quòd nõ:nam liquere debet de corpore interfecto:aliàs nõ potest præsumi factum ab aliquo,si ipsum factum in se est incertum,ff.ad Syllanianum, l.j.§.ibidem. Item ista cõfessio est multùm vaga & incerta, & in genere:ergo nõ valet, ff.de cõfess.l.certum.SOL.Si non apparet aliquo modo de mortuo,si debet ferri cõdemnatio,sed si per famam probaretur mors licet corpus inspici non posset, vel quia in sepulchro resolutum, vel in flumẽ proiectum,tũc stabitur cõfessioni:argumẽt. ad hoc, quia mors potest probari per famam,C.sol.matrimo.l.si quidem & vide Gan.in titulo,qui ad præsumpt.famæ.in titulo,de præsumptio.Bal.¶Exceptio bãni est exceptio rei iudicatæ,si bãnitus potest impunè offendi:& ideo impeditur processus, secũdum Gãd. in titulo, vtrùm procurator in maleficiis.in vltim.col.de hoc dic, vt not.C.de accus.l.reos.per Cynum.Pẽdẽte tempore appellãdi bãnitus potest impunè offendi, & nõ impeditur processus, secũdum Gãd.ĩ titulo,de bãnitis pro maleficio:quod est falsum:quia interim nõ debet aliquid innouari:& facit,quod not.ff.de accu.l. ex iudiciorum.per gloss. & Dyn.nam si interim moritur, expirat sentẽtia,ac si esset appellatum.vnde sententia non põt patrocinari occisori:vide suprà eodem,§.sentẽtia,quæ nõ valet.¶Sentẽtia lata ex vno statuto,potest suppleri mediatè processu nouo ex alio statuto ratiõe qualitatis,vt no.in quæstionibus statutis per Gãd. & in l.senatus.de accus.per Barto.& ita cõsuluit collegium Perusinum Assisij cõtra scholares, ex quo cõsilio hæc ciuitas perdidit Assisium,sed Iacob. Butri. cõsuluit cõtrarium.¶Sentẽtia lata ex inquisitione formata per Potestatem Perusinum de delicto commisso per subditum extra territorium, quæritur,an valeat?& videtur,quòd nõ:quia in hoc nõ est iudex competẽs,vt not. Gand. in fi.sui operis secũdum Odof. Sed Cynus disputauit cõtrarium:quia non proceditur ratione sortiti fori occasione delicti tantùm,sed quia subditus,argumẽt.ff.de decret.ab ordin.fa.l.fi.maximè si inquisitio fiat in casu permissa iure communi. Idem tamẽ , si à iure municipali:quia inspicitur statutum iudicis in modo procedendi:quia modus procedendi:est ad ordinem iudicij,nõ ad decisionem litis,secũdum Bar.& alios in l.cũctos populos C.de summ. tri.Sed cõtra hoc est:quia posse inquirere, est ad diffinitiuam causæ inquisitionis,sic habere vel nõ habere actionem, vel officium iudicis principale:& Ioan. And.in addit. Spec.tenet, quòd nõ procedat inquisitio via statuti:not. Bald. ¶Sentẽtia aliquãdo fertur per legem:& tũc nõ desiderat causæ cognitionem,sed veram existentiam terminorum,vt not.ff.de cap.dimi.l.amissione.§. quia desinunt:nam lex certa est,ff.de cõd.ob cau.l.si pecunia,§.si seruum. Iudex tamẽ nõ debet exequi,nisi causa liquidata.ff. de iure fisci l. eius,qui delatorem.¶Et in legibus & statutis vltima sententia valet:quia potest statutum reuocari,nisi statutum trãsierit in contractum.Nam tũc distĩguitur:aut cõtractus respicit publicam vtilitatem,& potest reuocari per statuẽtes: aut priuatam, & tũc nõ: aut mistam & publicam & priuatam,vt in medico & doctore cõducto:& tũc ex causa superueniẽti potest reuocari,sed abque causa,nõ.ff.de decre.ab ord.fa.l.quod semel.per G.& Bar.& in quæst. stat:per Gand.¶Si verò trãsierit in sentẽtiam diffinitiuam iudicis,tũc reuocari nõ potest,C.sent.resc.nõ pos.l.finali:vide, quod not.C.de testamẽt.authẽtic.hoc inter liberos.¶Sentẽtia cõdemnatoria in criminali nõ potest ferri,eo quòd reus nolit se repræsẽtare ad tormẽta suscipiẽda,ff. de quæstionibus,l.penultim.Sed tamen debet mulctari ipse & fideiussores sui,& pro motu iudicis cõdemnari de cõtumacia,nõ de crimine,ff.de custo.reo.l.si quis reum,nam in criminali ex cõtumacia nemo habetur pro cõfesso l.j.ff.de requir.re.Bal.:& hoc de iure communi.Sed in Italia per statuta terrarum cõmuniter aliter prouidetur: quæ statuta valẽt,vt l.omnes populi,per Bald.¶Sentẽtia cõdemnatoria nõ potest ferri ex sola fama,nec in ciuili , nec in criminali: sed ex fama & vno teste de veritate potest ferri ĩ ciuili,sed nõ in criminali præsertim vbi de hominis salute certatur:quia fama in criminali nõ est species probationis nam & fama inducit suspicionem: sed suspicio non probat in criminali,ff.de pœnis, l. absentem. & hoc tenent Practici,apud quos ratio experimẽto cõfirmatur,vt tenet Gand. in titul.qui ad probat.famæ:& Frã.Accur.Et interdum fama veritati probate cõsentit:& tũc cõfirmat, & præualere facit cõtrariæ probationi,vt ff.de testi.l. 3. §.idem diuus.ff.de quæstio.l.minor. §.tormẽta Interdum certum est,quòd dissentit veritati:& tũc falsa fama nil operatur,nisi quia ĩterdum errãtem excusat,ff.de adu. l.miles.§.penu.ff.de acquir.hæred.l.cùm quidam.§.quod dicitur. Nam fama est potiùs cõiectura, quàm probatio:& in rebus certis nõ est cõiecturæ locus,ff.de verb.obli.l.cõtinuus.§.cùm ita.¶Interdum dubitatur,an fama cum veritate cõcordet, vel discordet: & tũc pro fama,quæ est apud bonos & graues,præsumitur:tamẽ illa est præsumptio hominis,& nõ legis:& ideo nõ est species probationis. sed dat exordium & materiam inuestigãdi & inquirẽdi veritatem,C.de offic.rect.prouin.l.iustissimos.& sic est efficax ad ordinationem iudicij,nõ ad decisionem ĩ causis criminalib⁹.¶Fama,quæ etiam aliis coniecturis iuuatur, valet ad tormenta in criminalibus grauibus.Quidam tenẽt,quòd etiam fama nõ faciat semiplenam probationem:& ideo nõ probet cùm vno teste de veritate:quia sunt duæ species dissimiles,quæ nõ faciũt vnam speciem perfectam,secundum Oldr.& Bar.in l.ij.§.ætas.ff.de excus.tu. Dyn.& Accur.cõtrà tenẽt,quia nõ agitur de inducẽdo de nouo, sed de probãdo: & no.Bar.vide infrà de notor.cri.§.item fama.& suprà eodem,§. ad mortem.¶Illud nota,quòd testis,qui super articulo de veritate dixit se nihil scire,intelligitur dixisse,scilicet de veritate,de qua erat interrogatus,arg.ff.de interrog.act.l.si defensor.§ j.& non de credulitate,id est fama,de qua nõ fiebat interrogatio:& ideo postea deponẽdo super fama,refertur etiam ad articulos si probatos,vt no.Spe.ĩ ti.de no.cri.§.fama in fi.§. & Gãd.in tit.qui ad proba.famæ:quòd est not.Bal.¶Illud etiam nota,quãdo refert testis super fama,reddat hãc rationem,quia audiuit publicè dici:& tũc probat fama.nam intelligitur publicè,id est publica fama,arg ff.de re iud.l quoties idem sermo. secus,si dixit,palã, vel à pluribus,secũdum Frã. Accur.¶Alij dicũt,quòd æquiuocatio testis improbatur,sicut nec dictum æquiuocatum,extrà de probat.cap.in præsentia.Sed hæc dictio est æquiuocata:quia vnus potuit publicè dicere, vt saluaretur dictum testis à vitio falsitatis:ergo nõ probat.Bal.¶Illud etiam nota, quòd super fama ad inquirẽdum receptæ attestatiões nõ valẽt in iudicio subsequẽti:sed denuò testes recipiẽdi sunt,quia si fuerũ recepti in figura iudicij,sicut no.in simili de bõ.pos.l.3.§.pen.& C.quor.bon.l.j. & arg.extrà de testib.ca.veniẽs.lo ij.cum si. vide suprà e.§.iudex formauit. ¶Colonus põt expelli à fisco,cui bona sunt confiscata,nec potest resistere.ff.locati,l.si fundus.B.

ADDITIONES NOVAE.

So An sentẽtia & decretum iudicis cõtineãtur appellatione actorum.Bal.in l.supplicare.C.vt lite pend.Barto.in l.in fraudem.§.in stromenta.de iure fisci.

An sentẽtia lata super appellatiõe deserta dicatur diffinitiua vel interlocutoria,gl.in cle.fi.de appellationib⁹.Bal.in l.furti.in prin. de his qui no.inf.& ibi dicit quòd est interlocutoria.

Nota quòd ad hoc vt sentẽtia valeat debet iudex respicere acta & actitata in cã,vt l.properãdum.§.& si quidẽ.C.de iud.ibi.acta apud se cõfecta.nõ enim sufficeret aliquid actũ in cã nisi iudex illa acta videret vt ibi: & ideo iudex in snĩa debet dicere, Visis actis & actitatis in causa.dixit Bal.in dicto §.& si quidem.& Bar.in l.j.§. consensisse ff.de iudi.& l.fi.de condi.& demon.

An sententia lata super cassatione processus sit interlocutoria vel diffinitiua,Bald.in l.j.§.sin autem prætor.ff.de postuland.dicit quòd est diffinitiua.

An præceptum iudicis sit sententia interlocutoria,no.in l.cum clericus.C.de epis.& cler.& l.qualem.de arbi.

Nota quòd incisio libelli habet vim interlocutoriæ,l.si præses, C.quomo.& quan.iu.Bal.

An sententia lata super exceptione perẽptoria:dicatur peremptoria vel diffinitiua.Archid.xx.dist.in summa.Io.An.in Clem.fi. de appel.

Quæ dicatur sententia interlocutoria,gl.dicit in cle.j.de seque. pos.& fruc.& ibi not.

An sententia qua iubetur rem restitui sit diffinitiua,vel interlocutoria.gl.in l.qui restituere,in gl.mag.fi.ff.de rei vend.

An sentẽtia absolutoria ab obseruatiõe iudicij dicat diffinitiua vel ĩterlocutoria.Bar.ĩ l.cũ Titia.de ac.gl.ĩst. de perpe.tẽp.ac.§.fi.

Pone q̃ reus ante sentẽtiã offert debitũ creditori vt euitet sententiam,nunquid hoc facere possit,Bar.in l.infamem.de pub.iud. & l.si reus.ff.de proc.

An iudex possit cõdemnationẽ facere sub pœna quarti,q̃d quotidie fit fac.ad hoc l.j.de vsur.fisc. vbi dicit Bald. cõtra illos qui iubent

bēt cōdemnationem solui ad x.dies sub pœna quarti plus posset etiam dici ꝙ ista gl. facit in cōtrariū, cum rectores ciuitatum hodie habeāt vim maiorum iudicū, l.fi.C.de sentē.ex breu.rec.& sic apparet ꝙ possint mulctare, dum tamē nō excedāt modū. nota tamen quòd illud quartū quod adiicitur in pœnā nō soluentis infrà terminū, ñ est pœna primi delicti, sed pœna moræ ñ soluēdi, vt hic, & l.j.de in litem iurā.Bal.de hoc in l.ij.ff.de pub.iudi.& per hoc defendi quēdam semel ab amputatiōe pedis: quia cum esset cōdemnatus ad cētū, & si nō infra x.dies solueret, in amputionē pedis, ñ soluit intra x.dies: quærebatur an deberet sibi amputari pes? dixi quòd nō: quia istud ñ est pœna delicti, sed moræ. Gui.de Suzar.in l.furti.de his, qui no.infa.ponit hāc quæstionem.pone, aliquis cōdemnatus est in x. & dictū est ꝙ soluat infra x. dies sub pœna quarti: cōdemnatus autem appellauit, vel dixit nullam, & postea succubuit: si soluat cōdemnatus in alios decem dies: post illam secūdā sentētiā dicit ꝙ nō incidit in pœnam quarti.fa.l.furti.& l.j.de pœnis. & quod not.in c.j.de sagitta.per Ber.contra fa. l.tutor.ff.de vsur.& l.negotiorum.de appel.

☞ Sentētia interlocutoria quæ sit notat In. in c.cōstitutus.ext.de ap.& opinionē In.cōfitmat Archi.extr.de electi.ca.auaritiæ.libr. vj.in ver.cōfirmēt.& ii.q.vi.§.diffinitiua.Archi. in c.j.de ap.lib.vj. & c.cupientes.de elec.in fi.& abb.in c.quod ad consultationem. de re iudi.& Clem.j.de sequest.pos.in ij.gl.& Spec.in tit.

Nota ꝙ pro sentētia præsumitur sine productiōe actorū, Bal.ī l.circa prin.c.ij.de feud.cog.& in c.in præsentia.de renun.in prin. per doct.fac.in Auth.clericus.de epis.& cler.

In auth.interdicimus.C.de epis.& cleri.Bal.dicit.pone, ꝙ ꝑꝑ aliquod delictum quis cōdemnatus est ad ꝑpetuos carceres: tamē iudex in sententia reseruauit sibi quòd posset pœnā suo arbitrio minuere, an hoc possit? Bal vbi s.

An sententia quæ fertur in confessum dicatur interlocutoria, vel diffinitiua, Bal.in l.non solum.de bo.quæ lib.

An cōdemnati in arēguis publicis efficiātur īfames? fac.ꝙ nō, l. j.de mo.mul.& l.3.§.ꝑterea.de susp.tu.& in auth.de tab.§.si vero. in contrarium fa.gl.in l.si quis ex argen.§.j.de eden.& ī l.iudices. de iudi.Ray.

Quid de clausula quam ponūt certi iudices ī fine sentētiarum quia dicūt: has sentētias & cōdemnatiōes secūdum formam statutorum, cassamus & annullamus, & ad formam statutorum reducimus, an valeat de iure? Bar.in l.moris.de pœnis.& l.3.de re iudica.& etiam ī l.dicere.ad Turpil.Bal.in l.dicere.de arbit.& in l.si de meis.§.ex compromisso.eodem tit.sic dicit ex hoc tex.dic ꝙ si iudex dicit, cōdemno in cētum, saluo pluri paucioriúe, quod exigitur à forma statutorum, quod ñ valet, secūdum Guili. & nihil operatꝰ cum expressit, cōdemno vel absoluo, quicquid dicat Bar. ī l.preses.de pœn.dñs Ang.ī l.ait prætor.§.si iudex pronūciat sup delicto, videlicet talem commisisse tale delictum, dato quòd nil de pœna dicat.Bar.in l.j.ff.ad Turpill.

An sententia lata in ciuili faciat præiudicium in criminali, vel econtra.Bar.in l.2.§.hoc edicto.vi bo.rap.

Nota quòd si cōdemnatio dicat, sic cōdemnamus talē syndicū talis villæ, & ipsam villam ī cētum, ꝙ ipse syndicus videtꝰ cōdēnatus ad dimidiū, & tenebitur, & tenetꝰ etiam ad cōferēdam aliam dimidiam, tāquam quilibet de vniuersitate.Bal.in aut.causa quæ cum monacho.C.de epis.& cler.

Sētētia temporalis temporalem effectum debet ꝑducere. item vbi sētētia ñ distīguit nec nos.Bal.allegat ad hoc l. imperator de postulādo. & ibi etiam quærit an in dubio sētētia præsumatꝰ perpetua, an temporalis.& dicit aut fertur super delicto, & presumitꝰ perpetua, l.seruus.ff.de pœnis.& ibi per Cy.aut ex cōtumacia, & præsumitur durare ipsa durāte, c.ex literis.de consti.Item quærit si aliquis ponatur ad cōfiā nō apposito tempore de ipso, & dicit Bart.l.siue præsumptione.de pœnis.Bal.in l.puto.§.j.de postulā.

An sētētia possit legi per aliū, Iac.Butr.ī l.hac cōsultissima.§.at cum humanis.C.de testa.& l.j.de sent.ex breuic.reci.& docto.ibi.

In l.dicere.de arbi.dicit Bart.ꝙ illud quod communiter dicitꝰ ꝙ interlocutoria ꝑt mutari in diffinitiuā, l.quod iussit.de re iud.ego aliter dico, vt dicit hic, videlicet ꝙ illa sentētia potest mutari quę nō finiuit iudiciū, secus si finiuit.& hoc multum differt à præcedēti dicto, videlicet ꝙ qñ iudex pronūciauit se nō esse iudicē, vel ñ esse ꝓcedēdū, obstāte re iudicata: poteritne iudex reuocare, respondeo non: quia fuit iudicium.& domi. Angel.limitat illam l. quod iussit.vt ibi not.

An sñia lata his verbis, pronūcio nō fuisse probatū, sit sñia īterlocutoria: & dicit ꝙ sic, l.fi.C.de sent.quæ sine cer.quā.Bal.ibi dicit.ideo dicimus eam qua quis simpliciter absolutus est, qđ dr interlocutoria nō diffinitiua, iuxta dictum Cyni dicētis eo casu sētētiā absolutoriā latā, quia actor ñ probauit, ñ quia reus ñ debuerit. putarem tamē aduertēdū an datæ fuerūt vtriq; parti dilationes ad ꝓbādū, quo casu dicatꝰ de meritis cāæ ꝯstare, & ꝑ ꝯsequēs sñia diffinitiua cēsebitꝰ: aut ñ, vt puta quia forte actor ñ interfuit, tūc verū sit dictum Cyni, ñ obst.aut.qui semel. C. quomo.& qñ iud, vbi ꝯhiꝰ heremodicium actore absente: quia dico ꝙ ibi se absentauerūt post oblationem libelli, & copiā datam parti ad rñdēdum, & pars assumpsit onus probandi, & probauit ꝙ licuit vti iuramento suo, ideo diffinitiuè absoluitur, sed dubitatur: an vbi lata est sentētia, quia non probauit, actor is, possit iterum litem suscitare? & videtꝰ ꝙ sic, cum nō sit finis causæ & obligationi imposita, sed instātiæ & processui. modò pone, ꝙ datis dilationibus legitimis vtriq; parti feratꝰ sententia absolutoria: certum erit ꝙ erit diffinitiua, an poterit actor interim mouere quæstionem: dic quòd non, quia talis absolutoria infert actori nō fuisse ius: & sic videtꝰ lata, quia nō debet recipere, nō autem quia nō probauit. sed hoc videtꝰ mirum. quando enim ita fatuè nūquam reus assumet in se onus probandi datis actori legitimis dilationibus ad probandum Respon. ꝙ hoc casu reus non facit cautè, sed tantum quando est absens actor dilationib. sibi non datis per dictam auth.qui semel.

An in sñia sit causa inserenda, gl.in l.j.ff.si mens.fals.mod.dix.& l.qui Romæ.§.duo fratres.de ver.obl.& ī l.properandum.§.illo. C.de iudi.gl.contrà in l.si ad exhibendū.de excep.rei iud.vbi per Bal.& l.ij.ff.de his q no.inf.& l.scio.§.fi.ff.de app.dom.Ray.in l.q testamento.ff.de excu.tut.sed si dubitetur quæ causa mouit ipsū ad sic pronūciandum, debet recurri ad eū, arg. l.ab excut.in prin. de app.& debet credi suo dicto per dic.l.ar.C.de fal.l.si quis decurio.& l.quicūque.de seruis fug.Bal.in l.qđ ait.§.ignominię.de his qui no.infa, dicit ꝙ si sñia ꝑt vno solo mō intelligi, ñ debet cā inseri: secꝰ si pluribꝰ modis.& hoc euenit in absolutoria, in qua pñt esse plures cāæ, vt qa nō ꝓbatū, vel qa nullā cām habet, & hoc ñ tātū ad se, sed ad declarationē ipsius.& sic in absolutoria semper debet cā inseri.& sic in cōdēnatoria quæ ꝑt pluribus modis intelligi: tñ si nō exprimatur sñia, valet, & vꝛ lata in cām leuiorem, l.si præses.de pœnis.& exēplū huius est in sñia remotionis, vt apparet: hic: & ꝑdicta locū habēt cū iudex imitatꝰ ius ꝯmune: sed si vellet addere vel detrahere iuri cōmuni, tūc est exprimenda, l.quid ergo.§.pœna grauior.de his qui no.infa.& in cōdemnatoria dic, ꝙ si cōdēnatoria fundatꝰ sup libello speciali est certa, etiam absq; expressione causæ, si verò super libello generali, tunc est exprimenda, vt dict.l.si præses.Bal.vide eundem in auth.hodie.qui dicit quòd in interlocutoria est inserenda: aliàs facit litem suam.

An sententia sola sine causa probata infamet aliquem.Bar.in l. non potest.de fur.& l.fi.de pub.iudi.

An sententia lata ex falsa causa & inhabili teneat, no.in l.si prætor.§.Marcellus.de iud.Bar.in l.si is ad quem.ff.de acq.hær.

Nota ꝙ in tributis & publicis functionibus proceditꝰ ad sñiam etiā lite non contest.C.vbi qs decuriali vel cohor.l. hac ꝑpetua.

An vna sententia possit aliam tollere, Ia.Bu.in l.nam & postea. §.si damnatur.de iureiur.

An sñia lata super principali præiudicet in incidenti, not. in l.j. de ordi.iudi.Inn.etiam de hoc in c.super spoliatione.de ord.cog. q sic distinguit, aut est cognitū de incidēti summatim, & ñ ꝑiudicat.l.j.de lib.agn.aut plenè, & tunc aut sententia super principali nō tenet sine decisione incidētis, & ꝑiudicat vt hic: aut ꝑt ꝓcedere sine decisiōe incidētis, & tūc aut incidēs est reprobatū expresse, & ꝑiudicat: aut tacitè, & ñ ꝑiudicat, l.sin aūt.§.fi.de neg.gest. & l.quod in diem.§.si ratione.de competen.ita dicit Guid.in dic.l.j.

An sententiam nullam possint partes ratam habere, doct.in l.j. C.qui pro sua iuris.& l.ij.C.communia vtriusque iud.

An sententia lata super incidenti pariat præiudicium super prīcipali.Bar.in l.si iudex.de his qui sunt sui vel alie.iur.

In l.si deliberatè.de or.cog.pone, aliquis egit possessorio ꝯ Titiū: Titiꝰ excipit de dominio quod incōtinēti erat paratus probare testibus ꝓductis tā super petitorio q̄ super possessorio: iudex cōdemnauit reū ad restitutionē possessionis, saluo sibi iure in ꝓprietate: an istud saluo aliquid operetꝰ & videtꝰ ꝙ nō: quia super incidenti nō est pronūciandū, & si iudex facit nō valet, quia factū à iudice, & c.l.factum.de reg.iur.Itē iudex nō ꝑt facere quin infamia sequatur cōdemnatū furti.In ꝯrium fac.l.si quis filio exheredato.§.irritū. de iniusto testa. & l.si pater exhæredato.de bo.lib. & sic poterit Titius adhuc de dominio litigare. maximè cum sit separata causa possessionis & proprietatis, l. naturaliter. §. nihil commune.de acquir.pos.Dyn.

Pone, iudex statuit terminū hodie partibus ad audiendū sentētiam, an iudex debeat expectare vsq; ad vltimā horā diei, an possit proferri qualibet parte ipsius diei.Bar.in l.liber homo.de ver. obl.& l.aut qui aliter.quod vi aut clam.

Nota ꝙ vbi sententia lata contra vnū facit præiudiciū alteri, ꝙ ille tertius cui ex dicta sententia fit præiudicium, nō est citandus ad sententiam audiendam.de quo glos.in l.de vnoquoque.de re iud.super ver.communi.

Statuto cauetꝰ ꝙ qui non probauerit accusationē ꝯdemnetꝰ in

decem:an iudex in eadem sententia poterit absoluere reum & cõdemnare accusatorem in x.Bal.in l.si talis.de fal.in fi.

50 An iudex in eadẽ sententia possit cõdemnare reũ đ delicto,& iubere rem restitui,Bar.ponit in l.inter omnes.§.qui furem.de fur.

Quid si iudex ita dicit,Titiũ & Gaiũ vtrunq; ipsorũ in mille cõdemno,an quilibet videat ↄdemnat⁹ in mille,an inter ambos videat facta ↄdẽnatio in mille,no.in l.creditor §.duob⁹.ff.mãdati.

In Spec.de sñia.§.qualiter aũt sñia sit promulganda.ver.quid er go si vnus carnoten.&c.fa.ad hoc quod no.Arch.xij.dist. c.illud Bal.in l.fi.ff.de iurif.om.iud.in repet.sua.

Quid si vnus in vno libello accusatus est de plurib⁹ delictis,an de quolibet delicto sit attribuenda vna sententia,an pro omnib⁹ vnam summã tantum.Bart.in l. prætor dicit.§.si mihi.ff.de iniur.

Quid si iudex condemnat reum in criminali ad dandum decem nec adiicit cui,no.in l.ita liber.de statulib.

Quid si aliquis habet actionẽ ad qquanginta tñ.&ipsa petiit cẽtũ,an iudex possit ꝓnũciare de quinquaginta.Bar.ĩ l.si ↄstãte.§.si bona.ff.sol.mat.&l.j.C.si adu.rẽ iu.& c.abbate sane.de re iu.lib.6.

Pone ꝙ duo plaustra dederũt sibi adinuicẽ damnũ in tantũ cul pa bubulcorum:iudex q cognoscebat de ista qstione, habita fide & probato de dãno,ↄdemnauit vnũ plaustrũ alteri in tãtũ:an valeat sñiã.de hoc not. in l.4.§.si alter fund⁹. ff.finiũ regun.per Cy.

An sñia lata super principali,faciat fidem super pœnali iudicio, ac probationem.gl.ponit ĩ l.qui Romæ.§.duo fratres.de ver.ob.

Si iudex absoluit reum ab impetitiõe actoris,quid operetur,vide in c.cum super controuersij.de sent.& re iud.per In.

Nota ꝙ sentẽtia est formãda secũdum verba statuti: & ideo te funda ex verbis statuti vel legis quoties super forma sentẽtiæ aliquid disponitur..Bal.in l.qui se dicit.ff.de iudi.

Sentẽtia diffinitiua ꝑt accipi duobus modis,notat Bar.in l.si cũ exceptione.§ in hac.ff.quod me.cau.Bal.in l.si præses.C.quomo. & quan.Angel.in l.qui restistuere.de rei vend.

In l.bona fide.depositi,quæro iudex ↄdemnat in parte,&in par te tacet:an valeat sñia.gl.in l.apud Celsum.§.item queritur.de exceptio.do.tenet quòd sic.gl.ↄtra in l.j.C.si aduer.rem iudi.Bar.in l.si ↄstãte.§.fi.sol.mat.& l.ij.C. de iudi.Bal. in l.extra territorium. de iur.om.iudi.Item quid si petii decem, & probaui de xx.an iudex poterit in xx.ↄdemnare? ibi ĩ.no. & in dict.l.apud & l.verbũ oportebit.de verb.signi.& in l.si ex testamẽto.in fi.de except.rei iud.In.in c.grauis.de resti.spo. & in dic.l.bona fides.Aut vnum capitulum vertitur in iudicio,aut plura:primo casu super toto pronũciandũ est vel ↄdemnãdo vel absoluẽdo in totum, vel ↄdemnãdo in parte,&absoluẽdo in parte.valet etiam in parte deducta in condemnatione,l.qualem.§.dicere.de arbitr. & l.eos.& l.ampliorem.de app.& l.j.C.de ordi.iu.nõ debet in parte,&c.l.in hoc iudicio.famil.ercifcun.& secundum hoc debet intelligi l.præses. de sent.& interlo.om.iud.fac.l.litibus.C.de agri.& cẽ.sic ergo nõ debet claudicare pronũciatũ,l.si cum dies.§.pen.de arbi.fac.l.prę toria.de preto.stip.l.in hoc iudicio.&dic.l.qualem.quidam tamẽ dicũt sentẽtiam talem valere in eoꝙ ↄdemnatio facta est,&ad residuũ agẽdũ.pro quibus fa.l.j.§.si stipulãti. ff.de ver.ob.& §.item inutilis.Insti.de inuti.stipu. item pro eis l. sin autem. §.rationem. ff.de neg.gest.& l.si in diem.§.j.& l.de compensa.item dic.l.apud Celsum.sed ñ obst.dic.l.j.§.si stipulanti.de verb.obli.quia illud in ↄtractu qui potest valet pro parte & pro parte nõ, vt in auth.de nõ alienã.§.nõ autem. & Insti.de auct.tuto.§.j.Item nec dic.l.sin autem.imo ↄcordat:quia ibi erãt duæ quæstiones directæ,& cõtrariæ:vnde valet sentẽtia de directa,& si de cõtraria nil sit dictum Item dicta l.apud Celsum nõ ob,si inspiciatur,& secũdum hoc ñ valet sentẽtia quam videt approbare in dic.l.j.C. si aduer.rem iu. vt quod in vno permittitur,in alio denegare videtur,vt l.marit⁹. C.de proc. sed tu dicas propterea absolutionem ñ videri factam in residuo,& si valeret particularis absolutio, vel ↄdemnatio,vt dict.l.sin autem.nedum quia vt ĩ.ꝓbatum est nõ valet in aliquo prius allata.Nec ob.dic.l.j.si aduer.rem iud.quia in parte fuit ↄdẽnatus,& in parte absolutus:ↄtra quam partem absolutoria restitutio postularetur. Sed quid si pronũciatur in maiore quãtitate quàm sit petitum, vt puta petebam x. & iudex ↄdemnauit in xv, an valeat? videtur quòd sic in quãtitate petita, nõ autem in residuo,ar.l.sancimus.de donat.& vtile per inutile,&c.& l.j.de verb. obli.ñ obst.l.j.quia ibi nõ pronũciatur super toto quod petitum erat,hic autẽ sic.l.j.§.si stipulãti. Sed potest dici quòd vt in nihilo valeat prædi.l.in hoc iudicio.ar.l.Grecæ. §.illud.de fideiuf.nã nõ habet iurisdictionem super eo quod ñ ẽst petitum, l.vt fundum, com.diuid.aut sunt plura capitula,& tũc aut cõnexa aut separata primo casu si pronũciatur super vno,& super alio omittat,ñ valet sñia. dict.l.in hoc iudicio.secũdo casu potest dici valere in eo quod pronũciatum est. l.quædam mulier.famil.ercisc.& l.Camelia pia.de iur.patro.ar.l.minor.& l.ij.ff.de mino.§.ex causa. & l.ab execu.& C.quor.ap.non reci.& l.quod tamẽ.de arbi.nã tot sunt capitula,vt l. pluribus.& sic nõ ꝑt dici eadem sentẽtia claudicare: quod esse nõ debet.d.l.in hoc iudicio.In c.vero omisso est procedendum cum in eo non ꝓpterea videat absolutũ qđ omissum est l.si in diem.de compen.secũdum Ia.de Are. & In.in c.eum.de sentẽ.&re iud.vbi sic dicit,super aliis in libello ↄtentis nil dicit.vnde potest dici ꝙ in aliis intelligit absolutus,cum non essent specialiter petita,se.l super generali petitiõe quã fecerat, scilicet qa petebat subiectionẽ ipsi⁹ monasterij:ↄcludebat sin aũt capitula plura singulariter & principaliter petita essent,& sup vno ferret hodie,& super alio cras posset,vt l.ẽt.ff.de mino.& tandem si nullo tẽpore is iudex corã quo ꝑdicta petita sunt specialiter nihil dixit perit instãtia iudicij:si aũt vnam magnam sñiam peteret, vel vnã magnã rem peteret,& in parte condemnaretur,non videtur nec condemnatus,nec absolutus,l. quidam existimauerũt. si certum peta.Inn.& Bal.aliquid notauit in l.ij.C.de re iu.

Pone,ꝙ actor petit aliquid simpliciter vt sibi debitum,reus aũt cõsitet debitũ,sed sub cõditione,iudex autem simpliciter& indefinitè ꝓnunciauit illud deberi:an in dubio videatur illud pronunciatum ꝓ actore,vt petebatur,an pro reo,prout excipiebat.Bart. de Sali.in l.si post decretum.C.si aduer.lib.ponit per illam l.in dubio pronunciasse pro actore.quod nota.

An sententia possit ferri per verbum videtur, & per verbum credo.Bal.ꝙ sic in l.cum qs.C.de iur. & fac.ignor.&l.quod tamẽ §.pe.& l.diem proferre.§.si plures.de arb.& l.cũ ante.& de dolo.

In l.receptitia.C.de constit.pec.Bal qrit,quid si mercatores habeãt statuta ꝙ ↄ eorum apodixas non possit opponi. nam cũ nõ possit opponi,necesse est solui:sed si est indebitum solutũ,repetitur per conditionem indebiti,nõ obstante sñia,& est rõ qa non obstat sententia quod in primo iudicio nõ potuit discuti hæc negatiua,an esset debitor necne. igitur quod non est discussum nõ intelligitur sententialiter terminatum.not.in l.Neratius de condict.inde.& c.debitores.de iureiur.

An sufficiat ꝙ iudex in sententia ꝓnũciet rem nõ esse petitoris dato ꝙ non dicat ipsam esse possessoris,ad hoc vt possit agere ipse possessor contra petitorem, qui ipsam rem incepit possidere. no.in l.si quis rem à non domino.de excep.rei iud.

Quid si iudex dicat,condemno te,imò absoluo,an dicat condẽnatoria vel absolutoria?dic ꝙ absolutoria: qa vltimo verbo standum est,xvj.q.j.c.prędicator.ar.quod dicitur in ↄtibus.l.cum in plures.§.locator horrei. ff.loca.& quod no.Cyn.in l.pacta nouissima.C.de pac.de hoc per Bal.in const.C.§.quibus non obst.dicit ipse si dicatur ꝙ primũ verbũ scilicet condemno,traxit secum effectũ suum:igit iudex est functus officio suo:qa R.ñ.ꝙnon habet locum quando ꝓferuntur contraria in eodem cõtextu verborũ sicut si in diuersis orationib⁹ ꝑ se stãtibus,l.j.C.sent.rescin.ñ pos.

Pone,iudex pronunciauit,& reum simpliciter absoluit,nec posuit cãm,an videatur absolutus,qa non possidebat,an quia actor non probauit gl.in l.si quis ad exhiben.de excep.rei iud.dicit ꝙin dubio vr absolutus ex cã q̃ apparet in actis,& hoc quia sententia refertur ad acta,l.4.C.de sent.quæ sine cer.quã.Item pòt probari per l.non intelligitur §.j.de iure fisci.Item qũero quid si iudex dicat,absoluo te,quia nõ possides,& quia actor non probauit.Rñdeo obstat exceptio ex proxima causa,quia nõ probauit.ar.Insti. de nup.§. affinitatis. quia si sunt duæ causæ impedientes nuptias, sufficit ꝙ vna sit sufficiens ad impediendum, vt not. in l.si vetri.§. in bonis.de priui.credi.Itẽ nota ꝙ sñia absolutoria qa actor nõ ꝓbauit,parit exceptionem rei iu. reo incipienti de nouo possidere sed si esset pronunciatum rem esse actoris,&reus fuisset absolut⁹ quia non possidebat, tunc incipiente reo de nouo possidere,fiet executio in eum,l.si à te §.j.e.tit. Bar.in d.l.si quis ad exhib.de excep.rei iud.

Quid si in sñia dñt ↄdemno C.vel ↄdemno talem procuratorẽ C. an credẽdum sit eos esse ꝑntes.Inn.in c.cum in iureperitus.de off.deleg.& Compost.in c.bonæ memoriæ.de elec. & ibi ẽt qrit an ꝑsumat ꝑ sñia.vbi multa dñt.circa aũt istã materiã Iac.de Are. in l.emãcipatus.de fi.instr. dicit ex hac l.colligit ꝙ si sit lata sñia, &opponat ꝙ lis nõ sit ↄtestata,sed hoc ñ possit ꝓbari,qa acta sũt perdita,satis ꝓbat ꝑ ipsam sñiã.pro hoc fac.l.acta.de re iudi. nam ibi dicit gl.ꝙlicet ꝑ sñiam possint acta circunduci.ergo tenet sententia siue actus.nam iudex debet esse discretus,vt l.j.de off.præf. ꝑto,vt qñ est discretus,si præcipit acta post sñiam.pro hoc e.in ꝑsentia. de renũciatio. Canonistæ tenet ꝙ probari ꝑt de processu. Inn.in c.quoniam contra falsam.de prob.dicitꝙ si est quæstio de recenti,tunc ostenduntur sic intelligitur capit. quoniam contra falsam:alias non.& sic intelligitur hic. pro hoc quòd aliud sit de recenti prob.in auth.hæc constitutio innouat.& ex Iaco.de Aretio.fac.Bal.in c.ij.de feudi cogni.Comp.in c. bonæ memoriæ.de elect.

Nota ꝙ iudex appellationis debet pronũciare primam sententiam iustam scilicet vel iniustam.de quo per Iac.de Are.in l.creditor.§.

tor.§.cum de ſorte.de ſolutio.& l.eos.de ap. debet intelligi vel ꝑ æquipollentia verba.fac.ad hoc l.ſi. C.quod cum eo. & l.præſes. C.de ſen.& inter.om.iu.

An iudex appellatiõis poſſit pronũciare ſnĩam nullam,ſi ipſam reperit nullam.Bar.in l.ſi expreſſim.de ap.& l.qui dã.fami.hercíſ.

Nota ꝙ ſentẽtia appellatiõis dicitur ĩterlocutoria,de quo gl.in Clem.ſi.in ſi.de ap.

Nota quòd cum ſentẽtia pronũciatur nulla, vel iudicium nullum,talis pronunciatio dicitur abſolutoria.vt l.non idcirco.§.cũ poſtea.de iudi.Bal.ibidem.

Pone imperator cõdemnat aliquẽ & filios vſq; ad tertiam generationem,an naturales comprehẽdãtur.Cy.in l.legitimos.de interdic.mat.Bar.contra in l.quiſquis.ad l.Iul.maieſta.& tangit in l.ex facto.ad Treb.& not.in c.quibuſdam.de pœ.

In l.Lucius tenet.§.qui habebat.ad Trebel.paria ſunt ab initio relinquere pro parte, vel relictum ſimpliciter pro parte modificare. h.d.& caſus quotidianus eſt,& fac.ad id quod tota die fit in ſentẽtiis cõdemnatoriis. dicitur enim quãdo aliquis de pluribus delictis cõdemnat̃,Talem cõdemnamus in tãtũ:deinde ſubiũgitur videlicet pro tali delicto tãtum,& pro tali delicto tãtum.nam perinde eſt ac ſi eſſent plures ſententiæ.ar.huius §.& l.ædiles.§.ſi. ff.de ædili edic.

Quidam ꝓmiſit ↄſeruare iudicem indemnem, ſi ſnĩa ferret de iure,an iudex dicatur corruptus. tex. ꝙ ñ in l.ſi quis vxori.§.ſi fugiti,ff.de fur.Bal.in ↄ̃rium.fac.gl.in l.& generaliter.§.cal.& l.j.ad l.Cor.de fal.ſuper verbo ad vocationẽ. nam licet ñ incidat in edictum de calumniatorib⁹,ex eo quia iuſtam dedit ſnĩam tñ incidit in l.Iuliam repetũ.quia corruptus eſt ac ſi pecuniã accepiſſet.ar.l.& generaliter.ĩ prin.quæ corruptela ñ eſt ſine ſuſpiciõe falſi.nec curo ſi ſimpliciter dixerit ſi ſentẽtiã ferret de iure,an addiderit ſecũdum me,quia inſpicio ipſius iudicis incõſtãtiam & timiditatẽ. quæ puniẽda eſt,vt alibi dicitur,extra de exceſ.præla.c.inter dilectos. ſed potes dicere ꝙ quãtum eo caſu quo agitur vt ſnĩa iuſta feratur.& ſic facit ꝙ eſt diffinitiua,an ſit iudici data pecunia,& tũc puniatur.l.Iulia repetũ.aut ſolum ſit ſibi facta promiſſio ↄſeruatiõis indemnitatis,& tũc nullo mõ teneat̃.niſi qa forte poſſet reprehẽdi de incõſtãtia ſeu timiditate nimia. & eſt ratio, qa primo caſu ſibi aliquid eſt,& vere cẽſet̃ corruptus eſſe: ſecũdo caſu nõ, ſed ſolum timiditas improperatur.ſed ſi iniuſtã tuliſſet ſnĩam,nõ diſtinguo inter pecuniæ dationem & promiſſionem indemnitatis,ar.d.l.& generaliter.& not.quòd inter pœnas iudicis dicitur eſſe dolus,l.lex Iulia repet.ad leg.Iuliam repet.Bal.

Quid ſi tabellio legit ſnĩam,& iudex poſtea dicit,ſicut lectũ eſt ita pronũcio,an ꝓinde valeat ac ſi ipſam legiſſet.Bal. in l.hac cõſultiſſima.C.q teſta.fa.põ.& l.iubemus.eo. tit.vt ibi facit teſtator lecto teſtamẽto ꝑ notariũ.& dicit Iac.But.ibi ꝙ ſufficit habere aſſeſſores. ergo q ꝑ ſtatuta ſunt iudices ordinarij,verbũ ſubſtãtiale ſcilicet cõdemno vel abſoluo, debẽt legere, & voce ꝓferre ꝑ ſeipſos:ſecus in interlocutoriis, qa nõ requiritur de ſcripto recitatio.fac.quod no.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de of.procon.Bal.in dic.l.hac conſultiſſima.

Statuto cauet̃ ꝙ ↄdẽnati à 30.lib.ſ.ſtẽt ĩ carcerib.malefactorũ: cõdemnati verò ab inde infra ſtẽt in carcerib.debitorũ:modò quidam erãt cõdemnati pluribus vicibus,ita ꝙ inter oẽs vices ↄdemnatio erat vltra 25.lib.licet in qualibet eſſet minor quãtitas:quæritur quid iuris Bar.in l.vbi fideiuſſ.de ſolutio.& l. ſi teſtamẽto.§.ſi dño.de condi.inſti.& ꝙ debeant tales condemnati ſtare in carcerib⁹ malefactorũ tenet Iac.de Are. poſt multa allata hincinde.

Sentẽtia cõdemnatoria lata ſuper aliquo capitulo libelli generalis,vel pluriũ capitulorũ ſpecificatorũ ñ intelligitur abſolutoria in cęteris capitulis,In.in c.cum inter.de re iu.q dicit ꝙ in libello generali licet dicatur in genere ſuper ſubiectis,&c.tamẽ debet probari,& in illis ꝓbationib.debet ferri ſententia.ſecus in capitulis ſpecificatis, ſm eũ ibidem.primũ eſt verũ mero iure, ſed quo ad effectum de æquitate diſtinguitur.quia aut generalis eſt ꝓſecutio,aut ſpecialis:ſi generalis verũ dicit Inn.ſi ſpecialis,aut ꝑ errorẽ, quia ꝓſequẽs ignorabat habere ius aliud & tũc ñ nocet,vt l.licet.C. de iud.aut ꝑ malitiã cã diuidẽdi vnũ ꝓceſſum in plures, & tunc in omnibus nocet,vt l.de rebus.de arb.ita not. Cy.in dic. l.licet.Item in ſnĩa abſolutoria nõ,quia reſpicit libellum.de infami.l.j.& l.ꝓperandũ.de iud.Bal. vel latius clarificando iſtam materiam dic ꝙ vbi ſunt plura capitula diuiſa vel diuerſa,iudex ſuper vno hodie & ſuper alio cras poterit ferre ſententiã.ſed ſi vna eſt ſententia de expenſis litis,vt c.auditis.de procu.& c.fin. de do.& con.Inn.dicit ꝙ in primo dicto ſentẽtia eſt nulla, quia cõdemnauit,idem ſi ſententia eſt nulla in parte, quia in aliqua condemnauit.Idem ſi abſoluiſſet ſiue fuerit ſentẽtia ordinarij ſiue alterius, vt not.in l.i.C.ſi aduer.rem iudi.& l.apud Celſum.de excep.doli. & l.eos.& l.ampliorẽ.C.de ap.& l.in hoc iudicio,fam.erciſ.& l.i. de ordin.iudic.cum ſimil.Sed contra hoc fac.cap.cum tempore. de arbitris.ſed ſolue vt ibi Ber.Inn.& Hoſt.qa hæc habent locũ ſiue capitula principaliter & ſingulariter petant̃ in eodẽ libello,ſiue petatur magna ſiue plures res,vt not.dic.gl.in d.l.i.C.ſi aduer.rem iud.ibi dum dicit idem in pluribus ↄtrouerſiis,&c.per l.quia tamẽ.de arbi.& in hoc malo hic dicit Inn.ſi verò ſeparatim in diuerſis,tunc quia ſeparati,quaſi plura ↄpromiſſa,&c.non obſt.l.et §.j.de mino.quia nõ loquitur in cã principali,ſed in cã reſtitutionis in integrum,vbi nõ eſt neceſſe ab oĩbus petere ſuper quo reſtitutio eſt indulta,& ſententia valebit ſiue ſit confirmans ſiue ñ nec obſt.l.quædam mulier.ff.famil.erciſ.quia ibi loquitur in cauſa appellationis,vbi licitũ eſt à certo capitulo appellare, nec oportet à tota ſententia appellare: vbi ſententia eſt lata ſuper vno capitulo,à quo non eſt appellatum,valet,licet tota ſententia ñ tangatur.ſecus in cauſa principali,vt omnes in parte condemnando & in parte abſoluendo ſm quod expedit, vt dicta l.qui diem.&l. quid tñ.de arbi.& l.in hoc iudicio.& dic.l.et ſm Iac.de Are.ratio quia ſententia debet eſſe conformis libello,alias eſt ipſo iure nulla.item iudex nõ pt diminuere libellum,nec pro parte officio ſuo fungi.Et circa hoc ſcias ꝙ triplex eſt pars,ſcilicet vniuerſalis,integralis,& reciproca,nã ſi vendico domũ,& iudex ſolũmodo iudicat de ſuperficie,& non de ſolo,ipſo iure eſt nulla:quia non totũ integrale,id eſt,petitũ,de toto integrali nõ pt ipſe diuidere iudicium iuriſdictionis & officiũ ꝓnũciandi debet eſſe indiuiduũ & integrale,ſicut dicimus de teſtamento,cuius actus eſt indiuiduus,l.hæredes palã.ff.de teſta.teſtamẽtũ enĩ dr ſnĩa:ſicut ſnĩa iudicis: ꝑ hoc ff.de admi.tut.l.inter tu.pars verò vniuerſalis eſt triplex pars rei, id eſt quantitas, pars actionis, id eſt actionis in actione generali,& pars libelli:& plures in vno c cumulantur actiones.in prima parte ſententia ipſo iure non valet,vt ſi peto decem,& iudex condemnat in quinque,vt dic.l.j.C.ſi aduer.rem iudi.niſi agamus contra plures in ſolidũ:tunc valet ſententia contra quemlibet ꝓ parte:quia licet quo ad ſingulos ſit ꝓ parte, tamen quo ad diuerſos eſt in ſolidum,vt l.j. C. ſi plures vna ſnĩa. In ſecunda parte qñ ſub vna actione plura capitula ↄprehendunt̃,ſiue vnum capitulũ qualificet aliud, ſiue non,ſuper toto tamen eſt ꝓnunciatum.differentia tamen quædam eſt vbi ſunt duo capitula coęqualia ſiue paria,ſi libellus fuerit generaliter proſecutus,ipſo iure non valet ſententia in parte,l.quid tñ.in prin.ff.de arbi.ſi autem fuerit ſpecialiter proſecutus refert:quia quædã eſt proſecutio ad litis inchoationem,vt litis conteſtatio,quædã ad ꝓbationẽ,vt ſubſequẽtia ad litis conteſtationem,ſi ergo fuerit ſpecialiter conteſtata valet ſententia,& ipſo iure alia capitula ſuper quib.nõ fuit lis conteſtata ↄplecti nõ pt:quia diffinitiua differri nõ pt ſuper eo,ſuper quo non fuit lis conteſtata. ſi aũt fuit lis ↄteſtata gñaliter, ſed poſtea actore patiẽte declarata ſuper vno capitulo, ſi quidem ſequatur ſcilicet ſnĩa,tunc ſpecificè fert̃ in vno capitulo,reſeruato tñ iure in aliis,ſi qđ ↄpetit,valet tñ ſnĩa.ſi aũt eſt ſimpliciter lata,tunc de iuris rigore nõ admittit̃ ſm naturã ſnĩæ, q̃ eſt,vt ſit indiuidua: & ideo de rigore in omnibus exceptio obeſt,l.licet.C.de iudi.ſcilicet de ęqtate,qa in non proſecuta videtur eſſe lata ſententia à diuerſis mediis.Datur replicatio, niſi actor dolo fecerit cã vexãdi reum.vt l.de reb⁹.de arb.& dic.l.licet ꝑ Cy. ſed omiſſio qualitatis circa vnum capitulum non vitiat ſubſtãtiã ff.de pœnis.nõ ẽ rãta vis accidentis,licet dependeat ab ipſa ſnĩa.ſed ↄ̃ fa.qđ no.in l.hoc enim.ff.de ſuſpec.tut.In tertia verò parte vbi plures actiones cumulant̃ in eodẽ libello,& iudex iudicat de vno tñ,dico ꝙ plures libelli cenſentur,& valet ſententia ipſo iure,vt ſi quis cumulat petitoriũ cum poſſeſſorio,l.j.C.de appel.& not. pars reciproca,aut eſt reciproca circa idem iudiciũ, vt minor indiuiſorio, & tunc ñ valet ſententia in parte lata,vt ſi iudex deſignat partem vni,& nõ alteri:ad hoc fac.l.in hoc iudicio,aut ſunt iudicia diuerſa, vt conuentionis & reconuentionis,& compenſationis,& valet ſententia lata in altero:ſed ꝓꝑ iniquitatem iudicis poteſt appellari, vt l.j.in ſi.ff.quæ ſen.ſine ap.reſ.& l.quod in diem.§.ſi rationem.ff.de compen.Bal.de hoc plenè in repertorio quod compoſuit per alphabetum ſuper verbo ſententia. fac.Bal. in l.extra territorium. de iuris.omn.iud.

Sentẽtia interlocutoria pt ferri ↄ̃ abſentẽ,& nõ per cõtumaciã c.auditis.de proc.per In.Iac.But.in l.nec quiquã.§.vbi decretum. de of.procon.& leg.& omiſſum in interlocutoria poteſt ſuppleri:ſecus in diffinitiua,vt ibidem per Inn.

Citatus ad proceſſus nõ eſt citandus ad interlocutoriam: ſecus in diffinitiua,vt in §.vbi decretum.

Nota ꝙ iudex pt in plus condemnare quàm ſit petitum,ſi reperiatur plus deberi.gl.in l.verbum oportebit.de verb.ſig.& incip t pone &c.quod gl.non approbat.

Si iudex eſt incertus quando fert ſententiam an ſit iudex vel eſſe poſſit,an valeat eius ſententia.Bar.in l.multum.de condi.& demon.& l.ſi incertus.de lega.iij.& l.ſed & ſi de ſua.de acq.hær.Bal. in l.falſus.C.de fur.

Nota quòd si sententia quæ est nulla propter defectum iurisdictionis pronuncietur fore aliqua, conualescit, vt in c. conquest⁹. de resc. per In.

Nota ꝙ sñia lata in loco secreto nō publico ipso iure n̄ valet, l. si ꝯsentaneū. C. de sent. & inter. om. iud. & quid si est lata de nocte gl. in l. moræ. de fer. & in c. cōsuluit. de off. deleg. Iac. But. in dic. l. more. & Inn. in dic. c. consuluit, & dicunt ꝙ valet. licet do. Signorolus. in consiliis teneat ꝙ nō valeat, per multa arg. pro & cōtrà.

Nota ꝙ si in sñia dicat̄ talē p̄ntem vel citatum, hoc p̄sumit̄, & si sñia sit scripta in forma actorū, & cōtinet talem fuisse præsentem vel citatū, nō est necessaria alia probatio. ita dicit Spe. in ti. de sententia. §. vt autem. versic. & nota secundum quosdam. vide quod not. in c. quoniam contra falsam. de prob. per docto.

An p̄sumatur pro sententia iudicis? In. & Compos. in c. cum in iurepetitus. de offi. deleg. tenet quòd sic. Host. & alij. in c. quoniam contra falsam. tenet quòd non. Bal. in l. j. C. si aduer. credit.

Quid si iudex existēs domi. facit citari partes ibi vt veniāt ad audiēda sñiam, & iudex ibi tulit ipsis p̄ntibus, an valeat sñia, Gui. de cu. ꝙ sic in l. pen. §. fi. de iusti. & iur. item quid si iudex habet certā sedem in palatio, & fert sententiam in sede alterius iudicis sub eodem palatio, Gui. de Suz. ea. l.

An ex sentētia trāsferat̄ dn̄ium, not. in l. Pomponius, §. si iussu. de acquir. po. & l. nō solū. 4. si mihi. de vsuc. & l. sunt aliæ. de pub. & l. 2. C. commu. vtri. iud. & l. sed & si. §. quæri. de reb. eo. per Bar. & l. si mater. §. eadem. & l. exceptio. de excep. rei iud. & insti. de off. iu. §. fi. & l. Iulianus. de cond. indeb. Bal. in l. ex hoc iure. de iusti. & iu. & in l. traditionem. de pac. vbi etiam dicit de sent. arbitri.

In c. in nr̄a. de proc. In. dicit ꝙ vbi aliquis agit nec petit aliquid sibi, sed petit à iudice fieri, vt puta testamētū rescindi, vel sñiam, vel alia instrumenta, & similia, tunc sententia lata pro vno prodest omnibus, not. in c. super his. de accu.

Quid si aliquis condemnetur tanquam produxerit falsos testes an ista sententia faciat fidem, & præiudicium de necessitate ipsis testibus: & idem quæritur de notario, si condemnatur de falso instrumento, an hoc noceat domino ad quem pertinet hoc instrumentum, Item an sententia lata pro vno absolutoria prosit socio eiusdem criminis, Bartol. de his ponit in l. denunciasse. ff. de adul. §. quid tamen.

In l. j. C. de iur. & fac. ign. no. ꝙ sententia ab excommunicato lata est ipso iure nulla: & hæc exceptio potest opponi in foro seculari. quod intellige in publicè excommunicato. secus si excommunicatio esset occulta. c. pia. de excep. lib. vj. in nouella. & l. si arbiter. C. de sent. & interloc. om. iud. & idem in interpositione decreti. & idem in qualibet auctoritate, vt tut. vel cur. excōmunicatus n̄ p̄t auctorizare. idem in quolibet officio publico. de his omnibus. in dic. c. pia. hoc in publicè excōicato, vel secus vnde habemus ꝙ tabellio occultè depositus tamen conficit instrumenta. notat gl. in auth. de tabel. §. fi. Bal. in dic. l. j.

In l. iusiurādū. §. fi. de iureiur. nota ꝙ interlocutoria dr̄ esse sñia ab obseruatione iudicij, quantunq; absorbeat ius partis. Itē sñia ex mera contumacia lata, vel ex confessione quantuncunque lata post litem contestatam, dicitur interlocutoria. Bart. in l. Titia. de acc. & gl. in l. eatum. ff. si seruitus vend.

An sententia lata pro falso procuratore possit haberi rata, not. in l. si mater. §. hoc iure. de except. rei iud. & l. si tutor. in qui. ca. in inte. rest. non est necess.

Quid si plures erant iudices, & vnus erat absens, & alij p̄ntes tulere sententiam ipso absente, qui postea reuersus vult habere ratam ipsam sententiam, an possit. gl. quam no. in l. 2. de iure fis. libr. x. videtur dicere quòd non.

Sententiæ latæ sine ordine & cā nō est parēdum: secus in præceptis quę n̄ pertinēt ad forum causarum, sed ad authoritatem p̄cipientis. c. ad aures. de temp. ap. & ibi per In. fa. l. Quintus. §. Pomponius. de an. leg. Bal.

An valeat sententia simpliciter lata super re, nō expresse de toto vel de parte. gl. in l. Pomp. §. si is. de proc. Bar. in l. legat. de leg. 3. not. in l. si in rem. de rei ven.

Iudex potest suam sententiam defendere, quia sua videtur interesse. Host. in c. cum contingat. de resc.

Statuto cauet̄ ꝙ si sñia n̄ fuerit lata infra sex menses, ꝙ instantia perimatur, saluo si per actorem n̄ steterit: modò actor fuit ꝓtestatus iudici ꝙ deberet ferre sñiam, & per eū nō staret, & hoc fecit sibi semel tantum: opponitur sibi ꝙ qualibet die iuridica debebat instare, quòd sententia ferretur: an sufficiat semel fuisse protestatum. Bar. ponit in l. Titia. §. vsuras. de leg. 2.

An sñia lata ꝓ vxore ↄ̄ viru ꝗ ꝯuētū qa vergebat ad inopiā. noceat creditoribus viri, & faciat fidē ↄ̄ ipsos creditores: & an sñia lata cōtra venditorem noceat emptori? Albri. in Rub. quæ res iu. nō no. & l. emptor. C. de hære. vel acti. vend. & in repet. l. vbi adhuc. de iure dot. fac. l. sæpe. de re iudic.

Nota ꝙ duo sunt casus in quibus sñia lata ↄ̄ absentem nō citatū valet, primus in l. 2. §. quod de frumētaria. de admi. rer. ad ciu. per. & ratio ibi per Bar. assignatur. secundus in l. ne diu. C. de pœnis.

Quæ sententia facit ius, Cynus in l. leges. C. de legibus.

Nota casus, in quibus p̄t ferri sententia incerta, l. nō possumus. si pars hære. pe. vide Bar. in l. 2. C. de sent. quæ sine cer. quan. prof. & Bal. in l. j. C. de iuris & fac. igno.

An nudū p̄ceptū iudicis liget, Bar. in l. pater. §. Iulianus. de le. 2.

Qualiter memoria alicuius possit damnari, no. Inst. de hęre. qui ab intes. §. per contrarium.

Nota casum in quo sententia non prodest victori, & prodest alteri cuius interest, l. posthumus. §. si quis ex his. de inof. tes.

Sentētia super iurisdictione respectu territorij lata inter partes, non præiudicat domino territorij. In. in c. cōquestus. de fo. com.

Si iudex iudicat vltra suam iurisdictionem, & nihil sit oppositū tenet sentētia: nisi sit error expressus. In. ī c. cū super. de of. deleg.

Nota ꝙ vbi iudex tulit sentētiam quæ ipso iure n̄ tenet, vt ꝯtra ius errore expresso, ꝙ n̄ facit litē suā. gl. ī l. j. ff. de var. & extra. cog.

Nota quòd sententia per errorem iuris emissa p̄nte parte præiudicat ita vt nō possit contrarium probari, l. 2. §. fin. de iure fis. ff.

In l. sicuti. de arb. not. arg. ꝙ si aliquid est cōmissum priorib⁹ vel cācellariis ꝑ statutū vel ꝓmissionē vel reformationē, ꝙ ille q absentat se nō p̄t cōmittere vices suas alteri: qa electa est industria: & ita seruat̄. Itē no. ex l. ista, ꝙ si eligātur tres vel quatuor syndicatores, q̄ debeāt syndicare potestatē, & mō duo ex tribus vel tres ex quatuor volūt absoluere, alius n̄ vult, nā ad hoc vt absolutio n̄ valeat, cōsulitur ꝙ nolens nō pronūciet sed taceat, & hoc nisi caueatur quòd stetur maiori parti. & adde quod no. Arch. 2. q. 2. c. iudicibus. & c. si episcopus. Bal. & not. s̄. de arbitro.

In l. error. de iur & fac. ign. si iudex errauit ꝓnunciando aliter q̄ pronūciare debebat. si errore in sententia expresso, sententia est ipso iure nulla, & si super cōfessiōe fundet̄. l. nō fatetur. de cōfes. etiā si fundetur super ꝯsilio alicui⁹ periti. qa ꝯsiliū n̄ defendit sentētiā ↄ̄ nullitatē erroris expressi. et dico si esset de voluntate partium lata, & esset nulla. nō ob. l. ij. C. cōmu. vtriusq. iud. quia ibi nō loquitur in casu erroris expressi. ratio omniū est, quia ius constitutionis non potest mutari peccato priuatorum, l. quod de bonis. §. j. & l. Seius & Agerius. ad leg. fal. Bald.

An admittatur libellus, dico sñiam nullam, & si qua est app̄tio, Bart. plenè in l. si expressim. de app. & gl. in c. abbate sane. de re iu. lib. vj. Iac. But. l. j. C. quan. prouo. non est necess.

Statuto cauet̄, ꝙ ↄ̄ sñiā nō possit opponi aliqua exceptio, ego volo dicere sñiā nō esse sñiam. an possum, not. in l. tribun⁹. de mili. test. ꝑ Bar. & in cle. j. de sequest. pos. & fru. Bal. in l. 2. C. cōmunia vtriusq. iud. vbi dicit quòd non potest dici nulla ratione incompetentię iudicis, postquam est missa executioni de volūtate partiū.

Quo ordine peruenitur ad restitutionē sñię latę ꝑ falsos testes vel falsa instrumenta, Iac. de Are. in l. j. dom. Macha. de azognidis de Bononia multa & multa dixit in l. 2. C. si ex falsis instru.

Quibus modis subleuetur seu impugnet̄ sñia, gl. & Bar. in l. cās. C. de sent. aduer. fis. lat. lib. x. & hoc vltra casus nota. per Spec.

Nota quòd prætextu exceptionis de nouo repertæ non debet retractari sententia, Inn. in c. dilectus. de resc.

Cum fert̄ sñia ↄ̄ sñiam, de quo per Cyn. & doct. alios in l. j. quan. prou. nō est ne. post eorū dicta Ioa. Cal. in c. inter monasteriū. de re iudi. sic distinguit ſm Ioā. And. aut secūda sñia fert̄ ratione alicuius remedij. puta restitutionis, vel appellatiōis, aut n̄: primo casu tenet secūda, vt in materia restitutiōis vel appellationis. secūdo casu, aut sentētia erat nulla, aut aliqua: si nulla, secunda tenet: nā nō p̄t dici aliquid fieri ↄ̄ illud qđ nullū est, & ꝑ hoc illa prima nō p̄stat impedimētū, vt in regula iur. n̄ p̄stat. si aliqua, aut istę ambæ sñię p̄nt cēseri vt diuersę & n̄ vt ꝯ̄riæ, aut n̄: primo casu vtraq; valebit, & intelligēt̄ taliter, vt nō dicāt̄ ꝯ̄riæ, & se n̄ impediāt. ar. l. quotiens. de reb. dub. & qđ solet dici in l. sed & si possessorem. ff. de iureiu. Secundo casu, aut in instātia tractatum est de virib. primæ, aut nō. primo casu tenet, secunda, l. j. in prin. ff. quæ sent. sine ap. resc. secundo casu aut scienter & dolose fuit hoc omissum ꝑ illum qui pro se habuit primā sententiā, aut nō dolosè sed ignoranter, vel scienter sine dolo tamen. primo casu tenet secūda sentētia, & ita intelligit̄ dictū c. inter monasterium, & ita dicit Hosti. & inducit ꝓ se capitulū cum excep. de exce. dū ibi dr̄ ꝙ est speciale in exceptione excōicationis. obseruandum est ergo in aliis ius cōe. l. ius singulare. de leg. secundo casu non tenet secunda sententia: & ita intelligitur dicta l. dat. Petr. de bellaper. dicit quòd quando ignorāter fit omissio, si iudex ignorauit de prima sentētentia, tunc valeat secunda: sed si sciuit, non, & pro hoc inducit capit. si duobus. extr. de ap. quod non placet Ioan. An. do. Ioā. Cal. & post ipsum dom. Ioan. de casti. multa ponit in dic. c. cum inter monasterium.

In l. j. ff. de Iudic. quidā nobilis litigās mecū, metu illato in iudicem

cem,iudex pronunciauit contra me:an sententia sit ipso iure nulla.videt φ sic,quia metus illatus in iurisdictionē facit actum ipso iure nullū,vt hic.Resp.φ hoc est verū in iurisdictiōe concedēda secus in concessa excercita,vt no.Inn.in ca.innotuit.de eo q fur.ord.sus.pro prima parte fac.φ coactio facta ad sic pronunciandū facit sniam ipso iure nullam,cum videat abesse cōsensus,l.qualē.ff.de arb.ad hoc Respondet φ aliud in arbitro secus in iudice,qa compulsus ad sic pronūciandū,sententia eius tenet.not.gl.xj.q.j.c.4.& ext.de sen.exc.c.j.à contrario sensu lib.6.videt sic dicēdum aut quæris an sententia valeat,adeo φ nō sit necesse appellare,& dic φ non valet.ita intelligant iura pro ista parte allegata.aut quęris an valeat quo ad aliū effectū:& dic φ valet: tamē obstat exceptio seu replicatio,ar.l.si dolo.§.de dol. & ita intelligant alia iura Bal.

50 Nota φ sententia lata per iudicem laicum contra clericum est nulla.Bal.in l.generaliter.C.de episc.& cle.

An sententia lata super inepto libello sit ipso iure nulla.Bal.in l.ius pluribus.& l.manumissiones.de iusti & iur.

Pone apparet sententia lata,sed nō apparet ad cuius petitionē an valeat.Bal.in l.j.C.vt quæ.desi,aduo.iu.sup.

An causa falsa adiecta in sententia vitiet sentētiam.Bal.in l. qui testamento.de excu.tu.

Nota quomodo sententia facit ius inter omnes,no.in l.in omnibus.de lib.agno.

Si sententia est lata super inepto libello & ꝓ actore,qđ erit officium iudicis appllonis.Bal.in l.2.C.de rescin.ven.

Nota φ si procurator fuit litem ɔtestatus, & domin⁹ fuit citat⁹ ad audiēdā sniam.Bal.in l.procuratorib⁹.de ꝓcu.dicit φ snia est ipso iure nulla.fac.quod no.in l.j.C.de sen.& interl.om.iud.

An sententia lata super appllone ab interlocutoria sit diffinitiua vel interlocutoria Bal.in auth.hoc sacramētum.de iuram cal.

An sententia possit ferri pendente commissione.Bal.in l. litigato.de appellatio.

An processus possit ratificari post sententiam latam.Bal.in l. Iuli.qui satis.coga.

An sententia lata super appellatione interlocutoria sit diffinitiua vel interlocutoria.Bal.in aut.hoc sacramentum.de iuram. cal.

An sententia lata super nullitate sit interlocutoria,an diffinitiua.Bal.in repe.l.tale pactum.§.qui prouocauit.de pac.

Sententia præiudicat illi qui scit suam causam agitari.Inn.in c.si cut.de re iud.

Sententia lata me præsente cum certa persona possidente rem meam præiudicat mihi quantū ad possessionem tm̄.Inn.in ca.super.de re iu.& quod no.in c.cum quis.eo.ti.

Sententia nō est mādanda executioni ɔ hæredes defuncti, nisi præmissa citatione.Inn.in c.at qui.alias quia.v.de iud.Ang. in l.oratione.de fer.vide eundem in c.ex ratione.de ap.

An pars sit citanda ad sententiam ferendam.Bal.in l.si ea.C.qui acc.non po.distinguit inter diffinitiuam & interlocutoriam.

Si duo iudices ferant diuersas sentētias,quid iuris.Bal.in l.2.qñ prou.non est ne.Ang.in l.duo.de re iud.& de inoffi. test.l.si pars.

Sententia per quam pronunciatur instantiā fore peremptam,ē interlocutoria.Bal.in l.fi.C.si tutor vel curator interue.

Sententia qua pronunciatur sententiam fore exequendam vel non,sit diffinitiua vel interlocutoria. Bal. φ est interlocutoria.in l.ab executione.quo.ap.non reci.

Sententia lata dilatione pendente non valet,gl.in l.j.ff.de feri.

Sententia lata de nocte an teneat.Bal.in l.casus.C.de testa.

Sententia lata nulla dilatione data est nulla Bal.in l.pen. C.si aduer.rem iud.

An iudex possit declare sententiam suam fac.Bald.in l.hæredes palam.§.sed si notam.ff.de test.

An debeat offerri libellus in causa appellationis.Bal.in aut.hoc sacramentum.de iur.cal.

Præsumit pars citata ad sententiam si snia transiuit in rem iudicatā.doc.in Clem.j.de re iud.sup ver.citatio fra paulū de Leaza.

An iudex in causa ciuili possit ponere pœnam in snia.Ang.in l.debitor.de re iud.& in Spec.de sent.§.j.& c.Raynaldus.de testa.ꝑ Io.And.in nouel.ad fi.

An sentētia lata super possessorio sit diffinitiua vel interlocutoria,Bal.in l.post sententiam.de sen.& inter.om.iu.& de sen.inter locut.Bal.ibidem.

Nota φ in sentētia interlocutoria debet inseri causa absolutionis:aliàs iudex facit litem suam.Bal.C.de iud.aut.post iusiuran.

Si petitur simpliciter sententiam pronunciari nullam,an iudex poterit pronunciare de iniquitate.Inn.in c.cùm contingit.de of.del.in gl.mag.ibi, vel quid si petitur simpliciter rescindi.

Snia debet eē ɔformis libello:qđ debet ītelligi vt no.Bal.ī l.j.C.si plures vna snia.& l.C.de sen.ex breui.reci.& l.fi.C de fideic.lib.Bal.& Alb.ibi,& l.j.C.vt in pos.leg.& Bal.ī l.2.si seuerior,C.đ īfa.

Nota φ si iudex tollit iustā sententiam per metū,aliàs nō facturus,an valeat sententia.Bal.in l.fi.de pœ.iud,qui mal.iud.

Sententia lata pro filiofam.in causa appellationis,si non appareat ipsum fore filiumfamilias,quæritur quid iuris.Bar.in l.fi.§.necessitate.C.de bonis quæ lib.

An sententia interlocutoria possit ferri parte non citata,no.in l.diem proferre.de arb.& l.de vnoquoque,de re iud.vide Alb.in l.nec quicquam.§.vbi decretum,de of.procon.& leg.

An sententia diffinitiua lata pñte reo citato ad instantiam actoris,& ipso actore ñ pñte,teneat Ang.in dicta l.de vnoquoq; φ sic

De sententia lata contra eū qui decessit.Alb.in l.penul.quæ sētent sine app.resc.fac.l.in summa.§.fin.de re iud.& l.de qua re.& l.tam ex omnibus.de iud.fac.quod no.in c.2.vt lite pen.lib.6.per Arch.& 24.q.2.in summa,& l.nulla.de proc. fa.Bal.in l.vnic.§.in prin.de cadu.tol.& in l.edita.C.de eden.in repe.

In quibus casibus valet sententia vtraq; parte absente lata,&qđ in interlocutoria.Ang.in l.si quis libertat.de pet.hæred.

Qaliter res sit exprimenda in libello.Bald.in l.edita.de eden.in.quin.q.princ.& non conclusioni libelli.Bal.in l.hac perpetua. de sent.ex breui.reci.

Nota φ sententia videt habere tacitam causam per relationem ad acta,quæ idem operantur quod causa expressa.Bal.in l.ex morte ad l.Aquil.& C.de erro.aduoc.l.j.secundum Cy.

An sententia lata in causa summaria propriè dicatur diffinitiua Ang.in l.imperium.de iuris.om.iud.dicit quòd non,& l.qui restituere.de rei vend.

Sētentia perimens exceptionē peremptoriā an sit diffinitiua. no.in clem.fi.de ap.Bal.in l.rei iud.C.commin.prog.vel epist.

An sententia imperatoris vel principis teneat sine citatiōe partis,Bal.in l.nec causas.de appellatio.

a ¶De Executione sententiæ[a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Tancredus posuit hanc rubricam post illas suas,de qbus dixi in proxima.¶Ioan.de Deo.libr.Iud.parte.j.ij.& 3.de hoc tract.Rof.de vtroque Vber.& Nep.de Mōteal.vide s.rubr.Alb.Gal.posuit rubricā de executoribus sententiarū.¶Gui.de Suz.ponit 4.rubricas:primò de executione rei iudicatæ:secundò,an det tūc libell⁹,tertiò,qui exequi possint:quartò,de exceptiōibus,q̄ executionē impediunt.De secūdo & quarto vide,qđ dicam ī. de lib. concep.§.nunc dicendū.super ver.25.¶Vidi dubitari circa duos habētes iurisdictionē cārum criminaliū in solidū in certo loco, quorū alter sol⁹ habēs executionē pp id volebat furcas erigere, an id posset altero resistēte?Et fuit terminatū φ posset:& maximè ꝑ l.si ita §.j.ff.de vsu & hab.Nō obstat l.Sabinus.ff.cōi diui.& regula,in re cōi,lib.6.qa hìc ponit,φ executio ñ erat cōis:ergo ei⁹ soli⁹ ē executio,licet exigeret rei signatæ signū:facit ff.đ of.præfe.pre.Afri.l.noiē dñi.ibi,sicut ex clausuris,&c.& C.de athle.l.vnica,li.x.ff.ad l.Cor.de fal.l.eos.& de iure annul.aur.ꝑ totū:& simile ext. vt lite pēdēte,c.j.& cle.de priui,c.2 Repellendus est ergo soci⁹,q nullā iustā habet ɔdictiōis cām,C.de edic.di.Adri.l.fi.Protestari tñ poterit,φ ꝑ id nullū suo iuri,qđ habet ī cognoscēdo,fiat pīudiciū:facit ext.de re iud.suborta.ante fi.& de capel.mo.c.2. ad fi. ad idē ff.de testa.tu.l.idē fiat.de lib.exhib.l.3.§.pe.& de aqua quo. & æst. l.pe.Sed qd si ille nō habet ibi solū propriū,vel ad hoc aptū?Videtur,φ cogi ꝑt habens locū ad id aptū, vt illū vēdat,cū ī executione harū publica & priuata versēt vtilitas.De prima patet,φ publicè interest maleficia puniri,de sen.exc.vt famæ.& ibi cum ɔcord, in gl.4.Illius autem est homines terrere,ne illa committant:& sic ante tempus occurre, C.quando lice.vni.sine iud.se vind.l.j.propter quam causam interdum exacerbantur pœnæ,ff.de pœn. aut facta.in fi.¶Quia verò excusationes pœnarum actum transeuntes facilè à memoria decidunt,per industriam est inuentum illas erigi ad pœnarum memoriam,siue terrorem,prout de monumētis dicitur ff.de condi.inst. quidam in suo Visus etiam fortius imprimit,quàm auditus,Inst.de gradi.affin.& de his vide prin.arboris.De secunda patet:quia ad solatium passorum damna,vel hæredum interemptorum id pertinet:& patet in vtraq;,ff.de pœn.capitalium. §.famosos. & sunt quasi cuiusdam edicti propositio ad delicta terrenda,ff.de var.& extraor.crim.l.sacculari. §.sunt quidam.Is autem,cui competit dispositio finis,habet disponere,quæ pertinēt ad finem,de of.del.c.j.vbi concor.in vi.gl.& ff.de re mil.l.officium regētis.de sent.exc.permittimus.& eodem titulo quoniam.libro vj.Per quod concluditur,quòd deficientis iudicij loco,quo sine alterius incommodo poni possint, poterit habēs locum commodum compelli ad vendendum propter publicam vtilitatem,de qua ff.ne quid in loc.pub.l.j.§.sunt,qui putant. de relig.& sump.fu.l.si quis sepulchrum.ad Syl.l.lege Cornelia,quemamodum ser. ami.si locus.C.in quibus cau.fer.pro præ.lib.accu.l.

VONIAM non sufficit sententiam ferri, nisi & ipsa ex
ecutioni mandetur, vt extr. de re iudi. cùm aliquibus.
& probatur in ipsa rubrica, dum primò dicit de sentē-
tia, & postmodū subiicit De re iudicata, quod execu-
tionem respicit, vt ff. de constit. pec. promissor Stichi. §. constitu-
tio. ideo postquam de sentētia diximus, aliqua de eius executio-
ne dicamus, ostendentes quæ sententia sit executioni mandanda
& à quibus: & in quibus rebus: & qualiter: & post quod tempus:
a qualiter, & quo iure executio petatur: & qualiter impediatur[a].

ADDITIO.

2. ¶ADDE, quòd hæc quæstio fuit inter Regem Maioricarum
& abbatem Anuamæ: & super ea consultus Old. respondit, vt ei
cons. clxj. incip. thema. tale est: cùm materia quęstionum inter Re
gem Maioricarum, &c. vide etiam eius consi. 6. inci. quæstio talis
duo homines.
a Impediatur. ¶Tria prima membra, & quintum fuerunt Tan. Ho
sti. in Sum. de re iud. §. vlt. coniunxit quinque membra.

SVMMARIVM.

1 *Sententia non est executioni mandanda, vbi appellatio fuerit interposita: & si factum fuerit, appellanti fieri debebit restitutio.*
2 *Appellans à sententia, semper est admittendus, etiam si sine causa illam interponat appellationem.*
3 *Appellatione pendente nil est in iudicio innouandum.*
4 *Sententia excommunicationis secum trahit suam executionem: & vbicunque excommunicato sua deneganda sunt beneficia.*
5 *Prælati sententia tenet, quamdiu toleratur.*
Prælatus potest excommunicatum spoliare beneficiis, quę sub ipso habet.
6 *Excommunicato beneficiis spoliato, an, & quo pacto possint clerici, ad quos spectat electio, alium eligere.*

¶Sententia executioni mandanda quæ sit.

1. §. Est autem illa sententia executioni mandanda, quę de iu
re valet, & tenet, & quæ non est per appellationem,
vel restitutionis petitionem suspensa, C. de executione rei iud. le
ge prima, & l. si, vt proponis. & l. fi. ff. de re iud. si cùm nulla. C. in i
teg. rest. postul. ne quid noui fiat, lege prima, ff. ad Turpil. l. j. §. fi. a
lioquin differri debet, donec appellationis, vel restitutionis quæ
stio decidatur, ext. de officio delegati, c. pastoralis. §. præterea. & §.
fi. Si verò suspensa fuerit per supplicationem, executioni manda-
bitur, sed victor satisdabit de eo, quod obtinuerit, restituendo, si
contingat priorem sententiam retractari, C. de precib. Imperat.
offe. auth. quæ supplicatio, Sed & si postulata in integrum restitu
tione, & obtenta, pendente causa presumptio sit, quòd malitiosè
postulata fuerit, mandabitur executioni sententia sub præmissa
1 cautione, vt ext. de in integrum restitutione, suscitata. †Quod au
tem dixi, appellatione interposita non esse sententiam executio-
ni mandandam, verum est: & si factum fuerit, possessio restituen-
da est appellanti: & reuocabitur, quicquid factum est, etiam priùs q̄
de meritis appellationis discutiatur: vt ext. de iureiur. venientes. i
fi. & in præ. §. præterea. & extrà de app. dilecti. & in auth. vt nulli.
iu. circa principium, & ij. q. 6. appellatione. Et hoc dicunt quidam
verum esse, cùm appellatur à sententia ordinarii, vel etiam dele-
gati, cui commissa est causa sine remotione appellationis, vt in p̄.
concord. secus si sit causa, appellatione remota, commissa: quia
tunc appellatio non impedit executionem sententiæ talis dele-
gati, vt in §. præ. vbi quæritur, an commissio obtenta super causa
appellationis interpositæ à sententia eius, qui datus erat appella
tione remota, impediat sententiæ executionē? Frustra igitur hoc
quæritur, si eam sola appellatio impediret. In e. § etiam dicitur, q̄
eo ipso, quòd Papa causam appellationis committit, reuocat iu-
risdictionem prioris iudicis: vt interim executio sententiæ suspē
datur, Ergo à cōtrario prius quàm fiat commissio, primus iudex
potest sua iurisdictione sententiam exequi. ad idem facit eodem
titulo, super eo. in fi. ibi, non illis, sed partibus appellationis reme-
dium est sublatum: hoc est dicere, quòd propter partium appella
tiones iudex non dimittet sententiam exequi, cùm eis fuerit ap-
pellatio interdicta ad idem facit extrà de app. pastoralis. Ideoque
non reuocabitur, quod post talē appellationem factū erit, donec
de appellatione sit cognitum, extrà de dilat. c. j. secundum G. Na.
& P. de Samp. Sed cōtrà ext. de officio delegati, cùm causam, quæ
vertitur. & c. cùm olim. in quibus non fuit remota appellatio, &
tamen non retractatur sine causæ cognitione, quod fit post ap-
pellationem. Dicit G. N. quòd ibi causa fuerat, appellatiōe remo-
ta, commissa: & remotio appellationis operatur, vt non retracte
tur sine causę cognitione, quod fit post appellationem. Tu dic, q̄
quòd remotio appellatiōis, quo ad hoc, nihil operatur: quod fit
pòst, ar. ext. de off. ord. licet vbi appellatio recipitur, licet fuerit in
hibita, & de app. vt debitus. vbi de hoc. Vnde dicitur, quòd aut ap
pellatur à diffinitiua: & tunc statim reuocatur, quicquid fit à quo
cunque iudice appellatione pendente, vt in primis concor. Nec
credo, salua prædictorum reuerentia, quòd tunc remotio appel-
lationis quicquam operetur, vt j. titulo proximo. §. quibus. pro-
pe fi. ibi, ego dico. Sed hoc fit ex virtute & beneficio appellationis
emissæ. Aut ab interlocutoria: & tunc secus, quia pręsumitur pro
processu, vt extrà de appel. cùm in ecclesia. Vnde non reuocatur
sine causæ cognitiōe quod fit post appellationem ab ea interpo
sitam, vt in prædictis contrariis, & extrà de lib. oblat. c. ij. & 3. cum
multis similibus. Et est ratio: quia possibile est, quòd appellatio sit
nulla, vel iniusta, nec admittenda, vt extrà de appellationi. cordi.
§. quòd si appellator. & c. Romana. §. si verò. & §. quòd si. & §. si au
a tem[a]. ¶†Quando autem appellatur à sentētia, semper est admit-
2 tenda appellatio, qualiscunque sit, etiam si sine causa interpona-
tur, vt in præd. ca. Romana. §. cùm autem. à contrario sensu. Item
quia maius præiudicium fit, si diffinitiua executioni mandetur,
quasi post appellationem ab interlocutoria aliquid innouetur.
Alij autem aliter dicere consueuerunt super decr. de consti. cùm
M. in fi. & iunge, quod est j. de appel. §. nouissimè. & §. in quibus,
3 versiculo, verùm quia. & seq. ¶†Sed pone[b]: agebam contra te si
b mul petitorio & possessorio: lata est sententia pro me in posses-
sorio, pro te autem in petitorio: appellaui à sententia lata contra
me: tu verò non appellasti à sententia contra te lata pro me: vnd
peto illam executioni mandari cùm in rem transiuerit iudicatam
tu excipis per decr. de causa pos. & pro. cùm dilectus. quòd execu
tio debet in petitorio præualere: ego replico, q̄ in petitorio non
debet executioni mandari, quia appellatione pendente nil est in
nouandum, extrà de ap. dilecto. & de iureiur. venientes. in fi. quæ
ritur, quid iuris? Resp. distingue, secundum Odof. quia aut senten
tia super petitorio fuit lata pro aduersario meo, ideo quia ego n̄.
probaui me dominum, per regulam illam, actore non probante,
&c. tunc talis sententia non tribuit ius aduersario meo: vnde be-
ne potest sententia super possessorio pro me lata executioni mā
dari: quia non sequitur, absolutus est, quia ego nō probaui: ergo
est sua: quia contrarium potest esse verum: ar. ext. de rescri. olim.
prope finem. Aut ideo, quia ille se dominum probauit, quia for-
tè assumpsit in se onus probandi, licet esset reus, ff. de prob. circa.
& tunc non est exequenda: quia ex quo pronunciatum est rem
suam esse, per consequens pronunciatum est non esse meam, ff.
de procur. Pomponius §. sed & is. vnde obstat mihi exceptio do-
li: quia peto, quod restituturus sum, ff. de excep. doli, l. dolo. & in
hoc casu loquitur præd. dec. cùm dilectus. & prædicta distinctio
probatur ff. de iureiur. sed & si possessori. resp. j. vbi dicitur quòd si
detuli iusiurandum alicui, qui iurat rem suam esse, & postea res p
ueniat ad me, audietur excipiens: si verò iurauit rem meam non
esse, & postea res ad me perueniat, non audietur, quia nō iurauit
suam esse. Sic extrà de causa pos. cùm ecclesia. in fine, vbi canoni-
ci obtinuerunt, non solùm ex eo quòd clerici non probauerunt
plenè suam intentionem, sed quia ipsi fundauerunt intētionem
suam de iure communi, s. electionem regulariter ad canonicos p
4 tinere. ¶†Item sententia excommunicationis secum trahit suā
executionem, & vbique excommunicato sua beneficia denegan
tur, vt extrà de ap. pastoralis. Mandatur tamen quodammodo ex
ecutioni, quando publicatur, vel etiam aggrauatur: quod dic, vt
s. titulo proxi. §. vt autem. ver. verùm quia. & seq. Item etiam aliæ
sententiæ statim quosdam sortiuntur effectus. si enim in ea talis i
fligitur poena, q̄ adimat libertatem, vlteriùs eius testamentum nō
valet, nec etiam ex testamento capiet, ff. de legat. 3. l. j. §. deporta-
tus. ff. de poenis, qui vel. §. quod ad. extr. de hæret. excommunica-
5 tus. §. credentes. ¶†Secus tamen est in his, q̄ ratione officij agit:
putà si est prælatus, & sententiam fert. tenet enim sententia quā-
diu toleratur, 8. q. 4. nonne. 3. q. 7. §. tria. prope prin. ext. de cohab.
cle. & mu. nostra. xix. distin. serui. ff de offi. prætor. l. Barbarius. nisi
fortè lata esset in eum sententia depositionis, vel spoliatus esset
insigniis dignitatis, vt infrà de accusa. §. 2. versicul. & nota, quòd.
& seq.

ADDITIONES.

a §. si autem. ¶libro 6.
b Sed pone. ¶Super finem ponitur hîc iste ver. qui habebatur s. de
pet. & pos. §. j. ver. quid si is. vt ibi dixi.

& seq. tunc enim sententia à tali prælato lata, non tenet, ff. de his, qui not. infa. l. ij. §. igitur. ff. de iudi. cùm prætor. Ex quo autem sententia lata est contrà aliquem de aliquo crimine, prælatus potest illum spoliare beneficiis, quæ sub ipso habet, eo tamen prius vocato: & super hoc sententia contra eum, tanquam super notorio,
6 videtur lata. ¶† Clerici tamẽ, ad quos spectat electio, non eligẽt alium sine superioris licentia, vel nisi eo priùs amoto per sententiam depositionis, seu perpetuæ amotionis: hoc prosequere, secundum Papam, prout not. extr. de accu. qualiter. ij. in gl. quando
a igitur. prope fin.[a]

ADDITIO.

a Prope finem. ¶Mihi incipit, ij. q. vij. versic. incipit, credimus tamen.

SVMMARIVM.

1 *Delegati patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum minorũ iudicum, & subdelegati à delegatis principis, an possint in possessionem mittere.*
Ordinarius, vel delegatus à principe causam alteri committens, quibus verbis vti debeat.
2 *Delegatus simpliciter, seu totaliter vices suas committens, sententiam exequi non potest, cùm nil sibi retinuerit.*
3 *Delegatus à Principe an, & intra quantum tempus possit suam sententiam exequi.*
4 *Iudex secularis an exequi possit sententiam ecclesiastici.*
5 *Executio multipliciter diuiditur.*
6 *Executor merus an possit bene cognoscere de precum veritate, in quibus ei demandatur executio.*
Mera executio implicitam habet cognitionem.
7 *Appellatio ab executore an impedire possit, quin minus exequatur.*
8 *Executio sententiæ an in totum per appellationem suspendatur.*
9 *Appellans ab executione sententiæ an debeat dicere causam, quare appellat.*
10 *Iudex appellationis si confirmet sententiam à priori iudice latam, cuius erit eam exequi.*
11 *Appellatiõe facta ab interlocutoria, si iudex appellationis pronũciat malè appellatum, remittens appellantem condemnatum ad primum iudicem, quis exequetur hanc condemnationem.*
12 *Sententia doctoris cognitionem causarum habentis, per quem executioni mandabitur.*
13 *Condemnatus in vna prouincia an cogi possit in eadem satisfacere.*
14 *Sententiæ executionem petens à proferente, eius officium dicitur implorare.*
Executor esse desinit, qui partes iudicis interponit.
15 *Iudices in causis criminalibus per quos suas sententias exequi debeant.*
16 *Executor sententiæ dubitans de mandato, non tenetur exequi quod mandatur, donec certus fiat.*

¶ Sententia à quibus possit executioni mandari.

a 2. §. Nunc dicendum est, à quibus mandatur sententia executioni[a]. Et certè à iudicibus ordinariis, siue ipsi iudicauerint, siue delegati ab eis, siue etiã arbitri compromissarii, si ipsorum arbitrorum sententia confirmata sit expresso partium consensu, vel tacito, s. dierum decem lapsu, vbi compromissum non fuit aliqua pœna vallatum. hoc probatur extrà de fo. cõpet. si quis contra. ij. quęstione vj. quisquis. ff. de re iud. à diuo Pio. respon. j. & §. sententiam. C. de arb. l. pen. C. de iudic. properandũ.
1 §. fin autem reus. ¶† Quoniam delegati patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum & aliorum minorum iudicum, & subdelegati à delegatis principis, in possessionem mittere non possunt vt ff. de iur. om. iudic. debere. quare ordinarius delegans, in cuius iurisdictione est res petita, vel alia bona condemnati, debet sententiam executioni mandare, vt extrà de fo. compe. sanè si episcopi. & cap. postulasti. C. de præd. mi. si prædium. ff. de censibus, forma.
b secundum Tanc.[b] Io. tamen, & Bar. & alii dicunt, quòd delegatus ab ordinario potest sententiam suam exequi. Innoc. Papa IIII. no. extr. de offic. ordin. cùm ab ecclesiarum. quòd quilibet iudex, siue sit ordinarius, siue delegatus à quocunque, siue subdelegatus, potest exequi suam sententiam per iurisdictionem, quã habet. Ipse quoque no. ext. de ver. sig. dilecto. quòd missionẽ in possessionem ex primo decreto, & etiam ex secũdo, tam in personali, quã in reali actione, potest facere solũ delegatus à principe, vt C. quo modo & quando iud. in authen. qui semel. & l. consentaneum. §. ver. hoc autem. verùm etiam delegat⁹ à quolibet alio. Alij dñt, quòd delegatus ab ordinario, seu ab alio, quã à principe, decernere & pronunciare potest de mittendo in possessionem: sed dare possessionem corporalem non potest, vt in authen. Col. v. de exhib. & introd. reis. §. si verò etiam quidam. Imò ordinarius delegans ipsam dabit, vt ff. de dam. infe. l. iiij. §. duas. extrà de fo. comp. Romana. §.
c contrahentes[c]. de hoc no. s. de i. & ij. decre. & §. restat. & §. nunc videamus. s. de iud. dele. §. sequitur. ver. potest etiam. & in prædi. c. si quis contra. & de offi. deleg. ex literis. & ca. significasti. & cap. seq. & in præd. cap. quisquis. & xj. q. j. peruenit. & ff. de re iudic. à diuo.
d Sed, vt sub tuto procedatur, consulo[d], quòd ordinarius, vel delegatus à principe, causam alii committens, sic dicat:
¶FORMA. Talem causam, & eius executionem tibi committo:
2 & tunc poterit ille exequi, ex quo sibi fuerit demãdatũ. ¶† Quid si delegatus simpliciter, seu totaliter commisit vices suas? sic ipse non potest exequi, cùm sibi nil retinuerit, extrà de offic. delegat.
e venerabilis. ordinarius autem non vult exequi. Dicit Io. de Deo[e] & hoc casu poterit ipsemet exequi: & si hoc non potest, denunciet illud iudici seculari, vt infrà eodem §. versi. sed pone. ij. ibi, sed il
3 lud, &c. ¶† Hoc autem certum est, quòd delegatus à principe potest suam sententiam per se, vel per ordinarium, si maluerit, exeq intra annum, vt in præ. cap. ex literis. vbi de hoc, & cap. significasti. & cap. sequen. & de do. & contu. c. j. & de off. ord. pastoralis. §. præterea. & de eo, qui mit. in pos. cau. rei seruan. cap. ij. & iij. Potest etiam missum defendere, vt s. de j. & ij. decr. §. iam de effectu. versic. & nota. Quòd si ordinarius certus est de illius iurisdictione, tenetur ad mandatum eius exequi, etiam si scit eam contra ius litigatoris latam esse, vt eodem titulo, postoralis. §. quia verò & eodẽ titulo, si quando. & cap. cùm te. ff. de iudic. si prætor. Poterit tamẽ delegato dicere, quòd læsam habet conscientiam: & rogare, ne ipsam cogat exequi: alioquin appellet, extrà de appellat. de priore. & no. extrà de of. delegat. si quando. Si verò dubitat, non tenetur exequi, nisi certus fiat, vt eodem titulo. cum in iure. C. de mandat. princip. l. vnica, extrà de rescrip. cùm contingat. Si autem sciat eã nullam, putà latam à non suo iudice, vel per falsas literas, vel alio modo, vt dixi s. titulo proximo, §. fin. tunc eam exequi non tenetur, extrà de crim. fal. super eo. C. si ex fal. instr. l. iudicati. & in præ, l. si prætor. C. de cond. cau. da. l. ij. Sed nunquid mittet in possessionem rerum, quæ non sunt suæ iurisdictionis? de hoc in præd. §. re-
f stat. ¶† Hoc etiam nota, quòd iudex secularis exequitur sententi
4 am ecclesiastici: & econtrà. quod dic, prout not. secundum Papã, extra de off. ord. cap. j. Quid si mandetur alicui, quòd mihi det possessionem, amoto inde quolibet illicito detẽtore? Dicunt quidã, quòd iste non habet iurisdictionem, nisi super notoriis illicitis, ar
g gumen. extra de offi. deleg. statuimus[g]. Alii probabiliùs dicunt, quòd procedet super non notoriis, iuris ordine obseruato. de hoc, secũ
h dum Papam, extrà de priuileg. cùm olim propter[h]. ¶† Vt autem
5 in hac materia pleniùs instruaris, nota, quòd executio alia mera, alia mista. quæ prosequere, vt no. in præ. c. pastoralis. §. quia verò & ij. q. vj. §. sunt etiam quorum. versic. ab executore. & xxv. q. ij. si non cognitio. Tu tamen vltra illa, quæ ibi no. circa hoc sic distingue: Nam sententia aut est nulla, aut est iniusta, aut annullanda. Si sententia est nulla, vt dixi s. ver. si autem. & hoc coram mero executore opponitur, non cognoscet ipse de hoc: imò supersedebit executioni, referendo negotium superiori, extrà. de re iud. de cætero. & in prę. ca. si quando. Talis enim sententia non est in re exequenda, vt in præ. l. si ptor. ext. de re iu. super eo. xxv. q. ij. si ñ cognitio. Si verò ẽ iniusta, i. cõ i⁹ litigatoris lata, ex odio, vl p imprudẽtiam iudicis, & similia, vt ext. de re iu. cũ Iter vos. & de emp. & ven. c. fi. & hoc coram executore opponitur, nõ reuocabit sententiam, nec de ea

ADDITIONES.

a Executioni. ¶An delegat⁹ Papæ, qui intra terminum sibi statutũ tulit diffinitiuam, illam post terminum exequi possit, scripsi de offi. deleg. de causis. post gloss. in quæst. quis exequitur sententiam latam per iudicem laicum cõ laicũ factum clericum, vel monachũ scripsi de oblig. ad rat. c. vno, super gl. in magna suppletione. ad fi. ADDE, quòd illud, quod ibi scripsit, fuit Oldradi, eius consil. iiij.
b Secundum Tancre. ¶Vbi suprà post princip.
c §. contrahentes. ¶libro vj.
d Consulo. ¶Secundum Ioan. de Deo, vbi suprà, parte j. versi. dicat ergo.
e Ioan. de Deo. ¶Vbi suprà parte 3. ver. pone. quod allegat ibi xj. q. j. de persona. & c. si quis cum clerico. & C. de episc. aud. l. episcopale iudicium.
ADDITIO. Adde versicul. sequent. ibi, hoc autem certum, &c. quòd delegatus principis potest suam sententiam exequi, nisi specialiter princeps sibi executionem sententiæ reseruauerit, iuribus hîc alleg. modò à tempore sententiæ intra annum eam exequatur, in cap. quærenti. extrà de offic. delegat. ita tenet Bar. quicquid dicat gl. in l. à diuo Pio. in ij. col. ver. secundò quæro. ff. de re iudic. & pro hoc alleg. tex. in l. vltim. C. de iudic. Et quid de delegato ab ordinario, an possit suam sententiam exequi, vide Guid. Papæ sing. ccclxix. incip. delegatus. Hen. Ferran.
f §. restat. ¶Ibi nil, sed in §. seq. qui incip. nunc videamus.
g Statuimus. ¶libro vj.
h Propter. ¶Vbi scripsi versicu. portarium. in fin. gl.

de ea cognoscet:quia non est cognitor,sed executor, vt in præd. §.quia verò.imò eam exequetur. In executione enim non quæri tur, an sit iustè pronunciatum,necne,C.de iud.liber.l.j. ff. de iu. si prætor.& C.de execu.rei iud.si,vt proponis.Cæterùm si sit annul landa, putà quia lata est contra contumacem postea probantem iustam causam absentiæ:quo casu ordinarius debet illum in inte grum restituere,vt extr.de re iud.cùm Bertholdus. Delegatus ve rò hoc non potest post sententiam latam,cùm sit functus officio suo,vt ff.de re iu.iudex.& ext.de of.del.in literis.Si quidē hoc co ram executore proponitur,aut ille,qui sñiam exeqt,ē maior illo, qui sñiam tulit : vt si archieps tulit sententiam:& eps,qui iure or dinario ad hoc tenetur, illam exequitur : & tunc executor potest reuocare, quod reuocandum fuerit iure ordinariæ potestatis, vt in præ.l.si prætor.§.Marcellus. Aut est minor: & tunc non potest reuocare,nec cognoscere,sed tātùm exequi tenetur:quia minor magistratus non potest cognoscere de sententia lata à maiori, ff. de minor.minor. Et hac etiam ratione ordinarius non potest co gnoscere de sententia delegati à Principe,quā illius iussu exequi tur, vel etiam eam reuocare,cùm delegatus maior sit eo, extrà de off.dele.c.sanè.& in prædicto §.quia verò.secundum P.de Samp.

6 ¶†In summa etiam no.secūdum Vincen. quòd merus executor bene potest cognoscere de veritate precum, in quibus ei execu tio demandatur,vt xxv.quæstione secunda,& si non cognitio.Me ra enim executio habet implicitam cognitionē, vt ibi probatur. Sed vtrùm sententia iusta sit?de hoc non cognoscet:quia non cō

a gnitio,sed executio sibi demandatur,vt in præd.§.quia verò[a].Tu

7 verò dic,vt s.¶† Quid [b] si ab executore appellatur?Respon. nō

b ideo minus sententiam exequatur:quia ab eo non appellatur, ni si in casibus,quos dic,vt infrà de appellat.§.ij.versiculo v. puta cū excedit modum in exequendo: quod fit, si præcepit fieri missio nem in possessione magnæ rei,cùm sufficeret in modica fieri: vel si in maiori quantitate,quàm sententia continet: vel si ante tem pus exequatur,scilicet ante quadrimestre tempus,vt C.de appel lat.si quis procuratione.quæ prosequere, vt not. C. quorum ap pel.non recip.ab executore. Quòd si appellatum sit ab executore eo casu,quo fieri potest,executio suspensa est:& appellatione re cepta,si res sit mobilis,possessori aufertur,& sequestratur,ei dan do qui in causa appellationis obtinebit. Si immobilis, fructus rei percepit,vel nati tempore emissæ appellationis,similiter seques

8 trantur,re ipsa penes appellantē remanente,vt in ea.leg. ¶†Sed nūquid in totum executio suspenditur per appellationem, an id solùm,in quo modus exceditur?Et videtur,per præ.l.quòd in to tum, quæ generaliter & indistinctè loquitur. & argumentum ad hoc extrà de appel.ad hæc.Si in vna?Respon.dic,quòd si in appel latione exprimitur id,in quo excedere dicitur,tunc in eo solo exe cutio suspenditur,& in alio exequi potest.Si verò dicatur genera liter,appello,quia modum excessisti?,nec dicitur, in quo, tunc ra tione incertitudinis in totum suspenditur.¶†Hinc est,quòd ap

9 pellans ab executione debet dicere causam quare appellat,secun dum Vbert.sicut & iudex debet dicere causam, quare appellatio nem non recipit,ff.de appel.recip.sciendum.extrà de appella.cor

c di[c].Cùm ergo appellatio sit ab executione generaliter prohibita debet causa exprimi,cur ab ea appellatur,argumen.ff.de transact. cùm hi.§.causę.ff. de colleg.illic.l.j.secundum Vber.Sed hoc non habet dubitationem:quia semper causa rationabilis est exprimē da,vbi à diffinitiua non appellatur,extrà de appella.vt debitus. &

10 capitul.cordi.¶†Sed pone,quòd iudex appellationis confirmat

d sententiam[d] à priori iudice latam:quæritur,quis eam exequetur? Dicunt quidam,vt Lauren.quòd primus,arg.extr.de off.dele.insi

e nuante.in fi.& c.pastoralis.§.prætera.Tanc.[e]Io.B.Vin.& Papa di cunt,quòd tantùm secundus,C.de episcop.aud.si quis litigantiū. extrà de re iu.causam,quæ.quia prioris iudicis iurisdictio est reuo cata,vt in præ.§.præterea. & de rescrip.cæterùm.Nam si secund⁹, sententiā infringeret,de causa ab initio cognoscere posset, C. de rebus cred.generaliter.§.& si iudex.& ij.quæstione vj.§.sunt etiā, quorum.in fin. extrà de re iudic. ad probandum.& si necesse esset aliquid etiam addere,& corrigere,in authen.de sanc.episc. §. si qs contra aliquem.ff.ad Trebel.si quis priore.extrà de in integ. rest. ex literis.in fin.extrà de testamen.cap.Raynutius.Et quia ex secū dā sententia datur actio in factum,vt ff.de his,qui no.infa. l. furti. vbi de hoc,& C.de app.eos.resp.j.in fi.quo ergo primus mādabit executioni in eo,qđ auditū est,cū de eo n iudicauerit?Tertii dnt, ꝙ si primus sit ordinarius, ille exequat:si delegatus, tūc scđs exe quatur. Alii dicunt, quòd non refert, per quem fiat: quod dic, vt not.in præd.§.præterea.Do.meus not.in Sum.de appel.§. quis sit effectus.sub§.sed qualiter.quòd primus exequetur,etiam si sit de legatus,dum tñ à principe:si verò sit delegatus ab ordinario, tūc

f ipse ordinarius[f]. ¶†Quid igitur,si appelletur ab interlocutoria,

11 & iudex appellationis pronunciet malè appellatum, remittens

g appellantem condemnatum,in expēsis ad primum iudicem[g]: vt vt ext.de app.vt debitus.quęro,quis exequetur hanc condemna tionem ? quia condemnatum debemus intelligere cum effectu: ff.de re iud.si se.§.condemnatum.Dic,quòd primus.nam secund⁹ est functus officio suo,pronunciando illum malè appellasse:& pri

h mus suus iudex in illa causa remansit,& in aliis[h],extra de appe.cū in ecclesia.extr.de matrim.contra interdict.ecclesiæ contrac. c.j.

12 & ij.quæst.j.notum.& sic obtinuit.¶†Quid de sententia docto ris,qui habet cognitionem causarum, vt C.ne fil.pro pat.conue. in auth.habita.quis mandabit eam executioni?Respon.dic,quòd ordinarius,vt in præd.authen.si quis litigantium,vt suprà in prin

i cip.huius §.[i]Sed nunquid ab illa sententia poterit appellari, & ad quem ? Resp.dic,quòd ad defensorem ciuitatis:sicut appellatur à sententia episcopi,quia parificatur episcopo,vt C.de profess.& med.medicos.quod verum est,si litigatores sunt laici:si verò cle rici,ad episcopū:fm Iulia.Tu dic,ꝙ lex illa,habita,ñ habet locū i.

k distinctè i clericis,vt notať s.đ reo,vers.itē scholaris,& seq.[k]Sñia autem,

ADDITIONES.

a §.quia verò.¶ibi no.hoc Vinc.

b Quid.¶Vltimum ver.Tanc.vbi s.

c Cordi.¶lib.vj.Dubitationem oportet fateri saltem, quo ad Legi stas,qui ab interlocutoriis non appellant: vide, quod dicam j.tit. primo,§.in quibus.super ver.v,

d Sententiam.¶Condemnatoriam,vt j.dicam.

e Tanc.¶Ipse & alii in præd.§.præterea,item ipse Tanc. vbi suprà, ver,sed pone.& Alb.Gal,eod.tit,in prin.

f Ordinarius.¶Plenius de hoc scripsi in apparatu in præ.§.præterea vt ibi dixi super gloss. sed pone. in fi. Vt autem hæc, & ibi scripta clariùs intelligas,nota, quòd hîc & ibi formatur quæstio non in genere,scilicet quis exequatur sententiam latam per iudicem ap pellationis, sed quis exequatur sententiam eius, quæ confirmat primā.& debet hoc intelligi de sententia cōdemnatoria.Constat enim,quòd absolutoria primi confirmata per secundum,non re quirit executionem.Item si cassaret condemnatoriā,siue expres sè absoluat,siue non,certum est,quòd neuter exequetur.Si autē absolutoriam primi iudicis iudex appellationis cassaret,& absolu tum condemnaret,quod eo casu facere debet: vt dixi supra titul. prox.§. vt autem.super ver. in iudice autem indubitatū est, quòd primus non exequeretur quod non pronunciauit,imò executio esset contra ipsius pronunciationem: vnde nō sibi competit, sed condemnanti.Et sic ex quatuor casibus respicientibus propositū qui non sunt plures, vbi non fiat diuisio sententiæ prioris, vel ad illam additio,tres sunt indubitati,scilicet quādo primus iudex ab soluit,siue confirmetur sententia, siue infirmetur per secundam, & sic habes duos casus. Tertius, quando primus condemnauit, & secundus absoluit.Remanet ergo solus quartus dubius, quan do primus condemnauit,& secūdus confirmauit.Et opinio Lau ren.placet Host.hoc casu,quando sine vlla correctione cōfirma ta est,vt s.primus iudex,si fuit ordinarius,exequatur,vel delegat⁹ qui exequi possit: & æquitatem habet hæc opinio, cùm certum sit,quòd lata sententia competebat illi executio,si non fuisset ap pellatum.Cassata igitur appellatione,nonne summa æquitas exi git,quòd executio impedita per illam, reuertatur ad ipsam?Hoc autem fortiùs in criminali procederet, quando primus iudex, à quo fuit appellatum, talis erat,qui habebat ius remissionis peten dæ,per auth.vt nulli iud.§.si verò quis comprehensorum.de quo vide,quod no.in clemen.de re iu.pastoralis. ver.quòd si punitio. in gl sed nunquid.

ADDE Bart.in l.à diuo Pio,in princ.ver.quæro, & reuoco in du bium.ff.de re iud.

g Iudicem.¶Si verò ille non condemnasset,primus iudex non cō demnabit,nisi in fine litis;vt not. j. de expen. §. nunc videndum. versi.quid si iudex.

ADDE episcopum Alex.inc.ex ratione.in xxvij.col.ext.de appe.

h Et in aliis.¶Si est ordinarius.

i Huius §.¶Aliqui legum doctores tenent,magistrum, qui senten tiauit ꝯ scholarē,exeq posse,si scholaris ibi habet bona: qsi ñ hēt bona, vel ñ habet sufficientia,ad requisitionem magistri exeque tur is,in cuius territorio habet bona,vel cuius regimen pertinet cit,vt dicit lex pen.C.de arbit.& ff.de bo.auctor. iud. possi.l. cùm vnius.§.pen.& de re iud.à diuo. ADDE Bart.in d.l.à diuo Pio.ver. quæro:pone.

k Et seq.¶Propriè in ver.sed quid si scholaris.& scripsi in decre. si diligenti.de foro compe.super gl. hîc ergo. Sed si recipiatur opi nio,ꝙ in magistro clerico habeat locum lex, procederet solutio Iulia.Scire debes,ꝙ Legistæ đ hac appellatiōe aliās qrunt.s.si alter

Tex trib.

autem vnius iudicis alter potest exequi, vt ff. de re iu. à diuo. §. j. & extra. de fo. comp. postulasti. & sententia vnius alteri facit fidem, argumentum. 24. qu. j. quisquis. cum suis concor. & 4. q. v. quisqs

13 ¶ † Sed pone: iudex Perusinus condemnauit P. Titio in decem libras, quas idem T. ab eo petebat: à qua sententia non extitit appellatum: processu temporis prædictus T. & P. morantur in curia Romana: vnde T. petit coram Mareschalco curiæ, vt dictam sententiam ex officio suo exequatur: quæritur, an hoc possit? Et dicunt multi, quod sic: argum. pro eis C. de iu. properandum. §. sin autem reus. sed ibi loquitur in sententia delegati, quam ipse delegatus nequit exequi, ff. de re iu. à diuo Pio. in prin. & ext. de fo. com. si quis contra. & in præd. §. ibi, & siue ipse, & c. & ibi, not. per rela. & c. item pro eis ff. de iu. l. argentarium. vbi dicitur, quod condemnatus in prouincia, Romæ cogitur satisfacere. Sed illud obtinet ratione contractus, vt ibi patet, & probatur e. tit. hæres. & extra. de

a fo. com. c. si. & c. Romana. §. contrahētes [a]. Item facit pro eis præ. l. à diuo Pio. in pri. §. illud in sententia delegati, vt dixi, vel arbitri, quam ordinarius debet exequi, non ipse, qui iurisdictionem non habet, vt patet ibi, & s. in princip. huius §. Item pro eis extra. de of. leg. c. ij. sed ibi legatus ad mandatum exequitur delegati. Item facit pro eis ext. de fo. comp. postulasti. sed illud obtinet propter factorum connexi tatem. Eo enim, quod est de crimine condemnatus, constat per consequens, quod est ecclesia priuatus, 81. di. tantis. ext. de accusat. ad petitionem. & de pur. can. cùm dilectus. §. his igitur. Vel ibi is, in cuius diœcesi est beneficium, priùs sententiabit super beneficio, & postea exequetur super eo, vt ibi innuit Ber. in gl. & ita & c. & secundum hoc non tangit hunc casum. Sed ille intellectus non placet: imò ibi is, in cuius diœcesi delinqt, pnūciat super crimine, & etiam super beneficio, quod habet alibi: & alter hanc sententiam exequitur. Item pro eis facit ext. de raptor. ca. j. sed illud obtinet in sententia excommunicationis, nam excommunicatus, vel suspensus ab vno, ab omnibus est vitandus, vt xi. q. 3. curæ. & in præd. c. quisquis. Alij autem dicunt, quod non potest nisi ad relationem, vel commissionem iudicis Perusini: argu. pro eis, ff. de bo. auctorit. iu. poss. cùm vnus. §. is cui. vbi est arg. quod vnus non exequitur sententiam alterius. Sed ille §. recepit hodie aliā declarationem per præ. §. contrahentes. idem videtur no. Accur. ff. si quis in ius vo. non ier. l. ij. §. j. Item pro eis, ext. de offi. or. pasto ralis. §. præterea. vbi videtur, quod vnus iudex se nequit intromittere de sententia, vel processu alterius: sed ibi ille erat delegat' Papæ, qui est maior quolibet ordinario: & ideo nullus de eius processu se potest intromittere, vel cognoscere, nisi Papa: ideo ibi non potest dari absolutio, vel restitui possessio: quia hæc causæ cognitionem exigunt. Prætera ibi mortuo delegato Papæ causa redierat ad delegātem: quare nihil super ea per aliquem poterat quomodolibet attentari, vt ext. de appel. vt nostrum. & de offi. deleg. pastoralis. §. præterea. in fi. §. ad relationē aūt, vel commissionem proferentis bene potest, secundum eos, vt in præ. §. sin autē. Tu dic, quod bene potest quis coram alio iudice executionem petere, non per præmissas rationes, quæ ad hoc non faciunt, vt prædixi, nec prædicto modo non petetur enim iudicis officio, vt factum

14 fuit, sed per actionem in factum. † qui enim agit actione in factū dixit sibi alium obnoxium ex quasi contractu, vnde eum conuenit in figura iudicij, dando videlicet libellum, & litem contestando, vt j. §. breuiter. versi. est & secundum. Porrò si petatur executio sententię à proferente ipsam, tunc imploratur officium eius, vt ff. de rei ven. qui restituere. si enim ipse de sua sententia cognoscet, vt C. quomodo & quando iu. si, vt proponis. j. ff. de re iu. iudex. extr. de offi. d. leg. in literis. & de rescriptis, ab excommunicato. quamuis etiam sibi in hoc possit quis præiudicare actionem in factum proponendo. nam interponēdo partes iudicis, definit qs

b executor esse, C. de edendo, edita [b]. Ex præmissis ergo patet, quod non est relatio, vel commissio necessaria in casu proposito: imò sine eis Mareschalcus poterit sententiam exequi, cum quasi iure actionis petatur executio, vt præmissi. Nec obstat præ. §. sin autem. quia ibi loquitur in eo, qui alterius auctoritate cognoscit. quia debet superiori volenti sententiam illius exequi, referre, qualiter pronunciauit. Alia autem iura, quæ videntur contraria, loquuntur, quando quis exequitur per suos executores. tunc enim non dicitur propriè committere. imò ipse idem dicitur exequi, C. de execut. rei iu. si, vt proponis. ff. de administ. tut. ita autem. §. gessisse. extra. de sentent. excommunica. mulieres. in fi. Sed opponitur contra præmissa. nā aut is, à quo petitur executio, est superior, seu maior proferente sententiam: & tunc videtur relatio necessaria, vt in præ. §. sin autem. Aut par est ei, vel etiam minor: & tunc similiter non videtur, quod debeat de facto partis, vel maioris se intromittere. nā par in parem & c. ff. de arbit. nam magistra. extr. de elect. innotuit. Nec minor magistratus potest cognoscere de sententia maioris, ff. de minor. l. minor autem. resp. j. & §. pe. & xxj. dist. inferior. Sed dic, quod hic is, à quo petitur, non cognoscit, an sit bene, vel malè sententiatum, sed solùm an sit sententiatum. Quidam autem dicūt, quòd cùm sententia, vel præceptum in vno loco factum, petitur alibi executioni mandari, aut is, qui hoc petit, agit actione in factum, vel iudicati, vel etiā iudicis officio: quod pt facere, si iudex illius loci sit iudex condemnati, cùm sit per sententiam prædictis actionibus obligatus, vt C. de execut. rei iu. si, vt proponis. Aut agit ex pronunciatione facta à iudice, qui tulit sententiam de sua sententia executioni mādanda: & tūc oportet pp res sitas in alio loco, quòd officium iudicis illius loci interueniat, & effectui mādet, quod per istum pronunciatum est: & tunc quasi cùm vt mini fier habeat hoc facere, necessaria est relatio eius, qui sententiam

15 tulit, vt in præ. §. sin autem & in præ. l. à diuo. ¶ † Item nota, quod iudices in causis criminalibus sententias suas per executores, qui Carnifices vocantur, exequuntur, xxiij. q. v. non frustra. & c. cùm homo. & talis executor truncando caput, vel membrum condemnati, non peccat: vt ead. q. miles. & c. non est crudelis. & c. si homicidiū. quia non ipse, sed lex occidit, ea. q. dum homo. Si tamen sponte quis interfecit, quem scit à iudice occidendum, peccat, & homicida ē, vt ea. q. cùm minister. & c. seq. & c. cū hō. Sed nec iudex, qui iustè hominem ad mortem condemnat: peccat: quia officia iustæ vindictę bono animo impleri possunt, quomodo iudex & quomodo lex: vt ea. q. officia. & cap. seq. & c. non frustra. & c. si homicidium. & c. de occidendis. & quæst. 4. quæsitum. & capitu. seq. nec scelus committit, nec sanguinem fundit, vt ead. quæstio. iudex. & c. sequen. imò minister Dei est, vt ea. quęst. qui malos. & Deus in hoc placatur, vt ea. causa. q. 4. si quos igitur. Item nota, quod isti executores multis modis appellantur, vt s. de cita. §. sequitur. An autem ordinarius, vel delegatus, qui non potest suam sententiam exequi, possit brachiū seculare inuocare: dic, vt s. de iu. del.

16 §. sequitur. ver. sed nunquid. ¶ † Hoc quoque certum est, quòd si executor dubitat de mandato, non tenetur exequi, quod mandatur, donec certus fiat: extra. de rescrip. cùm contingat. de offic. deleg. cùm in iure. C. de man. princ. l. vnica, xcvij. distinctione, nobilissimus.

ADDITIONES.

¶ Ex trib. iudicib. coram quib. fit vocatio, pronunciat se iudicem, an ab hac sententia possit appellari? Et dubium est Legistarum, qui ab interlocutoriis non appellant, C. quo. appel. non rec. l. ante sētentiæ, Antiqua gl. in l. habita. C. ne fil. pro pa. in fi. mouit dubium non tamē apertè: nec illud soluit. Noua gl. dicit, quod bene: est ratio quam reddit etiam ibi Cy. in ix. q. quia licet sit interlocutoria, nō tamen posset grauamē eius releuari per appellationem interponendam à diffinitiua, & tardè ei tunc contradiceret, ff. qui satisda. cogā. ab arbitro, probatur etiam id per l. apertissimi. C. de iu. facit de app. c. vlt. in fi. libro 6.

a §. contrahentes. ¶ lib. 6.

b Edita. ¶ De hoc satis j. §. breuiter. in prin.

SVMMARIVM.

16 *In executione sententiæ facienda contra maiorem habentem res mobiles & immobiles, & nomina, an sit ordo seruandus.*
17 *Executio an in re promissa fieri possit.*

¶Sententiæ executio in quibus & qualiter fieri debeat.

3. §. Sequitur videre, in quibus, & qualiter executio fiat. Et quidem hoc modo fiet. si enim actum est actione reali, id est, si aliqua certa res sit petita, putà prædium, vel equus, vel domus, mittendus est actor in possessionem rei sibi adiudicatæ, vt ext. de re iu. cùm Bertol. in fi. mandabit enim iudex suo executori, quòd ipsam rem: seu eius tenutam & corporalem posses-
1 sionem det actori. ¶† Quod preceptum in actis curiæ scribat sic ¶FORMA. Talis iudex curiæ talis, exequendo diffinitiuã sententiam à se, vel à tali iudice latam, manu talis notarij scriptam, præcepit tali executori, seu cursori eiusdem curiæ, vt det T. tenutam & corporalem possessionem talis rei petitæ: in cuius rei testimonium P. est eidem T. sententialiter condemnatus. Hoc facto, executor ille mãdatum iudicis exequatur, & iudici referat, quicquid fecit: quod etiam in actis redigatur hoc modo:
¶FORMA. H. talis curiæ cursor, siue executor retulit se de mandato talis iudicis exequendo sententiam ab eo, vel à tali iudice latam, dedisse tenutam, & corporalem possessionem T. talis fundi in tali loco positi, cuius confines sunt tales, in cuius fundi restitutione P. vt dicitur, est dicto T. per eandem sententiam condem-
2 natus. ¶† Si autem personali, vel alio modo actũ sit, fieri debet
a executio in rebus condemnati a, sic, vt primò capiantur mobilia,
b si qua possidet: secundò immobilia b. tertiò peruenitur ad nomina, siue iura, id est ad ea quæ sibi debentur: ita tamen, vt confitentis debitum, non negantis nomen pignori capiatur, vt ff. de re iu. à diuo Pio, §. in venditione. & §. sed verum. & §. pe. arg. ext. vt lite non contest. quoniam. §. fi. in fi. in ver. quid si capiatur. Sed si super rebus capiendis fiat ab aliquo controuersia illa dimittantur, & alia capiantur, quæ sine controuersia sint, vt in prędicta l. à diuo. §. si super rebus & §. sed & illud. Si autem alia bona non habeat, nisi ea, super quibus cõtrouersia mouetur, tunc iudex: qui exequitur sententiam, debet summatim de pprietate cognoscere: & si viderit rem esse condemnati, sententiam exequatur in illa: alioquin rem illam dimittat, vt in ea l. Mandabit igitur iudex cursori, seu executori, vt det tenutam & corporalem possessionem in bonis & de bonis Antonij valentibus centum lib. nomine sortis, & decẽ nomine expensarum, in quibus P. est eidem T. sententialiter condẽnatus, scilicet primò de mobilib. si apparuerint: alioquin de immobilibus: quòd si mobilia, vel immobilia non apparuerint, vel non suffecerint, det, vel suppleat de nominibus, seu iuribus P. prædicti: & hoc mandatum in actis sub eadem forma scribatur hoc modo: FORMA. Talis iudex curię talis vt s. in præ. forma vsque, & corporalem pos. & iunge, in bonis, & de bonis, &c. vt s. prox. forma
3 mandati vsque in fi. ¶† Post hæc executor mandatum sibi factum exequatur: quo facto iudici referat, quicquid fecit: cuius relatio sic scribatur:
¶FORMA. H. talis curiæ. &c. vt s. vsq; possess. T. iunge, de ĩ. scriptis bonis P. pro cẽtum lib. nomine sortis, & decem nomine expẽsarum: in quibus, vt dicitur, dictus P. ipsi T. est per eandem sententiam condemnatus, scilicet primò de vna culcitra & duobus linteaminibus: vel de tali vinea in tali loco sita cuius confines sunt tales: & sic de singulis rebus. Qualiter autem fiant venditio rerum ex causa iudicati assignatarum, vide s. de primo & secundo decre.
4 §. nunc dicamus. vers. illud autem. & sequen. ¶† Sed & si alia sententia fuerit in procuratorem, executio tamẽ fiet in bonis domini, si habuit à dño mãdatũ: si verò sine mãdato litigauit, tunc fiet i
c bonis pcuratoris c. Hinc est, quòd tutor, & curator & actor municipũ vel syndicus, non videntur sine mandato litigasse: ideoque in bonis pupilli, minoris, vel vniuersitatis, fiet executio, ff. de re iud. l. si
5 se non obtulit. in prin. & §. j. & 2. ¶† Quid d si vniuersitas est de-
d bitrix, nec est in vniuersitate qd possideatur, nũquid tenẽtur oẽs ad cõtributionẽ? Respon. dic. quòd sic, vt no. ff. qd cuiuſ. vni. l. j. §. qui-
e bus e. & ar. ff. de cen. cũ possess. ff. de ali. & ci. le. l. 4. ff. de colle. illici. l. j. resp. j. hoc plenè prosequere, put not. secundum Papam, extr.
f de sentent. excommun. grauẽ f. Itẽ qd si vniuersitas dissoluat, nũquid quilibet poterit partem suam petere? dic quòd sic, ff. de colleg.
6 illicit. l. j. 2. & 3. vbi de hoc. ¶† Quid si procurator ecclesiæ ratione contumaciæ condemnatur in expensis? not. Papa Inno. extrà vt lite non contest. c. j. in fi. quòd in bonis ecclesiæ fiet executio: secus autem esset, si pcurator falsa instrumenta produceret, vel aliam fraudem faceret. Quid si ex facto simulato sententia fertur nunquid fiet executio? de hoc s. de confess. §. nunc videndũ. ver. de facto. Et scias, quòd quòd cùm simul petitorio & possessorio agitur, siue ab eadẽ parte, siue à diuersis actum sit, siue simul, siue diuersis temporibus agi cœperit: primò est sententia super possessorio executioni mandanda: & hoc, si simul latę sint: secus si diuersis temporibus. quod dic, vt extrà de cau. possess. & propri. cùm dilectus. & meliùs suprà de petit. & possess. §. j. versicu. vt autem. &
7 sequent. ¶† Sed quid, si procurator malitiosè ante sententiam appellat, & ide coondemnatur in expensis: vt extrà, de appellationibus. vt debitus. Respondeo, voluit dominus Papa Clemens IIII. lumen iuris. quòd executio fieret in bonis procuratoris, & quòd ipse procurator de sua bursa solueret, & non dominus: argu.

ADDITIONES.

a Condemnati. ¶Quærit Gui. de Suz. vbi s. in fi. vlt. respon. an debitor condemnatus in pecunia, instante creditore pcisè cogatur pecuniã soluere? qd videtur, quia inuito creditore, &c. ff. si cert. pet. l. 2. C. de solut. manifesti. dicit, quosdam hoc tenere. Ipse afit teneri cõdemnatum, si dbet pecuniã, ad id teneri: alias secundũ ordinẽ, qui sequitur, satisfiet creditori, dicẽs, quòd ptiosiora dabuntur i solutum iuxta formam auth. hoc nisi. C. de solut. Hic est etiam sciendum, quòd Albe. Pap. tractauit quæstionem statuti Papiensis, quo cauebatur, quòd omnis debitor pecunię, etiam hæres, in pecunia soluere teneretur. Solutionem eius non vidi. Et quia etiã d hærede loquitur, vid. qd dixi s. de instru. edit. §. fi. super versi. nunc dicamus. Aliam quæstionem, quæ tendit ad idem, formauit Cy. de statuto suæ ciuitatis Pistoriensis, per qd non recipitur beneficium cessionis, in præ. auth. hoc nisi. quoniam etiam in soluta dimisit. Papien. autem allegat pro statuto, quòd ipsius verba seruanda sunt, & nõ calumnianda: & in dubio verbis est standum, & generale generaliter intelligẽdum, etiam si per quàm durum: & maximè, cùm locorum rectores iurant illa seruare: quia à periuriis cauere debẽt. Ad contrarium allegat, quòd generalia verba statuti ñ tollunt bñficium speciale, illius mentione ñ facta, ff. d leg. 3. vxorẽ. §. felicissimo d ver. oblig. l. doli clausula. ff. d leg. 3. l. si qs. in pri. Quicqd loquant statuta, pacta cõtrahentium, vel renũciationes ipsorũ, si debitor sibi tuitionem cõ carceres parare possit, vel carcerum mansionem si perhorrescit, venire oportebat ad remedia pius inuẽta, de quibus hic sequitur. ADDE, vt per Panor. cons. 22. inci. in qstione Dominici. ij. lib. & Fe. cons. 58. vbi tenet, quòd valet pactum, quòd non liceat cedere bonis.
b Immobilia. ¶Non obstat C. de his, qui ad eccle. confu. l. fi. §. cùm autem. vbi præponunt immobilia: quia ibi non põderatur ordo, vt ibi not.
c Procuratoris. ¶Id est, illius, qui dixit se procuratorem.
d Quid. ¶Iste ver. & sequens ad literam fuerunt Alb. Gal. sub Rub. de syndico: vt pleniùs intelligas Rof. q. 23. de vniuersitate castri, quæ habebat causam, putà vbi fiebat forum: itẽ vias publicas, theatrum, fontes, & flumina, si non defenditur: quæritur, an creditor sit mittendus in possessionem illorum bonorũ, an verò vniuersitas illa debeat bãniri? Istud et tractatum inuenio post Iac. Bal. sup §. quibus. statim allegato, de legat. j. ff. quod cuiusque vniuers. Est tamen in solutione concordia, quòd si castrum habeat forum, vel i aliquod in eo, vel prata, theatrum, domus, vel prædia, quòd in illis fiet missio, & creditor pro iure suo possidebit illa, vt ibi, & l. ciuitates. eo. titu. Si verò castrum habeat vias fontes, vel flumina: quia ista sunt vniuersitatis, quo ad vsum, non quo ad proprietatem, & non, quo ad hoc, quòd vniuersitas sit domina, in his missio non procedit: sicut nec datur possessio planetarum, Solis, Lunæ, vel venti. Hinc est, quòd si quid fiat in viis publicis, remouetur, ff. de via publica, l. j. Vnde si talia, & non alia inueniuntur, poterit communitas, vel vniuersitas illa secundum statuta banniri, dummodo fiat citatio per præconem, secundum authentic. qua in pronuncia. C. vbi de crimine agi opor. licet dici possit non esse de iure est tamen de consuetudine ciuitatum: non tamen per id bannientur singuli, nec singulorum bona possidebimus, ff. de rerum diuis. l. in tantum. §. j. de in ius vocan. sed si. §. qui manumittitur. sit patẽs ratio in his missionis non faciendæ: quia cùm missio ex primo decreto possessionem det: & ex secundo decreto dominium, si passus missionem est dominus, vel saltem dat cã vsucapiendi, ff. de dã. infe. si finita. §. Iulianus. & hæc in his haberi non possunt, concluditur missionem in his non procedere. Fatentur tamen vtrique, quòd castrum vniuersitatem habere non potest, arg. ff. de leg. j. si hæres. 2. §. vicis. C. lib. xj. de fundis lim. l. quicũque. ff. ad Treb. omnibus. ff. de re. du. l. ciuibus. Quæstionem autem prędictorum huic vnitam, an admittatur volens partem vniuersitatis defendere, breuiter posuit s. de defen. post prin.
e §. quibus. ¶Idem Vber. de Bo. qui vltra l. qui potest facere. quam alleg. ibi gl. ff. de reg. iur. inducit l. si locus. in fi. ff. quemad. ser. ami. ad idem de sta. mon. ea quæ. ver. illorum.
f Graue. ¶Vide de hoc, & aliis ad materiam infrà de censib. §. 2. ad finem.

argu.ad hoc ff.ſi quis ius dic.non obtem.l. vnic.nec enim ītelligi
tur ei dominus mandaſſe,q̄ malitias adhibeat Hinc eſt,p̄curator
non debet calumnioſam actionem proponere:quod ſi fecerit,ſi
repeteret ſumptus à minore,arg.C.de inoffi.teſt.ſi pater.2.prope
fi.ff.de his,qui.vt indig.Polla. ff.de adminiſt.tut.ſine hærede.§.pe
nultim.Poſtquam enim procurator agere incipit,& factus eſt do
minus litis,ſi cōtumax ſit,vel aliquid malitioſè agit ipſe tenetur,
& de dolo punitur,vt in prædicta l.ff.ſi quis ius di.non obtemp.ſe
cus ſi ab initio ipſe mandatum occultat:quia tunc dominus con-
demnatur,vt ext.de appell.ſępe.in prin.Item ſi procurator inter-
rogatus,reſpondet ſe neſcire,quæ ad cauſam pertinent, condem
natur in expenſis,s̄.de procurato.§.j.verſic. item quod omnino.
8 ¶† Sed pone lite conteſtata cum tutore pupilli nomine, tutor
contumaciter abeſt,propter quod fertur ſententia contra ipſum
quæritur,vtrùm mādabitur executioni in bonis eius,an in bonis
pupilli? Et videtur,quòd in bonis eius arg. ff.ſi quis ius dic.nō ob
tem.l.j.non enim conuenitur pupillus ex dolo tutoris,niſi in quā
tum factus locupletior eſt,ff.de adminiſt.tu.l.fi.ff.de reg.iur.neq̄
interdum. ad idem.ff.de re iud.ex contractu paterno,ff.de procu
ra.l.qui aliena.§.procurator.ff.ad leg.Aquil.proinde.§. ſi procu-
rator.ff.de excuſ.tut.l.2.§.tutor.Argum.contrà,quòd ī bonis pu-
pilli,omnia enim iura hoc dicunt,pręſertim cùm ſe non obtulit,
C.quando fiſcus,vel pri.l.propterea.ff.de re iu.ſi ſe.ad idem ff.de
tribut.l.procurator.contumacia enim nocet pupillo ab initio:er
go multò fortiùs ex poſt facto, ff. de bo.autoritat.iu.poſſi.ſi mi-
nor.SOL.Dicunt quidam de æquitate,quòd in bonis tutoris:alij
contrà,& veriùs:quia poteſt eſſe minor cōtumax.Hinc eſt,quòd
reſtituitur,ſi ob hoc ſententia lata ſit contra eum,ff.de minor.mi
nor ſi quaſi.Si tamen tutor dolum,vel culpam commiſerit in nō
veniendo,ipſe tenebitur,ff.de eui.ſi ideo.Pupillus tamen poterit
reſtitui,C.de iu.properandum.circa fi.& vide s̄.de contumacia,§.
a cum dicamus, verſ.ſed nunquid minor.[a] ¶† Item pone, ad peti
9 tionem creditorum datus eſt curator hæreditati iacenti,quia hæ
rès inſtitutus eam repudiauit:actum eſt cum curatore,& tandem
condemnatus eſt,& ſententia in rem tranſit iudicatam: poſt hoc
quidam hæreditatem illam adiuit ab inteſtato inuentario per eū
confecto:& demum præfatus curator citatur ſuper ſententiæ ex
ecutione:ſed hæres ſe opponit,quaſi ſua interſit,dicens ſe reſpō-
dere paratum:quæritur,vtrùm curator excuſetur, quo minus ex
ècutio contra eum fiat?Et argument.eſt quòd nō, ff.de in ius vo-
can.neque.§.j.extrà de in integ.reſtitutio.ſuſcitata,cùm enim iſte
non veniat,vt defenſor vocati,excuſari non debet. Argumentū.
contrà:quia hæres paratus eſt docere, quòd ad eum pertinet: &
ſic perpetuò adire poteſt,C.de iure delibe.ſi curator, ff.de appel-
lat.à ſententia.extrà de reſtitut. veniens.2.extrà de re iu.cùm ſu-
per.C.de non numer.pecuni.ſi cui.C.de accuſa.l.2.& hoc verius
dicetur.Finitum enim eſt curatoris officium,ff.de tut.& cur.datis
ab his,curatorem. Vnde non eſt cum eo amplius agendum, nec
ratione ſui,nec ratione rerum,vt C.quando ex facto tut, vel cur.
l.j.& ff.eo.poſt mortem.ad idem C.quando fiſc.vel priua.l.j.
10 ¶† Quid ſi ſententia lata eſt contra defenſorem, qui ſe litis de-
fenſioni obtulit,nunquid mandabitur executioni ſine alia ſentē-
tia cōtra fideiuſſores,qui promiſerunt, de iudicato ſoluendo?Et
b videtur,quòd ſic,ff.iu.ſol.l.j.C.de vſur.rei iu.l.fi.[b] ff. de re iu.à di-
uo.§.item quid dicemus. ſciunt enim reum eſſe in cauſa, vnde ſi-
bi deberet ſententia præiudicare,ff.de re iudica.l.ſæpe.§.j.Nam &
ſententia lata contra hæredes,extenditur ad alios poſſeſſores, ff.
vt in poſſeſſ.le.circa.ad idem ff. de leg.2.cùm filius.reſp.j.ff.de cri.
expil.hære.l.antepenult.& ff.fa.erciſcund.hæredes,§.idem.Item
obligauerunt ſe de iudicato ſoluendo:vnde ſi non mandaret̄ ſen
tentia executioni,ſed expectaretur alia contra eos non videren-
tur de iudicato rei,ſed de ſuo promiſiſſe:quod eſt falſum.Item v
na ſententia eſſet alterius litis initium: quod eſſe non debet. Ar-
gumentum.contrà.quòd non præiudicet.nam ipſi non ſunt cō-
demnati,ff.de poſtul.Imperator.C.quorum appel.non rec.ab ex
ecutore.& ſententia contra fideiuſſores lata,ſtipulatio non com
mittitur,ff.iu.ſol.l.judicatū.§.2.& facit ff.d̄ adult.l.denunciaſſe.§.
fin.ff.de iuriſdictio.om.iud.& quia. C.res inter alios ac.per tot.ff.
de tutel.& rat.diſtrah.alterius.C.de lib.cauſa,l.final.C.de fideiuſ-
ſor.authentic.præſente.Item reſtituto minore non videtur fide-
iuſſor reſtitutus,ff.de iniur.l.iii.§.ſed vtrùm.C.de fideiuſſor.min.
l.ſecunda. Super hoc dic,quòd aut eſt fideiuſſor in contractu: &
tunc ſententia contra eum lata non præiudicat fideiuſſori: imò
ſibi dabitur libellus,ſi reus ſoluendo nō eſt, vt in iuribus pro hac
parte inductis. Aut eſt fideiuſſor in iudicio: & tunc ei præiudicat,
c & in bonis eius executioni mandatur [c] ſine alio libello,vt in aliis
d iuribus prædictis: & vide infrà de dol. & contumac.§.reſtat.ver-
11 ſiculo,ſed pone [d]. ¶† Quid ſi filiusfamiliàs ob delictum condē-
natur, nunquid fiet executio in paternis bonis? vel nunquid co-
getur pater ſaltem dare curiæ legitimam filio iure naturæ debitā,
aut alimenta,quæ filio præſtare tenebatur? Et videtur, quòd ſic.
nam filio ſuccedit curia,cuius bona propter crimen publicum pu
blicantur,vt ff.pro ſocio,l.actione. §.publicatione.ff.ſoluto mat.
ſi marito.Sed conſtat bona patris eſſe filij,vt Inſtit.de hære.qual.
& differ.§.ſed ſi Conſtat etiam filium in bonis patris habere legi-
timam,ff.vnde lib.ſcripto.in fine.C.de inoffi.teſta.quoniam 2.ex
tra.de teſta Raynaldus. circa medium: & ſic à patre alimenta de-
beri,vt ff.de liber.agno.ſi quis à liberis.reſponſ.j.C. de alen.liber.
l.fina.j.diſtinct.ius naturale.extra.de infan.& lang.expo.capitulo,
vnico. Vnde videtur, quòd pater ſoluet condemnationem, &
tam legitimam,quàm etiam alimenta curiæ dabit: alioquin hoc
ad commodum filij penes patrem remanebit:tum quia inde ale-
tur:tum etiam,quo ad ſpem ſuccedendi:quoniam bona patris ad
filium venire debent,vt in præ.§.ſed ſui.& ff.de libe.& poſthum.
l. in ſuis. & ſic per conſequens maleficia impunita remanebunt:
quod eſſe non debet,ff.ad l.Aquil.ita vulneratus.prope fin. extr.
de ſenten.excommunicat.vt famæ. Sed dic contrà ſcilicet quòd
condemnationem non ſoluet.nam ſiue filiusfamilias ex contra-
ctu,ſiue ex delicto condemnetur, non tenetur pater pro illo, niſi
in quantum factus eſt locupletior,ff.de iudi.tam ex ↄ̄ctibus. ff.de
nox.act.& ſi condemnatus.Inſtit.eo.titulo,in fi.ff.de pecul.licet.
§.ex cauſa.& §.ſed filius.Hinc eſt,quòd pater, qui non conſenſit
nominationi filij, non tenetur de illius mala adminiſtratione, vt
C.lib.x.de decur.filios. ſi enim patre condemnato ſubuenitur fi-
liis,vt ff.de bo.dam.l.fina.§.ſi plures.& C.eo.l.fina. ff. de minor.l.
3.§.ſed vtrùm.in.fi.§.frater.de pœnis,crimen.ergo filio condem
nato ſubueniendum eſt patri:cùm par ratio ſit hincinde,ff.ad leg.
Aquil.illud. præſertim vbi ipſe nec deliquit,nec delinquenti con
ſenſit,ext.de conſtit.cognoſcentes.extr.de his,quæ fiunt à malo.
par.capitul.quæſiuit.C.de pœn.ſancimus.extra.de renuncia.niſi.
§.perſonæ.ad idem C.ne ex delic.defun.l.vnica. Item legitimam
curiæ dare non cogetur:imò etiam peculium filij ſibi non aufer-
tur,C.de bo.præſcrip.l.3.Præterea legitima non debetur filio,ni-
ſi demum mortuo patre:vt probatur & not.C.de ſacroſanct.ecc.
authen.ſi qua.& C.de epiſc.& cler.Deo nobis.§.hoc etiam.nec fi
lio contra patrem competit actio propter eam,vt no.ext.de teſt.
e capitulo,Raynutius. in gloſſa.retinebunt,&c.[e] Imò poſſet pater
omnia bona ſua in mari iactando filium legitima defraudare, vt
notat.C.de inofficio.donation. l.j.Alimenta quoque curiæ non
dabit: quia nec pater indiſtinctè tenetur ad illa,vbi filius operari,
vel aliàs ſibi ſufficere poteſt,vt in prædicta l.ſi quis à liberis. §.ſed
ſi filius.

ADDITIONES.

a Minor.¶Alb.Gal.fertur.diſputaſſe quæſtionem,quæ incipit, Ti-
tius conueniebat pupillum,ſc.de matre, quam maritus pupillo ī
ſtituit tutricem in minus ſolenni voluntate: & ſic non valuit da-
tio,C.de confir.tut.l.2.nec fuit confirmata,nec renunciauit Vel-
leiano, & ſecundis nuptiis,nec fecit inuentarium,quæ obtulit ſe
defenſioni pupilli.nec prædictis interrogata & lis conteſtata eſt,
& contra eam,vt tutricem, lata ſententia, quæ contra pupillum
pronunciata fuit nulla,vt debuit,C.in qui.cau.in integ. reſtitu. ſi
tutor.& de tut.qui non ſatiſd.l. §. dubium. an actore petente fie-
ri poſſit executio contra matrem? Et tenet quòd non: quia non
fuit in dolo,licet errauerit in iure,ff.de petit. hære. ſed & ſi.§.ſed
ſcire.Nec poteſt dici falſa tutrix,quo ad titulum de fal.tuto. cùm
veritatis primordio adiuuetur. ff.de legatis ij. cùm filius.§.ſi hæ-
res.Item actor fuit in culpa,q inquirere debuit de p̄dictis,an fuit
confirmata,& an inuentarium feciſſet: de ſe ergo conqueratur,
ff.de fideiuſſorib.l. Titius & Seius.Item dato,quòd fuiſſet falſa tu
trix,eſſet orta contra eum actio ex edicto,quod cum fal.tu.ff.eo
dem titulo, l. nouiſſimè. in principio. ergo ad extraordinarium
auxilium non recurretur,ff.de minor.in cauſa.& de Carbo.edil.l.
cùm ſine.
ADDE,quòd Bar.ſuper hoc verſi.& præcedenti aliter loquitur ī
l.ſi ſe obtulit.de re iu.ideo ibi vide.
b L.final.¶Multùm plenè tractauit hanc quæſtio.Mar.de Fan.ſu-
per hac l.& Odoffred.concordes videntur,vt infrà dicam: & vi-
de, quod dicam de iniur. & damn. dat. & ſi pignora.libro vj.in ij.
gloſſa.
c Mandatur.¶in defectum,ſecundum Mar.& Odof.per l.fi.ff.d̄ eo,
per quem fac.eſt.
d Verſ.ſed pone.¶Ibi de fideiuſſore iudicio ſiſti,hîc de fideiuſſore
iudicatum ſolui:& hi differunt,vt in gl.præ.
e Retinebunt,&c.¶Vide,quod ſuper ea dixi.

ſi filius.& §.parens.Præterea legatum alimentorum non deſiit đ
beri,licet legatarius condemnetur,ff.de ca.dim.eas.& l.legatum.
de ali.& cib.leg.ſolent.§.debebit.& l.is cui.Imò deportato lega-
ri poteſt,vt ff.de his,q̃ pro non ſcri.hab.l.3.& argu.86.diſt.paſce.
Quidam tamen dicunt,ꝙ legitima ad curiam perueniet,vt C.de
bo.damn.l.deportatorum.& hoc duntaxat poſt obitum patris:a-
limenta verò ſtatim,vt ſic ille tanquam malè meritus in exēplū a
liorum publica egeſtate laboret,vt ff.de poſ.bona fides.reſpon.j.
a ſn ſi.Sed primum verius[a]. ¶†Quid ſi is,contra quem fit execu-
12 tio,nolit rem reſtituere?Reſpondeo:manu militari eſt ei auferē
da:& alia etiā remedia dantur.qđ dic,vt s̃.đ primo & ſecūdo đcre
to,§.iam de effectu.ver.& no.ꝙ ſi miſſus. Quòd ſi ñ inueniantur
bona in iuriſdictione iudicis ſententiam,exequentis,tūc fit re la-
tio ad iudicem,in cuius iuriſdictione ſunt bona cōdemnati,vt ip-
ſe per res & facultates condemnati ſententiam exequatur, C.de
iu.properandum.§.ſin autem reus.ff.de re iu.à diuo.in principio,
& ext.de foro competen.poſtulaſti.& c. Romana. §. contrahen-
b tes[b].quæ relatio fiet per epiſtolam hoc modo:
13 ¶FORMA.† Talis iudex[c] tali iudici ſalutem in domino.Cùm ĩ
c cauſa,quæ inter P.& T.olim ſuper tali perſonali actione verteba
tur,pro T.ↄtra P.diffinitiuam ſententiam duxerimus promulgan-
dam,nos eam volentes ex officio noſtri debito debitæ executio
ni mandari ſecundum iuris ordinem,ipſius P.bona diligenter ex
equi fecimus & perquiri. Verùm nullis ibidem eius bonis reper-
tis,ꝓ certo didicimus in iuriſdictione veſtra ipſi' aliqua bona fo-
re.Cū igitur ad vos ſm iuris ordinē ſit huiuſmodi relatio faciēda
prudentiam veſtrā ſolicitè depræcamur,quatenus eandem ſentē
tiam ad ipſius T.petitionem in miniſteriū iuris ꝑ res & facultates
condēnati curetis exequi,prout decet.hæc ꝓbanť in præ. cōcor.
14 ¶†Quid ſi ſententia lata ſit ↄ monachum,in cuius bonis fit exe
d cutio?de hoc ĩ.de ſtatu.mon.[d] in ſumma.Et no.ꝙ in exequendo
ſentētias,& alia,ita deferēdū eſt maioribus perſonis,ꝙ iuſtitia nō
pereat,ext.de of.đleg.ſanè 3.q.9.c.ſi.ext.de ſta.mo.ea q̃.ꝓpe prĩ,
Sed ſi executor formā ĩ exequēdo ñ obſeruat, fas eſt ſibi obiice-
re manus,vt C.li.x.de iure fiſ.prohibitū.Qualiter aūt is,cui man-
datur.ꝙ alicui đ bñficio ꝓuideat,mādatū apoſtolicū exequeť,vi
15 de s̃.đ act.ſeu pe,§.ſuꝑ actionib.¶†Sed pone.ꝙ debitor ſit ↄdē-
natus,nūq̃d fideiuſſor poterit ↄueniri?Dicit Vber.ꝙ ñ ĩtra tp̃s ad
ſoluēdū ſibi datū,ar.C.de vſu.rei iu.l.fi.§.fi.ſed pòſt ſic,ar.ff.đ pig.
grege.§.etiam.& §.ſeq.& hoc de iure veteri,ſed de iure nouo ali-
e ud eſt,ſm eum.Quid[e] ſi capiatur nomē debitoris, ipſe verò ne-
gat ſe debitorē,vt no.in præ.l.à diuo.§.ſit quoq;.& C.q̃ñ fiſc. vel
16 priua.l.j.& 3.¶†Quid ſi ſnīa debet executioni mādari ↄ minorē
habentē res mobiles & immobiles,& nomina,nū quid ſeruabitur
ordo?Dicunt quidam,ꝙ ſic:alij ↄ.per l.ff.de reb.eor.qui ſub tuto.
f vel cur.ſunt,magis.§.ñ paſſim ibi.vel in nominibus,&c.[f] ¶Quid
ſi debitor habet tantùm præbendam,vel redditus,nū quid poteſt
capi in cauſa iudicati?Reſpon,ſic,ff.de re iu.cōmodis. C. quæ res
pig.obli.poſ.ſpem.ext.de fideiuſ.c.2. Si autem ↄdemnatus habet
alia bona,non fiet executio in ſtipendiis,C.de execut.rei iu.ſtipē
17 dia.¶†Quid ſi habet tātum feudum?dic,ꝙ fructus illius poſſunt
capi in cauſa iudicati,arg.ff.de leg.2.peto.§.j.& vide s̃.de primo &
ſecundo decret.§.reſtat.& §.videndum.Quæ exceptiones admit
tantur poſt ſententiam contra executionem, vide s̃.de exceptio.
§.dicto. Vtrùm in re promiſſa fiat executio , licet promiſſor velit
ſoluere intereſſe,no.ĩ.de fruct.& intereſſe,§.viſo.verſiculo,item
dicimus.

ADDITIONES.

a Primum veriùs.¶Huic quæſtioni congruè coniungitur quæſtio
Albr.Gal.extra opus,de vxore Titij condemnata ad decem quæ
mihi debebat:qualiter fiet executio æquè, cum nihil habeat ext.
dotem,& in dote fieri non poteſt, quæ conſtante matrimonio à
marito peti non poteſt,C.de collat.l.tot.& C.ſi conſt.matri. dos
ſol.fuer.l.vna:nec in alimentis:C.de execu.rei iu.l.ſtipendia.& q̃
res ob.poſſunt,lege,ſpem eorum.Non obſtat l.commodis.ff.de
re iu.quæ loquitur,cùm is,contra quem fit executio, nihil aliud
habet in bonis.Item cùm mulier eſſe debeat in obſequio mariti,
de operis lib.ſicut,ergo debet ali.Videtur ergo,quòd nomen ac-
tionis de dote, quod habet mulier in caſum diuortij, capiatur in
cauſam iudicati:nam ſpe futuræ actiōis quis donare poteſt, C.de
dona.ſpem.ff.de hær.vel act.ven.l.nomina.vel illud nomen ven
datur pro eo,quod haberi poteſt:& in pretio fiet executio, ff. de
con.fur.ſi ſeruus.ad l.Fal.in quantitate.§.j.res enim tantum valet
quantum vendi poteſt,ff.ad l.Rho.de ia.l.2.§ ſi nauis.
ADDE ad quæſtionem Spe.quæ ſcripſit Barto.in l. cùm filius.de
verb.oblig.& in l.ſi finita.§.ſi de veſtigalibus.& quæ ibi poſui , ff.
de dam.infect.
b §.contrahentes.¶lib.6.

c Iudex.¶Inhoneſtè præponit ſcribentem pari.
d De ſta mona.¶in q.ij.
e Quid.¶Hic incipiunt ver.Alb.Gal.& durant vſque ad vltimum.
f Nominibus,&c.¶Dicit Alb. Gal,quod eſt verius.

SVMMARIVM.

1 *Sententia poſt quod tempus ſit executioni mandanda.*
2 *Sententia in criminibus lata,poſt quod tempus ſit executioni mandanda.*
3 *Executio ſententiæ in ſeruum latæ differri debet,donec domino rationem red-diderit.*
4 *Executio ſententiæ differri debet,dum quis de ſuo crimine per cōfeſſionem eſt confeſſus.*
5 *Venditio rerum pro pignore captarum poſt quod tempus fieri poſſit.*
6 *Delegatus non poteſt ſuam ſententiam poſt annum exequi.*

¶Sententia poſt quod tempus executioni mandetur.

1 4.§.Videndum reſtat,† poſt quod tempus ſenten
tia ſit executioni mandāda.Et qui-
dem in perſonalibus regulariter poſt quatuor menſes & non añ,
ext.de off.de leg.quærenti.ext.de ſent.& re iu.quod ad conſulta
tionem.C.de vſu.rei iu.l.2.& l.fi.in prin.ff.de iu.ſi debitori.Inter-
dum tamen quadrimeſtre tempus,cauſa cognita,arctari poteſt &
elogari,inſpecta qualitate & quantitate cauſę,& perſonarum,&
locorum,& temporum,vt in præ.c.quod ad conſultationem.&
ff.e.l.2.Si verò ſine iuſta cauſa fiat illius temporis abbreuiatio,ſup
pletur illud tempus condemnato legis beneficio,vt ff.eo.l.4.§.ſi
a quis[a].In reali verò actione ſi non eſt appellatum à ſententia,nec
reſtitutio poſtulata,ſi res illa ſit præſens eſt ſtatim poſt decendiū
executioni mandanda: quoniam tunc tranſit ſententia in rem iu
dicatam,vt Inſt.de offi.iud.in prin,ext.de elec.cùm dilect.extr.de
2 teſtam.ſignificauerunt.¶† Porrò ſententia in criminibus lata,q̃
non eſt per appellationem, vel per in integrum reſtitutionē,vel
per ſupplicationem ſuſpenſa,ſtatim poſt decem dies eſt executi-
oni mandanda,2.q.j.ſicut ſine.C.de pœ.cùm reis.de pœ.diſt.j.A-
dam poſt culpam. aliàs eſt ſub c. fleat.niſi incontinenti exceptio
probanda obiiciatur,ext.de teſti.veniens.2.ver.cùm igitur.& ex
tra.de reſtit.ſpoliat,literas.& niſi cùm princeps ex iracundia tulit
b ſententiam[b],C.de pœnis,ſi vindicari,& 6.q.3.cùm apud.vbi de
hoc,¶Item cùm ſententia lata eſt contra mulierem prægnantē,
differtur executio vſque ad tempus partus,ff.de pœn. prægnan-
3 tis.¶† Item ſi lata eſt in ſeruum,differtur, donec reddiderit do-
mino rationes, C.de bo. proſcri.l.2.¶Item differtur,quando in-
4 ſula eſt à Principe aſſignanda,vt 2.q.6.§.biduū.¶†Item differť,
cùm quis eſt de crimine confeſſus,vt C.de cuſto.re.l.2.Argum.
ↄtrà,ꝙ etiam poſt decendium non ſit executionis mandanda,ni-
ſi poſt 30.dies,vt in præ.c.cùm apud.ſed illud intellige iuxta præ
miſſa.Sed & ante decendium poteſt executioni mādari, in eo ſci
c licet caſu quando non poteſt quis appellare in notoriis[c], vel q̃ñ
quis eſt confeſſus, vel teſtibus conuictus, & argumentis ſupera-
tus,vt 2.q.6.§.ſunt etiam,quorum.quod dic,vt no.ext.de appel.
d Romana.§.ſin autem[d].& c.cùm ſpeciali.§.porrò.¶Cæterū in ꝑ-
ſonali actione confeſſo currit tēpus à die confeſſionis, vt ff.đ cō
feſ.certum.§.fi.in criminali verò nequaquā,vt ff.đ cuſt.& exhib.
reo.ſi confeſſionib.q̃ñ ibi eſt ſententia neceſſaria,vt 2.q.j.nos in
5 quenquam.extrà de conſti.eccleſia. ¶†Sed quando fiet vēditio
e rerū pro pignore captarum?dicit Azo[e],ꝙ poſt quatuor menſes,
ſicut

ADDITIONES.

a §.ſi quis. ¶Dicit Gul. quòd in multis partibus non ſeruatur hæc
dilatio quatuor menſium.
b Sententiam.¶Seueriorem,quàm iura præcipiant.
c Notoriis.¶Ratio huius dicti patens eſt:quia cùm decem dies dā
tur ad deliberandum,an appellare velit,vt patet 2.q.6.in anterio
rum.quæ eſt lex in auth.Col.4.de appel.& intra quæ tempora.in
prin.cùm certum ſit,hunc appellare non poſſe,ad quid fieret hęc
expectatio:bene facit ff.ad Velle.ali quando.§.fi.cuius caſum viđ
in prin.decr.vbi periculum.de elec.lib.6.ad idem ff.de acq̃uir.hæ
re.cùm hæres.§.ſi,Et per prædicta ſoluitur alia quæſtio, an ſi ſen-
tentia ſic intra decem dies executioni madetur , & poſtea etiam
intra decem dies appelletur, an locus ſit reuocationi executionis
per decr.non ſolùm.de appel.lib.6.de quo enim executio differ-
ri non debuit,vt s̃.patet, licitè factam propter notorietatem per
appellationē præcedentem,vel ſequentem,reuocari ñ poſſe pri
mum patet de appel.c.cùm ſit.& c.peruenit.& c.conſuluit, adde
latiùs per Old.conſ.18.
d §.ſin autem.¶lib.6.
e Dicit Azo.¶Cuius ver.in Sum.e.tit.§.pe. quem etiam ponit Tā.
vbi s̃.verſicul.penult.ADDITIO.Adde ad verſiculū, ibi, & not.

sicut olim fiebat post duos: & hoc, cùm capiatur ex diffinitiua sententia, ff. de re iu. debitoribus §. fi. Si verò ex interlocutoria, expectandum est fortè per annum, vt C. de præscr. 30. vel xl. an. si quis emptionis. § fi. de hoc s. de primo & secundo decr. §. iuxta. Vel per biennium ī pignore quæstionali, vt C. de iure do. im. l. fi. Vel iudex ex suo arbitrio hoc tempus diffiniat, cùm nō sit diffinitum à lege, vt ff. de iure delib. l. j. §. fi. ext. de offi. deleg. de causis. Vel detur ī solutum actori, sm T. put tradidi s. de primo & secundo dec. §. nūc
6 dicamus. ver. actio igitur. & seq. ¶† Et nota, q delegatus post annum sententiam suam exequi nō potest: intra sic: quod dic, vt ext. de offi. deleg. quærenti.

ADDITIO.

¶quòd deleg. &c: quòd delegatus Principis potest suam sententiā exequi, dummodò à tempore sententiæ intra annum eam exequatur: ita tenet Bar. quicquid dicat glo. in l. à diuo Pio. in 2. col. ver. secundò quæro. ff. de re iu. & pro hoc alle. tex. in l. vl. C. de iudi. Et quid in dlegato nō à principe, an exequatur suam sententiam, vide Car. Zabar. in c. si quis contra. ext. de for. com. Hen. Ferran.

SVMMARIVM.

1 *Executio qualiter in facto consistere dicatur.*
2 *Auxilium actori vincenti qualiter prodatur.*
3 *Actio iudicati ad quid sit vtilis.*
4 *Executio in actione in factum qualiter, & quando peti debeat.*
5 *Actio iudicati ordinarium auxilium est, iudicis verò officium extraordinariū.*
6 *Litem ex lite oriri iura abhorrent.*
7 *Actio iudicati, siue in factum, ex sententia dari censetur.*
8 *Exceptio dari dicitur ex sententia interlocutoria.*
9 *Iudice appellationis confirmante sententiam primi iudicis, an detur actio in factum ex prima sententia, aut secunda.*

¶Sententiæ executio qualiter, & quo iure petatur.

a 5. §. Breuiter dicendum est, qualiter, & quo iure sententiæ executio petatur, sup quo aduocati[a] multum errare consueuerunt. Solent enim petere sentētiā sū executiones p actionē in factū descēdentē ex re iudicata: & malè nā qlibet victor habet duo auxilia, s. iudicis officium, & actionē iudicati. Si verò vult executionem petere, petat hoc iudicis officio, & sine libello: quia executio in facto consistit, vt probatur subtiliter ff. de re iu. à diuo Pio. per totam l. & fit ibi summaria cognitio, cū de capiēdis pignoribus disputatur, vt in eadem l. §. si super rebus, nec debet tunc iudex iudicis partes assumere, sed solùm executoris, vt C. de exec. rei iud. l. fi. vt proponis. nec libellus admittitur, vt
b s. de lib. cōcep. §. nunc dicendum. ver. xxv.[b] Sed si proponeretur actio, iam iudex cognosceret in forma iudicii, & desineret esse ex
c ecutor[c], vt C. de eden. edita. ibi, speciem futuræ litis, &c. & C. quomodo & quando iu. auth. qui semel. ext. de offi. deleg. cùm super. Aliud est enim causæ cognitio, & aliud executio, vt xxv. q. 2. & si non cognitio. & hoc est, quod dicit lex, Ius dicentis officium latissimum est. nam potest in possessionem rei iudicatæ mittere, ff. de iurisd. om. iu. l. j. & l. iubere. Et q hoc iudicis officio expediatur, expressim est ff. de rei ven. qui restituere. in prin. & facit C. de exec. rei iu. l. 2. Hinc est, q ab executore non appellatur, vt s. nunc dicendum. versi. quid si ab executore. Et hoc etiam tenet Vbert. de
d Bo.[d] q officio iudicis petatur. nā secūdū eū, tūc agit pro sententia exequēda, nō vē: ilāda, C. de exec. rei iu. l. ij. ff. de minor. l. minor annis C. de ap. l. si p. ff. de re iu. l. 4. §. ait ptor. & §. seq. & quia boni ptoris est lites minuere, ff. si certū pet. quidam. ext. de rest. spol. fre
e quens. resp. j.[e] ¶† Si quæras, quō executio ɔsistāt in facto? rñd. qa
1 iudex pignora capit, & postea distrahi iubet. C. de exe. rei iu. l. 2. & fi. in qua executione nec actio pponit, nec lis ɔt. nā si hoc esset iā lis ex primę litis materia oriretur: qd lex abhorret, C. de fru. & lit. ex. l. terminato. & ext. de ver. sig. cū olim. ff. de re iu. si se non obtu
2 lit. §. ait prætor. C. de agr. & cen. litib. ff. pro soc. l. fi. ¶† Est & secūdum auxilium proditū actori vincenti, scilicet actio iudicati, quę
f aliàs actio in factū ex re iudicata nūcupatur[f]: de qua fit mētio ff. de re iu. l. in iudicati. C. de vsuris rei iu. l. fi. C. de cōpens. l. ex cā. C. de reb. cre. l. actori. Qui autem agit iudicati, aduersarium suū ciuiliter obligatum sibi ea sentētia, & ex quasi ɔtu dicit, vt ff. de pec. licet. §. antepenultim. Sic cum conuenit & ab eo in forma iudicij dando libellum & litem cōtestando petit, vt probatur subtiliter ff. de petit. hære. l. item veniunt. §. cùm prædiximus. & ff. de pcur. si procurator. ff. de re iu. miles. §. 2. ff. de pecul. sed si damnum. § fi. ff. de minor. denique. §. sed vtrùm. ff. de iureiur. duobus. §. penul.
3 ¶† Sed dices, ad quid ergo fuit actio iudicati vtilis? Respondeo, certè quia per eam petuntur vsuræ centesimæ, & ipsa sors, si actor hanc viam elegerit, C. de vsur. rei iu. l. fin. C. si plur. vna senten. l. i. Quòd autem hic sint duæ viæ, patet ff. de re iu. si prætor. in prin. hoc etiam patet ex ipsis rubricis. nam tit. de sent. est in C. quia ex sententia aliquando iudicati agitur, aliquando officio iudicis executio postulatur: in ti. verò de re iu. tractatur de actione iudicati, vt eodem tit. l. j. in titulo autem de except. rei iudicat. tractatur de
g exec. quæ fit iudicis officio, secundum M. de Fan.[g] hoc etiam pa
4 tet ext. de sen. & re iu. in ipsa rubrica. ¶† Alb. Pa.[h] autem dixit, q
h peti debet executio actione in factum, vt C. qn ex fact. tu. l. j. vbi videtur, q dandus est libellus, & actio iudicati, siue actio in factū, quæ ex re iudicata oritur, proponenda est, C. de iur. & fact. ignor. l. j. in fi. vbi dicitur, si ex sententia, id est, ex actione, quæ ex ipsa sententia oritur, conueniri cœperis. Ad idem C. de re. cre. actori. & ff. d pig. grege. §. si cū defensore. in fi. ff. d re iu. miles §. iudicati actio
5 In his. n. legib. dixit, non posse officium iudicis intentari: † quia actio iudicati ordinarium auxiliū est, iudicis verò officium extra-
i ordinarium[i]: ad quod recurrendum non est, quādiu superest ordinarium, ff. de minori. in causæ. & ff. d eden. quædam. & bene facit ad hoc ff. si mulier ven. nom. in pos. esse dic. l. j. §. j. Sed ad prædictas leges, in quibus dicitur executionem esse petendam per actionem in factum, sic potest responderi: quia illud impropriè dicitur, quasi dicat, agendo actione in factum, & super ea sententiam obtinendo, fiet executio mediante ipsa sententia super actione ī
k factum lata[k]. ¶† Sed, secundum eum, quæritur, qualiter pronū
6 ciabit iudex in hac causa? Respondeo, pronunciabit, sententiam debere executioni mandari: quo facto, nisi reus pareat iudicatis, mandabit eam executioni ex officio suo: prout traditur s. §. sequitur. Sed contrà: quia sic res in infinitum abibit. nam sic poterit ab hac sententia appellari, sicut à prima. & qualibet alia. C. de transa. fratris. C. de ped. iu. placet. 2. q. vj. omnis oppressus. & c. ad Romanam. sic lites ex litibus orirentur: quod tamen esse non d bet, vt s. & sic nullus erit litium finis. Sed ipse respondet, q sentētia est de
l executione[l], & pars executiōis: ergo ab ea appellari nō pt, nisi modus excedat, vt s. §. ij. ver. qd si ab. Tertij dicunt, q si is, p quo lata est, petet eius executionē, tūc nō dabitur libell⁹, vt C. de exe. rei iu. ordo. Si verò is, qui ei successit, eā petit, agēs ex sentētia, vel etiam conuentus

ADDITIONES.

a Aduocati. ¶Prouinciæ meæ & Thusciæ, dixit Mart. de Fa. super l. ordo. C. de exec. rei iu.
b Ver. 25. ¶Et vide, quod ibi dixi ante fi. & in fi. ibi vide, qd teneat Specul. & quid tenuit dominus meus Azo.
c Executor. ¶Vide s. §. nunc dicendum. versi. sed pone: iudex. vltra medium.
d Vber. de bo. ¶vt refert Homobo. l. j. C. de iur. & fa. ignor. hoc tenuit contra Alb. Pa. de quo sequitur, in publica disputatione do. Ia. de Salerno.
e Frequens. respon. j. ¶lib. vj.
f Nuncupatur. ¶Vnde dixit Homobon. vbi s. quòd inter ista duo contentio de nomine pertinacibus est relinquenda, C. de consti. pec. l. 2. ad fi. Decem autem, quæ in hoc requirunt, numerat Rof. vbi s. in prin. quæ per positiones patent infrà de sentent. & re iu. ver. actor ergo.
g M. de Fa. ¶cuius fuit totum, quod præmissum est, exceptis tribus versiculis, vbi de Vber. loquitur: & eius etiam fuit responsio, quæ sequitur, vt ibi dicam.
h Albe. Pap. ¶& Rof. ibi, qui in tota vlt col. hanc materiam prosequtur, præmittens formam libelli in actione hac, & demū obiiciendo, & soluendo, plenè ruminat hunc casum.
i Extraordinariū. ¶Hoc verum, qn imploratur per beneficiū restitutionis ab ecclesia, vel minore: & vide s. de off. iu. §. j. vers. sed opponitur. In quantum verò duplicatur auxilium, dicebat Roff. interesse vestra habere plura auxilia, etiam si alterum inutile sit, ff. d serui. ei fundo. d lib. leg. l. 3. aliàs 4. in fi. Vnde filius in potestate pteritus habet duo auxilia, vnū ex iure ciuili, aliud ex ptorio, C. de lib. præter. l. fi. addebat Gui. de Suz. vbi s. resp. j. in fi. ff. ne vis fiat ei qui in possess. mit. l. 3. in princi. vbi missus habet interdictum, & si ne interdicto iudicis officium: est simile de rest. in integ. c. 2. lib. 6. & de appel. concertationi. e. lib.
k Lata. ¶Verba Mar. de Fa. respondentis ad l. pen. C. de arb. sic iacebant: impropriè loquitur, quasi agendo actione in factum & per officium iudicis obtinendo sententiam, faciet arbitrium mediante sententia sup actiōe in factum lata executioni mādari. Nescio ad quid hæc implicatio fatenti, q agi possit vtraque via, licet in p eligendo sit discordia: vñ Gui d Suz. in l. j. C. de iu. & fac. igno. dat optionem victori. allegat C. de exec. rei iu. l. 2. d vsur. rei iu. l. etiā. l. 2. idem, vbi s. respon. i. in fi. sibi tamen plus placet officium iudicis de iure & consuetudine.
ADDE Alexan. consi. l. 3. lib. sed vide Roman. consi. 174.
l Executione. ¶Dixit Al. Gal. clarius, quòd sententia est de executione sententiæ principalis, & pars, &c.

conuentus ſucceſſit ꝯdemnato:tunc quia poſſit dubitari de ſētē
a tia,dabitur libellus,i.petitio [a]:non tamē cū magnaſolēnitate fiet
iudicium.Idem fortè poteſt dici, cùm petitur executio ſentētiæ
ab eo,qui ſucceſſit ꝓferenti eam,C.de re iu.l.geſta.ff.de iu.mor-
tuo.& l.edictū.& idē,qñ petit̃ executio ab alio iudice,non ab eo
q ipſam tulit,vt ſ.e.ti.ver.ſed pone:iudex.de hoc,vt j.de lib.con.
7 §.nūc dicendum.ver.25.¶† Sed cùm ex ſententia detur actio iu
dicati,ſiue in factum,vt ſ.& C.de re iu.l.j.& etiam exceptio,vt pa
tet C.de arbit.l.cùm antea.& ff.de exce.rei iu.per totum, quærit̃,
an & ex ſententia interlocutoria,& quæ auxilia pro ea ſeruanda
dabuntur?dic,ꝙ actio in factum,vt hîc dicitur,C.de reb,cre,acto-
ri.Nam ſi datur ex iuramento,prout ibi dicitur,multò fortiùs ex
iuſſu iudicis: & facit C. de re iu. ſi pecuniā.nam ex ſola ꝯfeſſione
datur actio,C.de cōfeſſ.l.j. trāſiuit enim interlocutoria in rem iu
8 dicatam,vt extrà de elect.cùm dilecti. ¶†.Datur etiam ex inter-
locutoria exceptio,ff.de neg.geſt.ſin autem.§.ſi quocunque mo
do.tamen ibi loquitur in diffinitiua.ad idem ff.de re iu.quod iuſ-
ſit.quia ſi ex ea datur actio,multò fortiùs exceptio,ff.de ſuperf.l.
l.j.& quòd detur actio & exceptio,probatur in præ.l, cùm antea.
Item etiam præceptum confeſſo factum executioni mandatur,
& ex eo actio naſcitur,ſicut ex ſententia, C.de exec.rei iu.l.fi.ſ.d
9 re iu.§.poſtremò.¶† In præmiſſa autem actiōe in factum,dicūt
quidam referre,an in ſentētia ſit cā adiecta:& tunc datur actio ex
primo contractu:an non,& tunc datur actio in factum,argum.ff.
de iurei.l.ſi duo.§.l,ſi quis iurauerit.¶Sed pone,appellatum eſt à
ſententia:demum iudex appellationis eam confirmat: quæritur,
ex qua ſententia detur actio in factum,an ex prima,vel ſecunda?
Reſpon.de hoc tetigi ſ.§.nunc dicēdum.ver.ſed pone,ꝙ.Vtrùm
autem iudex poſſit confeſſo præcipere ſub pœna,ꝙſoluat:dixi ſ.
tit.prox.§.ſpecies.ver.ſed nunquid.& vide,quod no.j.in tràcta.li-
bel.in tit.de re iud.ver.porro. Vtrùm actio iudicati detur procu-
ratori,no.ff. de procur,ſi procurator. Item an detur contra eum,
not.e.tit.Plautius.

ADDITIO.

a Petitio,¶Vide,quod ſcripſi poſt.In.de iu.quia V.in gl.ſcias,ꝙ cā.

SVMMARIVM.

1 *Executio ſententiæ per legitimam appellationem impeditur,aut cùm appellatione pendentead arbitros itur.*
2 *Poſtulatio reſtitutionis in integrum an impedire poſſit ſententiæ executionem.*
3 *Ordinarius an poſſit ſententiam exequi in rebus extra ſuam iuriſdictionem poſitis.*
4 *Condemnationis exactio differtur,donec debiti exiſtat conditio:ſecus in tabulis conditionalibus exhibendis.*
5 *Iudicati actio quo caſu denegari poſſit.*
6 *Sententia per doloſam allegationem obtenta,aut contra iuſtè impeditum, & iure abſentem lata,an citò ſit exequenda.*
7 *Exceptio ſimulati quo caſu poſſit contra ſententiam opponi.*
Exceptio peremptoria an poſſit poſt ſententiam proponi.
8 *Oppoſitio de re non tradita an impediat executionē ſentētiæ pro vēditore lata*
9 *Aedificans bona fide in ſolo alterius,ſi condemnetur ad reſtitutionē,an in exceptione poterit opponere de expenſis.*
10 *Poſſeſſor qualiſcunque an poſſit debitum offerre.*
11 *Executor opponens ſententiam eſſe per inſtrumenta falſa , vel teſtes falſos latam,an ſit admittendus.*

¶Executio ſententiæ qualiter impediatur.

a 6.§.Poſtremo dicendū eſt, q̄ executionem ſententiæ impediant.Et certè [a] primò eam impe
dit appellatio legitima,ext.de iur.venientes.& de ap.ſolicitudinē
2.q.vj.appellatione.ff.ad Tur.l.j.ext.de re iu.c.j.ſ.e.ti.§.j,in prī.ꝗa
ea interpoſita,iudex(ex quo ſibi de appellatiōe facta fuerit fides)
non exequet̃ ſententiā intra annū,vel biennium,ff.nil no.ap.pe.l.
vnica,C.de tem.appel.auth.ei qui.quod eſt 2.q.6,extra de appel.
cùm ſit Romana.ſed nec poſt annū,vel biennium,ſi cā appellati
onis in ꝯſiſtorio principis agitetur,vt extrà de appel.ex inſinuati
1 one.2.q.6.anteriorum.& C.de tem.appel.auth.ſed lis.¶† Idem
eſt,ſi pēdēte appellatione ad arbitros eatur:ꝗa nec fatale tp̄s tūc
b currit,in auth.de appel.§.deinceps Col.8.[b]Idem etiam,ſi ſtetit ꝑ
iudicem,quò minus in appellationeprocedatur,in auth.vt ſpon.
lar.§.hoc quoque.Col.ix.Impeditur etiam,ſecundum quoſdam
niſi offerat ſuas probationes paratas,ꝙ res ſit ſua,vel ꝙ eſt in poſ
ſeſſiōe ipſius.Alij tñ ꝯ:de hoc plenè, ſecūdum Papā,ext.de re iu.
c cùm ſuper.in gl.qūo [c].ꝑpe fi.& de ſponſa.veniēs [d].j.in fi.j.ver.ꝙ.
d ¶† Secundò,ſi in integrū reſtitutio ſit poſtulata,C.in integ.reſt.
2 poſt.ne quid noui fi.per totū,licet ſit ꝯtrà ext.de in integ.reſt.ſu-
ſcitata.ſ.e.§.i.in prin. ¶Tertiò,ſi actio iudicati iure reuocationis
introducta ſit in nouam petitionem, vt ff. de minor.minor autē
e 25.an.cui per fideicom.[e]reſp.j.ff.de re iu.l.4.§.ſi ex conuentione
¶Quartò,ſi fuerit ſupplicatū,vt ſ.§.j.in prin.¶Quītò,delegat⁹ à
f Papa [f],vel Imperatore,ſi velit exequi ſentētiam à ſe latā, ff. de re
iu.à diuo Pio.in prin.Contrarium eſt tam ſecundum canones,vt
3 ſ.§.nunc dicendū.¶†Sextò ſi ordinarius velit exequi ſuam ſen-
tentiam in rebus extra ſuam iuriſdictionem poſitis, ff.de bo.auct.
iu.poſ.cùm vnus.§.is qui poſſidere,C.de iu.l.properandum.§.ſin
autem reus.ff.de iur.omnium iu.l.fi. extrà de foro comp.Roma-
na.§.contrahentes.2.q.vj.leges.¶Septimò,ſi ſuper rebus ab exe-
cutione captis quæſtio moueatur,& ſint eius, qui cōtrouerſiam
mouet,vel habet condemnatur alia bona,quę ſine controuerſia
capi poſſunt:ſed hæc executio non differtur,niſi ad tempus tan-
tùm:quæ dic,vt ſ. §.ſequitur.ver.ſi autem. ¶Octauò,ſi condem-
g natus ſuorum bonorum facit ceſſionem,C.qui bon.ce.poſ.l.j.[g]
4 ¶†Nonò ad tempus differtur executio,vt procedit in ꝯditiona
li chirographo intellecto,ff.ad l.Aquil.l.in lege Aquilia, ſi dele-
tum,nam differtur condemnationis exactio,donec debiti exiſtat
conditio.Secus tamen eſt in eo,qui condemnatur in tabulis ꝯdi-
tionalibus exhibendis: quia non differtur cōdemnatio intereſſe.
imò pœna contumaciæ præſtatur ab eo,qui non exhibet,ff.de ta
h bulis exhib,locum.§.cōdemnatio [h].¶Decimò,ſi fullo:vel com-
modatarius eſt in locata,vel commodata re cōdemnatus:& poſt
i ea commodator & locator īuenit rem locatam & commodatā [i]:
argum.ff.de con.ſine cauſa,l.ſi fullo. ff. commo.in commodato.
5 §.ſi.& l.rem,reſp.j.¶†Vndecimò [k] in conuento à multis actione
k noxali.nam præſtando ſeruum ei,qui primò vicit,cæteris poſtea
venientib.iudicati actio denegatur, ff.de nox.ſi quis à multis.Idē
que poteſt dici in conuēto à pluribus actione reali, ff.de rei ven.
is à quo fundus.Idem eſt,ſi quis in actione noxali condemnatur ī
æſtimatione damni,ſeruum intra quadrimeſtria tempora pro no
xa dedere,

ADDITIONES.

a Et certè.¶Ponit verba Vber.de.Bona.vbi ſ.& aliquis ex his caſibus no.de re iu.quod ad conſultationem.in vlt.gl.
b Col.8.¶& in cle.de app.quandiu.
c Quomodo.¶Mihi incipit,quæritur.& verſicul,vtrobique, inci. per iſtam.
d Veniens.¶Vide in gl.niſi aliquid.
e Fideicom.¶Propter alias leges ſic incipientes.
f Papa.¶Quidam hîc habent,non à Papa:ſed ſine Non,debet eſſe quod probat id, quòd ſequitur: & ſine Non poſuit Vbertus de Bona.
g L.j.¶Cùm bona intelligantur, quæ habentur,& quæ beant, vel beatos faciunt,ff.de verbor. ſigni.bonorum. j. quomodo poteſt bonis cedere,nil habens,vel non habens,quod ſufficiat ad creditum: & quomodo per talem actum ipſius impediri poteſt executio?Rofr.ſuper titulo,de actoribus. in fin. ad primum reſpondet inueniri ſimilia. nam & fit miſſio in bonis, etiā ſi nulla ſint bona. ff.de bo.aucto.iudic.poſſ.cùm vnus.§.vltim.Et eſt actio de peculio,etiam ſi nil ſit in peculio,ff.de peculio,l.quæſitum.Et,quo ad ſecundum,dico,quòd actus ceſſionis,ſi aliquid eſt in bonis,parat viam exceptioni,quo ad illa: ſi nil eſt in bonis, ceſſio non impedit executionem;ſed impoſſibilitas facit pro ceſſione denudata, vt not.de ſolutio.Odoardus.in 3.gloſſ.& ſic non ſimpliciter ſuo facto impedietur executio:fiat autē ceſſio, vt detrudatur in carcerem,vt in prædict.l.j.poſt ceſſionem autem habet beneficium ne ex poſtea quęſitis conueniatur,niſi in quantum facere poteſt ff.de ceſ.bo.l.is qui.2. Et hac ratione ſatis placet aſſertio dicentiū ceſſionē bonorū non fieri creditoribus,non inſtātibus,vt carcerentur:& multò minus eis,cùm per eam fraudentur in acquirendis per beneficium ceſſionis,vt ibi de hoc per Cy.in præ. l.j. C.q bonis,j.q.8.& aliquid ibi in fi.no.Ia,de Are.An huic bñficio ceſſionis renunciari poſſit,remiſi ſ.de renun,& concluſ.verſ.item eſt beneficium,in fi.
h §.condemnatio.¶Expedit enim tabulas teſtamēti exhiberi,ēt ſi conditionale ſit legatum:ad probationem enim exhibentur, nō ad exactionem.
i Commodatam.¶ſupra.non fiet executio prædictę conditionis, & nota,quod ſequitur,argument. ff, &c. non enim ponit caſum illarum legum,ſed arguit ex illis;Vbert,dixerat,argumē. ſummæ ff.&c.
k Vndecimò,¶Caſus in hoc ver.comprehenſi,faciunt ad ſolutionem Iac.de Bel.quam vide C,vt intra cer.tem,cri.quæſtio terminetur,vt l,ex duobus vulneribus duobus vno impetu illatis,cùm per ſtatutum vulneranti amputari debeat manus, cum qua percuſſit , licet ambo accuſentur ad vnius percuſſionem manu amputata, ab alterius accuſatione & ab obſeruatione iudicij debet abſolui.

xa dedere, vt ff. de pet. hær. item veniunt. §. idem rectè[a]. ¶Duode
b cimò, si obiiceretur, quòd facta est transactio post sententiam[b]: arg. ff. de in ius voc. neque. §. j. ¶Decimotertiò, si dolosè aliquid
6 executor agit, ff. de neg. gest. l. 3. §. si executor. ¶†Decimoquartò, si per dolosam allegationem obtinuit is, pro quo lata est sententia: vel si is, contra quem lata est iusto impedimento detentus absens fuit, ff. de iud. si prætor. §. fi. aliàs est lex, si per dolum. & extr. de re iudic. cùm Bertholdus. §. postmodum. ¶Decimoquintò, si executor modum excedit in exequendo, vel sententiam malè interpretãdo: & breuiterĩ oĩ exceptiõe, q̃ pt ꝯ executionẽ opponi. q̃ dic, vt no. extrà de re iud. quod ad consultationem. & ĩ. tit. prox. §. in quibus. ver. v. ¶Decimosextò, vbicunque sententia dicitur
c esse nulla: quod fit multis modis. quod dic, vt s. tit. prox. §. iuxta[c].
d & §. seq.[d] ¶Decimoseptimò, si res petita peruenit ad actorem,
e C. de re iud. leg. j. ff. de cond. sine causa. l. j. & ij. & vide alia s. titul. prox. §. fi. & s. eo. §. j.[e] In causa autem criminali differtur executio
7 in casibus, vt s. §. videndum. ver. porrò. ¶†Illud autem quæritur. ecce debebam tibi decem per publicum instrumentum: solui tibi, & fecisti mihi apocham, siue instrumentum, in quo confessus es tibi solutum esse: nunc petis à me decem per illud instrumentum debiti, quod apud te remansit non cancellatũ: ego non possum inuenire instrumentum solutionis, & sic tibi condemnor: iudice autem volente exequi suam sententiam, inuentum est istru
f mentum, & peto sententiam retractari: quæritur, an possim[f]? Et videtur, quòd non: nam prætextu instrumẽti de nouo reperti lis sopita restaurari non debet, vt extrà de re iu. inter monasterium. & c. seq. C. de transac. sub prætextu. nec post sentẽtiam potest peremptoria exceptio proponi, C. sen. rescin. non pos. l. peremptorias. nisi in casibus, qui no. s. de excep. §. dicto. ver. hoc tamen ĩter quos iste non est. Super hoc dicunt quidam, dari mihi vtilem actionem ex edicto de edendo ad interesse, ad similitudinem directæ, de qua dicitur de eden. si quis ex argẽtariis. §. ex hoc edicto. Alij dicunt, me restituendum contra sententiam, vt ff. de iudi. leg. si prætor. §. Marcellus. Vel dic, quòd aut allegaui coram iudice solutionem factã esse: & iudex huiusmodi allegatione reprobata, me condemnauit: & tunc prætextu instrumenti reperti nihil dicere possum. Aut hoc non allegaui: & tunc possum, ar. ff. de neg. gest. l. sin autem. §. si quocunque modo. Cautè ergo facit, qui in casu pͥsenti dicit iudici, instrumentum solutionis perditum esse: quia sic lata sententia contra eum, ex instrumento reperto contra illam poterit se iuuare, C. de fi. instrum. l. fi. Posset etiam dici, quòd si iã post sententiam soluero, instrumento inuento potero solutum repetere condictione sine causa, ff. mand. si fideiussor. §. in omnibus. Vnde cùm detur soluti repetitio, multò magis dabitur nõ soluti retentio, ff. de superfi. l. j. & vide ff. de re iud. l. post rem iudicatam. & ff. de iureiu. admonendi. C. de sen. aduer. fisc. latis, l. j. C. de re
8 iud. l. sub specie. ¶†Item pone emptor condemnatus est vendi
g tori ad pretium rei agenti, quæ sententia in rem transiuit iudicatam[g]: & dum executioni mandatur, opponitur de re nõ tradita ad impediendam executionem: quæritur, an possit? Dicunt quidam ꝙ sic, ar. C. de compen. ex causa cùm habeat emptor actionem ad rem petendam, nec de eius interesse fuit quæsitum, ff. de exec. rei iud. duobus, & ad hoc ff. de iureiur. si duo. §. pe. & antepen. ff. fa. ercisc. ex parte. ff. de rescin. ven. fundus. Alij, contrà ar. C. sen. rescin. non pos. peremptorias. & C. quorum ap. non reci. leg. j. Sed licet non possit impediri executio, poterit tamen agi ad rei traditionẽ iure actionis, ar. ff. de ac. emp. & ven. l. Iulianus. §. offerri. & vide, ꝙ no. ff. ex quib. cau. in pos. eatur, l. Fulcinius. §. secundo. Nec obstat præ dicta lex, ex causa. quia hoc casu non est hincinde quantitas.
9 ¶†Quid si bona fide in tuo solo ædificaui, & condemnatus sum tibi

ADDITIONES.

a Idem rectè. ¶Hucusque Vber. de Bona. id, quod sequitur, recepit ab Host. in summa de off. del. §. quæ delegati. sub ver. finis.
b Sententiam. ¶Suprà. & erat casus, super quo transigi potuit: putà quia erat appellatum, vel poterit appellare: vel negabatur iudicatum, vel petitor id ignorabat, ff. de cond. indeb. l. eleganter. §. si quis.
c §. iuxta. ¶Est sciendum, quòd super illum §. Vbert. de Bo. quærit, an petens executionem sententiæ necesse habet admittere defẽsorem, qui se offerat ꝓ ꝯdẽnato? arguit, ꝙ sic, ex illo §. & quia publicè, vtile est absentes à q̃buscunq; defendi, ff. de procur. seruum quoq;. §. publicè. In ꝯrium alleg. ff. iud. sol. l. iam tamen. in prin. vbi condemnato fideiussore reus ad defensionem non admittitur. Item in bonis rei damnati nolunt iura executionẽ fieri, ff. de re iu. à diuo. & l. si se. & iura, q̃ admittunt defensores in ciuilibus, loquũtur, cũ ventilatur actio, non cùm petitur executio: aliàs non esset finis litium, cũ finita causa cum isto defensore veniret postea secundus & tertius successiuè, contra id C. de transactio. fratris. & de dolo & contu. l. finem. Item non debet ex obligatione oriri obligatio, vt præd. l. si se. §. ait prætor. facit l. minor 25. an. & C. de exec. rei iud. l. ij. Soluendo tenet per l. ff. de fideiussor. pro vẽditione. ꝙ admittetur defensor, si facere velit, quod dominus faceret, aliquã tulum plus, s. satisdare: sed si hoc faciet, rectè defendet, ff. de procur. sed & hæc. §. defendere. & l. fi. & de iud. l. rectè defendi. Sed dominus aut solueret, aut inchoaret sententiam. Ad hoc ergo faciẽ dũ admittẽdus, est defensor. Audietur ergo dicẽs actorẽ habere rẽ petitã: vt hîc sequitur ver. xvij. vel aliã exceptionẽ doli opponere, paratus probare. In his enim & similibus hîc expressis audietur: ĩ aliis non: sed fiet executio, C. de ap. si contra maiorem. Si eñ vellet litem contestari super actione iudicati, vel facere, quæ dominus non posset, non admitteretur, secundum eum.
d §. seq. ¶Contrarium vide, quod scripsi de of. del. cùm in iure. post gl. Terminauit Rofr. bene in sua q. xlv. & Gui. de Suza. post eum, vbi s. quòd si vnum statutum dat certam formam sententiandi & aliud iubet sententiam intra tempus executioni mandari, non obstante aliquo statuto, sententia, in qua cõstat formam primi statuti non fuisse seruatam, executioni non mãdabitur, ne primum statutum dicatur sublatum: alleg. ff. de verb. obli. doli clausula. & de leg. iij. si quis in principio. In dubio verò præsumitur pro sententia, ff. de inoffic. test. si pars. de re iud. in ambiguis. de elec. bone vers. contrà legati. C. de execut. rei iud. l. ij. & ff. de re iu. à diuo. Ad primum dictum bene facit de iureiu. venientes. ad secundum optimè C. de fide instr. & iure hastæ fiscalis, l. j. & 2. lib. x. Item vide, ꝙ dixi s. ti. j. §. vt autem super forma, quoniam talis. Item scias, ꝙ de executione nullitatis, de qua generaliter loquitur auctor, ꝓuisũ est hodie per cle. de re iud. c. j. ꝙ executio sententiæ bis confirmatę per iudices appellationis, impediri non potest per exceptionẽ vel actionem nullitatis. nisi priùs facta executione: de quo dicam ĩ. tit. j. §. quoties. s. ver. sed secundum. Vltra hoc sciendũ, ꝙ Gui. de Suza. in l. j. C. de iur. & fac. ig. dicit, non procedere, quod de nullitate dicitur, quando statim de illa potest fieri fides. tunc enim, & nõ aliàs, impeditur executio, ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. ad Trebel. ille à quo. §. si restõ. vt in pos. leg. l. si is à quo. in princ. C. ad leg. Cor. de fal. l. satis apertè. Probabit autem, secundum eum, nullitatem is, q illam allegat, cùm præsumatur pro sententia, vt s. dixi. Item scias, ꝙ Gui. de Suz. vbi s. rub. vl. antè fi. addebat hos casus executionis non petendæ, quando ꝯ eum factum erat pactũ de non petendo ff. de ædil. edi. quæritur. §. si vẽditor. vbi dicitur, ꝙ remittẽtib. &c. Alius, si obstat pręscriptio xl. ann. transactorum post sententiam, C. de præscr. xxx. vel xl. annor. l. vlt. Tertius, si facta erat solutio, ꝑ quam omnis tollitur obligatio, Instit. quib. mod. tol. oblig. ĩ prin. & ff. de re iud. l. 4. §. ait prætor. ADDE, quòd hanc addit. in prima sui parte sequitur Paul. de Castr. consil. xv. vbi consuluit, ꝙ stante statuto, ꝙ iudex teneatur sententiam proferre pure, & nõ sub conditione, alioq; statuto caueatur, ꝙ sententiæ executioni mandentur, nulla exceptione obstante, ꝙ per hoc primum statutũ est sublatum: quin si ferat sententiam sub conditione, sit nulla: quo verò ad aliud, ꝙ executio impeditur, cùm quis incontinẽti offert se probaturum, aliàs non. Adde Abb. consl. liiij. ij. lib. Oldra. consilio cvj. vbi pulchrè, cle. j. de re iud. vide etiam Pet. de Anch. cons. lxxij.
e §. j. ¶Non debuit omitti casus decr. pia. de excep. lib. 6. §. pen. vbi exceptio excommunicationis impedit executionem rei iudicatæ. & facit pro dicto Gui. de Suza. qui tenet in quæstionibus statutorum, mihi sub litera V. quòd petenti executionem sententiæ obstat exceptio statuti, per qd̃ sibi ĩ reddi ñ debet: alle. ff. ad Mac. l. tñ si ñ opposita. & ff. de re iud. Nesennius. item Gul. Acc. q. q̃ incipit, Capitaneus Antiani, &c. vterq; hanc exceptionem vocat anomalam, quia pœna erat ad quinquennium.
f Possim. ¶Hac q. plenè tractat Cy. de ꝯd. indeb. l. j. sub tertia oppositione: &, vt ibi dicit Iac. de Ra. & Pe. de Bel. tenebant illum non audiri, vel executionẽ non ĩpediri de iure, ꝑ l. sub specie. hîc alleg. in fi. & per l. argentarius. §. cùm autem. ff. de edẽ. quomodo inducit, ibi vide: & dictum Iac. de Are. distinguentis, an ipsi creditori facta fuisset solutio, an suo auctori. Cy. videtur, ꝙ etiã si creditor ñ fuit in dolo per sententiam latã ex falsa cã, competet restitutio, per no. ff. de acqui. hære. si is ad quem. in fi. ff. ad Treb. seruo inuito. §. si prætor.
ADDE, quando contra sententiam possit opponi exceptio simulati, Pet. de Anch. cons. cclx. ADDE pro hac quæstione, quam notabilem dicit d. Ab. Sicul. in c. suborta. & ibi etiam nouissimi, extr. de re iud. vbi pulchrè examinat hanc quæstionem.
g Item. ¶Istum ver. & sequentem posuerat auctor. s. de excep. §. d. ver. sed pone, petij. & ver. præce. hîc tamen addit versic. sed licet, vt ibi dixi, fuerunt Alb. Gal.
ADDE Bar. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iurei. & Pau. de Cast. cons. cxl.

tibi ad restitutionem,nec opposui exceptionem expensarum:qđ
potui,vt ĩ.de expensis,§.i.versi.si autem fiant.nunquid potero in
a executione opponere[a]?Resp.sic,secundum M.qui dixit, dari vti-
lem actionem,vt no.ff.de cond.indeb.si in area.in fi. quia de iure
meo non fuit quæsitum,vt in præd.l.duobus.& e.ti.l.penult.§.fi.
secundum Io,contrà,vt non habeam:nec videtur,quòd post sen
tentiam possit hęc exceptio opponi,vt s̃.de hoc ff.de rei vend.in
10 fundo.¶†Item quid si mihi condẽnatus es in hypothecaria ac-
tione,& adiudicata est mihi domus in causa pignoris:nec dictum
est,quòd possis mihi debitum offerre?Et videtur,quòd non, do-
nec suscipias iudicium in actione iudicati,vt ff.de petit.hæred.itẽ
veniunt,§.idem rectè,nam qualiscunque possessor potest debitũ
offerre hîc vsq; ad prædictum tp̃s,vt ff.qui.mo.pig.vel hyp.sol.l.
11 Paulus.§.j.¶†Quid si coram executore dato ad sñiam exequen
dam opponitur,sententiam latã esse p falsa instrumẽta,vel p fal-
sos testes?Dic,quòd non tenetur hanc exceptionem admittere,
cùm non habeat cognitionem,vt de officio del.pastoralis.§.quia
verò.Põt tñ,si vult,audire aliqua de huiusmodi falsitate ad sui in-
structionẽ:vt si audiuerit,quod eum moueat,supersedeat, & sup
iori reseruet.Arg.contrà:quia post sententiam admittuntur aliq̃
exceptiones,præcipuè per quas iudicium retrò redditur nullum
vt C.de iur.& fact.ignor.l.j.& no.ff.de re iud.si prætor.& s̃.de ex-
cep.§.dicto.vers.hoc tamen.Resp,admittitur.non coram execu-
tore,sed coram iudice competenti,aliàs inter partes cognitionẽ
habenti:& sic loquitur præ.l.si prætor.in fi.Veruntamen præmis-
sa exceptio,quòd sententia lata fuit per falsa instrumenta,vel te-
stes,etiam coram iudice competenti proposita,non impedit exe
cutionem in integrum restitutione petita.nam sententia nõ fuit
ipso iure nulla,ff.de re iud.diuus.s̃.de sent.§.quoniam.ver.ĩ sum-
b ma[b].ea autem petita,bene impeditur executio,nisi contra peten
c tem restitutionem præsumatur,vt ext.de in integ.rest.suscitata[c].

ADDITIONES.

a Opponere.¶Ros.sua q.xviij.posuit terminos prolixos de dño,q
feudum,vel emphyteusim auocauerat à vasallo,vel emphyteuta
pp seruitia non præstita,vel canonem non solutum:& datus fuit
per Papam executor sententię antecessoris vasalli,vel emphyteu
tæ,iam lapsis annis xxx,concessit alteri in feudum,vel emphyteu
sim,qui fecerat ibi magna ædificia,quęrebatur,an contra eum fie
ri possit executio?Alb.Gal.ext,opus formabat sic:quidam vendi
dit casamentum meum emptori bonæ fidei,à quo illud vendica
ui de causa,postquam domum ibi construxerat:peto executionẽ
sententiæ:& ille excipit de expensis:quæritur,an hoc modo illas
consequi possit?Sed in opere,vbi remisit,s̃.ver.prox.prius breuis
simè posuit illud thema,vt hîc:sed themate posito habetur in o-
pere:dic, vt dixi in studio Paduano:suspicor,quòd hoc verbum
fuit additio,vt ĩ.dicam.Est autem sciendum,quòd secundum suũ
thema Ros.tenuit sententiam executioni mandari posse ꝯ posses
sorem,maximè eo casu,quo dicitur rem fuisse feudalem:quæ si a
lienetur,non obstat temporis præscriptio,quò minus possit ven
dicari,vt in constitutio.Federici,de feudis,imperialem decet so-
lertiam.habet tamen hoc petens offerre possessori impensas ædi
ficij:aliàs poterit doli exceptione repelli.allegat l.si in area.& l.in
fundo.inferiùs allegatas,& Inst.de rer.diuis.§.ex diuerso.ver.cer-
tè illud.& ff.de acqui.re.do.l. adeo.& quia quæstio hæc in volu-
minibus habetur,non plus insto:& quia sequens nõ sic habetur,
instabo,Sed paulisper Alb.Gal.fortè in studio Paduano prosequ
ens hoc pleniùs,quàm scripsisset in opere, post allegationes,sic
soluendo distinguit: Aut expensæ peti possunt per actionem, vt
in commodatario,depositario, & creditore patet,ff.commo.ĩ re
bus.& possunt,ff.de furt.si is qui rem.ff.de posi.l.ei apud.ff.de pig.
ac.si necessariam.Isti enim & similes,cùm habeant actionẽ,mul-
to fortiùs retentionem,ff.de superfi.l.j.§,quod ait.ff. ex qui.cau.
ma.necnon.§.exemplo.de inoffi.test.contrà veterani.§.si quis fi-
lius.ff.ad Treb.hæres,cui.Si verò non per actionem,sed solùm p
exceptionem,expensas consequi poterat,vt ff.de act.emp.idẽ Iu
lianus.§.j.& in præ.l,si in area.in fi.ff.de doli excep.l. Paulus. Aut
fuit de his habita mentio in causa principali:& tunc habebitur ac
tor pro tacitè absoluto:& tunc eo deducto condemnandus est,
vt in l.in fundo.in fi.Nec obstat l.domus. ff.de leg.i.& l.qui exce-
ptionem.§.fi.ff.de cond.indeb.quæ dicũt,quòd si hæres domum
legatam refecit & dedit legatario, repetit expensas: quia ibi do-
mus erat hæredis,& non defuncti:vel ibi sub conditione fuerat
legata:vnde interim erat in dominio hæredis.Si autem in princi-
pali nulla fuit habita mentio, tunc conseruabit expensas. faciunt
omnes leges de retentione loquentes,& l.duobus. ff.de except.
rei iudic.veniat.l,colonus.ff.de vi & vi arm.in fin.C.vnde vi,non
ab re.& quando prouoc.non est nec.l. fi. maximè cùm naturalis
æquitas retentionem inducat,ne quis ex alieno damno lucretur
ff.de cond.indeb.nam hoc natura.de peti.hære.l.planè & regula,
locupletari.de reg.iur.lib.6.
ADDE,quid si in bonis sunt aliqua,in quibus non sunt facta me
lioramenta,& in aliquibus sunt facta,an statim debeat fieri execu
tio in illis,in quibus non sunt melioramenta.Pau.de Cast.consi.
cccxxiiij.

b In summa.¶Vide,quod dixi de excep.cùm venerabilis.super gl.
pen.

c Suscitata.¶An autem hęres,vel eius procurator,qui cauit iudica
tum solui,post sententiam possit vti beneficio inuẽtarij ad impe-
diendam executionem,dixi de instr.edi.§.fi.super ver.sed nũquid
hæres.

ADDITIONES NOVAE.

§ Nota ꝙ cum petit̃ executio sententiæ pars contra quam petit̃
nõ p̃t petere ꝙ de hoc compromittat̃ vigore statuti dicentis de-
bere compromitti đ causis,& c.idem cum petit̃ executio vigore
alicuius instrumenti confessionati.de quo p Bar.l.post rẽ. de trã.
& l.eleganter.§.si quis post. de cond.ind.& l.post decisionem.C.
de fur.

In l.defendente.de aucto.tu.Bar.ex hac l.dicit ꝙ cùm petit̃ sen.
executioni mãdari, iudex p̃t incipere à præcepto de soluendo, vt
præcipio ꝙ soluas, aut ostendas cãm quare soluere non debeas,
& executioni sententia mandari debeat.fac.l.de pupillo.§. memi
nisse.de ope.no.nũ.Alius modus exequẽdi est,vt primò citet̃ ps
vt veniat ad opponendum quare sententia nõ debeat executiõi
mandari.licet quidam dicant ꝙ sententia possit etiam executioni
mandari parte non citata,vt plenè no. in l.à diuo pio.de re iud.&
Bal.in l.j.C.de iur.& fac.ignor.

In dic.l.j.C.de iuris & fac.igno.not.ꝙ ille dicit̃ incipi conueniri,
vt Inst.de pœ.tem.lit.ergo hic est expressũ ꝙ in executione sen-
tentiæ requirit̃ citatio.& hoc tenet hic Pe.& gl.in l.qui.de inoffi.
test.vbi dicit̃ ꝙ in executione dant̃ dilationes ad defendendũ,li-
cet debeant esse breues.In contrariũ fac.l.j.de iud.Inno.in c.ex ra
tiõe.de ap.tenet vnum: aliter distinguit in c.cum inter.aliàs cum
venerabilis.de excep.

An captura personæ quæ nõ est propriè executio,sed ꝯpulsio,
possit fieri post sententiã sine alia citatione:& credo ꝙ sic,præsup
posito ꝙ nõ requirat̃ excussio bonorũ. Præterea in libellis petit̃
quis condemnari,& condemnatũ compelli ac cogi.vnde de hoc
toto est cognitum fac.l.j.C.qui bo.ce.po.secus si excussio bono-
rũ esset necessaria.nam excussio nõ p̃t fieri sine citatione.vide qđ
no.in l.3.de suspec.tu.Bal.vide eundem in l.ab executione.quor.
ap.non recip.contra Bar.in l.à diuo Pio.de re iud.Bal.in repe.l.ta
le pactum.§.qui prouocauit.ff.de pac.

Nota casus impedientes executionem sententiæ qui dicũt̃,in l.
vnica C.in inte.resti.postu.Prim⁹ ẽ exceptio solutiõis,l.ij.de fals.
C.secundus mala interpretatio,l.3.ff.de ap.& l.vn.nil no. ap.pen.
Tertius appellatiõe interposita,l.3.C.de appel.Quartus est de re
stitutione petita,dicta.l.vnica.C.in integr.rest.post.& Bar.in dic.
l.defendente de aut.tu.de hoc per Bal.in l.eos.C.de exec.rei iud.
q̃ntus in rei vẽdicatiõe post sen.fac.nouatiõe.l.4.§.si ex ꝯuẽtiõe.
ff.de re iu.sextus si ex falsis instr̃is allegetur sñiæ ꝑlatio,C.si ex fal.
ĩstru.septimus transactio l.neque.§.j. de in ius voc. octauus si fiat
controuersia super rebus super quibus fit executio, l.à diuo Pio.
§.si super rebus.de re iud.circa qđ dic ꝙ si tertius impediẽs veniat
iure hypothecæ,non auditur,nisi possideat,s̃m Ang.in d.l.à diuo
Pio.§.ꝙ si res sit pignorata.& s̃m Alb.& Rapha.de Ray.ibidẽ ĩ no
uis recollec licet ꝯ videatur tenere in veterib⁹. Nonus si delega-
tus velit exeq̃ suã sñiam in rebus q̃ sunt in alieno territorio.d.c.l.
à diuo Pio.in prin.Decimus si iudex velit exeq̃ suã sñiam in reb⁹
q̃ sunt in alieno territorio,l.fi.de iuris.om.iud.& c.vt animarũ.de
ꝯsti.li.6.Vndecimus si ꝯdẽnatus cedat bonis,l.j. qui bonis cedere
poss.Duodecim⁹ si debitũ ẽ ꝯditionale,l.3.ff.ad leg.Aqu.Decim⁹
tertius si res in condemnationem deducta ad petitorem peruene
rit,vt l.j.C.de re iud.de hoc per Bald.in l.eos.C.de exce.rei iudi.&
ĩ.de rest.in integ,& in auth.quæ supplicatio.de pre.imp.off.

In c.postulasti.de foro cõpe.Pone ꝙ laicus recõueniat clericũ
in foro ciuili, & ꝯdẽnatus est clericus:quis dictã sñiam executiõi
mandabit.arg.istius c.dic ꝙ episcopus suus, non iudex secularis.

In l.actori.C.de iure i.q̃ro quomõ formetur sñia ĩterlocutoria
sup executionẽ.gl.dicit ꝙ debet dicere,declaram⁹ iudicatũ,& exe
quẽdo mãdam⁹ solui.de quo gl.ĩ l.j.C.de sñis q̃ sine cert.quãti.&
si ẽ sñia declaratoria,puta aliqd deberi,iudex ñ ꝯdẽnat aliter,sed đ
clarat đberi, qa tacitè vr̃ ꝯdẽnare,l.qđ tñ.§.j.de arb.fac.l.sed si pos
sessionẽ.§.j.de iurei. & circa hoc singulare dictũ in Cie.auditor.đ
resc.in dicta l.actori.Itẽ q̃rit an ex sñia lata sup inepto libello oria
tur actio in factũ,an sit nulla ipso iure?gl.Inst.de obl.in prin.dicit
ꝙ sententia est ipso iure nulla,gl.quæ incipit istud.Bal.vbi s̃.
In gl.j.C.ne filius pro patre.Bal.quęrit an valeat statutũ quòd pa-
ter teneatur pro delicto filij,seu ꝓ filio,& item vtrũ intelligat̃ de
delicto

delicto commiſſo vbicũq; locorũ. Item ſi ſtatuto caueť ꝙ inſtrumenta ꝯfeſſionata mandenť executioni, an habeat locũ ĩ inſtr̃is factis ext. territoriũ. Itẽ quid ſi in loco executionis nulla p̃t opponi exceptio, quid ſi inſtrumentũ, factum eſt ext. territoriũ. Itẽ an pater teneať ſoluere condemnationẽ pro filio, ſi ſit iniuſtè condemnatus, vel ex contumacia. & an filius ſit primò excutiendus quam pater. Item quid ſi filius eſt cõdemnatus patre ñ citato. Itẽ quid ſi filius eſt condemnatus in omnibus bonis, habeatne locũ ſtatutũ de ſoluenda eius cõdẽnatione per patrẽ. Itẽ quid ſi pater ſoluit condemnationẽ pro filio, an repetet à filio. Bal. in dic. l. j. & adde l. 3. §. ſi filius. quod quiſq; iur. & de cõtumacia gl. Inſt. de no. §. fi. fac. Bal. in l. fi. de vſu. rei iud.

In l. Macedonianũ. aliàs ſi filius tuus. ad Maced. Bal. dicit ſi ſtatuto caueť ꝙ pater teneať ſoluere cõdemnationẽ filiifam. an teneatur ſoluere condemnationem nepotis: & tenet quò non: cũ ſtatutum ſit odioſum & loquatur ſolum in filio.

De iſtis executionibus ſententiarũ, dic ꝙ ſi aliquis eſt iudex ad executionẽ deputatus, aut tractať de executione ſnĩæ, & tũc ñ debet cognoſcere vtrũ ſit iuſta vel iniuſta, cũ ſententia lata dicať, l. ſi vt proponis. de exec. rei iud. ſed ſi ſententia dicatur nulla, vel ad eam opponať exceptio quæ p̃t opponi poſt ſnĩam, tunc aut ipſe iudex qui eſt deputatus eſt ordinarius ad executionẽ, & tunc debet cognoſcere de nullitate ſententiæ, & de tali exceptiõe ꝓpoſita, vt C. ſi ex falſ. inſtr. l. fi. & l. ſi prætor. §. Marcellus. de iud. aut ẽ delegatus, & tunc debet ſubſiſtere, & negotiũ ad delegãtẽ remittere, cũ ſup ipſo diminuẽdo iuriſdõnẽ nõ hẽat, vt c. de cætero. de re iud. ſi aũt ſnĩa non apparet lata, aut tracteť de executione alteriusnegotij, vt puta reſcripti, vel priuilegij, vel grauaminis ĩpoſiti ſemper debet executor de toto negocio cognoſcere, ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus, l. & ſi non cognitio. ſi contra ius vel vti. pub. & c. ex parte. de of. del. & hoc eſt verũ in iudice executore, ſecus ſi eſt nũcius, qui quandoque appellatur executor, l. pen. C. de execu. rei iud. nunquã debet ſe intromittere de cognoſcendo in aliquo caſu, cũ nullam habeat iuriſdictionẽ, ſed nudũ præbet miniſteriũ in executione ſententiæ, quam facit iudex, vt no. in l. j. đ iuriſd. om. iud. niſi ſpecialiter eſſet ei à iudice cõmiſſum, l. fi. de iu.

Pone ꝙ iudex appellationis confirmat primã ſentẽtiã, quis eã exequeť, no. in l. ſi qs litigãtiũ. C. de epiſ. au. & l. à diuo Pio. in pri. per Bar. de re iud. & l. tale pactũ. §. qui prouocauit. de pac. per Bal. & l. eos. de ap. per Cy. in l. lecta. ff. ſi cert. pe. Bal. quærit, quidã fuit captus pro debito die feriata, & talis executio tali die fieri nõ poterat: quia erat in honorẽ dei, qua die capi non p̃t niſi fugitiuus, l. fi. C. de feriis: ſi enim eſſet feriata ob meſſes, bene poſſet capi perſona pro executione ſententiæ de capiendo lata tempore iuriſdico: licet ſententia de capiendo interlocutoria non poſſet ferri illa die in ciuili cauſa, l. j. de fer. & c. fi. de iud. & ibi nota quòd quælibet ſententia p̃t mandari executioni tempore meſſiũ: ſed in feriis repentinis eſt dubiũ: tamẽ gl. in clem. ſæpe. de verb. ſig. notat, ꝙ feriæ repentinæ quę indicũtur principaliter ob fauorem pub. vt ꝓpter lætitiã, vel triſtitiã, ęquiparãť feriis introductis ad fauores diuinos, l. fi. C. de ſacroſan. eccl. in cauſis verò criminalibus nõ ſunt feriæ meſſiũ, ſed repentinæ, & in honorem Dei ſic, l. j. C. de feriis.

Pone ergo reuocatur in dubiũ an quis ſit legitimè captus: iudex commiſit cauſam cõſilio ſapientis, an iſte eſſet rectè captus: qui ſapiens conſuluit ꝙ nõ teneret captura, propter ferias: opponitur cõtra cõſiliũ, ꝙ hoc nõ venit in puncto cõmiſſionis, & nõ debet cõſulere extra articulũ ſeu punctum ꝯmiſſionis, ar. l. qui per ſalutẽ. de iureiu. & hic cõſuluit extra articulũ. nam aduerbiũ rectè, deſignat cauſam, ſed ritè deſignat modũ, l. iuſte. de acq. poſeſ. & l. nõ putauit. ff. de contra tab. & l. hoc colore. de inoff. teſta. poteſt etiã conſultor adiicere id quod venit ad declarationem ſeu limitationẽ, vt l. iuſiurandum. §. non propter. de iureiur. & licet quis die feriata non poſſit capi, tamen poteſt relaxari, & accipi fideiuſſor de eo præſentando, l. cuſtodias. de pub. iud. & l. diuus Traianus. ff. de feriis. Bal.

Nota quòd quando fit executio ſententiæ, debet fieri in prædiis vicinioribus victoris, vt l. quicunque. de omni agr. deſer. libr. xj. Andre. de Barudo.

Quod ſi habeo ſententiam pro me an poſſim petere mandari executioni in rebus penes me exiſtentibus? & videtur ꝙ ſic, l. quicunque. de omni agr. deſer.

Statuto cauetur ꝙ executio nõ fiat in beſtiis aratoriis: mõ aliqs habet vnum æquum de quo arat, & etiam æquitat: an poſſit peti executio in iſto equo. Cy. in l. ij. C. ad l. Aquil. ponit.

Nota ꝙ ſi quis contradicit executioni ſententiæ, diciť actor, & ille q petit executionẽ dr̃ reus, ita Inn. in c. j. circa fi. de ꝯfir. vti. vel ĩuti. & c. bonę. de ap. ſimile eſſet in pacto licere ingredi poſſeſſio.

Statuto caueť ꝙ ſi quis cõmiſerit homicidiũ, domꝰ deſtruatur: mõ qdã habẽs partẽ inferiorẽ vniꝰ turris, ꝯmiſit delictũ: an domꝰ tota deſtruať. Bar. in l. ſed interdũ. ff. de aqua pluui. arc. & l. ſi finita. de dam. infec. & l. & ſi ſeuerior. de his qui no. infa.

In l. pñti. §. ſane. de his qui ad eccl. confu. iſte tex. dicit ꝙ ſententia lata contra debitorem poſſit mãdari executioni contra extraneũ poſſidẽtẽ res debitoris: fac. l. à diuo Pio. de re iud. verum iſte leges vidẽtur loqui in iis qui tenebant res nomine debitoris: poſſet ẽt dici ꝙ loquunť in ſuo noĩe poſſidẽtibus, & hoc habeat locũ ar. l. ſi is cui. §. qui in poſſeſſio. vt in poſ. le. ſic ergo ñ dato libel. iudex inqret ꝯ eos q dicũtur poſſidere res đbitoris ꝯdẽnati. ſic & alias ĩ ciuilibꝰ inqriť, l. teſtiũ. de teſt. & l. j. §. ſi plures. de magi. ꝯue.

An ſententia lata ꝯ reũ mandabiť executioni contra fideiuſſorem? not. in l. ſcimus. §. fin. de vſur. rei iud. & l. j. iud. ſol. ff. & not. in Spec. & in l. ij. §. j. qui ſatiſ. cog. & l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos. de fideiu. Io. Mon. in c. j. de dam. da. Inn. in c. auditis. de reſcr.

Pone mulier condemnata eſt conſtante matrimonio: qualiter mandabiť ſnĩa executioni? Reſpondeo in hiſq̃ percipiebat à viro l. ꝯmodis. de re iud. & l. ſtipendia. de executione rei iud. fallit in caſibus no. in l. ſi q̃uis. de bon. damn. & hoc de his q̃ cõtingunt poſt matrimoniũ: ſed quid ſi ante matrimoniũ habeat creditores, & ipſa dedit omnia bona in dotem, dic ꝙ videť dediſſe tantum ea quę ſuperſunt deducto ære alieno, vt l. mulier. de iure dot.

An ſnĩa poſſit mãdari executioni die feriata, videť ꝙ ſic, nã licet ſententia de mittendo tali die ferri nõ poſſit, cũ deſideret cauſæ cognitionẽ, l. ordo. C. de exec. rei iud. tñ executio q̃ eſt facti, vt l. ab executio. quorũ ap. ñ reci. bñ poſſet illa die expediri, quemadmodũ cætera q̃ ſunt facti, vt appellationẽ interponere, l. j. §. cũ dies. quã. ap. ſit. ſic & ſimilia. đ quo p Bar. in l. j. §. j. de ope. no. nũ. Do. Signorolꝰ in ꝯſiliis ſuis in prima parte tenet ꝙ nec ſnĩa nec executio fieri poſſit die feriata. Io. And. in c. fi. de iud. li. 6. Ang. in l. eadẽ. de fer. & no. ij. q. ij. ſicuti & c. Adã. de pœ. diſt. j. Io. And. in c. fi. đ iu.

Si pater virtute ſtatuti teneať aſſignare partẽ filio delĩquẽti: qd ſi filiꝰ inculpatur, & pp cõtumaciã ꝯdemnať an teneatur aſſignare, licet nõ ꝓbetur ipſũ delictũ ꝯmiſiſſe. Bar. in l. cũ filiꝰ. đ ver. ob.

In l. ſi qua pœna. de his q ſunt ſui vel alieni iuris Andreas de piſ. quærit: pone, ꝙ filius ꝯmiſit delictũ, ex quo bona veniũt publicãda ex forma ſtatuti: moritur filiꝰ poſt ſnĩam latã de bonis publicãdis: an legitima q̃ ꝯpetebat iſti filio de bonis patris veniat applicãda fiſco. & vr̃ ꝙ ſic: nã bona delinquẽtis trãſeũt ĩ fiſcũ. l. inter eos. de fideiuſ. Itẽ ſpes debiti tranſmittitur ad fiſcum, l. inter ſocium. §. j. de pac. dota. In contrarium: nam hæreditas non adita non tranſmittitur, niſi ad ſuos: ergo non ad fiſcum, qui loco extranei eſt, l. Paulo Callimacho. de leg. 3. & l. ex facto. §. ex facto. & §. ſi quis rogatus. ad Treb. l. j. §. ſi filiusfa. de his qui deie. vel effu. no. ĩ. de ſucce. ab inte. Bal. in l. j. C. de hære. inſt. & in l. ſi qua.

Quid ſi corã executore dato ad ſentẽtiã exequẽdã, opponatur ſententiã latã p falſa inſtr̃a, vel per falſos teſtes: an teneatur hanc exceptionẽ admittere? no. in Spe. fac. l. ſi vt proponis. de exce. rei iud. ꝯ oppo. de l. & ſi nõ cognitio. C. ſi contra ius vel vti. pu. facit l. fi. C. ſi ex fal. inſtr. quidam dicunt ꝙ duplex eſt executio, videlicet mera, vt quando idem tulit ſententiã & eam exequitur: & tũc executor p̃t cognoſcere ſup ſuggeſtione falſi: nõ ſic: ſi opponatur ꝙ ſentẽtia ſit lata per falſos teſtes. nã hæc cognitio reſeruatur illi q tulit ſententiam. ſed in l. ſi prætor. §. j. de iud. dicitur, ꝙ corã executore debet probari dolus aduerſarij qui obtinuit, & coram eo debet probari falſitas inſtrumentorũ, per quæ lata eſt ſententia. ſed dic ꝙ veritas eſt ꝙ iudex executor nunquam debet recipere aliquas probationes, per quas iudicet ſuper principali negocio, ſit mãdãda ſnĩa executioni, vel nõ: nã fieret præiudiciũ negocio prĩcipali, & ſententia remaneret inutilis, obſtante exceptione rei iudicatæ. ſed p̃t bñ recipere ad ſui inſtructionẽ probationes, & ſi aliquid inueniret, remitteret ad ſuperiorẽ. Do. Io. An. in c. pia. de exceп. lib. 6. fa. l. diuus. de re iud. & de exceptione cognoſcit ſummariè. ſed non pronunciat, vt c. paſtoralis. de off. del.

Quid ſi fui condemnatus per ſententiam tibi ad reſtituendum rem: & ipſam tibi reſtitui: deinde ipſa res ad me peruenit: an poteris contra me agere amplius actione in factum ex ſententia ad rẽ vendicandam. gl. in l. Claudius. qui po. in pig. ha. ꝙ non. gl. in l. ſed & ſi poſſeſſori. de iureiur. tenet contrarium.

Quid ſi ſentẽtia feratur ĩ reali, an naſcatur actio in factũ gl. ĩ l. Iulianus. de excep. rei iud. dicit quòd non. glo. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. de iureiur. alias. §. ſi petitur. no. contrarium.

An ſententia lata contra vnum poſſit mandari executioni contra alium qui habet cauſam ab eo, ſ. qui habet rem quam ille deſiit dolo poſſidere, no. in l. C. de ali e. iud. mut. cau. fac. in 8. q. p Bart. in l. is cui. §. qui non poſſet. vt in poſſe. leg.

An ſententia lata contra vnum ex reis debendi poſſit mandari executioni contra alium, Bar. in l. j. C. de diuer. reſc. Bal. in aut. qua in prouin. C. vbi de crimi. agi opor.

An ſententia lata in criminali poſſit mandari executioni ĩ. tempus datum ad appellandum Guil. de Cu. in l. editos. de epiſ. aud. tenet ꝙ ſic alij contrà, Inn. in c. quærenti. de of. del.

An si iudex pronunciat sniam exequendã, vel nõ, possit à tali sen tẽtia appellari. no. in l. ab executione. C. quor. ap. nõ reci, vbi vr̃ di cere q̃ pt appellari. & hoc intellige quando ille qui volebat exe cutionẽ sententiæ impedire inducebat pro se ius humile ad impe diendam ipsam executionem. de quo no. in l. j. C. de iur. & fac. ig. secus si nullum ius vel ius friuolum induceretur.

An tempus quatuor mẽsiũ dat̃ cõdẽnatis ex furto vel rapina: & vr̃ q̃ nõ, quia reatus omnẽ honorem excludit, vt l. j. C. vbi sena. vr̃ clari. fac. pro hoc l. reis. de re iud. Contrariũ tenet Guil. in l. si cum exceptionẽ. §. si cum hoc. ff. qđ me. cau. & rationẽ addit, quotiescunque tractamus de aliqua actione, magis inspicimus ipsius naturã & originẽ, quã ipsius accidens, ar. l. cum id. de do. in prin. sed hoc ita est, q̃ istud tempus dat̃ actioni in factũ, descendẽti ex sñia ergo datur illud tempus tali actioni, nec inspiciã accidens ipsius actionis, s. an sit debitor ex delicto, an ex cõtractu, sed ipsum gen⁹ & originem & naturam. fac. l. 3. §. idem scribit. de peculio.

In l. si procurat. de proc. no. q̃ si datus est procurator ad agendũ, nõ pt petere executionẽ sententiæ, sicut hic vides, q̃ nõ pt agere iudicati, sicut ẽt sibi solui nõ pt, vt l. hoc iure. de solu. & l. sed si tan tũ. de pac. & p hoc aduerte qñ formas libellũ in persona procuratoris, quia tu debes petere reũ condemnari tibi procuratorio nomine rei ad dandũ & soluendũ ipsi principali, non autem tibi, nisi specialiter sit tibi mãdatum. Itẽ quod dixi q̃ procurator non pt petere executionem sententiæ, hoc verũ in procuratore dato ad agendũ tantũ, vel ad lites pñtes: secus si datus eẽt ad lites pñtes & futuras, tunc cum petitio executionis sit quodammodo lis no ua, illam posset petere ex vi illius mãdati. de hoc per Bar. in l. hoc iure. de solu. vide circa hoc quod no. Bal. in l. multum interest. si quis alteri vel sibi. & Bar. in l. si Titio de vsuf. leg.

Pone aliqs qui fuit procurator ad negotia, vel negotia alicuius gessit damnatur ad mortem pp delictum commissum: an debeat differri executio quosq; reddiderit rationem. Bar. in l. fi. de publica. Cy. in l. j. de bon. proscript.

In l. argentarius. §. cum autem. de eden. iste §. facit ad quæstionẽ conueniebas me ad decem: & fui cõdemnatus, & non appellaui. Petis executionem cõtra me: probo, & fidem facio iudici, q̃ tu ha bebas & habes quoddam instrumẽtũ, per quod apparet me non esse debitorẽ, quia ego solui: quid iuris? per hanc literã vr̃ q̃ possim te conuenire ad id quod mea interest, eo quia nõ edidisti. Itẽ quia per falsas allegationes, &c. ar. l. si prætor. de iud. Odofr.

An sententia quæ transiuit in rem iudicatam possit executioni mandari die feriata, no. 2. q. 2. sicuti. Io. An. & Inn. in c. fi. de iud. fa. c. Adam. de pœ. dist. j.

An exceptio nullitatis impediat litis contestationem, no. in l. si cum nulla. de re iud. ff.

An exceptio nullitatis ĩpediat executionẽ sententiæ, Bal. in l. 4 §. condemnatũ. ff. de re iud. Bar. Bal. in aut. quę supplicatio. C. de p ci. imp. off. fac. clem. j. de re iu. Inn. in c. cum in iure. de of. del. & c. ex ratione. de ap. fac. Bal. in l. si quando. C. de ord. cog. & l. fi. C. si ex fal. instr. Alb. in l. si vt proponis. de exec. rei iu. Inn. in c. cum olim. lo ij. de priuil. Host. in summa. de off. del. §. quæ delegari. & Bal. in l. ab executore. quor. ap. non recip.

An petitio restitutionis impediat executionẽ sententiæ, Bar. in l. defendente. de auct. tut. & l. si prætor. §. Marcellus. de iud. Bal. in l. eos. C. de exec. rei iud. & l. i. C. in integ. rest. postu. & l. si causa co gnita. C. de trans. & Io. An. in ti. de supp. §. differt. & extra de resti. ĩ inte. & auth. quæ supplicatio. de præci. impe. off. per Bal. fac. idem Bal. in l. præses. de ap. & l. pen. C. si aduer. rem iud.

In l. chirographis. §. ab eo. de admi. tuto. pone, Titius aliquã rẽ possidebat: cõueni eũ rei vẽdicatione, & fuit cõdẽnatus: appellauit & pendẽte appellatione ipsam rem alienauit: deinde confirmata ẽ prima sñia. quærit̃ an ista sententia possit executiõi mãdari cõ ẽp torem, qa de venditore nõ est dubiũ. dicit qsic: quia ille conuentus fuit directa. & in eã lata sñia: mõ p alienationẽ cœpit teneri vtiliter. vnde est opus noua instantia: tamen per hanc legem dico qđ poterit mandari executioni contra emptorem. Dy. & Oldrad.

An exceptio nullitatis ĩpediat executionẽ sñiæ, Bal. in l. fi. C. de ord. iud. & l. fi. si ex fal. instr. & ĩ. no. & l. ab executione. quor. ap. ñ rec. fa. etiam quod no. Bal. in l. j. ne lice. in vna eadẽq; cau. tor. pu.

An pater teneat̃ assignare filio legitimã p soluẽda cõdẽnatione filij? Spec. in tit. de sen. § sequitur. fac. l. si filius. C. de bo. proscr. Albri. l. j. §. domini. ad Sillan. Bal. in l. fi. C. de vsur. rei iud.

Sententia pˀiudicat illi q̃ scit suã cãm agitari, In. in c. sicut nobis. de re iu. Quid iudex exequatur sententiam, an iudex à quo, vel iu dex ad quem? Bal in aut. si quis. de epi. audi. & in l. episcopale. e. ti.

An in executione instrumentorum guarentigiæ sit pars citanda, Bal. qsic in l. ab executione. quo. ap. non rec. notat etiam ibidẽ Bal. quomodo cognoscantur exceptiones. quæ possunt opponi in executione sententiæ ab iis quæ non possunt opponi.

Sententia lata in reali statim debet mandari executioni, no. Innoc. sti de of. iud. in prin. Ang. in l. debitoribus de re iud. & Bal. in l. fin. de exec. rei. iud.

Nota q̃ si executio sumit vim per formam statuti, non de iure communi, talis executio non potest fieri per iudicem diuersi ter ritorij, Bal. in l. j. de confessis.

Nota q̃ in executione sententiæ nõ ẽ instantia, Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. & l. litibus. C. de agric. & cen. per Bar. Bal. in l. j. §. is vr̃. si quis ius dic. obtẽ. alleg. l. minor. an. xxv. cui fideic. de mino. & hoc quãdo agitur officio iudicis. idem dicit qñ petitur executio instrumentorum.

De officio iudicis quod imploratur p sententia exequenda, q̃do potest & debet, vide Ang. in l. qui de inof. in fi. de inof. testa. & l. argentarium. de iud.

An sufficiat pducere sñiam sine actis actis? Inn. in c. cum in iure peritus. de of. del. & no. in c. qm̃ cõ falsam. de prob. & c. 2. de feudi cog. x. Coll. no. in l. emancipat. de fi. inst. fac. l. acta. de re iud. & aut. si quis in aliquo. de edẽ. & c. 3. quo temp. miles. & l. fi. de ord. co. & in aut. clericus. de epi. & cle.

An prima missio in possessionem dicatur executio, Bal. in l. con sentaneum. C. quomo. & quan. iud.

¶Baldus De executione sententiæ.

¶OMNINO vide s̃. ti. prox. per infinitas quæstiones. ¶Pendẽte restitutione in integrum, sententia non meret̃ executionem, ff. d ap. l. tutor. in fi. Bal. & no. C. si aduer. ven. l. j. nisi ratione præsumptæ malitiæ, §. j. circa prin. G. ¶Si est appellatum, & erat appellatio remota per superiorem, impedit̃ executio diffinitiuæ, nõ interlo cutoriæ, ver. quòd autem. G. quia plus operat̃ illa clausula ĩterlo cutoria, quàm diffinitiua, C. de sent. l. fi. Bal. ¶Captus in furto, cri minaliter punit̃, & ẽt punitus nõ relaxat̃, nisi furtũ restituat, vt in auth. vt iud. sine quo. suff. §. oportet. & in auth. vt lic. ma. & auiæ. §. pen. & ff. de fur. l. interdum. §. qui furem. per Bar. ¶Quid includi tur nomine armorum, & personæ, si quis sit ex bannitus & cõdem natus, no. in aut. de armis. ¶Creditor accepit tenutã de bonis debitoris: nunquid pt facere eũ capi? & videtur, q̃non: quia debitor qui est soluendo, non potest capi pro debito, vt no. in l. 3. §. tutores, qui. ff. de suspec. tut. secundum Bar. ¶Qualiter intelligat̃ c. cũ lectus. de cau. pos. ver. sed pone. vbi omnino vide G. ¶Sẽtẽtia ex communicationis, mortis & deportationis statim trahunt secũ executionẽ intellectualem, ver. fi. G. vide s̃. ti. prox. §. sñia lata. De legatus inferior à principe, nõ potest dare corporalem possessio nem, sed dandam denũciare. hoc de iure ciuili: sed de iure canoni co pt, si ei, hoc sit commissum, §. nũc dicendum. post prin. G. nã se cundum ius ciuile commissio cõsistit in iurisdictione reali, q̃ inhæ ret territorio, non in verbali, C. vbi, & apud quos, l. fi. Et delegat⁹ ñ habet territoriũ: sed de iure canonico oĩa sunt delegabilia, siue mixti, siue meri imperij. ¶Clausula Amoto illicito detentore, cõ fert oẽm iurisdictionẽ sup quẽlibet resistẽtẽ, ver. quid si mãdetur G. ¶Sententia nulla ñ meretur executionẽ ab executore sed sen tentia annullanda sic, nisi sit actũ ad annullãdum coram eo, q po test, ver. vt autem. Gul. ¶Non est necesse, qñ appellat̃ ab excessu modi, dicere, inquo mõ excedatur mod⁹: sed quare excedatur, se cundũ Vber. ver. sed nunqd in totũ. G. ar. ff. de ap. l. appellanti. §. fi. & in totũ cessabit executio: qa nomine excessus etiam totũ con tinetur, sm G. Bal. vide s̃. ti. prox. §. an opposita. in fi. G. ¶Iudex ap pellationis si aliquid addit primæ sententiæ, eam exequitur: sec⁹ si simpliciter eam confirmat, nihil addendo, vel mutando: nã tũc agitur ex confirmato. Vel dic aut sententia confirmatur consensu adhibito corã iudice appellatiõis: & tũc secũdus exequitur, ff. de pac. l. tale pactum. §. qui prouocauit. si coram primo, & tũc pri mus exequitur, C. de re iud. ad solutionem. Aut confirmatur tem pore: & idem: quia retro fingit, ff. de insta. l. furti. §. j. Aut per diffini tiuam iudicis ad quem: & tunc prima sententia transfunditur in secundam, & agitur ex posteriore, vt est expressum in auth. de sã. epis. §. si quis aliquid. Col. ix. & C. de ap. l. addictos. in fi. & l. præcepimus. §. of. & l. eos. ver. sed pone, quia per G. Sententia tamen ex pensarum, lata per iudicem appellationis ab interlocutoria, man datur executioni per primum iudicem, ad quem tota causa remit titur: ar. ff. de minor. l. intra vtile. ver. quid ergo. G. ¶Sententia lata ab vno iudice, potest peti exequi per alium, si proponatur actio in factum, non officium mercenarium, licet vnus iudex nõ se intromittat de processu alterius. Fit etiam executio ex commissione, l. cùm vnus. §. is qui. Ille autem, qui exequitur per nunciũ, non dicitur propriè committere executionem, sed ipsemet exequi, ff. de manumis. & l. pater. vers. sed pone: iudex Perusinus. per G. Est autem quasi minister iudex, cui scribitur pro executione, vt d. §. is qui. & ideo sine commissione pronunciatio fieri nõ potest. G. ¶Qualiter fiet executio cõ vniuersitatẽ, ver. quid si vniuer sitas. G. ¶Pro executiõe sententiæ primò debent capi res, tã q̃ si sint

sint in controuersia, quàm ille, qua sunt, §. sequitur. post prin. G. ¶Sententia expensarum ex malitia procuratoris venientium mãdatur executioni in procuratorem. Si autem veniunt ex qualitate litis, veniunt in dominum, versi. quid si procurator malitiosè. G. nam & si dominus solueret, repeteret à procuratore, qui deliquit in officio sibi commisso. vide ff. de le. ij. l. qui solidum. §. etiã. & Bar. & Bal. ibi. ¶Qualiter minor possit esse contumax, ver. sed pone. & ibi declaratur l. minor. etiã si quasi sit contumax, ff. de minor. per Guliel. ¶Sententia lata contra curatorem hæreditatis iacentis, mandabitur executioni contra hæredem postea adeuntẽ, ff. de re iud. l. ex contractu. de hoc vide in ver. item pone: ad petita Guliel. Non dato autem curatore hæreditati indefensæ non patitur diffinitiuam, nec secundum decretum, ff. de hære. inst. l. si quis instituatur. Bal. vide s. de citat. §. quando citatus. G. ¶Sententia lata in filium ex maleficio, non meretur executionem contra patrem, nec fiscus capiet legitimam etiam mortuo patre, nec alimẽta filij confiscantur. Alij dicunt, mortuo patre legitimam confiscari, ver. quid si filius. G. C. de dec. decur. in rub. lib. x. Bal. vide s. ti. proxi. filio confiscato. ¶Quãdo executio fit in bonis minoris capiuntur primò mobilia, quàm immobilia, ver. quid si sentẽtia debet. G. in criminali non datur iudicatis tempus quadrimestre, §. videndum. per G. tamen ante decem dies non fit executio. Et not. quòd in ciuili currit tempus soluendi à die confessionis, sed in criminali à die condemnationis: ibidem. G. ¶Executio in facto consistit: & ideo nõ requiritur libellus: ver. breuiter. in prin. G. agitur enim de sententia exequenda, non ventilanda, secundũ Vber. G. & vide s. ti. j. §. an possit declarari. cum allegatis ibi. ¶An ex interlocutoria oriatur actio? versi. sed cum ex. dicit, quòd sic, per l. cũ antea. C. de arb. vide gl. ord. in §. necessitate. & vide C. de colla. l. si soror. Bal. & gl. in cle. fi. de ap. ¶An exceptio pretij non soluti, vł rei non traditæ possit opponi executioni sententiæ, sicut executioni iuramenti? sentit quòd non: quia est peremptoria, quę post sententiam non potest opponi: sed post iuramentum, cum quo se compatitur, sic: ver. item pone. G. ¶An post sententiam possit opponi retentio expensarum, vers. quid si bona. C. de fruct. & lit. expen. l. j. ff. de rei ven. l. emptor. G. ¶An condemnatus in hypothecaria, post sententiam habeat ius offerendi, versi. item quid si mihi. G. ff. de pignor. l. si fundus. §. si plures Bal. ¶Exceptiões, quæ possunt opponi post sententiam, admittuntur coram iudice competenti, non coram executore, ver. fi. G. ¶Sententia lata per falsos testes, vel instrumenta, rescinditur tribus concurrentibus: primo, quòd falsa probentur: secundò, quòd iudex super his se fundauerit: &, quòd quæstio falsi non sit aliter decisa. Et prodest ad tria, s. quia sententia rescinditur, executio impeditur, & soluti dał repetitio, C. si ex falsis instr. l. ij. & 3. Bal. Quid si testis non dicit falsum, sed notarius scripsit falsum? Respondeo, idem, quod in testibus falsis, vel instrumentis extraiudicialibus falsis, vt no. in d. l. iij. ¶In capitali sententia lata per fallas probationes, si condemnatoria est fortè ipso iure nulla. arg. ff. de fal. l. si quis obrepserit. in verbo, nił agitur. Vel dic, quòd ibi est etiam necessaria restitutio in integrum, ar. ff. de iure fis. l. j. §. si quis vltrò. Bal. Alibi dicitur, quòd q falsificat acta, perdit litẽ, ff. de iur. fis. l. neque. sed ibi loquitur in cã fiscali: sed in causa priuatorum falsa probatio nihil agit, & non elidit veram probationem, vt dicta l. 3. Sed pone: Titius produxit quatuor testes, duos veros, qui interfuerunt, & duos falsos, qui non interfuerunt, tamen asserunt se interfuisse: modò quæritur, nunquid producens, & isti falsi testes possint accusari? & videtur, quòd non: quia non interest aduersarij. Sed dic contrà: quia ius reprobandi competit indistinctè, vt d. l. 3. 1. responso: sed rescissio sententiæ non fit, quia sententia habet fundamentum super verbo, vt ibi dicitur. Sed quomodo possunt reprobari testes post dicita testificata, cũ timeatur subornatio? Resp. quia corrupti falsum dixerunt: aliter non possent reprobari, ff. de infa. l. Lucius: vł saltem indirectè, vt l. optimam. C. de contrah. & commit. stip. vel in noua instantia, no. in eadem l. Bal. Et no. quòd ista exceptio falsi est priuilegiata, & impedit executionem sententiæ, licet fortè probatio non sit in promptu, vt d. l. fi. Regulariter dicit, in executione sententiæ non adhibetur, nisi summaria cognitio: & ideo ñ suspenditur per exceptionem requirentem altiorem indaginem ar. C. de compen. l. fi. quia liquidum non differtur per non liquidum, vt ibi patet. Bar. dicit idem esse in exceptione falsi, quod in aliis, per l. satis apertè. C. de fal. ¶Et nota. quòd confessio, quæ fundatur sup instrumento falso, nił valet, s. ope restitutionis. nam bñ valet ipso iure, ff. de exce. l. quia agnitis. ff. de re iud. l. diuus. Et no. quod Iacob. de Are. dicit, quia tunc est necessaria restitutio, quando falsitas non est participata cum parte: si autem est participata, tunc datur actio & exceptio, ff. de fal. l. qui nomen. secundum Ia. de Aret. & Cy. in d. l. j. & satis ibi videas per eum. scilicet Cyn. Sed quid si iudex fuit motus ex falso instrumento, & non ex vero, ex quo debuit moueri? Resp. rescinditur sententia morbosa, ff. de ex cus. tu. l. qui testa. Bal. vide s. ti. j. §. sententia, quia Bannum generale, vel speciale inordinatè, vel sine causa factum, vel datum alicui non habet vim legis, nec sententiæ, vt no. Dy. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. neque interlocutoriæ, neque diffinitiuæ, C. com mi. vel epist. l. programma. & ideo sint cauti assessores quando statutum dat formam, qualiter procedatur ad banniendum quendã quòd illam formam seruẽt: aliàs bannum, & quicquid fundatur ex eo, ipso iure est nullum. ¶Et nota, quod iudex non debet incipere à grauamine, poena, banno, vel tenuta, nec conditionaliter dare, e. ti. l. j. 4. & v. Bal. ¶Si iudex sciẽter & malitiosè iudicat, omnia damna resarcit, C. de poena iu. qui ma. iu. l. fi. Si per imperitiam & per latam culpam non tenetur in solidum, sed arbitrio iudicis moderato, l. 2. ff. quod quisq; iur. in gl. nam imperitia in iudice est lata culpa: tamen non formatur contra iudicem libellus in solidũ sed cum temperamento arbitrio boni viri: aliter libellus esset ineptus, vt l. si iudex. ff. de var. cognit. Arbitrabitur autem bonus vir, ꝙ si errauit in apicibus iuris, vt l. Gallus. tunc mitiùs puniatur, vt no. Inst. de ob. quæ ex quasi delic. in prin. Si autem errauerit in sequendo rationem practicam & opinionem, tunc videtur excusari: quia non est error singularis, sed communis. Item si dubium tale est, & apud sapientes est incertum, & stat in opinionibus, tunc iudex excusatur: quia hoc casu lex est incerta, vt in prima cõstitutione C. §. quibus in gl. secundum Bar. quem vide in d. l. fi. C. đ poena iud. qui malè iud. Qui autem recedit à communi opinione, est in culpa, ff. de legib. l. minimè. secundum Bar. Si autem vult se excusare, quia sententiauerit de consilio talis sapientis, hoc solũ nõ excusaret eũ: quia debuit iuris rationes põderare, nõ personæ auctoritatem legibus præferre, ff. de of. præsi. l. sed licet. aliàs ferè sẽper excusaretur: quia semper haberet consilium, vel colloquium cũ sapientibus, l. 2. C. de sen. ex breuic. rec. & no. in auth. de ap. & ĩtra quæ tẽpora, §. ad hoc. Col. 4. in gl. or. & vide, quod dixi in l. j. §. j. ff. quod quisq; iu. Bal. ¶Sed pone, ꝙ iudex committit causam cõsulendam, & statuit consultori terminum octo dierum ad consulendum, tandem non expectato termino pronũciat, an valeat ꝓnunciatio? Videtur ꝙ non, C. commi. vel epist. l. iudex. C. de dilat. l. à procedente. Dic ꝯ: quia pro hoc iurisdictio sua nõ est suspensa vnde valet sñia partibus præsentibus, vel citatis lata, & oportet appellari, C. de relat. l. j. per gl. & Bart. ¶Sed nunquid postquã iudex commisit causam consulendam, & diffiniendam de partiũ voluntate, potest ad nutum recipere instrumenra, vel deferre iuramẽtũ in defectũ probationis, vel similia? Videtur, ꝙ non, quasi sit conclusum parti & iudici, vel saltem parti: ar. de dilat. cùm à nobis. C. de ap. l. ex illo tempore. per Bar. & fac. ff. de ap. l. ad principem. Credo, ꝙ possit: non tamen debet, nisi ex iusta causa superueniente. ꝯmissio enim illa non ligat iudicis vigorem, ar. ff. de admin. tut. l. quidam decedens. & l. Titiũ & Mæuiũ. ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. de officio. Bal. ¶Illud verò nota, ꝙ punctus transmissus consultori, debet formari de partium voluntate, vel interlocutionis auctoritate, C. de relatio. l. ij. & cum puncto debet transmitti tenor actorum per descensum, de quibus etiam in puncto debet fieri mẽtio, C. de relat. l. fi. & ibi Bar. ¶Iudex, qui non vult recipere libellum, vel accusationem, facit litem suam, vt summatur in auth. de q. §. super hoc. Idẽ, si illegitimam non admittit, ar. C. de pac. l. pen. Bal. ¶Iudex non facit litem suam in eo, quod non est petitum, l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. & Bar. ibi plenè.

a ¶De Appellatione[a]. Rubrica.

VONIAM valida sententia appellationis remedio subleuatur, vt diximus s. de sententia, §. quoniã. s. in prĩ. idcirco decens est, vt pauca de appellatione perstringamus[b], ostendentes: quis possit appellare[c], in quib.

b casi

ADDITIONES.

a ¶Pile⁹ posuit hãc rubr. & ẽ vltima quartæ ptis. ¶T. post rubr. ꝓximã posuit istã, & ẽ penultima sui operis. ¶Vber. đ Bo. & Baga. ĩ Cauil. qsq; posuit đ hoc rubricã sui operis. penul. ¶Io. đ Deo Cauil. 6. li. rub. 2. vbi ĩ fi. fatet, Vber. đ Bo. nil đ ipsa rub. tractasse: & ĩ li. Iudicũ j. 2. & 3. pte. ¶Bo. sua pte ij. ĩ tractatu libellorũ, posuit hãc rub. & demum speciales cãtas ab illa. ¶Aegidi⁹ c. lxx. ponit gñalẽ rubricã đ appellatiõe, & xij. seq. ad materiã, & pri⁹ c. cxx. posuerat formã appellatiõis ab ĩterlocutoria. ¶Alb. Gal. duab⁹ ꝓx. rubricis ꝯtinuauit istã, & aucto. ¶Nepos de Mõtealba. posuit rubricã ꝯ appellatiões. ¶Guido de Suz. qñ appellãdũ sit: & sex sequẽtib⁹ tractat materiã. ¶Gallic⁹ post diffinitiuæ tractatũ põit ex his casib⁹ li. 6. spectantes ad hunc ti. & ad ti. de offi. del. scripsi illo ti. super rub.

b Perstrĩgam⁹. ¶T. cred⁹. q oĩa mẽbra sequẽtia posuit, ꝓmisit, qd sit appellatio? & dicit ꝙ, Appellatio ẽ sñiæ, vł grauaminis releuatio, à minore ad maiorẽ iudicẽ fcã ꝓtextu iniq iudicis, grauaminis, vł ĩiustæ sñię. Plures diffinitiões posuit Host. e. ti. §. j. Io. ponit vnã 2. q 6. in sũma. vbi mẽbra ista ñ põit: distictè tñ illa prosequitur Richardus in suis distinctionibus, suo more distinguẽs hoc mẽbrũ.

c Appellare. ¶Hoc interposuit Host. quare appellatio sit inducta?

casibus,& ex quibus causis possit appellari, q quando teneat ap-
pellatio,vel non:à quibus & ad quem,quando, & intra quod tē-
pus possit appellari:qualiter debet fieri appellatio, & quid debet
appellans agere:intra quæ tempora fiet appellationis prosecutio
quoties sit appellandum:quod sit officium eius, à quo appellat̃:
quod eius,ad quem appellatur:quis sit effectus appellationis; &
qualiter appellatio impugnetur.

ADDITIO.

¶ Rationem collige ex l.j.ff.eodem ti.in prin.& ex dec.cùm specia
li.eo.ti.§.porrò.

SVMMARIVM.

1 *Oppressus,seu iniustè grauatus quicunque sit,etiam excommunicatus,potest à sententia appellare.*
2 *Procurator,si contra eum sententia feratur,& non appellet,an teneatur mandati.*
3 *Tutores & curatores à sententia lata appellantes,tenentur ad prosecutionem appellationis,*
4 *Procuratores qui,& quo casu appellare possint.*
5 *Procurator generalis alicuius capituli,quorum debeat habere notitiam.*
6 *Procurator tenetur appellationem ab interlocutoria, vel grauamine emissam prosequi,in eo loco,in quo lata est,vel grauamen illatum.*
7 *Appellatio nomine alieno facta, debet ab illo, cuius nomine prolata est,intra decem dies ratificari.*
8 *Emptor tenetur exercere causam suæ appellationis.*
9 *Tutor si condemnetur nomine pupilli,non suo,pupillo prodesse,vel nocere debet sententia:& eius nomine debet appellatio interponi.*
10 *In criminalibus appellari potest,non solùm à condemnato ,sed etiam à quolibet,etiam extraneo,& inuito condemnato.*
11 *Vno ex pluribus eiusdem litis consortibus appellante,& obtinente, an omnibus prosit.*
12 *Vno ex sociis litis appellante,& cum actore competente,an alter sociorum possit causam appellationis exercere.*
13 *Petente aliquo centum ab aduersario,si aduersarius absoluatur pro quinquaginta,an petens poterit coram iudice appellationis petere integra,centum.*
14 *Seruus condemnatus an possit appellare.*
15 *Episcopus potest etiam sine mandato speciali pro ciuitate sua, & subditis appellare,*

¶ Appellare quis possit,

I.§. QVIS [a] possit appellare,planum est:quia omnis oppres
sus,seu iniustè grauatus,quicunque sit,vt 2.q.6.
1 omnis oppressus.& c.ideo.extrà.de ap.vt debitus.†etiam si sit ex
communicatus,vt j.§.prox.ver.xvj.¶Item is cuius interest,& nō
alius,vel cui mandatum est,vt procurator,vel qui negotium alie
num gerit,vt 2.q.6.non solent.& ext.de ele.cùm inter R.& c.sta-
tuimus.& valet appellatio , licet parum intersit appellantis, vt ff.
de ap.à sententia.in prin,& extrà de re iud.cùm super.& in præ. c.
statuimus.ext.de off.del.super eo.Vnde si cohæres in præiudiciū
cohæredis se condemnari patiatur,poterit cohæres appellare,li-
cet sine appellatione sit tutus.¶Item fideiussor pro eo , pro quo
interuenit,potest appellare.¶Itē venditoris fideiussor,victo em-
ptore,appellat.¶Itē hærede victo, ab eo qui de inofficioso agit,
b legatarij,& qui libertatem acceperunt,appellant, vt[b] in prædi.l.à
sententia. ¶Item si procurator victus non appellat,dominus po
test appellare.¶Item emptore super proprietate victo,venditor
potest appellare:& econtrà.¶Item procurator victus , qui litem
est contestatus,potest alium procuratorem ad appellandum con
stituere,cùm sit dominus litis:quia ipse tenetur appellare, licet nō
teneatur prosequi appellationē,ff.de app.ab executore.§.alio.&
2 §.fi.& l.tutor.¶†Breuiter autem nota,q si cō procuratorem sen-
tentia fertur,vel aliquid præiudiciale in iudicio fit,ipse debet ap-
pellare:alioqn mandati tenet̃,ff.de neg.gest. liberto.§.fi.Vel si ex
aliqua iusta causa impeditur appellare,putà metu,vt extr.de ap,c.
fi.vel inopia,vel ignorantia,vt ff.man.si proc.§.si ignorātes. tene
tur saltē id domino denunciare,siue dominus hoc ignorat siue nō
vt dominus,si voluerit,appellet.hic autem procurator appellat,
& licet ipse volens possit prosequi appellationem : inuitus tamē
ad hoc non tenetur:debet tamen denunciare domino appellatū
esse,ext.de proc.c.pen.C.e.ti.inuitus.s̃.de proc.§.j.ver.quid si pro
curator intercessit.Et hoc etiam obtinet in actore, in negotiorū
gestore,& fideiussore,vt & ipsi appellationem prosequi non te-
neantur.C.de ap.si actor.ff.e.à sententia.& in præ.§.ignorātes.Se
cus autem est in vindicante necem defuncti : qui si appellauerit,
prosequi tenetur,licet non teneatur appellare,C.ad Syl.l. mino-
3 ribus.in fi.ff.e.propter venenum.§.fi.¶†Tutores quoque & cu-
ratores appellare & prosequi tenentur appellationem,ff.si tu.vl
cur.ap.l.2.ff.de ap.l.tutor,& l.negotiorum.& in præd.l.si actor.I-
dem etiam in gestore,qui accessit animo gerendi omnia, vt s̃.cū
4 & ille de aliis omissis teneat̃,ff.de neg.gest.si pupilli.§.fi.¶†Pro-
curator autem constitutus ad præsentandum aliquem episcopo
ad aliquod officium , vel ad recipiendum pro aliquo inuestiturā
de aliquo beneficio,vel ad petēdum illi de aliquo beneficio pro-
uideri,& similes,appellare possunt,ar.ff.de proc.ad rem mobilē.
& l.ad legatum.Et per appellationem talis procuratoris,& etiam
per sciētiam eius,qua sciuit partem alteram appellasse, dominus
intelligitur citatus,vt ad curiam ire teneatur,secundum formam
c constit.ext.de elec.statuimus[c].Et hoc in procuratore speciali: se-
5 cus in generali,vt no.j̃.qualiter.ver.quid si proc.¶†Hinc est, q
non sufficit reseruationem alicuius beneficij , vel inhibitionem,
vel decretum,vel huiusmodi,peruenire ad notitiam generalis p
curatoris capituli:quia per hoc non probatur id ad ipsum capitu
6 lum peruenisse,ar.ff.de dec.ab or.fac.l.fi. ¶† Illud autem notan-
dum est, quòd appellationem ab interlocutoria , vel grauamine
emissam,tenet̃ procurator prosequi in eo loco,in quo lata est,vl
grauamen illatum:vel saltem,vbi non oporteat ipsum negotia p
d pria postponere,secundum Papam[d],ar.ff.de iud.si longius.resp.
j.ff.de arb.litem autem.in fi.Verùm licet tutius sit procuratori o-
mittere posecutionem appellationis de iudicis licentia & aucto-
ritate,ar.ff.de proc.post litē.& l.aut longa. tamen & propria auc-
toritate hoc potest, cùm id sibi permittat̃ à iure:arg.xxviij.dist.de
his.extrà de secundis nup.c.penul.Ceterùm licet possit quis post
decendium appellare, vbi priùs sententiam contra se latam nesci
uit,is tamen,qui defensus est per procuratorem,de facili non au-
ditur post decendium ad appellandum,vt j̃.§.restat.ver.j. Sed si i-
bi per procuratorē defensus est,ipse procurator tempore latę sē
tentiæ verè contumax sit,ita vt appellare non possit,nihilò min⁹
dominus,qui nec verè,nec præsumptiuè contumax est, poterit
appellare, vt extrà de of.delegati,c.cùm olim.j. & hoc intra decē
dium à recitatione sententiæ,non à tempore suæ scientiæ com-
putandum,2.q.6.anteriorum.prope prin.Sed cōtrà,quia hoc tē-
pus currit à tempore scientiæ,j̃.§.restat.Sed illud obtinet in ficto
contumace,at hic nec verè,nec fictè cōtumax erat.Post decendiū
autem,licet dominus indefensus non verè,sed pręsumptiuè con
tumax appellari possit,vt C.quomodo & quando iudex, l.ab eo.
quia tunc ei currit tempus solùm à tempore scientiæ,vt 2. q.6.bi
duum.vers.si aduersus.tamen si per procuratorem,qui cōtumax
est,defensus sit,appellare nequibit.quod verū est secundū quos-
dam,vbi procurator propter contumaciam condemnandus sol-
uendo est,alioquin domino succurritur,vt ff.de eo , per quē fac.
est,l.ex hoc.§.planè.C.de iud.properandum.§.fi.Alij verò cōtrà:
cùm factum ex scientia , & dolus procuratoris post litem conte-
statam domino noceat,vt extrà de in integ. rest. cùm venisset.ff.
de doli excep.si proc.ff.de trib.l.procuratoris.extrà vt lite non cō-
7 test.c.j.¶†Porrò vbi alieno nomine appellatur,necesse est,vt is,
cuius nomine appellatum est, mox intra decem dies appellatio-
nem ratificet,postquàm sciuerit appellatum,vt in præd.l.non so
lent.ff.rem rat.hab.l.bonorum.& 2.q.vj.anteriorū.Si enim post
decendium haberet ratum ratihabitio non inueniret quid, & in
quo operaretur,vt in præd.l.bonorum quia post decem dies ap-
pellare non licet.extrà de elec.cùm dilecti.in fi.extr.de test.signi-
8 ficauerunt.¶†Sed nunquid emptor tenetur exercere causam ap
pellationis?Respondeo,sic,secundum Vber.vt ff.de euictio. He-
e rennius.§.Caia.& §.fi.vbi de hoc[e],ar.C.de admi.tut.si factam.& l
præd.l.à sententia.nisi aliud pacto conuenerit inter eos , vt patet
j̃.tit. emp.& ven,in secunda forma ibi,remissa ex nunc,&c.vt ibi de
hoc.Aliud est in procuratore,vt iam dixi:& est ratio: nam vendi-
tio fit causa venditoris & emptoris,procuratio causa domini tan
tùm,licet duriùs videat̃ procurator adstrictus,vt C.man.l.procu-
9 rator.¶†Sed pone:curator alicuius minoris post litē cōtestatā fe
cit procuratorem , qui procurator succumbens appellauit noīe
ipsius curatoris:vel fortè non dixit,cuius nomine:quęritur,an va
leat talis appellatio ? Et videtur , quòd non : quia tutor conde-
mnandus est nomine pupilli , non suo,ff.de his , qui nota. infam.
furti,

ADDITIONES.

a Quis.¶lib.6.
b Appellant,vt.¶s̃.præd.omnia patent.
c Stauimus.¶lib.6.quod dic,vt in cle.no,de ele.causam.
d Secundum Papam.¶vt scripsi de proc.non iniustè.in vl.gl.
e De hoc.¶Et ibi no.quòd si præsente venditore sententia lata cō
emptor appellare non tenetur.

furti.§.j.& pupillo prodest,vel nocet sententia.vnde eius nomi-
ne debet appellatio interponi, ff.de no.ope.nun.cùm ꝓcurator.
ff.quando appel.sit,l.j.§.tutores.ff.fa.ercisc.l.3.ff.de appe.ex con-
sensu.C.si aduer.rem iudic.l.pen.Arg.contrà,ff.de appel. ab exe-
cutione.in fi.& l.Seio.§.si quis.& C.de procu.si actor.Sed potest
dici,secundum Vbert. quòd licet procurator non habeat ius ap-
pellandi nomine curatoris,vt ff.de furt.is cuius interest.æquitas
tamen suggerit,vt valeat appellatio, ff.de appel.l.4.§.pen.& fina.
quia licet appellanti variare,vt petat restitutionem in integrum,
a ff.de minor.& si sine.§.item & si sine.Et præmissa obtinent [a] in ci
10 uilibus,& spiritualibus,& mistis.¶†In criminalibus autem,in q
bus appellari potest regulariter,nisi in casibus,vt C.de appel.reci.
l.ij.& l.addictos.nõ solùm condemnatus de crimine capitali,sed
etiam quilibet extraneus, etiam inuito condemnato, admittitur
ad appellandum pro eo,vt ff.de appel.non tantùm.& C.eodem,
l.eos §.super his.ff.quando appel.sit,l.ij.§.fi.&hoc ratione huma
nitatis,cùm sit proximus,de pœnit.distin.2.charitas est,vt mihi.
ver,item proximos.vbi dicitur, quòd consors naturæ proximus
est.Mater etiam appellat pro filio de quocunque crimine condẽ
nato:& pater pro filio victo in causa libertatis,vt ibi,& in prædic-
ta l.non solent.& ff.eodem,l.j.Argumen.contrà,quòd in talibus
vnus non possit pro alio appellare,vt ff.de pub.iud.l.penult.§.ad
crimen.& v.q.3.§.in criminalibus.Sed illa loquũtur in causa prin
cipali:at aliud in causa appellationis,& hoc propter paratum pe-
11 riculum.vt in præd.l.non tantùm.& de appell.recip.l.j.¶†Item
si plures sint eiusdem litis consortes,& vnus appellat,& obtinet,
hoc aliis prodest,extrà de appe.vna.quod verum est,si iure com
muni iuuentur,&idem sit negotium,&eadem causa defensionis
vt ibi dicitur,& 2.q.vj.§.sunt etiam,quorum.vers.quandoque.&
C.si vnus ex pluribus appella.l.j.& ij.Sed an habeat hoc locum,si
omnes fuerint in solidum condemnati,vel si pro parte?Respon.
scilicet tunc demum,si omnes fuerint in solidum condemnati:se
cus si pro parte,ff.de appe.si quis separatim.in prin.Vel potest di
12 ci contrà,secundum Vbert.arg.C.de diuer.rescri.l.j.¶†Sed quid
si ille,qui appellauit,composuit cum actore:&alter vult causam
appellationis exercere:dicit actor,non potes,quia non appella-
sti:quia ille,qui appellauit,composuit mecum:nunquid admittis-
b tur:Videtur,quòd sic,argu.extrà de elect.statuimus [b].Cùm enim
semel ei hoc ius competierit,sibi auferri non potest,ff.de pact.l.
si.ff.de appel.à sententia.in prin.& probatur & not.in const.Gre-
c gorij X.de electio.vt circa.§.alioquin.ibi,adhærentes [c].Arg.con-
d trà ff.de mino.si iudex [d].ff.de separat.ab hærede.¶†Sed pone:pe
13 to centum ab aduersario meo:iudex cõdemnat eum in quinqua
ginta, & absoluit in aliis quinquaginta: ille appellat, & non ego:
quæritur,quid iuris? Dic,quòd si ex eadẽ causa petiit cẽtum,po-
tero coram iudice appellationis petere integrè centum, vt C.de
e appel.ampliorem [e]. secus si ex diuersis causis non connexis, C.si
vnus ex plu.appel.l.j.&ij.q.vj.§.sunt etiam, quorum.ver.de pos-
f sessione.&est quæstio dominicalis:dic,vt ibi [f].¶†Item seruus cõ
14 demnatus non potest appellare,sed dominus appellat pro eo in
causa criminali: vel alius nomine domini: sed si nullus sit pro eo
appellans,ipsemet potest triste auxilium implorare,ff.de appell.
serui.& l.Lucius.& l.creditor. Quid de excommunicato?de hoc
suprà de actor.ver.item quòd est excommunicatus.Item dixerũt
quidam, quòd extraneus auditur appellans pro condemnato in
causa ciuili, dummodo condemnatus ratum habeat, vt prædixi.
Alij contrà & veriùs,vt ij.q.vj.non solent.argu.extrà de præb.di-
15 lecto.¶Item episcopus sine speciali mandato appellat pro ciui-
tate sua,&pro subditis,vt extrà de appel.dilectis.prope prin.Dic,
vt ibi not.secundum Papam.Idem puto de quolibet domino,ar.
eiusdem decre.& eod.titu.consuluit.3.& 2.q.6.non solent.nam
factum subiectorum tãgit dominum,ideoque suo & suorum no
mine appellare potest.Item capitulum appellat, & agit pro cau-
sa episcopi,si episcopus negligens est,vel aliquid facit in eius prę
iudicium:vt extr.de maio.& obed.dilecti.item dic,vt j. vers.prox.

ADDITIONES.

a Obtinent.¶Secundum Tan.vbi s.
b Statuimus.¶Libro sexto.
c Adhærentes.¶Libro sexto.
d Si iudex.¶In ista lege restitutio data minori,non proficit aduersario,si minor non vult illa vti:quia non in fauorem aduersarij fuerat concessa,sed contra illum,vt ibi:hęc verò interpositio appellationis non contra consortem,sed in eius fauorem iure permittente fiebat.durat ergo fauor,licet ille componat:lex sequens facit etiam prò:vide,quod dicam infrà proxi.sub versic.34.quo ad istum ver.& seq.
e Ampliorem.¶Vbi idem not.in princip.sed hoc verum,si prosequitur appellans,vt ibi patet,& dicam j.§. proxi. super versiculo xxxiiij.
f Dic,vt ibi.¶Est quæstio 67. & in solutione nihil plus ibi dicitur, quàm hîc, saluo quòd ad secundum membrum etiam allegatur ff.de mino.etiam si à pa.§.ex causa.

SVMMARIVM.

1 *Contumacis appellatio an sit admittenda.*
2 *Homicida,veneficus,adulter,insignis latro, seditiosus,& similes criminosi appellantes non sunt audiendi.*
3 *Confitens coram iudice se debitorem,si iudex præcipiat soluere non potest debitor appellare.*
4 *Executori,vel tabellioni condemnatis ratione administrationis,in qua deliquerunt,an liceat appellare.*
5 *Appellans à decimarum solutione non est audiendus.*
6 *Iudice pronunciante sententiam fore sic exequendam,an liceat appellare à tali pronunciatione.*
7 *Appellanti ab executione sentẽtiæ incumbit causam rationabilẽ exprimere.*
8 *Appellans in momentanea possessione an sit audiendus.*
9 *Appellatio à nominatione publici muneris an sit producenda.*
10 *Appellandum non est re dilationem non capiente.*
11 *Iudice alimenta præstari decernente,an à tali decreto liceat appellare.*
12 *Condemnatus in actione ad exhibendum an possit appellare.*
13 *Appellationi tacitæ,vel expressæ renuncians,non potest eam producere.*
Appellatio non debet esse præsidium iniquitatis.
Appellatio in delictis notorijs non admittitur.
14 *Appellans à correctione an sit audiendus.*
15 *Appellatio in rescripto Principis prohibita,an sit admittenda.*
16 *Iudice inter partes conueniente,quòd ob eius sententia licet appellare,an tunc valeat appellatio.*
17 *Sententia excommunicationis an per appellationem suspendatur,an remoueatur.*
18 *Appellare à sententia,quæ nulla est,non est necesse.*
19 *Appellans ne in ecclesia sua resideat,an sit audiendus.*
20 *Appellatio generalis an sit valida.*
21 *Contumax,qui de stando iuri iuratoriam cautionem præstitit, an possit amplius appellare.*
22 *Petens dilationem iuris ad appellandum,an sententia lata possit appellare.*
23 *Appellans ab eo,quod fecit, & fieri procurat,an sit admittendus.*
24 *Appellãs victus,& propriæ appellatiõi renũciãs,an possit agere ad sumptus.*
25 *Victo in causa non appellante,an victor possit propter sumptus appellare.*
26 *Excommunicatus an possit in his,quæ fiunt extra iudicium,appellare.*
Excommunicatus potest appellationem ante sententiam excommunicationis interiectam prosequi.
27 *Iudice alteri partium minante,quòd eam velit lædere,an illa pars possit à talibus minis appellare.*
28 *Appellare non licet ante sententiam sine causa rationabili:& quæ sit talis causa rationabilis.& nu.32.*
29 *Appellare an liceat ab interlocutoria sententia.*
30 *Appellari an possit à beneficijs per iudicis iniuriam denegatis.*
31 *Appellatio de non vendendo aliquam rem,aut de non molestando possidentem an sit admittenda.*
Appellatio frustratoria nunquam est admittenda.
32 *Pars grauata potest licitè appellare,licet grauamẽ non sit in iure expressum.*
33 *Appellatio notoriè & euidenter frustratoria non est admittenda.*
34 *Clausula remota appellatione,in literis Apostolicis inserta,quid operetur.*
35 *Post sententiam fas est cuilibet simpliciter,& sine causa appellare.*

¶In quibus casibus,& ex quibus causis appellari possit, & quando teneat appellatio,vel non.

2.§.In quibus autem casibus,& ex quib' causis appellari pos-
sit,& quando appellatio teneat,vel non,est vidẽdum.
Et quidem in omni causa,& ex omni grauamine appellari potest
nisi vbi sit prohibita appellatio,vt s.tit.prox.in prin.quod dic,vt
j.in fi.huius §.Videamus ergo vbi sit prohibita,vt per consequẽs
sciamus,vbi sit permissa:quia viso vno contrariorum, videtur &
1 reliquum,vt s.de arbit.§.potest esse.in prin.¶†Primò igitur pro
hibita est appellatio,quia contumax non auditur appellans,vt 2.
q.6.§.sunt etiam,quorum.24.q.3.de illicita.C.de iud.l.properan
dum.§.sin autem.extr. de appe.personas.quod verum est in vero
contumace:secus in ficto, seu præsumptiuo. quod dic,vt vt s. dę
a contu.§.j. [a]¶†Secundò homicida,veneficus,adulter, & qui ma-
nifestam violentiam committit,insignis latro,vel incitator sedi-
tionis, vel dux factionis, raptor virginis,si sit argumentis supera-
tus,

ADDITIO.

a §.primo.¶Vbi suprà vers.& not.vltra remissionem ad cle. de dolo& contum.si ante.plene prosecutus sum meteriam per septem membra distinctam.

tus,testibus confessus&conuictus,non auditur appellans:sed sta
tim est sententia exequenda,vt in præ.§.sunt etiam,quorum.ver.
nullus.& ff.de ap.constitutiones.C.de raptor.virg.l.vnica.Idem,
secundum quosdam,in causa ingenuitatis & libertatis,ff.de statu
ho.ingenuum.ff.de reg.iur.res iudicata.Sed in libertate est cōtra
rium,vt C.de lib.cau.l.si is,quem.& ff.quan.app.sit,l.ij.§.si is.Azo
tamen id dicit seruãdum in omnibus criminibus,sicut in præmis
sis.Sed nũquid hęc tria debent concurrere,vel an sufficit sola cō
fessio,vt quis non appellet?dic,vt no.ibi,& extrà de ap.Romana.
a §.fin autem a.& c.cū speciali.§.porrò.Per quē §.& per præd.vers.
3 nullus dicunt quidam,† quòd si iudex confesso coram se ante li
tis contestationem se debere aliquid,præcepit quòd soluat,à tali
præcepto appellari non potest:& inducunt etiam ff.de mino.l.ait
prætor.§.j.& ff.de ap.l.pe.§.omnes.& C.de re iud.l.si pecuniam.&
extrà de proba.per tuas.Alij contrà,dicētes,quòd præd.l.ait præ
tor.loquitur disputando,non asserendo.Bart.dicit,quòd ex quo
in iudicio legitimo cōfessus est,non potest appellare,nisi priùs ꝓ
bauerit se per errorem confessum fuisse,vt not.in præd.§.fin au
b tem b.& §.porrò c.Azo dicit,quòd aut fit præceptum super nega
c to,vt quia pars altera iurat:& si iudex neganti præcipit quòd sol
uat,& tunc non valet præceptum,& potest appellari,C.de re iu.
l.si pecuniam.& in præd.l.ait prætor.§.permittitur.Aut fit in con
fessato:& tunc tenet,& appellari nō potest,vt C.de nō num.pec.
d generaliter.Odof.dicit d,quòd si præceptum fit,& post diffinitiua
expectatur,tūc non appellatur:quia à diffinitiua poterit appella
ri:& sic omnia grauamina primò illata poterũt reparari,ff.ad Tur
pil.l.j.C.de transactio.cùm ea.ff.de ap.l.ij.§.si & hæc ratio colligi
tur in eo.ti.l.j.Si verò non speretur diffinitiua,tunc,sicut possum
à sententia appellare,aut ipso iure nullam dicere,sic & ab eo præ
e cepto,ff.eodem,si expressim e.& iunge,quòd est j.versi.x.& j.de
f confes.§.postremò.ver.sed nunquid cōfessus f.¶† Tertiò non li
4 cet appellare officiali curię,putà executori,vel tabellioni cōdem
nato ratiōe administrationis,in qua deliquit,vt in præ.§.sunt eti
am quorum ver.nulli,quorũ.& C.quo.ap.nō reci.nulli.¶Quar
tò non appellat is,à quo fiscalis calculi satisfactio,aut tributariæ
functionis munus,vel euidentis&conuicti debiti publici,vel pri
uati redditio exposcitur,vt præd.§.sunt etiam,quorum.ver.quo
g ties..& C.eodem g,abstinendum.& l.fi.¶Si ergo non appellatur
5 in tributis,† ergo videtur,quòd nec in decimis,quæ sunt tributa
animarum,appellabitur,vt vj.q.j.decimę.extrà de decimis,tua no
h bis h.dic,vt ibi.¶Quintò nō appellatur ab executore,nisi modũ
excedat:quod dic,vt s.tit.prox.§.nunc dicendum.vers.quid si ap.
vel nisi meritò sit suspectus,vt in præ.§.sunt etiam,quorum.ver.
quoties ab executione.C.quorum appel.non recip.l.ab executo
re.C.si in causa iudicati,l.ij.& 3.extrà de app.nouit.nisi obiiciatur
transactionem post sententiam fore factam,arg.ff.de in ius vo.l.
neque.§.j.vel si executor iniuriosè aliquid aget,C.de app.l.si quis
prouocatione.3.q.v.c.quia suspecti.vel nisi in integrum restitu
tio sit postulata,C.dę in integ.rest.post.l.j.& de app.sicut.vel nisi
dolosè aliquid egerit executor,vt ff.de neg.gestis,l.3.§.si execu
tor.vel nisi sententia dolosè obtenta sit:vel is,contra quem lata
est,iusta de causa absens fuerit,ff.de iud.l.si prætor.§.fi.aliàs est l.si
per dolum.extrà de re iud.c.cùm Bertholdus.§.postmodum.vel
nisi admittat aliquam de exceptionibus,quę post sententiam ob
iici possunt:quas habes s.de excep.§.dicto.ver.post sententiã.&
sequentib.& has exceptiones & alias,quæ not.extr.de re iud.cū
i ad cōsultationem i.tenetur admittere executor.¶† Et scias,quòd
6 si iudex pronunciat sententiam fore sic exequẽdã,tūc bn̄ appel
k latr ab hac ꝓnūciatione k.Si verò n̄ ꝓnūciat,sed pcipit executo
ri,vt capiat pignori res,vel ipse capit,tūc à tali facto n̄ appellatur
nisi vt ꝓmissum est,ff.de ap.l.si quis prouocatione.ff.de minor.ait
prætor,

ADDITIONES.

a §.fin autem.¶Libro sexto.
b §.fin autem.¶In 3.glossa.
c §.porrò.¶In j.gl.
d Odof.dicit.¶In Lante sūæ.C.quo.ap.non recip.vbi ad negatiuã
inducebat ipsam l.ad diffinitiuam inducit l.si pecuniã.& §.permit
titur.superius alleg.& ff.eodem tit.creditor.§.iussus.Soluit,vt se
quitur.vtitur tamen his verbis:Aut de causa cognoscitur iure or
dinario:aut extraordinario:& in effectu idem est:quod sequitur,
& quod addam.
e Expressim.¶Dixit Odof.nisi præceptum fiat in confessum,ff.de
iud.l.si debitori.
f Confessus.¶Ad declarationem eius,quod ibi & hîc dr,quæritur
quid iuris de hærede cōfessi,an appellet?pp quod narrabo quæ
stionem Nicol.Mat.quæ incipit,quidam veniens ad pœnitentiã
quam format de pœnitente confesso coram ordinario se rapuis
se mille,& solenniter promittente illa restituere,quibus debebā
tur,ad ipsius mandatum,& iurauit renunciando omnibus excep
tionibus,&c.quo mortuo, A.coram ordinario petiit centum si
bi per eum rapta: ordinarius sine libello & litis contestatione re
ceptis argumentis & indiciis de rapina & iuramento petitoris,de
quantitate rapta pronunciauit hæredem debere restituere illa cē
tum:à qua pronunciatione hæres appellauit,dicens etiã illã nul
lam:soluit ex primo propter quædam argumenta præmissa dicit
processum illum factum per defunctum coram ordinario,n̄ pos
se dici sententiam:quia nec lata per iudicem,nec in scriptis,nec li
te contestata,nec solennitate seruata iudiciarij ordinis,C.de sen.
& interloc.l.prolatam. canonizata ij.q.vj.§.diffinitiua.in prin.de
re iud.c.fi.libro sexto.Fuit tamen actus,qui in principio in præiu
dicium debitoris habet vim sententiæ propter confessionem co
ram ordinario factam,& promissionem stipulatam de certa quã
titate per personam publicam,per quam acquiri potuit omnib'
rapinam passis,C.de episcop.& clericis,generaliter.& l.cum cle.
de vsur.quanquam,libro sexto.Et prædicta habent effectum sen
tentiæ,ff.de iudic.l.debitori.Item adiunctum fuit iuramentum,
quod fortificauit obligationem,C.de trāsactionib.si quis maior.
extrà,de iureiurando. Si verò contrà, nullitas allegari non po
test.Nec obstat personas certificatas non fuisse,quibus erat resti
tutio fienda,cùm illam ordinario commiserit:& sic facta per or
dinarium,à promissore facta videtur,ff.de hæredi.institu.l.asse.&
quod cuiu.vniuer.nom.l.item eorum.§.primo.Nec etiam locus
est appellationi,vbi non est iniquitas,vel grauamen,extrà de ap.
cùm speciali.§.j.nec ibi actum est,quod petit appellans,C.de re
bus cred.generaliter.§.fin autem.in fin.Concludit ergo respectu
processus habiti cum defuncto,beneficium nullitatis,vel appel
lationis hæredi non competere.Item nec competit ex declarati
one personæ facta per ordinarium,& quantitatis illius debitæ ex
summa promissa & pronunciatione secuta.Declarationes enim
illæ,quæ de appenditiis sunt,à principio factæ videntur,per præ.
l.asse.cum concordan.& sic non fuit necessaria solennitas sentē
tiæ,ff.de testa.hæredes palàm.§.primo:& bene facit,quod ibi no.
super verb.posse.qua etiam ratione de pronunciatione idem di
cit,cùm etiam illa non possit dici diffinitiua:allegat ff.quod met'
cau.si cum exceptione.§.hoc autem.& quod ibi not.in glo.non
est danda. facit 2.q.6.biduum.in princ.& in fi.subdit,quòd si ap
pellatio interposita habet iustam causam grauaminis,deberet il
lud ordinarius reuocare,extrà de appellatio.cùm cessante.si non
habet,exequatur,& cogat illum soluere.Heredis enim in vitium
succedentis par fortuna habenda est,C.de fruct.& litium expen.
l.secunda.Hic addo,quòd hoc procedit,etiam si in hereditate nil
est de præda.ex confessione enim & promissione conuenitur hę
res,non simpliciter ex delicto:quo casu procederent notata se
cundum leges in decret.vlt.de sepul.& xij.quæstio.ij.ca.episco
pus,qui filios.& vide suprà de inter.§.secundo,versi.si is.cum sua
remissio.
g Et C.eo.¶Quorum ap.non reci.
h Nobis.¶In fin.& vide,quod ibi dixi.sequens autem remissio est
ad ibi not.in prin.j.gl.
i Consultationem.¶In vltima gl.& vide,quod super ea dixi.
k Pronunciatione.¶Hoc tenet Acc.C.quorum ap.non recip.l.ab
executore.& ff.de ap.ab executore.vtrobique in j.gl.Sed Odof.
Gu.contrà in vtroque membro huius ver.primò siue exequatur
siue pronunciet exequendum,secundum eos non appelletur.&
est ratio vt sit finis litium,C.de transa.l.fratris.extrà de dolo,c.fin.
& cap.finali,in prin.& ne lex imponatur verbis,C.communia de
leg.l.ij.& de ele.commissa. §.secundo,libro sexto:& quia secun
dum leges ab interlocutoria non appellatur,quor.ap.l.penul.&
quia prohibitio simpliciter emanauit:ergo sic tenenda,ff.de Pu
bli.l.de pretio.nisi in quantum apparet permissio.Si igitur pro
ponatur exceptio competens post rem iudicatam,de quibus in
frà versi.proxim.siue exequatur,siue pronunciet exequendam,
appellari poterit,secundum eos:quia modum excedit,& grauat:
& hoc,siue per actionem iudicati,siue per iudicis officium fiat ex
ecutio,de quo satis suprà tit.j.§.penu.Cyn.coaptat in proposito
in prædict.l.ab executore.vbi vide per eum.Subditur autem hic,
quòd quando licet ab executore appellare,causa rationibilis ex
primenda est in appellatione.quod etiam pleniùs dixerat in ver
sicu.ad quem remittit,& versicu.ibi sequen.Ex quo colligitur,ex
ecutionem,vel sententiam super ea ferendam,esse interlocuto
riam.
ADDE,quòd quando appellatur ab executore,debet causa rati
onabilis exprimi:Rom.consi.j.Paul.de Cast.consi.325.Quòd au
tem sententia,qua pronunciatur instrumentum in exequendo,
vel non exequendo,sit interlocutoria,tenet multis mediis Ang.
consi.cxv.Contrarium tenet Rom.consi.174.dicens,Ang.in di
cto consilio malè loquutum fuisse.

7 prætor.§.permittitur.¶† Et cùm ab executiõe appellatur,est cã rationabilis exprimẽda,vt in pre.ver.qd si ab.¶Sed pone:aliquis post sententiam cõtra se latam opponnit exceptionem, quã de iure opponere potest,vt s.de excep.§.dicto.ver.hoc tamen fallit si iudex illam ñ admittit,nunquid propter hocpoterit appellare? Videtur,quòd ñ:quia ab executiõe non appellatur, vt s. Sed dic, quòd sic,quia à beneficio denegato appellatur,vt C.si sępius in ĩteg.rest.post.l.secũda:& ab iniuriosa executiõe,vt C.de ap.si qs ꝓuocatione.Sed iudex,qui de huiusmodi appellatiõe cognoscit,ñ cognoscet de meritis principalis causæ,vt C.de app.l.ab executo
a re.sed cognoscet de exceptiõe,secundum Albe.Gal.[a] ¶† Sextò
8 non appellatur in momentanea possessione, vt in præcedent.§. sunt etiam,quorum.ver.si de possessione,& C.si de momen.pos.
b su.appel.l.j.[b] sed secundum canones bene appellatur,ext.de testi:
c c.significauerunt.& de restit.spo.ex cõquestione[c].Sed nũquid ꝯ demnatus per constit.si quis in tantam.appellare potest? Non videtur,secundum præ.l. Dic, ꝗ si actum est tantùm ad restitutionem possessionis,tunc non potest appellari,vt ibi:si autẽ tãgatur
d petitorium,tunc sic,quantum ad partem illam, secundum Rof.[d]
9 Tu dic,appellari posse,vt s.versi.prox.¶† Septimò ñ appellatur à nominatiõe publici muneris,quod est vtilitate priuatum,vt est in tutela,vel cura,ff.quando appell.sit,l.j.§.si quis.Instit.de excu sat.tuto.§.qui intrinsecus.secus si sit publicum auctoritate & vtilitate,C.de appel.l.quarta.& l.qui ad ciuilia.& l.nominatiões.secunda quæstione sexta.nominationes.Sed ĩ primo casu debet se excusare intra quinquaginta dies:&nisi excusatio admittatur,appellet.ff.quando appel.sit.l.j.§.si quis,secunda quæstiõe sexta,ca.
10 biduum.in prin.¶† Octauò,quãdo res dilationem ñ capit, ff.de appel.reci.vel non,l.si.putà vt excommunicatus absoluatur,ext. de appel.qua fronte.& de senten.excom.sacro. vel ne testamentum aperiatur,ne scriptus hæres in possessionem mittatur,ne frumentum in subsidium militiæ transmittatur, vel ne fiat id, quod edicto perpetuo continetur,vel ne pignus à creditore vendatur vel ne funus sepeliatur,ff.de appell.reci.vel non,l.si.C.quo.app. non reci.l.quisquis.quæ est 2.q.sexta.§.sunt etiam quorum,ver. si quis &c.ext.de sepul.ex parte.C.de sep.vi.l.si. & auth.item ꝗ do
11 mum.& authen.sed necante.¶† Sed nunquid,quando iudex decernit alimenta præstari,vel aliud decretum interponi,super his, quę habes ff.de offi.eius,cui man.est iurisf.poterit ab eius decretis appellari? Dicit M.de Fa. ꝗ ñ: quia talia non capiunt dilationem. ff.de appel.reci.vel non,l.si.ff.de re iu.l.secunda,ff.de fer.eadem: extrà de appel.qua fronte.quia nec appellatur à sententia lata,vt annonæ dentur,vt iam dixi.Alij dicunt,quòd à sentẽtia super alimentis data,appellari potest,arg.C.de appel.& in maioribus. Tu dic,ꝗ si petantur alimenta officio iudicis,tũc obtinet sentẽtia M. de Fa.quia tunc summaria sit cognitio,vt ff.de his,qui sui,vel alieni iur.sunt,l.si iudex.ff.de liber agno.si quis à liberis.§.solent.ext. de accus.ex parte.& c.pe.& fi.17.q.vltima,§.fi.nisi diceretur iudicem modum excessisse: quo casu iterum præstabunt,ff.de inoffi. testam.si instituta,§.pe.ff.de lib.agnosc.si neget. si verò petantur
e iure ordinario, tunc præualet sententia aliorum[e]. Sed nunquid, vbi agitur iudicis officio inter patrem & filium.& inter patronũ & libertum,& de cautiõe damni infecti,potest appellari? de hoc
12 s de offi.iu.§.primo,versi.sed an in eisdem.¶† Sed nunquid in actione ad exhibendum condemnatus,appellare potest? Et videt, quòd non,cùm nec in possessorio appelletur,2.q.sexta,§.sunt et quorum.C.quorum app.ñ recip.quisquis. Sed distingue:si enim condemnatus est,vt exhibeat rem,cuius facultatẽ exhibendi habet tunc ñ potest appellare:imò rem cogitur exhibere,cùm tale iudicium nõ habeat more dilationum differri, vt ff.ad exhib.l.3. §.ibidem.Si verò ꝯdẽnatus est quasi homo qui dolo desierit possidere,cùm subiaceat periculo iuramenti in litem,vel interesse,ti more huius periculi,quod est graue, vt ipsius petitorij periculũ, poterit appellare,arg.in eadem l.§.idem Iulianus.§.j.aliàs incipit, si quis hominem.resp.j.& §.si quis rem.Item appellari posset,vbi cunq; exhibitio trahit secum rem ipsam actori restitui, & causas cohærentes eidem,vt in pre.l.Iulianus.§.quantum.& §.fi.& l.sed si hæreditas.resp.j.& l.Celsus.& §.idem.& §.item Celsus.& §.seq.
13 & §.idem Iulianus quærit.& e.tit.l.2.¶† Nonò,cùm appellationi est tacitè,vel expressè renũciatum.quę dic,vt j.§.fi.ver.itemꝗ appellans.¶Decimò,in delictis notorijs,si per appellationem velit quis in eis perseuerare.nam appellatio ñ debet esse præsidium iniquitatis,extra.de appel.cùm sit Romana. in fin. & c. peruenit, & c.consuluit.& c.reprehensibilis.& extr.de sponsa. ex literis.in
f fi.de vsur.quàm perniciosum[f].C.de app.constitutiones.C.quorum ap.

ADDITIONES.

a Alb.Gal.¶Hoc e.tit.vers.vlt.

b L.j.¶Dixit Io.de Deo,vbi s.in Cauil.vltra med.hoc ꝓcedere,cũ malitiosè impedit restitutiõ,de rest.spo.in literis.& c.itẽ cũ quis.

c Conquestione.¶Vide quod no.e.ti.cùm ad sedem.in fi.pe.gl.& ad saturitatem vide per Arch.in prædict.ver.de pos.Ad id autem de quo etiã ibi tractatur, ꝗ ex quo lex illa est canonizata, scilicet vbi s.seruanda sit etiam in ecclesiastico foro respõde per ea, quæ scripsi extrà de rescrip.c.2.super glo.pe.non enim fuit tanta auctoritas Gratiani, ꝗ hoc posset.Item ipse intellexit sententiam in casu illius legis esse interlocutoriam:quod reprobant Azo & Accur.in l.præ.in fi.j.gl.Item ad id,quod allegatur de modico præiudicio,vt propter id vitetur appellatio,respon.per id,quod not.in l.præ.in vltima gl.quæ tenet restitutionem contra talem sententiam dari minori:& facit, quod statim dicam. Item præiudicium exprimit ibi gl.circa medium,scilicet si contingeret in iudicio ꝓprietatis probationes esse paratas. Negari ergo non potest, deteriorem conditionem illius,qui fit de possessore petitor.
ADDE,an appellari possit à sententia momentaneæ possessiõis, Ang.cons.45.B.cons.336.in fi.3.lib.Rom.cons.324.Fed.de Sen. consil.76.

d Rof.¶Vbi de interdicto Vnde vi,vltra medium,vers. quærit autem,an dictum Accur.in præ.l.de momen.pos.recidere videt in idem:sed Gui.de Suza.ibi tenet,ꝗ si agitur possessorio condictione ex illa lege, dato ꝗ sequatur proprietatis perditio. non poterit appellari,cùm causa originalis,& non accessoria sit inspicienda:alleg.C.ad Mace.filius.ff.de do.qui id,quod.in prin.& ff.quod vi,aut clam.nam origo. Item principale per accessorium non recipit immutationem,sed econuersò:dic,vt dicam j.ver.quid si victus.Item quia violentus ex delicto suo nõ meretur habere iura, C.de hæreti.l.prima.& l.curiales.ff.de inter,& releg.l.relegatorũ §.fi.Et pondera,quòd dictum Simo.Vincen.super l.si quis.nõ est hîc contrarium.loquitur enim,quando agitur actione in factum descẽdẽte ex interdicto Vnde vi. Quærit etiam ipse Gul.quid si egi contra te petitorio & possessorio recuperandæ,vel adipiscendæ simul,& in vtroque fuisti mihi condemnatus,& appellasti:nũquid fiet contra te in possessorio executio, appellatione non obstante? quod videtur per prædictam legem. Tenet contrarium,vt sic nil nouetur tali appellatione pendente,C.eodem,l.3.ff. nil in nouan.appel.penden.l.vna.Nec obstat l.præ. quæ locum habet, cùm causa possessionis est principalis:hæc autem erat accessoria proprietati, ex quo simul proponebatur,de causa possess.cùm dilectus.& quod ibi no.in vltima gl.sequatur ergo accessoriũ principale.de regu.iur.accessorium.libro sexto.Tenet etiam ibi Gull. quòd contra sñiam bene competeret exceptio doli,si in hac causa per dolũ esset obtenta,dans pro regula,omnia remedia prætet appellationem competere contra sententiam momẽtaneę possessionis.Cùm enim sola appellatio denegetur per legem illam, quod in aliis mutatum ñ est,stare nõ prohibetur, C.eod.tit.præcipimus.& de test.sancimus.Pro hoc facit,quod tenet ibi gl.vltibeneficium restitutionis contra talem sententiam minori competere.& hoc ad id quod s.prox.dixi,summę iustificat ius nostrũ & Canonistarum opinionem.

e Aliorum.¶Hæc dist.fuit Alb.Gal.qui hoc no.e.ti.vers.sed nũqd à sententia.Vnde dixit Vber.de Bo.ff.de lib.agnos.ꝗ secundo casu datur libellus:de hoc statim remittam.datur curator, ff.de tut. & cura.da.ab his,l.in omnem.appellatur.& de hoc hîc. In primo verò casu,quando ex officio neutrum horum admittitur,Gui.de Suza per l.de alimentis.C.de transactio. ibi arguendo distinguebat,an agatur de præteritis:& tunc libellus detur,& appelletur:si de futuris,secus de vtroque.Primum membrum placet:in secundo posset procedere distinctio prædicta:& de libello vide j.de libel.concep.§.nunc dicendum.sub vers.trigesimò. circa fi.Ipse tamen Gui.super l.si iudex.ff.de his,qui sui,vel al.iuris sunt.dicebat appellari posse à sententia,lata pro alimentis prestandis,cùm nullo iure sit prohibitum:quod sufficit,C.de collat.l.illam.ff.de præuaric.l.3.ad fi.de sent.excommuni.is qui.lib.6.ad idem C.de reli. & sump.fu.l.statuas.imò etiam in minimis causis est permissum, extrà de appel.c.de appellationibus.& præ.l.& ĩ maioribus. Hoc maximè verum,secundum eum,quando is, pro quo est lata sententia,aliunde se alere potest:aliàs æquum est,ꝗ appellans interĩ illi præbeat alimenta:arg.ff.de inoffi.testa.l.si alimenta.§.pe.& de iure del.l.filius.& vide s.de of.iu.in q.statim alle.& quod ibi scrip si de causa possessio.cùm super electione.super 2.gl.
ADDE,quod opin.Spec.sequitur Bart.in dicta l.fi.de appella.recip.vel non.

f Perniciosum.¶De manifestis vsurariis loquitur:& vide quod ibi dixi in tex.& super glo.
ADDE,ꝗlicet in notoriis non appelletur,tamen si causa rationabilis in appellatione inseratur, appellatio est admittenda,secundum Lud.Rom.consil.324.quem sequitur episcopus Alex.in c. cùm speciali.§.porrò.de appellat.

rum ap.nō rec.l.2.siue sint notoria de iure,siue de facto,vt codē tit.cùm speciali,§.porrò.Et not.breuiter,quòd si aliquid sit notorium per rei euidētiam,tūc ñ admittitur appellatio,vt ī præd.ca. ex literis.si verò per famam publicam,tūc admittitur appellatio, vt in præ.ca.cùm sit.in fi.Idem in notorio iure,quādo scilicet probatur crimē alicui,vel cōfitetur in iudicio,admittitur appellatio, nisi conuincatur & confiteatur,C.quo.app.non reci.obseruare.nisi in casu in quo confessus non potest appellare,vt not. ff.de app.l. fi.§.j.super verbo,auxiliū. & hoc locum habet in crimine, vt ibi,

a & in causa ciuili,vt eodem titulo,[a]abstinēdum,& l.fi,quod dic,vt §. versiculo,2.Item in notorio facti præsumpti,cùm recipiuntur probationes,recipitur appellatio, extra,qui fil.sint legi.ca. trans-

14 missæ.De his notoriis dic,vt j.de notorio crimine.¶† Vndecimò,à correctione,ext.de offi.ord.licet.& in præ.c.cùm speciali,ī fi.ī quo distingue:Nam aut persona, quæ appellat à correctione, vel disciplina,est regularis:& tūc nō valet appellatio, vt extrà de app.ad nostram.& c.reprehensibilis.nisi corrigens modum,excedat,vt eodem.titulo,de priore,& de offic.delega.super quæstionum,& extrà de off.ord.irrefragabili.§.vt autem,aut est secularis & tunc tenet appellatio,vt extrà de appe.peruenit.2.Tamen do. Inno,111 1,not,in præ.ca.ad nostram.quòd quo ad hoc,nil inter est inter seculares & regulares, nec inter correctionem & alium

b processum:quod non approbo[b].nam talis intellectus multa iura infringit:& vide,quod not. j.de inquisit.§.j.versic. item quod

15 est sibi.¶† Duodecimò,quando appellatio in rescripto inhibetur;quod solus princeps facit,ff.à qui.ap.non li.l.j.in fi.ext.de ap. sup eo, & de of.dele.pastoralis.in prin.Sed certè per hoc sola appellatio friuola ītelligit esse remota,ext.de of.del.c.sup qōnum, de hoc j. versi.quod verè.& seq. ¶ Decimotertiò ñ appellatur à principe,& aliis,vt j.§.prox.¶ Decimoquartò nec ab interlocutoria secundum leges,nisi in casibus,2.q.6.ante sententiam, sed secundum canones sic,& quādocunque quis grauatur,extrà de ap pel.cùm cessante.& c.super eo.2. ext.de electiō.cùm dilecti. in

c fi.ij.q.6.ñ ita.j.versi.sed nunquid [c]. ¶Decimoquintò non potest

d tertiò appellari,vt j.§.quoties[d].¶Decimosextò ñ appellatur ab arbitro,C.de arbit.l.j.nisi sit delegatus,ij.q.6.§.fi.vers.iudicibus.A iudice tamen ex communi consensu dato bene appellatur, ff.de appel.l.ex consensu.& ij.quæst.6.sanè.& argumē.contrà,ea.qu.à iudicibus.sed ibi de arbitro compromissario,vt patet in §. qui ibi

16 sequitur.¶†Quid si conuenit inter partes,vt ab eius sententia[e]

e liceat appellare?Respondeo:dic,non valere,argum.in auth.Col. 8.in medio litis non fieri sacras iuss.circa prin.C.de iurisdi. om.iu.

f l,priuatorum[f]. ¶Decimoseptimò non appellatur à snīa excommunicationis,vel interdicti.quod verum est,quo ad hoc,vt sententia suspendatur.quod esse non potest,cùmsecum trahat suam executionem:imò non obstāte tali appellatione,denunciari potest.quod dic,vt extrà de appel.pastoralis,& c.ad hoc,j.§.nouissimè.prope princ.aliàs autem bene appellat excommunicatus, vt extrà eo.peruenit.& de excep.c.finali, & tertia quæstione,nona. c.re vera.in fine.Et operatur talis appellatio,vt transferat causam ad superiorem, vt extrà, de sententia excommunicationis, per tuas,in princ.& etiam eximit appellantem à iurisdictione eius, à quo appellatur,extrà de appellatio.ad hoc.& c.pastoralis,vide j.

17 versi.35.¶† Sed dices,quid ergo prodest appellare,ex quo sententia non releuatur,seu suspenditur?Respon. multùm;quia tūc superior,ad quem est negotium per appellationem translatum, potest absoluere excommunicatum appellantem nec tenetur, nisi velit,ad excommunicatorem eum remittere absoluendum, vt in prædict.capitulo,per tuas,versiculo, verùm. Sin autem per simplicem querelam superior de excommunicatione cognosceret,teneretur eum ad excōmunicatorem remittere absoluēdum extrà de offic. ordi. ad reprimendam.Item aliud operatur etiam, vt dixi suprà versiculo proximo. Dicunt etiam quidam,quòd si episcopus præcepit alicui de sua diœcesi, q faciat, vel præstet aliquid,ad quod de iure communi tenetur:ille verò dicit se non teneri ratione priuilegii,vel præscriptionis,vel alia de causa, & appellat, si episcopus illum excommunicet post talem appellationem sine causæ cognitione,talis sententia tenet , dummodo verum,sit,quòd ille tenetur,hoc prosequere,secundum Papam, vt

g not.extrà de censi.significauit[g].¶†Decimooctauò à sententia,

18 quæ nulla est,non est necesse appellari:putà si non continet absolutionem,vel cōdemnationem.Item si sit lata ordine iuris substantiali postposito:& si sit lata contra res priùs iudicatas. Item si sit lata contra ius scriptum,vt quia continet,minorem quatuordecim annis posse testari. Item si plures iudices simul dati sunt, & vnus solus pronunciat,Item si certus modus mulctandi statutus est,& iudex eum non obseruat.Item si sententia sit venalis,lata à iudice mercede corrupto, Item si quis illegitimæ ætatis ad honorem aliquem nominatus est.In his omnibus,inquam, casibus,non est necessaria appellatio,vt hæc omnia probantur secū-

da quæstione sexta,§.diffinitiua,& suprà, de senten.excommunicationis,§.iuxta.¶Decimononò non valet appellatio sine causa post citationem factam interposita, ext.de appellationibus,meminimus,& de officio deleg. c.causam,quæ.¶Vigesimò non potest appellari ab eo,quod maior pars facit,extrà de his,quæ fiunt

19 à maiori parte capituli , capitulo , primo. ¶† Vigesimoprimò, ne quis in sua ecclesia resideat, ext.de appellationibus,peruenit. ¶Vigesimosecundò non appellatur ab episcopo,in quem compromissum est,secundum l.episcopale.C.de episcopali audiētia, & in authentica ibi posita.& vndecima quæstione prima,quicū que litem, secus secundum canones , secunda quæstione sexta, omnis oppressus.¶Vigesimotertiò non valet , si appelletur , ne fiat electio,vel ecclesiæ ordinario,vel ne fiat id,quod de iure cōmuni fieri debebat,seu quod edicto perpetuo continetur , vt in-

20 frà versiculo,si verò appellatur.¶† Vigesimoquartò non valet appellatio generalis,vt extrà de appellat.ca.2.& c.consuluit.2. ¶Vigesimoquintò non valet appellatio in minimis causis,argu. 2.quæstione,vj.anteriorum.versiculo,etiam, argument.ff.de dolo,si quis affirmauerit. & C.de sentent.& interlocuto.om.iudic. authentica,nisi breues.Sed contrarium verum est,vt extrà de appel.c.de appellationib.& C.eodem,& in maioribus.¶Vigesimo sextò non tenet appellatio, quamuis,qui præstito iuramento,secundum formam ecclesiæ,ab excommunicatione est absolutus, interponit priùs quàm sibi aliquid iniungatur,extrà de app.quę-

21 stioni.& de senten.excommun.ca.sacro.¶† Sed nunquid contumax,qui iuratoriam cautionem præstitit de stando iuri,potest

h amplius appellare?Resp.sic,ff.qui satisd.cog.l.fi.[h]Arg.contrà extrà de dolo & contum.prout. sed ibi ex causa friuola appellauit. ¶ Vigesimoseptimò non valet appellatio , si iudex reuocauerit grauamen,propter quod extitit appellatum,extrà de appel.cùm cessante.quod intellige,vt s.de excep.§.viso. versicu.propositis. & seq.

ADDITIONES.

a Eodem tit.¶Quo.ap.non reci.

b Approbo.¶Nec approbat Host.vt ibi scripsi super vlt.gl.

c Nunquid.¶Vide,quod ibi dicam.

d §.quoties.¶Ibi dicam prouisionem cle.de re iud.ca.primo,super ver.sed secundum præmissa.

e Sententia.¶Supple,arbitri.

f Priuatorum.¶De hoc plenè scripsi extrà de arbit. cùm dilectus. super gloss.2.Sed quæritur,an sententia iudicis lata sup petitione de reducendo arbitrio arbitratoris ad arbitrium boni viri, possit appellari?Rusticanus disputauit hanc quæstionem,& incipit,petitum fuit à iudice.& tenuit,quòd appellari non possit.Eius principale motiuum est,quòd ab arbitramento non appellatur:ergo nec à sententia, quæ super eo fertur. Item iudex non cognoscit hoc,vt iudex,sed vt bonus vir, ff.pro socio, si societatem,in fine. & habetur perinde,ac si non,vt iudex,ad id fuisset assumptus.Primum declarat:quia subrogatum in alterius locumillius naturam sortitur,ff.si quis cau.si eum,§.qui iniuriarum.cum concordā. ibi not.Sicut ergo ab arbitratore non appellatur,sic nec ab isto.Vnde,quando arbitri in locum iudicum cognoscunt, appellatur ab eis,vt à iudicibus,C.de iudiciis.l.apertissimi.& capitulo,cum specialis.de officio delegati,ab arbitris.libro vj.Sic ergo econuerso, quando iudex locum arbitratoris tenet,non appellatur ab eo,sicut nec ab arbitratore:aliàs per primam & secundam appellationem in anfractus litigiorum incidēt partes:quod à principio abhorruerunt.

ADDE,an à sententia arbitri,vel arbitratoris appelletur?vltra ea, quæ habentur per Canon.in c. Quintauallis, de iureiuran.& per Legistas.maximè Alexand.in lege,nemo potest:de legatis,j. & p episcopum Alexan.in rubrica extr.de appellat.Romana. consil. 27.Quo verò ad addit.Ioannis Andreæ,an à sententia lata super petitoria reducta ad arbitrium boni viri , etiam appelletur, vltra loca prædicta.adde Cald.consi.v. Ant.de Butri.consi.l.Imo.consi. inci.reuocatur in dubium.Paul.de Castro consi.22.Alexan.consilio 163.lib.Roma.consi mihi 261.vbi ex habente.Bal. in l.j.C. de his,quæ pœ.nomine,distinguit, aut ille iudex læsit in modico & non appellatur:aut in magna quantitate,& tunc appellatur.& cum hac opinione transit episcopus Alexan. in rubrica de appel. in 22.col.& in quantum concludere videtur Ioan.And.quòd ab arbitratore non appelletur,quod Bar.tenet, quòd ex iusta causa possit appellari,in l.finali,de appel.recip.& sequitur Bal.consilio 444.j.libro.

g Significauit.¶Vbi scripsi in glossa.quia monachi. versiculo,& id videtur.

h L.finali.¶Vide extra eodem titul.ad hoc.secundo,& ca.sequen. & quod in eis not.

a & seq.a Vigesimooctauò non valet, si fit ab eo, qui non potest appellare, quod dic, vt s. §. j. ¶Vigesimononò si valet, si condemnatus
b de falsa moneta, appellat, C. de fal. mo. l. j. in princ.b ¶Trigesimò non potest appellare, qui terminum receperit ad procedendum, vel ad soluendum, vel aliàs processui sententiæ acquieuit, extrà de off. deleg. gratum. de re iud. quod ad consultationem. C. eo. ad
22 solutionem. & j. §. fi. versi. item quòd appellans ¶†Quid si lata sententia petit dilationem iuris ad appellandum? Resp. dic, quòd adhuc poterit apellare, ff. quibus mod. pig. vel hyp. sol. si debitor. & ff. si quis cau. l. ij. nisi processerit ad solutionem, vel ad aliud simile, arg. extrà de appel. solicitudinem. ff. loca. cùm in plures. §. locator. ¶Trigesimoprimò non valet appellatio, vbi relapsus in hæresim curiæ seculari traditur, extrà de heret. ad abolendam. §. illos quoque. ¶Tregesimosecundò fortè non valet in casibus, in quibus audientia denegatur, quorum vnus est. vndecima quæstione tertia, rursus. in fin. alius vigesimatertia distinctione, in nomine.
23 prope finem, & ibi alii not. ¶†Trigesimotertiò non potest quis appellare ab eo, quod ipse fecit, vel procurat fieri, C. de reb9 cred.
c & iureiur. generaliter. §. primo, in fin. ver. quis enim, &c.c Nam & iudicem à se, vel à procuratore suo impetratum non potest quis recusare, tertia quæstione tertia, c. offeratur. extr. de causa possess. & propri. cùm olim. de off. deleg. cùm olim. ij. Nec etiam appellare potest propter iniquitatem personæ, extrà de offic. delegat. super quæstionum. §. verum. ab eius iniqua sententia sic, quarta quæstione tertia, §. item in criminali. ver. si quis testibus. & no. ij. q. sexta, à iudicibus. ¶Trigesimoquartò, licet victus appellet, tamen is, pro quo lata est sententia, non potest appellare, pro eo tantùm, quòd iudex non adiudicauit sibi expensas: sed pro eo, quòd adiudicauit insufficientes, sic, C. quando prouoc. non est necess. l. fi. & infrà de expen. §. nunc de expensis. in princ. & §. fin. ver. illud etiã. licet contrarium notetur extrà de excep. significauerunt. in glos.
24 super quo fiunt, &c. & malè. ¶†Quid si victus appellans renunciauit appellationi factæ: quod potest, vt infrà §. fi. ver. item quòd appellans. nunquid victor poterit agere ad sumptus? Videtur, quod non, secundum ea, quæ not. infrà de expen. §. postremò. ver. illud etiam. Sed dic contrà. nam ex quo ex persona eius hoc ius consecutus est, etiam eo inuito illo vti potest, vt C. de fideiusso. minor.
d l. fin. ff. de bonorum possess. contra tab. si post mortem. in fin.d ¶†
25 Sed quid si victus in causa non appellauit, nunquid victor propter
e ter sumptus poterit appellare e? Videtur, quòd sic: quia in præd. l. C. quando prouoc. non est nec. videtur victor prohiberi propter sumptus appellare, ideo quia victus appellat à sententia: vnde cessante appellatione victi, victor poterit hoc beneficio vti, arg. extrà de appel. cùm cessante. Contrà, quia non est illa causa, quare prædict. lex victorem prohibet appellare: sed illa, quia litis decisionem approbat. Agat igitur contra iudicem, qui condemnare omisit: præterea videtur in eius optione relinqui, vtrùm condemnet, vel non. quæ dic, vt in præd. versi. illud etiam. Prius dictum verius videtur, & Curia hoc seruat. nam grauat, ex quo sumptus petitos non adiudicat: quos etiam post sententiam adiudicare posset, secundum ea, quæ no. in præd. versi. illud etiam. Mens tamen præ. l. C. quando prouo. non est nec. contradicit: & vide, quod not. eo.
f tit.f §. nunc videndum. ad fin. ¶†Trigesimoquintò excommuni-
26 catus non appellat in his, quæ fiunt extra iudicium: potest tamen prosequi appellationem ante excommunicationis sententiam interiectam. quod dic, secundum Papam, vt extrà de excep. cùm in-
g ter g. ¶Trigesimosextò post decendium non appellatur, ij. q. vj. anteriorum. & c. biduum. extr. de elect. cùm dilecti. in fin. de re iudi. quod ad consultationem. ¶Trigesimòseptimò, si grauamen non est illatum, vel comminatum, vt j. §. qualiter. versi. necesse. extrà
h de app. cùm cessante h. ¶†Quid si episcopus, vel si iudex minatur
27 alteri partium, quòd eam lædet? Videtur, quòd ex hoc appellari non potest: quia vanus metus est, & non iustus, ff. quod me. cau. l. metum. & l. j. & ij. Dic, quòd si minatur de his, quæ pertinent ad eius iurisdictionem, iustus est metus, & tenet appellatio, ff. eo. l. fi. §. j. & C. commi. vel episto. & prorogata. per totum, extrà de offic. dele. cùm super. in parte decisa: secus, si nõ haberet iurisdictionem. Ad huius materię autem clariorem doctrinam distingue: nam aut appellatur à correctione, aut super ecclesiarum ordinatione: item aut in iudicio, aut extra iudicium. Si appellatur super correctione, dic, vt suprà versi. xj. Si verò appellatur super ordinatiõe ecclesiæ, ne fiat electio, vel ne procuretur vtilitas ecclesię, non valet appellatio, nisi iusta causa appellandi fuerit assignata, vt extrà de elect. cùm nobis olim. extra de his, quæ fiunt à maiori parte cap. c. j. circa princ. & c. ex ore. circa fin. Non enim valet appellatio, ne fiat, quod edicto perpetuo continetur, vt ff. de appel. rec. vel non. l. fi. Si autem

ADDITIONES.

a Et seq. ¶Debet autem hæc reuocatio intimari appellanti, secundum Bonagu. vbi suprà: allegat ff. de instit. sed & si. §. præscribere, & ff. de regulis iuris, l. decr. extrà de dolo & contum. cap. vltimo, & idem Aegid. facit, quod scripsi eodem tit. si à iudice. in fin. libro sexto, & de procur. mandato. & cle. de elect. causam. consuluit etiam Aegid. quòd de hoc habeatur scriptura publica.
b In princi. ¶Et no. extrà de iureiuran. quanto. in j. glo.
c Enim, &c. ¶Per quod dicitur, delatorem iuramenti appellare nõ posse, si is, cui detulit, iurauit, & obtinuit deberi: de relatore ibi no. & scripsi de iureiuran. capit. fi. super i. gloss.
d In fine. ¶Ad hoc facit, quod nota. & scripsi suprà de reconuen. in fine. facit etiam suprà §. proximo, ad fin. ver. sed quid si ille. & versiculo sequenti, sed pone. Ad quorum intellectum scire debes, quod Gui. de Suza. super l. ampliorem. C. eodem tit. quærit, nunquid illius legis beneficium competat appellato, quando appellans pœnitet, & ab appellatione recedit? arguit, quòd non, quia pœnitere potuit, per l. si quis libellos. eodem tit. C. de adul. sine metu. In cõtrarium allegat ff. de reg. iur. nemo. quia non licet mutare consilium in alterius detrimentum. ad idem ff. de regulis iuris, mutare. li bro sexto. Et hanc partem sine distinctione tenuit in ordine iudiciorum, vbi de appellationibus, versic. penultimò, sed super prædict. l. sic soluit, quòd si appellans solùm appellauit, & in appellationis causa non processit, pœnitere poterit aduersario inuito. & sic procedũt allegata primo. Si autem processit ad prosecutionẽ appellationis, non poterit inuito aduersario pœnitere: quia cùm aduersarius suprà sic interpellatus ex facto appellantis beneficiũ illius legis sit consecutus, inuito appellatore poterit illo vti, allegat eandem l. post mortem. alibi, vbi suprà, alle. ad idem ff. de fide iuss. si stipulatus. in princ. & l. ex persona. Non obst. Gui. in nota. cõ cor. authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. cogitur enim actor prosequi reo citato, & non priùs. Non obstat decret. ab eo. de elect. libro sexto, vbi sola oppositio impedit pœnitentiam. sic & hæc sola appellatio impedire deberet. nam ibi duplex interesse personæ, contra quam efficiebatur ex obiectis ecclesiæ, & propter secundum non posset obiiciens pœnitere, etiam consentiente aduersario, vt ibi not. in vlt. glos. fortè congruè distingueretur casus l. ampliorem. à casu legis, omnem honorem. de qua auctor hìc loquitur. Si ponimus, quòd in isto casu ego victor appellare non possum propter sumptus, ex quo victus præuenit in appellãdo super principali: sic enim ego, illo etiam re integra desistente, deceptus essem à lege: sed non sic in casu ver. sed pone. & l. ampliorem. quia apertè à sententia, in qua succubueram, poteram appellasse, vt ibi, & extrà de testam. Raynutius. & cap. Raynaldus. Imputem ergo mihi, si non appellaui, cùm etiam apertè lex illa in principio loquatur de appellante, qui prosequitur ibi, si appellator semel in iudicium venerit, & causas appellationis suæ proposuerit, & cætera. Et quid de iudicio eius, ad quam loquatur, clarè patet ex text. ADDE, quod Bald. in dicta l. ampliorem. dicit, ibi esse casum in principio, quòd si aliquis est condemnatus in quinque, & in quinque absolutus, & appellet, quòd iudex appellationis poterit illum condemnare in illis quinque, in quibus erat absolutus: & idem tenet in l. fin. C. quando prouo. non est necess.
e Appellare. ¶Intendit, an quia iudex reum non condemnauit in expensis: & eo forti9, si absoluit eum, ab illo possit actor vincens in principali appellare. Legistæ communiter tenent, quòd sic: & Gui. de Suz. habet hoc pro indubitato, q in præ. l. fi. quęrit, an hoc casu in eã appellationis interpositæ per victorem reus possit conqueri de iniquitate sententię super principali? Et tenet quod non: qa principale non recipit firmitatem ab accessorio vt C. de contrahen. & commit. stipul. nuda. sed econtrà sic, ff. de v. sur. l. eos. in princ. C. de fruc. & lit. expen. l. terminato. probatur vtrunque de consec. eccles. vel altar. cap. vno. libro sexto, & eadem l. j. de reg. iur. accessorium. ADDE, an appellari possit per omissionem expensarum, Ang. consi. cxc.
f Eodem titu. ¶De expensis.
g Cum inter. ¶Vbi scripsi in glo. dixit hoc Inno. in fi.
g Cessante. ¶Pleni9 ponit auctor in hac materia, quàm antiqui: Tãcred. & alii, qui per tres versus dabant nobis casus, dicentes:

Appellare vetant, scelus, excellentia pacta,
Contemptus, minima res, interdictio facta,
Arbitrium, res quæ perit, & sic longiùs acta.

Richardus in suis distinctionibus ponebat xj. & hoc secunda quæstione sexta. Nepos de Mõte albano, ibi, suprà collegit circa xxv. casus: posuit tamen & exposuit illos versus Gui. de Suza. vbi suprà, posuit xiij. An verò his casibus addendus esset casus puniti, qa noluit iurare de calumnia, vide suprà de iuramento calumniæ, §. fin. in princip. & quod ibi dixi. ADDE, vt plenissimè per episcopum Alexand. in dicto cap. cum cessante. ADDE Andr. Sicul. sequentem: an comminatio iudicis sit legitima causa appellandi, vide Card. in consi. ix. in ij. col.

Si autem iusta causa assignata fuerit,& probata, valet tunc appellatio,extrà de his,quæ fiunt à ma.parte cap.c.j.& de app.constitutis.Porro cùm appellatur in iudicio,secundum antiqua iura canonica poterat appellari ante litem contestatam,& post sententiam,& quandocunque,etiam nulla causa appellandi ostensa,vel allegata,vt ii.quæst.vj.non ita.& extrà de appellatio.cùm sit Romana.& c.super eo.& c.secundò requiris.§.illam.hodie verò nõ licet sine causa rationabili ante sententiam appellare,vt de appel.

28 vt debitus.¶†Sed quam dices causam rationabilem?Respon. vbicunque iudex grauat contra ius scriptum,vel denegat iuris beneficium,xxviij.distin.de his.prope fin.extrà de secund.nup.c.penul.& si.putà si negat restitutionem spoliato,priùs quàm de proprietate cognoscat: vel si negat quartam productionem testium cum solennitate legali,iij.quæst.ij.per totum,extra.de restit.spoliat.ex conquestione extrà de testi.cap.significauerunt.¶Vel,si citat ad locum suspectum,extrà de appel.ex parte.¶Vel,si non admittit excusationem propter consanguinitatem,eod.tit. postremo.¶Vel,si non facit exprimi in libello res petitas,eodem ti.significantibus.quæ est etiam in tit.de libel.obla.¶Vel,si cogat partes coram se litigare suspecto,extrà de officio delegati,super quæstionum. §.fin.¶Vel,si excedat fines mandati,extrà de officio delegati,cùm olim.¶Vel,si executor modum excedit, vel meritò sit suspectus,extrà de appel.nouit.¶Item si duo ex tribus iudicibus,tertio irrequisito,causam subdelegãt,ab illo potest appellari extrà de officio delegati,causam,quæ.¶Vel,si delegatus inuito ordinario vult minus idoneum instituere,extrà de officio deleg. super eo. Et generaliter vbicunque legitimæ exceptiones non admittuntur,extr.de officio deleg.c.ex parte.¶Vel,si delegatus, cui causa est appellatiõe remota commissa, committat alii vices suas,poterit appellari ab illo,vt in prædi.ca.super quæstionum.§. si verò duo.¶Vel, si iudex incipiat à peremptorio, extrà de dilat.

a cap.j.[a]¶Item in casibus expressis secunda quæstione sexta,c.non solent.¶Vel,si inferior velit cognoscere de causa ad superiorem delata,extrà de app.solicitudinem.Vel,si tertia persona appellat, extrà de officio deleg.super eo.in fin.¶Vel,si non admittatur exceptio super suggestione falsi,extrà de rescrip.super literis.¶Vel nisi fiat editio actorum,C.vt lite pẽdente,l.ij.¶Vel,si iudex mandet pecuniam solui,non expectatis curatoribus,ff.de minor.l. ait. §.permittitur.¶Item in casu,qui est C.de appell.si quis.¶Item vbicunque interest alterius appellari,§.j.¶Item vbicunque sñia,vł factum iudicis continet iniquitatem,ij.quæstione tertia,§. diffinitiua.¶Et breuiter,vbicunque iudex denegat dilationem,vel non admittit exceptionem,vel grauat contrà ius.¶In his ergo casib⁹, & similibus est causa rationabilis appellandi:vnde appellabitur in eis,etiam si appellatio sit inhibita in rescripto. Præmissa probantur extrà de appellationi,pastoralis.¶Post sententiam autem diffinitiuam licitè appellatur à quocunque,&per quemcunque,etiam sine causæ rationabilis expressione,argum.extrà de appel.Ro

b mana.§.cùm autem.& c,cordi.§.his,quæ[b].& not.ff.de pro soc.&

c hoc nisi in casibus præpositis,in quibus appellare[c] non licet.¶†

29 Sed nunquid potest ab interlocutoria appellari?Respon. secundum canones non est quæstio:quia potest,vt suprà versi.xiiij. inter Legistas autem est super hoc contentio.Ioan. & Azo dicunt, quòd non,nisi in casibus C.quo.app.non rec.l.ante sententiæ. &

d not,ff.eod.[d]ante.Idem dixit Alex.Papa extrà eod,super eo.ij.Alii dicunt,quòd sic,quãdo sententia potest executioni mãdari.Ter-

e tii dicunt, quòd si est talis interlocutoria, quæ possit examinari[e] in causa appellationis, tunc non appellatur: alioquin sic ff.qui sa-

f tisdare cogantur.ab arbitrio.ff.de minoribus.intra vtile.[f]

30 ¶†Cæ

ADDITIONES.

a C.i.¶Dic,vt ib dixi super gloss.ii.ibi dixi,quòd Bonagui.glossauerat,propter breuem terminum non peremptorium curiam non dare literas appellanti:sed ipse in summa aduocatorum pen.rubricella plus dixit,scilicet se expertum,quòd dato,quòd ambo concurrant,id est,quia terminus peremptorius est breuis,curia etiam tali appellanti literas non concedit:& dicit,quòd literam iam sup hoc factam vidit per Vicecancellarium dilaniari. Dicit tamen, ꝙ Gof.tunc auditor contradictarum resistebat,dicens id iniustè fieri.Subdit etiam, quòd abinde tales literas non potuit obtinere: ponderata veritate causarum iustificari posset consuetudo cãcellariæ, & econuerso summè reprehendi. Reserare enim oportet casum,quo prædicta decret.j. de dila.remaneat incorrecta,ibi enim mouebatur quæstio monachis super ecclesia, vel proprietate: & sic causa erat ardua & fortè improuisa.Et tamen scias, quòd antiqua decr.præ.quæ erat in prima compil.sub tit.de dolo & contu. dilecti.fuit immutata,quia fuit additum De breui,quod ibi non erat.sed solùm de peremptorio : vnde auctor hîc illam allegat, vt antiqui,qui solùm peremptorium ponderabant.Item ibi post verbum Maturare,in totum fuit recessum ab antiqua litera: quę solũ tractabat de quadam possessione per iudices decreta monialibus Per hoc patet,quòd adiuncto illo breui cum peremptorio,illa decre.in hac parte Gregoriana propter clausulam submissam de reuocatione attẽtatorũ appellationẽ iustificat.ADDE Pan.in d.c.j.

b His,quæ.¶Lib.vj.

c Appellari.¶Ver.fuit Alber.Ga.& T.in prin.

d ff.eo.¶Scilicet de app.recip.vel non.

e Examinari.¶Supple,& emendari.vnde dicebat Gui.de Suza.vbi s̃.dum tractat de spernenda appellatione,in fine, aut per appellationem interponendam à diffinitiua sententia,saluum est ius appellandi aduersus articulum decisum ante diffinitiuam, aut non.

f Vtile. ¶j. respon.ibi enim recipitur appellatio ab interlocutoria lata super ætate petentis in integrum restitutionem. Mar. de Fa. plenè tractat hanc quæstionem, & quia in voluminibus non habetur, in ea abbreuianda tamen instabo. Ad negatiuam inducebat l.apertissimi. C. de iudic. vbi est expressum,ante diffinitiuam non appellari.item prędictam l.ante sententiæ tempus.item l.etiam præallegatam, ff. de appel. recip. vel non, l.ante sententiam. Nam si certo casu ibi permittit,scilicet añ sententiam appellari:ergo eius, contrarium est regulare ff. de condit. & demonstra. l.cũ ita.Stetur ergo interlocutoriæ saltem vsque ad diffinitiuam,ff.de lib.cau.liberis.in fin.C.de dila.à procedente.in fin& hoc, vt sit finis litium, quæ ex contrario tenderent ad infinitatem. Contra id ff.de damno infec.qui bona.in fin.cùm enim appellans ad prosequendum habeat annum,& bis possit pars quælibet super vno articulo appellare, vt infrà §. quoties. in princip. facilè prosecutio appellationis poterit ad quadriennium prorogari. Quando ergo diffiniatur principale, vel feretur diffinitiua, quæ tamen intra triennium ferri debet, C. de iudiciis, properandum. Inducta hac æquitate, respondet iniquitati, quæ ad ꝯrium posset induci, scilicet quòd sit stari necesse iniquæ interlocutoriæ.nam per appellationem interponendam à diffinitiua, emendabuntur interlocutoriæ malè latæ. Constat enim interlocutoriam mutari posse, ff. de re.iur. quod iussit.de noui ope.nun. si opus. quod faciet iudex appellationis,C.de reb.cred.l.generaliter.§.iii.& C.de appel.eos. §.si quis.de tem.ap.per hanc.Sit ergo contentus hoc auxilio passus interlocutoriam,ff.de dam.infe.qui bona.§.ꝺ illo.& l.si ædib. Item dicit inuincibilem rationem,qua constat ab illa sentẽtia posse prouocari,ex qua paratur actio iudicis,C. de arbit. l. i. sed hanc interlocutoriam non parat,C.de senten.& interlocut.l.post sententiam.& comminatio episcopi,l.interlocutio. & l. seq.ergo ab ea non appellabitur.Ad contrarium inducit l.ij.C.de episc.au.vbi prohibetur frustratoria appellatio ante sententiam.ergo non frustratoria conceditur,ff. de iudic.l.cum prætor. Item lex permittit ab iniuria appellari, C.eod.tit.:si quis prouocatione.ergo ab iniuriosa interlocutoria id licebit.Itẽ ab iniqua interpretatione appellare licet,ff.eodem tit. ab executore.& constat,quòd interpretatio interlocutio est,non sententia:argu. ff. de testamen. hæredes palàm.Item certum est, quòd interlocutoria potest offendere, ꝗ etiam successor seruare debet,ff.de admini.tut.tutor,qui repertorium.§. si deponi. Quare ergo subtrahatur remediũ in ista, quod in sententia conceditur,ff ad legem Aquiliam,l.illud.Item executio latæ sententiæ,in qua exceditur,interlocutio est. Item dicendum ẽ de negatione restitutionis post sententiam. Itẽ de non admissa excusatione tutoris, vel eius, qui vocatus est ad munera. & tamen omnes prædicti appellãt.probatur per ordinem C.quorum appel.non recip.l.ab executore.C.si sæpius in integ.restit.l.i. C.de excus.tuto.l.quinquaginta.C.eodem tit.qui ad ciuilia.Concluditur autem,secundum leges ab interlocutoriis appellari.alle. ad idem C.de re iudic.l.ii.ff.de minor.ait prætor.§.permittitur. & in authen.de collat.§.si quis autem putauerit.Nec valet,quod dicitur,ei post sententiam prouideri: quia tutius est ante tẽpus occurrere,quàm post,&c.C.in quib.cau.in integ.rest.non est nece. l.vltima,& C.quando li.sine iud.l.i. Soluendo tenet, ꝙ si interlocutoria secum trahit executionem,vel executioni mãdatur,ideo ꝙ non potest remedio appellationis post sentẽtiam grauato succurri,appellare licebit:allegat ff.de minor.l.in causæ.ii.secundum quod tres opi. concordari possunt, quas recitat auctor faciendo hunc casum exceptum à prima,¶Aliqui volentes ius ciuile & canonicum concordare,dicunt,ꝙ omnes casus suprà dicti,& similes,quibus leges pemittunt ante sententiam appellare,not.p Accur.in ꝑdictis legib.añ sñıæ.&,añ sentẽtiã.p Azo.in Summa hui⁹ ti.§.appellare qs potest.& p Io.ii.q.vi.ñ ita.plenius pHos.in Sũma e.ti.§.qñ.versi.vide.ponũt gratia exempli,vt idẽ sit in omnib⁹ aliis,in qb.qs iniuriaт,vel grauatur:dicentes,ꝙ specialitatis ratio ad alios similes sufficiẽs reddi nõ posset.& horũ dictũ recitat Io.vbi s̃.& Accur.in ꝑdictis duab⁹ legib. Et si istis opponãt tex. nostri ii. q.vi.nõ ita.& ꝑdicta decr.super eo.qui apertè ponunt in hoc differentiam inter leges & canones,respondẽt illud verũ tẽpore illorum iuriũ,quo recipiebatur appellatio frustratoria, vel sine exp-

pressione

30 ¶† Cæterum[a] si iudex pronunciat nullam de exceptionibus pro-
a positis admittendam, bene potest ab hac interlocutoria appellari: quia à beneficiis per iudicis iniuriam denegatis appellatur, C. de in integ. restit. l. j. in fin. C. de appel. si quis prouocatione, ff. de minor. ait prætor. §. permittitur. & ab excusationis beneficio denegato appellatur, ff. quand. appel. sit, l. j. §. si quis tutor. ff. de admi. tu. l. tutores, qui post. §. tutor datus. Cæterùm si extra iudicium appellet quis causa tuendi ius suum, non debet prohiberi, nisi appellatio frustratoria sit: & postquam constiterit eum legitimè appellasse, quæcunque post appellationem fuerint attentata, sūt cassanda, extrà de appel. bonæ. & infrà §. de officio quoque. & §.
31 sequen. ¶† Quid si quis appellat, ne vendas talem rem, quia sua est: item quid si aliquis ita dicit, cùm ego sum in possessione custodiæ talis ecclesiæ, appello, ne quis me molestet, an valeāt tales ap
b pellationes? de hoc, secundum Papam, in cap. bonæ[b]. Quod verò iam dixi, appellationem in prædictis casibus tenere, etiam si appellatio sit in rescripto remota, certum est. nam per hanc clausulam non intelligitur remota frustratoria: quia illa nunquam est admittenda, etiam si appellatio non sit in rescripto remota, vt C. de epi. audi. l. iij. imò ius eam punit, extrà eo. super eo. §. si autem. C. eo. à pro consulibus. sed quælibet, quæ expresse non sit à iure indulta,
32 vt in præd. c. pastoralis. ¶† Est autem expresse indulta in prædictis casibus & similibus: & breuiter, vbicunque ius appellare permittit. Hodie tamen, siue appellatio sit remota in rescripto, siue non, non potest appellari, nisi causa probabilis sit expressa, talis scilicet, quæ probata debeat legitima reputari: & ex quo est probabilis, siue sit in iure expressa, seu indulta, siue non, valet appellatio vt extrà de appel. vt debitus. & ita in hoc videtur correcta illa decret. pastoralis, vt valeat appellatio, licet causa non sit expressa in iure: quod illa negat, secundum B. Tu dic, quòd dicitur in decret. pastoralis. quòd per remotionem appellationis, quęlibet appellatio, quæ non sit expressa à iure indulta, intelligitur remota, verū est, quantum ad iudicem, vt non teneatur ei deferre, non quo ad partem. nam pars quandocunque grauetur, bene poterit appellare, licet grauamen non sit expressum à iure, sed iudex non tenet sibi deferre, nisi velit, ex quo grauamen, propter quod appellatur non est expressum in iure: & superior illud grauamen remouebit, & reuocabit quod post appellationem factū inuenerit, postquam sibi de causa probabili facta fuerit fides: quamuis non fuerit appellationi delatum, vt in præd. c. pastoralis. versi. sed si appellans. quia non imputatur appellanti, quòd iudex non admisit appellationē, vt eod. tit. cap. sæpe. vers. sed si appellans. quia non imputatur appellanti, quòd iudex non admisit appellationem, vt eod. tit. cap. sæpe. versic. quòd si forsan. & sic non contradicit illi decret. vt debit[*]. quia illa dicit, quòd à quolibet grauamine, siue sit expressum in iure, siue non, appellari potest: & idem etiam dicit illa decret. pastoralis. Et plus etiam dicit, quia si in rescripto remota sit appellatio, iudex non tenetur illi appellationi deferre, nisi sit interposita ex causa in iure expressa. De causa non expressa in iure exemplifica, vt infrà §. nunc dicamus. versic. circa hoc. Do. autem meus no. quòd si appellatur ab ordinario, non valet appellatio, nisi interponatur à grauamine illato, vel comminato: sed ab illo appellari potest, siue sit expressum in iure, siue non, vt in cap. vt debitus. & c. cùm cessante. Si verò appellatur à delegato sedis Apostolicæ, & appellatio non sit in rescripto remota, idem est: si autem sit remota, & appellatur ex causa in iure expressa, idem, vt pridem. Si autem ex causa non expressa in iure, non valet appellatio de rigore iuris, ex eo, quia princeps inhibuit. Si tamen videatur superiori, ꝙ causa illa rationabilis fuerit, poterit hoc per eum reformari: & sic
33 intelligitur cap. pastoralis. ¶† Quod autem dixi suprà versi. proxim. frustratoriam appellationem nunquam fore admittendam, intellige de euidēter, seu notoriè frustratoria: & de hac loquitur cap. pastoralis. aliàs, si haberet qualemcunque excusationem, admittebatur olim, nisi constaret eam frustratoriam, vt ij. quæst. vj. ad Romanam. & per totum, extrà eo. personas. & pluribus capitulis: hodie verò necesse est causam proponi probabilem, vt prædixi. Et vt hic articulus plenè liqueat, dic, vt in præ. ver. circa hoc.
34 quam distinctionem hîc iunge. ¶† Verùm quia de remotione appellationis mentionem fecimus, & quotidie in literis Apostolicis hoc inseri videmus, idcirco, quid hęc clausula operetur: videamus. Et licet à Doctoribus hoc plenè sit traditum, tamē, vt addamus aliqua, hîc sub cōpendio repetamus. Dicit ergo B. super decre. vt debitus. quòd remotio appellationis nil operatur, cùm hodie remota sit ipso iure, vt in eo. c. Et in hoc etiam concordat Innoc. IIII. vt nil operetur ante sententiam, vel post, sed apponitur ad cautelam: quia plus solet timeri, &c. extrà de hæret. si aduersus. & xxiii. distin. quanquam. Sed contrà: nam secūdum hoc frustra mēbranas occupat. vt xix. dist. si Romanorum. cùm tamen nil debeat esse superuacuum in scriptura, vt lxxvi. dist. huius. & extrà in proœmio. §. sanè. & præterea secundum hoc frustra distingueret decret. an hæc clausula ponatur in medio literarum, vt sic præmissa tantùm complectatur: an in fine, vt sic omnia, quæ præcedunt cōprehendantur, vt extrà de app. inquisitioni. quę etiam post illam, vt debitus emanauit. Item secundum hoc tollitur decret. pastoralis. quæ dicit operari, vt non possit tunc appellari, nisi ex causa expressa in iure: cùm tamen legum correctio sit vitanda, vt extrà de electionib. capitu. ecclesia vestra. ij. quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? vt C. de testam. sancimus. Et ideo alii dicunt,
c quòd constitutio, vt debitus[c]. in ordinario loquitur, in quo hæc clausula non habet locum: vel in delegato, cui scribitur sine illa clausula: sed per hoc responsum non est quæstioni propositæ, scilicet quid operetur clausula prædicta. Ioan. Vinc. & G. Na. dicunt, quod ante sententiam nil operatur: quia appellatio ante sententiam remota est ipso iure, per præ. const. in princ. ibi, ante sententiam, &c. sed pōst sic, vt tunc non possit sine causa probabili, & in iure expressa appellari: quod aliàs posset, nisi remota foret appella-
d tio, ar. in c. Romana. §. cùm autem. & c. cordi. §. his quoque[d]. Hinc est, quòd si causa est appellatione remota commissa, & appelletur à sententia, appellatio non impedit executionem, nisi ex causa in iure expressa fuerit appellatum, vt in præal. c. pastoralis. & probatur extrà de officio dele. super eo. in fin. dummodo fiat executio prius quàm emanet commissio super ea, vt eod. tit. pastoralis. §. pręterea. quod dic, vt suprà tit. proxim. §. j. Si autem non esset remota appellatio, tunc posset simpliciter appellari: & appellatio impediret executionem: imò facta executio post appellationē ante omnia reuocaretur, vt extrà de iureiur. venientes. in fin. & de app. dilecti. Sed opponitur ad hoc, quod dicunt, nil ante sententiam operari. constat enim, quòd omissis mediis potest ad Papam appellari, vt extrà eo. si duobus. & c. solicitudinem. ii. q. vi. ad Romanam. & c. præced. & sequen. Pone ergo: causa est mihi appellatione remota commissa: ego tibi committo tantùm litis cōtestationem, cæteris mihi reseruatis: lite contestata coram te vis testes recipere: vnde cùm fines mandati excedas, potest à te probabiliter & licitè appellari, vt de offic. deleg. cùm olim. & appellabitur ad me, quia aliquid mihi de iurisdictione reseruaui: & non ad Papam, licet aliàs posset ad eum, omissis mediis, appellari: & si fiat non valebit, vt in præd. §. super quæstionum. §. porro. ver. si causa sit ei appellatione remota commissa, &c. Ergo à contrario, si non sit appellatione remota commissa, poterit appellari ad Papam, per præd. iura. Vides ergo, ꝙ remotio appellationis aliquid ante sententiam operatur: per quod prima opinio, & hęc eneruātur: & ideo do. meus videt dicere ꝫ, quod operet ante sniam, & nō post, vt vbi hæc apposita est clausula, n̄ possit ante sniam appellari, nisi in casu in iure expresso

ADDITIONES.

[Expo]sitione legitimæ causæ: sed quia hodie secus, per decre. vt debitus, dicunt, ꝙ iura concordant: & ad l. ante sententiæ. respondent, ꝙ verum est, si sentētia sit diffinitiua, vel interlocutoria, ante quàm feratur, appellari non posse: sed ex quo lata est, potest. Dy. legum doctori hæc verba non placent: & Cy. in præ. l. ante sentētiæ. hāc expositionem improbat. circa hoc vide, quod scripsi de no. oper. nun. ca. pen. in gl. vltra medium. His multùm congruè coniungitur, quod quærunt aliqui, inter quos Guid. de Suz. super l. ex quacunque. si quis in ius voc. non ier. si iudex, cuius forte iurisdictioni aliquid opponebatur, pronunciauit se iudicem, an ab ista interlocutoria possit appellari? Ad negatiuam inducuntur duæ primæ leges superiùs alle. Sol. Gui. fuit talis, qualis s̄. An remanet ius mihi saluum contra illam in appellatione interponenda à diffinitiua, an non? vide, quod dixi s̄. tit. prox. §. nunc dicendum. super ver. sed nunquid ad illa.

ADDE ad primò dicta episcopum Alex. in rub. de arb. & in c. cùm cessante. Quo verò ad vltimò dicta, Bald. consi. ccxlij. j. lib. tenet, quòd appelletur à sententia, qua quis pronūciat se iudicem competentem: & idem do. Fran. Bald. inter eiusdem consilia, num. cclxxvii. iiii. lib. nisi esset statutum, quòd ab interlocutoriis non appelletur: quia tunc statutum valet, nec potest appellari: & hoc vltimum tenet Bart. eius consil. incip. viso puncto. licet aliqui contrà, vt per d. Episcopum in d. c. vt debitus.

a Cæterùm. ¶ Quod sequitur, ad literam fuit Vber. de Bona. de exceptionibus contra rescripta, ver. sed quid si.

b C. bonæ. ¶ Vbi scripsi in gloss. vnde petebat.

c Debitus. ¶ In iij. gloss. Tu dic, vt super ea scripsi in fine. ADDE, vt latiùs per episcopum Alexandrinum.

d Quoque. ¶ Libr. vj.

presso, vt suprà ver. dominus meus. post sententiam autem possit simpliciter sine causa, vt suprà ver. & ideo. Alii, quia de illa nil statuit constitutio: sic videtur ipse notare in decret. vt debitus. super verbo, ante sententiam. & super verbo, absque rationabili causa in commento, & etiam in Summa de hoc multa not. Alii autem, quibus Ioan. & Pet. assentire videntur, dicunt, ante sententiam & post idem operatur, scilicet vt non possit appellari, nisi ex causa in iure expressa, vt in præd. cap. pastoralis. vbi fit hæc quæstio: & respondetur ad eam, non distinguendo, ante sententiam, vel post. Ego dico, quòd remotio appellationis nil operatur ante sententiã quo ad partes, quò minus possint appellare ex causa legitima expressa in iure, vel non, vt in præd. cap. vt debitus. cùm ipso iure remota sit, vt ibidem. Ideo autem in rescriptis clausula illa apponitur, quia ante illam constitut. vt debitus. semper apponebatur: & sic adhuc de facto apponitur iuxta præteriti temporis morem: sicut & clausula, Si est ita, in literis de facto inseritur, licet etiam de iure subintelligatur, extrà de rescrip. ex parte. xxv. quæst. ij. vniuersanam & sæpe conceditur, quod de iure communi competit, vt extra de procur. quia in causis. extra de iureiuran. & si Christus. in fin. licet superfluum sit, vt C. lib. x. de thesauris, l. vnica. Quo ad iudicem autem, bene operatur. nam vbi apposita est, si appelletur ex causa in iure non expressa, iudex non tenetur ei deferre, nec suum processum retardare, vt supra vers. quod verò. ibi, tu dic. Quãdo autem appelletur ex causa in iure non expressa, dic, vt infrà §. nunc dicamus. versi. circa hoc. ¶ Item post sententiam nil operatur: 5 † quia tunc simpliciter & sine causa fas est cuilibet appellare nec in hoc prioribus iuribus in aliquo derogatur, vt eodem titu. cordi. §. his quæ. quæ posterior est: nec constitutio, vt debitus. de appellatione post sententiam dicit quicquam. nec est verisimile, quòd princeps per hanc clausulam velit ius litigatoris auferre, cùm eam in suo rescripto inserit, vt extrà de off. ord. grauem. & de offi. deleg. super eo. & vnico verbo tot iura tollere, vt extrà de elect. ecclesia, ij. quamuis. G. Na. & Pet. dixerunt, quòd tunc operatur, quo ad iudicem, vt non obstante appellatione secuta possit sententiam exequi, vt suprà tit. prox. §. j.

SVMMARIVM.

1 *Appellari à quibus possit.*
2 *A sententia arbitri non est appellandum, nec ab executore.*
3 *Appellare non licet à sententia lata in curia Franciæ,*
Rex Franciæ in temporalibus superiorem non recognoscit.

¶ A quibus appellari possit.

1 3. §. Videndum restat, † à quibus appellari possit. Et quidẽ generaliter ab omnibus, tam delegatis, quàm ordinariis, ij. q. vj. c. ij. & c. ad Romanam. extrà de appe. cùm sit Romana. nisi in rescripto remota sit appellatio, vt s. § prox. versi. ij. & versi. verum. A principe autem, scilicet à Papa, vel Imperatore, non appellatur, vt ij. quæst. vj. anteriorum. versi. illo. ix. q. iii. cuncta. & c. per principalem. nec à sententia præfecti prætorio, sed supplicatur ab ea: nec à sententia senatus, vt C. de sent. præfect. prӕt. l. j. ff. à quibus appel. non lic. l. j. ff. de mino. præfecti. ij. quæstione sexta, anteriorum. nec à sententia episcopi, vt suprà §. prox. versiculo, vigesimosecundò. Quòd autem dixi à sententia præfecti supplicari, verum est, cùm prima sententiam profert, vel cùm primam sententia per alium latam ex appellatione infirmat: si autem iam bis iudicatum sit, & præfectus tertiò ex appellatione cognoscit, tunc si confirmat priores sententias, non supplicatur: sic intellige C. ne li. in vna eademque causa ter. pro. l. vnica: de isto dic, vt suprà de iurisdict. om. iud. versi. magis. Item quod dixi de sẽtentia senatus, intellige de omnibus senatoribus simul, qui erant numero centum, C. de pet. hæred. l. fin. de quolibet senatore separatim non.[a] ¶ 2 † Item à sententia arbitri non appellatur, vt s. §. px. versi. xvj. Item ab executore non appellatur: quod dic, vt suprà §. prox. versi. v. ¶ 3 † Item à sententia lata in curia Franciæ non appellatur, cùm rex ipse in temporalibus superiorẽ nõ recognoscat, vt extrà qui filii sint legit. c. per venerabilem. & sic ibi de facto seruatur. Vtrum à iudice cõmuniter electo appelletur, & ad quem? dic vt suprà de comp. iudic. adi. §. j. versic. sed an. & versicu. sed ad quẽ.

ADDITIO.

a Separatim non. ¶ Dicit Gul. quòd quidam sibi attribuunt, quòd vnus, vel duo senatores Vrbis, qui hodie præficiuntur, de quibus in decret. fundamenta. de elect. lib. vj. non habeant illam potestatem, quam olim habuerunt illi centum: sed dicit, quòd separatim vnus, vel multi, si potest, quod omnes possunt: Pet. & Cyn. in pd. l. fin. sub dubio fortè, tenent, quòd eandem habent, per l. sicut & l. planè. ff. quod cuiusque vniuer.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest ad Papam, omissis mediis, sine tamen præiudicio inferiorum, & damno litigantium.*
2 *Appellans à metropolitano procedente simul auctoritate ordinaria & Apostolica, an sit admittendus.*
3 *Appellatio diuersimodè, & à diuersis fieri potest.*
4 *Processus appellationis à vicario ad episcopum, qui causam commisit, &c. an sit validus.*
5 *Appellans à delegato Principis, coram principe tantùm agere debet.*
6 *Commodum de fraude nemo reportare debet.*
7 *Appellatione ad Papam facta, etiam fieri non debita, quo casu teneat.*
8 *Iuris appellatione quid intelligatur.*
9 *Delegato subdelegante sub hac forma, Committo vices meas, quousque ipsas duxero reuocandas, an per talem subdelegatum sententia lata teneat.*
10 *Delegatus à non Principe, qualiter, & quo casu possit causam alij subdelegare.*
11 *Duorum delegatorum si vnus committit totaliter alteri vices suas: alter verò committit aliqua, sed non in totum, ad quem ab istis sit appellandum.*
12 *Appellari de pari ad parem an liceat.*
13 *Sententia lata, à qua appellatum non est, si iudex committit alicui executionem tantùm, à quo appellatur, ad quem debeat appellari.*
14 *Appellanti per errorem ab vno pro alio, an noceat talis error.*
15 *Ad legatum Papæ an liceat omissis medijs appellare.*
16 *Appellans simul ad plures, ad quem intelligendus sit appellasse.*
17 *Parte ad legatum, & altera ad metropolitanum à sententia suffraganei appellãte, cuius tenere debeat appellatio.*
18 *Processus contra appellantem tenere dicitur, vbi incertum est, ad quem appellatio inferatur.*
19 *Sempliciter appellans, nec dicens ad quem appellet, ad quem intelligendus sit appellasse.*
2 *Appellans ab episcopo, si dicat, appello ad maiorem iudicem, qualiter, & de quo sit maior interpretandus.*
21 *Appellatione facta à sententia episcopi ad metropolitanum, si contingat ipsũ metropolitanum mori, & episcopum loco eius substitui, an ipse substitutus possit de causa apppellationis cognoscere.*

¶ Ad quem appelletur.

4. §. Nunc tractemus, ad quem sit appellandum. Et quidem à minori ad maiorem, & gradatim: id est ad eum, qui in gradu proximo superior est eo, à quo appellat: putà ab archidiacono ad episcopum: ab episcopo ad archiepiscopũ: ab archiepiscopo ad primatem: ab illo ad Papam: & sic seriatim, vt C. de appel. præcipimus. ff. eo. Imperatores. & l. prima, § si quis. extrà eod. dilecti filii, prior. & cap. Romana. responso i. ij. quæstione sexta, si quis putauerit. & cap. placuit. & l. anteriorum. ver. ad hoc. & ver. illo videlicet. & quæst. vij. c. metropolitanum. Excipitur tamen dominus Papa, ad quem potest omissis mediis appellari, vt ij. quæst. vj. ad Romanam. & ca. præceden. & ca. quoties. & c. ideo. & extrà de appel. si duobus. & c. solicitudinem. extrà de priuileg. antiqua. Et est ratio: quia ipse est ordinarius singulorum, vt extrà de elect. cùm nobis olim. Delegato dic, vt infrà vers. & nunquid. Benedictus sit tamen Imperator, qui licet dominus Mundi sit, vt ff. ad l. Rho. de iact. deprecatio. & licet omnes prouinciæ sub eo sint, vt lxiij. distin. Adrianus. & omnes nationes. vt xj. quæst. j. hoc si quis. ver. volumus. & omnes principes. vt vij. q. j. in apibus. præter regem Franciæ, vt extrà qui fi. sint leg. per venerabilem. circa medium, & licet omnia sint in eius potestate, vt viij. dis. quo iure.
1 & xij. q. j. futuram. & C. de quadri. præsc. bene à Zenone. † non tamẽ patit in pjudiciũ inferiorũ ordinariorũ, & ĩ dãnũ & laborem inæstimabilẽ litigatorũ ad se omissis mediis appellari: quod si fiat,
a remittit appellãtẽ ad iudicẽ cõpetẽtẽ, vt ĩ p. l. Impatores respõ. j.[a] cum

ADDITIO.

a Respon. j. Lib. vj.
ADDITIO. Adde ad versi. sequen. ibi, præter regem Franciæ, quidem tenet Spec. in titu. de feu. §. quoniam ver. xv. & Ioan. de Turreb. cre. in c. in apibus. col. ii. ver. ad primum. vii. quæst. i. & tenet Old. consilio lxix. incip. consueuit dubitari. vbi in col. fin. versicu. non obst. dicit, quod nec de facto, nec de iure rex Franciæ recognoscit superiorem. Adde do. Ias. in l. i. col. 3. ver. nunqd autẽ rex Francorum. in i. lectura, C. de summ. trini. vbi dicit, quod communiter tenetur, quòd de iure non sit subiectus Imperatori. & vide Bald. in consil. ccxvii. incip. ego puto. in princip. in iii. volu. vbi formaliter dicit, quod contra regis Franciæ, decorem, id est contra prima vexilla inuictissimi regis Francorum nemo præsumat honorẽ: & in col. fin. ver. illud etiam. vbi etiam expressẽ dicit, quod rex Francorum, qui francus est à iure Romano, & dedignatur legibus subiici, non tamen dedignatur sacros canones imitari: & per eundem Bal. cons. ccxviii. incip. petita via flexis genibus loquar. col. i. versic. & ideo. eo. vol. iii. vbi etiam dicit, quod super omnes reges Christianorum rex Francorum obtinet coronam libertatis & gloriæ. Et adde, quod reges Franciæ consueuerunt in eorum consecrationibus vngi ampulla, quam apportauit de coelo columba cum chrismate rostro suo, vt per Guid. Papæ in quæstionibus suis, quæstione cxiiii. incip. in hac ciuitate. circa fin. Henr. Fer.

cum suis concor. Licet enim princeps omnia possit, & legibus nō adstringatur, tamen viuere debet secundum legem, vt extrà de concess. præb. proposuit. & C. de legi. digna. & xxv. quæst. prima, §. si ergo. in princ. aliàs in §. his ita. tunc enim iura sua seruantur, quā
a do eis ipse reuerentiam exhibet, vt ix. distinct. iustum. Palea est [a].
¶ Et nota, quòd cùm appellatur ab eo, qui habet iurisdictionem à persona ecclesiastica, appellatur secūdùm canones medio omisso, & ante sententiam, & non secundum legem: vt probatur extrà
2 de foro comp. licet. & de appellationib. si duobus. §. denique. ¶ † Quid si appellatur à Metropolitano procedente simul auctoritate ordinaria, & etiam apostolica, vt extrà de corp. vit. significauit. de præben. nisi. de officio ord. licet. Respon. dicit Papa in decret. vt debitus. super verbo, ante sententiam. absque rationabili causa, in commento & etiam in Summa de hoc multa not. Alii autē, quibus Ioan. & Pet. assentire videntur, ad Papam fore appellandū
b dicunt, non ad primatem, vt not. ext. de præscrip. cùm ex officii [b].
3 ¶ † Et hoc in ordinariis: in delegatis autem dic, quòd si est delegatus ad vniuersitatem causarum à minori iudice, quàm sit Papa, vel Imperator, potest vnam tantùm ex illis subdelegare: & ab isto subdelegato appellabitur ad ordinarium, & non ad delegatum, qui illum subdelegauerat, ff. quis, & à quo appell. l. prima. §. fi. secundū
c Tancr. [c] quod mihi non placet, vt iam dicam. Vt autem in hoc articulo plenius instruaris, distingue: quia appellatur quandoque ab ordinario, quandoque à delegato, quandoque à subdelegato. Si ab ordinario, gradatim debet fieri, excepto Papa, vt prædixi. Si à delegato, subdistingue. nam aut est delegatus ad vniuersitatem causarum, aut ad vnam tantùm. si ad vniuersitatem, vt est vicarius episcopi, vel officialis, qui ordinarius censetur, tunc appellatur ad archiepiscopum, ad quem ab ipso episcopo appellaretur: quia vnum & idem Consistorium censetur officialis & episcopi, extrà
d de appellat. Romana. in princ. [d] & tamē hîc posset ad Papam omis-
4 sis mediis appellari, vt suprà. ¶ † Quid si de facto appellatur à vicario ad episcopum, qui causam committit, & partes scientes cōmissionem non tenere, litigant coram delegato? Dicunt quidam quòd non valet processus, ff. de appe. ex consensu. §. i. de hoc no. C. de iurisd. om. iud. priuatorum. & suprà de comp. iudi. adi. versic. x. & sequen. non enim valet delegatio causæ, quam partibus scientibus committit, vbi delegare non potest: no. C. de pœna iudi.
e l. j. Alii contrà [e]. ¶ † Si verò à delegato ad vnam causam tantùm,
5 aut est delegatus à principe: & tunc ad principem tantùm, vt ff. qs & à quo appel. l. i. in princ. & extrà de off. deleg. super quæstionū. Aut ab alio inferiori ordinario: & tunc ēt ad eundem ordinariū, vt in ea. l. respon. i. & l. fi. & extrà de appel. cùm speciali. & xi. quæ. i. peruenit. & in præd. cap. dilecti. in parte decisa, vt ibi not. & idem not. extrà de foro comp. si quis contra. ibi tamen loquitur, quando ordinarius recusatus causam alicui delegat, à quo delegato si appellari cōtingat, dico, quòd ad archiepiscopum potest, omisso episcopo, appellari: quia cùm ordinarius sit recusatus, non dicitur
f facere medium: argum. ii. quæst. vi. ca. placuit. secundum Vinc. [f] licet B. not. contrà ibi. His tamen casibus ad Papam posset semper appellari, vt suprà. Sed ad quem appellabitur ab arbitris ad cognoscendum de causa suspicionis electi? Resp. ad Papam, cuius intel-
g liguntur esse delegati, ext. de app. cùm cessante [g]. ¶ † Sed fm præ-
6 missa, si iudicis, ꝙ ab eo, cui epš vnam causam delegat, debet ad ipsum episcopum appellari: ergo episcopus semper causam appellationis committet, ne causa ad superiorem veniat: respō. aut ipse episcopus est suspectus: & tunc ad supiorē appellabitur, si ad eum vt iam dixi: aut non est suspectus, & tunc si episcopus in fraudem causam appellationis cōmittat, ne causa ad superiorem perueniat, nō debet de fraude commodum reportare, ff. de eo, per quem fact. est, l. ij. extr. de rescri. cap. sedes. in fi. cum suis concor. & c. seq. Nam de iure ipse habet necesse causam appellationis per se audire, vt extrà de app. vt debitus. ibi, de appellatione cognoscat. & in auth. vt defun. seu fun. defun. non iniur. §. pen. etiam si aliis occupetur negotiis, vt ibi no. ad idem C. de iudi. auth. ad hæc. Et credo quòd sententia excommunicationis per modum cōsistit in genere: lata per Metropolitanum contra fraudes huiusmodi committentes valet, & tenet, argu. extrà de inst. c. iii. extrà de offic. vic. Ro-
h mana. [h] & de off. ord. c. ij. Sed quoniam, qui fraudem allegat, fraudem probare tenetur, vt ff. de prob. quoties. §. qui dolo, quod difficile foret Metropolitano probare, necessarium esse huiusmodi
i fraudibus per sedem Apostolicam obuiari [i]. ¶ † Cæterùm si ap-
7 pellatur à subdelegato, subdistingue nam aut est subdelegatus à delegato Principis, putà Papæ, vel Imperatoris: aut à delegato alterius. Si à delegato Principis, aut delegatus subdelegauit totam causam: & tunc tantùm ad principem appellatur, vt extrà de offic. deleg. super quęstionum. §. porrò. aut aliquid de iurisdictione sibi retinuit: & tunc si sit remota appellatio in rescripto, non potest appellari ad Papam, sed ad delegatum tantùm, qui eum subdelegauit, secundum B. & T. & dominum meum, & alios: & si fiat appellatio, nō valebit: imò remittetur ad delegatum. speciale enim est in hoc casu, vt non possit ad Papam omissis mediis appellari, vt
k in præd. §. porro [k]. Alii tamen, vt G. Na. dicunt, quòd appellatio facta hoc casu ad Papam, tenet, licet fieri non debeat. & sic dicunt de facto seruari, & curiam Romanam talem appellationem recipere & exponunt, quod dicitur in prædicto §. porrò. non ad nos,
8 sed ad eum, &c. verum est de iure communi. ¶ † Nam appellatio ne iuris ius commune intelligitur, arg. C. de his, qui ven. æta. impet. l. fin. & extrà de transact. cap. j. Secus autem est de iure speciali, quo ad nos, omissis mediis, in omnibus appellatur: argum. extrà de appel.

ADDITIONES.

a Palea est. ¶ Matt. de Fa. multùm prolixè tractauit quæstionē, quæ incipit, Castellani præcedentibus deuotis obsequiis. qua quærit de ciuitate priuilegiata per principem, vt possit statuta condere illibatè seruanda, quæ statuit certos iudices ordinarios, à quorum grauaminibus ad potestatem appellari deberet: quidam ciuis appellauit ad principem in causa criminali, vel eius vicarium in prouincia: quærebat, an deberet cogi seruare statutum? Ad casum inducit ff. de decr. ab ord. fa. l fi. ex cuius legis Græco patet ex leg. municipii, agētem extra municipium posse puniri. Secundò probat, quòd ciuitas etiam sine principis priuilegio possit sibi leges condere, etiam tam validas, quòd in loco iuri ciuili præiudicant: alleg. Instit. de iure na. §. pe. ff. commu. pręd. venditor. §. si constat. ff. de legi. de quibus. in fi. & quas etiam præsides prouinciatum inter illos seruare tenentur, C. quæ sit lon. con. l. j. & C. de ædifi. priua. l. an ī totum. nam & princes sic ait, in auth. de vsu. nau. an̄ fi. col. viij. Nec obstat terminus quæstionis, si dicas principi, vel illi, ad quem appellari debebat, per id præiudicium fieri: quia non est inuenta appellatio in fauorem illorum, ad quos interponitur, sed grauatorum, ff. eod. tit. l. j. in princip. & l. serui. extrà eod. cùm speciali. §. porrò. Hinc est, quòd appellatio potest omitti, & interpositæ potest renunciari, & de non interponenda pacisci. Patet primum extrà de re iud. quod ad consultationem. C. quand. prouo. non est ne. l. iii. in fin. Secundum, C. eo. si quis libellos. canonizata ij. q. vi. si quis. Tertium, C. de temp. appel. l. vlt. in fin. ff. à qui. app. non lic. l. i. §. si quis. Per hoc concluditur, ꝙ fauorem respicit grauatorum. Si ergo priuatorum facto appellatio potest elidi, fortiùs potest ciuitas aliquam formam dare, vt de illa apud certos iudices cognoscatur, ff. de pact. l. iurisgentium. §. adeo. Demum prolixè instat arguendo prò & contrà, ciuitates super mero imperio. Contentus autem de suprà scriptis, quæ titulum respiciunt, ad eius solutionē venio, qui tenet, ciuitates, nisi cōsuetudine, vel priuilegio admittentur hæc, quæ maioribus sunt reseruata iudicibus, & maximè capitalium criminum quæstiones non posse aliqbus demandare, in authen. de defen. ciui. §. audient. & quasi per totum, authen. eod. tit. Col. iiii. §. pen. & vlt. C. de peda. iud. l. ii. ff. ad muni. l. ea, quæ. Propter id, quòd dicit Cōsuetudinem, videtur vel le merum imperium posse præscribi: de hoc remis. dedi de foro comp. cum contingat. in glo. non dixi.
b Ex officii. ¶ Et ibi scripsi in glo. dicebatur.
c Secundum Tanc. ¶ Vbi š. post prin. ver. appellatio.
d In prin. ¶ Lib. vi.
e Contrà. ¶ Scilicet Alber. Gal. de iud. ord. & dele. ad fi. alleg. prima duo, scilicet in contrarium allegata, scilicet legem, ex consensum & not. in l. priuatorum.
ADDITIO. Adde videndum singulariter Ludouic. Rom. singul. lxxv. incip. concessum est episcopo. vbi an possit appellari à vicario episcopi, cùm ab episcopo non appelletur, & per eundem Ludouic. Roman singu. cccclviii. incip. tu habes titulum. vbi not. tradit. an possit, appellari ad vicarium episcopi, episcopo causam delegante canonico? Et adde, quòd non appellatur à sententia vicarii ad eum, cuius est vicarius, sed ad eum, ad quem apellaretur, si ipse principalis ordinarius iudicasset, vt per Bar. in l. præcipimus. C. de appel. Henr. Ferr.
f Secundum Vinc. ¶ Vt in præd. decre. si quis contra. scripsi super glo. ii.
g Cessante. ¶ Hoc patet de offi. deleg. ab arbitro. lib. vi.
h Vica. Romana. ¶ Lib. sexto.
i Obuiari. ¶ Vide quod dixi de offic. deleg. super quæstionum. vers. intentionis. super glos. nisi causa. Vt intelligas superiora, ista fraus incipit à negotio principali. nam causam, quam episcopus non vult deferri ad metropolitanum, ipse non audit per se, nec per vicarium suum; sed delegat quādoque etiam id vicario, vt sic ex delegatione audiat, non ex vicario: oportet ergo tunc ad eum appellari, vel ad Papam: & si ad eum appelletur, iterum delegat.
k §. porrò. ¶ Vide, quod ibi scripsi super gloss. maximè.

de appel.significauit. & suprà dixi. sed hic intellectus non placet.
Si autem non fuit appellatio remota,adhuc dicunt B.&dominus
meus,ad delegatum tantùm,& non ad Papam appellandum,cùm
omnis appellatio sit remota per const. vt debitus. Tamen Pe. de
Samp.dicit,quòd hoc casu potest ad delegatum appellari,& nihi-
lominus ad Papam illo omisso,vt in præd.§.porrò.sed secundum
legem in eo casu, quando scilicet delegatus committit in totum
vices suas.& in eo.scilicet quando non est remota appellatio,de-
bet ad delegatum,& nõ ad principem appellari,vt C.qui pro sua
iurisd.l.j.§.ad hoc.Vel solue,vt no.in pręd.§.porrò.Item dom.me
us dicit,quòd non congruit iuri, vt Papa recipiat appellationem
interpositam à delegato non suo,vel à subdelegato ab illo vna tã
cùm causa commissa fuit,quandiu delegans,vel subdelegans sup-
est:& causam appellationis vult & valet expedire:vnde credit stã
dum in foro ecclesiæ legi C.qui pro sua iurisd.iu.da.l.j.&ff.quis,&
à quo appel.l.i.in princi.& l.fin.quibus nullo iure canonico exp̄s-
sè contradicitur. & ad hoc facit mens illius casus positi suprà ibi,
aut aliquid,&c.debet enim suam potestatem, secundum iura mo
a derari,vt suprà [a].¶†Sed quid si delegatus subdelegat sub hac for
9 ma:Committo tibi vices meas,quousque ipsas duxero reuocan
das:certè nisi reuocet,valet sententia per subdelegatum lata. Sed
ad quem appellabitur tunc?Respon.ad Papam.Sed si ante senten
tiam fuisset appellatum,tunc ad delegatum appellaretur: quia ad
huc poterat causam ad se reuocare:sed postquam lata est senten-
tia,non potest aliquid reuocare.sic notat Papa extrà de off. dele.
si pro debilitat.& T.in præ.§.porrò. Argum.tamen contrà:quia
adhuc restat executio, quam potest resumere: argum, extrà eod.
tit.quærenti.propter quam rationem dominus meus notat con-
trà in præd.cap.si pro debilitate.& dictum priorum obtinuit in e-
xecutione ad prouidendum cuidam deputato,qui alteri commi-
serat vices suas,à quo extitit appellatum.Multi autem tunc dixe-
runt,quòd nunquam est appellandum ad executorem,sed ad Pa-
b pam,etiam ante latam sententiam per subdelegatum eius [b]. ¶†
10 Porrò si appellatur à subdelegato delegati ab alio,quam à prin-
cipe,potest appellari ad eum,qui subdelegauit,vt ff.quis,&à quo
appel.l.prima,in princip.& l. fi. nihilò minus ad Papam, vt suprà.
Quidam tamen dicunt,appellari ad ordinarium,vt in præ.l. ff. qs,
& à quo app.l.prima,§.ab eo.Si autem quæras,quomodo delega
tus à non principe potest causam alii subdelegare,contra illud C.
de iudiciis,extrà de appel.cùm causam,quæ.respon.hoc obtinet,
quando alicui causarum vniuersitas est commissa:vt vicario epis-
copi,qui potest vnam causam alii subdelegare,vt ff.de iudic,cùm
c prætor.extrà de foro comp.Romana.§.nec [c].à contrario sensu,&
11 suprà dixi,& no.in prædic.c.cùm causam.¶†Sed pone:duo sunt
delegati , & vnus committit alteri totaliter vices suas: alter verò
committit alicui aliqua,sed non in totum:quæritur,ad quem ap-
pellabitur ab istis?Dic,quòd ad Papam.Eadem quęstio est,si vnus
delegatus committit alteri cõdelegato vices suas , aliquid sibi de
iurisdictione reseruans.Idẽ etiam est,si sint tres iudices: & est quę
d stio venerealis [d]:quam prosequere,prout ibi no. [e]Quid si sint tres
e delegati, & duo subdelegant: duo autem subdelegati procedunt
cum tertio delegato ? Dicunt quidam , appellandum esse ad pri-
mum delegantem:alii dicunt,quòd ad tertium delegatum appel
labitur, si sit in literis clausula illa, Quòd si non omnes. quod dic,
secundum Papam & B.prout not.in c.super quæstionum.§. si ve
f rò [f].¶†Sed in illa quæstione,quando delegatus committit tantũ
12 condelegato principium causę,non videtur quòd appelletur ad
committentem,sed ad Papam:quia de pari ad parem non appella
tur,secunda quęstione sexta,anteriorum.Dic tamen contrà.nam
g recipiendo subdelagationem sui coniudicis, se facit minorem [g]:
argumen.extrà de offi.deleg.super quæstionum.§.si verò duo.&
ff.de iurisdict.omnium iudic.est receptum. Vnde si est in commis
sione clausula,Quòd si non ambo,&c.appellabitur ad committẽ
tem,extrà eo.cùm super.& C.qui pro sua iurisdict.l.prima: quia il
le, qui grauat , non potest de hoc cognoscere. nam esset iudex in
causa sua,quod esse nòn dẽt,C.ne quis in causa sua iudic.l. prima.
Et si appellatio tenet,remanet solus iudex,argumen.extrà de ap-
pella.ad hoc,si in vna.Si autem non sit illa clausula, tunc appella-
tur ad Papam,ff.quis,&à quo appel.l.j.in fin.Idem iuris est,si alter
committit tantùm causæ principium alteri extraneo:de quo dic,
secundum Papam,prout not.in prædic. ca. super quæstionnm.§.
porro.Si verò delegatus committit alicui extraneo totum,vel a-
liquem certum articulum,tunc appellatur ad principem: quia de
pari ad parem non appellatur,C.de appel.pręcipimus.§ fin.secun
13 dum Iac.Pet.& Lau.& Papam.¶†Quid si lata sententia,à qua ap
pellatum non est,iudex committit alicui executionem tantùm:à
quo executore,quia suspectus est,appellatur,vt suprà §.in quibus
vers.in quinto.quæritur,ad quẽ debet appellari?Et videtur,quòd
ad primum delegantem, cùm iudex delegatus sit functus officio
suo,extrà de officio deleg. in literis. Sed quidam dicunt, quòd ad
ipsum delegantem,cùm eius iurisdictio duret ad annum integrũ
vt extrà de officio delegati,quærenti. & cap.si pro debilitate. ibi,
te consulere,&c.quod verum , si committit intra annum : quia si
pòst,nec commissio,nec executio tenet:argumen.à contrario in
14 præ.c.quærenti.& argument.eodem titul. significasti. ¶†Quid
si per errorem aliùs iudex pro alio appelletur? Respondeo , si ap-
pellaretur ad maiorem , quem deseruerit, vel ad partem, talis er-
ror appellanti non obest:si verò ad minorem,tunc obest,ff.de ap
pel.l.prima,§.si quis.quia in primo casu remittitur ad eum,ad quẽ
h debuit appellasse,vt ff.eodem,Imperatores [h].Potest igitur ad Pa-
pam omissis mediis appellari, vt suprà in principio huius §. versi.
15 excipitur. excepto illo casu , qui est suprà vers. cæterùm. ¶†Et
nunquid idem est in legato eius?Dicunt quidam,quòd sic,cùm e
ius vicem gerat.argumentum bonum ij.quæst.vj. c. si episcopus.
prope finem,& xciij.distin.c.fi.& xciiij.dist.c.j.extrà de offic. dele.
sanè,& ff.de admin.tut.ita autem.§.gessisse.extrà de rescriptis,su-
per literis.prope fin.& extrà de offi.leg.c.j. vbi Cantuariensis, qui
est legatus in sua prouincia, potest cognoscere de causis subdito
rum suffraganeorum suorum ad eum per appellationem delatis.
Alii,vt Ioan.dicunt contrà: quia hoc est speciale priuilegium Pa-
pæ,vt præ.§.excipitur.ad idem ij.quæst.vj.si quis vestrum & c.se-
quen.Item non debet ad principem omissis mediis querela defer
ri,vt in auth. Collat.iij. de mandatis principum, §. si tibi. & suprà
in princip,huius §.ibi,benedictus sit, &c. & videtur expressum xj.
quæst.j.peruenit.Sed priùs dictum de facto seruari videmus in p
i uincia sibi decreta [i]. Ad Patriarcham etiam Constantinopolita-
num omissis mediis appellatur, vt xj.quæst.j.si clericus.&no.xxij.
distinct.renouantes.Idem videtur de Alexandrino,vt xlv.distinc.
k mos antiquus [k].¶†Sed pone:aliquis ita dicit,appello ad archie-
16 piscopum:appello ad legatum:quæritur,ad quem talis appellas-
se intelligatur?Respon.quòd obtinuit,quòd Papa de huiusmodi
appellatione cognoscet , ad quem omnibus omissis appelletur,
vt suprà & argumen.ff.de seruit.vrb.prædio.per fundum:ff.com.
prædior.l.fin.in princip.C.quomodo & quando iudex,tres.extrà
de appel.si duobus.ff.de re iudi.contra pupillum.ff.de iur.dot.ple
runque in fin.ff.de pact.veterib.C.e.petens.ff.de iure fis. ita fidei.
ff.de legat.non est nouũ.ff.de verb.signi.sæpe.§.j. Quidã aũt dixe-
rũt,talẽ applonẽ nõ valere,arg.extrà de electio. in electionib. ff.
l de interrog.act.de ætate.§.nihil interest.ff.de iureiu.prętor.edixit
17 in princip. [l] ¶†Quid si à sententia suffraganei vna pars appellat
ad lega

ADDITIONES.

a Vt suprà.¶Pro hoc dicto vide,quod de more cancellariæ dixi de
off.deleg.si delegatus.lib.vj.in glo. mirabile. qui mos non habet
dare iudices super appellationibus interiectis à subdelegatis dele
gatorum Papæ datis non in totum , nisi in casibus decret. si is cui.
& decret. si à subdelegato.de offi.deleg.lib.vj.
b Subdelegatum eius.¶Expeditum est per dec.si delegatus. §.j.&
ij.lib.6.quòd valet sententia:quòd etiam à sententia appellabitur
ad subdelegantem:ibi vide.
c §.nec ¶lib.vj.
d Venerealis.¶lj.
e Ibi not.¶Qualitercunque permisceas delegatum&subdelegatũ
vel subdelegatum in totum cum subdelegato in partem, semper
appellatur ad Papam,vt not.in præ.§.si verò.in gloss.patet.
f §.si verò.¶Est expeditum eod.tit.si duo.lib.vj.quòd ad Papam ap
pellabitur.
g Minorem. ¶Procederet hóc totum , si ex sola subdelegatione
procederet:sed ex quo delegatio est permista, absit quòd ad col-
legam appelletur.& vide,quòd scripsi super præ. gloss. patet. vbi
etiam posui hoc dictum Hostiens.nec iustificari posset, quare ali-
ud in extraneo,vt infrà sequitur,quàm collega.
h Imperatores.¶secundum Tancred.cuius fuit iste versicu.vbi su-
prà,versic.quid si autem,& hoc secundum legem:secundum nos
non videtur hoc procedere.
i Sibi decreta.¶De hoc scripsi de offi. leg. quod translationem.su-
per j.gl.
k Antiquus.¶Hoc non placet: & vide, quod scripsi de priuil. anti-
qua.in fi.
l In princip.¶Et hoc mihi placet,nisi intra tp̄s,quo appellare debu
it,alterum elegerit. & hoc etiam verum, nisi probabilem causam
habuerit sic appellandi:vt not.in decret.si is cui.de off. deleg. lib.
vj.in glo.pen.&vide quæstionem,quam disputaui super reg.in al
ternatiuis.de reg.iur.lib.vj.ADDE pro hoc,quod Ioan.An.dicit,
quòd consuluit Rom.consi.cccxl. quòd valet appellatio facta ad
concilium,vel Romanum pontificem,si probabilis causa erat dù
bia,an concilium vellet cognoscere. & de hac additione vide A-
lex.consil.cj.& clxviij.ij.vol.& ibi,quid si appellatur ad Papam,&
ad quemlibet iudicem competentem: de quo etiam inter consi-
lia.Bald.consi.ccxx.iiij.lib,

ad legatum, altera ad metropolitanum? Dicit dominus meus, tenere appellationem, quæ interposita est ad legatum, sicut dicitur in Papa, ext. de app. si duobus. quod verũ est, si legatio ei indeterminatè commissa fuerit: quoniam tunc est plenissima interpretatio facienda: arg. extrà de don. cùm dilecti. extrà de verb. signific. olim. ff. de offi. præsi. l. ij. §. in initio apostolicæ. Aliàs autem, vt dicit, non debet prohibere subiecto episcopi, ne coram ipso respõdeat: & sic non cõtradicit xj. q. j. peruenit, & hoc intellige; nisi specialiter prohibitum esset ad ipsum appellari posse. nam quibusdã legatis conceditur plus, quibusdam minus, 25. qu. ij. seruatis. Vel
18 dic, vt s. de offic. leg. §. superest. in princ. ¶† Quid si dicat appello ad legatum, vel ad Papam, mihi optione reseruata, corã quo ma-
a lim prosequi appellationem a? Resp. obtinuit, quòd coram Papa talis appellatio audiatur, licet appellãs velit coram legato prosequi, arg. ff. de verb. signifi. coniunctione. & l. sæpe. in prin. ff. de auro & argento legato, si quis ita legauerit. & l. Quintus Mutius. C. de verb. signif. cùm quidam. ff. de app. l. j. §. si quis in appellatione. maximè cùm super prouisione appellatur: quia tunc talis appel-
b latio debet in curia tractari, extrà de elec. statuimus b. Et est ratio ad præcedentia: quia per talem appellationem relinquit appellatum incertum, ideoq; coram Papa audietur, vt s. versi. proxi. Sed certè videtur, quòd nõ tenet appellatio talis. nam certum debet esse, ad quem appelletur: aliàs tenet processus contra appellantẽ habitus, extrà de app. si duobus. & per hanc appellationem nescit appellatus, quò ire debeat, ideoque non debet in incertum laborare, xj. dist. noli. extrà de rescri. c. fin. & de appell. sæpe. nec appellans debet sic variare, vel vagari in discrimine alterius, ext. de appell. dilectis filiis. sed tenet appellatio, vt prædixi, cùm appellauerit ad legatum, vel ad Papam: quorum vterq; maior est eo, à quo appellatur, 3. qu. 6. peregrina. Ioannes de Deo tamen distinxit in quæstionib⁹ suis, an sit recepta talis appellatio à iudice, vel appro-
c bata à parte, vel non: quod non placet c. ¶† Sed quid si quis dicit
19 simpliciter Appello: nec dicit, ad quem? dic, appellatum intelligi ad proximè superiorem, ff. de appel. l. j. nam in dubiis non est recedendum à iure, arg. ff. de reg. iur. in obscuris. est enim de natura
d appellationis, quòd fiat gradatim, vt s. in prin. huius §. d Quidam
20 tamen dicunt, talem appellationem non valere. ¶† Quid si appellans ab episcopo, dicit Appello ad maiorem iudicem? videtur de archiepiscopo intellexisse, vt fiat interpretatio secundum ordinem iuris, vt iam dixi. Iura enim maiorem iudicem hoc casu vocant eum, qui proximior est: & qui maior est eo, à quo appellat, vt ff. de appel. l. j. §. si quis. ff. de mino. minor autem. ff. de regu. iur. contra pupillum. §. is qui. Arg. contrà, quòd de Papa intellexisse putetur, qui supremum in ecclesia locum obtinet, & maiorem, vt 12. dist. de his. & 21. dist. quamuis. & 22. dist. omnes. & 9. q. 3. cuncta. & ca. seq. & præced. Primum credo verius de iure, quãuis viderim do. Papam dubitantem, & omnes auditores. Multum tamen allegatum fuit contra appellantem, qui volebat causam in curia tractari: quòd contra eum erat interpretatio facienda, qui suam appellationem debuit apertiùs declarare, ff. de pac. veterib. 4. dist. erit. 22. q. vlt. quacunque. Arg. tamen, pro eo debere interpretationem fieri, maximè appellato in curia existente, ff. de iudi.
e si quis intentione. ff. de reg. iur. in ambiguis e. ¶† Quòd si appellatũ
21 sit à sententia episcopi ad metropolitanum: demum mortuo archiepiscopo episcopus ille in locum eius substituitur: quæritur, an ipse substitutus de illa quæstione cognoscet? Arg. quòd sic, C. de app. eos. in prin. ff. de iudi. si is, qui Romæ. & xj. q. 3. si episcop⁹,
f extrà de elect. quærelam. in prin. f & 3. q. 7. §. tria. vers. si contrà patrem. Arg. contrà ff. de iudic. iudicium. & l. Iulianus. 2. aliàs incipit si alter. Dicunt Io. & Tancre. quòd debet causam alij delegare, vt ff. de iurisd. om. iu. prætor. extr. de foro compe. si quis contra alio-
g quin poterit recusari. Hęc quęstio venerealis est g. vide ibi. ¶† Il-
22 lud autem hodie certum est, quòd si appellatur ĩ temporalib⁹ ab episcopo, appellatur ad archiepiscopum, & non ad regem, vel comitem, à quo illa tenentur, vt extrà de app. Romana. §. debet au-
h tem h. & de fo. comp. licet. ibi, vel ad nostram, &c. & de deli. pue. c. ij. vbi de hoc: nisi aliud obtineat de antiqua & præscripta consuetudine, vt ibi, & extr. de consue. c. fi. vel de aliquo iure speciali, sicut de iure feudali, vt extrà de maio. & obe. solitæ. vbi de hoc: & de foro comp. ex transmissa. & c. verum. Sed in regno Franciæ nõ audiuntur hodie prælati prędicta iura allegantes. Quid si causa feudalis agitur, vel etiam de iniuria in re feudali facta coram parib⁹ curiæ: quæritur, ad quem appellabitur? De hoc dic, prout not. se-
i cundum Innoc. 1111. extrà de re iudic. cæterùm i.

ADDITIONES.

a Appellationem. ¶ Aduerte hîc, quia hoc habet plus istud thema quàm mea quæstio, de qua suprà & ĩfrà remisi: quod satisfacit ad factum. nã hæc reseruatio videtur facere certum, quod aliàs erat incertum, vt patet ff. de verbor. obligat. vbi autem. §. qui illud. Itẽ & si non apponantur, satis est, ꝙ electio competit: facit ff. de arbi. l. item si vnus. §. sed si ita. qui §. loquitur in materia, in qua requiritur certitudo, vt patet in §. ibi seq. & extrà de arbit. innotuit. sed per hoc à solutione quæstionis non discedo, etiam in his terminis.

b Statuimus. ¶ lib. vj.

c Placet. ¶ Quæstio Io. est 18. j. li. plenius ipsius dictũ vide in quæstione, ad quam suprà remisi, vers. sed pone. in fi. Sed occurrit alia quæstio de illo, qui dixit; appello ad Papam, vel archiepiscopum, reseruata mihi electione alterius, coram quo prosequar: adiuit archiepiscopũ: præsentauit appellationem, & ille pronũciauit se iudicem: modò vult ꝓsequi coram Papa: quæritur, an possit? Duo sunt dubia. Primum propter alternatiuam: ad quod sufficiãt, quę dicta sunt. & remissa. Secundum de præelectione archiepiscopi, an præiudicet ei volenti mox prosequi coram Papa? Et videtur, quòd non: quasi non dicatur fuisse, quod nõ durauit, ext. de verbor. signi. nam & ego. facit ff. de inoff. test. mater. ad fi. ff. de leg. ij. qui fideicommissum: & verba cum effectu sumẽda sunt, de cleri. non resid. relatum. & ibi concor. Item talis electio vsq; ad litẽ cõtestatam mutari potest, facit ff. de iurisd. om. iud. si conuenerit. ff. ad Tertul. l. filij mater. in fi. & ff. de verb. oblig. si stipulatus. in princi. Sed prędicta procederent, vbi de viribus appellationis obiectum vel discussum nõ fuisset: aliàs secus, ex quo talis discussio habita fuisset, nec ab ipsius sententia appellatum, de elec. cùm dilecti. ad fin. de reg. iuris, quod ad consultationem. ff. de neg. gest. si autem §. fi. de compensat. quod in diem. §. si rationem. Sed fingamus appellationem valuisse, & pronunciationem factam non esse, poteritne appellans coram archiepiscopo prosequi? videtur quòd nõ per decret. si duobus. eodem titulo. Secundò propter ordinem scripturæ, de consecrat. dist. 2. c. in Christo pater. nam in dubiis ad talem ordinem recurritur, de elect. ca. penultimo, libro sexto, de præbendis, c. mandato. eodem libro, in auth. de hæredib. & Falci. §. inordinatum. & §. si verò nullus legatarius. Tertiò propter tribunale maius & dignius, vt ff. de officio legat. nolentes. de priuileg. antiqua. ff. de re iu. contra pupillum. §. j. C. de adulteriis, l. adulteri. ff. de fide instr. l. fi. de alb. scriben. l. vltima. In contrarium pro archiepiscopo fac. l. Imperatores. ff. eodem, quia ordinarium est gradatim appellari, vt ibi; & extra eo. tit. dilecti. vbi concordan. in principio, & eadem gl. & s. eo. §. in principio. Appellare ergo per saltum, est extraordinarium: ergo primũ præferendum, ff. de mino. in causæ. ij. in principio. Item archiepiscopus proximus est: & sic de ipso debet intelligi, ff. de verb. oblig. l. eum qui calendis. Itẽ eum optionem sibi reseruauit, nec iudex nec aduersarius contra dixit: libere igitur potest eligere, ff. de lib. agnoscen. l. j. §. pœna. ff. nau. caup. stap. l. finali, in prin. ad Maced. l. filius. C. de anna. excep. l. finali. Declarauit ergo verbum ambiguum, quod potuit, ff. de iu dic. si quis intentione. & regulariter de pluribus iudicibus actor habet optionem, C. de episcopis & clericis, l. cùm clericis. in principio, & in authentica, habita. C, ne fil. pro parte. Vterque igitur dicitur appellatus: sicut de alternatiua stipulatione dicitur, de cõstit. pec. l. illud. in princ. & de verb. oblig. l. si duo rei. Decre. si duobus. non obstat: quia ibi non dicitur appellationem factam ad archiepiscopum non valere: & si id diceretur, non obstaret, quia ibi duæ appellationes interpositæ fuerunt à diuersis: & quia non potest vtraque valere, præualet facta ad maiorem: sed hîc vnica ad alterũ duorum, quem appellans elegerit: quorum vno electo, ad ipsum solum videtur appellatum, C. de temp. appe. l. fin. §. illud. in prin. cum similib. ibi no. ff. de rescin. ven. si quam rem. & de proc. l. pluribus. Ex prædictis intricationibus eo amplius mihi placet quæstionis meæ solutio, ad quam remisi.

d Huius §. ¶ secundum Tancr. & B. Bri. in q. venereali ij. sed Dama. in q. huius titul. xj. dixit, standum declarationi appellantis: quod placet, si intra terminum fiat appellationis interponendæ, vt supra dixi.

e Ambiguis. ¶ In legibus illis non erat certum tempus limitatum, sicut est in appellatione interponenda.

f In princi. ¶ Vbi de hoc in j. gl.

g Venerealis est. ¶ 54. & prius fuit Pil. 98.

h Autem. ¶ Vide, quod ibi scripsi super gl. putà.

i Cæterum. ¶ Ibi scripsi in glo. magna post princip. & in versic. sed quæro.

SVMMARIVM.

1 *Tempus decendij ad appellandum determinatum quando currere incipiat.*

2 *Melius est intacta iura seruari, quàm post causam vulneratam remedium quærere.*

3 *Dies, in quo appellatur, an sit de numero decem dierum ad appellandum determinatorum.*

4 *Appellatio, quæ à grauamine interponitur, intra quantum tempus fieri debeat.*
5 *Soluens operas petitas, quas scit se posse recusare, donare videtur.*
6 *Grauamine durante, durat & tempus ad appellandum determinatum.*
7 *Appellatio extraiudicialis intra quantum tempus fieri debeat.*
8 *Decretum confirmationis instar sententiæ dicitur habere.*
9 *Iuris beneficium nemini est denegandum.*
10 *Diffinitiua sententia an possit intra decem dies executioni mandari.*

¶Quando & in tra quod tempus appellandum sit.

5.§.Restat videre, quãdo, & intra qđ tempus sit appellan
dũ. Et quidẽ appellari potest statim, qñdocũq;
grauamen infertur, vel inferri putatur per quencunque iudicia-
lem processum, vt extr. de ap. ex parte M. & c. dilecti. vel per inter
locutoriam, vt in præ. c. dilecto. & c. cùm cessante. vel per diffiniti
uam, vt eo. tit. oblatę. & de testa. c. Rayuutius. & c. Raynaldus. vel
extra iudicium, vt eo. tit. bonæ. & 2. q. vj. biduum. & de elec. statui
a mus [a]. Potest etiam appellari pòstea, siue ab interlocutoria, siue à
b diffinitiua, semper intra decendiũ, & non vltrà [b], vt in auth. de ap.
& intra quæ tem. in princ. & ij. q. vj. anteriorum. & extr. de elec. cũ
dilecti. de testibus, significauerunt. de confir. vti. vel inutil. bonæ.
& de re iud. quod ad consultationem. Idem etiam videtur, vbi nõ
potest appellari, sed supplicari, vt in auth. vt spõ. larg. §. aliud. Col.
c ix. Computatur autẽ hoc decendium à die [c] latæ sententiæ, vt C.
de ap. eos. & in præ. decret. quod ad consultationem. vbi de hoc,
3 secundũ Papam. ¶† Sed nunquid hoc tempus est vtile, vt cõpu-
tetur à tempore sententiæ, sicut & biduum, cui succedit? vt 2. q. 6.
§. biduum. vers. palàm videtur. C. quomodo & quando iu. ab eo.
& in hoc stabitur iuri antiquo, cùm nouum nil exprimat in hoc
casu? vt C de app. præcipimus. in fi. C. de testa sancimus. Arg. con-
trà, quòd sit continuum. nam hoc tempus à recitatione sentẽtiæ
d computatur, vt in præ. c. anteriorum [d]. Dicunt Tancre. & Io. & B.
quòd hoc tempus, quo ad sui initium, est vtile: quia non incipit
currere, nisi à tempore scientiæ: sed quantum ad sui progressum,
est continuum, quia computabitur & curret à tempore scientię,
vt C. quomodo & quando iud. ab eo. ff. de ædil. edi. cùm sex. & in
præ §. biduum. Quod ergo dictum est prædicta auth. à recitatio-
ne, supple, & à scientia condemnati. non enim currit ignoranti,
nisi contumax sit: veruntamen si is, qui condemnatus est absens,
fuerit p procuratorem defensus, nec procurator prouocauit, difficile
est, vt audiatur, vt in præ. ver. palàm. Item nõ currit ei, qui nõ ha-
bet in publico potestatẽ adeundi iudicem, à quo vult appellare:
dummodo id protestetur: vel etiam ad eum, ad quem appellare i
tendit, ff. qñ ap. sit. l. j. §. biduum. & §. dies. & C. eod. eos. §. sin autẽ.
& extrà eo. si iustus. & c. ex insinuatione. & in præ. §. anteriorum.
Et idem credo, quando extrà iudicium appellatur in eo casu, quo
casu id debet intra decendium fieri, vt j. ver. sed quid. vt illud tẽ-
pus sit vtile, quo ad sui initiũ: contrarium verò, quo ad progressũ
arg. in præ. l. biduum in prin. hoc etiam in cæteris, &c. & C. de tẽ.
e app. l. j. [e] H. autem dixit, prædictum tempus esse continuum, sed pòst
dicit restituendum eum, qui agere nequiuit: arg. pro eo extrà de
3 in integ. rest. c. fi. Quod non credo: † nam melius est intacta iura
seruari, quàm post causam vulneratam remedium quærere, C. in
qui. cau. in integ. restit. non est nec. l. fin. Cùm ergo hoc tempus à
tempore recitationis & scientiæ computetur, fatuus fuit aduoca
tus ille, qui sæpe coram me asseruit hoc tempus non currere, do
nec iudex non fecerit copiam de instrumento sententiæ parti, vt
possit deliberare, an sibi expediat appellare. Est tamẽ vtile hoc tẽ
pus, quo ad hoc, quia non currit ei, q potestatẽ ñ habet expediẽ-
f di, secundum Aegid. [f] ff. de diuer. & temp. præscri. l. j. Continuum
autem tempus est illud, quod continuè currit, quantum ad initi-
um, & quãtum ad finem: vt est tẽpus quatuor annorum, qđ datur
3 ad petendam restitutionem, C. de temp. in integr. rest. l. fi. A† Sed
nunquid dies, in quo appellat, cõputabitur in numero decẽ dierũ?
Videtur, quod sic. nam & dies pmissionis cum alio die computabit,
ff. si qs caut. l. j. Itẽ cùm maritus possit intra lx. dies accusare vxorẽ
iure mariti, vt ff. ad l. Iu. de adul. l. is cuius. §. ex senatuscõsulto. dies
qua fit diuortium, computatur in illis lx. diebus, qui dantur accu-
satori à tempore diuortii, vt ff. eod. pater. §. lx. & vr expressum C.
de app. eos. §. sin autem. ibi, eodem die, &c. licet enim ibi dicat in-
tra, vel infra x. dies appellãdum, vt s. in prin. §. & in præ. l. pater. &
in præ. §. ex senatusconsulto. & ff. de verb. oblig. si in tantum. deci
mus dies comprehenditur, vt ff. de succes. edi. l. j. § quod dicimus.
& ff. de verbor. signif. si quis dixerit. Et idem etiam esset, si diceret,
Ante decem dies: quia tunc die decima poterit appellari, vt ff de
verbor. oblig. qui ante. & l. eum qui ita. §. qui ita. 2. ad idem ii. q. 6.
propter. Argument. contrà: quia dies, qua exceptio excommuni
cationis proponitur, non computatur in numero octo dierum,
g qui dantur ad eam probandam, vt extr. de excep. pia [g]. Nec etiam
dies, qua pponitur exceptio spoliationis, cõputatr in quindecim
h diebus, qui dantur ad eam pbandã, vt extr. de resti. spo. frequẽs [h].
Sed nec dies latæ sententiæ excommunicationis computatur in
mense, qui datur excommunicatori ad dãdam copiam de ipsa ex-
communicatione, vt extrà de sentent. excommunic. cum medi-
i cinalis. §. primo [i]. Ioan. dixit [k], quòd si tantum superest de die, qua
k appellatur, quòd possit appellans deliberare, dies illa pro vno cõ
putabitur: quia decendium datur ad deliberandum, vtrùm expe-
diat appellare: quòd si ita tarda hora lata est, quòd non potuit de
liberare, dicit Vber. diem illam non computari. Bar. dicit, semper
eam computari: & sic de facto seruari. Tu dicas, quòd hoc temp⁹
computatur de momento ad momentum, argum. ff. de minor. l.
3. §. minorem. & ff. de diuer. & tem. præscri. l. ij. in princip. Atten-
ditur enim tempus, siue hora prolationis sententiæ. argu. extrà,
de re iudic. quod ad consultationem. & in prę. §. biduum. ver. si ad
uersus. & in præ. ca. propter. & ea. q. anteriorum. ibi, à recitatione
l sententiæ. &c. & C. de app. auth. hodie [l] 4. q. v. quisquis. Verbi gra
tia: sententia fertur die Iouis in nonis: numera ergo continuè de-
cem dies computata illa die Iouis: & certè in sequenti die xj. vsq;
ad horam nonam poterit appellare. cùm enim decem dies habe-
at à iure ad appellandum, vt suprà ostensum est, iuris beneficium
non est sibi denegandum, seu coarctandum, vt 28. dist. de his. iux
ta fin. extrà de secundis nup. c. pen. & fin. quod fieret, si non posset
die xj. appellare vsque ad nonam: quia tantum temporis restat ad
huc ad complendum decendium: quia hora ix. fuit sententia lata:
4 & sic plerique in curia seruãt: & vide s. de cita. §. viso. in fi. ¶† Sed
quid dices in appellationib. quæ à grauamine interponũtur, abs-
que alia interlocutoria, vel diffinitiua? Resp. do. meus no. extr. de
m appel. Romana [m]. quòd si grauamen habet vim sententiæ, putà si
iudex dicit non esse respondẽdum libello, vel petitiõi, vel si dicit
pcipio, vel Volo, vel simile, tunc intra decem dies est appellandũ
hæc enim vim habent interlocutoriæ, arg. ff de arbit. qualem. ff.
man. l. ij. C. commu. de leg. l. fin. & sic intellige, quod ipse no. in c.
vt debitus. in fin. super verbo, de maioribus. ibi, & idem, &c. Ibi vi
detur not. contra id, quod sequitur: vbi verò aliàs grauat, vel cõ-
minatur, nũquam grauaminis illatio in rem transit iudicatam, ar.
extrà de consti. cùm accessissent. §. j. dummodo grauamen nõ ha
beat vim interlocutoriæ: quia non omnis vox iudicis, &c. vt C.
de sentent. & inter. om. iudi. ex stipulatione. verbi gratia: assignat
locum

ADDITIONES.

a Statuimus. ¶lib. vj.
b Non vltrà. ¶Etiam si effectus dilatetur ad tempus longius: vt qa condemnor ad centum soluenda intra memsem, vt in c. quod ad consultationem. statim alleg. non sic in sententia excommunicationis & censurę, contra quam sic latam sufficeret: intra mensem appellari: de quo plenè scripsi eodem tit. præterea. ij. An autem liget, si intra terminum desinat esse subiectus, vt ibi not. quod pleniùs vide in regul. cùm sint. de regul. iur. lib. sexto. in vlt. quæst.
c Die. ¶Cautiùs loquitur infrà: sic tamen dixerant P. & . T vbi s. & Aegid.
d C. anteriorum. ¶& ibi de hoc in gl. nunquid hoc.
e Appel. l. j. ¶Et sic est terminatum eo. tit. concertationi. lib. vj. ADDE, quòd dies appellations currere incipit à die scientiæ sententiæ. Ang. consi. 401.
f Aegid. ¶vbi s. ver. priùs allegato.
g Except. pia. ¶lib. vj.
h Frequens. ¶lib. vj.
i §. j. ¶lib. vj.
k Io. dixit. ¶In præd. l. anteriorum. in gl. sed nunquid, & ibi etiam dictum B. quod sequitur, habes in fi. glossæ.
l Hodie. ¶Facit l. eos. eo. tit. in prin. ibi, post decisam & sic. & antę finem ibi, eo die, &c.
m Romana. ¶lib. vj. si verò. & ibi, & in decre. concertationi. eo. ti. remisi ad hunc ver. ADDE, vt per episcopum Alexan. in ca. cùm sit Romana. extrà eod.

ADDITIO. Adde ad ver. sed. & nota, secundum Vincen. quòd ci citatus ad locum non tutum, vel coram iudice de via facti suspecto, vel qui minas ad terrorem sufficientes protulit, venire, aut cõparére non tenetur: & in non comparendo non dicitur contumax, vt voluit Gui. Papæ sing. dcccxxxix. inci. via etiam nullitatis. & adde Oldra. consil. xliiij. incip. quæritur, vtrùm citatio. vbi latè ponit, an citatio facta, etiam per Imperatorem, in loco non tuto vel ad locum non tutum, vel si est inimicus citati, arctet citatum, & per Phi. Cor. consil. cxxxj. incip. in hac consultatione. in iiij. volum. vbi in ii. colum. versicul. vbi. dicit, quòd propter periculum mortis, citatus ad locum pestiferum non tenetur comparére. Henr. Ferr.

locum non tutum:certè si nolit huiusmodi assignationem reuocare,poterit etiam post mensem appellari,extrà de app.ex parte. Et idem in comminatione, nisi forte coram eo postea procedere contempserit,extrà eo.cùm cessante.Et idem, vbicunque grauat,non solùm verbo,sed etiam facto,quod plus est,eo.tit. dilecti.2.& c.vt nostrum.ff.de legib.l.de quibus,vel si exceptione ne
5 glecta procedit,extrà de appel.ex parte.ij.¶†Et nota,secundum Vincent.quòd si citatus, cui competit exceptio de loco non tuto,vel fori,non opponit eam,præiudicat sibi,saltem in illa instantia,arg.extrà de elec.cùm dilecti.§.de excep.§.nunc videndũ.ver. sed nunquid.nam qui sciens se recusare posse,operas petitas soluit,eas donare videtur,ff.de oper.lib.Campanus.Sed si iterum citetur ad eundem locum,vel forum,semper poterit excipere qua si de nouo.nam & is,qui prædicto modo operas præstitit,non pstabit eas alia vice,si nolit,nisi se ad id obligauerit,vt ff. eo.operis non impositis, si enim non posset, quasi de nouo opere semper grauaretur semel grauatus : quod esse non debet,vt ff.eo.opera. extrà de censi.peruenit.C.de pact.si certis. aliàs, vbi continuatur grauamen,& durat,semper possum dicere, iam non possum amplius pati tale grauamen,26.q.6.alligant.ff.locat.si merces.§. qui calumniam.& vbi per interlocutoriam læditur quis,& continuè grauatur,nõ transit in rem iudicatam post decem dies,vt extr. de
a app.cùm cessante.hoc no.Vincen.extrà de rescri.dilectus.2.[a]Per
6 quæ potest colligi,quòd secundum eum,† quamdiu durat grauamen,tamdiu potest etiam post decem dies appellari.quamdiu enim non reuocat,tamdiu grauat: & idem semper appellatur,ar. de poen.dist.7.c.si.in fin.ver.qui autem.Item ex præmissis colligitur, quòd licet semel passus sim me per rescriptum apostolicum vltra duas dietas trahi, nihilominus iteratò tractus ibidem pote-
b ro excipere:&,si necesse fuerit,appellare [b]. ¶†Sed quid dices de
7 appellatione,quæ fit extra iudicium?puta in electionibus. Et videtur solùm intra decendium appellari posse,non autem post,vt 2.q.6.biduum.prope princ.vbi dicit,hoc etiam in cæteris obseruandum esse:ex quibus sententia non profertur,appellari nõ potest:putà in electionibus & repræsentationibus.extr.de app.constitutus.& de offi.delegat.super eo.prout not.in d.c.biduum.Tu verò dic,quòd appellari potest non solùm in tractatu electionis & in ipsa electione,sed&post,etiam vltra decem dies,quousque fuerit electio confirmata : quod si non fiat, à confirmatione po-
8 terit appellari:sed tunc solùm intra decem dies:†quia decretum confirmationis instar habet sententiæ. Secus in decreto canonicorum super electione facto: post decem dies autem à tempore confirmationis appellari potest, ne procedatur ad consecrationem:& etiam post consecrationem potest appellari,si crimen & infamia obiiciantur:quæ dic,secundum do. meum, vt no.in præ. c.vt debitus.in fin.Et dicit Innoc.generaliter extra iudicium post decendium appellari posse,in his,quæ non fiunt in figura iudicii, extrà de ap.bonæ.iri fi.& depræsum.c.fi.& de cau.pos.& proprie.
c c.cùm olim [c].¶In summa nota, quòd secundum canones potest semper ante sententiam, & pòst , propter grauamen legitimum appellari,extrà de ap.vt debitus. Secundum leges verò non licet ante sententiam,nisi in certis casibus,appellare, vt eodem tit.su-
9 per eo.ij.& 2.q.6.non ita.¶ † Sed pone:lata est ꝯ me interlocutoria, & iudex vult in causa ante decendium procedere, & suam interlocutoriam exequi:ego dico,domine,cùm habeam decem dies ad appellandum,non procedatis in causa vsque ad illud tempus:quia fortè appellabo:quæritur,quid iuris?Plerique dixerunt quòd non potest iudex procedere,arg. 2. q.6.biduum.quia iuris beneficium nemini est negandum,28.dist.de his.extrà de secun.
10 nup.c.pen.& fi.Sed illud locũ habet,cũ appellat à diffinitiua,† q non potest intra decem dies executioni mandari,extrà de iureiu. venientes.in fin.secus in interlocutoria: qua lata iudex ad petitionem partis potest intra decendium in causa procedere. Et est ratio,quia interlocutoria non transit,quo ad iudicẽ,in rem iudicatam:vnde postea poterit eam,quando voluerit,si sibi videbitur, reuocare,ff.de re iud.quod iussit.extrà de ap. cùm cessante.extrà de acc.qualiter.j.& sic obtinuit,&in hoc etiam omnes Doctores
d Bon.in nostra priuata examinatione concordauerunt [d].

ADDITIONES.

a Dilectus.2.¶Et idem Compost.vt ibi scripsi in gl.ante litem.
b Appellare.¶Idem dixit s.de accus.§.j.ver.quid si reus.
c Cùm olim.¶Expeditum est eo.tit.concertationi.li.vj.quòd volens ratione grauaminis resistere per appellationem electioni, vel extraiudiciali actui, habet necesse appellare intra decem dies à tempore sententiæ.
d Concordauerunt.¶Adde rationem no.eo.ti.c.vlt.lib.vj.in fi.ante pen.gl.quia scilicet econtrariò sequeretur, quòd non esset dare finem litibus,Contra perplexitatem autem,quæ intra hoc decendium euenire posset grauato,&quid de quæstione dixerit Garsias,ibi scripsi super fin.glo.

SVMMARIVM.

1 *A diffinitiua sententia potest prima die,etiam sine scriptis appellari.*
2 *Appellans à diffinitiua sententia, an necesse habeat causam appellationis exprimere.*
3 *Appellans ad quæ teneatur.*
4 *Nomen aduersarij an debeat in appellatione exprimi.*
5 *Appellans ante sententiam quas cautelas debeat obseruare.*
6 *Appellatio sub hac forma,peto hoc fieri,&si nõ feceritis,appello,an sit valida*
7 *Appellatio à grauamine debet esse de præsenti,non de futuro.*
8 *Reuocatio,quæ petitur,& quæ est de futuro,non est grauamen,sed præcedentis grauaminis releuamen.*
9 *Appellans debet aduersario suam appellationem notificare:alioquin non procedetur contra eum in curia.*
10 *Terminus,seu citato iuris,habetur pro peremptorio.*
11 *Factum, vel scientia procuratoris,domino nocere non debet, nisi postquam scit dominus.*
12 *Procuratori non appellanti,seu quòd appellet,domino non denuncianti,imputatur.*
13 *Processu agitato in curia contra appellantem absentem,an si postea veniat,ad mittendus sit ad prosequendam & defendendam causam suam.*
14 *Actione mota contra appellantem absentem,an si veniat,& voluerit iudicem appellationis recusare,dilatorias proponere,& similia sit admittendus.*
15 *Appellans debet in scriptis appellare.*
16 *Appellanti incumbunt cautelæ multæ de bene esse aduertendæ.*
17 *Appellans qua forma debeat suam appellationem proponere. & num.seq.*
19 *Cautus esse debet appellans,vt attendat,an sibi expediat assignare terminum ad prosequendam appellationem,vel non.*
20 *Curare non debet appellans,quod eius appellatio admittatur à iudice, vel approbetur à parte.*
21 *Pronunciatione de appellatione legitimè facta,debet per consequens causa principalis agitari.*
22 *Causa appellationis,& negotium principale,an possint simul agitari.*
23 *Appellatus volens causam in curia agitari,debet hoc expressè dicere,cùm interponitur appellatio.*
24 *Appellatio etiam sine causa interposita,an,& qualiter transferat causas episcopatuum ad sedem apostolicam.*
25 *Cùm appellatur à sententia diffinitiua, non refert, an appellatio admittatur, vel non.*
26 *Iudex quando dicatur appellationem recipere.*
27 *Termini appellationis præfixio facta à iudice,vel à parte,absque delatione,vel approbatione,quid operetur.*
28 *Appellatus an possit abbreuiare terminum, seu beneficium à iure appellanti concessum ad prosequendum appellationem.*
29 *Exceptio contra iudicem delegatum, quod non potest esse iudex, an impediat processum.*
30 *Dicens,Proclamo,vel prouoco ad sedem apostolicam,an habeatur pro appellante.*

¶Appellatio qualiter fieri debeat.

6.§. Qualiter autem appellatio fieri debeat,&quid appellans agere debeat,breuiter pertranseamus.Et quidem si appellatur à sñia diffinitiua,illico,siue incontinenti apud acta potest viua voce appellari. Cùm aũt non incontinenti,sed pòst appellatur,tunc est appellãdum in scriptis,vt C. de app.litigatoribus.quæ est 2.q.6.ad finem quæstionis,vers.liti-
1 gatoribus.ff.quan.ap.l.j.§.dies.& §.si quis. ¶†Per quæ iura dixit
a T.[a]die prima posse sine scriptis appellari;quod non est verum,nisi iudice sedente pro tribunali adhuc:si tamen post latam sententiam per integram horam sederit,semper poterit sine scriptis appellari:& satis dicitur fieri apud acta:secus,si iam iuerit ad prandi-
b um,vel ad alios actus diuerterit [b]. hæc probantur ff.de app.l.2.C.
c eo.eos.§. fin autem. Idem dicunt T.[c] & Accur.cùm appellatur à grauamine, vel ab interlocutoria, posse eodẽ die sine scriptis appellari:

ADDITIONES.

a Dixit T.¶Vbi suprà, dum tractat,quod idem dixerat Pil.vbi s. in prin.sed se correxit,tenendo quod sequitur.
b Diuerterit.¶Dixit Bonagui.se sic doctũ à pceptoribus suis, quia talis actus dicitur continuus,ff.de verb.obliga.l.continuus,idem Aegid.vbi s.in prin.Quod autem dicitur de diuertente,intelligo de iudice, & plus etiam de appellante,cùm text.legis plus ponderet partem, quàm iudicem.
c Dicunt T.¶Vbi s.sed Acc.in l.ij.ff.e.nõ dicit aperte,quod hîc loquitur:videtur tamen sic intellexisse, dum quærit de appellante, ab interlocutoria sequenti die, an teneantur appellare in scriptis quasi de primo non dubitetur,si incontinenti.

a pellari:quod hodie falsum est [a]. Nam siue appelletur à grauamine,vel ab interlocutoria,& in iudicio, vel extrà, & incontinenti, semper vsque ad decendium in scriptis appellandum est,vt extrà
b eo.cordi.in prin.[b] ¶†Hæc est vna differentia,quando appellatur
2 ab interlocutoria,vel diffinitiua. Alia est, quia quãdo appellatur à diffinitiua,non est necesse exprimi causam appellandi,extrà de
c app.c.cordi [c].Secus, quando ab interlocutoria, vel à grauamine, vt extrà eo.vt debitus.licet quidam dicant in vtroque casu posse sine causa appellari.Alij etiam dicunt,quòd sufficit dicere,appello ab interlocutoria, quia est iniusta: nec est necesse exprimi, in quo sit iniusta.& hoc tenet Papa,vt not.extrà de noui ope. nun-
d cia.c.pen.[d] Item etiam quando appellatur à sententia excommunicationis,debet exprimi iniusta causa. Alij tamẽ dicunt,tunc appellationem tenere sine iniustæ causæ expressione: sicut in appellatione à sententia diffinitiua contingit.de hoc,secundum Papã,
e extrà de sent.excom.per tuas [e].¶†Sed nunquid sufficit appellati
3 onem scriptam iudici,à quo appellatur,offerre,vel porrigere,q̃-uis coram eo non legatur? Videtur,quòd non.nam appellans ad duo tenetur.debet enim appellare,& in scriptis,vt in pręce.c.cordi.licet alterum sufficiat,cùm à sententia diffinitiua appellatur,dixi.Arg.tamen contrà,quòd sufficiat solùm offerre.2.q.6.si quis libellos.& l.biduum.ver.si quis ipsius.C.quorum ap.non reci.nul
f li.ibi,tribuatur,&c.& sic obtinuit[f],ne detur via iudicibus malignãdi.nam & solo facto appellatur.ext.de appel.c.dilecti.2.Qualiter aũt appellationes in diuersis articulis sint formãdæ,& quid appel
4 latio cõtinere debeat,vide ĩ.in tractatu libellorum.e.tit.¶†Hoc
g autẽ nota [g],quòd nomen aduersarij debet in appellatione exprimi,ff.de app.l.j.in fi.si tamen non exprimitur,non nocet,vt eo.ti.
h l.3.in prin.[h] Sed si plures habet,& quorũdam nomina nõ expressit in appellatione,non ideo ei præscribitur,quo ad illos:imò potest appellationem prosequi contra eos. Sed econtrà, si vnus ex pluribus condemnatis appellauerit , non ideo vidẽtur alij appellasse,vt ff.de app.l.j.§.fi.& l.3.in prin.& 2.q.6.§.sunt etiam,quorũ ver.quandoque plures.extrà eodem,c.pen. Appellans autem fru
i stratoriè punitur, vt ĩ.§.nunc dicamus.Hodie,qui appellat [i] ab electione facta,vel facienda, omnia debet in appellatione exprime
k re,quæcunque intẽdit opponere ꝯtra formam,vel personas[k], & hoc coram personis authenticis.alioquin super expressis non audietur,nisi iuret, quòd de nouo emerserint, vel ꝙ super antiquis probandi facultas superuenerit,vel ꝙ de nouo ad appellantis notitiam peruenerint,vt in constitutione Gregor.X.de elect.vt cir
l ca [l].Et nota, ꝙ appellator debet instanter petere apostolos: & si eos habere non potest,idipsum coram eo appellans publicè protestetur:quæ prosequere de apostolis, & qualiter formentur, vt
5 no.ĩ.in tractactu li.§.sequit.¶†In summa nota [m] cautelas, quas
m appellans ante sententiam debet obseruare:quarum quædã sunt de Esse,quædam de Bene esse. De Esse sunt: Primò, vt proponat in appellatione talem causam grauaminis illati , vel comminati, qua probata debeat legitima reputari, vt extrà de app.vt debitus & c.seq.& c.cùm causam,quæ. Veruntamẽ extra iudicium appellari potest à grauamine sine causæ expressione,vt quidam tenent Vnde si episcopus meus mihi imponat aliquam pecunię summã possum dicere,non teneor:quare ab impositione appello.dicendo enim,Non teneor,omnia iura communia cõprehendo.¶Itẽ quòd appellet intra decem dies,vt s̃.§.proxim.¶Item quòd causa expressa sit vera,vt extrà eo.interposita.respon. j.¶Item quòd faciant iudicem super exceptiõe proposita interloqui,vtrùm ve-
n lit eam admittere,vel non [n].aliàs enim non posset ostendere coram iudice appellationis se ex hac causa grauatum esse, nisi ostẽderet iudicem,à quo appellauit, ipsam exceptionem per suam in
o terlocutoriam admittere denegasse, vt eodem tit.dilecto [o].& c. interposita.vel saltem ea neglecta in causa procedendo, vt eodẽ
6 tit.ex parte M.†Hinc est,quòd si dicat quis,peto hoc fieri:quòd si non feceritis,appello, talis appellatio nõ tenet: quia non est à grauamine illato interposita. non enim grauat,donec verbo,vel facto neget,vt dixi:imò necesse erit iterum appellari,cùm verbo vel facto incipiat grauare:nec potest iustè à futuro grauamine appellari,sed tantùm à præterito,vel saltem à præsenti: putà comminatorio,vel alio iusto,extrà de app.consuluit.ij.& c.ex parte.j. & c.vt debitus. & c.cùm cessante.& c.dilecto.§.fi.& c.ex parte.2.
7 ¶†Sed si iudex,quod petitur,negat,vel contra id faciat,& appellatur hoc modo:peto per vos reuocari grauamẽ:alioquin nisi feceritis,appello:certe valet appellatio,quia fit à præsenti,&non à futuro grauamine,vt patet in præ.c. ex parte.j.& c.cùm cessante. extr.de suplen.negli.præla.c.j.Nec obstat,quòd videtur à futuro
8 grauamine appellatum.†nam hoc verbum Nisi feceritis, extensiuum est, vt ff.ad Tert.filij mater.ad fi.nec est futurum subiunctiui modi.nam reuocatio,quæ petitur,& quæ est de futuro,nõ est grauamen,sed præcedẽtis grauaminis releuamen:grauamen autem fuit eius negotio,quod fuit petitum,à quo etiam sine prædicto verbo extẽsiuo potuit appellari. Item cautus debet esse quis, vt appellet coram iudice, vel appellationem ab eo interpositam
p sibi significet [p].Si enim timens à suo iudice grauari,appellet in absentia iudicis coram testibus, talis appellatio eum non protegit, donec ad notitiam iudicis peruenerit,vt probatur ext.de app.c.si duob.respon.j.in fi.Arg.tamen contrà, eo.ti.suggestum.& quod
9 ibi no.in j.gl.¶†Cautus etiam sit,vt appellationem suam notificet aduersario:alioquin non procedetur in curia contra illũ,cùm non sit contumax,quia non fuit citatus. Appellatio enim,quę defert causam ad curiam ibidem tractandam, est quædam citatio,vt
q patet extr.de elec.statuimus [q]. Cùm ergo non fuerit illi notificata appellat

ADDITIONES.

a Falsum est.¶Secundum Aegid. cuius hæc fuerunt verba,vbi suprà,cons.72.
b In prin.¶li.6.idem ibi no.in gl.no.ius nouum.ADDE,ꝙ necessaria in appellatione ab interlocutoria,ponit Rom. cõsi.ccci.Et an in qualibet appellatione ab interlocutoria sit necessaria scriptura,vel solùm de ea,quæ fit coram Papa:Gui.& Hostien.tenent in c.j.eodem tit.lib.vj.quòd solùm in illa,quæ fit ad Papam:sed glo. in c.vt debitus.& do.de Rota,conclusione 385.tenent in qualibet interlocutoria necessariam scripturam. An autem per statutum possit tolli scriptura, vide per Bald.in l.j.C.qui admit. & in j. constit.Cod.& in l.fin.§.finali,C.de temp.app.& in l.præscriptio. si contra ius,vel vti.pub.Ang.in l.ij.ff.de re iudic.Barto.&Roma in l.fin.ff.de aqua pluu.arc.Ang.Arc.in l.j.§.interdum,ff.quando appel.sit. & consuluit Bart. quòd per statutum possit tolli appellatio ab interlocutoria:quod incipit, In nomine domini,viso pũcto.Tamen contrarium tenet Angel.in l.si sic.ff.de leg.j. & Bald. in l.programma.C.commi.vel epistol.Opinio.tamen Barto.tanquam notabilem,tenet do.Franc.Bal. inter eiusdem consilia numero 277.4.lib.
c Cordi.¶lib.6.
d C.pen.¶Sed hoc reprobatur in cle.e.ti.appellanti,& vide, quod ibi not.in glossa 2.
e Per tuas.¶Et scripsi in decre.venerabilibus.super gl.pen.de sent. excommun.lib.6.
f Obtinuit.¶Et sic est terminatum eo.tit.de app.lib.6.
g No.¶secundum Tancre.vbi s̃.versicu.forma.de emptor.versi.si tamen.
h In princ.¶Hoc not.Accur.in præ.l.j.in fine, & vide,quod dicam infrà de appel,§.j.ad fi.ij.col.ver.si verò appelletur.De nomine iudicis à quo,si non exprimatur in commissione,vide ĩ.§.de officio ver.antepen.
i Appellat.¶Extra iudicium,de elec.constitutio.lib.6.
k Personas.¶Cessat autem constitutio,vbi talia non opponit,sed prosequitur suum,vel suæ ecclesiæ interesse,vt in cl.de elec.constitutionem.
l Vt circa.¶lib.6. Et si appellatio interponitur per procuratorem, dic,vt eodem tit.procurator.
ADDE,quòd apostoli respectu informatiõis iudicis possunt dari clausi,c.cùm olim.el ij.extrà de offic.delegat.& Paul. de Leaz. in cle.ij.extrà eodem ti.Item valet petitio extraiudicialis,& datio apostolorum,dummodo loco congruo fiant,quando dantur ad informationem iudicis,secundum opi.Alex.in ca.vt debitus.qui allegat Rotam deci.353.inci.item si appelletur.Item possunt peti à negotiorum gestore, licet à principio non habeat mandatũ, dummodo ratificet intra tempus 30.dierum,secundum Bal.in l. eos.§.apostolos.C.de appel.& dantur expensis appellantis,secundum gloss.in d.clem.ij.& apostoli non sunt petendi die feriata,secundum Fed.consi.175.nec iudex,qui non dat apostolos, potest de causa cognoscere,vt per eundem Fed. consil. 187.nisi appellatio esset frustratoria: & si iudex petenti apostolos non respondet, vel dicit se daturum nullo certo termino assignato , videtur denegasse,& appellationi detulisse,secundum Lap.alleg.ccxxiij. per not.in clemen.quamuis.eodem titu.& Petr.de Anch.consil. 218.inci.iste dominus executor.idem tenet Bald.cons.242.j.lib. Et quando apostoli dicantur rectè petiti, vide eundem consilio, 465.j.lib.
m No.¶secundum Aegi.vbi s̃.c.74.sed hîc pleniùs.
n Vel non.¶De hoc in cle.eodem tit.c.vlt.gl.2.
o Dilecto.¶Vide,quod ibi scripsi in gloss.inepte.& facit,quod no. in cle.eod.titu.quamuis.in gloss.2.ADDE Imo.in clem.causam. de elect.
p Significet.¶Vide infrà.§.j.de officio.ver.porrò.& infrà de appe. §.j.ver.cæterùm.& ver.illud quoque.
q Statuimus.¶lib.vj.

a appellatio,non intelligitur fuisse citatus[a]:si verò illi fuerit insinu
10 ata,procedetur contra illum,tanquam contra cõtumacem:†qa
terminus,seu citatio iuris habetur pro peremptorio,vt ext. de ap
b pel.oblatæ.& c.sæpe.& in præd.c.statuimus[b].Et aduerte,quia de
nunciari debet alicui facie ad faciem,appellatum esse contra eũ,
vel in domo eius:aliter verò credere non tenetur,ff.de excus.tut.
l.scire.§.j.ff.quod vi,aut clam,l.autem.§.j.ff. quæ sent.sine app.re-
scin.l.j.§.item cùm ex edicto.extr.de do.& contu.causam,quæ.in
domo videlicet,in qua degit,& larem fouet,ff.de li.ag.l.i.§.j.ff.de
dam.infect.l.4.§.prætor.C.de anna.excep.vt perfectius.Nec tene
tur credere,vni vel pluribus,contra illum appellatum fuisse asse-
rentibus,nisi ei,vel per publicum instrumentum,vel per sigillum
authenticum fides fiat,vt no.s̃.de citat.§.sequitur.prope prin.Ve
runtamen non semper appellatio extra iudicium facta,est citatio
quin oporteat appellatum de nouo citari:quod dic,secundũ Pa-
11 pam,vt extrà de maio.& obe.dilecti.¶†Quid si procuratori ipsi
us appellantis fuerit denunciata appellatio aduersarij: vel quid si
ipse procurator domino ignorante appellauit:nũquid in istis ca-
sibus scientia procuratoris pręiudicat domino ignoranti,vt intel
ligatur citatus,&sic contra eum valeat procedi in curia Romana
sine noua citatione?Et videtur, quòd non.quia factum,vel scien
tia procuratoris non nocet domino,nisi postquam scit,ff. quan.
app.sit,l.j.§.fi.vbi tempus scientiæ domini spectatur,vt extrà vt li-
te non contest.c.j.in fi.&ff.de procur.ignorantis.Sed sapientibus
curiæ visum est contrarium: quia procurator personam domini
repræsentat,vt ff.de procur.sed& hæ.§.defendere.extrà de elect.
in causis.& scientia eius domino præiudicat,ff.de tribut.procura
tor.Et cùm hæc appellatio sit loco citationis,sufficit,ꝙ ad procu
ratorem perueniat,extrà de do.& contu. causam, quæ.ibi tamen
c loquitur,quando dominus non inueniebatur.Ego dico[c], quòd
iste procurator aut habebat generale mandatum:&tunc obtinẽt
prima iura:aut speciale ad causam,in qua appellatur,&tunc verũ
est,quod sapientes prædicti dicũt.hoc probatur ff.de lib.cau.imò
ff.de contrah.emp.in huiusmodi.extrà de testi.ad hæc.aliàs inci-
d pit,præsentium.§.cæterum[d].extrà de procu.dilectus.tunc enim
eius factum & scientia præiudicat domino:quia videtur etiam ei
12 præcepisse,quòd appellare posset. ¶†Hinc est, quòd ꝓcurator
tenetur appellare,vel saltem domino denũciare,quòd appellet:
extrà de procur.non iniustè.& C.eo.tit.inuitus.Quod si nõ facit
imputet sibi dominus,qui,talem constituit,ff.de mino.l.cum mã
13 dato.de hoc s̃.§.j.versic.breuiter.¶†Sed pone,quòd processum
est in curia contra appellantem absentem:postmodum ille venit
nunquid admittetur ad prosequendam& defendendam causam
suam?Respõdeo,admittetur in eo casu,in quo inuenerit causam
ipsam,vt videlicet vlterius procedatur,nulla contradictione,vel
e disputatione super primis actitatis admissa[e].¶†Quid si vult iudi
14 cẽ appellationis recusare,dilatorias fori ꝓponere,petit libellum
sibi dari,litis ꝯtestationem fieri,& huiusmodi? Respondeo : non
audietur in eo casu,in quo,si pręsens fuisset,eis omissis postea nõ
audiretur, secundum B. Comp.verbi gratia: ex quo iudex appel-
lationis incepit procedere in causa,examinando negotium prin-
f cipale,vel etiam appellationis[f],vel ẽt postquam fecit partem p̃-
sentem iurare de veritate dicenda,quod iuramentum post litem
cõtestatam p̃stari consueuit,recusatiõis exceptio nõ admittetur:
vt extrà de re iud.inter monasterium.Item postquam pars p̃sens,
testes ꝓduxit,cùm tunc perinde habeatur,ac si litis cõtestatio fa-
cta fuisset,non poterit pars superueniens petere libellũ,vel exce-
ptionem fori ꝓponere, vel quòd fiat litis ꝯtestatio, petere,quin
pars absens pro præsente habeatur,ext.de dolo & cõtu. veritatis
Si enim præsens fuisset, non potuisset eam ꝓponere, si eã ab ini-
g tio omisisset,ff.de comparit.in termi.ver.attendas[g].¶†Item ap-
15 pellãs debet esse cautus,vt appellet in scriptis,vt s̃.in prin.¶Itẽ
debet instanter intra 30.dies apostolos petere,vt præ.§.sequitur.
h ¶Item si appellans velit[h],debet venire instructus ad totam cau
sam,vel mittere aliquẽ:aliter reputabitur nõ appellans,extr.eod.
c.cordi.¶Item debet solicitè ꝓcurare, vt causa intra annum ter-
minetur,j̃.§.proximo:& si alterum horum deficit, non valet ap-
pellatio.¶Item etiam caueat,quòd diligẽter obseruet,quod no.
16 s̃.ver.hoc etiam not.¶†Sunt quoque & aliæ cautelæ,quæ sunt
de Bene esse.Primò,quòd offerat se paratum statim ꝓbare causã
propter quam appellat:& si nõ admittitur,magnum ex hoc cõse
queretur incommodum.nam hoc coram iudice appellationis ꝓ
bato,non cogitur ꝓbare veritatem causæ,propter quam appella
uit.satis enim apparet grauamen , eo quòd eum nolit admittere
i ad probandum,vt in prędicto c.interposita[i].&j̃.§.nouissima.ver.
17 illud.¶†Debet autem sic appellans dicere:
FORMA.Cùm me grauaueritis,eo quòd in causa talem excepti
onem admittere recusastis:quam exceptionẽ & grauamen doce
re sum paratus,&me offero probaturum,idcirco appello,&c.nõ
autem dicat, Appello, quia me grauatis, & grauamen me offero
probaturum.oportet enim,quod primò se offerat probaturum,
& postea appellet:& pp exceptionem nõ admissam: & quia non
admittitur ad ꝓbãdum,vt prædixi.Alioquin si primò appellat,&
pòst se offerat ꝓbaturum,vt iam dixi,tunc oportebit eum coram
superiore grauamen,seu veritatem causę ꝓbare,cùm iam tota cã
deuoluta sit ad eum:& quia non appellauit,ideo quia nõ fuit ad-
missus ad probandum.Argu. tamen contra præmissa, quòd licet
probet coram iudice appellationis,ꝙ se obtulerit probaturũ co-
ram eo,à quo appellauit,nec fuit admissus ad probandum,nihilò
minus teneatur probare veram esse causam appellationis,ext.de
test.ex parte Adæ.sed illud in peremptoria exceptione:dec.verò
18 interposita.loquitur in dilatoria,vt ibi not.¶†Tu dic,quòd aut
propter exceptionem propositam,propter quam non admissam
fuit appellatum , fieret aduersario præiudicium circa negotium
principale,si haberetur pro probata,& tunc habet locum dec.ex
parte.ibi enim præiudicaretur super principali, si exceptio cõtra
testes proposita haberetur pro probata: quia forte non habẽtur
alij testes,vt extra.de re iud.cùm I.& A.Idem esset in exceptione
excommunicationis, licet nõ sit peremptoria: quia si haberetur
pro probata,semper repelleret agẽtem,& sic fieret præiudicium
prosecutioni negotij principalis,licet in veritate non esset fortè
excommunicatus.Idem etiam in exceptione præscriptionis, per
quam fieret præiudiciũ aduersario,si haberet pro probata,ext.de
præscri.de quarta.Idẽ etiam in exceptione pacti de nõ petẽdo vs
que ad longum temp',scilicet decem,vel viginti annorum: quæ
si probata haberetur , præiudicaret:& licet non omnino, tamen
vsque ad dictum tempus.Et ita illud non obtinet solùm in pem-
ptoriis,sicut B.dicit:imò in quibusdam dilatoriis,vt dixi.Aut non
fieret præiudicium,vt quia proponitur exceptio consanguinita-
tis,vel alia huiusmodi,contra iudicem, vel contra rescriptum,qa
non fuit per procuratorem obtentum,& huiusmodi: & tunc lo-
k cum habet decr.interposita[k].¶†Secundò debet esse cautus ap-
19 pellans,vt attendat,an sibi expediat assignare terminum ad pro-
sequendam appellationem,vel non:quod potest facere,vt extrà
eo.oblatæ.& c.personas.&talem,scilicet an longum,vel breuem
vt si statim paratus sit appellationem prosequi,tunc breuem:ali-
oquin longum, iuxta suum arbitrium, dum tamen non vltra an-
num.Annus enim,qui à iure indulgetur,vt j̃.vers.prox.non inci-
pit currere,donec terminus ille lapsus fuerit,cùm intra eum nõ
possit,etiam si velit,in causa huiusmodi procedere,vt in prędicto
c.oblatæ.quia impedito agere non currit præscriptio,vt C.de an
l na.except.l.j.in fi.secundum P.[l] ¶†Tertiò debet esse cautus,vt ñ
20 curet,quòd eius appellatio admittatur à iudice,vel quòd appro-
betur à parte:quia si hoc non fiat,sufficit ei tunc mittere procura
torem ad impetrandum & contradicendum tantùm,& super ap-
pellatione literas impetrare,vt eo.titu.interposita.§.j.appellatus
autem

ADDITIONES.

a Citatus.¶De hoc,& de ver.seq.dic,vt in cle.de elect.causam.
b Statuimus.¶lib.vj.
c Ego dico.¶Hoc approbatum est per cle.de elect.causam.
d Cæterùm.¶lib.vj.
e Admissa.¶Est simile,vt lite pendente,c.ij.lib.6.
f Appellationis.¶Quod facit,ex quo cognouerit illa interuenisse
per quæ patet causam esse in curia: & vtile est hoc pronunciare,
vt scripsi de elect.c.j.lib.vj.super gl.de iure.
g Attendas.¶De his not.de elect.c.j.lib.vj.in gl.vbi enim.
h Velit.¶Super hoc petit.
i Interposita.¶Vt ibi satis notatur super verbo, offerens.nõ puto
hoc casu sufficere verbalem oblationem,sed requiritur realis, &
quòd propter illam non admissam appellauerit:ibi vide,& j̃.§.pe.
super ver.illud quoque.
ADDE,vt latiùs per episc.Alexand.in d.ca. interposita.vbi ponit
xviii.fallen.quòd appellans, qui offert incontinenti se probatu-
rum exceptionem admissam esse,non habet necesse probare ve-
ritatem exceptionis:inter quas in xvj.est ista Ioann. Andre. con-
tra quam dicit communem opinionem esse in contrarium.Lati-
ùs ibi vide.
k Interposita.¶Veriùs tene,quòd dixi in præ.decre.ex parte,super
gl.ad hanc.scilicet quòd probare probationes exceptionis nõ ad
missas,licet sufficiat ad iustificandum appellationem,si propter id
fuit appellatum, ad effectum tamen exceptionis consequendum
in principali oportebit veritatem exceptionis probari, si sit dila-
toria,vel peremptoria,vt ibi dixi.
l Secundum P.¶Hoc not.in decr.vt debitus.Tu dic contrà,vt dixi
in c.sæpe.super gl.pe.

autem nullo modo tenetur prosequi, nisi velit. Si verò admittat, vel approbetur, tunc necesse habet ire, vel procuratorē sufficientem mittere ad causam appellatiōis in termino præfixo: alioquin appellato prosequenti condemnabitur in expensis, & eo.tit. Nicolao. & c.sæpe. & tunc etiam appellatus non cogitur venire, nisi velit: quia potest, si vult, causæ renunciare: & quia contra eum absentem potest prosequi in causa appellationis, vt eo.tit. per tuas. Quòd si appellatus non solùm appellationem approbet, sed
a etiam dicat, quòd velit causam [a] apud sedem apostolicam tractari, tunc vtraque pars tenetur venire, vel mittere sufficienter, non solùm ad causam appellationis, imò etiam ad prīcipalem, vt cùm actis & monimentis omnibus ad causam facientibus, vt eo.ti. cordi. §.j. & sic addetur illi, Nicolao. licet hæc additio iniquitatem cōtineat, inuenta fortè, vt causas ad curiam trahat, sicut & illa de
b elect. statutum [b]. Vel dic [c], quòd iusta est. Nam cùm causa appel
c lationis habeat in curia tractari, vbi approbata, vel admissa est, vt
21 suprà & infrà patet: †si pronunciabitur bene appellatum, ibi debet causa principalis per consequens agitari, vt not. in c. vt debit⁹ in gl. hic patet. & ii.q.vi. in fi. Et sic oporteret nouas ɔcedi inducias ad portandum acta & munimenta causæ, & nouam citationem
d fieri: quia aliter non procederetur, vt extrà eod. sæpe. & c.cordi [d]. & sic lites prorogarentur contra mētem iuris, C. de iu. properandum. extrà de dolo & contu. finem. licet aliud sit in electionum & & prouisionum negotiis, in quibus terminatio appellationis articulo sine noua citatione procedetur propter celeritatem extrà de elect. statuimus. extrà de app. oblatæ. in fi. quia tunc appellatio est solùm prouocatio ad causam, seu citatio, vt s. ver. cautus etiā.
22 ¶† Imò etiam plerunque simul tractantur causa appellationis, & negotium principale: videlicet qn̄ in cā appellationis venit ipsum negotiū principale: vt quādo appellatur à diffinitiua, vel ex tali causa, quæ sufficeret, si probata foret, ad diffiniendum negotium principale, vt si capitulum appellet ab executore, ne cogatur ex aliqua causa ad receptionem T. vel ne sibi prouideatur in ec-
23 clesia sua, & huiusmodi. ¶†Et nota, quòd si appellatus causam in curia voluerit agitari, hoc expressè debet dicere, cùm appellatio interponitur. Vnde consulo appellanti, quòd inde fieri faciat publicum instrumentum, per quod ex hoc constare possit. Si eñ postquàm appellatus appellantem vexauerit faciendo eum venire ad curiam, secundum præmissa, velit causam extra curiā agitari, non audietur; imò puniretur: quia nisi venerit instructus ad causam, contra eum, tanquam contra contumacem, procedetur, vt in c.cordi. §.fi. vbi de hoc: sed & nisi dum appellatus appellationem approbauerit, & expressè dixerit, se velle cām in curia agitari, quamuis postea illuc venerit, nihilominus appellans poterit super appellatione impetrare, non obstante appellati contradictione. & sic multi sapientes dixerunt, & probatur in præ.c.interposita. §.j. & arg. in his, quę not. s. de excep. §. viso. ver. sed si iudex, & hoc in ciuilibus & criminalibus. ¶In electionum autem & prouisionum negotiis, quæ per simplicem appellationem hodie absque probatione partis, vel receptione iudicis ad curiam deuoluūtur, vt in præ.c. statuimus. si vtraque pars præsens sit ī curia, potest appellatus dicere, volo, quòd omisso appellationis articulo in cā procedatur, licet appellatio non fuerit per ipsum aliàs approbata, nec dixerit, quòd causam volebat in curia tractari, & appellāte inuito super principali agetur, dummodo iudex appellationis, q̄ attentata sunt post appellationem extra negotium principale renocet: putà; si fuit excommunicatus, vel in expensis condemnatus post appellationem: quia his reuocatis non interest sua prose
24 qui appellationem, vt iam dictum est. ¶†Illud autem scias, quòd quamuis appellatio, etiam sine causa interposita, deferat causas episcopatus ad apostolicam sedem, contra mentem illius constitutionis, vt debitus. in fi. vi in const. Alexan. IIII. de elec. dilecti. Sed hodie nobis instantibus interpretationem recepit: quia si in episcopalibus, vel aliis dignitatib⁹ superioribus appelletur, in iudicio, siue extrà, expressa tamen causa manifestè frustratoria, non defert talis appellatio causam ad curiam: secus, si ex causa legitima appelletur: quo etiam casu potest appellās recedere ab appel-
e latione interposita, vt in constitutiō. Greg. X. de electio. quāuis [e].
25 vbi diximus de hoc. ¶†Porrò quod suprà dixi, ad probationem partis, vel ad receptionem iudicis operari, vt quis sufficienter causam in curia prosequi teneatur, verum est, secundum B. in appellationibus ante sententiam & litis contestatione interpositis: nā cùm appellatur à sentētia diffinitiua, non refert, an appellatio admittatur, vel approbetur: vel non: sed hoc solùm cōsiderat, vtrū terminus sit à iudice, vel ab appellante præfixus: & tunc vtraque pars tenetur ire, vel mittere sufficientem procuratorem ad totā causam: aliàs contra eum procedetur tanquam contra contumacem: quia hic terminus vim habet peremptorij, vt extrà de renū. veniens. vbi hoc ipse not. & ad hoc facit in præ.c. sæpe. ver. saluis. facta relatione ad præcedentia, & eo.tit. per tuas. Vin. tamen not. in præ.c. veniens. quod etiam, vbi appellatur à diffinitiua, si appellatio recipitur, vel approbatur, tenentur partes mittere sufficienter ad causam: alioquin sufficit mittere ad impetrandum, vel contradicendum: & sic habet locum exceptio, vel approbatio, secundum eum, etiam quando appellatur à diffinitiua. Et videtur casus pro eo expressus, extrà de appellat. oblatæ. in prin. ibi, nec delatū, &c. vbi hoc idem not. do. meus, qui etiam super hoc à me requisitus idem mihi cum deliberatione respondit, & induxit pro se, quod not. secundum eum, in c. interposita. §.j. hoc etiam idem p batur ff. de appel. recip. si cuius. & C. de app. si appellationem. Ego
f credo [f], saluo consilio saniori, quòd cùm appellatur à diffinitiua, delatio iudicis nil operatur: quia tunc iudex non potest non deferre appellationi: tum, quia functus est officio suo, vt ext. de officio delega. in literis. tum quia tunc non quæritur, ex qua causa appelletur, vt extrà, de app. cordi. §. his quæ. ideoque sua delatio nil operatur. & in hoc bene dicit B. & alii malè. Nec obstat c.oblatæ. quia factum narrat, sicut contingit. Item non obstant leges præ-
26 dictæ. †iudex enim dicitur non recipere appellationem: quia aliquid facit in eius præiudicium, fortè sententiam exequendo, vel apostolos non concedendo, & huiusmodi. Recipere autem dicitur, cùm contra ipsam nil attentat: veruntamen talis receptio nullius est effectus, vt dixi. Potest tamen tunc iudex appellanti præfigere terminum ad prosequendum appellationem: veruntamen hæc præfixio sola non arctat appellantem mittere sufficientem: imò sufficit sibi mittere ad impetrandum: quia impetrare est prosequi, & initium exercere appellationis. Et idem dico, si pars appellans præfigat terminum, vbi appellatio non approbatur à parte: quia tunc sufficit partibus mittere solùm ad impetrandum & ad contradicendum, vt in præd. capit. oblatæ. versicu. & quidem. & in hoc minus bene dixit B. Termini ergo præfixio sola, quo ad effectum deferendi causæ examinationem ad curiam, non sufficit, vbi non præcedit delatio iudicis, vel appellatio partis, vbi autem parte approbante appellationem à sententia interposita terminus pfigit à iudice, vel ab appellāte, tunc dico idē, qđ in appellationibus ante sentētiā, vt partes teneātur ire, vel mittere sufficienter: & hoc ex vi approbationis, non termini præfixionis: & sic potest intelligi, quod not. eod. tit. Nicolao. & in præd. decret. cot
27 di. & in hoc malè dixit B. & alij. ¶†Operatur autem sola præfixio termini facta à iudice, vel à parte, absque delatione, vel approbatione, vt terminus ille pueniri non possit ab aliqua partium in impetrando, nisi de hoc faciat mentionem, vt in c.oblatæ. hic autem

ADDITIONES.

a Causam. ¶Supple, principalem.
b Statutum. ¶lib. vj.
c Vel dic. ¶Turbor, quòd non dixit, Imò dic. Ponderare debuerat quòd Innoc. IIII. fuit auctor decret. cordi. ad cuius defensionē contra præmissa, vltra id, quod subdit, est aduertendum, quòd decreta. cordi. non arctat appellatum inuitum: quod si esset, potuisset auctor reprehendere, nisi causa subesset, vt in negotiis prouisionum. Constat autem, quòd appellans à grauamine, hoc cōcludit, quòd vult reuocat grauamine causam principalem esse coram iudice appellationis. Si ergo appellatus consensit, & Papa statuit, quòd eo casu ambæ partes veniāt instructæ etiam super principali, exprimat actor, contra quem est iniquitas, quam allegat; hoc, quo ad primum. Secundum est, quòd finito articulo appellationis pro, vel contra appellantem, si Papa viderit expedire, procedetur in curia super principali, ponderato, quod dixi de primo: & quòd arbitratus Papæ reseruatur super expedienti: multum errat, qui asserit hoc iniquum. Tertium est, quòd de voluntate partium poterit omitti articulus appellationis, & super principali procedi, ex quo istud tertium partium volūtati relinquitur, quis potest dicere hoc iniquū? Dicet auctor, potuisset causa delegari ad partes: quòd fortè intendebat appellans. hoc fateor, quòd potuisset. Sed nunquid Papa, vel alius iudex iniustitiam facit non delegando? vltra id quis modus est verisimilior ad finiendam litē, iste, vel ille? cùm forsan citiùs erit expeditum negotium principale, q̄ exceptiones contra delegatos, vel contra rescriptum propositæ: qua de cā beneficialia sunt in curia, inde impatiēs fui illum reprehendi, qui per text. & gl. dedit nobis argumentum scientiæ notabile. mansissemus autem amici, si recedendo à reprehensione dixisset, Imo dic, &c.
d C.cordi. ¶lib. vj.
e Quamuis. ¶lib. vj.
f Ego credo. ¶Hoc est, de quo honoraui autorem in præ. decr. Nicolao. super j. gl.

tem termini præfixo,per quem tempus iuris coarctatur,fieri po-
test per partem appellantem,vt extrà eo.oblatæ.ver.licet igitur.
& s̃.versi.2.& non per appellatum,nisi præfigat terminum iuris.
grauare enim esset appellantem,qui in causa appellationis acto-
ris vicem sustinet, & qui probare habet meriti terminum ex vo-
luntate rei,seu appellati,ff.qui sati.cog.de die.in prin.4.q.3.§.spa
28 tium ver.ei autem.& C.de integ.rest.petendæ.¶†Non ergo po
test appellat⁹ abbreuiare terminum,seu beneficium à iure appel-
lanti concessum ad prosequendum appellationem,vt 27.dist.de
a his.nec his contradicit decret.de app.cordi [a].& iunge hoc,quod
est ĩ.§.proximo,ver.item pone.& seq.Quod autem dixi,delatio-
nem iudicis operari,vt partes teneantur ire,vel mittere sufficien
ter ad curiam Romanam pro tota causa,verum est, vbi cõstat de
29 iurisdictione iudicis deferentis.†Quid enim si excipitur contra
iudicem delegatum,quod non potest esse iudex in aliqua causa:
ipse verò,hoc non obstante,procedit: quare appellatur ab eo,&
ipse defert appellationem:certè talis delatio,licet causam appel-
lationis deferat ad curiam illic tractandam, quia nondum cõstat
illum non esse iudicem, non tamen causam defert principalem:
imò Auditor appellationis probata coram eo huiusmodi excep
tione,vlterius in principali non procedet ex virtute talis delatio
30 nis.¶Quid si quis ita dicit proclamo vel prouoco ad sedem apo
stolicam?dic,quòd habetur pro appellante.Potiùs enim attendi-
tur in talibus mens,quàm verba:vt patet extrà de ap.ad audienti
am.& de verb.sig.si intelligentiam.& c.præterea.& de consecra.
distin.4.nullus.

ADDITIO.

a Cordi.¶Vbi hoc Inno.vt ibi scripsi super ver.petierit.ADDE ad
vers.fi.quòd nil refert,an quis dicat,volo causam meam audiri à
Papa,vel expressè ad ipsum appellet:ita gl.no.in c.quoties.ij.q.6.
per tex.in c.dilecti.in deci.extr.de appel.

SVMMARIVM.

¶Appellationis prosecutio intra quæ tempora fieri debeat.

1 *Appellans à sententia excommunicationis,si non prosequatur,an maneat sententia rata.*
2 *Appellans à sententia excommunicationis,si iusto impedimento detentus appellationem non prosequatur,an maneat sententia rata.*
3 *Iustum impedimentum qualiter intelligatur in non prosequendo causam appellationis.& nu.8.*
4 *Causa intacta quando dicatur absque damno mora.*
5 *Celeritas iudicij sæpe iustitiam exorbitare facit.*
6 *Appellator non prosequens cãm appellationis causa infirmitatis, si super hoc non habeat testes,an suo stabitur iuramento.*
7 *Appellator copiam iudicis,ad quem appellauit,non habens,an excusandus veniat à prosecutione suæ causæ.*
9 *Causam appellationis non prosequenti sola negligentia imputatur.*
10 *Terminus ad appellationem prosequendam datus an possit restringi.*
11 *Is,contra quem opponitur,quòd non fuerit prosecutus appellationem,qualiter probare debeat se impeditum fuisse.*
12 *Terminus iuris in causa prosequendæ appellationis an possit præueniri.*
13 *Impetrans auditorem intra tempora ad prosequendum appellationem assignata,an ipsa tempora videatur obseruasse.*
14 *Constitutio de termino ad prosequendam appellationem requirit principalem vel procuratorem.*
15 *Non veniens intra dies statutos ad prosequendam appellationem,et non comparens,an poterit se ex facto aduersarij iuuare.*
16 *Tempus ad appellationem prosequendam à iure indultum nemini est auferendum.*
Iudex appellationis an habeat iurisdictionem, vel possit cogere prosequi ante terminum à iure præfixum.
17 *Iudex appellationis an possit ex officio suo partibus præsentibus terminum ad appellationem prosequendam præuenire.*
18 *Iudex,à quo appellatur,potest ex causa abbreuiare,vel prolongare terminum appellationis.*
19 *Terminus prosequendi appellationem quandoque præfigitur appellanti ad iter arripiendum.*
20 *Appellatus negans aduersarium appellasse,an si diu super hac negatione disceptauerit,poterit prædictam appellationem postea prosequi.*
21 *Appellationem prosequi prohibetur,qui terminum petiit ad satisfaciendum, vel pactum fecit de satisdando.*

7.§.Nunc breuiter transcurrendum est, intra quæ tẽpo-
ra debeat appellatio exerceri.Dic,quòd regu-
lariter intra annum,vel ex iusta causa intra biennium:intra quod
tempus appellatur per se in contumacia appellati, vt communi-
ter cum aduersario litem exequatur:quo trãsacto,lite non com-
pleta,rata manet sententia,quia tunc appellatio annullatur,C.de
temp.appel. auth. ei qui appellat.aliàs incipit,si quisq; est.ij.q vj.
ext.de ap.constitutus.nisi iudex, à quo appellatur,tempus breui-
usmoderetur:quo elapso,lite non completa manet rata senten-
tia,extr.c.cùm sit Romana,& c.sæpe.Quando autem incipiat an-
1 nus ille currere,dixi s̃.prox. ver.2.†Vtrùm idem sit in sententia
excommunicationis.vt si appellans non prosequitur appellatio
a nem,sententia rata manet,no.secundũ Papã,in præd.c.sæpe [a].Da
tur etiam prędictum tempus,non solùm cùm appellatur à diffini
tiua,sed etiam cùm appellatur ab interlocutoria,vt in præ.c.cùm
sit Romana.in princ.ibi,quòd si ante sententiam,vel postea,&c.
Et etiam cùm extra ius appellatur,vt e.ti.constitutus.vbi de hoc.
Hodie tamen dic,vt ĩ.vers. hoc autem certum.Terminus autem
statutus à iudice,vel à parte,vim obtinet peremptorij,extr.eo.sæ
2 pe.¶†Præmissa verò fallunt, cùm appellatus iustè impeditus n̄
potest prosequi appellationem.nam tunc non manet rata sentẽ-
tia:imò appellationem post biennium prosequitur, eo.tit.ex ra-
tione.Iustè autem impeditur,si ipse, vel eius procurator in itine-
re capiatur,& huiusmodi,C.qui pe.tut.vel curat.cùm à matribus
extr.de pignor.c.pe.vel propter infirmitatem, vel tempestatem,
vel inopiam,v.q.3.si non ægrotans.extr.de do.& contu.cùm di-
8 lecti.extr.de solut.c.pe.vel aliam iustã causam.¶†Item,secundũ
quosdam, iusta causa potest esse,si fortè vnus mensis,vel duo fu-
erũt de primo anno feriati,ita quòd iudex nõ cogebatur pronũ-
ciare,ff.de arbit.si feriatis.vel aliàs fuit iustè impeditus.nam tunc
tantundẽ habebit de anno sequẽti,ff.de minor.l.fi.ff. de his,quæ
in frau.cred.ait prætor.ver.si conditionalis. C.de testa.milit.quo
tempore.dummodo agat ante finem anni:quia sic videtur morã
purgare,ij.q.vj.appellatore.secus si expectet vsque in finem:quia
tunc nõ potest purgare moram, vt dicunt, ff. de ver.oblig.si Sti-
4 chum.§.j.ff.de peric.& commo.rei ven.l.illud.¶†Item iusta cau
sa est,cùm lis est in consistorium principis inferend⁹,nec Impera
tor proceres cõuocare potest ad causam audiendam. tunc enim
causa intacta manet absque damno moræ,vt 2.q.6.anteriorum.
ver.ad hoc.& l.sed lis,quæ speratur.vt extr.de appel.ex insinuati-
one.Idemque est in curia domini Papæ:qua ratione& propter a-
lias,de quibus habes aliquas extra.de ap.sæpe.quandoq; ibi quæ-
stiones plus debito prorogantur:sicut patet in causa decimarum
Anglicana nunc coram nostro pendente examine,quæ ante no-
stræ natiuitatis tempus,qđ est 34.annorum,fuit ad apostolicæ se
dis examen per appellationem perlata,nec adhuc est causa appel
lationis sopita:quinimò nec lis est in ea contestata:tamen vnum
est remedium, quia finaliter ibi veritas tãdiu exagitata splẽdescit
5 in lucem,vt 35.q.9.graue.¶†Alibi verò celeritas sæpe iustitiam
exorbitare facit,arg.extr.de in integ rest.tum ex literis.§.prospe-
ximus.sicut plerunq; in curia Francię,vbi iudiciarius ordo nõ ser
uatur,experti sum⁹.Iniquitas enim omnia pręcipitat,de pœni.dist.
3.inter hæc hircum.Nec est sententia percipitãda,vt vj.q.j.c.quæ
ro.imò ponderanda.nam tempore indigemus,vt aliquid maturi
ùs agamus,l.dist.ponderet.& æquo libramine librãda,xl.dist.om
b nis,qui.extra.de re iud.cùm æterni [b].Hoc etiam scias,ꝙ etiam in
curia Romana in causis ciuilibus & criminalibus patrimonij bea
ti Petri,& in causis curialium bene quantum ad hoc ius commu
ne seruatur:quia si quis eorum non prosequatur intra annum,vl
biennium, & appareat de eius negligẽtia,amplius nõ auditur,vt
in præd.concor.Vbi autẽ apparet per acta causæ,vel alias euiden-
ter de eius diligentia,putà quia libellum obtulit,&c.competenti
tempore egit,sed per iudicẽ,vel propter subterfugia partis aduer
sæ,vel propter aliam inexcusabilem necessitatem stetit,quò mi-
nus causa fuerit expedita, non est quod ei valeat imputari, C.de
6 temp.ap.l.fi.§.illud.& ver.nisi ipse appellator.¶†Quid ergo si ap-
pellator fuit infirmus,nec habet testes super hoc, nũquid suo sta
bitur iuramento? Fortè sic, inspecta causæ & personæ qualitate,
c ff.de excus.tut.l.scire oportet.in medio legis [c], extr.quod metus
causa,c.fi.& secundum pręmissa etiam possunt prædicta iura intel
ligi, & sic sanctissimus Pater do. Clemens Papa IIII.fons iuris,
nobis

ADDITIONES.

a C.sæpe.¶Terminatum est per dec.licet.de sen.excom.li.vj.quòd
non conualescit:tamen illi denũciabitur,& vitiabitur,donec nul
litatem sententiæ doceat.

b Cùm æterni.¶lib.vj.
ADDITIO.Adde ad ver.seq.ibi,qd ergo Guid. Papæ in q̃stioni-
nib⁹ suis in q.ccv.inci.in cã app.vbi latè,an appellãtis iuramento
stetur super impedimentis.Et adde,ꝙ appellatio non ꝓsecuta ꝑ
paupertatẽ,excusat,vt per Mat.ĩ no.suis no.vl.&per Bal.in l.ij.§.si
quis.in vlt.q.ff.si quis cau.vbi dicit,se liberasse quendam pauperẽ
à pœna furcarũ,qui cùm appellauit, propter paupertatẽ appella-
tionẽ prosequi nõ potuit:& istud pro sing.refert,& sequitur Frã.
Cre.not.cxxj.incip.statuto cauetur.vbi dicit,quòd statutũ dispo-
nens,quòd appellans debeat soluere certam gabellam,& aliquis
non potuit soluere ex paupertate,non dicetur appellatio deser-
ta.Henr.Ferran.

c Medio legis.¶§.sufficit.& facit, quod scripsi de dolo & contum.
eum qui.lib.vj.in gl.dubitatur.in fi.

nobis auditoribus seruari præcepit:& sic seruamus.Sed in causis
totius orbis illuc per appellationem delatis nō potest rigor iuris
per omnia seruari,cùm quādoque oporteat remissiones ad pro-
uincias remotas super variis articulis fieri,quæ non possunt intra
breuis temporis spatium expediri: nihilominus tamen sæpe de
a hoc excipi videmus,sed rarò pronunciari [a].¶†Item fallunt præ
7 missa,cùm appellans non possit habere iudicis copiam,ad quem
b appellauit:vel non vult [b], vel non potest. procedere in causa, in
auth.vt spon.lar.§.hæc quoque.Consulo tamē, quòd hoc publi
8 cè protestetur,vt extra.de app.c.fi.¶†Item iustum impedimen-
tum est,si aduersarius petit dilationem,vel propter suam infirmi
tatem,vel sine causa.generaliter enim dicimus, quòd non currit
huiusmodi præscriptio,si ius non redditur,vel propter defectum
iudicis,vel rei,vt extrà de iudic.ca.pen.ff.ex quib.cau.ma.sed & si
per prætorem vsque ad §.quod verò. Necesse est tamen doceri
voluisse agere, sed ex causa aliqua nequiuisse,vt in l.ea.§.si feriæ,
C.de ann.except. vt perfectiùs.extrà de offic.iud. ord.pastoralis.
Est ēt iusta causa,si testes fuerint impediti:vel si sine culpa sua in-
strumenta nequeunt habere:vel si alicuius dolo impediatur pro
sequi appellationem,sed tūc ei succurritur per beneficium resti-
tutionis in integrū,extrà de in integ.rest.ex literis.extrà de offic.
9 ord.c.pastoralis.§.fi.¶†Item fallunt,si tempore prosequēdæ ap-
pellationis partes ad arbitros iuerint.nam tūc etiam post bienni-
um causa reduci potest ad iudices appellationis,vt C.de temp.ap
pel.l.j.auth.si tamen.& in auth.de app.Collat.8.& extr.de app.si-
c gnificantibus [c]. & generaliter sola negligentia imputatur, vt ibi,
& arg.ff.de excus.tut.scire oportet.Præmissa ferè omnia proban-
tur.in auth.de his,qui ingre.ad app.in prin.& §.j.2.3.& 4.Istud au
tem scias,quòd imputabitur appellatori,si modicum tempus sibi
restat de anno,& causam non incipiat intra annum:licet in anno
nullo modo valeat terminari,vt in præd.auth.ei qui.Quæ & alia
circa hanc materiam dic plenè,prout no.secundum Papam in p̄.
d c,ex ratione,de appel.[d]¶†Licet autem detur annus, vel ex iusta
10 causa biennium,ad appellationem prosequendam,vel finiendā,
tamen huiusmodi terminus restringitur quandoque ab appellā
te,vt eod.tit.personas, & quandoque à iudice,à quo appellatur,
e Prorogari autem non potest nisi ex causa,vt eo. tit.ex ratione [e].
hæc probantur eo.ti,oblatæ.Ab appellato autem non potest re-
stringi,

ADDITIONES.

a Pronūciari. ¶Aduerte qa mādatū Clemētis cōmēdabile fuit in curia,vbi difficile & qbusdā impossibile esset ducere testes ad curiā ɔscios infirmitatis:& remissio plus esset impeditiua,vel occupatiua tēporis,q negotiū principale.In inferiorib' ergo,vbi facilis esset ꝓbatio,putà cū de archidiacono ad episcopū,vel de episcopo ad archiepiscopū appellatū esset, nō esset sufficiēs ꝓbatio per quod idem puto de vicinis curiæ.facit, quod dictū de his est s̄.ver.prox.Nō sufficeret etiam talis ꝓbatio in casu decr.cupientes.ad euitandam eius pœnam, vt ibi patet in §.quòd si.ibi, apud sedem ipsam facere plenam fidem.& hoc,quo ad illos,de quibus loquitur ibi tex.

b Vult.¶supple iudex,

c Significantibus.¶Idem,quomodocunq; de partium expresso ɔsensu causa prorogetur; & habet hoc locum in termino iuris & hominis,vt in cle.eo.titu.quandiu.fallit autem in casu ibi posito.

d De appel.¶Vt ibi plenè scripsi post eum, & Host.super i.glos.ad quæ etiam addidi duas vltimas colum.& vide q.facti,quam posui super rub.de appel.

e Ex ratione.¶Ibi non fuit ꝓpriè ꝓrogatio,quæ est idem,quod ꝓtensio,vel extēsio.In his enim oportet existere,rē,quæ debet extendi,vel protendi,sicut tempus,vel quæuis materia. Ibi autē cū biēniū esset elapsum,non extabat tempus protēsibile:fit ergo ibi noua temporis ɔcessio ex causa beneficio restitutionis, vel iure cōi,vt ibi no.De primo vide s̄.de deleg.§.fi. ver.item quòd iuris. Scire debes,quòd do.meus in legibus hîc, & Richar.Ma.Paduæ disputauerunt, an tempus datū per statutū ad finiendā cām appellationis,posset per partes prorogari appellationis iudice consentiente? Hanc primam breuiter, secundam prolixè tractarunt. prima incipit,dubitatum fuit Bonoñ.secunda,statuto cauetur,q iudex.Dominus meus ad literam dixit,si tempus appellatiōis ad causam exercedā non potest arctari,vel prorogari per iudicem,vt not.in auth.offeratur.sed partium consensu videtur,quòd possit prorogari,cùm possit arctari, vt videtur innui C.de temp.ap.l.vl. in fin.ibi,vel vllum fatale,&c.ergo & prorogari.Item valet pactū de non appellando,vt præd.l.in fi.& ff.à quib.app.non licet, l.j.§. si quis.fortiùs ergo pacisci possunt de tēpore appellationis ꝓrogando.Item per tacitum consensum partium, scilicet per recursum ad arbitros ꝓrogatur,vt in auth.si tñ.ergo fortiùs per cōsensum expressum.Sed,vt j.dicam,illa non est propriè ꝓrogatio.Itē in causa principali,si perit instantia,non est periculum,cùm actio salua maneat:& ideo nō p̄t fieri ꝓrogatio,vt not.l.properādum. licet si pereat instantia in cā appellationis,est periculum appellāti,quia rata manet sñia: facilior ergo debet esse prorogatio.item pro hoc facit l.ij.ff.de iud.§.fi.& §.iudex.& quod scriptum est per Azo.in Summa.de iur.om.iud.in ij.col.Et quia rigor iuris mitigari potest pactis ɔhentium,vt in præd.l.fin.in fi.C.de temp. app.& gl.ibi posita.facit etiam C.de abolit.l.vlt.§.post hoc.Contrarium videtur tutius, vt ad instar triennij causæ principalis: & quia hoc tempus legale est limitatum ob cōmunem & publicam vtilitatē non in singularem fauorem paciscentis,pp quod vr̄ ꝓrogatio ñ valere,ff.de pactis,ius publicum.& de iur.cal.l.ij.§.sed quia.Et qa §.fin.& §.iudex loquuntur de tempore mutato per delegantem aliqua speciali de causa,quæ processit ex his,quæ inter partes acta sunt:& ideo ibi valet consensus partium in prorogando: sed hîc est tempus legale & limitatū à lege,ponderata generali occasione,scilicet odio litium:nec possunt partes pacisci,q lex municipalis in sua cā locum ñ habeat,ff.de legat.j.l.nemo potest.Nec teneret ꝓrogatio, si iudex interloqueretur tempora talia appellationum posse ꝓrogari:quia expressus est error.facit etiam C.de tēp. app.nemo.ibi,p̄missis duobus,quibus prorogari non p̄t hoc tempus subdit.Nec sub prætextu quodā altero:& sic ꝓrogationē excludit,vel partium pactionem.Item,vt dixi,instantiæ in cā appellationis plus sunt odiosæ,q̄ causæ principales,arg.C.eo.tunc cos, in fin.& sic non de facili prorogandæ.Richardus copiosè tractās tenuit idem principaliter ex dictis s̄.ad hanc partem in prin.Et q tempora terminandarum litium ob publicam vtilitatem sint inducta.alleg.C.de iudi.properandum.in prin.& ibi no.& C.de tēp. appel.l.ij.in princ.Secundò assumit præd. l.nemo.per modum.s̄. expressum,cui contingit,in auth.eo.tit.de appel.Collat.8. vbi in fine sic dicit textus,aliis omnibus,quæ de appellatiuis certaminibus priscis dicta sunt legibus & à nobis in legum scripta codicib. in propriis virtute manentibus.cui conuenit,de his,qui ingre.ad app.§.si verò neuter.ead.Col.Sed quod de prorogatione dicitur statutum de iure non apparet: stabitur ergo legi Codicis, & eius tempori.Inducit etiam specialiter duas leges ff.loc.& conduc.l.si in lege.in prin.& de verb.oblig.qui Romæ.§.Callimachus.ad fi. Subdit autem nunc secundam quæstionem,scilicet quid erit,si intra tempus statuti ñ fuerit cā diffinita?Refert quosdam dicere, q etiam ex eadē instantia adhuc poterit diffiniri vsq; ad annum,vel ex iusta causa vsque ad biennium : quasi statutum illud magis sit inductum ad pœnam iudicis,saltem extraordinariam,si non finiat,ff.de pœn.sanctio legum.quàm ad modificationem causæ,vel instantiam contra ius cōmune:pro quo facit C.vt omnes,tam ciuil.quàm mil.l.vna,in fi.Ipse autem putat tempus statuti per omnia subrogatum esse in locum temporis de iure communi dati ad prosequendam appellationem:& ideo quibus casibus tempus iuris communis non currit,puta cùm stat per iudicem,vel cùm partes ɔpromiserunt,vt in auth.si tñ.& auth.itē si appellatione.C.de temp.app.non currit ēt tempus statuti.Item quibus casibus currit tempus iuris cōis,sed datur restitutio, vt no.in auth.ei qui appellat. eisdem hoc curret, & restitutio dabitur. Item quibus casibus currit tempus,& mortificatur causa & instantia appellationis vt in auth.præd.ei qui appellat.eisdē currit tempus statuti,& mortificabitur causa & instantia,vt sic per omnia fungatur vice temporis,ad quod subrogatur,vt ff.si quis test.liber.esse ius.fuer.l.j.§. hæc actio.de responsione ad l.C.vt omnes,&c.Et d̄ tertia,scilicet q.temporis statuti ad aliam causam criminalem,vel ciuilem,non appellationis,vide,quod dixi s̄.de deleg.§.restat.super versi.quid si in statuto fateatur non posse prorogari,quod esset dicere,si ꝓrogationem duplicari,vel amplius,quàm duplum concedi iudici ad procedendum continuè,possunt tamen partes,quæ prorogare vellent compromittere,vel expresè consentire prosecutioni causæ,supersederi ad certum tempus:& tunc nō current tempora iuris,vel hominis. Et fateri oportet in horū alterum numerari tempus statuti: & sic erit locus prædictæ auth. si tamen. & cle. quandiu.de app.

ADDE, quo ad primam partem,vt per episcopum Alexan. in d. c.ex ratione.& per Nouis.in l.ij.ff.de re iudic.per Alexan.in l.properandum,C.de iudic.per Paul.de Castr.in l.ij.s̄.allegata,vbi dicit videri text.in clem.si appellatio.de appel.quòd tempus datum ad prosequendam appellationem, potest consensu partium prorogari.Dicit etiam,se vidisse in ciuitate Lucana,quòd partes prorogauerunt tempus datum ad appellandum:& illud fuit obseruatū. ADDE etiam,vt per Alexan.consil.xxiiij.iiij.lib. Quo verò ad secundam,adde,vt per Paul.de Castr.cons.ccxxxviij.incipien.videtur dicendum.Panor.consil.xvj.incipien.in causa fratrum.libr.2. Ang.in dict.l.properandum. vbi dicit,quòd licet iudex non possit diffinitiuè pronunciare,potest tamen absoluere ab obseruatione iudicij.

ftringi,vt §.§.px.ver.pe.& vbi certus terminus à iudice vel ab ap-
pellante præfigitur ad appellationem profequendam, literæ fup
appellatione,fiue ab appellato,fiue ab appellante, impetratæ,ta-
cito eo non valẽt,vt in præ.c.oblatæ.& c.fignificantib.& c.fæpe.
vbi de hoc.Vbi autem nullus termin' præfixus eft,poteft, fiue ap
pellans, fiue appellatus,intra terminum iuris impetrare,ita tamẽ
quòd nimium non procurrat:puta plus quam per menfem,vt 2.
q.6.appellantem.vel etiam per minus tempus,dummõ mali tio-
sè non agat.verum licet appellatus impetret, quãdocunque vo
luerit,vbi terminus non ab homine, fed à iure tantùm præfixus,
non tamen poterit petere confirmationem fententiæ, nifi cùm
vnus menfis de anno fupereft,vt præ.l.appellatore.appellatus ta
men bene poteft coram iudice fic obtento caufam appellatiõis,
quandocunque,voluerit,profequi.nam caufæ continentia diui-
di nõ poteft,C,de iu.nulli. extrà de fequeft.poff.c.j.Vel dic,quòd
coram iudice appellationis,& coram fubdelegato ab eo, tam ip-
pellans, quàm appellatus poteft profequi caufam appellationis,
etiam non expectato menfe iuxta finem anni: argument. in præ.
ca.oblatæ.verfi.fi verò.vbi dicitur,ꝙ coram iudicibus intempefti
uè impetratis poteft appellatus profequi caufam fuam.Tertij di-
cunt,quòd quis poteft femper impetrando literas caufam profe
qui,etiam anteꝗ̃ vnus menfis reftat de anno: caufam aũt ante il-
11 lud tempus profequi non poteft,fecundum Papam.¶† Hoc e-
tiam nota, quòd fi is, contra quem opponitur, quòd non fuerit
profecutus appellationem intra tempus iuris,probare velit fe in
tra illud fuiffe impedium,vt nequiuerit profequi, poteft hoc fa-
cere prius quàm lis fit conteftata in caufa appellationis, nec pri-
12 ùs fiet litis conteftatio:& fic obtinuit.¶†Hoc autem certum eft
quòd terminus iuris præueniri poteft, non hominis vt extrà de
app.vt debitus.Eft autem terminus iuris,annus:vel ex iufta caufa
biennium,vt s.Eft etiam & alius terminus,qui datur hodie, cùm
appellatur fuper electione,poftulatiõe,feu prouifione,vel occa-
fione ipfarum.nam appellans,& omnes,quorum intereft,per fe,
vel per procuratores ad caufam inftructos intra menfem debent
iter arripere ad fedem apoftolicam veniendi:& fi aliqua partium
non venerit,per viginti dies poft aduentum alterius expectata,in
electionis,poftulationis,feu prouifiõis negotio procedetur.hæc
a leguntur extrà de electione,c.ftatuimus [a]. Et fcias,quòd præfens
non poteft petere, vt procedatur tunc contra abfentẽ,nifi docu-
erit fe præmiffa tempora obferuaffe, deducto tempore competẽ
ti.Computatur enim menfis,& viginti dies,& tempus competẽs
quo in itinere fuerit.Sed nec is,qui tempora non abfoluit,poteft
hoc contra aduerfarium opponere,ff.de reg.iur.cùm par.xxv.di-
ftin.c.j.in fi.extrà de vfu.quia fruftra.& arg.ext.de cenfi.cùm olĩ.
13 extrà de except.cùm ecclefiafticæ.¶† Sed nunquid videtur tem
pora obferuaffe,qui intra ea auditorem impetrauit? Dicunt qui-
dam,quòd nõ,nifi faltem aduerfarium in audientia citari fecerit:
quia non videtur expectaffe aduerfarium. nifi præfentiam fuam
& voluntatem profequendi negotium per citationem manife-
ftari fecerit.Alij dicunt,& hoc obtinuit, quòd fufficit auditorem
impetraffe:vel adire intra tempora prædicta: ad hoc vt tempora
feruaffe videatur: quia prædicta conftitutio ad obferuationem
temporum non requirit, nifi quòd intra menfem iter arripiatur,
& quòd pars veniẽs ad curiam per viginti dies expectet alterum.
14 ¶† Quid fi apparet auditorem obtentum, non tamen conftat,
quòd per principalem perfonam.vel per procuratorem?Non vi
detur fufficere: quia prædicta conftitutio requirit principalem,
vel procuratorem,vt ibi dicitur.Contrarium tamẽ feruamus.fuf
ficit enim,fi is,pro quo impetratus eft,id ratum habeat,ff.de reg.
iur.l.hoc iure.Nec in commiffionibus, quas do. Papa in curia fa-
cit per fchedulas,vel per curfores,exprimitur, ad cuius inftantiã
fit datus auditor:fed fimpliciter dicitur,mãdat dominus Papa ma
giftro Gulielmo Durãdi,quòd caufam,quę inter tales fuper hoc
15 vertitur,audiat,& diffiniat.¶† Sed pone, auditor,à quo appella
tur,præfixit decem ad profequendam appellationem,vt extrà de
appe.ad hoc.& intra hoc tempus appellatus impetrat auditorem
in caufa appellationis.& citari facit appellantem. ficut fit quoti-
die.qui tamen non comparet intra illos decem dies:poftea verò
comparet,volẽs appellationem fuam profequi coram eo,quem
fuus aduerfarius impetrauit:opponitur ei,quòd non debet audi-
ri,cùm intra decem dies nõ fuerit fuam appellationem profecu-
tus:quæritur,an fit audiendus?Refpon.obtinuit,quòd non. cùm
enim intra dies ftatutos non venerit. non poterit fe ex facto fui
aduerfarij iuuare,vt s.de pof.§.8.verficul.fed fecundum. quia ve-
rum eft, quòd ipfe non fuit appellationem profecutus in termi-
no fibi præfixo. vt in præd.c.ad hoc.argumen.C.de in integ.refti.
16 petendæ.& s.§.j.verfi.fed quid fi ille.¶† Item pone,præfixus fu
it à iudice,à quo appellatum eft,terminus partibus,in quo fe co-
ram iudice appellationis præfentent.vt extrà de appel. perfonas.
& c.feq.Partibus ergo in termino ipfo coram iudice appellatio-
nis conftitutis, appellans dicit, nolo adhuc profequi appellatio-
nem,cum habeam adhuc ãnum,vel biennium, vt s.nec enim qs
inuitus cogitur agere,vt C.vt nemo inuitus,per totum.Refpon.
obtinuit, quòd non cogitur. licet enim iudex prædictum termi-
num fibi potuerit præfigere, non tamen potuit fibi tempus à iu-
re indultũ auferre:quia iuris beneficium nemini eft auferendum
vt 28.diftinct.de his.& extra de fecundis nup.c.pe.& fi.& hoc fa-
tis determinauit ex his,quę not.extrà de appel.cùm fit Romana.
in gloff.argumentum. quòd iudex. Appellatus tamen poterit li-
bellum offerre,& confirmationem fuæ fententiæ petere,vel caf
fari illius appellationem,eo.titul.oblatæ.verfic.fi verò non fit.&
argum.C.quomodo & quando iudex,authen.qui femel.& fic in
directè ille cogetur fuam appellationem profequi: & fic feruа-
mus.de hoc,fecundum dominum meum,extrà de appel.cordi.§.
poft hoc.& iunge hoc,quod eft s.§.prox.ver.portò.& feq.Quid
fi ftatutus eft à iudice terminus appellato ad profequendam ap-
b pellationem:ipfe verò venit diu ante terminum [b],nunquid ante
ipfum terminum cogetur appellatus refpõdere coram iudice ap
pellationis?Et videtur fecundum præmiffa, quòd non: quia nec
iudex appellationis habet iurifdictionem ante terminum,C.de di
la.l.3.Imò appellans tacitè,vel expreſsè poteft renunciare appel-
lationi,extra de appel.ad aures.& c.perfonas.& c. directè.& c.re-
prehenfibilis.& c.fæpe.extrà de offi.del.gratũ. C.de iure emph.l.
fi.§.2.2.quæft.vj.fi quis libellos.Argum.contrà 2.quæft.vj.appel
latione.C.de temp.appel.l.fina.§.in his.extrà de appel.oblatæ. de
c poen.diftinct.j.prædixerat. Super hoc dixit Vincẽ.[c] † quòd iudex
17 appellationis ex officio fuo poteft partibus pręfentibus terminũ
præuenire:ficut & iudex,à quo appellatur,poteft ex caufa abbre-
18 uiare,vel prolongare terminum.tu dic,vt s.¶†Item quid fi pars
quæ præfixit terminum ad profequendam appellationem,mittit
procuratorem ad profequendum, non tamen profequitur? Re-
fpon.non excufatur.debuit enim profequi,ff.man.fi procurator
§.fi tutores.Argum.contrà,quòd fufficiat mittere,extr.de appel.
d Nicolao [d]. & ff.commodat.l.argentum.¶† Et not.quòd quan-
19 doque præfigitur terminus appellanti ad iter arripiendum vt ex
e trà eodem.peruenit.& de elect.ftatuimus [e].de re iu.cùm caufam.
quandoque ad repræfentandum fe domino Papæ, vt eodem tit.
perfonas. & c. fignificauit. quandoque ad terminandam caufam
appellationis, vt eo.titu.cum fit Romana.& 2.quæftio.vj.ei qui.
fed hoc tantum à lege,& non ab homine,vt eo. titulo,infinuati-
one.Non autem poteft pręfigi terminus,intra quẽ redeat à pro-
fecutione appellationis,nec etiam à lege præfigitur, vt eo.titul.
ex infinuatione.& 2.quæft.vj.anteriorum. Et nota quòd vbi da-
tur terminus ad profequendam appellationem,fufficit intra illud
f iter arripere,vt extrà de re iudic.cùm caufa. de elect.ftatuimus [f].
20 ¶† Sed pone,appellatus veniens ad iudicem appellationis ne-
gat te

ADDITIONES.

a Statuimus.¶libro vj.In cathedralibus, vel regularibus ecclefiis,
quarum confirmatio fpectat ad Papam ex appellatione, vel im-
mediata fubiectione,feruanda funt tempora decret.cupientes.e.
titulo,libro vj.
b Terminum.¶Vin.fic formauit:quid fi ante terminum ambę par
tes funt in curia:nunquid,&c.
c Vincen.¶eo.tit.ad aures.
d Nicolao.¶Vbi de hoc not.Vincent.foluit,vt ibi in j.gloffa.Item
ibi non fuit negligentia procuratoris, fed impotentia ex defectu
mandati.Ad legem feq.refponde per id,quod dixi de pig. fignifi-
cante.fuper gl.ergo non.
e Statuimus.¶lib.6.
f Statuimus. ¶lib.6.Ifta iura non probant id,ad quod inducuntur.
In ifta enim decret.ea parte ftatuitur terminus menfis ad iter arri-
piendum.Idem đ eodẽ termino intelligo dec.cùm cã.vt ibi fcrip
fi fup verbo,inducias. vel aggrauando cõtemptum,dicit illum ñ
folùm non profecutum,fed nec iter arripuiffe.fimile extrà de re-
nun.veniens.Ad prædicta facit,quod ipfe auctor p̃mifit in proxi.
verf.vbi tractans de termino ad iter arripiendum,allegat hęc duo
iura.Sic etiam allegat gl.in dec.cùm caufam.in dec.perfonas.e.ti.
vbi tractat de his terminis. Poteft tamen hoc dictum fic defendi.
Profecutio appellationis habet tres partes,fcilicet principiũ,me-
dium & finem.Principiat autem profequi, dum iter arripit, vt in
d.c.ftatuimus.& c.cupiẽtes.e.tit.ficut & de alia lite dicitur de off.
ord.quamuis.lib.6.Tamen Inno.in dec.peruenit.2.eo.tit.dicit,ꝙ
itineris arreptio non fufficit:imò requiritur,quòd fe reprefentet.
vide,quod ibi poft eum dixi.Aliquibus videtur diftingendum in
ter terminum ad fe prefentandũ,& terminum ad profequẽdum.
In termino ad præfentandum fufficit pręfentari:in fecundo tene
tur profequi, licet non teneatur ad diffinitiuam,vt not.in c.cùm
fit Romana.de his s.ver.2.
ADDE,quia in appellatione interpofita in beneficialibus,ius affi

gat te appellasse, & sup hac negatiõe diu disceptatum est: pcessu verò tẽporis vult illam appellationem prosequi, quam negauit quæritur, quid iuris? Respon. obtinuit, quòd non audiatur: argu. extr. de pbat. per tuas. & patet in his, quæ not. in præ. versi. sed secundum. De prosecutione appellationis dixi s. §. prox. Item qđ si procurator rei condemnati appellãs in curia, non vult appellationem prosequi, sed dicit se hoc velle domino fortè in Hispania, vel vltra mare absenti nunciare? dic, vt s. ð pc. §. j. ver. sed pone: pcu. a ¶† In summa nota, quòd prohibetur appellationem exercere,

a 2 qui lata sententia diem petiit ad soluendum: vel si pendente appellatione pactum fecit, vel transegit: vel si ãnus, vel ex causa biennium à tempore appellationis emissæ pteriit, vel mortuo appellatore, C. de re iu. absolutionem. ff. de pact. tale pactum. §. qui pactus est. in authent. de his, qui ingre. ad appel. §. j. & 2. Collat. v. C. si pendente ap. mors interuen. l. 3. Et not. quòd quandoque vnus appellat, & alius appellationem prosequitur: quod dic, secun-

b dum B. Compo. vt extra. de elect. auditis. & ca. statuimus b, & s. §. j. versi. sed quid, si ille.

ADDITIONES.

¶Pugnat certum tempus, putà mensem, ad iter arripiendũ, c. j. de elec. nunquid p lapsum huius temporis appellatio habeatur p deserta? Lapus tenet, q sic, in cle. j. eo. titul. motus, quòd duplici pœna non est afficiendus, c. at si clerici. ext. de iu. & pôderat tex. in d. cle. quia illo non veniente pceditur, vt contra contumacem. Quid autem, si tale tempus iuris assignatur ab homine, an idẽ erit? Old. consi. 2. tenet, quòd sic, & Lapus in d. cle. j. latiùs vide de hoc: quia aliqui contrà, per episcopum Alex. in c. cùm sit Romana. ext. eo. ADDE tu pro opinione Spec. hic, vt sufficiat intra terminum ad prosequendum dictum iter arripere: hoc tenet Rota in nouis decis. xciiij. & decis. clv. vbi facit mentionem de doctrina Speculatoris hîc.

a Procurator. ¶De hoc s. §. j. post prin. ver. illud autem.

b Statuimus. ¶lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio quoties iterari possit.*
Bis posse appellari, qualiter intelligatur, & quòd nemini tertiò appellare licet.
2 *Parte vna duas sententias confirmatorias habente, & altera duas alias, quæ potior dici debeat.*
3 *Duobus ex eiusdem serui noxa conuentis, cui dandus erit seruus.*
Duobus literas impetratorias pro eodem beneficio habentibus, primò offerenti venit obtinendum.
4 *Appellatio tertia licet sit prohibita, restitutio tamen in integrum peti potest, & supplicari contra res bis iudicatas permissum est.*
5 *Appellans & restitutionem petens diuersis iuribus vti dicuntur.*
6 *Appellatio quandoque semel tantum fieri potest.*

¶Quoties apppellandum sit.

8. §. Quoties appellandum, sit clarum est: quoniam regulariter sup quolibet articulo, vel grauamine, & qualibet interlocutoria ante sententiã, & etiam à sententia diffinitiua bis tantùm appellatur, & non tertiò: vt ext. d ap. dilectę. C. ne in vna & eadem cã lic. ter. puo. l. vnica. ext. de ap. sua & 2. quæst. 6. ca. si autem. §. post secundam. & l. si quis in quacunque. Vnde cùm multa sint capitula in causa ante litis contestationem, multoties potest appellari. nam sup quolibet potest bis appellari, vt dixi: post sententiam etiam tantùm bis. & secundũ hoc intellige 2. q. 6. omnis oppressus. & c. ad Romanam. & c. quoties.

1 & c. iõ. ¶† Quod autem dixi, Bis posse appellari tantùm à sententia, vel à quolibet grauamine, intellige verum ab eadem parte. nã altera pars poterit etiam super eodem c. vel sententia appellare. Si enim appellauero à sententia pro te contra me lata, & iudex appellationis sententiam confirmat, possum secundò appellare à confirmatione sententię. sed si hæc confirmatio confirmetur, non possum amplius appellare: quia non licet tertiò puocare. Si autem confirmatio infirmetur, tu poteris ab illa sententia appellare: quia hoc non est tertia appellatio, sed prima, quo ad te. & si iudex appellationis infirmationem sententię infirmet, poteris secundò appellare: vltrà tibi non licet. & sic sunt prędicta iura intelligenda. Et secundum hoc sup quolibet articulo potest quartò appellari. Et sic obtinuit: licet audiuerim quendam contrarium sustinentem, vt tantùm bis appelletur, sicut iuris verba tenent. Idem etiam credo, si interpellatim fiant appellationes: vt si à sententia lata pro te contra me ego appello, & in causa appellationis obtineo: demum tu secundò appellas, & obtines: tertiò ego appello & obtineo: & quartò tu appellas & obtines: certè nulli nostrum licet vlterius appellare: quia nulli nostrum licet tertiò appellare: & sufficit sic scriptum esse, ff. qui, & à quibus ma. liber. non fi. prospexit. sexta. quæstione, tertia. scriptum est. Vbert. dicit, quòd non licet tertiò appellare: verum est continuè, vt in superiori exemplo; sed interpellatim bene licet, vt in proximo exemplo. Item non licet tertiò appellare, verum est in eod. c. sed in diuersis sic, etiam centies. Et docet talem cautelam, vt appellans appellãdo & prosequendo dicat primam sententiam nullam: & si iudex appellationis dixerit eam aliquam, vel iustam, vel non iustam, statim poterit appellare, & cẽties per hanc viam. quod dic, secundum eum, vt s. de except. §. viso. versiculo, item not. secun-

2 dum. ¶† Sed secundum pmissa pone, tu habuisti p te duas sentẽtias confirmatorias, & ego p me alias duas; quæritur, quis erit potior, cùm nulli nostrum liceat vlterius appellare. Et videtur, q originalis reus; quia promptiores sumus ad absoluendum, quàm ad condemnandum, ff. de act. & ob. Arrianus. extrà de probat. ex literis. in fin. extra de fid. instrum, inter dilectos. in fin. 26. quæst. vlt. alligant. Imò videtur, quòd is, qui priùs sententiam obtinuit, siue sit reus, siue actor: quia pro sententia psumitur, vt extra de re

3 nun. in psentia. ¶† Et iudices appellationum plerunque in peĩ reformant sententias, ff. de appel. l. j. sicut & aliàs, cùm quis à pluribus ex noxa eiusdẽ serui conuenitur, dabiẽ ei, qui priùs ad sententiam puenerit, ff. de noxal. si quis à multis. Sic & in actione de peculio, vt ff. de pecu. si verò adhuc. sicut & aliàs inter duos impetrãtes, qui primò psentat literas, primò pbendam obtinet, vt extra

a de rescrip. c. capitulum. Hoc disputationi duximus relinquedũ a.

4 ¶† Licet autem tertiò non appelletur, tamen in integrum restitutio petitur, & supplicatur contra res bis iudicatas, ff. de min. mi

b nor b. & l. seq. ext. de in integ. rest. tum ex literis. §. pe. extra. de re iu. cùm causa. Arg. tamen contra: quia quod appellatio in maioribus, hoc restitutio in minoribus operatur, vt ff. de min. præses.

5 ¶† Sed dic c, quòd petẽs restitutionem vtitur iure speciali & singulari: appellans verò iure communi, vt 2. q. 6. omnis oppressus. Et ideo aliud ius est in vno. quàm in alio, ff. de vulg. & pup. sub. l. centurio. ext. de priuil. sanè. xxv. quæst. 2. non exemplo. Sed licet restitutio detur contra res bis iudiaatas, non tamẽ ipsa, vel etiam supplicatio bis, sed solùm semel dantur, vt ĩ. tit. prox. §. quis autẽ

6 ver. item sup eo. & ĩ. de supplica. §. j. ¶† Item licet regulariter bis possit appellari, quandoque tamen tantum semel appellatur, vt C. de episc. aud. authentic. si quis litigantium. & C. de appel. iubemus. & l. in offerendis. in authen. de appel. §. illud. Collatio. 4. & 2. q. vj. anteriorum. & §. illud. & C. de assert. tol. l. §. i. & C. de precib. impe. offer. si quis verò. quandoque etiam non semel, vt ĩ. §. videndum.

ADDITIONES.

a Relinquendum. ¶Hodie p cle. de re iu. c. 2. patet, q melior est pditio actoris, quãdo prima sententia fuit pro actore, vult enim illa decre. q si actor habet tres sententias pro se, omnino fiat executio, non obstante q aduersarius agere, vel excipere velit, vel vellet de nullitate aliarum, vel alicuius earum. consequitur ergo intentum, nam, prout ibi dixi, legendo p gl. 3. satis est actori, q tres sententias habuerit, dato q fuerint interpellatæ. actor enim, qui obtinuit primam in principali, si habuit primam & secundam cõfirmatorias, statim debet hodie executionem petere. Idem, si primam & tertiã. Si autem pro ipso est quarta, & vna de primis, nũc & nõ prius, habet beneficium illius iuris. licet fateat, q maior est æquitas illius dec, quãdo reus nullam, vel vnam solam pro se sẽtentiam habuisset: sed sufficit ita scriptum esse, ext. de fer. c. 2. cum concor. j. gl. ADDE, an contra tres sententias conformes possit opponi exceptio nullitatis ad impediendum executionem, Old. omnino cons. cvj. Bal. consi. 449. 4. lib. Abb. consi. xcvij. 2. li. Paul. de Cast. consi. 320. Alex. consi. 77. 2. lib.

b Minor. ¶autem magistratus. in ordine. xix. in §. denique. ibi, contra res bis iudicatas, &c.

c Sed dic, ¶Secũdum Vber. de Bob. super l. j. C. si sæp. in integ. rest. pe. ad literam.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, à quo appellatur, non faciens officium suum, qua pœna tenebitur.*
2 *Iudicare, an causa in appellatione expressa sit probabilis, & iusta in ipso actu appellaandi, quis debeat.*
3 *Appellans consulere debet iudici, vt deliberet cum peritis de admittenda appellatione.*
4 *Appellatio multipliciter consideratur.*
5 *Appellatio latens & frustratoria quæ sit, & an sit admittenda.*
Appellatio media, siue dubia, quæ sit.
6 *Iudice dubitante, an sit deferendum appellationi, vel non, in dubio potiùs deferatur appellationi, quàm sententiæ.*
7 *Appellatione per iudicem recepta, qualiter habeat cum appellãte procedere.*
8 *Appellatione pendente, siue sit recepta, siue non, iudex non debet in præiudicium appellantis aliquid innouare.*
9 *Appellationem non esse recipiendam, qualiter cognosci possit.*
10 *Appellatio debet porrigi iudici, à quo appellatur, si fieri potest, aliàs ad quem appellatur.*

11 Insti-

11 Instrumento appellationis continente quòd iudex appellationis eam benignè re cepit, an per hoc probetur ipsum iudicem appellationi detulisse.
12 Appellationem admittere censetur, qui contra eam nil attentat.

¶ Officium eius à quo appellatur, quod sit.

9. §. Nunc dicamus, quod sit officium eius, à quo appellatur
Et quidem, recipiat appellationem, & reuerēter
1 ei deferat, si ex causa legitima sit interiecta. ¶† Quod si non fece
rit, secundum Legem punitur in xxx. ponde. auri: & officiales ei⁹
simili modo, vt C. de appel. quoniam iudices, & l. iudicibus. secun
dum Can. verò debet dponi, vt 2. quæstio. vj. decreto. secundum
Decre. mittitur ad sedem apostolicam pro meritis pœnam recep
turus, vt ext. de appe. c. de priore. & c. seq. nec nocebit appellanti,
si eius appellatio legitima non admittatur, vt 2. quæst. vi. a ppella
tione interposita. & extr. de ap. sæpe. Quòd si appellatio talis est,
quòd iudex eam non debet recipere, non nocebit ei si eam non
recipiat: imò temere appellans puniri debet, secundum Legem, ī
quinquaginta libris argēti, vel efficitur infamis, vt C. quorum ap.
non rec. ab executione. §. fi. & C. de appel. à proconsulibus. in fin.
secundum Cano. remittendus est ad eum, à quo appellauit con
dēnatus in expensis, vt in c. vt debitùs. in fi. ita vt sumptus in qua
druplum restituat, 2. q. v. omni modo. hodie in simplum, vt C. de
fru. & lit. expensis. non ignoret. & l. terminato. vel forte in triplū.
3. q. 3. libellum. de his expensis dicam j. de expen. Iudex quoque,
qui frustratoriam appellationem admittit, & appellans similiter
est puniendus in xx. libris argēti, vt 2. q. vj. §. sunt etiam, quorum,
2 ver. si quis etiam. ¶† Sed quis iudicabit in ipso actu appellandi,
an cā in appellatione expressa sit probabilis, seu iusta, vt dicit c. vt
debitus? Et certè appellans non: quia qualemcunque diceret pro
babilem. Item appellatus non: quia etiam expressam in iure non
diceret probabilem. Item nec iudex, arg. l. distinct. si quis pposte
ra. ext. de off. dele. suspicionis. ext. d̄ const. cùm oēs. & de verb. sig.
cùm olim. 3. q. 7. iudicet. xv. q. v. presbyter. sicut nec arbitrari po
test, an offensa sit notoria, vel dubia. vt extr. de ver. sig. cùm olim.
Quid ergo erit? Dic, ꝙ appellans hoc iudicabit, quantum ad appel
landum: appellatus, quantum ad recipiendum: iudex, quātum ad
deferendum: in dubio tamen deferat, vt j. sequitur. & sic ab initio
3 spectatur vtriusque iudicium. ¶† Consulo tamen appellanti, ꝙ
supplicet iudici, vt deliberet cum peritis, an sit admittēda, vel nō:
quòd si denegauerit, hoc ipso grauat, secundum do. meum, nisi
frustratoria appareat euidenter. Ex pòst facto iudicare, an bene,
vel malè sit appellatum, spectat ad iudicem appellatiōis, vt j. ver.
a pe. Vin.ᵃ dicit simpliciter, ad opinionem iudicis referre huiusmo
probabilitatem, ff. de arb. qualem. 2. q. vj. plerique. 3. q. 3. §. item in
criminali. vers. j. ibi. iudicis motus. extra. de consuetu. ad nostram.
4 ¶† Circa hoc autem hîc not. ꝙ quædam est appellatio manife
stè rationabilis & legitima, vt ea, quæ fit ex causa in iure expressa,
vt patet in exemplis positis s. e. §. in quib. vers. sed quam dices. ex
trà de offi. dele. super quæstionum. in fi. & c. cùm olim. de test. sig
nificauerunt, de ap. sollicitudinem. & c. nouit. de dilatio. dilecti. de
rescript. super literis. C. vt litē pen. l. 2. C. de episco. au. l. 2. & in ca
sibus, qui sunt 2. q. vj. c. non solent. & huic debet iudex deferre. nā
& ius eam admittit, vt extr. e. postremò. & c. significantibus. cum
multis similibus. Quædam verò est manifestè frustratoria. vt e. t.
proposuit. & c. ad nostram. huic non debet deferre, vt ext. e. ti. pa
storalis. quia nec ius eam admittit, vt eo. ti. cùm sit Romana. in fi.
& c. peruenit. Et hoc allegabatur in quæst. quæ coram nobis ver
tebatur inter archiepiscopum & capitulum Pisanum pro parte v
na, & cōmune Pisarum ciuitatis ex altera parte. nam cùm ipse ar
chiepiscopus excommunicasset Potestatem & cōsilium Pisanū,
pro eo quia moniti per eum non abraserant de capitulariis suis
capitula illa, quæ Honorius Papa mandat per eum abradi in decr.
ext. de sent. excom. grauamē. & propter alios eorum manifestos
excessus contra ecclesiasticam libertatem commissos: ipsi sentē
tiam huiusmodi sustinuerunt animo indurato. & petebat archie
piscopus & capitulum coram domino Hostiensi apostolicæ se
dis legato dictam sententiam aggrauari: Pisani verò responde
bāt quòd ipsi à processu archiepiscopi ad sedem apostolicam ap
pellauerant: vnde non tenebantur corā dicto legato, siue coram
me respondere. Replicabatur ꝓ parte altera, & bene: quod appel
latio illa euidēter frustratoria erat, & ex causis friuolis interiecta
cui et archieps non detulerat: quare nec dominus legatus ei de
ferre debebat, vt in præ. concor. super quo dic, vt s. de legato, §.
5 nunc ostendendum. ver. 33. ¶† Quædam verò est latens frustra
toria: putà cùm causa ꝓposita est probabilis, sed tamen est falsa.
Et hęc admittitur à iudice, vsquequo veritas patefiat: sed à iure re
probatur, 8. dis. veritate. & c. seq. Quædam verò est media, siue du
b bia, quam Vinc. vocat neutralem ᵇ: vt quando appellatur ex cau
sa, quæ non est in iure scripta, videtur tamen rationabilis: vt si di
co iudicem fore compatrem aduersarij, vel patruum, vel quādo
appellatur in casu, vbi sunt diuersæ opiniones: putà quia me com
pellit respondere per literas posteriùs impetratas, quæ tamen pri
mò fuerant præsentatæ: hæc causa probabilis est, cùm sit dubia:
quia circa hoc sunt opi. vt no. ext. de rescri. capitulum. Item pone
exemplum in appellante, qui se dicit nuncium præmisisse, vt not.
j. de expensis. §. nunc videndum. in prin. Et his casibus, si ab ordi
nario appelletur, tenetur deferre, quia ius eam admittit: sed si sit
delegatus, cui causa est appellatione remota commissa, non tene
tur iudex deferre: grauatus tamen poterit nihilominus appellare
& si superior reputauerit appellantem grauatum, poterit remo
uere grauamen, vt in præ. c. pastoralis. versicul. sed si appellant. &
sic erit in arbitrio superioris, quam opi. in hoc dubio eligat & se
quatur: & an reputet huiusmodi appellationem frustratoriam,
vel legitimam: & hoc prosequere, vt s. in §. quibus. versicu. & ad
6 huius. & seq. ¶† Dicūt autem quidam, quòd opposita tali dubia
recusatione, de qua præmissum est, iudex debet partibus dicere,
quòd eant ad arbitratores: qui si eam iustam ꝓnunciant, non sta
bit eorum dicto, nisi velit, sed si pars ex hoc appellet: tūc deferre
tenetur, cùm possit meritò dubitare. Sed melius mihi videtur, ꝙ
ipse, à quo appellatur, secum diligēter deliberet, an sit causa suffi
ciens, vel non: quod dic, vt not. 2. quæst. vj. c. ad Romanam. Vinc.
c dixitᶜ, ꝙ si iudex dubitat, an sit deferendum appellationi, vel non,
in dubio potiùs deferetur appellationi, quàm sententiæ, extrà de
appella. dilectis. in fin. & est expressum in præ. c. vt debitus. §. cùm
autem. & c. cum speciali. §. excessu. de rescr. cùm contingat. in fin.
& de senten. excom. c. sacro. §. fin. & quære hoc, vt s. de citat. §. j.
7 versiculo, item pone. ¶† Recepta autem appellatione debet da
re appellanti apostolos requisitos, & offerre etiam non petenti.
de quibus, & de eorum forma dic, vt j. in tracta. libellorum, in tit.
de appella. §. sequitur. Quo facto secundum locorum distantiam
& personarū qualitatem, & negotij, indulgeat tempus appellan
ti ad prosequendum appellationem, vt ext. de ap. cordi. §. j. vel ad
alia, vt s. §. proximo. versiculo, & nota. Et scias, quòd hæc cogni
tio, an sit recipienda appellatio, necne, præcedit cognitionem il
lam, vtrùm sit iusta, vel iniusta causa appellationis: & potest fieri
hæc administratio, altera parte præsente, ff. de administr. tu. chiro
8 graphis. §. fi. ff. de ap. re. si cuius. ¶† Item appellatione pendente,
siue sit recepta, siue nō, iudex non debet aliquid in præiudicium
appellantis innouare, nec executionem facere, nisi in casibus, qui
no. j. §. nouissimè. ver. j. & hoc si certū est appellationē tenere: vel
ēt, si dubium sit de iure, vel de facto, sit iusta, vel non. sic intelligit
ff. de appella. recip. vel non, l. sciendum. & alia iura dicentia, nil in
nouari appellatione pendente, vt C. de app. à proconsulibus. &
l. quoniam iudices. Si autem non sit dubium, sed certum, appella
tionem esse iniustam, tunc sententiam exequatur: putà si sit con
fessus & conuictus de crimine, vel est insignis latro, seditiosus, &
in aliis casibus, in quibus prohibitum est appellare, vt s. §. in qui
bus. vel etiam ante sententiam nulla causa expressa, ff. de iniust.
rup. & irri. test. si quis, §. hi qui. & §. quid tamen. ff. de appel. consti
tutiones. C. quorum appel. non recip. per totum, in authentic. vt
9 nulli iu. §. illas. & §. super hoc. † Sed cùm cognoscere, vtrùm ap
pellatio sit recipienda, vel non, spectet ad iudicem appellationis
quomodo potest certum esse eam non esse recipiendam, vt ff. de
administr. tuto. chirographis. in final. C. de appel. apertissimè. ff.
nil. nouan. appel. penden. l. i. Respon. sit notum non ꝑ causæ co
gnitionem, sed per euidentiam facti, super quo iudicatum est: vel
quia ibi prohibetur appellari à iure, vt dixi: vel quia causam in ap
pellatione non ante sententiam assignauit: & sic in omnibus ali
is potest dici notorium iuris. hoc not. Papa extrà de offici. deleg.
c. pastoralis. §. ꝓterea. & vide s. versiculo, sed quis. Vtrùm autem
locum habeat delatio iudicis, vel approbatio partis, quando ap
pellatur à diffinitiua, not. suprà. §. qualiter. versiculo, porrò.
10 ¶† Et scias, quòd appellatio iudici, à quo appellatur, porrigi de
bet, ff. de appel. l. j. in fin. 2. questio. vj. si quis libellos. & hoc, si fieri
potest: aliàs enim iudici, ad quem appellatur, vt ff. quando ap. sit,
l. j. §. dies. & §. si quis, vel saltē fiat corā notario, & publicis perso
nis, vt infrà in tractatu libellorum, de appel. §. j. versiculo, cære
11 rùm. & sequentib. ¶† Quid si in instrumento appellationis ta
bellio ita dicit: Quam appellationem iudex benignè recepit: nū
quid probatur per hoc ipsum iudicem appellationi detulisse? Nō
videtur, quia sæpe iudex appellationem manu propria reci
pit, &

ADDITIONES.

a Vin. ¶ Dixit in decr. vt debitus. e. tit.
b Neutralem. ¶ In dec. pastoralis. eo. ti. in sua secunda gl. ex qua gl. simul cum prima sumptus fuit iste ver. circa hoc.
c Vinc. dixit. ¶ In prædicta dec. vt debitus.

12 pit, & tamen ei non defert. ¶ † Item & quandoque recipere dicitur appellationē, qui contra eā nil attentat, vt s. §. qualiter. ver. porro. Dominus Clemens Papa IIII. dixit contrà, ar. pro eo, extrà. de appel. c. interposita. §. j. & 2. q. vj. appellatione interposita. sępe enim in hoc casu Recipere, & Deferre, pro eodem accipiunt.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, ad quem appellatur de sufficientia causę appellationis, qualiter procedere debeat in causa.*
2 *Appellari potest à sententia diffinitiua, etiam sine causa expressione.*
Appellanti à diffinitiua sententia sufficit dicere, appello ab iniqua sententia.
3 *Iudex appellationis an procedere & pronunciare possit altera parte contumaciter absente.*
4 *Iudex appellatus malè appellatum cognoscens, an pronunciare debeat super causa.*
5 *Fructus alicuius fundi post litem contestatam percepti, iudicis officio veniunt.*
6 *Iudex appellationis ex officio potest nō solùm sententiam iustam, vel iniustam pronunciare, sed etiam illi addere.*
7 *Iudex appellationis debet litigantium consuetudinem sequi.*
8 *Iudex appellationis an, & quando possit priori iudici inhibere, ne procedat in causa, vel ne sententiam exequatur.*
9 *Iudice appellationis priori iudici, ne prosequatur, inhibente, an debeant partes vocari.*
10 *Priuari sua possessione nemo debet propter alicuius appellationem.*
Appellatione extra iudicium facta, an iudex, qui de veritate appellationis cognoscere cœpit, possit aliquid inhibere ei, à quo, vel cōtra quem est appellatum.
11 *Appellatione iudici appellationis præsentata, debet notarius sub speciali forma eam in suo quaterno scribere.*
12 *Impeditus ne possit coram suo iudice appellare, si coram alio appellet, debet instrumentum speciale conficere.*
13 *Lite pendēte nō debet prodesse, aut nocere legis, aut alterius statuti innouatio.*
14 *Stilus Romanæ curiæ iuri communi innititur, & ideo, tanquam magister omnium, ab inferioribus est sequendus.*
15 *Appellatio à diuersis sententijs diuersimodè consideratur.*
16 *Conclusio diuersorum iudicum adinuicem discordātium qualiter fieri debeat.*
17 *Iudex si spernat appellationem à diffinitiua sententia, & excommunicet appellantem, qualiter sit concludendum.*
18 *Appellatione sententiam diffinitiuam præcedente, si sequatur sententia excommunicationis, quid iuris.*
19 *Appellans ante diffinitiuam, debet grauamē sufficiens exprimere, alioquin non tenet appellatio.*
20 *Appellatione facta à sententia in causa matrimoniali, qualiter sit concludendum.*
21 *Appellatione facta à sententia diuortij lata per iudices delegatos, si iudex appellationis in contumaciam partis latam sententiam confirmauerit, demum pars se excusauerit, quomodo concludetur.*
22 *Appellante à sententia delegati non prosequente intra tempus, quomodo sit concludendum.*
23 *Ordinario proferente diffinitiuam, & alio dato ad causam appellationis eam infirmante, qualiter sit concludendum.*
24 *Appellatio ante sententiam diffinitiuam ab interlocutoria, vel grauamine illato, seu processu facta, multipliciter consideratur.*
25 *Grauamine illato super exceptionibus in causa appellationis non admissis, datur distinctio.*
26 *Exceptione peremptoria in vim dilatoriæ proposita, & non admissa, si appelletur, an super tali appellatione dandæ sint literæ.*
27 *Appellatione facta propter dilatoriam non admissam, vel propter grauamen iniustè illatum, & propter processum iniquum, &c. qualis fieri debeat conclusio.*
28 *Appellatione facta à delegato sedis apostolicæ, vel subdelegato ipsius, &c. vbi semel fuerint literæ impetratæ, super quibus sit appellatum, qualis debeat esse conclusio.*
29 *Appellatio à subdelegatis delegatorum apostolicæ sedis cuius conclusionis esse debeat.*
30 *Appellante intra tempus legitimum appellationem non prosequente, qualiter debeat appellatus suam narrationem facere.*
31 *Exceptio in causa appellationis multipliciter proponi potest.*
32 *Modus proponendi exceptionem in materia appellationis, quas considerationes requirat.*
33 *Literis super aliqua quæstione obtentis, si coram delegato processum est, & super eodem ad ordinarium trahatur, qualiter sit excipiendum.*
34 *Forma conclusionis in multis casibus, quibus excipitur contra literas, quibus contradicitur.*
35 *Exceptio excommunicationis si opponatur contra rescriptum, dicendo quòd tempore impetrationis impetrans erat excommunicatus, an sit per hoc rescriptum vitiosum.*
36 *Sententia excommunicati publicè non tenet.*
37 *Liti se offerens, vt processus contra se habitus reuocetur, si à iudice hoc denegante appellauerit, qualiter concludetur.*
38 *Clericus conuentus pro quadam summa pecuniæ, quam soluere nequit: si offert cessionem bonorum, nihilominus à iudice excommunicetur, quid sit de hoc concludendum.*
39 *Conclusio facienda, vbi appellatur, quia iudex admittit aliquem ad causam sine mādato: nec iudex vult apostolos cōcedere, sed appellātem excōmunicat.*
40 *Impetrare volens literas super appellatione quæ debeat considerare.*
41 *In literis, quæ super appellationibus impetrantur, non debent verba consueta in narrationibus omitti.*
42 *Conquerens de procuratore non admisso quæ debeat in narratione proponere.*
43 *Officiales curiæ cauere debent ab exceptionibus factis appellantium.*
44 *Vtraque parte à diuersis iudicibus appellāte, quibus verbis sit pronūciādum.*
45 *Duobus grauaminibus sese compatientibus, vel nō compatiētibus, in appellatione prolatis, quibus rescriptis vtendum sit.*
46 *Decano & priore datis executoribus, si vno absente, nec se excusante, alter procedat, propter quod appellatur, qualiter concludendum erit.*
47 *Executore excedente fines mandati, & assignante stallum in choro &c. propter quod appellatur, quomodo concludetur.*
48 *Forma concludendi, vbi appellatur, quia procurator per errorem impetrat non super grauamine, sed super alio.*

¶ Officium eius ad quem appellatur, quod sit.

10. §. De officio quoque eius, ad quem appellatur, aliqua perstringamus. Et certè ad eius officium spectat appellationem sibi oblatam recipere, & diligenter eius formam inspicere, & videre, an fuerit intra decem dies appellatum, vel fuerit appellationi renunciatum tacitè, vel expresse, vt extr. de ap.
a Romana. §. si verò[a]. Postea debet videre, vbi ante sententiam appellatum est: ex qua causa fuerit appellatum, an videlicet fuerit talis, quæ probata, legitima esse, & an cā sufficiens sit pposita, vt dixi s. §. prox. & §. in quibus. versi. sed quam dices & ad hoc debet partes citare, ext. de ap. per tuas. de constit. ecclesia, nisi quando appellatio recipiatur à iudice, & terminū præfixit ad prosequendā appellationem. nam terminus ille habetur loco peremptoriæ citationis, ext. e. sæpe. De citatione partis appellatæ no. s. de cit. §. vi
1 so. † Cognito igitur, an cā sit sufficiens, recipiat libellum, vt j. de lib. conc. §. nunc dicedū. ver. fi. & fiat litis cōtestatio, prout no. s. d lit. contest. §. 2. versicu. sed cùm in causa. & iuretur, & inquirat de
b veritate causæ, vt in præ. c. Romana. §. q̄ si obiiciatur[b]. & si eam veram inuenerit, debet pronunciare illum iustè appellasse: & post ea debet de tota cā cognoscere, & eam mediante iustitia terminare. Et idē faciat subdelegat', vl delegat' ab ipso, s. q̄ cognoscat de re. Et idē faciat subdelegat' principali, ar. ext. de resc. sup literis, in fi. ext. de test. c. Raynutius. Si aūt nō probatur cā vera, tunc pronunciabitur appellatio iniusta, & debet appellantem in expensis condemnare, & ad eum, à quo appellauit, remittere, vt ille in causa procedat. hoc probatur ext. de ap. vt debitus. in fin. & c. cùm in ecclesia. ext. de off. deleg. insinuante. ext. de eo, qui mit. in poss. cau. rei ser. cùm venisset. in fi. &
2 2. quæst. vj. in fi. ¶ † Si autem à sententia diffinitiua fuerit appellatum non habet laborare inquirendo, an ex cā fuerit appellatum. nam à diffinitiua etiam sine causæ expressione appellari potest: & sic sufficit dicere tunc, appello ab iniqua sententia, vt sæpe dictum est. Debet ergo tunc libellum recipere, vt j. de lib concep. §. nunc dicendum. ver. sed nunquid. & negotium ipsum diligenter examinare, modis quibuscunque poterit, vt xxx. q. vlt. iudicantē. & debet sententiam prioris iudicis confirmare, vel infirmare, corrigere, seu emendare: & hoc in totum, seu in partem, vbi sententia plures continet articulos. quæ dic, vt s. de sententia, §. vt autē. vers. in iudice. Debet autem præmissa facere secundum allegata. Quinimo debet etiam rationes & testes audire, & recipere, quos partes volunt super nouis articulis inducere: quia in causa appellationis potest non oppositum opponi, & non probatum probari: sicque secundum causæ merita debet sentētiā proferre, hæc p bantur C. de appel. eos. §. si quis autem. ext. de testi. fraternitatis. & de fide inst. cùm Io. & dic, vt s. de teste, §. satis vtiliter. vers. illud autem. Debet etiā reuocare attentata post appellationē, vt j. §. pxi.
3 ¶ † Sed qualiter se habebit iudex appellationis, si altera pars se contumaciter absentat? Dic, quòd nihilominus in causa procedat & pronunciet, C. de temp. appel. l. fin. sed hoc prosequere, vt ext. de app. per tuas. & c. interposita. §. fin. Vtrùm autem succumbens in causa appellationis siue sit appellans, siue appellatus, condemnabitur in expensis, notatur j. de expensis, §. nunc videndum.
4 ¶ † Item nota, quòd si iudex appellatus videt fuisse malè appellatum, & bene pronunciatum: videt etiam appellantem paratum plures exceptiones & cauillationes opponere, & appellare: consulunt quidam, quòd non pronunciet super causa appellationis, sed consulat, quòd sententia executioni mandetur, vt sic non valeat

ADDITIONES.

a §. si verò. ¶ lib. vj.
b Obiiciatur. ¶ lib. 6.

leat appellari ab eo.Sed contra hoc est remedium ĩ.§.prox.versi.
5 & not.quod.¶†Sed pone:petij fundum à P.appellauit:penden-
te appellatione percepit fructus:nunquid iudex appellationis cõ
demnabit P.etiã ad fructus medij temporis?Dic,quòd sic,vt ff.de
vsu.tutor.in prin.ff.de re iu.l.fin.ff.de neg.gest.nã fructus post li-
tem contestatam percepti veniunt iudicis officio,vt de disput.&
6 allegat.aduoca.in fin.§.quid de fructibus.¶†Potest autem non
solùm pronunciare sententiam iustã,vel iniustam,vt š.de sentẽ.
§.vt autem.ver.in iudice.imò etiam põt illi addere,vt ext.de test.
Raynutius,prope finem,ibi,censuit,&c.Arg.tamen contrà,C.de
a appel.eos[a].¶†Debetque iudex appellationis litigatorum con-
7 suetudinem sequi,vt præ.c.Raynutius.ext.de eo,qui mit.in poss.
causa rei seruan.cùm venissent.quod prosequere,secundum Pa-
pam,prout no.ext.de consue.c.j.Item de officio eius,ad quem si-
8 ne appellatione causa remittitur,dixi š.de remis.§.fi.¶†Sed quæ-
ritur,quando iudex appellationis possit priori iudici inhibere,ne
procedat in causa,vel ne sententiã exequatur?Respon.aut appel
latur post sententiam diffinitiuam,aut antè.Si post,aut proponi-
tur coram iudice appellationis non esse appellatum,aut appella-
tionem esse nullam,vel aliasad ipsum iurisdictionem non ptine-
re:& tunc non debet priori iudici aliquid inhibere,nisi prius con
b stet appellatum esse,ext.de appel.Romana.§.si verò vocatis[b].&
nisi prius cognoscat,an sua sit iurisdictio,ext.de resc.super literis.
etiam si appellans à iudice capiatur,vt in decre.Alex.eo.tit.vt ꝓ-
c batio[c].Postquam autem vocatis partibus cognouerit appellatũ
esse,vel suã iurisdictionem esse,statim poterit inhibere,vt in præ.
§.si verò.& sic itelligitur ext.de offi.deleg.pastoralis.§.præterea.
ibi enim loquitur de appellatione à sententia.Et hoc verum est,
quòd vbi constat appellatum esse,potest inhibere,nisi in quib.ap
pellatio inhibetur:putà à sententia super nototio crimine,vel de
quo quis in iure conuictus & confessus est,& similibus. tunc eñ
iudex appellationis non potest inhibere priori,ne sententiam ex
equatur,nisi postquam cognoscere cœperit,an appellatio,sit re-
cipienda,vel non:& an sit casus,in quo potuerit appellari, vt in
præ.c.Romana.§.si autem post sententiam.Si autem ante senten
tiam à grauamine appellat,tunc non prohibebit priorem iudicẽ
procedere,nisi sibi constet appellasum esse,& ex cã legitima,& in
cipiat cognoscere de veritate causæ appellationis:& tunc statim
inhibeat.vt eo.c.§.quòd si obiiciatur.& sic intelligitur ext.de re-
scri.dilectus filius.Id quando scilicet non negabatur appellatum,
non ex cã legitima,sed appellationis causa, quia scilicet trahe ba-
d tur vltra duas dietas, dicebatur esse falsa[d]. Alij dicunt quòd hæc
locũ habent,quando ad Metropolitanum appelletur, qui in sub
ditis suffraganeorum iurisdictionem non habet,nisi in certis casi
e bus,ext.de off.or.pastoralis.ix.q.3.§.i.Secus in delegato[e],qui (vt
dicunt)statim cùm literas super appellatione à grauamine inter-
posita recipit,inhibere potest priori iudici,ne procedat.& sic in-
telligunt præ.c.dilectus.& facit ext.de resti.spo.audita.Sed prius
dictum verius est,& illud Papa approbat.& c.audita,nõ loquitur
in literis super appellatiõe obtentis.vnde aliud ius est in eis, quã
9 si forent super appellatione obtentæ.¶†Quid si iudex appella-
tionis non sit Metropolitanus, nec delegatus, sed est alius supe-
rior,putà episcopus, ad quem à sententia sui archidiaconi appel-
latur?Respon.nisi contraria sit consuetudo,potest, quandocun-
que voluerit,priori iudici inhibere, etiã ante quàm incipiat cog
noscere:& forsitan etiam hoc posset,etiam si non fuisset appella
tum,ff.de iud.iudiciũ.ibi,vel etiã eo,qui maius imperium,&c.cũ
talibus talia competant ex delegatione episcopi.Alij tamen con
f trà[f].Sed nunquid in eo casu,in quo dixi iudicem appellationis in
hibere posse,debent partes vocari?Respon.sic,vt in præ.§.si verò
g vocatus.& C.si vt se ab hær.absti.authen.si omnes[g].¶†Quid si
10 extrà iudicium appellet,nunquid iudex,ex quo de veritate appel
lationis cœpit cognoscere, potest inhibere aliquid ei,à quo,vel
contra quem est appellatum?Resp.non:quia propter appellatio
nem alicuius non debet quis sua possessione priuari: & quia per
appellationem iurisdictio tantùm ad superiores transfertur,vt di
cam ĩ.§.proximo.An autem iudex,à quo appellatur,cui inhibitũ
est,ne procedat,dẽat supersedere,& quando,dicã ĩ.§.prox.& illa
iunge cum istis.Formam verò inhibitionis vide š.de cita.§.dicto
11 ver.porrò.& seq.¶†In summa not.quòd præsentata appellatio
ne iudici appellationis notarius eam in suo quaterno debet scri-
bere in hac forma:

¶FORMA.P.in præsentia talis iudicis constitutus, asserens se à
sententia talis iudicis appellasse,libellum appellationis eidem ꝓ-
sentauit continentiæ talis.demum ponat totum tenorẽ: & post
ea subiungat sic:qui quidem libellus oblatus fuit ad eum.P.dicto
iudici,& ab eo receptus,anno, mense, die, hora, & loco talibus.
Quòd si superior recepta appellatione velit cognoscere per se ꝓ
cedat,vt š.scriptum est:si autem velit alteri committere audienti
dam,notarius sic scribat:

¶FORMA. Dominus talis causam appellationis interpositam
per talem,à sententia,vel processu talis, cõmisit die tali viua vo-
ce,vel per talem cursorem audiendam,& fine debito terminan-
dam,Vel sic:Talis cursor dixit tali,ex parte talis,&c.Qualiter au-
tem fiat ipsa causæ commissio,dic, vt š. de iudice deleg.§.sequi-
12 tur.ver.cæterùm.¶†Porrò si quis non potest coram suo iudice
appellare,quia non potest habere eius copiam,vt 2.q.6.c.biduũ.
vel quia absens est,fortè in curia Romana, & ideo appellat corã
alio iudice, putà coram auditore palatij, instrumentum poterit
confici in hac forma:

¶FORMA.Vniuersis & singulis hoc publicum instrumẽtum in
specturis,talis iudex,vel auditor salutem in domino.Nouerit vni
uersitas vestra, quòd talis in præsentia nostra constitutus præsen
te notario & testibus ĩ.scriptis appellationem quãdam interpo-
suit in hoc verbo:Coram,&c.ponatur totus tenor:deinde sic sub
iiciatur:In cuius rei testimonium, in memoriam futurorum hoc
præsens publicum instrumentum,manu talis notarij nostri con-
fectum,fecimus sigilli nostri munimine roborari.Et ego talis no
tarius,&c. Acta sunt hæc anno,mense,die tali,hora,locò,indicti-
one talib.præsentib.testib.rogatis adhibitis. Vel ipse notarius in
ipso instrumento loquatur:vel forma instrumẽtum,vt ĩ.in tract.
13 libellorum.in titu.de appel.§.j.ver.illud quoque.¶†Sed quid si
dum causa appellationis,vel etiam negotium principale discuti-
tur,fertur noua lex,nũquid iudex appellationis, vel etiam causæ
h principalis iudicabit secundum illam?Dic[h],quòd si facta est ad al
terius partis petitionem,non valet in hac cã:imò iudicabitur sm
antiquã,vt in auth.Coll.8.in med.litis non fieri sacras ius.§.si ve-
rò dum cã.& in §.eã aũt.Idem etiam est,vbi proprio motu,nullo
petente,facta est,si sit post latam sententiam,siue postquam par-
tes allegationibus renunciauerint, & relatio facta est. non enim
valet tunc etiam si in ea dicatur,quòd ad præterita trahatur, vt in
authent.Coll.e.vt cùm de appel.cog.§.i.Et sic intellige ext.de cõ
stit.cognoscentes.& c.fin.& C.de legi.& constitu.leges.quia lite
i pendente nihil est innouandum,extra.vt lite pendente,ca.fin.[i]ff.
14 nil nouã. appell.pen.per totum.¶†Vt autem hoc membrum[k]
k plenius prosequamur,not.quòd cùm pars,quæ se grauari sentit,
ad superiorem appellat,superior quãdoque super ipsã appellatio
nẽ literas concedet,in quibus decens,clara,& aperta narratio fie-
ri debet & competens, & iuri consona querelæ conclusio sequi
debet,vt ĩ.versiculo,inferuntur.& seq.Super quo,cùm plura sint
negotia,quàm vocabula,vt ff.de præscript.verb.natura.& extr.in
procemio Decre.in principio,ibi,tot noua litigia,&c.certa regu-
la tradi non potest:tamen aliqua super aliquibus,quæ frequentã
tur,etiam si non plenam de omnibus,tradamus doctrinam, extr.
vt lite non contest.quoniam frequenter in princ. ff. de legi.nam
ad ea.stilum Romanæ curiæ,qui iuri communi innititur, prose-
l quentes[l],extr.de fide instrum.pastoralis.ext.de confir.vti vel in-
uti.bonæ.§.fin.quæ,tanquam magistra omnium,ab inferioribus
est sequenda.22.distinct.omnes.in fi.ext.de summa tri.dãnamus,
prope fin.Quid iuris autem sit de aliis formis,diximus š.de rescr.
15 præsent.§.ratione formæ.¶†Sciendum est itaque,quòd quãdo
que appellat à diffinitiua: quãque ab interlocutoria,vel grauami-
ne,vel

ADDITIONES.

a Appel.eos.¶Vide,quod plenè dixi super præ.ver.in iudice.prox.
allegato.
b Vocatis.¶lib.vj.
c Probatio.¶Quam hodie non habemus.
d Falsa.¶Et sic,quod ibi dicitur,quòd ad iudicem appellationis per
tinet cognoscere,ad quos iurisdictio debeat pertinere, exponit,
id est,de veritate causæ appellationis:per quod patet,ad quos spe
ctet iurisdictio.vide,quod ibi scripsi in vlt.gl.
e Delegato.¶Sup.Papæ.
f Contrà.¶Quod videtur verius:ar.de excep.præ.c.2.& in auhen.
de defen.ciui.§.nulla.facit, quod scripsi de off.ordi.pastoralis.su-
per j.glo.
g Si omnes.¶Facit ĩ.§.pe.ante fi.ver.sed.quæro.
h Dic.¶Sed Compost.cuius fuit iste ver.in dec.2.de constit.vt ibi
dixi.Materiam autẽ huius ver.vide de ele.licet canon.lib.6.in gl.
ad futura.cum his,quæ super ea scripsi,& remissiões alias ibi dedi
ADDE,vt per Bar.in l.omnes populi.ff.de iust.& iure.
i C.fi.¶Vide,quod ibi scripsi super j.gl.
k Membrum.¶Non loquitur de prox.ver.qui fuit additio.
l Prosequentes.¶Sic ad literã, quòd hic ver.præcedit,& ꝙ sequi-
tur præter allegationes iurium,habeo in stilo prædicto, parte se-
cunda reuocatoriarum:& sub eodem ordine vsq;ad vers.quòd si
in causa.& eius prima forma in stilo continuatur,vers.nunc dica-
mus.media de diuersis locis partis primæ recipit.

ne,vel processu,Si à diffinitiua à quocunque prolata appellatur,
super appellatione literæ impetrentur, & sic in narratione dicat
¶FORMA.A.clericus nobis conquerēdo monstrauit,quòd cū
inter ipsum & B.super hoc coram C.iudice quæstio verteretur,
idē iudex perperam in causa procedens,iniquam tulit diffinitiuā
sententiam contra eum.à qua ad nostram audientiam appellauit
& cōclusio talis erit:Mandamus,quatenus in appellationis causa
legitimè procedentes,sentiam ipsam confirmare, vel infirmare
a appellatione remota curetis,sicut de iure fuerit faciendum [a]. Ve-
runtamem si episcopus de causa cognouit,tunc nō ponitur Per-
peram. Item hæc conclusio datur, siue semel tantùm ab eadem
parte,siue bis extiterit appellatum:putà,episcopus tulit diffiniti-
uam contra A.clericum,qui appellauit ad Metropolitanū,& Me
tropolitanus in totum eandem sententiam confirmauit: à qua
si denuò appelletur, præcedens conclusio non mutatur. Si verò
appellatur ante sententiam,& etiam post.eadem erit conclusio,
16 sicut s.& idem est,si appellatio nō sequat,vt j.ver.porrò.¶ †Si
verò in diuersis diffinitiuis à diuersis iudicib⁹ prolatis vtraq; pars
appellat,putà vnus iudex condemnat.alter absoluit.vel vnus cō-
firmat alter infirmat,vel aliàs fuerunt diuersi processus,vt ext.de
re iu.c.fi.tunc conclusio talis erit:
¶FORMA.Mandamus,quatenus,si ita est, de vtroque processu
legitimè cognoscentes,illū,quem legitimum inueneritis,appro
betis,reliquo,sicut iustum est,reprobato. Vel sic:de vtroque iu-
dicum processu legitimè cognoscentes,quod iustum est,vel fue
17 rit,appellatione remota curetis, &c. ¶ † Si autem vlterius pro-
cessum fuerit, quia videlicet post appellationem à diffinitiua in-
terposita iudex spreta appellatione excommunicauit appellan-
tem,tunc conclusio talis erit.
¶FORMA.Mādamus,quatenus, si dictam excommunicationis
sententiam post appellationem ad nos legitimè interpositam in
ueneris esse latam,eam denuncians penitus non tenere diffiniti-
uam confirmare,vel infirmare,&c.vt extra.de relig.dom.cùm di-
lectus. Et prædicta determinatio, scilicet legitimè,refert ad hoc
scilicet si appellatio interposita à diffinitiua excommunicationis
b sententiam subsequatur [b]. Si verò post latam diffinitiuam intra
decendium purè & simpliciter excommunicat,postmodum con
demnatus appellat intra idem decendium ab huiusmodi senten-
tia.conclusio talis erit:
¶FORMA.Mandamus,.quatenus excommunicationis senten-
tia,sicut iustum fuerit,iuxta formam ecclesię relaxata,in causa ap
pellationis procedens legitimè diffinitiuā ipsam confirmare,vel
infirmare,&c.vt s.debet. 1.relaxari excōicatio,cùm liget,ex quo
purè latam appellationem præcessit,vt ext.de appel.ad præsenti
c am.ix.q.3.c.j.[c] Vel sic:Mandamus, quatenus eo priùs sufficientē
cautionem præstāre,quòd ipsi diffinitiuæ sententiæ parebit,si e-
am constiterit iustè latam,ext.de of. deleg.cùm contingat.de of.
ord.ad reprimendam. vel eo sufficientem cautionem præstante,
quòd ecclesiæ mandatis parebit,iuxta formam ecclesiæ sententi-
am excommunicationis relaxans, diffinitiuam confirmare,vel
infirmare extrà de offic.deleg.prudentiam.§.sexta.Sed si post la-
tam diffinitiuam excommunicatio sub conditione infligatur, sci
licet nisi diffinitiuę intra certum tempus litigator pareat,& intra
idem tempus,& intra decendium fuerit appellatum,tunc conclu
sio talis erit:
¶FORMA.Mandamus,quatenus,si est ita,prędictam excommu
nicationis sententiam denuncians non tenere diffinitiuam ꝯfir-
mare,vel infirmare,&c.vt s. nam tunc appellatio excommunica
tionem suspendit,vt ext.de appel. præterea.& etiam pronuncia-
18 tum,ff.ad Turp.l.j.fi.§.¶ † Porrò si appellatio præcedit diffiniti-
uam, tunc non dabitur litera, sed de iniusta excommunicatione
secuta conqueretur,nisi exprimat grauamen:& tunc formabitur
litera super appellatione interposita à grauamine.Et conclusio e
rit talis,qualis in appellationibus interpositis ab aliis grauamini-
bus consueuit apponi:vt sic dicatur:
¶FORMA. Mandamus,quatenus,si est ita,reuocato,&c.audias
cām,vel in ipsa causa procedas,&c.quod dic,vt j.versi.nunc dica-
mus.& seq.Nec debet tunc poni in conclusione, quòd diffiniti-
d uam confirmare vel infirmare procuret.nam si à iusto [d] grauami
ne,quod exprimēdum est,fuerit appellatum, totum reuocari de
bet, quod secutum est, & si diffinitiua etiam secuta dicatur:ve-
runtamen si non fuerit ita,vt appellās narrat,in cła illa, Aloquin
non debet subiici,quòd fiat remissio ad iudicem,qui functus est
officio suo,vt s.de remis.§.sequitur.in princ.sed poterit subiici, A
lioquin sententiam ipsam,sicut est iusta, facias per censuram ec-
clesiasticam firmiter obseruari. sicut aliàs dicemus. Tamen cùm
appellatio ante diffinitiuam interponitur,& diffinitiua subseque
tur,dicunt quidam etiam non expresso grauamine literas conce
dendas,si hoc modo narretur:
¶FORMA.A.conqueritur, quòd cùm inter ipsum & P.coram
tali iudice quæstio verteretur,idem iudex perperam in causa pro
cedens,post appellationem ad nos legitimè interpositam iniquā
tulit diffinitiuam sententiam contra eum.& concluditur:Manda
mus,quatenus,si ista,de appellationis causa legitimè cognoscen
19 tes,sententiam ipsam ꝯfirmetis, vel infirmetis,&c.vt suprà.†Sed
certè cùm appellatur ante diffinitiuam, semper est gramen suffi-
ciens exprimendum:alioquin appellatio non tenet,extrà de ap-
pel.c.vt debitus.& c.cùm causam.quare hęc forma multùm non
e est approbanda [e]. Vel potest dici sic:Mandamus,quatenus senten
tiam post huiusmodi appellationem latam in eum denuncietis
20 penitus non tenere,vt ext.de appel.dilecti filij,prior. ¶ † Quòd
si in causa matrimoniali appellaturà sententia,siue petatur sentē
tia confirmari,siue appelletur ab ea,conclusio erit talis:
¶FORMA. Mandamus,quatenus,si ita est,de sententia ipsa legi
timè cognoscentes,quòd canonicum fuerit, appellatione post-
posita, statuatis.Et si excommunicatio subsequatur,adiectiones,
de quibus s diximus,in conclusione procedant: vel tunc sic nar-
retur, & concludatur:
¶FORMA. A. sua nobis petitione monstrauit,quòd cùm inter
ipsam & B. laicum diœcesis talis coram episcopo tali auctorita-
te ordinaria matrimonialis quæstio verteretur,idem episcopus i
niquam sententiam tulit contra eam,à qua ipsa ad nostram audi-
entiam appellauit: sed dictus episcopus, eius appellatione con-
tempta,promulgauit excommunicationis sententiam in eandē.
Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sententiā
post appellationem ad nos legitimè interiectam inueneris esse
latam,denuncies penitus esse nullam ac de diffinitiua cognoscēs
legitimè,quod canonicum fuerit, &c. Et nota,quòd modus iste
seruatur in causa matrimoniali : si verò in alia causa talis proces-
sus habeatur,omnia debent narrari vsque,denuncians nullam es
21 se,iunge,diffinitiuā confirmes,vel infirmes, &c. ¶ † Item si ap-
pellatum est à sententia diuortij lata per iudices delegatos, & iu-
dices appellationis in contumaciam partis latam sententiam cō-
firmauerint, demum pars absens ad iudicum præsentiam veniēs,
& absentiam suam excusans intra decendium appellauit, sic con
cludas: Mandamus, quatenus,de causa prioris appellationis or-
dine iudiciario cognoscentes,confirmetis,vel infirmetis,sicut iu
stum fuerit,sententiam à primis iudicibus promulgatam, ext.de
in integ.rest.ex literis.Sed & si diuersæ diffinitiuæ in causa matri-
moniali latæ fuerint,tunc sic concludetur:
¶FORMA. Mandamus, quatenus de vtroque processu legiti-
22 mè cognoscentes,quod canonicum fuerit,&c. † Quòd si ap-
pellans à sententia delegati non prosequatur appellationem in-
tra tempus,tunc sic dicetur:
¶FORMA. Decanus & capitulum ecclesiæ Beluacensis sua no-
bis petitione monstrauerunt,quòd cùm inter ipsos ex parte vna,
& B.ex altera super hoc coram tali auctoritate apostolica quęstio
verteretur,idem iudex, cognitis causæ meritis, tulit diffinitiuam
sententiam pro eisdem:à qua licet pars altera ad nostram audien
tiam appellasset, appellationem talem interpositam non est in-
tra tempus legitimum prosecuta.Mandamus,quatenus,si ita est,
appellatione huiusmodi non obstante, sententiam ipsam, sicut
est iusta,&c.vsque,obseruari.Potiùs verò dicitur,à qua pars alte-
ra frustratoriè ad sedem apostolicā appellauit. & licet ipsi appel-
lationi dicti iudices detulerint reuerenter, eā tamen nō est intra
tempus legitimum prosecuta.Mādamus,quatenus,si ita est,in cā
ipsa,&c.alioquin partes,&c.impetrātem,&c.extr.de app.cùm sit
Romana.& c.pastoralis.& 2.quæst.vj.ei qui.& vide s.§.nunc bre
uiter.& j.versi.quòd si appellās. Vtrùm autem delatio locum ha
beat,quādo à diffinitiua appellatur,vide s.§.qualiter autem. ver.
porrò.Si verò appellatum sit ab ordinario,concluditur sic:
¶FORMA.Mandamus,quatenus reuocatis,&c.alioquin partes
23 &c.†Quòd si vnus iudex,putà ordinarius, profert diffinitiuam,
&alius

ADDITIONES.

a Faciendum.¶Si duos libellos dederat actor,& iudex vno cōtex-
tu,tn̄ diuisim,condemnauit super vtroque,an hæc forma suffici-
at contra vtranque cùm singulariter de sententia dictum sit,vide
in reg.pluralis.de reg.iur.lib.vj.

b Subsequatur.¶Quādo dubitatur,quæ præcesserit,excommuni-
catio,vel appellatio,vide in regula,cùm sunt.de reg.iur.lib.vj.

c C.j.¶Concord.quod not.de sent.excom.venerabilib.§.porrò.I
gl.post diffinitiuam.lib.vj.& vide,quod super ea dixi.

d A iusto.¶Sic est est in stilo:& intellectus est,id est, à grauamine,
quod iustificet appellationem.

e Approbāda.¶Dicitur in stilo,licet ab aliquibus tolleretur.quod
statim sequitur,addit auctor.

& alius datus in causa appellationis eam infirmat, sic dicetur:

¶FORMA. A. sua nobis petitione monstrauit, quòd cùm inter ipsum & B. super hoc coram tali auctoritate apostolica quæstio verteretur, idem iudex, cognitis causæ meritis, pro eo diffinitiuã sententiam promulgauit, à qua pars altera ad nos vocem appellationis emittens, cognitionem ipsius causæ à nobis obtinuit delegari: qui delegatus sententiam ipsam perperam infirmauit: propter quod ipse duxit ad nostram audientiam appellandum. Mandamus igitur, quatenus de vtroque processu legitimè cognoscentes, illo, quem illegitimum inueneris, infirmato, reliquum, sublato appellationis obstaculo, firmare procurares. Iudex enim appellationis nonnunquam in peius sententiã reformat, ff. de appe. l. j. nec tunc ponitur clausula illa, testes autem, &c. Sed si in causa appellationis processus similis habeatur, concluditur sic:

¶FORMA. Mandamus, quatenus de vtroque processu legitimè cognoscens, quod canonicum, &c. vt s. ver. quòd si.

¶Quòd si diffinitiua lata fuerit contra ñ citatũ, & etiam excommunicatio, sic dicetur:

¶FORMA. A. sua nobis petitione monstrauit, quòd cùm B. contra eum super hoc ad talem nostras literas impetrasset, idem iudex contra ipsum absentem, non per contumaciam, nec citatum iniquam tulit diffinitiuam: ac si diffinitiuæ non pareret, in eundẽ excommunicationis sententiam promulgauit: quod cùm ad ipsius peruenit notitiam, statim duxit ad sedem apostolicam appellãdum. Mandamus, quatenus in appellationis causa procedens legitimè diffinitiuam ipsam ↄfirmetis, vel infirmetis, &c. Vel sic: Mandamus, quatenus, si ita est, eidem iuxta formam ecclesiæ beneficiũ absolutionis impendas, & in appellationis cã procedens, &c. vt s. prox. ¶Item si iudex in causa conuentionis & reconuentionis vicissim tractatis, fecit sententiam partim pro aliquo, & partim contra eum: & ille in eo, quòd lata est contra eum, appellat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus reuocato, &c. vsque ad, attentatum. iunge, in causa, &c. alioquin partes, &c. appellantem, &c. Si verò post appellationem interpositam à diffinitiua, is à quo appellatum est, sententiam exequatur, sic dicetur:

¶FORMA. Cùm igitur, postquã B. lator præsentium ad sedem apostolicam à sententia iudicis talis appellauerit, sententiam ipsam duxerit executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis aduersarium inducendo volumus & mandamus, vt possessionem ipsam restituatis eidem alioqnin noueritis nos tali mãdasse, vt vos ad id ecclesiastica censura compellat, vt extrà de iureiur. venientes. in fin. & vide infrà §. proxi. Conclusiones autem super reuocatoriis, quando appellatur à diffinitiuis secundum diuersitatem negotiorum diuersi modè variantur: vnde has exempli gratia sufficiat posuisse.

24 ¶† Nunc dicamus, quando ante sententiam diffinitiuam ab interlocutoria, vel grauamine illato, seu processu appellatur: quo casu aut est appellatum à delegato sedis apostolicæ, seu à subdelegato eius, aut ab ordinario, seu ab eo qui ex sua iurisdictione, vel non ex apostolica delegatione cognoscit. Item aut est appellationi delatum, aut non. Si quidem dicitur delatum appellationi, siue ab ordinario, siue à quoque appellatum fuerit, non est necesse grauamen exprimi, sed sufficit sic simpliciter in narratione poni:

¶FORMA. Cui appellationi iudex idem detulit reuerenter. & conclusio talis erit. Mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis audias causam, &c. alioquin partes ad ipsius iudicis, &c. extrà de appel. ex insinuatione. in fin. & hæc conclusio locum habet, cum ordinario iure procedetur. Sed si iure delegato, talis erit Mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa procedatis iuxta priorum continentiam literarum. Si autem non sit appellationi delatum, exigitur, quòd sufficiens grauamẽ, & vnum solummodo, &

a non plura exprimantur[a]. ¶† Et quoniam consueuit super excep

25 tionibus non admissis grauamen inferri, distingue: quia aut impetrans super appellatione, conquæritur de pẽptoria, aut de dila-

b toria non admissa: super quo primò aliqua disputemus[b]. Si ergo dicatur peremptoriam coram iudice, àquo appellatum est, fuisse propositam, talis videlicet, quòd ea probata liqueret per consequens de toto negotio principali, si est de re transacta, vel iudicata, vel amicabili compositione sopita, cùm ipsa litera obiecta nõ fuerit necesse litiscontestationem fieri, non est necesse, quòd impetrans de lite contestata faciat aliquam mentionem: imò sufficit sic narrari:

¶FORMA. Cùm inter A. & B. coram C. iudice quæstio verteretur, A. excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm lis fuerit per amicabilem compositionem sopita, eius aduersarius non erat super eodem amplius audiendus. Et quia idem iudex exceptionem huiusmodi non admisit, nostram audiẽtiam appellauit: vide s. de rescr. præsent. §. ratione formę. versiculo, porrò licet. Idem etiam est, cùm impetratum fuerat rescriptum super beneficio, vel præbenda, & contra ipsum obiecta est exceptio statuti de certo canonicorum numero iuramento firmato, seu de indulgentia cocessã. quòd non teneatur ad receptionem, de quibus non est facta mẽtio in rescripto: vel si impetrans beneficium dicatur indignus, ex presso eius crimine, vel defectu: quæ omnes exceptiones sunt ꝑemptoriæ, cùm per eas quicquid in rescripto petitur, perimatur: dic. vt s. de exce. §. dicto. in princi. & versicu. quæro. de exce. & relation. & in præ. versiculo, porro. Si verò alia quæcunque exceptio peremptoria proposita fuerit, in eo casu etiam potest impetrans simpliciter conqueri, quòd post ipsius obiectum exceptionis iudex procedebat in causa, cùm ea obiecta etiam necessarium sit ad litis contestationem & causæ ipsius examinationem procedi. Et propter hoc est de litis ↄtestatione mentio facienda, vt si eam proposuit post litem contestatam, dicatur sic:

¶FORMA. Lite contestata excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm, &c. Et si ante litis contestationem obiecit eandem, nihilominus oportet, vt de litis contestatione mentio fiat, ne videatur in vim dilatoriæ & ad impediendum processum, vel litiscontestationem proponi. Vnde cùm dicit, talis excipiendo proposuit coram eo: adiiciat, prout erat litis contestationem probare paratus, extrà de appel. c. interposita. & quia iudex, &c. vt s. vsque, appellauit. Et in his omnibus casibus secundum vsum curiæ Romanæ mandatur, quòd post talem appellationem attentatum est, solũmodo reuocari. & conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocetis in statum debitum, quicquid post appellationẽ huius inueneritis temerè attentatum: alioquin partes ad priorum, &c. vt infrà versiculo, porro. si quæ determinatio huiusmodi apponitur, semper cùm

26 ab interlocutoriis, vel grauaminibus appellatur. ¶† Si autem peremptoria exceptio proponitur in vim dilatoriæ, & quia non admittitur, appellatur, super tali appellatione non dantur literæ, nisi fortè de sententia, vel transactione, vel compositione excipiatur. super quo vide s. de exce. §. nunc videndum. versicul. hoc quoque not. In casu verò, vbi aduersarius appellantis coram iudice, à quo appellatum est, super re ad se pertinente, vel in re sibi competente agebat, nec dependebat ex rescripto ius ipsum, licet ad prosecutionẽ illius literas impetrasset: & generaliter, vbi post obiectum peremptoriæ esset litis cõtestatio facienda, vel etiam post litem contestatam, non videtur satisfactum iuri, vel partibus consultum, si solùm mandatur reuocari, quod post appellationem attentatum fuerit contra eum. nam potest esse, quòd post appellationem etiam non admissam, non fuerit vltrà processum, nec aliquid temere attẽtatum: vnde nec partibus, nec iuri satisfactum est, si solummodo concluditur, reuoces, &c. Imò quicquid primus iudex, à quo appellatum est, debuisset facere, si exceptionem propositam admisisset, hoc debet facere iudex, qui de appellatione cognoscit. Vnde si coram primo proposita exceptione peremptoriæ, ante litis contestationem, vel post litem contestatam obiecta ad causæ examinationem & sententiæ prolationem debuisset procedi: cùm de qua re cognoscit, siue cognouit iudex, de ea sit pronunciare cogendus, vt ff. de iudiciis. l. de qua re. de causa pos. & propri. cùm super. ff. de arbi. l. item si vnus. §. principaliter. Eodem modo iudex appellationis procedere debet ad omnia suprà dicta, extrà de appell. vt debitus. in fi. 2. quæst. vj. in fin. quæsti. Videtur ergo secundum hoc in conclusione sic addendum:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vt suprà proxim. vsque ad, attentatum. iunge, in causa ipsa, præuia ratione procedens, quod iustum fuerit, appellatione remota, decernas, faciens, quod, &c. extrà de exceptio. dilectæ. seruata tamen distinctione, de qua tangitur infrà versiculo, proximo, vtrùm videlicet à delegato Papæ sit appellatum: & tunc dicatur, in causa ipsa procedas, vt in priorum continentia literarum. An verò ab eo, qui non ex apostolica delegatione cognoscit: & tunc si ante litis contestationem fuit appellatum, concluditur. reuocato, &c. si verò post litem contestatam, concluditur, vt suprà dixi, in causa ipsa præuia ratione procedens, quod iustum fuerit, &c. quamuis secus sit, vbi super beneficio obtinendo literæ fuerint impetratæ: quo casu sufficit, si concludatur solùm, reuoces, &c. vt superiùs expressum est, cùm hoc totam ius imperrãtis pen

ADDITIONES.

a Exprimantur. ¶vide infrà penul. col. in prin. versiculo, item cùm duo.

b Disputemus. ¶Dicitur in stilo, in quo doctrina breuior.

tis pendeat ex rescripto. Vnde sufficit appellanti, si solum reuocetur, quod occasione literarum, & ex ipsis literis fuerit attentatum: nec oportet, quod tunc dicat, quod erat litis contestationem legitimè probare paratus: quia ex scripto pendet totum ius eius. ¶† Porrò si
27 appellatur propter dilatoriam non admissam, quæ debuit admitti, vel propter aliud grauamen iniustè illatum, vel propter iniquum processum, & appellatur ab eo, qui ex sua iurisdictione, vel non ex apostolica delegatione cognoscebat, expresso in narratione grauamine tali, quo expresso, vel probato appellatio legitima censeretur, extrà eo. vt debitus. & ea. cùm causam. conclusio talis erit:
¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato in statum debitum, quicquid post huiusmodi appellationem inueneris temerè attentatum, audias causam, & eam appellatione remota debito fine decidas: faciens, quod decreueris, per censuram ecclesiasticā firmiter obseruari. alioquin causam ad illius iudicis, à quo appellatum est, remittas examen, appellantem in expensis legitimis condemnando. testes autem, &c. extrà de constitu. cùm M. in
28 fin. de rescri. ex parte. ¶† Si verò appellatur à delegato sedis apostolicæ, vel à subdelegato ipsius, vel à delegatis legatorum missorum de latere, si semel super eodem negotio literæ impetratæ fuerunt ad iudices, à quibus postmodum extitit appellatum, talis erit conclusio:
FORMA. Mādamus, quatenus, si ita est, reuocato, &c. vt s. prox. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa ratione præuia procedas iuxta priorum continentiam literarum, extrà de libell. oblat. c. 2. & de exce. c. dilectæ: de resc. ex parte decani. in fin. & tribus c. seq. de offi. deleg. insinuante. in fin. & c. significantibus. in fin. de procur. dilectus. de appel. significauit. de oper. no. nun. c. pe. alioquin partes ad priores iudices remittas, appellātem, &c. testes autem, &c.
Et si post talem appellationem ad excommunicationem processum fuerit, sic dicetur:
¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicatiōis sententiam, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa appellatione remota præuia ratione procedatis iuxta priorum continentiā literarum: alioquin partes, &c. appellante, &c. testes. &c. vt j. ver.
29 cæterùm. ¶† Quòd si à subdelegatus delegatorum apostolicæ sedis appelletur, tunc fit mentio in conclusione de literis, iuxta quarum tenorem procedendum est, quæ fuerūt de delegatos directæ, hoc obseruato, vt si delegatus commisisset totaliter vices suas, & subdelegatus grauasset, & ab eo ad sedem apostolicam appelletur, sic concludatur:
¶FORMA. Mandamus quatenus, si est ita, reuocato, &c. procedas in causa iuxta directarum ad delegatum continentiam literarum alioquin causam ad ipsis subdelegati remittas examen, ext. de iu. quia V. Siantem totaliter non commisit, & subdelegatus grauauit, appellari debet ad delegatum, qui pro parte causam subdelegauit eandem: & si iterum delegatus appellantem grauauerit, & ideo appellatur ad sedem apostolicam, tunc proximè præcedens conclusio, vsque ad alioquin. non mutatur super quo vide §. nūc tractemus. ver. cæterùm. ¶ Si autem appellationis causa, siue exceptio non sit sufficiens, sic concludetur:
¶FORMA. Nos igitur appellationem huiusmodi friuolam reputantes, mandamus, quatenus, ea nequaquam obstante, in negotio ipso præuia ratione procedas iuxta priorum continētiam literarum, extrà de dilat. literæ. & de exce. significauerunt. in fine.
Item si post inhibitionem iudicis, & post appellationem aliquid fit, sic concludetur:
FORMA. Mandamus, quatenus, si de inhibitione huiusmodi, & de præmissis causis appellationum, vel earum altera constiterit, reuocato in irritum, &c. vsque, attentatum. iunge, in iamdicto negotio iuxta priorum continentiam literarum, vt extrà de appel. significante. in fin. Cęterùm si remissio fieri debeat, remittendum est negotium ad delegatum, à quo fuit vltimò appellatum. quod
a prosequere, vt s. de remis. §. sequitur. & illa iunge hîc[a]. ¶† Quòd
30 si appellans non prosequitur appellationem intra tempus legitimum appellatus sic narrabit:
¶FORMA. Et licet dicti iudices eius appellationi duxerint humiliter deferendum, ipse tamen eam intra tempus legitimum prosequi non curauit. Mandamus, quatenus, si ita est, &c. vt s. Sed vbi ponitur ibi appellantem. dicas hîc, impetrantem. & vide s. ver
31 siculo, quòd si appellans. ¶† Verùm licet dixerimus, qualiter fit prout in pluribus concludendum, quando ante sententiam propter illatum grauamen appellatur: sunt tamen quidam speciales casus, qui speciales conclusiones etiam requirunt. Quandoque enim proponitur exceptio fori quandoque excipitur contra literas, quandoque contra personam litigatoris, vel iudicis excommunicationis exceptio opponitur: & hęc proponuntur, vt conuentus se à iurisdictione iudicis subtrahat, vel litigatorem repellat.

Si igitur exceptio fori proposita fuerit, putà cōuentus coram delegato allegauit rem feudalem esse, & propter hoc vult, & debet coram domino feudi respondere, vt extra de foro compet. verùm. & c. transmissa. de iu. cæterùm. vel rem esse fori secularis: & ipse coram ecclesiastico iudice conuenitur, vt extrà de iu. nouit. & de foro compet. si clericus. vel subditus suffraganei trahitur per simplicem querelam coram Metropolitano, cùm non sit ab episcopo appellatum, vel alio modo ab eo recessum, vt extrà de fo.
b compet. Romana[b]. extra de offici. or. pastoralis. in princ. ix. quæstione. 2. Lugdun. & eiusmodi: & tunc conclusio erit talis:
¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, negotium ad feudi dominum, vel ad illius iudicis remittas examen, cuius forum fuit allegatum. alioquin ad illos, à quibus extitit appellatum. Et si sit causa feudalis. iunge, iuncto ei, quòd dicto tali exhiberi faciat iustitiæ complementū:
32 alioquin, &c. hæc probantur in præ. concodan. ¶† Si autem obiectum fuerit coram iudice, à quo appellatum est, quòd negotium erat cœptum coram ordinario, vel delegato, de quo in illis literis mentio non fiebat, tunc causam eodem modo ad eum remitte, coram quo negotium erat cœptum: alioquin, vt dictum est, ad eum, à quo fuerat appellatum, extr. eodem, vt debitus. & c. ad hæc sicut. sed: in modo proponendi exceptionem est diligenter considerandum, vt si trahatur coram delegato per literas apostolicas, & excipit de quæstione accepta coram eo, qui ex sua iurisdictione, vel nō, ex delegatione apostolica cognoscebat, exceptio sic formetur:
FORMA. Quòd cùm corā iudice suo scilicet tali, lis fuerit inchoata, cùm non esset ab eo per appellationem. vel alio modo legitimo recessum per literas apostolicas non facientes de hoc aliquā mentionem, conueniri non poterat, nec debebat: & quia, &c.
33 ¶† Si verò super quæstione aliqua obtentæ sunt literæ, & corā delegato processum, & tunc super eodem ad ordinarium trahitur, sic excipiet:
¶FORMA. Quòd cùm super ipso negotio ad talem literæ fuerint impetratæ, & coram ipso processum, lite coram eo pendente. super eodem coram isto ordinario respondere minimè tenebatur: nec est tunc necessarium, quòd adiiciat, nec fuerit tunc ab eo per appellationem, vel alio modo legitimè recessum. & concludetur, vt s. scriptum est. & vide s. de rescr. præsen. §. ratione formę. ver. porrò licet. ¶Si autem appellatum est quia iudex non faciebat copiam de sua iurisdictione, & post appellationem suspendit, vel excommunicauit, sic concluditur:
¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, prænominati talis processum, & quicquid ex eo secutum est, vel ipsum, sicut iustum fuerit, reuocantes, in negotio ipso appellatione remota ratione præuia procedatis iuxta priorum, &c. alioquin ad priores iudi-
34 ces remittatis eosdem. ¶† Si verò excipitur contra literas, quia conuentus dicit delegatum nullam in eo habere per eas iurisdictionem, vel dicit se alterius esse diœcesis ab his, què in literis continentur, vt ext. de rescr. significante. & c. dilectus filius. j. vel quia impetratæ sunt contra A. cum clausula, quidam alij super debitis & rebus aliis, & B. maior & dignior illo A. in literis expressis in iudicium per eos trahitur, vel super re maiori, quàm sit quæstio, quæ in literis est expressa, & excipitur ad se, vel ad rem, pro qua conuenitur, literas non extendi, vt eodem titu. c. sedes: vel si coram conseruatore trahatur in causa, quæ iudicialem requirit indaginem,
c vt eodem tit. sedes. ext. de offi. dele. c. statuimus[c]. & in his casibus & similibus conclusio erit talis:
¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuoces, &c. vsque, attentatum. iunge, causæ supersedeas eidem. alioquin partes, &c. non enim debent concludi, reuocato, &c. in causa procedas iuxta priorum continentiam literarum: cùm & si ita probatum fuerit, vt asseritur, secundum tenorem literarum, contra quas prædictis modis exceptum est, procedi non possit, cùm illarum continentia ad istam personam, vel rem, in causam nullatenus extendatur, vt in præ. ¶Si autem obiiciatur contra literas, quòd sunt veritate tacita, vel falsitate suggesta impetratæ, siue sup re iudicata, siue super transactione, siue quia præuentus est ab aduersario impetratore, & huiusmodi, & propter hoc appelletur, hoc prosequere, vt s. de resc. præsent. §. ratione formæ. ver. porro licet. & seq.
35 ¶† Cæterùm si in personam actoris excommunicationis exceptio opponitur, quia fortè dicitur tēpore impetrati rescripti fuisse excommunicatum, tunc quia hæc exceptio, licet sit in personam

ADDITIONES.

a Iunge hîc. ¶Meritò: quia sic sunt in stilo positæ.
b Romana. ¶lib vj.
c Satuimus. ¶lib. vj.

nam actoris, literas tamen afficit, ita quòd si hoc verum sit, nullæ sunt ipso iure, vt extrà de rescr. dilectus. j. extrà de procur. c. fi. sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus reuoces, &c. vsque, attentatū. iunge, auditis hincinde propositis, quod iustum, &c. ¶Si verò obiiciatur simpliciter excommunicatio in personam actoris, & absque determinatione temporis dicatur ex alia causa excommunicatus, & quia non admittitur, appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, audias, quæ partes duxerint proponenda: & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, &c. & facies, &c. alioquin, &c. extrà de exce. dilecti. Plerique tamen dicunt fore aliter concludendum, quando excommunicatio in personam actoris obiicitur. Dicunt enim, quòd aut obiicitur litigatori, quòd excommunicatus erat tempore impetrati rescripti: & tunc licet rescriptum non teneat, ex quadam tamen æquitate, vel legalitate Romanæ curiæ, quæ non solùm debet impetranti, verum etiam aduersario super negotio prouidere, est potius, quòd prouideat negotiis, quàm personis, vt extrà de offic. deleg. c. fi. sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, audias, quæ partes duxerint proponenda, auditis hincinde propositis, &c. ext. d ap. ex parte M. Nam & si probetur excommunicatus fuisse tempore impetrati rescripti, absolutione petita modo debito, & obtenta, super iure suo poterit liti-
a gare, prout no. ext. de excep. pia. in gl. sed mirum[a]. Si verò dicatur simpliciter excommunicatus fuisse, ita quòd exceptio ipsa tãgat personam, non rescriptum, cùm non adiiciatur, quòd excommunicatus fuerit tempore impetrati rescripti, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa iuxta priorum continentiam literarum præuia ratione procedas: extrà de excep. c. dilectæ. & ideo adiiciunt, præuia ratione, cùm non debeat incontinenti procedi quamuis literæ valeant, quarum impetrationis tempore excommunicatus non fuit capax, nisi primò fuerit absolutus. Si autem excommunicatio procuratori agenti opponitur, conclusio erit talis, qualis est in aliis grauaminib. poni consueta. Licet enim ille postmodum absoluatur, non tamen agere postea poterit, vt extrà de prob. c. post cessionem. ¶Si autem quis non fuit admissus ad probandum, quòd actor esset excommunicatus, & ideo appellauerit, iudex verò nihilominus eum excommunicet, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sentētiam post appellationem huiusmodi inueneris in talem temerè esse latam, denuncians eam penitus non tenere, ac reuocās in statum debitum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneris temerè attentatum, audias, quæ partes coram te duxerit proponenda: & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota decernas, faciens, quod decreueris, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari: alioquin partes ad dicti talis remittas examen, appellantem in expensis legitimis condēnando: testes autem, &c. extrà de excep. dilectæ. Et nota, quòd si quis appellat, pro eo quòd volens probare aduersarium suum excommunicatum literas impetrasse, non fuit auditus, debet in literis dici, Reuoces, sine clausula illa, processur', iuxta priorum continentiam literarum. ¶Item si appellat, quia iudex non vult audire reum volentem reconuenire actorem, sic dicetur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus reuocato, &c. vsque, attentatū. iunge, in causa ipsa. alioquin partes, &c. appellãtem, &c. Quòd si in personam iudicis excipitur, quia fortè dicatur excommunicatus, quidam sic indistinctè concludunt:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa, &c. Potest tamen distingui, vtrùm obiiciatur, quòd tempore impetrati rescripti fuerit excommunicatus ex tunc: quia hæc exceptio literas afficit, & tunc sic concludendum est:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuoces, &c. vsque, attentatum. Aut verò obiicitur simpliciter, quòd est excommunicatus, vel quòd post tempus impetrati rescripti indicauerit, tunc sic concluditur:

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. in causa
36 ipsa procedas, &c. alioquin, &c. †Sententia enim excommunicati publicè non tenet, vt extrà de re iud. ad probandum. quia in eū non cadit iurisdictio, vt no. in præ. gl. sed mirum. Si autem solùm subdelegato delegati excommunicationis exceptio opponitur, & appellatum fuerit, conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa procedas iuxta directarum ad delegatum continentiam literarum: alioquin, &c. cùm literæ illæ va-
37 leant ad delegatum directæ. ¶† Et quoniam de excommunicatione mentionem fecimus, nota super hoc amplius, quòd si quis se liti offert, vt processus contra se habitus reuocetur: putà quia dicit contra se, tanquam contra contumacem ad missionem in possessionem, vel ad excommunicationem fuisse processum, & offerens intra annum de stando iuri coram iudice idoneam cautionem, ac parti alteri satisfactionem congruam expēsarum pro contumacia, si qua fuit, petit humiliter excommunicationis sententiam iuxta formam ecclesiæ relaxari, vel in rei petitæ possessionem reponi, & iudex id facere denegat, propter quod appellatur, conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c vsque, attentatum. iunge, eo faciente, quod offert. Vel meliùs, eo huiusmodi cautionem & satisfactionem præstante, sententiam ipsam iuxta formam ecclesiæ relaxantes, in causa ipsa, &c. vel, eo huiusmodi cautionem & satisfactionem præstante in pos. reducto in cā ipsa, &c. vel in negotio ipso rōe præuia procedatis iuxta directarum ad eosdem continentiam literarum: alioquin idem negotium remittatis ad ipsos ap. &c. testes autem, &c. vel audiatis causam &c. alioquin, &c. hæc probantur extrà de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. 2. & 3. extrà de of. ord. pastoralis. ad finem, extr. vt lite non contest. quoniam. §. in aliis. Sed si econuerso conquerit aliquis, quòd excommunicatio in aduersarium eius iustè lata, sit in eius præiudicum contra iustitiam relaxata, nulla cautione, vel satisfactione recepta, tunc conclusio talis erit:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictos tales in pristinā excommunicationis sententiam reducentes ac reuocantes, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa iuxta continentiam literarum ad dictum talem directarum appellantem procedas: alioquin partes ad ipsius, &c. appellantem, &c. Potest etiam dici, ꝙ cùm non debeat postulanti absolutio denegari, dummodo eam postulet, prout debet, vt xj. quæstione. 3. de illis. quòd non sit reducendus in excommunicationem, qui offert ea, quæ petens absolutionem consueuit offerre: & ideo secundum hoc erit talis conclusio facienda:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictos tales, nisi ab eis competens pro manifestis præstetur satisfactio, & idonea cautio pro dubiis de parendo in pristinam excommunicationis sententiam, &c. vt s. Et hæc additio fit, cùm pro damnis, vel iniuriis ir rogatis dicitur suum aduersarium excommunicatum fuisse. Si verò pro contumacia, tunc dicatur in conclusione sic:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si ita est, dictum talem, nisi ab eo idonea cautio de stando iuri præstetur. & congrua satisfactio pro expensis, in pristinam excommunicationis sententiam, &c. alioquin, &c. appellatum, &c. vt s. Si verò excommunicatio in aliquem lata fuerit diffinitiuæ parere nolentem, quamuis conqueratur contra iustitiam in suum præiudicium relaxatam, sic concludatur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictum talem, nisi ab eo sufficiens præstetur cautio de parendo diffinitiuæ, si eam iustè constiterit esse latam: vel, nisi ab eo sufficiens præstetur cautio, ꝙ ecclesiæ mandatis parebit, in pristinam excommunicationem reducens, in causa ipsa, &c. vt s. & vide ver. si verò post latam. & s. de
38 cont. ver. sed pone. & ver. sed nunquid. ¶†Quòd si clericus petit sibi subueniri super eo, quia cùm conuentus fuisset à quibusdam super quadam summa pecuniæ, & quia soluere non poterat obtulit cessionem omnium bonorum, tamen iudex ipsum excōmunicauit, sic concludatur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si vobis constiterit, quòd præfatus clericus pecuniam in totum, vel in partem non possit ob paupertatem soluere, s. dictam, recepta priùs ab eo sufficienti & idonea cautione, quòd quàm citò ad pinguiorem fortunam peruenerit, pecuniam ipsam soluet creditoribus memoratis, sententiam ipsam iuxta formam ecclesiæ relaxetis, ext. de solut. Odoardus. de restit. spolia. olim. 2. Sed si citatus super aliquo crimine coram ordinario excipit, quòd non ad eum, sed ad præpositum & capitulum hoc spectet cognoscere, & quia non auditur, appellat, ordinarius tamen nihilominus eum excommunicat, sic concludetur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sententiam inueneris post appellationem huiusmodi esse latam, denuncies eam penitus non tenere, ac reuocans in statum, &c. vsque, attentatum. iunge, alioquin sententiam ipsam, sicut rationabiliter est prolata, facias auctoritate nostra vsque ad satisfactionē condignam, appellatione remota, inuiolabiliter obseruari. Si autem

ADDITIO.

a Sed mirum. ¶Hoc est falsum, vt de rescr. c. j. lib. 6. & dic, vt ibi no. in gl. nunquid.

rem appellatur, quia iudex sine libello vult de causa cognoscere, quæ libellum requirit, & apostolos negat concedere, & appellantem excommunicat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictam excommunicationis sniam inueneris post appellationem ad nos legitimè interpositam esse latam, denuncies, &c. vt §. proxi. Quando quis iniustè se excommunicatum, & propter hoc damna grauia pertulisse asserens, eo absoluto de excommunicatione conqueritur: ille verò excipit, conquerentem excommunicatum fore, sed cùm huiusmodi exceptio non admittatur, appellatio sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, audias. iunge, quæ partes hincinde duxerint proponenda. & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, &c. facientes, &c. appellantem, &c. ¶Si verò delegatus sine causa excommunicat aliquem non confessum in iudicio, non conuictum, non se contumaciter absentantem, propter quod appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si ita est, dictam sententiam nullam penitus nunciantes, reuocantes in statum debitum, quicquid post appellationem eandem vobis constiterit temerè attentatum in causa, &c. alioquin partes, &c. 2. qu. j. nos in quenquam,

39 ext. de const. ecclesia de maio. & ob. inter quatuor. ¶†Si autem appelletur, quia iudex admittit aliquem ad causam sine mãdato, iudex verò non vult apostolos concedere, imò appellantem excommunicat, & suspendit, sic conclude:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si dictas excommunicationis & suspensionis sententias post huiusmodi appellationem inueneris esse latas, denuncies eas penitus non tenere, ac reuocans in statum debitum, quicquid post appellationem eandem tibi constiterit temerè attentatum: in eadem causa iuxta priorum continentiam literarũ, appellatione remota, præuia ratione procedas. alioquin partes ad prioris iudicis remittas examen, appellantem,

40 &c. extrà de procurator. c. j. ¶†Inseruntur etiam & alia grauamina, propter quæ appellari consueuit. Vnde nota, quòd si aliquis vult super appellatione literas impetrare, considerandæ sunt personæ litigantium, & res, vel causæ, super quibus agebatur, & exceptionis, quæ proponebatur, qualitas, & quale sit, quod dicitur illatum grauamen: vt, his consideratis, sciri possit, vtrùm iustè, vel in

41 iustè appellans, vel impetrans conqueratur. ¶†Item in literis, q̃ super appellationibus impetrantur, in narrationibus verba consueta nullatenus omittantur: putà si allegatum est à conuento tẽpus feriatum, adiici consueuit, cùm esset circa rusticam rem occupatus, vt C. de fer. l. omnes iudices. §. ruri. Item ad considerationẽ causæ additur, cùm nõ vrgeret necessitas, nec pietas suaderet, vt ext. de fer. c. fi. Aduertenda est etiam q. nam hæc exceptio feriarũ non potest in omni quæstione proponi, vt patet §. de fer. §. quid in eis. Itẽ si in quæstione criminali, vel alia, quæ exigit principalis

a personæ præsentiam, vt extrà de iud. iuris [a]. conqueratur aliquis, quòd eius procurator minimè sit admissus, literæ denegantur.

42 ¶†Et generaliter, cùm quis de procuratore nõ admisso conquæritur, debet sic in narratione proponi:

FORMA. Talis iudex ei⁹ procuratorem legitimum non admisit, mandatum sufficiens exhibentem, cùm causa rationabilis non subesset, propter quam deberet personaliter in iudicio comparere quod ideo ponitur, quia in illis quæstionibus, in quibus consueuit recipi procurator, potest aliqua causa mouere iudicem, vt, procuratore non admisso, præsentiam exigat principalis. Et sic in his, & similibus sunt ea, quæ dictat iuris ratio, & vsus Romanæ curiæ exigit aduertenda. Est. n. satis difficile conclusiones in reuocato-

43 riis formare, ar. extrà de testib. constitutis. ¶†Caueant autem officiales curiæ, quia frequenter appellantes fingunt sibi exceptiones, vt iurisdictiones iudicum, & domini Papæ prouisiões eludãt. Verbi gratia: exceptio de loco non tuto, quæ plerunque ad fugã ab impetrante confingitur, non debet contra literas super prouisione obtentas indistinctè, ac sine determinatione concedi. Beneficiis enim suis & prouisionibus impetrans plerũque propter huiusmodi subterfugia fraudaretur: quod esse non debet, extrà de ꝯ mo. c. j. & propter hoc petatur exprimi in literis, quid contra illũ qui literas super prouisione obtinuit, volebat proponere: ad qđ proponendum locum sibi petebat assignari securum: putà quòd dicat se priuilegium immunitatis habere, vel in rescripto fore adiectum, si pro alio non direximus scripta nostra, & ipsam ecclesiam, à qua prouisio petitur, esse super aliorum prouisione grauatam, vel similia, quæ in talibus consueuerunt repellere impetrantes: licet in aliis, quæ ex natura sui ab initio habent quæstionem, cùm super his impetratur rescriptum, & propter hoc impetratur vt quæstio cum causæ cognitione & ordine iudiciario terminetur simpliciter, impetrans consueuit admitti. Si conqueratur, ꝙ ad locum trahebatur non tutum, & alium iudex denegabat assignare securum, humiliter requisitus, extrà vt lite non contest. accedens. 2. ff. de iud. si longiùs. extrà de ap. ex parte. & in his & aliis pluribus rigidus sit aliquis ad impediendas, aut facilis ad expediendas literas, prout ex personarum qualitate & causarum cognitione poterit pro sua industria cognoscere fraudem, vel iustitiam impetrantis. Si quis autẽ dicit, aduersarium suum aliam cãm in literis confinxisse, quàm ex qua appellauit coram iudicibus, si

44 est statim eis iurisdictio auferenda: quia fieret eis iniuria. ¶†Illud quoque notandum est, quòd quando dicitur appellatum à diuersis iudicibus ab vtraque parte, tunc meliùs dicitur, impetrantem, quàm appellantem in expensis condemnandum. ¶Item cùm dicitur appellatum ante sententiam, in fine debet sequi post appellationem huiusmodi. Si verò à sententia, tunc dicitur post appel-

b lationem, §. ver. in his. Item cùm appellans [b] dicit, suos iudices appellationis de appellatione non cognito partes remisisse ad suos iudices à quibus est appellatum: & ideo si dicit se appellasse, non

c valet [c]: quia si probare noluit de appellatione, quàm dixit se inter

45 posuisse, iudices bene fecerunt. ¶†Item cùm duo grauamina se se compatientia proponuntur, & propter ea non admissa dicitur

d appellatum, dantur literæ vnicæ super eis [d]. Si verò se non compatiuntur, super altero tantùm dantur, nec aliæ super reliquo dãtur: quia si fortè vno non probato pronunciaret causam ad priorem iudicem remittendam, propter aliud vellet causam inchoare: & sic iudicium frustraretur. Item cùm in litera illatum grauamen exprimitur, non debet dici, idem sentiens indebitè se grauari. Item si appellans à diffinitiua, dicens, quòd iudex appellationis sæpe requisitus per annum, & amplius, causam tenuit in suspenso. petat, quòd si iudex ipse monitus non procedat intra tempus præfigendum, ex tunc alius in causa procedat iuxta traditam illi formam, literæ non dantur: quia cùm appellatiõis causa intra annum terminata non fuerit, rata manet sentẽtia, vnde subuenitur ei per exceptionem extrà de app. cùm sit Romana. 2. q. vj. ei qui. Item cùm missus in possessionem non potuit anno iam elapso nancisci possessionem rerum, in quibus missio facta est, ne contumax melioris, quàm obediens, conditionis existat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, dictum clericum in possessionem ipsam, sicut iustum fuerit, inducatis, & defendatis ĩ

46 ductum, contradictores, &c. extrà de do. & contu. contingit. ¶† Quòd si Decano & priore datis executorib⁹, priore absente, nec se excusante, decanus procedat, propter quod prior absens appellet, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in negotio ipso iuxta directarum ad Priorem & eundem decanum continentiam literarum appellatione remota ratione præuia procedas. Alioquin tu fili Prior, cum prædicto decano in negotio procedatis eodem, iuxta traditam vobis formam. ¶Si verò duo, putà archiepiscop⁹ & archidiaconus tertio

ADDITIONES.

a Iuris. ¶lib. 6.

b Appellans. ¶Hic auctor diuertit à stilo, in quo clarior est sermo, quam hic: ibi enim sic dicit: Si appellauerit quis à iudice, qui đ appellatione cognoscere debebat, quia de appellatione non cognito in principali contra iustitiam procedebat: aut ille erat iudex su per appellatione interposita à diffinitiua, frustratoria est appellatio, & literæ denegantur. habet enim talis iudex super principali cognoscere. Aut erat datus super appellatione interposita à grauamine: quo casu si datus erat ad petitionem aduersarij eius, qui modò fortè nititur impetrare: vt ipse dicat, quòd aduersarius se appellasse confingens super appellatiõe sua ad tales literas impetrauit, & iudex de appellatione non cognito super principali cõtra iustitiam cognoscebat, & propter hoc se appellasse proponat literæ conceduntur. Si verò quis dicat iudicem à se super appellatione, q̃ ipse interposuit à grauamine impetratum in hoc ipsum grauasse, quòd de appellatione nõ cognito de principali cognoscebat, iste se grauatum innuit ex eo, quod perductum est ad effectum quod principaliter intendebat. Nam appellans à grauamine qui impetrat iudicem super appellatione, hoc principaliter intendit, vt nõ remittatur ad eum, à quo appellauit: sed iudex super appellatione sua datus de principali cognoscat, secundum dec. vt debitus. & ideo literæ non dabuntur.

c Non valet. ¶Hoc esset malè dictum, nisi iustificarent sequentia, quæ huic verbo præmitti debuissent.

d Super eis. ¶Contrarium dicit §. e. §. 6. col. ver. si autem non sit æquum esset, quod hic dicitur: licet & contrarium habeat æquitatem, vt dixi eo. ti. cum causam. super vlt. gl. & no. in cle. eo. tit. appellanti. in vj. glos.

tio iudice, putà decano, absente irrequisito, & se non excusante, in causa procedant, propter quod impetrator appellat, & impetrat super hoc ad alium episcopum, & ipsum decanum, sic concluditur.

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, negotio ipso, iuxta tenorem literarum ad archiepiscopum, & ad te decanum & ad archidiaconum directarũ, eadem ratiõe præuia procedatis: alioquin, tu decane, cum archiepiscopo, & archidiacono s. dictis in negotio procedatis eodem
47 iuxta literarum continentiam earundem, appellantem, &c. ¶† Si autem executor excedens formam mandati assignat. stallum ĩ choro, & locum in capitulo, propter quod appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mãdamus, quatenus, si est ita, ipsius executores, sicut iustum fuerit, reuocato processu, in negocio ipso ratione præuia procedatis iuxta directatum ad præfatum Abbatem continentiã literarũ: alioquin processum ipsum, prout est canonicus, faciatis
48 auctoritate nostra appellatione remota firmiter obseruari. ¶† Item si procurator per errorem impetrat, non super grauamine, propter quod appellatum fuerit, sed super alio sic, quando oportuit appellatum ad curiam mittere: vnde lapsus est annus, qui datur ad prosequendam appellationem, & etiam duo menses vltrà fluxerunt: quare supplicat sibi super hoc misericorditer prouideri, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si de huiusmodi errore & prędicta causa appellationis tibi constiterit, dictas sententias nullas esse, penitus nuncies, ac reuoces, si quid aliud post appellationẽ huiusmodi inueneris temerè attentatũ in causa, iuxta prioris mãdati nostri ad dictum talem directi tenorem, ratione præuia procedas: alioquin partes ad eiusdem iudicis iudicis remittens examẽ, appellãtem, &c. testes autem, &c. ¶Item si vir auctoritate propria vxore dimissa, impetrat contra eam ad iudices super impedimento ↄ sanguinitatis: ea verò petente coram eis ante omnia iuri restitutionem, ipsi solùm super principali cognoscere volunt, propter quod ipsa appellat, sic concluditur.

¶FORMA. Mãdamus, quatenus, si est ita, mulieri virum restitui faciatis, quę post eius appellationem acta sunt, in irritum reuocãtes: postmodum causam super matrimonio audiatis, & fine canonico terminetis, extrà de resti. spol. ex conquestione. Quòd si iudex delegatus propter contumaciam rei, res, de quibus agitur, sequestrat, in quibus tamen actor mittendus fuisset in possessionẽ causa rei seruandæ, & reo petente res huiusmodi sibi restitui, actor excipit iudicem non habere iurisdictionem, quia causa alij est commissa, licet in huiusmodi commissione nulla de primis literis mentio fiat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus præscriptam causam secundũ formam priorum literarum, non obstantibus posterioribus, terminetis, expensas, quas propter hoc reus fecisse dignoscitur, & ab actore restitui facientes. ¶Si autem appellatum fuit, quia iudex ĩ causa matrimoniali non faciebat processum redigi in scriptis, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato in statum, &c. vsque, audias. iunge, & causam appellatione remota decidas, faciens, &c. alioquin partes ad prioris, &c. appellantem in expensis, &c. extrà de testib. Albericus. de prob. quoniam contra. ¶Sed. & si appellãs ab ordinario, conficto aliquo grauamine, cui appellationi iudex detulit, iusto impedimento cessante non prosequitur appellationm intra tempus legitimum, sic concluditur:

¶FORMA Mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis, &c. vsque, obseruari, &c. alioquin, &c. appellatum, &c. ¶Quòd si iudex, contra quem causa suspicionis proponitur, requisitus non vult dare arbitros, qui de suspicione cognoscant, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsq; attentatum. iunge, in causa ipsa, &c. alioquin partes, &c. extrà de offi. del. suspicionis. & de ap. cùm speciali. & c. legitima. ¶Quòd si cã committatur alicui prælato, vel alicui monacho simplici, qui tamen in litera apostolica Prior vocatur, & idem monachus causam alteri committit, corã quo subdelegato excipitur, quòd non potest per huiusmodi literas falsitate suggesta obtentas procedere: & quia exceptio non admittitur, appellatur, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocetis, &c. vsque, attentatum, &c. iunge, alioquin partes ad subdelegatum remittatis eundem, appellantem, &c. Sed & si subdelegatus committit alteri totaliter vices suas, propter quod is, contra quem literæ obtentæ fuerunt, appellat, sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato, &c. vsque attentatum. iunge, in eodem procedatis negotio iuxta priorum continentiam literarum. alioquin partes remittatis ad illos, ad quos de iure videritis remittendos, appellantem, &c. C. de iud. à iudice. extr. de of. del. super quæstionum. §. j. ¶Si autem cùm quę stio inter aliquos verteretur, aliquis coram iudice se obtulit, & petit se admitti ad docendum de interesse & iure suo, & non fuit admissus, licet admitti debuerit, propter quod appellauit, extr. de testib. veniens. tunc sic concluditur:

¶FORMA. Mandamus, quatenus, si est ita, reuocato in statum dẽbitum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneris in ei⁹ præiudicium temerè attentatum, audias, quæ idem pro iure suo duxerit proponenda, & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota decernas, faciẽs, &c. alioqui in negotio supersedeas memorato, appellantem, &c. Et nota, quòd cùm quis rem suam agi conspiciens, postulat à iudice delegato, vt paratus de iure suo docere audiatur, & quia non auditur, appellat, si debet poni clausula, Alioquin partes ad priorum iudicũm, &c. ¶ Sufficiat præmissa exempli gratia posuisse. quæ autem hìc desunt vide s. de rescr. præsent. §. ratione formæ. ¶Sed pone, quòd in cõmissione, quę fit super causa appellationis, non exprimitur nomẽ
a iudicis, à quo dicitur appellatum[a], nunquid valet talis commissio & videtur, quòd non: quia in appellatiõe debet contineri nomẽ eius, vt ff. de ap. l. j. § finali, & etiam in apostolis, ff. de libellis dimissoriis, l. j. ad idem 2. q. 8. libellorum. Nam sunt quidam, à quorum sententiis appellari non potest, vt s. §. videndum. Idem etiam dicitur in rescriptis, xxv. qu. 2. si qua. & in instrumentis, C. de mand. prin. l. vnic, & in nominatione, vt 2. q. 6. nominationes. ff. de transact. cùm hi. Arg. contrà, quia ex quo de causa & de personis, inter quas sententia lata est, mentio fit in rescripto, satis videtur de iudice mentio esse facta, ff. de rei vend. in rem. ff. de cond. inst. nominatim. ff. de hæred. instituen. quoties. §. si quis nomen. nam & si nomen fundi non dicatur, sufficit ponere fines, ff. de censi. forma. licet enim aliquid omissum sit, tamen omnia præsumuntur solenniter acta, ff. de vent. inspic. l. j. & ad hoc facit ff. de verb. oblig. cùm seruus. ff. de app. l. 3. §. fi. & l. appellari. ff. de suspec. tut. scire. ff. de cond. & demonst. cùm tale. §. penul. Et hoc tenet Vber. dicens quòd delegatus poterit procedere. ¶Item quæritur, si constat ꝑ testes, vel confessionem aduersarij, me appellasse à sententia contra me lata, nunquid sufficit hoc, vt videar etiam probasse, quòd intra decendium appellauerim? Et videtur, quòd sic: quia intelligor legitimè appellasse, ex quo appellatio probatur, argum. C. de contrahend. & commit. stip. l. j. Verba enim cum effectu intelligenda sunt, ext. de cleric. non resi. relatum. Sed dic côntrà. oportet enim probare, quòd intra tempus legitimum appellauerim, extr. de app. Romana. §. si verò. extrà de testibus, significauerunt. qui enim solennitatem substantialem, allegat, eam probare debet, ff. de Publicia. quæcunque. §. quæ à pupillo. ¶Vtrùm iudex appellationis pronunciabit secundum ius commune, vel secumdum consuetudinem, & secundum quam, notatur, secundum Papam, extrà de consuet. super rub. & vide suprà de feriis, §. 1. versi. sed pone.

ADDITIO.

a Appellatum. ¶De nomine appellati si non exprimitur in appellatione, s. §. qualiter. ver. hoc etiam no.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione pendente quibus casibus liceat aliquid innouare.*
2 *Appellatione pendente nil innouandum, qualiter intelligatur.*
3 *Ordinarius potest post appellationem possessionem turbatam reformare.*
4 *Iudex, à quo appellatum est, qualiter debeat appellatione pendente supersedere.*
5 *Facta per priorem iudicem appellatione pendente tenent, si non fiat inhibitio.*
6 *Causa appellationis quare maior dicatur, quàm principalis.*
7 *Primo iudice qualitercunque appellatione pendente procedente, si veritas causa approbetur, reuocantur quæcunque fecerit, & nu. 10.*
Lis, seu appellatio non debet aliquem sua possessione priuare.
8 *Officium, vel possessio, vel aliud ius, an per appellationem transferantur ad iudicem appellationis.*
9 *Iudice appellationis iniustam esse appellationem proferente, ratũ manet, quicquid primus fecerit post appellationem.*
11 *Appellatione extraiudiciali facta, quo pacto post talem appellationem per iudicem acta reuocari debeant.*
12 *Facta medio tempore inter sententiam & appellationem, an per appellationem extinguantur.*
13 *Appellatio in electionibus quid operetur.*
14 *Reuocatio attentatorum an causa appellationis cognita fieri possit: & sub qua forma.*
15 *Cognoscere & diffinire de appellationis iustitia, vel iniustitia, ad quem spectet.*

16 Collatio beneficij per aliquod capitulum quibus casibus veniat reuocanda.
17 Vitium contractus litigiosi in quo casu locum habere dicatur.
18 Motio litis personalis an faciat rem litigiosam.
19 Prohibitio de re litigiosa non alienanda quibus tantùm fieri debeat.
20 Commodo suæ possessionis nemo sine causæ cognitione priuari debet.
21 Ad auxilium extraordinarium recurrendum non est, quandiu superest ordinarium.
22 Reuocato in causa appellationis vno articulo libelli prætextu appellationis, an cæteri omnes reuocati censeantur.

¶Appellationis effectus quis sit.

II. §. Nouissime de effectu appellationis est videndum. Et quidem effectus is est, vt ea pendente nil innouetur, sed omnia in eo statu permaneant, in quo erant tempore appellationis emissæ, 2. q. 6. appellatione interposita. ff. nil inno. app. pend. l. vnica, ext. de ap. bonæ. & c. secundò re-
1 quiris. C. eodem, l. 3. ¶†Excipiuntur tamen quidam casus, in quibus aliquid innouatur. ¶Primus, cùm reus suspectus est de dilapidatione fructuum rei actori adiudicatæ. nam tunc fructus sequestrantur, 2. quæstio. vj. c. quoties. primo. C. quorum ap. non recip. ab executione. extrà de seque. possess. c. fin. ff. de ap. Imperatores. ¶Secundus est, cùm hæres conuictus super legato appellat. non enim defertur appellationi: imò cauere debet de eo restituendo, ff. vt leg. vel fideicomm. nom. caue. l. postquam. §. Imperator. ¶Tertius, si condemnatus de crimine appellat, nec potest dare fideiussores: quoniam erit in custodia, vsque dum veniat ad eum, ad quem appellauit, argumen. 2. quæstio. vj. c. arguta. & C. de ap. eos qui. §. super his. ¶Quartus in illis casibus, in quibus appellatio nō admittitur, vt 5. in quibus. de hoc 2. quæ. 1. appellatione. ¶Quintus est, nam si excommunicatus appellat à sententia excommunicationis, post appellationem potest denunciari excommunicatus, extrà de ap. pastoralis. de hoc, vt 5. §. in quibus. & versic. xxvij. ¶Sextus, secundum Innoc. quia si agatur personali actione, vt ex empto, vel simili, & res petita alienetur, tenet alienatio. Sed contrà ff. nil. nouan. appel. pend. l. 1. C. de ap. appellatione. 2. quæstio. 6. c. appellatione. vbi dicitur, quòd status causæ mutari non debet appellatione pendente. Sed dic, quòd non mutatur, nec præiudicatur appellationi: quia ita condemnabitur persona, si res petita alienetur, ac si non alienasset. quod dic, vt suprà. de interrogat. §. fin. versicul. verùm quia. Item contrà in authen. vt nulli iud. §. super hoc. vbi prohibetur iudex transferre possessionem rei petitæ ab vno litigantium in alterum. Sed dic, quòd ibi non prohibetur
2 pars transferre in extraneum. ¶†Quòd ergo dicitur, Appellatione pendente nil esse innouandum, supple Per iudicem. nam pars, non obstante appellatione alterius, potest de iure suo. quod dic, vt infrà, versic. verùm. Si verò agitur reali actione, putà de dominio, tunc fateor, quòd non tenet alienatio: nō ea ratione, quia facta est appellatione pendente: sed quia res est litigiosa, infrà versic. verùm. & suprà de accusat. §. j. ver. vt autem. ¶Septimus, quia tenet sententia lata post appellationem, nec reuocatur in casu, quem habes infrà de not. crim. §. j. versicu. quid si auditis. ¶Octauus in casu, qui est suprà §. in quibus. vers. xvij. ibi, dicitur etiam. ¶Nonus, quia iudex, à quo appellatum est, quandoque interponit suam iurisdictionem propter periculum animarum, & in fauore matrimonij, vt extrà de matri. contra interdi. ecclesiæ contracto, c. 2. Quidam tamen illud intelligunt solùm in ordinario. ¶Decimus, quia licet iudex detulerit appellationi, tamen intromittit se de iurisdictione, absoluendo ab excommunicatione, & cautionē nomine ecclesiæ recipiendo, vt extrà eo. qua fronte. vbi de hoc,
a secundum Papam[a]. ¶†Vndecimus, quia ordinarius potest post
3 appellationem possessionem turbatam reformare, vt extrà e. cū teneamur. ¶Duodecimus, quia vbi ordinarius ignorat appellatū fuisse ad superiorem, tenet sententia contra appellantem per eū lata, extrà eo. si duobus. ¶Decimustertius, quia potest appellantem notoriè delinquentem punire, vt eodem ti. proposuit. in fi. ¶Decimusquartus, quia potest tempus legis moderari, vt eodē ti. cùm sit. resp. primo. ¶Decimusquintus, quia potest appellantem cogere propriam appellationem prosequi, vt eodem ti. consuluit. primo, in fi. & c. reprehensibilis. §. j. ¶Decimussextus, quia si præfixus sit à iudice terminus ad prosequendam appellationē, & appellans intra illud non prosequitur, iudex poterit sententiā exequi, vel in causa procedere, vt eodem ti. cùm sit Romana. versicul. quòd si is. & c. ad hoc. & infrà, & c. ad aures. Quidam tamen dicunt, quòd non manet sententia diffinitiua rata, licet huiusmodi terminus sit elapsus, nisi lapsum fuerit tempus iuris: quod non
b placet. quod dic, secundum Papam, vt no. eodem ti. personas.[b] ¶
4 †Sed cùm suprà prox. §. de inhibitione iudicis appellationis dixerimus, vtile est, hîc vt inseramus, qualiter iudex, à quo appellatū est, debeat appellatione pendente supersedere: & de reuocatione eorum, quæ fiunt post appellationem. Quæritur ergo, an primus iudex debet supersedere, an verò in causa procedere, quàm citò scit iudicem appellationis de veritate causæ appellatiōis cognoscere, licet hoc ei à iudice appellationis non mandetur? & an tene-
c at, quod agit, si postea procedit[c]? Respon. dicunt quidam, quòd tenet, quod fecit ante inhibitionem super negotio in principali: quia illud non tangit processum iudicis appellationis, argum. extrà. de
d appel. Romana. §. quòd si obiiciatur[d]. vbi dicitur, quòd iudex appellationis, postquam incepit cognoscere de veritate causæ ap-
5 pellationis, potest inhibere priori iudici, ne procedat. ¶†Cùm igitur illud sit nouum beneficium, datum iudici appellationis, videtur, quòd teneat, quod fit per priorem iudicem, si non fiat inhibitio, vel priusquam ad illum inhibitio perueniat, argumentum. extrà de rest. spol. audita. Aliàs enim sequi potuisset magnum inconueniens, vt si quis in curia Romana prosequatur causam appellationis per procuratorem, & in prouincia causam principalē per se coram primo, qui non detulit appellationi, & qui nihil scit de prosecutione appellatiōis. Iniustum enim esset, si propter hoc solum, quòd superior cognoscit de veritate appellatiōis, licet postea constet quòd non sit vera, cassaretur processus primi, qui in nullo peccauit, cùm nihil sciret. Alij tamen dicunt contrà, quod non valet, postquam secundus incipit cognoscere de veritate cā appellationis, licet sibi non fuerit inhibitum: quia satis intelligitur parti inhibitum, quæ præsens est in prosecutione appellatiōis. Sed & si non esset præsens, sed contumax, non debet sibi contumacia sua prodesse, vt extrà. de postul. prælat. c. primo, prope fin. imò contumacia repræsentat eum præsentem, ff. de re iudic. contumacia. extrà de dolo & contum. veritatis. & ex quo ius conceditur iudici appellationis, quòd cognoscat de veritate causæ appellationis, vt extrà de rescri. dilectus filius Io. in fi. videtur abstulisse priori per consequens potestatem cognoscendi de principali. Argumen. extrà de offic. delegat. pastoralis. §. præterea. ff. de iudi. cùm prætor. in principio. Item dicit lex, quòd per minorem causam non debet præiudicari maioris causæ cognitioni, ff. eodem,
6 qui minorem. ¶†Et certum est, quòd maior est causa appellationis, quàm principalis: tum propter auctoritatē maioris iudicis, vt extrà. de offic. deleg. sanè. & c. pastoralis. §. quia verò. tum quia de pluribus cognoscit, scilicet de appellatione: & etiam quandoq; de principali, vt 5. §. de officio. Et ad hoc etiam facit decre. vt debitus. vbi dicit, ad priorem iudicem remittat. Sed primi his omnibus respondent, & dicunt prædictum §. quòd si. loqui, postquam priori denunciatum est: vel ipse aliàs nouit, quòd secundus cœpit co-
7 gnoscere de veritate causæ appellationis. ¶†Illud autem certū est, quòd siue ante inhibitionem, siue post, siue ante sententiam iudicis appellationis, siue post, primus processerit, probata veritate causæ appellationis, reuocabitur, quicquid fecerit, extrà. de ap. ex parte. Et hæc vera sunt, cùm in iudicio appellatur: si verò extr. quamuis superior incipiat cognoscere de appellatione, seu de principali, siue alio modo, non ideo debet impediri ius primi, vel alterius hominis, quin illud exequatur, vt prius: nam lis, seu appellatio non debet aliquem sua possessione priuare, extrà vt lit. pend. per totum, ext. de re iudic. cùm super. & de hoc, secundum Papā,
e extrà de maio. & obedien. dilecti[e]. quamuis & hoc ipsum sit in iu-
8 dicio. Et est ratio: †quia officium, vel possessio, vel aliud ius, non transfertur ad iudicem appellationis, sed solùm iurisdictio: qua ratione etiam dici potest, quòd si appello, ne quis instituatur in aliqua ecclesia, sed prælatus nihilominus instituit, si pendente causa huiusmodi appellationis iterum imminet institutio facienda, iudex appellationis non prohibebit prælatum instituere: sed si prælatus me excommunicet, quia illum non habeo pro instituto, non tenet sententia: quia iurisdictio, cuius pars est excommunicatio, ad superiorem est deuoluta, vt dixi. Et hoc

ADDITIONES.

a Secundum Papam. ¶Ibi scripsi in gl. no. secundum Inn.
b Personas. ¶Ibi scripsi super verbo, sententiæ. & ca. ex ratione. super j. glos.
c Procedit. ¶De hoc, de quo tractauit Innocent. in §. quòd si obiicitur. statim allegato, scripsi in decretalem. non solùm. de appell. lib. 6. super ver. post inhibitionem. vbi quod plus est, teneo, quòd etiam insinuatio iudicis appellationis sine inhibitione non sufficeret: ibi vide.
d Obiiciatur. ¶lib. 6.
e Dilecti. ¶Vbi scripsi in gl. sed quod prodest.

Et hoc verum est, postquam superior cœperit de principali cognoscere, s. an ad prælatum pertineat institutio. nam in appellationibus, quæ fiunt extra iudicium, non quæritur aliter de veritate, vel iustitia causæ appellationis: sed de ipso principali solùm, cùm sint procurationes ad causam, vt extr. de ap. cùm sit Romana. Ar-
a gumentum tamen cõtrà, eodem titulo, vt nostrum[a]. & iunge hîc
9 quod habetur ?. ver. verùm. ¶ † Porrò si cognoscens de principali, à quo appellatur, non defert appellationi, quia eam dicit inter positam post decem dies, vel nulla causa expressa, vel iniusta, vel falsa, sed procedit ad sententiam, iudex quoque appellationis procedit, & pronunciat bene, vel ex iusta causa appellatum esse, cassando processum prioris iudicis, & consequenter pronunciando super principali, siue bene, siue malè, tenet sententia iudicis appellationis lata contra ius litigatoris: nec reuocabitur, nisi fuerit appellatum: cùm constet eum habere iudicem, vt 2. q. 6. §. diffinitiua. ext. de reg. iur. cùm inter vos. Nec obstat quòd lata est contra res priùs iudicatas: quia prima non tenuit, vt pote post appellationem latam, ff. quæ sent. sine ap. rescin. l. j. Si verò iudex appellationis pronunciet appellationem iniustam ex præmissis causis, tunc ratum manet quicquid primus facit post appellationem, cui non detulit, nisi appellans obtulisset se probaturum coram eo veritatem causæ, nec fuisset admissus: quo casu tenet appellatio, etiam si falsa sit causa: nec est necesse cognosci de veritate ipsi⁹, vt ?. ver. prox. & ideo cassabit iudex appellationis quicquid inuenerit factum post appellationem, nisi notorium esset, causam appellationis esse falsam, extrà eo. cùm sit Romana. Et idem dicunt quidam de eo, quod factum est post inhibitionem legitimam, vt ?. arg. ff. nil no. ap. penden. l. j. Alij contrà: & dicunt, quòd præd. lex loquitur in appellationibus post sententiam interpositis, vel post decretum cum causæ cognitione interpositum: quia tunc reuocabitur, quicquid factum est post appellationem, priusquam de ipsa cognoscatur, vt ibi, & not. extr. de exceptio. dilectę. secundum
b Papam[b], nisi patens sit sententiam fore iniustam. Quod dic, vt
c no. ext. de of. del. c. pastoralis. §. quia verò. ibi no. secundum Inn.[c] quid iuris sit de his, quæ fiunt post appellationem à sententia interpositam. Præmissa autem obtinent in appellationibus ante sẽtentiam. ¶ Regulariter autem tenendum est, quòd ea quæ appellatione interposita attentantur, reuocantur, 2. qu. 6. c. appellatio-
d ne interposita. Quod dic, vt ? ti. prox. §. est autem. & ?. e. §. 1 prin.[d] vel post nuncij missionem, ext. de of. del. cùm causa. vel post iter arreptum, ext. de ap. dilecti filij. vel lite pendente, extr. vt lite pen.
10 per totum. ¶ † Illud quoque certum est ꝙ cùm in iudicio appellatur, probata veritate probabilis causæ, vel saltẽ probato, quòd se obtulit probaturum, nec fuit admissus, reuocabitur quicquid factum est post appellationem, vt ext. de ap. ex parte. & c. interposita. in prin. & ?. §. qualiter. ver. sunt quoque. & ?. ver. prox. sicut & in nunciatiõe noui operis sufficit probare, quòd obtulit quis cautionem de demoliendo opus, vt ext. de no. ope. nunc. c. fi. versi. 2.
11 & ver. sed cùm. ¶ † Vbi verò extra iudicium appellatur, non sufficit allegare causam similiter, quo ad reuocationem eorum, quę fiunt post appellationem, quæ fuerit interposita ex causa probabili, nisi doceatur vera: sed ea probata vera, reuocabuntur quæ facta sunt post eam, vt ext. de app. constitutus. nisi in causa, quæ est ext. de iure pa. c. pastoralis. Nec etiam sufficit probare, quòd se obtulit probaturum, nisi priùs doceatur de veritate causæ, vt probatur ext. de elect. cùm inter canonicos, prope fi. ibi, confirmetis ipsius, &c. vbi dicitur, quòd electio facta post appellationem probabilem debet cassari. Ratio diuersitatis est: quia cùm quis appellat extra iudicium, nõ est coram quo se offerat probaturum, nisi fortè coram confirmatore electionis, vel coram consecratore. Sed cùm in iudicio appellatur, potest appellans coram eo, à quo appellat, offerre se paratum probare suam exceptionem. quæ dic, se-
e cundum Papam, vt in præd. c. cùm inter[e]. & ext. de despon. impu.
f ad dissoluendum[f]. & tetigi ?. de actio. seu pet. §. super actionibus, ad fi. ver. sed quid si antequam. Quod autem dixi, quòd in appellatione extra iudicium non sufficit, quo ad reuocationem attentatorum, probare appellatum esse ex causa probabili, nisi sit vera, verum est, cùm appellatur propter exceptionem non admissam, vt in præd. c. cùm inter canonicos. vbi non fuit admissa exceptio illa de morbo epileptico. Secus autem est, si extra ius appelletur propter grauamen, quod sibi quis timet inferri. nam tunc sufficit probare appellatum esse ex causa probabili, vt ext. de ap. bonæ. se-
12 cundum P. ¶ † Et no. quòd hodie iudex appellationis ante omnia, etiam priusquam incipiat cognoscere de appellatione, debet reuocare quod fit post appellationem à diffinitiua interpositam, ext. de exce. dilectæ. & de ap. ex parte ext. de iurei. venientes. in fi. ext. de exce. dilectæ. & de ap. ex parte M. in auth. vt nulli iud. in prin. Col. ix. & C. & ff. nil no. ap. pen. per totum, nisi in casu, quem habes ?. de no. crimine, §. j. ver. quid si auditis. Idem etiam dicendum est de his, quæ fiunt medio tempore inter sententiam & appellationem, quia per appellationem extinguuntur, ff. ad Turpil. l. j. §. fi. Idem etiam est, cùm ante sententiam appellatur de his, quæ fiũt post inhibitionem legitimam: de qua dixi ?. §. prox. ver. sed quæritur. ibi, si autem, &c. quamuis fortè cã appellationis non sit vera. Si autem non fiat inhibitio, nihil reuocabitur, donec constet de veritate causæ appellationis, vt in dec. Alex. iiij. de ap. vt probatio. §. fi. quæ decr. sufficiens est circa hanc
g materiam[g], & ext. c. ti. sæpe. vbi dicitur, cùm constiterit legitimè prouocatum. & extr. de dila. c. j. & ext. de eo, qui mit. in poss. causa
13 rei ser. c. fi. ¶ † Quid operetur appellatio in electione, no. secun-
h dum Papam, ext. de elec. cùm inter canonicos, & c. statuimus[h]. Item an electio, quæ fit pòst appellationem, sit nulla, vel annullãda, e. ti. considerandum. Item si fiat aliquid post appellationem in electione interpositam, an cassabitur solùm id, quòd fit contra appellationem, an etiam alia, quæ postea in electione fiunt, eodem
14 ti. cùm nobis. ¶ † Vtrùm autem attentatorum reuocatio fiat causa cognita, not. ?. ver. sed quæro. Appellãs autẽ sic formabit suam petitionem:

¶ FORMA. Peto, domine iudex, reuocari per vos, quicquid factum est post sententiam iudicis, à quo appellaui: & quòd interdicatis ei, ne deinceps aliquid contra appellationẽ attentet, quandiu mihi competit prosecutio ipsius. non enim iudex ex officio suo tenetur hoc facere, vt in præ. dec. dilectæ. & vide ?. in tractatu lib. in ti. de ap. §. nunc dicendum. ver. si verò. in vlt. forma, & vers. seq. Contrà: nam ad iudicem appellationis non pertinet iudicare nisi solùm, vtrùm bene, vel malè pronunciatum sit, vt C. de app. eos. ij. q. 6. in fi. quæstionis. quomodo ergo admittet hanc petitionem? Item si ipse reuocaret, quæ attentata dicuntur, & pòst appellans non prosequeretur appellationem, fingeretur non fuisse appellatum: sicque restaurandum esset, quod reuocasset: quod esset iniquum: & sic esset quædam absurditas. Item lex dicit, quòd tunc reuocatur, quod fit post appellationem, cùm meliorem in-
15 uenerit sententiam appellans, ff. eod. cùm ex causa. ¶ † Sed dic quòd ad iudicem appellationis principaliter spectat, cognoscere, & diffinire de appellatione, an sit iusta, vel iniusta: sed ratione accessorij ad eius spectat officium huiusmodi petitionem admittere, & exaudire, vt probatur in concor. quæ sunt ?. in tractatu lib. de ap. §. fi. ver. in summa. Item non est absurditas, si id, quod malè actum est, reuocetur, & postea idem legitimẽ fiat, vt xii. q. 1. certè. de pœn. dist. 1. nouit. Item licet prædicta lex dicat reuocari, cùm meliorem, &c. non negat, quin & ante quàm appellans obtinuerit sententiam, reuocari possit, vt ?. probatum est. & hoc no. Papa
i in præd. c. dilectæ[i]. Vbi autem appellatur extra iudicium, tunc improbabitur reuocatio attentatorum post appellationem officio iudicis, petendo reduci ad statum, in quo erant tempore appellationis emissæ: cùm aliàs si non appellasset, oporteret eum intentare interdictum recuperandæ possessionis: ar. ext. de ap. bonæ. in quo interdicto necesse est probare se possedisse, & spoliatum, fuisse: sed hîc non habet necesse probare hoc, sed statum duntaxat, in quo erat tempore appellationis emissæ. Item potest hoc peti, etiam contra non spoliantem, vel rem scienter à spoliatore non recipientem, vt præ. c. bonæ. contra quos tamen non habet locum interdictum, vt ext. de restit. spoliat. sæpe. & c. cùm ad sedem. Quidam

ADDITIONES.

a Nostrum. ¶ Vbi traditio sigilli facta post secundum mandatum, directè respiciebat negotium principale.
b Secundum Papam. ¶ Vbi scripsi super ver. reuocato.
c Secundum Inn. ¶ vbi vide in gl. mirabilis.
d In prin. ¶ Vide, quod ibi dixi super ver. offerens. & quod sequitur facit pro opi. quam ibi teneo: & dixi ?. §. qualiter. ver. sunt quoq;. non enim in casu, qui sequitur, sufficit verbalis obligatio cautionis: imò realis requiritur, vt probant illa iura, quæ tamen procedunt post tresmenses, non priùs, inuito denũciante, vt ext. de no. operis nuncia. c. vl. intendo, quòd sicut offertur cautio, vt sequit, sic sit offerenda probatio illo casu.
e Cùm inter. ¶ Vbi vide in gl. quid si coram.
f Dissoluendum. ¶ In gl. quid si crimen.
g Materiam. ¶ Quam tamen hodie non habemus, sed omnia superiora patent hodie in dec. non solum. e. ti. li. vj.
h Statuimus. ¶ lib. 6.
ADDITIO. An appellans, qui in electione fuit contẽtus, teneaf ad obseruantiam, c. vt circa. de ele. lib. 6. vide Old. conf. clxxxviij. incip. quod prosequens. Henr. Ferran.
i C. dilectæ. ¶ Ibi scripsi in gl. no. Tan. hîc, Inno. & Host. vide, quod no. in decr. præ. non solùm. in 4 gl. & in vlt. in fi.

dam tamen dicunt hanc petitionem non admittendam,sicut nec interdictum,hoc prosequere,vt no.in præd.c.bonæ.secundũ Papam,ext.de maio.& obed.c.dilecti.B. Qualiter autem iudex pronunciabit super attentatis,& quando,& super quibus,& de multiplici effectu appellationis extraiudicialis,not.plenè,secundum
a Inn.IIII.ext.de ap.dilecti filij,prior^a. Item vtrum citatione facta iudex possit super attentatis quicquam facere,no.s.de off.iud. §.deseruit.ver.sed quæritur,quando. Vtrum cùm s. dixerimus in versiculo,illud autem.ibi,& hæc vera,&c.quòd lis,vel appellatio non debet quenquam sua possessione priuare,adhuc circa hoc q
16 ritur?¶†Pone,quòd cùm essem canonicus Parisiensis expectãs, & sine præbenda,vacante ibi quadam præbenda,egi super ea contra capitulum coram iudice competenti:lite contestata capitulũ illam confert:vel pone,quòd peterem contra capitulum electionem de me factam in canonicum,vel archidiaconum confirmari post litem contestatam capitulum contulit præbendam, vel dignitatem illam alij:nunc quæritur, vtrùm ante omnia sit collatio capituli reuocanda,prius quàm de meo iure constet? Et videtur, quòd sic,s.ver.& nota,quòd.& ar.ext.de constit.cùm M.in fin.& de arbitris,ex parte.& de iure patro.ex literis.nam & lite pendente nil est innouandum,xj.q.j.quia res.ext.vt lite pend. & C. e.per totum.Argumentum contrà ext.de in integ.restit. c. cùm venis-
17 sent.¶†Item quia vitium contractus litigiosi locum nõ habet, nisi vbi lis de dominio mouetur,vt C.de litig.auth.litigiosa.At iura,sicut est præbenda & similia,non sunt in bonis nostris, ff. de vsufruct.l.I.23.q.7.c.quod autem.prope fi.ext.de donat.c.2.ergo de dominio eorum lis esse non potest.Sol.Generaliter verum ẽ, quòd quandocũque dicit quis rem aliquam sibi deberi, siue corporalem,siue incorporalem,vt ius præbendæ,siue prębendam,si autem dicit suam esse,vel quasi,semper is,à quo petitur, potest illam alienare sine vitio litigiosi.Item simile est,si petitur confirmatio electionis,aut præbendæ,vel dignitatis.nam ille,cõtra quem petitur confirmatio,vel quicunque alius habens ius conferendi eam,potest eam conferre,siue alienare sine periculo litigiosi, et si ante alienationem fuisset appellatũ ad Papam. Et si dicis,quòd cùm iam per appellationem esset adPapam delata causa ergo cassandum est quicquid post eam extiterit attentatum, vt ext.de ap. ad præsentiam,& c.dilectus.& de exce.dilectæ.de of.leg.licet. ad hoc resp. quòd per appellationem causa defertur ad Papam, & non potestas prouidendi, s.ver.illud autem.& ibi, & hæc vera.Illud autem,quod regulariter dicitur,quòd cassandum est quicqd fit post appellationem,vt s.ver.porro.& seq.& in concor.s. hoc eo.ver.positis,intelligitur de his,quæ ad iudicium, vel causæ processum pertinent:quia si post appellationem talem recepisset testes,vel sententiam tulisset,illa bene cassarentur, si appellatio legitima appareret:collatio autem non, quia nõ pertinet ad causæ processum.non enim confert præbẽdam,quasi litigatus, sed quasi alius.Hoc autem bñ fateor, quòd pendẽte causa, pręsertim appellationis,possessio non debet alteri parti auferri:quia possessionem auferre,est de processu causę,ar.ext.de ap.cùm teneamur.in auth.vt nulli iud.§.illas.& sic intelligitur dec. cùm M. de constit, in fi.Item non obstat præ.dec.ex parte.nam ibi lis mota non impediuit electionem vltimò à capitulo factam,sed electio præcedens,vt ibi dicitur.Item non obstat præd.decr.ex literis.nam vbi dicitur ibi,ante quàm controuersia esset,&c.supplet,maximè.Itẽ non obstat illud generale,quòd lite pendente nil est innouandũ
18 nam intelligitur,vbi lis de dominio pendet,vel quasi,vt dixi.¶† Motio autem litis personalis non facit rem litigiosam,vt in præ. auth.litigiosa.& s.ver.excipiuntur.ibi, sextò sciendum.Hinc est, quòd si episcopus agit cõtra M.vt amoueatur à sua ecclesia cum cura,quam retinuit post alterius curæ receptionem, & hac lite pendente episcopus confert alij ipsam ecclesiam, lis mota non impediet collationem episcopi:quia de dominio,vel quasi,dictę ecclesiæ non agebatur.Si verò de dominio,vel quasi,ipsius rei ageretur, vt si quis agat ad aliquam præbendam , vel aliam rem,q̃ alius tenet,quam dicit esse suam,vel ius se habere in illa per collationem canonicam,vel inuestituram,non autem dicit,eam sibi deberi,tunc si is,à quo petitur, eam alienet, incidit in vitium liti-
19 giosi contractus.¶†Nec obstat, quòd iura in bonis nostris non sunt:vnde de ipsorum dominio agi non potest: ergo contractus litigiosi in eis locum non habent,vt s.Ad hoc etiam respondeo, quòd & si iura non sint in bonis nostris, sunt tamen quasi in bonis:sicut & quasi possidentur,vt ff.de acqui.re.do.seruus.§. incorporales.Sed & licet quando præbendam, vel aliam rem peto, dicens eam esse meam, vel quasi,non possit per aliquem litigantiũ alienari,siue conferri,tamen à tertio bene potest alienari, licitè, etiam sine vitio litigiosi,cùm prohibitio de re litigiosa nõn alie-
b nanda fiat tantùm litigantibus actori,s.vt C.de litigiosis,l.2.&reo
c vt e.tit.l.fi.de hoc.secundum Papam,de elec.dudum.2.^b& de ap.
20 Romana^c.¶†Sed quæro,vtrùm,quando Papa ita scribit, reuocetis,&c. vt patet ext.de consti.cùm M.in fi.debet iudex procedere cum causæ cognitione?Resp.sic:quia non debet quis commodo suæ possessionis sine causæ cognitione priuari,xvj.q.4.volumus. Quicquid enim dicat rescriptum Principis, iudex tamen debet seruare leges,authen.de iud.§.omnes. extr.de rescript.c.super li-
d teris^d.Sednunquid in causa appellationis potest obijci compensatio? putà debebas mihi centum ex causa venditionis, & ego tibi alia centum ex causa mutui, in quibus tibi fui condemnatus:appellaui,& in causa appellationis obijcio compensationẽ quæritur,an possim? Et videtur, quòd non:quia hæc est prorsus noua exceptio,non dependens ex veteri,C.de temp.ap.per hanc in prin.ext.de testi.fraternitatis.Dic contrà, vt ff.quæ sen.sine ap. rescin.l.j.§.fi.& ext.de fide instr. cùm Ioannes.nam & conuentus ex causa iudicati eam opponit,C.de compens.l.2.Sed in causa principali potest pronunciari compensationem esse faciendam, quæ fuit facta in causa proposita in modum exceptionis, vt in præal-
21 legato capitulo,cùm Ioannes.¶†Sed pone petij in libello sententiam,tanquam iniustam,reuocari, & attenta post appellationem emissam ante omnia retractari:lite verò super hoc contestata,peto reuocari ex officio attentata,sicut petieram in libello:respondet reus,frater, ego negaui petita in libello : vnde nil debet ex officio reuocari, nisi cùm ordine iudiciario fuerit hoc probatum,ar.ext.de ap.significante. Item petẽdo in libello ante omnia reuocari,& contestando litem,& alia faciendo videris à dicta petitione recessisse,& viam ordinariam elegisse: ideoq; illa est prosequenda.nam & quamdiu superest ordinarium auxilium, nõ est ad extraordinarium recurrendum,ff.de mino.in causæ.j.& sic ob
e tinuit^e.ar.ad hoc,vt leg.vel fidei.nomi.ca.l.j.§.non solùm.¶†V-
22 trùm autem reuocato in causa appellationis vno articulo libelli,prætextu appellationis,cæteri omnes reuocati intelligantur,& vtrùm iuuetur aliquis ex appellatione,non solùm prosequendo eam,sed etiã excipiendo ex ea,vide,secundum Inn.IIII.extr.de
f ap.dilecti^f.& j.de expensis,§.nec vidẽdum.in fi.Item vtrùm reuocari debeant,quę fiunt post iter arreptum,s.post nuncij missionẽ, no.ext.codem,dilecti.2.&,secundum Vinc.& Papam,e.tit.vt de-
g bitus^g.Item an possit quis appellationi renunciare,no.j.de lib.recep.§.nunc ostendendum.ver.porro.& dicam in constit.Gre.X.
h de elect.quamuis^h.

ADDITIONES.

a Prior.¶2.Quia primum c.& in ti.etiam sic incipit:ibi vide in glo. dicit Inno.
b Dudum.2.¶In gl.nunquid in hoc.super ver.dispensatur.
c Romana ¶lib.6.
ADDITIO.Adde vers.seq.ibi:sed quæro,an attentata pendente appellatione innouata à parte reuocentur de plano & sine libello,ex solo iudicis officio?vide Bal.in l.appellatione,col.2. versic. quæro,vtrum.C.de ap.& Old.conf.ccvj.inci. in causa. in prin.vbi qualiter attentata lite pendente,vel post prohibitionem iudicis, veniant reuocanda& an attentata post appellationem possint peti reuocari litis contestatione super principali non obstante? vide do.de Ro.decis.clxxxv.incip.si pars.in nouis decis. Henricus Ferran.
d Super literis.¶Facit,quod no.s.§.de officio. versic. sed nunquid in eo.
e Obtinuit.¶Supple,& malè,ex quo petebat ĩ libello, ante omnia fieri reuocationem:super quo vide,quod plenè scripsi e. ti.nõ solùm. lib.6.post prin.
f Ap.dilecti.¶2.in gl.dicit Inn.
g Vt debitus.¶Vtriusque.quod dictum ibi vide in gl.dixit Inn.
h Quamuis.¶lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio qualiter impugnetur.*
2 *Pactum inter partes de non appellando,multipliciter consideratur.*
3 *Pactum de non appellando post litem contestatam,& ante sententiam factam, an sit validum.*

¶Appellatio qualiter impugnetur.

a 12.§.Qualiter autem appellatio ĩ iudicio exhibita impugnetur,facilè colligitur ex præmissis Si igitur ex præmissis instrumentum appellationis in iudicio exhibetur,excipe contra illud,vt suprà.de edi.instrumen.§. postremò. Si instrumentum legitimum sit, conuerte ad formam ap-

ADDITIO.

a Qualiter.¶Allegatur iste §.pro vltimo:qa habetur alter §.s.e.tit. qui etiam incipit,qualiter autem ap.quod auctor non aduertit.

pellationis,& ad alia:& oppone, quod appellans non potuit ap-
pellare:quod dic,vt ſ.§.j.¶Item oppone,quòd nō eſt talis caſus,
vel cauſa,in quo,vel in qua potuerit appellari.¶Item quòd ē ap-
pellatio fruſtratoria , vel quòd appellatio in reſcripto fuerat re-
mota:quæ dic,vt ſ.e.§.in quibus.¶Itē quòd à tali eſt appellatum,
à quo non poteſt appellari de iure.quod dic,vt ſ.§. videndum.¶
Item quòd non eſt appellatum ad eum, ad quem debebat appel-
lari,vel quòd ex forma appellationis is,qui aditus eſt,non poteſt
de appellatione cognoſcere.quę dic,vt ſ.§.nunc tractemus.¶Itē
quòd nō eſt appellatum intra tempus competens.quæ dic , vt ſ.
§.reſtat.¶Item quòd appellatio nō eſt legitima in ſui forma,nec
appellans ſeruauit,quæ debuit obſeruare.quæ dic,vt ſ.§.qualiter
¶Item quòd non fuit eam intra tempus legitimum proſecutus
appellans.quæ dic,vt ſ.§.nunc breuiter.¶Item quòd eſt vltra bis
appellatum,vt ſ.§.quoties. ¶Item quòd appellans mortuus eſt:
& ideo in cauſa appellationis nō proceditur,etiam quo ad bona
vbi condemnatus eſt de tali crimine , quod non adimebat bona,
vt C.ſi pen.ap.mors inter.l.3.¶Item quòd non fuit à iudice rece
pta,vel à parte approbata,nec recipi debuit,vel approbari,vt ſ.§.
nunc dicamus.& §.qualiter.¶Itē quòd appellans non detulit ſuę
propriæ appellationi,nec de ea mentionem fecit,vt ext.de reſcri
ptis,ex parte ſ.¶Item ꝙ non detulit appellationi aduerſarij: qua-
re ſententia non valet,nec ei deferendum eſt,vt ext.de ele.bonæ
1 j.prope prin.& de ap.an ſit.¶†Et nota,quòd non ſemper verum
eſt,ꝙ ſi non detuli appellationi tuæ contra me interpoſitæ,quòd
non tenearis meæ contra te interpoſitæ deferre.Sed quod dicit ī
præd.c.bonæ.obtinet,quando ſuper eodem negotio appellatur
hincinde:vt quia tu primò legitimè appellaſti, ne aliquid in tuū
præiudicium facerem : ego verò tuę appellationi deferens facio
illud,contra quod appellaſti,& appello ad tuitionem eius, quod
contra tuam appellationem feci:certè non teneris appellationi
meæ deferre,vt in c.bonæ.Et ſic poteſt intelligi præd.c.ex parte.
& c.an ſit,& poteſt hoc intelligi ff.de dolo, ſi duo.Sed ſi ego in a-
lio negotio,putà electionis,appellationi tuæ nō detuli,& in alio
negotio,putà ſuper vinea, cōtra te appello legitimè.bene debes
appellationi meæ deferre:aliàs caſſabitur,quod contra eam fece
ris.Item quòd appellans renunciauit appellationi , procedendo
poſtea coram eo,à quo appellauit,vel aliquid faciendo,vel petē
do coram eo,vel fortè tranſegit,ext.de of.del.gratum. & de teſt.
cùm veniſſent.ff.de mino.ſi filius.ff.ad Mace.ſi filius.vel recipien
do terminum ad ſoluendum iudicatū. quæ dic , vt ſ.§.in quibus.
ver.xxix.vel expreſsè appellationi renūciando,vt C.de tem.ap.l.
fi.§.fi.ff.à quibus ap.non lic.l.j.§.ſi quis.ext.de pac.c.j.2.q.1.ſi quis
a libellos.& in dec.Alex.IIII.de ap.& prob.in prin. [a] Idem etiam
b operatur tacitū pactū ſecundum T.[b] C.de iureiu.l.generaliter.§.
c ſin autem.& iam dixi[c].¶†Et nota, quòd cùm fit pactum de non
2 appellando inter partes,aut fit ante litiscontestationem,aut poſt
Si poſt,aut fit ante ſententiam,aut poſt ſententiam. Si ante litem
conteſtatam,dicunt quidam,non valere,niſi factum ſit de omni-
bus cauſis,quas habent adinuicem:ſicut aliàs dicitur de pacto : ꝙ
ſi vnus poſſet in aliquo decipere alium,quòd non poſſit decept⁹
3 conqueri.¶†Quid ſi quiſita dixerit,ſi obtinuero,nolo,quòd mi
hi tenearis:reus verò dicit iudici,domine iudex,non condemne-
tis me:quia & ſi facta eſſet condemnatio,nil poſſet à me exigi,iux
ta præmiſſum pactum.actor contradicit, imò es condemnandus,
quia ita demum feci pactum,ſi obtinerem,& non obtinui. Hanc
d quæſtionem Scholaſticis iuris relinquimus diſputandam[d]:vł dic
valere,ſi fiat ſuper lite certa mota,vel mouenda,C.de temp. ap.l.
fi.§.fi.Si verò pactum fiat poſt litē conteſtatam ante ſententiam,
non videtur valere: quia renunciatur iuri , quod ſibi competere
quis ignorat,ſ.de concluſ.& renun.ver.ceſſat autem.Sed dic con
trà.Nec obſtat,quod dixi. non enim ignorabat hoc ius ſibi com-
petere,licet ignoraret contra quem ſententia ferretur. Quòd ſi
poſt ſententiam fiat,non eſt dubium , quin valeat,vt in præd.l.fi.
C.de tem.ap.

ADDITIONES.

a In prin.¶Quam hodie non habemus.
b Secundum T.¶Dum exponit verſus,de quibus ſ.ver.37.dixi in §.in quibus.
c Iam dixi.¶no.caſus,quos ſ.prox.poſuit ante vltimum.
d Diſputandā.¶Similis eſt quęſtio magiſtri Protagorę oratoris,& diſcipuli Euathli,quam poni Aulus Gellius li.v.c.x.& in Speculo Hiſtoria.lib.4.c.lv.quæ talis fuit:Diſcipulus , qui promiſerat magiſtro grande pretium die,quo primam cauſam apud iudices oraſſet,& viciſſet : cùm valde prouectus eſſet,cauſas non recipiebat: ob hoc magiſter litem cum ipſo ingreſſus,& conteſtatus eſt: cōcludebatq; ꝯ eū,quòd ſi vinceret , ille neceſſe habebat pp ſnīam ſoluere:ſi verò vinceret ille,debebat ex vi pacti p̄dicti:hæc æquè diſcipulus reuoluebat in ipſum.Iudices vidētes hoc inexplicabile,cām iniudicatā reliquerūt.Videbatł tñ diffiniri poſſe p regulā, cùm non ſtat.de reg.iur.lib.6.quæ habetur ff.eodem titulo,in iure ciuili.& per regulam, in omnibus cauſis.j.e.titulo.
ADDE,vt per Ang.conſ.clxxxvij.inci.A.& B,vbi de Spec.hîc facit mentionem.

¶Bald.de Appellationibus.

¶AN in cauſa appellatiōis ſit neceſſarius libell⁹:&,an appellatio interpoſita habeatur loco libelli,vide j.de libelli ꝯce. §. nūc vidēdum.verſiculo antepenultimo,& ī titulo de ap.§.de of. ver.cognito igitur.& de litis conteſt.§.2.ver.ſed cùm in cauſa. G.¶Si appellatur ab interlocutoria, non eſt neceſſarius libellus,quia appelatio facta in ſcriptis cum expreſſione cauſæ,habet vim libelli:ſed ſi appellatur à diffinitiua,& quæſtio ſit ordinaria,requiritur libellus.G.vide j.eodem,§.iudicium dicitur inchoari. vbi omnino vide.¶Non ſufficit reſeruationem alicuius beneficij,vel inhibitionē, vel decretū peruenire ad notitiam generalis procuratoris capituli,§.poſt princ.G.¶Ratihabitio debet interuenire,quid & in quo operetł,aliàs non valet:putà poſt terminū perimentem id,ꝙ ratificatur,ff.de ap.recip.l.j.in gl.ord.verſiculo,porro.G.nam terminus iuri quærendo appellationi appoſitus,idem,vel plus, quā renunciatio,operatur:idem,quo ad ſe:vt no. ff.de neg. geſt.l. ſed ſi ego.plus,quo ad aliud,ff.ad Trebellia.l.facto. §. ſi quis bonorū, & ibi per Iac.Debet etiam id,quod ratificatur,eſſe in potentia recipiendi ſubſtantiam,vel qualitatem à confimante,vt no.ff. de lega.j.l.talis ſcriptura.G.¶Quo ad appellationē interponendam in capitali,omnis perſona eſt legitima,etiam ſi vna non intereſt,ver. & præmiſſa.¶Cauſa ſubiectorum tangit dominum & prælatum eorum,de ap.conſtitutus.verſiculo,item epiſcopus.G. ¶A præcepto poteſt appellari,ſi intereſt:aliàs non,ff.de min.l.ait prætor. §.permittitur.in §.in quibus. ver.ſed vnde quid.Gul.etiam ſi fiat ī confeſſum,vt no.ff.de appellationibus,l.creditor.§.iuſſus.in glo. ord.Bal.Non tamen à præcepto guarentigiæ: quia inhæret cōtractui.nam & pars eius eſt,& habet executionem paratam, vt j.eodem,§.minori.verſiculo,item illud præceptum.j.eodem,§.dicūt quidam.¶Poteſtas condemnatus in ſyndicatu,vel alius officialis non appellat,etiam de iure canonico,verſiculo 3.Gul.¶A pronunciatione de exequendo appellatur, qa iudex,qui pronunciat aſſumit partes iudicis,ſed ab executione facti non appellatur: qa tunc iudex aſſumit partes executoris , niſi excedatur forma iuris, verſiculo,verò.Gul.vide ſ.de ſententia,§.pronunciatio. ¶A decreto alimētorum,quod officio iudicis interponitur,non appellatur:ſed à ſententia ſic,ſi petatur per actionem,verſiculo, ſed nūquid,quando.Gul.¶A ſententia arbitri non appellatur,etiam ex conuentione,verſiculo,quid ſi conuenit.Gul.Dyn.contrà l.con ſenſu.ff.de ap.Prima verior:quia non erit propriè appellatio : qa debet fieri gradatim,ſed arbiter nō eſt in gradu iuriſdictionis: ſed erit querela,& reductio quædam,vt ff.qui ſatiſ.cogantur , l.arbitrio.ſecundum vnam lectur.& ff.de arbi.non diſtinguemus.§.cū quidam.Bald.vide j.eodem,§.ſed pone quæſtionem de facto. ¶ Quæ differentia eſt inter appellationem & ſimplicem querelam à ſententia excommunicationis,verſiculo, ſi dices. Gul. quidam pe.¶Vbi alicui denegatur audientia,appellatio interdicta videtł, verſiculo 32.G. ff.ex quibus cauſis ma.l.ſed & ſi per prætorē. verſiculo,ſed ſi dubitetur.¶An poſſit quis inhærere appellationi aduerſarij:&,an propter iniuſtitiam expenſarum litis poſſit appellari,ver.34.& ſequenti quæſtione:de expenſis intellige,ſ.ab omiſſione,ſed à condemnatione,vel caſſatione ſic:extrà quod me.cā, c.ſuper eo.per Inn.¶Caſus,in quibus appelletur ab interlocutoria,& à grauamine,& de iure ciuili , verſiculo, porro.per G.Dic, aut interlocutoria fertur ante litem conteſtatam , aut poſt litem conteſtatam,aut poſt ſententiam.Primo caſu aut pertinet ad ordinationem proceſſus,aut ad legitimationem perſonarum , ſi ad ordinationem cauſæ,vt quia mandat iudex reo,quò reſpondeat, an ſit hæres , vel poſſideat : vel ſtatuit nimis breuem dilationem ad reſpondendum libello:& tūc non poteſt appellari:& hoc per regulam,quæ dicit , quòd ante litem conteſtatam non habet locum appellatio,C.de ſent.& interloc.om.l.fi.Si verò interlocutoria pertinet ad legitimationem perſonarum,tūc poteſt appellari, vt ſi iudex pronunciat ſe iudicem,vt C.ne fil.pro pat.auth.habita. per gl.vel ſi pronunciat aliquem legitimum principalem,ff.ď minor.l.ait prætor.§.permittitur.extrà de app.c.ex parte M.&hoc p regulam,quę dicit,quòd ab interlocutoria appelletur,vbi grauamen eis non poteſt tolli per appellationem à diffinitiua:ſed iſtud eſt huiuſmodi,C.de procur.l.ita demum.ergo, &c.¶Secundo caſu,ſ.poſt litem conteſtatam,tunc datur ſecunda,quæ dicit , quòd in medio non eſt locus remedio appellationis.C. de epiſc. aud.l. ſecunda. Hoc fallit,ſi iudex interloquitur ſuper exceptione perē

ptoria,vel super aliquo capitulo præiudiciali:quia tunc cùm tra-
hat secum preiudicium in principali,potest appellari,ff.de mino.
l.intra vtile.¶Sed an à breuitate dilationis appelletur?Respōdet
gl.C.de dilat.l.à procedente.quòd non.Non obst.ff.de accusat.l.
Titia.quia ibi post interlocutoriam,quæ absoluebat ab obserua-
tione iudicij,nec post dilationem ad agendum expectatur alia sē
tentia diffinitiua.Item illa interlocutoria trahit secum suam exe-
cutionem,ff.quod met.cau.metum.§.sed licet.Et datur doctrina
quòd istis casibus potest appellari de iure ciuili,vbi interlocuto-
ria trahit secum suum effectum:qua ratione ab interlocutoria, q̃
pronunciatur libellum ineptum,possit appellare de iure ciuili:&
ab interlocutoria,qua pronunciatur appellatiōem esse desertam
¶Item cùm iudex pronunciat aliquem esse torquendum,vel cō
minatur,vel ad torquēdum se parat,vel excedit modum torturę
ff.de ap.reci.l.ante.¶Tertio casu,quando post sententiam iudex
interloquitur:tunc si quidam exequendo,an appelletur tunc,dic
tum est superiùs.Si verò aliter interloquendo, tūc videtur,quòd
possit appellari:quia non speratur alibi reparari.Bal.vide s̄. ti. pro
ximo mediato de multis interlocutoriis,& in titulo de sent.in pri
cipio.¶Interlocutoria suspenditur per appellationem interposi
tam,non per interponendam,l.intra vtile.ff.de minoribus,ver.si.
G.¶Si iudex quotidie grauat,semper tēpus appellandi est in ini-
tio:vt si cogit partes ire ad locum non tutum. Si autem pronun-
ciat,tunc à die sententiæ currit tēps appellandi ab interlocutoria
vel à diffinitiua,ar.ad prin.ff.de vsufr.accre.l.j.in fi. G.Alij dicunt,
quòd à die,quo editur sententia,aliàs quo modo scit formare ap
pellationem:sed hoc non placet,secundum G.¶Sed qualiter ꝓ
sequitur appellationem,si non potest docere de sententia? Dic,
vt no.de fide instr.c.G.ꝑpetuus.ꝑ Inn.¶Si quis dicat,si me graua
bis,vel ne me graues,appello,præpostera appellatio est,& nō va
let:sed debet repeti illato grauamine. Si autē dico sic,peto reuo-
cari grauamen,aliàs appello,bene valet appellatio:quia est à gra
uamine iam illato.Bal.¶Clausula,appellatione remota,ita ope-
ratur,quo ad iudicem à quo,vt non teneatur deferre appellatio
ni:non autem parti adimit ius appellandi. B vide,quod plenè no
tatur in auth.de iud.ver,penul.Colla.6.in gl,ord.G.& j̄.eodem,§,
quid operetur.Hāc clausulam,vt deroget iuri,nullus apponit,ni-
si princeps,sed vt deseruiat iuri,ipsam apponit omnis ordinarius,
C.de sen.l.fi,Bal.

¶Incipiunt quædam dicta extrauagantia, con-
ferentia ad materiam appella-
tionis.

CONFESSVS in tormentis, vigore confessionis est condēna-
tus:quæritur,an sit necessaria appellatio? & videtur, ꝙ non:
quia non fuit ordo seruatus.nam talem confessionem debent p̄-
cedere legitima indicia,& debent subsequi perseuerantiæ,ff.de q.
l.maritus.& no.C.de custo.reo.l.2.C.de confessis,l.j.Solutio.Dic
quòd valet sententia,nisi appelletur.Casus est notabilis in d.l.ma
ritus.vide s̄.ti.prox.§.ad mortem.& s̄.de confessis.§.3.¶Sed quę
ritur,an credatur instrumento,quo cauetur, quòd talis fuit spon
te confessus?Respondeo,de confessione bene statur instrumen-
to:sed quòd sponte,hoc non probatur per instrumentum,sed so
la iuris præsumptione.facit,quod no.Inn. in c.super hoc.de renū
ciatione.¶Minori xxv.annis factum est præceptum guarētigię si
ne auctoritate curatoris:quæritur:an sit ipso iure nullum , an ve-
rò per appellationem rescindendum,an verò per restitutionem
in integrum?Et videtur,quòd sit nullum ipso iure,sicut in filiofa
miliàs:vt no,in l.finali,§.necessitatem.C.de bonis,quæ lib.In con
trarium videtur:quia contractus valet:ergo & præceptum ei ad-
ditum ad robur & executionem contractus.nec enim hoc est fi-
gura iudiciorum,ar.ff.de bonis paternis,l.seruus.& idem in filio-
familiàs ar.notatur in l.j.C.qui admit.ad bon.pos.Item valet con
fessio minoris,licet detur restitutio:secus in sententia.Et ratio dif
ferentiæ est,quia confitendo consentit,secundum Dy.Item illud
præceptum est in interlocutoria,vt no.in auth.de litig.§.ad exclu
dendas.C.commi.vel epist.l.interlocutio.licet habeat executio-
nem paratam,vt no.Cyn.C.de confes.l.j.Sed minor patitur inter
locutoriam,maximè voluntariæ iurisdictionis,vt est tex. ff.de mi
noribus,l.ait prætor.§.permittitur.quod verum credo, quòd va-
leat,si carebat minor,id est adult⁹,curatore.Nec habet locum ap-
pellatio:quia est præceptum conuentionale. Restitutio tamen ī
integrum implorari potest,& obtineri probata læsione,ff.de mi
noribus,l.ait prætor.vide s̄.eo.tit.§.accepto.& j̄.§.sed nūquid ex.
G.¶Tutori tutorio nomine est factum præceptum guarentigiæ
quæritur,an contra pupillum executioni mandetur? Et videtur,
quòd non:quia confessio tutoris,cui adhæret præceptum , non
nocet pupillo,ff.de administ.tut.l.Lucius.§.tutelæ.C. de donat.l.
non abstulit.Nam quando tutor confitetur per modum contrac
tus,& proprio motu,non nocet pupillo: sed tantùm cùm in iudi
cio cogente & mandante iudice,vt no.Cy.in d.l.j.C.de confes.In
contrarium videtur,quòd tutor nomine pupilli rectè contrahit,
ff.de euict.l.3.Sol.Aut præceptum opponitur promissioni,aut ꝯ
fessioni.Primo casu valet præceptum:quia ex promissione tuto-
ris pupillus obligatur , si concernat administrationem. Secundo
casu secus,ff.si cert.pet.l.ciuitas.Sed in generali procuratore ma-
ioris videtur vtrunque valere,ff.de inst.l.fi.Bal.¶Sed nunquid ex
præcepto guarentigiæ oriatur actio?Videtur,quòd sic,vt l. fin.§.
necessitate.C.de bonis,quæ lib.in gl.ord.In contrarium videtur,
quòd non oriatur,nec officium iudicis , C.comminat.vel epist.l.
iudex.Solutio.Aut illud præceptum est factum formiter,& tunc
illa actione debet agi.ff.de iureiur.l.si duo patroni.§.penul.Aut in
formiter:& sine causa:& tunc non valet præceptum,vt no.Dy.ff.
de leg.j.l.filiusfamiliàs.§.diui.nam causa soluendi præcedere de-
beret præceptum,& non subsequi,vt l.iudex.Vel dic,quòd ista p̄
cepta tabellionum,qui sunt etiam iudices chartularij ,non habēt
executionem de iure communi:quia isti sunt iudices sine execu-
tione,& sine administratione:nisi fiat prorogatio in vero iudicio
ff.de iudic.l.j.& ideo præcepta eorum non habent executionem
paratam:sed per statuta locorum mandantur executioni officio
iudicis:à qua executione potest appellari , quia non est executio
rei iudicatę:imò inchoatur ab executione mandati:si tamen īstru
mentum non esset liquidū,priùs debet liquidari,quàm executio
ni mandari,C.de sen.quæ sine cert. quan.l.fi.& l.j.C.de com.l.fi.q̃
liquidatio poterit peti officio iudicis:quia est pars præābula exe-
cutionis:vide s̄.eodem,§.minor. Bald. ¶An contra præceptum
guarentigiæ potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ?vi
detur,quòd non:quia l.in contractibus.loquitur in confessione
contractus,non in confessione iudicij: & ista confessio fit coram
iudice,& sic in iudicio,vt no.C.de confes.l.vnica:nec potest infrī
gi,quia non sederit pro tribunali notarius:quia hoc non requiri-
tur,cùm fiat de plano,ff.de interrogat.actio.l.voluit.§.j.in princi.
quia propriè nō fit in iudicio,quod fit coram notario absente iu-
dice,de lib.causa,l.iubemus.& de iure fis.l.instar.lib.x. Sed ad hoc
respondeo:quia iste notarius duplex publicum gerit officium,C.
de sacrosan.eccl.l.iubemus.§.his tabellionibus.Solutio:Dico, ꝙ
cùm de iure communi hæc exceptio opponitur , & omnes aliæ,
cùm nunquam sit de his discussum,similiter vbicunque res inci-
pit à præcepto.nam causæ disceptatio subsequi debet, ff.de noui
oper.nun.l.de pupillo.§.meminisse.& ibi no.Bal. & j̄.de re mil.§.
idem iudex debet.¶Sed quid si iudex fecit executionem guaren
tigiæ,reiecta exceptione non tanquam falsa,sed tanquam exigē-
te longiorem tractatum:an postea poterit retractari executio, si
exceptio vera iudicetur?videtur,quòd sic,vt ff. ne vis fiat ei , l.j.§.
hæc verba.ext.de pur.vul.c.2.ff.si mul. ven.no.l.j.§.j.ext.d̄ iur.c.d̄
bitores.ff.de ap.l.cùm ex causa.In contrarium ff. mand. si fideius-
sor.§.in omnibus.Sol.sed ibi in diffinitiua,quæ transiuit in rem iu
dicatam.Cognitio summaria non derogat veritati,ff.de re iud.l.à
diuo Pio.§.quòd si super rebus.& l.penul.ff.de his,qui sunt sui,vel
alieni iuris.Bal.Sed nūquid à tali interlocutoria,qua exceptio re-
pellitur,potest appellari?Respondeo,sic,cum causa, & in scriptis
C.quorum ap.ab executore.§.fi.& patet in c.dilecto.de ap.& no
tatur in c.cupientes.de elec.lib.6.in gl.Guil.Bal.¶Nota,quòd iu-
dex appellationis non debet iudicare,nisi visis actis primi iudicis,
nec valet sententia,non visis,nec productis actis,C.de edendo,l.
ij.per Acc.¶Ego ago contra te Vti possidetis : pendente iudicio
expello te:vis me accusare criminaliter de vi:an potes?Dic,quòd
non:& si iudex te audit,vel pronunciat super accusatione proce-
dendo,vel me interim condemnat,rectè appello,C.de ap l.i.secū
dum secundam lecturam.quod est notabile.Bald.& sic possesso-
rium ciuiliter motū facit supersedere iudiciū criminale.Sed Ioan
nes ponit ibi casum per l.2.ff.vi bo.rap.s.quòd agens ciuiliter in-
terim non potest agerę criminaliter, ñ ꝙ processus sit nullus,sed
quia potest annullari per appellationem:quod etiam est no.sc.ꝙ
exceptio dilatoria pręposterationis obiecta & reiecta non reddit
processum nullum,sed in causa appellationis de nouo ventilatur
Item si non opponitur,processus non vitiatur,vt no.ff.de euict.si
mancipium.§.si communi.Bal.¶Quidam appellat ex plurib⁹ cau
sis,non protestans,quòd non adstringit se ad omnes probandas:
tandem non probat,vel ñ prosequitur nisi vnā:quæritur,an vide
atur appellationem deseruisse propter alias causas desertas , vel
non probatas?Dic,quòd non:quia vna bona causa sufficit , ff. de
appellar.l.appellari.§.non solent,secundum Accurs.Illa ergo pro
testatio non distinguēs se, &c.non est necessaria,vt notatur Inst.
de exce

&c excuf.tu.§.si plures.nisi quando quis videtur se adstringere,vt quia vnum illorum veniat qualificandum ad aliud,argum.ff.de in stit.l.habebat.secundum Bar. Quandoque etiam non videtur qs se adstringere,quin possit qualitatem detrahere,ff.de noxal. l. in delictis.§. si detracta. ¶Sed quid si quis appellando allegat vnam causam tantū,& probat aliam,an sufficiat?videtur,quòd nō,C.de petit.hæred.l.hæreditas materteræ.Sed dic,ꝙ contrarium loquitur in appellatione à diffinitiua,ff.de appe.scio.Et idem dico, si in libello appellatorio quid simile fiat:secus in libello causæ primæ: quia est de substantia illius libelli,vt not.in l.j. ff. de edendo, vide in clemen. appellanti. de appel. ¶Sed an est necesse, ꝙ appellans offerat libellum conuentionalē appellato coram iudice ad quē? Videtur,ꝙ nō.nam si actor appellat,sufficit sibi libellus,quem obtulit iudici à quo:si autem appellat reus, tunc reus non debet offerre libellum,sed recipere,argum.ff.de eden.l.iij.& l.si quis ex argentariis.§.fin.argum.ff.iud.sol.cū apud.&hoc tenet Innocen.de offi.deleg.cū contingat.Alii hoc fatētur,si in causa prima non desideratur libellus:quia appellatio non mutat naturam litis:sed cōsuetudo seruat,quòd offeratur libellus, super quo fundatur processus causæ.Bald.vide ī.eod.§.iudicium dicitur inchoari.¶Et nota,quòd si ī libello, vel ī ipsa appellatiōe erretur,error potest corrigi,C.de appel.l.si quis libellos.scilicet si tempora largiuntur,ff.de adul.l.accusaturus.& l.edita.C.de eden.¶Et nota,quòd lex vocat appellationem libellum appellatorium,C.de appe.l.eos.§.pen.& l.si quis libellos. Aliquando vocat appellationem vocem appellantis,eo.tit.l. litig. & l.locati. B. ¶Sed pone, quòd quis appellat bis ab eadem sententia intra decem dies,putà statim viua voce,& sequenti die in scriptis,sicut quotidie fit:tandem prosequitur appellationem secundam, & non primam: elapso anno à tempore primæ appellationis dicit appellatus appellationem esse desertā, & non prosecutam:appellans dicit se prosecutum secundam,&licuisse sibi geminare appellationem,& eligere secundam:& annū à die secundæ computari: quæritur, quid iuris? Et videtur, quòd appellatio prima sit deserta,quia eam non est prosecutus,argum. ff.de fideiusso.l.stipulatus es opus.ff.de collat. bonor. l. nonnunquam.quo facto videtur sententia confirmari. In contrarium videtur, quia bis appellans duo iura habere videtur: & obtinendo vnum,non perdit reliquum,quod est longioris vitę.ff.de serui.vrban.prædiorum,l.si domus.ff.mand.l.si mandato. §. interdum. ff. de castren.pec.l.pater.Sed ad hoc respōdetur,ꝙ illæ non sunt duę appellationes,sed est vna in substantia.nam per primam rescinditur sententia,non per secundam: vnde secunda nō est secunda in virtute appellationis,sed est magis prosecutio & approbatio primæ appellationis:& ideo tempora primæ computanda sunt.Et si decimum debet mitti ex forma statuti intra xx. dies, computatur tempus à die primæ appellationis: bene tamen fateor, quòd non nocet geminare appellationem:sed frustra fit per posterius,quod potest per prius,nisi fortè secunda appellatio esset plenior prima argum.ff.de hæred.instit.si ita scriptum fuerit.& ff.de vulg.substi. l.fin.§ j.vel nisi appellaret denuò emendando,vel mutando,C.de appel.l.si quis libellos.de hoc in cle.j.de do.& contu. Bald. ¶Sed pone,statutum dicit,quòd illæ,qui appellat,debeat mittere in cōmuni sex denarios pro libra intra decem dies:& proceditur in appellatione:modò quidam per errorem calculi soluit aliquantulū minus: item non processit ad alium actum, quàm ad citationem: quæritur,an sufficiat?Et videtur,quantum ad primum, quòd modicus error non vitiet,ff.de cond.& demon.l.quamuis.& argum. ff.de ædil.edic.cui dens abest.Quo ad secūdum,videtur,quòd sufficiat citatio,ꝗa citatio ē de ꝓcessu iudicii,vt Inst.de pœ.te.lit.§.fi. Item in causa appellationis idem operatur citatio,quod in prima causa contestatio litis,vt not.C.de temp.appel.l.fi.§.illud.In contrarium videtur,quo ad primum,ꝙ error vitiet,ff.de appell.recip. l. semper. Item ad secundum, ꝙ nō videtur sufficiens prosecutio simplex citatio,facit in authen.de litigiosis,§.omnem.¶Nam citatio dicitur esse præludium iudicii,non principium,vt not. in authen.in medio lit.non fi.sa.for.alias,iussiones,§.si collat.viij. Sol. Quo ad primum passum, dico, quòd decimum non est sufficienter solutum nam debuit integraliter à principio solui,vel suppleri,donec tempora suffragabuntur.Quo ad secundum,dico,quòd sola citatio sufficit,nisi sit circunducta:quia citatio est de processu facit quod no.in l.j.ff.de in ius vo.& de actio.&oblig.l.constat.& C.de præscrip.lon.temp.l.j.de præscrip.xxx.annorum,l. sicut. per Gul.Item attende bene,quid verba dicant,& ad quid terminus assignetur,vt ff.de contrahen.empt.l.qui fundum.quæ est multùm not.sed videtur, ꝙ non sufficiat citatio,nisi libellus appellatorius fuerit oblatus iudici:quia lex dat hunc ordinem,ꝙ primo offerat libellus conuentionalis iudici:deinde emanat citatio super libello porrecto,non super porrigendo,C.de præscrip.xxx.annorum, l.sicut.C.de annnali exceptione,l.fin. Ad quod ego respondeo,ꝙ nulla lex dicit, quòd de substantia citationis sit, ꝙ libellus primo offeratur iudici,sed solū est de bene esse,de dilat.c.ij. per Bernar. glossatorem:facit in auth.de litigiosis,§.ad excludendas.sola autē libelli oblatio facta iudici,non sufficit,secundum Bar. C. de in ius voc.super rubrica.Bal.¶Sed pone quæstionem de facto:quidam petiit rescissionem laudi,dicendo,peto rescindi remedio appellationis:an ponetur pro nomine reductionis ad arbitrium boni viri?Respondeo, satis imperitè loquitur ille: tamen libellus debet exponi congruè,arg.ff.de iureiur.l. sed & possessori. §. ii. & quod not.ff.familiæ ercifcundæ,l.j.§ & puto.nam hæc verba ex toto repugnant,ff.de hæred.inst.l.talem.§.fina. quia reductio species est appellationis,ff.de arbitris,l.non distinguemus.§.cùm quidam.in fi.Bal.vide s̄.de arbi.§.an processus.& s̄.eod ti.§. sententia arbitri. ¶Sed quid econtrà:ille,qui verè appellat,nō fuit vsus verbo Appello,sed dixit Reclamo ad superiorem?Dic,ꝙ sufficit mente cōsiderata,secundum Speculator.arg.C.de testamen.l.quoniam indignum.Simile no.C.familiæ ercifcundæ,l.quoties. Item si dixit, Conqueror,arg.l.si ab arbitro.ff.qui satisdare cog. Bal.¶Sed pone quæstionem de facto:dicit statutum,ꝙ cōdemnatus de homicidio non possit appellare: modò Titius commisit homicidium, Cui Seius ad euadendum de manibus curiæ præstitit opem, & inde damnatus est:quæritur,an possit appellare?Hic videndum est, quis dicatur cōdemnatus pro homicidio:& videtur,ꝙ omnis particeps delicti,siue participet consensu, siue consilio, siue facto & opere,& qui accommodat ensem ad hoc faciendum,siue operā, vt qui præstat auxilium,vel fauorem in ipso actu,vel postea,ff.de minor.l.auxilium.§.in delictis.in verbo,pro adulterio.Hoc enim verbum Pro homicidio,non solùm significat veritatem, sed paritatem,ff.de sicariis,l.j.§.diuus.& similitudinem,vt not.ff. de verb. sig.l.mentis.& facit C.de confessis,l.j.in verbo,præiudicatis.& C. de interdic.l.si tutor.Sed mihi videtur, ꝙ condemnatus ex isto capite scilicet ꝙ præstiterit auxilium fugæ,non condemnetur ex eadem specie criminis,vt ff. de pœn. l. Metrodorum. nam & dictio Pro,causam immediatam significare consueuit:& ita consului in simili quæstione Aegidii domini Sabinensis,cuius constitutio dicit, ꝙ omnes banniti admittantur ad gratiam præter condemnatos pro homicidio. Bal.¶Ad priores,siue antiquos pertinet quædam electio ad præsidium illius ciuitatis,id est ad potestatem, vt C.de præscrip.lon. temp.l.fi.pertinent confirmatio:modo pone, ꝙ Potestas committit prioribus vices suas,qui ratione proprii officii eligunt,& ratione commissionis confirmant,à qua cōfirmatione iste electus & confirmatus vult appellare: quæritur, an debeat appellare ad potestatem, an ad superiorem? itē quæritur,an Potestas poterit committere priorib. vices suas?nam si non poterit,appellatio ab impossibili non est necessaria,ff.de ap.l. si cōstat. & videtur casus, ꝙ valeat commissio, & ꝙ ad ipsum committentem sit appellandum,ff.qn̄ app.sit,l.j.§.solent.Sed certè ille §.hoc non dicit.nam ibi n̄ fuit commissio præsidis: quia ibi decuriones illud per se fortè fecerunt ex consuetudine loci,vt notatur in authen.de defen.ciui.§. interim. sed ibi fuit nudum cōsilium cadens super certo. Vnde ad consulentem appellatur, non obstante, ꝙ consuluerit,& non obstante etiam, ꝙ interfuerit,vt consiliarius, non vt vocem habens,vt ibi dicitur. Quòd ergo non valuerit cōmissio, & remissio facta in priores, probatur: quia videtur electa probitas & industria personæ:ergo delegari non potest,ff.de off. cius,cui man.est iurisd.l.j.in principio.Nec potest quis committere animi sui motum,vt notatur ff. de arbitris, l. sicuti. Nec potest quodlibet officium delegari,vt no.in auth.de tabel.§.nos autem. Non obstat l.item eorū.§.si decuriones. quod cuiuf. vniuer. quia ibi concessio facta decurionib à iure,fit eis generaliter, & in rem, non in personā.Item fit intuitu eorum,quib.conceditur. non intuitu tertii:& ideo alteri committere nō possunt.Sol. Aut ista cōmissio cadit super certo,putà ꝙ confirment Titium:& valet:quia ipse propriè facit, qui committit, ff. de manumis. vind. l. pater ex prouidentia. Aut super incerto, quòd eligant, quem volunt, & confirment:& tunc est dubium,an ista vaga remissio valeat: & videtur valere,quia remittens habet ordinariam potestatem à lege non delegatum,ar.ff.de iurisd.om.jud.l.more maiorum.quod verum credo:quia confirmatio est actus iurisdictionis,quàm Potestas potest delegare,C.de senten.ex breuic.recit.l.fin.in glos. Item requirit modicam industriam,non exactam peritiam,sicut requireret officium prædicandi ,arg.not.per Innocen.de offic.deleg. c. quoniam apostolicis.Itē quia hoc expedit publicæ vtilitati,ꝙ possit alii cōmitti,C.vbi,& apud quos,l.fi.in ratione sui:si cōmissio fuit limitata ad certā personam,ipse cōmittens grauatur,ideo ad alium appelletur:si aūt in genere,tūc ad cōmittentem.similē distinctionē facit ff.loca.l.cùm in plures.§.seruus.& not.ff.de neg.gest.

l.si pupilli.§.i.¶Et nota,quòd electi à superiore,vel domino, vel
ciuitate ad aliqua regimina,tenentur ea acceptare, vt not.in d. §.
interim & ff.de muner.& hon.l. si quis magistratus. & si grauan-
tur,debent appellare,ff.de appel.l. hi qui ad ciuilia. Vnde iudices
communis Perusii & potestas extracti ad regimen castri huius ci-
uitatis,non possunt renunciare,Idem in eo,quem ciuitas deputat
in causa vertente inter se & suum ciuem:de quibus habetur C.de
sententiis,l.cùm sententiam.in glos.& C.de senten.quæ sine cer-
ta quant.l.ij.in fin.gloss.ordi.Bald.¶In feruore tempore rebelliũ
fuit ordinatum per consilia cõmunis, quòd eorum vxores essent
& intelligantur exbannitæ communis: pro eorum parte dicit, ꝙ
illud statutum est nullum , & petitur declarari tanquam nullum:
&si esset aliquod,appellatur: queritur,quid iuris?Et videtur,ꝙ sta
tutum sit nullum,ff.qui,& à quibus.l.& si priuatus ff.de appel.l. si
constat.ff.de pollicit.per totum:vel saltem sit iniquum, & obstet
exceptio doli,argumen.ff.de excep.doli,l.j. in fin. quia nec debet
fieri lex post factum,sed ante factum,C.de decu.l.penul.lib.x:nec
debet alius pro alio banniri,vt nota.in auth.vt nulli iudic.§. quo-
niam verò.In contrarium videtur,quòd non possit appellari:quia
ab iniquitate statuti non appellatur,ff.de appel.recipien.l.fi. Nec
debet dici iniquum,cùm publicæ vtilitati expediat,& contra pu-
blicam vtilitatem non procedit appellatio.ff.de appe.recipien.l.
constitutiones.Item valet statutum post factum,emanans etiam
contra certam personam ex causa,ff.de capi. dimi. l. amissionem.
§.j.secundum vnam expositionem:& lex quandoque fit super v-
na persona,ff.de capti.l.v.§.fin.& lex,etiam dura seruanda est,vt l.
prospexit.ff.qui,& à quibus:quod verum est,si publicè expediat.
Bald.¶Verus contumax appellauit:iudex ob reuerentiam superi
oris,vel iuris imperitiam detulit appellationi:queritur,vtrum nõ
obstante,quòd detulerit,suam sentẽtiam exequi possit:an videa-
tur à se suam iurisdictionem abdicasse?Circa quam materiam no-
ta casus quatuor. nam interdum appellationi defert lex & iudex:
& tunc nihil innouari potest.Interdum lex,& non iudex:& tunc
aut ratio impediens est manifesta,& potest exequi,vt hîc not. in
l.j.ff.nil no.ap.pen. Aut ratio est occulta,putà quia erat verus con
tumax,tamen hoc non apparebat iudici:& tunc dicit Ioan.Andr.
licet nouum videatur,quòd iudex à quo,non in figura iudicii in-
formet se de veritate,& sic postea exequatur,vt ipse notat in cle.
j.de dolo & cont,quod verum credo:quia in hoc procedit,vt ex
ecutor:ideo nõ est iste actus de processu causæ, nec citatio requi
ritur,argumen.no ff.de bonor.posses.l.ij.§.penul.&per Innocen.
de appel.c.ex ratione. Interdum non defert lex, sed iudex à quo:
& tunc aut est certum, quòd non debet deferri , aut est dubium.
Primo casu aut appellatio est prohibita fauore publico : tunc de-
bet fieri executio,C.quorum appel.non recip.l.nulli.Idem fortè,
si appellantis odio,vt in verò contumace. nam & hoc casu con-
tempta maiestas prætoris iudicatur,ff.de iuris.om.iud.l.si familia.
Idem,si propter litis naturam,vt in possessorio:quia factum præ-
toris iuri derogare non potest,ff.de feriis,lege i.Si verò est dubiũ
tunc,qui detulit appellationi,omnem iurisdictionem à se abdica
re videtur:facit C.de relat.l.j.ff.de appel.l.ad principem.& l.ad Im
peratorem.Imò leges istæ nil faciunt,quia loquuntur in remissio
ne,quæ fit ante sententiam,non in dimissione & absolutione nã
iudex,qui dat apostolos dimissorios super appellatione à diffiniti
ua,videtur absoluere interim ab obseruatione suæ iurisdictio-
nis,argu.ff.de minoribus,l.intra vtile.ideoque dimissorii vocãtur
apostoli.Item quid aliud est dicere Defero appellationi,nisi supe-
riori iudici cedo locum?Vnde qui cedit, hoc actu legitimò & so-
lenni abdicat à se iurisdictionem & interdictionem,quæ transfer
tur in superiorem,tanq̃ in suum succedaneum,l.pe.ff.iud.sol.&fa
cit in ratione sententiæ,ca.cũ appellationibus.§.si vero iudex. de
ap.lib.vj.Bald. Et ex hoc collige vnum notabile dignum,quòd &
si aliquando non valet appellatio iure appellationis,tamen valet
iure dilationis,vt ibi per Archidiac.Bald. ¶Qui appellat quadam
quasi præsumptione,presumitur habere malã causam,ff.de euict.
l.Herennius.§.Caia. ? gl.¶An testes examinati in prima causa, nõ
tamẽ publicati,possunt aperiri in causa appellationis,an verò per
eunt.nã quia idẽ videtur iudicium,vidẽtur valere:sed quia diuer-
sa est instantia,videtur contrarium,vt l.gesta.C.de re iud.& ff.quę
in fraud,cred,l.iij.Sed non videtur, ꝙ hæc quæstio procedat:quia
sententia videtur ipso iure nulla,si iudex ñ publicauit processum,
vt not.in l.prolatam.C. de sententiis, nisi loquaris non de testib⁹
productis in principali,sed super incidenti,argum.ff. de compen-
sa.l.quod in diem.§.si rationi.Credo,ꝙ iudex appellationis possit
publicare & emendare vitiũ in hoc actu,sicut & in aliis:argumen.
legis,per hanc.C.de temp.appel.Bald.¶Quidam promisit repræ
sentare Titium domino Potestati: Potestas condemnauit Titiũ:
ille Titius appellat:iudex appellatiõis vult cogere promissorem,
vt sistat eum : quæritur , an possit? dic , quòd non , l. penultim. ff.
iud.sol.Sed si non est appellatum,an potestas possit cogere ad si-
stendum?Dico etiam,quòd non,ff.de fideius.l.Græcè.§.post litẽ.
quod est no.Bal. ¶An in causa appellationis veniant expensæ re-
ficiendæ?dic,quòd sic, vt l.à proconsulibus.in fi.C.de ap.Si autem
succumbat appellatus,tunc dicit Acc. C.d̃ re.cre.l.generaliter.§.si
iudex.quòd non condemnatur in expensis.quod verum est in cõ
trariis sententiis:quia sententia dabat ei titulum litigandi, nisi es-
set euidenter iniqua,vt no.Archid.in c.cordi.ad fi.de ap.libr.vj.&
ibi vide per eum.Ergo ex primis actis & persona perpendendum
ex quib.patet,qualis sit iniquitas. ¶Per appellationem ab inter-
locutoria transfertur cognitio ad iudicẽ ad quem:& iudici à quo
est impositum silentium adprocedendum ipso iure,quando talis
est interlocutoria,quæ præiudicat in principali negatio,ff. de mi
no.l.intra vtile. Si autem interlocutoria esset alterius naturæ,tũc
potest procedere iudex à quo,super aliis capitulis,C.de reb.cre.l.
generaliter.§.si iudex.donec ei inhibeatur per iudicem ad quem:
quam inhibitionem non potest facere ante quàm appellatio co-
ram eo introducatur & citetur appellatus:quo facto etiam si dubi
tetur. an sit appellatio recipienda, vel non , debet fieri inhibitio,
de off.deleg.c.pastoralis.per Innoc.& not.in c.Romana. de ap.li.
vj.vbi per Achi.& probatur C.de appel.l.iij. Bal. ¶ Non admissus
ad opponendum,eo ipso est grauatus,arg.ff.de re militari,l.iij.§.si
ad idem.Item si admissus est ad opponendum,&non admissus ad
probandum,cùm se obtulisset probaturum,eo ipso est grauatus:
quia mos ei geri debuerit,ff.de probatio. l.circa. Vnde quia in eo
iuris ciuilis obseruantia defuit, meritò appellat: & iudex appella-
tionis ex hoc grauamine debet pronunciare eum iustè appellasse
& tollere grauamen de medio,faciendo id,quod si iudex primus
fecisset,non grauasset,scilicet admittere exceptiones,& recipere
probationes. sed si postea ex receptis apparet,quòd appellans in
causa principali careat iustitia, pronunciabit contra eum in facto
principali:& sic idem vincet,& vincetur,de ap. Romana. per Ar-
chid.Hostien.Bal. ¶Appellans à diffinitiua vigore confessionis,
condemnatus non tenetur exprimere causam,quo ad substantiã
appellationis,sed quo ad hoc,vt iudex à quo,teneatur ei deferre,
sic,vt in c.Romana.per Archid.Et quòd possit appellare,probat,
tripliciter.¶Primò,quia lex dicit,quòd error confessionis potest
reuocari in causa appellationis:ergo supponit,quòd possit appel
lari,C.de error.aduo.l.fi.¶Secundò,quia lex dicit,quòd confess⁹
& conuictus non appellat:ergo secus in confesso tantũ, C. quo-
rum appel.non recip.l.fin.& l. obseruare. ¶Tertiò hoc expresè
legitur &not.ff.de ap.l.creditor.§.iussus.Sed hoc videtur falsum,
nam à confessione non appellatur.Item certum est, quòd à con-
fessione oritur actio : ergo non tollitur per appellationem, licet
ex alio genere probationis non oriatur actio, ff.de iureiur. sed &
si possessori.§.pen.Sol.Dico, actionem natam, sed reuocabiliter:
vel fortè fingitur non nata ex confessione postea secuta senten-
tia,arg.ff.iud.sol.l.cũ quærebatur.vide j̃.eo.§. quæstio talis est. &
§.penult.& s̃.de confessis,§.ↄfessus potest.& s̃.tit.prox.§.iiij.ver.
sententia verò præcepti.vide j̃.eo.§.dicunt quidam.& j̃.de reg.iu
ris,§.item nota, quòd in confessis. ¶Appellatio debet interponi
coram iudice à quo:si autem eius copia haberi non potest, debet
appellari coram iudice ad quem,vel coram viris honestis,vt in c.
appellatio,eo.tit.lib.vj.per Arch.Si verò tantus est horror, quòd
loqui non audeat,habetur pro appellante,C.de relat.l.j.secundũ
vnam lecturam.¶In dubio potius statur appellationi,quàm sen-
tentiæ,vt in c. si à iudice.de appel. lib. vj. per Archid. & facit ff. de
excusat.tut.l.diximus.in ratione sui. Et nota, quòd appellatio est
fauorabilior,quàm sententia,in principio litis:in medio est par:in
fine autem est fauendum sententiæ,si acta patiuntur,ff.de euict.l.
Herennius.§.Caia. ¶Capitulum expensarum veniẽtium ex inter
locutoria non refricatur per appellationem à diffinitiua:quia pro
secutio expensarum nil facit ad negotium principale , vt in c. fin.
de appellat.lib.vj.per Archid. ¶Postquam iudex à quo, dedit ap-
pellanti apostolos dimissorios,non potest reuocare interlocuto
riam:idem per Archid.Bald. ¶An & quando appellatur ab inter-
locutoria,q̃ habet vim diffinitiuæ,vel eius vigorẽ,possit appellari
illico,viua voce,& sine expressione causæ grauaminis?videtur,ꝙ
sic,vt notatur in cap.peruenit.extrà de appel.in Nouella:& sic de-
bet intelligi,quod notatur ff.de appel.l.scio.vide j̃.eod.§.si iudex
pronunciat.¶Dubitatum fuit,an sufficiat petere apostolos sæpi-
us in eodem instanti?& videtur,quòd non:vt notatur in simili ff.
de pigno.actio.l.si conuenerit.Nam & qui semel perit,semper in
sistere videtur,ff.de vsuris,l.mora. Ergo non sufficit semel, sed ter
diuersis vicibus petere debet,argumen,ff.de verb.oblig.l.qui Ro
mæ.§.cohęredes.Sed contrarium est verum.Bal.¶Dubitatum fu
it,an sufficiat porrigere scriptam& non lectam sententiam appel
lationis coram iudice ad quem,ar.quòd non,ff.de leg.3.l.fideicõ.
§.j.C.de senten.ex breuic.recit.l.j.Contrà ff.de excus.tut.l.scire o-
portet. §. pen. hæc vera. Tamen de productione huius scripturæ
debet constare per publicum instrumentum,vel testes,secũdum
Archid

Archidiaco. ¶Dubitatū fuit, an valeat ista appellatio, appello ex nunc, prout ex tunc, si non admiseris exceptiones meas. Et dic, φ non: quia tempore incongruo factum nō trahitur ad tempus cōgruum, l. fi. C. qui admit. ad bonor. possess. Item hic non fuit ordo seruatus, quia grauamen præcedere debet, secundum Archidiac. ¶Dubitatū fuit, an si dico Appello, & tu notari scribas. an sit appellatio in scriptis? Dic, φ non: quia appellatio est priùs consignata, quàm scripta. nam ista scriptura est de re facta, nō de re fienda. Simile dicimus in sententia, vt not. in l. prolatam. C. de sententiis, lege ij. C. de senten. ex breuic. recitan. ¶Iudex appellationis, si sententiam nullam, pronunciat nullam, vt lege, quædā mulier: ff. familiæ erciscundæ, sed nō pronunciat super principali libello, quādo appellatur ab ordinario, remitte causam ad primū iudicem ordinarium, ita dicit glos. C. de appellat. l. eos. huic consentit Iacob. de Aret. nisi sit nulla propter intolerabilem iniquitatem primi iudicis: quia tunc ad eum non debet fieri remissio: argum. l. eos. & hoc per l. absentem. C. de accusat. Bar. dicit, quòd nō habet necesse remittere: sed potest pronunciare per l. quedam mulier. familiç ercisc un. & per l. Camelia Pia. de iure pat. & ff. de mino. l. verum. §. ex facto. Bal. ¶Ille, qui comparuit, non debet recedere inexpeditus, vel illicentiatus, c. j. de iud. in antiq. hoc verum, nisi superueniat impedimentum. tunc enim si est præcisum, vt febris, nō erit contumax, vt l. quæsitum. ff. de re iudic. Si autem sit causatum, vt periculum rei familiaris, tunc erit contumax, vt no. Archid. in c. postquam. de elect. lib. vj. & ibi per Ioannem Andr. in Nouella. Contra quos est, quod not Accursius ff. de appel. l. ex consensu. §. fina. vbi colligitur, quòd ille non est verus contumax, sed quasi contumax: & idem not. ff. si quis ius dicen. non obtemp. l. j. in fin. & ad hoc l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus causis in possess. ea. & hoc est verius. Bal. vide infrà de expen. §. penult. š. & duobus §. pen. & infrà eod. §. veniens. & suprà de dilat. §. ij. & de posit. §. anquis. ¶Qui casu impeditur appellationem prosequi, deserere nō videtur, C. de appel. l. præses. C. qui pet. tut. l. cùm à matribus. de pignorib. c. significante. Et dicitur appellationem deserere, qui non petit apostolos. Item qui petit, sed in termino statuto non comparet ad eos recipiendos. Item qui comparuit, & recepit apostolos, tamen intra terminum sibi præfixum non comparuit coram iudice ad quem. nam potuit ei statui terminus ad appellationem introducendam coram superiore, vt not. in d. l. præses. sed non ad eam finiendam, vt not. eodem tit. l. iij. Hunc autem terminum appellationis introducēdæ tres personæ præfigere possunt, scilicet appellans sibiipsi: item appellans appellanti, scilicet cum eo iudice motus concurrat, arg. l. qui de die. ff. qui satisda cogantur: item ipse iudex. & adde, quod no. in c. cordi. in verbo, principis. per Archi. de ap. lib. vj. & in c. secundo, de ap. in Cle. Bald. De termino ad prosequendum, vide ĵ. eodem, §. an appellans possit. ¶Lata est sētentia de consilio sapientis electi de partium voluntate, quęritur an possit appellari? & dic, φ sic, C. de ap. l. ij. secundū lecturam secūdam. nam in causa appellationis poterunt noua produci & probari, C. de ap. eos. §. j. & l. per hanc. C. de temp. ap. A consilio autem nō appellatur, sed bene contradicitur, C. de relat. l. ij. Si autem contra dicitur, debet dari terminus ad iustificandum suam contradictionem: & si non potest eam iustificare, proceditur ad remissionem puncti ad cōsilium sapiētis, C. de rela. l. ij. in fi. Et eodem modo ꝓceditur, qn̄ quis vult exemplificare acta, vel instrumentum cum auctoritate iudicis, & extat contradictor. nam debet sibi terminus dari ad suam contradictionem iustificandam, per d. l. ij. quę hoc expressè dicit, coniuncta l. fin. eo. ti. Bal. vide š. de arbit. §. præceptū. & š. de arbit. §. arbiter facit. ¶Nota, quod dicit Inno. in c. cùm in iure peritus. de offi. deleg. quòd si sententia est lata præsentibus & non contradicentibus partibus, & in ea continetur, φ lis sit contestata, & c. φ credatur iudici, ex quo pars nō contradixit, nec appellauit. & videtur casus in l. fi. quando ap. sit, & gl. ord. in l. j. C. de relat. Sed contrà tenet Ber. in c. quoniam contra. de proba. & videt casus C. de relatio. l. fi. vbi dicit, quòd per originalia debet fieri fides, id est per sumptum ex actis authenticis iudicis, C. de ap. l. eos. §. super his. in verbo, exempla. vt ibi per Bar. & non per nudam assertionem iudicis: & hoc verum in his, quæ desiderant figuram iudicii, vt sunt decreta iudicum, & arbitramenta arbitratorum: in q̄bus omnia præsumuntur solenniter acta, quasi sint iudicialia, vt not. C. de fid. instrumen. & iure hastæ fisc. l. j. lib. x. & per Innocen. extrà de eo, qui fur. ord. suscep. c. innotuit. & per Dyn. in consilio, quod incipit Ptolemæus Manentis. & in laudo arbitratorum fuit iudicatum, quòd præsumeretur pro eo, & φ probatio contrarii incumbat peteti reductionem. Sed in vera appellatione dic, vt no. C. de ap. l. hi qui ad ciuilia. Bald. vide š. de senten. §. vbi apparet lata. & ĵ. de reg. iur. §. item no. φ dec. Bar. in l si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, in quæstione, quæ incipit, quæro, vtrùm arbitramētum. Bal. š. de arb. §. de emologatione. ver. ego verò. ¶Quęritur, quis restituat minorem lęsum in appellatiōe? Dic φ in appellatione interponenda iudex à quo, restituet, ff. de in integ. rest. l. pe. & fi. ff. de mino. l. si sine. §. fi. sed in appellatione interposita iudex ad quem: quia in eum fuit transfusa iurisdictio, C. quomo. & quando iud. l. si preses quasi desertam. Sed contra hoc est: quia deserta appellatione statim sine aliqua pronunciatione redit iurisdictio ad primum iudicem: & not. C. de ap. l. eos. in prin. Sed respondeo, quòd restitutio in integrum hoc facit: quia est de appenditiis appellationis, arg: ff. de procur. l. qui proprio. §. item quæritur. Item adhuc durat iudex in pronunciando super desertione, vt in c. fi. de ap. in Cle. & hoc tenet Iac. Bu. in l. fi. C. vt intra cer. tem. vbi est casus, secundum Iac. per gl. facit C. de ap. l. quoniam in verbo, mox. & l. si contra. in verbo, rector. Primus tamē iudex animaduertit. vnde videtur, quòd primò iudici sufficiat hoc perpendere ex gestis, vide ĵ. eo. §. appellatio potest corrigi. & §. quando quis pronunciat. Bal. ¶An libellus primæ causæ possit emendari in causa appellationis? Dic, φ non: quia sumitur post litem contestatam in veteri, vt no. C. de ap. l. iii. nam appellatio non rescindit litem contestatam: imò auget, C. de procur. l. ita demum. nec tollit effectus, quos secum trahit litis contestatio: imò auget, ff. de admin. tuto. l. chirographis. §. vltimo. Bal. ¶Pendente appellatione nihil potest innouari contra appellationem, sed vigore appellationis sic. vnde in causa appellationis fit sequestrum, vbi in prima suffecisset sola descriptio fructuum, vt notatur C. de ap. l. iij. Item quod poterat fieri personaliter appellatione pendente, nec fit per iudicem, vt ff. vt leg. no. l. postquam. §. Imperator. secundum Dyn. Itē extrà, seu circa appellationem bene potest aliquid fieri, vt notatur ff. mandati, l. creditor. in princip. B. ¶Item an datio possessionis possit fieri pendēte appellatione? Determinatum fuit Paduæ, quòd non: quia ipsa datio possessionis est de substantia processus, vt notatur in c. cùm M Ferrariensis. de constit. per Ioan. Andr. in Nouella: vide ĵ. e. tit. proximò, §. an appellatione pendente. ¶Casus talis est: Habebam licentiam capi faciendi Titium debitorem meum ab hac licentia Titius appellauit, & non fuit prosecutus intra tempus præfixum à statuto: elapso termino primus iudex vigore illius licentiæ facit eum capi ad instātiam meam ante quàm iudex appellationis pronunciaret appellationem esse desertam: quęritur, an valeat captura? nam licet captura non sit executio, est tamen ei similis: ideo videtur, quòd non possit pendente appellatione fieri, vt not. C. de ap. l. iij. in gl. parua. Sed videtur dicendum, quòd valeat captura, vt no. C. de ap. l. eos. in prin. scilicet si tempus erit præfixum iudici, & causæ appellationis, vt C. vt omnes tam ci. quàm cri. l. j. §. fin. facit de ap. l. si contra. vide š. eod. §. condemnandus ad mortem. & ĵ. de solut. §. ij. quòd non sit incipiendum à captura debitoris, sed primò debeat moneri, vt š. de citatione, §. citatio rei per capturam. & alia multa ad carcerationem permissa & prohibita, vide in remissionibus infrà scriptis, videlicet š. de contumacia, §. an excommunicationis. & de renunc. & conclu. §. pen. & de sententiis, §. sed an captura. & §. an possit quis capi. & §. Titius fideiussit. & š. tit. prox. §. creditur. ¶Nota, quòd sententia non debet formari nisi inter appellantem & appellatum: quia solus appellans & appellatus sunt partes: licet alii pręiudicetur, secundum compostel. de electione, statuimus, in verbo, appellari. Bald. ¶Dicit statutum, quòd homicida condemnetur in mille, & expellatur perpetuò de ciuitate: modò Titius fuit detentus, & tandem condemnatus de homicidio: à qua ꝯdemnatione appellat, & vult dare fideiussores, vt relaxetur: quæritur, nunquid possit? Et videtur, quòd non: tum quia in prima lite non dedit fideiussorem, & appellatione pendente nihil est innouandum: tum quia est pœna corporalis, vbi non interuenit fideiussor. Sed tu dic, fideiussorem admitti. C. de ap. l. eos. §. super his. & quod ibi not. per Cy. secus si venerit pœna imponenda in corpus, vt fustigatio, mutilatio, vel mors: quia tunc non recipitur fideiussor: quia non potest fieri executio, nisi in præsentem. Bald. ¶Quæritur, quis debeat probare in causa appellationis? Respon. aut de iure communi est fundata intentio appellati: & tunc appellans debet probare, C. de ap. l. hi qui ad ciuilia. & l. ciues. Aut est fundata de iure communi intentio appellantis: & tunc appellatus debet probare: quia iuris presumptio transfert onus probandi in aduersarium: secus in præsumptione iudicis, quia non transfert onus probandi, nisi in ætate, vt not. ff. de mino. l. de ætate. Aut de iure communi neuter habet intentionem fundatam: & tunc aut vterque prosequitur appellationem aut altera pars tantùm: aut neutra pars. Si vtraque pars, ille probabit in cā appellationis, qui & in prima causa: quia nullo iure cauetur, quòd interpositio appellationis transferat onus probandi, seu probationis: & prohabitur per acta primæ causæ, ff. de proba. l. quoties. in fi. C. de ap. l. ampliorem. Item & per actitanda de nouo, vt l. eos. §. j. & l. per hanc. C. de temp. ap. Si verò vna pars prosequitur, altera nō, tunc prosequēs debet in se assumere onus probandi: aliàs nō posset ferri diffinitiua, vt notat C. quomodo & quādo iudex, auth. qui semel. sed curreret fatalia, sicut in casu sequenti. Aut

ri. Aut nemo prosequitur: & tunc videtur deseri appellatio. Deseri dico, scilicet ab appellante, non ab appellato, vt lata fuit sententia temporibus decursis, C.eo.l.si contra.& l. quandoque. secundum Bar.in l.j.ff.si tut.vel cur.ap. ¶Dicit statutum, quòd iudex appellationis debeat diffinire causam intra duos menses: modò appellatio est deserta: quæritur, vtrùm teneatur pronunciare? Respon.non, vt no.C.de appellat. l.eos.in gloss.not.forma.Bald. ¶Si procurator est verus contumax in non veniendo, dominus non priuatur iure appellationis, extrà vt lite non contestat.capit.j.per Innoc. Si autem procurator est contumax in non opponendo, distinguitur, aut procurator est soluendo: & tunc scientia & mora procuratoris noceret domino, nisi esset absens ex iusta causa; quia tunc potest petere restitutionem in integrum. Aut procurator non est soluendo: & tunc non nocet domino, saltem ope restitionis, vt.l.j.in fi.ff.quando ap.sit: & no.C.de ap. auth. hodie. & ibi Bald. ¶Negligentiam procuratoris dominus recuperare possest, C.de app.l.dominus litis. Contrà si procurator per malitiam appellauit, ipse procurator de malitia punitur extra ordinem, vt d.l.eos.§.pen. ¶Condemnatus ad mortem appellat: cùm detineatur in carcere, quomodo poterit prosequi appellationem? Resp. per procuratorem. nam hæc ipsa necessitas, facit esse probabile, C.eod.l.eos.§. super his.& ibi per Guli. Non obstat §. ad crimen, quia ibi loquitur in prima causa, non in causa appellationis; secundum Spec.in hoc titulo: vel est specialis, in causa carceratoris, secundum Bart.C.de appel.l.minimè. Ipsi enim non sunt pro quolibet actu de carcere trahendi, & apud acta ducendi, arg.ff.ad Turp, l.Domitianus. sed tantùm, vt respondeant libello, & vt torqueantur, & vt audiant sententiam, C.de custodia reorum, l.ij.Bal. ¶Sed ad cuius petitionem debeant recommēdari in carcere? Dic, quòd ad petitionem iudicis à quo, & iudicis ad quem: & sic vtriusque interim: sed lata sententia, tunc, si absoluitur, debet dimitti de carceribus: si autem condemnatur, tunc exequitur iudex ad quem, nisi fortè velit remittere executionem ad primum iudicem, vel ex forma statuti ipse non habeat facti executionem, arg. in auth.de sancti.episco, §. si verò crimen. Si verò appellatio pronuncietur deserta, tunc primus iudex exequetur statim lapso tempore prosecutionis, C.de ap.l.si contra legem, quoniam.& ita fit in terris ecclesiæ, secundum Bar.vide s.de procu.§.in criminalibus. ¶Quæro, quando dicatur appellari incōtinenti, vt sic sufficiat viua vox dicentis, appello? Quidam dicunt, quòd tota eadem die: quia dicitur incontinenti fieri, quod fit ea die, ff.de re iudic.l.Paulus. sed illud, quod ad supplendum, non quo ad contradicendum, vt C. de relatio.l.j.in fin. Dico ergo. quòd ante quàm recedat, arg.ff. de in integr.restit.l.diuus.& contra prædictos habes tex.& gl.or. in l.eos.§.penul.C.eo.tit. ¶Nota, quòd illa regula, quòd ab interlocutoria non appellatur, habet locum in causis criminalibus, & in causis detentorum in carcere, C.de appel.l.eos. §. super his. & habes ibi casum ad literam Bald. ¶Nota, quòd secundum ius ciuile apertura testium in principali causa nihil impedimēti operatur in causa appellationis, C.de ap.l.eos.§.j.&l.per hanc.C.de temp.ap.nam idem præstat maioribus appellatio, quod minoribus restitutio: ergo, &c.ff.de mino.l.præses.coniuncta.l. minor xxv. annis omissa. & ita teneas de iure ciuili, quod est seruandum in foro terrarum Cæsaris: sed de iure canonico dic, vt in c.fraternitatis.de testi.eo. tit.Bald. ¶Nota, quòd procedit libellus per circunstantias nō declaratas, vt l.si præses.ff.de pœ.& l.quid ergo.§.pœna grauior. de insa, per Gul.& Cy. ¶Quæstio talis est: Titius dicebat coram iudice, quòd ego debebam sibi dare centum: nec causam adiecit: ego confessus fui: vnde iudex præcepit mihi, vt soluerem ab hoc præcepto ego appellaui: non possumvincere, nisi probem me errasse in facto: quomodo ergo vincam, cùm me non debere, sit absoluta negatiua, nullis limitibus, vel circūstantiis, vel circumlocutionibus coarctata? imò & si causa fuisset incerta, vt mutui, idem esset nam nullo teste potest probari negatiua simpliciter. Respondeo, confessio valuit, & præceptum, C.de anna.excep.l.fin. Item & appellatio tenet, ff.de app.l.creditor.§.iussus. Quomodo autem fiat probatio, vide C.de erro.aduoc.l.ij.in gl.& ibi per Cyn. ¶Sed pone cùm indiscretè petitum & confessatum fuerit solui: postea iteratò conuenior causa adiecta: ego solutionem allego: aduersarius dicit, non fuit hæc causa, sed alia: an iteratò ego cogar? Bart.dicit, quòd non & est casus pro eo extrà de fide inst.c.cùm Ioannes. ¶Iuxta hoc nota, quòd interdum petitur incertum causa & quantitate: interdum causa, & non quantitate: interdum quantitate, & non causa: sic quòd etiam tribus modis quis citatur super incerto peto, quod debes: incertum peto causa & quantitate, sic facio te citari, quòd venias responsurus de iure super eo, quod mihi debes, incertam quæstionem continet citatio: tamen habet effectū quia interrumpit præsumptiōem in omni eo, quod me scripsisse declarabo: & si me non adstringo declarādo, est interruptio generalis: & sic indefinita petitio æquipollet vniuersali. ¶Itē peto decem, quę mihi debes: est certum in quantitate, non in causa, tamē est notandum, quòd indefinita decem est apta comprehendere il la locutio, & citatur, quòd veniat responsurus de iure super decem, amodò non præscribetur in aliqua summa, quę constat ex decem. Item petò, quod mihi debes ex causa mutui: certum peto causa, nō quantitate: tamen hîc nota, quòd non in omni mutuo est facta interruptio, si citatio eadem forma subsequitur: & sic comprehendit plures casus numero, qui sunt eiusdem speciei, seu tituli: non autē genere & forma: quia non sunt passibiles sub verbis includi, vt not. C.de anna.excep.l.fin.& facit ff.de actio.empt. l. non est nouum. ¶Sed quid si dico sic: peto, quòd cogatis talem ad respondendū de iure mihi: & citetur reus, quòd veniat ad respondendum de iure, nunquid sit interruptio? Et videtur, quòd non: quia hîc non fit mentio debiti, nec alicuius causæ generalis, id est obligationis in genere. vnde iste non est libellus, nec citatio generalis, licet magis videatur sine causa. facit quod no.ff.de exce, do.l.ij.§.circa. secundū Bart. Vbi autem libellus & citatio cadunt super certo, circa illud operatur, & etiam circa eius accessorium, quando idem est finalis exitus controuersiæ, vt in personali & hypothecaria, vt d.l.fin.& not.ff.de iudiciis, l.solemus. Sed quòd prædictus libellus, non procedat, & causa generalis, sic probatur: sentētia debet esse conformis libello, vt l.fin.C.de fideicomm.lib. sed sententia non conformis erit nulla, vt hîc erit, vt l.hæc sententia.C.de senten, quæ sine certa quant.ergo, &c. Sed respondeo: imò nō erit nulla, si ex aliis possit reddi certa. Item non est verum, quòd sententia debeat esse cōformis libello in certitudine, vt dicimus, quando petitur interesse, de inutil.stipul.l.iij.in fi, & not.in l.j. C.de senten. quæ sine certa quāti. Item quandoque libellus excedit sententiam, vt l.j. C. si plures vna senten.fuerint condem.& de fructib.& lit.expen. l. terminato. ¶Quandoque sententia adiicit petitionem, vel modum. vel conditionem, C.de senten. l.cùm iudex & l.cū eorum. vel reseruationem, vt adiudico rem, saluo quod infrà dicam: & postea adiicio, quòd seruitutem reseruo, ff.fami. erciscun.l.item Labeo.§.ij. Quandoque deseruit libello: quia debet esse de re petita, ff.de arbit. l. si distinguemus.§.de officio. Illud nota, quòd licet sit petita condemnatio, sufficit, si iudex pronunciat per verba æquipollentia, de app.l. eos.in prin.C.de sententiis, l.iij.ff.de verb.oblig.l.qui Romæ.§.Seia. & de arbitris, l.quid tamen.§.j.vide suprà tit.proximò, §.an valeat præceptum.versi.his apparet.& infra eo. §. Titius appellauit à banno. ¶Sed quæro, quid si generaliter fecit citari Titium, cùm, duo forent Titii? Dic, quòd ille arctatur, cui est præsentata citatio. Si autem non est præsentata alicui, quia fortè est facta per præconē, tunc dic, quòd non arctat.ff.de iudiciis, l.eum quem temerè. scilicet si possit tangere vtrunque Sed si vnum tantùm, vt quia vnus tantū contraxit, vel aliquid fecit, tūc ille intelligitur citari, qui de se cogitare debuit, cùm sciret se deliquisse, vel se defendere: nam & de hoc etiam iudex sensit, ff.de except.rei iu.l.si ex testamento.& sic inuestigato crimine ille intelligitur positus in banno, qui meruit in banno poni, ff.de leg.ii.l.si quis seruum.§.inter duos.& ita Florentiæ fuit iudicatum. ¶Sed quæro, cùm libellus generalis non natura actionis, sed temeritate petitoris non concludat: quomodo super eo potest procedi? Respondet Iac.Bu.in l.edita, quòd libellus generalis concludit iudici, sed non parti: quod falsum videtur. nam aut petitur specificari, & tunc nō cōcludit iudici, C.de impub. & ali.substit.l.precibus.C.de transac.l.vt responsum.C.de vetera. l.j.lib.xij. Nec etiam parti, cui non debuit ius de liberationis auferri, vt no.ff.de rei vendi.l.si in rem.§.si. Aut non opponitur: & tūc vtriq; cōcludit, quando procedditur per viā contentiosæ iurisdictionis: sed si de plano, vt quando petitur decretū interponi, nō valet petitio informis, vt l.j.C.de pd.decu.lib.x.ibi, dū dicit causas, quibus strangulatur, nominatim exponet. Idem fortè, vbicunque iudicium imploratur contra ius commune, ff.de minor.l. minor autem magistratus. ¶Sed hîc quæro, quomodo est ita fatuus reus, qui nō opponit de incertitudine? Respon. quia scit se nil debere: vnde de iustitia sua confisus non vult opponere dilationem, sed venire ad conflictum in causa principali. Item fortè reus habet testes, qui sunt affuturi, nā si opponeret hanc exceptionem, quæ impedit litem contestari, se impediret in productione testiū. Non obstat ff.de test.l.curent. quia hîc reus est in culpa opponēdo dilatoriā iudicii: si verò vult eos posse producere, statī litē contestet. ita dicit gl.ī dicta l.fi.C.de anna.exce, quod no. ¶Sed quæro, nūquid illa lex vltima, C.de an. exc.habeat locū in præscriptiōe statutaria? Dic, quòd sic, quia habet locū in omni præscriptione lōgi tēporis, & lōgissimi, vt ibi patet. Nec obstat finis illius legis, quæ videtur loqui solū in præscriptiōib. odiosis: cū nō omnis præscriptio sit odiosa, sed quædā est fauorabilis, vt vsucapio, ī quo fauor possessoris ponderatur, & non interrumpitur ciuiliter per aliquem actum in effectu, vt l.si post.ff.de rei vēdic. ¶Quędam est media, seu mista, in qua ex parte præscribentis fauor inducitur: quia integratur ex tri

Sed ex parte negligentis eſt odium. nam negligẽtes ſunt legibus odioſi, ff. ex quibus cauſis maio. l. non enim, quandiu negligant. & de vſufru. §. fundi. ¶Quædam tantùm odioſa, ſcilicet xxx. vel xl. annorum: quæ non fauore præſcribentis, ſed mero odio non petentis in cauſa proceditur. nõ enim fauet lex furi, & tamen præſcribit, licet aſſiduæ furetur continuando, C. de anna. except. l. j. §. ad hæc. Quædam eſt ſua natura currens, vt redhibitoria, & Quanto minoris, quæ interrumpitur litis conteſtatione. vel quaſi, ff. de eo, per quem factum eſt, l. fi. & ibi per Guliel. & Cynum in additionibus. ¶Præſcriptio verò ſtatutaria eſt anomala. nã ſi ſuccedit loco præſcriptionis xxx. annorum, eſt odioſa tantùm, & interrumpitur miſſione executoris: nõ autem perpetuatur in quadraginta annis, niſi lite conteſtata, vt no. C. de præſcri. xxx. an. l. ſicut. ſecundum Richar. Vnde ſi ſtatutum dicit, quòd debitum non poſſit peti vltra decem annos, iſta præſcriptio, quę nõ tuetur poſſeſſorem ſed impugnat petitorem in actione perſonali, vel officio iudicis, eſt merè odioſa: quia nõ mutatur natura, ſed tempus: ſic notatur in ſimili ff. de cond. indeb. l. qui exceptionem. Item ſi ſtatutum dicit, quòd immobilia præſcribantur biennio, rationabile eſt ſtatutum, vt l. i. poſt princ. C. de vſucap. transfor. tamẽ talis præſcriptio eſt miſta: quia ſuccedit loco miſtæ, quæ erat de iure communi decem annorum, vel viginti: & non interrumpitur, niſi per litis conteſtationem, vel quaſi: vel moram litis conteſtandæ, l. ij. C. vbi in rem act. ff. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. Item ſi ſtatutum dicat, quòd nobilia præſcribantur anno, eſt præſcriptio merè fauorabilis. Itẽ ſi ſtatutũ dicit, quòd in redhibitoria duret per menſem tantùm, eſt præſcriptio ſui natura currens: quia temporalis eſt actio. Item ſi ſtatutum dicit, quòd executio inſtrumenti non poſſit peti poſt decem annos, odioſa eſt p̃ſcriptio ex mera negligentia non petentis, cùm officiũ iudicis duraret xxx. annis. vt no. C. de præſcrip. xxx. annor. l. fi. C. de anna. exce. l. j. §. ad hæc. ¶Dico igitur, legem vltimam C. de anna. excep. generalem eſſe in præſcriptione cuiuslibet temporis. & nota: & hoc eſt contra Iac. Bur. qui dicit, quòd lex illa non loquitur de proceſſu cauſæ, ſed de proceſſu ipſius citationis tantùm: quod falſum eſt, quia præſcriptio longi temporis deſiderat proceſſum ad litem conteſtatam, & de ea ibi apertè dicit. Item ibi addit de perpetuatione, quæ requirit litis conteſtationem. Item expreſsè ibi loquitur de libello conuentionali, non ſolùm de citatorio. ¶Sed quæro, nunquid illa lex vltima habeat locum in ilis caſibus, in quibus per ſolam libelli oblationem factam iudici, vel per proteſtationem ad domũ interrumpitur præſcriptio: qui caſus in l. vt perfectius. e. tit. ſunt in abſente, in infante, mente carente, & magiſtratu indefenſis, qui citari non poſſunt? Reſpondeo ſic; per rationem dictæ l. fin. quæ dicit, quòd actor omne ius ſuum videtur in iudiciũ deduxiſſe. Quæ ratio habet etiam locum, vbi per ſolum libellum fit interruptio in omni actione reali, perſonali, & miſta: nam lex, vt perfectiùs. C. de an. excе. eſt generalis quo ad actiones & præſcriptiones, vt patet in fine legis, licet ſit ſpecialis, quo ad eas perſonas, quæ in ius vocari non poſſunt, ff. de in ius voc. l. neque Bal. ¶Et ſic procedit libellus: dic libellus informis: ſic & iuramentum, ff. de iureiu. l. ſi duo patroni. §. pe. Item & confeſſio facta in iudicio: ſed extra iudicium confeſſio informis valet ad liberandum, ff. de pactis, l. tale pactum. non ad obligandum: ſed eſt ipſo iure talis confeſſio nulla, licet promiſſio informis, id eſt ſine cauſa, eſſet aliqua, ſed obſtaret exceptio, vt not. Azo in corpore auth. de fi. inſtru. in ſumma. Et eſt ratio differentiæ: quia natura confeſſionis eſt probare, ff. depoſiti, l. Publia. in fi. & probatio debet eſſe clara, vt not. ff. de poſ. l. j. §. ſi quis argentum. non ſic in promiſſione. Bal. ¶Et no. quòd in dubiis condemnatio ad minimum redigenda eſt, vt not. in l. fin. ff. de præt. ſtipul. facit l. interpretare. & l. ſi præſes. ff. de pœn. ¶Item not. ꝙ in cauſa appellationis poteſt declarari quantitas non declarata in prima inſtantia, C. de ſen. quæ ſine certa quantit. l. fi. ſecundum vnam lecturam. ¶Item not. quòd proceſſus ſuper libello in certo non eſt ipſo iure nullus, ſed eſt appellandum à contradicente, ext. de libelli oblatione, c. ſignificantibus. Bal. ¶Sed quid dices: ego appellaui contra minorem, vel vniuerſitatem indefenſam: minor non curat habere curatorem, nec vniuerſitas ſyndicum: vnde ego non poſſum procedere, C. quomodo & quando iud. l. ſi præſes. quaſi deſertam. & ſic elapſo termino opponunt mihi appellationem eſſe deſertam: quæritur, quæ erunt partes iudicis? & quid, ſi appellatus eſt furioſus? Reſpon. iudex coget minorem petere curatorem, C. qui pet. tut. l. j. & vniuerſitatem coget facere ſyndicum, C. de fideicommiſ. lib. l. libertati. Ergo furioſum non coget, ſed monebit iudicem furioſi, & mandabit eidẽ, quòd ordinet curatorem quod eſt notandum, C. de adm̃i. tut. l. fi. §. j. & ibi eſt caſus. Bal. ¶Si iudex pronunciat aliquid eſſe probatum, vel non eſſe, ab iſta interlocutoria poteſt appellari. Item ſi iudex pronunciat terminum iuris eſſe elapſum: iſta enim eſt interlocutoria: tamen poteſt appellari, ff. de accuſ. l. Titia. Item poſt terminum iuris non appellatur: poſt terminum iudicis, ſic: quia terminus iuris eſt quædam ſententia legis: & à lege non appellatur. Item terminus iuris ſtatutus in prima cauſa, afficit in cauſa appellationis: ſecus in termino iudicis. Item licet interlocutoria habeat vim diffinitiuæ, tamen cauſa eſt alleganda in appellatione, de appellationib. dilecto. omnia iſta dicit Speculator in c. cupientes. de electione, lib. vj. in ſuo apparatu. Bal. vide s. eod. §. quando appellatur. Item lex, per hanc. C. de temp. appel. non habet locum in appellatione ab interlocutoria. Idem Gulielmus. Vult etiam Speculator, quòd ſententia lata ſuper appellatione ab interlocutoria, ſit interlocutoria. vide in l. cùm & vos minores. C. ſi aduerſus rem iudicat. & ibi Bal. ¶Nota, quòd habens priuilegium reuocationis, vel immunitatis, vel libertatis, vel alterius exemptionis, debet ipſum allegare, & allegatum probare: & ſi reiicitur, debet appellare: & hoc eſt verum in priuilegio extrauaganti, quod non eſt clauſum in corpore iuris, C. de app. l. hi qui ad ciuilia. Item eſt verum, etiam ſi priuilegium ſit manifeſtum: ſecus ſi notorium, nam notoriũ probatione non indiget, licet clara, prompta, & facilis ſit, vt l. ciues & incolæ. C. de appel. in tex. Vnde ſi quis allegaret aliquem vſurarium manifeſtum, debet probare: arg. dictæ legis. ¶An autem ſit manifeſtus, habet iudex arbitrari ex additis cohærentiis: putà qa publicè fœnerabatur, & vſurarius putabatur: vel ꝙ aliàs fuerit declaratus vſurarius, & ſimilia. Eſſe enim manifeſtum, eſt quædam qualitas. facit c. quanquam. de vſuris, lib. vj. Notoria autem licet non indigeant probatione, quia ſunt luce clariora, indigent tamẽ propoſitione, quia oportet dicere, quòd quis velit vti notorio, vt notatur in c. appellanti. de appel. in Cle. & adde ad prædicta, quod not. Innoc. in c. j. de ſepul. in Clem. & facit C. de ſenten. & interloc. om. iud. l. cùm ſententiam. C. de appel. l. nominationes. ff. quando appellandum ſit, l. j. §. adeundi ſuper verbo, in publico. cum ſimilibus: vide infrà de notoriis criminibus. §. citatis. & de citatione, §. citatio eſt nulla. & vide ad materiam, vt lite non conteſt. accedens. Bald.

¶Incipiunt notabilia Codicis ſuper Rub. de Appellationibus.

PROCVRATOR ad vnam ſpeciem cõſtitutus poteſt appellare, ſed non proſequi appellationem, C. de procur. lege, tutor malè. Bal. ¶Appellatio non debet eſſe cauſa carcerationis, C. de appellatio. l. minimè. ¶Priuilegium impetratum circa concluſionem cauſæ. vel in cauſa appellationis, non valet, l. ex illo tempore. de appellatio. Bald. ¶Cauſa, quæ eſt in curia per appellationem, vel alia deuolutione, debet remitti plenè inſtructa cum omnibus actis & monumentis cauſę, l. nec cauſas. C. de appella. Bald. ¶Dicit Imperator, ꝙ vbi debet à ſententia appellari, ſufficit appellare à capitulo principali ſententiæ, C. ſi pendente appel. mors interuener. l. iij. Bald. ¶Si aliquis eſt impeditus, vt non poſſit appellare, nõ currit ſibi tempus, quia eſt vtile à principio: imò habetur pro appellante, vt notat Cy. in l. ij. de his, qui per met. iudic. nõ appel. ¶Interpoſitio appellationis elidit vim executionis, vt l. quoniam. C. de appel. Tamen vt non detur appellantibus materia differendi, ſi non petunt apoſtolos, videntur appellationem deſeruiſſe, vt dicta l. quoniam. Hæc eſt ratio: quia lex habet appellationem pro deſerta, ne dilatandi materia præbeatur. facit lex ſecũda, C. de temp. appel. in prin. Bal. ¶Appellatur à vicario præfecti prætorio ad ipſum præfectum, C. de app. l. à proconſulibus. Regulariter contrà, C. de app. l. præcipimus. in prin. & ĩ c. ſecundo, de conſuetudine, lib. vj. Bald. ¶Apoſtoli ſunt dandi intra tringinta dies à die ſententiæ, non à die appellationis numerandos, C. de appel. l. iudicib. Bal. ¶Cauſa remittit̃ ad partes, ne litigãtes nimis grauentur, C. de ap. l. cũ poſt ſentẽtiã. Bal. ¶In ꝯſilio publico debẽt creari & publicari officiales: aliàs non valet, C. de ap. nominationes. Bal. ¶Appellatio p̃t corrigi & emẽdari, ſi tẽpora ſuffragant̃. C. de appel. l. ſi qs libellos. vid̃ Gul. ff. q ſatiſdare cog. l. arbitrio. Bal. vide j. eodẽ §. q̃ndoq; quis re. & s. §. q̃n cã eſt in curia. & j. §. perii à te bouẽ. & §. qualis eſt libellus. in fi. ¶Tortus, vel verberatus illicitè appellando pp iſtud grauamẽ eximitur in totũ à poteſtate torquentis, & tota cauſa ad ſuperiorẽ deuoluit̃, C. de ap. l. ſi qs prouocatione. ¶Nõ eſt iniuſtũ, ꝙ appellet̃ à grauamine. nã idẽ, ſi ab interlocutoria, cũ appellatio eſt iuſta, C. de rebus cre. l. generaliter §. ſi iudex. ¶Item nota, ꝙ licet præpoſterum ſit priùs appellare, quã grauetur, illud eſt verum, niſi grauamẽ eſſet irreparabile: qa tũc poſſet dicere, appello, ne grauer, vt d. l. ſi quis prouocatione. & de ap. recip. l. antepenult. & C. eodẽ, l. antepe. Bal. ¶Ab executione non appellatur, ſed ab exceſſu executionis ſic: & excedit̃ re & tẽpore, l. ſi quis prouocatione. & l. quoniã iudicis. de app. Nam executio nil decidit: & ab eo, qđ nil decidit, nõ appellatur. Ratio colligitur ibi. Baldus. ¶Quãdoq; qs renũciat appellationi factę, non tamen ſimpliciter, ſed emẽdãdo, vel mutãdo, vel nouam appellationem geminãdo, & ipsã ſolã proſequẽdo: quandoq; ſimpliciter renunciando. Primo caſu renũciat appellatiõi, ſed nõ iuri appellandi. Secundo

tundo casu in totũ renunciare videtur. vtrunque probatur C. de ap.l.si quis libellos. secundum diuersas lecturas. Ergo apparet. ꝙ non semper est idem renunciare appellationi, & renunciare iuri appellandi.quod est notãdum.vide suprà §.appellatio potest corrigi.Bald. Appellationem potest prosequi non solùm appellans, sed etiam appellatus,C.de ap.l.ampliorem.in princ.Bald.Et sic ex appellatione quæritur ius tam appellanti,quàm appellato. quod est notandum.Et vterque potest eam introducere,C.eod.tit.l. in offerendis.ff.de bo.pos.contra tab.l.si post mortem. in fine.Bald. ¶Dicit statutum, quòd appellans debeat soluere à principio duos denarios pro libra eius,quod æstimatur lis:modò pone:æstimatores æstimauerunt litem centum:postea in calculo sententiæ apparet,quòd lis est ducentorum:vnde dicit appellatus, se non posse succumbere,nisi in centum, quia pro aliis non est solutum optimum duorum denariorum pro libra, (quod Purusii corrupto vocabulo Decimum appellatur) quærit, quid iuris? Respon.ista æstimatio rectè facta à principio, non restringit ius partis,nec auget,nec ergo impedit,qn iudex sequendo veritatẽ de toto ꝓnunciet,C.de ap.l.fin.in fi.Bal.vide ĵ.de reg.iur.§. vbi non proceditur. post medium. ¶Dicit statutum,quòd reportans sententiam condemnatoriam contra reum,soluet intra decem dies à die sententiæ duos denarios pro libra:aliàs sententia ñ valeat: modò ponamus, quòd sententia est lata sine certa quantitate in expensis,vel in generali,vel in vniuersali iudicio:quæro,quando incipiat tempus decem dierum?Respondeo,à die taxationis expensarum,& à die declarationis in iudicio vniuersali.nã antè non est certa quantitas:tunc enim sententia inspicitur,quando ex eius tenore quantitas est liquida:aliàs si non est liquida, oportet quòd primò liquidetur,C.de ap.l. in offerendis.ibi,dum dicit,si sententia iudicis discernenda.qui textus est ad hoc multum notabilis,& l.fin.eodem tit.Bald.¶Magis dignum trahit ad se minus dignum,C. de appel. l.præcipimus.§.pen.& sic est arg.quòd si in eodem collegio sunt clerici,& laici,episcopus sit iudex totius collegii, & non iudex secularis:&de hoc no.extrà de locat.c.primo.Bal.¶Quidam est episcopus & dux:fert sententiam in temporalibus, vt dux:an appelletur ad archiepiscopum,an verò ad regem?Videtur,ꝙad regem quia non iudicat vt eps, sed vt dux. nam inspicitur qualitas iurisdictionis,non qualitas dignitatis:argu.ff.de off.eius,l.&si prætor. & videtur ibi casus,& ibi per Gul.C.de appel.l.pe. In contrarium facit:quia ista iurisdictio facta est ecclesiastica &episcopalis,vt in c.Romana.de ap.li.vj.Non obstat lex,si quando.quia ibi erat dignitas sine iurisdictione,quæ non considerabatur:hîc verò ipsi sedi& dignitati erat annexa iurisdictio.Baldus.¶Dicit statutum,quòd à laudo mercatoris non possit haberi recursus: modò compromisimus in Titium,qui nõ erat mercator tempore compromissi, sed postea est mercator tempore laudi: quæritur,an poterit haberi recursus?Videtur,quòd non:quia ad auctoritatem sententiæ firmandam inspicitur tempus sententiæ,C.de appel.præcipimus.§.sanè. vide ibi per Bart. ¶Tempus currit absenti à die notitiæ, præsenti statim à principio,C.de temp.appe.l.prima.¶Quæ differentia est inter hos sermones:appellatio suspendit pronunciatum,C.de appel.l.præcipimus.§.in offerendis.&,appellatio rescindit pronunciatum,ff.de infam.l.fur.§.fi.ff.ad Turpi.l.j.in fine.Respond.aliud est Suspendere,aliud est Perimere,vt no. ff.de pactis.l.si vnus.§.j. de consuetudine,ca.cùm inter.per Innocen.Nam si suspenditur, tunc finita appellatione resumit vires prima sententia inspecta veritate,&meretur executionem:si perimitur,non potest reassumere vires,nisi per fictionem:&lex non fingit,nisi in casu,quo appellatio deseritur:quod est in quatuor fatalibus.¶Primũ fatale est,si non petuntur apostoli intra xxx.dies,C.de appel.l.quoniam.¶Secundum fatale est, si appellatio nõ introducitur intra terminum præfixum,C.de ap.l.præses.¶Tertium fatale est, si non fit prosecutio intra annum,C.de temp.ap.auth.ei qui.de quo anno eximitur tempus compromissi,C.de temp.ap.authen.si tamẽ.quod est notabile.¶Quartum fatale est conuentionale,ff. de pactis, l. tale pactũ.§.qui prouocauit. & ibi plenè per me in repetitione. Ergo per confirmationem expressam nõ reassumit vires prima sententia:quod mirum videtur,vt confirmatio non tribuat confirmato robur,contra l.Aurelius.§.testamento.ff.de lib. legat. Si enim affert robur,ergo & executionem meretur.Sed respondeo per legem,si quis priore.ff.ad Trebel.secundum Iacob.Butr.vide ĵ.eo. §.qui compromittit.Bal.¶Quãdo causa est in curia Romana per appellationem,omnia denuò possunt actitari,suppleri, & emendari,C.de appel.l.in offerendis.§.fi.& l.ampliorem.§.primo:secus si fit in curia per relationem,C.de dilation.l.cùm à nobis.C.de appellat.l.ne causas.Bald.¶An appellans possit sibi decernere & statuere tempus & terminum appellationis prosequendæ,C. ne lic. in vna eademque cau.l.j.vide ĵ.eod.§.qui casu.¶Officium iudicis appellationis est magis latum,quàm officium iudicis causæ principalis:quia iudex appellationis potest pronunciare ex cã nõ intentata in libello appellatorio,ff.de app.l. scio. secus in iudice primæ causæ.¶Secundò quia iudex appellationis supplet vltra id,quod petitum est:quod non potest iudex primæ causæ,Inst. de act. §. si minus.verbi gratia:Petii à Titio centũ:iudex condemnauit eum in quinquaginta,in aliis absoluit: Titius dixit, appello, quatenus sententia est contra me: & prosecutus est Titius me absente: iudex appellationis potest emendare sententiam, & condemnare eum in centum:& sic condemnat me non petente,C.de appel.l. fin.in principio.¶Hoc etiam nota,quòd appellatus potest in causa appellationis prosequi omne ius suum: etiam absque libello. Et quia licet appellans dicat,appello,quatenus sum læsus, tamen tota causa deuoluitur ad iudicem appellationis: quia appellatio est communis:ergo non potest ei renũciare appellans inuito appellato,argum.ff.de bo.pos.contra tab.l.si post mortem.§.fin. Et hoc est verum, postquam est introducta coram iudice ad quem: sed antè sic,C.de appe.l.si quis libello.& facit,quòd licet quis dicat,produco instrumentum, quatenus facit pro me, tamen inde possit se iuuare aduersarius suus.de hoc no.ff.de eden.l.j.§.j. C. de fide instru.auth.ad hoc,& de censibus,cũ olim.per Innoc.¶Item in causa appellationis valet confessio facta iudici absente parte: quia iudex supplet,vt d.l.ampliorem.§. j. & potest supplere stando &sedendo.C.de temp.ap.l.ij.in fi.secundum naturam actionis quam explicat:vide Ber.extrà de postul.prælat.c.bonæ.& ff.de interrog.actio.l.voluit.§.j.vide š.de senten.pas.per totum,& ĵ.titu. proximo,§.egi ad centum.& ĵ.e.§.iudicium dicitur inchoari.ver. & ratione.& §.petii à te decem.& §.an inuito appellato.¶Quando tempus præfigitur instantiæ, computantur etiam dies feriati: nec differtur terminus,si vltima dies est feriata,C.de temp.ap.l.ij. §.fin.Et si potestas debet expedire processum intra mẽsem ex forma statuti, si vltima dies est feriata, expediat die præcedenti non feriata: aliàs incidit in pœnam statuti:nec enim sit prorogatio termini dati à iure,seu constitutione,licet feriæ incidant:not.Bal. Et hęc facit pro intellectu capituli,de causis.de officio delegati,vide ĵ.eo.§.quando terminus. ¶An inuito appellato possit appellans appellationi renunciare?Dicit Cynus,quòd non:C. quando prouoc.non est neces.l.omnem honorem.§.fi.sed ibi loquitur in differente, non in renunciante: sed ad idem facit, quia ius est quæsitum appellato,C.de tem.ap.l.ampliorem.& de bo.pos.cõtra tab. l.si post mortem.§.fi.In hoc dicit Specul. quòd re integra potest: secus re non integra,C.de appel.l.si quis libellos.idem notat ipse in c.quamuis.de elect.lib.vj.in suo apparatu:dic,vt ibi.Bal. vide š. §.officium iudicis.&ĵ.ti.seq.§.ille,qui acquisiuit.& ĵ.de libel.concep. §. actor non potest. Intertogatio & positio semel facta, non debet iteratò fieri,nec parti,nec testi,C.de appel.l. ampliorem. §. fin.Bal.¶In dubio præsumitur & statur pro iurisdictione,C.de appel.l.ampliorem.§.fi.Bald. ¶Quando ius commune imploratur, vt reparatio,non est necesse partem citare,C.de tem.ap.l.ij.ibi, admoneri. Bald. ¶Terminus legalis non est alicui necessariò notificandus:quia notum est,vel esse debet,d.l.ij.vt ibi no.Bal. ¶Dilationes non sunt inculcandæ:&ideo vna post aliam cedit,nec conceduntur,eadem l.in gl.si reparationis.vide š.de dilatio.§.vna dilatio.¶Bald.¶Prorogatio dilationis non est necesse quòd allegetur in termino prorogato,sed sufficit in termino prorogatę:ibidem: Si appellatio deseritur post tps quadrimestre,nullæ dãt reo induciæ,dicta l.ij.§.quòd si ab.in glossa,sed nonne.Bal.¶Si nemo prosequitur appellationẽ, ea deserta potest primũ iudiciũ exequi,licet nõ sit declarata appellatio deserta,in eadẽ gl. quæ dicit, quòd non est opus pronunciatione:& subdit,rationem,quia non veneràt pars ad iudicem qđ est no.dignum. Bald. vide suprà e.§.casus talis est.& ĵ.eodem,statim.§.iudex.&in §.si iudex appl̃onis & š.§. qñ tẽpus. ¶Qñ terminus est statutus ad finiẽdũ processũ, iste terminus non prorogatur pp dies feriatos,vt dicta l.feriatos.&dicta l.ij.ver.pe.Bal.¶Iudex ex officio suo potest opponere: & renunciare instãtiã & appellationẽ desertã,vt d.l.2.§.fi.qđ no. bene: vide suprà ,px.§.si nemo.Bal.¶In culpa est, ꝗ patiť sibi labi dimidiã partẽ termini,&nil fecit:videť enĩ se arctasse,C.de tẽp.ap.l.nemo. Bal. ¶Possũt repelli instrumẽta, ꝗ ꝓducũť nimis in fine tẽporis. vt dicta l.nemo.in fine:qđ no. Baldus.¶In cã appellationis contumax ẽt victor,ꝯdẽnať in expẽsis, C.de tẽp.ap.auth.ei qui. ¶Quatuor sunt casus:qñq; ꝓsequitur appellationẽ vterque: qñque appellans tantũ:quandoque appellatus tantùm: qñq; neuter.idem Bal.¶Ille qui cõpromittit,non videtur renunciare liti, vel instantiæ:& pendente compromisso non currit tẽpus iudicio,nec partibus ad procedendũ,nec iudici ad expediendum processum,C. de tem.ap.authen.si tamen.&extrà de app.& c.quamdiu.in clemen. vide š. quæ differẽtia est.& š.de legato,§.tempus. Bald. ¶Coram principe nõ perit tẽpus instantiæ,C.de tem.ap.auth.sed lis.quod nota.Mora inducit nõ nocet parti, nec inducit desertionem appellationis,C.de tem.ap.authen.si tamen. Idem in tempore statutorum.Bal.quia procedenti & diligenti non imputatur lapsus temporis:&

potest: & vt de diligẽtia appareat, protestetur. not. Bal. ¶Id, in quo prima sententia non efficit, secuta appellatio non deuoluit, C. de tem. app. l. per hanc. secundum Iaco. But. & Cyn. & in hoc stat vir tus illius legis: quia illud dicitur nouũ, ad quod sententia non extendit suum vigorem: & illud dicitur annexum, quod excluditur per rem iudicatã, vt sunt exceptiones, replicationes, & similia, secundum Iaco. But. & Iacob. de Rauen. vide ṡ. de excep. §. Vincentius. ¶Positiones factæ post litis contestationem in causa principali, possunt mutari in causa appellatiõis, & admittitur variatio vt si egi rei vendicatiõe, & in prima causa nolui probare dominiũ per sentẽtiam, vel per traditionem, nunc per præscriptionem. vt no. in d. l. per hanc. sufficit. n. sub libello includi, vt no. in l. per hãc. in gl. & Iaco. de ista materia habemus quinque. ff. quod cum eo. l. fina. C. de ap. l. eos. §. j. & in l. in offerendis. §. fi. & l. ampliorem. §. j. l. per hanc. Iaco. ¶Etiam si ab interlocutoria appellatur, potest appellans de iure ciuili vti nouis probationibus, l. per hanc. per Cynum in iij. q. de iure Canonico dic, vt in c. appellanti. de app. in cle. vide ṡ. eo. §. nota, quòd secundum ius ciuile. ¶Ille qui appellat, habet necesse producere sententiam, l. per hanc. C. de tem. ap. & ibi per Cyn. q. iiij. de fide instrumen. c. G. perpetuus. per Innoc. Vtrùm in causa appellationis procedat renũciatio, dicta l. per hãc per Cynum. ¶Vtrùm appellatio in causa conuentionis retardet processum reconuentionis. in l. per hanc per Cynum. Quid est dicere quòd ille, qui generaliter sine vlla coarctatione cogit, videatur deducere omne ius suum, C. de anna. excep. l. si respon. j. præsens & futurum, de re iudi. c. abbate sanè. libro vj. & not. per Azo. C. de temp. appel. l. per hanc. Sed tu dic, quòd non videtur intentare, nisi ius, quod habet de præsenti, ff. de act. emp. l. non est nouũ. non autem futurum, nisi sit præsenti coniunctum, vel à præsenti originem trahat, ff. de pign. act. l. si rem. §. fina. & per Dyn. Institut. de act. §. j. & hoc verum in actore. Sed reus videtur intentasse etiam futurum: quia reo prodest etiam exceptio quandocunque oriens, ff. de condict. sine causa, l. si fullo. Sed ego dico, quòd sicut non prodest actori talem causam allegare, licet postea superueniat vera sic nec reo, sed debet de nouo allegari. Vnde si reus allegauit exceptionem pacti nõdum facti, & postea fiat pactum, denuò excipi oportet, sicut & agi. nam exceptio obiecta fuit falsa, & super causa falsa nõ potest fundari victoria rationalis, ff. de peculio, l. eo tempore. Bal. vide infrà eo. §. incidentia omnia. & §. petii à te decem. Bal. ¶Casus talis est: Egi contra Titium ad mille certi condictione ex mutuo: produxi contra eum decem testes ad probandum: publicato processu apparet, quòd vnus tantùm probauit: iudex propter inopiam probationis absoluit reum: ego appellaui: & in causa appellationis volo producere vnum alium testem ad habendum plenam probationem: quæritur, an possim? Item quæritur: agebam ex testamento per sex testes iudex absoluit reum propter inopiam probationum, C. de testibus, l. si vnus. appellaui, & in causa appellationis volo probare per septem testes: quæritur, an possim? Et videtur, quòd non, tribus rationibus. ¶Primò, quia post didicita testificata timetur subornatio, in auth. de test. §. quia verò. & ista suspicio n remouetur per appellationem: ergo durat prohibitio. ¶Secundò, quia causa appellationis & causa principalis sunt circa idem: & appellatio tollit pronunciationem de medio: ergo quod non licebat ante sententiam, nec nunc licet, ff. ad Turpil. leg. j. in fine. ¶ Tertiò, quia ridiculum esset prohibere in prima causa, si permitteres in causa appellationis. nã ob istud cõmodum semper victus appellaret. Iusti⁹ esset ergo permittere in prima, quàm dare occasionem nouæ liti, argum. C. de fruc. & lit. expen. l. terminato. in fin. ¶Quartò hoc dicit in textu in c. fraternitatis. extrà de testibus, & in clem. de testibus eodem titu. In contrarium probatur sic: ille, qui nullos producit testes, & sit in latiori negligentia, potest in causa appellationis eos producere, & nihil probans totum probare: ergo multò magis aliquid probans supplere, quod deficit: vel saltem ista debent, vt paria, iudicari, nil probasse, vel insufficienter, C. de ap. l. ampliorem. §. j. Nam si maior negligentia nõ officit: ergo nec minor. hoc probatur in l. per hanc. ¶Secundò sic: cã appellationis est diuersa à prima, accipiẽdo causam pro processu, prout diffinitur C. de transact. l. causas. & l. penul. ff. iudic. sol. Sed probationes sunt de processu causæ: & nouus processus desiderat nouas probationes: ergo sic, q̃ probauit in ciuili per testes, iteratò probat in criminali: & qui probauit in personali, iteratò probat in hypothecaria, vt not. C. ad l. Aquil. l. ex morte. & de probat. l. ante omnia. ¶Tertiò sic: sicut se habet processus arbitri ad processum iudicis. sic se habet processus primi iudicis ad processum alterius iudicis, id est iudicis appellationis. ergo, &c. vt leg. penul. de arbitris, & C. de temp. appel. l. fin. ¶Quartò videtur casus C. de appel. l. eos. §. j. & l. in offerendis. §. fi. & l. ampliorem. §. j. C. de temp. appel. l. per hanc. Solutio. In foro Iustiniani est vera ista secunda opinio, sed in foro ecclesiastico prima, Tamen opinio Legistarum ratione præualet: quia testes in causa appellationis producuntur ad nouum effectum: scilicet ad cõfirmandum sententiam, vel infirmandum. nam magnus est iste effectus vltra terminos primæ obligationis ascendens: patet exemplum ff. de excep. rei iudic. l. duobus. C. si plures vna sententia, leg. j. nam alterato effectu recipitur noua probatio, ff. de excep. l. sed si exceptio. Nam & decre. dicit hîc, quòd testes ante litem recepti, vt aliquis admittatur ad contradicendum, postea repetuntur, vt admissus vincat: quia variatur effectus, extrà de testibus, c. veniens. lib. vj. Sic & testis receptus super inquisitione informanda iteratò est producendus super formata. Sed potest responderi, quòd ante litis contestationem non recipitur in figura iudicii, ff. de bon. poss. l. iiij. §. penult. & ideo non dicitur ritè receptus, quod ad negotiũ principale. facit quod notatur in l. j. C. quorum bon. Bal. ¶Sed pone: Titius accusatus de homicidio, confessus est homicidium, sed excusando se visus est probare, quòd fecit ad suam defensionem: & quia hoc non probauit nisi per vnum testem, condemnãdus fuit: in causa appellationis vult per vnum alium testem defensionem probare, vt sic ex coniunctione duorum testium habeat probationem: nunquid potest secundum ius ciuile, quod est æquissimum, vt pleniori lumine subueniat veritati? sed dico, quòd licet non possit pars, tamen iudex ex officio potest & debet, vt no. Innoc. de test. c. cùm clamor. quod est notabile. Et hæc est notabilis limitatio ad c. fraternitatis. de testi. Bal. ¶Sed nunquid iudex, qui condemnauit ex inquisitione, potest defendere suam in causa appellationis? Respondeo, sic: quia lex eum vocat aduersarium, C. de ap. l. si appellatus. Hoc est verum: tamen ex gestis coram se in prima causa, non ex aliis: quia ex illis tantùm debuit se fundare, vt no. in l. illicitas. §. veritas. ff. de of. præsi. Nam iudex, qui malè condemnauit, prętendit interesse, cùm teneatur ad interesse, vt l. seueriter. C. de excu. tut. Bal. Non propositum & non oppositum proponam & opponam: proponam ego actor: opponam ego reus, si ex eadem lite sit: secus si sit nouũ capitulum, vt l. per hanc. Quid est dictum nouum capitulum? dixit Ioannes, id est nouum ius: dixit Azo, id est noua res: tertii dixerunt, id est noua causa non orta, sed intentione, Bald. ¶Sed an sufficit aliquid probare, licet nõ opposuerit? Dic, vt not. ff. de pactis, l. si vnus. §. pactus. Bal. vide ĵ. statim §. petii à te bouem. Petii à te decem actione ex mutuo: lite cõtestata mutuaui: debet iudex condemnare te, ff. de pignor. act. l. si rem. §. fin. sed si appellaui, & præcedente appellatione mutuo nõ prodest, secundum Ioannem: quia est nouum ius, non inclusum sub primò processu. Glo. dicit, quòd etiam in primo iudicio non prodest, ff. de iud. l. non potest. Distinctio ergo de primo & secundo iudicio est falsa: tamen verum est, quòd ad iudicem appellationis hoc non pertinet capitulum: & hoc ex parte actoris: sed ex parte rei sufficit ius superueniens, ff. de condiction. indebit. l. eleganter. §. si quis tamen. Interdum nec reo sufficit, ff. de rei vend. l. si post. & de condi. furtiua, l. & ideo. & tunc nec reus potest introducere hoc in causa appellationis: quia ex hoc non consequitur defensionem: & adde quod not. Cyn. in l. j. C. de ali. iu. mu. causa fact. vide ṡ. eodem, §. quid est dicere. ¶Petii à te bouem, es absolutus: appellaui, & in causa appellationis volo probare, quòd debes ęstimationem, vel asinum: non possum: quia est nouum capitulum impertinens: nec potest mutari libellus in causa appellationis, secundum Azo. Sic & defensio rei debet esse de re, quæ petitur, non de alia re: facit ff. de arbitris, l. non distinguemus. §. de officio. & hoc verum dicit Azo. Bal. Sed si mutatur causa circa eandem rem, hoc potest fieri in causa appellationis: verbi gratia: Egi rei vendicatione, & sum prosecutus titulum emptionis in prima causa: in causa appellatiõis possum prosequi alium titulum: quia generaliter egerã & sic includebatur sub libello: & licet fecerim malam positionem in prima causa, possum eam emendare in causa appellationis: quod no. secus, si non includebatur in libello, vt dixi. Sufficit ergo eam includi sub primis actis petitoriis, licet non includatur in probatoriis in prima causa factis, secundum Azo. Nouum enim capitulũ dicitur, cùm res, vel causa mutatur, quod non corroborat ius actoris, vel rei circa idem, quod in iudicio est deductum: nouum capitulum non dicitur, quod oritur ex eadem causa, vel circa eandem causam incidit. Bal. vide ĵ. statim §. egi cõtra colonũ. & suprà, appellatio potest porrigi: aliàs corrigi. & omnino. ĵ. eod. §. qualis est libellus opposuit. ¶Illud quod excluditur per aperturam processus, & didicita testificata, non potest postea probari: sed si excluditur per sententiam, sed non excluditur per processum testium, sic: & hoc de probatione testium: sed per instrumenta omnis probatio pertinens ad causam admittitur: impertinens verò non admittitur. ¶Et not. quòd sufficit intentari dominium & illud simpliciter probare per præscriptionẽ. vt no. in d. l. per hanc. ff. de except. rei iud. l. si mater. §. eandem per gloss. & Dynum, & Iacob. Butrig. Institut. de actionib. §. primo. Bald.

¶Egi

¶Egi contra colonum actione arborum furtim cæsarum: in causa appellationis volo prosequi actionem ex locato:non possum, quia est nouum capitulum. ¶Item vbi actiones electione tollerentur,non possum ratione electionis,secundum Iac. ¶Reus op ponit exceptionem pacti in causa principali: in causa appellatiōis vult probare exceptionem non numeratæ pecuniæ : non potest: quia est nouum capitulum.Hoc verum, si iudex pronunciauit su per exceptione eam non obstare:secus si condemnauit in princi pali per hanc regulam:quia illud dicitur nouum capitulum,quod non excluditur per sententiam. Vnde cùm in hoc sententia non officiat,nec grauet,appellatio non proficit,ff.de instit. l. habebat. ff.de pact.dot.l. Bæbius ¶Illud non dicitur nouum, quod excluditur per rem iudicatam,secundum Iacob.de Ra.Ia.But.Pe.&Cy. ¶Incidentia omnia in causa appellationis probari possunt. Iaco. ¶Si conditio debiti extitit in causa appellationis, potest eam actor allegare:quia oritur ex veteri causa,ff.de cond.fur.l.si seruus. in princ.ff.de pig.act.l.si rem.§.fi.¶Item,si pendente appellatione extitit conditio liberationis,potest hoc reus allegare:quia oritur ex veteri causa,ff.de cond.furtiua,l.si seruus.in principio. ¶Item si pendente appellatione factum est pactum actori de petendo, potest illud allegare & probare:quia est accessorium causæ,ff. de pact.l.tale pactum.§.j.Econtrà si reo est factum pactum de nō petendo,potest id allegare,ff.de cond.indeb.l.elegāter.§.si quis.Reus ergo ad originem exceptionis,sed actor in replicationem fundandam,non ad originem petitionis, nisi retro fingatur ex veteri causa,poterit allegare talia:vide suprà §.id,quod excluditur. & suprà eod.§.quid est dicere.Bal.¶An pendente appellatione possit mora,vel contumacia purgari,no.in l.j.in princ.ff.de actio. empt. l.si cùm except.§.hæc autem actio.ff.quod me.causa,&vide Cyn. C.de transact.l.si maior.Bal. ¶Super vno libello non valent duæ sententiæ diffinitiuæ,nec contrariæ,nec similes:sed tantùm valet prima si fuit ritè lata,C.quæ sen.sine appel.rescin.non possunt.l.j. C.de senten.& interlocut.omnium iudic.l.post sententiam.ff.de re iudic.l.quod iussit.secundo responso.Et est ratio:quia secunda sententia non habet instantiam,si inuenitur lata sine instantia.nā prima instantia prius finem acceperat per priorem sententiam,C. de fruct.& litium expen.l.terminato.Nam lata diffinitiua non durat ad modum instantiæ litis:quia non durat lis.Adeò hoc est verum,vt etiam de consensu partium lata sententia nō valeret, siue consenserint partes,vt iterū pronunciaretur:siue etiam,vt sic pronunciaretur,vt not.C.de transac.l.si diuersa.Et in hoc concordāt omnes sapientes:sed super diuersis libellis de eodem formatis,& super diuersis instantiis,an valeant duæ diuersæ sententiæ, vel cōtrariæ:an prima tantùm,an vltima tantùm, apud peritos dissensio fuit,& adhuc sub iudice lis est:&, vt clariùs intelligatur,forma sic thema.Titius& Seius debebant mihi decem,quilibet insolidum: item ad fundum egi contra eos, & quemlibet eorum in solidum iudex cōdemnauit in decem, & absoluit in fundo:ego vidi,quòd quilibet vestrum condemnatus est in quinque: ago denuò cōtra quemlibet in solidum, vt primus iudex primæ causæ vtrunque ɔdemnet in solidum,tam in decem,quàm in fundo:queritur,quid iuris?Et videtur,quòd in decem debeat ferri secūda sententia: nō enim est primæ contraria,sed plus continet. nam in eo,quod deerat,agere potui,vt notatur in l.j.C.si plur.vna senten.de exce.rei iudic.l.eiusdem.ff.de actio.& oblig.l.qui seruum.§.fin.cum si. Nā quid prodest mihi, quòd actio remaneret mihi, si eam non possem intentare?C.de vsur.rei iud.l.fi.ver.si enim. Si ergo volo agere ex prima causa,possum.item ex secunda: quia non sunt contrariæ,sed habent se,vt excedentia & excessa.&hoc,quo ad primum caput sententiæ. Si autem primus iudex condemnauit in decem, & secundus absoluit,tunc istæ sententiæ sunt contrariæ.nam prima condemnatoria,secunda fuit absolutoria:quæritur,ergo,quę prævalet?Et glossę dicunt,quòd semper prima sententia valet,nisi ratione dubii:quia si est dubium,an sit iudicatum,tunc valet secunda:sed si est certum,tunc secunda non valet: & est ratio: quia sententiæ contrariæ habēt se per modum coæqualium : & ideo posterior in priorem nil potest,ar.ff.de fideiusso.l.generaliter. Secus in iuramento & sententia:quia non habent se, vt coæqualia, sed vt superius & inferius,respectu iudicis & potestatis officii. nā iuramentum est inferius,sententia est superius:&ideo eneruat iuramentum secundum Cy. Sed Gulie.de Cu.dicit ɔ,quòd si prima sñia fuit condemnatoria,secunda absolutoria,valet secūda,& nō prima,per l. duobus.ff.de except.rei iudic.Sed econtrà si prima fuit absolutoria,secunda condemnatoria,valet prima,& non secunda.nam secunda executionem non meretur: quia absolutio transiuerat in rem iudicatam,vt d.l.j.C.quādo prouoc.non est necess. & hoc tenet Cy.in addi.per l.duobus.coniuncta dicta l.j.quę inuicem videntur contrariari.Et ratio differentiæ est in prōptu. nam in primo casu imputet sibi actor,argumen:ff.de minoribus,l. minor vigintiquinque annis omissam.Sed certè in l.duobus.secunda sententia fuit lata ex noua cā,& habet nouum fundamētū:sed quæstio,quando non,habet aliud fundamentum à prima:præterea ius quęsitum ex sententia,examinatur seorsum à principali:& cùm de eo non sit disputatum in secunda causa,mirū est,quomodo absorbetur per absolutoriam super alio latam.nam secūda absolutoria est super actione prima, non super actione iudicati: nisi dicamus,quòd sublata actione principali & accessoria,s. secundaria sublata videatur,ff.de transact.l.& post rem.§.j.Vel fortè actio iudicati tollitur electione, si reditur ad actionem primam,arg.ff. de tribut.l.quod in hæredem.§.eligere. ¶Et nota, ꝙ exceptio rei iudicatæ potest opponi post sententiam:quia reddit eam nullam arg.ff.de arbit.l.de rebus.extrà de re iudic. ca. inter monasterium. Nam tunc esto,quòd sententia secunda sit nulla, tamen non potest eam dicere nullam propter suam moram & malitiam: sic extrà de excep.cùm ecclesiasticæ.& ff.de manumis.testa.l.qui habebat.Concludit ex prædictis,quid iuris,si prima fuit absolutoria,& qd econtrà. Et hoc in sententiis ɔriis latis successiuè. ¶ Sed quid si simul,vel non apparet ordo temporis?verbi gratia:Ego eodem die super eadem causa fui Perusii absolutus,&Florentiæ condemnatus:putà super eodem debito fortè litigabā,hìc per me ipsum, Florentiæ per procuratorem,cùm vtrobique haberem domicilium?Respondeo,si potest probari prius & posterius,præualet prima sententia:si non,tunc neutra valet,C.de fide instrumen.l.scripturæ.vel quæ minus condemnat,valet absolutoria,argumen.ff. de leg.secundo,l.Sempronius Proculo.Et fortè idem est in criminali,quod in ciuili:putà si in duobus locis contra aliquem inquiritur,& ab vno iudice condemnatur,ab alio absoluitur,nisi condēnatio fundaretur ex contumacia,secundum formam statuti:quia pœna contumaciæ non tollitur, licet per aliam sententiam crimen purgetur:& argum.ff.de custo.reo.quod est no.Bal.¶Quādo procedit iste libellus cumulans contraria,scilicet dico sententiam nullam:&si qua est,appello:secundum Innocentium in cap. dilecto procedit in diffinitiua,sec⁹ in interlocutoria. Dynus dicit, aut appellat reus,& tunc procedit:quia reus potest vti remediis ɔtrariis cōditionaliter propositis:secus in actore. Vnde si actor appellat, libellus talis de iure non procedit,secundum Dy.Sed glo. ordinaria dicit contrarium,scilicet quòd libellus procedit,C.quādo prouoc.non est nec.l.j.Non obstat.quòd actor non potest cumulare contrarias actiones:quia verum est,quando actiones sūt coæquales:secus, si vna incidit alteri: vt causa nullitatis si incidit appellationi:& Oldr.dicit:quòd ista cumulatio expresè admittitur, quia tacitè inest. nam qui solùm appellat, etiam de nullitate tacitè videtur agere,ff.de appel.l.si non extat.ff.famil.ercisc.l.quędam mulier.ff.de iure patron.l.Camelia Pia.Secus.si tacitè non inesset,secundum Oldr. & confirmatur per casum in simili extrà de de in integrum restit.c.constitutus.Quod ego verum credo:quia nullitas & appellatio nō tam actiones,quàm remedia sunt:& potest quis pluribus remediis vti,vt extrà vt lite non contest.c.quoniam frequenter.§.fin. B. & per Bartol.plenè in l.si expressim.ff. de app.vide suprà in hoc titulo,§.j.ver. quidam autem. & infrà §. potest. ¶An qui dicit actum nullū ex vna causa,possit aliam causam nullitatis prosequi, infrà de libel.concep. §. ille qui dicit. Et quid si desiunctiuè intentatur causa nullitatis,& restitutio?Eodē titulo,§.procedit libellus. Et quando in eodem libello petitur restitutio & nullitas,an possit fieri,infrà de restit.in integr. §.j. Et de materia nullitatis, coram quo peti possit, s̃. de sententia, §. causa nullitatis. ¶Statutum dicit, quòd in causa appellatiōis debet mitti decimum: nil dicit de causa nullitatis:appellans non misit decimum,& sic non potest prosequi appellationem:quæritur,an possit prosequi nullitatem?Et videtur, quòd non:quia quæstio nullitatis non est quæstio principalis,sed incidens:vnde principali causa sopita & prçclusa,durare non potest accessoria,C.de vsu.l.eos. &ff.de eo,quod cer.lo.l.centum Capuæ.Nec obst.quòd in libello dico,sic propono sententiam nullam, & si qua est, appello, nā licet iste sit ordo verborum,tamen ordo orationis & intellectus videtur alius,vt dictum est.¶Ex hoc etiam sequitur, quòd deserta appellatione deseri videatur causa nullitatis. Sed contrarium videtur,argumen.ff.de serui.vrb.prædio.l.si domus.C.de iure deliberan.l. puberem.& ibi per Guliel.de appel.c.sæpe.per Innnoc. Nam aliud est in expressa,quam in tacita,l.tertia,ff. si penden. appel.mors interuen.Bald. ¶Titius appellauit à banno sibi dato ex ficta contumacia:quod potest,vt not.in l.j.ff.de requiren.re.& prosecutus in hoc modo:quia petiit bannum rescindi,tanquam latū contra ius partis,& non fecit mentionem de nullitate, iudex pronunciauit bannum esse nullum,tanquam latum contra ius constitutionis,de appellatione nil dixit:quæritur, an valeat pronunciatio?Et videtur,quòd non:quia lata extra libellum, C.de fideicommis.lib.l.fi.Sed bene valeret, si dixisset Pronuncio superuacuè appellatum esse,cùm sententia sit nulla,vt l.si constat.ff.de app.Sol. Obtinui valere sententiam per gloss.dictæ l.de app.l.si expressim. & facit C.

& facit. C. quando prouoc. non est necess. l. cùm eo die. vide ꝭ. eodem §. appellationem non ꝓcedere: & §. sed quid si dico sic, &c. Bal. ¶Ex forma statuti pro quolibet præcepto spreto debet quis in decem mulctari, iudex mulctauit in xv. an valeat in decem? Videtur, quòd non: quia iudex legitimos fines excessit, C. quando prouoc. non est necess. l. si certa ratione. ergo ipso iure non valet bãnum, quod excedit formã statuti: quia bãnum est mulcta: & iõ assessores faciunt dare bãnum in certa quãtitate: & addunt, & in plus, & in minori, secũdum formã statuti. facit, quod notatur in l. extra territorium. ff. de iurisdict. omnium iudic. Et prędicta sunt vera, si forma & meta data sit iurisdictioni: & ratione partis sententia est nulla, quo ad vnum & idem capitulum. ¶Per diffinitiuam potest confirmari testamentum, quod erat ipso iure nullum, C. quando prouoc. non est necesse, l. ij. §. fi. Item sententia nulla cõfirmatur per aliquem: no. eo. tit. l. j. ff. de app. l. si expressim. Hac ratione dicimus, ꝙ confirmatio plato rũ facta in ꝯdictorio iudicio est diffinitiua, & confirmat electionẽ qualibet liberatione non nullã: secus, si fiat de plano. nã tunc distinguitur, vt no. Inn. in c. nihil. de electione, & no. Ioan. And. in c. fi. de electione, lib. vj. in Nouella. facit, quod no. ff. de bon. possess. l. 3. §. penul. Bald. vide infrà proximo §. cuius ætas. & ꝭ. §. impossibile decretum. Iudex pronunciat instrumentum exequendum, & commisit nuncio, ꝙ daret tenutam: quæritur, an possit appellari? & videtur, quòd nõ: quia est executio. In contrarium facit: quia est pronunciatio. Glos. dicit, ꝙ à pronũciatione appellari posset: ergo non fiet executio, nisi post decem dies, l. j. ff. nil no. app. pen. in gl. item pronunciatio est executio: no. ff. quod metus causa, l. si cùm exceptione. §. in hac. Item executor non grauat, extrà de appel. c. nouit. Item executor nil noui facere videtur, nisi modum excedat: & tũc bene appellatur ab executione, C. quo. appel. non reci. l. ab executore. vide ꝭ. titu. prox. §. illud est, &c. & suprà eodem tit. in multis §§. ¶Cuius ætas nõn est capax officii, vel dignitatis, si eligatur, electio nõ est nulla ipso iure, sed annullãda, vt C. quando prouoc. non est necesse, l. si pater tuus. Bald. ¶Quotidie fiunt electiones ecclesiasticæ & seculares ad officia & beneficia, & non valent ipso iure ætate refragante. Bald. Si tamen confirmentur causa cognita errore non expresso, valent: eodem titulo, l. iij. Bal. & vide, quod not. in simili extrà de rescript. c. sciscitatus, per Inno. & pro isto dicto videtur casus in c. cùm dilecti. de elect. Obstat tamen, quia istæ sententię in beneficialibus non transeunt in rem iudicatam, vt not. Docto. in c. si quando. de offic. deleg. Cogita. vide suprà §. per diffinitiuam. Bald. ¶Appellatio, quę suspendit in antecedenti, ipso iure impedit in consequenti, C. quando prouoc. non est necesse, l. si, vt proponis. ff. de mun. & hon. l. reus. & de lib. caus. l. qui de libertate. ff. de excus. tut. l. diximus. extrà de resti. in integ. c. ij. in fi. ¶Appellatio superuacua non debet admitti, & propter omissam condemnationem expensarum nõ potest appellari, nisi in casu, quem habes ꝭ. tit. proxi. §. omissam condemnationem. C. quando prouo. non est necesse, l. fi. & iudex appellationis factæ in principali condemnat in expensis vtriusque litis. Bald. idem vide ꝭ. tit. proximo, §. ab omissione expen. ¶Sed pone: petii à te decem: iudex ĩ quinque condemnauit, & in quinque absoluit: tu appellasti ratione ꝯdemnationis: & ego appellaui ratione absolutionis: tandem ego non petii apostolos in causa appellatiõis, & sic est deserta appellatio mea: volo inhærere appellationi tuæ, & petere suppleri primam sñiam: vr. quod possim, vt d. l. oẽm. §. fin. & C. de appel. l. ampliorem. in prin. quod est not. nam mea appellatio fuit superuacua: & ideo superuacua neglecta non vitiat. Bal. & vide ꝭ. §. officiũ iudicis appel. versicul. & quia appellatio. ¶Appellationem non procedere, potest esse ex duabus causis: vel quia sententia est nulla, vel quia iniusta. Pone ergo, quod iudex appellationis pronunciat appellationem non procedere: quæritur, an videatur pronũciari ex causa nullitatis, an ex causa æquitatis, & iustitiæ? Sol. An in dubio videtur prima sententia confirmari, nõ infirmari, vt no. C. quando prouoc. non est necesse, l. j. in gloss. v. vide ꝭ. eo. §. Titius appellauit à bãno. ¶Impossibile decretum est nullum ipso iure, ff. de tut. & cur. l. Seiæ egressæ. an ergo valet in homine sanæ mentis, vt amẽti, vel prodigo detur curator? Dic, quòd aut datur in contradictorio iudicio, aut de plano: primo casu valet ratione dubii: secundo casu, aut decretum consonat veritati, & nõ est dubium, quòd valet. aut dissonat: & tunc aut est dubium: & valet ratione dubii, ff. de petit. hær. l. si putas. aut est certum, & non valet, vt l. Seiæ. superius alleg. & not. in l. ij. C. quando prouoc. non est necesse. Et sic intelligitur, quod not. in l. j. de curato. furio. ¶Et in arbitrio iudicis magis est causas de mente æstimare, quàm ætatẽ, argum. ff. de suspec. tuto. l. 3. §. si tutor. In ætate habet arbitrari, an sit probatum, ff. de probat. l. cùm de ætate. non autem potest arbitrari, vt parum industrioso puberi det tutorem: quia lex fidem dationi fecit, ff. de condit. & demon. l. pater. §. conditionum. & facit ad prædicta, quod not. in simili, ff. de bon. possess. l. 3. §. si bonorũ.

& §. penul. & de leg. præstan. l. filium. §. si quis. C. quo. bon. l. j. Bal. ¶Sententia legis, vel statuti, vel iudicis, quæ bona respiciat, non porrigitur extra territorium, ff. de bo. auctor. iud. possi. l. cùm vn°. §. is qui. nam nec mens, nec potestas videtur esse tanta, vt not. C. de anna. excep. l. fin. in fi. magnæ glos. Item licitum est arguere de rebus ad personas, ff. de vulg. substi. l. qui plures ergo, &c. vt l. extra territorium. ff. de iuris. om. iudi. ¶Sed quid dicemus de nominibus debitorum? Respon. eius loci videntur, vbi agi debet, ff. de solut. quæro. Bald. ¶Constitutio episcopi, vel statutum ciuitatis statuit terminum ad appellationem introducendam, id est ad exordium appellationis, scilicet ad citationem partis, & ad comparendum cum actis & munimentis primæ causæ viginti dierum, & ad finiendam appellationem trium mẽsium quæritur, vtrùm hæc tempora ꝯsensu partium valeãt prorogari, vel arctari? Et videt, ꝙ possint arctari, l. fi. in fi. ff. qui satis. cog. l. de die. & quod no. Inn. de offi. deleg. de causis. Item vr, quòd possit prorogari, vt l. fi. in fi. C. de temp. appel. & auth. si tamen. Nam iurisdictio prorogatur de tempore ad tempus. ergo & sic instantia videtur prorogari posse. Sol. Dico, ꝙ coarctari possit tempus tam finiendæ, quàm introducendæ appellationis. Sed an augeri possit? Dicũt quidam, quòd possit augeri tempus introducendę, non autem tempus finiendæ causæ, ff. de dolo, l. arbitrio. §. penul. Nam instantia causæ appellationis non debet esse maior, sed minor, quã instantia primæ causæ: sed illa nõ potest prorogari: ergo nec ista. Item pari ratione introducta sunt, propter publicam vtilitatem, vt not. C. de iudi. l. properandum. in prin. Nam respublica ex ciuilibus contentionibus plerunque læditur: maximè, si contendant simul personæ potentes, ff. de cap. l. si quis ingenij. §. in ciuilib°. Nam propter immensas dissensiones quandoque tota ciuitas ad diuisionem & emersionem peruenit: & ita fuit cõsultum Senis super quadã cõstitutione episcopali, sm Francisc. Non obstat auth. si tamen. quia ibi est prorogatio legis propter impedimẽtum compromissi: secus si non currit impedimentum, sed simplex prorogatio simpliciter. Similiter respondetur ad l. petendæ. C. de temp. in integ. restit. pet. Sed quòd valeat prorogatio, facit ff. de ędil. edic. l. ꝙ si nolit. §. si quis ita. Sed ibi dispositio legalis taxatiua tẽporis erat subsidiaria in casu, in quo homo non prouideret: at hic præcisè lex loquitur taxatiuè. Bald. Nec potest partium consensu derogari legis auctoritati, vel formæ: quia istæ dependent à prouidentia legis, non hominis: argum. not. C. de testam. l. non dubium. & ff. de adopt. l. si arrogatur. §. j. ff. ad Turp. l. j. §. calumniator. & ad munic. l. ordine. vide ꝭ. §. proximo, ver. an tempus appellationis. ¶Iudicium dicitur inchoari qñdoq; per citationem, quandoq; per litis ꝯtestationem. Per citationem dr inchoari, quãtum ad pręscriptionem odiosam interrumpendam, C. de anna. exceptio. l. si, C. de ꝑscrip. xxx. annor. l. sicut. & quantum ad appellationem introducẽdam, C. de temp. app. l. fi. §. illud. Idem in causa appellationis esset, vt possit procedi ad diffinitiuam parte cõtumace: quia hæc est natura appellationis, quòd potest à qualibet parte introduci & ventilari, C. de fruct. & litium expens. l. omnem. §. fi. ¶Item quia appellare est officium iudicis implorare: in quo officio iudex plurimũ potest, & in eo suppletur pro absente, C. de appell. l. ampliorem. in princ. nam in his, quæ officio iudicis veniunt, & incumbunt, ipse iudex, cui conclusio dirigit, habet arbitrari, qualiter officio suo fungatur, ff. de pet. hæred. l. fi. & l. planè. Nam appellatio est potiùs remedium, quod misericorditer imploratur, (quod lex vocat Triste auxilium) quàm actio: & ideo nec desiderat libellũ appellatorium: sed sufficit, quòd viua voce ille, qui appellauit, solenniter petat super appellatione procedi, arg. not. per Inno. de offi. de leg. c. cùm contingat. Quod verum credo, si appelletur ab interlocutoria, arg. no. ff. de interrog. actio. in rubrica. Sed si appelletur à diffinitiua, tunc si requiritur libellus in prima causa, requiritur etiam in secunda: aliàs non: quia appellatio naturam litis nõ mutat: facit cle. sæpe. de verbo. sig. & de iudi. c. dispendiosam. eo. lib. ¶Per contestationem dicitur inchoari iudicium, quãtum ad formalem iudicij inchoationem. nam litis contestatio est primus actus contradictorius in principali negotio. tunc enim incipiunt partes venire ad conflictum: & tunc audiuntur primò: C. de iudi. authen. ad hęc. & in authen. de litig. §. omnem. Et istud est verum tam in ciuilibus, quàm in criminalibus. ff. de pœnis, l. absentem. nam in criminalibus ad instar ciuilium proceditur, vt ibi patet. ad de, quod nota. ff. de iurisdict. om. iud. l. & quia. vide ꝭ. eod. §. officium iudicis. versic. & hoc etiam no. omnino. ꝭ. de libel. concep. §. in cã appellationis. & in secunda parte. de appel. §. appellatio. & ꝭ. eod. §. j. & §. sed an necesse. ¶Qualis est libellus in causa principali, talis est in causa appellationis. nam qualitatem litis causa appellationis non immutat: vt si causa prima erat de boue, causa appellationis non potest esse de asino: si causa prima erat depositi, causa appellationis nõ potest esse de causa mutui, quia hoc est nouũ capitulũ, vt l. ꝑ hanc. Et si libellus prim° fuit specialis, qđ est, quãdo fuit

do fuit expressa spālis in causa in libello, vel postea in declaratione libelli, vel tacitè subintelligebatur, vel iurisdō iudicis erat specialis, C. đ an. exce. l. fi. cã appellatiõis erat specialis: qa succedit appellatio loco primæ causæ, & eandem habet naturam, ff. iu. sol. l. cùm apud. Et si in cã principali fuit admissus libellus sine cã, vt d. l. fi. licet admitti non debuerit, reo contradicẽte in cã appellationis non poterit respui, arg. C. de pc. l. ita demum. & facit ff. đ doli exce. l. 2. §. circa. Bal. ¶Si iudex appellatione deserta pnunciat bene iudicatum, ipso iure n̄ valet, ff. de execu. tut. l. scire oportet. §. ꝯsequens. Bal. & facit ff. đ dolo. l. arbitrio. §. pe. & quod not. Inst. de act. §. rursus. vide s̄. e. §. fi. nemo p se. ¶Tempora appellationum sunt continua, & computãtur dies feriati, & n̄ feriati, đ tem. ap. l. 2. in fi. Bal. ¶Nõ dicitur excedere modũ ille, q facit, qđ ẽ đ mera natura condemnationis, vt ext. de ap. c. nouit. Bal. ¶In cã appellationis tempus statutum iudici videt̃ statutum parti, vt dicimus in termino triginta dierum. nã qa lex statuit iudici terminũ triginta dierum ad dãdum apostolos, idem temp9 videt̃ statuere parti ad petendum, C. de ap. l. à pconsulibus. in gl. Et est ratio: quia officio iudicis proceditur, & terminus, qui statuitur iudici statuit̃ eius officio: ergo & causæ. nã eius officium est cã principalis. Secus in actionibus, vt C. vt omnes, tã ciuiles, l. j. in fi. p Cy. & de iu. properandum. & facit ff. de excus. tut. l. scire oportet. §. consequens. Alij dicunt, etiam in cã appellationis referre, an terminus statuatur iudici, an liti. Primo casu non sit fatale tempus statutum parti: secũdo sic: & tunc indicat desertionem instãtię. Bal. ¶Superuacuis appellationibus non est vtendum, C. qñ prouoc. non est necesse. l. omnem honorem. Bal. & iõ ab interlocutoria non appellat̃. ¶Ante sententiæ interlocutoriæ tempus non appellatur, C. quo. ap. n̄ reci. l. pe. in gl. & iõ qui opponit exceptiones, non p̄t appellare antequàm iudex sup eis pronunciet. ibi est gl. or. sed lata interlocutoria sup exceptionibus bene p̄t appellari: sed interlocutoria nõ ꝯtinet dari, vel fieri: & pp hoc ex ea non oritur actio, eo. tit. l. ab executore. in glo. or. quæ incipit, id est diffinitiua. Bal. Vnde ista sũt proportionabilia. actionem oriri. & appellari, ꝯ no. in l. j. C. đ arb. Bal. ¶Nota, q diuersę species probationis impfectę faciũt vnã pfectam, vt testes, argumenta & instrumẽta: & duæ species pfectæ faciunt vnam pfectionem, si cumulentur debito tẽpore: vt testes & confessio: vñ vtroque simul iuncto non procedit appellatio; altero solo, sic, C. quorum ap. l. 2. & l. fi. Sed quidam dicunt contrà, quòd duæ species separatę iungi non possunt, vt no. Doc. in l. 2. §. ætas, ff. de excus. tut. arg. l. j. C. qui num. tutel. Sed ibi loquitur de causis: hîc de probationibus.

Nam quæ non prosunt singula, multa iuuant:

vt l. instrumenta. & ibi no. C. de prob. & sic non sufficit vnum iudicium, & tamen multa sufficiunt, ff. de ędil. ed. l. quęro. in fi. Ideo autem exigo, q tempore competenti: quia q̄ nõ concurrunt eodem tempore, non fouent se mutuò, vt no. in d. l. 2. ꝑm intellectũ Ioannis. Sed contrarium videtur no. e. ti. l. abstinere. in gl. fi. & facit p Io. quod no. ff. de q. l. maritus. secundum vnum intellectum Bal. ¶An fictè confessus appellet? dicit gl. quòd sic, in l. j. C. quorum ap. non reci. quia etiam verè confessus appellat, vt not. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. in gl. & facit C. de reb. cre. l. generaliter. § si iudex. In contrarium videtur, quòd ista ficta confessio est confessio iuris & de iure: & ideo probatio in contrarium non recipitur, secundum Pet. in d. l. j. Bal. vide s̄. §. appel. à diffinitiua, &c.

¶Iterum Baldus addit.

VERA Contumacia procuratoris excludit dominum à beneficio appellandi, §. j. vers. sed si. vbi Gul. ¶Procurator ꝯstitut9 ad defendendum, non p̄t agere. Item constitutus ad agendum, n̄ habet mãdatum ad defendendum. Fallit in duplicibus iudiciis, ff. de pcur. l. si defunctus. §. qui ad communem. Bal. ¶Ratihabitio excluditur p lapsum termini, quia non inuenitur quid, & in quo operetur, ver. porrò. Gul. & s̄. e. §. 3. ¶Emptor tenetur suã appellationem prosequi: sed simplex procurator, ad quem nõ spectat commodum, non, ver. sed nunquid emptor. Gul. Condemnatus secus si p parte. vel dic idẽ, ver. sed an. Gul. ¶Ille, qui acquisiuit i9 ex appellatione tertij, non perdit ius, licet ille renunciet expressè vel transigat, ver. sed quid si ille. Gul. j̄. e. §. ver. quid si victus. Gul. ad hoc ff. de pact. l. fi, ff. de bo. pos. contra tab. l. si post mortem. §. fi. ff. de bon. aut. iu. pos. l. cùm vnus. ff. de in integ. rest. l. petẽdę. C. qñ pouoc. non est neces. l. omnes. §. fi. Non obstat ff. de minori. l. si iudex. quia hîc loquitur in iure pari: ibi in non pari, C. si vnus ex pluribus, l. fi. Arg. contrà ff. de sepa. l. ab hærede. Sol. ¶Appellatio tertij est cã fiendi, sed non est causa essendi, iõ non cessat effectus pductus de acquisitiõe iuris facta alteri parti: vide s̄. §. an inuito appellato. Bal. ¶Egi ad centum: iudex condemnauit in quinquaginta, in reliquo absoluit: vnus nostrũ appellat: an iudex appellationis p̄t de ea parte, in qua non est appellatum, iudicare? Dic, q sic, C. de ap. l. ampliorem. ver. sed pone, peto. Gul. vide s̄. tit. proxi. §. officio iudicis. ¶Episcopus, & quilibet dominus p̄t appellare p subditis suis. đ ap. dilect9. p In. ver. itẽ ep̄s. Gul. ¶Dicunt quidã, q à præcepto facto in confessione, qui nullam exceptionem opponebat, neque declinatoriam, neque pemptoriam, non p̄t appellari. Nam lex dicit, quòd à p̄cepto appellatur p iniuriam, ff. de minori. l. ait prætor. §. pmittitur. sed non est passus iniuriam, qui consentit. Item ista appellatio est ab interlocutoria. vnde nisi grauamen ex primis actis constet, appellatio nõ pcedit, vt in cle. appellanti. de ap. Sed hîc non potest constare de hoc. Item istud p̄ceptum videtur emologatum ipsa confessione, argumentum. ff. de pact. l. tale pactum. §. j. Item p confessionem debitum efficitur notorium: ergo nõ appellatur, C. quorum ap. non rec. l. abstinendũ. & l. fi. Tu dic, q sicut possum dicere diffinitiuam nullam, & appellare, ita & in isto p̄cepto, & in causa appellationis potero corrigere errorem confessionis, C. de erro. aduoc. l. fin. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. non dicitur consensisse, qui errauit, l. si per errorem. ff. de iuris. om. iu. in §. quibus. versicu. sed nunquid hoc. Guli. vide s̄. eo. in princ. versicu. à p̄cepto p̄t. & s̄. tit. pxim. §. appellans à diffinitiua. ¶Aliud est pronunciare exequendum, aliud præcipere. A primo appellatur: tamen causa est exprimenda in appellatione: sed à facto executionis non appellatur, vers. & scias. Gul. idem tenet Accur. C. quo. appel. non reci. l. ab executore, Bal. vide s̄. tit. proxim. §. iudex pronunciauit instrumentum. ¶Item appellatur, si iudex non admittit exceptionem, vel denegat iuris beneficium C. si sæp. in integ. restit. postul. l. j. & 2. vers. sed pone. G. & ff. de administr. tut. l. tutores, qui post. §. tutor datus. j̄. e. versic. sed nunqd potest. Gul. Regulariter non appellatur à corruptione seculari, versi. vndecimo. Gul. ¶Non appellat is, cui non datur audientia, vers. xxxij. fortè. Gul. vt l. sed & si p p̄torem. §. sed & si dum de certo. ff. ex quibus causis maior. in gloss. ord. Bald. ¶Ab omissa condemnatione expensarum victor appellat, si victus non appellat, versicu. sed quid si victus. G. vide s̄. §. appellatio superuacua. Bal. ¶Causa rationabilis appellandi dicitur, vbicunque iudex grauat contra ius, vel non admittit exceptionem legitimam, versicu. ad huius materiæ. G. Simile habes C. de inoffic. test. l. quoniam in prioribus, Iacob9. ¶Quid operatur clausula, Appellatione remota, in principio, medio, fine & executione causæ: in vltim col. huius §. plenè per Gul. Instruit enim ista clausula iudicem, quòd non deferat appellationi: non autem tollit ius appellãdi, quoad vim appellationis. Gul. etiam quo ad litis ordinationem, & quo ad litis decisionẽ, & quo ad litis executionem: vbi grauamen est intollerabile, ista cl̃a non tollit ius appellandi, qđ dic, vt no. C. de sent. & int. om. iu. l. fi. p gl. & Doc. vide s̄. eo. clausula, appellatione remota. & seq. ¶Papa est ordinarius singulorum, & ad eum appellatur omissis mediis. §. nũc tractemus. Sed quid si appellat non dicẽdo ad quem, vel dicit, appello ad superiorem, intelligitur appellasse ad pximũ supiorẽ. n̄ p saltũ: ideq; est dicere, appello, & ad supiorẽ appello: qa tacitè intelligitur ad supiorẽ, ver. sed quid si qs. & ver. seq. Gul. no. C. de bon. auct. iu. pos. l. cùm proponas. in gl. or. Gul. Si autem quis alternatiuè appellat, ad supremum spectatur. G. vide disputationem Ioã. An. in c. in alternatiuis. in Mercurialibus. ¶Quando quis habet duas iurisdictiones, & appellatur ab eo, intelligitur iurisdictio superior, extr. de p̄scr. c. cùm ex officij. p Inn. versi. quid si ap. G. ¶Tempus appellationis currit à die sententiæ & si quis non habet copiam sententiæ, quid fiat? in §. restat. versi. cùm igitur. G. đ fide instr. c. G. ppetuus. p Innocẽ. ¶A grauamine, quod est semp in fieri, semp nascitur appellatio, vers. sed quid dices, & versi. & not. secundum Vincen. G. hoc est notatu dignum, & facit ff. de vsufruct. accre. l. j. in fin. In contrarium facit ff. de iureiuran. l. eum qui in popularibus. in gloss. or. Bal. ¶Tempus appellandi ab interlocutoria non est vacuum tempus, ita quòd nil possit innouari, versicu. fin. G. Accur. sentit contrarium, & habet pro exp̄ssione causæ, si appellans dicit, appello, quia me grauastis, non dicendo, in quo: dicendo tamen, quare, ff. ad appel. appellanti. §. non soluere. Innoc. extrà de no. ope. nun. c. 2. iuncto c. fin. C. de dila. l. à pcedente. ¶Item in sententia excommunicationis idẽ seruatur, quod in diffinitiua, c. p tuas. §. qualiter. Gul. Notificatio facta procuratori in beneficialibus de appellatione habet vim citationis domini, vers. quid si procuratori. Gu. ¶Appello, si grauabis, non valet appellatio, sed appello, nisi reuoces grauamẽ, valet appellatio, vt in §. qualiter. vers. itẽ q & seq. Gul. Cùm appellatur à diffinitiua, dilatio iudicis nil operatur: & videtur differre, qui nil innouat, versicu. porrò. & sequen. Gu. ¶Proclamo, vel Reclamo ad superiorem, idem est dicere, quod appello, versicu. fin. Gu. C. đ anna. exce. l. fin. Bal. ¶Si appellans ab excommunicatione non psequitur appellationem, rata manet sententia, de ap. sæpe. p Innocentium. Sed ad quem finem, cùm appellatio non rescindit excommunicationem: quia etiam iniusta timenda est, §. nunc breuiter. circa prin. ¶Speculator, quando opus suum composuit, erat ætatis

rat ætatis 34. annorum, versi. itē iusta. ¶Quæ tēpora de tēpore fatali eximantur, & an infirmitas, vel impedimentum probetur per iuramētum, ver. item. & ver. quid ergo. Gul. ¶Ad obtinendā dilationem iudicis probatur impedimentū per iuramētum: item ad obtinendam dilationem legalem, vt secundi anni in cā appellationis: sed si iudex arbitretur, sacramentum est deferendum. nā cū iudicis animus debeat instrui, nisi videatur, vt deferat iuramentū nil pdest iurare. sic intelligitur l. non oēs. §. à barbaris. ff. de re milit. & C. vnde vi, l. si qn. ff. ad exhib. l. thesaurus. & ḋ excu. tu. l. scire oportet. §. sufficit. & l. 2. ff. si qs cau. p Gul. vide j. ti. px. si petitur restitutio, Bal. ¶An tempus appellationis prosequēdæ possit arctari: ver. illud aūt scias. vide s. §. constituto episcopo. ¶An veniens ante terminum cogatur ante terminum rn̄dere, si altera pars sit præsens: & vr̄ ꝙ nō: quia nec iudex habet iurisdictionem ante terminum, C. de dilat. l. siue pars. videlicet dixit, ꝙ iudex ex officio pt partes compellere, ex quo sunt pn̄tes, & decurtare dilationem ver. quid si statutum. G. no. omnino. in c. cupientes. de elec. lib. vj. vide j. de reg. iur. §. processus. & s. de dilat. §. ij. ¶Non excusatur, q mittit procuratorē negligentē, ff. man. l. idemq;. §. si tutores. vers. item quid si pars. G. ¶Nota, ꝙ vbi datur terminus ad prosequendū appellationem, sufficit intra illum terminū iter arripere, versi. & no. Gul. ADDE: hoc tenet Rota ī antiq. decisio. deci. 538. vbi notabiliter: & hoc intellige verum extra curiam: sed in curia sec⁹ est: nam tunc debet diligentia fieri: vide Rotam in antiq. decisio. deci. 539. ¶Qui negat se appellasse, videtur renunciare appellationi, ver. sed pone: appellatus. Gul. de fide instru. c. G. perpetuus. Inno. ¶Qualiter pars potest bis appellare, licet vno appellante ꝑ sit alteri, in §. quoties. G. arg. l. petendę. §. quòd si de. Bal. ¶Omnis appellatio præsumitur rationabilis in dubio, nisi appareat contrarium: & ideo in dubio potiùs defertur appellationi, quàm sententiæ, ver. circa hoc autem defertur. dico, quo ad litis ordinationē: sed quo ad decisionem, in dubio defertur sententiæ, ff. de euict. l. Herennius. §. Caia. quod dic, vt C. de appel. l. hi qui ad ciuilia. C. de temp. appel. l. per hanc. per Iac. & Cyn. ¶Si instrumentum dicat, quòd iudex à quo, recepit appellationem, præsumitur detulisse, ver. fin. G. ff. ad Maced. l. si filius. Bal. ¶Quando appellatio non tenet, potest fieri executio: secus si appellatio sit iniusta. Et an teneat, si cognoscit primus iudex, non vt iudex, sed vt executor informando se, ver. sed cùm G. sic, C. quor. bo. l. j. in gl. ff. de bo. pos. l. 3. §. pe. in gl. Bal. vide c. si à iudice. de ap. lib. vj. ¶Quādo iudex appellationis possit mittere inhibitoriam, in §. de officio. ver. quæritur G. ¶Noua constitutio non porrigitur ad causam appellationis, etiam si retrotrahatur, versiculo, sed quid si dum. G. quia iudex appellationis non potest plus, quàm primus: sed primus nō potest iudicare ex lege futura. ¶Itē quia appellatio suspendit, non in toto rescindit pronunciatum: & sic ad rem iudicatam non pt porrigi constitutio C. de vsur. l. fi. Bal. ¶Quicquid debuisset facere iudex à quo, debet facere iudex ad quem, cùm appellatur ab interlocutoria, ver. si autem peremptoria. Gul. Valet commissio, licet in ea non exprimatur nomen iudicis, à quo appellatur, versi. pe. Gul. ¶Appellatio non impedit alienationem in personali causa sine actione, in §. nouissimè. ver. vlt. fm Inn. G. & l. chirographis. per Dyn. ff. de adminiſt. tut. ¶Quando appellatio facit supersedere iudicem à quo, versic. sed cùm. s. G. ¶Appellatione pendente nil debet innouari in his, quæ pertinent ad processum iudicij inchoati: in aliis sic: item auferre possessionem de processu, in authen. vt nulli iud. §. illos. versi. veruntamen. G. C. vnde vi, l. meminerint. Bal. vide s. eo. §. pendente ap. & de constit. cùm M. ¶Clausula Reuocato in irritū, intelligitur parte citata, versi. sed quæro, vtrùm C. vnde vi. l. meminerint. ¶Exceptio compensationis pt opponi coram iudice appellationis, sicut coram primo, versi. sed nunquid in causa. Gul. ¶Potest quis renunciare appellationi etiā ante quàm grauetur, in §. fin. G. s. expressè, non autem tacitè, ff. de minor. l. si filius. ff. quor. lega. l. j. §. quod ait. & ita Bal.

ADDITIONES NOVAE.

50 Qui teneantur in causa appellationis exhibere sententiā. Inn. in c. perpetuus. de fi. instr. Bal. in l. supplicare. C. vt lite pē. & no. j.

Si aliquis appellat à grauaminib⁹ illatis ꝙ nō possit prosequi, in quib⁹ x. dies adhuc non sunt elapsi à tpe appellationis, & alia non vt in Clem. j. de ap. Ray. in l. scire. §. scire. ff. de excu. tu.

An per statutum possit disponi & fieri. Bar. in l. is cuius fundo. de aqua plu. arc. & l. omnes. de iusti. & iu. §. sint autē. C. de tēp. ap.

In l. si ipse. C. de excu. tu. hæc lex allegatur certum est, ꝙ verè ꝯtumax non appellat, nisi veniat iudice sedente ꝑ tribunali, l. diu⁹. de in int. rest. Quid si recessit, & superuenit, an possit appellare? fa. quòd sic l. j. §. dies. quan. app. sit. & l. j. de app. fac. Bal. in aut. hodie. de app. & l. ea quæ. quom. & quan. iu.

Appellatio propriè est illa, quæ fit in iudicio prouocatio, quæ fit extra iudicium, Inn. in c. cum sicut. de app.

In l. si minor. de admi. tu. ex tertia lect. not. ꝙ omnis modus per quem aliquis inuocat officium iudicis, potest dici prouocatio. simile in l. ab arbitro. qui satis. cog. Bar.

In l. si iudex. de mino. hęc l. facit ad quandā cauillationē Bagaroti: pone: actor ꝙ reus in cā appellationis obtinet; vult renūciare primæ sententiæ latæ ꝑ se, ad hoc vt totus processus et appellationis annulletur & habeatur ac si iudicium non fuisset inchoatum. An possit? Et videtur quòd non, per l. post mortem. de contra tab. & l. si patronus. de donat. & l. petendæ. C. de temp. in integ. res. pe.

Quando quis dicat renūciare appellationi. Inn. in c. gratum. de off. del. An exceptio compensationis possit opponi in causa appellationis, dic quòd sic, l. j. quæ sen. sine app. resc. & l. per hanc. C. de temp. app. fac. optimè l. ij. C. de compen.

An frustratoriè appellās de iure cano. teneatur pœna; l. ij. C. de epi. au. dom. Bal. ibi quòd non. per gl. in l. j. à quib. appel. non li. & ideo in terris ecclesiæ hoc non seruaretur.

In l. 4. §. hoc iudiciū. de dā. infec. dicit illud certū ꝙ ad querelādū, opus est petitione, id est vt conquerens ostendat se petiisse à iudice, vt hic: & ex hoc dicit Spec. ꝙ cum appellatio sit quædam querela de iudice, non potest quis appellare super non intētatis etiam si possent venire in iudicio iudicis officio supplentis. Bald.

Quid si quis fuerit impeditus vna die de anno appellationis ꝓsequendę, an habebit integrū annū, an solum vnā diem? gl. no. ꝙ habebit integrū annū in c. si electio. de elect. lib. vj. in gl. fi. Inn. & Host. in c. ex ratione. de app. & ij. q. vj. ei qui. & in auth. de his, qui ingre. ad appel. not. in l. ab hostibus. §. fi. ex qui. cau. ma. licet Cyn. tenuerit contra C. de temp. app. auth. ei qui. vbi Ang. sequitur Inno. & Ioan. An. not. etiam j.

An sententia iudicis lata super petitione de reducendo arbitramēto ad arbitrium boni viri, possit appellari? Io. An. ponit in add. in Spec. de appell. & j. not.

An possit appellari à sententia qua pronūciatū est ꝯ arbitrum, Bal. ꝙ non. in l. j. de leg. ij. ver. appellari non potest ab arbitro. &c. vide Bal. in l. super rebus. de contra. emp. & l. j. C. de his, quæ pœnæ nom. ꝯ tenet in l. tale pactum. §. qui prouocant. ff. de pac. vide eundem in l. j. C. ne lice. in vna cau. ter. prouoc. & Ioan. An. in addi. Spec. de app. fac. etiam Bal. in l. fin. C. commu. de leg. vide etiam j. ver. an arbitro appelletur.

An appellatio ab interlocutoria possit iustificari ex nouis actitatis, Bal. in l. ab arbitro. ff. qui satis. cog.

An solùm confessus prohibeatur appellare, Bar. in l. constit. de app. l. obseruare. quor. app. non reci.

An ab actibus extraiudicialibus possit appellari, & quando seu quibus casibus. Bar. ponit in l. fi. de app. reci. Inn. in c. cum olim. de caus. pos. & propri. Bal. in l. qui ad ciuilia. de app. contra Bar.

Pone, iudex non obstantibus exceptionibus propositis ad processum pronunciat eē procedendum, an poterit appellari, not. in aut. habita. ne filius pro pat. Bar. in l. eius qui. de ap. reci.

An à sententia absolutoria ab obseruatione iudicij possit appellari? Bar. in l. Titia. de accusat.

Nota, quòd volens allegare immunitatem ab aliquo munere, non auditur, nisi primo appellet, l. j. §. si quis. tut. quan. appel. sit.

Nota ꝙ ab attestatione non appellatur. Inno. in c. cum olim. de cau. pos. & propr.

An confessus in iure & condemnatus possit appellare, not. in l. creditor. §. iussus. de app. & l. ante. de app. reci. per Bar. Bal. in l. si clericus. C. de epis. & cle.

Pone aliquis cōdemnatus appellauit, an ad prosequendā appellationem debeat citari procurator fisci, Bar. in l. j. §. fi. ad Turpi. & an iudex à cuius sententia appellatur debeat citari, ibidem no. Inno. in c. cum speciali. de app.

An possim appellare si primo cognoscatur super reconuentione quam super principali, not. in l. ij. §. fi. quæ sen. sine app. resc.

In l. cessante. quomo. & quando iud. ex gl. not. ꝙ simplex iussus iudicis habet vim peremptorij, & iussus constituit in vera contumacia, adeò ꝙ nō pt postea appellare, si nō comparet. & ideo faciasper iudicē admonere partes qn̄ credis sentētiā obtinere ꝓ te.

Appellari non pt ab arbitrio eius, ad quem recursum fuit, vt bonū virū, Inn. in c. pn̄ti. de rescr. vide s. ver. an possit appellari à sententia, &c. Angel. in l. arbitro. qui satis. cog. intelligit dictum c. de præsenti in quadam controuersia emergenti.

In l. contractus. de fide inst. dicit Bar. ꝙ notarij qui recipiunt appellationem in scriptis, & postea reddunt parti ad emendandum, malè faciunt: quia talis scriptura est inemendabilis. nam si appellans vult aliquid emendare, debet facere de conscientia iudicis, & non solius notarij, l. si quis libellos. de app. Bal.

In l. j. C. de litis contest. no. ꝙ saluus est ille, qui appellat à præcepto facto in confessum: quia nō pt iustificare eū de nouo aliquid scisse,

ſciſſe,niſi poſſit probare errorem,ſecus ſi appellet à diffinitiua,vt dicam l.creditor §.iuſſus.

An per pactum poſſit fieri,vt à ſententia arbitri appelletur,no. in l.j,de arbi. Bar.in l.nemo poteſt.de leg.j.& l.ex conſen. de app.

An à ſententia iudiciscuius iuriſdictio eſt prorogata por partes poſſit appellari,Bar.in dic.l,ex conſenſu.

An à ſnīa lata de conſilio ſapientis aſſumpti de volūtate partiū poſſit appellari.Bar.in l.j.§.quæſitum.de ap.& dic.l.ex conſen.

An ab arbitro appellet.Bar.ꝙ nō,ab illo qui eligit à partibꝰ voluntariè& ſponte,ſecus ab illo qui eligit de neceſſitate ex forma ſtatuti:quia à tali bene pt̄ appellari.Bart.in l.fi.à quib.ap.nō lic.& l.qui fidem.de tranſ.Bal.in l.diem.§.ſtar.de arbi.fac.quod no.Bal. in l.j,de leg.ij.vide ſ.verſi.an poſſit appellari à ſententia qua pronunciatum eſt.& ver.appellari non poteſt ab arbitro.

An in caſibus in quibus licet appellare ab interlocutoria,debeat in ſcriptis appellari,not.in l.ij.de ap.& c,j.de app.lib.vj. Bal.in l. eos.§.ſin autem.de app.

Libelli dimiſſorij cuius expenſis ſint dandi,&de iſtis libellis no. per Spec.in hoc ti.de app.vide j.ver.not.quòd appellare.

An in caſu nullitatis debeat exprimi cauſa,not.j.de teſti.Alb.in l.ſcio.§.quid ergo.de ap.Innoc.in c.cum Bertholdus.de ſentent. & re iu.in fi,& c.ſæpe,

An à ſententia lata in emergenti poſſit appellari,Bald.in l.ante ſnīam.quo.ap. non reci.& ibi multa bona dicit,ſtatutum Mli.de app.dicit quòd non,

An pendentia nullitatis operet id quod pendentia appellatiōis Inn,in c.cum in iure peritus.de off.deleg.& c.ſolet.de ſen.exc.Dynus.in l.3.§.ſeruus,de acqui.poſ.l.fi.de ord.cog.Bal.in l.furti.ff.de his qui no.inf.& l,ab executione.quor.ap.non reci.

An ex ſententia interlocutoria oriat actio in factum,gl.dicit ꝙ ſic in l.fi.C.de bon.quæ lib.& l. Paulus per proc. de acquir. hære. contra hoc fac.l.illud.§.ſi talis,cum l.ſeq.de mino.

Nota ꝙ ſententia excommunicationis non ſuſpenditur per appellationem, ita nec ſententia abſolutoria ab excommunicatio. Inn.in c.abbate.de reſcr,

Nota quòd ſuſpenſo interdicto non poteſt appellari, Inn.in c. cum inter.de conſuetu,

Nota ꝙ ſi aliquis interpoſita appellatione ab interlocutoria vel aliquo emergenti,aſſignat cauſas,&recedit non probans cās,nec iuſtas aſſignans,ꝙ iudex non debet recedere à proceſſu:quia talis reputatur contumax:& ſic iudex fert ſententiam cōtra ipſum tāquam contra contumacem,de quo Archi.in c.cum qui appellat. de dolo.& cont.in ad.lib,vj.& etiam dicit,ꝙ ſi iudex fert ſententiam contra eum,non poteſt appellare.

Nota ꝙ ꝯtumax q dixit,nolo venire,n̄ appellat ꝯtumax ꝑſonaliter citatus n̄ veniens,n̄ appellat:niſi excuſet ſuā cōtumaciā. vt ī cle.j.de do.&cōt.niſi veniret iudice ſedēte,&c.qa tūc p̄tor ipſum reſtituit ad app.l.diuus.de in int.reſt.Cōtumax n̄ citatus domi,appellat,niſi ꝯ eū ꝓbet ꝙ ſciuit ſe citatū:nā ſufficit,l.ſcire. §.ſcire.de excu.tu.Bal.Item licet vera ꝯtumacia tollat remediū appellandi, tn̄ ſi iudex ſciat malā ſnīā,nō impedit regreſſus ꝯ eū,qa nō ſeruat mandatum,legis.Bal.in l.& poſt edictum.§.ſciendum. ff. de iudi. vide gl.in c.venerabilibus.§.idem eſt.ver,ſecus autem.de ſent.ex com.lib.vj.ſuper ver.in iudicio.

Nota ꝙ mandata quæ fiunt in iudiciis ex abrupto non valent, nec oportet quòd appellentur.Inno.in c.cum veniſſent.de in integ.reſti.not.in ti.C.comminat.vel epiſt.

In l.generaliter.§.ſin autem.de iureiur.no. ꝙ cauſa nō allegata, poteſt in cā appellationis interpretari , & contra grauamē illatū eſt interlocutoria,nec obſ.cle.appellante. de ap.quia illud intelligit vbi directè appellat ab interlocutoria, vel à grauamine:ſecus vbi indirectè appellando à diffinitiua,in qua appellatione diſcutitur à grauamine antecedente,vt hic expreſſe patet,& Innoc.in c. quod ad conſultationem.de re iud.Bald.

In c.ſignificauit.de exce.dicit Inn.ꝙ ſi actor excōicatus in iudicio procederet vſq; ad ſententiā,tunc poſſet repelli, & excipi ne iudex ꝯ ipſum ꝓcederet ad ſententiā:& tūc ſententia lata ꝯtra ipſum,à qua appellauit,à ꝓſecutione appellationis,nō p̄t repelli,& ibi reddit rationem. Item quid ſi procurator alicuius principalis egit,& à ſententia contra ſe lata appellauit:& ſtatim ab aliquo iudice competente excommunicatur,an poſſit proſequi appellationem,vide do.Io.And.in dic.c.in nouella.

Nota ꝙ idē modus appellādi ſeruat in interlocutoria, q̄ ſecum trahit effectū diffinitiuæ, nec poſt eā ſperatur alia diffinitiua, qui ſeruat in ipſa diffinitiua,vt ponit Abb.in c.ꝑuenit,de ap,& c.cupientes.de ap.elect.lib.vj.per Arch.fac.Bal.in l.arbitro.q ſatiſ. cog.

Nota ꝙ à ſententia lata ſuper legitima ꝑſona p̄t appellari, quia tale grauamen reperiri non poteſt in diffinitiua, l. ita demum. de proc.in aut.habita.C.ne fili.pro patre.Bal.in l.intra vtile. de min. Bar.in l.ij.de ap.reci.

An ab ancianis ſeu prioribus ciuitatis, poſſit appellari ad poteſtatem ciuitatis,Bar.in l.j.§.ſolent.quando ap.ſit.

Pone ciuitas q̄ n̄ recognoſcit ſuperiorē ipſa ſibi eligit rectorē, &fert ſententiam, quis erit iudex appellationis.Item pone ꝙ iudex eccleſiaſticus & ſecularis ſimul iudicauit,ad quem appellabit an ad ſupiorē iudicis eccleſtiaſtici, an ad ſuperiorē iudicis ſclaris,

Item ſi aliquis eſt comes& epiſcopus,& cognouit de aliqua cā tanquam comes,an ad ſuperiorem vt epiſcopum,an vt comitem Bal.in l.j.§.ſi quis.ff.de appel.

Nota ꝙ ad hoc vt currant tempora alicui ad appellandū eſt neceſſe ꝙ ſciat ſententiam & tenorem ſententiæ,not. in c.cōcertationi.de app.lib.vj.& aut.hodie.de app.& lib.j.C. de temp.appel.

An à ſententia lata in cauſa appellationis poſſit appellari.Bart. in tract.quem fecit de alim.& l.fi.de ap. reci.tenet quòd ſic.

A quibus ſententiis interlocutoriis poſſit appellari.Bar. in l.ante.ff.de ap.reci.

Si appellatur à ſententia vicarij imperatoris, ad quē appellabitur:quidam dicunt ad ſolum principem ſupplicari. C.ſi aduerſus ſententiam.l.aduerſus.& C.vbi & apud quem.l.2.fac. quod not. Inn.in c.licet.de offi.deleg.

Quid ſi iudex qui de principali cognouit ſuccedat in locum iudicis appellationis, an cognoſcet de appellatione.gl. quòd ſic in l.filius.de inoffi.teſt.quam Cy.reprobat in l.eos.de appel.

Quid ſi appellans dicat appello ad iudicem competentem, an valeat,not.in l.qui Romæ.§.Seia.de verb.ob.per do.Segno.

Quid ſi appellans dicat,appello ſi de iure mihi licet.Dyn.in l.libertus teſta.de manu teſt.

Nota quòd in fine anni biſſextilis poteſt appellari vſque ad xj. dies.gl.in l.ij.ff.de diuer.temp.præſcr.

Quid ſi iudex condemnat aliquem in decem, ſi tale quid nō faciat infra menſem, qn̄ incipiant currere decem dies ad appellandū an tēpore ſnīæ latæ, an verò poſt menſem elapſum.Hoſt.format hanc quæſtionem in ſumma de ap.§.quomodo. ver.ſi quid. & tenet quòd infra x.dies poſt menſem elapſum.

In c.cordi.de app. lib.vj. Inn. dicit ꝙ ſi iudex à quo appellat defert appellationi,ſuperior ad quem appellat, quiuis ſit,poterit in cā procedere appellante inuito. licet in ſcriptis non appellauerit nec apoſtolos petierit,nec cauſam aſſignauerit.ar.de fo.com.c.ſignificaſti.& c.Romana.& eo.ti.c.appellationis.

Si aliquis appellauit nomine meo , an poſſim habere ratam appellationem poſt decem dies gl.quòd non in l.j.de app.reci.

Quis debeat in cauſa appellationis probare not. in l. per hanc. C.de temp.appel.per Cy.& Bal.

Pone ꝙ appellaui à ſententia viua voce,poſtea in ſcriptis q̄ appellationem debeo proſequi.item ſi ego dixi,appello viua voce reſeruato mihi iure appellādi in ſcriptis.Itē qd ſi iudex dedit vnā interlocutoriam&poſtea iterato dedit eandem ſuper eodem:de his Bar.in l.cum procurator.§.ſi dominus.de oper.no.nun.

An appellatio alternatiuè interpoſita valeat,de quo Io.An.ī c. in alternatiuis.de reg.iur.li.vj.in Nouella.& dicit,vr ꝙ talis appellatio valeat de iure ciuili,cum non relinquat appellatum incertū Ratio quia ad imperatorem non appellatur omiſſo medio. Dicerem non tenere , niſi probabili cauſa dubitationis ſit motus ſpe. tamen tenet contra Archi.poſt datam,& c.illo.

Nota ꝙ in cauſa appellationis n̄ eſt neceſſariꝰ libellus,qa ſine libello poteſt iudicari ex primis actis,Inn.in c.coram.de off.deleg.

Nota ꝙ libellus appellationis p̄t plura cōtinere q̄ ſit petitū in libello principali , ſi modò quod plus petitur ſit acceſſorium eius quod in libello principali fuit petitum. glo.in authen.vt cum de app.cog.§.ſi verò neuter.

An ſufficit ſi appellans offerat ſuam appellationem tabellioni ſeu notario eius iudicis qui eum condemnauit. Bal.in auth.quæ ſupplicatio.de pre.imp.offe.dicit quòd ſic.

In l.ampliorem.de app.no.ꝙ ſi aduerſarius meus appellat,poſſum vti beneficio appellationis ſuę:quod verū eſt ſi appellat ſimpliciter.pro hoc l.petendæ.de temp.in int.reſt.pet.&ideo contra hoc prouidetur dicendo, appello in quantum ſententia ſit cōtra me.& tūc aduerſarius vti non p̄t beneficio appellationis.de quo in l.fi.de app.reci. Item prædicta vera quando ſententia continet vnum capitulum ſi enim plura capitula contineret,& ab vno appellarem,aduerſarius meus non poſſet vti appellatione in alio capitulo.ſed eſt opus quòd ab eo appelletur.de hoc in c.ſi duobus. de app.& l.eos.de app.& c.Raynutius.extr.de teſt.Albri.de Roſ. vide Bal.hîc.

In l.fi.C.qn̄ ꝓuo.nō ē nec.Cyn.dicit hāc l.ponere tātū duo dicta:pone,peto à te decem:iudex ꝯdēnat te in quinq;,&in quinq; te abſoluit:tu appelaſti:ego volo ſimiliter appellare, qa ī quinq; abſolutꝰ es,n̄ poſſum,qa ꝑ tuā appl'ionem vtriq; ꝯſultū eſt,ſed ſi reꝰ n̄ appellaſſet,tūc actor bn̄ poſſet appellare,vt ſ.dixi.Idē puto ſi reus appellaſſet ſolū ab illo capl'o in quo cōdemnatus eſt,& in

quo ſa

quo facit sententia contra eum, tunc non esset consultum actori per appellationem. Albric.

50 In l.j. qn̄ prouoc. nō est nec. si quis vellet appellare à sententia continente plura capita, aliqua pro se, & aliqua contra se, non debet simpliciter appellare, sed solùm in eo quod facit contra se, vt c. Raynaldus. de test. alias aduersarius posset vti beneficio appellationis in eo quod esset contra se, & eam prosequi, vt dixi in d. l. ampliorem.

In l. ait prætor. §. permittitur. vers. quid tamen. de mino. nota ꝙ victor victo negligentiam appellandi non imputat. fac. l. sed si servus. §. sed si autem. de leg. j. Bal.

An tēpus datum ad appellationem ꝓsequendam possit de voluntate partium prorogari, Ray. in l. ꝙ si. nolit. §. si quis ita. de ædi. edi. Cy. in aut. ei qui. de temp. ap. & ibi etiam Bald. & ibi etiam de tempore dato ad appellandum.

An post tēpus appellationi ꝓsequendæ præfixū possit iudicis officium implorari, vt petat sententiam nullam ex alia causa quā ex qua appellatum est: vt puta quia excommunicator non erat suus iudex, Inn. in c. sæpè contingit. de appel.

Quid si appellator iuxta finē anni aliqua iusta cā impediatur, ꝙ debet habere integrū annum, de quo per Iac. de Are. in l. senatus. in fi. ad Turpil. Inn. in c. ex ratione. de ap. & l. & ratio. de verb. obl. Cy. in auth. ei qui appellat. de temp. app. Io. An. extra. de elect. c. si electio. lib. vj. in fi. gl. fi.

Quid si sunt elapsa fatalia, & iudex fert sententiam, an valeat, Inn. quod sic in d. c. ex ratione. Host. ibid. contrà.

An casus fortuitus possit probari per sacramentum, not. in l. scire oportet. §. sufficit. de excu. tu. & l. ij. ff. si quis cau. Cyn. in l. creditores. de pig. act.

An qn̄ stat p iudice tēp⁹ applōnis dicaꝛ n̄ currere ipso iure? gl. j. in l. fi. de re iu. itē gl. in auth. vt spon. larg. §. & hoc quoq; not. in aut. itē si. de tē. ap. & in aut. de ap. §. j. & in l. sed si p. in prin. ff. ex qui. ca. ma. & Azo. Guil. no. in c. ex rōne. de ap. & hoc tenet Pe. Ia. Cy. But. Iac. de Bel. Bald. Salic. Imol. Fc. in dictis locis. & Ab. in c. ex insinuatione. de ap. sed Bar. & Ang. ꝯ. & But. ibi dicit ita cōiter seruari ꝙ vbi est notoriū ex actis, iudex applōnis ex ipsis actis ṗt inspicere, & ex eis ꝓcedere ēt parte absente. Inn. in c. exclusiuarū. & c. interposita. de ap. in gl. pe. fa. qđ notat Io. An. in c. solicitudinē. e. ti. vbi dicit ꝙ per solam inspectionem scripturæ est quid notorium pro hoc fac. l. tpa. circa med. ibi nec hoc parti nocebit. de tem. ap.

Nota ꝙ quādiu iudex appellationis cognoscit an appellatio sit recipienda, non debet inhibere, Inn. in c. dilectus. de rescrip.

Nota ꝙ Inn. in c. pastoralis. de offi. deleg. dicit quòd consciētia excusat iudicem qui non admittit appellationem, non tamen debet eam sequi in exequendo interim.

Si quis iudicabit in ipso actu appellādi, an cā ī applōne expressa sit ꝓbabilis seu iusta, no. in l. j. nil nouari ap. pen. Inn. in c. cordi. de app. & c. pastoralis. de offi. del. & nota ꝙ hæc cognitio, sit recipiēda aplō. nec ne, ꝓcedit cognitionē illā, s. si iusta vel iniusta applō, & ṗt fieri hæc cognitio parte ēt absente, l. chirographis. §. fi. de admi. tu. Itē dicit Inn. vbi s. ꝙ cognitio an applō sit recipiēda, nō ptinet ad iudicē à quo p facti cognitionē, sed p euidentiā facti per quā si constat ꝙ applō est ipso iure nulla non supersedet in exequendo. si autem annullanda per sententiam, supersedet, qa secunda sententia non pertinet ad eum, vt l. præfecti. de minor.

In c. cū appellationibus friuolis. de app. lib. vj. quærit Ioā. An. in nouel. an iudex qui detulit possit re integra dilationem reuocare & dicit quòd sic, sicut aliam interlocutoriam: tamen contra hoc teneas de accu. c. meminimus.

Nota ꝙ apostoli sunt dandi parti expensis iudicis à quo appellatur. no. in cle. quamuis. extr. de app. Item iudex debet dare apostolos, etiam si appellationi non deferet, l. sciendum. de app. reci. Archi. in c. cordi. de app.

In l. generaliter. §. expensæ. de iureiu. C. dicit Bal. ꝙ has expēsas facit ille q petit hoc fieri, l. qm̄ liberi. de testi. & iō cū qs appellat ad regē, & petit se debere remitti ad terrā regis, & oporteat ipm̄ sub custodibus ire, quòd iste debeat facere expēsas custodib. Bal.

In c. ab eo. extr. de app. lib. vj. Nicol. Mata. q̄rit qđ si aliquis petiit apostolos infra tempus, & iudex se obtulit paratū dare, & appellans recessit eis non habitis, dicit quòd hęc petitio nil prodest, ar. l. illud. de peri. & com. rei ven. & l. j. de lib. dimis.

An iudex appellationis possit pronūciare sniam nullā. Bar. in l. si expressim. de ap. Arc. in c. cordi. de ap. libr. vj. & l. quędā mulier.

Quid si iudex appellationis appellationem porrectam circunduxit & cancellauit, an videatur primam sententiam confirmare? dic quòd sic, vt l. præses. C. quom. & quand. iud.

Iudex applōnis sequiꝛ statuta primi iudicis: ratio quia loco ei⁹ succedit, l. pen. iud. sol. Bal. in opere quod fecit super Inn. fac. Inn. & Host. in c. j. de consue. extr. & in rub. eiusdem tit.

An iudex appellationis possit delegare causam gl. quòd sic, in l. eos. C. de app. & auth. ad hæc. de iudi. Arch. in c. cordi. de app. li. 6.

In c. prælatorū. de acc. Inn. q̄rit, pone; iudex cognoscebat de aliqua q̄stione siue via ordinaria seu delegata: modò ꝯtigit ꝙ ab ipso fuit appellatū ab interlocutoria: postea iudex ad quē facit citari partes nō habita mētione de applōne, an teneaꝛ ꝯparére. dicit Inn. ꝙ non, sed tñ teneꝛ excusatorem mittere. Item quærit, quid si aliquis appellauit ab interlocutoria, & iudex ad quē citauit partes, vt veniant ad respondendum super negotio principali, habita tamen mentione de appellatione, an teneatur comparére? & dicit quòd non, nec excusatorem mittere.

In l. si expressim. de app. qđ si iudex dicat simpliciter tātū appellationē n̄ tenere, vel male iudicatū eē. nec bn̄ iudicatū dicat, seu iuste fuisse iudicatū: an prima snīa videaꝛ ꝯfirmari? Barr. ꝙ nō. do. Ang. dixit ꝙ semp snīa lata in cā appellationis, de sui natura habet implicitā ꝯriā: vn̄ si ꝓnūciat appellationē iniustā, eo ipso ꝓnūciat snīā iustā, & ecōuerso, siue sit ꝯdēnatoria siue absolutoria. no. Cy. & Iac. But. in l. eos. C. de app vnde ex quo hoc inest tacite de sui natura, expressio eius nil operatur, l. 3. de leg. j. Vnde dicit ponderaverba snīæ: aut sonant iniquitatē, vel iniustitiā, vel nullitatē, vel temeritatē, aut verò ita ꝓgnātia, ꝙ possunt adaptari ad vtrūq; sensum. Primo casu intelligiꝛ prima snīa ꝯfirmari pp implicitā ꝯriā? Exēplū si iudex ꝓnunciat iniustā vel iniquā appellationē, vt dic. l. hæc aūt iniustitia n̄ ṗt ꝯsiderari nisi intelligam⁹ primā snīam ꝯfirmatā. ita intelligiꝛ hæc gl. Secundo casu n̄ intelligitur prima ꝯfirmari, qa ex quo verba sonāt solū nullitatē seu temeritatē appellationis, nō intelligiꝛ vllo mō iudex ad primā snīā se referre, sed tñ ad ipsius snīæ valorem. Exēplū si iudex ꝓnūciat appellationē nullā vel frustratoriā: nā verba sonant in nullitatē appellationis, nō in iniustitiā seu iniquitatē snīæ, vt d. l. eos. n̄ ergo vr̄ per hæc verba ꝯfirmare primā snīā, qa interpretatio nō est ꝯgrua, ergo reiiciēda. l. itē veniūt. §. pen. de peti. hære. & sic soluiꝛ hæc glo. Tertio casu idē est vt nō intelligaꝛ snīa ꝯfirmata: qa qn̄ verba sūt apta ad plures sensus, trahunꝛ ad sensum iustū: n̄ eñ est credēdū iniustū facere voluisse, sed si snīa esset ꝯfirmata, verba iudicis traherentur ad iniquū. hoc no. Io. An. in c. cōfirmat. de elec. lib. 6. in gl. fi. magna exemplū huius est si iudex ꝓnūciat appellationē nō tenere: nā hoc verbum habet duplex significatū ꝙ nō teneat qa frustratoria, & quia iniqua: ideo non intelligo primā confirmari.

Appellatio est huius naturæ seu essentiæ ꝙ extenditur ad grauamina, quæ postea subsecuta sunt. ita Abbas in c. ex parte. de testa.

Appellatio generalis non valet, Ab. in c. inter cætera. de appel.

Appellatio sicut tenet à diffinitiua sine expressiōe cāæ ita tenet à præcepto quod habet vim diffinitiuæ. Ioan. An. in c. vt debitus. de app. not. in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino.

Appellatio non requirit in notorio excessu iudicem. Abb. in c. peruenit. de app.

Appellatio remota in vno cap. de connexis, intelligitur remota ab aliis. Abbas in c. secundo requiris. de app.

Appellatur à rebellione facta ignorante parte. Ab. in c. intimasti. de appel.

Appellans ab interlocutoria per dolum, non est amplius citandus ad diffinitiuam. Inn. in c. ad petitionem. de accusa.

An possit appellari ab oneribus & muneribus ecclesiasticis sicut à ciuilibus? Inn. in c. proposuit. de concef. præb.

Appellatio nō valet nisi petantur apostoli, In. in c. cordi. de ap.

Appellatio an extinguat primā snīā, gl. j. ff. ad Turpil. & ibi Bart. & gl. in l. furti. de his q not. inf. & l. j. de re iu. q tenēt ꝙ vere extinguiꝛ. gl. in l. tale pactū. §. q ꝓuocauit. de pac. & ibi Bal. tenēt ꝙ suspendat snīam. Bal. in d. l. furti, sic dicit: aut est lex quæ aliquid nouat, & valet nouatio. ita loquiꝛ l. q à latronib. de testa. cū simi. & hic aut est nouatio hominis, & tūc aut erat tale qđ n̄ impediebat pendētiā principalis cāæ, & illud n̄ ipedit pēdēs appellatio. l. post quā. §. imperator. ff. vt leg. no. ca. aut erat qđ impediebaꝛ p primā īstātiā: & tūc dic ꝙ pēdēte applōne n̄ fit nouatio. l. chirographis. de admi. tu. Aduerte tñ ꝙ instātia criminalis nō facit in reb. aucupia. si alienat vitiū litigiosi. l. abstinē. de l'iteg. res. min. sed alienāta demū p snīā subsequētē reuocāꝛ. Inn. ī c. cū M. Fer. de cōsti. Bald.

An & quando appellatio episcopi prosit clero & populo. Inn. in c. dilectus fil ius. de app.

Nota quòd sententia fauorabilis non adeo rescinditur per appellationem, ꝙ ex ipsa appellatione omne grauamen tollatur, videlicet quia non tollitur ius præsumptionis pro ipsa sententia. ad hoc allegat Bal. glo. in l. si dolo acciderit. de dolo. quæ incipit sed nonne, vt quia prætor fauet libertati, vnde plus est grauatus quàm primus.

Nota ꝙ sicut sententia excōmunicationis non suspenditur per appellationem, sic nec sententia absolutionis ab excommunicatione. Inn. in c. abbate. de rescri.

In c. dilecto. extr. de exce. dicit I. A. in nouella, vbi refert ꝙ Hostiensis dixit, ꝙ illa regula applōne pēdēte, respicit ēt partē, ne videlicet

delicet aliquid innouetur in eã in p̃iudiciũ aduersarij ad minus violenter.nec mirũ dicit ipse,qa etiam nulla lite pendẽ.nõ datur licentia parti intrandi possessionem quã tenet pars alia,vel circa illam inferendi aliquam violẽtiã,imò per ius prohibetur,vt l. si qs in tantam. C.vnde vi.& xvj.q.vj.c.j.& l.extat.quod met.caus.

An appellatiõe pẽdẽte possit peti restitutio in integrũ.Bal.ponit in l.Labeo.C.qũo & quã.iud.in gl.in l.in rem.C.si adu.rem iu.

In c.olim inter.extr.de resti.spo.Io.An. q̃rit, aliquis appellauit, post appellationẽ fuit excõicatus: iste incepit obseruare istã excõicationem,qa dubitabat an p talem obseruantiam intelligatur renunciasse appellationi? dic quòd non secundum Inn. & Host.

Appellans ante sententiã latam, si offert se velle probare causam propter quam appellat esse veram,quicquid fit post appellationem non valet.Inn.in c.Romana.de appel.

Appellans non solum appellationem prosequi,sed etiam excipere potest ex ea.Inn.in c.dilecto.de app.

Appellari nõ p̃t à pœna ĩposita à iure.Abb.in c. ad nr̃am. de ap.

Appellari p̃t ab assignatiõe loci nõ tuti.Ab.in c.ex parte.de ap.

Appellari non potest etiam secundum leges vbi beneficium iuris denegatur. Abb.in c.super eo.de app.

Appellatione facta ad papam, non solum principale sed etiam accessoriũ ad sedẽ apostolicã deuoluitur.Abb.in c.dilecto.de ap.

Appellationi magis quam sententiæ statur,Abb.in d.c.dilecto.

Appellans ante sententiam si post sententiam iterum appellet, ex eadẽ cã nõ videtur renũciasse appellatiõi.Inn.in dic.c.dilecto.

Appellatio propriè est ea, quæ fit in iudicio: prouocatio quæ fit extra iudicium,Inn.in c.cum sicut.de app.

Appellari potest non solum ex causa probabili,sed etiam ex dubia.Inn.in c.sacro.& c.cessante.de app.

Appellari non potest ab excommunicatione nec ab absolutione.Inn.in c.per tuas.de sen.excom.

Appellãs ab ĩterlocutoria vel grauamine,dẽt adiicere cãm & rõẽ quare grauatur,nec sufficit dicere:appello qa me grauasti:nã idẽ esset cũ rõe,qđ esse nõ debet.l.fi.de off.pc. cæs.sed bñ sufficit dicere,appello qa me grauasti,cũ pbauerim: vel ꝯ me pnũciasti iniquè,vt apparet ex actis cãæ,licet nõ multũ explicitè,cũ implicitè assignatur rõ à dicto diuersa.Inn.in c.fi.de ope.no.nunc.fac. Bal.in l.eos.§.q aũt.de app.Ioan.An.in c.pastoralis.de offi.deleg.

Appellatur à multis,& à meris interlocutoriis,tamẽ appellatio nõ iustificatur nisi p cãm allatã,& cã nõ iustificatur nisi p ea. acta nã appellare ab interlocutoria,est appellare à pcessu,qa interlocutoria est de pcessu cãe & pcessus nõ p̃t impugnari p cãs intrinsecas,q̃ nõ sunt inclusæ.& hoc de cãis facti:sed cãæ iuris liquide sũt per aperturã librorũ,de qb' nõ loquitur c.appellãti.de appel. in cle.Inn.in d.c.fi.de op.no.nũ.si autẽ appellatur à p̃cepto diffinitiuæ,nõ est necessaria appellatio,sed sufficit ꝙ cã allegata sit pñs in processu,vel p errorẽ omissa,l.ait p̃tor.§.pmittit.de minor.Ioan. An.in d.cle.appellãti. & iõ q appellat à p̃cepto facto in ꝯfessum, potest in cã appellationis pbare errorẽ,vt l. creditor. §.iussus.de appellationibus qđ non posset nisi audiatur ex eisdẽ actis cũ habeat effectũ diffinitiuæ.prima diffinitiua differt.qđ no.sed ipse iudex q est interlocutus p̃t ex nouis actis reuocare sentẽtiã interlocutoriã ꝓrio imperio.l.quod iussit.de re iud.Idẽ in superiori eius adito,non per viam appellationis,sed per viam querelæ & officium iudicis.l.arbitro.§.quosdam.qui satisdat.cog.quod not.Bald.

An is qui non appellauit ab interlocutoria,appellans à diffinitiua possit refricare in illa illud,super quo fuit interlocu.Inn.in ca. quod ad consultationem.de sent.& re iud.

Appellari potest à nimia moderatione dilationum non ideo quia in prima vice misit peremptorium.Inn.in c.j.de dila.

Appellari non potest ab arbitrio eius ad quem recursum fuit,vt cognosceret vt bonus vir,Inn.in c.præsenti.de rescr.

Appellatio extra iudiciũ nõ imponit silentium ius habẽti , nec cassat actum legitimè factum.Innoc.in capit.cum vobis.de elect.

Appellatio in vno articulo an ĩpediat ĩ alio.Inn.ĩ d.c. cũ vobis.

Appellat̃ à sñia interlocutoria lata in possessorio:vñ licet ĩ possessorio nõ appelletur à diffinitiũa, appellatur tñ à grauamine:vt si iudex forte nõ vult recipere probationes.Inn.in c.significauit. de testi.& l.si ex causa.§.nunc videndũ,de mino.& sic ab interlocutoria lata in possessorio appellatur.Bar. vide Bal.in l.2.de ap.reci.& l.creditor.§.iussus.de ap.

Appellat',hoc est ille q obtinuit sñiam p se,negat eã latã,perdit oẽ emolumentũ qđ ex ea esset habitur'.de quo Inn.in c.ppetuus.de fi.instr.Bal.in l.ij.vt lit.pẽn.& l.ij.de erro.aduo. instrumẽtũ verò appellatiõis semp debet pduci:aliter eñi nõ p̃t introduci appellatio.idẽ dico in simili si qs denegat instrumẽtũ vel scripturã facientẽ p eo,pdit oẽ id qđ ex eo posset ꝯsequi,& qđ aduersarius suus vellet ꝙ pderet.l.j. de his q̃ in te.del. p Bal,vide qđ not. Cõpo.in c.bonæ.de elec.in ver.p̃sumit.& c.cum dilecti.in fi.eod. tit.& etiam in c.sup literis.de rescr.in gl.j.§.itẽ pone, quod no.Archi.in c.Romana.§.si vero vocatus.de ap.lib.vj.in j.gl.& Bal.in l. qui ad ciuilia.C.de ap.& l.fi.de fideius.& l. iudices.de iud.& gl.in clem.sæpe.de verbo.sig.Dyn.in c.indultum.de regul.iur.Quid si interrogatus dicat nescio aut dubito,& sic non negat.

Appellatio an impediat officium executoris gratiarum.Inn. in c.statutum.de elec.

Sicut appellari potest à iudice si grauat,sic ab auditore si grauat quia inter hæc non est differentia quantum ad hoc Inn.in c.dilectus.de maio.& obe.

Appellari p̃t à iuramento delato à iudice,& à taxatione expẽsarũ Inn.in c.super eo.qđ me. cau.& ad hoc allegat̃ ꝙ ab iniqua taxatione dãnorũ & interesse,nõ dico à tota taxatiõe,qa est executio primæ.ar.not.in l.si cũ excep.§.hoc autẽ.ff. qđ me.cau.& dicit Inn.ꝙ iudex q errauit in mala taxatione,poterit illũ errorẽ reuocare Bal.sed de iure ciuili vr̃ ꝙ ab ista taxatione nõ possit appellari:qa ista taxatio est executio,& decl̃atio executionis expensarũ, vt l.terminato.de fru.& lit.expẽ.sed sicut nõ licet appellare lapsis decem dieb.à sententia cõseruationis,ita nec à taxatione,quę est executio primæ.ita sentit gl.in simili in dic.l.si cum except.§.hæc autem.Item est alia ratio,qa ab executione nõ appellat̃,nisi excedatur modus,l.ab executione.quo.ap. nõ reci.& tunc appellatur ab excessu, licet non ab executione ipsa in totũ: quia certũ est ꝙ in totũ nõ excedit̃ mod',cũ aliqua taxatio necessaria sit, & iusta, licet non tanta.& ita exempla,quando dr̃ modus excedi.Et mod' dr̃ excedi tempore,vt si ante tempus exequitur. Item exceditur, quia debet fieri missio in possessionẽ modicæ rei,& fit in possessionẽ magnæ rei.Item exceditur modus loco & cã,sicut & plus dr̃ quatuor modis.Item cum sit interlocutoria,ñ pcedit gl.sed certè si debet taxare in quinq;, & taxat in decẽ, an excedat modũ in re,idest in quantitate.Item falsum est ꝙ taxatio expẽsarum sit interlocutoria: quia aliud est sententia, aliud taxatio expensarum. appellatur ergo à grauamine quando excedit metas rationis in exequendo,non vt à sententia,vt c.nouit.de ap.

Appellatione interposita quicquid dictum est in sententia reuocatur,Inn.in c.à nobis.de excep.

Appellationi interpositæ facilius renũciatur quàm appellationi fiendæ,Inn.in c.quod ad consultationem.de sen.& re iu.

Appellari nõ p̃t ab insta.grauamine,nec à grauatione iudicis.Inno.in c.inter cæteras.de ap.alleg.c.pastoralis.sed vr̃ ꝙ a cõminatione non possit:qa nõ habet vim interlocutoriæ vel sentẽtiæ diffinitiuæ,vt l.fi.C.cõm. vel epi.itẽ quia non est grauamẽ,sed ordinatur ad grauamẽ de futuro.Solue quia aut cõminatio iudicis infert iustũ metũ facti,& p̃t appellari.nam à factis ante factũ appellatur,qa post factũ,vt post torturã & ossa fracta serò appellatur,l. si qs.C.de appe.aut nõ infert iustũ metũ.& non p̃t appellari.hoc verum sm leges,sed sm canones vr̃ secus in hoc ij.dicto Inn.qui dicit hic ꝙ appellatur à cõminatione iudicis.fac.l.non distinguemus.§.cum quidã.de arbi.& l.j.C.de offi.præf.vr.& l.nec quicquã §.plane.de offi.procon.& leg.adde quòd minæ feruentes faciunt iustum metum,l.j.C.si quacunque præd.po.& l.licet.de arbit.

Appellati interest eligere auditorium papæ, non appellantis. Inn.in c.si duobus.de ap.

Appellatio quando suspendat processum primi iudicis,& quando non,Inn.in c super eo.alleg.c.meminimus.de ap.

Appellari potest extra iudicium sine expressione causę,vel personæ,Inn.in c.consuluit.de app.

Appellans nõ debet recedere à iudicio ante quã iudex deferat vel respuat appellationem.Inno.vbi s̃.& sic nota ꝙ opponens in iudicio parti exceptionem,non debet recedere antequam iudex admiserit,vel respuerit.quod not.

Appellationem non prosequens in termino dato à iudice, nõ videtur deserere si fuit impeditus etiam per inopiam,quia terminus hominis succedit loco termini iuris,l.4.§.si quis.de re iudic. Inno.in c.ex ratione.de app.Bald.vult quòd impedito per alium currat tempus.sed restituitur,idem si fuit impeditus per inopiam testium.

Appellatione pendente non potest quis denũciari excommunicatus Inn.in c.pastoralis.de app.

Appellatio etiam in absentia iudicis ritè facta eximit appellantem ab eius iurisdictione. Inn.in c.dilectus.de app.

Appellãs si corã iudice nõ psequit̃, nec pduxit appl̃onẽ, nec agit tãquã appellãs,sed solũ agit de nullitate,nõ dẽt audiri secundũ quosdã:licet Inn.teneat ꝯrium in c.dilecto de app.& hoc si appellauit à diffinitiua:secus si ab interlocutoria secundum eum:incidenter verò causa nullitatis venit sub psecutione appellatiõis.

Appellatio generalis debet admitti,Inno.in c.bonæ.de appell. Abb.contra.

Appellare est se submittere protectioni,Inn.in c. ad audientiã. de app.idem Abbas ibi,quòd idem est dicere appello, quod submitto me protectioni talis iudicis.

Appellari

Appellari quando possit à sententia interdicti, & quando nõ,& quid operetur & prosit,Inn.& in c.ad hæc de ap.

Appellari an possit ab executione, & quibus de causis, Inno.in c.nouit.de ap.& ibi ponit casus qui impediunt effectus sententiæ.

Appellans qui non prosequitur appellationẽ nõ põt ꝯqueri de iudice à quo,ꝙ fecerit litem suã:qa deserendo appellationẽ vr iuri suo renũciasse.Inn.in c.sæpe.de ap.secus si pendet appellatio, vt no.gl.in l.j.quod quisq; iur.Bal.qui dicit ibi ꝙ renũciãs appl̃oni nihilominus põt agere cõtra iudicem à quo de iniustitia sibi facta, & pro hoc fac.l.cum iurisdictio.de arb.Bal.

Appellatus,hoc est ille qui obtinuit sentẽtiã si ius suũ corã ordinario ꝓsequit,& appellãs ꝯparet,& opponit de appellatiõe, & appellatus neget esse appellatũ,vel dicat appellationẽ desertã eẽ tunc iudex aditus cognoscet & ꝓnũciabit & stabit sententiæ sup hoc latæ,nisi per eum appelletur.Inn.in c.constitutus.de ap.

Appellatio non debet impedire effectum ꝯfirmationis,ex quo ipsa confirmatio præcessit appellationẽ.Inn.in c.ꝯstitutus.de ap.

An appellans possit renũciare appellatiõi inuito appellato,Cy. & Bal.in l.fi.quan.ꝓuoc.non est ne.& l.per hanc in fi.de tem.ap.

Notaꝙ si alicui est delegata cã appl̃onis,an possit cognoscere de nullitate.Bal.in l.j.quan.prouo.non est ne dicit quòd sic.

An ille qui appellat, teneatur scire sententiam à qua appellat? dic ꝙ debet scire, & an scire præsumatur, & an absens præsumatur scire,Bal.in l.j.de temp.app.

An à momentanea possessiõe possit appellari.Bar.in l.creditor §.iussus.ff.de ap.& l.2.ff.de ap.reci.Bal.in l.si cleric⁹.de epis.aud.vide de hoc Guil.de Cu.in dic.l.vnic.C.si de mom.pos.fu.ap.Et minor poterit appellare,& in integrũ restitui petere, vt ibi per Bal. fac.quod no.ipse in l.2.C.de epis.aud.& l.consentaneũ.C.quom. & quã.iud.& l.post sent.de sen.& int.om.iud.& l.j.de ap.Inn.in c. cum ad sedem.de resti.spo.& ibi gl.ord.ad fi.c.& ibi vide Io.q expresse dicit ꝙ si creditor per hypothecariã petit sibi pignus restitui,& iudex præcipit debitorem debere restituere,& debitor appellet,ꝙ non auditur:quod videt satis mirabile.sed puto illud dictũ intelligendũ quando debitor de plano confitebatur debitũ,& sic nulla erat questio nisi possessorij,aliter videbatur dictum illud concludere,ꝙ à sentẽtia lata super hypothecaria,quæ solam possionem aduocat,l.si venditor.in prin.ff.de eui.non possit appellari.quod non videtur posse stare.

An possit appellari à sententia qua pronunciatum est ꝯ arbitramenta.fa.Bar.in l.nemo põt.de leg.j.& c.conquestus.de fer.p Inn.

An pendẽtia nullitatis operet id qđ snĩa appl̃onis.Inn. in c.cũ in iure peritus.ext.de of.del.& c.solet.de sen.exc.Dy.in l.2.§.seruus.de acqu.pos.l.fi.de ord.cog.Bal.in l.furti.de his qui no.inf.& l.ab executione.quor.ap.non reci.

Nota ꝙ ille q non appellat videtur consentire,de quo p Bal.in dic.l.ab eo.& qualiter hoc intel.ibi ꝰ.Iac.But.& Pe.in aut. hodie. C.de ap.per Bal.

Appellatio interposita à sentẽtia arbitri non est propriè appellatio.Bal.in l.eos.§.vt temere.de ap. Ang.in l.arbitro.qui sa.cog.

Iudex appellationis quando tertius appellat, qualiter pronunciabit, & an tertia persona veniens ex transuerso quæ nunquam appellauit,possit tertiò appellare,& an snĩa mãdet executioni in ꝑiudiciũ vnius,non alterius,& an pronũciabit ꝓ appellãte, & an rescindet ĩ totũ snĩa ẽt ꝯ prĩcipalẽ.de his Inn.ĩ c.cũ sup.de re iud.

An in causa appellationis sit necessarius libellus,Inn. in c. cum contingat.de of.del.de quo Bal.in auth.hoc sacramentum.de iura.cal.Arc.in c.2.de iur.cal.lib.6.

Ab executione sentẽtiæ licitum est appellare qñ excedit mod⁹ & quando dicat excedi modus,Host.in c.quod ad consultationẽ de re iud.& Bal. in l.ab executiõe.quor.ap.nõ reci.& etiam ibi ponit qualiter exceditur modus, & quando appellatur ab executione,debet inferi causa in appellatione,vt vbi ꝰ.per doctos.

Nota ꝙ licet appellatio suspendat pronunciatum, & ea quæ ordinant ad ipsum,non tamen suspendit litis contestationem, nec ea quæ ordinantur ad ipsam,Bald.in l.ita demũ.de proc. Io.in c.fi. de ap.li.6.Bal.in l.si eam.C.de transac.

A sententia arbitri nõ appellat, videBal.in l.j.& in l.illa ĩstitutio de hære.inst.& Bar.in l.j.à qui.ap.nõ li. & an possit peti restitutio in integrũ,spec.in tı̃.de resti.in inte.§.sciẽdũ.ver.hoc ẽt scias. Bal. in l.vnic.C.si de mom.pos.fuer.ap.& in rub.de ap.C.& in l.arbitro.q satis.cog.Bar.in l.nemo.de leg.j.

Nota ꝙ qñ cã nullitatis est mixta causæ appellationis, post tpa fatalia nõ põt appellãs ꝓsequi causam nullitatis:quia eisdẽ fatalib⁹ perit nullitas & iniquitas.Ang.in l. Papinia.§.si filius.de inof.test.

An à sententia syndicatoris possit appellari,Cy.& Bar.in l.nulli C.quor.ap.non reci.Bal.ibi contra Cy.

An si est deserta appellatio,sit deserta nullitas.Bal.in l.tale pactum.§.qui prouocauit.de pac.in repet.

Si quis promissit stare sententiæ quæcunque esset, Bal.in rep.l. tale pactum.§.qui prouocare.de pac.

An appellatio ab interlocutoria possit iustificari ex noua ꝓbatione,& ex allegationibus.Bal.in l.arbitro.qui satis.cog.

Quando pronunciat sententiam exequendam,vel non,an possit appellari,in l.ab executione.quor.ap.non reci.& gl.

An possit appellari à primo & à secundo decre.Bal.contra Bar. in l.ij.C.de epis.aud.

An appellatione pend.possit in integrum restitutio peti,Bal.in l.ab eo.C.quomo.& quan.iud.gl.in l.rem.C.si aduersus rem iud. fac.Bal.in l.j.C.ne lice.in vna re ter.prouoc.

An appellatione pendente ab interlocutoria possit procedi in principali negocio,Bal.in l.arbitro.qui satis.cog.

An interlocutoria possit contrario imperio reuocari in qualibet parte processus,Bal.vbi ꝰ.

An dicenti sententiam nullã currant tempora appellandi, Bal. in l.contra maio.C.de inof.test.

Quæ statuta seruabit iudex appellatiõis,Inn.& Cõpost.in Rub. de consuet.& c.j.& extr.de feriis.c.conquæstus.

An possit appellari à sententia,qua ꝓnunciat snĩam exequẽdã vel nõ,Bal.in l.ab executione.quor.ap.nõ rec.dicitꝙ ñ.licet gl.ꝯ.

Nota ꝙ d.Ang.in l.arbitro.qui satis.cog. dicit.ꝙ si medici adhibiti sup cicatrice,vel agri mẽsoresup mẽsura agrorũ, vt obstetrices sup vẽtre inspiciẽdo,vel notarij sup comparatione literarum vel archiatri super valore bonorum,põt appellare pars grauata ad iudicem de principali causa cognoscentem.

Nota ꝙ ab interlocutoria lata sup principali appellat.idẽ si feratur sup incidenti vel emergenti,& trahat secũ executionẽ cũ ꝑiudicio vel sine ꝑiudicio cãæ principalis ab aliis aũt ĩterlocutoriis si appellat,tñ possunt peti ꝯrio imperio reuocari, ꝙ non est minus quã appellare Bart.in l.arbitro.qui satis.cog.vbi ponit casus in q̃bus appellat ab interlocutoriis.de hoc Bal.in l.j.si quis ius dicen. ñ obt.& l.vbi pactũ.de tran.fac.qđ no.Bal.in l.añ.quo.ap.nõ reci.

An falsa demõstratio vitiet appellationẽ.Bal.ĩ l.ẽt.C.de fal.cau. adiec.leg.puta appl̃o à tali snĩa lata tali die,& erat lata alia die.

An eadẽ sint fatalia appellatiõnis & nullitatis.Bal.in l.q testamẽto.de excu.tut.

a ¶De restitutione in integrum[a]. Rubrica.

IN præcedenti titulo de vno modo, quo sententia valida subleuat,s.de appellatione,prælibauimus:& quoniam per in integrum restitutionem similiter subleuatur, vt diximus ꝰ.de sententia,§.quoniam.ꝰ.[b] ideo de hac materia vtile visum est aliqua ꝑtractare.Et licet de hac materia satis ĩ.in trac.lib.sup hoc eodẽ titulo dixerimus, hĩc tñ aliqua in supplementũ adiiciamus, dicentes:quid sit in integrum restitutio:quis,& quando potest eã petere: & qualiter: & intra qđ tempus:& quis possit eam concedere:quis sit eius effectus[c].

ADDITIONES.

a ¶Practici autores neglexerunt hanc rubricam.Ex antiquioribus sol⁹ Tã.illã posuit:& est vltima in opere Rof.de of.iud. quo restitutio dat minori.Io.de Deo Cauil.rub.penul.p totũ,& aliquid li. 4.rub.j.in li.Iudicum parte j.rubrica antep.& parte ij.rubr.vltima, & parte 3.in sex vltimis rubricis.¶Aegi.solùm vnam formam libelli posuit c.22.Io.And.

b Quoniam.ꝰ.¶vltimus §.est.Io.And.

c Effectus.¶Omnia ista membra fuerunt Tan.vbi ꝰ.Host.ponit xij. membra in Summa e.ti.Est sciendum,quòd M.de Fa.de hoc fecit vnum tractatum in modum summæ,qui incipit quæri & dubitari consueuit.de quo ĩ.fiet mentio.Io.And.

¶Quid sit in integrum restitutio.

1.§.Est autem in integrum restitutio,prioris status,vel iuris, vel audientiæ redintegratio,vt 2.q.3.§.notandum.in fi.ext.de in integ.restit.ex literis.C.de sent.pas.l.j.

SVMMARIVM.

1 *Minor xxv. annis si lædatur,qualiter sit restituendus.*
2 *Ecclesia læsa,vel grauata,debet prælato interueniente in integrum restitui.*
3 *Minoribus subueniendum est,si ex causa iudicati eorum bona capta sunt,vel distracta.*
4 *Is,qui veniam ætatis impetrauit,non est super his, quæ postea facit,restituendus.*
5 *Restitutio non datur bis super eodem,nisi noua defensio prætendatur.*
Restitutio in integrum dicitur beneficium personale.
6 *Defensio noua in causa restitutionis quæ dicatur.*
7 *Restitutio an detur contra res bis iudicatas.*
8 *Restitutionis auxilium in executionibus pœnarum non debet esse paratum.*
9 *Restitutio denegari potest propter mendacium.*
10 *Iuramentum semper est seruandum,nisi seruatum vergat in animæ detrimentum.*

11 Probare volens se minorem, quæ debeat instrumenta proferre.
12 Sententia & sacramentum paribus passibus ambulare dicuntur.
13 Arare in boue & asino, qualiter intelligatur.
14 Beneficium restitutionis in integrum dicitur ius singulare, & ideo faciliùs repellitur quis ab eo, quàm à iure communi.
15 Matri minori xxv. annis non petenti filio tutorem, qualiter sit succurrendum.
16 Cessante causa cessat effectus.
17 Priuilegiatus an, & qualiter contra priuilegiatum restituatur.
18 Minor in seruum suum perperam manumissum non est fauore libertatis restituendus.
19 Respublica quo iure seruetur illæsa.
20 Commune alicuius castri, quod læsum est, an, & quomodo debeat restitui.
Restitutio dicitur contra ius commune: quia rescindit præscriptiones.
Castrum & ciuitas in multis differunt.
21 Prælati & potestates debent ecclesiam & vniuersitatem defendere.
22 Prælatus non potest alienare sine consensu capituli.
Prælati fungi dicuntur vice tutorum, vel curatorum.
23 Restitutione à principe aduersus delictũ petita, an constitui debeat procurator
24 Præscriptiones longi temporis non currunt minori, sed ipso iure seruatur illæsus.
25 Ecclesia an restituatur contra præscriptionem.
26 Tempus datum ad proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, non debere currere minori, qualiter intelligatur.
27 Minor quare in contractibus non seruetur illæsus, sicut & in præscriptionibus.
28 Præscriptio vnius anni, quæ currit ei, qui non accipit inuestituram feudi, vt repellatur, post annum, an currat pupillo.
29 Ecclesia quibus temporibus, & à quibus seruari debeat illæsa.
30 Temporales præscriptiones in tribus casibus contra minores currunt: & an ad appellationem omissam restituantur.
31 Maior xxv. annis, læsus in iudicio, vel extra, dolo, vel metu, &c. qualiter sit restituendus.
32 Sententia contra maiorem absentem lata, multipliciter est consideranda.
33 Conuentus in iudicio, lite contestata si eligatur in Potestatem, & detur ei licentia eundi ad potestariam, demum in media via citatur, nec venit, propter quod condemnatur, an veniat restituendus.
34 Restitutio diuersis modis alicui deberi potest.
35 Læsione probata danda est restitutio.
36 Ecclesia, vel minor, an possit errore non probato contra confessionem suam restitui.
37 Beneficium restitutionis non est pro modica læsione largiendum.
38 Minor, contra quem restitui dicatur, vel non restitui.
39 Restitutio in integrum diuersimodè petitur.
40 Diffinitiua sententia super restitutione danda, vel deneganda, non est ante litis contestationem danda.
41 Restitutionem in integrum petere quis possit, & quando.

¶Quis possit in integrum restitutionem petere, & quando.

2. §. Quis autem, & quando possit in integrum restitutionem petere, videamus: & quid de minore xxv.
a annis[a]. Super omnibus, quæ in minori gessit ætate, si enormiter læsus sit ob sui facilitatem, vel aduersarij calliditatē: & hoc siue in faciēdo, siue in omittēdo, & siue in lucro captādo, siue in damno vitando, restituitur, vt ff. de min. quòd si minor. §. non semper. &
1 l. non omnia. & l. ait prætor. §. fi. ext. eodem, constitutus. ¶†Nam & si præsente curatore confessus est in iure, restituitur contra cōfessionem, vt possit negare. Si verò sine tutore agat, vel confiteatur, ipso iure seruatur illæsus, vt ff. de mino. si ex causa iudicati. §. nunc videndum. ff. de confes. certum. §. pen. ext. de rebus eccl. nō alie. ad nostrā. de hoc j. ver. illud quoque. ¶Item si omisit instrumentum, vel allegationem, vel exceptionem, vel probationem sibi necessariam, restituitur ad allegandū, vel ad ꝓponēdū, vel ad ꝓbādū: & eo ipso, ꝙ omisit, ꝓbatur læsus, ext. eodē, c. auditis. in fi. & c. suscitata. & c. coram. & ff. de mino. l. minor autem. §. j. & l. minor annis xxv. omissa. ¶Vel si compromisit, nec hoc sibi expediebat,
b vt eodem ti. si minor. §. minores[b]. & l. si iudex. ¶ Vel si omisit aliquam exceptionem, quam non proposuit intra terminum sibi statutum, ext. de exce. pastoralis. ¶Item si detulit, vel remisit iuramentum, ff. de iureiur. nam & postea. §. si minor. ¶Item restituit in positionibus, C. si aduers. transac. l. j. & 2. ¶Item restituitur contra sententiam in eum latam, tutore, seu curatore interueniente,
2 vt C. si tutor, vel cura. interuen. l. 2. C. si aduer. rem iud. l. j. ¶ †Idē i ecclesia, prælato interueniente, xvj. q. 6. si episcopum. ¶Item cōtra acceptilationem à se factam: & ꝯtra electionē, quia potuit melius eligere, &c. per licitationem potuit rem suam meliùs vendere, ff. de mino. prætor. §. pen. & l. ait prætor. §. sed hodie. & l. si sine. §. quæsitum. & l. si in emptione. ¶Itē subuenitur ei, si se in negotiis immiscuit alicuius, vel saltem necesse habeat domino negotiorum cedere beneficium restitutionis, ff. e. quòd si minor. ¶Itē subuenitur ei, si quasi contumax ad iudicium non venit, culpa interueniente, ff. e. minor. ex l. si ex causa. Secus, si ex dolo: quod dic
3 vt in Summa domini mei eo. ti. §. pen. ver. sed nunquid. ¶†Item subuenitur ei, & fideiussoribus suis, si defensor alterius extitit, ff. de cur. minor. xxv. annorum. ¶Item subuenitur ei, si ex causa iudicati bona eius capta & distracta sint, si grande eius damnum sit, ff. de mino. l. si ex causa iudicati. ¶Item subuenitur ei propter preuaricationem aduocati, vt C. de aduoc. diuers. iudicat. l. j. ff. de minor. l. minor autem. §. minor autem. ff. de confess. certum. §. penultim. ¶Item subuenitur ei, si passus est se à malo, vel paupere homine
c arrogari: secus si maior[c] se vendi permisit ad prætium participan-
d dum[d], ff. de minor. denique. §. si quis. & l. si ex causa. §. Papinianus. ¶Item subuenitur ei in obligatione amissa, ff. e. minor autem. §. j. & l. minor annis 25. Et generaliter, siue per pactum suum, siue per tutorem, vel curatorem capiatur, vel lædatur, semper restituitur. ¶Cæterùm si vsus est iure communi, nequaquam restituitur, licet ex pòst facto res incipiat esse damnosa, vt C. de restit. in integ. l. fi. Sed & si iurauit non petere in integrum restitutionem, & est pubes, non restituitur, quamuis sit deceptus, vt C. si aduer. vendit.
e auth. sacramenta. 22. q. v. pueri[e]. ¶Item propter suum delictum non restituitur, vt C. si aduer. delict. l. j. ff. de minor. auxilium. §. in delictis. ¶Item seruus non restituitur, nisi ei fideicommissaria libertas debeatur, ff. de mino. l. 3. §. fi. & l. 4. & v. ¶Item non subuenitur minori ex contractu paterno, etiam si mortuo patre tempus solutionis incidat in tempus minoris, ff. eodem, Æmilius. ff. de his, quib. vt indig. l. post legatum. ff. ex quibus causis in possess. ea.
4 §. apud. de iure fisc. fiscus. ¶ †Item is, qui veniam ætatis impetrauit

ADDITIONES.

a Annis. ¶Vt dixit Azo in Summa huius tituli in principio, hoc tēpus computatur de momento in momentum; & est tex. ff. e. tit. l. j. §. minorē. & dies bissextilis de medio tollitur ibi recipit auctor inde exempla sequentia concedendæ & denegandæ restitutionis, vsque ad ver. sed quam. dicens, quorum aliqua Io. de Deo. posuerat, vbi s. post Tan. Io. And.

b Minores. ¶Vt ibi no. hoc ipso, quòd appellari non potest, apparet grauamen. Vnde Mar. de Fa. vbi s. dicebat certos casus, ex quibus ecclesia, vel minor ipso facto probant læsionem: alleg. prædicto §. & C. de arbit. l. j. Alius casus, secundum eum, est in mutuo: i quo aduersarius probare debet, in ipsorum vtilitatem pecuniam esse versam, C. si aduer. cre. l. j. C. de sacrosan. eccl. auth. hoc ius canonizata x. q. 2. & ext. de fideius. c. pe. Tertius, si fideiubebat minor, vel ecclesia, ff. de mino. l. ait prætor, §. si solùm xj. q. j. te quidem. extr. de fideius. c. j. ff. qui satis. cog. l. de die. §. j. nisi fideiuberet in rem suam, putà pro procuratore suo, vt ibi faciunt præ. pro Gui. de Suza. qui addit casum. in l. j. C. si tut. vel cur. de minore volente restitui, quia hæreditatem adiuit, vel se immiscuit, qui non tenetur læsionem probare: quia læsio apparet ex aditione, vel mistione. expedit enim sibi, sumptibus & litibus non vexari, ff. de mino. l. minorib. xxv. p quam l. dicit Alex. in l. j. C. si vt se ab hære. abst. minorem. qui adiuit restitui, etiam si per aditionem nil de bonis suis diminuatur. item alleg. Gui. ff. man. si hæreditatem, ff. ad Treb. quia poterat. Dicit autem, quòd aliqui contrà, & malè Hoc contrariū tenet Cy. secutus Iac. de Aret. quod vide plenè super auth. si oēs. C. si vt se ab hęre. absti. allegant isti pro se, ff. de mino. verum. §. itē non restituetur. & §. si locupleti. vbi dicunt expressum: item præ. auth. si omnes. ad quid enim vocarentur creditores, dum vult abstinere, si sine probatione id posset. Sed responderi potest id fieri, ne res dissipentur, vel baratentur. Habet ergo minor: secūdum eos, probare hæreditatem damnosam: alleg. no. C. de rest. in inte. in fi. Ratio, quia adeundo contrahit: & sic debet probare læsionē sicut in contractu. Ad l. minoribus. respondent, ꝙ non vexatur, si hæreditas est opulenta: & si dicas, vexabitur in corpore, respondent, litiget per procuratorem, vel actorem. hæc nō est mihi sufficiens responsio per dec. querelam. de proc. Io. And.

c Si maior. ¶Supple xx. annorum. Io. And.

d Participandum. ¶Supple, & participauit: requiritur & secundum quòd emens ignorauerit illum liberum: & quartò, quòd ipse sciuerit, quòd liber erat: hoc videas ff. de lib. causa, l. liberis. Instit. de iure perso. §. pe. gl. Quolibet autem illorum quatuor deficiente, de iure communi in libertate prouocat: his concurrentibus seruus est iure ciuili, vt ibi in tex. nec restituitur, licet minor xxv. an. vt ibi gl. ne tanta solennitas vitietur: & quia mutauit statum. & vide, quod dicam j. de na. ex lib. ven. super verbo, sciendum. Ioann. And.

e Pueri. ¶Si iurasset non venire ꝓ contractum de iure, vel de facto an læsus enormiter, restitutionem petere possit, vide quod dixi post Dy. de emp. & ven. c. penult. super vlt. gl. quod posuit etiam Cy. in l. 2. de rescin. ven. sub 6. q. Io. And.

uit,non restituitur super his,quæ postea facit,C.de his,qui ve.æ-
a tat.impe.l.j.[a] ¶Item propter priuilegium & reuerentiam non da
tur restitutio filiis,vel libertis ɔ parētes,vel patronis vtriusque se-
xus,C.qui,& aduer.quos in inte.rest.non post.l.ij.in fi.Quia si fili-
us succedit minori,qui poterit restitui ɔ patrem ipsius filii?Resp.
dicit Albe. Pap. quod iure hæreditario poterit petere restitutio-
nem contra patrem:argumen.ff.de inoffi.test.filius.§.fin.& de ad-
5 opt.l.si pater. ij. †¶Item super eodem non dabitur bis restitutio,
nisi noua defensio prætendatur,C.si sæpius in integ. restitut. po-
stul.l.fi.ff.de mino.minor autem,§.j.extrà eodem,cap.fin.tunc ve
rò sic.Et est ratio:quia in integrum restitutio personale benefici-
um est,& in personali actiõe,si egi vna causa expressa,possum po
stea petere,vt C.de petit.hæred.l.hæreditas materteræ.ff.de exce.
b rei iudi.cùm quæritur.extrà de re iudi.abbate sanè.§. sed ad hoc[b].
¶Item si semel est denegatum,nec sit appellatum,non datur,nisi
ad appellandum,nisi nouæ defensiones adsint,vt C.si sæpius in in
teg.restitu.postul.l.j.extrà eodem.cap. fin. Vbi autem datur resti-
tutio ad appellationem,non cassantur acta priùs habita:sec⁹ si des
contra sententiam, argum.extrà eodem,cap.fin.secundum Vinc.
Sed non videtur, quòd in præd.cap. sit necessaria ecclesiæ restitu-
tio ad appellandum.nam censetur iure minoris,vt eod.titul. cap.
j.Minor autem seruatur ipso iure illæsus in omnibus præscriptio
nibus,nisi in præscriptione xxx.annorum,vel xl.annorum, vt C.
in qui.cau.in integ.restit.non est necess.l.fin.Ergo ipso iure serua
tur illæsa in tempore, quod datur ad appellandum, quod est tan-
c tùm decem dierum.Dic ergo,vt infrà eodem §.ver. hoc autem[c].
6 ¶† Sed quam vocas nouam defensionem[d]?Respon.pone:eccle
d sia emit fundum à non domino bona fide:quem fundum domi-
nus vendicabat à procuratore per ecclesiam constituto: lata sen-
tentia contra ecclesiam,quia omisit exceptionem pręscriptionis
ecclesia petiit restitui contra ecclesiam : denegata fuit restitutio,
quia dixit iudex.quòd ecclesia ageret contra procuratorem ad in
teresse,per l.C.de iudic.properandum.in fi.ff.de tribut.procurato
ris.nunc iteratò ecclesia petit restitutionem : certè neganda est,
præterquàm ad appellandum,nisi nouis defensionibus sit muni-
ta,vt s̃. Noua autem defensio potest esse,si cùm prima fuit petita
restitutio,procurator erat soluendo: pendente verò iudicio fac-
tus est non soluendo,& in hac noua,ecclesia audietur, ff.de min.
cùm mandato.§.fin autem.& l.cùm minor.§.j. Vel si minor egit
tutore, vel curatore auctore, periit instantia iudicii lapsu trien-
nii:petiit minor restitui:sed quia tutor, vel curator est soluendo,
denegatur ei:postea tutor,vel curator desiit esse soluendo: certè
ex hac noua causa dabitur restitutio,vt in præ.l.properandum.in
fine. Vel sic minor à suo debitore accepit mulierem interceden-
tem animo nouãdi,quæ postmodum vtitur beneficio:vel minor
petit restitui contra illud beneficium, & denegatur ei restitutio,
quia debitor erat soluendo,sed pòst desiit esse soluēdo : certè ex
hac noua causa dabitur est restitutio contra beneficium Velleia-
num, ff. de minorib. si apud. ¶Sed nunquid contra res bis iudica-
7 tas datur restitutio?Dic,vt s̃.ti.prox.§.quoties.¶†Sed pone[e]: ec
e clesia litigat cum aliquo super beneficio agente,quæ poterat illi
crimina,vel defectus opponere,sed exclusa est per terminum pe
remptorium datum ad omnes exceptiones proponendas:quæri
tur,an sit ad hoc restituenda?Et videtur,quòd sic,extra. de in inte
grum rest.coram.nam & restituitur ad exceptiones omissas,vt su
prà.Item interest ecclesię,nõ habere socium criminosum,exem-
plo minoris,qui restituitur,si damnosam societatem coierit,ff.de
minor.in causæ.ij.§.j.quia ecclesia iure minoris fungitur,extra.eo
dem cap. j. nam & absenti causa reipublicæ lapsu temporis ab ac-
cusatione excluso, subuenitur,vt accusare possit,ff.ex quibus cau
sis maio.si qua militi.& ei,qui vltra tempus debitum non potuit,
furore,vel ætate obstante,accusare, vt extr.qui ma.accu.possunt,
cùm in tua.Dic contrà.quòd minor, vel ecclesia, non restituitur
8 ad crimina in modum exceptionis proponenda: & sic obtinuit.†
nam in executionibus pœnarum non est paratum auxilium resti
tutionis,vt in præ. l.auxilium. Esset enim magna executio pœnæ
contra eum, qui propter crimen, etiam in modum exceptionis
probatum,à beneficio repelleretur:quia fieret infamis,saltem in
famia facti,& ineligibilis,C.de dig.l.ij.lib.xij.extrà de exces.præla.
inter dilectos.extrà de elect.super eo.Nec obst.præd.cap.coram.
quia ibi fit restitutio ad priuilegia exhibenda, & non ad crimina
probanda.& hoc ideo:nam ibi ecclesię nihil de suo iure non pro
ponendo deperiret,nec illi aliquid accresceret proponendo:qui
bus casibus tantùm minori datur restitutio,ff.eodem,non omnia
& etiam maior,ff.ex quibus causis ma.l.& si verè.& l.fin.Item per
hoc patet,quòd præ.l.in causæ.non obstat:quia recipiendo hunc
socium beneficiandum, nil incommodi pecuniari sentit: de quo
interesse iura curauerũt:non autem de publico interesse, de quo
dicitur,quòd publicæ vtilitatis est,ne crimina remaneant impuni
ta,extrà de sentent.excommunica.vt famæ.ff.ad l.Aquil. ita vul-
neratus.vt patet in præ.l.auxilium.& l. non omnia.Item non ob-
stat.l.si qua.& decre.cùm in tua.quia ibi non datur restitutio:imò
tempus ad accusandum,cùm sit vtile,ipso iure non currit.ff.de a-
9 dul.l.si maritus.in principio.¶†Item denegatur restitutio prop-
ter mendacium, si, cùm contraxit, mentitus est se esse maiorem,
C.si minor se maior.dix.l.j.ij.& iij.Sed nunquid & contra hoc da-
f bitur ei restitutio? Respondeo[f], non videtur: quia volenti dolus
non infertur,C.de transact.cùm donationis.Sed nec aduersarius
hoc potest dicere,cũ ipse sciuit,& decepit,C.si mi.se maio.dix.l.iij.
in fi.vnde dol⁹ cũ dolo,&c.de lib.cau.si filiũ tuũ liberũ.ff.de min.
g verum.§.fi.ff.de do.., si duo.secundũ Alb.Papi.Tu dic breuiter[g],
quòd si

ADDITIONES.

a L.j.¶Saluo,quod dicitur eod.ti.l.pen.de alienationibus & hypo
thecis immobilium,in quibus requiritur decretũ, in quibus cen-
setur minor, vt est : licet veniam ætatis habuerit, quæ non datur
maioribus.,nisi maiorib.xx.annis,vt ibi in l.ij. & facit hoc ad vlti-
mum membrum quæstionis Iaco.de Bel.quæ incipit,l.Perusina.
quòd si per statutum validantur confessiones & contractus facti
per maiorem xx. minorem xxv. & talis contraxit, & est læsus cir-
ca prædicta,quòd restitui debeat,ne plus habeat statutum,quàm
venia ætatis. In contrarium videtur casus in auth. si captiui.C.de
episco.& cler.sicut minor ætas.limitata per illam legem:facit eti
am super immobilibus valere cõtractus:sic facit ætas limitata per
statutum:& hoc in quæstione præ.tenet ipse Iacob.dicens contra
ria loqui,cùm lex ætatem limitat,sed gesta non validat.Io. Andr.
b Hoc.¶libro vj.Ioan.An.qui loquitur in restitutione petita & ob
tenta:& primo casu restitutionis concessio habet vim interlocu-
toriæ:secundo diffinitiue.Bald.
c Autem.¶Et ibi dabo remissiones.
d Defensionem.¶De hoc dixi extrà eod.cap.vltim.in vlt.quæst.Io
an.Andr.
e Sed pone.¶Iste ver.quasi ad literam fuit Compo. de elect. quod
sicut.quem huc remittendo decisè ibi posuit in vlt.col. versi. sed
quid dices.& continuabatur ad ver.ibi prę.quem posuit auctor s̃.
de excep.§.dicto.ver.sed pone,datus.Ioan.An.
f Respond.¶Reuerentia eius salua,non apertè locutus est auctor.
Primum enim arg.non intelligo,nisi cùm diceretur dolus aduer-
sarii interuenisse:& tunc secundum recidit in idem:& sic remanet
quæstio, quando ex vtraque parte interuenit dolus. vides, quòd
Alb.Papi.tenet dolum dolo compensari.& refert Homobo. Lan
fre.dixisse,quòd beatus,qui tenebit:vt in pari causa melior sit con
ditio possidentis:habemus regulam,in pari.li.vj.vbi concor.idem
Simon in l.iij.in fin.C.si minor:quod intelligit ita, quòd cesset ab
vtraque parte petitio:satis vr̃,vt recitat Cyn.in l.præd.q.j.Petrum
bene dixisse: qui vult restitutionem procedere: facta enim com-
pensatione ad dolum,perinde est ac si nullus dolus interuenisset:
& sic stat firma petitio.quod placet etiam Inn. vt scripsi de adul.c.
pe.sup gl.pe.ibi,verbi gratia.& secũdum terminos ibi positos,qñ
principalis petitio non tangit dolum, sed excipitur & replicatur
de dolo:optimè hoc procedit:& vide,quod not. de exce. dilecti,
in vl.gl.Ioan.And.
g Breuiter.¶Secundũ Host.in l.j.C.si mino.multi enim domini le-
gum distinxerunt:sed plus hîc accedit Homobo.sed dominus me
us sumendo primam,secundam & tertiam l.illius ti.sic dicebat te
nendum:si minor aliquid asserit,aut asserẽdo deceptus est,aut de-
cipit:primo casu restituitur,vt l.j.& iij. 2.respon.Nec curat hoc ca
su,iurauerit minor,vel nõ:quia semper restituitur. Simon in hoc
concor.l.iij.Secundo casu non restituitur,vt in l.ij. & l.iij. in prin.
Si verò neuter deceperi,sed minor asserit se maiorem,aut simpli-
citer, aut cum iuramento verbali, aut cum iuramento corporali,
Primo casu restituitur:secundo habet probare per instrumenta se
minorem:tertiò non restituitur:quia iurauit super ętate:quod est
priuilegium,quod faciliùs tollitur,quàm commune, vt infrà eo.
ver.sed cùm ei.scripsi hoc e.ti.c.fi.in opin.secunda:in dubio tenet
cum Azo.& gl.quòd præsumatur minor decipere,& non decipi:
& sic,non restituitur:& hoc.si vni dixit,ex cõiectura,l.ij.e.ti. idem
dixit post Nico. Mat.vbi remittam infrà versi.sed cùm ei.Sed Ho-
mobo.in hoc dubio dicit quosdam distinguere,à quo inchoaue-
rit verba, an à minore:& tunc præsumetur voluisse decipere:an à
contrahente cum illo,& tunc contra contrahẽtem præsumetur.
Sibi placet,quòd in dubio pręsumetur pro ipso:quia potius in iu-
re præsumimus ignorantiam,quàm sciẽtiam:habemus per regu-
lam,præsumitur.de regul.iur.lib.vj.vbi concor. Item præsumitur
potiùs bona fides,quàm mala,C.de euic l.penul.Nec pręsumitur
dolus,nisi probetur,C.de dolo,l.dolum. ff. de probat. quoties. §.
qui dolo.Idem Petr.de Bel.vt recitat Cyn. in prædict.l. iij. in fine,
per easdẽ leges.Sed ad hoc respõdebat do.meus per id,quod præ-

quòd si minor dicit se maiorē, sciens se esse minorem, non subue
nitur ei, vt C.si minor se maio.dix.l.si is.qui,& l.sequen.in princip.
Si verò hoc dixit suasione aduersarii, tūc ei subuenitur, vt eodem
titul.l.j.& l.si alterius.ibi, quia si per iniuriam, &c, Si verò facilita
te, scilicet putans se maiorem, cùm minor esset, bona fide dixit se
maiorem, subuenit ei nisi iurauerit. Quo casu subdistingue: quia
aut iurauit verbotenus in instrumento; & tunc non restituitur,
nisi per scripturam, seu per instrumentum se probet minorem,
vt in præd.l.si alterius, prope finē. Aut iurauit corporaliter; & tūc
10 in nullo casu restituitur, vt in ead.lege, in fin. †¶Quodlibet enī
iuramentum seruandum est, nisi seruatum vergat inanimæ detri
mentum, extrà de iureiurand.si verò. & cap, cùm contingat. C. si
aduer.rem iudic.auth.sacramenta. Sed si ignoratur, an minor do-
lo se maiorem dixerit, volens decipere, vel non, quæritur, quid in
dubiis præsumetur? de hoc no.in præ.l.si alterius.prope fin.&., se-
a cundum quosdam[a], extrà de in integr.restit. constitutus. ¶†Sed
11 cuiusmodi erit scriptura, seu instrumētum, per quæ debet proba-
re se minorem? vt præmisi. Respondeo, si habet instrumenta suæ
natiuitatis planum est, vt C.de probat, neque natales. Si autem ha
bet instrumenta dotalia, in quibus dicitur, quòd T. sponsus à Ber-
ta sponsa recepit centum nomine dotis, tunc est præsumptio pro
b ipso minore contra aduersarium[b]. Si autem ibi dicatur: T. cōiunx
à Berta coniuge, vt extrà de præsumpt.illud. tunc non sic pro mi-
nore præsumitur, quia dudum postquàm fuit natus, possent esse
confecta, nisi vellet probare per testes, qui nuptiis interfuerunt,
& quando instrumentū fuit factum, scilicet tempore nuptiarum,
12 licet non recordentur quo anno fuerint celebratæ. †¶Sed nun
c quid hoc sacramentum[c] præiudicat minori cum alio contrahen-
ti? Videtur, quòd sic, ff.de minor.l.de ætate. nam sententia & sacra
mentum paribus passibus ambulant, vt C. de rebus cred. actori.
Sed dic contrà, quia res inter alior acta, aliis non præiudicat, vt ex
trà de re iudic, quamuis. & ita nec isti minori, nisi quantum est in-
famia. Nec obstat l.præ. quia aliquando est sententia maioris auc
toritatis, quàm iusiurandum, vt argumen.ff.de iureiu.l.ij. Sed qua
liter aget contra minorem is, qui cum eo contraxit, cùm minor
iurasset ei se maiorem esse? quia non potest esse in iudicio sine cu
ratore, vt C.si aduer.rem iudic.l.penul.& si petat curatorem ei da
ri, videtur dicere eum minorem. Respondeo, huiusmodi subti-
litates iudex reiiciet, & id quod in principali, & in accessorio ob-
13 seruetur. †¶Quid si feci secum contractum vnum, & iurauit se
maiorem, postea verò feci alium, & non iurauit: si agam primò
ex eo contractu, in quo iurauit, postea ex alio, videor arare in bo-
d ue & asino[d]. Vnde primò debet agi ex eo contractu, in quo non
iurauit; licet dicam tunc eum minorem, & petam sibi dari curato
rem, tamen in alia causa potero eum dicere maiorem; quia potest
esse, quòd factus sit maior, secundum Vbertum. ¶Sed cùm ei, qui
fraudulenter se maiorē dixit, negetur restitutio, vt prædixi, quid
erit, si negotium ipso iure non tenuit: putà, fuit in iudicio sine cu
ratore: vel vendidit fundum sine decreto: nunquid poterit veni-
14 re contrà? Et videtur, quòd sic, non obstante mendacio: †quia fa
cilius repellitur quis à beneficio restitutionis in integrum, quod
est ius singulare, quàm à iure communi, sicut aliàs dicitur, Non
tibi tuum, sed suum prætor denegat auxiliū, vt no. C.si aduer.ven
dit.l.j. Vel potest dici contrà, vt nullum sibi supersit auxilium, si
e iurauit, argument.in præ.l.si alterius, in fin.secundum Vber.[e] †¶
15 Sed & si mater minor xxv.annis non petat filio tutorem, succur-
ritur ei per beneficium restitutionis in integrum, vt hoc non ob-
stante sibi succedat, vt C. si aduer.deli.l.ij. Sed cùm etiam alij agna
ti teneantur petere, vt C.de leg.hæred.sciant. nunquid eis minori
bus subueniatur. si non petierint? Respondeo, sic, eadem æquita-
f te, licet magis videatur subueniendum matri, magis de filii[f] morte
16 lugenti. †¶Sed quid si ipsa mulier est maior facta filio in pupilla
ri ætate constituto, & nondum tutorem habente, nunquid tene-
tur petere, & si non petat, nunquid punietur? Videtur, quòd tene
tur petere: quia cessante causa cessat effectus, vt ff.de pact. quod di
ctum, & ff.de iure patrona.l.adigere.§.quamuis. extrà de appella.
cùm cessante. extrà de vot.magnæ. & argument.ff.de tutel.& rat.
distrahen.si tutor reipublicæ.§.j.de lega.ij. Titia.§.vsuras. Argum.
contrà, quòd initium sit spectandum, ff.de bo.liber.qui cùm ma-
ior.in prin.extrà de elect.dudum.j.ff.de his, quib.vt indig. in frau-
17 dem.§.pe.quod verius est, secundum Vber. †¶Item nota, quòd
priuilegiatus cōtra priuilegiatum restituitur. Vnde si procurator
fisci rem minoris distraxerit minori prætio, quàm valet, minor re
stituitur contra fiscum, vt C.si aduer.fisc.l.j.& sic priuilegiato serua
g tur priuilegium contra aliud priuilegium, vt ff.eod.verum.§.fi. g
Sed qualiter hoc erit, cùm in pari causa potior sit conditio possi-
dentis, vt ff.de reg.iu.in pari? Respond. hic non est par causa: quia
non sunt circa idem priuilegiati, fiscus & minor. nam minor cer-
tat de dāno vitando: fiscus verò de lucro captando: ideoq; agen
tis potior est conditio, ff.de minori.si minor. Sicut etiam contin-
git in omni casu, vt fiscus semper vtatur iure communi, nisi aliud
speciale fortè appareret in eo, vt ff.de peti.hæred.l.item veniunt.
§.ait senatus. Sic etiam dici potest in ecclesia, & minore, & in om
nib.ciuitatibus multò fortiùs, argumen.C.de præscri.xxx.an.om-
18 nes.in fin.secundum Vber. †¶Item fauore libertatis non restitui
tur minor in seruū suū perperā manumissum, licet eius indemni-
tati, quoad pretiū, cōsulatur, C.si aduer.li.l.ij.ff.de mi.si minor.j.&
ij. Porrò ecclesia iure minoris semper debet illæsa seruari, vt extr.
eo.c.j. ideoque ipsa, sicut & minor, restituitur in omnibus contra
ctibus, & negotiis, & iudiciis, & sententiis, in quibus enormiter læ
ditur, vt extra.eo.c.j.& c.auditis.& c.tum ex literis.& c.coram. vt
19 s.diximus in minore. †¶Idē quoque iuris est in Republica, quæ
vtitur iure minoris, vel pupilli, vt ipso iure seruetur illæsa, vel ad
instar eorum debet restitui, vt C.li.xj.de cur.reipu.l.rēpublicam.
quod intellige in republica Romana. Illa enim dicitur propriè re
spublica: tamen, quo ad hoc, dici potest respublica cuiuslibet ciui
tatis, vt ff.ex quib.cau.maio.sed & si per prætorem.§.item inquit.
h ibi de hoc[h], ff.ad Mac.l.nil interest. C.de off.eius, qui vicem alteri
us iudic.obti.l.j.dic, vt ibi, & arg. ad hoc C. de sacrosan. eccle. & l.
i fin.[i] Arg.tamen contrà: quia quælibet alia ciuitas ad Romanam,
loco priuati est, vt ff.de ver.sig.eum qui vectigal.&l.præ.& ciuitas
& priuatus æquiparantur: & ideo non dabitur ei restitutio, secun
k dum Papam, in præd.l.nihil[k]. †¶Ad doctrinam autem huius arti
20 culi clariorem quæritur, an commune alicui' castri, quod læsum
est, purà in vēditione alicuius rei, debeat restitui? Et videtur, quòd
l sic. nam eius legatus restituitur, ff.ex quib.cau.ma.legatis[l]. Dicitur
enim legatus municipii, castri, vel villæ, ff.ad municipal.l.j. Item
qua ratione minor læsus restituitur, scilicet quia facilè lædi præsu
mitur, vt ff.de mino.l.j. eadem & vniuersitas, in qua naturale viti-
um est negligi, &c. vt C. qn̄, & quibus quarta pars debea.ex bon.
decu.l.ij.lib.x. sed hoc verū est in aliis cōsortibus. Item ciuitas resti
tuitur, sm Acc. vt iam dixi, & ipse idem æquiparat castra, villas. &
burgos ciuitati, vt notatur in summa de magist.muni. sed hoc ve-
rum est,

ADDITIONES.

☞ dixi post eum: hæc vera, vbi non esset coniectura ad contrarium:
sed dic, est coniectura ex l.ij. vt prædixi: & quia dixit falsum.
ADDE, vt per Pet.de Ancha.cons.ccxxvij.& Pau.de Castr.consi.
cxlj. qui transit cum Io.And.in tit.de sen.prolat.§.vt autem.super
iiij.forma.

a Secundum quosdam. ¶hoc non vidit.

b Aduersarium. ¶Hoc ibi placet Guid.de Suza. allegat pro indirec
ta probatione, C.de contrahen.& commit.stipul.l.optimam.& l.
Aristo.ff.qui potio.in pig.hab.in fi.

c Sacramentum. ¶De quo dixi suprà primo versic.

d Et asino. ¶Contra illud Deuteronom.capit.xxii.& extrà de elect.
cùm causam. & subtilitas huius versiculi procedit, quando actor
volens tutè agere, vult, quòd reus habeat curatorem.

e Secundum Vber. ¶De hoc membro nullitatis vide, quod dixi su
prà de sent.prolat.§.vt autem super iiij.forma.

f Filii. ¶Aliàs viri.& vtraque bona. ADDE, quòd matri minori nō
petenti tutorem succurratur: tenuit Lud.Rom.cons.cclxxix.secu
tus hîc Specul.& Bald.in authentic. si captiui.de episcopis & cle-
ricis: quem etiam sequitur Paulus de Castro in l.minoribus.C.de
his, quibus vt indignis, & Bald.consilio ccj.iij.libro.

g §.fin. ¶Ad materiam facit, quod scripsi de priuileg.cap.j.libro vj.
versiculo, & illud ipsum. & super regula, & iudiciis.eo.libro.

h Hoc. ¶Sup. & hoc etiam, istud dico, quia in contrarium allega-
tur l.nihil. vt sequitur.

i L.fi. ¶ Ad hanc partem, quòd ciuitas restituatur, inducitur C.de
ven.re.ciui.l.iii. vbi inclitæ Vrbi aliæ ciuitates comparantur, & ru
brica ibi seq.de debi.ciui.l.j.& ij.lib.x.& ff.de ædil.edic.§.illud.ff.de
Publi.l.sed & hi.§.j.C.de ser.fug.l.mancipia. & hanc partem tenet
Odof. supposito, quòd ciuitas subsit Romano imperio, ff.ad Tre.
omnibus ciuitatibus. Idem Simon Vinc.super l.respublica.& An
dr.de Bar.super prædict.l.rempublicam.

k Nihil. ¶Ipse Inno.hoc no.eo.ti.c.j. vt ibi scripsi super iiij.glo. facit
ad hoc vltimum ff.qui pot.in pig.hab.si pignus.

l Legatis. ¶Dicebat Accur. vbi dicam j. ergo fortiùs municipium,
quod est causa causans. Sed ipse respondet, quòd id facit absentia
Vnde, vt ibi patet §.penult. & vlt. vocati causa testimonii, vel qui
propter causam principalem, vel appellationis, vel aliam necessa-
riam absunt, restituuntur: ergo non est id ex priuilegio municipii
sed ratione probabilis absentiæ.

a rum est, quo ad iurisdictionem [a]. Argum. contrà: nam restitutio
est contra ius commune. rescindit enim præscriptiones, ff. de mi-
no. l. q si minor. §. restitutio. & j. ver. hoc autem. & seq. Si ergo in
ciuitate Romana, vel alia, locum habet, non debet ad consequen
tiã trahi, ff. de leg. & sen. quod no. 26. q. 2. n exemplo. 16. q. 3. §. po
test. ij. resp. j. Item pari ratione quælibet vniuersitas pistorum, cer
b donum, & huiusmodi restituetur [b]. omnis enim vniuersitas iudi
cem facit, C. de iuris. om. iud. l. fin. & sic res in infinitum abibit: qđ
c vitandum est, vt extra. de rescr. cùm in multis [c]. Item & in multis
differt castrum à ciuitate, vt C. de sacro. san. eccl. l. fin. ff. de vsuc. l.
d vsucapionem. item ad hoc ff. de via pub. ædiles [d]. hanc partẽ mul
e ti sapientes fouent: sed Albe, Papien. primam sententiam tenet [e].
f de hoc C. ex quibus cau. ma. l. respublica [f]. ¶ † Sed nunquid præ-
21 latus, vel Potestas potest de hoc cognoscere? Respon. non: quia
illi debent ecclesiam, seu vniuersitatem defendere, vt ext. de iura.
calum. c. pe. C. de defen. ciui. defensores. & de procu. eum qui res.
22 † ¶ Prælatus autem nomine ecclesiæ, sicut & defensor ciuitatis,
nomine vniuersitatis, potest sine speciali mãdato eam petere, vt
videtur argument. C. de offic. eius, qui vi. ali. iu. obtin. l. j. isti enim
funguntur vice tutorum, vel curatorum, argu. C. de epis. & cler.
orphanotrophos. in auth. de eccl. tit. §. fi. Colla. ix. v. q. 3. quia epi-
scopus. & est arg. ad præmissa ff. de minor. illud. ff. quod cuiusque
vniuersi. l. fi. & C. de decu. procuratores. lib. x. Arg. contrà, quòd p̃
latus & defensor vniuersitatis debent habere speciale mandatũ
à suo capitulo & vniuersitate. nam prælatus non potest alienare
sine consensu capituli, vt extrà de his, quæ fi. à prælat. sine consẽ.
cap. per totum. facit ff. de iure delib. ait prætor. circa medium, &
ibi non loquitur in tutore, vel curatore, vel prelato, vel syndico,
seu alio administratore, sed solùm in hærede deliberante: qui dũ
deliberat, non potest alienare. non est ergo mirum, si non possit
actionem mouere. Item videtur contrà de syndico: quia ipse fun
gitur vice procuratoris, ff. quod cuiu. vni. no. item eorum. §. actor
sicut ergo procurator non posset petere, sic nec ipse poterit. Sed
dic, quòd fungitur vice procuratoris, quo ad id, quod ibi dicitur,
& quo ad hoc, vt possit ex eisdem causis mutari, quibus & procu
rator, vt ibi, & §. sequen. secundum Alber. Pap. Poterit ergo præ-
latus petere in integrum restitutionem sine mandato, saltem in
g subsidium, secundum Alb. Pap. [g] Alij contrà: & exponitur in præ.
l. C. de offic. eius, qui vic. alic. iud. obtin. l. j. defensores & syndicos.
Idem etiam est, secundum Papam in actore vniuersitatis, & quo-
libet alio vltimam administrationem habente, vt petere possit si
ne speciali mãdato: secus autem in procuratore generali, qui pe-
tere non potest, ff. de mino. illud. §. fin. Nec etiam consanguineus,
vt ff. eodem, procurator. Idem dixit Alb. Papi. in syndico. Accur.
contrà, vt not. C. ex quibus causis maio. respublica. verùm causa
restitutionis potest per procuratorem ad hoc legitimè constitu-
tum tractari, vt C. etiam per procurat. caus. in integ. resti. peti pos
se, l. j. dum tamen ad hoc habeat speciale mandatum: non aliàs, vt
suprà de procurat. §. j. versiculo, item opponitur, quòd licet. Pro-
curator autem eius, contra quem restitutio petitur, sine manda-
23 to ad defensionem admittitur, ff. de minor. quòd si de. † ¶ Quid
de ea restitutione, quæ à principe aduersus delictum petitur? Dic
quòd & ibi potest constitui procurator: qui non est criminalis
causa: secus in causa criminali, vt in eodem §. versicu. item quòd
causa est. Sed nunquid procurator constitutus ad litem, in qua in
cidit commodum restitutionis, potest illam petere sine speciali
mandato? Respond. sic, vt notatur extrà eodem, de in integ. resti-
h tuti. suscitata [h]. † ¶ Hoc autem notandum est, quòd præscriptio
24 nes longæ non currunt minori: imò ipso iure seruatur illæsus, C.
in quibus causis in integ. restitui non est nec. sancimus. Quod ve
rum est, si sint in corpore iuris clausæ: secus si sit municipalis præ
i scriptio, extrà eodem tit. ca. constitutus [i]. † ¶ Ecclesia etiam resti-
25 tuitur contra præscriptionem, secundum do. meum. sic potest in
telligi extrà vt lite non contest. accedens. j. & de re. ecclesi. non a-
lien. ad nostram. Goffred. tamen contrà, de hoc ext. eod. c. j. Item
& præscriptiones iudiciorum currunt, sed restituitur, C. de iudic.
k properandum. §. fi. Vincen. dixit [k], quòd ecclesia semper auxiliũ
restitutionis, nisi vbi cautum in contrarium inuenitur: vt in præ-
scriptione temporali, quæ hodie non currit contra minorem: o-
lim verò currebat. sed restituebatur, vt patet in exceptione non
numeratæ pecuniæ, C. in quibus causis in integ. restit. non est ne.
l. fi. Sed tamen præscriptio temporalis contra ecclesiam currit, vt
patet in vsucapione, quæ currit cõtra eam, nec restituitur, vt 16.
quæstio. 3. placuit. & l. quas actiones. C. de hæretic. authen. idem.
extrà de præscrip. capitulo. j. Dom. Clemens Papa 1111. pronun
ciauit contra Treuerensem electum, quòd post biennium non
posset contra mercatores opponere exceptionẽ non numeratæ
l pecuniæ, vel doli: quæ ad idem tendunt: & eos non debere cogi
26 respondere positionibus electi causam tangentibus [l]. † ¶ Sed cũ
dixerim, tempus quod datur ad proponendam exceptionem nõ
numeratæ pecuniæ. non currere minori, videtur, quòd hoc priui
legium nullum sit. nam post minorem ætatem exactam non cur
rit biennium: & si postea non restituitur: sed si aliàs esset decept',
haberet quadriennium, quòd currit post xxv. annos, vt C. de tẽp.
in integ. restit. l. j. & final. Ad hoc dicunt quidam, quòd post xxv.
annos habet biennium, & post biennium habet quadriennium:
& esset maius tempus. Vbert. verò dixit, & meliùs, quòd hoc bi-
ennium vtilius est quadriennio. nam in isto biennio non habet
necesse probare sibi fore pecuniam numeratam, vt C. de non nu.
pec. si ex cautione. sed quando habet quadriennium, tunc se ha-
bet probare & læsum, & minorem tempore cõtractus fuisse, vt C.
27 de in integ. rest. l. 4. † ¶ Sed quare in contractibus non seruatur
ipso iure illæsus, sicut & in præscriptionibus? Respon. in contrac-
tibus est incertũ, an sit deceptus, vel n. vnde n debet restitui, nisi
deceptione probata, vt C. e. ti. si minorem. & j. ver. illud quoque
In præscriptionibus autem temporalibus certum est, q decept'
est. vnde in certis locus non est coniecturis, vt ff. de verb. ob. cõ-
tinuus. §. cùm ita. Quid si minor stetit per biennium, vel trienniũ,
quòd

ADDITIONES.

a Iurisdictionem. ¶ Ad hanc partem inducitur ff. de furtis, l. sed si i-
maginem.
b Restituetur. ¶ Hoc concedit Gui. de Suz. in l. respub. j. allegata.
c Multis. ¶ lib. vj.
d Aediles. ¶ Communius est l. prædio. sub tit. de loc. pu. fru.
e Tenet. ¶ Quod etiam refert Alb. Ga. rubri. de syndi. prope fi.
f Respublica. ¶ Et ibi per Cy. de his omnib. primò, scilicet de fisco,
secundo de ciuitate: & tertiò de castro & villa. & de omnibus tri-
bus tenet, quòd non restituantur. ibi vide motiua. Breuiter tamẽ
ad primum casum inducit, id in illa lege cauetur. item quod no. in
auth. de hær. & Fal. in 3. gl. item quòd sint diuersa, patet ex diuer-
sitate rubricarum. vnde C. libr. x. posuit rubricam de iure fisci, &
xj. posuit rubricam de iure reipublicæ. bene facit ff. de lega. l. scič-
dum. in prin. & §. j. In secunda inducit leges hîc allegatas, & opin.
Pet. de Bel. sed instat in responsione ad contraria. In tertia allegat
restitutionem odiosam, ff. de act. & ob. in honorariis. sed cũ rescis
sa. & in auth. de non ali. §. quia verò verisimile. subdens. hoc tenu
isse Acc. in quæstione, quam disputauit: & verũ dicit. nã illam ha
beo in lib. Codicis de manu glossatoris signatam: tamẽ, vt extra-
ordinariam, & habeo extra librum: & incipit, Commune cuiusdã
castri, vt hîc: & responsiones eius ad primas allegationes contra-
rias auctor s. inseruit, præter primam, & illam ego s. suppleui. pro
eo facit communis opi. quę negat ciuitatem restitui fortiùs ergo
castrum, vel villam. de Innoc. & Petr. de Bel. dixi s. sed Alberi. Pa-
pi. multos habet sodales, Bur. & Iulia. vt refert Vber. de Bob. in l.
sed & si. §. pe. superiùs allegato: & ipsum Vber. item Odof. qui di-
cit, rationem, quæ est in ciuitate læsa, esse ẽt in castro, vel villa: er
go idem ius, ff. ad l. Aquil. illud. cum concor. & maximè dicit resti
tutionem faciendam ex clausula leg. sed & si §. pe. & vlt. subdens,
hanc opi. humaniorem, & ideo sequendam, C. qui bo. ce. pos. l. fi.
maximè propter minores, viduas, & miserabiles personas, q̃ muni
cipio læso læduntur: & ideo hic fauor ampliandus, ff. de ventre I
pos. mit. l. j. §. j. Guido de Suz. tenet idem, amplians hoc ad oẽ cor
pus, vt s. dixi. Quartam qõ. format ibi Cyn. intra qđ tempus resti-
tuatur respublica? & est Guil. ibi, & pleniùs in prin. l. rempublicã.
C. de iure reipubli. quæ ponit iij. opiniones, quas etiam ipse reci-
tat: tenet Vber. vbi s. & Cy. & mihi placet, quòd intra quadriẽniũ
à tempore læsionis: vt sic æquiparetur minori facto maiori, vt de
ecclesia dicitur eo. tit. ca. j. lib. vj. opponit gl. apertè, quòd tex. ęqui
parat rempublicam pupillo: dic illud, quo ad futuras lęsiones, nõ
quo ad præterita.
ADDE, vt per Rom. cons. 423. & Alex. cons. lxxiiij. iiij. lib. Pau. de
Cast. consil. 215.
g Pap. ¶ Qui hoc, & id, quod sequitur, no. in dec. suscitata. vt ibi scri
psi super gl. iste fuit.
h Suscitata. ¶ Idem M. de Fa. vbi s. quęstione 4. allegat multa licere
incidenter, quæ tamen non licent principaliter. C. de iu. l. iij. & de
ord. iudi. l. 4. patet eodem tit. c. penultim. ADDE, quòd restitutio
in integrum incidenter, & verbotenus peti possit, Bald. consilio
275. iij. libr.
i Constitutus. ¶ Vt ibi scripsi super gl. consuetudo. est idem in con
uentionali, per l. Aemilius. ff. de mino. vide etiam, quod scripsi e-
xtrà e. tit. ca. fi. sub sexta obiectione.
k Dixit. ¶ In dec. auditis, ad fi. eodem titul.
l Tangentibus. ¶ Vide, quod contra hoc diffusè scripsi post Host.
de solut. ca. final.

quòd non soluit pensionem,nisi quid currit ei illud tẽpus,an seruabitur ipso iure illæsus?de hoc ỹ.de loca.§.nũc aliqua. versi. 14.
28 †¶ Quid de præscriptione vnius anni,quæ currit ei,qui ñ accepit inuestituram feudi,vt repellatur post annum?Et dic,ꝙ ñ currit pupillo,vt ś.de præscr.30.annor.sicut.§.fi.sed adulto sic,sed restituitur:quia gestum est cum minore, vt ff. de min.ait prætor.in prin. ¶Quid in præscriptione,quæ opponit redhibitoriæ,vel cõsimili?vt ff.de redhi.act.sciendum.§.fi.Respon.fortè ipso iure seruatur illæsus,secundum Vber.Si autem testes pro minore induc
29 ti nil dicant,dic,vt in §.fi.¶† Vt autem hæc materia sub compẽ
a dio commemoretur,not.[a] ꝙ quædam sunt tempora, quibus ecclesia ipso iure seruatur illæsa,nec sibi currunt,vt præscriptio decem vel xx.annor.vt xvj.q.3.§.pt.circa prin.cum suis concor.ext.de præscr.ad aures.Quædam,in quibus dormit,seu suspenditur pscriptio;& seruatur ecclesia ipso iure illæsa,vt cùm vacat,extr.de in integ.resti.auditis.vel cùm habet prælatum hæreticum,ext.de præscr.c.j.vel suspensum,ext.de concess.præb.quia diuersitatem.& tempore hostilitatis,ext.de præscr.ex transmissa.& c.cùm nobis,& c.auditis.Quædã,de quibus dubitatur,an currãt: vt est biennium & triennium,quæ currunt cõtra canonem ñ soluentes,cũ quædam iura dicant ñ currere contra ecclesiam,16.q.j.§.nouarũ & C.de sacrosan.eccl.placet.q̃d concedit Gof. & quidam dicunt
b contra,vt C.li.x.de exact.trib.l.fi.quæ incipit,si diuina[b].Sic etiam dubitatur de vsucapione, an currat contra ecclesiam? & videtur, quòd sic,vt in prædict. §. potest.& l.quas actiones.Sed est contrà
c C.in quibus causis,in integ.rest.non est necess.l.fi [c] & in his ecclesia restituitur,si lædatur,C.si aduer.vsucap.l.fi.in fi.Quædam sunt quę currunt pro certo,nec restituitur,vt patet ext.de ele.ne pro defectu.& de conces.præben. nulla. & hoc propter negligentiã, quæ dolo comparatur,ff.depositi,quòd Nerua.sed tunc non currit ecclesiæ,sed personis,extrà de præscript.c.j.Quędam verò currunt pro certo,& pro certo restituitur, vt in decendio,quod dat̃ ad appellandum,quod currit ecclesiæ, sed restituitur ad illud, vt extrà de in integ.restituit,c.fi.& C.si sæpius in integ.restit.postul. l.j.Quædam pro certo currunt,sed est dubium,an restituantur,vt in præscriptione xl.annorum,vt extrà c.auditis.Sed & in minore dic,quòd olim sibi quædam tempora currebant,nec restituebat̃: nec hoc hodie immutatur:vt præscriptio lx.dierum, qui dantur ad accusandum iure mariti,vt ff.de minor.l. auxilium. Item præscriptio qnquennij,quæ currit minori volenti mouere quæstionem status alicui, cuius mater tempore mortis ingenua habebat̃ si enim tacuerit per quinquennium à tempore mortis,non restituitur etiam hodie,vt C. ne de statu defunct. si mater. & extrà de coniu,ser.licet,Item in tempore statuto ad confectionem inuentarij,vt in authentic.de hæred,& Fal.Collat.j.§.final,Item in tempore,quo durat instantia iudicij:sedtunc distinguitur,an tutor sit soluendo, vt C.de iud. properandum, §.fina. Et sic intellige ff.de minor.l.& si sine.§.item si non prouocauit.& §. item in eremodiciis.Idem fortè in tempore statuto ad appellandum,vt in prędic. §.item si non prouocauit.& hoc, si tutor non sit soluendo: aliàs non. Item quædam tempora ipso iure olim sibi non currebant, nec hodie currunt, vt quinquiennium, quod datur pro querela inofficiosi testamenti,vt C. in quibus causis in integ.resti.non est nec.adolescentiæ.ff.de minor.l.interdum. C.si maior.fac. l. final, in his enim nil immutatur. Vnde cõtingit,quòd etiam post 30.annos minori subuenitur.Item quædam erant olim tempora, quæ currebant minori,sed restituebatur: in quibus hodie immutatur, vt in præscriptione xl.annorum.C. in quibus causis in integ.rest. non est nec.sancimus.in fine.vbi de hoc.Item quedam olim tempora currebant minori,sed restituebatur: quod est hodie immutatum: quia ipso iure seruabitur illæsus in omnibus temporalib[9] præscriptionibus,scilicet decem,vel xx,vel v.annorum,& in aliis omnibus temporalibus, vt in prædicta l. sancimus. vbi ius vetus
30 corrigitur.¶† Sed quare tempora,quæ dantur ad appellandum currunt minori & ecclesiæ,vt dixi,cùm sint temporales præscriptiones?de hoc C.qui.non obst.lon.temp.præscriptio.non est.Et dici potest, quòd sunt tres speciales casus, in quibus temporales præscriptiones contra minores currunt,sed restituuntur,scilicet ad appellationem omissam, vt dixi:& contra instantiam iudicij, quæ perit lapsu triennij, vt suprà. Item cùm adiit hæreditatem, quo ad ea,quæ ante hæreditatem petere potuit, vt in authentic.
31 de hærede,& Fal.§.pupillus.secundum Odoffre.¶† Diximus de restitutione minorum,nũc aliqua de restitutione maiorum subiiciamus.Scias ergo, quòd si maior 25. annis læsus est in iudicio, vel extrà,dolo, vel metu aduersarij sui, restituitur per actionem de dolo,vel quod metus causa,iudicis officio,C.de dolo malo,& C.quod metus causa,& extra eodem, per totum ¶ Item si læditur,dum absens est causa necessaria,vel probabili,putà causa reipublicæ,vel studij,vel peregrinationis, vel legationis suæ ciuitatis, vel prosequendæ appellationis, vel testimonij ferendi, vel quia in vinculis,vel custodia publica,seu priuata detinetur,& venire non potest:& restituitur in eo,quod in absentia sua lęsus est, ff.ex quibus causis ma.l.succurritur.& in eadem causa,& ff.de iu.
32 dic.l.ij. ¶ † Verum circa sententiam contra maiorem absentem latam,distingue: an absens fuerit probabili & necessaria causa,vel probabili tantùm,vel necessaria tantùm,vel voluntaria tãtùm, vel ex contumacia. In primo casu si fuit legitimè defensus, restituitur ad appellandum tantùm:si verò non fuit legitimè defensus, vel nullo modo, restituitur ad totam causam ex integro
d agendam.ff.de in integ.restitutio.l.final.[d] ff.de iudic.si prætor.ff. ex quibus causis ma.l.j.& l.ab hostibus.respons.j.In secundo casu si fuit legitimè defensus,in nullo restituitur: si minus legitimè, vel nullo modo,potest appellare suo communi iure, ff.ex quib[9] causis ma. l. nec non. C. quomodo & quando iudex, l.ab eo. ff. quando appellandum sit, l.j.§. finali. ideoque non restituitur,nisi fortè, quando nullum poterit relinquere procuratorem: vel reliquit,sed mortuus est.tunc enim restituitur ad causam tractandam.argumentum.prædic.l.necnon.cùm dicit, procuratore suo defuncto,&c.Idem quoque est in tertio casu,vt ff.ex quibus causis ma.sed & si.§.j.& ff.de minorib. Papinianus. In quarto autem casu in nullo restituitur, ff. de re iudicata. de vnoquoque. ¶†
33 Quid si is,qui conuentus est in iudicio,lite contestata eligitur in potestatem, vel rectorem alicuius loci, & datur ei licentia eundi ad potestariam:cùm autem est in media via, citatur, vt veniat ad audiendam sententiam: ipse verò non venit,ideoque fertur sententia contra eum: nunquid debet restitui, quasi sententia non tenuerit? Videtur, quòd sic, argumentum. C. ex quibus causis mat.in integrum.restitutio.l.j.& de magist.conue.l.j. ff.de tut. & cura.dat.ab his.diuus. Argumentum.tamen contrà ff. ex quibus cau.ma.l.& qui data opera.& l.reipublicæ.de hac materia vide,vt not.ff.de in integ.restitut.l.fina.& 2.quæstione vj.biduum.versi.
e palàm.In quinto [e] casu, si est fictè contumax, auditur appellans: si autem verè,minimè.quę dic,vt suprà de contumacia.§.primo.
34 ¶† In summa not. [f] quòd restitutio alia debetur ex sola miseri-
f cordia, alia ex debita iustitia. Ex sola misericordia debetur illa, quam ratione peractæ pœnitentię misericorditer petit suspẽsus, vel damnatus ab eo, qui suspendit, vel damnauit, vel ab eius superiore,vt l.distinctione,contumaces.& capitulo,ponderet.ext.de cle.non resi.ex tuæ.ext.de iudic.cap.at si clerici.prope fi.ibi, post peractam pœnitentiam,&c.depositus verò,seu solenniter degradatus à solo papa petere potest,vt 2.quæstione vj.ideo.Et hoc ꝓpriè dicitur prioris status redintegratio,de qua suprà de legato,§. nunc ostendendum.versi.nonò.& §.genera.ext.de cleric.excommunic.vel depos.minist.c.clerici.& in præd.c.ideo.Ex iustitia autem debita est illa,quæ datur minori xxv.annis, vel etiam maiori reipublicæ,vel ex iusta, seu probabili causa absenti, vel ecclesiæ, vel reipublicæ lęsis aduersus contractum,vel quasi,aduersus sententias.

ADDITIONES.

a Not.¶secundum Petr.& Abb.qui hoc not. eod.titulo,ca.fin. vbi scripsi.

b Diuina.¶Vide quod satis scripsi de reli.domi. constitutus.super gloss hoc ideo.
ADDE,quod Bald.consi.224.j.lib.tenet, quòd ecclesia per non solutionem canonis incidat in commissum:&ibi dicit,quòd si opinio Ioan.Andr.in d.c.constitutus,esset vera, emphyteusis non teneret suam naturam.
ADDITIO.Adde tu eundem Bal.in l.placet,in 3.not. C. de sacr. san.eccle.vbi etiam istud tenet.& ad illam legem,quæ solet induci in cõtrarium,respondet, quòd ibi loquitur de translatione rei fiendæ in pœnam:vt si non soluitur tributum Imperatori: sed in casu,de quo hîc,translatio fit ex natura contractus:& res reperitur ad dominum suum:& idem tenet Pet.de Ancha.in d.c. constitutus,col.pen.vers.ex hac etiam glo.de reli.domib.& ibi per Car. Zaba.vide in col.fi.ver.quæro in eo.& Panor.in col.pe.ver.in gl. in verb.iusta.Et an oporteat,quòd cesset per triẽnium,sicut dicimus de priuato in priuatum,vide Bald.in auth. qui rem. in 2.col. ver.quærit hîc gl.C.de sacrosanc.eccle.vbi tenet,quòd sufficit biennium,& quòd ita sentit ibi gl.Henric.Ferran.

c L.fin.¶Et vide,quod scripsi e.tit.c.j.super 4.gl.& de reg.iur. possessor.super fi.primæ gl.

d L.fi.¶Et ibi hæc distinct.& 2.quæstione vj.biduum.versiculo, si aduersus.

e In quinto.¶Quem omiserat Tan.

f In summa no.¶secundum Tanc.vbi ś.in principio,&Io.de Deo vbi ś.hæc verba pluries repetit.

ſentias,vel iudiciorum proceſſus,&aduerſus delictum,vel quaſi,
in quo ſoli minori ſubuenitur quandoque: de qua reſtitutione
a hîc agimus [a].¶† Illud quoque prætermittendum non eſt: quòd
35 tunc demum danda eſt reſtitutio,cùm probata eſt læſio,vt extr.
eodem,cùm veniſſent.§.nos igi͞t.vel noua defenſio,vt eodem ti.
c.fi. Arg.tamen contrà,e.tit.ſuſcitata.ver.procurator contrà ſen-
tentiam admiſſus eſt nulla læſione probata.& c.auditis. vbi reſti-
tuitur ad exceptiones probandas,non probata læſione, nec,pro-
bato ſe neceſſariam probationem omiſiſſe,in ver.licet autem,ibi,
vt aſſerit,&c.non enim dicit probauerit. ¶Ad ſolutionem igitur
horum contrariorū diſtingue:nam aut eccleſia,vel minor petit ſe
reſtitui extr.iudicium,aduerſus peremptorias probandas,vel ad-
uerſus contractus.Aut in iudicio: & tunc aut in his, quæ præce-
dunt ſententiam,aut contra ſententiam.Si in his,quæ præcedūt,
tunc & breuiter in cunctis eius negligentia omiſſis fit reſtitutio,
non probata læſione. Ipſo.n.tractu temporis,vel propter ipſam
negligentiam ſatis apparet læſio. vnde non eſt neceſſaria proba-
tio,vt s̃.verſi.ſed quare in contractibus.putà quia omiſit probati
onem neceſſariam proponere ante concluſionem, vt in præ.ca.
auditis. vel omiſit munimenta cauſæ intra tp̃s à iudice ſtatutum
exhibere,vt in capitu.cotam.Si autem aduerſus ſententiam , vel
contractum reſtitutio petatur,vt videlicet reuocetur, neceſſe ha
bet probare ſe læſam in ſententia,vt in præ.c.cū veniſſent.& e.ti.
c.fi.vel in contractu,vt e.tit.c.j.& c.conſtitutus.His enim caſibus
non probat ſe læſam,eo quòd cenſetur iure minoris,vt e.tit.ca.j.
verſi.ſed quare in contractibus.ſicut nec minor,vt ff.de iureiurã.
nam & poſtea.§.ſi minor.Sed adhuc obſtat prę.c.ſuſcitata.ſed dic
quòd ibi fit reſtitutio non contra ſententiam, ſed ad exceptionē
peremptoriam,ſcilicet ad præſcriptionem proponendam: ideo-
que ibi non reuocatur ſententia:imò executioni interim manda
tur, donec exceptio ſit probata. Vbi autem fit reſtitutio contra
ſententiam,totus proceſſus reuocetur. Vnde neceſſe ſunt nouæ
defenſiones,vt s̃. eodem §.verſ.ſed quamvocas.&ſic eccleſia ibi
læſa fuerat per negligentiam. vnde non probat læſionem , quia
iam apparet ex negligentia,vel omiſſione. & vide, quod not.ſu-
prà verſic.ſed pone,eccleſiæ.Sed ſi minor,vel eccleſia omiſit op-
ponere declinatorias,ſeu dilatorias ĩ termino ad hoc ſtatuto,ſub
uenitur ei læſione probata,vt in præ.ca. conſtitutus.Quæ (vt di-
cunt quidam) probabitur iſto modo:Primò enim probabitur, v
trùm exceptiones,quas omiſit in termino,& nunc intendit pro-
ponere,ſint legitimæ,extrà.de appellat.vt debitus. quo inuento
læſio apparet eo ipſo,quòd ipſas,vel eas in termino non propo-
36 ſuit,vt in præ. ca. cùm veniſſent.circa finem. ¶† Sed nunquid ec
cleſia,vel minor poteſt contra confeſſionem ſuam reſtitui, non
b probato errore [b]? Reſpon.non,vt s̃.in prin.huius §.quia ſi detulit
minor iuramentum,non ideo probatur læſus:quia poteſt eſſe, ꝙ
is,cui detulit,verum iurauit,& ſic minor non læditur.Sic & eccle
ſia potuit confiteri veritatem:& ita non eſt lęſa.Vnde neceſſe nõ
habet probare errorem,vt in præ.§.ſi minor. & argumentum. ff.
de confeſſ.certum.§. penultim. Sed ſecundum hoc eccleſia non
eſt priuilegiata , vel minor: quia quilibet maior reſtituitur con-
tra confeſſionem,probato errore facti, vt ſuprà de confeſſ.§.po-
ſtremo.Dic,quòd imò:quia maior hoc non poteſt, niſi ante ſen-
tentiam:minor verè hoc poteſt ante & pòſt. Vtrùm autē,& qua-
liter eccleſia poteſt reſtitui contra ſententiam,no.Vinc.extra.de
37 reſtit.in integr.tum ex literis. ¶† Et ſcias,quòd hoc beneficium
competit,cùm res,vel perſonæ læſæ ſunt enormiter,nec habent
aliud auxilium,per quod eis valeat ſubueniri.nam pro modica lę
c ſione ñ datur [c]: nec vbi illud ſupereſt ordinariū remedium:putà
quia contractus non tenuit:vel ſi competat aliqua actio , vel ex-
ceptio,per quam læſus ſibi proſpicere poſſit,ff.de minori.ſcio q̃-
d ſitum.& l.in cauſæ.2.reſponſo j.[d] & §.i.& 2. C.in quib.cau.in in-
e teg.reſti.non eſt nec.l.j.& 2.extr.eodem,capitulo,ſecundum T.[e]
38 ¶† Hoc autem generale eſt,quod minor reſtituitur contra eū,
cum quo contraxit, vel contra eius hæredem,& non contra ter
tium,ad quem reſperuenit,niſi in ſubſidium:videlicet ſi ille,cum
quo contraxit,non eſt ſoluendo,ff.eodem,in cauſæ.§.fi.& l. pla-
nè.Itē minor deceptus à ſeruo,vel filiofamiliàs, reſtituitur quã-
doque contra dominum,vel patremfamiliàs, ff. de minor. quòd
ſi minor.§. ſi ſeruus. Quidam tamen dicunt , quòd ſi nihil ad eos
peruenit,ſola ſerui, vel filij caſtigatione liberantur, ff. de his, qui
deiec.vel effu.argum.l.j.§.cùm ſeruus. ff.de iniur.l.j.§.ſed ſi vnus.
& §.cùm ſeruus.ff.de iur.omn.iu.ſi quis.§. in ſeruos. & iunge,qđ
39 eſt j̃.§.proximo. ¶† Vltimò not.[f] quòd reſtitutio in integrum
f quãdoque petitur incidenter , & tunc non eſt libellus neceſſari-
us:quandoque verò principaliter,& tunc eſt libellus neceſſarius,
& litis conteſtatio,& ſententia,vt extrà de offic.iudic.cap.2.& s̃.
de offic.om.iu.§.incidenter.verſ.ſed quæritur.& j̃.de lit.conteſt.
40 §.nunc dicendum.verſic.8.¶† Quid ergo ſi is,contra quem pe-
titur , ante litem conteſtatam ſe abſentet contumaciter ? dicunt
quidam , quòd ante litis conteſtationem non dabitur diffinitiua
ſuper reſtitutione danda,vel deneganda, ſed ſolùm interlocuto-
ria de mittendo actorem in poſſeſſionem rei , vel quantitatis pe-
titæ,ff.vt in poſſeſ.leg.is cui.ext.vt lite non conteſt.quoniam.cū
ſuis concor.Speciale enim eſt in cauſa appellationis,vt in ea non
poſſit lite non conteſtata pronunciari,vt C.de temp.app.l.fin. §.
illud.& in hoc concor.B.vt not.ext.de offi.iudi.cap.2.& de in in-
g teg.reſtit.ex literis [g].Sed contrà,quia per hoc non conſulitur pe
tenti reſtitutionem contra ſententiam.Præterea cauſa reſtitutio
nis debebat finiri olim intra annum : hodie verò intra quadrien-
nium:nec enim perpetuatur per litem conteſtatam.At is,contra
quem fit miſſio,lite conteſtata perpetuò auditur,vt cõſueuit di-
ci C.de iu.l.properandum.§.ſin autem reus.& C.vbi in rem actio
l.j.Et ideo dicunt Odof.& alij,quòd cogetur venire captis pigno
ribus,vel mulcta indicta,ff.ſi quis ius dicenti non obtemp. l. vni-
ca,ff.de mun.& hon.l.ſi quis magiſtratus.ff.de liber.agnoſ.ſi quis
à liberis.§.ſi quis ex his.ff.de ven.inſpi.l.j.§.quid ergo. Inſtit. de ſa-
tiſd.tut.§.fin.& tunc ſi veniet,fiet litis conteſtatio,& ſententia fe
retur,ff.de min.Papinianus.in fin.& in præ.decre.de offi.iu.quòd
ſi non veniat intra tres menſes, vel minus ſpatium ex cauſa à iu-
dice ſtatuendum,vel ſi nolit litem conteſtari, dabitur reſponſio,
etiam lite non conteſtata,vt C.ſi vt ſe ab hæred.abſt.auth.ſi om-
h nes creditores [h].C.de edic.diui Adri.tol.l.vnica,§.ſin autē.& hoc
probat l.ff.de min.in cauſæ.§.cauſa cognita.quæ dicit indiſtinctè,
eam dandam partibus præſentibus,vel per contumaciam abſenti
bus.vnde nos diſtinguere non debemus,extr.de tranſlat.inter.2.
q.v.conſuluiſti.& ſic erit ſpeciale,quòd feratur ſententia diffini-
tiua in cauſa reſtitutionis in integrum,quę habet finiri,vt dixi,o-
lim intra annum:hodie verò intra quadriennium,ſiue ſit lis con-
teſtata,vel non:vt in præ.l.Papinianus. & C.de tem.ap.l.fi. quod
eſſe non poſſet,ſi non dare͞t ſententia,aduerſario abſente.Poſſet
ēt dici ꝙ hoc non eſt ſententia,ſed decretū:vt & aliàs,C.ad Treb.
ſancimus.§.cauſa autem.ff.de bo.poſſ.l. 2. §. ſi cauſa cognita. & l.
ſeruus.in prin.ff.de libe.præte.filium. §. ſi quis bo. poſſ. Eſt enim
differentia inter ſententiam & decretum:vt no.ff.de off.procon.
i & l.nec quicquam.§.vbi [i].

ADDITIONES.

a Agimus.¶Verbum Tanc.dicentis,quòd de præcedenti , quæ fit
ex miſericordia,nil ad hoc opus:& facit j̃.§.2.in fi.ADDE, vt per
Alex.conſi.ciij.libro j.

b Errore.¶Vide e.tit.c.2.libr. 6.& quod ibi not.

c Non datur.¶Ponit Roſ.exemplum,ſi res valens xx.venditur pro
xviij.

d Reſpõ.j.¶Vide,quod ibi no.ſed pleniùs,quàm alibi,per Roſ.vbi
s̃.verſ.circa iſta quæritur.& ver.ſed nunc videamus.& ibi in fi.re-
prehendit dicentes,quòd vbi alia actio cõpetit,non datur iudicis
officium.debet enim hoc dictum reſtringi ad reſtitutiõis benefi-
cium.Et eſt ratio: quia iſto caſu contractus reſcinditur. Vnde iu-
ſtum eſt illud negari , vbi aliud auxilium competit: quæ rõ ceſſat
in aliis:ſufficit,quam not.s̃. de ſenten.exe.§.breuiter.

e Secundum T.¶vbi s̃.verſ.competit.

f Nota.¶ſecundum Mar.de Fan.vbi s̃.q.2.}

g Literis.¶ idem Mar.de Fa.vbi s̃. q.3 .& hoc probat,& reſpondet,
vt s̃.in præ.dec.2.

h Creditores.¶Quęſtio B.reſpondet ad hanc aut.vide de offi.iu.c.
2.in 2.gloſſ.

i Vbi.¶Facit,qđ dixi s̃.de primo dec.ſup j.§.Habeo quędam ſcrip-
ta ſuper l.fi.C.de temp.reſtitu.in integ.quæ narrant quęſtionem
de hoc fuiſſe inter monaſterium Nouantulanum, & commune
S. Ioannis in Perficero:quod monaſterium petiit reſtitui contra
quandam ſentẽtiam latam pro communi:pars communis reſiſte
bat,ne daretur reſtitutio:finaliter lite ñ cõteſtata lata fuit ſenten
tia,monaſterium reſtituẽdum: quam Odof.communis aduocat⁹
impugnabat per præ.l.& quia lata contra ſolitum iudiciorum or
dinem lite ñ cõteſtata,C.de ſent.& interlocut. l. prolatam. & in-
ducebat pro ſe dec. 2.ext.de offi.iu.refert Franciſ.Accur.pro mo
naſterio ſe allegaſſe ſententiam valuiſſe, ꝙ iudicis officium fue-
rat imploratum, vt fieret reſtitutio contra ſententiam : & cū qđ
per iudicis officium petebatur fieri , ñ erat neceſſe dari libellum,
vel conteſtationem fieri.inducebat quandam gl.Azo.ſup rubri.
ff.de interrogat.actio. Item quia ſuper actione datur libell.& fit
conteſtatio:ſed officium iudicis non eſt actio:ff.de mino. ꝙ ſi mi
nor.§.fina.ergo conteſtatio non fuerat neceſſaria. Fuit termina-
tum.ꝙ & ſi ſecundum ſcripta ſperiùs,ex quo petebatur reſtitutio
contra ſententiam,parte contumace,ſententia ferri potuiſſet,ta-
men ex quo pars erat præſens,cõteſtatio erat neceſſaria,per præ.
decr.2.& ſic opinionibus,de quibus s̃.& in prædict.dec.not.non
erat hîc locus.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum qualiter petatur.*
2 *Minor petẽs restitutionẽ, an debeat exprimere, qualiter sit læsus aut deceptus.*
3 *Minor exprimens vnam causam suæ læsionis in petendo restitutionem, an poterit eam mutare.*
4 *Minor renuncians beneficio, an possit petere restitutionem in integrum.*
5 *Contrahens matrimonium cum vetula exdentata, an possit petere restitutionẽ in integrum.*
6 *Minor intrans religionem an gaudere debeat beneficio minoritatis.*
7 *Beneficio ætatis an gaudere debeat clericus maior in patrimonialibus.*
8 *Minor an possit renunciare beneficio minoris ætatis: & quid post impetratam restitutionem.*
9 *Ecclesia an possit renunciare beneficio restitutionis in integrum.*
10 *Restitutio non petitur per actionem, sed solo iudicis officio.*

¶Restitutio in integrum qualiter petatur.

3.§. Qualiter autem restitutio in integrũ petatur. planum est. Petit enim is, qui læsus est vel ꝓ
curator habens ad hoc speciale mãdatum. nam generale non suf
ficit, vt s.§.prox.ver. Peti quoque dẽt apud suum iudicẽ pręsente
eo, contra quem petitur. vel ꝑ contumaciam absente, vt ff.de mi
nor.in causæ.§.causa.& l.etiam.§.fi.& l.vtrùm §.sciendum. extrà
de in integr.rest.tum ex literis, in fi.C.si aduersus do.l.ij.ff.de ado.
1 nam ita in authen.vt spon.larg.§.ad hoc.Collat.ix.¶† Et scias, ꝙ
cùm petitur restitutio, danda est dilatio, si petatur, C.de dilati.l.fi.
2 ext.eodem, per totum, 3.q.3.§ spatium.¶† Sed nunquid minor
a petẽs restitutionem, debet exprimere in libello[a], an dolo aduer-
sarij, vel sui facilitate: & qualiter sit deceptus, seu læsus? dĩc, ꝙ nõ:
quia nõ refert, quomodo læsus sit: quia semꝑ restituitur, ex quo
læsus est, arg.C.de in integ.rest.minor.l.minoribus.ibi etiam do-
lus, &c. quasi dicat, non solùm si sui facilitate sit læsus, secundum
quosdam. Vber, contra, arg.C.si sæpius in integ.rest.post.l.2.in fi-
b ne.[b]C.de edic.diui Adria.tol.l.fi. Nam omnes in integrum resti-
tutiones causa cognita sunt dandæ, arg.ff.de in integ.rest.omnes.
Et dicit aliud esse in appellatione à sententia, in qua non tenetur
3 quis causam exprimere.¶† Sed si expressit vnam causam, nunqd
poterit postea eam mutare? Videtur, ꝙ sic, arg.ff. de ap.scio.in fin.
c & ff.de nox.act.in delictis.§.fi. Alij contrà[c]. Sed nunquid poterit
plures causas simul proponere? Respon.sic.argum.ff.de ædil.edi.
4 si tamen.§.pe.& no.ff.de suspect.tut.l.j.¶† Quid si minor renun
ciat beneficio minoris ætatis, nunquid potest petere restitutio-
nem in integrum? Non videtur, cùm censeatur maior in spiritua
lib⁹, vt ext.de rest.spol.ex parte, vbi no.B. Quòd si beneficiũ illud
d sit collatum alij non p̃t petere restitutionem[d], arg.7.q.j.cos.ff.de
mino.ꝙ si minor.§.Scęuola. Vincen.verò no.ext.de in integ.rest.
constitutus.& c.tum ex literis.quòd p̃t, siue sit collatum alteri, si-
ue non, ff.de minor.etiam.§.ex causa.& l.præ.§.pe.nisi pronuncia
ret propter monachatum, vt i.dicam Tamẽ si eps ꝯtulit alij.con-
ferat eidẽ aliud, vel illud idẽ, ff.e.planè.& l.i causæ.§.fi.& institut⁹
agat contra episcopum cõdictione ex illo canone, 7.q.j.præsen-
e tium.arg.ext.de præben.inter cætera[e]. Accur.de hoc no.ff.de mi
nori.ait prætor.in princ.dicens simpliciter, ꝙ non potest petere
restitutionem; quia in spiritualibus minor agit, & conuenitur, vt
maior: & quia iste magis videtur exoneratus, quàm damnum pas
5 sus.¶† Quid si quis contrahit matrimonium cum vetula exden
f tata[f]? Dico quòd non potest petere restitutionem in integrum,
arg.27.q.j.nuptiarum.in princi.& 31.quæstione j.aperiant.& C.
de nup.sancimus.& xiiij.quæstione vlt.ca.fina.nam & se vendere
potest ad pretium participandum, nec restituitur, Instit.de iure ꝑ-
sonar.§.pe. Imò in contrahendis nuptiis quicunque contrahere
potest, & maior fingitur esse, cui non subuenies beneficio ętatis,
arg.ext.de desp.impub.de illis, 2.& c.fin.C.si minor se ma.dix.l.3,
6 ¶† Sed nunquid minor intrans religionem, habet hoc benefici
um? Respon.non: quia non decipitur, qui cum ditiori contrahit
sponso, & optimè eius negotium gestum est, 27.quæstione j.si-
g cut.de consec.dist.v.nunquam[g]. Do tamen electo quatuor dies,
h ext.de regul.& transeunt.ad relig.ad nostram[h]. Nec in hac parte
subuenio ecclesiæ; si se totam ad religionem conuerteret, & vel-
i let restitui, ext.quod met.cau.ca.cùm dilecti.secundum Vincẽt.[i]
7 ¶† Sed nunquid clericus maior habebit hoc beneficium in pa-
trimonialibus. Arg.quòd sic, xvj.qu.j.simpliciter.ext.de immun.
eccle, non minus.ext.de vita & honest.cler.ca.fin. Dic contrà: nõ
obstant prædicta iura: quia ibi dicitur, quòd eodem iure gaudent
res clericorum, quo & ecclesiarum: verum est, quo ad defensio-
k nem, xij.q.2.ecclesiarum seruos. secundum Vinc.[k] ¶† Sed nun
8 quid minor potest renunciare beneficio minoris ætatis? Respõ.
non: quia & in hoc eo ipso decipitur, ff.de minor.interdum.ibi,
hoc enim ipso, &c.& l.ēt si sine §.restitutus.& l.ait prætor.in pri.
l secundum Azo. Ar.contrà, ca.l.si iudex[l]. ¶Item nunquid minor
post impetratam restitutionem potest renunciare beneficio re-
stitutionis, quod pro se inductum est? Respon.sic, vt in præ.l.si iu
m dex[m]. Quid si minor appellauit à sententia contra se lata, nunqd
appellatione pẽdẽte poterit petere in integrum restõnem? Dic,
quòd sic, vt not.C.si aduer.rem iudi.l.pe.& in Sum.Azo.e.ti.cir-
9 ca medium.¶† Quid de ecclesia, nunquid potest renunciare be
neficio restitutionis in integrum? Respon.no. Vin.ext.de resti.in
n integ.tum ex literis, ꝙ sic, vt ff.de minor.si iudex[n]. Quid si stetit
per annum, ꝙ non fuit vsa rescripto? Respon.si id dolo omisit, ñ
restituetur, vt C.si aduer.delic.l.j.ext.de resc.si autem. Si verò per
negligentiam, sic, vt ibi: & arg.extra.de in integ.rest.auditis.secũ-
o dum Vin.[o] ¶† Item nota, quòd restitutio non petitur per actio
10 nem, sed solo iudicis officio, ff.de minor.quòd si minor.§.fi.& l.
illud.§.j.& l.quòd si speciali.& datur ad hoc vtilis actio in rem, ff.
p e.in causæ.& l.planè[p].

ADDITIONES.

a In libello. ¶Quando sit necessarius, dixit & remisit s.§.prox.versiculo, penultimo: quòd congruentius fuisset hoc præmissum sub isto §.qualiter.

b In fine. ¶Per hanc legem dicit ipse Vber.in l.ibi seq. ꝙ beneficiũ restitutionis personale est: & sic exprimenda est causa in libello; faciunt no.ext.de lib.oblat.c.2.in j.gl. ADDE, an minor debeat probare lęsionem, & qualiter illa probetur, Alex.cons.21.j.lib.& contrarium eius, quod hîc tenet Spe.tenet ipse in l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiur.

c Alij contrà. ¶Scilicet Vber.prædictus, vbi s.& hoc post litem cõtest.per no.C.de eden.l.edita. Ad l.scio.est responsum s.prox.sequen.Solue, vt ibi no.in fine.j.gl.

d Restitutionem. ¶Ac si dicat, potest, si nõ est collatum: quod placet Hostiensi, si ecclesiæ & animabus expedit, vt ibi dixi. ADDE, vt per Ang.consil.187.& 311.

e Inter cætera. ¶Ipse tamen Vincentius præ.decre.ex parte.tenuit cum Io.& Ber.

f Exdentata. ¶Sine dentibus: verbum Vin.in decre.constitutus.in prin.eo.tit.

g Nunquam. ¶vide, quod scripsi de regula.cùm virum.super fi.2.gl.vbi inuenies, qui doctores, & quæ gl.concord.huic dicto.

h Nostram. ¶Illa decr. dicit de tribus tantum.& tene, quod habes de regul.constit.in fi.lib.vi.

i Secundum Vinc. ¶qui hoc not.eodem tit.cùm ex literis.& ibi etiam, quod statim sequitur.

k Secundum Vinc. ¶Hoc respon.not.& aliàs additur in pręc.similiter.& vide, quod not.ea.causa, & quæstione iiij.c.j.item adde gl.& ibi Scribentes in cle.vnica.de restit.in integr. quam Doctores communiter adiiciebant.

l Iudex. ¶Solue per id, quod statim sequitur: & vltra id renunciat ibi ipso facto nolendo vti restitutione concessa.

m Iudex. ¶Et est hoc vltimum verbum Azon.in Summa, & idem Mar.de Fa.in vj.quæstione.

n Iudex. ¶Salua auctoris pace, Vin.ibi.loquitur expresse de rest. iam impetrata: & sic ēt loquitur l.vt s.patet. Vnde Mar.de Fa.vbi s.q.7.tenet in futura restitutione contrarium, cùm ex tali renunciatione eo ipso pateat ecclesiam, vel minorem esse deceptam: & sic contra id etiam sæpiùs posset restitui, ff.de minor.& si sine.§.restitutus autem.& l.interdum.circa prin.
ADDE, ꝙ Ang.cons.187.circa fi.tenet minorem & episcopum non posse renunciare futuræ restitutioni, per d.l.si iudex.& idem tenet Pano.in c.j.ext.e.etiam si iurauit episcopus: secus si minor: alleg.gl.singularem in c.j.e.ti.lib.vj.

o Sęcundum Vin. ¶Vbi s sed in dec.plerunque de resc.in fin.dixit hoc sub dubio fortè, vt ibi scripsi in gl.quid erit.

p Planè. ¶Ad literam posuit hîc Io.de Deo in cauil.vltra medium vers.item hoc no.idem Mar.de Fa.vbi s.in prin.

SVMMARIVM.

1 *Minori in tempore decepto quantum tempus in restitutione sibi facienda sit concedendum.*
2 *Ecclesiæ quantum tempus sit ad restitutionem sibi faciendam determinatum.*
3 *Ecclesia respublica æquiparantur.*
4 *Maior xxv.annis læsus in eius præsentia, intra quantum tẽpus restitui debeat*
5 *Absens non debet plus iuris habere, quam si fuisset præsens.*
6 *Restitutione ex misericordia petita, non est tempus ad eam faciendã præfixũ.*

¶Restitutio intra quod tempus danda sit.

a 4.§. Intra quod[a] tempus restitutio danda, sit, breuiter tangamus, licet cunctis hæc materia sit nota, & ab omnib

ADDITIO.

a Intra quod. ¶Dixi in Sum.de temp.in integ.restit.post pri.& hoc eius dictum posuit Tanc.vbi s.ver.intra quod tempus, vbi etiam continuat ver.seq.

omnib.tacta.Scias ergo,ꝙ minor xxv.ānis eā pt petere toto tem
pore minoris ætatis,etiam post completum 25.annum,secundū
antiqua iura,intra annum vtilem:hodie verò vsque ad quadrien
nium à prima die xxvj.āni continuè numerādum,i.vsq; ad finem
29.anni,vt C.đ tem.in integ.rest.l.fin.& hoc cùm læditur p factū
suum,siue per alienum,siue per suam,vel alienam negligentiam.
1 ¶†Sed si minor in tempore decipiatur,videlicet ꝙ patiatur tem
pus sibi labi in præiudicium rei,vel actionis suæ,& est in cā resti-
tutionis,dicunt quidā,semper quadriennium sibi concedendum
post 25.annum ad obtinendā restitutionem,per præ.l.Azo dixit
quòd si lædatur tractu temporis,s.quadriēnij,vel maiori tempo-
re,habebit quatuor annos ad restitutionem obtinendam, postq̄
peruenerit ad legitimā ætatem.Si verò minori tempore lædatur
potest eā petere toto tēpore minoris ætatis:&tanto tēpore post
xxv.annum,quāto tempore fuit læsus,arg.ff.qn̄ acti.de pecu.est
an.cùm post mortē.ff.de minor.interdum.§.planè si defunctus.
& 47.distinct.omnes.in fin.& C.libr.x.de his, qui in exil.dari,vel
a or.mo.sunt,l.j.& de poe.dist.j.vide[a].¶†In restitutione autem ec
2 clesiæ ꝯcedēda,variāt Sapientes.dicūt.n.Ala.&G.Nat.eius disci-
pulus,semper sine temporis p̄finitione eā sup eadē lęsione sibi ꝯ
cōdedā;quia ecclesia iure minoris semp debet illæsa seruari,extr.
e.c.j.& exponunt Semp,quasi Quandocūque Sed ꝯ eos est exp̄s-
b sè decr.Greg.extrauag.quæ incipit,ecclesia.e.tit.[b] Et quia si hoc
verū esset,nulla p̄scriptio,etiā quadragenaria,ꝯ ecclesiā curreret
sed semp deberet seruari illæsa:qđ tamen falsum est,vt 16.q.4.§.
potest.ver.quas actiones.ext.de p̄sc.de quarta,& p totū. Item se-
queret,ex hoc absurditas, vt melioris ꝯditionis esset,qui rem ec-
clesiæ,p xl.annos possideret nullo,vel iniusto titulo,q̄ qui legiti
mo:cùm ibi tantùm restitutio locum habeat, vbi contractus te-
net, & cùm nullum aliud superest remedium,vt s̄.§.2.versi.& sci
as. Sic enim res posset vendicari post xl. annos per in integrum
restitutionem ab eo,qui iusto titulo possidet:&ille,qui iniusto ti
tulo per quadraginta annos possidet,post xl.annos tutus esset p̄-
scriptione.Et ideo alij dicunt,ꝙ vsque ad 29.annos à die lęsionis
factæ numerandos, ponentes ecclesiam in primo die natiuitatis
minoris,arg.præ.dec.vbi dicitur,ecclesia iure minoris.&c.Tertij
ponunt ecclesiam in 14.anno : ideo quia contra pupillum non
currit præscriptio,sed cōtra ecclesiam sic,vt xvj.quæst.3.placuit.
sicut contra adolescentē:ideoq̄ue dicunt eam restituendam vsq;
c ad xv.annos à die læsionis[c].Sed contra præmissas duas opi.oppo-
nitur,quòd nullo iure speciali fulciuntur: pp quod dicunt Laur.
& T.eius discipulus,& B.discipulus T.& Vin.& dom.meus Host.
& Iac.de Al.magister suus,& Innoc.1111.& alij ferè omnes,stan
dum esse legi,quæ dicit,ꝙ oīs restitutio fisci,rei publicæ, vel pri-
uatæ,intra quadriennium limitatur,nec vltrà extenditur:&intra
id tempus debet causa restitutionis tractari,& terminari,vt C.de
rem.in integ.rest.l.fin.Ex quo patet restitutionem ecclesiæ faciē
dam vsque ad quatuor annos, & non vltrà. Quod dicitur in præ.
decr.Semper.exponunt,i.in omni contractu,vbicunque læditur
enormiter,vt notet sempiternitatem contractuum,non tempo-
rum,vt ꝓbatur extr.eo.c.j.in fin. vbi fit restitutio ad ostendendū
priuilegium contra sententiam,& capit.auditis. vbi fit ad allega-
tiones omissas,& c.tum ex literis.vbi fit contra sententiam domi
ni Papæ,& c.suscitata. & c.coram.vbi fit ad causæ instructionem,
& similia.Patet ergo,quomodo fit semper,i. in omni contractu.
Ponitur igitur ecclesia in xxv.anno:in quo qui est,minor est,ff.đ
minor.l.denique.§.minorem.& habet quadriennium ad restitu-
3 endum,vt dixi.¶† Hoc idem obtinet circa restitutionem reipu
blicæ:quia ecclesia & respublica comparantur,23.quæst.4. quid
4 ergo.& not.C.quib.ex cau.ma.in integ.rest.l.3.¶† Cæterùm in
restitutione maiorum dico,quòd si maior xxv.annis in eius præ-
sentia lædatur,restituendus est iusta de causa,cōputabiturq;qua-
driennium à die læsionis.Si verò in absentia læsus sit,computabi
tur ei tempus à die reuersionis,ita quòd tantum tempus sibi con
cedetur ad restitutionē,postulandam,quāto tpe fuit absens:vt s̄.
dictum est de restitutione minorum,cùm decipiuntur in tempo
re,sm Azo.ar.ff.ex qui.cau.ma.sed & si,§.sed cùm feriæ.& §.quo
ties.intra qđ tempus cā debuerat tractari & terminari.Quid si ab
sens tantùm sit p vnam diem?Res.vnam tantùm diem habebit ad
5 restitutionem obtinendam,vt in præ.§.quoties.¶† Sed quomo
do intra diem illam ꝓbare poterit læsiones,seu læsionem,& sen-
tentiam obtinere?Res.sibi imputet,qui in tantum se arctauit, vt
ff.si quis caut.l.ij.§.si quis tamen.non enim debet plus absens ha-
d bere q̄ præsens habuisset[d].¶† Porrò vbi restitutio ex misericor
6 dia petitur,vt s̄.§.quis autem.ver.in summa.ibi non est tempus p̄
fixum:imò quandocunque superiori visum fuerit,dabit eam: qa
ecclesia nunquam claudit gremium redeunti, C.de sum.trinit.li-
quet.& xj.q.3.de illis.23.quę.4.duo.Misericordiæ enim Dei nec
terminum,nec mensuras ponere possumus,nec tempora diffini
re,de poe.dist.j.c.multiplex.

ADDITIONES.

a Vide.¶Dic,vt in cle.e.ti.ab ecclesia.quæ distinguit tempus intra quod,à tempore ad quod fit restitutio.

b Tit.¶Et habetur hodie libr.6.p quā expedium est,ꝙ quadriēnij lapsus nocet ecclesiæ.ita quòd post non auditur nisi est causa:& per hanc exceptionem soluitur vlt.quæstio Mart.de Fa.vbi s̄.

c Læsionis.¶Adiungi posset noua opi.ꝙ ponatur ecclesia in fi.xij. anni:vt sic fauor ipsius augeatur:quia restituetur vsq; ad 17.annū & sic pubertatis fœmineæ,non virilis consideratio habeatur, ex quo fœmineum est eius nomen,& declinatur,vt tale:Io.de Deo dixit,vbi s̄.in Cauil.l.in fi.quòd ecclesia restituitur vsque ad p̄scriptionem completam,dicens,pecus esse,qui tenebat contrarium: charitatiuus erat cognomen suum aliis tribuendo.

d Habuisset.¶Quæstio & solutio ista cessat hodie,& iustificat đ terminationem clem. superiùs alleg.distinguentis tempus ad quod & tempus intra quod:& responsiones ad contraria ibi vide in gl. hæc erant.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ab eo, qui non habet propriam iurisdictionē, vel administrationem, an possit restituere, vel de restitutione cognoscere.*

2 *Ordinarius non habens administrationem, an possit de restitutione in integrum cognoscere.*

3 *Causa restitutionis in quo foro tractanda sit.*

4 *Ordinarius in quibus habeat de restitutione in integrum cognoscere, & disponere.*

5 *Legatus dicitur contra sententiam delegati posse restituere.*

6 *Appellans censetur iudicem iniquè pronunciasse fateri.*

7 *Iudex ecclesiasticus potest aliquem ad famam restituere.*

¶Restituere in integrum quis possit.

5.§. Videndum restat,quis possit restituere.Et qdem
qlibet iudex,tam ordinarius,q̄ dele-
gatus,siue sit delegatus à Principe,siue ab alio ordinario admini-
a strationē[a] habētē:& hoc,siue principaliter,siue incidēter.¶†Sed
1 si delegatus est ab eo, q n̄ habet ꝓpriā iurisdictionē, seu admini-
strationem,ille restituere,vel đ hoc cognoscere n̄ pt: nec etiā ar-
biter com ꝓmissarius,nisi incidenter:sed delegatus restituere pt,si
hoc sibi specialiter demandetur,ext.e.ti.cā.& c.j.& c.tum ex lite-
ris.C.vbi, & apud quos,l.fi.ff.de minor.in causæ.& duabus legib[9]
sequentib.& l.præses.Et ꝙ arbiter possit incidenter de in integrū
restitutione cognoscere,habetur in præ.c.cùm ex literis. & pro-
2 batur C.de or.iu.l.j.C.de iu.quoties. ¶† Sed nunquid ipse ordi-
narius non habens administrationē, de hoc p̄t principaliter cog-
noscere?Dic,ꝙ non,arg.in præ.decr.causa.in principio,à contra-
b rio sensu[b].& in præ.tit.vbi, & apud quos,l.fin.vbi dicitur,ꝙ illi so
li,qui ibi connumerantur,possunt de hoc cognoscere:sed iste ibi
non enumeratur,vt & ibi not.Ergo,&c.Item vicarius alicuius iu
dicis cognoscet de restitutione,vt C.de offic.eius,qui vic.alic.iu.
3 obti.l.j.¶† Tractabitur autem causa restitutionis in foro eius,ꝯ
quem petitur,C.vbi,& apud quos in integ.restitutio.post.l.ij.
4 ¶† Et nota,ꝙ ordinarius cognoscit de restitutione,restituendo
tam in contractibus, quàm in aliis, & etiam contra sententiam à
seipso latam,vel à prædecessore,seu à suo inferiore,sed n̄ contra
sententiam à maiore latam:licet sit arg.contrà l.distinction.acce-
c dens[c].veruntamen solus Princeps restituit in iure contra senten-
tiam sui procuratoris,vel iudicis,quem ipse delegauit,vel contra
res bis iudicatas,vel contra sententiam suam,licet rarò,vt hęc le-
guntur & not.C.eo.titu.l.j. C.si adersus rem iudicatam, si aduer-
sus.ff.de minoribus,in causæ.§.fin.& l.præfecti.& l.minor xxv.q.
ix.quod quis.& xxj.distinct.inferior.ext.de in integ.restit.tum ex
5 literis.extrà de elect.innotuit.ibi,par in parem,&c.¶† Nunc le-
gatus restituit contra sententiam delegati, nisi habeat speciale
mandatum,extrà de offic.deleg.studuisti.¶Itē is,q tulit sn̄iam,p̄t
đ in integrū restitutiōe ꝯ suā sētētiā cognoscere,vt ff.đ minor.ī
causæ.§.fi. & l. præfecti. Secus in eo,à cuius sententia appellatur,
qui non potest de eius appellatione cognoscere, vt C.de appel-
lat.eos.prope prin.extrà de appel.vt debitus.& de mar.contra in
6 terdictum ecclesiæ contracto.capitul.j. ¶† Sed quæ est ratio di-
uersitatis? Respond.qui appellat,dicit iudicem iniquè pronun-
ciasse : ideoque iudex propter verecundiam non de facili suam
sententiam reuocaret, argument.extrà de cler.coniuga.diuersis.
extrà de accu. qualiter.j. At qui petit restitui, non dicit iudicem
bn̄ vel malè ꝓnūciasse,sed dicit se sui facilitate, vel aduersarij cal-
liditate deceptum : & ideo supplicat iudici, vt ei p restitutionem
subuen

ADDITIONES.

a Administrationem.¶ Cui iurisdictio adhæreat,vt dicit l.j.alleg.

b Sensu.¶Et scripsi e.ti §.j.in prin.

c Accedens.¶Solue,vt no.xxiij.q.ij.latorem.in vlt.gl.

7 subueniat. ¶†Ité iudex ecclesiasticus restituit aliquem ad famã, vt videtur arg. extrà de simo.c.ex diligenti.xvj.q.6.auctoritate.& extrà de re iud.cùm te,secundum Ioan.& Vin.Tu dic, φ in præd. dec.non restituit,sed dicit ibi,illum ipso iure nõ teneri,cùm nulla,vel modica fuerit iniuria,vt & ibi no.in gl.qa non,&c.Sed Papa hoc potest,vt s.de sent.§.vt autem. ver.item no.& vide s.de legato,§.postremò.ver.hoc etiam not. Vtrùm Papa,vel Princeps,vel senatus,vel episcop⁹,vel collegium Cardinalium,vel Reges possint restituere in integrum ad famam, & ad honores, & ad quos, & quando,not.in præ.c.cùm te.& s. de legato,§.sunt quoque.§.fi. Vtrùm autem Potestas,vel prelatus dabunt restitutionem contra ciuitatem,vel ecclesiam,dixi s.§.j. vers.sed nunquid prælatus.

SVMMARIVM.

1 *Res,super qua postulatur,alienari non debet:nec aliquid in præiudicium postulantis fieri,donec restitutio fuerit expedita.*

2 *Restitutio in integrum an per litis contestationem perpetuetur.*

3 *Testibus per minores,vel ecclesiam in eorum causam inductis,nil pro eis dicentibus,vel causam dicti sui requisiti non reddentibus,quid sit agendum.*

4 *Læsio,à qua petitur restitutio,qualiter sit probanda.*

5 *Minor,vel quasi minor,ex lubrico ætatis,vel dolo aduersarij deceptus, qualiter sit restituendus.*

6 *Minor fundum paternum vendens,& super hoc fideiussores dans, an si conueniatur,debeat restitui.*

7 *Duobus minoribus cum aliquo contrahentibus,si ambo,lędantur,vnus autem tantùm petit restitui,an prosit alteri.*

8 *Priuilegia singulorum communem legem non faciunt.*

¶Effectus restitutionis in integrum quis sit.

6.§. Vltimo videndum restat de effectu restitutionis in integrum.Et quidem is est, vt ea postulata & obtenta,omnia,sint in eo statu,in quo erant prius quàm postu
1 laretur,seu cùm postulari cœpit. ¶†Nec enim res,super qua postulatur,alienari debet,nec sententia executioni mandari,nec aliquid fieri in præiudicium postulantis, donec restitutio fuerit expedita,C.in integ.rest.postul.ne quid noui fiat,l.j. Sed videtur, φ ea pendente fiat executio sententiæ,vt extrà eo.ca.suscitata.Dic, quòd ibi non pendebat: imò etiam data erat: sed quia ibi contra petentem eam valde præsumit:idcirco sententia executioni mãdatur præstita cautione,vt ibi dicitur.Vel dic, quòd illud fuit pro
8 uisio Papę:vel dic,vt ibi [a].Restitutione autem cõcessa contra sententiam,vel causæ processum,auditur restitutus ex integro,sicut ante sententiam:vel admittitur ad id,ad quod petiit se restitui,ex tr.eo.auditis.& c.ex literis.Si verò restitutio concessa est super aliquo contractu,vnusquisq; recepit,quod dedit:& quod suum est, vel ex suo peruenit,vt C.de reputationib.l.vnica,ff.de minor.minor,§.restitutio.extr.eo. c.j.quoniam nemo debet cum aliena iactura locupletari,vt ff.de transact.cùm hi.§. sanè.ff.de cond.inde. nam hoc natura.extrà.de pœnis,suam.liiij.distinct.generalis.in fi.
2 ¶†Sed nunquid in integrum restitutio perpetuatur per litis cõtestationem?Dic,quòd non:imò quadriennio clauditur,ff.de minot.Papinianus.in fin.& s.§.j,fortè cùm mouetur in consistorio principis,secundum do,meum.vel si non perpetuatur,saltem interrumpitur,extr.eod.tum ex literis.& c.suscitata.Non enim debet iure proprio sine sui culpa priuari pars, per quã non stat, sed fortè per iudicem,vel aduersarium,quò minus cã fuerit expedita,lvj.dist.satis peruersum.extr.de consti.cognoscẽtes.de hoc extr.de off.iud.c.ij. Quod de rescissoria dicunt quidam, non perpetuari per litis contestationem:sed Io.contrà,cùm nulla lege sit ꝓ
b hibitum,& de hac [b] vide j.in tractatu libellor.eod.tit. ¶†Quid si
3 in causa minoris,vel ecclesiæ, testes per eos inducti nihil pro eis dicunt,vel causam dicti sui requisiti non reddunt?Resp.tunc petant se restitui in integrum ad inducẽdos nouos testes,ff.de min. ait prætor.§ nõ solùm.& l.minor.Sed dicet pars aduersa:Non debes restitui,nisi priùs probes læsionem,& personam,& locum aptum ad hoc,ff.eo.verùm.§.item no.& ff.de iureiu.nam & postea.
c §.si minor.ff.de integ.rest.minor [c].omnis. ¶†Quomodo autem
4 probabitur læsio?Et quidem videtur necessarium,quòd hoc modo,s.vt isti testes noui producantur, & dicant in dicto suo, quòd si ante aperturam testium ꝓducti fuissent, hoc idem dixissent: & tunc iudex auditis eorum dictis cognoscet , an fuerit expediens minori,vel ecclesiæ,eos ꝓduxisse:& tunc si viderit faciendum,restituet ad producendum eos. Sed dices : Nónne semel testificati sunt in hac causa? quomodo ergo amplius in ea testificabuntur contra illud 4.q.3.§.item in criminali.in prin.& ff.de testi. producti, Respon.testificati sunt in causa restitutionis,siue incidenti q̃stione:nunc testificabuntur in principali. Sed dicet pars altera, φ eadem videtur quæstio, vt ff. de procur. qui proprio.Præterea si nunc dicant aliud & aliter,quàm primò dixerint,sequitur magnũ inconueniẽs:& ideo dixit Vbert.de Bo.quòd detur electio parti, contra quam producuntur,vel quòd approbet dicta istorum,vel quòd iterum iuret,C.de testi.l.fi.& extr.eo.tit.præsentata.vel,vt vitentur prædictæ oppositiones,dici potest, quòd eo ipso,quòd producunt nouas personas,quas ab initio non induxerunt, satis videntur læsi:& sic recipientur sine alia probatione,vel productione,vt ff.de minor.l.& si fine.§.item.& s.§.j.versic.illud quoque. Sed non videtur hęc restitutio danda minori,vel ecclesię,cùm iã didicerint testificata priorum. Vnde etiam per rescriptum Principis non possunt ampli⁹ testes producere: ergo multò minus per
d edictum,in auth. de testi.§.quoniam Sed respon. per instantiam: quæ responsio in causa debet admitti [d],vt ff.de acqui. pos.l.j.§.si
e filius [e].nam minor,vel ecclesia venit per edictum contra contractũ,contra sententiam,contra vẽditionem,contra transactionẽ, & similia, vt C. si aduersus transact.& si aduersus vendition.& similib.& tamen per rescriptum Principis non potest venire contrà,C.de preci.Imper.offer.quoties.C.de transact.l.causas.C.sen.rescin.non posse,l.fi.Sed dicet is,contra quem producuntur,hęc instantia nõ est vera:quia & per rescriptum venit quis cõtra prædicta,vt not.in præ.l.quoties.& C.de rei vend.ratas. Ad quod respondeat volens producere:Bene fateor,quòd venit contra pręmissa per rescriptum Principis, si dicatur in eo, non obstante tali lege,ff.ne quid in loco pu.fiat,l.ij.§.si quis à principe.ff.de lega.3. si quis in principio.in auth.de testa.imperfect.& extrà de offi.de.
f leg.ex parte.& not.s.de instrum.edi.§.nunc autem.ver.& scias [f]. Et concedo,quòd si dominus Imperator dicit,non obstante constitutione,de testibus.producat testes,is,qui didicit testificata,valebit rescriptum,vt in prædict.l.& ff.de constit.prin.l.j. ¶Item adhuc instabit aduersarius: Non debes restitui ad producendos te-
5 stes.† minor enim, vel quasi minor, debet restitui, si ex lubrico ætatis,vel dolo aduersarij sit deceptus,vt C.de minor.l.4.& C.& ff. de dolo,per totum. At dolo meo factum non fuit,quò minus produceres,nec etiam lubrico ætatis:quia pro parte tua præmissa fuit diligens inquisitio pro quærendis omnibus testibus,quos erat verisimile veritatem scire. Si igitur factum fuit, quod à diligentissimo patrefamilias factum fuisset, licet nunc aliqui dicant se scire veritatem, non ideo debes restitui ad producendum eos quia non fuisti lęsus in eis,C.de in integrum restitutione,minor. l.fi.ff.de minor.verum.§.item si locupleti. Sit igitur iudex cautus & iustus.nec nimis in dando promptus,nec in negando durus,iuxta illud Catonis:

Constans & lenis,cùm res expostulat,esto:

xlv.distinctione,vera.& c.omnis.& c.disciplina.extrà de pur.can. inter solicitudines.ver.attendentes. nam & si vix videatur danda restitutio,tñ datur,ff.eodem,intra vtile.§. vno.Sed si litigator nõ sit minor,vel quasi minor,nec probat per testes,tunc aduocatus miser à limine iudiciorum excludetur, & condemnabitur in expensis,extrà de raptor.c.fi.de pœnis,c.calumniam.de elec.c.statu
g imus.§.adiiciamus.& de excep.pia.§.si quis g.C.de iud.l.properã
6 dum. ¶†Hoc quoque sciendum est,φ si minor,qui fundũ paternum vendidit,& super hoc fideiussores dedit,cõueniatur,potest restitui ad rem,vel etiam ꝯ emptorem, si conueniatur de duplo, adeò vt postea ad eum periculum euictionis non spectet: verũmẽ hoc fideiussoribus ñ prodest,vt ff.de fideiussorib.l.j. Sed ꝯtrà: nam per restitutionem tollitur principalis obligatio:ergo & fideiussoria per consequens,ff.de reg.iur.l.cùm principalis.ext.de cẽsi.c grauis.Resp.dico, quòd ciuilis tantùm per restitutionem elidetur,sicut per rem iudicatam,vt ff.de condi.indeb. Iulianus.& l. credit. ergo naturalis remanet.cui potest accedere fideiussor, vt
7 ff.de fideius.fideiussor. ¶†Quid si duo minores contrahunt cum aliquo,& ambo læsi sunt,vnus verò tantùm petit restitui in integrum,

ADDITIONES.

a Ibi. ¶in gl.penul.& quod super ea dixi.

b Hac. ¶Nota, quia dicit De hac, non dicit de hoc. ego autem de hoc ibi dicam super rubrica.

c Minor. ¶An autem tunc aduersari⁹ testes producere possit, vide s.de dilat.§.vidẽdum.ver.in summa.& ibi vide hoc omissum,quo modo restituto minore,vel ecclesia,aduersarius etiam maior intelligitur restitutus.

d Admitti. ¶j.q.i.sicut vrgeri.vbi de hoc.

e Filius. ¶Non est ibi iste §.bene est Offidius.qui non facit,nec est. probatur tamen ibi per eum,& §.per procuratorem.versicul.alioquin.

f Scias. ¶Circa quod vide plenam remissionem,quam ibi dedi.

g Quis. ¶lib.vj.

grum, nunquid proderit alteri? Videtur quòd sic, sicut in appellatione, vt 2.q.6.§.sunt etiam, quorum: ver. quandoq; vnam. & no. ext. de ap. c. penul. quia id facit restitutio minorib. quod appellatio maioribus, ff. de minor. preses. secundum. Alb. Pap. Ar. tamen contrà, ff. e. ti. l. 3. §. sed & vtrùm. ibi, non fuit propositum prætoris denegare restitutionem minori, sed maiori. Item quia hoc beneficium est personale, & singulare, ext. de priuil. sanè. & de inst. cùm venissent.
8 † priuilegia enim singulorum communem legẽ non faciũt, xxvj.q.2.c. non exemplo. Item in cõtrarium est illud generale, res inter alios acta, &c. ext. de præben. dilecto. in fi. & ea quæ ibi no. expressè C. si in com. eademque causa in integ. restit.
a postul. l. vnica, in fi.[a]

ADDITIO.

a In fi. ¶ Gl. ibi tenet hoc secundum in indiuiduo: primam partem in diuiduo. sed Cy. post Pe. ibi contrà, quòd etiam in indiuido nõ prosit fratri: loquitur tamen in maiore. ibi vide.

¶ Baldus de Restitutione in integrum.

VBI restitutio datur ad appellandum, non cassantur acta priùs habita: secus, si detur contra sententiam. Secundum Vin. loquitur ĩ restitutione petita & obtenta: & primo casu restitutionis concessio habet vim interlocutoriæ, secundo diffinitiuæ. Bal. §.j. ver. itẽ sup. & seq. G. ¶ Ex noua causa restitutio denegata iterum impetratur. Et quæ dicatur noua causa, ver. sed quam vocas. G. ¶ Nec ecclesia, nec minor, restituitur ad opponẽda crimina, vel defectus, vers. sed pone, ecclesia. G. ¶ Per instrumentum matrimonij probatur ætas prolis: sed non per instrumentum dotis, si dos est promissa pro matrimonio ɔ̃tracto. Si autem pro ɔ̃hendo, probatur ętas præsumptiuè, ver. sed cuiusmodi. G. Sed vnde sumitur ista præsũptio? Respõ. per locum à cõmuniter accidentibus, vt no. in simili C. de prob. l. neq;. quod est notabile. Sic & ꝑ instrumẽtũ dotis ꝓbatur matrimoniũ, in auth. vt fratrũ filij, in prin. s. per locũ à communiter accidentibus: quia non cõsueuit fieri instrumẽtũ dotis, nisi inter veros, & nõ simulatos cõiuges. Bal. ¶ Qui iurauit se maiorem in contractu, reputatur maior etiam in iudicio, quod inde sequitur. vñ debet ꝑ se, tanquã maior, litigare, nõ cũ curatore: qđ ẽ notabile. Gul. ¶ Castrũ & villa habẽt priuilegia ciuitatũ, vt no. Azo. in Summa de magist. munic. non tñ habet locum in castris, l. vlt. C. de sacrosan. ecc. sed bene habet locũ in eis beneficium restitutionis. & facit ff. de mu. pet. l. ædiles. non tñ poterit hoc petere corã suo Potestate: quia Potestas in hoc reputatur pars esse, ñ iudex cõpetens, ver. idẽ quoq;. & ver. sed nunquid. Guil. ¶ Legitimi & publici administratores possunt petere restitutionem in integrũ sine speciali mãdato: secus in procuratore, nisi incidenter emergat, ver. prælatus aũt. & seq. Gul. ¶ Quæ præscriptiones currãt minori & ecclesię, & quæ non currant, ver. hoc aũt no. & ver. sequenti. G. ¶ Præscriptio statutaria currit cuilibet minori, extr. eodem, constitutus. quia statutũ & consuetudo ligat minores. ¶ Item generalis cõsuetudo facit ẽt ecclesiis præiudiciũ ipso iure, ibidem, & vers. vt autem. G. ¶ Papa Clemẽs ꝓnunciauit pro mercatoribus ɔ̃ Treuerensem, ꝙ post bienniũ non posset eis opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: secus in minore, ver. hoc autẽ G. C. de curato. furio. l. ij. in gl. & sic ecclesia non gaudet iure minoris, per l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. nõ est nec. Et est ratio, quia ecclesia semper est ecclesia: sed minor non semper erit minor: sic ff. de tut. & ratio. distrah. l. nisi. §. fi. Bal. ¶ Nunquid absens occasione Potestariæ, quã acceptauit, dicatur ex publica cã abesse? ver. quid si is, qui. Gul. ¶ Restitutio alia nititur iustitiæ, & est necessariæ iurisdictionis: alia misericordiæ, vt restitutio famæ, ff. de postu. l. j. §. de qua. vers. in summa no. B. & ĩ. §. videndum. ante fin. Guliel. Si petitur restitutio ad obtinendam dilationem, vel tẽpus ad probandum, vel excipiendum, læsio probatur ex solo lapsu tẽporis, si exceptio, vel positio, quæ probari intẽditur, sit iusta, ver. illud quoq;. Si aũt post didicita testificata petitur restitutio ad testes producẽdos, summatim debet probare ꝓ habẽda restitutione de læsione, & de interesse petẽtis restitui, ĩ. §. vltimò. ver. quid si in causa. Si autem ɔ̃ sententiã, vel ɔ̃ ɔ̃tractũ petatur restitutio, plenè probãda est læsio: ibidem quæ verba nor. G. ¶ Quid si minor post sentẽtiã petit restitutionẽ ad opponẽdũ peremptoriã exceptionẽ? dico, quòd non impedit executionẽ sententiæ, quia non petitur contra sententiam: nam sententia valet, & meretur executionem, licet exceptio speretur opponi, vt C. de iur. & fa. igno. l. j. & ideo quia restitutio desiderat altiorẽ indaginem, non impedit executionẽ, ff. de iurei. l. nam & postea. in prin. & ita loquitur c. suscitata. e. ti. Sed vbi petitur restitutio ɔ̃ sententiã, putà quia lata fuit per dolũ, tũc cessat interim executio, ff. de iud. l. si pretor. §. Marcellus. C. de in integ. rest. ꝑ l. j. C. de trans. l. si causa. ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. si filius. arg. de excu. tut. l. diximus. nisi petatur per malitiã: sed hoc arbitrio iudicis relinquitur, C. de ord. cognit. l. fi. facit ad prædicta C. de fal. l. satis apertè. C. si ex fal. instr. l. fi. & vide ibi per Bar. & vide ĩ. §. finali, in prin. G. ¶ Ecclesia non restituitur contra ɔfessionem, nisi probato errore: tũc restituitur etiam post sñiam, ver. sed nunquid ecclesia. G. Imò idẽ, si ex certa scientia, ff. de minorib. l. si ex causa. §. nunc videndũ. Sufficit ergo probare rẽ aliter se habere, ff. de interrog. act. l. de ætate. §. fi. & ita ĩtelligitur l. si filius. eodem tit. ¶ Itẽ no. ꝙ error negantis probatur sola ɔfessione, in d. §. nunc videndũ. Sed error confitentis nõ probatur sola negatione, sed probatione contrarij, C. de iur. & fac. ign. l. nisi post diui. B. ¶ In causa restitutionis in integrũ proceditur lite nõ contestata, si reus abest, vel præsens nõ vult litẽ contestari, C. de tem. ap. l. fi. §. illud. quia aliter potest consuli petitori: cùm restitutio in integrũ non perpetuetur, nisi per sententiã diffinitiuã. ¶ Itẽ concedere restitutionem, est potiùs decretũ, quàm sententia: ergo, &c. de bo. pos. l. 3. §. pen. ver. quid ergo, si is. & ar. ff. de mino. præses. no. G. ¶ Petitio restitutionis debet ɔtinere qualitatem & causam læsionis: secus in appellatione, ĩ. in §. qualiter. ver. j. & seq. G. Hoc tenet gl. ff. de min. l. verũ. §. sciendum. & probatur e. ti. l. minor aũt magistratus. Bal. ¶ Minor & ecclesia possunt renunciare beneficio restitutionis obtento, ff. de minor. l. si iudex nõ obtinẽdò. ff. de noua. l. doli mali. in §. qualiter. vers. sed nunquid. G. ff. de verb. obl. l. sciendum. in gl. ord. ¶ Ecclesia censetur iure minoris, quo ad acquirẽdum beneficiũ restitutionis, nõ quo ad restituendũ, ne quadrienniũ currat: sed statim cùm natum est, currit ecclesiæ, vel maiori, in §. in quod. G. ¶ Imputet sibi, qui se arctat ad vnũ diem, in quo probare non potest, ver. fi. G. C. de temp. ap. l. 3. & l. fi. §. j. Bal. ¶ Singulare ius restitutionis non porrigitur ad socium eiusdem litis, C. si vnus. ex plu. per l. fi. in §. fi. ver. fi. G. ¶ Item singulare ius restitutionis non porrigitur ad accessoria specificè causa non deducta, ff. de cond. indeb. l. fi. §. fi. in gl. ord. Non obstat §. itẽ sciendũ. quia extensio nõ habet locũ in iudicio rest. in integrum, quod valde stricti iuris est. Bal. ¶ Mater ratione minoris ætatis excusatur, si filio tutorem non petiit. Et sufficit fuisse minorẽ à principio, quo indiguit minor filius tutore, in §. j. ver. sed quid ipsa, G. Nam principium temporis spectamus, ff. de infa. l. quid ergo. & đ excus. tut. l. ij. §. ætas. & ita no. C. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. l. j. in gl. ord. nã ista immunitas perpetua esse debet. Sed ɔ̃, ff. de leg. 2. l. Titia. §. vsuras. nam vbi ętas est immediata cã beneficij, cessante ætate cessat beneficium. Sed illud loquitur in beneficio successiuo, hîc in instante liberatione. Itẽ illud non est priuilegiũ quia est secũdum ius naturale, quod est ius commune: innittitur enim ætatis imbecillati, C. de leg. tut. l. fi. Bal. ¶ Restitutio in integrũ p̃t implorari incidenter super emergenti, vel incidenti, nõ super principali, s. ad fundandam originem petitionis. Nã præposterum eẽt priùs rescissoria, quàm officio iudicis, ff. de excep. l. exceptio. & l. q̃ personæ. §. fi. sed ad fundandã exceptionem, vel replicationem p̃t incidẽter peti restitutio. Tamen ordo verborum est vt primò petatur restitutio, & exinde excipiatur, vel replicetur, l. nã & postea. §. si minor. ff. de iurei. & Inst. de actio. §. rursus. ꝑ Dy. ¶ Minor, qui commisit dolum inficiãdo verũ, restituitur, ff. de minor. l. si ex cã. §. ij. Quomodo est hoc? Resp. mendacium est delictũ verbi: secus in delicto facti. Itẽ mendacium negãtis potest purgari per confessionem, vt no. Inst. de actio. §. itẽ mista est actio de eo. ideo speciale est. ¶ Aetas probatur testibus, scripturis, & ɔiecturis, ff. de excus. tut. l. 2. §. ætas. C. si minor se maio. dix. l. si alterius C. de his, q ven. ætat. imp. l. omnes. ff. de prob. l. cùm de ætate. Et ẽ spãle in ætate ꝓbãda, ꝙ iudex p̃t imponere probationẽ, cui vult s. ex aspectu, vt no. ff. de minor. l. de ætate. Est & aliud speciale: qͣ sententia lata super ætate ex aspectu, nunquam transit in rem iudicatam: quia oculus officialium sæpe fallitur: & quia est interlocutoria lata ex præsumptione iudicis tãtùm: sed transfert onus ꝓbandi, ff. de minor. l. minor xxv. annis, ex aspectu. Quod intelligo si sit lata citata parte: aliàs non transfert onus probandi, ar. notatorum C. quo. bon. l. j. ff. de bo. pos. l. 3. §. pen. & facit, quod not. ff. de interrog. act. l. de ætate. in prin. & C. de iur. calum. l. 2. §. quod obseruari. & ff. de mino. l. etiam. §. fi. Bal.

ADDITIONES NOVAE.

☞ Nota ꝙ restitutio est restringenda, quia est iuri cõmuni cõtraria, no. in l. fi. ff. de condit. indeb. Inn. in c. ex transmissa. de præsc.

Ciuitas non restituitur in integrum; Inn. in c. cum venissent. de in integ. resti.

Nota ꝙ restituitur minor si potuit cum aduersario trãsigere, & non transegit: restituitur enim ad ipsam transactionem faciendã. notat gl. in l. ex causa. §. nunc videndum. ff. de minor.

Nota ꝙ beneficium restitutionis potest cedi per minorẽ, no. in l. quòd si minor. in prin. de minor. & l. si ex pluribus. de admi. tut.

Nota ꝙ in cã quæ reiteratur remedio restitutionis in integrum

non productum in prima causa producere possum,& non probatum probare ad hoc allegatur l.in fraudem. §. neq; instrumenta. de iure fisci.

An beneficiũ restitutionis possit opponi p viã exceptiõis. Gl.ĩ l.nam & postea. §.si minor.de iurei.& dicit qnõ.idem no.in l.nec non §.exemplo.ff.ex qui.cau.matri.& in l.penul.ff.de auct.tu.

An minor possit petere restitutionẽ in integrũ de ꝯtibus celebratis in tempore quadriennij quod daẽ ad petendũ restitutionẽ in integrũ.casus ꝙ sic,aliàs non,in l.fi.§.sin autem.C.de repu.her.

An res minoris obligentẽ in casib⁹,in qbus inducitẽ tacita hypotheca,Bal.in l.conditionibus.de condi.& dem.& l.si constante.in prin.sol.mat.& l.item quia.de pac.gl.in l.fi.C.de leg.tu.& l. certi. C.loca.per Cy.

Statuto cauetur quòd pro datiis & gabellis sint bona cuiuslibet obligata:an bona minoris erunt obligata.Bal.vbi š.& Bar. in dic. l.conditionibus.

Si adultus fecit testamentum,an possit petere beneficium restitutionis in integrum, si dicatur ipsum inconsultè testatum. Bar.ĩ l.j.§.fuit quæsitum.ff.ad Trebel.

Nota ꝙ ista impediunt restitutionẽ,renũciatio,ext.de rest.spo. accepta.res iudicata,e.ti.c.audita.2.q.vij.§.diffinitiua.aliàs 3.q.1. dilapidatio.3.qu.3.quia contumacia.2.qu.ix.decernimus.vitatio scandali,3.q.6.hæc quæ.Criminis enormitas,2.q.5.sicut excõicatio.2.qu.3.placuit.Præcedens compositio,ff.si quis cau.l.2.§.j.& c.audita.de resti.spol.& alia ratio per Bal.in c.j.ext.de in inte.rest.

Nota ꝙ iudicium restitutionis in integrum restringitur ad petita:vnde ext.petita etiam accessoria non veniũt. Item ꝙ exceptio compensationis non potest opponi in restitutione in integrum postulanda,Bal.ad hoc allegat l.stichus.§.fi.de cond.indeb.

An iudex qui cognoscit de restitutione,si videat sententiam ñ valere,possit pronunciare ipsam non valere, sicut iudex appellationis,no.in c.cum R.& c.cum contingat.& c.coram.de of.del.

An restitutio in integrum & nullitas possint eodem libello intentari conditionaliter,Inn.in c.constitutus.de in inte.resti.

Quid differunt restitui contra sententiam & restitui ad appellãdum,Inn.in c.fi.de in integ.restit.

In l.j.C.de repu.quæ fiunt in iud.Bal.quærit.quid si minor allegat dolũ in vẽditiõe,& dum petit restitutionẽ ad rẽ,dicit aduersarius,redde mihi preciũ,dicit minor nolo ratiõne doli tui,quia nõ teneor,an possit allegari hoc,Bal.ibi non decidit.sed dicit,cogita.

In l.si duo patroni.§.idem Iulianus.de iurei.& l.sciendũ.de ver. obl.Bal.tenet ↄ Dy.in q.de minore,qui iurauit se nõ venturũ cõtra cõtractũ.nã dicit.Dy.ꝙ pt petere restitutionem in integrũ,nisi de cã fuerit certioratus.Bar.ꝙ sufficit minorẽ certioratũ sup facto vel sup ꝯctu.tũc eñ tollitẽ omne ius qđ posset sibi ↄpetere ad veniẽdũ ↄ factũ ipsum. fa.aut.sacramẽta.C.si aduer.ven.q̃ dicit su p ꝯctibus rerũ suarũ non renunciandis,&c. non autem super restitutione non petenda.sufficit ergo quòd iuret non venire contra,& sic super facto.

An restitutio in integrũ possit peti coram arbitro.not.in l.fi.C. vbi & apud quem.Item an corã arbitratore,& Bar.ibid. quòd sic.

In l.verũ.§.sciendũ.de min.gl.quæ incipit oportet,nota istã gl. quia aduocati debent eam scire,vt sciant capitulare,quia cum de ipsis nõ inueniretur copulatiuè probatũ,obtinuit in ea.Bal.vbi š.

An restitutio in integrũ peti possit pẽdẽte appellatiõe,Bal.in l. ab eo.C.quomo,& quan.in gl.in l.in rẽ C.si aduer.rem iud.fac.l.si minoris.de admi.tut.Bal.in l.si præses.de ap.& in l.si causa cogni. de transac.& in l.j.C.in inte.rest.post.Bar.in l.defen.de aucto.tu.l. eos.C.de exec.rei iu.& aut.quæ supplicatio.de pre.im.of.& l.j.ne lice.in vna cau.tertiò prouoc.

In l.nam & postea.§.si minor.de iurei.ex hoc tex.dicit Bar.ꝙ minor qui nõ appellauit uõ dicitẽ læsus eo ipso ꝙ nõ appellauit,nisi doceat se aliq̃d habere pp quod in causa appellatiõis debeat vincere:nec obstat l.si minor.§.j.de mi.qa ibi ante sñiam latã minor renũciauit appellatiõi.vñ eo ipso ꝙ renũciat decipitẽ,quia possibile est sñiam iniustam sequi. & sic constat ipsum statim decipi, nisi appareat ipsum fouere iniustam cãm, vt hic. Item per hoc habes ꝙ si minor nõ probauit ĩ.terminũ,nõ statim tãquam læsus debet restitui ad terminũ nisi ostendat se habere probationes vt hic & eodem modo si petat se restitui ad allegationem omissam, nõ restituitẽ,nisi doceat illam allegationẽ habere:ita intelligitẽ l. minor xx.annis omissam.de mino.ita intelligitẽ Inn.in c.auditis.& c.felicis.de in inte.rest.fiet tñ in hoc iudicio,quo q̃ritẽ an minor sit læs⁹ facilior probatio,an haberet vel nõ: sufficit eñ ꝙ ostẽdat iudici præsumptiuè,ꝙ minor potuisset ꝓbare,arg.l.in l.Aquil.si deletũ. ad l.Aquil.& istæ probationes quæ fiunt hic, non facerent plenã fidem in causa principali,vt c.veniens ext.de rest.Bar.

In aut.si captiui.de epis.& de Bel.quærit,pone,ꝙ tempore quo carceratus fuit pater alicuius,filius erat minor xviij.annis: tamen pater diu stetit in carcere,ita ꝙ filius est effectus maior, & pater ĩ carcere decessit:quæritẽ quid iuris,an inspicitẽ initiũ, an processus ipsius temporis,an finis totius temporis.Bal.ibi hoc examinat,& l.j.C.in quib.ca.in integ.rest.non est nec.& l.j.C.si aduer.delic.

An minor qui restituitur ad legata repudiata dicatur etiam restitui ad ius accrescendi.Bal.in l.mulieri.ff.de cond.& demon.

An minor possit restitui contra sententiam interlocutoriã,Inno.in c.coram felicis.de rest.in integ.Bar.in l.si finita.§.si forte.de dam.infec.Bal.in l.si de rest.in inte.

Nota ꝙ legis doctor non potest prætendere errorem iuris,no. in l.j.per Cy.qui & à quibus.

Quid si statutũ dicat ꝙ ↄtra instrumentũ non possit opponi aliqua exceptio,an poterit opponi restitutiõis auxiliũ? & dicitur ꝙ nõ ad hoc allegatẽ qdã gl.in l.in causas.§.j.in prin. de mino.q̃ gl.dicit ꝙ p restitutionẽ paratẽ exceptio,ñ obligatiõis extĩctio:& sic cũ p restitutionẽ veniatẽ ad exceptionẽ,obstabit statutũ:& sic dicit ibi Bal.ꝙ no.fa.ad statutũ Mediolani,qđ vult ꝙ à sentẽtia interlocutoria non possit appellari,nec q̃relari,nec supplicari,nec de aliquo grauamine agi,nec excipi, nec ↄq̃ri, vt nec possit in integrũ restitutio peti. & ita determinatũ fuit p do.Machariũ de Bernadigio anno M.cccxxviij.mense octo.in quæstione hospitalium sancti Petri.extra portam Romanam, & Iacobi in porta Verceliana, ex vna parte,& Dionisium de Binuo ex altera.

Nota ꝙ dolus aduocati probatus,est sufficiens causa ad faciendum concedi restitutionem,absque eo quòd dolus aduersarij allegetur no.in l.minor.§.j.de min.ibi,vel adiu.

In l.quamuis de iuris & fac.ign. obreptio solius libelli vel petitiõis ñ inducit restitutionẽ,l.cum putarem. famil.erc.nisi forsan ĩ criminali per l.si quis obrepsit.de fal.tamen glo.intelligit illud in obreptione probationis, quo casu conceditur restitutio ministerio iudicis, l.seruo inuito.§.cum prætor.de mino.

Quid de anno q daẽ cẽsitorib.ad ↄq̃rẽdũ de æstimo male facto p æstimatores,an currat minori, vel absenti cã reipub. dic ꝙ ipso iure nõ currit,l.q grauatos.de cẽsito.li.x.Idẽ dr̃ in tpe dato ad soluendũ canonem fisco pro fundo patrimoniali l.ij.de fun. patri.li. xj.licet sit secus in vectigali præstando,l.imperatores.de publica.

Quid de præscriptiõe inducta à statuto,an currat minori? dic ꝙ sic,vt c.ↄstitutus de rest.in inte.Bar.de hoc in l.ẽt.de mino.& dic vt ibi p ipsum ꝙ qõ stat in hoc, vtrũ statuta q̃.dicũt præscriptiõẽ currere,simpliciter restringãtur nisi ↄ minores & recipiãt interptationem restrictiuã,vt aliqs nõ lucretur sed si minor pateretur damnum tunc secus,Bar.& Bal.in l.omnes populi.de iusti.& iur.

An papa possit restituere laicum non subditum,Inn.ponit in c. cum te.de re iud.

An si minor ↄmittat ↄ statutum propter hoc incidat in pœnã, an poterit petere restitutionem in integrum.no.in l.si ex causa.d mino.& Albri.in materia statutorum.in prima parte q.32.

Quando testes sunt recepti qui recipi non debuerant,datur absenti restitutio.Inn.in c.ex parte ade.de testi.

In l.cum hij.§. si cum lis.fac. ꝙ si statutum dicit ꝙ minores non possint aduersus sententiam restitui qui assumũtur ex forma statuti quod est verum, nisi lis fingatur, vt hic ad quod fa.quod no, Inn.in c.grauis.de depo.Bar.

In l.quãuis.de iur.& fac.ign. vtrũ ista habeant locũ in replicatione, videlicet ꝙ miles possit replicare post sentẽtiã absolutoriam aduersarij,sicut pt post sñiam ↄdẽnatoriã sui.Gl.dicit ꝙ ñ, & ideo exponit ageres idest defenderes.& in alia gl.similiter dr̃ ꝙ iste miles erat re⁹ ñ actor:alij ↄ:vñ si miles intẽtauit ↄgruã actiõnẽ & aduersarius opponit exceptionẽ pacti de ñ petẽdo, & eẽt absolut⁹: & miles de nouo agit,& opponitur sibi de re iudicata,poterit replicare de alio pacto de petẽdo,vt §. pact⁹ ne peteret. qđ verũ eẽ credo,qa replicatio habet in se naturalẽ æqtatẽ, quia eadẽ est ratio quæ in exceptiõe,scilicet naturalis æquitas,& militiæ priuilegiũ,& error iuris ꝓbat.& hoc tẽet Bar. Quid ergo si miles omisisset opponere ex certa sciã iuris vł facti?certe tũc sibi ñ subueniretur p hãc legẽ:qa sicut restitutio debet fundari ratiõabili cã ita & restitutio hui⁹ legis.& hoc ẽ notabile pp hoc.nã si pp militẽ exciptẽtẽ vł replicãtẽ ꝓbetur sciẽtia iuris,vt qa ↄsuluit peritiores,vel ipse habebat peritiã iuris,qa ipse audiuerat iura in scholis,tũc nõ esset audiẽdus fac.quod no.de mune.patr.l.professus.lib.x.Bal.

In l.fi.de in integ.rest.dicit Bal.aut erat cã mota & vtriq; imputatur,nec est differentia hoc casu:aut non erat mota,nec moueri sperabatur,& idem:quia tũc neutri imputatur cur procuratorẽ ñ dimisit:aut sperabatur moueri de proximo,& loquitur gl.l.sed & si per prætorem.ex quib.cau.maio.quia imputatur absenti ex necessaria causa,non autem absenti ex probabili.

An castrum & villa restituere possint,sicut ciuitas,ipsa gl.in l.respub.ex qui.cau.maio.tenet ꝙ non. Iac.de Are.tenet ↄrium.Bal. in ipsa l.respublica.dicit ꝙ ẽ opinio communis & eam tenet Dy. sed fran.Acc.tenet gl.& eam defendit.quia restitutio est priuilegium contra ius commune,& sic non debet trahi ad ↄsequentiã Inn'

Inn.in c.fi.de in inte.rest.

An excommunicatus possit petere restitutionem contra sentẽtiam à qua non appellauit.Host.& Io.An.in nouella. in c. significauit.de exce.& quid si excommunicatus conqueritur de sententia censuræ,ibi per eundem.

In l.si minoris.de admi.tuto.ista l.facit ad quæstionẽ de facto pone lata fuit sñia ꝯ pupillum:tutor appellauit:lite contestata super causa appellationis,vult petere tutor ex persona minoris restitutionem in integrũ:dicens sibi potius expedire restitui quã causã appellationis prosequi,vtpote cum plus cõsequatur p restitutionem in integrum,quam per appellationem.vt l.fi.de resti.in inte. hanc quæstionem ponit Bal.in l.rem pupil.C.si aduer.rem iud.

In l.2.C.si aduer.rem iudica.dicit Bal.aut minor petit restitui aduersus factum alienum, vtputa tutoris,curatoris,iudicis,vel alterius,& non est necesse quòd asserat de sui facilitate , vel de dolo aduersarij : sed vbi petit aduersus factum suum,tunc bene est necesse.fac.l.3.rem pupilli.ỹ.e.Bal.in l.in minoribus.C.de in inte.resti.min.

In l.de ætate.de mino.quidam minor iurauit se maiorem ad sãcta dei euangelia:postea dũ esse in aliquo contractu deceptus petebat restitutiõem in integrũ:obiiciebaẽ sibi ꝙ iurauerat se eẽ maiorem vnde nõ poterat restitui:hic est ar.ꝙ non possit,quia in aliis contractibus debet sibi nocere.ar.contrà in l.certum. §.penul. de conf.Albric.Pap.

Quando ex contumacia partis post litem contestatam possint recipi testes in causa restitutionis in integrũ,Inn.& Host. in c.accedens.vt lite non contest.

An restitutio in integrũ impediat executionẽ sñiæ,Bal.in l.eos C.de exe.rei iud.ꝙ sic,& no.s.de exec.sent.no.in c.suscitata.de in integ.rest.& l.j.C.in integ.rest.postu.Bal.in l.si causa cognita.C.de trans.no.in l.si prætor.§.Marcellus.de iud.per Bar.in l.defendente.de aucto.tu.

An in ista restitutione procedatur summariè, an plenariè , vide c.j.de of.iud.per do.Io.de Casti.Bal.in l.præses.de ap. & aut.quæ supplicatio.de præ.imp.of.& in l.penul.C.si aduer.rem iud.Ang. in l.iudicati.C.si ex fal.instr.

An petẽs restitutionẽ debeat exprimere in libello,an dolo aduersarij,an sui facilitate sit læsus.Bal.in l.minoribus.C.de in integ. rest.mino.dicit ꝙ si nõ opponatur, bene procedit libellus.sed si opponatur,non procedit,tanquam minus generalis.allegat ff. e. l.minor.& in Spec.

Si sententia feratur contra minorem sub conditione,à quo tpe incipient currere tempora petendi restitutionem, vel à die sñiæ latæ,vel à die euentus conditionis,vel à tempore celebrati contractus?Bar.in l.j.§.biduum.quan.ap.sit.

Nota ꝙ vbi agitur de rescindenda venditione,vt quia deceptio facta est vltra dimidium iusti precij, l.ij.de resc.ven.vel vbi agitur actione ex ꝯtractu,quia decept⁹ in precio,vt l.Iulianus.§.vẽditor. de actio.emp.ꝙ tunc pt agi vsq; ad xxx.annos,nõ autem vsque ad quadragesimum:tamen vt in aliis restitutionibus.ita no.in l.in ꝯtibus.ex qui.cau.ma.

In l.cum lege Iul.de arbi.nota ꝙ partes nõ possunt dispensare super ætate:secus in principe,l.quidam ꝯsulebant.de re iu.Itẽ minor potest restitui aduersus acceptationẽ officij. Item nota ex hac.l. ꝙ si statutũ dicit ꝙ charta à maiori xx.annis facta valeat,& teneat, sed non facta à minore: modo quærit an maior xx.ann.& minor xxv.possit restitui,& videẽ ꝙ sic,arg.istius l.tñ contrariũ est verũ, quia licet statutũ limitet ætatem,tamẽ nõ stat in hoc solo,imo limitat causam,& firmat contractum,ergo nõ daẽ restitutio : vt in aut.si captiui.de epi.& cle.&hoc tenet Iac.de Bel.non obst.l.ista: quia hic lex limitat ætatem:tamen non vltra procedit confirmãdo.fac.quod no.l.j.C.de his qui ven.æta.impet.

An per statutũ possit ꝯcedi minoribus administrato rerũ suarũ Bal.& qđ no.idẽ ĩ l.j.C.si de momẽ.po.fue.ap.& l.2.de eo qđ certo loco.Bar.in l.denique.de min.dicit ꝙ nõ,nisi sit ciuitas q̃ recognoscit superiorẽ.Item dicit ꝙ iudex in defectũ tutoris & curatoris pt ĩterponere authoritatẽ in vno actu vel plurib⁹ singulariter vt l.si infãti.C.de iure delib.& l.bonorũ.C.q admi.ad bo.po. pos.

In l.causæ.§.cã cognita.de mino.an in causa restitutiõis ĩ ĩtegrũ possit perueniri ad sententiã lite nõ ꝯtestata?dicit ꝙ sic.sufficit.n. ꝙ pars sit contumax.Cy.& Alb.in aut.si omnes.C.si vt ab hær.se absti.in vltima q.Io.An.in addi.Spec.in ti.de resti.in integ.

Quòd si aliquis fuit bannitus per tyrannũ,demũ p eũdẽ fuit restitutus,an stabitur sacramento de perditione rerum suarũ,Inno. quòd sic in c.super eo.de his quæ vi me.cau.fi.

In l.j.§.cæterũ.de postul.nota ꝙ ad famã solus princeps & senatus restituit:eodẽ mõ papa & collegiũ cardinaliũ in spiritualib.& & temporalib.seu quo ad spũalia & temporalia in terris ecclesiæ. Inn.in c.cũ te.de rescri.Sed nũquid populus per statutũ possit restituere famã. hic vr ꝙ nõ:quod est verũ in infamia quæ irrogaẽ sm ius cõmune: secus si irrogaretur per aliquod statutum.nã per aliud statutũ posset tolli.Idem in aliis regibus & principibus qui recognoscunt imperatorem in dominum:nam quo ad eos valet restitutio famæ.Bar.

Pone habebam litem cõem cum aliquo minore, & inuicem ꝯ illum litigamus:post aperturam testiũ minor iste petiit beneficium restitutionis in integrũ ad probandũ iterũ:q̃ritur an istud bñficiũ prosit mihi ꝯsorti suo in hac lite.& videtur ꝙ nõ,p l.deniq;. §.sed vtrum.ff.de mino.& l.j.C.si in communi eadẽq; cã.sed distiguendum,aut negotium erat connexum,& tunc prosit: & sic intelligitur l.j.de diuer.resc.& l.j.C.si vnus ex pluri.

An in causa restitutionis in integrum sit necessarius libellus,Albri.in aut.offeratur.de litis contest.& in aut.si omnes.si vt ab hæredi.se absti.Io.An.in Spec.de rest.in integ.§.quis autem.in fi.

An minor restituatur aduersus naturalem obligatiõem.Bal.& gl.in l.3.§.pupillus.de neg.gest.& l.Marcellus.de fideiu.& ibi no. an ex sola naturali obligatione opponatur compensatio minori. fac.l.interdum de cond.indeb.

An respub.habeat beneficium restitutionis in inte.no.in l.j. C. de of.eius qui vicem alter. gerit.

Restitutio in integrum an possit peti coram arbitro,not.in l.fi. C.vbi & apud quem.vide ibi Iac.But.Bar.& Bal.

Restitutio pendens, operatur quod appellatio pendẽs.Bal.in l. iudicati.si ex fal.instr.C.

An ciuitas,ecclesia, respub.castrũ & villa habeant beneficiũ restitutionis in integrũ.Bal.in l.respublica.ex qui.cau.ma. de hospitalibus vide Bal.in l.orphanotrophos.de epis.& cle.& Bal.in aut. quas actio.de sacros.eccle.& no.ext.de resti.in inte.lib.6.vide Io. de le.in clem.per literas.de præb.secundum Laudum & Paulum.

An quando petitur restitutio contra sententiam in libello debeat proponi iniquitas,vel iniustitia.Bal.in l.eos.C.de ap.

Nota ꝙ vniuersitas dedicata deo habet priuilegium minoris ætatis,Bal.in l.quotiens.de fideic.& quid de monasterio,vide Bal.ĩ l.pupillorum.C.de repu.hære.

An vniuersitas & collegia habeant beneficium restitutionis in integrũ.fac.Bal.in l.j.C.etiam per proc.in integ.res.peti pos. ex illa ratione Iac.de Are.in l.respublica.C ex qui.caus.mat.& l.fin.§. cum autem.de sacrosan.eccl.& in l.quotiens.C.de fideic.

Nota ꝙ restitutio in integrum est quædam species supplicationis,l.minor.aut magistratus.de minor.& etiam est q̃dã species appellandi,l.si causa cognita.C.de trans.& gl.in l.vnica,nil nou. in ĩte.resti.pen.C.& tex.in l.præses.ff.de mino. vide gl.magnam.C.si de momen.po.fue.ap.

An beneficiũ restitutionis in integrũ transmittaẽ ad hæredes.fa. ꝙ sic l.si infanti.C.de iure del.& quod ibi no.& illud quadriẽniũ. de quo ibi loq̃tur, currit solũ ab adita hæreditate ipsius minoris. vt l.Valerianus.de resti.milit.C.& l.ea quæ.de temp.in inte.resti. pe.vbi Bal.

An per restitutionem in integrum concessam tollatur obligatio naturalis?Ang.ꝙ sic in l.minor.de proc.licet aliqui contra,sc. quòd solum tollatur ciuilis.

An restitutio in integrum possit peti per viam exceptionis,Ange.in l.Papinianus.§.si filius.de inof.test.

Minor vel ecclesia non potest petere restitutionem in integrũ cõtra sententiam secundæ ap.nisi facta plenaria cognitione. Bal. in l.j.C.ne lice.tertiò prouoc.

An restitutio in integrũ possit peti p syndicũ vniuersitatis sine speciali mandato,Bal.in l.j.C.etiam per proc.in inte.rest.peti po. & vbi requiritur speciale mandatum est verum vbi restitutio specialiter petitur:secus si incidenter.Bal.vbi s.

De multiplici absentia no.Bal.in l.cũ nõ volũtate.quo.&q̃ñ iu.

An in causa restitutionis in integ.sit necessarius libellus.Alb.in aut.offeratur.C.de litis contest.& in aut.si omnes.C.si vt ab hær. se abst.Io.An.in Spec.de resti.in inte.§.quis autem.in fin.& an debeat lis contestari,Bal.in l.j.§.cum qui.ff.de postul.& in aut.si omnes.per Bal.

Si virtute statuti sit ꝯpromissum factũ ĩter agnatos,& facta sint arbitramẽta,an minor possit restitui ꝯ arbitramẽta. fac.Bal.in l.nõ vr.C.de in int.rest.mi.& l.eos.§.autẽ.de ap.&l.j.C.si de mom.po. fue.ap.Bal.in consiliis suis.& no.in l.postquã.de pac.& dicit ꝙ nõ. dominus signorolus in consiliis suis.3.par.7.q.

An minor decedens hæreditate sibi delata nõ adita , trãsmittat restitutionẽ in integrũ ad hæredẽ suũ,Iac.de Bel. ꝙ nõ in disputatione quam fecit,quã ponit in aut.de trien.& semis.Bar.in l.Pantoni⁹.ff.de acq.hær.tenet ꝙ sic.& dicit idẽ tenere Iac.de Aret.ĩ l.q duos.de reb.dub.vbi idẽ Bar.ẽt ponit.Idẽ tenet Iac.But.in quodã suo ꝯsilio.Bal.in l.si infanti.C.de iure del.ĩ 2.q.tenet cũ Iac.d Bel. in infante.in maiori verò infãte vr dubitare.sed idẽ Bal.ĩ l. vnica, §.in nouissimo.de cad.tol.in maiori ĩfante tenet expsse cũ Bar. in infante verò distinguit,an naturaliter decesserit, & nõ transmittit

restitutionē nisi per culpā tutoris hæreditas nō sit adita, & tutor ñ sit solue̅do:aut decessit casu fortuito,puta nauigat.vł alio,puta pp absentiā ñ potuit habere tutorē,&tūc transmittit in inte.rest.

Quòd in libello restitutiōis in integrū aduersus sn̄iam diffiniti uā,ñ est necessaria exp̄ssio cāæ,nisi petat̄ aduersus sn̄iam pricipis: ratio qa nec reqrit̄ exp̄ssio cāæ ī appellatiōe à diffinitiua:& appel latio & restitutio parib.passibus ambulāt.l.p̄ses.ff.de min.ita vult Bal.ī l.minor aut̄ magistrat⁹.ī prin.& §.j.ff.de mino.ex quo vł inferri licet ipse ñ dicat φ in libello ī inte.restitutiōis aduersus sn̄iā interlocutoriā sit necessaria exp̄ssio cāæ:qa est necessaria ēt in ap pellatione ab interlocutoria,c.cordi.& c.cum appellationibus friuolis.de appellationib.lib.6.& in Cle.appellanti:e.tit.& Bar. in l. eius.ff.de ap. reci. modo appellatio & restitutio paribus passibus ambulant,vt s̄.& ita p̄t intelligi etiam dictum Inn.in c.coram felicis.in prin.de in integ.resti.l.φ loquatur in interlocutoria, maximè referendo ad illum tex.qui loquit̄ in interlocutoria.vide rep to,Bal.super Inn.in ver.expressio.in q.ij.

a ¶De supplicationeª. Rubrica.

PRAETER appellationem, & præter in integrum restitutionē,de quibus prælibauimus, est & aliud reme dium,quo valida sententia subleuatur, videlicet sup
b plicatio;vt s̄.de sen.§.qm̄ s̄.ᵇideo de ipsa aliqua sub ɔ
c pe̅dio perstringamusᶜ. Videamus ergo,à quibus supplicari possit & quādo:& in quib⁹ casibus:& quæ differētia sit inter appellatio nē & supplicationem:& postremò quis sit supplicationis effect⁹.

ADDITIONES.

a Ex omnibus practicis auctoribus nullus formauit hanc rubricam præter Io.de Deo Cauil.rubrica vl.Legistæ habent de hoc rubricam,quæ non allegatur,quia sedet in gropa: in rubrica enim De præcibus imperatori offerendis,sequitur:& est, de quibus rebus supplicare liceat, vel non:qua de causa Azo in Summ.ibi proseq tur hanc materiam.

b Quoniam s̄.¶§.vlt.est.

c Perstringamus.¶Præmittit Azo,qualiter supplicari debeat:& dicit hunc ponderandum morem,q est:Capello deposito &pallio flexis genibus,humiliter preces porrigere:vide,quod dixi de malo.& obe.his,quæ.post prin.& de iurei.& si Christus. in gl.arguit Host.Secundò dic,in iure seruandam l.vl.C.de precib.imper. offer.vt s.breuiter negotium exponatur: inserendo in precibus id solùm,quod expedit.In omni autem supplicatione locum habet hæc doctrina,nedum in ista,de qua agitur.

SVMMARIVM.

1 *Supplicari posse à sententia Præfecti,qualiter intelligatur.*
2 *Supplicationis causam examinare,& diffinire,solius est principis,vel eius delegati vel præfecti.*
3 *Supplicatio,& appellatio quare non sint eiusdem natura.*

¶Supplicari potest à sententia Imperatoris,vel Papæ, vel præfacti prætorio.

1.§.Supplicari potest à sententia imperatoris,vel papę vel præfecti prætorio,extr.de in integ.resti.ex literis.& c.tum ex literis.ext.de re iud.cùm causam.& C.de sent.præfec.prætor.l.j.ff.de minor.præfecti. à quibus appellare ñ licet,vt s̄.de ap.§.videndū.vbi de hoc:nec miri,si tunc supplicet. nā licet non sit verisimile,illos iniquè iudicasse,supplicari t̄n potest ab eisdem: quia supplicatio continet petitionem veniæ proprij erroris,vel allegationem circunuentionis aduersarii,ff.de minor.l.præfecti.ext.de re iud.c.cùm olim.Sed videtur,φetiam à sē tētia iudicis & delegati supplicetur,vt ext.de in integ.rest. ex lite
a ris.Sol.ibi,secundū Papamª.¶†Quod autem dixi à sn̄ia præfecti
1 supplicari posse,verum est,cū in causa principali pronūciauit: secus si in causa appellationis,C.de præci.Imp.offer.si quis.C.ne li. in vna eadēq; causa tertiò prouo.l.j.& in aliis casib. & in aliis causis libellus supplicatorius porrigitur referēdariis,& causas intro-
2 ducentibus,in auth.Coll.2.ff.de referendariis,§.causas.¶†Solus tamen princeps,vel eius delegatus,vel præfectus, debet causam
b supplicationis examinare & diffinireᵇ.Et si intra decem dies supplicetur,potest sententia executioni mandari:si tamen victor satisdederit de restituendo omnia,si sententia fuerit iustè resoluta. Si autem non supplicauerit intra decem dies,habet biennium ad supplicandum principi:quod biennium computatur, ex quo Im
c perator successit in cognitione præfectiᶜ,C.de sen.præf.præt.l.f. Sed tunc executio sententiæ fiet,nec victor satisdabit de restitue̅do,C.de præci.Imp.offer.auth.quæ supplicatio.ī auth.vt sp̄o. lar. §.illud.& in præ.l.j.C.de sen.præfec.præt.ext.de in integ.rest.sus
3 citata.in fi.¶†Et p hoc patet,supplicationem non sortiri naturā appellationis:quia semel tantùm supplicatur à sententia: sed appellatur bis post sententiam. An verò quotiescunque quis grauatur,appellet?quæ dic,vt s̄.de ap.§. quoties.Item in appellatio-
d ne præmissa cautio non præstaturᵈ.

ADDITIONES.

a Secundum Papam.¶vt ibi scripsit super j.gl.supplicare.
b Diffinire.¶Item no.Acc.in §.aliud.inferius allegato.
c Præfecti.¶Diuersas lecturas huius verbi vide no.in l. statim alle. in vlt.gl.
d Præstatur.¶Et meritò:quia non fit executio diffinitiuæ,à qua ap pellatum est,ext.de iurei.venientes.

SVMMARIVM.

1 *Venia potest per supplicationem super pœna criminis impetrari.*
Supplicari potest pro dilatoria exceptione,non peremptoria.
1 *A sententia semel tantùm supplicatur.*
3 *Supplicatio talis esse debet,quòd petenti prosit,nec alicui obsit.*

2.§.Sequitur videre,quando,& ex quibus causis valeat supplicari. Et certè à præfecto prætorio supplicatur intra decem dies à die sententiæ promulgatæ:qđ si factum nō fuerit,tunc potest principi intra biennium supplicari,vt
1 s̄.¶†Potest supplicari pro eo,qui malè,vel iniquè, vel cōtra ius
a ordinatus est,vt j.q.v.præsentium.in auth.quom.opor.epis.§.fi.ª ¶Item super criminis pœna venia potest per supplicationem impetrari.C.de præci.Imp.offer.rescripta.quæ est 25.q.2. ¶Itē supplicari potest pro dilatoria exceptione,non peremptoria,C.de p̄ci.Imper.offer.quoties.ext.de proc.ex insinuatione.ext.de do.&
2 cont.c.j.¶†Item à sententia semel tantū supplicatur: & si semel denegatur,postea non concedetur,C.de preci.imp.offer. si quis. in auth.vt nul.iud.§.& hoc verò iubemus.¶Item durante præsidis officio eius subditi supplicare possunt principi,vt furtū,vel rapinam,vel aliud eius crimen puniat,j.q.j.c.pe.& fi.& q.7.fancim⁹.
3 in auth.vt iud.fine quoquo suffrag.§.si quis autem. ¶Item generaliter hoc debet supplicatio continere,quòd petenti prosit,nec
b alij obsit,vt in præ.l.rescriptaᵇ.nec quod sit fisco damnosum, vt xxv.q.2.nec damnosa.

ADDITIONES.

a §.fi.¶alle.Pe.auctor,&Io.de Deo nō bene receperūt sensum illi⁹ §.sicut Azo,q dixit,φ licet supplicare pro eo,quod ordinatio cle ricorū fit per pecuniam,vel aliàs malè,& contra legem,vt ad meliorem statum reducatur,& præuaricatori pœna imponatur.

b Rescripta.¶Leges,quæ ponunt exempla allegat ibi glo.quæ tamen Azo exprimit,vbi s̄.de fœmina,quæ nupsit vidua viro inferioris dignitatis,impetrat vt fruatur dignitate prioris mariti,ff.de senat.l.fi.cùm Præpositi sacro cubiculo impetrant,vt fruant post finitam militiā cingulo,cùm ad agros suos,vel aliàs proficiscuntur,C.lib.xij.de præp.sac.cubi.l.fi.Et quod de cingulo,dixi,dupliciter ibi exponit gl.Tex.autem ponderat,quod est dictum,φ ad ipsorum desiderium,& ad nullius læsiōem id pertinet.Quod aūt præmisit,nec alij obsit,intelligit Azo,vbi s̄.de læsione graui:&idē Acc.in præ.l.allegauit ibi leges no.& dicit Azo,φ vltra illas inue nientur in libris iuris recondita multa similia:alle.ff.de rel.&sūp. fun.si quis sepulchrū.ff.loca.l.habitatores.si vsusf.pet.l.j.§.vl.Circa id,quod sequit̄ de dānosis fisco,di cit Azo,in illis expectari secundam iussionem,in auth.vt nul.iud.§.& hoc no.de māda.prin. §.deinde ɔpetens.qui §.vult omnino sperni primam iussionē.nisi sit pragmatica sanctio:ex ea t̄n quāuis recipiatur,nil fiat,nisi sequatur secunda iussio.differt autem dictum Io.Deo,vbi s̄.in prin.

SVMMARIVM.

1 *Seruus potest pro domino supplicare,sed non appellare.*
2 *Pendente appellatione nil est innouandum.*
3 *Simpliciter supplicare ante sententiam non licet.*

¶Supplicatio in quo differat ab appellatione.

3.§.Differt aūt supplicatio ab appellatiōe:qa appellatur intra dece̅ dies:supplicatur vsq; ad bienniū,vt s̄.§.j.ver.sol⁹.Alij dicūt,φ supplicare debet,quāprimū potuit cognoscere se læsū fore,vt ext.de ī ite.rest.ex literis.ext.de fri.&ma
1 lef.c.j.& c.fi.¶†Itē seru⁹ p̄t p dn̄o supplicare,sed ñ appellare,ff. de ap.serui.C.de precib.imper.offer.l.j.& l.vniuersis.Itē ĝnaliter
a omnes liberi possunt supplicare:serui nō,nisi pro se & dominoª, vtibi

ADDITIO.

a Et domino.¶Id est,pro nece domini,s̄m Azo.hoc vult l.j.præallegata:addit Azo casum l.Iuliæ maiestatis,ff.ad l.Iul.maie.l.null⁹. Subdit ēt,φ fortè idē in omni casu,quo seruo permittitur agere, vel ad principem confugere,p duas leges statim allegatas.Addit, φ si seruo supplicāte:supple,ēt eo casu,quo non debebat admitti indulgeat principis rescriptū,tenet gl.vniuersis.s̄.prox.allegatā.

vt ibi,& ff.de his,qui sui,vel alie.iuris sunt,l.j.& ij.ff.de iud.vix certis.Item differunt in casu,quem habes s.ti.prox.§.videndum.ver.
2 & no.ibi,item is qui.¶†Item pendente appellatiõe nil est innouandum,vt s de ap.§.nouissimè.sed supplicatione pendente mã
a datur executioni sententia,vt s.§.j.a ¶†Item ante sententiam nõ
3 licet simpliciter supplicare,vt C.vt lite pen.l.2. sed appellare sic, vbicunq; grauamen infertur,ext.de ap.vt debitus. Item supplicatio protenditur ad noua & vetera:appellatio verò solũ ad ea,sup quibus interponitur,ff.de minor.præfecti.ext.de in inte.rest. suscitata.& c.ex literis.¶Item semel tantùm supplicatur, bis post sententiam appellatur.¶Item supplicans cauet,in appellatione nul
b la cautio præstatur,vt s.§.j.in fi.vnde versus[b]:

Discrepat appellans ab eo,qui supplicat ipse.
Imputat errori proprio:redit hæc ad eandem.
Hic semel auditur,causa pendente satisdat.

ADDITIONES.

a §.j.¶Quæritur de ratione,quare pendentia appellationis & restitutionis in integrum impediant executionem:& supplicatio etiã intra decem dies facta non impedit.De restitutiõe patet s.ti.pxi. §.vlt.in prin.de reliquis hic sufficere posset,quòd prerogatiua harum sententiarum,à quibus non appellatur, hoc iducit:vt scripsi de rest.in integ.suscitata super gl.pen.Dicunt quidam,quòd supplicatio continet benignitatem pententis,& iudicis: & ideo hæc responsio sufficere potest,quo ad appellationem, quæ innititur iustitiæ:sed non,quo ad restitutionem,quæ benignitatem iudicis & fauorem petentis respicit,ff.de mino.præfecti.Si dicatur,φ supplicatio volũtate recipitur,cõtradicere videtur §.aliud.in corpore,vt sponsa.larg.Col.ix.Item si dicas,quòd per appellationẽ extĩguitur,vel suspenditur pronunciatum,vt dicit Iac.de Bel.in prin. §.aliud. hoc est,quod quæritur, quare plus suspendit appellatio, quàm supplicatio.Mihi videtur his tribus,quæ diuersa sunt, meritò tribui diuersos effectus.Dico igitur,quòd appellatio,quæ ĩter posita est à sententia,puræ iustitiæ innititur:propter quod executio fieri nõ pt:& si facta esset intra decendium,quo fuit postea appellatũ,reuocatur executio per modum nullitatis& attentati,de ap.non solùm.li.6.Restitutio innititur iuri: habet tamen mistam gratiã,nõ dico à iudice,sed à iure inuentam. Si lata est igitur sñia ꝯ ecclesiam,vel minorem,&ab ea non fuit appellatũ,iustè fit executio sententiæ.Si tamen postea intra tempus iuris petatur restitutio,fateor,quòd impediret executionẽ fiedã:sed iam factã non annullat,vel reuocat.Verba enim non solùm innuũt,φ ea postulata,licet nondũ ꝯcessa,nil noui fiat circa rem,vt dicit rubrica Codicis.Absurdissimum enĩ esset,φ vltra terminum tardari deberet executio eo casu:& imputet sibi,q nõ appellauit.Supplicatio tãtũ habet præsumptiõem ꝯriam ex persona proferentis,quòd appellare non licet.Eorum ergo fuit ipsam non parificari alteri pręmissorum.satis enim sibi est,quòd ꝯ id, de quo alter prædictorũ, s.Papa,princeps,vel præfectus prætorio poterat legem facere,auditur.de primis cõstat:de tertio patet C.de of.præfec.præ.l.2. Eligit ergo ius quandam viam mediam,vt ipso citò supplicante fiat executio cum remedio cautionis:aliàs sine illo,& vt semel tantũ supplicetur.simile de of.del.quærenti.cum concor.

b Versus.¶Hos versus posuit Io.de Deo,vbi s.& in fine primi versus ponebat tempore:&non est congruus versus:vnde cõiter habetur Ipse.Est sciendum φ Cy.in auth.quæ supplicatio.in fi. allegans hunc titulũ,dixit differẽtias hic notatas inter appellatiõem & supplicationem non omnes esse veras.qđ dixit se dicturum super l.vnica,C.de sen.præfec.præ.sed ibi non dicit,oblit⁹,vt puto.

¶Supplicationis effectus.

4.§.Effectus autem supplicatiõis est, quia si princeps rescribit ad supplicationem, obtinet vicem litis contestationis,quantum ad hoc,vt perpetuetur vsq; ad xxx.annos:secundum alios vsq; ad lx.C.de anna.excep.l.j.& transit ad hæredes & contra hæredes,vt C.quando li.prin.ob lit. contest.xvj.q.3.§.potest.circa medium,ff.de actio.& obl. constitutionibus.

5 Nota φ licet à sententia vicarij non possit ad episcopũ appellari,cũ censeaf idẽ tribunal.c.Romana.de ap.lib.6.tñ à sententia vicarij potest episcopo supplicari.no.Stephanus in Clem.j. de resc. Item non censetur idem tribunal quo ad recusationem, c.si contra.§.fi.de of.del.lib.vj.

a ¶De expensis[a]. Rubrica.

AD huius partis tractatũ pertinet aliqua de expensis videre:& quoniam ad ea,quæ frequentiùs accidunt,iura debẽt adaptari,vt ext.vt lit.non contest. quoniam frequenter.& ff.de legi.nam ad ea.idcirco de eis,quæ sæpissimè in iudiciis petuntur, vtile visum est doctrinam tradere copiosam.Super quo sciendum est,φ expensarum quædam fiunt ext.iudicium,de quibus aliqua præmittemus,licet ext. propositũ principale:aliæ in iudicio,de quibus postea supponemus.

ADDITIO.

a Vt dixi in rubrica proxima,Practici auctores omiserant hãc rubricã,excepto Io.de Deo,qui posuit ipsam Cauil.lib.6.rub.pe.modicũ tñ de ipsa posuit ibi in fine,sed trãstulit se ad Summã Az. Inst. de poe.tem.litig.& ferè ad literã posuit,qđ ibi dicit Azo:qđ tamẽ est ext.propositũ,s.de aliis poenis tractando,de quibus j.ti.2.non de poena expensarũ.Posuit ẽt ipse Io.rubricã istam vltimam, in libro Iudicũ,in qua ẽt nil dubiũ apparuit.Azo in Sũma de fruc. & lit.expen.nõ ingredif materiã nostrã,sed remittit ad rubricam de sportulis:ibi autem tractat de expẽsis in lite fiẽdis,in sportulis & aliis,ñ de repetẽdis:& in ti.præ.ver. in sentẽtia.de his vnicũ verbũ ponit:prosequitur aũt materiã primæ partis in ti.de rei vẽd. pen. col.ver.impensarũ.& Vin.tãde in dec.vt præteritæ.de ele.in j.gl. Acc.in l.in fundo.ff.de rei ven.in vlt.gl.de qua gl.remittit auctor ad aliã gl.Accu.& ad Rof.ĩ fi.ver.q incipit,ex pmissis. Superuenit aũt copiosus noster Host.q in Sũma de dol.& ꝯt.§.qua poena.plenè tractat de his expensis litiũ, incipiẽs ibi post prin.ver.punitur ẽt ꝯtumax.& eã prosequif vsq; ad ver.itẽ punitur.prope fi.§.quẽ ver.allegat auctor.ad vnũ tãtũ j.ver.& nota, cũ tñ φcquid ibi est, totũ sub ti.isto posuit.Ipse ẽt Hos.doctrinã suã extollens ibi in fi. dicit,φ non inuenit alibi materiã sic discussam:& verum dixit: tñ nũc hic plenior fuit auctor magnus s.Gigantẽ:studentes debilis capitis,quos grauat scriptorũ prolixitas,maximè cùm eadem sæpius repetitur,vt hîc,satis poterũt pertransire cũ gl.dec.ad fi.& epilogo & suppletionib⁹,quæ scripsi sup illa.Circa expẽsas aũt hîc notãdũ,φ negotiorũ gestor nõ petit sibi fieri expẽsas gestiõis fiẽdæ:idẽ dico de coniuncta psona:petũt aũt iam factas vtiliter sibi restitui,& procedit hoc,siue sit extraneus gestor, ff.quod cu.vni. l.j.in fi.siue socius de corpore,e.ti.sicut municipiũ. ij. resp.siue sit etiam communio indiuidua,ff.de neg.gest.qui negotia.§.fi. quod intellige,vt ibi no.& in hoc differunt à procuratore, qui petit fiẽdas,vt de ele.cupientes.§.ad hoc.& factas iuxta mãdatũ,licet non vtiliter,vt no.ext.de proc.cùm pro causa.In gestore igitur,an debeantur expensæ,declarat euẽtus,vt scripsi post Host. de elec. cũ inter canonicos.sup j.gl.& no.in dec.cupiẽtes.in vlt.gl.ante fi. Ex his cõcludo,φ si contrà prouisum sit auctoritate apostolica,vl alterius,in ecclesia collegiata aliquis de corpore appellat,licet nomine ecclesiæ & suo, si tamen non habet mandatum à capitulo, nec expensas in prosecutione fiendas habebit à capitulo: nec factas recuperabit,si succumbat:hoc maximè,quãdo capitulum paruit illi prouisiõi:vel,quod plus est,satis est,quòd restiterit,vel ꝯdixerit,cùm eo casu pro cõsentiẽtibus habeãtur,vt in regula,qui tacet.lib.vj.vbi cõc.Administrator ergo,φ facit expẽsas in negotiis capituli,vt habet quarundã ecclesiarũ mos,tali appellanti expẽsas administrare non debet in dubio futuri euẽtus. facit de spõsa.iuuenis.vbi conc.j.gl.& ff.de adm.tuto.§.fi.& ibi cõc.in gl.fi.Si aũt capitulũ expressè prohibuisset,post prohibitionem factã expensas etiam vtiles,quas fecisset,non recuperaret, vt in l.fi.C.de neg.gest.vbi autem non fuit contradictum,& obtinuit,distinguitur,an prosequeretur negotium proprium,& tunc à victo recuperat:an commune,& tunc ab ecclesia,vt no.in dec.cupientes.in vlt.gl.vltra medium.Adde huic vltimæ parti addit.Io.And. Oldr. cons.38.incip.thema tale est,episcopus.

SVMMARIVM.

¶Expensæ extra iudicium faciendæ,quæ dicantur.

1 *Expensæ extra iudicium factæ,cuius gratia factæ dicantur.*
2 *Expensæ ratione fructuum factæ à possessore,veniunt deducendæ.*
3 *Reficere est iam facto remedium facere.*
4 *Malæ fidei possessori ædificanti in area aliena,an sit in expensis subueniendum.*
5 *Sumptus facti ab illo,qui primò fuit bonæ fidei,sed postea defecit,qualiter sint compensandi.*
6 *Sumptus facti in reficiendo fundum alienum,an & qualiter sint restituendi.*
7 *Bonæ fidei possessori pro omnibus impensis in fundo alieno factis,est subueniendum.*
8 *Expensa extra iudicium factæ qualiter sint petendæ.*
9 *Expensæ diuersimodè factæ diuersimodè sunt considerandæ.*
10 *Victus victori regulariter in expensis est condemnandus.*

a 1.§.Expensæ igitur,quæ fiunt extra iudicium, aliæ sunt necessariæ,aliæ vtiles,aliæ voluntariæ[a].Necessariæ sunt,quæ si factæ non essent, res esset omnino peritura, & deterior futura. Vtiles dicuntur, quæ rem faciunt meliorem: deteriorem autem esse nõ sinunt.Voluntariæ dicũtur, quæ rem exor

ADDITIONES.

a Voluntariæ.Prosequitur verba Azo.in Summa,vt dixi super rubrica.

exornant:vt putà picturæ,incrustationes,& similia.De his omni-
bus sunt exēpla ext.de deci.pastoralis.& ff.de verb. sig. impensæ.
ff.de impen.in reb.dot.fac.l.j.2.& 3.& l.veluti.& l.voluntariæ. &
1 l.vtilium.& l.pro volūtariis.& l.impensæ.& l.fi.¶†Et harū inpē-
sarū quædam fiunt gratia fructuum percipiendorum,vt quæ fiūt
in arando & seminando:quædā gratia colligendorum,vt quæ fi-
unt in metendo& triturando:quædam gratia conseruandorum,
2 vt quę fiunt in horreis parandis,vt ff.e.l.3.§.nos igitur.†Expensę
igitur,quæ fiunt ratione fructuum quocunque de prædictis mo
dis,deducunt à quolibet possessore,siue possideat bona fide,siue
mala,ext.de eo,q mit.in pos.caus.rei ser.c.pen.in fi.ff.de petit.hæ-
red.si à domino,vel patre.§.fi.& l.planè.in fi.& C.de fru.& lit.ex-
pen.l.j.nec vllus casus interuenire pt,qui hoc genus deductionis
impediat,ff.fami.ercis.fundus qui.resp.j.in fi.& ff.sol.mat.fructus.
quia nō cēsetur fructus,nisi quod superest deductis expensis,vt i-
bi,& ff.sol.mat.fructus.& de oper.lib.l.4.& in præd.l.de fruc.&li.
expen.& ff.man.quia mutua.aliàs incipit,ideq;.§.idem Labeo. &
ar.in præ.c.pastoralis.& no.ext.de resti.spol.grauis. Quòd si exce
dūt fructus,adhuc dico in bonæ fidei possessore horum ratiōem
habendam:secus in malæ fidei possessore,secundū quosdam, ff.d
3 pet.hæred.q si sumptus.¶†Si autem fiant circa rē principalem,
subdistingue:quia aut fiunt in de nouo faciendo,aut in reficiēdo.
Dicit aūt quis de nouo facere cùm de nouo ædificat: reficere ve
rò,est ædificio iam facto remediū facere,ff.de itin. actuq; priua.
l.3.§.pe.ff.de vsuf.l.vsufructuarius nouū.& ar.ext.de Iudæ. Iudęi.
a & c.consuluit[a].Si quis ergo facit sumptus circa rem principalem
de nouo ædificando,aut ab initio fuit bonæ fidei,& durauit semp
bona fides:aut ab initio fuit malæ fidei, & durauit semper mala fi
des:aut fuit ab initio bonæ fidei,sed non durauit bona fides, quia
factus est malæ fidei possessor.In primo casu,s.quando semp fuit
bonę fidei,si possedit rem,consulitur ei de sumptibus per doli ex
ceptionē,vtēdo,retentione,non auxilio actionis, ff.de dol.exce.
Paulus.reprobata sñia M. dicentis, sibi dari actionem negotiorū
b gestorum,per l.fi.ff.de ne.gest.quia illa lex aliter intelligitur[b].Sic
ergo bonæ fidei possessori ꝯsulitur per retentionem,seu per doli
c exceptionem,vt dixi[c].quod verum est,vbi tot fructus percepit,q
valeant,quātum ascendunt sumptus in re facti : quo casu fructus
computantur cum sumptibus,ff.de rei vend.sumptus.ext.de reb.
eccl.non alie.ad nostram.& de pig.cùm constet.sic & alibi bonæ
fidei possessor non lucratur fructus in casu , qui habetur ff.de rei
ven.emptori.Sed & M.induxit pro se ff.si pars hæred.pet.l.fi.&ff.
de pet.hæred.hæreditas etiam.§.j.& C.de rei ven.l.ij. & l.damnū.
Sed contra eum,& pro hac sentētia,quæ communis est ferè om
nium,facit ff.de act.em.idemq; Iulianus agitasse.& ff.de petit.hæ-
4 red.planè.ff.de rei vend.sumptus.¶†Si autem semper fuit malæ
fidei possessor, hoc casu de nouo ædificando in area aliena , non
subuenitur ei super sumptibus,nec iure actionis,nec officio iudi-
cis,nec ope exceptionis:quia ædificando donare videtur,Inst.de
re,diuis.§.cùm in suo solo.& quia sibi neminem voluit obligare,
ff.commu.diui.in hoc iudicium.M.tamen & Alb.hoc casu dabāt
malæ fidei possessori actionem negotiorum gestorum,per l.ff.de
d neg.gest.si pupilli.§.& si quis.& l.fi.[d]C.e.[e]l.2.& l.domum. Sed p-
e dictus §.si quis.loquitur,quando gessit negotium ipso gestu , &
nomine alieno.Nec obstat C.de pet.hæred.l.ii.quia ibi loquitur,
5 quando ex aliena materia ædificauit.¶†Porrò si ab initio fuit bo
næ fidei,sed non durauit,eligitur quædam via media, vt pro sum
ptibus factis,dum erat bonæ fidei,habeat retentionem. Ex quo
verò malæ fidei factus est,conceditur abrasio absque læsione pri
6 oris status,vt C.de rei ven.domum.¶†Viso,quid iuris sit de sum
ptibus factis in faciendo de nouo, dicendum restat , quid iuris sit
de factis in reficiendo.Et tunc aut erat bonæ fidei:& sic expensas
necessarias & vtiles sibi reseruat,per doli exceptionē,vtendo re-
tentione:voluntarias verò potest abradere,seu tollere,& expor-
tare sine læsione prioris status,ff.de rei ven.si autem.§.in re.C.e.si
quis.& l.si in area.Inst.de rerum diuis.§.certè.Si enim domin⁹ rei
sibi vellet dare tantum,quantum valerent,si abrasæ forent,nō ha
bet abrasio locum,ff.de rei ven.in fundo.& l.nisi.ad idem ff.de pi.
actio.si seruos.ff.de noxal.si seruus deportatus.§.j.ff.de impens.in
reb.dot.fac.si pro voluntariis.& l.seq.Si autem sit malæ fidei pos
sessor,si quidem fecit vtiles,permittitur abradere sine lęsione pri
oris status,nisi dominus tantum vellet sibi dare,quantum valere
possent eis abrasis;si necessarias,sibi conseruat officio iudicis per
retentionem:voluntarias verò nullo modo consequi potest. nā
pro eis non habet aliquod auxilium,vt in præ.l. C.de rei ven.do
f mum[f].¶†Ex præmissis igitur patet,quod quandoquæ subueni-
7 tur possessori pro impensis per A,hoc est per abrasionē,vt s̃.ver.
porrò.& ver.viso,vel secundum M.per actionem,vt s̃.ver.in pri-
mo.quandoque per E,hoc est,per exceptionem doli , vt s̃. ver.si
quis ergo.& vers.viso.quandoque per O,hoc est, iudicis officio,
vt s̃.proxi.Et hæc etiam vera sunt in rei vendicatione:in petitiōe
hæreditatis autem,si est bonæ fidei possessor,seruat omnes impē
sas,siue sint necessariæ,siue vtiles,siue voluntariæ,ff.de pet.hære.
planè.& l.sed & si lege.§.ꝯsuluit.quia non tenetur nisi in eo,quo
factus est locupletior : si malæ fidei,vtiles & necessarias seruat re
existēte,seu meliori facta,in qua factę sunt:& hoc iudicis officio:
volūtarias per abrasionem,vt in præ.l.planè.nec distinguitur hîc
secundum quosdam,an sit impensum in re facta, vel facienda.Et
secundum hoc intellige , quod plenè no.Inst.de re.diuis.§. certè
illud.& ff.de rei ven.in fundum.Et de hac materia no.Rofr.plenè
g in suo libello,in ti.de of.iud.quo retinentur impensæ[g].Præmissa
quoq; locum habent in expensis proprio nomine factis:si alieno
8 tunc locum habet ti.de neg.ges.¶†Et nota[h],quòd expensę,quæ
h fiunt extra iudicium,peti debent nominatim in libello, secundū
præmissa,nisi is,qui eas facit,beneficio retentionis sibi valeat pro
uidere, ff.commo.in rebus.§.possunt.ff. de pig. act.si necessarias.
Sed quia in plerisq; locis taxatum est,quantum debet iudex habe
re pro libra: quæ consuetudo approbatur à iure,vt s̃.de sal.§.j.p-
pe fi.ver.in præmissis tamen.idcirco,ne iudex statim illud exigat,
consuluit do.meus,quòd sic subiicias in fine libelli:

FORMA.Item peto expensas hac occasione factas & faciēdas
protestor,quas suo loco & tempore æstimabo.& sicut ius popos
i cerit,comprobabo, nisi fortè iudex inuenerit ipsum[i] causam ha-
bere probabilem litigādi. Vel ne ipsum instruas,dic : peto expen-
sas,si iudici condemnatio videbitur facienda,in auth.de iud.§. o-
portet.Col.6.Et si obiiciatur de præmissa conditione, quæ videt
incertitudinem ꝯtinere:resp.non est verum in hoc casu,secundū
k eū.vt no.in Sūma de dol.& ꝯt.§.qua pœna.sub §.punit[k].¶†De
9 expēsis aūt in causis electionū factis tractat extr. de elect.vt præ-
teritæ

ADDITIONES.

a Cōsuluit.¶Incipit hic quæstio,cùm ex maleficio vnius ex fratri
bus habentibus domum communem,pars eius venit destruēda,
qd fieri non pt sine periculo aliarū partiū,nisi fiat aliquod ædifi-
cium,cuius expensis id fieri debeat.Pro fratribus allegatur, ex fa
cto nocentis innocētē puniri non debere,C.de his,q latr. occul.
l.vl.ff.de pœn.absentē.& l.crimen.C.de inoffi. test. si quis in suo.
§.j.ff.si quis ali.test.prohib.l.ij.C.de pœ.sancimus.ff.de naut.fœn.
cùm pponas.ad idē C.ne vxor p mari.l.2.ff.sol.mat.si marit⁹. Itē
si plurib⁹ nunciatū est nouum opus,& vnus solus ꝯfacit,ille sol⁹
tenetur,ff.de no.ope.nunc.de pupillo.§.si plurium.Pro domino,
vel communi,q non teneatur ad illas expensas,faciunt eadē iura
Item non debet officiū publicū iustitiæ illis eē damnosum , ff.ex
quib.cau.maio.l.videlicet.itē facit ff.de aqua.plu.arcen.sed inter
dum.C.de pœ.si operis.de sent. exc.vt famæ. ff.de fideius.si à reo.
Bene facit pro domino,vel communi,ff.commu.diuid.si is , cum
quo.& ff.loca.si merces.§.fi.Vber.dicit,communibus expensis il
lud ædificiū fieri debere.inducit l.ii.C.qui.ex cau. ser. p pmio lib.
accip.vbi seruo accusanti aliquē de adulterina moneta debetur li
bertas:dominus tñ illius prætium habet de publico:ad idem ff.ne
quid in loc.pub.l.2.vbi via publica reficitur à communi.
b Intelligitur.¶Vt j̃.dicetur.
c Dixi.¶An aūt dānatus,vt restituat,qui non excipit de sumptib⁹,
tempore executionis id possit,s̃.de exce.§.dicto.ver.sed pone, æ-
dificantur.& de sen.exc.§.vl.vers.quid si bona.
d L.fi.¶Vide,quod vtrobique notatur.
ADDE,quando de fructibus expensæ sint deducēdæ,Pau.de Ca.
cons.liij.per Bal.cons.cxc.j.lib.
e C.e.¶De rei ven.sic alleg.s̃.
f Domum.¶Secundum Rof.qui ibi j̃.ver.quid dicemus.ponit du
as rationes eorum,qui tenent ꝯ,s.de voluntariis:idem,quod præ
dictū est de bonæ fidei,idē habere in possessore malæ fidei: dant
enim simile ff.quod me.cau.sine exceptione.§.in hac.& §.seq.&
de l.in rem.§.pe.ff.de rei ven.responsionem ad hoc vide.
g Impensæ.¶In C.rei ven.vel pet.hæ.& ibi præcedit rubrica de of
fi.in quo petuntur fructus in eisdē.Et scias,q Rofr.ipse in ista ma
teria non formauit libellos,se excusans in fine,quia hîc nulla ac-
cusatio cōpetit,nec iudicis officiū, qd intento loco eius,sed sub-
uenitur exceptionis & retentionis bñficio,si possident:aliàs om-
ni carent bñficio, licet Gosiani ex sua æquitate dent ēt possessori
malæ fidei vtilem negotiorum gestorum, ĩ quantum res melior
facta esset,vt s̃.qd ipse reprobat. ADDE, quomodo quis conse-
quatur expensas melioramētorū:Paul.de Castr.cons.cccxxiiij.&
an expēsæ factæ ad ppetuam rei vtilitatem , possint opponi corā
consultore,vide Bal.cons.clxxvj.j.lib.
h Et no.¶Secundum Host.vt s̃.in prin.
i Ipsum.¶Sc.reum.
k Punitur.¶Addit tamen ibi aliā formulā,omissa conditiōe , peto
expensas,in quantum & sicut iudici videtur condēnatio faciēda

a teritæ.&,secundum Vinc.eo.ti.cùm inter cano.[a] Item de expensis factis à creditore post custodiã rei, in cuius possessionẽ missus
b fueram,no.in lib.Ros.in ti.si cred.in pos.mis.[b]&super hoc formatur libellus,vt not.ĩ.de eo,qui mit.in pos.cau.rei ser.§.restat.ver. si autem missus.Item in expensis procuratorum,extr. de procur.
c cùm pro causa.& vide ĩ.§.prox.[c] ver.ex his.& §.seq.ver.hoc quoque.In quibus autem causis sumptus ministrandi,seu aliqui alen
10 di sint,vide ĩ.qui fil.sint legit.¶†Quid si iudex,siue superior,aliquo denunciante,vel etiam prosequẽte ex officio suo,in aliquo negotio procedit contra aliquem, demum ille condemnatur ad restitutionẽ,vel emẽdationem rei,de qua agitur,nunquid cogetur etiam restituere expensas ꝓsequenti,siue denuncianti?Et videtur,ꝙ nõ:quia victus victori cõdemnari debet. At iste nec egit, nec vicit,vt ĩ.§.nũc de expẽsis.ver.j. Cõtrariũ credo verius,vt de
d dol.& cont.c.cùm dilecti.ad fi.[d] & de acc.olim.sic enim iudex ex officio suo cõdemnat in principali,sicut etiam eodem officio denunciãti,siue prosequenti restitui faciat expensas,si illius intersit denũciare,seu prosequi,vt ĩ.§.prox.in prin. Et sic obseruauimus in quæstione,quæ coram nobis agitabatur inter commune ciuitatis Mutinæ ex parte vna,&monasteriũ Nouantulanũ ex altera.

ADDITIONES.

a Inter cano.¶De his vide eo.tit.c.cupiẽtes.lib.vj.in vlt.gl.cuius finem delarãdo hîc instare dispono.Sed ꝑmitto,ꝙ in decr.cùm inter canonicos:vnicũ verbũ de his expensis posuit Vinc.quod ibi scripsi super j.gl.in dec.aũt, vt præteritæ.multa prosecutus est,de qb.dixi in superiori rub. & de aliis in ꝓcessu,remittendo submittam ad primũ finẽ gl.prę.vl.in dec.cupiẽtes.peroptimè procedit in regulari electo ad ꝑlaturã proprij monasterij, sed de electo ad aliã ꝑlaturam,& vt fortior sit quæstio,dicamus illum ordinis Mẽdicantium in concordia electum,ita ꝙ satisfactum est decr.quorundam.de elect.lib.vj.&hîc est præmittendum,ꝙ in episcopum potuit eligi.Sed si electus esset in abbatẽ,vel ꝑlatũ monasterij alterius religionis,ñ valeret electio.Dicamus ergo,eũ tũc postulatũ à papa.hæc omnia patent in cle.de elec.c.j.in text.&gl.Et qũo legatus talem postulationem admittere non posset,dixi s̃.de leg. in tract.dispen.§.consequenter.post prin. Quòd aũt ecclesia eligens,vel monasterium postulãs teneatur ad expensas, facit præ. decre.vt præteritæ.Item facit, quod de instructore & teste dr̃,de elect.cùm non deceat.de rescri.statutum.in fi.lib.6.bene facit l.j. §. j.ff.si vsuf.pet.Vsusfructus enim legatus eget adminiculis,sine quibus quis vti frui non posset:s.via,vel itinere:sic iste eget itinere,id est expẽsis itineris, licet grauius:qa si ecclesia erat exempta, vel monasteriũ ẽt nõ exemptum,ad papam etiã recurri oportet: quod simul cum paupertate electi,vel postulati,ignorare nõ poterũt.facit ff.de iu.licet.l.sed & si suscepit.§.j.& ij.& §.equitij quẽ ibi allegat gl.in l.plenum.ff.de vsu.& habit.Item legata alicui militia,legatæ videntur expensæ necessariæ ad ingressum militiæ,ff. de lega.3.l.pe.§.fi.Fortiùs igitur in ecclesiastica militia erit idem. bene facit de cleri.ægr. c.j.Item si aduersario quis ꝯ se ministrare tenetur expensas ex causa inopiæ,de acc.ex parte:cum legibus allegatis ibi in vlt.gl.Fortiùs ergo ex eadem causa inopiæ ad prosecutionem sui operis & vtilitatem ecclesiæ:& in ꝓposito illas ministrare tenebitur.Et si dicatur,ꝙ dubius sit euentus,sufficiat cle. vt lit.pend.si duobus.§.si verò alter.& ibi concor. vel dicatur,ꝙ eligentibus donare non licet,de don.c.ij.de his,quæ fi.à præla. c. j.Rñdetur ad primum,ff.ad Carbon.l.sed & is,§.an aũt.& de ventre.in pos.mit.j.post princ.& §.mulier.l.extraneo.per quæ patet, nedum filio nato,sed etiam nascituro,& de quo lis est, an sit filius, & ventri ꝑꝑ partum nasciturum propter inopiam ministrantur expensæ,euentu dubio nõ obstante.Constat autem,ꝙ æquè filius inopi patri,sicut pater inopi filio, tenetur ad expensas,ff.de lib.agnosc.in rubrica,& l.si quis à liberis.in prin.Et ex hoc ꝯcluditur,ꝙ sicut inopi filio nascituro ꝑꝑ inopiam, non obstãte dubio euentu, ministrantur expensæ,vt suprà:sic & patri spirituali futuro,non obstante dubio euentu,ministrandæ sunt expensæ,maximè cùm illi dubio dederint principium hi, qui dubium allegant euentum. Ad secundum rñdetur,ꝙ istud non est donare,sed rem necessariã agere.bene facit ff.de donat.inter vir. & vx.si quis pro vxore.cuius casum vide in sufficienti decre.relatu.de præb.super vltima gl.Sic non est donatio,cùm vir parat vxori expensas itineris ad locum.quo illam vocauit,ff.de pactis dota.l.inter socerum §.conuenit.facit in genere ff.de adimen.leg.l.rem legatam. in fi. extrà de don.per tuas.De facto tamen experimur, quòd consanguinei,amici,&deuoti ipsorum in expensis prouident,quia restituunt,sed negotium prosperatur.Experimur etiam,quod vę illis qui per consanguineorum pecunias sunt promoti.Idem de illis, qui promoti sunt per nobiles, vel potentes: & vide quod dicam super rubrica de rebus eccles.non alie.
ADDE vidẽda verba formalia ꝑscri.ad d.per Old.cõsi.27.inc.thema tale,vacãte quodã monasterio.Et an pecuia expẽsa ꝓ ꝑsentatione electi dicatur versa in vtilitatẽ ecclesiæ?& qũo probetᷣ expen sa hoc casu,vide Fede.cons.119.Et quãdo plures prælati electi litigant inter se,an debeant fieri expensæ de bonis ecclesiæ,vl̃ suis:& cuius expensis litigatur, cùm quis impetrat prælaturam à papa: & quid si expensæ sunt principaliter in fauorem litigantis, secundariò ecclesiæ,an ecclesia debeat pati expensas?vide de omnibus prædictis Ang.consi.cxliiij.
ADDE tu ad materiam additionis Iô.And.do.Car.in cons.v.&in cons.vj.in quibus notabiliter hoc tractat.
b Mis.¶Rubrica est de actione in factum, quæ datur creditori misso in possessionem ad recuperandos sumptus, quos fecit in re sine dolo, & est in ordine inter edicta.
c §. proxi. ¶Proximus est iuxta promissiones:facit ad id,quod ibi dicam.
d Ad finem.¶Vbi de hoc in vltima glo. Et vide,quod super ea dixi de inquirente ex officio,an illo absoluto teneatur illi ad expẽsas? & de hoc etiam Cy.C.de iudi.sancimus.in v.q.

¶De expensis,quæ fiunt in iudicio.

a 2.§.Iuxta[a] promissionis seriem videndum occurrit de expensis,quę fiunt in iudicio.circa quod notãdum est, quòd expensæ aliæ fiunt ante litis contestationem: aliæ post litis contestationem:aliæ in causis appellationis:de quibus singulatim disseremus. Vltimò dicemus,qualiter,& quando sit expensarum condemnatio facienda.

ADDITIO.

a Iuxta.¶Est hîc sciendum,quòd id,quod sequitur vsque ad §.nũc de expensis.totũ alle. sub isto §.iuxta.quod maximè patet in dec. finem.de dol.& cont.sed auctor allegat §.si ante litem:pro me facit s̃.§.proximo,ad finem,ibi:& vide.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio suo pronunciare habet in expensis,sicut & in consequentijs ipsius causæ.*
2 *Expensæ an peti possint iudicis officio ob contumaciam euidentem.*
3 *In iudicijs bonæ fidei veniunt sumptus,& fructus,& interesse,iudicis officio.*
4 *Deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis ante litis contestationem proposita,an debeat in expensis condemnari.*
5 *Expensæ propter contumaciam partis alterius ante litis cõtestationem,vel post vsque ad sententiam indistinctè sunt præstandæ.*
6 *Expensæ ob contumaciam quando sint præstandæ.*
7 *Causa tali existente,quòd lite non contestata possit super principali non obstante rei abundantia procedi,an post terminum veniens audietur.*
8 *Terminis tribus in vna citatione insertis,an in primo,vel secundo non veniens condemnandus veniat in expensis.*
9 *Condemnatio in expensis quibus casibus etiam ante litis contestatiocem fieri dicatur.*
10 *Impetrans iniquè à quo puniri debeat.*
11 *Citatus contumaciter se absentans,venit condemnandus.*
12 *Petitorio suspenso si quis recursum habeat ad possessorium,an possit,aut debeat aduersario in expensis condemnari.*
13 *Expensæ in iudicio factæ ante litis contestationem,qualiter peti possint.*
14 *Expensis ratione contumaciæ factis,debet iudex prius condemnare quàm procedere.*
15 *Citatione facta,si nec reus,nec iudex veniat,an debeat reus condemnari.*

¶De expensis,quæ fiunt ante litis contestationem.

3.§.Si ante litis contestationem expensæ petuntur,dicunt quidam, quòd peti possunt iudicis officio. nam expensæ
1 sunt sequela principalis actionis. ¶Vnde † sicut iudex ex officio suo pronunciat in consequentiis ipsius causæ, eodem modo & in expẽsis,ar.ff.de re iud.Paulus.ff.de fur.eũ qui emit.§.itẽ si iumẽta.extr.de off.deleg.prudẽtiam.in fi.Nam sicut officium deseruit ante litis contestationem in citationibus & interrogationibus & aliis,vt s̃.de offi.iud.deleg.§.deseruit.ita & in expensis,extrà de off.iud.c.ij.Præterea iudex citatum ante litis contestationem,si ñ comparuit,punire potest officio suo,ff. si quis in ius voc. nõ ier. l.ij.§.j.& ff.si quis ius dicen.non obtem.l.vnica,§.j.Pari ergo ratione puniet in expensis etiam delegatus,vt ĩ.§.fi.vers.porrò.nam non priùs pãdi debet ei iudiciorum aditus quousq; resarcitę fuerint expẽsę,C.de iud.sancimus.q̃ loquitur indistinctè ante litis ꝯ-
a testationẽ,& post[a].¶†Ex his motus dico,ꝙ ob cõtumaciã euidẽ
2 tẽ possunt ante litis cõtestationẽ peti expẽsæ iudicis officio:aliàs nõ,vt ꝓbatur extrà de rescr.cæterũ.& de ꝓc.audit.& c.cõstitutis. in quibus cõdemnatur absens ante litis cõtestationem in expẽsis,
b & de do.& contu.cùm dilecti.in fi.T.verò & Vinc.Ioan.& Ber.[b] & alij

ADDITIONES.

a Post.¶Vide,quod dicam ĩ.§.vlt.super vers.hoc quoque.
b Et Ber.¶in dec.G.finem.prope fi.gl.magnæ.

& alij indistinctè dicūt, quòd iure actionis sunt petēdæ in libello
nominatim,arg.ff.de iudi.nō potest videri.ff.commu.diui.vt fun
dus.ff.de ædil,edict.l.ædiles.§.item sciendum.& l.item serui.ff.de
a iudi.de qua re [a].Sed hoc potest habere locum, vbi contumacia si
est euidens,sed præsumpta,de qua refert cõtumax quæstionem.
quo casu audiēdus est,extrà de re iu.c.cùm Bertholdus.extrà de
eo,qui mit.in poss.causa rei ser. cùm venissent.secundum P.Nec
obstat ad præmissa §.item sciendum,nec etiam l.item seruus. vbi
dicitur,quòd quæ ante litem cõtestatam accidūt, nō petitur iu-
dicis officio,sed nominatim libello. Illud enim verum est de his,
quæ cõtingūt extra iudicium,& tāquam principalia per se existē
tia,& in fructibus rei petitæ:vt si vacca petatur,vel vitulus ante li
tis cõtestationem nascatur,& est quid per se.sicut vacca.Secus er
go est in expēsis,quæ cõtingūt ob cõtumaciam partis in iudicio
Item illud locum habet in expēsis ante litis cõtestationem occa-
siōe rei factis:vt nominatim petātur in libello,vt ibi:& hoc in iu
3 diciis stricti iuris.¶†Nam in iudiciis bonæ fidei veniūt sumptus
& fructus & interesse,iudicis officio,vt ff.de dol.elegāter. §.non
solùm.de eo,quod cer.lo.in bonæ fidei.& l.si hæres.& l.seq.&C.
de act.emp.& vē.l.ij & 3.quæ dic,vt in fine huius §.ver.in summa
Expēsæ quoque factæ circa rem,post litem cõtestatam veniunt
officio iudicis,vt j.§.proxim.ad fin. ver.hoc quoque.Vtrùm au-
b tem expēsæ extraiudiciales in libello petātur,dixi s.§.proxi. [b] ad
4 fi.versic.& nota.¶†Sed nūquid deficiēs in probatione dilatoriæ
exceptionis ante litis cõtestationem propositæ, debet in expen-
sis condemnari,sicut & proponēs peremptoriam post litem cõ-
testatam,& deficiens:vt extrà de do.& contu.finem.& j.§.proxi.
ver.in hoc respon.Dicūt Vinc.& Accur.& Papa,quòd sic,indisti
ctè,arg.extrà de rescri.c.fi.& de dol.& cõtu.ex literis.extrà de re-
c stit.spo.frequens.de except.pia.[c] & c.pastoralis.ibi per dilatorias
exceptiones malitiosè nōnūquam, & sic curia seruat.B.dicit,ꝙ si
calumniosè dilatoria exceptio ante litis cõtestationem proponi
tur,& de hoc cõstat euidenter,tunc debet deficiens in probando
in expensis cōdemnari, extrà de excep.exceptionem.& in præd.
concord.Secus,si de malitia non cõstet:& maximè,si sit iuratum
de malitia,arg.hoc in præ.c.finem.ibi,postquam altera pars intē-
tionem suam fundauerit,&c. Ergo ante litis contestationem nō
videtur pars excipiens cōdemnāda,cùm habeat à iure,quod pos
sit excipere,extrà de excep. pastoralis.ff.de re iudic.l.4.§.si quis ꝯ
d demnatus.maxime,vbi verisimilis causa excipiēdi subest.de hoc [d]
5 s.de excep.§.ij.ver.sed nunquid reus.¶†Hoc autem certum est,
quòd expensæ, quæ fiunt propter contumaciam partis alterius,
ante litem cõtestatam, vel post, vsque ad sententiam,indistinctè
præstantur,qualemcunque causam litigandi habuerit is,cui præ-
stantur,siue iustam,siue iniustam,extr.de dol.& contu.cùm dile-
cti.& de sequest.poss.c.j.vt lit.non contest.quoniam.§.in aliis.ex-
tr.de testam.significauerunt.de appel.sæpe.3.q.3.§.spatium.in fi.
C.de iudi.properandum.§.& si quidem.C.quomodo & quando
6 iud.auth.qui semel.¶†Sed quæritur,quando præstandæ sunt ex
pensæ ob contumaciam?Respon.statim priùs quàm audiatur,vt
in prædicto §.in aliis.& in præd.l.sancimus. Vnde si reus non ve-
niat in prima,vel in secunda citatione,condemnabitur in expen-
sis post tertiam citationem,tam pro prima,quàm pro secunda cõ
tumacia,arg.C.de iudi.sancimus.quę loquitur indistinctè,nō spe
cialiter in peremptoria.ad idem ff.de re iudi.contumacia.extr.de
do.& contum.ex literis.extrà de procur.querelam.vbi de hoc,ff.
si quis in ius voc.non ier.l.ij.§.j.& ff.si quis ius dic.non obtemp.l.
vnica,§.j.Et hoc,si in tertia compareat:alioquin contra eum pro
cedetur,vt in prædicto §.in aliis,& fi.quòd si etiam in secunda ve
nerit, punietur per primam. Et eadem dico etiam maximè in ac-
e tore,ff.de indic.eum quem.extr.de dol.& contu.actor [e].Nam rei
& actoris æqua debet esse conditio,ff.de reg.iur.non debet.& j.
ad fi.huius §.Alij dicunt,quòd reus non veniens in prima,vel se-
cunda citatione,non debet in expensis condemnari:quia non di
citur adhuc contumax,nisi post peremptorium tantùm,xxiiij.q.
iij.de illicita.& 74.dist.honoratus.prope fin.vbi de hoc, & extra.
de do.ꝙ contu. cùm dilecti.in fi.& de sequest.poss.ca.j. in fin.vbi
condemnatur quis in expensis factis à tempore peremptoriæ ci
tationis, licet pluries ibi citatus fuisset:potest tamen agi contra ꝯ
tumacem ex illo edicto,si quis ius di.non obt.vt ff.si quis i9 dic.n
obt.l.vnica.de hoc ext.de prob.qm ꝫ.in gl.q incipit, ꝯtinere,&c.
f & vide s.de contu.§.nunc dicamus.vers.sed nunquid [f].¶†Quid
7 si talis causa sit,in qua lite non contestata,ꝑt super principali non
ob rei absentiam procedi:quod fit in plerisque casibus, vt s.de te
sti.§.nunc tractemus. nunquid post terminum veniens audietur
non refusis aduersario expensis? Videtur,quòd sic:quia non in-
terest actoris eum venisse,cùm eo absente potuerit in causa pro
cedi.Dici tamē potest,quòd refert,vtrùm ille citat9 fuerit ab ho-
mine,vel à iure. Si ab homine, tunc licet non debeat aduersario

expensas reficere propter rationem pręmissam,vt dicunt quidā,
tamen quia iudicem contempsit non veniendo,eius arbitrio cō
demnabitur,arg.ff.si quis ius di.non obtem.l.vnic.ff.si quis in ius
voc.non ier.l.ij.extr.de clandest.despon. c.fi.§.fi.cum suis cõcor.
extr.de ma.contra interdict.eccles.contract.c.j.Alij dicunt, quòd
etiam parti restituere debet sumptus:nec priùs pādi debet ei adi-
tus iudiciorum,arg.C.de iud.sancimus.quæ loquitur indistinctè.
interest enim partis : quia fortè si venisset, sic lis finem habuisset.
Si autem citatus fuerit à iure,putà in casu illius cõst. extrà de ele
g ctio. statuimus [g]. tunc nec puniendus est à iudice:nec cogendus
h est sumptus aduersario reficere [h].Cùm enim teneant,quæ cõtra
eum acta sunt,est admittendus solùm in eo statu, in quo causam
inuenit,vt not.s.de appel.§.qualiter.vers.sed pone,quòd.& seq.
non est duplici poena afficiendus,vt extr.de iudi.at si clerici.in fi.
quia mitiùs agitur cum lege , quàm cum ministro legis , vt ff. de
8 arbi.l.Celsus. ¶†Sed quid si tres termini in vna citatione inserā
tur,nunquid fit condemnatio in expensis,si non veniat in primo
vel in secundo?dic,vt s.de cit.§.viso.ver.sed quid si.Nec est omit-
tendum , quòd licet iudex ab initio non condemnet contuma-
cem ad expensas,tamen post litem contestatam,& semper vsque
ad sententiam,& etiam in sententia poterit condemnare,& si sen
tentiam ferat pro contumace,tunc non tantùm tempore senten
tiæ,sed etiam ante.Nam cùm iudicis officium semper duret à pri
ma citatione vsque ad finem litis,meritò semper & ante litis cō.
testationem,& pòst poterit condemnare. Imò etiam videtur, ꝙ
si ante litis contestationem pronunciauerit procuratorem non
obstante exceptione militiæ admittendum, vel non obstāte spo
liationis,vel excommunicationis exceptione.in causa procedē-
dum esse,non dicens de expensis,adhuc lite pendente, vel in fine
litis in eis poterit condemnari:nec,vt dicunt quidam,his casibus
poterit appellare à condemnatione huiusmodi,cum decem dies
effluxerint à die primæ sententiæ: & hæc sententia expensarum
sit executio sententiæ prioris,ff.quod met.causa,si cùm.§.aliquā
do.ff.de dol.arbitrio.nisi excederet in taxatione expensarum:vel
nisi opponens exceptionem excusari possit. ꝙ eam probabiliter
proposuerit,licet succubuerit,ff.de leg.ij.qui solidum.§.ij.& 2.q.
i 3.Paulum.ext.de elect.statuimus.§.j.[i] & j.§.nunc videndum.ver.
dic ergo. Quando autem principalis persona debet expensas sol
uere,& quando procurator de bursa sua,no.s.de sen.exc.§.sequi
9 tur.¶†Sunt autem multi casus in iure expressi ,in quibus ante li
tis contestationem fit condemnatio in expensis.¶Primò,si quis
aduersarium malitiosè laborare cogit per literas dolo,vel fraude
contra eundem impetratas, ext.de rescri.cæterum.& c.quia non
nulli.¶Secundò,cum passus missionē vult rem recuperare,& in
causa procedere.debet enim priùs satisfacere de expensis, ext.vt
lit.non contest.quoniā.§.in aliis.& de sequest.c.j.¶Tertiò oppo
nens crimen,& nō probans,vt quis ab obtinēdo beneficio repel
latur.extr.de accus.accedens.¶Quartò, is,qui opponit in forma
electionis,vel postulationis,vel ꝓuisionis aliquid,& nō probat,
k extr.de elect.statuim9.§.adiicimus [k].sed illud ēt post litis cõtesta-
tionē.¶Quintò, si appellās appellationē sufficiēter n̄ prosequa-
tur ap

ADDITIONES.

a Quare.¶Idem Guido de Suza.in l.properādum.C.de iud.qui ēt
ibi tenet,ꝙ petentur cōdictione ex ipsa lege,ff.de cond.ex lege.l.
vna:nisi essent promissæ per stipulationē.nam tunc agetur ex sti
pulatu.& subdit,quòd non credit iudicem peccare,si condemnat
in expensis litis factis ante litis contestationem,etiam si non fue
rint petitæ,per §. si autem alteruter. vbi hoc notatur. pro quo fa-
cit,quod dictum est suprà.
ADDE,quòd Pau.de Cast.cons.377.dicit,quòd si sunt promissę,
petuntur iure actionis:aliàs officio iudicis.
b §.proxi.¶Ergo non est medius ad primum.
c Pia.¶lib.vj.
d De hoc.¶Et vide,quod ibi scripsi super gloss.si enim.& s.de cita,
§.viso.ver.sed quid si tres.qui allegantur.
e Actor.¶lib.vj.
f Nunquid.¶Et j.§.vlt.ver.hoc quoque.
g Statuimus.¶Lib.vj.ibi no.de hoc gl.hanc poenam.& vide quod
super ea dixi,& de do.& contum.finem.super glos. sed nunquid.
post princip.
h Reficere.¶Statim:reficiet autem illos in fine litis,si fuerit victus
non obst.quod j.dicitur de duplici poena quia condemnatio re-
spectu recipientis non est poena, sed interesse,vt scripsi de rescri.
c.vlt.in fi.
i §.j.¶Lib.vj.
k Adiicimus.¶Lib.vj.

tur appellato proſequente,ext.de reſcr.ex parte.de renunc.veni-
ens.de appel. reprehenſibilis. & tenetur tunc quis ad expenſas à
tempore appellationis factas.e.ti.Nicolao,vel ſi ante terminum
impetrat literas tacita veritate,e.tit.ſæpe.vel ſi ſuper appellatio-
ne iniuſta impetrat,eo.tit.vt debitus honor.¶Sextò,is, qui iniu-
ſtè appellauit,remittitur condemnatus in expēſis ad priorem,iu-
dicem extr.de app.vt debitus.in fi.& de eo,qui mit.in poſ.cau.rei
ſer.cùm veniſſent.de teſta.ſignificauit.¶Septimò,is,qui appellat
contra formā illius conſtitutionis,cordi. de appel.vel facit in ali
quo contra eam,tunc remittitur ad primum iudicem in expenſis
a ↄdemnandus,vt in ea.conſt.§.ꝙ ſi.[a]Hoc enim caſu reputatur nō
appellans,vt ibi:& ideo iudex appellationis,tanquam iuriſdictio
ne carens,non cōdemnat,ſed remittit ad priorem iudicem,vt il-
le condemnet,j.verſi.ſed quis tunc.in præ.verò caſu appellās ex
probabili cauſa reputatur appellans,quamuis ex poſt facto cauſa
falſa appareat:& ideo ibi iudex appellationis condemnat.Quidā
tamen exponunt in c.cordi.condemnandus,id eſt,condemnat⁹,
b vt concordet cum illa,vt debitus. Sed prius dictum verius eſt [b].
¶Octauò,ſi appellans petit remitti ad eum,à quo appellauit : qđ
poteſt,vt extr.e.interpoſita. §.ille.¶Nonò,in certis caſib.poſitis
10 ext.de reſcri.c.fi.in quibus iniquè impetrans punitur.† Sed quis
tunc impetrantem puniet?non enim videtur, quòd,is qui impe-
tratus eſt,cùm non habeat iuriſdictionem per tales literas,s.verſ.
7.& argum.ad hoc extr.de do.& cont.ex literis.vbi primi iudices
c ↄdemnant, & non ſecūdi:ideoq; ordinarius id faciet.Ber.ↄ:dicit
enim[c],ꝙ impetrat⁹ in hoc habet iuriſdōnem,vt cognoſcat de ve
ritate precum,& pœnam expenſarum per conſequens imponat,
arg.25.q.2.& ſi non cognitio.ext.de reſcr.c.fi.in fi.& c.ſuper lite
ris.in fi.& c.cæterùm.vbi ſecundi iudices condemnant,& de ap.
vt debitus.in fin.Idem dicit G.Naz. quia de qua re cognoſcit iu-
dex,&c.ext.de cauſa poſ.cùm ſuper.quòd ſi requiſitus non fece-
rit,cogetur per ordinarium illud de burſa propria reſarcire. Nec
ob.præ.c.ex literis. nam ibi exceptio de ſecundis literis fuit pro-
poſita coram primis iudicibus:& illi papam conſuluerunt.Si au-
tem fuiſſet oppoſita coram ſecundis,illi debuiſſent cōdemnare:
arg.ad hoc ext.de reſcr.dilectus filius Ioan.in fi.Caueat tamen ſi-
bi taliter impetrans,qualiter procedet.nam ſi primò pronunciat
literas non valere,non poteſt deinceps condemnare,cùm nō ha
beat iuriſdictionem,extra.de iu.at ſi clerici.Caute igitur faciet, ſi
d priùs in expenſis condemnat,& poſtea ſuper literis pnunciet [d].
Licet autem aliàs poſſit in ſumptibus condemnare, non tamen
poteſt,ſecundum Vin.mulctare:nec ſententia excommunicatio
nis per eum lata tenet in veritate,licet ſeruanda ſit,vt not.plenè,
e ſecundum eum,ext.de offi.deleg.ſignificantibus [e]. ¶ † Decimò
11 condemnatur in expenſis citatus contumaciter ſe abſentans, li-
cet non ſit miſſio in poſſeſſionem ſecuta,vt ext.de maio.&obe.
c.fin.de proc.querelam.C.de iu.ſancimus.& de dol. & contuma.
cùm dilecti.nā& pro prima & ſecunda citatione fit cōdemnatio.
vt præmiſi.¶Vndecimò, reuocans mandatum procuratoris in ↄ
temptum iudicis,& ad partis præiudicium,ext.de procur.c.j.& c.
auditis.¶Duodecimò,generaliter reus exceptionem opponens
gratia differendæ litis,fundata intētione actoris,punitur in expē-
ſis factis à tpe propoſitæ exceptionis,ſi deficiat in probādo,vt ex
tra.de dol.& cont.finem ſed hoc locum habet poſt litem conte-
ſtatam.¶Decimotertiò, is,qui minùs ſufficientem procuratorē
dimittit,vel conſtituit:putà reus,qui procuratorem conſtituit ad
agendum tantùm,extr.de procur. conſtitutis.¶Decimoquartò,
reus cōuentus aſſerens ſe ſpoliatum, niſi id intra 15.dies probet.
f extr.de reſt.ſpol.frequens[f].¶Decimoquintò,opponens excep-
tionem excommunicationis in quacunque parte litis, & eam in
g tra ſpatium octo dierum non probans.extr.de except.pia [g].¶De
cimoſextò , excommunicans contra formam illius conſtitutio-
h nis de ſen.excommu.cum medicinalis.§.ſuperior[h].vt ibi dicitur
Decimoſeptimò,iniuſtè excommunicans tenetur excōmunica-
to ad intereſſe,eo.titu.ſacro.Decimooctauò, reum trahens corā
diuerſis iudicibus ſuper pluribus perſonalibus actionib.ext.đ re-
i ſcript.c.fi.& c.diſpendia[i].¶Decimononò,non veniens in termi-
k no,ad quem citari fecit reum,extr.de dol.& contu.actor [k].¶Vi-
geſimò;generaliter quilibet alium in iudicio temerè vocans,ff.đ
iu.eum, quem temerè.¶Vigeſimoprimò,q cœpto negotio,vel
quaſi,reſcriptum impetrat, per quod primum minimè reuocat,
extra.de dol.& contuma.ex literis.¶ Vigeſimoſecundò plus pe-
tens re,vel cauſa,ext.de plus pet.c.vnico.¶Vigeſimotertiò, qui
litem intra duos menſes non conteſtatur,3.q.4.c.libellum.¶Vi-
geſimoquartò,generaliter vbicunque proceſſus iudicis malitio
ſè impeditur,C.de fruc.& lit.expen.non ignoret.C.de iud.ſanci-
mus.¶Vigeſimoquintò,generaliter vbicunque literæ per exce-
ptionem legitimam reprobantur,extr.de reſcrip.cæterùm.¶Vi-
geſimoſextò,pars procurans iudicis abſentiam.ext.de offi.deleg.
paſtoralis.§.fi.¶Vigeſimoſeptimò,appellans,quia quarta produ
ctio teſtium denegatur,& non probans,extr.de teſt. ſignificaue-
runt.¶Vigeſimooctauò,generaliter,quācūque exceptionem di
latoriam proponens,& non probans:quod dic, vt s.eod.§. verſi.
nunquid.¶Vigeſimononò,generaliter alium malitioſè fatigans
l extr.de reſcr.diſpendia.§.qui verò [l].cum ſuis ſimilibus.¶Trigeſi
mò emendans libellum malè conceptum,vt not.j.de lib.conce.
§.nunc oſtendamus. verſ.ſed & ſi. His igitur caſibus & ſimilibus ī
iure expreſſis condemnatur quis ante litis conteſtationem,& eti
12 am poſt ante ſententiam,in expenſis.¶† Quid ſi ſuſpenſo petito
rio quis recurſum habet ad poſſeſſorium,vt extr.de cau.poſ.& p
prie.c.paſtoralis.nunquid condemnabitur aduerſario in expenſis
factis in iudicio petitorio?Videtur,ꝙ ſic,arg.eius, quod iam dixi:
quia temerè videtur petitorium intentaſſe,ff.de iu.eum,quem te
merè.ext.de pœn.calumniam.Dic,quòd ſecundum eos,vel illos
Legiſtas, qui dicunt vtrunque ſimul intentari non poſſe, nec de
vno ad alium recurſum haberi,niſi priùs ex toto renuncietur, be
ne eſt condemnandus:ſecundum alios verò, & ſecundum Cano
niſtas,ſecundum quos vtrunque poteſt ſimul intentari.poſtquā
intentata ſunt,alterum ſuſpendi,& illo pendente ad aliud recur-
m ſum haberi,vt s.de petit.& poſ.§.j.verſicu.vt autem [m].non eſt cō
demnandus.non enim videtur temerè vocaſſe,nec facit alicui in
iuriam,qui vtitur iure ſuo,extrà de elect.cùm eccleſia Vulterana
& beneficium iuris nemini eſt auferendum. 28.diſtinctione. de
his. nec iuris beneficium debet eſſe occaſio damni, vt C. de leg.
& conſtitut. quod fauore. Cùm ergo ius hoc fieri poſſe conce-
dat, non condemnabitur in expenſis,qui de petitorio recurſum
habet ad poſſeſſorium:quia nōdum victus eſt in cauſa.Primò er-
go ſuper

ADDITIONES.

a Quòd ſi.¶Lib.vj.
b Verius eſt.¶Vide quod ibi not.in gloſſ.not.dixit. & quod ſuper ea dixi.
c Enim.¶In præ.c.vlt.in vlt.gl.
d Pronunciet.¶Hoc fuit conſilium Pet.de Samp.vt ibi ſcripſi in fi.
e Significantibus.¶ Vt ibi propter ipſius inuolutionem omiſſum, hîc ſuppleatur,ſcire debes,ꝙ Vinc.ibi ſuper verbo, pronūciarūt. dixit,ꝙ illi delegati ſuper expenſis,ſi petitæ fuiſſent,pronunciare poterant,priùs q̄ ſe exoneraſſent,de reſcr.cæterum.Nam vt dicit citatus venire debet etiam ad non ſuum iudicem,priuilegium,ſu um allegaturus,ff.de iu.ſi quis ex aliena.&non veniens puniri po teſt à iudice,qui ſaltem ex contumacia iuriſdictionis naſcitur,ff.ſi quis in ius voc.non ier.l.2.de app.ſi duobus. quod fatetur in ex- penſis,ff.de iu.eum quem temerè. mulctare tamen nō poſſet:qa licet id lex concedat,canon tamen non,ex quo iuſtitia non peri clitatur,de do.&ↄt.c.j.Dicit demum,ꝙſi ad iudicis,qui citauit,no titiam peruenit appellatio citati,vel impedimentum,quare ſua ſi ſit iuriſdictio,licet non perfectè, pdit poteſtatem puniēdi illum, vt præ.c.ſi duobus.quaſi non interſit facientis illum citari: ſicut ī citatione ad diem feriatum dicitur,ff.ſi quis in ius voca.non ier.l. 2.in fine.Si autem tale quid non peruenit ad illius notitiā,& cita tus non veniat,ſi excommunicat illum,licet in veritate nō ſit iu- dex in principali,dicit,ꝙ,ſecūdum quoſdā,tenet excōmunicatio; arg.de offi.dele.audientiam.Sibi tamen videtur,ꝙ in veritate ſen tentia excommunicationis non teneat lata ab illo, qui in verita- te ius vocandi non habet,quantumcunque ſeruanda videatur.Se cus dicit in ſententia condemnationis:forſan intelligit expēſarū, de qua primò dixerat,quæ litigatorem lædere poteſt, ex quo eſt iudex in opinione,licet nō in veritate,ff.de offic.præt.Barbarius. Vnde dicit.ꝙ diffinitiua Barbarij tenuiſſet excōmunicatio tamen non,propter ipſius ſpecialitatem, ext.de re iu.ad probandum.de excep.exceptione.Sed dicit,ꝙ ſuſtineri poſſet ↄtrarium,ſubdens, dici poſſe, ꝙ licet in veritate non teneat excommunicatio,tamē iſte in veritate vitandus eſt,nec audiendus volens litigare de iuri bus excommunicatiōis ex perſona iudicis.Vnde dicit,ꝙ ſi epiſco pus ī veritate excommunicatus citat ſubditū,quē qa ſi ↄparet,ex communicat,vitandus eſt,nec audiet propter contumaciam ſuā volens dicere excommunicationem nō tenere,qa lata per excō- municatum : hanc gloſſ. auctori reſeruaui,qui eam commendat ADDE,vt per epiſcopum Alex.in d.c.ſi duobus.&cautelam Spe. reprobat Abb.Sic.conſi.xlviij.illud afferam.libr.j.
f Frequens.¶Lib.vj.
g Pia.¶Lib.vj.
h Superior.¶Lib.vj.
i Diſpendia.¶Lib.vj.
k Actor.¶Lib.vj.
l Verò.¶Lib.vj.
m Autem.Quod hodie in cauſis bñficialibus deuolutis per appella tionem ad curiam,ampliatum eſt,vt liceat in illis appellanti , vel appellato ſuſpēdere petitorium à ſe,vel ab aduerſario inchoatū, in ſolo poſſeſſorio procedendo, vt in cle. vnica, de cauſa poſſeſ.

go super possessorio proceditur, & post super proprietate,extrà de testi.significauerunt,& si succumbat in possessorio, tunc con-
a demnabitur in expensis a:quia tunc demum apparebit, an temerè litigauerit,vel non.Et sic respondi domino Clem.papæ IIII. de hoc à me in collatione præsentibus suis capellanis quærenti.
13 ¶† In summa not.q si expēsæ fuerint factæ in iudicio, & quæris de expensis factis ante litis cōtestationem occasione rei:dic,vt s. in prin.ver.ex his.Si verò de facti ante litis contestationē occasione iudicij,puta qa exceptio,seu recusatio maliciosè fuit pposita & non probata,vel rescriptum malitiosè impetratum,iudex officio suo iuxta suū arbitrium debet malitiosum ex officio condēnare,ex quo de malitia sibi cōstat per testes,vel per violentam psumptionem.hæc omnia probātur extrà d do.& contum.c.2.de rescr,cæterùm.& c.ex tenore.& c.fi.de maio.& obe.c.fi.de accu. accedens.in fi. Dic et per dec.d do.& cont fin. q si iudex verisimiliter præsumat exceptionem malitiosè pponi,non dabit dilationem,nisi sub hac cōdōne,vt si in probatione defecerit,puniat in expensis:arg.in præ,ƿcor.& Inst.de off.iu.§.j.& ext,de rest.spo.
b frequens.§.sed in ciuilibus b.& de excet.prælat.c.pia.§.si qs igit c.
c in quibus dilatione purè data deficiens in probatione punitur in expensis.Multò fortiùs ergo,si sub hac cōditione data existat,ar. extrà de elect.significasti.vel iudex recipiat ab excipiente iuramētum,q hoc malitiosè non proponat,ext.de elec.cùm dilecti.§.2. de rest.spol.literas.§.præterea.de testi.præsentiū.& c.veniēs.& c. pen.cum simili.& tūc expressè venient iudicis officio, C.de reb9 cre.generaliter.§.his de præsentia & sic arbitrarium est,vtrùm de-
14 tur dilatio,vel nō,ff.de pet.hær.si quis libertatē.§.planè.¶† Cæterùm si expensæ ratione contumaciæ petantur,iudex debet priùs condemnare,quàm in causa procedat, vt s.verf.sed quæritur. Refert tamen an reus petat ab actore expensas,hāc ratione scilicet,quia vocatus reus ad instantiam actoris venit ipse verò actor non venit:& tunc locum habet C.quomodo & quando iu.auth. qui semel.C.de fruc.& lit.expen.non ignoret,extr.de procu.con
d stitutus.extr,de dol.& cont.actor d,an actor à reo:& tunc locum habet ext.vt lit.non contest.quoniam.§.in aliis.ext.de do.& cōt. cùm dilecti,C,de bo.auctor.iu.poss.authent.& qui iurat.& de se-
15 quest,pos.ca.j.& de proc.constitutus.¶† Sed pone:reus citatus ad certam diem,non venit:iudex etiam impeditus venire ipse nō potuit:quæritur,an reus punietur in expensis?Respondeo , non;
e quod dic,vt j.§.fi. e

ADDITIONES.

a In expensis,¶Factis in iudicio possessorio: sed de his non quærit quæstio,sed de factis ī iudicio petitorio suspenso:& si ītellexisset quòd eo ipso,q in possessorio succubuit, condēnatur ad illas malè dixisset.Teneas ergo,quod plenè scripsi in ca.pastoralis.sup gl. pen.in prin.&in distinctione,quam ibi formaui:per quę patet,ex pensarum factarum per reum in petitorio: in tribus casibus condemnationem sibi fieri,quando actor non suspendit petitorium sed illi renunciat:vel quando illo suspenso,ad illud reuertitur & succumbit:vel quando reus instās absoluitur ab instātia ibi vide.
b Ciuilibus.¶Lib.vj.
c Igitur.¶Lib.vj.
d Actor.¶Lib.vj.
e §.fi.¶Sub ver.tu autem.ver.si autem.

SVMMARIVM.

1 *Expensæ post litem contestatam factæ officio iudicis peti possunt.*
2 *Lite finita debet regulariter victus victori in expensis condemnari.*
3 *Expensæ post litem contestatam,& ante sententiam factæ,in quo differant.*
4 *Exceptionem in causa spirituali non probans,præsumitur male excepisse.*
5 *Victum victorij in expensis debere condemnari,qualiter intelligatur.*
6 *Expensæ in iudicio post litem contestatam factæ, multipliciter considerantur.*
7 *Actore vincente,etiam absente,an veniat reus sibi in expensis condemnandus.*
8 *Sententia absolutoria lata,præsumptio iuris est contra actorem.*
9 *In expensis,quæ ante sententiam præstantur,non attenditur,an eas præstans iustam causam habuerit litigandi in principali.*

¶De expensis,quæ fiunt post litis contestationem.

1 4.§.Nunc de expensis,quæ fiunt post litem contestatā, & in fine litis,aliqua in subditis pstringamus. ¶† Scias igitur,q illæ iudicis officio petuntur.nam q post litem ƿtestatam accidunt,valdè spectant ad officiū iudicis,vt j.ver.hoc quoque.& dic,vt s.§.prox.versi.ex his.& nisi iudex tempore sententiæ condemnet ad eas,veniūt iudicis officio postmodum peti non possunt,vt C.de fruc.& lit.expen.terminato.in fin.in causa appellationis,C.quando prouoc.non est nec.l.fi.& supra de app. §.in quibus.versiculo,34.& cùm petes sententiam,cōsulo,quòd semper de expensis protesteris,& eas petas, vt dixi supra de peti.

2 sententiæ,& s.§.j.versiculo, & not.¶† In fine autem litis victus victori debet regulariter in expensis condemnari,C.de iu.propterandum.§.sin autem alterutra.Institu.de pœn.tem.litig.in princ. extra.de pœn.calumniam.extra.de maio.& obe.ca.fina.in authē. de iu.§.oportet.Col.vj.C.de episcop.& cler.authen.generaliter.
3 ¶† In hoc autem est differentia inter has expensas,& illas quæ p stantur ante sententiam:de quibus dixi s.§.prox.versicul.hoc autem certum.& per totum §.nam in his distinguitur,sicut B.distinguit in dilatoriis exceptionibus,vt ibi in versiculo , sed nunquid. videlicet an habuerit probabilem causam litigandi,vel non:&an sit iuratum,vel non: vt si habuerit causam probabilem litigandi, non condemnetur quis in expensis , licet deficiat in probatione exceptionis,argument.extr.de eo,qui mit.in poss.causa rei seruā. cùm venissent. de sent.excommun.sacro.§.forsan.ff.de leg.2.qui solidum.§.etiam.versiculo,nec aliud.&in authenti.de iu.§.opor-
a tet.extrà de electiō.statuimus.§.fi. a & 2.quæst,3.§.Paulum.& j.§. proximo,prope prin.ibi,quidam autem,&c.& hoc tenet papa,vt j.versiculo,hoc etiam.vel etiam si iurauit de calumnia: quia post ea præsumitur iustam causam fouere,secundum Ioan.non enim præsumitur,quòd sit immemor propriæ salutis,vt j.quæst.7.sancimus. Idem quoque est in exceptionibus post iuramentum calumniæ propositis:quia iuramentum de calumnia extenditur ad oīa,quæ incidunt,vel emergunt in causa post litem contestatam C.de iur.calum.authent.hoc sacramentum.Si enim indistinctè fieret condemnatio expensarum,hoc metu sæpe quis suum ius relinqueret indefensum,vt ff.de pet.hæredi.illud.& quæ dixi, vera sunt,nisi constet de calumnia,seu malitia.Nam tunc non obstante causa probabili,vel iuramento,condemnabitur inexpensis:qa
b prima præsumptio tollitur per sequentem b,extra.de præsumpt. literas.extra.de elect.cùm inter R.nam præmissa præsumptio nō
c est iuris & de iure, s.de præsumptionibus. c alioquin temerè litigans quandoque non condemnaretur in expensis:quod esse nō debet, vt in præ.ca. calumniam & in præ.l. eum quem temerè.Si autem non fuit iuratum de calumnia , tunc fit condemnatio , vt
4 in ca.finem.extra.de ma.& obed.c.fina.¶† Quid si est talis causa in qua non iuratur de calumnia,putà spiritualis,in qua non de calumnia,sed de veritate iuratur,extra.de iur.calumn.ca.2.Dicit T. quòd tunc debet condemnari in expensis deficiens in probatione exceptionis,fundata intentione actoris.& sic intelligitur ext. de dol.& contuma.finem.quia eo ipso quòd non probat,præsumitur malitiosè excepisse:& quod ibi dicitur, præsertim in spiritualibus,exponitur,id est,tātùm.& idem est,si succubuit in causa principali,vt possit de probabili errore docere.Vinc.autem dicit quòd per c.finem.aliquid additur,vt videlicet ex quo fundaui intentionem meā,si tu opponis de exceptione,q̄ tu non vis statim probare,debeas condemnari in expensis,siue sit iuratum de calūnia,siue non:argum.pro eo ext.de offic.delega.prudentiam.§.vj. Posset tamen hoc exigi iuramentum , quòd malitiosè exceptio non proponitur:arg.extr.de elect.cùm dilecti.extra.de resti.spol.
d c.literas.Do.meus dicit d,q in omni genere litis locum habet regula illa,victus victori,&c.& intelligit c.finem.etiam,quando de calumnia iuratur, locum habere : & exponit ibi Præsertim, id est Maximè:quia idem,quando quęstio nō spiritualis est,vt dicit.nā semper victus victori.&c.nisi de probabili constet errore. Allij verò,vt Pla.Ia.& Bal.dicunt,q nulla distinctio est in præmissis facienda.nam eo ipso,quòd quis succumbit,intelligitur malam causam fouisse,ar.C.de episc.& cler.authen.generaliter.ibi,si victus fuerit,creditur iniustè litem mouisse,&c.sicut & in causa criminali psumitur calumniari,qui non probat.C.de aduoc.diuer.iu.l.j. ext. de iur.calum.c.j.2.qu.3.qui non probauerit.2.& sic.idem dicunt esse in ciuili. Sed benignius est,si exponas illud verbum Victus,
e scilicet ab aduersario,arg.C.e. e omnis.in fi.& nos in curia Roma
f na indistinctè victū in expēsis condēnam9,nisi iussus domini pa-
5 pæ,vel alia euidēs rō impediat f.¶† Qd aūt dixi,q regulariter victus per

ADDITIONES.

a §.fin.¶Lib.vj.
b Sequen.¶Et sic præsumptio, quæ ex iuramento oritur per contrariam sententiam.
c Præsump.¶§.2.ver.necessaria.
d Dicit.¶In Summa,vbi s.& in decr.finem,ver.super j.gl.quatuor ipsius rationes posuit.
e Arg.C.e.¶scilicet de episc.& cler.
f Imped.¶Et hinc patet,quod scripsi in decr.finē.super gl.sed nūquid.vbi vide:& de poe.calumnian.super gl.2.&c,vt ibi dixi,fit potissima ratio: quia & si fateamur per iuramētum calumniæ excludi calumniam,nō tamen temeritatem,ex qua etiam procedit cōdemnatio expensarum:ibi vide.
ADDE Abb.in d.c.finem. vbi dicit dictum Spec. vbique seruari.

ctus per sententiam diffinitiuam debet victori condemnari in expensis,verum est,nisi sententia pro absente feratur, vt C. de iudi. properandum.§.& si quidem.ver.sin autem ex gestis.extr.de poe.
a calumniam [a].nisi iusta ignorantia victū excuset: putà quia habuerit probabilem cām litigandi, vt s.vel quia reus habet legitimam
b causam absentię,vt in prę.l.properandum.§.sin autem alterutra [b].
6 ¶†Hocquoque notandum est, secundum M. quòd aut petūtur expensæ factæ in iudicio post litem cōtestatam occasione rei,aut factæ occasione iudicii.Si occasione iudicii,aut sunt factæ quia deficit pars in probatione,aut ratione contumaciæ. Si ratione contumaciæ factæ sint, aut reus petit eas ab actore, aut auctor à reo: aut petuntur expensæ ab eo,qui in causa succubuit.Si quidem expensæ petuntur factæ in iudicio post litem contestatam occasione rei, veniunt in condemnatione officio iudicis. Idem in fructibus & in accessionibus post litem cōtestatam perceptis,ff.de ædil. edic.ædiles.§.item sciendum.& l.item serui. §. j. & ff. de aqua plu. arc.Atteius.§.fi.C.de rei ven.certum.ff.de eo,quod cer.lo.da.op. in bonæ.in princ.huius §.per quam l.in bonæ.& per alias probat, quòd si intentetur actio bonæ fidei iure actionis propositæ, veniunt præmissa:si stricti iuris,iudicis officio.quod dic,vt s.§.si ante litis.versic.ex his. Et hæc condemnatio fiet tempore sententiæ, & eadem die poterit suppleri,j.§.fin.versi.illud etiam.Si autem quæritur de expensis post litem contestatam occasione iudicii factis, fortè ea ratione,quia obiiciens exceptionem succubuit,si is contra quem obiicitur,nondum suam intentionem fundauit,seu probauit,dic,vt s.§.prox.ver.in summa. Si autem cùm obiicitur, iam eam fundauerat,præsumptio iuris est, quòd malitiosè proposita sit,arg.extra.de rest.spol.literas.§.propterea. Vnde non obtinebit dilationem,nisi sub hac conditione,quòd cōdemnetur in expensis,si forsan deficit in probando,vt extra.de testi. significauerunt. & sic loquitur præd.decr.finem.secundum eum ibi,cùm acceptis induciis,&c.id est,sub hac conditione inducias excipias,vt si forsan,& c.etiam quòd ius præsumit post fundatam intentionem ab aduersario.Item potest prēsumere iudex,quando ante litis contestationem,vel post,ante quàm sit fundata partis alterius intentio exceptio proponitur:& debet suum motum informare ex probabilibus coniecturis,extra.de test.præterea.& c.in præsentia. & de accus.qualiter.ij.extra.de renunc.in præsentia.& dixi in præd.ver.
7 in summa.¶†Porrò si petuntur expensę occasione iudicii post litem contestatam propter contumaciam partis,& reus petit ab actore non veniente,locum habet C.de iudic.properandum.§.& si quidem pars.& §.si autem ex gestis.quia fertur sententia diffiniti
c ua,siue pro actore,si ius habet, siue pro reo : sed in vtroque casu [c] absens condemnabitur in expensis: & hoc, si liqueat de causa. Si verò actor petit à reo,qui nullo modo venit,locum habet ea.lex §.si autem reus.quia tunc fertur sententia super expensis cū principali:& hoc,si liquet de causa:aliàs fit absolutio ab obseruatione iudicii,& fit condemnatio in expēsis.vt ea.l.§.cùm autem eremodicium.Sed si actor contumax,siue reus,postmodum veniat,non procedetur in causa,donec expensas restituerit, C. eo. sancimus. quę loquitur indistinctè in actore &reo ante litis cōtestationem
d & post,extr.de dol.& contum.actor [d]. Cæterùm si expensæ iudiciales petūtur ab eo,qui succubuit,dicit do.meus,quòd iure communi victus victori condemnatur,iuxta præmissam regulam,subtractis expensis,quas alterutra partium pro cōtumacia soluit: vel quia in probatione deficit,de quibus suprà dixi.Illas enim non recuperabit,cùm propter suam contumaciam soluerit, vel soluere
8 debuit,secundum do.meum. ¶†Hoc vult dicere:pone,condemnaris mihi victori in expensis, quas feci in lite: ego verò propter contumaciam meam, vel quia defeceram in probatione alicuius
e exceptionis, in processu causæ solueram decem [e], nunquid ergo illa decem veniunt in condemnatione,& ea reparabo, cùm occasione litis expenderim?Certè nō:imò subtrahuntur de condemnatione mihi facta, cùm per contumaciam & culpam meam soluerim illa,arg.extra.de procur.auditis.& de dol.& cont. c.finem. ff.de admi.tut.si plures.in fi.arg extr.de resc.c.fi.vers.quique illos. vbi impetrans contra eum,cōtra quem nil quæstionis habet,condemnari debet ei in expēsis.Sed cùm hæc negatiua sit,dicit quòd non potest probari,nisi per euentum causæ,C. de iudic. rem non nouam.§.fi.extr.de frig.& mal.fraternitatis.in fi. Vnde lata sententia absolutoria,præsumptio iuris est contra actorem,arg. extr. de elect.innotuit.§. præsentes. qui ex quo deficit in probatione, calumniari præsumit, nisi innocentiam suam probet: vnde & puni-
f tur,extr.de elect.statuimus.in fi.[f] hoc not.do.meus.in Summa de do.&contu.§.qua pœna.quę tamen satis tacta erant in præmissis. Papa verò extr.de appel.sæpe.quòd expensæ,quæ fiunt extra iudicium,petuntur iure actionis:pro factis verò in iudicio nulla competit actio,nisi iudex de illis pronunciet,C.de fru.& lit.expen.ter-
9 minato.C.de postul.l.iiij.¶†Hoc etiam satis,secundum Papamg,
g quòd in expensis,quæ ante sententiam præstantur, non attenditur,an eas præstans iustam causam habuerit litigandi in principali, vel nōn:sed solùm in exceptione,vel alio articulo,de quo agitur, & cuius occasione petūtur,vt c.finem.& de sequest.pos.c.j. ad fi. & de testi.significauerunt.& de appe.sæpe.iij.quæst.iij.§.spatium. ad fi.extrà de procur.auditis.& c.constitutus.sed in illis,quæ in fine litis præstantur,attenditur, an succumbēs habuerit iustam causam litigandi,vel probabilem tantùm:&sic non fit condemnatio in expensis,extrà de eo,qui mit.in pos.causa rei ser.c.ij. & s. versi. in hoc.vt infrà §.prox.dicetur.Quando autem debeat quis aduersario suo in expensis prouidere,not.infrà de inquisitione,§.fi. ad
h fi.[h] Item vtrùm arbiter possit in expensis condemnare, dixi suprà de arbit.§.fi.versi.sed cùm s.in forma.& seq. Item qualiter fit condemnatio in expensis,not.suprà de excep.§.viso.versi.quòd si reus probat.Item vtrùm iudex possit supplere de sumptibus,& fructibus,si fuit in sententia omissum:& quid iuris,si nolit supplere, suprà de disput.& alleg.§.fin.versic.quid si de.& seq.

ADDITIONES.

a Calumniam.¶Vltra ea,quæ scripsi super vlt. gl. quæ omnino videas,est sciendum,quòd Sim.Vinc.scripsit super l.pe.§.sin autem iij.vbi gl. etiam decidit hos duos casus, &quosdam tenere, ꝙ iste primus casus non congruè excipitur à condemnatione: nec hoc intendit.§.si autem ex gestis.eadem l.nam,vt dicit,victus præsens actori absenti & vincenti bene condemnatur in expensis: sed de ꝯdemnatiōe excipitur summa,ꝗ victus præsens expēdit. est ergo exceptio non à condemnatione,sed ab integra condemnatione, vt dixi super prædicta vlt.gl.vel forsan à solutiōe,si intelligas textum de condemnatione facta,illas detrahēdas,quasi compensando,vel,vt primò dixi,ab integra condemnatione:in terminis condemnādus erat reus actori,si fuisset præsens,in xx. pro sorte & expensis: dicit Simon cum Accur. reus in lite expendit v: condemnandus est in expensis propter malam causam:& quia victus propter actoris contumaciam factam per sacramentum fide c.de illo v.expenderit, condemnabitur solùm in xv. de sorte & expensis: puto dixisse Accurs.vbi s & Simon:quia facilior est computatio in personali:quod patet etiam in casu cōuerso.nam absoluto reo absente,actor sibi debebat condemnari in expēsis:detrahetur autem de condemnatione expensarum,quod ipse actor præsens expendit.Sed& in reali idem est:vēdicat actor domum à reo:fertur sententia pro actore contumace reo præsente:vel econuerso fiet,vt s. & per vtrunque dictum impugnatur opin. Plac. Esset autem dare,ꝙ verificatur,seu verificaretur in totū exceptio,de qua opponebam primò,scilicet quia tantū,vel plus expendit pręsens victus,vt absens victor:tunc enim nulla fiet condēnatio:& quod dicit lex de detractione,intelligitur,si fieri potest.

b Alterutra.¶Vtrùm minor, cui' nomine calumniosam litem mouit curator,& sumptus restituet,not.suprà de sent.execu.§.sequitur.versi.sed quid si.In summa distingue tempus,vt cōcordes variantia iura,vt ij.q.j.si peccauerit.xxix.dist.c.j.& ij.Primò enim statutum fuit in laicis,quòd condemnantur in expensis,vt ff.de iud. eum quem.Secundò,in ecclesiis, seu clericis, vt C. de episcop. & cler.omnes.in fi.Tertio fuit generaliter statutum, quòd victus victori,&c.vt in præ.§.sin autem alterutra.Quartò,vt actor promitteret decimam partem litis in libello comprehensæ,si appareret eum iniustè litem mouisse,C.de episc.& cler.authen.generaliter. Quintò correctum fuit,quod dicitur in præd.§.sin autē.nam non debet iudex in expensis condemnare victum,nisi viderit eum iniustè contradixisse,vt in præd.§. oportet. Hodie de consuetudine multorum locorum non condēnatur victus victori,nisi expressè ꝓmissæ fuerint,vel nisi in cā appellatiōis.Sed de hoc dic,vt ibi.

c Casu.¶Hoc non fateor:imò vincente actore absente condemnabitur sibi præsens victus,vt dixi super versi.quod autem.

d Actor.¶Lib.vj.

e Solueram decem.¶Siue in prosequendo exceptionem ,siue in soluendo expēsas pp id factas ab illo, qui in principali succubuit.

f In fi.¶Lib.vj.

g Secundum Papam.¶In c.finem.quod ponit etiam glo.

h Ad fi.¶Et ibi ver.qd si canonicus.tractat de venereali.xx.an canonic' q obtinuit platū priuari,repetat expēsas ab ecclesia.Itē an minor,quia citatus non comparuit,passus missionem,vel bannitus, teneatur ad expensas recuperando tenutā,vel petens bannū cancellari?vide,quod plenè dixi suprà de j.decreto,§.restat.versi.sed pone,quòd pupilli.& versi.seq.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatio quare aliter fiat in causa appellationis, & aliter in principali.*
2 *Appellans quo pacto veniat in expensis condemnandus,vel non.& num.5.*
3 *Regula Victus victori,&c.an locum habeat in causa appellationis.*
4 *Calumniari contra salutem propriam nemo præsumitur.*
6 *Expēsæ factæ in causa appellonis in iudicio emissæ,&c.veniunt iudicis officio.*
7 *Iudex appellationis succedere dicitur iudici causæ principalis.*

8 App

8 *Appellatus succumbens in causa appellationis, an veniat in expensis condemnandus,*
9 *Sententia lata semper præsumitur iusta, donec contrarium probetur.*
10 *Appellatione extra iudicium facta, bene potest appellatus condemnari in expensis in lite factis.*
11 *Appellatus absens semper venit condemnandus.*
12 *Iudice appellationis pronunciante malè appellatum ab interlocutoria, vel gravamine, & remittente ad priorem iudicem, qualiter fiet condemnatio.*
13 *Expensarum petitio in quibus causis locum habere dicatur.*
14 *Executor quo casu expensas mereatur, vel non.*
15 *Appellans ex vna iusta causa, licet multæ friuolæ illi iungantur, tantum consequitur per istam solam, quantum si cæteræ essent iustæ.*
16 *Condemnatio non debet ex diuersis causis friuolis fieri, si vna inter eas bona probetur.*

¶ De expensis in causa appellationis factis.

5. §. Nunc videndum restat, quid iuris sit de expensis in causa appellationis factis. Et certè tunc, secundum Ioan. T. Vin. & B. nulla est distinctio facieda, an iustam causam habuerit appellandi, vel non: siue appelletur ante sententiam, siue post: nam semper condemnabitur appellans in causa appellationis succumbens, ij. q. vj. omnino. & extra, de ap. vt debitus. & c. sæpe. & c. reprehensibilis. & c. Nicolao. C. eo. eos. §. ne temere, extra. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser, cum venissent. C. quo. app. non recip, ab executore. & s. si ante lit. contest. ver. v. & ver. vj. & vers. vij. & versi. viij.
1 ¶ † Est ratio. quare aliud in causa appellationis, & aliud in principali, vbi non fit condemnatio indistinctè, nã in principali inducũtur probationes facti, in quo probabilis est ignorantia, saltem quo ad factum alienũ, ff. de iur. & fac. ignor. plurimum, ij. q. iij. Paulum, sed in causa appellationis, quæ habet per acta prioris iudicii expediri, vt s. de sen. §. iuxta, ver. sed si causa, vbi frequentiùs non inducuntur probationes facti, sed tantum iuris allegationes, extrà. de ap. sæpe. ad princ. in quibus ignorantia probabilis non est. vt ff. de iur. & fact. ignor. regula. cùm potuerit consuluisse peritos, vt s. de aduoc. §. nunc tractemus. ver. habito. & satis per ea instrui potuit, quid per ea futurum esset in causa appellationis: ergo si inducantur probationes facti, secundũ hoc videtur, quòd
a non fiet indistinctè, vt iam dicam [a]. Tamen, secundum Vinc. vbi quis calumniosè appellat, magis punitur, ff. quo. ap. non re. ab executore. In criminali autem causa lite perdita notatus abscedat. C.
2 de ap. à proconsulibus. ¶ † Quidam autem, quos Pet. de Samp. sequitur, dicunt, quòd præmissa obtinent, vbi quis calumniosè appellauit: sed si possit ostẽdere, φ iustam causam habuerit appellandi, vel φ appellando probabiliter errauerit, non condemnabitur in expensis, sed pronunciabitur non bene appellatum esse, arg. in præ. c. cùm venissent. tam in tex. quàm in gl. cum cõcor. quæ sunt s. §. prox. ver. hoc autem in. & not. ij. q. vj. §. patet, verbi gratia, conuenis me coram ordinario; appello, ne ille in causa procedat, quia super eadem causa misi nuncium ad sedem Apostolicam: secutus opinionem Doctorum dicentiũ hanc appellationem esse iustam per decret. de appel. meminimus. & c. ad hęc sicut. iudex autem secutus aliam opin. quæ probatur per decret. eodem titulo, vt debi tus, pronunciat me minus rationabiliter appellasse, certè hoc ca-
b su in expensis condemnandus [b], arg. in præd. concor. quæ sunt in præd. ver, in hoc autem. aliàs quilibet ius suum dimittet indefensum, vt dixi in præ, ver. in hoc. Ibi etiam dixi, quando præsumatur non calumniosè appellatum: putà quia iuratum est de calumnia. Error etiam probabilis dici potest propter negotii varietatẽ, vel si successit alteri, ff, de reg. iur. qui in alterius. vel pone exempla, vt
3 extra. de iureiur. mulieri. extra. de noui oper. nunc. c. ij. ¶ † Dic ergo, φ in causa appellationis locũ habet regula, victus victori, &c, sed non semper, putà si iudex videat victum errore probabili victum, qui debet illud in sua sententia declarare, vt C. de iudi. auth.
c post iusiurandum [c]. ¶ † Nam cùm & in causa appellationis de ca-
4 lumnia iuretur, vt extr. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus [d]. non
d est præsumptio, quòd calumnietur contra salutem propriam: sicut s. §. prox. in casu principali dictum est. Item potest esse, quòd propter acta prioris iudicii sententia ritè lata fuit, & tamen propter exceptionẽ in causa appellationis propositam, & probatam, retractatur, vt extra. de fide instru. cùm Io. & de priuil. cùm olim. Non ergo imputabitur appellato, si non diuinauit: vnde non potest dici indistinctè condemnationem expensarum in causa appellationis faciendam: sicut ferè omnes dicunt. Igitur & in principali & in causa appellationis bonus iudex arbitrabitur, vt in præd. §. oportet. & in concord. quæ sunt in præ. ver. in hoc autem. & ff. de admi. tut, quoties. §. sicut. extr. de priuil. cùm olim. ij. §. j. & §. fi. vbi pronunciatur super expensis per quadriennium factis, nõ potest dici, quòd causa appellationis, in qua fortè hoc speciale diceres, tantùm durasset, cùm ibi non exprimatur causa, propter quam etiam biennium dan.lum foret, extra. de app. cùm sit Romana. & c.
e oblatæ. extra. de elect. statuimus. in fi. [e] secundum do. meum. Sed & si appellans in congruo tempore appellationi legitimę renunciet, non cõdemnabitur in expensis, vt patet extra, de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. pen. arg. ij. q. vj. si quis libellos. extra. de offi. deleg. gratum. secus, si appellatio non esset legitima, vel si iam interesset appellantis: arg. in his. quæ no. s. de excep. §. viso. ver. sed nunquid iudex. putà quia aduersarius fecit propter hoc expensas. illas enim debet restituere: vel si causa alteri sit commissa, extra, de
5 app. interposita. §. ille. ¶ † Non solùm autem victus in causa appellationis debet condemnari in sumptibus. verùm etiam appellans, qui nunquam comparuit coram iudice appellationis, debet satis facere de expensis, vt extra. de appel sæpe. ver. vnde licet. extr. de rescrip. ex parte. s. in fin. etiam si appellatus non comparuit, sed aliàs propter appellationem expensas fecit. tenetur enim appellans ad illas actione de dolo, si dolosè appellauit: vel actiõe in factum, si temerè appellauit: quia iustum est, quòd puniatur in huiusmodi expensis: vel officio iudicis. Cùm enim aliæ actiones non sint, iustum est has dari, ar. in præ. c. ex parte. in fi. & ff. de dolo, l. j. in prin.
6 & §. j. ff. de præscri, ver. quoties. ¶ † Et nota, φ expensæ, quæ fiunt in causa appellationis in iudicio emissæ, & etiã omnes, quæ fiunt in principali causa, à qua appellatum est, veniunt iudicis officio,
7 ff. de vsuris, tutor. † nam iudex appellationis succedit iudici principalis causæ: & ei licet addere & minuere, vt extr. de testa. Raynutius. ver. si. C. de senten. quæ sine certa. quan. profer. l. j. & in præ. l. tutor. & ei licet reuocare condemnationem expensarum factam in
8 principali, & eadem ratione supplere. ¶ † Quid de appellato, qui succumbit in causa appellationis, nũquid debet in expensis condemnari, sicut & appellans, nisi in prædictis casibus? Videtur, quòd sic: quia in vtroque litigatorum seruari debet æqualitas in sumptibus & in expensis, vt C. lib. xij. de prox. sacr. scrin. in sacris. prope fin. ver. & quoniam. & quia satis potuit instrui per acta prioris iudicii, quid futurum esset in causa appellationis, vt suprà, & arg. ff. de re iud. cùm apud. & ff. de pact. tale pactum. & hoc tenent quidam. Sed dic contrà, arg. C. de ap. eos, respon. j. in fi. & arg. extrà de pœn. calumniam. & in concor. quæ sunt in præd. versicul. in hoc autem est. Rationabilem enim causam habet litigãdi & defenden
9 di sententiam pro se latam: † pro qua semper præsumitur, donec ɔ̃trium ostẽdatur, extrà de re iudi. sicut. C. de reb. cred. gñaliter. extrà de renũ. in p̃sentia. & ẽt post appl̃oнe p̃sumitur pro ea, donec aliqd ɔ̃ eam p̃bet, vt no. extrà de ap. cùm speciali. in gl. & sic videtur, & c. nec iniquitas, vel imperitia iudicis malè iudicantis debet sibi imputari, si ipse in hoc non peccauerit, argu. extra de his, quæ fiunt

ADDITIONES.

a Iam dicam. ¶ Et no. de reg. iur. ignorantia. lib. vj.
b Condemnandus. ¶ Faciunt, quę scripsi de pœ. calumniam. in gl. ij. ADDE, quòd propter consilium egregii doctoris quis excusetur ab expensis, Pet. de Anch. consi. ccxxiiii. in fi. & quãdo expensæ debeantur per victum victori, & quando excusetur ab eis, vide Bal. consi. lxxxiiij. ante finem, & consi. ccxxi. j. lib. Et quando expensæ taxantur, an sit citandus fideiussor, per eundem consi. ccxliiij. eo. j. lib. Et an expensæ litis debeantur per hæredem cum beneficio inuentarii vltra vires hæreditarias, per eundem consi. cclxxj. eo. lib. Et an propter omissionem expensarum victor possit appellari, vide Ang. consi. cix.
ADDITIO. Adde tu, quòd si appellans habet opinionem vnius famosi doctoris, excusatur ab expensis, vt cõcludit post Pe. Ioan. An. in c. vt debitus. de appella. quia ita limitat illum tex. & similes. idem tenet Bal. in c. veniens. el j. circa fi. de testi. & sequitur etiam Inno. in d. c. vt debitus. nisi talis opinio fuerit communiter reprobata. nam in consulendo & iudicando nõ est recedendum à communi opinione: & tradit Phil. Corn. consi. clxxxj. incip. visa copia. col. pen. versi. ex quibus. in iij. vol. Et adde, quòd appellatione omnium & singularum expensarum veniunt solùm expensæ legitimæ, iustæ & moderatæ, vt per Alex. in consi. lxxiiij. incip. & si tantorum. col. fin. versi. præterea. in iiij. vol. Et an appellatione damnorum veniant expensæ, vide singul. Lud. Rom. sin. cccxlj. incip. nunquid appellatione. & vide per Gu. Pap. cccclviij. incip. appellatione. vbi dicit, quòd expensarum appellatione continentur tam solutæ, quàm soluendæ, per gl. quam dicit esse no. in l. quibus diebus. §. j. ff. de cond. & demon. Et adde, quòd vbi quis in articulo iuris succumbit, opin. Doctorum nec iuramentum calumniæ excusant ab expensis, secundum Bal. consi. ccccclxxij. incip. statuto communis Papiæ. col. fi. versi. & est no. in j. volum. Henr. Fer.
c Iusiurandum. ¶ Aliàs incip. pono, iure.
d Raynaldus. ¶ De iur. calum c. ij. lib. vj.
e In fin. ¶ Lib. vj.

fiunt à ma. parte ca. quæsiuit. ff. de dolo, l. j. C. de in offi. testa. si quis suo. & quia ipse non agit, sed patitur, vt iam dixi suprà in versicul.
10 quid ergo. Et hoc in appellatione in iudicio. ¶† Si verò extra iudicium appelletur, bene condemnabitur appellatus in expẽsis in lite factis, vt C. lib. x. de sump. recuperat. l. vnica, cum suis concor.
a & extrà de elect. statuimus [a]. quia tales appellationes sunt prouocationes ad causam, vt extrà. de app. cùm sit Romana. Inuenio tamen vnum casum, in quo contrarium obtinet, vt extr. de app. cor
b di. §. pen. [b] quæ loquitur, cùm in iudicio, vel extra appellatur, vt i-
c bi in prin. sed ibi punitur alia ratione [c]. Quidam verò dicunt, quod sicut iudex punitur, qui appellationem non recepit: sic & iste, qui eam non approbat: quod dic, vt in Summa domini mei de appel.
11 §. quo decret. iuxta fi. vet. sed nũquid. ¶† Illud autem certum est, φ siue sententia infirmetur, siue ꝯfirmetur appellatus absens semper cõdemnatur, ij. q. vj. appellatore. Si verò vtraque pars præsens sit, & appellatio rei pronunciatur iniusta, condemnatur in expensis, C. de appe. à ꝓconsulibus. extr. e. vt debitus. Si autem reus fuerit absolutus, & actoris appellatio pronũciatur iniusta, dicit Vber. quòd non condemnabitur in expensis: quia non debuit ius suum relinquere indiscussum, ff. de petit. hære. illud. quia nec hodie debet aliquem condemnare, nisi eum iustè viderit cõdemnandum, in auth. de iudic. §. oportet. Nec obstat, secundum eum, C. lib. x. de sump. recuperat. l. vnica: quia ideo ibi fit condemnatio expensarum, quia frustratoria nominatio fuerat facta de persona illius. Tu verò dic, vt s. & j. dicitur. Nota autem, quod iudex appellationis quandoque condemnat appellantem, quandoque verò con-
12 demnandum remittit: quod dic, vt s. §. si ante litẽ. versi. vij. ¶† Sed quid si iudex appellationis pronunciat malè appellatum fuisse ab interlocutoria, vel grauamine, & remittit appellantẽ ad priorem iudicem, non tamen eum in expensis condemnat, nunquid prior iudex eum ante omnia cõdemnabit? Respon obtinuit, quòd non sed in fine litis venient hæ expensæ, ne hoc prætextu causa plus debito prorogetur: & quia hoc spectat ad iudicem appellationis, extrà de appel. vt debitus. in fi. Vtrùm procurator frustratoriè appellans, vel etiam quia nihil nouit de causa, soluet de suo expensas, not. s. de execu. sen. §. sequitur. ver. sed quid si procurator. & s.
13 de procur. §. j. versic. item quòd omnino. ¶† Hoc quoque sciendum est, quòd in causa criminali, siue denunciationis, siue inquisitionis, locum habet petitio expensarum, argu. extrà de do. & con
14 tu. cùm dilecti. in fi. C. qui accus. non pos. qui crimen. ¶† Sed pone, impetraui literas, vt mihi prouideretur de præbenda in aliqua ecclesia, ex quarum virtute mihi quinto loco vacatura debetur: sed papa in meum præiudicium illam confert alii de gratia speciali: Executor verò meus confert mihi sextam, quia mihi facta est iniuria super quinta, secundum ea, quæ not. secũdum Papam, extrà
d de præben. relatum [d]. sed factum executoris, qui mihi assignando quintam functus fuerat officio suo, & ideo non potuit aliquid facere, super sexta reprobatur, nunquid habeo expensas? Respon. obtinuit, quòd sic: quia vict⁹ victori, &c. maximè quia in hac causa de calumnia non iuraui. Hoc tamen exemplum videtur reprobari: quia executor potui prouidere de sexta, vt videtur, arg. extrà
e de concess. præben. quia in cunctis. & de elec. cùm terra [e]. ¶† Item
15 quæritur: pone, dedi tibi libellum tria continẽtem, contra quem plura excipis, demum iudex plura pronunciat, simpliciter ei non fore respondẽdum, appello: iudex appellationis pronunciat, quo ad duo: primò iudicem malè pronunciasse, & me bene appellasse quo ad tertium verò, eum bene pronunciasse, & me malè appellasse: nunquid sum in expensis condemnandus? Respond. dicas, si vnum tantùm in libello petitur, & super illo pluribus ex causis friuolis appelletur, vna etiam sola sit iusta, non condemnabor: quia tantum consequor ex ista sola, quantum ex omnibus simul con-
16 sequerer. † Item si ex diuersis causis, quamuis friuolis, iudex recusetur, vna tamen sit sufficiens, non fit cõdemnatio, quia ad vnum tenditur. Porrò si tria, vel plura diuersa in libello ponãtur, & pronuncietur, quo ad tertium, me malè appellasse, vt casu proposito, condemnabor in expensis. quamuis enim vnus sit libellus, tamen tres sunt petitiones; & super qualibet earum posset vnus dari libellus: quo casu nõ esset dubium, quin fieri posset ꝯdẽnatio: quia quot sunt articuli, tot sunt petitiones. ff. de appe. cùm in vna. ff. de mino. etiam. §. j. Item constat saltem, quo ad vnum articulum, me appellasse iniustè: ideoque condemnabor, extrà de appel. vt debitus. in fin. & c. reprehensibilis. argu. ad hoc ii. q. vi. si quis ex pluribus. & quod not. extrà de excep. significauerunt. in gl. super quo. Et hoc multi dixerunt coram domino Cle. papa IIII. de hoc à me quærente. Ar. tamẽ contrà, extrà de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. vbi iudex in vno confirmat sententiam, & in alio infirmat: & tamen non condemnat in expensis: & de fide instru. cùm Ioannes. per quas alii dixerunt contrà dicentes, quòd cùm, quo ad prima duo, bene appellauerim, iudex primus mihi est suspectus, nec ad eum remitti debeo, nec condemnari, cùm constet me bene ap-
f pellasse: super hoc autem not. Papa extrà de dol. & contu. finem [f]. quòd si sententia plures continet articulos, & in vno est iusta, & in alio non, si altera pars appellet à tota sententia, vel etiã si vtraque, fiet hincinde condemnatio expensarum: ideoq; cautus aduocatus debet iustum articulum diuidere ab iniusto: & super iniusto debet tantummodo appellare, vt patet in præ. c. Raynaldus. §. à cuius sententia. & c. Raynutius. §. dictus verò. vbi verò sententia vnum tantùm continet capitulum, putà quia iudex condemnat in centum, qui debuit cõdemnare in quinquaginta, nulla potest fieri diuisio: & ideo tunc fas est à tota sententia appellare: nec fiet hincinde compensatio: quia non est partis distinguere, vtrùm debeat tantum, vel non. Sed vbi sunt plura capitula, tunc sententia potest pro parte valere, & pro parte non, vt in præd. concor. & extrà de conuer coniug. placet. ad hoc facit s. de sala. §. sequitur. ver. sic. pone, quòd non.

ADDITIONES.

a Statuimus. ¶Lib. vj.
b §. penul. ¶aliàs vlt.
c Ratione. ¶Ibi no. in gl. quare hoc dicit.
d Relatum. ¶Vbi scripsi in gl. dicit Innoc. ad fin.
e Terra. ¶Vide, quod dixi de offi. deleg. in literis. super verbo, functus. de iure patron. cum dilectus. in gloss. not. legatum. & gloss. sequen. ad fin.
f Finem. ¶Vbi scripsi super glo. sed nunquid. ante fi. ver. quid si appellans.

SVMMARIVM.

1 *Expensarum condemnatio an sit nulla taxatione præmissa, facienda.*
2 *Expensæ sunt secundum negotij & personæ qualitatem per iudicem taxandæ.*
3 *Expensarum taxatio diuersimodè, & à diuersis fieri solet.*
4 *Expensarum petitionem omittens, an possit post diem latæ sententiæ petere.*
6 *Iudex si condemnationem expensarum petitam distulerit, debet de propria bursa eas resarcire.*
6 *Expensæ iudiciales quæ adiudicantur, debent esse vtiles & moderatæ.*
7 *Expensæ tantùm hæ præstandæ sunt, quæ propter causam factæ sunt.*
8 *Victore gratis patronum habente, an victus veniat condemnandus in expensis, quas patronus debuisset habere.*
9 *Victor artifex existens si propter litem impediatur lucrari, an hoc deducetur in expensis.*
10 *Litem habens cũ duobus, cuius gratia nil expendit, an aliquid repetere debeat*
11 *Expensæ in causa appellationis adiudicantur factæ à tempore emissæ appellationis.*
12 *Altera parte ad sportulas præstandas non obligata, an ab altera sint exigendæ*
13 *Expensæ diuersis ex causis exiguntur.*
14 *Expensæ an, & quo casu sint ante finem litis præstandæ.*
15 *Condemnatio expensarum fieri debet de factis, non de fiendis.*
16 *Expensæ non sunt parti contumaciter absenti in detrimentum alterius partis remittendæ.*
17 *Dolus cum dolo, & culpa cum culpa qualiter compensari dicantur.*
18 *Locus vicinus, aut tempus propinquum, pluribus ex causis per iudicem arbitrari potest.*
19 *Agi an possit ad expensas, vbi non interest de partis absentia.*
20 *Contumax ante litis contestationem an possit mulctari.*
21 *Expensarum, quæ fiunt in iudicio, quatuor sunt genera.*
22 *Aequalitas semper est in iudicijs obseruanda.*
23 *In certis non est locus coniecturis.*

¶Expensarum condemnatio qualiter, & quando sit facienda.

6. §. Postremo dicendum, est seu restat, qualiter, & quando expensarum cõdemnatio sit facienda. Et quidem facienda est, præmissa à iudice taxatione, vt extrà de rest. spol. frequens. §. sed fine. & extrà de excep. pia. cum
a suis concor. [a] in quibus dicitur, taxatione præhabita, &c. C. de iud. auth. post iusiurandum, & iij. q. iij. quod fieri. in fi. Debet enim iudex dicere: Amice, quid expendisti in causa, vel ratione huius appellationis à tuo aduersario interpositæ: quid extendisti in aduocatis: quid pro testibus. & similibus, vt C. de iudi. sancimus. Et si ille responderit, vltra quàm sit verisimile eum expendisse, putà dixerit xx. libr. iudex, si sibi verisimiliter videtur, quòd expendit tm xv. iudex dicet, & ego taxo xv. vnde dic per tuũ sacramẽtũ, quantum expendisti infra xv. φ si ille dixerit, φ expendit xii. iudex dicet: & ego eũ tibi condẽno in xij. nomine expensarũ, eas restringens poti⁹ q̃ laxãs. Et si ille respõderit se expẽdisse xv. min⁹ vno d̃nario iudex dicat, & eũ ego tibi in q̃decim ꝯdẽno min⁹ vno denario, nomine expensarum. Vides igitur, quõ præcedit iudicialis taxatio. Vides

ADDITIO.

a Concor. ¶Lib. vj.

tio. Vides etiam, quomodo post eam sequitur iuratio,& post eam condemnatio in id, quod iuratum est, non enim fieri debet in minus, vt ff. de in lit. iur. in actionibus. hæc probatur C. de iudi. auth. post iusiurandū. & in authen. Colla. vj. de iud. c. §. oportet. exta. de procuratorib. constitutis. ¶ † Argument. tamen contrà quòd fiat condemnatio expensarum, nulla taxatione præmissa, extra. de procur. auditis. ad fi. SOL. Illud in interlocutoriis, vbi si quid minus plenè determinatum est, adhuc poterit plenius determinari: aliud in diffinitiuis, vbi iudex in pronūciādo, siue bene, siue malè, functus est officio suo, nec potest aliquid vlterius mutare, vt s. de de sent. §. qualiter. ver. hoc quoque. & ideo non prodessent, nisi certam quantitatem continerent. Vel dic, prout no. in præd. c. auditis. secundum Papam & alios. Et dicimus generaliter, quòd expensæ, quæ fiunt in iudicio, & quæ veniunt iudicis officio, & etiam quæ fiunt extra iudicium, & quæ veniunt iure actionis, taxari debent iudicis officio, vt in præ. l. sancimus. C. vnde vi, si quando. & in præ. §. oportet. qui generaliter loquitur de omnibus expensis. ¶ † Debet autem iudex taxare sumptus, inspecta negotii qualitate. & conditione personæ, extr. quod met. causa, c. fi. & in præ. §. oportet. C. de fruct. & lit. expen. terminato. & in præ. l. sancimus Et si iudex viderit neutram partem in expensis condemnandam, hoc debet, in sententia declarare, vt ibi, Quòd verò in hoc stetur iusto partis, habes ibi, & C. de iudi. l. properandum, §. sin autem alterutra. & not. extr. de fo. comp. dilecti. & in præ. auth. post iusiurandum. & j. tit. prox. §. pe. versic. ¶ † Et propter iura præ. quidam taxant expensas, & iusiurandū super eis recipiunt ante quàm sententiam in causa principali proferant. Alii verò sententiam super principali priùs proferunt, & in fine sententiæ dicunt, & eum in expensis legitimis condemnamus, earum taxatione nobis in posterum reseruata, & postea taxant, vt s. dictum est: quod in Romana curia obseruamus. quod dic, vt s. de expen. §. viso. versi. quòd si reus[a]. Licet autem non liceat iudici in minus taxare, quàm iuratum est: tamen si viderit se malè taxasse, poterit suam taxationem reuocare, & non procedere ad sententiam. Potest autem appellari à sententia taxationis, & etiā à iureiurando: quæ dic, secundum Papam, prout not. extr. de his, quæ vi metusue causa fiunt, c. fin.[b] ¶ † Illud etiam notandum est, quòd si quis omisit petitionem expensarum, adhuc ea die, qua sententia profertur, & non postea, potest eas petere, & iudex potest etiam pronunciare, C. de fruct. & lit. expen. terminato. ff. de re iud. Paulus. de hoc s. de excep. c. ij. versi. sed quid si iudex. nisi in causa appellationis, C. de temp. app. per hanc. & C. quando prouo. non est necess. l. fin. ¶ † Et si iudex, cùm petita est, cōdemnationem distulerit, de propia bursa resarcire tenetur, vt in præd. §. sin autem alterutra. & eod. tit. sancimus Habet tamen iudex regressum aduersus partē, quam debuit condemnare, ar. C. lib. x. de exact. trib. l. pe. Dicunt etiam quidā, quòd iudex potest in sua sententia reseruare expensas. quod dic, vt in præd. versic. quòd si reus. Hodie tamen videntur cessare prædicta. nam in eius arbitrio est, condēnare, vel non, inspecta negotii qualitate, in authen. Collat. vj. de iudic. §. oportet. dum tamen declaret hoc in sententia, C. de iudic. authen. post iusiurandum. Vtrùm autem victor possit in causa appellare, quia iudex sibi non adiudicauit expensas? dic vt suprà de appel. §. in quibus. versi. xxxiiij. & sequen. Quid si appellans renunciet appellationi? dic, vt ibi. ¶ † Et nota, quòd expensæ iudiciales, quę adiudicantur, debent esse moderatæ & vtiles, extrà de dol. & contu. finem. & c. cùm dilecti. in fi. & de for. comp. cùm dilecti. & de eo, qui mit. in poss. cauf. rei ser. cùm venissent. in fi. & de sequest. pos. c. j. in fin. secundum B. Ioan. autem & Vincen. & Papa dicunt, quòd tantùm necessariæ, & non vtiles sunt præstandæ, vt in prædict. cap. cùm venissent[c]. ¶ † Item hæ solæ præstandæ sunt, quæ propter causam factæ sunt, vt extrà de do. & contu. finem. & in prædi. concor. & in prædicta l. properandum. §. sin autem ex gestis. putà in aduocatis & testibus, & in actis iudicialibus, & in eundo, & redeundo, & stando, & in aliis, vt extra. de procur. cum pro causa. C. de iud. sancimus. & extra. de iniur. in nostra. & de elect. vt præteritæ. vt in authen. vt iud. sine quo quo suffrag. §. hæc autem omnia. ver. pauca verò. C. de fruct. & lit. expen. non ignoret. extrà de voto, magnæ. prope fin. Item hæ expensæ erunt mediocres, & non delicatæ, ff. de pigno. actio. si seruos, in fi. ff. de dam. infect. inter quos. §. fin. & l. sequen. & quales victor in domo facere consueuit, in authen. de mand. princip. §. il lud. Collat. iii. ff. ad exhib. sed & si hæreditas. §. j. ff. de petit. hæred. sed & si lege. §. quòd autem quis. & seq. & ff. de rei ven. si res. Nec obstat ei, quòd minores facere potuisset, ff. man. si quis. ii. §. impēdia. Si quas autem fato, vel casu fecit, illas non repetit, ff. eo. inter causas. §. nō omnia. & facit ad hoc ff. pro soc. cùm duobus. §. damna[d]. ¶ † Quid si victor habuit gratis patronū, nunquid victus condemnabitur in eo salario, quod fuisset habiturus patronus? Et videtur, quòd sic: quia victor est illi obligatus ad antidora, vt ff. de petit. hæred. sed & si lege. §. consuluit. extrà de testam. cùm in officiis. Sed distingue, vtrùm ille animo donandi patrocinatus est: & tunc non debet fieri cōdemnatio in salario, quod ille meruit: an verò spe remunerationis: & tunc sic, vt ff. mand. idemque. §. si. & l. si verò non remunerandi[e]. Quid si ab emptore fundi, cui venditor ad expensas tenetur, vt C. de euict. l. j. euincitur fundus: ipse verò emptor, qui perit⁹ est in iure, sine alio aduocato causam defendit, ita quòd nihil de contingentibus omisit, nunquid poterit petere, quod aduocato dedisset? Dicunt quidam, quòd sic: quia hæres, qui euincit hæreditatem à bonę fidei possessore, computat ei quod ipse fuisset de suo patrimonio expensurus, ff. de petit. hæredit. sed & si lege. §. quod autem quis. versi. & nunc igitur & facit ad hoc ff. locat. quòd si domus. & ff. de leg. iii. l. penul. Arg. tamen contrà, ff. de fideiuss. stipulatus es opus. Sed illud dicunt ideo ibi esse, quia non ea est causa, in quam fideiussio facta fuit. Item contrà in præd. §. sin autem ex gestis[f]. Secus autem esset, si aliquid de contingētibus omisisset, arg. ff. de rei ven. vtrique. §. culpa.[g] ¶ † Quid si victor plus expendit, quàm victus expēsurus fuisset, nec victus habebat aliquod priuilegium, vel si habebat, non allegauit illud? Respon.[h] victor consequetur expensas, quas fecit, non quas victus facturus esset, vt ff. mand: si quis alicui. §. impendia. & facit ff. ad Macedon. item si. §. quod dicitur. & quod not. ff. de iud. eum qui. & hoc intellige in cibo, & huiusmodi. Si autem plus solueret notariis, vel executoribus, vel huiusmodi, quàm teneretur, hoc non computabit: & facit ff. de relig. & sump. fun. at si qs. §. funeris. Quid si victor artifex est, qui de suis manibus lucratur: sed lis eum impedit, nunquid hoc deducet? Videtur, quòd sic, arg. ff. ad exhib. sed & si. §. quo autem secundū B. Ysi.[i] † Quid si habeo cum Titio vnam litem, & aliam cum P. cuius gratia nil expendo, nunquid repetam? Videtur distinguendum, vt ff. fami. ercisc. ex parte. in prin.[k] Et not. su

ADDITIONES.

a Reus. ¶ Probatur, & vt ibi dicitur, hæc forma commendatur per l. vbi. C. de fal. & mihi placet, ne pars præsentiens se succumbere, possit impedimenta pręstare, sed quādo ex qualitate personarum non venit, hoc timendum: satis placet, quòd præd. præcedant.

b C. fi. ¶ Vbi scripsi super verbo, ab ipso.

c Venissent. ¶ Quomodo hæc contrarietas tendit ad idem ex quo de immoderatis agitur: dixi in decret. finem super gl. sed nunquid ante finem.

d Damna. ¶ Idem no. in c. finem. in glos. sed nunquid. ante fi. In contrarium allegatur §. sequens, qui incipit, quidā. vide, quod ibi not. & in §. non omnia.

e Remunerandi. ¶ Secundum Guid. de Suza. cuius fuit ad literam iste versi. in l. properandum. C. de iudic. §. sin autem. iij. & fuit additio cum duobus seq.
ADDE pro hac decisione Rotam. in terminis in antiq. decis. decisio. ccccxxxiiij. Et quid si quis propriā causam tractauit per se, an reperat expensas, quas facere potuisset in procuratores? vide Rotam in antiquis, decis. dxxxiij.

f Gestis. ¶ De l. properandum. superius allegata, ibi dicitur deberi expensas, quas reus se fecisse iurauerit.

g Culpa. ¶ De aduocato generali victoris, qui recipit annuum salarium pro omnibus ipsius causis, arguit Odofr. in l. sancimus. quòd non imputet id victo, per l. idemque. §. idem Labeo. ff. man. ad contrarium allegatur ff. de annu. leg. l. Seio. j. respon. in fi. vbi dicitur, quòd labor & pecunia diuisionem recipiunt. Adde, vt per Bal. in d. l. stipulatus es opus. vbi dicit, quòd iura alleg. per Spec. non probant.

h Respon. ¶ Secundum Guid. de Suza. vbi suprà.

i Secundum B. Ysi. ¶ Odofre. in l. sancimus. de iudic. & per eundem §. intelligit ponderari in expensis victus, scilicet vt si se alere consueuit ex opera, impedita illa, victualium habeatur ratio: sed aliàs non, per l. qui semisses. ff. de vsuris, & de rei vend. si rēs mobilis. tenet etiam ibi, quod qui per se consueuerat litigare, salarium procuratoris non computabit victo, vel missionem passo, per præd. l. qui semisses. Idem Guid. de Suza. qui etiam per legem illam, & per l. idem. §. sed si ad victuras. communiter est versic. sub §. idem Labeo. ff. mand. & pro socio, l. cùm duobus. §. si quis ex sociis. & l. vel vniuersorum. ff. de pignor. act. dicit, quòd si solebat peditare, non imputabit equorum vecturas. concor. quod no. in prędic. §. idem Labeo.
ADDE ad materiam hanc ea, quæ plenè dicuntur per Anto. de But. & Abb. Sicul. in c. finem litibus. ext. de dolo & cont.

k In princip. ¶ Istius legis: casum tu Canonista vide in suffra. decre. vt pręteritæ. & de elect. super gl. ij. per quod habebis mentem: sed ineptè formatur quæstio.

not.super hoc tria genera expensarum,vt in infrà ver. in summa.
Item de condemnatione expensarum deducendæ sunt, quas do.
mi facere consueuit,ff.ad exhib.sed & si.§. fin. & in præd. §. quod
autem.& in præd.l.si res.secundum Papam.Item cùm in fine litis
fit condemnatio expensarum,deducũtur,quæ antea solutę erant
propter contumaciam, vel ob defectum probationis, vt suprà §.
nunc de expensis. versi. cæterùm. Expensæ autem iudicis quales
11 esse debeant,no.suprà de salar.§.j.in prin. ¶†Item de expensis le
gati,suprà de legat.§.superest.versi.illud quoque.¶Hoc quoque
notandum est,quòd in causa appellationis adiudicantur expensę
factæ à tempore emissæ appellationis,vt extrà de appel.Nicolao.
In contumacia verò factæ à tempore citationis, vt extrà de dolo
a & contum.cùm dilecti.in fi.[a] Quod intellige sanè.nam expensas
factas ab ea hora,qua incipit contumax esse,restituet.Vnde si cita
tus fuit quis,vt veniret die sexto,& non venit, restituet expensas
factas die septimo, & sequenti: & si fortè venit die decimo , non
præstabit expensas factas pro citatione , & huiusmodi: sed solùm
b factas ab hora, qua contumax esse cœpit [b].Cùm verò quis deficit
in probatione propositæ exceptionis, vt e.tit.finem.¶Item cùm
passus missionem possessionem recuperat,soluit expensas factas
à tempore missionis vsque ad tempus oblatę satisfactionis,extrà
de sequest.pos.c.j.in fi. ¶Item quandoque condemnatur quis ad
12 factas & faciendas,vt infrà ver.item scias. ¶†Item nota,quòd si
altera pars non tenetur ad sportulas præstandas,nec ab altera par
te sunt exigendæ,C.de fruct.& lit.expen. l. j. De mulcta verò per
iudicem infligenda dic,vt suprà de senten.§.species.ver. est quar-
ta.Hoc quoque sciendum est, quòd qui nõ potest satisfacere de
expensis,punitur aliàs arbitrio iudicantis,xiiij.quæst.vj.si res alie-
næ.extrà de appel.reprehensibilis. §.si autem.& de offi.deleg.cau
sis.¶Item nota generaliter, quòd aduersarium indebitè fatigans
condemnatur ei in expensis,vt iii.quæst.iij.§.spatium.versi. quod
13 fieri.extrà de rescrip.cap.fin.¶† Ex præmissis igitur collige,ꝙ ex
pensæ quædam petuntur propter contumaciam: quædam ob ca-
lumniam:quædam ob temeritatem.Quæ petuntur ob contuma-
ciam, indistinctè petuntur,vt suprà eod. §.si ante litem contesta-
tam.versi.hoc autem certum.& §.nunc de expensis.ver.hoc quo
que.ibi,porrò,&c.Quæ autem ob calumniam,quæ attẽditur tam
ex parte actoris,quàm rei,vt extrà de poen.calumniam.ibi, teme-
rè litigantium,&c.id est,actoris & rei.istę similiter,secundum om
nes,præstantur,vt ibi,& extrà de rescrip.cæterùm.& c.fi.& de do.
& cont.ex literis.& in præ.§.nunc de expensis.vers.in hoc autem.
Cùm verò propter temeritatem litigantis petuntur,subdistingui
tur:nam aut constat eũ non esse vllo probabili errore deceptum
& tunc,secundum omnes, indistinctè condemnatur in expensis,
vt ff.de iudic.eum quem.& in pręd.c.calumniam.ibi, temerè,&c.
Aut constat eum probabili errore deceptum: & tunc excusatur.
Aut dubitatur:& in hoc variant Doct.nam dicit B.quòd non con
demnatur,si fuit iuratum de calumnia.Plac.& Iac.Bal.dicũt,quòd
indistinctè condemnatur: quia eo ipso, quòd succumbit, malam
causam præsumitur fouisse:quæ dic,vt in præd.ver.in hoc autem
c P.de Samp. [c] in hoc mẽbro, scilicet cùm dubitatur, distinguit sic:
Nam aut deficit quis in probatione dilatoriæ exceptionis:quo ca
su dic,vt suprà §.si ante litem.versi.sed nunquid. Aut in probatio
ne peremptoriæ:quo casu si deficit,postquam altera pars suam in
tentionem fundauit,condemnatur in expensis,vt in præd.cap.fi-
nem. Aut deficit in probatiõe principalis causæ:quo casu iterum
subdistingue: qa aut est cã ciuilis,aut spiritualis,aut criminalis,aut
appellationis.Si ciuilis,aut iuratum fuit de calũnia,aut non:quod
dic,vt in præd.versi.in hoc autem.Si spiritualis,dic,vt in eo.§.ꝙ si
est talis. Si verò sit criminalis,eo solo, quòd succumbit, præsumi-
tur calumniari,secundũ omnes,vt in præ.ver.& ideo cùm calum
nia præsumatur,debet condemnari in expensis,vt C.qui acc.non
pos.qui crimen.& in cõcor.quæ sunt s̃.ibi,quæ autem ob calum-
niam,&c.quod verum est,nisi doceat de errore probabili , vt s̃.Si
autem sit causa appellationis,tunc dic, vt s̃. §. nunc videndum in
4 princ.¶†Hoc etiam ex præmissis not.quòd expensæ præstantur
ante finem litis,vbicunque de calumnia alicuius euidenter appa-
ret:vel etiam præsumitur violenter,vt extr.de dolo & contu.c.ii.
versi.fi.& c.finem.& in præ.c.cæterùm:& de testibus,significaue-
runt.& non solùm in diffinitiua,sed etiam,vbi quis ab instantia ab
soluitur iudicii,C.de iudi.properandum.§.j.in auth.de litig.§.om
nem verò.Col.viij.aliàs regulare est,ꝙ in fine litis tantum fit con
demnatio expensarum,extr.de poe.calumniam.C.de episc.& cle.
15 auth.generaliter. ¶† Item scias ,ꝙ iudex debet condemnare ad
expensas factas,non ad faciendas:& hoc in fine litis. Vbi autẽ fun
data aduersarii intentione proponatur exceptio,& proponens e
am succumbit,tunc in odium proponentis exceptionem, & quia
non principaliter, sed accessoriè veniunt huiusmodi expensæ,sta
tim potest iudex condemnare ad faciendas in lite, sed sub condi-
tione,s.si defecerit in probatione,extr.de prob.auditis.ad fi. tunc
enim in certa potest ferri sententia : quia iudex certus non potest
esse tempore sententiæ datæ,cùm nondum factæ sint, C. de sent.
quæ sine certa quant. profer. per totum : sed in fine litis videtur,
quòd super expensis potest incerta sententia ferri,vt s̃.de sen.§.se
quitur.ver.item debet esse. vt dicat iudex, condemno te Titio in
expensis,quas ipse fecit in lite,vel quas docuerit se fecisse, vt ext.
de dolo & contu.cùm dilecti.in fi.& de seques.poss.& fruc.c. j. &
de eo,qui mit.in pos.cau.rei ser.c.pe.ad fi.& sic loquit̃ C. de fruc.
& lit.expen.terminato.de hoc,secundum Papam,in præ.c.finem.
16 ¶† Tu autem iudex [d] not.quòd si in statuto termino altera pars
d est contumaciter absens,condemna eam in expensis,C. de iudic.
sancimus.& l.properandum.extra.de do.& contu. ex literis.quia
nõ potes ei remittere in alterius partis discrimen,ext.de deci.sug
gestum.iij.q.xj.c.fin.ij.q.vij.quæritur.extra.de consue. cùm olim.
e Arg.contrà extrà de off.deleg.consuluit [e]. Nec fiat aliqua citatio
ad condemnationem expensarum,iii.q.v.c.j.si tamen veniens do
cuerit se legitimè impeditum,restituitur aduersus sentẽtiam.Sed
si prius,quàm feratur sentẽtia,ab aliquo etiam extraneo, iustè im
peditus dicatur , noli nimium ad condemnationem expensarum
accelerare,arg.ff.de dam.infe.si finita.§.si fortè.iij.q.v.c.j.& vi.q.i.
quæro.extra.de in integ.restit.tam ex literis.Quòd si nondum la-
ta sit sententia,sed condemnari petatur, competit exceptio, ff. si
quis cau.l.ii.in prin.Et hæc vera sunt,si pars præsens de iudicis li-
centia recessit:secus,si sine licentia.cùm enim & ipsa tunc contu
max dicatur.vt iij.q.iij.quod fieri.xj.q.iij.certum. xviij. dist. si quis
autem.extr.de iudi.c.j.non petat expensas,s̃. de contu. §. j. vbi de
17 hoc.†quia dolus cum dolo,culpa cum culpa compensatur,ff.de
eo,per quem fac.est,l.fi.extr.de adul.c.pe.& fi.Imò plus dicũt qui
dam,quòd si ille,qui non fuit in termino,etiam culpa sua, postea
venit,pars,quæ primò venit,si sine licentia recesserit, condemna
tur ei in expensis:nec obiiciet compensationem contumaciæ al-
terius.nam licet is,qui vltimò comparet,aliquando fuerit contu
max.purgauit tamen suam contumaciam primam postea compa
rendo:sed primus semper fingitur contumax, cùm non dicatur
comparuisse,qui illicentiatus recessit,vt in præ.cõcor. Item quia
licet alter affuerit in termino , postea tamen , cùm debuit adesse,
non affuit altera parte præsente:& sic vltimò fuit in mora: & vlti-
ma mora punitur,ff.d̃ peric.& cõmo.rei ven.illud.Si aũt iudex ab
fuerit,vel mortu⁹ sit, & aliqua partiũ ñ cõparet die statuta ĩ loco,
vbi ꝓ tribunali sed̃re ꝯsueuit,ñ p̃t dici ꝯtumax, nec tenet̃ ad expẽ
sas,ff.d̃ arb.arbiter.& l.si cũ dies.§.si arbiter. d̃ hoc s̃. d̃ arbitris,§.fi.
ĩ fi.nec tenet̃ eũ alibi q̃rere,ii.q.6.biduũ.nec expectare nisi ĩ subse
quentem

ADDITIONES.

a In fine.¶Vide,quod ibi dixi.
b Cœpit.¶Quidam Legistę multùm insteterunt in hoc:ponendo
exemplum,cùm ea durauit per mensem,& pars ad omnem termi
num comparuit:modò in vna citatione fuit contumax: petit ad-
uersarius omnes expensas factas ab initio litis,& fertur quandoq;
sic iudicatum,per l.sancimus.C.de iudi.vbi dicitur,cõtumaci non
aliter pandi iudicii aditum, nisi priùs restituat omnes expensas,si-
ue circa introitum litis,siue circa aduocatorũ salaria,&c.Sed con
trarium est verum,vt hîc,cùm lex illa dicat, illas expẽsas,vel dam
na resarciẽda:quæ ex huiusmodi vitio aduersariis sunt inflicta,per
quod instificatur,quod dicit hîc auctor:& idem ibi Simõ Vincen.
& decr.cùm dilecti.quam allegat hic:per quam etiam, & per de-
cret.auditis de procur.patet,non dubiam quæstionẽ Legistarum
an expensæ contumaciæ veniant in condemnatione,an solùm in
directè debeantur: scilicet si pars velit admitti ad causam: de qua
Cyn.in pręd.l.sancimus.in j.quæst.patet enim pér illas decr.quòd
veniunt in condemnatione ei,quod primò dixi.Non obstat C.de
episcop.& cler.omnes.in fi.ibi,sumptus,quos ab exordio cœptæ
controuersiæ, &c.loquitur enim de expensis in fine litis.
ADDE,vt per Bart.in versi.authen.semel. C. quomodo & quan-
do iudex,& in d.l.sancimus.& ibi Alex.& Panor.in c.ij.extrà de ac
cus.& in l.qui ante calendas.& ibi per nouiss.ff.de ver.oblig.
c De Samp.¶Indistinctè super decr.fin.
d Iudex.¶Secundum Ian.vt j̃.dicetur.
e Consuluit.¶Ibi soluitur in glo.ecce,quanta.
ADDITIO.Adde ad dictum Spe.prox.seq.Bald.in auth. generali
ter.Col.iiij.versi.circa præmissa.C.de episc.& cle.& an condemna
tus in expensis ex contumacia appellet,vide eundem Bal.in l.san
cimus.col.fi.ver.vlti.quæro.C.de iudiciis:& quando est condem
nandus reus in expensis,& quando non,& quãdo punitur iudex
qui condemnat partem in expensis,ponit Bal.consi.cii.incip. sta-
tutum.in i.vol.Et adde,ꝙ expensa facta in causa principali,in qua
reus obtinuit,compensatur cum expensa facta in causa appellati-
onis,in qua succubuit,vt per Gui.Papæ sing.lx.incip.expensa.per
gl.in lege,qualiter.C.de iureiur.H.Ferran.

quentem diem,ext.de of,del.ↄſuluit.Nam nec intereſt aduerſarii
qui præſens fuit,abſentem fuiſſe vel p̄ſentem:quia ſi præſens fuiſ
ſet,nil actũ eſſet,C.de iud.ſancimus.ff.ſi quis cau.l.ij.§.ſi quis in iu
dicio.in fi.ff.de iudic. non videtur.Et hæc eſt quæſtio venerealis
xix.& no.extr.de do.& cont.c.finem,& probatur hoc ff.ſi quis in
ius voc.non ier,l.ij.§.fi.Licet ſit ar.contrà,quia vocati eſt non con
temnere prætoriã auctoritatem,ff.de iud.ſi quis ex aliena,ff.de re
iud.contumacia.Dicunt quidam,ꝙ ſi etiã die ſequenti, vel etiam
remotiori,iudex veniat,dummodo ſit in loco,vnde de facili veni
re poterat & venire credebatur,vel conſueuit,quando partes pa
ratæ ſunt litigare : vel ſi ob hoc non venerit, nec venire præſu-
mitur,quia partes non aderant, tunc partem abſentem ad expen-
ſas condemnabit. nam ei imputabitur, quia non comparuit: quia
etiã ſi iudex abſit,tamen melius eſt expectare modicum,ꝗ longas
vias peragere,ff.de vac.mun.l.pe.in fi. & ſic non poteſt abſens di-
cere,ꝙ non interſit præſentis:imò intereſt:quia ſi præſens fuiſſet,
de iure expectaſſet, vel ad modicum tempus, vel de loco vicino:
& niſi expectaſſet,liquido dolus ejus deprehenderetur,ꝗ ex ↄſpi-
cuis indiciis probatur,C.de dol.dolum.ext.de hom.pro humani.
18 ¶†Quis autem locus dicatur vicinus,vel quod tempus propin-
quum,iudex arbitrabitur ex pluribus cauſis.nam plus debet expe
ctare litigator remotus, quàm vicinus:& plus, qui in modicis ex-
penſis eſt,quàm qui in magnis: & ſic de multis aliis quæret. Si au-
tem infirmus ſit in die termini,ita ꝙ nullo modo adire poſſit, vel
etiam prorogare terminum,ſecundum quod dicimus in abſente;
& hic diſtinguendum erit:veruntamen quãdo infirmus eſt,tene-
tur expectare partes:& petere,ꝙ vel procedat,vel terminum aſſig
net, ſi poteſt,arg.ff.de arbit.& ſi qua.§.j.Si verò non poteſt his in
tendere,poſſunt recedere etiam ſine licẽtia, & aliam citationem
19 expectare,vt ff.de arb.§.fi.¶†Illud autẽ certum eſt,quandocun-
que non intereſt alicuius,aduerſarium eius non fuiſſe preſentem
20 non aget ad expenſas, vt ff.ſi quis in ius voc.non ier.l.ij. ¶†Por-
rò ſi ante litem conteſtatam aliqua pars cõtumax ſit,mulctari po
teſt.ff.ſi quis ius dic.non obtem,l.ij. & etiam in expenſis condem
nari,etiam à delegato,C.de iudi.ſancimus. ext.de offi.del.præter-
ea.ff.de off.eius,cui man.eſt iur. l.fi.Sed ſi iſtæ expenſæ non ſoluã
tur,lite principali non durante,poſtea agitur actione in factũ,quã
ſi ex re iudicata:quia ex quo iudex nõ reuocauit eam lite penden
te,perinde eſt ac ſi in rem iudicatam tranſiſſet: ſic eſt in ſententia
arbitri,C.de arb.cùm antea.argu.ff.de iudic.ſi debitum.C.de iure-
iur. actori. Aliqui tamen contradicunt. Qui autem ſtipulatus eſt
pœnam,niſi certa die ſiſtat,ad hanc pœnam agit,etiam lite princi
pali finita,arg.ff.ſi quis cau.& poſt,niſi finita ſic pertranſeant.nam
tunc de toto tranſactum eſſe videtur,ff.ſi quis cau.non exigimus
in prin.ſecundum Inno.IIII. [a]Quando autem fieri debet ſatisfa
ctio expenſarum,cùm quis per contumaciam excommunicatur,
21 dixi ſ̃.de contumac.§.nunc dicamus.¶†In ſumma not.ꝙ quatu-
or ſunt genera ſumptuum,ſeu expenſarum, quæ in iudicio fiunt.
¶Primò, quæ fiunt in alendis teſtibus : & iſte fiunt à producente
eos,ſiue in ciuili.ſiue in criminali cauſa,vt iiij.q.iii.verſi.venturis,
C.de teſtib.quoniam.¶Secundò,quæ fiunt in aduocatis & nota-
riis:& iſtæ fiunt à parte petente aduocatum, vel faciente aliquid
in publicam formam redigi,C.de iudi.ſancimus.ff.de var. & extra
or.cog.l.j,§. in honorariis. ¶Tertiò, qui dantur iudici,vt in auth.
de iudi.§.ne autẽ.quod intellige,vt ſ̃.de ſalar.§.j.Quartò, qui dan
tur executoribus:& hi ſumptus propriè ſportulæ dicuntur. C. de
ſpor.& iiij.quæ.iii.offeramus.& horum qualitas non eſt diffinita,
niſi in duobus caſibus,ſ.in clericis,C.de epiſc.& cle.omnes,qui.§.
executores.& auth.ſed hodie.& in quibuſdã aliis perſonis, vt C.
de fruc.& lit.expen.l.fi.& C.lib.xii.de agentibus in rebus,l.fi. qui-
bus etiam caſibus ſeruatur æqualitas,vt quãtum iſti dant,tantum
22 etiam eorum aduerſarii tribuant,vt in præ. concor. ¶†Aequali-
tas enim in iudiciis ſeruanda eſt,ff.de arb.ſi dementis ſe.i.in fi.& l.
ſi cum dies.§.pe.& l.Pædius.§.in ſeruum.extra.de mut.pet.c.ii.ext.
de excep.cùm inter.Et hæc vera ſunt in iudiciis,tã ordinariis,quã
extraordinariis: quod patet ex eo, ꝙ hi ſumptus quibuſdam per-
ſonis remittuntur,vt furioſo,& ſimilibus.C.de epiſc.aud. tam de-
mentis. Horum autem omnium ratio habenda eſt in condemna-
tione expenſarum,vt patet ex præmiſſis:& probatur C. libr. x. de
23 ſump.recuperat.l.vnica. ¶†Et breuiter no.cùm quis in expenſis
condemnatur pro contumacia:aut pro contumacia manifeſta,&
tunc iudex partem abſentem condẽnat in expenſis,nulla litis cõ-
teſtatione facta,vt extr.de procur.c.conſtitutis,quia in certis non
eſt locus coniecturis,vt ff.de verb.oblig.continuus.nec in notori
is eſt iuris ordo ſeruandus,extr.de iureiur.ad noſtram.iii. Aut pro
dubia contumacia, vt quia neſcit iudex, an citatio ad eum perue-
nerit,vel an iuſta de cauſa impeditus venire nequerit:& tunc ho-
neſtum & æquum eſt,ne in expenſis condemnetur:quia ſi veni-
ret & iuſtam cauſam abſentię probaret.ſententia retractaretur,ex
tra,de procu.querelam.de re iud.cùm Bertholdus,condemnatio
tamen tenet,vt in præd.c. querelam. Aut condemnatur propter
literas veritate tacita impetratas , aut quibus malitioſè vtitur: &
tunc eo cognito,quia iam conſtat de malitia,ſiue dolo,ſiue de li-
bello,& ſine litis conteſtatione poteſt fieri condẽnatio in expen
ſis,extr.de reſcrip.cæterùm.& c.quia nonnulli.Aut fit propter ex
ceptionem excommunicationis intra viii.dies non probatam, vt
ſ̃.§.i.verſi.xv. Aut propter exceptionem obiectæ ſpoliationis, vt
in eo.§.verſi.xv.Aut quia deficit in probatione eius,quod oppo-
nitur contra formam electionis,vt in eod.§.verſi.iiii.Et in his caſi
bus,& ſimilibus,ante litis conteſtationẽ,& ſine libello, cùm iam
de malitia conſtet,condemnatur quis in expenſis,taxatione præ-
miſſa.Qualiter autem expenſę probentur,dixi ſ̃.eo.§.prope prin.
& ĩ.tit.prox.§.fin.verſi.penul.

ADDITIO.

a Innoc.IIII.¶Quia ver.tu autem.hucuſque.hoc no,in decre.ca
lumniam.de pœ.quod ſic auctor ſpecificare debuiſſet,ne videre-
tur hoc ſolum vltimum dictum fuiſſe ipſius:vide ſimile ĩ.ti.prox.
§.viſo.verſi.item dicimus.& quia ſic quaſi ad literam auctor gl.il-
lam hic poſuit, ideo illam ibi omiſit , vt ibi ſcripſi ſuper verbo, in
expenſis,

¶Bald.de Expenſis,

¶EXPENSAE quæ fiunt in rebus,veniunt ope retentionis ſine
petitione:ſed ope petitionis non veniunt,niſi petantur in libello.
Item fructus non veniunt ante litis cõteſtationem in ſtricti iuris
iudiciis:in bonæfidei ſic:ſi tamẽ petiti ſunt in libello, ſed poſt litis
conteſtationem,veniunt ſine libello,in §.ſi ante. poſt princip. G.
Sed expenſæ litis veniunt ſine vlla petitione.G.facit ff.de damno
infecto,l.ſi quis iuſſum.§.iudex.C.ſi qs alte.vel ſib.l.cùm propria.
per Cy.extr.de reſtit.ſpol.c.grauis.per Inno.vide ĩ.eod.§.poſſunt
expenſæ. ¶Deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis indiſ-
tinctè condemnatur in expenſis:& ſic Curia ſeruat, verſ.ſed nun-
quid deficiens.G.ſed in peremptoria diſtinguitur, an in ipſa exce
ptione habuerit iuſtam cauſam litigandi,vel non,§. nunc de hoc
etiam ſcias.vide ſuprà de primo & ſecũdo decreto,§.tenuta.¶Eti
am prima contumacia non debet eſſe immunis à reſtitutione ex-
penſarum,§.ſi ante.ver.ſed quæritur, quando. G. ¶Contumacia
etiam ſi aliàs non impedit proceſſum, tamẽ venit refectio expen
ſarum,§.ſi ante.quæ veniunt,vt pœna,etiam ſi non intereſt.Bald.
ver.quid ſi talis.G.& hoc in citato ab homine:ſecus in citato à le
ge.facit ff.de arbit.l.non ex omnibus.alleg.Accur.l.ſi cùm excep-
tione.§.hæc autem actio.ff.quod me ,cauſa.G.¶A condemnatio
ne expenſarum,quę trahit originem à re iudicata,non appellatur
niſi excedatur modus,ſecundum quoſdam.G. ¶Appellans con-
demnatur in expenſis,non appellatus,C.de rebus cred.l.generali
ter.§.ij.in gloſſ.ordin.& qui vincit in vno capitulo,& in alio ſuc-
cubuit:& quid ſi pro parte eiuſdem capituli,G.&facit ff.de appel.
l.appellanti.§.non ſoluere.& de leg.ii.l.qui ſolidũ.¶An condem
natio expenſarum fiat hincinde,in §. nunc videndum. in princip.
ver.quid de appellante.& ver,fi.G.¶Dicitur habuiſſe iuſtam cau-
ſam litigandi ille,qui fuit ſecutus conſilium plurium iuriſperito-
rum,in §.nunc videndum.poſt princi,G. ¶Ceſſionarius debet ex
periri ſuis expenſis, non expenſis cedentis.Idem in marito,cui da
ta ſunt nomina in dotem,vt no.in l.ii.ff.de impen.in re.do.fac. Et
ſi dicatur,expenſæ neceſſarię minuũt dotem:reſpõdeo.hîc ſecus:
qa tacitè videtur actũ,ꝙ vir de ſuo impenſam litis faciat:quia hoc
onus gratia ſui ſuſcepit:& ideo impenſam alteri imputare non de
bet,arg.ff.de præſc.ver.l.naturalis.§.pe.ff.de proc.l.actoris procu-
rator.ff.man.l.creditor.§.j.Sed certè imò gratia ſui & alterius agit
vnde videtur,quòd impenſa de communi ſit fienda,l.iiii.§.j.ff.fin.
regun.Bar.dicit ꝙ minuit dotem,ſicut peculium & hæreditatem,
C.de iure delib.l.fi.§.in computatione.ad l.Falci.l.hæres.ff.de mi-
nor.l.minoribus.& facit,quod not.C.man.l.ab Anaſtaſio.& l.per
diuerſas,in gl.magna,& C.de bon.aucto.iud.poſ.l.fi. in fi.j. col. &
quod not.eo,tit.authen.ei,qui iurat.cum ſi.Hoc verum,licet poſ
ſet diſputando Bar.reſponderi:& iſta expenſa non fit in re dotali,
ſed in lite:& ſic ceſſat eius ratio.Bald.¶Poteſt iudex reuocare er-
roneam taxationem expenſarum. Item & appellari poteſt à taxa-
tione iniqua,in §.poſtremò.& poſt prin.ibi, tamen ſi viderit,&c.
allegat Innoc.quod metus cauſa,ſuper eo.G. ¶Poſſunt expenſæ
non petitæ peti tota illa die,qua iudex poteſt ſupplere,verſi.illud
autem.G.& vide ſuprà de diſput.& alleg.§.fi.& de ſent.pet.§.j. &
ſ̃.eo.§.j.de excep.§.ſi iudex.G. ¶Item iudex, qui non condemnat
in expenſis petitis , facit litem ſuam , tamen recuperat ab eo, qui
debuit condẽnari,C.de exact.trib.l.miſſi opinatores. ¶An em-
ptor in ꝓpria cã ſibi patrocinãdo, repetat ſalariũ patronicii à ven
ditore,videt̃,ꝙ ſic:ar.cõtrà ff.de fideiuſ.l.pe.G.Stipulatione enim
eſt opus,ff.de locat,habitatores.ver.qd ſi ab emptore.G.¶Expen
ſæ petunt̃ interdũ ratione contumacię:interdum ratione calum-
niæ:inter

niæ:interdum ratione temeritatis,&interdũ ab eo,qui succubuit in causa principali:& tunc aut erat ciuilis,aut criminalis,aut spiritualis:quæ dic plenè,vt in §.ex præmissis.G.¶Nõ dicitur ꝯparuisse,qui illicentiatus recessit:& condemnatur in expensis,ibidẽ: vide s̄.de aduoc.§.ille,qui comparuit.¶Quis locus dicatur vicinus vel tp̄s propinquum,iudex arbitrabitur:ibidem.G.¶Practicam su p taxatione expensarum vide s̄.de exce.§.practica.& ibi,an possit reseruari condemnatio & taxatio:item,an valeat sententia super expensis,etiã sine taxatione,s̄.de sen. §.sñia sup expensis.vbi multa de materia.Item an nomine expensarum contineatur prætiũ, vide ĩ.de emp.& ven.item nota , quòd nomen.& ĩ. de interesse, & facit e.ti.de emp.& ven.§.nota,quòd pœna.

ADDITIONES NOVAE.

Nota ꝙ appellatione expensarũ nõ ꝯtinet̃ præciũ rei, l.quibus dieb.§.quidam ita.de cond.& dem.& ibi Bar. format quæstionẽ, an pater legando filio expensas factas in studio,dicatur legare p̄tium librorum,quos sibi emerat.

Nota ꝙ aliud est damnorũ restauratio quàm expensarum satisfactio,c.i nostra.de iniur.& dã.dato.& gl.in l.oẽs.C.de episc.& cle.

Nota quòd sententia super expensis est interlocutoria , Inn.in c.querelam.& c.auditis.de proc.

An valeat sententia iudicis qui sic dicit,condemno talẽ in expẽsis,si & in quantum veniat de iure condemnandus.Iaco.Butr.in l. quanquam de sen.quæ sine cer.quan.

Quid de pecunia qua proxenetis vel emptoribus ad alliciẽdos ipsos ad ꝓmittendum, vel quæ dat̃ bannitoribus ad sustentandũ & similes expensæ quæ fiunt causa expediendi venditionem debeant ante omnia deduci.Bar.in l.vbi puræ.in fi. ad Treb. & dicit quòd sic,& in l.quantit.patrimo.ad l.Fal.

Circa materiã ꝯdẽnationis expensarũ,Bal.in l.j.de alie.iud. mu. ca.fac.dicit ꝙ aliqñ expensæ veniũt ex legis ꝓuisione , vt puta ex conditione,ex lege,ex verbis,ex edicto p̄toris,& tũc iusta cã litigandi ñ excusat,vt hic no.aliquando ꝓuisione hominis.puta stipulando,& idem.aliquãdo veniunt officio iudicis & tũc excusat, & ita loquit̃ l.ꝓperãdũ.C.de iud.Itẽ habes ẽt in hoc limitationẽ aliã hic, q̃a cũ dr̃ ꝙ vict⁹ victori &c. hoc verũ nisi victor fuerit in ꝯtumacia.hoc verũ cũ expẽsæ veniũt officio iudicis,hic aũt ꝯtumacia vincẽdi nõ tollit eas,cũ veniãt iure actiõis.vide ĩ aut.de iu. §.oportet.& l.rẽ quãdã.de dolo.& l.at q ñtã.§.cũ me.de neg.gest.

An in cã criminali reficiant̃ expensæ,Iac.Bu.in l.eũ quẽ,temere de iud.Bart.in l.si postulauerit.de adul. & l.j. circa prin.ad Turpil. Bal.in auth.generaliter.de episc.&cle.&no. in l.terminato.de fru. & lit.exp.

In l.ex duobus fratribus.de neg.gest.dicit Bal.ꝙ cõe Mediolani fortificauit palatiũ cuiusdã ciuis ext.ciuitatẽ tp̄e guerræ, faciẽdo ibi fortalicias, & modo tp̄e pacis vult ab eo repeti impensam in dicto palatio,ꝙ nõ p̄t,per dic.l.& l.si in area.de cond.indeb.quamuis esset necessaria impensa, non tamen respectu domini palatij, sed ciuitatis.ita Bal.

Ad sentẽtiã expensarũ nõ est necessaria citatio specialis,sed sufficit citatio vel ꝯtumacia ad diffinitiuã.ergo taxatio expensarũ p̄t fieri sine noua citatione,quia est executio implicitæ condemnationis expensarum.Inn.in c.querelam.de proc.

In l.j.§.hoc aũt interdictũ.de ope.no.nun. fac.ad q̃õem vocaui Titiũ ad iudiciũ,quẽ dicebã mihi teneri ad decẽ, q verò nil debebat:nõ venit,& ideo fuit michi data tenuta:postea ꝯparuit,& petiit tolli & sibi restitui tenutã sine aliqua refectiõe aliquarũ expẽsarũ:ostẽdens instrumẽtũ solutionis dictorũ decẽ:certe litera facit ꝙ nõ audiat̃,vt s̄.e.l.j. nã venire debuit corã iudice,quod ñ fecit,& sic fuit cõtumax & sic puniendus remediis.ar.t̃ñ contrà l.j. §.hæc verba.ne vis fiat ei.& l.eum quem temere.de iud.

Quid si aliquis fecit expensas voluntarias domini volũtate, gl. Inst.de actio.§.propter impensas.In contrarium l.volũtariis. de ĩpensis in re dot.fac.per quem tex.dicit Bar.ꝙ Dy.reprobat gl.

Nota ꝙ dicuntur expensæ moderatæ quæ litis decimam partẽ non ascendunt,vt in aut.de lit.§.ad excluden.

Nota ꝙ ratione temeritatis ante iudicium factæ quis condemnatur in expensis,vt no.in l.vnica.C.de plus petit.

In l.si manumissori.C.de obsequiis patrono p̄st.gl.pen.ꝙ si creditor fecit citari debitorem in iudicio,& debitor comparuerit,& petierit copiam petitorũ,& creditor produxit aduocatos & procuratores,& debitor nõ vult ꝯtendere,quia fatet̃ debitũ, nullos sumptus factos in iudicio creditor recuperabit,si non interpellauit debitorem extr.iudicium.quod no.do.Ang.

An minor indefensus qui nõ habet tutorem nec curatorẽ red dat expẽsas tenutæ pp̄ contumaciã,no.in l.is cui.§.cessatum.vt in pos.leg.pRay.vbi dicit ꝙ nõ.& no.in l.hoc aũt.§.defendi.ex qui. cau.in pos.ea.Bar.in l.ꝯ pupillũ.de re iud,Inn.in c.si aduersarius.d̃ eo q mit.in pos.cau.rei seruã.vbi tenet ꝙ pupill⁹ ñ tenet̃ ad restitutionẽ expẽsarũ, si recuperat possessiõẽ ñ restitutiõẽ expẽsarũ.

In l.destitisse.de iu.nota,ꝙ quando ꝓducitur instr̃m in lite, vel ex apertura testiũ cognoscas nõ habere iustitiã,ꝯsilium est quòd, statim cedas liti,& euitabis condemnationem expensarum.Bart.

An sacramentum calumniæ excuset ab expensis,Bar.in l.j.§.q̃ri potest.ad Turpi.& l.qui solidum.§.etiam.de leg.j.

An si tutor male litigauit condemnari debeat in expẽsis ꝓprio nomine vel tutorio nomine,no.in dicta l.qui solidum.& quid in procuratore,ibi per eum,& l.3.in prin.de re iud.

An eo ipso ꝙ quis nõ ꝓbat calumniosè agere dicatur, Bar.in l. j.in prin.ad Turp.vbi inter cætera dicit,ꝙ si iudex vult aliquem d̃ calumnia condemnare,debet dare terminum parti ad faciendum suam defensionem.

Quid si sententia feratur pro actore nõ plene ꝓbãte, sed p vnũ testẽ cũ sacramẽto ipsius,an victus condemnabitur in expensis. dicit Bal.in aut.generaliter.de episc.& cle.ꝙ aut aliqua coniectura est pro succumbente,vt puta vnus testis,& nõ fit cõdemnatio expensarum:quia iudex debet esse mitior quando procedit ex præsumptione:aut nulla est coniectura pro succumbente, & tunc in facto proprio condemnatur in expensis.

Nota ꝙ illud quod dicit̃ iudicem teneri,si nõ condemnat in expensis,vt l.fi.C.quando ꝓuoc.nõ est necess. intelligit̃ si hoc à parte fuerit petitum expressè,secundum Dy.in l.ordine.§.magistratibus.de magistra.conue.

Quid de iudice inquirẽte,an teneat̃ ad expensas si inquirat per calumniam,Bal.ponit in aut.generaliter.de episc.& cle.Cy.in l.seueriter.de excu.tut.quod limitatur per Bal.

Nota ꝙ licet cõdemnatio expensarũ nõ fiat ante sẽtẽtiã diffinitiuã,l.properãdũ.§.sin aũt reus.C.de iudi.nisi aduersarius sit cõtumax,per l.scimus.C.de iud.tamẽ fallit si soluo pro aduersa parte partẽ suã mercedis,vel salarij cõsultori de medio,secundum Iaco.But.in l.qui communem.§.hoc iudicium.ff.finium reg.

Pone ꝙ iudex in sententia dicat,condemno titiũ in decem, & in expensis:an valeat,vr̃ ꝙ non,quia sine certa quãtitate sẽtẽtia prolata est,C.de sen.quæ sine certa quan.ecõtra videtur ꝙ sic. nã vtile per inutile non vitiatur.fac.quod no.in l.terminato.de fru, & lit.expens.

Nota ꝙ si sunt plures habentes aquã ꝯmunẽ,vel molendinum cõe,& vnus ex sociis defendat litem motã, ꝙ cæteri socij debent contribuere ad expẽsas per ipsum factas in lite communi necessarias & probabiles,vt l.q̃ui aliena.§.fi.de neg.gest.

An in interlocutoria veniant expensæ,Iac.But.in l.sancimus.C de iud.distinguit,aut peto expensas ratiõe cõtumaciæ,& tũc veniunt saltem per modum exclusionis,vt hic:aut peto ratione victoriæ,& tunc aut obtinui in diffinitiua, vt s.perij me mitti in possessionẽ bonorũ Titij,& quidam tertius comparet & dicit tenutã datã in sui præiudiciũ esse reuocandam : modò alia diffinitiua ĩter me & istum petẽtẽ,non expectatur,& hoc casu puto venire expensas:aliàs improbitas litigatorum non punitur,ꝯtra l.inst.de pœna tem.liti.Aut vici in interlocutoria,& expectatur diffinitiua,vt est si vinco in emergenti.nam in incidenti non pronunciat̃ tunc cum possibile sit quòd in emergenti male litigauerim,& in principali non:ideo ne improbitas litigãtium remaneat impunita,pete quòd veniant.Iac.But.&no.in aut.qui semel.C.quom.& quan.iud.

In l.tutor datus.de administr.tut.nota ꝙ qui appellat frustratoriè nõ est in leui culpa,sed in lata vel dolo.ex hoc no.per Doc.ꝙ ille qui succubuit in cã appellationis,indistinctè debet condemnari in expensis:quia non potest habere iustã causam litigandi.videbat enim acta primæ causæ,& sic errauit in Iure.ita no. per Ioã. An.in regul.iuris ignorantia.de reg.iur.lib.6.in nouella.quod est verum quando sententia emanauit in causa appellationis exprimis probationibus:si enim propter nouiter probata sententiaretur,cessaret ratio prædicta.Bar.

Nota quòd renuncians appellationi condemnatur in expensis Inn.in c.ex parte.de rescr.

Quid si appellans in causa appellationis in parte obtinuit&pro parte non.Inn.in c.finem.de dol.& contu.dicit quòd fiet mutua compensatio.

Nota quòd appellans & succumbens in causa tenetur resarire expensas,Inn.in dic c.fin.

Quid si finita est instantia causæ app̃ł̃onis,an habeat locũ ꝯdẽnatio expensarũ.vr̃ ꝙ sic,c.ex parte.de resc.in fi.vel ibi speciale,vt ibi no.vel dic ꝙ ibi petunt̃ expensæ condictione ex dec. reprǣhẽsibilis.de app.secus cum petuntur officio iudicis , quod finitũ est sententia,vt l.terminato.de fruc.& lit.expẽ. & hoc ẽ q̃d sentit Archi.fm Host.in c.appellationibus de ap.lib.6.fac.quod no.in l.nõ solum.de rei vend.vel dic ꝙ illud quod dr̃ in c.ex parte.locum habet quando iudex pronũciat super desertione appellationis. tũc enim

enim condemnari potest in expensis.& sic intelligitur c.ex parte secund.Doct.

An si iudex omisit cōdemnare victū in expensis,ipse aūt appellauit à sñia,an poterit appellare victor pp expensas?dr̄ ꝙ nō:quia tunc consulitur ei per appellationē interpositā à victo.& ideo ratio est,vt honor iudici deferatur:secus est si victusnon appellauit quia tūc licet victori appellare propter expensas omissas,l.fi.quā.prouoc.non est nec.nec posset renūciare appellans victus appellationi quā fecit in præiudiciū victoris volētis appellationem ꝓsequi,pp expensas,vt dict.l.fi.& l.terminato.de fruc.& lit.expen.& l.insulam.§.fi.sol.mat.& c.cordi.de ap.lib.6.& c.fi.& c.sæpe.extr.quod me.cau.

An si iudex expressè absoluat victum ab expēsis,an poterit tūc victor appellare: vr̄ ꝙ sic; aliàs quo ad ipsum articulum expensarum sententia transiret in rem iudicatam,ar.c.Raynutius.& c.Raynaldus.de testa.

Quid si iudex dicit,Visa petitione reum absoluo,& victū victori in expensis legitimis nobis nostroq; successori taxationem reseruando,& non dicit condemnamus,Bar.in l.qui testatur.§.si ex fundo.de testa.

An iudex possit condemnare in expensis non petitis,no.in l.ꝓperandum.§.sin autem.de iud.Bar.in l.4.§.hæc autem.de dā.infe.

Quoties expensæ non sunt liquidæ potest fieri condemnatio ī expensis,reseruata taxatione.Inn.c.auditis.de proc.

Pone iudex ꝯdemnat in expensis reseruata sibi taxatiōe,& successoribus suis:an iudex appellatiōis poterit dictas expensas taxare,vt sic quo ad hoc dicatur successor dicti iudicis,no.in l.penult.iudicatum solui.& tenet quòd sic per illam l.

Quid si iudex condemnauit in expensis reseruata sibi taxatione illarum,& ante quam taxaret decessit,an valeat talis condemnatio.Albr.in l.triticum.in fi. de verb.obl.

Nota quòd vbi expensę petuntur iure actionis,iudex ipsas taxare non debet:secus si per officiū iudicis,vt l.de alie.iu. mu. ca.fac.

Nota casus vbi quis condemnatur in expensis in quadruplum.l.fi.de fideic.li.

Statuto cauetur quòd victus victori condemnetur in expensis an tunc post diem latę sententię poterunt peti.Bar.in l.3.§.si rem de leg.3.

An expensæ litis possint aliter probari,quā ꝑ sacramētū,puta ꝑ testes,vel alias probationes,videt̄ ꝙ sic.nā ad iuramētum procedit̄ in defectū ꝓbationis,vbi si quidē est difficultas, vt patet in l.si quando.C.vn̄ vi.& ꝓbatio huius pleruñq; est difficilis,vt l.fi.de p̄to.stip.fac.l.admonendi.de iurei.& l.in bonæ fidei.C.e.ti.extr.de proc.c.ex insinuatione.& c.statutum.de rescr.per Io.an.fac.l.j.de prob.Bal.in l.in restit.C.de petitio.hæred.

Circa condemnationē expensarū dic sic:quandoq; succūbit actor ex defectu omnimodæ ꝓbationis, & tunc debet ꝯdēnari reo in expensis:qñq; succumbit reus ex omni defectu defensionis,& tunc ꝯdemnat̄ actori:qñq; probauit vterq;,sed alterius probatio ꝑpōderat:& tunc refert aut vnus probauit semiplenè,alter plenè ex testiū vel instrumētorū probatione,& tūc probatio semiplena habet̄ pro nulla,l.fi.de ædic.diu Hadria.tol.ideo succūbens cōdenat̄ in expensis.aut vterq; semiplenè probauit,sed vnus vicit alterū ex iuramēti delatione in supplemētū,& tūc victus nō ꝯdemnat̄ in expensis,ar.l.eū q.de iur.aut vterq; plenè ꝓbauit,sed vnius probatio elidit̄ pp testiū reprobationē:& tūc si qdē persona quæ ꝓduxit testes omni suspicione caret excusatur ab expensis, quia vr̄ habuisse causam probabilē si aūt nō caret suspicione,cum hoc sit arbitrariū,puto ipsum in expensis cōdemnandū,quia suspicio personæ suę elidit probationē pro se facientem,ar.eorū quæ no.in l.iubemus.de prob.Bal.in aut.generaliter.de epis.& cle.

Nota ꝙ expensæ primæ citationis nō veniunt, de quo per Iac.de Are.in trac.quem fecit de expensis.

In Spec.de expen.§.nunc videndū restat.vbi dicit de expē.ī causa appellationis factis,vide Cy.in l.gñaliter. C.de re.cre.alij dicūt ꝙ hoc habet locū si nō appellans ostendit se iustā cām appellandi habuisse,vel probabiliter errasse. alij super hoc distingunt, aut litigat̄ in causa appellationis interpositæ extra iudicium,aut in iudicio:primo casu aut in causa beneficiali aut nō.In primo tenetur quod habetur de elec.c.statuimus §.adiicientes.lib.6.in fo tenendū est quod hic dr̄.pro hoc l.vnica de sumptuū recupera.libr.x.si autem in iudicio, tunc aut appellatur à grauamine, & tunc indistinctè habet locū, quia appellans habet impugnare processum ex actitatis in priori iudicio,vt in Clem.appellanti.de ap. per quæ satis potuit instrui,an appellare licuit vel nō.Aut appellatur à diffinitiua,& tunc locū habet quod hic dicit̄, nisi appellans doceret se habuisse iustam causam appellandi, vel probabiliter errasse. vt dicit hic in ver.quid de appellato,ꝙ ꝯdemnari non debet in expēsis, quia iustā & probabilem cām habuit litigandi & defendendi sñiam alias ꝑ se latā,ꝓ qua p̄sumit̄,c.in p̄sentia.de renūciatione.& post appellationē,vt c.cū spāli.de ap. & d.l.gñalr.de reb.cre.§.fin aūt nō rirè.Archi.tenet ꝯ si iudex iudicat ex eisdē actis,qa non debuit expectare sñiam,quin potius ꝯsuleret peritiores,& cert⁹ eēt an sibi expediret sententiam pro se latam defendere,vel nō,vt ipse notauit ij.q.2.omnino.& hoc est tutius.vide Io.An.in c. ignorantia.de reg.iur.lib.6.& Inn.in c.finem.de dolo & con.

Quid si quis obtinuit in causa principali & succubuit in cā appellationis,an debeat ꝯdemnari in expensis,gl.in dicta l.gñaliter.tenet ꝙ nō gl.no.ꝯ in c.finē.de dolo & cont.& Inn.ibi dicit ꝙ vbi in cā appellationis nō fiunt nouæ probationes facti,sed ex probatione in prima cā de iure disputat̄, quia tunc nō est probabilis ignorātia.de hoc per Io.An.in dic.c.ignorātia.Bal.circa hoc dicit ī dicta l.generaliter.de re.cred.ꝙ est hoc relinquēdum arbitrio iudicis,nā in eius arbitrio est extimare an habuit iustā causam litigādi,an non l.properandum.§.sin autem.de iud.adeo quòd pro sententia præsumitur.l.minor xxv.an.ex aspectu.ff.de min.

Quid si iudex pronunciat tali exceptione opposita nō obstāte, qa nō ꝓbat̄ fore ꝓcedēdū in cā,& nil dixit de expensis:an postea lite pendente, vel in fine litis poterit ad expensas factas occasiōe prædictæ exceptionis non probatę illum qui frustratoriè exceperat ꝯdēnare,no.in c.pia.de exce. li.6.& c. cū appellationib.de ap.

An iudex possit in sñia reseruare sibi condemnationē expēsarū gl.in l.terminato.C.de fruc.& lit.expen.no.in l.Paulus. de re iud.dic,aut iudex in expensis nō condemnauit,sed potestatē condēnandi reseruauit sibi,& nō p̄t,vt dictū est:aut ꝯdemnauit in expēsis taxatione sibi reseruata,& poterit taxare etiā ex interuallo,nā sicut cōdemnatio debet fieri in principali,sic & hęredis institutio in testamento,l.ij.de codic.sed si testator dicat hæredem instituo in testamēto,quem in codicillis declarabo,valet,l.ex asse.de hær.instituendis.

An iudex ex casu quo potest condemnationē ante sententiam facere in expensis nō fecit,poterit hoc supplere in diffinitiua.Archi.in c.pia.de excep.lib.6.

Quid si iudex omisit condēnare cōtumacē in expensis ꝯtumaciæ,& ꝑ hoc cōpulsus fuit ad resarciēdū parti,an iudex poterit illud recuperare quod ipse soluit ab illa parte quā omisit condemnare.Iac.de Are.in l.igitur.§.fi.de lib.cau.

Quid si reus ineptā exceptionē dilatoriā ꝓposuit, an ꝯdēnabitur in expēsis,qdā ꝙ sic,quia reus in exceptiōe est actor:sed actor proponens actionem ineptam punitur:ergo & reus eō qa verbo exceptio alias actio nō continetur exceptio,l.verbū.de verb. sig.dic ꝙ in eo q ꝓponit exceptionē ineptā malitia nulla est,nec em̄ tenetur diuinare de iure,l.fideiussori.ff.mandati.& talis error ī dāno vitando nō nocet,l.error.C.de iur. & fac. ign.& facit in simili de teste q dicit vidisse Titium,possidere qđ reducitur ad id qđ valeat,vt l.stipulatio ista.§.hoc quoq;.de verb.obl.Itē si renūciat ꝓbatiōibus sup exceptione dilatoria,nō habet locū ꝯdemnatio expensarum,secundum ea quæ no.in c.pia de exce.per Arc.lib.6.& per Inn.in c.olim abbas.de of.del.

Quid si ꝓcessus nullus pronunciatur,an reficiātur expensę qdā dicūt,aut ꝓnunciatur nullus ex defectu actoris,puta qa malum libellum seu ineptum obtulit,vel qa alieno noīe iudicium intētauit,nec de potestate sui in initio litis nec in ꝓcessu causę fidem fecit.& sic iudicium nullum,l.licet de iud.& maximè cum procedit hoc inepto libello,tunc enim absoluet reum ab obseruatione iudicij,& reficiet expensas actor.ad quod fac.C.de epis.& cle.l.oēs.§.fi.& no.Inst.de pœn.tem.lit.& l.non ignorat:de fruc. & lit.exp. quia quando reus absoluitur ab obseruatione iudicij, actor condemnatur in expensis,vt l.properandum.§.& si quidam.de iud.& c.finem.de dolo & cont.nec tenetur reus amplius respondere,nisi prius actor satisfaciat de expēsis.Insti.de exce.§.hodie.& c.quoniam frequenter.§.in aliis.vt lite non cont.ne sit in actore &c.vt no.in c.causam.de do.& con.aut pronunciatur nullus ex defectu rei,& tunc eadem rōe ipse reus condemnabitur,cū ꝑ eum ex officio est processum,vel dic,aut actio fuit inepta,aut ordo process⁹ primo casu aut ignorabat aut sciebat, si scribat, in dolo videtur esse intentando actionem, quam non putabat habere, & ideo cōdemnabitur,vt dic.l.eum quem temere.de iud.si verò ignorabat, tunc non videtur esse in dolo,ideo vr̄ excusari,vt de leg.2 l.q solidum,quod est verum vbi de contingentibus nihil omisit quærendo à iuris peritis,vt l.qui occidit.§.fi.ff.ad l.Aquil.sed vbi non quæsiuit sibi præiudicat,l.in bonorum.de bonor.pos.l. regulam.de iuris & fac.ign.ne melioris conditionis sint stulti quam periti,l.seruus.quod vi aut clam.secundo casu aut sine eius voluntate ē processum male,& tunc non imputatur sibi:aut sua voluntate,& tunc sic:quia saltē dolo facit nunc.l.2.§.generaliter de doli exce.vbi ergo de aduersario queri non potest, queritur de iudice, qui facit litem suam, l.argentarius. §.cum autem. de edend.l.si filius.de iu.etiam in admittendo malum libellum,vt C.vt nemo priuatit.&c.l j.in fi.

Quod expensæ factæ causa custodiæ non dicuntur factæ causa culturæ, Bar. in l. cum quæreretur. §. prædiis. de leg. 3.

Nota ꝙ nõ credit simplici verbo dicẽtis se expẽdisse, sed reqrit probatio verisimilis arbitrio boni viri, Bar. in l. regulariter. ff. de pet. hæred.

An creditor recuperabit expensas & sumptus factos in re debitoris, no. in l. si necessitas. & l. si seruos. de pig. actio. quid in commodatario not. in l. in rebus. §. possunt. commo. quid in habente rem communem, no. in l. in hoc iudicium. commu. diu. quid ĩ feudatario & emphyteuta, no. in l. ij. C. de iure emphyteut. quid in inquilino, not. in l. habitator. de rei vendic. idem in colono. Item de feudatario, no. in l. hactenus. & l. si quid ædificauerit. de vsufruc. ff.

Quod dicit in l. in fundo. ff. de rei vend. seruari melioramẽta tãtum nõ expensas, si expensæ excedunt melioramẽta, est verũ vbi est expensum in faciendo de nouo: secus si in reficiendo qa tunc seruant expensæ in totũ. gl. in dic. l. in fundo. in gl. mag. circa medium. ver. si verò in reficiendo, ibi & tunc habet locum doli exceptio in totum. & ita tenet Ang. ibi.

Quod sumptus necessarij & vtiles pñt opponi per spoliationẽ spoliato, quanquam regulariter ante omnia sit restituendus gl. fi. in c. j. de rest. spol.

a ¶De fructibus[a], & interesse. Rubrica.

VONIAM propter expensas sæpe fructus rei petitæ & interesse petuntur, idcirco de his ad Canonistarum instructionẽ pauca tangamus: dicentes primò de fructibus, & postea de interesse.

ADDITIO.

a ¶Auctor in fi. j. §. dat de prima parte rub. remissionẽ ad Rom. Az. & Acc. hîc aũt post prin. remittam. ad gl. Io. B. & Acc. Ex Practicis igitur auctoribus præter Ros. prædictum nullus prosequitur hãc partem primam in fi. Io. de Bla. qui super ti. de rei ven. ver. item p̃dictus libellus. versi. si autem fructus. & vbi de hypothecaria, hoc plenè prosequitur. De aliis autem Guid. de Suz. in sui ordinis iudiciarij charta j. sub rubrica, quæ actiones proponuntur pro fructibus, & distinctio fructuum. De secũda parte rubricæ vide, quod dicam ĩ. §. sequitur. in fi.

SVMMARIVM.

Fructuum alij naturales, alij industriales.
Fructuum alij percepti, alij percipiendi.
1 *Possessor, etiam bonæ fidei, an possit naturales fructus suos facere.*
2 *Possessor bonæfidei fructus industriales facit suos.*
3 *Bona fides quando exigatur.*
4 *Possessor malæ fidei, etiam cum titulo possidens, an, & qualiter de consumptis teneatur.*
5 *Prælatus in vltima voluntate dicens, volo quòd de omni mobili meo, quod nũc habeo, fiant tres partes: quam partem eligere censeatur.*
6 *Legans omnia mobilia, an debita sua legasse censeatur.*
7 *Debitum an sit inter mobilia computandum.*
8 *Pecudes & alia se mouentia an mobilium nomine comprehendantur.*
9 *Res sacris vsibus deputatæ, non sunt ad alium vsum deputandæ.*
10 *Possessor bonæ fidei an possit fructus naturales suos facere.*
11 *Fructus qualiter, & qua actione veniant restituendi.*

¶ De fructibus, & quid sint.

1. §. Scias igitur, ꝙ fructus est, quod superest deductis expẽ
sis, vt s. ti. prox. §. i. ver. expensæ. sup quo distingue
qa fructuũ alij naturales, vt poma, ficus, cerasa, & similia: & alij in-
a dustriales, vt segetes, vinũ, & similia, quæ industria ꝓcurantur[a]. I-
tem fructuum alij sunt percepti, alij percipiendi. Percepti dicunt
à bonæ fidei possessore, ex quo quocũq; mõ sunt à solo separati:
à fructuario verò tunc demum, cùm sunt in horreo reconditi, vt
b ff. qui. mo. vsusfr. amit. si vsufructuarius[b]. Item & percipiẽdi duo-
bus modis dicuntur: vel qa maturi, quos verus possessor percepis-
c set, vel quia immaturi, quos dominus recepisset[c]. Item possessorũ
1 alij cũ titulo, alij sine titulo possident. ¶†Dic igitur[d], quòd natu
d rales fructus nullus possessor, ẽt bonæfidei, facit suos, vt ff. de vsu
e fruct. fructus[e]. Videtur tñ, quòd bonæfidei possessor omnes suos
facit, vt ff. de acq. re. do. bonæfidei. Sed dic Omnes, id est, siue à se,
siue ab alio eius nomine perceptos, vt ff. de vsur. qui scit. §. præte-
rea. Si igitur hi extent, vendicabuntur: aliàs non tenetur possessor
cùm neque possideat, nec dolo desierit possidere, nisi in eã rem ꝯ
sumpserit, in qua tantundem de suo soluere tenebatur. tunc eñ
2 ꝯdictiõe sine cã tenetur, vt ff. si cer. pet. si & à me. ¶†In industria-
libus autem dic, ꝙ qlibet bonæfidei possessor, siue cũ titulo, siue
f sine titulo, suos facit, sm oẽs[f]. Licet hoc vltimum, Sine titulo, nõ
reperiatur lege aliqua expressè cautũ, sed oẽs leges loquuntur d
eo, qui cũ titulo possidet, vt Insti. de rer. diui. §. si qs à ñ dño. & ĩ p̃.
l. q scit. §. in alieno. ff. de acq. re. do. bonæfidei. tñ satis exprimit hoc
p̃d. l. de vsur. & ff. q. mod. vsusfr. amit. si vsufructuarius. & ff. fi. reg.
l. 4. §. ante. Licet aũt faciat suos tñ si extant, tenet reddere iudicis
officio, ñ rei vẽdicatiõe: qa pcipiẽtis sunt, C. de rei ven. certũ. §. bo
g næfidei[g]. De ꝯsumptis aũt nullo mõ tenetur, vt Inst. de off. iud. §.
si verò bonæfidei. fortè nisi ad p̃riũ: qa lucrifacit ꝓ cultura & cu-
h ra[h], vt ff. fi. reg. l. 4. §. post litẽ. & Inst. de rerũ diuis. §. si qs à nõ dño.
3 ¶†Sed qñ exigitur bona fides? Resp. in initio, vt ĩ p̃. l. q scit. §. pre-
i rea. Nec obstat p̃d. l. bonæfidei. § in p̃riũ. qa opponẽdo[i] ñ ponẽdo
dicit: & dic, ꝙ ẽt à tpe litis ꝯtestatæ faciũt fructus suos, licet à tpe
litis ꝯtestatæ demũ ñ motæ ꝯtrouersiæ, vt in petitiõe hæreditatis fructus restituere teneatur, vt in p̃. l. certũ. ver. post litẽ. & ff. de
rei vend. præterea. ¶Si verò sit malæ fidei, si qdẽ sine titulo, de cõ
sumptis tenetur ꝯdictiõe sine cã, & officio iudicis post litẽ ꝯtestatã: de extãtibus rei vẽdicatiõe, ñ eadẽ, qua tenetur ad rẽ principalẽ, sed alia, vt ff. de ꝯdict. ex le. l. vnic. De pcipiẽdis aũt, quos verus
possessor pcipere potuisset, tenetur iudicis officio: vt de rei ven. si
nauis. §. fi. Inst. de officio iudicis, §. illorũ aũt. De pcipiẽdis dico honestè: aliàs eñ ñ veniunt pcipiẽdi, vt ff. de rei ven. fructus. tñ q pk cepti essent[k], venirẽt, vt ff. de petit. hæred. si possessorij. ¶†Si ve-
4 rò cũ titulo, de ꝯsumptis tenetur ꝯdictiõe sine cã: de extãtib' rei
vẽdicatione: à pcipiẽdis aũt pp titulũ excusatur, vt C. de rei vend.
si fundũ. nisi in casib'. ¶Primus, si pp metũ mihi illatũ res mea ad
te puenit. teneris eñ mihi eã restituere cũ fœtu & oĩ fructu pcepto, s. q pcipi à me potuissent, vt ff. qd metus cã, sed & part'. respõ
so primo, ff. de vsuris, videamus. §. idẽ. ¶Secũdus in eo, q emit ab
eo, quẽ scit vẽdere in fraudẽ creditorũ, vt ff. de his, q in fraudẽ credit. ait p̃tor. §. p hãc. ¶Tertius in eo, q sciens emit ꝯ interdicta legũ, vt C. lib. xj. de agric. & cẽsitis, quemadmodum. in fi. in auth. de
nõ alien. §. si qs igitur emere. ¶Quartus in eo, q emit à fisco, non
5 solenniter soluẽte, C. li. x. de fide instr. & iure hastæ fisc. l. i. ¶†Sed
pone: p̃latus quidã decedẽs talẽ fecit ordinationẽ: volo, ꝙ de om
l ni mobili meo, qd nũc habeo, fiant tres partes sic distribuendæ[l]:
nunc primum quæritur, qui fruct' ptineant ad defunctum? Resp.
oẽs à solo separati tempore mortis suę. quandiu enim solo cohęrent,

ADDITIONES.

a Procurantur. ¶Hieronymus super Isai. 18. lib. Sudore & labore nimio ad vbertatem fructuum peruenimus. & super Oseę b. dicit quòd grauior est pœna, quando tẽpore messis & vindemiæ speratæ fruges auferuntur, & vinum, & quodammodo speratæ tolluntur de manibus.

b Vsufructuarius. ¶Dupliciter legitur lex illa, vt ibi no. in prima gl. hîc accedit j. lecturæ: sed ĩ. ver. sed pone. accedit 2æ: si dicam' p̃latũ vsufructuariũ. Est aũt pria lectura hîc posita. Secũda ẽ, ꝙ hęc ẽ differẽtia ĩter bonæfidei possessorẽ & vsufructuariũ: qa sufficit ĩ primo, fruct' quoscũq; & à quocũq; separatos: in secũdo requiritur quòd separati sint ab vsufructuario, vel ab alio eius nomine.

c Recepisset. ¶Si possedisset, de resti. spol. grauis. Itẽ fructuũ alij dicũtur ꝯsumpti, qa desinunt esse. Alij existentes: & hi duobus modis: qa pcepti, & non cõsumpti. Alij, q nõdũ pcepti: & ex his aliqui dicuntur stãtes, vt spicæ: alij pẽdẽtes vt poma. Sunt ẽt stãtes, q nõ ꝯtinẽtur arista, vt spicæ, sed corio, siliqua, vel pelle: vt faba, vel lupinũ. De possessoribus ẽt, de qbus sequitur aliqui sunt bonæfidei, aliqui malæ. hoc Rost. post Azo.

d Igitur. ¶Longè pleniùs, quàm no. xij. q. 2. nõ liceat. de restitutione spoliatorũ, grauis. ff. quod me. cã, sed & partus. & de rei vendicatione. Ex diuerso autem prosequitur auctor ad literam verba Guliel. vbi s. vsque ad versiculum, sed pone, prælatus. quæ tamen omnia fuerunt Azonis, vbi s. & ĩ. Rost. allegata prope fi. §.

e Fructus. ¶Prout ibi no. Acc. in gl. fi. lex ipsa loquitur de habente titulum: hoc dico propter Ros. qui dicit antiquos tenuisse, & fortè non malè, per legem statim allegatam, quòd bonæfidei possessor cum titulo, etiam naturales facit suos: & hoc facit titulus.

f Omnes. ¶Iurisperitos, qui sic intellexerunt dictum Azonis.

g Bonæfidei. ¶Dixit hîc Azo, quòd in seruo possesso fiet restitutio requisitorum ex opera, non ex re, per l. præterea. ff. de rei ven. licet Pla. contrà: hoc intelliges per ibi no. in gl.

h Et cura. ¶Vt Iac. Pileus & Lana. Azo.

i Opponendo. ¶Vt ibi no. in fi. magnæ gl. subdebat Gul. non respõdendo: dicit Azo, dixit, vt auctor.

k Essent. ¶Etiam inhonestè. Azo. & Gul.

l Distribuendæ. Vide infrà de sta. mo. versic. lviij. & ibi dabo remissiones.

hent, ptes fundi sunt, ff. de rei vend. fructus. Postquam autem sepa rati sunt à solo, & in ipsa separatione mobilibus annumerantur. Hinc est, q furti actione tenetur eos separans animo contrectan di, ff. de vsufr. arboribus. §. Iul. alias est l. si fur. quæ quidem actio p
6 solis mobilibus datur, Inst. de vsuc. §. quod autem. ¶†Secundò q ritur, an per prædicta verba Omnia mobilia, nomina, id est debita
a sua[a], testator videatur legasse: Resp. non, nisi aliter de mente sua ɔ stet: tum, quia nomina nec inter mobilia, nec inter immobilia nu merantur, sed cadunt in tertiam speciem, vt probatur & no. ff. de re iudicata, à diuo Pio. tum quia non est nostrum, quod nobis de betur, sed id solum quod possumus vendicare, ff. de auro & argē. leg. l. 2. & l. Quintus. ¶†Sed quid si debeo decem, nunquid hoc
7
b inter mobilia[b] computabitur: videtur, quòd sic. nam si essent exa cta, inter mobilia essent: ergo & ante. nam finis designat, qualis, sit res censenda. ff. de vsufr. sed & si quid. §. j. ext. de frigi. & malefi. fra ternitatis. §. fi. Sic & id, quod est in obligatione, si est certum, facit causam certam, ff. de ver. ob. vbi. Item & res, quæ est in obligatio ne eam modificat, ar. ff. si quis cautio. l. si eum. §. fi. Item videtur ex pressum ff. de fundo instr. l. nepoti. ff. de legatis, 3. qui filium. & l. q situm. §. Mæuij. & l. Pomponius. resp. j. & §. primo & tertio. Item fa cit ff. de reg. iur. qui act. C. de vsufr. corruptionem. ff. quibus mod. vsusfr. amit. l. j. & in prædicta l. sed & si quid. §. si operas. Ar. contrà nam quod incorporale est, moueri non potest, ff. de ac. re. do. ser
c uus. §. incorporales. & pro hoc ff. de pecul. quis ergo[c]. ad idem ff. ad Treb. cogi. §. sed similes. ff. de leg. ij. Caius de leg. 3. l. vxorem. §.
d legauerat. ff. de dona. ad eum. resp. j.[d] ¶†Tertiò quæritur, an per
8 prædicta verba, pecudes, & alia se mouentia, ligna quoque & lapi des, & similia ad vsum ædificiorum parata, videantur esse legata? Resp. de pecudibus & aliis se mouentibus, planum est, quòd no mine mobilium continentur, ff. de verb. signific. mouentium. de his verò, quæ parata erant ad ædificia, licet verè mobilia sint, quia tamen ad hoc destinata erant, vt in vsum alium cederent, in lega to mobilium non continentur, ar. de leg. 3. ligni appellatio. §. fi. i-
9 bi, sed an lignorum, & cætera. ¶†Quid de libris auro & argento ornatis? Dic, quòd & de illis legata soluentur: nec successor in illis aliquid vendicabit, dum tamen sint prophana, nec sacris vsibus d
e putata: quo casu non debent ad alium vsum trahi, per præd. l.[e] ¶
f Et, vt præscripta[f] sub compendio stylo repetam clariori, dic, quòd si agitur per aliquod interdictum ad rem & fructus, tunc restituū tur omnes fructus percepti ab eo tempore, quo interdictum pro positum est, & non antea, nisi interdicto Vnde vi, in quo veniunt omnes percepti à tēpore dilationis, vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. ex die. Si autem agatur rei vendicatione, aut is, à quo petitur res, est bo næfidei possessor, aut malæ. Si bonæ, tenetur restituere tantùm ex tantes ante litis contestationem, & non consumptos: post litisve rò contestationem vniuersos, s. perceptos: vel qui culpa eius non sunt percepti, vt in l. certum. & Insti. de officio iu. §. post inchoatā. nam per litis contestationem fit malæfidei possessor, quo ad hoc vt de cunctis teneatur, vt ibi, & C. de fru. & lit. expen. l. ij. Si verò est malæfidei possessor, siue violentus titulum habēs, tenetur red dere omnes fructus, qui probantur peruenisse ad eum, tam ante litem contestatam, quàm post: & excusatur à percipiendis prop ter titulum, vt in præd. l. si fundum. nisi titulus talis sit, quòd pro non

ADDITIONES.

a Sua. ¶Clarius dixisset, sibi.
b Mobilia. ¶Creditoris, cui debeo: quia si dicas, prædicti prælati te statis, superflua est q. Dic ergo, q non refert se ad illum casum lega ti. quod patet, quia nūc loquitur de seipso: si sic, facit qō in gene re. hoc expressi propter j. dicenda in fi. huius ver.
c Ergo. ¶& l. quam Tuberonis. §. in peculium. ibi, hoc amplius, &c.
d Resp. j. ¶Aliqui inducūt illam legem ad partem primam: sed me lius ad secundam induceretur, quia ibi expressa fuerant nomina, quasi aliàs non venissent: facit et præ. l. ff. de re iud. à diuo Pio. pō derato ordine executionis ibi tradito, ff. de vsufr. l. j. in fi. de leg. 3. si chorus. §. j. & facit qd no. ff. de verb. signifi. mouentium. gl. in au th. de non alie. aut permut. Coll. 2. super rubrica, distinguit, an no mē, vel actio sit pro re mobili, vel immobili: & illi apteтur. p quo facit, quod no. C. si aduersus transl. l. j. & 2. & facit, quod hîc sequi tur in ver. prox. fertur Dy. de hoc no. in l. potest. ff. de auctor. tut. & vide j. de rest. spol. §. 2. circa fi. ver. sed adhuc. Contrà Ia. de Bel. in præ. auth. de non alie. reassumit gl. rubr. in 2. q. inducens pro di stinctione prædicta præal. l. potest. item Inst. de vsuc. in prin. vbi a ctio in rem pro re mobili triennio, sed immobili decennio tolli tur. Item actiones censentur res mobiles, vt patet C. de rei vx. ac tio. l. vna. §. exactio. & C. quādo & quibus quarta pars. l. ij. ver. mo biles. & facit C. de transac. l. præses. Contra distinctionem autem illam allegat, quod no. in præ. l. corruptionem. & C. de seruit. l. si. cut. in prin. & de præscr. longi temp. l. fi. ad fi. Subdit, quòd si consi deratur actio respectu suiipsius, immobilis censetur, vt no. in præ. l. mouentium. si autem consideratur respectu rei, ad quam com petit, distinguitur, an agatur de odio, aut de fauore, aut mistim de vtroq;. Primo & secundo casu dicit, illud respici, & inter illa com putari, quod fauor respicit: vel vitatur odium, vt secundum id iu dicetur mobilis, vel immobilis. Tertio casu ponderabitur, cui pl[9] applicetur, & secundum id recipietur. inducit tres leges s. & prox. allegatas. Quicquid teneas de subtilitate iuris in quæstione de no minibus, an includantur inter mobilia, vel immobilia, vel non, te nenda est solutio, quam dedit auctor in ver. s. prox. quo ad legata mobilium, vt non includant nomina. vsus enim & forma loquē di attendenda est, vt secundum vsum recipiantur verba, extra de spon. ex literis. j. & faciunt ibi no. & in regula, contra eum. lib. 6. & quod ibi dixi post Dy. etiam si diceretur ambiguitas, ex quo est in legato, & sic in voluntate relinquente. Sed hîc dico plus. s. ambi guitatem cessare propter communem vsum vocandi mobilia, q in supellectili & similib. consistit, C. de supelle. leg. l. j. 2. & 3. & l. su pellectile. Refertur igitur verbum Mobilium, non ad legum, vel Legistarum ambiguum, sed ad factum, & ipsum communem v sum loquendi, ar. ff. de condi. & demon. quib. diebus. §. dominus. & de ver. obl. stipulatio ista, §. hæc quoq; stipulatio. in quibus pō deratur naturalis possessio, omissa subtilitate possessionis ciuilis. Ad præmissa bene facit ff. de verb. sig. anniculus. ff. de lega. 3. non aliter. & l. librorum. §. quod tamen Cassius. & l. nummis. & de fu mi. l. j. §. j. de fun. instr. & instr. leg. cùm de lanionis. §. asinam. in fin. & facit, quod dixi in prin. huius ver. s. quòd autor in legatis nō ha bet casum pro dubio ADDE, quòd appellatione mobiliū nō ve niunt nomina debitorū, gl. in l. fi. C. in qui. cau. in inte. resti. non ē neces. de quo vltra loca vulgaria vide Bar. cōsilio l. Ang. cons. cc. xxxviij. incipiēte, Anastasius. Et an in legato bonorū mobilium & immobiliū veniāt noīa debitorū, vide Bal. cons. l. xxx. j. libro. Old. ADDITIO. An nomina debitorū dicantur mobilia vel immobi lia, & an appellatione mobiliū & immobiliū veniāt iura & actio nes, vide Soc. cons. clxxv. inc. viso testamento. in ij. vo. & per Gui. Pap. sing. suo cccclxxxj. inc. si vir & vxor. Hen. Ferran.
e Præd. l. ¶Ex quo in materia fructuum legata miscuimus, occurrit quæstio, dum ibi erā Paduæ, disputata per do. Fran. de Mat. Testa tor mihi reliquit centū pstanda calēdis Augusti de reditibus fūdi Seiani, de quo non habentur, nisi decē: quæritur, quid mihi debea tur? Ipse prolixè distinxit, aut relictum factum est p modū speciei vt lego centū, quæ sunt in tali arca: & ibi non sunt, nisi decem: illa sola debentur, ff. de leg. j. si seruus legat[9]. §. q quinq;. & l. si certos. cum similibus. Aut relictum est per modū generis, & non speciei & tūc aut legatū nascitur ex re demōstrata à testatore, aut nō. fa cit ad hanc distinctionem ff. de an. leg. liberto. §. j. & ad l. Falcidiā. l. pœnales. §. finali. Primo casu exemplum datur, putà ex tali fundo lego tot mēsuras vini: & hîc subdistinguitur, an voluerit testator plures præstationes fieri, putà singulis annis, vnam solam. Pri mo casu supplendum est de reditibus aliorum annorum, qui ha bebuntur ex fundo demonstrato, & non aliud: & sic saluatur gl. ff. de iud. fideicommissum. §. quid tamen. quæ incipit, & hoc casu. allegat ff. de an. leg. legatum. §. vini. de vi. tritic. & olee. leg. l. ex eo dem. Secundo casu, cùm vnam solàm dicit, idem allegat ff. de ver. obl. inter stipulantē. §. sacrā. saluo, q si testator apposuisset aliqua verba habentia vim alicuius determinationis, vel taxationis: vt quia dixit, dari volo de oleo talis anni, vel quod tali anno natum est, vel erit. tunc enim vltra ibi natum non debetur, ff. de vino tri. & oleo leg. cū certus. de contrah. emp. si debitor. §. j. Si autem le gatum de re demonstrata non nascitur: vt q legat centum libras de reditu talis fundi, si sit vnica præstatio, supplebitur de reditib[9] aliorum annorum, ff. qñ dies leg. ce. l. Firmio. in prin. si sint plures præstationes, putà singulis annis præstandæ. facit ff. de annuis le. annua. in fine, & l. cùm quidam. si dari potest de reditib[9] vni[9] anni supplendo de reditibus aliorū, si fiat, nec ɔpelletur hæres aliunde dare: vt in p. l. Firmio. in prin. Si aūt supplendo etiam de reditibus aliorum annorum illius prædij solui non pt, vt in themate: quia centū pstari debēt, & non colliguntur nisi decē, tūc putat hæredē teneri soluere ēt de aliis reditib[9] hæreditariis: & sic verba de redi tib. fundi Seiani ñ iducūt ɔditionē, sed demōstratiōē, vñ solui po terat legatū sine incōmō rei familiaris. & sic itelligatur ff. de lega tis, j. q dā testator. ff. de leg. 3. Paulo Callimacho. §. fi. in fi. de alimē. leg. l. Luci[9]. Hoc tñ ñ pcederet ī legatario, vt fideicōmissario, qui grauari ñ pt vltra q̄ pcipiat, ff. de legatis, 2. Imperator. & d legat. 3. l. nomē. §. vni ex hæredib[9]. & qđ ibi notatur p gl. & Dy. SOL. Præ dicta pcedāt, vbi aliud non appareat de expressa voluntate testa toris, quæ seruanda erit, ff. de cond. & demonst. l. in conditionib[9].
f Præscripta. ¶Dicta vsq; ad ver. sed pone. Adde id, quod j. dicitur de violēto, q violētus, q possidet cū titulo reprobato, tenetur ad fructus, ēt q percipi potuerunt: vide Rotam in antiq. decis. cxxx

non titulo habeatur,puta ſi cõtra legũ interdicta mercatus eſt:& in aliis caſib⁹,qui ſunt ſ.verſi.ſi verò cum titulo. Violentus vero tenetur reſtituere perceptos,& qui percipi potuiſſet per veros poſſeſſores,vt extrà de reſt.ſpol.grauis.cum ſuis concor. & c.cõquerente.& de iure patro.cum dilectus.prope fi.& de off.deleg. cùm cauſa.& de ap.bonæ.ff.de peti.hære.ſed & ſi lege.§.quod ait ff.de rei vend.ſi nauis.§.fi.C.vnde vi,ſi de poſſeſſione.xij.q.ij.non liceat.quod tamen loquitur in re malè alienata.& 96.diſt.bene.in

10 2.col.ver.ſed ſiue is.Præmiſſa vera ſunt in induſtrialibus.nã † na turales fructus nõ facit ſuos,etiã bonæ fidei poſſeſſor: vnde eos tenetur reddere vniuerſos,ff.de vſuris,fructus. Sed ſecundum p̃miſſa videtur, quòd potiùs debet quis intẽtare rei vendicationẽ pro re aliqua,quàm aliquod interdictum,preterquam interdictũ

a Vnde vi [a].Sed hoc non eſt verum:poteſt enim eſſe,quòd petitor ſit potior in poſſeſſione,& inferior in cauſa proprietatis,& ideo non expedit ei intentare rei vendicationem,arg.extrà de proba. licet.prope finem.Hoc vlterius proſequi non curo. nam de hoc not.plenè Roffre.in ſuo libello,in titulo de off.iudicis,quo petũ tur fruct.à poſſ.de.& in titulo,in act.in fa.quæ ꝯ illos datur,q poſ ſident,& fructus percipiunt:vbi etiam no.de illo,qui miſſus eſt in poſſeſſionem ex aliqua cauſa, vtrùm faciat fructus ſuos. item de

b hoc plenè in Summa Azo.in tit.de rei vendi.[b] Qualiter aũt formetur libellus ſuper fructibus,no.ĩ.in tractatu libel.de cauſa poſ.

11 & propri.§.ſe.ver.porrò ſæpe.& in diuerſis aliis locis.¶† Itẽ qua liter & qua actione fructus reſtituuntur,vide in Inſt.de off.iud.§. j.& ij.Item vtrùm iudex ſuper eis pronunciabit,ſ.de diſput. & al-

c legat.§.fin.verſic.ſed nunquid [c].& de appel.§.de officio quoque.

d verſi.ſed pone [d].

ADDITIONES.

a Vnde vi.¶Vide:verba ſunt Vin.vt reſcripſi de reſtit.ſpol.grauis. ſuper vlt.gl.

b Rei vendi.¶circa medium,ver.fructum igitur.& per Rof.etiam eod.tit.ver.vtrùm autem de fructibus.

c Nunquid.¶& ver.ſeq.

d Sed pone.¶Hic poni debuit ver.vltim⁹,ĩ.§.fi.Eſt ſciendũ,ꝙ Rof. diſputauit queſtionẽ,& eſt x.inter ſuas,de dño nudæ proprietatis qui vendicat fundum à poſſeſſore an veniant fructus in ſentẽtia iudicantis?Et quia in voluminib.habetur quæſtio,breuiter ad ſo lutionem venio:qui ſoluit ſequendo do.ſuum diſtinguendo, an vendicet talis agẽs rẽ ab vſufructuario,an ab alio.Primo caſu poſ ſeſſor non condẽnatur in fructibus,quia vendicationi,quæ nudã proprietatem aduocat,nõ deſeruit iudicis officium,ſicut nec deſeruit actioni,quæ ſublata eſt,C.depoſit.l.ſi depoſita.& quod ibi not.Quod dixi poſſeſſorem non cõdemnari,verum eſt,niſi is vẽ dicans factus ſit dominus proprietatis pleno iure:& tunc eius tẽporis,quo ad dominum reuerſus eſt vſusfructus,habetur rõ fructuum,vt patet ff. de vſuris,videamus. & ff.de rei vend.l.fructus. §.hac ratione.& ibi ponit gl.hanc opin.quam dixit Roff.eſſe domini ſui,ſ.Azo.ſic diſtinguẽtem,vt ſcilicet ſecundo caſu,cùm agi tur contra extraneum nullum ius habentem in fructibus,tũc ve niant fructus in rei vẽdicatione: dicit gl.vt ſ.q̃a illi ſeruitutẽ non debeo:quod ibi allegatur.Rof.ẽt allegat.l.ff.ſi ſerui.vend.loci.§. cõpetit.& ff.ſi vſusfruct.pet.l.vti frui.§.ꝙ ſi fortè.inducit ẽt Rof. l.j.ff.de ſuperfi.item regulam,cùm principalis.ff.de reg.iur.ꝯcor. eo.tit.acceſſorium.lib.vj.Cùm ergo cõpetat vẽdicatio pro re:ergo & officiũ iudicis pro fructibus, quod eſt acceſſorium.Itẽ con ſtat,ꝙ iudex præcipit rem reſtitui,ff.de rei vendic.qui reſtituere. ergo & fruct⁹ veniũt,ff.de vſu.videam⁹.& infamari.ff.de verb.ſig. plus eſt.& l.reſtituere. allegat ẽt ff.locat.& conduc.cũ plures.§. meſſem.qui §.bene facit loquẽdo de colono, qui nummis colit. Scire debes,ꝙ verbũ Azo,& Acc.omiſſum per Rof.qđ ſuprà addidi,Gui.de Suz.improbat,dicens gl.illã falſam: quia ibi nõ habe tur ratio fructuũ aliquo tẽpore,cũ aliquos nõ p̃cepit.Magna ſub tilitas fuit iſta,quaſi Azo & Acc.& Rof. loquantur de extraneo prorſus,qui nullos fruct⁹ perceperat,nec p̃cipere poterat:quod rudiſſimum fuiſſet q̃rere. Dicat ergo Gui.an extraneus nec dñs, nec fructuarius,potuiſſet per plures annos percepiſſe fructus rei quã detinebat:eſtne improbè dictũ,dum q̃ritur,an nudus ꝓprietari⁹ vẽdicãs rẽ à tali ex officio iudicis ꝯſequatur fruct⁹,cũ de ꝓprietate ꝯſtet,nec appareat ſeruitutẽ in illo fundo reo deberi?Itẽ dũ dicit,duas leges ibi ſuprà allegatas nõ facere,falſum dicit:nõn ne §.ꝙ ſi fortè.iõ vincit poſſeſſor,q̃a nõ apparuit agentem domi num?Secus ergo,ſi agens appáruiſſet dominus, vt etiam ibi not. in vlt.gloſ.in §.competit.Nõnne ſatis eſt etiam agenti,ꝙ reus ius non habet?ergo conueniunt propoſito.

¶De Intereſſe.

2.§.Sequitur de intereſſe videre.Scias igitur,quod damna & intereſſe peti poſſunt,ſecundum canones,vt extrà de fideiuſ.peruenit.& c.cõſtitutus.& extrà de foro comp.dilecti.de ſent.exc.ſacro.& pœna cõuenti onalis,vt extrà de arbi.dilecti.in fi.& ẽt legalis,vt xvij.q.j.quiſquis.& c.q ſub diacon. xvj.q.j.ſtatuimus.j.q.vlt.quoties.Arg.ꝯ, extrà de pœnis, ſuã. Sol.ibi:veruntamẽ dñs meus no.in Summa in ti.de ſen.& re iud.§.quid ſit.ſub §. aliud ſingulare, in quo quicquid dicãt leges, non vr̃ ſecundum canones,ꝙ aliquid peti poſſit,vltra q̃ in verita te intereſt,vt extrà de do. & contu.c.j. & melius xij.q.ij.fraternitas.& 54.diſt.generalis.in fi.Nã id iuri naturali cõuenit,cui ius canonicũ magis innititur,vt ff.de cond.indeb.nã hoc.& in p̃.c.ſuã. niſi fortè ex ſpeciali pacto,vt in præ.dec.dilecti.de arbitris:quod de plano fateor.Sed in eo,qđ in veritate intereſt, bene peti põt: & tũc taxatio expenſarũ,& æſtimatio damni & intereſſe,diligen ter moderanda ſunt:nec in hoc caſu à legibus,ſalua ſui gratia, diſcrepãt.Et nota,ꝙlicet papa,vel pp occupationẽ,vel propter cre ditoris inſtantiam,in ſuo reſcripto de damnis,expenſis,& intereſ ſe faciat mentionem,pp hoc iuri cõi non detrahitur, quin debitor poſſit opponere exceptionem de mutuo in caſu non cõceſ ſo contracto, vel de pecunia in vtilitatem eccleſiæ non cõuerſa, & ſimiles.Non eñi intendit per hoc ius alienũ lædere,vel vſura-

a riis fauere,vt in conſtit. Alex.iii. de except.cùm debitorum [a]. Et quo

ADDITIO.

a Debitorum.¶Quã nõ habemus.Et ſcias,ꝙnunc incipiunt verba Inn.quæ ad literã not.in decr.ſacro.de ſen.excom.& durant vſq; ibi,ſed qualiter formabitur.Hoſt.hoc ꝓſequit̃ in Summa de ſen. §.quis ſit effectus.ver.ſed & quia aliquoties.vſq; ad finẽ. Dy.aũt hanc materiam tractat in regula,mora.de reg.iur.lib.vj.vbi ẽt di ſputat,an ſit vnicũ intereſſe,an ſit triplex diſtinctum per ſpecies, vt hîc ſequitur:& tenet,vt prius tenuerat in q̃ſtione,q̃ hîc diſputauerat,& incipit:quæſtio eſt vtrùm,ꝙ eſt triplex,& quia in volu mine habetur, hoc ſolùm inſinuo,ꝙ cùm dãnum poſſit æſtimari ſingulariter,itẽ cõiter & ex conuentione,quæ p̃t procedere ẽt ſuper dubia futura æſtimatiõe damni:& hoc poteſt excedere ſin gulare & cõe,& ab eis excedi:concluditur iſta non eſſe,ideo cùm exceſſus ſit diuerſorũ:non dicit autem, ꝙ conuentum prætiũ rei ſit intereſſe cõuentũ,nec ꝙ cõe,ſit intereſſe,nec ꝙ ſingularis æſti matio ſit intereſſe ſingulare:ſed dicit, ꝙ dãnum ſingulariter æſtimatũ,eſt intereſſe ſingulare:æſtimatum cõiter, eſt intereſſe cõe: æſtimatum ex conuentione,eſt intereſſe conuentum:& ſic tripli citer.Iacob.de Rauen.in ſuo commento l.vnica,C.de ſen.quæ p eo,quod intereſt,vltra prin.ver.vidimus.tenet,ꝙ eſt vnicũ,ſ.ſin gulare habens relationem ad perſonam agentis,cui⁹ propriè eſt intereſſe:vnde dici nõ poteſt,ꝙ agens habeat triplex intereſſe.ha bet enim vnum tantùm,ſ.ſingulare ſuum.Illud tamen poſſet eſſe cõe,vel conuentũ.hoc ẽt ꝓſequitur Cyn.ſuper l.præ.in 2.q.vnã cum P.deſcendens.Dyn.hos apices diſcordantes in nomine,ſed in effectu concordãtes diſputantibus relinquamus.Hoc ſcias, ꝙ multi Iacobi,vt ſic loquar, vbi ſ.hanc materiã tradiderũt,q̃ Cyn. ibi plenè colligit,& ibi recurre, & ĩ. ſæpe remittam. Turbor de Iac.p̃dicto,& Vltramontanis: q̃a maximè ruinatores fuerũt Inn. in tã vtili & ꝓlixa ipſius glo.ſuſtinuerunt.Eſt ẽt aduertendũ,ꝙ in hoc prin.Inn.diffiniẽdo intereſſe,fuit cautior Acc.quẽ Iac.de Rauen.exceſſiuè reprehendit,quia plenè.ꝙ intereſſe erat damnum emergẽs & lucrum ceſſans,ex eo ꝙ aliquid fieri ceſſatur. ſi enim intereſſe eſt damnum.de hoc facilè ſatisfieret petenti.dicit Cyn. vbi ſuprà in j.q.quia de damno magnum eſt forũ.Sed Iac.in præ. l.poſt prin.nõ ſic intellexit,ſed dixit ſuprà poſt prin.ꝙ ſi intereſſe eſt damnum.& tu eſſes mihi obligatus ad damnum:ergo peti poſ ſet intereſſe,quãtumcunq;. eſſet quod eſt ꝯ illam legẽ.Eſt & alia reprehentio illius diffinitionis,in quãtum dicit lucrũ ceſſans:cũ regula ſit,ꝙ lucrum non venit in intereſſe,de quo dicam ĩ.§.cõe. ver.ſunt ẽt certi. De caſibus ergo exceptis nõ debuit fieri regula, vel diffinitio,in auth.vt ſine prohi.ma.§.j.Collat. vij. primò non eſt ſufficiens,reſtringẽdo ſe ad caſum,cùm ceſſatur fieri,cùm diffi nitum ẽt locũ habeat.Secundò,ſi factum ſit, qđ non debuit fieri. Tertiò,ſi non traditũ, qđ tradi debuit. Quartò,ſi malè traditum. Quintò,ſi non dedit.Sextò,ſi non reſtitutum.De primo patet ff. de re iud.ſi quis ab alio. de ſcđo in l.interdicto. ff. de vi & vi at.ff. de furt.inficiando.§.j.De tertio ff.de actio.emp.ſi ſterilis.§.cum p venditorem.de quarto,eo.tit.Iulian⁹.in princip.& §.j.& l.ideoq;. De quinto ff.de præſcrip.verb.l.naturalis. De ſexto ff.de rei vendi.qui reſtituere.In hoc dixi pleniùs Cy.ipſe,vbi ſuprà, cùm Pet. defendit Acc.qui ſecutus fuit modum loquendi cõem,quo dici mus, tantum eſt damnum meum emenda:& quod de ceſſatiõe defenditur per regulam,qui non facit,qđ facere debet,ff. de reg. iur.& extrà de ſimo.c.nemo. Ego dico, Acc.diffiniſſe intereſſe,ꝓut eſt,non intereſſe, quod petitur:vnde negari non poteſt,ſi dam nificatus ſum vltra quadruplum,quin illud ſit meum intereſſe:licet non petere poſſim vltra duplum.Eſt ſciendũ,ꝙ dominus me us aggrediens hanc materiam,vbi ſupra,dicebat quatuor p̃mittẽda.Primum,an intereſſe ſit in obligatione.Secũdum,an ſit in pe

Et quoniam in causis ecclesiasticis sæpe petitur interesse, ideo aliqua de eo tangamus: videntes primò, quid dicatur interesse; secundo, quot sunt genera eius.

ADDITIO.

Petitione. Tertium, an sit in condemnatione. Quartum an petatur certi cōdictione generali. Ad primū rñdebat, q̃ qñ fieri, vel non fieri erat in obligatione, interesse sic est purè in obligatiōe: nam qui dēt rem, non dēt pretium, ff. de verb. obli. si seruum. §. sequit. est ergo in obligatione conditionali. Item: alia ratione: quia si nō fiat, venit incōtinēti interesse ī obligatiōe, eodem titulo, quoties quis. De secūdo tenet, q̃ sic postmodum re: allegat Inst. de actio. in principio, & ff. de act. empti, l. j. Dicebat ergo in obligatiōe de re tradenda, q̃ aut ille ante iudiciū est in mora tradēdi: & tūc petitur interesse ab initio & purè in libello. Aut nō est in mora ante iudicium cœptum: & tūc aut petitur interesse tātùm & purè: aut res traditam tātùm: aut vtrūq;, vnum purè, alterum sub cōditione. Primo casu malè petit, cū nō debeatur interesse, nisi post moram: cùm ratione moræ postea commisse ꝯtrahitur obligatio, & ex causa, quæ præcedit iudicium: vnde rectè fit cōdemnatio, ff. de pig. actio. si rem alienam. j. §. fi. ff. mād. si mādauero tibi, vt à Titio. Secūdo casu, cùm petit rem tātùm, non venit interesse, nisi illud, quod venit officio iudicis post litem ꝯtestatam, ff. de ædi. edicto. ædiles. §. item sciēdum. & in præd. l. Tertiō casu, quādo vtrūq; petitur alternatiuè, secūdum eum. rectè petitur, s. rem tradi: & si nō tradat, interesse: sicut quærela & petitio hæreditatis. iudicium rescissorium & rescindēs, ff. de inoffi. testa. l. qui de inofficioso. & ibi nota. & per hoc etiam tantum est factum principale, quod dicit non dubium, quia bene venit in condemnatione, ff. de re iudicata, l. si quis ab alio. in fi. Hoc verum, si continet certam quantitatem, Institu. de actio. §. curatc. aliàs non esset in condemnatione, C. de sentent. quæ sine certa quan. per totum. Quartum dicit esse casum, quòd sic, ff. si cert. petatur, l. certi condictio. in prin. de quo dicam j. ver. sed qualiter. in fi.

¶Interesse quid dicatur.

3. §. Interesse dicitur æstimatio, vel pecunia numerata, quæ succedit in locum cuiuscunque rei, si non detur, vt debet: vel etiam cuiuscunq; facti, si nō fiat, vt debet vt ff. de re iud. si quis ab alio. Et licet hoc interesse quādoq; appelletur pretium rei, vel ęstimatio, vt ff. ad leg. Fal. l. pretia. est tamen in eo aliquid plus quàm sit ipsum verum pretium rei: quia computatur interesse id quod nostra interest habere rem, quæ dari ꝓmissa est, vel habere factū, quod promissum est fieri, vt ff. de acti. emp. l. j. in prin. & plerūq; plus est hoc interesse, q̃ sit merū pretiū rei, seu facti. Item dr̃ interesse, etiam ęstimatio damni, quod alicui contingit: vel lucri, quod cessat ex eo, quod aliquid fieri cessatur, vt in præ. c. dilecti. & c. peruenit. & c. constitutus. & præter rei ęstimationem sæpe contingit rem & interesse peti, quod oportet intelligi de alio interesse quàm de æstimatione rei, cùm illa per se veuerit in petitione, cùm dicit, peto rem,

¶Genera interesse quot sint.

Conuentum interesse quid sit.

4. §. Nunc dicamus, quot sint genera interesse. Nota ergo, q̃ interesse, siue æstimatio, siue pretiū, aliud est cōuentum, aliud cōmune, aliud singulare, vt ff. de act. emp. & vend. l. j. in prin. Conuentum interesse est, cùm dicitur, si non fecero, quod promisi, dabo tibi centum pro interesse: vel dicit simpliciter, dabo tibi centum. Et hoc semper præstandum est, secundum quod conuenerit. nisi dolus interuenerit in ipsius conuentione: iuxta illud, Pacta seruabo, ff. de pact. iuris gentium. §. prætor. & extr. de pact. c. j. vt not. in Summa Azo. in tit. de dolo. & rescin. ven. & extr. de empt. & vend. cùm dilec. Sed nec ad hoc quis condemnabitur, nisi specialiter petatur,

SVMMARIVM.

1 *Commune interesse semper in solidum præstandum est.*
2 *Ad interesse commune, qualiter veniat quis condemnandus vel non.*
3 *Commune interesse quibus casibus sit æstimandum.*
4 *Commune interesse circa rem, quibus casibus præstetur.*

¶Commune interesse quid sit, & qualiter contingat.

5. §. Commune verò interesse est communis æstimatio damni, quod cōtingit alicui ex eo q̃d, quod dari, vel fieri debet, nō datur, vel nō fit, vel suo loco, vł tempore, vel aliàs, vt debet, datum, vel factum nō est. Et in hoc cōmuni interesse computantur fructus rei debitæ, in qua fit mora, & mercedes & pensiones & augmentum pretij, propter locum, vel tempus, & similia: vt ff. ad leg. Fal. pretia. ff. ad leg. Aquil. si seruum. ff. si cert. pet. vinum. ff. de act. emp. & vend. ratio. §. fi. l. si steri lis. §. cùm per vēditorem. Vsuræ etiam in eo computātur, vt ff. de peric. & commo, rei vē. l. fi. C. de vsur. l. j. Secūdum canones tamē cùm omnino sint prohibitæ, nullo modo computātur in hoc interesse: cùm nullus ex pecunia sit fructus, vt 88. dist. eiiciēs. palea est: & sic videtur, q̃ vbicūque pecuniam dari est in obligatione, nullum interesse commune, vel singulare petetur, nisi sit de illis casibus, vbi debetur extra rem, vel etiam circa rem; de quibus iam j. dicetur: sed habeturet æstimatio lucri. Ideo autem dicitur hoc interesse commune, quia æqualiter omni communi ratione interesset, in eodem contractu, vel facto singulari, tamē ratione plꝰ possetinteresse, ff. ad legem Aquil. si seruum meum.
1 ¶†Hoc autce interesse semper in solidum præstandum est, siue agatur ex ꝯtractu, siue ex delicto, vt in præ. l. ꝑtia. & in prædi. l. si seruum meum. In delictis autem semper æstimatur: in contractibus verò plerunque, vt in præ. l. pretia. & in præd. l. si seruum meum. Plerunque iō dixi: quia in vendicatione venit singulare interesse, vt ff. de actio. emp. l. j. in principio. Idem est, si aliaspacisćantur partes de singulari interesse. Et intellige, q̃ in prædictis æstimatur commune interesse, non in lucro, sed in damno: & obtinendo in causa reficitur communis ęstimatio damni, quod sustinuit ex eo, quòd id, quod dari, vel fieri debeat, nullo modo, vel non vt debet, datum vel factum est, ff. de damno infecto, Proculus. & in prædic. l. si sterilis. §. cùm per vēditorem. & eodem tit. Iulianus. ff. de peric. & commo. rei vend. l. fin.
2 ¶†Et ad hoc interesse ratione damni præcedentis litem contestatam nullus condemnabitur, nisi specialiter petitū fuerit: quod sic probo: quia si tantùm petatur res, quę dari, vel fieri debebat, videtur velle cōtentus eo esse, quo ad præsentem petitionem, cùm de his, quæ præcedunt litem contestatam, quæ pariter cum repetita debētur, & peti poterant, nullam faciat mentionem; ęstimatio autem communis eius damni, quod venerit post litem contestatam, bene venit in cōdemnationem, etiam si non petatur, ff. de ædilitio edicto, ædiles. §. item sciendum. extra. de re iud. abbate sanè. §. pro parte. & §. seq.[a] nec est contrà, ff. si certum pet. vinum. vbi innuitur, q̃ si vinum petitum fuerit tamē fit cōdēnatio eis ad æstimationem eius damni, quod præcessit litis cōtestationem: quia ibi fit æstimatio vini, vel damni, secundum quod communiter valebat tempore, quo vinum solui debebat, cùm tamen id semper præcedere debeat litis contestationem: quia ante diem non rectè agitur, ff. quando di. vsufru. ced. l. j. in fi. & extr. de plus petit. c. vnico. Sol. Ibi nō fuit tātùm petitum vinum: imò etiam vinum cum interesse suo, & sic semper faciendum est: quia quādo petitur aliquid dari, vel fieri, semper debemꝰ id petere dari, vel fieri cum suo interesse: alioquin si sic non fuisset petitū, si vinū quo tēpore solui debebat, valebat cētum, sed postea cū petitur, valet tantum quinquaginta, communi æstimatione, tātùm in quinquaginta: & nō in cētum cōdemnatio fiet: sed si petitū est vinum cum suo interesse, tūc cōdemnabitur in cētum.
3 ¶†Sunt etiam certi casus, vbi ęstimatur commune interesse: & habetur ēt ratio alicuius lucri, licet nō omnis, sed quod cōiter habere potuisset: puta si agatur arbitraria cōdictione, siue actione de eo, quod certo loco, vel die, quo promissum est: de qua dicam j. vers. & vt hæc. vel si agitur locati, conducti, vel ex stipulatione rem ratam haberi, vel tutelæ, vel lege Aquilia, vel interdicto ne quid in loco publico, l. fi. ff. de eo, quod certo loco, l. ij. §. fi. ff. locati, si lege. §. colonus. & in l. in quo. & l. si fundus, qui. in fi. ff. rem rat. habe. si commissa. ff. ad legem Aquil. si seruum. ff. ne quid in loco pub. l. j. §. merito. C. arb. tut. l. quicquid. Alij tamen semper dicunt, in æstimatione & interesse haberi rationē lucri & dāni, q̃d re vera & cōi ratione iudex arbitrabitur cōtigisse: & sic expresè vr̄ dicere l. j. C.
b de sen. q̃ pro eo, quod interest, profer. q̃ etiam cōsonat equitati[b], †Hoc

ADDITIONES,

a §. seq. ¶lib. vj.
b Aequitati. ¶De hoc satis per Iac. de Raue. in sua vltima q̄stione, & per Cy. vbi suprà in quarta diuisiōe. Mihi placet, q̃d scripsit Ia. de Bel. super pręc. l. in solutionibus ꝑriorum, qui distinguit, aut in contrahenda obligatione habetur respectus ad futurum lucrum & hoc constat: aut quia expressum, aut propter locum solutioni destinatum, vel propter officium gestoris, vel alio modo: aut nō habebatur respectꝰ ad lucrū. Primo casu semper debetur interesse ex lucro, per l. ipsam, & ff. de eo, quod certo loco, l. 3. §. pen. & vlt. & l. in bonæ. & C. arbi. tut. l. quicquid. Secundo casu prosequitur xiij. casus, in quorum primis septem non venit interesse ex lucro, in secundis sex bene venit: ibi vide. Ponit autem: quòd regula sit ad negatiuam, quòd non veniat iure veteri, vel nouo. Speciales

4 †Hoc autem cõmune interesse, quod est tantùm circa rem, præstatur, si res vendita non traditur, si emptor velit, vt in pręd. l. ff. de actio. empt. & vend. l. j. Sed si traditur vitiosa, tunc tenetur etiam ad interesse, quod est extra rem, vt in præd. l. si sterilis. §. cùm per venditorẽ. Item idem interesse, quod est extra rem, præstatur, qñ ex maleficio agitur, vt ff. ad leg. Aquil. proinde. & l. inde Neratius ff. de fur. inficiendo. §. j. ff. de cond. fur. l. 3. & idem in actione ad exhibẽdum, ff. ad exhib. l. si optione. & l. sed & si. Idem in actione ex empto, si malit singulare, quàm commune, ff. de actio emp. & vẽ. l. j. in prin. Qualiter autem commune interesse probetur, iam dicetur j. §. prox. in principio.

ADDITIO.

Speciales etiam casus ꝯrios dicit esse vtroq; iure, nouo & veteri, dicẽs, quòd illa lex nil innouat circa id, nisi quòd interesse ex lucro non excedat duplum alterius interesse: & in hoc vltimo contradicit vlt. gl. Accur. vbi s.

SVMMARIVM.

1 *Interesse singulare quid sit, & quare veniat.*
2 *Testes qualiter deponere debeant in interesse singulari.*
3 *Interesse singulare vbi præstari dicatur.*
4 *Pœna conuentionalis & legalis quando debeatur.*
5 *Tractanti causam, vbi petitur interesse, quæ sint attendenda.*
6 *In contractibus innominatis non solùm petitur res debita, sed etiam interesse.*
7 *Res vendita si non tradatur, agi posse ad interesse, qualiter intelligatur.*
8 *Interesse in contractibus non seruatis qualiter sit exigendum.*
9 *Petitio interesse qualiter sit formanda.*
10 *Condemnatio ad interesse qualiter fieri debeat.*
11 *Damna data, & expensæ factæ, in quibus differant.*
12 *Impeditus nuptias facere, propter quod vxorem perdit, an poterit interesse consequi.*
13 *Promittens aliquid certis loco et tempore, an non faciens teneatur ad interesse loci & temporis.*
14 *Solutio in vno loco faienda, an possit in alio loco exigi.*
15 *Iudicis officium qualiter expediatur in causa damni, aut lucri.*
16 *Promittens in contractib. bonæ fidei sub certo loco et termino, tenetur ad quodlibet.*
17 *Interesse incertum qualiter sit per iudicem inquirendum.*
18 *Interesse singulare qualiter de facto sit per testes probandum.*
19 *Interesse ex contractu surgens qualiter probari debeat.*
20 *Interesse ex delicto proueniens qualiter sit probandum.*

¶De interesse singulari.

6. §. Viso de communi, sequitur de singulari ĩteresse videre. Est autem singulare interesse, æstimatio, quæ
a venit ex speciali affectu[a]: sicut est in patre libero circa filium ser
b uum: vel quæ venit ex speciali vtilitate, vt est in libro vsitato[b], vt ĩ præ. l. pretia. & in præd. l. si seruum. verbi gratia: obligaui tibi Digestum, in quo studueram, taliter vt nisi illud intra certum tẽpus redimerẽ, liceret tibi distrahere, & sic distraxisti: postea emi illud ab emptore, qui tandem non vult mihi illud tradere: certè nõ solùm debet mihi condemnari ad commune prætium Digesti, sed etiam ad damnum, quod patior, quia illud nõ habeo, vt in prę. l. j.
1 ff. de act. emp. vbi tractatur de cõmuni & singulari. ¶†Quod autem sit damnum illud, & quæ vtilitas esset mihi modò, si illud haberẽ, hoc est in arbitrio iudicãtis. Vel pone tale exemplum: Vendidisti mihi fundum, qui fuerat patris mei, & non tradis: certe teneris mihi ad interesse, non solùm cõmune, sed ad quodlibet, vel etiam ad singulare, scilicet quantum habeo maiorem affectionẽ circa fundum habendum, quia fuit patris mei, priusquam aliquis illum haberet, ff. de minor. si in emptione. Vel pone exemplum: quia emi domum, quæ cõiuncta est domui meæ. magis enim mihi est chara, quàm alicui alteri. Vel, commodaueras mihi digestũ, in quo diu studui, & glossas, seu expositiones multas apposui: vẽ
2 dis illud mihi, certè chari⁹ est mihi, quàm alteri. ¶†Sed quomo-
c do testes deponent in hoc singulari interesse[c]? Respond. quilibet dicet sic: si domus illa esset mihi coniuncta, vel si librum illum habuissem in scholis, vel in eo studuissem, ego darem tantum: & si sic omnes, vel saltem duo dicerent, probabo meum singulare interesse commune esse. Probatur sic: quia quilibet ita diceret, ego tãtum darem de re tali: aliter enim interesse per testes probari non potest: sed si singulariter alicuius non interesset, veniret interesse commune, in quo habetur ratio interesse circa rẽ, & aliquando etiã extra rem, ita ꝙ non habetur ratio lucri, vt s. §. proxi. de hoc j. ver. illud autem. & seq. ¶†Hoc autem singulare
3 interesse, & sic, vbi præstatur, non tamen semper. Si enim debeatur aliquid ex certo contractu, qui scilicet contineat certam quãtitatem, vel certam rem, vt quantitatis appellatione cõprehendatur quælibet res singularis, vt ff. de leg. 3. quisquis, vel etiã incerta in ĩdiuiduo, sed certa lex in specie: vt si debes hominem, & lex dicat singulare interesse pręstandum, sicut dicit in venditione, vt in præ. l. j. ff. de act. emp. & ven. cùm aliter præstari non debeat, ni-
d si lex dicat præstabitur vsque ad duplum communis interesse[d], & non vltrà, C. de sent. quæ pro eo, qđ interest, profer. l. vnica, §. scimus. & in præd. l. quisquis. Nec obstat l. ff. de actio. emp. & ven. ratio. §. sed si per venditorem. & l. Iulianus. inter eum. §. si verò sciens. & §. item qui furem. quia illæ leges non loquuntur de singu
e lari interesse, sed de cõmuni circa rem, vt totũ debeat præstari[e]. Si verò singulare interesse ex incerto contractu debeatur, vt putà ex eo, quod est in faciendo, vel etiam in non faciendo, vt ff. de verb. obli. vbi autem non apparet tunc omnino in solidũ præstãdum est, quantũcunq; sit, C. de sen. quæ pro eo, qđ interest, l. vnica, §. in aliis. & videtur eadẽ lex innuere, ꝙ in his casib⁹ semper de
4 beatur singulare interesse. ¶†In pœna autem dic, ꝙ pœna cõuẽtionalis, quantacunq; sit, debetur, Insti. de inuti. sti. §. alteri. legalis autem non debet excedere quadruplum, Institu. de act. §. omnes. Speciale tamen est in sponsalibus, vt ff. de spõ. mulier. sicut & aliud speciale est ibi ff. de verb. oblig. Titia. respon. j. quod pleniùs ꝑsequere in Summa domini mei, in titu. de sent. & re iud. §. quis sit
f effectus. sub §. aliud singulate[f]. ¶†Qui autem tractat causam, vbi
5 petitur interesse, diligenter attendat, quid sit in obligatione[g]: qa
g si rem certam, vel speciem dari, est in obligatiõe, & extat, siue debeatur ex cõtractu, siue ex maleficio, semper ipsa res petenda est ff. de act. emp. & ex empto. in prin. ff. de verb. oblig. vbi autem nõ apparet. §. fi. C. de hær. vel act. vẽ. qui tibi. ff. de cond. fur. in rem. Si autem non extat, tunc tãtùm æstimatio, vel interesse petendum est, vt in præ. l. in rem. Sed contrà ff. de verb. oblig. seruus. §. fi. ff. de cond. fur. l. iij. vbi innuitur, ꝙ etiam si nõ extant, tamen petendæ sunt. Solutio. Ibi loquitur, quando actor ignorabat res illas extare. Vel dic, ꝙ etiam si corpus rei, quæ non extat, petitur, bene valet petitio: licet melius sit æstimationem petere. Et ideo si vis indubitatiuè loqui, petas vel rem, vel interesse: & nihilominus adij
h cias in libello, cùm aliis damnis[h]. Sed & si corpus extet tempore libelli cõcepti, ipsum solum petitur: sed si nõ extet tempore sententiæ, vel in tali statu, sic quòd dari non potest, fiet cõdemnatio ad interesse, quod post litem contestatam contingit, ff. ad exhib. de eo. §. si post. ff. de euic. si seruus. §. fi. ff. de dolo, arbitrio. §. nõ tamen. C. de actio. emp. si traditio. Nec est cõtra C. de fideicommiss. lib. l. fi. vbi redarguitur iudex, qui quando agitur ad legatum, condemnat ad ĩteresse. Illud enim est ideo, qui legatum iam suũ erat. vnde non erat cogẽdus æstimationem recipere. Secus autem in
6 re, scilicet non sua, sed sibi debita. ¶†Hoc autem fallit in contractibus innominatis, vbi nõ solum petitur res debita, sed etiam interesse, etiã si res extet, vt ff. de præscri. verb. naturalis. per totam l. Itẽ si tẽpore sñiæ extet res petita, sed postea ante q̃ eam tradat, pereat, vel alias impossibilis sit eius traditio, tamen interesse præstare cogetur, arg. ff. si cer. pet. vinum. Et sic videtur loqui prædi. l. si traditio. vbi dicitur, quòd precariò possidentis res non tradat, debet condẽnari ad interesse precariè: aut restitutio vix potest esse, nisi post latam sententiã: imò post sñiã habet aliquẽ terminũ ad resti

ADDITIONES.

a Affectu. ¶Iac. de Rauen. in suo commento: verbi gratia, nõ vult fateri interesse affectiõis, sed interesse vtilitatis: dicit singulare, aliàs vt eius verbis vtar, si amica sua sibi donasset vnam zonam parũ valentem, bene iuraret, quòd pro magna summa nollet illa carere. hoc prosequitur Cy. vbi s. in j. q. post ij. principalem.
b Vsitato. ¶Iac. de Ra. volẽs sub vno exẽplo cõprehẽdere illud triplex interesse, loquebat de libro manu mea scripto, litera illegibili alteri, q̃ mihi. Posset dari exẽplũ in litera recolẽdæ memorię magistri G. đ Brixia sũmi medici, quã habeo, & illã legere nescio.
c Interesse. ¶De hac parte per Accu. vbi s. in l. per probationes. & satis per Cy. in v. q. & seq. vel vis. in antep. & pen. q. & vide j. ver. antepen. & seq.
d Interesse. ¶Verbum Inn. & hîc vides, qd sentit de quęstione, qua quærit, quid est illud, quod duplatur? de qua Cyn. vbi s. in 3. q. & seq. & vide Accur. ibi in j. gl.
e Præstari. ¶Circa solutionem ꝯrij prædictarum ll. de qua ibi Acc. in gl. magna, vide plenè Cy. in ij. & 3. oppositione: & 4. oppos. instat in solutione l. Titius. cũ l. seq. eo. tit. de act. emp. & vẽ. quinta circa l. cùm fundus vti. ff. de euic. sexta circa l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iur. septima circa l. venditor. ff. de euic.
f Singulare. ¶ver. sed nunquid pœna. vide ꝑ Acc. in gl. antep. per Cyn. vbi s. in nona oppositione, & fuit vlt. Ia. de Rauen. per modum quæstionis.
g Obligatione. ¶De hac parte plenè per Cy. vbi s. in iiij. principali quæstio.
h Damnis. ¶Vide j. ver. sed qualiter. & quod j. dicam.

ad restituendum,vt ff.de iud.si debitori.& ff.qđ metus causa,Pæ-
dius.§.ꝙ si homo.& nota.extr.de off.deleg.quærenti.Sed contrà
ff.de act.emp.& ven.l.j.in prin.vbi dr̃,ꝙ si res vendita nõ tradatur
ad interesse agitur: sed expone,id est quoddam, ac si actum esset.
7 ¶†Si aũt factum est in obligatione,ante moram agi non p̃t,ff.de
verb.oblig. si ita stipulatus essem.extrà de plus petit.c.vnico:sed
postquam promissor facti fuerit in mora,siue in totum,s.qa trã-
siit tempus,ꝙ totum ædificari potuit,siue in partem,s.quia tran-
siit tempus,ꝙ pars potuit esse ædificata,tunc habet duplicem viã
stipulator:primã,vt agat ad faciendum,vel cõplendum op⁹,vt ff.
de operis no.nuncia.stipulatio.§.fine.ff.de præscr.verbis,l.ob eã.
C.de dolo,legem.secũdum,vt agat ad interesse,ff.de re iudi. si qs
ab alio.ff.de verb.obli.quoties.ff.rem rat.hab.l.ij.& l.si debitum.
Tamen si promissor velit opus facere,liberatur ab interesse.ff.de
ver.obli.stipulationes.§.fi.& l.continuus.§.item qui insulam.nisi
iam sit lis contestata,vel nisi multum intersit stipulatoris,vel nisi
pœna esset adiecta,ff.de ver.obli.si insulã.ff.si quis cau. & si post.
8 ¶†Hoc ẽt nota,ꝙ si quis primò petierit rem sibi dari,vel op⁹ fie
ri:& plus sit interesse, qđ consecutus est p primam actionem, vel
ecõtrà,adhuc eadem,vel alia actione aget ad id,quod residuũ est
in altera,ff.pro so.si quis à socio pœnã.ff.de vi & vi ar.l.j.§.si fun-
dus.nisi de his,quæ post litem contestatam obuenire possunt.de
illis enim vlterius agi non p̃t.C.de fruct.& litiũ expensis,l.termi-
nato.Idem dicimus cũ M.ꝙ tantùm in re promissa mandatur sen
tentia executioni,q̃uis promissor paratus sit soluere interesse, ff.
de rei ven.qui restituere.ff.de verb.obli.l.vbi aũt non apparet.§.
fi.nam dolus & fraus non debent ei ꝓdesse,ext.de rescri.ex teno
re.Azo tamen no.ↄ in Summa C.de actio.emp.& vend.secundũ
a Inn.IIII.[a] ¶†Sed qualiter formabitur petitio interesse?Nam si
9 dicat,peto,quod mea interest,non vr̃ bona petitio,cùm incertũ
contineat.Vnde dicit Vber.ꝙ debet petere centũ:quia dico mea
interesse in tm̃.Posset etiam,secundũ eum,dicere,peto centũ,&
si quid mea plus interest,ar.ff.de furt.in actione furtiua.& hoc ve
rum est,ꝙ certã debet formare petitionem,nisi iuret se esse incer
tũ,quanti sua interest,& tunc ei subuenitur,arg.ff depositi,l.j.§.si
c quis argẽtum.Vel dic,vt s̃.ver.qui aũt[b]. ¶†Sed qualiter forma-
10 bit hîc iudex sñiam?Respon.quidam dicunt, ꝙ si talis petio fuit
admissa,peto,quod mea interest,sufficit,si dicat,condemno ad in
c teresse,arg.C.de sent.quæ sine certa quan.profer.l.ij.[c] extrà de ꝓ
cur.auditis.Alij ↄ,dicentes,ꝙ iudex cõdemnare debet in certa q̃-
titate,si potest,vt Instit.de actio.§ curare.Qualiter concipiatur li
bellus,cùm vsuræ loco interesse petuntur,not.j̃.in tractatu libel.
11 in tit.de vsuris.¶†In summa nota,ꝙ differentia est inter damna
d data,& inter expensas factas,vt probatur extr. de iniu.in nostra[d].
& c.olim.& de offi.deleg.cùm olim abbas.Et scias,ꝙ quoddã dã-
e num,siue interesse dr̃ circa rem,quoddam extra rem[e].Circa rem
est,putà subtraxisti mihi instrumento,per q̃ probare poterã, qua
liter aliqua possessio fuerat mihi acquisita per me,vel per p̃decef
sores meos.Si igitur tractus in cã non possum ꝓbare defensionẽ
meam pp huiusmodi subtractionem,&ideo succũbo teneris mi-
hi ad illud interesse, ff de act.emp.l.Iulianus.respon.j.xij.q.ij.si qs
de clericis.vel si mihi carnes vendidisti,& eas tpe statuto non tra
dis,vt ff.de act.empti & venditi,l.si sterilis.§. cùm per venditorẽ,
ad duo enim mihi teneris,s.ad tradere,& tunc tradere.vt ff.de ar-
bit.Celsus.Vnde inspicitur,ꝙ carnes nũc emi carius:& ita hoc in
teresse est circa rem:nec attenditur illud interesse,ꝙ familia non
habuerit quid comederet,vt ff.de act.emp.&vend.si sterilis.§.cũ
12 per venditorem.¶†Sed quid si propter hoc,ꝙ carnem non ha-
buit,non potuit facere nuptias,& sic vxorem perdidit, nunquid
poterit hoc interesse consequi?Dic,ꝙ hęc in infinitum non extẽ
f duntur,vt ex superioribus patet[f].Extra rem autẽ est,si debes mi-
hi frumentum,nec illud tempore suo mihi reddis:iõ familia mea
fame periit:& hoc interesse non semper peti potest,sed pretium
frumenti tantùm,vt in præ.§.cùm per venditorem.Ideo autẽ di-
xi,Nõ semper,quia in arbitraria actione venit: putà qñ certis die
& loco promisisti ipsum reddere mihi,vt dixi s̃.§.proxi. ver.sunt
etiam certi.& iam dicam. hoc enim casu, nedum damni,sed etiã
lucri ratio habet̃,ff.de eo,quod certo loco dari oportet,si vt cer-
13 to.§.fi.¶†Et,vt hic articulus clariùs tibi liqueat,nota,ꝙ si ꝓmit
tis te mihi pecuniam certis loco & termino soluturũ,teneris mi
hi,quantum mea interest mihi solutam non fore eo loco,vel tẽ
ꝑore:ideoq́; per officium iudicis mihi ad interesse condemnabe-
ris,quia mihi abstulisti loci,vel temporis vtilitatem.Idemq́ue est
si ego peto in alio loco à te debitore,q̃ vbi te soluere promisisti:
quia tibi aufero loci vtilitatem. vnde tibi ad interesse teneor, vt
g extrà de plus petit.c.vnico, extrà de offi.deleg.P.& G.[g] extrà de
foro competenti,dilecti.Hæc enim actio vtriusq; vtilitatem con
tinet,scilicet actoris & rei debitoris & creditoris,ff.de eo,qđ cer-
to loco,l.ij.& C.vbi quis conue.qui cer.lo.dare promisit,l.vnica,
in lib.iij.Quòd contineat etiam creditoris vtilitatem,patet: aliàs
14 enim posset contingere,ꝙ creditor suo debito fraudaret̃.¶†Po
ne enim,ꝙ debebam tibi certo loco soluere centum marchas:ter
mino elapso petis à me in alio loco:quod facere potes:quia aliàs
ego facere possem,ꝙ nunquam tibi soluerem,scilicet nunquam
ad locum illum veniendo,vt ff.eo.l.j.modò considerabitur,quã
tum plus valet marcha argenti,vbi nunc petis,quàm vbi soluere
promisi. Si ergo valet in duplum, quia ibi non valeret nisi quin-
quaginta:hîc verò,vbi me conuenis, valet centum,interesse meũ
h est ĩ quinquaginta:vñ interesse meo ↄputato,nihil tibi soluam[h].
sed ti

ADDITIONES.

a Inn.iiij. ¶Satis leuiter ipsum nominat,ac si solum proximum di-
ctum foret ipsius:& simile s̃.tit.pro.§.vlt.ver.porrò.in fi.
b Autẽ.¶Cynus,vbi suprà,prima& secunda quæstione,post quar
tam principalem inducit glossam l.certi cõdictio.in prin.ff.si cer.
pet.per quam videtur,quòd simpliciter possit peti interesse p cer
ti cõdictionem generalem, quod postea in iudicio certificabitur
& declarabitur,& facit quod no.in l.secunda,allegata j̃.ver.prox.
refert Iacob.& Pet.tenere certam quantitatem exprimendam:di
cens,quòd est casus ff.de re iud.si quis ab alio.§.fi.coniuncta l. vt
fundus.ff.communi diuid. Dicet ergo, peto interesse,quod æsti-
mo centum: in casu autem cùm vltra interesse præteritum venit
& futurum,dicet peto interesse,quod æstimo centum & plus q̃-
tum contingit illud crescere ante sententiam.nam secundum Ia
cobum,si non peteretur.non veniret,ff.si pars hęred.pet.l.ij.in fi.
& ff.de rei vendic.l.quæ de tota.§.fin.Dominus meus, vbi suprà,
circa id, qđ prius dixi,signat cõtrarium de l. vbi autem non appa-
ret.in fin.ff.de verbor.oblig.de qua Accur.loquitur,vbi suprà,in
glo.similibus.in fi.ibi enim videtur, quòd ex stipulatu petatur:re
spondet, quòd aut dari, vel tradi est in obligatione, aut fieri,aut
interesse.Primo casu est certum, quia potest oculis inspici,& ha-
bet fines ex natura designatos:& tũc agitur ex stipulatu certi cõ-
dictione,vt in l.certi condictio.Secundo casu illud videri nõ po-
test:allegat ff.de regul.iur. semper in stipulationibus. Vltimo ca-
su,si certum est ex rerum natura,quantum sit,sed nescitur,tunc il
lud certificabitur iudicis arbitrio,petitur certi condictione gene
rali,ff.de leg.j.si seruus legatus.§.qui quinque.Nulla enim quan-
titate adiecta non reciperetur libellus,secundum eum:per quod
apparet,quòd intelligit certam quantitatem exprimi, & partem
expressam relinqui posse:vide j̃.de oblig.& sol.§.pen. ADDE,vt
per nouissimos in d.l.certi condictio.
c L.ij.¶Pro hoc facit,quod ibi not.in continuatione Rubricæ:ta-
men ibi Iac.de Rauen.resistit per §.curare.statim alleg.Satis mihi
placet,quod not.Accur.Iacob.per l.ij. ad quam etiam responde,
vt ibi dicitur in principio.Si ergo certa quãtitas est petita,vel cer
tificata in processu causæ,ad illam fiet condemnatio:aliàs non ni
si in casibus ibi not.vbi non tantùm petit actor fieri condemnati
onem , sed solùm per sententiam declarari reum sibi obligatum
ad interesse,putà sine expressione quantitatis,sententiã ferri pos
se:sicut & fertur super indemnitate,vt in præ.l.ij.& C.de sen.&in
terloc.cum concord.
d Nostra.¶Vbi de hoc in prima gl.
e Rem.¶Aliàs vocatur intrinsecum & extrinsecum: & de hoc sa-
tis per Cy.vbi s̃.in diuis.ij.
f Pater.¶Accur.vbi s̃.in gl.& ita vocat hæc vana.
g P.& G.¶Vbi hoc not.in j.glo.& ibi dedi remissiones post Hosti.
quam dat sequen.ver.
h Soluam. ¶Hoc non capio, si diceret sola quinquaginta tibi sol-
uam,esset intelligibile:vel si dixisset, solùm mediam marcham ti-
bi soluam.Dicebat ergo Roffred.de actione ex stipulatu arbitra-
tria,versic.sed mirum. quòd videbatur mirandum, quomodo in
ea actione possit haberi vtriusque ratio , scilicet actoris & rei in
vno eodemq́ue iudicio,& in vno eodemq́ue casu.Et refert Ioan
nes summæ auctoritatis gloss. haberi vtriusque rationem alio &
alio casu,vt sic in diuersis casibus habeatur ratio vtriusque:refert
demum,secundum Azo. in eodem casu id euenire posse his ter-
minis: actoris interest, quia sibi sub pœna in loco destinato pro-
miserat,ff.de eo,quod certo loco,l.ait vtique.§.penul.rei interes
se,quod minoris pretij est, quod promiserat,vbi promisit,quàm
vbi cõuenitur:si ergo plus actoris,quàm rei interest,in superfluo
fiet condemnatio : vt si sors est centum , interesse actoris est de-
cem,& interesse rei consistit in quinque,condemnabitur reus ac
tori in centum quinque.Hæc verba bene sunt intelligibilia,sub
dens actoris rationem habendam in hac actione,quando scilicet
culpa,vel mora reo possit imputari: aliàs quare punietur ipse re-
us?Dicit autem semper habendam rationem rei: quia locus,quẽ
ex pacto habuit,sibi aufertur,ff.eod.titul.quòd si Ephesi.§.j. Sub-
dit

sed tibi in hoc subuenitur:quia tu computabis, quãtum interest tua,tibi fuisse solutũ loco statuto:qđ si factum esset,emisses merces,& fuisses lucratus,sicut alij fuerunt cũ centũ marchis 50.marchas:vñ istud similiter ꝯputabitur.vtriusque.n.vtilitatis rõ attẽditur,vt dixi.Non dř aũt hæc actio certi cõditio:sed arbitraria appellatur,quia per officium iudicis petitur hoc interesse. cùm eñ principale debitum petitur per prĩcipalem actionem,putà ex testamento,vel certi cõditione, tunc debet implorari iudicis officium,vt habeat rationem vtilitatis actoris , vel rei iudicatæ condemnatione facienda,vt ff.de eo,qđ certo loco da.opor.l.j. & 2.
15 respon.j.& §.2.& l.3.¶† Qualiter autem expediatur iudicis officium in hac parte,& qualiter habeatur rõ nõ solùm dãni,sed et lucri:& quare hoc remedium est inuentum,vide ff.e.l.3.§.pen.&
a §.fi.& l.4.ª Et hoc in ꝯtractibus stricti iuris.¶†In contractibus au
16 tem bonæ fidei,si promisisti mihi soluere certo loco,vel termino,tunc interesse venit iure actionis, & est in obligatione,ff.e.l.si
b hæres.& l.aut si mutua.& l.in Bonæ fidei. & l. centum Capuæ ᵇ. Ex præmissis igitur tu collige , ꝙ interesse aliud surgit ex delicto,
c vt in exemplo posito š.versi.in summa.ibi,circa rem est,&c.ᶜAliud de quasi delicto.ex quo habes ext.de sen.excom. c. sacro.ver.
d qui si absq;&c.vbi de hocᵈ.Aliud ex ꝯtractu,vt cùm plus petitur loco,vt ext.de plus pet.c.vnico,vel cùm soluitur alibi,quàm vbi promissum fuerit.quæ dic,vt š.versi. & vt hic articulus. Aliud ex quasi contractu,vt patet exemplum ext.de ele.vt præteritę.Hoc autem ĩteresse aliud est interesse singulare,aliud commune:de q-
17 bus dic,vt š.§.2.& §.viso.¶† Illud autem sciendum est, ꝙ vbi interesse incertum est,putà cùm in eo continetur factum, vel non factum,vt ff.de verb.oblig.vbi autem non apparet.§.qui id,qđ.& ff.de regul.iur.qui non facit. tunc iudex subtiliter debet interesse inquirere,vt C.de sent.quæ pro eo,quod interest,l.vnica, §.in
e aliis.& inquiret per probationes testium,vel instrumentorumᵉ. Et hoc in contractibus & delictis,vt C.de in li.iurã.l.2.& ff.đ edẽ. argentarius.§.fi.& ff.de reg.iur.quatenus.Instit.de off iu. §.fi.& đ verb.oblig.§.fi.ff.ad legem Aquil.proinde.& l.in lege Aquilia.& l.si seruum.ff.de præt.stip.§.fi.Hoc tamen fallit ratione delicti aduersarij mei,vt iam dicam,& ratione ꝯtumaciæ ipsius in illis casi-
18 in quibus in litem iuratur.¶†Sed qualiter et de facto probabit, etiam singulare interesse per testes?Respon.dicent, ꝙ tantum cuiuslibet interesset,qui sic rem notam haberet:nõ autem dicent,ꝙ tantum sua intersit.Item nec est commune interesse,sed singulare omnium,qui haberent rem sic notam,non simpliciter omniũ:
19 de hoc š.in prin.huius.§.¶† Et,vt hæc clariori doctrina mõstremus,scias,ꝙ interesse,quod surgit ex contractu,debet probari ꝑ testes:vt in cõcordantiis,quæ sunt š.proximè ibi,& inquiret,&c. & ff.de minor.si in emptione.Ergo pari rõe expensæ extra iudicium factæ debent per testes probari:quę verò in iudicio,per sacramentum victoris, vt dixi š.tit.prox.§.postremò.in prin.ibi, qđ in hoc, &c.Et hoc interesse debet iudex subtiliter inquirere,vt iam dixi:vnde si quis certo loco se soluturum promittit,arbitraria est actio,vt dixi š.ver.& vt hic articulus.vnde tũc interesse per iurũ
20 probabitur,vt no.ext.de foro comp.dilecti.¶† Porrò vbi interesse prouenit ex delicto,putà ex dolo,vel violẽtia & rapina,tunc per iuramentum passi damnum probabitur, postquam de violẽtia ꝯstiterit,C.vñ vi,si quando.C.de iu.sancimus.2.q.j.in primis.ĩ j.col.vbi de hoc,ext.qđ me.cã.c.fi.vbi de hoc et no. ĩ p.c.sacro.& in p̃.c.dilecti.Hugo verò & Odoff.& Pe.de Samp.dicunt,ꝙ sic,vt dicit lex,difficilis est probatio huiusmodi interesse, ff.de præscri. l.fi.Si ergo fieret per iuramentum sine testibus, nõ esset difficilis. Vnde dicunt,ꝙ vbi interesse surgit ex delicto , probari debet per testes,per prædict.legem:quod verum est,si in hoc delicto violẽtia non sit illata.Si verò violentia interuenerit probata per testes
f sufficit probare de singulis rebus omissis per iuramentum ᶠ,iuxta præmissa.Item diminutiuæ expensę sacramento probantur:factę verò in domibus,& huiusmodi, arbitrio bonorum artificum, & ex testificatione operis,vt C.de donat.si quis pro redemptiõe. §. simile etiam.in fine §.& C.de administ.tut.l.lex,quæ tutores.§. ergo.ver.sed & si parens, ff.de minor.iuxta vtile.in fi. Quid si aliqs absoluit,nunquid recuperabit fructus sui beneficij?Respond.sic, si iniustè fuit excommunicatus,vel suspensus:argu.ff.de re mil.l. pe.2.q.v.super causa.Secus,si iustè:quia tunc non recuperat,nisi
g hoc in sententia absolutionis adiiciať,vt C.de re mil.legatus ᵍ.cũ durante sententia debeat eos recipere,vt xxxij.dist.prĕter hæc.& ext.de appel.pastoralis.secundum Vinc.qui hoc no.ext.de simo.
h quoties ʰ.

ADDITIONES.

Addit etiam,ꝙ quãdoq; est alternatiua ꝓmissio rerum:vt quia promitto Stichum,aut Pamphilum,vtroque existente ĩ rerũ natura: promissoris est electio ante petitionem,& post,vt præ.l.ait vtiq; §.2.ff.de iure dot.l.plerunque.in fi.de ver.oblig.eum q.§.j. Si aũt est alternatiua promissio locorũ,vt qa promittis Capuę dare,vel Neapoli,tũc ante petitionẽ actoris est electio rei, vbi soluat post petitionem:licet nõ sit sua electio,vbi soluat,habetur tñ ratio interesse rei,quatenus sua interest eum alio loco soluisse.Et est idẽ, quando est alternatiua locorum & rerum:vt si promitto Ephesi decem,aut hominẽ Capuæ,vt prædicta l.ait vtiq;.§.j. & 2.vsq; ad §.si quis ita stipuletur.Stipulatio autem non adiecto loco , ñ erit arbitraria.Soluetur autem vbi domicilium habet promissor, vel vbi ꝯxit:& intelligiť contraxisse, vbi se soluturum promisit,ff.de actio.& oblig.contraxisse:cætera, q̃ copiosè ibi tractat;ibi videas.
a L.4.¶ad literam.Addit hanc remissionem Hostię.in decr.P.&G. vt dixi super j.gl.
b Capuæ.¶Hoc etiam no.ꝙ inuito eo,in cuius fauorem locus appositus est,non potest præcisè alibi exigi,siue solui,vt ff.e.l.pe.secũdum vnum intellectum eius,& ff.de ver.ob.continuus,§.cùm ita stipulatus.quin saltem habeatur ratio interesse,vt dixi.
c Est,&c.¶An in hanc speciẽ cadat is,q dissuasit mihi dare,aliàs daturum:disputat Pil.sua quęstione 27.& tenet,ꝙ dato,ꝙ constet illum aliàs daturum,non tamen tenetur dissuadẽs, nisi in fraudem meam fecerit:quo casu tenetur,alleg.l.antepen.ff.de leg.2 §.Sępronia.aliàs non:quia actio de dolo,quæ hoc casu dareť, respicit interesse,& ego nullum damnum sum passus,C.de acquir.possess. l.vlt.in fi.alleg.etiam ff.de damno infec.§.Proculus.facit regula, nullus ex consilio.lib.vj.cum suis concord.
d De hoc.¶In gl.j.vbi tractatur,an ꝯ excommunicãtem iniustè veniat interesse electionis propter id cassatæ, vel beneficij propter id non adepti.& vide,quæ ibi dixi post Hostien.
e Instrumentorum.¶Do.Iac.Butr.disputauit quęstionem de lege municipali,quæ habet probationem debiti vltra xx. ñ posse fieri per testes.Promisit mihi Titius damna & interesse, casu quo præter promissionem non venirent: ago ex promissione petẽs quinquaginta pro damnis & interesse:promissionẽ ꝓbo per instrumẽtum, damna & interesse per testes:qrebat,an sit plenè probatum? incipit quæstio,municipali lege cauetur,ꝙ nulla,q indiget,illam inquirat.resistere enim,vel insistere ñ intendo ex causa nõ scribẽda.ADDE vltra ea,quæ habentur pro nouiss.l. certi con.§. quando.post Bar.& Bal.cons.177.4.lib.incipiente,visa petitione.
f Iuramentum.¶Hęc vera contra violentiam,non contra tertium ad strictum ad emendam,vt dicam ĩ.de rap.super ver.sed pone.
g Legatus.¶Corruptum in Vin.corruptè posuit. debet dicere, cũ allegat.lib.12.
h Quoties.¶Gl.erãt Io.& Ber.in præ.ca pastoralis.vt ibi patet ĩ vltima gl.& no.hic auctor de tribus:quia de gl.facit festum. Secundò,quia corruptum corruptè posuit,vt š.Tertiò,quia improuisè collocare volẽs illam sub tit.de fructibus,locauit eam hic, quam š.§.j.in fi.locasse debuisset,vt ibi dixi.

¶Baldus de Fructibus,& Interesse.

¶ Qui legat sua mobilia,ñ videtur legare fructus pẽdẽtes.fa.ff.q in frau.cre.l.fi.§.pe.Item non videtur legare nomina,ff.de pecul. l.quam Tuberonis.§. in peculio. Item non videť legare pecuniã sibi debitam,ff.de leg.2.l.Caius.sed bene videtur legare pecudes, libros,argẽtum,& margaritas,in §.scias.in. ver.sed pone:prælat⁹, cum iiij.ver.seq.Item videtur legasse lapides & lateres,nisi essent ad certũ officiũ destinati.Bal.¶An in debito in pecunia numerata veniat ĩteresse:ĩ §.omne verò.ĩ pri.§.viso.ver.&vt hĩc.G.¶An absolut⁹ recipiat fruct⁹ sui bñficii,ver.fi.alleg.l.pe.ff.de re mil.C. de hære.l.idem de Nestorianis.G.Forma,qua deponũt testes sup singulari ĩteresse,ĩ §.viso.ver.sed quomodo.G.C. e.l.j.p G.& Cy. in l.2.quæ sit lon.consue.An nomine interesse contineatur fructus,ĩ.de sequest.pos.§.j.Item an iudex possit supplere de fructib⁹ & expensis,š.de disput.& alleg.§.fi.de sent.petit.§.j.¶De materia interesse vide plenè per Inno.de sent.excommun.c.sacro.¶ Sup interesse,quod est petitum,primò & principaliter debet ferri certa sententia:si secundariò,valet incerta,vt l.terminato.C.đ fruct. & lit.expen.de senten.quæ pro eo, quod interest,in rubro & nigro:& in gloss in rubrica,quæ dicit,ꝙ super interesse fertur incerta sententia.Iacobus dicit,ꝙ videtur contrà no.in l.certi condictio.ff.si cer.pet.& videtur casus C. de inut. sti.l.3.in fi.Sustinendo gl.dic,aut certũ petitur in libello:& tũc debet ferri certa sententia, vt no.C.de sen.quæ sine cer.quant.l.j. Aut incertum: & tunc aut loquuntur de sententia condemnatoria, aut de absolutoria. Si de condemnatoria,aut petitur interesse principaliter:& est interesse,quod habet originem de præterito : & tunc non valet incerta sententia,vt in §.curare.Institut.de actio.Aut petitur accessoriè,vel de futuro:& tunc valet incerta sententia,vt no.in simili,C.de fruct. & lit.expen.l.terminato. & facit ad prædicta , quod no.ff.de damno infecto,l.si quis missum.§.iudex.& C.si quis alteri,vel sibi,l.cum propria.per Cyn.Si loquitur de absolutoria, tũc valet.Exemplum:petij interesse non declarando quantitatem:re us susce

tus ſuſcepit libellum, dato mihi termino ad probādum: debui certum probare, vt no.ff.depoſiti, l.i.§.ſi quis argentum.ff.de pręt.ſtipul.l.ſi.nihil probaui: certè reus abſoluetur: tamen quantitas exprimi non poterit. Vnde qualiter incertum deducatur, dixit lex vltima C.de annali exceptione: de quo dictum eſt ſ. Qualiter autem deducatur in ſententia, dictum eſt ſuperiùs. Bald. ¶ Intereſſe eſt quātitas damni, vel lucri. Bal. vide ĩ.§.nota, quòd omne intereſſe. ¶ Circa intereſſe taxandum, quale ſit officium iudicis appellationis, vel primi iudicis: ſciendum eſt, quòd obligatio primitiua ꝯtinet certam quantitatem, vel certam naturam: obligatio ſecundaria & officium iudicis taxat ad duplum, id eſt, ad intereſſe ſingulare, non venit vltra damnum communis æſtimationis. Si autem obligatio primitiua non eſt certæ quātitatis, vel naturę, venit totum, quatenus intereſt verè, quod per ſubtilitatem iudicis declarabitur: & venit intereſſe ratione damni emergentis, & ratiōe lucri ceſſantis, vt C.de ſententiis, quæ pro eo, quod intereſt, l.j. Verba textus illius legis ſunt ita obſcura, ſicut aliqua, quæ ſint in corpore iuris; ideo hic inſtemus. ¶ Sciendum eſt, quòd eſt triplex intereſſe, quoddam eſt intereſſe conuentionaliter declaratum, qđ vocamus Intereſſe conuentum: quoddam intereſſe cōe, q̃tum res communiter valet: quoddam eſt intereſſe ſingulare, quia ſingularem vtilitatem affert res vni, quam non affert fortè alteri. Itē quoddam eſt intereſſe taxās: quoddam eſt intereſſe taxatum per formam contractus: vt ſi promittitur aliquid nomine ĩtereſſe taxati, ff.de præt.ſtipul.l.ſi. De intereſſe taxando omnes concordāt, quòd intereſſe taxandum eſt intereſſe ſingulare: quia lex taxat. & taxari mandat ad duplum. Sed de intereſſe taxante ſunt opiniōes. Placen.dixit, ꝙ intereſſe taxans eſt intereſſe conuentum, quod n̄ poteſt excedere vltra duplum ſimplo computato, C.de ſpon.l.ſi. in prin. Bulg.dixit, ꝙ intereſſe commune. nam quoniam nomen intereſſe ſimpliciter prolatum ĩtelligitur de communi, ff. ad leg. Falci.l.pretia rerum. & pretium conuentum, vel merces non eſt propriè intereſſe: qa non ex re, ſed ex negotiatione percipitur, ff. ad l.Falc.l.3.de hæred.ven.l.exhæredatus. nec ad ipſum agitur, vt intereſſe, cùm ſit in obligatione primæua: ſed intereſſe concernit obligationem ſecundariam, ff.commo.l.ſi, vt certo. §.ſi duobus vehiculum. Et ſi promitto damna & intereſſe reſarcire, non venit pretium, ff.đ.condi.& demonſt.l.quibus diebus.§.j. & ſi abſoluo te ab intereſſe, non ideo videor abſoluere à reſtitutione pretij, ff.de actio.emp.l.emptorem.§.ibidem. & hoc eſt verius, ſecūdum Iac.But. intereſſe enim eſt damnum, vt hic in verbo, damnū reddatur. & de act.emp.l.j. Sed pretium conuentum non eſt damnum: ergo non eſt intereſſe: ſed damnum conuentionaliter æſtimatum eſt intereſſe conuentum: vt no.Dy.in c. mora.de reg.iur, lib.vj.Bal. Sed quomodo probatur intereſſe ſingulare per teſtes, quòd ipſi non ſint ſingulares? Reſpon. ſi concordāt in dicto, & cā non ad diuiduum relata, id eſt, ad ſe teſtem & ſingularem affectionē: quia tunc teſtis eſſet ſingularis: nec ad genus generaliſſimum omnium hominum, quia eſſet intereſſe cōmune: ſed ad gen⁹ ſubalternum, ſcilicet hominem talis induſtriæ, & talis conditionis, ff. de verb.oblig.l.continuus.§.cum iſta. ſecundum gl.Bal. Ex coniecturis etiam iudex æſtimat, l.ſemper.§.hoc interdicto.ff.quod vi, aut.clàm. vide, quod no.Inſt.de verb.oblig.§.ſi.& l.ſi.ff.de pręt.ſtipul.qđ dic, vt no.per gl.& Cynum ĩ dicta l.j.ver.vide.Bal. Et nota, quòd obligatio primaria taxat ſecundariam, ſi primaria habet certos fines: ſed ſi non habet fines certæ æſtimationis, nō poteſt tūc alud taxare: quia terminus, ad quem ſit relatio, taxatus eſſe debet nam incertus numerus non poteſt alium numerum dinumerare. tunc igitur iuxta facti æſtimationem debet æſtimatio ſimpla, ff.de ver.oblig.l.ſtipulatiōes nō diuidunt.§.Celſus. & quod vltra communem æſtimationem ſingulariter ĩtereſt, in totum debet. Sed cùm in factum cadat intereſſe commune, & operæ pretium, ff.locati, l.q inſulam.§.q ædes.ff.pro ſocio, l.cùm duobus. §. cū in coeunda, & l.ſocietas.contrahitur.ff.de cond.indeb.l.ſi nō ſortē. §.libertus. Quare intereſſe commune non menſurat intereſſe ſingulare? Reſp. quia in facto non cadit æſtimatio vniformis, & ſic non cadit intereſſe commune: niſi fortè ſit tale factum, quod locari conſueuit communiter: & iſtud dicitur ĩtereſſe commue, ſicque inter caſus certos, non inter caſus incertos iſte caſus poneretur: arg.ff.de præſcr.verbis, l.naturalis.§.at cùm do.& l.j.§.j.de ſupfic.in gl.& arg.ff.de rebus dub.l.j. Omne autem, quod eſt certum, aut eſt certum de ſe, aut eſt certum per relationem ad aliud: & ſic non ex ſe, ſed per relationē adiuncti, vt l.hęc ſententia.& l.in ſumma. Quomodo ergo in materia accipiemus intereſſe? Reſpon. caſu certum appello, qn̄ res ipſa recipit æſtimationem cōem, quæ cadit vt in plurali, ita quòd perſona non facit locum intereſſe, ſed res, id eſt bonitas rei. Nam quod vniforme eſt, ſatis certum dicit, vel videtur: ſed quod non eſt aptum natum vniformiter prodeſſe, ſed difformiter, iſtud non dicitur certum commoditate cōi, ſed debet fieri certum iudicis ſubtilitate ex veritate perſonarum & circunſtantiis: ſimi.ff.de legatis, 3.ſi ſinc.& de legatis, 2.l.j. Arbitrarium eſt ergo magis, q̃ taxatum: ſic ff.de teſtibus, l.3.§.tu magis ff.de iure dotium, l.cum poſt.§.generi.& l.quæro. Item quædam ſunt res, quæ habent intrinſecam bonitatem, cui communis æſtimatio commenſuratur, ff.ſi certum petatur, l.cùm quid.& l.vinū. & in iſtis cadit regula de caſibus certis & commēſuratis. Quædā ſunt, quæ non habent intrinſecam bonitatem, vt ire Romam, foſſam fodere, & ſimilia: & tunc intereſſe ſingulare non poſſumus metiri penes intereſſe commune: & non cadit in caſibus: quia n̄ afferunt tantam vtilitatem reſpectu vniuerſorum, quātam reſpectu ſingularis perſonæ: & ſic intereſſe omnino difforme & non ꝯforme: & hoc propter eſſe, & propter qualitatem inhærentem ꝑſonę, ff.ad exhib.l.populi.& no.ff.de eo, quod certo loco, l.3.§.ſi. Item propter neceſſitatem incumbentem perſonæ, ff. de ſer. expor.l.ſerui venditor. §.fin. & l.ſeruus ea. Item propter affectionē iuſtiſſimam, ff.mand.l.cùm ſeruus. ea enim qualitas, quæ communis n̄ eſt, ſed ſingularis, mēſurat intereſſe ſingulare, vt quia patet: ſed qualitas communis eſt, quę menſurat intereſſe commune, vt quia homo, non quia filius, ff.ad l.Falci.l.pretia rerum. poſt princ. nam talis natura cōis eſt, ff.de accuſ.l.hos accuſare.§.ſi. ſimile dicimus ff.de proc.l.in popularib.in princ. Diſtinctio ergo legis eſt in tribus. quædam enim ſunt res, quæ per ſe naturaliter vtiles ſunt ex quantitate, vt frumentum: vel natura, vt bos: quædam, quæ ex accidenti, vt purum factum, quod communiter non deducitur, nec cadit in cōmerciis & in actib⁹ hominum, vt ire Romam. nec communiter eſt in vſibus hominum. Bal. ¶ De lucro nota, quòd eſt lucrum rei, & lucrum ſpei. Spei eſt multiplex: quoddam enim eſt pendens ex inſidiis fortunæ, vt Inſt.de verb.oblig.§.ex conditionali. in hoc non omnis potentia deducitur in actum, ff.de condict.ob cauſ.l.quod ſeruus. ſed diſtrahitur de potētia propinqua, & remota. Quoddam eſt dependens ex facto meo & alterius, ff. ad l.Falcid.l.pretia rerum.in fin. Quoddam pendens ex mora aduerſarij, ff.ex quibus cauſis maio.l.ſciendum.& l.denique. Quoddam pendens ex veriſimilibus cōiecturis, ff.de eo, quod certo loco, l.3.ĩ fine. Lucrum autem præſumptionis, voco lucrum temerè præſumptum, ff.ad exhib.l.pen.C.de ſenten.quæ pro eo, quod inter.l.j.§.pe. Lucrum enim vt veniat in iudicio, debet eſſe veriſimile, & n̄ aberrare à iuſtitia naturali, vt lucrum vſucapionis, & lucrum vſurariæ præuitatis, vt not.ff.de furtis, l.ſi quis auxilium. §. ſi.per gl.& Dy. Lucrum rei quoddam cohærens eſt, vt ſi emi bono foro, putà pro decem mercantiam, q̃ valet xv. tunc, vel poſtea cœpit ea valere: ſic enim ditantur mercatores. Quodam eſt ſeparatum à re, qđ accedit magis contemplatione perſonæ, q̃ rei, vel iuſta ratione: vide ĩ. eodem, §.nota, ꝙ quidam.§.& hoc dico, &c. ¶ Nunquid intereſſe ſingulare dicatur pretium? Gloſſ.dicit, ꝙ ſic: ſed textus dicit contrarium: vt l.pretia rerum. & probatur exemplo, ſi ſeruus tu⁹ me offendat, ego multum tibi darem pro eo habendo & iugulando, l.pen.ff.de cond.ob cauſ.& tamen illud non dicitur pretium: quia delinquendo nemo fit pretioſior. nam ſi eſſet pretium, ergo factus eſſet prætioſior delinquendo: quod eſt falſum. ergo nomine pretij abſolutè probato, non continetur intereſſe ſingulare. Bal. Qualitas em̄ inhærens ſubiecto, habet denominare ſubiectum ſingulare, ſecūdum Ariſto. Vn̄ intereſſe, qđ concernit ſingularē qualitatem inhærentem perſonæ, dicit ĩtereſſe ſingulare, arg.ff.de acquir.hæredit.l.Paulus.§. fin.& C.de impon.lucra.deſcript.l.j.lib.x.& nota, ꝙ tota l.j. C.de ſent.q̃ pro eo, quod intereſ. loquitur de intereſſe ſingulari. ¶ Et not. ꝙ aut debetur res, aut factum, Inſti.de verb.oblig.§.non ſolùm. ¶ Res aūt debetur trib.modis: in quantitate, & ſub hoc vocabulo ꝯprehendo omne corpus: in genere, & ſub hoc comprehendo formalem generis obligationem, quæ tn̄ in executione obligationis erit ſpecies, ff.de leg.2.l.Mæuius.§.duobus, & l.3.ff.qui, & à quibus. Et in iſtis tribus, ſcilicet quantitate, ſpecie, & genere, conſiſtit quædam naturalis certitudo intereſſe communis, quæ taxat ſingulare ĩtereſſe, nec duplum excedit. quia nimietas eſt odioſa legi, ſicut infinitas, ff.de contrahen.emp.l.in lege. & ibi not. Præterea & lex taxat pœnas. Aut debetur factum, & in hoc non conſiſtit per naturam facti aliqua certitudo intereſſe communis. Et hòc ideo tacitè contrahendo videtur habitus reſpectu ad intereſſe ſingulare, quod ſubſtantiam obligationis facti probet, vt ff.man.l.ſi procuratorem.§.mand.& ff.de ſerui.l.quoties.& facit, qđ not.ff.đ verb, oblig.l.ſtipulationes non diuiduntur. §. Celſus. & l.certi condictio.in prin.ff.ſi cert. pet. in gl.quæ incipit, inculcatio verborum. & in gl.quæ incipit, dic certum. Accedat prædictis, ꝙ in obligationibus facti magis ponderatur intereſſe: quia factū non conſideratur principaliter per ſe, ſed propter intereſſe: quæ ꝯuentio ſimpliciter per ſe eſt intelligenda, ff.de præt.ſtipul.l.ſi.ſi.rem ratā haberi, l.commiſſa. vide ĩ.e.§.& nota, quòd aut merum, ¶ Et no. quòd quædam ſunt q̃ habent plurimum iuris, vt dationes: quædā plurimum facti, vt ſcribere librum, & ſimilia: quędam miſta ſunt, & ha

bent

bent plurimum iuris & plurimum facti,vt traditio ex causa emptionis,ff.de vsuris,l.si stipulatus.Adeo nanque ius continet,vt si agatur,ne ius transferatur,non est emptio: quia & si non actualiter,tamen potentialiter debet interuenire iuris trāslatio, vt ff.de ɔtrahen.em.l.cùm manu sata.§.fi.¶In habentibus plurimum iuris,id est,in quibus tota forma obligationis in iure ɔsistit,licet in executione obligationis factum versetur,vt l.traditionibus.C.de pact.& de leg.2.l.Mæuius.§.fundo,non venit interesse iure actionis,nec est in petitione,sed in executione. Insti.de leg.§.si res.ff.de leg.2.l.si dubium.Tamen hoc interesse taxatur,& eius ɔdemnatio moderatur p dictam l.j,licet veniat officio iudicis.In mistis venit interesse iure ɔtus,& iure optimo id est,iure actionis debētur:& itidem taxatur in puris factum.Glo.dicit si taxari per legē,sed per facti contingentiam,vt l.quatenus.ff.de regulis iuris.Sed hoc videtur falsum: quia in cōtractu locationis locator tenetur ad purum factum,id est ad penitētiam, & tamē taxatur interesse. Sed respon.φ potius patientia est in executione obligationis,magis propter aliud, id est, propter fructus rei,qui habent certam quātitatem,vel naturam,quàm propter se,ff.de furt.l.si seruus.§.locaui.& hoc in locatione rei.Sed ista solutio non ɔcludit in locatione operæ,vel rei & operæ,vt ff.locat.l.sed addes. §.item cū quidam.& ideo dic,secundum Pet.& Bar.quòd etiam iste dicitur certus propter mercedem conuentam:quę conuentio mercedis cadit super certo & incerto:& in correlatiuis vnum propter aliud redditur certum & intelligibile,l.j.ff.de reb⁹ dub. Præsumitur ergo,quòd illud factum tantum valeat,quàntum locatū fuit,ff.đ do.causa mortis,l.mortis causa.§.Titia.& ideo duplum huius,tāquam interesse communis,vel conuenti,excedi nō potest.& idē sentit Iacob.Butrig.& sic ex adiuncto aliquid certificatur,& coarctatur,ff.de vino,tri.& oleo leg.l.fi.§.cui dulcia.Bal.¶Item nota, quòd quoddam est interesse rei,quoddam circa rem quoddā extra rem.Interesse rei est bonitas rei,vt pretiū,vt l.vinum.ff.si cert. petatur.& l.cùm quid.& l.in hac.ff.de tritic.de act.emp.rem. §.fi. Interesse circa rem est,quod rei accedit,vt hæreditas seruo relictæ:& istud etiam venit tanquam cohærens & cōnexum,ff.ad leg. Aquil.proinde.§.item causæ corpori cohærentis.ff.de euict.l.venditor hominis.Et bene dico Circa rem.nam dictio Circa,apposita super rebus,accessionem significat, non principalitatem, vt l. Rutilia.ff.de contrahen.emp.& ff.de ser.rust.præd.l.qui duo prædia. Officium enim istius dictionis mercenarium est & nobile:& interesse istud circa rē cognoscitur hoc modo, quia sequitur rē, quocunque vadat:& in rem,non in personam propositum est.Item nota,φ īteresse intra rem,seu circa rem, est quando ipsa res, quæ fuit deducta in contractu,æstimatur,vel fructus eius: interesse extra rem est,quando alia res est, quæ ñ fuit in contractu deducta:quod nunq̄ venit ex mera natura contractus,qa nō fuit de hoc cogitatum,sed venit interdum ex natura alterata ratione doli,vel culpæ latæ,ff.de act.emp.l.Iulianus.vel ratione delicti,vt lege Aquilia,quia sapit pœnalitatem,ff.ad l.Aquil.l.proinde.Inter esse extra rem omnino separatur à re conuenta,& est id quod nō accedit rei,sed peritiæ,ff.ad l.Aquil. 3. ff.de admi.tut.l. Titium & Mæuium.§.altero. Hic tamen qñq; venit,qñq; succedit pretium loco rei,ff.de rei vend.l.mater.ff.de distra.pig.l.j.de verb.sig.l.Labeo.damnum enim & commodum eius esse debet,qui suo periculo negotiatur,ff.de rei vend.l.si nauis.§.i.Item est extrinsecum quod accedit ratione fortunę,vt si famila fame perit.ñ eñ mora erat ad hoc ordinata:qa mora ñ excedit fines eius, quod debetur vt l.si sterilis.§.cùm per vēditorē.Et hoc dico de interesse dāni & lucri.nam lucrum,qđ est in re,venit: vt emi pro quinque,qđ valet octo,l.j.ff.đ act.em.ff.de min.l.in causę.la 2.§.j.lucrum extr.rē nō venit:vt si habuissem equum,vicissem hostem: vidissem facta mea,& similia:sic ff.man.l.idemq;. §.idē Labeo. Lucrum circa rē est,vt hæreditas delata,vt d.l.venditor hominis.Item prodesse lucrum,lucrum radicatum est quasi damnum,vt,ff.de bonis,quæ liber.l.liberto octuaginta.Lucrum Mercaturæ solitæ venit,l. 3. in fi.ff.de eo,quod cer.lo.insolitæ non venit,l.fi.C. de peric.& commo.rei ven.& ff.de neg.ge.l.si quis negotia.& similia.in locum eñ attenditur aptitudo & ɔsuetudo,in damno attēditur actio,vt no. in l. 3.in fi.ff.de eo,qđ cer.lo.Item no,interesse lucri : φ aut lucrū erat bonū,sed nō æquum,& ñ cōsideratur,vt l.sciēdū.ff.ex quib⁹ cau.ma.ɔiuncta l.j.ff.de iust.& iu.aut bonū & ęquum:& tunc aut fundatur super ɔtractu,vel quasi,delicto,vel quasi: & venit : aut non habet fundamentum,& non venit,vt l.Proculus.ff.de dam. infe.Satis tamen est pro fundamento iuscommune,ff.ne quid in loco publico,l.j.§.meritò.¶Affectio duplex:quædam æstimabilis commodo pecuniario:quędam,quę nummario pretio ęstimari ñ pt.Item ñ est ɔsiderāda affectio qualis est, sed qualis esse debet cū moderamine.regulari enim debet affectio.Item interesse singulare,qđ limitatur ad duplum, est interesse singularis vtilitatis,vel affectionis causatæ à singulari vtilitate, ñ nuda cū cogitatione:& vtilitas ista bñ cadit in sensum & in notitiam.Bald.¶Opponitur,φ īteresse veniat vltra duplum,vt l.rō.§.fi.ff.de act.emp. Solutio.Ibi nō loqtur de interesse singulari,sed de rei ęstimatione,vt l.vinum.ff.si certum pet.& ff.de verb.oblig.l.quoties in diem.Secundò opponitur,φ veniat vltrà,ff.de actio.emp.l.Iulian⁹. Solutio.Ibi fuit dolus in contrahendo.secundum Placent. vel in tradendo,secundum glo. vel ibi loquitur de interesse communi. secundum gl.Oppono ad idem ff.ad l.Aqui.l. proinde.ff.de incē. rui.& naufra.l j.§.senatus. Sol. Ibi loquit ī maleficiis & pœnalib⁹ actionibus:vel,ibi est simplum interesse cōmune,ñ duplū:vt no. Dy.Inst.đ act.§.omnes.Oppono ad idem de l.venditor hominis. ff.de euict.Sol.Ibi est interesse commune,& accessorium rei, qđ rem sequitur:& p̄t peti totum:quia īteresse commune est paruū interesse hincinde,sed singulare īteresse ē respectu petētis,& pœna respectu ɔuenti:iōq; arctatur,vt d.l.j.ne qs eum.& l.pe.§.oppono.ad idem.ff.de in litē iuran.l.videam⁹.§.iurare.Sol.Hic interesse veritatis,ibi affectionis:in quo casu dico, φ poterit esse minus duplo,non plus,per hāc legē,secundū Iac.de Are.Opponitur, φ non debeat duplicari īteresse cōmune,sed ɔuentū,ff.đ act.emp.l. Titius.Sol.Ibi speciale, vt interesse commune ñ possit peti vltra duplum ɔuētum,ne facto vēditoris emptor min⁹ oneretur, arg. ff.de rei ven.l.in fundo.Pet.dicit,φ illa l.Titius.idem dicit, qđ l.j. C.de sent.quæ pro eo, qđ inter.qđ est falsum:quia lex,Titius.loquitur de communi æstimatione,& eam taxat:hîc autem de singulari.Oppono ad idem ff.de euict.l.cùm fundus.Sol. Ibi de culpa ɔuentionali.hîc de legali.nam culpa ɔuētionalis refert se ad p̄tium ɔuentum,non ad commune.Oppo.φ pœna sine vlla moderatione possit peti,vt Inst.de inuti.stipula.§.alteri.Solue,vt p Dy. Insti.de act.§.omnis.Sed Iac.dicit,φ petit,quātacūq; sit, licet per nomina multiplicantia.Fallit in arrhis,C.de spon.l.fi.in stipulatione euictionis,vt l.si dictum hoc sentit gl.Inst.de actio.§.omnis.p hoc l.Celsus.ff.arbi.tu.vt glos.arguendo de pactis ad legem,ff.de euict.l.si ita quis.Et est ratio differentiæ:qa per nomina multiplicantia terminus referens arctatur ad terminū,ad quē fit relatio aliqua:sed in absoluta pmissione cessat relatiua adiectio:qa ñ est ibi relatio aliqua,arg.ff.đ ɔtrah.emp.l.vēditiōis.in rōe sui.Oppo. quòd interesse ñ veniat in lucro,vt l.si sterilis.§.cū venditorem.đ ac.empti.ēt si sit probabile,honestum,& certum.Solue,vt ibi per Doct.& in l.2.ff.de eo, quod cert.lo. per Guliel.¶Extrà scias φ ad l.Iulianus.Iac.de Ra.dicit, φ venditor tenetur per verbum ad tradēdum,& per aduerbium ad factum negatiuū de culpa,qđ absit, ēt leui, quæ venit ex natura contractus, quæ tacita obligatio per aduerbium,quia in facto. ideo ī solutū īteresse petitur, secūdum Iac.quod reprobato : quia habet mutuam recompensationem,vt dixi superius.Vel dic cum Iac.quòd recompensatio relatiua respicit lucrum,non damnum:sed obligatio doli respicit etiam dolum,vt l.Iulianus.& hęc vera Bal.¶Item scias,quòd Pet.extra.opponit de l.liber.homo.§.fi.ff.de verb.obli.vbi petitur totū interesse singulare,putà pœnæ incursæ,& venit etiā vltra duplū. Sol.Ibi datio reputatur factum:nam datio in persona tua ñ est datio,quo ad me,sed factum,ff.đ sol.l.qui reo.§.qui Romæ.& sic ñ habet certam quantitatem,vel naturam,secundū Bar.sed falsum est.φ ipsa quantitas,cùm ex seipsa constet, habet certam naturā & mensuram.nam, vt concludendo dixerim,quantitas, pondus, mensura,species,genus & factum,quod habet mutuam pręstationem de aliquo predictorum generū,dicitur certa quātitas,quo ad hanc legem.Casus autem incerti dicuntur, vbi commune interesse non cadit,vel non constat de eo:vel vbi est factum sine recompensatione,vel cū pari recompēsatione,vt facio vt facias. Et ideo ad l.liber homo.dic,quòd ibi res,quę debetur,non afferebat interesse commune agenti, & ideo non venit totum singulare. ibi enim non affert mihi solutio alteri fienda intrinsecam vtilitatem rei & dominium , licet afferat commodum liberationis. Bald.Prætendere interesse,est quoddam pati:& si est passio communis,id est,communiter considerata,est interesse commune:si singularis,est singulare.Et est simile,quòd,vbi non cadit interesse ītra rem,venit extra rem,ff.de in lit.iur.l.nummis.& de eden.l. argentarius.§.cùm autem.iuncta l.postquam.de pactis, nisi fictè, l.j.C.de donatio.l.locum.§. condemnatio.ff.de tab.exhib. Et no, quòd omne interesse finaliter in quantitate consistit, ff.de re iudic.l.si quis ab alio.§.final. & venit in contractibus innominatis, etiam do vt des,ff.de rerum permutat.l.j.in fin. & not.Insti.de actio.§.actionum.& C.de sent.quæ pro eo,quod inter.l.j. Cùm ergo diffinitur interesse,quod est damnum, expone, id est, quantitas damni:& sic de lucro verbalis expositio est.Bal.Et not. quòd aut merum factum debetur ex dispositione legali:& tunc præcisè debetur,siue debeatur ex dispositione prohibitoria,vt ff.đ noui operis nunciatione, l. stipulatio. §. siue. vel ex præcepto legis, arg.ff.de pollic.l.de pollicitationibus.Aut debetur ex contractu: & tunc aut facti executio continet publicam vtilitatem: & debetur

betur præcisè,ff.de no.ope.nun.l.stipulationi.§.siue.in glo.ordinaria:aut prætoris authoritate,& tunc considera,vtrùm prior cogitauerit de facto,an de interesse,id est,consideratur naturam stipulationis prætoriæ,ff.de præt.stip.l.sed & hæc.§.prætor.&l.non cogendum.§.Sabinus. Aut solam contrahentium voluntatem; & tunc aut est actum,quòd præcisè debeatur:& præcisè debetur vt not,ff.de donat.l.hæreditas.aut non est actum, quòd præcisè: & tunc aut affertur interesse iustum verè & interpretatiuè:& sufficit,vt not.in l.j.ff.de act.empt.Aut non est iustum,saltem interpretatiuè,vt quia domino,cui permissa est restitutio,displicet:& tunc præcisè,vt ff.de rei vendic.l.is qui dolo.cum l.seq.Aut factū debetur ex vltima voluntate:& tunc aut eius impletio respicit pietatē,aut decus publicum:& præcisè debetur,vt ff.de leg.3.l.fideicommissa.§.si non operam.nam commutatio fieri non potest, ff. de vsufr.l.legatum.Si respicit priuatum interesse, idem, quod in contractibus.Bal.Et not.quòd licet commutetur interesse, non fit nouatio:quia venit ex dispositione legali,ex qua nouatio non fit:quia stipulatione,non lege nouatio peruenit,l.fina.C. de nouat.& probatur ex coniunctione duarum legum ff. de conditio. furt.l.si condicatur.& l.in re furtiua.de verb.ob.l.scire debemus. §.final.Sed in pœna dic.vt per Gulie.in §.si pactis.De interesse,vtrùm possit peti iure actionis:certum est,quòd sic,de interesse conuento:sed de interesse communi & singulari dic, quòd aut petitur ratione moræ,aut culpæ,aut ratione euictionis.Si ratione moræ,aut est factum merum,& peti potest iure tacitæ conuentionis vt in d.§.Celsus.aut factum mixtum.& dic,vt l.j. de act.emp.aut datio:& tunc aut ex contractu nominato,aut ex innominato.primo casu præcisè est obligatio ad rem:secundo casu ē interesse in obligatione.Si ratione culpæ, dic, vt in l. eleganter. §.final.ff.de dolo, & in actione empti. l. Iulianus. qui est in obligatione, Idem,si ratione euictionis. Baldus. In his, quæ in se non continent publicam vtilitatem,attenditur interesse extra rem, secundum quosdam.Idem,si in se,sed ñ respectu creditoris,ff.de verb. oblig.l.liber.homo.§.fina.vel vbi fuerat cogitatum de illo extrinseco interesse.nam id,quod tacitè agitur attendi debet,vt not.in simili e.ti.l.eum qui certarum.in prin.& ff.quando dies leg.ced.l. Firmio.Bald.

ADDITIONES NOVAE.

De fructibus no.in l.fructus.ff.sol.ma.de multiplici fructu,Bal. in l.ancillæ.C.de fur.

An in eodem libello possim petere rem & fructus,not in l.fundi.& l.fundum.de exce.fac.Bal.in l.j.C.de fruc.& lit.expen.vbi q̄rit an fructus veniant sine petitione libellarij.

Casus in quibus possessor etiam cum titulo tenetur de fruc.percipien.not. in l.sed & partus.quod met.cau.& l.si fundum,de rei vendic.

De materia fructuum percipiendorum,& quādo sit vtilius petere fundum,& quanti plurimi valuit à tempore moræ quam peteret fundum cum fructibus,& quæ & qualis,& in quibus sit differentia inter ista,& quæ differētia sit quo ad fructus inter actiones bonæ fidei & stricti iuris,Bart.in l.si filiusfam.§.si fundum.de verb.oblig.

Nota quòd in iudicio vniuersali quis citius & facilius obligatur ad fructus percipiendos,quia statim post motam controuersiam quam in iudicio singulari,vbi demum post litis contesta.vt nota. per Iac.Butr.in l.j.C.de peti.hered.& ibi ponitur ratio.

In l.cum quis persuasit.de dolo.nota quòd si aliquis turbat vel inquietat colonū meū.vel ipsum spoliat, vel īsultat ad domū,& possessionem meam,propter quod colonus meus non audet stare nec laborare. quòd contra talem competit mihi domino actio de dolo ad interesse meum, quanto minus recolligam propter causam dictam,Inno.in c.dilectus filius,de appel.& hic.in fin. huius legis.

An ille qui est missus in possessionem ex aliqua causa faciat fructus suos:de hoc per Bart.in l.is cui. §. quæri potest, vt in possess. leg.& in aut.de exhibit.& introd.reo.§.si verò.sed pone quòd aliquis creditor petebat debitum à debitore. & quia non soluebat sibi fuit missus in possessionem bonorum.& data fuere sibi in solutum minus solenniter.hic creditor multo tempore tenuit dicta bona:postea debitor vult soluere debitum, & bona sua repetere, ac etiam fructus per dictum creditorem perceptos. creditor autem dicit quòd sunt bonæ fidei:not. in l.Paulus.de fideiuss.per dom.Argentinum. quòd non imputentur fructus. fac.l.fructus. ff.de vsur.In contrarium fac.gl.in l.j.C.de fide instr.& iur.hast.fisc. li.x. super ver.mala fide.Item fa.gl.in l.si fundum.C.de rei ven.in quarto casu fallentiæ.nam & hic potest dici emisse à fisco, qui ei in solutum dedit, præcipue per statuta Mediolani de datione in solutum minus solenniter facta.not.per Bart. in l.si non sortem, §.si centum.de cond.indeb.& ibi etiam per Bal.

An possint peti fructus plurium annorum,not.in l.diuortium. sol.mat.& de impen.in re.dota fac.l.si. fac. ad not.in l.j.C. de vsu. & fruct.leg.Bar.in l.sequitur.§.fructus.ff.de vsucap.

An possint peti fructus vel æstimatio eorum,Bartol.in dic.l.diuortio.§.ob donationem.so.ma.&l.cum de his,de his qui.vt ind.

Nota quòd illæ leges quæ dicunt quòd fructus ex re quos percepit bonæ fidei possessor tenetur restituere,debent intelligi nisi per triennium possederit.Cy.in l.ancillæ.de fur.Bar.in l.sequitur. §.fructus.de vsuc.Bar.& Bal.in §.ob donationes.

In l.apud Iulianum.de leg.j.nota ex hac l.quòd illud quod dicitur,quòd quis teneatur de fructibus perceptis,& qui percipi potuerunt,scilicet à petitore,not.in l.ex diuerso.& l. si nauis.de rei vendi.fac.c.grauis.de resti.spol.in fi.Bal.in l.domum.de rei vend. Ang.in l.ex diuerso.ff.eo.tit.

Nota quòd cum aliquis vult aliquem in fructibus condemnari,debet fructus ipsos liquidare:aliàs in sententiam non veniunt. & hoc per l.si secundo nupserit mulier l.j.ex quo dicitur,quòd licet in sententia dicatur, Condemnamus Titium ad fundum & fructus,quòd nisi sint liquidati fructus,non tenet sententia in eis & ita refert Cyn.& Bald. ibi in l. cum propria.C. si quis alteri vel sibi.

Nota quòd si ago ad rem, & in libello non peto fructus, vel si petij,& iudex de ipsis nihil dixit,vel pronunciauit,non possum agere ad ipsos fructus.vt c.grauis.de resti.spol.& ita dicit Bal. fore in damnis & interesse,per ea quæ not. in l.si quis iussum.§.iudex. de dam.infe.& hæc sunt vera,quando fructus petuntur vt accessorium,secus si vt principale,secundum Inno.ibi,& in c.sacro.de sen.excom.

Si volo petere interesse alicuius domus meæ destructe occasi. quomodo petere debeam,& quid probare habeam.Bar.in l.cum emptor.§.deducto.de dam.infec.

An in criminalibus veniat interesse, gloss.quòd sic in l.fideiussor.§.fina.qui satis.cog.gloss.contraria in l.si quis reum.de custo. reor.

Circa petitionem interesse vide Bar. in l.si mihi vsumfructum. de vsufruc.leg.& quomodo debeat peti interesse. Bart. in l.certi condictio.ff.si cer.pet.

Nota quòd interesse conuentum quod dicitur æstimatio non excedit nec minuitur,nec mutatur,l.si inter virum.de iur.dot. C. fallit in l.si ita stipulatio.de ope.lib.

Nota quòd interesse dicitur esse in obligatione alternatiuè.no. gloss.in l.hæredi.de donat. an autem interesse sit in obligatione, gloss.in l.si quis ab alio.ff.de re iudica. tenet quòd non.alia gloss. in l. stipulationes non diuiduntur. tenet contrarium. & illa approbatur.

Nota quòd vbi lucrum cum alterius iniuria venit,eius ratio haberi non debet,notat gl.in l.si quis vxori.§.si seruus surreptus.de fur.de hoc not.in dic.l.stipulationes non diuiduntur. & l.j. C. de senten.quæ pro eo quod interest.

Nota quòd interesse quod est in tempore iure actionis attendi non debet.ad hoc l.pater.in fin.de castren.pecul. fac.l.quiuis. de ver.ob.

Nota quod non tantum interest prælatorum & dominorum amittere iura quæ habent in subditos, sed etiam subditorum,interest non mutare dominos,ideo possunt subditi defendere& assistere defensioni,& appellare.Inno.in c.auditis.de præscr.

In l.qui solidum.de leg.2.si reus obiicit exceptionem pro parte nisi petitor dicat se paratum partem aliam recipere,nō est in mora ille à quo petitur.vt hic & in l.in fideicōmisso.de vsur.&est ratio,quia si petis à me totum,non est verisimile quòd velis recipere à me partem: quia non cogeris recipere nisi soluam totum,l. Lucius.§.tutor. ff. de vsur.& ideo debes dicere,tu petitor da mihi partem de qua confiteris, ad hoc vt super toto committatur mora.quod not.

In l.3.§.in hac.commo.no.quòd si statutum dicit quòd damnū emendetur à rusticis,& quòd de æstimatione damni stetur sacramento damnum passorum, vsque ad certam quantitatem.nam cum interesse veniat hîc iure actionis,iudex debet deferre sacramentum.si diceret, iuro me tantum damnum passum esse ex tali facto,nisi se referat ad tempus damni dati.potest enim esse quòd plus interest quam tempore damni dati,quod non debet inspici, vt l.vbi autem.§.j.de eden.& l.id quod §.j.de consti.pec.vide Bar. in l.3.§.in hac.commo. Item ex hoc §. quæritur quando petitur executio instrumenti continentis debitum vini vel bladi vigore statuti,an habeatur ratio æstimationis à tpe moræ,secundum opi. gloss.an non: quia officium iudicis exequentis se ad hoc non extendit,si super instrumento solum petitur executio, & tempore instrumenti facti videtur lata sententia. ergo,&c.sed secundum opinionem quam teneo,quòd etiam post sententiam crescat æstimatio

stimatio, tunc habetur ratio huius extimationis. & ita seruatur, quod indubitanter puto verum, secundum iura cano. Bar.

Nota quòd fructus non compensantur cum quãtitate, nisi sint consumpti Bar. & Bal. in l. diuortio. §. ob donationem. ff. sol. mat. nam sicut non possunt solui pro quantitate, ita nec compensari. & sic limitantur illa iura quę dicunt quòd fructus extenuant sortem: quia debet intelligi si sunt consumpti.

In l. fin. ff. de eo quod certo loco. Bar. quærit an sorte soluta remaneat petitio pœnæ, vt l. si pro fure. de condi. fur. Item si creditor recipiendo sortem protestetur esse saluum ius suum super interesse, an per hãc protestationem ius suum sibi reseruauerit. hæc quæstio residet in hoc, an recipiendo sortem perdatur petitio interesse ratione tacitæ voluntatis, vel tacitæ remissionis, an ex alia iuris necessitate. Bar. dicit quòd si quidem recipiens expresse liberat soluentem à sorte, protestãdo quòd sibi remaneat ius saluum in petendo interesse, quòd non possit sibi reseruare: sed si non liberaret sed simpliciter sortẽ reciperet cũ illa protestatione, tunc protestatio prodest in hoc quòd non videatur liberatus à sorte, sed remaneat petitio sortis propter interesse hoc prob. in l. iiij. §. hoc autem. & §. item Iulianus. s̃. e. ti. possumus etiam dicere quòd quando liberauit à sorte sub protestatione quòd remaneat petitio interesse, quòd si quidem reus soluens cõsensit, possit interesse peti non vigore officii iudicis vel actionis sublatæ, sed noua actione præscriptis verbis, quæ oritur ex quodam ꝯtractu in nominato iure solutiõis celebrato. sed si libero hoc pacto quòd habeam interesse, & sic cum debitor liberatus sit sine causa possit agere sine condictione sine causa, vel vt ponat se in pristinam obligationem, vel possit petere interesse: verum quia istud interesse erat paruum petetur istud interesse principaliter omisso circuitu, vt l. si mulier. de condi. ob causam. & l. si quis accepto. e. tit. Bar.

In l. certi condictio. §. quoniam. si cer. pe. fac. ad quæstionem, statuto cauetur, quòd non possit probari debitum vltra li. xx. per testes pone quòd promisisti mihi resarcire omne damnum quod paterer ex tali causa, & de hoc, apparet instrumentum: vnde cum passus fuerim damnum vsque ad centum illa peto, & promissionem probo per instrumentum, damnum & interesse probo per testes: an ista probatio sufficiat, domi. Iaco. determinat quòd sic. nam statutum dicit quòd non possit probari vltra xx. li. per testes. nota. ꝙ d̃r debitum non de summa debiti: debitum autem & creditum dicitur quando fidem sequor alterius, l. j. eo. tit. nec dicitur ꝑ ꝑsententiam: istud autem quòd fidem alterius sum secutus probatum est per instrumentum, ergo debitum est probatum per instrumentum. præterea ponamus quòd ista duo conficiant vnum tantum, scilicet instrumentã & testes faciant vnam perfectam probationem, quia testes non sufficerent sine instrumẽto, nec instrumentum sine testibus: sine dubio verum est dicere. quòd ista probatio non est facta per testes, sed est facta per testes & instrumenta, & statutum solum respicit probationes quæ fiunt per testes. pro hoc fac. l. hic posita. nam licet tex. hic dicat quòd contrahitur re & verbis. glo. exponit verbis, tamen interueniente re. ita in quæstione nostra debitum probatur per instrumenta & per testes ad declarandum debitum. non enim testes probant debitum, sed interesse, ex quo declaratur debitum. débitum autem probatur per instrumentum. Bar. Bal. de hoc. in l. j. de leg. ij.

In l. vinum si certum petat. Bal. dicit quòd glos. dicit quòd non petitur æstimatio in libello, tamen iudex condemnat in causa, quia venit officio iudicis. Inno. dicit quòd ęstimatio debet peti in libello, c. sacro. de sen. excom. glo. in l. si quis missum. §. fi. de dam. infec. dicit quòd interesse præteritum ante litis contestationem debet peti in libello, sed post litem non debet peti. Alibi dicit gl. quòd forma sententiæ sit restringenda ad formam petitionis, l. in hac. de triti. & ideo est tutius petere in libello, non tanquam debitum, sed officio iudicis mercenario. sed secundum glo. quæ est in rub. de interrogato. actio. non est necessarius libel. pro eo quod veniat officio iudicis. sed illa glo. loquitur quanpo officium iudicis non respicit condemnationem, sed processum causæ. Videamus qualiter debeat formari libellus, quid debeat probari, & qualiter debet formari sententia. Circa primum aut fuit certus terminus assignatus solutioni, puta vindemiarum, & sic concipitur libellus: Coram vobis domino Bartolo iudice natro ego contra Titium & contra quamlibet personam pro eo in iudicio legitime interuenientem, dicẽs, quòd ego mutuaui sibi decem corbes frumenti boni & nitidi, quas promisit mihi reddere in nundinis S. Laurentii Mediolani. dico insuper quòd in dicto termino inde elapso dictus Titius neglexit & omisit mihi reddere decem corbes frumenti eiusdem bonitatis: dico insuper quòd in dictis nundinis corbis frumẽti eiusdem bonitatis communiter valuit quinque: & ita communiter emptum & venditum fuit frumentum tempore dictarum nundinarũ: dico etiam quòd frumentum non valuit minus quam valuit tempore dictarum nundinarum, quo debuit fieri solutio: dico etiam quòd prædictus Titius denegat & recusat mihi reddere dictum frumentum, & æstimationem qua pluris fuit dicto tempore: quare peto eum condemnari debere per vos & vestram sententiam, ad dandum & restituendum mihi decem corbes frumenti æquè boni cum æstimatione quanti plurimi valuit tempore prædicto, & cum æstimatione quanti plurimi valuerit seu valere contingerit vsq; ad sñiam diffinitiuã ipsumq; ꝯdẽnatũ cogi & ꝯpelli ad soluendũ remediis opportunis, & peto in prædictis procedi contra eum & ꝯ omnem personam pro eo legitime interuenientem omni modo, iure, & forma, quibus melius possumus, saluo iure addendi, diminuendi, supplendi, interpretandi & corrigendi vsque ad finem causæ & nota quare tot verba pono. nam in primo allego libellum cõtra eum, & contra quamlibet personam pro eo legitime interuenientem: omni modo, iure & forma quibus melius possimus, hoc dico: quia si reus minor est, vt videatur in ius vocatus à persona legitima, l. j. §. sufficit. de admi. ruto. & l. j. de condi. fur. sed in dubio ipsemet debet curare, vt legitimè compareat, alias contumax reputatur, l. si minor. de bon. auth. iu. pos. sed in maiore hoc ad dito, vt si persona procuratoris compareat etiam in rem possit formari sententia. de elec. c. querelam. & l. j. de senten. & inter. om. iu. idem tamen si hoc non esset specificatũ in libello, quia in procuratorem transfertur instantia etiam vnius articuli si fiat ad vnum articulum. ff. de proc. l. in causæ §. si ex causa de curaro. constat ff. de euic. l. si ideo. §. j. Secundò deduco in libello tempus solutionis: istud est de substantia opponere, quia oritur ius ex tempore. sed in his in quibus non oritur ius ex tempore, vt l. 3. de Iusti. non oportet adiicere tempus, vt l. ob causam. §. j. de testi. nisi in maleficiis, vt l. libellorum de accusationibus: quia libellus in criminalibus debet esse certior, & magis coarctatus ad hoc vt reo sit apertus imò secundum quosdam etiam libellus citatorius debet esse certus in criminali, & debet factum, locum, & tempus continere, l. ij. de dila. & hoc rationabile saltem vbi contumax pro confesso habetur ex forma statuti, nam ignorans non videtur consentire nec fateri l. fin. C. plus valor. quod agi. & l. nec ignorans, de dona. & c. ij. de confe. lib. vj. Alii dicunt quòd sufficit quòd citatio se referat ad libellum oblatum iudici: quod videtur verius, cum citatio possit fieri viua voce, & etiam per nuncium, & tamen nuncius nesciret dicere formam libelli specifice, l. quotiens. in fin. de digni. lib. xii. & fac. C. de feriis. l. fin. quia est certum quòd citatio debet esse legitima, alias quicquid sequeretur ex ea nõ valeret, vt l. neque. de verb. sig. & l. i. de fer. Item facta à iudice competenti, vt C. ne de sta defunc. l. si pater. & c. vt debitus. de app. Tertio deduco communem æstimationem, quia commune interesse hic debet considerari, idest commune partium, vt l. pretia. ad l. Fal. & l. iij. §. fin. de eo quod certo loco. Item de duco negligentiam quæ præsumitur ex lapsu certi temporis, vt l. magnam. C. de contrah. & commit. stip. Item pono illud quanti plurimi, idest quantum plus est in æstimatione, simul tamen cum frumento. nam in sola æstimatione principaliter fundari non potest libellus & iudicium. vt l. si in iudicio. de re iud. & l. fin. in fin. de condi. indeb. Item ideo dico peto frumentum æque bonum, vt non dicar petere frumentum quod non reperitur, l. quidam. §. fin. de vino, tri. & ole. leg. Item ideo dico peto compelli, vt non sit necessaria in executione noua petitio, si per officium iudicis iam imploratum fiat: quia sufficit semel esse petitum, l. iiij. §. hoc autem. de dam. infec. Item ideo peto procedi omni modo &c. vt non videat me astrinxisse ad certam legem: nam si peterem procedi secundum formam iuris simpliciter, dicunt quidam quòd intentassem viam ordinariam iuris communis, & nõ posset procedere ordine tradito à statuto, quia ius simpliciter prolatum significat ius Romanorum. Insti. de iur. natu. §. iij. Dico quòd licet in actore sit forma petendi, tamen forma procedendi super petitis stat in iudice, & pertinet ad officium residens in iudice, & si habet plures vias, potest vti qua via & qua authoritatẽ vult, ar. l. nec quicquam. §. de plano. de offi. procon. & leg. Inn. in c. cum ex officii. de præscr. Item dico saluo &c. non quia possim derogare, l. edita. de eden. sed vt nõ videar me adstrinxisse, c. abbate sane. de re iudi. lib. vj. Ius autem interpretandi competit vsque ad sententiam, tamen interpretatio debet fieri ad exponẽdum, non ad perimendũ, c. cum dilecti. de acc. itẽ debet esse ꝯgrua & verisimilis, no. Dy. in c. cum sint partium de reg. iur. lib. 6. ñ tñ confidat obscure loquens in ista interpretatione, quia si super obscuro capitulo producit testes, nil sibi prodesset postea interpretatio, quia culpa actoris non valet dictum obscurum. extra de prob. c. in præsentia.

An sola possessio ciuilis vel naturalis sit sufficiens ad acquisitionem fructuum, Bal. in l. certum. C. de rei vendi.

Nota quòd si petitur fundus cum fructibus perceptis qualiter probetur perceptio, Bal. in l. certũ. C. de rei ven. aliàs l. si fundum.

Quid contineatur appellatione fructuum, Bald. in l. cohæredibus. C

bus.C.famil.erc.fac.l.fundi Trebatiani.C.de vsuf.leg.& l.defuncta.de vsuf.& l.si vrbana.de condi.indeb.& c.general.de elec.lib.vj.& l.frugem.ff.de verb.sig.

An expensæ factæ ad perpetuam rei vtilitatem compensentur cum fructibus,Bal.in l.diuortio.§.impedia.sol.mat.& ibi gl.quòd non.Contrarium not.in l.emptor.&in l.in fundo.ff.de rei vendi. dic quòd si habet causam ab agente fit compensatio: aliàs secus, etiam no.Bal.in l.insulam.§.fructus.eo.titu.

An fructus intelligantur de ductis expensis,Bal.in l.fructus.sol. matri.distinguit,& etiam dicit quid sit fructus, & l.si à domino. §. fin.de peti.hære.

Quid contineatur appellatione fructuum,Alb.in repe.in verb. fructus.

Fructus rei legatæ fiunt legatarii à tempore mortis testatoris, Bal.in l.legatis.C.de vsur.& fruc.lega.& not.s.

Creditor tenetur de fructibus perceptis, & quos percipere potuit,l.ij.C.de pigno.actio.facit decrescere.verbi gratia obtuli tibi equum tempore debito, qui tunc valebat decem, nunc valet xx. Iac.de Aret.dicit quòd mora creditoris non facit decrescere æstimationem.petrus tenet contra,quia contractus non debet claudicare,ita Alb.in l.vinum. si certum pet.fac. l. si hominem. in fin. ff.man.

An si bonę fidei possessor perdat boues dum laborat bona,aliàs non perditurus, recuperabit tanquam sumptus factos causa colendi.Bal.in l.j.de fruct.& lit.expen.

Quod malæ fidei possessor non tenetur de fructibus qui percipi potuerunt ex re possessa meliore facta,industria &artificio possessoris.Ange.in l.sin autem.§.fi.ff.de rei vend.aliàs l.certum e.ti.

Differentia est inter fructum ciuilem & naturalem,Albric. in l. diuortio.ff.solu.matri.Angel.in l.si nauis.ff.de rei vend.

De libello in quo petuntur res cum fructibus perceptis & percipiendis, debet intelligi vsque ad sententiam. Angel. in l. Iul. §. idem Iul.ff.de rei vendi.

Differētia est an verbum fructus proferatur ab homine in contractu.de quo per Ange.in l.si à domino.§.fin.ff.de peti.hære.

Nota quòd si quis possidet rem cum titulo qui sit nullus, an teneatur de fructibus qui percipi potuerunt,Ange.in l.sed & reperpus.ff.quod met.cau.

Nota quòd iuramentum in litem,licet locum habeat contra tutorem & hæredem eius, non tamen contra fideiussorem tutoris: ratio quia primi tenentur ex contractu tutelæ,qui est bonæ fidei, fideiussor tenetur ex stipulatione quæ est stricti iuris,in qua non iuratur in litem gl.est no.in l.fine hærede.in prin. ff.de admi.tu.ex hoc sequi videtur quòd cum statutum Mediolani de damno & interesse interpretetur & seruetur tantum in contractibus bonæ fidei,quòd si soluta sit fors ex contractu bonæ fidei nō possit amplius peti interesse,quanquam sit in stipulatione deductum: quia ex contractu bonę fidei non potest,l.iiij.C.depositi.nec ex stipulatione quæ est stricti iuris,vbi non habet locum statutum nec ob.quòd stipulatio sequitur naturam contractus cui opponitur, l.si legati,de le.j.l.si stipulatus.de vsur.quia illud verum in primordiali natura,puta si cresceret per inficiationem: secus in ea quæ superuenit ex accidenti per eandem gl. sequi videtur quòd per dictum statutum non possit iurari interesse cōtra fideiussorem, cum ipse semper obligetur ex verborum obligatione,l.blanditus.C.de fideiuf.& l.quinta.§.pen.de verb.obl.quod no.

An interesse possit ab initio taxari, quia in hoc videntur varii varia dicere.ad concordiam omnium videtur sic posse distingui. Aut taxatio interesse respicit principalem rem promissam,aut debitam,aut respicit eam accessoriè:si primum,& potest taxari,puta si res vendita euincatur promittit venditor pretium conuentum vel plus vel minus,vel alio casu simili.ita potest intelligi l.fi.ff. de præto.stip.ita vult Bal.in l.j.C.de sum.tri.& fid.ca.post tres columnas.ver.deinde pone hanc distinctionem. & ita vide etiam Raph. de ful.ita etiam glo.in c.dilecta.de fo.comp.in gl.ma[illegible],& ideo vtile est, com allegant dic.l. fin.si vero respicit accessoriè rem debitam,tunc aut taxatur interesse,quia non fit,aut quia non datur, si primum,aut taxatur annuatim vel mensuatim,& non potest secundum Bar.in l.ita stipulatus.de ver.obl.aut taxatur pro vna prestatione tantum,& potest secundum Inno.in c. sacro.de sentent. excom super verbo ad interesse.lo grande. versi. nota quòd æstimatio siue interesse ibi,si verò non fecero quod promisi.fac.l. ij. in fi.cum l.sequenti.ff.de verb.ob.& Insti.de verb.obl.§.fin.& potest dari exemplum vbicunque in obligatione facti succedit obligatio ad interesse.l.stipulationes nō diuiduntur.§.Celsus de ver. oblig.cum simi.Idem putarem vbi factum non esset in obligatione,sed in conditione:puta si tale quid non fecero,Dabo tantum. Si verò taxatur interesse,quia non datur sors,tunc aut sors est debita ex causa mutui veri vel præsumpti,& tunc non potest taxari. ita potest intelligi Bar.in dic.l.j.de sum.tri.&fi.ca.supra alleg.non tam ea ratione quàm ipse dicit,quia futura præuideri nō possunt, quàm quia sapit vsuram, quæ in solo mutuo attenditur, secundum Inn.in c.in ciuitate.de vsur.hinc est quòd non puto posse taxari ab initio in contractibus qui frequentissime celebrantur in temporib⁹ hodiernis,puta ex causa bladi vel vini debiti,vel simil. quia cum frequentissime iste causæ apponantur,& tamē verè est mutuum,propter talem frequentiam haberetur præsumptio mutui,arg.l.iusto.in prin.ff.de vsuca. aut sors ipsa debetur ex causa alia,quam veri mutui vel præsumpti & tunc puto regulariter posse taxari ab initio,sicut in contractu emptionis,vt in l. curabit. C. de actio.emp.cum sim.sicut in dote promissa marito,vt in c. salubriter.de vsur.sicut in specie debita,vt in dic.l.ita stipulat⁹. de ver. obli.& l.j.§.item si ita ff.ad l.Fal.& l.ij.ff.de penu.leg.&l.cum sine. & l.si penum.ff.quan.dies leg.ce. Idem puta si ipsa species non sit in dispositione,sed in conditione,vt in prę.leg.ad hanc materiam vide l.stipulatio ista.ff.de ope.lib.

Nota multos casus in quibus potest interesse peti & deberi sine periculo vsurarum.Bar.& Ang.in l.diuus.ff.ad leg.Fal.Bald.in l.fi. in fin.C.de peti.hæredi.& in l.ij,C.de vsur.rei iudi.& in l.hac edictali.§.his ita.de secun.nup.Albric.in rub.de vsur.C.vide c.per vestras.de dona.inter vir.& vxo.vide l.si vt certo.§.si de inoffi.commodati. vbi commodatur pecunia ad pompam vide Magistrutiam in ver.pignus.vide Hosti.in dic.c. salubriter. de vsur. vbi enumerat multos casus.

a ¶ De Pœna temerè litigantium[a]. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Pœna temerè,seu calumniosè litigantis quę sit.*
2 *Temerè litiganti semper est pœna pecuniaria imponenda.*
3 *Temerarius circa propriam scripturam, vel numerationem sibi factam, si de mendacio conuincatur, in duplum est puniendus.*
4 *Consuetudo in diuersis curijs circa pœnas infligendas,est varia.*
5 *Calumniosè episcopum accusans qua pœna teneatur.*
6 *Qualibet ferè ciuitas sua statuta circa pœnarum inflictionem obseruat.*
7 *Statutum semper debet aliquid operari.*

DICTO de expensis & interesse,ad quę temerè litigantes teneatur,vtile est, vt de aliis eorum pœnis aliqua
1 annectamus.¶† Pœna igitur temerè, seu calumniosè litigantis est,quia quandoque fit infamis per sententiam:quandoque ipso iure,puta actione furti,vi bonorum raptorum & iniuriarum,de dolo,& sepulchro violato,& expilatæ hæreditatis, & in actione in factum, contra mulierem calumniosè missam in possessionem causa ventris.& in actione tutelę,mandati,depositi,& pro socio,quæ directè infamant,vt hæc omnia probantur Insti.de pœna tem.litig. §. ex quibusdam, vj. q. j. infames. & c.quicunque.C.de appe.à proconsulibus.xxii.q.v. si quis coniunctus.lxxxvij.dist.religiosum.& s.de delat.iur.ver. vt autem. &
2 meliùs in Repertorio nostro, in tit. de infamia. ¶†Item temerè litiganti semper imponitur pecuniaria pœna: putà si filius, vel libertus sine venia iudicis parentes,vel patronum in ius vocauerit punitur in quinquaginta aureis,vt Insti.de poen.tem.litig. in fi. & si soluendo non sit, verberibus castigatur, ff.de in ius voc.l.pen.& fi.ij.q.i.prohibentur.xij.q.ij.qui manumittuntur. 4.q.iij. ver.item lex Iul.Item in actione legis Aquiliæ, & in actione legatorum vi retentorum punitur pœna dupli,Insti.eo. §. aduersus. & xiii. q.ij. oblatę.& c.clerici.Item negans per mendacium se possidere,perdit possessionem.ff.de rei vend.l.pe.Item in noxali,si negat se pos
b sidere seruum,vel animal,quod dedit noxam,per illud[b] ff.de no-
3 xa.si seruus depositus §.si negauerit. ¶† Item temerè litigans circa propriam scripturam,vel circa numerationem sibi factā,si conuincatur de mendacio per testes, vel per instrumenta, punitur in duplum.Si autem conuincatur per sacramentum sibi delatum,punitur tantùm in expensis,vt in auth.de trien. & semis. §. studium. Item

ADDITIONES.

a Vide,quod dixi suprà de expensis: quod Ioan,de Deo ibi receperat de Summa Azo,Inst.de poen.tem.litig.hîc ponit auctor,omittens etiam,quod Ioan,omiserat.dixerat enim Azo,quòd in genere tradi poterant tres pœnæ, scilicet corporalis, pecuniaria, & famæ: quod de prima dixerat Azo, omiserunt isti clerici & prælati. Sed Innocentius eis maior,id non curauit,qui de illa posuit in decretali,qualiter & quando.ij.de accus.in gl.magna,quæ incipit, dicit Innoc.

b Perdit illud. ¶Posuit Ioan. de Deo: sed dicere debuit cum Azo, perdit arbitrium deditionis noxæ: & sic dicit lex. Non poterit ergo illud dare pro noxa actori inuito:quod priùs poterat.

Item vocans alium temerè in ius, punitur circa viatica & sump-
tus litis, ff. de iudic. eum quem. extra. de pœnis, calumniam. C. de
4 fruct. & lit. expen. l. j. & ij. de quo dic, vt s. de expens. ¶ † Breuiter [a]
a circa pœnas huiusmod inferendas te referas ad varias consuetu-
dines, quæ in diuersis curiis obseruantur, lxxvj. dist. vtinam. extra.
de eo, qui mit. in pos. causa rei seruan. c. cùm venissent. Quædam
tamen personæ sunt, quæ non tenentur ad hanc iuris acerbita-
tem, C. de episc. aud. tam dementis. de hoc vide suprà de actio. seu
5 petit. §. sequitur. ¶ † Item qui calumniosè accusat episcopum, eti
am coram iudice competenti, punitur in xxx. pondo auri, vt C. de
6 epis. & cle. si qua per calumniam. in prin. ¶ † Sed quæritur, vtrùm
leges maleficia punientes locum habeant hodie, cùm ferè quæli
bet ciuitas sua statuta habeat super quolibet maleficio, præsertim
in Italia? Quidam dicunt, quòd statutum municipale tollit leges
de hoc tractantes, arg. ff. de iud. cùm prætor. ff. de pœnis, hodie. C.
7 de infamibus, & si seuerior. ¶ † Statutum enim debet aliquid ope
rari: & facit ff. de pœnis, l. j. & l. interpretationem. Alij cōtrà, quòd
iudex, siue Potestas possit imponere pœnam legis, si sit maior:
quia sic iurat, in auth. iusiurandum, quod præst. extr. de iureiur. ve
nientes. Item si condemnat in maiori: ergo & in minori, ff. de arb.
b diem. de hoc s. tit. proximo. §. j. ver. primo [b].

ADDITIONES.

a Breuiter. ¶ Secundum Ioan. de Deo, vbi suprà: quia finita sunt ver
ba Azonis, quæ ponere voluit auctor. hoc dico propter id, quod
dixi suprà: & quia dabat etiam Azo casum legis, cùm de indebito.
quem ponit decretalis vltima de solu. subdebat etiam Azo, quòd
isti sunt legales tramites contra calumniantium inquitates, de
quibus loquitur prooemium Institutionum in prin. vbi de hoc.
b Ver. Primo. ¶ Vber. de Bo. recitabat super l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi pub. & pri. hanc quæstionem fuisse Ianuæ: & hoc habito consilio peritorum diuersarum ciuitatum, fuit lege municipali obtentum super maleficio: & si expressè non tollat legem communem tamen tacitè illam tollere, & solam municipalem debere seruari. & facit, quod not. Instit. de off. iud. in prin. & fertur Albe. Papi. simpliciter hoc dictum tenuisse: cui aliqui assentiunt, si apparet mens statuti volentis suam pœnam subrogare pœnę legali, ar. ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuri rum. facit de baptis. maiores. post prin. aliàs secus, secundum ipsos. Ipse tamen Vber. in Cauil. vbi de agente criminaliter, in charta vj. Io. de Deo in lib. ij. sub eo. tit. consuluit, accusationem fieri vtraque lege, vt iudex vtraque, vel altera punire possit, prout volet: sed si cogatur, eligere statutum, quia posterius, ff. de iure codici. l. diuus. Gui. de Suz. in l. iiij. C. de sepulchro violato, tenet, quòd ambabus pœnis puniri non debet: quia non debet quis fieri duabus legibus reus, ff. accus. senatus. in fin. sed quantum plus est in vna, quàm in reliqua, ff. vi bonor. raptor. l. j. de actio. & oblig. cùm ex vno. & lege, qui seruum. & l. quoties. §. j. & l. plura. vnde consuluit illam maiorem legalem imponendam quæ includit minorem, quam imponit statutum: & sic satisfiet vtrique. vide quod in d. l. iiij. notauit Cyn. in vlt. quæst. & quod dicit Iac. de Bel. in q. quam posuit C. de requir. re. in iij. membro q. qui tenet, legem municipalem derogare iuri communi in loco, &c. ADDE, an per pœnam statuti sit sublata pœna legis, Bal. consi. ccxx. iij. lib.

¶ Bald. de Pœna temerè litigantium.

AN pœna statuti tollat pœnam iuris communis, ver. si. per G. C. de sepulchro viol. l. qui sepulchra. per Cyn. vide s. de accusat. §. ij. Statutum si sit legi contrarium, derogat legi, quia posterius est, j. tit. j. in prin. G.

Finis Libri Secundi.

Excussit Antonius blanc.

